

2 400 10 **Veridy** MADE IN CHINA

SEARCHED
SERIAL
INDEXED
FILED
APR 28 1988
FBI - MEMPHIS

11-17-47

TRIDENTINIDECRETI,
DEIVSTIFICATIONEEXPOSI
TIO, ET DEFENSIO, LIBRIS XV. DIS

tineta, totam doctrinam iustificationis
complectentibus.

AVTORE FRATRE ANDREA VEGA, OR
dinis minorum, regularis Observantie, prouintie Sancti Iacobi.
Ad Illustriss. ac Reuerendiss. D. D. Bernardum
Frexedam Episcopum Concheñ.

HABES ETIAM CHRISTIANE LECTOR, DVOBVS
posterioribus libris responsionem, ad impiam antidotum Calui-
ni, in acta Synodi Tridentine.

FUIT EXAMINATVM ET APPROBATVM HOC OPVS, PER
Reuerendissimum. D. Ioannem Casam, Archiepiscop. Beneuen-
tanum, Venetijs Apostolicae sedis legatum.

ET EX CONSENSV REVERENDISS. P. F. ANDREAE AB
insula ordinis minorum Ministri generalis, ac Excellentissim. D.
Capitum Illustrissim. Consilij Decem.

CATALOGVM LIBRORVM HVIVS OPERIS, ET
riorum qui in eo impugnantur, tertia pagella indicabit.

COMPLVTI
Excudebat Andreas de Angulo.

M. D. LXIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Esta tassado a tres maravedis el pliego.

El Rey,

OR quanto por parte de vos Andres de angulo impressor vezi-
no dela Villa de Alcalá de Henares nos ha sido fecha relacion que
vos teniades dos libros intitulos Tridentini decreti de iustificacione
positio & defensio, y opusculum de iustificacione gratie & meritis: Los
quales avia compuesto fray Andres de Vega maestro en sancta Theologia
en la vniuersidad de Salamanca dela orden de sant Francisco, los
quales eran muy vtilis y provechosos por ende que me suplicauades
vos hiziese merced de dar licencia para que los pudiesedes imprimir
vos, o quien vuestro poder viese por el tiempo que fuessedes seruido,
o como la nuestra merced fuese por quanto en los dichos libros se hizo
la diligencia que la premarica por nos agora nueuamente hecha dispone
fue acordado que deuamos mandar dar esta nuestra cedula en la dicha
razon y nos tuuimos lo por bien por la presente vos damos licencia
y facultad para que qualquiera impressor destos nuestros reynos
pueda imprimir & imprimir los dichos libros que de uso se haze mencion
sin que por ello cayan ni incurran en pena alguna y para que por tiempo
de seys años primeros siguientes que corren y se cuentan desde el dia
de la data desta nuestra cedula vos o la persona que vuestro poder
viere podays imprimir y vender cada pliego de molde de los dichos
libros a tres marauedis y no mas y mandamos que persona ninguna
sin vuestra licencia durante el dicho tiempo de los dichos seys años
los pueda imprimir ni vender so pena de perder todos los libros que
dellos viere impresso. Y mas veynte mil marauedis para la nuestra
camara y mandamos a los del nuestro consejo presidente y oydores de
las nuestras audiencias alcaldes alguaziles de la nuestra casa y corte
y chancillerias y a todos los corregidores assistentes gobernadores
alcaldes alguaziles merinos prebostes y otras justicias qualesquier de
todas las ciudades villas y lugares de los nuestros reynos y señorios
asi a los que agora son como a los que seran de aqui adelante que
vos guarden y cumplan y haga guardar y cumplir esta mi cedula y
licencia y lo en ella contenido con tanto que al principio de los dichos
libros vaya impresa esta mi cedula y contra ella vos no vayan ni
pasen ni consentan yr ni passar en tiempo alguno ni por alguna
manera so pena de la nuestra merced y de diez mil marauedis para
la nuestra camara fecha en Valencia a diez y seys dias del mes de
Abril de mil y quinientos y sesenta y quatro años.

Yo el Rey.

Por mandado de su Magestad,
Francisco de Erasso.

CATALOGVS LIBRORUM huius operis.

De autoritate. & vtilitate decreti de iustificatione.	liber primus in prooemium.
De notura ac legis imbecillitate, lib. 2.	in ca. 1
De dispensatione aduentus Christi, lib. 3.	in ca. 2
De dependantia iustificationis à Christo, lib. 4.	in ca. 3
De descriptione iustificationis, & necessitate baptismi, lib. 5.	in ca. 4
De preparatione adutorum ad iustificationem, lib. 6.	in ca. 5. & 6
De qualis iustificationis, lib. 7.	in ca. 7
De gratuita per fidem iustificatione, lib. 8.	in ca. 8
De incertitudine gratie, lib. 9.	in ca. 9
De gratia ac gloria in e qualitate, lib. 10.	in ca. 10
De obseruatione mandatorum, lib. 11.	in ca. 11
De incertitudine predestinationis, & perseverantia, lib. 12.	in ca. 12. & 13
De lapsis, & eorum reparatione, lib. 13.	in ca. 14
De mortali peccato, & veniali, lib. 14.	in ca. 15
De vera & ficta iustitia Christi imputatione, lib. 15.	in ca. 16

ERRORS IN HOC OPERE MAGIS ex professo impugnati.

1 Absoluere pot quilibet Christianus quouis alium, 514	16 Confessio venialium non est sacramentalis. 511
2 Absoluendus non est poenitens ante perfectam poenitentiam. 515	17 Confessio omnium mortalium non est necessaria. 499
3 Absolutio sacerdotalis inanis est. 515	18 Contritio facit magis peccatorem. 64
4 Animæ purgatorii non sunt certæ de sua salute. 632	19 Dæmon non habuit aliquod ius in hominem per peccatum Adæ, neq; filius Dei carnem assumpsit vt ab eo hominem liberaret. 10
5 Animæ purgatorii possunt mereri & demereri. 632	20 Deus autor est peccati, sicut & boni operis. 25. 601
6 Animæ purgatorii sine intermissione peccant. 353	21 Deus totalis causa nostrorum omnium operum. 25. 65
7 Animæ sanctorum decedentium ex hac vita absque reatu peccati non statim vident Deum. 622	22 Dispositio nostra non est causa iustificationis. 168
8 Baptismus Ioannis est signum perpetuæ propitiacionis diuinæ, & eius recordatio est necessaria ad reparationem lapsi. 607	23 Nulla est dispositio præua ad iustificationem. 602
9 Baptismus Ioannis eiusdem fuit efficacie cum baptismo Christi. 608	24 Quo quisque disponit se magis ad gratiã, magis peccat. 110
10 Baptismus non est in præcepto. 54	25 Fides amittitur quolibet peccato mortali. 444
11 Baptismus non est necessarius paruulis ad salutem, sed absque illo, & martyrio possunt saluari. 59. 596	26 Fides, per quam iustificamur est certa persuasio de remissione peccatorum. 340. 53
12 Baptismi vorum nunq̃ sufficit adultis ad salutem. 57	27 Fides, per quam iustificamur est fiducia, de iustificatione. 558
13 Concupiscentia carnis semper est in hac vita proprie peccatum. 542	28 Fides sola sufficit ad salutem. 315. 347
14 Confessio auricularis non est instituta à Christo. 462	29 Iustus in omni opere peccat. 353. 564
15 Confessio auricularis non est præcepta de iure diuino. 500	30 Iusti liberi sunt à mandatis decalogi. 316
	231. 323
	31 Iusti liberi ab omni reatu peccati, indigēt ad beatitudinem consequendam noua imputatio iustitiæ Christi. 602
	602 1 Iusti

Illustrissimo ac Reuerendissimo, D. D. Ber-

nardo Frexede, Episcopo Concheñ. Andreas Angulus

Typographus. S. P. D.

T si cunctis omnium artium scriptoribus, Illustris. Bernarde, magna laus insignisq; memoria debeat, quod sua industria posteritati consulentes, maximo vsui, multis in rebus, fuerint reipublice: theologi tamen, (magnum virorum iudicio) tum propter docterinam tum etiam ob speciosius officium, reliquis omnibus sunt anteferendi. Sunt etenim christiana luminaria reipublicae clarissima, & doctores populi fidelis prestantissimi, quibus non corporis humilis cura aut sordida opum, sed sempiterna animarum salus iniungitur. Qua propter non de rebus nihili aut caprina lana (vt trito proverbio vsurpatur) agunt, sed de Deo, prece, fide, pietate, ieiunio, charitate, aliisque caelestis vite excellentissimis officiis: in quibus vera hominis & propria felicitas sita est & consistit. Quae in re multus in vita mortaliu error, magna philosophorum dissensio fuit, quamque omnes homines cuiuscunque status conditionisue sint expetunt, cunctique qui se sapientiae professores profitebantur polliciti sunt, neque tamen prestiterunt. Iccirco autem eos fructus doctrinae percipiunt, qui maximi sunt, vt ea tractent & considerent, quorum vsus & delectatio omnibus aliorum actus est anteponenda: magnisque tempestatibus vitiorum agitata republica (modò verè sint theologi) soli sunt in portu, ac prauis & diluctis opinionibus confutatique; aduersantur. Omnis enim (vt paulus inquit) doctrina, diuinitus inspirata, utilis est, ad arguendum, corripiendum, & instruendum, in iustitia. Quae omnia mihi cogitata ac memoria sepe numero veteres sanctas qui de theologia scripserunt repetenti, sapientiae officinas, instruxisse visum sunt ac perbeati, neque vulgaribus afficiendi beneficiis. Quamobrem cum iam pridem hanc theologorum nobilissimam familiam, si quo posset modo statuissent adiuuare: libenti animo haec acutissima Tridentini sacrosancti & oecumenici decreti de iustificatione Concilii commentaria, ab Andrea Vega viro doctissimo composita, imprimendi prouintiam suscepi: neque deterritus sum rei familiaris dispendio, aut temporis (rei preciosissime) iactura (si verò modò in ea re fieri possit) quim ei curae postremam manum imponeremus & benè semel consilia nostra statuta finirentur. Quem laborem tibi dicamus Bernarde Illustris. tum ob insignem erga literas has amorè istu tuum tum etiam emerèdi fauoris tui gratia qua vel vna re tantu nri nuqua (vt speramus) nos consilii pœnitebit. Vale.

32 Iustitia non proficiunt in gratia.	287	cata.	64
33 Iusti non possunt implere legem dei.	326, 558	56 Peccatores lapsi à gr̃a baptismi non possunt reparari.	431
34 Iusti non possunt mereri beatitudinem.	358, 615	57 Peccatores non possunt implere aliquod præceptum.	343
35 Iusti non possunt confidere aliquo modo in suis meritis.	630	58 Peccatum nullum separat à gratia præter infidelitatem, & ea sola est peccatum mortale.	538, 549
36 Iusti non possunt perdere suam iustitiam.	383, 388, 594	59 Peccatum omne est peccatum mortale.	356, 540
37 Iusti possunt implere legem dei sine gr̃a speciali.	344	60 Peccatu omne ex ignorantia est veniale	540
38 Iusti possunt perseuerare sine gr̃a speciali.	416	61 Peccatum omne infidelium est peccatum mortale.	540
39 Iusti sine reuelatione possunt esse certi p̃ fidem de sua gratia.	188	62 Peccatum omne prædestinatorum est veniale.	ibi.
40 Iusti sine reuelatione possunt esse certi de sua perseuerantia & prædestinatione.	384, 594	63 Peccatu omne reprobu est mortale, ibi.	ibi.
41 Iusti tenentur credere se esse in gratia.	187, 288	64 Peccatum vnum mortale non sufficit ad amittendam gratiam.	546
42 Iustoru æqualis est gr̃a & gloria.	288	65 Peccata aliqua sunt irremissibilia in hac vita.	433
43 Iustificati equaliter iustificatur.	102, 288	66 Peccatorum aliquis numerus irremissibilis in hac vita.	433
44 Iustificati non sunt verè iusti.	468	67 Perfecti non sunt subditi mandatis.	315
45 Iustificati omnes liberi sunt ab omni culpa & pœna.	526, 608	68 Pna lapsi à gr̃a baptismi non costat cõtritione, cõfessione & satisfactione.	464
46 Iustitia Christi causa est formalis nostrae iustificationis.	142, 462, 605	69 Pœnitentia prioris vitæ non est necessaria peccatori.	472
47 Iustitia formalis non est aliquid inherens iustis.	141, 605	70 Pœnitentia prioris vitæ non est in præcepto.	477
48 Liberum arbitrium est titulus sine re.	21	71 Prædestinati soli vere iustificatur.	383, 594
49 Liberum arbitrium non habemus ad spiritalia, sed tantum ad naturalia & moralia.	24	72 Purgatorium non est extra hanc vitam.	543
50 Liberum arbitrium passiuè tantu & suos actus.	24	73 Sacramenta non sunt causa gratiae sed sola fides.	152
51 Liberum arbitrium per peccatu Adẽ non est attenuatum.	18	74 Sancti defuncti non sunt inuocadi.	609
52 Mortui omnes, ante passionem Christi, sunt damnati.	17	75 Sanctorum nullus seruabit mandata absque transgressione mortali.	328, 587
53 Mercedis eterne intuitus vitiat bona alioqui opera.	287, 613	76 Satisfactio non est necessaria contritis.	526, 607
54 Omnia de necessitate absoluta eueniunt	24	77 Timor gehennæ peccatum est.	89, 499
55 Opera omnia infidelium, & quoruncunque peccatorum ante gratiam sunt peccata.	572	78 Virgo beatissima non caruit veniali peccato.	572

Ad lectorem præfatio.

M tempus sit, rerum omnium repertor, ac atatis beneficio, multarum rerum demum notitia, adipiscamur, lector studiose, novos semper oportuit scriptores, aut in rebus certius, aliquid asferre, aut rudem vetustatem, arte & stylo superare. Sunt. n. artes omnes, principio quidem, imperfectæ: & horridæ, nec possunt nisi longa inquisitione, ac multis diebus perpoliri. Quæ propter audiendi non sunt, Zoyli ij libidique homines, qui admirabilem conficiendi mellis apibus perpetuo laborem inuidentes, recentes imperpetuum, callumiantur, scriptores, numero eximunt, ac veluti superfluos & inuiles reijciunt. Prætendunt sanè sua imperitia, qua posunt arte malitiose excusationem, neque virtute & studijs ut sapientes, haberentur laborarunt, sed falsis querelis. Probantur (inquiunt) antiqui omnibus, ac fuerunt sani, recoctique iuditijs, solidè docti ac intradendis disciplinis, diligentissimi, & quemadmodum præcoces imm. utriusque fructus & qui non sunt iusto calore solis excoti, stomachos hominum debilitant, ac prauorum humorum copiam, supeditantes, morbos varios in corporibus humanis, gignunt, ita fieri nequit quin ex numerosa libellorum sobole, qui hodie primo cogitationis impetu, tamquam è satis Cadmi serpentis detibus noni procedunt, multa vitia ad incautos adolescentes perueniant. Quasi verò posterores cogitationes, proverbio & experientia non sint semper meliores? Et non pauca omiſſa sint ab illis quæ non in epideſariantur? Est aut inter varias & quasdam etiam inter se contrarias eorum opiniones veritatis difficilis electio: ut iam si non inueniendi noua ac iudicandi de veteribus iuste labor posterioribus imponatur. Cum autem multa, in disciplinis non actenus sint, satis explicata, & impletis que illorum sub eo nomine multi errores latuerint, non iniuste κρονικός λιμναις, id est saturnias lemas, ob deliramenta: greci vetustiores: appellarunt. Caterum ut iam tandem, ad nostrum proprius, accedamus, lector optime institutum, te adhortor vehemèter, ut hoc opus, ab Andrea Vega virò clarissimo, non modo ex varia rerum multiplicique subtilitate collectum: sed magna cura & diligentia compositum, legas studiose, ne que enim tantum limitatam compendiariamque: theologie cognitionem sed etiam, eloquentiam ex eo non vulgarem huius: quibus te & augere scientia poterit, & vi dicendi delectare, fuit. n. vir hic non modo summus theologus, sed etiam grecus & latinè impensè doctus, cuius rei magno argumento esse debet res pulchras hic panis non vestiri, nec nuda illa arrium subtilitas bonis semper in visa ingenis, affectari, planè autem & perspicuè omnia expediri, quod docti est, & intelligentis viri (authore Cicerone) hunc itaque sequere, hunc amplexare lector candidè authorem si cuius breui ad culmen theologie peruenire. Vale.

ILLVSTRIS. AC REVERENDISS. D. D. PETRO PACCICO S. R. E. presbytero Cardinali, & Giennensi præfili, patrono, ac domino suo colendissimo,
F. Andreas Vega salutem in domino & felicitatem.

Diuina omnia, tanta & tam illustria sunt clarissimè præful, ut quoquò verum spectes, contuentis oculos eximia sua luce præstringant, & in admirationem, vel potius stuporem vniuersum mentes adigunt. Sed ex omnibus, quibus in iis, quæ facta sunt, sese nobis velut contuendâ dedit æterna illa, & beneficiatissima diuina vis, nihil est admirabilius nihil illustrius iustitia, quæ in huius mundi administratione, cum summa semper suauitate, & clementia conseruat. Iustitia tua, inquit regius psaltes, sicut montes Dei, hoc est, iuxta phrasim Hebraicam, sicut montes aditissimi, & altissimi, quorum verticem & cacumen nulla oculorum acies potest assequi. Hac luciferum cum sua factionis apostaticis angelis è caelo deturbauit, protoparentes nostros à paradiso voluptatis expulit, diluuium in orbem induxit, linguam vniuersæ terre in Babel cõfudit, ciuitates sedomorum, & Gomorreorum subuertit, Dathon & Abiron cum complicibus viuentes in infernum recluſit, regna & imperia mutauit, atque à Babilonijs ad Medos, & ab his ad Grecos, & 7. d. 11. b à Grecis in Romanos tranſtulit, & eadem in specie olim columnæ ignis, & nubis Pharaonem & currus, & totum exercitum eius in profundum maris rubri demerſit. Vbi collisi sunt currus & hostium suffocatus est exercitus, ibi narrantur iustitiæ dñi, canit illa fortis, & elegantissima delbora. Et quoniam iustitia est plena dextera ipsius, qui per Amos mouit iustitiam suam esse sicut torrentem fortem, idem ut non tantum eam tremendam, sed & amandam, & desiderandam indicaret per Dauidè & Paulum liberare illam oppressos, lætificare mœrentes, exaltare humiles, & præmiare certanter luculenter expressit. Sèper illam sibi comitè deus voluit, & in omnibus suis operibus vestigium aliquod ipsius dereliquit, atque in ipso omnium operum misericordie præstantissimo magnificè nobis eam commendauit. Quid aliud vnigenitum filium dei à cælis ad terram deduxit, nra carne vestiuit, cõcuiem nostrum fecit, laboribus, molestiis & necessitatibus huius vitæ, ac morti denique turpissimæ, & acerbissimæ subiecit, quæ iustitiæ? O admirandum, & adorandum sapientiæ diuinæ cõsiliũ, & à nostris omnibus omnino remotissimũ. Libera re hominem pater cœlestis propter diuitias suæ misericordie volebat. Et ne liberaret læsa vel in speciem iustitia, ad nos misit filium suum, qui iusta pro nobis exolveret, & suo nos sanguine iure ab iniquo tyranno redimeret. Planè sibi tum obtinuerunt iustitia & misericordia & suauissimò se sunt osculo cõplexe, ac benedictum factum est lignum, per quod perfecta est iustitia. At qui non sibi soli hoc tum ornamentum deus voluit. Non est inuidus, sed vsque ad miraculum nostræ semper gloriæ studiosus. Omnia propter nos operatus est suis bonis ipse ditissimus, Filium suum iustitiã nostram fecit, ut nos efficeremur iustitia dei in ipso. Et in hoc se ille præstitit omnibus in rebus absolutissimè iustum, & charissimè exigèdè, & tuendè iustitiæ præſt, atque ipsa est pulchritudo & decor iustitiæ, ut & nos ab eo discamus vbi que sectari iustitiã. Ad hoc scripturæ, ad hoc sacramenta, ad hoc præcepta, ad hoc prophetas, Apostolos, pastores, doctores, & seipsum nobis largitus est. Vult hæc nobis cum ipso virtutem esse communem. Quos ad imaginem & similitudinem suã plasmauit, moribus postular sibi esse similes. Quid aliud præcepta omnia & consilia sunt, quæ præcepta & consilia iustitiæ? Ac vide quantopere cupiat nostram ille iustitiã. Quia nemo nostrum solis suis viribus eam valer cõsequi, ipse ad eam obtinendam adiuuat, ipse horatur, ipse magnis præmijs inuiat, ipse concedit, ipse largitur. Inde iustitia incipit, inde claritas & dignitas ipsius principatum sumit. Diligenda res homini quæ deo cara est. Bonum quod amat. Diuina maiestas, cõmendat. Hac vna promereri se vult, nec quenquam amat, aut inhabitat, nisi quæ illa exornauerit. Et omnium bonorum nostrorum origo, ipsa est, ac certissima tutela. Iustitia simpliciter, docet veridica scriptura, dirigit viam eius, custodit in nocetis viam, vitam præstat, in libertatè asserit, ditat, protegit, firmat solum principum, exornat, exultat, beat. Vestimèntumque est & cingulum, & thorax, & lorica & clypeus, & galea, & omnis armatura iustorum. Quæcumque in omnibus virtutibus singillatim sunt, simul sub se cõplectitur astra ista, ac planè diuina virtus. Non Helperus

Hesperus, non lucifer, non ipse sol mundi oculus tantum splendoris orbi affert, quatum vel vna iustitia. Tolle iustitiam e mundo, & in preceps ibunt omnia. Tolle iustitiam e mundo, & nihil erunt omnia, nisi tenebre, nisi caligo, nisi confusio. Atque hac nimirum ratione antiquus ille humani generis hostis, & primus puaricator iustie, ab ipso mundi exordio hoc fatagit, hoc molitur, hoc omni vi & ope sua conatur, vt iustitia a mundo eliminet. Nolle tantum ornamentum esse in nobis. Quam gloriam perdidit, dolet, si in alio cōspiciat. Mitro quid ante xp̄i aduentum hac de causa fecerit. Ex quo Dei iustitia per Euangelium manifestius coruscare cepit, quid aliud agit, quā aduersari, quam relictari, q̄ resistere propagationi iustitiæ? In ipsi ecclesiæ cunabulis, aduersus paucos & humiles Christi discipulos excitabit Iudeorum zelum, pharisæorum supercilium, sacerdotum & scribarum auctoritatem, regum, ac principum armatā potentiam, magorum præstigia, philosophorum argumenta, quia nouerat iustitiæ illos esse præcones, & ad hoc in mundum missos, vt iustitiam Dei annuntiarent, & plantarent, ac propagarent in hominib. Et vbi intellexit apostolos suam auctoritatem, & munus velut per manus tradidisse pastorib. & doct̄orib., suscitauit & aduersus illos hæreticorum furor, fraudes blasphemias, schismata, seditiones. Tot machinis nisus est satanas iustitia e mundo exterminare propellere, profligare, propulsare. Sed non est consilium contra dominum. Temperante ipso, immo vlciscente conatus & impressiones dæmonis, restituta est mundo, & illustrata & confirmata, & propagata iustitia. Quoq; acrius impetita est, & infestata, eo velut aurum splendidius orbi rutilauit. Oues. s. domuerunt leones, columbi abegerunt serpentes, imperiti confuta uertunt huius sæculi sapientia turgidos, humiles obscurarunt mundi gloriam, imbecilles prostrauerunt tyrannorum potentiam, pauci subegerunt omnes mundi nationes. Perfidia Iudeorum antiquitas docuit legis iustitias, & euangelicam iustitiā illustrauit. Oblationes philosophorum confirmarunt Euangelii lucē. Hæreticorum argutiæ, & tenebræ, scripturarum arcana reuelarunt. Ita clarius, ita illustrius, ita manifestius declarata est, & orbi cognita dei iustitia. Quod & nobis his temporib. quasi in speculo contuendum dedit largitas. Obscurare rursus conatus est dæmon vtram iustitiæ doctrinā, quā tenebat tota ecclesia, & in eam rem aptissimos sibi delegit satellites, qui argutiis, qui technis, & subdolo melle vniuersa circumlinierunt, & falsis libertatis, ac pacis promissionib. magnam heu & præclaram ecclesiæ partē a iustitia, & recta fide abduxerunt. Sed hos quoque aduersarii nostri impetus miro modo deus infregit. Suscitauit vicarium suum Romanum pontificē, suscitauit xp̄ianissimos principes, suscitauit fidelissimos pastores, & doct̄ores. Indicitur legitimè Tridenti cōcilium. ueneticum. Cōcurrunt eō cum obseruandissimis Apostolicæ sedis legatis, p̄sules pietatē & doctrinā spectatissimi, ac viri ex toto xp̄ianorum orbe doct̄issimi. Animaduertunt oēs, ac prudētē discipiunt par esse, vt in id imprimis tota intentione incumbāt, vt viā verā iustitiæ edisserēt explicent, elucident, nec sināt vel tātis per obumbrari tm̄ orbis decus & splendorem, in numeris diuinæ sapientiæ argumentis, q̄ plurimis sanctorum omnium laborib., atq; ipso Ch̄i sanguine nobis cōmendatum. Nauāt pro sua quiq; parte diligentissimā huic rei operā. Et ecce agente ipso spiritu sancto cōciliorum omnium præside per decretum de iustificatione, Tridenti sessione sexta admirabili patrum omnium cōsensu pronunciatum tota doctrina necessaria ad acquirendā, tuendā, augendā, reparandā, ac perficiendā iustitiā multò clarius q̄ vnquā ante hæc tempora emicuit. Debet hoc illustrissime antistes amplitudini tuæ tota ecclesia. Debet hoc tuæ curæ, & sollicitudini iustitia Christiana, ac debebit in perpetuum. Nā tuis quidem laboribus, tuisque vigiliis, & admonitionibus magna ex parte effectum esse, vt tam certa, tam necessaria, & tan perspicua doctrina frueretur orbis terrarum. Nollem sane quenquā defraudare sua gloria. Quid alienum magis a mea professione? Quid dissonum magis tuis votis? Tuā ru semper gloriam, gloriam præsulum omnium, qui Concilio interfuerunt purasti, & eis omnibus honorandis, amplectendis, recreandis, ac nonnullis ex ipsis magna ex parte alendis sedulo inuigilasti. Et pro sua quicque virili & portione non mediocriter hac in re defudavit. Sed tuos ego magis alsiduos labores, ac perpetuā sollicitudinem, q̄ pro omnibus decretis corrigendis, conformandis, examinandis gessisti, sicut domesticus, & oculatus testis cōmendare posteritati & debeo, & possum. Non cupit, fat scio, iste tuus generosus, excelsus, & erectus animus suam vel legere, vel audire laudes. Nosti bene tantam nos veræ gloriæ iacturam apud deum facere, quantum nostris delectamur hac in vita præconiis. Sed Det nobis semel hanc veniam, oro, sublimitas tua. Sine paululum nostræ in te indulgere pietati. Dum tuā. n. celebror gloriam, nihil aliud me agere existimo, quam dona in te Dei prædicare, & egregia virtutis

tutis exemplum, velut lumen in edito ponere, vt & omnibus preluceat, & multos ad sui emulationem accendat. Vt tuæ, & tui similitum modestia est laudes hominum non agnoscere, & deum vnum exaltari velle, qui totius boni auctor est, ita scriptorum est gratitudinis nō tacere viros, per quos diuina benignitas tanta commoda largitur humano generi, laudent verbō alii illustrissimi tui generis Paecorum & Gueuarensum claritatem. Laudent iudicium singulare, felicissimam memoriam, rarissimam, prudentiam, absolutam virtusque iuris, sed præsertim canonici peritiam. Prædicent viuā fidem in Deum & sanctos eius, commendent sinceram pietatem, eximiam religionem, benignitatem, ac viscera misericordie in pauperes, propensum affectum ad benedicens merendum de omnib. sed præcipuè de religiosis, ac quibuscunq; cultui diuino mancipatis. Tollant in altum iustitiæ rectitudinem, honestissimorum tuorum morū integritatem, cum admirabili grauitate, & mansuetudine coniunctam. Ego tamen istis omnibus laudibus te non indignum agnosco, tamen præcipuè adoro, & veneror quædam alia deim te munera, quæ propria sunt pastorum dominici gragis, atq; in te solgere cōspicio. Nulla laus episcopo dignior, q̄ quod perpetuum generis studium pacis, & reformandæ ecclesiæ sollicitudine semper teneris, & ardentis zelo flagras extirpandæ omnis hæreseos, & illustrandæ ac propagandæ doctrinæ christianæ. Quoties ego te vidi humanissime domine, nec tuæ gratiæ, nec tuæ valetudinis rationem habentem, & tempestiuus & intempestiuus horis, nunc hunc, nunc illum liquum euoluere, nunc tecum meditari & conquirere: Quoties nec tua, nec doct̄issimorum virorum, quos tuis expensis alebas, nec nostra diligentia contentus aliorū me coegisti sententiam, rationes, argumenta iustificare: Quoties & præter tuos, alios quoque viros doctrina & pietate celebres ex diuersis nationibus & ordinibus ad te venire fecisti, & cum eis acerrimè certasti, ac eos inter se disserre & disputare fecisti de omnibus, ne minimo quidem verbo decreti prætermissi? Hoc erat, hoc erat, scilicet, verè agere pastorem ouium Christi, hoc presulè dignissimum, qui interesset concilio, hoc munere fungi cardinalis gloriæ totius ecclesiæ studio. Quæ quidem res me commouit, vt tuo nomini consecrarem expositio nem hanc & defensionem decreti Tridentini de iustificatione, quam & te teste iā ab aliquot annis, magnis meis laboribus parturio. Vt enim omittam, q̄ & auspiciis in lucem producerē, quæ te iubente, te cogente, te impellente, ex lectione, catholicorum auctorum, & ex tuis & doct̄issimorum aliorum, & nostris meditationibus & collationibus, quanta maxima potui diligentia collegi. Præstant igitur studiosi per sublimitatem tuam amplissime præsul his qualibus qualibus commentariis nostris, & in eis, velut in quodam acervo per te habeat, quicquid pertinet ad iustificationem, & in antiquis & in iunioribus ecclesiasticis doct̄oribus, hæc tenus potui inuenire, quando & per tuos labores, & providentiam, ac sollicitudinem repurgata est & vindicata tota hæc doctrina a tenebris, & serobe Allophylorum nostrorum. Sit hoc quaecunq; obsequium apud celsitudinem tuam mea in te obseruantia pignus, ac signum animi nunquā tuorum in me beneficiorum futuri immemoris. Sicubi verò sum lapsus, vt quidem communis fragilitatis conscius, in multis vehementer formido, benignè, vt soles, & amanter corrige, nec verba, sed animum meum pensa, qui nihil aliud profectò toto in hoc opere volui, quā doctrinam a patrib. traditam ad certissimam euangelii lucem exponere, roborare, & qua decebat grauitate ab oblatantibus hæreticis tueri. Id id autem quicquid est, quod pro gloria. S. Synodi hic defudavi, ac me ipsum & mea oīa castigatissimo tuo iudicio, & cuiuscunq; rectius sentientis, atque in primis Apostolicæ sedis & ipsius sacri concilii certissimæ censuræ subiecto. Vale integerrime & illustrissime præsul in pastore illo magno ouium Christo Iesu domino nostro, vnicō auctore, reparatore iustitiæ.

Venetiis apud religiosissimum cœnobium. S. Francisci
à Vineæ, Calendis octobris. Anno
Domini. 1548.

LOCI ALIQUOD SCRIPTURÆ SANCTÆ
aliquanto dilucidius explicati in hoc opere.

Genc. 2. c. In quacunq̄ die comederis, morte morieris. 14. 444
3. c. In inimicitias ponam inter te. & c. & Ipſum conteret caput tuum. Tu inſidiaberis calcaneo eius. 42
6. a. Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum. 363
Videns autem dñs, q̄ multa malicia hominū eſſet in terra & c. 363
b. Pœnitent m̄ feciſſe hominem. 239
8. d. Nequaquam vltra maledicam terræ propter homines. 363
15. a. Ego p̄teſtor tuus, & merces tua magna nimis. 239
22. c. Nunc cognoui q̄ timeas dominū. 239
Exo. 4. Ego indurabo cor Pharaonis, & c. 519
22. d. Diis nō detrahes & principi. & c. 519
Deut. 4. c. Cum quaſieris dominum Deum tuum, inuenies eum, ſi tamē toto corde & c. 459 493
13. a. Tentat vos dñs Deus veſter, vt ſciat, ſi diligatis eum. 329
1. Reg. 2. ſi peccauerit vir in virum placari, ei poterit Deus & c. 464
6. Si forte releuet manum ſuam à vobis. 494
7. Et liberabit vos de manu Philitiim. 12
14. c. Adduxit itaque populus vnusquifq̄ bouem in manu ſua. 491
Iob. 9. a. Verè ſcio, q̄ ita ſit, & q̄ non iuſtificate tur homo comparatus Deo. 195 375
b. Si venerit ad me non videbo eum, ſi abierit non intelligam. 194
c. Si iuſtificare me volueris os meum condēnabit me, Etianſi ſimplex fuerō, hoc ipſum ignorabit anima mea. 194
d. Verebar omnia opera mea ſciens, q̄ nō parcis delinquenti. 195
14. d. Siue nobiles fuerint filii eius, ſiue ignobiles, non intelliget. 206
21. Nemo pōt corrigere, quem ipſe deſpexerit, ſi deſtruxerit, & c. 465
26. Et obſtetricante manu eius eductus eſt coluber tortuoſus & c. 12
31. d. Per ſingulos gradus meos pronunciam illum. 290
Pf. 17. Et retribuēt mihi dñs ſecundum iuſtitiā meam. & c. 237
18. Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me. & c. 196
30. In iuſtitia tua libera me. 161
31. Dixi confitebor aduerſum me in iuſtitiā

meam. 238
41. Abyſſum abyſſus inuocat. 89, 200
47. Deus in gradibus eius cognoscetur. 307
50. Amplius laua me ab iniquitate. 525
Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum. 472
57. Iuſtus man⁹ ſuas lauat in ſanguine peccatoris. 88
58. Deus meus, miſericordia eius proueniet me. 74
71. Quoniam liberabit pauperem à potente, cū tribus ſequentibus carinib⁹. 36
79. Fiat manus tua ſuper filiū dexterę tuę. 37
83. Beatus vir, cuius eſt auxilium abs te. 290
130. Quoniam apud te propiciatio eſt. 589
143. Non intres in iudicium cum ſeruo tuo dñe. & c. 364
Prouer. 4. b. Ducam te per ſemitas æquitatis & c. 331
20. b. Quis pōt dicere mundum eſt cor meū, & c. 197
Eccleſiaſtes. 7. c. Non eſt homo ſuper terram qui faciat bonum, & non peccet. 365
9. a. Sunt iuſti atque ſapientes. Et tamen neſcit homo, vtrum odio. 197
Cant. 3. c. Quę eſt iſta quę aſcendit de deserto delitiis afluens. & c. 290
Eccl. 1. Initium ſapientię eſt timor domini. 89
5. b. De propiciato peccato noli eſſe ſine me tu. 199
7. c. Non eſt homo iuſtus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. 364
11. d. Ante mortem ne laudaueris quenq̄ hominem. 392
18. Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari. 45 612
25. Timor Dei initium dilectionis. 89
Eſa. 5. a. Quid debuit facere vltra vineę meę & non feci. 460
c. Væ vobis qui iuſtificatis impium pro muneribus. 45
6. b. Væ mihi, quia tacui. 372
11. b. Delectabitur infans ab vberē. & c. 12
26. A timore tuo, vel à facie tua, dñe concepimus. & c. 86
28. d. Mittam in fundamentis Syon lapidem. 158
53. b. Verè languores noſtros ipſe tulit. & c. 34
55. b.

55. b. Derelinquit impius vitam ſuam. 474
56. b. Dabo eis in domo mea & in muris meis locum & c. 300
64. Quasi pannus menſtruat omnes iuſtitię noſtrę. 8. expoſitiones. 369
65. Et ſeruos ſuos vocabit nomine alio. 234
Hier. 3. a. Si dimiſerit vir vxorem ſuam. & c. conuertimini ad me & c. 438
b. Frōs mulieris meretricis facta eſt tibi. 464
g. Dormiemus in confuſione noſtra, & operiet nos & c. 370
6. d. Curabant cōtritionē filię populi mei. Cōfuſi ſunt, q̄ abominationem fecerunt. 493
7. d. Tu autem noli orare pro & c. 460. 462
8. d. A minimo vſque ad maximum omnes auaritiā ſequuntur. 370
13. b. Ecce ego implebo omnes habitatores terrę huius ebrietate. 204
14. d. Non parcā, & non concedam neq̄ miſerabor & c. 461
17. a. P̄ctū Iudę ſcriptū eſt ſtylo ferreo. 462
b. P̄ctū eſt cor hominis, & inſcrutabile. 228
18. a. Si p̄niam egerit gens illa, agā & ego pœnitentiam & c. 438
23. b. Ecce dies veniēt & c. dñs iuſtus noſter. 37
Eze. 3. c. Sanguis autē eius de manu tua requiram. 481
14. c. Si fuerint tres viri iſti in medio terrę Noe & c. 460
16. c. Auferetur zelus meus a te. 460
f. Iuſtificata eſt ſorores ſuas & c. 45
18. g. ſi impi⁹ egerit p̄niam. 96. 448. 473. 487
33. c. Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat. 439
Daniel. 4. c. p̄ctū tua elemoſynis redime & c. forſitan ignoſcet Deus. 198
Ioel. 2. c. Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Deus. 199
Cōuertimini ad me in toto corde veſtro. 474
Amos. 1. a. Super tribus ſcelerib⁹, & c. ſup quatuor non conuertam eum. 459. 461
5. a. Domus Iſrael cecidit, & non adiciet, vt reſurgat & c. 459
2. Macha. 12. g. ſancta & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare & c. 524
Matt. 5. a. Beati pauperes (ſpū, cū reliquis beatorudinib⁹. a. ſo. 4. c. vſque ad. 416
Gaudete & exultate qm̄ merces veſtra. 624
c. Qui ergo ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis & c. 324
7. c. Non poteſt arbor mala bonos fructus facere neque & c. 365. 397. 600
11. d. Venite ad me omnes qui laboratis & oñerati eſtis & c. 327
13. c. Omne peccatum & blaſphemia remitte

tur hominibus & c. 445
18. c. Non dico tibi vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties. 433
19. d. Apud homines hoc impoſſibile eſt. 342
20. a. Cōuertiō autē facta ex dñario diurno. 627
c. Nō eſt meum dare vobis. 288
24. Væ p̄gnātibus & nutrienrib⁹. 372
26. c. Quęcumque oſculatus fuero & c. 449
Lu. 7. c. Publicani & peccatores iuſtificauerūt deum. Iuſtificata eſt ſapientia ab omnibus filiis ſuis. 45
g. Remiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. 35. 42. 88
8. g. non eſt mortua puella, ſed dormit. 398
11. b. Si ergo vos cum ſitis mali noſtris bona data dare & c. 107. 367
15. Parabola filii prodigi. 32
17. b. Si peccauerit in te frater tuus increpa illum & c. & ſi ſepties & c. 433
18. c. Deſcendit iuſtificatus ab illo. 164
Ioā. 2. d. Ipſe autē Ieſus nō ſecredebatur eis. 236
3. a. Niſi quis renatus fuerit. 54. 59. 598
Oportet vos naſci denuo. 153
Spūs vbi vult ſpirat & c. 403
5. b. Vade, & iā amplius noli peccare. 488
6. c. Nemo pōt venire ad me, niſi pater traxerit eum. 67
f. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuēt in æternum. 522
7. a. Non poteſt mundus odiſſe vos. 79
8. c. Moriemini in peccatis veſtris. 448
d. Veritas liberauit vos. 11
Si ergo vos filius liberauerit. 601
9. f. Peccatores Deus non exaudit. 107
12. c. Venit princeps mūdi huius & c. 10
f. Propterea non poterāt credere. 75. 457
13. b. Nō eſt ſeruus maior dño ſuo & c. 322
14. a. in dōmo p̄s mei māſiōes multe ſūt. 287
16. c. Cum autem venerit ille, docebit vos omnem veritatem. 234
17. b. non pro mundo rogo. 461
20. f. Accipite, ſs. Quorum remiferitis peccata remittuntur & c. 423. 523. 608
A ctū. 2. f. Saluamini a generatione iſta praua. 97
8. d. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, ſi forte & c. 435
19. Multi autē credentium veniebant confitētes peccata ſua. 506
Rom. 2. a. Ignoras qm̄ benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit. 434. 480
3. d. Omnes peccauerunt, & egēt grā dei. 33
d. Iuſtificamur gratis, & nō ex operibus. 74
Arbitramur iuſtificari hominem Per fidem ſi ne operibus. 159. 310
4. 2

INDEXEORVM QVAE obseruatione digniora sunt in hoc opere, à fratre Michaelē Haduna summa diligentia collectus.

4. a. Ei qui opatur, merces nō imputatur. 163
 c. Ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit
 promissio omni femini. 233
 5. a. Caritas dei diffusa est in cordibus nr̄is. 146
 c. Vbi abundauit delictum, cum quibusdam
 præcedentibus. 35. 66
 6. b. Non regnet peccatum in vestro mortali
 corpore. 320
 8. c. Spe salui facti sumus. 160
 e. Ipse. n. sp̄s testimoniū reddit sp̄i nr̄o. 223
 g. Certus sum. n. quia neque mors, &c. 228
 9. b. Nō ex operib⁹ sed ex vocatē dictū est. 230
 g. Ignorantes iustitiam Dei. &c. 175
 11. a. Si autē gr̄a iam non ex operibus. 162
 14. d. Omne qd̄ nō est ex fide pctū est. 107
 1. Co. 1. d. fact⁹ est nobis sapiētia & iustitia. 87
 2. c. nos autē nō sp̄itū hui⁹ mūdi accepim⁹. 227
 Quis. n. scit hominū, quē sunt hominis, nisi
 sp̄itus hominis qui in ipso est. 227
 d. Animalis homo non percipit. 397
 4. a. nihil mihi cōsciū sum sed nō. 193. 197
 Itaq; nolite ante tempus iudicare &c. 202
 11. Prober autē seipsum homo &c. 187
 13. qui autē edificat sup̄ fidamētū hoc aurū. 293
 15. b. Nō ego ante, sed gr̄a dei mecum. 343
 1. Co. 15. f. Stella a stella differt in clarita.
 2. Cor. 1. c. Gloria nostra hæc est testimonium
 cōscientiæ nostræ. 226
 d. Quorquor pm̄issōes dei sunt, in illo est. 28
 7. b. Nunc gaudeo, quia contristati estis sed
 quia, &c. 476
 8. b. Si. n. voluntas prompta est. &c. 58
 10. d. Qui gloriatur, in dño gloriatur non e-
 nim &c. 34. 203
 An n̄ cognoscitis vos metip. &c. 227
 h. Ga. 3. Quicūq; ex operib⁹ legis sunt. 586
 Christus nos redemit de maledictō legis. 325
 d. Viuo ego iā nō ego, viuūt vero in me Chri-
 stus. 343
 4. c. Filioli mei, quos iterū parturio. 453
 5. a. Testificor omni homini circūcidē. sc. 634
 b. In libertatem vocati estis &c. 325
 c. Si sp̄itū ducimi. non estis sub lege. 325
 d. Aduerſus huiusmodi non est lex. 326
 Ephe. 1. a. Benedictus deus & p̄r̄ dñi nostri Ie-
 su Christi, qui b̄ndixit nos in omni b̄ndictio-
 ne sp̄ali &c. v̄sq; in laudē glorię ipsi⁹. 37. 138
 Prædestinauit nos in adop. filiorum. 118
 2. d. Ergo iam non estis hospites &c. 35
 4. b. Vnicūque autem nostrum data est gra-
 tia secundum mensuram. 35
 5. e. Mundans eā lauacro aquę &c. 153
 g. Sacramentum hoc magnum est, &c. 29
 6. c. Propterea accipite armaturam Dei. 426
 Col. 1. b. dignos nos fecit in partem sortis san-

ctorum in lumine, 43
 Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, &
 transfudit, &c. 10
 Philip. 2. b. Cum metu & tremore vestram sa-
 lutem operamini enim &c. 65
 1. Tim. 1. b. Iusto non est lex posita. 325
 Tit. 3. b. Saluos nos fecit per lauacrum rege-
 nerationis. 153
 Heb. 3. c. Participes Christi effecti sumus si ta-
 men inicitium, &c. 385
 6. a. Impossibile est eos, qui semel sunt illu-
 minati, &c. 449. 450. 451
 b. Non est iniustus Deus, vt obliuiscatur ope-
 ris vestri. 451
 7. b. Translato sacerdotio, necesse est vt legis
 translatio fiat. 325
 10. d. Volūtariē peccantibus nobis post acce-
 ptam notitiam &c. 453. 455
 b. Iac. 1. a. Siquis vestrum indiget sapientia po-
 stulet a Deo, &c. 235
 2. d. Abraham nonne ex operibus iustifica-
 tus est. 453. 309. 558
 3. a. In multis offendimus omnes. 354
 5. c. Et oratio fidei saluabit infirmū. 435. 503
 c. Cōfitemini alterutrum peccata vestra, &c.
 505
 2. Petri. 1. Satagite, vt per bona opera. &c.
 236
 1. Ioan. 1. c. Si dixerimus, qd̄ peccatum non ha-
 bemus, &c. 364
 2. c. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex no-
 bis. 397. 398
 d. Et nō necesse habetis, vt aliquis doceat vos
 &c. 234
 3. b. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum
 non facit, &c. 396
 c. Scimus, quoniam translati sumus de mor-
 te ad vitam &c. 231. 232
 d. Si cor nostrum nō reprehenderit nos. 233
 In hoc scimus, quoniam manet in nobis de-
 sp̄itu quem dedit nobis. 223
 4. d. Timor non est in caritate. 88
 5. b. Qui credunt in Filium Dei, habent testi-
 monium Dei in se. 223
 c. Scimus, quia audit nos. 231
 d. Est peccatum ad mortem. 457. 459
 Iudas. Et hos quidem arguite iudicatos. 436
 Apoca. 1. c. Zona aurea super mamillas eius.
 411
 2. e. Vincenti dabo manna absconditum. 234
 3. Siquis aperuerit mihi ianuam. 488
 13. c. Agn⁹ q̄ occisus est ab origine mundi. 35
 22. c. Qui iustus est iustificetur adhuc. 45

F I N I S.

A

Aron pro incredulitate post di-
 missam culpam punitus. 527
 abraham omnium hominum suę
 grati iustitisi. etiam ante Isaac o-
 blationem. 310
 abraham alicubi incredulus. 569
 abraham certus de sua prædesti-
 natione. 303
 abraham iustior Loth & Abimelech. 289
 abrahā profecit in iustitia per obediētiā. 289
 abraham specie remunerationis labores pere-
 grinationis tulit. 377
 absolutio non est utilis nisi precedat p̄na. 212
 absolutio sacerdotis conformis debet esse ab-
 solutioni Dei. 513
 absolutio sola forma sacramēti p̄nitē. 470
 absolutio sola inter partes p̄nitentię signū
 efficax gratiæ. 469
 absolutio pr̄mittenda aliqua breuis orā-
 tio. 504
 abstinere non est mera negatio. 343
 abusus aliquarum indulgentiarum corrigen-
 dus. 537
 acceptatio nostrorum operū incerta. 206
 acceptio personarum non habet locū in gra-
 tuitis ex Aug. in epistol. ad Seleucianū, nec
 Deo iniuri potest. 175
 accusatio conscien. de operib⁹. 233
 actiones Christi quadrupliciter fuerunt no-
 bis vtilis. 135
 actus exteriores habent aliqua priuilegia qui-
 bus carent interiores. 105
 Actus habitum infusorū possunt proficil-
 ci ab acquisitis. 186
 actus intellectus notiores nobis quā volun-
 tatis. 252
 actus nostri interiores nobis euidentes. 259
 adam habuit gratiā antelapsū. 117. & 390
 adam non peccante nos non morituri. 14
 adam per p̄nitentiā in gratiam Dei cuer-
 sus. 43
 adam potuit cognoscere aduētū Christi. 29
 adam satisfactionem consecrauit. 530
 adam terreni & cęlestis comparatio. 541

adam saluus & prædestinatus. 361. & 390
 adolescens euangelicus vere dixit se seruasse
 mandata. 321
 aduentus filii Dei sex causæ. 27
 aduentus Christi tempus plenitudinis. 28
 aduentus Christi cur dilatatus. 28
 aduentus Christi reuelatus Adæ antelap-
 sum. 29
 aduentus spiritu sancti duplex. 24
 alexander Halen. non sensit certitudinem fi-
 dei de gratia possibilem. 250
 amalech figura diaboli. 393
 amare non potes quem nescias. 160
 amati sumus sine merito. 283
 ambrosius posuit meritum ex cōgruo. 166
 ambrosius sensit necessariam cōfessionē. 510
 ambrosii sententia de gratiē certitudine. 242
 amicitia causa dilectionis amicorum. 148
 amicitia quæ complectatur in se. 150
 amor aliorū non ira nobis constat ac odiū. 322
 amor aliquis cōcupiscētiæ erga deū bon⁹. 382
 amor amicitia non semper repugnat amori
 concupiscētiæ. 382
 amor Dei prouocatus in sapientia. 89
 amor Dei ob beatitudinem differt ab amore
 ob temporalia tripliciter. 381
 amor mercenarius beatitudinis. 380
 amor mercenarius repugnat charitati. 382
 amor noster & timor incertus. 416
 amor noster signū amoris Dei erga nos. 283
 amor proximi perfectissimus. 235
 amor verus Dei pot̄ stare cum mortali. 239
 amoris proprium dilatare corda. 331
 anathematū in hereticos ratio. 637
 angeli ante lapsum qua iustitia iusti
 angeli nullum defectum naturalem habue-
 runt. 119
 angeli portabant animas iustorum in sinu
 Abrahæ. 14
 angelorum diuersitas. 32
 anima chr̄i à morte extra statū merendi. 132
 animæ iustorum ornātū muneribus. 147
 animæ per peccata sunt habitationes dēmo-
 num. 50

† anime

INDEX.

animæ purgatorii liberè à dæmone. 14
 animæ purgatorii certè de sua salute. 632
 animus humanus se non peccat. 196
 anselmus non abrogauit meritū cōgruū. 168
 antichristus secundū legē potest saluari. 449
 antonius Abbas de quæ certitudine loquatur. 24
 anulus fides. 53
 apostoli confirmati in gratia. 401
 apostoli contententes de primatu non caruerunt veniali. 562
 apostoli hæsitauerunt de peccato, cuius non erant sibi concilii. 242
 apostoli inter sanctos omnes eximii. 288
 apostoli magis hortabantur ad pœnitentiam quam ad baptismum. 95
 apostoli non crederunt resurrectionem antequam eis reuelaretur à Christo. 78
 apostoli pœnitentiam præmittēbant baptismum. 95
 apostoli quomodo viderunt patrem. 252
 apostoli non remiserunt baptizatis mortalia peccata sine confessione. 505
 apostolorum certitudo de sua gratia. 192
 apostolis reuelata sua prædestinatio. 405
 aquæ baptismalis virtus. 155
 aquæ benedictæ antiquitas. 545
 aquarum virtus prædicta à prophetis. 153
 arca Noe typus Ecclesiæ. 234
 arma quibus de omnibus hostibus triumphare possumus. 426, & 135
 ascensio Christi causa nostræ iustificationis. 149
 ascensio Christi non reddidit humanitatem ipsius efficacem in nostram ascensionē. 136
 ascensus ad magna non facilis. 33
 assentiens euidenter certus est se nō posse decipi. 259
 assensus certus de aliqua re. 182
 atheis laudatissimus fluuius. 7
 attritio sit contritio per sacramentum pœnitentiæ, & attritus contritus. 213, & 521
 attritio imperfectus dolor. 472
 attritio pars pœnitentiæ. 472
 auaritia idolorum seruitus. 339
 audire libenter verbum Dei signum prædestinationis. 409
 auersio à peccato quid sit. 474
 augmentum caritatis diminutio cupiditatis. 306
 augmentum datur in virtutibus. 304
 augmentis iustitiæ causa opera iustorum. 611
 augustinus distinxit venialia à mortalibus. 546

augustin. fidem dicit primum hominis meritum. 179
 aug. gratiam, qua credimus, vocauit gratiam iustificationis. 177
 aug. de gratiis varie loquitur. 174
 aug. Manicheorum errori cur assensit. 23
 aug. merita purat aduersari gratiæ iustificationis. 162
 aug. merita aliqua iustificationis agnoscit, & alia negat. 165, & 75
 aug. non credidit effectum baptismi nō posse impediri per defectum ministrantis. 268
 aug. non omnem concupiscentiam peccatū credit. 543
 aug. non pollicetur mortalibus sine reuelatione securitatem. 244
 aug. pro incertitudine gratiæ. 205
 aug. sensit. B. Virginem caruisse veniali. 573
 aug. sensit, posse nos ex gratia venialia tora vitare. 581
 aug. subtrahit quæstionem de peccato in ss. in contionibus. 445
 aug. voluntate peccare, & libere peccare idē credit. 328
 aug. vocat bonum simpliciter quod ad confessionem vitæ æternæ conducit. 178
 augustini sententia de præcepto diligendi Deum. 634
 autoritas Dei reuelantis exuperat omnium argumentorum certitudinem. 220
 autoritas episcoporum. 220
 autoritas originis satis ad mittendum filiū. 28
 autoritas Synodi tridentinæ. 5
 autoritate Rom. pontificis roborantur concilia. 529
 auxilium ad perseverandum nemini deficit. 331, & 384
 auxilium diuinum potest quicumque velit habere. 463
 auxilium speciale non est ad omnia bona opera necessarium. 584
 auxilium speciale a generali differt. 39
 auxilium specia. ad aliqua in nostra potestate. 72
 auxilium speciale custodit infos. 423
 auxilia specialia duplicia. 463
 auxilia specialia ad supernaturalia opera dantur propter Christum. 39
 auxilia specialia impartiuntur nobis à deo propter Christum. 37
 auxilia specialia indigent meritis Christi non autem generalia. 41
 auxilia specialia perdidimus iure, non autem generalia. 42
 auxilia sufficientia & necessaria ad perseverantiam. 186

INDEX

464. baptizatus sicte quis. 212
 baptizati baptismate Ioannis tenentur baptizari baptimo Christi. 56
 bap. cogi possunt ad fidem seruandam. 116
 baptizati possunt credere sine formidine se esse baptizatos. 278
 beati perfectius implent præceptum diligendi Deum quam nos. 340
 beatitudo brauium est. 376
 beatitudo hæreditatis retributio. 629
 beatitudo merces operum bonorum. 615
 beatitudo Christi causa exemplaris nostræ. 137
 beati, status omnium bonorum aggregatio ne perfectus. 385
 beati. summum commodum nostrum. 379
 beati. est velut fructus bonorum operū. 380
 beati, est visio Dei & fruitio. 117
 beati. nostra est finis intrinsecus iustificationis nostræ. 139
 beati. sanctorum non æqualis. 299
 beatitudo vna erit cunctis. 309
 beatitudinem Virginis Baptistæ apostolorū, & aliorum multorum reuelauit Deus populis. 44
 beatitudinem sperare omnes tenemur. 443
 beatitudinis intuitu bene operari, & Deū diligere propter ipsam, licet. 376
 beatitudines à Christo designatæ explicantur. 406
 beatitudo statim datur decedentibus in grā & sine reatu alicuius pœnitentiæ. 492
 beatitudo debita iustis. 427, & 634
 beneficentia ex beneuolentia oritur. 36
 beneficia iustificationis expressa in parabola filii prodigi. 53
 beneficia spiritalia nobis exhibentur propter Christum, & ab eius pendunt meritis. 39
 benedictio presbyteri sanctificationis traditio. 545
 benedictione episcopi, remitti venialia, ibidem. 545
 benignitas mēris remunerata in obstetricibus Pharaonis. 357
 bernardus in quo distinguat veros pastores à mercenariis. 381
 bernardus non negat meritum, quod gratiæ non aduersatur. 172
 bern. non dicit necessarium nos credere nobis remissa esse peccata. 188
 bern. pro incertitudine gratiæ. 208
 bern. sensit, posse homines spirituales assequi aliquam certitudinem suæ gratiæ. 288
 bern. expositio in his quib. aduersari videtur incertitudini gratiæ. 247
 blasphemantes Christum consecuti remissio nem

INDEX

nem peccatorum.	447	chari. præstantior omni amicitia humana.	149
blasphemia in iniuriam cedit omnium personarum.	447	chari. accidens quodam creatum.	146
blasphemia in, ss. sine venia est.	449	chari. perfecta virtus animi.	147
blasphemia omnis non est peccatum in Spiritu Sancto.	448	chari. amicitia inter nos & Deum.	148
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	charit. causa propter quam Deus diligit nos.	ibid.
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	chari. præstantissima inter dona.	149
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	chari. Christiana iustitia.	ibi.
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	chari. vestis nuptialis.	ibi.
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	charitas distinguitur ratione à gratia.	150
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	chari. ut gratia est potest augeri, et si non augetur ut charitas.	ibid.
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	charitas sine aspiratione scribendum.	150
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	chari. potest vocari gratia informans.	ibi.
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	charitas non potest nos facere gratos Deo, nisi quatenus gratia est.	151
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	charitas margarita prætiosa.	411
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	chari. glutinum, quo Deo coniungimur.	152
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	charitas vita animæ.	ibid.
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	charitas non potest esse, ubi non est spes.	160
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	chari. sola vere bene operatur.	165
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	chari. donum Dei.	ibid.
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	charitas qualiter hic ostenditur ex actibus.	214
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	chari. ignotior fide.	252
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	chari. ignis & lumen.	276
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	charitas est præceptum generale.	332
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	chari. in genere perfecta in hac vita.	369
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	chari. pertinet ad naturam quæ ex deo est augenda.	396
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	charitatis & gratiæ officia.	148
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	charitatis elogium.	152
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	chari. proprius effectus formalis.	150
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	charitatem habens, cuncta habet.	148
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	charitatem seorsim assemitat Augu.	149
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	caro Christi viuificatrix, sed non ex se.	126
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	caro medium locum tenet inter spiritum & malum.	111
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	caro non potest his fructibus qui ex spiritu oriuntur redundare.	366
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	caro potest desistere peccare.	ibid.
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	carum esse alicui.	149
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	castitas est mundicia cordis.	411
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	castitas meretur gratiam.	164
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	castitas signum diuinæ prædestinationis.	412
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	castitate deficiente, cetera nihil.	267
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	catechumenorum exhortatio.	412
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	cathari unde dicti.	253
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	cauerna diaboli corda iniquorum.	12
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	cauda hostiæ quare offerenda in altari.	394
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	causa quæ patres mouit edere decretum de iustificatione.	2
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	causa delinquendi.	19
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	causa alicuius operis quis dicatur.	23
blasphemæ, quæcunque illata deo patet dici peccatum in, ss.	447	causa	causa

CA in quando grauissime peccauit, 443
 Cain admoneri potuit, mutari non, 465
 calciamenta significat spem, 53
 calumniatio est signum reproborum, 412
 calumnia protestantium in catholicos, 172, & 368
 caluini in constantia de fide, 550
 caluini contradictio, 586, & aliis milies
 caluini calumnie, 586 & aliis passim.
 caluinus magis impius & minus doctus quàm Pelagius, 612
 canones penitentiales non noui, 532
 charitas animæ pulchritudo, 306
 charitas apex omnium virtutum, 426
 charitas sequitur timorem diuinæ iustitiæ, 88
 chari. omnia dura, leuia facit, 89
 charitas qua parte maior sit cæteris virtutibus, 94
 chari. finis præcepti, 97
 chari. in omnibus habet potissimas partes, 101
 chari. causa bonorum meritorum, ibi.
 chari. omnem animæ languorem sanat, ibi.
 charitas infusa non prærequiritur ad implendum mandatum de diligendo Deum, ibidem
 chari. tenet primatum in omnibus, 114
 charitas vita & forma omnium virtutum, 116, & 552

INDEX

causa vniuersalis influit plus quam particularis.	67	certam facere electionem non est certam habere.	236
causa vniuersalis mouet particularem.	ibid.	certam habet suam vocationem de sua persone uocantia usque ad mortem certus.	236
causa finalis vltimata nostræ iustificationis Deus.	115, & 138	certitudo firmitas quedam.	287
causa materialis nos ipsi.	115	certitudo quæ potest competere viatori.	210
causa exemplaris Christus.	ibi.	certitudo ex parte obiecti & subiecti.	191
causa ministerialis sacerdotes.	ibi.	certitudo ex parte obiecti de gratia haberi potest.	191
causa meritoria Christus.	ibi.	certitudo intellectus euidentis, & in euidentis.	182
causa instrumentalis baptisimus.	ibi.	certitudo intellectus non requiritur ad spem.	255
causa principalis solus Deus.	127	certitudo in euidentis propria fidei.	183
causa efficiens maius quid dicit quam meritoria vel satisfactoria.	128	certitudinem euidentiam de gratia nemo nostrum potest assequi.	186
causa efficiens nostræ iustificationis passio Christi.	132	certitudo fidei omnium maxima.	183
causa quæcunque qualiter operetur.	132	certitudo aliqua fidei humane infallibilis.	185
causa exemplaris quæ sit.	137	certitudo fidei de gracia, merito iustis negata.	194, & 218
causa exemplaris nulla est deo nisi sua essentia.	138	certitudini fidei subesse falsum non potest.	284
causa finalis est cuius gratia aliquid fit.	ibi.	certitudo fidei non requiritur, ut gratias deo agamus de gratia.	227
causa formalis, denominationem tribuit.	142	certitudo fidei de gratia nobis negata.	402
causa formalis vna solum vnius effectus.	142	certitudinis moralis à coniecturali distinctio.	285
causa essentialior nostræ iustificationis misericordia patris quam iustitia Christi.	142	certitudo moralis non nunquam vocatur scientia.	191
causa formalis nostræ iustificationis qualitas creata permanens & in hærens.	148	certitudo moralis de fide infusa haberi potest.	252
causa quare Deus nos diligit, ibidem quando causa non potest euincere ex effectu.	210	certitudo moralis de prædestinatione non potest haberi.	416
causa letitia martyrum.	273	certitudo coniecturalis ab opinione nihil differt.	185
causa nostræ iustificationis quatuor.	115	certitudo coniecturalis non est certitudo simpliciter.	277
causa præcipua iustificationis.	115	certitudo moralis differt à certitudine fidei.	284
causa præparatoria nos ipsi.	ibi.	certitudini morali subesse falsum potest, ibi.	210, & 144
causa vocantur aliquando nominibus effectum.	334	certitudo quæ nobis potest competere de nostra gratia, pendet ex operibus.	233
cauti in bonis ambulas, si mala non lateant.	227	certitudo Davidis & Iob de gratia.	237
cautus potest ad tempus vitare peccata.	393	certitudo de spiritu prophetico non satis est ad certitudinem de gratia.	239
certus à cerno trahit etymologiam origine.	182	certitudo gratiæ male colligitur ex certitudine fidei.	251
certa in se, & incerta nobis & e contrario.	182	certitudo gratiæ non recte colligitur ex certitudine spei.	254
certa non æqualiter certa.	183	certitudo aliqua gratiæ possibilis spiritualibus.	278
certo credere tenebantur remissa esse sibi peccata, audientes hoc à Christo.	188	certitudo humane tollere potest timorem securitati aduersantem.	244
certus de sua innocentia nemo potest esse.	221		
certum est, fuisse semper & esse, ss. in ecclesia.	269		
certum ex fide quod est reuelatum vel ex reuelatis deducitur.	215		
certo nullus tenetur credere se esse in gratia.	218		
certi proprie solum de veris.	182		
certi vocabulo non semper certitudo fidei exprimitur in scriptura.	230		
certo moraliter quibus possumus credere.	279		

certam facere electionem non est certam habere, 236
 certam habet suam vocationem de sua persone uocantia usque ad mortem certus, 236
 certitudo firmitas quedam, 287
 certitudo quæ potest competere viatori, 210
 certitudo ex parte obiecti & subiecti, 191
 certitudo ex parte obiecti de gratia haberi potest, 191
 certitudo intellectus euidentis, & in euidentis, 182
 certitudo intellectus non requiritur ad spem, 255
 certitudo in euidentis propria fidei, 183
 certitudinem euidentiam de gratia nemo nostrum potest assequi, 186
 certitudo fidei omnium maxima, 183
 certitudo aliqua fidei humane infallibilis, 185
 certitudo fidei de gracia, merito iustis negata, 194, & 218
 certitudini fidei subesse falsum non potest, 284
 certitudo fidei non requiritur, ut gratias deo agamus de gratia, 227
 certitudo fidei de gratia nobis negata, 402
 certitudinis moralis à coniecturali distinctio, 285
 certitudo moralis non nunquam vocatur scientia, 191
 certitudo moralis de fide infusa haberi potest, 252
 certitudo moralis de prædestinatione non potest haberi, 416
 certitudo coniecturalis ab opinione nihil differt, 185
 certitudo coniecturalis non est certitudo simpliciter, 277
 certitudo moralis differt à certitudine fidei, 284
 certitudini morali subesse falsum potest, ibi, 210, & 144
 certitudo quæ nobis potest competere de nostra gratia, pendet ex operibus, 233
 certitudo Davidis & Iob de gratia, 237
 certitudo de spiritu prophetico non satis est ad certitudinem de gratia, 239
 certitudo gratiæ male colligitur ex certitudine fidei, 251
 certitudo gratiæ non recte colligitur ex certitudine spei, 254
 certitudo aliqua gratiæ possibilis spiritualibus, 278
 certitudo humane tollere potest timorem securitati aduersantem, 244

INDEX

certitudo humana ex pers omnis hæsitacionis	278	christus iustificauit Paulum per suam huma- nitatem, & iustificat recipientes eucharis- tiam.	131
certitudo spei,	416	christus lator nouæ legis.	547
certitudinem fidei nulla signa possunt dare.	249	chri, legis lator.	324
cessatio à peccatis quid.	470	chri, mare & origo fontium.	38
cessatio à peccatis propositum ea cauendi cõ- prehendit.	ibid.	chri, meruit nobis tria præcipua ad iustifica- tionem.	120
Christus à pœnitentia suam doctrinam auf- picatus.	433	christus meruit ex iustitia iustificationem no- stram & satisfecit ad condignum.	120
chri, absoluit ab omni culpa & pœna paraly- ticum latronem & Magdalenam.	124	chri, meruit sua morte resurrectionem & as- censionem nostram.	136
chri, autor, & institutor sacramenti pœniten- tiæ.	462	chri, mortuus pro omnibus, sed non orauit pro beatitudine reproborum.	32. & 42
christus causa efficiens nostræ iustificationis.	142	christus nemini suam damnationem absolu- te reuelauit.	447
christus causa exemplaris nostræ iustificatio- nis.	137	chri, non confundit vocabula.	100
christus causa finalis nostræ iustificationis.	138	chri, non exegit fidem euangelii ante prædica- tionem illius.	73
christus causa meritoria nostre iustificatio- nis.	126	chri, non recrucifigitur per peccata christia- norum sed per secundum bap'	454
christus fundamentum iustitiæ.	159	chri, nostræ iustificationis & origo & consum- matio.	592
christus omnes virtutes, quia omnes do- cuit.	144	christus nunquam vocatus causa formalis.	142
christus nunc pars in singulis, futurus omnia in omnibus.	144	chri, præcipuam sanctis cognitionem pollici- tus est.	141
christus distinxit præcepta à consiliis.	316	chri, promissus solis Abraham & Dauidi sub iuramento.	31
christus distinxit venialia à mortalibus.	544	chri, iustificauit Magdalenam sine sacramen- to.	124
christus, formalis causa nostræ iustificatio- nis quid esse.	142	chri, quare dicatur factus iustitia nostra, sa- pientia, & pax nostra.	149
christus formaliter redemptio nostra.	144	christus quare dicatur occisus ab origine mû- di.	34
christus sacerdos secundum ordinem Mel- chisedech.	124	chri, quare non mortuus gratis.	16
christus viator vsque ad resurrectionem.	135	chri, quid obtulerit deo.	122
christus habet absolutum & plenissimum do- minium omnium rerum.	21	chri, quos appellauerit beatos.	403
christus habet plenam iudiciariam potesta- tem.	502	chri, quæ vasa eripuit à demone.	12
christus habuit instrumentalem potestatem iu- stificandi omnes homines.	124	christus sanauit spiritualiter, quos corpora- liter.	488
christus habuit plenior potestatem absol- uendi quæ sacerdotes nouæ legis.	124	chri, secundum humanitatem contulit vim regeneratiuam aquis.	126
chri, habuit potestatem ad miracula omnia necessaria in instantiatione mundi.	125	christus solus dimisit peccata sine sacramen- to.	505
chri, quem habitat per gratiam habitat per fi- dem.	229	christus spe præmii homines ad virtutes accè- debat.	577
christus in iustificationem nostram non vri- tur omnibus actionibus & passionibus suis.	135	christus spe remunerationis labores crucis su- stulit.	577
chri, in quantum humo quinque modis cau- sa nostræ iustificationis.	119	christus tanto gloriosior, quanto plures libe- rabit.	138
chri, in quibus sit per virtutem.	229	christus venit ad perficiendum actus no- stros.	442
christus iustitia sua saluabit nos efficienter.	144	chri, videbat cogitationes scribarum Christus virtus Dei.	143

INDEX

christi actiones quadrupliciter nobis vriles.	506	da.	506
chri, iustitiæ imputatio. Vide in verbo impu- tatio.	600	comparare se Deo est bono accepto se pri- uare.	375
christi corpus nunquam potuit mereri.	132	comparationes peccatorum ad alia mala non exigendæ à pœnitentibus.	495
christo maior cura est iustorum quam nobis corporis.	51	complacencia peccati est in dormiente.	106
christo nulla egritudo incurabilis.	430	compunctio lachrymarum remissio peccato- rum.	494
chri, nulla gratia facta in acceptatione huma- nitatis.	122	conatus maximus minime præceptus in mû- dato dilectionis Dei.	335
christi mortis rei qui iudigne communicant.	350	conciliatio locorum Scoti quæ de incertitudine gratiæ sibi videntur contraria.	214
christiani grauiora merentur transgreden- tes euangelium quam Iudei, legem Moysæ cam.	456	conciliatio protestantium cum catholi. in li- ber. arbit.	26
christiana iustitia tria complectitur. 117. & c.	554	concilium non facit propositiones catholicas ex non catholicis.	7
christianismus quid comprehendat.	558	concilium tridentinum, ecclesiam vniuersa- lem representauit.	7
chrysolom. pro incertitudine gratiæ.	206	concilia ad duo præsertim, præsentia. ss. illu- strantur.	7
chrysolom. quid per vitæ certitudinem in- tellexit.	245	concilia generalia ecclesiam vniuersalem re- presentant.	173
chrysolomus venialia distinxit à mortali- bus.	546	concilia omnia leges de moribus sanxerunt.	349
cicatrix peccati.	531	conciliorum generalium autoritas.	7
circuncisio inter sacramenta veteris legis de- bet computari.	17	conciliorum causa triplex.	4
circuncisionem non ex Moysæ, sed ex patri- bus.	ibidem	concionibus de prædestinatione interferen- da.	423
In circuncisione fuit data gratia per fidem.	ibidem	conclusio illata ex vna de fide, & altera euidè te certa est ex fide.	257
clemens & ceteri coadiutores Pauli porue- runt habere certitudinem suæ prædestina- tionis.	405	conclusio potest esse certior præmissis.	258
clementia diuina necessaria.	204	concupiscentia est à Deo.	542
claves solis sacerdotibus collatæ.	469	concupiscentia carnalis aliquando incipit bo- num.	394
claudius Guill. defendit certitudinem sicut hæretici.	250	concupiscentia deliberata alienæ lætalis.	559
cognitus Deo quis dicatur.	98	concupiscentia quæ nobis est prohibita in illis verbis, Non concupisces.	333. & 334
cognitio cuiuscunque fidelis de Deo satis ad amorem Dei.	93	concupiscentia carnis quando verè regnat in nobis.	334
cognitio nostri status possibilis.	177	concupiscentia in deliberata venialis.	559
cognitio proprii morbi initium salutis.	9	concupiscentia quare vocetur peccatorum.	334
cognitio sequitur fidem.	159	concupiscentia victoria nobis prohibita non pugna.	334
cognitio veritatis non est absoluta in pecca- toribus.	275	concursum noster & diuinus necessarius ad o- perationes nostras.	464
comminatio Christi contra negantes ipsum.	444	condemnatur nemo nisi rarissime pro vno mortali.	481
comminatio illa, Nisi quis renatus fuerit & si- milis, indicat præceptum.	54	confessarii circa pœnitentes qualiter se habe- re debeant.	521
comminatio prophætæ facilius euacuata, quæ pœnitentiæ humiliatio.	438	confessio auricularis de iure diuino.	501
Communicatio Spirit. Sancti, alia à commu- nicatione donorum ipsius.	51	confessio auricularis semper fuit in ecclesia, sed non ante legem euangelicam.	502. & 505
communio non statim pœnitenti, conceden-		confessio præcepta satisfactoria.	537
		confessio prosternendi homines disciplina.	531

INDEX

confessio generalis remittit mortalia oblita. 545
 confessio gloriæ exordium. 428
 confessio instituta à Christo. 462
 confessio interior, iare diuino exigitur. 506
 confessio latronis actus fidei. 352
 confessio latronis aliquo modo meruit remissionem peccatorum. 163
 confessio necessaria obtenta gratia. 102
 confessio non ita necessaria ad reparationem lapsus, ac desertario, & ante illà liberatur peccator a reatu pœnæ æternæ. 499
 confessio non quotidie necessaria. 510
 confessio nostra adumbrata à Christo. 505
 confessio omnis sine compunctione inanis. 287
 confessio omnium mortalium necessaria nõ autem venialium. 500
 confessio pars sacramenti pœnæ. 470
 confessio peccatorum testimonium conscientiam iustitiam Deum. 506
 confessio peccatorum frequenter referenda ad Deum. 506
 confessio peccatorum vacat omni culpa. 358
 confessio, pœnarum compendium est. 510
 confessio prædicta à prophetis & ab apostolus confirmata. 507
 confessio publica de peccatis oculis non necessaria. 510
 confessio publica non instituta à Deo. 507
 confessio sacramentalis. 499
 confessio soluit nexus peccatorum. 507
 confessio venialium antiquissima, vtilis, sacramentalis, laudabilis. 511
 confessio via tutissima ad assequendum remissionem peccatorum. 211. & 504
 confessio vocatur pœnitentia. 462
 confessionis antiquitas, vtilitas, & necessitates. 506
 confessionis nostræ multæ figuræ præcesserunt, & quomodo illæ probant nostram. 501
 confessionis sacramentum suscipiens vel peccat mortaliter vel recipit gratiam. 520
 confessionem mortalium exegit semper ecclesia. 545
 confessionem venialium nunquã exegit ecclesia. ibid.
 confirmati mortaliter peccare non possunt. 591
 confessio necessaria pœnitenti. 474
 congregatio legitima in Spir. Sancto. 5
 coniecturis nota non sciuntur. 186
 coniugem propriam amplecti, nullius delicti est. 362
 conscientia pura quãdo sufficit ad solatium. 226
 cõsilia intermittere nullum peccatũ est. 560
 consilia licet implere tantum propter beatitudinem. 380
 consilia non sunt mandata minima. 316
 consilia non sunt præcepta. 318
 consilia quæ sunt. 320
 consiliorum signa. 319
 constare satis nemini potest, an se conuertat in Deum toto corde vel faciat quod in se est. 259
 constare nemini potest se suscepisse sacramentum aliquod. 211
 constantia martyrii vnde. 275
 constitui super decem ciuitates. 306
 consuetudines & opiniones receptæ ab ecclesia. 320
 contactus per orationem, metaphoricus est. 129
 contemplatiua vita melior actiua. 285
 contendere cum Deo quid sit. 375
 contendere cor quid sit. 472
 contractum matrimonii non est peccatũ. 354
 contradictio Lutheri in operibus, & cum omnia peccata dicit mortalia. 356
 contriti omnes, liberi à reatu pœnæ æternæ. 522
 contritio appellatur satisfactio. 525
 contritio præcepta est satisfactoria. 537
 contritio pro perfecto dolore, in vsu apud antiquos autores. 472
 contritio quid sit. 495
 contritio vnde habet virtutem ad iustificandum. 522
 contritio sufficit ad veniam peccatorũ. 485
 contritionem ita largè sumit Scotus vt se extendat ad attritionem. 212
 conuenientum non est cum hæreticis neque in oculis. 253
 conuersatio noua testatur. ss. aduenisse. 283
 In conuersatione bona à minimis quisque inchoat. 307
 conuertitur semper melius illi, quibus deus benignius suam gratiam adiuuantem impartitur. 74
 conuersio in Deum sine baptismo cõfert gratiam. 270
 conuersio in Deum sine gratia stare non potest. 259
 conuersio nostra perenda à Deo. 66
 conuersio nullas veniæ moras patitur apud Deum. 490
 conuersio perfecta est hominis cũ Deo. 268
 conuer

INDEX

conuersionis perfectionem Deus magis attendit quam intentionem. 423
 conuersionem peccatoris Deus imputat ad iustitiam. 313
 In conuersione Pauli nihil magis expressit scriptura quam amorem Dei nimium, tot cooperationis nomen coefficientium designat. 169
 cooperationis nostræ necessitas ad inchoandam iustitiam perseverandum. 425. & 601
 corbonæ fidei exitus bonus. 394
 cor habet mundum qui est in gratia. 197
 cor reproborum non capit humilitatẽ. 460
 cordis nomine omnes vires interfores significatur. 412
 correctio fraterna est in præcepto. 56
 correctio fraterna ad omne laterale se extendit & ad omnes peccatores. 433
 cornelius ante baptismi cognitionem iustificatus, & antequam ad eum veniret Petrus. 58
 cornelius aliquatenus meruit trahi ad fidem. ibid.
 cornelius veram fidem habuit antequam iustificari. 554
 corpus sũum quis possit seruare lucidum. 362
 creatura p̄t agere vbi non est. 130
 creatura potest esse instrumentũ Dei ad creationem. 129
 creatura potest esse causa acceptationis falsi ueritatis. 128
 creatura nulla potest esse causa iustificationis principalis. 127
 credere non valemus sicut renemur. 18
 crimine absque mulcti in hac vita sine peccato nullus. 570
 crudelitas signum reprobationis. 411
 culpa frequens frontem cordis atterit. 464
 culpa pœnitentia curatur. 440
 culpa post contritionem qualiter maneat. 525
 culpa visitata obligat mentem. 464
 culpas quousque metuerẽ debemus. 206
 cura corporis non est prohibita. 368
 cyprianus habuit aliquam certitudinem de sua gratia. 415
 cypria, asserit possibilia mandata. 371
 cyprii, pro incertitudine gratiæ. 403
 cyprian. seuerus in non danda pœnitentia lapsus. 440
 D
 Demon princeps mundi. 13
 demon habet ius quoddam in hominem. 10
 demon habet potestatem duplicem in homines. 12
 Demon neutram potestatem in totum perdidit per aduentum Christi. ibid.
 demon non habet potestatem in animas purgatorii. 14
 demon nullam habuit potestatem in electos manentes in sinu Abraham. 13
 demonis sub potestate, tantum ratione originalis vel mortalis constituimur. ibid.
 demones per vitia maximè coluntur. 348
 damna peccati mortalis. 548
 damna sequentia ex peccatis. 43
 damnabitur minime quis pro eo quod non fuit in sua potestate. 270
 damnatio nemini potest de lege absolute reuelari. 403
 daniel tradidit incertitudinem gratiæ. 198
 dauid castigatus à Deo culpa dimissa. 526
 dauid iudicium domini quare deprecabatur. 564
 dauid iustificatus sine proposito formali inchoandi nouam vitam. 484
 dauid meruit veniam confessione peccati. 163
 dauid omnia Dei mandata custo diuit ante acceptum Berthebeæ. 519
 dauid oratione sua mitigauit sententiam peccatis trium dierum. 529
 dauid prædestinatus excidit à gratia. 388
 dauid secutus dominum quia custodiuit mandata. 338
 dauid seuerus vltor suorum peccatorum. 526
 de delictis ad delicias transire impossibile. 413
 debet non semper præceptum requiri. 90
 debitum gratias agendi gratiarum actione crescit. 122
 debita dimissa in baptismo, peccata. 167
 debita possumus facere, quæ per opera solius nostri arbitrii possumus consequi. 172
 decipere non possumus in euidentibus. 259
 decretum de iustificatione superat omnia antiqua decreta. 1
 decretum de iustificatione quatuor de causis sancitum. 2
 decretum de iustificat, approbatum à Paulo tertio. 6
 decretum de iustificatione summa diligentia confectum. 6
 In decretalibus contenta, non omnia de fide sunt. 270
 defectus aliquos nec ad venialem culpam imputat Deus. 374
 delectatio in peccatis admissis maximum scelus. 482
 delicta nemo plene scire potest nisi Deus. 193
 f s dona

INDEX

denarius beatorum vnus,	308
denominare non potest formaliter illud qd non inest alicui subiecto,	130
denominatio iusti absoluta est non respectiua,	144
denominatio iusti requirit aliquid intrinsecum	ibi.
deprecatio iusti assidua multum valet,	435
descriptio iusti certi de sua gratia,	278
desiderium beatitudinis signum predestinationis,	410
desiderium proficiendi in iustitia signum predestinationis,	409
desiderium viuis preparatio mansionis,	287
desperatio pugnat ex diametro contra misericordiam diuinam,	443
desperata sunt ei omnia, qui nihil sibi deesse putat,	227
desertari actu peccata supra omnia odibilia non necessarium,	495
desertatio peccatorum est contritio,	472
desertatio peccatorum instantanea satis ad reparationem lapsi,	489
desertatio peccati necessaria ad reparationem lapsi,	472
desertatio peccatorum pot stare sine proposito inchoandi nouam vitam,	484
desertatio peccatorum quibus sit in precepto,	477
desertatio peccatorum secunda pars sacramenti penitentia,	472
desertatio peccatorum sine dolore satis ad gratiam,	497
deus ad impossibilia non horratur,	354
deus adiuuat ad bona opera,	560. & 579
deus ad quæ nos voluerit sub precepto adstringi,	320
deus ad trium syllabarum vocem tria crimina relaxauit Dauidi,	437
deus aduentus sui ad iudicium plura signa dedit, quam aduentus per gratiam,	218
deus ad suam gratiam neminem admittit, nisi propter Christum,	33. & 119
deus amat eximie filium suum etiam, vt hominem,	33
deus amator nimius hominum,	101
deus amator nimius suorum,	33
deus animam fornicantem expectat,	438
deus animas nostras quare sanctificet,	44
deus assumpsit naturam humanam vt nobilitaret nostra opera,	39
deus autor non est eius, cuius vltor,	25
deus compensat mala culpæ malis pœnæ,	10
deus confert dona & virtutes dispositis,	69
deus dat gratiam facienti, quod in se est,	167
deus est in aliquibus per virtutem, in quibus non est per gratiam,	329
deus perfectior in bonis operibus,	421
deus exigit à nobis viam iustitiæ, vt nobiscum maneat,	347
deus facile reconciliatur,	487
deus factus homo, labores quare pertulerit,	379
deus sit procul à nobis, nobis nescientibus,	194
deus aliquando implacabilis quo ad pœnas temporarias,	461
deus habet gratos omnes bonos,	386
deus impartitur generi humano innumerabilia beneficia,	33
deus liberrimè quæ sunt extra facit,	29
deus merces æterna iustorum,	376
deus misit filium suum tempore plenitudinis,	27
deus multo magis iustificationem nostram in gloriam suam ordinauit q̄ suapte natura sit ordinata,	135
deus neminem aduultorū iustificat sine actu ipsius,	70. & 181
deus non dicitur causa peccati,	23. & 601
deus non exegit in suis preceptis exactam ceremoniam,	260
deus non exigit nisi quæ precipit,	499
deus non æque in omnes inhabitat,	294
deus non impartitur gratiam, vel negat nisi iuxta presentia merita,	401
deus non imputat ad culpam, quæ semel condonauit,	199
deus non reuelat cõmuniter quæ ex fide possunt esse certa,	517
deus non precipit, nisi quæ moraliter possunt innoscere,	499
deus non sine præmio diligitur,	381
deus nullum malum relinquit impunitum,	10. & 543
deus nunquam quenquam omnibus suis fauoribus destituit,	462
deus nunquam requisit impletionem suorum mandatorum ex gratia,	545
deus operibus iustorum pollicitus est magna præmia,	356
deus operatur, homo cooperatur,	67
deus operatur omnia, in omnibus non tamè credit omnia in omnibus,	343
deus offenditur quibusdam sceleribus magis quam aliis,	286
deus parauit pœnas non propter iustos sed propter rebelles,	325
deus	deus

INDEX

deus potest remittere peccata, & non acceptare ad gratiam,	43	differentia legis & Euangelii timor & amor,	326
deus potest reuelare cuius suam predestinationem,	403	differentia pacis & belli ciuitatem Dei & diaboli facit,	415
deus potest sciuisse & voluisse ab æterno opposita eorum, quæ de nobis sciuit & voluit sine sui mutatione,	423	differentia legis & euangelii iustitiæ operum, & iustitiæ fidei,	587
deus potuit communicare sacerdotibus potestatem excellentiæ humanitatis Christi,	520	difficultas de peccato in spir. Sanct. omnium difficilima,	445
deus potuit gratis donare delicta,	29	difficultas resurgendi à peccatis vnde procedat,	464
deus presentia non futura iudicat, 36. & 387		dionysii sententia de incertitudine græ,	239
deus precipit, quæ non possunt ex fide nobis esse certa,	217	dilectio Dei ad iustitiam disponit diuersis rationibus,	88
deus prohibuit apostolis predicare euangelium in Asia,	465	dilectio Dei ad omnia præcepta diuina se extendit,	98
deus propter opus malum nunquam reuocaret supplicii sententiam,	358	dilectio Dei ad penitentiam requisita minus perfecta est quam quæ sufficit ad gratiam,	103
deus quando diuidit lucem à tenebris,	283	dilectio Dei causa iustificationis,	168
deus quando quempiam indurat,	462	dilectio Dei causat detestationem peccatorum,	88
deus qua ratione offendatur præceptis secundæ tabulæ,	439	dilectio Dei vorum virtuale baptismi,	58
deus quare terribilis in consiliis,	465	dilectio Dei discernit inter filios regni & perditionis,	411
deus quare voluntatem nostram non expectet,	68	dilectio Dei difficilior p̄na,	102
deus recepit aliquos ad gratiam antè penitentiam,	77	dilectio maius quid est quam voluntas moriendi pro Deo,	103
deus reuelat aliquibus suam gratiam,	216	dilectio Dei penitentia virtualis, 100. & 102	
deus reuelasse plarisque suam perseverantiã credendus,	272	dilectio Dei & proximi propria virtus piorum,	554
deus testimonium suum quadrupliciter notum facit,	225	dilectio Dei ignorantiam vincibilem inuincibilem facit,	99
deus vindicat iratus in filios perditionis, in filios autem gratiæ propitius,	570	dilectio Dei in hæreticis non pertingit ad placendum Deo,	99
deus vocat peccatores diuersimodè,	33	dilectio Dei iustificare non valet perseverantem in complacentia peccati,	100
deus vocationes & illuminationes sine nobis operatur,	ibid.	dilectio Dei necessaria ad nostram iustificationem,	94
deo in nostris operibus qualiter cooperamur,	23	dilectio Dei vera non est in peccatoribus,	98
deo soli nota esse decet, quæ ipse solus operatur,	218	dilectio Dei vera, non est sine charitate,	103
deo soli competit natura sua aliquem iustificare & beatificare,	130	dilectio Dei quæ non est necessaria ad iustificationem,	94
deum diligere ac debemus, non valemus,	18	dilectio Dei quæ sufficit ad remittendū mortale, & quæ non sufficit,	100
deum quis ex toto corde, mente, anima, & voluntate diligit,	338	dilectio Dei prior dilectione nostra,	94
diabolus à calumniando nomen habet,	412	dilectio Dei tollit omnem culpam,	203
diabolus habet potestatem mortis,	12	dilectio Dei tollit originale,	97
diabolus tenendo non possidet, sed tentando persequitur,	ibid.	dilectio Dei subiacentem peccato letali obligatione humana liberat,	ibi.
diabolus princeps mundi huius, quare à Christo dictus,	ibi.	dilectio Dei super omnia qualis,	95
dies iudicii ignotus,	218	dilectio Dei toto corde sufficit ad gratiã,	415
diem iudicii non expedit nobis scire,	218	dilectio Dei vera & ficta in quo differant,	99
differentia legis & euangelii,	567	dilectio vera Dei,	99. & 339
		dilectioni Dei promissa remissio peccatorum,	443
		dilectione	

INDEX

dilectionem dei super omnia habentes ratio
res quam penitentis. 102
dilectionem dei solus deus donat. 88
diligere Deum ex toto corde. 345
diligens Christum non potest facere quod
duplicat Christo. 99
diligens Deum super omnia implet præcep-
ta. 101
dilectio inimicorum nobis possibilis. 327
dilectio Magdalene bona. 358
dilectio proximorum sola non satis ad iustifi-
cationem. 232
dilectio qua Deo volumus omnipotentiam
non sufficit ad gratiam. 101
dilectio temporaria non repugnat aeterno o-
dio, neque contrariò. 400
dilectiones proximorum possunt in nobis ef-
fe sole cum grã gratiã data. 231
dimittere peccata quomodo sit (soli dei. 519
discipuli Christi potuerunt certi esse de sua
prædestinatione. 405
discrimen passionum martyrum, & hereti-
corum. 415
discrimen subtile inter dimittere & remitte-
re. 536
dispositio aliter interior nemini potest cõ-
stare per fidem. 187
dispositio melior impetrat maiorẽ gratiã. 112
dispositiones ad gratiã dona sunt Dei, & ei
Christo principaliter tribuendę. 67, & 173, &
& 201
dispositiones nostrę causa sunt gratię, & eã
præcedunt. 168, & 603
dispositiones nostrę non sunt meritorie ex
condigno gratiã. 526
dispositiones nostrę requiritur ad nostram iu-
stificationem. 181
dispositiones, quibus se peccatores disponunt
efficaciores ad gratiam quam orationes iu-
storum. 167
dispositionis ad gratiam nomen inuisum ha-
reticis. 64, & 602
dispositionum ad gratiam efficacia à Chri-
sto. 39, & 603
distinctio dilectionis secundum præsentem
iustitiam & secundum aeternam prædestina-
tionem, non est noua. 387
distinctio vera primę tabulę à secũda. 337
distidctio timoris in filialem & seruilem anti-
qua. 85
diuites saturari non possunt. 409
diuitia stercorea appellantur. 373
dogmatis eiusdem assignari possunt diuersę
rationes & plures. 161
dolor aliquis de peccatis requiritur ne ponat-

tur obex baptismo. 212
dolor penitentię comes. 497
dolor de peccatis in generali satis ad reconci-
liandum. 496
dolor intensior quam à peccatore possit præ-
stari, non exigitur. 488
dolor maximus necessarius. 495
dolor meritorius de congruo primę gratię se-
cundum Scotum. 213
dolor minor quam necessarius sufficit quan-
doque ad gratiam. 498
dolor necessarius ad baptismum. 473
dolor necessarius ad iustificationem. 494
dolor de peccatis & actus necessarius. 497
dolor de peccatis perfectus actus charitatis,
& 496
dolor de peccatis quid. 497
dolor de peccatis quando perfectus. 496
dolor de peccatis, quatenus sunt offensa dei,
quibus necessarius. 496
dolor de peccatis sine actuali dilectione Dei
satis adueniam impetrandam. 496
dolor de peccatis qui sufficit ad gratiã. 495,
& 496
dolor de peccatis verus virtuale, oppositũ. 488
dolor de peccatis virtute maximus. 495
dolere de peccatis propter deum non suffici-
mus. 18
dolore oportet magis de peccatis quam de ali-
is malis. 495
dona Dei sunt prædicata ab apostolis. 227
dona Dei sunt sine penitentia. 431, & 614
dona impartiuntur ad reconciliandum. 43
dona omnia in Christo perfectissime. 126
dona quę participamus sunt à Christo. 39
dona, ss. spectat, ad christianam iustitiam. 151
dubium de fide quando est. 268
dubium differt à formidine, siue hæsitatio-
ne. 240
dubium medium locum tenet inter fidem &
opinionem. ibid.
dubitare de aliqua parte huius decreti nepha-
rium & stultum est. 6
dubitare de sua iustificatione non est dubita-
re de verbis Christi. 183
dubitans se habere gratiam nõ dubitat de dei
promissis. 181
duritia cordis reprobationis signum. 408

E

Brietas peccatum est. 569
ecclesia à vultere lateris Christi ædifica-
ta. 134
ecclesia distinxit semper venialia à mor. 545
ecclesia docuit semper reparationem lapsi.
439
ecclesia

INDEX.

ecclesia captiuitatem nostram credidit sem-
per. 11
ecclesia credebatur certè fidei, quæ definita sunt
in conciliis antequam finirentur. 573
ecclesia errare nequit in conciliis. 599
ecclesia militans fideles, & sancti viri huius
mundi. 152
ecclesia nostra descendit à cœlesti Hierusa-
lem. 300
ecclesia nunc soror, nunc sponsa, nunc filia,
nunc mater vocatur. 285
ecclesia nunquam sua membra credidit par-
uulos non baptizatos. 60
ecclesia nunquam adstrinxit aliquem adcre-
dendum suam iustificationem. 187
ecclesia nunquã requisit a peccatoribus certã
aliquam intentionem. 492
ecclesia omnes martyres credit beatos. 273
ecclesia orat pro blasphemantibus. 448
ecclesia possit diffinire satis esse instantem
penitentiam ad gratiam. 492
ecclesia proficit in tribulationibus. 304
ecclesia proficitur remitti omnia peccata ba-
ptizatis. 153
ecclesia quos vt martyres colat. 274
ecclesia tenuit semper paruulos baptizatos
decedentes ante ætatem adultam saluari. 153
ecclesia tradidit incertitudinem, fidei de gra-
tia. 199
ecclesię potestas ad sancendum leges. 612
In ecclesia quidam sunt præstantiores aliis.
293
effectus vnus tantum est vnica causa forma-
lis. 142
effectus vocantur aliquando nominibus cau-
sarum. 334
electi ante passionem Christi egerunt redẽ-
ptore. 13
electi in sinu Abraham soli penę damni erant
obnoxii. 14
electi qui fuerunt certi de sua prædestinatio-
ne. 404
electi sunt filii lucis & Dei. 14
electis bona terrena quare negantur. 414
electio bona a bona superueniente intentio-
ne non potest deprauari. 579
eleemosyna ab omni peccato & morte libe-
rar. 411
eleemosyna comparatur oleo. 232
eleemosyna medicina peccatorum. 203
eleemosyna quid contineat. 427
eleemosynis & fide delicta purgantur. 268
Elias certus de sua prædestinatione. 404
Elias non habuit, ss. abundantius, quam
Elias. 293

Enoch aliquando non placuit Deo. 569
episcopi ligandi & soluendi potestatem sibi
piunt. 467
episcoporum autoritas. 572
error non habet tantas vires, ac veritas. 275
errores damuati in hoc decreto & in quatuor
prioribus conciliis. 3
errores contra sacramentalem confessio-
nem. 500
errores noui cogunt patres in concilia. 2
essentia diuina causa exemplaris omniũ crea-
turarum. 137
euangelium est bona annunciatio. 434
euangelium gratiam & merita Christi com-
prehendit. 587
euangelii prædicatio cur non computetur in
ter instrumentales causas gratiã. 608
eucharistia cõfert, primam gratiã. 245, & 317
euidencia exuperat fidem in charitate. 157
euidencia summa, alia à non summa ibidem.
258
euidencia vnde habeatur. 183
ex causa notat. 168
experientiã posse subesse falsum. 259
experimentum certum gratiã nõ satis ad cer-
titudinem. 251
experimentum est fallax. 208
expositio cap. Debitũ & cap. apostolicã. 269

F

Facere & proponere differunt. 487
facere quod in nobis est quid sit. 498
faciens quod cõcellum est sibi, nõ peccat. 362
falsitas imbecillis. 385
falsitas nunquam sibi constat. 529
falsum esse nequit, quod spiritus nobis testifi-
catur. 192
falsum neque scibile, neque visibile. 182
felicitas comprehensorum omnem veritatẽ
ab, ss. erudiri. 234
felicitatis duo gradus. 440
fideles non vi Christum agnoscunt. 68
fideles omnes membra Christi. 229
fideles peccatores membra Christi. 152
fidelis quicumque potest ex ignorantia pecca-
re absque fidei iactura. 220
fidelium salutem posuit Deus in potestate sa-
cerdotum. 514
fides ad falsum non potest concurrere. 192
fides aliquando ponitur pro fiducia. 235
fides aliquando est idem quod fiducia. 158
fides aliquo modo meretur iustificationem.
164
fides ante opera debet lucere. 351
fides bonæ voluntatis & iustę actionis geni-
trix. 159
fides

INDEX.

fides catholica, est alia à fide, cui nō potest subesse falsum.	192	fides & spes infusa sunt dona à gratia distincta.	44
fides catholica est solum de obiecto communi, & catholico.	259	fides euangelii omnibus est in præcepto.	82
fides causa iustificationis.	157, & 160	fides ex visu confirmatur.	160
fides Christi explicita in præcepto omnibus.	81	fides explicita alicuius supernaturalis non est requisita ad iustificationem.	80
fides concipitur ab auditu.	77	fides extendebat se in prophetis ad facta contingentia.	256
fides concurret mediare ad certitudinem moralem.	285	fides exuperat scientiā in certitudine.	257
fides cui sacrae literæ tribuunt iustificationem.	79	fides formata non est in peccatoribus.	228
fides datur etiam non orantibus.	165, & 427	fides fuit semper, & est communiter necessaria ad iustificationem.	83
fides de iustificatione non sufficit ad iustificationem.	219	fides humana à theologica se iungitur.	77
fides depositum est creditum pastoribus.	2	fides humana minus certa quā infusa.	285
fides disponens ad iusticiam.	159	fides humana quādoque opinio nō semper.	18
fides disponēs ad iusticiam neque habitus, neque formata est.	79	fides in cipit operari per dilectionem.	555
fides diuina latius patet quā catho.	184	fides in fusa ad quid datur nobis.	285
fides diuina in quo distinguitur à catho.	191	fides infusa est habitus permanens.	146
fides docet opera necessaria ad salutem.	220	fides infusa non potest nobis consistere nisi per fidem.	252
fides donatur, ut principium possit esse meritum.	159	fides infusa non constat habenti, nisi probabiliter.	214
fides à diuina gratia excitante.	77	fides infusa non potest docere quæ sint reuelata.	285
fides accessus ad Deum.	159	fides iustificat impios, & ex peccatoribus facit sanctos quomodo intelligatur.	352
fides actus intellectus.	62	fides iustorum bona.	352
fides animæ, anima & vita.	556, & 352	fides manet in peccatoribus fidelibus.	551, & 553
fides assentiens approbatio sine hesitatione.	558	fides mediatoris statim post lapsum necessaria.	29
fides dispositio utilis & necessaria ad gratiam.	80	fides meretur gratiam benè operandi.	165
fides donum dei gratuitum.	177, & 165	fides naturale agens.	285
fides dux vitæ.	161	fides non deperditur quouis letali.	538, & 550
fides fundamentum bonorum omnium.	158	fides non est christiana iustitia.	117
fides fundamentum iustitiæ.	158	fides non est inuida alienæ laudis.	154
fides habitus infusus.	146	fides non potest probari inesse alicui, nisi supposita fide.	214
fides humanæ salutis initium.	160, & 157	fides non supplet vicem sacramenti quo ad characterem & præsentiam corporis Christi.	271
fides ianua & via ad vitam.	159, & 77	fides nostra infallibilis, sicut deus ipse.	77
fides in intellectu.	558	fides omnium Christus.	159
fides initium bonæ vitæ.	158	fides peccatorum non est viua.	552
fides initium sublatiæ.	385	fides per se ipsa plena est operibus.	352
fides initium totius boni.	260	fides per se ipsa plena est operibus.	352
fides initium vitæ spiritualis.	76	fides per verbum dei nascitur, per pacem seruatur, per caritatem nutritur.	554
fides instrumentum ss.	285	fides potest esse in dormientibus.	558
fides est libera.	78	fides potest inueniri sine charitate.	551
fides munimentum omnium virtutum.	426	fides primo datur, ex qua cætera impetrentur.	158
fides opus dei.	311	fides quæ impetrat caritatem.	165
fides primus motus virtutis.	161	fides quæ omnes saluos facit est vna fides christi.	178
fides principii & origo fiducia ad Deū.	159		
fides principium restorationis.	160		
fides radix.	157		
fides signaculum eorum qui iustificantur à deo.	158		
fides eneruis efficitur per peccata.	556		

INDEX

fides ad falsum concurrere non potest.	192	fides non dat virtutem sacramētis, & quo sensu sancti dicunt fidelitatem saluari paruulos baptizatos.	156
fides recta non rectificat sine caritate.	93	fiducia consequenda misericordiam diuinam apertissimum medium ad consequendum fidem.	558
fides recta non satis est ad sumendam eucharistiam.	350	fiducia conuenit in aliquo cum fide.	558
fides scuro comparatur.	426	fiducia distinguitur à certitudine.	233
fides sine operibus exterioribus multos iustificauit.	352	fiducia est actus idest passio ex eo consequens.	558
fides sine operibus ociosa est.	116	fiducia est motus quidam appetitus	291
fides sola interdum sufficit ad gratiam.	160	fiducia necessaria ad orationes.	235
fides sola nemini satis est ad consequendum regnum cælorum.	348	fiducia nostra vnde augeatur.	220
fides, spes, & timor sepe inueniuntur in peccatoribus.	108	fiducia iustitię potest esse in peccatoribus.	558
fides statim, & maxime petenda à deo.	158	Ad fiduciam satis est probabilis persuasio ascensionis quod cupimus.	244
fides sua infusa nemini satis certa.	252	filii naturalis exemplar ad optinendam.	137
fides theologica habitus est & actus.	558	filii dei propter iustificationem nostram assumpti humanitatem.	119
fides theologica potest precedere omnem humanam fidem.	78	filii prodigus inuenit misericordiam absque proposito mutandi nouam vitam.	485
fides vera dupliciter accipitur.	558	filii prodigus veniam meruit.	163
fides vera nuptiale vestimentum.	ibidem	filii Adæ quomodo vocamur & filii Diaboli.	43
fides vera omnia vitia expellit.	228	filii iræ natura qui.	10
fides vera omnia necessaria ad gratiam secum adducit.	ibidem	filii Israël habebant iustum bellum contra Pharaonem.	332
fides uera vniuersa præcepta complectitur.	556	filii mystice opera sunt.	206
fides viuificat, cum ei iungitur dilectio.	88	filii Noë liberati propter parentem.	302
fides vnius dei, & est, & fuit semper communiter necessaria.	84	finis est caput virtutum moralium.	426
fidei actus necessarius ad iusticiam, sed absque illo possent iustificari, qui fidem ignorarent inuincibiliter.	83	finis incarnationis in staurare omnia.	125
fidei assensus impares in certitudine.	258	finis præcipuus in quem peccatores respicere debent in sua conuersione.	378
fidei à dubio, & opinione distinctio.	184	finis prædicationis Christi prophetarum & apostolorum.	380
fidei fiducia quatuor differentiis.	558	finis omnium legum auferre peccatum.	83
fidei Christi ignorantia inuincibilis haberi potest.	81	finis vltimus tripliciter potest constitui in bonis temporalibus.	381
fidei diuinæ ab humana distantia.	183	finis vltimus qualiter potest constitui in beatitudine.	381
fidei effectus.	161	flagella meruentes, æterna supplicia perhorrescant.	190
fidei mysteria quomodo debeant proponi vt credantur.	78	forma quæcumque sufficit ad denominationem formalem concretam sibi cor respondentem.	142
fidei necessitas qualiter intelligenda.	84	formæ sacramentalis veritas.	522
fidei nostræ militia custodire mandata.	322	forma absolutiois conuicta in ecclesia antiqua, conueniens, & à nemine varianda.	468
fidei prerogatiua.	161	formido assensuum nostrorum vnde procedat.	193
fidem mediatoris qui habent.	80	formido de peccato letali repugnat certitudini gratiæ.	205
fidem mereri iustificationem aliud est quam fidei initium esse à nobis.	105	formidari iusti de sua perseverantia quare debeant.	384
fidem vnius mediatoris ignorantes possunt saluari.	80, & 81	fortis non est qui metu poenarum pericula subit.	
fide infusa assentimur omnibus à deo reuelatis.	148		
fide mediatoris iustificari homines.	80		
fide nos impetramus dilectionem.	165		
fide sola nos iustificari quare asserant aliqui hæretici.	189		
fides sola nos iustificari, septupliciter dixerit sancti.	352		

INDEX.

subit.	90	gratia Christi gratia capitis.	125
fortitudo falsa morientium pro hæresi.	275	gratia Christi gloria Dei	33
forum misericordiae hic.	506	gratia confertur ad reconciliandum nos Deo.	43
fructus dei ab herba incipit.	289	gratia confertur confessoris per solam absolutionem.	469
fructus passionis Christi nemo expers.	42	gratia confertur propter contritionem.	517
fructus bonorum operum.	358	gratia data paruulis tota est ex virtute baptismi.	156
fructus digni virtutum.	359	gratia Dei.	226
fructus digni poenitentiae.	527	gratia nostra pendet a meritis Christi in esse & in conseruari.	40
fructus poenitentiae.	531	gratia diuina non extenuatur propter merita beatitudinis ex condigno.	172
fructus spiritus & opera carnis inter se distant.	356	gratia decor animæ.	148
fructus spiritus non sunt peccata.	354	gratia donatur non redditur.	626
G			
Galea legem & euangelium simul volentibus obseruare.	325	gratia qualitas permanens.	32
galea salutaris spes, caritas, vel prudentia.	426	gratia summum bonorum huius vitæ.	253
gehenna cruciatus inferni.	544	gratia & merita nostra effectus prædestinationis.	379
genadius errauit dicens catechumenum in bonis operibus defunctum damnari.	58	gratia excitans liberum arbitrium tenet principatum in meritis.	178
gentes vniuersæ bona semper a malis distinctionerunt.	355	gratia excitans sæpe præcedit tempore provisionem gratiæ iustificantis.	179
generatio caelestis est prædestinatio diuina.	398	gratia facit nos Deo acceptos in ordine ad Christum.	47
generationis carnalis terminus formalis.	32	gratia fidei antecedit omnia merita.	171
gigantes antiqui quare perierunt.	9	gratia fidei in quibusdam sufficit ad obtinendum regnum caelorum, in quibusdam non.	177
gloria Apostolorum insignis.	226	gratia gratum faciens ad quæ præcepta requiratur.	345
gloria humanitatis Christi consequitur ex iustificatione nostra.	138	gratia gratum faciens est caritas.	424
gloria omnium iustorum non est æqualis.	287	gratia gratum faciens operans & cooperans dici potest.	70
gloriarum in domino quid sit.	34	gratia ideo vocatur, quia gratis datur.	162
glorificatio est consummatio in sapientia.	89	gratia ut gratia ignotior habitibus operatiuis.	276
gradus certitudinis euidentis tres.	183	gratia inchoandi & perseverandi non secundum merita nostra datur.	394
gradus certitudinis ineuidentis duplex.	183	gratia includit in se diuinam acceptationem.	251
gradus fidei humanæ triplices.	185	gratia iustificans terminus nostræ iustificationis.	178
gradus sunt in eisdem virtutibus.	304	gratia iustificans non est gratia præueniens.	177
gradus portæ merita virtutum.	307	gratia iustificationis, neque fidei neque operibus nostris præcedentibus ipsam debetur.	163
gratia accepta, nisi custodiatur, in prociectu erit perdere.	385	gratia iustificationis non est summe gratuita.	172
gratia adiuuans semper habet effectum immediatum ad quem datur, non autem excilians.	73	gratia iustificationis non potest dici merces nostrarum dispositionum.	179
gratia adiuuans quanto plenior, tanto & nostra conuersio maior, non sic autem de exciliante.	74	gratia iustifi. potest contingere non prædestinationis.	383
gratia adiuuans necessaria omnino ad conuersionem peccatoris non ita excitans.	72	gratia iustificatiõis quomodo sit in debita.	172
gratia adiuuans subiacet nostræ libertati, non autem excilians.	73	gratia maculas peccatorum abluunt, & renouant mentem.	44
gratia ad peccatum non concurrunt.	360	gratia miraculorum perfectissime fuit in Christo.	125
gratia aucta quare mereatur perfici.	175	gratia	
gratia augetur propter opera bona iustorum.	611		
gratia auxilii specialis necessaria esset iustificationis adimplendum mandata.	331		
gratia baptismalis expellit omne peccatum.	212		

INDEX

gratia mysticè fons aquæ salientis in vitam æternam.	620	gratiæ & charitatis communes prerogatiuæ.	148
gratia necessaria ad poenitentiam.	601	gratiæ membrorum Christi.	51
gratia non negatur facienti quod in se est.	488	gratiæ operantis & cooperantis distinctio.	71
gratia non secundum hominum meritum datur.	162	gratiæ specialis communicatio est occultissima.	205
gratia non stat cum poena eterna.	614	gratiæ Dei nemo habere potuit ex naturalibus aut per legem.	228
gratia nostra est habitus infusus.	146	gratiæ Dei nulla iustitia præuenit.	175
gratia nostra exuperat gratiam Adæ.	601	gratiæ iustificationis nemo perdit nisi propter transgressionem vel omissionem præcepti.	54
gratia nostra non pendet à gratia quâ modo habet Christus.	41	gratia iustificationis debetur ex congruitate bonis preparationibus peccatorum.	171
gratia nostra pendet in esse & in conseruari à meritis Christi.	611	gratia diuina egemus ad castitatem seruandam.	342
gratia nulla est, si secundum merita nostra datur.	162	gratia gratum faciente formaliter iustificamur.	25
gratia potiore partem sibi vendicat in iustitia nostra.	64	gratiæ vocantur in scriptura beneficia gratuita exhibita.	71
gratia præueniens absque vllis meritis conceditur.	64.74	gratis fieri apud Latinos aliquid.	163
gratia præueniens ad iustificantem ordinatur non e contrario.	178	gratis iustificari quare dicimur.	ibi.
gratia præueniens principium nostræ iustificationis.	ibi.	gratuita ut distinguuntur contra naturalia.	19
gratia præueniens in genere est omne, quo trahimur ad gratiam, in specie autem, concursus specialis Dei.	71	gregorius habuit certitudinem de sua gratia.	
gratia præueniens non est aliquid habitus infusus, sicut gratia iustificans.	177	gregorius non perdidit certitudinem in vita pastoralis.	ibi.
gratia prima datur martyribus quando habet vulnera letalia.	106	grego. pro incertitudine gratiæ.	206
gratia prima per absolutionem confertur aliquando.	515.521	grego. expositio in illis quæ de certitudine loquitur.	245
gratia producitur à deo per creationem.	128	gustus cognoscit dulcedinem, & non causam dulcedinis.	251
gratia, qua iustificamur comprehendit sub se gratias gratis datas.	424	H	
gratia qua ratione facit nos gratos deo.	149	Habitum solum concurrunt ad ea quæ continentur sub ratione illius formalis.	
gratia quare non possit mortalibus certa esse ex fide, vel euidenter.	159	habitus demonstrari non posse.	285
gratia quibusdam plenior & abundantior infunditur.	175	habitus infusi necessarii ad opera præcellentia.	275
gratia sanans est auxilium dei adiuuans voluntatem.	424	habitus nostri non omnino nobis ignoti.	276
gratia specialis ad perseverandum non fuit necessaria in statu innocentie.	416	habitus infusi per solam fidem innotescunt.	252
gratia specialis necessaria iustis ad perseverandum.	425.417	habitus infusi simul infunduntur, & nunquam vnus sine alio.	214
gratia valet in adiutorium ne committatur peccata.	423	habitus infusi sunt supernaturales.	186
gratia veteribus per passionem Christi data.	18	habitus supernaturales ignotiores quam naturales.	276
gratia vita eterna.	343	habituum infusorum nobis certitudinem non possumus habere.	148. & 186. & 210
gratia vocatur lumen.	44	habitus infusus suadet ratio naturalis.	148
gratiæ Christi immensitas.	292	hæresis Caina.	440
gratiæ Christi, & gloriæ Dei non detrahuntur a Syn. sed hæretici.	636	hæreses vnde oriuntur.	399
		hæreticus quis sit.	553

INDEX

heretici damnantes paupertatem. 318
 heretici damnantes proprietatem temporali-
 um. 317
 heretici negantes ecclesie potestatem sancie-
 di leges. 612
 heretici, & infideles volunt sepe deo in omni-
 bus obedire, & in nullo displicere. 29
 heretici ferendi merito anat hemate & mor-
 te. 639
 heretici non sunt omnes peccatores. 553
 heretici habere se putant certitudinē de sua
 gratia. 181
 heretici negantes originale. 597. & 15
 heretici nostri temporis perniciosiores anti-
 quis. 1
 heretici quomodo non fuerūt ex nobis. 398
 hereticorum cōiuetudo. 399. & 372. & 384.
 & 400
 hereticorum ingenium. 505
 harumagoras pater fidei Triden. 8
 hieremias caruit perpetuo mortali. 370
 hieremie reuelata sua prædestinatio. 404
 hironymus consilia à præceptis distinguit.
 319
 hiero. pro incertitudine græ. 204. & 245
 hiero. venialia à mortalibus distinxit. 545
 hiero. sententia de potestate vitæ omnia pec-
 cata. 582
 homo expoliatus in gratuitis & vulneratus
 in naturalibus. 19
 homo in progressu sui temporis tenetur vita
 re omnia venialia. 578
 homo non potest mereri alteri primam gra-
 tiam immediate. 61. & 154
 homo non potest vivere sanctē, nisi sit san-
 ctus. 177
 homo peccat aliquando ignorans. 200
 homo peccare & non peccare pot. 327
 homo per peccatum perdidit potestatem nō
 liberatam. 331. & 602
 homo potest declinare à malo & facere bo-
 num. 362
 homo pot. esse sine peccatō. 362. & 576
 homo potuit in statu innocentie seruare mā-
 data, credere, diligere, &c. 18
 hominis summa iustitia, quicquid habet cre-
 dere se à deo habere. 583
 homines sancti plerūq; faciunt miracula. 125
 humanitas Christi dignificanda maxime. 126
 humanitas Christi est multipliciter causa iu-
 stificationis nostre. 128
 humanitas Christi fuit instrumentum diuinita-
 tis ad miracula. 125
 humanitas Christi organum diuinitatis. ibi.
 humanitas Christi pot. deo seruire ad quantā

cūq; distat, etiā sine operatione puia. 130
 humanitas Christi non potest peccare quando
 manet vnita verbo. 123
 humanitati Christi concessa est omnipotentia
 respectu aliorum à se. 129
 humanitati Christi concessa facultas creandi
 gratiam. ibi.
 humanus dies quis sit. 202
 humana iustitia, quomodo sit iustitia. 373
 humilitas margarita christianorum, & signū
 diuine prædesti. 406
 humilitas sola gratiam inuenit in oculis pic-
 tatis. 207
 humilitatis opera. 407
 humilitate cōdienda omnia bona opera. 427
 hypocrisis quid sit. 336

Iacob certus fuit de sua prædestinatione. 404
 iacobus de prima & secunda iustificatione
 locutus. 311. & 310
 iacobus quare necessitatem operum tradide-
 rit. 543
 idem actus neque bonus & malus moraliter
 neque donum Dei & peccatum esse potest.
 355
 idem non semper ad identitatē numeralem
 debet coarctari. 178
 idolatrare & ariolari multo grauiora peccata
 quam communia. 286
 ieiunium castigatio corporis. 427
 ieiunia ecclesiastica non damnanda. 64
 ignis purgato, quō æternus. 538
 ignis purga. eiusdem speciei cum igne inferni
 ibi.
 Ignorari pot. inuincibiliter deum nostris ma-
 lis offendi. 496
 ignorantem dominum nulla exceptio tuetur
 ad penam. ibi.
 ignorantia inuincibilis est q̄ vincere nō possu-
 mus. 81
 ignorantia inuincibilis euangelii potest habe-
 ri. ibid.
 ignorantia non facit dolorem insufficientem
 sufficientem. 499
 ignorantiam dei inculpabilem nullus habuit
 84
 ignorantia omni culpabili carere nemini satis
 certo constare potest. 216
 ignorantie aliqua sunt laterales. 197
 ignorat nemo necessaria sine culpa sua. 234
 illapsus gratificus. 50
 immundicia signum reprobationis. 412
 impius propter suam conuersionem, aliquā-
 do fit immunis ab omni peccato. 358
 impia

INDEX

inpenitentia circumstantia quedam peccati
 admisi. 482
 impia grauior quanto diuior. ibi.
 inpenitentia quando nouam malitiam assu-
 mit. ibi.
 impossibile vocatur quod vix fieri pot. 448
 impossibilia dicuntur aliquando quæ nunq̄
 fiunt. 449
 impossibilia moraliter quæ dicuntur. 577
 impossibilia quæ vocentur in scriptura. 396
 impossibilia logice quæ dicuntur. 577
 imputatio iustitiæ Christi, causa communica-
 tionis ipsius nobiscum. 142
 imputatio iustitiæ Christi cōiungit nobis me-
 rita ipsius. 596
 imputatio iustitiæ Christi dupliciter differt ab
 applicatione ipsius. 610
 Imputatio iustitiæ Christi necessaria est ad om-
 nne beneficium spirituale nobis à deo exhi-
 bitum. 611
 imputatio noua necessaria ad omne nouū be-
 neficium & indebitum. ibi.
 imputatio noua necessaria est ad omne pro-
 fectum spiritalem & ad perseuerandum. ibi.
 imputatio noua necessaria est iustis de lege ad
 remissionem venialium, & poenarum tēpo-
 raliū, non simpliciter. 614
 imputatio noua necessaria non est ad omne
 applicationem iustitiæ Christi. 69
 imputatio noua nō est necessaria iustis ad cō-
 sequendum beatitudinem, si liberi decedat
 ab omni reatu peccatorum. 620
 imputatio noua, quæ fingitur omnib. esse ne-
 cessaria ad beatitudinem, superflua est, &
 gloriæ Christi derogat & in multos errores
 inducit. 622
 imputationis nomen nō inuisum, si commo-
 de vsurpetur. 595
 imputationis nomine aliter vtitur scriptura
 quā heretici. 594
 impurationis nomine heretici abutuntur quā-
 que modis. ibi.
 imputationis nomine doctores antiqui non
 vsi ad explicandum coniunctionem merito-
 rum Christi nobiscum. 595
 imputat deus iustitiam Christi, peccatoribus
 ad. 6. præsertim beneficia. 600
 in pro per sepe accipitur in scriptura. 453
 in leuioribus peccatis multa difficile remittū-
 tur. 448.
 inæqualitas suppliciorum & præmiorū. 546.
 incarnationis nouitas nouum martyrii gen^o
 atulit mundo. 413
 Incedere sine querele aliud quā incedere sine

peccato. 570
 incertum est punctum collationis gratiæ in
 mai tyribus. 275
 inclinationes naturales, bonæ. 87
 indulgentia præteritorum est criminum. 351
 indulgentia quis ad merita peruenit. 415
 indumenta tria militaria necessaria. 426
 in durati in peccatis quo differunt ab aliis pec-
 catoribus. 462
 infideles possunt bonè operari. 111
 infideles possunt bonis operibus obtinere, vt
 trahantur ad fidem. 76
 instrumentum de sua ratione non requirit a-
 diuitatem. 129
 instrumentum non fit efficax ad supernatura-
 lia per operationes prauas. 136
 intentio ministri necessaria ad veram absolu-
 tionem. 211
 intentio ministri necessaria in sacramētis. 69
 intentio ministri non pot. satis cōstare nisi ex
 reuelatione. 212. & 217
 interrogationes vim habent vniuersalium ne-
 gationum. 196
 iohannes euangelista aquila. 196
 iohannes cunctis maior. 302
 iohannes penitentia & totius sanctitatis exē-
 plum. 527
 iohanni Bap. reuelata sua perseuerantia. 404
 iohel tradidit in certitudinem græ. 199
 iob à deo & scriptura summè commendatus
 194
 iob culpa veniali non caruit. 569
 iob non deliquit in sermonibus suis. 362
 iob non omnino certus de sua græ. 194
 iob quintus à Noe. 30
 ionas tradidit incertitudinem græ. 199
 ioseph vsque in finē iustus perseuerauit. 194
 iouinianus à sede apostolica damnatus. 383
 iouiniano consentit Caluinus. 594
 ira est naturæ corrupte & natiuitatis nræ. 10
 irā Dei incurrimus per peccatum Adæ. ibi.
 iram suam mitigauit deus propter peniten-
 tiam. 389
 iraneus Policarpi discipulus. 530
 isaac certus de sua prædestinatione. 404
 iudea terra futurę ecclesie in caelis typus est.
 301
 iudei sepe in sacrificiis consequebantur gra-
 tiam. 17
 iudei plerūque vnde perierint. 9
 iudas aliquando fuit in græ. 386
 iudas filius perditionis quare appellatus. 387
 iudas inter reprobos omnes insignis. 386
 iudas miracula diuina magicis artibus tribue-
 bat. 449
 †† a iudas

INDEX.

iudas non minus, q̄ alii apostoli diuina gr̄a re- gebarur.	421	iusti nō sunt hic æquales in gratia neque erūt æquales in gloria.	287
iudas peius de peccato p̄nituit, quam pec- cauit.	443	iusti non tam sunt sub lege q̄ in lege.	315
iudas tanto maioris criminis, quanto maioris meriti.	286	iusti non tenentur adhibere fidem testimonio ss. antequam inotescat.	224
iudicium certum solius Dei est.	204	iusti non tenentur certo credere suam iustifi- cationem.	181
iudicium Dei duplex in hac vita.	414	iusti per Dei gratiam possunt vitare omnia ve- nialia.	578
iudiciū dei semper debemus expectare.	204	iusti permulti nō crediderūt se esse i gr̄a.	242
iudicium diuinum formidandū omnib⁹.	195	iusti possunt certa fiducia postulare necessa- ria.	249
iudicium diuinum cur timebant sancti.	618	iusti possunt Dei gratiam admittere.	388
iudicium in sacris literis pro p̄na vsurpatur	529	iusti possunt habere certitudinem de sua gra- tia.	415
iudicium nostrum incertum tribus rationi- bus.	206	iusti possunt multa bona opera facere per so- lam gratiā gratum facientem.	425
iudicii diuini in rigidum & moderatum di- stinctio.	617	iusti possunt negare Christum.	394
iudicium munus p̄nas imponere pro deli- ctis.	529	iusti verē proficiunt in iustitia, idque per om- nia bona opera.	287
iurare licet vera esse quæ sunt certa ex fide.	221. & 222	iusti possunt quocunq̄ instanti viæ perde- re gratiam.	491
iurare nemini licet se esse in gr̄a.	285	iusti semper possunt peccare.	346
iurans tenetur iurare ad int̄tionem eius, cui iurat.	221	iusti soli, verē sapientes.	526
iustus sit iustior per susceptionem sacramen- torum.	302	iusti suā propriam iustitiam recipiūt.	134
iustus nō in omni opere venialiter peccat.	353	iusti sunt sepe sine aliqua macula peccati.	576
iustus patientia probatur.	414	iusti sumus, quando nos peccatores fatemur	170
iustus quare nunc flagellatur.	413	iusti sunt bonæ arbores.	366
iustus subiectus vitis & peccatis.	365	iusti venialibus obnoxii.	203
iusto cuilibet diffusa & inhærens charitas dei.	146	iusti vere iusti, & nō tm̄ reputari.	146. et. 604
iusto non est lex posita.	326	instorum vita sordidatur iugiter venialibus.	370
iustum fieri ex iniusto, quid sit.	54	iustitia actualis & habitualis.	47
iusti aliqua ex parte qui.	201. & 367	iustitia acquisita & iufusa.	ibi.
iusti à mortalib⁹ possunt abstinere.	558. & 538	iustitia à fide sumit initium.	165
iusti à mortalibus abstinerunt.	558	iustitia Christi duplex.	33
iusti ad quid renouentur à deo in hac vita.	53	iustitia Christi est causa meritoria & efficiens nostræ iustificationis.	143. & 605
iusti arctius adstricti mandatis.	347	iustitia Christi imputatur in omnibus sacramē- tis.	596
iusti perseverare possunt per aliquod breue tē- pus in gratia.	425	iustitia Christi nō est, neque pōt esse causa for- malis iustificationis nostræ.	ibi. & 605
iusti debent agnoscere semper infirmitatem suam.	346	iustitia Christi, per quā iustificamur.	144
iusti seruant mandata, & immaculati dicun- tur etiā si incidat in leuia peccata.	346. et. 576	iustitia Christi quatenus imputetur nobis, ac si nostra esset.	596
iusti experiuntur in se effectus gratiæ.	251	iustitia christiana, & moysaica.	47
iusti facilius possunt implere mandata.	347	iustitia christiana fides, spes, charitas.	117. & 151
iusti indigent dei ope ad perseverandū.	417	iustitia dicitur omnis virtus.	347
iusti ignorant plura que scitu dignissima.	234	iustitia inhærens & imputata.	142
iusti merentur ex congruo gr̄am, & cōuersio- nem peccatorum.	166. & 459	iustitia inhærens sola facit formaliter homi- nes iustos.	142
iusti nominari possunt, qui aliorum compara- tione iusti non sunt.	305	iustitia est multiplex.	46
iusti non deseruntur à deo, nisi prius deserāt ipsum.	347	iustitia siue perfectio est duplex.	582

iusti-

INDEX.

iustitia est non peccare.	362	iustificatio huius viæ non extinguit fomitē.	420
iustitia externa & iustitia interna.	46	iustificatio innotuit quibusdam sanctis vi- ris.	186
iustitia fidei & operum.	161	iustificatio non perficitur certitudine.	193
iustitia hominis, imperfectum se nosse.	253	iustificatio nostra à Deo solo, nobis tū cōsen- tientibus.	68
iustitia humana quō iustitia sit.	376	iustificatio nostra adoptatio que dicitur in filios Dei.	137
iustitia interna præcellit externam.	37	iustificatio nostra finis aduētus filii Dei.	27
iustitia legalis.	337	iustificatio nostra premiū mortis Christi.	138
iustitia minima satis ad beatitudinem.	617	iustificatio nostra ordinatur ad gloriam Chri- sti.	138
iustitia moralis.	47	iustificatio nostra profuit à misericordia di- uina.	53
iustitia nostra est in prædicamento qualita- tis.	605	iustificatio nostra quare ignota.	272
iustitia nostra habitus iustus.	145	iustificatio nostra redundat in gloriam Chri- sti.	138
iustitia nostra pendet à iustitia Christi.	40. & 41	iustificatio nra subest nostræ potestati.	65
iustitia nra imperfecta respectu iustitiæ diui- næ, & Christi, & beatorum.	616	iustificatio nra tribuitur. ss.	447
iustitia nostra non ex proprio consistit meri- to sed ex Dei misericordia.	170	iustificatio omnis nostra tribuenda Christo post Deum.	9
iustitia nostra participatio iustitiæ Christi.	396	iustificatio prima nemini contingit ex merito suorum operum.	311
iustitia œconomica.	47	iustificatio secunda quid sit.	54
iustitia iustorum non est æqualis.	116	iustificationis pōt reddi aliqua causa ex parte nostræ.	173
iustitia originalis donum naturæ.	19	iustificationis variæ acceptiones.	44. & 605
iustitia particularis.	47	de iustificatione secunda dicta transferrī, quæ ad primam.	313
in iustitia politica.	ibi.	in iustificatione simul accipit homo fidē, sp̄e & charitatem.	116
iustitia præsentia solum spectat.	451	iustificare impium pro muneribus.	45
iustitia prima, fides, secunda opera sequen- tia.	359	iustificatur nemo nisi propter Christum.	32
iustitia propria siue aliena nemini potest cer- to consistere.	202	iustificatur quisque tanto plenius quanto me- lius se disponit.	12
iustitia quæ à nobis exigitur.	616	iustificamur per charitatem magis quatenus gratia est, q̄ quatenus charitas.	44
iustitia summa hominis.	430	iustificari à deo qui meruerint.	9
iustitia theologica Dei, Christi, & nra.	47	iustificari dicitur, qui proficit in iustitia.	46
iustitiæ nostræ quasi pannus menstruatæ.	369	iustificari ex gratia & non ex operib⁹ tantum- dem.	162
iustitiæ christianæ effectus.	117	iustificari ex operibus, & iustificari ex gratia aduertantur.	ibi.
iustitiæ incrementa.	531	iustificari gratis, & sine meritis idem.	ibi.
iustitiæ infusæ sub quibus nominibus memi- nerunt antiqui doctores.	147	iustificari gratis.	157
iustitiam acceptam nemo perdit, nisi ex cul- pa sua.	431	iustificari nequeunt ratione vtentes sine inte- riori ipsorum dispositione.	187
iustitiam Christus vocat mandatorum prædi- cationem.	409	iustificati accepti ad vitam æternam.	58
iustitiam Christi non exaltant nisi vera.	144	iustificati ex donis dei possunt aliquam certi- tudinem de sua iustificatione habere.	284
iustitiam veram quare plerique ex iudeis nō asscuti sunt.	9	iustificati ex meritis, ex debito iustificaren- tur.	163
iustificari idem quandoque est, quod absolui à peccatis.	605	iustificati non sunt liberi à mandatis.	321
iustificatio actiue & passiue accipitur.	45		
iustificatio actiue quid sit.	54		
iustificatio complectitur beneficia quatuor- decim.	43. & 47		
iustificatio debetur ex lege conuertenti se in Deum.	167		
iustificatio eripit nos à dæmonis potestate.	13		
iustificatio est iusti effectio.	44		
iustificatio est proprium opus Dei.	218		

†† 3 iustifi

INDEX

iustificati omnes habet fidem infusam, 146
iustificati possunt etiam in perpetuum amittere suam iustificationem, 325
iustificati si moriantur nullo opere indigent vt consequantur beatitudinem, 342

Labor ad molestias vitæ refertur, 328
lachrymæ piæ signum prædestinationis, 408
lachrymæ plurimum valent cum confessio-
ne, 510
lachrymæ sanctorum triplices, 408
lachrymæ testes dolorum, 497
lachrymæ vnde procedant, ibi.
lapides onychini super humeralis, 16
lapis à sacerdotali officio resurgere potest, 440
lapis animæ fidelis plus lugendus quam rui-
na templi Salomonis, 147
lapsi omnes possunt semper hic reparari, 432. & 439
lapsi reparatio perfecta difficilior renouatio-
ne, 453
Iatro magis amavit Christum in cruce quam
Iudas in cœna, 352
latronis pœnitentia, ibi.
lepræ emundatio est pnia, 531
lex amicitie est inter deum & iustos, 286
lex Dei tota est possibilis, 579
lex in adiutorium nobis data, 585
lex iusto necessaria, 322
lex naturalis ante legem moysaycam à multis
servata, 329
lex non est perfecta nisi omnibus aduerferur
peccatis, 561
lex non potest dici, quæ non obligat eos qui
sub ipsa sunt, 325
lex non potuit iustificare, 16
lex non servatur sine fide Chri, 158
lex noua iustificat, 18. & 587
lex per literam iubet non per spiritum iuuat, 16
lex præcipiebat adultis fidem, ibi.
lex sine gratia litera sola est, 583
lex supplicandi legem statuit credendi, 439
legis literæ efficacia, 158
legem Dei non Deus sed nos cum ipsius nu-
mine implemus, 341
Ad legem iustitiæ qui perueniant, 175
in lege dñi ambulat omnes iusti, 571
leges posita propter peccatores, 325
liber de Ecclesiæ dogma, non est Augusti, sed
Genadii, 58
liber consensus quis, 601
liberè nos mouemur in deū per fidem, 77
liberum est quod gratia sui est, 326

liberum arbit. esse captiuum qualiter intelli-
gendum, 331. & 602
liberum arbit. attenuatum non extinctū per
peccatum, 9. & 18
libe. arbi. non sufficit ad gratiam, 66
liberi arbitrii hostes, 21
libertas & gratia necessaria adulto ad iusti-
ficationem & simul ad eam concurrunt, 64
libertas & grā non ex æquo concurrunt, 64
libertas fundamentum meriti, 615
libertas iustorum, 326
libertas nostra probatur & explicatur, 19. &
22. & 423
libertas nra non tota a iustitia originali, 18
libertas triplex, 602
libertas vera vbi spiritus dñi, 326
libertatem habemus respectu eorum in quæ
nō sufficimus sine influenza generali, 22
locus paratur si ex fide viuatur, 287
lucifer discordiæ autor, 412
lucifer fuit in gratia sed non perseverauit, 387
lucifer propter superbiam eiectus à celo, 407
lumbos præcingere quid sit, 412
lumen naturale indicat nos esse liberos, 21
lumen naturale docet præcepta esse possibili-
lia, 332
lumen naturale docet nō satis esse ad iustifi-
cationem certitudinem de ipsa, 219
lumen naturale distinguit venialia à mortali-
bus, 546
lumen naturale ostendit esse alia peccata præ-
ter infidelitatem, 549
lumen naturale ostendit Deum solū esse cau-
sam efficientem nre iustitiæ, 118
luth. vtitur vocabulis quibus neque scriptura
neque patres sunt vsi, 526
luth. octo contradictiones, 22. & 340. &
350. & 356. & 367. & 371. & 527
luth. inconstantia de fide, 550

Magister insinuauit merita ex congruo, 178
magna infania per suadere hominibus
suz gratiæ certitudinem, 195
malum est, ex circumstantia, 355
mala quæ non displicent, complacēt, 96
malcho quare Deus restituit auriculam, 44
manasses restitutus in regnum propter pœni-
tentiam, 438
manasses sepissime idololatriam patrauit, ibi.
mandatum maximum, 321
mandatum nouum Christi, 337
mandatum diligendi Deum exponitur, 337
manda-

INDEX

mandatum diligendi Deum seruatum à mul-
tis, 340. & 368
mandatum non concupisces exponitur, 331
De mandato diligendi Deum sententia Au-
gusti, 633
mandata ad subditos & seruos dirigitur, 323
mandata Dei ad omnes spectant, ibi.
mandata dei homini iustificato possibilia, 327
mandata Dei possibilia, 318. & 423
mandata Dei vtilia, 443
mandata distinguntur à cõsiliis, 317. & 319
mandata diuina ante Christum à multis ser-
uata, 329
mandata dñi clariora, quam ea quæ necessa-
ria sunt ad consequendam remissionem pec-
catorum, 196
mandata ecclesiæ & ciuilia verè, & proprie
sunt mandata, 316. & 612
mandata generatim omnibus data, 320
mandata grauiora à non grauius in quibus di-
gnoscantur, ibi.
mandata minima dupliciter exponuntur, 316
mandata nobis impossibilia sine grā dei, 331
mandata nolle seruare, nisi propter beatitudi-
nem illicitum est, 380
mandata omnia diuina moraliter non possi-
mus implere in hoc statu, 55
mandata omnia necessaria ad vitam æternam, 55
mandata possibilia peccatoribus, 343
mandata proprie & large, 316
mandata, parum difficultia, sine gratia possu-
mus implere, 326
mandata seruare necessarium ad perseveran-
dum, 322
mandata se seruasse verè dixit adolescens euā-
gelicus, 321. & 518
mandatorum Dei, hic non est perfecta custo-
dia, 322
mandatorum decalogi necessitatem nō aper-
tius nobis tradit vetus testamentum quam
nouum, 586
mandatorum & cõsiliorum tenor idè aliquā
do, 319
mandatorum omnium impletio ad vitam suf-
ficit æternam, 60. & 343
mandatorum seruatio impossibilis naturæ, 15
mandatis non conueniunt tropi, 334
manus. ss. in ecclesia omnibus fidelibus con-
stat, 232
mare rubrum significat aquam baptismi, 267
maria virgo agnouit se supra ceteros exalta-
ta, 294
maria virgo caruit originali, 15
maria virgo & mater domini profecit in grā
post conceptionem filii dei, 289

maria virgo habuit reuelationem suæ præde-
stinationis, 404
maria virgo nullū admisit peccatum, 572
maria virgo redemptione magis indiguit quā
ceteri, 15
maria socia Christi, 572
martyr verus non æquandus falso, 274
martyres non possunt esse certi de sua pœni-
tentia, ibi.
martyres nonnumquam futurorum Deiu-
diciorum timore rēpidabant, ibi.
martyrium censetur votum virtuale bap, 58
marty. de se sufficiens remediū ad salutē, 140
marty. habet vicem pœnitentiæ sicut baptis-
mi, ibi.
marty. merito dicitur baptismus & corona, ibi.
274
marty. iustificare potest sine pœnitentia, 140
8. & 274
marty. non est consummatum vsque ad mor-
tem, ibi.
marty. non compatitur complacētiam in pec-
catis, 105
marty. non potest facere de aterito cõtritū, 274
marty. non prodest hereticis, 105
marty. pnia virtualis, 105
marty. grauius quid est quā pnia, 140
marty. elogia, ibi.
marty. laudes, ibi.
martyrio omnia cedunt, 304
martyrio promissa remissio peccatorū, 443
In martyrio tota baptismi sacramenta com-
plentur & peccata extinguuntur, 106
melanctho. calūnia in scholasticos, 107. & 15
mendaciū omne peccatum, 561
merces æterna obiectiua & subiectiua, 376
merces æterna acerrimus stimulus ad bene o-
perandum, 613
merces cognitionis meritis redditur, 164
merces ex dano nulla est, 170
merces meritis debetur, 163. & 637
mercenarius quis dicatur, 380
mercenarii nō verè diligunt dñm, ibi.
mereri iustificationem, & mereri vocationē
idem apud Aug., 177
mereri possunt peccatores ex congruo suam
iustificationem, 166
merēdi verbo doctores vsi sunt dupliciter, 172
meritorium esse aliquod opus ex congruo, 67
meritum accipitur multipliciter, 170
meritum credendo comparatur, 164
meritum Christi ad omnia beneficia nobis ex-
hibita se extendit, 268. & 32
meritum ex causa præmi, 168
meritū non claudit ex sua ratione debitū, 170

INDEX

meritum mercedis est meritum. 163
 meritum & primum relatiue dicitur. 167
 meritum non fuit ex osium veteribus. 164
 meritum omne virtutis nostræ quo sensu à Greg. virtum dicitur. 375
 meritum simpliciter tantum in bonis operibus sequentibus iustificationem. 311
 meritum oppositum misericordie. 170
 meriti nomen vsurpatur aliquando vbi nulla est ratio meriti. 168
 meritum duplex ex congruo, & ex condigno 166, & 76
 meritum ex congruo non repugnat gratiæ iustificationi. 168, & 173
 meritum ex congruo non semper habet effectum. 62
 meriti ex congruo & ex condigno distinctio nota patribus re. 171
 merito & demerito locus tantum est in hac vita. 631
 merita bona à fide incipiunt. 165, & 177
 merita Christi exhibita plus valēt quam prauisa. 443
 merita Christi non comunicantur veteribus ratione sine dispositionibus propriis. 181
 merita Christi participat quicumque aliquod beneficium spirituale accipit. 594
 merita Christi plus participat, cui plura remittuntur peccata. 614
 merita iustorum non sunt æqualia. 113
 merita iustorum dona Dei. 173, & 177
 merita post iustificationem gratiæ proueniūt 177, & 170
 merita quibus gratia datur, gratis nobis comunicantur. 172
 merita resurgentium sunt diuersa. 293
 merita strictè, quæ ex proprio habemus. 176
 merita ex congruo non sunt dicenda merita simpliciter. 179
 merita ex congruo non sunt negata, nec asserpta ab ecclesia. 173
 merita vitæ æternæ quo sensu aliqui sancti negant. 624
 meritis propriis quatenus diuisidēdū. 631
 metanœa est transmentatio. 485
 motus quare suadeatur. 527
 minister infidelis euangelii quis. 220
 miraculum conuersionis aquæ in vinum quare B. Virgo petiuerit. 574
 miracula in communi sunt trium personarum. 447
 misericordia animum confirmat. 410
 misericordia Dei multiplex subuenit lapsibus humanis. 440
 misericordia diuina superior omnibus omnium peccatis. 443
 misericordia est alienæ miseritæ cōpassio. 27
 misericordia meretur misericordiā. 164
 misericordia in proximos signum prædestinationis. 410
 misericordia semper ædificatur in vno quocumque. 418
 misericordiam Dei mereri nō poterit qui hic misericors non fuerit. 136
 missa sacrificium. 69
 mites qui dicantur à Chro. 407
 mœror a maritudinis placet deo. 437
 modus aliquis non necessarius in dolore, vt reconciliet nos Deo. 493
 modus pœnitendi. 531
 monachus quid debeat lugere. 393
 monogamia melior q̄ digamia. 285
 mors animæ prima priuatio gratiæ secūda dā natio æterna. 540
 mors Christi quanti valoris. 454
 mors de ratione martyrii. 274
 mors fidei est separatio charitatis. 555
 mors inferni superat omnes mortes. 458
 mortē Christi qui participant. 32
 mortem subire pro Chro non satis ad salutē si fiat sine charitate. 274
 mortale ab euentu causa, & propria ratione. 540
 mortale est reatus, cui quantum est in se solū debetur æterna damnatio. 568
 mortale pot̄ contingere in affectu mercenario ad beatitudinem. 381
 mortale quantum offendat deum. 548
 mortalia dicuntur quæ dirimūt gratiā. 542
 mortalia in p̄a sunt venialia. 540
 mortalia iustificationem tollunt & gratiæ repugnant. 346
 mortalia sunt quæ grauiter repugnat charitati. 560
 mortalia omnia confiteri necessarium. 512
 mortalia omnia multi confitentur in ecclesia. 514
 mortalia possunt tota vita vitari, & à multis vitata sunt. 568
 moyses aspiciens in remunerationem negauit se esse filium filie Pharaonis. 377
 moyses bis confessus peccatum suum. 462
 moyses certus de sua grā. 219
 moyses certus de sua perseuerantia. 404
 moyses de p̄missione domini hæsitauit non nihil. 569
 moyses dimissa culpa punitus. 527
 moyses mitissimus super omnes homines. 407
 moyses peccauit ad aquas contradictionis. 389
 moydi

INDEX

moysi orationis pro Israëlitis vtilitas. 443
 mundus quare indiget misericordia dei. 327
 mundicia cordis signum prædestinationis. 411
 mundicia cordis duplex. 105
 mutatio vera quæ sit. 473
 N
 Nabuchodonosor mitius punitus quā Pharaon. 74
 nabuch. propter pœnitentiam recuperauit sensus honorem & regnum. 341
 natura nostra non sufficit propriis viribus ad martyrium & similia opera. 274
 naturalia manserunt integra in demonibus. 19
 naturalia in nobis qualiter manserint integra. 19
 necessaria ad perseuerandum in grā. 425
 necessaria & naturalia non permittuntur operationi nostræ. 21
 nemo dum hic viuūt, extra stum salutis. 574
 nemo se amari diffidat, qui iam amat. 100
 nemo tenetur ad culpam, nisi voluntate propria deserit. 327
 non est aliqua iustitia inherens causa nostræ iustificationis. 145
 non peccare est legis præcepta seruare. 362
 non sunt sub lege, qui spiritu Dei ducuntur. 325
 ninie vitæ inagnitē coronam per pœnitentiam accepit. 438
 nitani concilii autoritas inuolabilis. 599
 nomen peccatoris de libro vitæ deletur. 531
 nomini saluatoris cur adiungatur nomē dei. 118
 nouatus interfecto pœnitentiæ. 436
 nullus est in hac vita qui peccare non possit, & proficere. 322
 nuptiæ sunt licitæ. 318
 O
 Obedientia Abrahæ causa promissionis incarnationis. 612
 obicem non ponere secundū Scotū. 211
 obicem ponere gratiæ sacramenti quid sit. 212, & 520
 obicem ponere sacramentorum effectui quid sit. 11
 obstinatio graue peccatum. 480
 offensa tanto grauior, quanto maior offensus. 495
 offerre quod non debeat maioris gratiæ quæ reddere quod exigaris. 318
 officia gratiæ & charitatis. 148
 officia virtutis apud barbaras etiam nationes laudi semper fuerunt. 360

omnes possent vitam ita statuerē vt solatio spiritus aliquando fruerentur. 224
 onus ad pondera & vincula legum refertur. 328
 opus differt ab operis voto. 105
 opus ex genere suo bonum non inficitur peccato ei coniuncto. 111
 opus idem bonum & malum esse simul nequit. 355
 opus idem in nouo testamento magis meritum quam in veteri. 286
 opus nō est perfectum, quousque procedat ex habitu. 148
 operi nostro quid satis sit, vt non sit peccatum. 369
 opera eximia indigent speciali auxilio non autem quæuis bona. 18, & 611
 opera iustorum sunt causa augendę iustitiæ. 611
 opera bona iustorum magnæ meritoria remunerationis. 521, & 627
 opera charitatis pietatis, & obedientiæ ad iustificationem nimium conducunt. 310
 opera dei ad iustificationem concurrentia triplicia. 68
 opera diuinitatis in Chro distincta ab operibus humanitatis. 126
 opera & fides seruis dei necessaria. 222
 opera externa vnde procedant. 136
 opera externa tur à nobis requirantur. 136
 opera facta à peccatoribus non merentur ex condigno gratiam proueniētem. 76
 opera facta in peccato sunt proficua. 109
 opera gratiæ Deo potius tribuenda quam nobis. 342
 opera iustorum habent suum valorem à gratia. 615
 opera iustorum non omnia peccata. 353, & 564
 opera iustorum non vitiantur intuitu mercedis æternæ. 376, & 613
 opera iustorum sunt magis meritoria quia sunt membra Chri quam alias essent. 51
 opera legis quæ intelligantur. 310
 opera aliqua non possunt vitari à fomite. 363, & 364
 opera nostra bona præcedentia iustificationē à grā gratis data proueniunt. 174
 opera nostra non omnia indigent misericordia diuina. 372
 opera nostra non possunt mereri iustificationem. 157
 opera nostra placere Deo est minus quā placere nos ipsos. 206
 opera peccatorum etiam infidelium non omnia

INDEX

nia sunt peccata,	108. & 111	ofculari duos pedes domini quid sit.	254
opera peccatorum indigna grā,	15. & 172	P	
opera pedissequa fidei,	351	P actum inter Deum & Adam.	8. & 14
opera perfectorum quomodo multis imperfectionibus coniuncta.	374	parentes admonendi, vt orent pro filiis in vteris maternis agentibus.	62
opera per se nunquam quenquam iustificarunt.	351	parentes tenentur curare vt filii baptizētur.	55
opera, quæ appellanda sunt beatitudines.	406	paruulo habenti minimam particulā sui corporis extra vterum subueniri potest per baptismum.	62
opera quæ Deus facit, concursu suo speciali, propria opera dei appellantur.	67	paruuli baptizantur in remissionem peccatorum.	14. & 153
opera quæ in iustis & peccatoribus sunt mala.	366	paruuli baptizati quomodo fide aliena iustificentur.	155. & 157
opera, quæ sancti excludunt, cum fidei videntur tribuere iustificationem.	352	paruuli decentes sine baptismo damnantur.	159. & 154
opera quibus adulti disponuntur sex.	64	paruuli indulgentius iustificatur quam adulti.	171
opera quibus Deus placuit carere omni culpa.	357	paruuli non baptizati non dicuntur impii.	19
opera sequentia ex dilectione Dei non impediuunt, ne feramur in Deum toto corde.	368	paruuli non iustificantur fide propria.	133
opinio tenet medium locum inter dubium et certitudinem.	186	palsio Christi ad hoc valēt vt minores peccata exigantur à iustis pro suis peccatis quam alias.	614
opinionēs illæ amplectendæ quæ fauēt magis gloriæ Christi.	621	palsio Christi ad quid præsentanda semper patri caelesti.	630
oportet aliquando præceptum, aliquando necessitatem indicat.	162	palsio Christi causa meritoria iustificationis nostræ, beatitudinis, resurrectionis & ascensionis.	136
oratio aliquando sufficit ad iustificationem.	107	palsiones Christi quadrupliciter nobis salutiferæ.	134
oratio Christi ad opera miraculosa.	129	palsio Christi effecit salutem nostram.	132
oratio extorquet clementiam creatoris.	421	palsiones Christi non sunt proprie instrumenta nostræ iustitiæ.	135
oratio in habente affectum peccandi inutilis.	107	palschatis encomia.	134
oratio inter dona Dei computatur.	165	pastores tenentur baptizare paruulos in vltimis positos.	55
oratio necessaria ad perseuerandum.	427	pastores Ecclesiæ tenentur orare pro subditis existentibus in mortali.	457
oratio non est necessaria dispositio ad gratiā.	107	pastoralis cura.	2
oratio quæ completur.	427	patientia & tollerantia mortis potest inueniri in hæreticis.	274
orationis effectus per quam hesitationem impeditur.	235	patientia in tribulationibus signum prædestinationis.	413
orationis iustorum magna virtus.	166. & 442	patientia inter beatitudines primum locum tenet.	415
orationis necessitas.	102	patientia necessaria ad consequendū regnum caelorum.	394
orationis virtus quandoque pettingit ad indignos.	459	patientia propter Christum differt à patientia propter iustitiam.	413
orationi promissa remissio peccatorū.	442	patriarchæ quare in tabernaculis habitabant.	378
orationes ecclesiæ cur clauduntur verbo per Christum, &c.	35	paulus à grā gratis data magis exclusit meritā quā gratum faciente.	74
orationis parentum quatenus valeat paruulis non baptizatis.	62	paulus blasphemus fuit non tamen in Spiritu sancto.	447
orationibus iustorum nō debetur ex condigno iustificatio illorum, pro quibus orant.	167	paulus	
orandum pro infidelibus.	149		
ordo summum bonum vniuersi.	156		
originale dimittitur per baptismum.	517		

INDEX.

paulus de quo testimonio Spi. Sanct. loquitur.	223	pacis studium signum prædestinationis.	ibi.
paulus certus de sua perseuerantia.	404	pacifici qui sint.	ibi.
paulus cur aptauerit iustificationi primæ verba illa credidit Abraham Deo, &c.	312	peccatum Adæ sex malis obnoxios nos fecit.	2
paulus fuit certus per reuelationem de sua prædestinatione.	200	peccatum ad mortem quid sit.	446. 418
paulus cum persequebatur christianos nullius sibi delicti conscius.	216	peccatum delet dominus, sed sine vltione nō delerit.	526
paulus de prima iustificatione præcipue agit.	310	peccatum discernere nō potest, qui fuerint sed qui sint filii dei, & qui diaboli.	397
paulus discreuit venialia à mortalibus.	543	peccatum est celestium inobedientia mandatorum.	109. 561
paulus docuit in certitudine græ.	200	peccatum est dictum vel factum, vel concupitum contra legem Dei.	ibi.
paulus & Iacobus conciliantur.	308	peccatum ex malicia grauius puniendū.	286
paulus etiam de secunda iustificatione loquitur.	312	peccatum in ss. non dimittitur, sed est irremissibile secundum legem.	449
paulus fuit extra gratiam Dei.	388	peccatum in ss. quod sit.	446
paulus græ, misericordiam, & penitentiam vbi que singularis prædicator.	451	peccatum iustitiæ contrarium.	550. 562
paulus habuit aliqua bona opera ante conversionem suam.	174	peccatum mortale à morte sic appellatur.	559
paulus iustificatus ob merita Stephani.	133. 142. 459	peccatum mortale absque actu proprio non potest dimitti.	106
paulus non peccauit, cum ad Tim. scripsit, vt penulam, vel lacernam deferreret.	368	peccatum non est, vbi non est legis transgressio.	354
paulus nō erat liber à mandatis.	322	peccatum præuaticatio legis diuinæ.	562
paulus nunquam opponit iustitiam legis iustitiæ fidei.	599	peccatum voluntas faciendi quod iustitia verat.	562
paulus omnes subiecit etiam legibus humanis.	325	peccatum omne contra dei mandatum præsumitur.	562
paulus plus ceteris laborauit.	287	peccatum omne in ministerio fidei abluitur.	440
paulus quare plus ceteris laborauerit.	378	peccatum omne iniquitas est.	57
paulus sancte gloriabatur in infirmitatibus.	401	peccatum omne inobedientia est & à contemptu mandatorum originem trahit.	326. 371
paulus vnus præuaticatione tribuit, quod innocentiam perdidimus.	14	peccatum omne violatio aliqua præcepti non occides.	483
pauli contumetudo in sermone.	449	peccatum omne voluntarium est.	575
pauli epi. ad Heb. & cano.	451	peccatum originale est propria cuiusque iniustitia.	32
pauli epistolæ gratiam Christi vniuersè sonant.	442	peccatum originale fuit in nostris sumum per transgressionem præcepti negatiui.	14
pauli epistolæ habent multa obscura.	156	peccatum originale nostrum non est peccatum Adæ.	32
pauli epistolæ scopus præcipuus.	16	peccatum quid sit.	320
pauli peccata ante baptismum venialia dici queunt.	539	peccatum quod diuis aliqua macula mētis.	570
pauli studium.	325	peccatum quod diuis dignū perpetua ira.	15
pauli tria verba præsertim difficilia.	156	peccatum, quod inest post baptismum non potest deleri sine pœna.	212
pauperes spiritu triplices.	407	peccatum variè accipitur in scripturis.	334
paupertas melior diuitiis.	285	peccatum veniale à venia sic appellatum.	539
pauor & securitas pugnant.	401	peccato infidelitatis quando quis obnoxios.	81
pax ab omnibus primo requiritur à deo.	412	peccato superstitionis qui peccent.	266
pax conscientie fiduciam præstare non potest.	272	peccata alia magna alia parua.	356
pax est certissimum signum discipulorum Christi.	4	peccata alia propter incredulitatem.	323
pax tranquillitas ordinis.	412	peccata Christianorum grauiora quam aliorum.	

I N D E X.

rum iudæorum, & aliorum infidelium, 348
 522
 peccata cur nullus omnia vitauit, 584
 peccata cur vitare nolunt homines, ibi,
 peccata dicuntur auersiones à deo, 64
 peccata ecclesiasticorum grauiora, 348
 peccata grauius grauiſſimis lamentis indigent
 494
 peccata habent eſſe a carentia rectitudinis de
 bitæ in eſſe principalius, 497
 peccata iudeorum maiora quam gentilium,
 374
 peccata iuſtorum culpabiliora, 374
 peccata magna, magna delebit miſericordia,
 199
 peccata miſericordiæ meritis purgãtur, 163
 peccata neceſſaria & inuoluntaria, quæ dicã
 tur, 620
 peccata omnia non merentur æternas pœnas
 quoad intentionem, 566
 peccata omnia poſt baptiſmum materia ſunt
 conſuſionis, 500
 peccata principum & prælatorum grauiora,
 374
 peccata propriè non poſſunt eſſe inuolunta
 ria, 543
 peccata quando verè remittuntur, 515
 peccata quæ non vitarunt apoſtoli, poſſunt
 nos vitare, 584
 peccata remittuntur baptiſmo & pœnâ, 467
 peccata retinentur a Deo, quandiu retinẽtur
 à ſacerdotibus, 501
 peccata ſunt tenebræ, 354
 peccatorum varietates detegendæ ſacerdoti,
 507
 peccator aliqua creatura fruitur, 98
 peccator aliquando iuſtificatur ad ſolam ad
 miſſi peccati deteſtationem, 486
 peccator eſt à propria culpa, 32
 peccator momento quouis pôt facere totum
 quod in ſe eſt, 491
 peccator nō pôt celare peccata ſacerdoti pru
 denti de eis querenti, 513
 peccator per veram pœnitentiã ſemper pôt
 reparari, 346
 peccator pôt omnia & ſingula ſeruare præce
 pta, ibi,
 peccatores admonendi vt bonis operibus in
 cumbant, 76
 peccatores adepti gratiam tenentur ad pœni
 rentiam, 481
 peccatores aliqua ex parte qui,
 peccatores differunt à iuſtis, 251
 peccatores faciunt multa contra voluntatem
 Dei, 19

peccatores fideles non ſunt viua membra do
 mini, 152
 peccatores in dies peiores fieri poſſunt, 292
 peccatores in multis reſiſtunt Deo, 19
 peccatores mereri poſſunt ex congruo gratiã
 iuſtificantem, 666
 peccatores nullo opere promerentur gratiã
 iuſtificationis, 163
 peccatores non ſuis viribus, ſed dei miſericor
 dia ſaluantur, 176
 peccatores non ſunt vaſa aurea, neque argen
 tea, 293
 peccatores non poſſunt diu perſeuerare in
 mortali, quin tranſgrediantur aliud præce
 ptum, 343
 peccatores omnes iuſtificantur gratis, 169
 peccatores omnes non reſucitantur Chri
 ſtum, 454
 peccatores operantur aliqua bona, 363
 peccatores poſſunt deũ perfectius cognoſce
 re quam aliqui iuſti, 241
 peccatores quomodo auertantur à Deo, 64
 peccatores ſuis bonis operibus inclinare va
 lent diuinam bonitatem vt ad fidem trahat
 eos, 76
 peccatores veris comminationibus deterren
 di non falſis, 451
 pelagii tres errores circa condignitatem ope
 rum, 172
 per cauſam notat, 153, 168
 perfectus quis dicatur, 339
 perfectus quis adſtrictus legib, 322
 perfectiones naturales non omnino ablatae,
 19
 periculum cerrò credentis incertis, 182
 pericula & labores huius vitæ, 410
 perſeuerare abſque Dei gratia nō poſſumus,
 18, 384, & alias ſempe,
 perſeuerantia donum dei, 422
 perſeuerantia in bona vſque ad mortem om
 nibus neceſſaria, 324
 perſeuerantia in grã non poteſt haberi niſi à
 Deo, 416
 perſeuerantia omnib, incerta niſi Deus eam
 reuelet, 384, 401
 perſeuerantia vſque in finem datur orãtibus,
 428
 perſeuerantiæ donum amitti non pôt, 428
 perſeuerantiæ donum iuſti promereri poſ
 ſunt, 428
 perſuaſi poſſumus eſſe de falſis, 182
 perſuaſio iuſtitie non ſufficit ad iuſtitia, 253,
 549
 petrus & Paulus præcellentiores aliis apoſto
 lis, 288

Petrus

I N D E X

petrus non perſiſtit in gratia, 388
 petrus peccauit in filium hominis, cum nega
 uir Chriſtum, 446
 petrus quare ad trinam interrogationem tri
 ſtatus, 206
 petrus timore ſeruili compulſus Chriſtum ne
 gare, 89
 petrus tradidit incertitudinem grã, 199
 petri ſletus ſatis adueniam, 487
 phariſei vere peccatores erũt in, ss, 448
 philoſophi tumidi cur perierint, 8
 plenitudo noſtri temporis beata, 28
 pluralitas beneficiorum eccleſiaſticorum illi
 cita, 216
 pœna damnatorum non erit æqualis, 310
 pœna maior debetur maiorib, peccatis, 533
 pœna mortis adiecta legibus veteris teſtamẽ
 ti indicabat eas obligare ſub mortali, 55
 pœna mortis ſignum præcepti, 478
 pœna ſimpliciter non reſponder, niſi peccatis
 ſimpliciter, 561
 pœnæ inferni cur conſtitutæ, 87
 pœnitens recte quid facere debeat, 424
 pœnitentia à Chriſto inſtituta, ſ, in ſe comple
 titur, 430
 pœna actu agenda non verbis, 531
 pœnitentia Babylonium regem in regna re
 ſtituit, 438
 pœnitentia de peccatis proſtitutum cauendi
 futura includit, 484, 487
 pœna dicit reſpectum ad præteritum, 476
 pœnitentia diſſert à baptiſmate, 430, 607
 pœnitentia eſt bonorũ pœna quotidiana, 485
 pœnitentia cauſa iuſtificationis, 168
 pœnitentia initium reuertendi ad Deum, 295
 pœna materia duplex, 467
 pœnitentia medicina magna, 430, 483
 pœna neceſſaria ante baptiſmum, 297, 216
 pœna neceſſaria etiam obſtenta gratia, 101
 pœna odium & deteſtatio peccatorum ppter
 Deum, 297
 pœnitentia pars iudicii, 251
 pœna præterita mala plangere, 297, 484
 pœna ſecunda tabula poſt naufragium, 487
 pœna vita animæ, 439
 pœna eſt vindicta puniens, 528
 pœna ex timore vilis, 499
 pœna ſeruens quid faciat, 495
 pœna formalis, vel virtualis neceſſaria ad recõ
 ciliationẽ peccatoris, 231
 pœna habet duas facies, 484
 pœna imitatur baptiſmi gratiam, 487
 pœni iuſtificat, 163
 pœna maiorem virtutem habet modo, quã in
 lege nature vel ſcripta, 441

pœna neceſſaria vt plurimum peccatoribus, nō
 iuſtis, 483
 pœna non eſt peccatum, 487
 pœna non eſt ſola noua vitæ inchoatio, 472
 pœna non iuſtificat ex opere operato, 525
 pœna non requirit certam intentionem, 492
 pœna non ſanat abſque proprio motu, 465
 pœnitentia non vitatur ſpe mercedis æternæ
 378
 pœna noſtra velut actus Chriſti à Deo compu
 rat, 443
 pœna nulla ſi iterentur peccata, 488
 pœna opere & veritate facienda, 494, 495
 pœni, peccata principaliter extinguit, 474
 pœna poſt charitatem magis ad iuſtificandum
 reſpicitur à deo, 114
 pœna præcepta peccatoribus, 477, 482
 pœna publica de peccatis publicis, 506
 pœna quibus eget, 531
 pœna remittit culpam & pœnam æternam nō
 tamen mox temporalem totam, 430
 pœna requirit prioris vitæ deteſtationem, 472
 pœna ſarcit potius, quam renouat, 453
 pœna ſecundum conſcientiam exhibenda, 394
 pœna ſola ſufficere poteſt ad remiſſionem pec
 cati, 51
 pœna ſub eſt poteſtati peccatorum, 439
 pœni, rapida ſignum imperfectæ diſpõcitiæ,
 460
 pœnitentia valet ad ſananda omnia peccata,
 440
 pœna vana vbi emendatio nulla, 488
 pœna vera ceſſare à peccato, 471
 pœna vera conſtat ex quinque, 430
 pœna vera odium peccati & amor Dei, 485
 pœna vera, veniẽt quadantenus meritoria, 164
 pœni, virtus quid ſit, 433
 pœna vt placeat Deum, ex fide, ſpe, & charitate
 procedit, 485
 pœnæ quinque effectus, 452
 pœnitentiæ crymologia, 485
 pœnitentiæ partes, integrales & eſſentiales,
 470
 pœnitentiæ remedium, 549
 pœnitentiæ ſacramentum à Chriſto inſtitu
 tum, 462
 pœnitentiæ ſacramentum conſert, i, gratiam
 217, 515
 pœnitentiæ ſacramentum, nomen commo
 dum, & merite communius, 462
 pœnæ ſacramenti quinque partes, 469
 pœnæ ſacramenti pars non eſt fides, 670
 pœnæ tandiu eſt locus quandiu non ſunt clau
 ſæ fores, 441
 pœnitentia tempora quando prolonganda,
 ††† & ab-

INDEX

& abreuſanda.	532	præcepta Dei facilia & ſuauiſiſſima.	331
pœnitentiæ virtus. Vide in verbo virtus.		præcepta Dei mulierum ſpecula.	327
pœnitentiæ vocabula præteritum ſolû respiciunt.	485	præcepta Dei cœliuſi amoris dura timori.	331
pœnitentiam Achab accepit Deus.	437	præcepta euangelica quæ ſunt.	314
pœnitentiam agere occultè apud Deum non ſatis eſt.	467	præcepta ex amore debent impleri.	30
pœnitentiam negans, ſalutem adimit.	494	præcepta legis per charitatem impleta.	331
pœni, non facit, niſi qui ſperat miſericordiam.	430	præcepta nullam requirunt ad ſui impletionem moram temporis.	491
pœnia vincula omnia facile ſoluuntur.	434	præcepta nulli iuſtificato impoſſibilia.	326
pœnia viſitate tres ſunt in eccleſia.	439	præcepta obligant ad id quod poteſt innotescere.	497
pœnitentiæ & peccatoris auerſio & iuſtificatio deſcripta in parabola filii prodigi.	52	præcepta omnia egent affectu & effectu.	336
polycarpus Ioanniſi Euang. diſcipulus.	530	præcepta omnia habent laborem.	328
populus Iſrael ſæpe peccauit.	443	præcepta poſitiua obligant omnes ſubditos etiam ignorantem.	57
portæ myſtice fides intelligitur.	307	præcepta quæ.	320
potentia omnis cognôſcitiua habet ſuam appetitiuam.	21	præcepta ſunt de actibus, & non de habitibus.	617
potentia gratiæ.	361	præcepta ſunt ſemita equitatis.	331
potestas dæmonis per aduentum Chriſti minuta eſt.	12	præceptorum decalogus ad legem naturalem pertinet.	328
potestas excellentiæ Chriſti.	124	præceptorum ſigna certiffima.	319
potestas pro voluntate ſequenter ponitur in ſcriptura.	79	præconia virtutis ſacramentorum, commendatio fidei.	154
potestas relaxandi pœnas quando conceſſa à Chriſto.	529	prædeſtinari aliquando ſunt membra diabolici.	398
præceptum confeſſionis tribus temporibus obligat.	500	prædeſtinati nonnulli aliquando fuerunt extra gratiam.	388
præceptum cœfeſſionis venialium, nullû, ibi.		prædeſtinati non ſemper iuſtificari.	395
præceptum diligendi deum eſt præceptum amicitia.	101	prædeſtinati poſſunt eſſe extra gratia dei.	389
præceptum diligendi Deum & generale & peculiare.	340	prædeſtinati quare ſent.	408
præceptum diligendi deum non prærequirit gratiam.	345	prædeſtinati ſumus ante quæ eſſemus.	205
præceptum diligendi deum nõ pro quolibet tempore obligat.	368	prædeſtinati vaſa fortis.	13
præceptum dilectionis Dei & proximi amoris eſt præceptum.	335	prædeſtinatio in quo diſſerat à grâ iuſtificatio nis.	382
præceptum eſt de fide.	3	prædeſtinatio non repugnat inimicitia ad tẽpũ.	329
præceptum eſt ubi eſt pœna peccati.	317	prædeſtinatio ſua nulli certa.	401.594
præceptum fidei etiam heretici recipiunt.	320	prædeſtinationis definitio.	383
præceptum liber facit qui libens facit.	326	prædeſtinationis myſterium occultû.	384
præceptum ſpei commune eſt omnibus.	255	prædicator im munis debet eſſe à crimine.	393
præcepta alia viatorum, alia beatorum.	369	prædicatori licet tribuere populo quæ pro maxima parte vera ſunt.	223
præcepta aliqua ad ſui impletionem requirunt gratiam.	343	prædicatione apoſtolorum maxima pars orbis ad cœlum tranſiular.	12
præcepta aliqua ita ſtricta vt præceptum de fide.	320	prælati tenentur arctius ad correctionem fraternam.	408
præcepta aliqua mox reponunt peccatores in gratiam.	343	prælatorum eccleſiæ oratio.	439
præcepta debent eſſe perſpicua.	260	præmium facit leuia mandata.	331
præcepta Dei aliqua tantum obligant iam baptizatos.	96	præmium nullum debetur operibus factis extra gratiam.	451

præſentia æternæ omnia præſentia.	399	purgatorium certum ex fide.	543
præuaricationis nomine cur vli patres.	14	purgatorium durabit tantum vſque ad diem iudicii.	614
principium & terminus non ſunt idem.	178	purgatorii animæ liberet à dæmone & certe de ſua ſalute.	632
præſcilianus pars Manichei, & ſæculi gladio & totius orbis autoritate damnatus.	21	purgatorium vſque operetur virtus paſſionis Chriſti.	615
præſentia clauium ſacerdotalium magnifica.	442		
præſentia paucorum non faciunt legem.	536		
præſentia paucorum non trahenda in exemplum.	249		
probatio ſufficiens ad ſuſcipienda ſacramenta.	189.266		
probabilitas ſatis eſt ad ſecuritatem.	244		
proficere neque perſeuerare quis pot in iuſtitia niſi ob merita Chriſti.	35		
profectus conuerſacionis eſt crefcere meritis.	407		
profectus omnis iuſtorum in gratia requirit nouam iuſtitiæ Chriſti imputationem.	611		
profectus per bona opera iuſtificatio eſt.	311		
profectus in iuſtitiâ, a quæ baptiſimi.	597		
progreſſus & incrementa in omnibus artibus & virtutibus.	292		
prohibita quæ dicantur.	320		
promiſſiones de conferenda gratia quomodo intelligantur.	324		
promiſſiones vite æternæ ſub qua cõditione debeant intelligi.	323		
promiſſionis vite æternæ testimonia.	627		
propheta de quibus fuerunt certi.	237		
propheta intelligunt myſteria recõdita in ſuis verbis.	29		
propheta nomine totius eccle. & peccatorum pleraque loquuntur.	370		
propheta quæ poſſint affirmare vel negare.	398		
propoſitum conſtitendi aut ſatiſfaciendi non requiſitum ad gratiam.	499		
propoſitum ſeruandi mandata includit votum baptiſimi & nouæ vitæ.	96		
propoſitum vitandi peccata ad charitatẽ ſpectat.	487		
proſperitas ſignum reprobationis.	413		
prudencia eſt moderatrix & auriga virtutum.	426		
prudencia medium vbique tener.	426		
prudencia ſedes caput.	ibi.		
publicanus meruit magis ſanctificari quam phariſæus.	204		
publicanus vere iuſtificatus ob humilitatem.	164.		
publicanus & peccatores iuſtificat deos.	45		
pulchritudo iuſtorum.	50		

INDEX.

		R	
		Racha vox indignantis eſt.	544
		ratio naturalis duplex.	210
		reatus ad pœnam æternam non manet dimiſſa culpa.	524
		reatus ad pœnam temporalem manet dimiſſa culpa.	534
		reatum ad mortem incurrimus ex peccato Adæ.	14
		reum facit quandoque culpa aliena.	32
		regnum Chriſti à regno dæmonis diuerſum.	17
		regnum Chriſti futurum ſempiternum.	13
		regnum cœlorum non poteſt haberi niſi per baptiſimum in re, vel in voto.	61
		regnum cœlorum quid ſignificet.	316
		regnum cœlorum ſolum propter peccatum deperditur.	54
		In regno cœlorum diuerſi ordines beatorum.	289
		relatio in Deum non requiritur ad moralem bonitatem.	90
		remedia certiffima ad defendendum nos ab hoſtibus.	385
		remiſſio peccatorum peculiariter dicitur opus ſpiritus ſancti.	445
		remiſſio quoruncunque peccatorum miſericordia indiget.	372
		reſurrectio diſtinguitur à gratia.	32
		renouari & regenerari idem.	453
		renouatio non eſt pœnitentiæ ſed baptiſimi.	453
		renouationis interioris bona.	50
		renunciatio bonorum temporalium non neceſſaria.	317
		reprobis quiuis ſecundum legem poteſt ſaluari.	449
		reprobi ſunt aliquando partes eccleſiæ.	398
		reprobi aliqui fuerunt aliquando in gratia.	385
		reprobi non ſibi ſed electis quare viuunt.	394
		reprobi quare ſunt aliquando in grâ.	400
		reproborum ab electis differentia.	410
		reprobis bona terrena cur cõceduntur.	413
		reprobatio non repugnat gratiæ temporariæ.	399

INDEX

reprobationis signum certissimum.	398	sacramenti poenitentiae essentialia tantum con-	
resurgentes à peccatis resurgunt ex misericor-		fessio & absolutio.	449
dia non ex iusticia.	464	sacramenta causant gratiam in iustis, qui be-	
resurrectio Christi causa nostrae iustificatio-		ne se ad ea preparant.	116, 125, 302
nis.	132	sacramenta Ecclesiae fluxerunt à vulnere late-	
resurrectio Christi non fuit tantum causa ex-		ris Christi.	134
plaris nostrae iustificationis.	135	sacramenta eccle. habent virtutem à passio-	
resurrectio Christi non reddidit humanita-		ne Christi.	614
tem ipsius efficacem in nostrae resurrectionis.		sacramenta habent virtutem remittendi ve-	
	136	nialia.	39
resurrectio & ascensio Christi solum habent		sacramenta omnia à Christo instituta.	462
efficientiam mediatam respectu nostrae iu-		sacramenta habent suam virtutem à fide.	607
stificationis.	137	sacramenta non minus efficiunt quam signifi-	
reus potest esse culpa aliena.	32	cant, nec contra.	607
reuelata à Deo falsa esse nequeunt.	192	sacramenta nouae legis conferre gratiam semper	
reuelatis equali certitudine credendum.	192	fuit receptum in ecclesia.	146
reuelatio praedestinationis non absoluit ab o-		sacramenta nouae legis differunt à sacramen-	
bligazione praeceptorum.	405	tis veteris.	17
revelatione diuina potest quibus certus esse		sacramenta nouae legis & continent & cau-	
de sua praedestinatione.	404	sant gratiam.	153
ritus confessionis ab Apostolis.	505	sacramenta sunt causa instrumentalis nostrae iu-	
ritus vniuersus veterum sacrificiorum testi-		stificationis.	152, 520
monium reatus manentis post culpam.		sacramentorum virtus tribuitur fidei.	156
	536	sacramentorum vis inenarrabiliter valet plu-	
romanis deo israel quare nunquam templum		rimum.	154
erexerunt.	337	salomon aliquando in gratia.	385
romanis dedit Deus imperium propter ali-		salomon lapsus in idolatriam propter defe-	
qua bona ipsorum opera.	357	ctum tribulationum.	413
rubigo peccati tanto magis consumitur quā-		salomon non permansit in gratia.	386
to peccatoris cor magno charitatis igne cre-		salomon reprobatus.	ibi.
matur.	100	salus gratiae est.	10
		salutem propriam negligere grauius peccatum	
		quam alienam.	481
		sancti non sunt comparandi cum apostolis.	
			294
		sancti opera aliquando opponunt misericor-	
		diae.	123
		sancti patres meruerunt ex congruo incarna-	
		tionem filii Dei.	166
		sancti veteris testamenti ad nouum specta-	
		bant.	588
		sancti veteris testam. et non querunt sub lege.	326
		sanctorum lumina aliqua sordibus hic maculan-	
		tur.	581
		sanctificatio quid sit.	44
		sanctificatio multiplex.	597
		sanctorum doctorum gloriae.	288
		sanctorum inuocationis vtilitas.	609
		sapientia carnalis.	226
		sapientia vera hominis.	428
		sarcina Christi charitati leuis.	331
		satisfaciunt opera aliis debita.	437
		satisfacere potest pro alio qui non valet pa-	
		res referre gratias pro beneficiis acceptis.	
			122
			608
			facil-

INDEX

satisfacere possumus rebus acceptis ab eo cui		scripturae canonici libri.	625
sumus debitores.	ibi.	scripturae interrogationes quomodo intelli-	
satisfacere possumus deo ad condignum.	ibi.	gi debeant.	196
satisfacere possumus legi Dei.	587	scripturae parabola, qualiter exponenda.	444
satisfaciendi status protenditur vsque ad bea-			444
titudinem.	134	scripturae sensus duo literales in vno & eodē	
satisfactio est pars pnae.	525	loco.	ibi.
satisfactio est recompensatio offensae ad equa-		scripturae vniuersalium propositionum expo-	
litate iustitiae.	ibi.	sitio.	363
satisfactio fit pro culpa mortali dimissa.	524	scripturam exponit Caluirius absurde.	598.
satisfactio lapsis necessaria.	631	608, 610, 586, 587, 593, 626, 634.	
satisfactio non fit pro poena aeterna.	518	scripturarum expositio ad papam & conci-	
satisfactio pro culpa differt à satisfactione p-		lia spectat.	628
beneficiis acceptis.	122	scripturarum interpret optima, ecclesiae con-	
satisfactionis nomen, antiquum est & conue-		uetudo.	608
niens.	525	scripturarum testimonia in parato habenda	
satisfactionis significatio.	630	contra vnamquaque tentationem.	426
satisfecit Deo genus humanum per iustitiam		scriptis sanctorum definiendae sunt contro-	
Christi.	595	uerbia.	377
satis fit Deo operationibus iustis.	163	scriptis sanctorum probat veritatem fidei co-	
saul aliquando in gratia & tamen reprobatus		cilia.	326
est.	385	secretum confessionis ad venialia se extendit	
scandalum quis patiatur.	388		511
schismata diminutio fidei.	4	securus de sua iustitia, repugnat Deo.	593
scholae insignes pro incertitudine grae.	215	securus quis sit.	394
scholasticorum doctorum munus.	171	securi omnino non debemus esse de peccatis	
scire aliquando dicimus quae probabiliter no-		dimissis per poenitentiam.	200
uimus.	239	securitas blanda multos deceptit.	427
scire nesciendo est scire probabiliter.	249	sententia illa, In quacunque hora ingenerit	
scire possumus per fidem deum in nobis non		peccator, &c. vnde desumpta sit.	490
esse.	194	sententia non potest ferri in incognitum.	503
scotus non asserit merita peccatorum ex con-		sentitur ea res, cuius virtus agnoscitur.	409
gruo esse merita simpliciter.	180	sepultura Christi causa nostrae iustificationis	
scotus non negauit gratiam specialis auxilii.	95		132
scotus non vocat merita grae ex congruo dis-		sermo sanctorum ad Deum totus oratio.	421
positiones quae non sufficiunt ad eam obti-		seruitus peccati grauis, & ferrea.	10
nendam sine sacramento.	213	seruitus peccati prior seruitute corporali.	ibi.
scotus plus requisit ad suscipienda sacra-		seruitus peccantium.	325
menta quam non complacere in peccatis.	212	signa gratiae.	283, 285, 277
		signa praedestinationis diuinae.	406
scotus pro incertitudine grae.	210		vsque. 413
scriptura cum vel iram minatur, vel miseri-		simplicitas est mundicia cordis.	411
cordiam pollicetur, quomodo intelligenda.	444	simplicitas oculi recta intentio.	354
scriptura difficilia vocat impossibilia.	445	simplicitas signum praedestinationis.	411
scriptura distinguit venialia à mortali.	543	sion ecclesiam significat.	438
scriptura non comprehendit omnia, quae sunt		de sion dicta transferuntur ad qualibet ani-	
de iure diuino.	505	nam.	438
scriptura optime intelligitur ex collatione ob-		sol habet calorem virtute.	553
scuriorum ad faciliora.	233	sol non habet aliquam qualitatem elementa-	
scriptura non praecipit, nisi charitatem, nec cul-		rem.	553
pat nisi cupiditatem.	634	solemnitas ad eucharistiam est bonorum ope-	
scriptura ita aliquando loquitur, vt virtutem		rum demonstratio.	245
magis quam euentum significet.	522	spes amoris causa.	88
scriptura vniuersa testis libertatis.	21	spes causa iustificationis, & salutis.	160, 168
		spes certa expectatio future beatitudinis.	254
			††† 3

INDEX.

spes desiderium boni, quod credimus nos as-
secuturos. 91
spes est dispositio ad iustificationem. 610
spes & in voluntate. 610
spes iudaorum in operibus fuit. 359
spes iustorum bona. 358
spes iustorum verior quam spes peccatorum
255
spes non potest esse, vbi non est fides. 160
spes nostra collocanda in morum sanctita-
te. 220
spes poenitentiae lapsum resurgere exhorta-
tur. 451
spes promissa beneficia respicit. 91
spes venia in aliquibus non praecedit remis-
sionem. 77
spei nostrae causa est consideratio diuinæ mi-
sericordiae. 91
sperare possunt non satis certi de gra. 255
spiritus non potest vitia carnis facere. 366
spiritus potest fructus non habere suos. 366
spiritus prophetae & miraculorum comuni-
catur propter Christum. 37
spiritum Dei in nobis esse integra fide cognos-
cimus. 269
spiritus sanctus est causa efficiens nostrae renascen-
tiae spiritualis. 153
spiritus sanctus impartitur nobis multa bona
ante suum illapsum gratificum. 94
spiritus sanctus reuelat suam gratiam persape
absolute. 224
spiritus sancti operationes in anima. 249
spiritum sanctum accipiunt doctores persona-
liter cum dicunt blasphemiam esse peccatum
in ss. 447
stare ante dominum quid sit. 282
stantes possunt cadere, & lapsi resurgere. 395
status iustorum in hac vita est status fidei. 425
statio infida in portu nauem perforat. 159
stola prima charitas. 53
stylus noster non coarctandus. 526
suauitas morum diuinæ praedestinationis si-
gnum. 407
summa totius doctrinae de iustificatione. 9
summa eorum quae de operum necessitate
in conciliis habentur generalibus. 349
superbia exitiale vitium. 384
superbia expulit protoparentes nostros de pa-
radiso. 406
superbia nostra deprimenda veris persuasio-
nibus. 144
superbia signum reproborum. 406
symonis martyrium. 7
synodus oecumenica quae sit. 5

T
Tabula prima non distinguitur à secunda
per opera interna & externa. 336
talèrum cum quo iubemur negociari est
gratia. 113
technae diaboli detectae ad coruscationem eua-
gelii. 12
temerarium a communi sententia scolasti-
corum discedere. 207
tempus gratiae merito dicitur tempus plenu-
dinis. 28
tentari in potestate tentantis est. 243
terminus actionis potest cadere sub merito etiã
si non cadat principium. 173
testimonium conscientiae potest certitudinè pro-
babilem tribuere. 226
testimonium spiritus sancti. 284
testimonia quae misericordiam pollicentur,
& iram minantur quomodo intelligantur. 444
testimonia scripturarum parata debemus ha-
bere ad vnanquamque tentationem. 426
theologia Symbolica non argumentatiua. 276
timebit qui non amat. 86
timemus proprie ea tantum, quae possunt ac-
cidere. 610
timor esse non potest in sanctis postquam de-
cesserint in gratia. 631
timor filialis fuga offensionis Dei. 85
timor filialis effectus primus sapientiae. ibi.
timor diuinæ iustitiae utilis. 85, 87
timor est fundamentum spei. 87
timor est effectus beatitudinis. 87
timor diuinæ iustitiae vnde proueniat. 85
timor diuini iudicii peccatori iam credenti in-
funditur. 88
timor malorum imminentium aliquando re-
trahit à peccato. 70
timor malorum non vitiat opera. 378
timor mundanus non est in charitate. 89
timor necessarius ad emundationem mentis
prauae. 380
timor omnis minuit aliquid de certitudine.
610
timor poenarum etiam in eo qui alias transgre-
deretur praecceptum non malus. 89
timor perfectus soluit omnem pudorem.
506
timor quasi locum praeparat charitati. 88
timor seruilis dicitur fuga poenarum. 85
timore diuinæ iustitiae utiliter concutientur
peccatores. 85
timore priusquam concutiantur, sunt aliqui
in gratia. 70
timo

INDEX.

timore quis dicatur implere praecceptum. 89
timens fugit persecutionem. 89
timens non est perfectus in dilectione. ibi.
tobias patientiae laude deum promeruit. 304
totum idem quod integrum & perfectum. 337. 493
trahere non semper violentiam indicat. 68
tractus ad gratiam causa voluntas diuina. 173
traditiones aliquarum parisiensis auctoritatis cum scri-
ptura. 610
transire de errore ad veritatem nemo potest
sine poenitentia. 95
translationis vulgatae approbatio. 633
tria requiruntur ut recipiat quis gratiam per
sacramentum poenitentiae. 212
tribulationes dona sunt Dei. 413
tribulationes in dicitur diuini in nos amoris. ibi.
tribulationes verum signum filiorum Dei. 413
tribulationem electorum & reproborum dif-
ferentia. 414
tridentina antiquitas conditor, constantia, ety-
mologia, religio, situs, fertilitas. 7.8
tridentina Synodus in ss. legitime congrega-
ta. 4
tridentinam Synodum coegerunt errores de
iustificatione. 3
trinitas tota illabitur animabus nostris. 50
triplex furiae & sitis iustitiae. 409
tristitia de peccatis praeteritis poenitentiae effe-
ctus. 477
tristitia non necessaria sequitur ex fuga & ope-
dio peccati. 497
tritum cordis pietas, humilitas. 472
tueri parta non est minoris virtutis quam quaerere.
460
tunica talaris actio consummata. 392

V
Valentinianus gratiam, quam poposcit non
amisit. 57
valor nostrorum operum ante gratiam
exiguus. 157
vix aliquando exprimit dolorem cordis, & poe-
nam dumtaxat temporalem. 375
vix quare praedictum non sustinentibus. 394
venia sine modo & numero danda peccanti-
bus in hoc saeculo. 433
veniale dicitur peccatum tripliciter. 539
veniale ex propria ratione dupliciter accipi-
tur. ibi.
venialia à mortalibus, in quibus dignoscen-
tur. 559. 320
venialia aduersantur legi & mandatis. 561
venialia commaculant hominem. 354. 570
venialia ex genere suo non digna poenitentiae
sunt. 566
venialia habent multa remedia. 197

venialia materia sunt confessionis. 511
venialia natura sua differunt à mortalibus. 565
venialia neque iustitiam tollunt à iustis, neque
simplicitatem. 195
venialia non faciunt transgressorem manda-
torum. 346
venialia non impediunt, ut quis dicatur serua-
re mandata. 588
venialia non repugnant iustitiae. 346
venialia nullo numero possunt equari vel ni-
limo mortali. 558
venialia obrepunt iustis ipsis nescientibus. 201
venialia omnia, nisi ex speciali gratia vitari non
possunt. 568
venialia omnia nemo potest confiteri. 514
venialia omnia nemo vitauit excepta B. Vir-
gine. 568
venialia proprie peccata. 561
venialia remittuntur nobis propter Christum. 39
venialia singula, & omnia possumus quouis
momento vitare, sed moraliter impossibile
tota vita omnia vitare. 577. 575
venialia sunt contra rectam rationem. 562
venialia sunt contra mandata. 346. 561
venialia sunt, quae non grauiter repugnant cha-
ritati. 561. 562
venialium remissio non indiget in iustis no-
ua meritorum Christi, imputatione. 614. 600
verba diuina habent quid diuinum. 409
verba sacerdotum absoluentium quid signifi-
cant. 588
verborum diuinorum virtus. 410
veritas est adaequatio rei ad intellectum. 183
veritas sola constantis & perpetuo eadem. 350
verum dupliciter accipitur. 558
vestimenta indicant dona interiora. 53
vestis nuptialis diuidit inter filios regni & p-
ditionis. 512
veteres quare non impleuerunt legem. 332
via tutissima ad iustificationem per sacramen-
ta. 211. 217
in via Dei non procedere est retrocedere. 290
viator quicumque potest secundum legem con-
uerti. 460
vigilii martyris laudes. 15
violentum quid. 326
vires corporales lassescunt labore. 580
vires nostrae naturales imminutae in duobus
per peccatum. 18
vires spirituales ex victoria tentationum au-
gentur. 580
virginitas melior nuptiis. 285. 300. 307
virginitas res est consilii. 318
virtus Christi ad miracula quid sit. 10
virtus fidei Christi in quo cognoscatur. 359
††† 4 virtus

INDEX

virtus infusa est bona qualitas mentis quam Deus in nobis sine nobis operatur.	148	bonis operibus.	236
virtus iustificandi non fuit qualitas humanitati Christi inhaerens.	130	volare statim in caelum est aliud quam peruenire statim.	270
virtus orationis	458	voluntas dei est prior in omni opere sancto.	67
virtus poenitentiae valet semper & ad omnes & ad omnia peccata se extendit.	439.435	voluntas est animi motus.	328
virtus poenitentiae in aliquo maior virtute baptisimi.	442	voluntas moriendi pro Christo potest esse cum mortali.	140
virtus poenitentiae magna est contra peccatum.	488	voluntas non indiget mora ad suos actus.	491
virtutes infusae connexae quo ad infusionem	152	voluntas nostra potentissima.	423
virtutes infusae dona Dei.	43	voluntas pro facto reputatur.	269
vita haec data ad progrediendum in iustitia.	290	voluntas sanata implet legem.	326
vita noua inchoatur obseruatione mandatorum.	96	voluntate sua quisque deserit Deum.	465
vita instituitur praecipis contra peccatum.	394	voluntaria esse nequeunt quae sunt poenitentiae ignota.	259
vitia & defectus nostrorum operum nobis debent imputari non Deo.	23	votum confitendi necessarium lapsis ad iustificationem.	521
vna est fides quae omnes saluos facit.	178	votum confitendi virtuale.	499
vnum cole Deum distinctum a caeteris praecipis.	340	votum & propositum Christi & sanctorum	138
vnitas corporis Christi conuiuium dñi.	4	votum formale & virtuale.	58
vocati sumus quando Christiani facti sumus.	205	vorum seruandi mandata necessaria dispositio ad gratiam.	96
vocatio diuina tenet locum primum in dispositionibus.	67	vota iustorum exaudiuntur a Deo.	290
vocatio diuina non immediate subest nostrae potestati.	72	votorum continentiae obligatio.	317
vocatio precedit voluntatem bonam non contra.	177	vsus rationis principium ignotum omnibus.	272
vocationem facit certam, qui iugiter studet		vsus rationis principio teneri omnes ad conuertendum se in Deum, non improbabile.	ibi.

Z

Zacharias non omnino culpa vacauit. 570
F I N I S.

TABVLA INSIGNIVM LOCORVM HVIVS opusculi secundum ordinem alphabeti.

A

Aceptio personarum non habet locum in gratuitis. 722
Augustin. aperte fatetur opera bona iustorum esse meritoria. 708
Augustin. Pelagianicum censuit, gratiam primam dari secundum merita. 709.710.718
Augustin. non retractauit hanc propositionem, fides meretur iustificationem, immo expressit illam asserit. 730
Augustin. omnia merita ex gratia esse, & gratiam priorem asse omnibus meritis aperte asserit, sed loquitur de gratia gratis data, non de gratum faciente, vel de meritis simpliciter, & non de meritis ex congruo. 733
Augustin. non creditur, ad omne opus bonum moraliter requisitam esse gratiam auxilii specialis. 800

B

Baptismus nulli adulto est datus sine praevio catechismo fidei, & morum, & sacri legum est eum conferre existentibus in mortali peccato. 686
Beatitudo merces dicitur saepe in scriptura. 698
Beatitudo promissa nostris operibus. 707
Non datur omnibus beatis aliquis gradus gloriae supra eos, qui debentur, meritis & gratiae, in qua quis decidit. 706
Deum praemiare supra condignum, & punire cita condignum, quomodo sit intelligendum. 706.707
Beatitudinem Deus debet iustis, sed potest nihilominus eam non dare. 707.708
Beatitudo sanctorum multis nominibus potest appellari gratia. 709
Nullus est beatus, qui non habeat aliquam partem gloriae, sine meritis ex condigno. 726

C

Certitudo de iustificatione nostra, neque necessaria est, neque utilis ad iustificationem.
Confessio necessaria ad salutem iure diuino ostenditur.
Contradiciunt sibi haeretici, dum dicunt fidem sine operibus sufficere ad salutem, & tamen non iustificare nisi solam fidem viuam.
Ad credendum necessaria est gratia diuina. 744
Euidens est credendum esse fidei nostrae. 743
Credere fidei nostrae est honorificum, iucun-

dum, & facile, scienti argumenta pro fide nostra. 692
Credere Deo, & credere Deum, & credere in Deum, quomodo distinguantur. 670

D

Dilectio Dei super omnia haberi a nobis non potest ex solis viribus naturalibus. 748
Dilectio Dei super omnia sufficit reponere hominem in gratia. 691
Dilectio Dei super omnia conformis est inclinationi naturali. 750
Diligere Deum super omnia difficilius est, quam diligere creaturam super omnia, & vnde hoc fit. ibi.
Dilectio Dei super omnia est perfectissima actus, qui potest haberi in via. 748

F

Fidei nouem notanda acceptiones. 645
Fides pro credulitate quadrupliciter diuiditur. 648
Fides habitualis non conuincitur ex scripturis. 650
Fides per dilectionem operatur, prius natura quam sit formata. 651
Fides humana distinguitur ab opinione. 648
Fidem manere in peccatoribus, conuincitur ex scripturis. 649
Fidei diuisio in informem, & formatam nihil mali attulit ecclesiae, & fundata est in auctoritate Ambrosii, multoque melior est quam si dei diuisio recens inuenta in historica & euangelicam. 649
Fidem habitualement infundi paruulis in baptismo distinctum est ab ecclesia esse probabilius. ibi.
De fide habituali possunt commode exponi aliquot loca scripturarum, sed eadem commodius exponuntur de actuali. 650
Fides cui tribuitur iustificatio non est promissio, neque fiducia, neque complectitur charitatem. 652
Fides, cui tribuitur iustificatio, non est credulitas, qua quis credit remissa sibi esse, vel remittenda sua peccata. 654
Fides, cui tribuitur iustificatio, est praecipue fides vnus mediatoris. 656
Sine fide Christi explicita, vel implicita nemo saluatur. 657
Non solum fidei mediatoris tribuit scriptura iustificationem, sed & aliquos fide aliorum re-

INDEX

Peccatorum Onenit iustificatos. ibi.
 Fidem sine operibus sufficere ad salutem antiquissimus fuit error. 658
 Fidem sine operibus non sufficere ad salutem ex Euangelicis literis sex viis ostenditur. 659
 Fidem sine operibus non sufficere ad salutem Apostoli manifestissimè docuerunt. 661
 Fidem sine operibus non sufficere ad salutem lumine naturali constar. 664
 Fides opus est Dei & distinguitur tamen ab operibus, sicut Iudas ab Israel. 678
 Fidei conuenienter tribuitur iustificatio. 678, 683
 Fides primum locum tenet in iustificatione hominis sed non potissimum. 689
 Fidei tribuit scriptura iustificationem sapius quàm aliis virtutibus propter quinque causas. 692
 Fidem solam iustificare nunquam legitur in scripturis, sed si quando legatur apud Sanctos doctores, quomodo id sit intelligendum. 673
 Fides meritoria est ex congruo nostræ iustificationis. 734
 Antefidem nullum est meritum. 733
 Fides propria plus apud Deum valet, quàm aliena. 724
 Fides non habetur ex meritis, neque ex solis viribus naturalibus. 744
 Fides maximum est testimonium gratiæ diuinæ. 694
 Fiducia in nobis ipsis stulta est, & illicita, in nostris autem meritis, quatenus inniruntur meritis Christi, & absolute, & conditio naliter collocari potest. 700. vsque ad, 702
 Fiducia in operibus, quatenus sit à gratia Dei bona est. 681

G

Gratia noui testamenti appellatur à Paulo nouum testamentum, & lex scripta in cordibus. 680
 Gratia gratum faciens, quo differat à gratis data. 712
 Gratia iustificationis tres acceptiones notanda. ibidem.
 Gratiam iustificationis non dari secundum merita, quadruplici via ex scripturis ostenditur, autoritateque Ambrosii, Hieronymi, Augustini, & multis aliis argumentis firmatur. 713. vsque ad. 721
 Gratia prima gratis data antecedit omne meritum. 727

Gratiæ gratis datæ, quibus iustificamur, duplices sunt. 733
 Nulla gratia gratis data cadit sub merito ex condigno. ibi.
 Alique gratiæ gratis datæ dantur à Deo propter merita ex congruo. 733
 Gratia gratum faciens, an detur propter merita ex congruo, nec ne, quæstio est de nomine. 727
 Gratiam gratum facientem, qua formaliter iustificamur, mereri possunt peccatores ex congruo. 729
 Gratiam iustificationis mereri potest iustus peccatori, ex congruo tamen, & tantum mediatè. 724
 Gratia gratum faciens non coëfficit suas dispositiones. 725
 Dispositio vltimata ad gratiã non est meritoria gloriæ de condigno, pro primo instanti ipsius gratiæ. ibi.
 Gratiam nemini dari nisi per meritum aut sacramentum, quomodo sit intelligendum. 725
 Gratia gratum faciens, an requisita sit ad alicuius mandati impletionem, vide in verbo mandatum.
 Gratia auxilii specialis requisita est ad dilectionem Dei super omnia. 748
 Gratia auxilii specialis necessaria est ad credendum. 752
 Gratia auxilii specialis opus est ad veram penitentiam. ibi.
 Gratia diuina non egemus ad quodcunque opus bonum moraliter. 800
 Gratia gratis data egemus ad perseuerandum in gratia. 814
 Gratia gratum faciens potestatem dat ad aliqua bona opera, ad quæ requisitum esset auxilium Dei speciale in peccatoribus. 813
 Gratiæ sunt agenda Deo pro omni opere bono. 764
 Gratiæ agenda sunt Deo, etiam pro his, quæ solo concursu generalifacit. ibi.

H

Humana miseria, & imbecillitas graphice describitur.

I

In pure in fidelibus possunt inueniri aliqua opera bona moraliter. 736
 Iustificationis gratiæ tripliciter accipitur. 712
 Iustificare Deus neminem tenetur, neque hoc vnquam negauit Pelagius. 712
 Iustificari peccatores, conuertentes se ad deum congruentissimum est. 711
 iustifi

INDEX

Iustificatur nemo nisi ex meritis Christi. 712
 Iustificationem suam nemo meretur. 713
 Necessaria ad iustificationem nemo potest facere per solas vires naturales. 737
 Iustificari potest homo sex viis. 692
 Iustificationi multa cooperatur, cum quis iustificatur pnia. ibid.

L

Lex pro lege Moysayc sæpe accipitur, sed nunquam pro solis præceptis iudicialibus, aut ceremonialibus. 676
 Liberum arbitrium attenuatum est, & infirmatum per peccatum. 738

M

Mandata omnia nemo potest implere sine Dei gratia. 737
 Mandatorum obseruatio sufficit ad iustificationem. 737
 Mandata diuina merito appellantur iustificationes. ibi.
 Mandata aliqua prærequirunt ad sui obseruantiam, gratiam gratum facientem. 808
 Mandata aliqua impleri nequeunt, quin alle quatur gratiam, qui ea impleuerit. ibid.
 Cerrum est non esse requisitam gratiam gratum facientem ad omnium mandatorum impletionem. 807
 Mandata aliqua possunt impleri per peccatum mortale. 809
 Potest peccator paruo aliquo tempore manere sine noua mandati alicuius transgressione, sed non diu. 765
 Nihil Deum nobis mandasse impossibile, ex sacris literis, & ex doctoribus sanctis apertum est. 741
 Meritum quid sit. 695
 Meritoria non sunt opera, quæ non sunt libera. ibid.

Meritum de digno nihil necesse est ponere, sed satis est diuidere meritum in meritum de congruo, & meritum de condigno. 696
 Meritoria esse opera iustorum ex sacris literis conuincitur. 698
 Merita Christi non minuit, sed magnificat, qui asserit iustos vere mereri apud Deum. 700
 Meritoria sunt beatitudinis ex condigno opera bona facta in gratia. 702
 Reparationem post lapsum mereri sibi posse iustum problema est. 724
 Ad meritum de condigno non satis est præsentia gratiæ gratum facientis, & bonitas actus.
 Non omne meritum requirit auxilium Dei speciale.

Merita ex congruo duplicia sunt. 734

Sola opera, quæ quis facit sine auxilio gratiæ diuinæ exclusit Paulus à iustificatione.

Pro eodem accepit Paulus non iustificari ex operibus, & non iustificari ex operibus legis. 677

Opera iustorum tripliciter possunt considerari.

Opera bona iustorum solum sunt meritoria ex condigno, quatenus innituntur promissioni diuinæ.

Opera necessaria esse ad salutem ex sacris literis, & lumine naturali apertum est. 659 & 664

Oratio pro nobis, & pro aliis testimonium est necessitatis gratiæ diuinæ.

Orationum Ecclesiæ utilitas.

Orationis magna vbique, & semper necessitas.

Orandum est diuinum auxilium ad omne opus bonum, sed potissimum ad præcellentia. 739

Non ad omne opus bonum est necessaria gratia. ibi.

P

Papa errare non potest in definitionibus fidei. 713

Parabola hominis, qui descendit ab Hierusalem in Hierico, & incidit in latrones exponitur. 721, 741

Peccata merito appellantur tenebræ, 663, & 684

Peccatorum mortalium & venialium distinctio ex Paulo conuincitur. 684

Perseuerantia in gratia potest cadere sub merito ex congruo, sed non sub merito ex condigno.

Pelagii errores circa iustificationem, gratiam & merita. 799

Pelagius non errauit in hoc, quod crederet sine gratia gratum faciente nos posse iustificari, & mereri vitam æternam. 712

Pelagius non videret concessisse sine gratia, & meritis Christi nos posse consequi remissionem peccatorum, & beatitudinem. 713

Pelagius non negauit remissionem peccatorum esse ex gratia.

Pelagius fallaciter anathematizauit, gratiam Dei dari secundum merita. 710

Pelagium pronunciarunt catholicum episcopi quatuordecim, sed ab eo seducti. ibi.

Pelagius reuocauit postea, & docuit, quod anathe-

INDEX

anathematizauerat in Palestino concilio.	ibi.	uincitur.	684
Petrum post negationem respexit statim dominus, non corporaliter sed spiritualiter.	755	S corus nō negauit necessitatem auxilii specialis ad dilectionem Dei super omnia per statum isto.	748
Pœnitentia vera requirit auxilium Dei spirituale.	751	Scotus non negauit necessitatem auxilii specialis ad pœnitentiam veram.	752
Pœnia virtualis quid sit.	737	Nulla est discordia in scriptura inter Paulum dicentem neminem iustificari ex operibus, & Iacobum asserentem Abraham iustificatum esse ex operibus.	669
Pœnia non est ex nobis, sed ex Deo.	753	Regula notanda ad intelligendum propositiones vniuersales scripturæ.	671
Sine pœnitentia formalis, vel virtuali, nemini pater remissio peccati mortalis.	738	Sancti omnes veteris testamenti ad nouum testamentum pertinent, & re ipsa fuerunt Christiani.	680
pœnitentia annexum habet propositum seruandi omnia mandata.	758		
Quomodo subsit potestati cuiuscunque peccatoris pœnitere, & tamen hoc non possumus sine auxilio Dei speciali, aptissimis similitudinibus ostenditur.	759		
Prædicator euangelicus vnde debeat prædicationem suam auspiciari, & quid potissimum spectare debeat.	694	T entationum victoria à Deo est, sed aliquas tamen leues tentationes possumus vincere cum sola Dei communi inuentia.	765
Prædicator qua potissimum via peccatores inuadere debeat ad pœnitentiam.	693		
Prælati iustificare ad salutem, si subditos suos agenda, & cauenda doceant, antiquus fuit error.	662		
Purgatorii ignis temporalis ex Paulo con-			

Tabula aliquorum locorum sacre scripturæ, quæ in hoc opusculo magis ex professo exponuntur.

Deuteronomii. 30.	rum dixit Esa. Excecauit oculos eorum
M andatum, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum.	745
Ecclesiastici. 15.	15 Sine me nihil potestis facere.
Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilii. &c.	802
Ioelis. 2.	Roman. 1.
Omnis quicumque inuocauerit nomen domini, saluus erit.	672, 673
Marci. 11.	1 Per quem accepimus gratiam, & apostolorum ad obediendum fidei.
Omnia quaecumque orantes petitis, credite, quia accipietis.	645
Lucæ. 17.	2 Gentes, quæ legem non habent, naturali ter ea, quæ legis sunt faciant.
Cum feceritis, quæ præcepta sunt vobis, dicite serui inuiles sumus.	669
Ioannis. 1.	3 Nunquid incredulitas eorum fidem Dei euacuauit.
1 Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius.	649
3 Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo.	707
6 Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum.	745
12 Propterea non poterant credere, quia ite-	

INDEX

sine operibus legis.	674, vsque ad, 683	feram, &c.	654
Si Abraham ex operibus legis iustificatus est habet gloriam, sed non apud Deum, & 81. 715		Abundantius omnibus laboraui, non ego autem, sed gratia Dei mecum.	756
Ei autem, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.	683, 715	2. Cor. 3.	
Ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini.	691	Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis.	746
Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum.	703	Littera occidit.	679
Stipendium peccati mors, gratia autem Dei vita æterna.	708, 726		
Quod in possibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, &c.	739	Habentes eundem spiritum fidei, &c.	645
Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei.	656	Quicumque ex operibus legis sunt, sub male dicto sunt.	739
Non sunt condignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam.	706	Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est.	680
Israël sectando legem iustitiæ, ad legem iustitiæ non peruenerit. Quare quia non ex fide sed quasi ex operibus.	681, 716	Si ex lege hæreditas, iam non ex promissione.	680, 692
Omnis qui credit in illum, non confundetur.	671	At ubi venit fides, iam non sumus sub pedagogogo.	677
Si gratia iam non ex operibus.	669, 681	Ephes. 2.	
Quis prior dedit illi, & retribuetur ei.	707	Deus autem, qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, &c.	714
Omne, quod non est ex fide, peccatum est.	648	Gratia estis saluati per fidem, Et hoc non ex vobis. Dei enim donum est, &c.	716
Si quis superædificat supra fundamentum hoc aurum, & argentum, & lapides pretiosos, &c.	683, vsque ad, 686	Titum. 3.	
Nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in spiritu sancto.	746	Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, &c.	716
Si habuero omnem fidem, ita vt montes trans-		Fidelis est sermo, & de his volo te confirmare, vt curæt bonis operibus præesse, qui credunt Deo.	662

FINIS

Typographus ad lectorem.

Præcor te candide lector, vt vltimam paginam huius opusculi legas, & iuxta illam eum totum corrigas. Adnotauimus enim ibi diligentissimè, quæcumque fragilitate humana obreperant in ipsius executione menda.

ERRATA.

Pagina secunda, columna prima linea sexta, lege districte, p. 6. col. 2 lin. 18. casu, p. 11. c. l. 35. redemit. co. 2. emisisti. p. 12. col. 2. l. 38. reguli. p. 13. c. 2. l. 1. p. rector. p. 18. c. 1. l. 51. arbitrium. co. 2. l. 5. propter deum. p. 20. c. 2. l. 39. ipsius. y li. 50. veneduari. p. 21. co. 2. l. 47. centeni. p. 32. c. 1. l. 38. regenerationem. p. 33. c. 2. l. 27. datur. p. 57. c. 2. l. 41. ea. p. 38. c. 1. l. 37. forte. p. 41. c. 2. l. 48. delictis. p. 46. c. 1. l. 46. iniusto. p. 47. c. 1. l. 10. factum. p. 48. c. 1. l. 32. ipsius. p. 50. co. 1. l. 39. marcescant. p. 57. c. 2. l. 44. naturale. p. 60. c. 1. l. 19. 40. p. 76. co. 1. l. 7. precepit. p. 77. co. 2. l. 21. parte. y li. 29. veritas. p. 78. c. 1. l. 13. infusam. p. 88. c. 1. l. 48. peccatoris. p. 102. co. 2. l. 2. numine. p. 110. c. 1. l. 1. antep. apostolum. p. 121. c. 2. l. 27. clarus. p. 128. c. 1. l. 1. esse. p. 130. c. 2. l. 3. dicitur. p. 138. c. 2. l. 2. michi. pa. 148. c. 1. l. 11. eis. pa. 160. c. 1. l. 19. placere. p. 161. c. 1. l. 3. apparamur. p. 162. c. 2. l. 35. iustificati. y li. 47. verbu. deficit gratis per verbum. p. 168. c. 1. l. 18. mentoria. p. 171. c. 1. l. 47. tempore. p. 174. c. 2. l. 43. meriti. p. 176. c. 1. l. 50. nos. p. 178. c. 2. l. 33. mentorum. p. 179. c. 1. l. 18. iustitias. c. 2. l. 48. legeram. p. 180. li. 6. cam. p. 182. c. 1. l. 8. eruditorum. y li. 13. qua. p. 198. c. 1. l. 49. audiamus. co. 2. l. 50. redime. p. 201. c. 2. l. 12. venialia. p. 202. co. 1. l. 27. inueniretur. p. 205. c. 1. l. 4. diutius. p. 211. c. 1. l. 1. quod. p. 216. c. 2. l. 46. cerdo. p. 224. c. 2. l. 8. gratiam. y li. 10. argumenta. p. 230. c. 1. l. 50. commentitium. p. 236. co. 2. l. 30. dematur. p. 256. c. 2. l. 34. iusti. p. 260. c. 2. l. 36. error. p. 268. c. 1. l. 29. interpretaris. p. 271. co. 2. l. 15. ille. p. 274. c. 2. l. 29. neque. p. 276. c. 1. l. 34. possent. p. 283. c. 2. l. 14. compunctionis. y li. 28. in abundat. p. 289. c. 1. l. 7. cur. p. 294. c. 2. l. 42. tunicam. p. 297. c. 1. l. 33. abique. p. 299. c. 1. l. 7. septuplum. p. 304. c. 1. l. 12. respicere. y li. 34. bigamis. p. 305. c. 2. l. 10. centena. ruis. p. 307. c. 2. l. 6. post enim deficit quoda. p. 313. c. 1. l. 34. coarctaret. p. 325. co. 1. l. 37. abufuros. p. 327. c. 2. l. 36. impossibile. p. 331. c. 2. l. 12. occidat. p. 336. c. 2. l. 26. affectum. p. 342. c. 2. l. 18. ait. p. 343. c. 2. l. 20. dissolueamus. p. 344. c. 2. l. 37. sanari. p. 347. c. 1. l. 1. creamus. p. 350. co. 2. l. 22. displicentiam. p. 352. c. 1. l. 14. quantchbet. p. 356. c. 2. l. 41. quam. p. 360. c. 2. l. 35. addatur possit. p. 365. c. 2. l. 12. opera. p. 368. c. 2. l. 30. paulini. p. 371. c. 2. l. 30. peccatu. p. 373. c. 2. l. 46. ait. p. 374. c. 1. l. 23. perfliteret. p. 375. c. 2. l. 29. dirigebantur. p. 377. c. 2. l. 35. deum. p. 380. c. 1. l. 12. apostolus. pa. 384. c. 1. l. 45. libertatem. p. 389. c. 1. l. 1. in iniustitia. p. 394. c. 2. l. 1. vobis. p. 395. c. 1. l. 34. predelinationis. pa. 400. c. 1. l. 9. odio. p. 406. c. 2. l. 22. scimus. p. 407. c. 1. l. 41. ad plenum. p. 410. c. 2. l. 35. signa. p. 427. c. 2. l. 11. petentes. p. 428. c. 2. l. 2. sapimus. p. 431. c. 1. l. 5. proximo. p. 435. c. 1. l. 38. apostolis. p. 439. c. 2. l. 19. prouincialia. p. 440. c. 1. l. 9. referetur. p. 442. c. 2. l. 26. penitentia. p. 445. c. 1. l. 25. spiritum sanctu. p. 446. c. 1. l. 41. spiritum sanctum. p. 448. c. 1. l. 17. verba. y. 37. morb. p. 454. c. 1. l. 32. vbi. p. 457. c. 2. l. 2. priorus. p. 458. c. 1. l. 27. iohannis. p. 463. c. 2. l. 18. statum. p. 466. c. 1. l. 19. clementia. p. 467. c. 1. l. 15. locum. p. 471. c. 1. l. 47. laurie. p. 473. c. 1. l. 35. adde est. pag. 482. c. 2. l. 2. sumus. pa. 483. c. 1. l. 41. nostris. c. 2. l. 6. peccata. y li. 21. vouit. y li. 17. qui. p. 484. c. 2. l. 18. post missis adde propositum ea semper uiuendi. & p. 485. c. 2. l. pen. praefiso. p. 486. c. 2. l. 14. adde remissionem. p. 487. c. 2. l. 7. Penitentia. p. 488. co. 1. ante beneficio. p. 496. c. 1. l. 1. post appellant. adde tum verò dolor de peccatis est virtute maximus cum talis ac tantus est. p. 498. c. 1. l. 1. antep. do. lenti. p. 500. c. 1. l. 38. eorum. y l. 46. post est adde valentium. p. 506. c. 2. l. 1. pen. adde fugere. p. 508. c. 1. l. 28. sanatur. y li. 45. erroris. y li. 53. onus. p. 509. c. 1. l. 32. querere. p. 511. c. 1. l. 30. adde verum. y li. 44. post venialia adde an mortalia & tamen aliter se si quidem sunt venialia. p. 514. c. 1. l. 12. post intermituntur adde: & que per ignorantia graui peccata comitantur. y li. 45. facerotali. c. 2. l. 8. ve qui. y li. 12. sanitati. y li. 51. ad omnes. p. 516. c. 1. l. 9. quecumque adde soluentis. p. 519. c. 2. l. 10. adde & eis cooperante. p. 521. c. 1. l. 11. consequentur. y li. 18. de. y linea post contritionem adde quamuis questio sit de nomine concedere possumus atfectionem fieri cõtritionem. li. pen. nos. p. 526. c. 2. l. 29. ei. p. 530. c. 2. l. 36. quidam. p. 532. c. 1. l. 6. famen. y li. 23. Deu. p. 536. c. 2. l. 22. tantam. p. 543. c. 1. l. 9. post mortale: nom. imputatur sed si gratia facit ne imputetur. cur. y li. 13. post quia deus. y li. 19. peccatis. y li. 20. tollit. p. 545. c. 1. l. 10. post ta. l. s. fuit. p. 547. c. 2. l. 5. nos. p. 549. c. 1. l. 23. post fuerint: aliqua. p. 558. c. 1. l. 1. antep. parte. co. 2. l. 47. est. p. 563. c. 1. l. 1. col. le. pa. 564. c. 1. l. 4. lege opera. li. 43. magnis. c. 2. l. 35. si. p. 565. c. 2. l. 31. post putemus: qui. pa. 566. c. 1. l. 4. ex. pa. 570. c. 1. l. 35. de eis. p. 571. c. 2. l. 1. tonant. p. 575. c. 1. l. 23. feruentissimum. p. 577. c. 1. l. 41. scripsit. p. 581. c. 1. l. 2. patitur. c. 2. l. 21. post esse. y li. 49. post necesse est. p. 588. c. 1. l. 33. qui viribus. p. 589. c. 1. l. 14. post pòr: & supra strepe docuimus scripturam hoc genere locutionis fuisse vsam. p. 594. c. 2. l. 15. conferendam. l. 23. post simule: post culpa: deleri om. nẽ penam & nulla profus esse opus satisfactione qua enim. y li. 31. post v nica fit. y l. 37. post Christi iustitia. y li. 40. post abufibus: certum est in. p. 598. c. 1. l. 22. voluntati. y li. 41. post nos enim. p. 607. c. 1. l. 12. sacramentis. c. 2. l. 2. propitia. tionis. y li. 46. sententia. p. 609. c. 2. l. 19. post sanctoru: siue hic viuentium. y li. 37. obtinẽdu. p. 610. c. 1. l. 1. indigeret. y li. 34. post orationes. y li. 52. in ea possunt. li. 37. nos. li. 42. post sua: perpetuali. 43. minimum. p. 612. c. 2. l. 11. vifcũ pa. 613. c. 1. l. 3. fãlfo: tu. h. 50. qua. col. 2. l. 2. conuertit. li. 44. cam. p. 617. co. 2. l. 3. post sicut xps. y li. 33. post infundit. & ea hec minima sit. satis est. quantum est ex parte habitus ad beatitudinem. p. 621. c. 2. l. 5. post esset. requiritur prorsus esset. p. 623. c. 2. l. 15. vnaquam. p. 633. c. 2. l. 15. implendum. p. 644. l. 4. cum. p. 645. c. 1. l. 17. post montos: licet credere accipitur cum dicit xps. l. 24. requisit. p. 647. c. 1. l. 26. facere. p. 648. c. 1. l. 17. si dei hoc est ad faciẽdu. p. 649. c. 1. l. 23. reffis. l. 36. cum. l. 38. informata. l. 39. mortua. p. 650. c. 1. l. 24. interpretabimur. p. 651. c. 2. l. 12. datur. l. 18. quãdo cuius. l. 35. formatam quam ad fidẽ. p. 654. c. 1. l. 3. christus. p. 659. c. 2. l. 28. patentissimum. p. 661. c. 1. l. 39. eius doctrina. pa. 666. c. 1. l. 46. que. l. 47. propitiatorum. li. 54. ergo. p. 679. c. 1. l. 30. iustitia. c. 2. l. 7. lege. l. 41. credere in deũ quod est. p. 671. c. 1. l. 7. post distribuit: pro omnibus singularibus hominibus sed. l. 12. generum. li. 36. gloria. p. 672. c. 2. l. 5. in curreremus: li. 52. digne. p. 687. c. 2. l. 46. post idem. & c. 3. in interiori homine christu habitare per fidẽ. p. 689. c. 1. l. 37. post prestare fide & fides sola nõ potest prestare quod prestat. p. 690. c. 1. l. 5. profecto. li. 49. post ex fide: sequitur iustificari ex fide. p. 691. c. 1. l. 23. post Abraham putatã ei esse ad iustitiam & nostrã nobis similiter. p. 692. c. 2. l. 5. post operibus: & iustificari ex gratia. p. 694. c. 1. l. 39. post tribuitur: si dei nostri tribuitur. p. 698. c. 1. l. 1. post ppter. bona opera que faciunt & ppter. c. 2. l. 26. qui. p. 701. c. 1. l. 47. post. & a gratia qua. c. 2. l. 8. persuasione. li. 35. & veritatis diuine. p. 702. c. 1. l. 37. se. p. 708. c. 1. l. 9. consumatibus. p. 741. c. 2. l. 2. onus. l. 5. Iohãnes. p. 742. c. 1. l. 46. p. statu. p. 744. c. 1. l. 47. veru. p. 745. c. 1. l. 37. habet. p. 755. c. 1. l. 13. cõuersionẽ. p. 759. c. 2. l. 17. quãdo cũq. p. 806. c. 2. l. 28. de fideratur. p. 809. c. 1. l. 41. post recepta. ad sacramentis. l. 44. post ministrãdo. sacramentũ & pceptũ de nõ recipiẽdo. vel ministrãdo. p. 810. c. 1. l. 23. non post peccat. nouo peccato. pa. 812. c. 1. l. 18. perseuerare. l. 41. auxilii specialis. l. 51. est. l. 31. conuatus. p. 813. c. 1. l. 14. meritoria. li. 54. vitent. l. 12. iustificamur. l. 17. loquantur. p. 814. c. 2. l. 49. anxilit. p. 815. co. 2. l. 42. metia.

FRATRIS ANDREAE

VEGA THEOLOGI PROFESSORIS

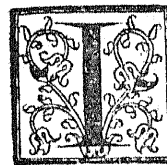
IN LIBROS QUINDECIM, QUOS EDI-

dit pro expositione & defensione decreti Con-

cilij Tridentini de iustificatio-

ne, praefatio.

S

INTER omnia omnium conciliorum decreta, quae quidem de dogmatibus fidei haecenus legisse me memini, nullum sane scio optime lector, quod hoc superat oia antiqua decreta. hoc sententiarum diffinit, totq; errores eliminat, ac facit hoc concilij Tridentini decretum de iustificatione, quod nunc exponere, roburare, & ab aduersantibus tueri aggredimur. Si bene enim, & pro dignitate illud expendamus, omnia in ipso proculdubio inuenimus, quae necessaria sunt ad acquirendam, augendam, & conseruandam veram iustitiam, ac ad eam, si contigerit amitti, reparandam. Cumq; haeretici nostrae tempestatis hoc sunt antiquis perniciosiores, quod antiqui vno, aut altero, aut certe paucis articulis ab ecclesia catholica dissentiebant: hi vero penes vniuersam doctrinam ipsius eneruare, & labefactam contenderint: tamen hoc decretum tanta dexteritate & maturitate est conditum, vt maximam partem hereticorum non solum damnet, sed subruat, euertat, & extirpet. Atque haec vna causa me poris sumum commouit, vt illius benignitate fretus, qui etiam ad diffinitiones ecclesiae sermonem suum referens, olim per Salomonem dixit: Qui me elucidant vitam aeternam habebunt, non vnum aut duos menses, sed integrum penes biennium huius decreti elucidationi, confirmacioni, & defensionem consecrauerim. Nam & dignissimum visum est, cui & illustrando optima etiam doctissimorum virorum ingenia desudent, & obsequium neque Deo ingratum, neque ecclesiae ipsius me facturum sum persuasus, si quod patres & antistes nostri grauissimè, & sapientissimè statuerunt, id & perspicuum cunctis facere satagerem, & firmissimis subnixum fundamentis ostenderem. Quod quidem hoc ordine, qui commodissimus visus est, Deo auspice vteunque perfeci. Primum sententiam patrum sub compendio quoddam, quod esset dilucidior propositi, & quaecunq; in diffinitione patrum obscura aut difficilia videri poterant, perspicua facere curavi: deinde diffinita a patribus, & Christi, & apostolorum, & prophetarum, & antiquorum doctorum, totiusque ecclesiae catholicae communium testimonij: & tertio ab aduersariorum argumentis, & captiunculis pro virili nostra eam defensiui. Quamuis enim hucusque, quod sciam, nemo per Dei gratiam, & per celeberrimas victorias inuictissimi nostri Caesaris contra hoc decretum scriptis pugnare sic ausus, tamen cum nonnulli impudenter adhuc oblatent, & alij, vt audiui, nescio quid impium contra ipsum submurmurent, neque satis diffinitis acquiescant, operae pretium me facturum putavi, si & illa enodarem quae contra hanc doctrinam vel antea obiecerant, vel obijcere poterant haeretici, vt qui videant ad omnia paratas esse sibi idoneas responsiones, ora sua comprimant, neque negotium amplius vllum nobis his de rebus facessant. Et alioqui commodissimum existimavi, vt sub his patrum diffinitionibus, velut sub certissimis fidei nostrae regulis, haberent studiosi optima quaeque ad hoc argumentum de iustificatione spectantia, siue quae viri doctrina & pietate insignes contra recentes hos haereticos praedictis suis scriptis prodidit, siue quae nos Dei gratia, & eorum operibus adiuti, aduersus eosdem cogitauimus. Quae res & nonnunquam me impulsit, vt & ex ijs quaestionibus, quae & inter catholicos hoc tempore controuerse fuerunt, obiter nonnullas aliquando diligentius tractarem, quam decreti expositio requireret. Vt tamen vniuersis clara, & aperta essent omnia, proaemio, & singulis penes capitibus singulos assignaui libellos, & sic finem cuique statui, vt in eo veluti in aliqua amena mansione interquiescere lector possit, & tedium alleuare, quod magnitudo operis solet asserere. Sed vela sol uamus iam ventis, & eo freti, qui cuncta regit, tenuem ingenij nostri cymba grandi, quod nobis tranandum est, mari committamus.

Decretum hoc superat oia antiqua decreta.

Haeretici nostri tempestatis perniciosiores res antiquis.

Prouer. 8.

Ordo totius operis.

Prooemium decreti Concilij Tridentini de iustificatione.

Ad hoc tempore non sine multarum animarum iactura, & graui ecclesie vnitatis detrimento, errorum quaedam disseminata sit de iustificatione doctrina, ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, ecclesie tranquillitatem, & animarum salutem, sacrosancta œcumenica, & generalis Tridentina synodus in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea, nomine sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Pauli diuina prouidentia papa tertij, Reuerendissimis dominis Domino Ioanne Maria Episcopo Praenestino de Monte, & Marcello titulo Sanctae Crucis in Hierusalem P. S. R. E. Card. & apostolicis de latere legatis, exponere inuēdit omnibus Christi fidelibus veram sanamq; doctrinam ipsius iustificationis, quam solus iustus & Christus Iesus nostrae fidei autor, & confirmator docuit, apostoli tradiderunt, & catholica ecclesia Spiritu sancto suggerente perpetuo retinuit, distinctis in bibendo, ne deinceps audeat quisquam aliter credere, praedicare, aut docere, quam praesenti decreto statuatur, ac declaratur.

Summa prooemij. Cap. I.

VO mihi videre videor in summa fieri in hoc prooemio. Primo explicatur aliqua quae ad auctoritatem decreti spectant, illudque omnibus pijs maxime commendare possunt: secundo praecipitur districtè, ne deinceps quisquam audeat aliter credere, praedicare, aut docere, quam decreto praesenti statutum, ac declaratur. Ex ijs autem, quae decretum istud fidelibus omnibus maxime commendant, quatuor in hac praefatione video attingi: primum moriua causa, quae patres hoc edere decretum compulit, eaq; disseminatio dicitur fuisse erronea cuiusdam de iustificatione doctrinae, quae hoc tempore est facta non sine multarum animarum iactura, & graui vnitatis ecclesiasticae detrimento: secundum, causa finalis, finisq; à patribus in promulgatione praesentis decreti praetentis. Is autem triplex asseritur esse, laus, gloriaque omnipotentis Dei, ecclesiae tranquillitas, & salus animarum. Tertium, hoc decretum condentium auctoritas. Sacrosancta enim generalis, & œcumenica Tridentina synodus in Spiritu sancto legitime congregata illud statuisse affirmatur, & illa praesidentes sibi duos Reuerendissimos Dominos Apostolicos sedis de latere legatos habuisse exprimitur: alterum quidem Episcopum Cardinalem: alterum vero praefbyterum. Postremum denique est materia sive potius argumentum ipsius decreti. Hoc autem traditur esse, vera & sana de iustificatione doctrina, eaque minime recens, neque ex capite patrum qui hoc decretum sanxerunt confecta, aut leues aliquos habes auctores, sed quam solus ipse iustitiae Christus Iesus nostrae fidei autor, & confirmator docuit, apostoli tradiderunt, & catholica ecclesia Spiritu sancto suggerente perpetuo retinuit. Et quia grauisimum, & omnino exitiabile piculum est

Quatuor commendaia hoc decretum

tam praecellenti doctrinae aduersari, & iustissimum est omnes eam catholicos tota mentis deuotione & pietate suscipere, summo inre illico subnectitur districta prohibitio, ne deinceps quisquam aliter credere audeat, praedicare, aut docere, quam praesenti decreto statutum, ac declaratur. Porro ex his discere possumus, & colligere aliqua dignissima animaduersu, & notatu, quae seorsum ad maiorem perspicuitatem commodum erit differere.

De causa potissima, quae olim, & nunc patres ecclesiae coegit in concilia. Cap. II.

EX causa, quae mouisse dicitur patres ad huius decreti promulgationem, errores novos in fide subortos agnoscerimus debere excitare ecclesiae praesules, vt concilia inuēnt, & decreta de dogmatibus fidei nouis illis erroribus contraria stabiliant. Maxime namque inuigilare oportet ecclesiae praelatos, vt illibetam in gregibus sibi creditis, & intemeratam seruent fidem, quam & à Christo suscepimus & ab apostolis: hoc est enim depositum illis creditum, & ab eis fideliter custodiendum. De quo Paulus inquit: O Timothee, depositum illis custodi. Et sicut aduersarius noster diabolus nunquam dormit, sed tanquam leo rugiens perpetuo greges Christi circuit, & raris doctrinae sanctae seminibus zizania errorum superferminare gestit: ita ipsos decet iugiter uigilare, & custodire uigilias noctis super oues, & agros sibi commissos, & si qua forte zizania malicia hostili, aut negligentia nostra superferminata uiderint, omni cura & diligentia ea euellere, & disperdere, & pro erroribus si de uera & genuina edificare, & plantare. Et ob hanc potissimum causam conuenisse seimus ecclesiarum antistes ad concilia antiqua generalia, & decreta fidei celeberrima in eis statutisse: quia haeretici nonis erroribus & animas

Cura pastoralis.

Fides depositum. 1. Ti. 6. d.

mas fideles perdere, & ecclesiasticam unitatem discindere, & dilacerare tentarunt. Et hoc perspicuum esse potest ex quatuor primis concilij generalibus. Error enim Arij asserentis, Christum esse creaturam. 118. patres coegit in concilium Nicenum sub Siluestro Pontifice urbis Romae, & Constantino Augusto orbis monarcha. Error Macedonij negantis Spiritum sanctum esse Deum, coeunxit 150 patres in concilium primum Constantinopolitanum sub Damaso Papa, & temporibus Gratiani, & Theodosij. Error Nestorij duas personas in Christo predicantis 200 episcopos in Ephesinam synodum coepulit, sub Celestino Papa, & Theodosio iunioris Imperatore. Error Eutychie uiam naturam uerbi Dei, & carnis, & carnem in Deitatem ueram pronunciantis, 630 patres in Chalcedonensem synodum adduxit sub Leone primo, & Martiano imperatore. Et ne alia commemoremus synodos, ex quarum gestis facillimum erit idem ipsum colligere, tandem in hoc concilium commouit ex toto orbe patres, & doctores pietate, sanctitate, & eruditione insignes, doctrina quaedam, vt hic autem patres, erronea, & pestilens nostris his temporibus disseminata de iustificatione, quam primum Lutherus, & alij sequaces ipsius, deinde anabaptista, ac postremo protestantes in confessione Augustana suis Germanis tradiderunt. Sed quos haec doctrina praecipuos coelestatuores, in quos nobis his libris comminus est, & punctum, quod aiunt, & casum dimicandum, speciatim, & seorsum uideamus.

Errores dñati in 4. primis con. gen.

De erroribus nouae doctrinae de iustificatione tradita à lutheranis, anabaptistis, & protestantibus. Cap. III.

1. error.

Luth. i. ca. pri. Bap. et

ERrores quos in se continet doctrina haec noua de iustificatione, cuius hic meminere patres, quantum ipse ex varijs libris potui colligere, sunt numero viginti, & hi omnes in hoc decreto apertissime damnantur. Primus est. Fides sola seclusis omnibus alijs operibus sufficit ad salutem. Sed hunc errorem quidam sic simpliciter, & generaliter docuerunt, vt dicerent, nihil aliud esse necessarium ad salutem, nisi solam fidem, & eam sufficere ad acquirendam iustitiam, & iustificatos liberos esse ab omni lege, & non teneri nisi ad credendum, & sola incredulitate posse perdere suam iustificationem. Et ita hunc errorem defendit Martinus Lutherus, cuius illa fuerunt peculiaria & familiaria dogmata. Ho-

minem sola iustificante fide implere totam legem, & nullam esse uirtutem nisi fidem. Nullum esse peccatum letale, quod à gratia Dei separaret, praeter infidelitatem. Omnia opera alia à fide libera esse, neque praecipua neque prohibita: solam fidem dignum facere, qui suscipiat eucharistiam. Alij uero, quorum mens sanior fuit, & minus à uero aliena, concessere ad iustitiam conseruandum necessaria esse etiam alia praeter fidem, & iustificatos teneri ad praecipua alia, sed vt acquiratur iustitia, solam fidem omnibus sufficere. Nouissimè uero protestantes uidentes ista omnia manifestè pugnare cū euangelio, in hanc tandem incidere sententiam, vt dicerent quidē solam fidē iustificare, non quia nō sint alia opera uel interiora uel exteriora ad salutem necessaria, sed quia neminem propter ea Deus iustificat, sed propter solam fidem. Neque hoc tantum contenti uel operibus, quae uel cum auxilio generali, uel etiam cum speciali nos facimus, & proprie opera nostra dicuntur: sed & idem de ecclesiae sacramentis affirmant, asserentes cum suo magistro Luthero ea neminem iustificare, & solam fidem esse quae nos iustificat. Secundus error principalis huius doctrinae est. Fides per quam iustificamur, est fiducia, uel certa animi persuasio, quae certū, & indubitātō credimus nobis remitti peccata propter Christum. Et ut patet ex bulla Leonis Decimi contra Lutherum, hunc errorem ille manifestissimè, & perniciosissimè alijs autoribus asseruit, cum dixit, quicquid esset de cognitione uerissimè esse absolutum, quisquis se uerbis sacerdotis absolutum crediderit. Quia uero praecipuum est de fide, qua possumus iustificari, consequenter dicunt, qui hūc errorem tuentur, non solum posse, sed teneri omnes iustificatos ad credendum certū sibi esse remissā suā peccata, & accedentibus ad sacramentum baptismi, uel poenitentiae, necessarium esse credere certū per illa sibi remitti peccata, & alioquin non posse per ea iustificari: & hic potest pro tertio eorum errore computari. Quartus error in quo manifestè, & sibi ipsis, & superioribus erroribus aduersantur, hic est. Nulla est dispositio praenata ex parte nostra ad iustificationem, neque fide dicimur iustificari quia illa sit dispositio ad iustificationem, sed quia per eam apprehendimus iustitiam: & huic errori adiecit hos tres alios Lutherus. Quintus error est. Optima poenitentia noua uita, neque peccatori necessaria est ad iustitiam prioris uita poenitentia. Sextus. Contritio magis facit peccatorem. Septimus. Timor ge-

in deliber. Chr. & in lib. aduers. Carolst. Et i. ep. ad Gal. & in ser. sup illud Ioan. Sic Deus dilexit mundū Io. Riui. i. opus. de si de & opibus. Art. 6. c. 5. fe. Aug. 2. in or. 2. in 11. & 12.

heana non prodest ad acquirendam iustitiam, sed obest potius, & peccatum est, & peccatores peiores facit. Et vt se natura ipsius manifestarios hostes probarent, addiderunt his o-
 8 **caud**, omnia de necessitate absoluta euenire & non esse in nobis liberum arbitrium, sed figmentum esse merum, & titulum sine re. Et adiuuantes errores erroribus, & blasphemias blasphemijs, dixerunt nonno, Deum esse totam causam operum nostrorum nihil nobis egentibus, & omnia opera nostra siue bona, siue mala, ab eo solo in nobis fieri, idque ex necessitate, & cum cogere nos ad peccandum, neque nos per auxilium ipsius implere legem, sed Deum ipsum. Decimus eorum error est. Qui iustificantur, non verè iusti sunt, neque iustitiam vllam propriam sibi habent inhaerentem, neque carent peccato quod digni sunt pena aeterna, neque tolluntur ab eis peccata cum ipsis remittuntur, sed ideo iustificari dicuntur, quia illis imputatur ad iustitiam iustitia Christi. Vndecimus. Formis iustitiam iustificatorum est sola iustitia Christi, & si qua nobis inhaeret iustitia, illa imperfecta est, neque nos facit verè amicos Dei, neque opera nostra facit nisi inchoatè, & imperfectè iusta. Duodecimus. Iustificati omnes liberi sunt ab omni culpa, & pena. Et ex hoc errore inferunt tertiodecimo, non esse necessariam iustificationem aliquam satisfactionem, neque in hac vita neq; post mortè, & superfluum prorsus esse, & negandum purgatorij, & falsum esse quod tres sint verae penitentiae partes. Quar-
 14 **tus** decimus. Iustificati omnes aequaliter iustificantur, & ad equalè gratiam, & gloriam sunt accepti. Quintus decimus. Iustificati neque implere possunt legem Dei, neque vitare peccata etiam mortalia. Et huic annexit
 16 Lutherus errorem sextumdecimum prorsus intolerabilem, in omni opere bono iustum peccare, & opus quantumuis bonum veniale esse peccatum, & neminem esse certum se non semper peccare mortaliter. Et ad haec consequenter asseruit, animas in purgatorio sine intermissione peccare. Contra verò & iidem & alij toto caelo ab his, & a se ipsis distantes
 17 decimumseptimum tradiderunt errorem. Iustificati liberi sunt ab omni lege. Et in his non longè fuerunt ab antiquis quorundam hereticorum erroribus, qui etiam hoc decreto condemnantur, qui asseruerunt, iustificatos non posse suam perdere iustitiam, & lapsos à gratia baptismali non semper posse in hac vita ad veram iustitiam reparari. Sed ne alienos errores commemoremus, decimus octauus, at-

que adèd proprius huius doctrinae error est. Iustificati non possunt mereri beatitudinem, neque opera bona quantumuis iusti merita sunt beatitudinis, neque in eis vlla est fiducia habenda. Decimus nonus. Iustificati indigent noua, & indebita applicatione, & imputatione iustitiae Christi, vt exeuntes de hac vita assequantur beatitudinem. Vigésimus. Soli electi, & praedestinati verè iustificantur. Vides optime lector non leuem fuisse causam, quae patres extimulauerit ad decretum istud publicandum. Miserabile enim erat, & vehementer dolendum, tot errorum portentis commaculatam esse, & obscuratam doctrinam de iustificatione, quam vnà maxime decet & claram esse, & apertam fide libus, ne frustra pro nostra iustificatione tot labores Christus, tot tormenta, tot iniurias, & contumelias, & denique mortem ipsam tolerauerit. Potuit etiam mouere patres, & induxit verè ad statuendum hoc decretum, quae pleraque erant spectantia ad hoc argumentum de iustificatione, quae licet distincta essent in aliquibus concilijs provincialibus, & à se de apostolica auctoritate sua nobis tradita, nūquam tamen auctoritate concilij generalis expressa, & communiter fuerant, & apud multos catholicos, vt postea docebimus, hac ratione & ambigua aliquibus erant, & vehementer apud plerisque scholasticos controuersa. Aequum autem erat illis controuersis finem imponi, neque amplius sinere sub incerto fluctuare veritates adèd certas, adeoque scitu necessarias.

De triplici causa finali Conciliorum.
 Cap. IIII.

EX causa verò finali, in quam ordinare se dicunt patres sanctionem huius decreti, colligere licet quis debeat conciliorum esse scopus, & quò spectare, & collimare studia debeant sua quicumque leges aliquas ecclesiasticas constituunt. Intendenda quippe ab ipsis praecipue in primis est laus, gloriaque Dei iuxta Pauli consilium: Omnia in gloriam Dei faciet. Et maxime decet hoc antistites ecclesiae, praesertim in rem sacra: meminisse enim oportet se à Deo tantam habere potestatem, neque dandum est vquam obliuioni illud Bernardi: Nihil ita dupliciter Deo, praesertim in filiis gratiae, ac ingratitude. Vias enim obstruit gratiae, & vbi fuerit illa, gratia accessum non habet, sed post gloriam Dei, in tranquillitatem ecclesiae, & salutem ani-

1. finis cō-
 cilia Dei,
 1. Co. 10. 16
 Bernar.
 Ingratis
 do
 2. salus ani-
 marum.

animarum oportet aspicere, & ad studia, & conatus omnes patrum debet dirigi: par quippe est, & omnino iustissimum, vt qui Christi vices gerunt in terris, eum imitentur, qui vt nos factis suis erudiret, quacunq; egit, & passus est in terris, in salutem animarum destinauit, & hunc cibum suum, & delicias suas esse dicebat. Et praecipue tertio necesse est vni-
 3. vnitas. rati ecclesiae in huiusmodi studere, & toto ei pectore incumbere, Conuiuuium enim est domini, sicut verissimè dicit Augu. vnitas corporis Christi, non solum in sacramento altaris, sed etiam in vinculo pacis. Et Christus ipse strictissimè nobis commendauit pacem, & mutuam dilectionem, & eam vnām argumentum esse voluit, & certissimum signum suorum discipulorum: & sicut pax & tranquillitas ecclesiae omnia secum adducit, nutrit, ac perficit bona: ita discordia, & schismata diminutio sunt fidei, & cultus diuini, & auxilium in casus religionis, & verae pietatis. A tunc ideo, si quando contigerit neque sarciri posse, neque reparari aliqua populi Christiani damna sine periculo schismatis, omnia ea quantumuis gra-
 23. q. 4. c. 1. pfa. uia, leuius putanda sunt collata ad schisma, & toleranda ad tempus sunt, ne scindatur Christi tunica, & fideles tanto discrimini committantur.

De auctoritate synodi Tridentinae.
 Cap. V.

CIRCA auctoritatem verò condentium hoc decretum aduertendum est, omnia illa habuisse istam synodum Tridentinam, quae habuerunt omnes aliae synodi generales, quibus non praefuit ipse summus pontifex per se ipsum: atque ideo omnes catholicos oportet omni reuerentia, & veneratione suscipere, & amplecti omnia decreta huius synodi, & imitari diuum Gregorium, & eodem in illam affectu esse, quo se ipse in Nicenam, Constantinopolitanam primam, Ephesinam primam, & Chalcedonensem his verbis affectum fuisse declarat sic: Vt sancti euāgelij quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere, & venerari me fateor. Et alibi de eisdem synodis ita scribit: Quis quis aliter sapit, quàm haec quatuor synodi, à fide veritatis alienum est: damnamus autem quoscunque damnant, & absoluimus quoscunque absoluuunt. Et sigillatim possumus docere hanc synodum habuisse omnia propter quae sic erat in priores illas quatuor affectus sanctus hic pontifex: fuit enim haec synodus in spiritu sancto legitime congregata, quia au-

d. 15. Sunt
 sancti.
 lib. 3 Regi
 stri cpi. 33.

toritate apostolica ob grauissimas causas in dicta, & conuocata est. Quod vnum satis est, & requiritur ad legitimam in spiritu sancto congregationem, vt patet ex multis sanctorum patrum decretis. Et habuit praesidentes vice summi pontificis non quosuis, sed tres reuerendissimos dominos cardinales, apostolicae sedis de latere legatos. Nā quod huic sessione duo tantummodo ex ipsis praeseruere prudentia, grauitate, pietate, & incredibili mansuetudine vniuersis spectabiles, causa fuit diuturna quaedam aggritudo, qua coegit Tridento recedere illustriusimum illum cardinale, qui tertio loco eis annumeratus fuerat, Reginaldum videlicet Polum, ex regum Anglorum prosapia originem trahentem, eximium, atq; adèd singulare totius nobilitatis, & sanctitatis exemplar, coelestemq; planè virum, & angelicum potius quàm Anglicum. Neque prouincialis haec fuit synodus, vt aliae quae auctoritate apostolica conuocatae sunt, & praesidentes habuerunt apostolicae sedis legatos, sed generalis, & oecumenica, quia pro causis ad totam ecclesiam spectantibus conuocati sunt episcopi ad eam ex toto orbe christiano, ubique agnoscitur Romanus pontifex vicarius esse Christi, & in omnibus Christi fideles habere potestatem. Et diligentia, & fauore beatissimi Pauli huius nominis tertii Dei gratia, & prouidentia pontificis summi, & cura, ac sollicitudine felicissimi, & augustissimi imperatoris nostri, & aliorum christianorum regum & principum effectum est, vt viderimus Tridenti antistites pietate & sapientia venerationis ex Italia, Hispania, Gallia, Germania, Anglia, Sicilia, Neapoli, Sardinia, Hibernia, Gotia, Suetia, Dalmatia, Creta, Graecia, & ex insulis fortunatis extra orbem positis. Accessit ad haec, quod sacrosancta ista synodus ex benigna concessione eiusdem beatissimi Pauli auctoritatem habuit plenissimam, vt & in dogmatibus fidei, & in reformatione morum ecclesiae, & in his quae necessaria viderentur ad pacem principum populi Christiani, quae cum que placerent, pro arbitratu suo statueret. Neque ob eas causas, quas quidem malignè interpretatur, in remissus est ille titulus, quo concilium Constantinense saepe vtitur, nempe vniuersalem ecclesiam representans, sed eo potius nomine, quod cum quidam prelati omni honore digni, sancto studio & zelo eum titulum saepe efflagitauerint, & premiti-
 Cur non est adie-
 ctū in titu-
 lo, verbū
 illud eccle-
 siae vniuer-
 sae reprae-
 sentans.

tamen tandem maiori patri patrum placuit magis imitari modestiam antiquorum conciliorum

Que sit legitimam
 in spiritu
 sancto congre-
 gatio d. 17

Que sit
 oecumeni-
 ca syno-
 dus.

Autoritas
 synodi
 Tridentinae

DE AVT. ET VTIL. DECRETI.

ciliorum, quæ nunquam eo titulo sunt vsa. Et prudentissimè sanè hoc illi censuerunt, quia nulla talis causa nunc occurrebat, quæ talè titulum exposceret, qualis fuit tempore concilii Còstantiensis. Eo nanque tempore ad còponendum schisma illud magnù, quod tum vigeat, còmodissimum fuit cum vltipare titulum, vt qui se pro summis pontificibus gerebant, dum ecclesia vniuersali se inferiores agnoscerent, ad iussum concilii, quod eam representabat, pontificali suæ autoritati humiliter pro pace, & tranquillitate ipsius ecclesie cederent: at nunc cum ecclesia Dei vno, eoque indubitato maximo pontifice gaudeat, nulla erat causa quæ còpelleret eiusmodi nihil necessario vti titulo. Verùm cum hæc sancta synodus legatos habuerit summi pontificis, & ad eam conuocati fuerint episcopi ex toto orbe, & permulti fuerint prælati in ea ex diuersissimis regionibus, & nationibus, nemini vel minimum debet esse dubium, quin & vniuersalem ecclesiam representauerit, & ea gauisus fuerit beneficentissima, & infallibilis spiritus sancti præsentia, quæ & aliæ synodi generales semper in ecclesia gauisus sunt. Et tanta cura, & diligentia septimestri spatio omnia ad hoc decretum spectantia examinata, & ex pensa fuerunt ab omnibus concilii patribus, & à clarissimis plerisque doctoribus theologis qui concilii causa Tridentinè conuenerunt, vt necesse videatur de aliqua parte ipsius dubitare. Quia in re multas & magnas merentur omnes illi à toto orbe christiano & laudes & gratias, sed præcipuas, me iudice, grauissimas, idemque religiosissimas, reuerendissimus dominus cardinalis Sanctæ Crucis, cui huius decreti conficiendi cura potissimum incubuit. Quis dicet quantos ille labores, & quam assiduos die ac nocte hæc de causa per tulerit? Omnes vrgebat, omnes sollicitabat ad diligentem operam huic rei nauandum: omnium sententias, omnium dubia, & priuatim, & publicè, mansuetissimè, & indefatigabili animo audiebat: ipse pro suo singulari iudicio & sapientia, multa corripbat, multa mutabat, & nunc in hanc, nunc in illam formam decretum variabat, donec id perficeret quod perfecit, vt placeret cunctis patribus. Oculatus testis hæc loquor, & priuatas taceo per multas selectorum virorum congregationes. Congregati sunt in vnum publicè, & rogati de omnibus suam quique sententiam, nunc soli patres concilii, nunc theologi presentibus patribus pluries opinor quàm octogies. Itaque tametsi ex sacris literis non constaret

præsentia infallibilis, quam spiritus sanctus exhibet generalibus conciliis in decretis fidei & morum, stultissimum esse censerem, & omninò amentissimum vel latum vnguem ab eis declinare, quæ in hoc decreto tanta, & tam matura discussione, & vniuersi omnium patrum consensu conclusa, & diffinita sunt. Cur enim debeat aliquis mortalium tantum sibi tribuere, aut arrogare, vt suum iudicium præferat tanta, & tam matura, tot & tantorum patrum sententiæ? Et cum Deus nunquam in necessariis deesse soleat, cur dubitamus eum assistisse tam piæ, tam diuturnæ, tam assidua, & tam graui tantorum virorum consultationi? Quid potest à nobis aut maius, aut aptius fieri, quàm vt ipsius gratiam promereamur, ne in re tanti momenti labamur? Neque causa putandum est esse factum, sed diuina prorsus prouidentia, vt eum in aliis decretis nõ semper patres vniuersi conuenerint, tamen hoc vno omnium consensu probatum fuerit, etiã si in plerisque, vt solet, in principio dissentirent, & multa in eo statuta sint, & firmata, quæ apertè aduersarentur aliquibus, vel ab ipsismet, vel à doctoribus quos se querentur assertis, & scriptis: & super hæc omnia ad autoritatem huius decreti de iustificatione accessit. Quauis enim, quia nondum absoluta est hæc synodus, nullius hæc deus decreti ipsius approbatio summi pontificis in publicum prodierit, tamen certò noui suam sanctitatem fecisse, vt antè istius editionem decreti à viris doctissimis discuterentur, & examinerentur Roma materie ad ipsum spectantes, & post ipsius editionem maturo habito cum sacro collegio cardinalium consilio, literas quibus illud laudat, & approbat, ad reuerendissimos dominos legatos, qui huic sessioni præfuerunt, misisse. Nihil itaque huic decreto deest in omni catholicorum doctorum opinione, quo minus reuerenter catholicis aliquis diffinita in ipso suscipiat, quàm diffinita in aliis sanctis, & generalibus synodis.

De qualitate Doctrinæ huius decreti. Cap. VI.

Commendarunt patres quarto loco decretum hoc ex qualitate doctrine, quam in eo tradunt. Aiunt nanque, vt diximus, doctrinam hanc non esse recentem, aut nouam, sed à Christo & ab apostolis traditam, ac spiritu sancto suggerente perpetuè à catholica ecclesia retentam: quod quidem gran-

Stultissimum dissentire ab hoc decreto.

Approbatio summi pontificis.

Qualitas doctrine huius.

dem, & omnino imparem nostris viribus nobis imponit prouinciam. Vt enim constet verissimè hoc esse dictum à patribus, necesse erit, si munus nostrum perinde ac debemus explorare volumus, ostendere omnia hic diffinita, tradita nobis prius esse & à Christo, & ab apostolis, & ab vniuersa ecclesia semper recepta. Sed quantumuis hoc graue sit, & prælitu difficile, ipso spiritu sancto freti, qui hoc vt traderetur suggessit, in id ostendendum omniui, & ope nostra incumbemus: merito verò patres, & sanè quàm prouidentissimè hinc suam diffinitionem fidelibus commendauerit, maximè nanque si quippiam aliud hoc potest commendare, & persuadere omnibus fidelibus hæc doctrinæ, et vt tiqua sacrosancta ab omnibus recipiatur, compellere. Equid enim fidelibus sacratius debet esse, aut maiori veneratione recipi, quàm id quod autoritate constat domini nostri Iesu Christi, apostolorumque ipsius, & totius ecclesie consensu? Et quid rursus tam sceleratum, tam perfidum, & à recta fide tam alienum esse potest, quàm doctrinæ tam præclaris testimoniis subnixæ vel tantillum refragari, aut dissentire? Securaque est in hoc sacrosancta ista synodus morem, & consuetudinem aliorum conciliorum. Nunquam enim patres in conciliis sibi vsurparunt autoritatem faciendi catholicas veritates aliquas, quæ non essent catholicæ (hæc enim autoritas duntaxat est Dei, & habentium spiritum propheticum) sed illud præcipuè curarunt, quod ex gestis multorum conciliorum est conspicuum, vt diffinitiones suas testimoniis Christi, & apostolorum, & antiquorum doctorum ecclesie fidelibus approbarent. Et concilia generalia hoc tantum habent, vt veritates iam alias, vel in se ipsis, vel in suis principiis à Deo ecclesie, & sanctis patribus reuelatas, vel per scripturas, vel per traditionem prophetarum, & apostolorum, tum declarant, tum confirmant, & sua autoritate claras & apertas, & absque vlla ambiguitate ab omnibus catholicis tenendas tradant. Et ad hæc duo præsentia spiritus sancti illustrantur: primò, vt infallibiliter declarent veritates ecclesie reuelatas: & secundo, vt ad terminanda dubia in ecclesia suborta, extirpandosque errores & abusus, infallibiliter etiam ex reuelatis colligant populo christiano credenda, & seruanda in fide, & moribus: & propterea, licet non adiuncta fuisset distincta prohibitio aliter credendi, aut docendi, quàm hoc præsentis decreto statuatur, quæ

Non facit concilia catholicas appositiones ex non catholicis

Ad duo habet concilia certissima spiritus sancti præsentia

ad maiorem firmitatem & claritatem finitius præfationis est adiecta, ambigendum non est, quin post promulgationem & notitiam huius decreti aliter credere, vel docere peccatum sit mortale, & anathemate merito ferendum: Alienus enim est, teste Cypriano lib. 36 profanus est, hostis est, & habere non potest Deum patrem, qui ecclesie vniuersalis non tenet vnitatem. Et vt sanctissimi alii patres doctores ecclesie pascim tradunt, extra vnitatem ecclesie neque haberi potest donum gratiæ, neque spiritus sanctus, neque remissio peccatorum, neque prodesse possunt sacramenta, neque accepta esse sacrificia. Constantissimum autem est, ecclesie vniuersalis non tenere vnitatem, qualiter credunt, aut docent, quàm ecclesia vniuersalis in conciliis generalibus credendum, & docendum statuit: quoniam verò Tridenti diximus hoc decretum esse constitutum, proœmialibus difficultatibus vtrunquè transcursis, liber ad alieuentum, & plenioris lectoris instructionem, præcipuis quibusdam ciuitatis Tridentinæ notis ac laudibus libellum istum absolueret.

De comendatione, & descriptione Tridentinæ. Cap. VII.

Tridentina ciuitas in confinibus Italiæ, & Germaniæ ad radices Apiniam, in planicie quadam fertili, & altissimis montibus penè vndique septa, à Breno Gallozum Senonum duce antè annos mille nongentos, sicut narrant historiographi, esse cõdita, & à Theodorico Gothorum rege optimis mœnibus, & propugnaculis postea cincta. Locus est ad res maximas gerendas aptissimus, & gratissimus, ac velut commune hospitium, in quo interquiescere possunt, & fessas vires reparare, qui longo, & præcipiti itinere per altissimos montium scopulos à septentrione in Italianam veniunt, & quia ea in septentrionem descendunt. Athesi laudatissimo fluuio ab occidente, & tribus aliis torrentibus ab oriente circumflua. Spatiose habet vicus, aquarum riuulis circumquos fluentibus, mundos, & nitidos, & magnas ac commodissimas & placidissimas etiam supra suam magnitudinè domos. Castrum est illi bene munitum columnis, & testudineo opere fortiter sustentatum. Adiuunctaq; sunt opalatiu elegancia, amplitudine, & diuitiis, cunctis admirandum, & viridatiu pulcherrimū, & amantissimum, variis odoriferis herbis, & vrbis omnibus delitiis affatum cõstitutū. Viniboni est

Situs Tridentinæ. Cõditor. Antiquitas.

Athesis.

Fertilitas

Diligentia adhibita conficiendo huic decreto.

feracissima, optimoq; pane, & aliis omnibus ad victum commune necessariis abunde fruitur. Et quod maximè est gloriæ, ab strenuissimis, & bellicosissimis administrata est olim ducibus, & postea à sanctis episcopis, & principibus imperii. Tempa habet, & religiosorum diuersorum ordinum cœnobiaz pro sua magnitudine satis pia, & cōmoda. Ciues partim sunt Itali, partim Germani, & omnes satis humanis, & honestis, ac placidis sunt moribus. Annos circiter quadraginta ab ascensione Christi, per Hermagoraz Aquileiensem ciuem, & episcopum, ac beati Marci euāgelistæ discipulum, fidem christianam recepit. Circa annum verò salutis nostræ .383. magnificentiùs nobilitata est, & maioribus gratiarum incrementis aucta: ex magno quippe dono Dei, episcopum tum meruit habere patronum illum suum Romanū genere sanctū laudes. Vigilium, facundissimū, & acerrimum hæreticorum impugnatorem, & clarissimū Christi martyrem: & ob illius præclarā apud Deum merita, multis, ac magnis miraculis illustrata est. Sacrum ipsius totum corpus penes se magna veneratione seruat in prima sua ecclesia eius nomini, & honori consecrata. Fulget etiam martyrio, & integro venerando corpulculo Symonis, illius inuocentissimi infantis, quem Iudei incola tum ipsius ciuitatis oratio Christi, & christianorū anno à partu virginis septuagesimo quinto, supra millesimū quattucentenarium, horrendis, & infandis suppliciis affecerūt. Cumq; triginta ab hinc annis, & supra Germania penè tota variis vbiq; hæresum, & sectarum nouarum concussa sit fluctibus, opera ramen & vigilantia illustrissimi, piētissimi, & humanissimi cardinalis, principis, & episcopi ipsius Christophori Madrutii, & aliorum qui eum antecesserunt, religiosissimorum antistitum, in ea, quam illibata seruauerat, à sua conuersione fide immota perseverat, & quæ sunt religionis nostræ sicut ceteri populi christiani firmiter, & constantèr sectatur, ac tuetur. Quo autē nomine illius magis immortale esset, & in æternū commendaretur posteris, ad hæc tam multa ipsius præconia, & nunquam intermorituræ laudes, nouissimis his diebus hoc tanquā auctariū accessit. Ibant iam res penè omnes christianæ in præcipitium, & grandem in dies singulos minabantur ruinam, & ecce ex mandato summi christianorum omnium præstulit, & sedulis atque obnixis studiis potentissimi nostri imperatoris, & christianorum aliorum regum, & principum, sicut ad fidelissimū

Religio.

Hermag. pater fidei Tridcti.

S. Vigiliū laudes.

S. Simōis martyriū

Constantian fide.

& tutissimum portum Tridentum, ecclesia tota pro salute omnium conuocatur, & ibidè œcumenicum concilium magna omnium fidelium læticia, & spe, diuinis auspiciis celebrat. Quarant alii, quorum interest, & dispuent curiosius cur illam Tridentum sui conditores appellauerint, ego Tridentum diuina prouidentia nuncupatam auguror: quod sicut Neptunum fabulosa antiquitas credit, Tridente suo mare regere, & sauentes fluctus componere: ita Deus optimus maximus his nouissimis temporibus turbatū huius mundi mare, & sauisissimū hæresum, & corruptissimorum morum fluctibus vbiq; concussū, per eā velut per quendam diuinum Tridentè statuerit ad tranquillitatem reducere, ac fidem verā, & optima vitæ præcepta, & optatam pacem, & quietem orbi christiano restituere. Exulta igitur, & gloriare toto pectore Tridentum in domino, qui te tot prærogatiuis illustrauit, agnosce diuinam in te magnificentiā: parua quidem es inter Germanas alias imperii ciuitates, si ciuium, & domorum tuarum numerū, & magnitudinem spectes, sed nequaquā parua es, imò omnibus penè illis, abisti iniuria verbo, multo certè augustinor, & felicior, si ad dona in te Dei aspicias. Et vel vno hoc nomine supra omnes illas summo iure gloriari potes, quod tu illis leges dederis, tu illas instruxeris, tu illas docueris, & ad rectam fidem renouaueris, vel certè in ea retinueris. Ex totaque in totum orbem christianum feliciter iam prodierunt pulcherrima, & vtilissima fidei, & morum decreta, quibus populus Dei saluberrimè instruat, & regatur. Sed vt aliorum decretorum iustissima encōmia silentio nunc prætereamus, hæc erit professō omnibus in sculis eximia Tridenti laus, quod ab illa in totam ecclesiam processerit hoc clarissimū, & sanctissimum decretū, quod doctrinā de iustificatione multa hæresum, & obscuritatū serobe à nostris allophyllis oppletam, sic puram, & perspicuam cunctis tradit, vt si vel illud vnum ob oculos habeatur, nemo possit, nisi sponte sua cœcietur, viam qua iustificari possit ignorare. Planum quidem est, sicut ipsum Tridentum, vbi est conditum, sed optimorum dogmatum feracissimum: & vt nihil ei desit ad similitudinem Tridenti, testimonis scripturæ, & sanctorū doctorū, velut firmissimis, & altissimis moribus, vndiq; est munum. Sed hæc satis fuerit pro expositione, & cōfirmatione proœmii lectore monuisse. Ad ipsum decretū Deo auspiciā trāseamus.

Ety molo gia Tridcti.

Cōgratū lano ad Tridctū

De

Denaturæ, ac legis imbecillitate liber secundus, in cap. primum decreti de iustificatione.

PROLOGVS.

ANTIQUI illi proceræ staturæ gigantes ideo perierūt, & philosophi acerrimis suis ingenijs, & falsa sua doctrina tumidi ideo stulti facti sunt, quia naturæ nostræ exiguas, & imbecillas vires nescientes, in virtute roboreq; suo iura gloriant, neque posuerunt Deum adiutorem suum. Et ea ratione plerique ex Iudeis veram iustitiam minime sunt assecuti, quia ex virtute ipsa & iustitia suæ legis iustitiā veram quaesierūt: atque à Deo solius iustificari sunt meriti, vereq; sapientes & potentes fuerunt, qui sua sibi infirmitatē concessit, ac proinde à se diffisi, in vna Dei gratia spem collocauerunt suam: Arcus fortium superatus est, verissimè cecinit Anna, & infirmi accincti sunt robore. Et cognitio, vt autem, proprii morui initium est salutis. Quare decretū hoc de iustificatione commodissimè profectū à naturæ, ac legis imbecillitate sancta synodus esse auspiciata: & in expositionem & confirmationē eorū, quæ de his statuit, secundū librū eodē titulo, quo & capitulū ipsum prænotatū hinc auspiciabimur, præcates eū, qd nostræ infirmitatis dignatus est fieri particeps, sic communis conditionis & Mosaiæ legis fragilitatem dilucidā cunctis facere, vt ab eius vnus misericordia toti iugiter pendeamus. Porro verba decreti sic habent.

1. Reg. 2.

De naturæ, ac legis ad iustificandos homines imbecillitate. Cap. I.

Primum declarat sancta synodus, ad iustificationis doctrinam probe, & sincere intelligendam oportere, vt vnusquisq; agnoscat, & iustitiam perdidissent, facti immundi, & vt Apostolus inquit, naturā filii iræ, quemadmodum in decreto de peccato originali exposuit, vsq; ad deum serui erāt peccati, & sub potestate diaboli, & mortis, vt non modo gentes per vim naturæ, sed ne Iudei quidem per ipsam etiam literam legis Mosi in de liberari, aut surgere possent, tamen in eis liberum arbitrium minime extinctum esset, viribus licet attenuatum, & inclinatum.

Ephc. 2.

De diuisione decreti, & huius primi capituli sententiæ. Cap. I.

Clarior esset omnibus, ac magis perspicua doctrina de iustificatione, & Christi fideles aperte nossent, quid de ea tenere, & quid circa illam cauere deberēt, visum est patribus expedire, vt non solum in hoc decreto condemnarentur errores, qui illā & olim & hoc tempore in plerisq; obscurauerunt, verū etiā pura quadam, & sincera confessio doctrinæ de iustificatione in primis, & antè omnia traderetur. Itaque decretum in duas principales partes visum est partiri: & in priori quidem veram, & sectandam doctrinam de iustificatione tradiderit: in posteriori verò cauendos circa eam errores docuerit, & dignos eos, ne ab aliquo credantur, ferierunt anathemate. Quare priorem hæc partem merito appellare poterimus confessionē, seu professio nem veræ, & certæ doctrinæ de iustificatione,

posteriorē autem condemnationem errorū circa hominis iustificationem. Est verò prior illa pars, seu confessio ita integrā, & omnibus suis partibus absolutā, vt ex ea cuius studio possit constare quid sit iustificatio, quæ eius species seu partes, quæ causa, qui effectus seu fructus, quæ illi cognata, & quæ ad uersant, quæ necessitas illius, qui illius particeps, qua via eam obtinere possimus, quomodo in capite & persequere, quibus rebus eam perdere, & perditam recuperare valeamus, qualis certitudo de ipsa, et quæ per seuerantia in illa à nobis haberi queat. Nō est autem in hoc decreto sermo de iustificatione qua iusti facti sunt, & amici Dei tum angeli, tum protoparentes nostrum in statu innocentiæ, tum Christi secundū suā humanitatē, qui iustificati sunt, eum nūquā antè fuisset quomodo inimici, aut iniusti, sermo tantum est hic de iustificatione quæ hominibus competit post lapsū, eum ex iniustis & inimicis fuit iusti et amici, vel ex iniustis iustiores et chariores Deo. Atq; ideo primò quidē in hoc capitulo explicantur sex mala quibus obnoxii sumus omnes per peccatū Adæ, deinde imbecillitas est dicitur naturæ ac legis ad liberandum ab his malis, & tertio nostrum liberum arbitrium extenuatum esse eadē præuicatione, sed non extinctum fuisse aperitur. Atque ex his vt apertiora sint omnia, tres hæc conclusiones possumus colligere. Prima. Omnes homines in præuicatione Adæ innocentiā perdidērunt, & facti sunt immundi, naturā filij iræ, serui peccati, & sub potestate diaboli ac mortis. Secunda. Neque gentes per vim naturæ, neque Iudei per naturam, aut literā legis

Diuisio decreti. Summa doctrinæ totius de iustificatione

De quali iustificatioe decretū tractet.

Tripartita in hoc cap.

1.

2.

A 5 Mosai

Mosaica, liberari ab eis malis poterunt, que ex transgressione Adæ contraximus. Tertia. Liberum arbitrium attenuatum est, & inclinatum in omnibus hominibus propter Adæ peccatum, non aut extinctum. Et has conclusiones sic asseueranter diffiniuit sancta synodus, vt in canone primo, & quinto illis respondentibus, anathema indixerit negantibus secundam, aut tertiam: nam primam nihil fuit necesse sic hoc loco communire, quia in decreto de peccato originali satis fuerat in quinta selsione roborata. Vt verò hanc totam doctrinam sigillatim explicemus, & ab apostolis nobis traditam, et ab ecclesia catholica perpetuò retentam, & multis per eam, & antiquorum, & recentium hereticorum elisos errores doceamus, ab explicandis, & confirmandis sex malis, quibus obnoxij asserimur, exordium sumemus.

Declarantur quatuor priora incommoda, quæ per peccatum Adæ incurrimus.
Cap. II.

PRimum detrimentum, ex sex quæ patres asseuerant per peccatum Adæ nos incurrisse, est innocentie carentia. Statuit Deus, vt peccante Adam exorsam haberet, & inimicam totam ipsius posteritatem, & quam ei dederat iustitiam originalem pro ipso, & tota sua progenie mox vt ille peccaret, ab eo pro ipso & omnibus suis auferret: atque ideo sicut Adæ innocentiam, & gratiam, & iustitiam originalem perdidit propter suum peccatum: sic & nos etiam in illo hæc omnia perdidimus, & peccati illius participatione peccatores constituti sumus. Et statutum, seu pactum hoc inter Deum & Adam expressit Oseas illis verbis: *Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum, ibi prauaricati sunt in me. Quia verò peccata sordidant & coinquinant peccatores, adiecerunt statim patres, immundos nos esse*

effectos per prauaricationem Adæ. Et inde est illud iuxta translationem. lxx. *Nemo mundus à sorde, neque infans, cuius est vnus dies à vita super terrâ. Et quia odio est Deo omnis iniquitas tertio addunt eum Paulo, nos incurrisse ex peccato Adæ iram Dei: Mundi enim sunt oculi ipsius, ne videant malum, & respicere ad iniquitatem non potest, & vt iustissimus mundi gubernator, & iudex nullum malum relinquit impunitum, & mala culpa malis pœna componat, & ordinat. Dicimur & omnino sumus filij iræ, vt verbum natura*

exponit Theophilatus, vel quia ex natiuitate nostra: & sic natura nostra vitata rei sumus, & obnoxij iræ diuinæ, Salus enim, gratia est, sicut statim Paulus asseuerat, ita verò natura corrupta, & natiuitatis nostræ. Et quoniam per peccatum iram Dei incurrimus, maledictio etiam dicimur fuisse obnoxij. Vnde & Cyrillus: Per prauaricationem primi Adæ, maledictioni subiecti fuimus. Quartò asseuerat sancta synodus, incidisse nos in seruitutem peccati: A quo enim quis superatus est, huius & seruus est, teste principe apostolorum. Et Paulus dicit, *An nescitis, quoniam cui exhibuistis vos seruos ad obediendum, serui estis cui obedistis, siue peccati ad mortem, siue obedientiæ ad iustitiam?* Et seruitus hæc peccati grauis & ferrea est. Ab ea proficiscitur, vt in multis cecutiamus, labamur, deficiamus, vincamur, & volentes in aliquibus seruiamus legi peccati, quæ est in membris nostris, neque vitare possumus omnes carnis concupiscentias. Et hanc huius seruitutis partem mirifice expressit Paulus cum ait: *Condelector legi Dei secundum interiore homine: video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuam meam tenentem, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Et hæc quatuor incommoda agnouit perpetuò, & professus est ecclesia, & tradiderunt nobis illa omnes catholici doctores, cum constanter, & cõsentienter, & docuerunt omnes filios Adæ nasci in peccato originali, & indigere baptismo vt mundentur, & liberentur, et Deo recõcilentur. Et peculiariter de seruitute peccati quàm miseranda sit, & in multis peiori seruitute corporali, poterunt videri Cyprouicus lib. 6. super Ioan. c. 1. & Aug. tracta. 42. in eundem.*

Quod omnes homines constituti fuerint sub potestate demonis propter peccatum Adæ. Cap. XIII.

Quintò sub potestate diaboli constituti esse asserimur. Et idem in canone primo decreti de peccato originali diffinitum fuerat ab hac sancta synodo. Hæbit demon propter peccatum Adæ quoddam in homine ius, non iure acquisitum, sed nequiter usurpatum, iuste tamen à Deo ei permissum. Et hanc nostram sub eo captiuitatem sancta synodus didicit à Christo, qui cum appellauit principem huius mundi, & fortem armatum custodientem atrium suum, possessoremque valorum. Nam si diaboli atrium mundus erat et

The. Cy. 2. in lo. c. 3. 4. incom. 2. Pet. 2. c. Ro. 6. c. Seruitus peccati.

Rom. 7. d

Ioan. 12. o. Mat. 12. c. Luc. 11. c.

vasa homines, & ille princeps mundi, dominabatur vtrique ille aliquo modo in hominibus, & homines sub potestate ipsius erant. Et cum se solum Christus exceperit dicens, *Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam, insinuauit profectò in reliquos homines aliquod ius demoni cõuenisse. Et ab hac captiuitate & seruitute peccati, ac per hoc etiam demonis liberandos nos percipiendum non semel explicuit Christus in euangelio. Vñ & Cyprouicus in illa verba: Et veritas liberavit vos, bene admonet, quod cum apud Latinos autores liberare sit eripere aut eximere periculo, tamen in euangelio est liberos efficere, aut in libertatem asserere. Et Aug. in eadem verba: *Quid est liberabit vos? Liberos vos faciet. Et hoc apertissimum esse dicit ex graeca veritate. Docuit & istam captiuitatem Paulus, cum de Deo dicit, Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ. Et rursus de Christo: Et ipsum, scilicet chirographum decreti, quod erat contrarium nobis tulit de medio affigens illud cruci, & expolians principatus, & potestates traduxit cõsidenter palam. Et alibi ipsum demonem ante mortem Christi manifestè dicit habuisse mortis imperium. Sed & propheta eandem captiuitatem tradiderant, cum & Christum sub nomine liberatoris, & redemptoris promittebat, & fructum sui aduentus redemptionem hominum prædicabant. Cõstitemini domino, ut regius psalter, quoniam bonus, quonia in seculum misericordia eius. Dicant qui redempti sunt à domino, quos redimit de manu inimici, de regionibus congregauit eos. A solis ortu, & occalu, ab Aquilone, & mari. Et paulo post: Constitantur dño misericordie eius, & mirabilia eius filij hominum: quia sciuit animam inanem, & animam elurientem satiuit bonis: Sedentes in tenebris, & vmbra mortis, vinclos in mendicitate, & ferro. Et statim: Et eduxit eos de tenebris, & vmbra mortis, & vincula eorum dirupit. Constitantur domino misericordie eius, & mirabilia eius filijs hominum: Quia cõtriuit portas areas, & vinctes ferreos confregit. Suscepit eos de via iniquitatis eorum. Propter in iustitias. n. suas humiliati sunt. Et sub typo Ierusalem loquitur ad vniuersam ecclesiam per quemdam prophetam dñs: Saluabo claudicantem, & cæca que cieca fuerat cõgregabo. Et in alio rursus, Exulta factis filia syon, iubilabis filia Ierusalem: ecce rex tuus veniet tibi iustus, & saluator. Et propheta idem ad regem, & saluatorem omnium conuersus, Tu quoque**

5. i. Io. c. 1. Ioan. 8. Liberare est liberos efficere Aug. tra. 40. et. 41. Ioan. 8. Col. 1. b. 2. b. Heb. 2. d.

Psal. 106.

Soph. 3. d. Zach. 9. b. Mat. 21. c.

inquit, in sanguine testamenti tui imisisti vinetos tuos de lacu, in quo non est aqua. Quibus verbis & captiuitatem nostram, & liberationem per Christum apertè professus est. Sed superfluum fuerit plura testimonia in hoc cõgerere, cum ea passim occurrant in prophetis. Quod autem & hanc ipsam captiuitatem semper tenuerit ecclesia, possumus probare testimonio diui Bernardi, quod & testimonium eius est, qui hanc veritatem & irrisit, & negauit, dum scribit ad Innocentium summum pontificem de erroribus Petri Auailardi, hæc verba ex illo refert, Sciendum est omnes doctores nostros post apostolos in hoc conuenire, quod diabolus dominum, & potestatem habebat super hominem, & iure cum possidebat, ideo scilicet, quod homo ex libertate arbitrij quam habebat sponte diabolo cõsensit. A iure nanque, quod si quis aliquem vicerit, videtur iure captiuus constituitur. Ideo, sicut dicunt doctores, hæc necessitate incarnatus est filius Dei, vt homo, qui aliter liberari non poterat, per mortem innocentis iure liberaretur à iugo diaboli. Sed vt nobis videtur, neque diabolus vnquam ius aliquod in homine habuit, nisi fortè Deo permittere, vt carcerarius: neque filius Dei, vt hominem liberaretur à iugo diaboli. Hæc Bernardus ex Petro Auailardo. Quorum verborum blasphemiam, impietatem, temeritatem, & arrogantiam, optimis, & grauissimis verbis confutat, & reprehendit Bernardus, & error em illius nouum appellat euangelium contra Christi apostolorum, & prophetarum testimonium ab eo confictum. Et in eo poterit quis legere responsiones ad argumenta præcipua, quibus Auailardus nitentur: Vt in ore tamen duorum vel trium testium stet omne verbum. Adiangam & huic testimonio alterum clarissimi ecclesie syderis Augustini, quod & testimonium totius ecclesie censeri potest. His itaque Pelagianos negantes peccatum originale paruulorum in quadam epistola sic premit: Circūstipantur diuinam autoritate lectionum & antiquitus tradito, & retento firmo ecclesie ritu in baptisinate paruulorum: vbi apertissimè demonstrantur infantes, & cum exorcizantur, & cum ei per eos à quibus gestantur, renunciare respondent, à diaboli dominatione liberari. Hæc Augustinus. Ex quibus manifestum est, ecclesiam semper agnouisse dominium diaboli in omnes, qui non eriperentur gratia saluatoris à dominatu ipsius. Et ex Graecis Basilius in instructione qua-

Ecclesia captiuitate nostra semper creditur. Bern. ep. 190. legantur

Aug. ep. 105.

1. The. 5. a & filij dici. Et Christus clarè asserit eos non esse de hoc mundo. Nō habet etiam demō potestatem super animas purgatorii, exaudit nāque Deus ecclesiam orantem, Ne tradas heretici filijs animas confitentes tibi. Et lōgè ille abest a purgatorio. Et qui de hac vita cum gratia exierunt, viriliter eum vicerūt, & gloriosum de illo triumphum reportarunt, nō amplius ei subiecti esse existimandi sunt: multō ergo minus potestatem aliquam habuerit dāmon super electos qui erant in sinu Abrahæ, & plenè iam pro omnibus proprijs peccatis satisfecerant. Præterea. Electi qui detinebātur in sinu Abrahæ, non patiebantur aliquā pœnam, cui inferendæ opus esset ministerio dāmonū: soli enim pœnæ damni obnoxij erāt, & ad eam satis erat, Deum non se illis præbere videndum. Neque in ea pœna, vel inferenda, vel mitiganda, vel auferenda vllū ius dāmon habuit: superfluum igitur est talem ei, & tantam tribuere potestatem. Ad hæc. Non dāmon, sed angelus istorum animas in sinu Abrahæ deportabat, vt aperte cōstat ex historia Lazari mendici: ergo neque ille erat, qui sanctos patres in sinu Abrahæ detinebat. Nam si ius habuisset eos ibi detinēdi, habuisset & eō deportandi. Itaq; in existētes in peccato originali vel mortali ius habuit dēmon, & habet, & non vt cunq; sed tale, vt valet etiam, & arma ipsius, & possessio eius merito dicantur: iusti tamē quando persequerunt in iustitia, neque in hoc seculo, neq; extra illud sub potestate illius fuerunt. Quare consulto nostrum decretum non alios quā obnoxios peccato constitutos esse tradit per peccatum Adæ sub potestate diaboli.

De sexto incommodo secuto ex peccato Adæ. Cap. VI.

SExtum detrimentum, quod per peccatum Adæ affirmamur incurrisse, est reatus ad mortem. Et hoc patet ex lege illa diuina, De ligno scientiæ boni, & mali ne comedas: in quacūque enim die comedas ex eo, morte morieris. Quid est aliud, Morte morieris, quā quod periti phrasim hebraicam apertius exponunt, certō certissimēq; morieris, & reatum incurres in euitabilem mortem? In hæc autem mala omnia, & alia, quæ sub his comprehenduntur, dicimur incidisse per præuicationē Adæ, quia peccante Eua, & perferente in iustitia Adā, nullum talium malorum in nos redūcisset. Nō. n. cū Eua, sed cū Adā factū est peccatū de nra iustitia, si ille pfe-

ueraret in iustitia, & de nostra inimicitia, & peccato, siquidem ille prætergrederetur mandatum domini. Quod quidem satis potest ex verbis Osæ paulo antè citatis. Quia tamen non vsquequaq; est certum inter doctores, an hæc mala in nos Adam transfuderit per superbiam suam, vel per nimium & immoderatum amorē suæ vxoris, vel per voluntatem comedēdi de ligno vetito, vel tādē per ipsam sumptionē, & mādicationē illius, vt locus esset disputationibus scholasticis, neq; de rebus incertis certa vsurparetur, aut ferretur sentētia, prudenter vsū esse cōci. verbo generali præuicationis: ex quo tantū possum colligere, nō fuisse in nos trāsflūm peccatū origi. per omisionē alicuius negatiui. Præuicatio. n. trāsgressio est positiua legis. Et in his imitati sunt patres Paulum, qui ad Rō. huiusmodi generalitate vitur, & valdissimè totā istā doctrinā cōfirmat. Et ex eo cōstare poterit apostolos ita docuisse, et tradidisse nobis, sicut hic tradit sancta syn. Ait ergo: Per vnū hominē peccatū in hūc mūdū intrauit, & per peccatū mors: & ita in omnes homines mors pertrāsuit, in quo omnes peccauerunt. Et paulō post, Vnius delicto multi mortui sunt. Et statim: Iudiciū ex vno in condemnationem. Et mox, Vnius delicto mors regnauit per vnum. Et rursus: Per vnus delictum in omnes homines in condemnationē. Et iterum: Per inobedientiam vnus hominis peccatores cōstituti sunt multi. Et paulo superius, Cū peccatores, & inimici essemus, reconciliatos nos dixerat Deo per mortem filij eius, vt iustificati sanguine ipsius salui essemus ab ira per ipsum. Ex quibus omnibus patet, Paulū non nisi generalibus vocabulis peccati, delicti, et inobediētiæ fuisse vsū, & vnus præuicationi imputasse, quod innocentiam perdidimus, q; immundi facti fuimus, quod ira, & inimicitia diuine obstricti simus, & potestati, & regno mortis addicti. Et cōcilium Mileuitanum apertè asserit, paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos esse in remissionem peccatorum, vt regenerationis lauacro expietur macula originalis peccati, quam ex Adā trahūt. Et expressè asseruat, ecclesiam catholicam vbique diffusam semper ita intellexisse hunc locum Pauli statim citatum, vt ex eo constaret, etiam paruulos, qui nihil peccatorum in semetipsis committere potuerūt, generatione traxisse, qd regeneratione mūderent. Et ibidē ca. r. asseritur, ex peccato accessisse. Ad reatū mortis,

Cur nomi ne præuicationis vsi sunt patres.

Roman. 5

Heretici negantes peccatum originale.

Caruit originali Deipara virgo sed indiguit redemptore

tis, & nisi peccasset, nunquam eum mortuum. Et probauit hæc sancta synodus, & cōfirmavit per omnia vtrunq; istorum canonū in decreto de peccato originali. Et in hac tota doctrina nihil, quod scia, à nobis dissentit lutherani, constantē vbique; & satis nobiscum consentaneū illam docent protestantes in suis cōfessionibus, apologijs, & libellis alijs. Damnatī vōd sunt in hac patrū diffinitione Pelagiani, Armeni, Albanenses, & alij si qui fuerunt, qui negarunt peccatum originale. Nemo tamen sub hac conclusione intelligat comprehendam esse Deiparam virginem. Ideo enim concilium in huius conclusionis assertionem remisit se ad decretū aliud, de peccato originali, quod in quinta sessione ediderat, quia in illo clarè explicauerat, non esse intentionis suæ comprehendere eam sub lege illa vniuersali. Et propterea in hoc decreto generalem doctrinam de his tradidit, vt doceret quid consecutum fuisset, quantū fuit ex ipso peccato Adæ in omnibus eius posteris secundum naturalem propagationem, & omnes nos indiguisse misericordissima iustificatione, quod & de beatissima virgine verum est. Quauis enim vt alijs probabilius faciemus, non contraxerit peccatum originale, verissimum tamen est eam indiguisse redemptione, & iustificatione non minus, imō magis, quā si verè contraxisset peccatū originale. Sed hæc satis poterunt esse ad primam conclusionis, quam capite. r. statuimus explicationem, & cōfirmationem. Et idonea abūdē sunt, vt agnoscetes quantis malis obnoxij concipiamur & nascamur, non superbiamus, non inflemur, sed humiliemur iugiter sub omnipotentī manu Dei, qui vnus potest nos de tantis miserijs eripere, quemadmodū sequentes & communientes doctrinam patrū in secunda conclusione, quam in principio huius libri præmisimus, iam iam mōstrauimus.

Inefficaces esse naturæ vires ad liberandum à malis ex peccato Adæ contrariis. Cap. VII.

Tanta est, & tam insanabilis plaga, quam Adam sua præuicatione totius postérité inflixit, tam graue iugum quod ille nobis suis filijs imposuit, tam dura seruitus cui nos addidit, vt mox patres subiecerint, neque per naturæ vires, neque per legis literam potuisse quempiam nostrum ab eis malis liberari, in qua venimus per illius peccatum. Et

imbecillam esse naturam nostram, & enertē ac prorsus inefficacem ad liberandum à tantis miserijs duplici via confirmare possumus. Primò quidem, quia ad iustificationē requisita est seruatio omnium mandatorum diuinorum: & post lapsum Adæ nemo nostrum ex solis viribus naturalibus ea seruare potuit. Qua in re communiter semper conuenerunt doctores theologi, & antiqui, & scholastici, & falsè eis oppositum imponit Philippus in Apologia confessionis Augustanæ. Et hoc luculenter ostendimus in opusculo de iustificatione, tum apertis scripturæ testimonijs, tum ex Innocentio huius no. r. in respōsione ad Mileuitanum concilium, & Carthaginensē, & Celestinū. r. cap. 10. prima: sūq; epistola, & ex con. Mile. & ex quoddam Carthaginensē ab eodem approbatis, & multorū doctorum sanctorum, sed præcipuè Augustini & Hieronymi atestationibus, & nonnullis validissimis argumentis. Secundò. Nulla opera nostra, quantuncunq; præcellentia, & perfecta promereri possint remissionem peccatorum nostrorum: in digna quippe sunt gratia, & iustificatione diuina, & tanto beneficio diuine misericordiae longè inferiora. Et nisi gratis ille, & ex misericordia nos iustificet, & sibi reconciliet, & ad suam gratiam recipiat, quis nostrum vim ei inferre queat? quis iure tantam gratiam postulare audeat? liber ille est ab omni lege, & neminem tenetur iustificare: & peccatum quoduis vel originale, vel mortale dignum est perpetua ira, & inimicitia diuina. Et hoc est quod patres contra Pelagium, & Celestinum, in Concilio Palestino, & Arausiano secundo præterdixerunt asserentes, nemini dari gratiam, aut remissionem peccatorum secundum merita. Quod & nos apertissimis scripturæ locis, & ex Hieronymo, Ambrosio, Augustino, multiq; fortissimis argumentis perspicuum fecimus, & ab argumentis quæ contra fieri poterant latissimè defendimus in libello de iustificatione. Quemadmodum autem Paulus q. 6. dicit, Si ex lege est iustitia, gratis Christus Cal. 2. mortuus est, ita pulchre, & verissimè dicit 3 argu. Augustinus: Si per naturam iustitia, gratis Christus mortuus est. Et vel vnum illū Pauli testimonium in huius veritatis confirmationem satis esse potest, Si gratia iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia. Transeamus itaq; ad ostendendam legis veteris infirmitatem.

Impossibilibus naturæ enervatio mādatorū largu. Calumnia Melanc- thonis in scho lasticos. q. 8.

z. argum. Indigna opera nostra gratia

q. 6. Cal. 2. 3 argu. Aug.

in conciliis allegatis sermonem esse de iustificatione perfecta, quae sufficeret ad faciēdos beatos decedentes ex hac vitā sine aliquo reatu propriorum delictorum, ideo asseri neque legem Moysi, neque sacramenta vetera quēquam iustificasse, quia nulli veterum tāta est gratia per illa praestita, ut sufficeret ad regni caelorum consecutionem antequam ipsius inuam Christus passus refereret. Et quidem concilium Florentinum sic esse exponēdum, & sic etiam Paulum & alia praecedentia concilia interpretanda censuisse, possumus probare, quia dixit sacramenta veteris legis non causasse gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam esse figurasse. Gratia enim per passionem Christi veteribus danda erat, quae sufficeret ad consecutionem regni caelorum. Et quia lex noua Christum complectitur autorem, & confirmatorem gratiae, & paradisi fores reueratas habet, & gratiam ex consequenti per sacramenta praestata, quae iustos decedentes sine reatu aliquo propriorum delictorum mox in regnum caelorum introducit, ideo dicere non debemus, etiam de litera legis nouae, quod hīc patres verisimē dixerunt de litera legis veteris, & de lege absolute potuerunt dicere. Explicemus ergo quae patres de libero nro arbitrio mox subiiciunt.

De attenuatione liberi nostri arbitrii per peccatum. Cap. X.

Dvo tradūt patres hoc loco de lib. nostro arb. aiunt nāque attenuatum illud fuisse per peccatum, sed non extinctum. Et quidem attenuatum illud fuisse apertē diffinitum est in con. 2. Arausi. tanquam conforme, & per omnia cōsonum sacris scripturis, & sanctis patribus. Nam si quis aiunt per offensam prauaricationis. A de non torū, id est, secundum corpus & animam in deterius dicit hominem cōmutatum, sed animae libertate illaesa durante, corpus tantummodo dicit corruptiōi obnoxiiū, Pelagi errore deceptus aduersatur scripturae dicēti, Anima quae peccauerit, ipsa morietur: An nescitis quoniam cui exhibebis vos seruos ad obediendum, serui estis eius, cui obedistis? Et à quo quis superatur, eius & seruus addicitur. Et can. 8. à reeta fide docetur alienus, qui non asserit omnium liberum arbitrium per peccatum primi hominis infirmatum. Et canon. 13. iterum dicitur arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum. Et cano. 25. subditur, Secundum supra scriptas sanctarum scripturarum sententias, & antiquorum patrum diffinitio-

nes, hoc Deo propiciante & praedicare debemus, & credere, quod peccatū primi hominis ita inclinatuū, & attenuatū fuerit liberū arbitriū, & nullus postea aut diligere Deū sicut oportuit, aut credere i Deū, aut opari propter quod bonum est, possit, nisi gratia eū, & misericordia diuina praeuenerit. Haec ibi. Diffinitum etiam hoc fuerat ab hac sancta synodo in decreto de peccato originali. Et frequēter generi humano aptant doctores, & peculiariter Aug. & magister sententiarum hominem illum, qui descendit ab Ierusalem in Hierico. Est quicquid iam velut prouerbio iactatum, Expoliatum hominem gratiis, & vulneratum in naturalibus. Et in confirmationem huius sententiae adduci possunt omnia illa quae latissimē disseruimus in opusculo de iustificatione, cum probauimus in hoc statu sine Dei speciali auxilio neque omnia posse nos implere diuina mandata, neque credere in Deum sicut oportet, neque diligere ipsum, aut dolere de peccato propter ipsum, neque perseverare in Dei gratia, neque praesentia aliqua opera facere. Quae quidem omnia potuisset homo, si quidem permansisset in statu innocentiae, aliās non fuisset in eo natura nostra integra. Quamobrem diuus Augu. iure queritur de Pelagio, quod non apertē fateatur liberum arbitrium in nobis esse infirmum, & inualidum, donec sanentur omnes languores animae: Non enim, inquit, pro infirmitate corporis precabatur qui dicebat, Miserere mei domine, quoniam infirmus sum: sana me domine, quoniam conturbata sunt ossa mea. Nam ut ostēderet pro anima se rogare, securus adiūxit, Et anima mea turbata est valde. Haec Aug. Et si antecedentia, & sequentia consulamus, videtur quidem ille sensisse hunc errorem damnatum rē fuisse in cō. Pale. cum patres coeegerūt Pelagium anathematizare inter alios hunc errorem, Peccatum ipsum solum laesit, & non genus humanum.

Quantum ex quosque debilitata fuerint vires nostri arbitrii per peccatum. Cap. XI.

Non sunt tamen vsque adeo imminutae nostrae libertatis vires, ut nihil possumus boni facere cum sola generali influentia, nullum implere praecipuum, nullum vitare peccatum, nullam vincere tentationem: possumus etiam nunc omnia ista, ut latē disseruimus vbi supra, cum communis scholasticorum sententia contra Grego. Arimi. Imminutae tamen in duobus sunt: quia nec possu-

Can. 1.
Aug. 3.
Hypo.
Mag. 2. d.
25. c. 8.
2. q. 8. v.
q. ad. 14.

Aug. ep.
106.
Psal. 6.

mus modò cum solo generali Dei concursu omnia seruare mandata, aut omnia vitare peccata, neque valeamus quodcuque praecipuum implere, aut quodcuque bonum opus facere, sed ea duntaxat, quorum executio neque magnam habet difficultatem, neque eximiam laudem: & leues quidem possumus vincere tentationes, non autem fortes, & vehementes, nisi Deus peculiariter adiuuet. Sed cum naturalia, teste Damasco. manserint integra in demonibus, cur in nobis attenuatas dicimus arbitrii vires? Attenuatae sunt arbitrii nostri vires in hoc statu, si conferantur ad perfectionem quam habuerunt protoparentes nostri in statu innocentiae per naturam & donum iustitiae originalis, non autem si conferantur ad vires, quas haberet homo in solis suis naturalibus creatus. Et respectu earum perinde possent dici naturalia in nobis mansisse integra, ac in demonibus, virium corporis imbecillitas, difficultas ad resistendum malis, & faciendum bona, quam in nobis experimur, & ipsa lex membrorum, carnis scilicet rebellio ad spiritum ex conditione est naturae nostrae, & non ex aliqua mala qualitate transfusa in nos à parentibus nostris, ut communiter docent scholastici contra Grego. Arimi. & perinde atque in nobis fuissent in hominibus creatis in puris naturalibus. Habent tamen haec in nobis rationem poenae, quam non haberent in creatis in puris naturalibus, quia Deus hos defectus naturales reformauerat per iustitiam originalem, quam perdidimus per peccatū: & quia illa tantum data est ad reformandum defectus naturales, donum naturae censetur, & quae ab ipsa in homine fuerunt, & fuissent, dicuntur naturalia. Nam gratuita ut distinguntur contra naturalia, ea duntaxat vocantur, quae perficiuntur in ordine ad supernaturalia, ut gratia, dona Spiritus sancti, & virtutes infusa. Quia verò istis omnibus expoliatus est homo propter peccatum, perfectiones verò naturales non omnino ei ablatae sunt, sed diminutae, & tenuatae, nempe quantum ad illud quod habebant à iustitia originali, ideo expoliatus dicitur homo fuisse gratuitis, & vulneratus in naturalibus. In angelis autem nullus fuit defectus naturalis, cuius correctio, vel reformatio dono aliquo gratuito iustitiae originalis indigeret, sed tota ipsorum perfectio circa naturalia à natura ipsius erat, neque plus habuissent, neque minus creati in puris naturalibus: eaque causa illorum bona naturalia dicuntur integra mansisse, nostra autem di-

Damas.
3. q.

Nulla q̄
tas mala in
nos ex A-
dam tras-
fusa.
Iustitia o
iginalis
donū na-
turae.

minuta esse, & inclinata. Et ex his possumus probare, liberum arbitrium non fuisse extinctum per peccatum: quoniam illud tantum perdidimus, quod per iustitiam originalem habebamus: non tota verò libertas nostra ab ea erat, sed partim à natura. Commodum tamē erit seorsum istuc differere, & alius rem totam repetere.

De erroribus libero arbitrio aduersantium, & de autoribus illud defendentibus.

Cap. XII.

Cum diffinierunt liberum arbitrium non esse extinctum per peccatum, manifestē damnarunt omnem haeresim negantiū liberum arbitrium inesse hominibus. Et ne nouum quispiam autemet hunc errorem, qui fuerint de hac damnati, qui que modo eundem tueantur, paucis subiectam. Primò hanc haeresim, quod quidem scire poterim, defendeunt Manichaei, qui olim nullam ponebant in homine potentiam ad vtrumlibet liberam, sed duas esse dixerunt in homine animas, alteram rationalem ex bono principio conditam, & ex necessitate quae bona & honesta sunt operantem, alteram malam seu sualem ab altero malo principio, quae pari necessitate mala peccat. Et contra horum errorem antiquissimi tam Graeci quam Latini doctores scripsere. Et peculiariter contra eos August. librum edidit de libero arbitrio, vbi copiose disserit causam delinquēdi à propria voluntate nobis competere, & non ab aliquo malo principio. Secundo verò liberum arbitrium nostrum negauit Priscili. pars videlicet Manichaei, qui homines fatalibus stellis alligatos esse dicebat: & damnatus est à Leone huius nominis primo in epistola. 71. quae est ad Astoricensem episcopum, & in concilio primo Braccarensi can. 9. Et Hiero. in epi. ad Ctesiph. dicit eum seculi gladio, & torius orbis autoritate damnatum. Et hūc errorem Prisciliani defendit etiam autore Augu. lib. de here. cap. 35. Bardasanes quidam, qui omnia humana fato ascribenda esse censuit. Tertio Petrus Auailardus tempore Innocentii. 3. omnia asseruit ex necessitate absoluta euenire, neque Deum ipsum aliter posse facere res quam facit. Quod quidem olim stupidi Stoici, Empedocles, Critolaus, Diodorus, & alii stulti philosophi docuerunt. Et securus est Auailardum Ioannes Vuitclesus, damnatus; fuit eius error in concilio Constantiensi sessione. 8. Non tamen continuerunt

Hostes li-
berar.

Lex noua
iustificat.

can. 1.

Ezt. 18. a.
Ro. 6. c.
a. Pet. 2. d

ista Martinum Lutherum pestilentissimum nostrae aetatis haereticum : primò quidem asseruit liberum arbitrium non se habere actiue ad bonum : postea verò proficiens in peius negavit omnino liberum arbitrium. Et huius haereticus eum condemnauit Leo huius nominis decimus, vt patet ex bulla condemnationis ipsius articulo. 30. Porro eum secuti sunt in hoc errore Oecolampadius, Philippus Melancthon, Carolostadius, Vrbanus, Billicanus, & plerique alii eiusdem factionis. Verba autem lutheri in responsione ad articulum illum, nequis nos criminetur errorem huc ei falsò imponere, sunt haec: Liberum arbitrium post peccatum res est de solo titulo, & dum facit quod in se est, peccat mortaliter. Et subdit, Imò simpliciter debui dicere liberum arbitrium est figmentum in rebus, & titulus sine re: quia nulli est in manu sua quippiam cogitare malum boni, sed omnia, vt Vuitclefi articulus Constantiae condemnatus rectè docet, de necessitate absoluta conueniunt. Hac ille. Et tandem nomen ipsum libertatis expungere & abolere pergens, librum scripsit de seruo arbitrio. Contra hunc errorem scripsere olim, diuus Augu. Grego. Nazianzenus, Prosper, Anselmus, Bernardus integros libros sub titulo de libero arbitrio, vel de gratia & lib. arb. Et nostra tempestate copiosissimè eundem errorem confutarunt nobiles auctores, Rossensis in artic. 36. confutationis lutherianarum assercionum, Ioannes Eckius in Enchiridio vltimo articulo. 3. Ioannes Cochleus in. 2. lib. contra Philippum Melancthonem, Ioannes Driedonis in libro de gratia & libero arbitrio, frater Alphonsus de Castro in lib. 9. suae summæ aduersus omnes haereses. Sed vt veritas diffinitionis nostri decreti, & aliorum conciliorum, quae citauimus, cunctis manifestissima sit, primò quidè testimonijs scripturae, secundò testimonijs sanctorum, tertio apertis luminis naturalis argumentis eam confirmabimus. Et vt sub cõpendio aliquo habere possit lector omnia, quae sparsim & diffusè in hoc argumento legimus, testimonia scripturae ad quinque locos communis reducemus, & contenti erimus loca sanctorum suppressis eorum verbis citare.

Probatnr libertas arbitrij nostri ex scriptura.
Cap. XIII.

1. arg. pro lib. arb. P Primò quidem potest liberum arbitrium nostrum conuinci, quia in multis locis

scripturae datur nobis optio, & electio, & permittitur vt vtrumuis ex duobus eligamus. In Deuteronomio Moyses proponit populo Israëlitico, vt eligat benedictionem vel maledictionem. Iosue etiam proposuit eidem, an Deum sequi vellet nec ne. In lege optio datur marito in voto vxoris. Dauid data est optio eligendi vnã ex tribus plagis. Ieremiae praecipit dominus, vt diceret populo suo, Haec dicit dominus Deus: Ecce ego do coram vobis viam vitæ, & viam mortis, qui habitauerit in vrbe morietur, qui egressus fuerit viuat. Salomoni dixit Deus, vt postularer quodcumq; veller. Susana fatetur angustias sibi esse vndique, & ignorare quid eligeret, non dubitans vtrumuis sua subesse potestati, & consentire malis senibus, & non consentire. Ecclesiasticus apertè dicit, antè hominem posuisse Deum vitam & mortem, bonũ & malum, vt quod placuerit detur & illi. Quæ verba etiam de homine post peccatum esse intelligenda, probauimus in opusculo de iustificacione. Ad hæc multa dicuntur in scripturis voluntaria, multa voluntariè, & ex voluntate, & sponte fieri, & nostra relinqui voluntati. In Exodo vocantur voluntaria dona, quæ obtulerunt viri & feminae Israëli ad conficiendum tabernaculum. In Paralipomenon primò dicitur, Siquis sponte offert, impleat manum suam, & offerat quod voluerit domino. Dauid dicit, Voluntaria oris mei benedicta fac domine, Et alibi: Voluntariè facies tibi. Isaías, Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. Ieremias: Si penitentiam egerit gens illa. Ezechiel, Si impius egerit penitentiam. Christus dominus & legifer noster in Euangelio apertissimè testatur nostra subesse potestati obseruatam mandatorum, sequelam ipsum, & perfectionem euangelicam dicens: Si vis ad vitam ingredi, Si vis perfectus esse: Siquis vult venire post me, abneget semetipsum. Paulus ad Philemonem scribit: Vt nõ ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium. Tertio. Multa dicuntur esse in nostra potestate. Ad Cain ait dominus, Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Ioannes dicit, dedisse Deum potestatem credentibus, vt filii Dei fiant. Petrus Anania dixit, etiam pretium a gri venundanti in sua fuisse potestate. Paulus asserit neminem habere necessitatem, sed potestatem potius voluntatis suae, vt seruere virginem suam. Quarto. Multa dicuntur in scriptura fieri à peccatoribus contra voluntatem & expectationem Dei de ipsis, & in mul-

deu. 30. d. 10. vlt. d. Num. 20.

Ier. 21. 2. Reg. 34 b.

3. Reg. 3. Dan. 3. c.

Ecc. 15.

q. 3. 2. arg.

Exo. 1. 5. 1. Par. 29.

Psal. 138. 34. 1. sa. r. e. 1. Ier. 18. b.

Eze. 18. e

Mat. 16. d. Luc. 19. c

Marc. 8. d. 3. Arg. Gen. 4. Ioan. 1. 2.

Act. 5. 2. 1. cor. 7. g. 4. Arg.

tis.

Exo. 10. Aet. 7. Pro. 1. c. Hier. 7. c. Isa. 5. a. & 65. a. Ro. 10. d. Mat. 23. d. Apoca. 5. Arg. 2. tim. 3. d. tis dicuntur peccatores resistere Deo. In Exodo dicitur Pharaon resistere Deo. In act. dixit Stephanus Iudæis semper eos resistisse spiritui sancto. In Proverbijs: Vocauit, inquit, & renuistis. In Isaia, Expectaui vt faceret vvas, fecit autem labruscas. Et per eundè ad Israëli dicit teste Paulo, Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem. Ad Ierusalem ait: Quoties volui congregare filios tuos sub alis, & noluiti. Et in Apocalypsi de Iezabele, Dedit illi tempus, vt penitentiam ageret, & non vult penitere. Quintò. Omnia docet scriptura facere cum consilio, & vt passim in ea est videre, aliqua praecipit, alia prohibet, aliqua consultit, & suadet, ab alijs dehortatur, aliqua laudat, alia vituperat, aliqua punit, alia punit. Omnis etiam scriptura, sicut docet Paulus, utilis est ad docendum, ad arguendũ, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus. Cum igitur necessaria, & naturalia, neque optioni nostrae permittantur, neque voluntati nostrae aut potestati substant, neque voluntaria appellentur, aut ex voluntate & sponte fieri dicantur, neque laudem, aut vituperium, neque praemium, aut poenam mereantur, & si omnia necessaria conuenirent, superuacuum sit docere, arguere, corrigere, erudire, praecipere, prohibere, consulere, dissuadere, intrepidè possumus dicere ex vniuersa scriptura posse colligi libertatem nostri arbitrii.

Tota scriptura facta est testimonio libertatis.

Confirmatur libertas arbitrij ex testimonio ecclesiae catholicae.

Cap. XIII.

Neque tantum Christus, & prophetae, & apostoli hanc veritatem nobis tradiderunt, sed & eam semper tenuit spiritus sancto suggerente vniuersa ecclesia. Et praeter concilia, & diffinitiones apostolicae sedis, & integros libros de hoc iam citatos, hanc veritatem tradiderunt nobis Origenes libro tertio de principijs capite. 3. Tertullianus li. 2. aduersus Marcionè, & de Monogamia, Cyp. lib. 1. Epist. Epi. 3. & in tract. de simplicitate praelatorum. Lactan. 2. Instit. cap. 9. Irenaeus. 4. lib. aduersus haereses cap. 71. Basil. in opusculo quo probat Deum non esse auctorem malorum, & in sermone quoddam de libero arbitrio Chrifti. homilia. 60. in capite. 18. Matthai, & disertissimè in homi. quadam de conuersione Pauli. Theophilus in parabola de filio prodigo. Ambrosius lib. 1. de La-

Orige. Tertul. Cyp. Lactan.

Iren. Bas.

Chrift. Theo.

Amb.

cob, & vita beata. Hierony. ad Edibiam, & in 3. epi. ad Damasum. Augu. de vera religionè cap. 14. & contra Fortunatum Manicheum in initio secundae disputationis, & cõtra Creseconium Grammaticum lib. 3. cap. 51. & 12. de ciui. Dei cap. 6. & homil. 92. super Ioannem, & epi. duabus ad Valentinum videlicet. 46. & 47. & epi. quadam ad Paulinum refert in concilio Palestino damnatum Pelagium, & diceret, nõ esse liberum arbitrium si Dei indiget auxilio: & controuersia erat cum Pelagio de auxilio gratiae ad iustificationem. Docuere & eandem veritatem Hilarius primo de Trinitate, Gregorius. 13. Moralium cap. 9. super illa verba Iob, Cõuulneraui lumbos meos. Isichius lib. 1. in Leuiticum super illa verba, Vesicula verò gutturis, & plumas &c. Cyrillus lib. 3. contra Iulianum apostatã prope principium, & 6. lib. prope finem, & 4. super Ioan. cap. 30. Athanasius in epi. ad Romanos. Damascenus. 2. de fide orthodoxa cap. 25. & 27. Ansel. de conceptu virginali capite. 8. Magister sententiarum, & vniuersi scholastici. in. 2. d. 2. Et his omnibus testimonijs, & alijs, quae studiosis horum sacròrum autorum vbique in suis libris occurrunt, libet suis verbis adicere duo, ex quibus patet hanc fidem semper tenuisse ecclesiam. Alterum est Hieron. qui inter alia sic scribit ad Damasum papam: Liberum sic confitemur arbitrium, vt dicamus nos semper indigere Dei auxilio, & tam illos errare qui cum Manichæo dicunt, hominem peccatum vitare non posse, quàm illos qui cum Louiniano asserunt, hominem non posse peccare: vt què enim auferat arbitrii libertatem. Nos verò dicimus, hominè semper & peccare, & non peccare posse, vt semper nos liberi confiteamur arbitrii. Huc vsq; Hier. Alterum est testimonium Augu. in. 3. Hypo. libe. arb. in esse hominibus certa fide credimus, & praedicamus indubitanter. Et tãdem apertè subdit, non esse catholicum qui negauerit libe. arbit. Patet his verbis Aug. & Hier. veritatem hanc vt certam totius ecclesiae doctrinam tradidisse. Et Gela. in cõ. 70. epi. approbant, quã de arb. libe. tradidit Hieron. contra Rufinum.

Hier. Aug.

Grego. Isich.

Cyri.

A. ha. Dam. Ansel. Magister sen.

Hiero.

Gelasius.

Ex lumine naturali ostenditur libertas nostra. Cap. XI.

Sed nihil profectò hic scripturis, aut testimonijs sanctorum, aut conciliorum opus est, ipsa experientia & lumen nostrum naturale manifestè nobis libertatè nostram monstrat. Neque ego apertius mihi video videre

Lumè naturale indicat nos esse liberos.

omnium istorum execrata, contra omnes illos pientissimè sic in canon. s. statuit: Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ita vt bona Deum operari, non permissiue solum, sed etiam proprie & per se, ad eum vt sit eius proprium opus non minus proditio Iudæ, quam vocatio Pauli, anathema sit.

Impugnatur tres quadam mediæ opinionones aduersantes nostræ libertati.

Cap. XVI.

i. opi.

Coacti istis, aut similibus argumentis quidam ex lutheranis sic temperarunt sententiam, vt asserant quidem libe. arb. sed passiuè tantum, & non actiue dicant nos habere in operationibus libero arbitrio subditis. Et alii rursus cum fateantur nos habere liberum arbitrium, dicunt tamen nos habere liberum arbitrium, sed ad malum, non ad bonum. Estque de horum numero Oecolampadius in annotatione quadam in homeliam Chryost. de conuersione Pauli. Alii autem qui magis ab erroribus sui magistri respicerent, concessere nobis libertatem arbitrii, sed ad bona naturalia, non ad moralia, aut certè non ad bona spiritalia, ad religionem & verum Dei cultum spectantia. Sed intelligere non possum, quomodo aliquid sit immodiatè in mea potestate, si respectu illius tantum me habeo passiuè. Neque quisquam dicit in sua potestate esse, vt in presentia solis lumine perfundatur, vel non perfundatur, aut in presentia ignis calefiat, vel non calefiat: & hoc non ob aliud, nisi quia respectu luminis, vel caloris in nobis producti, tantum nos habemus passiuè. It si tantum nos habemus passiuè in actibus liberi arbitrii, quomodo Dei adiutores à Paulo dicimur? quomodo aliqua permissa esse dicuntur nostræ optioni, & voluntati? quomodo & Deo dicimur in aliquibus resistere, ac planè contradicere? Quauis autem sicut iam docuimus, non ad omnia bona meritoria, vel spectantia ad cultum Dei, & religionem, imò neque ad omnia bona moralia nostrum liberum arbitrium sufficiat, sed gratia Dei spectantia ad multa eorum indigeat, non est profectò negandum nos habere in ea liberum arbitriū: habemus enim libertatem respectu illorum, in quæ non sufficimus sine generali influenza. Et meritiò in concilio Palestino coactus est Pelagius referente Aug. anathematizare

Impug. 1. opi.

Impug. 2. opi. & 3.

hunc errorem, non est liberum arbitrium si Dei indiget auxilio. Si nihil in ista possemus, neque vllam partem sibi in huiusmodi vindicaret liberum nostrum arbitrium, neque ista essent in nobis laudanda, neque digna premio, neque ad ea nos inuitaret, & exhortaretur scriptura, neque illa præciperet, aut confuleret, neque nostra subiecta esse voluntari indicaret, neque quisquam dignus esset pœna, vel vituperio, quòd vel ea omnia sponte sua intermitteret: quorum omnium contraria manifesta iā fecimus ex scripturis. Quod si ex libertate nostra non esset, vt quidam diuinæ motioni in suam ipsorum iustificacionem assentirentur, & cooperarentur, alii verò minime, cum deus paratissimus sit omnes conuertere, & semper steter ad ostium cordis nostri, & pulset, cur non omnes conuertentur, & iustificarentur? Quæ causa etiam proxima assignari potest, ob quam Deus vni peccatori penitenti maiorem gratiam largiatur quam alteri, nisi quia vnus feruentius se in Deum cõuertit, & perfectius quam alter? Hæc autem causa nulla est, si non ille feruoris excessus, ac proinde & nostra conuersio nostre subesse potestati. Equidem stultissimum est credere, Deū dedisse nobis libertatem in opera naturalia, & ciuilia, & non in opera gratiæ, & meritoria, cum ea potissimū ratione homines, & angelos liberos fecerit, vt essent, qui cum laude opera gratiæ exercerent, & ad sui ipsius beatificam fructionem peruenirent.

Respondetur ad argumenta aduersantium libertati nostræ.

Cap. XVII.

Sed non satis est nostra firmasse, nisi etiam & quæ obiciunt nostri aduersarii diluamus. Afferunt primò contra nos heretici multa sanctarum scripturarum loca peperam intellecta, sed præcipua, & quæ aliquam habent apparentiam, sunt hæc: Nō est hominis via eius, neque viri est vt ambulet, & dirigat gressus suos, Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de celo: Nemo venit ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum, Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est: Quid habes quod non accepisti? Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis. Perditio tua Israël, tantummodo in me auxilium tuum: Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, Dabitur enim

1. obiecti.

Hic. io. d

Ioan. 4. c

Iac. 1. c.

1. cor. 4. b

Rom. 9. c

Ose. 13. c

enim

enim vobis in illa hora quid loquamini: Nō enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Verū omnia ista, & alia similia excepto vltimo, tantum probant non sufficere libertatem nostram ad ea quæ ad nostram salutem necessaria sunt. Excipio autem testimonium vltimum, quia respectu scientiæ infuse fidelibus vt tempore perfectioris sapienter, & constanter respondeant, non diffitemur passiuè se eos habere: atque idem fortassis nonnunquam erit & de eorum responsionibus. Secundò aduersum nos inducunt orationem ecclesiæ, Deus virtutum, cuius est totum quod est optimum. Et illud Aug. Dum Deus remunerat merita nostra, coronat dona sua. Et Bernar. Liberū arbitrium tantum esse capax salutis. Et alibi idem ait, Initium reuertendi ad Deum pœnitentia est, quam sine dubio spiritus operatur, non noster, sed Dei. Quibus verbis videtur actiuitatem omnem respectu penitentia nobis abrogare. Cyprianus etiam, vt sæpe ex illo citat Augustinus: Gloriandum, inquit, in nullo, quia nostrum nihil est: si nihil nostrū, nullam partem ibi habet libertas nostra. Sed apertius pro eis militat Canon. 13. Concilii. 2. Arausiaci, vbi sic legitur: Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, nisi per gratiam baptismi non potest reparari. Quod amissum, nisi à quo potuit dari, non potest reddi. Vnde ipsa veritas dicit, Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Et vrgent verè illa verba Aug. Libe. arb. prono ad nequitiam lapsu fuit, & cum ad virtutis indolem Dei auxilio deserente nihil possit, ad genus omne peccati idonea sultum virtute subsistit. Et alibi ait. Libe. arb. ad bene, pieq; viuendū non valet, nisi volūtas hominis fuerit liberata. Et in Enc. c. 30. Libe. arb. malè vtens homo, & se perdidit, & ipsum. & li. 3. Hyp. Adā per velle malum, rectè perdidit posse bonum; qui per posse bonum potuit vincere velle malum. Et de Spi. & lit. Libe. arbit. sine gratia non valet nisi ad peccandum. Sed ecclesiæ, Aug. Bern. & patres Concilii. Arausiaci sic loquuntur, vt ostendant insufficiantiam nostram, & Deo præcipuè tribuenda esse bona nostra non nobis, & Deum præuenire voluntatem nostrā, non nos illum, & bona theologice non censeri, quæ ante acceptam gratiam facimus. Et August. ipse se exposuit, non in alium sensum allegata dissiisidque copiose ostendimus in opusculo de iustificatione. Arausianum verò concilium, de libe. arbitrio loquitur in ea perfectione, quam habuit in statu innocen-

Mat. io. c. Respōsio.

2. Obiectio. Aug. ad Felician. Bern. lib. de lib. ar. Idē ser. 1. de Pente. coste.

Cypri. cōc. Arausiac. Ioan. 8. c.

Aug. de præd. Dei 2. cōtra. 2. ep. Pel. c. 5.

c. 3. Respon.

q. 12.

tia. Et amissum illud dixit, quia licet non fuerit extinctum, sed tantum infirmatum, vt apertè ibi fateretur, tamen non amplius inuenitur, saltem antè acceptam gratiam in ea integritate. Quo modo sæpe dicimus amississe nos vires nostras, quando non manet pristinum robur in sua perfectione, licet aliqua earum pars nobis super sit. Atque ecclesiæ verisimè dicit, totum quod est optimum Dei esse, sicut & Aug. alicubi ait: Viuimus rectè si totum Deo demus, non illi ex parte, & nobis ex parte. Nam dum Deus & nos per libe. arbitriū facimus aliquem actum meritoriuū: ipse quidem est præcipua causa meriti, sed totum meritum est ab utroq; & à neutro totaliter. Et hæc docent physice euenire quoriscunq; à duobus agentibus simul produciatur aliquis effectus. Cum verò Bernar. dicit, liberum arbitrium tantum esse capax salutis, non negat libertatem nostram cooperationem necessariam esse ad salutem, sed duntaxat significat, non esse salutis capacia, nisi quæ habent libe. arbi. Sed vt pateat hunc esse germanum sensum Bernardi, & nullibi magis pro nobis stare, quam hic, vnde exultare videntur aduersarij, ipsa illius verba subiiciam, Tolle, ait, libe. arbit. & non erit quod saluetur: tolle gratiā, & non erit, vnde saluetur. Opus hoc sine duobus effici non potest, vno à quo fit, altero cui, vel in quo fit: Deus autor est salutis, libe. arbi. tantum capax. Quod ergo à solo Deo, & soli datur, libe. arbit. tam absque consensu esse non potest accipientis, quam absque gratia dantis: & ita gratia operanti salutem, libe. arbi. dicitur cooperari dum consentit, hoc est, dum saluatur. Proinde irrationalis spiritus salutem minime capit, eo quòd illi voluntarius consensus desit, quo Deo saluanti placidè obtemperet, siue iubenti acquiescendo, siue pollicenti credendo, siue reddenti gratias agendo. Hæc Bern. Et si verba hæc, quibus dicitur libe. arbi. tantum esse capax salutis, & salutem à Deo solo nobis, vel in nobis fieri, referantur ad gratiam gratam facientem, qua formaliter saluamur, verissimū est nos passiuè duntaxat habere respectu salutis nostræ: solus enim Deus nobis eam infundit. Fortius tamen instat. 3. Si liberum habemus arbitriū, frustrare possumus scientiā, & volūtatē diuinā. Si enim Deus me presertim celebraturum hodie missam, & voluit me celebrare, & possum nō celebrare: possum ergo frustrare scientiam, & voluntatē diuinā, quandoquidem possum facere oppositum eius quod Deus scuit, & voluit. Et satis est vt possit Petrus frustra-

Aug. de bono p. f.

Bernar.

3. Obiectio.

re opinionem, & voluntatem sui parentis de se, si possit ipse aliter facere, quam patres suos eum voluit facere, & credidit facturum esse. **Respons.** Sed qui hoc aduersum nos intorquent argumentum, parum aduertunt idem ipsum argumentum contra libertatem diuinam ex quo militare. Non sanè magis potest ipse frustrare scientiam, & voluntatem suam quam nos. Si ergo quia sciuit, & voluit me hodie celebrare, non possum non celebrare, neque ipse poterit saluare, quem sciuit, & voluit condemnandum, neque potuerit non creasse mundum, quem ab aeterno & sciuerat le creaturum, & voluerat in initio temporis creare. Itaque, si argumentum istud concludat quod volunt, tollit & à Deo, & à nobis, & à toto mundo magnam istam libertatis perfectionem, neque Deus per totam suam potentiam poterit creari aliquam creaturam liberam, necessariumque erit omnia ex necessitate absoluta euenire. Quo quid dicit possit absurdius, aut in Deum contumeliosius? Dicendum igitur breuiter, optime stare, Deum sciuisse nos aliquid hodie facturos, & voluisse nos id facere, & tamen posse nos illud non facere, quia Deus potest facere ut nunquam id sciuerit, neque voluerit, sed prorsus oppositum. Verum hunc modum multiplicius, & accuratius in r. senten. Deo dante enodabimus.

Aperitur via conciliandi protestantes cum catholicis.

Cap. XVIII.

Quoniam verò studere omnes debemus concordia, & quacunquè possimus via omni vi & ope nostra veritati fauere, adiuciam hic viam, qua nobiscum iam conciliari queant protestantes. Si enim fateamur nos non habere sufficientem libertatem ad opera spiritalia, & spectantia ad religionem nisi Deus adiuuet, & eos interpretemur hac ratione dixisse, non habere nos libertatem respectu talium operum, quia non habemus libertatem sine gratia Dei ad illa sufficientem, inuenta erit prorsus ratio, qua illi nobiscum & nos cum illis in hoc articulo concilemur. Et quidem ita illos video per Dei gratiam à prioribus erroribus respicisse, ut inter nos & illos nullam de hoc articulo iam esse contouersiam: quia ut est videre in apologia Philippi pro confessione Augustana, & in libro Imperatori oblato Ratis pone ad com-

Concilia-
protestan-
tium cum
catholi-
cis.

ponendum discordias amplexati illi sunt mediam viam, quam & nos in opusculo de iustificatione secuti sumus, & sequentes Augustinum, & Guillelmum Parisiensem concedunt libero arbitrio facultatem ad iustitiam philosophicam, & ciuilem, sed non ad spirituales, & diuinam, hoc est ad opera externa legis, non autem ad opera interna legis, hoc est, ad opera spiritalia quibus implentur verè præcepta primæ tabulæ. In quem sensum interpretor verba illa Philippi in locis communibus, Et ego nego vim esse ullam in homine, quæ serio affectibus aduersari possit. Non enim frustra adiecit verbum istud, serio. Et ita Bast. per liberum arbitrium resistere nos posse diabolo asseuerat, sed non penitus nisi iniuncta Dei potentia adiuuemur. Neque vsquam video illos, quicquid alii sentiant, negare arbitrio nostro facultatem ad huiusmodi opera spiritalia quia nullam vim in hac habere, sed quia non habet sufficientem. A tenuatum itaque, & inclinatum est nostrum liberum arbitrium per peccatum, sed extinctum esse, aut duntaxat passiuè se habere respectu nullorum operum debet dici: idque magis patebit ex sequentibus aliquot capitulis, & canonibus. Agnoscentes itaque tenuitatem, & imbecillitatem naturæ nostræ, & legis, & mala quibus addicti sumus per nostri primi parentis peccatum, studiosè imploremus opem veri medici nostri, clamantes iugiter cum Dauid, Adiuutor meus es tu, ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus. Neque tamen velut degeneres nos ipsos abiiciamus, aut contemnamus: extincta non est arbitri nostri libertas: & hæc quantulacunque antiquarum virium particula, quæ residua nobis est, magnos nobis potest cum Dei gratia afferre prouentus, & exitia, & cunctis admiranda opera perficere. Nihil est, quod animam despicias o homo: nulla tuis creata vim tuo arbitrio tamen attenuato inferre potest: nulla potestas te valet ad peccatum compellere. Omnia poteris, si velis in domino, tantum ut velis opus est, neque tibi desis. Volenti nihil erit difficile, Paratus ille semper est, ac promptus, ait pulchre Chry. ad saluandum hominem non in voluntarium, neque non volentem, id quod sæpe dico, sed voluntarium, & hoc eligentem. Et nulli vnquam deest, qui pietatis numen, & fauorem requirit: Respicite filii nationes hominum, inquit ecclesiasticus, & scitote, quia nullus sperauit in domino, & confusus est.

q. 12.

Bast. ferm.
de lib. ar.

cap. 5. 6.
can. 3. 4. 5
6.

Psal. 16.

Chry ho
me. cou.
Pau.

Eccl. 1.

De

De dispensatione aduentus Christi Lib. III. in II. Cap.

Decreti de iustif.

PROLOGVS.

Nihil potest imbecilles & pusillos homines magis confortare, quam diuitia ille ineffabilis amoris, quem pater cælestis nobis ostendit, dum ad redimendos abicitissimos & ingratisimos seruos, filium suum de cælis in terram misit. A proposito igitur sancta synodus post expositam naturæ ac legis imbecillitatē, ne quibuspiam desperet, sed omnes in spem suæ iustificationis accendantur, de dispensatione & mysterio aduentus Christi pauca quædam edisserit: ipsiusque benignissimi saluatoris misericordia freti, in eorum explanationē & robur librum tertium ab eis ipsis auaspicabimur.

De dispensatione & mysterio aduentus Christi. Cap. II.

z. cor. i.

Gala. 4.
Rom. 9.
3.
1. Jo. 2.

Quo factum est, ut cælestis pater, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, Christus in se ipsum filium suum, & ante legem, & legis tempore multis sanctis patribus declaratum, ac promissum eum venit beata illa plenitudo reparis, ad homines miserit, ut & Iudæos, qui sub lege erant, redimeret, & gentes quæ non sciebantur iustitiam, iustitiam apprehenderent, atque omnium adoptionem filiorum reciperent. Hunc proposuit Deus propitiorem per fidem in sanguine per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris, non solum autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi.

Exprimitur sub compendio sententia patrum, & indicantur cause aduentus filij Dei in carne. Cap. I.

Sententia huius capituli vna hæc conclusio: ne potest facillimè explicari. In tempore plenitudinis misit Deus filium suum, quæ ante legem, & legis tempore multis sanctis patribus declarauerat, & promiserat, & eum proposuit propitiatorē per fidem in sanguine ipsius pro peccatis totius mundi: exprimitur tamen obiter causa aduentus filij Dei in carne. Et hæc causa, qua patrem cælestem mouit, ut filium suum mitteret ipsius misericordia, & nra necessitas fuisse asseritur. Vnde & velut corollarium proximi capituli infertur hæc conclusio hoc modo. Quo factum est, ut pater misericordiarum, & Deus &c. Cui enim neque per legem, neque per naturam possemus iustificari, Deus qui diues est in misericordia, cuiusque proptiū & misereri, & nunquā deficere in necessariis, prouidisse nobis dicitur mediato rem filium suum, cuius meritis, & intercessione ipsi reconciliamur. Est quippe misericordia, sicut dicit Aug. quædam alienæ miserie in nostro corde cõpactio, qua vtique si possumus, subuenire cõpellimur. Possumusque ex obiter hic dictis colligere quatuor causas finales huius aduentus filij Dei in carne. Prima

Aug. 3. d
cui. Dei.
cap. 5.

est redemptio nostra. Et hæc potest colligi ex illis verbis huius decreti, Vt eos qui sub lege errant redimeret. Redemit enim Christus præuentus filii sui sacratissimi sanguinis oēs nos à seruitute peccati, à captiuitate demonis, & à morte. Vt & per quendam prophetam dixerat: De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos. Et Iudæos peculiariter redemit de maledicto legis factus pro omnibus maledictus. Secunda causa est iustificatio nostra, seu sanctificatio. Et hæc explicatur illis verbis, Et gētes quæ nō sciebantur iustitiam, iustitiam apprehenderent. Nā licet prima causa aperitur Iudæis, & secunda gētibus, vt responderet ista textui Paulino, ex quo desumptum sunt, ut vtraque earum omnibus cõuenit. Quod vt exponeret Paulus alibi nomine omnium hominum de Christo Iesu dicit, Qui factus est nobis iustitia, sanctificatio, & redemptio. Tertia causa est adoptio nostri in filios Dei. Et hæc exprimitur ibi, Vt adoptione filiorum reciperemus. Cui enim verbum esset filius Dei, factus est hominis, sicut dicitur Aug. in illa verba, Dedit eis potestatem filios Dei fieri, vt filius hominis fieret filius Dei. Et in hac causa clauditur apertio regni cælorum, & beatitudo nra: Si filius, ergo hæres argumētatur Paulus. Quarta causa est propitiatio nostrorum peccatorum: & hæc in fine capituli aperte ponitur. Cui enim vt iam explicauimus, oēs gentium hominum fecisset Adā sua præuaricatiōe inimicum Deo, & reū mortis, & multarum aliarum poenarum, statuit Deus sicut pulchre docet Antel. nullū mortalium reconciliare sibi, nisi ob merita, & iustitiam filij sui. Et licet reconciliatio nra omnia ista in se claudat, merito tamen ista distinguuntur: distincta etenim sunt rōe: & si propitiatio perfectam reconciliatōem, seu reparationem includat, separari posset reconciliatio à propitiatio. Et dum ista sic seorsum traduntur, quantum sit beneficium redemptionis, melius agnoscamus: multas enim, & vehemētē varias in se gratias cõprehendit. Merito etiā istæ causæ hinc sunt expolite.

4. cause si
nales ad-
uentus fili
Dei.
1. causa re
demptio.
Oseq. 13.
d.
2. iustifi-
catio.

1. cor. d.

3. adopta-
tio nra

Aug.
Gala. 4. b
4. i. emif.
p. d. sum.

Antel.
lib. 1. cur
Deush.

DE DISPENSATIONE ADVEN. CHRI.

30

q. i. cō. 5. de & quod sequitur statim, Et tu insidiaberis calcaneo eius, ad Christum referendum est, non ad Deiparam virginem. Et cum statim post lapsum necessaria fuerit fides saluatoris ad iustificationem hominum, ut multis testimoniis scriptura, & Augustini docuimus in opusculo de iustificatione, & nemo absque illius fide vel explicita, vel implicita iustificatus fuerit secundum communem opinionem scholasticorum, necessarium est dicere statim post lapsum primorum parentum nostrorum, aut certe paulo post, & omnino ante legem Moisaicam reuelasse Deum hominibus hoc mysterium, & constituisse aliquos viros prae excellentes, qui hominibus illud traderent, & bene sperare de sua salute docerent: nam aliis non sufficeret providisset Deus hominibus necessaria ad eorum iustificationem. Et utcunque de his argumētis sit, apertissime hoc potest conuincere ex illis verbis cantici Zachariae, Benedictus dominus Deus Israël, quia visitauit, & fecit redemptionem plebis suae, Et crexit cornu salutis in nobis in domo Dauid pueri sui, Sicut locutus est per os sanctorum qui à seculo sunt prophetarum eius. Neque aliud est, quod beatissima virgo mitifico suo cantico expressit dicens: Sicut locutus est ad patres nostros Abraham & semini eius. Et hinc est, quod sanctus Iob quintus à Noë constanter se visurum oculis in carne sua saluatore rem suam asseruit. Et licet Prosper in illa verba, Sacramētum hoc magnum est, aperte dicat Adam promissum sperasse hoc sacramentum, tamen ante Abraham nemini legimus in scripturis Deum tantum beneficium propriè promississe. Abraham verò promissit Deus, & quidem sub iuramento, cum ei dixit: Per me metipsum iuravi, dicit dominus, quia fecisti hanc rem, & non peperisti filio tuo vniogenito, benedicam tibi, & multiplicabo semē tuum sicut stellas caeli, & velut arenam maris. Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terrae, quia obedisti voci meae. Et haec promissio confirmata est Isaac in haec verba, Tibi, & semini tuo dabo vniuersas regiones has, complens iuramentum, quod spondi Abraham patri tuo, & multiplicabo semen tuum, sicut stellas caeli: daboque posteris tuis vniuersas regiones has, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terrae, eo quod obedierit Abraham voci meae. Eandemque pollicitationem confirmauit Iacob dicens: Ego sum dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac. Terram in qua dor-

mis tibi dabo, & semini tuo, eritque germen tuum quasi pulvis terrae. Dilataberis ad orientem, & occidentem, & septentrionem, & meridiem, & benedicentur in te, & semine tuo cunctae tribus terrae. Et has promissiones de Christo intelligi, explicat Paulus cum dicit, Abraham dicta sunt promissiones, & semini eius. Non dicit in feminibus quasi in multis, sed quasi in vno, & semini tuo, quod est Christus. Nam haec eò tendunt, ut doceat de Christo intelligi illam promissionem, In semine tuo benedicentur omnes gentes. Tempore legis manifestissimum est eandem promissionem factam esse Dauid. Vnde & ipse eam pollicitationem magnificat dicens: Iurauit dominus Dauid veritatem, & non frustrabitur eum, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Et eandem promissionem confirmasse videtur Deus Salomoni, cum perfecto edificio domus domini apparuit ei secundo, & inter alia haec quoque ei dixit: Tu quoque si ambulaueris coram me, sicut ambulauit pater tuus in simplicitate cordis, & aequitate, & feceris omnia quae praeci tibi, & iudicia mea & legitima mea seruaeris, ponam thronum regni tui super Israël in sempiternum, sicut locutus sum Dauid patri tuo dicens, Non auferetur vir de genere tuo de folio Israël. Et videtur Gabriel Angelus has, & similes promissiones de Christo docuisse, exponere, cum Deiparae virgini dixit: Et dabit illi dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in aeternum, & regni eius non erit finis. Explicuit enim in his, per Christum filium Dauid futurum fuisse perpetuum regnum ipsius Dauidis super Israël, & non alias: nam solum regnum Christi praedixerant prophetae futurum esse sempiternum. Declarauit etiam, & promissit populo Israelitico pater caelestis hunc aduentum filii sui per omnes prophetas: Quoniam Christo, sicut dicit Petrus, omnes prophetae testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum. Et ipsa tanta tanti beneficii reuelatio promissio quaedam illius erat. Vnde & Paulus euangelium dicit promissum à Deo per prophetas suos in scripturis sanctis. Et alibi ait, Christum Iesum fuisse ministrum circumcisionis propter veritatem Dei ad confirmandas promissiones patrum. Et ipsas prophetias de beneficiis conferendis in aduentu Christi, promissiones idē Paulus appellat dicens, Quotquot enim promissiones Dei, sunt in illo, est. Et Augustinus populo Israël secundum carnem de semine

Gala. 3. c.

4. conclu. Promissus Christus Dauid.

Psal. 131. 1. Paral. 17 3. Reg. 9. 1. Paral. 7

Luc. 1.

Dan. 7. Mich. 4. Act. 10.

Ro. 1. 3.

15.

2. Cor. 1.

Augu. in Psal. 87. S. r. de passionē dñi
 mine Abraham venienti multa dicit fuisse prophetice promissa, & cum in hoc propagatum, ut in eo implerentur promissa Dei. Et alibi dicit illis verbis, Non sum missus nisi ad oues quae perierunt domus Israël, ostendisse Christum redditam esse Iudaeis praesentia ipsius promissionē. Et notissima est illa promissio aduentus Christi facta populo per Moysen: Bene omnia sunt locuti, Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui &c. Stephanus enim docuit, de Christo esse ista dicta, & cum velut primum illius, quod bene omnia sunt locuti, ista fuerint praedicta populo, non est cur dubitemus, eam prophetiam & promissionem quoque fuisse: & alio qui omnis praenunciatio beneficii nobis conferendi facta ab eo, qui illud debet, & potest conferre, vel nomine, & mandato ipsius, merito promissio illius beneficii appellari potest. Nam utique si Deus mihi reuelaret beatum me futurum, quo modocunque haec reuelatio ab eo fieret, vel asserendo, vel promittendo, & ea reuelatio promissio mea beatitudinis conferretur. Et ita possemus exponere quod supra ex Prospero retulimus, Adam promissum sperasse incarnationis sacramentum. Cum autem vel sic extenso vocabulo promissionis, vel etiam rigidissime, & strictissime accepto, tam saepe constet Deum patrem promississe aduentum filii sui, non possum non mirari Hieronymum scripturarum peritissimum, ideo dicere Mattheum tantum Abraham, & Dauidis filium Christum appellasse, quod eis tantum Christum promissus sit.

Expō Pro sūe. Difficilia ver. Hieron. in Ma.

Verba Hieronymi sunt haec, Ideo autem ceteris praetermissis horum filium nuncupauit, quia ad hos tantum facta est de Christo repromissio. Neque inuenio aliquid peculiare in pollicitationibus factis Abraham, & Dauid, quod non & in pollicitationibus factis Isaac, & Iacob, & Salomoni liceat inuenire, nisi hoc duntaxat, quod pendē ubique Abraham, & Dauidi sub iuramento sunt illae promissiones confirmatae, & vnicuique eorum propriis & peculiaribus meritis, cum ceteris, & vniuerso populo Israelitico non sub iuramento promiserit Deus, & magis parentum meritis quam propriis. Et ob hoc potuit, & debuit Mattheus solum illorum filium nuncupasse Christum, sicut & alibi saepe in scripturis factitatum videmus, quia celeberrima, & solennissima promissiones de Christo ad ipsos factae sunt. Et huc fortassis respexit Hieronymus, cum his tantum repromissum dicit Christum. Sed utcunque sit de verbis Hieronymi, liquet ex iam dictis merito patres in hoc decreto seruasse, & ante legem, & legis tempore declaratum esse, & promissum aduentum filii Dei. Licet enim praecipuae promissiones factae fuerint Abraham ante legem, & Dauidi, sub lege tamen & aliis quoque declaratus ille fuit, & promissus. Et cum nulla in his quod meminerim, cōtra uerba nobis sit cum haereticis, & ex testimoniis iam citatis, & communibus symbolis ecclesiae satis liqueat doctrinam huius capitis esse Christi, & apostolorum, & totius ecclesiae catholicae, his paucis contenti ad expositionem tertii capitis properabimus.

De dependentia iustificationis à Christo Lib. III. in. III. Cap.

Decre. de iustifi.

P R A E F A T I O.

ENTE quidem, sed qua decet maturitate, & grauitate progreditur sancta synodus ad explicandam iustificationis gratiam, & aptissime explanata incarnationis dominice necessitate, qui sint tanta gratiae participes, & neminem potuisse de lege iustificari nisi per Christum, nunc exponit. Atque ut nos sententiam istam patrum, & quantum Christo debeamus pro tenuitate nostra explanemus, horum commentariorum librum quartum de iustificatione propter Christum, & de dependentia beneficiorum spiritualium ab ipso, ipsius Christi adiutorio consili hinc aufpicabimur.

Qui propter Christum iustificatur. Cap. III.

VERVM Et si ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis eius beneficium recipiunt, sed hi duntaxat, quibus meritū passionis eius comunicatur. Nā sicut re vera homines

nisi ex semine Adae preparati nōq̄ nascuntur iniusti, cū ea preparatio v̄ ipsum dñm cōtinuetur, propriam iniustitiam contrahūt: ita nisi in Christo renascantur, nunquam iustificabuntur, cū ea renascētia per meritum passionis eius gratis, qua in illi sūt, illustrantur. Pro hoc beneficio apostolus gratias

Colo. i. nos semper agere hortatur patri, Qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, & eripuit de potestate tenebrarum, & transfudit in regnum filii dilectionis sue, in quo habemus redemptionem, & remissionem peccatorum.

De compendiaris, & literali capitis tertii expositione. Cap. I.

Non est difficile sententiam huius capitis ad compendium aliquod redigere: vna namque conclusio huiusmodi tota potest breviter comprehendi. Christus pro omnibus mortuus est, soli tamen illi beneficium mortis eius participant, quibus meritum passionis eius communicatur. Et quoniam haec verba patrum ad omne beneficium mortis Christi referantur, meritum enim ipsius ad omnia beneficia spiritualia nobis habilitata se extendit, tamen quia propositum praecipuum huius capitis, & totius huius decreti de beneficio iustificationis est, peculiariter hic probatur, soli illi hanc tantam gratiam participare, quibus meritum passionis eius communicatur. Et hoc quidem ex Paulo suaderet dicente, in Christo nos habere remissionem peccatorum, & ex similitudine secundi Adae ad primum. Nam ut nemo nascitur iniustus nisi per primum Adam, ita decuit neminem renasci nisi per secundum Adam: quia sicut terrenus Adam pater est omnium hominum secundum carnalem generationem: ita caelestis Adae pater est omnium iustorum secundum spirituales.

Ro. 5. b. 1. Co. 15. c.

Aug. Similitudo. 1. Ad 2. ad 2.

Lib. 7. c. 24.

est acquisitio gratia: gratia autem, sicut postea clarius explicabitur, qualitas est, & accidens permanens. Neque tamen quoad omnia intelligenda est haec similitudo inter generationem ex primo Adam, & regenerationem ex secundo: spiritualis quippe regenerationis terminus formalis est gratia regenerato praestita, sicut & calefactionis est calor, & dealbationis est albedo: generationis vero carnalis terminus formalis non est propria generati iniustitia, sed natura duntaxat humana nobis per generationem comunicata. Quoniam vero ex communi lege consequitur hanc communicationem natura propria iniustitia, sicut ex natura rei, & communi lege consequitur regenerationem gratia: & quia sicut nemo contrahit propriam iniustitiam, nisi propagetur ab Adam, ita nemo iustificatur, nisi regeneretur per Christum, ideo inter se conferuntur generatio ex Adam, & regeneratio per Christum. Atque haec quidem haec tenus proliterali expositione huius capitis. Videamus quae in his potissimum maiori animadversione sunt digna.

Spiritualis regenerationis terminus formalis gratia.

De tribus praecipuis punclis, quae possunt ex sententia patrum colligi. Cap. II.

Tria occurrunt praecipua in hac patrum sententia notanda, quae expositione non indigent, sed confirmatione, & corroboratione. Primum est, neminem iustificari nisi propter Christum. Et hoc iterum infra diffinitur, cum & meritoria causa nostrae iustificationis Christus asseritur, & neminem posse esse iustum expressè dicitur, nisi cui merita passionis ipsius comunicantur, & anathema indicitur ei qui dixerit, homines sine Christi iustitia iustificari. Et in hac patrum diffinitione confirmanda, & illustranda totum penè hunc librum expendemus. Secundum in hoc capite notandum est, propter Christum dici iustificari omnes iustos, quia merita ipsius illis communicantur. Non enim alia via est, qua per principem dicatur Petrus reconciliatus regi, nisi quia gratiam, & merita principis communicat rex Petro: & communicare dicitur rex merita sui principis Petro, quia communia illa ipsi facit, & ut eum sibi reconciliet perinde vult ei prodesse, & amplius quam si propria Petri essent. Qua de re commodius & fusius circa cap. 7. & 16. disputabimus. Tertium quod ex hoc capite potest colligi, est huiusmodi. Peccatum originale non est solum peccatum Adae filii eius imputatum, sicut quidam alioqui pii, & doctissimi auctores hoc tempore voverunt defendere, sed est propria omnium

Lib. 7. & can. 10.

Quo iustificamur pp. 10.

Peccatum originale

omnium filiorum ipsius in iustitia ex ipsius peccato consequens, & contracta. Et hoc quidem in hac synodo in decreto de peccato originali diffinitum fuerat, quia verò non expresso patres de isto hic egerunt, satis erit id firmare hoc argumento. Quod reus quidem potest quis esse duntaxat ob delictum alterius, tamen peccator nequit esse aliquis nisi à propria culpa. Nos verò Adae delicto mortui sumus spiritualiter, & constituti peccatores, sicut dixerit docet Paulus ad Romanos. Et alii non dicerentur paruuli baptizari in remissionem peccatorum, sed tantum ut non imputetur sibi peccatum Adae. Quod manifestè est contra diffinita can. 4. quoniam iustitiam huius concilii, & contra cano. 2. concilii Mileuitani. Ostendamus igitur his intermissis, Christo ex asse, & solide debere acceptam referri omnem nostram iustificationem, & hanc Christi gloriam lucidissimis testimoniis comprobemus. Nam hoc vnum propriè est huius loci, differemusque ad septimum librum exactè explicare modum, quo omnium bonorum sit causa.

Rom. 5. d

Neminem unquam iustificari potuisse, nisi per Christi iustitiam. Cap. III.

Est Deus nimis, ut sic dixerim, suorum omnium amator, & cum omnia iustissimis suis ponderibus libret, & statuat, tamen quoniam ad sui amorem prouocet, multas argumentis amare sese nos ostendit quodammodo sine modo: praesertim verò & maxime filium suum unigenitum, non tantum ut Deum etiam ut hominem amat. Et hunc amorem nobis ostendit, quod non solum incomparabilibus gratiarum donis eum exornauit, verum ob ipsius gratiam, & iustitiam, innumerabilia generi humano singulis penè momentis impartitur beneficia, & post lapsum Adae neminem nostrum ad suam gratiam nisi propter illius iustitiam admittit. Porro pro eodem in proposito accipio iustitiam, & merita Christi. Neque enim de iustitia illa Christi modo agimus, quae immensa est plenitudo gratiarum & donorum, quae ipsius animam, sicut quidam perfectissimi & fulgentissimi habitus à sua conceptione perpetuo exornarunt, sed iustitiam Christi nunc dicimus, singularia illa, & omnino eximia ipsius merita, quibus dum totam legem, & vniuersa patris mandata tota vita sua mortali, & praesertim suae passionis tempore exactissimè impleuit, &

Christi iustitia duplex.

nos patri suo perfectè reconciliauit, et gratiam & gloriam, & quae ad haec necessaria sunt, omnibus abundatè meruit, & pro nobis omnibus debitis, et peccatis plenissimè satisfecit. Et per hanc Christi iustitiam dicimus iustificatos esse, quicunque post peccatum Adae iustificati sunt. Et hoc fundamentum coru, quae de Christi iustitia postea tractabimus, sic intellectum, apertissimè docet verusque testamèti pagina. Et illud velut certam & indubitatae fidei, imò ut totius orbis fidei, & religionis basim ecclesiae toto orbe dispersa semper tradidit, & tradit suis fidelibus, & summo pontificum diffinitionis, & sanctorum patrum concordans ubique sententia firmanunt. Ipse quippe Christus de se testatur: Venit filius hominis querere, & saluum facere quod perierat. Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur: Ego veni, ut vitam habeant, Nemo venit ad patrem nisi per me. Ex quibus verbis sic colligit Cyrillus: Cum nemo veniat ad patrem nisi per Christum, ut ipse ait, ianua & via reconciliationis hominum ad patrem filius factus est, & gratia una cum patre ipse distribuit. Et in illa verba, Qui non intrat per ostium &c. Ostendit, inquit, quod neque sapientia, neque observatio legis, neque bona vita quicquam valet nisi per eum, per quem solum datus aditus & accessus in salutem. His itaque accinit Paulus clarissimus nimirum Christi iustitiae & gratiae assertor, Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere. Et alibi: Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, hoc est, benignitate Dei in Christo, vel gratia, & beneficij Christi. Ut enim ipse gloria est patris, ita & beneficia eius in nos gloria sunt Dei, quia eximie suam nobis bonitatem commendant, & in eis, & per ea eximie ille glorificatur, & magnificatur. Et ut non nunc gloria Dei, gratiam Dei & Christi in nos intelligeremus, statim adiecit Paulus, Iustificati gratia per gratiam ipsius, per redemptionem quae est in Christo Iesu. Et quo apertius, & confirmatius hoc esset, continenter addidit: Quae proposuit Deus propitiorem per solum in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiae suae. Et ne propitiorum illius ad sola peccata praesentia, vel futura peringeret quis existimaret, mox subiunxit. Propter remissionem praecedentium delictorum. Quod & Ioannes aliquanto manifestius fecit his verbis: Ipse est propitiator pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Et alibi ideo agnum, qui abstulit peccata mundi, occisum dixit ab origine

Christi re simonia Luc. 19 b 105 10. a. b 1. 4. a Cyr. 9. in 104. c. 4. 7. c. 1.

Apostolorum testimonia. Tim. 1. e Rom. 3. d

Gloria dei

1. Io. 1. 4.

Ioan. 1.

Apo. 13. c. nem mundi, quia ex tunc eius mors multis figuris adūbrata fuit, & sanctis partibus declarata, & in tantū accepta, & grata patri cœlesti, ut ob ipsius exitium meritum sibi presentissimum condonauerit peccata protoparentibus nostris, & postea temporis successu omnibus qui ante ipsius aduentum fuerunt iustificati. Clarissimè etiam hanc veritatem docuit idem apostolus Paulus, cum iustificatos nos dicit in sanguine Christi, cum peccatores essemus, & per mortem ipsius reconciliatos Deo, cum inimici ipsius essemus, & recôciliatos quidem non à solo peccato, quod ex Adâ cōtrahimus, sed & ab omnibus alijs delictis. Ideoq; tandem ibi subdidit quod apertissimum est: Igitur sicut per vnus delictum in omnes homines in condemnationem, ita & per vnus iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ. Et aliàs, Omnia ex Deo, qui nos reconciliauit sibi per Christū. Et subdit: Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, & non reputans illis delicta ipsorū. Et mox, Eum qui non nouerat peccatū, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Et alio in loco: Factus est nobis sapientia, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio, ut, quemadmodum scriptum est, Qui gloriatur in domino gloriatur. Hoc est enim in domino seribē gloriari, nostram ei tribuere iustitiam, sanctificationē, & redēptionem, & ipsius meritis cognoscere nos esse iustificatos. Pro omnibus quidē mortu⁹ est Christus, sicut idē aliàs dicit, ut & qui viuunt, iam non sibi viuāt, sed ei qui pro ipsius mortuus est, & resurrexit. Et ad Colossēses scribit, in ipso nos habere redēptionē, & remissionē peccatorū, & in ipso cōplacuisse patri cœlesti omnem plenitudinē in habitare, & per eū reconciliari omnia in ipsum, & per sanguinem crucis eius pacificasse siue quę in terris, siue quę in cœlis sunt. Et in ea cōcione, quā ad Antiochenos de salutis summa habuit: Norū, inq; sit vobis vici fratres, q; per hūc vobis remissio peccatorū annūciatur ab omnibus, à quibus nō potuistis in lege Moysi iustificari. Et ad Corinthios scribit, hunc vnū esse fundamētū totius structurę nostrę spiritualis, quę certē à iustificatione incipit. Et ad Hebræos lucidissimè, & grauissimè ostendit istam veritatem adumbratam fuisse, ac velut delineatā in vniuerso veteris illius tabernaculi ministerio. Ideo omnia in sanguine secundum legē mūdā esse dicit, quoniā sanguis Christi emundaturus erat cōscientiam nostram, & sine ipsius effusione nullius delicti futura erat remissio, nulla diluenda macula, nullum auferendum peccatum, neque aliquis eripiendus erat à captiuitate diaboli. Propter ea necessarium fuisse ostendit, ut facerentes eadem lege offerrent hostias, quia impossibile erat sanguine taurorum, & hircorū auferrī peccata, & necesse erat alicui Dei cului intendere, ut mitigaretur ira Dei donec veniret sanctus factus, qui saluare in perpetuum potest accedentes per ipsum ad Deū, & vna sui ipsius oblatione multorū exhaurire peccata, & de stitutis peccatis sanctificauit genus humanū, nostrorūq; omnium sacrificiorū factus est cōsumatio & perfectio. Et his concinit Ioannes dicens: Sanguis Iesu Christi filij eius emundat vos ab omni peccato. Sed disertissimè, & constantissimè istam veritatē statim post aduentum Spiritus sancti annūciavit ipse ille, & culmen apostolorum Petrus, Hic est lapis, dicebat Iudæis de Christo, qui reprobatus est à vobis ædificātibus, & factus est in caput anguli, & non est in aliquo alio salus: neque enim aliud nomē est sub cœlo datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. Et quoniam ad omnes spectabat hæc veritas, statim post lapsum Adæ eam nouerunt protoparentes nostri, ut supra docuimus: eamq; ab eis receptam ipsius posteri continua successione, velut per manus alijs tradiderunt. Et postea Iob Gentiles eandem docuit, cum dixit, Scio quod redemptor meus viuūt. Et prophete omnes mirifico consensu illam in populo Israëlítico propagarunt. Vnde Isaias velut euangelista quidam: Verē languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit, Vulneratus est propter iniquitates nostras, at tritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostrę super eum, & liuore eius sanati sumus: Omnes nos quasi oues errauimus, & vnusquisque in viam suam declinauit, & posuit dominus in eo iniquitatem omnium nostrum. Et statim eadem replicat nomine patris cœlestis. Et alibi ipsum datum nobis asserit, ut aperiret oculos cæcorum, & educeret de conclusionē vinctum, & de domo carceris sedentes in tenebris. Et apud Zachariā Deus Pater: Exulea filia Sion, iubilā filia Ierusalem, Ecce rex tuus venit tibi iustus & saluator. Et conuersus mox ad eūdem subdit. Tu quoque in sanguine testamenti tui emisti vinctos de lacu. Et cum frequentissimè scriptura cum appeller saluatorem mundi, & pro nobis omnibus vbique asserat esse mortuum, & mediatorum inter nos & Deum constitutum, qui seipsum dedit in pretiū, & re-

Gal. 2. c. & redemptionem pro libertate, & salute nostra, neque verisimile sit ipsum pro nobis mortuum, nisi mors illius necessaria fuisset nobis, argumentum apertum est mortem illius fuisse vitam nostram, & neminem potuisse nisi meritis illius iustificari. Et sicut optime Paulus argumentatur, si ex lege vel natura esset hereditas, non esset ex promissione: & si lex vel natura potuisset iustificare, ex illis esset iustitia, & Christus gratis mortuus esset, neq; à gratia excluderet, qui in eis iustificaretur. Meritū igitur patres hoc loco asserunt, sicut per Adā veteris delictum omnes morimur, ita per noui & cœlestis Adā meritum, & iustitiam iustificari queuntur redimus in gratiam cum Deo. Et hoc ipsum iam olim velut certum ecclesia diffiniuit eū in Nicen. symbolo, quod vbique solenniter in ecclesia cantatur propter nos homines, & propter nostrā salutem filium Dei de cœlis descendisse, & hominem factum, & crucifixum, & mortuū fuisse constantissimè prædicat. Si enim propter nostram salutem hæc ille fuit perpeffus, & nos ergo saluamur, & iustificamur, & iustificamur merito passionis illius. Et eandem veritatem manifestè diffiniuit Innocētius huius nominis primus in rescripto ad quoddam concilium Carthaginense suo tempore celebratum, & in epistola quadam ad Mileitanum concilium. Et approbavit & confirmauit ipsius veranque diffinitionem Celestinus huius nominis primus in capit. 4. & 7. suę primę epistolę decretalis. Eorūque verba potest quis legere, vel in primo tomo conciliorum, vel certē paulo post principium. 6. quæstionis nostri opusculi de iustificatione. Et admirabili consensu omnes doctores ecclesiastici hanc doctrinam tradiderunt, & ita passim suis inscriptis ea occurrit, ut superua canem prorsus existimarem aliqua eorum verba hęc subscribere. Neque crediderim vllum fuisse scholasticum doctorem catholicū qui asseruerit, sic bona opera propter suam bonitatem esse accepta Deo, & mereri remissionem peccatorum, & esse propitiationem, & pretium propter quod Deus nobis reconciliatur, & vincere terrores peccati, et mortis, & pacare conscientiam ut non egeat misericordia, & propitiatore Christo. Imò verē omnes catholicos doctores existimo tenuisse quicquid eiusmodi habent opera nostra, siue ante iustificationem, siue post, habere ex misericordia diuina, & quatenus in meritū pro nobis Christi. Et falsū Philippus Melancthon in Apologia confessionis Augustanę

18. d. 7. d. 1. Ioan. 11. c. 4. 2. Cor. 5. d. 1. Cor. 11. d. Hier. 9. g. 1. Cor. 10. 2. Cor. 5. c. Col. 1. b. Act. 13. f. 1. Co. 13. b. Heb. 9. .

18. d. 7. d. 1. Ioan. 11. c. 4. 2. Cor. 5. d. 1. Cor. 11. d. Hier. 9. g. 1. Cor. 10. 2. Cor. 5. c. Col. 1. b. Act. 13. f. 1. Co. 13. b. Heb. 9. .

sepe imponit huius oppositum scolasticis doctoribus. Pergamus igitur ad alia.

Quod iustitia augmentum, & perseuerantia in ea, & consecutio beatitudinis nulli contigat, nisi propter merita Christi.
Cap. IIIII.

Non solum oportet pro certo & indubitato totius nostre fidei, & religionis fundamentum tenere, neminem vnquā post Adā peccatum potuisse de lege iustificari nisi ob merita Christi, verū & illud necesse est omnes fideles pro constanti, minimeque dubio sibi persuadent, nullum vnquā mortalium potuisse proficere in iustitia accepta, aut in ea perseuerare, & beatitudinem obtinere, nisi ob eadem merita Christi. Itaque non solum primam iustificationem ex asse, & Christū solidè illi post Deum tribuere, & imputare debemus, verū & iustificationem secundam, hoc est, augmentum in iustitia, & ipsam perseuerantiam & consecutionem beatitudinis, & breuiter quæcunque incrementa gratiarum, vel donorum ex Dei beniguitate mererimur assecuti ob illius enim gratiam, & merita apud patrem suum, ea omnia à Deo in nos desluunt, & eorum sumus ab eo participes. Et hæc tū ipsę sacrę literę manifestè nos docent, tum ipsa mater nostra ecclesia, et vniuersi sancti doctores ab ipsis vsq; apostolis: et videtur hæc esse fides quam penè cum lacte ipso à matribus nostris sugimus. Et de consensu quidē doctorum, nemo qui legerit eorū monumēta, dubitare poterit: vbique in eis aperta occurrūt pro hac veritate testimonia. Traditio autē ecclesię vel illo argumento poterit nobis constare, quod ipsa omnes penè orationes claudit, ac velut obsignat illis verbis, Per donum nostrum Iesum Christum. Quod et quidem facit ecclesia admonita, et freta illis verbis Christi: Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Et ex Paulo idem ipsum potuit editti ere, qui per Christum admonet nos hostiā laudis offerre Deo, & pro Hebræis Deum precatur ut aperantur in omni bono, & faciant ipsius voluntatem per Iesum Christum. Verū enimvero consuetudinibus ecclesiasticis ad confirmationem huius veritatis nihil indigemus, vel vnus Paulus veritatem hanc stabilire sufficit in ep. ad Eph. vbi ostēdit ille nos cōiustificatos, et cōresuscitados, et eō puectosā p̄p̄ Christū

Propter Christū ad nos beneficia oia spiritalia. Cur claudatur oratio per Christū Ioan. 16. c. Heb. 11. Eph. 2. d.

vt confedamur in cœlestibus, ne ignoraremus omnem profectum spiritalē, & omnia gratiarum incrementa ei esse propriè tribuenda subdit: Ergo iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei, superedificari supra fundamentum apostolorum, & prophetarum ipso summo angulari lapide Christo Iesu in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in domino: in quo & vos cœdificamini in habitaculum Dei in Spiritu sancto. Et aliquanto post addit generaliter, Vnicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Propter quod dicit: Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quibus verbis ostendit Christum causam esse meritioriam, & efficientem omnium donorum quæ nos participamus à Deo. Dicens, Dedit dona hominibus, indicauit eum efficientē eorum causam. Vnde & paucis diebus post ascensionem suam misit super discipulos Spiritum sanctum sub specie linguarum ignearum, & eodem viuifico dono, & alijs non paucis nunquam cessat irrorare, & nutrire, & communitate suam ecclesiam. Dicens verò, illa nobis donari secundum mensuram donationis Christi, monstrauit eum esse causam meritioriam ipsorum, & eatenus nobis illa applicari, quatenus ille meruit, & voluit à nobis participari. Idem est etenim dari nobis illa secundum mensuram donationis ipsius, quod communicari ea nobis iuxta merita & voluntatē ipsius, & sicut ille meruit, & voluit applicari nobis. Et ne ista quisquam referret ad solas gratias gratis datas, de quibus statim subdit, Et ipse dedit, quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò euangelistas. &c. Quanquam eadem prorsus ratio erat de gratia gratum faciente, & de illis, tamen ne de illis tantum locutus videretur, subdidit statim: Vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in astuta ad circumventionem erroris, veritatem autem facientes crescimus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam subministratiōis secundum operationem, in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in adificationem sui in charitate. Quibus verbis non video quid apertius dici poterit, vt indicaretur & in illo crederetur, & proficere omnes qui in aliqua gratia in ecclesia proficerent, & ab illo velut à radi-

ce dimanare, & originem trahere omnia nostra augmenta, seu incrementa spiritalia. Et non solum de quouis profectu spiritali, verum & de perseverantia in gratia, & de consecutione beatitudinis hoc testatissimum fecit his verbis: Si vnus delicto mors regnauit per vnum, multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & iustitiæ in vita regnabunt per vnum Iesum Christum: iniquum enim, vt plus possit iniquitas, quam gratia, plus Adā terrenus, quam Adā cœlestis. Et si Adā terrenus vno delicto suo, eoque non grauissimo, mortis inducere potuit regnū, et filios suos etiam peccatis æternis, & cōdēnationi æternæ subijcere, multo magis profectus Adā cœlestis plurimis, & eximijis meritis suis regnū vitæ cōparauerit filiis suis, præsertim cum ille vnus fuerit quiuis, nulla sanctitatis præcellētia, quod sciamus, tū cum omnes perdidit insignis, hic verò vnus sit Iesus Christus, saluator vtriusque omnium, & omnium gratiarum oleo à patre vinctus, insignitūque præ omnibus participibus suis. Et si qualis qualis delicti Adā participatio dānationi æternæ satis est, multo magis abundantia gratiæ donationis, & iustitiæ per Christum accepta ad vitā, & beatitudinē æternā sufficiet. Vnde & cōstanter statim addidit Paulus: Vbi autē abundauit delictum, super abundauit & gratia, vt sicut regnauit peccatum in morte, ita & gratia regnet per iustitiā in vitam æternam per vnum Iesum Christum. Quibus verbis apertè regnū gratiæ per iustitiā vltiq; ad perducendū nos ad vitā æternam attributū est Christo. Sed & aliquāto luculentius hæc eadem in epistola ad Hebræos: Et quidem, ait, cum esset filius Dei, didicit ex his quæ passus est obedientiam, & consumatus factus est obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Et iterum, Decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autorem salutis eorum per passionem consumari. Et rursus: Saluare in perpetuum potest accedentes per ipsum ad Deum. Et aliās, Noui testamenti mediator est, vt morte intercedente in redemptionem eorum præuariatōnem, quæ erāt sub priori testamento, repromissionē accipiāt, qui vocati sunt æternæ hereditatis, Et rursus: Vna oblatio consumauit in sempiternū sanctificatos. Et Paulo post, Habentes itaq; fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi, quā iniitauit nobis viam uiam, & viuētē per velamen. i. carnem suā, & sacerdotē magnum super domum Dei, accedamus cum vero corde in plenitudine fidei.

Postu

Possumus etiā & hæc, & quæ in proximo capite tradidimus, confirmare ex testimonijs Davidis in psal. 71. quæ necesse est secundum cōmunem doctorū expositionē ad literā de Christo exponere. Nam primò quidem ei iustificationem nostram attribuit his verbis: Et adorabunt eum omnes reges, omnes gentes seruient ei: quia liberauit pauperem à potēte, & pauperem cui non erat adiutor: Parcet pauperi, & inopi, & animas pauperum saluas faciet, Ex vlturis & iniquitate redimet animas eorum, & honorabile nomen eorum corallo. Quia iusti videlicet, & amici, & filij Dei ceperunt per ipsius redemptionem dici, quia antea peccatores, inimici, & abominabiles Deo erant. Deinde vt ostenderet & ipsi quoque ascribendam perseverantiam iustitiæ, & beatitudinē, & incrementa omnia sanctorum spiritalia, adiunxit: Erit firmamentum in terra in summis montium, & super extolletur super Libanū fructus eius, & florebit de ciuitate sicut cedrus in terra. In verbis illis, Erit firmamentum in terra in summis montium, indicauit ipsi esse ascribendam perseverantiam, & firmitatem non solum imbecillium, & eorum qui parum in virtute profecerunt, sed & illorum qui vitæ sanctitate, & præclaris bonorum operum meritis sic ceteris præstant, vt eductissimi montes humilibus vallibus: Si enim horū sanctitas & firmitas, qui sibi magis videri possent sufficere, ei tribuenda est, quid de aliorum sanctitate, & firmitate esse credendum? In illis verò, Florebit de ciuitate, ostendit meritis & auxilio Christi iustificatos, ostendit perire et gratia in virtutibus profecturos, ac donis spiritalibus, & ab illo oportere agnoscere, se habere, quod proficiant, ac floreat gradus res de virtute in virtutem. Sed ipsam beatitudinem, quam adepti supra omnes mōres terræ attolluntur, & in cœlis collocantur, Christo debere expressit, cum dixit: Super extolletur super Libanū fructus eius. Quid est enim aliud extolli super Libanum, qui altissimus mons est, quam attolli in cœlum, & ad sedes sanctorum eductissimas deferri? Idem etiam significatum ab eodem propheta intellexit Augustinus in illis verbis: Fiat manus tua super filium dexterae tue, & super filium hominis quem confirmasti tibi, & non discedimus à te. Ille certè, ait, non est Adā primus, in quo discedimus ab eo, sed Adā nouissimus, super quem sit manus eius, vt non discedamus ab eo. Et quoniam à Christo omnis iustitia nostra proficitur, tum prima, tum secunda, & consumatio totius iustitiæ, hoc est beatitudo,

Paulus dicit factum esse nobis à Deo iustitiā, sanctificationem, & redemptionem, & illius fuisse figuram Melchisedech, qui interpretatur rex iustitiæ. Et Ieremias non cōtentus appellare eum iustum, appellat eum iustitiam nostram: Fecit, inquit, dies venient dicit dominus, & succitabitur Dauid germen iustum, & regnabit rex, & sapiens erit: hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus iustus nosset. Vltima hæc verba septuaginta trāslulerunt: Dominus iustitia nostra. Et sic etiam apertissimè habet Hebraica litera. Quia verò ad beatitudinem vsque meritum Christi habebat: pertingere, Daniel non contentus dicit re consumandam esse præuariatōnem Christi tempore, & finem accepturum peccatum, & delendam esse iniquitatem, addidit etiam ad ducendam iustitiam sempiternam. Vnde Hieron. tractans illa verba Christi, Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me &c. ponderans quæ statim subdantur, & dilexisti eos sicut & me dilexisti, sic scribit: Vides ergo quod in cōsortium substantiæ eius allumimur, non natura esse, sed gratiæ: & ideo nos diligit, quia filium dilexit pater, & membra diliguntur, scilicet in corpore. Quotquot enim receperunt Christum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Hæc Hiero.

Christi ratio omnium beneficiorum spiritalium, quæ hominibus collata sunt post lapsum Adæ.

Cap. V.

Sunt & præter hæc alia præcellētia Dei in nos beneficia, quæ nobis propter Christum benignissimè ille impartitur, de quibus ne sit acuerimus ingrati videamur honorū omnium nostrorum auctori, & consumatori, cōmodum erit seorsum aliqua differere. Nam & auxilia specialia impartitur ad opera salutem præcellētia, per quæ & iustitiam acquiritur, & insigniter in eo proficimus, & graues vincimus tentationes, & in gratia perseveramus vsque ad mortem. Quod luculentè probauimus in quæstionibus finalibus opusculi de iustificatione. Condonat etiam nobis Deus peccata venialia, quæ permanente in nobis iustitia & gratia sua passim admittimus. Ad hæc, spiritum propheticæ, & gratiam miraculorum per sepe sanctis suis communicat, secreta scripturaram, et recondita sapientia sua arcana miser corditer nobis plerumque nota facit. Item opera nostra, et passiones, quæ aliās exiguiæ penè nullius valoris

Ber. Ser. 13. sup. cat. Christus origo fontium;

Eph. i. 4.

Aug. & bo no pte. c. 7

essent, sufficientes facit ad consequendum ipsius gratiam, & gloriam. Verum hæc, & alia quæcunque, & qualiacunque; Dei dona neque nos participamus, neque participavit vnquam post lapsum Adæ quispian mortalium, nisi ob merita, & iustitiam saluatoris nostri: quare Bernar. mare quoddam dicit esse Christū, quod origo sit omnium fontium, omniumque; riuulorum & fluminum. Et eleganter, & piensimilimè docet inde esse carnis continentiam, cordis industriam, voluntatis rectitudinem, thesauros & sermones sapientia & scientia, eloquij nitorem, morum venustatem, denique; omnia dona quæ ex Dei benignitate participamus. Quamquã aut hæc ex testimonijs præcitatis colligi haud difficile possunt, tamen et nouis alijs testimonijs, & argumentis nõ gra uabimur pspicua facere: Benedictus Deus, ait Paulus, & pater dñi nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cælestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate: qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christū in ipsum, secum dū propositū voluntatis suæ in laudē gloria gratia suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo. In quo habemus redemptionem per sanguinem eius remissionem omnium peccatorum, secundum diuitias gratiæ eius, quæ superabundauit in nobis in omni sapientia, & prudētia, vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ secundum beneplacitū eius quod proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum, in statuere omnia in Christo quæ in cælis, & quæ in terra sunt in ipso. In quo etiam nos fortè vocati sumus secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ, vt simus in laudem gloriæ eius nos, qui ante sperauimus in Christo. In quo & vos cum audistis verbum veritatis, euangelium salutis vestræ, in quo & credentes signati estis spiritu promissionis sanctæ, qui est pignus hereditatis vestræ in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius. Et vritur hoc testimo

rentur, abudè omnia quæ volumus, & manifestè cõprobabunt. Primò quidem in his Paulus omni benedictione spiritali, quæ ad cœlestia conducatur, asserit Deū nos benedixisse, & eam omnem attribuit Christo: tantundè est in ipso, ac per ipsum iuxta phrasim Hebraicam, simileque; est de in quo, & perque. Cùm igitur omnia dona spiritalia à patre luminū ad nos per benedictionem ipsius descendat, vel hinc constare poterit omnia ea ascribenda esse Christo. Quod & nobis vterque; princeps apostolorū, Paulus videlicet, & Petrus, manifestè exposuerunt, cùm Christum esse se men illud præclarum, & benedictum manifestant: in quo Deus Abraham, Isaac, & Iacob pollicitus fuit, cunctas se tribus terræ benedicturum. Neque enim hæc verba ad vnã benedictionem, qua iustificamur, coarctata sunt, sed extendenda potius ad omnem benedictionem, qua Deus nobis confert beneficium aliquod spirituale. Sed & illud in citatis verbis Pauli diligenter animaduertendum est, vt nõ dubitemus Christum esse rationem omnium beneficiorum spiritalium, quæ homini post lapsum Adæ sunt exhibita. A scribit quidè Paulus in eis ipsi Christo electionem & prædestinationem sanctorum, gratificationem, & redemptionem nostram, & remissionem omnium peccatorum nostrorum, in statuere eorum que in cælo & in terra sunt, vocacionem, & ascriptionem eorum qui ante sperauerunt in Christo, audicionem euangelij, & tandem credentium signationem per spiritum promissionis sanctum: nullum igitur est beneficium spirituale Dei in nos, quod nõ & meritis Christi assignare, & imputare debeamus. His enim vel omnia aliquo modo cõplectuntur, vel certè de alijs maior ratio non est, quàm de istis. Contra hanc tam perspicuam inuictisimæ veritatis tubam, quis homo sobriæ vigilantiæ; fidei voces vllas admittat humanas?

De tribus beneficijs ad iustificationem collatis nobis propter Christum. Cap. VI.

Non cõtētus ero in genere ista probasse, nisi & peculiariter ea cõfirmè de tribus ex cõmemoratis beneficijs, quæ magis ad nostrā iustificationem spectant, nepe de efficacia nostrarū dispositionū ad cõsequendā gratiam & gloriam de remissione venialium peccatorum, ac de auxilijs specialibus nobis benignè cõmunicatis ad aliqua præcellentia opera: & de efficacia nostrarum dispositionū

Efficacia dispositio nū nostrarū ad gratiam est à Christo.

Ber. infer. 1. de. Epi. phania.

Remittitur venialia ppter Christum Heb. 9. f. 10. a

i. Tit. b. 1. Jo. 1. a. Auxilia specialia ad opa eximia datur ppter Christum Eph. 2. b.

vel operationum ad consequendum gratiam & gloriam, facillimè hoc possumus suadere. Vñ nostra opera, quæ imperfecta valde sunt, tantum habeant valorem, vt per illa tam eximia & tam præcellentia beneficia assequamur, nisi Deus benignissimè eum valorem impariatur: Vnde verò ipse tantum illa extulisset nisi ob merita sui filij? Per quem reconciliare nos statuit, per eum & istam efficaciam operibus nostris dedit: neque; aliās verum esset, nos iustificari propter Christum. Pientissimè nimirum Bernar. ad Christum Iesum sic loquitur, De re dñe suppleo, quod minus habeo in me. Idemque; agnoscunt vbiq;, & confitentur oēs sancti tribuentes Christo defectū omnium nostrorū supplementū apud patrē. Et par est nobis persuadeamus omnem nobilitatem, & perfectionem nostrorum operum ad dona super naturalia assequenda ab eo esse: qui ad hoc assumpsit naturam nostrā, vt nos ac nostra omnia nobilitaret, perliceret, & gratia Deo faceret. De remissione autem peccatorum venialium idè probare possumus. Nā ad exprimendum virtutem sanguinis Christi apostolus dicit, sine sanguinis effusione non fuisse factam remissionem peccati alicuius in veteri lege, & impossibile fuisse sanguine tauro, & hircorū auferri peccata, atque; aded vna Christi hostia, et oblatione placari potuisset Deū: & à passione illius habent omnia sacramenta, & sacramentalia ecclesiæ virtutem ad remittendum peccata. Similitudine est ratio de quibuscunque; alijs, ratione quorū Deus nobis ea benignè donat, Ipse quippe Christus vnus est mediator pro nobis, & propitiatio omnium delictorum nostrorum. De auxilijs etiam specialibus communicatis nobis ad erendum, sperandum, diligendum, & penitendum, & ad alia eximia, & difficilia opera possumus idem firmare: quia Paulus dum de iustificatione nostrā per fidem ad Ephesios disserit, clarè docet, & fidem, & iustificationem nobis contingere per Christum Iesum, Ipsius, inquit, sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis. Et Paulo antè premisit: Deus autem qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos cum essemus mortui peccatis, conuiuicauit nos in Christo, cuius gratia estis saluari, & conresuscitauit, & confedere fecit in cælestibus in Christo. Eadem autem ratio est de fide & de alijs operibus, ad quæ Deus gratia sua, & fauore speciali nos adiuuat vt conuiuificemur, & cõresuscitemur à peccatis, & ius confedendi in cælestibus acquiramus: cõ

sentaneum quippe est, vt per eum habeamus auxilia cooperantia nostræ iustificationi, per quem vnum Deo reconciliari sumus, & iustificati. Vnde & Paulus auxilia ad vincendum tentationes ei imputat dicens, In eo enim in quo passus est ipse, & tentatus, potens est, & eis qui tentantur auxiliari. Atque hinc cõsequimur omnes, idque; exemplis & scripturis sanctorum edocemur, gratias Christo agere de omnibus donis Dei, quæ vel in nobis, vel in alijs ere dimus, aut experimur, illiulq; merita ad ea omnia dona, & beneficia impetrandum patri cœlesti representamus concludentes nostras orationes his verbis, Per Christū dominum nostrum, ac per sui aduētus, & vitæ mysteria eum iugiter, vt nostri misereatur obsecrātes. Et cùm miracula in principio promittuntur ecclesiæ facta fuerint in nomine Christi, satis indicatum est, & illa, & alia opera sperantia vires naturæ non fieri à Deo, nisi ob merita illius.

Enodantur argumenta, quibus probatur auxilia specialia ad iustificationem, non semper conferri propter Christum. Cap. VII.

Posunt tamen contra hæc fieri aliquot apparentia argumenta, & ea commodū erit nunc diluere, ne aliquibus possint imponere. Hæc enim aut alia similia fortassis mouerunt virum quandam bene doctum, vt in quadam synodali cõgregatione assereret, ista auxilia non dari nobis ob merita Christi, sed duntaxat ob misericordiam, & benignitatem Dei. Ac primò quidem potest quispiã sic quæ diximus impugnare. Auxilium Dei generale non communicatur nobis ob merita Christi, vt in confesso est apud omnes: nam debitum est ordini, & suaui dispositioni, & administrationi mundi, & superfluo applicata essent merita Christi ad illud obtinendum. Par autem ratio videtur de speciali, cùm & illud similiter videatur debitum suaui hominum dispositioni, vel saltem à Deo ex æquo communicetur cum generali omnibus eo vti volentibus. Alioqui enim intermissio eorum operum, quæ speciale auxilium requirunt, nulli esset imputabilis: quòd manifestè est contra scripturam. Sed grandis est distantia inter naturalia & gratuita, & generale auxilium computatur inter naturalia, speciale inter gratuita. Quare, cùm per peccatum perdidit homo gratuita omnia, non autem omnia naturalia, ad generalia auxilia habēda nõ sic opus est nobis meritis Christi, vt ad specialia

Heb. 2. d.

1. obiecto

Resp

2. obiect.

Sed dices. Seclusis meritis Christi, imò etiã si filius Dei non incarnaretur, habuissent omnes, qui non resisterent gratiæ Dei, auxilia specialia necessaria ad implendum omnia Dei mandata. Nam aliàs vel non esset necessariũ auxilium Dei speciale ad ea seruandum, vel homo non esset ad ea obligatus, vel certè peccaret in eo quod vitare non posset. Quorum

1. Respõ. quiduis dicatur, absurdum est, & vt tale abijciendum: verum tñ etiã si seclusis meritis Christi daturus Deus fuisset Adẽ, vel alijs eius potestis auxilia necessaria ad consequendum ipsius gratiã, non ideo consequens est, vt dicamus modo non dari ea propter merita Christi. Si Adam non peccasset, salui fuissent sine meritis Christi multi electi, qui modo saluati sunt per merita Christi: quia quæ tunc sola sua benignitate fecisset Deus, modò vult facere ob merita sui filij, vt in omnibus illum laudemus, & glorificemus, & ei nos debere agnoscimus quæcumq; dona spiritualia participamus.

2. Respõ. Deinde. Quid Deus facturus fuisset, si filius eius non esset incarnandus, quis nouerit? Potuit quidem absq; iniustitia hominem damnare, vel statim post suum peccatũ, vel nõ multò post, sicut dñauit & angelos, potuit & sine remedio sufficienti ad suam salutem & reparationem eum relinquere. Et si quidem subtraxisset, & obligationem ad illa, aut in eorũ transgressione, vel intermissione peccasset homo, quia voluntate, & culpa in eam se proiecisset impossibilitatem, sed ea peccata nõ fuissent ad nouam aliquã peccatã imputata. Obijciunt tandem auxilia multa specialia communicata infidelibus ad præclara quedam opera, quæ nonnunquam in eis miramur. Quæ concedendum non est, eos potuisse sine fauore Dei speciali, minimeq; videri ad eos pertigisse virtus meritorum Christi: sunt enim extra corpus ipsius quod est ecclesia, & ad eũ

3. Obiect. sent ad nouam aliquã peccatã imputata. Obijciunt tandem auxilia multa specialia communicata infidelibus ad præclara quedam opera, quæ nonnunquam in eis miramur. Quæ concedendum non est, eos potuisse sine fauore Dei speciali, minimeq; videri ad eos pertigisse virtus meritorum Christi: sunt enim extra corpus ipsius quod est ecclesia, & ad eũ

Respõ. non videntur spectare. Longè tamen errant, 1. Tim. 2. qui hæc obijciunt, neq; latitudinẽ charitatis Christi, neq; viscera misericordiæ, quibus iustificauit nos oriens ex alto, assequuntur. De

Prose & dit ille nimirum animam suam in redemptionem pro omnibus, & omnes vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, & suæ passionis fructum participare, sicut pro ipsis suis crucifixoribus orauit, ita iugiter extēdit manus suas ad populum non credentem, &

Psalm 18. Prover. 1. Eccl. 1. 24 Ephi. 1. e contradicentem sibi, Neq; est qui se abscondat à calore suæ misericordiæ: in plateis exaltat vocem suam, & doctrinam quasi antelucanũ illuminat omnibus, & enarrat illã vsq; in longinquum. Per illum, vt ex Paulo docui

mus, audiunt qui non ponunt obicem prædicatum sibi euangelium, & ipsius meritis, & precibus mitigatur saepe ira Dei aduersus infideles, ac longanimitè Deus eos expectat vt faciant penitentiam, & à multis grauioribus criminibus, in quæ aliàs prolaberentur, custodit.

De dependentia gratiæ gratum facientis à Christi meritis. Cap. VIII.

Adò verum est omnia beneficia spiritalia quæ à Deo accipimus, conferri nobis propter Christum, vt & beneficia permanentia censenda sint pendere à meritis ipsius, & gratia, siue acceptione sua apud patrẽ non solum in fieri, hoc est, in acquisitione sua, & communicatione, sed etiam in esse, & conseruatione sua. Et peculiariter hoc asseri debet de gratia, seu iustitia quæ ex dono Dei permanet, & perseverat in iustis: sicut riuuli pendunt à fontẽ, à quo manans, domus à fundamento cui innititur, lumen, vel radius potius solis à sole: ita proculdubio pendet iustitia nostra à iustitia Christi. Neq; habet aliquid decoris, aut fulgoris coram Deo nostra gratia, neq; nos ei gratos efficit, nisi quatenus iustitiæ Christi innititur, & illius lucidissimis, & fulgentissimis meritis irradiatur, & illustratur, & participatio quædam est plenitudinis eorũ: omnia enim beneficia diuina ad nos à patrẽ celesti defluunt, vt monstrauimus, ob merita Christi. Itaq; eũ nõ sola gratiæ, vel iustitiæ infusio beneficiũ sit diuinũ, sed etiã illius conseruatio, & perseverantia in nobis, eademq; sit ratio de quocunq; Dei dono permanente, eorũ omnium in nobis permansio tribuenda est meritis Christi. Vnde & Christus non tantũ iustificatio, & sanctificatio nostra, sed iustitia & sanctitas nostra dicitur ab apostolo, vt intelligamus videlicet, non tantũ ei nos debere, q; iustificemur, & fiamus iusti, sed etiã q; simus iusti, & Deo placeamus. Et hoc docere nos potest analogia illa, qua se

Probati. 2. pevitur Paulus, cum iustus appellat mēbra corporis Christi. Nã mēbra corporis humani pēdēt à capite perpetua quadã iugi depēdēt, & viuificus influxus spiritũ vitaliũ à capite, vel à corde, qui facit mēbra humani corporis viuã, pēder ab eis, vel certè ab altero eorũ fieri, & conseruari: eoq; ipso defineret viuere mēbra nostri corporis, quo aliquo obstaculo, vel impedimento impēderetur, aut interrumperetur ille influxus. Quamobrem & gratia quæ nos viuificat, et mēbra facit viuã corporis

Depēdet gratia à mēbris Christi in esse & conseruatione

Probati. 2.

Probati. 2. Ph. 1. 8

poris Christi, pendebit à Christo qui est cor, & caput ecclesiæ in acquisitione sua, & conseruatione. Vt tamen ista & clariora sint, & firmiora, nonnullis ea argumentis impugnabimus.

De argumentis contra dependentiam gratiæ à meritis Christi. Cap. IX.

1. Obiecti. Primò quidem obijci nobis potest. Merita Christi in rerum natura non sunt: transeunt enim, vt transeunt cunctæ viatorum operationes. Gratia etiam gratũ faciens qualitas est absoluta, & cæteris destructis permanebit in rerum natura, si modo maneat anima cui inhaeret: sed merita Christi licet in re iam transferant, tamen manet, & semper manebunt in diuina acceptione: & gratia nostra pendet à iustitia Christi, vt gratia est, & habentem facit gratum, tamen si non ita pendeat vt qualitas est absoluta. Secundo instabit aliquis. Quia ex natura sua, vel saltem ex lege communi habet gratia gratos facere eos qui illam habent, neque ad id videtur irradiatione meritorum Christi egere, valde tamen

2. Respon. Probabile est, & maximè rationi contentaneum, Deum, qui suauiter omnia disponit, & naturam, & proprietatem cuique rei impartitur iuxta finem, ad quem eam destinat, talem naturam dedisse gratiæ nostræ, vt sicut Deus neminem habet acceptum nisi in ordine ad Christum, ita neque gratia nos faciat ei acceptos nisi dependentes à meritis ipsius. Et gratia quidem si maneret in homine seclusis meritis Christi, faceret eum Deo acceptum, tamen manere nõ potest nisi propter ipsa. Tertio argumentari quis potest. Gratia communicata alicui peccatori ob merita alicuius iusti tantũ pendet in sua acquisitione à meritis illius, non autem in sua conseruatione: potest siquidem manere in Dei gratia qui iustificatus fuerit ad preces alicuius, etiam si ille labatur in peccatum, cuius precibus fuit iustificatus, sicut & plerumque manet in gratia regis, qui admissus est ob merita alterius ad illius gratiam, tamen si excidat à gratia regis qui eum fecit regi esse gratum. Et iniuria videretur Petro, exempli gratia, fieri, si excideret à gratia regis, & beneficiis iam acceptis ob gratiam Ioannis, ea ratione expoliaretur, quia Ioannes in regẽ peccaret. Cũ igitur firmiora sint beneficia diuina, & minus à Deo retrahentur quàm humana, non pendebit gratia nostra à meritis Christi in sua conseruatione, sed si per impossibile Christus excideret à gra

3. Obiecti. 2. Respon. 1. Gratia facit acceptos in ordine ad Christũ. Respon. 2. Obiecti. 3.

Respon. 1. Gratia facit acceptos in ordine ad Christũ. Respon. 2. Obiecti. 3.

tia diuina, adhuc nos in Dei gratia permanebimus, ex quo semel ad eã fuerimus admissi. Non pendet tamen iustitia, & gratia nostra à iustitia & gratia quam modo Christus habet apud patrẽ semper viuẽs ad interpellatũ pro nobis. Summa quidem illa est, & præcellentissima, ac nobis per multum commoda, non est tamen ea cuius causa iustificamur. Iustitia, à qua pendet nostra iustitia, sicut & in sua acquisitione, ita & in sua conseruatione est iustitia, quam in hac vita mortali Christus impleuit, hoc est singularia merita, quæ in hac vita habuit factus obediẽs patri pro nobis vsq; ad mortem crucis. Et nisi hæc iustitia, & hæc merita viueret in acceptione patris, actum esset prorsus de nobis, & de nostra iustitia. Et quantum ad hoc, idem est de meritis cuiuscũque alterius ratione quorum Deus alios iustificat, & de meritis quorum causa reus aliquos reciperet ad suam gratiam, nisi & ea quoque viuerent, & integra permanerent in oculis regis, exciderent à gratia ipsius, qui propter illa admissi essent ad eius gratiam. Atque hæc factis sunt, vt intelligamus & iustificationem, & omnia beneficia spiritualia nobis à Deo exhibita, propter Christum nobis conferri.

Respon.

Aqua iusti Christi dependentia nostra

Quomodo verum sit Christum mortuum esse pro omnibus, tamen si non omnibus profuit ipsius mors. Cap. X.

Superest ad plenam intelligentiã huius capituli, vt & illud dubium quod plerisque angit, diluamus. Cur, inquit, pro omnibus Christus dicitur esse mortuus, si non omnibus profuit ipsius mors? Nũquid frustra potuit oblatio Christi, aut mortuus dici potest pro illis, pro quibus non ipse obtulit suam mortẽ? Neque frustrari potuit oblatio Christi, neque à patrẽ non exaudiri filius saltem de lege: nam in eo sibi semper complacet, & complacuit. Itaque neque pro illis obtulit suam passionem, qui nunquam participauerunt ipsius merita, neque pro eis qui iustificati non sunt, vt iustificarentur, patrẽ ora Ioan. 17. uir: Non pro mundo, inquit, rogo sed pro eis quos dedisti mihi. Dicitur autẽ mortuus esse pro omnibus, quia mors illius sufficiens fuit ad satisfaciendum pro omnibus omnium dilectis, & pro innumerabilibus alijs si essent, & ad perducendum omnes homines ad Dei gratiam. Sufficeret enim baptisimus ad iustificationem omnium paruulorum descendentium ab Adam, etiam si pro agatio eorum duratura esset in infinitum. Et nemo est, qui

Bona qst.

Respon. 1.

42 DE DESCRIP. IVSTIE. ET NECESSIT. BAPTI.

si velit ad gratiam Dei venire, & suae iustificationi operam sedulam exhibere, non vel ob merita Christi habere possit auxilia omnia necessaria ad eius affectionem. Et sic obtulit Christus suam mortem patri caelesti pro omnibus, & ut omnibus prodesset, oravit: voluit quippe, & perit, atque obtinuit, ut sufficiat ad reconciliandum omnes Deo, & satisfaciendum pro omnibus. Ad quorum omnium intelligentiam commodissima est illa perulgata scholasticorum distinctio, quae & diffini-

tione huius capituli confirmata est. Nam & mortuum aiunt Christum esse pro omnibus, sed quoad sufficientiam vel efficaciam solum pro illis, quibus meritum suae passionis communicatur. Et fortassis nemo fuit unquam, aut erit, cui non aliquem fructum attulerit mors, quam ille misericordissimè pro omnium commodo, & salute suscepit. Sed his principiis, ac velut certissimis omnium dicendorum fundamentis praefactis, tempus appetit, ut ad explicandam ipsam iustificationis gratiam transeamus.

Nemo ex ps fructu passionis Christi.

De descriptione iustificationis, & necessitate baptismi Liber. V.

in Cap. IIII. Decreti de iustificatione.

P R A E F A T I O.

ost nostra imbecillitatis, & miseriae, remediumque pro ipsis à Deo nobis concessa professionem, iustificationis gratiam, quam nobis suo adventu Christus Iesus dominus noster obtinuit, per quam commodè explicant patres, & nos ceptum carpentes iter, quinque hinc incipiemus librum in expositione eorum quae de ipsa tradidit in cap. 4. quod hoc habet exordium.

Insinuatur descriptio iustificationis impii, & modus eius in statu gratiae. Cap. IIII.

Quibus verbis iustificationis impii descriptio insinuat, ut sit translatio ab eo statu in quo homo nascitur filius primi Adae, in statum gratiae, & adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Iesum Christum saluatorem nostrum. Quae quidem translatio post euangelium promulgatum sine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri non potest, sicut scriptum est. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

102.3.a.

Breuis quaedam cap. 4. declaratio. Cap. I.

Colo. 1.

EX verbis proximo capite citatis, quibus Paulus dicit, iustos effectos esse à patre caelesti dignos in partem sortis sanctorum in lumine, & ereptos de potestate tenebrarum, & translatos in regnum filii dilectionis suae, collegerunt primò patres in hoc capite descriptionem iustificationis impii, & secundò necessitatem baptismi tradiderunt. Et potest eorum sententia his duabus conclusionibus comprehendendi. Prima. Iustificatio impii est translatio ab statu in quo homo nascitur filius primi Adae in statum gratiae, & adoptionis filiorum Dei. Secunda. Haec translatio post euangelium promulgatum fieri non potest sine lauacro regenerationis, aut eius voto. Et pro harum expositione, & confirmatione, primò quidè,

1. con.

2. con.

quae ad iustificationem impii spectant, enucleabimus, deinde verò & pauca quaedam circa necessitatem baptismi attingemus: atque ut completa sit haec doctrina, connectemus sub priorè huius libri parte expositionem eorum quae pro pleniori iustificationis impii cognitione infra capite. 7. adiecta sunt à patribus. Ita fiet, ut in huius capituli commentariis omnia spectantia ad explicationem ipsius iustificationis simul in vnum habeamus, & in explanatione septimi ea duntaxat tractemus, quae pertinent ad declarationem causarum iustificationis. Porro sancta synodus sapientissimè hoc loco iustificationis gratiam ab ipsius descriptione explicare incipit. Omnis enim i. Off.

Essentia iustificationis.

ius statu, in quem seipsum sponte sua praecipit efficiens se filium, & captivum diaboli. Neque ab re ad primam duntaxat iustificationem haec restricta est descriptio: de ea quippe sola, antè alia hic agendum erat. Et Paulus in verbis, vnde haec descriptio colligitur, de ea sola agebat: ad Colossenses namque recens conuersos ea scribebat. Et ideo intinuasle dicitur huiusmodi descriptionem, quia qui digni efficiuntur in partem sortis sanctorum, transferri dicuntur in regnum filii dilectionis paternae, hoc est iuxta phrasim Hebraicam, in regnum filii patri suo dilectissimi. Non est autem dictum, iustificationem esse translationem esse ex filio primi Adae in filium Dei, sed dictum est, iustificationem esse translationem ab statu, in quo homo nascitur filius primi Adae in statum gratiae, quia non opponitur inter se filius primi Adae, & filius Dei: nam beatissima virgo quae nunquam fuit impia, & iusti qui sunt in gratia, & Christus ipse, qui nequam fuit, neque poruit esse extra gratiam Dei, filii primi Adae verè dicuntur. Et cum Adam per penitentiam redierit in gratiam Dei, ut ex libro sapientiae aperè colligitur, absurdum profecto esset solos eos filios Adae vocare, qui fuissent, & perseverassent in peccato. Haec igitur de causa non est dictum, iustificationem impii esse translationem ex filio Adae in filium Dei, sed esse translationem ab statu, in quo homo nascitur filius primi Adae in statum gratiae. Est autem status iste verè oppositus statui gratiae, & filiorum Dei, quia est status inimicitiae cum Deo, in quo Deo sumus exosi, & Deus est iratus aduersus nos, & in quo deformati, immundi, & filii irae nati, serui peccati, & sub potestate diaboli, & mortis constituti perseveramus. Vocamur autem in hoc statu nominatim filii primi Adae, non naturam, sic enim & Christus, & beatissima virgo, & omnes homines iusti filii sunt Adae, sed imitatione, & similitudine: quia haec omnia mala verius ei conveniunt, cum mandatum Dei transgressus est, & quatenus ea nos participamus, filii ipsius infelici, & infami clogio appellamur. Et ita filii diaboli nominantur, qui illum imitantur: Vos ex patre diabolo estis, dixit Christus ad quosdam, & velut explicis causam statim adiecit, & desideria patris vestri vultis facere.

Adem per penitentiam in gratiam Dei reuertitur. Sap. 10.

filii diaboli. Ioan. 8. f.

Expositio quorundam verborum cap. septimi scripturae ad descriptionem iustificationis Cap. II.

Animus est, ut diximus, in hoc libro explanare quae 7. adiecta sunt à patribus

ad maiorè explicationem descriptionis iustificationis, ideoque subiiciam hic antè omnia partem illius capituli huc spectantem, & eam annotatiunculis quibusdam, & dubiis edisseram. Verba patrum haec sunt. Iustificatio non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiae, & donorum. Vnde homo ex iniusto fit iustus, & ex inimico amicus, ut si heres secundum spem vitae aeternae. Et post aliquantulum additur. Vnde in ipsa iustificatione cum remissione peccatorum haec omnia simul insuscepit homo per Iesum Christum cui insertur, fidem spem, & charitatem. Ex his verò licet colligere, nostram iustificationem quatuor Dei eximia beneficia complecti, nempe remissionem peccatorum, sanctificationem, renovationem interioris hominis, adoptionemque in filios Dei, & heredes vitae aeternae. Haec enim est eximia Dei nostri in nos benignitas, & humanitas, ut non contentus remittere peccata, praecellentibus etiam exornet beneficiis eos quibus peccata condonat, gratia scilicet, & donis. Et gratiam quidem impartitur, ut eos sibi reconciliet, & amicos, & charos efficiat: dona verò, ut eos ad mandata sua implendum proptos, & alacres efficiat. Et haec quidem omnia iustificatione nostra complecti, ex ipsis scripturarum fontibus mox luculenter docebitur. Non est tamen satis hic explicatum quid nomine sanctificationis intelligatur, neque quae illa refiat, imò neque fatis expressum est, an ea distinctum quid sit à renovatione interioris hominis. Quantum verò allegari possum ex usu scripturarum, & doctorum ecclesiasticorum, nomine sanctificationis intelligenda hoc loco est vel ablutio à maculis peccatorum, vel reconciliatio cum Deo, & reditus cum illo in gratiam: & hoc secundum magis videtur nomine sanctificationis designari. Nisi enim actio, qua Deo chari & amici efficiamur, nomine sanctificationis intelligatur, non est cur patres ex illis verbis, quibus dicitur iustificationem non esse solum peccatorum remissionem, sed sanctificationem, & renovationem, statim inferrent, in iustificatione hominem fieri ex iniusto iustum, ex inimico amicum: potest quippe Deus remittere peccata, & renovare interiori hominem, quin sic renovatum, & à suorum peccatorum reatu liberatum, amicum suum faceret. Cur autem reconciliatio haec, & acceptatio ad amorem divinum sanctificatio dicitur? Qui abluntur per illam fordes spirituales filiarum Sion, & anima nostra per eam mundantur, & à profanis separantur, & Deo

4. Cople. dicitur iustificatio.

Sanctificatio.

Dub. f. Responso.

46 DE DESCRIP. IVSTIF. ET NECESSIT. BAPTI.

pe dicimus, quod sanctū vel facimus, vel pronūciamus, & magnificare, quod dicimus, vel facimus magnum. Præter has acceptiones, quæ magis consuetæ sunt, inuenio tertid acceptionem in scripturis verbum iustificari pro eodem quod proficere, seu crescere in iustitia. Et sic Ioannes accepit in Apocalypsi cum dixit: Qui iustus est iustificetur adhuc, & qui sanctus est sanctificetur adhuc. Quid est aliud iustificetur adhuc, quam fiat iustior, fiat sanctior, etiā postquā iustificatus est, detq; operam vt promoueat in sanctitate, & iustitia? Et alibi scriptū est, Ne verearis vsque ad mortem iustificari, hoc est, ne verearis vsque ad mortē piis, & iustis operibus studere, daq; operā non obitante quocunq; periculo, & in cōmodo, proficere de virtute in virtutem, & de die in diē magis secundū interiorem hominē renouari: & sic dicitur dicitur non is tantū qui ex paupere diues fit, sed qui ex diuitie ditior fit. Quo sensū & infra mōstrabimus Iacobū dixisse, iustificatum esse Abraham ex operibus, dum obtulit filiū suum. Atq; hinc natū videtur, vt qui proficit in iustitia, verē dicitur iustificari, quia qui proficit in iustitia, ali quo in gradu fit iustus in quo antē nō erat, & aliquid nouū gradū iustitiæ acquirat, quem antē non habebat, vt meritū ratione illius nō solum possit dici fieri iustior, sed propriē iustificari. Itaque & prima & tertia acceptio iustificandi ortum habet à secunda, quæ vt cōmuniior, & solenniior, sic & genuina magis est. Et si in hac tertia significatione inueniatur alicubi vsurpatū actiū iustificare, idem erit sic iustificare quod augere alicuius iustitiā, & eum efficere iustiorē. Cū autē iustificare, & iustificari in quauis istarum acceptionum distinctas habeant, sicut actiū & passiuū significationes, nomen iustificatio vtrāq; cōplectitur, & nūc actiū nūc passiū accipitur, sicut dealbatio, & calefactio, & similia nūc actiū, nūc passiū accipiuntur, & nūc actio nūc passioem significant. Actiū capi tur iustificatio cū dicitur esse propriū opus Dei, passiū accipitur, cū dicitur esse mutatio quædam dextere excelsti, qua quis de iusto fit iustior, vel de iusto iustior. Et iustificatio quidē actiū, si volumus habere aliquā ipsius definitionem quid nominis, quæ omnes simul acceptiones complectatur, est actio, qua Deus, vel aliquis alius pronūciat aliquē, seu facit iustū, vel iustiorē: passiū verō iustificatio, est passio, seu mutatio, qua aliquis pronūciatur, vel fit iustus, aut iustior. Quauis autē correlatiuorū eadē sit disciplina, & impossibi

le sit vnum correlatiū explicari, quin explicetur & alterum, in proposito tamē magis de iustificatione passiū agemus, quā de iustificatione actiū: nam de iustificatione actiū tractare ad septimum librū magis pertinet.

De multiplici iustitia, à quā potest dici quis iustus, & quæ sit propriē iustitia qua homo iustificatur, & à quā simpliciter appellatur iustus, Cap. IIII.

Verū quia iustificari iuxta nominis etymologiam idem est, vt diximus, quod fieri iustum, iustus autē à iustitia, quod dicitur, vt exactē intelligamus de qua iustificatione in proposito sit sermo, multipliciter iustitiā aperire operæ pretium erit, & quæ sit iustitia explicare, qua iustificari quæmpā nūc dicimus, & simpliciter iustū appellari. Et quidē cū variē accipiatur iustitia, & apud scripturam, & apud ecclesiasticos, & latinos auctores, & nūc quidē pro integritate & fide vsurpetur, nūc pro gratia, & amicitia, nūc pro elemosyna, in proposito generaliter iustitiā accipimus pro exhibitione, vel redditione alicuius debiti, & eos iustos appellamus qui reddunt quod cuiq; debent. Quia verō & alia aliis debemus, & diuersimodē reddi possunt, et redduntur, multiplicem inuenio apud doctores iustitiā. Est quædam iustitia interna, alia externa: et iustitia Moisaica, siue legalis, & iustitia christiana, & euāgelica: est iustitia fidei, & iustitia operum: est iustitia pharisaica hypoeritica simulata, & est iustitia verax sincera & simplex: est iustitia philosophica seu moralis, & est iustitia theologica siue supernaturalis. Et iustitia moralis duplex est, legalis siue vniuersalis, & particularis: et particularis in politica, & œconomica diuiditur. Et tã philosophica q̄ theologica, aut actualis potest esse, aut habitualis, & habitualis iuxta sententiā cōmunē doctorū theologorum, aut acquisita, aut infusa. Est autē iustitia externa ceremonialis quædam & accurata exteriorū præceptorū obseruatiā, cui exactē obseruandæ, & explendæ, quia vigilatē & attentē studebat pharisei, & hypoeritæ, & studēt semper quicūq; nō verē sed simulatē sunt iusti, sed aliis vt iustos venditare sunt soliti, eadē & pharisaica, & hypoeritica & simulata, & operū exteriorū iustitia dicitur. Interna verō iustitia appellatur, quædam sollicita exhibitio fidei, spei, charitatis, pietatis, et religionis, aliorumq; animi interiorum affectuū qui nobis partim in Deum, partim in proximum præcepti sunt. Iusti

Non dicitur iustitia.

Non dicitur iustitia.

Iustitia externa.

Iustitia interna.

Iustitia Moisaica, Iustitia christiana

Iustitiam Moisaicam, siue legalē dicimus obseruantiam præceptorum legis datæ Israëliti co populo per Moysen, iustitiam verō euāgelicam, siue christianiā vocamus, obseruantiam præceptorum euāgelicorum, quæ nobis data sunt per Christū. Et quia in lege euāgelica multa data sunt præcepta de fide, quia multa sunt credenda, pauca verō data sunt præcepta de operibus, præsertim exterioribus, cōtra verō sanctum fuit in lege Moysi, ideo iustitia legalis dicitur ab aliquibus iustitia operū, iustitia autē euāgelica, iustitia fidei. Iustitia moralis vocatur iustitia quædam, qua quis bene se habet, & iustē secūdūm præcepta moralia, & naturalia. Et legalis siue vniuersalis ad omnium virtutum opera, quæ legibus præcepta sunt, se extendit: est enim quædam adæquatio, & cōformitas morum ad legem. Particularis autē propriē dicitur, vt ius suum vnicuique tribuat. Et si quidē ciuibus tribuatur quod illis debetur, iustitia ista politica peculiariter appellatur, si verō domesticis tribuat quod illis debet, iustitia œconomica dicitur. Theologia verō iustitia non tantūm secundūm præcepta moralia, & naturalia mores nostros componit, sed & secundūm præcepta & præscripta supernaturalia iustos nos in nos ipsos, & in proximos, & in Deum, & denique in omnes facit, & amicos, & gratos, & amicos Dei, & acceptos ad vitam æternam, & heredes ipsius cōstituit. Nam vt theologia, qua parte practica est, & nos, & proximos, & Deum ipsum in primis respicit, & quæ in nos, & proximos, & in Deum seruare oportet, vt consequamur veram & beatam vitam exactē docet: ita theologica iustitia dici potest rectorio sufficiens ad consequendum beatitudinem, vel obseruatiā præceptorum, quæ theologia ipsa docet, & tradit. Et de hac vna iustitia, siue ea actualis sit, siue habitualis, siue qualitas creata, siue tantūm fauor, & acceptatio Dei, & assistētia ipsius specialis theologice theolastici, doctores sancti, & ipsæ scripture loquuntur, cūm aliquem iustificari, vel iustum esse, & proficere in iustitia asseruat. Et de ea vna iustitia intermissis reliquis in præsentia agemus. Quoniam verō doctores scholastici eam in actum, & habitum partiuntur, & habitum in acquisitione diuidunt, & infusum, vt illi intelligantur, neq; nos ista lateant, quæ cōferre possunt ad pleraq; digna intellectu clariius intelligenda, adiciam iam dictis & ista. Quando ista præcepta vel moralia, vel theologica, vel naturalia, vel supernaturalia actu præstamus, vt per ea opera vel acquiram⁹ ami

Iustitia moralis, Iustitia legalis, Iustitia particularis, Iustitia politica, Iustitia œconomica, Iustitia theolo.

citiam diuinam, & acceptionem, & ius ad vitam æternam, vel in istis proficiamus, ipsa eorū executio iustitia actualis vocatur. Quam do verō in nobis est aliqua qualitas perma-nens, quæ nos promptos faciat, & expeditos ad ea exequenda, ea qualitas iustitia habitualis appellatur. Et habitu alis iustitia acquisita, siue ea moralis tantūm sit iuste theologica, est habitus siue consuetudo bonis operibus cōparata, inclinans nos & pronos seu procliuos efficiens ad similitudinem bonorum operum exercitiā his, ex quibus genita est. Infusa verō dicitur habitus à Deo infusus, quo nos sibi gratos, & in ipsius oculis iustos facit, & ad ea quæ sibi placent facilius, & ceterius exequenda virtutem, & facilitatē tribuat: & quoniam quæ hæc habet, præcepta omnia seruat, neque aliquid quod alicui debeat, præterit, & erga oēs æquus, & rectus est, solos eos theologus appellat iustos qui hanc iustitiam habent. Quia verō iustitiam theologiam, quicquid illa sit, Deus optimus maximus donat nobis propter meritū Christi, & in gratiā ipsius, ea iustitia Dei, & Christi, & nostra dicitur. Dei, quia meritū ipsius communicata, nostra, quia nobis inheret. Et quia ea nulli vnquam adulto contingit, nisi per fidem, & per meritū Christi, eadem & iustitia christiana, & euāgelica dicitur, et iustitia fidei dici possit. Et secundum hanc vnam simpliciter iustificatur, & ab ea iusti sunt, et appellantur, quicunq; iusti dicuntur, de quæ ea vna nobis erit in toto hoc tractatu agendum.

Iustitia habitualis, Iustitia actualis, Iustitia habitualis infusa.

Iustitia theo. De est Christiana, Iustitia nostra.

De illis qua in se complectitur iustificatio nostra. Cap. V.

Expressimus vtrūque quæ sit iustitia, de qua in præsentia tractamus, & quid nomen iustificatio significet, & quā multiplex sit, siue actiū, siue passiū accipitur, sed nondū quid in re iustificatio nostra sit, quæque iuxta definitionem patrū complectatur, & comprehendat, attingimus. Hoc igitur dabimus nūc diligentem operam, vt perspicuum, & apertum omnibus faciamus, sed vt expressius, et exactius, quid ipsa sit iustificatio intelligamus, prius qua in se concludit exponemus, et confirmabimus. Et quidem quo magis magis que mecum expendo bona cuiuscunq; iustificati, quæ quidem & multa, & eximia sunt, ad quatuor in summa, à patribus expressa, quæ facillimē memoria teneri poterunt, ea omnia non incommodē redaci posse intelligo. Primum est reconciliatio cum Deo.

Quatuor
cōplectit
iustifica-
tio.

Deo. Secundū est remissio peccatorū quoad culpā, & quoad poenā, vel partē ipsius. Tertiū est renouatio interioris hominis. Quartū ius & acceptatio ad gloriam eternā. Sicut per peccata inimici sumus Deo, & iram illius, & reatum ad poenas graues incurrimus, & bona interioris hominis penē omnia deperdimus, & ius ad gloriam amittimus, ita cum iustificamur, redimus in gratiā Dei, liberamur à reatu poenā aeternā, renouamur secundum interiorem hominem, & acceptamur ad vitā eternam, heredesque ipsius constituimur: reparat enim penē omnia mala quae per peccatū incurrimus, vel irritat potius, & quassat iustificatione, et reuocat, secumque adducit omnia bona, quae per peccatum amissimus. Neque leuia, aut paruum momenti bona ista sunt quae in se cōplectitur iustificatio, sed magna, & omnino praestantissima, eaque si pro meritis existimarent, & perpendenter apud se iusti, difficillime trahi possent in peccatum, et vel eorū cōsideratio, & spes illa assequendi emollire deberet, & in flectere omnes peccatores ad poenitentiam. Vnde & Christus episcopus Ephesi vna memoria statuit, à quo ceciderat, per Ioānem apostolū ad poenitentiam hortatur dicens, Memor esto vnde excideris, & age poenitentiam. Sed ut melius beneficia ista, & eorum dignitatem, & valorē agnoscamus, neque intacta videamur preterire rei, de qua agimus, magnitudinē, liber singula istorum bonorum sigillatim et seorsum explicare, & ipsius scripturarū sacrarum oraculis, ne ficta aut commentitia existimentur, ea omnia probare.

De primo bono iustificationis. Cap. VI.

Primum bonū iustificationis.
Sap. 14. b
Pro. 1. d
Psal. 5.
Isa. 59. 2
Pro. 15. d
Abac. 1. d

Est itaque primum bonum iustificationis reconciliatio cum Deo. Habet hoc omne laterale peccatum, ut odibiles, et Deo exosos omnes peccatores constituat: Odio, inquit Salomon, sunt Deo, et impius, & impietas eius. Et alibi, Abominatio domini est omnis illorum: Et odisti, ait regius psalteris Deo, omnes operantes iniquitatem. Et Ecclesiasticus inquit: Altissimus odio habet peccatores. Et sicut alias scriptura testatur, iniquitates sunt quae inter nos & ipsū Deum diuidunt, quaeque nos separant, & elongant ab ipso. Longe etenim dominus ab impiis, & cum sit summa sanctitas, et iustitia perfectissima, respicere ad iniquitatem non potest, sed indicibili prosequitur odio omnes peccatores, et auerit, & abscōdit oculos suos ab eis, neque eorū sceditatem & deformitatem videre sustinet. Et quā-

quam pro sua misericordia immēstrate iram suam, & odium in ipsos mirum in modū hinc attemperat, et patienter, & longanimitate eorum impietatem ad tempus fert, & cum iratus fuerit misericordiae suae recordatur, ut velut grauatē, & cum dolore de illis videatur vltionem sumere, tamen tandem obstitatos, & pertinaces irremediabilibus addicit pro suis demeritis poenis, & latur dispersens eos. Hoc autē tantum, & tam graue malū, quodque in primis, & super omnia lugendum est in peccatis, aufert primō iustificatione: reconciliantur enim Deo peccatores cum ab eoiustificamur. Et hoc beneficium Paulus expressit dicens: Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filii eius, multo magis reconciliati salui erimus in vita ipsius. Et alibi, Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. Quantum autē, & quā incomparabile sit istud beneficium, non solum ex malo cui opponitur, quod grauissimū est omnium malorum, & ex bonis quae ex eo sequuntur, quae statim aperiemus, manifestum esse potest, sed ex seipso, si bene aduertamus, facile possumus percipere. Quis nō magnificat in gratia esse sui domini, sui parentis, sui praelati sui principis, sui regis? Quid sunt autē oēs prelati, et principes, si ad regē & dominū dominantium, & ad illum patrē misericordiarum, optimum, sapientissimum, & potentissimū, ex quo omnis paternitas in caelo, & in terra, conferantur: Omnes gentes, quasi non sint, sic sunt coram eo, et quasi nihilum et inane reputatae sunt ei. Crescit verō hoc beneficium nō parum ex eo quod ingratissimum, & immeritis, & omnino indignis confertur: nam quantum minus mereatur aliquod beneficium qui illud recipit, tantō probatur benignitas, et liberalitas illud conferentis esse maior. Auet & illud hoc beneficium, quod non solum redeunt peccatores dum iustificamur in gratiam cum Deo, sed in eam gratiā redeunt, quae propriis filiorum, et amicorū est. Recipit sic benignē Deus peccatores reuertētes ad se, et ita viscera misericordiae suae illis aperit, ut et filiorum, & amicorū suorum nomine mox honorificet, neque dedignetur, filios et amicos appellare, qui paulo antē ipso contempto patrem alium sibi elegerant, et foedus cum ipsius inimico pepigerant: Vos, ait, amici mei estis, si feceritis quae praecipio vobis. In quae verba pulchre Gregorius, O quāta est misericordia conditoris nostri, serui digni non sumus, & amici vocamur, quanta est dignitas hominum esse amicos Dei.

De

De secundo beneficio iustificationis.
Cap. VII.

De tertio bono iustificationis.
Cap. VIII.

Beneficiū, 2.
iustificationis.
Lib. 14.

Secundum beneficium quod in se claudit iustificatio nostra, est remissio peccati quoad poenam totam debitā vel peccato, vel saltem quoad poenam eternā sequitur quodcumque peccatum mortale reatus ad poenas damni & sensus aeternas, ut infra docebimus ex scripturis: non est enim inane, neque parū formidandum odium Dei, neminem odit sine magno ipsius damno. Et primō quidem quia peccatores auerentes se à Deo propter inobedientiam, & ingratitude suam, atque impudenciam & turpitudine secutum ex peccato indigni sunt, qui ad Dei cōspicū & pulcherrimam, & mundissimā ciuitatē Ierusalē admittantur miserando, ac perpetuo exilio dānantur, reique sunt carendi in aeternum & visione Dei, & societate sanctorū. Deinde verō quia creaturas perperam amarunt, ut torqueantur à creaturis, & pugnet orbis terrarū cōtra insensatos ad perpetua, & nūquā terminanda gehennalis ignis tormenta obligatur, quibus cōparata quae cumque hic nos affligūt, plecta potius sunt quae via tormenta. Et hoc sequitur vermis ille qui nō morietur, sed damnatorum omnium conscientias crudelissimē semper excarnificabit. Huiusmodi malis accedet societas omnium malorum, & totius nequitiē mūdi, & habitatio supra quam dici potest pessima, ubi nullus ordo, nulla letitia, nulla pax, nulla quies, sed sempiternus luctus, sempiternus horror, sempiternus dentium stridor, sempiterna iurgia, sempiterna maledictiones, & blasphemiae. Ab his autē omnibus terribissimis, & grauissimis malis liberat hoc secundum beneficium iustificationis: quos enim in suam gratiā recipit Deus, ab horum omnium reatu eripit. Vnde & Paulus saluos esse ab ira per Christū pronunciat omnes Deo reconciliatos, & per profectō nō erat, neque omnino, saltem secundū legē Dei fieri poterat, ut alicui tantorum malorum quaeque Deus in solis peccatores, & sibi inimicos parauit, obnoxius esset, qui iustificatur à suis peccatis, & in gratiā ipsius redit: atque ideo mox ut aliquem Deus iustificat, & sibi reconciliat, vel et omnē poenam debitam pro peccatis cōdonat, ut in baptismo, vel certē à reatu poenā aeternae absolvit, licet propter debilitatē, & imperfectiōnem poenitentiae qua ad ipsam plerumque redeunt peccatores, eos illos relinquit, & obnoxios aliquibus poenis repositibus, vel hic, vel in purgatorio ab eis exolucendis.

Ro. 5.

Tertium beneficium annexum iustificationi est renouatio interioris hominis. Deturpan animam peccata, maculant, fordidant, fragilem, & tardam ad bonum instabile, & procliuem ad malum, debilem ad resistendum tentationibus efficiunt, & eam languere vsque ad mortem faciūt, ne currat per viam mandatorum Dei, ne alacris sit, ne hilaris, ne laeta, ne quiescat, ne somnum dulcem vnquā capiat, sed rugiter flamma suorum vitiorum exstiter, ardeat, & sibi ipsi displiceat. Vnde & à sanctis doctoribus, nunc lepro, nunc paralyti, nunc hydropsi cōparantur. Et libertatem etiam spiritus peccata auferunt, & damoni, & mundo, & carni, & sibi ipsis, hoc est, ipsis nostris prauis affectibus nos subiciūt, & duris vinculis & cōpedibus mellas nostras animas constrictas, in seruitutē plus quā ferream, & Aegyptiacam cōtrahunt, hebetat & aciem nostrorum sensuum ne audiamus voces, & inspirationes Dei, ne videamus mala, quae nobis imminēt, ne trahamur post dūm odore fragrantissimorum exēplorum quae nobis sancti praebuerunt, ne gustemus quae suavis est dñs, ne sentiamus flagella quibus excitamur ad poenitentiam. Expoliant insuper nos peccata diuitiis spiritalibus donorū, & virtutum, expoliant honore, decore, & bona fama, nudos nos pauperes, viles, a biectos, infames, & steriles bonis operibus constituunt. Aurum tollunt sapientie, colorem optimum charitatis exterminat, lapides pretiosos virtutum dispergunt, aut certe obnubilat & obscurat. Pacem cōscientiae, & letitiā expellunt, calorem & feruorem spiritus eliminant, & horrendos nos reddunt, & fortidos in conspectu Dei, & sanctorum suorum. Et tandem impletur illud quod olim iugebat Ieremias, Filii Sion inelyti, amisti auro primo, reputantur in vasa testea. Qui vescebatur voluptuosē, intereūt in viis, & qui nutriebantur in croceis, amplexantur stercora. Cādidioreni niue, nitidiores lacte, & rubicundiores ebore antiquo, saphiro pulchrior: denigrata est super carbones facies eorū, & non sunt cogniti in plateis: adhaesit cutis eorum sibus, aruit, & facta est quali lignū. Cumque tot & tam graua mala nobis concilient peccata, quando nos Deus iustificat, non contentus est pro sua incomparabili benignitate, & humanitate, nobis peccata remittere, & ad suam gratiam tot malis obnoxios recipere, nisi etiam miseris incommo-

Beneficiū
iustifica-
tionis.
Dñs ex
peccatis.

Thren. 4.

D
rio

DE DESCRIPI. IVSTIF. ET NECESSIT. BAPTI.

derim, quam alioqui essent etiam ceteris omnibus paribus. Placent namque suo modo opera bona iustorum hominum patri caelesti propter istam eorum unionem, & connexionem ad Christum, sicut opera Christi, & ab eo velut sui ipsius filii quodammodo censentur, & acceptantur. Sicut enim Paulus dicit, Viro ego, iam non ego, vivit verum in me Christus: ita iusti dicere possunt, mereor ego, iam non ego, mereatur verum in me Christus, satisfacio ego, iam non ego, satisfacit verum in me Christus. Et alioqui nihil in re responderet huic tam frequenti metaphora, & in scripturis, & in doctoribus sanctis, neque ex ea excitari debuissent iusti ad servandum & tuendum suam iustificationem, & agendum pro ea iuges gratias, sed duntaxat ex hoc quod sunt in gratia merito Christi. Et re vera si ita esset, neque verum incorporaremur Christo spiritualiter per fidem, neque cum iustificamur, verum ut praedicant scripturae, & tota ecclesia, officieremur spiritualiter viam membra ipsius, neque ipse esset proprie nostrum caput spirituale.

Galat. 2.d

4. beneficium iustificationis

Quantum beneficium, quod in se continet nostri iustificationis, vel sextum potius; si cui magis placeat coniungere ab aliis lapsus gratuitum, & unionem vivificantem cum Christo, est acceptatio, vel ius ad vitam aeternam. Proposissimum namque Deus noster ad misericordiam, ad beneficentiam, ad benignitatem, sicut omnes peccatores reos esse voluit aeternarum poenarum, ita omnes iustos ius voluit habere aeternae vitae, & gaudiorum aeternorum. Et cum potuisset remittere liberum hominibus peccata, imo & iustos facere illos, & in amorem suum recipere quin ad visionem sui, & fruitionem acceptaret, noluit remittere peccata quin iustificatos amaret, noluit amare, quin amicos faceret & filios, & ex consequenti vitam aeternae heredes: & haec est spes, quae exhilarare debet omnes iustos, & in omnibus suis angustiis, & tribulationibus vehementer eos consolari. Quantuncumque enim viles, abiecti, & despecti sint mundo, quantuncumque grauibus angustiis, egritudinibus, laboribus, penuriis, persecutionibus, passionibus, & tentationibus obnoxii, tamen grati sunt & chari Deo, amicique, & filii ipsius, & ius habent certissimum, & non improbabile, ut cum hac vita defuncti fuerint, angelorum intersint choris cum beatissimis spiritibus

gloriae conditoris assistant, praesentem Dei vultum cernant, & in circumscriptum lumen videtes nullo mortis, aut alicuius alterius mali metu solliciti, in corruptionis, & felicitatis perpetuae munere latentur. Et hoc tantum ius coeleste qui iustificatione nostram aperuerunt nobis Ioannes, & Paulus. Ioannes declaravit datam nobis potestatem per fidem, ut fiamus filii Dei, Paulus vero subinfert: Si filii, & haeredes, haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi, si tamen copatimur, ut & coglorificemur. Existimo enim quod non sunt condignae passionis huius temporis ad futura gloria, quae revelabitur in nobis. Et alibi ait, Id enim quod momentaneum est, & leve tribulationis nostrae supra modum in sublimitate aeternae gloriae pondus operatur. Et mox subdit: Scimus quoniam si terrenalibus domum nostram huius habitationis dissoluatur, edificatio nem habemus ex Deo domum non manufactam, sed aeternam in caelis. Et in evangelio sub nomine vitae aeternae saepe nobis eandem gratiam Christus expresserat. Est forsitan Deus noster, ut aliqui tepide, & parum amantes quos amant parca, atque invidie honorantes, quos sciunt dignos honore longe ista sunt ad divinae bonitatis & charitatis. Omnes profecto iustificatos ad praemia aeterna & incomparabilia amat, omnes sui participes, & sibi arctissime familiares vult facere, nihil illis invidet, nihil eis subtrahit, se totum & videndum, & fruendum ipsis cum tota sua curia benignissimè, & amantissimè impartiri cogit. Potest scripturarum studiosus non obsecrare ista omnia adumbrata perspicere in illis quae olim Deus per Moysen promisit Israelitico populo, si quidem servaret mandata ipsius. Et quia ista tam grandia, & tam magnifica beneficia in se claudit iustificatio, merito Augustinus in illa verba Ioan, Et maiora horum faciet, iustificationis opus creationi caeli, & terrae antefert. Et nisi ita esset, non ei tantis laboribus nostra iustificatio extitisset, non pro ea tantos sudores, & angustias tolerasset, non sanguinem pro ea effudisset proprium qui vno verbo mundum hunc condidit, neque eos deberemus ei maiores gratias pro redemptione & reparatione nostra quam pro creatione.

Peccati incommoda, & bona iustificationis expressa in parabola filii prodigi. Cap. X.

Ut tenacius ista omnia beneficia iustificationis, quae statim explicuimus, memoriis nostris herent, & apertius possiat ab oiqui-

Gregor.

Ioan. 1. b Ro. 8. c

1. Co. 4. d

2. Co. 5. a

Ioan. 3. Matt. 19. Luc. 12.

Deut. 28.

August. Ioan. 14.

Luc. 15.

Reverso in se.

Visto patris. Plal. 118.

Matt. 16. g

Pater misericordiam. Sedulitas patris.

omnibus intelligi, libet ea ceu in tabula aliqua descripta, & depicta, in parabola filii prodigi monstrare. Mirificè namque in illa ea omnia nobis Christus expressit, ac velut digito demonstravit, cum ille dicitur relicto patre peregre profectus esse in regionem longinquam, ubique dispersisse substantiam cum meretricibus, & coactus egestate & fame miserabili se servienti addidisse, ut pasceret porcos, neque ea servitute obtinere potuisset sibi vel aliquas quas porci pascebant, quibusque ipse maxime saturari cupiebat, miseria utique peccatoris nobis delineata est. In recessu filii a patre ex voluntate, & petitione ipsius filii agnosce discessum liberum & voluntarium peccatoris a patre caelesti, & separationem illius ab eo qui neminem deserit, nisi prius ipse deserat. In profectioe in regionem longinquam, quaeque maxima diexata est fame, cognosce reatum multarum miseriarum, & potissimum perpetue carentie visionis Dei in terra horroris, & vastae solitudinis, ubi diues epulo neque aqua potuit habere qua refrigeraret linguam suam. In dispersione substantiae, egestate, servitute, fame, derisus interioris hominis, & mala, quae ea sequuntur, nobis significatur. Vbi verum in se reversus filius hic prodigus, & miser in qua erat contemplatione, & abundantia domus paternae recordatione permotus deliberasse describitur ad patrem redire, & illius misericordiam implorasse, quid aliud quam coactus peccatoris redeuntis ad Deum nostris oculis subicitur? Sed quae statim post haec subduntur graphicè profecto docet quemadmodum Deus peccatores ad eum revertentes iustificet, & quae illis beneficia largiatur. Vidit, inquit, illum pater ipsius, cum adhuc longe esset, vidit oculis misericordiae. Vidit aspectu illo quem perebat David dicens, Aspice in me, & miserere mei. Vidit quae nihil fallere potest, qui quae sollicitudine filiorum suorum etiam cum ab eo errat, non profusus abiicit. Vidit in se reversum, & surgere, & ad ipsum reverti deliberante. Neque enim ille in se reverti, & tam sancta vota concipere potuisset, nisi eum ille aspexisset, qui intuitu suo Petrum ad amarum suum negationis poenitentiam excitavit. Sed vidit adhuc longe agere, quia non sufficiens conatus omnes nostri viri nos iustificet, & Deo reconciliet, verum quod deest nobis, ipse benignissimè supplet. Subditur, Et misericordia mortis est. Ab ipsius misericordia, & non a iustitia profluit nostra iustificatio, sustinere non potuit pater misericordiarum tantam sui filii amaritudinem, Et accurrens cecidit super collum eius. Accurrens dicit, quia non est lesta, neque tarda divina miseri-

Reclina-

Osculum

Gen. 27. d Cant. 1.2

Vestimentum. Stola prima.

Anulus. Osce. 2.

Calceamenta

Vitulus.

Filii nomen.

Epulum

runt gaudere, Gaudium enim est in cœlis super cuiusvis peccatoris iustificatione. In misericordia igitur affectu, in accursu ad subueniendum, in reclinacione super collum & osculo reconciliatio Dei cum peccatore, & cōdonatio delictorum ipsius designantur. In indumentis & ornamentis renouatio interioris hominis exprimitur. In maceratione vituli saginati incorporatio in Christū, & fructus pansionis ipsius ostenditur. In nomine filii, & in epulis, & gaudio, hereditas vitæ æternæ, & ius ad sempiterna gaudia indicatur.

Quid in re ipsa iustificatio Cap. II.

Duplex iustificatio prima & secunda.

EX dictis facild est colligere quid sit in re ipsa iustificatio, sed quo apertiora sint omnia, distinguenda est duplex iustificatio a doctoribus posita. Intermitit enim doctores primam acceptionem iustificationis supra positam tanquã parum necessariam propositam. Et cum quis iustificatur secundo modo, hoc est, ex iniusto fit iustus, illam iustificationem vocant primam: cum autem quis iustificatur tertio modo, hoc est, ex iusto fit iustior, eam iustificationem vocant secundam. Et iustificatio quidẽ prima passiuẽ capta, sic potest aprẽ & breuissimẽ definiri, quã describi. Iustificatio prima est mutatio quædam supernaturalis, qua quis ex iniusto fit iustus, iustificatio vero prima actiuẽ capta, est actio quædam admirabilis, & supernaturalis, qua Deus aliquem ex iniusto facit iustū. Fieri autem ex iniusto iustū dicimus, vt ex precedentibus patet, cum quis ex iniusto & ingrato Deo fit ei charus, & amabilis, ex inimico amicus, ex impio pius, ex prauo, & peccatore rectus, & sanctus, ex immundo & inquinato mundus, & purus, ex seruo peccati, & filio dæmonis, & reo æternarum pœnarum, seruus iustitiæ, filius Dei, heres regni cœlorum. Iustificatio verò secunda passiuẽ accepta sic breuiter potest definiri, est mutatio supernaturalis, qua quis ex iusto fit iustior, hoc est, qua quis ex grato Deo, & amico fit gratior, & amicitior ipsi, & ex recto, pio, mundo, & sancto & accepto ad vitam æternam, fit rectior, mundior, sanctior, & magis pius, & acceptus ad maiorem gloriam. Actiuẽ autem accepta iustificatio, est operatio, qua ista in nobis Deus perficit. Siue autem hoc fiat per augmentum gratiæ, & virtutum, siue etiã sine illo per voluntatem Dei, & peculiariorẽ, & maiorem, & intimiorem illapsum spiritus sancti, nihil refert ad propositum distinctionis, & obcurare illas possit verius quã

Definitio quid rei iustificationis prima

Definitio quid rei iustificationis secundæ

Iustificatio actiuẽ

perspicuas facere, ac propterea his contenti pro expositione descriptionis iustificationis ad explanandam necessitatem baptismi, quã patres in secunda parte huius. 4. cap. tradiderunt, transibimus.

Baptismus non solum necessarius, sed etiam preceptus. Cap. XII.

QVia primum remedium exterius iustificationi nostrẽ a Deo prouisum, & sicut communiter dici solet, prima tabula post naufragium misero homini derelicta baptismus est, prudenter sancta synodus post expressam descriptionem iustificationis, mox ad eam necessarium esse exposuit baptismum in re, vel voto. Et ex hac diffinitione tria digna notatu possumus colligere. Primum est, baptismum omnibus esse non solum necessarium, sed etiã preceptum. Secundum est, iustificari posse adultos, imò etiã saluari abq; baptismate in re, siquidem votum illud suscipiendi habeatur. Tertium est, non posse tamen paruulos iustificari sine baptismum in re, vel martyrio. Quoniam verò tria hæc non parũ fuerunt hoc tempore controuerã, placet de eis aliquantulum serotum diliterere, & sententiã patrum firmissimis argumentis munire. Et quidem primum horum nempe baptismum, non solum esse necessarium, sed esse etiam in precepto, sic vt quibus idoneẽ est predicatus, si non baptizentur cum possunt, non ob aliam tantummodo condẽnentur peccata, sed etiam quia non baptizantur, his possumus argumentis docere. Primum. Nisi baptizata esset in precepto, saluari possent sine illo, & sine illius voto qui antẽ susceptũ baptismum iustificati essent, siue sanctificati fuissent in vtero suarũ matrum, siue iustificati essent per sacramentũ circũcisionis, aut per aliquẽ bonũ motũ in Deũ. Nemo quippe acquirit iustificationis gratiã perdit nisi ob transgressionẽ, vel omissionẽ aliquiũ precepti, & nemo excluditur a regno cœlorũ nisi propter peccatũ. Itaq; si nõ est in precepto, ex cõsequẽti dicendus est, neq; esse omnibus necessarius. Illa etiã verba Christi, Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit, &c. apertissimẽ hoc idẽ ostẽdunt. Vbi utiq; nãque scriptura simile pœnã cõminatur, doctores omnes intelligunt subesse preceptũ: & aliã neq; penitentiã actualis, neq; sacramentũ cõfessionis erit in precepto, imò nulla prorsus erit via probandi aliquod esse preceptum, vel prohibitum. Quã ratione enim quis dixerit baptismum non esse in precepto, non obstantibus istis verbis, dicit & alius neque penitentiã esse in

Tria notã da de bap.

Baptismus est in precepto.

Ioan. 3.

arg. 1. Io. 20. f. Gala. 5. Eph. 5. 1. Cor. 6.

precepto, etiam si Christus dixerit, Nisi penitentiam egeritis, omnes similiter peribitis, & cõfessionem non esse necessariã etiam si Christus dixerit, Quorum recitaueritis, retenta erunt, & opera carnis non esse prohibita, etiam si Paulus de illis absolũtẽ dixerit: Quoniam qui talia agit regnũ Dei non assequentur. Quod si ex illis verbis Genesis, Anima cuius præputiũ caro circũcisa non fuerit, peribit, de populo suo optimẽ colligitur ex precepto domini fuisse circũcisionem conferendam tam paruulis, quã adultis, cum non minus generaliter & indistinctẽ, neque sub minori pœna indicatur omni sexui & etati baptismus in his verbis, etiam illa debent censeari esse preceptum domini. Et hoc argumento vtitur Innocentius tertius in cap. Maiores de baptismo, & eius effectu, vt probet baptismum esse & paruulis, & adultis conferendum. Ad hæc pœna mortis tẽporalis adiecta legibus veteris testamenti indicabat, vt cõmuniter dicunt doctores, eas esse preceptiuas, & obligare sub mortali. Et idẽ modo cõmuniter sentiunt doctores de legibus ciuilibus. Idẽ etiã omnes intelligimus in preceptis ecclesiasticis quãdo eis adiecit pœna ex cõmunicationis ipso facto, vel latẽ sententiæ. Ergo pœna mortis æternæ, & exclusio a regno cœlorum adiecta his verbis, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, multò magis indicabit baptismum esse in precepto. Præterea. Si dixisset Christus, Si vis ad vitam ingredi suscipe baptismum, hoc satis esset, vt intelligeremus baptismum esse in precepto, & aliã inualidẽ omnes, & hæc etiam sancta synodus inferius probaret necessitatem mandatorum ex illis verbis, Si vis ad vitam ingredi serua madata: ergo cum apertius significetur istis verbis, Nisi quis renatus fuerit, &c. necessitas baptismi, quã illis, Si vis ad vitam ingredi, baptizare, etiam hæc cõfendã sunt indicare preceptum. Insuper. Ista verba aperte indicant necessitatem baptismi ad consequendum regnum cœlorum, ergo etiam necessitatẽ precepti: omne enim quod est necessarium ad consequendum salutẽ & vitã æternã, necessarium etiam est necessitate precepti, & aliã precepta domini non sufficienter ad perducendum nos ad beatitudinem, quod est cõtra illud, Si vis ad vitam ingredi serua madata. Et si id quod est necessarium ad euadendum mortẽ corporalem, est necessarium necessitate precepti, & qui illud non sibi applicaret cum cõmodẽ posset, censeretur homicida sui, & nouo peccato peccare, quanto magis hoc est cre-

arg. 3. Gene. 17.

Inno. 3.

Arg. 4.

Arg. 5.

Matt. 19. c.

Arg. 6.

dendum de illis quæ necessaria sunt non bis ad euadendum mortem æternam, & assequendum vitam sempiternam? Non magis, neque tantopere cõmendata nobis est a Deo salutẽ corporalis, ac spiritalis, neq; magis tenemur ad tuendum & querendum salutem corporalem, quã spiritalẽ. Quod si, vt paulò antẽ diximus, non potest necessarius esse omnibus baptismus ad consequendum regnum cœlorum, nisi etiam sit in precepto, cum ex his verbis clarum sit necessarium esse omnibus baptismum ad consequendum regnum cœlorum, neque in hoc vel minimus sit tergiversandi locus, constabit vtique ex eisdẽ esse illum omnibus in precepto. Sunt quidem ista argumenta meo iudicio ad eò fortia, & firma ad probandum ista verba euangelica preceptum inducere, vt non dubitem vel hoc vno argumento potuisse patres diffinire aperte & incunctanter baptismum esse in precepto. Et vel hoc vnum satis esse potuit, vt inquisitores hereticæ prauitatis meridẽ in nostra Hispania cõegerint quendam virum alioqui doctum retractare, quod publicẽ asseruerat, & prædicauerat, nempe baptismum necessarium esse omnibus, sed nemini esse in precepto, neque quenquam damnari quia non fuerit baptizatus, sed duntaxat propter alia peccata. Et quãquam ex hac patrum diffinitione satis idoneẽ confutari potest hic error, tamen ex superabundanti possumus cõtra illum inducere canonem quintum de baptismo in septima sessione huius synodi promulgatum, qui sic habet: Si quis dixerit baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit. Quibus verbis satis indicantur patres baptismum esse in precepto: liber enim erit, si nõ sit in precepto. Neque obstar, quod statim adiecerit, hoc est, non necessarium ad salutem, nam ista minime adiecta sunt, vt sub disputatione relinquere, an baptismus liber esset, an potius in precepto, sed addita sunt, quoniam satis est baptismum esse necessarium vt credatur baptismus non esse liber, sed in precepto. Et vel inde hoc ipsum confirmare possumus, quia non minus tenetur quisque sibi in spiritali, quã in aliis: pastores verò, & prelati ecclesiæ tenentur baptizare paruulos non baptizatos in articulo mortis constitutos. Et pater hoc ex Pelagio Papa ad Gaudentium. Et Basilius expressẽ dicit preceptum domini fuisse illa verba, Baptizantes eos, &c. Parentes etiam tenentur curare vt filii sui baptizentur, imò quilibet qui possit, ad hoc

Arg. 7. C. Multi de cõfess. d. 4. Bas. lib. 1. de Bap.

Ecel. 17. b obligatur, vbi aliàs paruulus moriturus esset
Matt. vlt. sine baptismo: vnicuique enim madauit Deus
Ambros. de proximo suo. Et sicut qui videret paruulū
Hu. 3. in fame pereuntem, teneatur sub mortali eum
Pelag. **Arg. 8.** pascere, iuxta illud Amb. Pasce fame morien-
 tem, si nō pauisti, occidisti: ita reus esset vitæ
 illius spiritalis, qui non eum baptizaret in ta-
 li casu. Verus sententia est, dicit Hiero. homi-
 cidam esse eum, qui cum possit hominem de
 morte liberare, non liberet. Et tandem. Cor-
 rectio fraterna est in præcepto, vt omnes fatē-
 tur, quando illa est necessaria proximo, idēq;
 est de consilio, & de doctrina aliis necessariis
 ad salutem ipsius spiritalē: non minus autē
 quilibet tenet se diligere in spiritalibus quā
 proximū. Cū ergo baptisimus necessarius
 sit ad consequendum vitam æternam, vt per
 spicuum est ex illis verbis, Nisi quis renatus
 fuerit, &c. iure naturali & ex præcepto chari-
 tatis quam nobis debemus, teneamur dare
 operam vt illum suscipere, etiam si ex iu-
 re diuino positum tantum esset necessarius,
 & non præceptus. Quare meritō Augu. de
 Cornelio ita scribit: Si iam spiritu sancto acce-
 pto Cornelius baptizari noluisse, contemp-
 tu tanti sacramenti reus fieret. Et statim ex
 verbis Christi, Nisi quis renatus fuerit, &c.
 colligit etiam bonis catechumenis deesse bap-
 tismum ad regnum cælorum. Et Bernardus
 in epistola. 77. aperte dicit vnum & præ-
 ceptum ex præceptis esse præceptum bap-
 tismi. Et Hugo. 2. de sacramentis parte. 6. ca.
 5. & san. Thom. & communiter scholastici
 vt certum tradunt esse præceptum. Atque
 hanc possumus inferre contra magistrum d.
 2. 4. omnes baptizatos solo baptismo Ioā-
 nis obligatos fuisse ad suscipiendum Chri-
 sti baptismum, siue crediderint tunc in san-
 cta trinitate, siue non. Et eadem est ratio de
 omnibus sanctificatis, atque etiam de beatif-
 sima virgine, vt aliàs Deo dante indubita-
 tum faciemus.

De. conf. d. 4. Non dubito.

S. Thom. 3. p. q. 68. art. 1. in. 4. d. 4.

Bernar.

De tempore quo baptismus cepit esse in præcepto. Cap. XIII.

Cum tamen dicimus omnibus fuisse necessarium, & in præcepto baptismum, intelligendum hoc est cum ea limitatione, quæ adiecta est huic conclusioni, vt cum post euangelium promulgatum. Nulla quippe lex positua antē suam promulgationem quenquam obligat. Et cum ista limitatione tradit hoc vbi supra Bernardus his verbis: Porro in maiori ætate quisquis post vulgatum vbiq; baptismi remedium renuit iam baptizari, origi-

nali maculæ addit, & ex proprio crimen superbiæ duplicem secum portans iustissimè dā nationis causam si sic de corpore exire contigerit. Hęc Bernardus. Dubitari tamen hic meritō potest de qua promulgatione intelligēda est hęc cōclusio, de publica & solēni, an etiam de priuata, et si de solēni, an de solēni in toto orbe, an de solēni in vnaquaq; ciuitate. Et quidē antē solēnē promulgationē huius præcepti factam in die pentecostes non videtur quicquā fuisse obligatus ad suscipiendum baptismum. Et ita pro constanti, & certo tradunt doctores scholastici in. 4. d. 3. vel. 4. Absurdū quippe est, vt quod sciri non poterat antē quā audiretur, prius exigeretur quā notum fieret. Dicebat quidem tempore Bernardus. ab eo tempore præceptum baptismi necessarium fuisse, & obligasse omnes, quō Christus dixit, Nisi quis renatus fuerit. Sed eum optimē redarguit vbi supra Bernardus. Si enim ita fuisset, ferisset iudex antē quā minatus esset, & non cuius vehemēter hoc præceptum mundo, atque illum impleverit peccatoribus, & condemnatis, prorsus que infelicitissima fuissent illa tempora, quia sine bapt. saluari non poterant, & tamen eum suscipere nemo penē valebat, quia omnes ferme illum ignorabant. Itaque necesse est illa verba, Nisi quis renatus fuerit, &c. et illa: Oportet vos nasci denuo, ad tempus solēnis promulgationis sub præcepto referre. Neque videntur apostoli hęc solēniter baptismum promulgasse antē diem ascensionis dominicæ, quo iussu sunt ire per vniuersum mundum, & baptizare omnes gētes. A die verō pentecostes, quo solēniter cepit prædicari baptismus, vt necessarius ad salutē, cepit quoq; esse in præcepto, & ex eo die tenebatur eū suscipere oēs ciuitates, oia oppida, oēs vici, vbiq; sic solēniter et ea autoritate prædicabatur, vt audientes teneretur ad habere fidem prædicatibus, & omnibus illis necessarius fuit in re vel in voto: illis autē apud quos non sic solēniter innotescbat, nō erat interim in præcepto secundum doctorem subtilem. Ex quo consequens est, hęc et ipse infert, non simul omnibus fuisse in præcepto, sed prius quibusdam, & posterius aliis, perinde ac progressu temporis prius in vno loco, & posterius in alio prædicabatur, et propagabatur lex euangelica. Et videtur valde probabilis hæc sententia antē solēnē promulgationem factam in toto orbe. Lex quippe lata ab imperatore pro omnibus suis regnis non censetur obligare quodcumque regnum ei subditum, quia solēniter esset promulgata in vno:

1. propo.

Actu.

2. Propo.

3. Propo. Sco. in. 4. d. 3. q. 4. arg. 1.

in vno: non enim obligat antē solēnē promulgationem, & non videtur solēniter esse promulgata in omnibus regnis, quia sit promulgata in vno, post solēnē tamen promulgationem baptismi in toto orbe, quantum quæsitio sit de nomine, non videtur tamen negandum quin omnibus sit in præcepto, sicut illi excusentur per ignorantiam inuincibilem, quibus nondum est solēnitate debita promulgatus & prædicatus. Et ipse doctor subtilis generaliter alibi dicit, omnes teneri ad baptismum post vniuersalem promulgationē: quare quod paulo antē ex eo citauimus, intelligendum est antē solēnē promulgationem in toto orbe. Et ne quispiam dubitet probari potest nunc omnibus esse in præcepto, etiam illis quibus nondum innotuit. Primò. Omnibus est modo necessarius in re, vel in voto, vt supra ex verbis Christi, & ex ista patrum diffinitione collegimus. Secundò. Tenentur omnes dare operam modo, vt sciant hoc præceptum, neque excusantur sicut antē solēnē promulgationem qui non conantur illud scire. Tertio. Excusari dicimus per ignorantiam inuincibilem, qui non baptizatos, quia nondum audierunt se ad id esse astretos: excusatione verò non indiget, nisi qui prætermittit id ad quod tenetur. Quarto. Aliàs nullo tempore, nisi propesimem mundi obligare omnes præceptum baptismi. Nō enim antē id temporis prædicabitur euangelium regni in vniuerso orbe, vt colligitur doctorum ex illis verbis Christi apud Matthæum, Et prædicabitur euangelium hoc regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gētibus, & tunc veniet consumatio. Quinto. Præcepta postriua, & ciuilia, & ecclesiastica obligant omnes subditos, etiam illos quibus non innotuerunt, quiq; ea ignorant inculpabiliter postquam sunt solēniter promulgata in terris illis, quibus indicuntur, & aliàs nunquā ignorantia inuincibilis quenquam excusabit à transgressione eius, ad quod tenetur. Et solēnē quidem baptismi promulgationem toto in orbe factam intelligimus, cum in præcipuis orbis ciuitatibus & prouincijs ab apostolis & eorum discipulis annūciatus, & idoneis testimonij confirmatus fuit. Et ea facta est anno ab aduētū Spiritus sancti vigesimo, aut ad summum trigesimo vt asserit Chrysostomus. Atque hæc sufficiunt ad necessitatē baptismi confirmandum.

4. propo.

Sco. d. 2. q. 2. & d. 4. q. 6. 4.

Pri. ratio.

2.

3.

4.

Math. 24.

5.

Ho. 76. d. Matth. 24.

Adultis nonnunquam sufficere ad salutem votum baptismi. Cap. XIII.

Cum patres in hoc capite dixerunt translationem ab statu peccati in statutū gratia fieri non posse sine lauacro regenerationis aut eius voto, satis his verbis, aut eius voto, innuerunt non esse necessariam ad salutem susceptionem baptismi in re, sed satis esse susceptionem baptismi in voto, quādo nō contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit susceptionem in re. Quia verò quidam de hoc subdubitare visi sunt, & illud submurmurabant in concilio, in euangelio nihil scriptum esse de voto, sed tantum de re baptismi, diffinitionem istam concilij consonam esse scripturæ, & traditioni vniuersalis ecclesiæ, & sanctorum, his possumus approbare. Ambrosius de Valentiniāno scribit: Quē regeneraturus eram, amili, veruntamen ipse gratiam, quam poposcit, non amili. Idem docuit ex autoritate Cypriani Augusti, de vniuerso baptismo lib. 4. contra Donatistas, & fere aliās, & in quendam qui asseruit neminem posse saluari sine baptismo. Idē & validis argumentis comprobant (ep. 77. Ber. & Hug. 2. de sac. per. b. c. 7. & hoc in. d. 4. magister p. in dubitato asseruerat, & sequuntur scolastici theologi. Idem diffinitionem ex autoritate Ambrosij & Augustini Innocentius 3. Et textus ipse euangelicus hoc nobis satis insinuat. Tamen si enim dixerit Christus, Qui credide- rit, & baptizatus fuerit, saluus erit, non adiecit tamen: Qui vero non fuerit baptizatus condemnabitur, sed tantum addidit, Qui verò non crediderit, condemnabitur. Quo verborum temperamento insinuatum est nobis subesse posse aliquam necessitatem, qua intermissio baptismi nihil officiat salutem. Vnde & Paulus. Cor. 1. ait, creditur ad iustitiam, vt ostendat solam fidem & conuersionem in Deum posse sufficere, vbi baptismum, non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit. Sed cum Deus neminem obligauerit ad impossibile, quantum in euangelio nihil esset expressum de voto baptismi, lumen ipsum naturale satis nos docet, qd vbi baptismus ipse non est possibilis, vel iure differtur, nihil impedit nostram iustificationē defectus illius: Si. n. voluntas prompta est, se cūdem id quod habet, accepta est, vt ait Paulus. non secūdem id quod non habet. Hoc est. Non exigit Deus vt acceptet voluntatem nostram id quod non habemus, aut non possumus, sed vbi voluntas prompta est Deus vnū quēq; iuxta modum sui affectus, & facultatem, acceptat: affectum pensat magis quā effectum, & cor respicit se in eum conuertē-

Aug. 8. de ciuit. et u. p. leuit. 9. 84. Apostoli. de presb. non bap.

Mar. vlt. d.

2. Cor. 8. b.

tis, neq; opus requirit quod prestari non potest. Voluntas pro facto reputatur, ait ubi supra Bern. ubi factum necessitas excludit. Et si hoc in malis in dubitatu est, multo magis certum debe esse in bonis apud Deu, qui summa charitas, & summa misericordia est. Quod ne quispiam timeret ex aliquo tali defectu, vel baptismi, vel aliarum rerum quae sunt in praeccepto impediendam esse suam iustificationem, iam olim per Ezechielem prophetam nobis prae-nunciauit: Cum auerterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & fecerit iudicium, & iustitiam, ipse animam suam vivificavit. Et David eandem Dei misericordiam nobis explicuit illis verbis: Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam dño, & tu remisisti impietatem peccati mei. Noluit clementissimus Deus ex alia remundi iustificationem nosram pendere, quam ab eo, & nobis. Et si olim in lege naturae, & Moisaica, nullus erat ritus, nulla caeremonia sic necessaria vt defectus illius impedire posset iustificationem hominum, ubi ea propter articulum necessitatis intermitteretur, quantum minus est hoc credendum de tempore legis gratiae in quo Deus multo beneficentior in nos est, & interiora magis requirit, & acceptat quam exteriora? Non enim qui in manifesto Iudaeus est, teste Paulo, neq; qui in manifesto Iudaeus est, & circumcisio cordis in spiritu, non in litera. Porro si votum baptismi sufficere non posset ad salutem, nunquam ecclesia auderet catechumenis postulanti-bus baptismum, & iam idoneis ad eum recipienti-dum differre illum in statuta vsq; tempora: possunt enim occurrere multa, & occurrunt passim in vita quae illius susceptionem impediunt. Neq; intelligendum est necessarium esse ad iustificationem baptismum in re, vel in voto formali: nam sic necessarium non est, neque ad iustificationem, neque ad beatitudinem. Iustificari etenim quis potest, imò etiam saluari, prius quam nouerit necessarium esse ad salutem baptismum, fatiq; est ad salutem baptismum in voto vel formali, vel virtuali. Sicut autem formale habetur, quotiescunq; distinctè quis vult baptizari, ita votum virtuale est vel martyrium pro Christi fide, vel dilectio Dei super omnia, aut propositum seruandi omnia mandata diuina. Virtute enim continent baptismum, siue quia virtutem ipsius habent, sicut martyrium, siue quia ad illum suscipiendum inducerent, si suscipi posset eodem, vt dilectio Dei super omnia, & pro-

positum seruandi omnia mandata. Itaque nihil derogat haec patrum definitio privilegio martyrij, neque paruulorum, neq; adu-

De argumentis pro necessitate baptismi, Cap. XV.

O bice tamen contra haec possunt verba cap. 74. lib. De eccle. dogmatibus. Nun- illum catechumenum quantum in bonis operibus defunctum vitam aeternam habere excepto martyrio, ubi tota baptismi, sacramenta complentur. Sunt qui pie ista interpretantur in hunc sensum, vt non negetur sine baptismo, & martyrio posse quempiam saluari, sed hoc duntaxat asseratur, neminem absq; illis statim in caelum euolare. Sed cum simpliciter pronuntietur nullum talem vitam aeternam habere, neq; addatur mox, neq; statim, aut aliquid quod huic pie interpretationi ansam prebeat, mallem dicere in hoc, sicut in nonnullis alijs manifestè errasse Gennadiu, qui autor est illius libri, vt et sanctus Thomas in quotlibetis docet, quantum saepe falso inscribatur Augustino. Quare igitur Cornelio, antè quam quippiam nouisset de fide Christi, dicitur ab angelo, Mirte in Ioppem, & accersere Simonem, qui cognominatur Petrus, qui loquitur tibi verba, in quibus saluus eris tu, & vniuersa domus tua. Si his quae Petrus praedicat saluatur ipse, & domus ipsius, nondum ergo, sicut apparenter argumentatur Chrysostomus, habuerat suis operibus salutem, sed tunc iustificatus est, cum Petrus ei fidem Christi tradidit, & eum baptizauit. Habuit quidem Cornelius gratiam, & verè iustificatus est antè quam baptizaretur, sicut expressè asserit Augustinus in expositione inchoata super epistolam ad Romanos, & super Leuiticum, imò verè antè quam quippiam audisset de baptismo. Dum enim Petrus annuntiarer illi & ipsius domesticis Christum, neque quicquam de baptismo attingisset, quod quidem ex textu eluceat, cecidit Spiritus sanctus super eum, & omnes qui ei concioni intererant, & eandem gratiam dedit illis Deus, sicut dicit Petrus, quae & his qui crediderant iam dederat. Neq; solum habuit gratiam antè euangelizatum sibi baptismum, verum habuit illam, antè quam Petrus ei Christum annunciauerit, & prius quam ad eum venerit. Et sic etiam videtur Augustinus sensisse. Et id satis persuaderi potest, quia dicitur ab scriptura religiosus & timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper.

Eze. 18. et 33. P. sal. 31.

Rom. 2b.

Obic. 1. Obic. 2. S. Tho. Respon. 2. S. Tho.

Obic. 2. A. 1. et 2.

Chry. ser. 1. de fide, et lena. 8. c. 1. Rep. 1. q. 1. Iustifica. tus Cor. ante fide. Chry. Aug. in leuit. q. 84. A. 11. A. 10. Aug. c. 7. de praed. sanct. A. 10.

semper. Et angelus dixit ad eum, Orationes tuae, & eleemosynae tuae ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. Et Petrus ubi vidit religionem illius, & probauit obediētiam, & audiuit quae ei dixisset angelus, hinc orationem ad illum auspicatus est. In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente qui timer eum, & operatur iustitiam acceptus est illi. Quibus verbis satis indicatur acceptum fuisse Deo Cornelium, & ex consequenti iustificatū, antè quam quicquam ab eo audisset, & satis esse timere Deū & operari iustitiam, vt quicumque gratiam inueniat coram Deo. Et cum nemini facienti quod in se est, Deus neget suam gratiam, neque negauerit, profecto Cornelio quem ex praedictis testimonijis satis constat, fecisse totum quod in se fuit ad consecutionem gratiae diuinae, neque negauit alicui qui verè, & ex corde se ad eum conuerterit, & omnia ipsius mandata proposuerit obseruare, etiam si nihil nouerit de baptismo. Et angelus Cornelio salutem futuram cum domo sua dixit per ea quae audierat esse a Petro, non quod antè ea audita, & opera completa gratias Deo futurus non esset, quid enim absurdius? sed quia illa quae à Petro audierat, talia nouerat, vt salutem ei, totiq; domui ipsius prestare posset, ac verè allatura essent, necessariaq; esset ad salutem. Vnde etiam scire possumus, per seueraturum Cornelium fuisse in gratia iustificationis iam accepta, si non ei accessisset gratia fidei Christi, & baptismi?

Mortuos in etate infantili saluari non posse sine baptismo aut martyrio. Cap. XVI.

Cum autem concilium asseruit necessarium esse ad iustificationem baptismum in re vel in voto, satis insinuatum est dari nari paruulos si moriantur sine baptismo, siue in vteris matrum, siue etiam extra vteru. Nam ipsi, neque votum formale baptismi habere possunt, neq; virtuale. Et quaquam hic de iustificatione impij habetur sermo, & impij non dicuntur paruuli, quae enim posset esse impietas in eo, qui nondum rationis est caetera. Neque descriptio tamen iustificationis hic posita aequè conuenit paruulis, vt adultis peccatoribus. Et generaliter, & absq; vlla restrictione conclusio ista posita est. Translatio ab statu in quo homo nascitur filius primi Adae in statum gratiae, & adoptionis filiorum Dei, sic non potest post promulgatum euangelium

sine lauacro regenerationis, aut eius voto. Neq; vacat suo pondere quod haec conclusio statim firmatur ex verbis Christi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, &c. Quae verba generalia sunt, & omnes comprehendunt, & paruulos, & adultos, & de paruulis etiam exposita sunt à patribus in hoc eodem concilio in decreto de peccato originali, ac perinde ea intellexit Innocentius 3. & ex eis collegit & paruulos, & adultis conferendū esse sacrum baptismum. Verum enimvero Vnicuique referentem Vualdensi, de hac doctrina dubitauit. Et tempore concilij constantien. Gerson, his vero temporibus Caeteranus, pius putauerunt credere saluari paruulos decedētes sine baptismo, siquidem vel parentes eorum proipsis orent, vel aliquis benedictiones eis adhibeant, cum adhibere nequeunt baptismum. Et nominatim Caeteranus dicit, sub correctione tamen, baptismum in voto parentum cum aliquo exteriori signo, quale esset benedictio, seu oblatio ipsius cum inuocatione trinitatis, sufficere posse paruulis periclitantibus in vteris matris. Neque desunt viri & docti & catholici, qui eorum sententias pio quodam affectu tuentur, parum qui dem attendentes quid scriptura sacra, & ecclesia catholica de his iam statuerint, video quae & nos ne latius serpat hic error, sententiam patrum firmissimis communibus argumentis. Et primò quidem Christus ipse manifestè docuit, saluari non posse secundum legem communem paruulos nisi suscipiant baptismum. Ait enim: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c. Certè Christus regenerationem ex aqua hic requirit. Et cum aquam spiritui sancto coniungit, regeneratio nem ex s. s. nemini ostendit conuenire concedi, nisi re, vel voto regeneretur ex aqua. Certè Christus generatim, & in vniuersum loquitur, neq; quenquam excipit, sed paruulis, & adultis legem statuit communem, & quae ratione ab ea paruuli exciperentur, excipi possent & adulti. Quod si adultos, vt manifestū est, nullo modo licet excipere, neque licebit & paruulos: vt solus enim quis excipiat, cogetur concedere aliquem non renatum ex aqua & s. s. posse secundum legem communem videri regnum Dei, quod clarè contradicit, & aperte repugnat verbis Christi. Accedit his, quod cum baptismus loco circumcisionis substitutus sit à Christo, vt communiter tradit ecclesiastici doctores, verisimile non est ad solos adultos referenda esse haec verba Christi, cum ad paruulos clarissimè referantur verba illa

Ioan. 3.

Can. 4.

Inno. 3.

Com. 3. p. 1. Tho. q. 68. arg. 2. & 11.

Argum. 1.

Ioan. 3.

Argum. 2.

illa

Gen. 17. illa explicanda necessitate circuncisionis, **3. 21. ex** **Con. Flo.** Anima cuius præparatur caro. &c. Bis etiam & conclusa, & distincta est hæc doctrina in concilio Florentino, quo magis miror Caietanum, qui illud legerat, contrarium huius quod modo do stabilimus, tenuisse. Sed ne quisquam de eo quod dicimus dubitet, ipsa verba concilij hic subscribam, in instructione data Armenis de sacramentis sic legimus: Cum propter hominem mors introierit in vniuersos, nisi ex aqua & Spiritu sancto renascamur, non possumus, ut inquit veritas, in regnum celorum introire. In distinctione etiam de libris canonicis adhuc aperitur: Circa pueros vero propter periculum mortis, quod potest sæpe contingere, cum ipsis non possit alio remedio subueniri nisi per sacramentum baptismi, per quod eripiuntur à diaboli dominio, & in Dei filios adoptantur, admonet non esse per. 4. aut. 80. dies, seu aliud tempus iuxta quorundam oblationem sacrum baptismum differendum, sed quam primum fieri potest debet conferri, ita tamen quod mortis imminente periculo mox sine ulla dilatione baptizentur etiam per laicos. Et iam olim hoc distinxerant concilia episcopalia approbata à sede apostolica, ut refert **Aug. Epi.** **ad adaptat.** Aug. Sunt autem verba Innocentij, & Zazimi papæ, quæ refert Augustinus ista: Mortis transmissæ ab Adam chirographo nullus omnino natorum ante quam per baptismum liberetur, non tenetur obnoxius. Et ut agnoscas quantum in præterito fuerint Augustino distinctiones sedis apostolicæ, illis postis ita subdit: In his verbis apostolica sedes tam antiqua, atque fundata, certa, & clara est catholica fides, ut nefas sit de illa dubitare. Et libro. 3. contra Iulianum Pelagianorum cap. 4. refert hæc verba Innocentij in epistola scripta concilio Carthaginensi, & Mileuitano. Illud vero quod eos fraternitas vestra asserit prædicare, paruulos eterne vitæ præmij etiam sine baptismatis gratia posse donari, persatuum est. Et subscribens his verbis Augustinus addit præuaricatorem esse ecclesiæ Romanæ quicumque ab illa sententia deuiat. Et libro. 3. contra Iulianum cap. 1. & 12. commemorat Pelagium timore suæ damnationis damnasse eos, qui dicunt infantes etiam si non baptizentur habere vitam æternam, & asseruat ecclesiasticum iudicium, hoc est, Palestini concilij condemnationem non potuisse aliter euadere. Inducunt & quidam Innocentium. 3. Et quidem licet ille tantum distinxerit paruulos non habere verum baptismum, qui propter aquæ penuriam, & absentiam sacerdotis à quibusdam simplici-

bus saluæ liniebantur asperzione cum essent in articulo mortis constituti, tam cum ea distinctione respondeat quæ tribus, an cuiusmodi paruuli habendi sint pro christianis, liquet profecto constantissimum fuisse non solum Innocentio, sed etiam alijs eo tempore, neque christianos, neque saluos fore censendos paruulos qui decederent sine baptismo. Leo etiam huius nominis primus, inter ceteros errores 84. Pelagianorum & Celestinorum hunc quoque computat, paruulos sine baptismo decedentes sine cunctatione ad regnum celorum, vel ad vitam æternam venire. Præter has sedes apostolicæ, & conciliorum sacrorum distinctiones comprobare & idem possumus ex consensu totius ecclesiæ catholice. Nunquam enim illa ad se spectare credidit paruulos decedentes sine baptismo, nunquam pro eis aliquas preces vel laudes, aut gratiarum actiones fudit, nunquam admisit ad ecclesiasticam sepulturam, & semper putabit necessarium esse paruulis baptismum ne perirent. Neque recepit infantes ad baptismum, ut teste Dionysio, ex institutione apostolorum recepit, nisi periclitarentur de salute qui discederent sine baptismo: religiosius namque aliis erat expectare tempus, quo ipsi vterentur ratione, ut sua se sponte, & arbitrio subiecerent legi, quam solenniter profiterentur in baptismo. Potest etiam hic perpetuus ecclesiæ consensus constare ex testimonijs sanctorum doctorum quæ hic subiicimus. Aug. in epistola. 105. de Pelagianis dicit: Ipsi quoque autoritate euangelicæ terri, vel potius christianorum populorum cœcedia, fidei conspiratione perfracti sine ulla excusatione concedunt, quod nullus paruulus nisi renatus aqua & spiritu intrat in regnum celorum. Licet ergo paruulis sine baptismo decedentibus vitam promitterent æternam, nequaquam tamen promittebant cœlestem. Ita que Caietanus, & qui eum sequuntur, audaciores hac in parte sunt, & peius errant, quæ Pelagiani. Et alibi, Quisquis dixerit quod in Christo viuificabuntur paruuli, qui sine sacramenti eius participatione de hac vita exeunt, & contra apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat ecclesiam. Vbi propterea cum paruulis baptizandis festinat, & currit, quia sine dubio creditur aliter eos in Christo viuificari non posse, & aliis ex sententia Cypriani ostendit hoc ab initio creditum esse, & intellectum in ecclesia, exitabile est, et moriferum paruulis sine salutari sacramenti baptismi exire de hac vita, & firmum, certumque & illis, & alijs episcopis fuisse, animas in-

Innoc. 3. Non ut apponeret de Bap. et eius effect.

fantium salutem æternam perituram, si hanc vitam sine baptismi consecutione finirent, & certum eos laturos esse exitum, si cum sint in articulo mortis differatur eis baptismus. Et capi. 30. ex illis verbis Christi, Qui non habet filium, non habet vitam, sic colligit. Non igitur regnum celorum, sed neque vitam paruuli habere bunt, quem nisi per baptismum eius habere non possunt. Et allegans illud apostoli, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, sic subdit: Sine ergo regeneratione saluos in æternum posse paruulos fieri quis audeat affirmare? Et constare dicit testimonijs diuinae lucis clarissimis, diuina veritate certissimis, non solum in regnum Dei non baptizatos paruulos intrare non posse, sed neque vitam æternam posse habere. Et ut intelligas peculiariter illud hæc eadem tradidisse de paruulis in vtero marum morientibus, ex illis verbis, Nisi quis renatus fuerit, &c. sic infert, Oportet ergo nasci prius quam quis renascatur. Ad finem etiam libri Hypognosticon expressissimè dicit paruulum fraudandum gratia saluatoris, qui in parentum manibus moritur sine baptismo cum deferretur ad eum. Idemque epistola. 105. affirmat. Et hanc eandem doctrinam videram, & indubitata tradidit. 6. contra Iulianum Pelagianum cap. 10. & primo de peccatorum meritis, & remissione, cap. 23. & 27. & lib. 3. cap. 4. & in libris contra duas epistolas Pelagianorum, & in epistola ad Renatum de origine animæ, & de bono perseverantia. ca. 12. & in alijs plerisque locis. Si Vincentium Donatistam ferre ille non potuit, quod hos paruulos assereret saluandos, sed non ante iudicium si Pelagianum hereticum credidit, quod assereret eos habituros quidem vitam æternam, sed non regnum celorum, quod iudicium putamus eum laturum fuisse si nunc viueret, contra eos qui etiam regnum celorum non verentur, statim his paruulis concedere post discessum ex hac vita, præsertim cum in eis agnoscat vulnus peccati originalis, quod Pelagiani negabant. Si ab Augustino sententia cum de bita modestia, & reuerentia quis decedat, non continud oburgandus, aut obijciendus est, ipse sibi Augustinum. tantam auctoritatem deferri recusauit, verum ubi ille aliquid tanquam certum, & indubitatum ecclesiæ catholice dogma tradidit, ab eo discedere ferendum non est. Non enim verisimile est eum ignorasse quid ecclesiæ catholica constanter teneret, aut in certa pro certis tradidisset. Docuit & hæc eadem Gregorius. 15. Moralium cap. 22. & in libro 7. Registri epi. 53. ita scribit: Illud incertum non

est, quia nisi sacri baptismatis gratia fuerit renatus homo, omnis anima originalis peccati vinculis est obstricta. Et ibidem hoc probat, quia non alia ratione dicit Christus, Nisi quis renatus fuerit, &c. nisi quia mundatus aqua baptismatis non fuerit, mundus non est. Idem dorus etiam, ut enarrauit Gratianus, regereari secundum Christum non posse affirmat, quem generatio non præcessit. Et quantum de baptismo ibi tantum agitur, tamen cum omnis primò iustificatus regeneretur secundum Christum, qui negat regenerationem eiusmodi comperere nondum genito, negatque & iustificationem. Et hos eximios doctores secuti sunt, magister sanctus Thomas, diuus Bonauentura, Ricardus de media villa. Et addit Bonauentura expressè paruulum qui dum deferretur ad baptismum, casu aliquo moritur, sine illo non consecraturum beatitudinem. Et Ricardus etiam paruulum intra vterum matris mortuis nihil profuisse fidem parentum distinxit affirmat. Tho. Vualdenus lib. de sacramentis hoc certum esse, & ex fide tenendum probat, & Hugonem de sancto Victore in hanc sententiam allegat. Echius in centurijs laudat quidem opinionem Gersonis, & proclamata eam refert in concilio Constantiensi, neque tamen damnatam: Et quis scit, inquit, si forte exaudiat Deus, imò quis non sperare valeat, quod orationem humilium & sperantium in se exaudiat. Veruntamen in enchiridionio titulo de baptismo puerorum contra errorem Zuinglij ter asserit, pueros mortuos sine baptismo damnari de lege communi. Denique omnes scolasticos, quos mihi contigit legere, exceptis Caietano, & Gersono, stant pro hac sententia. Ne vero auctoritatibus duxat pugnemus, ostendamus & id ipsum validissimis alijs argumentis. Ac primum sit hoc: Paruuli decedentes sine baptismo non possunt assequi gratiam per viam sacramenti: baptismus enim ut distinctum est, ianua omnium sacramentorum est, & omnia sacramenta veteris legis, & legis naturæ iam cessauerunt, & non sunt modo plura quam septem, neque possunt assequi ex merito offerentium eos, aut benedictentium illos, aut orantium pro ipsis, nullus si quidem purus homo potest mereri alteri primam gratiam: immèdiate, hoc est sine aliquo bono motu, opere, aut affectu ipsius, aliis amens existens in mortali posset reconciliari Deo sine ulla penitentia sua, quod est contra c. Maiores, & contra illud Christi: Nisi penitentiam egeritis &c. Et si quis posset paruulo mereri primam gratiam immèdiate, posset etiam

Gregori. dem Gregor. 15. Moralium cap. 22. & in libro 7. Registri epi. 53. ita scribit: Illud incertum non

16. li. 86. Qui in matris d. 4

Mag. d. 4. 4 Tho. 3. par. q. 68. ar. 2. Bon. Ricard. di. 4. Tho. Val. c. 90. Hu. Echius.

Arg. 6. Cap. V. si i. no. b. ca. Ma. de Bap. et eius esse.

DE DESCRIPT. IVSTIFI. ET NECESSIT. BAP.

etiam mereri augmentum illius, & ita parvulus non baptizatus, posset habere maiorem gratiam quam baptizatus. nulla igitur est via qua isti parvuli possint salvari, si sine baptismo decedant, quia neque per viam sacramenti, neque per viam meriti. Deinde si parvuli baptizati salvari possent, communis esset hæc gratia parvulis fidelium, & infidelium, sicut & modo est gratia baptismi, quia par est ratio de vtriusque, & idem vtrorumque peccatum, neque peius illi de Deo sunt meriti, quam nostri, neque maius impedimentum gratiæ apponunt, & ita illis ut nostris adhiberi possunt et sacramenta, & oblationes, & benedictiones, & pro vtrisque ex æquo possunt esse efficaces orationes iustorum. Quod si propter hæc argumeta concedatur posse salvari parvuli infidelium, extra ecclesiam esset salus contra. c. Firmiter de summa trini. & si. ca. & contra. c. Vnam sanctam de maioriitate, & obedientia, nam & illi censentur ab ecclesia esse extra ipsam, sicut et ipsorum parentes. Et quod rogo privilegium est sanctificationum in vtero, si tam multi parvuli propter preces, oblationes, & benedictiones parentum ex communione gratiæ vteris matrum iustificarentur, si potest etiam hæc via subveniri periclitantibus parvulis, cur non etiam eadem via iustificari poterunt quando non periclitantur. Certè periculum, aut mors eorum, neque sacramentum potest efficere, quod non est sacramentum, neque efficacia orationibus præbere, quam ipsa non habent. Cum igitur semper orent patres boni pro parvulis suis, & ubi illi negligentes sint, ecclesia nunquam cesset orare pro omnibus quibus suæ orationes prodesse possunt, nullus periret ex his parvulis, imò & ante baptismum iustificarentur, neque vniquam primam gratiam per illum acciperent. Illud in super deterere omnes deberet à sententia Caietani, quod nunquam ecclesia vna est illo benedictionum, & precum remedio quod ipse adinvenit, sed ritus est novus quem ipse sibi ex suo capite confinxit, neque novus duntaxat, sed periculosus, & speciem habens sacrilegij: ut sacramentum nanteque videretur vsurpari, quod nunquam à Deo aut ab ecclesia ad sanctificandum institutum est. Præterea. Nulla lege firmatum est, vel per eum ritum, vel per solas parentum, aut ecclesiarum orationes huiusmodi parvulos salvari: meritum quippe ex congruo non semper habet effectum, ergo neque hæc via assequitur quod volunt, videlicet parvulos de lege communi salvari. Neque mihi placet quod quidam dicunt, ex lege communi non posse hos par-

vulos salvari, sed ideo incertos nos esse debere de eorum condemnatione, neque precipitare sententiam, quia potest Deus eos salvari præter legem ob preces, & affectum parentum, vel aliorum iustorum pro eis orantium, siquidem & contra hæc pietatem, ac velut mediam sententiam apertum est argumentum, quia de vnaquaque re iudicandum est secundum legem communem, quicquid præter legem à Deo fieri possit. Et sicut pro certo credimus hæreticum mortuum in sua hæresi condemnatum esse, & malè perisse, etiam si præter legem, & miraculose possit à Deo salvari, ita proculdubio cum nobis non constet Deum præter legem sanctificasse aliquem ex his parvulis, credendi sunt & perire, si moriantur sine baptismo. Quod si cessante periculo tandiu extra gratiam Dei esse creduntur, quam diu non suscipiunt baptismum, neque est qui censentur sanos & incolumes pueros iustificari ante baptismum, quamvis pro eis, aut super eos orationes, vel ceremonie stant, neque dubitandum est eos perire, si moriantur sine baptismo, cum eadem de vtroque sit lex, & perinde contra legem communem sit eos salvari, cum ante baptismum moriuntur, ac eos iustificari ante baptismum susceptum cum facti sunt, & incolumes. Obijciat tamè aliquis, teste Aug. & consentiente tota ecclesia, iustificari possunt parvuli si moriantur pro Christo: Sed eorum martyrium votum virtuale baptismi dici potest, ut supra disseruimus, & regulæ generales non derogant specialibus privilegijs: speciale autem hoc est privilegium, & gratia peculiaris martyrij, ut etiam erant in infantem possit iustificare, neque par est illi cuiusquam mortalis preces exæquare. Quid ergo relinquemus sine remedio parvulos qui sic concipiuntur, ut intra matrem vterum moriantur: & quibus non potest subveniri a qua baptismali? Si hoc dicamus, potestius fuerit contra totum Pauli discursum ad Rom. 5 peccatum Adæ ad inficiendum totam ipsius posteritatem, quam gratia Christi ad subveniendum, & mitior fuerit lex Moïsaica, quam lex gratiæ, siquidem peccatum Adæ ad emanes suos posteros peruenit, & in lege Moïsaica subveniri potuit cuicumque parvulo quocumque die post natiuitatem periclitanti, eo modo quo & puellis subveniebatur, at nunc in lege gratiæ nullum est remedium, quo subveniri possit parvulo, qui non potest baptizari. Ab

tione puerorum de cetero si nebat.

Arg. 7.

Obiect. 1.

Respons.

Obiect. 2.

Roma. 5

Respon.

Arg. 7.

Arg. 8.

Arg. 9.

Arg. 10.

Contra hæc dicunt, ex lege communi non posse hos par-

conferri nequit baptismus, per sanguinis baptismum saluari. Et hæc tenet valere apud Deum possunt parentum preces, & aliorum iustorum, ut qui secundum naturalem cursum morituri erant sine baptismo, siue intra vterum matrum, exeat in hanc lucem, & superuiuant quousque gratiam baptismi participant. Et in hunc finem religiosissimum esset admonere parentes, ut pro filijs adhuc in vteris matris inclusis iugiter orent, & sanctis, & pijs viris, amicisque spiritualibus id ipsum obnixè commendent: nullam enim Deus sanxit legem ut moriantur aliqui sine baptismo intra matrum

suarum vterum, quin potius & hoc antecellit lex euangelica legem veterem, quæ sacramentum habet quo possit periclitanti parvulo cererè, & facillimè subueniri, quacumque die, & hora, vel secundum minimam sui corporis particulam egressus fuerit in hanc vitam. Stant igitur firmæ, & inconcussæ sententiæ patrum, quod nemo iustificari possit sine baptismo in re vel in voto: quare ad exponenda alia festinabimus, quæ patres in capit. 5. & 6. necessaria ad iustificationem adultorum explicarunt.

De preparatione adultorum ad iustificationem lib. 6. in. 5. & 6. cap. decreti de iustificatione.

P R A E F A T I O.

MAGNAM exigunt diuina sacramenta reuerentiam, ut non in iudicio contrectentur: Mundamini, inquit, qui fertis vasa domini. Ideo Oza morte subita percussus est à domino, quia affectu tamen pio, tamen immundus eum esset, non veritus est arcam domini tenere, quæ minabatur ruinam. Et cum Christus suos admonuit ne sanctum porrigerent caulis, aut margaritas ante porcos mitterent, hoc ipso docuit non canes esse debere, neque porcos, sed mundissimos, & mansuetissimos agnos, qui sancta Dei suscipiuntur essent sacramenta longè omnibus margaritis potiora. Atque ideo sancta synodus non solum fidelibus tradere viam ad iustificationem necessariam, videlicet baptismum, sed & ea docuit, quæ ex parte Dei, & ex parte nostra necessaria sunt, ut & dignè ab adultis suscipiantur sacramenta, & siue per eum, siue aliâs iustificationis gratiam obtineant. Et quia de his disserit. 5. & 6. ca. in vtriusque expositionem, & confirmationem, sextum lib. de preparatione adultorum ad iustificationem elucubrauimus, eumque Dei benignitate freti, à compendiaris eorum declaratione exordiemur. Sed vtrunque ante omnia præmittemus.

Esa 52. c. 2 Reg. 6.

Math. 7.

De necessitate preparationis ad iustificationem in adultis, & vnde sit. Cap. V.

Conuertere nos domine ad se, & conuertemur, Dei nos gratia proueniri constitemur. Modus preparationis. Cap. VI.

Deluat præterea ipsius iustificationis exordium in adultis à Deo per Christum Iesum prænente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius uocatione, qua nullis eorum existentibus meritis vocantur, ut qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem, atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eisdem gratia liberè assentiendo, & cooperando disponatur, ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritum sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino æt in inspirationem illam recipiens, quippe qui illum abijcere potest, neque tamen sine gratia Dei mouere se ad iustitiam coram illo libera sua voluntate possit. Vnde in sacris literis, cum dicitur. Roma. 10. 1. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos libertatis nostræ admonemur. Cum respondemus,

Dispontur autem ad ipsam iustitiam, dum excitati diuina gratia, & adiuti, fidè ex auditu concipientes liberè mouentur in Deum, credentes vera esse quæ diuinitus reuelata, & promissa sunt, atque illud in primis à Deo iustificari impium per gratiam eius per redemptionem quæ est in Christo Iesu, & dum peccatores se esse intelligentes à diuina iustitiæ timore, quo vtiliter conuertuntur, ad considerandum Dei misericordiam se conuertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illamque, tanquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea mouentur aduersus peccata per odium ali quod, & detestationem, hoc est, per eam penitentiam quam ante baptismum agi oportet: denique dum proponunt suscipere baptismum, inchoare novam vitam, & seruare diuina mandata. De hac dispositio-

Zach. 1. Thre. 1. Roma. 10.

Heb. n. *dispositione scriptum est. Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quod inquisitibus se remunerator sit, & Cōside sibi remittitur tibi peccata tua, & Timor domini expellit peccatum, & Penitentiam agite, & Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionē peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti & Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filii, et Spiritus sancti, docentes eos servare quaecunque mandavi vobis. Denique: Præparate corda vestra domino.*

De erroribus damnatis in .5. & .6. cap. & summa quadam eorum. Cap. I.

N his capitulis traditur à patribus doctrina ex diametro opposita errori lutheranorum negantium omnem dispositionem, & preparationem ad gratiam: exolum enim habent dispositionis, & preparationis nomen, quia ut ex eorum assertionibus, colloquijs, & apologijs constat, inde eximitur extenuari gratiam Christi, & preparationes omnes ad gratiam, quae quidem eam antecedunt, damnant. Vnde & Lutherus in arr. 6. suarum assertionum ad Leonem ita scribit: Contritio quae paratur per discussionem, collectionem, & derelictionem peccatorum quae quis recogitat annos suos in amaritudine animae suae ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, foeditatem, amissionem aeternae beatitudinis, & acquisitionem aeternae damnationis, haec contritio facit hypocritam, imò magis peccatorem: & in artic. 6. Liberum, inquit, arbitrium post peccatum res est de solo ruculo, & dum facit quod in se est, peccat mortaliter. Quomodo igitur, inquit, secundum illum iustificamur? Nolentes & reluctantes Deum, ait, ad se convertere quos vult. Et Philippus in apologia confessionis Augustanae terrores illos quibus perterriti sunt peccatores, à Deo, & à predicatoribus verbi Dei, ut confugiant ad fidem, peccata dicit esse, antè quam vincantur per fidem. Et Bucerus in illo libro quo viritur contra quosdam componere generalius dicit, peccata esse omnia opera preparationis, etiam contritionem ipsam antè quam adsit fides, hoc est, antè quam adsit gratia. Sed quid ipsi dicant, vel sentiant contemnamus, mirandum non est si preparationis nomen abhorreant, & preparationes omnes dant, qui non modo non se rite preparant ad gratiam, sed & ei semper resistunt, & oblectantur, & se volentibus ad eam preparare impedimento sunt: persequamur potius ut ceperimus partes nostras, & quid partes nostri distinant, audilissimis, & attentissimis auribus audiamus. Quo verò doctrina hae peccatoribus vel in primis necessaria aperitur omnibus esse possit, quinque statuimus conclusiones, quibus summa quadam vtriusque capituli haberi poterit. Prima conclusio. Duo concurrunt, & necessaria sunt, ut adulti ad suam iustificationem se prepararent, libertas ipsorum, & gratia divina. Confirmata est haec conclusio ad finem cap. 5. his pientissimis, & diuinis verbis. Vnde in sacris literis cum dicitur, Cōvertimini ad me, & ego conuertar ad vos, libertatis nostrae admonemur: cum respondemus, Converterte nos domine ad te, & cōverte mur, Dei nos gratia praeueniri confitemur. Et in hac conclusione triplicem refellerunt patres errorem. Primus est Manichaorum, Priscillianistarum, Vitelectuistarum, & Lutheranorum negantium libertatem nostram. Secundus est Lutheranorum negantium necessitatem nostrae dispositionis, & preparationis ad iustificationem. Tertius est Palagianorum, et Celestianorum negantium necessitatem gratiae ad preparandum nos ad nostram iustificationem. Secunda conclusio. Non ex quo concurrunt ad preparationem nostram libertas nostra & gratia divina, sed priorem, & potiore partem sibi vindicat gratia divina. Haec conclusio satis innuitur illis verbis quae habentur in principio huius capituli, quibus dicitur, iustificationis exordium à Dei gratia praeueniente sumendum esse: neque minus illis quae ad finem ca. legimus, cum respondemus converterte nos dñe ad te, & cōvertemur, Dei nos gratia praeueniri constat. Tertia conclusio. Gratia divina praeueniens comunicatur peccatoribus absque ullis eorum meritis. Haec conclusio ex illis verbis colligenda est, quibus assertitur peccatores nullis eorum existentibus meritis vocari. Sed ut explicet quae sit ista gratia, quae à Deo praeuenitur, & adiuvatur, ut iustificemur, & quemadmodum illa nobiscum, & nos cum illa nostram iustificationem operemur, colligipote est ex illis quae mox subiunguntur. Quarta conclusio huiusmodi. Peccatores à Deo auerfi per peccata, per Dei excitant, & adiuvant gratia liberè eidē gratiae assentiendo, & cooperando disponuntur ad suam iustificationem: neque possent etiam gratia divina praeueni sine ipsius adiutorio se ad veram iustitiam mouere. In hac conclusione, quod peccatores dicuntur à Deo per peccata auerfi, commune est, & sic

Conclu. 1
Zach. 1
Tren. v. l.

Conclu. 2

Conclu. 3

Conclu. 4

& frequentissimum in scripturis. Auertunt enim se peccatores à Deo conuertendo se ad ea quae Deo illis prohibuit, & Deus quoque se ab eis auertit, neque oculis suis misericordiae vult eos respicere. Et hac ratione ipsa quoque peccata auersiones dicitur saepe in scripturis. Porro his quatuor conclusionibus ad 5. ca. spectantibus exposita est à patribus preparatio adultorum in genere ad suam iustificationem, explicatūque est duabus in genere rebus eos preparari, gratia nimirum diuina, & libertate sua, et declarata sunt vtriusque partis munera, quia verò non satis hoc est ad instructionem fidelium, mox in 6. ca. de dispositionibus, & preparationibus nostris in specie agitur, & ut intelligamus, quae sint peculiariter opera quibus per gratiam Dei, & libertatem nostram ad iustificationem paramur, colligemus ex eo quintam huiusmodi generalem conclusionem. Sex sunt opera, quibus adulti ad iustitiam disponuntur, fides, timor, spes, dilectio Dei, penitentia, vorum baptismi & nouae vitae, siue observationis mandatorum Dei. De horum quolibet aliqua particularim traduntur à sancta synodo, & nos de ipsis, & de qualibet harum conclusionum sigillatim suo ordine aliqua dicemus, ut constet totam hanc doctrinam à Christo esse, & apostolicam, & perpetuam creditam à toto ecclesia catholica.

Conclu. 5

Cooperationem nostrae libertatis necessariam esse ad nostram iustificationem. Cap. II.

Ne segnes sumus, & in illis quae salutem nostram necessaria sunt nobis ipsis deficiamus, illud in primis intelligere, & nosse oportet, inter alia eximia beneficia à Deo nobis collata & hoc quoque nos ab eo accepisse, ut nostrae potestati subdit nostra ipsorum iustificatione. Et quoniam nostrae illam Deus subiecit facultati, neminem ex adultis iustificat quin & ipse suae cooperetur iustificationi. Atque ideo sancta synodus merito expressit in 5. ca. necessariam esse nostrae libertatis cooperationem ad nostram iustificationem, & optimū est synodi argumentū pro hoc. nō. n. requireret deus in sacris literis, ut nos ad ipsum cōuertamur, si non subisset nostrae potestati nostra cōuerfio. Quis namque ab aliquo requirit, quod ipse prestare nō potest? Neque in solo testimonio Zachariae inducto à patribus nostram à nobis exigit deus cōuersionem. Frequentissimū hoc est in scripturis, Cōuertimini, inquit, ad me in

Ioc. 2

toto corde vestro: Cōuertimini sicut in profundum recesseratis, Cōuertimini ad me, & salui eritis: Cōuertimini filij euertertes, Sic cōuertis, cōuertate: cōuertimini, & agite: Pōuertitā, cōuertimini à vijs vestris pessimis: Cōuertere Israël ad dñm deū tuum. Et apertissimū est illud testimoniū Salomonis: Hominis est animā preparare. Et alibi Deus dicit se stare ad ostiū animae nostrae, & pulsare. Et aliās tenerimē, & blandissimē postulat ingressū ad nos dicēs: Aperi mibi foror mea &c. Nemini qui ppevult vim inferre, neque obsequiulla habet grata nisi voluntaria. Et cū offringere posset obices ferreos nisi pectoris, & nias ad se poteret cōpellere rebelles: voluntates, tū ne libertati gratitudē cōcessit p̄iudicaret, neminem ad se trahit, nisi volentem. Peruulgata sunt illa verba Aug. Qui praedestinavit te sine te, nō saluabit te sine te. Et pu lecherrimē Chry. ho. 9. sup. Ioā. ita scribit: Deus neminē cogit, sed suadet ut rectē faciamus, & quicunq; ipsi assentiuntur, & allicit, et trahit: propterea cū veniret in mūdū, alij eum receperūt, alij nō eglexerūt. Nullum servorū deus vult inuicū, nullū coactū, sed eos tantū qui p̄ se sua ipsam optāt, ipsum amplectuntur, & gratiā se dei, & virtutis habere intelligūt. I homines. n. utpote quibus necessarii fuerūt opera & seruitio opus est, improbos, et dicto nō audientes servos, possessionis iure coercere: Deus autē cū sibi ipsi sufficiat, & nullius indigeat, nra dūtaxat salutis grā omnia operatur, nosq; ipsos nostri arbitrij, et iuris esse liberē permittit. Qd si nolētes ad servitū traheret, nō fecus eis deberet, ac si nullū prestissent seruitiū. Haec Chry. Et nisi nre libertatis cooperatio necessaria esset ad nostram iustificationem, nō dixisset Pau. Cū metu, & tremore vestri salutē operamini: Deus est. n. qui operatur in vobis & velle, & perficere pro bona voluntate. Quoniam ut sapienter annotavit Aug. rā tūndē hae sunt, ac si apertius dictū esset: Quāvis deus sit, qui voluntatē nostrā mouet, & vos nihilominus debetis per li. arb. cooperari. Haec Aug. Et ideo operationis diuinae meminit Paulus, ut vel ex hoc similes adijceret ad cooperandum Deo, & merito indicaret timendum esse non operanti suā salutem, quando ex benignitate diuina nihil deest nobis neque ad incipiendum, neque ad perficiendum: Quis hominum est, vel iudeorum, vel Gentilium, ait Chryostomus, quem non sufficienter spiritalibus & corporalibus sensibus adornauit: cui nō dedit scientiā boni & mali: cui nō dedit posse fugere malū, & apprehendere bonū si vult? Sicut. n. nullas est ho

Esa. 31. 45
Hier. 3. 15
Eze. 18. 33
Osee. 14.
Prouer. 16
Apoca. 3.

Cantic. 5.

Augu. in
Psal. 144.
Chry.

Philip. 2.

Augu. de
gratia &
lib. ca. 9

Chr. Ho.
5. 4. 1. Mat.
Prouer. 1.

mo cui aliquid corporis membrorum minus sit ad vsum corporalem: sic nō est, cui minus sit aliquid sensus aut potentia ad intelligentiam boni & mali, & ad omne opus bonū faciendū, quodcūq; voluerit. Hæc ille. Quod si nō esset requisita nostræ libertatis cooperatio ad nostram iustificationem, nō quereretur deus, q; vocauit, & reuincimus, extēdit manus suas, neque fuit qui aspiceret. Nulli enī peccatori probo daretur sua obstinatio in peccato, neq; obstinatis peccatoribus diceret Paulus: An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, et longanimitatis contempnis: Ignoras, quoniam benignitas dei ad pœnitentiam te adducit, se cundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicii Dei, qui reddit vnicuique secundum opera eius. Vltiq; est hoc testimonio Pauli Gregorius vt ostēderet, & crederet, & augeri culpā ex perseverantia in peccato. Et ex his liquet toto celo errare, qui cū fateantur nos ad illa habere liberum arbitriū negant tamen nostræ subesse potestati quæ ad iustificationem nostram spectant. Cōstat etiam ex his meritisimo in canone. 4. indicatum esse anatHEMA negantibus, nos nostræ iustificationi cooperari, neque dissentire posse deo excitanti, & vocanti nos ad pœnitentiam, & asserentibus merè paisiud nos habere, & nihil omnino agere in nostra conuersione. Si enim passiuè tantum nos haberemus in his actibus quibus ad deum conuertimur, nō essent in nostra potestate, neque ob eos laude aliqua, aut premio digni essemus, sicut supra dilucidum iam fecimus.

De necessitate diuine gratiæ, vt præparemur ad iustificationem. Cap. III.

Non est autem sufficiens liberum nostrū arbitrium ad dispositiones quæ ex parte nostra requiritur: sunt ad nostram iustificationem: diuina profectō gratiæ fauore, & adiutorio egemus, vt opera aded præcellentia faciamus. Et efficacissima hoc ratione stabilierunt patres in 5. cap. ex eo quod sacra litera docent nos à deo postulare nostram iustificationem: non enim hoc facerent, si per solas nostræ libertatis vires hoc possemus, neq; dei indigeremus adiutorio, quandoquidem ab illis precari nō solemus, quæ per solos nos ipsos præstare possumus. Quid stultius, aut pulchrè Augustini. quàm orare, vt possis, quod in potestate habes, vt facias? Et hoc argumento vsi sunt patres in quoddam concilio Car-

Roma. 2.

Gre ho. II sup. Eze.

Can. 4

Lib. 2. c. 6

Aug. 3. na su. & gra.

thaginensi contra Pelagium & cœlestium vt docerent necessariam esse gratiam dei ad nostram iustificationem. Eodemq; argumento saepe vsus fuit Augustinus. post Cyprianum ad idem confirmandum, & Innocentius huius nominis primus approbavit idem argumentum in epistola ad concilium quoddam Mileuitanum. Quorum testimonia legere poterit, qui voluerit in nostro opusculo de iustificatione quæst. 8. Et à deo petendam esse nostram conuersionem præter testimonium ex Threnis à patribus inductum docere nos possunt hæc testimonia, & similia passim occurrentia in scripturis: Sana me domine, & sana bor, saluū me fac, & saluus ero, Conuerteme & conuertar, quia tu dominus Deus meus: Deus virtutum conuerte nos, conuerte nos deus salutaris noster. Et propter hoc Augustinus de contritione cordis capit. 8. per letale peccatū in abyssum iremediabile, & sine fundo nos incidere affirmat, quia nisi deus iuuat, surgere inde nemo potest. Et Greg. 16. mor. c. 11. ita scribit: Si saluari quisq; hinc munditia manū suarum creditur, vt suis viribus innocens fiat proculdubio erratur. Et hoc probat ex verbis Moysi, Nullus apud te per se innocens est. Et Bernard. ser. 81. in cantica. Surgere, inquit, anima per se iam nō potest, quæ per se cadere potuit. Et alibi, Difficilis proflus res, & soli diuinae virtuti possibilis, susceptum semel peccati in gum à ceruicibus excutere, quoniam qui facit peccatum, seruus est peccati, neq; est iam liberari, nisi in manu forti. Et Beda in illa verba: Facies quinquaginta anfulas in ora sagi vnius, ita ait, Donū pœnitentiæ nō nisi Spiritu sancto largiēte cōceditur, donū veniæ pœnitentiæ nō nisi eadē Spiritu sancto grā administrare tribuitur. Et in hoc propositum seruire possunt omnia quibus in citato libello probauimus ad fidem, dilectionem dei super omnia, & pœnitentiā necessariam esse dei auxiliū speciale. Et ex eis poterit cōstare, nō iniuria patres in can. 3. indixisse anathema asserentibus si ne pueniēte Spūs sancti inspiratiōe, & adiutorio posse hominē credere, sperare, diligere, & pœnitere sicut oportet, vt iustificetur, & eam doctrinā à Christo, & apost. habuisse, & retinuisse semper eccl. catholica, quāvis nōnulli scholastici cōtrariū huius canonis docuerint, siue quia ignorarūt testimonia ibi nobis induta, siue quia ea nō pro dignitate expendērūt. Neq; oportet hic tergiversari, necessitas siquidē gratiæ diuine ad præparandum nos ad nostram iustificationem iam olim stabilita est ab ecclesia catholica. Damnatique sunt

Aug. 2. de bap. puul. & d. pfe. iust. & de gratia et li. be. ar. c. 13 & de cor. rec. et gra. tia. c. 13.

Hier. 17. psal. 37. 79 84.

Aug.

Greg.

Bernard. ser. m. d. u. plic. no. stra.

Beda. Exod. 26.

9. 8. 9. 10. & 11.

Pela

Pelagius & Cœlestius eam negantes ab Innocentio primo in ep. ad quoddam concilium Carthaginense, & à Celestino primo in epist. decretali canon. 1. & à concilio Mileuitano can. 4. & à concilio Araucano. 2. canone. 4. 5. 6. 8. & 25. Et eorum errorem apertis testimonijs scripturæ, & sanctorum, & irrefragabilibus argumentis vbi supra reuincimus, quæ superuacaneum visum est hic repetere.

Dispositiones ad iustificationem magis esse tribuēdas gratiæ diuine quàm nobis. Cap. IIII.

Neque solum oportet concedere necessariū esse nobis diuinae gratiæ adiutoriū vt ad iustificationem præparemur, sed & illud constanter asserendum est, quod ex capit. 7. in 2. conclusionē collegimus, & prius & principalius Deū ipsas efficere quàm nos ipsos, & ei præcipuè esse ascribendas. Et hanc doctrinam vt certam amplectuntur omnes scholastici doctores, quos legerim, post magistrum in 2. distinct. 27. capit. 4. Quam etiam diserte tradidere antiqui doctores. Augu. In omni opere sancto prior est voluntas dei, posterior liberi arbitrii, id est, operatur deus, cooperatur homo. Chrysostomus: Deus semper in beneficijs priores partes sibi vindicat. Gregorius, Si superna gratia nocentem non preuenit, nunquam profectō inueniet quem remuneret innocentem. Et statim: Superna ergo pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis vt subsequēte quoque nostro libero arbitrio bonum quod iam apperimus, agat nobiscū. Et hoc probat ex Paulo his verbis, Quia diuina nos bonitas, vt innocentes faciat præuenit, Paulus ait: Gratiæ autem deus sum id, quod sum. Et quia eandem gratiam nostrum liberum arbitrium sequitur, adiungit, Et gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui. Et mox: Munditia itaque manuum suarum innocens saluatur, quia hinc præuenitur dono, vt innocens fiat, cum ad iudicium ducitur, ex merito remuneratur. Isidorus: A Deo nobis omnia bona gratia præueniente donantur. Et confirmari potest hæc sententiā partum nostrorum, quia præparationem ad iustificationem principalis tribuit scriptura Deo, quàm nobis. Sapius enim vocat præparationes nostras opera dei, quàm opera nostra, & frequentius docet ad illas obtinendum humiliter postulare auxilium dei speciale, & pro illis adeptis Deo

Aug. 3. hy pog. Chry. ho. m. 3. in lo. Greg. 16. Mora. c. 11.

Isid. de sū mo bo. li. 2. c. 5. Arg. 1.

gratias agere, & saepe gloriā operū nostrorū nobis interdicit, docetq; nō nobis, sed deo potius omnia bona nostra tribuere, vt parebit ex testimonijs capite proximo citandis. Item. Quandoq; ad aliquē effectū cōcurrūt causa vniuersalis, & particularis, prius, et principalius est ille effectus à causa vniuersali, quàm à particulari: plus enim influit in effectū causa vniuersalis, quàm particularis, vt etiā philosophi fatentur. Causa quippe vniuersalis mouet ad agendum causam particularē, & facit suo influxu, & applicatione, vt illa operetur, non habet autē hanc vim causa particularis in vniuersalem. Et hac ratione ex consensu omnium philosophorum in operibus quæ Deus facit nobiscum concursu suo generali, priorē & potiorē partem sibi ipse vindicat: quare & idem multo magis asserendum est de operibus quæ faciunt concursu suo speciali, nā hæc propria opera Dei appellantur. Quod nisi ita esset, non esset omnino certum, omnes peccatores præueniri à Deo ad suam conuersionē, neque fuissent citra omnē dubiū recepta, quæ communiiter de gratia præueniente inferius ab omnibus catholicis concessa monstrabimus. In dispositionibus etiam ad iustificationem primum locum tenet vocatio diuina: hæc autem vel solum est à deo qui stat ad ostium conscientiarum nostrarum, & pulsat vt ei aperiamus, vel certè multo prius, & principalius ab illo est, quàm à nobis, vt infra docebitur. Merito igitur tribuere debemus gratiæ diuinae priores, & potiores partes in præparationibus nostris.

Argum. 2

Argum. 3

Argum. 4

Respondetur hereticorum obiectionibus contra necessitatem cooperationis nostræ ad iustificationem. Cap. V.

Non satis est hereticis nostri temporis, si necessarium asseramus diuinae gratiæ adiutorium, & primum ei, & principaliter tribuamus, sicut fecimus in nostra præparatione ad iustificationem, nisi etiam, vt capit. 1. retulimus, libertatem nostram ad eam rem conuellant, & quantum in ipsis fuerit, ostendant velut inanimæ, & brutum animal nos habere in illis quæ præuia sunt nostre iustificationi, & cōtractos nolentesq; ad eā trahi, ac merè passiuè nos habere circa ipsam. Ne verò tantum errorem cuiquam persuadeant, commodum erit, antè quàm ulterius progrediamur, explicare argumenta, quibus ad hoc suadēdū vtuntur. Nō trahitur iniqui

Obiect. 1

sed ducitur, qui volens fertur in aliquem locum: trahimur enim nolentes, ducimur autem volentes, & hoc interest inter trahi & duci, sed Christus dicit, Nemo potest venire ad me nisi pater, qui misit me, traxerit eum, non ergo volentes, & assentientes ad Christum venimus, sed nolentes, & reluctantes trahimur, neque necessaria est nostrae voluntatis cooperatio, ut ad Christum veniamus, & iustificemur. Sed hoc argumentum iam olim diluit. Aug. Non enim ideo usurpatum est verbum traxerit, quia Deus quempiam vi trahat, aut nolentem cogat, sed quia ex nolente facit volentem, & nostram ipse praeuenit voluntatem. Et ne occasio daretur suspicandi, quod nos prius velimus, & diuinum concursum praeueniamus, non est usurpatum verbum duxerit. Et tancum abest diuus Aug. ab eo dogmate, quod ei ex hoc libro imponit Lutherus in articulo. 36. damnato à Leone, videlicet, quod nolentes Deus conuertat, & reluctantes, ut expressè ibidem dicat, non posse fieri ut nolentes credant, sed Deum facere in cordibus hominum, ut ex nolentibus volentes fiat. Et in Enchiridio. Nolentem, ait, praeuenit, ut velit. Neque semper verbum trahere, violentiam indicat apud Latinos. Trahimur enim plerumque in sententias aliorum non demonstrationibus, sed persuasionibus probabilibus. Et Maro pro prietatis obseruatisimus, Trahit, inquit, sua quenque voluptas. Et ita intellexit verbu traxerit diuus pater Cyrillus: Gratia, inquit, cognitionem sui haberi ostendit, cum dicat, neminem ad se venire posse, qui patris monitionibus non trahatur. Et ut iam olim aduersatur lutherano, dogmati subdit: Non enim cum dicit neminem posse ad se venire, nisi pater traxerit ad eum, vi quidam cogi, trahi que credentes putandum est, sed monitione, doctrina, reuelatione ineffabiliter facta. Et statim probat Christum ipsum sic explicuisse verbum traxerit, quia mox subiunxit, Omnis qui audiuit à patre, & didicit, venit ad me. Vbi auditus, ait disciplina, doctrina que adest, ibi fides non vi, sed persuasione oritur: patrocinio igitur dei patris, quod ex charitate dignis praestatur, non vi Christum fideles agnoscent.

Haec Cyrillus. Et Chrysostr. perinde exponit verbum trahere: Deus enim, inquit, nolentes non cogit, sed volentes trahit: nam si ipse vult, nos autem non volumus, ad nostram salutem nihil proficiunt, quae alioqui efficacia sunt, non quia infirma sit eius voluntas, sed quia cogere neminem vult. Haec ille. Secundo obijci nobis possunt multa loca scripturae

Ioan. 6

Respons. Aug.

ca. 32.

Maro. Cyr. 4. in lo. c. 5. c. 6

ca. 7.

Chryso.

Obiect. 2.

quibus iustificatio nostra sic vni Deo ascribitur, ut excludi videatur cuiusque alterius in eam rem cooperatio, idque non minus quam in redemptionem, & glorificationem in quarum gloriae participationem certo scimus, nullum neque angelum, & neque hominem à deo admitti. Et loca quidem scripturae quibus hoc videtur fieri duplici in ordine cōtemplor, quandoque enim sic videtur deo nostra opera scripturae imputare, ut & nostram cooperationem expressè videatur excludere, quādoque verò Deum solum eorum inducit autorem, ac proinde nostram cooperationem videtur excludere, licet hoc expressè, & aperte non faciat. Primi ordinis sunt illa: Nō vos me elegistis, sed ego elegi vos, Non est volentis, neque currentis, sed dei miserentis: Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est: Perditio tua Israël ex te, tantum in me auxilium tuum. Secundi verò ordinis sunt illa: Gratiam, & gloriam dabit dominus, Quid habes, quod non accepisti: Gratia dei sum, id quod sum: Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum: Vobis donatum est pro Christo non solum ut in eum credatis, sed etiam ut pro illo patiamini, Deus est qui operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate: Qui cepit in vobis opus bonum, perficiet, Gentibus poenitentiam dedit Deus ad vitam: Timorem meum dabo in cor eorum, Et auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum gratias agentes deo, & patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum. Et quasi solus deus sit causa cōuersionis nostrae David orat: Cor mundum crea in me deus, & spiritum re-ctum innoua in visceribus meis. Et statim, Domine labia mea aperies, et os meum annūciabit laudem tuam. Et sexcenta alia huiusmodi passim occurrūt in scripturis. Quantis tamen aliqua opera spectantia ad iustificationem nostram à solo deo sine nostro concursu fiant, non ideo tamen & idem licet colligere de omnibus operibus ad eam requisitis. Triplicia enim sunt opera dei concurrentia ad nostram iustificationem, et magnum inter hoc & illa discrimen est. Primi generis opera sunt illa quae antecedunt etiam tempore nostram iustificationem, & sic deo sunt propria ut nullam in eis partē libertas nostra habeat, scilicet, neque consensum, neque cooperationē. Et talia sunt praedestinatio, seu vocatio,

Ioan. 15.
Rom. 9.
Eph. 2.
Oleg. 13.
1. Cor. 4.
2. Cor. 3.
Ioan. 6.
Philip. 1.
Act. 11

Ezech. 36
Col. 1.

Psal. 50

Respons. Propos. 1

voca-

uocatio, pullare ad ostium, & aliquando admonitio, & inspiratio. Secundi generis opera sunt productiones qualitarum super naturalium, gratiae scilicet, & virtutum quibus cōpletur nostra iustificatio, & formaliter iustificamur. Et quia ad producendum tam precellentes qualitates natura nostra pertingere non potest, habet se homo respectu earum passiuè, sicut aër respectu luminis cum illuminatur à sole: sunt tamen inter haec opera, quibus incipitur, & perficitur nostra iustificatio, alia media opera tertij generis, quae Deus in nobis non exercet, nisi nos assensum praebemus, cuius generis sunt fides, spes, dilectio, poenitentia, & omnia breuiter opera concurrentia ad nostram iustificationem, quae affectum liberum cordis nostri designant. Et haec sola sunt, ad quae nos dicimus cooperationem nostram requisitam, quia videmus scripturam haec à nobis requirere, cum neque primi generis opera, neque secundi à nobis immediatè exigat: & cum alia operationes Dei duntaxat significant, haec ex vi sua significationis opera nostra designant.

Quaquam autem iustificatio nostra per infusa dona, & virtutes à Deo solo fit, & solius Dei munera sunt gratia, & virtutes infusae, non est tamen asserendum iustificationem nostram à Deo fieri, nobis neque consentientibus, neque cooperantibus: Deus enim haec munera non elargitur nisi ope sua dispositis, & vocationi suae sancte libenter obtemperantibus. Et in hoc decipiuntur, & offendunt quidam, qui cum videant nos merè passiuè nos habere respectu gratiae, & virtutum quibus iustificamur, inde consequens esse putant, ut iustificari asseramur sine assensione, & cooperatione nostra, neque vident fieri posse, sicut & reuera fit, ut nihil quidem operemur ad productionem gratiae, liberè tamen consentiamus illius receptioni, & illis cooperemur actibus, qui prauij sunt ipsius infusioni, & receptioni. Poterò ex testimonijs secundi ordinis statim citatis quibus deus solus inducitur autor nostrae iustificationis, nō rectè colligas nos nihil operari in nostra iustificatione. Hoc enim perinde esset, ac si quis velit efficiētiam omnium causarum secundarum tollere, quia omnia opera quae fiunt in mundo, scriptura Deo attribuit. Quod quidem diligenter cauit scriptura, cum in Genesi aliqua dicit produca à creaturis, quae ibidem & à Deo produca asseruat, & ne in tantum errorem quis incideret, ipsa eadem scriptura quae deo soli quibusdam in locis nostram conuersionem im-

Propos. 2

Propos. 3

Genesi. 7.

putat, in alijs etiā nobis tacitò Deo ascribit: Pſalm. 79. Clamamus, Deus virtutum conuerte nos. Et ipse contra reclamationem, Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Praecatur David: Domine labia mea aperies. Et alio in psalmo nomine dei dicit, Aperi os tuum, & ego implebo illud. Postulat sponsa à deo in canticis: Trahe me post te. At ipse vicissim, vt ad eum veniamus in euangelio nos admonet dicēs, Venite ad me omnes qui laboratis &c. Sicut igitur ex his quibus nostri arbitrij concursus exigitur, perperam excluderentur Pelagiani necessitatem diuinae gratiae, ita & Lutherani nō rectè excludunt efficiētiam nostram ex illis quibus deus solus inducitur autor nostrorū bonorum operum. Et testimonia primi ordinis, quae deo soli nostram iustificationem ascribere videntur, exclusa nostra cooperatione, vel ad ea opera referenda sunt quae à deo solo fieri diximus, vel propterea deo soli nostram iustificationem tribuere exponenda sunt, quia deus, vt iam explicuimus, prior, & principalior operum nostrorum causa est. Inde enim proficiscitur, vt quia primò mouēti tribuenda sunt actiones, quae ab eo essentialiter pendent, verissimè dictum sit: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, Non est volentis, neque currentis, sed dei miserentis. Et quauis nos deum eligamus in deum & dominum nostrum, & ad consequendam ipsius misericordiam ipse noster concursus & assensus requisitus sit, quia tamen hoc non possumus nisi ipso praestante, & praeligēte nos, & prius miserente, verissimè dicitur nō nos deū eligere, & dei esse miserentis nostram salutem, non nostri, & tantummodo in illo esse auxilium nostrum, & fidem non esse ex nobis quasi ex nobis. Et sic solemus communiter pacem ciuitatis vni primo auctori tribuere, & non alijs qui cum ipso quidem, sed post ipsum ad eam pacificandam concurrerūt. Et Cyprian. hunc morem scripturae imitatus rectè admonet in nullo nobis gloriandum, quia nostrum nihil est. Sed si ita est, inquit, posse mus & nostram nobis iustificationem impunitare, perinde ac gratiae diuinae, & aequali lance nobis tribuere quae vni deo sacra eloquia vbi que cōstanter vni dicāt. Et sicut ipse ait: Sine me nihil potestis facere, & alibi, Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eū, et aliās, Nisi dñs custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam, ita & nos possemus vicissim dicere domino, Sine nobis nihil potes in nobis facere, & nemo potest trahi à patre ad Christū nisi velit, & frustra deus

Propos. 4

Cyprian.

Obiect. 3

Ioan. 15. Pſalm. 126

vigilat ad custodiendū nos, nisi nos custodia mus. Hoc autē absurdissimum esse, et procul ab ore, & mētibus christianorum relegandum, ex se, & ex scripturis satis liquet. Estq; hoc argumētum Aug. ait enim: Si propterea dictū est, Non est volentis, neq; currentis, sed Dei miserentis, quia ex vtroque fit, id est, voluntate hominis, & misericordia Dei, cur non è cōtrario dicitur, Non miserentis est Dei, sed hominis volentis, quia id misericordia Dei sola non implet? quod tamen, addit, nullus Christianus dicere auderet. Verūm hæc neq; in totum abijciēda, neq; in totum recipiēda sunt, quia Deus secundum ordinariam & præscriptam legem neminem ex adultis absq; ipsius cooperatione iustificabit, sicut verò dicimus neminē venire ad Christum nisi patre eū trahente, & neminem conuerti sine auxilio gratiæ diuine, ita & verò quoq; possumus dicere neminem venire, neque trahi ad Christum, nisi ipso consentiente, & neminem in Deum conuerti, nisi sponte & voluntate sua: & nisi velimus nos nostram salutem operari, frustra Deum nos custodire, frustra & ad se trahere conari, frustra & pro nobis mortuum esse.

Quia tamē quicquid ei placuit potest in nobis sine nobis efficere, & iustificare nos posset præter legem absq; nostro concursu, nos autem sine auxilio gratiæ ipsius hoc assequi non possumus, nequaquam nobis aut debemus aut valemus illa vsurpare, Sine nobis nihil deus potest efficere, nemo potest trahi ad Christum nisi sponte sua, Non potest cuiusque peccatoris misereri Deus, nisi velit ipse peccator. Et multò minus illa, Non est dei miserentis, sed hominis volentis, Non est sufficientia nostra ex deo, sed ex nobis. Omnia. n. ista omnipotentia diuinæ derogant, & nos suæ præ nostræ merita extollūt, & diuinam in nos gratiam extenuant, principatūq; ipsius supra libertatem nostram multū derahunt. Poteritq; de his videri Aug. q. 2. lib. 1. ad Simplicianum. Quartò obijci potest nobis canon. 4. concilij Arausicani, qui sic habet: Deus vt à peccato purgemur, voluntatem nostram non expectat. Verūm hoc ad gratiam præuenientem referendum est, non ad iustificantiē: ideo enim dictum est, deum voluntatem nostram non expectare, quia vt iustificemur ipse præuenit, vt velimus, & assentiamus, & cooperemur suæ vocationi. Sed si ad iustificationem nostram & deus pariter, & nos concurrimus, cur Augustinus dicit: Viuius rectè, si totum deo demus, non illi ex parte & nobis ex parte? At verò Aug. Pelagianis hæc obijcit

qui dicebant saltem initium salutis nostræ esse à nobis, nempe fidē, quo contra ille contentebat, & initium, & progressum, & profectū iustitiæ nostræ deo esse tribuendum. Ipse est enim, teste apostolo, qui operatur in nobis & velle, & perficere. Magis tamen vt gerere videtur illa verba Augustini: Deus quod operando incipit, cooperando perficit: ipse vt velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Ex his videtur deus iuxta ipsum saltem sine nobis exordiri beneficium salutis nostræ, & quoad præparationem primam ad nostram iustificationem non requiri nostræ libertatis cooperatio. Et apertius hoc potest colligi ex his, quæ statim subdit: Vt ergo velimus, sine nobis operatur, cum autem volumus, & sic volumus, vt faciamus, nobiscum operatur. Hæc August. At verò expositio istorum à distinctione gratiæ operantis, & cooperantis pender, & si hæc nomina ad gratiam habitualem transferantur apertum est quo inter se dissepantur operans, & cooperans gratia, siquidem gratia gratum faciens operans dici potest, vt facit nos formaliter deo gratos, cooperans verò vt nobiscum ad opera bona concurrir: Dei autem adiutorii quādo operans gratia dicatur, & quando cooperans, ambiguum est. Quidam Dei adiutorii ad actus interiores operantem gratiam dicūt, ad actus verò exteriores cooperantem. Verū hi parum aduertunt verba Augustini qui, vt statim citauimus, deum ait nobiscum operari, cum sic volumus, vt faciamus. Nimirū etiā derogant voluntati nostræ sic has gratias discernentes: tollunt quippe ei efficientiam suorum actuum. Alius diuinum adiutorium ad intentionem finis operantem gratiam vocat, ad electionem autem cooperantem. Et ideo putat Augustinum dixisse, deum in nobis sine nobis operari quæ sunt à gratia operante, nobiscum verò facere quæ sunt à cooperante, quia intentio deo tribuenda est, electio autem, & opera inde sequentia voluntati: ad hæc nanque voluntas se per se ipsam mouet, sed ad intentionem ab extrinseco, hoc est, à deo ipso mouetur. Quoniam cum voluntate alicui malo haeremus, non potest voluntas nostra, vt Augustinus insinuat, moueri in bonū nisi ab alio moueatur: omne enim quod mouetur, ab alio mouetur teste philosopho. Derogat tamen & hæc sententia libertati nostræ voluntatis. Cur enim & ipsa seclis omnibus alijs dimouere se nequeat à malo cui inheret? Cur non & ipsa præstare sibi possit finem in quem tendat, ex quo iam ab intellectu

Philip 3. a

Obiect. 6 Aug. li. de gratia & libero ar. bi. cap. 17.

Opinio. i

Impugna.

Aug. de lib. ar. ca. 2. Physi 7. Impugna.

ctu per dei gratiam, quod se ferre debeat, illustrata est? Profectò intentio ita potest esse aliquando à voluntate, & sic iure ei tribui, ac electio. Neque semper intentio finis boni diuclit voluntatem à peccato, sed nonnūquam etiam timor malorum imminentiū, & horror, & rursus peccati, vel infamia inde secuta. Et durum omnino videtur, sic distinguere gratiam operantem à cooperante, vt operans tantum sit respectu finis, cooperans autem respectu mediōrum: nam in intentionibus, & in electionibus oportet rationem inuenire gratiæ operantis, & cooperantis. Cum quæ intēdit finis liberè à nobis, vt facitur, proficiscatur, à gratia illa erit cooperante secundum Aug. siquidem ille ea duntaxat à gratia operante esse concedit, quæ in nobis sine nobis operatur. Et quidem vel ipsa verbi cooperati significatio admonere nos potest, vt credamus Augustinum à gratia cooperante ea dimanare credidisse, quæ deus in nobis nobiscum operatur. Dicerem igitur breuius, & facilius, gratiam operantem esse adiutorii quod deus facit, vt interius, vel exterius, siue circa finem, siue circa media bene operemur, cooperantem autem esse concursum ipsum dei specialem ad bonas operationes. Et ideo Augustinus asseruit à deo esse sine nobis, quæ sunt à gratia operante, quia ipse solus facit vt ea faciamus, siue aliquibus bonis inspirationibus, quas in nobis per se solum producit, siue alio ignoto nobis modo applicando, & inflectendo voluntatem ad operandum. Nam & hoc solo adiutorio posse aliquando peccatores fideles subito in deum conuerti, paulò post nitentur comprobare. Sed cū Aug. expressè affirmet, Deum nobiscum operari, cū sic volumus, vt faciamus, manifestum est eum nostræ libertatis cooperationem nunquam negasse. Explicemus itaq; si possumus, quemadmodū & diuina gratia, & nostra libertate ad iustificationem præparemur: nam vtriusque cooperationem, & præcipuè gratiæ diuinæ necessariam in eam rem esse dubium non est.

Vera dist. gratiæ operantis, & cooperantis.

Cap. 7.

Quid sit gratia præueniens & quomplex. Cap. VI.

VT intelligamus quemadmodū à deo ad iustitiam præparemur, ab explicatione gratiæ præuenientis, & multiplicatis ipsius exordium videri sumendum. Et quidē viri alioqui docti perinde philosophantur de huiusmodi gratijs spiritalibus, ac si essent aliæ quæ qualitates in nobis permanentes, per quas

possimus verè resurgere à peccato, sed hoc fictiū, & cōmentitium est, neq; fundamentum ullū habet inscripturis, neq; in sacris doctōribus, imò aduersatur vtriusq; quia sacra literæ & doctores sancti docēt, necesse esse humiliter implorare auxiliū diuinum, et de eo nobis impetō gratias agere, nō esse autē necessarium, si essent auxilia diuina dona in nobis permanentia, & tā antè oratiōes nostras nobis collatas. Fieret etiā ad præparationes ad iustitiā tāta gratia à deo peccatoribus obduratis, et impenitentibus, quāta penitentibus, quod quidē minimè cōuenit cū recta scripturarū, et sanctorū autorum doctrina. Est igitur gratia præueniēs nostrā iustificationē, vt ingenere ipsius hoc explicemus, omne illud, quo misericorditer trahimur peccatores ad iustitiam. Per gratiam quippe præuenientē adiuuamur ad præcedentia iustificationem, per subsequentem ad opera eam sequentia, per operantē & cooperantem ad opera ipsi iustificationi cōiuncta. Præuenit, inquit Augustinus, vt sanemur, subsequitur, vt sanati vegetemur. Præuenit, vt vocemur, subsequitur, vt glorificemur. Et alibi, Ipse vt velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. In specie verò gratia præueniens est cōcursum ipse specialis, quo deus peccatores præparat, & disponit ad suam gratiam. Sed & gratia præueniēs potest dici omnia illa, quibus deus nos vocat & trahit ad se, & ita sancta synodus gratiam præuenientem videtur accepisse in principio capit. 5. Ait enim iustificationis exordium in adultis sumendum esse à dei per Christum Iesum præueniente gratia, hoc est, ab eius vocatione. Et meritò inspirationem, quæ à deo vocatur, gratiam præuenientem appellauit, siquidem beneficia gratuita exhibita frequēter dicuntur gratia in scriptura, et in communi cōsuetudine, & apud latinissimos autores: Et inspiratiōes, quibus deus nos ad se vocat, primum locū tenent inter beneficia, quibus nos disponit ad nostram iustificationem. Itaq; cū deus ad se nos paulatim trahat, nunc bonis cogitationibus, vel mortis, aut grauis aegritudinis instantis, vel iudicij diuini, vel gehennæ imminētis, nunc recordatione gratiæ, à qua excidimus, vel gloriæ quæ perdidimus, nunc admonitione ipsius ingratiūdinis nostræ, seu turpitudinis nostrorum peccatorum, nunc spe regni caelorum, vel timore penarū nūc afflictionibus, tribulationibus oburgationibus, nūc amicitabilibus suasionibus, & blandis exhortationibus, oīa ista gratiæ præueniētis nomine possūt appellari: & oēs huiusmodi bonæ cogi-

Gratia præueniēs ingenere.

Augu.

Gratia præueniēs in specie.

rationis, & pulsationes diuinae, vocationis nomine comprehensae sunt à patribus, eoq; nomine communiter appellantur. Siue aut gratia praeueniens dicitur concursus ipse, quo Deus praeuenit nos, siue inspirationes & impulsus, quibus extimulamur ad poenitentiam, illud serid, & magna attentione aduertendum est, duplicem asseruisse patres in 5. capit. gratiam qua disponimur ad iustificationem, excitatē, & adiuuantem. Excitat nāq; Deus vocatione sua sancta, & illuminatione, vt surgamus à peccato, neq; contentus excitare, quadam nobis ignota sua virtutis applicatiōe, & nostrae voluntatis mirifica inclinatione & inflexione benignè nos adiuuat, vt consentiamus, & obediāmus vocationi suae. Et concursus ipse dei, vel ipse actus quo vocamur, & excitamur, vt euigilemus à somno peccati, gratia est excitans: concursus verò diuinus quo adiuuamur ad actus quibus acquiescimus diuinae vocationi, quales sunt, fides, spes, dilectio Dei, poenitentia, gratia vocatur adiuuans. Et de vtraq; istarum gratiarum seorsum pauca videbimus.

Posse peccatores per solam gratiam adiuuantem resurgere, sed vt plurimum etiam excitatē requirere. Cap. VII.

Concurrit quidem communiter Deus ad praeparandum peccatores ad suam ipsorum iustificationem, & per gratiam excitantem, & per adiuuantem. Et vtriusq; exemplum videmus in conuersione Pauli. Nam et primò obiurgatiōe illa, Saule Saule quid me persequeris, & luce quae circumfulsit eum de caelo, & in terram prostravit, excitatus est vt ad Christum conuerteretur. Secūdo verò & misericorditer adiuuus est, vt vocationi suae obediret, & diceret, Domine quid me vis faceret? Et causa propter quam vtriusq; gratiae adiutorio vt plurimū indigemus, ex ipsa natura nostra est: vt. n. experientia nos docet, non nisi ex nouis occasionibus incipimus nolle, q̄ antea volueramus. Tāta verò est nostrae libertatis, & adiuuantis Dei gratiae potestas, vt in eo qui ex malitia manet in peccato, neq; ignoratione tenetur aliquorum quibus retrahitur à perseverantia, sola gratia adiuuans sufficere possit, vt perfectè se prepararet ad suam iustificationem. Si enim possumus subito odisse quos amamus, & amare, quos odimus, nulla noua suborta occasione, sed duntaxat ex libito nostrae voluntatis, cur non peccatores, neq; vocati, neque excitati à deo nouis ali-

quibus inspirationibus possint subito per ipsius gratiam adiuuantem dolere de peccatis, in quibus antè sibi complacabant, & proponere illa emendare, eaque vna gratia ad deū conuerti? Perfectè hoc deo nos adiuuante facilius videtur quàm illud. Et nisi hoc dicamus nullus erit modus quo possumus tueri deum non tantum praeparare, sed & facere, vt & illi peccatores se ad iustitiam preparant, qui absque vlla tunc immixta diuina excitatione, subitè quāq; vel suscipiunt fidem, vel faciunt suorum peccatorum poenitentiam. Quod si necessaria esset semper praevia vocatione diuina ad conuersionem peccatoris, & absq; excitantiae gratiae adiutorio, nullus posset à peccato resurgere, nunquam immediātè subesset potestati alicuius peccatoris conuersio sua in deum. Vocatione quippe diuina, vt mox disseremus, aut excitantis gratiae adiutorium nō immediātè subest potestati nostrae, vt auxilium speciale quo adiuuamur ad fidem, spem, charitatem, poenitentiam, & alias dispositiones ad iustitiam: quod quidem sic in nostra potestate est, ac generale. Ideo verò patres hic asserunt iustificationis exordium à dei vocatione sumendum esse, & peccatores excitante, & adiuuante dei gratia conuerti, atq; vtrāque esse necessariam in cap. 3. firmarunt, quia haec est cōmunis, & propria via conuersionis & poenitentiae peccatorum, & in illis qui non essent vel fideiā illuminati, vel certè aliqua excitante gratia praevienti omnino videtur vtraq; gratia esse necessaria. Neq; nos solam adiuuantem posse sufficere contendimus in alijs quàm in fidelibus, vel in eis qui iam aliquādo beneficio gratiae excitatis ad fidem aut conuersionem suam extimulati sunt.

Opera excitantis gratiae à deo solo in nobis fieri, & certè libertati nostrae non subiacere sicut opera gratiae adiuuantis. Cap. VIII.

Verū illud diligenti examinatione dignū est, an excitantis gratiae opera quae à deo in nobis fiūt, nostrae quoq; libertati subsint & à nobis ex parte sint, siue opera intellectus sint, vt vocationes, illustrationes, et inspirationes, siue appetitūs, vt spes, dolor, timor, alijq; impulsus quibus ad deū trahimur. Et nobis quē certū videtur posse deū vel se solo, vel nre anime potētis oēs actus causare, quibus nos ad iustificationem nostram excitat: quicquid potest eū causare, potest vtriq; se solo: implere valet ille omnē causae secundae adiuuantem, quippe qui omnē creaturarum efficiētiam emi-

Cate. cō. 2. 2. eminentissimè in se continet. Neque recipiendae sunt opinionēs quorundam scholasticorum qui contra communem philosophorū, & theologorum sententiā asseruerunt, intellectus nostrus intelligere nō posse nisi per cognitiones ab ipse ex parte productas, quia eiusdem omnino naturae, & speciei possit esse notitia Petri à deo totaliter producta, eū notitia Petri producta à deo & à Michaele, cur non possit Michaele ita bene per illam intelligere, ac per eam, quam ipse cum deo produceret? Certè cum ex doctrina philosophi intelligere, sit quoddā pati, & eodem modo vnam atque alteram intellectus Michaelis in se recipiat, poterit ex aequo per vtranque intelligere. Non est tamē omnino certum vtrū horum modorum deus seruet in vocatione peccatorum, & fortassis nunc vno, nunc altero nos vocat. Verū tandem pensatis omnibus probabilius videtur à deo totaliter, vel per se ipsum, vel per angelos suos, & semper sine nobis produci vocationes, illuminationes, inspirationes, seu bonos affectus quibus deus nos per se vocat, & excitat ad poenitentiam. Quod in Con. 2. Araul. videtur diffinitū. Ita enim in eo lego: Multa in homine bona fiunt, quae non facit homo. Maximè autem videtur haec dici propter vocationes, illuminationes, & inspirationes diuinas: nam haec ipsa nomina videntur innuere, & significare eiusmodi omnia à deo solo nobis immitti, & gratuito comunicari. Idē & innuit Gennadius, cum dicit, Initium salutis nostrae deo miserè habemus, vt acquiescamus saluari inspirationi nostrae potestatis est. Sed & apertè hoc potest colligi ex verbis Christi ad angelū Lao dicea: Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocē meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cenabo cum illo, & ipse mecum. Cum enim his verbis clarè explicuerit Christus se habere instar pulsantis ad ostium cum vocat ad se peccatores, & pulsatio totaliter sit à pulsante, neq; sit libertas in domino domus nisi ad audiendum, vel obturandum aures, aut ad aperiendum ianuam, vel nō aperiendum, erit & vocatione peccatorum totaliter à deo, neque libertas eorum se extendet, nisi ad hoc vt possint attentè audire vocē domini, & aperire ei ianuam suae voluntatis consentiendo, & obsequendo suae ipsorū vocationi. Vnde & quidam mox vt vocantur, dicunt cum Psalmista: Audiam quid loquatur in me dominus deus meus. Alii cum Paulo, Domine quid me vis facere? Alii obturant aures suas instar aspidis surda, vt nō exaudiant

vocem incantantis sapienter, sed secundum duritiam suam, & impenitens cor thesaurizant sibi iram in die irae, & reuelationis iusti iudicii dei. Isaias etiā cum dicit: Dominus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abii, deo soli apertione aures tribuit, sibi autem nō contradicere, neque retrorsum abire. Denique vbicumque harum illuminationum, vocationum, aut inspirationum meminit scriptura, eas soli deo imputat. Et propterea illud saltem tanquam certū hīc habendum est, nullam in huiusmodi siue excitationibus, siue impulsibus partem habere libertatem nostrā: sunt enim repentini motus instar naturalium conuulsionum praevolantes, & antevertentes omnē nostrae libertatis consensum. Et sicut motus naturales, quibus tentamur, & inhaeremus in malum, in potestate nostra non sunt, neque in illis aliqua culpa est, nisi iudicio, & libera voluntate foueantur: sic neque huiusmodi vocationes diuinae, aut inspirationes in potestate nostra sunt: neque laudem ob illas meremur, nisi cū liberè illas in nobis nutrimus, & eis acquiescimus. Et in hoc latissima est, & manifesta differentia inter excitantem, & adiuuantem gratia: sunt etenim & ex parte à nobis, & nostra libertati semper subiacent quae per gratia adiuuantem deus in nobis facit, vt credere, sperare, diligere, poenitere: neq; credit quisquā, neque sperat, neque diligit, neque à suis peccatis per dei gratiam auertitur, quin haec omnia liberè operetur. Prae iudicare deus non vult praerogatiuae libertatis nostrae. Et in hoc potius suam nobis potentiam, sapientiam, & bonitatem magis commendat, quod ad haec sic adiuuat, vt & nos quoque ipsi cooperantes aliqua sumus laude digni in nostra iustificatione. Et hoc excitantis, & adiuuantis gratiae discriminē insinuant patres, cum vtriusq; opera commemorantes nunquam in toto hoc decreto affirmarunt liberè nos habere nisi in assentiendo, & cooperando nostrae vocationi, & quod idem est, in mouendo nos ad iustitiā postquam à deo sumus gratuito vocati.

De duabus alijs gratiae excitantis, & adiuuantis differentijs. Cap. IX.

Est & duplex alia hoc loco nō dissimulanda inter has gratias differentia. Primò enim excitantis gratiae adiutorio saepe propter libertatem nostram frustramur: Vocati, inquit, & renuisti, verū nō adiuuans gratia semper habet effectum immediatum, ad quē da-

tur. Si deus adiuvat nos ad credendum, credimus, si ad diligendum, diligimus, si ad poenitentiam, poenitemus, sed si ad hæc vocat, aut excitat, frequenter illis caremus: quia enim Deus suavissimè omnia administrat, & vnam quæque rem pro modulo suæ naturæ ad suas operationes movet, permittit nobis, vt his vocationibus, & excitationibus resistamus: & licet concursus diuinus semper sit efficax, neque frustrari possit, vt tamen priuilegio libertatis nostræ nihil deroget, concedit etiam, vt & adiuantem suam gratiam quadantenus frustremus, dum vltimas dispositiones ad iustitiam intermittimus, ad quas habendas ordinatur auxilium gratiæ adiuantis ad alias dispositiones ipsius præuias: habitus namque per gratiam adiuantem fide, & spe, poenitentiam & charitatem negligimus, ad quas illæ ordinabantur. Secunda inter excitantem & adiuantem gratiam differentia, eaque magis præcipua est. Non omnes, quibus Deus excitante gratia magis fauet, melius in ipsum conuertuntur, omnes tamen illi melius & secutius conuertuntur, quibus Deus magis fauet gratia adiuantem: & non omnes, quibus deus magis fauit sua excitante, melius esse conuertuntur, ex scripturis manifestum est. Nabuchodonosor mitius à deo punitus est, quàm Pharaos, & tamen ad minora flagella deposuit suam amentiam, Pharaos verò neque maioribus flagellis diuulsus est à sua duritia, Bethsaidæ, & Corozaim dixit Christus: Si in Tyro, & Sydone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere poenitentiam egissent. Et scribis & pharisæis: Vri Niniuite surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia poenitentiam egerunt in predicatione Iong: & ecce plusquam Ionas hic. Ex quibus patet maiora auxilia præuenientis gratiæ communicata fuisse Bethsaidæ & Corozaim, quàm Tyro & Sydoni, & scribis & pharisæis, quàm Niniuitis, & tamè neque Bethsaidam & Corozaim, neque scribas & pharisæos plus, sed min⁹ omnino profecisse. Quod verò illi melius semper conuertantur, quibus Deus benignius impartitur gratiæ adiuantis auxilium, ratio naturalis ostendit. Mouere enim & moueri correlatiua sunt. Neque fieri potest, imò neque intelligi, vt Petrus & Paulum vehementius mouerit Deus ad poenitentiam gratia ista secundi generis, quin & ipsi ardentius, & perfectius fuerint conuersionem suam operati. Et in naturalibus hoc videmus. Nam quo celerius Deus primum orbem celestem mouet, quàm infimum, eo & pri-

Daniel. 1.
Exod. 9.
10. 11. 12.
& 14.
Mat. 11. 12

mus orbis celerius mouetur. Arque hæc facti fuerint, vt intelligamus quemadmodum deus se habeat in dispositionibus nostris ad iustificationem.

Gratiam præuenientem iustificationem nullatenus mereri possumus.
Cap. X.

NE verò dum cooperationem nostram ad iustificationem necessariam defendimus, plus libertati nostræ quàm par sit tribuere, & in Pelagianorum partes inclinare arguamus, gratiam præuenientem comunicari nobis à Deo absque vllis meritis nostris, vt patres in 5. cap. tradiderunt, auctoritate Pauli, & sedis apostolicæ, conciliique Arausiani, & sacrorum doctorum, ac theologica ratione comprobabimus, Liberavit nos Deus, inquit Paulus, & vocauit vocatione sua sancta, non secudum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam. Vides vt vocationem nostram, & liberationem operibus nostris abrogat, & vni gratiæ dei ascribit? Et alibi ait: Deus autem qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, quia dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo. Hæc rursum conuiuificatio nostra tribuitur nimis charitati diuine, & diuini misericordiam ipsius in nos, quæ quidè longè dissona sunt meritis gratiæ præuenientis iustificationem. Quod bonum meritum habere possit mortuus, vt viuificetur? Vnde & David agnoscens se non posse præuenientem hanc gratiam mereri: Deus meus, inquit, misericordia eius præueniet me. Quod est dictum. Non ego Deum meum præueniam, sed ipse præueniet me, idque non meo merito, sed sua misericordia. Sepe etiam Paulus nos iustificatos dicit gratis, & non ex operibus. Et alius, Si gratia, ex operibus, iam gratia non est gratia. Quauis autem ista ad gratiam gratum facientem communiter referantur, tamen de gratia etiam gratis data, qua vocamur, & trahimur ad amicitiam diuinam sunt intelligenda. Non enim gratis, aut ex gratia iustificemur si ipsa gratia præueniens nos daretur ex meritis, quin verò ab hac gratia magis videtur Paulus exclusisse omnia merita, quàm à gratia gratum faciente. Celestinus primus in quadam epi. Non dubitemus, inquit, à Dei gratia omnia hominis merita præueniri. In concilio Arausiano. 2. can. 17. ita legitur, Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, non per voluntatis arbitrium, sed per spiritum sanctum, qui

Gratiæ præuenientis nulla merita.

2. Tim. 1.

Eph. 2.

Psal. 58.

Ro. 3. et 4.
Eph. 2.
Ro. 11.

Celesti. 1.

C. 5. Ara.

qui datus est nobis nullis meritis gratiam præuenientibus. Et can. 25. Hoc etiam salubriter profitemur, & credimus, quod in omni opere bono non nos incipimus, & postea per Dei misericordiam adiuuamur, sed ipse nobis nullis præcedentibus bonis meritis, & fidem, & amorem sui prius inspirat, vt & baptismi sacramenta fideliter requiramus, & post baptismum cum ipsius adiutorio ea quæ sibi sunt placita implere possimus. Hæc ibi. Et can. 6. asserit dicentem misericordiam Dei conferri sine gratia dei credentibus, volentibus, conantibus, querentibus, petentibus, & non vt credamus, velimus, vel hæc omnia sicut oportet agere valeamus, diuinitus nobis concedi restere apo. dicentem: Quid habes, quod non accepisti? Et gratia dei sum, id quod sum. Diuus Aug. ex professio hanc veritatem vt certam, & indubitatam traditam in multis locis, sed peculiariter eam confirmat in 3. Hyp. ex multis testimoniis scripturæ, & inter cetera ita dicit, Non ergo homo voluntate sua adhuc in vicio lib. arbit. claudicante præuenit Deum vt cognoscat, & querat eam gratiam tanquàm pro meritis accepturam, sed præcedit, vt iam dixi, misericordissima gratia sua hominis ignorantis, & nondum se querentis voluntatem liberi arbitrii, vt eum se scire, & querere faciat. Obicit & ibidem sic sibi in persona hereticorum: Cur non deus omnes præuenit, vt in eum credere possint, si non vnusquisque pro sua voluntate, qua inquit deum, accipit gratiam, sed voluntatem nostram præuenit ipsius gratia? Et vt hanc obiectionem diluat, non recurrit ad vlla merita, neq; dicit causam esse, quòd quidam mereantur aliquo modo suis bonis operibus hanc gratiam, non autem alii, sed recurrit ad hoc vnum, quòd deus nemini quicquam debet. Et cum induxisset pro eadem veritate illa verba apostoli, Cum autè benignitas, & humanitas apparuit saluatoris nostri dei, non ex operibus iustitias, & car. ita subdit. Quid ad hæc respondebis heretice? Quid inimice gratiæ dei adhuc contra gratiã tanto magistro gentium teste, quòd nullis hominum meritis detur, cogitabis opponere? Et in 4. contra Iulianum Pelagianum, & in de prædestinatione sanctorum, & in Enchiridio ita merè gratis, & nullis antecedentibus meritis dicit nos vocari, ac merè gratis, & absq; vllis meritis præcedentibus humanitatè suã sibi filius dei vnuit, & quosdam paruulos venire facit ad baptismum, & non omnes. Et ad Syxtum presbyterum sic scribit, Quid est meritum hominis antè gratiam, cum omne

1. Co. 4. b
15. a

Aug.

Tit. 3.

cap. 8.
cap. 15. 28.

Ep. 105.

bonum nostrum non in nobis faciat, nisi gratia? Ildorus etiam idem tradit his verbis: Homini meritum superna gratia, non vt veniat inuenit, sed postquam venerit, facit, arque ad indigna mètem veniens facit in ea meritum, quod remuneret, quæ solum inuenerat, quod puniret. Et Bern. in canticis, cum ostenderet idè dixisse sponsam his verbis, Dilectus meus mihi, & ego illi, quod & Psalmista prius dixerat illis verbis: Expectans expectaui dominum, & intendit mihi, subdit tamen in commendationem sponsæ, ceterum sponsa rectius locuta est, & non præcedens meritum, sed præmittens beneficium, vt præueniam dilecti gratia confitens rectè omnino: Nam quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Et paulo inferius fatuam appellat synagogam, quia contemnens iustitiam dei suam voluit statuere: Et ob hoc, inquit, misera repudiata est, & iam non est sponsa, sed ecclesia, cui dicitur, Desponsaui te mihi in fide, desponsaui te mihi in iudicio, & iustitia, desponsaui te mihi in misericordia, & miserationibus: neque tu me elegisti, sed ego elegi te: neque vt te eligerem tua inueni merita, sed præueni. Et statim in hac desponsatione dicit non interuenisse meritum ecclesiæ, sed placitum diuinum, & quæ verè sponsa est agnoscere ista, & vtranque gratiã, & præuenientem, & subsequenter conlteri. Accedit ad hæc, quòd nulla lex est statuta secundum quam deus aliquos peccatores vocare, & præuenire debeat: & ipsi peccatores sunt indigni tanta gratia. Et gratia diuina, vt supra monuimus, priores partes tenet in nostris preparationibus, quàm libertas nostra. Quare nulla est via, qua nos gratiam præuenientem possimus mereri.

16. 1. sumi
mo bono
lib. 2. ca. 9

Bern. ser.
67.
Cant. 2. d
Psal. 39. a

Osez. 2.

Satis sit argumentis pro meritis gratiæ præuenientis. Cap. II.

DIcet aliquis, fortè concludunt argumenta facta nulla esse merita simpliciter respectu gratiæ præuenientis, potest tamen cum hoc stare, vt aliqua sint ipsius merita ex congruo, siquidem & nonnulli, qui gratiam gratum facientem dari peccatoribus absque meritis fatentur, concedunt eam dari ob merita ex congruo. Et quanquam manifestum est non posse quenquam gratiam gratis datam præuenientem ipsum mereri per actus eam consequentes, quia priora mereri non possumus per posteriora, neque intelligi potest per fidem mereri quempiam vocationem, aut tractum, quo trahitur ad fidem, vt

rum.

Acto. 10. rum cum his potest stare, vt aliis bonis operibus cum mereatur. Et sic Cornelius per bona opera que fecerat, antequam quicquam audiret de Christo, videtur meruisse vt traheretur ad fidem Christi. Vnde & angelus exauditas dixit à deo orationes ipsius, & eleemosynas, cum ei precepti accersere Petrum vt disceret fidem Christi. Sicut enim facti quod in se est cum gratia gratis data, Deus non denegat gratiam gratam facientem, ita facienti quod in se est per vires naturales Deus non denegat gratiam gratis datam, qua cum exciter, & adiuuet ad faciendum necessaria ad suam iustificationem. Itaque si probabile est mereri posse peccatores ex congruo gratiam gratam facientem per opera facta cum gratia gratis data, non minus erit probabile mereri eos posse gratias gratis datas per opera bona facta ex viribus naturalibus. Præterea. Ita congruum est Deum vocare, & trahere ad fidem infidelem declinantem à malo, & vacantem operibus bonis misericordiar, & iustitiar, præsertim si in nullo transgreditur legem naturalem, sicut congruum est Deum adducere ad suam gratiam, & reconciliare sibi fidelem suorum peccatorum penitentem. Insuper. Licet Deus aliquando fortè, vt commendat nobis magis misericordiam suam, trahat aliquos ad suam gratiam, dum nulla bona opera, sed potius multa mala merita in eis inueniuntur, tamen omnes infideles qui habent bona opera, & declinant à malo, communiter trahit ad fidem, & fideles plerisque peccatores vacantes bonis aliquibus operibus misericordiar, & religionis trahit ad penitentiam. Vnde & Cyri. admonet, eos ex Iudæis suscepisse Christum qui bonis moribus erant, eos verò qui erant improbi, malitia sua excæcatos fuisse, neque ad tantum bonum peruenisse: Cognitio, inquit, veri non datur impuris, neque in sordido vasculo pretiosa immittitur vnguenta. Et firmari potest hæc doctrina Cyrilli ex verbis Christi: Siquis voluerit voluntatem eius facere, cognoscat de doctrina vtrum ex Deo sit. Sed enim hæc aut similia argumenta probare quidem valent peccatores posse bonis suis operibus prouocare, & inclinare diuinam bonitatem, & benignitatem, vt eos ad fidem, etsi iam habent fidem, ad gratiam suam trahat: concedet hoc diuinam bonitatem, & perinde à Deo fieri experientia ipsa videtur docere. Quare omnes peccatores admonendi sunt bonis semper operibus incumbere, nullaque alia ratione certius obtinere posse vt ad Dei gratiam misericorditer trahantur. Et maximè sanè diuinam largitatem inuitant ad proueniendum eos sua gratia ad vltimas dispositiones ad iustitiam opera illa, in quibus bene vtuntur aliis gratiis specialibus prius ipsis communicatis: nã quæ bona opera per solas vires naturales possunt facere, leuissima sunt, ac nullius penè pretii. Verùm nullis argumentis satis approbari potest, aut hæc, aut illa opera, aliquo modo esse gratiæ proueniens iustificationem meritoria, quia ad meritum de condigno requiritur, vt & opus sit dignum tali premio, & lex sit statuta de ipsius cõsecutione: ad meritum verò ex congruo saltem alterum horum necessarium est. In operibus autem factis à peccatoribus neutrum repetitur respectu gratiæ proueniens. Et saltem respectu gratiæ diuinæ adiuuantis ad fidem, hoc necesse est tueri: fides nanque est initium vite spiritualis, & ab illa incipiunt bona merita sicut docet Augu. Et de illa dicit expressè apostolus: Gratia estis saluati per fidem: & hoc non ex vobis, Dei enim donum est: non ex operibus, vt nequis gloriatur. Quod si fidem haberemus ex meritis, salus per fidem ex nobis esset, & ex operibus nostris. Hilarius etiã in illa verba psalmi: Domine quid est homo quia innotuisti ei, & car. manifestè omnia fidei merita negat his verbis: Non differenter in 8. quoque psalmo proclamat spiritus sanctus, Quid est homo quod memores eius, aut filius hominis, quoniam visitas eum? Confessio ista pulcherrima est, vt indignum se homo tanto munere ipse testetur, & cum se indignum confiteretur, gratiam eius, qui sibi hæc largiatur extollit. Quod enim meritum homini est, vt ei se cognoscibilem Deus præstet, & incognoscibilis natura cognitioni nostræ sese ipsa submittat? Hæc Hilarius. Quia verò de his latius disputauimus in opusculo de iustificatione, hæc sãt sit in presentia monuisse.

De quatuor diffinitis à sancta synodo de fide, qua disponitur ad iustitiam.
Cap. XII.

Possumus ex illis quæ hæctenus differuimus intelligere qualis est in genere præparatio adultorum ad suam iustificationem, & quæ ad illam, & ex parte Dei, & ex parte nostra necessaria sunt. Tractemus ergo & in specie, & sigillatim de sex illis dispositionibus, quarum meminere patres in 7. cap. & ea quæ de ipsis tradidere enucleemus, & sumemus.

Augu. 3. Hyp. Epist. 2.

Hilarius. Plal. 143.

Quest. 7.

Annota- mus. Vnum hoc tamen pro omnibus illis an-
to. c. 6. de tio pro toto loco meminerunt, vt asse-
creti ne- rere voluerint eas omnes necessarias esse, &
cessaria. neminem vel vna earum deficiente iustificari. Neque eo animo eas ordine statim expresso numerarunt, vt eum ordinem semper seruari à Deo, aut à nobis crediderint in præparando nos ad gratiam, nouerant nunc ordinem hunc, nunc illum à Deo seruari, & nunc pluribus, nunc paucioribus dispositionibus trahi peccatores, & venire ad gratiam Dei, cum sit ille sapientissimus, & studiosissimus nostræ salutis artifex pro vniuersisque complexione, natura, modo, & affectu, varia quoque apart, & adhibet pharmaca ad sanandum nostras aegritudines spirituales. Atque aliqua ita subito, & promptè, & perfectè diuina uocationi respondent, vt prius in gratiam Dei veniant quam vlllo Dei timore fuerint concussi. Quod & manifestè nobis Christus expressit in parabola filii prodigi. Non enim timore concussus, sed spe vna excitatum commemorat ad patrem misericordiarum redisse. Alii etiã non prius spem veniæ cõcipiunt, quam remissionem peccatorum assequatur: & quosdam fortassis antè penitentiam, propter seruentem dilectionem vel orationem recipit Deus ad suam gratiam. Propterea verò hæc sex dispositiones hic sunt expressæ, & is potius, quem videmus, quam alius ordo est expositus, quia istæ sunt potissimæ dispositiones nostræ, & vt plurimum impii, & infideles hac via & ordine veniunt ad iustitiam: & vbi aliqua peculiaris causa non interueniret, hoc quoque ordine à nobis trahèdi ad eam sunt, & inducendi. Quæ omnia apertiora sent, cum de singulis speciatim agemus. Prudentissimè verò à fide explanare incipiunt dispositiones quibus ad iustitiam præparamur. Vt enim Cirillus in Ioan. cap. 9. ianua, & via in vitam fides est, & recursus quidam atque reductio à corruptione ad immortalitatem. Quæ tuor autem de illa hic tradunt. Primum explicant à diuina illam esse gratia excitante, & adiuuante nos ad credendum. Et concinentes sibi per omnia anathema indicunt can. 3. afferenti, nos posse sine proueniente spiritu sancti inspiratione, atque eius adiutorio credere, sicut oportet. Quare nullus posthac debet esse locus opinionibus quorundam scholasticorum, qui asseruerunt ad actum fidei sufficere posse vires nostras naturales. Quia verò ista tum quidè superioribus capitibus, tum verò copiosissimè in opusculo nostro de

Luc. 15.

Cirillus. 4. de fide diffinita Primum.

Ad fidem non sufficit vires nature.

iustificatione consona esse doctrinæ Christi, & apostolorum & totius ecclesiæ luculentum fecimus, ab eis confirmadis hic super se debemus. Secundo asserunt, fidem ex auditu concipi. Sic enim voluerunt stabilire, fidem à diuino pendere auxilio, vt tamen non ignoraremus etiam humanam doctrinam ad eam requisitam. Tertio affirmant liberè nos in Deum moueri per fidem, vt intelligamus videlicet liberam esse fidem nostram, neque per illam quicquam credere, nisi quia reuelatum est à deo: Diuina est enim, sicut pulchrè dicit Leo, autoritas cui credimus, diuina est doctrina, quam sequimur. Atque hac potissimum ratione fides theologica à fide humana distinguitur, quod per hæc hominibus, per illam deo vni credimus. Ideo enim credimus, quæcunque credimus, quia à deo reuelata esse nõ dubitamus. Vnde & fides nostra infallibilis est, sicut & deus ipse. Quarto aperiuunt patres qualis sit ex patri sui obiecti, siue materiæ circa quam versatur fides, qua ad iustitiam præparamur, hoc est, quod per eam credimus. Aiuntque nos per eam credere vera esse quæ diuinitus reuelata sunt, & promissa, atque illud in primis à Deo iustificari hominem impium per gratiam eius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu. Itaque vt scholasticorum verbis hæc tradamus, sicut merita prima vel reuelatio diuina obiectum est formale fidei, & ratio propter quam credimus, ita veritates quæcunque diuinitus reuelatæ, & promissiones nobis factæ obiectum sunt materiale fidei nostræ. Verùm age, probemus hanc totam doctrinam & Christi esse, & apostolorum, & totius ecclesiæ.

Leo. ser. de naturæ dñi.

q. 9. io. 11.

4.

Ad fidem necessaria est doctrina hominum, non autem fides humana.
Cap. XIII.

Quod fides ex auditu concipiatur, sicut secundo loco hic tradidit sancta synodus, Paulus dilucidè tradit. De Iudæis enim & gentilibus, & de omnibus in vniuersum hominibus sic scribit: Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? Et ex illis verbis Isaia, Domine quis credidit auditui nostro? statim colligit, Ergo fides ex auditu, auditus autem per: verbum Christi. Cornelio etiam præcepit angelus, vt accerseret Petrum, vt ab eo disceret fidem Christi. Et Christus ipse doctrinam suam, & per se, & per apostolos suos orbi tradidit, neque ipsius fidei

Rom. 10.

Isa. 53. Act. 10. 5.

dem ante eius praedicationem exigit. Et ad hoc doctores constituit in ecclesia, & usque in finem mundi seruabit, ut semper sint à qui bus audiri, & edisci possint mysteria fidei. Vnde & articulus resurrectionis, neq; ab apostolis prius fuit creditus, quam cum Christus reuelauit partim per se, partim per angelos, partim per suscitatos mortuos. Et cum fides nostra de supernaturalibus sit mysteriis, perspicuum est à nobis illam haberi non posse nisi aliorum reuelatione innotescant: assentiri igitur non possumus. Neque paruolum etiam fidem habens in suam per baptismum, alicui nostrae fidei mysterio si nutriatur in nemore, fidem adhibebit, prius quam illi ab aliquo angelo, vel homine, vel à Deo ipso illud proponatur, alioqui & omnibus nostrae fidei mysteriis ex aequo crederet, cuius contrarium & in nobis experimur. Neque fatis est utrunque nobis proponi mysteria fidei, ut continuè illis credamus, proponantur sic opus est, ut cui dens sit, vel saltem nimium probabile ea esse merito credenda, aliis non est possibile, vel saltem non erit laudabile ea firmitate illis credere, qua oportet nos eis assentiri. Quamuis autem aliqui per reuelationem à Deo, vel per se, vel per angelos ipsi factam, citra hominum instructionem crediderint, non sunt ad auditum spiritalem verba patrum referenda: traditur hic via communis percipiendi fidei, quam dubium non est per instructionem esse hominis. Et Paulus in verbis citatis, ad quae patres in suis alluserunt, aperte de auditione per sensum corporeum loquitur, & instructionem hominum necessariam ad fidem docet: Quomodo, inquit, audient sine praedicatione? Quomodo vero praedicabunt, nisi mittantur? Sicut scriptum est, Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bonam. Et statim: Sed dico, Nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum. Quae omnia de praedicatione exteriori, & sensibili manifestum est dici, non de spiritali, & inuisibili. Neque tamen ex his quisquam recte colligat, fidem acquisitam, seu humanam mysteriorum nostrae fidei necessariam esse, ut credamus sicut oportet: requisitum quidem est, ut credamus proponi nobis credenda, & ut plurimum actualem fidem mysteriorum nostrae fidei, antecedit actus fidei humanae, quo ipsi credimus propter auctoritatem humanam, vel quo credimus veraces esse qui ea nobis proponunt, aut ea merito credenda esse, aut denique vera esse testimonia, vel argumenta

pro illis inducta, sed cum his stat aliquos firmiter credere incipere mysteriis fidei nostrae, mox ut eis fuerint propolita. Motiua igitur humana, & autentica propositio credendorum, necessaria sunt ad credendum mysteriis fidei nostrae, fides tamen christiana & theologica praecedere potest omnem humanam, & acquisitam fidem, & actualem, & habitualem respectu eorundem mysteriorum.

Fidem liberam esse, & omnium subesse potestati. Cap. XIII.

Cum patres tertio loco asseruerunt, per si fides libera liberè nos moueri in Deum, Lutherus aduersarij sunt dicenti, coactos nos trahi ad fidem: & acceptata est communis scholasticorum sententia assentientium contra Olcoth actum fidei liberum esse. Nam quamuis fides actus sit intellectus, & intellectus potentia sit naturalis, & non libera, tamen quia ad fidem requiritur pius voluntatis affectus, participatione quadam fides libera est. Et hinc est illa peruulgata Augustini sententia: Cetera potest homo nolens, credere non nisi volens. Et alibi ait: Audiamus dominum dicentem Petro, Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, ne sic existimemus fidem nostram esse in libero arbitrio, ut diuino non indigeat adiutorio. Audiamus & euangelistam dicentem, Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Et Hugo de sancto Victore: Credere voluntatis est, & fides credere volenti deesse non potest: & nisi fides libera esset, nullum esset meritum nostrum in credendo. Quod est contra definita in concilio Lateranensi sub Innocentio. 3. ut patet ex ultimis verbis cap. Firmiter de summa trinitate, & fide catholica. Nulla etiam esset laus fidei, si libera non esset, & iniusta esset praeconia fidei, quae in Paulo, & Iacobo, & in tota scriptura legimus. Quin neque culpabiles essent, qui non credunt euangelio. Quorum omnium contraria quis nesciat perpetuo docuisse, & tenuisse ecclesia catholica? Falsè item Christus dixisset, nullam excusationem habere de peccato suo eos, qui illi non credebant, & ab spiritu sancto mundum arripedum esse de peccato, quia non crediderint in ipsum, & tolerabilius fore terra Sodomorum & Gomorreorum in die iudicii, quam ciuitati quae non reciperet praedicationem apostolorum. Si non subest potestati nostrae ut credamus, quorsum & frequenter queritur in veteri testamento de populo suo, quòd ei non ex corde crederet, etiam vitis prodigiosissimis, & stupendis

dis miraculis, & acceptis eximiiis ab eo beneficiis, si illi non poterant credere? Vique quo non credent mihi, ait ad Moysen. Et ut Paulus ex Ista comemorat ad Israèl dicit: Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, sed contradicentem mihi. Neque opus est pluribus hic pugnare scripturarum testimoniis. Nemo est fidelium, qui non experiantur ita liberè se credere, & in potestate sua habere ut non credat, ac in potestate sua habere facere, vel non facere alia quae manifestò experimur nostrae subesse potestati. Argumentum est fides non apparatus, sicut dicit Paulus. Et nulla ratio naturalis conuincit intellectus nostros, ut supernaturalibus, & occultissimis mysteriis credamus, sponte igitur nostra subiciamus illos oportet, & captiuemus in obsequium fidei. Obiectionem Lutheri ex verbis Christi, Nemo potest venire ad me &c. supra cap. 7. luculenter dissolui. Explicemus igitur cur Ioannes dicit de Iudaeis: Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Ista, Excaecauit oculos eorum? Si fides libera est, & cuiusuis nostrae subest potestati, quomodo ille asseruerat Iudaeos non potuisse credere? Hunc nodum eruditè admodum dissoluit Cyrillus in haec verba: Sed quare non poterant credere? adhibenda est responsio, quia nolebant. Sicut enim quod Deus negare se ipsum non potest, laus est voluntatis diuinae, ita quod illi non poterant credere, culpa est voluntatis humanae. Hoc autè loquedi genus & in comuni vsu obseruatur, ut cum quis dicit non possum amare illum, aut obliuisci illam iniuriam, aut veniam dare offensionem in me factam. In quibus omnibus non omnino designatur impossibilitas, sed difficilis ad id animi inflexio propter vehementem ad oppositum inflexionem & propensionem, atque procliuatatem. Et paulò inferius in eum sensum ait nos dicere de homine diutius vitis assueto: Non potest ad bonum conuerti, & consuetudine diuturna contractam malitiam relinquere, iuxta illud scilicet Ieremiae, Simulare potest Athiops pellem suam, &c. Et potestatem pro voluntate frequenter poni in scripturis probat, quia Christus dicit: Qui potest capere capiat. Et alibi, Non potest mundus odisse vos. Sensus autem priorum verborum est: Qui vult capere capiat. Neminem praeccepto ad rem tantum arduam astringo, sed in arbitrio cuiusque eam relinquo. Posteriorum verò, homines nolle odio prosequi eos, qui secularia sectantur desideria. Aug. item, & Chrysostomus in haec verba Ioannis, Propterea non poterant cre-

dere, ideo aiunt euangelistam dixisse, Iudaeos non potuisse credere, quia nolebant. Et Chrysostomus peculiariter hoc id dicit euangelistam maluisse uti verbo non poterant, ut intelligere remus fuisse impossibile mentiri prophetam, qui eorum incredulitatem praedixerat. Nihil est igitur in scripturis, quod fidem nostrae nostrae abroget potestati.

De illis quae oportet credere ut iustificemur. Cap. XV.

Vehementer fuit hoc tempore controuersum, quae esset fides, & qualis, cui sacrae litterae nostrae iustificatione attribuunt. Et ideo sancta synodus ut huic controuersiae finem imponeret, quarto loco adiecit, sicut cap. 12. monuimus, fide qua paramur ad iustificationem, nos credere quae diuinitus reuelata, & promissata sunt, atque illud in primis à deo iustificari impium per gratiam eius, & redemptionem quae est in Christo Iesu. Quibus verbis primò obuiam iuit sancta synodus errori Lutheranorum contententium, fidem qua iustificamur esse fidem, qua certo credimus nobis esse remissa peccata propter Christum. Et merito in can. 14. hanc doctrinam firmavit, & anathema in dixit assentientibus hac fide homines iustificari, contententium quippe hoc est absurdissimum, & portentosissimum ab arrogantissimo eorum capite praeter auctoritatem scripturae, ecclesiae, & sacrorum doctorum confictum, neque unquam ante haec tempora auditum in ecclesia, & ut alias ostendi, sibi ipsi repugnans, & contrarium. Secundò verò in his explicare patres, fidem disponentem ad iustitiam neque habitualem esse, neque formatam: verbum namque, credentes, actum dicit credendi, qui & in formis, & formatus esse potest, & ante iustificationem neque fides habitualis nobis infunditur, neque formatam est. Itaque neutra aliquo modo dispositio esse ad iustitiam potest. Tertio & in his verbis significata est nobis via communis, qua homines per fidem disponuntur ad iustitiam. Haec autem est credendo vera esse, quae diuinitus reuelata, & promissa sunt, & peculiariter non contingere alicui iustificationem, nisi ex gratia Dei, & vnus mediatoris Iesu Christi. Neque sine causa fidei huius articuli meminere hic patres: haec quippe est fides, quae maximè erigere potest nos in spem nostrae iustificationis, ac proinde & in eam perducere. Atque huic ut plurimum, & praecipue tribuunt sacrae litterae, & sancti doctores nostrae iustificatione. Quod quidem

Rom. 10. e
Isa. 52.
Nau. 1. d
Psal. 118.

Aug. Ser. 3. in Jo. 4. Luc. 22. d

Ioan. 1. Hug. 2. de fac. par. 6. c. 7

Rom. 4. Heb. 11. Iaco. 2. 10. 14. d & 16. b Mat. 10.

Nu. 14. b

Iere. 31. Potestas pro voluntate. Mat. 19. b Ioan. 7. a

August. Chryl.

Aug. dem latissimè docet Augu. epi. 157. & nos ex testimonio scripturæ, & alii ipsius Augustini locis id ipsum perspicuè fecimus in opusculo de iustificatione. Sic tamen fide mediatoris asserendi sunt iustificari homines, vt tamè neque huius, neque alicuius alterius articuli fides explicita requisita existimeretur ad iustitiam: potest namque ad id explicita fides aliorum articulorum siue speculabiliù, siue moralium sufficere. Vnde & Paulus in testimonio à patribus statim inducto, solùm requirit ad placendum Deo, credere illũ esse, & quod inquirentibus se remunerator sit, & Noè, & Abraham, & aliis sanctis patribus fidem diuersissimarum veritatum imputatã docet ad iustitiam. Cornelius etiã exauditur à Deo est, & iustificatus, antè quàm audiret aliquid de Christo. Et nisi circa hanc fidem explicitam iustificari homines potuissent, plerosque de communi lege impossibile fuisset gratiam iustificationis assequi, nisi multa prius millaria concessissent, vt venirent ad doctores, ex quibus discere possent hanc veritatẽ. Et hoc est, quod theologii in 3. sen. dis. 23. cõmuniter docent, cum aiunt, ad iustitiam sufficere fidẽ explicitã, vel implicitã vnus mediatoris. Atque hanc omnes illi habuisse censendi sunt, qui Deũ crediderunt veracẽ esse in omnibus verbis, & promissis suis, & benignè exhibiturum omnia necessaria ad salutẽ. Neque patres maius aliquid requisire in verbis quã nũc exponimus, sed viam communẽ aperuerũt, quã & nos & alios disponere debemus ad iustitiã.

De utilitate, & necessitate fidei, vt disponamur ad iustitiam. Cap. XVI.

Possumus, quã hactenus de fide tradidimus, firma, & diuicida facere, quã de illa statuta sunt hoc loco à patribus, verũ illud ex altius, & aliquanto diligentius disquirendum superest, an fides necessaria sit dispositio ad nostram iustificationem. Equidem fidem esse dispositionem ad iustitiam ex sacris literis, & ex prædicatione, & doctrina ecclesiã tam prõptum, & perspicuum est, vt disputatione nõ egeat: maximè namque & in primis & Christus, & apostoli, & vniuersa per orbem ecclesiã, fidẽ euangeliũ semper exegit ab illis, quos ad iustitiam promouere voluit. Et disertissimè Paulus ad Romanos, ad Galatas, ad Ephesios, ad Hebræos, & penè vbique iustificationem nostram attribuit fidei. Augustinus etiã de natura & gratia cap. 69. admonet antè omnia excitandos esse infideles ad fidem, si vo-

Ro. 4. & 5. Gal. 3. Eph. 2. et 3. Heb. 11. Augu.

lumus eorum animos ad rectè viuendum accendere. Et quis locus potest esse doctrinã christianã non iactò prius fundamento fidei? Sed an præter fidem fuerint aliqui iustificati, aut possint esse, hęc opus, hęc labor est. Et quãquam de hoc nihil satis hęc expresserint patres, tamen proximo statim capite videntur partem negatiuam statuisse. Instrumẽntalis, aiunt, causa nostræ iustificationis est sacramentum baptismi, quod est sacramentum fidei, si Rom. 3. ne qua nulli vnquam contigisset iustificatio. Et in octauo capite aliquãto asserunt, & manifestius, Fides, inquit, est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius confortium peruenire. Et stabiliri potest hæc doctrina ex testimonio Pauli, quod hoc loco citatum est à patribus, vt docerent fidem esse dispositionem ad iustitiam: Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit. Et quã statim idem apostolus præmi serat, ita videntur rem totam istam explicare, vt nullũ possit esse disceptationi alicui locus; Sine fide, inquit, impossibile est placere Deo. Quin verò Christus ipse hanc veritatem videretur nos docuisse. At quippe: Qui non credit iam iudicatus est. Et rursus, Qui verò nõ crediderit, condemnabitur. Extant etiã multa sanctorum doctorum testimonia, quã hæc veritatem videntur confirmare. Gregorius in illa verba psal. 50. Exultabit lingua mea iustitiam tuam: Si iusti vita, inquit, fides est, consequens est eãdem fidem esse iustitiã, sine qua quisque iustus esse non potest. Bernardus in illa verba, Recti diligunt te: Neque opera, dicir, quanuis recta, rectũ cor efficere sufficiunt sine fide. Quis enim rectum dicat hominem non placentem Deo? Sine fide autem impossibile est placere Deo. Et Augustinus. 1. contra. 2. epist. Pelag. c. 27. & de gratia & lib. arb. cap. 3. & epi. 89. & 157. non solũ fidem, sed fidem Christi vel vnus mediatoris necessariam sæpe tradit ad salutem, & iustificationẽ. Ac primò contra Iulianum Pelagianum in eandem sententiam citat sanctum Irenæum episcopum Lugdunensẽ. Et Chrysostomus. 40. in Matthæum expressè ait: Non iustificatur aliquis, nisi per fidẽ Christi, maximè post aduentum ipsius. Denique pro his stare videntur omnia illa testimonia, quibus doctores antiqui asserunt, fidem esse fundamentum, & initium vitæ spiritualis, quorum aliqua ex Origene, Ambrosio, Augustino infra citabimus. Lib. 8.

De

De sex probabilibus circa fidem necessariam ad iustitiam. Cap. XVII.

VT tamen exactius sciamus, quã, & qualis fides ad salutem, & iustitiam sit modo, & fuerit olim necessaria, altius nobis ista video esse repetenda. Cum quæ sæpe mecum, & quidem multis annis de hac questione cogitauerim, & cum viris doctissimis de illa frequenter contulerim, huc vsque dũtaxat profeci, vt sex probabilissima esse credam, sub iudicio tamè sapientiorum. Primũ. 1. Haberi potest fidei Christi ignorantia inuincibilis. Secundum. Fides explicita Christi in præcepto est omnibus, sed iustificari possunt etiam num adulti, imò & saluari citra illam. Tertium. Idem ipsum concedendum est de illis, si qui fuerint, qui ignorantiam inuincibilis fidei vnus Dei habuerunt, & vel prorsus cum ignorauerunt, vel tantũ per demonstrationem ex lumine naturali, aut opinione quadam, aut fide humana ex relatu aliorum cum nouerunt. Quartum. Semper fuit fides, & est modo communiter necessaria ad iustificationem. Quintũ. Nulli vnquã contigisse iustificatio sine fide. Sextum. Iustificantur aliqui modo absque fide Christi explicita, sed nemo saluatur præter illam. Itaque fides Dei semper necessaria fuit ad iustitiam, sed fides Christi in præcepto quidem est omnibus, & nemo saluatur absque illa, tamen & iustificari, & saluari queunt homines sine ipsa explicita. Verũ hæc sigillatim approbemus.

Fidei Christi haberi posse ignorantiam inuincibilem. Cap. XVIII.

NOBILES quidem antè nos autores tradidere, fidei Christi haberi posse ignorantiam inuincibilem, nempe sanctus Thomas, sanctus Bonauentura, Armachanus. Et verisimile est eam habuisse Indos occidentales nostra hac tempestate, industria & opera nostrorum Hispanorũ repertos. Nulla quippe apud eos inueniuntur satis apparentia vestigia, vt credamus illuc antè hæc tempora peruenisse euangelium. Et siue peruenit, siue non, perinde profectò est de illis sentiendum, ac si nunquam eò peruenisset: nam apud eos nunc nulla prorsus opinio Christi erat, non maior sanè, quàm si nunquam fuisset ibi prædicatus. Enimvero manifesta ratio suadet, & eos, & quoscunq; alios similes ignorare Christi fidem inculpabiliter: non enim potest culpa obnoxium esse, quod inuitabile est, ignorantia verò fidei Christi inuitabilis est illis, quibus Christus prædicatus nõ est:

Ignorari potest inuincibiliter fides Christi.

Quomodo credent ei, quem non audierunt? Aut quomodo audient sine prædicatione? ait Paulus. Et quã alia est ignorantia inuincibilis quàm ea, quã vincere non possumus faciendo omnia quæ ad eam vincendum solent, & debent probi homines efficere? Quicunq; igitur fuerint, aut etiam modo sint, ad quos non peruenit euangelium, cum nulla via humana consequi potuerint fidem Christi, tandem inculpabilem illius ignorantiam habere, vel habuisse existimandi sunt, quãdiu caruerint doctoribus, ex quibus eam potuerint discere. Et hoc est, quod de Iudeis Christus ait: Si non venissem, & locutus ei fuisset, peccatum non haberent, nunc autem excusationem nõ habent de peccato suo. Nam vt ipse contextus ibi exponit, apertè ista dixit de peccato infidelitatis, cui nullus est obnoxius prius quàm credenda sic ei fuerint annunciata, vt meritò debeant eis assentiri. Quã ratione & mox, vt planiora cuncta essent, subiicit: Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et Augu. alicubi sic scribit, Si non fuit à quo quis disceret, neque ad eum aliquo modo rumor doctrinæ perueniret, tunc non aliquo vitio ignorat, & immunitus est à condensatione. Itaque qui nihil audierint de Christo, damnabuntur quidem, si alia peccata commiserint contra legem naturalem, sed non damnabuntur ex eo, quòd fidem Christi non habuerunt, etiam si propter eorum mala merita Deus eis subtraxerit pluuiam doctrinæ euangelicæ: quia vt vincatur ea ignorantia, non obligauit Deus ad præcepta legis naturalis, sed duntaxat ad audiendum, & nõ obaturandum aures euangelio, cum eis fuerit annunciatum. Vnde & alias omnes ignorantias communiter docent scholastici tractatores, non culpabiles, quia Deus aliquos ob sua peccata permittat ipsi laborare, neq; quia possent vinci cessando ab omnibus peccatis, sed propterea quod vinci possent facillè, vel audiendo, vel inquirendo, aut denique adhibendo eam diligentiam, quã homines probi, vt sciunt, quæ ad se spectat, solent præstare. Neq; enim sunt confundenda præcepta, neque dandum est Hadriano, necessariam esse conuersionem in Deum, vt inuincibilis sit ignorantia, tam peccatorum, quàm iusti multus possunt laborare ignorantis absque culpa. Neq; est vnde probetur tam graue præceptum. Et meritò ipse in quolib. 4. refellit opinionem Guillelmi Parisiensis, & Arisforden. in 3. par. summae. & Hug. 2. de sac. par. 6. c. 5. & Gerf-

Ioan. 15. d

Aug.

In. q. no. vi. test.

De

nis in lectione. 4. de vita spiritali asserentium non dari ignorantiam inuincibilem iuris diuini, neque Deum permittiturum ut aliquis absque culpa sua decipiatur in aliqua veritate fidei. Nusquam Deus etiam iustis tale priuilegium concessit. Et nescio sanè an hi doctores præcellentes ita rigide, & generaliter doctrinam istam defenderint: nam ignorantiam puræ negationis manifestum est de multis veritatibus fidei à plerisque haberi sine culpa, & par est ratio de ignorantia quam vocant prauæ dispositionis.

Iustificari, & saluari posse etiam num homines absque fide Christi explicita.
Cap. XIX.

Atque hinc persuaderi potest, non solum iustificari posse homines, sed & saluari sine fide Christi explicita, siquidem licet omnes Christus astrinxerit ad credendum euangelio cum præcepit apostolis ut illud per vniuersum mundum nunciarent, & eos qui eis non crediderint, damnandos esse pronunciarit, tamen cum haberi possit ignorantia inuincibilis euangelii, nullum hac ex parte impedimentum erit, quominus quialia præcepta naturalia seruauerint, & iustificentur, & saluentur. Possent autem homines absque fide Christi iustificari vel vnus Cornelius nos docere potest, quem supra ostendimus iustificatum fuisse, cum angelus ei dixit exauditas esse à Deo, & orationes, & elemosynas illi? & quia non habebat fidem Christi, iussit ut accerteret Petri. Quod si in primitiua ecclesia statuto iam, & firmato, imò etiam ex parte euulgato præcepto credendi iustificari poterunt, & iustificati sunt, & salui facti per multi homines absque fide Christi explicita, cur non & nunc idem ipsum eis contingere posse fateamur, qui similem ipsis habuerint ignorantiam? Eadem nimirum fides est hoc & illo tempore, idem euangelii, eadè lex, & eadem prorsus ratio de vtriusque. Neque promulgatio euangelii durior fecit legem Christi, aut difficilior nostram iustificationem. Acceptor personarum non est Christus. Et maxime consentaneum est, ut quam indulgentiam concessit huic orbi nostro, ut sine fide illius explicita iustificari, & saluari possent homines ante promulgationem euangelii, eadem & orbi nunc reperto concedat, & neminem à sua gratia, & beatitudine repellat quia careat fide Christi, si per eum nõ steterit quominus illam habuerit. Fecit quidem promulgatio euangelii ut difficilior sit & rarior ignorantia Christi inuincibilis, & ut grauius sit peccatum nõ

assentiri doctrinæ Christi quam fuisse ante tantam, & tam solennem promulgationem, sed cur putemus illos, ad quos nõ peruenit, neque peruenire potuit hæc promulgatio, magis nunc esse per illam exclusos à gratia Dei, & beatitudine, quam fuerint qui simili laborarunt ignorantia tempore primitiua ecclesie? Equidem vehementer miror aliquot scholasticos autores partim in. 3. d. 25. partim alibi in eam incidisse sententiam, vt crederent iustificari nunc posse homines sine fide Christi explicita, nequaquam autem saluari, cū neque ecclesia, neque scriptura, neque quod sciam doctor aliquis antiquus hanc maiorem severitatem, aut rigorem pro hoc tempore, quàm pro illo doceat. Nonne omnis qui est in hac vita, mori potest, & si moriatur in gratia, saluabitur? Scio frequentissimè solere in scholis responderi huic argumento, mori non posse de lege, qui iustificatus fuerit sine fide. Christi explicita, nisi vel admittat nouum peccatum mortale, vel perueniat ad fidem Christi. Sed vbi est rogo ista lex? Vbi Deus hoc sancit? Vnde hoc approbare possumus, ne nostro illud ex capite comminisci videamur? Cur prohibemus in cœlum intrare, quos Deus nusquam prohibuit? Cur eis immortalitatem quodammodo pollicemur, quos Deus vbiq; obnoxios mortis periculo esse statuit? Priuilegium hoc, vt mori quis non possit, nisi peccet mortaliter, non huius est status, sed innocetia. Et plura Deum nunc requirere, vt iustus det beatitudinem, quàm vt peccatores admittat in suam gratiam, profectò non est verisimile. Extra ecclesiam igitur, dices, erit salus, contra cap. Firmiter de sum. tri. & fide cat. Absit. Intra ecclesiam est omnis iustificatus. Sed cur Christus non credentes euangelio à salute repellit, & Athanasius in symbolo damnandos asserit, qui fidei catholicae non crediderint? Quia nimirum, vt circunciuentia indicat, de illis loquuntur, qui in inhi delitate sua permanent, cum eis euangelica fides prædicatur. Vnde & Baptista, vt ostenderet non in ignorantes, sed in dissentientes condemnationis sententiam esse prolatam, aperte dixit: Qui incredulus est filio, nõ videbit vitam, sed ira Dei manet super eum. Quid verò Petrus ait, nõ esse in aliquo alio à Christo salutem, neque aliud nomen esse sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri? Ostendere voluit præceptum credendi Christo omnibus datum esse, & necesse esse vt omnes ipsius fidei iugo colla submittant. Et saluatur per meritum Christi, qui saluatur absque fide illius explicita, si-

Obiecti Respon.
Obiect. 2. Respon.

Joan. 3. d. Obiect. 3. Act. 4. c. Respon.

cur & iustificatur per illum, qui iustificatur sine illa.

Sine actu fidei iustificari possent, qui eam inuincibiliter ignorarent.

Cap. XX.

Verù illud magis virget. Si enim possunt nunc homines & iustificari, & saluari sine fide Christi explicita potuerint olim, & nunc quoque poterunt gratiam, & gloriam consequi, qui & aliorum quorũvis articularum fidei, imò & qui Dei ipsius ignorantiam inuincibilem habuerint: par siquidem de omnibus est ratio, si par eorum, & similis ignorantia contigerit, neque minus fides Christi, quàm fides Dei omnibus est nunc ad iustitiam necessaria. Ego verò & id quoque vel isto argumento concesserim, & simpliciter absque aliquo actu fidei iustificari posse adultos crediderim, siquidem talis ignorantia omnium erendorum contingat. Facere namque potest quod est in se vt iustificetur, qui tamen si fide careat tamen legem naturalem quantum sibi nota est, proponit seruare, & de admittis contra ipsam doler quatenus vitiosa sunt & rectæ rationi dissona. Neque si qui tales essent probare possem, quod sanctus Thomas absolute asseruit penitentiam non posse illos reconciliare Deo: repellere quippe à iustitia eum qui facit quod in se est, vt ea assequatur, prorsus contra Dei est misericordiam. Quod si iustificari nõ possent, qui vel Dei fide inculpabiliter careret, & vel Deum omnino ignoraret, vel tantum opinionem quandam talis certè euidetiam per lumen naturale de ipso haberet, nec posset quiuis viator quouis in tempore vite huius secundum legem comunem assequi Dei gratiam, eritque aliquod & non omnino breue tempus, in quo quicquid viator faciat, manebit extra gratiam Dei, & si moriatur, condemnabitur. Etenim si Deus miraculosè fidem ignorantibus non reuelat, cum fides per auditum ingeneretur, neque credere possit quisquam sine prædicante, sicut ex Paulo iam ostendimus, nõ modicum tempus requisitum est, vt fidem & vnus Dei queat adipisci, qui in terris est logè distans ab eis, qui eum possint docere. Dices forsitan. Deus facientibus quod in se est largietur statim fidem, & illuminabit eos, ne errent, aut ignorent necessaria ad salutem: nemini quippe Deus deest in huiusmodi absque culpa sua. Sed vnde hoc inquam tribi constat? cum Paulus dicat, Quomodo audient sine prædicante? Et si Deus ei qui facit quod in se est, miraculosè dat fidem, cur non & simul largiatur gratiam, cum & ad eam ido-

Oppositum communiter tenetur.

Possent iustificari absque actu fidei, qui credenda ignorarent inuincibiliter.

Arg. i. 5. Tho. 2. q. 1. 3. 4. art.

Arg. 2.

Rom. i.

nè sit dispositus? Cur differat? cur expectet? quæ legis violatio cogit prætolari & inspirationem fidei ad iustitiam? Neque querimus quid miraculosè Deus sit facturus, sed quid secundum legem comunem. Porrò eiusmodi esse legem diuinam, vt secundum eam iustificari permulti nequeant citra miraculum, derogat suauissimæ Dei prouidentia, & incomparabili ipsius misericordia, & eximius Christi meritis, & manifestè est contra rationem viam. Pronior est Deus ad miserendum quàm ad puniendum. Et putabimus posse iustos secundum communem legem iustificationem suam toto tempore huius vite perdere, & nõ post in iustis citra miraculum eam acquirere? Si vt infra ostendemus contra lutherum, neque impossibilia à nobis quisquam exigat, neque potest iure exigere, quomodo Deus, qui diuissimus est in misericordia, tam durus, tam rigidum, tam inhumanum credamus, vt quæ exhibere non possumus ad nostram iustificationem requiratur? An non idem est requirere illa, quæ licet possibilia sunt, tamen quo exiguntur tempore præstari nequeunt, & requirere simpliciter impossibilia? Si vis, inquit ad vitam ingredi, serua mandata. Et iterum: Iugum meum suauis est, & onus meum leue. Et quenquam à vita & amicitia sua repellat, qui facit totum quod in se est, vt ei reconcilietur? Finis omnium legum est auferri peccatum. Et lex diuina talis erit, vt etiam si nullum ipsius mandatum violaret, remissio tamen peccatorum per eam obtineri non possit? Equidem si cognitio, quam habere non possumus via humana, necessaria est ad iustificationem, requirer, quod quidem & dictum est absurdissimè, lex diuina à nobis, vt propheta essemus: nam prophetas perspicuum est esse oportere, vt sciamus quæ captum nostrum exuperant. In aliis certè præceptis diuinis nullus similis inuenitur rigor. Si opere præstari nequeunt satis est votum illa implendi, etiam impliciter, neque quisquam aut gratia Dei, aut vita æterna carebit, quia illa non impleuerit, si modo paratus fuerit facere, & fecerit omnia quæ sibi nosse potuit esse facienda. Hoc in baptisimo præcepto supra ostendimus, hoc in penitentia inferius ostendemus, & nullum omnino est neque grande, neque paruum præceptum, in quo non idem communiter tueantur doctores. Cur vnus præceptum credendi rigidius ceteris facimus? cur durius quàm cetera interpretamur? cur exigimus, aut necessaria putamus quæ Deus benignissimus nõquam exegit? Maxime omnium

Arg. 3.

Arg. 4.

Arg. 5.

Mat. 19. b. 11. d.

Arg. 6.

Arg. 7.

Lib. 5. Lib. 5.

84 DE PRÆP. ADULT. AD IVSTIF.

Disiueur obiectio nes duq' necessaria est fides. Fateor. Sed præceptum credendi nullo rigore maiori est nobis traditum quam cetera. Principium omnis boni est fides. At tanto clementius, & suavius præceptum fidei interpretari conuenit, difficiliora quippe omni in re principia, & suscepta fide faciliora, & procliuiora sunt reliqua. Quodq; omnibus impositum est, & doctis & idiotis, & barbaris & politicis, mitius, & benignius est accipiendum.

Fidem vnus Dei communiter esse, & fuisse omnibus necessariam, & nullum absque illa iustificatum. Cap. XXI.

Neq; fidē vnus Dei cōmuniter, & esse, & fuisse necessariā negamus, sed rātū quid sentiendū esset, si quos eū ignorare contingeret, hæc tenus tradidimus. Et fidē vnus Dei semper fuisse necessariā, vel hinc satis poterimus persuaderi, vix quippe poterit aliquis seruare legem naturalem, aut de illius praua ricatione dolere, qui vnū mūdi dominum, & gubernatorem, ac legislatorē ignorauerit. Et quanuis ista lumine naturali possint nota esse, tū magno tēporis discessu, & præcellentibus ingenii indigēt, vt cognoscatur. Quare ne deesset orbi tam necessariā ad salutē notitia, requisita semp fuit doctrina theologica, vt partim ex illa, partim etiā ex lumine naturali intelligerēt homines, ac omnino persuaderentur Deū esse. Fuitq; semper ad eō supra merita nostra prouida maiestas diuina circa ista, vt verisimile nō sit quenquā absque culpa ignorare potuisse Deum esse. Atque ideo prouidentia, & inspiratione diuina factum arbitror, vt omnes patres, qui interfuerunt cōcilio, nulla habita, vel certē modica hac de re discussione, tanquam rei indubitatae confenserint, ac diffinierint, nulli prorsus absque fide iustificationem contigisse. Diceret fortasse aliquis, verba patrum de fide infusa posse intelligi, aut legem tantū, & viam cōmunem ab eis esse expositam, & verba illa, Sine fide impossibile est placere Deo, ita posse accipi, vt non necessitatem fidei simpliciter, sed tantūm necessitatē præcepti credendi significēt, sicut illa: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c. aut certē fidem pro quacunq; Deī cognitione, & ab ipsis, & à Paulo esse acceptam. Sed nobis nulla istarum euasione, imò tergiversationum placet. Si propositum patrum, & circumstantia omnia bene expendamus, apertissimē videbimus fidē actualem propriē ab eis diffinitā semper necessariam fuisse ad iustificationem. Et id qui-

dem, vt nostra fert opinio propterea secuti Paulum, ac doctores, quos citauimus, verisimē asseruerunt, quia antē omnia ad veram iustitiam nobis necessariū est, vt captiuimus intellectus nostros in obsequium vnus Dei, & legislatoris nostri, & ita omni tēpore, & loco suæ diuinitatis opinionē propagauit Deo in orbe, vt nullus ea fide absque culpa sua caruerit. Neque mentes aliquorū philosophorum quantacunq; fulserint cognitione diuinitatis, per luminis naturalis demonstrationes ita subiectos legi naturali deesse credendum, ac ad veram iustitiam opus fuit, nisi eo animo fuerint, vt etiā cessantibus illis demonstrationibus crederēt Deum esse. Quid si vel lege stante inuincibiliter ignorari potuisset Deus, vel vera iustitia absque ista mentis subiectione cōtingere, neque dubitarent vtiq; patres, quin iustificari absque fide valuisent, qui in ceteris facerent quod in se est.

Iustificari aliquos etiam num absque fide Christi explicita, sed neminem sine ipsa saluari. Cap. XXI.

Quoniam verò non sic sparsa fuit per totum orbem vnus opinio mediatoris, potuerunt, vt iam diximus, absq; ipsius fide explicita iustificari, & saluari, & qui in lege naturali vixerunt, & qui sub tempore primitiuae eccle. fuerunt, ac denique omnes, ad quos promulgatio euangelii nō peruenit. Et de illis qui vixerunt sub sola lege naturali, ne mini hoc debet esse ambiguum. Ideo enim, & sub sola lege naturali vixisse asseruntur, quia neque credere erant astricci, nisi qua innotescere poterant ex lumine naturali. Vnde & Paulus non alia asseruit necessariam fuisse credere vt accederetur ad Deum, quā ea quæ lumine naturali docuerat Roman. manifestam fuisse philosophis Gentilibus. Neque patres absq; fide Christi diffinierunt neminem iustificari potuisse, sed tantūmodo absque fide. Et verisimum quidem videtur, iustificari etiam num permultos, antē quā habeant fidem Christi explicitam, & exempli gratia eos qui legem naturalem cum veniunt ad vsum rationis proponūt seruare. Sed enim cum post coruscationē euangelii & ipsius propagationem in orbe nullam sectam, aut nationem nouerimus, imò neque aliquem hominē immunem ab errore, & peccato alieno contra lumen naturale, quin vel fidem Christi tota animi deuotione complexus fuerit, vel breui ad eam peruenerit, argumentum equidem nobis est non leue, neminem saluari absque fide,

fide, seu Christi, seu euang. explicita. Et spectare videtur hoc ad prouidentiam diuinam, vt seruantes legem naturalem pertrahat ad fidem Christi. Et quidem tam clara, & tam illustri prædicatio euang. per totum hunc nostrum orbem facta est, vt nullos qui nomen Christi audierint, probabile sit fidem Christi inuincibiliter ignorare, verisimilimūque est damnari, dānatosq; fuisse omnes qui mortui sunt sine illa, & multò magis, qui cum ipsius dissensu. Et vel hac ratione cōstare potest meritò damnatam esse illorum hæresim, quos optimè reprobatur Cardinalis Turrecremata in summa de ecc. quia asseruerunt vnū quēque posse saluari in sua secta. Nulla sanè est secta, quæ non aliquid tueatur, & sectetur contra legem naturalem. Et si hoc non ita esset, quæ eximia Dei misericordia est, & studium patris celestis propagandi gloriam sui filii, breui traherentur qui illam sequuntur ad nostram fidem. Et hoc nobis Deus ostendit, cū & Corne. & plerisque alios qui seruauerant legem naturalem, adduxit ad fidem Christi. Atque hoc modo piè interpretari possumus auctores, qui negarunt, posse saluari homines sine fide Christi explicita, dicemus siquidem id illos asseruisse, non quia legi alicui id obuiaret, si fieret, quia verisimile est nunquā id cōtingere. Atq; hæc de fidei necessitate ad iustificationē disseruisse sufficiat, videamus quæ patres de timore in cap. 6. subnectunt.

Li. i. c. 21.

Confirmantur duo diffinita à patribus de timore. Cap. XXIII.

Secunda dispositio ad iustitiam, cuius patres meminere in. 6. cap. timore est diuina iustitiæ. Et de illo duo statuitur. Alterum est, hunc timorem inde in nobis proficisci, quod nos intelligimus esse peccatores. Alterū est, eo timore vt iliter nos cōcuti. Et quod causa timendi diuinam iustitiam sit, intelligere nos esse peccatores, manifestū est, neque id quispiam negauerit. Nihil esset vtiq; cur Dei iustitiam timeremus siquidem innocentes essemus, & id nobis certò constaret. Innocentes Deus nō punit, neque affligit, nisi ad eorum meritum, & profectum: Nūcquid perdes iustum cum impio? dixit Abraham domino. Absit à te vt rem hanc facias, & occidas iustum cū impio, statq; iustus sicut impius. Nō est hoc tuum, qui iudicas omnē terram. Nequaquā facies iudicium hoc. Meritò autem timenda est Dei iustitia peccatoribus. Nullum malū Deus impunitum relinquit, vlciscitur in hostes suos, & irascitur inimicis suis, & illius iræ

Gen. 18.

nemo resistere potest, nihil illum latere valet, nequit vllis precibus vel muneribus à iusto deflecti, nullo impediēte, & animam & corpus gehennalibus potest flammis addicere. Quod verò diuina iustitiæ timore vt iliter cōcutiantur peccatores, id nobis cōtrouersum est cum luthero. Is nanque ad eō non creditit gehennæ metu vt iliter concuti peccatores, vt & peccatum cum esse asseruerit, & peccatores peiores facere. Et hic est articulus. 6. de quo damnatus est à Leone. 10. vt patet in bulla condēnationis ipsius. Cui errori, vt expressius aduersaretur sancta hæc synodus, anathema indixit can. 8. cuiuscunq; eum assererit. Probatur autem vt iliter concuti peccatores hoc loco à patribus ex verbis ecclesiastici: Timor domini expellit peccatum. Et sapienter nimirum testimonium hoc inducitur in approbationem timoris, quo disponitur ad iustitiā, subnectitur enim statim: Nam qui sine timore est, nō poterit iustificari. Quia licet timor, vt diximus, non sit necessaria dispositio ad iustitiam, tam eni qui contrariam eī dispositionem habet, & iram Dei cōtemnit, nunquam poterit iustificari. Timor verò diuina iustitiæ vocatur hic timor gehennæ vel aliarum pœnarum, quas Deus iustissimè irrogat peccatoribus perseverantibus in peccatis suis. Et hunc timorem cōmuniter vocant scholastici seruilem, eoq; distinguunt à filiali, seu casto timore, quod seruile est fuga pœnarū quæ sunt præscriptæ peccantibus, sicut filialis seu castus fuga est offensiois Dei, quatenus pater noster est, & spūs animatū nostrarum. Cauemus quidem per vtrūque, & vitamus peccata, & vtriusque effectus est deuitatio peccatorum, per seruilem tamē, sicut vitamus peccata horrore dūtaxat pœnarum & verberum quas solent timere serui, per filialem verò, seu castum declinamus peccata, vt liberi, & fideles, & obsequentes filii, horrore videlicet offensæ Dei, quem vt patrem reueremur, & colimus. Neque noua est hæc distinctio. Aug. super Ioan. ita distinguit hos duos timores, & glossa in illa verba apostoli, Non accepistis spiritū seruilitatis, vt rēq; dicit fieri ab Spiritu sancto. Verūm enim uero timorem diuinæ iustitiæ esse vtilem, & illa nos possunt docere, quæ idem ecclesiasticus paulò antē citata verba præmittit, Initium sapientiæ est timor domini. Nam quantum hæc de timore filiali, vel casto possint secundum S. Thomam vtrūque intelligi, quia primus effectus sapientiæ est timor Dei filialis, maxime tamen videntur ad timorem seruile per-

Can. 8.

Eccle. 1.

Distictio timoris seruilis à filiali.

Antiqua est distinctio timoris in filialem & seruilem.

Arg. 1. d. doct. na patr. 2. 2. q. 19.

art. 6. Eccle. 25.

Nullus habuit ignorantia inculpabilem.

Expositio eorū que de fide in necessitate patres statuerunt. Ioan. 3.

Hebr. 1.

Rom. 1.

5. Tho. 2. tinere. Subdit namq; Eccl. Radix sapientia est timere Deum. Et alibi ait: Timor Dei initium dilectionis. Non est autem radix, neq; origo dilectionis timor filialis, sed à sapientia procedit, & consumatio est, & pfectio ipsius, & vt.

Job 28. d. Arg. 2. Tho. & communis opinio contra Durandū rucitur, crescit crescente charitate, ac de illo propriè dicitur: Ecce timor domini, ipsa est sapientia. Et alibi, Omnis sapientia timor Dei. Apud Isai. etiam iuxta translationem. 70. legitur: A timore tuo domine concepimus, & parturiuimus, & peperimus spiritum salutis. Quis autem alius timor est à quo concipiamus, & parturiamus spiritum salutis, quam timor diuinæ iustitiæ? Nec longè ab hoc sensu abest translatio cõmuni, quæ veritati Hebraica per omnia respondet, nam à facie domini concipit, & parturit suam iustificationem, qui illam à timore diuinæ iustitiæ auspiciatur. Vnde & diuus Hiero. in idem recidere dicit vtranque expositionem, & verba quæ præcedunt satis indicant bene redditum sensum à. 70. præcedunt enim hæc: Domine in angustia requisierunt te, & in tribulatione murmuris doctrina tua eis, sicut quæ concepit cum appropinquaret ad partum, dolens clamat in doloribus suis, sic facti sumus. Ex quibus videtur sequentia statim, A facietua domine concepimus, &c. de conceptione pertimorem à facie, & presentia domini acceptum esse intelligenda. Vnde & Hiero. ibidem: Sicut ad partum mulier appropinquas dolore cogitur exclamare, sic nos angustia requirunt te, & à facie fortitudinis tuæ concipimus, & parturiuimus, & peperimus non carnis liberos, sed spiritus. Hac ille. Et si dolores parturientis quantuncunque eâ discernent, mali non censentur, quia viam edendo facti aperiunt, neq; terrores siue timores iustitiæ diuinæ, qui viam pœnitentiæ perstruunt, damnari debent, sed probari, & laudari, & tanto magis, quanto eorum maior est fructus.

Arg. 3. Et hoc ipsum luculenter firmari potest exẽplo & autoritate Christi & Apost. & consuetudine totius eccl. enim uero prædicator euãgelii à pœnitentiâ, & in cuspione motus gehennæ cœpit. Vtiliter cõcutiebat, & perterre faciebat peccatores ad pœnitentiã Ioan. Bap. cum Pharisæis & Saduceis uenientibus ad baptismum suum dicebat: Progentes uiperarum, quis demonstrauit uobis fugere à uentura ira? facite ergo fructum dignum pœnitentiæ &c. Et statim, iam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, &

in ignem mittetur. Idem Christus factitauit, **Luc. 13. a.** cum dixit quibusdã peccatoribus, Nisi pœnitentiã habueritis, omnes similiter peribitis, sic illi decet & octo supra quos cecidit turris Siloë, & occidit eos. Et rursus discipulis suis: Ostendam uobis quæ timeatis. Time te, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Et alibi, Esto cõsentiens aduersario tuo citò dum es cum eo in uia, ne forte tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi non exies inde, donec reddas nouissimũ quadrantem. Et sub lege ueteri Natham propheta in gentium afflictionem cõminatione Dauidem regem ad pœnitentiã in homicidii, & adulterii cohortatus est, & ad eò nò displicuit Deo pœnitentiã eorum timore subsecuta, vt dicente ipso, Peccauit, statim subiunxit propheta: Dñs quoq; trãstulit peccatũ tuum à te. Et ipse regius propheta hoc timore prudenter extimulabat peccatores ad pœnitentiã: m. dicens, Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, arcũ suum tetendit, & parauit illũ, & in eo parauit uasa mortis. Et uicinos Iudæ, & eos qui longè erãt ab illa, eadem uia ad pœnitentiã inducere nitetur. **Ist. cũ dicebat, Ist. 33. b.** Quis poterit habitare de uobis cũ igne deuorante, aut quis habitabit ex uobis cũ ardoribus sempiterni? Et quã plurimis ueteris testamẽti historiis cõstat hostium in cussu pauore, & pœnarum cõminationibus, aliisque flagellis Deum cohibuisse populũ Israëliticũ durũ, & incõstantẽ à uis suis malis, & in suã obedienciã reuocasse. Quod & Dauid explicuit dicens: Cũ occideret eos, quarebant eum, & reuertebantur. Et iterũ, Clamauerunt ad dñm cũ tribularerur. Neque aliam ob causã Nininitis terribile subuersionis iudicium ex pcepto diuino Ionas propheta denunciãuit, q̄ vt terrore illo eos disponeret ad pœnitentiã. Et hos præcellentes prophetas, vel Deũ potius in illis imitatus misericors ille Euãg. præco, fideles omnes à peccatis deterret, & ad pœnitentiã accendit formidabili illa admonitione: Voluntariè peccantibus uobis post acceptam uocatiã ueritatis iã non relinquatur pro peccatis hostia, sed terribilis quadã expectatio iudicij, & ignis emulatio, quæ cõsumptura est aduersarios. Irritã quis faciens legem Mosis sine ulla miseratione duobus uel tribus testib⁹ moritur, quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei cõculcauerit, & sanguinẽ testamenti pollutũ duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ cõtumeliã fecerit? Scimus enim qui dixit, Mihi uindictã, &

Luc. 13. a.
Mat. 5.
1. Reg. 12.
Psal. 7.
Ist. 33. b.
Psal. 77. 106.
Ion. 3.
Heb. 10.
Deu. 17. h. Mar. 18. b. 2. cor. 13. a. Deu. 32. o.
c 30

Ro. 12. d ego retribuã. Et iterũ: Quia iudicabit dñs populum suũ, Horrendũ est incidere in manus Dei uiuentis. Et alibi idem apo. terribiliter in clamat: Terra sape ueniente supra se bibens imbrẽ, & germinans herbã opportunã illis, à quibus colitur, accipit benedictionẽ à Deo, proferens aut spinas, ac tribulos, reproba est, & maledictio proxima, cuius cõsumptio in cõbustionem. Et cum paulò antè ista admonuit, eos qui ad perfectionẽ ferrentur non oportere rursus iacere fundamentũ à timore iudicii qreni satis indicauit, sicut & antè nos præclari autores annotarũt eo timore excitato fuisse catechumẽnos in primitiua eccl. vt cõuenterentur in Deũ. Et idẽ Paulus hac uia Felicẽ ad fidẽ trahere nitetur, cũ corã illo de iustitiã, castitate, & iudicio futuro disputa bat. Et ab eo, & ceteris apo. & prophetis, atq; in primis ab ipso Christo didicit eccl. hoc, qd vbiq; uidemus à doctoribus ipsius factitari, vt quocũque peccatores siue fideles, siue infideles, nuc̄ spe pmissõrũ, nunc imminentiũ suppliciorũ timoribus ad gratiã Dei pertrahere lãragãt. Adde, qd natura instrũt est omnibus hominibus, imò etiã omnibus animalibus horre re, & fugere pœnas, & earũ metu auelli ab illis, quæ malè placebũt: naturales uerò inclinationes bonæ sunt, eo præsertim, quæ etiã nature integræ cõuenissent. Cũ ergo dñas o Lutherè omnẽ gehennæ timorem, & peiores nos per eũ fieri cõtendens, ipsam naturã professõ nõstrã, imò autorẽ illius cũ Manicheo condẽnas. Nã si mali sunt huiusmodi timores, mala est natura, quæ naturaliter ea timet, & timẽda esse docet, & malus erit, qui cuiusmodi prauã & peruersam naturã nobis est largitus: cõsiliũ etiã diuinũ, & omnĩ sapientiũ legillatorũ, vel nõ aduertere, vel negligere, & dãnare uidentur, qui timorẽ gehennæ & aliarũ pœnarũ condẽnant. Vt enim sape legimus apud Chry. & ceteros patres, nõ eo potissimũ supplicia inferni Deus parauit, vt perditos homines & demones cruciaret, sed eo potius sine, vt inferni timore à delictis oes arceret, & in peccata lapsos ad pœnitentiã reuocaret: eadẽq; intẽtione ciuiles pœnæ à prudẽtibus legillatoribus cõstitute sunt. Quòd si mali sunt huiusmodi timores, malã est pœnitentiã eo timore susceptã, malã oes cuiusmodi pœnarum cõminationes, malæ oes promissiones liberationis, uel castigationis malis pœnalibus, neq; minus oes castigations malorũ eo sine facte vt timore earũ pœnarum, vel spe ea euadẽdĩ corrigatur: mala nãque sunt omnia quæ alios inducũt ad peccatum. Hoc aut si cõcedatur;

quid aliud erit, q̄ prophetas, apostolos, & sapiẽtes legillatores, imò christũ, & Deũ ipsũ iniquitatis accusare? Nã his artibus, & uis vt lissimis sape uis sunt, vt peccatores ad pœnitentiã pertraherẽt: & in sacris literis, & in alijs sanctis libris, vt eiusdẽ utamur nõ semel admonemur. Et quo iure, obsecro est prohibitus timor gehennæ? Quã habet repugnãtiã ad rectã rone? Nõne gehẽna de se iugẽda, & timẽda est? Si igitur obiectũ est proportio natũ timori, & nulla extrinsecã cõsũlatiã uitiatur, cur timor eiũsmodi censeatur malus? Estq; oprinũ ad hæc omnia cõfirmanda argumẽtum, quo uis sunt patres ad indicẽdũ anathema dicẽtib⁹, gehẽnẽ metũ peccatũ esse, aut peccatores peiores facere: experientia siquidẽ uidemus hoc timore plerõsq; peccatores ad pœnitentiã trahi, & illos & iustos eodẽ timore se à multis peccatis cohibere. Et in hũc sensum debet exponi illa uerba canonis. **Siquis dixerit gehẽna metũ, p quẽ ad misericordiã Dei de peccatis dolẽdo cõsugimus, uel à peccãdo abstinemus, peccatũ esse, aut peccatores peiores facere, anathema sit.** Clauditur nãque in re latũto, per quẽ, sicut & frequẽtissimẽ aliã apud Græcos & Latinos autores causã, propter quã meritũ dãnentur, qui eũ timorẽ dãnãt. Et idẽ est dicere, p quẽ ad misericordiã Dei &c. ac si apertius diceretur, cũ per ipsum & dõleamus de peccatis, & ab eis abstinemus. Possunt autẽ uerba ista, Per quẽ ad misericordiã dei &c. sic interpretari, vt per quẽ, sit limitatio eodẽnationis facta: à synodo, quasi noluerit synodus dãnare omnes dicentes gehennẽ metum peccatũ esse, sed eos dũtaxat qui metum illũ dãnarent, per quem ad misericordiã Dei cõsugimus dolẽtes de peccatis, aut ab eis abstinẽtes. Sed ego simpliciter arbitror exponere ista in sensum priorem. Intentio enim synodi fuit dãnare errorem Iust. & uerbis illius ex directo aduersari. Neque in huiusmodi diffinitionibus spectari solet, quid per accidẽs cõtingere possit. Possunt quippe etiã sanctissimã opera ab extrinsecã uitari. Sed ea simpliciter asserentibus esse peccata, simpliciter etiã esset indicẽdũ anathema. Vt cuiusq; etiã de his sit, patet iã ex dictis, uerissimũ esse, & doctrinã Christi, & apostolorũ, & prophetarũ, & ipsi luminĩ naturali cõsonum, uilem esse, neque uiruperaibilem timorem diuinã iustitiã.

Ex cõsensu doctorum firmatur utilitas timoris diuinẽ iustitiæ. Cap. XXIIII.

VT firmũ sit & indubitatũ, hanc doctrinã perpetuò tenuisse uerũter iam eccl. adiungã aliquorũ sanctorũ testimonio, qui timo

Arg. 4.
Arg. 5.
Cur supplicia inferni cõstituta.

Arg. 6.
Confir. 7.
Can. 8.
expositio

Cyp. ser. 4. de moralitate.

rem diuinæ iustitiæ, & gehennæ, quæ peccatoribus est parata, bonum, & vilem ad affectum iustitiam docuerit. Cyp. Ad omnia te facere paratum timor Dei & fides debent.

Psal. 110. Ecce. pro uerb. 25.

Et lib. 3. ad Quiri. can. 20. fundamentū, & firmamentū sp̄s, & fidei, timorem esse probat ex his testimoniis. Initium sapiētię timor dñi: Initium sapiētię metuere dñm, Beatus est hō qui ueretur omnia per metum: Et super quē alium respiciā, nisi super humilem, & quietū, & tremētē sermones meos? Amb. ser. 15. ser.

Est. 66.

Psal. 118. Ut permaneat sp̄s in nobis carnes animæ id est carnales cogitationes docet oportere cruci affigere, clauis timoris dñi, & iudiciorum eius. Et subdit, Ille Christo dignus est, qui habet Christi timorem, ut crucifigat carnale peccatum, hūc timorē sequitur charitas. Hęc ille. In quibus palā in dicat timorem iudiciorum Dei in peccatore esse bonū timorē, & per eum induci charitatē, & expelli peccatū. Et in principio officiorū clarē dicit timorem initū esse sapiētię, & effectorē beatitudinis. Aug. trac. 9. in primā Ioā. cū doceret uerba illa Ioā. Timor non est in charitate, nō esse intelligēda de inchoata charitate, sed de ea, de qua statim subdit idē Ioan. Perfecta charitas foras mittit timorē, sic tadē subūicit, Ergo incipiat timor, quia initium sapiētię timor dñi. Timor quasi locū preparat charitati, cū autē cōperit charitas habitare, pellitur timor, qui ei preparauit locū. Quātum enim illa crescit tantū ille decrescit, & quantū illa fit interior, timor pellitur foras. Maior charitas, minor timor, minor charitas, maior timor. Si autē nullus est timor, nō est quā intret charitas. Sicut uiderimus per setā introduci linum, quā aliquid fuitur, seta prius intrat, sed nisi exeat, nō succedit linū: sic timor primō occupat mentē, nō autē ibi remanet timor, quia ideo intrauit, ut introduceret charitatē. Hęc Aug. Et cū hęc nō possint intelligi de timore casto, seu filiali, qui crescit crescente charitate, necesse erit fateri de timore diuinæ iustitię ea intellexisse, ac proinde eū timorē bonū censuisse. Nō enim uia esset ad charitatē, neque charitatē introduceret, si peccatū esset. Et. q. 2. li. 1. ad Simplicianū, illa uerba Psalmistę, Iustus manus suas lauet in sanguine peccatis, sic exponit: id est, mūderur ab operibus malis p timorē Dei, cū uidet supplicia peccatorū. Basil. in Psal. 33. copiose docet, timorē horrēdi iudicii saluatoris deducere ad sanctitatē, & quodam quasi fr̄eno ad prauis cōcupiscentiis animā cohibere, & de eo dixisse Dauidē: Venite filii, audite me, timorē dñi docebo uos. Greg. hom.

Amb.

Aug.

34. in euan. Præuamēs si nō prius per timorē euertitur, ab assuetis uitiis nō emundatur. Euerfā ergo domo inuenitur dragma, quia dū perturbatur cōscientia hominis, reparatur in homine similitudo cōditoris. Et. 28. mo. c. 10. primā soliditatis causam post fidē timorē futuri iudicii affirmat, & eū diuinitus peccatori iam credēti infundit, ut bona uita surgat edificiū. Ber. lib. de præcep. & dispen. sic scribit: Berni Bonus quidem obedientiæ gradus est, si iuxta magistri nostri sententiā propter metū gehennę, siue propter profēssionē sanctā, quę p̄fessus est, quispiā obedierit, melior tñ cū ex Dei amore obeditur. Ricardus de sc̄to Victore in Benjamin minore. c. 8. & 9. timorē p̄næ statutē pro peccatis dicit esse initium sapiētię, & primā uirtutum prolem, & sine ea ceteras haberi nō posse. Et uilitatem timoris explicat, quia quanto quis uehementius metuit p̄nā, quā meruit, tanto acerbius plangit culpam quę fecit. Et illud, Cor contritum, & humiliatum Deus nō despicias, exponit de corde humilia ro per timorē, & contrito per dolorem. Magister aperte dicit: Pœnitentia uirtus timore cōcipitur. Et ei per omnia cōsentient vniuersi scholastici, quos mihi contigit legere excerptis Gregorio Arimineni in. 2. d. 26. & Hadriano quodlibet. 4. q. 2. sine argumentis, qui tamen si alia ratione quę Lutherus, tamen in hoc quoque grauior, ut ille hallucinatū sunt, assertores, ea opera esse culpabilia, quę quis ob solum metum p̄narum faceret. Dada uerō eis uenia est, quia absque pertiniacia id asseruerūt, ignorantes, aut certē parum aduertētes, cōsentire mirificē in contraria doctrina & scripturas, & sacros doctores. Quod quidē & ante nos doctissimē probauerunt sanctus episcopus Roffensis in art. 6. cōtra Lutherum, Iacobus Latomus in opere, quod pro assertionē vniuersitatis Louanienfis contra eundē scripsit, & reuerēdus pater ac magister meus frater Alphonsus de Castro in summa aduersus omnes hēreses in uerbo contritio, & in uerbo timor. Et ante hos. 50. annis paulō plus uel minus frater Stephanus Burlicher tractatum de timore seruili scripsit contra quendā, qui eo tempore eadem docuit, quæ de hoc timore Lutherus.

Cur patres vsi sunt hoc loquendi genere, quo & professantes, asserentes diuinæ iustitię timore peccatores uiliter concuti. Cap. XXIII.

Neq; mirari quis debet, si patres hoc in loco dicentes timore diuinæ iustitię uiliter concuti peccatores, eo modo locuti fuerint,

August.

3. part. part. ad. 14.

Berni.

Eccl. 1.

Psal. 41.

Psal. 57.

Basil.

Greg.

fuerint, quo & professantes in cōfessione Augustana. Nō ut eos imitarentur hoc factum est, sed ea potius ratione hac forma loquendi usi sunt, quia sancti doctores inuenti sunt longē antē illos sic locuti. Aug. de catechiza. rudibus. c. 5. sic loquitur catechumenis: De ipsa etiam seueritate Dei, quæ corda mortalium saluberrimo terrore quatuntur, charitas edificanda est, ut ab eo quē timet amari se gaudens, eū redamare audeat, eiusque in se dilectioni, etiā si impunē posset, tamen displicere uereatur. Rarisimē quippe accidit, imō uerē nunquam, ut quiscumque ueniat uolens fieri Christianus, qui non sit aliquo Dei timore percussus. Gregorius: Admonēdi sunt qui flagella metuūt, ut si malis ueraciter carere desiderant, æterna supplicia perhorrescāt, neque in hoc suppliciorū timore permanent, sed in amoris gratiā nutrimento charitatis excrescant. Bern. epist. 107. Sic ad ortum solis iustitię sacramentum absconditū à seculis de p̄ destinatis, & beatificandis emergere quodāmodo incipit ex abyssō æternitatis, dū quisque uocatus per timorē, iustificatus per amorem, p̄sumit se quoque esse de numero beatorū sciens nimirum, quia quos iustificauit, illos & magnificauit: Quid enim? Audit se uocari, cū timore concutitur, sentit & iustificari, cū amore perfunditur, & de magnificatiōe diffidet. Initiat, prouehitur, & de sola cōsummatōe desperabit: Nēpe si initium sapiētię timor est dñi in quo dicta est esse nostra uocatio, quid nisi prouectus in sapiētia est amor Dei, is dūtaxat, qui interim ex fide est, ex quo & nostra est iustificatiō? Quid itē nisi cōsummatio in sapiētia est, ipsa, quam in sinem spe ramus de diuina illa & deiſca uisione glorificatiō? Sic abyssus abyssum inuocat in uoce caracitarum suarum, cum in terrore iudiciorum suorum immensa illa æternitas, & æterna immensitas, cuius sapiētię nō est numerus, cor hominis prauum & inscrutabile mira sua bonitate & potentia educit in admirabile lumen suum. Hactenus Bernardus.

Dissentiunt obiectiones hæreticorum contra uilitatem & bonitatem timoris p̄narum. Cap. XXV.

Obiect. 1. Ioan. 4.

Aug. ubi supra.

Sed si hæc ita se habent, cur Ioannes absolute asseruerat, Timor non est in charitate? Si uiliter timore diuinæ iustitię peccatores concutiuntur illo ad pœnitentiā, cur nō etiam uiliter concutiuntur illo iusti, ne extēdant manus suas ad iniuicitatē? Si uilitas est, & non malus huiusmodi timor, cur non eū admittat sc̄cū charitas? Respondet Aug. non de

omni charitate hoc dicit, sed duntaxat de p̄fecta. Et ut hoc explicaret, adiecit e putat statim Ioan. Sed perfecta charitas foras mittit timorem. Et hanc expositionem cōmuniter sequuntur scholastici doctores, qui & pro eodem accipiunt perfectam charitatē & charitatem perfectorum. Neque ab re, sequitur enim statim: Qui autē timet non est perfectus in charitate. Sed dū aliquanto attentius hæc uerba Ioannis expendo, & ad alia loca eiusdē epistolę confero, non possum in totum probare hanc expositionem. Ioanēs enim absque uia restrictione absolūtē, & generaliter dicit, Timor non est in charitate. Et quancumque charitatem, quæ in nullo uiolat dilectionem Deo & fratribus debitam, perfectam uocat: Si diligit inuicem Deus, inquit, in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est. Et rursum, Qui seruat uerbum eius, uerē in hoc charitas Dei perfecta est. Dicerem ergo libentius, Ioannis uerba esse intelligenda de timore mundano, hoc est de timore, quo timemus laboriosa & grauiā, quæ pro Christo oportere contēnere. Hic est enim timor qui in charitate non est, sed ab ea procul abicitur. Hic est timor qui p̄nam habet, & non solum anxietate plenus est, sed à Deo seuerē punietur. Hunc decebat Ioā. a cordibus fidelium expellere caragere, quippe qui ad charitatē exhortatur, quæ omnia dura, & immania, p̄pter Christum leuia facit. De hoc timore exposuit hæc uerba Ioannis Tertulianus, non longē à finelibri de fuga in persecutione. Et pro illis uerbis: Quoniam timor p̄nam habet, ita legit. Quia timor supplicatēum habet, utique ignem stagni. Et subdit, Qui autem timet nō est perfectus in dilectione, Dei scilicet. Porro quis fugiet persecutionem, nisi qui timebit? Quis timebit, nisi qui non amauit? Hęc ille. Ambrosius etiam huic timori uerba Ioannis sic aptat: Maior charitas, quia fidem, spemque complectitur. Hanc charitatem habens nihil timet, quia charitas timorem excludit foras. Et ideo ablegato, & exuto timore omnia sustinet, omnia sustinet. Qui ergo per charitatem omnia sustinet, non potest timere martyrium. Et ipse Augustinus in illa uerba Ioannis, Et vos testimonium perhibebitis, de hoc timore mundano exponit hæc uerba: Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem. Hunc timorem seruilem appellat, & per eum dicit Petrum à femina seruitutis, compulsum esse Christum negare. Ut quid tamē Augustinus dicit, & inter regulas iuris recipitur. Qui timore facit præceptū, ali

Ioan. 2. De timore mundano loquitur locū cum separat à charitate.

Tertul.

Ambrosius in sine ep. 74.

Augustinus tractatu. Ioan. 15. b.

Obiect. 2.

ret quam debet, facit? Si bonus est timor hic, non vitabit impletionē præcepti, neque qui timebit, aliter quam debet, facit. Timore dicitur implere, qui aliās non implet, nisi sibi immineret pœna, quā timet. Et qui sic præceptum exequitur, aliter, quam debet, facit. Vitiosus, & præcepti præuaricatrix est hæc voluntas. Nolle implere, nisi immineret pœna. Nunquid verò & vitiosus erit tū timor pœnarum? Multi sãd catholici doctores tradiderunt, tunc quidem vitiosum esse timorem servilem, sed ego eorum sententiã subscribere non possum: nam ex obiecto bonus est, vt diximus, & nulla appareat circumstantia ex qua vitietur. Non enim huius malæ voluntatis causa est, sed facit potius vt tãdem impleatur præceptum. Et impletio ipsa tunc potest esse non mala, quia non vitiat, neque à timore, neque ab affectu non implendi aliās præceptum. Nô ergo qui timore implet præceptum, aliter quam debet facit, neque in timore gehénæ, neque in ipsa præcepti impletione, sed in eo duntaxat affectu, quo nolle aliàs implere. Et hic duntaxat culpandus est, & ad eum referenda sunt que doctores dicunt, cū aiunt in sic affectis, & serviliter timentibus libertatem spiritus non esse. Vnde & diuus Gregorius cum dixisset: Ignorat mens gratiã libertatis, quam ligat servitutus timoris, vt explicaret, qui sunt ea servitute compediti, & propter quem affectu libertate spiritus careant, subiicit: Qui propterea bonū facit, quia tormentorum mala metuit: vult non esse quod metuat, vt audacter illicita cōmittat. Vnde luce clariius constat, quod coram Deo innocentia amittitur, ante cuius oculos desiderio peccatur. Hæc Greg. Et summo quidē iure hos solos ligados servitute timoris asseruit: nam qui etiam cessantibus pœnis ab illicitis se contineret, non omnino servit pœnis. Possēmus etiã dicere, aliter facere quam debet quicumque timore implet præceptum: quia licet non peccet neque in timore, neq; in executione præcepti, neque in aliquo alio affectu, tamē non implet sicut deberet, ex amore siquidem, & non ex timore debemus omnes præcepta nobis imposita p̄ficere: Bona propter se metip̄sã amanda sunt, ait Gregor. & non pœnis compellentibus exequenda. Neque verbum debet semper requirit præceptum. Debemus enim vero semper laudare Deum, & omnia quæ facimus in ipsius gloriam referre, neque tamen ad hæc ita strictè sumus obligati, vt omnis horum cuiusmodi intermissio nobis imputetur in peccatum. Et bonos filios solemus dicere

multa debere sponte sua in obsequium suorum parentum facere. Verum instat Hadrianus ex eo quod philosophus eth. 3. inter quinque modos apparentis fortitudinis, & non veræ secundum asserit esse eorum, qui metu pœnarum subeunt pericula. Quod si honor, diuitiæ, & voluptas non sunt apti, neque decentes fines virtutum, neque erit, ait, vitatio pœnæ. Atque hac ratione putat confici, non quidem esse mala omnia opera, quæ spe vel timore inducti facimus, sed ea quæ ob vitandas pœnas operamur, & in quibus ipsa pœnarum evitatio ex parte causæ efficiētis. Quodq; Aug. ait: Qui ex timore facit præceptum, aliter quam debet facit, ad facientem sic ex timore limitat, vt timor non sit tantum causa efficiēs impletionis præcepti, sed etiã finalis. Eadēq; causa timorem hūc pœnarum dānavit Greg. Ariminen. quia putavit ad bonitatem actus requiri quod sit propter Deum. Aliud tamen est, quod ad perfectionem ætuum nostrorū necessariū est, & vt illi sint laudabiles, aliud quod ad eorum bonitatem sufficit. Fortis nō est, neque perfectus, adde etiam neque dignus laude, qui metu duntaxat pœnarum pericula subit, aut præcepta implet. Verū tamē sicut ex omnium consensu bonum est, quæ necessaria sunt vitæ tuendæ, operari, vt comedere, & bibere cū opus est, ita bonū est mortem, agritudinem, & incōmoda alia naturalia fugere, horrere, timere, & pro virili deuitare. Et quæ facimus, vt ea mala deuitemus, bona sunt, & finem habent bonū, quantum satis est ad bonitatem moralem: neque relatio in Deum ad bonitatem moralem requisita est, sed sufficit virtualis. Eamque habent omnia opera quibus, aut prosequimur bona, aut fugimus mala nobis proportinata. Trãseamus igitur ad ea, quæ de spe subnectuntur.

De tribus insinuatis à patribus de spe.
Cap. XXVI.

Ter tia dispositio commemorata hoc loco à sancta synodo spes est. Et sapienter illa timori subiecta est. Concussos enim suppliciorum timore peccatores, spe convenit, ne animum despondeant, confortare. Vnde & Ecclesiasticus: Metuentes dominum sustinete misericordiam eius, & ne despectatis ab illo ne cadatis, & omnia quæ faciunt illi, & in oblectationem veniet vobis misericordia. Et regius plaltes vt nunquæ coniun-

Obiect. 3.

Respons.

Eccles. 2. b.

Plal. 5. d. xit,

xit, cum dixit: Ecce oculi domini super metuentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius. Cum autē sancta synodus peccatores ait à diuinā iustitiã timore ad considerandum Dei misericordiam se conuertendo in spem erigi, fidentes Deum sibi propter Christū propitium fore, tria mihi videre videor nobis esse non omnino obscurè insinuata. Primum est, causam spei nostræ esse considerationem diuinæ misericordie. Secundum est, non vtunque ab ea consideratione causari spem, sed erigendo animos nostros. Tertium est ea consideratione sic erigantur animos nostros in spem, vt fidamus eum nobis fore propitium propter Christum. Considerationem verò diuinæ misericordie causam esse nostræ spei, manifestum est. Vnde nãq; aliunde speret homo, qui filius iræ natus, tam multis postea deliquit, & iram in se Dei, & indignationem promeruit: Certè spei remissionis peccatorum nostrorum hæc potissima, & fortassis vna causa est, quòd illum & ex scriptura, & ex lumine naturali pium scimus esse, ac benignum, & diuitem in misericordia, ac præstabilem super malitia. Vnde & Basilius de humilitate Dei seruo sic scribit: Cum reputaverit se cum sua opera praua, timet quidem supplicium, & formidat pœnas. Vt autem ne absorbeat prave maiorē bona spe præditus est ad miserationes, & benignitatem Dei respiciēs. Hac verò diuinæ misericordie consideratione erigi animos nostros in spem (quo modo Augustinus loquitur in de cathéchizandis rudibus) ex eo possumus approbare, quod vt ira, rerrores, comminationes, timores animum deiiciunt, sic clementia, misericordia, & promissio beneficiorum eum atollunt, & subleuant. Et quem admodum timor deprimet, humiliat, prosternit, & tristitiã causa est, ita spei alacritas deiectos animos in altum subuehit, roborat, confortat, & exhilarat: Spe, inquit Paulus, gaudentes. Et rursus, Quæ verè viua est, & desolata speret in Deum. Atque hinc fiducia propitiationis diuinæ proficiscitur. Quãuis enim saepe inter se confundantur, & vna pro altera ponatur, non nihil tamē inter se distinguunt. Spes, sicut clari auctores tradunt, desiderium est boni, quod credimus nos assecuturos. Fiducia spem cōsequitur, & viciniore est consecutioni boni sperati, atque vt sanctus Thomas eruditè tradit, motus quidam est appetitus consequens ex persuasionē de illo consequendo. Vnde & Paulus de monos dicit esse Christi, si fiduciam, & gloriam spei vsque ad finem firmam retineamus. Et

Ecc. 1. Eph. 2. 1. 10. 1.

Basili. in Plal. 32.

Rom. 13. c. 1. Tim. 5. 2. Sco. d. 2. 6. 3. Caic. in cō. 22. q. 18. ar. 1.

Tho. 2. q. 40. ar. 2. ad. 2.

omnibus iustis dicitur: Cum te consumptum putaueris orieris, vt lucifer, & habebis fiduciam proposita tibi spe.

De utilitate & necessitate Spei ad obtinendam remissionem peccatorum.
Cap. XXVII.

Christus seruator noster luculenter nos edocuit spem esse dispositionem ad iustificationem. Nã vt paralyticū idoneum faceret, qui acciperet remissionē peccatorū, quā ei misericorditer est impartitus, premisit: Cōfide fili, & cum illius animum ad ea verba spe iam erectum sentiret, statim subiicit: Remittuntur tibi peccata tua. Et concinit Christo clarissima illa euangelii tuba dicens: Spe salui facti sumus. Atque idem olim nobis dominus explicuerat illis Davidicis verbis: Quoniam in me sperauit, liberabo eum. Et filium prodigum spes nimium ad penitentiam induxit. Plena sunt illa verba spei, quæ in se reuerlus dixit, quibusque se penitentiam erexit, & accendit: Quanti merear in domo patris mei abundare panibus, ego autem hie fame perco: surgam & ibo ad patrem meū, & c. Et premisiones regni celorum, ac remissiones peccatorum, quibus & Christus, & Ioannes baptista, & apostoli, & vniuersa per orbem ecclesia peccatores cohortatur ad penitentiam cōprofectō spectant, vt spe tanti præmii prostratos, & deiectos eorum animos subleuent, & atollant. Spes promissa beneficia respicit, & maximè potest non omnino malè natos, aut pertinaces homines ad conuersionem in Deum prouocare, sed an sit necessaria dispositio ad gratiam, & non tantum commodissima, profectō non satis constat. Verum tandem pensatis omnibus penitentiam quidem sufficere posse crediderim ad consequendum remissionem peccatorum, si quidem illam contingeret veram esse absque spe, & absque desperatione: sed communiter nunquam est vera, necue aliquis se conuertit in Deum ex corde, nisi actu, vel virtute speret Deum sibi fore eam conuersionem propitium, & ideo sancta synodus in cano. 3. eam videtur necessariam statuissē. Nam cum diffinit, neminē posse absque Spiritu sancti numine sperare sicut oportet, vt iustificationis gratiam assequatur, satis indicat spe ad eam re opus esse. Et habemus pro hac syn. sententiã sanctos patres & doctores, qui simpliciter, & absolutè tradunt, spem esse necessariam dispositionem ad iustitiam. Ambrosius libro. 1. de pœnit. capit. 1. Nemo potest

Spes dispositio ad gratiam.

Matt. 9. a

Rom. 8. c

Plal. 90. Luc. 15.

Propit.

Can. 5.

Amb.

test

Resp. 1.

Timor pœnarū neque in eo, quia lias transf. gredere p̄ceptū, malus est.

Greg. 3. par. p̄sto. adm. 14.

Resp. 2.

Greg. ibi.

Chry.

t est bene agere poenitentiam, nisi qui sperauerit in indulgentiam. Chryostomus. hom. de fide, & lege, & Spiritu sancto: Necessarium est ut præcedat vitam nostram spes in Christu, quæ postea pascenda est bonis operibus. Bern. ser. 3. de Annunciatione: Sola nimirum spes apud remissionem locum obtinet, neque oleum misericordiam nisi in vase fiducia ponis. Et infra, Dicat quisque in pavore suo: Vadam ad portas inferi, vt iam non nisi in sola Dei misericordia respiremus. Hæc vera hominis fiducia à se deficientis, & innitens domino suo. Hæc inquam vera fiducia, cui misericordia non denegatur propheta attestante: Quoniã bene placitum est domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius. Huc vsque Bern. Lumen etiam naturalem necessitatem spei palam nobis demonstrat. Vt enim teste Paulo, & qui arant, & qui triturant, in spe hoc faciunt fructus percipiendi, neque quisquam eos labores vnaquam subiret, nisi spe fructus, vel præmiis alicuius inuitatus: ita profectò nemo poenitentiam amaritudinem se subderet, & Dei misericordiam imploraret, nisi ea via speraret se posse illum sibi reconciliare, aut certè mala euadere, quibus se addidit per peccata. Transeamus igitur ad illa, quæ de dilectione Dei continud subnectuntur.

Psal. 146.

Cor. 9. b.

Dilectio Dei ad iustitiam disponit, & illam antecedit. Cap. XXVIII.

Varò loco connumerantur patres inter dispositiones ad iustitiã dilectione Dei, vt fontis omnis iustitiæ, & eam causam esse asseuerarunt odii, & detestationis peccatorum. *Allumq;, inquit, tanquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea monentur aduersus peccata per adium aliquod & detestationem.* Sapietissimè verò post timorem, & spem, dilectionem Dei commemorarunt. Ita enim Spiritu sancto inspirante ecclesiasticus, vbi timentes Deum ad spem hortatus est, subiungit: Qui timetis dominum, diligite illum, & illuminabuntur corda vestra. Et natura sic comparatum est, vt spes dilectione generet, & eos continet diligamus, quos in nos benignos forte confidimus. Ideo aut dilectionis Dei dumtaxat meminere sub ea ratione, qua per eam Deum diligimus, vt omnis iustitiæ fontè, quia vt plurimũ ita contigit, vt qui se per dilectionem Dei ad iustitiã disponunt, eum vt fontem omnis iustitiæ diligant, & sic in illum amore ferantur, vt in eum, à quo vno se iustificari posse intelligunt, & iustificandos confidunt. Sed postea ad iustitiã disponere dilectio Dei sub aliis etiam rationibus, nẽpẽ

Eccl. 2. speramus in causa.

sub ratione iusti vel misericordis, vel remuneratoris, aut denique sub ratione summi boni, & omnium amore dignissimi. Et sub quacunque omnium istarum rationum caulare potest detestationem peccatorum, siquidem cuiuscunque dilectio causa esse valet doloris de offensa ipsius. Porro sancta syn. non statuit hoc loco, an dilectio Dei, quæ disponit ad iustitiã, sit dilectio Dei super omnia. Tèperatum profus est à verbo super omnia, tantũquẽ est diffinitum, dilectione Dei disponi peccatores ad iustitiã. Et in cano. 3. tantũ adiectum est ad diligendum Deum, sicut oportet ad assequendum iustificationis gratiã, opus esse præuenire. ss. inspiratione, atque ipsius adiutorio. *Qua ex diffinitione colligi nõ potest, dilectionem Dei super omnia antecedere iustificationis gratiã. Potest quippe dici, & minorem illa sufficere ad obtinendum gratiã, & solum inde colligitur, ad quacunque sufficientem opus esse auxilio Spiritu sancti speciali. Quia tamẽ & dilectionem Dei super omnia cõmuniter credunt scholastici doctores disponere ad iustitiã, & verissimum id apparet, atque ad eam potissimum videntur sua verba retulisse patres, adnitit & illam etiam dispositionem esse ad iustitiã probare. Et quidem dilectionem Dei esse dispositionem ad iustitiã de Crina est Christi, & apostolorum, & sanctorum ecclesiæ doctorum. Cũ Magdalenæ Christus dixit, Remissa sunt ei peccata multa, quoniã dilexit multũ, ostendit profectò dilectione Dei se illam disposuisse ad iustitiã. Nõ enim eius dilectio alio modo quàm vt dispositio, causa potuit esse remissionis peccatorum. Et cum aliàs discipulis suis dixit: Qui diligit me, diliget à patre meo, & ego diligam eum, & manifesta bo ei me ipsum, & paulò post, Si quis diligit me, sermonẽ meum seruabit, & pater meus diligit eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum facimus apertẽ indicant, dilectionem sui esse causam, vt à patre, & ab ipso diligatur, & vt ad nos veniat, & missionem apud nos faciant per gratiam, & vt tandem se nobis manifestent. Quod Paulus nobis significauit illis verbis: In Christu Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur. Ideò nanque fidem per charitatem operantem, valoris alicuius apud Christu Iesum asseruit, quia fides tum viuificat hominem, cum ei adiungitur dilectio. Nam si posset viuificare peccatorem fides sine dilectione, & dilectio dispositio ad iustitiã non esset, valeret aliquid apud*

Can. 3.

Dilectio dei dispositio ad iustitiã. Luc. 7. Ioan. 14. c.

Galat. 5 a 6. d.

August.

apud Christum etiam illa fides, quæ non operatur per charitatem. Vnde Augustinus epi. 106. Fides quæ per dilectionem operatur, nihil operaretur, nisi ipsa dilectio Dei diffunderetur in cordibus nostris per Spiritu sanctu. Et. 21. de ciui. Dei. c. 26. Tunc itaque victa vitia deputanda sunt, cũ Dei amore vincuntur, quæ nisi Deus ipse nõ donat. Et alibi absurdũ existimat, vt sine amore Dei quis cõsequatur veniam suorum peccatorum. Et in libro de vera & falsa poenitentia, si tamen ipsius est, aperit dicit, sine charitate non esse in nobis veram poenitentiam. Bernardus etiam in illa verba cãticorum: Recti diligunt te, aperit dicit, fidem etiam rectam non facere hominem rectũ, nisi operetur ex dilectione, & rectũ esse non posse, qui Deum non diligit. Adiecit & his calculum suum Innocentius. 3. absolute affirmas, nõ nisi per charitatem, & in charitate crimina dimitti. Quòd si per charitatem, & in charitate crimina dimittuntur, est ergo & dilectio Dei dispositio ad obtinendũ remissionem peccatorum. Et si poenitentia, & positũ seruandũ mandata diuina, dispositiones sunt ad iustitiã, vt paulò inferius probabimus, erit dilectio quedam Dei sunt, aut certè non sunt sine illa. Atque ex his firmare possumus, dilectionem Dei super omnia dispositionem esse ad iustitiã assequendam. Cũ enim per multas dilectiones Dei possint esse, ac verè sint in peccatoribus, quæ non sufficiunt ad perdendum eos ad iustitiã, nõ est credendum minoribus dilectionibus tribuere remissionem peccatorum. Et cui alia dilectioni imputat Christus remissionem multorum peccatorum Magdalenæ? E quidem dilectio multa, dilectio est Dei super omnia, neque dilexisset illa multum, nisi dilexisset Deum super omnia. Et dilectio est super omnia, quæ causa esse potest obseruantie sermonum Christi, & aduentus patris & filii ad nos. Quare necesse est verba Christi statim citata, Si quis diligit me, sermonem meũ seruabit, de huiusmodi dilectione interpretari, & eã fieri dispositionem esse ad iustitiã, & ex consequenti gratiam facientem antecedere. Ac proinde verissimè doctores subtilis ad dilectionem Dei super omnia dicit, sufficere vires nostras naturales sine aliquo profus habitu supernaturali. Nõ enim gratiam specialis auxilii negauit requisitũ esse ad dilectionem Dei super omnia, sed dumtaxat contendit ad eam saltẽ in statu nature instituta non esse necessariũ aliquẽ habitum supernaturalem. Et hoc in opusculo de

Bern. ser. 24. super cant.

c. Maiores de Ba ptismo & eius effe. c. 10.

Dilectio dei super omnia est dispositio ad iustitiã.

q. 10.

iustificatione luculenter docuimus. Vehementè terque deceptus est, & manifestè ostendit se parum versatum in doctrina illius recentissimus quidam Thomista, qui ausus est docere, nunquã Scotũ meminisse gratiæ specialis auxilii. Nam in. q. vñica. di. 44. primi litera. E. expressè meminit gratiæ præuenientis, & docet quilibet peccatorem posse de lege saluari, quia Deus eum potest sua gratia præuenire. Et in. 4. d. 22. in fine. 2. art. dicit perfectioribus, cũ in peccata cadunt, Deum citius dare gratiam ad resurgendum quàm aliis, & velocius eos resurgere à peccatis propter Dei benignitatem merita ipsorum præterita ad hoc aliquo modo acceptam, & inspirantẽ ipsi poenitentiam. Et statim in. 3. ar. subdit necessariam esse præseruationem diuinã ad cauendum peccata. Nisi verò dilectio Dei super omnia antecedere posset, saltẽ naturã gratiã gratum facientem perplexus esset peccator, si tempore quo est in peccato mortali, occurrat præceptum diligendi Deum super omnia, quia implere illud nõ poterit, nisi ante omnẽ bonum ipsius mortui Deus gratiam ipsi gratum facientem benignè largiatur: quod quidẽ Deus secũdum legem cõmunem nunquã faciet, requirit naq; cõuersionem nostram in ipsum, vt ipse se conuertat in nos gratiam gratum facientem infundendo. Sed videamus quibus argumentis contendunt quidem dilectionem Dei super omnia sequi, & nullatenus antecedere nostram iustificationem, quoniã & eorum enodatio magis confirmabit propositum nostrum.

Soluuntur argumenta contendẽtium dilectionem Dei super omnia non disponere ad iustitiã, sed eam consequi. Cap. XXXIX.

Melancthon in Apologia cõfessionis Augustanæ sic nobis obiicit. Non potest Deus diligi super omnia, nisi prius credamus eum nobis esse placatum, placatus verò non est peccatoribus ante infusionem gratiæ. Quanta verò hæc est, & theologice, & philosophice ignoratã? Quis adeò deliriat, vt neget ad amorem Dei super omnia sufficere posse eam cognitionem, & fidẽ, quã de Deo habet quicunque fidelis, etiam si eum maxime sibi iratum credat? Agnoscat nimirum fidelis Deum esse summum bonum, autorẽq; & fontem omnis boni. Agnoscat creatorem, seruatorem, redemptorẽq; suum, neq; posse, nisi ipseus misericordia habere quicquam boni. Agnoscat maxime misericordem, & præstabilem super malitia, neq; obliuiscẽtem

Obiect.

Respon.

uiscentem vnquam suæ misericordie. Agnoscit se ab eo inuitari, alligi, extimulari, erigi, adiuuari, vt à peccatis suis surgat, & ad eum conuertatur. Agnoscit maximè conuenire, vt eum summè, vehementissimè, & præ omnibus diligit, & hac via posse si velit, illum sibi placatum, & propitium facere. At hæc cuius non voluntatem ad amorem Dei super omnia possint inflectere? Minora certè his nõnunquam eò nos pertrahunt, vt creaturas Deo antepinamus. Neque vna ira, aut indignationis diuina persuasio impedire potest voluntatem nostram, quominus amet, si velit eum, in quo tot, & tantæ rationes concurrunt amoris. Si satis est, vt iudicem aliquem pro dignitate amemus, iustum illum, & bonum, & beneficũ in nos credere, etiam si ob delicta nostra iratum illum nobis esse sentiamus, quomodo non satis erunt ad amandum Deum super omnia tam multa egrgia, & eximia cuiusdam, & fidelis peccatoris de Deo credita, & persuasæ, quantumcuque illum sibi sentiat iratũ? Quid ergo, inquit aliquis, sibi vult Paulus, cùm dicit charitatem Dei diffundi in cordibus nostris per Spiritũ sanctum qui datus est nobis? Si est dilectio Dei super omnia in nobis ante gratiam gratum facientem, erit & ante illapsũ gratificum, & non per Spiritum sanctũ illa nobis diffunderetur, sed causa potius erit vt nobis ille donetur. Quod quidem aduersatur Gregorius dicens: Qui ergo mente integra Deũ desiderat, profectò iam habet, quem amat? Posset ne quisquam Deum diligere, si eum quem diligit, nõ haberet? Augustinus etiam tractatu. 75. in Iohannem in eundem sensum dicit, Quomodo diligimus vt Spiritũ sanctum accipiamus, quæ nisi habeamus, diligere non valemus? Verũ hæc facillè est diluere. Multa bona nobis comunicat, & impartitur Spiritus sanctus ante suum illapsũ gratificum, & dum ad dilectionem Dei adiuuat, iam aliquo modo eum intra nos habemus nobis cooperantem, & nostrã infirmitatem adiuuantem, gratiã verò gratis datam ad huiusmodi dilectionem necessariam esse copiose ostendimus in opusculo de iustificatione. Bona voluntas qua diligitur Deus, in homine non potest esse, ait Augustinus, nisi in quo operatur, & velle. Adhuc tamen vrgeri possumus, quia Iohannes dicit: In hoc est charitas, nõ quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos. Si enim dilectio ipsius nostram antecedit, prius igitur ipse nos iustificat, quàm nos eum dili-

Obiect. 2. Rom. 5.

Greg. 10. 30. i. eua.

August.

Respon.

q. 10.

Obiect. 3. 1 Io. 4. b. Respon. 2.

gamus, quia non diligit non iustificatos. At enim Iohannes nõ hæc dicit de dilectione qua nos Deus iustificat, sed de dilectione, qua pater misericordiarum ante omnia nostra merita, & ante omnẽ dilectionem nostrã nos ita amauit, vt filium suum ad nos redimendum mittere decreuerit. Vnde & statim adiunxit, Et misit filium suũ propitiationẽ pro peccatis nostris. Et prior quidem est dilectio, qua Deus adiuuare nos vult ad se diligendũ, quã dilectio nostra, prior etiã est dilectioẽ nostra dilectio qua ab æterno voluit Deus iustificare, quencunq; iustificat, sed prior est dilectio nostra quã illa Dei æterna dilectio habeat actum in nobis sibi respondentem, hoc est, iustificationem nostrã. Quemadmodum cùm Deus auget nobis gratiam propter dilectionem nostram in ipsum, aut tandem largitur beatitudinem, quia nos eum diligimus, prior quidem est dilectio, qua Deus nobis vult augere gratiam, & conferre beatitudinem, & prius ad se sic dirigendũ nos iuuat, sed prior est nostra dilectio augmẽto gratiæ, & collatione beatitudinis, ita prius cùm nos iustificat, quia nos eum diligimus, prior est nostra dilectio iustificatione nostra licet nõ sit prior voluntate iustificandi nos, neque prior auxilio Dei comunicato nobis ad ipsum diligendum. Verũ illud superest inquiramus, an dilectio Dei connumeranda veniat inter dispositiones necessarias ad iustificationem.

Respon. 2.

Iustificari possunt homines absque dilectione Dei super omnia, non tamen absque dilectione Dei. Cap. XXX.

Dilectionem Dei necessariam esse ad nostram iustificationem apud omnes theologos tractatores, quos legerim, receptissimum est. Et id quidem testimonia Pauli Augustini, & Bernardi statim citata manifestè efflagitant. Quod quæ fides, & præclarissimas alias virtutes Paulus asserit nihil esse, & nihil nos posse iuuare sine charitate, potissimum videtur ad eã retulisse, qua parte sub se dilectione Dei comprehendit. Nam ex adtaxat parte charitas maior est cæteris virtutibus, & lōgo illas interuallò antecellit. Et cum Deus sæpe in scriptura cõuersionem nostram in ipsum à nobis exigit, vt se vicissim ad nos cõuertat, apertè dilectione suã à nobis requirit: amore quippe nos in eũ cõuertimus, & in ipsum tendimus. Cõfirmataque est doctrina ista à patribus, cùm in cano. 3. statuerunt, necessarium esse Spiritus sancti auxilium, vt diligamus Deum sicut oportet, vt iustificatio

Argu. 1. Argu. 2.

nis gratia nobis cõferatur, si quidem hæc verba apertè docent, necesse esse diligere Deum, vt iustificationis gratia nobis conferatur. Et qui Deum agnoscunt nostris peccatis offendunt, nunquam certè ad ipsius gratiam peruenerunt, nisi & de ipsis dolerent, quatenus offensa illius fuerunt, & amore in ipsum redeant, à quo se malè per ea auerterunt, nõ tamè perinde certum est, & incontrouersum qualis, & quãta debeat esse hæc dilectio Dei, quã necessarium esse affirmamus ad iustificationem nostrã. Sed cùm diuine in nos miserationis viscera attentius mecũ perpendo, tutò, & in dubitantèr affirmare nos posse crediderim, eam Dei dilectione ad gratiam necessariã esse, & sufficere, quã satis est, vt de lateralibus eius offensis doceamus, & mandata ipsius seruare proponamus. Et vbi tantum in aliquo affectũ in Deum deprehenderimus, illum hac ex parte ad gratiam idoneẽ se præparatũ, minime hæsitemus. Neque sanctos doctores maius aliquid video requisisse. Et ne sine autoritate rei in tanta loquamur, possumus hoc colligere ex verbis Christi: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit; & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, &c. Hæc verba palam indicant illam dilectionem Christi satis esse, vt diligamur à patre cœlesti, & in ipsius gratia simus, quæ satis est, vt sermonem illius seruemus. Et quidem talis omnis dilectio, vt ipse existimo, actũ vel virtutem est dilectio Dei super omnia: quia qui omnia ipsius mandata seruare proponit, nimirũ Deũ super omnia, & illum omnibus antefert. Sed verbum hoc, super omnia, in doctoribus antiquis non lego, cùm exigunt amorem Dei ad iustificationem. Et siue sit ea dilectio, dilectio Dei super omnia, siue non, parũ refert, modò sciamus hoc quod planissimum est, quodque omnibus possumus securè tradere, sufficere ad iusticiam diligere Deum sic, vt de ipsius offensis doleamus, & mandata illius velimus seruare. Quare ad exponendum ea, quæ de aliis dispositionibus traduntur operæpretium erit migrare.

Ioan. 14.

Eccle. 2. d

De penitentiæ necessitate ad suscipiendum sacram baptismi. Cap. XXXI.

Quinta ad iusticiam dispositio præscripta hoc loco à sancta synodo penitentiã est. Et illius quoque Ecclesiasticus meminit post timorem, spẽ, & dilectionem: Qui timet dominum, inquit, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas dicentes, Si penitentiã non ege-

rimus, incidemus in manus Dei. Duo verò distincta de penitentiã hic video à patribus. Primum est, penitentiã esse odiũ, & detestationem peccatorum propter Deum. Quæ in re aduersantur errori Lutheri damnato à Leone. X. sub verbis illis: Optima penitentiã, non va vita. Secundum est, oportere penitentiã agi ante baptismum. Et quia de primo istorũ infra libro. 13. cõmodius videbimus, hoc dum taxat secundum contenti erimus in præsentĩ firmare. Optimè verò id probatur à patribus ex testimonio actorum apostolicorum: Penitentiam agite. Et Petrus enim, & alii apostoli prædicantes baptismum, prædicabant & non baptizatis etiã penitentiã, atque vtrũque requirebant vt acciperetur remissio peccatorum, & baptismum penitentiam premittebat: quia potius ad penitentiam principalis, & frequentius, & magis ex professo exhortabatur, sequébanturque in hoc magistrum omnium Christum, & Ioannem, qui à penitentiã suas auspicati sunt prædicationes, & ecclesia ab eis edocta hanc perpetuò seruauit consuetudinem. Quod & ex ipsis patere potest carechismis. Idemque summò consensu tradunt doctores ecclesiastici. Augustinus de catechizandis rudibus catechumenos sic alloquitur: Ergo interiri nõc si qui fortè adsunt ex eo numero qui baptizari disponunt (credimus enim eos adesse tanto ad verbum studiosius, quanto ad indulgentiam vicinios) hos primum paucis alloquimur, vt erigant mentes in spem, ament fieri quod non sunt, odeant quod fuerint, nouum hominem nascituri iam in voto concipiant. Quequid de vita præterita remordebat, quequid angebat conscientiam, quequid omnino vel magnũ, vel paruum, vel dicendum, vel non dicendũ, non dubitent posse dimitti, ne fortè quod vult Dei miseriatio dimittere, cõtra se teneat humana dubitatio. Hæc ibi. Et ad Vincentium ita scribit: Neminem putes ab errore ad veritatem, & à quocunq; seu magno, seu paruo peccato ad correctione sine penitentiã posse transire. Idemque refert Gratianus ex eodem in epist. ad Felicianũ. Et in lib. de vtil. penitentiæ c. 1. 1. inquit, Nequã ad baptismũ, in quo omnia peccata delentur, quisquam bene accedit, nisi agendo penitentiam de vita pristina. Nemo enim eligit vitam nouam nisi quem veteris penitet. Basilis accedentes ad baptismum monedos esse asseruerat, vt peccata relinquunt, dominum sequantur, & crucem suam tollant, atque ab omni peccato abstineant, & vt dignè suscipiãt, necesse esse vt odio

Argum. x. Act. 2.

Argum. 3. August.

De peni. d. i. Nemi. nem.

Ibidem. c. 1. Res. hinc & c. quibus aliquid de. Basil. ad o. bap. c. 1.

tiā admiffisset, atque ideo neq; de illo doleret. Et quāuis difpar fit quidem ratio, quia oblitus fui peccati post diligentem inquisitionem ignorare illud videtur inculpabiliter, & moraliter non posse illud scire: qui verò per ignorantiam peccat, nisi illa ignorantia fiat in vincibilis, possit humano more illud nosse, & ad illud cognoscendum, & faciendum ipsius penitentiam astrictus est: tamen & virtus; peccati videtur hæc dilectio penitentia virtutis, & utroque in casu supplere posse vices penitentia; quia qui illā habet, tam huius quā illius peccati penitentiam ageret, si ea cognosceret. Et vt hac via deleri potest peccatum ignoratum inuincibiliter, ita videtur & posse aliquando fieri eadem via inuincibilis ignorantia, quæ alioqui esset vincibilis, & in capere posse non imputari negligentia sciendi illud, ob cuius ignorantiam peccauit. Si enim diligens inquisitio ad recordandum peccati, quod à memoria excidit, & propositum inquirendi diligenter quæ scitu necessaria sunt, potest facere vel obliuionem, vel ignorantiam alicuius peccati inculpabilem, ita vt ex tunc haberi queat remissio illius peccati per solā istam dilectionem absque penitentia, cur non & verumque possit simul hæc dilectio, cum virtute in se contineat & inquisitionem illam, & propositum illud diligentius inquirendi? Profectò nisi hac via iustificari valeant, qui præter suam conscientiam alicui sunt obnoxii peccato, non quocumque vitæ momento venire possent ad gratiam, sicut possibile ipsis communiter tradunt doctores, quia ignorantie nequeunt vinci subito. Quare tanto eis tempore impossibilis erit iustificatio, quantum fuerit necessarium ad vincendum, quibus subiacent, ignorantias. At enim dolor, inquit, in generali quo quis nollit se vllum peccatum commisisse, sufficit ad omnia ista sicut & ad delendum peccata quorum sumus oblitii. Sed cur non tantundem possit hæc tanta, & tam perfecta in Deū dilectio, præsertim cum annexum habeat actū vel virtute propositum dolendi de quocumque peccato quod ei constaret? Vbi manifestius est priuilegium pro eo dolore, quā pro dilectione Dei super omnia? Si hic dolor non est necessarius ad delendum peccata oblita post diligentem inquisitionē, cur erit necessarius antē illam? Et si sufficere potest antē illam, cur nō sufficiat & antē eandem dilectio Dei super omnia, quæ sua quidem ex ratione multò magis quā dolor habet facere obliuionem aut ignorantiam inculpabilem, quia est propositum seruandi man-

Obiect. 1.

Resp.

data? Accedit ad hoc, quòd cum dolorem necesse est esse valde imperfectum, cum nullius nos peccati reos esse agnoscamus: neq; apud homines maioris esset momenti, quā propositum dolendi, quod dilectio dei in se claudit. Ergo heretici, instabis, & infideles, si nullum Obiect. 1. aliud admiserint peccatum quā hæresis, vel infidelitatis, erunt persæpe in gratia: habent quippe ipsi & nō raro huilmodi dilectionem: Testimonium perhibeo illis, dicit de Iudæis Paulus, quòd æmulationem quidem habent Rom. 10. a sed nō secundum sciētiam. Et Christus de illis 1. Ioan. 15. a qui persecuturi erant apostolos dixit, Venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Veruntamen & hoc argumētum de dolore esset peccatorum in generali fieri potest, quandoquidem & is quoque sæpe est in hereticis, & infidelibus. Et sicut communiter dicitur, eorum dolorē, aut poenitentiam neque satis veram esse, neque efficacem, & ideo minime sufficere ad ipsos Deo reconcilians, quia non est eiusmodi, vt pertingat ad omne ipsorum peccatum, nam si pertingeret, deponeret eorum pertinaciam circa hæresim, vel infidelitatem: ita & nos possumus dicere neque veram esse in eis dilectionem Dei super omnia, neque satis efficacem, atq; ideo non eos reconciliare. Quod si quis dixerit dolorem de peccatis in generali sufficere ad iustificationē, nisi apponatur obiectum, sicut apponitur ab hereticis, & infidelibus, & huius signum esse, quod ubi illi cessarent à sua hæresi vel infidelitate, per solum illud dolorem acquirerent gratiam, quanquā hoc satis ambiguum est, tamē similiter possēt dici nostra dilectio sufficere, sed ei apponim pedimentum in hereticis, & infidelibus. Sed ego nunquam concesserim veram dilectionē Dei super omnia in ipsis esse. Nam si esset, vale, dicerent vitæ suæ perfidia, & inquirerēt quæ ad suam salutem necessaria sunt. Mentiri nequit summa veritas, quæ dixit, Si quis diligit me, sermonē meum seruabit. Et rursus: Qui habet mandata mea, & seruatur ea, ille est qui diligit me. Quibus verbis certos nos fecit non esse veram dilectionem sui in eis qui perseverat in transgressione vel minimi ipsius mandati. Et luculentum hoc fecit Paulus illis verbis: Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo. Nā cognitum Deo more scripturarum sæpe vocat probatum, & gratū. Quomodo etiā quis tueri possit, dilectionē dei stare cum peccato mortali, cum omnis qui in illo est Deum infra se formaliter, vel virtualiter diligit, & aliqua creatura fruatur, vt communi

Dilectio dei super omnia nō est i peccatilibus. Ioan. 14. e l. Cor. 8.

muniter tradūt doctores in primo. d. 17. Quāuis itaque sufficere possit dilectio Dei ad reducendum à peccatis ignotis ad gratiam, nunquam tamen neque illa, neque dolor in generali hoc poterit, nisi remouēdo voluntatē ab eorum complacencia, & faciendū eorū ignorantiam inculpabilem. Sed volunt, dices, ple runque multi peccatores, imò etiam heretici, & infideles placere deo in omnibus, & in nullo displicere, & adhuc tamē permanēt in suis peccatis: quādo igitur, aut quomodo. Io per hæc dilectionem fiet eis inculpabilis sua ignorantia? Quid & nos faciemus amplius, vt hac via designat nobis imputari, si quibus laboramus ignorantiss? Verum est, & hereticos, & infideles velle persæpe deo in omnibus placere, & in nullo displicere, si sermonem referamus ad ea in quibus ipsi credunt se placere, aut displicere, sed dilectio Dei super omnia augustior est, & potērior, maiorisq; proflus ambitus, extēdit se ad omnia præcepta dei diuina, & oia madata complectitur, & omnia exequitur, nihil præterit, nihil decreta, nihil negligit eorum quæ præscripta nobis sunt. Quam felatē deus porrigit iubendo, tam vastā, & ampla illa est, ac prompta, & expedita ad obediēdum. Qui illam habet, in omnibus ad quæ tenetur, verè & ex animo vult placere, & in nullo eorum quæ prohibita sunt displicere, ac proinde vel seruatur omnia, vel certè facit, vt ea, quæ alicuius eorū tenetur ignorantia, sit in ipso inuincibilis, & sibi non imputetur. Neque fieri vilo pacto potest, ait Orig. super illa verba Pauli: Qui diligit proximum, legem impleuit, vt qui ex toto corde, & ex totis visceribus diligit Christum, faciat aliquid quod non placeat Christo. Et ex professo contendit voluisse Paulum ibi docere nos, cum totam legem implere, qui diligit Christum: Finis enim legis Christus ad iustitiam omnī credenti. Et Aug. ait, Qui diligit deum, consequens est, vt faciat quæ præcepit deus, & in tantum diligit, in quantum facit. Neque alio sanē inter se differunt dilectio dei quæ sufficit nonnunquam ad remissionem peccati commissi per ignorantiam, & quæ est in hereticis, & infidelibus, neque tamen sufficit ad eorum iustificationem, quā ex parte obiecti: nam in hereticis & infidelibus non pertingit ad placendum deo, sicut tenentur, in depositione sui erroris, & pertinacia, & in assentiēdo oppositis veritatibus: cum autem sufficit in eis, vel in aliis ignorantibus, pertingit profectò ad hoc, vt faciat eos vel vincere suos errores, vel certè deponere pertinaciam

Obiect. 3.

Respons.

Orig. Rom. 13. c.

Id. a Aug. 8 de tril. c. 7.

circa illos, & inquirere, vel saltem proponere inquirere omnia quæ necesse est eos scire. Et hæc differentia ex parte obiecti oportet oēs ponere inter dolorem de peccatis in generalis, qui sufficit ad iustificandum hereticum recedentem à sua perfidia, & dolorem similē existentem in eo, qui in illa perseverat: nam si quoad omnia essent similes, similia etiā, imò eadem possent. Et vel inde comprobati potest hæc differentia: quia si hereticus memisset suæ hæresis, quando habet hæc dilectionem, non doleret de illa. Qui autem per dilectionem Dei suam obliuionem, vel ignorantiam inculpabilem faceret, & cōsequeretur remissionem peccatorum, quorum conscientius sibi non est, mox vt admoneretur, vel recedaretur eorum, doleret de ipsis, & nulla pertinacia alicui errori ad hæresim quod quidem nunquam ex dilectio faceret, nisi ad ea quoque pertingeret, & animos ignorantium ab omni pertinacia, & negligentia longè remoueret. Itaque si volumus, vt hic dilectionis Vera Dei affectus talis sit in nobis, qualis non est dilectio sua neque in hereticis, neque in infidelibus, neq; per oia. in his qui perseverat in suo peccato, faciamus vt ad omnes animorum nostrorum affectus se extendat, & omnes vires animæ nostræ, & omnia studia, & vota nostra plenissimè Deo subiciat. Nulla maneat in nobis proteruita, nulla obstinatio, nulla incredulitas, nulla negligentia, nulla tarditas, nullus torpor, nulla ignauias, & ex toto corde, & ex tota mēte atque anima, & viribus nostris dicamus deo, Domine quis similis tibi: Pars mea Deus: Extra te quid volui in celo, aut in terra: Domine quid me vis facere? Paratus sum & nō sum turbatus, vt custodiā madata tua. Et ubi solliciti vnus voluntatis dei sic præptos, & expeditos, & alacres nos deo tota animi propensionē, & deuotione obrulerimus ad omnia & faciendum, & patiendū, quæ ipse à nobis requirit, nihil excipiendo, nihil subtrahendo, nihil nobis reseruando, tum demum dilectionem habebimus, quæ omnes ignorantias nostras vel vincat, vel inculpabiles faciat, & remissionē peccatorum nobis ignotorum obtineat.

Psa. 34. 72 Act. 9. Plal. 118.]

Dilectio Dei super omnia sufficit ad remissionem peccati mortalis non ignorati, si eius sit tamen virtutis penitentia, non alia. Cap. XXXIII.

MAior verò, & implexa magis quæstio est, an dilectio Dei super omnia, & eum quoque Deo reconciliare valeat,

DE PRÆP. ADULT. AD IVSTIÆ.

102

2. similiter peribitis. Secundo induci etiã possunt cõtra nos verba illa nostri decreti, quibꝰ afferitur, vt paulò antè exposuimus, pœnitentiã 3. agi oportere antè baptismum. Omnia etiam quę in eorum corroboracionem adduximus, videntur in nos stare, potissimùm verò verba Augustini: Nemo potest nouam vitam inchoare, quin cum pœnitentia prioris. Et cum in canone. 3. statutum est, neminem absque spiritus sancti fauore posse pœnitentiam esse pœnitentiã ad iustificationem. Hęc tamẽ omnia simul possunt exolui, quia, sicut iam admonuimus, vera dilectio Dei super omnia pœnitentia quædam est: respicit namque etiam præteritum, & animam actũ vel virtute reuocat ab illis quæ malè placuerunt. Et regulæ generales, & communes neque derogant, neque præiudicant specialibus privilegiis. Post adeptam verò gratiam per dilectionẽ dei super omnia, fatemur necessariam esse pœnitentiã, & eã quidem agi oportere antè susceptionẽ baptismi, sicut post habitam gratiam per contritiõnem necessariũ est non baptizatis baptismum, & lapsis à gratia baptismali confessio: non enim sic ista ad obtinendam gratiam præcepta sunt, vt ea obruenta necessaria non sint. Si ita esset, neque circumcisio, neque baptismus fuisset in præcepto sanctificatis. Præcepta generaliter feruntur, neque perdunt suã vim, quia ob speciale aliquã causam definant esse alicui necessaria. Et vel hinc possunt pœnitentia, baptismus, & confessio etiã post obtentã gratiã ostendi necessaria, quia neque ipsa gratia data fuisset nisi propter votũ eorũ formale, vel virtuale. Et quemadmodum cum in can. 29. diffiniunt patres, non posse lapsos à gratia baptismali amissa iustitiã recuperare sine sacramento pœnitentiæ, non derogant virtuti contritiõnis, sed ostenderunt, & iustificatis per eam necessariũ esse sacramentũ pœnitentię, atque eos non immeritò posse dici iustificati per sacramentum pœnitentiæ, quia per partẽ illius, & in virtute illius iustificantur, ita prorsus cum pœnitentiã statuerit agendã esse antè baptismũ, non derogatur virtuti dilectionis Dei super omnia, sed viã communem ad iustificationẽ aperuerunt, & præceptum magis quã necessitatẽ pœnitentię ad obtinendã gratiã declarant. Et hoc etiã obiectiõni vltimæ ex can. 3. respõderi potest. Quoniam verbum, oportet, aliquando quidem necessitatẽ indicat, aliquando verò tantũ præceptum. Neque ad veritatẽ canonis

requiritur, vt necessaria sit pœnitentia ad iustificationẽ, sed satis est, nomine spiritus sancti opus esse ad quancunque pœnitentiã, per quam acquireretur iustificationis gratia. Porro Augustinus de inchoacione nouæ vite per susceptionẽ baptismi loquitur. Cur verò, inquit, ad obtinendum veniam peccatorũ frequens est in scriptura, & in ecclesia exhortari peccatores ad pœnitentiã, & non ita ad dilectionem Dei super omnia? Ioannes certè, & Christus & apostoli post aduentum spiritus sancti à pœnitentiã auspiciati suas sunt prædicationes, neque ad dilectionem dei, sed ad ipsam peccatores hortabantur, vt haberent remissionẽ peccatorum. Neque alia via nos an nitimur ad gratiam Dei reducere peccatores, licet eos videamus obstinatè, & pertinaciter suis peccatis hæere, & difficillimè ad eorũ odiũ posse insecti. Difficilior quã pœnitentia est dilectio Dei super omnia, quã asseruimus posse sufficere ad iustificationem, & pœnitentior, & exercitioris in obsequio diuino requirit. Habet difficultatem quã pœnitentia, quoniam eam virtute in se claudit, & vltra eam aliquam etiã aliam. Plus nos à nobis ipsis alienat, plus nos supra nos ipsos tollit, Deo arctius nos vnit, & coniungit, & multò magis ipsum & nobis & nostris omnibus præponit. Vnde & rariore multò sunt, qui formaliter Deũ diligant supra omnia, quã qui habeant pœnitentiã. Est etiam via per pœnitentiã apertissima, & certissima apud omnes catholicos, non ita, vt monuimus, via per dilectionem Dei super omnia: vt recedat titem peccatores à peccatis, & ea cautius postea deuitent, commodissima est amaritudo pœnitentiæ, & habita dilectione Dei necessaria est nihilominus pœnitentia. Itaque prudentissimè scriptura, & ecclesia his omnibus de causis, non à dilectione, sed à pœnitentiã vt à medio faciliori, certiori, & magis necessario mæderi peccatoribus auspiciantur. Neque tamen in totũ exhortari intermit tũt peccatores ad dilectionẽ dei super omnia, vt obtineant suorũ peccatorum veniã, siquidem cum hortantur ad pœnitentiã de præteritis peccatis, quatenus offensę fuerunt Dei, & ad propositum seruandi mandata propter Deũ, hoc ipso ad dilectionẽ Dei supra omnia hortantur: nã hæc, vt iam diximus, virtute in se claudit aliquã dilectionẽ Dei super omnia. Dicit quispiam. Nunquam igitur per pœnitentiã obtinebitur remissio peccatorum, sed semper per dilectionem antecedentẽ pœnitentiã. Verũ hoc ex dictis nõ sequitur, quia

quia dilectio Dei requisita, & præuia ad verã pœnitentiã, non tanta, neque tam perfecta est, atque ista dilectio, quam sufficere ad gratiam contendimus, & potest quibus fidelis cũ minori, quã illa sit, dolere de peccatis, vt offensa fuerit Dei, & proponere illa semper vitare, & tunc per pœnitentiã primò habebitur remissio eorum. Vrgent & aliqui. Dilectio dei super omnia non est extra gratiam, quia qui sic diligit Deum, diligitur ab ipso, & tam perfectus actus nõ potest haberi sine charitate infusa, alioqui nulla esset eius necessitas, & saltẽ præceptũ diligendi Deum ex toto corde requirere videtur ad sui oblationem, vt impleatur ex charitate: aliud verò est dilectionẽ dei super omnia non esse sine charitate infusa, & aliud, ipsa esse posteriorem, & eius prioritatem requirere. Fatemur dilectionem huiusmodi non esse sine charitate: mox namque vt illa habetur, Deus, qui piger non est, sed promptissimus ad amandum, habentem illam redamat, & charitate infusa, & aliis præcellentibus donis exornat, vt facilius, libentius, & feruentius possit amare, sed charitatem infusam præcedere hanc dilectionẽ, neque posse absque illa haberi cum Dei adiutorio speciali, hoc negamus. Neque probare possumus, quod sanctus Thomas. 1. 2. q. 100. ar. 10. concedit, ad implendum mandatum diligendi Deum prærequiri charitatẽ infusam: quomodo enim quis diligit eum ex toto corde, facit quod hoc præceptum omnino intellectu requirit. Neque alius modus charitatis includitur sub hoc præcepto, quã quod diligitur ex toto corde. Et absurdum videtur dicere, ad implendum hoc præceptũ necesse esse, vt qui in peccato sit, prius faciat pœnitentiã, neque posse ab eo immediate impleri absque præuia pœnitentiã, cum potius Dei amor præcedere debeat, vt fiat vera pœnitentia. Dicit aliquis, posse quidem & antè habitam pœnitentiã impleri hoc præceptum, sed vt impleatur dari à Deo charitatem, & ipsam dilectionem causari à charitate, & posteriorem ipsa esse. Scio hoc vltimũ nobiles autores de contritiõne defendisse, mihi tamen, vt cum venia eorum dixerim, intelligibile apparet dari à Deo charitatem propter dilectionem, vel contritiõnem, & tamẽ charitatem esse dilectionis, & contritiõnis causam, & ex consequenti ipsi priori. Sed si hoc dicatur, nihil equidem morabor, sint per me omnia protinus alba, sequatur quicquod placet, vbi liberum ei est per scripturam, & ecclesiam, non saltẽ iam inde

habebimus, aliquos venire ad gratiã sine pœnitentiã formali, & cum Deus non det gratiam suã sine præuia dispositione, neque aliam sit quã dilectio Dei, sufficere, vt per tendimus, dilectio Dei vel sola nõ nunquam ad gratiam. Instabit tandem aliquis. Volito ferendi pro Christo martyrium non sufficit ad iustificationem: est etenim in multis fidelibus peccatoribus, atque hæc omnes alias videtur exuperare Christi dilectiones: Maiorem quippe, vt ipse ait, charitatem nemo habet, quã vt animam suã ponat quis pro amicis suis. Multum tamẽ interest inter opus & propositum. Multi mirabilia proponimus, & cum venitur ad opera, exigua præstamus, enim uero Christus, qui hæc interualla optime nouerat, non tribuit primitum charitatis proposito moriendi pro amico, sed morti. Neque dixit, Maiorem charitatem nemo habet, quã vt velit quis animam ponere pro amicis, sed quã vt ponat, Probatio dilectionis exhibitio est operis, ait Gregorius. Et opere nihil maius possumus amicis præstare, quã vitam, quiduis aliud eis largiamur, quiduis pro ipsis toleremus, quantumcunque illos affectu prosequamur, semper maiorem charitatem in eos habebimus, quã qui pro eis mortem patiuntur. Neque Christus charitatem morientium pro amicis, charitati morientium, & alia etiam contemnerunt pro ipsis prætulit. Potest & amor & opus aliuu de crescere, etiã si ad mortis perpersionẽ peruenit. Tãtũq; præposuit Christus charitatẽ morientium pro amicis charitati quæ eò non peruenit, vt vitam contemneret pro amicis: nam & sic comparationes similes communiter intelligimus. Et manifestum est virginem beatissimã maiorem habuisse charitatem in Deum, quã habuerunt multi martyres. Et ex ipsis martyribus quidam fuerunt alii feruentiores, & arctius, & præcellentius deum amare: & cum dubium sit, maiorem in deũ charitatem esse dilectionem Dei super omnia, quã voluntatem moriendi pro ipso? Sanè dilectio Dei super omnia compati secum non potest peccatũ morale, saltẽ scitum, & cognitum, voluntas autẽ moriendi pro Christo, & ferendi omnia tormenta pro fide manifestè in multis fidelibus potest esse cum peccato mortali. Et si dilectionem Dei super omnia comparemus voluntati moriendi ne illum offendamus, manifestus etiam apparet excessus dilectionis Dei super omnia, siquidem per ipsam preferimus eũ vitæ, sanitati, famæ, honori, &

Respons.

Obiect. 5.

Respons. 4.

Respons. 2.

Respons. 3.

Obiect. 6.

Respons.

quia

Obiect. 8.

Ioan. 13.

Respons.

Greg.

Dilectio Dei super omnia non indiget præuia charitate.

Thom. 2. q. 112. arg. 2. Hæc q. d. 5. q. 23. Mai. io. in. 4. d. 14. q. 1.

bonis omnibus simpliciter mundi, per voluntatem autem moriendi ne eum offendamus, soli vitæ. Opportunum tamen hic erit consequenter tractare, an martyrium & voluntas moriendi ne Deum vel paululum offendamus sufficere possit ad iustitiam.

Martyrium sine penitentia ad iustificationem sufficit. Cap. XXXVI.

Rard quidem, ac fortasse nunquam contigit, vt ex peccatoribus sponte quis suam mortem pro Deo, aut Christo tolerauerit, quin suorum eum peccatorum, vel in genere penituerit. Qui se sibi negat, & tantam naturam ipse suo vltro pro Dei amore vim facit, multo magis profecto quas in eum admittit offensas oderit, & damnabit, sed si vel ob memoria nostræ fragilitatem, vel ob subitum aliquem tyrannorum & hostium Christi furorē christianus peccator sic opprimeretur, vt ante omnem suorum peccatorum penitentiam, ex hac vita pro Christo interficere migraret, martyrium ipsius ad iustitiam satis esset, & fortis illa, ac constans moris tolerantia efficax haberetur ad gratiam dispositio. Qui tribuit penitentiam virtutem reconciliandi nos sibi, ipse non minus clarè, neque minus generaliter martyrio eandem prerogatiuam concessit: Omnis, ait, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui in cælis est. Omnem dixit, vt & iustos & peccatores huius gloriæ participes esse posse intelligas, Omnis, ait August. teste Gratiano, hoc est, quantumcumque & quotiescumque peccator, & cuiuscumque ordinis, ipse se omnium, qui eum confessi fuerint, non tantum remuneratorem, sed & encomiastem fore pollicetur, & buccinatorem eorum virtutis, idque apud patrem suum cælestem, & vt Lucas & Marcus expresserunt etiam coram angelis Dei. Vtque mortem pro quacunque fidei veritate hoc priuilegium habere constaret, non dixit solum, teste Marco: Qui me confessus fuerit, sed adiecit, & verba mea. Ad hæc. Martyrium teste Cypriano de singularitate clericorum, tã baptisma appellatur, quàm corona, quia baptizatur, & coronatur. Si ergo baptisimi intermissio nemini vnquam ex mortuis pro Christo impedimento fuit quominus coronam martyrum obtineret, vt vel ex sancta Emerentiana constare potest, quæ cathecumena cum esset, suo in sanguine baptizata est, neque officit profecto intermissio penitentia: ita enim baptismus necessarius est ad salu-

tem, sicut penitentia, neque est cur non possit habere martyrium vicè penitentia, sicut habet baptismi. In mari rubro via sine impedimento canit eccl. Et martyrio teste eodem Cypriano in lib. de laude martyrii totum necesse est cedere, martyrii inastimabilis gloria, infinita mensura, immaculata victoria, inastimabilis titulus, triumphus immensus: delictorum est finis, periculi terminus, dux salutis, ac domus vitæ. Nisi vicem penitentia haberet, non tam sepe ac ex ecclesiasticis historiis, & ex Cyp. ibidem constat, mæchi, sanguinari, ebriosi, & omnium scelerum rei reperia pugna occasione meruissent ad martyrii palmam peruenire. Et optimum quidem est huic proposito argumentum Hug. Si saluus qui propter Deum aquam suscepit, quare non magis qui propter ipsum sanguinem fudit? Plus certe sanguinem dare, quàm aquam suscipere. Hec ille. Et cum Christus dixerit, Qui credit in me, mortem non videbit in æternum, & qui vitam exponit pro Christo verè in eum credat, verè in eum speret, verè eum diligat, & iam in se habeat ipsam virtutem baptismi, cur dubitet quisquam & ipsius habiturum cum gratiam? Ritus etiã cõmunis fides eccl. hoc incunctanter esse tenendum nos admonet: nulla quippe facta inquisitione circa mores, aut vitã, omnes fideles, quos constat mortem vltro passos esse pro Christo, vt martyres celebrat, & cunctis fidelibus vt tales venerandos, & honorandos tradit, neque exequias vllas, aut suffragia, pro eis, sicut pro aliis mortuis fieri patitur. Vnde & Inno. 3. diffiniuit, iniuriam facere martyri, qui orat pro martyre. Item grauius quid est, & ex suo genere esset perfectius & laudabilius voluntariè optepere mortem pro Deo, quàm penitentia peccatorum. Quomodo igitur verisimile sit, Deum non acceptare ad remissionem peccatorum martyrium, qui tantula nostra persæpe ad nos sibi reconciliandum contentus est penitentia? Certè apud homines non omnino agrestes, & intractabiles, mors pro ipsorum gloria sponte tolerata iure obtinere potest vel etiam omnium quæ in eos forte patratæ fuerint offensæ. Neque solum qui mortem pro aliquibus patiuntur, sed & qui vitæ periculo, & discrimini pro eorum honore se exponunt digni censentur, qui cõdonaris omnibus prioribus offensis ad amicitias ipsorum admittantur. Quanto ergo magis & id ipsum credendum est apud deum clementissimum, & humanissimum obtinere posse martyrium pro ipsius fide & honore susceptum? Ego quidem sic

Hug. 2. de sac. par. 6. c. 7.

Arg. 3.

Cũ Mart. the de cæleb. miss. Arg. 4.

Con. 2 sic in martyrii gloriam animatus sum, sic ipsius laudibus studeo, & tota animi propensio ne vbique fauco, & fauisc omnes sanctos doctores animaduerto, vt non solum remissionem peccatorum obtinere posse martyrium crediderim, si repentinus aliquis casus locum adimat penitentia, sed etiam vbi locus sit penitentia, & memoria occurrat peccatorum. Itaque si studio vnus martyrii, & effundendi sanguinem pro Christo nolit fidelis cogitare aliquid de suis peccatis, neque eorum penitentiam aliquam assumere, sed totus vacet morti quæ subeunda sibi est, atque imminere & præsens esse iam cernitur, idque vnus cura re velit, quomodo libèter, alacriter, fortiter, & magnanimitè pro fide vltimè ad mortem ceteret, & is quoque per martirij gratiam & quidem gloriosissimè saluabitur: nam martyrium de se sufficiens est remedium ad salutem. Et sicut in lib. de ecclesiasticis dogmatibus legitur, in eo tota baptismi sacramenta complentur, & peccata non tantum dimittuntur, sed etiam extinguuntur. Et qui duo nouit media sufficientia ad aliquem finem, prætermissio vno potest altero contentus esse, cumque Christus generaliter, & absque vlla exceptione dixerit: Omnis qui confitebitur me coram hominibus, &c. trepidare sanè videntur, vbi nullus est timor, qui tum solum putant martyrium ad salutem posse sufficere, cum locus non est penitentia, neque occurrit memoria peccatorum. Quasi verò aut debilitas nostræ memoria, aut inopinata fauitia inimicorum efficaciam possit, & virtutem martyrio tribuere, vel augere. Et possunt ista firmari ex illis quæ supra induximus, vt hanc eandem virtutem dilectionis Dei super omnia asseremus. Etenim qui dixit, Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis, ipsi his verbis communes fecit martyrio omnes prerogatiuas charitatis. Quamobrem quæ pro illis gloria statim respondimus, eadem & hic pro martyrii gloria dicta velim censeantur: nam & eadem penè contra vtranque afferri possunt, & eodè omnino modo explicari habent. Sed quedam peculiariora quæ contra istam virtutem quæ martyrio tribuimus induci possunt, commodum erit seorsum diluere.

Hug. 2. de sac. par. 6. c. 7.

ca. 74.

Matt. 10. d

Ioan. 15. b

Respondetur argumentis contra prerogatiuam martyrii ad obtinendum iustitiam. Cap. XXXVII.

Primò argumentantur quidam. Non sufficit ad iustificationem peccatoris voluntas quantumcumque feruens, & efficax moriendi pro Christo siquidem & hæc esse potest, et est in multis christianis perseuerantibus in suis peccatis, neque igitur sufficere mors: nã actus exterior, vt cõmunior, & probabilior habet theologorum opinio, nihil addit ad bonitatem interioris, & apud Deum voluntas facti vicè habet in eo, qui si opportunitas esset, eam maderet executioni. Grande tamen, vt diximus, interstitium est inter opus, & operis votum, neque rarò fieri videmus, vt qui eximia facere & perpeti pro Dei gloria desiderare se aiebant, ac verè desiderabant, oblata opportunitate neque minima præstent, sed ipsa operum illorum difficultate & periculo victi, ac perterriti turpiter succumbant. Et ideo Christus non hoc tantum iustificationis nostræ priuilegium voluntati martyrii, sed duntaxat martyrio concessit, neque dixit, Omnis qui voluerit me confiteri, sed, Omnis qui confessus fuerit me coram hominibus, confitebor & ego eum &c. Et quauis actus bonus exterior deper se bonitatem interioris non augeat, tamen habere potest aliqua priuilegia quæ non habet interior. Datio elemosynæ sufficit ad obtinendum aliquam indulgentiam, quam impetrare non potest voluntas dandi. Susceptio sacramentorum satis est ad consequendum aliquam gratiam, quam non allequitur voluntas suscipiendi. Et martyriū ipsū aureola remuneratur, quæ non potitur voluntas illius perferendi. Nihil ergo absolum si & apud Deum hanc quoque inter alias gratias habere credatur, vt vel solum iustificare possit peccatores, quos iustificare nequit sola illius voluntas. Neque sine causâ Deus tantopere martyrium à voluntate & desiderio ipsius distinxit, & eximia hæc gloria illud præ alijs exterioribus operibus insigniuit: apud homines & hæc sunt perinde discreta, & longissimo interuallo admonente ipsa nostra natura scitæ. Et voluntas quidem moriendi pro Christo penitentia virtualis omnium peccatorum dici non potest, quando quidem & in perseuerantibus in peccato inuenitur, & complacentiam in eis valet admittere: martyrium verò pro Christo nunquam compatitur, neque moraliter profecto potest illam compati, tanta est virtutis & laudis præsentis nos morti pro Dei gloria, vel fide obijcere, vt is affectus, si occurrerent peccata memoriæ, dolorem de ipsis mox efficeret, vel certè complacentiam in ipsis non admitteret. Quomodo hæc affectu

Obiect. 1.

Respons.

Exterior. actus sicut aliqua priuilegia quibus caret interior.

Martyriū penitentia virtualis.

affectu peccatis, qui vitam pro Dei honore contemnunt: Qui se sibi pro illo abnegat, quando in eius offensa sciens, & volens permanebit: Habet nescio quam energiam, & virtutē, tanto non periculo, imò deridiamto & damno pro Deo vltro exponere, vt nullam queat neque actu, neq; virtute admittere voluntatem perseuerandi in ipsius inimicitia. Et vel ex hoc posset confirmari positum totum nostrum, quoniam verè præfente morte sic in deum affici, pœnitentia quadam est virtualis: & pœnitentia omnis, vel formalis, vel virtualis, ad remissionem peccatoris satis est.

Obiect. 2.

Cy. d. sim pli. p. 9. l. 1.

Secundo potest nobis obijci, quia hæretici & schismatici, etiam si pro Christo constantissimè patiantur, remissionem suæ hæresis, vel schismatis non habebunt. Et hoc Cyp. d. fer. 2. tradit in hæc verba: Tales etiam si occisi in confessione nominis fuerint, macula ista neque sanguine abluitur, inexcipiabilis & grauis culpa discordia nec passione purgatur. Esse martyr non potest, qui in eccle. non est, ad regnum peruenire non poterit, qui eam quæ regnatura est derelinquit. Et paulò inferius: Cum Deo manere non possunt, qui esse in eccle. Dei vnanimis noluerunt: ardeant licet flammis, & ignibus traditi, vel obiecti bestijs animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed pœna perfidia, nec religiose virtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus. Occidi talis potest, coronari non potest. Hæc ille.

Ag.

1. Cor. 13.

Eademque prorsus docet Aug. cap. 9. lib. 1. contra Donatistas, & in lib. de patientia. cap. 26. & 27. & in ser. 50. de verbis domini. Neque opus est hac in re testimonijs sanctorum ipsum electionis vas Paulus inter elogia charitatis hoc quoque adiecit: Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Magna verò est distantia inter hæc, & alia peccata. Hæc extra eccle. nos faciunt, quod non faciunt alia peccata etiam grauiora: extra ecclesi. autem neque martyrium, neque alius aliquis actus tantum aliquod priuilegium habent: nam ecclesi. ista sunt donata, quæ vnica est Christi sponsa, &

Respon. 2.

extra illam sicut Cyprianus & Augustin. docent, veri sacrificij locus non est. Ad hæc. Qui hæresis vel schismati obnoxij sunt, tanta, vt ex perimur, sunt pertinacia, vt neque si mors sit illis iam iam oppetenda ab eis actu vel virtute diuellantur, & ideo illis non prodest martyrium etiam pro Christi nomine, vel pro aliqua fidei veritate susceptum, quia semper in suis peccatis perseuerat: quod si actu, vel virtute ab eis discederent, absque vlla pœnitentia

vel solum martyrium posset illos ad iustitiam perducere. Est enim martyriū teste Augustin. serm. 49. de sanctis, indulgentia criminum, virtutum caput, occasio iustitie, passio nis dominicæ imitatio, & ad regnum cœlorū statim cum exultatione transfert, neq; mors est sed hæreditas vitæ. Sed si sufficit martyrium in vigilante, quare nō sufficit, iniquis, etiam in dormiente peccatore, qui dum vigilaret, voluit absolute mori pro fide Christi? Nam voluntatem actualem ad martyrium non requiri, vel innocentum martyrium potest comprobare. Quia tamen Inno. 3. expresse diffiniuit, non posse peccatum mortale absque actu peccatoris dimitti, & in peccatore qui dormiens interficitur, complacentiam peccato vsq; ad mortem perseuerat, neq; via est qua in eo pœnitentiam ponamus virtualē, non crediderim, quicquid alij probabile senserint, posse in eo sufficere martyrium ad remissionem peccati mortalis. Originalis sanè, quod aliena voluntate contrahitur, potest & martyrium absque vlla patientis voluntate remissionem obtinere, sed mortale deleri nō potest absque propria eius qui illud admisit, vel formali, vel virtuali pœnitentia. Et quando tandem petes, remissionem peccati obtinet martyrium, cum martyrium non sit ante mortem? Nunquid habebit aliquis gratiam in termino, quam nūquam habuit in via? Sed hunc nodum omnes habemus dissoluere in paruulis: neque enim dubitamus posse eos per martyrium consequi remissionem peccati originalis, quin constanter omnes cum August. & clarissimis alijs doctoribus, imò cum tota ecclesia. contra Armachanum tuentur iustificatos fuisse omnes paruulos, qui pro Christo ab Herode occisi sunt, etiā si qui fortè fuerint inter illos nondum sacramento circumcisionis, aut alio aliquo remedio à peccato originali mundati. Penfatis autem omnibus, ne ponamus aliquos saluari, qui in hac vita semper fuerunt extra Dei gratiam, probabilius in vtrisque apparet, Deum, qui omnia nouit ante quàm fiant, tunc largiri gratiā, quæ danda est ratione martyrij, quando lera lia sunt vulnera infixā, ex quibus naturaliter necesse sit mori.

Oratio commodissima est dispositio ad iustitiam, sed non necessaria, & iustificationis gratiam posset nonnunquam impetrare. Cap. XXXVIII.

Præter

Elogia martyrij.

Respon. 1. Maiores de bap. & c. est.

Obiect. 4.

Respon. 2.

Gratia: 1. datur martyribus, qui vulnera habent lætalia.

Præter eas dispositiones, quarum hic meminere patres, est etiam oratio vtilissima dispositio ad obtinendam iustitiam, quæ ideo hic sicut & martyrium silentio præterita est, quòd vtraque fidelium magis sit, neque ad impij iustificationem, de qua vna hic agebatur, spectare videatur, sed ad eam potius, quæ conuenit lapsis à gratia baptismali. Vt tamen completus sit hic tractatus de præparatione ad iustitiam, & quoniam ea posset ad primam iustificationem impij cōcurrere, pauca quadā & de illa hoc loco adijciemus. Et quidem orationem vtilem esse cuiuscunque peccatori ad assequendam iustitiam, vt tenet Hadrianus quotlibet. 8. conclusionē. 2. vel exemplum publicani laudati à Christo docere abundè nos potest. Descendit enim iustificatus à templo, cum humiliter postulauit veniam sui peccati dicens: Domine propitius esto mihi peccatori. Vnde & Aug. super Ioan. dicit: Si Deus non exaudiret peccatores, frustra publicanus diceret, Domine propitius esto mihi peccatori. Et pius latro, qui Christi meruit esse comes in passione, oratione sua veniam obtinuit peccatorum, vbi sensit Christi sanctitatem & diuinitatem, conuersus in eum orauit, Domine memento mei &c. Ac mox benignissimum illud Christi responsum meruit: Hodie mecum eris in paradiso. Et quoniam talem esse dispositionem Ninuita vel ipso lumine naturali admoniti intellexerunt, ex ore regis, & principum eius hoc editum inter cætera exiit, cum subuersionem eorum Ionas prædixit, vt clamarent omnes tamen est hæc dispositio ad iustitiam, neque in infideli, neque in fidei. Et vehementer hallucinabatur quidam episcopus sanctitate, & doctrina venerandus, qui dum hæc tractaretur in concilio, contrarium huius nitentur suadere. Nam pœnitentia secundum omnes sufficit ad salutem, ad eam verò oratio nō requiritur, sed satis omnino est auersio à peccatis, & conuersio in deum per amorem & propositum non peccandi. Neque Petrus, neque cæteri apostoli amplius aliquid à Iudæis requirebant, vt obtinerent remissionem peccatorum, quàm baptismum & pœnitentiam. Et Dauid sola confessione sui peccati veniā meruit, vt inferius latissimè suo in loco demonstrabimus. Vnum verò aliud grauius, & diligentiori inquisitione dignum hic est, an sufficere possit oratio ad obtinendum remissionem peccatorum. Et quando in peccatore affectus esset peccandi, aut perseuerandi in pec-

cato, neque actu vel virtute ab admisis offensis animum reuocaret, manifestum est orationem pro venia peccatorum inutilem, & inane esse: Si iniquitatem aspexi in corde meo, ait Psalmista, non exaudiet dominus. Sed si iam actu displicent, quæ male placuerunt, adhuc tamen imperfectè, & quantum satis non est ad gratiam, vel si quis ideo nō doret de suis peccatis, quia illa memoria exciderunt, aut alia aliqua ratio eam ignorat inculpabiliter, posset superueniens oratio impetrare veniā peccatorum, imò si commissa peccata actu nō displiceant, sed virtute duntaxat, & subitò aliquo mortis periculo quispiam præuentus, cōuersus toto corde ad dominum feruenter clamet, Domine miserere mei, tantam esse virtutem orationis persuasum, & tantum de incomparabili Dei misericordia præsumo, vt et tunc vel solam orationem credam posse satis esse ad remissionem peccatorum. Et dico, virtute displicere peccata illi, qui ita esset affectus, vt de illis doleret, si vel eorum meminisset, vel locum haberet pœnitentiæ. Vix sanè crediderim posse ita feruidam orationem cōtingere absque pœnitentiæ actu: ipsa nanque cordis compunctio est, quæ sic cogit exclamare, & implorare dei misericordiam. Sed si id contingat orationem habere virtutem hanc, ostendisse nobis videtur Christus, cum dixit: Petite, & dabitur vobis: Quærite, & inuenietis, Pullate, & aperietur vobis. Et ne iustus tantum hæc dici putaremus, continuò subiicit, Omnis enim qui petit, accipit, & qui quærit, inuenit, & pullanti aperietur. Et hoc Christus, in Matthæum aliquanto dilucidius fecit his verbis: Omnis qui perit, accipit, siue iustus sit, siue peccator. Et ipse Christus, vt & ad petitionem iustificationis, & remissionis peccatorum hæc intelligeremus referri, testante Luca, mox addidit: Si ergo vos cum sitis mali, non stis bona data dare filijs vestris, quanto magis pater vester cœlestis dabit spiritum bonum petentibus se? Vt quæ ista orationis virtus nobis manifestior esset, in parabola illius qui debebat decem millia talenta, regem commemorauit dixisse: Serue nequam, Omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me. Atq; ex his edoctus est Ioannes, quòd postea vnuerse eccle. tradidit dicens: Et hæc est fiducia, quam habemus ad deum, quia quodcumque petierimus secundum voluntatem eius audit nos. Quid autem magis secundum voluntatē eius possumus petere, quàm nostram iustificationem? Omnes vult saluare, & neminem vult perire, & voluntas ipsius, sicut ait Paulus, san-

Propos. 5.

Argum. 1. Matr. 7. a.

Chry.

Luc. 11. b. Argum. 2. Matr. 8. d. Argum. 3. 1. Ioan. 5. c.

1. Timo. 2. 1. The. 4. c. tifi-

Eccle. 21. a Sanctificatio nostra est. Eccl. item hanc potentiam orationis nobis olim expresserat: Fili, ait, peccasti, non adicias iterum, sed & de preteritis deprecare ut tibi dimittantur. Nunquam ille ad orationem hortatus esset, ea præsertim adiecta particula, ut tibi dimittantur, nisi certus fuisset orationem eius esse valoris, & meriti apud Deum, ut & veniam queat peccatorum impetrare. Et qui omnes ad se confugiens benigne recipit, quomodo credatur despiciere eos qui subitis mortis periculis præventi ad vnius ipsius clementiam pia & humili oratione confugiunt? Ipse sane dixit, Convertimini ad me, & ego convertar ad vos. Neque dubitari potest quin & conversio ad ipsum sit feruens, & deuota sua misericordie imploratio. Si apud homines clementes, & benignos, hæc vim habeat humilis petitio remissionis offensæ sibi illatæ, multo magis profectò & apud deum cuius miserationum non est numerus, hanc gratiam oratio habere est censenda. Et si homines vt iniurias sibi irrogatas condonent, magis humilem petitionem veniæ, aut certe non minus quam earum poenitentiam respiciunt, & eam petitionem veniæ poenitentia loco habent, neque amplius requirunt, non est cur credamus expertem esse huius virtutis apud Deum orationem humilem, qua nostrorum peccatorum remissionem perimus. Sed quid est, inquit, quod beatus ille cæcus euangelicus ait: Scimus quia peccatores deus non exaudit? Cæci nondum illuminati dicit Augustinus fuisse hæc verba. Et de perseverantibus in peccatis ille loquebatur, non de actu vel virtute illorum poenitentibus: & de illis ea verba esse intelligenda doctè admodum Ioan. 6. in Ioan. 6. 19 probat Clyp. ex Esa. 1. & Threno. 3. Verissimumque est Deum non exaudire peccatores vt testimonium eorum sanctitati per miracula exhibeat. Quare cum miracula illa eximia, de quibus cæcus, & pharisæum agebant, in testimonium diuinitatis & sanctitatis Christi fierent, optimè cæcus potuit & ex inde sanctitatem Christi tueri, q̄ peccatores Deus nō exaudit.

Non omnia opera facta extra gratiam Dei sunt peccata. Cap. XXXIX.

Argum. 1. Iam verò ex hæcenus dictis manifestum cuius esse potest, longissimè deuiasse à veritate catholica, & Lutherum, & Philippum, et Bucerum, qui vt in primo capite huius libri retulimus, omnia opera facta in peccato, vitiosa, & culpæ obnoxia asseuerant. Si omnia ea

opera peccata essent, nulla profectò ex ipsis ad gratiam disponderent, auerterent potius à gratia, quam ad eam nos præpararent. Et si des certè, & spes, & timor, quæ manifestum est per sepe inueniri in peccato, & gratiæ præuenire, si peccata essent, cum sunt in peccatoribus, illis laudibus minime digna essent, quas ab scriptura, & sanctis doctoribus eis tribui docuimus. Non commendat scriptura peccata, non laudat, nō palpat, sed obiurgat, carpit, reprehendit: neq; hortaretur tota ecclesia etiam perseverantes in peccato, vt per eam vel similia bona opera se præparent homines ad gratiam, si non esset certum, hæc omnia procul à culpa esse. Sed mirandum non est, si Lutherus omnia opera peccatorum damnet, cū & idem ausus fuerit, vt in libro. ii. videbimus peccata asseuerare omnia opera iustorum. Neque solū Philippus & Bucerus secuti Lutherum damnarunt omnia opera peccatorum, idem faciunt vniuersi protestantes. In Apologia enim confessionis Augustana sic lego, Falsum est & hoc, & contumeliosum in Christum quod non peccent homines facientes præcepta dei sine gratia. Et paulò inferius: Verè peccant homines etiam cum honesta opera faciunt sine Spiritu sancto quia faciunt ea impio corde, iuxta illud, Quiquid non est ex fide, peccatum est. Et ex verbis primo capi. huius libri citatis, & ex his quæ subnectunt, factis indicant se de gratia, qua iustificamur, hæc dicere, & non de sola gratia auxilij specialis. Sed hoc cum protestantibus hic expostulare velim. Nonne vos compulsi iam argumētis vobis obiectis conceditis terrores, pauoresq; conscientiarum necessarios esse, vt emeriti homines à suis peccatis ad diuinam misericordiam confugiant? Si necessarii sunt, quomodo peccata esse asseritis? Nunquid necessaria sunt peccata ad obtinendam gratiam iustificationis? Ad hæc. In confessione Augustana, & in reliquis colloquijs, & eas nobis fatentur etiam post lapsum libertatis vires suppetere, vt valeamus, sicut Augustinus dicit, agros colere, plantare vineas, conuersari cum amicis, & consequi naturalem quandam iustitiam, quam appellant rationis, quæ posita est in vsu rerum secundum rationem, neq; ignota fuit philosophis. Et Philippus in apologia, neque hesperum, neq; luciferum ea pulchriorem, cum Aristoteles asseuerat, quin & ea à Deo ornari corporalibus præmijs asserit, licet nō sit meritum iustificationis. Quid igitur & illa, quæ ducente ratione facimus, quæq; vestris, & omnium laudibus digna ducitis, & à Deo præ-

Argum. 2.

Argum. 3.

Ro. 14. d.

Arg. 5.

August. 3.

Aristo. 5.

Ethi.

pre-

premiari contenditis, peccata erunt? Et vitio dabitur honorem parentum, subuentionem pauperum, administrationem iustitiæ, & obedientiam subditorum, deniq; ipsum Dei cultum & fidem & spem in ipsum, si fieri ista cōtingat in peccato? Quid potest esse in natura nostram, imò in Deum autorem naturæ, & orbis iudicem contumeliosius? Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris, ait deo Abacuc, & vos non puderet deo tantam impietatem tribuere, vt peccata remuneret, quæ vbiq; auersatur, & prohibet? Quid verò bonū est, si & ea quæ sunt consona rationi peccata sunt? Necesse est quæ facimus, aut consona esse rationi aut dissona, aut certè vt multum demus, medium locum inter vtraque tenere. Si ergo & quæ consona sunt rationi peccata sunt, nihil potest ab homine fieri, quod non malum, & peccatum sit: multo enim magis peccata erunt, quæ consona non sunt rationi, sed vel dissona, vel indifferentia. Quod si ita est, mala vtrique naturæ nostra erit, & figurum non dei, cuius perfecta sunt opera, sed cæcò dæmonis potius, vel alicuius mali principis, omnia siquidem quæ perfecta suo in genere sunt, & bene aliquid iuxta virtutem & naturam suam possunt operari. Et manifesta sanè est contradictio asserere, peccare homines facientes præcepta sine Dei gratia. Deus dicit: Ego sum dominus, Cuiusmodi præcepta mea vt non subiaceant peccato. Et vos dicitis, etiam facientes præcepta peccare: Qui peccant, non faciunt quidè præcepta, sed ea transgrediuntur. Qui seruant præcepta, non peccat, Peccatum, autem a nobis, exlestium est inobedientia mandatorum, & iuxta Augustinum, dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei. Quid etiã aut magis impudè, aut magis absurdè dici potest, quam quod Lutherus non veritus est, vt iam citauimus, asserere liberum arbitrium dum facit quod in se est, peccare mortaliter? Quam legem præuaricatur, qui facit quod in se est? Qui potest, non dico mortale, sed vel minimum peccatū esse, facere quod quis potest, vt deo obediat, & legem, cui strictus est seruet? Peccatum mortale dirimit vtriq; gratiam Dei. Si ergo & qui faciunt quod in se est peccant mortaliter, nullus erit, neque esse poterit in hac vita in gratia dei. Tu itaque tibi testimonio es, quæ extra illam, dignus nimirum qui ad eam nunquam peruenias, cum annitentes ad eam venire, quantum in te est, impedias. Sed qui ita infesti sunt omnibus peccatoribus, vt nihil ab eis boni fieri posse existimēt,

Abacuc. 1.

Argum. 6.

Argum. 7.

Leuiti. 22.

Amb. Augusti.

Argum. 8.

Argum. 9.

dent quod præceptum prætereant, qui in peccato cum sint, præcepta seruant, honorantes pro mediocritate sua parentes, alentes filios & familiam, dantes elemosynam pauperi, reddentes vnicuique quod debent, audientes diuina officia cum tenentur, aut si dare, vt certum est, non possunt, cum hæc omnia sint verissima obseruationes præceptorum, vt & ipsi consentiunt, agnoscant longissimè se & à veritate, & à seipsis esse, cum peccare aiant qui hæc faciunt. Meritò profectò sancta nostra synodus canone. 7. asserentibus ista indixit anathema his verbis: Si quis dixerit, opera omnia quæ antè iustificationem fiunt, quæcūque ratione facta sunt, verè esse peccata, vel odium dei mereri &c. anathema sit. Et quauis res ipsa satis perspicua sit, neque testimonijs vllis videatur eggere, ad plenioram tamen confirmationem adiciam pro ista definitione testimonio Christi, apostolorum, & doctorum ecclesiæ. Docuit quidem magister omnium Christus veritatem istam, spontam suam ecclesiæ, idque non semel, aut bis, sed sæpe. Elemosynam factam bona intentione omnibus absque vlla prolix exceptione remunerandam pollicetur: Qui cūque, inquit, potum dederit vni ex minimis istis, calicè aquæ frigide, tantum in nomine discipuli, non perdet mercedem suam. Remittere offensas nobis illatas, & diligere inimicos, & benemerere de ipsis vile esse exprimit ad consequendum remissionem peccatorum nostrorum: Si dimiseritis, ait, hominibus peccata eorum, dimittet & vobis patet vester caelestis peccata vestra. Non enim, sicut bene in hæc verba notauit Chryostomus, prius deus dimittit nobis, & postea nos debitoribus nostris, sed vult Deus, vt prius dimittamus, & postea petamus dimissionem. Vnde & alibi ait, Diligite inimicos vestros, benefacite, & mutuum date nihil inde sperantes, & erit merces vestra multa: Dimittite, & dimittentini, Date, & dabitur vobis. Scribas etiam ac pharisæos quod decimarent mentam, & anetum, & cyminū, non improbat, sed ait: Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Tametsi nanque hypocrite illi erant, ac fortassis, vt Chryostomus in hæc verba dicit, etiam minimarū illarum rerum decimas ostentande religionis gratia offerrebant, tamen hæc bene poterant fieri ab illis qui essent in peccato, & quæ graviora sunt legis intermitterent. Et dum pleraque alia facta à peccatoribus commemorauit neque tamen reprehendit, hoc ipso bona quidem illa in suo genere fuisse ostendit, quauis non

Can. 7.

Argu. 10.

Matt. 10. d.

6. b.

Chryf.

Luc. 6.

Matt. 23. e.

DE PRÆP. ADULT. AD IUSTIFI.

110

non sufficientia ad iustitiam, quæ omnium mandatorum obseruationem requirit. Et iniatus suum magistrum Paulus Corinthiis, inter quos sciebat esse plerisque peccatores, nulla facta inter eos & iustus distinctione scribit: Solutus es ab vxore, noli querere vxorē: si autem acceperis vxorem, non peccasti. Et aliquid post, Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuerō, nihil mihi prodest. Quibus verbis demonstrat, hæc quidem bona esse opera, sed ad vitam æternam minime sufficere, nisi charitati sint coniuncta. Nam si hæc quoque mala opera sunt, & non potius illis, quæ iam expresserat, longè anteferenda, quorsum attinebat ea attingere, cum eorum commemoratio necessitatem charitatis nihil faceret manifestiorem? Petrus etiam commemoratis aliquibus bonis operibus, quorum studium seruare possit iustus in gratia, vt ea & in iustis, & in peccatoribus procul esse à peccato ostenderet, generaliter subdidit: Hæc enim facientes non peccabitis aliquando. Habemus & testimonium angelorum pro hac veritate. Nam & Cornelio dixit angelus exauditas fuisse ipsius eleemosynas, & orationes in conspectu Dei, vt adduceretur ad fidem Christi, & saluus fieret cum omni domo sua. Non autem exaudit dominus opera, aut orationes malas. Et in veteri testamento legimus obstericibus Pharaonis ædificasse Deū domos, quia timuerunt Deum, neque ad præceptum Pharaonis ausa sunt pueros Hebræorum interficere; neque tamen habemus vnde illas probemus in gratia Dei tum fuisse, quinimo verisimile est vt alios Ægyptios peccato idolatriæ obnoxias nihil secius fuisse. Agnouerunt item hanc doctrinam doctores ecclesie. Augustinus: Nihil profunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficilimè vita cuiuslibet pessimi hominis inuenitur. Et in libro de patientia. cap. 26. dicit, nullo modo esse culpandam, sed potius laudandam patientiā, qua schismaticus timore gehennarū & ignis æterni mala aliqua tolerat, aut etiam mortem, ne neget Christum. Et cap. 27. & 28. patientiam hanc & fidem, qua credit ille supplicio æterno se fore puniendum, si neget, bonas esse, & inter dona dei computandas affirmat. Hieronymus in illa verba Pauli ad Gal. 5. Sed fides quæ per charitatem operatur. Quomodo iuxta apostolum Iacobum fides absque operibus mortua, sic absque fide, quauis bona opera, mortua computantur. Vides vt nõ

1. Cor. 7.6

2. Pet. 1.

Act. 17.

Exo.

Augu. de spi. & lit. c. 28.

Hiero.

solum absque gratia, sed etiam absque fide crediderit Hieronymus posse inueniri bona opera quauis mortua, id est, ad vitam æternam inutilia. Et idem alibi sic scribit, referente Gratiano: Si quando videris inter multa mala opera facere peccatorem quenquam aliqua quæ iusta sunt, non est tam iniustus Deus, vt propter mala multa obliuiscatur paucorum bonorum. Chryl. hæc putat esse causam, propter quam aliqua prospera succedunt malis, & aliqua aduersa bonis: Est, inquit, & alia ratio, quia non potest vel malus in omnibus malus esse, sed habet aliqua bona, neque bonus in omnibus esse bonus, sed habet aliqua peccata. Gregorius ideo existimat Abraham dixisse diuiti epuloni, Receptisti bona in vita tua, quia habuit aliquod bonum, quod in presenti seculo erat remunerandum. Scholastici doctores consonantissimè hanc doctrinam vt certā tradunt, & opera facta in peccato mortali docent prodesse non solum ad faciendum nos promptiores ad bonum, & tardiores ad malum, & ad disponendum nos, & perdendum ad Dei gratiam, & vitandum peccata, ac proinde & ad tolerabilius extremi iudicii supplicium subeundum, sed etiam ad impetrandum à Deo bona aliqua temporalia. Et Scotista, & aliqui ex nominalibus addit ea vitia esse ad remissionem peccatorum venialium, & ad satisfaciendum pro peccatis mortalibus iam dimissis.

De pecc. d. 3.

Ibidem Quid er. 50.

Greg. ho. 40. In. 4. d

Responsio ad argumenta damnantium omnia opera peccatorum. Cap. XL.

Operapreteritum tamen erit videre, quibus argumentis tantum hunc errorem nitatur suadere: huius, inquam, vbi supra, nostræ sententiæ testimonia habemus non solum in scripturis, sed etiam ex patribus. Nam Augustinus copiosè disputat contra Pelagianos, gratiam non dari propter merita nostra. Et de natura & gratia, inquit, Si possibilitas naturalis per liberum arbitrium, & ad cognoscendum quomodo viuere debeat, & ad bene viuendum sufficit sibi, ergo Christus gratis mortuus est, ergo euacuatum est scandalum crucis. Cur non etiam ego, addit Melancthon, hic exclamem: Imò exclamabo & istos increpabo dolore christiano. Euacuati estis à Christo, qui à natura iustificamini, à gratia excidistis. Dupliciter tamen in hoc argumento, & quidem turpissimè labuntur. Primò. Opera bona præcedentia gratiā iustificantē possunt esse à gratia auxiliispe-

Obiect. 1.

Augusti.

Respons.

cialis, neque à solis viribus naturalibus proficiuntur. Deinde collectio ista nulla est. Præcedunt gratiam aliqua opera bona, ergo illa datur secundum merita Bonitas moralis tanta non est, vt sit meritoria iustificationis. Neque aliquis ex nostris concessit vnquam absolutè gratiam dari secundum merita, aut rationem aliquam iustitiæ in operibus nostris constituit respectu iustificationis. Sed vniuersa, instant, opera nostra inficit, & commaculat concupiscentia originalis, cui obnoxij semper sumus, quoad hunc viuimus, & multò magis, cum sumus in peccato. Vnde verò precor, quæ à natura nobis inest concupiscentia, nequæ iam imputatur in peccatum, inficere possit opera, quæ non oriuntur ex ea, sed ex intentione boni, & honesti? Certè nullum opus ex genere suo bonum inficit etiam à peccato mortali coniuncto, nisi fiat ex intentione illius, sicut contingeret, cum quis intentione fallendi daret eleemosynam, vel studeret. Cur tamen, dices, Christus dixit: Quod natum est ex carne, caro est. Et iterum, Non potest arbor mala bonos fructus facere. Et rursum: Sicut palme non potest ferre fructum, nisi manserit in vite, sic neque vos nisi in me manseritis. Si peccatores, qui arbores mala sunt, & carnales, neque in Christo manent, facere aliqua bona opera possunt, poterit quod natum est ex carne caro non esse, & arbor mala, & præcisus à Christo palmes ferre valebunt fructum bonum. Possunt quidem hæc testimonia facile retorqueri in hæreticos, sed id commodus libro vndecimo faciemus, nolo hic litem licet resolvere. Esto itaque caro sit, quod natum est ex carne, neque spiritualium nominis censentur opera nisi quæ sunt per inhabitantis spiritus auxilium; inde quidem non rectè colligis ea esse mala: caro nanque mala nõ est, quauis eam longè antecellat spiritus. Et licet bona meritoria facta à iustis præcellentiora sint, & superioris ordinis, quàm bona facta à peccatoribus, non inde tamen confertur, mala esse quæcumque sunt à peccatoribus: est caro medium inter spiritum & malum. Et bona facta à peccatoribus media quædam bona sunt inter bona meritoria iustorum & peccata, & propterea hæc media bona fructum nomine in digna Christus celsit, quia ad vitam æternam nihil profunt. Quid rursum, inquit, Paulus ait, Omnia munda mundis, conquinatis autem, & infidelibus nihil est mundum? Si operantur peccatores aliqua bona, erit & in eis aliquid mundum. Iple tamen Paulus se aperuit, cum statim addidit:

Obiect. 2.

Respons.

Obiect. 3.

Ioan. 3. Matth. 7. Ioan. 15

Respons.

Obiect. 4 Tit. 3

Respons.

Sed inquinata sunt coram me, & conscientia. Vnde Chryl. ostendit ibi. Sed nõ huiusmodi mala tantum voluntas immunda est, non alia quæ sunt Dei opera. Denique obijcietur, omnium opera infidelium saltem esse peccata, quia Paulus dicit: Omne enim quod non est ex fide, peccatum est. Et Augustinus libro 4. contra Iulianum cap. 3. & in psalmum. 34. & 3. Hypnognosticon, & capit. 10. de prædestinatione sanctorum expressè dicit, in infidelibus nulla esse bona opera. Et idem Chryl. ostendit in sermone de fide & lege & Spiritus sancti. Sunt qui hunc errorem Grego. Arimini. inirere velint, sed si bene expenduntur quæ ille in solutione argumentorum. q. 1. dist. 26. 2. asseruit, perspicuum erit de solis illis infidelibus id cum sensisse, qui neque Deum nosse esse vllum. Et in eam opinionem incidit, quia testimonis quibusdam Augusti. male intellectis persuasus est, ad bonitatem moralem necessariam esse relationem in deū. Sed illius opinio summo quidem iure explosa est ab scholis, & præualidis in eum argumentis ostensum est, & eos quoque infideles bona aliqua posse operari, quia et disponi possunt ad gratiam, ad quam nemo venit per peccata, & ad implenda bonis operibus præcepta legis naturalis obligantur, neque peccant, aut inducunt ad peccata qui illos hortantur ad ea seruanda, neque præstat eis dormire quàm illorum obseruationi vacare. Et quod Paulus ait Omne quod non est ex fide, peccatum est, aut contrariè debet intelligi in hunc sensum, vt omne illud peccatum sit, quod ex infidelitate procedit, & sic sanctus Thomas exponit. 2. 2. q. 10. ar. 4. aut certè, vt præclari autores edisserunt, & circunstantia videntur postulare, fides ibi capitur pro conscientia, sensusque est. Omne quod est contra conscientiam, peccatum est, siue, vt communiter dicitur, edificat ad gehennam. Augustinus verò, & Chryl. ostendunt, & alij sancti, cum dicunt, nullum esse bonum extra fidem, illud solum bonum appellant, quod vel meritorium est beatitudinis, vel ad veram pietatem & iustitiam conducit: & ita Augustinum locutum de bono multis ipsius testimonijs ad sinem quæst. 12. opusculi de iustificatione manifestum fecimus. Idemque liquere potest ex libro de perfectione iustitiæ, vbi concedit Celestio, posse hominem per vires liberi arbitrij velle nubere, & in eo non peccare. Et Chryl. ostendit in lococitato concedit in Cornelio fuisse aliqua bona opera antè fidem Christi, etiam statim eam

Chryl.

Obiect. 5 Rom. 14. Augusti.

Chryl. Respons.

S. Thom.

Augusti. Chryl.

Chryl.

eam contendat non fuisse illum iustificatum. Et cum homilia. 29. in Matthaeum dicit, veritatem confiteri, & iustitiam facere proprium opus esse sanctorum, atque eis tantummodo competere, iustitiam vocat plenam observationem mandatorum quae nulli peccatorum contingit. Nulla itaque culpa accedit dispositionibus ad gratiam a patribus expositis, neque ex hoc quod fiant absque fide, neque peccatum etiam infidelitatis, siquidem in eo non persistatur, impedimento erit quominus illa ad gratiam nos praepararent.

Non eo peccant gravius peccatores, quo se ferventius ad gratiam disponunt, sed eo potius maiorem gratiam assequuntur. Cap. XXI.

Conclus. Errant igitur vehementer haeretici quidam nostri temporis, qui asseverant eo peccatores magis peccare, quo flagrantius se ad gratiam disponunt. Nam si aliqua opera sunt a peccatoribus quae omni culpa vacent, illa maxime talia sunt, quibus se ipsi ad gratiam praeparant: & bona tanto meliora sunt, quanto maiori studio, & affectu fiunt. Unde sancta synodus can. 7. iustissime anathema in dixit asserentibus, peccatores tanto gravius peccare, quanto vehementius nituntur se ad gratiam disponere. Neque opus est, ut hanc patrum sententiam testimonijs aliquibus scripturarum comprobemus: tota scriptura pro illa pugnat. Vbi non & Christus, & apostoli, & propheta peccatores exhortantur ad poenitentiam? Vbi non, ut se ad Deum converterent? Vbi non ut in eum credant, & sperent, ut eum timeant, & ament, & mandata illius servent? Quid autem haec sunt alia, quam dispositiones ad gratiam? Hic est omnis fructus, ait Isaias, ut auferatur peccatum. Quomodo vero auferatur peccatum, nisi nos disponamus ad gratiam? Neminem teste Chryostomo homili. 14. in Matthaeum, ad regnum suum recipit, nisi ipse voluerit, neque operatur in aliquo voluntates suas, nisi ipse consenserit. Et quae ista amentia est? mitro scripturas. Quis ita deliret insanus: Numquid ambire a micitiam Dei peccatum est? Et cuius ergo ambire a micitiam liceat, si Dei non licet? Si laude dignum est concessam gratiam tueri, & tanto quisque sanctior est, & ampliori dignum gloria habetur, quanto maiorem sollicitudinem, operam, & diligentiam gratiae

servandae adhibet, erit & sanctum Dei quærere, & curare habere gratiam: & tanto melius & sanctius peccator quisque operabitur, quanto studiosius, & magis obnixè operam suam ibi collocaverit. Quo item præcepto prohibetur nunquam fuit hoc? Quae circumstantia dicitur, aut fingi potest, quae vitiet, aut aggravet rei usque adeo necessariorum, sollicitudinem omnem nostram, & curam, & diligentiam adhibere? Profecto eiusmodi sunt plerumque haereses nostrae tempestatis, ut non nisi spiritibus, & trucijs, & ab omni ratione alienis suaderi queant. Quis potest esse sanctior conatus? Quod religiosius studium, quam summa vi & operanti, & satagere, ut redeamus in gratiam cum Deo? Quis zelator, aut predicator evangelii non eo præcipue spectat, ut peccatores exciteret, & extimulet ad disponendum se ferventer ad Dei gratiam. Eisdemque penè argumentis revinci potest, quod in capitulo primo huius libri ex Luthero retulimus, contritionem quae paratur per collectionem, & discussionem & detestationem peccatorum, facere hominem hypochritam, & magis peccatorem. &c. Quid peccabat Ezechias recogitando annos suos in amaritudine animae suae? Quid David ponderando gravitatem, multitudinem, & turpitudinem suorum peccatorum? Nonne & hac via invenit misericordiam apud Deum, & omnibus seculis admirandum exemplum poenitentiae sese exhibuit? Certè ad considerandum gravitatem nostrorum peccatorum exhortatur Deus per Ieremiam dicens: Scito, & vide quam malum est dereliquisse te dominum Deum tuum, & timorem eius non esse apud te. Et ad considerandum à quanta gloria excidisset, exhortatus est praepositum angelum Ephesi Deus per Ioannem dicens, Memoritaque esto vbi excideris, & age poenitentiam. Et quoties vel Christus, vel apostoli, vel propheta aeternam condemnationem comminanti sunt peccatoribus perseverantibus in suis peccatis, toties ad considerandas impendentes ipsi poenas eos induxerunt: neque nisi impietissimè potest quis dicere, hoc fuisse peccatum, fuisset verò, si induxisset homines ad peccata sua aggravandum. Ad deò verò factum est eum gravius peccare qui vehementius nititur se disponere ad gratiam, ut contra verissimum sit, eo maiorem, & augustiorem gratiam peccatores obtinere, & tanto plenius, & praecellentius à Deo iustificari, quanto se illi melius, & ferventius ad gratiam disposuerint. Atque hanc veritatem diffiniuit haec sancta synodus in 7. cap. his verbis: Demum

Argum. 3

Revincitur alter error Lutheri.

Argum. 4 lib. 38.

Argum. 2

Iere. 2. d.

Apo. 2. d. Argum. 3

Melior diffinitio imperat maiorem gratiam.

Demum unica formalis causa, nostrae iustificationis, est iustitia Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit, qua videlicet ab eo donati renouamur spiritu mentis nostrae, & non modo reputamur, sed verè iusti nominamur, & sumus, iustitiam in nobis recipientes uniusquisque suam, secundum mensuram quam spiritus sanctus partitur singulis pro ut vult, & secundum propriam cuiusque dispositionem, in his verbis, secundum propriam cuiusque dispositionem, & cooperationem, non tantum confirmata est veritas de necessitate dispositionis nostrae, & cooperationis ad iustitiam quam in principio huius libri contra haereticos huius nostrae tempestatis firmavimus, sed & damnatus est error Martini Lutheri asserentis, ut infra docebimus, omnes iustos aequales esse in gratia, & gloria: & confirmata est cõis scholasticorum opinio affirmatam, peccatores non resurgere ad aequalè gratiam, sed ad maiorem & maiore pro modo & mensura suae contritionis. Et si verum esset, ut antiqui theologi tradunt, non totam gratiam deperditam reparari per quantum poenitentiam, consequenter ad diffinita hic a patribus deberet dici, tanto plus ipsius reparari, quanto se peccatores perfectius in Deum converterint. Neque suo ex capite ista diffiniuit sancta synodus, tradiderunt & haec nobis concorditer patres nostri. Cyprianus de gratia divina sic ait: Manat iugiter, exuberat affluenter, nostrum tantum sitiat peccatum, & pateat. Quantum illud fidei capacis afferimus, tantum inde gratiae inundantis haurimus. Hieronymus cum vellet suadere contra Iovinianum ex verbis illis Pauli, Vnicuique data est gratia iuxta mensuram gratiae Christi, non aequalia esse iustorum merita, neque ex aequo communicari omnibus gratiam, ita subdit: Non quod mensura Christi diuersa sit, sed tantum gratiae eius infunditur, quantum haurire valeamus, nisi quantum bonis conatibus, & dispositionibus nos disponimus, & ut eam participemus, & assequamur, laboramus: Tanto enim quisque plus illius participis efficitur, quanto plus annititur, & contendit eam participare. Augustinus tractans illa verba, De plenitudine eius omnes accepimus, ita scribit: Ex eius itaque plenitudine accepimus pro modulo nostro, tanquam particulas nostras, sicut Deus partitus est mensuram fidei. Et tractatu. 74. super Ioannem, declarat illa verba Ioannis Baptista, Non ad mensuram dat Deus spiritum, de solo filio Dei esse intelligenda. Et addit: Caeteris autem ad mensuram datur, & datus additur, donec unicusque pro

Lib. 6.

Argum. Cyp. ep. 2. lib. 2.

Hiero. 2. cõ. Iou.

Augusti. de gratia, & lib. arb. cap. 9.

modo suae perfectionis propria mensura compleatur. Et hoc probat ex verbis apostoli, Et unicusque sicut Deus partitus est mensuram fidei. Et qui sic tradidit talèta seruus suis, ut vni daret quinq; alii verò duo, alii autè vnum, & vnicuique secundum propriam virtutem, satis indicauit se ita gratiam distribuere seruis suis, ut vni det maiorem, & alii maiorem, perinde ac se quisque ad eam recipiendam disposuerit. Nam talentum cum quo iubemus negotiari, & merita regni caelorum acquirere, gratia est & nunquam Deus tam inaequaliter diuisisset talenta, nisi ad gratiam se vnus melius quam alter disponeret: non enim spectat Deus in gratia communicatione virtutem futuram, sed praesentem, alioqui nullum dedisset talèrum ei, qui illud abscondidit in terra. Vnde & Chrysostr. super haec verba, Non inuidens alii plus dedit, alii minus, sed considerans diuersitatem fidei eorum: Neque quasi acceptor personarum fecit differentiam gratiarum, quodque non personas aspexerit, sed virtutem, statim probat, quia remunerauit laborem seruorum iuxta vnicuiusque meritum. Et vel hoc argumentum indubitata istam patrum sententiam deberet omnibus efficere, quia ut infra certissimis vtriusque paginae testimonijs docebimus, & ex ista parabola constat, tanto Deus cumulatiore beatitudinis praemia suis sanctis largietur, quanto illi se ad eam habendam melius, & perfectius per bona opera praeparauerint. Sicut autem bona merita ad beatitudinem disponunt, ita bonae dispositiones ad gratiam. Neque est cur magis in beatitudine, quam in gratia largienda credatur Deus seruare proportionem praemii ad laborem, quam iustitia distributiua videtur requirere. Quod si propter suauissimam sapientiae diuinae administrationem hoc perpetuè à Deo seruari etiam in rebus naturalibus videmus, ut melioribus dispositionibus meliores quoque succedant formae, & in moralibus, tanto homines ad maiorem gratiam eos qui illos offendunt, recipiant, quanto ad eos humiliter, & feruentius redierint, & maiori affectu veniam suae offensa postulauerint: & Deus sine dubio, qui aequissimus est omnium iudex, & doctissimus melioribus non tantum meritis, sed dispositionibus, pleniora, & augustiora, gratiae, & gloriae praemia largietur. Et hoc postulat topica illa Aristotelis sententia mentibus nostris à natura inserta, Sicut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, & maxime ad maxime. Quae verò ex nostris omnibus dispositionibus Deus maxime respiciat, ut nos iustificet

Ar. 2

Chryso.

Arg. 3

Lib. 10.

Arg. 4

114

DE CAUSIS IVSTIFI.

9.3. stificet, nō omnino cet. ū est. Profectō vt in opusculo de iustificatione luculēter probauimus contra Melācthonem, non magis respicit fidē quā dispositiones alias, sed multo magis sui dilectionē: tenet quippe charitas in omnibus primatū. Et Aug. ipsam cūctis vbiq; præfert in tractatibus, in sermonibus, in psalmis sic dicens, Ipsam habeto, & cuncta habebis, quia sine illa nihil proderit, quicquid habere potueris. Extinguit delicta, & ab ea pendent vniuersa. Sola est qua & vincit omnia, & sine qua nihil profunt omnia, & qua vbiq; cūque fuerit, trahit ad se omnia. Hæc omniū arx est virtutū, hæc promissio regni, hæc præmium summū est sanctorū. Charitas oleo cōparatur: quomodo oleū omnib; humoribus superius esse cognoscimus, ita charitas omnibus virtutibus sublimior cōprobat. In omnibus scripturis supereminētissimā viam, & supereminētissimū locū charitas obtinet. Docet & Amb hunc principatum charitatis supra fidem & sp̄. Quid tū opus est doctorum testimonio: ipse Paulus maiorem fide &

sp̄ dicit charitatē. Et cur nō potētissima sit ad iustificandū, qua omnium virtutum maxima est, Deoque gratissima; & ipsarum forma, vita, decus, & regina? Post illa tamen formalis pœnitētia magis respicitur à Deo, quoniam licet fides, sp̄s, & oratio, ad præstantiores spectent virtutes, tū pœnitentiæ propriū & peculiare opus videtur nos Deo reconciliare, & nullum aliud remedium sine illa actu vel virtute hoc potest, ipsa verò vel sola absque præsentia aliarum virtutum hoc potest. Sed hæc exactē scire non perinde nostra refert, Deus optimè omnia computauerit, & æstimauerit, ac dignū cuique virtuti præmiū largietur, illud vni ad nos spectat, vt præoptissimè, & seruētissimè fide, timore, sp̄s, charitate, oratione, pœnitētia, & proposito seruadi mādata nos in eū totos cōuertamus, certi tō nos abundantius gratiæ iustificationis fore participes, quāto nos fātā ipsius munificentiæ melius, & perfectius per Christi gratiam aptabimus. Cui sit gloria, & laus ab omni creatura per infinita secula seculorum. Amen.

Aug. trac. 33. in 103. tract. 1. in ep 101. Serm. 39. de temp. 10. de ver. do. 53. de tem. 50. in Psa. 103. Amb. ep. 74. 1. Cor. 13.

DE CAUSIS IVSTIFICATIONIS LIB. VII. IN CAP. VII. DECRETI DE IVSTIFI.

P R A E F A T I O.

Progreditur sancta synodus quasi aurora confurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata: & cum pulcherrima de gratia iustificationis, & de præparatione ad ipsam tradiderit, nunc grauiſſima, & omni animaduersione digna de ipsa iustificatione, & de causis eius filios suos edocet. Quoniam verò quæ de iustificatione ipsa hic adiecit, iam libro quinto cum his quæ eadem de re tradita erant, in quarto capite copiosè exposuimus, ea præcipuè hic persequemur, quæ ad causas iustificationis spectant, eoque nomine librum hunc. 7. de causis iustificationis prænotabimus, atque cum, Deo opt. max. totius iustitiæ fonte & autore confisi, ab ipsa sancta synodi diffinitione inchoabimus.

1. Cor. 6. Tit. 3. Cor. 6. Ephe. 1. Rom. 6. Quid sit iustificatio impij, & quæ eius cause. Cap. VII. Hanc dispositionem seu præparationē iustificatio ipsa consequitur, quæ nō est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renouatio interioris hominis per voluntariam susceptio nem gratiæ, & donorum: vnde homo ex iniusto fit iustus, & ex inimico amicus, vt sit hæres secundū sp̄m vitæ æternæ. Huius iustificatiōis cause sunt, finalis quidem, gloria Dei, & Christi, ac vitæ æternæ, efficiens verò misericors Deus, qui gratuitò abluir, & sanctificat, sennās & rugens spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ, meritoria aut dilectissimus vnguentus suus dñs noster Iesus Christus, qui cum essemus inimici propter nimiam charitatē qua dilexit nos, sua sanctissi-

ma passione in ligno crucis nobis iustificationem meruit, & pro nobis Deo patri satisfecit: instrumentū talis item sacramentum baptisimi, quod est sacramentum fidei, sine qua nulli vnquam contigit iustificatio. Demum vnica formalis causa est iustitia Dei, nō qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit, qua videlicet ab eo donati renouamur spiritu mētis nostræ: & non modò reputamur, sed verè iusti nominamur, & sumus iustitia in nobis recipiētes vnusquisq; suam secundum mensuram quā spiritus sanctus partitur singulis pro vt vult, & secundum propriā cuiusque dispositionem & cooperationem. Quamquam enim nemo possit esse iustus nisi cui merita passionis Christi Iesu dñi nostri cōmunicentur, id tū in hac impij iustificatiōe fit, dñi eiusdem sanctissimæ passionis merito per spiritum sanctum

Etum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui iustificati, atq; ipsi in heret. Vnde in ipsa iustificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul insula accipit homo per Iesum Christū, cui inseritur, fide, sp̄s, & charitate: nam fides, nisi ad eā sp̄s accedat, & charitas, neque vnit perfectē cū Christo, neque corporis eius vniū mēbrum efficit. Quæ ratione verissimè dicitur, fidē sine operibus mortuam, & otiosam esse, & in Christo Iesu neque circumcisionem aliquid valere, neq; præputium, sed fidē, quæ per charitatem operatur. Hanc fidem autē baptisimi sacramentū ex Apostolorum traditione catechumeni ab ecclesia petunt, cū petunt fidem vitæ æternæ præstantem, q̄ sine sp̄e, & charitate fides præstare nō pot. Vñ & statim verbum Christi audiunt, Si vis ad vitā ingredi, serua mandata. Itaque veram & Christianā iustitiam accipientes, eam ceu primā solum, pro illa, q̄ adz sua in obedientia sibi, & nobis perdidit, per Christum Iesum illis donatam, candidam, & immaculatam, sibi statim renati conseruare, vt eam perferant ante tribunal domini nostri Iesu Christi, & habeant vitam æternam.

Jacob. 2. Galat. 5. Matt. 16.

De decem nostræ iustificationis causis reducibilibus ad quatuor. Cap. I.

Apertiora, & magis perspicua sint quæ patres hoc loco de causis nostræ iustificationis tradidere, de multiplici causa nostræ iustificationis pauca quedā antè omnia differemus, atque in eis summā quandam, & compendium totius huius libri ob oculos lectori ponemus. Porro ex philosophis, qui præstantissimi habentur, quatuor duntaxat genera causarum statuere, finale, efficientē, formalem, & materialem. Atque ad hæc reduci facile possunt quæ recentiores nonnulli, causa maioris explicationis aliquando adiciunt: & quod illi in genere de omnium causis docuere, hoc nos de nostræ iustificationis causis intelligere debemus. Enimvero finalis causa nostræ iustificationis vltimata quidem Deus ipse est, non vltimata verò Christi gloria, & nostra vita æterna: formalis verò, gratia ipsius vel acceptatio passiva qua iusti nominamur, & sumus: materialis, sive vt alij vocant, subiectiua, anima nostra, vel nos ipsi efficiens autem non vna, sed multiplex est. Concurrent enim ad nostram iustificationem efficiendam permulta, nempe Deus, Christus, sacramenta, sacerdotes, nos ipsi, actus nostri, & in istis inuenire licet omnia genera causarum, quæ neoterici philosophi recenserunt: nam ea omnia sub efficiente computari possunt, & ad eam

reducuntur. Efficiens causa principalis Deus est, efficiens minus principalis, seu instrumentalis Christus, & sacramenta, præparatoria nos ipsi, & qui nos ad ea exhortantur, & inflāmant, quæ à nobis requiruntur, vt iustificemur. Meritoria causa & exemplaris Christus est: dispositiua, actus nostri: ministerialis, sacerdotes qui administrant nobis sacramenta. Itaque si libeat decem causas nostræ iustificationis computare, facillè patet, quemadmodū possint reduci ad quatuor illa præcipua capita & genera causarum, quorum tantummodo meminisse videntur antiquissimi quique philosophi. Exponamus igitur quæ sancta synodus circa hæc decreuit.

Efficiens principalis. Minus principalis. Præparatoria. Meritoria. Dispositiua. Ministerialis.

De quinque præcipuè hic diffinitis Concilio. Cap. II.

Quinque præcipua video, à patribus esse in hoc capite diffinita, præter illa quæ ad explicationem iustificationis spectant, iam exposuimus. Primò quidem stabilitur quintuplex causa nostræ iustificationis, & finalis asseritur esse gloria Dei, & Christi, ac vita æterna, efficiens, Deus ipse, meritoria, Christus, instrumentalis, baptisimus, formalis, vnica iustitia nobis insula. Et non sine causa contenti fuere patres causam finalem, efficientem, meritoriam, instrumentalem, & formalem nostræ iustificationis hoc loco dūtaxat exponere: sunt hæc quidē præcipuæ cause iustificationis, & de illis præsertim hoc tēpore certatum est, atque autoritate cōcilijs oportebat his cōcertationibus, & cōtrouersis finem aliquando imponi. Nā quod causa materialis, seu subiectiua nostræ iustificationis nos ipsi sumus qui iustificamur, vel anime nostræ, nullū vnq; dubium fuit, & scholis relinquēdum erat, an iustitiam ipsam, qua formaliter iustificamur, anime nostræ per se suscipiant, an potius per voluntatem, aut alias ipsarū potentias, Christū etiā esse causam exemplarem nostræ iustificationis, & sacerdotes, qui ministrant nobis sacramēta causam esse ministerialē, nos verò ipsos & eos qui nos ad pœnitentiam & bona opera exhortantur, esse causas preparatorias, nemo est qui ambigat. Et ministerialis ad instrumentalem reducitur, exemplaris verò, meritoriamq; & preparatoria, & dispositiua & efficiētē, vt iam explicuimus. De dispositiua item, quæ quidem actus sunt nostri, satis in proximo capite dictum fuerat, & in hoc eodē capitulo, vt vltimo cap. lib. 6. docuimus, ea ipsius mentio statim fit, quæ sufficiat ad elidendum errorem eorum qui putāt præparationes nostras

Primū diffinitum.

Cur. 5. t. 4. farū iustificationis meminerit. S. syn.

Quare nullo modo esse causas gratiae. Ideo aut neq; efficiens causa nostrae iustificationis, neq; instrumentalis dictus est Christus, sed duraxat meritoria, quia non satis certum est an quatenus homo aliter effecerit nostram iustificationem, quam merendo illam, & satisfaciendo. Sed causa instrumentalis solus baptismus est dictus, non quod huiusmodi efficientia soli baptismi peculiaris sit (habent eam omnia nouae legis sacramenta, licet vnum alio maioris gratiae productuum sit) propterea tamen solus baptismi hic est mentio facta, quia ianua ille est omnium sacramentorum, & principium exterius, & visibile nostrae iustificationis, sacramentumque fidei perquam commodè est appellatum. Nam per baptismum incipimus esse membra & partes ecclesiae, quae est congregatio fidelium, & virtute illius primò datur hominibus fides, & in eo primò fit professio fidei, imò ipse professio quaedam fidei est. Adulti venientes ad fidem, ibi primò nomen suum fidei dant, & se ad eam obseruadam astringunt, paruuli verò fide per verba gestantium profitentur, sicut Augustinus dicit ad Bonifacium, & capite. 19. lib. 1. de peccatorum re. & re. Vñ & cap. 26. subdit: Quis nesciat credere esse in sanctibus baptizari? Quare tã paruuli quam adulti vbi baptismum susceperint, cogi possunt ad obseruantiam fidei, & si quidã ab ea recesserint, vt haeretici, & apostate puniri. Id quod diffinitiuè Innocentius. 3. & confirmauit haec sancta synodus sessione. 7. can. 14. de baptismo. Didicerunt verò patres sic baptismum appellare ex Aug. lib. 1. contra Donatistas. c. 8. Qui & alibi ait: Quid est paruulos habere fidem, nisi fidei sacramentum? Et in quadam Niceni concilii praefatione legimus, dominicum fidei signaculum appellatum à quodam seniore episcopo, qui in conspectu totius illius sacri concilii admirabili ac planè diuina virtute philosophum quendam ad fidem conuertit, & vt sacramentum baptismatis susceperet, mox persuasit. Et Ambrosius super illa verba Pauli, Sed sanctificati estis &c. vocat baptismum fundamentum euangelicae veritatis. Secundò, diffinitum est à patribus, & capite octauo statim repetitur, iustificatione nulli sine fide contigisse: quod quia in sexto, & octauo libro suscitissime prosequuti sumus, hic in tractum praeribimus. Tertio diffinitum est, non aequalè esse omnium iustorum iustitiam, sed quosdam esse aliis praecellentes, & iustiores. Et hanc inaequalitatem partim ex diuina voluntate, partim ex nostra proficisci explicare illis verbis. Secundam mensuram quã Spiritus sanctus par-

Quare solus baptismus causa instrumentalis est dictus.

August. Maiores de baptismo & eius effectu.

Aug. Qui & alibi ait: Quid est paruulos habere fidem, nisi fidei sacramentum?

Ambro. 2. diffinitum.

tur singulis pro vt vult, & secundum propriam cuiusque dispositionem, & cooperationem. Verum haec luculenter in proximi libri capite vltimo firmavimus. Quarto, diffinitum est in ipsa iustificatione simul cum remissione peccatorum accipere hominem fidem, spem, & charitatem. Ex quo insinuari videtur, vt postea docebitur, virtutes has conexas esse quoad infusio nem. Quintò diffinitum est, fidem sine operibus mortuam esse, & otiosam: sicut enim otiosus est qui nihil operatur, ita fides otiosa est cum nullos ex se gignit bonorum operum fructus. Et sicut mortuum corpus ceterum, quod anima est destitutum, quae vita ipsius est, ita fides & ceterae virtutes mortuae censentur, cum à charitate seuncta sunt, quae forma est, & vita ipsarum. In his autem, & quae sequuntur vsque ad finem capituli, aperte damnatur error praecipuus haereticorum nostri temporis, qui fuit olim Eunomii, & aliorum haereticorum, qui teste Aug. etiam tempore Apostolorum docuerunt, solam fidem sine operibus sufficere ad iustitiam acquirendam, & seruandam. Qua de re latissime egimus in opusculo de iustificatione, & infra libro nono non nihil adiuuimus. Neq; verò mirari quis debet patres hoc loco veritatem fidei ex ritu baptismi seruato ab ecclesia ostendisse, olim idè factaerunt patres in concilio Mileuitano, cum ex forma baptismatis paruulorum probarent contra Pelagium, paruulos ex Adam trahere originale peccatum. Et Augustinus ex antiquitus tradito, & retento ecclesiae ritu exorzizandi videlicet paruulos in baptismo eos à dominatione diaboli per eum liberari confirmat: nam vtique, vt idem in epist. 89. asseuerat, in diaboli potestate esse non possunt, nisi ob originalis obligationem peccati, à quo immunes esse nequeunt, nisi ab eius reatu per Christi baptismum eripiantur, & resoluantur. Cumq; illa quae verbo tenus apostolos tradidisse ecclesiae constat, non minoris sint autoritatis, quam ea quae scripto ipsam docuerunt, ita potuit efficax argumentum sumi ex illis, ac ex ipsis eorum scriptis, quia perpetuus ecclesiae ritus docet illa ab eis emanasse. Siquis autem cupiat scire, an omnis fides peccatoris otiosa debeat censerì, & an sola fides iustorum per charitatem operetur, legat propositionem. 2. q. 1. opusculi nostri de iustificatione.

De duobus aliis quae probabiliter videri possunt diffinita in postremis huius capituli verbis. Cap. III.

Duo

Christiana iustitia fides spes, charitas. Amb. epi. 74. Aug. in quodam serm.

Vo etiam alia notanda videntur patres diffinisse circa finem huius capituli. In illis quippe verbis: Itaque veram & Christianam iustitiam accipientes &c. diffinitum videtur, non esse Christianam iustitiam vnam aliquam virtutem, sed potius has, fidem, spem, charitatem. Itaq; sicut benedictus. 12. in quadam extrauagante, quae incipit, Benedictus Deus, diffiniuit beatitudinem esse visionem Dei & fruitionem, & non esse solam visionem neque solam fruitionem, ita hic videntur patres diffinisse iustitiam Christianam non esse solam fidem, neque solam spem, neque solam charitatem, sed omnes tres simul. Et hanc fuisse sanctorum patrum sententiam, potest ex subiectis testimoniis constare. Ambrosius: Tria sunt maxime in viro Christiano fides, spes, charitas. Augustinus, Quae est virginitas mentis? Integra fides, solida spes, sincera charitas. Et in sermone. 29. de verbis domini eleganter exponit has tres virtutes nobis esse designatas in tribus panibus, quos instanter, & seruenter à Deo petere docuit Christus, vt eum habeamus cõiuuam nobis in hac vita, & in pane, pisce, & ouo, quae adiecit patre misericordiarum largiri suis filiis. Et hanc potestulare videtur ratio Theologica: quippe iustus non est, nisi qui rectè credit, rectè sperat, rectè amat. Et qui rectè, & secundum quod oportet credit, sperat, & diligit, is demum apud Deum & homines iustus est, & habetur. Neq; de Christiana iustitia magnificè, & pro dignitate sentit, qui ad eam hoc tantum putat spectare, quod nos liberat à reatu peccatorum, & amicos Dei, & haeredes regni caelorum constituit, latius sese illa tendit, & porrigit, neque his, quanquam magnis illis quidem, & illustribus officiis contenta est, renouat, vt supra tradidimus, animos nostros, & intellectum & affectum nostrum perfectè Deo subiicit, & facultatem ad bene & sanctè operandum concedit. Haec autem omnes haec tres virtutes facillè praestabunt, nulla tamen earum seiuuata praestertim ab aliis praestare vllò pacto poterit: neque debet quoenquam mouere, si legat in Augustino, Gregorio, aut aliis doctoribus Christianam iustitiam esse fidem vel charitatem. De prima vel potissima parte iustitiae Christianae ea verba sunt intelligenda: sic etenim & ipsi nonnunquam dicunt, beatitudinem esse visionem Dei, aliàs verò fruitionem Dei, siue amorem beatificum. Et si de iustitia sit sermo, quae non inchoatiuè tantum, sed formaliter nos iustificat, nonnunquam cõcesserim, quod quidam magister doctissimus, & valde

Diluitur tacita obiectio.

religiosus & pius saepe concedit lutheranis, christianam iustitiam esse fidem, modo addat per charitatem operantem: fides namque etiam operans per charitatem non est gratia, vt recedat ille disputat contra Melancthonem & alios, neque formaliter nos iustificat, nisi forte sicut spes, & quouis alia virtus dici potest nos iustificare, quia facit habiles, & potentes ad operandum iusta. Christiana verò iustitia non hoc modo duntaxat debet iustificare, sed & formaliter constituendo gratos, & amicos Deo, & condonando peccata, & nouos nos homines constituendo. In illis autem verbis: Eam, cum primam solam, pro illa quam Adam sua inobedientia sibi, & nobis perdidit, non est sanctè diffinitum Adam habuisse gratiam ante lapsum. Possunt haec ad iustitiam originalem referri. Vbi enim abundauit delictum, superabundauit & gratia. Et à diuina in nos beneuolentia, & benignitate alienum non est, vt pro minori dono Adam deperdito maius aliquod nobis meritis sui filii largiatur. Videtur verò his verbis diffinitum esse, aliquod, vel aliqua dona fuisse in Adam, quae eum iustum facerent ante quam sua inobedientia nobis & sibi ea perdidisset. Et quidem opinio afferentium Adam creatum in gratia, vel certè habuisse gratiam ante lapsum, videtur his verbis magis consona, & aliis, quibus sessione quinta, canone primo & secundo, tradidit hoc concilium, Adā in sanctitate, & iustitia creatum, & eam sibi & nobis perdidisse. Quam sententiam constanter tradidit Ciril. lib. 1. in Io. c. 15. & lib. 2. c. 3. & in fine lib. 9. Et Augustinus saepe eandem sententiam inuit praesertim lib. de correptione & gratia. ca. 10. & 11. Quod si Adam ante lapsum non habuisset gratiam gratam facientem profectè, & sua posteritate, nunquā natura nostra habuisset in eo ius regni caelorum, & ex consequenti neque Adam sua in obedientia illud pro se & nobis perdidisset, neque propter peccatum Adā excluderentur à regno caelorum paruuli, qui moriuntur in peccato originali, neque in eis esset pena magis illa exclusio, quam in illis qui decederent in puris naturalibus. Quae quidem videntur repugnare Paulo dicenti: Iudicium quidem ex vno in condemnationem. Et mox, Per vnus delictum in omnes homines in condemnationem. Condemnatio enim potissimum significat, & praesertim expulsionem à regno. Verum haec sufficere possunt ad expositionem aliquam sententiae patrum, & confirmationem eorum, quae obiter ab eis sunt tradita, redēamus vnde digressi sumus, ac fin

Fides nō est christiana nisi iustitia

Rom. 5.

Adam habuit gratiam ante lapsum.

Ciril. Aug.

gulas quasq; nostrae iustificationis causas seorsum & sigillatim exponam, & quae in eis precipua sunt dubia & difficilia, pro exiguitate nostra enodemus.

Solum Deum esse causam efficientem principalem nostrae iustificationis.
Cap. IIII.

VT à certioribus, & minus dubiis, & à potissima causa nostrae iustificationis, quae sunt ipsius causae, exponere incipiamus, illud nobis in primis persuadeamus par est, Deum solum esse causam efficientem principalem nostrae iustificationis, eique vnicam ex asseribendam. Ipse enim prima est, & precipua omnium causarum, ipse primum omnium actionum principium, ipse fontalis causa, & origo primaria totius boni: ei innititur quaecunque sunt causae in vniuerso, ab eo omnes illae pendet in esse, & in operatione sua, neque subsistere aliqua earum posset, neque aliquam vim aut efficientiam habere nisi ipse eas omnes manu teneret, & virtutis suae & potentiae quodammodo participes faceret. Maximeque hoc verum est de causis quae benignitate ipsius atolluntur, & exaltantur ad opera supernaturalia, & vires naturae excedentia, quale est nostra iustificatio. Quamobrem sacrae literae disertè & aperte Deo illa tributur, & vindicatur: Quos vocauit, inquit, Paulus de Deo, hos & iustificauit. Et rursus, Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat. Et Psalmista dicit: Gratiam & gloriam dabit dominus. Et Iob, Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es? Et per Isaiam ait: Non est absq; me saluator. Et per Oseam, Saluator non est praeter me. Et his oraculis edocti, & fidei videntur, qui referente Matthaeo dixere, Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Et ne quisquam putaret vel Christo, vel alicui alii conuenire hoc nomen nisi ratione diuinitatis, aut benigna ipsius communicatione, vt plurimum video adiungi in scripturis nomini saluatoris nomen Dei. Iob dicit: In carne mea videbo saluatorem meum. Dauid, Ipse Deus meus, & saluator meus. Ecclesiasticus: Collaudabo Deum saluatorem meum. Isaias, Ecce Deus saluator meus. Micheas, Expectabo Deum saluatorem meum. Paulus: Apparuit gratia Dei, & saluatoris nostri. Et iterum, Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri Dei. Et alibi: Paulus Apostolus Iesu Christi secundum impe-

Solus de causa est principalis iustificationi.

Rom. 8 f
Psal. 83.
Iob. 14.
Esa. 43.
Osee. 13.
Mat. 9.

Cur adiu gatur nomi saluatoris nom de dei

Iob. 19.
Psal. 61.
Ecl. 51.
Esa. 12.
Mich. 7.
Tit. 2.
2 Tim. 1.

rium Dei saluatoris nostri. Et rursus, Hoc est bonum, & acceptum coram saluatore nostro Deo. Et praeter scripturas manifesta est ratio quae possit conuincere Deum solum esse precipuum autorem iustificationis nostrae. Quis enim alius ab ipso offensam in eum commissam condonare queat? Quis peccatores ab eo auersos in ipsius gratiam reducere, & eos illi valeat praeter ipsum reconciliare? Quis nisi ipse, vel ex ipsius gratia renouare possit interiore hominem, ea praesertim renouatione, quae est per illapsum specialem totius trinitatis, & viuificam coniunctionem cum Christo, & donorum diuini ordinis communicationem? Quis nisi dono & ope ipsius, & à reatu poenae aeternae absoluere, & à seruitute peccati liberare, & captiuitate daemonis, cui non est potestas, quae comparatur super terram, eripere? Denique quis adoptet in filium Dei, & confortes faciat diuinae naturae, & heredes vitae aeternae constituat nisi Deus ipse? Excedunt profecto ista vires omnium creaturarum naturales, neque satis intelligeret quantum & quam eximium opus sit iustificatio, qui eius aliam causam efficientem principalem, quam Deum ipsum sibi persuaderet. Si nemo potest nisi rex, vel ipsius autoritate & gratia fungentes regis condonare offensam, aut inimicos ipsius ei reconciliare, aut adoptare ei aliquos in filios, & haeredes ipsius regni constituere, quanto minus est hoc credendum de remissione offenderum Dei, de reconciliatione cum ipso, de reditu in gratiam ipsius, de adoptione in filium Dei, denique de iure & haereditate regni caelorum? Ita quidem hoc apertum est, & ex scripturis, & ex lumine ipso naturali, vt quantumcumque in rebus per sepe manifestis delirauerint, qui fidei filium & ductum secuti non sunt, tamen Deum esse causam praecipuam nostrae iustificationis omnes, quibus illa innotuit, constantissimè, & vno omnino ore semper assuecuerunt.

Solum Deum causam esse finalem vltimam nostrae iustificationis.
Cap. V.

Nequè minus certum est Deum solum esse causam finalem vltimam nostrae iustificationis. Habet omnia quae à Deo fiunt hanc praecellentem, & admirabilem naturam, vt commendare suum factorem considerent, & sicut ab illo fluunt, ita & in illum tendant, & illi suo modo appetat, ipsi iustificationem

Apo. 1.

glori & maiestate, & illust. are percipiunt: Ipse est alpha, & omega, hoc est, principium & finis omnium creaturarum: Et vt omnia per eum, ita & omnia sunt propter eum, & ipsius gloria seruunt, & quae inuisibilia sunt illius, visibilia & nobis nota faciunt. Eamque ob causam Ecclesiasticus dicit, Gloria domini plenum est opus eius. Omnia enim opera Dei, & sicut ait Psalmista, omnia ossa nostra dicunt: Domine quis similis tibi? Nec solum ex ordine quodam naturali rebus omnibus diuinitus indito Deus est omnium earum vltimatus finis, est etiam ex ipsa sui ipsius relatione, & ordinatione: omnia siquidem propter seipsum, teste Ecclesiastico operatus est dominus. Et Dionysius dicit, omnia in se Deum conuertere, vt pote omnium causam. Atque hoc Deus facit, non quia bonorum nostrorum, aut vltius glorificationis nostrae indigeat (nihil ei addi potest, neque minui, nihil accrescere, aut decrescere) sed hoc facit, vt creaturas suas nobilitet: magna quippe gloria earum est, vt & ex natura sua, & ex voluntate, & relatione diuina in Deum, & in ipsius gloriam ordinentur. Peculiariter vero ipsum, & ipsius gloriam finem esse nostrae iustificationis possumus probare: praedestinavit enim electos, sicut Paulus asserit, in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, vel sicut apertius Graece legimus εἰς τὸν, hoc est, in seipsum. Quod & statim Paulus exposuit subdens, In laudem gloriae gratiae suae, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo. Et paulo post: In quo etiam nos sorte vocati sumus, praedestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suae, vt simus in laudem gloriae eius nos, qui ante speramus in Christo.

Rom. i.
Ecl. 42.
Psal. 113.
Ecl. 1.
Dio. 4. de diu. no.

Ephe. 1.

Christum multipliciter esse praecipuam secundum Deum causam nostrae iustificationis.
Cap. VI.

Quanquam autem solus Deus principalis causa est, & primaria nostrae iustificationis, cum nihil suis creaturis inuideat, sed omnia quorum eas conueniat esse participes, benignissimè illis comunicet, quo & in hoc opera manuum suarum nobilitaret, & supra se attolleret, & amabiliora nobis faceret, voluit nonnullas creaturas, & ei ad hoc clarissimum opus nostrae iustificationis suo quodammodo cooperari. Et in primis in hoc elegit, & hac gratia, & prerogatiua honorauit humanitatem Christi, voluitque eam esse, sicut

Damasceus dicit, organum quoddam coniunctum diuinitatis ad opus nostrae redemptionis. Vnde & in scripturis nunc brachium domini, nunc dextera, nunc manus absolute nominatur. Neque vno tantummodo voluit Deus Christi humanitatem, vel Christum potius quatenus homo est, nostrae iustificationis causam esse; sed multipliciter, & diuersimodè: est enim, vt patres hoc capite diffinierunt, causa ipsius meritoria, & praeter hoc etiam causa ipsius efficiens, seu instrumentalis, preparatoria item, & ministerialis, ac tandem & exemplaris, & finalis. Et quod si fuerit preparatoria, & ministerialis nullam habet difficultatem: fuit namque sacerdos secundum ordinem Melchisedech, & nonnullos peccatores sua autoritate, & ministerio absoluit multo efficacius, & praecellentius, quam alii sacerdotes: & verba illius, & opera, & passionis, ac denique tota ipsius vita; eximia quaedam, & praecellens fuit preparatio nostri ad gratiam iustificationis. Quemadmodum vero alius etiam quatuor modis causa ipsius fuerit, non est omnibus satis perspicuum, neque desunt aliqua in ipsis dubia quae explicatione & enodatione indigeant, & propterea de ipsis sigillatim suo ordine deinceps agemus.

Christum fuisse causam meritoriam nostrae iustificationis.
Cap. VII.

Quod primò de Christo statuerunt patres in hoc capitulo est, nimirum ipsum esse causam meritoriam nostrae iustificationis. Et hoc quidem in consensu video esse apud omnes catholicos, neque scio ab aliquo haeretico vnquam negatum: causam vero, propter quam ita constanter id asseritur, non obscura est. Preioso ille sanguine suo pro nobis plenissimè patri caelesti satisfecit, & dum exactissimè mandata omnia ipsius in hac vita seruauit, ea omnia voluit nobis ad iustificationem nostram prodesse. Quo factum est, vt praecellentibus suis operibus, & perpetua totius vitae suae grandum dolorum, & laborum tolerantia, ac beneficentissima sua in nos voluntate, non solum pro nostris debitis cumulatissimè satisfecit, sed & nos Deo reconciliauerit, & iustificationem nostram meruerit. Intuitu quidem Christi reconciliauit nos sibi Deus, vt copiosè lib. 4. docuimus, non solum quia ob gratiam ipsius nos admisit in suam gratiam, sed quia verè ille hoc promeruit. Non enim propter Christum sumus in

Damas in orthod. sid.

Christus vt ho qui que mo. dis est ca. iustificationis. Heb. 7. c.

gratiam cœlestis patris admisi sicut intuitu fratrum aut amicorum nostrorum possunt aliquid in nostram gratiam esse admisi, tamen neque fratres, neque amici hoc sint promeriti, sed nostram reconciliationem iuste Christus suis meritis obtinuit, & fuit illa præcellentiæ ipsorum debita. Et cum patres asseruerūt, Christum causam esse meritoriam nostræ iustificationis, hoc voluerunt cunctis fidelibus constare, non utcumque intuitu Christi nos iustificari, sed propter merita ipsius. Vnde & c. 3. eos asseruerunt duntaxat iustificari, quibus merita Christi comunicantur. Et nisi hoc modo nos Deus iustificaret propter Christum, nō diceret scriptura, ut supra quam plurimis testimonio ostendimus, Christum nos iustificasse, & sanctificasse. Nam utique neque amicus meus posset dici fecisse, quicquid ego intuitu quidem ipsius, sed præter eius meritum fecissem. Porro cum dicimus, Christum non tantum satisfecisse pro nostris peccatis, sed & nostram iustificationem meruisse, satis insinuat potuisse patri cœlesti exolui quicquid debebamus, quin ab eo iustificaremur: potest quippe Deus de potentia sua absoluta sicut & quilibet nostrum remittere offensas in se parratas, neque tamen offendentem ad amicitiam, & perpetuam familiaritatem admittere: ne tamen vnum absque altero fieret, Christus singularibus suis meritis impetrauit. Ideo verò peculiariter profitemur eum meruisse iustificationem nostram, quia suis præcellentibus operibus, & feruentissimis orationibus tria impetrauit, & parvulis, & adultis necessaria ad eorum iustificationem. Meruit siquidem primò ipsam iustificationem, qua & in gratiam redimus cum Deo, & peccata nobis remittuntur, & Spiritu renouamur, & in filios Dei, & hæredes vitæ æternæ adoptamur. Meruit secundo duo ipsam iustificationem antecedentia: nam & sacramentis impetrauit virtutem iustificandi, & opera quæ requiruntur ad iustificationem adultorum sufficientiam in eam fecit. Et meritis ipsius sit tertid, ut adulti habeant auxilia necessaria ad ea opera, & ut baptizent, vel baptizari faciant infantes. Et quod hæc omnia propter Christum sicut lib. 4. satis monstrauimus. Nisi autem ob merita Christi hæc nobis contingerent, & eiusmodi sufficientiam, quam expressimus, haberent, non omnino iustificari diceremur ex meritis Christi, sed tantum ex lege, & gratia Dei, qui pro sua immensa misericordia hæc nobis remedia salutis gratis statuerit, cum nos nihil tale potuissemus viribus, aut meritis nostris acqui-

rere. Sed cum extra controuersiam sit, Christum satisfecisse pro nobis, & nostram iustificationem meruisse, non est tamen apud omnes citra ambiguitatem receptum, an ex cōdigno & de iustitia satisfecerit pro nobis, & nostram iustificationem meruerit, quare ad id explicandum progrediemur.

Quod Christus ex condigno satisfecerit pro nobis, & nostram iustificationem meruerit.
Cap. VIII.

Dubitent verò de hoc qui volent, mihi certè indubitarum est, eritque semper, quod docent in 3. sententiarum communiter scholastici doctores contra Durandum, satisfecisse Christum pro nobis ad condignum, & meruisse iustificationem nostram ex cōdigno, & ex rigore iustitiæ: dedit enim plus quam debebamus pro peccatis nostris, quia melior fuit vita ipsius, & maius multò bonum, quam mala fuerunt peccata nostra, nam vita ipsius vita Dei erat, & hominis infinite grati Deo. Et petiuit ille iustificationem nostram, & omnia ad eum necessaria, dum reuerentissimè, & feruentissimè postulauit remissionem peccatorum nostrorum, sanctificationemque, & consolationem, & beatitudinem nostram, & ut vnum essemus per amorem cum ipso, & cum patre cœlesti. Et dignissimè ipse erat qui à patre exaudiretur, quia innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, excelior cœlis, & vnicè ab eo dilectus. Dignissima etiam erant his præmiis obsequia, quæ ipse patri, p. eis impetrandis exhibuit. Vnde & Paulus exaudiri eum dicit pro sua pietate, & reuerentia, cum in diebus carnis suæ preces, & supplicationes pro nobis patri offerret, & autorem eum appellat salutis nostræ, & sanctificare nos asserit, & per passionem consummatum, constanter affirmat factum esse obtemperatibus sibi causam salutis æternæ, & per proprium sanguinem æternam redemptionem inuenisse, atque vna sui corporis oblatione consummasse in sempiternum sanctificatos, per velamèque carnis suæ iniitasse nobis viam nouam, & videntem in ipsum cœlum, in quod præcurator pro nobis introiit. Et Isaias hoc futurum esse præmium meritorum mortis, orationis, & laborum ipsius olim prædixerat his verbis: Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longeuum, & voluntas domini in manu eius dirigitur: pro eo quod laborauit anima eius, videbit, & saturabitur. In scientia sua iustificabit ipse iustus seruos meos mul-

Christus meruit ex iustitia iustificationem & satisfecit pro nobis ad cōdignum. Arg. 1. 10a. 17. c.

Heb. 7.

Heb. 12.

ros, & iniquitates eorum ipse portabit. Ideo dispartiam ei plurimos, & fortium diuider spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est. Et ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogauit. Equidem aut nullus potest satisfacere pro culpa alterius ex condigno, vel quippiam mereri apud alium de condigno, aut Christus sua morte satisfecit pro nobis, & iustificationem nostram meruit de condigno. Nullum enim obsequium tam iuste potest mereri aliquod præmium, quàm iuste merebatur mors illius nostram iustificationem: & nulla potest satisfactio magis condigna esse, & æquiualens alicui debito, quam passio Christi fuit æquiualens omnibus debitis nostris, quippe vita illius multò maioris virtutis, & valoris, & maiori præmio digna fuit, quàm fuerit liberatio à pœnis, quas debebam pro peccatis, & quàm sit nostra omnium iustificatio. Et magis placuit Deo oblatio quæ se Christus ei obtulit in cruce, quàm displicerant peccata nostra: nam seipsum Deus obtulit pro nobis. Per incarnationem enim inuenta est via, qua homo posset offerre filium ipsum Dei patri cœlesti. Hac autem oblatione quid esse, aut dici, aut cogitari potest vel maius, vel augustius, vel ipsi patri cœlesti charius, aut magis acceptius? Profectò propter hoc psal mista copiosam dicit fuisse apud Deum nostram redemptionem. Quod si tantum ex cōgruo meruisset Christus nostram iustificationem, & satisfecisset pro nobis, non sanè copiosa illa fuisset, sed pauper & imperfecta, atque in multis diminuta. Et quid necesse fuit Dei filium incarnari, & pro nobis pati, si neque ipse pro nobis satisfecit ad condignum? An non fuisset satis ad satisfactionem, & redemptionem nostram ex congruo pura creatura? Possent etiam hæc confirmari omnibus argumentis, quibus in nostro opusculo de iustificatione probauimus, iustus mereri gloriam ex condigno: dignior enim fuit Christus, & digniora multò ipsius opera omnibus præmiis quæ nobis meruit, quàm iusti sint digni gloria. Et ita ea Deus erat Christo pollicitus, & ex lege factam ei debebantur, neque poterant negari, ac gloria debetur iustus ex promissione diuina, & multò magis. Sed & Paulus à nobis stat, cum ait: Sicut per vnus delictum in omnes homines in cōdemnationem, ita & per vnus iustitiam, nempe Christi, in omnes homines in iustificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam vnus hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per vnus obedi-

iusti constituatur multi. Si peccatum Adæ, ut in confessio est apud omnes catholicos, ex iustitia fecit omnes suos posteros peccatores, & condemnationis perpetuæ reos, obtinuerit nobis iustitia & obediencia Christi, ex iustitia, & ex condigno nostram iustificationem: alioquin nulla similitudo, neque proportio fuisset inter delictum Adæ & iustitiam Christi, & in commodè illa inter se Paulus cōtulisset. Sed apertius & validius est, quod statim ab eodem subnectitur: sed non sicut delictum, ita & donum. Si enim vnus delictum multi mortui sunt, multò magis gratia Dei, & donum in gratia vnus hominis Iesu Christi in plures abundauit. Et nō sicut per vnum peccatum, ita & donum. Nam iudicium quidem ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Si enim vnus delictum mors regnavit per vnum, multò magis abundantiam gratiæ, donationis, & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Et paulò post: Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia, ut sicut regnavit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam per Iesum Christum dominum nostrum. Quid his potest charius, aut efficacius pro nobis requiri? Discretè nimirum his verbis asseritur potentior multò fuisse iustitia Christi ad iustificandum, quàm peccatum Adæ ad condemnandum, & plenius Christus satisfecisse pro nobis quàm nos rei eramus, & obnoxii per peccatum Adæ. Non enim aliàs abundasset gratia supra delictum ipsius Adæ, neque ad plures, neque ad plurimum delictorum remissionem se gratia Christi extendisset, neque magis ad vitam, & regnum Christi perduceret, quàm delictum Adæ ad mortem, & condemnationem. Si ergo Adæ ex iniustitia subiecit nos morti & peccato, & Christus multò magis ex iustitia nos iustificauit: & si pleniorum ille exhibuit pro nobis satisfactionem, quàm nostra exigebant delicta, non tantum ad condignum, sed & supra condignum pro nobis ille satisfecit.

Satisit argumentis contra satisfactionem & meritum Christi ex condigno.
Cap. IX.

Quoniam tamen nō infirmis, neque propter sus continentis argumentis conuenitur quidam suadere, Christum nō iustificasse pro delictis nostris ad condignum, H 5 neq;

Lib. 4.

Tria nobis Christi meruit spectantia ad iustificationem.

Arg. 2.

Arg. 3. Psal. 129.

Arg. 4.

Arg. 5. q. 5.

Arg. 6.

Rom. 5.

neque proprie ex condigno iustificationem nostram meruisse, commodum erit ea prius diluere, quam ad ulteriora procedamus. Ac primo quidem sic prole argumentatur Durandus. Non potuit Christus vt homo reddere æquiualens beneficiis sibi à Deo collatis: Deo enim parentibus, & magistris æquiualens reddi non potest secundum Philosophum. Et beneficia diuina ipsa gratiarum actione, & relatione crescunt, & maiora sunt, quia ab eo accipiuntur, vt ei gratias agamus, & pro virili nostra referamus: satisfactio autem ad condignum est redditio æquiualentis aliis indebiti. Qui non potest reddere æquiualens iis quæ accepit, multò minus poterit ad condignum satisfacere pro aliis: nam satisfactio ad condignum, redditio est æquiualentis, aliis indebiti. Quid etiã potuit Christus offerre patri cœlesti pro nobis, quod non esset summo iure ipsius, quodq; non ei arctissimè deberet? Dominus omnium est pater cœlestis, & Christus vt homo seipsum, vitamque suam strictissimè ei debebat, tantoque strictius, quantum maiora multò, & plura beneficia à Deo acceperat quam reliqui omnes. Multa verò inter sunt inter satisfactionem pro culpa, & satisfactionem pro beneficiis acceptis, seu gratiarum actionem, vel relationem. Et hoc ante nos prudenter admonuerunt sanctus Thome in 3. d. 20. q. 1. ar. 2. & Capreolus ibidem. Satisfacere quidè posset regi pro Petro Andreas, quanuis nequeat ei reddere gratias pares beneficiis acceptis: quoniam potest multò minus esse Petri debitum, quam sint beneficia, quæ Andreas acceperit à rege: atque eadem ratione, quia multò minora erant, quæ nos Deo pro peccatis nostris debebamus, quam quæ Christus in sua humanitate à Deo accepit, quanuis reddere ille non potuerit paria beneficiis à se acceptis, potuerit quidem pro nobis etiam ad æqualitatem satisfacere. Ad hæc. Satisfactio pro culpa, ipsa redditione vel perpeñsione eius quod debetur, resoluitur, verum debitum gratias agendi, vel referendi Deo pro beneficiis acceptis, ipsa gratiarum actione, & relatione excrescit, quia ipsa gratiarum actio, seu relatio, beneficium nouum est. Deinde. Potest esse creatura quæ nihil debeat pro culpa, non autem quæ nihil Deo debeat pro beneficiis ab eo acceptis: quantum enim innocentior, præcellentior, aut maioribus Deo donis insignita, tantò ei plus obligata est, & deuincta. Itaque quanuis Christus neque agere potuerit patri suo, neque referre pares gratias beneficiis à se acceptis, neque nos qui-

1. Argu. Dur.

Respo. 1. Latè discrimè inter satisfactionem pro culpa & pro beneficiis.

dem possimus satisfacere beneficiis nobis collatis, poterat tamen & ipse, & nos possimus ipsius satisfactioni innixi pro nostris delictis Deo satisfacere ad condignum. Neque vt Christus satisfecisse censetur ad condignum pro nobis, opus est, vt nos perduxerit ad statum, in quo nihil deberemus Deo, sed satis est, vt reparauerit nos ad æqualem statum ei, à quo excideramus. Et tantò melius, & copiosius pro nobis satisfecerit, quanto nos plurimum beneficiorum debitores constituerit. Et ad condignam pro nostris delictis satisfactionem nihil opus erat, vt offerret Christus deo, quæ non erant ipsius: Desideri enim hoc non poterat, nam absolutè ille, & plenissimum habet rerum omnium dominium: sufficiebat autem, vt toleraret mortem, quam non debebat pro suis peccatis, & vt vitam illis laboribus, & doloribus afflictam, quorum ipse minime erat debitor, offerret patri pro nobis, quatenus quæ erant ipsius per vniuersale omnium dominium, essent etiã ipsius per voluntariam oblationem factam ei pro nostris peccatis. Possessem etiam adiciere, vt plenius huic argumento satisfaciamus, & præcellentia satisfactionis Christi magis innoscescat, nõ solum ad condignum satisfecisse pro nostris peccatis Christum dum se obrulit, vitamque suam patri in cruce, sed & æquiualens reddidisse beneficiis omnibus, & sibi, & nobis à Deo collatis. Fuit etenim oblatio sua in cruce infinitæ sufficientiæ, non solum ad satisfaciendum pro peccatis, sed etiam ad gratias agendum, & referendum deo pro se, & pro nobis. Quod nanque tunc obtulit deo, infiniti valoris fuit. Obrulit quippe se ipsum, vitamque suam, & quicquid ipse erat, & quicquid in ipso erat, quod offerri posset à Christo secundum humanitatem suam. Et vbi non nisi vitam humanam obtulisset quia illa erat vita dei, & vita hominis infinitè quodammodo à deo dilecti, infiniti pretii, & valoris erat. Et quod Aristoteles dicit, deo, parentibus, & magistris reddi non posse æquiualens, intelligendum est de personis finitatis. Non enim meruit ille agnoscere aliquam personam humanam posse esse, quæ valeret & deo tantum reddere, quantum ab ipso acceperat, quæque in ipsa relatione gratia, vel nullum beneficium acciperet, vel certè ipsa relatione etiam pro ipso, & pro aliis omnibus plenissimè satisfaceret. Secundo potest aliquis contèdere, Christum non satisfecisse pro nobis patri suo ad condignum, quia non tenebatur pater cœlestis acceptare satisfactionem sui

Respon. 2.

Respon. 3.

Obiect. 1.

Respo. 5. satisfactio condigna.

Obiect. 3.

sui filii pro nobis, imò poterat eam non acceptare: nihil enim ad extra necessariò amat, seu acceptat, sed omnia contingenter iuxta beneplacitum voluntatis suæ. Sed hoc argumentum infirmo nititur fundamento. Non requiritur ad satisfactionem condignam pro aliquo debito, vel offensa, vt eam teneatur acceptare illi eam exhibetur, sed satis profusus est, si illa æqualis sit debito, & maiorem satisfactionem iure exigere nõ possit is, cui ea debetur. Si Petrus debeat centum aureos ducales Ioanni, & Petrus eos ei reddat, satisfaciet profecto ipsi ad condignum, siue Ioannes eam teneatur, aut velit satisfactionem acceptare, siue non: sufficit enim Petrum reddere, quantum debet, & Ioannem non posse plus ab eo exigere. Atque ideo Christus dum exhibuit patri cœlesti vitam suam pro nobis, tantum, imò certè plus ei reddiderit, quam nõ debebamus, satisfecerit nimirum pro nobis ad condignum. Et impertinens omnino est, neque ad propositum nostrum quicquam refert, an obligatus fuerit pater cœlestis satisfactionem ipsius acceptare, & an potuerit illam non acceptare, nec ne. Quicquid circa hæc dicatur, stabit firmum, & immobile, Christum satisfecisse pro nobis ad condignum, hoc est, ad iustum, & ad æqualitatem, ita vt iure à nobis nihil valeat amplius exigi. Sed dices. Non potuit Christus pro nobis satisfacere, nisi supposita aliqua liberalitate, & beneficentia diuina, nempe quòd humanitas ipsius Deo esset grata: requiritur enim, vt quis ad condignum satisfaciat Deo, vt sit acceptus ei secundum eam naturam, secundum quam debet satisfacere. Et siue humanitas Christi fuerit grata per gratiam gratum facientem, siue etiam absque illa, potuerit ei esse grata propter vnionem hypostaticam ad verbum, eguit illa absque dubio gratia aliqua, & benignitate diuina, vt esset ei grata: nam Deus nullam creaturam necessariò amat, & non poterat nisi ex benignitate diuina fieri, vt vel infunderetur ei gratia, vel vniretur ea hypostaticè verbo, vt à Deo amaretur. Cum igitur nemini satisfieri possit ad condignum pro eis, quæ ipsi quomodocunque debentur, nisi possit ei satisfieri etiam seclusa omni liberalitate ipsius, neque potuerit Christus patri ad condignum satisfacere, quandoquidem satisfacere ei non potuit, nisi supposita liberalitate ipsius: & aliis etiã creatura pura potuisset patri satisfacere pro nobis ad condignum, potuisset siquidem satisfacere vbi gratiam ei Deus dedisset summam, & legem benignè sanxisset, secundum quã ipsius

mors esset pro redemptione humani generis accepta sibi ad idem præmium, ad quod fuit acceptata mors Christi, non minuit tamen de condignitate satisfactionis liberalitas, quæ nihil minuit de debito, sed eum qui debet, potenter facit ad exolendum totum debitum. Verè gener Petri satisfacere dicitur ad condignum Petro, si ei soluar mille scuta quæ ei debebat, tamen si eos non habuisset, nisi benignè Petrus tradidisset in uxorem suam filii, & pro dote ei assignasset bis mille, vnde ille potuisset resoluerè debitum mille scutorum. Quare, licet homo non potuerit Deo reddere quantum ei debebat pro peccatis, nisi Deus suum filium benignissimè nobis dedisset, & naturæ nostræ coniunxisset, non inde consequitur, vt non ei potuerit ad condignum satisfacere: ea enim gratia diuina supposita, homo potuit etiam amplius reddere, quàm deberet, ac verè reddidit. Deinde. Esto magna gratia fuerit facta humanitati Christi per hoc quòd Deus eam summè amauerit, & sibi vnitate suppositi ei vniret, tamen filio Dei, qui verius, & magis proprie pro nobis satisfecit, quam sua humanitas, sicut nulla gratia facta est per hoc quòd vnita ei fuerit nostra humanitas, ita nulla etiam gratia facta est per hoc, quòd eius humanitas Deo accepta fuerit: debebatur nanque hoc ipsi, & debetur, vt quæcunque natura ei fuerit coniuncta, eo ipso Deo sit grata. Potuit igitur Christus verè pro nobis satisfacere ad condignum absque vlla in se facta liberalitate. Et in hoc satisfactio illius eximie superauit omnem satisfactionem, quæ exhiberi potuisset à pura creatura supposita aliqua gratia, & largitate diuina. Tandem obiectur. Si Christi humanitas peccasset, non potuisset ad condignum pro se satisfacere: ergo neque nunc potuit pro nobis sic satisfacere. Verum confectio ista nihil valet. Potest iustus plus aliis prodesse, quàm peccator sibi. Et quanquam humanitas Christi quãdiu fuerit vnita verbo, peccare nullo modo potest, vt antiquiores & grauiores Theologi post Augustinum defendunt, si tamè extitisset in rerum natura antè quàm verbo vniretur, & ex infirmitate aliqua peccasset, qui potuit satisfacere, & verè satisfecit pro aliis ad condignum, potuisset vtique & id ipsum multò magis pro sua ipsius humanitate, si sibi eam dignatus fuisset coniungere. Nulla itaque causa relinquatur vt dubitare quispiam debeat, quin Christus satisfecerit pro nobis ad condignum, & iustificationem nostram meruerit ex condigno.

Respon. 2.

Respo. 2.

Obiect. 4.

Respo. 5.

De

De variis scholasticorum opinionibus circa iustificatorem Christi virtutem.

Cap. X.

Utrum extra controuersiam sit, Christum secundum suam humanitatem causam esse nostrae iustificationis, quia et plenissime satisfecit pro peccatis nostris, & iustissime illam meruit, disquiri tamen merito potest, an etiam secundum eandem humanitatem fuerit, & sit causa efficiens eiusdem iustificationis alia aliqua ratione, ita videlicet, ut etiam seculis suis eximiis meritis verè ei conueniret efficere nostram iustificationem. & cum patre ad eam effectiue concurrere. Quod quidem si verum sit, multis ille & magnis interuallis, & quod Graeci dicunt, & ἰσθὶα παροῶν, antecelluerit eos, qui causa sunt iustificationis aliorum, quia illam merentur ex congruo. Non enim tantum illos ipse vicerit, quia ex se & ex condigno ille meruit, quod illi tantum ex congruo & ex gratia ipsius, sed & in hoc superabit, quod cum patre caelesti effectiue operatus fuerit nostram iustificationem. Et quidem apud omnes certum est, humanitatem Christi neque fuisse, neque esse potuisse causam principalem efficientem nostrae iustificationis, imò nec respectu ipsius valuisse habere aliquam efficientiam, nisi ex dono & concessione Dei: idque supra diffusè monstrauimus cap. 4. Illud tamen ambiguum est inter doctores, an ex Dei concessione subleuata fuerit Christi humanitas, & supra suam naturam ad hoc exaltata, ut instrumentaliter saltem coëfficeret eum Deo nostram iustificationem. Qua de re duae sunt celebres opiniones inter doctores scholasticos, quidam humanitatem Christi, seu Christum ut hominem asserunt nullam efficientiam aliam habuisse respectu nostrae iustificationis, nisi quia illam meruit, & impetravit. Et hanc opinionem omnes illi iudicio nostro tuerentur, qui asserunt gratiam à solo Deo creati, neque ullam creaturam posse aliquo modo cocurrere cum Deo ad ipsius creationem: cuius opinionis aperte sunt Henricus Gadenus quod li. 5. q. 23. & doctor noster subtilis in. 2. d. 37. & in. 4. d. 1. q. 1. Alii verò magis confidentius aliquid cogitantes de humanitate, quam Deus sic dilexit, & exaltauit, ut eam sibi in unitatem suppositi vnuerit, dicunt eam fuisse causam instrumentalem nostrae iustificationis, & non tantum meritoriam. Et huius opinionis aperte sunt sanctus Tho. 1. 2. q. 112. ar. 1. & Cardinalis Caietanus, com. 3. part. q. 14. ar. 2. & alii viri doctissimi, sectatores doctorum galici. Variè tamen, & non vno dūtaxat modo

Duplex opinio de efficacia humanitatis Christi ad iustificandum. Henr. Sco.

Tho. Caie.

haec opinio à suis autoribus defenditur. Quidam sic eam tuentur, ut dicant humanitatem Christi non concurrere ad productionem gratiae gratū facientis, sed ideo dici eam cocurrere instrumentaliter ad iustificationem nostram, quoniam Deus hominibus, quos iustificat, infundit gratiam, quia Christus passus est pro illis. Alii verò, ut Caietanus vbi supra, verè, & proprie defendunt Christum secundum suam humanitatem instrumentaliter concurrere ad nostram iustificationem, & attingere ipsam productionem gratiae. Videamus quae opinionum istarum probabilior sit, & certa ab incertis & probabiliora à minus probabilibus distinguamus.

Christum secundum suam humanitatem esse & fuisse causam efficientem instrumentalem nostrae iustificationis, aut certe ministerialem.

Cap. XI.

Aliter primò quidem illud ab omnibus catholicis recipi video, & certum esse nihil ambigo, Christum secundum suam humanitatem potuisse iustificare quencumque hominem voluisset, & iustificasse paralyticum, Magdalenam, & latronem, eo modo saltem quo sacerdotes nouae legis absoluunt à peccatis penitentes, & verè ministerialiter iustificare possunt immediate per sacramenta. Fuit enim Christus sacerdos secundum ordinem Melchisedech, & pleniorè habuit, & multò augustiorè potestatem absoluendi à peccatis, quàm omnes sacerdotes nouae legis. Dedit nimirum ei pater caelestis singulari prerogatiua clauem Dauid, ut cui ipse aperiret, nemo posset claudere, & cui clauderet, nemo posset aperire. Et sacerdotes nouae legis ab eo participant suam potestatem, & quam illi habent limitatam potestatem, ipse ilimitatam, & in omni plenitudine habuit. Et haec est potestas excellentiae, quam comuniter docent Theologi in eo fuisse, ac ratione huius potestatis in multis exuperauit omnes sacerdotes nouae legis. Potuit ipse sine sacramentis, & cum sacramentis, sine dispositionibus debitis, & cum illis iustificare perfectè, & absolueret ab omni culpa, & ab omni poena quos voluisset, & ad quamcunque distantiam, sed sacerdotes gratiam conferre sine sacramentis non possunt, & per solum baptismum condonare valent totam poenam pro peccatis debitam. Neque frustra habuit Christus hanc tantam, & tam admirandam potestatem, vsus est & illa cum iustificauit sine vilo sacramente paralyticum, Magdalenam, & latronem suae comitum passionis, atque eos ab omni culpa & poena plenissime absoluit: & quod eis praestitit, potuit

Propos. 1.

Esai. 22. f. Apoc. 3. b

Potestas excellentiae Christi.

Cōcessio Christi aliquibus plenissimam indulgentiam.

potuit absque dubio, & quibuscuque voluisset praestare, neque impediri poterat vlla retrarum distantia: Omnia nuda sunt, & aperta oculis eius, etià secundum humanitatem, ad omnes se illius extendebat potestas, & omnia ei tradiderat caelestis pater in manus. Itaque si sacerdotes nouae legis sunt verè causa instrumentales gratiae, & eorum character potestas est, ex qua ipsi possunt iustificare, multò magis hoc habuerit Christus secundum suam humanitatem. Sed parū hoc est, si prerogatiuas spectes, quibus Deus sanctissimam suam humanitatem exornauit. Adiciam ergo his probabilius etiam esse, Christum, quatenus homo est, habuisse vim, & potestatem instrumentalem iustificandi omnes homines. Et hoc nobis ille ostendit, cum dixit paralytico cuidam: Cōfide fili, Remittuntur tibi peccata tua. Nam cū quidam de scribis Iudaeorum dixissent intra se, ut refert Mattheus, hic blasphemauit, videns Iesus cogitationes eorum dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris? Et ut ostenderet non se vsurpasse potestatem, quam nō habebat, sed potius illis verbis sanctū se fuisse autoritate sibi concessa, subiicit: Quid est facilius dicere, Dimitte tibi peccata tua, an dicere, surge, & ambula? Ut autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico: Surge, tolle lectulum tuum, & vade in domum tuam. Et ut testatissima esset haec potestas, & virtus Christi, confestim sicut refert Lucas, surgens ille coram omnibus tulit lectulum quo iacebat, & abiit in domum suam magnificans Deum. Si Christus ut homo nō habuisset potestatem remittendi peccata, & ex consequenti etiam iustificandi, nunquam dixisset: Ut autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, &c. neque ad confirmationem eius potestatis sanasset paralyticum. Indicabat enim illis verbis, & eo facto, eam potestatem se habere, etiam quatenus homo erat, neque blasphemare se, etiā si, ut illi intellexerant, secundum quod homo sibi eam vindicaret potestatem. Et quod hoc voluerit Christus illo tanto miraculo confirmare, satis nobis demonstrant verba quae subiicit Mattheus statim: Videntes autem turbæ, timuerunt, & glorificauerunt Deū, qui dedit potestatem talem hominibus. Deinde. Ipse dicit post resurrectionem suam apostolis suis datam sibi esse omnem potestatem in caelo, & in terra, ergo ab eo saltem tempore potestatem habuit iustificandi: non enim ut & glo. ordinaria bene admonet, haec de se dice-

Heb. 4. d.

Ioan. 13. a

Propo. 2.

Arg. 1. Mat. 9. a.

Luc. 5. c.

Mar. 9. a Arg. 2.

bat secundum diuinitatem, nam secundum eam nihil ei poterat nouum concedi. In illis autem verbis manifestè nouam aliquam gratiam sibi factā significabat. Item, habuit Christus potestatem ad faciendum miracula, & sicut docent celebres auctores, credebatur se illa ad omnes actiones miraculosas ordinabiles ad finem incarnationis, qui fuit instaurare omnia: atque ut haec potestas nota esset nobis ex potestate fecit ve. omnia, vel certè plurima miracula ex his quae patrauit, fuitque ipsius humanitas instrumentum, & sicut Damasce nus dicit, organum diuinitatis ad ea perficiendum. Vnde & Cyrillus, propter hoc dicit nō tantum verbo, & imperio eum fuisse vltim in exsuscitandis mortuis, sed etiam tactu sui corporis, ut vel sic ostenderet efficaciam propriam carnem ad praestandum remedia. Et si sancti homines, non tantum merito, & precibus faciunt miracula, sed peruntque etiam ex potestate, sicut Gregorius tradit in Dialogis, quanto magis hoc est credendum de Christo? Equidem illi non est datum spiritus ad menturam. Neque solum gratiam miraculorum, sed omnes alias gratias, omnia dona, omnes virtutes, quae beatis conuenire possunt, habuit ille cumulatissimè, & perfectissimè. Quod si ad alia inferiora, quaeque ad nostram iustificationem ordinabantur, tantam ille habuit, & tam efficacem potestatem, multò magis & ad ipsam iustificationem habuerit. Quare, & ipse Christus perinde ostendebat se hanc habere potestatem, sicut & potestatem ad alia miracula: neque minus admirabantur homines de illo quod dimitteret peccata, quam quod faceret alia miracula. Vnde & apud Lucam auit quidam de illo: Quis est hic, qui etiam peccata dimittit? Præterea, in Christo secundum humanitatem fuit gratia capitis, neque tantum, ut peculiaris persona habuit summam gratiam, sed etià ut caput totius eccle. Si ergo quia caput est nostrum secundum scientiam, illi minare nos potest, ac verè illuminat, & docet, cum similiter sit caput secundum gratiam, & edicare nobis poterit gratiam, & comuniam auge re, verè siquid Ioan. ait: De plenitudine eius nos omnes accepimus gratiam pro gratia, quoniam ab eo, sicut à capite desunt ad nos omnes riuuli, & incrementa gratiarum. Insuper. Sacramenta nouae legis sunt verè causa gratiae: continent namque, & efficiunt gratiam, sicut diffinitū est in concilio Florentino sub Fuggenio. 4. & in hoc concilio sessione. 5. & 7. Et hanc sententiam tuetur maxima & optima pars scholasticorum post August. Hugo. & Magistrum

Arg. 3. Tho. 3. p. q. 13. ar. 2. Caie. ibi. Dur. in. 3. dis. 14. q. 5. ar. 3.

Dam. 5. Orth. li. Cyr. 4. in Ioan. c. 15

Greg. 2. Dial. c. 30 Ioan. 3.

Luc. 7. 6. Arg. 4.

Ioan. 3. &

Arg. 5.

Cō. flor. Aug. Hug. 1. de sac. mag. 1. 4. d. 11.

gistrum sententiarum. Quod si sacramentis non deesse tanta, & tã eximia virtus, quomodo deesse credatur ei, qui etiam secundum quod homo vim regeneratiuã contulit aquis teste Beda: Ipse quidem omnia sacramenta secundum suam humanitatem instituit, & efficacia illa fecit ad gratiã. Ab eo, sicut a fonte quodam viuifico, vberrimo, & saluifero deriuatur & manat iugiter omnis virtus sacramentorum. Neque vlla est creaturarum, quã virtutem aliquã ad iustitiam habeat, quã non liceat in illo inuenire plenius, perfectius, & eminentius. Oratio fidei saluar infirmum in extrema vnctione, sicut testatur Iacobus, & caruerint hac virtute orationes Christi quã efficaciores multò, & potentiores sunt quã oratio totius eccl. quẽ omnem quã habet virtutem, ab eis sumit, & participat: Paulus dicit Timotheo: Noli negligere gratiam, quã in te est, quã data est tibi per impositionem manuum presbyteri, & credemus manus illas Christi sanctissimas inefficaces ad conferendum gratiam? Sacerdotes nouã legis verissimẽ habent potestatem remittendi peccata per sacramentum confessionis. Neque aliter possunt, nisi valde violẽter exponi testimonia euangelica, quã pro ista potestate sunt, vt postea docebimus. Et sanctus sanctorum, & gloria sacerdotum omnium, vnctus a patre supra omnes participes suos, sanctissimus, & omnino admirãdo oleo lætitie, expers fuerit huius potestatis? Exaltanda profecto est humanitas Christi, præsertim à nobis, quantum maximè potest. Omnia credenda sunt ei concessã à Deo, quã ornatiorem & illustriorem ipsam possunt facere. Maior illa est omni laude, & exaltatã supra omnia, & dilectã à Deo nouimus. Cũ igitur potestas ista vehemẽter illum ornẽt & illustret, & in ea absq; vilo incõmodo, vt statim videbimus, poni possit, nullatenus credere debemus tantũ ei & tam insignẽ ornamentũ à Deo negatum, qui ei alia, & maiora, & præstantiora benignissimè concessit. Atq; hæc nobis satis innotuit scriptura, cum Christũ autorem, & causam salutis nostrẽ, & sanctificatorẽ nostrũ appellant: nõ enim illis titulis ornarent eos, qui solum meritorie, vel satisfactorie obtineret saluem aliorum. Sed omnem tandem hanc lætẽ dirimere nobis videntur verba Cyrilli in epistola ad Nestoriũ, quã approbatã fuit à concilio Ephesino primo. Ibi enim apertè asseritur caro Christi viuificatrix esse, non quidem ex natura sua, sed ex vnione ipsius ad verbum. Sunt aut verba Concilii ista: Ad mysticas benedictiones acce-

dimus, & sanctificamur, participes sancti corporis, & pretiosi sanguinis Christi omnium redemptoris effecti, non vt comunem carnem percipientes, quod absit, neque vt viti sanctificati, & verbo coniuncti secundum dignitatem vnitatem, aut sicut diuinã possidentis habitationem, sed verè viuificatricem, & ipsius verbi propriam factã. Et in his quã statim addit, manifestè indicat viuificatricem se carnẽ christi appellasse, propter virtutem quã habebat ad iustificandum animas nostras. Vnde in. 4. lib. in Ioã. c. 12. scribit: Dedit pro vita omnium corpus suum dominus, & per illud rursum vitam nobis immittit. Et ibidem, & c. 14. & 15. ostendit hoc carni Christi conuenisse ex coniunctione admirabili ad verbũ Dei, quod in ipsa habitabat. Ac tandem. cap. 23. subdit: Simel cũ naturaliter dulces sit, ea dulcia facit, quib; immiscetur, nõne stultũ erit viuificã verbi naturã nõ dedisse homini, in quo habitat, viuificãdi virtutẽ? Et mox vni Christi humanitati hanc prerogatiuam asserit. Facitque hoc idẽ Aug. super illa verba Ioan: Super quem videris spiritum descendentem. Et quia Aug. proprium Christo fuisse dicit, vt baptizaret interius, magister. in. 4. d. 5. tradit, eum solum iustificasse interius, eamque potestatem potuisse quidem alijs communicare, sed vni tamen sibi seruasse.

Respondetur argumentis duobus contra iustificationem Christi virtutem.
Cap. XII.

Non satis est tamen hanc Christi prerogatiuã pro tenuitate nostra firmasse, nisi etiam ea argumenta enodemus, quã contra illam fieri possunt. Curabimus igitur hoc ipsum, & tanto accuratius, quanto eis enodatis probabiliorem videntam speramus nostram sententiam, vel hoc nomine, quod ea magis attesteretur laudi & gloriẽ Christi. Pri-

Arg. 1.

Lib. 6. c. 5
De conf.
di. 2. c. Spi-
ritus.
Amb. li. i.
de. 55.

vilibi

Aug. sup. visibiliter per ministrum. Aug. super Ioan.
Ioan. 1. Solus Deus est doctor, solus Deus baptizat
Hiero. & interius. Hierony. & Chry. ve. ba illa Christi
Chry. in ad paralyticum, R. emittit tibi peccata tua,
Math. 9. ad auctoritatem, & potestatem diuinã referunt,
Respon. & in illis Christũ aiunt ostendisse se Deũ & æqualẽ patri. Verũ ista dicunt sancti doctores, & vtriusque testamẽti scriptura, quoniã solus Deo est causa principalis iustificationis nostrã, neque humanitas Christi vel instrumentale habet vim ad eam perficiendum, nisi ex concessione diuinitatis, & vt organum ipsius coniunctũ. Sicut enim cũ dicimus, solum summum pontificem posse in aliquibus casibus dispensare, nõ excludimus his verbis eos, qui ex ipsius concessione hoc possunt, vt penitentiarum maior, & vicarius ipsius, & similes: ita qui dicunt, solum Deum posse iustificare, neque sacramenta, neq; sacerdotes Christi excludunt, & multò minus ipsius humanitatem. Et sicut dũ distinguunt sancti doctores, & nominatim Leo huius nominis primus, opera diuinitatis in Christo, ab operibus humanitatis, & diuinitati tribuit miracula, humanitati verò quã infirmitatẽ nostrã attestabantur, nõ negat humanitatem concurrisse ad ea opera ex virtute diuinitatis, sed duntaxat asserit, illa nõ potuisse fieri ab humanitate Christi ex propria virtute, quemadmodũ & alia. Ita Hierony. & Chrysolomus tribuentes diuinã potestati remissionem peccatorum paralytici, negant quidem eam fuisse factam ab humanitate Christi ex virtute propria, non autem virtute, & concessione diuinitatis. Et Hierony. quidem ita esse exponendum, manifestum est, quia etiam diuinitatis potentia ibi tribuit, quod videret Christus cogitationes scribarum. Quod tamen nullus ex catholicis, quod sciam, abrogauit Christi humanitati. Atque ista ratione verè putat Cyrillus potuisse Christũ dicere, Caro nõ prodest quicq; rametsi viuificatricem carnem suã paulò antè asseruerat, quia neque caro ipsius per se & ex natura sua viuificare poterat, Quid enim maius, aut natura deicitis habere? Secundò induci contra nos potest ipsa præcellẽtia gratia, qua iustificamur. Ordinis quippe est sup naturalis, & diuini, & participatio quẽdam diuinã naturã, & per eã deformes efficiuntur, Deo chari, Dei filii, heredes regni cælorum, & sicut dicit Petrus, diuinã confortes nature, ac proinde & supra omnem naturalem dignitatem creaturarum constituitur. Vnde fit, vt minima anima cum gratia pretiosior sit, & pulchrior in oculis Dei perfectissimo Sera-

Object. 2

phim, siquidem solam ipsius perfectionẽ naturalem spectemus. Itaque cũ tantopere præcellat gratia, qua iustificamur, neque effectus possit excedere suam causam, non videtur ea posse ab alio, quã à Deo communicari. Si solus ignis, vel aliquid eo superius potest aliqua in naturã ignis vertere, vel igneã naturã participes facere, quomodo alijs quã Deus possit aliquem naturã diuinã participem, & consortem facere, & vt sic dicamus, Desiccare? Accedit ad hæc, q; gratia, quemadmodum postea monstrabimus, qualitas est spiritalis, & humanitas Christi quid corporeum: spiritalia autẽ suo genere distant à corporeis, & ipsa expetant, neque possunt in eis eminenter contineri, sicut effectus in causa. Ad iustificationem etiam vel consequens est, vel preuius, vel certè necessarius Spiritus sanctus gratificus illapsus, qui creaturã potestati subesse non potest. Quamobrem non videtur quoquam modo posse conuenire humanitati Christi, vt ipsam gratiẽ productionem attingat: debet enim similitudo aut proportio aliqua esse inter causam & effectum, vel saltem effectus in causa eminenter contineri, neque exuperare illam. Et qui dat formam, sicut philosophi dicunt, dat consequentia ad formã, & qui potest in aliquem effectum, potest in omnia ad ipsum necessaria. Possuntq; ista omnia aliquantò magis explicari. Quia si Deus iustificaret iustos sine alicuius qualitatis infusione, & gratia non esset qualitas, sed duntaxat acceptatio passiva, qua quis charus esset, & acceptus Deo ad vitam æternam, humanitas Christi nullam haberet vim iustificãdi, neque habere posset, vt videtur: cõsequeretur nãq; gratia ex amore diuino, in quẽ nullam potest habere efficientiam creaturã. Cũ igitur nunc non minus sit iustificare aliquem, quã tunc esset, neque nunc poterit Christi humanitas quẽquã effectũ iustificare. Verũ hæc omnia duntaxat probant, nullam creaturam, præsertim corpoream posse esse causam principalem tanti, & tam præcellentis effectus, quãtus est iustificatio. Neque ostendunt, quin Deus, qui ignem inferni facit, verè agere in spiritum, & cruciare demones, & animas racionales, possit etiam pro sua benignitate, & singulari amore in creaturas eas supra se ipsas ad effectũ præcellentiorẽ, & amabiliorem extollere, & vt aliqua ex ipsis vt organo, & instrumento ad productionem gratiã, vt etiam sic constet magis quantum nos ille amet, & nostrã dignitati, & honorĩ per omnia velit consulere. Et quãuis nulla creatura

Respon.

ra possit esse causa amoris diuini, tamen bene potest esse aliqua causa acceptationis passiuę, quę ex illo consequitur. Sicut enim potest esse causa donorum consequentium ex amore diuino quatenus a nobis participatur, ita & potest esse causa acceptationis passiuę consequentia ex amore diuino, quatenus a nobis ille participatur, & ad nos terminatur. Et quę admodum quādo Ioannes meretur Petro iustificationem suam, ideo dicitur eam mereri, quia in causa est, vt Petrus gratus & acceptus sit Deo, nō quod amoris diuini Petri quatenus in Deo est, causa vlla sit, sed quia causa est ipsius quatenus ad Petri terminatur: ita si iustificemur per solam acceptationē passiuam, adhuc humanitas Christi instrumenta liter possit nos facere Deo gratos, & acceptos quia causa esse possit amoris diuini, quatenus ad nos terminatur.

De argumento alio difficili contra iustificandi virtutem in Christo assertam. Cap. XIII.

Obiect.

Th. 1. p. q. 45. ar. 7. Sco. in. 4. d. 1. q. 1.

Tertio contra eandem Christi iustificandi virtutem argumentari quis potest, quod nulla creatura potest creare, & gratia nō est producibilis, nisi per creationem. Et quod nulla creatura possit creare, quod quidē axioma fuit commune apud doctores antiquos, probatur. Omne instrumentum habet aliquā operationē propriā pręquā operationi participatę a principali agente, cui deseruit: quod aut creatur, producit ex nihilo, & nullo subiecto pręsupposito: quare circa illud non poterit instrumentum aliquod habere aliquā propriam operationem, & ex consequenti neque Deo deseruire ad creationē. Quod verō gratia non fit producibilis, nisi per creationem, vel hinc suaderi potest. Supernaturalis quippe est, & diuini prorsus ordinis, neque naturaliter produci potest, sed pręstantiorem aliquam & maiorem Dei concursum requirit quā accidentia, quę naturaliter producuntur in subiectis sibi proportionatis, neque educibilis est de potentia alicuius creature. Et quauis producat in subiecto, hoc non impedit quominus dicatur creari, alioquin neque anima rationalis crearetur, quę non producitur a Deo extra corpus, sed ab eo creando infunditur corpori, & infundēdo cteatur. Hoc argumentum frequens est in schola, & variè dissoluitur a doctoribus scholasticis. Quidam victi isto argumento dicunt humanitatem Christi esse causam instrumentalem iustificatio-

Resp. i.

nis nostrę, non quidem quia ipsa attingat eā, sed quia ista causalis est vera, Deus iustificat nos, quia Christus passus est. Sed ad veritatē istius causalis satis esset, Christum fuisse causam meritoriam nostrę iustificationis, & nisi aliquid amplius dicitur, hoc non satis est ad ostendendum eum fuisse causam efficiētē nostrę iustificationis: nam efficiens aliquid maius dicit, quā meritoria, vel satisfactoria. Alii dicunt, attingere quidem humanitatem Christi iustificationem nostram, quia causa est vt Deus gratiam infundat homini, sed nō attingere productionem gratię. Et exemplō docēt fieri posse, vt humanitas Christi sit causa iustificationis nostrę, licet non sit causa gratię, quia homo generat hominem, & connectit animam rationalem corpori, licet non producat animam quę a solo Deo creatur. Sed ego satis non assequor, quomodo aliquid possit aliqua duo inter se coniungere, nisi habeat super vtunque potestatem. Itaque si vere humanitas Christi attingit coniunctionem gratię cum homine, cum ipsa coniunctione producat gratia, imō & coniunctio ipsa sit ipsius productio, quia non producit nisi in subiecto, cur non & pari ratione dicatur attingere productionem gratię? Ideoque alii constantius, & consequentius dicunt, humanitatem Christi causam esse iustificationis nostrę, & gratię, quia iustificamur. Vt tamen euadant argumentum factum, aiunt, gratiam neque creari, neque fieri proprie, sed nos creari per illam, quia ex nihilo, & sine meritis nostris ex inimicis simi amici. Quod autem gratia non creetur, probant. Creari est proprie subsistentium, gratia autem non subsistit, sed accidens est inherens subiecto in quo est. Item, gratia pendet a subiecto in quo est, neque potest esse sine eo, & secundum plerisque auctores, anima rationalis est susceptiuum ipsius naturale, quod creatur verō, non pendet, nisi a suo efficiente pro momento suę creationis: si enim eo momento a subiecto penderet, educi videretur de potentia illius. Adde, quod cum tollitur ab aliquo gratia, non videtur ea admittari: Deus siquidem nihil admittit, sed diligit omnia, quę sunt. Cuius verō corruptio non est admittatio, neque productio est proprie creatio. Alienum verō a ratione est, vt nobiles sentiunt auctores, asserere, formam adeo pręcellentem non produci a Deo per creationem, eo saltem modo, quo creatio potest conuenire accidentibus. Quare simplicius, & liberius nos respondeamus cum

Impugnatio.

Resp. 2.

Impugnatio.

Resp. 3.

Th. 1. p. q. 45. ar. 7. 4. 1. 2. q. 110. arg. de he. 2. con. gent. c. 21. Cantic. 1. 1. q. 112.

Gratia secundum alios quos non creatur. Arg. 1. Arg. 2. Sco. 1. q. Prolo. & sui.

Argu. 3. Hēr. Gan. quo. 5. q. 23. Sco. in 2. dist. 37. Creatura, pot esse instrumentum Dei ad operationem. Mag. in. 5. d. 14.

cum nonnullis recentioribus scholasticis, creaturam posse esse per potentiam diuinā instrumentum creationis, & eam potestatem esse communicatam Christi humanitati. Quod quidem & ad id consequitur, quod probabile credit Magister sententiarum, dum humanitati Christi communicatę esse dicit omnipotentiam respectu aliorum a se. Quę & nobis sententia vel hoc nomine probabilior apparet, quę magis profectō exaltat humanā illā naturam, quam Christus beneficiētissima & omnino admirabili dispensatione pro salute omnium sibi vniuit. Quod si necessarium esset eam exercere aliquam propriam & pręuiam operationem, vt Deus ipsa vereretur ad productionem gratię, eū gratia producat in subiecto, possit quidem ex hac parte Deo deseruire ad productionem illius causando in nobis dispositiones ad eā requisitas, vt dolorem de peccatis, propositum seruandi mādāta, & similia, sed productio istarum dispositionum nō esset operatio naturalis humanitatis Christi, & ad hęc faciendum perinde opus esset eam a Deo supra naturam suam extolli, sicut & ad productionem gratię: & absq; illis poterat humanitas Christi iustificare, quos voluisset. Quare qui existimant necessariū eam habere aliquam naturalem operationem propriam pręuiam productioni gratię, vt ad eā efficiendam Deo vt instrumentum deseruiat, pręuiam hanc propriam humanitatis Christi operationē ad iustificationē nostrā, & ad alia miracula fuisse dicunt orationē, quę semper vel manifeste, vel occulte vtēbatur in omnibus actionibus miraculosis quas faciebat, aut certe voluntate qua volebat eas fieri. Ea nāq; oratione, vel voluntate deferēbatur, inquit imperiū diuinum ad creaturā, circa quā debet fieri miraculum, & cōtractu saltem virtuali iungebatur humanitas Christi illi creature vt posset Deo in miraculosa illa operatione deseruire, sicut & cū Deus vtitur aqua baptis mali velut instrumento ad productionē gratię in baptizato, aqua habet operationē propriā pręuiā productioni gratię. Prius. n. tāgere intelligitur baptizatū, quā Deus illa vtatur ad productionē gratię. Verū ego quo magis mastrumētū gisq; de hac recogito, quāuis humanitate christi crediderim nunquā Deū fuisse vsū ad operationē sine ratione aliquam miraculosā, quin precefferat ferit aliqua operatio propria ipsius, vt oratione vel voluntate, quia nunquā Deus ea vsus est, nisi vt instrumento voluntario & libero, tamē dubitare nō possū, quin poterit etiā illa vtī absq; vlla operatione propria ipsius. Non

Potuit Christi humanitas instrumentum esse dei in iustificatione sine ratione aliqua. Ratio. 1. Sco. in. 4. d. 1. q. 4.

sunt quidem omnibus actionibus omnia instrumenta idonea, sed alia his, alia illis magis congruunt, verum de ratione instrumenti nō est, vt verisimilē dicit doctor subtilis, quę sit actiuum, sed potest quodcuq; agens principale vt aliquo instrumento ad aliquam operationē, quin instrumentū ipsum habeat aliquā operationē propriā pręuiam operationi participatę a principali agente. Licet. n. quando faber lignarius terra scindit lignū, vt faciat sedē pręuium quidem sit terra scindi lignum ad faciendum sedem, magisq; terra sit propriū scindere lignū, quā facere sedem, tamen nō hoc quidem proprium est terra: vt scindat lignum, sed id habet a principali agente: & si aliquis ea vtatur duntaxat ad scindendum, nulla erit operatio propria ipsius, quę antecēdat scissionem ipsam ligni, quę est operatio participata a principali agente, & ad quā etiā terra ei seruit vt instrumentū. Deinde operationes proprię, & pręuię nō dant aliquā efficiētiam instrumentō respectu actionis supernaturalis ad quā Deus illo vtitur, & si quā darēt, Deus eā posset supplere: nā potest quicquid facit per causam secundā, perse solū etiā efficere. Neq; assequor profectō quā maiorē comoditatē oratio vel voluntas humanitatis Christi in ipsa efficiat, vt per eas aptior illa & cōmodior censetur ad deseruiendū Deo ad opera miraculosa. Vt mereretur quidem, & impetraret ea, poterat oratio illius, siue voluntas multū valere, ac fortassis erat necessaria, sed vt instrumentum illa esset quo Deus vtetur in eorum executione, cur credantur tales operationes necessariae? Et fictitia sanē videtur esse delatio illa imperij diuini, quę ponitur pręrequiri ad actionē miraculosā, in quā Deus sua humanitate vtitur vt instrumento. Contactus etiā per voluntatem, aut orationem metaphoricus est, neq; necessariū ad operationes reales, pręsertim ab omnipotente Deo exercendas.

Ar. 2.

Explicatur quedam dubia occurrentia circa virtutem iustificandi, quam Christi humanitati tribuimus. Cap. XIII.

Q Vari tamen hic potest & merito, an necessarius fuerit aliquis contactus realis; & physicus inter Christi humanitatem, & peccatores, vt Deus sua humanitate vtēretur tāquā instrumento ad eos iustificandum. In vtāquę partem posset

Dub. 1. Respons. 2. Propos. 2.

meo iudicio de hoc disputari. Sed sicut sol potest agere, vbi non est per se, sed per suum instrumentum, videlicet per lumen: ita procul dubio humanitas Christi potuit instrumenta liter iustificare eos, ad quos suis tantum actionibus realibus pertingeret, nempe eos qui illius vocem audirent. Vel hic contractus inter agens, & passum satis est ad quancunque actionem. Præter hæc tamen probabile crediderim, eam potuisse iustificare ad quancunque distantia eos, quibus cum, nec per se, nec per aliquam suam actionem realem iungebatur. Neque absurdum videri debet, si omnipotentissimus Deus vtatur aliqua creatura ad efficiendum aliquid, vbi non sit illa, neque per se, neque per suum effectum. Nobiles auctores defendunt posse hoc fieri per virtutem naturalem, idque tam in actionibus realibus quam in intentionalibus. Et cum media actio, qua humanitas Christi iungeretur Petro realiter non tribueret aliquam efficientiam ad producendum in eo gratiam, si illa posita deus ea potest vti vt instrumento ad iustificandum Petrum, cur non & idem valeat ea semota? Porro quemadmodum humanitas Christi Deo cooperata est ad resurrectionem eorum quos ille a mortuis suscitavit, cum tamen vox eius naturaliter peruenire non potuerit ad loca vbi detinebantur eorum animæ, & deo deservit ad obrebrandum solem in cruce, nulla naturali ipsius operatione prævia qua pertingeret ad eum obscurandum: ita neque opus profectò fuit, vt aliqua actio reali pertingeret ad omnes, quos voluisset iustificare. Quam verò sicut ad omnipotentem spectat posse quodcunque factibile, & ad quancunque distantiam producere, ita nimirum exitum illum adque adeò coniunctum diuinæ omnipotentia instrumentum verissimum est sic à deo supra suam naturam exaltatum, vt ad quancunque, & ad quancunque distantiam, & absque vlla operatione prævia possit deo deservire, neque illis coarctetur limitibus, aut regulis, quibus cætera creature. Sed nunquid habuit Christi humanitas potestatem vt edicere vellet ista virtute? Si ea potuit vti, cum voluit, non instrumenti tantum ratione habuisse videretur; sed etiã principalis agentis, neque tantum instrumentalis, sed & principalis causa fuisse iustificationis nostræ. Instrumenta non se ipsi vtuntur, cum volunt, sed principalia agentia eis vtuntur, cum placent. Ambiguum tamen non est, posse Christi humanitatem, & potuisse vti illa virtute sua pro voto & voluntate sua: nã & sacerdotes pro

libito possunt suo vti potestate sacerdotali quam habent. Neque agenti libero communicavit deus aliquam potestatem supernaturalem, quam non & ipse subiceret libertati, & si illa non potuisset vti Christus cum voluisset, neque propriè diceretur Christi humanitas habuisse virtutem iustificandi: ea enim propriè habere dicimus, quibus vti possumus, cum volumus. Et in potestate sibi data in alia miracula, hoc idem explicant euangelistæ, cum eum docent voluntate sua, & sponte illa fecisse. Quod nisi hac potestate humanitas Christi potuisset vti cum voluisset, in nullo quoad hoc excessisset illa cæteras creaturas: quippe deus illis pro voluntate sua semper vti potest ad nostram iustificationem. Quid autem est hæc virtus iustificandi, quã in Christo tam constantè defendimus? Non fuit profectò hæc virtus aliqua qualitas inherens, quæ Christi humanitatem idoneum fecerit organum diuinitatis ad nostram iustificationem. Nulla potest esse qualitas tantæ dignitatis, & virtutis, quæ natura sua faciat aliquam creaturam efficacem causam gratiæ, Deique solius proprium videretur natura sua aliquem iustificare, sicut & beatificare. Et si natura sua non id haberet illa qualitas efficere, frustra illa in eum finem poneretur: fuit igitur hæc virtus peculiaris quædam dei assistentia, lege vel promissione diuina firmata, qua sic diuinitas humanitati Christi assistit, & nunc quidè assistit, vt eo ipso quo velit deus ea vtatur ad cuiuscunque iustificationem. Et in hoc similis est hæc virtus virtuti, quam habent sacramenta respectu nostræ iustificationis, siquidem baptismalis aqua non dicitur ab Augustino habere virtutem abluendi cor, quia habeat aliquam qualitatem sibi inherentem, qua hoc possit, nulla talis potest esse, neque naturalis, neque supernaturalis, neque corporalis, neque spiritalis, neque successiva, neque permanens, vt egregiè probat doctor subtilis in 4. d. 1. q. 5. & sequitur eum Theologi recitiores ibidem: ideo verò dicitur efficax ad abluendum cor, quia vbi super illam dicuntur verba sacramentalia, diuina ei virtus ex lege communi sic assistit, vt illa vtatur ad abluendum cor. Quoniam autem deus dona sua cuique rei impartitur iuxta modum, suæ naturæ, humanitati Christi, quæ libera, & permanens est, virtutem istam sic perpetuò communicauit, vt ipsa ea pro voluntate sua semper vteretur cum vellet, sacramentis verò, quæ naturales res sunt, & excepta eucharistia, successivè hæc virtutem duntaxat largitur, cum nos eis vtur

Subiecta fuit potestas iustificationis libertati Christi.

Dub. 3. Responso. Prop. 1.

Virtus iustificationis non fuit qualitas inherens, sed assistentia dei specialis lege firmata.

Prop. 2. Aug.

Prop. 2. Potuit Christus vt homo iustificare quãtumbet distantes.

Dub. 2.

Respons.

mur: nunquam enim aliàs Deus per ipsa nos iustificat. Neque in sacerdotibus est aliqua talis virtus, ratione cuius Deus eis vtatur, vt organis immediatè deseruientibus nostræ iustificationi, sed ideo illi virtutem dicuntur habere, & auctoritatem ad soluendum, & remittendum peccata, quia auctoritatem habent, vt efficiant sacramenta, quibus Deus vtatur immediatè ad nostram iustificationem. Non est tamen vsquequaque certum, quando Deus vsus fuerit, & vtatur sua humanitate in iustificationem nostram: posset quidem ille, vt iam explicuimus, ea etiam in cælis existere vt ad omnium iustificationem, verum quemadmodum non in omnes actiones miraculosas vsus est, aut vtatur sua humanitate, tamen ei plenissimam potestatem in eas omnes concesserit, sed in eas duntaxat, quas scimus vel ex euangelio, vel ex fide dignis historiis per ipsius humanitatem effectas: ita quauis ipsius humanitas habuerit potestatem illuminatam iustificandi quos voluisset, non tamen respectu omnium ea usus est ille potestate, sed respectu eorum duntaxat, quibus per se remissis peccata nã respectu paralytici, Magdalene, latronis, ac forasalis etiã respectu Pauli. Et cum non nisi ex magna causa soluat Deus legem comunem agentium, & instrumentorum naturalium quæ nõ agunt, neque deseruient alicui actioni circa passum cui nõ sunt coniuncta, verisimile est nunc solè vti sua humanitate ad iustificationem eorum, qui iustificantur per sacramentum eucharistiæ, & per se immediatè nullos alios regulariter iustificare.

Non omnes iustificantur per Christi humanitatem efficietè iustificauit Christus per suam humanitatem, & iustificauit dignè recipientes eucharistiã.

De virtute quam habuerunt operationes & passionis Christi secundum opinionem. S. Thom. Cap. XV.

Superest tamen & circa hæc vnum aliud dubium seorsum ab aliis examinandum, an etiam operationes & passionis Christi causæ fuerint, & sint efficientes nostræ iustificationis. Et quidem apud sanct. Thom. & ipsius sectatores celebre est, & receptissimum, passionem, mortem, sepulturam, descensum ad inferos, resurrectionem, & ascensionem Christi ad cælos, & generaliter omnes ipsius actiones, & passiones, & quicquid circa corpus Christi vsque ad resurrectionem contigit, salutiferum nobis fuisse, & efficienter esse operatum nostram salutem. Et quoniam celebris est, & valde pia hæc opinio sancti Thomæ, placet eam antè quàm ulterius progrediamur declarare, & confirmare, atque vt melius possimus mentem ipsius colligere, ponam in primis ob oculos lectori multa loca, in quibus hanc vtetur opinionem. In tertia igitur parte quæstione. 48. articulo. 6. expressè dicit, Deum quidem esse causam principalem nostræ salutis, instrumentalem autem passionem Christi: Habet enim, ait, spiritalem virtutem ex diuinitate, cui erat coniuncta humanitas, & sicut medicina adhibita infirmo instrumenta liter eum sanat, vt instrumentum naturæ infirmitati passio Christi adhibita nobis, & spiritali contactu coniuncta nobis per fidem, vel fidei sacramenta, specialem efficaciam sortitur, vt sanet nos vt instrumentum Deitatis. Et ibidem generaliter hoc ipsum omnibus actionibus, & passionibus Christi humanitatis attribuit, & in responsione ad tertium explicans hæc aliquanto magis, addit, passionem Christi relata ad diuinitatem efficietè causare salutem nostram, relata verò ad voluntatem humanam Christi, duntaxat per modum meriti, & secundum quod consideratur in carne: agere quidem per modum satisfactionis, in quantum per eam liberamur à reatu pœnæ: per modum autem redemptionis, in quantum per eam eripimur à seruitute culpæ: per modum verò sacrificii, in quantum per eam reconciliamur Deo. Et ibidem articulo quinto, quæ. 10. idem dicit de morte Christi in fieri, quod hic dixerat de passione. Et de morte Christi in facto esse, id est, de corpore Christi mortuo subdit, causasse illud efficienter nostram salutem, & salutiferum nobis fuisse ex virtute diuinitatis ei vnita: quicquid contigit circa carnem ipsius, etiam anima separata. Et idem repetit ad secundum & ad tertium. Et in q. 51. articulo. 1. ad. 2. asserit mortem, & sepulturam Christi efficietè esse operatam nostram salutem. Et in q. 52. articulo. 1. ad. 2. dicit, passionem Christi fuisse velut causam vniuersalem humanæ salutis viuorum, & mortuorum, & virtutem eius applicatam esse mortuis per virtutem descensus Christi ad inferos, viuis verò applicari per sacramenta configurantia nos ipsius passioni. Et in art. 4. ad. 2. ait, descensum Christi ad inferos non fuisse satisfactorium, sicut sacrificium missæ, operatum tamen circa eos in virtute passionis Christi, quæ fuit satisfactoria. In q. etiam. 53. articulo. 1. in dicit necessarium fuisse Christum resurgere propter complementum nostræ salutis. Et in respon. ad. 3. addit passionem Christi operatam esse nostram salutem propriè quantum ad remotionem malorum, resurrectionem verò quantum

ad inchoationem, & exemplar bonorum. Et in quæ. 54. articulo. 3. resurrectionem Christi causam esse ait resurrectionis corporum nostrorum. Et in articulo. 2. causam esse resurrectionis animarum. Et ad. 4. cum dixisset, & passionem, & resurrectionem Christi causare iustificationem nostram quoad remissionem culpæ, & novitatem vitæ, addit, quoad exemplaritatem tamen propriam passionem, & mortem Christi causare remissionem culpæ, resurrectionem vero causam esse novitatis vitæ per gratiam. Et tandem in quæ. 17. articulo. 6. subdit ascensionem Christi causam esse efficientem salutis nostræ, & ascensionis nostræ in cælos.

*Probatur opinio sancti Thomæ.
Cap. XV I.*

Inductus est autem sanctus Thomas ad tribuendum hanc virtutem iustificandi, non operationibus, & passionibus Christi partim ex testimoniis scripturæ, partim ex verbis sanctorum doctorum, partim ex pietate, qua meditari solitus erat actiones, & passionibus Christi, ut vtilissimas nobis, & saluberrimas. Exaltare ille voluit quantum potuit, quicquid in carne filius Dei pro salute nostra vel egit, vel pertulit. Neque iniuria sic animatus fuit. Sic vtilissimè sapientissimè omnium artificum, ut quibus plurimum concessit dignitatis, eadem & vtilissima, & commodissima nobis efficeret. Atque hinc factum est, ut sicut exitum illum, & omnino stupendum incarnationis dominicæ miraculum nobis saluberrimum fuit: ita & præcellentia omnia opera, & passionibus Christi, plurimam vtilitatem nobis attulerint, eaque omnia vehementer nos doceat omni amore reverentia, gratitudine, pietate, ex oculari & complecti. Atque hæc quidem omnia consequi videntur ad ea quæ ex mente ipsius, & aliorum doctorum superiorum tradidimus de efficacia humanitatis Christi in iustificationem nostram. Quam enim humanitas Christi ex coniunctione ad divinitatem specialem virtutem, & efficaciam consecuta est ad iustificandum nos, eandem eadè omnino ratione & ipsius actiones & passionibus acquisivisse sibi iure existimari queunt. Nam ea non aliter vstrum Dei vngentis fuit ad operandum nostram salutem, quam per ipsius operationes, vel passionibus: debet quippe instrumentum propriam aliquam habere operationem, ut deseruiat principali a-

genti in operationem ipsius perfectam. Et quidem passionem Christi causam fuisse, & esse efficientem iustificationis nostræ, suaderi potest. Sacramenta enim proprie sunt efficientes causæ gratiæ, ut supra probavimus, ea vero totam suam efficaciam habent ex virtute passionis Christi. Ab omnibus etiam conceduntur propriè hæc propositiones. Passio Christi reconciliauit nos Deo. Passio Christi iustificavit nos, liberauit à servitute peccati, effecit salutem nostram. Hæc autem, & similia, veram & propriam efficientiam requirunt. De sepultura item idem probatur. Hieronymus dicit: Sepultura Christi resurgimus. Et glossa illa verba Isaie, Dabit impiis pro sepultura, sic exponit: Dabit gentes quas sine pietate erant Deo & patri, quia mortuus & sepultus eos acquisivit. De resurrectione vero apertum est argumentum ex illis verbis Pauli, Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Et petrus aperte dicit Deum secundum misericordiam suam magnam regenerasse nos in spem vitam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis. Et ecclesia in præfatione resurrectionis, canit Christum vitam nostram resurgendo reparasse. Et de resurrectione & ascensione idem possumus in simili probare, quia hæc causales veræ sunt. Quia Christus resurrexit, & nos resurgemus. Quia Christus ascendit in cælum, & nos ascendimus. Deinde, secundum philosophum primum in quolibet genere est causa omnium quæ sunt post ipsum. Et naturalis ordo rerum divinitus institutus hoc habet, ut qualibet causa primò operetur in id quod est sibi propinquius, & per illum operetur in alia magis remota, quemadmodum ignis primò calefacit aërem sibi propinquum, & per illum corpora distantia, & Deus iuxta Dionysium primò illuminat substantias sibi propinquas, & per eas illuminat remotas. Quamobrem cum Christus per resurrectionem suam sit quatenus homo primogenitus ex mortuis, & per ascensionem suam primus eorum, qui ex nobis in cælum ascenderunt, Deus, qui humanitatem Christi suscitavit, & deduxit in cælum, per resurrectionem ipsius causa erit nostræ resurrectionis, & per ascensionem suam causa nostræ ascensionis. Cumque anima Christi fuerit à sua morte extra statum merendi, & corpus ipsius per se nunquam poterit mereri, si vulnus Christi lateris, & mors ipsius, & sepultura, & descensus ad inferos, et resurrectio, & ascensio non fuissent efficienter operata nostram salutem, cum meritoria non fu-

Sepultura Christi causa iustificationis. Hiero. l. 53. Resurrectio Christi causa iustificationis. Roma. 4. 1. Pet. 1. Aristo. 2. Meta.

Dionys. Cæl. l. 11c

rint, neque fuissent nobis salutaria, aut vtilia. Quod cui non videatur absurdum?

*De varijs modis defendendi sancti Thomæ opinionem.
Cap. XV II.*

Expositio s. Thomæ

Variè tamen video piam istam. S. Thomæ sententiam ab ipsius sectatoribus explicari. Quidam ideo putant eum dixisse, passionem Christi causam esse remissionis nostrorum peccatorum, quia causalis ista vera est, quia Christus passus est, nobis remittuntur peccata, & resurrectionem Christi causam esse resurrectionis nostræ, quia ista causalis vera est. Quia Christus resurrexit, nos resurgemus, et ascensionem ipsius causam esse ascensionis nostræ in cælos, quia ista causalis vera est, quia Christus ascendit in cælum, & nos ascendimus. Statuit enim Deus neminem resuscitare, aut in cælum deducere, nisi quia resurrexit Christus, & ascendit in cælos, neque quempiam resuscitasset, aut deduxisset in cælum, nisi Christus resurrexisset, & ascendisset. Unde & ad hoc resuscitabit homines sanctos, & deducet in cælos, ut Christus habeat similes aliquos in resurrectione, & ascensione, qui ei corpore vivo, & immortalis, & eximii gloriæ dotibus ornato in cælis assistant, & ad nutum deseruiant. Sed ista haud quaquam satis esse videntur pro his quæ retulimus ex angelico doctore. Enimvero ad harum omnium causalium veritatem nulla humanitatis Christi vera & propria efficientia ad hæc in nobis efficiendum necessaria est, satisque profus est eum & satisfacisse ad plenum pro nobis, et nobis hæc omnia sanctissimis suis & passionibus, & operibus meruisse. Nam & verè dicimus Paulum iustificatum esse, quia oravit pro eo Stephanus, neque tamen oratio Stephani aliam habuit efficientiam respectu ipsius, quam meritoriam. Et verissimum est Petrum tantam perpetuò habiturum gloriam, quam habet modo, quia tanta habuit merita in hac vita, quanta ea erant gloria condigna: neque tamè ipsius merita dicuntur causæ efficientes suæ gloriæ aliter, quam per viam meriti. Et si Deus statuisset iustificare homines propter susceptionem sacramentorum, & non alias, essent quidem sacramenta causæ sine quibus non iustificationis nostræ, sed haud quaquam dicerentur proprie causæ efficientes ipsius, nisi & aliquo modo ipsam vel instrumentaliter attingerent. Neque dixisset sanctus Thomas, actiones, & passionibus humanitatis Christi ha-

Oratio Stephani meritoria iustificationis Pauli.

buisset quandam specialem, & spiritualementem ex divinitate, cui erat unita, si nihil maius præstidisset quam veritatem prædictarum causalium. Poterant quidem illa causalles esse verè etiam si Christi humanitas carnis set tali virtute, neque aliam efficientiam habuisset passio Christi relata ad divinitatem, quam relata ad ipsius, vel voluntatem, vel carnem. Cuius contrarium ex articulo. 6. quæ. 48. 3. partis supra allegavimus, ideoque alii penitus intelligentes & penetrantes sensum divini Thomæ asserunt, eum veram, & propriam efficaciam ad iustificandum nos, actionibus, & passionibus Christi tribuisse. Quomodo autem illæ efficiant iustificationem nostram, dupliciter potest explicari: primò quidè, quia verè illam attingunt: secundo verò, quia per eas humanitas ipsius constituta est efficax, & idoneum instrumentum nostræ iustificationis. Et si hoc secundo modo cum exponamus, ex consequenti dicemus, propterea eum passionibus Christi attribuisse efficientiam remissionis peccatorum, & resurrectioni Christi efficientiam resurrectionis nostræ, & ascensionem ipsius efficientiam ascensionis nostræ, quia cum humanitas Christi ex coniunctione sua ad divinitatem sit uniuersale quoddam Dei filii instrumentum ad miracula omnia faciendâ, quæ ad nostram iustificationem, & glorificationem spectant, determinatur ad hoc, vel illud miraculum faciendum per hanc, vel illam operationem, seu passionem, aut conditionem ipsius. Unde & per passionem appropriatam sibi videtur virtus seu efficacia ad remissionem nostrorum peccatorum, per resurrectionem virtus ad cooperandum resurrectioni nostræ, & per ascensionem efficacia ad cooperandum ascensionem nostram in cælum. Et hanc fuisse suam mentem S. Thomas indicavit, cum resurrectionem Christi probavit esse causam resurrectionis nostræ, quia Dei verbum primò tribuit vitam immortalem corpori sibi naturaliter unito, & per ipsum operatur resurrectionem in omnibus aliis. Et alibi cum dixisset, mortem Christi etiam in factum esse, operatam fuisse nostram salutem, declarat hoc ideo fuisse, quia corpus Christi etiam mortuum fuit instrumentum divinitatis sibi unitæ ad operandum nostram salutem. Ex quibus videtur non alia ratione efficientiam aliquam tribuisse humanis Christi operationibus, vel passionibus respectu nostræ iustificationis, nisi quia per humanitatem suam Dei filius nos iustificat propter actiones, vel passionibus, quæ in ipsa fuerunt. Sed hæc satis pro pietate,

Caic. 20. 3 p. q. 56. ar. 111. Expositio Thomæ ea bipartita.

S. Tho. 1. 2. par. arti. 1. q. 16. Co. 15. b. q. 50. ar. 5.

quam in angelicum hunc doctorem & à primis nostrorum studiosior annis gerimus, videamus quid et nos pro nostra exiguitate probabilius de his esse sentiamus.

De virtute humanarum Christi operationum ad iustificandum. Cap. XVIII.

Porro quicquid Christus vel egit, vel passus est à conceptione sua vsque ad ascensionem fuisse nobis salutiferum, & multis no minibus vtile, certum & extra controvertiam est. Non enim sine magno commodo nostro inter nos manebat, & reditum ad patrem suum procrastinabat. Fuerunt omnia ipsius opera aded sancta, perfecta, & omni ex parte absoluta, atque oraculis prophetarum ita mirifice responderunt, vt in illis exemplar habeamus singulare omnium virtutum, certissima argumenta nostræ fidei, expositio nem vtriusque testamenti mirificam, deniq; vberissimam ac plenissimam doctrinam omnium penè, quæ necesse est nos scire. Et de gestis quidem Christi antè mortem passim occurrunt, & in scriptura, & in sanctorum monumentis testimonia, quæ nos hoc luculenter docent, sed & de illis, quæ à morte vsque ad ascensionem vel gessit, vel pertulit magno consensu idem nobis tradunt sancti doctores. Augustinus in sermone quodà paschali: Pascha Christi fratres charissimi, regnum est cælorum, salus mundi, occasus inferni, gloria supernorum, vita credentium, resurrectio mortuorum, testimoniũ miserationis diuine, pretium redemptionis humanæ, contritio mortis abolitæ. Et paulò post, Dies resurrectionis Christi, defunctis vita, peccatoribus venia, factis est gloria. Et in sermone alio de ascensione dominica: Resurrectio domini spes nostra est, ascensio domini glorificatio nostra est. Et alibi generaliter: Omnis Christi actio nostra fuit instructio. Et in epi. 106. refert coactum fuisse Pelagium in quoddam concilio anathematizare inter alia peruersa dogmata & hoc quoque, q; neque per resurrectionẽ Christi omne genus humanum resurgat. Et Cypri. lib. 3. epist. 8. asserit, ideo octauo die fuisse pueros sub lege veteri circumcisos, quia primus post sabbatũ futurus erat dies quo dominus resurgeret, & nos viuificaret. Leo in sermone quodam de ascensione domini: Non ergo hi dies dilectissimi, qui inter resurrectionem domini ascensionemque fluxerunt, otiosos

transiere discursu, sed magna in eis confirmata sacramenta, magna reuelata mysteria. Cyr. 4. in Ioan. ca. Ad omnem naturam humanam resurrectionis Christi mysterium peruenire credimus, & in ipso primò totum humanum genus liberatum didicimus. Omnes enim resurgent propter eum, qui prius resurrexit, & omnes vt homo in se continebat, & sicut in primo homine omnes mortui sumus, sic rursum in eo qui primogenitus propter nos & mortuus est, omnes reuiuiscet. Gregorius: Ad hoc dominus apparuit in carne, vt humanam vitam admonendo excitaret, exemplar præbendo accenderet, moriendo redimeret, resurgendo repararet. V ulnus etiam lateris, quod Christo iam mortuo illatum est, vsque aded nobis fuisse vtile credunt doctores, vt inde communiter credantur fluxisse sacramenta ecclesie. Et de baptismo, & de eucharistia hoc distinctè asserit Innocentius. Et Augustinus ait. 2. de Gen. contra Manich. c. 4. & alias non semel adificatam ecclesiam, sicut Eua formata est de latere Adæ dormientis. Latissimum tamen fuit discrimẽ inter opera, & passiones Christi vsque ad mortem, & opera seu passiones à morte vsque ad resurrectionem, & à resurrectione vsque ad ascensionem. Vsq; ad mortem omnia ea fuerunt nobis meritorie, & satisfactorie causa nostræ iustificationis. Et at enim in statu merendi, & satisfaciendi, & quicquid agebat, vel patiebatur, liberũ in eo erat, & voluntarium, ac ex maximo dei amore procedebat, & in nostra commoda ab eo ordinabatur, proindeque non tantum gratiam, & omnia ad ipsam necessaria, sed & gloriam & resurrectionem, & ascensionem nostram, pro fine tamen mundi nobis promeruit. Vnde Augustinus: Mors Christi, vtrique nostræ morti, animæ scilicet, & corporis, profuit. Et Paulus, Per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorũ. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Quod idcirco dictum putat ibi Ambrosius, quia Christus omnibus qui sunt ex eius corpore acquisiuit vitam, id est resurrectionem, sicut Adam per suum peccatum inuenit mortem. Quòd si delictũ Adæ vtrique nos morti subiecit, & à paradiso exclusit, multò magis obedientia Christi, quæ infinitè, aut saltem summè grata fuit patri, liberationem ab vtraque morte, & ascensionem in cælum, atque omnia quæ cadere potuerunt sub merito nobis commeruit. Quæ verò à passione vsque ad resurrectionem ab eo gesta vel perpeffa sunt, meritoria quidem non

Augusti.

Cypri.

Leo.

Cum marthe. de celebr. miss. Propos. 2.

Augusti. 4. de tri. 1. Cor. 15. Amb.

Thom. 3. non fuerunt, vt sanctus Thomas, & alii theologo communitè docent, nam iam extra statum merendi erat anima, & corpus mortuum capax meriti esse nequit, fuerunt tamen satisfactoria, quia fuerunt voluntaria omnia illa à voluntate, qua Christi anima & prius, & tum illa volebat pro salute nostra perperere & facere. Et status satisfaciendi, sicut patet in animabus purgatorii, non tantum protrahitur vsque ad mortem, sed etiam vsque ad beatitudinem, & quoad aliquid vsque ad resurrectionem suam voluit esse Christus propter nos viator. Quoniam autem post resurrectionem neque in statu merendi, neque in statu satisfaciendi amplius fuit, nihil post eam gestum meritorie aut satisfactorie fuit causa iustificationis nostræ: verum tamen non tantum exemplaris causa nostræ resurrectionis fuit resurrectio Christi, & ascensio ipsius ascensionis nostræ, quod in proximo capite explicabimus, sed & habuerunt illæ non nullam efficientiam, tamen mediata respectu iustificationis, resurrectionis, & ascensionis nostræ. Resurrexit, ait Paulus propter iustificationem nostram. Et hoc ideo dicit, quia si Christus nõ resurrexisset, nulli, vel certè paucissimi recepissent ipsius fidem. Vnde & idem: Si Christus non resurrexisset, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra. Et statim, Si Christus non resurrexisset, vana est fides vestra: adhuc enim estis in peccatis. Et ascensionem suam nobis necessariam Christus explicuit illis verbis: Expedi vobis, vt ego vadam: si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos, si autem abiero, mittam eum ad vos. Sane absque aduentu Spiritus sancti mundus conuersus non fuisset ad Christum. Sunt etiã resurrectio & ascensio Christi causa, quæ patrem coelestem mouent ad resuscitandum nos & referendum in cælum: vult enim pater coelestis, vt vnigenitus suus consortes habeat suæ gloriæ etiam in corpore, qui ipsi iugiter assistant. Quare Paulus incunctanter dicit: Si Christus resurrexit & nos resurgemus, & nos possumus eum imitantes addere. Si Christus ascendit, & nos ascendemus. Quòd si Christus neque resurrexisset, neque ascendisset in cælum, quæ spes esse nobis potuit nostræ resurrectionis, vel ascensionis? Nunquid Deus eam gratiam nobis faceret, quam negasset proprio filio? Neque ista verò satisfacta sunt, vt vel passio Christi, vel mors, vel alie ipsius actiones, vel passiones credantur fuisse instrumenta, per quæ Deus nos iustificet aliter quam tanquam per merita vel fa

Propo. 3. Roma. 5.

1. Cor. 15.

Ioan. 16

Propo. 4

tisfactiones pro peccatis nostris, quæ adhuc vigent, & retinent suum valorem, & pretiũ in conspectu ipsius. Neque resurrectio Christi causa erit instrumentalis immediatè attingens resurrectionem nostram, neque ascensio Christi nostræ ascensionis. Estque huius opinionis diuus Bonaventura in. 3. distin. 19. quæstio. 1. quam & his possumus argumentis suadere. Quod non est in rerum natura, neque potest verè & proprie instrumentum esse alicuius actionis, neque principali agenti deferuire: illæ autem operationes vel passiones Christi iam transierunt, neque vnquam amplius erunt. Vt aliquæ operationes nostræ per viam meriti sint causa alicuius beneficii nobis collati à rege, satis est, licet iam nõ sint, earum meritum viuum esse, & permanere in conspectu regis, vt sint autem instrumenta, per quæ rex conferat illud beneficium, necesse est vt actu existant. Et huius signum clarũ est, quòd cum, per, nota sit instrumenti, non dicitur rex nobis conferre aliquid beneficiũ per nostras operationes, sed propter nostras quidem operationes, per suæ tamen manus, vel distributionem, vel syngrapham, aut sigillum. Deinde. Eodem modo iustificamur per passionem Christi qui spectamus ad nouum testamentum, ac iustificati sunt sancti veteris testamenti, sed respectu iustificationis eorum non fuit passio Christi instrumentum, neque aliam efficientiam habuit, quam meriti vel satisfactorie: quippe ex benignitate diuina accepta est ab origine mundi, vt meritum & satisfactio, & quod nondum est, sed certissimè futurum est, potest hac ratione habere vim aliquam, quatenus meritum vel satisfactio iam aliquo modo vt presens acceptatur, non potest autem habere propria & veram efficaciam ad agendum, nam agere presuppõnit esse. Insuper. Non videtur Christus in iustificationem nostram omnibus actionibus, & passionibus suis: nam in vnam & eandem actionem nunquam videtur agens principale pluribus instrumentis, quorum quodlibet sit sufficiens in eam actionem: igitur cum qualibet actio, vel passio Christi, imò & ipsius humanitas sine illis sufficiens fuerit, & idoneum instrumentum ad iustificandum nos, neque videtur aliqua sua actione vel passione Christus vt instrumento nostræ iustificationis. Qua ratione enim vna vteretur, vteretur & reliquis. Præterea. Nihil est necesse vt vera sint testimonia scripturæ & sanctorum, aliam efficientiam salutis nostræ tribuere actionibus Christi, & passionibus

Argum. i

Argum. a

Argum. g

Argum. 4

vsque ad resurrectionem suam, quam meritoriam, vel satisfactoriam, siquidem ea satis est vel sola, vt & illa, & ipsa praesertim mors Christi, causa dicatur salutis nostrae, & libertatis nostrae, & saluasse, & liberasse nos. Quae admodum & Petrus si suis precibus, vel obsequiis apud regem, vel certe suis expensis redemisset Ioannem captiuum, & damnatum ad mortem, verè profectò ab omnibus dicitur causa libertatis, & salutis illius, & saluasse & liberasse illum, etiam si nullam aliam efficientiam respectu illius habuisset, quam meritoriam, vel satisfactoriam. Et pro illius testimonio, quibus videtur tribui efficientia aliqua resurrectionis nostrae resurrectioni Christi, & ascensionis nostrae ascensioni Christi, satis nimirum est, Deum ita disposuisse, vt nullus resuscitaret, aut deduceret in caelum, nisi Christus resurrexisset, & ascendisset in caelum. Si enim rex statuisset milli aliquorum nobilitatem dare equum, & arma, neque permitteret què quam egredi ad praeliandum, nisi princeps ipsius filius egredieretur in praelium, & ipso exeunte faceret multis eam potestatem, & eis omnibus equum, & arma tribueret, verè dicitur egressus principis in praelium causa esse egressionis nobilitum, & collationis equorum, & armorum, quae eis essent à rege distributa, neque tamen id satis esset, vt in ista censeretur egressus principis ad praeliandum, habere aliam causalitatem, vel efficientiam, quam causae sine qua non, vel motiuae potius voluntatis regis. Et si rex statueret vincetos omnes liberare à carceribus, & magnis onerare muneribus regrediente ad se principe, & non aliàs, regressus principis ad regem causa propriè diceretur liberationis vincetos, & collationis eorum munerum, non esset tamen aliter causa eorum, nisi quia motiua voluntatis regis ex pacto, vel statuto ipsius. Atque his argumentis & exemplis possemus ostendere, neque illa etiam ratione tribuendam esse operationibus vel passionibus Christi efficientiam instrumentalem respectu iustificationis, resurrectionis, & ascensionis nostrae, quia per eas operationes vel passionones humanitas ipsius fuerit facta idoneum, & efficax instrumentum ad ista, siquidem ne hoc quidem satis est, vt illa censcantur instrumenta propriè.

Argum. 1. Non enim instrumenta nostra dicuntur operationes, quibus faber ferrarius aptauit nobis gladium, quo temperamus calamum, licet illi factus sit gladium idoneum nobis instrumentum. Deinde. Antè illas operationes habuit Christi humanitas virtutem ad haec faciè-

dum: habuit quippe eam, vt etiam. S. Tho. fateatur, & cõiunctione ipsius ad diuinitatè, quae fuit facta in incarnatione, & vbi passio Christi potuerit impetrare meritorie hanc virtutè suae humanitati: & hac ratione saltem potuerit dici fecisse passionè Christi suam humanitatè efficax instrumentum in ista, quia tñ ratione idem possit dici de resurrectione & ascensione ipsius, profectò non video. Non enim fuerunt istae operationes meritoriae. Et quod efficitur per humanitatè Christi glorificatà, potuisset effici per eam non glorificatà, nequid potuerunt in ea efficere, aut derelinquere, ratione cuius efficax sit nunc instrumentum in istos praecellentes effectus. Neque satis est, vt Deus neminem statuerit resuscitare, aut in caelum deferre antè resurrectionem & ascensionem Christi, vt istae operationes dicantur fecisse humanitatem Christi efficacem ad similia in nobis efficienda, alioqui & peccatum causa propriè fuerit attingens incarnationem, si tenemus, sicut tenet. S. Tho. filium Dei incarnandum non fuisse, si Adam non peccasset. Quid igitur? Nonne per aliquas operationes suas humanitas Christi nostram salutem operata est? Si per nullas suas operationes hoc fecit, quomodo stat, quod supra constanter defendimus, efficacem causam instrumentalem eam fuisse nostrae iustificationis? Operata quidem illa est salutem nostram in medio terrae meritorie & satisfactorie per omnia quae gessit, & pertulit vsque ad resurrectionem, sed efficienter, seu instrumentaliter propriè tantum per illas actiones quibus significauit se condonare peccata hominibus, & quibus ipsos iustificandos realiter attigit. Sicut enim dedit sanitatem infirmis, illis solis operationibus, quibus expressit se velle eos sanare, & quibus tactu carnis suae salutifera eos attigit: ita illis solis peccatores iustificauit, quibus expressit se eos iustificare, & quibus vel per baptismum, vel per aliquod aliud sacramentum eos attigit. Et quia morte sua illos videtur attigisse, qui ad vocè illà Christi, Pater in manus tuas commendo spiritum meum, & ad miracula quae tum facta sunt, cõuersi sunt, fortè & illos per ipsam efficienter iustificauit, & eadem ianuam caeli nobis aperuit, & non tantum meritorie & satisfactorie sed etiam verè efficienter videtur reconciliasse humanum genus cum Deo. Quod si nunc omnis iustificatio fieret à Deo per operationes Christi quatenus homo est, humanitas ipsius concurreret ad collationem sacramentorum, & largiretur dispositiones, quibus iustificamur, & istis solis operationibus,

Disiuitur tacita obiectio.

Obiect.

Repon.

Exemplaris causa.

nibus, & applicationi suae humanitatis ad nos in susceptione eucharistiae conueniret haec tanta & tam eximia virtus. Ad eundemque modum, si per Christum, vt homo est, resurrectio omnium fiet, erit humanitas ipsius causa resurrectionis nostrae, per cõiunctionem, quae vt instrumentum diuinitatis connectet animas hominum cum propriis corporibus. Nam aliae operationes suae humanitatis quae iam transtulerunt, & deserunt esse, quomodo propria rationem instrumenti habere possint in iustificatione, aut resurrectione nostra, non intelligo. Cuius facta resurrectione gloriosa corpora sanctorum habitura sint propria virtutem, vt possint conscendere in caelum, nihil opus est dicere, humanitatem Christi causam fore ascensionis eorum, vel sua aliqua operatione eos secum relaturam esse in caelum.

Christus secundum humanitatem causa exemplaris iustificationis. Cap. XIX.

Proterunt quae iam diximus, satis esse, vt intelligamus, quam efficientiam habuerit humanitas Christi respectu nostrae iustificationis. Verum qui eam supra omnes creaturas exaltauit, & admirabilibus praerogatiuis insigniuit, non contentus fuit, si meritoria, & instrumentalis causa esset nostrae iustificationis, hanc siquidem praerogatiuam etiam aliis creaturis, licet non cum tanta gloria, impartitus est. Voluit itaque, vt humanitas Christi causa esset exemplaris iustificationis omnium hominum: & huius laudis nullam aliam creaturam participem fecit. Vocamus autem causam exemplarem alicuius effectus, causam illam, ad cuius exemplar, & similitudinem fit ille effectus, & generaliter omne illud quod agens principale vel prototypum suarum operationum spectat, vel cui assimilare intendit quod facit, dicitur causa exemplaris earum operationum. Et hac ratione imagines, quas subinde respiciunt pictores, vt inde alias extrahant, & delineent, causa dicuntur exemplares earum, quas denuò depingunt. Et essentia diuina causa dicitur exemplaris, siue idea omnium creaturarum, quia in eam, quae omnium ipsarum distinctissima, & perfectissima similitudo est, deus respiciet, mundum, & omnia quae in ipso sunt creata, & creauit. Et quia deus teste Paulo, quos praesciuit, & praedestinavit conformes fieri imaginis filii sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus, vel hoc vno argumento possumus suadere Christum secundum suam humanitatem sanctissimam, & vnicè à Deo dilectam, causam fuisse exem-

Christi secundum humanitatem causa exemplaris iustificationis. Rom. 8. Aarg. 1. Heb. 10.

plarem nostrae iustificationis: ei enim assimilare vult Deus omnes, quos iustificat, & ipse est omnium praedestinatorum primus, & caput, ac velut initium omnium eorum. Et vel hoc nomine possemus enim, vt homo est, primogenitum omnis creaturae dicere, nam de eo Paulus interpretatur verba illa Psalmistae: In capite libri scriptum est de me, quae ad librum praedestinationis, & praesentiae diuinae non immeritò communiter referuntur. Et de eodem quatenus homo est, alibi ait, Et ipse est caput corporis ecclesiae, qui est principium, primogenitus ex mortuis. Quia omnem, sicut effectus omnes participatio quaedam sunt suarum causarum exemplarium, sic tota nostra iustitia participatio quaedam est plenitudinis iustitiae Christi: de plenitudine enim eius omnes accipiunt gratiam pro gratia, & ipse vnctus est à patre caelesti oleo salutis, & exultationis praesentibus, & participis suis, sicut Paulus, & David testantur. Filius adoptiuus. Cum igitur iustificatio nostra quaedam sit in dei filiis, causa illius exemplaris Christus erit, qui solus est filius patris naturalis. Item resurrectio Christi causa dicitur esse exemplaris nostrae resurrectionis. Paulus enim apertè dicit, Saluatoris expectatum dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrae conformem corpori claritatis suae. Et alibi: Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Beatitudo etiam Christi causa est exemplaris nostrae beatitudinis. Idem enim Paulus dicit: Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii dei. Si autem filii, & haeredes: haeredes quidem dei, cohaeredes autem Christi, si tamen compatimur, vt & glorificemur. Praeterea, secundum principia philosophica, primum in vno quoque genere metrum est & mensura omnium quae continentur in eo genere, & beatitudo aeternae christi, & gloria corporis sui sine dubio prima sunt, & praesentissimae omnium gratiarum, & beatitudinum, erunt igitur & cause exemplares nostrae gratiae, & nostrae gloriae animae, & corporis, & earum metrum, & mensura, & tanto aliquis gratior erit deo, & beatior, quanto ipsius gratiae, & beatitudini fuerit vicinior, & similior. Verum obicitur aliquis, deus solummodo spectare suam essentiam, vt faciat quicquid siue ad intra, siue ad extra operatur, atque ideo solam eam esse posse respectu dei causam exemplarem, etiam respectu nostrae gratiae, & gloriae. Si causa exemplaris Respon-

Psalm. 39.

Col. 1. Arg. 2.

Ioan. 1.

Heb. 1. Arg. 3.

1. Th. 3. p. Arg. 4.

1. Th. 3. p. Arg. 5.

Rom. 8. Arg. 6.

Arg. 6.

Obiect.

illa sola est, quam respicit agens principale in operando, equidem nulla alia potest deo esse causa exemplaris quam sua essentia. Ideo tamen gratiam Christi dicimus causam esse exemplarem nostrae gratiae, quia deus dum nos iustificat pertendit ad similitudinem nos Christo in gratia: quod quidem satis esse videtur ad causam exemplarem, namque effectus perinde ad similitudinem formae, cui ex intentione fit similis, ac formae quam respicit agens in agendo. Quod si tandem dicatur hoc non satis esse, ut sit iustitia Christi respectu dei causa exemplaris ad iustificandum, erit saltem exemplaris respectu ipsius gratiae.

Christi gloriam causam esse finalem, non ultimam tamen nostrae iustificationis.

Cap. XX.

Habet insuper humanitas Christi aliam prerogativam ad hoc spectantem propositum, & dignissimam illam quidem quae silentio non praeferatur. Ea autem est, ut ipsius gloria, & exaltatio, causa sit finalis nostrae iustificationis. Causa enim finalis alicuius operationis ea dicitur, cuius gratia eiusmodi operatio fit, sive, in quam ea operatio, vel natura sua, vel ab agente principali ordinatur. Cum igitur in gloriam, sive exaltationem humanitatis Christi nostra iustificatio à deo ordinetur, ut statim monstrabimus, erit illa proculdubio causa finalis nostrae iustificationis. Sic tamè hoc est intelligendum, ut deus quidem, sive ipse gloria, ut iam diximus, causa sit finalis ultimata, & potissima nostrae iustificationis, Christi autem humanitas, sive gloria ipsius causa sit finalis extrinseca, & non ultimata, sed subordinata ei. Cum enim ipse sit finis ultimus omnium, in hoc voluit pro sua singulari bonitate exaltare humanitatem, quam secum vniuit, & suae gloriae magnificentissimè consortem fecit, ut & ipsa quoque finis esset non ultimatus nostrae iustificationis. Itaque si cut per Christum secundum diuinitatem sunt omnia iuxta illud Pauli. Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autorem salutis eorum per passionem consumari, ita per eundem Christum secundum suam humanitatem, & propter ipsum est rota nostra iustificationis. Et quoniam hoc difficile creditu visum fuerit nonnullis viris doctissimis, qui causa concilii conuenerunt Tridèntum, verum hæc sententia & pluribus, & doctoribus probabilior visa est, & tandem communi patrum cō-

sentu, ut iam vidimus, in hoc capite est probata. Et argumentum, quod nihil illam persuaderet, est hoc. Gloria & exaltatio humanitatis Christi, sive Christi quatenus homo est, consequitur ex iustificatione nostra, ex intentione dei & nostra, & iustificatio nostra ordinatur & à deo, & à nobis, & ipsa natura sua in gloria Christi, quatenus homo est, ergo ipsa causa est finalis, seu finis iustificationis nostrae: illud siquidem, ut diximus, causa est finalis cuiuscumque actionis, cuius gratia illa actio fit, vel in quam ea actio ordinatur, vel suapte natura, vel saltem à principali agente. Quod autem exaltatio humanitatis Christi consequatur ex iustificatione nostra, & in eam suapte natura iustificatio nostra ordinetur, perspicuum est. Redundat enim nostra iustificatio in suam gloriam, & attestatur suae gloriae, eamque nobis magnificentè cōmēdat, sicut & vnumquodque electum opus redundat in gloriam suae factoris, & eum commendat, & illius gloriae seruit, & suapte natura in eam ordinatur. Quis ambigat, tunc Christo gloriosorem fore, quam plures de potestate demonis eripuerit, & in maiorem honorem, & gloriae suae praecellētibus meritis prouexerit? Tunc certe quisque vel dux, vel imperator gloriosior, & illustrior habetur, quanto plures à suis de captiuitate hostium redemerit, & plurium bonorum, maiorisque gloriae participes eos fecerit. Neque obsecrum est deum, ut glorificetur Christus, nos iustificare: in omnibus enim exornare, & magnificare cupit pater coelestis suum filium, etiam quatenus homo est, & pro nimio suo in eum amore ab omnibus vult eum coli adorari & honorari. Quare, & multo magis ipse iustificationem nostram in ipsius gloriam ordinabit, quam ipsa sit suapte natura ordinata. Quod quidem & Paulus videtur innuissè, si tamen verior sit quae communior est lectio exemplarium Graecorum, cum dicit, patrem coelestem benedixisse nos omni benedictione spiritali in caelestibus Christo. Quid est aliud nos benedixisse Christo, quam benedixisse nos in gloriam, & laudem Christi? Hoc etiam innuunt illa verba paulò antè citata: Ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Nanque his verbis significare videtur Deus, cum praedestinavit multos conformes filio suo, id spectasse, quod erat gloriosissimum Christo, ut & ipse haberet multos fratres, & eorum ita esset primus, ut illi eum & venerarentur, & honorarent, & illustriorè eundem facerēt. Quippe habuisse se pater coelestis in his videtur sicut rex, qui ut honoret principem filium suum,

Arg. ii.

suū, multos alios nobiles equites facit, & vestibus, & armis, & nonnunquam titulis & privilegiis exornat insignibus, ut comitentur, & honorent magis suum filium, ac tunc ille gloriosior incedat, quanto nobilioribus, & illustrioribus processerit comitatus asseclis. Atque exaltatio, & glorificatio nominis Christi vni est, & non infimum ex praemiis quae pater coelestis retribuere statuit singularibus meritis Christi: Humiliauit semetipsum, ait apostolus de Christo, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Et ipse Christus de se ipso secundum humanitatem dicit apud Ioanem: Neque enim pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorificent filium, sicut honorificat patrem. Et ut patet de se ipso quatenus homo est, ista dixisse, adiecit statim: Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Et hæc est claritas, seu gloria, qua se petiit apud Ioannem clarificari à patre, & quam ei praestitutum spiritus sanctus ad eum suo praedixit his verbis: Ille me clarificabit, quia de meo accipiet. Dubium itaque esse non potest, quin pater coelestis conuersione mundi ad fidem, & totam iustificationem nostram ex proposito ordinet, & referat in hoc, ut glorificetur Christus quatenus homo, quippe qui & illam meruit, & pro ea obtinenda mirificè laborauit. Quod nisi ita esset, nec esset praemium mortis Christi iustificatio nostra: nullum enim aliud bonum ipsi accedit ex ea, nisi gloria, & exaltatio nominis sui. Praemium autem esse suae mortis nostram iustificationem aperte explicuit Isaias, cum ait: Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longeuum. Quamobrem & nos quidem vehementer decet, & mille nominibus debemus ipsius gloriae & exaltationem in iustificatione nostra, & in omni profectu spiritali praecipue spectare. Quando enim ille per omnia quaerit nostram gloriam, neque labori vlli, imò neque vitæ suae, quo nos exaltaret, & glorificaret, pepercit, & nos quoque vicissim omnia in suam gloriam faciamus, par est, & vel ideo iustificari, & insigniter proficere in iustitia velimus, ut & ille magis inde, & à nobis, & à ceteris magnificetur, & exaltetur: Pro omnibus mortuus est Christus, teste Paulo, ut & qui viuunt, iam non sibi viuunt, sed ei, qui pro ipsis

mortuus est, & resurrexit. Et hoc fuisse semper votum, & propositum suum, & sanctorum omnium aperte testatur idem Paulus in hæc verba, Nemo nostrum sibi viuunt, & nemo sibi moritur: sive enim viuimus domino viuimus, sive morimur domino morimur. In hoc enim ille mortuus est, & resurrexit, ut mortuorum & viuorum dominetur. Si hoc est, & esse debet fidelium seruorum vorum, ut in omnibus domini sui gloriam, & exaltationem quaerant, iustum quidem est, ut & nos Christi sanguine redempti, & maiori multo iure ipsius serui facti, quam vlli alii sint serui dominorum suorum, ipsius gloriam, & exaltationem vbique, & in omnibus nostris quaeramus, sitiamus, & totis praecordiis desideremus. Et cui secundum Deum iustius, aut cōmodius optemus seruire omnia bona nostra, quam cui omnia illa, & solida, & ex asse debemus, cuique omnibus illis seruiendo, & nobis & ipsis maximam gloriam comparamus? Atque ut hoc diligentius, & studiosius faciamus, ipsa ratione capitis & membrorum admonemur. Decet membra vitam, & gloriam sui capitis pro sua quodque parte quaerere. Vnde & manum videmus natura sua se exponere vel certè à nobis exponi naturaliter, ut defendatur caput. Si ciues bene instituti gloriae sui regis suae anteferunt, si subditi prelatum sibi anteponunt, si discipuli magistrum, si milites ducem, quanto aequius est nos, qui sub Christo rege, duce, magistro, & pastore viuimus, & militamus, ipsius gloriam vbique, & in omnibus in primis quaerere, & spectare? Finis legis Christus est, teste Paulo ad iustitiam omni credenti, & omnes caeremoniae, & omnes prophetiae veteris testamenti in hoc ordinabantur à Deo, ut praedicaret, significarentque, & cōmendarent nobis gloriam Christi: multo ergo profectò iustius est, ut & nos qui pluribus, & maioribus nominibus ei sumus deuincti, omnia nostra bona in laudem illius referamus. Sicut igitur finis intrinsecus iustificationis nostrae beatitudo est nostra, extrinsecus verò ultimatus est deus, & ipsius gloria, & ad hoc deus nos iustificat, ut beati simus, & ipsius gloriae perpetuè seruamus: ita extrinsecus finis nostrae iustitiae, non ultimatus tamen, Christus est quatenus homo, & ipsius gloria, & exaltatio. Et ad hoc deus nos iustificat, ut Christi gloria per nostram iustificationem augeatur, crescat, & maiora in dies incrementa laudis suscipiat. Et quemadmodum non sequitur, quidquam extrinsecus esse causam voluntatis diuinae, quamuis beatitudinem non-

Rom. 14. b

Diluitur tacita obiectio.

Gloria Christi causa est finalis iustificationis.

Heb. 2.

Philip. 2.

Ioan. 5. d

67. a

16. e

Isa. 53. d

1. Co. 5. e

do nostra formalis, & intrinseca dicatur causa finalis iustificationis nostrae, ita neque diuinae voluntatis causa extrinseca erit gloria, & exaltatio nominis Christi, licet ea sit causa finalis nostrae iustificationis. Progrediamur igitur ad explicandum causam formalem qua iustificamur.

De nouis quorundam opinionibus asserentium Christi iustitiam causam esse formalem nostrae iustificationis. Cap. XXI.

TRactaturi de causa formali nostrae iustificationis, illud in primis videbimus, num Christi iustitia vel Christus ipse defendi possit ipsius esse causam formalem. Vocamus autem causam formalem alicuius effectus, vel de nominationis, formam, quae eam denominationem tribuit, sicut albedo causa est formalis, qua sumus albi, & sapientia causa formalis, qua sumus sapientes. Albedo enim tribuit subiecto, in quo est, denominationem albi, & sapientia tribuit rei in qua est, denominationem sapientis. Itaque hoc nunc disquirimus, an sicut per albedinem sumus formaliter albi, & per sapientiam sapientes, & albedo denominat nos albos, & sapientia sapientes, ita & per iustitiam Christi sumus formaliter iusti, & ea sit quae nos coram deo faciat, & denominet iustos. Et de hoc noua quaedam opinio, & quod quidem scire potuerimus, nostris patribus ignota, coepit his temporibus ab aliquibus defendi, asserens nos iustificari per iustitiam Christi velut per causam formalem, & essentialem, & ab ea proprie, & praecipue habere nos quod sumus iusti coram deo. Sed ne videantur absurdè loqui, dicentes, nos iustificari formaliter, & proprie per illud quod in nobis non est, dicunt, non iustificari nos per iustitiam Christi quatenus in ipso est, sed quatenus nobis imputatur ad meritum, & remissionem peccatorum, & renouationem mentis nostrae, & acceptationem ad vitam aeternam. Et potest exemplo isto declarari ista opinio. Si Petrus esset inimicus regi ob crimina aliqua quibus eum offendisset, & princeps ipsius filius ex mandato suo praclarum aliquod obsequium regi praestaret ad satisfaciendum pro Petri criminibus, & ob illud obsequium princeps a suo patre postulareret, ut Petrum reconciliaret sibi, petitionique filii rex acquiesceret, Petrus diceretur esse acceptus, & reconciliatus patri per iustitiam, seu meritum illud principis, non quidem quatenus illud meritum erat quaedam actio, vel passio principis, sed quatenus a rege ob gratiam sui filii impu-

taretur Petro ad remissionem criminum suorum, & ad recipiendum eum in suam gratiam. Cum nos igitur inimici essemus deo propter peccata nostra, & reconciliati fuimus ipsi per mortem, quam filius Dei ex mandato patris sui pro nobis subiit in cruce, eaque morte iustitiam omnem impleuerit, & pro nobis copiosissimè satisfecerit, per iustitiam Christi sentiunt isti auctores nos iustificatos esse, & iustos esse formaliter, non quatenus illa in ipso fuit, sed quatenus a patre misericordiarum benignè nobis imputatur ad iustificationem nostram, & redemptionem à peccatis nostris, & reconciliationem cum deo, perinde ac si nostra ipsorum esset, & nos ipsi pro nobis satisfecissemus. Sed inter hos qui hanc tuerentur opinionem, quidam sic eam tutati sunt, ut crederent, excepta fortassis fide nullam prorsus esse aliam iustitiam qua sumus formaliter iusti, alii verò sic quidem receperunt istam opinionem, ut tamen praeter eam assererent, & nobis inhaerere aliam iustitiam creatam, quae vel gratia, vel charitas est, qua formaliter dicimur iusti. Et hinc nata est diuisio illa modo frequens in ore theologorum, insolita tamen antiquis temporibus, de duplici iustitia, inhaerente scilicet, & imputatiua. Primus verò, ex his quos scire poterim, auctor huius opinionis, quod nos iustificemur formaliter per iustitiam Christi imputatam nobis, fuit Martinus Lutherus in commentariis epistolae ad Galatas cap. 2. vbi sic ait: Fides apprehendit Christum, qui est forma, quae fidem ornat, & informat, ut color parietem: est ergo formalis nostra iustitia, non charitas informans, sed fides, & nebula cordis, hoc est, fiducia in rem quam non videmus, hoc est, in Christum. Et paulò inferius subdit, Sicut sophista dicunt, charitatem formare, & imbucere fidem, sic nos dicimus, Christum informare & imbucere fidem, vel formam esse fidei: ergo fide apprehensus, & in corde habitans Christus est iustitia christiana, propter quam nos Deus reputat iustos, & donat vitam aeternam. Ex quibus verbis liquet eum sensisse vnum Christum esse nostram iustitiam formalem, & eum esse formam fidei, & praeter eum nullam aliam esse in nobis iustitiam, excepta fortassis fide. Et in eum sensum videntur protestantes in confessione Augustana, & Philippus in Apologia ipsius defendere, nos iustificatos per iustitiam Christi, passim enim irridentes habitum iustitiae inhaerentis, quem scholastici ponunt, & per iustitiam Christi fide apprehensam & imputatam nobis, asserunt nos iustificari. Et sequitur

Diuisio noua iustitiae in inhaerentem & imputatiuam. Error Lutheri de iustitia imputatiua.

Protestantes.

Colonienses.

sequitur hanc sententiam nouus quidam auctor margaritae theologiae. Ponit verò & hanc iustitiam imputatiuam, & alteram inhaerentem ad nostram iustificationem concurrere. Colonieneses canonici auctores illius libelli vulgo vocari Antididagma. Nam capite illo, quo tractant de causis per quas iustificamur, vbi explicuissent per solum deum nos iustificari tanquam per causam efficientem, & operantem, & per solum Christum tanquam per causam meritoriam, & per fidem, & poenitentiam, seu contritionem, & alia gratiae praeventis opera, tanquam per causas dispositiuas, preparatiuas, & susceptiuas, quibus partim praeparamur, & disponimur, partim iustificationem ipsam recipimus, addunt haec verba: Eodem modo iustificamur à deo iustitia duplici tanquam per causas formales, & essentiales. Quarum vna prior est, consummata Christi iustitia, non quidem quomodo extra nos in ipso est, sed sicut, & quando eadem nobis, dum tamen fide apprehenditur, ad iustitiam imputatur. Haec tamen ipsa ita nobis imputata iustitia Christi praecipua est, & summa iustificationis nostrae causa, cui principaliter innitit, & fidere debemus. Aliter verò iustificamur formaliter per iustitiam inhaerentem, quae remissionem peccatorum simul cum renouatione spiritus sancti, & diffusionem charitatis in corda nostra secundum mensuram fidei vniuersi cuiusque nobis donatur, in funditur, & fit propria. Haec ibi. Et inclinasse videntur in hanc sententiam auctores etiam libelli oblati à Cesare collocutoribus in comitiis Ratisponensibus, capite enim quinto inter cetera bona nobis communicata in iustificatione nostra computant imputationem iustitiae Christi, & fide eatenus dicunt nos iustificari, id est, acceptari, & reconciliari deo, quatenus apprehendit misericordiam, & iustitiam, quae nobis imputatur propter Christum, & eius meritum, non propter dignitatem seu perfectionem iustitiae nobis in Christo communicatae: & fidem animam, aiunt, non innitit nobis donata, sine qua nulla est omnino, neque esse potest iustitia. Et addunt, eos quos suorum peccatorum verè poenitet, semper fide certissima oportere statuere se propter mediatoris Christum deo placere, quia Christus est propitiator, & pontifex, & interpellator pro nobis, quem pater donauit nobis, & omnia bona cum illo. Licet igitur non vtantur verbo formaliter, neque dicant iustitiam Christi causam formalem nostrae iustificationis, sicut Colonieneses, tamen eandem

cum illis videntur secuti sententiam, quia praeter iustitiam inhaerentem, alteram iustitiam, nempe Christi, communicari nobis asseruerunt, quae praecipue sumus iusti, cuius soli debeamus inniti. Et hanc eandem opinionem quidam doctissimo illi hereseos Lutherane impugnantori Alberto Pigio capensis attribuerunt, neque omnino sine causa, nam in secunda sua controuersia, quae de fide est, & iustificatione, cum explicuisset nostram iustitiam multum deficere à regula diuinae iustitiae, etiam quare nus nostrae infirmitati attemperata est, neque nos vnquam exactè respondere rectitudini diuinae legis, addit nobis succurrisse Deum misericorditer per iustitiam Christi, eaque nos in diuisis, & nostram iniustitiam cooperuisse, & sub ea velut sub umbone, & clypeo à sua, quam commueramus, ira nos abscondisse, ac protexisse, & iure amicitiae, quae communia bona amicorum facit, ita nobis Christo vnitis, insertis, & incorporatis, illius iustitiam impartitum esse, ac nostram fecisse, ut ea recti, ornati, & audacter, & securè diuino non sistamus tribunali, & iudicio, iustitiae non solum appareamus, sed etiam sumus. Nobis enim ei coniunctis illius obediētia sic accepta fertur, ait, ac si nostra esset, ita ut ea ipsa etiam nos iusti habeamur: & velut ille quondam Iacob, qui cum nativitate primogenitus non esset, sub habitu fratris occultatus, atque eius vestem indutus, quae odorem optimum spirabat, se ipsum insinuauit patri, ut sub aliena persona benedictionem primogeniturae acciperet: ita & nos sub Christi primogeniti fratris nostri pretiosa puritate delitescere, bono eius odore fragrare, & eius perfectione vitia nostra sepeliri, & obregi, ut pietissimo patri nos ingeramus, & iustitiae benedictionem ab eo aequamur. Namque vna, ait, est, quae vt vera, & perfecta, dei sustinere conspectum potest, eamque vnā pro nobis sibi oportet tribunali diuini iudicii, & velut causam nostrae intercessorem eidem representari. Ipsa enim subnixi, & hic obtinemus remissionem peccatorum, & ipsius puritate velantur nostrae sordes, & imperfectionum immunditiae, ne in iudicium Dei veniant. Vnde enim hominum vitae quantumcunque laudabili, vt libera, & verissima voce pronuntiat Augustinus, si remota misericordia iudicetur. Haec ibi. Aduertendum & illud, vt non omnino immeritò videatur ei tribui ista opinio, eodem modo illum ibi esse, nos per Christi iustitiam constitutos esse iustos, ac sumus peccatores constituti per inobedientiam Adae. Quare, cum ipse in prima controuersia tenuerit

Alb. Pigio.

Gen. 27.

rit

rit peccatum originale nihil aliud esse, quam inobedientiam Adæ imputatam nobis, videtur hac comparatione innuere, nullam aliam se credere in nobis iustitiam, quam iustitiam Christi imputatam nobis, & communicatam. Auger item hanc suspicionem quod post multa alia, quibus hanc eandem sententiam subindicat, tandem adiicit, se derogare omnibus Adæ filiis, propriam, quæ ex suis operibus esset, coram deo iustitiam, & docuisse vna Deum in Christo nisi nos posse iustitiam, & vna illa iustos esse coram Deo vacuos, & destitutos propria, atque ideo hanc sententiam aliquando se diligentius astruxisse, ne scholastici aliqui fortassis eam damnarent, & abiicerent, si nudam eam legerent, & non perinde sultam, & communiam.

Quod Christi iustitia neque sit, neque possit esse causa formalis iustificationis.
Cap. XXXII.

Iustitia
Christi
est causa
formalis
iustifica-
tionis
no-
stræ.
Arg. 1.

Sed utcumque sit de autoribus huius vel illius opinionis, nos antiquam, & communem opinionem tuebimur, & quo intermissis nouitibus plenis votis omnes amplectantur, antiquam doctrinam ecclesie, & nunc recens hic à patribus, ut statim ostendimus, probatam non iustificari peccatores per iustitiam Christi, velut per causam formalem suam iustificationis, & iustitiam Christi neque in se, neque ut communicatam nobis; & suo modo nostram factam, esse causam formalem nostræ iustificationis, a pertis argumentis docebimus. Primum. In omnibus iustis est iustitia formalis ipsis inherens, ut cap. 24. probabimus, vnius autem effectus tantum est vnica causa formalis. Non sunt due forme necessaræ ut nos simus sapientes, vna hoc potest prestare, & verè prestat sapientia: non sunt due forme necessaræ, ut corpus quantum fiat album, vna satis ad hoc est albedo. Et idem est videre in omnibus effectibus formalibus. Omnis enim forma, siue absoluta, siue respectiva sufficit ad denominationem formalem concretiuam sibi respondentem. Albedo sufficit facere suum subiectum album, nigredo nigrum, dulcedo dulce, læticia lætum, & sapientia sapientem, neque vlla potest exceptio huic regula dari. Sufficiet itaque vel sola iustitia inherens ad faciendum homines iustos, & superfluum profus est, & ab omni philosophia alienum, ad hoc ipsum ponere aliam aliquam iustitiam, videlicet iustitiam imputatam Christi. Et hoc eodem argumento possemus probare super-

fluam esse iustitiam inherentem, siquidem à iustitia Christi, ut sentiunt Colonienfes, esse formaliter iusti. Si enim iustitia Christi imputata hoc prestat nobis, ut simus iusti, necessaria non est alia iustitia quæ hoc ipsum efficiat, præsertim cum prius natura nobis iustitia Christi imputetur, quam communicetur iustitia inherens, ut postea ostendemus. Quare, cum ipsi non negent iustitiam inherentem, vel hoc argumento debuissent moueri, ne crederent iustificari quempiam per iustitiam Christi ut per causam formalem. Secundo. Neque angeli, neque protoparentes nostri ante lapsum fuerunt iusti iustitia Christi imputata eis, sed duntaxat iustitia inherente: neque hoc, quod sciam, vertit aliquis in dubium, ergo etiam modo iustificati per Christum, non iustitia Christi imputata sibi, sed iustitia inherente sunt iusti. Reparantur enim per Christum ad statum, à quo ceciderunt, & fiunt similes angelis Dei in celo. Tertio. Quod non inest alicui subiecto, neque potest ipsum formaliter denominare, præsertim de nominatione absoluta. Non potest albi me facere albedo, non sapientem sapientia, non bonum bonitas, nisi in se, & mihi iustitiam verò Christi, etiam quatenus imputatur nobis, dilucidum est non inesse nobis. Quarto. Non dabitur, neque potest dari in naturalibus vna, & eadem causa efficiens, & formalis vnus, & eiusdem effectus, sed imputatiua iustitia Christi, ut verbis loquar eorum quos impugno, causa est efficiens, propter quam nos sumus iusti. Per ipsius enim iustitiam, & meritum, ut per causam meritoriam, & suo modo efficientem iustificamur. Quinto. Multo magis essentialis, & principalis causa est nostræ iustificationis misericordia, & charitas patris cœlestis, quam iustitia Christi, & tamē nemo vnquam delirauit, ut diceret eam esse causam formalem nostræ iustificationis. Sexto. Cum Deus iustificat aliquem ob merita alicuius sancti, qui illius iustificationem postulat, sicut iustificauit Paulum ex sententia Augustini ob merita, & preces Stephani, causa formalis sic iustificati non est iustitia merentis vel impetrantis eam iustificationem, imò illa iustitia solum habet rationem causæ efficientis. Confirmare etiam omnia ista potest quod à sancti doctores, ut proximo capite ex parte ostendimus, efficientem quidem causam nostram iustificationis Christum dixerunt, nunquam autem formalem. Et sunt hæc quidem argumenta tam aperta, tam fortia, & tam consona luminis naturali, tamque absurda, & ab omni philo-

Arg. 2.

Arg. 3.

Arg. 4.

Arg. 5.

Arg. 6.

Aug.

philosophica ratione aliena visa est sanctæ synodo noua opinio quæ impugnamus, ut nullis quod scire potuerim prolatis vel scripturæ, vel sanctorum testimoniis, vno animo & ore consenserint in sententiam antiquam & communem patres nostri, neque dubitauerint hanc esse fidem, quæ spiritus sanctus per Christum apostolos, & alios doctores, & pastores tradiderit ecclesie, & ipsa perpetuò constanter, & indubitanter tenuerit. Vtque omnes hæc de re cessarent post hæc contentiones, placuit communem ecclesie fidem aperire, & declarare his verbis: Demum vnica formalis causa est iustitia dei, non quæ ipse iustus est, sed qua nos iustos facit. Et ne locus esset alicui prauæ interpretationi, mox adiecerunt, vniqueque iustorum suam recipere iustitiam, & eam eis inherere. Quæ manifestum est, non posse Christi iustitiam conuenire. Et tandem sub anathemate hoc idem statuerunt in cano. no. 10. vbi sic legitur: Si quis dixerit, homines sine Christi iustitia, per quam nobis meruit iustificari, aut per eam ipsam formaliter iustificatos esse, anathema sit.

Cano. 10.

Respondetur argumentis probare nitentium Christi iustitiam esse causam formalem nostræ iustificationis. Cap. XXXIII.

Non tamen satis est nostram, imò communem totius ecclesie firmam sententiam, nisi etiam & inania esse ostendamus argumenta quibus inniti potuerunt, qui partes contrarias sectantur. Primum quidem obici possunt nobis verba illa Pauli de Christo: Qui factus est nobis sapientia, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio, nec non & illa Iohannis, Ipse est propriatio pro peccatis nostris. Vnde & omnes fideles pleno ore cõfitemur, eum vnum esse reconciliacionem nostram. Et Bernardus in epistola quadam ad Innocentium papam sic scribit: Iustum me dixerim, sed illius iustitia. Quæ nã illa? Finis legis Christus ad iustitiam omni credenti. Denique qui factus est nobis, inquit, iustitia à Deo patre. Quæ ergo mihi iustitia facta est, mea nõ est? Si mea traducta culpa, cur non & mea indulgeta iustitia? Hæc Bernardus. Sed hæc obiectio ex imperitia scripturarum procedit. Factus quidem dicitur Christus esse nostra iustitia, non quod ille sit nostra formalis iustitia, sed quia per illum iustificamur meritorie, & efficienter: nam ipse fecit iustitiam inter nos & Deum, & autor est, & consumator nostræ iustitiæ, rectissimaque regula, & amulsus opti-

Respons.
Quo christus iustitia nostra

Bern. 1 ep. 191.
Rom. 10.
1 Cor. 1.

Obiect. 1.
1 Cor. 1. d.
1. Ioh. 22.

ma iustitiæ, ad quam collimare, & aptare se debeant, qui verè ac seridè volumt esse iusti. Quo modo & sapientia dicitur nobis esse Christus factus, quia in illo & per illum discimus, & obtinemus veram sapientiam. Donat enim eam nobis ipse cum patre & spiritu sancto, & in illius vita tanquam in quodam vitæ, & sapientia libro, viuoque speculo documenta veræ sapientia, & pietatis licet legere. Vnde & Ambrosius in hæc verba ideo Christum factum esse nobis à deo sapientiam, iustitiam, sanctificationem, & redemptionem explicat, quia per ipsum verè sapientiam discimus, & sanctificationem, hoc est, ab opere carnis, & idolorum immunditia purgati, & iustificati ac redempti sumus. Et paulò antè in illa verba, Christum dei virtutem & sapientiam: Christus, inquit, virtus dei est, quia per ipsum omnia fecit: sapientia autem idcirco, quia per ipsum cognoscitur deus. Neque alio tropo ab eodem Paulo dicitur ipse Christus esse pax nostra, nisi quia omnia pacificauit, & in ipso, ut exponit Cyrillus, superiora inferiorum coniuncta sunt. Creaturam creatori reconciliauit, homines angelis, terram celo, & sicut statim ipse Paulus ut explicaret tropum, adiecit, Iudæos & Gentiles inter se vnuit, faciens ex vtroque populo Gentili & Iudaico vnum, videlicet christianum. Et eadem figura in collecta post communionem, feria tertia hebdomada pentecostes spiritus sanctus dicitur ab ecclesia remissio omnium peccatorum, quia per eum nobis illa cõceditur. Frequens que est, sicut & in philosophis, & in sermone vulgari, ita & in scriptura prædicatio identica pro casuali ad exprimendum, vel excitandum magis affectus. Moses dixit suo populo de Deo: Ipse est vita tua, & longitudo dierum tuorum. Dauid dicit Deo, Tu es patetia mea. Explicabaturque hoc tropo ipsum esse verissimam causam nostræ vitæ, nostræque patientiæ: neque nobis, sed illi imputanda huiusmodi omnia, ac per eum, & propter eum illa nos habere. Et doctores sancti hoc sensu & tropo intelligunt Christum dixisse Martha: Ego sum resurrectio & vita. Sed ex omnibus eorum testimoniis vnum tantum esse verissimam causam dominus verò, inquit, vim suam viuificantem, & suscitatiuam enucleatus expromens dixit, Ego sum resurrectio & vita. Ac si diceret: Quare dubitas nunc fratrem posse resurgere, cum ego, qui sum resurrectio, & vita illi resurgeturum promittam? Per quem resurget quando resurgeturi sunt & ceteri homines, per eum potest & modo resurgere ipse ergo resur-

Christus sapientia nostra.

Ambros.

Eph. 2. c.
Christus pax nostra
Cyr. 9. in
Ioh. c. 24.

Prædicatio identica pro casuali.

Au. Chr.
Cyr. 7. in
Ioh. c. 18.

rectio & vita, quia per eum etiã resurgimus à peccato, ut vivamus iustitie. Per eundẽ etiã resurrexerimus in cõsumatione sæculi ad vitam immortalem. Et statim virtutẽ in vtrã que resurrectionem probat ex verbis ipsius apud Ioannem. 5. c. Idem que copiose profequitur lib. 10. c. 13. ex analogia vitis ad palmetes. Ex quibus probabilis potest fieri opinio Nicolai Lyran, qui in hæc verba asserit, virtutem Christi vocantis mortuos ad iudicium, faciendam esse omnium resurrectionẽ. Neq; est simile de redemptione, vel reconciliatione, & de iustitia, nam redemption, siue reconciliatio nostra, cum sit quod extrinsecũ, potest convenire Christo formaliter, quemadmodũ & pretiũ datũ pro redemptione captivi dicitur illius redemptio, & preces seu merita Petri reconciliantis nos regi possunt dici reconciliatio nostra, sed iustitia nostra ex sua ratione aliquid nobis intrinsecũ, & verẽ nobis inherens; & ideo nõ potest nisi figuratẽ, neq; deus, neq; Christus, neque aliqui dei, aut Christianus dici nostra iustitia formalis, sed oportet eiußmodi omnes propositiones causaliter interpretari. Et Bernardum nõ alio sensũ Christum dixisse iustitiã nostrã potest constare ex eo quod antè verba citata, & post illa satis explicat se hoc duntaxat contendere, quòd iustitia nostra nõ sit innata, sed donata à Christo: A primo, inquit, homine manavit delictum, à summo cœlo egressio gratia. Vtrũque à parente, illud à primò, ista à summo. Et mox ostendit absurdum esse, Christum ostendisse iustitiam, & non dedisse, docuisse charitatẽ, & non infudisse. Vtrũque nullus reliquus sit regi verisandi locus, audi quod in sermo. 22. in cantica scribit: Quod erat angelis, factus est nobis. Quid? Sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio. Sapientia in prædicatione, iustitia in absolutione peccatorũ, sanctificatio in conversatione quã habuit cũ peccatoribus, redemptio in passione quã sustinuit pro ipsis. Quia tamen in communi sermone vtrique causa, efficienũ videlicet, & formalis, efficienũ respectu sui effectus tribuimus, & ita dicimus, albedinem facere album, seu albefacere, sicut ignem calefacere, Hieronymus in expositione illorum verborum, Nunc autẽ in Christo Iesu vos qui aliquando eratis longẽ, & c. subdit: Quomodo sapientia sapientes facit, & iustitia iustos, & sanctificatio sanctos, sic Christus pax nos facit esse pacatos. Et alibi Christum dicit esse omnes virtutes, quia omnes illas suo exemplo docuit. Et in epistola quadã ad Amandum nũc dicit nõ esse Christum om-

nia in omnibus, sed partẽ in singulis, & in quodam esse virginitatẽ, in alio zelũ, in alio fortitudinẽ. & c. sed in fine mundi futurum esse omnia in omnibus, quia sancti omnes ex ipso scilicet gratia & benignitate omnes virtutes habebũt. Cumq; Aug. in epi. 89. dixisset, sicut ille homo, videlicet Adã vitiauit posteritatẽ suam, ita iste deus homo iustitia sua salvavit hereditatẽ suã: & ne quispiã hoc perperã intelligeret, mox adiecit: Ille traiecit de carnis immunditiã, quod nõ poterat impius diabolus, iste donãdo spiritus gratiam, quod nõ poterat Abel iustus. Hæc verba palam indicant iustitia sua Christum nos saluare non formaliter, sed efficienter. Sed dices. Amor dei potest esse causa formalis, qua deo simus charitã & ab amore Petri in me ego esse vltra alia qualitate dicor, & sum verẽ & formaliter ei charus, et misericordia Petri solutis pro me decem aureos ducales creditori meo, est causa formalis nostrẽ iustitiã in creditorẽ. Et solutio illa imputata nobis satis est, ut verẽ dicamur & simus iusti apud illum. Grãde tamẽ est intervallũ inter ista que obijciuntur, & de nominationem iusti. Potest quidẽ Petrus charus esse deo ab amore dei absq; aliqua qualitate sibi inherente, & ita est charus hominibus ab amore, quo eum illi profsequuntur, sicut & notus ipsis à notitia quam illi de eo habent, & inuisus ab odio. Idemq; in quibuscunq; aliis respectibus denominationibus possit facile ostendi. Potest etiam Petrus verẽ dici satisfecisse suo creditori per actum misericordie Ioannis solventis pro ipso sua debita, & genus humanum verẽ potest cõcedi soluisse patri cœlesti sua debita per iustitiã, quam Christus pro nobis explevit in cruce, sed iusti denominatio multò plura, ut supra docuimus, in se includit, & denominatio absoluta est nõ respectiva, & ideo requirit aliquid intrinsecum. Quòd si ab amore dei propter Christi iustitiã diceremur deo chari, & hoc satis esset ut essemus iusti, adhuc nõ essemus dicendi à Christi iustitiã formaliter iusti, sed ab ipso amore dei propter Christi iustitiã, & si id esset, faceret quidẽ illa efficienũ nos deo charos, & iustos, nõ tamẽ formaliter. A dicendi & illud qui tuentur partes oppositas, magis exaltari iustitiã Christi, & deprimi superbiã nostrã, si dicamus, Christi iustitiam esse nostram iustitiam formalem. Non exaltat dei, aut Christi iustitiam, nisi quæ vera sunt, mendacis nostris nihil eget commendatissima ipsa per se dei, & Christi iustitia: superbia nostra nõ falsis, sed veris persuasionibus deprimenda est.

Aug.

Obiect. 2

Cõfirm. 2

Respons.

Obiect. 3

Respons.

Christus formaliter est receptio nostra.

Expositio Bernardi.

Hieronymus Ephe. 2. c.

quanis Christi iustitia imputata nobis esset nostra iustitia formalis, nescio qui ei laudis ex hoc accederet, aut cur nostra magis deprimeretur superbia. Satis ad commedationẽ Christi iustitiã, quòd ab illa integrẽ, & solidẽ confitemur omnem nostram proficiẽ iustitiam: satis ad deprimendam nostram superbiã, si agnoscamus ut par est, ei nos debere totã nostram iustitiam, neque nisi ob eius merita potuisse vnquam iustificari, & pro nostris debitis per ipsius vnã iustitiam patri cœlesti satisfecisse. Equidẽ si posset Christi iustitia esse nostra formalis iustitia, & verẽ esset, magis hoc magnificare nos posset, & in superbiã erigere, quã deprimere. An non præcellenior multò est iustitia Christi quã nostra? Cumq; iustitia Christi per quam iustificamur, non sit illa eximia iustitia quæ in eo nũc est, sed præcellenã iustitiã opera quæ fecit, cũ illa iam transferint, neq; actu sint, quomodo ab ea iustitia possit quispiã intelligere nos formaliter iustificari? Ad dõd profectò viderur mihi hoc absurdũ, & absurdu, ut neq; ab ipsis qui contrariũ asseuerant, crediderim id posse intelligi, ut eorum verba sonant, sed contentione esse prorsus inter nos & illos de nomine magis quã de re. Et ea contentio inde fore exorta est, q; illi à via regi antiquorum ecclesiã doctorum, & recentiorum se separantes, nouiter, & præter vsum philosophorum & theologorum, & in aliam prorsus significationem, quã ipsi, voluerunt vti vocabulis istis, formalis iustitia, iustitia informans, forma informans, & similibus. Sed quid illi senserint, parũ refert, nos quod cepimus, persequamur, & quæ sit nostrã iustificationis vera causa formalis inquiramus.

Causa formalis nostrã iustificationis, qualitas est inherens iustis, sicut albedo albis.
Cap. XXIII.

Magna fuit iam ab aliquibus retro seculis inter nonnullos doctores concertatio, quæ esset nostrã iustificationis causa formalis. Et quibudã quidẽm placuisse videtur, nullam esse iustitiam creatam à qua formaliter homo esset iustus, sicut ab albedine est homo albus, sed perinde esse hominẽ iustum, & amicũ, & gratũ Deo ab amore quo deus illum amat, & ad gratiam suam, & beatitudinem acceptat, ac Petrus est Ioanni amicus, & gratus ab amore quo Ioannes Perrum profequitur. Ac plerique in hac sen-

tentia crediderunt magistrum sententiarum fuisse, unde & articulus primus, de quo Parthenius damnatus est, hic fuit: Charitas non est aliquid creatum in animo, sed ipse spiritus sanctus. Et Thomas V Valdensis præclarus hæreseos V Vicileuiticã impugnat, dicit Pelagium catholicum in hoc fuisse, & sine causa damnatum, siquidem, ut opinatus est V Vicileus, solùm negauerit gratiã, quæ esset qualitas creata. Alii verò, quorum verõ cõmuniõ, ita & probabiliõ semper visã est sententia, causam formalem nostrã iustificationis asseruere esse aliquam qualitatẽ creatam informantem animas iustorum, ac in eis permanentem perinde ac permanent habitus, & eam supernaturalẽ esse, ac diuini prorsus ordinis. Et ab ea tradiderunt hominem esse iustum, & amicũ deo formaliter, sicut ab albedine homo est albus, & à sapientia sapiens, & à temperantia temperatus. Et hæc opinio acceptata est ab ecclesia in concilio Viennensẽ, ut probabilior, & sanctis, & recentioribus doctoribus magis consona. Atque eam summa concordia post magistri tempora descendiderunt scholastici doctores, neque solùm ut probabilem, sed ut quidam eorum discretè tradiderunt ut certam, & indubitatam, & ab omnibus propter autoritatẽ scripturã, & sanctorum amplectendam ut veritatẽ fidei. Et sanctus Thomas, & doctor subtilis sic magistrũ interpretantur, ut non negauerit omnem habitum supernaturalem, sed præter spiritum sanctum inhabitantem iustos, posuerit in eis esse aliquam qualitatẽ permanentem, & aliquid donũ Dei creatum, ratione cuius ipse spiritus sanctus animas iustorum & paruulorum, & adultorum dici posset inhabitare. Et si bene perpendamus verba magistri, liquidũ sanẽ erit, ad actus charitatis illum existimasse spiritũ sanctum nobiscunq; immediatè per se, & absq; vilo habitu cõcurrere: sed nunquã potest satis ex eo costare, an etiam crediderit per ipsũ spiritum immediatè, & absq; vilo habitu nos esse iustos, & deo acceptos ad vitam eternã. Porrò sobriũ fuisse ingenii, quicquid magister antè diffinitionem Viennensis concilii sensisset, ei adherere sententiã, quam tanta solennitate tantum conciliũ approbasset, cum tamen insolentia quẽdam, & superba ingenia non se continerent ea concilii censura, neque solùm probabilem oppositam partem asseuerarent, sed & multò probabiliorem, quã sit hæc communis: & hanc communẽ signumẽ scholasticorum putarent, ad imponendum finem huicmodi controuersie

d. 17. primi. Tit. 1. d. 3. a. 1. b. c. 1. a. b. c. 1.

Cle. 1. de sum. tri. & fide ca. 2. 3. d. 1. 2. 3. Gab. ibidem. Tho. 1. q. 110. art. 3. d. 17. q. 1. a. 1. 3. & 37. & in 2. d. 26.

his visum est huic sanctæ synodo acceptare sententiam istam simpliciter, & absq; vlla limitatione, imò & credenti, & asserenti oppositum anathema indicere. Intellexit nanque hanc fuisse communem ecclesiæ fidem, tamen si non sub nomine habituum, neque potuisse à catholicis doctoribus diversissimorum temporum summa concordia hanc sententiam tradi, nisi esset ab spiritu sancto, & digna quæ ab omnibus reciperetur. Eamque ob causam primò quidem in hoc capite dixerè asseruere patres, singulos quoque iustorum suam propriam recipere in sua iustificatione iustitiam. Quod non intelligi quidè potest, si non sit aliquid creatum nostra iustitia. Et paulò post asseruerunt in hærere iustis charitatem diffusam in cordibus eorum per spiritum sanctum, vt cum sciremus in harentiam propriam quid esse accidentium creatorum, non dubitaremus charitatem esse accidens quoddam creatum. Adiecerunt etiã post hæc in iustificatione cum remissione peccatorum simul infusa accipere hominem hæc tria, fidem, spem, charitatem, vt intelligeremus has virtutes esse habitus infusos: infusio siquidè habituum est, aut certè non nisi reicreata. Et in his damnarunt obiter errorem Lutheri negantis fidem esse habitum aliquem in animo quietentem. Et tandem vt omnem dimouerent ambiguitatem, sic in canone. 11. statuerunt: Siquis dixerit hominem iustificari vel sola imputatione iustitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione exclusa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per spiritum sanctum diffunditur, atque illis in hæret, aut etiam gratiam qua iustificamur, esse tantum fauorem Dei, anathema sit. Quibus verbis perspicuum est, nullum planè locum relictum iam esse, neq; asserentibus nos esse iustos formaliter à sola iustitia Christi nobis imputata, neque contendentibus id esse tantum ab amore, quo Deus nos diligit. Meritò verò hæc distincta esse à patribus, & doctrinam hanc non nouam esse, sed antiquam, hæc possunt argumenta docere. Primò. Semper fuit in ecclesia receptum, vt iam supra ostendimus, sacramenta nouæ legis continere & causare gratiam, ac per ea iustificari omnes, & paruulos, & adultos, qui ea absque obice aliquo receperint. Sed hæc vera esse non possunt, nisi gratia, vel iustitia nostra sit aliquid creatum in harentis nobis, ad cuius productionem instrumentaliter attingere queant sacramenta. Nã neque iustitia Christi, neq; imputatio ipsius, neque amor, quo Deus nos amat, sunt à sa-

cramentis, aut contineri vel effici possunt ab ipsis. Secundò. Omnes iustificati verè dicuntur, & sunt iusti, & meritò tales crediti semper fuerunt in ecclesia. Omnes enim eos appellat scriptura iustos quantumcunq; nullam sibi comparauerint iustitiam, sed contra pessimos habitus iniustitiæ, & aliorum vitiorum habuerint. Non autem dicitur quis iustus, nisi in se habeat iustitiam. Neque philosophus admitteret quempiam dici iustum, nisi haberet habitum iustitiæ, præsertim si prauos aliquos habitus vel iniustitiæ vel aliis virtutibus oppositòs, diuturna malorum operum consuetudine firmatos in se habeat. Vt igitur qui diu grauib; peccatis assueuerunt, & in eis inueterati sunt, mox vt à Deo per pœnitentiam iustificantur, verè possint dici iusti, sicut & ab scriptura, & ab vniuersa ecclesia catholica dicuntur, necesse est credere statim eis à Deo infundi aliquam supernaturalem qualitatem, qua iusti formaliter efficiantur. Ipsa enim iustorum nuncupatio hoc requirit. Neque iniuria sancta synodus potuit intelligere hunc semper fuisse sensum, imò fidem ecclesiæ, cum constans & perpetuum fuerit apud omnes fideles, per baptismum vel pœnitentiam subitò fieri, & euadere iustos, etiam qui prius corruptissimis, inquinatissimis, ac deprauatissimis fuerunt moribus. Quod quidem, nisi eis diuinitus concedatur iustitia, non modò fieri, sed ne intelligi quidem satis potest. Terriò. Iustificati quicumque habent fidem infusam, quæ habitus est permanens, reddens eos pronos, & promptos ad credendum reuelaris à Deo. Nam si non infundatur eius talis aliquis habitus, non erit neque in paruulis antè vsum rationis, neque in adultis dormientibus aliquid vnde possint dici, aut esse fideles. Ergo etiam habebunt iustitiam, vel gratiam, aut charitatem infusam sibi, à qua iusti, & chari Deo, & amantes ipsum dici possint. Cur enim qui omnia disponit suauiter, daret adiutorium permanens ad credendum, & non ad amandum? Confirmant & plerique scholastici fidem infusam esse ponendam ex illis verbis Pauli: Sine fidè impossibile est placere Deo. Quia cum paruuli baptizati placeant Deo, & in eis non tractus fidei, vt manifestum est, erit ergo in eis fidei habitus. Et corroborant hoc ex verbis Christi, Qui non crediderit, condemnabitur. Nam cum paruuli baptizati non credant actu, si neque habitu crederent, condemnarentur, dum morerentur antè vsum rationis, & inefficax in

c. Maiores de Bap. et eius effectu.

Arg. 4. Rom. 5.

1. Cor. 13.

Sub quibus nominib;

eis esset baptismus. Quauis autem non desit, qui durum puter sub secundo testimonio non esse paruulos comprehensos, & credere ibi existimè idem esse ac euangelium solenni aliqua professione suscipere, tamen Innocentius huius nominis tertius optima ratione statuit de solis adultis esse intelligendum totum illud testimonium, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verò nõ crediderit, condemnabitur. Non enim ad alios prima, ad alios secunda clausula est referenda. Neque verisimile est, vnum & idem credendi verbum aliter in orationibus aded coniectis esse acceptum. Et ex antecedentibus & consequentibus satis constat hæc testimonia de solis adultis intelligi: ideoq; nos nullo eorum ad confirmadum rem istam vt mur. Verùm illud apparens & efficax pro hac veritate testimonium est: Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Ad omnes quippe iustos retulit Paulus hæc verba, & nos ipsius imitatione incunctanter possumus affirmare, cuiuslibet iusto diffusam esse Dei charitatè in corde ipsius per spiritum sanctum ei datum. Cum ergo hæc, vt in aperto est, neque adultis dormientibus, neque paruulis baptizatis cõuenire valeant, si intelligantur de actu charitatis, necesse erit, vt omnibus iustis verè, & propriè conuenire, & aptari possint, ponere aliquem habitum charitatis, qui diffundatur iustis in sua iustificatione per spiritum sanctum eis benignè collatù. Et ita in hoc capite intellexerunt patres nostri hunc locum Pauli, cum & charitatem diffusam per spiritum sanctum in iustificatione asseruerunt in hærere, & infundi iustis. Quæ verba non nisi pro habitibus conueniunt omnibus iustis. Et firmare hæc omnia possumus ex Paulo ad Corinthios: nam & nihil esse homines sine charitate luculenter docet, & charitatem ait nunquam excidere, & nunc manere tria hæc, fidem, spem, charitatè. Hæc autem non possunt in vniuersum vera esse, neque ita clarè exponi de actu charitatis, siquidem & iusti dormientes, imò etiam vigilantes multum sunt, & valent apud Deum etiam sine actu charitatis. Et actus charitatis quem habent iusti in via, desinit passim esse, neque permanentiam habet, sed transit. Neque doctorib; ecclesiæ hæc doctrina fuit ignota, neque, vt iam ex dictis patet, quidquid qui dam dicat, vsque ad tempora magistris semper dubia. Tamen si enim doctores antiqui nõ ita frequèter ac scholastici ipsius meminerint

sub nomine habituum, contenti quippe fuerunt nominibus gratiæ, donorum, & virtutum, quibus vtitur scriptura, sub nomine tamen virtutum, gratiarum, donorum, & ornamentorum spiritualium sæpe hæc eadem docuerunt. Et hoc quidem constare hinc omnibus potest. Primò in concilio Viennensi consona illis hæc sententia asseritur. Secundò. Innocentius. 3. in. cap. Maiores hanc sententiam vt communem sequitur. Terriò. Omnes doctores catholici asseruerunt gratiam, & virtutes nobis per sacramenta ecclesiæ præstari. Quartò. Frequens est in illis ornari animas nostras in sua iustificatione pretiosis monilib; & spiritualibus ornamentis, & perseverantes in iustitia gratiam & virtutes Spiritu sancto in habitantibus seruare, & per peccatum expoliari animas gratuitis dei donis, & speciem & pulchritudinem suam spiritalem amittere. Quintò, de virtutibus à deo datis perinde loquuntur, ac philosophi de acquisitis, neque secus illi nos tradunt per eas confirmari, & promptos fieri, & expeditos ad bonum, quàm hi per virtutes morales nostro vsu & exercitio comparatas. Augustinus virtutem infusam sic definiuit: Virtus est bona qualitas mentis, quam Deus in nobis sine nobis operatur. Et alibi, Charitas est perfecta virtus animi, quæ coniungit nos Deo, qua ipsum diligimus. Hieronymus cum multò plus iugendum esse lapsam animam fidelis, quàm rui nam templi Salomonis ostenderet, ita scribit: Non auri, & argenti metallo, sed virtutibus anima radiabat. Habebat enim arcam intra se, & duo cherubin, id est, fidem patris, & filii, & spiritus sancti sitam. Sed nunc nihil eorum apparet, ablata sunt hæc cuncta, nudata est domus Dei omnibus ornamentis suis, cunctisque quæ diuinitus consecuta fuerat, expoliata muneribus, remansit deformis, ac turpis: perit ab ea omne munimen, omnisque custodia. Cyrillus. 2. in. 10. cap. 3. de Adam sic loquitur: Fuit in paradiso quousque gratiam creatoris spiritu sancto in habitante seruauit. Et libr. 1. cap. 15. de eodem dixerat, gratia illum denudatum, spiraculum vitæ amisisse, id est, spiritum eius, qui dicit, Ego sum vita. Cyprianus in epistola. 8. lib. 3. dicit baptizatis gratiam spiritum sanctum dari. Et quauis, vt Scorus in. 3. distinc. 26. Gab. in. 1. distinc. 17. Almay in mora. 1. cap. de charitate. Gaieranus commen. 2. 2. quæst. 171. art. 2. & alii nobiles

memine- rit anti- doctores iustitig in fusa.

Aug.

Hiero. in Thren.

Cyrl.

Fides habitus.

Canon. 11.

Antiqua Eccle. doctrina, qd iustitia seu gratia sit habitus. Arg. 1. c. 11.

Heb. 11. a Mar. 16.

Ratio naturalis sua det habitus infusos.

autores sentiunt, nulla sit ratio naturalis, que conuincat huiusmodi habitus nobis a deo in fundi: posset enim deus quicquid per illos facit, suo diuino auxilio in nobis efficere, valde tamē cōgruit lumini naturali, deum illos nobis impartiri: disponit quippe sapientia diuina omnia suauiter, & cūlibet agenti naturali qualitates dat sua natura congruentes, per quas perfectē, & cōmodissimē suas possit operationes exercere. Neq; vcrisimile est negare illum hanc gratiam eius, quos admittit ad suam amicitia, praesertim cum multis illi impediatur a debito virtutum exercitio, partim quidē ex prauis naturalibus inclinationibus, partim ex deprauatis habitibus, quos sibi tempore quo fuerūt in peccato, acquisuerūt. Cū itaq; opus perfectum nō sit sicut philosophi, & experientia docent, quousque procedat ex habitu, maximē est profectō rationi naturali consentaneum, deum benignē perficere iustos omnes aliquib; donis seu virtutibus, quibus possint cūm velint, cōmodē & perfectē, quod iustos decet, operari.

Gratiam & charitatem esse idem re, & sola ratione distinguunt. Cap. XXXV.

Veruntamen cum extra controuersiam iam sit propter hanc cōcilii diffinitionē, causam formalem nostrę iustificationis esse aliquam qualitatem creatam permanentem inherentem nobis, ambigi non immeritō potest, quā sit illa qualitas creata, quā tantū in nobis bonum efficiat, vt nos iustos, & amicos dei formaliter efficiat, sicut & albedo albos, & sapientia sapientes. Porro hanc qualitatem esse gratiam, quā decet est animā, in confesso est apud omnes catholicos, sed an hęc gratia distinctum quid sit à charitate, aut illi potius eadem, cōtrouersum fuit iam olim, & adhuc sub iudice lis est. Ea que de re duæ celebres sunt inter scholasticos doctores sententia. Sanctus Thomas. 1. 2. q. 110. ar. 3. & illius sequaces Caic. & Capreolus, & Tho. Argentinus in secundo, ac nos ter etiam Seraphicus Bonauentura in. 2. d. 26. q. 5. & in. 3. d. 27. ar. 1. q. 3. & 4. gratiam tradidere à charitate, & ceteris virtutibus esse distinctam. Scotus

Gratia nō distinguit re à charitate. Ar. 1. ex cōibus prerogatiuis gratia & charitatis.

verd in. 2. d. 27. & suę doctrinę sectatores, & Rich. in. 2. d. 26. q. 4. & Henricus Gandensis quotli. 4. q. 10. & Durandus & Gabriel in. 2. distin. 26. & Marsilius in. 2. quaestio. 17. articulo. 1. & Basolis in. 2. d. 28. & omnes quos legitur nominales, gratiam affirmant non re, sed ratione duntaxat à charitate distinguunt. Et

hanc sententiam multo esse priore probabilitatem ex communibus vtriusque prerogatiuis, & ex praecellentia cuiuslibet earum suadere possumus. Enimvero si bene perpendamus quā vtriusque earum, & ab scriptura, & à sanctis doctoribus conceduntur, inueniemus eadem omnino & eis tribui. Vt enim omnes fatentur, & ex cōmunibus de is assertis, facillimū esset probare vtraque iustificat, operit multitudinem peccatorum, saluat, sufficit ad salutem, placat deum, acceptos nos eis facit, & inter filios regni, & perditionis diuidit, neque aliquis potest destitutus vlla earum saluari. Vtraque etiam principium est, & radix omnis meriti, & forma aliarum virtutum, & neutra in peccatoribus esse potest. Tantam verō in tot, & tantis rebus cōuenientiam quis credat eis cōuenire, nisi prorsus eadem res sint, tam est diuersis nominibus appellentur. Si charitas distinctum quid esset à gratia, cur nō possent ab inuicem separari? Cur non & aliquid tribueretur vni, quod negaretur alteri? Cur nō posset charitas esse informis, & in peccatoribus manere, sicut fides & spes, praesertim cū sicut fidei, & spei, ita & charitatis pleriq; imō omnes penē actus qui possunt fieri in gratia, possint fieri in peccato? Quid etiā esset opus presentia charitatis, vt haberetur actus meritorius? An non vel sola gratia satis erit ad praestandum valorem, & meritum bonis nostris operibus? Quod si hoc cōcedatur, falsū nimirum dixerit Augustinus de charitate: Ipsam habeto & cuncta habebis, quia sine illa nihil proderit quicquid habere poteris. Falsū & Gregorius: Neq; habet aliquid vindictae ramus boni operis, si nō manet in radice charitatis. Verūm age, premam magis hoc ipsum. Si aliquid esset proprium gratia, quod nō cōueniret charitati, esset maximē facere nos gratos deo, & acceptos ad beatitudinem, sed hoc etiam facit charitas: est namque amicitia inter nos & deum. Et sicut amicitia in humanis est causa propter quam mutuo se diligunt amici, ita & causa propter quam Deus nos diligit est, quia habemus charitatem. Ipse quippe dixit, Qui diligit me, diligetur a patre meo. Porro si charitas, vt certum est facit nos deo amicos, profectō faciet multo magis charos, & gratos: nam plus est esse amicum quā gratum, & amicus Deo esse non potest, qui non sit ei multum charus, & gratus: Ergo, inquit, diligentes me, diligo: Et possumus hoc exemplis etiam naturalibus declarare, & corroborare. Terram sanā eadem grauitas graue facit, & potentem ad descendendū deorsum, ignē

Officia charitatis & gratia.

Aug. tra. 33. in 108. Greg. ho. 27.

Ioan. 14.

Pro. 8. b

idem

Arg. 2. a praecellentia charitatis.

Bern. ser. 29. in Ca. 1. Cor. 12. & 13. Aug. 15 de tri. c. 18 50. & 18. de verbis dñi.

idem calor calidum facit, & potentē calefacere, & generaliter eadem qualitas naturalis quæ suo subiecto potentiam operandi tribuit, tribuit & esse accidentale ei respondens, cur non ergo & in supernaturalibus ita philosophemur, & charitatem, quā tribuit nobis potentiam faciēdi opera amici, & grati Deo nos formaliter ei amicos, & gratos facere asserimus? Si albedo facit albos, sapientia sapientes, fortitudo fortes, faciet nimirum charitas charos. Charum autem alicui existere, plannum est idem esse, quod gratum ei esse & acceptum. Neque gratia ea ratione potest dici facere nos gratos Deo, quia moueat Deum ad nos amandum, aut causa sit diuini in nos amoris, sed ideo dicitur nos facere gratos, quia Deus statuit, & voluit, omnes eam habentes gratos sibi, & charos habere. Cum igitur & hoc ipsum statuerit de habentibus charitatem, & ea potius quā gratia aliquo modo possit dici causa diuina in nos beneuolentia, vel ex hac nimirum proprietate ipsius ad monemur vt eandem ipsam cum gratia credamus. Cur separemus conjuncta? cur distinctam vniciatur pluralitatem sine necessitate ponamus? In humanis quidem amicitia vna satis est, vt & diligamus amicos, & ab eis vicissim amari dicamur. Cur non igitur & inter nos & Deum vna charitas sit suo modo vtriusque causa, cum praestantior sit amicitia omni humana? Ipsa etiam praecellentia charitatis nos debet in hanc sententiam inlectere. Exaltare eam conuenit quantum possumus, cum ab ea sit omne bonum nostrum, neque tolerabile est, vt illi detrahamus quod Deus ei dare potuit, & consentaneum valde est dedisse, quod inferioribus qualitatibus non negatum esse est conspicuum. Inter charisimata spiritalia in summo eam poni à Paulo, & fidei, spei, martyrio, & admirabilibus aliis supernae gratia donis praeferi affirmat Bernar. Et in donis Dei nullum esse maius charitate August. tradit. Et idem alibi: Quale bonum est charitas ista fratres? Quid pretiosius? quid luminosius? quid firmitus? quid vtilius? quid securius? Vniuersa inutiliter habet, qui vnum illud, quod vniuersis vtatur, non habet. Quod si gratia re est à charitate distincta, & sicut diuus Thomas putat, in essentia animae, & charitas in voluntate, oportebit profectō, gratiam asserere multo esse perfectiorem charitate, quia susceptiuum, quod ab ea perficitur, quod est anima, perfectius est suis potentiis. Qua ratione ipse probat visionem beatificam perfectiorem frui-

tione, quia intellectus voluntate est perfectior & praestantior. Neque minus ipsa gratia dignitas mouere nos debet vt eam charitati eandem existimemus. Si enim re distincta ab ea asseratur, ponetur, sicut & ponitur ab huius sententia autoribus otiosa, & nihil per se operans, siquidem ea ratione vnus actus virtutis principiu esset, esset & omnium, & ad vnum & eundem actum duæ sufficientes per se causa concurrerent: quod alienum est à philosophia. Et si nihil per se operatur gratia, ex consequenti neque nomē habitus, neque nomen virtutis merebitur: quia habitus tantum est propter actus, & virtus, sicut dicit Aristoteles, bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. Ponere autem ita eneruam, & languidam gratiam, quam Paulus dicit, secum omnia esse operatam, quāque Augustinus scilicet, & moderatori equi assimilatur, quis non videat planē derogare dignitati, & meritis gratia? Hicque omnibus accedit, quod Augustinus non semel dicit charitatem esse christianam iustitiam, in lib. de natura & gratia contra Pelagianos ca. 40. Charitas, ait, verissima, plenissima, & perfectissima iustitia est. Et cap. 70. Charitas inchoata, inchoata iustitia est, charitas prouecta, prouecta iustitia. Et de moribus ecclesiae catholicae cap. 12. & 13. charitate dicit nos sanctificari, ea que sola effici, vt à Deo non auertamur, sed ei potius quā huic mundo conformemur. Quod si charitas nō est gratia eadem, neque nos facit gratos, & charos Deo, quomodo existimari potest Christiana esse iustitia, cum hoc esse potissimum ipsius munus supra luculentem ostenderimus? Grego. homi. 38. in euangelia charitatem docet esse vestem nuptialem, quā nos speciosos Deo reddit. Bernar. sermo. 83. in cantica, charitate dicit maritari animam verbo. Vel ob id ergo, vt & hos praclaros autores, & praesertim Augustinum & iustitiam charitatis, & gratia praecōniam ruamur, constanter defendemus identitatem earum. Non distinemur tamen gratiam à charitate ratione esse distinctam, quoniam quatenus nos facit gratos Deo, gratia dicitur, quatenus verō faciles facit promptos, & expeditos ad eum diligendū charitas appellatur.

Arg. 3. a dignitate gratia.

Echi 2.

Aug.

Grego.

Bernar.

Gratia di Augustinus iōne a charitate.

Soluntur argumenta contra identitatem charitatis, & gratia. Cap. XXXVI

Quidam verò grauitèr, vt sibi videntur, caritatè à gratia distingui, hoc argumèto vrgerit. Distincti effectus formales distinctas causas requirunt formales. Ideo nanque fidem, spem, & caritatem tres virtutes realiter distinctas asserim⁹, quia tres hi ab eis proficiuntur effectus formales distincti, esse fideles, esse sperantes, esse diligentes. Cum igitur nō minus inter se distinguantur, esse dilectos à deo, & esse diligentes deū, erunt inter se etiā distinctæ, gratia, & caritas, quæ eos in nobis efficiunt. Verū enim non tāta est distinctio inter hos effectus formales, esse dilectos à deo, & esse diligentes deum, quanta inter esse fideles, & esse diligentes. Nā hi separabiles sunt in nobis de lege, nō illi: & illi sicut superius & inferius se habent, vt esse cognoscentem, & habere notitiā, isti autē prorsus sunt disparati. Quibus accedit, quod prius caritatis effectus formalis non est esse vt cuiq; diligentes deū, sed esse amicos: esse verò amicum, vt philolōphi amicitia distinguunt, claudit in se vt cuiq; horum effectū formaliū, nampe dilectum esse ab amico, & diligere amicum. Argumentantur etiā secundò hunc in modum. Augetur gratia statim per quencunq; actum meritorij quantumcunq; remissum, non autem augetur caritas nisi per actus ei proprios, colq; se intensiores, aut certè feruentès, & intensos. Hæc autem fieri nō possent, nisi gratia & charitas distincte essent. Sed qui hæc nobis obiciunt, certè à suo magistro, & duce diuo Thomā longè recedunt. Ille enim, quam opinionem defendit in. 2. 2. q. 24. art. 6. de augmento caritatis, defenderat in. 1. 2. q. 114. art. 8. ad. 3. de augmento gratiæ, & vt ranque constanter tenet, non augeri, nisi per actus ipsi intensiores, & perfectiores. Esto tamen augetur gratia, quando nō augetur caritas, videlicet per meritorios actus aliarum virtutum, hoc nō euincit, eas esse distinctas realiter. Cum enim caritas ratione à gratia distinguatur, augeri potest vt gratia est, etiā si non augetur vt est caritas, sicut si albedo sit quantitas: & similitudo iuxta opinionē nominalium augeri potest, & intendi, vt albedo est, quin augetur, vt quæritas, vel similitudo. Tertio & illud in nos affertur, quod apud Græcos distinctis appellantur nominibus gratia & caritas. Gratia quippe χάρις dicitur, caritas autem ἀγάπη. At verò nouum nō est, vt eadem res diuersis appelletur nominibus, præsertim si cum vna sit re, sit tamen plures ratione, vt contingit in proposito. Attamē & illud hic addi pro quibusdam qui parum la-

Respons.

Obiect. 2.

Respons.

Obiect. 3.

tinè norunt, & minus Græcè. Non descendit sicut plerique passim credunt, latinum vocabulum caritas à Græco nomine χάρις, neque si descenderet, inde conficeretur vt ranq; esse vnum & idem. Sciens à scientia descendit, & sapiens à sapientia, & tam en sicut Cyril. 9. in Ioan. cap. 24. dicit in homine aliud scientia, aliud homo susceptiuus scientiæ. Longeque à recta ratione scribendi absunt, sicut & iam alii qui Græcè & latinè doctissimi admonuerūt, qui hac de causâ caritatē cum aspiratione videlicet scribunt. Caritas latinum est vocabulum & nō tantum penuriam, sed amorem inter vtentes ratione significat, & primam syllabam perpetuò producit: caris verò, quam, a, apud illos aliàs anceps est, tamen primâ semper corripit. Quod vel illud celebre & cum primis vile ac iucundum epigramma docere nos potest, vbi ter prior syllaba corripitur.

Caritas si ne aspiratione scribenda.

ὡκεῖ αἱ χάριτες καὶ γλυκυρότεροι, ἢ δὲ βραχύνει.
πᾶσα χάρις κενὴ, μὴ δὲ λέγοιτο χάρις.

Verba huius capituli, & canonis. X. I. non aduersantur, sed fauent potius opinionibus doctōris subtilis Cap. XXVII.

Illud verò magis ferid admonēdum hoc loco est, nihil neque in Viennensi, neque in isto cōcilio præiudicasse patres opinionibus doctōris subtilis asserentis, gratiā esse eādem charitati, & dona non distingui à virtutibus theologicis, & negantis virtutes morales infusas. Cum enim in cōcilio Viennensi gratia informās, & virtutes asseruntur infundi paruis, gratia informans nō cōtra charitatem, sed cōtra alias virtutes distinguitur, & charitas ipsa meritò appellari potuit gratia informans, cū verè, vt diximus, etiā gratia sit. Cum autem, vt. c. 2. huius libri exposuimus, sanctificari, & renouari interiore hominē asserunt patres per voluntariā susceptionem gratiæ & donorū, nomine donorū fidem & spem, quæ pretiosa dona dei sunt, intelligere possumus. Et quod charitatis, & gratiæ simul meminerunt in can. 11. nō sufficit perfectò, vt inde colligamus eos asseruisse gratiam & charitatem realiter distingui: nam & absq; vitio inutilis repetitionis vtimur per sepe nominibus idem significantibus, præsertim cū idem significant rationibus diuersis. Et ne hoc quicquā ex verbis huius canonis colligeret, diligenter cauerunt patres ibidem. Non enim sicut per-

perperam habent quædam exemplaria iam prælo excussa, patres diffinierunt, homines nō iustificari exclusâ gratiæ, & charitate, quæ in cordibus eorum per spiritum sanctū diffundatur, atque illis inheret, sed pro diffundatur, & inheret, verbū ipsū Paulini textus diffunditur, & inheret, scripserūt. Quod & ex verbis huius capituli respondētibus huic canonis liquidū esse potest. Sic quippe habet: *Id tamen in hac impij iustificatione sit, dum eiusdem sanctissime passionis merito per spiritū sanctū charitas dei diffunditur in cordibus eorum, qui iustificantur, atque ipsi inheret.* Tantum autem abest, quidquid quidam sentiant, vt concilium his, vel aliis verbis approbauerit opinioniones sancti Thomæ, & aliorū de distinctione gratiæ, & charitatis, & de distinctione virtutum & donorum spiritus sancti, & de infusione virtutum moralium cum theologicis in iustificatione hominis, vt meritò potius videri posset contrarias omnium istarum opinionum cum doctore subtili approbasse illis verbis. *Vnde in ipsa iustificatione cum remissione peccatorum hæc simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui infertur, fidem, spem, & charitatē. Nam fides, nisi ad eam spes accedat, & charitas, neque vnit perfectè cum Christo, neque corporis eius viuum membrum efficit.* Cur enim de donis, & virtutibus moralibus hic tacitū esset, vbi locus ipse postulabat explicari munificentiam dei in eos, quos iustificat, si verè illa distincta sunt à fide, spe, & charitate, atque ea tum accipimus, cum iustificamur? Cur etiam sicut requisita est coniunctio spei & charitatis, vt fides vniret perfectè cum Christo, non etiā requisita est presentia donorum, & aliarum virtutum, si verè omnia ista simul ad vnionem cum Christo cōcurrunt? Tacuerunt etiā patres de his donis, cum mox addiderunt, vitam æternam præstari non posse à fide sine spe, & charitate. Verū illud nobis magis fauet, quod statim christianam iustitiam, & stolam datam pro ea, quam perdidit Adam, dicere videtur fidem, spem, charitatem. Si autē charitas non est gratia, aut superet illam datur gratia & dona spiritus sancti, & virtutes morales in iustificatione, valde imperfecta est hæc doctrina: spestant nimirum ad Christianam iustitiam dona spiritus sancti, & virtutes morales infusas, siquidem nobis hæc infundantur. Faciunt enim nos idoneos, & potentes ad operandum iusta, sicut fides, spes, charitas. Quin, si charitas non est idem cum gratia, falsè dicitur christiana iustitia esse fides, spes, charitas, aut certè magna negligē-

tia patrum fuerit meminisse fidei, spei, & charitatis, & tacuisse de gratia, maxime siquidem ad christianam iustitiam pertinet id quod & solum nos facit gratos deo, & amicos ipsius, & filios, & hæredes regni cœlorum. Hæc autem propria sunt gratiæ, neque charitas ea potest efficere, nisi quatenus gratia est, vt etiam ipsi Thomistæ fatentur. Dicit fortè aliquis, si de, spe, & charitatē, christianā iustitiā à patribus appellatas, quia iustitia teste Aristotele virtus est, qua quis aptus est, & propensus ad ea faciendā omnia quæ iusta sunt. Hanc autē propensionem virtutes hæc faciunt. Sed patres non in hoc tantum sensu de christiana iustitia tractant, vt supra docuimus. Et ex principio cap. 4. & 7. potest satis constare, magis à patribus agi in hoc decreto de iustitia quatenus iustos, sanctos, liberofque à peccatis, & amicos Deo nos facit, quam vt facit potentes ad operandum iusta. Licet enim vt ranq; sub christiana iustitia nomine comprehendantur, & vt ranque ad eam necessariū existimauerint, magis tamen essentialē, & principale in ea est, sicut & ratio ipsa docet, facere nos gratos Deo. Cumque in principio huius capituli sanctificari, & renouari interiore hominem dixerint per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum, & per illa hominem tradiderint ex iniusto fieri iustum, ex inimico amicum, nunquam hie de gratia & donis tacuissent, nisi sensissent ea sub fide, spe, & charitate comprehensa, præsertim cum meminissent remissionis peccatorum. Fauent & doctōri subtili vehementer patres, cum in hoc capite dicunt, *tum merita passionis Christi impijs communicari, cum per spiritum sanctum diffunditur charitas in cordibus eorū, atque ipsi inheret.* Neque minus cum in can. 11. commemoratis gratia & charitate, in singulari subditur, ea diffundi, & inherere iustificatorū cordibus. Cur enim intermisissent patres hæc eadem de gratia dicere, nisi putassent censenda esse de gratia dicta, quæ de charitate, illi eadem, traderentur? Verū hæc fati fuerint ad expositionem horum verborum, & ne quis audeat asserere, cōcilium dānasse opinionem doctōris subtilis, & approbasse opinionem sancti Thomæ, videamus & illud quod supra tractatos nos esse tumus polliciti, an simul infundantur virtutes, quas causam perfectam formalē nostræ iustificationis docuimus.

Diluitur tacita obiectio.

Lib. 5. c. 4

Virtutes infusas connexas esse quoad infusionem. Cap. XXVII.

Cum in iustificatione impii simul cum remissione peccatorum accipere eum fidem, spem, & charitatem definitiuit sancta synodus, non oblatum, ut iam monuimus, insinuauit, has virtutes infusas conexas esse quoad infusionem. Itaque si quis veniat ad fidem, & constanter velit credere omnibus dogmatibus fidei sibi traditis ab ecclesia, neque tamen recedat ab omnibus peccatis lætalibus, etiam si ea fide acciperet baptismum, non reciperet fidem infusam, neque spem, sed duntaxat characterem baptismalem, eaque postea cum charitate recipiet, cum se toto corde ad deum conuerterit. Quæ doctrina communis est scholasticis theologis. Docueruntque eam concorditer sanctus Thomas, Scotus, & plerique alii graues, & non postremæ classis doctores. Porro pro hac sententia sunt illa verba cantici Moysi, Dei perfecta sunt opera. Nec non & illa communia: Deus quem sanat, perfectè sanat. Quæque in cap. 9. de vera & falsa poenitentia legimus, Neminem sanauit, quem omnino non liberauerit. Si enim virtutem aliquam, fidem videlicet sine spe & charitate nobis deus communicaret, sanare videretur intellectum ab ægritudine spiritali infidelitatis præ languido manente affectu. Ipseque historia euangelicæ decursus nos hæc luculenter docere potest. Neminem ille magnus medicus, qui de cælo descendit, ab vno languore sanauit, quin sanauerit ab omnibus, neminem pluribus dæmonibus obsessum ab vno duntaxat eripuit, septem dæmonia à quodam expulit, legionē ab alio, & eum qui furdus erat & cæcus & mutus, ab omnibus his incommodis simul eruit: quosque à morbo corporeo liberis fecit, eisdem, si peccato obnoxii erant, eodem temporis momento gratiæ & salutis spiritali reddidit. Quare & quibusdam dixit: Mihi indignamini quoddam hominem sanum feci in sabbato? Quod si ab vno vel dæmonio vel morbo corporis neminem liberauit, quem non liberauerit etiam ab omnibus, neque corpori salutem prestiterit, quin præstitit & animæ, credendum profectò est & tantundem eum facere in curandis spiritalibus infirmitatibus, neque largiri vnam virtutem sine aliis: par quippe de vtriusque ratio, & virtutes medicamentum sunt, imò sanitas animarum. Neque pro dignitate de infusis virtutibus sentit, qui ex donis aded præcellentibus, & eximis, vel minimum putat deum illis largiri, qui ex proposito volunt perscuerare in peccato aliquo. Vnde & patres collegerunt in iustificatione has virtutes simul infundi, ex

eo quod statim dictum fuerat, iustificatione non esse solam remissionem peccatorum, sed sanctificationem etiam, & renouationem interioris hominis, & adoptionem in filios dei, & hæredes vitæ æternæ, & neminem iustificari nisi cui merita passionis Christi communicantur. Cui enim verisimile sit ad participationem aded præstantium virtutum communicari merita Christi, nisi membris ipsius viuus, vel qui iam fuerint membra ipsius viuæ? Quæ obrè & statim subdiderunt. *Næ fides, nisi ad eam spes accedat, & charitas, neque vnus perfectè cum Christo, neque corporis eius viuum membrum efficiat.* Et cautè ac sapienter adiecta sunt illa verba perfectè, & viuum, nam fideles peccatores membra sunt Christi, ac per hoc ei cõiuncta, quia sunt ecclesiæ, quæ est congregatio fidelium, & sub Christo capite militat, vt distinctum est in concilio Constantiensi contra Vuitclesum. Quare & Paulus ad Corinthios, in-
1. Co. 12. d
 ter quos sciebat esse aliquos peccatores, generaliter scribit: Vos estis corpus Christi, & membra de membro. Quod verò fideles qui sunt in peccato, neque viuæ Christi membra sint, neque perfectè ei coniuncta & vnita, absentia hoc facit charitatis, quæ vna glutinum bonum est, & perfectum, quo deo, & proximis iungimur. Charitas teste Cypriano, fraternitatis vinculum est, fundamentum pacis, tenacitas, ac firmitas vnitatis, spe & fide maior, & opera & martyria præcedit. Et didicit hæc Cyprianus ex Paulo, qui & vinculum perfectio nis eam appellat. Vitaque illa est fidelium, imò & fidei & aliarum virtutum. Vnde Bernardus: Vita corporis est anima, per quam mouetur, & sentit: vita verò fidei charitas est, quia per illam operatur sicut in Apostolo legis. Quare & qui charitate carent, non membra Christi viuæ, sed sicut passim in sacris literis, & apud ecclesiasticos aurores legimus, mortui summo iure censentur, & appellantur.

Sacramenta omnia noua legis causam esse instrumentalem nostræ iustificationis.
 Cap. XXIX.

Cum sancta synodus instrumentalem causam nostræ iustificationis baptismum assignauit, idem ipsum & de reliquis sacramentis, vt supra docuimus, pro constanti haberi voluit. Et hac diffinitione dånata sunt blasphemata illa verba Lutheri: Hæretica est, sed visitata sententia, sacramenta noua legis dare gratiam illis, qui non ponunt obicem. Quare & ipsa iam antè aliquot annos damnata fuerunt

S. Thom. 2. 2. q. 1.
 Sco. d. 36.
 3 ar. 4.
 Deuc. 32.

Elogia. charitatis Cyp. ter. 5 Colof. 3. c

Ber. ser. 2. de resur.

Gal. 5.

Ioan. 7. c

c. 11.
 Lib. 4.

Ioan.

Bphe. 5.
 Tit. 3. b

Gal. 3. d

Rom. 6.
 A. 2. 19.

1. Pet. 3.

runt à Leone. X. in primo artic. bullæ condensationis ipsius. Quamquam verò liquere satis potest falsitas huius erroris ex citatis. c. 11. huius libri testimoniis, & ex illis, quibus inferius deo dante monstrabimus, sacerdotes verè aboluere, & auctoritate clauium persæpe conferre primam gratiam peccatoribus in sacramentum poenitentiae, tamen ad pleniorē confirmationem nostri decreti adiciã de baptismo, de quo vno hic nominatim egere patres, peculiaria aliquot argumenta, quæ illū ostendant causam esse nostræ iustificationis, & hanc doctrinam Christi, & apostolorum fuisse, & ab vniuersa ecclesia perpetuò retentam & creditam. Ac primò quidem Christum disertè docuit Nicodemum hanc virtutē habituras aquas baptismales, cum ei dixit, oportere homines renasci ex aqua & spiritu sancto. Nam cum aquam iunxit spiritui sancto, quem certum est causam esse efficientem nostræ renascentiæ spiritalis, ostendit nimirum, & aquam suo quoque modo cooperaturam eidem renascentiæ, alioquin non satis eodem eodè contextu, & eadē præpositione spiritui sancto fuisset coniuncta. Paulus etiam Christus asserit mundare suam ecclesiam lauacro aquæ verbo vitæ. Et alibi saluos nos factos ex misericordia diuina per lauacrum regenerationis, & renouationis spiritus sancti. Profectò si baptismus non esset causa instrumentalis nostræ iustificationis, neque lauacrum esset regenerationis, & renouationis, neque illo deus mundare traderetur suam ecclesiam: nã hæc verba efficientiam aliquam, & cooperationem baptismi ad mundandum, regenerandum, & renouandum nos apertè significant. Vnde & Aug. ex illis verbis, Mundans eam lauacro aquæ. 1. de nup. & concup. c. 33. & ser. 14. de verbis apostoli, colligit per baptismum omnia mala mundari & sanari, & in. 3. cõtra. 2. ep. Pelag. ca. 3. idè colligit ex verbis illis, Per lauacrum regenerationis, &c. Sed & illud aliquid efficacius est: Cõsepulti enim sumus cum illo, hoc est Christo, per baptismum in mortem. Per, quippe causam notat instrumentalem. Et in actis apostolorum, super Ephesos, qui tantum erant baptizati baptismò Ioanis legimus descendisse spiritum sanctum, mox vt Paulus eos baptizauit baptismò Christi, & imposuit eis manus. Princeps etiam apostolorum baptismum, perinde affirmat nos saluos facere, ac olim octo animæ saluæ factæ sunt per arcam. Et in ipsis ecclesiæ cunabulis hanc efficaciam baptismi ad remittenda peccata, & concedendam gratiam his verbis explicabat:

Poenitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum spiritus sancti. Et iam olim hanc virtutem aquarum prædixerant propheta: Erit, ait Zacha, fons patens domui Dauid in ablutione peccatoris, & mensurata. Et Ezechiel, Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Et acceptauit perpetuò hanc doctrinam ecclesia. In concilio Nicæni symbolò profiteretur ecclesia se credere vnum baptismum in remissionem peccatorum. In concilio Florentino sub Eugenio. 4. expressè definitum est, sacramenta nouæ legis, & cõtinere & causare gratiã. Quod & cõfirmatū est in hoc concilio sessione. 5. & 7. Et de baptismo peculiariter definitum est in concilio Florentino, effectū eius esse remissionem peccatorum & poenarum, quæ debentur pro peccatis. In concilio Lateranensi sub Innoc. 3. vt habetur in ca. Firmiter de summa trinitate, & si. ca. Statutum est, baptismum à quo cunquē in forma ecclesiæ collatum, tam paruulis quàm adultis proficere ad salutē. In concilio Vientiensi, vt habetur in Clementina de summa trinitate & si. ca. Sancitum est absolute per baptismum applicari efficaciam mortis Christi omnibus baptizatis, & accepta est, vt probabilior & sanctis & recentioribus doctoribus theologis magis consona opinio, quæ asserbat, paruulis in baptismo dari gratiam informantem, & virtutes. Et quod solum acceptauerint hanc sententiam, vt probabiliorem opinionem, non fuit quia dubitauerint paruulos iustificari in baptismo. Non hoc illis fuit ambiguum, qui absolute tradiderunt eis per baptismum applicari efficaciam mortis Christi, sed incertum fortasè ipsis fuit, an hoc fieret per infusionē gratiæ, & virtutum: aut certè, vt probabilius videret, noluerunt tū rem magis premere, quia nihil grauius ad id urgebat. In concilio Mileuitano, vt certum traditum est, baptizari paruulos in remissionem peccatorum. In officis ecclesiasticis paschæ præsertim, & pentecostes, sæpe ecclesia profitetur remitti omnia peccata baptizatis. Vniuersaque ecclesia constantissimè semper tenuit, saluari paruulos, qui morerentur antè etatem adultam, siquidem essent baptizati. Atque hac ratione ex apostolorum institutione, vt constat ex Dionysio baptismum paruulorum semper fuit in ecclesia, ne perirent si morerentur sine baptismò. Quare Cyprianus Fido, qui opinabatur pueros non esse in secundo, aut tertio die post natiuitatem ba-

Zach. 12. & Ezech. 36.

Con. Nic.

Con. Flo.

Con. Lat.

Cõ. Viè.

Con. Mil.

Diony. c. 7. de eccl. Hierar. Cyp. 3. c. pist. 8.

prizandos, obijciens sententiam totius cuiusdam concilij Africani, sic respondet: Vniuersi iudicauimus, nulli hominum nato misericordiam Dei & gratiam denegandam. Augustinus hanc consuetudinem matris ecclesie dicit apostolicam esse traditionem neque iniuria: vt enim ipse verisimile dicit. 4. de baptismo contra Donatistas. c. 24. quod vniuersa tenet ecclesia, neque in concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi autoritate apostolica traditum rectissime creditur. Et cap. 6. illa consuetudo, quam homines sursum versus respicientes non videbant à posterioribus institutam, rectè ab apostolis tradita creditur. Hieronymus etiam dicit, baptizari paruulos, vt eis in baptismo peccata dimittantur. Et vel hoc vnum argumentum de iustificatione paruulorum per baptismum conuincere potest Lutherus, vt volens nolens fateatur baptismum habere vim iustificandi. Nō enim est vnde ipsi consequantur gratiam, si non eam consequantur ex baptismo. Nā nullus homo potest alteri mereri primam gratiam immediate, & contingere possit, vt & qui baptizat, & circumstantes omnes essent in peccato. Et quod ait Lutherus, & aliqui eius sequaces etiam paruulos iustificari fide propria quam concipiunt ex auditu verborum formæ baptismalis, portentosum ad eum commentum est, vt superfluum sit illud impugnare. Quis nisi planè velit cæcutire, & delirare, credat ei paruulos habere actum fidei, cum vsum rationis non habeant? Nōndum erat hæc hæresis, & iam ei inspirante Spiritu sancto per Augustinum contradicebatur, qui in ep. 106. iustificatos dicit paruulos eius numeris merito, quod vtique cum profuit, nescierant. Idemq; asserit. 3. de libero arbitrio cap. 23. & in multis alijs locis. Et Bernardus in epistola. 77. contra eandem sic scribit: Sanè infantes quia prohibente etate habere nō possunt fidem, hoc est, cordis ad Deum conuersionem, consequenter neque salutem possunt habere, si absque baptismi perceptione moriuntur. Mirifico etiam consensu doctores ecclesie, vt certum & indubitatum tradidere per baptismum conferri baptizatis gratiam. Cyprianus in epistola paulò ante citata gratiā & Spiritum sanctum docet baptizatis dari, idque æqualiter, & nemini negandum esse baptismum, quia nemo est à gratia consequenda impediendus. Ambrosius de sacramentis li. 1. cap. 3. multa quidem lectu dignissima de virtute & operatione aque baptismalis scribit, & post multa subdit: Non omnis aqua fa-

nat, sed aqua sanat quæ habet in se gratiam Christi. Et omnia delicta in baptismo mori. & in Lucam. cap. 17. & 2. Timot. 2. & in plerisque alijs locis asseuerat. Idemq; Hieronymus paulò post principium tertii in Pelagianos vt certum & indubitatum tradit. Augustinus longè quidem sanctius & religiosius quam Lutherus de sacramentorum virtute sentiebat, & magnificentius multò eam vbique commendat, neque extenuat vnquam, aut despicit, sicut ille facit pretextu commendandi fidei. Quasi verò diminutio sint virtutis fidei, & nō potius magna commendatio ipsa præconia virtutis sacramentorum, quæ sola fide perficiuntur, & signacula sunt fidei, & fides secundum quandam modum ab Aug. & Hugone dicuntur. Nō est tam inuida alienæ laudis fides, neque tam angustis pomerijs circumscribitur, extendit vim suam ad opera nostra, & ad sacramenta, & quicquid illis gratiæ & commendationis accedit, ad se putat verisimile pertinere. Sed mittamus hereticos, videamus quid hic sanctus pater nobis de virtute sacramentorum tradat. In lib. 19. contra Faustum. c. 11. sic de nostris sacramentis loquitur: Sacramentorum vis inenarrabiliter videri plurimum, & ideo contempta sacrilegos facit. Impie quippe contemnitur, sine qua non potest perfici pietas. Et de baptismo peculiariter. 2. contra Cresconium grammaticum. ca. 13. Baptismus, ait, est sacramentum nouæ vitæ, ac salutis æternæ. Et lib. 1. retract. cap. 7. & alijs sepe, Lauacrum regenerationis purgat à reatu omnium peccatorum. Et tract. 5. in ep. Ioannis: Ecce accipit sacramentum natiuitatis, homo baptizatus sacramentum habet, & magnum sacramentum, sanctum, diuinum, ineffabile. Considera quale, vt nouum hominem faciat, & dimissionem tribuat omnium peccatorum. Et tract. 80. in Ioannis euāgelium, Vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat? Neque est quod gloriatur Lutherus, & insultet nobis, quia addit continuò, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur. Non negat hic Augustinus, quin incunctanter asserit, & aquam baptismi, & verba sacramentalia, cum simul iunguntur, habere vim abluendi cor, sed ostendit hoc neque esse ex natura ipsius aquæ, neque ex natura verborum, sed ex virtute diuinæ largente in eis, & per ea operante. Vnde & statim præmiserat: Derrahè verbum, & quid est aqua nisi aqua? Accedit verbum ad elementum & fit sacramentum. Et post illa verba, non quia dicitur, sed quia creditur mox addit: Nā

Hieron.

Aug. epi. 25 ad Bonifacium. Hug. 1. de sac. par. 10 cap. 9.

Diluitur obiectio Lutheri.

& in

& in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens, hoc est verbum fidei quod prædicamus. Et in ferm. quodam de epiphania cōstantissimè hanc virtutem aquæ baptismatis proficitur his verbis, Aqua subtilis est, sed subtilior benedictione efficitur, quia vsque ad interiora animæ penetrat, & cælesti rore perfundit, & occulte vias vitæ donat. Et mox apertius ad purificandam animam peruenire, & vniuersa conscientia latibula penetrare asserit. Et. 2. contra literas Petilianæ: Neque aqua nostra inquinamur, neque vestra mundamur, sed aqua baptismi. Et in libro de Cataclysmo. c. 3. catechumenos sic alloquitur, Ecce dilectissimi venturi estis ad fontem aquæ, non dicatis in cordibus vestris, hoc est totum quod pro magno desiderabamus. Fons iste visibilis similitudo est æterni fontis. Renasce mini ex aqua & spiritu. Aqua illa non solum corporis sed des mundat, sed animam à peccatis liberat. Atque vt scirent, vnde esset ista tanta virtus aquæ, subdit: Non omnis aqua mundat, sanctificatur hæc per cōsecrationem. Tolle enim verbum, & quid est aqua nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum, virtus verbi per aquam mundauit nos, quia super aquas ambulauit, & dominatur cunctæ creaturæ suæ. Et in. 2. contra secundam Gaudentii epistolam. c. 4. Hi qui nondum baptizati sunt, à peccatis omnibus lauacro regenerationis abluuntur. Et. 4. de baptismo contra donatistas cap. 2. Aqua ecclesie fidelis & salutaris & sancta est ea bene vtentibus. Et alijs similia dicit. Aug. Ex quibus omnibus dilucidum potest esse agnouisse eum, & docuisse virtutem istam sacramenti baptismi, quam contra Lutherum nunc stabilimus, neque sola fide existimasse baptizatos iustificari Magister etiam post Grego. & Bedam eadem docet, ac per baptismum iustificari homines, mundari, & innouari depositione vitiorum & collatione virtutum, constanter asseuerat. Et sequuntur eum omnes in vniuersum scho lastici doctores. Quæuis enim multum, & anxie inter ipsos disputetur, an sacramenta attingant ad productionem gratiæ, & quidam quidem hoc concedant, alii verò id negent, tamen & qui hoc negant, fatentur ea posse dici instrumenta, & signa efficacia gratiæ, & virtute eorum nos recipere gratiam, quia ad susceptionem eorum, & propter ea Deus ipse solus suscipientibus largitur gratiam. Est igitur nunc Lutherus, & his firmissimis, & grauissimis scriptura, ecclesie, & sanctorum testimonijis contemptis, clamet hæreticam esse

In. 4. di. 3.

sententiam, sacramenta dare gratiam his, qui non ponunt obicem. Quibus verò fucus tantum errorem liniere, quibusque præstigijs eum orbi persuadere annexus fuerit, non erit incommodum agnoscere. Scriptura dicit iustificationem fidei attribuit, & non sacramentis: Iustus, inquit, ex fide viuunt. Et rursus: Cor de creditur ad iustitiam. Si non fuisset ob Lutheri ingratus sacramentis, quibus et renatus & initiatus fuisti, si non contempsisses matrem ecclesiam, quæ te genuit, & spreuisses gratiā quæ in te fuit per impositionem manuum sacerdotum, agnouisses profectò sic scripturam tribuere iustificationem fidei, vt tamen non abroget alijs. Non frustra fidei Christus coniunxit baptismum dicens: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Salutem certe hominis ex sacramento & fide, seu conuersione cordis ad Deum complectimur significauit, sicut dicit Aug. 4. de baptismo contra Donatistas. c. 25. Cur verò, inquit, & in tracta. 30. in Ioan. & de Cataclysmo. c. 3. virtute totam qua sanctificamur, & renouamur, tribuit Aug. fidei? Verbo certe fidei dicit ibi consecrari baptismum, vt mundare possit, & ab eo esse totam sacramenti virtutem. Et in quaestio. 59. lib. quaestionum veteris & noui testamenti apertius: Donum cælestè non poterit consequi, qui se per aquam, nō per fidem immutari credat. Et in tertio de libero arbitrio cap. 23. prodesse dicit paruulis fidem ostentium eos baptismum. Et hoc commendat, addit: Ecclesie saluberrima autoritas, vt ex eo quisque sentiat, quid sibi proficit fides sua, quid in aliorum quoque beneficium, qui propria nondum habent, potest aliena commo-

Obiect. 1. Respon.

Mar. vlti.

August. Obiect. 2.

Bern. episto. 77. Acta 15. Respon.

Rossen.

ba

Aug. 10 in bene. c. 25. Cōsuetudo apostolica.

Hieron. 3. in Pelag.

Paruuli nō iustificatur si de propria.

August.

Bern. Per eum p uult deesse sine baptismo.

Cyp.

Ambro.

Cur virtus sacramentorum tribuitur fidei.

Quo parvuli baptizati, si de aliena iustificatur.

baptizatus parvulus cum intentione faciendi quod Christus fieri instituit, iustificaretur per baptismum. Et tota gratia data parvulis in baptismo, virtute sacramenti conferitur, atque, ut aiunt, ex opere operato: nullus enim alteri meretur primam praesertim gratiam immediatè, & absque actu aliquo ipsius. Ideo verò sancti doctores tribuunt virtutem sacramentorum fidei, quia habent virtutem suam ex institutione divina, quae creditur & per fidem: neque ecclesia eis vteretur ad sanctificandos homines, nisi crederet verbis Christi, per fidem praedicationis euangelii certa esset Deum consulisse, & semper conferre hanc virtutem sacramentis. Propterea verò parvulos bapti-

zatos, iustificari dicunt per fidem alienam, ut & Augustin. in loco citato explicat, quia per fidem offeruntur ecclesiae baptizandi: neque parentes offerrent filios suos baptismum, aut sacerdotes eos baptizarent, nisi crederent ea via posse eos pervenire ad Dei gratiam. Atque haec satis sunt pro solutione omnium argumentorum Lutheri, imò & pro toto hoc libro, siquidem argumenta quae multis catholicis afferuntur contra efficientiam istam gratiae, quam sacramentis tribuimus, satis exolvij possunt ex illis quae capite. 12. huius libri discussimus. Transeamus ergo ad expositionem capitis. 8. nostri decreti.

De gratuita per fidem iustificatione Liber. 8. In caput. 8. decreti de iustificatione.

P R E F A T I O.

Aug. def. & op. t. 14.

2. Petr. 3. d. Tria Paul. verba diffilia. Munus conciliorum. Deur. 17.

Multa quidem in epistolis Paulinis occurrunt subobscura, & difficilia intellectu, sed ut Augustinus credit, ad nulla magis, quam ad ad iustificationem spectant, verba sua princeps apostolorum retulit, cum dixit, in eis esse quaedam difficilia intellectu, quae indocti & instabiles depravant, sicut & ceteras scripturas ad suam ipsorum destructionem, & perditionem. Inter omnia verò quae ad iustificationem impiorum spectant, tria haec potissimum & olim & hoc tempore non mediocres iniecerunt etuditis viris difficultates, iustificari per fidem, iustificari gratis, iustificari sine operibus legis, vel simpliciter sine operibus, aut non ex nobis, neque ex operibus. Et horum trium prava intelligentia plerosque, & maxime haereticos nostri temporis in varios praecipitavit errores. Porro conciliorum sacrorum, & sedis apostolicae hoc inter alia munus esse dignoscitur, ut germanum & genuinum sensum scripturarum fidelibus tradant, & quaecumque fuerint difficilia, & ambigua in lege Dei, sua autoritate edisserant. Non enim minus diligit Deus ecclesiam, neque minoribus, sed multò maioribus edisserant. Non enim minus diligit Deus ecclesiam, neque minoribus, sed multò maioribus edisserant. Non enim minus diligit Deus ecclesiam, neque minoribus, sed multò maioribus edisserant. Non enim minus diligit Deus ecclesiam, neque minoribus, sed multò maioribus edisserant.

Quomodo intelligatur impium per fidem gratis iustificari. Cap. VIII.

Roman. 3.

VM verò apostolus dicit, iustificari hominē per fidem & gratis, ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus ecclesiae catholicae consensus tenuit, & expressit, ut scilicet, per fidem ideo iustificari dicamur, quia fides est humanae salutis initium, fundamentum, & radix

omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium pervenire. Gratis autem iustificari ideo dicitur, quia nihil eorum quae iustificationem praecedunt, siue fides, siue opera, ipsam iustificationis gratiam promeretur. Si enim gratia est, iam non ex operibus, alioqui, ut idem apostolus inquit, gratia iam non est gratia.

Hebre. ii. Roman. ix.

De

De peruersis interpretationibus quorundam Pauli verborum, & legitima eorum ex sententia patrum expositione. Cap. I.

Distortè nimium explicuerunt nostrae tepestatas haeretici tria illa verba Paulo frequentia, iustificari per fidem, iustificari gratis, iustificari absque operibus. Et quidam ex eis abusi illis sunt, ut suaderent opera non esse necessaria ad iustitiam, sed duntaxat solā fidem. Ideo dictum à Paulo existimant, nos iustificari per fidem & absque operibus, quia si des vna atque aded sola est tota nostra iustitia. Et gratis nos iustificari ab eodem putant asserunt, quia nulla ex parte nostra requiritur dispositio ad iustitiam. Alii verò, qui non perinde graviter decepti sunt, propterea credidere iustificari nos per fidem gratis, & sine operibus Paulum asseruisse, quia licet alia requisita sint ad nostram iustitiam, fide tamen sola apprehenditur ea, & obtinetur. Cur enim aiunt, Paulus fidei vni tam saepe attribuisse iustificationem nostram, & operibus abrogasset, nisi voluisset significare nobis fidem solā ad salutem sufficere, aut saltem ea sola apprehendi veram iustitiam? Et nonnulli catholici saltem eis dandum esse existimarūt, fidē priores & potiores partes in nostra iustificatione tenere. Ab his omnibus adulterinis, & valde alienis expositionibus vindicatur Paulus hoc capite à patribus. Ac primò quidem ea ratione asseritur dictum esse ab illo, iustificari nos per fidem, quia est humanae fides salutis initium fundamentum & radix, et sine ea impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium pervenire. Atque ista expositione docent longè à vero sensu Pauli fuisse, neque idoneo fundamento innixos esse, qui propter haec verba vel non esse necessaria opera, vel fidem esse consumationem iustitiae, vel ea vna apprehendi iustitiam, vel certè potissimas eam tenere partes in nostra iustificatione contentebant. Tantum nanque his verbis conuinci potest, fidem esse necessariam dispositionem ad iustitiam, & ipsius initium & fundamentum & radicem. Secundò autem propterea Paulum dixisse nos iustificari gratis exponit sancta synodus, quia nihil eorum quae iustificationem praecedunt, siue fides sit, siue opera, ipsam iustificationis gratiam promeretur. Quae expositione docet verbum, gratis, opponi verbo, ex meritis, neque per illud excludi de necessitate, aut virtutem nostrarum dispositionum ad obtinendum gratiam, sed commen-

dari nobis diuinā in nos misericordiae gratiam tam benignitatem, & ostendi imbecillitatem nostrarum virium, & exiguum omnium operum nostrorum antè gratiam Dei valorem. Quippe quae nunquam eò pertinere possunt, ut per ea mereamur iustificationem. Non explicuere tamen hic patres verba alia Pauli, quae tertio loco in praefatione huius libri connumeravimus, nempe iustificari sine operibus legis, aut simpliciter sine operibus, aut non ex nobis, neque ex operibus. Idque fortè ideo factum est, quia idem videretur esse sensus horum verborum & illorum, quibus asserimur iustificari gratis. Quid est aliud nos iustificari absque operibus, quam iustificari gratis? Et quid aliud nos iustificari gratis, quam iustificari absque operibus? Si igitur iustificari gratis, est iustificari sine meritis, iustificari absque operibus idem erit quod iustificari absque meritis. Quòd si non esset idem utrorumque sensus, cum haeretici in suorum errorum stabilitamentum non minus, sed magis potius vtantur his verbis, iustificari absque operibus, quam illis, iustificari per fidem, aut istis, iustificari gratis, nunquam patres silentio eorum expositionem praeterissent. Sed providentia Spiritus sancti ea praeterita esse existimo, ut hinc colligamus idem esse omnia ista, ac iustificari sine meritis nostris, & nobis minime tantum beneficium promerentibus.

Intellexit semper ecclesia verba illa, iustificari per fidem, sicut exposuere patres. Cap. I. I.

Expendenda tamen est, & laudanda in primis modestia, quam inter exponendum haec verba Pauli, seruarunt patres. Non superbe sibi arrogarunt eorum explanationē, neque nouum aliquem sensum eorum tradidere, quin neque alias interpretationes ipsorum damnant, sed ita esse intelligenda affirmant, ut perpetuus ecclesiae catholicae consensus tenuit, & expressit. Et haec verba, iustificari per fidem, sic esse perpetuè exposita ab ecclesia catholica, quemadmodum patres explicuere, subiecta statim poterunt docere sanctorum patrum testimonia. Vt autem cōstet meritò patres appellasse fidem principium & fundamentum, & radicem nostrae iustificationis, non ea tantum hic commemorabimus, quibus sic docent Paulum exponendum, sed ea adiungemus, quibus fidem his praerogatiuis nobis commendarunt. Augusti ex fide autem ideo dicit Paulus iustificari hominem non ex

Aug. ca. 7 de prade. san. ex operibus, quia ipsa prima datur, ex qua im- petrentur cetera, quæ propriè opera nuncupantur, in quibus iustè vivitur. Et quosdam hæreticos sic redarguit: Et dicitur à vobis, Fides est à nobis, cetera à domino ad opera iustitiæ pertinètia, quasi ad ædificium non pertineat fides, quasi ad ædificium inquam nõ pertineat fundamentum. Et statim in primis, & maxime fidem petendam à Deo, adiungit. Et in capitulo secundo de bono perseverantia. Quod initium verius Christiano, quàm credere in Christum? Et ex eo desumpta sunt illa, quibus hic patres commendaverunt nobis fidem, atque ipsius necessitatem explicaverunt. Nam in sermone. 38. de tempore sic scribit, Ad veram beatitudinem pervenire volentibus, primum omnium fides necessaria est, sicut apostolica docet autoritas dicens: Sine fide impossibile est placere Deo. Constat ergo neminem ad veram pervenire posse beatitudinem nisi Deo placeat, & Deo neminem posse placere, nisi per fidem: fides namque est bonorum omnium fundamentum, fides est humanæ salutis initium. Sine hac nemo ad filiorum Dei consortium potest pervenire, quia sine ipsa, neque in hoc seculo quisquam assequitur iustificationis gratiam, neque in futuro vitam possidebit æternam. Et si quis hic non ambulaverit per fidem, non perveniet ad speciem beatæ visionis domini nostri Iesu Christi. Et capi. 3. libri. 4. contra Iulianum Pelagianum rursus affirmat, sine fide impossibile esse placere Deo. Et de verbis apostoli sermone. 29. addit: Innitium bonæ vitæ, cui vita etiam æterna debetur, recta fides est. In cap. etiam 2. de natura & gratia contra Pelagianos constanter affirmat, nullo modo posse quenkquam iustificari nisi per fidem, & sacramentum sanguinis Christi. Et quia apostolus de lege veteri dicit: Si per legem iustitia, gratis Christus mortuus est, addit ipse, Quanto iustius de lege naturæ. Si per naturam iustitiæ, gratis Christus mortuus est. Eademque his scribit in epistola. 89. his verbis: Lex data per Moysen vivificare non potuit, neque liberare à lege peccati & mortis. Ideo vsque ad legem peccatum dicit apostolus fuisse, nõ quia deinceps in nemine fuerit, sed quia non poterat per litteram legis auferri, quod solo poterat spiritu gratiæ. Neque mirandum quòd Augustinus sæpissimè tradat, fidem Christi necessariam esse ad salutem, & capit. 4. libri de natura & gratia disertè asserat per gratiam Christi non liberari, qui nondum illam audierunt, atque ibidem capite primo, & sæpe

aliàs pro eodem accipiat, iustificari absque fide Christi, & iustificari absque Christo. Iustificari quidem sine operibus, & iustificari sine Christo, maximo intervallo inter se distant. Extra controuersiam fuit semper apud catholicos, neminem mortalium post lapsum Adæ iustificari posse, nisi ex meritis Christi, vt luculentum fecimus libro quarto, & Cyrillus libro septimo in Ioannem capit. 1. 3. & Hieronymus in commentariis. 2. capit. epistolæ ad Ephesios, & Augustinus, & ceteri doctores passim edisserunt. At non ita in confesso fuit, iustificari omnes per fidem Christi, saltem explicitam, verum Augustinus satis explicat capite secundo de natura & gratia propterea se pro eodem habuisse, quæ tam longis interstitiis seiuncta erant, quia neminem credidit absque fide passionis & reuerentionis implere potuisse legem. Vt enim ad nos pertingere virtus Christi, & nos ipsius merita & gratiam participaremus, videatur necessarium existimasse, vt ei fide coniungeremur. Atque inde fortassis ita credit, quia scriptura remissionem peccatorum per Christum donari tradit ijs, qui credunt in eum, & in Christo iustificari, cum fides eius nobis deputatur in iustitiam. Quòd si fieri potuisset, vt legem quisque seruaret ex gratia Christi, & merita ipsius participaret sine fide explicita, nunquam Augustinus negasset, quod nos libro sexto capit. 19. & 20. defendimus, potuisse aliquos saluari nullo modo sine fide Christi, sed & sine fide Dei, siquidem absque illa naturalem legem seruarent. Vnde & ibidem subdit Augustinus: Non tam iniustus est Deus, vt iustos fraudet mercede iustitiæ, si eis non est annuntiatum sacramentum diuinitatis & humanitatis Christi. Quomodo enim credent ei, quæ non audierunt? Er Cyrillus palam dicit: Qui nihil audierunt, mitiorem forsan inuenient iudicem, quanuis, quoniam non requisiuerunt, relaturi rationem sunt. Sed hæc satis ad expositionem Augustini pro pietate quam ei omnes debemus, pergamus ergo ad aliorum testimonia. Origenes in hæc verba Pauli: Arbitramur enim hominem iustificari per fidem, Vbi fides non est, quæ credentem iustificet, etiam si opera quis habeat ex lege, tamen quia non sunt edificata supra fundamentum fidei, quanuis videantur esse bona, operatorem suum iustificare non possunt, si eis deest fides, quæ est signaculum eorum, qui iustificantur à Deo. Hæc ibidem. Et homilia tertia in Leuiticum: Certum

Omnis salus per christum.

Nõ seruatur lex sine fide. Act. 10. g. Roma. 4. tuus est sine fide, q sine illa legem seruassent.

Cyr. 4. in Ioan. c. 11.

Ori. lib. 3. com. epil. ad Rom.

Certum est, quod remissionem peccatorum nullus accipiat, nisi detulerit integram, probam, & sanctam fidem. Ambrosio in principio libri primi de sacramentis: In christiano viro prima est fides. Et alibi, Fundamentum iustitiæ est fides. Iustorum enim corda meditantur fidem, & qui se iustus accusat, iustitiam supra fidem collocat: nam tum iustitia eius apparet si vera fateatur. Denique & dominus per Isaiam, Ecce, inquit, mitto lapidem in fundamentum clesie. Fides enim omnium Christus. Et mox: Ideo & Paulus fundamentum posuit Christum, vt supra eum opera iustitiæ locaremus, quia fides fundamentum est: in operibus autem, aut malis iniquitas, aut bonis iustitia est. Et rursus ait, Fides bonæ voluntatis, & iustæ actionis generix est. Et subdit, à Deo eam donati nullis meritis precedentibus, vt principium possit esse meritorum. Idem etiam iustum ex fide viuere exponit, quia vita est ex fide, & iustitia Dei per fidem Iesu Christi, quia per eam agnoscimus donum aduentus Christi olim à Deo promissum. Et in illa verba apostoli, Firmiter fundamentum Dei stat: Fundamentum Dei fides est, quæ cõtinet quæ promisit deus. Et statim, Signaculum promissionis Dei fides nostra est, quæ firmat Dei verba. Et aliàs, Habet vitam æternam fides, quia fundamentum est bonum: habent & bona facta, quia verus & dictis & rebus probatur. Et contrinud: Strenuum esse in operibus, affectu infidum, ita est, ac si vitio suo fundamento pulchra culminum velis eleuare fastigia, quod quoculmus extruxeris, plus corrui, quia sine munitamento fidei bona opera nõ possunt manere. Infida statio in portu nauem perforat, & are nosum soluta cito cedit, nec potest impostæ edificationis sustinere onera. Et iterum: Fides ante omnia commendare nos Deo debet. Et aliàs, Fides velut præuia charitatis occupat animam, & præparat semitas venturæ dilectioni. Hieronymus in illa verba Pauli, In quo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem eius, sic scribit: Fiduciam atque accessum ad Deum principium atque origo fides in Christo est. Et statim quæ adiecit Paulus, In interiori homine Christum habere per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati, ita exponit: Habitatio ista per exordium fidei fabricatur, radices & fundamentum in charitate habet. Cyrillus duplici ex causa putat apostolos dixisse: Et nos credimus, & cognoscimus quia tu es Christus filius Dei. Primum quidem quia non leuiter inducti sunt ad credendum

Ambro.

Isa. 28. b.

1. de voca. Genti. c. 8. & 9. Roma 1.

2. Tim. 2. c. li. 2. off. cap. 2.

2. de caim & Abel cap. 2. Ephe. 7. 4. Hieron.

Ephe. 3.

Cyr. 4. in Ioan. c. 29.

sed multis signis facti certiores. Nisi enim ita confirmetur fides, cum radicem non habeat, facile, ait, ex animo euolat. Secundo verò, quia fidem cognitio sequitur iuxta illud Isaiæ, Nisi credideritis non intelligetis. Et mox subdit: Nisi absque vlla dubitatione fidei ieceris fundamenta, non poteris paulatim cognitionem quæ in Christo est, superædificare, ac in virtum spiritalem euadere. Atque ex verbis Isaiæ, Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem erectum, angularem, pretiosum, continuum in ferrum: Initium ac fundamentum in sanctificationem atque iustitiam Christus est per fidem, & non aliter: hoc enim modo in nobis habitat. Et. 4. in Ioannem cap. 9. vt cap. 12. libri. 6. citauimus, addit: Ianua & via in vitam fides est. Basilii, Liberamur à peccatorum eodem natione credentes beneficio Dei per vniuersum ipsum filium dominum nostrum Iesum Christum. Quæ verba & ea possunt confirmare quæ de fide qua disponimur ad iustitiam, tradita esse à patribus cap. 15. libri. 6. docuimus. Chrysostomus in illa verba, Fide translatus est Enoch: Vt transferretur, causa fuit, quod placuerat. Vt autem placeret Deo, causa erat fides. Nisi enim sciret, quia recepturus esset retributionem, quomodo placeret deo? Sine fide enim impossibile est placere Deo. Et statim: Credere opus est quia est, nõ quid est, Nisi enim credamus, non tantum de retributione, sed de eo ipso quod sit Deus, labuntur nobis omnia, & non stant. Theophilus in illa verba ad Romanos. 1. Iustus ex fide vivit, eodem sensu scribit: Deus nos non ex operibus, sed ex fide iustificauit, & addit, Cum ea quibus à deo donati sumus mortales nequeat cogitatione complecti, merito nobis est fides necessaria. Et in illa verba, Sine fide impossibile est placere Deo: Nam quo pacto laboriosum illud virtutis iter adierit aliquis, nisi futuram bonorum malorumque remunerationem quis crediderit, & multiplicia sperauerit præmia. Rufinus siue quisquis alius fuerit autor libelli, qui inscribitur in symbolum apostolorum expositio, & circumfertur inter opera Cypriani: Credo, primum omnium ponitur, sicut & Paulus apostolus ad Hebreos scribens dicit: Credere enim primum accedentem oportet ad dominum, quia & credentibus in se remunerator sit. Sed & propheta dicit: Nisi credideritis, non intelligetis. Vt ergo intelligentiæ tibi aditus pateat rectè primum omnium te credere positeris, quia neque nauem quis ingreditur, & liquido ac profundo vitam committit elemto, nisi se prius credat posse saluari

Esa. 7.

28.

Basil. 1. de bap. fides dictum sponsus ad iustitiam.

Chri. ho. 22. 1. ep. ad Hebr. eos.

Theophi.

Rufinus.

Heb. 11.

Esa. 7.

saluari: nec agricola semina sulcis obruit, & pro frugibus spargit in terram, nisi crediderit venturos imbres, affuturum quoque solis teporem, quibus terra confora, segete multiplicata, frugem producat, ac ventis spirantibus nutriat. Nihil denique est quod in vita geri possit, si non credulitas ante precesserit. Quid ergo mirum si accedentes ad Deum credere nos primo omnium profiteamur, cum sine hoc neque ipsa exigi possit vita communis? Et subiectis multis exemplis in huius rei confirmationem addit: Quod si haec singula, nisi prius crediderit futura, nullus aggreditur, quomodo non multo magis ad agnitionem Dei credendo veniatur? Gregorius, Si fides non prima in corde nostro gignitur, reliqua quaeque esse bona non possunt, etiam si bona videantur: scriptum quippe est: Sine fide impossibile est placere Deo. Et alibi: Nullus superbia adoptionis gratiam habuit, nisi qui hac per cognitionem virginem accepit. Et Bernardus in sermone secundo de resurrectione domini affirmat fidem ex auditu esse, & ex visu confirmari, & impossibile esse in operibus quantum vis bonis sine illa placere Deo. Et usque adeo hoc verum esse credidit, ut propter haec verba Pauli. 7. 9. Sine fide impossibile est placere Deo in episto. 37. affirmet, etiam paruulos, qui baptizantur, saluari per fidem, non tamen sua, sed alienam. Atque in illis Christi verbis, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui vero non crediderit condemnabitur, in nui nobis ait, solam inter dum fidem sufficere ad salutem, & sine illa sufficere nihil. Et sermone. 37. in cantica sic percontatur: Poterit ne spes esse salutis cum Dei ignorantia? Et ipse sibi est vestigio respondet, Ne hoc quidem. Nec enim potes aut amare quem nescias, aut habere quem non amaueris. Ricardus in prologo librorum de trinitate, sine fide impossibile esse placere Deo probat: Nam ubi non est fides non potest esse spes. Oportet enim accedentem ad Deum &c. Alioqui quae spes esse poterit? Vbi autem non est spes, charitas esse non potest. Quis enim amat, de quo nihil boni speret? Per fidem igitur promouemur ad spem, & per spem proficimus ad charitatem. Et Paulus post: Fides totius boni initium est, atque fundamentum, & ab ea omne bonum fundamentum sumit, & firmamentum capit. Hugo. primo de sacramentis parte. 10. capit. 9. Fides initium boni, & principium restorationis.

Grego. 2. Mo. 33.

23. Mo. 11.

Bern.

Ricardus

Hugo

Explicatur magis & corroboratur expositio a patribus data verbis his, iustificari per fidem. Cap. III

Nequè iniuria haec tanta, & tam praecel-
lencia ecclesiae lumina sic Paulum exposuerunt. Ipse Paulus in episto. ad Hebraeos fidem dixit esse sperandarum rerum substantiam, hoc est fundamentum, & quod significantius Graecè dicitur, hypostasim. Et tam ipse, quam ceteri apostoli praedicationibus suis hanc nobis expositionem tradiderunt dum fidem ante omnia ab infidelibus exigebant, & fidei ut plurimum tribuebant miracula quae patrabant, atque huic fortissimo fundamento omne spirituale aedificium superstruebant. Et ita eos facere instituerat Christus dicens: Euntes in mundum vniuersum praedicare euangelium omni creaturae. Vnde Augustinus de natura & gratia. ca. 68. sic admonet praedicationes infidelium, Si volumus animos ad rectè viuendum frigidos & pigros Christianis exhortationibus excitare, & accendere, primitus exhortemur ad fidem, qua christiani fiant, & eius nomini subijciantur, sine qua salui esse non possunt. Neque dubitarunt patres, quin satis esset ad veritatem verborum Pauli, & ad excludendum omnem errorem, si dictum esset, Paulum ideo dixisse nos iustificari per fidem, quia fides causa est nostrae iustificationis. Profectò nihil amplius ad veritatem horum verborum exigitur, satisque fuit, ut verè idem Paulus dixerit: Spe salui facti sumus, quod causa illa sit salutis nostrae. Neque quisquam &, quod sciam, ita insaniuit, ut ad veritatem eorum verborum requisuerit, spem solam sufficere ad salutem, aut spe sola ea apprehendi, aut spem potissimas partes tenere in iustificatione. Voluerunt tamen patres asserere, ideo Paulum dixisse nos iustificari per fidem, quia fides est humanae salutis initium, fundamentum, & radix, ut elideretur error Lutheri dicentis in commentariis epistola ad Galatas eam esse iustitiam qua formaliter iusti sumus, & explicaretur obiter quemadmodum per eam iustificamur, & cur illi sapientiam quam aliis virtutibus tribuerit Paulus & ceteri apostoli nostram iustificationem: iustum namque erat frequentius memoriam fieri initij, & fundamenti salutis nostrae, ab eis praefertim qui ecclesiam & aedificia spiritualia construere, & aedificare tum incipiebant. Et sicut saepius tribuimus vitam nostram cordi, & verè dicimus ex corde vitam procedere, & per illud viuere vniuersa animalia, quia licet alia sint ad eorum vitam necessaria, tamen tot est vite initium & radix: ita iuste potuerunt illi iustificationem nostram fidei tribuere, & passim asserere homines per fidem & ex fide iustificari

Heb. 11. a

Mar. 10. d. August.

Roman. 8

stificari, cum illa origo sit, et principium vite nostrae spiritualis, & primus virtutis motus, quod a Deo gratiae recipiendae apparemur. Nam principium, & causa prima, ut est apud philosophos, virtute continet suos effectus, & eos primo iure sibi vendicat. Neque otiose patres tribus his elogiis initij, fundamenti, & radicis humanae salutis fidem hic ornauerunt. Potest principium esse, quod non sit fundamentum, neque si quid principium & fundamentum sit, continud & radix erit, at verò fides principium est ex quo iustificari incipimus, fundamentum est, cui innititur, & a quo pendet totum animarum nostrarum spirituale aedificium, radix est admirandae virtutis, ex qua pullulat & oritur, quicquid in bonis operibus floridum est, & frugiferum. Initium quidem & ostium est salutis, quia lumen est & sydus praefulgidum, quod viam salutis ostendit. Fundamentum est, quia nequit absque illa in altum asurgere, imò neque consistere spiritualis virtutis & gratiarum fabrica, & ipsa omnia incrementa gratiarum, omniaque exercitia, & labores nostrae militiae sustentat. Radix est, quia parens est fecunda virtutum, & feracissima omnium bonorum operum: & nisi nos nostra libertate & malitia illius obuiarem virtuti, ipsa secum omnia nobis bona afferret, & ad veram iustitiam perduceret. Dum praemonstrat bonitatem Dei, in amore ipsius accendit, dum reuelat futura bona quae speramus, in spem animos nostros erigit, dum turpitudinem granitatem, & reatum peccatorum reteggit, in poenitentiam eorum trahit, dum vitiatatem, & suauitatem mandatorum Dei commonstrat, ad ea obeunda, & opere complenda allicit, & extimulat. Vnde & prudenter quidam ducent illam vocat vitam, reliqua verò opera, ipsius affeclas. Et Paulus hoc luculenter ostendit pulcherrimo illo iustorum catalogo, quos in epistola ad Hebraeos praecellentibus & omnino admirandis operibus ostendit, per fidem claruisse. Idemque facit dum docet, ideo iuxta prophetam Abacuc, iustum ex fide viuere, quia per fidem promissionum diuinarum loganimitè fert iustus mala quae patitur, & in obseruantia praceptorum diuinorum magnanimitè durat. Et eleganter profectò, ut solet, has diuitias & virtutes fidei explicat Aug. in hac verba: Nullae sunt maiores diuitiae, nulli thesauri, nulli honores, nulla mundi huius maior substantia, quàm est fides catholica, quae peccatores homines saluat, eos illuminat, infirmos curat, catechumenos baptizat, fideles iustificat, poenitentes reparat, iustos augmentat, martyres

Hebr. 11. 10.

Abacuc. 2

Aug. ser. 1. de verbis Apostoli.

coronat, virgines, & viduas, & coniugales casto pudore conseruat, clericos ordinat, sacerdotes consecrat, regnis caelestibus preparat, in eterna hereditate cum angelis sanctis communit. Quamuis autem haec vna causa expressa sit hinc à patribus propter quam Paulus dixerit, homines iustificari per fidem, non sunt tamò reicienda aut aspernanda, si quae forte alia inueniantur commoda causa eiusdem assertionis, quae quidem cum hac, quae potissima est, possint stare. Sicut enim docente post diuum Augustinum sancto Thoma, vnus & eiusdem loci plures possunt esse sensus literales, ita vnus & eiusdem dogmatis plures possunt assignari rationes & causae. Itaque locus adhuc est aliis quatuor causis, ob quas asseruimus in libello de iustificatione Paulum frequentissimè tribuisse fidei nostram iustificationem.

Aug. sup. Ge. Tho. 1. p. q. 1. q. 3. ad. 1

Ex consensu doctorum confirmatur idem esse iustificari gratis, vel absque operibus, & iustificari sine meritis. Cap. IIII.

Difficilius tamen, & operosius est, perpetuo catholicae ecclesiae consensu ostendere, sic esse exposita verba illa gratis iustificari, ut idem sit gratis iustificari, & non promereri aliquo opere iustificationem. Et in hoc maior nobis concertatio est cum hereticis, quod enim non possunt ex verbis statim expositis conficere, sola nos fide iustificari, hoc ex his euincere conantur. Vnde & Melancthon in locis conuiniis hac ratione tueritur, quod ipse, & qui suae factionis passim asseruerant, sola nos fide iustificari, quia Paulus dicit, iustificari nos per fidem gratis. Quod si displicet, inquit, exclusiua sola, tollat etiam ex Paulo exclusiua illas, gratis, & non ex operibus. Ut igitur omnem ansam errandi haereticis amputemus, & genuinus Pauli sensus omnibus manifestus sit, commodum erit quod patres affirmant, fidelissimis & certissimis testibus monstrare. Augustinus, clarissimus gratiae propugnator in. 6. libro Hypognosticon his verbis iustificari gratis confutat Pelagianorum haeresin asserentium, gratiam secundum merita dari, & post multa subdit: Audi gratis, & tace de meritis. Idem super illum versum psalmi, Psal. 130. In tua iustitia redime me, & eripe me, cum ostenderet neminem in sua iustitia saluari posse, sed necesse esse, ut saluetur gratis, querit: Quis est qui saluatur gratis? Et ipse sibi respondet hoc modo, In quo non

Aug.

Psalm. 130

L. inue-

inuenit saluator quod coronet, sed quod dānet, non inuenit merita bonorum, sed inuenit merita suppliciorū. Et pauld inferius declarans illa verba apostoli, Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Iesum Christum dominum nostrū, ita inquit: Quare gratia? Quia gratis datur. Quare gratis datur? Quia merita tua non præcesserūt, sed beneficentia Dei te præueniunt. Et c. 4. de natura & gratia. Hæc igitur Christi gratia, sine qua nec infantes, nec ætate grandes salui fieri possunt, non meritis redditur, sed gratis datur, propter quod et gratia nominatur: Iustificati, inquit, gratis per sanguinem ipsius. Ex his luculenter patet pro eodem illum accepisse, iustificari gratis, & iustificari absque meritis. Quod & ipsum cōfirmare possumus, quia doctor hic præstantissimus, gratiæ iustificacionis aduersari putat merita, & sæpe ex vno verbo gratiæ triumphare se existimat de Pelagianis asserentibus gratiam secundum merita dari. Quod nequaquam faceret, nisi idem existimasset esse, gratis, vel ex gratia iustificari, & iustificari sine meritis. Sed aliquot ipsius testimonia de hoc proferamus. In principio libri de prædestinatione sanctorū ita scribit: Gratia Dei nulla est, si secundum nostra merita datur. Et capite. 12. Omnis hæc ratio qua defendimus gratiam Dei per Iesum Christū dominum nostrum verè esse gratiam, id est, nō secundum merita nostra dari, euidentissimè sanctorū eloquiorum testimoniis asseritur. In de gratia & libero arbitrio. c. 5. Laborant, ait, Pelagiani gratiæ Dei secundum merita nostra dari, hoc est, gratiam non esse gratiam. Et ca. 20. Non secundum meritum hominum gratia datur, alioquin gratia iam non est gratia, quæ ideo gratia vocatur, quia gratis datur. Et capite. 22. Non intelligunt se negare gratiam, qui dicunt eam secundum merita nostra dari. In tract. 79. super Ioan. Ex tenebris iusti electi sunt, non per suum meritum, sed per Dei gratiam. In epistola quadam ad Paulinū reddens causam illorum verborum apostoli, Si ergo gratia, non ex operibus, ita scribit: Operibus enim debitum redditur, gratia gratis datur, unde & nuncupatur. Et aliquanto post, Cur meritis præueniri gratia perhibetur, quæ gratia nō esset, si secundum meritum impuretur? Et sæpe idem explicat in illa epistola, & in sexcentis aliis locis. Et tam Augusti. quam alii omnes doctores antiqui quos legerim, Dei gratiam, & misericordiam merito opponunt. Et ne cuiquam durum videatur quod hic patres etiam fidem excluderunt à prome-

renda iustificatione, legat Augustinum in li. 9. 2. ad Simplicianum: nam ibi fidem ex professo asserit non mereri iustificationem. Et sicut ibi docet, non debere quequam de ipsis operibus misericordiam gloriari, & extolli, quæ eis, quasi suis Deum promeruerit, quandoquidē vt haberet misericordiam ille præstitit, qui misericordiam præstabit, cui misericors fuerit, ita etiam ibidem contendit non debere quenquam de sua fide extolli quasi ea promeruerit iustificationem. Nam & ipsa quoque donum Dei est, & nemo credit, nisi cui deus sua benignitate impartitur mēsurā fidei. In libro etiam de gratia Christi præcipue annititur ostendere contra Pelagianos, neminem fidei suæ merito iustificari. Idq; probat ex verbis, quibus Paulus asserit, nos iustificatos gratis per gratiam ipsius Dei, & gratia saluos factos esse per fidem. Sed transeamus ad alios doctores. Hieronymus ita verbum pro nihilo exponit: Idem autem est gratis & pro nihilo. Eius verba in 2. libro contra Pelagianos hæc sunt, Pro nihilo saluos faciet eos, haud dubiū quin iustos, qui non proprio merito, sed Dei saluatur elementia. Vides vt idem reputat pro nihilo, ac si aperte diceretur, non proprio merito? Gregorius ex his verbis, Iustificari gratis, probat nos absque meritis iustificari. In illa verba, Liberavit vos de manu Philistin ita scribit: O quam magni muneris est ista promissio qua dicitur, Liberavit vos de manu Philistin, nam ille solus liber huius manus exitit, qui peccatum non fecit: ad ea vtique omnes contra meritum liberamur. Vnde & Paulus dicit iustificari gratis per gratiam ipsius. Bernardus sermo. 67. in cant. Nolo meritum, quod gratiam excludat, horreo quicquid de meo est, vt sim meus, nisi quod illud forsitan meū est, quod me meū facit. Gratia reddit me mihi iustificatum gratis, & liberatum à seruitute peccati. Hæc satis indicant apud Bern. idem fuisse, iustificari gratis, & iustificari sine meritis.

Confirmatur magis, idem esse iustificari gratis, & iustificari absque meritis. Cap. V.

ET legitimè à nostris patribus expositū esse verbum absque meritis, his possumus argumētis approbare. Primum. Apostolus dicit: Si ex operibus, iū gratia nō est gratia. Igitur ex sententia apostoli aperte sibi aduersantur, iustificari ex operibus, & iustificari ex gratia: & idem erit iustificari ex gratia, & iustificari nō ex operibus. Itaq; cum idē sit iustificari absque meritis, & iustificari nō ex operibus, aduersa-

Hieron.

Gre.

1. Regū. 7

Rom. 3. c

Bern.

Argum. 1.

bitur

Aug. Arg. 2.

bitur etiam iustificari ex gratia seu gratis, iustificationi ex meritis: tantum enim vnum vni opponitur iuxta Aristotelem. Et hoc argumento vsi sunt patres hoc in loco ad probandum expositionem totius ecclesiæ, & sæpe diuus Augustinus vtitur eodem argumento, & testimonio, vt probet neminem iustificari ex meritis. Secundò. Gratis apud Latinos fieri aliquid dicitur, vel quia fit absque debito liberaliter prorsus & benignè, vel quia fit sine pretio. Et quod gratis omnino fit, id & ex parte facientis indebitum est, & ex parte eius cui fit. Neque tamen necessarium est primū horum, vt aliquid fieri dicatur gratis. Ad ministrare censetur prælati gratis sacramenta suis subditis, si hoc faciant sine pretio, quauis illa teneantur ipsis ministrare, tantummodo requirit verbum, gratis, vt quod gratis fieri dicitur, ei in cuius gratiam fit, minime debeatur. Quod tum contingit, cum ille in dignus est beneficio, quod accipit, neque præteritum aliquid ei gratiæ condignum obtulit. Cum igitur qui iustificarentur ex meritis, quantum est ex parte ipsorum ex debito, ac velut pro pretio iustificarentur, hoc pacto docere possumus. Si enim verissimè dicit Paulus, ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiā sed secundū debitum, verissimè nos eū imitari dicere poterimus. Ei qui meretur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Quare Aug. verè dicit: Qui bonus secundum meritum redditur gratia, non imputatur merces secundum gratiam sed secundum debitum. Et alibi, Reliquit per electionem gratia saluæ factæ sunt. Quæ vtique iam non est gratia, si cū vlla merita præcedūt, ne iam quod datur non secundū gratiam, sed secundum debitum reddatur potius meritis, quam donetur. Et eruditè sic ille argumentatur, Nam meritum mercedis est meritum, & merces meritis debetur. Ac potuisset quidem verbum, gratis, exponi per verbum, indebitum & apertius opinor fuisset, si dictum sic esset: Gratis autē ideo iustificari dicimur, quia nulli operum nostrorum præcedenti iustificationem, neque ipsi fidei debetur iustificationis gratia. Neque his verbis alius expressus esset sensus ab eo, qui modo exposuit est. Ipse apostolus per verbum, indebitum, videtur exposuisse verbum, gratis, cum subdidit, Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Et omnia quidē eo-

Augu. de gra. & li. arb. ca. 5. De præd. san. cap. 3.

dem reciderent, commodius tamē visum est illis verbis Paulum exponere, quæ & olim & hoc tempore controuersa erant. Ita enim fiebat, vt elideretur hac expositione Pelagianorum error de meritis gratiæ, & catholici vindicarentur à calumnia hæreticorum nostri temporis asserentium nos cōuenire in meritis gratiæ cum Pelagianis. Et sic exponendo Paulum, constituebatur, & præscribebatur scholæ & doctoribus certus modus loquendi de meritis iustificationis. Itaq; posthac sic nostra necesse est verba temperemus, vt nullus dicat absolute & simpliciter vel fide, vel spe, vel dilectione, vel penitentiā, vel martyrio, vel oratione, vel alio quouis sancto opere pro mereri peccatores gratiam iustificationis.

Doctores antiqui agentes cum catholicis persæpe asseruerunt peccatores mereri suam iustificationem. Cap. VI.

Quanquā autē doctores antiqui semper contra Pelagianos statuerant gratiam iustificationis nō dari secundū merita, iidē tamē agentes cū catholicis nonnunquā asseruerunt, fide, elemosyna, penitentiā, oratione, & aliis bonis operibus ex dono Dei haberi mereri peccatores suā iustificationē. Et præter ea, quæ ex Cypriano, Ambrosio, Augustino, Gregorio pro his citauimus in opusculo de iustificatione, docere nos hæc possunt subiecta hæc testimonia. Origenes ho. 3. in Leuit. ex illis verbis Davidis: Dixi pronuntiabo aduersum me iniusticiā meā, sic colligit, Vide ergo, quia pronūciare peccatū, remissionē peccati meretur. Et vt agnoscat efficiētiā nostræ in nos iustificationis, addit statim: Si ipsi nostri simus accusatores, proficit nobis ad salutē. Tertullia. 4. in Marcionem peccatrice m. Tertullianem iustificatam dicit per penitentiam ex fide, & ea penitentia veniam meruisse. Ambrosius: Neque promereri misericordiam domini poterit, qui misericors ipse non fuerit, aut impetrabit de diuina pietate aliquid in precibus, qui ad precem pauperis non fuerit humanus. Et addit, operationibus iustis Deo satis fieri, & misericordie meritis peccata purgari. Et cōfessionem latronis boni meruisse remissionem peccatorum in his verbis affirmat: In cruce latro confitēs, non tantum indulgentiā meruit, sed Christi familiaris effectus præmissus est in paradysum, & factus est particeps regni per cōfessionem factus collega martyrij. Et de filio prodigo, Tam citò veniā meretur, vt venienti, & adhuc longè postea occurrat

9. 7.

Origenes

Ambro. ser. de lege.

Ser. d. pas. si. domini

2. de pecc. c. 3.

currat pater. Et super illa verba Pauli: Spes salvi facti sumus, meritum salutis spei tribuit dicens: Sperado quod promisit nobis Deus in Christo, nobis meritum fecimus, vt liberemur.

Hieroni. Hieronymus in 2. aduersus Pelagianos: Qui peccata simpliciter confitentur, merentur humilitate clementia saluatoris. Augusti. renarante Gratiano de poen. d. 1. Sicut primi homines, Dauidem dicit confessione peccati veniam meruisse. Et in libro de poenitentia: medicina cap. 4. poenitentiam eiusdem propheta meriti & causam qua Deum placat verit, asseuerat in hac verba: Non frustra Dauid de tam immani, & abruo profundo scelis poenitentiam clamauit ad dominum dicens, Auerte faciem tuam a peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Quo tandem merito, nisi quia item dicit, Iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum ante me est semper? Quid autem obtulit domino, vnde illum propitiaret sibi? Quoniam si voluisses, sacrificium dedissem vtiq; holo caustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non spernit. In epistola etiam .89. de superbo diuite qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide, ita scribit, Si pauperis viceros, qui ante ianuam eius contempus iacebat, miserus fuisset, mereretur & ipse misericordiam. Atq; in illa verba Psalmista, Incerta & occulta sapientia tua manifestasti mihi: Ni uita poenitentiam egerunt, & certam misericordiam meruerunt. Gregorius in super sic de Niuiuitis scribit, Dum Niuiuita velut prodicili recociliacione graui poenitentia se deiciunt, omnipotentis Dei misericordiam facile meruerunt. Et vt monstraret verbo meredi aliquam se efficientiam poenitentiae eorum concessisse, statim adiunxit: Et cum prophetae Ioelis voce acrisse Deo populus lamento prostraret, egit profectò, vt qui videbatur ad placandum difficilis, eius iram leuigaret: nam statim in eo scriptum est, Zelatus est dominus terram suam, & pepercit populo suo. Ilichius etiam referente Gratiano de poenitentia. d. 3. ca. In ter hac duo veram poenitentiam, venia meritoriam, docet his verbis: Sicut vera poenitentia veniam promeretur, ita simulata Deum irritat. Eandem etiam laudem tribuit castitati Beada, dum exponit mystice, quomodo veteres tabernaculi lamina aurea vestirentur, dicens: Ramus oliuae per columbam illatus in arcam eos significat, qui foris quidem, hoc est, inter hereticos baptizati sunt, sed quia pinguedinem castitatis habent per gratiam sancti spiri-

tus, in unitatem catholicam merentur intro duci. Et passim similia testimonia licet legere apud sanctos, ex quibus videtur satis costare posse, non perinde fuisse exolum veteribus vocabulum hoc meriti etiam respectu iustificationis, vt autumant quidam.

Fidem secundum Augustinum mereri aliquo modo iustificationem, neq; id vnquam ab eo retractum. Cap. VII.

Quia verò peculiariter de fide controuertitur, an eam saltem nostrae iustificationis meritoriam dixerit antiqui, & praefertim August. addam his aliqua, ex quibus, cum his quae in opusculo de iustificat. q. 7. citauit perspicui erit Augustinum semper asseruisse neq; vnquam retractasse quod fides aliquo modo mereatur iustificationem. In primo de trinitate. c. 7. tractans illa verba Ioannis, Ipse pater amat vos, sic ille scribit: Quo merito nisi si pater amat vos, videamus? In libro .83. quaestionum. q. 63. Merces cognitionis meritis redditur, credendo aut meritum comparatur, ipsa autem gratia, quae datur per fidem, nullis nostris meritis praecedentibus data est. Quod est enim meritum peccatoris & impij? Christus aut pro peccatoribus & impijs mortuus est, vt ad credendum non merito, sed gratia vocaremur, credendo autem etiam meritum collocaremus. Peccatores igitur credere iubetur, vt a peccatis credendo purgentur. In epistola .105. cum aperuissimè dixisset, percipiendae gratiae iustificationis merita nulla praecedere, ne per hoc fidei merito, & praerogatiuae detrahi quicquam videretur, subdit: Sed neq; ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat. Neq; enim nullum est meritum fidei, quae fide ille dicebat, Deus propitius esto mihi peccatori, & descendit iustificatus merito, fidelis humiliatus, quonia qui se humiliat exaltabitur. An non hinc pater Augustinum sensisse aliquid in esse meritum fidei respectu iustificationis, & subodoratum esse fuisse meritum ex eoque? Nonne hic de remissione peccatorum agit, quae antecedit opera facta in gratia? Cui igitur eam dicat non esse sine aliquo merito, si fides illam impetrat, manifestum est eum de fide ante iustificationem locutum esse, & eam asseruisse aliquo modo esse remissionis peccatorum meritoriam. Et vim profectò facit textui euangelico, qui ideo putat asseruisse descendisse iustificatum publicanum merito suae fidei, quia descendit, vbi fecit opus iustitiae. A pertum est ideo

Fides meretur aliquo modo iustificationem August.

Luc. 18. c.

Publicanus vere iustificatus ob humilitatem.

ideo dici descendisse iustificatum, quia descendit de iniusto factus iustus, propter humilitatem suam videlicet, & fidem: nam alioqui non rectè subintulisset Christus ex factis publicani, & pharisaei, & ex eis, quae illis contigerant, sententiam illam verissimam, Omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. Et si Augustinus de fide formata loqueretur, asseruisset simpliciter eam esse meritoriam, neque sic parè & temperatè dixisset, non esse remissionem peccatorum sine aliquo merito, si fides eam impetrat. Vnde & statim, vt omne pelleret dubium, subiicit: Restat igitur, vt ipsam fidem, vnde omnis iustitia sumit initium, propter quod dicitur ad ecclesiastiam in canticis canticorum, Venies, & pertransies ab initio fidei, non humano, quo isti extolluntur, tribuamus arbitrio, neq; vllis praecedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona quaecunq; sunt merita, sed gratuitum donum Dei esse fateamur, si gratiam veram, id est, sine meritis cogitamus: quia, sicut in eadem epistola legitur, Deus vniciq; paritur mensuram fidei. Ex quibus colligi potest, eum non negasse fidem mereri iustificationem, sed hoc tantum voluisse constabillire, fide donum Dei esse, quia, si quis eam viribus solis liberi arbitrii tribueret, gratia diceretur reddi secundum merita simpliciter, vt praetendebat Pelagius, & alii non dixisset, a fide incipere bona quaecunq; sunt merita. Respondet quidam ad haec, cuiusdam & ad alia multa similia, quae vbi supra induximus, a fide quidem incipere merita secundum Augustinum, non inclusiue tamen, sed exclusiue. Non enim illa meritum est, sed facit, vt incipiant merita, quia docet vnde auxilium petamus ad merita. Sed hoc modo etiam ab scriptura possent dici incipere merita, quia illa docet vnde petenda sunt merita. Et cur exclusiue dicantur a fide incipere merita, si ante gratiam nulla sunt prorsus merita? An non illa saepe habetur ante gratiam, & cum ipsa & per ipsam multa saepe sunt bona opera a fidei peccatore, quae secundum ipsius sententiam nullam habeant rationem meriti? Verum age, liceat sic respondere ad ea, quibus dicitur fides inchoare merita. Quid dici potest ad ea, quae ibidem paulò post subnectuntur? Quare, ait, meritum misericordiae, neque inuenimus, quia nullum est, ne gratia euacuetur, si non gratis donatur, sed meritis redditur. Si enim dixerimus fidem praecessisse, in qua esset meritum gratiae, quid meriti habebat homo ante fidem, vt acciperet fidem? Quid enim habet, quod non accepit? Si autem accepit,

Can.

Resp. onf. cuiusdam

Impugna.

1. Co. 4.

quid gloriatur, quasi non accepit? An non hic agnosce Augustinum tantum negare fidem esse meritum gratiae eo in sensu, quo asserbatur meritoria esse a Pelagio, videlicet, vt meritoria esset gratiae, non vt donum peculia re Dei, sed vt opus solius liberi arbitrii? Quae ratione paulò post orationem inter munera dei computata docet, ne orationis merita putentur praecedere gratiam. Atq; vt ostenderet fidem non dari cuiquam ex merito, probat fidem dari non orantibus, quia nisi data esset, orare non possent: Quomodo enim inuocabunt, dicit Epi. 106. Paulus, in quem non crediderunt? Sed vt omnino cesset controuersia, audi quid ad Paulinum scribat: Siquis dixerit, quod gratiam bene operandi fides meretur, negare non possumus, imò verò gratissimè confitemur. Hanc enim fidem volumus habeant, qua impetrent charitatem, quae sola verè bene operatur isti fratres nostri, qui multum de suis operibus gloriatur: Charitas autem vltique adeo donum Dei est, vt Deus dicatur. Qui ergo habent fidem, qua impetrent iustificationem, per Dei gratiam perueniunt ad legem iustitiae. Et statim addit, fide nos impetrare dilectionem, vt eum qui nos prior dilexit, vt in eum crederemus, per eius gratiam diligamus. Et ideo existimat iustitiam apprehensam a gètibus vocatam iustitiam ex fide a Paulo, quia per fidem eam obtinuerunt. Et perinde prorsus putat esse, si dicamus, fide mereri iustificationem, ac si dicamus, fide impetrare: neq; serupulosior est in vno, quam in altero verbo. Et quoniam ibidè aperte fatetur donum Dei esse fidem, pater loquè eum tum fuisse ab eo errore, quem olim tenuerat, nempe fidei initium esse a nobis. Ita que credendum non est, retractatam ab eo hanc propositionem, fides meretur iustificationem, cum retractauit hanc, fidei initium esse a nobis. Neque vt cum venia sancti Thomae dixerim, ad eundem sensum vtraque pertinet: potest enim defendi, fidem mereri iustificationem, non quidem itaque opus nostrum, sed tanquam opus Dei, & per gratiam ipsius habita. Et tantum posset cenleri retractata eum altera, siquidem eum in sensum illam tradidisset Augustinus, quod fides velut opus nostrum meritum sit iustificationis. Quod quidem longissimè a se fuisse expressit in omnibus locis, in quibus illa legi apud ipsum. Sed haec satis, vt non dubitemus Augustinum agnouisse in peccatoribus aliquod meritum, & praesertim fidei respectu suae iustificationis.

Roma. 10.

Epi. 106.

1. Ioan. 4.

1. 2. q. 114. 2. 5. ad. 1.

I. 3 Pecca-

Peccatores mereri possunt ex congruo gratiam iustificantem. Cap. VIII.

Atq; ex his colligere possumus, posse peccatores fide, spe, dilectione, elemosyna, pœnitentia, martyrio, & aliis bonis operibus mereri ex congruo gratiam iustificationis. Si enim tot, & tam graues auctores simpliciter, & absolute asseruerunt, peccatores bonis suis motibus in Deum mereri, apud ipsum iustificari, & hoc diuinæ bonitati maximè est congruum, non est cur verendum sit nobis affirmare eos ex congruo posse mereri suam iustificationem. Certè sancti doctores concedentes hoc peccatoribus, non de merito ex condigno loquebantur, longissimè illi à Pelagio distabant: & minimum meritum, ad quod eorum verba referri queunt, meritum est ex congruo. Et si quam difficultatem, aut contrarietatem ad gratiam ingerere, aut insinuare videatur verbum, meritum, cum omnem emollit, & temperat, imò in eorum auferat adiecta particula, ex congruo. Ad meritum quidem ex condigno, & dignitas requiritur operantis, et lex statuta de concessione premiti sibi respondentis, sed ad meritum ex congruo alterutrum horum satis est: nam nomine meriti ex congruo tantum intelligitur actionem aliquam liberam, cui congruum sit, & par respondeat aliquod premium. Et quia hæc congruentia contingere potest, vel propter dignitatem operis, seu operantis, vel propter legem à Deo statutam de concessione alicuius premiti, duplex quoque creditur esse meritum ex congruo respectu iustificationis. Merentur primò ex congruo iusti conuersionem peccatorum, pro quibus orant, quia amici sunt Dei, neque indigni ut eorum orationis exaudiantur, quanuis nulla certa sit lex de hoc præscripta. Peccatores verò secundo modo si se in Deum conuertant, mereri possunt suam iustificationem ex congruo, quia licet digni tanto beneficio non sint, tamen lex est à Deo de hoc statuta. Apertè quippe per Ezechielem ait: Impietas impij non nocebit ei, in quacumque die conuersus fuerit ab impietate sua. Et alibi sæpe, Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Porro hæc sententia, quod peccatores mereri possint ex congruo suam iustificationem, communior nunc est in scholis theologorum. Et eam tuentur sanctus Bonauentura in. 4. distinctio. 17. quæstio. 5. & doctor subtilis in primo distinctione. 17. quæstio. 1. & in quarto distinctione. 1. 4. quæstio. 2. & in multis aliis locis, & sequuntur eos

theologi recetiores Gabriel, Maioris, Almannus in. 2. & in. 4. & Adrianus quothbet. 7. q. 4. Et eandem tenuit sanctus Tho. in. 2. distinctione. 27. artic. 4. ad. 4. Nosque illum pro tenuitate nostri ingenii multis, atque adeo nõ leuib; argumentis probabilè fecimus quæstio. 7. opusculide iustificatione. Et sanctus episcopus Rossensis in articulo primo contra Lutherum, ad eò non abhorret ab hac sententia, vt & ideo putet à Paulo dictum, nos iustificari per fidem, quia fides meretur gratiam qua sola iustificamur. Quia tamen doctissimos quosdam, & piensissimos viros adhuc video in ea sententia persistere, vt credant patres antiquos solam agnouisse meritum de condigno, & eò propendeant, vt ecclesia hoc meritum, quod aiunt congrui repellat, vt recens inuentum, ex quo magna his retro annis ab Aquilone conuata sunt odia in ecclesiam Dei, annitatur & aliquanto accuratius hanc eandem sententiam firmare, & omnia quæ nobis obiici possunt, pro virili nostra diluere. Ac primò quidem homines demior, alioqui oculatissimos, & diu Thomæ studiosissimos, qui non vident apertè contradicere & sancto Thomæ, & ipsimet ea quibus maximè neuntur expugnare meritum congrui. Recens, aiunt, inuentum est, neque patres nouerunt nisi meritum condigni, extra reque non potest ratio meriti, vbi non subest ratio debiti & iustitiæ. At verò sanctus Thomas. 3. parte quæstio. 2. articulo. 11. apertè fatetur, sanctos patres suis orationibus meruisse ex congruo incarnationem filij Dei. Et prima secundæ quæstio. 11. 4. articulo. 4. asserit, iustum quemuis posse alteri mereri ex congruo primam gratiam. Et antè illum Ambrosius in illa verba, Quorum fidem vt vidit, dixit: Homo remittuntur tibi peccata tua, disertè idem tradit his verbis, Magnus dominus, qui aliorum merito ignoscit alijs, & dum alios probat, alijs relaxat errata. Cur apud te o homo collega non valeant, cum apud Deum seruus, & interueniendi meritum, & ius habeat deprecandi? Hac Ambrosius. Neque ipsi quidem hæc negant, aut recens inuentum affirmant. Ar qui in aperto est, nullam in his subesse rationem debiti & iustitiæ: non enim sunt tanta beneficia debita, neque merita sanctorum tanta gratia condigna, quin neque statuta aliqua à Deo lex est, qua debeat semper & infallibiliter concedere, quod iusti petunt. Magna quidem virtus est orationis iustorum, & multum sanè prodesse possunt orationes

Rossen.

Mereri possunt peccatores ex congruo suam iustificationem

Argum. 1.

Nõ est re cõsinuetũ meritũ ex congruo.

Amb. Luc. 5.

Jacob. 5.

eorum

eorum peccatoribus: Orate, ait Iacobus, pro inuicem, vt saluemini. Et Ioan. Qui scit fratrem suum peccare peccatum nõ ad mortem peccat, & dabitur ei vita. Sed ne legem aliquam de hoc esse putemus, & ne quispiam sibi iniuriã fieri putet, si non exaudiatur, olim per suos prophetas explicuit tantam esse aliquorum peccatorum nonnunquam malitiam, vt etiã neq; sanctissimos viros pro eis orantes exaudiret. Et in hoc multum antecellunt dispositiones, quibus se preparant peccatores ad gratiam, merita iustorum respectu conuersionis peccatorum, & aliquanto magis rationem meriti participant. Omni peccatori facienti quod in se est, Deus dat gratiam. Multi verò iusti persæpe orant, & quidem ardentissimè pro conuersione peccatorum, quam non impetrant. Ad hæc. Qui omne abrogant meritum peccatoribus respectu suæ iustificationis, non distitentur de homine diu viuente in peccato conuulsisse nos dicere, meruisse eum postea iustificari propter aliqua bona opera, quæ fecerat in peccato: neque cum modò loquedi reprehendunt, imò forsitan patres eo modo locutos nonnunquam de merito asserunt. Cur ergo reprehendantur qui temperates, ac velut expõnentes dicta sanctorum, non simpliciter dicunt, peccatores per ea opera meruisse iustificari, sed duntaxat meruisse ex congruo? Si doctores sacri non horruerunt, sic vsurpare vocabulum meriti, vbi cum catholicis agebant, qui sanum eorum sensum non ignorabant, cur horreat, aut repelli velint ab eccle. modum loquendi, qui eorum verba explicat, & sic temperat, vt nemo illis calumniari possit, quod cum Pelagianis sentiant? Si fatentur sanctos patres sic vsurpasse nomen meriti, & manifestum est tunc eos non significasse meritum aliquod ex condigno, cur dicunt huiusmodi solum meritum eos agnouisse? Verum quid est, neque id me fugit, vsurpari nonnunquam nomen meriti vbi nulla est ratio meriti, neque ex congruo, neque de condigno. Solemus enim dicere, felices esse homines, qui hanc gratiam inter cætera animantia apud Deum meruerint, vt soli arbitrii libertate insignirentur. Et Cypria. dicit, hoc ipso de opere nostro ad diuinam misericordiã infantes plus mereri, q; in primo statim natiuitatis sue ortu plorantes acclentes nihil aliud faciunt, quam deprecantur. Verum vbi aliquid nos obtinere dicunt nostris proprijs actionibus liberis, cur non eos credamus, & illas censuisse & dixisse aliquo modo eius premiti meritorias? Præterea. Meritum & premium rela-

2. Ioa. 5. c

Hier. 7. 15.

Arg. 2.

Cyp. in. 3. epi. 8.

Arg. 3.

tigè dicuntur, neque potest esse premium, qui non respondeat meritum, neque meritum, cui non respondeat premium, iustificatio verò peccatoris premium aliquod est sine conuersione ad Deum; Conuertimini, inquit, ad me, & ego conuertar ad vos. Deinde. Vbi est aliqua ratio debiti in aliquo beneficio, erit & aliqua ratio meriti in opere, propter quod datur illud beneficium: in beneficio autem iustificationis est ytrique aliqua ratio debiti: debetur enim aliquo modo iustificatio ex lege Dei peccatori se in eum conuertenti. Vnde & Ioannes ait, Si confitemur peccata nostra, fidelis & iustus est, vt remittat nobis peccata nostra. Nunquam sanè meminit hic Ioannes fidei & iustitiæ diuinæ, aut eis imputasset quod remitteret Deus peccata illis, qui ea confitentur, nisi agnouisset aliquam subesse hęc rationem debiti, & Deum hoc debere legi, & promissionem suam. Et cur quæque offendat verbum meriti ex congruo, non ad ipsos cor: requidem, neque gratia iustificationi repugnat, neque dissonat. Si enim vim ipsam nominis spectes, neque iustitiæ, neque debiti simpliciter, aut necessitatem requirit, sed tantum congruitatè quamdam notat. Et cum dicimus, aliquod opus meritum esse ex congruo alicuius premiti, solum significamus cuiusmodi opus illud esse, vt ex congruo ei reddi debeat tale premium. Nunquid igitur negare possumus congruum esse Deum recipere peccatores confugientes ad se, & conuersionem eorum sua gratia remunerare? Nonne hoc eximia ipsius bonitatem, & diuitias suæ misericordie concedet? Nonne congruum est, vt seruet suas leges, vt impleat promissã suam, vt creaturam nõ despiciat, quam fragilem & imbecillam ad vitam creauit? Dices fortè. Meritum ex congruo ex se habere debet congruitatem, & tale oportet sit opus, vt & propter illud congruum sit reddi premium sibi respondens. Congruitas autem, quæ est, vt iustificentur peccatores dum se conuertunt in Deum, tantum est ex parte Dei. Nam Anselmus ait, Cum panis malos, iustum est, quia illorum meritis congruit. Cum panis malis, iustum est, non quia illorum meritis congruit, sed quia tuæ voluntati, & bonitati concedens est. Sed si tantum est hic congruitas ex parte dei, cur Deus eos solos peccatores iustificat, qui se in eum conuertunt? Cur exiguntur ad nostram iustificationem nostra opera, & non qualiacumque, sed certa duntaxat, & præscripta in eam gratiam acceptantur? Esto de se

Zach. 1. Arg. 4.

1. Ioa. 1.

Arg. 5.

Anselmus

Distinct. meriti ex condigno & ex congruo.

Duplex meritũ ex congruo.

Eze. 33. c.

nostra opera nullam de se talem congruitate haberent, nonne ex lege Dei, & vt innituntur meritis Christi, & vt cu gratia illius adiutorio sunt, aliquam congruitatem participabunt? Tantum peccatum mortale inficit bona opera vniuersa, vt non tantum dignitatem, sed & congruitatem eis auferat, etiam respectu premii sibi ex lege Dei debiti? Ita ne viles, & nullius omnino preter videntur fides, spes, dilectio Dei, poenitentia, atque ipsa mors suscepta pro Christo, vt neque ex parte earum putetur congruum esse, vt Deus his operibus precellentibus ab eo misericorditer donatos iustificet? Neque Anselmus hanc congruitatem his virtutibus abrogauit, sed ideo dixit, meritis peccatorum non congruere quod deus eis patcat, quia neque ista bona opera, quibus in Deum conuertuntur, metoria sunt simpliciter sua iustificationis, sicut peccata meritoria sunt punitionis, & condemnationis ipsorum. Vt-
 Argum. 6 cunque tamen hanc se habeant, an non verisimum est, habererationem meriti alicuius premii quicquid causa est illud obtinendi? Certum causa premii est meritum. Neque modus est vllus inter homines, quo impetare ab aliquo possimus bonis nostris operibus, & obsequiis, quae nobis non debentur, nisi per viam meriti. Et meruisse aliquo modo apud omnes censetur, quicquid aliquis bonis suis operibus affectus fuerit, & quicquid ei propter illa datur, hoc ipsum & propter meritum ipsius donari existimatur. Cum igitur dispositiones & preparationes nostrae ad gratiam, causa sint aliquo modo propter quas Deus nobis suam gratiam largiatur, erunt & illae quoque aliquo modo ipsius meritoriae. Quia tamen nonnulli ex catholicis & haereticis, dum pergunt tollere haec merita ex congruo, non verentur nos reprehendere, quod asserentes merita ex congruo, non nihil in eis meditemur causa respectu gratiae & inde reddi posse causam existimemus, ob quam vnus potius quam alius iustificetur, annitit hic obiter monstrare, necesse esse, vt omnes catholici fateantur dispositiones requisitas ad iustificationem, causas esse propter quas Deus peccatores iustificet. Ex quo & firmius, & dilucidius fiet, posse eas, vt contendimus, merita nonnulla iustificationis censeri.

Dispositiones ad iustificationem causa sunt ipsius aliquo modo.
 Cap. IX.

Equidem si non esset causa iustificationis nostrae fides nostra, neque diceremur a Paulo iustificati ex fide, neque per fidem: dictio vtique, ex, & per, causam notat. Et cui dixisset Christus Magdalenae, cur etiam Emorosisse. Fides tua te salua fecit? Cur & sancti, quod saepe est legere apud illos, fide sanare, iustificare, liberare, purificare, si nulla est fides in ista virtus seu efficientia? Si spes nullam efficientiam haberet respectu salutis nostrae, non diceret Paulus, Spe salui facti sumus. Neque per prophetam Deus diceret, Quonia in me sperauit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. Dilectio etiam aperte asseritur causa remissionis peccatorum, cum dicitur: Remissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Nam, quonia, nota est causalitatis. Et intolerabilis est expositio Melancthonis in Apologia confessionis Augustinae, quod dilectio ibi posita sit pro fide, effectus videlicet pro causa per synecdochies figuram. Non enim Christus in statim praecedentibus quaesuerat vter duorum debitorum plus crederet foeneratori, sed vter plus diligeret. Neque satis consequenter ex ea parabola intulisset, Remissa sunt ei peccata multa, quoniam credidit multum. Quod autem conuersus ad Magdalenam, subiecit statim, Fides tua te salua fecit, non hoc fecit, vt indicaret dilectionem se accepisse pro fide: non sic vnquam confudit Christus vocabula, aut a proprio significato alienauit, sed fonte indicare voluit & radicem flagrantissimae charitatis, quae illius oculos in tantum imbrem lacrymarum adiegit, atque vtrique virtuti nostram iustificationem imputari posse, & laudem efficientiae ipsius debere. Et ideo dixit. Qui diligit me, diligetur a patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Et mox, Siquis diligit me sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus, vt dilectionis sui, & patris in nos, & illapsus vtriusque, & sanctificationis nostrae per gratiam causam esse demonstraret nostram in se dilectionem. De poenitentia etiam aperta sunt testimonia scripturae, ex quibus conuincit possit ea esse causa propter quam Deus iustificet peccatores. Salomon dissimulare dicit Deum peccata hominum propter poenitentiam. Ezech. Cum auerterit se impius, inquit, ab impietate sua quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam viuificabit. Si peccator animam suam viuificat per poenitentiam suam, habet ergo aliquam efficientiam poenitentia illius ad ipsius viuificationem. Et qui dixit, Con-

Fides causa iustificationis. Roman. 3. Luc. 7. Mar. 9. Sicut causa iustificationis, Roma. 8. Plal. 90. Dilectio causa iustificationis

Ioan. 14. c

Poenitentia causa iustificationis Sapi. 11. Ezech. 18

Con-

Zach. 1. Iere. 15.

18.

2. Re. 12. c.

Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, & rursum: Conuertimini & viuetis, profecto indicauit conuersionem nostram in ipsum causam esse vitae nostrae spiritualis, & conuersionis ipsius in nos. Quod si peccata causa sunt ire, & indignationis Dei aduersum nos, erit & poenitentia causa reconciliationis, & placationis ipsius. Nam perinde Deus per Ieremiam de vtrisque loquitur dicens, Repente loquar aduersum gentem, & aduersum regnum, vt eradicet, & destruat, & disperdam illud. Si poenitentia egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum aduersum illam, agam & ego poenitentiam super malo quod cogitavi, vt faceret ei. Et subito loquar de gente, & regno, vt aedificem, & plantem illud. Si fecerit malum in oculis meis, vt non audiat vocem meam, poenitentiam agam super bono quod locutus sum, vt facerem ei. Nonne etiam ob poenitentiam Achab temperauit Deus rigorem sententiae aduersus eum iam prolata. Et Helix hoc ipsum expressit his verbis: Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius. Et quid necesse est commemorare mille alia testimonia scripturae passim omnibus obuia, in quibus ob poenitentiam, elemosynam, misericordiam, pietatem, orationem, martyrium, & remissionem iniuriarum nostrarum Deus non tantum declarat, sed & pollicetur in gratiam se suam recepturum peccatores? Enimvero non apertius promittit illis, cum sunt in gratia, vita aeterna, quam remissio peccatorum, cum sunt a poenitentibus. Quare si facta in gratia causa sunt nonnullae assecutionis vitae aeternae, facta in peccato, & a Deo acceptata ad condemnationem peccatorum, causa quoque habenda sunt nostrae iustificationis. Neque video sane quam obre Philippus in Apologia coarctet ea testimonia ad augmentum gratiae, quod apud Deum merentur, cum sunt post acceptam gratiam: generaliter & illimitate scriptura loquitur. Et si causa augmenti gratiae existimantur, quia Deus illud est pollicetur facientibus ipsa post acceptam gratiam, cur non & facta a peccatoribus, causa eorum iustificationis censentur, cum perinde eam illis deus, velut in premium suae conuersionis ad ipsum sit pollicitus? Porro fide neque ipse neque alius factiois ipsius, si secum consentiret, negare deberet habere aliquam efficientiam ad gratiam, quando quidem ea sola, autunt, nos iustificari, & ea vna apprehendi misericordiam dei. Quomodo enim illam apprehendat, si neque vt opus est Spiritus san-

cti, & passioni Christi innititur, causa est aliquo modo, aut meritum tanti beneficii? Quod si ipsa hoc habet priuilegium, vt in meritoria sit aliquo modo nostrae iustificationis, vel aliquam saltem efficientiam habeat in ipsam, si mille saltem, si non parem habeant virtutem opera eiusdem condecorata elogio in scripturis, & similiter requisita a peccatoribus ad suam iustificationem. Sed tandem huiusmodi controuersiam diremisse patres videntur in huius decreti canonem nono: quippe diffinitur ibi non sola fide impium iustificari, sed & aliud requiri, quod ad iustificationis gratiam consequendam cooperetur. Cooperationis autem nomen efficientiam aliquam, & causalitatem designat. Itaque vtrunque sit de verbo, meriti, de quo quaestio est tota de nomine, & non de re, non video posse a quoquam catholico verti in dubium, quin causa sint suo modo nostrae iustificationis omnes dispositiones, per quas venimus in dei gratiam, sicut illae sint ex solis viribus nostris naturalibus, siue etiam ex auxilio Dei speciali.

Can. 9.

Concilium sancti doctorum secum & verba decreti cum ipsis, & cum meritis ex congruo.
 Cap. X.

Obiect.

Si tamen sancti doctores absolute asseruerunt, posse peccatores bonis operibus promereri suam iustificationem, & nos illa cum multis doctoribus catholicis causas, atque addebat merita ipsius affirmamus, quomodo patres nostri hoc loco asseruerunt perpetuo ecclesiam catholicam verba illa, Gratia iustificationis, sic intellexisse, vt neque fides, neque alia opera iustificationem praecedentia iustificationis gratiam promerentur? Quomodo possunt gratia iustificari, & iustificari absque meritis eadem censeri, cum alterum, nempe iustificari gratis eos qui iustificauerunt, semper indubitatum fuerit catholicis: alterum vero, nempe iustificari absque meritis, multis seculis controuersum, & circa fidei iniuriam a plerisque negatum? Verum omnia optime stant, & verum vero, vt in proverbio est, consonant. Neque patres antiqui a se dissentiant, cum aiunt peccatores bonis suis operibus promereri iustificationem, & constanter negant Perlagio gratiam Dei secundum merita dari, neque qui merita iustificationis ex congruo defendimus, Perlagio consentimus, neque patres hanc statuentes sibi ipsis aduersari sunt, qui sepe asseruerunt

Respon.

runt se velle permittere scholæ disputationē istam de meritis ex congruo, & neutri opinio- ni præiudicium aliquod facere. Ratio autem conciliandi omnia ista lumenda est ex variis meriti acceptionibus. Quandoque enim stri- ctè & in rigore hoc verbum capitur, & meri- tum appellatur actio libera, cui debetur ex iu- stitia præmium, aliquid, seu merces. Alias ve- rò meritum largè dicitur, actio libera acce- ptata ad aliquod præmium, vel ex debito, vel ex pacto, seu conditione, aut simpli- citer ex gratia, & generaliter quodcumque opus, quod impetrat apud aliquem mercedē aliquam, vel præmiū, & causa est collationis ipsius. Primo modo negarūt catholici omnes gratiam ex meritis reddi, & damnarunt vbiq; opinionem Pelagii afferentis gratiam secun- dum merita dari, & verbum, gratis, docuerūt aduersari meritis. Es ita hie patres affue- rant, neque hie fidem, neque aliqua opera bona præce- dentia iustificationem promereri ipsam iusti- ficationis gratiam. Nullus enim peccator iu- stificatur ex debito, nullus ex rigore iustitiæ, nullus ex condignitate suorum operum, sed omnes qui iustificantur, gratis à Deo iustifica- tur, & ex gratia & misericordia, & absque me- ritis, & condignitate suorum operum. Et nisi ita accepisset sancta synodus verbum, prome- reri, non rectè exposuisset verbū, gratis, ne- que rectè probasset suam expositionem ex te- stimonio apostoli: Si ex operibus, iam gratia non est gratia. Nam aliter acceptum meritū nequaquam aduersatur gratiæ; gratuiti nan- que rationi solūm repugnat debiti. Sic item accepere sancti doctores meritum vbi- cumque contra Pelagianos disputarunt, gra- tiam non dari secundum merita. Et quanquā hoc satis constare potest ex testimoniis pauld- ante citatis, tamen quo res dilucidior sit, ad- iungam & alia testimonia. Cum igitur in li- bro de prædestinatione & gratiæ. c. 8. nō dari ex meritis gratiam confirmaret Aug. ex ver- bis Deuteronomii, Scies hodie, quia non pro- pter iustitias tuas dat tibi deus terram istam bonam, vt ostēderet satis probari gratiā non dari ex meritis, quia non datur ex debito: Quis hic, ait, secundum debitum præceden- tium meritorum mercedem redditam dicat? Quis non gratiam fateatur indebitam? Et li- bro. 4. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 6. ita loquitur. Sic volunt Pelagiani intel- ligi, quod dictum est, Si volueritis, & audier- tis me, bona terra comedetis, tāquam in ipsa precedente voluntate, sit consequentis meri- tum gratiæ ac sic gratia, iam nō sit gratia, quæ

nō est gratuita, cum redditur debita: Et libro de gratia Christi. c. 23. docet sibi ipsi aduersari, qui dicunt, gratiam secundum merita dari, quia si est gratia, nō dabitur ex debito: Quo modo, ait, est gratia, si non gratis datur? Quo modo est gratia, si ex debito redditur? Vides, vt semper debitum intelligat, quod redditur secundum merita. Idem potest colligi ex Am- brosiō: Vilesceret, dicit, redemptio sanguinis Christi, neque misericordie dei humanorum operum prerogatiua succumberet, si iustifica- tio, quæ sit per gratiam, meritis præcedenti- bus deberetur, vt non munus largientis, sed merces esset operantis. Patet hic mercedem appellari, quæ debita est meritis, & iustifica- tioni per gratiam solam aduersariam ceteri iustificationem ex debito. Quod verò meri- tum non claudit in sua ratione debitum, ne- que repugnat gratiæ, neque iustificatio ex eo, iustificationi ex gratia. Sed aperta sunt pro his verba Hilarii can. 20. in Matthi. Mer- ces quidem, ait, ex dono nulla est, quia debe- tur ex opere, sed gratuitam Deus omnibus ex fidei iustificatione donauit. Et in illa ver- ba, Clamaui in toto corde meo, ex mōdestia Daud, qui non statim ausus est sibi pertuade- re, clamorē suum in salutem proficere, re- prehendit eos, qui salutem tanquam debitā postulant, & veluti deo necessitē eam præ- stare, primis à deo precibus eandem exposu- lant. Et de meritis in hac significatione intel- ligenda sunt verba Aug. libro primo ad Sim- plicianum cum dicit, merita post iustificatio- nem gratiæ prouenire. Quod enim dixit apo- stolus, Non ex operibus, sed ex vocante di- ctum est, quia maior seruiet minori, sic expo- nit: Non electione meritorum, quæ post iusti- ficationem gratiæ proueniunt; sed liberalitate donorū dei voluit intelligi, nequis ex ope- ribus extollatur. Sic etiam Hieronymus libro primo dialogorum aduersus Pelagianos meri- tum opponit misericordie hie verbis: Tunc ergo iusti sumus, quando nos peccatores fate- mur, & iustitia nostra nō ex proprio merito, sed ex dei consilio misericordia, dicente san- cta scriptura, Iustus in principio est accusa- tor sui. Et in alio loco: Dic tu peccata tua, vt iustificeris: cōcluse enim deus omnia sub pec- cato vt omnibus miseretur. Et aliquāto post exaggerat verba beatissima virginis, Ecce e- nim ex hoc beatam me dicent omnes genera- tiones, quia fecit mihi magna qui potens est: Animaduerte, inquit, quōd beatam se esse di- cat non pro merito atque virtute, sed dei in se habitantis clemētia. Et in secundo libro

Amb. 1. De voca. Gen. c. 5.

Hilarius.

Psalm.

Roma. 9.

Hiero.

Pro. 18 c. 13a. 43. d.

Luc. 11.

contra

Bernar.

Rom. 11. Tit. 3. Rom. 4.

Hiero.

Cur scilicet doctores dupliciter vsi sunt verbo merendi.

contra eodē ex illis verbis: Existimamus si de iustificari hominem sine operibus legis, ita colligit, Manifestè ostendit non in hominis merito, sed in dei gratia esse iustitiam, qui sine operibus credētium suscipit fidem. Et ma- nifestissimè Bern. serm. 67. in can. ita accepit meritum, cum dicit: Nō est quōd gratia intrer, vbi iam meritū occupauit. Deest gratia, quic quid meritis deputas. Et in sequētib; palam indicauit, se non negare meritum, quod gratiæ non aduersatur. Neque tantūm verbum meritum, hoc in rigore frequenter accipitur à sanctis doctoribus, & à latinis, sed & in Pau- lo sæpe est videre, sic esse acceptum verbum, ex operibus, & quod amplius est, etiam ope- rari. Dicit alicubi: Si ex operibus, tū gratia non est gratia. Et iterum, Non ex operibus que- cimur nos. Et de fide, Dei donum est non ex operibus, hoc in rigore frequenter accipitur iu- stificatus est, habet gloriam, & nō apud deū. Sed & idē mox adiicit, Et qui operatur, mer- ces non imputatur secundum gratiam, sed se- cundum debitum. Quo modo apud sanctos doctores opera nonnunquā misericordie op- ponuntur, sicut & iustitia. Vnde est illud Hiero- ny. lib. 1. contra Pelag. In Deuteronomio per- spicue demonstratur, non in operibus no- stris, atq; iustitia, sed dei misericordia nos con- seruari, dicente domino per Moysen, Ne dicas in corde tuo cum subuerterit eos dñs Deus tuus à facie tua, in iustitia mea introduxit me dominus, &c. Hec Hiero. Cum autem sancti doctores in testimoniis aitiis ex ipsis citatis fi- de, penitentiæ, oratione, misericordia, & si- milibus peccatores suam mereri iustificatio- nem dixerunt, non in hoc rigore acceperunt verbū, mereri, sed soluti ab eo rigore vsi sunt eo verbo, sicut latini plerunque vtuntur, vt si gnificarent ea bona opera causas esse, & dis- positiones, propter quas deus ex gratia sua & misericordia peccatores iustificat. Itaq; dum negarunt merita gratiæ, tela nobis submini- strarunt, quibus confoderemus Pelagianos: dum verò peccatores bonis suis motibus, & affectibus in deum promereri suam iustifica- tionem asseruerunt, tela nobis suppeditarūt, quibus trium pharemus hoc tempor de luth- ranis negantibus vilas esse dispositiones, & preparationes in nobis, ob quas à Deo iustifi- cemur. Et quia contra vtrosq; hereticos sub- eunda erant ecclesiæ non exigua certamina, prouidētia diuina factum esse autumo, vt du- pliciter vsi fuerint verbo, meriti, & nūc illud refutauerint, nunc vsurpauerint. Neque ipsi secum hac in parte pugnarunt, neque incon-

stantia vlla vsi sunt, neque à veritate vel latū vnguem declinarunt: explicuerūt enim vbi- que variis se in sensibus eodē esse vsos ver- bo, & pro varietate personarū quibus loque- bantur, locorumque & circumstantiarū suo- rum verborum, aliter & aliter eo vsi sunt. Et sancta hac & sapienti prudētia ex inuenit spiritus sancti sæpe alias in similibus vsi sunt. Vt autem omnis tolleretur ambiguitas, & ca- lumniandi & errandi amputaretur occasio, doctores scholasticis meritum illud quod ra- tionem debiti non includit, & quod sæpe for- tassis apud doctores sanctos, & apud Latinos sic vsurpatum legerant, meritum ex cōgruo, optimo videlicet adhibito temperamento ap- pellarunt. Est enim hoc, semperque fuit inter alia munus scholasticorum doctorū, testimo- nia sanctorum obscura interpretari, & ea con- ciliare quæ in speciem secum pugnare viden- tur, viamque & distinctiones aliquas non in- cōmodas inuenire, quibus exactius, & distin- ctius de vnaquaq; re differere possimus. Ma- nifesta igitur luce constat, nihil repugnare o- pinionem asserentium meritum ex cōgruo verbis nostri cōcilii, falsūque esse, quod pro- testantes passim iactant contra illos, dicentes eam opinionem esse falsam, & alienā ab scri- pturis, & orthodoxis patribus. Et certè hie lō go illi interuallo à suo præceptore Luthero disident, qui quidem in com. ad Galatas ex- pressè fateatur, fidem promereri gratiam, si- dem iure autem, siue iniuria scholasticos ac- cuserent, illud manifestum est iniuste & præter- ius omne & æquum ab eis fieri, quōd ecclesie etiam hoc nomine conuiciantur. Equidem il- la neque negauit vsquam, neque asseruit me- rita ex congruo iustificationis, sed hoc potius semper disputationibus scholasticis, sicut par- erat, permisit. Neque defuerunt in ipsa etiam ex scholasticis multi doctores, literis & san- ctitate insignes, qui omnia talia merita abstu- lere, sicut. S. Thom. 1. 2. q. 114. art. 4. & alii.

Munus scholasti- corum.

Disensus Protestan- tium à Lu- thero. Calumnia Protestan- tium, in ec- clesiam.

De argumentis contra iustificationis merita ex congruo. Cap. XI.

VT tamen apertius sit, indignos esse eorū conuictis scholasticos, qui asseruerunt, posse peccatores bonis operibus mereri ex congruo suam iustificationem, placet hie quæ contra hæc merita obiciuntur, enodare. Primò obicitur, merita ista multum detrahe- re gratiæ iustificantis. Non enim omnino gratis contingit, sed aliquo modo ex debito, quod

Obiecta

con-

Duplex acceptio meriti.

Aug. Deut. 9. a

contingit & qualibuscunq; meritis: quia meritum relativè dicitur ad mercedem, & merces non est, nisi ubi invenitur aliqua ratio debiti. Itaque si iustificationis gratia contingit ex aliquibus meritis, continget & aliquo modo ex debito, siue propriè. At enim nihil inconuenit, si gratiam iustificationis deberi ex congruitate & ex lege fateamur bonis præparationibus peccatorum: neque enim oportet defendere eam esse summè gratuitam. Nam sicut Augustinus dicit, indulgentius iustificari paruos quàm adultos, ita profectò magis gratuitè, quàm viatoribus contingeret dånatis, si illam Deus ipis ex beniguitate sua largiretur, siue cum aliqua bona eorum dispositio ne, siue absque illa. Qui tam multa ex parte nostra requirit ad nostram iustificationè, pro palam facit se non omnino gratis velle peccatores iustificare. Satis est iustificationis gratiam sic indebitam & gratuitam tueri, vt verè & ex misericordia contingat peccatoribus & non ex iustitia, neque ex condignitate operum. Neque minuitur hinc gratia diuina, sed augetur potius: in commendationem quippe gratiè diuinæ redundat, quòd tam humanum sese deus suis inimicis exhibeat, vt secundum ipsius legem qualibus qualibus eorum dispositionibus debeatur aliquo modo ipsius gratia. Atq; hoc modo ostendere possumus, neque extenuari gratiã diuinam propter merita beatitudinis ex condigno, quoniam magna potius vel hinc comprobatur gratia diuina esse in nos, quòd nostra opera tamen si imperfecta tanti pretii & valoris esse fecerit, vt tam incomparabile præmium possint debiti effice. 2. Cur verò nusquam hæc distinctione vsi sunt patres? Cur non ea temperarunt censuram cõtra Pelagium? Imò cur ipsi Pelagiani non se hoc diuerticulo vnquam defenderunt? Si omnia, quæ in vsu nunquã fuerunt apud patres damnanda sunt, multa eo gemur damnare, quæ omnes catholiciam recipiunt: & frustra dixerit philosophus, scientias fieri per additamenta, neque ecclesia progredere vt aurora consurgens maiora in annos singulos sapietie, & cognitionis diuini mysteriorũ incrementa ab ipso sole iustitiæ suscipiẽs. Quãquã neq; illud dandũ est, ignotã videlicet fuisse patribus distinctionè meriti ex congruo, & ex cõdigno, agnouerunt rem, licet non vsi fuerint his terminis. Et vt testissimum esset, agnouisse illos rem, quæ his verbis subest, variè vsi sunt, vt iam docuimus, verbo merendi. Quòd tamen non ea distinctione mitigauerint censuram Pelagii,

sed disputantes aduersus illum semper, aut certè vt plurimum verbo, merèdi, vsi fuerint in ea significatione, quæ debitum simpliciter requirit, in promptu ratio est. Pelagius enim sic accipiebat meritum, & eo in rigore utebatur eo verbo, quia cum gratiam præuenientè non agnouerit, neque agnoscebat merita, nisi quæ essent ex solis viribus naturalibus: quæ verò per opera solius nostri arbitrii possumus consequi, ea debita nobis possumus facere. Quare, cum necessaria ad iustitiam solis arbitrii nostri viribus fieri posse à nobis contenderet, ex consequenti gratiam tributam illis bonis operibus debitam esse aiebat, & illa esse simpliciter ipsius meritoria. Et licet qui dicunt, posse peccatores ex solis viribus naturalibus habere dispositiones sufficientes ad consequendã gratiam iustificationis, cū Pelagio, nostro iudicio in hoc sentiant, & ab ipso profus stent, vt docuimus in opusculo de iustificatione, tamen in verbo merendi lo go interuallo ab eo disident. Ille debitã simpliciter illis bonis operibus assererat gratiã, & condigna illa esse eo præmio: catholici nunquam hoc crediderunt, sed agnouerunt & docuerunt semper omnes non iustificatos in peccato esse, ac per hoc, & ipsos, & opera eorum indigna esse gratia. Et hæc de causa Pelagius nunquam se defendit hac distinctione, neque ea oblata vsus fuisset, ac fortassis neque fuisset contentus, etiam si ei datum esse posse nos per solas vires naturales sic bene vti libero arbitrio vt infallibiliter venitemus ad gratiam, sed & hoc quoque requisuisset bono vsui liberi arbitrii deberi ex iustitia, & condignitate gratiam. Nò vnus fuit circa hoc ipse error, sed tres potius. Primus. Per solas arbitrii vires possumus nos præparare ad gratiam. Secundus. Gratiam omnem concurrentem ad nostram iustificationem antecedunt bona opera per solum liberum arbitriũ facta, & causa sunt participationis illius gratiæ. Tertius. Opera bona per solum lib. arbit. facta meritoria sunt iustificationis, & remissionis peccatorum. Vnde & in concilio Palestino tria inter cetera referente Augustino coactus est anathematizare. Primum. Gratiam Dei, atque adiutorium non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in lege atque doctrina. Secundum. Gratiam Dei secundum merita nostra dari. Tertium. Pœnitentibus venia non datur secundũ gratiam, & misericordiam dei, sed secundum meritum & laborem eorum, qui per penitentia digni fuerint misericordia. Et nò sine causa san

August.
epist. 106.

sancti illi patres qui illi concilio interfuerunt, non contenti fuerunt damnatione duorum priorum, quin etiam damnarent & tertium: nam secũdus error referri posset ad gratiam præuenientem. Et Pelagius non solum errabat in hoc, quòd nullam gratiam præuenientè agnoscebat qua præpararemur ad gratiam, sed errabat etiam, quòd credebat bona opera quibus deus promisit gratiam, esse ex iustitia merita ipsius gratiæ. Et in hunc errorem ea potissimum ratione inductus videtur, quòd crediderit ea opera per solum vim naturalem posse à nobis fieri, & merita alicuius præmii ea communiter censentur, quæ quis propria virtute facit sufficientia ad consequendum illud præmium. Quamobrem August. ibidem, & in aliis multis locis ad expugnandum eum errorem hoc præcipuè argumentum vitur, qd fides, dilectio, opera, & omnes breuiter dispositiones ad gratiã dona sint dei. Intellexit enim nò secundum merita dari, qd datur secundũ præparationes, quæ & ipsæ sunt dona dei. Et peculiariter potest hoc cuius fieri perspicuum ex q. 2. lib. 2. ad Simplicianum, & ex c. 26. de gratia Christi cõtra Pelagiũ, & Celestium. In capite etiam. 2. libri de bono perseuerantiæ, ideo dicit catholicam ecclesiã aduersus Pelagium defendere, gratiam Dei nò secundũ merita nostra dari, quoniã vnuerisa merita iustorum dona sunt, et dei gratia cõferuntur. Quæ ratione & in serm. 44. ad fratres in heremo, si tamẽ illius est, absolutè assererat, non posse nos per nostra merita vitam æternam acquirere: & in quam plurimis locis repetit, vitam æternam gratis dari, & gratiã & misericordiam iure appellari, non quia nò datur illa ex meritis, sed quia data sunt & ipsa merita, quibus datur. Itaque vel ex hoc declarare possumus merita ex congruo non tollere gratiam iustificationis, quia gratis nobis comunicantur ea merita, quibus gratia ipsa datur. Est tamen & aliud, vnde etiam si penitentiæ ex puris naturalibus haberetur, non deberet dici meritum simpliciter gratiæ, nempe penitentiam ipsam non esse condignam tanta gratia, quia non erat opus amici, sed inimici, & rei pœnæ æternæ. Et hoc quidem Pelagius non animaduertebat, quia naturè totius iniquationem, & corruptionem per peccatum a deo nò fatebatur. Agnouerunt autem hoc scholastici doctores, & ideo ab errore isto tertio Pelagii longe abfuerunt. Si esset tamen meritum ex congruo respectu gratiæ iustificationis, quare Pelagianis querentibus, cur hic potius quàm ille iustificaretur, nũquam patres

Obiect. 3.

responderunt illum recipi ad gratiã, qui hoc meretur ex congruo, non autem qui hoc meretur? Non solum autem non est datum à patribus hoc responsum, verum expressè retulerunt semper causam huius in vnam volũtatem diuinam. Vrum si hoc argumentum validum esset, conficeret pari facilitate nullã esse dispositionem ad gratiam. Sicut enim nò est reddita causa, ob quam vnus potius quàm alter iustificaretur ex ipsi merito de congruo inuenio in vno, & nò in altero, ita neque reddita est ex aliqua dispositione inuenta in vno, & non in altero: & ita ad dispositiones recurrere poterant, sicut ad merita. Quod verò neque ad merita, neque ad dispositiones recurrerent, in causa fuit, quia Pelagius magis quærebatur, cur hic potius quàm ille trahitur ad gratiam, si nihil facit bonus vsus liberi arbitrii, quàm cur hic potius quàm ille iustificatur. Aug. Vnde Aug. in epist. 105. Personarum acceptorem deum se credere existimant, ait de Pelagianis, si credant sine vllis præcedentibus meritis, cuius vult misereri, & quos dignatur vocare, & quæ vult religiosum facere. Parumq; attendunt, quòd debita reddatur pœna damnato, indebita gratia liberato. Quibus verbis satis indicat, eos magis quæstionem retulisse ad gratiam præuenientem, quam illi non credebant necessariam, quàm ad gratiam iustificationem, quam illi non videntur in totum negasse. Et statim subdit: Ita se fateantur ad habendam, seu faciendam iustitiam diuinitus adiuuari, vt sui preceat aliquid meriti, quasi priores volentes aliquid dare, vt retribuatur eis ab illo, de quo dictum est, Quis prior dedit illi, & retribuatur eis: Et aliquando post: Cur autè ille credat, ille nò credat, cum miraculũ quod in conspectu eorum sit, ambo videant, alteri do est sapientiæ, & scientiæ dei. Quoniam igitur licet iustificationis possit reddi causa ex parte meriti de congruo, vel dispositionis, tractus tamen ad gratiam, vel gratiæ primæ præuenientis vnũ, & non alterum, de quo Pelagianis potissimum quærebant, nulla potest reddi causa alia, nisi voluntas diuina: ideo nò ad merita ex congruo, quæ nulla ex congruo respectu illius tractus erant. Neque ad dispositiones nostras recurrerunt patres, sed ad vnã voluntatem diuinam, & si recurrissent ad dispositiones vel merita ex congruo, & ex illis reddidissent causam iustificationis vnus, potius quàm alter, supererat quæstio, cur huic potius quàm illi fauorem gratiæ præuenientis deus impartiretur. Itaque vt finis esset quæstionum, & à capite prædicerent omnia quæ

Respon.

Aug.

proficisci inde poterant incōmoda, ad ipsam primam causam omnium contingentium statim recurrerunt, nempe ad voluntatem diuinam.

Explicantur testimonia quadam, que pugnant in speciem videntur contra merita ex congruo. Cap. XII.

Obiect. 4

Obiiciuntur præterea contra hæc merita de congruo multa testimonia Augustini, quibus ipse asserit, nullis bonis meritis præueniri gratiã dei, & à gratia dei omnia merita inchoari, & percipiendã gratiã, quã iustus fit, qui prius erat iniustus, merita nulla præcedere, & meritis impij non gratiam sed pœnam deberi, & iustificari impios sine vllis prorsus meritis bonis, & multis potius præcedentibus meritis malis. Ex concilio etiam Mileuitano obiicitur, initium iustificationis esse à gratia dei, & ex Arausicano. 2. nullis præcedentibus meritis deum fidem, & amorem sui inspirare. Quin ex hoc nostro decreto alij obiiciunt nobis verba. c. 5. quibus dicitur exordium iustificationis esse à Deo nullis præcedentibus meritis. Porro in his omnibus meritum capitur proprie, & strictè: neque ad gratiam iustificantem de qua nunc agimus, sed ad gratiam præuenientem eam referuntur, quã nos etiam fatemur absque vllis præuiis meritis dari. Pro expositione tamen testimoniorum diui Augustini quæ magis videntur, & fortius in nos videntur militare, tria quæ innumeris locis ipsius multum lucis possunt asserre, cuperem diligenter ab studiosis ipsius notari.

Cano. 5.
Cano. 25.

Respons.

Triplex notanda.
Augustini expositio Prima.

Quandoque diuus Augustinus de sola gratia præueniente loquitur, & ea asserit omnia merita inchoare, & antecedere. Et quidem si attentè legamus ipsum præsertim in epi. 105. 106. & 107. constare poterit ad hanc præcipuè gratiam verba sua cum retulisse omnibus in locis, quibus asserit gratiam dei non dari secundum merita nostra. Neque tam videtur sollicitus fuisse, vt probaret iustificatione antecedere nostra merita, quàm vt ostenderet, credendum ab omnibus, nullum esse meritum, antè quàm gratia præueniantur. voluntates nostræ, vt credamus rectè. Et hac de causa August. generaliter dicit: Si querere vellet homo antè gratiam quid meruerit, vt acciperet eam, mala sua poterit homo inuenire, nõ bona. Et rursus, Non est gratia, si præcesserint merita. Est autem gratia. Hæc igitur non inuenit, sed effecit merita. Et iterum durius: Nihil boni fecisti, & datur tibi remissio peccato-

Epi. 105.

Tract. 86 in Ioan. Prolo. ps. 31. Lib. 1. ad Simplicianum. q. 2. De gra. & lib. ar. c. 6. 7. & 8.

rum. Attenduntur opera tua, & inueniuntur omnia mala. Si quod deberet istis operibus deus redderet, vbi que damnetur. Et alibi: Non se quisque arbitretur, ideo percepisse gratiã, quia bene operatus est, sed bene operari non posse, nisi per fidem percepit gratiam. Et alibi: Cum ex impio fit iustus, tunc reddi dicit bona pro malis, & nullis præuentibus bonis meritis, sed malis hoc fieri. Hæc & similia passim dicit Augu. quia licet iustificationem nostram præcedant aliqua bona opera, tamè ea à gratia gratis data vt plurimum proficiscuntur, & antè illam vel nulla bona sunt, vel certe tam pauca & tam exigua, vt à malis meritis multis nominibus vincantur, & vix bona, & saltem merita gratiæ nullatenus debeant censeri, sicut lib. 6. c. 11. iam disseruimus. Præcessit quidem in Paulo iustificationem ipsius sicut Chrysol. in quadam hom. eleganter proficitur, singularis illa dilectio, qua toto affectu in deum cõuersus est, dicens: Domine, quid me vis facere? Et gratiam, quã vocatus est, antecesserunt aliqua bona opera: nam & castitatem seruabat, & studiosus orat, & acerbens zelator legis, & ne tum quidem cum vocatus est, fortassis caruit aliquo bono zelo gloriæ dei, & desiderio ipsi seruiendi, tamen multa potius, & multè grauiora mala merita in eo deprehendimus. Quare verba illa, sicut patuit in Paulo, que fo. 59. pag. 2. lin. 35. negligentia quadam mea, imò oscitantia, & obliuione laudũ nostri Pauli adiecta præter re sunt lituranda, & abradenda censeo. Quoniam & si singulariter vocatus est, & hoc priuilegiũ inter alia habuit ipsius vocatio, quòd eo tempore vocatus est, quo multis malis meritis toto animo intendebat, & maximè indignus erat tanta gratia, tamen & illum minus quàm ceteros credendum est, vocatum fuisse nullis bonis operibus præuiis. Quia tamè vel illa bona opera non fuerunt in ipso sine aliqua gratia dei, vel certè antè gratiam suã vocationis indigna merita nomine fuerunt, haud iniuria: & in illo quoque peculiariter dicit alibi idem Augu. nulla bona, sed potius multa mala merita præcessisse gratiam: Quandoque verò loquitur de tota gratia iustificationis, vt complectitur in se gratiam præuenientem, & gratiam iustificantem, & quicquid gratiæ cõcurrit ad iustificationem peccatoris. Et quia gratia præueniens datur sine merito, ideo simpliciter asserit, neminem mereri suam iustificationem. Vnde & epist. 105. dicit: Quod est ergo meritum hominis antè gratiam, quo merito percipiat gratiam, cum omnino bonum

Chryf.

Secunda.

Tertia.

Rom. 9. 8

meritum nostrum nõ in nobis faciat, nisi gratia, & cum deus coronat merita nostra, nihil aliud coronet quàm munera sua? Et generaliter vbiunque negat merita gratiæ, solum negat merita gratiæ in sensu in quo ea assererat Pelagius, videlicet vt merita essent opera bona per solam libertatem arbitrii facta. Neque vnquam negat merita iustificationis quæ sunt ex gratia dei, sed tantum damnat, & aduersatur merita humana, quæque sine gratia fieri dicuntur, & ei proponuntur, vt ex eis tantum meritis iustificati extollantur. Et quanquam hoc perspicuum satis esse potest ex testimonio supra citatis, quibus & fidem, & penitentiam meritorias iustificationis eũ appellasse docuimus, tamè quo firmior nobis habeatur fides, citabo & alia testimonia eiusdem. In epist. ad Paulinũ sic scribit: Si aliquid boni operatur homo, vt gratiam mereatur, non ei merces imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Et statim, Operibus debitum redditur, gratia gratis datur, vnde etiã nuncupatur. Et post pauca: Qui suis meritis præmia tanquam debita expectant, neque ipsa merita dei gratiã tribuunt, sed viribus propriè voluntatis, sicut dictum est de carnali Israèl, persequentes legem iustitiæ, ad legem iustitiæ nõ perueniunt. Ex mox eos docet ad legem iustitiæ peruenire, qui non viribus propriè voluntatis suam iustitiam tribuunt, sed quicquid habet iustitiæ, vel meritorum, id totum gratiæ dei ascribunt: Ignorantes enim, subiungit, iustitiam dei, & suam volentes statuere, iustitiæ dein non sunt subiecti, teste Paulo. Et vt ostenderet hæc sola merita vt aduersantia gratiæ se damnare, aliquãto post addit, Gratiam non est gratia, si non diuinis operibus gratis datur, sed humanis meritis redditur. Et ibidem: Neque à patre luminũ, à quo descendit omne datum optimũ, boni aliquid accipere quisquam meretur, nisi accipiendo quod non meretur. Et ideo non dei iustitiæ, sed dei potius misericordiæ deputandum esse docet, quod ex massa humani generis corrupta facit deus quædam vasa in honorem, quia nulla iustitia gratiam dei præcessit. Et cum sibi obiiceret, si ex fide iustificati, quomodo gratiam accipiunt, cur non potius redditur quàm donatur in hunc modum respondet: Nõ dicar ista homo fidelis, quia cum dixerit, vt merear iustificationem habeo fidẽ, responderet ei: Quid enim habes, quod non accepisti? Vide vt diuus Augustinus nõ daret illa, vt merear iustificationem, habeo fidem, neque neget, ex fide nos iustificari, aut fidem

mereri iustificationem, sed hoc docet, fidẽ donum dei esse, ac proinde non esse meritum, quòd debitum exigit, & gratiã iustificationi aduersetur. Ibidẽ etiam postea probat veniam dari penitentibus secundum gratiam, & non secundum merita eorum, quia penitentia donum Dei est. Sed quid est quod statim additur: Cum ergo fides impetrat iustificationem, sicut vnicique Deus partitus est etiam mensuram fidei, non gratiã dei aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa gratia meretur, augeri, vt aucta mereatur perfici, comitate, non ducente, pedissequa, non præuia voluntate. Saltem hic de gratia qua formaliter iustificamur distinctè locutus est Aug. Nam illa vna est quæ augetur, & perficitur. Itaque cum hanc gratiã explicatè asserat nihil meriti humani præcedere, apertè hoc loco aduersatur videtur meritis istis ex congruo. Hoc argumẽto quidam vtuntur velut Achilles ad confirmandum, non fuisse cognitum Augustino meritum ex congruo. Sed primò quidem nõ hic negat Augustinus merita diuina, hoc est ex dono dei habita, sed merita duntaxat humana, id est, ex solis viribus naturalibus. Et vbi negaret meritum, de merito simpliciter, & in rigore, & non demerito ex congruo verba ipsius essent intelligenda. Deinde, si & antecedentia, & consequentia attentè expendamus, apertè videbimus, ad solam gratiã præuenientem, qua Deus nos trahit ad fidem, referenda esse verba ista: Non gratiam Dei aliquid meriti præcedit humani. Nitebatur enim ibi ostendere, fidem esse donum Dei. Et statim subdit: Vnde ille qui dixit, Fortitudinẽ meã ad te custodiam, causamque reddit dicens, Quoniam Deus susceptor meus es, rãquam requirẽs, quibus id meritis fuerit cõsecutus, nihilque in se inueniens antè gratiam Dei: Deus meus, inquit, misericordia eius præueniet me. Quantuncunquẽ, inquit, cogita uero antecedentia merita mea, misericordia eius præueniet me. Hæc Augustinus. Quæ cum ad gratiam præuenientem apertè referatur, manifestè ostendunt, præcedentia quoque de eadem gratia debere intelligi. Neque oportet ad eum rigorem, vel algorem potius scholasticum exigere verba sanctorũ, vt quoniam gratia iustificans sit, quæ augetur in via, & perficitur saltem in patria, ideo ad eam solam omnia hæc referantur. Loquitur Aug. & hic, & alibi non semel, vt iam monuimus, de gratia iustificationis, vt omnem gratiam complectitur, quæ concurret ad nostram iustificationem. Et ideo gratiam dicit augeri, cum impede

Impugna. 10.

Respõ. 1.

Respõ. 2.

Respõ. 3.

Psal. 8.

impetrat iustificatione, quia tum maior gratia ut homini quam cum carum habebat peccator ex gratia dei fidem. Quare & in q. 2. lib. 1. ad Simpli. dicit gratiam quibusdam pleniorum, & euidetiorum infundit, quia in quibusdam est tanta gratia fidei, quanta non sufficit ad obtinendum regnum caelorum, in aliis vero tanta est, ut iam corpori Christi, & sancto dei templo deputentur. Propterea etiam gratiam autem dicit, mereri per fidei, quia per iustificationem meremur peruenire ad perfectam participationem gratiae divinae, quae erit in beatitudine. Et ad hunc modum locutus fuisse Aug. etiam si non credidisset habitum gratiae iustificantis. Et sicut tunc gratiam mereri augeri diceremus, cum fides impetrat iustificationem, quia meremur magis participare gratiam, & benignitatem divinam, & in maiorem dei gratiam, & propensorem benevolentiam ipsius admitti, ita & nunc haec verba Aug. debemus exponere. Nam si ad solam habitalem gratiam ea referamus, non erit in vniuersum verum, quod cum fides impetrat iustificationem, gratia meretur augeri. Stat enim multos per fidem iustificari, cum non mereatur gratiae augmentum. Vnde & magister ad gratiam preuenientem retulit haec verba, Gratia meretur augeri, non ad iustificantem. Neque solus diuus Aug. dum meritis abrogauit iustificationem, merita duntaxat humana ex cludebat, sed & in aliis doctoribus id ipsum est videre. Vnde & quod diuus Hieron. contra Pelagianos saepe dixerat, neminem propriis meritis, aut operibus saluari, tandem in 2. lib. contra eos exponit dicens, peccatores non suis viribus, sed dei misericordia saluari, & impropere Pelagianis, quod suis virtutibus dicant, se sibi preparasse regna caelorum, illud Ezechielis, Perfecta eras in decore meo, sic ponderat: Et est sensus, ait, non in tuis operibus, non in tua conscientia. Et eo dictum hoc, & alia sequentia putat, ut intelligeret Ierusalem non proprio merito, sed ipsius misericordia saluari. Quod & in 3. lib. magis explicat his verbis: Non proprietate naturae, sed igni tate miserentis, non labore proprio, sed Dei adiutorio, & clementia, non nostris viribus & studio, sed illius misericordia. Et Ber. cum dixisset deesse gratiae quicquid meritis deputatur, mox explicauit, merita se vocare illa quae ex proprio habemus, aut habere non credimus: Horreo, inquit, quicquid ex meo est, ut sim meus: nam si quid ex proprio inest in quantum proprium est, gratiam illi credere necesse est. Et de huiusmodi humanis meritis

debent intelligi verba nostri decreti, cum iustificari gratis id esse traditur quod iustificari abique meritis. Nam merita gratis diuinitus concessa, nihil repugnant iustificationi gratuita. Et omnes incunctanter diceremus eos iustificari gratis, qui ex meritis gratia sibi concessis iustificarentur. Atque hinc potest confirmari causa, propter quam c. 1. diximus patres abstulisse ab expositione illorum verborum Pauli, iustificari absque operibus: eadem namque opera excludunt verba haec, iustificari absque meritis, & iustificari absque operibus, & vtraque ex aequo aduertantur iustificationi gratuita. Vt enim q. 2. de iustificatione ex Ambro. & Aug. & ex validis quibusdam argumentis copiose ostendi verbis illis, iustificari sine operibus legis, & simpliciter sine operibus hoc tantum Paulus agebat, ut monstraret, quod c. 1. huius decreti statuerit patres, imbecillas esse legis, & naturae vires ad iustificationem, neque ad eam sufficere opera facta per naturam etiam cum legis adiutorio. Et ita exponit haec verba iustificari absque operibus Hieronymus in epistola ad Ctesiphontem. Et in eum profecto sensum accipiebant patres cum ex illis euinci putabant errorem Pelagii asserentis, ex viribus naturalibus posse omnes iustificari.

Non idem est moueri hominem ad gratiam, & iustificari neque eadem est gratia praeniciens, & iustificans. Cap. XIII.

Adhuc pergit quidam impugnare merita ex congruo respectu iustificationis. Patres, inquit, antiqui vnam actionem reputant motionem hominis ad gratiam, & gratiam ipsam gratum facientem, sicut motum videlicet, & eius terminum: & ideo motionem ipsam non existimant meritum, nisi praeter lecto termino. Vt omnia admittamus, quae assumuntur, vnde ista consequentia valet. Vna est actio motio hominis ad gratiam, & gratia, ergo motio non est meritoria gratiae? Si causa factio causa est calor in quem terminatur, poterit & motio ad gratiam causa & meritum esse gratiae, quamuis ad eam terminetur: nam & motio hominis iustificari ad gloriam, meritum est gloriae, in qua terminatur: & potest vnus & eisdem actionis terminus cadere sub merito, etiam si non cadat principium. Illud tamen libenter admiserim, quod ex hic assumptis statim ille inferit, propterea doctores iustificationem dixisse non esse ex merito, quia

Cursus, non dicitur ex phicit q. d. sit iustificari absque operibus.

Hieron.

Obiect. 1.

Respons.

In 2. d. 7 cap. 8.

Hiero.

Er. 16. b.

Bern. ser. 67. in Ca.

iustificationis nomine dispositiones nostras, & auxilium ad ipsas, & gratia eis respondente comprehendebat, & velut vna actionem censebant, & quia certum nouerant neque dispositiones nostras, neque auxilium dei ad illas sub merito cadere, ideo & iustificationem nemini contingere ex meritis constanter docuissent. Et ad hoc verum hoc est praecipue apud Aug. ut gratia iustificationis, siue iustificationem gratiae non dubitem ab illo quandoque appellatam ipsam gratiam, quae ad fidem trahimur, ut iustificemur, etiam si non dum nos gratos deo, & iustos effecerit. Et quia ita sit, ne quis a nobis gratis hoc fictum existimet, ex q. 2. libri primi ad Simplicianum ostendi potest, cum ostenderet, ideo apostolus praeposuisse fidei gratiae operibus, ut monstraret non esse bona opera praecedentia gratiam, sed consequentia: neque ideo quoniam percepisse gratiam quia bene operatus est, sed bene operari neminem posse, nisi per fidem percepit gratiam, subdit statim, Incipit autem homo percipere gratiam, ex quo incipit deo credere vel interna, vel externa admonitione motus ad fidem: Sed interest, quibus articulis temporum vel celebratione sacramentorum gratia plenior, & euidentior infundatur. Et causam huius explicans paulo post addit: In quibusdam tanta est gratia fidei, quanta non sufficit ad obtinendum regnum caelorum, sicut in catechumenis, sicut in Cornelio ante quam sacramentorum participatione incorporaretur ecclesiae: in quibusdam vero tanta est, ut iam corpori Christi, & sancto dei templo deputetur. Et aliquanto post cum aperte dixisset merita post iustificationem gratiae provenire, ne quis hoc ad eam limitaret gratiam, quam non habent, nisi qui iam iusti sunt, statim addit quaedam, vnde patet ipsum tantum voluisse dicere, quod merita supponunt liberalitatem & gratiam dei. Et ut hoc euidentius faceret, querit statim, utrum vel fides mereatur iustificationem. Et ipse sibi respondet his verbis: An vero neque fidei merita praecedunt misericordiam Dei, sed & fides ipsa inter dona gratiae numeratur. Quia & hoc loco cum dixisset, Non ex operibus, non ait, sed ex fide dictum est ei, quia maior seruitur minori, ait autem, sed ex vocante. Nemo enim credit, qui non vocatur. Misericors autem deus vocat nullis hoc vel fidei meritis largiens, quia merita fidei sequuntur vocationem potius, quam praecedunt: & ipsa fides inter dona gratiae copatur. Quae quidem satis indicant August. pro eodem accepisse, mereri iustificationem, & mereri vocationem, seu misericordiam dei vocantis, neque amplius esse

apud ipsum merita post iustificationem gratiae provenire, quam merita provenire post gratiam, quae vocatur ut iustificemur. Et quia Pelagius ideo affirmabat fidem esse meritoriam gratiae (quonia, ut putabat omnem Dei gratiam antecederet, & ex nobis erat, & non ex peculiari dono ipsius) ut ostenderet Aug. duntaxat in hoc sensu negare se fidem esse meritoriam iustificationis, mox adiecit: Nisi ergo vocando praecedat misericordia dei, nec credere quisquam potest ut ex hoc incipiat iustificari, & accipiat facultatem bene operandi: ergo ante omne meritum est gratia. Et aliquanto post: Quod si misericordiam credendo se meruisse quis iactat, nouerit eum sibi prestulisse, ut crederet, qui miseretur inspirando fidem, cuius miserus est, ut adhuc infideli vocationem impartiret. Et paulo inferius, Quia non praecedit voluntas bona vocationem, sed vocationem voluntatem bonam, propterea vocationi deo recte tribuitur, quod bene volumus, non bis verò tribuendum potest, quod vocamus. Quae omnia si attentè in vnum conferantur, manifestum facient, ideo duntaxat Aug. merita iustificationis negare, quia omnia merita antecedit gratia fidei, quae & ab eo quodam iustificationis gratia censetur. Et quia illa gratiam inchoationem fidei ibi appellat conceptionem similem, & ab ea dicit incipere hominem iustificari, & accipere facultatem bene operandi, quod ibidem, & saepe alias dicit, non posse hominem iuste viuere, aut sancte, vel recte, aut bene operari, nisi fuerit iustificatus, liberatus, & viuificatus forte sic intelligendum est, non quidem quasi haec non possit ante acceptam perfectam gratiam iustificationis, sed quia haec non potest ante inchoationem sit iustificatus, & saltem quoad suum initium gratiam iustificationis participet. Solum enim videtur ibidem, & saepe alias hoc firmare voluisse contra Pelagium, neminem propterea bene operari ut accipiat gratiam, sed quia accepit gratiam bene operari, & bona opera consequi fidem, & a fide incipere bona hominis merita. Et satis hoc indicat verba ibi antecedita, & consequentia, quouis tamen modo haec se habeat, iniuria profecto est, & quidem non modica ex iam citatis inferre eandem esse gram apud doctores antiquos, & maxime apud Aug. gratia inuenire, & gratiam facere. Quid hoc absurdum dicitur potest? Et indigni sane illi sunt, quibus tantus error inuadit. Ne autem quisquam sic erret, & quonia si hoc credatur consequens erit non esse in nobis aliquod meritum ex congruo nostre iustificationis istas gratias distinctas esse, his possumus ostendere. Gra praeniciens non est aliquis habitus Arg. 1.

Gratia iustificans non est gratia praeniciens

178 DE GRATVITA PER FIDEM IVSTIE.

infusus, sicut gratia iustificans: & plerunque antecedit tempore habitum gratia iustificantis. Estque hoc manifestum cum quis venit ad fidem, & nondum ad gratiam diuinam, quia vult perseuerare in peccato. Item. Non aliter deus adiuvat ad fidem, cum venit quis simul ad fidem & gratiam, quam quando venit ad solam fidem: cum autem venit ad solam fidem, gratia preueniens fidem non est gratia iustificans.

Arg. 2. Insuper. Gratia preueniens principiu est nature iustificationis, iustificationis autem terminus. Et distinctis in se sunt actiones infusio gratie iustificantis, & auxiliu ad dispositiones ad ipsam: habet enim distinctos terminos immediatos. Terminus infusionis gratie iustificantis est gratia iustificans, terminus vero immediatus gratie preuenientis est bona motio hominis in deum.

Arg. 4. Ad hec. Gratia preueniens ad iustificationem ordinatur non e contrario. Preterea. Quia deus adiuvat nos ad dispositiones sufficientes ad obtinendu ipsius gratiam, & nos illius gratie excitari, & adiuuanti obsequimur, & cooperamur, ideo deus elargitur nobis gratiam iustificante. Nam alias non solum gratis, id est, in debito, & sine meritis, sed gratis, id est, sine vlla dispositione nostra, ut voluere lutherani, iustificamur. Et enim si gratia preueniens antecedit naturam saltem ex parte dei dispositiones nostras, & gratia preueniens est eadem cum gratiam faciente, igitur gratiam faciens ex parte dei antecedit omnes dispositiones nostras, & ex consequenti ante illas iustificamur, & non per illas, neque ex illis. Et quantum ad vnam actionem spectent auxilium dei, bona motio hominis in deum, & gratia gratum faciens, non ideo tamen censeri debent idem principiu, & terminus, sicut neque idem est mediu cum principio, aut termino. Quid igitur sibi vult Aug. cum ait: Preuenitur homo medicina, id est, Christi gratia, ut sanetur, & reparetur? Si non sanatur homo nisi per iustificationem gratiam, neque reparabitur nisi per eandem. Non dixit tamen Aug. Preuenitur homo eadem gratia Christi, qua sanatur, & reparatur, sed tantum dixit, hominem preueniri gratia Christi ut sanetur, & reparetur. Et quauis dixisset, preueniri hominem eadem medicina. i. gratia Christi, qua sanatur, & reparatur, non oporteret verbum idem ad identitatem numeralem coarctare, satis est ad veritatem eiusmodi locutionum identitas speciei vel generis. Neque enim si quis diceret, preueniri hominem eadem medicina. i. gratia Christi qua sanatur, & beatificatur, oporteret continuu eadem gratia numero censere nos preueniri, sanari, & beatifi-

Arg. 2.

Arg. 3.

Arg. 4. Arg. 5.

Aug. Hy poc. 3.

cati. Frequentissimè sic loquuntur graues auctores, & vbiq; cantat ecclesia. Sola fuit mulier, paruit qua ianua leti, ex qua vita rediit. Et ipse Aug. 2. de pecca. me. & remi. c. 29. & de natura & gratia, c. 44. hoc tropo loquedi, vna esse fidem, ait, que omnes saluos facit, & eandem fidem iustos antiquos sanasse, que sanatur & nos. Et sic oportet exponere verba magistri, que multo fortius videntur in nos militare, cum in 2. d. 27. c. 4. ita scribit: Principals causa honoru meritoru est ipsa gratia, qua excitatur lib. ar. & sanatur, atq; inuatur voluntas hominis ut sit bona. Obicitur etiā nobis verba eiusdem Aug. quib; asseruerat hominē neq; à peccato resurgere posse, neq; aliquid boni facere, nisi p gratia. Christi à peccō prius fuerit liberatus. Ex his enim videtur ad eadem gratiam retulisse liberationem nostram, & resurrectionem à peccato que fit per gratiam gratum facientem, & auxiliu ad bene operandu, quod spectat ad gratiam preuenientem. Sed hec dicit Aug. quia morem scrip. sequutus bonu simpliciter nunquam appellat, nisi quod ad consequentem vite eterne conducat, quodq; nos communiter ipsius meritorium dicimus,

Obiect. 7

Respons.

Magister sententiarum non negauit, sed insinuat potius iustificationis merita ex congruo.

Cap. XLIII.

Obicitur deniq; magister sententiaru, qui in 2. d. 27. c. 4. expressè ita scribit: Sed in bonis merendis causa principalitas gratie tribuitur, quia principalis causa bonoru meritoriu est ipsa gratia, qua excitatur liberu arbitriu, & sanatur, atq; adiuuatur voluntas, hominis ut sit bona. Et in c. 5. ideo putat dixisse Augustinu, Quid est meritum hominis ante gratiam, cum omne bonum nostrum meritum non in nobis faciat nisi gratia, quia ex gratia, que preuenit & sanat arbitriu hominis, & ex ipso arbitrio procreatur in aia hominis bonu affectus, siue bonus motus mentis. Et hoc est primum hominis meritum. Quare cum gratia qua sanatur sit gratia gratum faciens, qui dicit eam esse principalem causam bonoru meritoru, & ex ea & arbitrio hominis prouenire primu hominis meritum, videtur nullu prorsus agnouisse meritum ante gratiam gratum facientem. Et idè fortius potest confirmari, quia statim. c. 6. subdit: Sic dicitur fides esse meritum, quia actus eius est meritum, si tamē adsit charitas, sine qua neque sperare, neque credere meritum est vite. Si sine charitate non est meritum vite, & charitas est secundum ipsum Spiritus sanctus,

Obiect. 6

August. epist. 105.

Respons.

stus, quod & ibidem statim explicat, non ergo erit aliquod meritum ante aduetum spiritus sancti in animas nostras. Sed quidè quo magis magisque expendo verba magistri, solum videretur mihi ex ipsius verbis posse colligimul esse meritum ante gratiam, quia spiritus sanctus preuenit mentes nostras, & excitat, ut sanemur à peccato. Nam in principio. c. 4. statim citati ita dicit: Cum ergo ex gratia dicitur esse bona merita, & incipere, aut intelligitur gratia gratis dans. i. Deus, vel potius gratis data, que voluntatem hominis preuenit. Quæ quidem ad gratiam preuenientem referuntur. Et in fine eiusdem cap. principatum in causa meritorum tribuit gratia excitati liberi arbitriu: quod munus gratie est preuenientis, & sape precedit tempore infusionem gratie iustificationis. Et in c. 5. actum fidei dicit primu hominis meritum. Cum autem actus fidei precedat tempore, vel saltem natura infusionem gratie gratum facientis, videtur hæc limitanda ad actum fidei preuenientem ex gratia gratum faciente, & libero arbitrio. Quæ enim siluisset magister de actu fidei ante gratiam gratum facientem, & tantum meminisset eius qui eam sequitur, præsertim est Augustinus, ex quo omnia colligit que tradidit, fide, qua impetramus iustificationem, primum hominis meritum sape appellauerit, & affirmauerit. Ad verba autem in cōtrarium citata hoc pacto possumus responderi. In verbis citatis ex 4. ca. non loquitur de sola gratia gratum faciente: neque enim illa est que primò excitat voluntate nostrā ad bonum, sed loquitur de gratia ut cōplectitur excitantem, sanantem, & cooperantem, & tantum asserit principalem causam meritoru esse gratiam, quod nos quoq; certum esse putamus. In verbis autem ex 5. c. loquitur de sola gratia preueniente: de eaque sola apertè intelliguntur verba Aug. que magister exponit: & bonus motus fidei non producit ad gratiam gratum facientem, & lib. ar. sed à gratia cooperante, seu preueniente, & lib. ar. Et hæc gratia dicitur sanare, sicut fides dicitur iustificare, & sanare, non quia constituat formaliter nos sanos, sed quia initium est, & principium salutis nostræ. In verbis verbò ex 6. c. clarè explicat magister de merito vite eterne se agere: & ad illud non diffitemur requiri gratiam gratum facientem. Possimus etiā dicere magistrum de merito propriè & strictè egisse, atque ideo nihil aduersari nobis, quoniam verò si bene omnia perpenderit, magis ille stat à nobis quam aduersum nos, posuisset in priori responsione.

Merita ex congruo non sunt dicenda merita simpliciter. Cap. XV.

SUPEREST VILLUD TANDÈ HIC VIDEAMUS, NUM meritum ex congruo possit simpliciter appellari meritum, & peccatores absolute dici possint promereri veniam suorum peccatorum sua fide, spe, dilectione, & penitentiā, & similibus. Quæstio quidè de nomine est, & modò teneatur debitor sensus, nihil video in re peccati, si quis imitatus illustrissimos doctores quos citauimus, vteretur in his verbo merèdi absq; limitatione scholastica ex congruo. Et ita tradidimus, q. 7. opus. de iustificatione in responsione ad primum, sed quoad patres hoc locutione tantà differè tradiderunt, neq; fide, neq; alia opera precedenti iustificatione promereri iustificationis gratiam, decet profectò omnes filios ecclesie sic tēperare sua verba, ut nunquam sine additione aliqua commoda, & idonea dicant, vel scribant, peccatores bonis suis dispositionibus gratiam promereri: oportet quiddam patrum nostroru in herere vestigiis, neque tantu sensibus, sed v verbis etiā conuenire cū prescriptis nobis regulis in cōciliis. Et hic magis hoc conueniet facere, quia modus iste loquedi patrum in hoc decreto vsitatio est sanctis, & magis cōformis scripture, ut patet ex dictis. Et sicut gratia iustificationis absolutè neq; dicitur, neq; potest dici merces nostraru dispositionu, ita videtur neq; illi evocandè esse absolutè merita. Quare post distinctionem hæc concilii nunquam scripsissem, posse meritum ex congruo respectu gratie gratum facientis appellari meritum simpliciter. Et lectores omnes illius libelli precor, ut illa verba deleant ex illo, scio quidè in sensu nihil me deuisse ab ista diffinitione, neq; quod dixerim meritum ex congruo posse appellari meritum simpliciter, ideo meritum strictè in rigore, posse appellari sentiebam, longè hoc aberat à me. Multis argumētis ibi statuo, nemini deberi gratiam iustificationis, neminèq; eam esse iustitia promereri. Et q. 6. absolutè contendo ab omnibus esse affirmadum, neminem mereri suam iustificationem, quia nemo aliquo modo meretur omnia, que necessaria sunt ad suā iustificationem, sed quia legerem sanctos sine additione ex congruo, intrepidè sepe vltos in hac parte verbo promerendi, neque aliquid sentiebam quod hic eis aduersaretur, credidi, & nobis licere similiter eo vti. At nunc vbi video ecclesiam simpliciter, & sine addito negasse merita iustificantis gratia, tutius, & consultius teneo ut merita ex congruo non appellentur.

Obiect. 7

Respons.

pellemus merita simpliciter, neque peccatores bonis suis moribus promereri. venia suorum peccatorum dicamus, quin addamus congruo: Vnde & Ric. in 2. d. 27. q. 1. dicit hæc merita nō esse merita simpliciter, sed tantum secundum quid. Et doctor subtilis sic sua temperavit verba, vt quouis dispositiones sufficientes ad iustificationem merita ipsius ex congruo appellauerit, tamen nunquam ea dixerit esse merita simpliciter: imò merita absoluta, & sine limitatione repugnare gratiæ ostendit. d. 5. 2. Et quotlibet art. 2. docet, ad actum me-

ritorium simpliciter requisitum esse, vt actus specialiter sit acceptus deo, tanquam actus dignus eo premio; quod pro eo est reddendum: que quidem nullis operibus peccatorum conueniunt. Sed nimumquam hic immorati sumus, & lectori forsassis fastidium fecimus, verum omnia spero, boni consulet pius lector, quando in id omnia impesa sunt, vt antiquos, & recentiores auctores, & secū, & inter se, & cum nostro decreto conciliaremus. Si culpa habet hæc pietas, certe meretur apud omnes veniam. Trāscamus itaq; ad expositionē. 9. c.

De incertitudine gratiæ. Lib. IX. in cap. IX. decreti de Iustificatione.

P R Æ F A T I O.

ost innumera hereseon monstra & portenta, quibus inimicus & aduersarius noster diabolus, in desesso & irreposito studio animarū salutem impedire conatus est, hoc tandem nouum, & quod quidem scire poterim, ante hæc tempora inauditum inuenit commentū, quo per multis illuderet. Per suadere enim perditissimis etiam hominibus nō cessat, vt credant citra vllam hesitationem se esse iustos, & tam vnam firmā, minimēq; dubiam animi persuasionem vel solā ad iustitiā sufficere. Neq; defuerūt ei satellites quibus in hoc tā absurdum dogma, & tam alienum à cōmuni patrum nostrorum doctrina plerōq; inflexeret. Subseruiunt ei fide litissimē, & studiosissimē in hac causa Mar. Lut. & ipsius discipuli Melan. Buc. & vniuersi protestantros, qui a deo mordicus huic errori hereserunt, vt citra illius persuasionē pacē conscientiarū cōstare nō posse asseuerantissimē affirmauerint. Ne verò latius, vt in dies facit, hic cæcer serpenter, & vanissimā ista fiducia pluribus imponeret, opportunissimē occurrit sancta syn. ca. 9. nri decreti, ita solida & salubria inani hereticorū fiducia salutis documenta opponens, vt qui pre sentissimā ipsius antidotum toto affectu biberit, circūlita melle ipsorum venena nihil timeat, & ab iis que fortē hauferit, faciliē & releuari, & sanari possit. Atque in huius saluberrimæ doctrinæ dilucidationem, & communionē lib. hunc. 9. de incert. gratiæ meditamur, precentes lucem illā veram mētiū, sic patrum sententiā nobis donet exponere, quatenus nullus post hac cōcertationibus & cōtentionibus, quæ plurimē super hac re fuerunt, sit locus, sed omnes incunctanter amplectantur, que pro salute omnium cōmuni cōsensu hic sunt statuta. Idq; vt certius assequamur, ipsa in primis sanctę syn. verba, que sic habet, subtexam.

Contra inanem hereticorum fiduciam. Cap. IX.

Vanus autem necessarium si credere, neq; remitti, neq; remissa vnquā fuisse peccata, nisi gratis diuina misericordia propter Christi, nemini tamen fiducia, & certitudinē remissionis peccatorū suorū iactari, & in ea sola quiescēti peccata dimitti, vel dimissa esse dicendum est: cum apud hereticos, & schismaticos possit esse, imò nostra tēpēstate sit, & magna cōtra ecclesiā catholicā cōtentione predicetur vana hæc, & ab omni pietate remota fiducia. Sed neq; illud asserendū est, oportere eos qui verē iustificati sunt absq; vlla omnino dubitatione apud semetipsos statuere, se esse iusti-

ficatos, neminēq; ad peccata absoluti, ac iustificari, nisi eū qui certō credat, se absolutū, & iustificatū esse, atq; hac solā fide absolutiōne, et iustificatiōne p̄fici, quasi qui hæc nō credit de dei promissis, deq; mortis, & resurrectionis Christi efficacia dubitet. Nā sicut nemo pius de dei misericordia, de Christi merito, deq; sacramentorū virtute, & efficacia dubitare debet sic quilibet dum seipsum, suāq; propriam infirmitatem, & indignitatem respicit, de sua gratiā formidare, & timere potest, cum nulli scire valeat certitudine fidei cui nō potest subesse falsum, se gratiam dei esse consecutum.

Expositio cap. IX. & errorum, qui in eo damnantur. Cap. 1.

NOUÆ

Errores 2. hic damnati. 1.

NOUÆ doctrinæ de iustificatione ab hereticis nostrę tempestatis tradita, duos in ter alios libri primi capite. 3. cōmemorauimus errores. Primus est, iustitiā fide illa apprehendi, qua certō credimus nos esse iustificatos, ac proinde ad iustitiā satis esse. vel solā hanc certam & indubitātā persuasionem. Et hūc errorē clarē defendit Lutherus in art. 11. 12. & 14. suarum assertionum contra bullam Leonis decimi, & in multis aliis locis supra citatis. Secutiq; sunt eum protestantes, vt est videre in articulo quinto, sexto, & vicesimo cōfessionis Augustanę, & in suo didagmate fo. 43. & in articulo quinto libelli oblati Imperatori. Et nominatim eundē tuerur Philippus in Apologia confessionis Augustanę. Secundus error est, teneri omnes ad hanc firmam & constantem propriæ iustitiæ fidem. Quem errorem in eisdem assertionibus defendit Lutherus palam asserēs, nemini remitti peccata nisi remittere sacerdote ea credat sibi remitti. Eundēque docuit, cum egit de iustificatione, aurore Enchiridii doctrinæ Christianæ adiunctę Conc. Col. Quōd si certum est ex fide ad iustitiā satis esse certō credere nos esse iustos, cum possit singulis sua hæc fides euadens & perspicua esse, manifestē profectō sequitur posse cuiunque per fidem suā quoq; notam esse iustitiā, & cuius eam sibi inesse asserenti, adhibere debere nos fidē. Cur enim quisquam credatur aut mentiri aut falli in re, quam ad eō faciliē potest & consequi, & citra vllam ambiguitatem scire? Vt tamē nouis his erroribus, & dogmatibus, que ex eis sequuntur, sacrosancta sua & cunctis veneranda auctoritate antistites nostri obuiarēt, tria in summa in hoc capite definiunt. Primò quidem in ipso limine capituli asseuerant, nō esse dicendum, remissa esse peccata cuiunque fiducia & certitudinem remissionis suorum peccatorum iactanti, & in ea sola quiescenti. Et hoc probāt, quia & heretici, & schismatici nostrę tempestatis habent eam fiduciam & certitudinem, & illā tamen vanam, & ab omni pietate remotā, magna cōtra ecclesiā catholicam contentione falsim predicant. Quo ex argumento liquet, non solum prohibuisse patres ne crederemus remissa esse peccata arrogantibus & gloriosis hominibus, qui suam iustitiā iactarent, sed & absolutē statuisse, non esse satis ad iustitiā persuasionem eam & assertionem quātum cuique simplicem, & citra omnem iactantiā, dum ea sola aliqui cōtenti, cetera ad iustificationē necessaria negligerent. Si enim potest esse, ac verē est euuuo-

di affirmatio, quomodocunque fiat, in hereticis, & schismaticis, dilucidum est, eā nō sufficere ad iustitiā. Ideo autem vsi sunt verbo illo, iactanti, vt eo ipso innuerent, nunquā esse huiusmodi asseuerationes absq; aliqua iactantia & vanitate. Atq; vt appeti fieret, nemini hæc vt cūque de se iactanti & asserenti, p̄talle eā persuasionē satis esse ad iustitiā, in illis verbis: Sed neq; illud asserendū, & c. secūdo asseruere, nō teneri iustos ad certō credendū suā iustitiā, neq; si habeat eā certitudinem, satis illā esse ad iustificationem. Quia verò heretici primò quidem suadent eā certitudinem, siue fiduciā satis esse ad iustificationem, quoniam gratis nobis remittit peccata propter Christum, dein de autem & omnes teneri ad credendā suam iustificationē, inde colligunt, quod de dei promissis, & mortis, & resurrectionis Christi efficacia dubitare nemini licet. Hæc argumenta nō intacta præteriere patres: Priori verò nō responderunt hoc loco, quia ex proximo capite poterat facillimē responderi: eo quippe ostensum est verbo, gratis, cum asseritur iustificati gratis, nō negari dispositionū & preparationū nostrarum ad gratiā necessitatem, sed duntaxat excludi ipsius merita. Posterius verò argumentū hoc pacto dissoluit. Nō dubitat de dei promissis, aut de efficacia mortis Christi, qui dubitat se habere gratiā, sed dubitat de suis dispositionibus. Et aperta huius responsionis ratio est. Nam cum deus neminem ad iustitiā sufficere sine actu ipsius, neque cuiquam absque eo promiserit gratiā, neque Christi merita vrentibus ratione communi ceter sine dispositionibus propriis, qui firmisimē credit veracissimā esse, & in fallibilia dei promissa, & efficacissima ad nos iustificandum mortem & resurrectionem Christi, potest nihilo secius dubitare de sua iustitia propter dubium de suis dispositionibus. Etenim si duarum causarum concursus necessarius est ad aliquem effectum, haud quam sufficit certitudo applicationis vnius causæ, vt certitudo habeatur de existentia illius effectus. Itaque cum ad iustificationem nostram præter promissiones Dei, & mortem, & resurrectionem Christi, requirantur etiam nostrę dispositiones, satis erit vt dubitemus de gratiæ consecutione, incertum nobis esse, an sic perinde nos disposuerimus ad eam assequendam ac necessarium est. Atque vt indubitātū posthac esset, istam incertitudinem qualiratis nostrarum dispositionum satis esse ad incertitudinem gratiæ, tertio tandem his adiecerunt patres, neminē sci-

Definitio

Solutio: arg. 1. hereticorū.

Definitio

DE INCERTITVDINE GRATIÆ.

re posse certitudine fidei cui non potest subesse falsum, se gratiam dei cõlecturum. Vt hæc tamen cunctis planiora sint, & certiora, alius vobis arbitrator rem hanc totam esse repetendam.

De multiplici certitudine. Cap. II.

Ety molo
gia certitu
dine.

Quæ proprie, & latinè, ac iuxta communem eruditionè vltimè vocabulo certitudinis vtuntur, certos nos esse aiunt duntaxat de veris, persuasos autem etiam de falsis. Certus enim à certo etymologiam suã trahere videtur, & certitudo firmitas quædam est, quia virtus cognitiua pexinde suo cõgnoscibili adhæret, ac si illud coram cerneat: quod autem falsum est, neque scibile est, neque dici potest aliqua ratione videri. Vnde & certa nobis non dicimus, nisi quæ vera sunt, aut vera esse firmiter, & indubitanter credimus, nec quispiam vel se vel alteri certum eius rei dicit, quæ falsa est. Tamen si vero certitudo non nisi verorum esse videatur, tamè certũ assensum de aliqua re generatim & propriè appellare possumus assensum omnè expertè hesitationis & formidinis, & certò ea credi à nobis pronuntiare, quibus depulsa omni animi dubietate assentimur. Quo enim nomine rectius, aut latinius explicari queat firma ista, & indubitata mentis adhesio? Itaque licet certũ nequeant propriè dici de sua gratia, nisi quis se certũ & verè credentem esse in gratia, tamè certò assentiri se esse in gratia oēs illos & possumus, & debemus asserere, qui absq; vlla cõstitatione & trepidatione id sibi de se persuadent, siue verè hoc sentiãt, siue falsò. Er nonnunquam sic vocabulis istis abutuntur philosophi & theologo, vt omnes habètes certos assensus aliquid, rei certos eos de ipsa absolūtè, & simpliciter affirmant. Quamobrem patres in hoc cap. nõ dubitarunt dicere, hereticos & schismaticos certitudinè remissionis suorũ peccatorũ iactare, cum tamen certò sciunt eã certitudinè vanissimã esse potius suę iustitię persuasionè. Neq; dubiũ quin latinè possimus dicere apud hereticos nostræ tẽpestatis nõ esse suę gratię opinionè, sed certitudinem. Ad omnia tamen hæc aptissimè distinguenda commodissima est gemina illa certorũ distinctio doctoribus antiquis nõ insolita. Alia enim, inquit, sunt certa in se, alia vero certa quoad nos. Et hoc est quod recentiores aliquatò apertius dicunt, cum aiunt duplicè esse certitudinem, quandã ex parte rei, siue obiecti, alterã ex parte intellectus, siue subiecti. Ex parte rei siue obiecti est certitudo cum

aliqua ita vera sunt, & secundum se certa, vt in eis assentiendis nemo possit decipi. Ex parte intellectus siue subiecti est certitudo, cum aliquibus firmiter & citra vllam ambiguitatem assentimur: & illa dicuntur esse certa quoad nos, quæ talia esse nobis sunt cognita, aut certè credita, vt in eorum assensu nulla possit deceptio subesse. Et quoniam sæpe contingit ex propensione, vel imperio voluntatis, aut ex probabili, vel leui persuasionè, aliqua nos certò, & indubitato credere, quæ nõ perinde certa, & indubitata in re sunt, & cõtrario aliqua esse in se certa, minimeque dubia, & tamen nos vel ex ignorantia vel ex malitia voluntatis nostrę, euel non credere, vel falsa, aut dubia, aut incerta existimare, non continud censenda sunt certa, quæ à nobis certò creduntur, neque incerta habèda, quæ nobis incerta sunt. Atque huius rei exempla sunt non pauca in scripturis. Certò videtur pharisæus apud Lucam credidisse se esse iustificatum, cum suæ iustitię persuasionè inflatus orabat dominum his verbis: Gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri, & tamen in iudicio diuino, vbi omnia sunt nuda, & aperta, non iustus, sed superbus erat. Certi etiam videntur de sua iustitia fuisse Iudei illi, quibus Paulus testimonium perhibuit, quod à mulatorem dei haberent, sed non secundũ scientiã. Sed vide quid Paulus de eis è vestigio subnectat: Ignorantes iustitiam dei, & suam que rentes statuere, iustitię dei non sunt subiecti. Contra verò publicanus descendit certò iustificatus, cum incertus suæ iustificationis, & à longè stans, neque ausus oculos ad cœlum leuare, percutiebat pectus suum dicens, Domine propitius esto mihi peccatori. Et cum Saul paruulus erat in oculis suis, electus erat, & bonus in oculis Dei, & non erat de filiis Israël, sicut dicit scriptura, vir melior illo. Atque ea que Gabriel prædicabat Zacharię de natiuitate, & præcellentia Ioannis Baptistę certa quidem erant, & tamen qd non perinde credèbatur à Zacharia, perdidit promptè modulus loquelæ. In veteri etiam testamento reuelauit Deus per suos angelos multa mysteria, & ingentia beneficia, que nobis volebat exhibere: eoque ipso ita certa erant, vt nemo illis assentiendo potuisset decipi, tamen eis quibus reuelabantur, incerta erant, idque nonnunquam sine peccato. Vnde & Gedeon, & Manue pater Sansonis signa exegerit apertiora, vt ea crederent quæ ipsis reuelabantur, & Deus non eorum hesitatione offensus, misericordissimè ipsorum petitionibus acquieuit.

Aliqua
certa in se
& incerta
nobis, &
cõtrario.

Luc. 18. e

Rom. 10. a

Luc. 18. c

1 Re. 17. d.

& 9. a

Luc. 11. b

Judic. 6. e

& 13. a

Ex

Diuisio. 1
certitudi
nis.

Ex quibus omnibus illud consequitur, neminem teneri certò credere, nisi illa, pro quorũ certitudine graua haberet, & omnino sufficiẽtia argumenta. Præsertim enim de certis, & indubitatis assensibus verissimum est quod Salomon dicit: Qui citò credit leuis est corde. Quod & Cyrillus ad ea etiam quæ fidei & religionis nostræ sunt, refert. Neminem quippe Deus, qui summa veritas est, & neminem fallere nouit, obligauit, vt se exponeret erroris, aut deceptionis periculo. Exponit autem se periculo erroris, qui certò assentitur illis quæ certa esse ignorat, & tanto quidem perniciosior, quanto maiori, & firmitiori animi propensione ea credit: errant quippe grauius, qui certius assentiuntur falsis. Ac meminisse iugiter oportet, quod apud illustres autores celebre est, neruos & artus esse sapientiæ nõ temere credere. Cumque veritas sit a de qua ratio rei ad intellectum, si volumus in errorum baratrum non nos plerique precipites dare, eam regulam diligenter cõuenienter seruare, vt rebus ipsis aptemus intellectus nostros, & perinde quibusque assentiamur qualia ipsa fuerint in re: & vt à falsis dissentimus, & veris duntaxat assentimus, ita & probabilibus probabiliter tantũ assentiamur, certis verò certum, & indubitatum assensum præbeamus. Nõ sunt tamen omnia que certa sunt, equaliter aut similiter nobis certa, alia aliis sunt certiora, & quedam quidem manifesta & euidentia, alia obscura & inevidentia. Atque in de nascitur vt duplex sit etiam certitudo intellectus, euidens videlicet, que & naturalis appellatur, & ineuidens. Et certò quidè & euidenter assentitur nostre intellectus illis, que certa, & manifesta ei sunt, queq; certã habet, & manifesta ipsi suę veritatis causam. Certò verò, & ineuidenter eis assentitur, quæ licet certa nouerit, tamen suę veritatis causam immediatam, hoc est, ita in re se habere, sicut per illam significatur, non omnino assequitur. Et in veroque genere certitudinis varii sunt, & multiplices gradus. In his que certa sunt, euidenter, certissima sunt prima principia, quæ & dignitates vocantur, qualia sunt, Omne nõ rũ est maius sua parte, Quodlibet est, vel nõ est, Bonum est appetere dũ, malũ fugiendum, & similia que ex terminis ipsis manifesta nobis faciunt suę euidentię & certitudinis causam. Post hæc certissime sunt conclusiones ex huiusmodi principiis in manifesta cõsequentiã deductæ: in summo verò gradu certitudinis euidentis tenent, quæ experientia nostrorum sensuum cognouimus. Vt enim omnis euide

Cyr. 4. in
Ioan. c. 29

Diuisio. 2
Certitudo
diuina.

Gradus
Certitudinis
euidentis.

tia, vel ex terminis, vel ex principiis, vel ex experientia haberet, & euidentia principiorũ primorũ, que est ex terminis, maxima est, & euidentia, quæ est ex experientia, minima, & euidentia cõclusionum apertè deductarum ex principiis, media: ita prorsus certitudo principiorum primum locum tenet in certitudinẽ euidentiu, certitudo conclusionũ ex eis manifestè illatarũ medium, certitudo autem eorũ que solo experimẽto nouimus, postremum. Et prima quidem certitudo propria est habitus intellectus, quo assentimur principiis & dignitatibus. scientiæ. 3. experientię, sed certitudo ineuidens propria est fidei. Omnis enim assensus certus & ineuidens, & vocatur, & est fides. Et quia fides duplex est, diuina videlicet, & humana, certitudo quoque ineuidens duplex est altera fidei diuinæ, altera humanæ. Fide diuinã credimus illis que cõstãt autoritate diuinã, humana verò illis que cõstãt autoritate humana. Eoque fit tanto præcellentior esse, & certiorẽ fidem diuinã quã humanã, quanto Deus homine maior est. Et quia Deus neq; fallere, neque falli potest, homo autem & fallere & falli valet, si dei diuinę certum est, subesse falsum nõ posse, neque quenquam posse decipi in assentiendis illis que autoritate diuinã constant, fidei verò humanę & subesse falsum potest, & in eis assentiendis que sola autoritate humanã cõstãt, facillè quisque potest decipi. Vt tamen apertiora sint omnia, & viam aperiamus quæ cõciliari possint nonnulli doctissimi viri inter se, etiam num de hoc articulo dissentientes, de vtriusque fidei certitudinẽ nõ nulla separatim differemus,

Gradus. 2
certitudinis
in euidentibus.
Fidei diuinæ ab humana distinctiã.

De certitudine fidei diuinæ. Cap. III.

Non solum excedit certitudo fidei diuinę certitudinem fidei humanę. Exuperat, & multis interuallis antecellit, vt Ianetius Thomas & Scotus verissimè dicunt, certitudinem euidentẽ naturalis: nam que deus per seipsum reuelauit, certiora sunt, & vt à sua reuelatione pendet, min⁹ eis potest subesse, falsum q̄ illis, quæ vel demonstratione, vel experientia nouimus. Quare & vbi talis esse innotuerit, pleniorẽ illis & firmiorem fidem adhibere debemus, quã demonstratis & expertis. Quamuis autem ex illis que sola autoritate diuinę constant, quedam quibusdã per se certiora sunt, & digniora scitu, & alia quidem sint necessaria, alia autẽ cõtingentia, ac proinde hæc quidè potest esse falsa, nõ illa ex equo

Certitudo fidei omnium maxima.

tamen certa vniuersa videntur propter dei reuelatis auctoritatē, quæ in illis omnibus æqualiter viget, & de vtrique ex suppositione diuine reuelationis, perinde verū est neminē in ipsis assentiendis posse decipi. Atq; ideo, quæ eiusmodi sunt æquali & æquē indubitata fide recipi debent. Et licet per fidem diuinā omnibus eis credimus, quia dum eis credimus, deo credimus, ita prout & ad omnia illa se extēdit fides infusa, quam & theologica appellamus. Datur enim fides infusa in adiutorium nobis, vt credamus in omnibus deo: & quæ partem habent certitudinē, & eadē ratione creduntur, eodem habitu credantur necesse est. Nec coarctatus est fidei infusæ habitus ad sola reuelata à deo spectata ad beatitudinē, aut ad totā ecclesiam, sed extendendus potius ad omnia reuelata à deo, quæ fide diuina credenda sunt. Quam obrem illud quidem doctissimo cuidam magistro nunquam assenserim, qui ait fidem infusam nobis ad credendum solis reuelatis spectantibus ad beatitudinem, multo quæ minus illud probauerim, quod idē ait, neminem assentiri per fidē infusam se esse in gratia, etiam si deus hoc ei reuelet. Nam quantum tantum dicat neminem huic assensurum per assensum fidei catholicæ, sed per aliquam peculiarem fidem, tamen ex adiunctis patet, fidem catholicam eum vocare fidē infusam cōmunem omnibus catholicis. Cur verò hic assensus in habitibus reuelationem non euentem à fide infusa remoueat? An non reuelatio hæc ad beatitudinē spectat? An non per fidem infusam assentimur paruum esse in gratia, cum illum baptizauimus? Et nonne fides infusa & heresis eiusdem ambitus sunt? Si ergo hereticus esset, qui non crederet Deo reuelanti ipsius iustitiam, & per illum dissensum perderet fidem, per eam utiq; & idem tum crederet se esse in gratia: certè quæ fide credebant alia Christo, credebant & sibi esse remissa peccata, quibus ille aiebat se remittere. Et nisi hoc verū prædictus magister existimabat, quare vbique cum negat, posse quempiam scire certitudinē fidei catholicæ se esse in gratia, semper addit, nisi deus hoc reuelat. Verum illud libenter concesserim, nō spectare ad fidem catholicam, quod ego vel ille sumus in gratia, siue hoc certis fidei argumentis doceri queat, siue diuina reuelatione certum & cōstans sit. Nō omnis fides diuina, seu theologica est fides catholica, neq; omnia quæ fide diuina, seu infusa & theologica credimur, dicenda sunt spectare ad fidem catholicam. Catholicum Græcè idem est, quod vniuersa-

Fide infusa assentiuntur omnibus à Deo reuelatis.

Fides diuina latè patet, quæ catholica.

le latine, ac propterea illa sola censenda sunt spectare ad fidem catholicam, quæ reuelata sunt à deo ad salutem communem omnium, & vt talia omnibus suo tempore differi, & proponi per prophetas suos, & prelatos spirituales voluit. Alia verò quæ sunt reuelata à Deo ad peculiarem alicuius consolationē, vel punitionem, & personas aliquas peculiare concernunt, non spectant ad fidem catholicam. Et verum quidem est ad hæc non se extendere fidem catholicam, neque illa esse certa certitudine fidei catholicæ. Sed in hoc contingit hic decipi. Quia enim dicuntur ista non spectare ad fidem catholicam, neque esse certa certitudine fidei catholicæ, ideo existimare, aut suspicari videntur quidam, alia fide peculiari hæc credi, & minori certitudine, quam credatur quæ sunt fidei catholicæ, cum tamen longissimè hæc a veritate abstant. Et enim vbi reuelatio harū particularium ipsis innotuerit, eodem penitus habitu, & eadem firmitate recipienda sunt: quoniam habent eandem prorsus suæ veritatis & certitudinis causam, cum illis quæ ad fidem catholicam spectant. Et ab surdum profectō videtur cedere ad aliam peculiarem fidē spectare, vt his assentiamur particularibus, cum tantum vni, aut duobus reuelarentur, quam si omnibus in commune essent reuelata: neque plus enim, neque aliter certa erit nostra iustificatio si Deus illa omnibus reuelaret, quam si nobis solis. Sed hæc tamen de certitudine fidei diuinæ, videamus & pauca quædam de fide humana.

De distinctione fidei humane à dubio & opinione, & de varijs gradibus ipsius. Cap. III.

Sunt quidem nonnulli viri docti, qui fidē humanam eandem esse cum opinione arbitrantur. Cum enim homines fallere & falli possint, quæ autoritate hominum constant, incerta & ambigua videntur, neque sine aliqua formidine recipienda, atque ideo fidem, quæ humana dūtaxat autoritate nititur, assensum nō omnino hesitationis expertē, sed probabilem atque opinatiuum existimant. Et sanè si fides humana dicatur omnis assensus auctoritati humane innixus, manifestū est, plerumque fidem humanam nihil excedere opinionem, neque ab ipsa vel latè vnguē differre: nā eiusmodi sunt nonnulla auctoritate humana constantia, vt credenda quidē videantur, nō tamen citra omnē formidinem. Veruntamen, quia aliqua, tamen sola auctoritate humana constantia, plena & indubitata fide credimus,

Fides humana quæ doq; opinio est, nō semper.

Distinctio fidei à dubio et opinione

Certitudinis moralis à coniecturali distinctio

Gradus fidei humane.

Gradus.

mus, nihil hæsitantes de eorum veritate, necesse est & aliquoties fidem humanam ab opinione & dubio seingere, siquidem qui dubitat, suspensum & ancipitem inter vtranque partem contradictionis intellectum suum seruat, & neutrum ipsarum assentitur. Nam & qui opinatur, assentitur quidem alteri, sed cum formidine de sibi opposita veritate: qui verò certè credit, sic vni parti adheret, vt ne minimam quidem habeat hæsitationem de illius veritate. Et quanquam apud aliquos autores nonnunquam confunduntur, ac pro eadem accipiuntur certitudo moralis & coniecturalis, tamen per multum inter eas interest, & vtraque ad fidem humanam videretur spectare. Quando enim vel propter fortissima argumenta, vel propter grauem auctoritatē, & certum hominum testimonium, certè prorsus aliquibus in euidentibus assentimur, ea certitudo certitudo est moralis: si verò propter apparentia indicia, aut coniecturas probabiles credamus quidem, non tamen omnino certè, sed cum aliqua formidine, ea certitudo tantum est coniecturalis, & ab opinione nihil differt. Atque hæc fidei humane distinctio vt altera opinio sit, altera metas opinionis longè excedat, partim ex ipsis credibilibus, partim ex imperio & libertate nostre voluntatis proficiscitur. Triplicia namque sunt fide humane credibilia. Quædam quanquam autoritate humana cōstant, sic passim ab omnibus vt certa, & indubitata recipiuntur, vt ne dubitare quidem de eis possimus. Et horum certitudo primum locum tenet in certitudine fidei humane. Alia verò, quanuis nō tanta sunt autoritate, tamen tanto consensu communiter absque vlla cunctatione recipiuntur, vt stultus & fatuus habeatur, quin non eis certè assentitur. Alia verò sunt quæ communiter quidem certa existimantur, non tamen tanta firmitate, vt de illis dubitare stulti sit, sed maligni potius, aut increduli, & si probabiliora argumenta in contrarium non desint, quandoque etiam prudentis. Et ista duo postrema genera certitudinis, ab imperio & propositione voluntatis, ac pia quam vocant affectione, suam habent certitudinem. Sed exemplis faciamus ista clariora. Primi generis sunt illa credibilia quæ auctoritate omnium cōstant, & ab vniuersis hominibus doctis & indoctis, barbaris & politis, probis & improbis, ex omni sexu, ordine, natione, & religione citra omnino dubium assentuntur. Qualia sunt. Constantinopolim esse, Indos esse, Turcas esse, Arabes esse, Sarracenos & Iudæos esse, Parentes

deligere filios suos, Mundum fuisse ante omnes, qui modo sunt in vita mortali, nos genitores esse communi via, & similia. Quæ quidem sic certa sunt, & passim à cunctis recepta, vt quanuis in euidentia sint, tamen euidentis sic ea esse certè credenda. Et in his assentiendis certè scimus nos non decipi, neque aliquem vnquam fuisse deceptum. Quin licet quate vnquam fide humana pendet, subesse in his quoque possit falsum, & deceptio, qui nō solum quilibet hominum, sed & omnes possunt fallere, & falli, tamen humanitas in eis assentiendis nemo potest decipi, ac fortassis, vt prouidentia diuinæ subsunt nullatenus spectare nanque ad prouidentiam diuinam videretur, vt non permittat in vniuersis hominibus tales aliquos errores. Quare & aliquam certitudinem fidei humane, fortassis non esset improbabile infallibilem prorsus defendere. Secundum locum inter credibilia humana tenent, quæ licet non communi omnium hominum, sed vnus aut aliorum auctoritate nituntur, in se tamen aut in suis similibus passim ab omnibus ita magno & firmo consensu, vt certa habentur, vt stultum censent, & fatuum de eis dubitare. Qualia sunt episcopodum ordinat ministros altaris, sacerdotē dū consecrant sacratissimam eucharistiam, dum baptizant, dum absolunt, aut aliquod aliud sacramentum administrant, intentionem habere ordinandi, baptizandi, consecrandi, absoluedi, faciendi quod ecclesia intendit. Tamen enim hunc vel illum ritū suo fungi ministerio, vnus aut paucorum auctoritate nititur, tamen ita passim hæc citra vllam ambiguitatem recipiuntur: & ratio conuictus humani talia haberi efflagit, vt æquū & iustū sit, omnes fideles, nisi aliqua peculiaris, & vehemens causa dubitandi de eis occurrerit, certè, minimeque dubiam fidem ipsis omnibus adhibere. Non enim est verisimile episcopos, vel sacerdotē velle in re tanta fidelibus illudere, præsertim cum nihil inde ipsis commodi possit accedere, sed multa potius detrimenta & damna. Et stare quidem non potest conscientia pax, neque suauitas & tranquillitas conuictus christianorum, nisi ista vt certa, & indubitata habeatur. Vnde prudentissimè Innocentius 3. in cap. Veniens de prebitero non baptizato, ita scribit. De illo qui natus est de christianis parentibus, & inter christianos fideliter est conuersatus, tam violenter præsumitur quod fuerit baptizatus, vt hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec euidentissimis forsitan argumentis contrarium

Aliqua certitudo fidei humane infallibilis.

Gradus fidei humane.

Gradus fidei humane.

probaretur. Eodemque modo licet nō æqua-
li iure, aut ratione, cum multa accipimus be-
neficiā ab aliquo, certō credimus nos ab eo di-
ligi, quia probatio dilectionis, teste Gregorio,
exhibitiō est operis, & certissima argumenta
amoris cōmunit̄r habentur beneficiā. Sicuti
maritus credit se certō diligī ab vxore, sic pa-
rentes à filijs, sic domini à famulis, cum mul-
tis bonis meritis, vel obsequijs sibi ab eis exhi-
bitis hanc dilectionem probarunt: neque vel
minimum argumentum, aut coniecturam ha-
bent in contrarium. Atque ea quæ nobis à se
visa cōstanter affirmant viti optimæ fidei, &
opinionis apud homines, imō & quæ sibi nota
et certa asserit vix aliquis, quæ nos in multis ve-
racē experti sumus, & dignissimū, cui fidē ad-
hibeamus: & generaliter quæcunque eiusmodi
diſpecie veritatis sese nobis ostentant, vt ne
minimum quidem argumentum vel suspicio
falsitatis eorum animo nostro occurrat, sic so-
lemus certō, & absque vlla hæſitatione crede-
re. Potest sanē in huiusmodi omnibus con-
tingere aliqua deceptio, quia multi sunt recel-
sus in animis hominum, & quàm maximæ
lātobrax, & solus Deus nouit clarē cogitatio-
nes hominum, tamen hanc fidem mu-
tūd debemus nobis: & prudentiæ ratio à no-
bis expostulat, vt ista, tametsi supra natura
non omnino certa sint, propter communem
tamen existimationem, & humanum conui-
ctum certā ad fidem humanā habeantur. Et
hæc certitudinē tertium & infimū locum
certitudinis possunt tribuere. Cum autem
non tantæ autoritatis homines aliqua no-
bis tradunt, sed maiortamen causā & appare-
tā veritatis subesse videatur, quàm falsitatis,
& possimus & debemus fidem illis adhibe-
re, sed cum aliqua formidine, ne incerta pro-
certis recipiamus. Hæſitare autem, & hæſere
tū par est, & ancipitem ac neutrum tenere in
reſectum; cum occurrat probabilis causā nō
credendi, aut vtrinq; stare videtur æqualia ar-
gumenta. Tenet enim mediū locū opinio in-
ter dubium & certitudinē. Atq; horum om-
niū diſtinctionem diligēt̄r notare debet, qui
voluerit exactē omnia, quæ in hoc libro diſſe-
remus, intelligere; quippe, quæ non est cum
opinionē cōfundēdū, nec opinio cū fidei, nec
fides humana cum diuina, nec fides catholica
cum fide particulari, nec certitudo naturalis
cum morali, cōiecturali, aut theologica. Et
certitudo ex parte rei distinguenda est à certi-
tudine ex parte intellectus, neq; omnia quæ
certa sunt, ex æquo certa esse sunt existiman-
da. Quibus in rebus hallucinantur non ra-

rd etiam viti alioqui docti, quia ista vel ne-
gligunt, vel non serid & attentē distingui-
re nouerunt.

De quatuor omnibus circa hunc articulum
certis, & duobus controuersis.

Cap. V.

His iactis fundamentis disquirendum est
de certitudine, quæ in hac vita haberi
potest de nostra iustificatione, ne autem
operam nostram rebus non necessariis appli-
cemus, & quoniam vbiq; consultissimum
est, controuersa à non controuersis distingue-
re, placet autē omnia quæ fuerint semper apud
omnes certa in hoc argumento explica-
re. Et quidem dum omnia hinc inde pro no-
stra tenuitate attentē perpendo, quatuor vi-
deo ab omnibus velut certa, & extra contro-
uersiam semper fuisse recepta. Primum est, pos-
se cuius mortalium per reuelationem diui-
nam suam iustificationem innotescere, & ve-
rē innotuisse nonnullis sanctis viris, licet pau-
cis, & Deo familiarissimis, vt beatissima vir-
gini & apostolis. Secundō, certū est posse om-
nes iustos signis quibusdā, & probabilibus ar-
gumentis, seu iudicijs & cōiecturis probabilē
notitiam & opinionē, seu certitudinem, quā
vocāt coniecturalem, adipsi de sua iustifica-
tione. Tertio, certum est neminem mortaliū
extra diuinam reuelationem posse assequi in
hac vita certitudinem euidentiam de sua iustifi-
catione. Vnde enim possit nobis esse euidentis
nos amari à Deo, aut ipsius gratiæ habere ha-
bitum infusum? Quæ Dei sunt, nemō no-
uit, nisi spiritus Dei. Si euidenter nosse nō
possumus, an à nobis charissimo & coniun-
ctissimo amemur, quomodo manifestē nos-
se possimus ab eo nos amari, qui infinitis in-
teruallis vincit scientiam nostram, & neminē
amat nisi gratis, & secundum consilium vo-
luntatis suæ? Habitus etiam infusi supernatu-
rales sunt, & qui ab illis sunt actus, possūt ab
acquisitis habitibus proficiēti, aut saltem à po-
tentijs nostris cum auxilio Dei speciali: qua-
re nulla ex parte euidentiam de ipsorum præ-
sentia possumus in hoc statu habere. Quar-
tō, & certum est neminem posse extra diuinā
reuelationem certō nosse iustificationem alte-
rius, nisi fortē eū puerum aliquem ipse bapti-
zauerit. Cum enim ex fide certum sit baptis-
mum conferre gratiā omni non ponenti obi-
cem, & nobis euidentis sit baptizasse aliquē in-
fantē, ipsumq; nullū apposuisse gratiæ baptis-
mi obicē, certū quoq; erit ex fide illū recepisse
gratiā baptismalē, & verē fuisse iustificatū. Ix-
tra istū verē casū certitudo di iustificatione alte-

Extra cō
trouersia
hic qua-
tuor. 1.

2.

3.

1. Co 2. c.

Iob. 56. b

4.

rius haberi à nobis non potest: quia vtentes
ratione nequeunt per aliquos actus nostros
iustificari sine aliqua ipsorum dispo-
sitione. Interior autem aliorum dispositio cō-
stare nobis per fidem, aut euidentiam nō po-
test, Nemo enim nouit, quæ sunt in homine,
nisi spiritus hominis quim ipso est. Fuerunt
tamen, & adhuc sunt duo in hoc proposito
controuersa. Primum est, an citra diuinam re-
uelationem possit iustus sua ipsorum gratia
constare certitudinē in fidei catholica, vel diui-
ne, cui non possit subesse falsum. Secundum
est, an iustus saltem sit in quædam certitudo
de sua gratia. Et de istis quæ ex autoritate no-
stri decreti, & scripturæ, & sanctorū testimo-
nijs habeamus, posthac disceremus.

i. Co. 2. c.
Duo con-
trouersa.

Soli illi, quibus reuelata est sua iustificatio,
obligati fuerunt eam certō credere.

Cap. VI.

AC primō quidem illud certum semper
fuisse video apud catholicos, neminē
obligatum fuisse ad credēdum se esse in
gratia, nisi hoc illi peculiari Deo reuelau-
erit. Et hoc est quod sancta synodus in hoc ca.
illis verbis affirmauit: Sed neque illud asserē-
dum est, oportere eos qui verē iustificati sunt
absque vlla omnino dubitatione apud semet-
ipsos statuere esse iustificatos, neminemq; à
peccatis absolui, & iustificari, nisi eum qui cer-
tō, & firmissimē credat se absolutum & iusti-
ficatum. Et confirmata est & explicata aliqua
ro magis hæc doctrina can. 13. in hæc verba, Si
quis dixerit omni homini ad remissionē pec-
catorum assequendam necessariū esse vt cre-
dat certō, & absque vlla hæſitatione propriæ
infirmittatis, & indispositionis, peccata sibi ef-
se remissa, anathema sit. Et hac diffinitione
damnata est sententia Lutheri, qui vt patet
ex arti. 10. bullæ Leonis. 19. contra errores ip-
sius absolute asseruit, nemini remitti peccata,
nisi remittere sacerdotē crediderit sibi ea re-
mitteri. Quod quidē demor permillum fuisse
euulgarē autorem enchiridii doctrinæ chri-
stianæ adiuncti concilio Colonienſi, vbi agit
de iustificatione. Veruntamen præter defini-
tionem sedis apostolicæ, & concilii, apterum
est argumentum contra hunc errorem: nun-
quam enim neque Deus, neque ecclesia fide-
les ad hoc astrinxit, neque inuenitur vsquam
tale aliquod præceptum. Et ex lege naturali
manifestum est, neminem esse obligatum ad
credendum se omnia fecisse, quæ ex parte sua
requisita sunt, vt non apponat gratiā diuinā

Argum. i
pro sentē-
tia patrū.

impedimentum, sed effectum suum in ipso
habeant, & faciant sacramenta diuina. Præ-
rea, grauissimum profectō, & periculosissi-
mum esset hoc præceptum: & cum omnes ca-
tholici, tum autem ipsi Lutherani, qui se iac-
tant vbiq; prædicare libertatem legis gra-
tiæ, hoc tam rigidum præceptum obi inue-
here cauerere deberent. Difficillimū quippe est
viris, præsertim natura sua meticulosis, & nō
admodum temerarijs in assentiendis suis lau-
dibus, certō, & absque vlla hæſitatione crede-
re, se nulla laborare ignorantia culpabili, nul-
lius delicti culpa teneri, & totū fecisse quod
Deus à nobis exigit ad nostram iustificationē.
Et qui perditam & profugatam multo tem-
porē duxerunt vitam, ac frequentes patiun-
tur tentationes carnis, mundi, & demonis,
vix vnquam possent implere hoc præceptum
Iugum verō domini, teste ipso Christo, suaue
est, & onus eius leue. Et Ioannes dicit, Man-
data eius grauiā non sunt. Insuper: Nullus tā
perfectus est, qui non aliquando de hoc for-
midet. Imō quo quisque sanctior est, eo mag-
is verius, ne quid forte in se ipso lateat, qđ
oculos diuinæ maiestatis offendat, solet fre-
quentius clamare, Ab occultis meis munda
me domine: Non intres in iudicium cum ser-
uo tuo domine. Siqui autē obligati fuissent
hoc præcepto, essent maximē qui sanctiores
fuerunt, & perfectiores ceteris: hi enim me-
lius potuerunt nosse suam iustificationem, si
quidem illam possent citra reuelationem
certō nosse. Quid verō, inquit, sibi Paulus
voluit, cum dixit, Probat autem se ipsum ho-
mo, & sic de pane illo edat, si non ad hanc cer-
titudinem obligauit, vt dignē sumeremus eu-
charistiā? Probare quidem nos debemus
ad non indignē eucharistiā & alia sacramē-
ta suscipiendum, sed ea probatio non neces-
se est tanta sit, vt ad certitudinem de gratia di-
uina nos perducatur, satisque proforsus est, si ad
probabilem de ea opinionē nos trahat. Quin
si cum accedimus ad recipiendum eucharistiā
putemus probabiliter nos fecisse, quod satis
est, vt non indignē eam sumamus, hoc suffi-
ciet, vt non peccemus eam suscipientes, etiā
si dubitemus nos esse in Dei gratia. Probat
enim se sufficienter quoad hoc, neque reus e-
rit corporis, aut sanguinis domini, qui absq;
conscientia peccati mortalis, & cum aliqua
pœnitentia suorum peccatorum, & propo-
sitione seruandi omnia diuina madata eucharistiā
sumit, siue ista ad gratiam sufficientem, siue nō:
ac propterea de sua quis iustificatione nō im-
merito dubitet. Instat tamen, vt sibi videatur
apparere

Matt. 11 d
1. Ioh. 5. a
Arg. j.

Psal. 19. 11.

Obicē r.
1. Cor. 11.
Respon.

Probatio
necessa-
ria ad di-
gnam Eu-
charistiā,
sumptio-
nem.

DE INCERTITVDINE GRATIE

Obiect. 2. apparet Lutherus contra ista. Qui audierunt à Christo remissa esse sibi peccata, renebantur hoc credere, neque licuit vel Magdalene, vel paralitico, cum hæc audierit à Christo, vel minimam habere hestitationem de sua iustificatione. Cum igitur ipse dixerit Petro & aliis apostolis pro ipsi et suis successoribus,

Joan. 3. 0. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, nemini etiam licebit dubitare de remissione suorum peccatorum, ubi absolutus fuerit à sacerdote. Hoc enim perinde est, ac de his verbis Christi dubitare. Quantum verò hic ab scopo erratur? Qui dubitat, vel non satis certo credit sibi remissa esse peccata, ubi fuerit à sacerdote legitime absolutus, non dubitat de verbis Christi, neque de efficacia absolutionis sacramentalis, sed dubitat, ut patres nostri luculenter in hoc capite explicarunt, de sufficientia suæ dispositionis, & hoc tantum suæ sibi fragilitatis conscius veretur, ne sua ipse malitia, vel negligentia effectum impediatur sacramenti. Et magnum quidem est delictum inter illos qui à Christo audiebant sua remitti peccata, & qui audiunt à sacerdote suorum absolutionem peccatorum. Christus optime nouerat interiora hominis, & qua quisque ad se intentione, & dispositione accedebat, & supplere in eis poterat, & efficere quicquid ipsis ad consecutionem gratiæ de erat, atq; ideo, qui ab ipsis ore audiebant sua

Respondi. Audierit à Christo sibi peccata remitti, hoc velut certum & indubitatum habebant credere. Nulla enim suberat causa dubitandi, vel formidandi, ubi tã apertè eos absolutos pronuntiabat, qui ipsis liberrimè, & absque vlla dispositione poterat omnia indulgere, & condonare peccata. Sacerdotes autem, neque norunt interiora hominum, quos absoluunt, neque liberè possunt condonare peccata, neque potestatem habent efficiendi interius dispositiones, quas Deus exigit à peccatoribus, tantum quæ absoluunt existimantes similes eos habere interiores dispositiones exterioribus, quas in eis conspiciunt, neque obicem suæ absolutioni ponere. Et verba eorum licet vera & absoluta sint, tantum significant eos, quantum est ex parte sua verè penitentes absoluerunt. Quicquid non sit in eis interius aliquod impedimentum, quod efficaciæ sacramenti obsistat. Obiiciunt & alia verba Bernardi: Si credis peccata tua non posses deleri, nisi ab eo cui soli peccasti, & in quem peccatum non cadit, bene facis. Sed adde adhuc, ut hoc credas, quia per ipsum tibi peccata donantur: Hoc est testimonium quod perhibet in corde nostro spiritus sanctus dicens:

Audierit à Christo sibi peccata remitti, hoc velut certum & indubitatum habebant credere. Nulla enim suberat causa dubitandi, vel formidandi, ubi tã apertè eos absolutos pronuntiabat, qui ipsis liberrimè, & absque vlla dispositione poterat omnia indulgere, & condonare peccata. Sacerdotes autem, neque norunt interiora hominum, quos absoluunt, neque liberè possunt condonare peccata, neque potestatem habent efficiendi interius dispositiones, quas Deus exigit à peccatoribus, tantum quæ absoluunt existimantes similes eos habere interiores dispositiones exterioribus, quas in eis conspiciunt, neque obicem suæ absolutioni ponere. Et verba eorum licet vera & absoluta sint, tantum significant eos, quantum est ex parte sua verè penitentes absoluerunt. Quicquid non sit in eis interius aliquod impedimentum, quod efficaciæ sacramenti obsistat. Obiiciunt & alia verba Bernardi: Si credis peccata tua non posses deleri, nisi ab eo cui soli peccasti, & in quem peccatum non cadit, bene facis. Sed adde adhuc, ut hoc credas, quia per ipsum tibi peccata donantur: Hoc est testimonium quod perhibet in corde nostro spiritus sanctus dicens:

De varietate opinionum circa possibilitatem certitudinis gratiæ. Cap VII. ENimvero cum extra controuersiam fuerit apud catholicos, neminem teneri ad certo credendum se esse in gratia, anxietatem & inter catholicos & hæreticos, & inter viros doctissimos ex catholicis, & Romæ, & Tridenti

Dimissa sunt tibi peccata tua. Sic enim arbitratur apostolus gratis iustificari hominem per fidem. Hæc ille. Et manifestè ibidem asserit hoc necessarium esse ad assequendam remissionem peccatorum. Sed Bernardus non id agit, ut ostendat necesse esse, præsertim certa fide credere nobis remissa esse peccata. Quid enim magis alienum à Bernardo placidissimo, & amœnissimo doctore? Si hoc putes illum sensisse, eadem si circuniacientia spectes, & obligatos nos dices eum credidisse, ad certo credendum nostram prædestinationem, cuius contrarium ex multis ipsius testimoniis libro. 12. De odante docebitur. Voluit ergo ille, & sensu obligatos nos esse ad credendum, ita Christum remissionem peccatorum, & nostram beatitudinem meruisse, ut & nos quoque hæc ipsius merita possimus participare. Unde & in eo loco, unde desumpta sunt quæ in nos citantur testimonia de remissione peccatorum nostrorum, & de meritis nostris, & beatitudine, credibilia facta esse nimis probat ex passione, resurrectione, & ascensione domini. Quæ quidem manifestum est non posse particularem aliquem hominem probare iustificatum, & habiturum merita, & beatitudinem, sed duntaxat quenlibet posse hæc per Christum obtinere. Neque diffitemur tamè, ut & postea docebitur, credidisse & ibi, & in aliis multis locis Bernardus posse nos & remissa nobis peccata credere, quando ex testimonio conscientie nostræ misericordia, & veritas sibi obuiant in nobis, & se inuicem iustitia & pax osculantur, hoc est, sicut ipse ibidem exponit, quando ut declinamus à malo ex prauententi Dei misericordia compungimur, & veritate confessionis occurrimus dicentes cū Dauid: Peccaui domino, & ut faciamus bonum, mortificationem carnis, & penitentiam fructus, ac iustitiæ opera in vnitatem & concordiam facimus. Quisquis enim ille est, in quo sic sibi obuiant misericordia, & veritas, & iustitia, & pax osculantur, securè poterit gloriari, ut ibidem addit, modo in domino, qui sibi testimonium perhibet, utique in spiritu veritatis.

Respondi. Audierit à Christo sibi peccata remitti, hoc velut certum & indubitatum habebant credere. Nulla enim suberat causa dubitandi, vel formidandi, ubi tã apertè eos absolutos pronuntiabat, qui ipsis liberrimè, & absque vlla dispositione poterat omnia indulgere, & condonare peccata. Sacerdotes autem, neque norunt interiora hominum, quos absoluunt, neque liberè possunt condonare peccata, neque potestatem habent efficiendi interius dispositiones, quas Deus exigit à peccatoribus, tantum quæ absoluunt existimantes similes eos habere interiores dispositiones exterioribus, quas in eis conspiciunt, neque obicem suæ absolutioni ponere. Et verba eorum licet vera & absoluta sint, tantum significant eos, quantum est ex parte sua verè penitentes absoluerunt. Quicquid non sit in eis interius aliquod impedimentum, quod efficaciæ sacramenti obsistat. Obiiciunt & alia verba Bernardi: Si credis peccata tua non posses deleri, nisi ab eo cui soli peccasti, & in quem peccatum non cadit, bene facis. Sed adde adhuc, ut hoc credas, quia per ipsum tibi peccata donantur: Hoc est testimonium quod perhibet in corde nostro spiritus sanctus dicens:

Respondi.

a. R. 12. c

Tridenti, & Ratisponæ, & aliis multis in locis hoc tempore disputatum est, an sine particulari Dei reuelatione possit iustus, vel scripturis, vel aliunde peruenire in hac vita ad certitudinem aliquam, tametsi in euentem de sua iustificatione. Neque solum de certitudine ex parte subiecti certatum est. Nam quamuis certum fuerit posse aliquos ex temeritate, aut libertate sua certissimè credere se esse iustos, & aliquorum iustificatio secundum se certissima sit, licet ab eis ignoretur, tamen meritò quaesitum est, an possit sine reuelatione sic alicui sua iustificatio fieri nota, ut hæc in euentem, absque vlla tamè temeritate certo, & indubitato, & sine vlla hæsitacione possit ipse credere se esse in Dei gratia, & obtinuisse apud eum remissionem suorum peccatorum. Et quoniam certitudo ista, ut ex dictis patet, possit esse vel fidei diuinæ, aut theologice, vel fidei humanæ, & duntaxat moralis, de vtraque certitudine ambiguum fuit. Hæc quibusdam quidem visum est vtrunque certitudinem posse haberi à iustis de sua iustificatione absque diuina reuelatione, aliis verò neutram, alii verò media via possent fortassis incedere, ita videlicet, ut certitudinem morale concederent posse haberi à iustis, certitudinem tamen theologice nequaquam. Et prima quidem opinio à quibusdam de omnibus iustis in vniuersum defensata est, ab aliis verò non de omnibus, sed de perfectis, vel martyribus, vel de innocentibus, vel de statim baptizatis. Et de omnibus iustis eam defendit Lutherus multa contentione Martinus Lutherus in libello de fide, & operibus, & in impugnacione bullæ Leonis. 10. contra ipsum, articulo. 10. 11. & 14. Et secuti sunt Lutherum protestantes in confessione Augustana, & in suo dogmate folio. 43. & particulariter Caluinus in libro de iustificatione christiana, & Bucerus in concordantia de hoc articulo. & Philippus in apologia conf. Aug. Et in arti 5. libelli Ratisponæ oblati imperatori palam dicunt oportere, ut verè penitentes fide certissimè statuunt, se propter mediatorem Christum Deo placere. Estque idem videre in libello, cui nomen est inditum Margarita Theologica. Et hi omnes ideo asserunt sola nos fide iustificari, quia nostram iustificationem apprehendimus, credentes gratis nos esse donari remissionem peccatorum propter Christum, neque penderi nostram iustificationem ab vllis nostris præcedentibus operibus, neque nos eam mereri aliquo modo per illa, neque impetrare,

- 1. Opin.
- 2. Opin.
- 3. Opin.

Lutherus
Protestantes. Calu.
Buc. Mel.

quonia nisi sola prædicta fide iustificaremur, obscuraretur, & incertum esset beneficium iustificationis nostræ, & remissionis nostrorum peccatorum. Nec queri profecto hoc loco de eis possumus, quod non consequenter locuti fuerint, apertè hæc omnia sequebantur ex opinione, quæ Lutherus in sermone super verbis Ioannis, Sic Deus dilexit mundum, & in libro aduersus Carolstadum voluit certum, & indubitatum defendit solam fidem esse in euangelio iustitiam, & solam incredulitatem peccatum. In quo & eum secutus est Philippus, ut patet ex verbis quæ ex illo citat pius ille, & doctissimus vir Ioan. Cochleus in discussione apologiæ Augustanæ titulo de iustificatione. Si enim certum est sola nos prædicta fide iustificari, iustificatio ab operibus nostris non potest debere, & cum nobis certum esse possit, quod credamus nobis gratis remitti peccata propter Christum, certum erit profecto nobis ex fide beneficium nostræ iustificationis. Secuti sunt etiam, & docuerunt non semel hæc sententiam auctores in chiridid doctrinæ christiane ad iuncti concilio Colonienfisi, ubi agunt de iustificatione hominis. Idemque videntur in eodè titulo insinuare auctores Antididagmaticis Colonienfisi: dicunt enim nos iustificari per fidem, qua absque dubitatione firmiter confidimus nobis qui veram peccatorum penitentiam habemus, peccata nostra propter Christum esse dimissa, & de eo oportere intrinsecus per fidem spiritus sancti testimonio testificatos nos esse, & iustitia inherenti, tanquam quoddam experimento certificari, nobis remissionem peccatorum esse factam, sed possint se illi aliquo colore vtrunque tueri. Certè hanc opinionem tuetur vniuersaliter de omnibus iustis Claudius Belliorenfisi in dogmate Pauli in 2. consideratione vltimi cap. 2. ad Timoth. Qui dicit, certos nos posse esse de nostra salute non ex nobis, neque ex natura nostra, aut ex operibus, vel prosperis vitæ successibus, sed per fidem verbo & promissionibus Dei innixam. Qui dicit, Omnis qui audit vocem filii Dei, & credit in eum, habet vitam æternam. Atque hæc sententiam multi catholici ante editum decretum de iustificatione probabilem censebant Tridenti, & compluribus argumentis suadere illam conabantur, verum longo illi intervallo à Luthero & ipsius sectatoribus, & à Claudio dissidebant. Non enim sicut illi putabatur, posse iustos hanc certitudinem adipisci, quia iustificatio solum pendear à fide, quæ potest etiam absque vllò discursu per se ipsam nobis innoscere. Hoc omnes

Ioan. 3. b.

Ioan. Co. chle.

Claudius

omnes constanter, & vno ore semper negarunt, & fidei solius testimonium non satis ad tantam certitudinem sufficere palam professi sunt, aiebant tamen manifestum nobis esse posse ea opera à nobis fieri, quæ necessaria sunt ad iustificationem, & ex illis & testimonio conscientiarum nostræ suffulto, & adiuto testimonio spiritus sancti peruenire nos posse ad eam nostræ gratiæ certitudinem, cui non posset subesse falsum. Neque quisquam per fidem catholicam posse hoc sciri à nobis dicebat, capiendò si dem catholicam pro fide vniuersali, vna apud omnes fideles, eademque habente obiecta certa & probata, & ab omnibus suscipienda. Quis ita deliraret insanus, vt fide catholicam sciri posse diceret, quod vt multum detur, non nisi vnus aut alter scire potest? Ne si deus quidem alicui reuelaret suam iustificationem, spectaret ad fidem catholicam vt. 3. capit. docuimus assensus illius reuelationis, nisi Deus eam reuelationem aliis patefieri vellet, sicut credimus de reuelatione facta beatissimæ virginis, & apostolis. Ne lutherani, vt crediderim, sic fide catholica quæque iustorum scire posse se esse in gratia asserunt. Aliud est posse quæuis iustorum hoc de se scire, quod ad fidem catholicam secundum eos spectat, aliud hunc vel illum esse in gratia, quod licet fide posset sciri, ad fidem tamen catholicam, si nihil aliud interueniat, nequaquam potest videri pertinere. Nam quauis ad fidem catholicam spectet facientem quod in se est asserere quod in se est, sicut potest constare sua fides, nemo quidem nostrum diceret posse illud fide catholica scire se esse in gratia, quin verò neque aliquis catholicorum, quod quidem scire potuerim, asseruit tanta certitudine ex parte obiecti posse aliquem iustum citra diuinam reuelationem scire se esse in gratia, quanta est certitudo fidei catholicæ: quoniam quæ sunt fidei catholicæ omnes asserunt probata esse, & infallibilis veritatis, & vel ex sacris literis, vel ex ecclesiæ traditione talia esse constare: quod autem Petrus vel Ioannes sint in gratia, neque probata, neque infallibilis veritatis de se esse fatebantur, & posse quæuis in eis assentiendis decipi. Quia verò propter diffusum ex creditis, & testimonium conscientiarum & spiritus sancti iustos credebant peruenire posse ad hoc, vt fide infusa assentirentur se esse in gratia ex consequenti, & eam de sua iustitia certitudinem possibilem ipsis contendebant, cui non posset subesse falsum. Secundam verò opinionem communiter defendunt

scholastici autores, vt patebit ex illis quæ inferius ex eis citabimus. Tertia autem opinio, quæ media est, multis argumentis efficitur à nobis infra probabilis. Vt tamen distinctiora sint omnia, neque alteram certitudinē cū altera confundamus, seorsum de vtraque certitudine, theologica videlicet, & moralis agemus: in primis tamen, quid circa hæc sancta synodus statuerit, operæ pretium erit videre.

*De sententia synodi pro incertitudine gratiæ,
Cap. VIII.*

AEquum erat tantis concertationibus finem tandem auctoritate synodi imponi, neque amplius sinere aut catholicos, aut hæreticos tanta in re sub ambiguo fluctuare, atque ideo in calce huius cap. quod modo exponimus, ad instantiam doctissimorum, & grauissimorum virorum, qui incertitudinem gratiæ semper defenderunt, tandem adiecta sunt illa verba: Cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum. Atque his verbis, si priuatis omnibus affectibus sepositis ea bene, & pro meritis expendamus, omnem videbimus quæstionem, aut certè præcipuam diremptam prorsus esse, quæ hæcenus de hoc articulo fuit, siue inter catholicos & hæreticos, siue etiam inter catholicos. Quamquam enim hoc magis ex professo egerunt patres in hoc decreto, vt hæreses extirparent, & nouā ab hæreticis disseminatam doctrinam de iustificatione subruerent, tamen aliqua ita frequentia erant in ore & scriptis hæreticorum, & ita constanter ab eis tradebantur, & hæresibus ipsorum sic affinia erant, & coniuncta, vt quæuis illa à nonnullis catholicis defenderetur, ad plenam tamen hæresum condemnationem, & ad dirimendum nihil necessarias controverfias catholicorum, quid in eis tenendum esset, prudentissimè sibi statuendum esse indicauerint. Quare ratione & cap. 7. doctrinam de iustitia in hærentem, non tantum contra hæreticos, sed etiam contra aliquos catholicos, vt certam & indubitatā tradiderunt, & in canone. 3. necessariam spiritus sancti gratiā ad credendum, sperandum, diligendum, & prænitendum sicut oportet, contra multos celebres doctores statuerunt. Et parè nimium & angustè, imò planè impè de augustissima synodi generalis potestate ad definendum omnia ambigua in fide sentiret, qui dubitaret, an ipsa potuerit definire hanc quæstionem, præsertim cum de illa multum, & multorum die

rum

rum spatio, & per se, & per alios viros doctissimos tractauerit, & disquiserit. Sed ipsa verba patrum expendamus. Non affirmat sancta synodus, neminem suam gratiam sciuille, neque assererat à nemine sciri posse tantum arcanum: nouerat & Deum illum beatissimæ virginis, Ioanni Baptistæ, apostolis, Zachæo, Magdalenæ, paralitico, & latroni reuèlasse, & posse cuius cum ei placuerit, idem ipsum notum facere, sed dicit nullum hoc scire valere, quia nullus videlicet propriis viribus, aut studio, imò neque auxiliis & fauoribus regularibus tantum beneficium valere eo seque. Et meritis ea possumus asserere nos scire non posse, quæ non possumus nosse, nisi aliter reuelante, cuius reuelatio nostræ potestati non subest. Non negat etiam coniecturishumanis posse aliquem assequi se gratiam Dei assecutum, Cum nullus, inquit, scire valeat: quæ solis coniecturis nouimus, scire quidem à nemine dicimus. Neque negat certitudinem moralem, quæ non nunquam & ipsa vocatur scientia, sed negat sciri hoc posse per fidem: quin verò neque negat sciri hoc posse per fidem, sed tantum negat sciri hoc posse certitudine fidei. Noli definire, an aliquando iusti citra reuelationem per fidem assentiantur se esse in gratia, contenta quæ fuit asserere, non posse hoc eos scire certitudine fidei. Et ne certitudo fidei humanæ excludi videretur, adiecit, Cui non potest subesse falsum: quæ quidè nota maximè distinguunt fidem diuinam ab humana cap. 2. docuimus. Et prudentissimè spiritu sancto inspirante vsa est his verbis: Cui non potest subesse falsum, neque pro his subiecit alia, in quæ aliqui propensiores erant, qui bus duntaxat negaretur: possibilis certitudo fidei catholicæ, aut theologicæ, aut infusæ, aut diuinæ. Ista sola verba, Cui non potest subesse falsum, debebant tantam synodum, hæc omnem dirimunt quæstionem, omnia ambigua explicant, & ab inani hæreticorum fiducia, quod propositum erat totius cap. commo. dissimè deterrunt: quippe cum docent neminem posse sic certò nosse & scire se in gratia, vt non possit in consentiendo decipi, apertè omnes admonent, ne tanta vnquam firmitate credant se iustos, quanta credunt aliis catholicæ fidei credibilibus probatæ & infallibilis veritatis. Quid enim magis inconsideratū, ne dicam, præceptis & temerarium esse potest, quàm maiori certitudine aliquibus ad hærentem tibi ea possint constare, & pro certis habere & recipere, quæ an certa sint prorsus ignores? Quod si dixissent patres, nomen in

scire posse certitudinē fidei theologicæ, aut infusæ, aut diuinæ se gratiam Dei esse consecutum, stabilissent, quod non debebant, neminem per fidem infusam assentiri suæ iustificationi, nisi de ea haberet reuelationem: nec explicuissent certitudinem ex parte obiecti, quæ hæc de re haberi à nobis non potest, & à quæ potissimum vana hæreticorum certitudo, & fiducia confutanda erat, tantum quæ certitudinem ex parte subiecti, quæ esset per fidem infusam, excludissent, & ambigua neque satis dilucida fuisset hæc definitio. Dubitari etenim adhuc posset, quæ, qualis, & quanta certitudo istis verbis negaretur. Et multò minus conueniebat pro illis verbis, Cui non potest subesse falsum, subiecere verbum, catholica, ita scilicet vt tantum negaretur, neminem scire posse certitudinē fidei catholicæ se esse gratiam Dei assecutum: nam si hoc factum fuisset, videri potuissent duntaxat desinisse, non spectare ad fidem catholicam quod, quisquæ credat, se esse in gratia. Quomodo potest dici alicui magis à grauitate sanctæ synodi? Quis enim vnquam hoc negauit, aut in controuersiam ponendum conuenit? Quod quidem, vt in proximo capite admonui, nulla de hoc fuit vnquam controuersia, neque esse potuit inter eos qui fidei catholicæ significationem intelligerent. Quare mihi quidem placere non potest, quod quidam pius alioqui, & doctissimus vir insinuare videretur, pro eodem accepisse patres fidem, cui non potest subesse falsum, & fidem catholicam, manifestum est hec inter se distinguunt. Neque illa vnquam inter se confundit, aut pro eisdem habuisset sancta synodus, quæ optimis & iustissimis ponderibus & momentis omnia librabat. Si Deus peculiariter reuelatione Petrum faceret certum suæ gratiæ, absque euidentiā tamen, assentiretur vtrique illi, se esse in gratia fidei, cui non potest subesse falsum, non tamen fide catholica, vt idem sæpe fateatur. Sed illud verum est, quod quidem demeror eum negare, patrem tamen fore Petri certitudinem fidei de gratia sibi communicata cū certitudine fidei catholicæ. Perspicuum quippe est, tanta certitudine posse nos, & debere assentiri nostræ iustificationi, si Deus eam nobis reuelaret, quanta assentimur aliis fidei catholicæ credibilibus, quemadmodum & qui baptizasset puerum, certitudinem fidei de gratia pueri haberet similem, & æqualem certitudinē de aliis fidei catholicæ credibilibus: habent enim ista æqualem vel potius eandem suæ certitudinis causam, videlicet reuelationē diuinam. Vnde & ipsemet ex sententia Caieta-

ni

2 Corin. 2. ni in illa verba apostoli: Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed Spiritus sancti infusionem, factetur apostolos habuisse tantam suæ gratiæ certitudinem, quantâ alii fidei catholice, imò maiorem. Et eandem omnino habuissent, quanuis non spectasset ad fidem catholicam credere iustificationem eorum. Quare & qui tuebantur, posse aliquos iustos assequi fidei certitudinem de sua gratia non diffitebantur, ut ille diffiteretur, tantam certitudinem de hoc ab eis haberi posse, quâta habetur de fide catholica. Et consequenter loquendo, non solum oportet cedere, tam certam eis esse posse suam gratiâ ex parte subiecti, sed etiam ex parte obiecti: licet enim contingentia sint, & fallibilia, Petrum vel Ioannem habere gratiam, attamen ut subsunt reuelationi diuinæ; vel ex iam reuelatis certò inferuntur, in eis assentiendis certò de eipi, ac proinde & ex æquo certa esse queunt. Generatim nanque verum est, quæ à Deo reuelata sunt, ut subsunt reuelationi diuinæ, falsa esse non possunt; quantum secundum se sunt fallibilia, & possibile sit ea aliter se habere: Quo fit, non solum non posse decipi in sua gratia credenda qui habentur de ea Dei reuelationem sibi certam & indubitaram, sed & eos in eo assensu subiacere errori non valere, qui ei assentientur propter testimonium Spiritus sancti, aut propter concursum fidei theologice sibi non satis certò notum, sed duntaxat præsumptum. Nequit enim falsum esse, quòd Spiritus licet obscure nobis testificatur: & fidem quæ ipsius instrumentum est ad falsum concurrere est impossibile. Dicit aliquis fortassis, his verbis quæ nunc exponimus, tantum modo esse definitum à synodo hunc vel illum esse in gratia, & ex parte obiecti fallibilia esse, & subesse posse in eorum assensu falsum, ac propterea neminem debere ita esse precipitem, ut tanta certitudine eis assentiatur, quâta aliis catholicæ fidei credibilibus, quæ probatæ sunt & infallibilis veritatis. Ego verò huiusmodi interpretamentum minime tolerandum (quin verò ingenuè dicam quod sentio) à cunctis reiiciendum, & constantissimè pernegandum arbitror: nam & à grauitate & à proposito synodi valde est alienum sic verba synodi interpretari, imò vt cum stomacho loquar, vim apertam ipsi facere. Quis enim vnquam vel semidialecticus dubitauit esse contingentia, & possibilia aliter se habere Petrum aut Ioannem esse in gratia? Quæ fuit, aut esse potuit ambiguitas de hoc, vt non censetur sua verba synodus frustra prodegitte, si nihil

amplius voluit statuere. Enimvero qui de istis acurè, & theologice disputabant, non de horum singularium secundum ipsa certitudine digladiabantur, sed de eorum certitudine, quatenus ex creditis poterant nobis innotescere. Neque assensu quidem fuit synodus, quod volebat contra inanem hæreticorum fiduciam, si hoc tantum diffiniuit: si quidem nullus hæreticorum credidit non posse istis subesse falsum, si quidem secundum se considerentur, sed satis esse dicitur, vt certò & firmiter eis assentiatur, in eis assentiendis decipi non posse, quatenus per fidem illa nobis innotescunt. Et in eptem nimum deterreret quispian, Petrum habentem reuelatione de sua iustificatione à certo illius assensu ex hoc, quæ ista potest esse falsa. Petrus est in gratia. Diceret enim ille. Esto possit illa secundum se falsa esse, non tamen potest esse falsa vt mihi reuelata est, & ego quidem non ei certò assentior propter certitudinem quam in hoc obiecto secundum se video, sed propter certitudinem quæ in illo esse agnosco ex diuina reuelatione. Ad eundemque modum omnes catholici responderemus, si quidem aliquis non incusat, quòd certò & indubitato assentiatur multis futuris contingentibus nobis à Deo reuelatis, cum non dubitemus posse illa aliter se habere. Neque refert illa probata iam esse ab ecclesiâ, & vt talia recepta: satis enim esset, si aliqua nobis sint reuelata, vel ex reuelatis certò inferri agnoscantur, vt quoad nos infallibilem censentur habere veritatem, & nos certum eis & indubitatum assensum abhibere possimus, & debeamus. Atque vt nemo sic exponat verba nostri decreti, illud precor omnes serio secum perpendant, distincta vehementer inter se esse, nullum scire posse certitudinem fidei, cui non potest subesse falsum, se esse gratiâ Dei consecutum, & de nullo sic esse certum, quòd gratiam Dei sit consecutus, vt non possit id esse falsum. Qui dicit, nullum hoc tanta certitudine scire posse, negat possibilem tantam certitudinem ex parte subiecti: qui autem dicit, de nullo id posse ita esse certum, negat possibilem tantam certitudinem ex parte obiecti. Certitudo autem ex parte subiecti, & ex parte obiecti distinctæ sunt. Et in affirmatiuis oppositis hoc potest aliquando clarius fieri. Aliud quippe est posse Petrum non esse in gratia, & aliud scire posse illum non esse in gratia. Et ex parte obiecti fieri posset, sic certum Petrum esse in gratia, quin esset certum ex parte subiecti, nepe si Spiritus sanctus hoc nobis testaretur, & tamen non indicaret se id testari. Quare cum synodus distincta

stincta hæc esse pernosset, & clarè intelligeret potissimum esse controuersia de certitudine quoad nos, & inde maximè cõfutari posse temeritatè, & præcipitationè hereticorum, qui certò assentiuntur eis, quæ an certa sint scire nequeunt, neglexit statuere impossibilitatem tantæ certitudinis ex parte obiecti secundum se, & cõtenta fuit stabilire impossibilitatè ipsius ex parte subiecti, & quoad nos. Atque hoc postulant illa verba: Cùm nullus scire valeat. Quid est enim dictum nullum posse scire certitudinem cui non potest subesse falsum se gratiâ dei assensu, quæ nemini posse hoc sic esse certum? Neque minus quidè, sed aliquanto plus negauit sancta synodus, dum negauit posse nos assequi certitudinè fidei, cui non potest subesse falsum, quæ si duntaxat negasset, posse nos cõsequi certitudinè fidei catholice: si quidem quæto fides catholica certior est sciètia, tãto certitudine fidei catholice minus certa esset nostra iustificatio, vt postea videbimus, si eam ex creditis per fidem catholicam & euidenter cognitis manifestè colligere possemus, & tamè neque tali certitudini subesse falsum posset. Ita que dum patres negarunt nos posse assequi de gratia certitudinem fidei, cui non potest subesse falsum, perspicuè asseruerunt neminem posse adipisci ex creditis etiam cum aliis euidentibus certitudinem de sua gratia, & manifestè docuerunt nullam esse viam qua possimus ea de re tantam consequi certitudinè, vt omnè penitus formidinem excludat. Qui enim scire se esse in gratia per fidem, cui non potest subesse falsum, nullam causam haberet formidandi de sua iustificatione: nã formido omnis assensuum nostrorum inde procedit, quòd vel scimus, vel credimus posse subesse falsum, & ex consequenti in eis decipi, quibus assentiuntur. Quamquam autem hæc omnia ex ipsis citatis verbis facile colligi possunt, si iusta, & qua par est animaduersione tanta synodi verba expendamus, tamen & ipsa aliquando dilucidiora possumus facere ex antecedentibus & consequentibus verbis patrum. Si posset quispiam assequi tantam fidei certitudinè de sua gratia, vt ei subesse falsum nequeat, cur in principio huius cap. fiduciam & certitudinem remissionis peccatorum suorum, quam iactant hæretici nostræ tempestatis, vanam, & ab omni pietate remotam, & contra ecclesiasticam catholicam magna contentione prædicari patres assensuissent? Equidem ista non dixit sancti synodus propter causam, ex qua illi vanè hanc iactant certitudinem, sed absolute & simpliciter ipsam certitudinem, & fiduciam

dignam talibus elogiis censuit: nam ea non per se absoluitur & iustificatione paulò post statuit. Verùm illud arguentius, quòd statim adiunxit neminem teneri ad credendum certò suam iustificationem, imò quenlibet posse dum se ipsum, suamque propriam infirmitatè & indispositionem respicit, de sua gratia timere ac formidare. Qui per fidem scire se esse in gratia, aut ex creditis & cognitis euidenter hoc colligi videret, teneretur vtique & hoc de se credere, & certè citra infidelitatis crimen formidare de sua gratia non posset. Et qua rogo consequenti probaretur posse quenlibet de sua gratia formidare ex hoc quòd nullus scire valeat certitudinè fidei se gratiam esse consecutum, si sensus horum verborum non est is, quem iam expressimus? Equidem neque impossibilitas certitudinis fidei catholice, vel infusæ, vel theologice, aut diuinæ inferre satis apparenter & dilucidè potest, quenlibet posse de sua gratia formidare. Hoc autem & perspicuè & efficaciter, & per propriam causam, & à priori colligitur ex eo, quòd nemo tantum beneficium scire potest: via, qua non possit decipi. Vt igitur, & efficax sit, & dignum tanta synodo hoc argumentum, sic accipienda sunt hæc verba, ac si apertius dictum fuisset. Cùm nullus scire possit, via qua non possit decipi, se esse gratiam Dei consecutum. Et cõfirmarunt patres hanc sententiã, atque ipsa velut re in primis necessaria totam doctrinam de iustificatione concluderunt in hæc verba. *Et quia in multis offendimus omnes: vnusquisque sicut misericordiam & bonitatem, ita seueritatem & iudicium ante oculos habere debet, neque se ipsum aliquis etiam si nihil sibi conscius fuerit, iudicare, quoniã omnis hominum vita non humano iudicio examinanda, & iudicanda est, sed Dei, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo, qui vt scriptum est, reddet vnicuique secundum opera sua.* Quid exigi potest his manifestius, vt cõstet distinctam à sancta synodo si dei incertitudinè de gratia? An non hîc admoventur omnes ne se iudicent iustos, etiam si sibi nihil cõscii sunt? An non iubentur hoc iudicium Deo remittere? Si verò per fidem id posset nobis hoc tempore citra ipsius reuelationem constare, possemus vtique absque peccato præuenire iudicium diuinum, & nos hîc confidenter iustos iudicare. Et quòd Deum aiunt suo iudicio illuminaturum abscondita tenebrarum, & manifestaturum cõsilia cordium, & tunc laudem fore vnicuique à Deo palam indicant iustificationem absconditam

nobis esse hoc in mundo, neque consilia cordium nostrorum satis nobis ipsis esse posse manifestata, eoque nomine neminem se hic omnino tutum posse aut debere commendare de iustitia, sed eam laudem expectandam esse à iudicio diuino. Itaque ex his pater nullum esse locum relictum concertationibus quæ hæcenus fuerunt de præcipuo puncto huius articuli, & posthac omnes vnanimiter catholicos oportere fateri, neminem seclusa reuelatione posse se scire per fidem se esse in gratia, ac sic per fidem alia, quæ vel à Deo reuelata sunt, vel ex reuelatis cum aliis euidentibus consequuntur, ac proinde neminem debere tanta animi firmitate suæ iustificationi, atque ipsis assentiri: quia non solum subesse falsum potest in assensu nostræ iustificationis secundum se propter contingentiam & fallibilitatem, vt sic dixerim, huius coplexi, Ego sum in gratia, sed neque peruenire possumus, vt hic diffinitum est à patribus, ad sciendum illud sub aliqua ratione, sub qua non possit esse falsum: quo modo illud quidem sciremus, si Deus nobis nostram iustificationem reuelaret. Nam tunc sic esset verum nos esse in gratia, vt quatenus est reuelatum, falsum esse nullatenus possit. Vt verò constet iustissimè ita sanctam synodum censuisse, & sine causa scandalizari qui feruntur de hac diffinitione pati scandalum, neque debere amplius aliquas de hac re controuersias tolerari, annitari, & pro virili nostra concordandam, definitam à patribus firmissimis argumentis communicare, & ad fortia argumenta, quæ in contrarium stant, clarè & dilucidè respondere.

De testimonio Iob pro incertitudine gratiæ. Cap. IX.

VT agnoscamus obstructas nobis esse & præclusas omnes vias, quibus in fidei, cui non possit subesse falsum, certitudinem de gratia venire possumus, neque temerè iustitiam esse negatam, primò testimoniis scripturæ pro definitione synodi pugnabo, secundò mirifico consensu doctorum ecclesiasticorum & antiquorum & recentium, tertio, præualidis quibusdam theologicis argumentis ex notis lumine naturali, & expertis vel concessis à fidelibus, & quarto adiungam definitionem sedis apostolicæ iam olim super hac quaestione pronuntiatam. Et primò qui dem pro veritate ista stat sanctissimus ille patriarcha Iob summopere, & ab scriptura, & à Deo ipso commendatus: Si iustificare, in-

Iob. 9. c

quit, me voluero, os meum cõdemnauit me, si innocentem ostendero, prauum me comprobabit, etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Quid apertius ille potuit dicere, vt ignotam sibi ostenderet suam simplicitatem, suam innocentiam, suam iustitiam? Quid quòd non solum ignota hæc sibi esse indicat, sed vt timeant, qui suam iustitiam iactant, vel hoc ipsum satis arbitrat, vt prauus & damnandus censatur, si iustum se, aut innocentem voluerit ostendere. Atque ita hæc explicuit beatus Gregorius, qui tantum ista putat, ac si apertius Iob dixisset. Quid de aliis loquar, qui ipse pro me testimonium ferre non valeo? Et vt dilucidum faceret, voluisse Iob hanc omnibus de se ipsis estimationem persuadere, subiunxit: Quia igitur ab inquisitione nostra torpentes nos omnino nescimus, aut si subtili nos discussione requirimus, plerunque inter vitia virtutesque caligamus, rectè nunc dicitur, Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Ac si apertè diceretur: Conditoris contra me iudicia qua temeritate redarguo, qui ipsum me ex infirmitatis caligine ignoro. Hæc Gregorius. Et in eundem sensum exposuit etiam hæc verba Innocenti. 2. cap. vltimo de Purg. cano. Sed & ipse Iob, vt ista apertiora faceret, præmisit de Deo: Si venerit ad me, non videbo eum, si abierit, non intelligam. Cum enim Deus vbique sit, & cælum & terram impleat, neque abesse ab aliquò loco possit, de aduentu nimirum Dei in se per gratiam, & internam consolationem, & de recessu per horum subtractionem, secundum quem & venire poterat ad ipsum, & recedere ab eo, loquebatur, ppheta his in verbis, & in eis incertum sibi esse indicabat aduentum ad se Dei, vel recessum à se per gratiam. Et quod ait, recessum à se Dei non intelligere, non ea ratione dicit, quòd per fidem scire nequeamus Deum à nobis recedere, vel certè in nobis non esse, cum scienres, & de industria eum grauitè offendimus, sed ideo quòd sæpe nobis nescientibus procul Deus à nobis recedat, ppter culpam, quas ignoratè admittimus. Itaque tametsi confirmatissimo erat animo sanctus hic propheta, ne vnquam sciens Dei mandata præteriret, quis tamè sciebat posse se per ignorantiam aliquod committere, cuius causa iustissimè posset à Deo deferri, etiam cum maximè verisimile esset eum in se manere, Si recesserit, ait, non intelligam. Vnde Gregorius reddens horum causam dicit: Sæpe mens dū de virtutis suæ securitate

Grego. 9 Mo. 17. & 19.

relo-

resoluitur, insidiante aduersario inopinata culpe telo perforatur. Neque vacant suo pòdere, quæ statim sequuntur, Si repente interroget, quis respondebit ei? Nam hæc clarè indicant, neminem esse, qui si repente vocaretur à Deo in iudicium, posset ei dignum aliquid, quo se tueretur, respondere. Quam obrem cum is qui haberet certitudinem fidei de sua iustitia, posset vtunque respondere Deo, & allegare ei suam iustitiam, & bona opera, quæ ex illa fecit, atque illa vel saltem meritis Christi sibi misericorditer iam applicatis, se tueri, & defendere, relinquatur ex hoc, neminè posset tantam certitudinè habere de sua iustitia. Et vehementer idem confirmant, quæ mox eximius hic patriarcha subiicit, Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecor. Et cum inuocatem me exaudierit, non credo quòd audierit vocem meam. Quid aliud his verbis significat, quàm se nequaquam satis certè, & indubitanter de se credidisse, quòd inueniret apud Deum misericordiam deprecationibus suis, etià cum maximè verisimile visum fuit, exauditum se ab ipso, & illius gratiam, & misericordiam assecutum? Vnde & suam hanc sanctam, & doctè in ignorantiam magis explicare contendens, continud adicit: Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti. Cur veritus esset sua opera, si certus fuisset de sua gratia? Ille sanè, qui est in dei gratia, & hoc certò scit, cum opera manifestè consona legi Dei facit, scire potest se habere aliqua bona opera, & grata Deo, & de quibus nulla ratione sit formidandum, sed quia formidandum est omnibus diuinum iudiciū quantumcunque nullius sibi delicti sint consci, neque in hac vita eo possumus secundum communem legem proficere, vt non meritò possumus & debeamus de iustitia & sanctitate nostrorum operum quærere, & vestigio subdidit: Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mundissima manus meæ tamè sordibus intingens me, & abominabuntur me vestimenta mea: neque enim viro qui similis mei est respondebo, neque qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri. Quòd si sanctissimus hic propheta veretur omnia opera sua, & ignotum ad se aduentum domini per gratiam, ignotamque sibi suam iustitiam asserit, neque sibi putabat licere se asserere iustum, neque se audebat credere exauditum à deo, etià cum exaudiebatur, & neminem posse Deo responderi, si repente interroget, apertè asseuerat, magna profectò cæcitas, ne dicam infa-

nia est, velle persuadere hominibus iustis vt se etiam supra omnem certitudinè certò credant iustos esse, & exauditos à Deo, & magna omnino superbia, quòd de se quippiam per fidem certò credat, quæ tantis hic & tam sanctus propheta de se sibi minimè audebat suadere. Respondent quidam, Iob tantum contendisse his verbis suam iustitiam non esse verè iustitiam, si ad iustitiam diuinam comparatur, & munditiam omnem suam sordidam esse, imò sordes, si munditiæ diuinæ cõferatur. Quæ verò potest delusio esse scripturæ si hæc non esse? Quid facit vt ignotam sibi suam Iob dicat simplicitatem, quòd iustitia sua collata ad diuinam iustitiam non sit? Quid vt non intelligat aduentum in se Dei? Quid vt non credat se exauditum? Denique, quid vt vereatur omnia opera sua? Certè Deus à nobis nõ exigit iustitiam, quæ ad suam comparata, etià nomen iustitiæ retineat. Et in ipso suæ responsionis principio apertè ille asseuerat suam iustitiam neque cum illa, neque cum diuinis beneficiis comparatam posse subsistere: Vere, inquit, scio, quòd non iustificetur homo composuit Deo: si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere vnum pro mille. Sed cum iam se hoc modo depreßisset, adiecit & se etiam ex eo humiliare, quòd nihil in se sciret, quo se posset iustum cõprobare. Itaque adulationem, qua eide sua iustitia vel assentebantur, vel certè assentari poterant sui euenti amici, viriliter, & magnanimiter his duobus modis à se repulit, & quòd ignota esset sibi sua iustitia, & quòd illa quantacumque esset, longè inferior ea esset, quàm & Dei sanctitas, & diuina in se beneficia postulabant. Alii aiunt, Iob citatis in verbis tantum docuisse, neque se, neque alium quempiam innocètem posse se asseuerare, & immunè ab omni peccato, sed peccata venialia neque iustitiam tollunt à iustis, neque simplicitatem: & qui se iustum per fidem crederet, sciret se simplicem & deum ad se venisse, & ab eo se exauditum, neque vereretur omnia opera sua, & respondere Deo vtunque posset, etiam si multis leuibus peccatis obnoxium se agnosceret. Quare cum Iob omnia illa à se longè fuisse clarè affirmauerit, palàm indicauit, non hoc tantum sibi ignotum dicere, quod immunis esset ab omni peccato. Tandem & alius dicit hunc esse proprium & egregiū huius loci sensum, quod quantum sciret se esse iustum, nolebat tamen suam iustitiam vt temerarius iactare, & quasi suam obicere illam in Deum ipsius auctorem. Sicut tamen liceat scripturas expo-

Respõ. 1.

Impugnatio.

Respõ. 2.

Impugnatio.

Respõ. 3.

DE INCERTITVDINE GRATIÆ.

Impugnatio. nere, quid poterit ex eis esse certum? Iob dicit se ignoraturum suam simplicitatem, etiã si simplex fuerit, neque aduentum ad se Dei nosse, neque credere se exauditurum, etiam cū exauditus fuerit à Deo, & tu dicis, Iob hæc quidẽ de se nouisse, sed ex humilitate noluisse Deo suã iustitiã auctori illi obicere? Aliud est aliquid Dei in nos non scire, aliud illud esse à nobis existimare, & Iob vtrumque alienum esse à se affirmavit. Deinde, iniquum est quod Iob absolute à se remouet, nos coarctatẽ tantum, & limitatẽ ab eo tollere. Ille dicit, se hæc in se non agnouisse, tu dicis sentium esse, non agnouisse hæc à se habere? Ille ait, neq; iustum, neque innocentem se posse pronuntiare, tu inquis, sic esse hoc intelligẽdũ, quod non poterat pronuntiare hæc à se habere? Et cur, precor, vt prauus esset, & meritõ condẽmnadus, satis erat hæc de se affirmare, si certus de ipso erat per fidem? an non poterat citra incertitudinẽ hæc de se affirmare? Quomodo etiam ista tanta scientia potest stare cū tanta formidine, quanta illa verba explicant, Verbarum omnia opera mea: &c. Equidem qui vereri se affirmabat omnia opera sua, non tantum insinuabat se non credere se habere bona opera à se, sed & palã afferebat se nescire an opera sua placeret Deo. Vnde & Gregorius in hæc verba: Sunt nonnulla que sciri à nobis facillẽ nequeunt, nam sæpe recto studio contra delinquentium culpas accendimur, & cum ultra æquitatis metas per iram rapiamur hoc zelum iustarũ districtiõnis æstimamus, & cum prædicantis mens vt iliter placere studet, ad amorem laudis propriæ turpiter desinit, atque ita horrendo modo, vnum idem que quis culpa peragit, quod virtus inchoatit. Et cum multa in eandẽ sententiam eleganter adiungat, tandem subdit, Humanus animus immensa cogitatione caliginosus semetipsum etiam discutiendo non penetrat. Sed transeamus ad alia testimonia.

Grego. 9. Mora. 10.

De testimonijs Davidis, & Salomonis pro incertitudine gratiæ. Cap. X.

Arg. 2. Psal. 18. Aug. Concinit & huic præcellenti prophætæ regius psaltes dicens: Delicta quis intelliget? Si videntur tenebræ, ait Aug. super hæc verba, intelliguntur delicta. Et c. 9. de cõtritione cordis incomprehensibilia nobis dicit esse, & infinitam quandã abyssum. Vnde & David persuasus sua se non posse intelligere delicta, & agnosces nobis vt hominibus quedã etiam nesciẽtib; subreperẽ, & quibusdam vt homines nonnunquã præoccupati, ac

palã professus se nõ habere certitudinem fidei de sua iustitia cõtinuõ addidit, Ab oculis meis munda me dñe, & ab alienis parce seruo tuo. Si autẽ intelligere nõ possumus nostra delicta, & cum maxime nos immunes putamus, tũ nescientes sepe delinquimus, quomodo, rogo, poterimus certõ scire nos mūdatos & iustificatos ab omnibus nostris delictis? An non est sufficiens impedimentum nostrarũ iustificationis delictũ per ignorantiam commissum? Hicq; accedit, quod d. mandata domini, si ne quorum transgressione nemo delinquit, multõ clariora sunt, & certiora quã nobis sunt, quæ necessaria sunt ad consequendã remissionem peccatorum. Itaq;, si nõ impediente claritate, & luce mandatorũ diuinorũ sæpe per ignorantia peccamus, atq; ob id nemo potest sua satis intelligere delicta, multõ minus intelligere quispiã poterit, se fecisse omnia necessaria ad habendã remissionẽ peccatorũ.

Respon. 1. Impugnatio. Respondent quidam Au. & Hier. hæc verba retulisse ad eos, qui delictis & criminibus ob uoluuntur, & cū sint in tenebris, sua nequeunt intelligere delicta, sed qui dixit, Delicta quis intelligit, nõ ad solos peccatores referebat sua verba, sed vel rarum vel nullum ex omnibus ea satis posse intelligere indicabat. Vnde Hil. in illa verba: Quoniam quis audiuit: Vbi dicitur, quis, rarus significatur, aut nullus. Nullus secundum illud: Quis similis tui in Diis dñe? Rarus in eo quod dicitur: Quis dabit ex Sion salutare Israël? Et cū adiunxit David, Ab oculis meis munda me domine, palã faciebat ad se etiam putasse pertinere, quod dixerat: Delicta quis intelligit? Neque tamen verissimile est, & tum cum ista cecinit, obuoluitum eũ fuisse criminibus, & in tenebris peccatorum. Et in communibus commentarijs August. & Hierony. sic ad peccatores ista referunt, vt tamen si omnia spectentur, etiam iustis postea aptentur, & generaliter pronuntietur, neminem plenẽ scire posse delicta, nisi Deum, qui scrutator est cordium, & ea potest dimittere. Et in hunc sensum exponunt ea Hierony. in 1. & 2. dialog. contra Pelag. & Bernar. epist. 42. & Anselmus & Alexand. Halen. in expo. t. Co 4. Relpõ. 2. sitione illorum Pauli verborum: Nihil mihi conscius sum. &c. Atque hanc expositionem sequuntur passim theologi scolastici. Dicunt tamen alii, & quidem verissimilius, hæc Davidis verba de venialibus intelligi, atque ita interpretatum ea fuisse Bernardus in cantu. & propter ea eruditos non delicta sed errores aut ignorantias iuxta Hebraicam veritatem hic trãstulisse. Cũ mortali tamẽ verius sint,

Respon. 1. Impugnatio. Hilarius inpsal. 58 Regula. p. interrogatõnibus scripturæ

Impugnatio.

Hierony. Argu. 3. Pro. 20. b.

Hierony. ioelis. 2.

Argu. 4. Eccl. 9. 2.

Obiectio.

sint, & magis propriẽ delicta, ac magis nos coinquinet quã venialia, cur hæc ad sola venialia coarctetur? Deinde sancti viri, ppter vtramque peccata iugiter vtuntur hac oratione: Ab occultis meis munda me domine, ergo antecedit etia ad vtraq; delicta referenda sunt. Neq; Ber. sic ad venialia refert, vt ad mortalia referri nõ posse crediderit. Et qui errores aut ignorantias pro delictis vtentur, nõ id circo ad sola venialia hæc spectare docuerunt: sunt enim & ignorantia aliquæ legales, vt scõcõs scripturæ locis Hiero. docet in fine. i. dialogo rũ in Pelagionis. Explicuit & hanc veritatẽ, & parentis sui doctrinam confirmavit sapiensissimus Salomon illis verbis: Quis potest dicere, Mūdum est cor meum, purus sum à peccato? Nam huiusmodi interrogationes, & in sacris literis, & apud doctissimos quosq; autores vim habent frequenter vniuersalium negationum. Vnde & Hieronymus in Ioelis verba, Quis scit si cõuertatur, & ignoscat Deus? Quod ait, quis, aut impossibile, aut difficile sentiendum est. Perinde itaq; est dictũ, Quis potest dicere mūdum est cor meũ, ac si apertius diceretur, Nemo verẽ potest dicere. Vnde glo. hic dicit, nullũ hoc posse dicere nisi ex specialia gratia Dei. Referunt quidam ista verba ad venialia, & ideo putant Salomonẽ ea dixisse, quia nemo potest dicere se esse sine venialia iuxta illud Ioan. Si dixerimus quidd peccatum non habemus, ipse nos seducimus. Sed certũ quĩ est in gratia mūdum habet cor, & qui certõ sciret se esse in gratia, certõ posset scire aliquoties se esse sine peccato: etenim venialia multa habent remedia, de quorum applicatione nobis potest certõ constare. Sed si hoc non sufficiat testimonium, certõ omnibus sufficere deberet quod in ecclesiaste idẽ Salomon scribit: Sunt iusti, atque sapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen nescit homo, vtrem amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum seruantur incerta, eõ quod vniuersa æquẽ eueniant iusto & impio. Expendamus bene omnia, neque dubitabimus eis aduertari, qui dicunt, aliquos iustos vel sapientes posse ex lege communi scire se esse in gratia Dei. Primõ, qui scirent se esse in gratia Dei, scirent vtique se esse ex misericordia Dei dignos ipsius amore, qui ergo dixit ne minem scire posse an amore Dei sit dignus, clarẽ professus est, neminem scire an sit in dei gratia. Item. Si scire possumus nos esse deo gratos, non omnia igitur in futurum seruantur incerta. Verũ hoc tam clarum, & tam vrgens testimonium varijs vijs obscurare, &

eneruare multi contendunt, & protestantes ac nominatim Bucerus grauiter accusant nos & insimulant, quod vt pacis componendæ inimici detorqueamus Salomonis verba, & in alienum sensum rapiamus, docentes homines etiam cū actu perpetrant maxima flagitia, nescire an in odio sint Dei, putantque ipsi genuinum Salomonis sensum fuisse, neminem ex illis quæ extrinsecus apparent, certum posse habere argumentum internæ suæ charitatis & iustitiæ. Et quidam ex nostris hanc expositionem ipsorum sequuntur, & Hieronymi putant fuisse. Adeoque forte existimant argumentum eorum de peccatoribus cognoscentibus per fidem se esse in Dei odio, vt propter illud necessẽ putet vel istam expositionem acceptare, vel certõ hæc verba ad diuinam prædestinationem & reprobationem referre. Sed qui hæc nobis obiciunt, parum aduertunt quæ Salomon præmisit illis verbis, Nescit homo &c. Ideo inspirante Spiritu sancto, præmisit illa verba: Sunt iusti, atque sapientes, & opera eorum in manu Dei, vt de iustis duntaxat intelligerentur quæ sequuntur, neque ad peccatores transferrentur, qui per fidem possunt scire se esse in odio diuino. Hoc enim est, quod maxime Salomonem in admirationem & stuporem adducebat, quod neque iusti neque sapientes, ratiõmeti Deo chari sint, & omnia alia probẽ diiudicare nouerint, possint in hac militiã de se scire, Deo ne sint chari, an exosi. Et cum Salomon absolute pronunciet, neminem eorũ hoc scire posse, perperam profectõ faciunt, qui ad suũ sensum repugnantem literam coarctantes affirmare audent, tantum voluisse Salomonem docere neminem hoc scire posse ex extrinsecis signis vel argumentis: neque assequuntur profectõ, vt pace eorum dixerim, mentem Salomonis. Non ille in hoc adiecit illa verba, eõ quod vniuersa æquẽ eueniant iusto & impio, vt limitaret quæ prædixerat, sed vt confirmaret quam asseruerat iustorum de sua gratia vel odio incertitudinẽ, & ipsius aliquant explicaret causam. Et argumentum Salomonis tale est. Si constare posset qui essent Deo chari, maxime constaret ex eõ quod prospera eis cuncta succederent: & si scire possemus qui essent extra gratiam Dei, maxime hoc colligere possemus ex aduersitatibus, & infortunijs quæ patiuntur: nam quos amamus, solemus beneficijs prosequi, & contra mala inferri eis, quos odimus. Verũ ex hac parte nemo potest non solum certõ, sed neque proba-

Duplex aliorũ expositio.

Respon. 4.

sis non debere nos esse omnino securos, quia nescimus an fuerit eorū poenitētia sufficiens. **Rabanus.** Et Rabanus antē ipsum in commentariis in ecclesiasticum qui habentur Venetiis in biblioreca præclari nostri cœnobii sancti Francis à vinea, his verbis admonitos omnes esse putat, ne nimium sumus securi, & omnino sine metu de adepta venia peccatorum. Quis enim, ait, scit, si conuertatur & ignoscat deus. Et quæ statim addit: Neq; adicias peccatum super peccatum, & ne dicas, Misericordia domini magna est, multitudinis peccatorū meorū miserabitur. Misericordia enim & ira ab illo citò proximant, & in peccatores respicit ira illius, non in hunc sensum accipienda sunt, quæ si propter peccata posteriora Deus imputer etiam priora, & reuocet misericordiam exhibitam, atque ideo neque de peccatis remissis debeamus esse securi. Quid hoc absurdius? Quid magis à diuina iustitia, & misericordia alienum? Ideo potius hæc adiecta sunt, vt confirmarentur priora. Quia enim ex nimia fiducia de remissis peccatis proficisci maxime posset, vt addamus peccata peccatis, ne ex hac cōfidentia id faceremus, admonuit iræ diuinæ ecclesiasticus, vt verendumq; esse ne Deus qui peccata priora condonauit misericorditer, no uis sic irriteretur offensis, vt ob tanti beneficii ingratitudinem posteriora nunquam condonet, neq; apud eū amplius locus sit vllus gratiæ, quam non oblitibus prioribus peccatis iam inueneramus.

De testimonijs Pauli pro incertitudine iustificationis. Cap. XII.

Argum. 7
I. Co. 4. a.
Hanc item incertitudinem iustificationis apertissime omnes docuit Paulus in priorē ep. ad Co. Fuit quidē ille certus per reuelationē diuinā nō solum de sua salute, sed & de sua prædestinatione, tamē vel q̄ nō dum eam reuelationem habuerat, vel q̄ humano more de se, quatenus sciētia humana poterat sibi esse notus, loquebatur, absolute ait: Nihil mihi cōscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Quod profectō nō est aliud dictū, quā quod nos aliquanto apertius possemus sic dicere, Nihil mihi cōscius sum, sed nō ideo iustificatum me esse credo: possum. n. apud Deū, cui melius notus sum, quā mihi ipsi, reus esse alicuius delicti, cuius mihi nō sum cōscius. Neque nouū, aut inuētū est in scripturis accipere, in hoc, pro, propter hoc, aut, ex hoc, aut, p hoc, vel, ideo: In hoc scimus, ait Ioā. quoniā

gnouimus eum, si mādata eius obseruamus. Et iterum, In hoc scimus, quoniam in ipso sumus. Et frequentissime accipitur in scripturis in, pro, per, & latine dicimus: Facies tu quidē istuc, sed nō in hoc obtinebis gratiā regis, pro eodem quod est, sed non ea causā, vel eo nomine obtinebis gratiā regis. Et ita intellexit hūc locū diuus P. Amb. Apertum est, ait, q̄ cōsciētia p̄stram habēs sollicitus de senō erat, sed humiliat se, & loquitur vt homo, qui pos sit peccatum incurere nescit. Et aliquāto apertius in eundē sensum exposuit apostolus Hier. 2. li. dialogorū aduersus Pelagianos, p̄derans. n. hæc verba, ita scribit: Qui hoc dicebat, nullius vtiq; peccati sibi cōscius erat, sed quia legerat, delicta quis intelligit. Et sunt vix quæ videntur viro iustæ, nouissima autem eorum respiciunt in profundum inferni, & iterum: Omnis vir videretur sibi iustus, Deus autē corda hominum dirigit. Idcirco tēperauit sententiam, ne fortē per ignorātiā deliquisset, maxime cū scriptura testetur, Est iustus, qui perit in iustitia sua, & alibi, Iustū quod iustū est, sectaberis, ne opinione veritatis à iustitia declinemus recordātes Sauls & Achan. Hæc Hier. 2. Et in eandē sententiā intellexit hæc verba Au. super illa verba psal. 41. Abyssus abyssum inuocat. Atq; ex his probat abyssos esse oēs iustos & oēs sanctos quātūcūq; proficiāt, & abyssum fuisse ipsum apostolū: Quanta inquit, abyssus sit, audite. Tantā profunditatem credit esse in homine, quæ lateat ipsum hominē, in quo est. Cū. n. dixisset, Nihil mihi cōscius sum, adiecit, sed non in hoc iustificatus sum. Et Chryl. tractans hæc verba ita scribit: Nemo tamen Paulum vt stultum reprehēdat quod neminem dignū dicit qui de ipso ferat sententiam. Primum. n. non propter se hoc dicit, sed propter alios: præterea, neque Corinthios tantū, sed se ipsum quoq; hoc priuat iudicio, quod cognitione sua maius testatur, subdit enim, Sed neque me ipsum iudico. Et quia accidit hominem in quibusdam peccare, quæ peccata esse ignorat, non se irreprehensibilem arbitratu est, sicque indignum esse qui ab alijs iudicaretur, sed eorum os obstruit, qui sine ratione hoc faciunt. Et addit: Quod dsi in quibus ipse peccauit, nihil certō mihi cōscius sum, quo pacto dignus fuero, qui de alijs feram sententiam? Quæ autem ratione, si res meas non satis exploratas habeo; aliena poterō iudicare? Et vni ita loquebatur, non vt se ipsum irreprehensibilem diceret, sed vt si quispiam apud eos inueniretur, qui nihil peccasset, neque hunc dignum

Ibidem
Ioā. 4. c.

Amb.

Hieron.

Aug.

Chry. so.
11 super. 2
Cor.

dignum fore, qui cæterorum vitam examinaret, ostēderat. Ansel. etiam in commentariis huius loci sic ex eo colligit: Nullius itaq; peccati cōscius erat, sed quia legerat, Delicta quis intelligit, sententiam temperauit, ne fortē per ignorātiā deliquisset. Ideo addidit, Sed non in hoc iustificatus sum. Sed apertius multo mellifluus Bern. in hunc sensum hæc verba interpretatur in epi. 42. quæ est ad Henricum Senonensem archiepiscopum: Prauū, inquit, est cor hominis, & imperferabile, ita vt nemo sciat quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in eo est, sed neque ipse plene. Nam cū apostolus diceret: Mihi pro nimo est, vt à vobis iudicer, aut ab humano die, adiecit: Sed neque ego me ipsum iudico. Quare? Quoniam non possum, ait, ratam de me proferre sententiam: ego enim nihil mihi cōscius sum, non tamen in hoc iustificatus sum. Non ex toto credo me, vel ipsi cōscientiæ meæ, quippe cum ne ipsa quidē queat me comprehendere totum: neque poterit iudicare de toto, qui totum non audit, qui autem iudicat me, dominus est. Dominus, inquit, cuius vtique scientiam non fugit, sententiam non subterfugit, etiam quod propriam latet cōscientiā. Audit deus in corde cogitantis, quod non audit vel ipse, qui cogitat. Hucusq; Bern. Et in eundem sensum interpretati sunt hunc locum glo. ordinaria, Alex. Halen. S. Thom. Caie. Nicolaus Lyranus, & Alex. de Alexandria generalis quondam minister nostri ordinis. Quoniam autem testimonium hoc aperitissimum varijs expositionibus multi obscurare & labefactare conati sunt, libet omnes illas in medium producere, & apertis arg. refellerē, vt liberius, & planius statuere postea possimus germanum, & genuinum sensum Pauli. Lut. in. ar. 4. suarum assertionum Paulum tantū hie docuisse affirmat, nullum iustificationis arg. sumi ex operum qualitate & probitate: atque hanc interpretationem mordicus sui discipuli sectantur. Atqui Paulus non solum dixit, se non audere asserere iustum ex hoc quod nihil sibi cōscius esset, sed simpliciter iudicium de sua iustitia à se remouit, & in deum transiit, & ita se non posse iudicare explicuit, vt alii neque poterant, neq; debebant eum iudicare, ac tandem, vt mox videbimus, ab his occultis & arcanis iudicandis, vt vsque in diem iudicii abstinere, admonuit. Alii dicunt, non asseruisse Paulum se non esse iustificatum, sed nō esse iustificatum in eo quod nihil sibi cōscius erat: nanque iustificatus erat vna Christi gra-

tia, & non proprium iudiciū, sed deus est qui iustificat. Sed quid opus erat tam ineptam opinionem refellere? Quis ita poterat desipere, vt ignorantia illi, seu nescientiæ virtutem iustificandi tribueret? Neque ad rem quam agebat hoc pertinere, neque antecederet, aut consequentia tam alieno sensui aliqua ex parte, vel in speciem conueniunt. Alii euadere se putant hoc argum. dicentes, Paulum nō hie egisse de iustificatione qua quis apud deū iustus est, sed de iustificatione in sui muneris, & dispensationis fideli administratione, & functione, de qua statim dixerat: Hic ita queritur inter dispensatores, an fidelis quis inueniatur. Quorsum verò hic meminisset iudicii diuini, & ad illud prouocasset, & simpliciter se non esse iustificatum, quia nihil sibi cōscius esset, asseruisset, si tantum de fidelitate ministerii & dispensationis sue, quæ & iudicis humanis subest tractasset, & non potius ex hac occasione arcanum & secretum nostre iustitiæ obiter docere voluisset? Alii de absoluta, & perfecta iustificatione Paulum locutum esse asserunt, & ideo dixisse, non se esse iustificatum in hoc, quod nihil sibi cōscius erat, quia obrepunt hic iustus sæpe ipsi nescientibus aliqua peccata venialia. Pro hac sententiā putant se habere Aug. testimonium, quod ex libro de vera & falsa poenitētia refertur à Gratiano de poenitentia. d. 3. c. Adhuc instant qui dam. Attamen cum iustus dicatur, & non vlla laude sit dignus, quicūque in dei gratia est, etiā si multis obnoxius sit peccatis venialibus, qui alleruit sibi non esse satis, vt se iustum pronunciaret, nihil sibi cōscium esse, & expectādam laudem iustitiæ docuit à iudicio diuino, quod omnia manifestabit, clarè ostēdit se nō solum sibi non tribuere iustificationem absolutam & perfectam, sed neque imperfectam, aut in consummatam. Et. c. citatum à nobis stat magis, quā contra nos. Neque enim ad sola vniuersalia sunt referenda verba quibus dicitur Paulus non se confirmasse absque peccato, sed dubitasse, cū hæc dixit, se peccare, hoc est, se esse in peccato aliquo prius admissō. Nā si ad sola venialia hæc referrentur, nō confutarentur ex his qui negabant poenitentibus indulgentiam mortalium. Quod quidē propositum est, & scopus illius. c. Ideo verò putatur, & illud cap. contra nos militare, quia parum aduertitur, etiam cum studio vehementi seruiendi deo, & cum spiritu prophetiæ fieri posse, vt per ignorātiā admittamus aliquod peccatum. Quare & hac ratione poterat Augustinus dicere, Paulum non fuisse

Impugna-
tio.

Exposi. 3.

Impugna-
tio.

Expo. 4.

Impugna-
tio.

Expositio
ca. Adhuc
instant.

re esse non possumus, medelis spiritualibus vulnera nostra curemus. Nec quisquam sic sibi blandiatur de puro, arque immaculato corde, vt innocentia sua fretus medicinam non putet esse adhibendam vulneribus, cum scriptum sit, Quis gloriabitur castum se habere cor, aut quis gloriabitur mundum se esse à peccatis? Et iterum in epistola sua Ioannes ponat, & dicat: Si dixerimus quia peccatum nō habemus, nos metipfos decipimus, & veritas in nobis non est: si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis, & iustus est dominus, qui nobis peccata dimittat. Si autē nemo esse sine peccato potest, & quisquis se inculpatum dixerit, aut superbus, aut stultus est, quā nē cessaria, quā benigna est clementia diuina, quæ cum sciat non deesse sanatis quædā postmodum vulnera, dedit curandis denuo, sanā dīsq̄ue vulneribus remedia salutaria. Hęc ibi. Et in expositione orationis dominicæ de publicano laudatō in euāgelio sic scribit: Cum si bi pharisæus placeret, sanctificari hic magis meruit, qui spem salutis non in fiducia innocentia sua posuit, cum innocēs nemo sit, sed peccata confessus humiliter orauit, & exaudiuit orantē, qui humilibus ignoscit. Apertius tamen multō hanc eādem veritatem docuit barbatus ille Hieronymus, fulgentissimum, & ecclesię & sacrarum scripturarum lumen, tum quidem in locis iam citatis, tum verō in nonnullis alijs. Illa verba: Ecce ego implebo omnes habitatores terræ huius, & reges, qui sedent de stirpe Dauid super thronum eius, & sacerdotes, & prophetas, & habitatores Ierusalem ebrietate, interpretāda esse docet de ebrietate, qua obliuiscimur præceptorū Dei, & vitijs, atque peccatis omnes implemur, iuxta illud, Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Et exponens hæc verba Davidis statim addit: Non ad comparationē Dei vt veteres & noui heretici volunt, & patroni hereticorum, sed ad scientiā eius: homo enim videt in facie, Deus in corde, & quōd nobis interdum mundum videret, illius oculis sordidum deprehenditur. Et ne quispiam ad solum vulgus, vilem quæ plebeculam hęc crederet spectare, adiectos, putat à propheta reges, & sacerdotes, & prophetas, qui scientiam videntur habere scripturatum. Cum itaq; certum sit deum nosse aliquos esse iustos, nō obsecrum est sensisse Hieronymum ista esse ad scientiam Dei referēda, quia nemo est in hac vita quantacunque scientia, dignitate, & sanctitate pollcat, qui absque illius reuelatione possit satis certus esse de sua iustitia: vnde

& omnia quæ dixerat, illis verbis confirmauit. Homo videt in facie, deus in corde, moxque illa adiecit: Et quod nobis interdum mundum videret, illius oculis sordidum deprehenditur. Et animaduertendum est, hęc reticorum, & patronorum hereticorum putasse testimonium hoc secus exponere, & ad comparationem dei, & non potius ad scientiā ipsius referre. Et alibi ponderat propterea adiecta esse illa verba, In conspectu tuo, vt intelligeremus ad scientiam dei hæc esse referēda. Et in 2. aduersus Pelagianos exaggerat illa verba scripturæ: Nemo scit, quid futurum sit, quia sicuti est, quis annuntiabit ei. Sunt iusti, ad quos peruenit quasi opus impiorū, & sunt impij, ad quos peruenit quasi opus iustorum. Hoc, ait, idcirco dicitur, quia certum iudiciū solius dei est, & quos putamus iustos, sæpe peccatores inueniuntur, & quos è contrario peccatores, apud Dei scientiā iusti sunt. Quā tumcunque laborauerit homo, vt inquirat, non reperiet, etsi dixerit sapiens se nosse, inuenire non poterit: omnium enim vnus occursum est, corda quæ filiorum hominū repleta sunt malitia, & in incerto statu, quæ Græcè *ἀερίπρηλα* dicitur. Muscæ moriture, siue, vt in Hebraico habetur, mortuæ demoluntur, atque corrumpunt suauitatem olei. Quis mortalium aliquo errore non capitur: quem hæreticorum & falsorum dogmatum venena non maculant? Hactenus ille. In quibus clarū est, eum non solum asserere certum iudiciū de iustitia solius Dei esse, sed & optimis argumentis & testimonijs id ipsum confirmare. Illa etiam verba Ieremias: Veruntamē scito iniquitatem tuam, ita nomine dei edisserit. Cum q; misericors tu i fuero, ne iustū te esse putes, sed memento iniquitatis tuæ semper, & scito q; in dominum fornicatus sis, & superbia colla demitte, vt qui offendisti dominum per arrogantiam, places per humilitatem. Quibus verbis satis indicat hoc debere nos cauere, ne vnquam nos iustos certō existimemus, etiam cum dominus placatus fuerit nobis, & flagella, & tribulationes nostras, vel abstulerit, & mitigauerit. Huc etiam spectant, imouero palam nobis fauēt omnia, quibus ille & alij sancti doctores admonent, ne securi, & omni deposito metu iudiciū dei expectemus. Nam quanquam ea possunt dicta existimari propter incertitudinem perseuerantia, tamen si bene & pro dignitate expendantur, etiā propter incertitudinem status nostri ab ipsis scripta videbuntur. Qui enim certus esset ex fide se modo esse in gratia securus, & absque

Pro. 20. b

Ioan. 1. c

Hiero.

Iere. 13.

Psal. 142.

Iere. 3.

Mich. 6.

Matt. 52.

Aug.

Psal. 50. 15

1. R. 6. 11. c

Rom. 8. f

vlla trepidatione, posset deo occurrere vocanti ipsum ad iudiciū, etiamsi ambiguus esset, an perseueraturus esset in gratia, si Deus permitteret eum hic diuini viuere. Sed vt apertius sit ob hanc certitudinem ita illos præcepisse, aut certō ad eam magis eos respexisse, quā ad incertitudinem perseuerantiæ, pauca ex multis testimonijs Hiero. subnectam. In expositione illorum verborū Michæ: Indicabo tibi o homo quid sit bonum, & quid dominus requirat à te, vtique facere iudiciū, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo, ita scribit. Sicut præcipitur nobis vt faciamus iudiciū, & misericordiam diligamus, ita præcipitur nobis vt parati simus ambulare cum domino Deo nostro, nulla hora dormire, nullo tempore se curi esse debemus, sed semper expectare patrem familias venientem, & diem formidare iudiciū, & in nocte huius seculi dicere, Ego dormio, & cor meum vigilat. Et in epistola etiam ad Florentiam, Diebus ac noctibus opterior cum tremore reddere nouissimū quædam. Et in expositione illorum verborū Matthæi, Post multum verō temporis, & c. Si autem apostoli reddituri sunt rationē, & sub metu iudicis surrecturi, quid nos oportet facere? Neque minus aperte à nobis stat fortissimi ille hæreticorum malleus Augustinus, passim quidem si asserit neminem in hac vita posse se certō asserere esse iustum, & quod magis vrget, lib. 1. de pec. mer. & re. c. 9. & 10. manifestē affirmat, occultissimam esse gratiæ spiritalis communicationem, & remissionem peccatorum, neque esse quippiam tam occultum, neque tam incertum. Sed inter omnia quæ legimus in Augustino, apertissimē proposito nostro fauent, quæ scribit in expositione illorum verborum, Incerta, & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Querit enim: Quæ incerta, quæ occulta? Et respondet, Quia Deus ignoscit peccatoribus consentibus, & punientibus sui peccata. Et addit statim: Nihil tam occultum, nihil tam incertum. Atque hoc incertum patefecit deum seruo suo David, probat. Cum enim dixisset stante & argente ipsum propheta, Peccaui, statim audiuit à propheta, id est, à spiritu Dei, qui erat in propheta: Dimissum est tibi peccatū tuū. In sermone itē. 16. de verbis apostoli tractans illa verba, Quos autem prædestinauit, illos & vocauit, & c. ita scribit. Prædestinati sumus antē quā essemus, vocati sumus, quando christiani facti sumus. Iam ergo & hoc habemus. Iustificati quid? Quid est iustifi-

cari? Audemus dicere iam hoc tertium habere nos? Et erit quisquam nostrum, qui audeat dicere, iustus sum? Puto enim hoc esse dicere iustus sum, quod est; peccator non sum. Si audeo hoc dicere, occurrit tibi Ioannes: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. His verbis liquidum est, Augustinū affirmare, neminem posse asserere se esse iustificatum. Tractans etiam illa verba virginū sapientum, Ne forte nō sufficiat nobis, & vobis: Vnusquisque, aut, pro se rationē reddet, neque alieno testimonio quisque adiuuatur apud Deum, cui secreta cordis apparent, & vix sibi quisque sufficit, vt ei testimonij certum perhibeat cōscientia sua. Quis enim gloriabitur castum se habere cor? Inde est quod apostolus ait, Mihi autem minimum est, vt à vobis iudicet, aut ab humano die, sed neque me ipsum iudico. Quapropter cū de se ipso quisque, aut non omnino de se possit veram ferre sententiam, quomodo potest de alio iudicare, cum sciat nemo, quid agatur in homine, nisi spiritus hominis? Et contra Celestium de perfectione iustitiæ circa finem responsionis ad ratiocinationem. 19. Quantalibet iustitia sit præditus homo, cogitare debet, ne aliquid in illo, quod ipse non videt, inueniatur esse culpādam, cum rex iustus sederit in throno, cuius cognitionem fugere delicta nō possunt, neque illa, de quibus dictū est: Delicta quis intelligit? Cū ergo rex iustus sederit in throno, quis gloriabitur castū se habere cor? Aut quis gloriabitur, cogitare debet, se esse peccato, nisi forte isti, qui volunt in sua iustitia, nō in ipsius iudicis misericordia gloriari? Profectō si per fidem sciret homo se esse in gratia, nihil esset cur formidaret, imō ne formidare quidē posset, ne quid eum lateret, quod grauiter deo displiceret. Nam sicut peccatum letale repugnat gratiæ, ita formido de peccato letali repugnat certitudini gratiæ. Et satis Aug. indicauit se etiā ad letalia crimina hæc retulisse, eūdem testimonio citauit, quæ ca. 10. etiam ad peccata grauia referēda docuimus. De prædestinatione sanctorum cap. 20. Auidiat Pelagianus, à domino corriguntur gressus viri. Mortalis autē quomodo intelliget vias suas? Audiant, Omnis vir videtur sibi meriti iustus, dirigit autem corda dominus. His in omnibus locis, ita aperte docet Augustinus, neminem etiam ex his qui sibi nullius peccati sunt concisci, posse certō nosse an iustus sit, vt superfluum sit plura ipsius testimonia conquirere. Sed vt magis omnes formidemus tā-

Ioan. 1. c q 58 lib. 81 q. Mat. 25. a

Pro. 20. b 1. Cor. 4. a

1. Cor. 2. c

Matt. 25.

Psal. 18.

Pro. 20. d Pro. 21. a

ta:

Pfal. 50.

Christof. 1. Cor. 4. a Tribus rationibꝫ in certũ nostrũ iudiciũ.

Ioan. 12. d

Greg.

Iob. 14. d

ta obnoxii arrogantie deprehendi, audiamus quid scribat in illa verba, Tibi soli peccaui. Post multa demũ subdit: Qui se putat iustũ, coram te iniustus est. Est etiam perspicuẽ pro nobis Chryostomus homilia vñdecima super priorem ad Corinthios, tractans illa verba Pauli, Nihil mihi conscius sum, ita concludit: Duabus rationibus, vel tribus potius incertum est nostrum iudiciũ. Prima quidẽ, quod & si nobis nihil consciũ sumus, eius tamen indigemus, qui peccata nostra certa ratione corripiat: altera, quod multa opera nostra nos lateant: tertia præterea, quod multa aliorum opera nobis recta videntur, quæ tamen non recta fiunt sententia. Hæc ille. Ex quibus patet eũ sensisse, nequaquã nos posse, neque de nostra, neq; de aliorum iustitia certam profere in hac vita sententiam. Vnde & ibidem ita scribit: Quod si Paulo hæc contingebãt, longẽ magis & nobis. Et tandem concludit, Cum igitur et si nobis nihil consciũ, nõ possumus tamen à criminibus mundi esse, & in quibus bonũ aliquid, non tamen recta sententia facimus, pœnæ sumus obnoxii, intelligas velim, quantum homines in iudicãdo decipiuntur. Idem in homilia. 77. super Ioannẽ, quemadmodum, & qua de causã cõtristatus sit Petrus ad trinam interrogacionem Christi de amore illius in ipsum, his verbis exponit. Cum ergo semel, atque iterum interrogatus, ipsum arcatorum cordis persecutorẽ testẽ à uocasset, & adhuc tertio interrogaret, perturbatus est Petrus veritus superiora: nõ cum forti animo esset, reprehensus est postmodum, ideo iterum ad ipsum confugit dicens, Tu omnia scis, hoc est, præsentia, & futura. Vide quanto melior factus est, & modestior, non amplius tempore perlat in sententia, neque contradicit. Et statim addit in persona ipsius Petri: Propterea cõtristatus sum, ne fortẽ me amare arbitratus, non amem, vt antẽ cum me fortem, & constantem putarẽ, imbecillus inuẽtus sum. In his dilucidum est, Chryostomum bonitati, & modestia imputare, quod non audeamus de nostra dilectione in Christum absolutam, & certam profere sententiam, & Petrum ita modestum factum ex negatione, vt non solum non audeat polliceri se futurum constantem in ipsius amore, sed neque auderet asserere se verẽ Christum amare. Suffragatur eidem sententia diuus Gregorius, nõ solum in locis citatis, sed etiam libro. 12. moralium cap. 48. vbi illa verba Iob: Siue nobiles fuerint filii eius, siue ignobiles, non intelliget, hoc modo inter-

pretatur, Si intelligi hoc spiritualiter debet, Filii mysti non incongruẽ filiorum nomine opera designantur, sicut de muliere Paulus dicit, quia salua erit per filiorum generationem: neq; enim mulier quæ continentie studens nequaquam filios generat, salua non erit, sed per generationem filiorum saluari dicitur, quia per effectum bonorum operum perpetua salutis sociatur. Nobiles igitur filii sunt recta opera, ignobiles autem, facta peruersa. Et saepe homo agere quælibet bona intentione nititur, sed tamẽ pro multis quæ surripiunt eius acta, qualiter apud omnipotentem Deum habeantur, incertum est. Siue itaque nobiles fuerint filii eius, siue ignobiles, nõ intelligit, quia subtili examinatione discussã, vtrum approbentur eius opera, an reprobetur, ignorat. Quod si ignotum est à iustis, vtrum sua opera placeant Deo, ignotum & eis erit, an & ipsi placeant Deo: minus enim est placere aliqua opera nostra Deo, quàm placere nos ipsos, & si nos placeamus, placebunt & opera nostra. Sed si hoc testimonium euincere quod volumus nõ putatur, vt omnis cesset ambiguitas, neq; dubitare possit quisquã egrégium hunc totius ecclesiæ catholicæ pontificem, & pietate & eruditione admirandum pro synodi statu sententia, audiamus quid ille scripserit ad venerandam quandam Augustæ cubiculariam, nomine Gregoriam, quæ nimium desiderabat remissionis suorum peccatorum obtinere certitudinem. Quod verò inquit, dulcedo tua subiunxit, importunam se mihi existere, quoadusque scribam mihi esse reuelatum, quia peccata tua dimissa sunt, rem & difficilem etiam & inutilem postulasti. Difficilem quidem, quia ego indignus sum, cui reuelatio fieri debeat: inutilem verò, quia secunda peccatis tuis fieri non debes, nisi cum iam in die vite tuæ vltimo plangere eadem peccata minime valebis. Quæ dies quousq; veniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes, atq; eas quotidianis sletibus lauare. Hæc ille. Subscribit his luculenter Bernardus his verbis: Veruntamẽ delicta quis intelligit? Nam si possum dicere cum Paulo, quod quidem longẽ est à me, Nihil mihi conscius sum, nõ tamen in hoc esse iustificatũ, oportet rec me gloriari. Non enim qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. Si applauserit mihi humanus dies, pro minimo habeo, quia ille lucet tantum in facie: homo enim videt in facie, Deus autem intuetur cor. Propter hoc Ieremias non satis popularibus sententiis, velut quibusdam hu-

cesũt opa Tim. 2. d

acceptatio nostrorũ operũ incerta.

Lib. 6 ep. 2. 86.

Ber ep 42 Psal. 18. 1. Cor. 4. a

Re 16 b 1. Cor. 17. c

mani

Pfal. 32. c

Ioan. 3. f

2. Co. 10. d

1. Co. 4. a

mani diei radiis mouebatur, sed fidenter loquebatur deo, Dicem hominis non concupiui. Tu scis, si meus mihi atri erit dies, neq; me ipsum, inquit, iudico, quia neque ipse me factis intelligo. Solum meritò constitutus est iudex viuorum & mortuorum, qui finxit sigillatim corda vniuersorum, & intelligit omnia opera eorum. Solum attendo iudicem, quem & solum iustificare cognosco, pater dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Non vsurpo mihi, vel super me seruus filii potestatem, neque me annum ero illis de quibus ita conqueri solet: Tulerunt homines à me iudiciũ. Et mox addit, Velim nolim ipsi me astare necesse est, ipsi horum que gesserim in corpore reddere rationem, cui nec verbum præteruolat, nec subterfugit cogitatio. Sub tam æquo libratore meritorum, sub tam intimo secretorum inspectore quis gloriabitur castum se habere cor? Sola profectò que nõ solet gloriari, non nouit præsumere, contendere non conlucuit, gratiam inuẽtura est in oculis pietatis humilitas. Non contendit iudicio, neq; præterdit iustitiam qui verè humilis est, sed dicit, Non intres in iudiciũ cum seruo tuo domine. Recusat iudiciũ, & postulat misericordiam, facilius sibi veniã impetrare posse, quàm iustitiam vindicare confidens. Luculente Bernardus. In quibus mirificè profectò confirmat nostram sententiam, non solum enim eam assererat, & perinde ac nos interpretatur loca Pauli, Davidis, & Salomonis supra citata, verum optimis argumentis eã confirmat, dũ docet nos non satis posse nos ipsos intelligere, neq; decere, vt qui non possumus non ex ætẽ nosse, nostri iudiciũ vsurpemus, & alienũ hoc esse ab humilitate, vt iustum quis asserat, iud & thiuuam vsurpare iudiciũ qui hoc præsumit. Testatur etiam, & corrobora rat hoc ipsum in quodam sermone super illa verba apostoli: Qui gloriatur in domino gloriatur: non enim qui se ipsum commendat ille probatus est, sed quem deus commendat. Non solum enim ibi docet, in hac vita nõ posse nos plenariẽ & absque metu & sollicitudine multa vel in domino gloriari, que propter incertitudinem perseuerantie videri potest dixisse, sed expressè asserit Paulũ meritò reprobasse fallacem & vanam gloriam illis verbis, Mihi autem pro minimo est, &c. Et in eis indicasse illum existimat, alienum iudiciũ pro minimo habere, & suum non omnino sequi, quippe qui neq; suo, neque aliorum, sed Dei iudicio erat iudicandus: & par esse intelligebat dei iudiciũ non antecurrere, neque glo-

riam, sed fiduciam habere ad deũ, priusquàm securè gloriari possumus ob sententiam veritatis pro nobis in iudicio datam. Et in ferm. 3. de aduentu domini cum mirificè explicuisset periculum eorum, qui curam suscipere animarum aliorum, addidit etiã hec que manifestè indicant eum sensisse, nemini posse satis constare in hac vita suam iustificationem: Accedit sanè ad solitudinis cumulum & pondus timoris, quod cum & meam & proximi conscientiam seruare necesse sit, neutra mihi satis est nota, vtraque abyssus est imperscrutabilis, vtraque mihi nox est, & nihilominus exigitur à me vtriusque custodia, & clamatur, Custos qui de nocte, Custos qui de nocte. Hæc Bernard.

De consensu scholasticorum doctorum pro incertitudine gratiæ. Cap. XIII.

Securi vt assolent patres istos eccl. & fortissimos ipsius antesignanos, mirifico consensu tradiderunt hanc eandem veritatem doctores scholastici, & insignes studiosorum a luminae academiæ eandem confirmarunt. Neque leuis cenferi debet, aut earum, aut scholasticorum in diem concentricum autoritas, vt enim de academiarum autoritate taceam, in quibus & grauissimi semper sunt, & eruditissimi magistri, & quæcumque communi consensu distinguenda sunt, magna prius diligentia, & examine ad viuũ discutuntur, certè scholasticorum doctorum idem sententiarum autoritas, tanta apud quæcumque piũ esse debet, vt temerarium cõferi habeat ab eorum concordia sententia absque a perissimis saltẽ, & manifestissimis argumentis distcedere. Qui enim pollicitus est suam nunquam eccl. deferere, & eam omnẽ docere veritatem, neq; sine aliquo errore in fide, vel in moribus violari, aut contaminari, aliquantis annorum centenariis, hos potissimum ei doctores prospexit. Et alioqui ita ipsi insigniter suo tempore de eccl. sunt meriti, ita eam dispersari licet stylo à suis patribus illustrarunt, ornarunt, & ab hæreticorum, & infidelium rebus, fraudibus, & erroribus defenderunt, vt ingratissimorum sit filiorum communia eorum placita non saltẽ vt probabilitate recipere. Sed age, signemus primò autores scholasticos qui pro nobis sunt, ac deinde academiarum distinctiones pro eadem sententia comodius subiiciemus. Docuit aperte istam nostram sententiam in expositione illorum

Mart. 18. e Ioan. 16. e

verbo

verborum Pauli, Nihil mihi cōsciū sum, &c. irrefragabilis ille doctor Alexander Halensis totius penē doctrinæ scholasticæ secundū magistrum sententiarum parens, in tertia parte summæ. q. 71. cū dixisset non esse homini pro hoc statu possibile agnoscere per scientiā se esse in Dei gratia, ne quis putaret eum locutum fuisse de scientiā propriē, qua dicimur scire, quæ clarè, & euidenter nouimus, & nō de scientiā quæ se extendit etiam ad cognita certò, licet ineuidenter in eadem quaestione refellit hunc cauillum, & antè omnia explicat etiam loquendo communius de scientiā, nos non posse hīc certitudinaliter hoc cognoscere scientiā cognitiua. Quod autē ibi dicit bene hoc posse sciri scientiā affectiua, & experiētiā per experiētiā dulcedinis spiritalis, & pacis, & eleuationis spiritus, & mitigationis fomitis carnalis, nihil nobis aduersatur: mox quippe adiecit, hanc cognitionem tantū esse per signa, & media fallibilia, & experimentum esse iuxta Hippocratem fallax. Media verò & signa fallibilia manifestum est etiam optimè illam probantibus præstare non posse certitudinem, cui non possit subesse falsum, nam effectus causam nequit excedere, & conclusio certior non potest esse præmissis, ex quibus inferitur: quia ex posterioristica doctrina, propter quod vnumquodque tale, & illud magis. Tradidit eandem sententiam apertius, & aliquantò exactius Angelicus doctor in commentariis Pauli, in expositione loci illius, Nihil mihi cōsciū sum; & in expositione loci illius, Vos metipfos certate, si estis in fide, & in. 1. 2. quæstio. arti. 5. Vbi clarè, & disertè affirmat, possibile esse homini pro hoc statu scire se esse in gratia cōiecturas per reuelationem diuinam, & per coniecturas, & indicia, vt si quis videat se delectari se esse in Deo, mundum contemnere, & nullius peccati mortalis eum redarguat sua conscientia, non esse tamen possibile nobis cognoscere hoc per nos ipsos certò sine reuelatione diuina. Et ne quis in his verbis putaret ab eoduntaxat negari possibilem esse nobis scientiam propriē, & habentem euidentiam de nostra iustificatione, aut eum concedit possibilem esse nobis certitudinem de hoc per coniecturas, concedere eum exstimaret possibilem esse nobis veram certitudinem & propriam, clarè asseruit in corpore articuli cognitionem per cōiecturas esse imperfectam, & testimoniis scripturarum curauit probare non esse nobis absque Dei reuelatione possibilem certitudinem de nostra gratia, vt qui

videbatur testimoniis scripturarum ex Iob, & Paulo, quæ euidentiam non causant, intelligeretur non probare impossibilitatem euidentiam, sed certitudinis. Et confirmauit hoc dum respondit ad argumenta probantia possibilem esse nobis certitudinem sine reuelatione, & cōsoluta reliquit, quæ suadebant eam esse nobis impossibilem. Et ad secundum apertè docuit, quare habentes fidem, vel scientiam, habent certitudinem de sua fide, vel scientiā, non sic autem habentes gratiam, vel charitatem, certi essent de sua charitate, vel gratiā. Et ad quartum certissimè dicit nos cognoscere per fidem dona gloriæ data nobis in spe, licet non cognoscamus per certitudinem nos habere gratiam per quam possimus ea promereri. Neque quæquam debet mouere ad hæsitandum, vel tantillum de hoc, quod ratiocinatione ex principiis illum videat esse vsum ad probandum impossibilem nobis eiusmodi certitudinem: non enim ratiocinamur solū ex principiis, vt probem⁹, aut causemus euidentiam, sed etiā, vt probemus, vel faciam⁹ aliquid certū. Sicut enim omnis euidentia aut ex terminis est, aut per discursum ex principiis, aut ex experiētiā, ita & certitudo omnis aut ex terminis esse potest, aut ex discursu, aut ex experiētiā. Et consentaneum fuit, eum, qui probare volebat impossibilitatem talis certitudinis, nō solis testimoniis scripturarum, sed theologi eo aliquo, vel philosophico argumento, ex creditis, vel cognitis naturaliter probare eiusmodi cognitionem, quam manifestum erat non esse possibilem nobis ex terminis, aut ex experiētiā, sine diuina reuelatione, neque haberi à nobis posse per aliquē discursum. Sicut enim certitudo euidentis de conclusionibus demonstratiuis non habetur nisi per indemonstrabilia principia, ita nulla simpliciter certitudo haberi potest à nobis de rebus, neque per experiētiā, neque ex terminis notis, nisi diuini dicari possit per suum principium. Et in hoc plerique viri docti non semel decipiuntur, putant enim doctores veteres sanctum Thomam dico, & sanctum Bonaventuram, & alios similes, velle solū probare impossibilitatem euidentiam, cum vident eos probare per propria principia aliquid esse impossibile. Discursus autem sancti Thomæ hoc in loco si volumus semotis ambagibus, & perplexitatibus penetrare sensum illius, hic profectò fuit. Principium nostræ iustificationis Deus est per suam benignissimam voluntatem, vel ipsius potius diuina & benignissima in nos voluntas, sed nos in hoc statu scire non possimus altissima, & abditissima sua voluntatis consilia, nisi ipse reuelet, ergo nulla via est, qua possimus nos hīc esse certi de nostra gratia sine Dei reuelatione. Qui enim neque ex terminis, neque ex experiētiā possunt esse certi de aliqua re, nulla via possunt de ea esse certi, si nō possint esse certi de principio quod facere potest certam eam rem. Estq; optimum, & theologice simū hoc argumentum. Et quicquid causari sint aliqui viri docti, nulla, vel minima causa relicta est, vt quisquam suspicetur. S. Tho. nō esse apertissimè pro nobis: & hoc ipsum colligere erit facillimum legenti loca citata ex eodem in commentariis Pauli. Tradidit & hanc eandem sententiam seraphicus doctor Bonaventura in primo distinctione. 17. part. 1. q. 3. simpliciter asserens, neminem posse certitudinaliter cognoscere se habere charitatē, nisi per reuelationem, & vtitur ad hoc suadendum eodem argumento, & eisdem testimoniis quibus S. Tho. Idemque eisdem viis absolute tradit Ricar. de media villa in. 1. d. 17. art. 1. q. 5. Nicolaus etiam Lyranus inter scholasticos doctores, & expostores scripturæ, non infimi, neque ignoti nominis apertissimè est pro nobis Iob. 9. Prouerb. 20. Ecclesiast. 9. 2. ad Corinth. 13. Et peculiariter Iob. 9. propter varietatem motuum, & affectionum animæ nemini dicit posse hīc esse notam simplicitatem animæ suæ, nisi ex speciali gratia diuina. Et super illa verba eccl. 9. Nescit homo an amore, an odio dignus sit, non posse asserit via humana certè quisquam nosse se esse in gratia, bene autem per coniecturam, aut per reuelationē. Cōcors est his doctoribus pius ille, ac doctus

Quæ scientia pollum⁹ cognoſcere nos esse in gratia.

S. Tho. 1. Co. 4. 2. Cor. 13.

Per reuelationem, homini pro hoc statu scire se esse in gratia cōiecturas per reuelationem diuinam, & per coniecturas, & indicia, vt si quis videat se delectari se esse in Deo, mundum contemnere, & nullius peccati mortalis eum redarguat sua conscientia, non esse tamen possibile nobis cognoscere hoc per nos ipsos certò sine reuelatione diuina.

Expositio S. Tho.

gnissima in nos voluntas, sed nos in hoc statu scire non possimus altissima, & abditissima sua voluntatis consilia, nisi ipse reuelet, ergo nulla via est, qua possimus nos hīc esse certi de nostra gratia sine Dei reuelatione. Qui enim neque ex terminis, neque ex experiētiā possunt esse certi de aliqua re, nulla via possunt de ea esse certi, si nō possint esse certi de principio quod facere potest certam eam rem. Estq; optimum, & theologice simū hoc argumentum. Et quicquid causari sint aliqui viri docti, nulla, vel minima causa relicta est, vt quisquam suspicetur. S. Tho. nō esse apertissimè pro nobis: & hoc ipsum colligere erit facillimum legenti loca citata ex eodem in commentariis Pauli. Tradidit & hanc eandem sententiam seraphicus doctor Bonaventura in primo distinctione. 17. part. 1. q. 3. simpliciter asserens, neminem posse certitudinaliter cognoscere se habere charitatē, nisi per reuelationem, & vtitur ad hoc suadendum eodem argumento, & eisdem testimoniis quibus S. Tho. Idemque eisdem viis absolute tradit Ricar. de media villa in. 1. d. 17. art. 1. q. 5. Nicolaus etiam Lyranus inter scholasticos doctores, & expostores scripturæ, non infimi, neque ignoti nominis apertissimè est pro nobis Iob. 9. Prouerb. 20. Ecclesiast. 9. 2. ad Corinth. 13. Et peculiariter Iob. 9. propter varietatem motuum, & affectionum animæ nemini dicit posse hīc esse notam simplicitatem animæ suæ, nisi ex speciali gratia diuina. Et super illa verba eccl. 9. Nescit homo an amore, an odio dignus sit, non posse asserit via humana certè quisquam nosse se esse in gratia, bene autem per coniecturam, aut per reuelationē. Cōcors est his doctoribus pius ille, ac doctus

S. Bona. Ricar. Nico. Ly.

Gerson. Gerson in quarta parte suorum operum in tractatu de signis bonis & malis: inter cetera enim signa mala, & signa reprobationis, & hoc quoque computat, si quis absque speciali dei reuelatione certò credat se esse in gratia. Timeant igitur, & caueant sibi qui certos se ex fide asserere audent de sua gratiā, & alios in eundem errore præcipitate fatagunt. Accessit his doctoribus etiam Durandus de sancto Portiano in. 1. dist. 17. quæst. 4. Vbi ex professo impugnat quosdam, quos sine nomine allegat asserentes, posse iustis constare suam gratiam per fidem. Est & idem videre in Gabriele in. 2. dist. 27. dubio vlt. Et velut constans, & certum hoc idem assererat venerandus ille episcopus, ac profectò gloriosus nostræ temporis martyr Rossensis in articulo. 10. & 11. confutationis Lutheri.

Qui & art. 10. cū probaret neminem posse esse hīc securum, an careat mortali peccato, obiter docet contradixisse sibi Lutherum cū hoc negat, & alia ex parte docet tam occultū esse superbiam vitium, vt nemo sit securus, an eo careat. Et in art. 14. idem repetit, & conici dicit posse, an habeamus fidem formatā, non tamen certò sciri. Neque his aduersatur, cum reprehendit Lutherum dicentem, neminem esse interrogandum a sacerdote de sua contritione, quia nemo potest cognoscere delicta sua: possunt enim vt ille verè dicit, peccatores sentire, verè ne, an fidè dolerent de omnibus suis peccatis, quantum satis est ad respondendum de hoc sacerdoti, & tamen non omnino certi esse de sua gratia, quia neque est certū quemcumq; & qualemcumq; verum dolorem sufficere ad consequendum gratiam. Idemque prorsus sentit argutissimus doctor noster subtilis. Sed quoniam nonnulli etiam ex his qui ipsius doctrinā profitentur, & ipsius professione, & intelligentiā gloriantur, non sunt veriti publicè in conspectu totius sacræ synodi Tridentinæ eum asserere partis oppositæ, eiq; nonnulla imposuerunt, quæ nec verisimilia ei sunt visa, aliquantisper hīc immorabor, & aliquantò curiosius ostendam etiam nostræ fuisse sententiæ, & ad ea quæ in contrarium possunt obici, pro virili nostra respondebo. Sed ne iusto longius sit hoc capitulum, commodius hæc omnia quæ ad doctorē subtilis spectant, in aliud caput transmittemus.

De testimoniis Scoti pro incertitudine iustificationis. Cap. XV.

Primus locus ex quo possumus conuincere re doct. subtilem, synodi tenuisse sententiam, est in primo d. 17. q. 1. art. 1. statim in principio. Quod enim non possit concludi aliquis habitus supernaturalis nobis inesse ex aliquo actu quem in nobis experiamur, neque ex substantia actus, neque ex intentione actus, neque ex delectatione seu facilitate in operando, neque ex bonitate siue rectitudine moralis actus, probat sibi, quia quocumque istorum dato posset aliquis habere charitatē cognoscere certitudinaliter se esse in charitate. Certè hoc argumento nunquam vteretur doctor subtilis, si non & ipse, & omnes suo tempore pro comperto habuissent, neminem certum posse esse de sua charitate: & si ad certitudinem euidentiam ista referantur, nihil valebit hoc argumentum, sed petitio erit

Scot.

Primus locus.

principii. Secundus locus est in 3. dist. 27. q. vnica, litera, H, vbi aperte falsum dicit esse, si quis dicat scire aliquem posse se esse in charitate. Atque ita putat posse persuaderi theologice, hominem posse ex puris naturalibus diligere deum sine aliquo habitu infuso, quia alias qui inueniret se pronum ad tale actum, posset scire se esse in charitate, quod est, inquit, falsum. Et cum doctor subtilis non solum vellent suadere contra philosophos, sed etiam contra theologos, hominem posse ex naturalibus diligere deum sine aliquo habitu infuso (persuasione enim theologica vocatur hoc argumentum) non est limitandum illius verbum ad scire proprie, & euidenter, alioqui argumentum illius valde infirmabitur, tantumque probabit non esse cui dens hominem egeri habitu infuso ad dilectionem Dei: quod nullus opinor vnquam negauit. Tertius locus est in 4. d. 5. q. 1. litera, A. vbi expressè dicit, quasi nullum posse esse hinc certum de bonitate propria. Et, quasi, dixit propter confirmatos vel alios, si qui forte fuerint, qui ex reuelatione Dei fuerunt de hoc certi. Quartus locus est in 4. d. 9. q. vnica litera, B. Dicit enim ibi, certitudinem, qua quis scit se esse in charitate, non esse certitudinem, que competat viatori: Delicta enim in hoc statu quis intelligit: Et nescit homo vtrum amorem odio dignus sit. Et ideo probat non requiri huiusmodi certitudinem ad sumendum dignè eucharistiam, sed satis esse quantumcumque ali quod peccatum lateat, vel traditum sit oblivioni omnium peccatorum que occurrerunt, contritionem & confessionem diligenti inquisitione facta pro humana fragilitate, & quantum homini videtur sufficere, quia sic contritus & confessus si moretur, saluaretur: non autem requiritur maior examinatio ad communicandum, quam ad securè moriendum, quia alias quilibet se exponeret periculo communicando, & non esset sacra communio sacramentum viatoris: talis enim certitudo non potest competere viatori. Si dicatur, quod loquitur ibi doctor subtilis de certitudine euidentia, hoc facile refelli potest. Primum, istam certitudinem non habet quisquam de hoc, quod sic contritus, & confessus saluatur etur, & tamen ille inde probat non peccare, qui sic contritus, & confessus suscipit eucharistiam. Secundum, testimonia que allegat, loquuntur de scientia etiam inuidenti, via videlicet humana, aut per fidem. Tertium, doctrina tunc ipsius erit valde insufficiens: oporteret enim eum probasse, non requiri certitudinem fidei de sufficienti contritione, & confessione, si vt credi

tur probauit id quod minus necessarium erat, videlicet non esse requisitam certitudinem euidentia de hoc. Quarto, probauit satis esse probabilitatem humanam de his, ergo credit neque requisitam esse certitudinem fidei, neque euidentia de his. Cum igitur illam certitudinem dicat non esse possibilem viatori, quam dicit non esse necessariam, vel hinc liquere potest vtrunque certitudinem nostris viribus impossibilem cum existimasse. Et hoc exigunt testimonia Dauidis & Salomonis, quibus hanc sententiam confirmat. Putat etiam quidam valde doctus Scotista, ex omnibus illis locis posse probari Scotum fuisse huius opinionis, in quibus dicit, non posse probari per rationem naturalem habitus infusos alicui inesse, & peculiariter non posse probari alicui inesse gratiam, vel charitatem. Quæ loca paulò post citabimus. Et hanc opinionem possemus sic suadere. Non sola illa ratio dicenda est naturalis, quæ ex solis notis in lumine naturali procedit, sed & illa est aliquo modo naturalis, quæ ex notis in lumine naturali & ex creditis procedit: & talis esset, quæ probaret infusos esse in gratia, si posset hoc esse certum ex fide. Quando igitur negauit posse probari ratione naturali, quod habitus infusi alicui in sunt, eo ipso asseruit, non posse hoc esse communiter certum ex fide. Præterea. Non solum contra philosophos, sed etiam contra theologos probauit non posse constare habitus infusos, neque ex actibus nostris, neque ex aliqua eorum qualitate: neque aliquis eorum theologorum, quibus ipse contradicebat, assererat, probari posse habitus infusos per rationem naturalem, que procederet ex solis notis in lumine naturali. Cum igitur nequeat constare aliquem ex nobis esse in gratia ex sola scriptura, aut ex dictis sanctorum, vbicunque tradidit non posse probari ratione naturali nobis inesse habitus infusos, haud iniuria censerit potest tradidisse non posse eos nobis esse certos, neque ex fide, neque euidenter. Vnde & quod dicit in 3. non posse probari ratione naturali habitus infusos esse, apertius & clarius dicit in primo non posse probari per actus: quoniam possunt actus quicumque provenire indifferenter ab infusis habitibus & acquisitis: & quando aliquis effectus potest provenire indifferenter à duabus causis, non potest ex illo certa aliqua ex ipsis conuinci. Itaque cum non sit via, qua possit quisquam ostendere habitus supernaturales alicui inesse, que non pendeat ex actibus nostris, aut que non

Locus, 5.

Duplex ratio naturalis.

Quando causa ex effectu non potest conuinci.

innatur, quæ experimur in ipsis, ex eo quo in 1. d. 17. dicit, non posse ex actibus ratione naturali ostendi habitus supernaturales. alicui inesse, subtilissimè, & efficacissimè possumus concludere cum sensisse, non posse sine diuina reuelatione alicui hoc esse certum, neque euidenter, neque ex fide. Sed priora quatuor loca satis sunt vt credamus doctorè subtilè sensisse, nemini posse esse certam ex fide suam iustificationem absque Dei reuelatione, respondeamus ergo ad aliqua loca, vnde de confirmant quidam eum sensisse contrarium. Obiicitur nobis. 1. verba quibus in 4. d. 17. ad finem fere. 1. art. affirmat, certiorè, & faciliorem viam ad consequendum gratiam post deperditam gratiam baptismalem esse per sacramentum penitentia. Non enim est proprie hoc illo certius, nisi vtrunque sit certum. Et nisi hanc viam existimauerit ille certam, insufficienter probasset peccatores teneri ad confessionem, quia tenentur dare operam, quantum in se fuerit, vt recuperent deperditam gratiam. Nam qui tenetur ire Romam, non tenetur aggredi viam, quam non est certum ducere Romam. Augetur etiã tertio hoc argumentum, quoniam ibidem dicit sacramentum penitentia esse remedium efficacem ad recipiendum primam gratiam, neque oportere ad eam per ipsum consequendam facere aliu d. q. non ponere obicem ad ipsam: & clarè explicat non ponere obicem nihil esse aliud, quam tunc cum illud recipitur, non peccare actualiter peccato interiori, vel exteriori, & intendere recipere quod ecclesia intendit in illo sacramento conferre. Vnde & in eodem libro. d. 14. q. 4. art. 3. bis dicit non requiri ad consequendum gratiam per sacramentum baptismi, nisi voluntaria susceptio nem baptismi, & sine fictione, & in d. 1. q. 6. art. 2. litera, K. generaliter dicit non requiri ad consequendum gratiam per sacramenta noua legis bonum morum interiorè qui mereatur gratiam, sed sufficere quod suscipiens non ponat obicem. Cum igitur de his duobus possumus nos esse certi, neque quæ velimus suscipere sacramenta, & quæ tunc actu non peccemus, ex his inferatur, posse secundum ipsum nobis constare post susceptionem sacramenti nos esse in gratia. Veruntamen non in eo quo accipiuntur rigore dialectico intelligenda sunt illa verba, quibus dicitur via certior, & facilior ad recuperandam gratiam esse sacramentum penitentia, alioqui eodem modo posset quis colligere, esse viam certam per attritionem sine sacramento penitentia, cuius contrarium expressissimè verbis ibidem asseritur. Quemadmodum ergo

monachatum communiter dicimus esse viam certiorè ad consequendum vitam æternam, quam coniugium, non quidem quod hic, aut ille status certum quenquam faciat de sua salute, sed quod tutior sit monachatus consuetudo, & plures saluentur ex monachis, quam ex coniugatis, & quod si qua via haberi possit certitudo, haberetur potius ex vita monastica, quam ex coniugali. Ita etiam, & omnino similibus rationibus viam per sacramentum penitentia asseruit Scotus certiorè ad consequendam gratiam, non quod certò & indubitato nos reponat in statu gratia, sed quod tutior sit, & plures per eam quam per alteram consequantur gratiam. Et quantum qui tenentur ire Romam, non astringatur ad eligendum viam incertam, apparet tamen est eum astringi ad eligendum viam que manifestò tutior esset & facilior, vbi nulla alia esset certa. Neque Scot. ibi ex creditis & receptis à fidelibus demonstrare se putauit præceptum confessionis, sed cum aliunde illud certum ac constans esset, adiunxit theologica rationem, qua & idem posset fieri probabile, etiam si aliunde non constaret. Qui verò poterat ipse per sacramentum penitentia putare, quenquam posse fieri certum de gratia, cum manifestum sit nemini posse constare, quod receperit sacramentum penitentia. Nam perspicuum est, & ab eodem asseritur in 4. dist. 5. quæst. 1. tantum probabiliter nosse nos posse sacerdotem intendisse absolueri, & intentionem ministri necessariam esse ad veram absolutionem semper tota eccle. tenuit. Quid quod eo in loco, qui nobis obiicitur, tantum dicit probabiliter posse nos scire, quod non apponamus obicem sacramento? Qui verò tantum asserit hoc posse nobis esse probabile, quando asseruisset posse nobis esse certam nostram gratiam? Et quidè vt infereretur posse Petro certum esse esse in gratia, necesse erat vt & certum ei esse posset se non ponere obicem, & verè recipere sacramentum penitentia, & satis esse ad recipiendum gratiam per sacramentum penitentia nullum ei ponere obicem. Si enim quis sic argumentetur. Quicumque recipit sacramentum penitentia, & non ponit ei obicem, est in gratia: petrus recipit sacramentum penitentia, & non ponit ei obicem, ergo Petrus est in gratia. Si, inquam, quis sic argumentetur, non poterit probare conclusionem secundum doctorum subtilè posse esse certam, nisi probet, & maiorem & minorem posse esse secundum illum certam, siquidem requisita est certitudo præmissarum ad certitudinem conclusionis.

Scot. pro certitudine neg. gratia.

Ad 1. arg. Respons.

Quare cum ille neque maiorem, neque minorem tradiderit posse esse certas, nullo pacto potest hinc colligi, secundum illum posse Petro certam esse suam gratiam. Itaque bene quidem Gab. in fine. d. 27. 2. infert, non posse quemquam certum esse de sua iustificatione, quantumvis satis esset non ponere obicem ut obtineremus gratiam per sacramentum penitentiae, quia nemini constare potest intentioni absoluentis. Sed illud male addit, posse eum certum esse de sua gratia, cui manifesta esset intentio absoluentis, si satis esset non ponere obicem. Neque enim sufficit hoc satis esse, nisi sit etiam certum: debet quippe esse certa utraque praemissa, ut conclusio illata sit certa. Non solum autem Scotus non putauit esse certum ad consequendam gratiam per sacramenta satis esse non ponere eis obicem, hoc est, non actu peccare in eorum susceptione, & intendere ea iuxta intentionem ecclesiae suscipere, sed neque unquam credidit hoc esse verum. Perperamque & ipse Gabriel ibi, & Lutherus in art. 1. suarum assertionum, & nonnulli alii imponunt ei hanc falsissimam & merito damnandam sententiam. Et longissimè illum fuisse ab hac opinione, seu potius errore, ex multis ipsius locis possumus probare. Primum, in. 4. d. 17. q. 1. lit. c. hac sunt illius verba: Non est utilis absolutio, nisi praecedat in conscientia aliqua contritio, vel attritio. Secundum, in fine. d. 18. expressè dicit, Omnia requisitione disciplinae contentis, non potest sequi rectum iudicium, nisi casualiter. Tertium, in. d. 4. q. 5. litera. c. clare ait nullum peccatum, quod inest post baptismum posse deleri sine penitentia, & fictum eum esse, quicum commisit septem mortalia, venit ad baptismum de se tantum attritus, quia septimum vel actu placet, vel de eo nullo modo atteritur, & addit eum, qui eo modo accedit ad baptismum, forte nouo peccato mortali peccare, ob irreuerentiam quam facit sacramento. Neque ponit ibi forte, quod de ea re dubitauerit, paulò enim post id asserit sine, forte, sed quia posset forte excusari ob ignorantiam, vel quia de eo non tunc ex professo agebat, suo more posuit forte. Quarto in ultimis verbis eiusdem. q. 5. idem docuit, sic enim ibi ait: Gratia baptismalis expellit omne peccatum, quod inest usque ad eius susceptionem: culpam autem, quae tunc inest actu, vel quae actu tunc committitur, vel quia de illa nulla contritio inest, non expellit, quia inuenit obicem contrariae voluntatis. Hec ille. Quibus quid rogo poterat dici expressius? Contritionem verò in illa tota quaestione largè accepit, ut se extendit ad at-

Pl. requisitum Scoti ad recipiendum gratiam per sacramentum, ut non ponere eis obicem.

tritionem, vel ideo dixit illam culpam non deleri per baptismum, de qua nulla contritio inest, quia quocumque sit attritio, in susceptione baptismi sit contritio. Et ut omnis tollatur ambiguitas, satis esse debent verba illa, quae ex principio eiusdem. q. sancti episcopi Roskoffensis, ut vindicet eum ab hac nota, Luthero obiicit. Sic namque ibi scribit, Potest aliquis esse fictus ostendendo se esse dispositum ad recipiendum sacramentum, cum tamen non sit interius dispositus, vel quia non habet rectam fidem, vel quia habet aliquod peccatum mortale tunc in actu, vel praeteritum, de quo nullo modo atteritur, vel cõteritur. Et isto modo communiter loquuntur sancti, & doctores de fide baptizato. Hac Scotus. Ex quibus luculenter patet, & rectam fidem, & dolorem aliquem de peccatis requisitum esse, ne ponatur ob ex baptismo. Sexto idem aperte potest confirmari ex his quae idem doctor scribit in illa. q. 4. dist. 14. vnde colligitur, qui nos impugnant, non esse secundum eum requisitam displicentiam de peccatis ut quis iustificetur per sacramentum. Ad finem enim. 2. art. sicut dicit congruere ut requiratur intentio debita ad sacramentum penitentiae, ita etiam dicit, congruere ex parte suscipientis, quod sit penitens. i. habens aliquam displicentiam de peccato commissio. Et in tertio articulo, in principio literae. E. subdit: Parum attritus etiam attritione quae non habet rationem meriti ad remissionem peccati, volens tamen recipere sacramentum penitentiae, sicut dispensatur in ecclesia, & sine obice in voluntate peccati mortalis in actu in ultimo instanti prolationis verborum, in quibus est vis sacramenti istius, recipit effectum sacramenti, scilicet, gratiam penitentialem. Ex quibus patet tria requiri ab eo ut recipiat quis gratiam per sacramentum penitentiae, nempe voluntate recipiendi sacramentum, displicentiam aliquam de peccatis commissis, & non esse in aliquo mortali actu, vel voluntate. Et ista duo aliquando ab eo comprehenduntur vno verbo, videlicet sine fictione, vel sine obice, neque immerito: qui enim non habet displicentiam de peccato quod placuit, moraliter semper perseuerare dicitur in eius complacentia, atque in illo esse actu, vel voluntate, & illud voluntati ipsius adhuc inherere. Et communi more omnia quibus ne sacramenta in nobis causent gratiam, vel contrariè, vel contradicitoriè impedimus, id est, vel actu peccando, vel intermittendo necessaria ad reuertèter ea recipienda, vno nomine obicis, vel fictionis

Quid sit ponere obicem gratiae sacramenti.

5. Roskoffensis.

solentem comprehendere: dicimus quippe generaliter, sacramenta causare gratiam in non ponentibus obicem, vel fictè ipsa suscipientibus, & omnes ad ea accedentes per illa recipere à Deo gratiam, si sincere, & non fictè, aut ponentes obicem ad ea accedant. Atque ita omnia quibus impediuntur aegritia naturalia à suis effectibus verbo vno obstaculi, obicis, vel impedimenti ut plurimum nuncupamus. Quamobrem cum ibidè dixisset Scotus, ad consequendam gratiam per sacramentum solum requiri voluntariam susceptionem baptismi, & sine fictione, vel quod idem erat, solum requiri opus exterius, cum a motione interioris impeditur, ut explicaret non de esse fictionem, neque amoueri interius impedimentum nisi habeatur displicentia aliqua de peccatis commissis, adiecit statim, ad secundum hac verba: Cõcedo ergo quod ante perceptionem dignam penitentiae oportet suscipiari, vel simpliciter, & tunc per penitentiae sacramentum non deletur peccatum, sed gratia quae inest augetur: vel suscipiari secundum quod, ut videlicet habeat aliqualem displicentiam de peccatis, & propositum cauendi de cetero, & velit suscipere sacramentum penitentiae, in quo attritio sit contritio. Hæc ibi. Itaque manifestum est eum requisivisse aliquam displicentiam commissorum peccatorum ne quis apponat obicem sacramento, sed recipiat gratiam per illud. Neque cum dicit in loco quem tractamus ex d. 17. duas esse vias ad consequendam gratiam, alteram per sacramentum non ponendo ei obicem, alteram per attritionem, excludit à prima omnem attritionem, & displicentiam, sed illam solum quae etiam sine sacramento per modum meriti de congruo sufficeret ad obtinendam gratiam. Est enim aduertendum & notandum, doctorem subtilem non vocare meritum de congruo respectu primae gratiae, nisi dispositiones, quae etiam sine sacramento sufficeret ad consequendam gratiam. Vnde & in. d. 18. li. A velut explicans ea, quae in. q. 4. d. 14. dixerat, sic scribit: Cõcedo igitur, ut diffusè declaratum est. d. 14. q. 4. quod sacramentum penitentiae potest dignè recipi ab attrito, & hoc tantum attritione, quae non sufficeret per modum meriti ad iustificationem suscipiendam in termino recipitur gratia prima. Hæc ille. Sed hæc satis, ut nemo posthac tantum parum opinionem tam pio & tam insigni doctore attritum, ut autem ostendatur ille sensisse, posse quempiam esse certum per fidem suae gratiae, se

Quis doctor sit secundum Scotum meritum de congruo primae gratiae.

cundum possunt nobis obici verba ipsius in. d. 24. lit. C. Argumentatur ibi sic contra lumen quod ponit Henric. Gan. medium inter lumen gloriae & lumen fidei. Charitas potest ostendi ex actu interiori, quo inuenit hominem promptum in Deum, & exteriori, quo fuerit in actibus extrinsecis pro aliquo dilecto, sicut aliqua scientia ostenditur actu interiori intelligendo, & exteriori bene docendo: sed tales qui habent hoc lumen secundum eos non melius docent, neque firmiter adherent in mente credibilibus propter lumen istud, quam alii simplices non habentes huiusmodi lumen, sed frequenter minus, igitur non debet poni. Hæc ille. Ex quibus videtur charitas secundum ipsum posse ostendi ex actibus, & cuiuscumque constaret se habere actus, quorum hic meminit, constare posse quod habeat charitatem. Et confirmari hoc potest ex argumento quod statim ibidem subiungit contra idem lumen. Ut enim philosophus in secundum posteriorum contra Platonem, qui ponebat omnem scientiam in nobis à principio, sed qua si obnubilaram, & obrutam propter impediamenta aliqua, argumentatur, inconueniens esse habere tam nobiles habitus, & latere nos, ita & ipse contra praedictum lumen argumentatur, inconueniens esse ponere tantum, & tam perfectum lumen, & tamen latere nos, praesertim cum hoc lumen ponatur esse clarior & manifestior habitus, quam fides, & habens fidem non ignoret omnino se habere fidem, sed sciat se habere habitum, quo credit in generali, licet nesciat vera esse illa, in quae inclinatur. Et non in hoc loco solum, sed & in. 4. d. 43. q. 3. lit. C. inconueniens putari nobis habitus latere eos habentem. Quare cum secundum doctorem subtilem multo perfectior habitus sit charitas quam fides, & quam esset illud lumen, repugnare doctrinae ipsius videretur, non posse cuiquam in hac vita constare de tanto, & tam perfecto habitu si eum habeat. Sed hæc non asseruntur à doctore subtili, sed inter argumentandum dicuntur. Quo in loco saepe aliquibus vtrimque ad conueniendum aduersarios, quae ipsi non credimus, si modo apud eos sint recepta, & concessa: & forte ad hominem magis ista dixit, quam ex sententia propria. Neque satis profecto certum est, an ista argumenta sint doctore subtilem, an aliorum: statim enim ante hæc argumenta, ita inquit, praeterea alii arguunt contra eum quærentes quid sit tale lumen, & respondens dicit, quod est quid spirituale sicut charitas, & ideo non potest ostendi, sed illi percipiunt hoc lu-

Locus 2. Scoti pro certitudine gratiae.

Cõfirmatio.

Respõ. 1.

Respõ. 2.

Respon. 3 men, qui recipiunt. Et mox subdit argumen-
ta, quæ statim citauimus. Incertum etiam vi-
detur, an de habitu charitatis infusa in pri-
mo argumento agat: generaliter enim de cha-
ritate loquitur, & ad charitatem acquisitam
possent, quæ dicit, referri. Denique pro omni-
bus quæ in hoc loco dicit Scot. satis est proba-
biliter posse constare nobis charitatem, neq;
requiritur vt possit etiam certò constare, præ-
sertim certitudine fidei. Quare consultò Leu-
cherus ipsius expositor ad tollendum omnè
ambiguitatem illis verbis, Charitas potest o-
stendi &c. adiecit saltem secundum coniectu-
ras. Et non esse trahenda hæc verba ad maio-
rem, aut certiorè ostensionem charitatis,
quam probabilem suaderi potest tum ex ipsis
quæ ibidem dicit, tum ex aliis quæ alibi alle-
git. Hic enim ita ostendi posse ait charitatem
ex actibus, sicut scientiam ex bene intelligen-
do, & bene docendo. Sed ex his non ostendi-
tur habitus scientiæ, nisi probabiliter. Neque
enim communiter existimantur demonstra-
ri posse habitus. Item, hoc loco ita vult posse
nobis constare medium illud lumen, si ponat-
ur, ac constare habitus fidei habenti illi. Sed
habitus fidei infusæ tantum constat probabi-
liter habenti ipsum: non enim constat eum ha-
benti certitudine euidentiæ, vt idem expressè
dicit. d. 23. q. vnicæ. l. & in quodlib. 14. li.
K. Et licet certum sit, secundum eundem do-
ctorem, ex autoritate scripturæ & sanctorum,
esse fidem infusam, vt idè apertè dicit in prin-
cipio solutionis. q. vnicæ. di. 23. tamen non est
certum ex fide, in omnibus illis esse fidem in-
fusam, qui credunt, & receperunt fidem. Du-
bium enim est, vt in 7. lib. explicuimus, inter
doctores, an Deus infundat fidem illis qui ve-
niunt ad fidem sine penitentia suorum pecca-
torum, cum illis non infundat charitatem, et
vnus habitus infusus non infundatur sine ali-
is, licet maneat sine ipsis. Et cum dicit in prin-
cipio solutionis. q. vnicæ. d. 23. Sicut credo deum
esse trinum & vnũ, ita credo me habere fidem
infusam qua hoc credo, non debet hoc sic rigide
exponi, quasi eadè firmitate crederet sibi
peculiariter esse infusam fidem, qua crede-
ret, ac crederet Deum esse trinum & vnũ, sed ita
debet exponi, vt sensus ipsius sit, eadem firmi-
tate se credere fidem infundi fidelibus à Deo,
vt credant, ac crederet Deum esse trinum &
vnũ. Neque enim amplius ibi statueret vole-
bat, vt patet ex adiunctis, quam non posse fidem
demonstrari inesse alicui, nisi supposita fide &
voluntate credendi dictis scripturæ & sanctorum.
Et eodem modo debent exponi

similia, quæ ibidem paulò post dicit litera. l.
quia clarè in eadè. d. ad seuerat neminè scire se
habere fidem infusam, nisi reueletur sibi. Præ-
terea, doctor subtilis passim contēdit nò posse
habitus infusos demonstrari ex actibus, ne-
que necesse esse eos ponere ad habendũ actus
ex eis elicitos. Et patet hoc in. 3. in princi. d. 23
& in. d. 27. ar. & in. 1. d. 17. q. 1. Hic quæ accedit
quod in. 4. d. 6. q. 9. in principio expressè dicit
non posse probari per rationem naturalem, ne
que in vniuersali, videlicet propter quid, nec
etiam propter finem, neque in particulari, vt
per experientiam alicuius actus, vel conditio-
num ipsius esse characterem, sicut in. 3. dictũ
est, non posse probari ex istis gratiam, vel cha-
ritatem. Cum igitur hæc & similia passim di-
cat, nò est locus hic, què modo exponimus,
sic intelligendus, vt sensus doctoris subtilis pu-
tetur hic esse, vt possimus ex actibus nostris
certò cognoscere nos habere habitum aliquè
infusum. Et multò minus hoc credendum est
eum sensisse de habitu infuso charitatis, quæ
vt infra ostendemus, ignotior nobis est, quàm
fides infusa. Itaque contradictio quæ fortassis
alicui apparere possit inter dicta hic & in pri-
mo, tolli potest per verbum, certitudinis, ad-
ditum in primo: ibi enim de certa cognitione
agit, huic verò loco satis est coniecturalis, seu
probabilis cognitio. Et si in hunc sensum in-
terpretemur doctorem subtilem, efficaciora
erunt, & vrgentiora argumenta illius contra
Henricum, quam aliàs: Ostendit enim, ne-
que probabilem esse opinionem illius de me-
dio illo lumine, quandoquidem alii habitus
infusi ostendi possunt, saltem probabiliter ex
actibus, non autem illud medium lumen.
Quòd si de ostensione certa, & demonstnan-
te ex actibus argumentaretur, diceret studio-
sus Henrici, non eum tradidisse suam opinio-
nem vt certam & euidentem, sed vt probabi-
lem, & disputabilem, atque ideo satis esse si o-
stendi possit illud lumen probabiliter. Sed ni-
mium nobis indulsumus, dum in gratiam do-
ctoris, quem publicè aliquot annis professi su-
mus, quæcunque erant in eo in hac parte ob-
scura, quæ quæ aliquot viris doctis nouimus
imposuisse, pro virili nostra curauimus, & di-
lucida, & perspicua efficere. Transcramus igitur
ad definitiones insignium academiæ, quæ pro nobis militat.

*De testimonio scholarum insignium pro in-
certitudine iustificacionis.*

Cap. XVI.

Quan-

Quamquam ex superioribus manifestissi-
mum esse arbitror, & pondere, & nume-
ro testiũ multò nos esse aduersariis no-
stris superiores, quo hoc tamen dilucidius sit,
& quos non possumus veritate ipsa, & scri-
pturarum, & doctorum autoritate superare,
saltem multitudine vincamus, adiciam præ-
missis insignium, & toto orbe clarissimorum
gymnasiorum Parisiensis, & Louaniensis dif-
finitiones super hac re, quam modo tracta-
mus. Patebit enim ex his innumeros alios,
atque adeò eruditissimos pro nobis stare do-
ctores, eos videlicet omnes, quos fecundissi-
ma ista sapientũ gymnasia, singulis penè an-
nis, laureis, & insulis doctoralibus exornant.
In censuris igitur Parisiensibus, quæ aduer-
sus Lutherum publicè editæ sunt, & vbique
venales habentur, in titulo. 3. qui est de abso-
lutione, proponuntur primò istæ tres propo-
sitiones Lutheri. Propositio prima. Absolu-
tio est efficax, non quia sit, à quocunque ea-
dem fiat, erret, siue non erret, sed quia creditur.
Propositio secunda. Crede fortiter re-
esse absolutum, & absolutus, verè eris, quid-
quid sit de tua contritione. Propositio tertia.
Esto per impossibile quod confessus non sit
contritus, aut quod sacerdos non seribò, sed
ioco absoluat, si tamen credat se esse absolu-
tum, verè est absolutus. Et subditur deinde
censura his verbis. Hæc tres propositiones ad
sensum scriptoris sunt falsæ, impie, ignoran-
ter, & difformiter ad sanam sacræ scripturæ
intelligentiam assertæ. Et in hoc quod dicitur
& exprimitur. Item, licet de hac propositio-
ne dubitare, & aliis à me & mihi ipsi, neq; est
qui ei teneatur credere, vt patet ex dictis, ne-
que habet vnde ei non possit subesse falsum,
nec quisquam auderet pro illa mori, & rarissi-
mi illam sub iuramento non horrerent asse-
re. Accedit quæ his, maximam partem fidelium
credere eam minime esse de fide, quodcunq;
quis habeat citra diuinam reuelationem de sua
iustitia testimonium: igitur temerarium est,
ne dicam sacrilegum, tantam hanc propositionem
ni adhibere certitudinem, quam auertit aliis à
Deo reuelatis, in quorum assensu per fidem
scimus nos non posse falli. Secundò. Infalli-
bilis certitudo gratiæ non potest haberi ex
terminis, neque ex experientia, neque per de-
monstrationem, vt manifestum est, neque ha-
betur ex reuelatione diuina, vt supponimus,
neque haberi potest ex aliquo discursu euiden-
ti, aut certo, qui procedat ex reuelatis. Si e-
nim ex aliquo certo discursu tali haberi pos-
set hæc certitudo, maximè ex isto, Quicunq;

articulis verò Louaniensibus die. 14. Martii edi-
tis anno domini. 1544. articulus. 9. sic habet.
Fides, qua quis firmiter credit, & certò sta-
tuit, propter Christum sibi remissa esse pecca-
ta, seque possessurum vitam æternam, nullũ
habet in scripturis testimonium, imò eidem
aduersatur, etiã si firma & certa spe expecta-
re debemus, in hac quidem vita per sacramen-
tum baptisimi, & penitentia remissionem pec-
catorum, in seculo autem futuro vitam æter-
nam. Hæcibi. Et si bene perpendamus adiu-
sta omnia, & mentem hæc pronuntiantium,
& dogmata quibus aduersarii volebant, non
dubitabimus vtranque certitudinem, & gra-
tiæ videlicet, & beatitudinis, scripturis aduer-
sari definisse.

*De argumentis theologicis pro incertitudine
iustificacionis. Cap. XVII.*

Sed intermittamus paulisper testimonia
scripturæ, & ecclesiasticorum doctorum,
neque tantum autoritarum cererum,
rem ipsam etiam argumentis scholasticis ad-
uiuum discutiamus, vt si etiam his superio-
res fuerimus aduersariis, nemo cunctetur sacri
concilii subscriptionem sententia. Primò. Ne-
mini seclusa reuelatione potest per fidem co-
stare sic esse veram hanc propositionem, Ego
sum in gratia, vt non possit in eius assensu de-
cipi: nam respectu nullius est certa ex fide. Ni-
hil enim est certum ex fide, nisi quod vel re-
uelatum est, vel ex reuelatis certò deducitur
& exprimitur. Item, licet de hac propositio-
ne dubitare, & aliis à me & mihi ipsi, neq; est
qui ei teneatur credere, vt patet ex dictis, ne-
que habet vnde ei non possit subesse falsum,
nec quisquam auderet pro illa mori, & rarissi-
mi illam sub iuramento non horrerent asse-
re. Accedit quæ his, maximam partem fidelium
credere eam minime esse de fide, quodcunq;
quis habeat citra diuinam reuelationem de sua
iustitia testimonium: igitur temerarium est,
ne dicam sacrilegum, tantam hanc propositionem
ni adhibere certitudinem, quam auertit aliis à
Deo reuelatis, in quorum assensu per fidem
scimus nos non posse falli. Secundò. Infalli-
bilis certitudo gratiæ non potest haberi ex
terminis, neque ex experientia, neque per de-
monstrationem, vt manifestum est, neque ha-
betur ex reuelatione diuina, vt supponimus,
neque haberi potest ex aliquo discursu euiden-
ti, aut certo, qui procedat ex reuelatis. Si e-
nim ex aliquo certo discursu tali haberi pos-
set hæc certitudo, maximè ex isto, Quicunq;

○ 4 facit

facit quod in se est, iustificatur à Deo, ego feci quod in me est; ergo sum iustificatus à Deo. Ille autem discursus non procedit ex reuelatis, neque ex certis, quia minor illa, Ego feci quod in me est, non est reuelata, neque est vnde sit certa ex fide, nam quantum cumque diligenter quis probet omnia illa signa, ex quibus prudenter moueri possumus, vt credamus nos fecisse quod in nobis est, neque solum sibi nihil conscius sit, sed & alia in se videat preclara iustitiæ signa, vt poenitentiam omnium dilectionem, dilectionem firmam, & constantem Dei, absolutam patientiam, & heroicam aliarum virtutum opera, ex his omnibus probabilitatem duntaxat, aut vt multum certitudinem moralem poterit quis sibi comparare de hoc, quod fecerit, quæ in se sunt ad obtinendam Dei gratiam, non autem certitudinem fidei, cui non potest subesse falsum: etenim ex omnia possent inueniri in eo qui aliqua laborat ignorantia culpabili, & nemini potest per fidem constare se non habere aliquam ignorantiam vincibilem veritatis alicuius, quam teneretur scire. Vnde enim hoc possit per fidem constare, cum teste euangelio possunt qui persequuntur christianos, arbitrari se obsequium præstare Deo, neque ea tamen existimatione excusentur, quin illis imputetur ea persequutio in peccatum? Paulus etiam Iudæis, quos Deo displicere non dubitabat, testimonium perhibet, quod emulationem: qui dem dei haberent. Et cum ex zelo Dei persequeretur ipse christianos, & spirans minas, & cædes in discipulos domini, proficisceretur Damascum, vt quos inueniret christianos, victos perduceret in Ierusalem, arbitratur quidem obsequium se ea in re præstare deo, neque tamen, quod nullius sibi tunc fuerit conscius dilecti, credidit se culpa vacasse, sed blasphemum, & contumeliosum assererat se fuisse, misericordiam verò cõsecutum, quia ea ignorans faciebat. Nouerat quippe illud euangelicum, Seruus qui nõ cognouit voluntatem domini sui, & fecit digna plagis, vapulauit paucis. Quibus & ipse calculum suum adiunxit dicens: Ignorans ignorabitur.

1. Co. 14. g. Itaque, si & tantus zelus legis Dei & tam feruens Dei amor, quantus tum fuisse videtur in Paulo, potest stare cum ignorantia aliqua culpabili, nulli potest omnino esse certum se fecisse quod in se est ad assequendam Dei gratiam. Tertio. Non sunt ex fide certa, quæ, qualitate, aut quantitate necessaria sunt, & sufficiant ad peccatoris iustificationem, siue ante baptismum, siue post. Nam circa illa quæ requisita

sunt post baptismi gratiam deperditam, ad iustificationem peccatoris, non mediocri conuersione est inter grauissimos doctores theologos. Et quidem Scotista aiunt, ad iustificationem peccatoris non quemuis dolorem de peccatis etiam propter Deum sufficere, imò necessarium esse aliquantam intentionem, & feruorem in ipso dolore, aliquantique temporis, & quidem ignoti nobis continuationem. Alii verò existimant etiam necessarium vt peccata displiceant peccatori supra omne odibile, & vt vitare ea intendat supra omne vitabile, atque vt Deum diligat supra omne diligibile: & incertum esse etiam omnibus istis positis, an mos ea deus acceptet ad iustificationem peccatoris, vel potius in certo nobis tempore requiratur ea continuari. Et huius opinionis rigidissima autor est, & defensor Caietanus in opusculis suis. Et nulla istarum opinionum data est ab ecclesia, neque communiter ille existimantur hæreticæ, licet contrariæ, vt lib. 13. ostendimus, vt mitiores, ita etiam probabiliores sint. Illa etiam quæ requisita sunt ad iustificationem peccatoris, ante baptismum susceptum non sunt viquequaque certa: nulla enim scripturæ autoritate, nulla definitione ecclesiæ præscripta sunt. Et cum certum sit poenitentiam esse requisitam, non est vnde probemus minorem poenitentiam sufficere reuincunt; infideli vt iustificetur ante susceptum baptismum, quam sufficiat christiano peccatori. Et licet certum sit, multo pauciora, & minora sufficere cum ipso baptismo, quam sufficiant sine sacramento poenitentiae, vel etiam cum ipso sacramento poenitentiae, etiam si tanto sint pauciora, & minora, vt de illis possit baptizatis certò constare, cum nemini certum possit esse ex fide an verum susceperit baptismum, neque ex hac parte poterit esse certa sua iustificatio baptizatis. Est quidem certum, atque vt ipse existimo, etiam per fidem sufficere ad gratiam conuersionem ad Deum ex toto corde, & poenitentiam ex toto corde, & facere quod in nobis est ad eam assequendam, attamen certa fortè non sunt ex fide, quæ ad hæc necessaria sunt, & sufficiunt: & quæ certum est sufficere, scire verò non possumus à nobis fieri.

Quartò. Si constare posset per fidem alicui sua iustificatio, maximè constaret per hoc, quod fecerit omnia que nouit necessaria esse vt iustificetur, & in animo habet plura facere, si plura nosset à Deo requiri, & hæc sibi in se videtur videre, aut saltem certò de se credere. Sed hæc non sunt satis, vt quis iustificetur: possunt enim plura requiri, quam quis existimet

Caic.

Arg 4.

Ioan 16 a

Rom. 10. a

A. 9 a

1. Ti. 1. e
Luc. 12. f

Arg. 3.

met requisita esse. Et potest aliquis credere se fecisse omnia necessaria, imò & existimare potest se videre illud, & euidenter de senofse, & tamen decipi, quia neque illa fecit, neque facturus erat, etiam si nosset ea esse necessaria facienda. Quod quidem manifestum potest esse in infidelibus, & in hæreticis, imò & in multis christianis laborantibus aliqua culpa bili ignorantia circa pluralitatem beneficiorum, vel circa retentionem aliquorum bonorum alienorum, & similia. Multi enim ex humo ad hominibus securi sunt de sua iustificatione, & omnia putant se fecisse, quæ deus ab eis exigit, vt eos iustificet, imò & videntur sibi euidenter nosse omnia se talia fecisse, & facturi plura, si plura nosset requiri, cum tamen qui legem Dei exactè norunt, & ab eiusmodi affectibus liberi sunt, certò credant eos esse in peccato, neque eos affectus habere, quos ipsi sibi de se persuadent. Et huius rei perspicuum argumentum est, quod non semel experientia nos docet. Admonentur quandoque isti qui retinent plura beneficia, vel bona aliena, & audiunt à viris doctissimis necessarium esse, si suæ velint salutis prospicere, resignare illa beneficia, & restituere illa bona, at ipsi more apudis surda obturant aures suas, ne exaudiant voces incantantium eos sapienter, neque vllis argumentis diuelli possunt à suis affectibus & opinionibus. Quintò. Tutissima et certissima via nobis data ad iustificationem sunt sacramenta: habent enim vel omnia illa, vel certè baptismus, & poenitentia, vt accedenti bus ad ipsa cum quouis dolore de peccatis, & proposito ea vitandi conferant primam gratiam. Sed nemini potest per fidem constare, se recepisse vel minimum sacramentum. Estque hoc ita certum ex fide, ac clarum est nos viuere: nemini siquidem potest constare aliquando concurrere, quæ semper necessaria sunt ad ministracionem cuiuscunque sacramenti. Nulla quippe est via, qua citra reuelationem nosse possimus intentionem ministratis, vel euidenter, vel certò ex fide. Est autem ad quodcuque horum sacramentorum necessaria in ministro intentio conferendi illud, iuxta intentionem ecclesiæ, vt diffinitum est in con. Florenti. & confirmatum in hoc con. Sessione. 7. cap. 11. Sextò. Non dedit nobis Deus viam, qua certò possimus per fidem scire, an adimpleuerimus omnia præcepta nobis iniuncta, sed contentus fuit hoc nos posse scire certitudine quadam generali ergo multò minus credendum est, dedisse Deum viam, qua sciremus nos iustificatos per fidem. Mul

Argum. 5

Argum. 6

tò enim magis necessaria videtur prior certitudo quam ista: & fieri non potest, vt minor certitudo habeatur de iustificatione nostra, quam de obseruatione mandatorum Dei, cum eorum obseruatio necessaria sit ad iustificationem, vel certè iustificatio nequeat stare sine illa. Quod autem non possit nobis certa esse per fidem obseruatio omnium mandatorum, dupliciter docere possumus. Nam, vt iam diximus, constare nobis non omnino potest, ne per ignorantiam quidem præterisse ali quod ex ipsis, & præcepta saltem confessionis & baptismi nemo potest scire se implexisse, nisi morali quadam & probabilis certitudine, quia non potest costare, vt statim ostendimus, verè nos hæc sacramenta suscepisse. Quamobrem licet excusar emur à peccato transgressionis, si non fecerimus quod in nobis est ad ea suscipiendum, tamen vbi constaret nos nõ ea suscepisse propter malitiam ministri, qui verba sacramentalia protulisset absque intentione faciendi quod ecclesiæ intendit, verè teneremur exarctis suscipere. Septimò. Reuelauit Deus nonnunquam aliquibus suam iustificationem, signum ergo est, & quidem non leue non posse citra reuelationem haberi de ea plenam certitudinem: si enim posset ea per fidem haberi, superflua fuisset reuelatio. Nã si qui potuissent citra reuelationem huiusmodi certitudinem consequi, maximè certè illi, quibus Deus suam iustitiam reuelauit, vt qui vitæ sanctitate, notitia scripturarum, & perspicacia ingenii multis interuallis ceteris præcelluerunt. Neque deus peculiariter solet reuelare quæ ex fide possunt esse certa, cumque Deus patris, nisi que amicissimis sibi suam iustificationem reuelauerit, atque eam gratiam eis fecerit, vt confidentius & fortius magnifica & præclarissima opera facerent, & alacrius molestias omnes præsentis vitæ pro ipsius gloria sustinerent, eaque ratione labores ipsorum alleuarentur, & quadantenus premiarentur, absurdum est, & vehementer derogat gratiæ eis factæ asserere, omnes qui iustificati sunt posse certitudinem fidei de sua iustitia citra reuelationem nascisci. Et augeri potest hoc argumentum. Non scimus Deum reuelasse aliquibus suam iustificationem, quibus non reuelauerit suam etiam perseuerantiam: igitur sicut nemo potest esse certus ex fide sine reuelatione diuina de sua perseuerantia, nemo etiam potest esse certus ex fide de sua gratia. Octauò. Non expedit vt homines possint regulariter cognoscere per fidem, & certam habere suam iustificationem & acquisitionem

Argu. 7.

Argu. 8.

Causæ ob quas non

expedit gratiæ: namque ea certitudo occasio esset superbia, iuxta illud Gregorii. 9. mor. 17. Si scimus nos gratiam habere, superbimus. Vix cauent viri spirituales superbiam, & inanē gloriam, si probabile sit se inuenisse gratiā apud aliquem regem vel eximum prælatum, & cauebunt cerdones & sartores superbiam, & inanem gloriam, habentes certitudinem fidei de sua iustificatione, & gratia apud Deum, & adoptione in filios Dei, & hæredes regni celorum? Efferet etiam hæc certitudo nonnulla occasio despiciendi alios, aut saltem nosalios præferendi, ac prorsus impediendi obseruatiā saluberrimi consilii Pauli, quo admonemur in humilitate superiores nobis ceteros arbitrari. Quomodo enim ego alios mihi præferam, si de me possim esse certus per fidem me esse in gratia, cum de aliis hoc non possit aded certò constare? Atque in viris imperfectis esset occasio ista certitudo somnolentiæ, inertitiæ, & relaxationis vitæ, & pœnitentiæ. Si. n. imperfecti sint certi per fidem se obtinuisse gratiam Dei, securè, & in vtranuis aurem, vt aiunt, dormirent, neque tanti facerent, imò neque curarent habere fructus dignos pœnitentiæ, aut in gratia proficere. An non videmus ex hac persuasione factum esse inter Lutheranos, vt nulla pendē cura sit satisfactorum pœnitentialium? Ad hæc. Occasio erit ista certitudo minuendi firmitatem in assensu cæterorum credibilium. Cum enim rarissimi inueniantur homines, qui possint tanta fide credere se esse in gratia, ac credunt filium Dei pro se passum, si dicatur eis vtrunque esse æquo de fide, non ita firmiter credēt homines Christum pro se esse passum. Non expediebat etiam vt certitudo fidei, qua nulla debet esse maior, & pro qua semper debemus parati esse mori, ad singularia & particularia applicaretur: in quibus tam sæpe possemus decipi, nisi firma aliqua, & certa reuelatione dei firmemur, ne in eis labamur, aut vacillemus. Neque sine graui fidei iniuria docentur homines tanta certitudine credere se esse iustificatos, quanta credunt aliis credibilibus, cū tam sæpe, & tam facilliter in hoc possit quilibet errare, & decipi. Deinde. Si ob aliquid debuisset Deus communicare nobis per scripturas certitudinem nostræ iustificationis, esset maximè vt esset occasio lætandi in ipso, & exultandi in tanto beneficio, & sperandi à magnificentiā ipsius maiora, & vt certi de hoc facti alacrius pateremur aduersa, & nos accenderemus ad fortius, & feruentius per viam mandatorum Dei currendum, & proficiendum de virtute

in virtutem, sed ad ista satis debet nobis esse certitudo moralis de tanto, & tam eximio beneficio. Ea enim certitudo de gratia principis satis nobis solet esse in humanis, vt in prosperis & aduersis alacriter, & fortiter ei seruiamus, & vt exultemus, si gratiam illius habere cupiebamus de inuenta gratia apud ipsum, & ab illo magna beneficia, & maiora in dies singulos speremus. Ea etiam certitudine solemus esse contenti de perseverantia nostra, & consecutione beatitudinis, vt bonū facientes non deficiamus omni tempore. Equidem nõ pro dignitate exillimant hoc tantum, & tam præcellens beneficium gratiæ Dei, qui non contenti sunt, si Deus illis impartiarit, vnde probabiliter possint scire se illud assecutos, nisi etiam certitudinem, & hæc ipsam fidei theologicæ in hac valle miseræ assequantur. Nunquam etiam Deus qui tam benignè & magnificè omnia nobis necessaria prouidet, tā paucis suam iustificationem reuelasset, si in commune expediret vt omnes assequi possent tantam certitudinem. Item. Non expedit nobis scire determinatè diem iudicii, sicut copiose tradunt doctores super illa verba: De die illa & hora nemo scit. Et super illa, Non est vestrum nosse tempora vel momenta. Decet enim ea Deo soli nota esse, quæ ipse solus operatus est, vt quæ soli suæ subiacent potestati, soli etiam suæ scientiæ subiacent. Et nobis ea incertitudo conueniens est, vt solliciti magis sumus dei iugibonorum operum exercitio, ergo neque expedit nobis scire determinatè, quando sumus in gratia: proprium nanque opus Dei etiam est iustificatio, & incertitudo de nostra iustificatione sollicitudinem augebit bene operandi ad promerendum tantum beneficium. Quòd si ex fide certò sciremus nos esse in gratia, nihil profectò, aut parum nos sollicitos faceret incertitudo diei iudicii, vel mortis nostræ: optima enim præparatio ad aduentum domini est habere gratiā ipsius. Non d. Plura signa dedit Christus apud Mat. aduentus sui ad iudicium, quam vnam quæ dedit in scripturis aduentus sui ad nos per gratiam; sed ex illis signis non possumus certitudinaliter scire determinatè diem iudicii: De die enim illa, & hora nemo scit. Et ratiū colligunt doctores posse nos per cõiecturas quandam scire appropinquare diem iudicii. Decimò. Nullus absque Dei reuelatione tenetur certò credere se esse in gratia: nusquam enim tale inuenitur præceptum, vt supra latè docuimus, quin verò potest quilibet mererè habitare, aut formidare de sua iustificatione. Nā multi

Mar. 13. d
A. 1. b
Nõ expedit nobis scire diē iudicii.

Mat. 24. b
Ignoratis dies iudicii.

cap. 6

multi viri sancti hæsitauerunt de sua, etiam post magnam, & insignem pœnitentiam suorum peccatorum: & viri doctissimi dicunt nõ quam debere quempiam hoc omnino certū existimare, & ad veram humilitatem potius spectare, vt nos existimemus peccatores, quā iustos. Quòd si posset quilibet absque reuelatione certus esse ex fide de sua iustificatione, teneretur vtrique eam credere, vel saltem nõ liceret ei dissentire, aut de ea hæsitare: nihil enim tale liceret ei, qui de ipsa haberet reuelationem. Et hoc generatim ab omnibus conceditur, de omnibus quæ de fide sunt, siue quia aperte colliguntur ex reuelatis, siue quia immediate habentur ex reuelatione. Et de vtrorumque fide verum est, quod communiter dicitur, dubius in fide infidelis est. Possunt hæc argumen. satis esse, vt tam catholici, quā heretici intelligant, nemini sic esse posse per fidem notam suam gratiam citra reuelationē diuinam, vt sunt alia reuelata nobis à deo, aut ex eis certò deducta, ac proinde temerariè facere quicumque tanta firmitate credit se iustificatum, quanta illis credit, siue ea ad fidem catholicam spectarent, siue non, iustissimèq; scilicet synodus statuisse, neminem posse sic suam iustificationem scire, vt eo in assensu nõ merito hæsitare queat, an decipiatur. Sed quo magis errores hereticorum cõfitemus & quàm longè sint à vero circa hunc articulum, adiciam & his aliud argumētum peccati contra ipsos. Si constare posset nobis per fidem nostram iustificatio, maximè hoc esset, vt dicitis, quia constare nobis potest nos certò credere per Christum esse iustificatos, sed vnde, rogo, constat nobis fidem nostræ iustificationis per Christum hanc habere prærogatiuam vt omnia peccata deleat, & expellat & gratiā nos Christi restituat? Vbi legis tale ei priuilegium datum à Deo? Quod poteritis vel scripturæ vel alicuius sancti veteris proferre testimonium, vt non hoc vestrum esse somnium, & commentum existimemus? Fidem sufficere ad iustificationem docuere antè vos nonnulli heretici, etiam tempore apostolorum, & postea Eunomius, vt supra testimonio August. docuimus, sed fidem, qua certò credimus nos esse in gratia hanc eandem virtutem habere nemo antè vos quod sciam vel asseruit, vel suspicatus est. Prohibebant talem ausum & temeritatem scripturæ, quæ & aliorum articulorum fidem, & alia virtutum opera, vt spem, dilectionem, & pœnitentiam ad iustificationem manifestò exigunt. Prohibebat lumen naturale, quod & stultum esse

Fides iustificatione nõ sufficit ad iustificationem

docet, vel leuissimarum offensarum in proximum nobis polliceri remissionem, quia certò credamus nobis eas condonatas. Debet quidem aliquid antecedere quod causa sit etiam sufficiens, & manifesta, aut certa remissionis peccatorum nostrorum, aut nõ leuiter & temerè credamus illa nobis vel apud Deum, vel apud homines esse remissa. Sed sit & aliorum articulorum fides, quæ vos certos faciat vestræ gratiæ, nolo vestris calumniis hoc nomine obnoxius esse, quanquam hoc est, quod maxime ex vestris scriptis habere potui, & alii antè me viri doctissimi collegerunt. Cupio & hoc vobis diuerticulum aut suffugium auferre, & omnia quæ vos remorantur, ne nobiscum cõueniatis, pro virili nostra tollere. Statuere quacunque volueritis fidem, quæ vos certos faciat vestræ salutis, illam ostendā aperte præstare non posse vestram istam augustam, & sacrosantam certitudinem. Potest enim quacunque illa sit, admittere secum propositum perseverandi in aliquo peccato, quia nulla est contrarietas inter illa quæ hoc prohibeat. Et vos ipsi facemini cum illa stare dubium de benevolentia, & cura paterna, quam in nos gerit pater celestis: quod & facemini esse peccatum, sed propter hanc fidem non imputari. Lege temetipsum Bucere in concordantia huius articuli de certitud. gra. Non solum ais præsentem peccato certos nos esse gratiæ per fidem, verum neminem posse carere peccato dubieratis de diuina in nos cura, & tamen illud contregi per fidem. Idemque ait sodalis tuus Phil. in apolo. Augustana, & vterque hoc didicistis ex magistro vestro Lut. Neque ille se poterit sicut vos fortassis tueri, quod ista ad sola venialia retulerit, nam in art. 14. suarum assertionum expressè ita scribit: Quæcumque sint opera nostra etiam si sint peccata, sola fide efficiuntur certissimi nõ imputari ea nobis. Et in de lib. christ. palam affirmat, quæcumque sint opera nostra, dummodo fixa & firma sit fides, certos nos esse nostræ salutis. Quo modo verò cum his stat, quod scrip. sexcentis locis affirmat, Deum inquirat eam omnem, & omnes iniquos odio habere, & nõ parcere de huiusmodi, hoc est, actu perseveranti in peccato? Non satis tibi erat o Luth. docuisse, fidem solam sine operibus ad salutem posse sufficere, nisi etiam addens errores erroribus, neque impediri iustificationem perseverantia malorum operum affirmares? Quid aliud hoc est, quàm homines alioqui segnes satis, & ad virtutum cultum torpentes, à bonorum operum studio auocare, & ad vitia & scelera plus nimio

Nulla fides certū peccato rem, facit suę grat.

mio procliuibus habenas plenissimè laxare? Sed non tantum hoc vestrum dogma, scititium illud quidem, & commentitium, moribus humanis est perniciosum, & laudibus iustorum & ipsius iustitiæ derogat, in Deum ipsum gubernatorem, & legislatorem vniversi iniuriu & contumeliosum est. Quid enim potest magis alienum esse à suprema bonitate, quam omnes omni vi & ope nostra constanter in deo debemus & prædicare & tueri, quam perseverantes in sceleribus, & flagitiis ad amicitiam suam recipere, & illis dona sua spiritalia largiri, atque in eis habitare, qui immundi & impuri sunt, & socii, imò repleta vel verius cloacæ sordium omnium, & habitacula demorum? Atque ubi ista non posse quenquam scire admittere, si maneat in eo fides, contentis, quod quidem manifestis argumentis, & testimoniis scripturæ libro decimo quarto reuincemus, certè intracta & illæsa fide per ignorantiam posse ea admitti manifestum est: aut enim fidelis nunquam poterit ex ignorantia peccare, aut si potest, vt lucidissimè scriptura docet, poterit absque fidei iactura: si quidem qua fide potest admittere peccatum, poterit & in eo perseverare. Et nullius articuli fides impedire potest, quin per fragilitatem & obliuionem quandam humanam fidelis non nunquam delinquat. Quis etiam si non prorsus desipiat, credere queat nobis persuasionem vestra gratia solum pendere ex fide, neque augeri aut corroborari ex operibus? Nonne experientia constat tantò facilis & firmiter quæque, posse credere se esse in Dei gratia, quãto pluribus & melioribus operibus abundauerit? Equidem Chrysol. & Bern. vt alios inter mittamus, longè diuersa à vobis ecclesiã christi docuerunt Chrysol. Vnus quisque nostrum, ait, in nulla alia re spem suam post dei misericordiam, nisi in morum sanctitate constituat. Bern. Inde augetur nostra fiducia, quod sani sumus, si desiderio supernorum surgentes à terrenis, eleuantur corpus voluptatibus demus operam, vt anima regat corpus, & non regatur ab illo. Et didicerunt hæc isti doctores à Christo, & ab apostolo. nam Christus ait: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Et Petrus per bona opera iubet certam facere vocationem nostrã. Et Paulus ex testimonio bonæ conscientie solidam docet gloriam filiorum Dei proficisci. Et Io. Filioi non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. Dicitis, Incerta erit nostra iustificatio, si ex operibus pendeat. Doctè quidem, & discretè vobis hunc cauillum dissoluit pius, idemque

Chry. ho. 1. i. 1. Mar. Ber. i. ser. de 4. mod. dis. errand. di. Ioã. 14.

2. Pet. 2. Cor. 1. Ioã. 3. d.

eruditissimus magister Soto. Vos, vt certa sit iustificatio, docetis homines iustificari sola fide: ille autem contra, vel ob hoc persuaderi posse necessitatem operum rectè putat, & iustificationem non sola fide perfici, quia fides sola neminem potest facere certum sue salutis ipsa est enim quæ perspicue docet necessaria esse opera ad salutem. Neque possum quidem satis mirari, quomodo, cum vos iam lucidissimis scripturarum testimoniis conuicta pertrè doceatis necessariam esse peccatoribus pœnitentiam vt iustificentur, non etiã simul ab antiquo resiliitis errore de certitudine gratiæ, quæ ea potissimum ratione tuebamini, quia iustificatione putabatis pèdere à sola fide, quæ certa & indubitata nobis potest esse. Equidem cum pœnitentiam necessariã ad iustificatione bene statuistis, temeraria illa debuisse eadem opera reuocare verba, quibus autoritatem vobis usurpantes conciliorum, ecclesiæ, ar. 5. conf. Au. dicitis: Damnantur illi qui habent conscientias dubitare, an cõsequatur remissionem, & addunt, hanc dubitationem non esse peccatum. Neque minus illa, quibus art. 20. acriter nos increpatis, quod dicentes iustificationem nostram aliquo modo pèdere à dispositione nostra, corripimus doctrinam de fide, neque possumus firmam consolationem conscientis proponere. Nam si pœnitentia necessaria est vt iustificemur, cum nulli possit in totum per fidem constare, an verã & sinceram, atque perfectã pœnitentiam suorum peccatorum habent, vt patet ex dictis, qui iam hoc fatemini, vel hoc nomine ab hac fidei certitudine de gratia persuadenda abstinere debentis. Idemque ipsum catholicum omnem vobiscum facere tenentur, quãdo quidem semper illi constantissimè pœnitentiæ necessitatem professi sunt. Et nulla possunt cuiusque peccatori argumenta tanta, & tam efficacia veritatis, & sufficientiæ suæ pœnitentiæ subesse, quanta subsunt pro aliis à Deo reuelatis: quippe Dei reuelatis autoritas exsuperat omnium humanorum argumentorum firmitatem & certitudinem.

De apostolice sedis definitione pro incertitudine gratiæ. Cap. XVIIII

Sed adiciamus his calculum definitionis sedis apostolicæ, quæ iam olim de hoc præcesserat, vt intelligat qui aduertantur etiã cessante definitione nostræ synodi, debuisse omnes abstinere à prædicandis, & asserendâ ista fidei certitudine de gratia. Inn. huius. no. 3. vt habetur in. c. ultimo de purgatione canonica cum archiepiscopus Bisuntinus iuramentu purgationis

Sot. 3. de na. et gra. cap. 10.

gationis offerret sub hac forma, quod immunitis erat ab eis criminibus, de quibus infamatus erat, neque purgare se vellet iurando se illa non commississe, postquam ad archiepiscopatum fuerat promotus, inter cetera dicit se præsumere sub præscripta forma voluisse eum iurare, quia cum verè iurare non posset se non illa crimina commississe, tamen verè existimatis peccatis, quod immunitis iam esset ab illis. Et mox subdit: Sed hoc iurare non parue temeritatis existeret, cum Iob dicat. Etiã si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Et statim addit: Ideoque præscriptam formam, secundum quam idem archiepiscopus obtulit se purgare, reprobamus, vt pote in dicta temerariam, & ineptam. Hæc ille. Sed aiunt quidam, ista non esse definita ex professione de apostolica, sed obiter dicta, atque ideo neque tanti debere esse momenti, vt qui illa negauerit, aduersari censendus sit diffinitioni sedis apostolicæ. Verum hos libenter rogarem, quo in loco magis ex professione diffiniri à sede apostolica hæc veritas debebat, quàm ubi agebatur, an quis posset verè, & absque temeritate iurare se immunem esse à peccatis, quorum pœnitentiam fecisset, vel à quibus sacramentaliter esset absolutus, & an ea forma oblata ab aliquo ad purgandum se deberet vt discreta, & idonea existimari, an contra reiici, vt temeraria, inepta, & indilcreta? Profectò si ad aliquam questionem moralem deberet hæc disputatio de certitudine iustificationis aptari, maximè videretur ad istam spectare, & in eo loco debuisset definiti, ubi illa in controuersiam vertebatur. Et qui non fuit contentus suam sententiam exprimere, nisi & eam etiã ex testimonio scripturæ confirmaret, satis in dicabat se ex professione diffinire, quæ tradebat. Ad hæc. Ex professione diffiniuit illam formam esse indiscretam, temerariã, & ineptã, & archiepiscopum illum non potuisse se immunem à suis peccatis absque temeritate iurare, si habuisset certitudinem fidei de sua immunitate à peccatis per pœnitentiam. Quæ enim sunt certa ex fide, absque temeritate possumus iurare esse vera, neque erit in eo iuramento quidpiam vitii, aut reprehensibile nisi forte per accidens, videlicet, quia vel iuramentum non est necessarium, vel non ad intentionem eius, cui quis iurat, cum ad ipsius intentionem tenetur iurare. Alio tamen alii confugiunt, & aliter elabi se posse existimant, ne videantur sedi apostolicæ hæc in parte ad-

Job. 9. e

Respon. 1

Impugnatio.

2

Respon. 2

uersari, dicunt enim diffinitum quidem esse in hoc loco neminem posse per pœnitentiam suorum peccatorum adipisci tantam certitudinem remissionis eorum, & ideo nemini licere iam defendere hac via posse haberi istam certitudinem de nostra iustificatione. Illud tamen, aiunt, adhuc in controuersiam relinquit an per baptismum, vel martyrium possint peccatores eiusmodi certitudinem nancisci, & an innocentes eiusmodi certitudinem de sua iustificatione per baptismum habere possint. Verum de innocentes non est admodum difficile hoc refellere. Quis enim possit certè scire, se nullum admisisse peccatum letale? Quis possit certè scire ex fide se esse baptizatum? aut se sufficenter disposuisse, vt etiã si non fuerit baptizatus, verè tamen fuerit apud Deum iustificatus? Equidem cum cõtrouersum sit inter graues doctores, an statim, cum quis venit ad vsum rationis, teneatur se ad Deum ita conuertere, vt acquirat ipsius gratiam, & Sanct. Thom. & qui eum sequuntur, hoc constanter defendant, & apud Scot. & suos hoc problema fit, cum nemo possit scire an hoc impleuerit præceptum, quia nemo potest scire quando ad vsum rationis venerit, vel hoc ipso, ubi nulla alia essent (quæ quidem multa sunt) deberet quisque ambigere, an aliquando peccauerit mortaliter, & nunc quam pro certo statueret se esse, & fuisse immunem à peccato mortali. Superest igitur vt ex hac diffinitione probemus nullum peccatorem posse esse certum ex fide, neque per pœnitentiam, neque per aliam aliquam viam de sua iustificatione: hoc enim si fuerimus assecuti, latis profectò erit, vt in vniversum credatur esse diffinitum neminem posse esse certum per fidem de sua iustificatione. Duplex autem via occurrit, quæ istud possumus probare. Primò sic. Apertum est hoc in loco Innoc. 3. iam olim diffinisse nemini esse certum ex fide dimissa sibi esse peccata per pœnitentiã sacramentum: nam si posset alicui hoc esse certum, nunquam hoc iurare censuisset temerarium, indiscretum, & ineptum. Licet enim vt diximus, iurare vera esse, quæ sunt certa ex fide aut reuelatione. Ita sunt autem efficaces clauces ecclesiæ: ad remittendum peccata, ac baptismus, & ita certa remedia suæ iustificationis prospexit Deus peccatoribus baptizatis, ac non baptizatis: æqualiter est enim ei cura de omnibus, neque minus, sed magis spectant ad ipsius diuinam prouidentiam peccatores, qui iam per baptismum effecti sunt membra Christi, & de ouili sunt ipsius, quàm illi pecca-

Impugnatio. Nullus potest esse de sua innocetia S. Thom. Scotus

Nullus peccator potest esse certus de remissione suorum peccatorum, Argum.

Sap. 6. b.

peccatores, qui nondum gratiam baptismi meruerunt, neque ipsius caractere sunt insigniti. Secundò. Non est facilior via consequendi remissionem peccatorum per pœnitentiam antè baptismum, quàm post baptismum per pœnitentiã virtutem, & pœnitentiã sacramentum: imò neque certior est via consequendi remissionem peccatorum per pœnitentiam antè baptismum, quàm sit post baptismum per solam eandem pœnitentiam: non est enim, vnde sit verisimile, minorem pœnitentiã antè baptismum sufficere ad gratiam consequendam sine baptisimo, quàm sufficiat post baptismum, præsertim cum sacramento pœnitentiã. Cum igitur ex hac diffinitione habeatur, neminem posse esse certum de sua iustificatione, neque per pœnitentiã sacramentum, neque per pœnitentiã virtutè (vt enim vtrūque includeret vsus est Innocen. nomine pœnitentiã, quod vtranque pœnitentiam comprehendit, sacramentalem videlicet, & non sacramentalem) ex eadem diffinitione similiter habeatur, neminem posse esse certum de sua iustificatione per pœnitentiam, siue illa habeatur ante baptismum, siue post. Itaque cum nemo, vt apertum supra fecimus, possit certò scire se recepisse baptismum, & sine illo non minor pœnitentia sufficiat, quàm post baptismum, habeatur ex hac diffinitione, neque per baptismum posse quempiam esse certum de sua iustificatione. Tertiò. Quinquã probabilissimum est minorem pœnitentiam sufficere cum martyrio vel baptisimo ad gratiam, quàm cum sacramento pœnitentiã, at tamen ne hoc quidem certum videtur certitudine fidei. Atque hinc fortassis proficiscitur, vt ecclesia similem abrenunciationem mûdi, carnis, & diaboli exigat à catechumenis, atque à peccatoribus occultis post baptismum. Sed ex hac diffinitione habeatur, neminè posse per pœnitentiam etiam cum sacramento pœnitentiã habere certitudinem fidei de sua iustificatione: ergo ex eadem cum aliis, quæ sunt certa, colligi potest, neque per baptismum, neque per martyrium, aut alia aliqua via posse quempiam venire ad eiusmodi certitudinem. Omnis enim alia via collata ad istas incerta est, & nulla tanta habet priuilegia. Dubitari itaq; non potest, quin et à nobis stet sedes apostolica.

Argum. 2. Nò sufficit ad gratiã minor pœnitentiã ante baptismum quã post.

Argu. 3. Non est certò exi de minore pœnitentiã sufficere eũ baptis. quã eũ sacramento pœnitentiã.

De testimonio, quod Spiritus sanctus exhibet nostram iustificationi. Cap. XIX.

ET si ex prædictis satis arbitror posse conflare cuius nò admodum obstinato in contraria opinione nullam esse viã, qua quis possit in hac vita citra Dei reuelationem scire certitudine fidei suam ipsius iustificationem, tamen quia tum demum in hanc sententiã omnes inclinabunt, & à contraria deficient, cum plenè dissoluta intellexerint, quæcunq; pro hac certitudine induci possunt, neq; quipiam in eis esse, quod impedire, aut remorari quæquam debeat ab assensu definitionis sanctæ synodi, non contentus ero eam firmissimis argumentis comprobasse, sed dabo operam, vt & omnia diluam, quæ in contrarium afferri possunt. Et vt bona fide causam aduersariorum tractem, primò quidem ex scripturis, secundò ex testimoniis sanctorum doctorum, & tertio ex quibusdam apparentissimis argumentis contendam posse haberi in hac vita certitudinem fidei de nostra iustificatione citra diuinam reuelationem. Et vt à fortissimo, aut certè vulgarissimo eorum argumento incipiam, primò nobis obuiantur verba illa Pauli ad Romanos: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus Abba pater: ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filii Dei. Sunt autem in his verbis duos quæ validè videntur in nostram sententiam pugnare. Primum est assertio illa, Accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei: secundum est testimonium Spiritus sancti, nam ex priorum videntur Romani non solum potuisse, sed debuisse certò certitudine fidei credere se iustificatos, & spiritum adoptionis filiorum Dei recepisse: quia certam, & omnino indubitaram fidem adhibere tenebantur omnibus, quæ eis Paulus circa suam iustificationem asseuerabat. Et si Paulus inde certus erat de iustificatione Romanorum, quòd eos sciebat sacramentis fidelium esse initiatos, & renatos fonte baptismatis, cur nò & ipsi, quibus hoc non minus constabat, quàm Paulo, poterant hoc idem certò de se credere? Ex testimonio verò spiritus sancti non minus, sed longè maius argumentum sumi potest, vt omnes iusti suam iustitiã certè & indubitato possint credere. Testimonium enim spiritus sancti est certum, infallibile, & omni hominum testimonio maius, atque adeo omnium fide dignissimum. Et Paulus non ad se tantum & apostolos, sed ad omnes omnino filios dei illa verba retulit: Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro quòd sumus

Obiecti. 1.

Rom. 8. c

Ioan. 3. d. Respon. a

mus filii Dei. Siquidem & ob hanc causam ait nos cum fiducia clamare, Abba pater, stultum quippe aliàs esse videretur eum patrem inclamare, & ad eum vt ad patrem recurrere, cuius nos nesciremus esse filios. Et his videtur illud Ioannis accinere: Qui credit in filium Dei, habet testimonium Dei in se. Sed si aduertamus propositum Pauli in citato loco, non erit admodum difficile diluere ista. Nò omnibus Romanis qui baptismum susceperant persuadere volebat Paulus, quod haberent aut accepissent spiritum Dei. Quid ab illo magis alienum, qui, vt ex ipsa epistola patet, sciebat inter ipsos multos esse peccatores, & contentiosos, quique de aliis perperam iudicarent, & in seipsis gloriarerent, neque agnoscerent gratiam Dei in se? Hoc dum taxat eis persuadere volebat hoc in loco, quòd si spiritu agebantur, & facta carnis mortificabant, filii Dei erant, & in æternum secundum corpus, & animam victuri. Vnde & in his, quæ antè cedunt ista, non absolutè, sed sub conditione ista ter repetita dicit, eos esse, & viuere in spiritu: Vos, inquit, in carne non estis, sed in spiritu, si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem spiritum Christi non haber, hic non est eius: si autem Christus in vobis est corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus verò viuere propter iustificationem. Quòd si spiritus eius, qui suscitauit Iesum à mortuis habitat in vobis, qui suscitauit Iesum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis. Ergo fratres debitores sumus, non carni, vt secundum carnem viuamus: Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini, si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuere: Quicumque enim spiritu Dei agitur, hi sunt filii Dei. Et statim beatitudinem hac eadem ratione non absolutè, sed sub conditione illa pollicitus est, Si tamen compatimur, vt & conglorificemur. Atque in his insinuauit quod dicit, eos accepisse spiritum similiter esse accipiendum, videlicet, siquidem ipsi non apposuissent obiectum baptismi. Scripsit autem hoc Paulus sine conditione, cum tantum sub conditione eos asseruisset esse in spiritu, ac postea glorificandos, quia verisimile non erat, quin ex eis maxima pars se sufficienter disposuisset plena fide, & integra deuotione ad sacramentum baptismi, & in eo accepisset spiritum sanctum. Et dum sic absolute ad eos scribebat, & asseuerabat eos accepisse spiritum sanctum, non singulis persuadebat suam iustificationem, neque in singulis

Respon. b

exigebat vt crederent se accepisse spiritum sanctum, sed docebat nos optima quæque de aliis semper præsumere, & sua autoritate ostendebat licere illis, qui ad populum aliquè sermonem habent, vel scribunt ea loqui, quod vera sunt, salte pro maxima ipsius parte. Quod & antè ipsum seruauerunt propheta, cum Dei populum, vel blandis laudibus ad virtutem excitabant, vel seueris obiurgationibus à vitiis deterrabant: eundemque in sensum accipi debent illa, quibus & Galatis dilucidè affirmat idem apostolus accepisse eos spiritum sanctum. Et eadem ratione Ioan. potuit dicere, Et vos uctionem, quam accepistis à deo, maneat in vobis. Et rursum: In hoc scimus, quoniam manet in nobis, de spiritu, quem dedit nobis. Et iterum, In hoc cognoscimus, quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de spiritu sancto suo dedit nobis. Nisi fortè, vt probabilis apparet, vel de se duntaxat, & aliis apostolis hæc dixerit, vel certè nò ad mansionem spiritus in aliquibus particularibus personis, sed ad mansionem ipsius in ecclesia, quæ per fidem nota est omnibus fidelibus, ea reculerit. Testimonium verò, ex quo probat Paulus fideles non ineptè vocare deum patrem, vt vocamus in oratione dominica, non est testimonium aliquod interius, quo spiritus sanctus testificetur singulis iustis eos esse absolute filios Dei per gratiam: multi enim sunt iusti, qui formidant de sua iustificatione, neque agnoscent tale testimonium Dei in se. Et ex huiusmodi testimonio non satis idoneè probaretur communis totius ecclesię conuetudo, qua clamamus, Abba Pater. Est verò testimonium hoc illud magnificum, & præcellentissimum testimonium, quo spiritus sanctus admirandis signis, & portentis, ac peculiariter descensus sui ipsius visibili rotori ob apertissimè testatus est, eos esse filios Dei, qui Christi fidem, & ipsius baptismi recipiebant. Et quia hoc testimonium, quauis visibile, & manifestum, non exterius tantum, sed interius, ac planè toto spiritu, & præcordiis acceptatur ab omnibus fidelibus, nisi omnium nomine spiritui nro hoc testimonium reddi ab ipsi. sanct. asseuerauit. Quare prudenter Nicolaus Lyranus testimonium hoc ad testimonia veritatis catholice, per quam efficitur filii Dei, retulit. Neque apostolos Ioannes, eũ dixit, credentes in filium Dei habere testimonium Dei in se, de alio testimonio loquebatur, quàm de eo, quod statim dixerat patrem exhibuisse suo filio, dum eum filium suum dilectum voce de celo delapsus, & admirabilibus signis

De quatuor testimonio ss. loquitur Paul.

Lyran.

Ioan. 3. b

gnis

gnis testificatus est. Quauis autem Græca Pauli verba vertamus, vt quidam Græcè doctissimi verterunt: Ipse enim spiritus contestatur cum spiritu nostro, quod sumus filii Dei, & ad testimonium illud referantur, quo per se ipse spiritus sanctus iustus interius cõtestatur suam gratiam: imò neq; sin eum sensum accipiuntur, quem nonnulli ex eis colligunt, vt spiritus sanctus dicatur à Paulo confirmare adoptionem nostram, quam spiritus noster præsumit, aliquid hinc haberi poterit cõtra nos, siquidem aut spiritus sanctus certus nos facit de suo testimonio, & tunc certi poterimus esse per fidem de nostra iustificatione. Sed hoc erit per reuelationem, quia hoc testimonium, quædam reuelatio est, aut certos nos minime facit, se esse, qui nostram adoptionem contestatur: & ambigua manebit illa nobis, non obstante ipsius testimonio. Et quidem si attendendū expendamus hæc verba, ipse enim spiritus testatur cum spiritu nostro, quod sumus filii Dei, & illa nostræ incertitudini vehementer inueniendus fauere. Nam quando spiritus sanctus plenam certitudinem alicuius veritatis iustis largitur, per se ipsum hoc facit, nihil ei subterueniente, aut administrante nostro spiritu: Cũ ergo adoptionem nostram cū spiritu nostro dicitur contestari, hoc ipse inuenit non concedi nobis ab ipso absolute, & perfecta certitudo. Quatenus enim à nostro spiritu ea contestatio pendet, non nihil infirmitatis & incertitudinis accipiet. Si enim exempli gratia ab ipse spiritus sanctus testimonio habeamus, omnè illum iustificari, qui facit quod in se est, & à nostro spiritu habemus nos facere quod in nobis est, non satis certum erit nos esse iustificatos: quia qua parte à testimonio nostri spiritus cognitio nostræ iustitiæ dependet, esse nõ potest omnis ambiguitatis penitus expers sicut si à solo spiritus sancti testimonio penderet. Verba autem Græca Pauli in hoc loco hæc sunt. *Αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τὰ πνεύματι ἡμῶν ὅτι ἴσμεν τίκτα δὲο υ.* Quæ & sensum possunt habere, quæ noster interpretes expressit, quoniam verbum illud *συμμάρτυρεῖ* & contestatur, potest verti, & simul testatur. Et si contestatur, reddatur, stat sensus nostri interpretis: si autem simul testatur, stat sensus aliorum. Atque ideo fortassis spiritus sanctus voluit hoc verbo Paulum vti, vt vtriusque horum sensuum locus esset, & diuersimodè spiritus sanctus nostram adoptionem testari admoneremus, neque deesset nobis via, qua euadere possemus argumentum, quod hinc sumen

Propos. 1.

dū erat pro fidei certitudine de gratia. Quia verò vehementer innituntur huic spiritus sancti testimonio, qui certitudinem gratiæ tuentur, libet hinc aliquantisper immorari, & quale sit hoc testimonium, & quibus comunicetur, & quæ certitudinè præstare possint, enucleatius differere. Reuelat quidem spiritus sanctus iustis suam gratiam, idq; non tantum sub cõditione, sed per se ipse absolute. Neq; solum suggerit eis argumeta ipsius gratiæ probabilia, & mouet ad eorum cõsiderationem, sed & confirmat, quas ipsi de hoc adepti sunt cõiecturas, & ad eorum cõsolationem asserit interius eos esse filios dei & à Deo diligere, & placere ipsi eorum opera, ac rãdem aliquando placidissimè illis loquitur: Noli timere, salus tua ego sum. Quæ omnia ex multis sanctorum testimoniiis luculeter postea docebimus. Et quoniam hoc testimonium proprium est filiorum Dei, neq; peccatoribus est commune, sicut testimonia conditionalia vel gratiæ vel gloriæ, credendū non est aliquibus illud comunicari, qui ipsum vel nõ audiant, vel nõ recipiãt. Sed multi etiã ex illis qui sunt in gratia, quia parũ intedunt meditationibus, & profectibus suis spiritalibus, impedimeto sunt benignissimo & amantissimo nostro spiritui, & ipsi se hac eximia testimonii ipsius cõsolatione defraudant: nõ ipse paratissimus est omnibus, quibus expedit hoc testificari. Et possent omnes, si vellent, velle aut omnes deberet ita vitã instituire, vt hoc rãtem testimonii spiritus sancti aliquãdo frueretur: nõ quæ promereri nos vult tantũ beneficium piis & seruicibus studiis, & præcipuè cõtemptu voluptatum huius mundi, & assiduitate orationis. Et rarò illud elargitur, aut sic familiariter loquitur, nisi cū hominibus spiritalibus, & purgatis, atq; alienis nõ tantum à fordidibus & vitiosis, sed & à curis, & affectibus huius vitæ: Ducam, inquit, eã in solitudinem & loquar ad cor eius. Cũq; multi plerũq; iusti ex huiusmodi testimoniiis que in se sentiunt & lætetur, & exultet, & certò, vel probabiliter, vel moraliter persuadear sibi suã gratiã, neq; tamen putent sibi hoc esse certũ certitudinè fidei, aut se habere de his reuelationem, iniquum est profectò ex illis que in humanis testimoniiis cernimus, legẽ velle præscribere spiritus sanctus, & asserere nunquã illum testari filiis Dei suam adoptionem, nisi certitudinè sui testimonii præbeat, & se esse, qui illam eis cõtestatur, declareat. Alii alios meritis exuperat, & alia aliis expectat. Itaq; spiritus sanctus qui optimè nouit omnia moderari, & suauissimè pro cuiusq; meritis & commodis suo tempore dispensare,

Propo. 2.

Propo. 3.

Osee. 2. e Propos. 3.

facere, aliquando se suumq; testimonium probabiliter tantum notum facit, aliquando certò certitudinè humana, aliquando certò certitudinè fidei diuinæ, ac fortassis nonnũquã etiam euidentiã. Et quando hanc certitudinẽ concedit certitudinem, reuelare nobis dicitur iustificationem nostram. Quid enim ei testimonio deesse suspicari quis possit, vt nõ censetur reuelatio gratiæ, quam paucis, idq; ex priuilegio omnes fatemur cõtigisse: Siquidem quod immanens sit & non transiens, sicut reuelationes prophetica, & quod ex abundantia gratiæ, & luminis interni ea prouenire existimatur, & non ex nudo testimonio, sicut alia que Deus suis seruis quãdoq; reuelat, hæc nõ minuunt, sed potiùs testimonium cõmendant, et illustriorem ostendunt illud esse reuelationem. **Propos. 5.** Quando verò ipse non se aperit, neq; manifestat iustus se esse, qui vel hæc illis significat, vel ea suppeditat argumenta, vt se credant iustos, neq; tenentur ipsi, neq; debent, si sapiant, mox adhibere fidem ei testimonio: **i. Ios. 4. 1.** obedire nanq; oportet Ioanni euangelistæ dicenti, Nolite omni spiritus credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint. Possunt quippe illa omnia que nos interius videntur consolari, vel à nostris, vel ab alienis spiritibus, qui se sæpe transgubitant in angelos lucis proficisci. **Propo. 6.** Neq; si post adhibitam debitam probationem verisimile sit ea omnia ab ipse sancto procedere, tantã eis consultũ est fidem præstare, quantã aliis, quæ scimus reuelata esse, & contestata nobis per spiritus sanctus. Non enim pari animi certitudine, & firmitate credenda sunt quæ nescimus, an ex spiritus sanctus reuelatione & testimonio habeamus, cū illis quæ certo nouimus eũ nobis reuelasse. Esset autem eũ fides, qua nos crederemus esse in gratia in tribus ad similes diuinis: nam ex parte suæ causæ diuina esset, & non humana, quia ex testimonio spiritus sanctus proficisceretur, & de obiecto esset super naturalis, & solertia humana imperuestigabili, atque in eo assensu nemo posset decipi. Quia tamẽ hæc nõ omnino certa sunt nobis, atq; ob id neq; plenam & indubitam fidẽ nostrę iustificationi exhibemus, fides, qua tunc assentiremur nos esse in grã, nõ excederet metas fidei humanæ, & simpliciter humana esset dicenda, & nõ diuina, sicut etiam cū nobis non constar aliquam propositionem necessariam esse, sed tantum scimus eam esse probabilem etiã si illa sit necessaria, assensus eius vnde eundem que habeatur, tantum erit opinio. Quare prudentissimè patres non dixerunt neminẽ posse sic credere se gratiam Dei assecutum, vt ei

Propo. 4.

Propos. 5.

i. Ios. 4. 1.

Propo. 6.

Propo. 7.

Propo. 8.

Corrola.

fidei non possit subesse falsum, sed dixerunt nullum hoc posse scire certitudinè fidei, cui non possit subesse falsum. Quantaquã enim formidine id credamus, si per testimonium spiritus sanctus hoc credimus, ei fidei nequit subesse falsum. Sed verum est, nos illud non scire certitudinè fidei infallibilis, quando nõ est nobis certum testimonium spiritus sanctus, quia neq; rãtum certitudinè nostræ iustificationi assentimur, neq; nobis ea tum constat vlla via, qua certi simus nos nõ posse decipi. Faciamus tã hæc aliquãto apertiora, & ianuã omnem calumniam, & cauillis obstruamus. Distinctissima quidẽ sunt non dubitare de aliqua propositione, & posse ei subesse falsum, aut posse eã esse falsam, aut qui ei assentitur, posse decipi. Neq; debemus credere omni illi assensui posse subesse falsum, qui non tollit omnem dubietatẽ: & intolerabile est asserere, posse subesse falsum ei quod testatur spiritus sanctus, quia nos ignoremus eũ illud testari. Et hæc omnia satis dialecticè & theologicè euicit pius & doctissimus episcopus Minorcensis in quadam ex purgatione sua. Si tã ignoratur ita esse certa aliqua ppositio, vt in eius assensu nemo possit decipi, semper de illa possumus dubitare, & quando possumus salua fide dubitare, verum est quoad nos nõ esse illã sic certã. Atq; ideo diximus. e. 8. pro eodem accepisse patres nullum posse scire certitudinè fidei, cui non potest subesse falsum se gratiam Dei esse consecutum, ac si apertius dictũ esset, nullũ hoc posse scire via, qua non tollit decipi. Etenim qui ex suggestione spiritus sanctus, probabiliter, aut certò etiam suam fidem iustitiã persuadent, credunt quidẽ hoc via infallibili, & propter causam quæ in errore nequit inducere, imò etiã sub ratione, sub qua nequit esse falsum, videlicet, vt hoc testificatus est spiritus sanctus, non tamẽ omnino certi sunt, se id credere tam certã, & tam infallibili via. Quare sicut verè possumus dicere eos non scire hoc certitudinè fidei cui non possit subesse falsum, quia sciunt hoc fide humana, cui suapte natura posset subesse falsum: ita & verè possumus dicere, eos nõ scire hoc via infallibili, quia fallibilis est fides humana, qua hoc credunt, & illustratio illa. ss. vn de hoc sibi persuadent, talis est, vt inducere in falsum possit, licet nõ quatenus est ab eis, posset nanq; similis illustratio aliud esse vel ab homine, vel à dæmone, neque satis certa est ipsis sub ea ratione, qua est ab ipse sancto, sed tantũ opinata vel certa moraliter. Scire autẽ diceret quis suã gratiã via infallibili, aut sua ratione infallibili, quãdo sicut credit propter testimonium

P

spiritus.

spirit. san. ita sciret se credere propter illud, aut certitudinem de ea haberet: nam scire vnun quodq; arbitramur, cum per propriam illud causam cognoscimus. Et apud eruditos, vt Tho. verè dicit, scire non dicitur, nisi qui certus est. Frustra igitur tantopere aliqui contèdunt ex testimonio spirit. sancti ostendere possibilem nobis esse certitudinè fidei de nostra iustificatione, quandoquidem vbi certum no bis fecerit spirit. sancti. se id contestari illud testimonium reuelatio diuina est, qua via nemo diffiteretur posse nos habere eam certitudinem: vbi verò id certū nō facit, stultum est tāta certitudine nos credere assecutos esse Dei gratiā. Hisq; accedit, qd testimoniu spirit. sancti. qualēcunq; & quantacunq; largiri possit certitudinē, nostrā potestari subiectū nō est: status verò huius controersie hic præcipuus semper fuit tam inter catholicos & hereticos, quam inter nonnullos catholicos, an ex creditis, & his quæ in nobis experimur, possint iusti venari, & comparare sibi plenam aliquā certitudinem suæ gratiæ, cui nō possit subesse falsum. Nam ex gratia Dei hoc esse possibile, siue per reuelationem particularem, siue etiam per testimonium aliquod peculiare & familiare spirit. sancti. nō perinde opus erat disputare: quia gratiæ particulares extra legem communem sunt, & in disceptationem non cadunt. Et alioqui ad confutandam inanem hæreticorum fiduciam, & certitudinem suæ gratiæ, hoc prorsus erat superfluum, cū illi non ex aliquo testimonio peculiari spirit. sancti, sed ex lege communi, & ex communiter creditis & expertis asseuerent cunctis fidelibus posse suam iustificationem constare.

De testimonio quod conscientia præstat nostræ iustificationi. Cap. XX.

Obiect. 2. **z. Cor. 1. c.** **Responsi.** Secundo obiciuntur nobis verba Pauli, qui bus velut exultans de sua iustitia, & de iug conscientiæ puritate ad Corinthios scribit: Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ. Atque ex his colligitur testimonium conscientiæ certitudinem posse præbere nostræ iustificationis. Quæ enim gloria esset à testimonio suspecto de veritate? Sed ista dicebat Paulus nomine suo, & aliorū apostolorum, qui certi erant de sua iustificatione, non autem ea dicebat nomine cuiuslibet iusti. Neque agebat de testimonio quo ipsi conscientia testarentur suam iustitiā, sed de testimonio, de quo statim subdit: Quod in simplicitate cordis, & sinceritate Dei, non in

sapientia carnali, sed in gratia Dei conuersati sumus. Hoc enim erat, de quo gloriabatur, quod ex testimonio conscientiæ suæ sciebat se secundum sapientiam, & vires sibi à Deo datas, & pura, & innocente mente conuersatum fuisse inter Corinthios simpliciter, synceriter, absque dolo, absque astutia, & versutia, sine hypocrisi, sine adulatione, et denique irreprehensibiliter, fraudes & insidias, sermone nūq; lautitias, & perplexa sophismata, sapientiam dixit carnalem, gratiam verò Dei vocauit sapientiam, & vires sibi à Deo datas, et miracula, & vitam irreprehensibilem, qua inter eos fuerat versatus, quia hæc omnia ex dono, & gratia Dei sibi adfuisse sciebat. Atque hæc profectò insignis apostolorum gloria erat, & de hoc merito exultare, & gloriari poterant, & debebant, qd ista certò de se, & in se experti ad suam ipsorum tamen prædicationem & miracula, sapientes, rhetores, nobiles, potentes huius mundi, & ipsam totum mundum cōverti ad Christum, & fidei quam prædicabant, colla subiicere, planè & absque vlla ambiguitate videbant. Et sic potest hoc testimonium omnibus iustis aptari. Omnes. n. ipsi ex testimonio suæ conscientiæ scribō & humiliter gloriari possunt in aliquibus bonis vortis, & studiis piis, quæ in se sentiunt, & quod nullius affectus peccati lætalis sibi sunt consci. Sed neque ipsis sufficere hoc debet, vt se credant certò & indubitatò iustos. Neque fuisse cister enim Paulo vt se crederet esse iustum: quippe qui palā aibi dixit: Nihil mihi cōscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Potest quidē testimonium nostræ conscientiæ certitudinē tribuere nostræ gratiæ probabilè, aut, vt multum, moralem, vt postea monstrabimus, sed qui possit certitudinem fidei diuinæ præstare, cum ipsa fallere, & falli possit, neq; plenè & in totum senouerit? Licet autē non sic hoc testimonium certū certitudinē fidei, poterit esse satis ad gaudium, & solidam, & non inanem gloriationem: quod & in multis aliis hamanis conspiciamus. Vnde Chrysostomus non curans an hoc testimonium sit omnino certum, an non, ita ait: Quando damnare nō potest conscientia nostra, quasi factis improbis à recto discesserimus, etiam si innumera patiamur acerba, etiam si vndique feriamur, ac periclitemur, sufficit nobis ad solatium, imò non tantū ad solatium sufficit nobis pura conscientia, verū etiam in hoc, vt eorone mur, dum præbet nobis testimonium, qd nihil commiserimus mali, sed iuxta Dei placitum hæc perpetuam ob virtutem, ob philosophiam

Sapientia carnalis gratia dei

1. Cor. 4

Chry. hō. 3. in. 2. Co.

sophiam, ob multorum salutem. Hęc ille. Sed qui in hoc conscientiæ testimonio gloriantur & de eo sibi blandiuntur, ne inde in superbiā fortè extollantur, & vt nouerint quatenus in eo est gloriandum, audiant quid diuus Bernardus ad Eugenium scribat: Volo, ait, glorie tuis testimonio conscientiæ, sed non minus vt eodem ipso humiliaris. Rara vox, Nihil mihi conscius sum. Cautior in bonis ambulas, si & mala non lateant. Quamobrem, vt dixi, noueris te, vt inter angustias, quæ nō deiciunt, fruaris conscientia bono: magis aut, vt scias, quid desit tibi, nam cui non desit? Omnia illi desunt, qui nihil sibi deesse putat. Hęc ille. Et Aug. in illa verba psalmi. 49. Exultabūt sancti in gloria &c. cum doceret hunc esse sanū, & cautum modum gloriandi, vt nouerimus fidem nos habere synceram, spem certam, & charitatem sine simulatione, ne per hoc quis intelligeret illum probare eos, quise iustos simpliciter & absolute gloriantur, præmisit statim: Sunt multi sibi placentes, & iustos se esse arbitantes, & procedit aduersus illos alia pagina dicens, Quis gloriabitur castum se habere cor? aut quis gloriabitur mundum se esse à peccato? Et manifestum quidem discrimen est inter ista. Possunt quippe gloriari & exultare, quod mihi conscius sum me habere fidem synceram, spem certam, & charitatem non fictam in Deum & proximos, & tū cū his fieri potest, vt hæsitent, & formidem, num per ignorantiam obnoxius formideli peccato, aut quod non idoneam pœnitentiā peccatorum meorum fecerim.

De scientia donorum Dei. Cap. XXI.

Obiect. 1. **1. Cor. 2. c.** **Gre. 9.** **Mor. 17.** **Aug.** Obiciuntur item nobis illa eiusdem apostoli verba: Nos autem non spiritū humani mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, vt sciamus quæ à deo donata sunt nobis. Ex his enim videtur per spiritum sancti infusione nouisse apostoli dona sibi collata, & non per aliquam peculiarem reuelationem: quare & iusti, qui eundem spiritum accipiunt, per eum dona sibi collata nosse poterunt. Et cōfirmant hoc, quia iustos omnes oportet Deo gratias agere de donis & beneficiis acceptis, & diligenter ea in se pro sua quæque virili seruare. Nec essarium autē est in nos referere beneficium acceptum, si de eo gratias debeamus agere, & qua par est diligētia illud seruare: Si nescimus, inquit Gregorius, gratiā nos habere, gratias non agimus. Sed Aug. in illa verba Ios. 14. Ego rogabo patrem, & a

lium paraclctum dabit vobis declarans apostolos post ascensionē Christi habituros fuisse spirit. sancti in maiori plenitudine, quā antè, ad solos eos hæc refert his verbis: Hoc, ait, ad maius donum pertinebat, vt eis innotesceret, qd habebat. De quo munere loquēs apostolos ait: Nos autem nō spiritum huius mundi accepimus &c. Et si bene perpēdamus quæ antecedant, & sequuntur verba ista, patebit apostolum ista nō retulisse ad beneficia ipsis peculiariter facta, sed ad communia totius generis humani, redemptionis videlicet, iustificationis, & glorificationis, & similia. Subnectit enim statim apostolus, Quæ et loquimur non indoctis humana sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus spiritualibus spiritualibus parantes. Non autem prædicabant apostoli in doctrina spiritus & collationibus spiritualibus iustitiā suā populis, sed prædicabāt potius Dei, & Christi iustitiam, gloriam, misericordiam, charitatem, & magnificentiam in nos, quæque Christus pro salute nostra fecerat, pertulerat, docuerat, & sibi obedientibus meruerat, & preparauerat. Vnde & angelicus doctor de donis gloriæ, quæ in spe nobis communicata sunt, & certissimè à nobis per fidem cognoscuntur, dicit hoc testimonium esse intelligendum. Et hoc præcædētia verba manifestè exigunt: agitur enim in eis de bonis preparatis diligentibus Deum. Neq; vt nos deo gratias agamus pro iustificatione nostra requiritur fidei certitudo de ipsa, sed satis est certitudo de ea probabilis, & certitudo euidentiæ, quā habere possumus de penitentia nostra, & de mutatione affectuum nostrorum, quæ consequitur ex ipsa, & de grauitate peccatorum, quæ nobis à Deo condonantur. Et hanc scientiam moralem & humanam requirit Gre. & sancti alii ad gratiarū actionem. Vnde & Chrysostomus ad considerationem peccatorum hortatur, nō ad habendū certitudinem de remissione eorum, vt grati tanto beneficio sumus: Sollicitè, inquit, propria delicta considera, vt discas quorum remissione doneris, atq; ipsi beneficio grat⁹ exiltas. Quid verò, inquires, sibi vult Paulus in his, quæ ista antecedūt? Quis enim scit hominū, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Cum gratia Dei sit in homine iusto, videtur ex his posse illa sciri à quocumque iusto, & nō tantū conici. Sed hæc ad actus referuntur, & operationes hominis interiores non ad habitus, aut dona presertim supernaturalia: voluit quippe ex his que apud omnes in confesso sunt, intelligeremus consilia, & pla-

Donadel predicata abapo.

5. Tho. 1. 2. q. 112 ar. 1. 5. ad. 4. Respon. 2

Chry. hō. 14. 1. Mat. Obiectio

Responsi;

cita diuina à nobis sciri non posse, nisi per reuelationem ipsius, & opus apostolis fuisse, si cur statim dixerat, reuelatione spiritus sancti qui scrutatur omnia, etiam profunda Dei ut intelligerent, quæ Deus præparauit diligentibus ipsum. Vnde & mox adiecit: Ita & quæ Dei sunt, nemo nouit, nisi spiritus dei. Et qui de cum nemo sit iustus, aut Dei gratiam habeat ex naturalibus, sed dütaxat ex altissimo Dei cõsilio, & benignissima ipsius in eũ uoluntate, apparentius ex istis possemus inferre, ne minem posse scire se esse in gratia nisi per reuelationem, quam contrariũ. Neq; quia dicit apo. spiritum hominis nosse quẽ in ipso sunt, continuũ est inferendum, posse illum plenẽ se ipsum nosse, & exactẽ intelligere omnium suorũ affectuum qualitatẽ, & an aliquid negligat aut ignoret necessariũ ad salutẽ. Si sic exciperentur hæc uerba, & multis sanctorũ testimoniis iam citatis aduerfarentur, & ipsi Paulo, & Hier. qui ait: Præuũ est cor hominis & inscrutabile. Nam qd statim sequitur, Ego dominus scrutas corda, & probans renes, palam indicat nõ tantum respectu aliorũ, sed & respectu nostri dici cor nostrũ inscrutabile. Satisq; est pro uerbis Pauli, spiritum hominis nosse actus & affectus suos, quos alii ignorant. Et ut demus, sicut dare oportet, posse eum certõ & euidenter eos nosse, non oportet etiam dare plenẽ & in totum eos ab ipso cognosci.

De probatione ueræ fidei. Cap. XXII.

Argumentantur præterea quidam fortius, & apparentius ex illis Pauli uerbis ad Cor. Vos metipsos tentate si estis in fide, ipsi uos probate. An non cognoscitis uos metipsos, quia Christus Iesus in uobis est, nisi fortẽ reprobis estis: His enim uerbis satis indicat apostolus, potuisse Corin. cognoscere, an Christus Iesus in eis esset, si non essent reprobis, hoc est, si in fide, & charitate, aut saltẽ si in fide perseverarent, iustos autẽ manifestũ est non esse reprobos. Et Christus Iesus in aliis non est, quam in iustis: Longẽ enim dominus ab impiis. Parq; omnino est ratio de aliis fidelibus iustis, & de Corinthiis. Deinde. Satis his uerbis ostẽdit Paulus, potuisse Corin. cognoscere, an essent in fide, nec ne: nõ enim aliàs admonuisset eos, ut se tentarent an essent in fide. Cum igitur Christus habitet per fidem in cordibus nostris, sicut ipse Paulus a libi dicit, uidetur his uerbis satis aperuisse, potuisse Cor. per fidẽ nosse an Christus in ipsi

habitaret, & cõsequenter an essent iusti. Vnde Ambro. super hæc uerba sic scribit: Qui fidei suæ sensum in corde habet, hic scit Iesũ Christũ in se esse. Et aliquatũ apertius Chry. Quid dicã de me doctore, ait nomine Pauli, cui tanta cura est, & cui cõcredidit orbis, & qui tanta signa fecit: Vos n. ipsos, si uolueritis discutere qui in discipulorum ordine estis, uidebitis, qd & in uobis Christus: si aut in uobis multũ magis in magistro, nõ si fidem habetis, & in uobis est Christus. Hæc ille. Veruntamẽ Paulũ manifestum est nõ asseruisse, quo tẽpore hæc scribebat, Corinthis fuisse in gratia, certõ nouerat plerosq; inter eos tũ esse in peccato: neq; aliud erat uerisimile in tanta, & tã frequenti ciuitate. Quia de causa, cũ dixisset, An nõ cognoscitis uos metipsos quia Christus Iesus in uobis est, tẽperauit statim sermonẽ adiectis illis, Nisi fortẽ reprobis estis. Hoc est, ut exponit Chrysostomus: Nisi fortẽ uitam habetis corruptam, eorq; nomine Christo meruissis deserere & reici. Eodẽq; modo interpretatur ibi Erasmus in hæc uerba: Nisi fide utiq; in columiuita impura meruissis à Christo reici. Et quia fides formata, uel per dilectionẽ operans nõ est in peccatoribus, & alioqui sicut fides uera & uiuida omnia uitia, si non impediatur, expellit, & omnes uirtutes, omniaq; necessaria ad gratiã post se adducit, ita subintrantibus uitiis fugere incipit fides, & tandẽ aliquãdo perit, sicut apostolus expresse asserit in his continere, qui uolũt diuites fieri. Ideo quos dubitabat, uel certõ credebatur à grã excidisse, admonuit ut se tẽtarent, & probarent, nõ essent in fide. Et sancta, & admirabili uaftricie ne eos a se alienaret, sed penitus eorũ animis obreperet, & ad Christi gratiã paulatim reduceret, nõ palã, & nudẽ, sed multis adhibitis tẽperamentis ista illis asseuerauit. Eorq; nomine paulõ antẽ hæc uerba, quæ modo exponimus, ait: Timeo, Ne fortẽ cũ uenero, non quales uolo inueniã uos, & ego inueniã a uobis quales nõ uultis, ne fortẽ cõtentiones, emulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrations, inflationes, seditiones sint inter uos. Ne iterũ cũ uenero, humiliet me Deus apud uos, & lugeã multos ex his qui antẽ peccauerunt, & pœnitentiã non egerunt super immunditiã, & fornicatione, & impudiciã, quã gesserunt. Deinde. Non est necessẽ Pauli uerba intelligere de habitatiõẽ Christi in Corinthiis per gratiã poterat Christus aliter in eis esse, sicut & est sepe in aliis: uerẽ nãq; dicimus eũ esse in omnibus fidelibus, rursũ multos eorũ sciamus esse peccatores, sicut enim omnes fideles membra

Ambro. Chry. ho. 29. sup. 2 ad Cor.

Responsi.

Chry.

1. T. 4. b

Respons.

Iniquibus Christus sit p uirtutem.

Hieron. Chry. ho. 29. Nico. Caieta.

membra Christi, licet non uia, & ad corpus ipsius mysticum, quod est ecclesia, spectat. Et in his qui habent dona linguarum, aut gratiã prophetiæ, uel gratiam miraculorum, uerẽ dicitur Christus esse per uirtutẽ. Vnde & Hierony. in commentariis huius loci, & Chry. in hom. quadam, & Nicolaus Lyraus, & Caieta. in commentariis ad huiusmodi habitationem per uirtutem ista uerba referuntur. Hierony. n. ad experientiam, quam poterant sumere de efficacia, & uirtute fidei ista reulit: Si in fide, inquit, estis, datẽ sententiã in peccatore, & uidere, si non cũ uerbo uestro uindicta procedat. Chry. ad fidem, quæ miraculorum est, apertẽ refert. Post uerba quippe statim ex eo citata subdit: Nam qui tunc credebant, miracula operabantur. Et mox addit, Cæterum mihi uidetur fidem dicere illã, quæ miraculorum est: nõ si habetis fidẽ illã, Christus in uobis est. Hæc autem intelligi non possunt de præsentia Christi per gratiam, sed intelliguntur, ut manifestum est, de præsentia Christi per uirtutem, & potentiam. Vnde & cõtinuũ, quoniam nõ sufficit ea fides ad cõcilium spiritalem efficaciam, & multos cõtingit ea efficacia esse uacuos, licet fidẽ habeat dicit apo. addidisse, Nisi fortẽ reprobis estis. Neco. simpliciter de habitatiõẽ Christi per fidem interpretatur hunc locum. Et extendit hoc Caieta. ad præsentiam Christi per fidẽ uel donum linguarum, aut prophetiæ, uel per sensibilem punitionẽ, quã experti erant in incestuoso. Et meritõ ad istam Christi præsentiam reuulerunt isti doctores uerba apost. quoniã agit ibi apost. de correctione delinquentium, & ad eam hortatur Cor. ait. n. Prædixi enim & prædico, ut presens uobis, & nunc absens iis qui antẽ peccauerunt, & ceteris omnibus, quoniã si uenero, iterũ non parcam. An experimentum quæratis eius, qui in me loquitur Christus, qui in uobis non infirmatur, sed potens est in uobis? Et de ista habitatiõẽ Christi in nobis per fidem possunt intelligi uerba citata ex epistola ad Eph. nam quia non erat satis habere Christum habitantem per fidem adiecit Paulus statim ibi: In charitate radicati, & fundati, quanquã cũ habitet in nobis Christus per gratiam, dici potest habitate per fidem, quia fides radix est, & origo, et causa habitatiõis per gratiã. Et ad hæc habitatiõem per fidem referenda sunt uerba ex Ambro. citata. Quod & manifestum esse potest ex his quæ ibidem antecedunt: Si probare uos inuicem nescitis, non cognoscitis quia Christus Iesus in uobis est. Hoc est enim reprobũ esse,

nescire suæ religionis, uel professiõis fidẽ. Hæc ibi. Atq; ad hanc probationem habitationis Christi per fidem hortatum esse Paulum possumus colligere, quia ad professiõis uel religionis nostræ fidem, necessarium non est, ut sciamus Christum esse in nobis per gratiam. Quod si placet ad habitatiõẽ per gratiam uerba. Ambro. referre, occasiõem dabimus Lutheranis exultandi contra nos ex hoc Ambro. testimonio: nam solum fidei sensum uideretur requirere, ut sciamus Christum nobis inesse. Quam uerõ longẽ ab eorũ errore fuerit, iam supra copiosẽ ostendimus, & infra etiam magis docebitur. Ad hæc. Etia si apertissimum esset Paulum hic fuisse locutum de habitatiõẽ Christi in Corinthiis per gratiã, nõ conuinceretur ex hoc loco posse iustos eam habitatiõẽ cognoscere per fidem, non enim est necessẽ illa uerba, An non cognoscitis uos metipsos, quia Christus Iesus in uobis est, ad cognitiõem certam, uel ex euidentiã, uel ex fide catholica restringere, satisq; est, ut optime admonent Alex. Halensis, & Nico. Lyra. de cognitiõẽ, quæ haberi potest per coniecturas, & indicia, seu tentationes ea exponere. Præterea. Quanuis demus Paulum his uerbis de habitatiõẽ Christi per gratiam, & de cognitiõẽ per fidem locutum fuisse, nihil inde haberetur contra nos: tantum enim asserit Paulus potuisse hoc cognoscere Cor. Christũ in eis esse, si non sint reprobis. Hoc autem nos fideles ex fide scimus, & de nobis, & de alijs. Scimus namque in omni fidei Christi habitare per gratiam, si modo non sit reprobis, hoc est peccator, & qui uita sua impura mereatur à tanto, & tam præcellentis hospite destitui. Possemusq; ex hoc loco nos uerius & melius nostram comprobare sententiã, quam suam aduersariũ. Nam si ad fidem uiam, & charitate informatam ista referantur, sicut Hieronymus & Thom. admittunt posse referri, cur ad tentandum tantum & probandum, an eiusmodi fidem in se haberet exortatus esset apo. si hoc illis certum erat, aut esse poterat per fidem.

Respon. 3

Ale. Hal. Nico. Respon. 4

De certitudine Pauli de sua gratia. Cap. XXIII.

Afferuntur insuper contra nostram sententiã multa loca, quibus Paulus clarẽ & disertẽ asseruit, se certũ de sua iustificatione. Ad Ro. sic scribit, Certus sum. n. qd neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principa

Obiect. 5 Roma. 8.

rus, neq; virtutes, neq; instantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundū neq; creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu dño nostro. Hæc autem nunquã apostolus scripsisset, qui nõ nisi vera, & certa sibi scribebatur, nisi certus tum fuisset de sua iustificatione. Et videtur simile certitudinẽ posse et alios, saltem, qui perfecti sunt, habere, quoniã hæc certitudinẽ nõ indicat ibi, ex diuina reuelatione se habuisse, quin sicut Au. dicit in lib. de moribus eccl. catholice, ex amore Christi ea proueniebat. Idemq; Arba. vel potius Theophilus super ista ipsa verba tradit. Et ad Timo. idem apostolus scribit: Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidẽ seruauit: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. In his autem certitudinẽ suã coronã non asseuerat ex aliqua peculiari reuelatione, sed ex testimonio præcellentiu operum, quorũ sibi cõicius erat. Et alibi: Gratia Dei, ait, sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed semper in me manet. Sed quæ ista superbia est tãu apostoli prerogatiuas nobis velle cõmunes facere, qui vix digni sumus, vt vel ad minimã earũ aspiremus? Cur nõ & similiter certos nos esse de nostra perseueratiã, & prædestinatiõẽ asseueramus, cũ ad ista dũtaxat, & nõ ad suã iustificationẽ retulerit Paulus, quæ ad Rom. & Timo. scribit: Cur nõ & arrogamus nobis donũ apostolatus, & alias gratias gratis datas, quæ in eo præclarissimẽ refulerũt, de quibus loquitur in citatis verbis, Gratia eius in me vacua non fuit? An au diuimus nos, quod ille, sufficit tibi grã mea? An de nobis dictum est, qd de se dictum nouerat ad Ananiã: Vaselectionis mihi est iste. An rapti sumus cũ illo vsq; ad tertiu cælum, & participes facti fuimus arcanorum quæ tum Deus illi reuelauit? Tolerabilius esset si obiceretur nobis certitudo, quã Magdalenã, et paralyticũ habuerũt, cũ audierũt à Christo, remissa esse sibi peccata. Sed quid ista, & similia valere possunt ad infirmãdam sententiã synodi, quam sæpe admonuimus esse intelligendã (secus reuelatione)? Neq; verbũ illud, certus sum, quo maximẽ fidẽ aduersariũ, satis est efficax in nos: potest quippe de certitudine morali exponi, et sic habebit locum quæ ex Augustino, & Theophilo adducuntur. Et ne nouum, & commentum hoc existimetur, ipsum Paulũ possumus pro nobis inducere, qui in eum sensum vti videtur verbo certus sum, cum ad Timotheum scribit, certum se esse, fidem in eo habitasse. Quãquam enim quia spiritu prophetico nouit, se hæc

scripsisse, certus fuit se verum dixisse, atque illud ex fide credere debuit, sicut & ipse Timotheus post acceptam eam epistolã, & multo magis, tamen quia verissimile non est eum habuisse ea de re à Deo reuelationem, magis videtur certum se dixisse more cõmunissimo quo solemus dicere, nos esse certos de fide eorum, quos multis argumentis, & longa annorum experientia probauimus esse fideles. Possumus etiam verbum, certus sum, ad firmitatem voluntatis Pauli de perseueratiõẽ in amore Christi referre, ita videlicet, vt cũ dicit certum se esse, nulla ratione ab amore Christi auellendum, sensus sit, se firmissimẽ deliberauisse, & statuisse penes se omnia potius perpeti, quã ab amore Christi diuelli. Possunt etiam illa verba accipi dicta ex certa animi fiducia de diuina misericordia, sicut & infra ostendemus latius, posse pleraq; prophetarũ dicta accipi. Et in eum sensum ausus est illa vsurpare, & ad se, & alios fideles transferre, imò & Paulum interpretari, non suo tantũ nomine ea dixisse. Liberius Papa in epistola quadam, vbi ita scribit: Confidimus autem de vobis fratres charissimi meliora, & viciniõra salutis, quia neque mors, neque vita, neq; angeli, neque principatus, neq; instantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia, magistro gentiu docente, poterit nos separare à charitate domini nostri Iesu Christi, & quæ in ipso est, reata fide. Hęc ibi. Et verbũ Græcũ *εὐπεισῶμαι* quod vbique responder huic, certus sum, bene admittit vtranque posteriorum expositionum: potest enim reddi persuasus sum, vel decreui. Et latinissimẽ dicimus, certus sum ista facere, pro eo quod est, deliberaui, & cõstitui certò ista facere. Vnde est illud Vergiliũ: Certum est in syluis inter spelæa ferarum, Malle pati. Et alibi.

Aneas celsa in puppi iam certus eundi. Carpebat somnos rebus iam rite paratis.

De certitudine gratiæ, ex proximorum dilectione. Cap. XXIIII.

Inducitur & contra nos Ioã. apostolus, qui ait: Scimus, quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Scire enim apud eruditos certitudinem significat. Itaque cum translatio de morte ad vitam, quæ iustificatio nostra est, sciri nequeat euidenter, sciri poterit à nobis secundum hæc verba Ioannis certitudine fidei. Et

2. Tim. 1.

Respon. 3

Respon. 4

Liber. Pa.

Obiect. 6
1. Ioã. 3. c

confirmari hoc potest, quia statim dixerat, In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Ex quo perspicuum est sequi, omnes illos esse filios diaboli, qui odio prosequuntur fratres suos, & omnes illos esse filios Dei, qui eos diligunt. Quare cum Ioannes perinde vtroque dicat esse manifestos, ita poterunt per fidem noti esse filii Dei, ac agnoscerunt filii diaboli: et ex consequenti quemadmodum si fratres nostros oderimus, certitudine fidei possumus scire nos esse extra gratiam Dei & filios diaboli, ita si diligamus, poterimus per fidẽ nosse, nos esse filios Dei. Vnusquisque enim nostrum teste Gregorio cognoscit flagrare plerunq; integram charitatem in corde, & tamẽ quibusdam occupationibus præpeditam non monstrari in opẽre. Et experientia compertum est, non minus notam esse nobis dilectionem fratrum, quã odium. Vnde & Augustinus magis notam dicit esse nobis dilectionẽ, quã diligimus fratrem, quã ipsũ fratrem. Et in expositione horum verborum Ioannis sic scribit: Nemo interroget hominẽ, redeat vnusquisque ad cor suum, si sibi inuenit charitatem fraternam, securus erit. Et infra: Sic charitas in vobis, & securi estote. Et statim, Interroga cor tuum, si est ibi dilectio fratris, securus esto. Non potest esse dilectio sine spiritu Dei, nam Paulus clamat: Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Et in tractatu. 8. super eandem epistolam tractans illa verba eiusdem apostoli, In hoc cognoscimus quia in ipso manemus, & ipse in nobis, quia de spiritu suo dedit nobis, ita scribit: Bene deo gratias. Cognoscimus, quia cognoscimus, quia habitat in nobis. Quia cognoscimus, quia habitat in nobis. Quia hoc ipse Ioãnes dixit, Quia de spiritu suo dedit nobis. Vnde scimus, quia de spiritu suo dedit nobis? Hoc ipsum, quia de spiritu suo dedit tibi, nõ cognoscis? Interroga viscera tua si plena sunt charitate, habes spiritum Dei. Vnde cognoscimus, quia inde cognoscis habitare in te spiritum Dei? Paulum interroga apostolum: Quoniam charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Hęc ibi. Et concinit his verbis Chrysostomus. Multa quidem alia sunt, quæ apud Deum nobis fiduciam præbent, & quæ nos claros, & probatos ostendunt, quod autem maximẽ diuinum nobis amorem conciliat, est proximi dilectio. Hęc ille. Dilectio etiam inimicorum propter Deum non videtur esse posse in nobis, nisi ex charitate: exupe

rat enim naturam nostram, possumus verò scire, nos diligere inimicos propter Deum. Item. Dilectio amicorum ita perfecta, vt pro salute eorum spiritali velimus subire mortẽ, potest esse nota nobis, non autẽ videtur posse illa esse sine charitate, quia dicit Christus: Maiorem hac dilectionem nemo habet, quã vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Sed si hæc omnia exigamus ad principia, vel regulas receptas apud omnes scholasticos doctores, & ex ipsis fontibus scripturarum, & sacrorum doctorum luculenter probatas, facile enervabimus, & irrita faciemus ista argumenta: possumus enim omnes hæc proximi dilectiones in nobis esse per solam gratiam gratis datam, siue auxilium Dei speciale sine gratia gratum faciente, quia nulla proximi dilectio quantuncunq; perfecta, satis est, vt sola transferat peccatorem à mortali peccato ad gratiam. Neque vnquam tale priuilegiũ Deus contulit dilectioni proximi, sed ex consensu omnium doctorum theologorũ, quos mihi contigit legere, vt peccator obtineat Dei gratiam necessaria est pœnitentia formalis, vel certè virtualis. Et quanuis quis vehementissimẽ amaret proximos suos, non hoc ei satis esset, vt ad Dei gratiam perueniret, etiam si nullum aliud admisset peccatum mortale, quã odium alicuius proximi, sed necessarium esset ad ipsius iustificationem, vt & ei displiceret ipsum odium quatenus Dei fuisset offensa. Itaque cũ Ioannes dicit, Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres, & Christus, Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater cœlestis delicta vestra, & cũ alibi legimus: Eleemosyna ab omni peccato & morte liberat, non sunt sic ista intelligenda, quasi vel remissio iniuriæ, vel eleemosyna, vel dilectio proximorum sine pœnitentia satis sint ad transferendum peccatorem à peccato ad gratiam, sed si cut fides dicitur iustificare, & transferre homines de morte ad vitam, licet ad hoc sola non sufficiat, quia ipsa nisi resistamus, facit ea nos omnia apponere, quæ ad iustificationem nostram necessaria sunt: ita & ista gratiam dicuntur nobis impetrare, quia tanti sunt meriti apud Deum, vt nisi planè resistamus, ipsa paulatim nos perducant ad omnia necessaria ad nostrã iustificationẽ. Neque est mirandum, sic absolutè pronunciasse Ioannem dilectionem proximorum esse si gnũ manifestè distinctiuum filiorum Dei à filiis diaboli, et Aug. absolutè promississe securi

106. 15. b.
Respon. 4

Matt. 6. b

Tob. 4. b

Augusti.
Athana.
2. Tim. 1. 4

1. Cor. 15.
Respon. 1

A ctũ. 9. c

Luc. 7. f
Matt. 9. 2

Respon. 2

Certi vo
cabulo nõ
semper cer
titudo si
dei expr
mitur in
scripturã

Li. d. iust. q. 2 ad. 1. Chri. ho. 69. i. Mar.

ratem diligentibus fratres. Solet quippe scriptura sic loqui de omnibus, quæ sufficiunt ad iustificationem, nisi apponatur impedimentum. Et multis hoc exemplis manifestum fecimus. q. 2. ad. 1. in opus. de iustificatione. Et ne solum putetur Aug. sic locutus, notari possunt de hoc verba singularia Chryso. cū enim vellet persuadere auditoribus suis studium elemosynæ, ita dicit: Non sic oleū corpus hominis roborat, vt animā misericordia stabilis, adeoque confirmat, vt superari à diabolo nequeat. Lubricum enim elemosynæ oleum corpus hominis constituit, ita vt manus diaboli facile propter lubricitatem effugiat. Vides nō solum gratiam, sed confirmationem in gratia cū polliceri elemosynæ? Et hoc non ob aliud ab eo dicitur, quā quia nisi nos impediamus nostris peccatis ipsius virtutem, ipsa nos trāferret in cælum, & insuperabiles à dæmone faceret. Quare cum dilectio proximorum sola satis non sit ad iustificationem, sed & alia etiam requirit, vt reponat hominem in gratia, & nobis non satis consistat per fidem, an ea omnia nos fecerimus, neque ex hac parte satis consistat nobis potest per fidem nos esse asecutos Dei gratiam. Dices. Siue dilectio sola sufficiat ad iustitiam, siue non ex Ioan. verbis & Aug. & Chry. constat illā transferre nos de morte ad vitam, & conciliare nos Deo, & facere vt spiritus Dei habitet in nobis, ac præstare securitatem apud ipsū. Sed iam diximus facere quidem hæc omnia dilectionem, siquidem non apponamus impedimentū volentes persistere, aut ex ignorantia persistentes in aliquo peccato. Non ergo, inquit, Ioannes potuit dicere, nos scire quod translatis de morte ad vitam, quia diligimus fratres, neque hoc signo manifestè discerni filios Dei à filiis diaboli, siquidem & in filiis diaboli potest vera dilectio proximorum inueniri.

Replica. 2. Apage. Imò potuit hæc dicere, nam per fidem certissimus de hac vi & efficacia charitatis in proximis. Sed quem admodum non necesse est propter hæc dicere, nos per fidem posse cognoscere aliorum gratiam, & adoptionem in filiis Dei, ita neq; necesse est propter illa asserere nos posse hac via certè per fidem cognoscere propriam nostri ipsorum gratiam. Et rex quidem in egressu ad aliquod prælium, possit dicere manifestos fore milites sibi fideles, & perfidos, tamen non perinde manifesta sit fidelitas omnium egredientium cum eo ad prælium, ac perfidia nolentium exire. Ad eū demque modum licet certè per fidem possimus cognoscere eos esse filios diaboli, qui o-

derunt fratres, & eos insectantur, non necesse est eadem certitudine posse & nos agnoscere, filios esse Dei, qui in ipsos amore afficiuntur: neque enim tam certus nobis potest esse amor aliorum erga nos, quam certum est odium. Quod & Ioannes videtur innuisse, nanque statim post illa verba, In hoc manifesti sunt filii Dei & filii diaboli, dilucidè, & vniuersaliter expressit signum, quod certos nos potest facere, qui sint filii diaboli, & dixit: Omnis qui non est iustus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum. Qui non diligit, manet in morte: Omnis qui odit fratrem suum, homicida est, non sic autem exertè, & generatim mox, sed postea capite quarto dixit: Omnis qui diligit, ex deo natus est. Quid verò in hoc vno testimonio tantum moramur? Totam istam epistolam putatur Ioannes replese certitudine gratiæ, quā non solum in loco isto, sed & sæpe aliàs asserit, nos scire præsentiam spiritus sancti: In hoc, ait, scimus, quia cognoscimus eum, si mandata eius obseruamus. Et iterum: In hoc cognoscimus quod ex veritate sumus, & in conspectu eius suadebimus corda nostra. Quid his testimoniis clarius, ait, quidam, cum tories reperat, in hoc scimus, in hoc cognouimus? Sed his omnibus & similibus vna ex quatuor viis possumus satisfacere. Primò Ioannes scire se istud asseruit, quia nomine sui & apostolorum ea dicebat, sicut & manifestum est de nonnullis aliis, quæ asseruit in eadem epistola: illis autem certa hæc omnia per fidem & lumen propheticum fuerunt. Secundò. Non omnia ad spiritus sancti mansionem in aliquibus particularibus personis, sed ad mansionem spiritus sancti in ecclesia manifestè non nulla referuntur. Hæc autem mansio spiritus sancti fidelibus omnibus per fidem constat: scimus nanque omnes spiritum sanctum esse semper, & fore in ecclesia iuxta verbum Christi: Qui maneat vobiscum in æternum. Tertio. Aliqua non absolute se scire assererat Ioannes, sed sub conditione. Quale est illud: In hoc scimus quoniam cognouimus eum, si mandata eius obseruamus. Quod quidem omnes etiam fideles per fidem scimus, tamen si nesciamus nos esse in gratia. Quarto. Illa potuit asserere à nobis sciri, quæ vel probabiliter, vel certè certitudine fidei humanæ nouimus, quāuis non sint nobis certa certitudine fidei diuinæ. Vnde & Nicolaus in hunc locum scimus quoniam translatis sumus de morte ad vitam. &c. apostolos

Responsi.

Ioan. 14.

1. Io. 4. d

stolos dicit nouisse certè translatos esse aliquos de morte ad vitam propter dilectionem fratrum, nos autem hæc nosse tantum probabiliter. Et hoc sufficit vt vera credantur, quæ ex Augustino & Chryostomo supra citauimus, quæque egregius scholiastes Ioannes Ga-neius hinc colligit, cum ait, si non verbo tantum & lingua, sed corde & opere fratres diligemus, persuasissimam, & confidentem, & securam reddemus conscientiam nostram coram Deo: nam ad hæc certitudo fidei humanæ satis est, vt infra docebimus. Neque alienum est à communi consuetudine, scientiam vocare humanæ fidei cognitionem probabilem, aut saltem certam, & omnis expertem dubietatis: scire enim dicimus nos Romam, & Constantinopolim esse, & multa alia quæ solum sunt nobis nota fide humana. Et sic sæpe, vt infra ostendemus, doctores sancti vti sunt hoc verbo, & ipse Ioannes sic videtur accepisse scientiam, cum ait: Scimus, quia audit nos, quidquid petierimus. Scimus, quoniam habemus petitiones, quas postulamus ab eo. Nam ne plenam certitudinem hic videretur significasse, solum prædixerat statim, nos habere huius diuinæ benignitatis fiduciam. Et quāuis certa sit per fidem efficacia orationum iustorum apud deum, tamen de nulla oratione in particulari, aut certè de paucissimis certissimum esse per fidem, quod à deo exaudietur.

De certitudine gratiæ ex eo quod cor nostrum non reprehendit nos. Cap. XXV.

Sed fortius & apertius in nos militare videntur illa verba eiusdem Ioannis: Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos fiduciam habemus ad Deū, & quidquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodiimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Quid his verbis potentius, ait quidam, ad intelligendum, quod si cor nostrum non reprehendat nos, tutissimum? Neque sine causa tantum huius testimonio innitur, nam his verbis videtur Ioannes declarasse signum infallibile iustitiæ esse pacem & silentium conscientie, & hinc consequi mandata nos dei custodire, & orationes nostras à Deo exaudiri, & opera nostra Deo placere. Quare, cum certa nobis possit esse per se conscientie nostræ taciturnitas & pax, & nihil eam habere de quo oblatrare, & obgannire iuste in nos possit, tunc saltem per fidem certè poterimus esse de nostra iustitia, & certam cognitionem de ipsa ex testimonio consci-

Obiect. 7. 1. Ioan. 3. d

tiæ eruere. Sed qui in hoc testimonio Ioannis triumphare de nobis se putant, parum contextum, & vim verborum scripturæ perpendunt, neque satis meminere, optimam esse viam ad intelligenda loca scripturarum diffidilia, conferre illa cū aliis aperiorebus. Enimvero Ioannes non tam ignarus erat scripturarum & luminis naturalis, vt nesciret, plerisque graviter sæpe Deū offendere absque villo remorsu conscientie, imò & lætantes, & exultantes in rebus pessimis, & arbitrantes obsequium se prestare Deo. Atque ideo nō dixit certos nos posse esse de grā nostra apud Deū, si cor nostrum nō reprehenderit nos. Neque asseruit omnes eos mandata custodire, & quæ placita sunt ipsi facere, qui nullos patiuntur remorsus conscientie. Propterea statim dixerat, Si reprehenderit nos cor nostrum, maior est deus corde nostro, & nouit omnia, vt ostenderet ne illa quidē Deū lætere, aut à Deo dissimulari, de quibus cor nostrum nō reprehendit nos. Sed ne ex hoc in dubium & formidinem, aut desperationem de propria salute induceret, & certus se cum eis agere, qui sciebant legem Dei, adiecit continuo, fiduciam nos posse habere apud deum, si cor nostrum non reprehenderit nos. Fiducia voluntatis est, certitudo verò in intellectu. Et vt confidamus nos placere Deo, & orationes nostras & vota ab eo exaudientia, satis est probabilis quadam persuasio nostræ gratiæ apud ipsum, quæ potest colligi ex testimonio conscientie de innocentia vel cōdigna penitentiā nostra, & bonis aliquibus nostris meritis apud ipsum. Sic enim & hominibus confidimus nos placere, & ea solemus nobis de ipsis polliceri, quæ sine sumptu & incommodo suo possunt elargiri, cum conscientia nostra velle, de ipsis bene in aliquibus meriti sumus. Itaque cum tantum fiduciam promittat, liquet cum neque de exauditione orationum nostrarum, neque de obseruatione mandatorum dei, neque de gratia nostra, & nostrorum operum apud ipsum plus nobis polliceri ex eo quod nō reprehendat nos cor nostrum, quā persuasiōnem quandam probabilem, quæ satis est, & requiritur ad fiduciam. Nullo igitur modo eliquari hinc potest fidei certitudo de gratia. Sed posset tamē mirifice confirmari, quod cap. 17. contra hereticos nostri temporis disputauimus eam gratiæ certitudinem, quæ nobis potest competere in hac via, maxime pendere ex operibus, & nō tantum ex fide: nam de operibus est accusatio, siue obiurgatio, aut taciturnitas conscientie. Et fiduciam inde ille collegit, nos posse

Fiduciæ distinctio a certitudine

habere, quia si cor nostrum non reprehendit nos, probabile est nos ipsi placere, & mandata ipsius seruare. Quibus verbis cauere docuit nouum illum, ac planè peruersum, & impium sensum, in quem ipsi detorquebant illa verba: Si reprehenderit nos cor nostrum, maior est Deus corde nostro. A iunt quippe sensum eorum esse, ubi accusat cōscientia, nihil aliud ei esse obiciendum, quàm fidem Christi, qui maior est corde nostro. Nam qui dicit fiduciam posse habere, si cor nostrum non reprehenderit nos, planè indicat bonis operibus augendum, & comparandam fiduciam apud Deum, & eisdem obrurandos esse elatratus & remorsus conscientia.

Quæ docet Spiritus sanctus iustos omnes, & quatenus. Cap. XXXI.

Adducuntur item pro certitudine gratiæ verba illa Iohannis: Et non necesse habetis ut aliquis doceat vos, sed sicut vnctio ei⁹ docet vos de omnibus, & verū est, & non est mendacium, & sicut docui vos, manete in eo. Nam cum Ioannes hic affirmet, vnctionem, hoc est Spiritum sanctum, quod velut oleo letitia vnguntur, quorū iustificationem, docere omnia iustos, non videtur verisimile, quin & suam gratiam iustis reuelat. Quid enim magis deceat bonitatem hospitis, quàm declarare suam ipsius præsentiam? Quid etiā magis desiderabile iustis, quàm nosse suam iustificationem? Et quid Spiritus sanctus edoceat iustos, si non rem ad eō necessariam ipsi manifestet? Et quāuis Ioannes in verbis citatis non asserat Spiritum sanctum docere iustos omnia, sed tantum affirmet, vera esse omnia, quæ ille eos edocet, & admonet, ut maneat in illis, quæ ab ipso edocti sunt, tamen cum palam hic dicat, & non necesse habetis, ut aliquis edoceat vos, & statim prædixerit, Sed vos vnctionem habetis à sancto, & nostis omnia, non videtur locus esse vllus relictus eis, qui negant iustis cognitionem suæ vnctionis. Cum verò iusti dicuntur nosse omnia, & Spiritus sanctus traditur eos docere omnia, nomine omnium sola illa intelliguntur, quæ ipsi necessaria sunt scitu. Quāquā autem iustificatio maximè necessaria est nobis, tamen ut cap. 17. ostendimus, neque necessarium est, neque in commune expediens eam certò scire, neque ista verbi omnium expositio ex nostro est capite. Omnia frequēs est nos affirmare, docuisse vel docturos esse alios, si vel omnia ipsi iuxta suū statum &

vorum tradiderimus, vel animus sit tradere. Et ita exponunt communiter doctores sancti, quod Christus apostolis suis dixit, se omnia audita à patre eis manifestasse: Omnia, inquit Gregorius, quæ eos audire oportebat. Neque alium in sensum pollicetur est Spiritus sanctus docturos eos omnem veritatem, siquidem Spiritus sanctus non omnia docere iustos manifesta experientia comprobat, & ratio conuincit: ignorant enim iusti plerūque scitu dignissima, quorumque scientiam maximè cupiunt. Et alias maiores non excederent in scientia veritatum catholicarū minores, neque docti indoctos, quin superius esset ordo doctorum in ecclesia, neque tenerentur inferiores requirere, aut per cōtari doctos de aliquibus fidei dogmatibus. Et Ioannes propterea dixit eos, ad quos scribebat nosse omnia, quia sciebat eis tradita esse iam omnia, quæ necesse erat eos scire. Vnde & statim adiecit: Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam. Et manifestum est, cum rogat, ut maneat in illis, quæ eos docet Spiritus sanctus, non ad suam iustitiam hæc referre, sed ad dogmata fidei, à quibus nitebantur heretici eos auellere. Itaque ex his omnibus dilucidum esse potest, ita duntaxat spiritum sanctum docere in hac vita omnia iustos, quia omnia ipsi necessaria scitu vel perse, vel per suos ministros suo tempore tradit: quippe neminem patitur absque culpa sua aliquid ex his necessariis ignorare. Etenim omnē veritatem ab eo absolute & simpliciter erudiri, felicitas est, sicut Aug. Cyril. & Didymus admonent, non viatorum sed cōprehensorum. Quare & ipsi pro verbis cōmunis trāslationis, Docebit vos omnē veritatē, deducet, vel dirigit vos in omnē veritatē, legerunt, sicut postulat verbum Græcum. ἰδὲ ὅσα.

De nomine nouo promisso vincetibus quod nemo scit, nisi qui accipit. Cap. XXXII.

Quid igitur, rogabis, manna est absconditum, & nomen nouum, quod per eūdem Iohannē Deus pollicetur vinceti dicens: Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Esto manna aliqua dulcedo spiritalis intelligatur ex illis quarum Deus participes facit eos, qui illum sequuntur toto corde, tamē nomē non videtur aliud, quā nomē illud

Ioh. 15. 16

Obiect. 9. Apoc. 2.

illud egregium, & magnificum Christianorum verorum, & filiorum Dei, quod donatur iusti, dum transferuntur ab statu peccati ad statum gratiæ. Nam & hoc videtur nomen esse, de quo olim prædixerat Isaia: Et feruos duos vocabit nomine alio, siue vt. 70. translulerūt, nomine nouo. Quod & Hieron. de nomine christianorum exponit. Cum igitur hoc scire dicitur, qui accipit, cur dubitemus largiri spiritum sanctum illis, qui se & suos affectus vincunt, cognitionem sui status, & iustitiae, quæ alii est ignota? Verum expositores communes loque aliter exposuere iam olim hæc Iohannis verba, neque ad præmiū aliquid, quod in hac vita contingat, sed ad præmia æternæ patriæ retulere. Est quæ hoc videre & in Glo. ordi, & in Nico. Et Grego. 28. Mor. cap. 2. nomen nouū quod nemo scit nisi qui accipit, notitiam clarā diuinitatis intelligit, quam nemo perfectè nouit, nisi qui & eam cepit habere. Atque iniquū profectū est, quam gloriam, & munificentiam pollicebatur Deus Pergamēnsibus ob egregiā victoriam in tentationibus, & persecutionibus hereticorum, communem velle facere omnibus iustis. Sed demus hæc ad iustos omnes etiam in hac vita spectare, & nomen nouum esse nomen verorum Christianorum, & filiorum Dei, quid hinc haberi poterit cōtra nos? An non satis est, hoc nomen posse sciri à iustis certitudine quadam humana, seu morali, nisi etiam hoc sciant certitudine fidei? Cumque verba sint obscurissima, neque satis hæcenus potuerit constare doctoribus, quid in mōna, & calculo, & nomine illo nobis fuerit significatum, & variæ de omnibus circumferantur expositiones, miror quēdam virum doctum dicere, nihil esse hoc testimonio clarius ad stabilendam certitudinem hæc fidei de gratia. Si hoc videtur clarissimum, quid possit videri obscurum? Sed pergamus ad alia. Mira vis est affectus, nigra candida, tenebras lucem, & amara dulcia potest facere.

Obiect. 10 Iaco. 1. 2

De hesitatione impediēte effectum orationum nostrarum. Ca. XXVIII.

Iacobi quoque verba possunt nobis obici dicitis: Si quis vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & nō impropere, & dabitur ei: postulet autem in fide nihil hæstans. Si enim ad impenetrandam sapientiam necessaria est fides sine hesitatione, cur non magis ad obtinendam, & tuendam gratiam Dei, sine qua nulla sapiē-

tia vera est, requiratur fides sine hesitatione de ea acquirēda, vel acquisita? Verum hæstatio impediens exauditionem nostrarum orationum non est hæstatio de nostra infirmitate, & impedimento apposito ex parte nostra benignitati diuinæ. Hæc potius prouocabit, & inlectet ad nostri miserendum celsitudinem diuinam. Quanto enim nos magis humiliamus, & peccatores, & indignos, quia ab eo audiamur, profitebimur, tanto illum faciemus magis propitium: Resistit quippe, teste ipso Iacobo, superbis, humilibus autem dar gratiam. Tantòque certius ipsius gratiam obtinuerunt Nabuchodonosor, Niniuite, publicanus, Magdalena, Petrus & innumeri alii, quanto se magis humiliarunt, & indignos censuerunt, qui ipsius misericordiā impetrarēt. Quæ verò hæstatio vim orationū impedit imò eas irritat, & inanes facit, hæstatio est vel de premiis cælestibus, sicut Glo. ordi. exponit, vel de Dei potestate, & voluntate dandi postulata illis, qui ea piè, & perseueranter petunt, sicut Nico. vel denique de potentia, bonitate, & veritate diuinā. Nam qui de aliquo horum dubitat, frustra Deum precatur, ipse sua ambiguitate impeditur, & obicem ponens suis orationibus: nec illi qui de propria iustitia formidat. Sed huic cōueniūt, quæ mox adiecit Iacobus: Qui enim hæstiat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur, & circumferatur. Non enim quia iusti incerti sunt de sua iustitia, ideo velut arundines, aut sicut fluctus maris ventis hinc inde agitantur. Stant potius fortes & cōstantes, ac sicut saxa immobilia fluctus omnes tetationum excipiunt, tantoque fortius, quanto minus suam sibi persuadent iustitiam, & ad eam acquirendam vel tuendam opus sibi esse sentiunt inuita & indefessa patientia. Porro fides, in qua voluit Iacobus nos sapientiam postulare, & quam sæpe Christus exegit in euangelio, quāque necessariam docuit ad impetrandum ab eo, quæ volumus, non est certa de eis impetrandis intellectus credulitas, quæ falsa & leuissima sæpe persuasio esset, sed est affectus fiducia ex certa persuasionē de diuina potestate, & benignitate profecta. Inter varias quippe acceptiones fidei, quarum meminimus in. 1. q. opusculi de iustificatione, solenne, & frequens est & in scripturis, & in ecclesiasticis, & in prophanis autoribus fidem pro fiducia accipere. Et manifestè sic vsus est Ioannes verbo credendi, cum de Christo dixit: Ipse autem Iesus non credebat semetipsū eis. Quid enim est aliud non

Responso.

Iacob. 4. b

Hæstatio impediens orationes

Fiducia necessaria ad orationes.

Fides all. quādo ponitur pro fiducia.

Ioh. 2. 4

non credebatur semetipsum eis, quam si apertius dixisset, non fidebat ipsis, neque se turd, fidenter, aut securè eorum cõsuetudini & potestati permittebat: Videtur autem hæc acceptio fidei sicut & alia, à communissima, & celeberrima fidei acceptione pro certa intellectus credulitate enata esse, quod illis solemus fidere, quos fideles, benignos, & integre fidei homines certè existimamus.

Aliud est certam facere vocationem & electionem nostram, aliud certas eas nobis esse. Cap. XXI.

Obiect. i. s. Pet. i. b. Pugnans & quidam contra nos verbis clamer cogit: Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis. Quid aliud, inquit, hic admonet Petrus, quam vt bonis operibus sic studeamus, & inuigilemus, vt mereamur certitudinem assequi nostræ vocationis, & electionis: Sed si hic esset sensus Petri, nõ sola certitudo de nostra iustificatione esset nobis possibilis, sed etiã certitudo de nostra prædestinatione, quia omnis electus est prædestinatus. Hoc autem scripturæ toti repugnare lib. 12. docebimus. Ac parũ professõ aduertunt, qui hunc locũ nobis obiciunt, loq̃e inter se distare, certã facere electionem nostrã, & certã eã habere, multoq̃; aliã esse certitudinẽ ex parte rei, & certitudinẽ ex parte intellectus, sicut latè supra differimus. Facit certam vocationem, & electionem suam, quicunq; bonis operibus iugiter studet, vt habeat vitam æternam: vbi enim assecutus eam fuerit, certum erit illum electum fuisse à deo & vocatum vocatione efficaci, & habitura effectum in quem facta est: certa verò ista haber, qui de sua perseuerantia vsque ad mortem certus est. Et Petrus quidem non admonuit, vt per bona opera satageremus istam certitudinem habere, nouerat nulla bona opera tantam posse prestare certitudinẽ: nam multi à præclarissimis operibus defecerunt ad grauiã peccata, & in eis vitam consumauerunt. Admonuit autem, vt per bona opera faceremus certam electionem nostram, quoniam hoc facere per illa possumus, & sine illis non possumus. Quodsi verbum Græcum βεβαιων, quod noster interpretes, certam vertit, reddamus, sicut alii Græcè doctissimi reddunt, firmam, vel ratam, aliquantò apertius erit hunc esse sensum huius loci, quem iam expressimus, quia firmam facere, & ratam nostram vocationem, & electionem, nihil aliud est, quam non deficere ab illa, sed in

ea cõstater, & fortiter perseuerare: stat enim illa firma, & rata est, cum ab ea non declinamus. Quod fieri nõ potest, nisi bonis operibus assiduo studio incumbamus: quippe hæc sunt quæ illã firmã tuetur, & sustentat, & eadẽ immobilẽ, & immutabilem faciunt. Atque vt constare posset, hunc esse sensum istorũ verborũ, adiecit statim Petrus: Hęc enim facietes nõ peccabitis aliquãdo. Et mox, Sic enim abundè ministrabitur vobis introitus in eternum regnum domini, & saluatoris nostri Iesu Christi. Quid aliud his verbis dicitur, q̃ eos ratã facere, & firmã suam vocationem, & electionem, qui sic vocant bonis operibus, & à peccatis abstinere, vt mereantur tandẽ participes fieri æterni regni saluatoris nostri? Et quoniam dum in hac vita militamus, periculis, & variis casibus obnoxii sumus, neque vnquam poterit nobis esse certa nostra electio, neque rata omnino, neq; firma, nisi bonis operibus iugiter studeamus, quandũ hic fuerimus, viger illa admonitio, vt per bona opera satagamus facere certam electionem nostrã: Non enim coronabitur, nisi qui legitime vsque ad mortẽ certauerit: & solus ille erit saluus, qui vsque ad finem perseuerauerit. Si autem qui prætentatur, esset horum verborum sensus, nõ vigeret ista admonitio, nisi vsque ad adeptam istam certitudinem: quod alienum esse à mente Petri vt patet ex antecedentibus, & consequentibus. Scio alios partim per certitudinem coniecturalem, partim per certitudinem ex conditione statim adiecta de non peccando, aliquando euadere tentasse vim huius argumenti, sed nihil necesse est eò confugere.

De certitudine Iob, & Davidis de sua iustificatione. Cap. XXX.

Obiect. 12. Contentunt item nonnulli inualidare nõ solum nostram sententiam, verum & testimonia ex Iob, & David pro ea induta, ex quibusdam aliis eorum testimoniis, quibus apertè suo iudicio videntur illi contestari se fuisse certos de sua iustificatione. Iob enim ait: Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea, iustificationem meam, quã cepi tenere, non deseram: neque enim reprehendit me cõscientia mea in omni vita mea. Et alibi, Ipse verò Deus scit viam meã, & probauit me quasi aurum, quod per ignem transit. Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodiui, & non declinaui ex ea. A mandatis labiorum eius nõ recessi, & in sinu meo abscõ-

6.a. abscõdi verba oris eius. Et alio in loco cõfidẽter clamat: Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior in statera: quasi arena maris hæc grauior apparet. Quomodo ista potuisset verè dicere, si non erat certus de sua iustitia & innocentia? An non hic manifestè se asserit iustum & innocentem, & omnia Dei mandata seruasse se affirmat, neque admisisse aliquod peccatum, propter quod meritò sic tribularetur? Neque videtur ista Iob dixisse propter aliquam peculiarem eadẽ reuelationem, quam de sua innocentia, & iustificatione habuerit, sed duntaxat ex sua conscientia testimonio. Sed neque minus aperta sunt, quæ David etiam de sua iustificatione asseuerat, quodam enim in loco confidenter dicit: Et retribuere mihi dominus secundum iustitiam meam, & secundum puritatem manum mearum retribuere mihi. Et mox subdit, Et eduxit me in latitudinem, saluum me fecit, quoniam voluit me: Quia custodiui vias domini, neque impie gessi à deo meo. Quoniam omnia iudicia eius in conspectu meo, & iustitias eius nõ repuli à me. Et alibi, exaudiri se à Deo postulat secundum iustitiam suam, & oculos ipsius videre equitatem. Et securè inquit, Probasti domine cor meum, & visitasti nocte, & non est inuenta in me iniquitas, Et aliã: Ego autẽ in innocentia mea ingressus sum. Et rursus, Conuertere anima mea in requiem tuã, quia dominus benefecit tibi: quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lacrymis, pedes meos à lapsu. Et iterum: Dixi confitebor aduertum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Et rursus sæpe dilexisset se dicit legem domini, & mandata illius, & testimonia obseruasse, & iniquos, & iniquitates odio habuisse. Respon. 1. Sed par professõ non est, vt tantis & tam eximiiis prophetis nos misellos & rudes homunculos comparemus: nam illi per lumen propheticum certissimi fuerunt de veritate omnium, quæ in libris prophetis affirmantur, & vbi nullas peculiare & priuilegiatas reuelationes de sua gratia habuissent, hac via potuerunt & debuerunt esse certi de illa, siquidem inueniantur eam nobis fuisse contestati. Et David quidem summo iure potuit etiã sine adiutorio luminis prophetici suam nobis gratiam affirmare: aperta enim habuit reuelatione de iustificatione sua, & remissione suorum peccatorum, cum audiuit Nathan propheta: Dominus quoque transtulit peccatum tuum. Iob etiam omni destitutus

lumine prophetico, iustis se potuit certè asserere, cum sciuisset dominum præcepisse Eliphaz Themanitæ, & aliis duobus ipsius amicis, vt irent ad seruum suum Iob, vt oraret pro illis, & conuersus est dominus ad penitentiam ipsius, faciemq; illius pro eis suscepit. Neque tamen in tribus prioribus Davidis testimoniis, de iustificatione sua, aut innocentia apud deum ille agit: sciebat iustitias dei à se repulisse, neque illius iudicia habuisse in conspectu suo, cum patrauit adulterium cum Bersabe, & virum eius Vriam occidisset, sed ad persecutiones, quas ab Absalone, & Saule passus est, illa omnia referebat, vt patet ex titulo psalmi. Atque in ea causa constanter David ex testimonio suæ conscientia asserere potuit, sicut & asseruit, se nihil admisisse contra illos, vt iuste ipsi eum persequi possent. Eoque nomine aliquando confidenter postulabat, exaudiri se secundum iustitiã suam, aliquando verò certus de diuina misericordia liberationem sibi ab illis tribulationibus promittebat. Et quæ ex Iob citata sunt nequaquam probant eum de sua iustificatione fuisse certum: non enim illa loquebatur secundum scientiam, quam habebat ex reuelatione, imò ne tum cum ea locutus est, video vnde satis probari possit, talem certitudinẽ eum iam habuisse, sed loquebatur illa secundum scientiam quam habebat ex testimonio suæ conscientia, sicut & illa quæ supra pro nobis citauimus. Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me &c. Et in nullis istorum verborum de iustificatione asseruit: Neque vlla est repugnantia inter ista quæ modo citantur cõtra nos, & quæ supra pro nobis allegauimus, sed cõcordiam germanã istorum, & aliorum locorũ docuit nos Paulus, cum dixit: Nihil mihi cõsciũ sum, sed nõ in hoc iustificatus sum. Ideo ergo ista, quæ contra nos citantur, dicebat, quia nihil sibi cõsciũ erat, & iuxta suam scientiã, & conscientiam poterat dicere, Vtinam appenderentur peccata mea, &c. Neque amplius potest ex his verbis colligi. Ideo verò & ea quoque asseuerauit paulò post, quæ nos pro nobis citauimus, quia sciebat ea non esse factis ad suam iustificationem: poterat enim præter propriam conscientiam aliunde esse extra dei gratiã. Et perinde erat illa omnia de se asserere, ac si verbis Pauli dixisset: Sed nõ in his iustificatus sum. Hoc est. Non tamè obista me iustum audeo asserere. Et quidem vt ista, & similia quæ citata sunt, de sua iustitia assereret, & David, & Iob, aut alii iusti & propheta, nõ opus est in eis ponere cer-

Respõ. a.

2. Re. u.

Psal. 17.

16

16.

119.

31.

118.

Respon. 1.

2. Ti. 2. a. Matt. 10. & 14.

Obiect. 12.

Iob. 27. a.

cap. 12.

Certitudo David & Iob de sua gratia. 2. Re. u. d

re certitudinem fidei, nisi quatenus illa, vt propheta scribebant: poterant enim illa de se asseuerare, si sic vel humana quadam certitudine, aut opinione de se ipsis persuasi erant, neque cuiuspiam sibi delicti consciis, quandoquidem non illa sola, que certò scimus certitudine fidei possumus asserere, sed & illa constanter asseueramus, que humana fide vel probabilibus argumentis vel certa vel probabiliora existimamus. Ad ddi autem, nisi quatenus illa, vt propheta scribebant, quia vt sic non solum habuerunt fidei catholice certitudinem, quam nos de omnibus ab eis assertis habemus, sed pleniorè, & augustiorè, ac fortalsis euidentem, siue immediatè per lumen propheticum, siue mediatè & per discursum: quæ enim nos credimus illis fuisse reuelata, ipsi sciebant à Deo sibi fuisse reuelata, & eum ex lumine naturali nouerant, neq; fallere neq; falli posse. Vnde & Iere. dicebat: In veritate misit me dominus. Et hoc modo respondere possumus ad omnia, que certitudinem etiã de sua perseuerantia in ipsis arguunt. Quòd si nemini ex catholicis sufficere ea existimata sunt, vt crederetur posse nobis certa esse nostra perseuerantia, vel ex hoc admone-mur, neque idonea ipsa existimare, vt credamus posse nobis omnino certà esse nostrã gratiam. Etenim illi eodem modo de vtroque loquuntur, & si eorũ testimonia vnum probat, pari iure probantur & alterũ. Sed & duplex alia via occurrit explicandi, quæ certitudinẽ de perseuerantia sua eos habuisse videtur indicare. Qualia sunt illa Dauidis: Et ero immaculatus cũ eo, & obseruabo me ab iniquitate mea: quoniã ipse euellit de laqueo pedes meos, In domino sperans nõ infirmabor: Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Si quidem vt hæc & similia sexcenta, quæ passim & in Dauidè & in aliis prophetis inueniuntur, verè illi de se potuerint asserere, satis est eis tũ sic fuisse affectos, & eam fiduciam in deum, & opinionem de se habuisse, quæ huiusmodi verbis videtur significari. Nam & nos sæpe præ amore, & studio, & pietate in aliquem dominum, vel prælatum in nos, & suos omnes liberalem, benignum, humanum, & magnificum perpetuò asserimus in ipsius obsequio, & studio perseueraturos, neque defuturam nobis vniquam ipsius beneficentiam, & liberalitatem constanter pollicemur, cum tamen nullam de his habeamus certitudinem, sed duntaxat fiduciam, & probilitatem. Et conueniebat pieraque talia ma-

ximè in psalmis inueniri, vt in Dauidè exprimeretur, plerique similes affectus, quos in se ipsis contemplatiui experiuntur, quibusq; assuefaciendus est affectus noster, & animus, dum oramus. Quòd si ista enunciat de futuro, non vt assertiones, aut prænuntiationes accipiantur, sed vt pollicitationes, & promissiones indicantes affectum eorum, & spem, neque certitudo de earum impletione ad earum veritatem requiritur, neque exhibitio eorum, quæ per ipsas propheta sibi, vel de se, vel de deo pollicebantur. Quòd & in communibus promissionibus satis patet: namq; vt poenitens suo confessario verè promiserit se nõ amplius iteraturum peccata, que confessus est, requisita non est certitudo de illis non iterandis, imò neque vt ea non iteret, sed satis est eum tum habuisse affectum nõquam amplius ea commitendi.

Respõs. 2.

De certitudine gratiæ ex probatione in tentationibus, & familiaritate diuina.
Cap. XXXI.

Addunt & nonnulli contra nos verba illa Mosi ad populum domini: Tætat vos dominus Deus vester, vt sciat si diligatis eum. Non enim sic hoc dictum est, vt ait Augustinus, quasi nesciat Deus, sed vt ipsi sciant quantum in domini dilectione profecerint. Quòd nisi tentationibus, quæ accidunt, non plenè ab hominibus agnoscitur. Et addit Augustinus ipsum verbum, tentat, pro eo positum esse, quòd tentari sinit. Et recipitur hæc expositio communiter, ac sic etiam exponuntur illa domini ad Abraham, Nunc cognoui, quòd timeas dominũ, id est, cognoscere te feci. Si igitur ad hoc tentauit Deus Abrahamum, vt cognosceret se timere Deũ, & ad hoc nos tentamur, vt sciamus verè nos ipsum diligere, poterimus hæc certò de nobis nosse ex victoria tentationum, quæ nobis & manifesta, & indubitata esse potest. Nemo etiam, addunt, familiarem habet, nisi quæ habet sibi charum, & acceptum. Itaque cũ prophetis, & Abraham, atque aliis patriarchis familiarissimè sæpe locutus fuerit Deus, vel eo argumento poruerint illi certi fuisse de sua gratia apud ipsum. Verũm necessariũ nõ est, commune istorum locorũ expositionem, quæ citata est, acceptare: aliquantulum enim violenta videtur, & aliena à communi verborum illorum intelligentia, & acceptione, neque video apud graues, & latinos au-

Obiect. 13
Deut. 3.
Aug. li. 83
q. 60.
Gen. 22.

Respõs.

Gen. 6. b

Certõ fuit
Abraham
de gratia
& predesti-
natione
sua.
Gen. 22.

Gen. 15.
Certus
Moses de
sua gratia
Exo. 33. c
Num. 12.
14. 16. &
Exo. 32.

tores usurpatum scire, vel cognoscere, pro eo quòd est facere scire, vel cognoscere, sed quia deus omnia nouit antè quam sint, & extra se nihil cognoscit, intelligendum est ista eum dixisse more humano, & velut hominis persona assumpta attemperasse hic sermonem suum vulgare nostræ cõsuetudini, sicut cũ dixit, Poenitet me fecisse hominem, & sæpe aliàs. Itaque ideo ait nos tentare vt sciat an diligamus eum, & cũ vicerimus tentationẽ, cognoscere se à nobis diligi, quia frequentissimè ita loquimur, cũ experimento cognoscimus, vel cognoscere volumus, quantum nos aliuè timeant, vel diligant. Atq; vbi propter auctoritatem Augustini allegatã expositionẽ acceptemus, nõ necesse est concedere, posse nos certitudinem fidei assequi de nostra iustificatione: satis enim est ex victoria tentationum, vel probatione posse nos experimento exteriori certò cognoscere in illis rebus, & periculis deum verè à nobis diligi, & timeri, & coniecturam valde probabilem assequi de dilectione, & timore dei absolute, & simpliciter. Nam scire aliquando vulgariter dicimus, quæ probabiliter nouimus, vel coniecturis & probabilibus argumentis, vel relatu aliorum. Et aliqui doctores non improbabiler dicunt, posse stare verum timorem, & verum amorem Dei cum peccato mortali ex ignorantia culpabili. Sed Abraham dubium non est certum fuisse de sua gratia: nõ solum enim audiuit à deo, Nunc cognoui quòd timeas dominum, sed & quæ statim sequuntur: Per me metipsum iuravi, quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum, sicut stellas caeli, & velut arenam quæ est in litore maris. Possidebit semen tuũ portas inimicorum tuorum, & in semine tuo benedicentur omnes gentes terræ, quia obediisti voci meæ. Qui tam dilucidum sui timoris, & obedientiæ testimonium, & tam magnifica propter illa promissa à deo audiebat, certus iure optimo & poterat, & debebat esse de sua gratia. Nec magnum est, si tunc eum dicamus certò cognouisse se esse in gratia, cũ & prædestinationis: sua certus potuerit esse ex illis verbis Dei ad ipsum: Ego protector tuus, & cæc. Tu autem ibis ad patres tuos in pace sepultus, in senectute bona. Similem q; certitudinem suæ iustificationis, & gratiæ apud deum habuisse indubitatum est Mosem, cũ loquebatur ad eum dominus facie ad faciem, sicut solet amicus ad amicum loqui, & cũ audiebat se ab eo seruum ipsius fidelissi-

mum appellari, & videbat ad orationem suã placari deum, quibus erat iratus, imò & incredibili humilitate ei dicere: Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnã. Ad eundemque modum alii propheta ex similibus dei ad se verbis certi potuerit esse de sua gratia apud deum. Certitudo autem de spiritu prophetico nõ satis fuit vlli ad certitudinem de sua gratia: potest enim esse, & fuit in Beata spiritu propheticus sine gratia. Quòd & satis explicauit Christus illis verbis: Multi dicent mihi in illa die, Nonne in nomine tuo prophetauimus? & in nomine tuo demones multas eiecimus? & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos.

Mat. 7.

Responsio ad testimonia Dionysii, Antonii, Cyrilli & Leonis pro certitudine gratiæ.
Cap. XXXII.

Cvm verò ex prædictis pateat, nullũ esse sancta in scriptura locum, qui aduerteretur definitioni sanctæ synodi, commodũ erit & idem ipsum ostendere in testimoniis sanctorum doctorum, quæ nobis obiciuntur: sic enim & confirmator fieri synodi sententia, & omnis amputabitur prætextus, quo se tument qui putant possibilem esse iustis certitudinem fidei de sua gratia. Primò obicitur nobis magnus Dionysius beati Pauli, discipuli, & is asseritur dicere, viros spirituales & contemplationi deditos se veraciter, ac penitus, imò etiam intemerata fide statum suum, & quàm bene se habeant, nosse. Verba autem Dionysii, vnde hoc colligitur, hæc sunt: Nouit penitus is qui veritati cõiunctus est, quàm bene se habeat, etiam si plures illum corripiant, quasi amentem & extra se factum: fugit enim, quemadmodũ & par est, illos, quomodo velut ex errore ille per intemeratam fidem veritati vnitus extra se sit, estaliquè patitur. Porro nouit ipse se ipsum veraciter. At ramentum distincta valde sunt nosse nos esse in gratia, & nosse bonum nos tenere & sectari vitæ institutum, si contemplatiua vitæ iuxta regulam fidei studeamus, & quantum per fidem assequi possumus, veritati diuinæ iugimeditatione & affectu vniamur. Hoc quidẽ nobis fide catholica certum est, quia Christus dixit, Optimam partem elegit sibi Maria, & ecclesia ab ipso & apostolis edocta, vitam eremiticã semper probauit & laudauit. Quod

Obiect. ex
Diony. 7.
& diu. no
mi.

Respon.

Duplex
resp ad ea
q certitudi-
ne perse-
uerantie in
prophetis si-
gnificat.
Pl. 17. 24.
25. 26.

Quod verò simus in gratia, incertum esse supra docuimus, & saltem de fide catholica non est. Et Dionysius non dicit viros spirituales & contemplationi deditos nosse se esse in gratia, sed nosse penitus, & veraciter bene se habere in studiis & meditationibus spiritualibus, tamen si derideatur & despiciatur ab ignorantibus. Nec dicit ut putatur ista nosse eum per fidem intemeratam, quamvis potuerit hoc verè dicere, & si dixisset, nihil haberetur contra nos, sed ostendere volens, cur viri spirituales à carnalibus reprehendantur, docet hoc inde proficisci, quia ignorant carnales quomodo per intemeratam, & sacrosanctam fidem veritati extra se viri spiritualis vniuersi sit. Et ut constaret pro nihilo haberi à viris spiritualibus reprehensiones ignorantium, neque se de notitia gratiæ ipsorum, sed de notitia religionis & vitæ quâ profiterentur, & mysteriorum quæ cõtemplantur, locutum fuisse, præmisit statim hæc verba: Eum qui in veritate credit, iuxta scripturæ fidem, nihil remouebit à verè fidei autore, in quo constantiam immobilis identitatis habebit. Et in illis quæ mox adiungit post verba contra nos citata, dilucidè explicat se hoc penitus & veraciter notum viris spiritualibus asseruisse, quòd bene se habeant in contemplatione Dei, & eorum quæ diuina sunt, dum ea contemplantur & meditantur, quatenus nobis per fidem innotescunt: nam hanc dicit nostratis diuinæ sapientiæ principes ac duces, solam veram & simplicem diuinorum cognitionem etiã mortis tolerantia omni die contestari. Quare sanctus Thomas fidelis ipsius expositor, non hic eum egisse de certitudine gratiæ credidit, sed firmitatem fidei nostræ tripliciter ostendisse.

Obic. 2. ex Antonio. Secundò profertur contra nos Antonius Abbas, qui in epistola sua septima constanter asserit, vnum quæque si velit posse proficere ad cognoscendum semetipsum: Quotquot, inquit, proposuerunt, edocti sunt per Spiritum sanctum. Hi cognouerunt semetipsos secundum sensualem suam extatiã, in ipsa verò sui cognitione proclamauerunt dicentes: Non enim accepimus spiritum seruitutis, sed spiritum filiorum adoptionis, in quo clamamus: Abba Pater, vt cognoscamus quædam nobis donauerit Deus, quia & filii sumus & hæredes, hæredes quidem Dei, & cohæredes sanctorum. Vides ut constanter se filium Dei asseueret, & omnibus qui serid profecerunt, notum fuisse assermet, quòd acceperint spiritum Dei, & nouerint à Deo ipsis donata? Sed ne dubites eò illum

putasse posse peruenire omnes iustos, audi quid continud subiecerit: Fratres dilectissimi, & cohæredes sanctorum, omnis virtus non est aliena à vobis, sed vestra exiit, si tamen inculpabiles sitis à mala vita, Deo autem manifesti. Sed cum in his non tantum dixerit agnouisse sanctos viros acceptum à seipsis Spiritum sanctum, sed & ab aliis qui vitæ spiritali student, neque se solum affirmauerit filium & hæredem Dei, ac cohæredem sanctorum, sed & eos ad quos ista scribebat, colligere ex his possumus, & debemus non illum de certitudine fidei diuinæ egisse, satisque esse pro his si iusti hæc probabiliter, ac certò moraliter de se sibi persuaserint: nam utique aliorum adoptio & iustificatio innotescere nobis non potest per fidem. Tertio inducitur etiam contra nos Leo, is enim post citata testimonia aliquot Christi & Ioannis euangelistæ in commendationem charitatis subdit: Discutiant ergo se fidelium mentes, & intimos sui cordis affectus vera examinatione diiudicent, vt si depositum aliquid in conscientiis suis de fructibus charitatis inuenerint, Deum sibi inesse non dubitent, & vt magis magisque tanti hospitis sint capaces, fiant perseveranter in misericordie operibus ampliores. Hæc ille. Ex quibus cum aperte dicat, ne dubitemus nobis inesse Deum, si inuenerimus in conscientiis aliquid de fructibus charitatis, & hoc possit nobis certò, in euidenter constare, euincere sibi videntur, quod volunt, qui pugnant pro certitudine gratiæ. Verum his verbis illa possum esse factis, quæ capite vigesimo quarto respondimus ad verba Ioannis: Scimus, quoniam diligimus fratres. Nam & propter hæc tam constanter iubet Leo ne dubitemus. Neque necesse est, vt si Deus est in conscientiis nostris excitado nos ad aliqua bona opera, ideo esse putetur etiam per gratiam: & alioqui non quicumque prohibet dubium, iubet certitudinem. Vt enim cap. 4. monuimus, & communiter tradunt theologos scholastici, & nominatim Alexan. Halen. 3. parte. quaestio. 71. Aliud est inter opinionem & fidem, & qui opinatur vel probabiliter aliquid credit, quamvis hæret & formidet, dubitare tamen non dicitur, si quidem qui dubitat, neutri parti assentitur, & solum tenet, ac medium & antepitem inter vtranque partem intellectum. Et hoc est, quod verat Leo eis, qui aliquid in se de fructibus charitatis inuenerint. Idemque sepe prohibe-

Respon.

Obic. 5. ex Leo. ser. 2. de festo Pasche.

Respon. 1.

Respon. 2.

Respon. 3.

buerunt & alii sancti doctores eis qui merito vel propter suscepta sacramenta, vel propter bonos alios affectus merito possunt & debent credere se esse in gratia, licet non omnino certo. Quare manifestum est falso nos accusari à protestantibus in articulo quinto confessionis. his Augustinæ, & à Philippo in Apologia, quæ conscientias iubeamus dubitare de remissione peccatorum, tantum abest vt iubeamus de hoc dubitare, vt plerumque etiam necessarium putemus non dubitare, & dubium peccato pusillanimitatis imputemus. Et hoc bene notari à cunctis velim, quoniam non raro hæc paralogizant aduersarii confundentes dubium cum formidine siue hesitatione. Quarto citatur aduersus nos Cyrillus in illa verba domini: Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Cum non rectè, inquit, à discipulo intellecta verba sua Christus videret, repetit rursus quod dixit, dilucideque docet non solum cognitione ista communi amicis se suis manifestaturum, sed excellentiori quodam fulgoris modo: nam rudiores ab impiorum idolorum cultu ad cognitionem Dei vocati, solummodo per fidem discunt, quòd vnus Deus, qui nos creauit, colendus sit. Qui verò omni virtute mentem suam purgando apti iam ad maiora facti sunt, spiritus illuminatione recepta oculis animi habitantem in ipsis Deum videntur. Hæc ille. Quis ergo locus, inquit, est hesitationi, vbi clarè Deus asseritur inhabitans iustos à perfectioribus videri? Et confirmant hoc ex verbis Christi, quæ statim præcesserunt: Qui diligit me, diligitur à patre meo, & ego diliga eum, & manifestabo ei me ipsum. Volunt quippe & hoc ad præsentem spectare vitam, vt Christus se manifestet, vel vt alii vertunt, se in sinuet ipsum diligenter, at verò Cyrillus non pollicetur perfectiores certa visioe cognituros esse in ipsis habitare deum, sed promittit illis clariorem, quam habeant rudes, Dei ipsos inhabitantis cognitionem: opponit enim cognitionem eorum de Deo, cognitionem, quam habent rudiores: neque rudiores dixit per fidem cognoscere se inhabitari à Deo, sed vnum Deum, qui nos creauit, colendum esse. Et fieri quidem potest, vt manifestus, purius, & perfectius spirituales cognoscant Deum, & tamen non ad hoc pertingat, vt à Deo se inhabitari cognoscant. Nam & peccatores aliquando siue per lumen propheticum siue per fidem, siue per præcellentem aliquam doctrinam, aut etiam per perspicacius & subtilius ingenium deum possunt cognoscere multò perfectius, quam aliqui iusti. Et ad hanc

Nō iubet catholici dubitare de remissione peccatorum.

Obic. 4. ex Cyr. 10 in Io. c. 3.

Ioan. 14.

Respon. 1.

præcellentiam cognitionis Dei, & mysteriorum fidei referenda esse: quæ citata sunt, satis explicuit. Continenter quippe adiunxit, Non est ergo communis sanctorum cognitio, sed eximia, & certà, longèquæ à communiore illa differens. Et in capite secundo hæc differere ab his verbis cepit: Dominus noster Iesus Christus præcipuum sanctorum cognitionem pollicitus est, in quibus expressius mysteriorum cognitio fulget. Atque hunc in modum possumus respondere ad verba Christi, Et manifestabo, siue insinuabo ei me ipsum, si quidem ad vitam præsentem referre illa placeat. Non enim necesse est, vt quia diligenti se promittit sui manifestationem, & inde etiã suæ mansionis in ipso notitiã largiatur. Quia verò non omnibus qui sunt in gratia ista iustificationis certa cognitio contingit, vt & qui hæc nobis obiiciunt, consentitur, satis esset sequi communem expositionem, quæ & Theophilat est, & glo. interlinearis, & Nicolai, & Hugonis Carren. & vtiliter citat, etiã Hieronymi, & ad vitam beatitudinis ista referre, vbi Christus non vtunque, sed manifestissimè se reuelabit omnibus, qui eum verè in hac vita dilexerunt. Et quidem, si circumspecta omnia bene expendamus, in his verbis, & in illis, quæ Cyrillus exposuit, non præmijm aliquibus peculiare, sed premium commune omnium iustorum & seruantium mandata Dei Christus significauit. Ad hæc Cyrillus non omnibus asseueratam tradit hanc fulgentiorem & illustriorem Dei cognitionem, sed eximis & præstatis omnino viris, nec per humanos discursus vel argumenta posse eos in illam venire asseuerat, sed ex gratia & benignitate Dei, quam iam admonuimus in disputationem non venire. Quamobrem ex illis quibus Christus apostolis suis manifestissimè pollicitus est, cognitionem certã suæ in ipsis mansionis per gratiam, dicens, In illo die vos cognoscetis, quia ego sum in patre meo, & vos in me, & ego in vobis, iniquum est & omnibus iustis polliceri, quòd ad hanc cognitionem possint piis suis studiis & meditationibus peruenire: quippe Christus non statim hanc tantam & tam illustrem cognitionem apostolis suis largitus est, sed cum de super misit eis visibiliter Spiritum sanctum. Hic enim erat dies, vt per ter ex antecedentibus, quòd verba illa referebat, in illo die. Vnde & ante mortem suam, quia nondum tanta gratia eis expediebat, occasiones nonnunquam subministravit, vt de sua gratia etiam nihil sibi conscii hæsitarent. Et ideo in cœna dixit: Vnus ve-

Respon. 2.

Mat. 26. b

DE INCERTITVDINE GRATIE.

242

Luc 22. c strum me traditurus est. Et ne solum existimaretur docere vt timerent de lapsu, adiunxit, Veruntamen ecce manus tradentis me, mecum est in mesa. Atque illi quoniam non sic erant a Christo instituti, vt se certo prorsus, & absque vlla formidine iustos putaret, si nihil sibi essent confecti, contristati valde ceperunt singuli dicere: Nunquid ego sum Domine? Atque hoc pacto exponit hunc locum Alexander Halensis in commentariis in Lucam, & in epistolas Pauli, & in psalmos, & duodecimum prophetas habentur Venetiis in religiosissimo nostro cœnobio, cui nomen sanctus Franciscus à vinea. Et eandem expositionem tradit glossa ordinaria, quæ est Bedæ, in hæc verba: Quauis scirent, quod nihil cōtra dominum cogitabant, quia tamē plus credūt magistro quā sibi, timētes fragilitatem suā quærunt de peccato, cuius non habent conscientiam. Et Basilius hinc colligit per quā vtilem doctrinā, vt si quis in se peccatum non sentiat, plus credat tamē illis, qui melius possunt cognoscere sua peccata, sicut & plerūq; ipsi nullius ægritudinis corporeā nobis consēci credimus medico nos malē habere, quia certius ille hoc potest iudicare.

Beda.
Bas.

Explicantur testimonia Ambrosii, & Hieronymi, quæ afferuntur contra incertitudinem gratiæ. Cap. XXXIII.

Ob. 4. ex Ambro. Affertur etiam cōtra nos Ambrosius. In sermone enim quinto, cui titulus est, Quod simile sit regnū Dei sermōto, ubi cū ostendisset Christum rectē sermōto cōparari, quia cum esset specie homo, & humilitate paruus, totum orbem postea doctrina sua condiuit & repleuit, & iugo suæ diuinitatis subiecit, continuō addidit: Quisquis igitur isti fermento adhaferit, efficitur & ipse fermentum tā sibi vtilis, quā idoneus vniuersis, & de sua certus salute, & de aliorum acquisitione securus. Hæc Ambrosius. Sed in his verbis diuus Ambrosius non asserit certitudinē fidei, de qua vna modo pugnamus. Et posset satis esse pro istis, si iusti de sua salute possint certi esse morali certitudine: eodē nanque modo promittit iustis certitudinem de nostra salute, quo securitate de aliorum acquisitione. De aliorum autem acquisitione siue per doctrinam, siue per bona exempla, non possunt illi habere maiorē certitudinem quā moralem. Et quanquam salui dicuntur non tantūm beati, sed nonnunquam etiā

Respon.

omnes iusti, & verē dixit Christus de domo Zachei, Hodie salus domui huic facta est, quia eo die iustificata est, & remissionem suorum peccatorum obtinuit, tamen Ambrosius de salute consumata videtur locutus iuxta verbum Christi: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. De salute verō consumata constans fuit semper inter catholicos, vt duodecimo libro videbimus, nō posse à quōquam mortali certitudinem fidei haberi cōtra diuinam reuelationem. Et cū Ambrosius generaliter de omnibus Christo adhaerentibus loquatur, ipsa sententia absurditas, & aperta ad ea, quæ certō nouimus, dissonantia cogit nos credere, non ita esse intelligenda hæc verba, vt existimant, qui illa nobis obuiant. Scimus enim certō permultos fuisse iustos, qui non crediderunt certō, & sine vlla formidine se esse in gratia. Quod & in multis incipientibus, & scrupulosis experimur, etiam cū nos, qui illorum conscientiam nouimus, & probē examinauimus, nihil dubitemus eos esse in gratia. Dicendum igitur, Ambrosium non ibi agere de certitudine ex parte intellectus, sed de certitudine ex parte rei. Itaque sep̄sus Ambrosii ex citatis verbis non est hic: Quisquis Christo adhaerit, certus erit ex parte intellectus de sua iustificatione, hoc est, certō assentiet se esse iustum, sed sensus potius ipsius hic est: Quisquis Christo adhaerit, certus erit de sua iustificatione, hoc est, certō iustificabitur, & nisi ab eo se sua sponte disiunxerit, etiam saluabitur. Et sic supra docuimus acceptam à Petro certitudinem, cū omnibus fidelibus scribit: Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. Atque ita communiter dicimus, Quisquis dignē accesserit ad ecclesiæ sacramenta, certus potest esse de sua iustificatione. Et iterum: Si dignē accedas ad Christi sacramenta, certus esto de consecutione gratiæ. Quibus verbis non certitudinem intellectuus pollicemur, aut exigimus, sed duntaxat significamus certitudinem ex parte rei, & infallibilem consecutionem posterioris ex priori, & consequentis ex antecedenti: latet quippe virtute in verbo, quisquis, nota conditionalis, & verbo, certō, certitudo consecutionis designatur. Quare perinde est dictu: Quisquis Christo adhaerit, certō saluabitur, ac si dicamus, Certum est quod quisquis Christo adhaerit, saluabitur. Neque mirandum est, ita loquutum fuisse Ambrosium absolutē & simpliciter, cum non ignoraret iustos ex communi lege posse perdere suam salu

Luc. 19. b
Marth. 24.
Respo. 20.

1. Pet. 2. b

Obiect. 6 ex Hiero.

Recl. 9.

Respon.

explicabat nanque vt optimus orator, quid ex ipsa natura inhesionis ad Christum conseq̄atur, non curans quid nos ob nostram libertatem & ingratitudinem plerūque faciamus. Et frequenter non solum apud sacros doctores, sed in ipsa etiam scriptura intelligitur cōditio, nisi nos in grati fuerimus gratiæ acceptæ, & per nostrā libertatem eam amittamus, verē siquidem dixit Christus: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum, quanquam certō sciebat multos cōdemnandos esse etiam ex illis, qui dignē, & reuerenter illum panem super substantialem manducauri erant. Profertur etiam Hieronymus contra incertitudinem gratiæ, idque in tribus locis. Nam in com. 6. ad Galatas, vt rem faciliē contingentem videtur inducere hominem consciū, & certum suæ mentis, qui se paratum cognoscat per Dei gratiam cunctis resistere tentationibus, vt homo verē spiritalis, & firmus in donis, qui vix valeat excidere. Super illa etiam verba ecclesiastes, Nescit homo, vtrum amore an odio dignus sit, cita tur scriberet: Si respicias opera, semper vacillabis, & trepidabis, subuerberis cum Iob, tamē si per fidem intuearis Dei promissiones, merita Christi, & sanguinē pro te effusum, sacramenta tibi applicata, dona tibi à deo una largitate concessa, & possessa, videbis te esse in regno Christi, quod intra nos est, qđ est iustitia, pax, & gaudium. Et alibi dicitur scriptis: Fidelis scit sebene operando place re Deo, cui credidit. Sed verba, quæ citantur ex cō. ecclesiæ, falsō imponuntur Hieroni: Ne minimum quidem ipsorum in com. illius ea inueniuntur, sed, vt supra citauimus, prorsus à diametro aduersatur ibi asserentibus se scire suam gratiam. Et ea quidem, & quæ vltimo loco allegantur, non Hieronymus respiciunt, sed aliquem potius luthæ. qui euentis verbis Hieronymus persuadere voluerit per fidem solum posse nos acquirere certitudinem de nostra gratia. Quod si alicubi talia aliqua possit quispiam ostendere Hieronymum scripsisse, poterunt de sciētia morali exponi, vel de sciētia, qua per fidem scimus bona opera, à quocunque fiant placere Deo, etiam si ineuertimus an placeant Deo, ad meritum vel augmentum beatitudinis. In com. verō eap. 6. ad Galatas, non vt rem faciliē contingentem inducit hominem de sua certum mente, & qui sciat se non posse labi: quin neque talem posse esse credidit, nisi per reuelationē diuinam, neque salua fide eum posse esse, potest quispiam catholicus credere, quandoquidem ne-

mo potest esse certus de sua perseuerantia absque Dei reuelatione: Sed ad hoc in duxit diuus Hieron. eum hominem, qui de sua certus mente, sciret, se non posse labi, vt ostenderet, si quispiam talis possit esse iuxta errorem Iouiniani & Manichæorum, & aliorū, quos alibi impugnat, & huiusmodi iustum debere seruare consiliū Pauli, quod ibi exponebat, & instruere alios in spiritu lenitatis: quia vt statim subdit, quantus labi nequeat, vt sciri potest, & vinci vel vincere nonnunquam in nostra est potestas, ceterum tentari in potestate tentantis est: Vnde & cautelam Pauli iubet ibi aduerti, qui non dixerit, consideras te; ne & tu cadas, sed ne & tu tenteris. Si enim saluator tentatus est, quis potest esse securus, intentatum se vitæ huius itaria transire: Tatūm verō abest, vt Hiero. talem aliquem hominem in hac vita esse ibi crederet, vt apertē in eodem loco asseret eos qui se existimant aliquid esse, & hac ipsa arrogantia nihil fieri, ac per hoc se decipere: altiore nāque dicit esse sensum, & sibi magis placere, si verba Pauli, si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit, sic distinguamus, vt illa intermedia, cum nihil sit, posteriori orationi coniungantur, & non priori. Cum que ibi apertissimē assereret, mentem suam planē decipere qui se putant esse sapientes, & vā illis imprecari. Ita. cū ait, Vā qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes, quando ille rerum putasset, vt se iusti certō & certitudine fidei crederent se esse iustos. An non maius est, & multo difficilius cognitū esse iustos, quā esse sapientes? Sed tam aperta sunt loca, quæ ex hoc sanctissimo doctore pro incertitudine gratiæ cap. 17. & 13. citauimus, vt superuacaneum sit his tam incertis, & nullius momenti testimoniis exponendis amplius immorari. Videamus igitur quæ & ex aliis doctoribus aduersus nos allegantur.

De expositione testimoniorum Augusti, Chryso. Theophilati, & Grego. contra incertitudinem gratiæ. Cap. XXXIIII.

Obiect. 7 ex Aug. EX Augustino inducitur pro certitudine gratiæ triplicis generis testimonia. Primò asseruntur quæ dā, ubi palām fatetur nos nosse fidem spem, & charitatem nostram. Secundo allegantur multa, in quibus diligentibus proximos promittit securitatem. Sed fortissima sunt alia, in quibus iubet credere peccata nobis dimissa esse in baptismo, & dubitā

DE INCERTITVDINE GRATIE.

244
Respon- tes de hoc, dubitare de fide asseuerat. Verum
primi generis testimonia cap: 20. ostendimus
 intelligenda esse de cognitione actuum fidei,
 spei, & charitatis, qui possunt esse extra gra-
 tiam, idque inferius aliquanto magis perspi-
 cium faciemus. Secundi autem generis testi-
 monia, quemadmodum accipi debeant. c. 24.
 discernimus: quoniam, verò si illa certitudinē
 gratiæ probent, probabunt & certitudinem
 beatitudinis pro omnibus locis, in quib⁹ vel
 ipse, vel alii doctores pollicentur securitatem
 aut pœnitentiis, aut diligētibus proximos,
 aut deniq; operibus mandatorum incumbētī-
 bus, duo velim hoc loco vehementer notari.
 Primum est. Neque Aug. neq; alii ecclesiasti-
 ci doctores pollicentur alicui mortali seclusa
 diuina reuelatione securitatem absolūtē, sed
 duntaxat sub conditione vel expressa, vel sub
 intellecta, nempe si perseueremus in perfe-
 ctione semel inchoata, & non nostra ingra-
 tudine apponamus gratiæ diuinæ, aut effica-
 ciæ honorum operum impedimentū: sic quip-
 pe scriptura vitam æternā pollicetur, vt lib-
 ri, declarabimus. Et Augustinum sic esse ex-
 ponendum, vel illa verba passim ex ipso cita-
 ta docere valent: differentibus quippe vsq; ue-
 ad finem vitæ conuersionem in suam in Deum,
 pœnitentiā, inquit, dare possumus, securita-
 tem autem minime. Deinde. Sicut ad fiducia
 facti est. probabilis quedam persuasio asse-
 cutione eius quod confidimus nos asseuerari
 ros, ita & ad securitatem sufficit et potest prob-
 abilitas de eo assequendo: tollere enim po-
 test vel sola hæc certitudo humana solitudi-
 nem & timorem, que securitati aduersantur.
 Quod & in humanis negotiis experimur. Vbi
 nanq; desinimus esse solliciti de aliquo bono,
 assequendo, vel timorem amittimus de eo per-
 dendo, mox incipimus esse de ipso assecutio-
 ne, vel conseruatione securi. Et hoc esse con-
 forme doctrinæ Augustini, iteq; ab ea alienū,
 possumus probare, quia super illa verba psal-
 42. Spera in domino, quoniam adhuc cōfite-
 bor illi, ita omnes hortatur, & admonet: No-
 li iudicio contendere, da operā esse iustus, &
 quantuncq; fueris, cōfiteri te peccatorem,
 semper spera misericordiam, & in ista humili
 confessione securus alloqueri turbantem te,
 & tumultuatē aduerſe te animam tuam.
 Vt quid tristis es anima mea, & vt quid con-
 turbas me forte in te volebas sperare? Spera
 in dominum, noli in te. Quid enim es in te?
 Quid es de te ille sit sanitas in te, qui suscepit
 vulnera propter te. Spera, inquit, in dominū,
 quoniam confitebor illi. Quid illi confitebe-

ris? Salutare vultus mei Deus meus. Hæc Au-
 gustinus. Ex quibus patet absque certitudine
 nostræ iustificationis. Augustinum asserere,
 posse esse, & debere, & fiduciam, & securita-
 tem, non solum de iustificatione nostra, sed
 etiam de victoria tentationum & perseuerā-
 tia. At qui hæc poterunt nunc esse satis prote-
 stimonii Aug. nam quæ tertio loco inducun-
 tur de certitudine remissionis peccatorū per
 baptismum, capit. 41. commodius explicabi-
 mus, cum de certitudine ex susceptis sacramē-
 tis agemus. Ex Chry. verò duo nobis obiciū-
 tur. Primum enim in illa verba Pauli ad Rom.
 8. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiri-
 tui nostro &c. à testimonio spiritus tātam
 affirmat venire certitudinem, vt nulla relin-
 quatur ambiguitas, neque fas sit dubitare. Et
 concinit ei in eodem loco. Theoph. & Ansel-
 euidens dicit esse hoc testimonium spiritus.
 Et Caietan. sufficientissimum nimirum ad in-
 ducendum certitudinem. Deinde, & super il-
 la Pauli verba, Probet autem se ipsum homo,
 idem Chryf. requirit conscientiæ puritatem,
 & vitæ certitudinem ad comedendum, & ce-
 lebrandum sanctum Pascha. Ac Teophi. & Theodoro
 idem exigunt omnino, attamē
 de testimonio spiritus nihil habeo noui, quod
 respondeam, præter ea quæ cap. 19. iam mo-
 nuimus. Si spiritus sanctus tāta euidentia suā
 præsentiam contestaretur, vt dubitare fas nō
 esset, illud testimonium reuelatio esset gratiæ,
 quā semper exceptā voluimus, sed passim
 & omnibus iustis sic ipsum, se in eis esse testa-
 ri, hoc terque quaterq; pernegamus. Et verba
 Chryfost. quæ citantur pro his, non de adop-
 tione alicuius in particulari, neque de testi-
 monio aliquo peculiari spiritus sancti intelli-
 genda sunt, sed de testimonio illo præcellen-
 ti & magnificentissimo, quo in primitiua ec-
 clesia signis clarissimis, & sui ipsius ostensio-
 ne visibili filios esse Dei ostēdebat, qui bap-
 tismū & doctrinam apostolorum recipiebant.
 Verba Chry. in nos citata hæc sunt: Quando
 spiritus testatur, quæ nam relinquatur nobis
 ambiguitas? Et iterum, Suprema illa essentia,
 quæ & hoc ipsum quod promittit, atq; ad op-
 tate iussit, testimonium nobis perhibente,
 quā de dignitate hæc poterit dubitare? Itē
 autem & alia circumiacētia si bene & pro me-
 ritis expendantur, non erit difficile agnosce-
 re Chryfost. sicut & Paulum. cap. 19. docui-
 mus de testimonio exteriori & communi fi-
 liorum Dei agere, & non de testimonio inter-
 iori peculiari aliquibus sanctis viris de sua ad-
 optione exhibito. Et forte neq; Anselmus
 neque

Obiect. 8
 ex Chry.
 Theo. &
 Theodo.
 & Ansel.
 Respon.

neque Caiet. ad aliud testimoniū retulere sua
 verba. Et de Teoph. idem possumus suadere,
 quia illa verba, Ipse spiritus testimonium red-
 dit spiritui nostro, sic exponit: Ipse suo testi-
 monio gratiam astruit, quæ nobis est data. In
 quibus satis indicauit se de cōmuni gratia &
 adoptione christianorum verba Pauli intel-
 lexisse. Et quia de iustificatione aliorum non
 certitudinem fidei, sed tantum scientiam pro-
 babilem habemus, statim præmisit, Quemad-
 modum nouimus vaticinandi spiritum ei in-
 esse, qui illum exceperit (idque ex rebus futu-
 ris, quas ille prædixerit, coniectare solemus)
 sic spiritus adoptionis eo dignoscitur, quia il-
 lius instinctu, qui hunc ipsum accepit, Deum
 dicitur patrem: est enim hoc vnum spiritus
 sancti dōnum. Hæc ille. Neque minus pepe-
 ram intellecta sunt, quæ de puritate necessa-
 ria ad dignam eucharistiæ sumptionē illi tra-
 diderunt: non enim sicut existimantur, certi-
 tudinem intellectus illi requisierunt. Quis
 eam vnquam requisit catholicus? Luther-
 norum dogma est profectō, non christiano-
 rum certitudinem gratiæ ad suscipienda sacra-
 menta exigere. Quin neque Lutherus vt ante-
 cederet hæc certitudo, postulasse videtur, sed
 si comitaretur absolutionem, contentus fuit:
 Crede, inquit, te absolūtū, & absolutus eris.
 Est ea certitudo præuia deberet esse sumptio-
 ni eucharistiæ, nunquam per illam quis reci-
 peret primam gratiā, si quidem non ad falsam
 persuasionem, sed ad verā, & certā verba sua
 illi referunt. Et quid facient, qui tamen nul-
 lius sibi peccati sunt cōscii, tamen vel ob pau-
 citatē sanguinis ita timidi, & serupulosi sunt,
 vt vix audeant, aut possint certō credere se
 esse in gratia? Nunquid illos indignē mandu-
 care corpus domini putabimus? Absit tanta
 impietas a doctore christiano. Nō solum non
 est necessaria certitudo gratiæ ad dignam su-
 sceptionem, sed vt sanctus Tho. & Sco. & alii
 egregij doctores, & quidam qui hæc obicit,
 recte tradunt, qui sine dolo ad tantum sacra-
 mētum accederet, etiāsi mortali peccato ob-
 noxius esset, cuius non haberet conscientiam,
 nihilominus per ipsum sacramentum conse-
 queretur primam gratiam. Nam sufficit com-
 punctio de peccatis, & persuasio, aut opinio
 quedam probabilis de munditia & puritate
 conscientiæ, ita vt cōscientia nostra de nullo
 nos peccato remordat. Neque maius aliquid
 requirit Chryfostomus, vt dignē accedamus
 ad eucharistiā, vt patere potest ipsum legen-
 ti. Sed hinc forte decepti sunt, qui nobis illius
 testimonium obiectant, quōd cum ille docet

non esse solennitatem expectandam, vt com-
 punctus, & preparatus accedat, sed solenni-
 tatem esse bonorum operum demonstratio-
 nem, conscientiæ puritatem, vitæ certitudi-
 nem, nomine certitudinem putarunt eum in-
 tellexisse persuasionem certæ de gratia. Chry-
 autem in vitæ certitudine firmam quandam,
 & solidam, ac constantē vitæ constitutionem
 intelligit, quæ leuitati & irrequieta peccato-
 rum vitæ opponitur. Et potuit sui erroris ad-
 moneri, qui sic illum perperam intellexit: nō
 enim vitæ bonæ certitudinē requisit Chry-
 sed vitæ certitudinem, & vt Græcē significan-
 tius dicitur *σολι τειλας & ειρ βειλας*, hoc est, di-
 ligentem & exactam vitæ rationem, & consti-
 tutionem. Quod & ex Theoph. agnoscere pos-
 sumus, eius quippe verba sunt hæc: Tua itaq;
 conscientia examinata, discussa que adito ea
 mysteria, non festis modo, profestisque die-
 bus, sed quouis tempore, cum te purum & di-
 gnum compereris. Vides vt nullam certitudi-
 nem requirat, sed duntaxat, vt nullius pec-
 cari cōscii nobis simus, vt nulli nos culpæ ob-
 noxios deprehendamus, & tunc dignum &
 idoneum vnūqueque illum credidisse, cum
 humana quadam cognitione se purum & alie-
 num à peccato intellexerit? Neq; aliud maius
 crediderim necessarium putasse Theodoretū.
 Sed & sanctus quoq; ac verē magnus Grego-
 rius contra incertitudinem gratiæ adducitur
 in illa verba Iob, Deridetur iusti simplicitas,
 agnouisse dicit illum, in quanto virtutum cul-
 mine esset. Et super. ca. 25. ad alios iustos hoc
 extendit in hæc verba: Habent itaque propriū
 sancti viri, vt bona quidem que agūt, videāt,
 & tamen cum peegerint, ab eorum memo-
 ria oculos auertant. In illa etiam verba, Vere-
 bar omnia opera mea, hoc ait esse proprium
 iusti viri, vt cūcta opera sua vereatur. Et mox
 addit: Hic timor si perseueret, non solum cer-
 titudinem præsentis gratiæ affert, verum etiā
 perseuerantiæ. Tractans item illa verba: Etiā
 si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima
 mea, ita scribit, Plerūque si scimus bona, que
 agimus, ad elationem ducimur, si nescimus,
 minime seruamus. Quis enim aut de virtutis
 suæ conscientia non quātuluncūq; superbiat?
 aut quis rursus bonum in se custodiat, quod
 ignorat? Sed cōtra vtrāque quid superest, nisi
 vt recta que agimus, sciendo nesciamus, vt
 hæc & recta æstimemus, & minime, quaten⁹
 & ad custodiam sensisset animum scientiæ re-
 ctitudinis, & in timorem non eleuet æstima-
 tio minorationis. Hæc Gregorius. In quibus
 nō solum videtur asserere nos scire bona que

Obi-9. ex
 Greg.
 Loc. 2.
 Greg.
 Iob. 12. 2.
 Loc. 2.
 Loc. 9.

agimus, sed & necessarium esse, vt sciamus, vt cautius seruemus, modò illa exigua, & minima estimemus: quæ autem bona scire possimus à nobis agi, si ignorem⁹ nos esse in ipsius gratia, cum omnia nihil sint in conspectu Dei sine ipsius gratia. Et his accinunt, quæ alii ex ipso eodem Gregorio allegant: Si scimus nos gratiam habere, superbumus, si nescimus, gratias non agimus. Quid ergo restat, nisi vt sciendo nesciamus, & nesciendo sciamus? Si tamē ista verba pro dignitate expédamus, clarè intelligimus diuini Gregorij de scientia probabilis, seu per coniecturas ista dixisse, & non de scientia, quæ aut euidentiã habet annexam, aut certitudinē: quæ enim vel certò, vel euidenter scimus, non vtique nesciendo scimus, & quæ recta esse duntaxat estimamus, non euidenter, neq; certò scimus esse talia, sed verò, & vt sic dicã, sciendo scimus. Neque est quifquã fidelis, qui tantùm dicat se estimare, & nõ potius certò scire, ac planè sciendo scire, Christum surrexisse à mortuis. Hoc est igitur nesciendo scire apud diuum Gregoriũ, quod apud scholasticos scire probabiliter, & cū formidine alterius partis. Et hic est prædictorum verborum sensus, vt neque omnino ignoremus gratiam quæ sit nobis à Deo, cum iustificamur, & bona agimus, neque prorsus certisimus, & indubitanter credamus nos eiusmodi beneficiũ accepisse. Itaque pro nobis faciunt magis prædicta verba, quàm pro tuenti bus partem oppositam: quæ verò primo loco citata sunt, multò facilius ostendi queunt nobis nihil prorsus aduersari: neque enim quòd iustos suam gratiam non omnino certò scire affirmamus, ideo & latere ipsos dicimus præ clara opera, quæ plerumque faciunt. Quis ita deliraret insanus? Manifestò videt iusti in ple risque se bene agere, sed quia non satis certò nouerunt, an per ignorantia alicui culpæ sub iaceant, neque se sciunt esse in gratia, neque satis agnoscunt an ea bona opera placeant Deo ad consecutionem beatitudinis, & propterea apud illos, neq; quo digna sunt pretio, exhibi mantur. Quod autem dicit Greg. illum timorem, quo iusti uentur omnia sua opera, si perseveret, certitudinem gratiæ & perseverantia afferre, aut ad certitudinem moralem referendum est, aut certè propterea dicitur, quia valde verisimile est, cum timorè perducere iustos ad beatitudinē: quòd cū peruenierint, certa erit & gratia, & perseverantia. At enim mul tò vrgentiora videtur illa verba quæ ex eodẽ Greg. r. c. li. r. dialog. obiciuntur: Mens, quæ diuino spiritu impletur, habet euidentissima

Respõ. ad 3. locum.

Quid sit nesciendo scire.

Respõ. ad 1. locum.

Respõ. ad 2. locum.

4. locus Greg.

signa sua, virtutes scilicet, & humilitatē, quæ si vtraque perfectè in vna mente cõueniunt, liquet qd de præsentia. ss. testimonij ferat. Hæc ille. Ex quibus videtur iuxta Greg. mens diuino spiritu impleta certa esse de sua iustificatiõne, nam euidentissima signa ad certitudinem satis sunt, & qui dicit alicui liquere, hoc est, liquidò constare præsentiam spūs sancti planè certitudinem tradit expertè omnis dubitationis. Sed signa quantumcunq; euidentia certitudinem fidei dare non possunt, tantum quæ præstare queunt probabilitatem, & certitudinem quãdam humanã. Neque quifquam est, qui bonè aliorum conscientia certitudinem, aut euidentia, aut fidei diuinae se putet habere, quia euidentissima signa bonitatis ipsorũ sibi videatur habere. Vnde & ipse Grego. alibi euidentissimum signum reprobatorum dicit esse superbiam, cū tamen certò scierit, ne mini in hac vita satis certam esse posse cuiusuis reprobationem. Cur verò nõ aduertunt, qui his verbis Gregorij certitudinem gratiæ satis stabilisse se existimant, non de quibusuis iustis ibi agere Greg. sed de eis qui præter legẽ cõmunem spiritus sancti ita implētur, vt nullius mortalisi magisterio indigeant: Lege certè, vt ibidem Greg. dicit, non cõstringitur spiritus sancti donum. Neque priuilegia paucorum in exempla sunt infirmorum trahenda, ne dum se quifq; similiter spiritui sancto impletum præsumit, discipulus hominis esse despiciat, & magister erroris fiat.

Expositio testimoniorum Bernar. contra incertitudinem gratiæ. Cap. XXXV.

Inter omnium verò doctorum testimonia, maximè videntur testimoniis Bern. consisti, qui pugnant contra incertitudinem gratiæ: nam & eius testimonia ita clara esse asserunt, vt nulla possint tergiversatione vitari. Sed cū nos lucidissima supra testimonia ipsius pro incertitudine gratiæ citauerimus, & certi sumus non fuisse illum sibi ipsi aduersatum, nihil veritatorum magnifica verba, quæ cunq; ex illo obiciunt, sic accuratè explicare conabimur vt nemo posthac Ber. putet eorum fuisse sententia, nisi planè velit luci clarissime veritatis resistere. Et primum quidem testimoniũ, quod nobis ex Bernar. obicit, est in l. r. 74. super cant. vbi ita scribit: Fateor & mihi aduentasse verbum, in insipientia dico, & pluries. Cum quæ sapius intrauerit ad me, non sensi aliquoties, cū intrauit, adesse sensu, affuisse recorder, interdum & præsentire potui introitum eius, sentire nunquam, sed ne exitum

Respõ. ad 4. locum Greg.

Obicit. 10 ex Ber.

Testim. 1.

Psal. 76.

Prou. 5. b. Rom. 11. d.

Psal. 101.

Prob. 15. d. Exposit. 1.

tum quidem. Nam vnde in animam meam venerit, quouè abierit denuo cam dimittens, sed & quò vel introierit, vel exierit, etiam nunc ignorare me fateor secundum illud: Ne scis vnde veniat, aut quò vadat. Neque mirum ta men, quia ipse est, cui dictum est: Et vestigia tua non cognoscentur. Hæc ille. Et hæc non se agnouisse per diuinam reuelationem, continenter explicat dicens: Quæris cum ita sint inuestigauisse viæ eius, vnde adesse norim: Viuum & efficax est, mox quæ vt intrus venit, ex pergefacit dormitantem animam meam, mouit, & molliuit, & vulnerauit cor meum, quoniam durum, lapideum quæ erat, & male sanũ. Cœpit quoque euellere, & destruere, adificare, & plantare, rigare arida, tenebrosa illuminare, clausula referat, frigida inflammare, nec non & mittere praua indirecta, & aspera in vias planas, ita vt benediceret anima mea domino, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius. Et paulò inferius: Ex motu cordis sicut præfatus sum, intellexi præsentiam eius, & ex discussione, siue redargutione occultorum meorum admiratus sum profunditatem sapientiæ eius, & ex quantalacunque emendatione morum meorũ expertus sum bonitatem mansuetudinis eius, & ex renouatione, ac reformatione spiritus mentis mee, id est, interioris nominis mei percepi vt cunq; speciem decoris eius, & ex contuitu horum omnium simul expaui multitudinem magnitudinis eius. Verum quia hæc omnia, vbi abscesserit verbum, perinde ac si ollæ bullienti subtraxeris ignem, quodam illico languore torpentia, & frigida iacere incipiunt, atque hoc mihi signum abscissionis eius tristis sit, necesse est anima mea, donec iterum reuertatur, & solido recalescat cor meum intra me, id quæ sit reuersionis indicium. Hæc Bernar. r. d. Ex quibus videtur, & ipse de sua iustificatione certus fuisse, & nos posse eadem via, si similia in nobis experiamur, esse certi de aduentu, & præsentia verbi, & ex consequenti de nostra iustificatione: Longè enim est dominus ab impiis, neque habitat in illis, qui sunt subditi peccatis. Verum hæc non satis efficaciter probant, diuum Bernardum nouisse certò, vel asseruisse sibi fuisse certam suam gratiã aut viam aliquam certam tradidisse, qua nos de nostra gratia possimus esse certi ex fide. Ista omnia poterat de se dicere, si ea de se probabiliter, aut certò moraliter crederet, etiam si non esset de illis omnino per fidem certus. Et cum nunc experimenta, nunc indicia illa vocet præsentie verbi, quæ in se experiebat, ut

fatis indicat non se ea tradere, vt certa, & indubitata, præsertim qualia sunt, quæ sunt fidei. Et talia aliqua possunt permittente Deo in se experiri, qui per ignorantiam vel errorem sunt in aliquo peccato: Trãfigurati enim se satanas sæpe in angelũ lucis, & vt illi quos decipiunt credant se esse in gratia, neq; relinquunt errores, aut vitia in quibus sunt, potest similes effectus, similesq; feruorẽ, & deuotionẽ in eis procurare. Quod si bene omnia expendamus, certò agnoscemus non egisse hoc in loco Bernardum de aduentu verbi ad animas per gratiam, de quo vno nos modo agimus, sed de aduentu verbi per internas aliquas consolationes, & familiaria aliqua indicia, quibus suam præsentiam manifestat suis. Non enim verisimile est, tam sancti virũ toties peccasse mortaliter, & recessisse ab eorum habitu, desideratq; habitari à Spiritu sancto, quoniam ista tam suauia sibi deesse sentiebat, & piè clamabat: Reuertere dilecte mi. Vnde & alibi cū doceret periculosissimè ignorari quãdo Deus ad nos veniat, & quando à nobis recedat, quia si hoc nesciamus, nec absentem desiderabimus, neque præsentem glorificabimus & ita vel patebimus seductioni, vel ingrati criminis visitationi, insert ex hoc, vigiladũ proinde esse omni hora, quia nescimus qua hora spiritus venturus sit, seu iterum abiturus, ac fatagendum esse, vt nunquam sine nostra conscientia tollatur à nobis, si non volumus fraudari duplicato munere in figura promissiohe liliæ, si videret Eliam discedentem à se, neq; cū venerit inueniat nos imparatos, sed semper vultus suspensos, expansosq; habentes si nus ad largam domini benedictionẽ, qui ab illis superna mensa copiosis delitiis vacuam quam reuertitur manu. Et vt apertius faceret de isto se aduentu, & abscellu duntaxat agere, subdit: Et redit spiritus, & qui stat eos tenente, deserente cadat necesse est, sed non colliderit, quia dominus rursum supponit manum suam. Et has altere vices nõ cessat in his qui spirituales sunt, vel quos potius spirituales proinde ipse creare intendit vitas diluculo, & subito probans. Denique septies cadit iustus, & septies resurgit, si tamẽ cadat in die, & se cadere sciat, & resurgere cupiat, & requirat manum adiuantis, & dicat: Domine in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem, auertisti faciem tuã à me, & factus sum conturbatus. Hæc ille. Ex quibus luculenter apparet de aduentu, quæ prædicimus esse locutum: non enim vni iusti, & spirituales cadit septies in die per peccatũ mortale.

2. Co. 11. e

Exposit. 2. duplex ss. aduoc.

Can. 2. d. ser. 17 sup Cant.

4. Ro. 2. b

Pro 24. b.

Psal. 29.

Atq; vt intelligeremus nõ posse humana via nos habere securitatẽ, nisi loquatur spiritus, & suo nos testimonio certos faciat de nostra iustificatione, subdit statim: Aliud est dubitare de veritate, quod patiaris necesse est, cũ spiritus minime spirat, & aliud sapere falsitatẽ, quod facillẽ caues, si eandem tuã ignorãtiam nõ ignoras, quatenus dicas & tu, Et si quid ignorãui, ignorantia mea mecũ est. Sãcti Iob sentẽtia est, Agnoscite: Pelsimã matris ignorantia pelsimã itidem duã filia sunt, falsitas & dubietas: illa miserior, ista miserabilior: perniciosior illa, ista molestior. Cũ loquitur spiritus, cedit vtraque, & est nõ solum veritas sed certa veritas: est quippe veritatis ille spiritus, cui contraria falsitas est. Et est sapientia, quã cum sit candor lucis aternã, & vbiq; attingat propter munditiam suam, obscurum ambigui non admittit. Cauenda sanã, cum spiritus iste non loquitur: & si non molesta dubietas, certa falsitas execranda. Aliud est enim subincerto hoc vel illud opinando sentire, aliud temere affirmare nõ nescias. Aut ergo loquatur semper spiritus, quod nostri minime arbitrii est, aut quando silere placet, hoc ipsum indicet, & loquatur saltem suũ silentium, ne ipsum nobis falsõ prãire putantes, nostrum pro ipso malẽ securi sequamur errorem. Hęc ibi. Quã vellem bene notarent, qui nobis aduersari putant Bernardum, & qui non habentes diuinam reuelationem, neque certi de testimonio spiritus testificãtis nos esse in gratia, certõ tamen aduent affere-re, & credere se esse in gratia. Potest tamen & aliud vrgentius testimonium contra nos ex eodem induci. In sermone enim de quatuor modis orandi cũm quæreretur vnde, aut quomodo nosse possimus an consecuti simus indulgentiam peccatorum, productis in mediũ verbis illis Christi ad paralyticum, cui remissit peccata: Surge, & tolle lectum tuũ, & ambula, ita propositã quæstioni responderet, Et tu ergo, si iam resurgis desiderio supernorũ, si grauatũ tollis, corpus scilicet à terrenis eleuans voluptatibus, vt iam non feratur anima concupiscentiis eius, sed magis ipsa, vt dignũ est, regat illud, & ferat quod non vult, si demum ambulans quã retrõ sunt obliuiscens, & ad ea quã ante sunt te extendens desiderio, & proposito proficiendi, curatum te esse non dubites. Hęc ibi. Ex quibus videtur clare ex sententia Bernardi quomodo esse certũ de sua iustificatione, qui ista in se potest experiri, vt possunt profectõ multi iusti. Et si quispiam requirat, vnde ista potuerit nosse Ber-

Iob. 19. a.

Sap. 7. d.

Testimo- niũ. 2. Ber.

Matt. 9. a. Marc. 2. b. Ioan. 5. b.

nardus vide vt ista continenter prober: noluit enim ipse ob suam tantummodo autoritatem ista recipi. Ad dit igitur statim hoc satis apparens argumentum. Neque enim surgere poteras, si non aliquatenus onus esset alleuia- tum, & nec grauatũ tollere, nisi exoneratũ magis, quia neq; ambulare seruere deuotio- nis, ac conuersationis, cum peccatorum gra- ui mole possibile est. Et quo apertius esset est credidisse, posse aliquos iustos in hac vita ad istã certitudinem desua gratia peruenire, pau- lõ post sic subdit, Porro ad quartum genus o- rationis quod est gratiarum actio, per paucos attingere credo, & quo rarius, eo pretiosius est. Multam enim prorsus gratiam inueniet a- pud Deum, quem iuxta promissionem suam exaudit, antequam inuocetur, & testimoniũ reddet spiritui eius spiritus, quem habet ex Deo, quoniam exauditum est desiderũ eius, ita vt certus iam non orare, sed gratias agere possit. Hęc ibi. Triumphare se existimabit de nobis, qui ista sic carpitim, & truncatim legẽ- rit, & Bernardum aperte putabit contra nos esse, quia iubet ne se dubitet curatũ, qui illa in se sentierit, & certum pronunciat, qui hæc in se fuerit expertus, quã nobis manifesta esse posse ambiguum non est. Si tamen ad alia, quã in eodem sermone dicit, ista cõferamus, facillẽ intelligemus nõ ibi de certitudine fidei Bernardum agere, sed de certitudine fiducia, & morali, quã ex istis bonis quidem, sed dun- taxat probabilibus argumẽtis, & debet, & po- test haberiã quolibet iusto, qui ista in se exper- tus fuerit, vt omni anxietate, & perplexitate conscientia liber alacrius viam mandatorũ Dei percurrat. Et ne ista nos nostro ex capite cõminisci quis aut met, audiat alia quẽ Ber- nardus ibidem dicit: statim igitur antẽ qua- sitionem propositam ita scribit: Postquam in lamentis penitentia aliquandiu perseverans hilaritatem quandã, & fiduciam conceperis indulgentia, accede iam ad postulationes, vt securẽ tanquam receptus in gratia domi- ni, tibi & conseruis tuis audeas perere quod oportet. Et cũ ex his verbis occasiõẽ sum- perit proponendi præfatã quæstionẽ, illius exolutionem sic auspiciatur: Sic nimirũ con- seruandã humilitatis gratia diuina solet pie- tate ordinare, vt quanto quis plus proficit, eo minus se reputet profecisse: nam & vsque ad supremum exercitii spiritualis gradũ, si quis eõ vsque peruenerit, aliquid ei deprimi gra- dus imperfectione relinquatur, vt vix sibi pri- mũ videatur adeptus. Et post illa, quibus pro- bat, nõ debere nos dubitare, an curati simus,

Expositi.

Iaco. 1. Deut. 11. c.

Positũ si certa si- ductia po- stulare ne- cessaria.

Testimo- niũ. 3. Ber.

Expositi.

mox subleuit, Propter quod fiducialiter iã po- stulare potest qui eiusmodi est. Et aliquanto post de ista postulatione annectit: Postulatio amplũ querit affectũ, scilicet fiducia latitudi- nem, sicut scriptũ est. Postuler aut in fide nihil hæsitans: credo enim propterea dictum, Quẽ- cũque locum calcauerit pes vester, vester erit, quodd tantum impetrabimus, quantum perre- xerimus pede fidei. Hęc ibi. Ex quib? si omnia in vnum conferantur, satis perspicuum, & di- lucidum fore arbitror, nunquam eum credi- disse, iustos posse hic de cõmuni lege certitudi- nẽ fidei nancisci de sua iustificatione, sed eo minus debere existimare se profecisse, quo pl? profecerit: Credidit tamen ille, neque nos id inficias ibimus, posse iustos, & debere certa quadã, & nihil hæsitãbũda fiducia de diui- na misericordia postulare sibi, & suis conser- uis necessaria, imò & deuotione plenissima, & lætissima Deo gratias agere de beneficiis, quã probabile est se affectos, vbi se surre- xisse à vitiis senserint, & tollere grauatũ cor- poris ad executionem mandatorum Dei, & desiderio, & proposito proficiendi ad ea, quã priora, & anteriora sunt totis viribus contende- re. Tertium testimonium Berna. contra in- certitudinẽ gratia est ex sermo. 59. super can- tica, vbi sic scribit: Spiritus vbi vult spirat, & vocẽ ei? audis, & nescis vñ veniat, aut quò vadat. Et si ille nesciebat, qui literã occidentẽ do- cebat mortuos magister mortuus, nos scimus quò trãsiri de morte ad vitã per viuificantem spiritum certo & quotidiano experimẽto, ipso nos illuminãte, probamus vota & gemitus no- stros ab ipso venire, & ad eũ ire, illicq; inueni- re misericordiã in oculis Dei? Quis enim sui spi- ritus vocẽ irritam faceret Deus? Hęc ille. Qui- bus quid exigi potest manifestius? An non hic palã affirmat, nos scire illuminante spiritu san- cto, & quotidiano experimẽto, gemit? nostros inuenire misericordiã apud Deũ? Verũ hæc Bern. non ideo dixit, quia certum aliquẽ com- muniter putaret de inuenta misericordia per proprios gemitus, sed ostendere voluit fidem cõmunem ecclesie, quẽ per illuminationẽ spi- ritus, & certum ac quotidianum experimen- tum certõ credit à deo venire vota & gemitus nostros, & ad eum ire, & apud ipsum inueni- re misericordiam. Scopus enim Bernar. in eo loco est, ostẽdere auditã esse in terra nostra vocem turturis, hoc est, gemitus & suspiria, ex quo promissio regni caelorum nobis facta est, & anima impatiens Christi absentia, & dila- tionis beatitudinis gemitibus, & suspiriis de- sideratã patriã à longẽ salutã. Et verbum

illud, certum, & quotidianum experimẽtum, non ad inuentã misericordiam secundum se referri debet, sed vel ad experientiam ipsius in effectibus eorum qui iustificantur, aut iam iusti sunt, vel certõ ad experientiam gemituum fidelium, quos statim cõmpertos esse dixerat omnibus, qui diligunt aduentũ Christi. Quar- tum etiam testimonium est eodẽ in serm. 3. de aduentu domini aduersum nos profertur: ait enim ibi: Diligit Deus animã, quã in con- spectu eius, & siue intermissione considerat, & sine simulatione diiudicat semetipsã. Idq; iudicium non nisi propter nos à nobis exigit, quia si nos metipsos iudicauerimus, nõ vtrique iudicabimur. Propterea sapieẽs veretur omnia opera sua, seruatque, diligit: & diiudicat vni- uersa: honorat quippe veritatẽ, quã & se & sua omnia in eo statu, quo veritas habet, & agnoscat veraciter, & humiliter confiterur. Audi denique manifestius à te iudicium exigi post iustitiam: Cum feceritis, inquit, omnia quã præcepta sunt vobis, dicite, Serui in uti- les sumus. Cũ igitur iustos palã hic asse- ueretur agnoscere se ipsos, & sua omnia in eo sta- tu, in quo verẽ sunt, liquet vel hinc Bernar. credidisse, non illis esse in certam suã gratiam, sed verẽ se illos diiudicare, explorare, ac nosse valere. Sed hæc non ad cognitionem certam, sed ad cognitionem probabilem, quam habe- re possunt iusti de iustitia & statu suo referen- da sunt. Nam ne ex his quispiam aniam sume- ret se certõ & in dubitatõ credendi, aut asse- rendi iustum, subiecit Bern. illa erodiderim. Audi denique manifestius à te iudicium exigi post iustitiã, Cũm feceritis, inquit omnia, quã præcepta sunt vobis, dicite, Serui inuiles sum- mus. Et mox adiunxit: Hęc planẽ, quod in ho- minem est, digna sedis preparatio domino ma- iestatis, vt & iustitie mandata studeat observa- re, & semper indignum sese, & inutilem arbi- treretur. Ex quibus liquidum esse potest, longẽ fuisse Bern. à sententia eorum, qui persuadent hominibus vt se credant iustos. Et si bene hæc statim adiecta expendamus, quod dixerat, ius- tos se & sua omnia veraciter agnoscerent, non tam ad iustitiã & virtutum suarum cognitio- nem, quã ad peccatorum & fragilitatis suã & imbecillitatis cõscientiam videbimus eum retulisse. In ser. 5. dedicationis ecclesie expres- se etiam putatur stare pro certitudine gratia. Ait enim ibi, spiritu m domini persuadere spi- ritui nostro, p filii Dei sum? Persuadere aut, si vim vocis atredimus, idẽ est quod fidem face- re. A tenim eo in loco nõ agit Bern. de persua- sione quam spiritus sanctus faciat alicui homi-

Testimo- niũ. 4. Ber.

Expositi.

Testimo- niũ. 5. Bernar.

Expositi.

ni in particulari de sua gratia, sed de persuasio-
ne cōmunis fidelium dignitatis, ob quam & ipse
statim cōfidenter dicit, nos esse ciuitatem, do-
mū, replū, & sponfam Dei, sed ipsius digna-
tione, non dignitate nostra. Et hūc esse verum
Bernasensium liquere cuiuslibet potest, tum ex
toto illo sermōne, tum etiā ex illis quæ statim
dixerat antè verba in nos citata. Quia enim ne
mo scit, an amore an odio dignus sit, neque a-
liquis cognouit sensum dñi, aut cōsiliariū fuit,
hic opus fuisse dicit nobis subuenire fidem, vt
quod latebat in corde patris de nra benignissi-
ma exaltatione, nobis reuelaretur per ipsius
spiritū, & spiritus eius testificans persuaderet
spiritui nostro, quod sumus filii dei. Et in illis, quæ
paulò antè ista pramissit, se ostēdit ab hac do-
ctrina lōgè fuisse, quæ persuadere nō cessat, vt
se credant homines iustos, & cōtra semper vo-
luisse, vt se homo nihil esse credat, quatenus di-
laretur magnificè in visceribus dei, qui merito
angustatur in suis: Facile est, inquit, cuiq; no-
strū, si sua meli' vniuersa, & sine simulacri-
ne vestiger, & iudicet sine acceptatione personæ, at
t essari per omnia apostolica veritati, & liberè
proclamare, Qui se putat aliquid esse, cū nihil
sit, ipse se seducit. Obiiciunt in super illa quæ
in. 16. ex paruis ipsius sermonib' legimus. Cū
enim exponeret tres esse, qui testimoniū dant
in cœlo, & totidē qui in terra, & totidē etiā
in inferno, subdit: His qui in cœlo sunt, datur
testimoniū beatitudinis, his qui in terra iustifi-
cationis, his qui in inferno, dñationis, Primū
testimoniū est gloriæ, secundū gratiæ, tertiū
iræ. Ex quibus videtur nota esse iis, qui in ter-
ra sua iustificatio, sicut & illis qui in cœlo sunt
sua beatitudo, & illis qui in inferno sunt, sua
damnatio. Nō enim minus efficax est testimo-
nium datū nobis, quā quod beatis & damna-
tis est exhibitum. Atqui hæc non ad testimo-
nium aliquod peculiare iustificationis alicuius
priuati hominis referenda sunt, sed ad testimo-
nium commune ab spiritu sancto exhibitum
de iustificatione recipiētium, & sequentium
doctrinam Christi. In epistolam. 18. dicitur cla-
rè asserere certitudinem gratiæ. Sed in tota ea
epistola nihil planè inuenio, quod ad hoc pro-
positum spectet, sorte typographus mendosè
numerum signauit. Sunt tamen duo alia vali-
da eiusdem Bern. in nos testimonia in ep. 107.
& in sermone. 69. in cant. verū illa ad finem
vique huius tractatus commodius vsum est
differre, indeque poterit studiosus, & illius, &
omnium similitum, si qua occurrerint, vel in
eo, vel in aliis doctoribus, expositionem col-
ligere.

Testimo-
nium 6.
Bern.

Expositio

*Respondetur obiectis ex theologia schola-
sticis pro certitudine gratiæ.*
Cap. XXXVI.

Autoritate in super scholasticorum doctorum
rum cōmunire volunt sua placita, qui cer-
titudinem gratiæ persuadere cōtendunt.
Ac primò obiiciunt nobis irrefragabilem do-
ctorem Alex. Halcsem, qui in. 3. par. suæ sum-
mæ. q. 71. cū dixisset in mēb. 3. art. 1. sciētia expe-
rimentali posse iustos scire suā gratiam, ne pu-
taretur certitudinem exclusisse, quia adiūxit
experimentum iuxta Hippocratem esse fallax,
mox in art. 2. subdidit, certū experimentū esse
quod anima habeat gratiam, quando verè in ipsa
lunt lumen secundum partē rationalem, laci-
titia secundum concupiscibilem, ac pax in ira-
scibili. Secundò obiiciunt Ioannes Bachonis
Carmelitæ, Claudius Guilandus in com. vlti.
c. poste. ad Timo. & Hierony. Angel. Qui tam-
en isti sunt, aut quantæ autoritatis, vt cum
illis, & plurimis, & grauissimis, quos supra ci-
tauimus, conferri possint? Sed ne hos quidem
omnes aduersariorum partibus penitus fauif-
se cōcedemus. Hierony. Angelus vbi hoc di-
cat, me fugit, & alioqui moralia ipsius inter re-
centiorum autorum opera non magna sunt
apud doctos autoritatis. Ioānes autem Bacho-
nis non dicit cuiquam esse certam suam gra-
tiā certitudine fidei, sed tantū dicit esse cer-
tam certitudine sequēte fidem. Quod quem-
admodum possit piè exponi, inferius aperie-
mus. Claudii Guilandus, si quid bene meritus
est de studiis theologicis, eleuare autoritatem
nolim, sed vt cautè legatur, nec quispiam il-
lius scriptis magnopere fidat, tantū dicam
verecundum esse, vt cum in hac parte pro se
citet quisquam ex catholicis: non enim certi-
tudinem gratiæ possibilem esse tūctur, sicut
catholici defenderunt, sed prorsus sicut lu-
therani, idque patere potest ex illis quæ capir.
7. ex illo citauimus. Quod verò Alexand. Hal-
sen. putetur sensisse, posse quempiam sine diui-
na reuelatione certò cognoscere se esse in gra-
tia, cum tam aperta sint quæ in contrarium ex
illo citauimus, inde nimirū proficiscitur, quia
non penetratur, quemadmodum ille possibi-
lem iustis crediderit scientiam experimen-
talem, siue certam experientiam de gratia inhe-
rente suæ ipsorum anima. Ideoque ne quis-
piam deinceps perinde decipiat, quis fuerit
proprius & germanus illius sensus in hoc, ali-
quantò accuratius conspiciendum facere annite-
mur. Habuit ille vir vnde quaque doctissimus
pro certo, neminem nisi per diuinā reuelatio-
nem

Obiect. 1

Respon.

Obiect. 1
Respon.

Obiect. 1
Respon.

Obiect. 2

Respon.

nem posse hac in vita per scientiam speculati-
uam certò agnoscere se esse in gratia, quia (vt
planè explicat) nullum est medium infallibi-
le, quo nolle certò possimus diuinam nostri
acceptationem, quam in cludit in se gratia, sed
quia videbat iustos effectus nonnullos gratiæ
in seipsis experiri, & certum eorum experimē-
tum habere, & hoc iustos differre à peccatori-
bus, quòd in iustis vera est illustratio verita-
tis, vera laciitia, vera pax, in peccatoribus au-
tem duntaxat fictè, & secundum eminentiam
apparentiam, ideo asseruit in illis esse scientiā
experimentalem, seu certum experimentum
gratiæ. Ne tamen per hoc quispiam putaret
eum asserere in ipsis esse certam aliquam co-
gnitionem gratiæ, in art. 2. iam citato clarè ex-
plicat, quod sicut gustus cognoscit dulcedi-
nem, sed non caulam illius, ita iusti certò qui-
dem experiuntur in seipsis effectus gratiæ, sed
non sic cognoscūt caulam ipsorum, neque in
se, neque per comparationem ad caulam suā,
quæ est acceptatio diuina. Et addit, posse qui-
dē sciri à iustis veram pacē, sed non eā esse effe-
ctum gratiæ. Cur igitur scientiam experimen-
talem gratiæ astruit? Quia sicut nos ex certis
experimentis beneficiorum, quæ nobis ab a-
micis exhibentur, scientiam experimentalem
habere nos dicimus ipsorū in nos amoris, ta-
meri nō sic certò nouerimus eorum amorē,
accertò experimur signa & effectus amoris,
& tantū probabiliter, vel certò certitudine
fidei humana: nos credamus ab ipsis amari, ita
prorsus hic magnus doctor iustos asserere
potuit habere scientiam experimentalem suæ
gratiæ, quia licet certò illam nouerint, tamen
certò experiuntur in se effectus ipsius gratiæ,
ex quibus possunt & colligere ipsam sibi in esse
vel probabiliter, vel certò certitudine fidei hu-
mana. Cur igitur quando verè sunt in anima,
lumen, laciitia, pax, certum dicit esse experimē-
tum, quòd anima habeat gratiam? Si ne tum
quidem est certa de gratia, quomodo certum
experimentum haberet de presentia gratiæ?
Quando illa verè in nobis sunt, certum expe-
rimentum dicitur haberi de presentia gratiæ,
quia tunc verè colligitur animam esse in gra-
tia per certum experimentum verorum effe-
ctuum gratiæ, & non per fallacium, & emen-
tiorum gratiæ effectuum experientiā, quam
possunt habere heretici. Quoniam verò vidit
hic eximius doctor non satis esse hoc quan-
tūcunque certum experimentum ad conclu-
dendum absolutè, iustos certò scire suam gra-
tiam, quia hæc experientia non est experien-
tia effectuum gratiæ, vt effectus sunt illius,

neque satis certò indicant eos esse in gratia in
1. arti. illius. q. dissoluit argumenta, quæ ad pro-
bandum possibilis esse certam scientiam gra-
tiæ inducta sunt, & insoluta reliquit quæ pro
altera parte militabant. Et in arti. 3. explicauit,
tunc iustos certò cognouisse gratiam ipsam se
cundum se, cū Deus ipsam esse reuelauerit.
Et etiā si posset gratia à iustis cognosci per
certum & infallibile ipsius experimētum, cur
in. 1. artic. absolutè asseruisset nullum esse me-
dium infallibile, quo iusti cognoscere possint
suam gratiam? Si neque his satis credis, lege ex-
positionem eius in illa verba Pauli: Nihil mihi
conficius sum, & ne si velis quidem, poteris
dubitare illum à nobis stare.

1. Cor. 4.

*Ex certitudine fidei male colligitur certitudo
gratiæ. Cap. XXXVII.*

Pergemus bona fide partes aduersariorum
Pagere, quādo semel suscepimus, & his ap-
parentibus testimoniis scripturæ, & eccle-
siasticorum tractatorum, addemus quædam
non minus apparentia argumenta theologica,
quæ partim ipsi faciunt aduersum nos, partim
& nobis occurrerūt in eorum fauorem. Quo
tamen omnia distinctiora sint, & à nobis faci-
lius, & apertius diluantur, nō ea in vnum ac-
cumulabimus, sed quæcumque propriam vide-
būtur habere difficultatem, suis distinguemus
capitibus. Ac primò quidem ex certitudine fi-
dei, quæ initium & fundamentum est nostre
iustificationis, certam nobis esse posse, & de-
bere nostram gratiam, quidam persuadere cō-
tenderunt. Verū hoc argumentum aliter vsi
sunt catholici, & aliter heretici. Catholi-
ci enim ex certitudine fidei collegerunt cer-
titudinē gratiæ: quia fidem suam tenet ho-
mo firmissima & certissima scientia, eamque
in se videt, vt Augustin. asseruerat, & quique
fidelium potest in se experiri: non videtur au-
tem aliquid esse in gratia, vnde illa magis la-
teat quā fides, cum vtraque supernaturalis
qualitas sit, & à deo gratiæ donetur. Et quia
scripturæ sanctæ, & veteres patres de fide lo-
quētes absolutè de fide viuā, vt aiunt, semper
intelligūt verbum Aug. fidem suam quique
videt in corde suo esse, si credit, vel non esse,
si non credit, putant non esse restringendum
ad fidem informem. Heretici verò certitudi-
nē gratiæ ex certitudine fidei cōprobant, quia
fide existimant apprehēdi, & obtineri iustitiā,
& fidem secum omnia bona asserre, atq; ad eō
ad iustificationē vel solam sufficere. Et in hoc
propositum abutuntur protestantes in arti. 5.
Con

Obiect. 1

Aug. 13 de
tri. can. &
de uicido
Deum ad
Paulinam

Conse. Aug. & Philippus frequenter in apologia ipsius, verbis illis Pauli. Ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni nemi. Nam si prater fidẽ aliquid aliud requireretur ad iustitiam, non esset, inquit, satis firma promissio iustificationis. Qui etiã propter hoc gloriantur se adinuenisse viam nouam pacandi cõscientias. Si enim ab operibus penderet nostra iustificatio, incertum esset beneficium iustificationis. Quippe de operibus nostris non sic certi esse possumus, qualia & quàm perfecta sunt, ac potest esse nobis certa & indubitata fides nostra. Verum catholicorum argumenti infirmitas duobus ex capitibus ostendi potest. Ignorior enim est charitas quã fides, neque potest cuius per fidẽ cõstare sua fides infusa. Quod ignorior sit charitas quã fides inde approbari valet, quia præcellentior est, & plura ad sui acquisitionẽ & conseruationem requirit. Potest nãque per quodcũq; peccatum mortale amitti, neque raro etiam prater conscientia habetis deperditur. Fides verò nunquã a fidei amittitur, nisi ob crimẽ hæresis vel apostasiæ, quæ omnibus ipsis obnoxiiis notæ sunt. Notiores etiam sunt nobis actus intellectus quàm voluntatis quã in actibus intellectus. Vñ & ipsi, qui hoc argumento vsi sunt, maiorem & pleniorẽ certitudinẽ fidei infusæ concessere posse a nobis haberi, quã gratiæ, & nonnulli defendentes incertitudinem gratiæ, certitudinem tamen fidei affirmarunt. Sed nemini posse certum esse per fidem, quod habeat fidem infusam, sic possumus persuadere. Nemini datur fides infusa, quin detur & gratia, vt supra libro. 7. cap. 28. cum sancto Thom. & doct. subr. confirmauimus: ergo cum nemo possit certò scire se gratiã Dei esse consecutũ, nemo etiã certò sciet se habere fidem infusam. Ad hæc. Omnes actus fidei, quos in nobis experimur, possunt esse ab intellectu nostro cum habitibus acquisitis, & auxilio Dei speciali: cum autem aliquis effectus a qualibet duarum causarum ex æquo potest procedere, neutra illarũ ex eo potest conuinci. Substantiam quidem fateor nos certò cognoscere, & videre per sua accidentia, & magistratũ videre, cum inuenemur ipsius fasces. Et si licet parua cõponere magnis, corpus & sanguinem domini verè dicit populus christianus se videre, cum videt species sacramentales, quibus illa ex lege Dei inseparabiliter sunt cõiuncta, & christus verisimilẽ dixit secundum s. Tho. in Ioan. apostolos suos vidisse patrem, quia viderunt

Ref. ad catholicos. Ignorior est charitas quã fides.

Nemini est certum esse per fidem, quod habeat fidem infusam, sic possumus persuadere.

Ioan. 14.

Christum, in quo erat pater, veruntamen cũ nulli actus fidei necessariò requirant fidem infusam, & aliunde omnes ipsi proficisci queat, etiam de lege, nescio quomodo aliquis rectè defendere queat, se p actus fidei videre ipsam fidem infusam. Equidem ne per illos eam certò nos posse cognoscere aut credere existimauerim. Et quanquam nõ ignoro grauissimos autores verba August. citata etiam ad fidem infusam retulisse, & ex pietate debita Augustino vel sic conatos fuisse ostendere, vera illum scripsisse, tamen mihi dubium non est, imò neque dubitare possem, si vellem, quin August. de solo actu fidei locutus fuerit: non enim habitum fidei infusæ, sed actus firmissima & certissima scientia, & ipsa clamante cõscientia tenemus. Neque aliquis ira hætenus desipuit, vt de habitib' infusis perinde loquatur, ac August. de visione & certa experiẽtia fidei sæpeloctus est: quod nunquã illesanè fecisset, si de habitu fidei infusæ, & nõ potius de actu loqueretur, siquidem habitus infusi per solam fidem innotescunt. Et quod dicitur tam ipsum, quã alios patres antiquos de fide viuã semper intelligere, quæ de fide absolutè tradiderunt, tam longè est a vero, quã quod maxime: id què apertissimis eorũ testimoniis in lib. 14. ostendimus. Quod si apud aliquos graues autores legamus, certos nos esse de fide nostra infusã, ad certitudinem, quam habemus per fidẽ de habitu fidei infuso fidelibus ad credendum illa verba referenda sunt, & non ad certitudinem de ipsa infusã alicui particulari personæ, quia nulla talis certitudo haberi potest. Et hoc modo Scorum nostrum esse exponendum supra ex ipsius verbis ostendimus. Possimus etiam dicere, eos non de certitudine per fidem illa scripsisse, sed de certitudine morali, quæ de hoc haberi a quolibet fidei potest. Quoniam enim de nullo christiano est verisimile, quod nunquam habuerit gratiam, cum videat quibus christianus se credere, & certò scire possit se nunquam a fide orthodoxa pertinaciter deuiasse, scire etiã poterit probabiliter, & absque vlla formidine assentiri se habere fidem. Et sic exponerem ipse sanctũ Tho. 1. part. q. 87. artic. 2. ad. 1. dicentem percipi fidem ab eo, in quo est per interiorẽ actum cordis, hoc est, per hoc quod credit: nam alioqui constare non poterunt inter se omnes ipsius de his opinionibus, & vt verè dixerit percipi fidem, satis est hæc qualis qualis fidei cognitio ex interioribus fidei actibus clarè & manifestissimè cognitio. Vnum hinc tamen cuperem diligẽter animaduerti ab omnibus

Expositio duplex asserit certitudinem de fide infusã. c. 15.

Ne inuoculis eoueniendũ cũ hereticis.

Assis erroris Catharorũ & Begardorum error de certitudine gratiæ.

Ref. ad hereticos.

omnibus piis, qui vsq; ad definitionẽ concilii fauendum cõluerunt certitudini fidei de gratia: hoc autem est, vel eo nomine abstinere de bere omnes catholicos ab asserenda huiusmodi certitudine, præsertim propter certitudinẽ fidei, quia omnes heretici nostrũ tempestatis, quos mihi contigit legere, constanter hæc certitudinem docent. Et hoc argumento vruntur, atque huic sententiæ sæpe innituntur ad statuenda alia perniciofa sua dogmata, ac fortassis ipsius fiducia pertinacissimè hærent suis erroribus, & viam salutis quærere negligunt. Danda verò opera est, sicut & antè nos sancti patres nostri monuerunt, vt non solum in opinionibus & argumentis hereticorum, sed ne in oculis quidem, quantum salua veritate fieri poterit, cum illis cõueniamus. Et profectò aut ego malè noui ingenium hereticorum nostri temporis, aut ipsi nunquam dissident posse esse quẽquam certum esse fide de sua iustificatione, nisi credidissent fide sola apprehendi posse iustificationem. Neque solum conueniunt cum protestantibus in sententia, & principio aliquo suorum errorum, qui asserunt huiusmodi certitudinem omnibus iustis possibilem, sed & affine est eorum dogma errori Catharorum, qui ab eo quoddã mundos asserbant, Cathari appellari sunt. Hoc est enim Græcè, catharos, quod mundus latinè. Et qui se iustos audent credere, vel asserere, vt certũ certitudine fidei, vtique & mundos se credunt, & pronuntiat: diligit enim Deus omnes iustos, & neminem immundum diligit. Neque Begardi, & Beguinæ docuissent, & sectati fuissent pestilentes errores de libertate ab humana obedientia, & exercitiis virtutum, & caremoniis consuetis in ecclesia damnatos ab ecclesia in Clementina, ad nostrum de hereticis, si credidissent nemini posse esse certam ex fide suam iustitiam, aut perfectionem, vel hæc igitur causa vt aditus obstrueremus omnibus istis venenosis opinionibus communi consensu debuissimus semper omnes catholici communem sectari viam de incertitudine fidei de nostra iustificatione. Quid tamen & argumentum hereticorum respondendum sit, interrim videamus. Tota illorum collectio huic errori innititur: Fides sola sufficit ad iustificationem. Vt ergo irritam & inanem eam ostendamus, nihil est opus aliud quàm hoc eorum principium negare: mox enim velut domus vitio fundamento innixa tota corruet. Et mirandum est quidem de protestantibus, quod cum iam ab hac insania resi-

puerint, & cõtra suum magistrũ Luthericum pœnitentiã docuerint necessariam esse ad iustificationem peccatoris; tamen adhuc suadere certitudinem gratiæ conentur ex certitudine fidei; quæ sola secundum eos ad obtinendum gratiam satis non est. Quæ potest esse contradictio, si hæc non est? Quamquam autem hunc errorem, quod fides sola iustificat, satis superque capit. 17. expugnatum dedimus, præsertim si fides accipitur, sicut ipsi accipiunt pro certa intellectus persuasione de nostra iustitia, tamen adhuc magis liber hinc illum pugnare, si quomodo possimus facere, vt aliquando tandem plenè suum errorem agnoscant, & cum absque vlla circuitione fateantur. Et primò quidem libenter illos rogaui, quis sic artis alicuius factus est compos, quis sic virtutis, aut doni cuiuspiã, aut gratiæ, quia illam certò sibi persuasit se habere? Impedimentum quod hæc persuasio esset ad ea acquirenda quæ non habemus, non adiumentum, aut medium aliquod commodum. Quis enim studeat habere, quæ sibi certò suasis se habere? Et si ad minora bona comparanda persuasio ista vilis non est, sed nociua, & plus obest quidem quàm prodest, cur ad gratiam obtinendam, quæ summum est honorum huius vitæ, vilis & commodissima, imò etiam necessaria existimeret? Certò de ipsa minus hoc erat credendum quàm de aliis bonis: nam aliena magis à vera iustitia videtur persuasio de iustitia. Rectissimeque dixit Hierony. Hæc hominibus sola iustitia, si imperfectos esse se nouerint. Deinde, vos ipsi fatemini hæc doctrinam esse nouam, & de hoc non semel gloriàmini, quod adinuenieritis viam, qua pacificas & quietas possitis reddere conscientias. Ecclesia autem catholica ex mandato Innocent. 3. in. capit. Cum ex iniuncto de hereticis hoc habet, vt non recipiat doctrinã nouã prædicatores, nisi vel ex miraculis vel ex sacris literis se missos ad eam prædicandam ostendant. Aut ergo alterutra istarum viarum vestram missionem comprobate, aut ab ea diuulganda & confirmanda abstinete, si vos filios ecclesiæ catholicæ, quæ vos genuit, haberi vultis. Et vobis nimirum præcipuè hæc incumbit probatio, quoniam persæpe asseruistis nullum esse dogma recipiendum, quod non queat approbari ex sacris literis. Dicitis, vobis satis esse illa verba Pauli: Ideo ex Rom 4. fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini. Sed ibi non de fide, qua se crediderit iustum Abraham, Paulus agit, neque de

Non sufficit ad iustitiã persuasio iustitig.

Argum. 2.

Hierony. in epi. ad cete siph. Argum. 2.

de promissione iustificatiõis alicuius in particulari, sed de fide, qua Abraham credidit promissioni illi ad comunem fidelium salutem spectanti. In femine tuo benedicetur omnes gentes. Et diuersissimũ esse Pauli sensum ab eo, in quem ipsi detorqueis, in opuse. de iustificatione quaestio. r. ad. i. copiose differui. Sed quoniam abundare oportet iustitiam nostrã, quando ipsi ne vno quidem apparenti argumento ex scriptis vestram sententiam potestis comprobare, nos vobis vltro ostendamus loca, vbi iam olim Spiritus sanctus vt à tanto cauere error, palam admonuit. Iob inquit: Si iustificare me volueris, os meum condegnabit me. Non igitur satis ad iustitiam persuasio iustitiæ. Salomon item dicit: Est via quæ videtur homini iusta, nouissima autem illius ducunt ad mortem. Et rursus, Via stultorum recta sibi videtur, appendit autem corda dominus, vel sicut alii transtulerunt: Omnis vir sibi videtur iustus, respicit autem corda Deus. Quid verò est dictum, appendit, seu respicit autem corda Deus? Profectò non aliud, quam si apertius diceretur: Non sic autem est in oculis Dei, qui vniuscuiusque cor optime nouit: multi enim se iustos esse, & rectè incedere in via Dei existimant, & quidem firmissimè, & tamè nequam & iniustissimi sunt in conspectu Dei. Et nonne hoc manifestum nobis fecit Christus in pharisæis, qui gratias agebat, quod non esset sicut ceteri? Ille quidem iustum se indubitatè credebatur, & tamen nõ ille, sed publicanus, qui nihil tale sibi desepulsiuadebat, à templo descendit iustificatus. Illi etiam, quos dixit Christus apostolis suis arbitrarios obsequium se præstare Deo, dũ eos interficerent, se quoque credebant iustos, quod tamen longè abessent à iustitia, confessim explicuit adiciens: Sed hæc facient vobis, quia non nouerunt patrem, neque me. Idemque ostendit & in faris virginibus, & in illis quos in iudicio reprobandos asseruit, tamen si multas virtutes à le in nomine Christi factas allegaturi erant. Neque hac iustitiæ persuasione carebant tumidi illi, & superciliosi Iudei, quibus testimonium perhibebat Paulus, quod emulacionem quidem Dei haberent, verum & illos iustos non fuisse, optime declarauit, cum subdidit: Ignorantes enim iustitiam Dei, & suam querentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Quare pulchrè, vt assollet Bernard. in sermone de beata Magdalena, qui à plerisque nomine ipsius legitur, ostendit primò necessarium esse peccatori

Iob. 9.

Pro. 14. 8. 12. c. 21. a.

Luc. 18.

Io. 16.

Matt. 27. & 28.

Rom. 10. Bernard.

osculari duo: pedes domini, misericordiam, & iustitiam, & alterũ sine altero osculari vel temerariam esse securitatem, vel desperationem fugiendam. Deinde ad cõsultandum hunc errorem proprius accedens sic scribit: Fallitur, qui sic osculatur misericordiam pedè, vt pedem iudicii non attendat, hoc solum ad salutem sibi sufficere credens, quod credit. Et merito hanc certitudinem vanam asseruere patres, & ab omni pietate remotam: vana siquidem est, quæ pollicetur scientiam iustitiæ, & virtutem ad iustitiam, cum vtraque plañe careat. Et ab omni pietate est remota, quia omnia pia studia eneruat, & irritat, & tumidos, arrogantes, & aliorum cõtemptores, & segnes ad curandum propriam salutem homines facit. A deo quæ fallum est, & sacris literis, & lumini naturali dissonum, vt quisquã iustificetur hac sola persuasione certa & fiducia de sua iustitia, vt si bene expendamus verba sanctæ synodi in principio. c. huius, quod modo exponimus, ex eis non obuscure colligi posse videbimus, neminem posse hoc ignorare inuincibiliter, & vel hoc nomine posse quemuis meritò credi esse in peccato, quod eam fidem & fiduciam sufficere ad iustitiam persuasus, remedia alia ad iustitiam necessaria sibi comparare non studet. Nam si postler quispiam inculpabiliter in hoc errare, & ab ignorantia probabili excusari, non rectè prohibuissent patres in generali, ne cupiam dicamus remissa peccata, qui huiusmodi certitudinè, & fiducia iactat, & in ea sola quiescit. Ei quippe qui nulli alii peccaret obnoxius esset, & hunc errorem ignoraret inculpabiliter, tu nõ possemus dicere remissa esse sua peccata. Sed de his hæcenus; pergamus ad aliud argumentum.

Ex certitudine spei non velle colligitur certitudo gratiæ. Cap. XXXVIIII.

Quia spes ex communi doctorum finitio ne nihil aliud est, quam certa expectatio futura beatitudinis ex meritis & gratia, & inde quoque nonnulli certitudinem gratiæ astruere conantur. Qui enim aiunt certò sperare quimus beatitudinem, quæ solis iustis est danda, nisi certò sciamus nos esse iustos & in Dei gratia? Et vsque adeo forte hoc argumentum cuidam virò pio ac docto est visum, vt & nostrum decretũ fauissè certitudini gratiæ crediderit, quia in can. 26. statuit iustum debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta: expectare & sperare æternam retributionem. Nam cum patres manifestè ibi loquantur de præcepto, quo ex iure

Obiect. i.

re diuino debet iusti pro bonis suis operibus sperare beatitudinem, pro certo ait, & constanti reliquissè videntur iustos posse agnoscere se iustos esse, & bona aliqua opera meritò aternæ vitæ fecisse. Si enim hæc ipsis ignota essent, implere hoc præceptũ non possent, imò neque agnoscere, an ad ipsos spectaret: quemadmodum si præceptum aliquod imponeretur natis septimo mense à sua conceptione, qui non esse non valerent, an septimestres essent, neque scire possent, an ad se tale præceptũ pertineret. Cum igitur sancta synodus explicuit, iustum debere sperare hoc ipso docuit iusto posse innotescere suam iustitiã.

Respõsio. Toto tamen coslo errant, qui ex certitudine spei, certitudinem fidei de gratia suadet. Eademque opera, imò planè facilius, & efficacius suadere possent certitudinè fidei de gloria: nã spes certa est expectatio beatitudinis, non cognitio, aut persuasio certa de gratia. Si cur verò non requiritur certitudo de gloria à nobis obrinda, sed satis est certò scire eam nobis esse possibilem, & probabile esse eam nos assecuturos, vt certò illam speremus, ita neque requiritur certitudo gratiæ ad certam spe beatitudinis, sed satis erit probabilis persuasio de gratia, quin neque ista persuasio necessaria est ad spem, siquidem & peccatores verè possunt sperare. Et satis omnino siue ad spem, siue ad fiduciam est certò scire nobis possibilem esse beatitudinem, & probabile esse, nos omnia tandem cum Dei adiutorio facturos, quæ necessaria sunt, vt illà obtineamus: quippe cum spes dicitur esse certa expectatio beatitudinis, non certitudo absoluta affirmatur, sed cõditionalis duntaxat, siquidem vel in gratia cursum huius vitæ compleamus, vel per nos non steterit quominus eam adsequamur. Et hanc spei certitudinem conditionalem explicuere patres in can. 26. cum iustos dixerunt debere expectare æternam retributionem, si bene agendo, & diuina madata custodiendo vsque in finem perseuerauerint. Atq; ista ad spem sufficere ex his quæ in humanis experimur, non est operosum multò approbare. Etenim qui sperat se tandem consequuturũ gratiam regis, & obtenturum apud eum remissionè scelerũ quæ in ipsum parauit, sperare etiã potest & munera, quæ & illis solet præstare, qui sunt in ipsius gratia. Neque ad hæc certitudo vlla requisita est de gratia vel amicitia regis obtenta, vel obtinenda, sed satis est probabilis quædam, & verisimilis persuasio de illa obrinenda. Quis etiam neget, nos verè posse sperare, etiam si non sa-

Respõsio.

No requiritur certitudo intellectus ad spem.

Argu. i.

Argu. 2.

tis certissimus de nostra iustificatione? Nunquid repellentur ab spe, qui nondũ perueniunt ad certitudinè fidei de sua gratia? Deinde, si sperare non potest, qui non est certus de sua gratia, cum omnes teneamur sperare, omnib; in præcepto erit certitudo de illa gratia: quod iura & fallum & merito damnatũ à synodo luculente ostendimus. Porro iustorum spes multò verior, solidior, & augustior est quàm spes peccatorum, quæ nisi ad Deum conuertantur, itaquam glacies hybernalis tabescet: attamen & peccatorum spes, spes est, & verè illi possunt sperare beatitudinem, quandoquidem sperare possunt gratiã, & qui sperat gratiam, sperat ex consequenti gloriam. Neque teneantur statim ad faciendam perfectam penitentiam, quæ eos restitueret gratiæ, licet occureret tempus, in quo ipsi propter graues aliquas tẽtationes occurrentes, aut propter aliam causam teneantur sperare: & aliã frustra maneret ex sententia omnium theologorũ in ipsis spes. Cur enim maneat, vbi actum nõ potest habere? Neque admittendum est præceptum spei peculiariter datum esse iustis. Cur enim eis credamus impostum esse præceptum de sperando beatitudinem, quod non habeant peccatores, cum ad fidem, baptismum, penitentiam, & alia noua legis præcepta & iusti & peccatores cõmunibus præceptis astricti sint: Quauis autem vt bene perpenditur, in canone illo. 26. sancta synodus non cum peccatoribus agat, sed cum solis iustis, neque tamen peccatores excludit à præcepto spei: nouerat neque diuinum, neque humanum ius præceptum aliquod direxisse peculiariter ad iustos. Sed & si hoc factum esset, neque inde colligi valeret iustos certò posse cognoscere suam iustitiam: sufficit nanque probabiliter nosse sepe primo nos mente natos, vt teneamur ad præcepta imposita septimestrib;*. Et in multis humanis præceptis ostenderè possemus probabilem cognitionem aliquarum conditionũ, vel circumstantiarum satis esse, vt adstructissimus, vel meritò nos existimemus astrictos ad præcepta, quæ solis illis imposita sunt, in quibus tales inueniantur circumstantiæ. Sic ad ieiunium quadragesimale tenentur, qui probabiliter credunt se compleuisse annum suæ etatis vigesimum primum, sic ad castitatem tenentur sacerdotes occidentales, & ad eam & obedientiam & paupertatem religiosi, tamen si neque ordinatio sacerdotum, neque professio religiosorum certa sit, nisi certitudine fidei humane, quia pendet ex voluntate alie

Arg. 2.

Postul peccatores sperare raro.

Præceptũ spei commune est iustis & peccatoribus expressio can. 26.

aliorum, quæ nobis hac sola certitudine est certa. Atque eadem ratione, & hac humana cognitio possibilis nobis de nostra iustitia, & de meritis nostris sufficere potuit, vt verè diceret concilium, iustum debere sperare pro suis bonis operibus æternam retributionem.

Obiectio Responsi. Dicis. Conciliū declarat præceptum quo iusti tenentur sperare, & cum iustus agit, non cum iis, qui se probabiliter noscunt iustos. Quis tibi hoc negat o bone? Verū enim quæ admodum licet certum sit certitudine fidei catholice, imò etiam euidentis, iustum debere sperare, tamen nō oportet, vt tu rectè dicis, iustos posse agnoscere suam iustitiam euidenter aut certitudine fidei catholice, ita & nobis cōcedere, vt dicamus, neque vt expleant iusti hoc præceptum requiri, vt se in fallibiter cognoscant iustos, sed satis esse humanā quādam certitudinem de sua iustitia. At enim cōcilium cum iustis loquitur. Fateor. Sed non possunt cognoscere hoc ad se spectare, nisi qui probabiliter, vel certè moraliter cognoscunt suam iustitiam. Sicut & præceptū quadragesimale loquitur quidem iis, qui verè expleuerunt vnum & viginti annos, sed nemo potest nosse ad se spectare, nisi per probabilem aut certam suæ ætatis cognitionem humanam. Et præcepta omnia ecclesie loquuntur cum baptizatis, & ad eos solos, vt plurimū dirigitur, & tamen qui sumus baptizati in ætate infantili, scire non possumus, nos esse baptizatos, nisi certitudine fidei humanæ. Quod si omnes qui se probabiliter credunt iustos, verè isti sunt, vt tu existimas, minus certè cause habes, vt reprehendas illos, qui dicerent Concilium, ad eos sua retulisse verba, qui se probabiliter iustos credunt. Nā & hi quoque secundum te iusti sunt. Et qui ad hos dicit Concilium direxisse suum sermonē, ad iustos utiq; dicit eum esse directū,

Ex certitudine charitatis nostre in Deum, aut penitentie non potest colligi certitudo fidei de gratia.
Cap. XXXIX.

Obic. 3.

Fortius verò, ac sanè apparentius certitudogratie approbatur ex certitudine quā possumus habere de nostra in Deum dilectione, ac penitentie nostrorum peccatorū. Cum enim ex fide certum sit, hæc sufficere ad consequendam gratiam, & de his possit nobis quandoque certè ac planè euidenter constare, liquere & ex consequenti per fidem poterit, nos esse tum verè in Dei gratia. Ali-

ter etiam, & quidem non miñus apparenter quidam idiptum cōficere se putant, quia certum est ex fide, omnem facientem quod in se est ad obtinendam gratiam, consequi illam: & certum potest nobis esse, imò etiam euidentes nos facere, aut fecisse quod in nobis est ad assequendam gratiam: potest enim & in aliis rebus, quas habere cupimus, hoc constare. Et cum Deus omnes obligauerit ad faciendum quod in se est, necessarium videtur concedere posse cuiunque hoc constare, alioqui non de cuiuscunque mandati diuini transgressione vel impletione poterit nobis constare: quod contra bonitatem & suauitatem Dei est, & vehementer derogat præceptis diuinis, quæ lucidissima, & aperitissima sunt. Hoc argumētum dissoluebant nonnulli dicentes, nō esse certum ex fide, quod facientibus quod in se est, aut diligentibus Deum, vel suorum peccatorum penitentibus Deus det gratiā. Sed hoc quid potest dici aut absurdius aut magis impium? Recipit Deus omnes confitentibus ad se, & nemo melius aut verius in ipsum cōfugit, quā qui facit quod in se est, vt ipsius gratiam obtineat, qui que verè diligit ipsum, & de omnibus in eum patris offensis sermo & ex animo dolo. Et ne sic quispiam de humanissimo & benignissimo omnium domino sentiat, in Deuteronomio palam dixit: Cuiusque queris dominum Deum tuum, inuenies illum, si tamen toto corde quaesieris eum, & tota tribulatione animæ tuæ. Et per Salomonem: Ego diligentes me diligo. Et sæpe per prophetas, Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Et apertius in euāgelio: Siquis diligit me, diligetur a patre meo. Sed hæc factis in præsentia, nam alia quæ hunc magnum, & intolerabilem errorem reuincere magis possunt, in lib. 13. placet differre. Alii hoc argumentum enodare se existimant dicentes, fidē non se extendere ad obiecta, quæ sunt in facti contingentia, nō dum approbata ab ecclesia. Sed hoc non est argumentum enodare, sed fortius & magis perplexum, atque, vt ita dicam, nodosius reddere. Nonne antè approbationem ecclesie fides in prophetis se exten-

Responsi.

Impugnatio.

Deut. 4. 6.

Prou. 8.

Joan. 14.

Responsi. 2.

Impugnatio.

inorta

Responsi.

mortalis? An non patres in concilio generali per fidē sciunt illud esse legitimum & generale concilium, priusquam eam propositionem desiniant? Alii hoc argumentum diluere tentarunt dicentes, ex vna de fide, & alia cognita euidenter inferri non posse conclusionem de fide. Quod & hac ratione approbant. Certitudo fidei maior est secundū S. Tho. & Scotum & alios certitudine euidentie, idque nō tantū, vt quidā vir doctus Thomam interpretatur secundum se, sed etiam quoad nos, & ex parte nostri intellectus & affectus: certius nanquē & firmitus reuelatis à Deo assentimus, quā expertis & demonstratis. Quod quidē partim à maiore propensione affectus nostri proficiscitur, partim à pleniore dei auxilio, & concursu fidei infusa. Cum igitur conclusio certior nequeat esse præmissis ex quibus inferitur, conclusio illata ex vna credita, & alia euidenti non erit certa certitudine fidei. Et huc fortassis respexit Ioannes Bachonis, cum dixit istam propositionem, Ego sum in gratia, non esse cuiquam de fide, sed posse esse certam certitudine consequente fidē. Neque aliud videtur tenuisse quidam vir doctus, qui dixit nō censendam esse de fide, sed naturalem potius propositionem, quæ inferri nequit ex reuelatis, non adiuncta vna naturali. Verū ipse adduci in hanc sententiam nullatenus possem, neque dubitare si maximè cuperem, valerem, quin mihi certum esset ex fide me esse in gratia, siquidem hoc colligere possem ex vna credita, & altera mihi euidenti. Et hoc ita esse sic fateo. Primò. Multæ sunt propositiones de fide, quæ non aliter possunt probari esse de fide, nisi quia sequuntur euidenter ex creditis, cū aliqua saltē propositione euidenti secundum lumen naturale. Et potest hoc ostendi in multis propositionibus de Deo, & de Christo, quæ ab omnibus fidelibus hac ratione recipiuntur, vt certa, & oppositæ censentur hereticæ, vt patet de istis, Deus est incorporeus, deus est immaterialis, Deus est infinite virtutis: Christus habet cor, Christus habet phlegma, Christus secundū corpus, & secundum animā, & omnia in eis contenta, est sub vtraque specie sacramenti eucharisticæ, Christus sine substantia panis, & vini est sub speciebus panis, & vini, & similibus. Huiusmodi enim propositiones non sunt expressæ in scripturis, sed ex cōtentis in eis euidenter deducuntur, saltē cum vna euidenti secundū lumen naturale. Quarè & S. Tho. noster peculiariter ostendit hæc propositionē esse de fide, Pater differt realiter à filio, quia inferitur ex ista natu-

raliter euidenti, Omnis generas realiter differt à genito, & ex ista de fide, Pater est generas, & filius est genitus. Idemq; patet de propositionibus, quæ dependent à diffinitione conciliorū generalium, vel papæ: omnes enim illæ supponunt istas propositiones, Hoc conciliū est legitime congregatum, Hic papa est ritè, & canonice electus. Quæ quidem non sunt reuelatæ, sed euidenter cognite, atque ideò & postea diffinitæ, & vt certa ex fide receptæ ab illis qui non habuerunt de earum veritate euidentiam. Et ipsæ propositiones, quæ expressæ, & formaliter continentur in scripturis, saltē ad acquisitionem fidei earum, videntur in nobis requirere certitudinē istius euidentis. Ecclesia diffinit, has esse canonicas scripturas, & pro talibus eas recipit: nō est enim vt plurimum, vnde aliunde nobis constet certè eas esse sacras scripturas, & indubitanter vt talibus credendū esse in eis contentis, vt incipiamus talem, & tantam fidem eis adhibere. Secundo. Si Petrus baptizat aliquē infantē secundum formam ecclesie, erit ei certum ex fide, infantem illum esse in gratia. Et hoc non ob aliud, nisi, quia illa sequitur euidenter ex ista credita, Omnis baptizatus nō ponens obicem baptismo est in gratia, & ex ista euidenti, Iste infans est baptizatus, & nō posuit obicem. Tertio. Propositio illata ex vna credita, & alia euidenti, est certa, & in euidentis, & assensus illius est certus, & in euidentis. Quid ergo illi deest, quominus censatur esse de fide? Certa quidem est, quia sequitur ex certis, in euidentis autem est, quia conclusio sequitur semper debiliorem partem. Et sicut in certitudine exuperat fides scientiam, & certitudo scientiæ comparata ad certitudinē fidei imperfecta est, ac propterea conclusio illata ex vna de fide & alia euidenti nō est ita certa, ac præmissa de fide: ita in claritate exuperat euidentia fidei, & imperfectio est, & debilitas fidei, obscuritas, ac propterea necesse est, vt in euidentis sit conclusio illata ex vna euidenti & alia de fide. Quarto. Qui pertinaciter dubitaret de propositione illata euidenter ex vna credita, & alia euidenti, esset hereticus. Dubitans enim de consequente quod scit inferri euidenter ex aliquibus præmissis, necesse est dubitet de altera carū, & cū non possit dubitare de euidenti, neque de consequenti, quæ etiam est ei euidentis, dubitaret de credita. Ergo illa propositio quæ inferitur ex vna credita, & alia euidenti, ab omnibus censenda est, & credenda ex fide. Neque debet quinquā moueri argumentum in contrarium factum. Primò enim non est necesse,

R. omnes

Arg. 2.

Arg. 3.

Arg. 4.

Responsi. 1. ad arg. 3. 10.

Responsi. 3.

258

DE INCERTITVDINE GRATIÆ.

omnes assensus de fide cōcedere esse pares in certitudine, quoniam quidam solum sunt de fide, quia inferuntur ex aliis, & propter vnū quodque tale, & illud magis, vt habet regula posterioristica. Et cum dicitur assensus fidei certior esse quocumque assensu scientifico, vel euidenti, non summè limitari potest hoc ad assensus fidei, qui nō pendet à propositionibus scientificis, vel euidentiis. Nam quia cōclusio certior esse nequit suis præmissis, quatenus ab eis pendet, consentaneum videtur, vt propositiones quæ solum sunt de fide, quia inferuntur ex vna de fide, & altera euidenti, nō sint certiores illa euidenti, à cuius certitudine pendet sua certitudo. Deinde. Eo ipso, quod agnoscitur à nobis aliqua propositio euidenter sequi ex vna credita, & alia euidenti, quia mox agnoscitur esse de fide, & consequenter inniti reuelationi & veritati infallibili, nos ei certius ex pia affectione assentiemus, quā propositio cui euidenti. Et assensus illius partim à pia affectione nostra, partim à fide in fusu accipiet aliquos gradus certitudinis, præter illos, quos haberet ex præmissarum, & consequentiar certitudine, & per eos experabit certitudinem propositionis euidentiis. Itaque ex hac parte nihil illi deerit quominus censerit possit esse de fide. Atque hoc modo possent omnes propositiones, siue assensus de fide defendi æqualiter esse certi, sicut & in nobis videmur experiri. Non est enim inconueniens conclusionem esse æqualiter certam, aut certiozem, quā sint principia, ex quibus inferuntur, si ab extrinseco, & aliunde quā ex præmissis habeat aliquos gradus certitudinis, per quos exequet, aut vincat certitudinem eorum, sicut continget in proposito propter concursum fidei infuse, & piæ affectionis ad assensum cōclusionis. Dicit aliquis. Certum ex fide non pendet à propositione, cui possit subesse falsum, sed certitudini euidentiæ non summæ potest subesse falsum: per hoc enim differt euidencia non summæ, à summæ, quia nemo potest decipi assentiendo summè euidentiis, potest verò subesse deceptio in assensu euidentiū nō summè. Verū hæc obiectio procedit ex praua intelligentia differentiæ quæ est inter euidentiā summā, & non summā. Non enim differt euidencia nō summæ à summæ quia per euidentiā nō summā possit quis decipi: de ratione enim euidentiæ cuiuscūq; est, per eā nō posse quenuquam decipi, neq; possibile est, vt quod euidens est, falsum sit. Et quicūq; euidentiā habeat de aliqua veritate, certus est nō se decipi in assensu illius. Differt autē euidencia

nō summæ à summæ, quia euidencia summæ est de propositionibus, quarū significata non cōtingit aliter se habere, & in quarū assensu nemo potest decipi: euidencia autem nō summæ est de eiuſmodi propositionibus, quæ falsæ possunt esse, & in quarum assensu quis potest decipi, etiā cum putat se habere de eis euidentiā. Quemadmodū verò nō est inconueniens aliquas propositiones esse de fide, & quæ quidem secundū se possunt esse falsæ, sed nō quatenus subsunt diuinæ reuelationi, ita neque incōmodum vllum censerit debet, si dicamus aliquas propositiones de fide pēdere ab aliquibus propositionibus euidentiis non summè, & ex consequenti falsificabilibus: nō enim dicimus pendere ab eis, nisi cum sunt euidentes. Et licet ex se possint esse falsæ, non tamen vt euidenter innotescunt, & euidentiæ subsunt. Sed vrgebis adhuc. Quamquam qui habet euidentiā alicuius propositionis certus sit in assensu illius non se decipi, tamen si illa euidencia est non summæ, & non per demonstrationem, sed per experientiam, certus non est se nō posse decipi in assensu illius: nouit quippe multos sæpe in similibus assensibus fuisse deceptos, etiam cum sibi putarent eos esse euidentes. Et meritò credere debet sibi posse cōtingere, quod aliis sæpe vsu venit, & experientia alioqui medium est fallibile, & cui plerumque subit falsum. Quare cum propositio de fide talis sit, vt ei nullo pacto queat subesse falsum, nō videtur quoquo pacto posse asserti ea propositio esse de fide, cuius veritas pendet ab aliqua propositione cognita dū taxat per experientiam, neque carere videtur temeritate, si tanta quis firmitate ei assentiat, quanta aliis propositionibus de fide, quæ vel in se reuelate sunt, vel ex solis reuelatis, aut ex reuelatis cum aliis euidentiis & necessariis consequuntur: qua enim ex parte ab experientia pendet aliqua propositio, poterit ei sicut & experientia subesse falsum, & sicut de experientia, ita nec de cōclusionione ab ea pendenti certus esse potest, quod non possit per eam decipi. Fortis quidem, ac valida est hæc obiectio, & quæ non nihil meritò formidinis cuius possit iniicere, ne se credat omnino certū de sua gratia, etiam si sibi videatur videre, & experiri fecisse quicquid in se est ad cōsequendā dei gratiā. Atq; huic potissimū argumento inniti deberent, qui credūt posse iustos per fidē certos esse de sua iustitia, sed nō tanta certitudine in se, quāta est fidei catholice, vel quantam haberent, si contingeret ipsis dari peculiarē de ipsa reuelatio nem.

Euidencia summæ alicui est à nō summæ.

Replic. 2.

Respō. 1.

Respō. 1.

Replic. 1.

Respō. 1.

Assentiens euidenter certus est, se in eo assensu decipi.

nem. Verum quo magis magis que de hac recogito, eo inconstantius afferendum esse existimo, cum qui euidentiā habet nō solum certū esse quod non decipiatur, sed & certū esse tum non posse decipi in eo, cui assentitur euidenter: nam per euidentiā certū est neminem posse decipi. Et si de hoc certus nō est, qui assentitur euidenter vnde certus sit se non decipi? Nonne potest tunc contingere deceptio, quæ asseritur esse possibilis? Si enim exempli gratia, credo in visione huius papyri, in qua hæc scribo, me posse decipi etiā nūc, cum plane video me illā videre, quomodo certus ero me nō decipi? Quin stultū erit in dubitatō assentiri me nō decipi, cum nō sim alicui de certis, nō euenire modo quod cōtingeret, cum deciperet, sicut asseritur esse possibile. Hoc autem quid aliud est quā omnem nobis auferre euidentiā, & certitudinem de cognitionibus, quæ extra nos experimur? Quod ergo dicitur cognitioni per experientia posse subesse falsum, de experientia falsa & non de vera intelligendū est, vel de cognitione collecta ex experientia, & non de ipsa experientia. Neque temeritas vlla est certū assentiri nos neque decipi, neque posse decipi in illis quæ clare & manifestè videmus, sed temeritas caueda est, ne quis precipiti aliquo & cæco affectu putet se videre, quod non videt. Nā si ex hoc, quod alii decepti fuerint, cum viderentur sibi videre, quæ non videbant, velit quis colligere nos posse decipi in illis, quæ videmus, conficiet etiam ne certū credamus nos videre quæ videmus: & perinde hoc erit, ac si ex eo quod somniantes non videmus quæ putamus nos videre colligere quis tenet, ne vigilantes quidem ea nos videre, quæ videmus.

Respō. 4. Aliter ergo tandem respondeo ad hoc argumentum. Ideo nemini potest certa esse ex fide, vel euidenter sua gratia, quia nemini potest certum esse ex fide vel euidentiā se fecisse quidquid in se est ad obtinendam Dei gratiā, aut ita Deum dilexisse, aut penitentiam suorum peccatorum fecisse, sicut opus est. Neque hoc est tamen, sicut putant quidam, quia nobis ignoti sunt nostri actus interiores, aut quia natura cordis nostri hæc sit, vt soli Deo pateat: scit quippe, teste Paulo, spiritus hominis, quæ sunt in ipso. Neque essent prohibiti, aut præcepti actus interiores, neque interiora peccata teneremur confiteri, si illa non possent nobis constare. Quæ omnia absurda, & aperte heretica sunt. Ideo verò dicimus nobis nō posse satis certū constare, an faciamus, quod in nobis est, & Deum sicut necesse est diliga-

Euidentes nobis actus nostri interiores. 1. Cor. 2. c.

mus, quia multa nostris actibus sæpe surrepunt, quæ eos nobis nescientibus viciant, & inter ipsa bona opera, quæ facimus, permul-tæ ignorantia & errores intercurrunt, vt supra satis ostendimus, ratione quorum sæpe dum nos existimamus facere quod in nobis est, verè non facimus. Et quauis possint nobis constare nostri actus interiores, & scire possumus quid faciamus, quidq; velimus, & qua ratione & fine id velimus, & ex consequenti nos feruentius & multò maiori tempore doluisse de peccatis nostris propter deū, q̄ verisimile sit esse requisitum, & deū diligere supra omnia, & paratos esse, ac verè in voto habere oīa prius mala per peti, q̄ aliquod ipsius mandatum prætereire, tū neq; adhuc satis certi esse possumus nos facere quod in nobis est, aut tātam dei dilectionem aut penitentiam habere, quanta exigitur ad habendam remissionem peccatorum. Quonia cū his omnibus stat, vel per ignorantiam, vel per obliuionem, vel per inconsiderationem obnoxios non esse alicui peccato, a quo nisi recedamus, nunquam cōparabimus Deī gratiā. Accedūque ad hæc, quod quauis multi sunt actus, quos habere non possumus sine speciali Dei numine & fauore, & nō nullos probabilis est extra dei gratiam esse non posse, tū nullus est actus, vt S. Th. alicubi tradit, quem certū sit ex fide, nō posse secū cōpari peccatum aliquod mortale per ignorantiam. Atque ex his manifestè sequitur, nemini posse neq; euidenter, neq; ex fide constare, q̄ se in deum cōuertat toto corde: cōuersio enim in deū toto corde sine gratia dei stare nō potest de lege, & qui se cōuertet ex toto corde, faceret vtiq; quicquid in se est. Cum autem dicitur deus ne minem obligasse ad aliquid de cuius transgressione vel impletione non possit nobis constare, dico satis esse si possit nobis constare probabiliter & moraliquadā certitudine, an impleamus, vel prætergrediamur diuinā mādātā, neq; requiri vt possimus de hoc habere euidentiā, vel fidei certitudinem. Quod omnis transgressio vel obseruatio mandatorum diuinorum nobis possit moraliter innotescere, neque aliter eorum transgressiones posse nobis ad no-uam culpam imputari, his argumentis valeamus ostendere. Primò. Inhumanum esse, & contra bonitatem diuinam ad ea quæ nullo modo possunt innotescere obligare. Secundo. Omnem omissionem, vel transgressionem præcepti, quæ nobis imputatur ad culpam, tenemur confiteri ex præcepto cōsuetudi omnia mortalia. Non tenemur

Oīs transgressio vel impletio præcepti potest constare moraliter

R. 2. autem

Arg. 1.
Arg. 2.
Arg. 3.
Arg. 4.

autem confiteri, que nobis nequeunt innotescere. Tertio. Imputari nequeunt ad nouam culpam quæ sunt cum ignorantia inuincibilis, sed semper est ignorantia inuincibilis, quando nobis non potest constare de omissione vel transgressione præcepti. Quarto. Si peccare possumus in eo, in quo an peccemus, nec ne, scire non possumus, peccare ergo possumus in eo quod vitare non possumus. Perinde enim est aliquem obligari ad impossibile, & obligari ad aliquid, quod licet ei possibile sit, scire tamen non potest an ad illud teneatur, & an illud expleuerit, an prægressus fuerit: ex æquo enim præter voluntatem nostram contingunt, quæ vitare non possumus, & quæ scire non valeamus, neque possunt voluntaria esse nobis, quæ sunt penitus ignota. Et si Deus non potest præcipere impossibile factum, vel prohibere impossibile vitatum, quia imputari nequeunt ad culpam inuincibilis, neque poterit præcipere, quæ non possunt sciri, atque ideo similiter sunt inuoluntaria. Quod verò necessarium non sit, ut per fidem vel euidentiã quæ nobis nota esse omnino implerit vel transgressio mandatorum, & Deum ad aliquid obligare, aut saltem aliquid requirere pro consecutione suæ gratiæ, de cuius executione, vel intermissione nobis non potest neque euidenter, neque certo per fidem constare, sic possumus approbare. Requirit deus dolorem de omnibus peccatis ex toto corde pro consecutione suæ gratiæ, requirit & carentiam omnisi ignorantia inuincibilis: de istis autem non possumus certi esse euidenter neque ex fide, ut iam diximus. Itē. Licet certum sit apud omnes doctores dolorem de peccatis ex toto corde, & propter deum sufficere ad consecutionem gratiæ, tamen cum sciamus deum non obligasse ad dolorem intensissimum, digladiantur inter se doctores, qualis sit, & quantus ille dolor de peccatis, quem Deus sic præfixit, & præscripsit omnibus peccatoribus in præcepto, ut eo posito mox restituar eos in suam gratiam, eo autem non posito, nequaquam eis reconcilietur. Satisque habemus hoc esse probabilis, & communis in schola, omnem dolorem de peccatis propter deum etiam momentaneum, & remissum, sufficere ad consecutionem gratiæ, si aliunde non sit impedimentum. Et ne hoc putetur durum, aut peculiare quiddam existimetur esse, quod in præcepto penitentiarum finixerimus ad euadendum hoc difficile argum. possumus etiã in aliis præceptis idem ipsum ostendere. Non est enim euidens, aut certum ex fide, quantum, & quousque

Aliquorum præcepto ru implentio aut transgressio certa nobis esse non potest, neque per euidenter. Argum. 1. Argum. 2. Argum. 3.

obliget præceptum sanctificationis sabbati; sed multa sunt dubia inter grauissimos doctores circa hoc. Idēque possumus ostendere de præceptis dilectionis dei & proximi, de quibus etiã tempus, quo obligat, sub controuersia est. Et ut grauius dubia, quæ sunt circa obseruationem aliorum præceptorum decalogi intermitamus, certè, ut statim. c. 41. explicabimus, nulli potest euidenter, aut certo ex fide constare se esse baptizatum, vel absolutum, & tamen omnes non baptizati tenentur ad baptismum, & omnes peccatores baptizati ad confessionem sacramentalem & sic strictè tenentur, ut siquidem constat alicui constare se non esse absolutum, propter malitiã sacerdotis baptizatis vel absolutis, tenebantur illi verè dare operã, ut ista sacramenta rursus susciperent. Non igitur in suis præceptis requisit deus hæc exactã certitudinẽ, ut euidenter nobis posset, aut certo ex fide constare eorum impletio, vel transgressio, neque eorum progressus est in explicacione suorum præceptorum, neque per se, neque per suos, prophetas, ut eiusmodi certitudinẽ de eorum impletione, vel transgressione possemus habere, sed ceteros nos esse voluit humana, & moralit certitudinẽ. Neque maior perspicuitas, aut certitudo requiritur in præceptis humanis, tamen si quantum fieri possit, animum debeant, & principes, & prelati, ut euidenter vel certo saltem sua præcepta, eorumque, vis, & obligatio innotescere possint quibus, quibus imponuntur. Dices. Constare nobis potest per fidem nullo nos laborare errore in fide, alioquin neque per fidem certum esse nos esse fideles. Verum non omnis error, aut obliuio, aut inconsideratio est erroris in fide, neque cum dicimus non posse per fidem constare quod fecerimus, quod in nobis est, quia nequit nobis esse certum nulli nos esse obnoxios ignorantie vincibili, hoc ad errorem aliquem in fide referimus, sed ad errores humanos siue obliuiones, aut inconsiderationes, quæ possunt salua fide cuiusque contingere. Quomodo verò iniquis culpabile potest esse, aut ad culpam nobis imputari, quod an sit peccatum, scire nequimus? Certè quæcunque ignorantia est inuincibilis, de qua nequit nobis constare, etsi illa fuerit inuincibilis, peccatum non erit, quod per eam admittimus, maxime si deum diligamus, & dolore actum de peccatis nostris habeamus. Nulla quidem est ignorantia in nobis culpabilis, ratione cuius dicamur non facere quod in nobis est, de qua non possit nobis constare: non esset enim aliã ignorantia culpabilis, neque impediret iustificationem nostrã. Si namque exēpli gratia, Petrus existimet se facere

Replia. Respon.

Replia.

quod in se est, & tamen non faciat, quia licet putat se dolere de peccatis suis propter Deum, verè tamen non dolet, propter ipsum, sed timore poenæ, vel propter dāna ex peccatis secuta, potest Petro constare se non dolere de peccatis suis propter deum, & alioqui non imputaretur ei illa intermissio doloris propter deum, & si non faciat quod in se est, quia cum dolet de peccatis suis omnibus, & proponit seruare omnia mandata diuina, tamen non deponit errorem, vel ignorantiam, in qua est, sed potius actu, vel virtute, vult in ipsa perseverare, poterit re vera sibi constare de suo errore, vel ignorantia: nam aliter non ei imputarentur, sed potius cum nullum aliud habeat impedimentum, verè esset in gratia. Et si cum verè existimet, se facere quod in se est, id tamen non faciat, quia non dolet rãto tempore, & tanta intentione, quantum tenet dolere, potest ei hoc notum esse. Si enim non posset hoc ei esse notum, non ei noceret tepiditas illa, & breuitas sui doloris. Ex hoc tamẽ non sequitur posse nobis constare generaliter, an aliqua laboremus ignorantia culpabili. Quia licet in cõi theologorum opinione possumus vitare quodcunque peccatum veniale, non tamen possumus iuxta communem sententiam vitare omnia, ita quantum possit nobis constare de quacunque ignorantia culpabili, non tamen inde consequens est, ut possit sic constare de omnibus, ut sciamus nos nulla laborare ignorantia vincibili. Et quantum possit constare de quocunque præcepto, an illud impleamus, an non, non tamen potest constare, an omnia præcepta impleamus, necne. Deinde. Licet nobis possit moraliter constare omni ignorantia nra culpabilis, non tamen necesse est, ut nobis per fidem, vel euidenter constare possit, quod nulla tali ignorantia laboramus. Atque hinc reddi potest aperta ratio, propter quam licet possit idolatriæ & infidelibus, imò etiã aliis peccatoribus certo ac planè euidenter constare, se diligere verè creaturas super omnia, & omnia facere quæ ad eorum cultum & obseruationem, & ad ipsarum amorẽ promerendum necessaria sunt, non tamen potest constare iustis, an perinde in deum verum affecti sint. Plura enim requisita sunt ad comparandum dei amorem, qui neminem amat, nisi omnia mandata absolute & fideliter expleat, & nullum debitum officium neque in ipsum Deum, neque in quenque proximorum, neque in seipsum intermitat. Et cum multo præcellentius sit à deo amari quam ab aliis, mirandum non est, si minorem certitudinem habere possumus de necessitate ad amorem Dei obtinendum, quam de illis quæ sufficiunt, ut demoni placeamus,

& extra Dei gratiam sumus. Sed hæcenus de hoc graui, & proterito argumento, progrediamur ad alia.

Neque ex vita mutata experientia, neque ex pace & lætitia iustorum satis idoneè colligitur certitudo fidei de gratia. Cap. XL.

Obiect. 4

Sed & experientia mutata vitæ, quam peccatores post penitentiam in se sentiunt, & pax ac lætitia iustorum nobis obiciuntur. Atque ex his certitudinem gratiæ sic colligunt. Cum enim peccatoribus, ubi penitentiam veram fecerint, ea displiceant, quæ antè placebant, & ea placeant, quæ antè displicebant, & quæ antè præ horrore nolebant tangere anima ipsorum, ea præ angustia cibi sui sint, & cinerem tanquam panem manducant, & lacrymis multo suauius voluuptates, quam antè vini haustu optimi, & eleemosynis libenter vacent, quam prius congerendis & accumulatis pecuniis, & continentia suauior illis sit, quam antea erant carnis voluptates, qui dubitare possunt eiusmodi mutationem dexteræ esse excelis, & aduenisse in se spiritum sanctum, quo vno proficisci possunt isti & alii similes tam sancti, & tam nobiles, & tam noui, & in experti antea ipsis affectus? Atque hinc videtur docuisse Bernar. certò colligi posse presentiam spiritus sancti. Nam ut alia ipsius testimonio, quæ aliis locis opportuniore erunt, nunc intermitamus in ser. i. in. 8. Pasch. aperte dicit, sanctum nouum superuenisse spiritum, certum simè noua conuersatio vitæ testatur. Et in ser. i. Pent. cum doceret tria operari in nobis spiritum sanctum ut declinemus à malo, videlicet, compunctionem, supplicationem, remissionem, ita scribit: Initium reuertendi ad Deum penitentia est, quam sine dubio spiritus operatur, non noster, sed Dei. Idque & certa ratio docet, & confirmat autoritas. Quis enim cum ad ignem venerit algens, & fuerit calefactus, dubitabit ei ab igne venisse calorem, quem habere non poterat sine illo? Sic ergo qui prius in iniquitate erat frigidus, si postmodum seruore quodam penitentia accendatur, alium sibi spiritum, qui suum arguit, & diiudicat, aduenisse non dubitet. Habes hoc & in euangelio, ubi cum loqueretur de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum, ille, inquit, arguet mundum de peccato. Sed quid prodest penitere de culpa, & non supplicare pro venia? Necesse est, ut etiam hoc spiritus operetur dulcedine quadam spei

Bernar.

Trias. sc. ficit, v. de clinemus à malo.

104. 16. b

replens animum, per quem fiducialiter postules, nihil hæsitans. Vis ne ostendam tibi etiam hoc opus esse spiritus sancti? Vtique dum abest ille tale aliquid in tuo spiritu non inuenies. Denique ipse est, in quo clamamus, Abba pater, ipse qui postulat pro sanctis gemitibus in enarrabilibus. Et post pauca cum doceret ad faciendum bonum tria in nobis efficere eundem spiritum, nempe monere memoriã, docere rationem, mouere seu afficere voluntatem, ita subdit: Memoria suggerit bona in cogitationibus sanctis, atque ita ignauiam nostram, torporemque repellit, propterea quoties huiusmodi suggestionem boni senseris in corde tuo, da honorem deo, & age reuerentiam spiritui sancto, cuius vox sonat in auribus tuis: Ipse nanque, est qui loquitur iustitiam. Et in euangelio habes, quia ille suggeret vobis omnia, quæcunque dixerit vobis, & aduerte quid præmiserat, Ille docebit vos omnia. Dixeram enim, quia docet rationem. Et quia scienti bonum facere, & non facienti peccatum est illi, mox subiicit: Propterea non solum moneri, & doceri, verum etiam moueri, & affici ad bonum necesse est, ab eo vtique spiritu qui adiuuat infirmitatem nostram, & per quem in cordibus nostris diffunditur caritas, quæ est bona voluntas. Hæc Bernardus. Ex quibus satis dilucide videtur posse inferri, & ista non posse esse, nisi ab spiritu sancto, & qui ea habuerit, & in se expertus fuerit, nihil debere dubitare de præsentia spiritus sancti. Sed validius hoc ipsum videtur posse probari ex pace & læticia quam iusti in se experiuntur: nunquam siquidem tanta pax, nūquam tanta tranquillitas & serenitas conscientie, nunquam tanta læticia & exultatio intuenitur in peccatoribus. Hæc autem omnia securitatem, & certitudinem de sua iustificatione videntur requirere. Vbi enim aliqua inesset formido iustis de re huiusmodi, cum eam vnicuique desiderant, requirant, & in pretio habeant, non pax, sed metus & turbatio, nõ læticia, sed moror & tristitia, non securitas, sed anxietas & sollicitudo eorum animos occuparet. Et confirmari hoc potest, quia non videtur satis decere bonitatem & clementiam diuinam se sibi voluisse nos inferuire, vt nunquam etiam totum quod in nobis est pro ipsius obsequio facientes, possimus certi esse, nos ei gratos esse & placere. Magisque hoc tyrannici, & difficilis domini, quam benigni & humani esse videtur. Iudaicum etiam & pharisaicum dicunt, & magis legi timoris quam amoris conueniens, docere homines semper timere

Tria spiritus sancti operatur, vt facimur bonum.

Io. 14. d.

de sua salute, cum vulerit nos dominus seruire ei in læticia, & quæ postulam in fide postulare nihil hæsitantes: ipse enim dixit: Omnia quæcunque orates petitis, credite, quia accipietis, & eueniet vobis. Et Io. ait, Perfecta charitas foras mittit timorẽ. Qui hæc aut similia contra nos putant grauior facere, in multis sanè videntur decepti. Non enim expendunt differentiã inter certitudinem, dubiũ, & opinionem, & inter certitudinem fidei humanæ & diuinæ, neque intelligunt, quæ ad pacem lætitiã, & securitatem conscientie sufficiant. Qui etiam sit timor, quem charitas foras mittit, videntur ignorare, & præsentiam spiritus sancti, per gratiam gratis datam, cum præsentia ipsius per gratiam gratum facientem confundunt. Quoniã verò de discrimine certitudinis humanæ fidei & diuinæ, & vtriusque a dubio & opinione luculenter iam egimus, contenti erimus, alia nunc, ne quispiã decipiatur, pro virili nostra differere. Enimvero ad pacem & lætitiã conscientie, imò etiã ad securitatem, quæ potest haberi in via, satis esse potest certitudo humana de gratia. Quod si hæc nequeat haberi (de quo postea videbimus) potest profectò ad ista omnia sufficere opinio vehemens de nostra iustificatione: satis est enim opinio probabilis de cõsecutione honoris alicuius, aut victoriæ, vel emolumentum alicuius, quod impesè optamus, vt gaudeamus & exultemus, dum vel per coniecturas, & in dicia aliqua, & argumenta probabilia ed inclinatamur, vt credamus nos ea assecutos, & voti nostri compotes esse effectos, Verum illud verò dicitur, eum qui dubius esset, & anceps de sua iustificatione, neque pacem posse habere in conscientia, neque lætitiã, aut securitatem, sed tristis, & mæstus sit, & perplexus, & anxius, & inquietus, oportet, donec illud dubiũ ex animo suo deponat, & persuadere sibi incipiat, aut saltem aliis credere, fecisse se quod in se erat, neque tamẽ Deum qui benignus, & suavis est, & diues in misericordia, amplius aliquid à nobis exigere, quã nos possimus, & scire, & sine magna difficultate præstare. Et possunt ista exemplo quodam familiari declarari. Habet maritus bonus pacem in animo suo, & exultat non parum, cum probabiliter credit se inuenisse, & habere ad eum bonam, & fidelem vxorem, vt neque vel leuissima aliqua causa occurrat suspicandi, vel coniciendi aliquid contra fidelitatem ipsius. Et vt securus sit de ipsa, totoque die eam solam domi relinquit, maiorem certitudinẽ non requirit, quã eam probabilitatẽ, quã cõiter de mutua fide

Ioel. 1. c. Eph. 2. a.

Cõmodi exemplũ.

sua habent inter se tales coniuges. Vbi verò maritus de fide vxoris suæ dubitare incipit, & sibi persuadere non potest se habere bonam, & fidelem vxorem, neque pacem potest habere in animo suo, neque lætitiã, & mæstus, & anxius incedit, & amarulento est, & inquieto animo, neque domo egredi audeat, & solã venter relinquere. Et quemadmodũ qui sic dubius est de fidelitate, & probitate suæ vxoris, parum, aut nihil illi fidet, & parua vel nulla ab ea auderet postulare, neque libenter illius familiaritate vtitur, contra verò qui persuasionem habet probabilem de fide, & probitate ipsius etiam si nõ omnino sit certus, omnia illi fidet, omnia apud eam audeat, omnia sibi de illa pollicetur, & gratissimam habet illius familiaritatẽ, ita sanè licet dubius de sua gratia parum fidat Deo, parum apud eum audeat, parua sibi de eo pro eo tẽpore polliceatur, neque eam lætitiã possit assequi, aut eã magnitudinem dulcedinis in se experiatur, quam abscondit Deus timentibus se, & reuelauit illis, qui in ipsum sperant, tamen qui certitudinem humanam, vel persuasionem saltem valde probabilem habent de sua gratia apud Deum, fiducialiter agunt apud ipsum, omnia illi credunt, omnia ab eo sperant, in eũ etiam omnem sollicitudinẽ securẽ proiciunt, neque quicquam habent preciosius, aut dulcius, quã ei adherere, quam eum amare, & laudare, quã eum glorificare, & prædicare. Et gustare hi possunt quã bonus, & suavis est dominus, & vberibus consolationis eius inebriari. Quandiu tamen in hac vita viuunt, non omnino securi sunt, neque omnem formidinem, aut timorem de sua gratia, aut de sua perseueratiã à se expellunt. Norunt quippe illa, Beatus vir, qui semper est pauidus: Cũ timore, & tremore vestram salutem operamini, Qui se existimat stare, videat ne cadat: Ne laudaueris hominem in vita sua. Et casus sanctis imorum virorum, nõ superbiant, & prorsus sine timore sint, præ oculis habent. Neque oblitici sunt illius admonitionis psalmitæ: Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Diligenterque didicerunt ex Paulo, habere se thesaurum gratiã in vasis fictilibus, vt sublimitas sit virtutis Dei, non ex nobis. Neque perfecta charitas foras mittit timorem, aut formidinem de gratia diuinã, aut saltem de nostra perseuerantia: quo enim quisque plus Deum diligit, & amoris vinculis ei arctius coniungitur, eo sollicitus est magis de illis, quæ Deo placent, & cauet illius offensam studiosius, & veretur cum Iob

Sap 12. a. Isa. 66. c. Quis timor permanet cum quantacũque charitate. Pro. 28. c. 2. Co. 7. d. 1 Co. 10. d. Psal. 2. 2. Co. 4. b. 1 Ioan. 4.

omnia opera sua, ac timet grauius, nõ tantũ beneficium culpa sua perdat. Sed pellit quidem à se perfectã charitas, neque secum admittit seruilem timorem, quo quis Deum timet, vt seruus dominum, dum taxat scilicet ob paratas sibi penas, si eum offondat. Expellit & timorem illum perfectã charitas, ego quis sic Deum timet, vt anxius sit, & dubius, & velut diffidus de sua salute, neque sibi quicquam au deat boni, aut placidi de diuina benignitate, & maiestate polliceri: habet enim omnis charitas fiduciam de diuina misericordia, & liberalitate semper secum coniuiscam, & cõmitem. Et perfectã charitas absque certitudine fidei multa bona audacter, & constanter sibi de deo pollicetur, & velut deo intima, & impauida sic sæpe in diuina irrumpit arcana, & cum ipso deo tam familiariter, tamque amanter miscet colloquia, vt celsitudinis, & maiestatis ipsius penè videatur oblita. Nõ igitur Iudaicã, aut Pharisaicã docemus doctrinã, cùm docemus, neminẽ posse hic citra dei reuelationem certũ ex fide esse de sua gratia, neque perplexos, & ambiguos, semperque de sua iustificatione nutantes facimus homines, neque pacẽ, & lætitiã cõscientiarum auferimus, neque quæ legi timoris magis, quã legi amoris cõueniant, tradimus, vt perperã nobis obiciunt aduersarii: sed ea vitium hominibus persuadere, quæ humilitatem decent christianã, quæque doceant omnes sobriè sapere, & à pharisaicis euangelicis supercilio contineant, eaque ratione & confidentiores eos, & audaciores & securiores & magis lætabundos, & in veriori & tutiori pace conscientiarum constituant. Neque qualiscunque vitæ mutata experientia certitudinem fidei de gratia præstare potest, sed dumtaxat coniecturam ipsius probabilem, vel certitudinem moralem: alia nanque est præsentia, quam spi. san. sui exhibet iustis, dum eos templa sua efficit, & filios Dei, atque hæredes vitæ æternæ constituit, & alia, qua nos adiuuat & excitat ad actũ naturæ nẽque impossibiles, aut valde difficiles. Et sicut peccatores dono prophetiæ & gratiã miraculorum nonnunquam impartit, ita & ad egregios virtutum actus peccatores quandoque excitat & adiuuat. Atque ab hoc auxilio, & bonorum habituum acquisitione prouenire posset, vt longè alios, & valde dissimiles affectus in se aliqui experiãtur ab illis, quos prius sentiebant, etiam si nondum peruenerint ad dei gratiã. Quod & tum maximè contingere posset, cùm illi perseuerarent in peccato tantummodo ob ignorantiam aliquam culpabilẽ.

Lu. 8. b.

Vitæ mutata experientia certitudinẽ certũ probabilem præstare potest.

Atque hæc pro testimoniis etiam Bern. satis nunc poterit esse, quia inferius illa cum aliis eiusdem copiosius elucidabimus.

Ex susceptis sacramentis non habetur certitudo si dei de gratia. Cap. XLI.

Obiect. 5. **Q**uam verò gratiæ certitudinem ex illis quæ in se iusti experiuntur, satis stabilire nequeunt, qui gratiæ incertitudini aduerfantur, pergunt & contendunt ex vi & efficacia sacramentorum suadere. Sacramenta, aiunt, efficacissimæ & certissimæ causæ gratiæ existunt, & ad hoc nobis benignissimè à Deo donata sunt, vt supplement, quod nostræ existimationi deesse, ac certos nos redderent impartire nobis suam gratiæ. Derogant igitur ipsi, ac de verbis Christi dubitant, seu formidant, qui nō certò & absque vlla formidine assentiuntur, se fuisse gratiam per illa consecutos, siquidem ea pro humana fragilitate reverenter deuorè, & absque conscientia letalis peccati susceperint. Christus enim dilucidè in euangelio promisit gratiam suam dignè suscipientibus baptismum, poenitentiam, & eu charistiã. Et ecclesia idem ipsum de aliis quatuor sacramētis definiuit. Vnde & Pau. generaliter & intrepidè affirmat: Quod quod baptizati estis, Christum induistis. Et alibi turè & securè accedere posse ad eucharistiã tradit eum, qui se probauerit. Et per poenitentiam certò asseuerat Corinthiũ in cestuosum, atq; ipsos etiã Corinthios salutè assecutos. Hoc in super veritas formarum sacramentaliũ videtur exigere. Nam si nō semper cōsequuntur gratiã, qui baptismũ, aut poenitentiam reuèter suscipiunt, quomodo sacerdotes incunctatè affirmat, se eos baptizare aut absoluerè? Si dubitare possent poenitens, an per absolutionè sacramentalem gratiam cōsequatur, posset, vt argumentatur Lutherus, dicere sacerdoti affirmatū se illũ absoluerè, Tu mētiris. Atque ista omnia dilucidiora possumus facere ex testimoniis sanctorum Amb. lib. 3. de sacramētis apertè asserit animam recèter baptizatam videre oculis fidei se mundatam ab omnibus peccatis: Videret, inquit, videt oculis fidei. Quis ergo possit dubitare de sua gratia, quæ se mūdātā ab omnibus peccatis videt? Quæ videmus certa vtq; & indubitata nobis sunt, neque de illis possumus etiam si velimus ambigere. Sed & vtgere aliquāto magis videtur, quæ sequuntur. Conuerrens enim statim sermonem ad hominē baptizatũ, subdit: Ideo presumme, nō de operatione tuā, sed de Christi gra-

Gala. 3. d
1. Cor. 11.
2. Cor. 2.
& 7.

Amb.

tia, Gratia enim saluati estis, dicit apostolus. Non hic est superbia, sed deuotio, nō est arrogantia, sed fides. Ex his palam videtur Amb. sensisse, certam esse baptizatis suam gratiam, idq; nō vtuncque, sed certitudine fidei, siquidem & oculis fidei dicit videri ab eis suā munditiam, & præsumptionem de gratia per baptismum accepta clarè affirmat nō esse arrogantiam, sed fidem. Neq; minus aperta sunt pro his testimonia Aug. in illa verba Pauli: Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius, referente Beda sic scribit: Ecce adiuuante ipsius misericordia spiritum Christi habemus, & ipsa delectatione iustitiæ, integra fide, catholica fide spiritum dei nobis inesse cognoscimus. Quibus verbis clarius potuit explicare nos per fidem cognoscere, nostram iustificationem? Sed vt intelligas quod modò præcipue agimus, ex sacramentis istam illum collegisse certitudinem, audi quid in cap. 1. libelli de medicina poenitentia scribit: Non ea, inquit, nobis dimitti precamur, cum dicimus, Dimitte nobis debita nostra, nisi de ipsa fide dubitamus, sed vtique de quotidianis peccatis hoc dicimus. Ecce apertè habem⁹ ex Aug. de fide ipsa dubitare, qui dubitat, an sibi sint dimissa peccata in baptismò. Et huc spectat quod in quodam psalmo disertè tradit competere fidelibus & sanctificatis in Christo, vt ausint dicere, Custodi animam meam, quoniam sanctus sum. Non enim hæc est superbia elati, sed confessio non ingrati. Verum luculētius multò est, & validius in nos pugnat, quod c. 3. lib. 1. cōtra literas Petilianæ Donatistæ idè scribit. Cum enim conaretur cōfutare heresim Donatistarũ asseritũ, per baptismũ collatũ à malo ministro neminè iustificari, & peculiariter illa verba Petilianæ niteretur refellere, cōscientia dātis attēditur, qui abluat accipiētis, hoc præcipuo argumento illos impugnat: Est enim, inquit, sal⁹ spiritalis incerta, neq; quispiã posset esse secur⁹, quātuncq; daret operã, vt à bonis baptizaretur, si cōscientia dātis attēdit, quæ later oculos accepturi, neq; ad aliquid absurdius ibi deducit Petilianum. Quod dñi incōueniēs est salutè spiritalè esse incertã, possunt igitur iusti ex sententia Aug. de sua salute esse certi. Et confirmari hoc potest quia. c. 7. admonet, vt Donatistis obiciētibus hæc verba: Cōscientia dātis attēditur, qui abluat accipiētis, respōdeant fideles hūc in modũ, Sepe mihi ignota est humana cōscientia, sed cert⁹ sum de christi misericordia. Et cū auerint, Qui fidè à perfido sumptis, nō fidè percipit

Locus. 1.
Au. Ro. 8.

Locus. 2.

Locus. 3.

Locus. 4.

percipit, sed reatum, respondeant, Non est perfidus Christus, à quo fidem percipio, non reatum. Et cū audierint, Omnis res origine & radice consistit, & si caput non habet aliud, nihil est, respōdeat: Origo mea Christus est, radix mea Christus est, caput meum Christus est. Et cū audierint, Quæ potest esse peruersitas, vt qui suis eriminibus reus est, alium faciat innocentè, respōdeant, Me innocentem non facit, nisi qui mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram: nō enim in ministrũ per quem baptizor, credo, sed in eum, qui iustificat impiũ, vt detur mihi fides ad iustitiam. Hæc Augustinus. In quibus videtur apertè asserere, posse legitimè baptizatos certos esse de sua iustificatione, & constanter asserere se esse factos innocentes in baptismò, neque posse per malitiam dantium impediti virtutem baptismi: quæ omnia ex diametro pugnant cum omnibus quæ supra asserimus. Atque hæc omnia hoc argumento theologico communire possumus. Certa sunt & finita, quæ requiruntur ad dignè sacramenta suscipiendum, neque ponendum obicem gratiæ, quam ipsa in se continent, & efficiunt in quocunque non ponendi obicem, & de illis potest cuiusque christiano, aut saltem doctis viris constare, an ea apponant, nec ne. Si enim, exempli gratia, vt quis dignè accedat ad sacramentum poenitentia requiritur displicentia de omnibus peccatis propter Deũ, & propositum seruandi omnia mandata, & vitandi quamcumque Dei offensam supra omnem vitabile, & examinatio diligens conscientia quantum probabiliter existimatur requiri, & sufficere vt possimus omnia lætalia peccata confiteri, quæ nunquam sumus confessi, de istis omnibus euidentiam possumus habere, & certò potest nobis constare, an illa fecerimus, vel habeamus necne. Et quicquid sit de sacramentis poenitentia, quod plura, et maiora requirit, certè ad baptismum non requiruntur vt multum, nisi ista tria, displicentia scilicet de omnibus peccatis, quæ quis commiserit, propositum seruandi omnia mandata, & voluntas suscipiendi baptismum ad deponendum veterem hominem, & inchoandum nouam vitam: & de istis cuiusque vtē ratione potest euidenter constare. Et salte eum, qui nullius mortaliter peccati esset sibi cōscius, indubitatum videtur posse iustificari, si habeat præter duo posteriora dolorem in generali de peccatis, si qua forè per ignorantia admiserit. Neq; quisquã doctorũ catholico

rum plura requisitum vt quis iustificetur per baptismum, neque ecclesia requisitum vnquã plura à catholicis, vt potest patere ex catholicis ecclesiasticis, & ex illis quæ ex Augustino statim referemus. Et cū doctor subtilis in locis cap. 15. citatis dicit, qualemcumq; displicentiam de peccatis sufficere cum baptismò, non hæc velut propriam opinionem tradit, sed velut ea, quæ communia fuisse videantur, & certa suo tempore. Et nisi ista velut certa recipiantur, incerta erit valde doctrina sacramentorum, & ipse ingressus primus ad vitam, & periculosum esset valde suscipere sacramenta ecclesie. Verum ista quæ tam multis, & quidem non sine causa iactantur, quibusque maximè freti videtur, qui certitudinem gratiæ tuentur, tripliciter possumus infringere. Primò. Esto certa sint, & finita, quæ requiruntur ad dignam susceptionem sacramentorum, nemini tamen potest satis certum esse nihil sese corũ intermisisse: quia inter ea quæ necessaria sunt ad dignam susceptionem sacramentorum illud vel in primis ex consensu omnium requiritur, ne sit in ea suscepturo aliquis error, vel aliqua ignorantia vincibilis, & nisi illam deponat, nunquã qui ea susceperit, iustificabitur, quantumcumque dolorem habeat de suis omnibus peccatis, & propositum seruandi omnia mandata, alioqui & multos necesse erit fateri iustos, & si morientur, saluos fore qui obstinatè permanet in suis erroribus. Quare quod nullus possit per fidem esse certus, quod careat omni ignorantia culpabili vt supra ostendimus, & Paulus videtur testari cū ait, Nihil mihi cōscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, vel ex hoc liquere potest nemini posse esse certã ex fide suam iustificationem, etiam per sacramenta. Neq; hoc est sanè, quia doctrina ecclesie circa ista sit incerta. Certa enim est indubitata, sed quia nemini potest satis constare, an huiusmodi aliqua ignorantia, vel inconsideratione obicem sacramentis ponat, quod quidem & nouit ecclesia, & explicat cunctis necessarium esse, vt per ea iustificemur. Sed neque video esse vique quæ certũ, etiam celsante errore, vel ignorantia vincibili, sufficere, quæ computata sunt, ad iustificationem cum sacramento baptismi, vel poenitentia. Non est enim apud omnes certum, sacramenta ista conferre primam gratiam, quin de sacramento poenitentia grauiissimi auctores tenent contrarium, & de sacramento baptismi & generaliter de omnibus sacramentis. Maior in. 4. idem tenet. Quod si ista sacramenta

Responsi.

1. Cor. 4.

Responsi.

Ma. sent.
Ale. Hal.
Gabr.
Maio.

DE INCERTITVDINE GRATIÆ

ra non conferunt primam gratiam, probabile erit requiri ad dignam eorum susceptionem tantam dispositionem, quanta sufficiat sine ipsis ad gratiam, & qui illa sine ea reciperet, vel peccare mortaliter, vel siquidem per ignorantiam inuincibilem excusetur, neque afferri qui gratiam, neque peccare mortaliter, sed et in eorum sumptione dari medium accessum, quem plerique non infimi nominis auctores circa susceptionem sacramenti eucharistiæ tuerentur. Itaque omnibus dubiis & hæsitatio nibus de nostra iustificatione potest esse locus secundum prædictas opiniones, etiam susceptis sacramentis, quibus & possit esse illis non susceptis. Quare cum istæ opiniones dænatæ non sint ab ecclesia, licet oppositæ sint multo probabiliores, non est vnde magis certitudo fidei de gratia nostra possit colligi propter suscepta sacramenta, quam propter nostras dispositiones. Vtq; radicibus totum hoc argumentum subruamus, & enucleemus, dico tandem, etiam si certum sit ex fide ad gratiam sufficere cum sacramento baptismi vel penitentia, qualencumq; penitentiam peccatorum, cum proposito seruandi mandata, & voluntate suscipiendi baptismum, adhuc tamen non sequitur nobis posse certam esse ex fide nostram gratiam. Quanquam enim cuius potest constare euidenter an ista habeat, nec ne, nemini tamen certum esse potest ex fide, vel euidenter, vt. c. 17. tradidimus, se esse vere baptizatum, vel absolutum: quia requiritur adhuc sacramentum & alia omnia cõficienda intentio faciendi quod ecclesia facit, vt apertissimè diffinitum est in concilio Florentino, & in sessione. 7. nostri huius conuulsi can. 11. de sacramentis in genere. De intentione autem ista nullus potest absque diuina reuelatione certus esse per fidem, vel euidentiã: Quis enim teste Paulo scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est. Neque salua fide crediderim posse defendi, quod quidam vir pius, idèq; doctissimus ob obliuionem, vt ipse interpretor, definitio num ecclesiæ tuetur, non requiri intentionem ministri ad cõficiendũ hæc sacramenta sed satis esse, si exterius ostendat se velle cõficere, quod ecclesia intendit. Nam san. Tho. vt inquit. 3. p. q. 63. arti. 8. satis esse ad hæc sacramenta tradit intentionem ecclesiæ, quæ verbis sacramentalibus exprimitur, vbi contrarium exterius non ostenditur. Et alioqui quomodo, ait, hæreticus, qui non credit sacramentis ecclesiæ, verè baptizaret? Cum quæ euidentissimè quis faciat, quod ecclesia in-

tendit, qui addit, possibile est baptizantem non habere intentionem baptizandi? Et cur non potius credamus ita nobis notam esse ipsius intentionem, ac horum putamus & in dubitatum eum habere intentionem percipiendi, quem videmus nullo cogente, alterum percutere. Sed hæc argumenta nullius planè momenti sunt. S. Thomam piè satis exponit Caietanus in citato loco, & quidquid in articulo. dixerit, & in. 4. distinctione. 6. palam est statim in articulo. 10. eum dicere veritatem sacramenti non subesse, si quis derisorie vel ioco & nõ seridè sacramentũ cõferret. Et quãuis in corpore ar. adiecerit, præcipue si exterius eã perueritate intentionis minime manifestetur in resp. ad. 2. nullũ tale tẽperamentũ adũgitur. Et cũ in. q. 68. articulo. 7. ad. 2. & in. 4. distinctio. 6. palam asseueret, rebaptizandũ esse aduultum, qui non habuisset intentionem suscipiendi sacramentum, idque Innocent. 3. clarè definit, quomodo credamus illũ sensisse non esse requisitam intentionem ex parte ministri, qui verius, & principalius cõcurrat ad sacramentum cõficiendum: Nam suscipiens, tantũ concurrat passiue. Hæreticus verò ideo ritè baptizare potest, quia licet erret circa sacramentum baptismi, potest tamen velle facere quod faciunt fideles, vt si forte verum sit quod ipsi sentiunt, non careant sui tanto salutis remedio. Et ita multi possunt facere pleraque, quæ alii faciunt, etiam si ea credant esse inutilia, vt vel ea ratione ce lent suam perfidiam. Vnde & illi peccato superstitionis peccant, qui faciunt quæ docent superstitioni, vel necromantici, & apostasie vel idolatriæ peccato obnoxii sunt, qui se iuxta ritum Iudeorum circumcidunt, vel thura idolis offerunt, quantuncunque hæc inutilia & vana credant. Et nisi hoc crederetur esse possibile, cur ed recursum est, vt diceretur non esse necessaria intentio ministri ad cõficienda sacramenta? Quæ potest esse magis manifesta contraditio, quàm asserere, hæreticum non habere intentionem faciendi quod ecclesia facit, & tamen ritè baptizare propter intentionem ecclesiæ, & ritus adiungere, non esse possibile, vt quis non habeat intentionem faciendi quod euidentissimè facit? Sed in hunc paralogsimum ideo inciditur, quia non aduertitur aliud esse proferre verba sacramentalia (quod nunquam fit sine intentione proferendi) aliud cõficere sacramentum baptismi, quod potest non intendi ab eo, qui proferit verba, & in omnibus ostendit se exterius velle illud cõficere. Quod

Quodsi potest hæreticus carere intentione baptizandi, ramentu exterius baptizet, nõ igitur ita nota mihi est hæc illius intentio, ac intentio me percipiendũ in eo, qui me nullo cogente percutit, neque si esset ita nota, nota esset censenda ex fide vel euidenter: neutra enim intentio maiori certitudine nobis nota esse potest, quàm morali. Quare illud nullatenus est concedendum, quod & idem autor ait, certiores nos esse quo ad nos, quod d ritè sumus baptizati, quàm quod ritè baptizatus cõsequatur gratiam. Et vel ipsa absurditas et im pietas, quam hæc verba sonant, deterrere quæuis debent ab eorum in quenuis sentum asser tione. Atque ex his liquere potest quid ad illa quæ magis vrgent, respõdere debeamus, quæ ad probandam ex susceptis sacramentis certi tudinem gratiaeducta sunt. Non enim dubi tamus, sed certa fide credimus eos omnes iustificari, qui dignè suscipiunt sacramenta. Neque tantum ineptum, & periculosum, sed planè hæreticum censemus eos gratia sacra menti fraudare, qui se verè probant, & consci entiam suam discutiunt ad ea reuèteret re sciendi. Tantum autem dicimus neq; per fidem, neque euidenter posse quempiam scire an illa susceperit, vel se idoneè & quatum necesse est ad ea sumenda parauerit. Neque ideo ab eis suscipiendis continere se quis debet: satis quippe est vt ea sine periculo sumatur, probabilitas moralis de sufficenti præpara tione. Et veritas formarum sacramentaliũ baptismi, & penitentia nihil amplius exigit quàm vt verè mundetur & absoluatũ a suis peccatis, qui se ad illa legitimè disposuerint, neque sacerdotes per illa verba, Absoluo te, aliud intendunt significare, quàm quantum ex se est, absolutionem peccatorum efficaciter præstare. Quamobrem nemo debet dubitare de sua gratia, qui putat ritè ad ea se præparasse, & deuotè ac reuerenter ipsa susceperit. Siue autem dubitet, siue non, indigni sunt sacerdotes, quibus illa itrogetur contumelia, de qua argumentatur Lutherus. Et vt potest colligi ex statim dictis, non solum iniuste, sed & falsò eis tam contumeliosa verba dicerentur, etiam si constaret penitenti se propter suam indispõsitionem remansisse post eius absolutionem in peccato. Et quoniam dũ nulla apparet causa dubitandi de legitima dispositione ad baptismum, & de intentione baptizantis, quicumq; fidelis certò credere debet se esse interius mandatum, atque hanc persuasionem causat fides de efficacia baptismi, meritò Amb. animam recenter baptizatam

asseruit se oculis fidei videre mundatam, & eam præsumptionem non esse arrogantiã sed fidem. Et Aug. ob eandem causam asseruit fideles posse dicere Deo, Custodi animã meam, quoniam sanctus sum. Et quia prudẽtia humana dicitur, vt in officiis & operatio nibus humanis contẽti simus certitudine hu mana in. 9. Cõfess. admonet, ne quisquam oret pro peccatis sibi dimissis in baptismo. In loco autem citato ex lib. de vtilitate penitentiæ propterea dicit dubitare de fide, qui dubitant dimissa sibi esse peccata in baptismo, quia cum non dubitent se ritè baptizatos, & fecisse præscripta sibi ad baptismum reuerenti tor suscipiendum, consequens est vt de efficacia baptismi dubitent. Nam solum dubium de efficacia & virtute baptismi visum ei esse dubium de fide, ex illis quæ & ibi, & alibi dicit, facile possumus approbare. Ibi nanq; hoc tantum velut constans & certũ tradit, in baptismo salutarem omnium peccatorum fieri remissionem, & penitentiam parturire: nouum hominem, donec per ipsius sanctificationem baptismi in nouam vitam baptizatus nascatur. Et cum in baptismo omnia peccata deleri ex testimonio Petri probasset, catechu menos sic alloquitur: Ergo interim nõc, si qui fortè adsum ex eo numero, qui baptizati disponunt (credimus enim eos ad esse tanto ad verbum studiosius, quanto ad indulgentiam vicinius) hos primũ paucis alloquimur, vt erigant mentes in spem, ament fieri quod nõ sunt, oderint quod fuerint, nouũ hominem nascituri iam in voto concipiant, quidquid de vita præterita remordebat, quidquid ange bat conscientiam, quidquid omnino vel magnum vel paruum, vel dicendum, vel non dicendum, non dubitent posse dimitti, ne forte quod vult Dei miseratio dimittere, contra se teneat humana dubitatio. Et hoc cõfirmat sicut faciunt Cypri. & Hierony. exemplo illo quo omnes Egyptios mortuos esse in mari rubro scriptura testatur: nam mare rubrum significasse putat aquam baptismi cruce Christi consecratam, qui pro nobis sanguinem fudit, & transitum ipsum per mare rubrum ty pum fuisse baptismi omnia Egypti peccata delentis, & aquis submergentis. Et cap. 2. cũ quæreret, Quæ debita nobis dimitti oramus, cũ dicimus, Dimitte nobis debita nostra, respon det: Quandoquidem debita huc intelligi non possunt, nisi peccata, quæ debita dimisit & in baptismo, iterum vt dimittat oramus? Certè mortuus est omnis Egyptius, qui sequebatur. Si nihil de sequentibus hostibus re fidum

5. Bona. Gerf. Ca. & alii.

Respon 3

Maiores de bap. & eius eff.

Ref ad 3 locũ Au.

Ref ad 10 cum.

Catechu menorũ exhorta.

Cy. epi. 7 li. 4. Hie. 1 cõtra Io ui.

Ba. mare rubrum

Exo. 15. 2

1. Cor. 2. c. Necessaria est in rero ministri ad cõficienda sacramõta.

fiduum factum est, quid oramus vt dimittatur, nisi propter manus deficientes contra Amalech? Et malè omnino sentit de eruditio ne, & pietate Augustini, qui putat ipsam sensisse, dubitare de fide eum, qui dubitat remissa sibi esse peccata, quia dubitat an fuerit ritè baptizatus, vel an te sufficienter ad gratiam baptismi disposuerit, atque ideo duntaxat dubitat de accepta remissione peccatorum. Hoc enim dubium est de facto parum spectati ad fidem, & non de fide ipsa, neq; de accepta remissione peccatorum. Tantum autem esset dubium de fide ipsa, cum otiretur ex dubio de efficacia baptismi. Et eodem modo eum, qui post baptismum peccasset, & absolutus esset à sacerdote, possemus dicere dubitare de fide, si dubitet remissa esse sibi peccata quoad culpam, & tamen nemo intelligeret id affirmari de dubio, quod quis haberet de sua iustificatione propter dubium de sua dispositione vel intentione sacerdotis absoluentis, sed solum intelligeretur de dubio emananti à dubio de efficacia clauium. Et ideo fortè Augustinus in sine libelli citati de penitentia medicina velut dans locum huiusmodi dubio, vel formidini, ita scribit: Sed fac esse incertum, verum ignoscat Deus. Quid perdit, cum supplicat Deo, qui salutem perdere non dubitauerit, cum offenderet Deum? Quis enim certus est, quod etiam imperator ignoscat? & tamen pecunia funditur, maria transmigrantur, procellarum incerta subeuntur, & penè vt mors vitetur, mors ipsa suscipitur, supplicatur deinde per homines homini. Sine dubitatione sunt ista, cum sit dubium quo fine proueniant, & tamen certiores sunt clauis ecclesie, quam corda regia, quibus clauibus quodcumque in terra soluitur, etiam in celo solutum esse promittitur. Et multo est honestior humilitas, qua se quisque humiliat ecclesie Dei, & labor minor apponitur, & nullo temporalis mortis periculo mors eterna vitatur. Hac Aug. Et quidem in autoritate citata eodem modo locutus videtur Aug. quo Cyp. in serm. de elemosyna, vbi ita scribit: Elemosynis & fide delicta purgantur, non vtique illa delicta, quae fuerant antè contracta, nam illa Christi sanguine, & sanctificatione purgantur. Item denuo dicit, Sicut aqua extinguit ignem, sic elemosyna extinguit peccatum. Hic ostenditur quoque, & probatur, quia sicut laacro aquae spiritualis gehennae ignis extinguitur, ita elemosynis atque operationibus iustis delictorum flamma sopitur, et quia semel in baptismo remissa peccatorum datur

assidua, & iugis operatio baptismi istam imitata, Dei rursus indulgentia largitur. Hac Cypri. Eundem etiam in modum locuti sunt & patres in conciliis, & doctores in suis scriptis quotiescunque asseruerunt in baptismo omnia peccata dimitti. Et nominatim ita loquitur Hiero. cum concedit Critobulo statim à baptismo hominem peccato carere, & migrare ad dominum, si mox de hac vita morte subtraheretur, antè quam aliquod admitteret peccatum. Quod enim non omnino integram securitatem baptismi his verbis tribuerit, satis indicat in sequentibus subnectens: De baptismatis fonte surgentes, & regenerationi in dominum saluatorem, impleto illo quod de se scriptum est, Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata, statim in prima corporis communionem Christi dicunt, Et dimitte nobis debita nostra, quae illis fuerant in Christi confessione dimissa. Quanuis sit hominis perfecta conversio, & post vitia atque peccata virtutum plena possessio, nunquid sic possunt esse sine vitio, quomodo illi qui statim de Christi fonte procedunt? Et tamen iubentur dicere: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, non humilitatis mendacio, vt tu interpretaris, sed pauore fragilitatis humanae suam conscientiam formidantes. Hac Hiero. Ex quibus patere potest, non fuisse illi visum dubium de fide, dubium de remissione peccatorum obtenta in baptismo, quado de illa dubitatur duntaxat ob pauorem fragilitatis humanae. Nam cum non semper peccamus, non videntur haec tantum dicta esse propter peccata commissa statim post baptismum. Atque ex his non erit difficile respondere ad ea, quae ex eodem Aug. allegata sunt ex libro contra literas Pelitiani. Primum enim neque omnia argumenta Aug. sunt demonstrationes, neque cuncta quae dicuntur à doctoribus de certitudine sunt referenda ad certitudinem fidei, praesertim quae sit ex parte intellectus, neque si aliquid possumus credere, aut asserere necessarium est, vt & id sit nobis certum, praesertim certitudine fidei. Et in cap. 7. lib. 1. nō docet Aug. nos respondere, certos nos esse de nostra iustificatione, sed certos nos esse de Christi misericordia. Deinde verò quae citata sunt de incertitudine salutis nostrae spiritualis non sunt intelligenda de incertitudine ex parte intellectus, sed de incertitudine ex parte rei. Non enim ad hoc inconueniens dedit Augustinus ibi Pelitianum, quod non possemus esse certi de nostra salute spiritali,

Hic 3. in Pelagi.

Psalm. 51

Ref ad locu. An.

li, sed ad hoc potius, quod verè inconueniens, & absurdum, & impium est, quod nostra salus esset incerta, hoc est, quod non certò possemus salutare assequi, neque certum esset nos posse obtinere salutem spiritalem. Et quod iste sit germanissimus sensus Augustini (ne quis à me confictum putet) ex ipsius verbis possumus conuincere. Ita enim ibidem ait: Sed quomodo & de bonis securi erunt, si conscientia dantis attenditur, quae later oculos accepturum? Ita secundum eorum sententiam fit salus illa spiritualis incerta, dum contra scripturas sanctas, quae dicunt, Bonum est confidere in domino, quam confidere in homine, Et maledictus omnis qui spem suam ponit in homine, spem baptizatorum auferunt à domino Deo, & in homine ponendam esse persuadent. Vnde fit omnino nō incerta, sed propter nullam saltem salutem: Quia domini est salus, Et vana salus hominis. Itaque quisquis in homine spem posuerit, etiam quem iustum, & innocentem nouit, maledictus est. Vides vt Augustinus non ad incertitudinem intellectus, sed ad incertitudinem ex parte rei deduxit: ita enim impugnat opinionem Donatistarum, quasi aperte diceret, & citra omnem ambiguitatem: Si pender à bonitate ministri virtus baptismi, nutaret, & vacillaret, dubiaque esset salus spiritualis, sicut & ipsa bonitas ministrorum à qua pender, imò propterea nulla esset nostra salus. Si enim pendere credatur à bonitate ministrorum, in illis ergo constituere videremur nostram spem, & ita nō iam salui, sed maledicti essemus, quia maledicti omnes qui sperant in homine. Et vt hunc sensum magis perspicuum faceret ex opinione illorum hoc inconueniens statim subintulit, nempe originem esse, & radicem, & caput baptismi ipsam qui baptizat, si pender baptismum à bonitate ministrorum. Et id asserentes recidere assererat in schisma Corinthiorum dicentium, Ego quidem sum Pauli, Ego autem Apollo, quos Paulus durissimè obiurgauit illis verbis: Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Neque Augustinus hic, aut alibi credidit non posse impediri effectum baptismi per malitiam ministris nolentis facere quod ecclesia facit. Et si voluisset, acquiescendum esset potius concilio Florentini, & Tridentini citatis definitionibus. Tantum autem voluit Augustinus hoc constare inter catholicos, non obesse baptizatis malitiam conferentium baptismum: quod quidem satis est vt moraliter possumus certò credere, & asserere, nos baptizatos esse, & iu-

Pal. 117

3. 107

Hic. 17. 2

1. Cor. 11. b

Con. Flo.

ustificatos, & innocentes esse factos per baptismum. De nullo enim ministro tantum seclus praesumendum est, vt non ferit, neque verè, sed iocò, vel fictè baptizet quempiam, licet de multorum bonitate, & quidem sepius quàm vellemus, meritò ambigamus. Quoniam autem hoc certum & indubitatum est, in ecclesia semper esse, fuisseque, & in aeternum fore spiritum sanctum, ideo incunctanter dicit Augustinus in loco primo aduersum nos citato, integra & catholica fide nos cognoscere spiritum dei nobis inesse. Quippe si ad se vel alium direxisset sermonem, nunquam dixisset, se hoc nosse catholica fide: nam catholica fides non est, nisi de obiecto communi & catholico. Neque susceperat Augustinus ex propositione communi, & catholica constari eam fidem, vt catholica fide hoc agnosceri diceret, alioqui & qui hanc certitudinem fidei haberent, dici possent habere certitudinem fidei catholice. Cumque Aug. non de se tantum sibi loquatur, & de nullo alio certus esse poterit, quod haberet spiritum Dei, nunquam si ad particulares personas verba sua retulisset, dixisset integra & catholica fide nos agnosceri in esse nobis spiritum Dei: Quis enim ita loqueretur communiter fidelibus, nisi crederet eum Lutherum, omnes eos habere spiritum Dei, & de hoc certos esse per fidem? Sed adhuc videtur superesse fortis quaedam replicatio, quaeque maxime possit constabilire certitudinem gratiae ex susceptis sacramentis. Videtur enim certum esse ex fide tantumdem valere sacramenti fidem, & vorum ad remissionem culpae, ac valerent ipsum sacramentum re exhibitum, quando vel articulus necessitatis illud impedit, vel sola malitia eius qui debebat illud administrare, & tunc omnino apud clementissimum dominum voluntatem pro facto reputari: nā aliā aliquis damnaretur per id quod non est in sua potestate. Neque de illo Iudaeo, qui cum esset in mortis articulo solus inter Iudaeos, se ipsum in aquam inersit dicendo, Ego me baptizo in nomine patris, & filii, & spiritus sancti, Amen, verè dixisset Alexan. tertius: Si talis continuò decessisset, ad patriam protinus effectus euolasset propter sacramenti fidem, & non propter fidei sacramentum: hoc siquidem praestare non poterat solus flammis baptismus qui non absoluit à culpa, & poena sicut baptismus fluminis. Innoc. etiam. 3. ex pressè dicit de presb. diuini esse caelestis patriae adeptum, qui licet mortuus fuerit sine vnda baptismatis, tamen in

Responsi. ad locu

Replicat.

Debitu. d. 11

ba. leccius

de presb.

ne. bapti.

Cyp.

in fide sanctæ matris ecclesiæ, & Christi nominis confessione perseceravit. Hoc autem asseri ab eo non potuit, nisi credidisset certum fidem sacramenti potuisse prodesse illi presbytero ad remissionem peccatorum, omniumque poenarum, quas debebat pro peccatis. Et si fides sacramenti præstare potest remissionem totius poenæ, quæ debetur pro peccatis, præstare etiam poterit remissionem culpæ, quam faceret baptismus, quædo non est ex parte nostra, quæ illum non suscipimus, sed ex malitia, & dolo conferentis. Nam multò magis consonum videretur bonitati diuinæ, ut suppleat vicem baptismi quoad remissionem culpæ, quæ quoad remissionem poenæ: & decere magis videretur clementiam diuinam, ut malitia alterius non impediat iustificationem nostram, quàm ne impediatur relaxationem poenarum. Neque ista tamen nos de nostra statione dimouebunt. Verum est in his casibus voluntatem pro facto reputari, & nemini imputandum in eiusmodi casibus, quod non suscepit baptismum. Neque si tum contingat quempiam damnari, qui saluus fuisset, si suscepisset baptismum, damnabitur ille propter culpam aliquam quam commiserit non suscipiendo baptismum, sed damnabitur propter alia peccata, neque (vt obiicitur) propter illud quod non fuit in sua potestate, sed verè propter culpam subiectam suæ ipsius libertati: potuit namque quiuis ita perfectè conuerti in Deum, vt etià si decederet sine baptismo, saluaretur. Et cum Deus gratis dederit hoc priuilegium sacramentis nouæ legis, vt iustificent eos, qui non habent sufficientem poenitentiam, non est cur queramus, si quantum ad participationem huius tanti beneficii non reputet pro facto voluntatem, sed locum dei & articulo necessitatis, & malitiæ ministrantium, vt impedire queant tantum beneficium, & vel in hoc puniat remissionem & negligentiam nostram in faciendo dignam, & idoneam poenitentiam ad consequendum suam gratiam. Neque oppositum diffinierunt, aut senserunt pontifices statim citati: non enim quidquid dicitur à summis pontificibus in suis epistolis decretalibus censendum est ab eis esse diffinitum, expectandum est quid ex professo in eis agatur, quis sit scopus, & intentio principalis cuiuscunque epistolæ. Et ille tantum articulus existimandus est in eis diffinitus à sede apostolica, non autem quæ obiter, & minus ex professo ibi dicuntur. Atque ideo, cum Alexander tertius vbi citatur, tantum ex professo diffiniat neminem posse seipsum baptizare, hoc

Responsi.

Nō sunt ad fidem istam quæ habetur in decretalibus.

vnun pro certo tenendum est ex ea diffinitione, reliqua verò non est necessarium vel certum acceptari, satisque est, si vt pia, & probabilia recipiantur. Cum etiam Innoc. 3. in citata diffinitione solum videatur voluisse diffinire, posse per fidem ecclesiæ, & Christi nominis confessionem saluari, qui propter articulum necessitatis decedit sine baptismo, quantum ad hoc vnun necessarium est illius diffinitionem acceptare, non verò quoad alia, quæ obiter ibi dicuntur. Neque video sanè, vnde ista potuerint diffiniri, quoniam si pro dignitate rem istam expendamus, in conueniens videtur tantam vim præbere fidei baptismi, quantum habet ipsum sacramentum, cum in aliis sacramentis hoc neque diffinitum sit, neque communiter credatur, sed potius contrarium: omnes enim credunt plus gratiæ, & remissionis poenarum eos consequi, qui cum habeant contritionem, accipiunt etiam sacramenta ecclesiæ quàm si tantum habeant contritionem, & propter defectum sacerdotis maneat, vel moriantur sine sacramentis ecclesiæ. Et longius quàm par esset de præcellenti sacramentorum sentit, qui tantam vim credit esse in voto sacramenti, quantum in ipso sacramento, licet hoc tantum credat in articulo necessitatis contingere. Neque Alexander, neque Innocentius senserunt, aut docuerunt fidem baptismi sufficere ad remissionem omnium poenarum, quin Innocentius ad finem citati capituli expresse admonet episcopum Cremonensem, ad quem scribit, vt iuges preces, & hostias iubeat offerri pro presbytero memorato: quod non faceret, si illum diffinisset iam esse in celo. Et ex his quæ statim ex Augustino & Ambrosio allegat, aperte docet, senihil aliud voluisse pro certo constituere, quàm baptismum inuisibiliter ministrari illis, quos non contemptus religionis, sed articulus necessitatis à baptismo excludit. Neque aliquid amplius diffiniuit, aut docuit Alexander: nam aliud est statim euolare in celum, aliud statim peruenire. Volat statim, qui mox incipit celeritè in celum tendere: quod quidem etià ei conuenit, qui decedit in salutis statu, & breui expeditur à purgatorio. Peruenit verò statim, qui nullibi moram aliquam facit, sed mox vt moritur, incipit esse in celo. Et ideo licet Alexander 3. diffinierit Iudæum illum, de quo agebat statim euolaturum fuisse in celum, si continuo decedisset, non propterea existimandus est voluisse diffinire eum habiturum remissionem omnium poenarum statim, si statim decedisset. Et hoc potest confirmari, quia nec

Nō est ista virtus fidei sacramenti, quanta sacramenti. Arg. 1.

Notanda expositio de obitu & c. Apostolicam.

Aliud est volare statim ad celum, aliud peruenire statim.

nec Alexander, neque Innocentius habuerunt satis sufficientem motiua, vt vel Iudæum illum, vel presbyterum illum memoratos canonizarent, & definirent iam tum esse in celo. Itaque ex eorum definitionibus nihil contra nos habetur, sed nos potius ex definitione Innocentii habere possumus cõtra aduersantes non tantum esse virtutem fidei sacramenti, quanta est ipsius sacramenti. Atque ex his patet infirmitas argumenti, quo quidam ex virtute sacramenti baptismi, vel fide ipsius certam pergunt facere nostram iustificacionem. Sed quo magis enervè, & debilitè hoc argumentum, addam & ista. Nusquam legitur Deus fecisse tale pactum nobiscum, aut expressisse hoc, vel innuisse in scripturis, neque in sacramento baptismi, neque in alio sacramento, vt fides sacramenti tantum valeat, atque ipsum sacramentum, & extra articulum necessitatis manifestum est non habere eam prerogatiuam fidem aut votum baptismi. Vnde ergo eis illam quis tribuat in tali articulo? Et si de Iudæo memorato pro constat habebatur eum fuisse statim euolaturum in celum, si continuo decedisset, eadem ratione de quocunque decedenti sine baptismo cum simili fide, & voto idem deberet certè affirmari: par quippe est ratio, neque aliquid peculiariter constitit Alexandro de illo Iudæo, quod non constaret de quocunque petente baptismum in articulo necessitatis, & contra voluntatem suam decedente sine eo. Nam fides sacramenti, cui vni in textu videretur imputari ea prerogatiua faciendi euolare statim in celum nemini deest, qui decedit cum voto illud recipiendi, & absque obice vilo, qui impediret ipsius dignam susceptionem. Quod si de quocunque sic decedente sine baptismo hoc assereretur, consequens profectò esset, vt etià idem crederemus de quocunque veniente ad gratiam antè baptismum, imò de quocunque habente antè baptismum similem dispositionem, etiam si sola non ad id sufficeret. Insuper. Non sufficeret paruulo fides offerenti cum baptismo, si minister ex malitia non haberet intentionem baptizandi, aut aliquo casu moreretur sine baptismo. Et hoc diffinitum est ab Alexandro tertio, & libro quarto latissimè à nobis est probatum. Communiter etiam receptum est in ecclesia, fidem sacramenti non supplere vicem baptismi, aut ordinis, quoad characterem. Et quanteunque legitime videatur quæ fuisse ordinatus, si tamen euidenter postea constiterit eum non fuisse baptizatum in forma ecclesiæ, quia non re-

Arg. 2

Arg. 3

Arg. 4

Arg. 5

Non vt ap. d. bap. et eius est. Arg. 6

cepit characterem baptismalem, baptizadus est iterum iuxta definitionem Innoc. 3. & concilii apud compendium, & omnibus denuo initiandus ordinibus, vt possit in sacerdotio ministrare. Præterea. Quantum cunque aliquis baptizatus crederet, & veller recipere ordines ab episcopo, qui talis communiter existimatur, si tamè casu aliquo aut malitia episcopi vel alterius, vel ipse episcopus non esset episcopus, vel non habuisset aliquam intètionem ordinandi eum, & hoc postea pro certo constaret, absque dubio iterum ordinandus esset, vt esset sacerdos, & vt communiter tradunt doctores theologi (quidquid senserint aliqui ex canonistis) nec illa concessisset eo tempore eucharistiam, neque absoluisset quæquam, quippe qui nullam verè potestatem habuisset idoneam ad hæc præstandum. Quod si fides sacramenti non supplet vicem sacramenti quoad characterem, & præsentiam corporis Christi in eucharistia, vnde nobis, vel probabiliter promittamus supplere quoad remissionem culpæ, & poenæ? Sed hæcenus de certitudine ex susceptis sacramentis.

Veniens & prof. non bap. et. ca. Arg. 7.

Inn. abrius sum. cõf. l. 3. tit. 22 q. 8. Arg. ver. bap. 7.

De incertitudine innocentiam. Cap. XLII.

Quod non possunt aduersarii generaliter conficere, contendunt in aliquibus saltem particularibus personis à nobis extorquere, & obiiciunt nobis innocentes, qui nulli admiserunt letale peccatum in vita, hisque vt minimum putat necesse esse concedere certitudinem de sua iustificatione, saltem pro tempore pro proprio principio vsus rationis, & antequam se ingererint periculis laboribus, & difficultatibus huius vitæ, in quibus paucissimi sunt, qui tueantur suam innocentiam. Et quod innocentes hoc saltem tempore certi possint esse de sua iustificatione, hæc ratione conuincere se existimant. Ad remissionem originalis peccati certum est sufficere propositum seruandi omnia madata diuina, vel quod idem est, propositum honestè & sanctè viuendi iuxta lumen, & ductum rectæ rationis. Et illi de hoc proposito possunt non solum certitudinem, sed etiam euidentiam habere. Et præter hoc certi possunt esse, se non admisisse aliquid mortiferum peccatum: possumus enim & nos de paucis diebus, aut saltem de paucis horis eiusmodi certitudinem habere. Quod si participes facti per confessionem sacramentalem de puritate, & sancto proposito eiusmodi puerorum,

Obiect. 6

DE INCERTITVDINE GRATIÆ

272

aut puellarum in principio vsus rationis, eodem modo sumus certi de ipsorum iustitia, quo certi sumus verum nobis ab eis dici, cur non & ipsi habentes certitudinem, imò euidentiã de veritate eorum, quã nobis dicunt, poterunt certi fieri de sua iustificatione, si admo-
neantur à nobis sufficere illa ad remissionem

Responsi. peccati originalis? Concederem profecto totum, quod inferitur, siquidem vel per nostrã admonitionem, vel per suã aliquam industriã aut diligentiam possit esse certus de sua innocentia, quoad lætalia peccata. Sed qui nobis ob nostram humilitatem & vilitatem (vt supra docuimus) ignotam esse, quoad hinc viuimus, nostram iustificationem voluit, ne quippiam superbiat de sua innocentia, ignotum quoque statuit esse nobis hoc tantum, & tam præcellens bonum: quod quidem vel ex hoc manifestum esse potest. Ignotum quippe est omnibus, & omnino incertum quando primò venerint ad vsum rationis, & an tunc se conuerterint ex toto corde ad Deum ita, vt affectu fuerint Dei gratiam. Et quando hoc ignotum fuerit, necesse est ignotam esse innocentiam: quia non est improbabili opinio. S. Thomæ & suorum sequacium tenentiũ, quæ liber pro principio vsus rationis teneri sub mortali sic se conuertere ad Deum, vel formaliter, vel virtualiter, vt consequatur Dei gratiam: Quæ & ipsa problema est apud doctorem subtilem, vt patere potest ex distinct. 7. 2. Atque hac de causa licet de aliis horis, vel temporibus vitæ, quibus certum est non obligari nos aliquo ad eum arcto, & rigido præcepto, certi esse possemus non admisisse nos tale aliquod peccatum, de illo saltem tempore nullam certitudinem habere possumus. Ideoq; multò minus de illo tempore conuincere possunt, quod volunt aduersarii, de quo maximè videbatur sibi posse se de nobis triumphare: gratis tamen possemus eis dare, certos nos esse posse, quòd nò admiserimus scietes aliquod mortale peccatum. Sed ea certitudo, & pax conscientie non reprehendentis cor nostrum de aliquo mortali crimine, fiduciam præstare potest iuxta verbum Ioannis apud Deum, ad certitudinem tamen de innocentia, vel iustificatione, non est sufficiens. Non enim mentitus est, qui dixit: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.

De certitudine martyrum.
Cap. XLIII.

Inducitur etiam contra nos fortitudo, & Obiect. 7
patientia, & lætitia, & exultatio martyriũ, videtur enim certi fuisse de sua salute, qui gaudebant in tormentis, & summo honore, sicut par erat, affici se existimabant, cum contumelias aliquas, & opprobria pro nomine Iesu patiebantur. Illa tanta exultatio, quam præferebant, iudicium videri fuisse non obscurum certitudinis, quam intra animum suum habebant de hoc, quòd Deo illa sua tanta, tam rara, & tam admirabilis patientia vehementer grati essent. Nam si de hoc certitudo fuissent, nunquam tam alacres, nunquam tam læti, nunquam tam impauidi ad martyrium cucurrissent, neque tanta, & tam graui tormenta eũ hilaritate tanta pertulissent. Verba etiam Christi videntur & illos, & nos posse de ipsorum iustificatione certos facere: Beati enim, ait, qui persecutione patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, Beati estis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me: Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Et alibi: Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui in cœlis est. Quòd dñi beati illi sunt, & eorum est regnum cœlorum, & reposita est eis copiosa merces in cœlis, & Christus coram patre suo confessus, & laudaturus est eos, qui Christum in persecutione confitentur, & propter iustitiam persecutionem patiuntur, possunt igitur proculdubio, & qui se vident, talia pati propter Christum, certi esse de sua iustificatione: non enim stant cum iniustitia talia, & tam præcellentia eogia, neque tales, & tam magnificæ pollicitationes. Si nos certi sumus eos esse iustos, & sanctos, qui talia propter Deum passi sunt, & cum Iacobo beatificamus eos, qui illa sustinuerunt, & ecclesia vel hoc solo nomine certa est de martyrum salute, & omnes eos catalogo sanctorum annuerat, & iniuriam diffinit facere martyri, qui orat pro martyre, quare nò etiam de se id ipsum sibi poterunt persuadere, quicumque vident se lætalia vulnera pro Christi confessione libenter excipere, & vsque ad mortem velle omnia grauiã pro fide ipsius tolerare, cum ipsis certior possit esse sua fides, sua fortitudo, sua constantia, & sua vota, quàm ecclesie, quæ sola exteriora videt? Et quid est quod Christus ait, Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis? E quidè maxima charitas

Prou. 8. d

ritas stare nequit cum lætali peccato: diligit si quidè Deus diligentes se. Itaq; qui certi sunt se non solùm velle mortem oppetere pro fide, iustitia, & gloria Dei, sed etiam oppetere, & iam grauiã, & lætalia vulnera hac causa, & promptè, & libenter exceperit, & in ea passio ne velle vsque ad mortem perseverare certò poterunt credere se à Deo diligi, & esse in ipsius gratia. Ad hæc. Martyrum esse sufficiens dispositio ad hæc, potuitq; ex lege iustificare innocentes pro Christo occisos sine vilo actu eorum: ergo qui sunt certi de suo martyrio, certi poterunt esse de sua gratia, saltem vbi viderint se non ponere obicem tantæ gratiæ, sed verè habere penitentiam suorum peccatorum, & propositum seruandi omnia mandata, si superuixerint. Præterea. Si certus quis esset de bonitate, & gratitudine Petri, neque hæsitaret, quin ille diligeret diligentes se, certus esse posset se à Petro diligi, vbi certus esset, se grauiã honore Petri pertulisse, & velle etiam ad mortem vsque in eis ferendis perseverare, neque hoc ignorari à Petro. Cum ergo per fidem certi sumus de incomparabili bonitate, & fide Dei, & de scientia, quam habet omnium penetratum nostrorum, per eandem certi possunt, & debet esse martyres de sua gratia apud Deum, vbi certi sunt de sua fide & dilectione in Christum & de voluntate, & animo prompto patienti omnia grauiã vsque ad mortem pro fide, & gloria, & ipsius. Insuper si videamus aliquos dura, & acerba pro Christo pati, & in eis velle vsque ad mortem perseverare, non dubitamus eos fore saluos, siquidem in ea confessione vsque ad mortem perseverauerint, sed beatos illos, & felices pleno ore predicamus, idemq; yescimus à sanctis omnibus, & præcipuè à Cypria, & Augustin. factitarum. Igitur dubitare non debemus, & illi multò magis certi esse possunt, & debent de sua iustificatione, quia multò magis certi esse possunt de suo in Christum animo, & de sua fortitudine, & constantia, & de beneficiis eximii quæ à Deo sibi tum conferri experiuntur, vt constantius, & alacrius propter illum omnia perferant. Amplius. Apud Deum voluntas pro facto reputatur, neque actus exterior auget meritum interioris. Et Deus neminem iustificat post mortem, quem non iustificauerit in via: sed martyres certum est fore iustos post mortem, ergo etiam certum est eos fore iustos antè mortem, & ex consequenti ipsi saltem qui sciunt iam lætalia habere se vulnera, & certi sunt de proposito

perseuerandi in sua confessione, & maiora ià constanter tolerasse, quàm super se toleranda, certi poterunt esse de sua iustificatione. Qua ratione enim in vltima parte martyrii, quæ nonnunquam leuior, & minus meritoria est, Deus illis suam creditur impartiri gratiam, eadem & in priori credendum est Deum ipsos iustificare. Non potest etiam constanter quis martyrium pro Christo ferre, nisi Dei ipsius gratia. Et hoc à deo, ait Paulus, non solum vt in eum credatis, sed etiam vt pro illo patiamini. Neque natura nostra debilitata & extenuata per peccatum tantum, & tam præcellentem affectum, & tam repugnantem carnis affectui, & inclinationi naturali posset habere suis viribus, nisi à Deo iustificè adiuuaretur. Et multò minus credendum est hoc posse, qui obnoxii sunt alicui lætali peccato. Neque viris simile est Deum adiuuare ad tam arduum, & tam præclarum opus nisi eos, quos ipse diligit, & eo nomine in tantam vult gloriam prouehere. Item martyrium baptismus quidam est, & tali nomine honoratus fuit à doctoribus ecclesie: inconueniens ergo videtur, ne dicamus absurdum, non ei hanc prerogatiuam tribuere, vt certos efficiat homines de sua gratia apud Deum. Et vel hoc nomine deberet istud non negari: accendere enim hoc poterit homines, & extimulare ad tolerantiam martyrii, & contraria sententia ab ea retrahere, vel saltem remissiores homines, & segniores ad rem tantam facere. Non occurrunt fortiora, neque maiora argumenta, quibus iuuare possumus eos, qui pro singulari sui animi pietate, saltem martyribus voluerunt istud priuilegium certitudinis de sua iustificatione cõcedere. Sed neque istis adduci possum, vt credam aliquem martyrem, aut habuisse, aut habere potuisse certitudinem de sua iustificatione, nisi eam Deus illi reuelauerit, sicut reuelasse plerisque credendum est, etiam suã perseverantiam, & repositam eis beatitudinis coronam, vt ea re alacrius, & fortius in sua confessione perstarent. Et quidem argumenta penè omnia statim facta, si probarent certitudinem gratiæ eadem ratione, ac fortal se multò maiori possent probare certitudinem beatitudinis in martyribus: testimonia enim scripturæ quæ allegata sunt de corona, & æterna beatitudinis mercede loquuntur, & ecclesia non solùm sanctos, sed beatos credit omnes martyres, exultatioq; eorum in tormentis magis erat de premio, & corona beatitudinis, quàm sibi iam paratam, ac penè

Phip. 1. g

Responsi.

Propo. i

Causa lætitiæ martyrum

S nò

nè præsentem probabilissimè credebant, & de constantia sibi à deo benignè concessa ad confitendum ipsius gloriam, quam de iustificatione sua. Nihil sibi iam illi alieni ab omnibus penè affectibus huius vitæ, de iustitia sua blandiebantur, sed ad ea quæ sunt priora, nè pe ad Dei gloriã, & ad immarcescibilem gloriæ coronam, quæ eos expectabat, totum suum animum extendebant, licet nonnunquam etiam futurorum Dei iudiciorum timore trepidabant, vt eleganter edisserit Ambro. in illa verba psalmi, Principes persecuti sunt me gratis, & à verbis tuis formidauit cor meum. Itaque si nemo vnquam credidit ex doctoribus catholicis, certos ex fide fuisse martyres de æterna sua beatitudine sine diuina reuelatione, nemo etiam propter argumenta facta certos ex fide debet eos credere fuisse, aut esse potuisse de sua iustificatione.

Propof. 2. autem sancti doctores. appellant nonnunquam martyres, & egregios confessores eos, qui vincti erant propter Christum, & aliqua graua tormenta, vel pericula citra mortem fortiter patiebantur: eodemq; nomine, & titulo exornantur, & beatam virginem, & alias virgines, & præclaros aliquos sanctos viros, tam ecclesia nunquam vt martyres coluit, neque priuilegia, aut prerogatiuas martyrii aliquibus concessit, qui non vsque ad mortem persecuerant in tolerantia tormentorum, aut carceris propter Christum, aut iustitiam: est quippe, vt S. Thom. rectè credit, de ratione martyrii mors. Neque potest quisquam dici propriè martyr, aut martyrium quod ad salutem & gratiam sufficiant, perpeffus, nisi etiam mortem grato, & minime reluctati animo pro fide vel iustitia tolerauerit: nam aliqui multos martyres necesse esset fateri esse in inferno, eos videlicet, qui cum graua tormenta pro Christo passi fuissent, postea tamen vel in ipsis tormentis, vel ab eis absoluti ab ea vitæ sanctitate defecerunt, & condemnati sunt. Sicut igitur ecclesia neminè colit aut colendum tradit vt martyrem, donec cõsumauerit agonem suum, & vitam in tormentis, vel carcere pro Christo clauferit, ita ex nullis tormentis patienter toleratis propter Christum, potest in hac vita se quisquam vel alterum certò credere esse iustificatum propter prerogatiuam martyrii: quandoquidè nõ est martyrium perfectum, & consummatum ante mortem, & soli cuiusmodi martyrio promissa est iustificatio, & merces vitæ æternæ, neque cuiuscunq; cuiuscunq; vulneris, vel tormenti, aut iniuriæ pro Christo tolerantie cõ-

munis fieri debeat laus, & prerogatiua martyrii. Neq; omnino certum est inter doctores catholicos, sufficere ad remissionem peccati mortalis etiam ipsum martyrium perfectum & consummatum, siquidem illud patiatur, qui erat in mortali peccato, neq; habeat penitentiam formalem suorum peccatorum. Est quidem hoc, vt li. 6. c. 36. docuimus, multò probabilius suo oppposito, tamen cum Christus dicat absolutè: Nisi penitentia egeritis, omnes similiter peribitis, nescio vnde illud possum tradere, vt omnino certum, neque quantum recordari possum, quisquam catholicorū autorum, quos legerim, hoc tradit pro certo. Et quemadmodum Paulus, & post eum Cypria Cyprianus, & Augustinus constanter tradunt, non satis esse ad salutem mortem subire pro Christo, si id fiat sine charitate, & in errore aliquo vel chismate, ita etiam videtur dici posse, nõ sufficere ad martyrium, tolerantiam mortis pro Christo, si eam quis toleret in aliquo peccato mortali absque vlla ipsius formali penitentia. Quod si de penitentia sufficienti ad reconciliandum nos Deo nemini potest, vt supra ostendimus, satis certò constare, neque poterit etiam, constare de sua iustificatione per martyrium præsertim cum neque illud habeat virtutem, quam habent sacramenta, vt faciant de attrito contritum. Neque testimonia citata satis hoc conuincunt: similiter enim loquitur scriptura de elemosyna, & de remissione iniuriarum nostrarum, & de dilectione proximorum, & de tolerantia cuiuscunq; que contumeliæ, maledictionis, & persecutio nis pro Christo, & tamen nullus catholicorū doctorum tribuit vim alicui istorum iustificandi sine penitentia. Et sicut testimonia, quæ omnibus suscipientibus sacramenta gratiam videntur promittere, communiter interpretamur, siquidem non sit obex peccati mortalis, qui hoc impediat, ita & exponere possumus, quæ omnibus confitèntibus Christum gratiam & gloriam absolutè pollicentur, & intrepidi, minimeque dubii cum Augustin. dicere: Nemo suæ voluntatis arbiter constitutus potest nouam vitam inchoare, quin eum peniteat vitæ prioris. Et quamuis martyrii meritò dicatur baptismus, & sine vlla penitentia potuerit iustificare innocentes pro Christo occisos, tamen cū baptismus aquæ non iustificet adultos sine penitentia, neque certum sit sufficere cum eo qualemcunq; penitentiam, mirandum non est, si quis dixerit, neq; martyrium hoc posse præstare sine penitentia sufficienti ad salutem. Esto etiã maxima

Propof. 3
Nõ esset
rõ, suffice
re ad gra
uã marty
rium sine
penã.

Luc 13, 2
1. Co. 13. b

Cypria
Cyprianus,
& Augusti.

Mors de
rõne mar
tyrii

2. 2. q. 124.
art. 4

Au. in epist.
ad Felicia
nũ & enia
d. 1. Nemi
nè Tres
sunt. & q. 3
aliquido.

xima illa sit charitas, qua quis animam ponit pro amicis suis, tamen & de Deo, & de quouis homine meritò possumus ambigere, an acciperet nostrã pro ipso passionem sine penitentia, cuiuscunq; offense grauis contra illum à nobis commisse. Et cum martyres nõ possint esse certi de tali penitentia, neque poterunt esse certi de sua iustificatione abiq; dei reuelatione. Et licet natura nostra in tam perfectos actus nõ sufficiat propriis viribus, imò vt illi & alii similes cum alacritate, & lætitia fiant, communiter necessarii sunt habitus infusi, ex fauore tamen Dei speciali, & aliquanto maiori conatu & studio virium nostrarum videntur posse in nobis inueniri tales actus absque gratia gratum faciente. Vnde & Cyprianus & Augustinus palàm consenserunt posse in hereticis inueniri patientiam & tolerantiam hereticis pro fide Christi. Non est quidem aquandus verus martyr falso martyri, neq; quoad affectum, neque quoad effectum, vt egregiè profectò & eleganter ante nos disseruit doctissimus episcopus Catharinus in expurgatione sua. Quin & is qui in lætali peccato mortem pro Christo pateretur, multis nominibus vinceretur ab eo, qui eam cum gratia toleraret: nam in peccatoribus neque absoluta est veritatis cognitio, neque vera lætitia, neque solida pax & constantia, neq; erroris tantæ sunt vires, quantæ veritatis. Et hereticorum morientium pro sua heresi, quæ videtur alacritas, & fortitudo, & constantia, non fortitudo est, sed infania, furor, immanitas, mentis cæcitas, desperatio, & auaritia gloria, atque obdurata quadam, & nimium pertinax proprie sententia dilectio, & fiducia. Veruntamen ista est cæcitas huius status, & medicina apertissima natura nostre procliu ad superbiam vt neque hi qui vera mentis lætitia & fortitudo à Deo donantur, satis certò intelligere queant, an talia sint, quæ in se experiuntur, vt non possint inueniri extra dei gratiam. Cum itaque tantum dubium sit de martyrio perfectò, an sufficiat sine penitentia ad salutem, non deberet quisquam certum ex fide existimare, sufficere ad gratiam voluntariam aliquorum tormentorum citra mortem perfessionem, aut voluntatem quantũcunq; efficacem moriendi pro Christo sine penitentia sufficienti. Certitudinem moralem de sua gratia ex tolerantia lætali vulnere possunt, si volunt, & cum penitentia, & sine ea sibi persuadere, neq; nos repugnemus, sed certitudinem fidei, vnde possint sibi vendicare non vdeo, neq; nos tali certitudine certi possumus

Cy. in orat. diu. & de stip. prela. Au. ser. 44. par. 1. & li. 2 ad Simp. q. 1.

esse de ipsorum iustificatione. Tametsi etiam certum esset sine penitentia martyrium sufficere ad salutem omnibus peccatoribus, qui neque heretici sunt, neq; schismatici, & deus in hac vita iustificationis gratiam impartiat, quos optimè nouit persecueraturos in suo martyrio vsque ad mortem, non ideo tñ martyres certi esse possunt de sua iustificatione: non est quippe ex fide certum temporis punctum, quo Deus eam gratiam largiatur. Nã posset dare in quolibet tempore terminato ad inflas mortis, siquidem homo desinat esse per primum non esse, & consequenter ea gratia inciperet fuisse, & in nullo instanti cepisset esse. Si autem homo desinat esse per vltimum sui esse, sicut quidam defendunt probabiliter quia anima successiuè definit informare corpus, & datur minima pars corporis, sub qua potest esse, defendi valet gratiam martyri dari in vltimo esse hominis, & tunc datam fuisse innocentibus pro Christo occisis, qui non erant circuncisi. Quare per martyrium nunquã plena certitudo suæ gratiæ haberi potest in hac vitâ à martyribus. Sed obiciunt quidã aduersus hæc omnia, pulcherrima verba Bernardi: Stat martyr tripudians & triumphans, toto licet lacero corpore, & immane latera ferro, non modo fortiter, sed & alacriter sacrum è carne sua circumspicit ebullire cruorem. Vbi ergo tunc anima martyris? Nempe in tuto, nempe in petra, nempe in visceribus Iesu, vulneribus nimirum parentibus ad introiendum. Si in suis esset visceribus, scrutatis ea ferrum profectò sentiret, dolorem nõ ferret, succumberet, & negaret: nunc autem in petra habitans, quid mirum si in modum petrae duruerit? Hæc ille. Ex his autem videntur iuxta Bernardum martyres non tantum esse certi, sed tuti etiam & securi de sua salute. Parum tamen expendunt propositum Bernardi in eo loco, qui hæc obiciunt. Nõ tutos esse martyres ostendere vult Bernardus: si enim tuti essent, non modo de sua iustificatione, sed & de sua beatitudine certi essent, vult tamè docere eos in tutissimo & firmissimo loco mentem animumq; suum posuisse, nempe in vulneribus Christi, vt inde fortes rediantur ad exuperandum, & contemnendũ omnes corporis dolores. Et hoc ex antecessitibus, & cõsequentibus manifestissimum esse poterit omnibus, qui ea legerint.

Propof. 4.

Incertum est punctu collatiõis gratiæ martyrii.

Ber ser. 64 in. Cant. Vñ constantia martyrii.

Respons.

Neque ex philosopho, neq; ex rebus, quibus cõparatur charitas, idonèè probatur certitudo gratiæ. Cap. XLIII

Obiect. 8.

Omnes mouent lapidem, qui volūt certitudinem suā iustificationis & sibi & aliis v. indicare, & arrogare. Et vbi vident parum se profecisse argumentis theologicis, ad philosophum, & similitudines, siue allegorias recurrunt. Atque in primis obiiciunt nobis illud philosophi, inconueniens est nobilibus habitus esse in nobis, & latere nos. Ita enim ille impugnat Platōnem dicentem, omnem nobis inesse scientiam à nostra formatione, sed quasi obnubilatam, & obrutā propter impedimenta aliqua, & nostrum scire nihil aliud esse, quā quodam reminisci. Quod si hoc verum est de habitibus naturalibus, cur non & idem credamus de supernaturalibus? Cum igitur nobilissimus sit habitus gratia nostra informans, vel charitas, inconueniens erit, aiunt, eam esse in omnibus iustis, & tamē neminem posse scire an illam habeat nec ne.

Respon. 1. Nō oīno ignoti nobis habitus nostri.

Respon. 2.

Ignoratio sit habitus supernaturalis. Sed & quæ ab eo dicuntur de habitibus naturalibus qui per actus possunt à nobis utriusque cognosci, non necesse est, neque iustum transferrī ad habitus supernaturaliter infusos nobis. Nam hi duntaxat per fidem nobis possunt innotescere, propterea quod licet actus præcellentes ab eis proficiat per quos possunt utriusque constare, tamen nobis non potest satis constare, an ab habitibus acquisitis, vel à potentiis nostris cum speciali Dei auxilio illi procedant. Et ut de habitibus operatiuis super naturalibus concederemus parē esse rationem, ac de naturalibus, certē de gratia infusa vel charitate infusa, quatenus facit nos & nostra bona opera grata Deo, & vitæ æternæ meritōria, par non est, sed logē dispar ratio. Hac enim conditio propria, quam facit in nobis, & in bonis actibus nostris, & quæ nō potest esse ab alio habitu, omni via naturali ignota est, nisi Deus reuelat: Quæ Dei enim sunt, nemō nouit nisi Spiritus Dei, & cui uoluerit ipse reuelare. Verū charitas, addunt, comparatur in scripturis igni, & lumini: igni quidem secū dum communem doctorum expositionē eū Christus ait, Ignem ueni mittere in terram, & quid uolo nisi ut accēdatur? Lumini uero comparatur, cū Ioannes dicit: Qui diligit fratrem suum in lumine est. Cum ergo & ignis

1. Cor. 2. Obiect. 9. Luc. 12. f.

Ioan. 2.

& lumen sint maximē manifesta, & cognosci bilia, aut istæ comparationes reiiciendæ erūt, aut concedendū prorsus erit posse à nobis cognosci nostram charitatem. Quod & apparet sic confirmant. Impossibile est de lege charitatem esse in aliquo, & non magna operari, sicut impossibile est ignem esse alicubi, & neque ardere, neque comburere, neque sui aliquā notitiam aliis præbere. Magna .n. operatur Dei amor, si est & si operari renuit, amor non est, sicut dicit Gregorius. Quicunq; ergo charitatem habet, poterit nosse se eam habere. Verū symbolica theologia non est argumenta tina, sicut dicit Dionysius, & tolerandum nō est, sicut dicit Augustinus contra Vincentiū Donatistam, uelle dogmata firmare ex illis quæ sunt posita in allegoria, nisi aliis testimoniis scripturarum illa possint firmari, & doceri ab spiritu sancto intentā esse, & satis est, ut charitas ignis dicatur & lumen, quod mentes nostras uerē illuminat, & ad amorem Dei & proximi iugiter inflammat, & quæ a nobis, vbi cunq; sit, potest saltem coniecturis quibusdam constare. Ut enim hoc in genere monemus pro omnibus argumentis defendentiū certitudinem fidei de gratia sæpe in his quinque grauiter paralogizant: nam & quæ de certitudine coniecturali, aut morali dicuntur, quæ que ea certitudine contenta essent, ad certitudinem fidei transferunt, & quæ de fiducia ad fidem, & quæ de fide absolute ad fidem uiam, & quæ de donis ecclesiæ ad dona singulorum, & quæ de testimonio probabili spiritus sancti ad testimonium certū uel euident. Verūm hæctenus de certitudine fidei de gratia.

De signis, & indicis seu coniecturis gratiæ.
Cap. XLV.

Cum ex prædictis satis constet, neminem posse in hac uita mortali certitudinem dei assequi de sua iustificatione, nisi per diuinam reuelationem, tempus apperit, ut & illud edisseramus, an aliquam saltem minorem certitudinem obtinere de eare possimus. Et quidem apud omnes quos legerim hoc uideo extra controuersiam receptū, posse quenuis iustum certitudinem coniecturalem de sua iustitia habere. Ut enim neque penitus, sicut Damascenus dicit, reliquit nos Deus sine notitia sui, neque penitus nobis uoluit in hac uita innotescere, ita sublimem statū gratiæ, quæ iusti omnes habent ad optati in filios dei, & diuinæ facti cōsortes nature

Greg. ho. 30. i. eua. Respos. 1. Dion. Aug. Respon. a.

Ortho. fid.

Cap. 5.

neque penitus uoluit ipse in hac uita notum esse, ne luperebirent, neque penitus ignotum, ne nimum timerent, & desperarent. Nam manifesta notitia tanta dignitatis paruulos, ad ad elationem, & inanes glorias procliues, & superbiā possit inflectere. Et qualis qualis tanti beneficii notitia ad amorem diuinū mirum in modum & excirare omnes potest, & trahere, atque infāmāre: certitudo autem cōiecturalis, quam omnes doctores iustus omnibus concedunt possibilē, sicut patere potest ex his quæ superius diximus, non est certitudo simpliciter & absolute, sed duntaxat est opinio ex coniecturis, signis, & uel indicis, aut argumentis probabilibus collecta. Cū .n. coniectura demonstratiua argumenta nō sint sed topica duntaxat, & probabilia, nullis coniecturis firmari sic potest intellectus noster in assensu alicuius propositionis, ut non hæsitemus de ueritate opposita. Signa autem probabilia ualde quibus coniciere possunt iusti se esse iustificatos sunt illa quæ cap. 35. retulim, & quæ statim referemus ex diuo Bernardo.

Alex. Ha. 3. par. q. 71. Triasigna gratiæ. Lumē iustorum. Exo. 10. f. Prou. 4. c. Exo. 13. d. Eccl. 37. b. Lætitia iustorum. Sep. 8. c. Pro. 15. b. Psal. 30. c. Iob. 22.

Verisimilia etiam nostræ iustificationis signa illa sunt, quorum meminit Alexander Halensis, lumen, lætitia, pax. Cū enim Deus lux sit augustissima, & prorsus inaccesibilis, quas inhabitat animas, luce implet, & circumdat, ut & mysteria diuina, & agenda omnia, & se ipsos plenius possint cognoscere. Vbi cū que enim habitant ueri filii Israël, lux est, & iustorum semita quasi lux splendēs procedit, & crescit usque ad perfectum diem, præceditq; eos Deus in columna nubis per diem, & in columna ignis per noctē, donec ueniāt ad promissionis illam terram, ubi Deus sine ulla noctūm & dierum uiciisitudine fulgentissima erit omnium eorum lux. Et hinc est, ut anima uiri sancti annunciet aliquando uera plusquam septem circumspectores sedētes in excelso. Neq; solum illustratur iusti ad dei illapsi, & præsentiam, sed & mirum in modum recreantur consortio ipsius, et lætitia, et gaudio impleuntur corda ipsorum: non enim habet amaritudinem conuersatio illius, sed lætitiā & gaudium. Et uerisimē scriptū est Secura mens quasi iuge cōuiuium. Et rursum, Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, quam abscondisti timentibus te, & reuelasti illis, qui sperant in te. Et alibi illis qui reuertuntur ad Deum, & sermones eius ponunt in corde suo etiam in hac uita deliciarum afflētiam super omnipotentem pollicetur scriptura. Et admirabilis nonnunquam pax & tranquillitas in conscientia & mitigatio incredibili

lis somitis sequitur ad aduentum Spiritus sancti: in pace enim factus est locus eius. Erunt multus omnes & anxietates conscientie sua præsentia sedat, rebellemque carnem sub ditione spiritus comprimit. Apparentissima etiam signa interioris gratiæ sunt contemptus mundi, despicientia honorum, diuitiarum, et uoluptatum huius seculi, desiderium patriæ cœlestis, seruor in executione diuinorum mātatorum, & omni carere remorsu, aut conscientia alicuius peccati mortalis. Sed inter omnia nostræ iustificationis indicia, duo uelut præcipuē mandari memoria, quæ ut facillima, & numero paucissima, ita & præcellentissima, & certissima sunt, & maximam securitatem præstare possunt his, qui certō sciūt se permanere in fide catholica. Alterū est dolor de peccatis omnibus contra Deum cōmissis: alterum propositum uitandi omnē ipsius offensam, & seruandi per omnia cuncta diuina mandata. Et qui se certō nouerint hoc animo esse, ut supra modum doleant de omnibus offensis quas contra Deum admiserint, & eas in posterum non obstantibus quibuscunq; in commodis & periculis, quanta maxima poterint curā, & diligentia, cupiant uitare, probabilissimam sanē suā iustificationis coniecturam habent, & meritō toto peccatore totisq; præcordiis de tanto & tam præcellēti beneficio possunt intra se exultare. In hanc qualem cū que cognitionem nostræ iustificationis, uel nostri status possibilē esse nobis, satis apertē docent diuus Thomas, Alexander Halensis. d. Bonauentura, Scotus, Nicolaus Lyranus, Gerson, Durandus, Gabriel in locis in quibus eos pro nobis supra citauimus, & antē eos docuit, uel innuit potius diuus Augustinus libro de pastoribus. ca. 12. his uerbis, Temerariis iudiciis plena sunt omnia, neque timor certus est, neque amor. Quid sit hodie quisque homo, uix nouit ipse homo, tamē ut cū que quid hodie, quid autem cras neq; ipse. Hæc Augustinus.

Pax iustorum. Alia 4. signa gratiæ

Duo possit similia signa gratiæ.

Cap. 14. & 15.

Aug.

Possunt uiri spirituales certitudinem assequi de sua gratia.
Cap. XLVI.

Superest ut & illud quoque expediāmus, an certitudinem aliquam maiorem quā coniecturalem possimus habere de nostra iustificatione: Est enim & certitudo aliqua humanā omnis planē hæsitatiōis expers, atque ideo maior quā coniecturalis, sed

sed minor tamen certitudine fidei, vt c. 4. huius libri docuimus : & eam nos certitudinem moralem cen suimus appellandam. Occurrunt autem vtrinq; non leuia argumenta, quæ me profectò nunc in vnam partem inflectūt, nunc in alteram. Atque hæcenus nulla occurrerunt arg. quæ mihi hanc vel illam partem certam fecerint, & cum pars negatiua fuerit communis opinio scholasticorum, vt patere potest ex citatis supra cap. 14. & 15. neque vnquã fuerit damnata ab ecclesia, mirror quendam catholicum tanto affectu parti oppositæ adhesisse, vt non veritus fuerit dicere peiorem & deestabiliorem esse Lutherana opinionem sententiam, quæ asserit, nõ posse iustos hic assequi suæ gratiæ certitudinem omnem merus & formidinis expertem. Cum enim, ait, Lutherani multum tribuant fidei, hæc sententia derogat & fidei, & sacramentis, ac virtutum meritis & operibus. Mature tamen omnibus hinc inde pensatis probabilius profectò esse crediderim, posse aliquos viros spirituales tantoperem exercitiis spiritualibus & in familiaritate diuina pscicere, vt absq; vlla temeritate possint certò & absq; vlla hesitatione credere, se inuenisse gratiam & remissionem peccatorum suorum apud Deum. Primò. Tam fortia occurrere possunt argumenta, quæ suadeant spiritualibus viris suam iustificationem, quam sunt illa, quæ suadent alia, quæ omnes consent, & posse, & debere à nobis certò credi, & absque vlla formidine. Credimus enim certò omnes christiani ex parentibus christianis orti, & inter christianos educati, nos esse baptizatos, neque vel minimam habent nisi rarissimi, & scrupulosissimi ea de reformidine. Idemque & de quibuslibet aliis similibus ita firmiter præsumimus, vt ea præsumptio meritò pro certitudine sit habenda, sicut supra ex Innocentio. 3. docuimus. Credimus etiam omnes sacerdotes absq; vlla hesitatione nos esse ordinatos ab episcopis, qui nos exterius ordinarunt. Eademque certitudine credimus sacerdotes consecrare vnde eucharistiam, quotiescumque altaris sacrificio assistimus, tametsi neque euidenter, neque per diuinam reuelationem constet nobis intentio vel episcopi ordinatis, vel sacerdotis baptizantis, aut consecrantis, quam certò scimus per fidem, ad efficiendum ista sacramenta esse necessariam. Neque est qui temeritatis, vel præcipitationis notam ob ista cuiquam in istis, primò omnes culpabile esse censent de aliquo istorum, nisi grauisimis de causis, vel tantillum haesita-

Possibilis
spiritali
certitudo
de sua gra
Arg. 1

C Veniis
de pres y
tero nõ ha
ptizato

re. Quod autem tam grauiua queant subesse iustis argumenta, vt credant se esse iustificatos, quam sunt illa, quæ faciunt nos certò credere, & episcopos & sacerdotes habere, dum conficiunt & conferunt hæc sacramenta intentionem debitam, exemplo vnò possumus facere dilucidum. Videt se Antonius fidelibus & religiosis parentibus natus, & ab eis christianè & sanctè educatus omnia firmiter credere, quæ credit ecclesia Romana, & nulli opinioni adherere, quæ non censeatur communiter probabilis in schola catholicorum theologorum, vel quam non acceperit ab optimis & doctissimis theologis, cum quibus omnes scrupulos suæ cõscientiæ contulerit. Videt dolere se de omnibus offensus Dei, quas admisit, & velle se illi placere in omnibus vsque ad grauisimã mortem, & in nullo quantũcunq; paruo etiam grauisima ex causa displicere: videt se pauperatam extremã propter Dei obsequium & gloriam esse amplexum, & nullius honoris, dignitatisque, aut emolumentum temporalis teneri affectu, sed omnia bona huius mundi despiciere, & solũ Deum, & quæ suæ conueniunt gloriæ, & salutis proximorum concupiscere, & quam regulam professus est pro humana fragilitate obseruare. Videt & cognoscit ex dono Dei se habere, vt neminem oderit, neminem fastidiat, neminem lædat, nemini sit difficilis, aut grauis, omnes amet, omnes præ se honoret, omnibus se facilem, humanum, benignum, morigerum, & obsequentem præbeat. Videt & eucharistiam se & poenitentia sacramentum singulis penè diebus cum huiusmodi affectibus, & quãta maxima potest deuotione frequẽtare, & officium diuinũ, ad quod tenetur, rectè singulis diebus psoluere, neq; intermittere exercitia alia sc̃ta & spiritualia familiariter spiritibus, sed illis potius multis diebus studiose assueuisse, & piis operibus & grauius iugiter ex Dei gratia vacare & inhære, & omnia acta cuiusq; diei diligenter secum quo liber die antè somnum nocturnum reputare, vt legeat, & emendet, si qua fortè admisserit peccata, & totam gloriam & laudem operũ bonorum quæ fecerit Deo vni, & sanctis eius ex alle ascribat. Et præter hæc, & alia huiusmodi, quæ Antonius in se, & de se experitur, quibus velut gradibus certis minimisq; fallacibus suos Deus perducit proficientes de virtute in virtutem ad videndum se, ex fide non. 2. ar. 2. Thre. 3. c. I. 14. c. Matt. II. d. 1 Ioan. 5. a aut

Descri
ptio iusti
certi diua
iustifica
tione.

Gre. I. E. o
ch. Chr. f
illud Mat.
21. Soluite
et adduci
te mihi
mag. d. 25
2. th. 1. 2. q.
109. art. 8.
H. e. q. d. li.
5. q. 20.
Mart. q. 18
2. ar. 2.
Thre. 3. c.
I. 14. c.
Matt. II. d.
1 Ioan. 5. a

aut nunquam contingere, vt aliquis diu per se ueraciter in vno peccato, quin alia de nouo adiecerit: Peccatum enim quod per poenitentiam non deletur, in eo suo pondere, sicut dicit Gregorius, trahit ad aliud. Hæc igitur cum simul in Antonio cõcurrerint, quid impedit, quominus ipse possit, & debeat certò credere se esse in gratia, neq; vel tantillum admittere de hoc trepidatione? Bonus est dñs animæ quærenti illum, & suauis vniuersis, & iugum illius suauis, & in mandata eius nõ grauiua. Et tãta hæc sunt, & tam fortia argumenta, vt iudicio omnium sapientium meritò certum censeatur Antonium, qui, quæ diximus de se experitur, esse in Dei gratia, neq; debere de ea re trepidare. Exuperant nimirum, aut certò exquant hæc argumenta omnia argumẽta quæ faciunt nos certos de intentione conferentium aut confitentium sacramenta. Et profectò nescio, an aliqua quæ communiter censeatur certa magis, tam vhementer argumẽta quæ menti probari possint quam Antonius, de quo locuti sumus, posset probare, et persuadere sibi suã iustificationem? Et quomodo non certus sit de sua gratia, si ad hæc accesserit, vt ea in se experitur, quæ solent in se viri spirituales experiri, cum ad perfectione venerint? Habent quidem illi pacem in conscientia, & contemplationi, & meditationibus spiritualibus iugiter fuerint, toti exultant, quod in gratia Dei sint, quod diu mandatorum Dei percuerant, q; mundum despiciant, & omnia quæ sunt in eo, velut sterora arbitentur, quod dicitur Deo seruire, & placere cupiat, q; vnum Deum desiderant, ambiant, gestant securique, & mundi instas habentes, nihil timeant, nihil formidant, nihil veretur, sed quasi leones confidentes, vna Dei prouidentia, & sollicitudine de se contenti, absque terrore sunt: quia perfecta charitas foras mittit timorem, & ubi merus est, non est dilectio perfecta. Multoq; magis impauidi, quam ille de quo quidam poëta dixit. Si fractus illabatur orbis impauidum ferient ruinae; fluctus omnes mundi, & trauentem in se damonem contemnit; magnosq; cordis iubilos ex corde dicunt cum Psalmista, Expectans expectaui dominum, & intendit mihi: & exaudiuit preces meas, & eduxit me lacu miseriae, & deluto fecis. Et statuit supra pedes meos, & direxit gressus meos. Et inmisit in os meũ canticum nouum, carmen Deo nostro. Dominus regit me; & nihil mihi deerit. Dominus sollicitus est mei. Mihi autem adhærere Deo bonum est, & ponere in Deo spem meã.

Philip. 1. d

1. Ioan. 4.
Hie. tract.
de filio p
digo.
Horatius,
Psal. 39.
22.
39. 72
Can. 2
6
7
2

Et Salomon admirabili prorsus fiducia cantat: Dilectus meus mihi, & ego illi: Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi: Ego dilecto meo, & ad me conuersus eris: Sub umbra illius, quem desiderauerat, sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore languet. Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Cumq; abundantiam spiritualium charismatum in se experiantur, & dulcedine magna afficiuntur ex meditatione beneficiorum diuinorum passionis Christi, & bonitatis, & prouidentia Dei tripudiantes toto corde dicere assolent: Ecce Deus saluator meus fiducialiter agam, & nõ timebo, Conuertere anima mea in requiem tuam, quia dominus benefecit tibi: Euxulta filia Sion, iubila filia Ierusalem, quia magnus in medio tui sanctus Israel. Et alia similia quæ qui accipiunt, nouerunt: Vox enim exultationis, & salutis in tabernaculis iustorum: vox gaudii, & vox laudis: vox sponsi, & sponsæ. Neque solum spectant ad patriam celestem, sed in hac vita implentur illa, quæ olim Deus pollicitus est populo suo in lege gratiæ: Et erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentium, & securitas vsque in sempiternum. Et sedebit populus meus in pacifice iudicium pacis, & in tabernaculis fiduciæ, et in requie optulenta: quia non in regno duntaxat celorum, sed & in hac via exultat sua uisitatione, & confirmat iustos dominus ne semper vacillent, & nutent, & haesitabundi de sua iustificatione & beneficiis sibi collatis, anxii & sollicitam vitam agant. Deinde. Illud possumus moraliter certò, & absq; vlla hesitatione credere, cui non nisi rarissimè, & difficillimè potest subesse fallum, & de quo, cum fortissima sint argumenta, pro ipsius veritate nulla occurrit verisimilis causa dubitandi, ideo enim & moraliter certum videtur appellari: Sed potest sic apparere certum Antonio in casu prædicto se esse iustificatum, vt raro, vel nunquam contingat decipi in eiusmodi assensibus qui tanta & præclara argumenta habuerit suæ iustificationis. Nulla etiam occurrit ei causa dubitandi de hoc, multa autem & maxima sic assentiendi: ergo id erit Antonio certum moraliter, & ipse poterit certò & absque vlla formidine sic assentiri. Ad hæc. Vbi certum mihi esset iustificatum esse optimum & perfectum, & pro certo esset mihi me velle omnia damna & pericula libenter, & promptè tolerare, &

Esa. 12.

Psal. 118
Zach. 9.

Psal. 117
Hier. 7. 6.
Esa. 32

Arg. 2.

Arg. 3.

& in omnibus velle ipsi morem gerere, & de omni ipsius offensa acerbe, & amarè dolere, certum esset mihi me inuenisse gratiam apud illum, & obtinuisse remissionem omnium offensarum, si quibus contigerit eum offendisse. Cum igitur certi sumus per fidem de eximia bonitate dei, & singulari propensione ad nos amandum & recipiendum in sua gratiam omnes confugientes ad se, ac nobis certa possit esse plerunque nostra animi promptitudo ad ferendum omnia damna & pericula pro ipsius gloria, & obedientia, & dolor de omni offensa ipsius possit esse manifestus, poterimus & certi esse de nostra iustificatione apud ipsum. Insuper. Potest esse certum moraliter nos facere quod in nobis est ad obrinendum Dei gratiam, aut saltem ad recipiendum dignè sacramenta ecclesiæ: possumus enim certi esse moraliter nos facere omnia præscripta à doctoribus catholicis tanquam necessaria ad ista, & certum esse saltem moraliter ista sufficere, satisque esse ad evitandum peccatū & damnationem omnia illa nos facere, quæ satis ad hoc sunt secundum opinionem probabiles catholicorum doctorum. Præterea. Certum est moraliter saltem cum sacramento baptisimi, vel poenitentia ad iustificationem peccatoris sufficere qualemcumque dolorè de peccatis, quatenus sunt offensa Dei, cum proposito seruandi omnia mandata. Tam apparentia enim argumenta sunt pro his, ut profectò absque remeritate crediderim posse nos certò, & sine formidine assentiri huic opinioni, tametsi diffinita ab ecclesiâ non sit: ergo moraliter certū sit nobis de istis & de susceptio- ne alicuius istorum sacramentorum, poterimus sine remeritate certò assentiri nos esse iustificatos. Itē. De observatione aliorū præceptorum diuinorum potest nobis certò moraliter constare, cur non ergo etiam de obseruatione præcepti contritionis, aut susceptionis dignæ sacramentorum, quæ certum est moraliter sufficere ad consecutionem gratiæ, quia in eum finem sancita & præscripta sunt? Amplius. Non est quidē par ratio de statu peccati mortalis, & de statu gratiæ: præcellentior quippe est status gratiæ, & multò plura ad sui acquisitionē & cōseruationē requirunt, omnium siquidem mandatorū plenam obseruationē exigit, cū ad statū peccati mortalis cuiuscūque mandati transgressio satis sit. Atque ideo mirandū nō est, si difficillimè sit cognoscere nos esse in statu gratiæ, quā cognoscere nos esse in peccato mortali, & hoc quidem posse constare per fidem, non illud. Verumtamen ad perfe-

ctionem legis diuinæ vehementer profectò videtur spectare, ut si non per fidem, saltem certò moraliter possit constare obseruatione ipsius illis, qui quantum humana fragilitas sinit, dant operam, & diligenter & ex animo student illam seruare, ac verè obseruant: nam aliàs quomodo mandatum domini lucidum? quomodo iugum eius suauē, & P salm. 18
onus leuē? Si hoc minus est sapientium legis
latorum, ut non solum vniuscuiusque sui
mandati transgressio vel impletio possit
euidenter suis subditis constare, verum etiā
& omnium obseruatio, ut vel sic innotescere
queant, qui poenis, & obiurgationibus,
vel contra qui præmiis & laudibus sint affi-
ciendi, multò profectò magis credendum
est Deum, cuius sapientia summa est, sic suas
leges statuisse, ut certitudo moralis possit ha-
beri de earum omnium obseruatione. Et cū
nihil ob stare videatur, ut capitul. 47. monui-
mus, quominus de hoc aliquando certi si-
mus, nisi quod non satis constat, an aliqua
laboremus ignorantia vincibili, cur non pos-
sit de hoc certitudinem moralem adipisci,
qui certus est per fidem se veram fidem &
religionem tenere & profiteri, & nullo per-
nicioso errore in fide laborare, qui que con-
scius sibi est, diu ac noctu meditari in lege
Dei, & in his quæ ad suam conditionem &
statum spectant, & de vtriusque contulisse se
pe cum doctissimis viris, & paratum esse sem-
per, cū commodū videbitur conferre, nul-
lūque opinioni pertinaciter velle adherere.
Enimvero huiusmodi sapientem nemo nos-
trum ambiget liberum esse ab omni errore,
vel saltem omnem ipsius errorem esse incul-
pabilem & inuicibilem. Quid enim am-
plius ad ignorantiam inuicibilem necessa-
rium sit in homine præsertim qui pro huma-
na fragilitate seruat mandata, & ne in mini-
mis vult Deum offendere? Quod si nos cer-
ti sumus moraliter nulla illum laborare igno-
rantia vincibili, cur non & ipse multò ma-
gis de hoc certus sit, qui apertè omnia illa in
se videt, & experitur? Decet etiam boni-
tatem & suauitatem diuinam, ut ad laci-
tiam & consolationem eorum, qui fideliter
ei seruiunt, innotescere possit sua in eos
gratia & amor non tantum per coniecturas,
sed etiam aliqua certitudine. Et hoc videtur
requirere lex amicitia, quam nō dubitamus,
sed certò scimus inter Deum & iustos esse.
Quis enim verus amicus non aliquando suū
pectus effundat in amicum, & certum eū fa-
ciat moraliter, de sua in eum gratia & amore?
Fami

Arg. 9. Familiaritas item & eximius amor quem can-
tica canticorum indicat deum habere in eccle-
siam, atque eundem nunquam ostendere, exigunt
re vera, ut aliqui sunt semper viri spirituales in
ecclesiâ, quibus cum Deus sic familiariter lo-
quatur, quibus certum sint, & nihil dubitè de
ipsius in eos amore: siquidem si nulli essent ra-
les in ecclesiâ, neque ecclesiâ possemus dice-
re sic illum familiarem se præbere, quia eccle-
sia militas nihil aliud est, quàm fideles & san-
cti viri qui sunt in hoc mundo. Illa insuper
quies & securitas qua plerique migrat de hac
vita, illud ardens desiderium, quod charitas cū
perfecta fuerit, clamat, Cupio dissolui & esse
cum Christo, illa læticia, qua permulti exul-
tant, dum intelligentes sibi propinquum esse
diem mortis, dicunt cū Dauide: Latatus sum
in his, quæ dicta sunt mihi, In domum domi-
ni ibimus. Alacritas etiam & admiranda con-
stātia martyrum, & despicitā omnium tor-
mentorū quā præferrebāt, quid aliud sunt
quàm testimonia apertissima certitudinis
moralis, quæ habebāt de sua iustitia & gra-
tia apud deum? Non sic exultarēt adueniēte
morte, nō sic illam desiderarēt, non sic lætare-
tur in tormentis, neque tanta quiete & placi-
ditate animi de hac vita decederēt, qui hesita-
rent, & dubii seu ancipites & anxii essent de
suo statu. Vnde & Ambr. in expositione illius
versiculi, Memor fui iudiciorum tuorum à se-
culo domine de iustis, quorum bona vita præ-
cessit, & mors est preciosa in conspectu Dei,
sic scribit: Videmus in seculo innocētes latos
ad iudicium festinare, odisse moras, celerita-
tem affectare iudicii. Beatus itaque ille, qui cœ-
leste iudicium lætus expectat: scit enim sibi re-
gnum cœlorum, angelorum cōsortium, cōro-
nam quoque bonorū repositam esse merito-
rum. Hæc ille. Idemque de Fil. Mar. & Pau-
aliorumque sanctorum exemplis doctè & ele-
ganter ostendit erudit. epif. Cath. in expur-
gatione sua. Verè etenim plerique ita sunt pa-
rati in occursum iudicis & patris familias no-
stri omnium, ut cū ille ianuam pulsauerit,
confestim, hoc est, sine aliqua trepidatione a-
periant ei, & gaudentes à nocte huius vitæ ve-
niant ad lucē, ut manifestentur opera ipsorū.
Quod si haberi nō posset aliqua certitudo de
his, nunquam tanto studio niterentur pii vi-
ri pacatos & quietos reddere eos, quorū mor-
ti sunt præsentēs, & de quorum bona vita &
sancta morte ipsi tuti & securi sunt. Et talem
certitudinem suæ bonæ vitæ videtur habuisse
Eze. cū orauit dominū, & ex fiducia suæ
bonæ conscientia dixit: Memēto quæso quo-

modo ambulauerim coram te in veritate &
in corde perfectò, & quod bonum est in ocu-
lis tuis fecerim. Nam hanc orationem veram
fuisse, & deo non displicuisse, manifestè ostē-
dit diuinum responsum, Audiui orationem
tuam. Et quidem quamquam sæpe citata ver-
ba Pauli de testimonio spiritus sancti ad testi-
monium magnificum & exterius, quod spiri-
san. exhibuit adoptioni recipientium doctri-
nam Christi præcipuè referenda sunt, ut cap.
19. docuimus, tamen & illa quoque contesta-
tio videtur requirere, ut aliquibus saltem vi-
ris perfectis, & spiritualibus hoc ipsum in par-
ticulari semper contestetur interius. Atque ut
semper vera sint, & non tantum in primis ec-
clesiæ, ut sic dixerim, crepundis, & quilibet in-
storū ex eo testimonio verè possit audacter
clamare, Abba, pater, etiā ad testimoniū in-
terius commoduū est ea referre. Et verbum
istud spiritui nostro, huc videtur nos vocare,
& in se habere. Cumque illud testimoniū, quic-
quid sit de intelligentia Pauli, dubium nō sit,
ut & sancti doctores sæpe tradiderunt, per-
sæpe interius exhiberēt à spiri. san. loquente in-
terius familiarissimè cum his, qui ei toto cor-
de famulantur, consentaneum non est, neque
verisimile quin aliquando ita sese illis aperiat,
ut omnem ambigat formidinem de ipsius poe-
nitentia, & eorum iustificatione, præsertim
cum teste Paulo, ad hoc datur nobis, ut scia-
mus, quæ nobis à Deo sunt donata: possum
nimirum ista arg. ni fallor, sufficere ad confir-
mationem præfatæ sententia. Et eā cōmunite
possumus pluribus argumentis ex illis, quæ
pro certitudine fidei de nostra iustificatione
facta sunt: quippe licet non extorqueant cer-
titudinem fidei, ut iam ostendimus, certè nō
plene multis ex illis satisfit, nisi concedamus
possibilem esse iustis aliquam certitudinem
de sua gratia, alienam ab omni metu & for-
midine. Præter illa verò testimonia sanctorū,
quæ citata sunt, quæ hanc certitudinem
exigunt, liber & hic alia, p. hanc adiicere. Dionys.
in mystica theologia inter mentales excessus
computat vniōnem, qua quidā sic arctè Deo
coniunguntur, ut cum fiducia dicant: Do-
minus protector vitæ meæ: à quo trepidabo?
Quod quidem certitudinem videtur exigere.
Origenes in verba illa Pauli, Ipse spiritus testi-
monium perhibet spiritui nostro clarè testa-
tur, eum nihil timoris est, hoc est, cum nihil
propter poenam, sed propter amorem patris
cuncta perficimus, spiritum confirmare spiri-
tum nostrum, quod d. sumus filii Dei. Augusti-
nus in libro de bono perseverantiæ sic scribit:
Aug.

Greg. li. 13. In Re. c. 4.

Lib. 5. c. 2.

Bernard.

Sicut ergo sanctus cum Deum rogat, ut sanctus sit, id vtiq;e rogat, ut sanctus esse permaneat, ita vtiq;e & castus cum rogatur castus sit, continens, ut continens sit, iustus, ut iustus sit, pius, ut pius sit, & cetera quæ contra Pelagianos dona Dei esse defendimus, hoc sine dubio petunt, ut in eis perseverent bonis, quæ se accepisse nouerunt. Quibus verbis satis indicat posse sanctos viros nosse hæc dona sibi à Deo collata. Gregorius insuper aliquam certitudinem gratiæ posse haberi à sapientibus, & à simplicibus palam docet his verbis: A Diis & terra manus dominis releuatur, cū tam sapientes, quàm simplices ad certitudinem diuinæ indulgentiæ aut occulto, & spiritali solatio, aut prædicatorum iudicio reducuntur. Et ita Paulum docet quasi releuata manus domini iudicium Romanis protulisse, cū ad eos scribit: Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti Deo habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vitam æternam. Et alibi explicans, cur iustos scriptura ante faciem domini vel in conspectu domini stare, ambulare, aut exultare describit, peccatores autem à tergo aut retrò esse comminorat, sic inquit: In conspectu quidem domini, vel ante dominum stare, est testimonio bonæ conscientie de amore conditoris presumere. Stant quidem in conspectu eius, qui ex merito magne actionis de superna conditoris sui gratia securi sunt: peccatores autem cū mala committunt, à facie domini fugiunt, sed cū redire poenitendo deliberant, quasi post tergum domini sunt: quia & discedere longius nolunt, & tamen præsumere de Deo quasi amici non possunt. Sed inter omnes doctores ecclesiæ quos legerim, apertissimè à nobis stat Bernardus, nam in sermo. 68. ex professo tractat, an essent aliqui viri ita spirituales, qui fiducialiter arrogare possent sibi voces illas, vel ex canticis, vel ex aliis libris sacris, quæ diuinum quendam affectum, & singulare fauorem erga alios exprimunt, & quas certissimi ecclesiæ conuenire. Quales profecto sunt ille, dilectus meus mihi, & ego illi. Expectans expetitui dominum, & intendit mihi, Dominus sollicitus est mei, & similes. Et non ausus ingredi seculum istam, quam vocat disputationem, nisi prius super verbo abscondito, orato illo, qui aperit, & nemo claudit, tandem præmissa vnius diei orationem sermonem. 69. ita scribit: Siquis alicui licere crediderit eas voces sibi arrogare, ego non abnuo, sed iustitiam est cui: non enim quicumque. Prorsus habet ecclesiæ Dei spirituales suos, qui non modo fideli-

ter, sed & fiducialiter agant in eo, cum Deo quasi cum amico loquentes, testimonium illis perhibente conscientia glorie eius. Quinam illi sunt, id quidem penes Deum; tu vero audi qualem te esse oporteat, si talis vis esse. Quod tamè dixerim, non quasi expertus, sed quasi experti cupiens, Da mihi animam nihil amantem præter Deum, & quod propter Deum amandum est, cui viuere Christus non tantū sit, sed & diu iam fuerit, cui studii & otii sit prouidere Deum in conspectu suo semper, cui sollicitè ambulare cum domino Deo suo, non dico magna, sed vna voluntas sit, & facultas non desit. Da inquam talem animam & ego non nego dignam sponi cura, maiestatis respectu dominantis fauore, sollicitudine gubernantis. Et si voluerit gloriari, non erit insipiens tantum, ut qui gloriatur in domino, gloriatur. Hæc Bernardus. Sed in istis, dicit aliquis, non exprimit Bernardus aliquos sanctos habere certitudinem de sua iustitia: tantum enim dicit esse in ecclesiâ viros aliquos spirituales, qui fiducialiter agant cum Deo, & eos dignos esse Dei cura, & fauore, qui prouident Deum in conspectu suo semper; & nihil amant præter ipsum, & solliciti eum eo ambulant, quibusque viuere tantum Christus sit, & diu fuerit: ad fiduciam autem certitudinis posset esse certitudo coniecturalis, aut probabilis, & vehemens opinio de Deo amore erga ipsos. Et quanuis verum sit eos viros, quos ipse describit, iustos esse, tamen non explicat, an possit aliquis eorum certus esse, se omnia ab eo statim numerata opere complere. Ne locus sit huic canillo, vide quid ad finem eiusdem sermonis subiiciat: Nam cum præsentiam filii & patris, imò & eorum mansionem in animabus sanctis ex sapientia & charitate, siue amore sapientie, & zelo veller ostendere meritò colligi posse à iustis, ita de se ait, Si sensero aperiri mihi sensum, ut intelligam scripturas, aut sermonem sapientiæ quasi ebullire ex intimis, aut infuso lumine desuper reuelari mysteria, aut eerte expandi mihi quasi quoddam largissimum cæli gremium, & vberiores desursum insuere animo meditationis imbres, non ambigo sponsum adesse: verbi siquidem hæc copie sunt, & de plenitudine eius ista accipimus. Quod si se pariter infuderit humilis quædam, sed pinguis intime asperionis deuotio, ut amor agniti veritatis, necessarium quoddam odium vanitatis in me generet, & contemptum, ne forte aut scientia inflet, aut frequentia visitationum extollar me.

tunc prorsus paternè sentio agi mecum, & patrem adesse non dubito. Si autem perseuerauero huic dignationi dignis semper, quod in me est, affectibus & actibus respondere, & gratia Dei apud me vacua non fuerit, etiã mansionem apud me faciat pater enutritus quàm verbum erudiens. Quarta putas ex hac mansionem inter animam & verbum familiari tatis gratia oriatur, quanta de familiaritate se quatur fiducia? Non est, ut opinor, quod d talis anima dicere vereatur, Dilectus meus mihi, quæ ex eo quod se diligere, & vehementer diligere sentit, etiã diligi nihilominus vehementer non ambigit, ac de sua singulari intentione, sollicitudine, cura, opera, diligentia, studio, quæ quo incessanter & ardentè inuigilat, quem admodum placeat Deo, eque hæc omnia in ipso dubitanter agnoscat recordans promissionis eius: In qua mensura mēsi fueritis, remetietur vobis. Et paulò post, Ergo ex proptis, quæ sunt penes Deum, agnoscat, neque dubitat se amari, quæ amat. Et statim: Igitur qualem te paraueris Deo, talis oportet appareat tibi Deus, Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens erit. Quid nisi quæ & cum amante amans & cum vacante vacans, & cum intento intentus, & sollicitus cum sollicito? Denique ait: Ego diligentes me diligo, & qui mane vigilauerint ad me, inuenient me. Vides quomodo non solum de amore suo certum te reddat, siquidem tu amas illum, sed etiam de sollicitudine sua, quæ pro te gerit, siquidem te senserit sollicitum sui: Vigilas tu, vigilat & ille. Consurge in nocte in principio vigiliarum tuarum, accelera quatumuis, etiam ipsas anticipare vigilias, inueniens eum, non præuenies. Temerè in tali negotio, vel prius aliquid tribuis tibi, vel plus, & magis amat, & antè. Si hæc anima scit, imò quia scit miraris, quod illa maiestatem quasi cetera non curantem soli sibi intendere gloriatur, cui soli ipsa postpositis curis tora se deuotione custodit. Hæc Bernardus. Ex quibus manifestè patet Bernardum sensisse, posse viros spirituales ex suis affectibus certitudinem assequi, & scientiam aliquam amoris & sollicitudinis dei erga ipsos. Expressè enim dicit, viros sanctos certos à Deo reddi, & indubitanter agnoscere, & scire se à Deo diligi, neque dubitare, aut ambigere ea de re dum sentiant sibi aperiri diuina secreta, & amare se deum, & ei intendere: & de istis perinde loquitur, ac de illis, quæ possunt spirituales viri de se experiri. Atque hanc certitudinem videntur requirere multa, quæ supra de

testimonio spiritus sancti interius exhibito sanctis viris ex eodem citauimus, verum illa præcipua sunt, quæ in trigesimo septimo sermone in canticis scribit: Ideo spes non confundit, quia charitas certitudinem infundit. Per hæc enim ipse spiritus testimonium perhibet spiritui nostro, quod sumus filii dei. Et aliàs, Spiritum nouum aduenisse certissimè noua conuersatio testatur. Sed neque illa sunt intermittenda, quæ alibi de peccatore qui amore seculi, & suæ carnis retentus in vmbra mortis sedet, sic loquitur: At verò si superna cum miseratio dignanter quandoque respexerit, immiseritque spirituum compunctis, quatenus ingemiscat, & respiceat, mutet vitam, do met carnem, amet proximum, clamet ad Deum, proponatque de cætero viuere Deo, non seculo, ex qua deinde superni luminis gratuita visitatione & subita mutatione dextera excelsi, agnoscat se meritò quidem non iam iræ, sed gratiæ filium: quippe qui paternum erga se diuinæ bonitatis experitur affectum, quod se vtiq;e hæc tenus in tantum latuerat, ut non solum nesciret vtrum dignus foret amore, an odio, verum etiam odium magis, & non amorem propria conuersatio restaretur (erant enim tenebræ adhuc super faciem abyssi) non enim in is tibi videtur quasi de abyssu profundissima, & tenebrosissima horrendè ignora-tiæ in aliam quandam quoque trahi abyssu è regione amœnam, & lucidam claritatis eter-næ: Et tum demum quasi diuidit deus lucem à tenebris, cū peccator sole illulcescente iusticie, abiectis operibus tenebrarum induitur arma lucis, & is, quem prior vita, ac propria conscientia, tanquam re vera filium gehennæ deputauerat ardoribus sempiternis, ad terram visitantis se orientis ex alto dignationem respiciens, gloriari etiam incipit præter spem in spem gloriæ filiorum Dei, quam iam nimium è vicino reuelata facie exultans, nouo in lumine speculatur, & dicit: Signatum est super nos lumen vultus tui domine, dedisti latitiam in corde meo. O Domine, quid est homo, quia innotuisti ei, aut filius hominis, quia reputas eum? Iam te obone pater vernis vili-simus, & odio dignissimus sempiterno, tamen confidit amari, quoniam se sentit amare, imò quia se amari præsentit, non redamare confunditur. Iam apparet in lumine tuo o inaccessibilis lux, quid boni penes te etiam cum malus esset, miserum maneret hominulum? Amat proinde non immerito, quia amatus est sine meritò. Amat sine fine, quia sine principio se cognoscit amatum. Prodit in lucem

Ser. 3. in 5. Pasch. Epi. 107.

Sina gra-tia.

Psal. 4.

Amor no-ster signu est Dea-moris in eos.

Amati su-mus sine merito.

ad

ad miseri consolatio nem, magnum consilium quod ab æterno latuerat in sinu aternitatis, quod nolit uidelicet Deus mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur, & uiuat. Habes homo huius arcani indicem spiritum iustifican- tem, eo que ipso testificantem spiritui tuo, quodd filius Dei & ipse sis. Agnosce consilium Dei in iustificatione tui. Confitere & dic: Con- silium meum iustificationes tuæ. Præsens naq; iustificatio tui, & diuini est consilii reuelatio, & quadam ad futuram gloriam preparatio. Hæc Bernardus. Ex quibus patere potest ex sententia Bernardi posse iustificatos ex his do- nis Dei, quæ in se experiuntur, certitudinem aliquam de sua iustificatione habere.

De tribus differentiis certitudinis moralis & fidei.
 Cap. XLVII.

*Differen-
 tia. 1.*

NE verò quippiam hanc certitudinem cum fidei certitudine confundat, aut eā, qualis qualis sit, definitioni sanctæ synodi, aut illis que ad eam cõfirmandā inducta sunt, aduersari existimet, placet ad absolutione hu- ius libri, quibus & quantis inter se iste certitu- dines distinguatur, explicare. Et primum qui- dem discrimen quod inter eas occurrit est, qd huic certitudini morali simpliciter & absolu- tē subesse falsum potest, certitudini autem fi- dei nullo modo. Itaq; qui moraliter certus est de sua gratia, certus quidem est se non decipi, sed nō est certus se nō posse in eo assensu deci- pi, qui verò per fidē certus esset se habere gra- tiam, certus esset neque decipi se, neque posse decipi in eiusmodi assensu. Et ratio huius dis- criminis est, quia certitudo fidei innititur vel soli reuelationi Dei, qui neque fallere, neque falli potest, vel reuelationi Dei, & alicui pro- positioni euidenter cognitæ: quod autem cui- dens vel reuelatum est, neq; falsum est, neque esse potest, vt cap. 40. docuimus: certitudo verò moralis, quannus in proposito colligatur ex aliquibus propositionibus reuelatis, tam en- pendet etiam à propositionibus, in quarum assensu posset cõtingere deceptio, etiam in ho- mine, qui se suolq; omnes affectus videretur sibi optimè explorasse. Nam qui moraliter cer- tus esset, & planè absque vlla formidine assen- rireretur esse in gratia, in eam certitudinem induceretur ex his propositionibus de fide, fa- cienti quod inest, aut conuertenti se in Deum toto corde Deus impartitur suam gratiam, Deus diligentes se diligit, Sacramenta conse- runt gratiam deuotè & reuerenter illa susci- pientibus, & similibus, & ex his propositioni-

bus, ego facio quod in me est, ego diligo Deū toto corde, ego me sufficienter disposui, & deu- otè & reuerenter suscepi sacramenta. Quā- quam autē in prioribus propositionibus quæ sunt de fide, nulla potest esse falsitas, tamen in posterioribus, etiam qui maxime sibi videretur ita in se experiiri, ac per illas significatur, posset omnino decipi: non quidē, vt diximus quia non possumus habere euidentiam de acti- bus & affectibus nostris, sed quia facere quod in nobis est, & conuertii ad Deum ex toto cor- de, & legitime nos preparare ad suscipienda sacramenta, non vnum aliquem actum signi- ficant, sed obseruationem omnium mandato- rum diuinorum, & dolorem de omnibus pec- catis, & in nullo peccato perseuerare, neque per ignorantiam, neque per negligētiam, neq; per obliuionem, aut inconsiderationem. Quis verò tam certus sit de sua iustitia, Deo non il- lustrante intellectum nostrum, & peculiariter eam reuelante, vt non solū certū credat se ista omnia fecisse, sed & in eo assensu sibi per- suadeat se non posse decipi? Cum tā multi, qui ista sibi de se persuadebant, vchemēter dece- pti fuerint, & per illusionem demonis possint peccatores de aliquibus veritatibus illustrari, & pacati esse & læti in conscientia, & affectus spiritualissimos in se sentire, cum que & alios nos baptizasse aut absoluisse solū sit certum per fidem humanam, quæ temeritas est puta- re non posse decipi, vbi tam multis viis falli & hallucinari omnes possumus? Equidem neque intelligentia mysteriorum diuinorum, neque spiritualium charismatum abundantia, neque experientia qualiscunque dulcedinis, neque quantacunque vitæ mutatio, ex quibus certi- tudinem hanc probauit Bernar. infallibilia si- gna sunt gratiæ, sed si permittent & Deo trans- figuret se satanas in angelum lucis, posset pec- cator hæc omnia se videre & experiri, existi- mare, & tamen esse extra gratiam Dei. Cur ergo propter hæc certū credimus nos non deci- pi? Quia nō tantum illis certū possumus as- sentiri, in quibus scimus nos non posse decipi, sed & illis que sic vera apparēt, vt ne minima quidem occurrat causa de illorum veritate du- bitandi. Et propter hanc tam latam, & prægrā- dem differentiam certitudinis moralis à cer- titudine fidei, crediderim diuum Bernar. ne certitudinem fidei videretur docere, addidisse in epi. 107. iam citata etiam aliquid dari ius- tis presentire de sua beatitudine, ita tamen, vt de sui percepta ex parte notitia ineterim qui dem gloriantur in spe, sed non in securitate. Illo réperamento, ex parte, & illo verbo, præ- sentire

*Obiect.
 Respõsio.*

*Neminili-
 cet iurare
 se esse in
 gratia.*

*Differ. 2.
 Per fidem
 infusa so-
 lis reuela-
 tis & ex
 eis dedu-
 ctis assen-
 titur.
 Arg. 1.*

Arg. 2.

Arg. 3.

Arg. 4.

sentire, satis indicauit, neque gratiam neque gloriam iustorū esse prolus & absolutè ipsi- ce: tas in hac vita, sed duntaxat quantum satis est, vt confidat se amari à Deo, & ab omni anxietate & formidine de sua salute liberi inci- piant gloriari in spe gloriæ filiorum Dei. Et quoniam iuramentum propter honorem no- minis diuini arctissimè veritatē requirit, quā- tumcunque certi sumus de nostra iustitia, & de susceptione baptismi sacramenti, non ca- reret culpa eā sub iuramento asseuerare. Atq; ideo satis esse potuit Innocen. 3. certitudo de impossibilitate certitudinis fidei de gratia, vt sicut cap. 18. monuimus velut temerarium dā nauerit iuramentum de absolutione vel im- munitate ab omnibus peccatis. Sed est & alia nō parua distātia inter has certitudines: ad ea que sunt certa tantū moraliter, non concu- rit fides infusa, sed duntaxat ad certa certitu- dine fidei, hoc est, ad ea, que vel reuelata sunt, vel euidenter inferuntur ex reuelatis. Et quō- niam in hoc nonnulli pii & doctissimi viri de- cepti sunt, atque ideo certitudinem fidei pos- sibilem de gratia defenderunt, quanuis non maiorem certitudinem crediderint esse in hac vita possibilem, quā eam, quam nos statim- rā didimus, annitar differentiam istam firmis argumentis ostendere. Primò. Fides infusa ad hoc tantū datur nobis à Deo, vt per eam cer- tū & indubitatō assentiamur reuelatis ab ipso quandiu ergo non cōstiterit aliquid esse à Deo reuelatum, vel deduci ex reuelatis, nunquam per fidem infusam assentiemur illi. Deinde. Habitus nunquam concurrit ad illa, quæ non continentur sub ratione ipsius formali: ratio autem formalis fidei infusa est reuelatio diui- na. In super. Fides infusa instrumentum est spi- ritus sancti nostri potestati subiectum, & citra nostram voluntatem ad nullum assensum cō- currens: nunquam ergo per eam assentiemur illis, quæ possunt esse falsa, licet neq; sint, neq; futura sint, quia neque nos imperabimus in- tellectui, vt plena certitudine eis assentiat, neque si nos maxime imperemus, illa eorum assensum cōstificat. Præterea. Omnis assensus fidei infusæ certior est omni fide humana, idq; non tantum secundum se, sed etiam quoad nos: præbet enim maiorem certitudinem lu- men fidei, quā omnis auctoritas & ratio huma- na. Si autem per fidem infusam nos assen- tiremur etiam illis quæ non constant nobis ex auctoritate diuina, non semper esset maior cer- titudo, aut maior firmitas in eo assensu quā in aliis tantum certis per auctoritatem huma- nam, qua cum nobis non constet eorum ve-

ritas ex reuelatione diuina, nō plenam neque indubitatam fidem eis præstabimus; si sapi- mus, & possemus aliis certis ex fide humana plenius aut firmitus assentiri. Item. Ea quæ per fidem infusam credimus, æquali quidē cer- titudine & firmitate videmur credere. Nam & fides cum sit naturale agens, æqualem cer- titudinem præbet omnibus assensibus; quos nobiscum cōstificat, & nos æquali, imò eadem- pia affectione præcipimus intellectui, vt ex- æquo assentiat omnibus, que nobis constat esse à Deo reuelata. Cum igitur nemo ex ta- tholicis æqualiter assentiat se esse in gratia, quando non habet de hoc reuelationem, ac assentitur aliis fidei articulis, vel assentiretur se esse in gratia, si haberet reuelationem, vel hinc cõmoneri debemus, ne credamus, si fide infusa esse assensum, quo assentiamur nos esse in gratia, quantumcūque certū id credamus. Et quia fides infusa nullus gradu certitudinis daret, huius nostro assensui aliunde certū palā est etiam in hoc exuperari à certitudine fidei, qd illa multò maior & certior est. Dices. Fides lumen quoddam spirituale est, & non tantum inclināt intellectum nostrum ad assentiendum reuelatis, sed & docet quæ sint reuelata, & ita posset testificante spiritu sancto qd sumus filii Dei, inflectere intellectum ad assentiendum nos esse in gratia, etiam si aliunde non constet nobis hoc testificari spiritu sanctum. Sed si fi- des docere posset que sint reuelata, infans ba- ptizatus, & postea nutritus in memore, nolle posset absque vllō doctore mysteria fidei su- pernaturalia, & frustra Paulus generaliter de omnibus pronunciaffet: Quomodo autem credent, nisi audiant? Quomodo autem audient sine predicatōe: Et qua ratione de vno aliquo super naturali nos illustraret vt illud certū ac firmi- ter credamus, illustraret & de omnibus: quod absurdum & contra experientiam est. Quan- uis autem fides infusa neque inclinet nos ad assentiendum, neque faciat nos certos, neque moueatur à spiritu sancto, vt vllum cōstificat nobiscum immediatè assensum, nisi eorū que antè ipsius concursum prius saltem naturā cõ- stat nobis esse à Deo reuelata, vel ex eis dedu- cta tamen mediatè ad certitudinem moralem de nostra iustitia concurrit, & ei debent bonā partem perfecti sui certitudinis moralis. Nisi enim per fidem assentiremur illi maioribus si- lis propositionibus de fide, facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam, Conuertens se ad Deum ex toto corde, inuenit & obtinet gratiam ipsius, & c. nūquam illi certitudinem aliquam haberent de sua gratia. Quare rectè dixit

Arg. 5.

Differ. 3.

Obiect.

Respon.

Rom. 10.

Nō aduer-
fatur certi-
tudo mor-
alis defi-
nitioni sy-
nodi.

dixit Ioannes Bachonis hęc certitudinem nō esse certitudinem fidei, sed esse certitudinem consequentem fidem. Quōd si hoc putas esse satis, vt voceretur certitudo fidei, non admodum repugnabo, sed vt pax sit, & omnes in vnum conueniamus, dabo quoduis, & me volensque victusq; remittā. Illud tñ ex omnibus dictis dulcedum esse potest, nihil istam certitudinem moralem aduersari definitioni. s. synodi: non enim negarunt patres posse nos certō scire, quōd allecuri sumus Dei gratiam. Et forte non solū propter ea que cap. 8. diximus, & quia non erat necessaria, inermis est illa particula, nisi ex speciali reuelatione, quę adiecta est cap. 12. & can. 26. sed etiam ne quis putaret absque Dei reuelatione neminem posse esse certū de sua gratia: duntaxat autem negarunt patres posse quęque eam scire certitudinē fidei, cui non possit subesse falsum. Et hac periphrasi omnem & solam, veram & legitimam rationem fidei excluderunt. Hoc quippe vnum, & propositum exigebat capituli, nō solū modum, sed & necessariū erat ad damnandum inanem & vanam hereticorum fiduciam, & certitudinem. Sic verō nos asserimus gratiæ certitudinem moralem iustis esse possibilem, vt ei dicamus posse subesse falsum, neque ad eam certitudinem fidem concurrere: quorum vtrumuis satis est, vt manifestum sit synodum non hanc certitudinem damnasse. Neque opus est pro ea tuenda ad alia recurrere, ad quę alii recurrerunt, quę & definitionem patrum vehementer infirmant, & auctoritati synodi vt caput 8. ostendimus, non parum derogant. Non solū autem non damnauit. s. synodus huiusmodi certitudinem ex gratia & benignitate diuina, & ex experientia donorum ipsius, sed & velut dans locum ipsi non dixit, neminem posse esse certum de sua gratia, sed quemlibet posse formidare, & timere de illa, dum se ipsum suamque propriā

infirmatē respicit. Dices. Non solū iusti possunt esse certi de sua gratia, vt certō sciat se in hoc non decipi, sed & possunt scire, se nō posse decipi, cum ea verē concurrunt, ex quibus colligitur certitudo gratiæ. Quāquam enim qui assentitur certō Petrum esse, quem coram videt, possit in eo assensu decipi, tamen cum eum videt, sicut cap. 4. docuimus, non potest decipi: & aliās neque certus tum esset se non posse decipi. Sed hoc antecellit cui Respondentia vel visio intuitiua argumenta, quę præstant certitudinem moralem: nam ista argumenta dant certitudinem tantūmodo de hoc quōd non decipimur, visio verō intuitiua dat etiam certitudinem tantam de suo obiecto, vt certō assentiamur illud esse, & in eo tum nos non decipi, neque posse decipi. Ac vel hinc manifestum esse potest, quātum inter sit inter virum spiritalem, qui ex argumentis factis certō assentitur se esse in gratia, & inter eum, qui huic assentiretur ex reuelatione; temerariūq; omnino esse, & præcēps, tantam fidem adhibere nostrę gratiæ habitā de ipsa reuelatione quantam non habitā. Existente enim reuelatione quę induceret in certam gratiæ persuasionem, impossibile prorsus est quęquam decipi, existentibus verō, & concurrentibus omnibus, quę inducunt viros spirituales ad certitudinem ipsius moralē, possibile est, neque alicui veritati necessaria repugnat ipsos decipi. Potest igitur, vt tribus verbis cōcludamus, totum hunc librum haberi à nobis citra reuelationem diuinam certitudo coniecturalis de nostra gratia: potest & à vitis perfectis haberi certitudo moralis aliena ab omni metu & formidine, sed non potest haberi certitudo fidei, cui non possit subesse falsum, nisi ille reueler, de quo dicitur: Est Deus in cælo reuelans mysteria. In cuius gloriam ad ea exponenda hinc progrediemur, quę patres capiti. 19. tradidere.

Epilogus
totius li-
bri.

Dana. 2. d.

Obiect.

De gratiæ ac gloriæ inæqualitate Liber. X. in Caput. X.
Decreti de Iustificatione.

P R A E F A T I O.

EXPLICATIS iis quę ad acquisitionem iustitię spectant de ipsius incremento pauca quędam, sed ea vtilissima & absolutissima capiti. 10. nobis tradidit sancta synodus. Ita sanē doctrinę poscebat, & incremento iustitię perq; bellē cōuenit numerus decimus, qui nota perfectiōis est. Sed enim solida ac vera incrementa iustitię vnō elargitur Deo, & nisi ex illius dono neq; intelligi plenē possunt, neq; differi. Quare

Quare ipsius vnus fauore confisi elucidare, & firmare, quę de his patres statuerē, aggrediemur. Et librum hunc. 10. de inæqualitate gratiæ ac gloriæ iustorum, quem in hunc vsū lucubrauimus, ab ipsis eorum documentis, & definitis, quę ita habent, incipiemus.

De acceptæ iustificationis incremento.
Cap. X.

Ephē. 2.
2. Cor. 4.
Rom. 6.

Sicut ergo iustificati, & amici Dei, ac domestici facti, euntes de virtute in virtutem renouantur, vt apostolus inquit, de die in diem, hoc est, mortificando membra carnis suę. Et exhibendo ea arma iustitię in sanctificationē, per obseruationem mandatorum Dei, & ecclesię, in ipsa iustitia per Christi gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus crescant, atque magis iustificentur, sicut scriptum est: Qui iustus est, iustificetur adhuc. Et iterum, Ne verearis vsque ad mortem iustificari. Et rursum: Videtur quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum. Hoc verō iustitię incrementum petit sancta ecclesię, cum orat: Da nobis domine fidei, spēs, & charitatis augmentum.

Apo. 22. c.
Eccle. 18.
Iacob. 2.

De expositione sententię patrum, & erroribus ab eis damnatis.
Cap. I.

Non solū curarunt patres docere fidei veritates, & damnare errores ad hoc argumentum iustificationis spectantes, sed & ab illa studuerunt disertē tradere, ex quibus possent quiuis percipere, quemadmodū veram iustitiā & comparare, & augere, & conseruare possent. Quod vel ex hoc capite. 10. luculentum esse potest, nam in eo traditur in primis hęc veritas fidei: Iustificati euntes de virtute in virtutem renouantur de die in diem & in ipsa iustitia crescant, ac magis iustificentur. Et obiter quemadmodum in iustitia proficere debeamus, edocemur, Euntes, inquit, de virtute in virtutem renouantur, & crescant mortificando membra carnis suę, & exhibendo ea arma iustitię, & per obseruationem mandatorum Dei, & ecclesię, ac denique cooperante fide bonis operibus. Atq; vt liqueret veritatem fidei quā docuerunt, traditam esse à Christo & ab apostolis, & perpetuē retentam ab ecclesię, tribus eam scripturarum testimoniis communicerunt, & communi quadam oratione ecclesię dominicę. 13. post Pentecosten. Ex plurimis autem scripturę testimoniis, quibus luculenter poterat conclusio hac firmari, delecta sunt potissimum illa tria, quia non solū veritatem doctrinę cōstabiliunt, sed & docent longē aberrare qui iustificationem putant duntaxat esse acquisitionem

Definita
veritas.
Modus p-
ficiendi in
iustitia.

nam iustitię, & non etiam incrementum iustitię. Et profectō superstitiosē trepidant, vbi nullus est timor, qui tunc solū dicunt aliquos iustificari, cum ex iniustis fiunt iusti. Nā his testimoniis liquidō constar etiam eos iustificari, qui ex iustis fiunt iustiores. Et possunt ab hoc timore liberare nos hęc exēpla: ditari quippe dicimus, & locupletari nō solū eos, qui ex pauperibus fiunt diuites, sed qui ex diuitibus fiunt ditiores. Et mundari non eos solos asserimus, qui ex immundis fiunt mundi, sed & qui ex mundis fiunt mundiores. Et expoliri, & ornari non eos solos affirmamus, qui ex impolis, & inculis fiunt politis, & ornatis, sed & eos etiam, qui ex politis, & ornatis, fiunt politiores, & ornatiore. Et explicari dicuntur, & illustrari non ea tantū quę ex obscuris fiunt explicata, & clara, sed & quę ex claris, & apertis fiunt apertiora, & clariora. Et quemadmodum qui ditior fit, diuitias aliquas de nouo acquirit, & ideo ditari dicitur, & qui mūdior, vel ornator, aliquam munditiā, vel ornamentum assequitur, & ideo mundari, & ornari dicitur: ita qui iustior fit, nouum aliquē gradum iustitię adipiscitur, quem antea non habuerat, & ideo merito iustificari dici potest. Ac secundum quidem testimonium desumptum est ex ecclesiastici. 18. cap. Vbi enim communia aliqua exemplaria latina habēt, Ne verearis vsque ad mortem iustificari, alia non minus communia, & aliqua antiquiora habent: Ne verearis vsque ad mortem iustificari. Et vtriusque lectionis sententia eadem est, Gręca verō sic habet. μή μενεως εως θανατου δικαιωθηναι. Hoc est, vt verbum verbo reddamus: Ne cesses vsque ad mortem iustificari. Et quauis istarum lectionum satis est ad confirmandam patrum sententiam & ostendendum, posse iustos vsque ad mortē proficere in iustitia. Neq; minus id doctē confirmarunt ex testimonio Iacobi. 3. loco inducti. Quoniam verō dignissima est animaduertitio expositio data illi patribus, & peculiare quādam habet difficultates, quę circa illa notāda sunt, in sinem huius lib. differemus. Interim aduertamus ex ista patrum definitione manifestē sequi, non omnes iustos equales hic esse in iustitia, & gratia Dei, & ex consequenti neque omnes fore æquales in gloria. Si enim propter noua bona opera qui iustus erat, fit iustior, tanto ergo erit quicquē iustorum aliis melior, quanto plura, aut melio

meliora opera, quam ipse fecerit: quia sicut se ipsum exuperat iustus, & melior hodie est, quam heri, quia vel alius, vel meliora opera hodie facit, quam heri fecerat, ita & alios iustos sibi heri aequales hodie exuperabit, & vincet, si ipsis dormientibus praclara ille hodie opera fecerit, vel saltem meliora opera, quam illi. Et cum gloria commensuratur gratia huius vite, quanta fuerit in aequalitas in gratia huius vitae, tanta & consequetur in gloria, & beatitudine patriae. Itaque in his verbis damnati sunt tres errores. Primus est negantium iustos proficere. Qui error sequitur ex eo, quod Lutherus asserit omnes iustos aequales esse in gratia & in gloria. Et ne quispiam existimet, gratis nos tantum errorem imponere, audiat quid ille dicat in serm. de nati. beatiss. virginis Mariae, si tamen Christianae aures ferre possunt tantam blasphemiam: Omnes, ait, Christiani equè magnitudo sumus, sicut mater Dei, & equè sancti sicut ipsa. Damnatus est etiam in his verbis error Iouinianus, qui testibus diuino Hieronymo in libris contra ipsum, & Augustino in libro de haeresibus ad quod vult Deum, aequalem asseruit, imò vnam fore omnium sanctorum remunerationem. Qui & consequenter iustos omnes in via aequales fuisse, & esse in gratia dicebat, vt manifeste potest colligi ex argumentis, quae ex illo citat ibidem Hieronymus. Quae ideo admodum nuerim, vt preciosior sit antidotus Christi, si diaboli venena non lateant. Et manifeste potest colligi ex patrum definitione damnatio secundum errorem. Si enim non est aequalis gratia iustorum in hac vita, neque erit in caelo aequalis eorum gloria: exequabit siquidem Deus, sicut dicit Zacharias, gratiam gratiae, hoc est, teste communi glossa, gloriam patriae, gratiae vitae. Neque dubitari potest, quin eos maioribus honoribus profecturus sit Deus post hanc vitam, quos hic habuerit chariores, quosque praestantiores nouerit fuisse in sanctitate, & iustitia: ratio quippe iustitiae distributivae exigit, vt maiora respondeant praemia maioribus meritis. Et natura, seu lex gratiae iustorum haec est, vt quo fuerit maior, eo ad maiorem gloriam acceptos eos faciat. Possuntque ad confirmationem huius doctrinae iuuare, quae lib. 6. cap. 41. discussimus, cum interpretati sumus, quod patres asseruerunt, nempe vnumquodque recipere iustitiam secundum propriam dispositionem suam, & cooperationem. Et quae nunc ad confirmandam praefatam conclusionem subnectemus, vtilia esse poterunt ad fulciendum, & firmandum magis omnia, quae tum tradidimus: coniuncta quippe sunt haec illis, & illa istis. Verum

Tres errores hic damnati.

tamen quia ad hunc locum omnia magis spectant, quae de inaequalitate gratiae & gloriae tractantur, hic rem totam exactè magis, & omnino ad viuam discutiemus. Neque inanis opinor, aut superfluum nos ter videbitur labor illis, qui Hieronymum, & Augustinum, & alios doctores catholicos hac de re legerint, imò tanto spero magis placebit, quanto eos accuratius perlegerint. Nam contentioso, & concertatorio disputandi genere, quod alii, & praecipue Hieronymus secutus est, intermisso, vnum didascalicon, sive dogmaticum, hoc est, doctrinale differendi genus seculi, aperte omnia, & perspicue, suoque ordine tradidimus, & quae ad reuincendos aduersarios minus efficacia videri poterant, aut in totum reiecit, aut certe aliis efficacioribus, vt fideles obiter edocemus, adiunximus, atque eius quae notata in eis digna visa sunt, pleraque alia nostri o marte, & ingenio, Deique in primis auxilio adiecimus. Quaequam autem conexa sibi sunt, & se mutuo inferunt tria ista, iusti proficere possunt, & verè proficiunt in iustitia, iusti non sunt hic aequales in iustitia, iusti non erunt aequales in beatitudine, & quidquid ad confirmationem vnus valet, valet & ad confirmationem ceterorum, tamè quo omnia clariora, & firmiora sint, singulum quodque eorum seorsum firmabimus.

Quod iusti queant, dum hic viuunt, in iustitia crescere, & proficere.
Cap. II.

Porro iustos proficere posse, ac verè proficere in iustitia, praeter argumenta à patribus inducta, his potest argumentis edoceri. Primum. Apostoli petierunt à Christo augmentum fidei his verbis, A dauge nobis fidem. Et non sunt de hoc reprehensi à Christo, sicut alias cum dixit eis: Quid timidi estis? Nec dum habetis fidem: Nouerant ergo apostoli, vel ex lumine naturali, vel ex doctrina Christi posse in fide proficere. Et ita intellexit haec verba Ambrosius ad finem. 74. epistolae ubi ita scribit: Apostoli, qui futuri erant amici, dixerunt, A dauge nobis fidem petentes à bono medico, vt infirmantem in se fidem sanaret. Infirmabatur adhuc fides in eis, cum audiret etiam Petrus, Minimae fidei quare dubitasti? Haec Ambrosius. Et pulchre Hieronymus: Quare dicunt apostoli, Domine a dauge nobis fidem, si omnium vna mensura est? Et Gregorius in Ezechielem: Si ipsa fides ad perfectionem suam non quibusdam gradibus duceretur, sancti

Conclu. 1. Arg. 1. ex Apostolis Luc. 17. b. Mar. 4. d.

Ambro.

Hier. 2. cōtra Iouin. Grego.

aposto

Mar. 9. g.

Greg. in Ezech.

apostoli minime dixissent, Auge nobis fidem. Et ibidem hoc ipsum statim confirmat ex repositione illius, qui cum venisset ad dominum, vt curaret suum filium, requisitus an crederet, respondit: Credo domine, adiuua incredulitatem meam, P'escate, inquit, rogo, quod dicitur. Si credebatur, vt incredulitatem dicebat, si verò incredulitatem se habere nouerat, quomodo credebatur? Sed quia per occultam inspirationem gratiae meritorum suorum gradibus fides crescebat, vno eodemque tempore is qui nondum perfectè crediderat, simul & credebatur, & incredulus erat. Haec Gregorius. Quod si in fide proficere apostoli poterant, poterant & in aliis virtutibus, & ex consequenti in iustitia, & gratia Dei. Par enim est ratio de omnibus. Et hinc fidei & ceterarum virtutum profectus Christus ipse dilucidum nobis fecit parabola illa: Sic est regnum Dei, quemadmodum si iacet homo semen in terram, & dormiat, & exurgat nocte, ac die, & semen germinet, & crescat dum nescit ille: vltro enim terra fructificat primum herba, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica, & cum ex se produxerit fructum, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. Quid hic aliud nobis à Christo explicatur, quam profectus iustorum per verbum dei illis diuina largitate immisissimum? Sed vt dilucidior aliquatenus fiat tota haec parabola, non grauius labor expositionem illius ex Gregorio adii-cere: Semen, inquit, homo iacet in terram, cum cordi suo bona intentionem inserit, & postquam semen iactatum est, dormit, quia iam in spe boni operis quiescit, nocte verò surgit, ac die, quia inter aduersa, & prospera proficit, & semen germinat, & crescit dum nescit ille, quia cum adhuc mereri incrementa sua non valet, semel concepta virtus ad profectum ducitur, & vltro terra fructificat, quia praueniente se gratia mens hominis spontanea ad fructum boni operis surgit, sed haec eadem terra primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica: herbam quippe producere, est meliorationis bonae adhuc ténertudinem habere, ad spicam verò herba venit, cum se virtus animo concepta ad profectum boni operis protrahit. Plenum verò frumentum in spica fructificat, quoniam tantum virtus proficit, vt esse robusti, & perfecti operis possit, sed cum ex se produxerit fructus, statim mittit falcè, quoniam adest tempus messis. Omnipotens enim Deus producit fructus falcem mittit, & messem suam defecat, quia cum inueniensque ad perfecta ope

ra produxerit, eius temporalem vitam per emittam sententiam incidit, vt granum suum ad ecclesia horrea perducatur. Cum igitur desideria bona concipimus, semè in terram mittimus: cum verò operari recta incipimus, herba sumus: cum autem ad profectum boni operis crescimus, ad spicam peruenimus, cumque in eiusdem operationis perfectione solidamur, iam plenum fructum in spica proficimus. Haec ille. Et aliquanto post: Nullus itaque, qui per propositum bonum adhuc in mentis ténertudine esse conspicitur, despiciatur, quia fructum Dei ab herba incipit, vt granum fiat. Quae & ibi in Petro late ostendit, & nos in apostolis omnibus non obscure intuemur. Cum enim antè aduentum spiritus sancti modica fuissent fide, magnaque debilitate, & timore, & nonnullis imperfectionibus obnoxii, postquam illius illapsu roborati, & perfecti fuerunt, tanta fuerit fide, fortitudine, humilitate, & charitate, vt toti mundo terrori, & stupori fuerint, & sicut eleganter persequitur Greg. vires principum etiam cessi-
Gre. ho. presserint. Quod perspicuum esse potest cui 30. in euā. nis, siquidè quae de illis euangelista commemorant, in vnum cōtulerit, cum eis, quae historia actorum apostolicorum de ipsis testatur. Ea Arg. 2. ex demque docere nos potest ipsa deipara virgo. b. virgin. Quis namque neget ipsam sanctiorè, & gratiorè Nota. Deo fuisse, postquam filium dei concepit, peperit, nutrit, & pro nobis pariter tult in cruce mori? Si fieri potest, vt gratior sit alijs apud Deum vno tempore quam alio, nescio quem admodum possit quis credere tam parui apud eum fuisse tanta illa & tam praecellente obsequia, vt non eam post ipsa multò habuerit chariorem, & gratiorem. Nam quod quidam existimant, datam ei esse in conceptione filii Dei totam gratiam, quae postea meritura erat, somnium est absque vilo apparenti fundamento contra legem Dei effectum, quod eadem facilitate, qua dicitur, merito est contentendum. Sed & in Abraham patre fidei nostrae hoc idem contueri licet, quandoquidè cum obmādatum dñi egressus est de terra sua, & venit in terram, quam ei monstrauit dominus, perfectior multò fuit, & iustior, Deoque charior, quā fuerat antè. Vnde & maiora multò premia tū à Deo accepit, & familiarior ei factus est post id temporis: quod & ipse Deus pollicetur ei fuerat illis verbis: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi, faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus. Benedicam benedicientibus tibi, & maledi-
Gen. 22. cam

Arg. 3. ex Abrahā.

Gen. 22.

T cam

cam maledicentibus tibi, arque in te benedicentur omnes cognationes terræ. Et post aliquantum temporis, vbi iam ille obedierat mandato domini, factus est iustus sermo domini ad eum per visionem dicens, Noli timere Abraham, ego protector tuus, & merces tua magnanimus. Eoque tempore inuit Deus fœdus cum ipso, & pollicitus est senie eius multiplicare sicut stellas cœli, & sicut puluerem terræ, & dare terram illam rotam Chanaan. Et quis possit dubitare fuisse eum perfectiorem postquam audiuit iterū à Deo, Ambula coram me, & esto perfectus, ponamq; fœdus meum inter te, & te, & multiplicabo te vehementer nimis. Quod autem mandato huic obedierit scriptura statim indicat, subdit enim, cecidit ille innox eū pronum in faciem, & Deum ipsius humilitate commotum & mutasse ei nomen, & statuisse pactū circūcisionis inter se, & ipsum, & totam progeniem ipsius. Et si perfectus sanctior est & iustior, vt in aperto est, quam imperfectus cum Deus his verbis ad perfectionem vocauerit Abraham, & postea coruscante iam euangelio, & apostolos, & adolescentem illū, qui omnia mandata seruauerat, ad idem hortatus fuerit, manifestum est posse eundem progressū temporis iustiorē, & sanctiorem. Quod si Abraham non multo magis quam prius Deo placuisset, quando ad mandatum ipsius districto iam gladio immolare ei voluit vnigenitum suum Isaac, nunquam profectō iuramento ei firmasset magnificentissimam illam promissionem de assumptione carnis ex progenie sua: Per me merisum, inquit, iuravi, quia fecisti hanc rē, & non peperisti vnigenito filio tuo, &c. Et statim, Benedicetur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ. Placuit nimirum hac obedientia plus Abraham, quam olim placuerat: neque enim frustra bis asseritur ea vna fuisse causa tam magnificæ promissionis. Et si attentè legamus, & reuoluamus libros sacros, hæc eadem incrementa, & profectus iustitiæ licebit legere in Isaac, Iacob, Mose, Samuele, & in aliis prophetis, atque id eo à pluribus exemplis commemorandis supersedebo, & huiusmodi profectum in gratia ostendam ex verbis Davidis: graphiæ enim videtur illū descripisse, cum ait: Beatus vir, cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit, in valle lacrymarum in loco, quem posuit: Etenim benedictionem dabit legislator, dum de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorū in Sion.

Sed expendamus aliquantum hæc verba, vt sensum, & vim eorum magis penetremus, ne quis puter iustificationem opus Dei esse, profectum autē iustitiæ opus suum, Beatus, inquit, vir cuius est auxilium abs te. Qui dat enim velle, dat & perficere pro bona sua voluntate, & qui incipit, ipse perficit, & incrementum dat solus, eoq; auxiliante fit, vt iusti in hac valle lacrymarum ascensiones in corde suo disponant, hoc est, meditentur in iustitia crescere, & proficere: norunt quippe ad progrediendum, & proficendum in iustitia datam esse hanc vitam, verissimeq; dictum à Gregorio. In via Dei non procedere retrocere est. Neque frustra hæc meditantur iusti, Vota Deus iustorum exaudit. Et qui tulit legem, ipse eis benedictionem impartitur, vt per viam mandatorū currant, & eant de virtute in virtutem, idque nō ad horam, aut diem, vel annū, sed donec videatur deus Deorū in Sion. Certè si non essent progressus, & incrementa in iustitia, neque iusti ex auxilio Dei disponderent ascensiones in corde, neque ex benedictione ipsius de virtute in virtutem graderentur. Quare Gregorius, Si quidem gradus in cordis ascensione non essent, Psalmista non diceret: Ambulabunt de virtute in virtutem. Neque mirum si de virtute in virtutem gradus sunt, quando ipsa vnaquæque virtus quasi quibusdā gradibus augetur, & sic per incrementa meritorum ad summa perducitur: alia nāque sunt exordia virtutis, aliud virtutis profectus, aliud perfectio. Et his gradibus ibidem aptat illa verba Iob: Per singulos gradus meos pronuncia bo illum, Omnipotentem enim, inquit, dominum per singulos gradus suos ille pronunciat, qui per incrementa virtutū quæ accipit, ei semper laudem suæ pietatis reddit. Hæc tenus Grego. Eandem etiam veritatem docuit ecclesiam vas electionis Paulus, & non vno sanè in loco, sed multis: quosdam enim parturire se aiebat, donec formaretur Christus in illis, aliis tanquā paruulis in Christo lac dabat potum, donec capaces fierent solidi cibi, & sapientiā loquebatur inter perfectos, nonnullis incrementa frugum iustitiæ, & abundantiam omnium gratiarū nomine Dei pollicetur, alios beatores fore pronunciat, si permanserint secundum ipsius consilium, quibusdam excellentiorem viam demonstrat, & ad ambulandum charissimata meliora inuitat. Et alibi ad hoc dicit præcellētissima dona à Christo data fuisse ecclesiæ, vt iam nō simus paruuli, sed veritatem facientes crescimus

Greg.

Greg. h. 15 in Ezech.

Iob. 31. d

Arg. 5. ex Pauli testi moniis.

Gala. 4 b 1. Cor. 3. 2 2. cor. 9. c 1. Cor. 7. 12.

Eph. 4.

Arg. 4. ex Psal. 83.

camus in ipso. Et aliās interiorem hominem renouari tradit de die in diem, licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur. Et sæpe affirmat Deum esse, qui incrementa iustitiæ confert, quiq; perficit, quod in nobis incipit. Pro quibusdam etiam orat, vt charitas eorum magis, ac magis abundet. Et de se ipso manifestè testatur, nondum se perfectum esse, aut ad eum statum venisse, in quo nō posset proficere, & vt intelligas etiam eum, qui tanta gratia ab initio suæ cōuersionis præfulserat, disposuisse ascensiones in corde suo. Vnum autem addit, Quæ retro sunt obliuiscens, ad ea verò quæ sunt priora extendens me ipsum, ad destinatum persequor ad brauium supernæ vocationis in Christo Iesu. Vnde & diuus Hieronymus secundo contra Iouinianum hæc verba eleganter exponens, sic scribit: Apostolus Paulus prætoriorum obliuiscitur, & ad ea quæ in ante sunt se extendit, id est, quotidie proficit, nec seruat in sudario delicatè gratiam, quam accepit, sed auarus, negociator renouatur de die in diem, & decrescere se putat, nisi semper creuerit. Hæc ex Hieronymo. Et incredibile est profectō, ad planè impium, non eum in maiori gratia quam prius apud Deum fuisse, post grauissimos illos, & innumerabiles labores, quos se ob Christi gloriam pertulisse aliquando commemorat. Et quid aliud, rogo, quam hunc profectum, & incrementum virtutis & gratiæ significabant illa verba, quæ audire à domino meruerit, Sufficit tibi gratia mea? nam virtus in infirmitate perficitur? Vnde & ipse de tanto beneficio exultans, gloriabatur, & placebat sibi in infirmitatibus, & tribulationibus suis, Cum enim infirmor, inquit, tunc potens sum. Et hanc immutationem & renouationem electorum, & præsertim prædicatorum verbi Dei explicat eleganter Gregorius, in illa verba, Mutaberis in virū alium. Stabiliuit & hanc doctrinam princeps apostolorum Petrus, cum ad eos, qui recens erant per Baptistam gratiam iustificati: Quasi modo, inquit, geniti infantes, rationabiles sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem, si tamen gustatis, quoniam dulcis est dominus. Nunquam sanè Petrus adiecisset illam particulam, Vt in eo crescatis in salutem, si non certè sciret, posse iustificatos proficere in iustitia. Quid est enim aliud crescere in salutem, quam proficere in iustitia, & gratia apud Deum? Et ne quisquam dubitet hanc etiam semper fuisse doctrinam ec-

1. Cor. 4. 1. cor. 3. b Phil. 1. a. & c. 2 b

3. c.

Hiero.

2. Cor. 11. Argu. 6. 1. Petr. 2. a 2. co. 12. c

Greg. 1. Reg. 10. 1. Pe. 2.

Arg. 7.

clesia, possumus hoc ipsum fulcire ex diffinitione Clementis quinti in concilio Viennensi, inter ceteros siquidem errores Begardorum & Beguinorum in ea generali Synodo damnatos, vnus, atque adeo primus hic fuit, Homo in vita præsentī tātum, & talem perfectionis gradum potest acquirere, quod red detur penitus impeccabilis. Et in gratia amplius proficere non valebit. Et commemoratur hoc in Clementina, ad nostrum de hereticis. Quod si bene expendamus argumentum, quo illi fuisse vti asseruntur, verissimum erit, non damnasse patres hunc errorem ea duntaxat ratione, quod asserent heretici illi, posse homines tantum proficere, vt redderentur impeccabiles, sed & eo quoque nomine, & titulo, quod ad talem, & tantum perfectionis gradum venire posse homines in hac vita cōtendebant, vt amplius in gratia Dei proficere non valerent: ratio enim eorum ibi subiecta hæc est. Nam, vt dicunt, si quis semper posset proficere, posset aliquis Christo perfectior inueniri. Quod si illi, vt docet hæc ratio, in hoc potissimum suam referebant assertionem, vt crederent homines posse esse hic ita perfectos, vt amplius proficere non possent, & patres quoque minime dubium est damnationem huius erroris in hanc etiam assertionem retulisse. Et si tantum patres illi profectum in iustitia, in nullo sanctorum ferre potuerunt, quando tulissent blasphemiam Lutheri asserentis, omnes iustos esse æquales in gratia, neque profectum vllum, aut incrementum iustitiæ agnoscentis. Sed pudet me iam dudum profectō, & tædet in tam apertum, & manifestarium errorem solis fidei argumentis pugnare, ipsi lumini naturali hanc insaniam aduersari ostendamus. Rogo te Luthe re, & vos o quicumque huius factionem sectamini, nonne iusti omnes possunt quādoq; exercere, ac verè exercere opera aliqua virtutum, quæ antè nō exercuerant? Et quæ prius operati fuerant, nonne possunt promptius, alacrius, feruentius, deuotius, ac denique perfectius operari? Certè hoc experientia constat omnibus, qui vesimiliter possunt credere se esse à Deo iustificatos: cur non igitur per illa opera proficiant, & crescant in iustitia? An non tanto quisq; iustior & melior est, quanto plura, vel meliora opera exercet? An non natura nostra hoc comparatum est, vt tanto promptius proficiant, & procliuiores ad iustitiam & virtutes, quanto frequentius, aut magis ex animo bonis operibus

Arg. 8.

DE INEQVA. GRAT. ET GLO. IVSTO.

Argu. 9. studemus? Nunquid vultis nos esse stipes & truncos, vt neque actus nostros, neque naturam nostram, neque ipsa qua patimur, quaq; in nobis experimur, agnoscamus? Si in iustitia politica, & morali proficere hoc modo possumus, idq; de se & de aliis semper sentire omnes philosophi probi, cur non poterunt omnes iusti similiter proficere in iustitia theologica, & christiana? Nihil equidem minus perfectionis, & virtutis habent, pietatis, & religionis nostrae sancta opera, q̄ opera bona iustitiae civilis, imò tanto plus, quanto ipsis sunt sanctiora, & perfectiora. Et si Deus omnes bonos, & iustos diligit, quis credat non esse illi summam bonitati tanto quenquam chariorem, quanto melior, & iustior fuerit? Hominibus qui mali sumus, tanto sunt chariores amici nostri, quanto meliores sunt, aut saltem quanto plus de nobis merentur, & Deo qui summus bonus est, & supra modum omnium, qui se amat, amicus, non erunt iusti chariores, etiam si plus fuerint de ipso merito? Enimuero hoc bonitati diuinae manifestè repugnat, & contra omnem iustitiam, & aequitatem est, & legibus amicitiae palam dissonat. Ad haec. In ceteris artibus, & virtutibus sunt certi progressus, & incrementa, & apud omnes amicos, & fauentes nobis proficere possumus in gratia, & amicitia: intolerabile est igitur in vna iustitia christiana, & gratia, seu amicitia apud Deum non posse quicq; proficere, aut ad gradum superiorem conscendere, quantumcunque vehementer hoc contèderit. Deinde, quando in hac vita sunt iusti, perdere possunt gratiam Dei secundum communem legem: ergo etiam proficere possunt in ea per obseruationem mandatorum diuinorum. Dura quippe esset, & iniqua nimium conditio principis, & apud omnes haberetur inhumanus, si qui in eius sunt gratia, perdere illam possent per transgressionem mandatorum suorum, & non in ea proficere per eorum obseruantiam. Et contra rationem videtur, vt retrocedere quis ab ea possit, nò tamen ulterius progredi: neq; esset profectus gratiae deputanda longiturnitas vite, sicut plerunq; scripturae deputant, si perdere in ea possumus, & omnium bonorum, quae in ea com parauimus, iacturam facere, & non vel aliquantum gratiae incrementum lucrari. Cumque vt lumen naturale, & experientia, & ipsa scriptura passim docet, peccatores peiores in dies fieri possint, tantoque in dies peiores fiant, quanto peioribus vacant exercitiis, verisimile non est non posse & iustos iustiores fieri, & meliores, quantum melioribus, & sanctioribus studiis animum iugiter intendant.

An non eadem est natura contrariorum? An non iniquum negare virtutibus eam vim & potestatem ad nos perficiendum, quam vitii concedis, ad deturpandum, & inquinandum? Sed si proficere possunt iusti in iustitia, & gratia Dei, idque quando fuerint in hac vita, vt argumenta facta luculenter ostendunt, poterit ergo, inquit, sicut argum entabatur Begardi, aequari aliquis in gratia Christo. At hoc nimium est humiliter sentire de augustissima Christi gratia, non perueniet quisquam, etiam si infinitis diebus proficiat in merito ad tantam gratiam, quanta est gratia Christi: nò enim solum est infinita respectu suae humanitatis, sed etiam respectu omnium hominum producibilium, & acceptum facit Christum, in quantum homo est, ad infinita, aut certe ad summam praemia respectu sui, & respectu omnium quibus voluerit applicari sua praecellentia merita. Et de condigno meruit, quicquid aliis obtinet, & obtinuit: in hunc autem gradum, nulla pura creatura potest peruenire.

De aequalitate gratiae in florum in hac vita. Cap. III.

Iustos etiam non esse in hac vita aequales in iustitia, & gratia his argumentis monstrare possumus. Primò Christus admiratus est fidem Centurionis, & apertè restatus est, non se inuenisse tantam fidem in Israel. Et Cananæ dixit: O mulier magna est fides tua. Et de Magdalena Simoni ait, Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Atq; statim subdidit: Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Manifestissimè igitur docuit neq; fide, neque charitate iustos esse inter se aequales, sed quosdam parum credere & diligere, alios multum, & magnam esse inter hos & illos distantiam, & cum par sit ratio de alius virtutibus, & habentes maiorem fidem, & charitatem, in maiori sint gratia apud Deum, perspicuum hinc esse potest, non esse omnes iustos aequales in gratia. Vnde & Hieronymus ex his verbis, Cui autem minus dimittitur, minus diligit, rectè sic colligit: Qui minus diligit, & cui minus dimittitur, utiq; in minori gradu erit. Et aliquanto post: Quare dicunt Apostoli, Domine adauge nobis fidem, si omnium vna mensura est? Et dominus ad discipulum, Modicè fidei, quare dubitasti? Deinde, ex scripturis clarè constat quosdam fuisse aliis sanctiores, & cum eis non esse ceteros comparandos. Christus enim de Ioanne asseruit, neminem fuisse maiorem Ioanne Baptista. Et de Iob do-

Obiect.
Responso
Immensitas gratiae
Christi.

Cõcl. 2.
Argum. 1.
Mat. 8. b.
15. c.
Luc. 7. g.

2. cõ. Iou.

Arg. 2.

Mat. 11. b.
minus

Iob. 1. minus dixit ad Satanam: Nunquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra, homo simplex, & rectus, & timens Deum, & recedens a malo? Et de Saule palam asserit scriptura tempore quo electus est à Deo in regem, aded bonum fuisse, vt non esset vir de filiis Israel melior illo. Et Dauid tempore quo in regem electus est, fuisse multis aliis meliorem abundè patefaciunt verba illa Samuelis: Quasiuit dominus sibi virum iuxta cor suum. Et aliquanto magis idem docent illa Dei ipsius verba, Inueni virum secundum cor meum. Et Augustinus & Hieronymus, qui scriptura dicit fuisse in Eliseo duplicem spiritum Eliae, concorditer colligunt abundantius habuisse Eliseum ipsum spiritum sanctum, quam Eliam. Vnde & Hieronymus dicit: Duplex gratia fecit signa maiora. Ille, scilicet, Elias viuus mortuum, iste scilicet Eliseus mortuus mortuum suscitauit. Ille famem imprecatus est populo, iste obfessa ciuitati sub vna die hostiles copias praebuit. Verum hoc exemplum de Elia & Eliseo, non satis quod volumus conuincit. Aliud enim est spiritum sanctum fuisse in aliquo abundantius ad miracula, aliud ad faciendum eum gratum Deo: & spiritum huc duplicem Elisei rectius est ad prophetiam, & ad miracula referre. Neq; ego ausim Eliseum praefere Eliae presertim in gratia apud Deum: magnificentius nanque de illo loquitur scriptura, quam de Eliseo. Et quidem scriptura non dicit Eliseum habuisse abundantius spiritum quam Eliam, sed tantum ait, filios prophetarum post discessum Eliae agnouisse spiritum Eliae requieuisse supra Eliseum. Neque cum ille petiit, Obsecro vt fiat in me duplex spiritus tuus, verisimile est petiisse vt duplo copiosius haberet spiritum, quam Elias magister ipsius. Dixit quidem hoc rabi Salo. & apparenter probauit, quia octo tantum miracula narrat scriptura facta per Eliam, decem & sex vero per Eliseum. Sed profectò non congruit ea petitio cum modestia Elisei: Non est discipulus super magistrum, ait Seruator noster, perfectus autem omnis erit, si sicut magister eius. Et verba ipsius petitionis (etiam vt Latine ea habemus) non hoc sonant, sed duntaxat, vt qui in Elia erat duplex spiritus, fieret etiam in ipso Eliseo. Vnde & nulla nota distinguitur verbum, Duplex, à verbo, spiritus tuus. Et illis qui norunt vel Hebraicè, vel Graecè, perspicua haec esse possunt. Hebraica enim ad verbum sic possunt reddi, Fiant obsecro super me verba tua in spiritu tuo, id est, vtraque dona, quae sunt in spiritu tuo. Et Graeca etiam,

ex qua veritas maximè petenda hoc in loco est, fieri tant super me, vel mihi, duplicia in spiritu tuo. Et sensus ipse dehortari poterat ab alia expositione: quia non dicimus, Spiritum sanctum habitantem in Petro fieri duplicem in Ioanne, quauis duplo abundantius communicetur ioanni. Et argumentum ex excessu miraculorum, siue in numero, siue in magnitudine non est satis efficax, nam forsitan plura, & maiora Deus fecit per Eliam, quàm tamen ob causam nobis ignorat subtrahit scriptura. Et vt bene Nicolaus Lyranus dicit exoluendo hoc argumentum, Ioannes Baptista, qui nullum signum fecit, minimus esset omnium prophetarum, qui aliqua miracula fecerunt, siquidem ex praecellentia in miraculis efficaciter probaretur praecellentia in sanctitate: possumus tamè ex Petro efficacius positum nostrum conuincere. Cum enim dominus rogasset ipsam, an plus eum ceteris diligeret, neque ille propter eximiam suam humilitatem aliud respondisset quam, Etiam domine, tu scis quia amo te, perinde tamen ac si verisimè respondisset, se eum amare praeter ceteros. In quo formam dedit posteris, vt sicut communiter docent theologii, non nisi digniorem, & plus aliis amantem Christum, dignitatibus, & prelationibus ecclesiasticis praebuerent. Et si omnes sancti aequales fuissent in fide, nunquam Paulus peculiarem catalogum epistolarum ad Hebraeos intexuisset eorum, qui fide videntur praeter alios claruisse. Qualitercunque tamen haec se habeant, liquet satis ex indictis exemplis contra scripturam pugnare, qui asserunt iustos esse hinc aequales in gratia. Et placulum est profectò grande Deipare virginialiquem sanctorum equare, cum Gabriel plenam gratia, & benedictam inter mulieres. In praeteritas mulieres pleno ore pronunciauerit, & eam vnam à Deo electam sciamus, vt per ipsam mundus acciperet suum redemptorem: & si omnes sancti in hac vita fuissent aequales, nullam fuisset priuilegium eorum quos scriptura ita magnificè commendat, vt Spiritu sancto plenos eos dicat fuisse. Item Paulus constanter docet varia esse dona Spiritu sancti in ecclesia, & quosdam maiora dona participare quam alios, & quosdam paruulos in Christo, & alios adultos & perfectos, & expressè quosdam aliis praefert, & se plus aliis Christo ministrasse, & in propagatione fidei laborasse asserit: aduersantur igitur Paulo, qui omnes in flos aequales asserunt in gratis. Sed ipsa Pauli verba subiungã,

Io. 21. d.
Necesse è
eligere pi
giorem.

Argu. 3.

quo res hæc tota manifestior sit. Cum in prior read Timotheum ecclesiam Dei viui, domum Dei appellasset, ne in ea omnes esse æquales quis crederet, sed certò potius scire, quosdam esse iustos, & alios peccatores, & inter ipsos iustos quosdam alios præcellere, & inter peccatores alios esse alios peiores, & abiectiones, addidit in posteriore: In magna autem domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea, & fictilia, & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliã. Certè peccatores neque vasa sunt aurea, neque argentea, & aurea longo intervallo præstant argenteis. Et alibi ex iustis qui supra Christum fundati sunt, quosdam affirmavit ædificare supra illum aurum, alios argentum, alios lapides preciosos. Vnde & Ambrosius in hæc verba Pauli, In magna autem domo, ita scribit: Hoc dicto significavit Apostolus in ecclesia diuersos esse homines, quosdam bonos, & summos viros, quos in auro intelligi vult, quosdam bonos tantum, quos in argento designat, alios verò non bonos, quos vasa lignea, & fictilia appellat, quod nulli ambiguum puto. Hæc Ambrosius. Ex comparatione etiam ecclesiæ ad corpus naturale sic docet Paulus quosdam alios anteire: vt in corpore naturali quædam membra aliis præponuntur: Sicut enim, ait, in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra, habentes donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes, siue prophetiam secundum rationem fidei, siue ministerium in ministrando, siue qui docet in doctrina, qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui præest in sollicitudine, qui miseretur in hilaritate. Et toto capite. 12. prioris ad Corinth. nihil aliud agit, quàm vt ex eadem comparatione quosdam alios præstantiores ostendat esse in ecclesia, sicut quædam membra nobiliora sunt aliis. Et stultissimè contra apostolum, & communem sensum dixit Iovinianus, nos omnia membra æqualiter diligere, neque vnum præferre alteri. Et si in gratiis gratis datis tanta est distantia, erit & similibus in gratia gratum faciente: nam cæteris paribus is diligitur plus à Deo, cui maiores, gratiæ in suam, & aliorum vtilitatem ab eo conferuntur, quique præcellentioribus studiis occupantur. Atque alibi idem apostolus inquit: 1. Co. 14. a Nam maior est, qui prophetat, quàm qui loquitur linguis. Et rursus, Ministri Christi sunt 2. Co. 11. b vt minus sapiens dico, plus ego. Et iterum: 1. Co. 15. b

Abundantius illis omnibus laboravi. Et alio in loco quosdam ait seminare parè, alios in benedictionibus, id est largè & affluenter. Et rursus ex viuificandis in Christo vnumquemque in suo ordine resurrectionum tradidit, vt indicaret profectò, vt optimè colligit Hieronymus, diuersa esse merita resurgentium. Neque se minimum apostolorum dixisset, nisi intellexisset inter apostolos posse esse quosdam alios maiores. Et cum se & apostolos dicit primarias spiritus accepisse, ostendit nimirum non esse alios sanctos cum apostolis comparandos: & nisi beatissima virgo diuina se gratia supra cæteros exaltatam nosset, nunquam de se ceconomis scripsisset Corinthiis Paulus, Tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam, præsertim cum statum præmisset: Sapientiam loquimur inter perfectos. Quæ quidem ratione Ioannes euangelista inter infantes, adolescètes, iuuenes, & patres, ac filios in Christo aperitissimè distinguit dicens: Scribo vobis filioli, quoniam remittuntur vobis peccata vestra propter nomen eius. Scribo vobis patres, quoniam cognouistis eum, qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, quoniam malignum vicistis. Scribo vobis infantes, quoniam cognouistis patrem. Scribo vobis iuuenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignum. Et Petrus apostolus: Sicut boni dispensatores multi formis gratiæ Dei, vel sicut Hieronymus legit, multiplicis. Qui & significantius Græcè admonet scriptum esse *ποικίλων*, id est, variè. Et Psalmographus hoc eodem consilio de ecclesia cecinit: Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate. Et ad hoc designandù Ioseph in forma Christi variã habuit vnicã. Et in arca Noë, quæ iuxta apostolum Petrù typum gestit ecclesiæ, diuersa fuerunt animalia, & quædam aliis perfectiora: & ideo plures habuit mansiones, & nidulos, & bicamerata, & tricamerata, & p qualitate animalium habitationes quoque vel maiores, vel minores, vt diuersitas illa mansionum præfiguraret fidelium varietatem. Quæ ratione etiam in templo domini multæ fuerunt, & varia mansuacula, exterius atrium, interius vestibula, sanctum, sancta sanctorum, culine, cæleriola, torcularia & vasorum receptacula: non enim sicut sapientissimè ex hoc colligit Hieronymus, quæ Deus omnes inhabitat

a. Timo. 2. c.

Ambro.

Ro. 12. b.

1. Cor. 15. 2. cõtra. Ioui. 1. Cor. 15. Rom. 8.

1. Cor. 3. a 2. b. 1. Ioan. 2.

1. Pet. 4. b Hiero. in apolo. li. in Ioui.

1. Pet. 3. d.

1. Co. 14. a 2. Co. 11. b 1. Co. 15. b

Argu-4. Melior virginitas nuptiis.

Hieron. 1. cõr. 10.

Melior monogamia quàm bigamia.

Cap. 26.

habitat, neque ad eandem mensuram omnibus infunditur. Eandemque ob causam ecclesia nunc soror, nunc sponsa, nunc mater, nunc filia in scripturis appellatur, quia in aliis sponsa, in aliis soror, in aliis filia, in aliis mater, & ex seruis Dei quidam filii tantum, alii fratres, alii sponsum, alii patres, aut matres, pro fuorum diuersitate profectum merentur nuncupari. Præterea, scriptura manifestè docet quædam opera alios esse meliora, & quædam statum alio esse perfectiorem, & quosdam esse, qui virtutem, & vitæ perfectionem magis sectentur quàm alii. Paulus enim apertè præfert virginitatem nuptiis, & statum virginum statui coniugatorum dicens: Et qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit, & qui non iungit melius facit. Quæ verba doctè ponderat Hieronymus his verbis: Vbi bonum, & melius est, ibi boni, & melioris non vnum est præmium: & vbi non vnum præmium, ibi vtrique dona diuersa. Tantum est igitur inter virginitatem, & nuptias, quantum inter non peccatorem, & benefacere, imò, vt lenius dicam, quantum inter bonum, & melius. Monogamiam etiam, siue viduitatem bigamiam statim præfert idem Paulus adiciens: Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuir, quod si dormierit vir eius, liberata est à lege: cui autem nubat, tantum in domino: beatior autem erit, si permanferit secundum meum consilium. Et hæc copiosè docet Augustinus libro de sancta virginitate. Et acurè Hieronymus idem ibidem colligit ex illis verbis quæ in Paulo præcedunt: Sed vnusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius autem sic: Si eadem esset merces nuptiarum, & virginum, nunquam dixisset, ait Hieronymus, post præceptum continentia. Sed vnusquisque proprium habet donum ex Deo. Vbi proprietatis singulorum est, ibi altrimsecus diuersitas. Concedo, & nuptias esse Dei donum, sed inter donum, & donum magna diuersitas est. Et aliquando post idem confirmat: ex illis verbis Christi: Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est: sunt enim eunuchi, &c. Qui potest capere, capiat. Et ideo, inquit, plus amat virginos Christus, quia sponte tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum. Maior quoque gratiæ est offerre quod non debeas, quàm reddere, quod exigas. Et statim: Grandis fidei est, grandisque virtutis Dei templum esse, purissimum totum se holocaustum offerre domino, & iuxta apostolum, sanctum esse corpore, & spiritu. Et infra: In lege præcipitur, vt pontifex nisi vix-

ginem non ducat uxorem, nec viduam accipiat. Si eadem virginis, viduæque conditio est, quare altera recipitur, altera reprobat? Si soror virgo moritur sacerdotis, quomodo ipsa ad patris exequias, ita pater ad eam iubetur accedere? Si verò nupta sit, quasi aliena continentur. Et infra, Si non præferret nuptiis virginitas, Spiritus sanctus cur maritatum, cur viduam non elegit? Et Christus vitam contemplatiuam vitæ actiue liquidè prætulit, cum Marthæ vacanti vitæ actiue dixit: Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima. Porò vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Et alibi statum voluntariæ paupertatis statum etiam bonorum diuitum præcellentiorum esse clare docuit dicens adolecèti diuiti, quique omnia mandata seruauerat: Si vis perfectus esse, vende, & vende omnia que habes, & da pauperibus, & veni, sequere me. Et alio in loco maximam esse charitatem, animam ponere pro amicis perspicuè tradidit. Et hac de causa profectò quosdam à iustis peculiariter beatos etiam in hac vita affirmavit, & varia eis præmia, & alia aliis maiora, & angustiora promisit, vt quos prædicabat beatos, sciremus superiores esse aliis, & inter se etiam inæquales, magnâque esse inter sancta iustorum exercitia: disparitatem, & inæqualitatem. Cum igitur quidam à iustis vsque adeò diligant Deum, vt virginitatem seruent, paupertatem arctissimam sectentur, vitæ contemplatiue vacent, sanctissimis, & beatissimis exercitiis perperuò studeant, & pro Deo libenter animam ponant, aut certè paratissimi sunt ponere, alii verò non eam vsque progressi sint, sed quanuis Deum diligant, & mandata illius seruent, tamen in statu coniugali sint, & possessiones aliquas habeant, & soli vitæ actiue, & inferioribus virtutum studiis intendant, erunt certè illi iōgè his superiores, si modo cetera sint paria: fieri enim sanè non potest, vt non sint cæteris paribus illi meliores, & Deo gratiores, qui meliora opera exercet, & meliorè statum tenent, & magis assidue sese operibus virtutum totos impendant. Nã si Deus diligit diligentes se, vt veteri, & nouo testamèto edocemur, diligit vtrique magis eos, qui magis eum diligunt, iuxta regulam topicam, Sicut simpliciter ad simpliciter &c. Magis autem proculdubio eum diligunt, qui maiora propter ipsum continentur, quique laboriosiora, & magis ardua, aut certè præstantiora, & laudabiliora opera, vel equè laudabilia frequentius ob ipsius amorem exercunt. Et huiusmodi graduū disparitatem ostendit

Contemplatiua vita melior actiua. Luc. 19. Melior paupertas diuitiis. Mart. 19. c Ioan. 15. b

Pro 8. 5. Ioan. 15. e

ber. ser. 23

dit Bernardus in illa verba canticorum, Curremus in odore vnguentorum tuorum. Neque currimus, inquit, omnes æqualiter in odorem omnium vnguentorum. Et super illa verba: Introduxit me rex in cellaria sua, diversitatem cellarum, ad quæ Deus introducit suos, differens, tandem subdit: Nam neque vnus eorum dicat esse meriti, vnusque virtutis socialiter viuere, & vtiliter præesse. Hæc Bernardus. Vtque nihil aliud esset, vel hoc deberet de hortari ab opposita opinione: omnem quippe insaniam exuperat omnes sanctos huius vitæ æquare apostolis, & beatæ virgini Deiparæ, cum illi interuallis maximis omnes alios sanctitate, & exercitio virtutum excelluerint, & Deus ipsos ad eximias, & incomparabiles dignitates prouerit, & admittendis prerogatiuis supra reliquos ornavit. Insuper. Gratia noui testamenti maior multo est, quam gratia veteris testamenti: Ego veni, inquit Christus, vt vitam habeant, & abundantius habeant. Et antecedit nouum testamentum longo interuallo vetus, sicut eleganter differit Paulus tota penè epistola ad Hebræos, & sepe alijs. Vnde & plura nobis sunt præstita, & præcellentiora sacramenta, quæ gratiam possint conferre, & augere, quam veteribus: & maioris sunt valoris apud Deum cæteris paribus nostra bona opera quam iustorum veteris testamti, quia maiori est in pretio apud Deum passio Christi exhibitâ quam præuilla. Qui igitur sanctissimus fuerit ex iustis noui testamenti sanctiores multo hinc fuerit, quam sanctissimus ex iustis veteris testamenti, & infirmi quam infirmi, & mediocres quam mediocres. Itaque saltem sub diuersis temporibus fuerint iusti inter se inæquales, neque credendum est omnes iustos fuisse in via equales in gratia apud Deum.

Argu. 6. Postremò. Non sunt pares omnes qui obnoxii sunt peccato mortali, sed quidam rei sunt grauioris culpæ apud Deum, & magis Deo exosi quam alij. Nam & Christus apertè dixit, eos qui ipsum tradiderunt Pilato maius peccatum habuisse, quam ipsum Pilatum. Et sibi manifestè asseruit, peccatum in Spiritum sanctum grauius esse peccato in filium hominis, & per reditum inmundi spiritus ad locum, vnde exiuit, nouissima hominis illius, ad quæ redit, fieri peiora prioribus. Neque dixisset Sauli Samuel quasi peccatum ariolandi esse repugnare, & quasi scelus idolatriæ nolle acquiescere, nisi ariolari, & idolatrare multo grauiora peccata essent, quam cõmunia alia peccata. Et Ieremias indicauit grauius multo idolatrasse regnum Iuda, quam regnum Isra-

el: Et dixit, ait, dominus ad me, Iustificauit animam suam auertrix Israël cõparatione præuaricatricis Iuda. Et Ezechiel ex præcepto domini dixit ad Ierusalem, sceleratoriam multo fecisse fororibus suis Sodoma, & Samaria, & vississe, & iustificasse illas sceleribus suis, & Samariam dimidium peccatorum suorum non fecisse. Et de optimatibus qui cognouerunt viam domini, & iudicium Dei sui, apertè pronunciat Ieremias: Et ecce magis hi simul confregerunt iugum, ruperunt vincula. Et loquitur de iugo domini, & vinculis præceptorum ipsius. Et opinio Stoicorum & Zenonis quod omnia peccata sint paria, quam etiam fecutus est Iouinianus, vt in locis supra citatis testatur Hieronymus, & Augustinus, contra commonem sensum est, & contra insitum nobis lumen naturale. Vt enim ille de solis peccatis latalibus hæc docuerit, quod quidem Hieronymus non videtur de Iouiniano credidisse, certè non omnia talia peccata æqualem habent turpitudinem, neque ex æquo auertrantur rectè rationi, sed quædam quibusdam magis pugnant contra reuerentiam & honorem Deo debitum, & quædam arctius sunt, & strictius præcepta, vel prohibita à Deo & principibus, & ecclesiasticis, & secularibus. Et ad oculum videmus quibusdam sceleribus Dei magis offendi, & contemni, & ipsius honori, & gloriæ plus vno detrahi, & quam alijs, & quædam magis lædere proximis, & rempublicam, & religionem, magisque eis officere, aut certè nos magis cõquinare, & deturpare, & à recta ratione, & debito hominis statu alienare. Et apertum est eadem peccata à quibusdam pluries patrari, quam ab alijs. Quamobrem iusta, & sancta indignatione commotus Hieronymus ita alcubi Iouinianum alloquitur: Audebis ne igitur dicere sic negasse Petrum, & cæteros apostolos qui fugerunt, quomodo Caipham & Phariseos, & clamantem populum, Crucifige, crucifige eum? Et vt de apostolis taceam, eiusdem tibi sceleris videbitur reus Annas, & Caiphas, & Iudas proditor, cuius & Pilatus, qui nolens compulsus est contra dominum ferre sententiam? Quanto maioris meriti fuit Iudas, tanto maioris criminis est, & quanto maioris criminis, tanto maioris & pœnæ. Potentes enim potenter tormenta patientur. Hæc Hieronymus. Quod si non omnes peccatores sunt pares, neque erunt omnes iusti pares: par nãque est de vtroque ratio: & si vnum contrarium suscipit magis, & minus, suscipiet & alterum.

Non

Argum. 5. Ioan. 10. b

Argu. 6.

Ioan. 19.

Matt 12. c

Iere. 3. d

2. con. 10.

Non omnes iusti erunt æquales in gloria. Cap. IIII.

Ar. 1. exte stim Chri sti. Ioã. 14. a

PRObemus igitur tertium quod firmare proposuimus, nempe iustos nequaquam fore æquales in gloria. Hoc autem his argumentis certum, & indubitatum possumus facere. Primo: In domo patris mei, dicit Christus, mansiones multæ sunt: nõ igitur omnium iustorum æqualis est gloria in regno cælorum: esset enim si sic esset in eo vna potius omnium iustorum mansio in Deo, & non multæ mansiones. Neque tolerabile est, quod Iouinianus arbitratus est multas mansiones apud patrem, ecclesias toto orbe diffusas intelligi: anteceditia quippe, & consequentia, et ipsum verbum mansionis manifestissimè indicant, non de ecclesiarum numero Christum locutum, sed de cælorum mansionibus. Subdidit namque mox Christus: Si quo min⁹ dixissem vobis, vado parare vobis locum. Hoc est. Siminim, vel finaliter, & quod Græcè apertissimum est εἰς τὸν πατέρα, id est, si secus res se haberet, & non essent multæ mansiones apud patrem, dicerem vobis ire ad parandum vobis locum. Nihil autem impediēbat hoc dicere, si ecclesias toto orbe diffusas, in quibus habebant residere & præsidere apostoli mansiones in domo patris intellexisset. Erat enim & præter has loci eis parandus in cælis, quia non ibat Christus ad ecclesias toto orbe diffusas, sed relicto toto hoc mundo festinabat redire ad patrem, & transire in regnum cælorum. Vnde & postea palam, & abq; vilo anigmate in eodem colloquio dixit eis: Exiui a patre, & veni in mundum, iterum relinquo mundum, & vado ad patrem. Et vt manifestius esset, de quibus mansionibus locutus fuisset, neque quicquam sic illas paratas esse apud patrem crederet, vt non & ad eas comparandas per multum faceret discessus: Christi a nobis, id est, tioris, resurrectio, & ascensio ipsius, statim post illa verba. Si quo minus dixissem vobis, vado parare vobis locum, subiecit: Et si abiero, & præparauero vobis locum iterum veniam, & accipiam vos ad me ipsum vt vbi sum ego, & vos stis. Quoniam est mansiones multæ sint electis in regno cælorum, nemo tamen ex nobis aliquam ex eis consequi potuisset, nisi Christo parante vniciuque per mortem suam locum ei, & suis meritis conuenientem. Neque sic accipienda sunt illa verba, si quo minus dixissem vobis, vado parare vobis locum, quasi non potuisset Christus verè illa dicere, quia mansiones multæ in

cælis erant electis prædestinatæ; Non enim si hoc esset mox addidisset: Et si abiero, & præparauero vobis locum, &c. Nam hæc verba clarè insinuabant se abiturum, & præparatum eis locum, sed voluit eis verbis explicare eximium, quo erat in eos affectus, amorem, & paratissimum animum ad parandum eis locum, si non iam esset paratus. Et se ab illis verbis tam apertis temperare declarabat, quia iam erant in domo patris mansiones multæ, & propositæ erant omnibus coronæ, & præmia, quæ vnusquisque bonis laboribus, & præclaris operibus anniti deberet sibi cõparare, neque omnia omnibus in verbis erant inculcanda. Itaque vt possemus intelligere amorem, quem habebat erga discipulos, prædestinatio nemque diuinam, & necessitatē nostrorum bonorum operum ad beatitudinem, abstulit apertè statim dicere, Vado parare vobis locum. Sic etenim Christus electis omnibus mansionem parauit transcendendo ad patrem mortem suam, vt tamen & prædestinatio patris antecedenter, & adiunctio bonorum operum consequenter necessaria sit, vt eum locum adipiscantur. Et sic Deus electis coronam suorum virtutum parauit, & electi bonis operibus certant semper, & contendunt ac præripere, vt nemini tamen cõtingerit illam accipere, prius quam Christus eis locum suæ beatitudinis suâ morte præpararet. Atque deo quod apertè tum noluit dicere, mox insinuauit adiciens: Et si abiero, & præparauero vobis locum. Et præparauit quidem Christus sua morte electis mansiones, quia meruit per illam & apertionem regni cælorum, in quo ipse mansiones sunt, & gratiam electis, quia in illud iam apertum admittantur. Vnde & Augustin. in hæc verba pulchrè quatit: Quo modo vadit, & parat locum, si iam mansiones multæ sunt? Aut si adhuc parandus est, cur non merito dixisset, Vado parare? Et ipse sibi statim responderet, has mansiones & esse iam in regno cælorum, & parandas esse, & vilo quidem prædestinatione, & eo modo parandas non esse, non esse verò operatione, & eo modo etiam tum parandas fuisse. Et subdit: Parat quidem mansiones, mansionibus parando maiores. Et propterea dicit Christum dixisse se vadere, vt pararet locum, quia dum it, ne videatur, latet, vt credatur: tunc enim locus paratur, si ex fide viuatur. Creditus enim desideratur, vt desiderat⁹ habeatur, & crediti colligitur meritum, videnti redditur præmium: ipsum namque desiderium viuus præparatio est mansionis. Et clarissimè ibidem

Augustin.

explicat, mansiones has multas significare diuersas meritorum in vna vita aeterna dignitates. Et vt apertissimum esset de domo caelestis, & de mansionibus in aeterna beatitudine sermonem Christum fecisse, continud ille adiunxit, Iterum veniam, & accipiam vos ad me ipsum, vt vbi ego sum, & vos sitis. Et eadē de causa cum praemississet, Creditis in Deum, & in me credite, statim subiunxit: In domo patris mei mansiones multae sunt. Quoniam vel hac ratione ad augendum suam fidem eos voluit cohortari, quod praecellentiorei fidei praecellentior quoque mansio apud patrem caelestem parata esset. Et quidem nomen ipsum mansionis dehortari, potuit Iouinianum ab absurda sua expositione: Non enim habemus hic manentem ciuitatem, sicut dicit apostolus, sed futuram inquitimus. Neq; Christus extra regnum caelorum mansionem ullam fore caelestis dixisset: nouerat tandiu nos peregrinari, quandiu sumus in hoc corpore. Hic sine se Iouiniane peregrinatio est, non mansio, labor, & militia, non quies, exilium, nō patria. Nemini hic conuiescere concessum, nemini perpetud manere, & in motu esse. Non huius vitae haec gratia est, nō huic valli miseria tanta contigit felicitas: sperantur haec in mansione caelesti, & in regno caelorum nobis promissa. Quamquam autem haec satis potest esse, vt nō dubitemus his verbis Christi clarē confirmatā veritatem, quam hic nitiunt monstrare, vt omnia tamen communita magis sint, adiungam his verba, quibus interpretatur hunc locum. Hieronymus, quae a. Co. 10. & ipsa dignissima notatu sunt: Quis autem, ait, filium tenere queat in eo, q; multas mansiones apud patrem; ecclesias arbitratu Iouinianus in toto orbe diffusas, cum manifestissimē scriptura doceat secundum euangeliū Ioannis nō de ecclesiis numero, sed de caelorum mansionibus, & aeternis tabernaculis, quae propheta desiderat, domino fuisse sermonem? In domo inquit, patris mei mansiones multae sunt. Si quō minus dixissem vobis quia vado vobis parare locum, & si abiero, & preparauero vobis locum iterum veniam, & accipiam vos ad me ipsum, vt vbi ego sum, & vos sitis. Locus, & mansiones, quas preparare sedesit Christus apostolis, in domo vtrique sunt patris, id est in regno caelorum, non in terra, in qua praesens apostolos relinquebat. Simulque sensus scripturae intendus: Dicere, inquit, vobis quia vado, & preparabo vobis locum, si non mansiones multae essent apud patrem, hoc est, si non vnusquisque mā-

nem sibi non ex largitate Dei, sed ex propriis operibus prepararet, & ideo nō est meū parare, sed vestrum, quia & Iudē nihil profuit paratus locus, quem suo vitio perdidit. Et vt vnum locum scriptura ex altero exponat, continenter annectit. Iuxta quō sensum & illud intelligendum, quod ad filios dicitur Zebedaei, quorum alter a sinistris, alter cupiebat sedere a dextris: Calicem quidem meū bibetis, sedere autem a dextris meis siue a sinistris non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo. Et illico quaestione sibi huiusmodi proponit Hieronymus: Non est filii dare, & quomodo est patris preparare? Hoc est. Sed si non esset filii dare, quomodo patris esset preparare? Omnia enim, quae pater preparauit, habet dare filius. Et ipse sibi quaestione diluit statim ex hoc quod non dixit Christus: Non est meum dare, sed non est meum dare vobis. Sunt verō haec verba Hieronymi: Parata, inquit, sunt in caelo diuersae, & plurimae mansiones plurimis, diuersisque virtutibus, quas non personae accipiunt sed opera. Frustra ergo ad me petitis, quod in vobis situm est, quod pater meus illis parauit, qui dignis virtutibus ad tantā ascensuri sunt dignitatem. Haec Hieronymus. Ex quibus a. hūmde constare potest, etiam his verbis: Non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo, Christum clarē docuisse, non fore aequalem omnium sanctorum, beatitudinem, sed quosdam quidem a dextris quosdam a sinistris, & alios neque tam sublimia loca habituros, sed longē inferiora. Et ipsis quoque filiis Zebedaei, tametsi praecellentibus apostolis, videtur ea loca, Christus abnegasse. Id quae fortassis, vt de beatissima virgine rācanus, quod d. Petrum & Paulum sciebat longē illis fore superiores, & praesantiores, & eorum insignibus, & eximius, maximis nobilissima illa loca debere. Veruntamen, vt aliquorum merita, & praemia maiora fore, quam filiorum Zebedaei his verbis insinuat, ita & apostolos digniorem locum quam ceteros in caelo habituros, esse illis ad eos verbis significauit: Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Non enim omnium iudices in illo certissimo, & exactissimo iudicio constituerentur, nisi omnes magni in ergulo praecellissent. Et falsarii, vel imperitiae reus tenetur Iouinianus, qui apostolis, qui vnica bona

Pe. & Pa. praecellentiores alii apostolis tertianctos omnes eximii. Mat. 19. d

Mar. 10. d. Luc. 19.

Mat. 25.

Argum. 1. Cor. 15.

na sua propter Christum reliquerunt, nunc centuplum, nunc septuplum dicit esse repositum, ne videlicet ex centupli verbo excessum eorum supra alios colligeremus. Et hoc illum vel imperitē vel malitiosē dixisse possumus ostendere, quia in nullo euangelistarum habetur septuplum, sed in Matthaeo & Marco habetur duntaxat centuplum, in Luca verō multē plura, in Ioanne verō nihil de hoc habetur. Eandem etiam beatorum inaequalitatem Christus ipse perspicuum fecit parabola illa de praclaro illo rege, qui constituit supra decē ciuitates seruum illum, qui ipsius mna acquisiuit decem mnas, & supra quinque ciuitates seruum alterum, qui mna domini sui acquisiuit quinque mnas. Ne enim aliquis ex officina Iouiniani & Lutheri aequalē esse omnium iustorum remunerationem ex eo machinaretur, quia eisdem verbis gratularatur dominus apud Matthaeum & seruo qui lucratus est quinque talenta, & seruo qui lucratus est duo, huic errori obuiam fuit ista alia parabola, in qua clarē redditur maius, & sublimius praemium ei, qui talento sibi credito maius lucrum fecit, & plus sibi meritoriu in hac vita comparauit. Et hoc ipsum luculentius Christus fecit parabola illa de semente in agro in terram bonam, cuius pars ceterisimum, pars sexagesimum, pars trigesimalum fructū attulit. Non enim potest respondere rei ipsi parabola, si aequaliter fructificat in omnibus bonis verbum Dei: & idem est vitium feminis quod cecidit secus viam, & super petram & super spinas. Et stultum sanē erat, vt verisimilē dicit Hieronymus, si nulla erat inaequalitas neque in bonis, neque in malis pro duabus speciebus sex species numerare. Faciam tamen haec testimonia Pauli clara. In priorē ad Corin. aperte docet non fore aequalem omnium iustorum gloriam corporis his verbis: Stella a stella differunt in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Quod dicit ex his verbis liquidum est, inaequalem fore gloriam corporis sanctorum, erit perfectior & inaequalis gloria anima: par quippe est de vtraque ratio, in decens perfectior esset, vt habentes aequalē gloriam in anima, non haberent aequalem in corpore. Absurdaque est, ac planē intolerabilis expositio Iouiniani, qui dicebat, vt testatur Hieronymus, stellam differre a stella in claritate, quia spirituales differunt a carnalibus: nam de solis iustis haec dicit Paulus. Carnales etenim in caelestibus futuri non sunt, & tenebrae sunt, & in tenebris ambulant, tantū abest vt stellis queant comparari. Atque vt

hoc esset magis perspicuum, mox subdidit Paulus: Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Quae quidem referri nullate nus possunt ad corpora, in quibus resurgent mortui in peccato mortali, quippe quae animalia, corruptibilia, ignobilia, grauiā, & infirma futura sunt. Et rectē Hieronymus solem, & lunam dicit praemississe apostolum, cum dixit: Alia claritas solis, alia claritas lunae, alia claritas stellarum, ne stellam & stellam totū quicquam intelligeret humanae multitudinis genus, sed ex coniunctione solis & lunae, quae referri nequeunt ad malos admitteremur: & stellas ad solos bonos referre. Itaque quod dicit apostolus, Sic & resurrectio mortuorum, ita est intelligendum, vt alius videlicet claritate solis luceat, alius lunae splendore ruilet, alius Lucifer sit, alius arcturus, alius orio, alius Mazuroth, & alii ceterae stellae, quae sacrae in Iob volumine continentur. Et pulcherrima sanē allusio haec est Pauli ad intelligendū pro meritorum varietate, & inaequalitate, diuersas fore, & inter se impares glorias iustorum. Vt enim astra omnia recipiunt quidem a sole suum splendorem, quod liber tamen secundum probabiliorē philosophorum sententiam iuxta suam qualitatem, & pro vt magis, minusue solidum est, & diaphanum, plus vel minus refulget, ita & quāuis omnes iusti de plenitudine Christi, qui sol est fulgētissimus gloriam animae, & corporis participaturi sint, nequaquam tamen ex aequo, sed iuxta quantitatem, & modum suae dispositionis, hoc est bonorum operum, & meritoriu suorum, gloriam animae, & corporis recipiēt. Dabit nanque Deus pro bona voluntate sua sicut & ibidem dicit Paulus, vnusquisque seminum corpus proprium: & sicut tanto melius & perfectius est corpus cuius semini respondēs, quāto melius & perfectius fuerit semē in terrā, ita vnde illud prodit, tāto nobiliora, & splēndiora corpora Deus iustis dabit, quāto illi meliores, & perfectiores fuerint, cum absoluto huius vitae cursu fuerint terrae, velut semina eos qui dormiunt in terra puluere cuius glatu-ros pronunciaisset, alios quidem in vita aeternam, alios verō in opprobrium, vt declararet eximiam fore gloriam bonorum doctorum, & multē maiorem quā aliorum ē vestigio adiecit: Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam

Daniel. 12

cruc-

Heb. 13

a. Co. 10.

**Præcellen-
tia gloriæ
doctorum**
Argum. 3
erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Iustitia etiam distributiva seruanda in bonorum remuneratione manifestè exigit, vt inæqualis sit gloria iustorum. Vnde vtriusque testamētī pagina palam edocemur reddendum esse vnicuique præmiū in iudicio diuino iuxta mensuram suorum operū. Ideo Daniel libros dixit esse aperiēdos in iudicio, quia omnia nostra opera exactissimè tūc expenduntur, & iuxta eorum merita suum vnicuique præmiū, vel pœna retribuetur. Et Paulus disertissimè: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, pro vt gessit, siue bonum, siue malum, vel vt legit Hieronymus, & magis conuenit cum communibus modo Græcis exemplaribus, vt recipiat vnusquisque, quæ gessit per corpus, siue bonū, siue malū. Et alibi: Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Et Ioānes apostolus in Apocalypsi aperte pronunciat, mortuos in domino opera sua cōsequi, nempe, vt iuxta eorum bonitatem præmiū à iusto iudice recipiant. Et cum alicubi dixerit Paulus, Nolite errare, Deus non irridetur: Quæ. n. seminauerit homo, hæc & metet: quoniam qui seminat in carne sua, de carne metet corruptionem, & qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam, ne quis hinc putaret tamē fore huiusmodi duos gradus in retributione alibi huic errori occurrit, & lucidissimè exposuit non oēs iustos æqualem messem collecturos: Qui parçè, inquit, seminat, parçè & metet, & qui seminat in benedictionibus, hoc est, benignè, & abundāter, de benedictionibus & metet, id est, etiā benignè, & abundāter colliget. Et hoc ipsum ipsa similitudo seminis iacti in terrā nos poterat admonere: ceteris siquidem paribus qui plus seminat, plus colligit. Vnde & psalmista absolutè inquit de iustis. Eūtesibant, et flebāt mitrentes semina sua. Veniētes autē venient cum exultatione portātes manipulos suos. Itaque cū perspicuū sit, nō oēs iustos in hac vita æqualia semina bonorū operū seminare, sed quosdā aliis iustiores esse, & religiosiores, & virtutum magis studiosos, & plura, & meliora virtutum opera exercere, ambigendum non est, quin ad patriā alii aliis maiores relaturi sint, & pretiosiores manipulos, & in ea ex consequenti beatores sint futuri. Nō est enim iniustus Deus, sicut sapiēter dicit Hier. vt obliuiscatur operis Pauli, qui cunctis amplius laborauit, & dispar meritū æquali mercede cōpeter. Ideo nanq; cū dās disposuerit his, qui

euāg. annunciat, de euā. viuere, & ille nō abutebatur hac licētia, sed laborabat manib⁹ suis ne quēpiam grauarer, & die ac nocte operabatur, & ministrabat illis, qui cū ipso erāt, & cū liber esset ex omnibus, omnium se seruum faciebat, vt pl⁹ laborās, plus quoq; placeret deo & maiorem mercedē acciperet. Et Deus ipse Matth. 19. 1. Cor. 7. Eia 56. b. qui per apostolos loquebatur, per prophetas olim perspicuè monuerat, maiora se præmia melioribus operibus impertiturum in regno cælorum: quoniā. n. vt Christus per se & per Paulum explicuit, virginitas melius quid est castitate cōiugali, de cunctis illis, qui se (spōte sua spiritaliter castrauerunt propter regnū cælorum, sic per Eia. pronunciat: Dabo eis in domo mea, & in muris meis locū, & nomen melius à filiis, & filibus, hoc est, iuxta phrasim Hebraicam, quā filiorum & filiarū, id est, quā sit nomen eorum, qui patres filiorum, vel filiarum appellantur. Et ne nomē hoc carnalis aliquis tēporale aliquid vel carnale præmiū interpretaretur, cum manifestè in eo præcellentia gloriæ, aut aureolavirginum de signetur, additur cōtinenter: Nomen sempiternum dabo eis, quod nō peribit. Ad hæc. In regno cælorum diuersi sunt ordines beatorū spirituum, alii angeli sunt, alii archangeli, alii throni, alii dominationes, alii principatus, alii potestates, alii virtutes, alii cherubim, alii seraphim: igitur & diuersa quoq; est, & dispar eorum gloria: sine causa quippe, vt pulchredicit Hiero. diuersitas nominū est, vbi nō est diuersitas meritorum. Neq; verisimile est tātam fore disparitatem in officiis, si nō & æqualis esset disparitas in gratia apud Deum & in gloria: absq; enim etenim in ciuitate illa domini, vbi summus est, & omnino admirandus omnium rerum ordo, eos credere perfectos esse aliis, qui nō etiā in grā, & familiaritate apud Deū eos excedant. Et si nō esset tāta māsionū diuersitas in regno cælorum, neq; in veteri testamento, neq; in nouo alium ordinem pōtiffex teneret, alium sacerdotēs, alium Leuitas, alium ianitores, alium aditui: descendit nanque nostra ecclesia, sicut Ioan. vidit à cœlesti Ierusalem, & typus quidam, & vmbra ipsius est. Vnde & in volumine Ezechiel. vbi futura ecclesiæ & cœlestis Ierusalem ordo describitur, sacerdotes qui peccauerant, regredantur in adituos, & cum sint in tēplo Dei, & à dextris ipsius non sinūtur amplius esse inter arietes, sed constituuntur in: et minimas oues. In fluuio quoq; illo qui de tēplo egreditur, & irrigat salū mare, & postea vniuersa viuificat plurimā species pisciū describuntur futuri, in

Matth. 19. 1. Cor. 7. Eia 56. b.

Argum. 4

2. cō. Iou.

Apo 21. 2

Eze. 44. 4 47. b

Hom. 8. Sup. Ezc.

Argum. 5

Matt. 10. b

11. c.

in symbolum videlicet, & adumbrationem huius veritatis. Et disparitatem beatitudinis ciuium cœlestium expressius idem propheta designauit in illis verbis: Et super firmamentum, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis Saphiri &c. Quod optimè exposuit Grego. ex verbis Pauli ad Colossenses, Siue throni, siue dominationes &c. Et doctè quidem Hiero. Iou. dicit. Tota Iudeæ terra, tribuūque descriptio, futura ecclesiæ in cœlis typus est. Legamus Iesum nauem, legamus Ezechiel. extremas partes, & videbimus quicquid in altero quasi per historiam in terra distribuitur, in altero in cœlis spiritaliter repromittitur. Quid sibi volunt in descriptione templi septem & octo gradus? Quid rursum quod in psalterio post elementa centesimoctauo decimo psal. quibus mysticum eruditur alphabetum per. 15. gradus vsque illuc peruenimus, vt possimus canere, Ecce nunc benedicite dominū omnes serui domini, qui statis in domo domini in atriis domus deinostris? Quare duæ & semis tribus trans Iordanē habitant, vbi plurima sunt iumenta, & nouē & semis reliquæ, vel expellunt pristinos habitatores de sedibus suis, vel cum ipsis habitant? Cur Leuitica tribus in terra partem non accipit, sed dominus pars eius est, & inter ipsos Leuitas & sacerdotes ad sancta sanctorū vbi cherubin & propiciatorium est, pontifex solus ingreditur? Quare reliqui sacerdotes lineis tantum vtuntur vestibus, & non habent indumentum auro, hiacyntho, cocco, purpura, byssoque contextum? Inferioris gradus leuitæ & sacerdotes plaustra & boues accipiūt, maioris ordinis gestant arcam domini humeris suis. Si tollis ordinem tabernaculi, templi ecclesiæ, si omnes qui à dextris sunt, corpus vnum, & vt vulgo dicitur ἐν κοίτοις ne quicquam episcopi frustra presbyteri sine causa diaconi sunt. Quid perseverant virgines? Quid laborant viduæ? Cur maritata se continent? Peccemus omnes, & post pœnitentiā idem erimus quod apostoli sunt. Hæc ille. Præterea, non erit æqualis damnatorum pœna, sed eodem igne, & eadem diuinæ visionis carentia quidam acerbius, alii mitius cruciantur. Et hoc Christus disertissimè expressit, cū dixit apostolis suis: Amen dico vobis tolerabilius erit terra Sodomorum, & Gomorreorum in die iudicii, quā illi ciuitati, quæ scilicet non receperit vos. Et alibi Co. 11. c. remissius erit in die iudicii, quā vobis. Et mox ad Capharnaum sic locutus est: Terra

Sodomorum remissius erit in die iudicii, quā tibi. Et alio in loco disparitate reat⁹ in iudicio cœlii, & gehennæ ignis idem ipsum ostēdit his verbis: Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo Racha, reus erit concilio, Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis. Graue siquidem est reum esse iudicii, grauius concilii, grauissimum gehennæ ignis. Aliās etiam palam docuit, peccatum ex malitia grauius esse puniendum, quā peccatum ex ignorantia. Et vt ostenderet etiam eos grauioribus pœnis esse mulcandos, qui maiora dona à Deo acceperunt, & ingrati illis fuerunt, subdidit statim: Omni autem cui multum datum est, multū quæretur ab eo, & cui commendauerūt multum, plus petent ab eo. Et hoc est, quod & Salomon olim docuerat dicens: Iudicium durissimum in his, qui præsumunt, fier. Exiguo enim conceditur misericordia, potentes autē poter tormenta patientur. Et post paululū: Fortioribus enim fortior instat cruciatio. Paulus item grauioribus pœnis esse mulcēdos christianos peccatores quā alios, si modo cætera sunt paria, eleganter diffinit, & probat in episto. ad Hebræ. Et Petrus idem ipsum mani festè docet his verbis: Si enim refugientes conuinationes mundi in cognitione domini nostri, & saluatoris Iesu Christi, his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus: melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quā post agnitionem retrorsum conuersi ab eo, quod illis traditum est sancto mandato. Contigit enim eis illud veri prouerbii, Canis reuersus ad suū vomitum, & lus lora in volutabro luti. Et sufficere possent ad hanc inæqualitatem pœnarum cōstabilendam illa protrita testimonia: Pro mēsurā delicti erit, & plagarum modus. Quantum se quisque glorificauit, & in delictis fuit, tantum date illi tormentorum: aperitissimum nanque est, non omnes peccatores ex æquo delinquere, neque ex æquo se glorificare, & delictis vacare: atque ideo neque paria erunt eorum supplicia. Et iam in deā principio mundi sic iuste iudicaturum se, & animaduersurū in peccatores per Lamech Deus ostenderat: Occidi, inquit, virum in vulnus meum, & adolescentulum in liuorem meū. Septuplum vltio dabitur de Caim, de Lamech autem septuagies septies. Quantum enim numero pœnæ distabant, tantum & crima. Quid sit tanta erit inæqualitas in pœnis, & vnicuique malorum iuxta magnitudinem suorum peccatorum iustissimus index retri-

5. c.

Luc. 12. f

Sap. 6. a

Heb. 10. 6

Deu. 25. a Apo. 18. b

retribuet, neque erunt æqualia præmia bonorum, sed recipiet vnusquisque secundum suum laborem, sicut iam citauimus ex Paulo.

De profectu iusti, & inæqualitate gratiæ & gloriæ sanctorum. Cap. V.

AD pleniorum omnium quæ diximus confirmationem placet tria hæc in commune probare, quæ seorsum iam firmauimus, iustus possidet quandiu sunt in hac vita proficere in gratia, & virtutibus, neque æquales hic esse in gratia, neque æquales post hanc vitam futuros in gloria. Et primò quidem hæc omnia constabilire possumus ex verbis Christi ad apostolos suos: Quicumque uoluerit inter vos maior fieri, sit uester minister. Et qui uoluerit inter vos primus esse, erit uester seruus. Non diceret Christus: Quicumque uoluerit inter vos maior fieri, & qui uoluerit inter vos primus esse, nisi quilibet proficere posset, & alios exuperare ualeret & hic & in gloria. Et qui dixit, Inter ualeros mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista: qui autè minor est in regno cælorum, maior est illo, indicauit profectò & in regno cælorum, & in hac uita alios esse aliis minores. Nò est quippe locus minori uel maiori, ubi omnes sunt æquales. Et si omnes sancti hic sunt pares, nulla sanè est gloria Ioannis Baptista, quòd nullus eo maior surrexit.

Argum. 1. Matt. 20.

2. Cò. 10. & 2. con. Pcl.

Matr. 5.

Quod perspicuus Hieronymus doctè ex hoc loco colligit, Ioanne Baptista ceteros fuisse minores, & inter angelos ipsos multiplicè esse & infinitam diuersitatem. Hæc etiam ipsa luculenter tradiderat suis apostolis in sermone habito ad illos in monte. Nam & eos turbe longè prætulit, & præclarissimis elogiis insigniuit, & sal terræ, & lucem mundi, & ciuitates supra montem, & lucernas supra candē labrum positas appellauit. Et ut spe præmii ad uirtutes & labores doctrinæ accenderet, còtinuò subdidit: Qui fecerit & docuerit, hic magnus uocabitur in regno cælorum. Et alibi: Quicumque humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior est in regno cælorum. Quo modo Christus bonum doctorem magnum fore in regno cælorum pronunciauerit? Quo modo humiliauit se inftar paruulorum, maiores in eo fore asseruisset, nisi & hic & ibi & magni & parui futuri essent, & parui in gradum maiorum possent proficere? Concinit his testimoniis Christi Ieremias: quippe qui perspicuus, ut patet ex còtextu, de futuri Christi

regni felicitate differens, inter cætera hæc quoque loquitur: Et non docebit vnusquisque proximum suum, & vnusquisque fratrem suum dicens, Cognosce dominum, quoniam omnes scient me à minore usque ad maiore, uel ut legit Hieronymus, à minimo usque ad maximum. Quæ autem còsequencia ibi erit maximus, & minimus, si omnes æquales futuri sunt? Qui possunt maximus, minimus ibi esse, si omnes hic fuerint pares, neque promouere quisquam sic potest, ut è minore fiat maior. Atque hæc omnia ipsa sacramentorū efficacia mirificè confirmat. Aut enim oportet dicere contra scripturam, & contra totius ecclesiæ sententiam, sacramenta non causare gratiam in iustis, qui bene se ad ea recipienda præparant, aut siquidem hoc fateamur, sicut concedendum est ab omnibus fidelibus, necesse erit fateri, per susceptionem saltem sacramentorū fieri posse, ut iustus fiat iustior, et exuperet alios, hic quidem in gratia, et postea in gloria. Possimus item hunc progressum iustorum, & excessum vnus supra alterum in gratia & in gloria inde ostendere, quòd ex facris litteris, & ritu ecclesiæ, multisque fide dignissimis sanctorum uirorum testimoniis scimus quosdam iustos vno in tempore maiori fuisse in pretio quam alio apud Deum, & plura apud Deum suis orationibus, & in hac uita, & post illam in petraisse, & ob eorum gratiam maiora nobis à Deo beneficia conferri, atque eos eximiè, & singulariter præ aliis commendari. Hæc quippe haud quaquam fieret, si non ipsi ad eò promouissent in gratia, ut ceteros, quibus ea beneficia propter illos conferuntur, magno interuallo exuperarent. Sed faciamus hoc argumentum exemplis scripturæ aliquanto dilucidius: & quoniam solos iustos iustis nunc comparamus, intermittam modò beneficia peccatoribus propter iustos exhibita, quæ passim occurrunt in scripturis, & ea duntaxat attingam, quæ iustus Deus propter iustos exhibuit, ut monstraret & ex ipsis alios se aliis pluris facere. In diluuiò liberatus est Noè, & tota domus ipsius, reliqui perierunt. Et filios quidem, tamen si iusti tum fuerint, non tamen suis meritis, sed propter parentem liberatos esse dicit his Hieronymus. Et id potest colligi, quia cum dixisset dominus: Ingredere tu, & omnis domus tua in arcam, ut intelligeremus propter Noè liberari domum ipsius, subdidit statim: Te enim uidi iustum in generatione hac. Et paulò antè, Pònam fœdus meum tecum, & ingredieris in arcam tuam & filii tui, uxor tua, & uxores filio-

Hiere 13

Argu. 2.

Argum. 3

Gene. 6. 2

rum

rum tuorum tecum. Et aliquanto antè de eo solo dicitur: Noè uerò inuenit gratiam coram domino. Vides cum eo solo iniuri fœdus, & de eo solo asseri, quòd inuenierit gratiam coram domino, & dubitas eum fuisse maioris meriti apud Deum, quàm uos filios etiam si illi iusti tum fuerint, ut uerissimè est saltem de Sem & Iaphet? Et Loth quidè iustus erat, ut patere potest ex testimonio Petri & tamè meritis Abrahæ liberatus est, cū subuerteret dominus ciuitates, in quibus habitauerat, ut sciremus profectò iustiorè fuisse eo Abrahâ: Cū subuerteret dñs ciuitates regionis illius recodatus est Abrahæ, dicit scriptura, & liberauit Loth de subuersione urbiù, in quibus habitauerat. Puniuit & Deus Abimelech, & dñm ipsius, quia uoluit Sarâ uxore ducere, & quia simplici corde hoc fecerat, cū stoditus est, ne peccaret. Orate autè Abrahâ sanatus est à deo Abimelech, uxorq; & ancilla ipsius. Nū dicere poterimus æquali fuisse Abimelech gratiam apud Deum cum Abrahâ, tametsi tum ille ad uocem Dei pœnitentiã egerit? Si ita esset, nò ei dixisset Deus per somniũ: Nunc ergo redde uero suo uxorem, & orabit pro te, quia propheta est, & uiues. Non. n. ita Abimelech ab orationibus Abrahæ depedit, si non fuisset multo eo iustior Abraham. Et hanc tantã gratiam habuisse illum antequàm Deus diceret illi, Ambula coram me, & esto perfectus, non est uide colligamus. Egisse etiam scimus pœnitentiã amicos Iob sui peccati ad eò hortationem dñi, & dominũ conuersum esse ad pœnitentiã Iob, & faciem illius suscepisse cū oraret ille pro amicis suis, & tũ illos etiã post suam iustificationem nemo sanæ mentis audebit cum Iob comparare. Quòd si nò fuissent ceteris sanctiores Abraham Isaac & Iacob, nunquã toties sancti uiri, & tota synagoga Iudeorum merita illorum Deo in suis tribulationibus allegasset, & propter illos liberari se petiisset. Et si non antecellisset multis parangis totũ suum populum Moses, nūquã tã crebro ad ipsius preces tẽperasset dñs irã suã contra populum, neq; psalmista de illo caneret. Si non Moses electus eius steteret in contrafractione in còspectu eius, ut auerteret iram eius, ne disperderet eos. Deus etiã, sicut Paulus ait, testimoniũ præcellētis Dauidis sancti tatis exhibuit dicēs, Inueni Dauid filium Lessevi rum secundum cor meum, qui faciet omnes uoluntates meas. Et in eius gratiã etiam multis, & grauissimis peccatis prouocatus à filiis ipsius, noluit, sicut scriptura aperitè dicit, dispendere Iudã propter Dauid seruũ suũ, sicut

2. Pet. 2. b. Gene. 19.

20

Iob. 42. b.

Psal. 109. Act. 13.

4. Re. 8. c. 2. Par. 21. b.

promiserat ei, ut daret illi lucernã, & si his cunctis diebus. Et hæc promissio è eleganter ipse cecinit in psal. his uerbis: Si autè dereliquerint filii eius legem meã, & in iudiciis meis nò ambulauerint &c. Semel iurauit in sancto meo, si Dauid mœriat, semè eius in æternum manebit. Neq; tantũ Dauidi & Abrahæ sub inramẽto pollicitus esset dñs incarnationem suam, si non illi sanctiores plurimis aliis fuissent. Et quòd de spiritu Moysi aufertur, & 70 presbyteris datur, satis indicat ex ceterum Moysi supra alios: Alia. n. sicut Hie. bene dicit, abũdantia est fluminum, alia riuulorum. Et si nò habuisset plurimis aliis chariores Noè, Daniel, & Iob nunquã ad Eze. dixisset peculiari- ter de eis, ne illos quidem suscecturos ad liberandum terram præuaricantem cõtra ipsũ, Si fuerint, inquit, tres uiri isti in medio eius. I. terra, ipsi iustitia sua liberabunt animas suas ait dñs exercituum. Et qui sæpe Hie. dixit, ut non oraret pro populo, neq; absteret ei, indicabat quidè multò esse eũ aliis sanctiorem & orationes illius maiori in pretio esse solere apud ipsũ, quàm orationes aliorum. Sed triã sciamus ad nouum testamentum. Cũ ad preces Cæcurionis sanauit Deus puerum, & ad preces Cananæ filiam eius, certè & Centurionem suo puero, & Cananæ suæ filie Christus prætulit: alioqui non eorum dũtaxat fidem suscepisse se dixisset, sed & pueri Centurionis, & filie Cananæ. Quis autè tantum potest insanire, ut apostolos ceteris æquet, cum per apostolos facta fuerint plurima signa, & prodigia toti orbis stupenda ad eò, ut & ad preces eorum, & contactum suorum uestimètorum, imò etiam ad umbram ipsorum sanarentur infirmi? Cũq; meritis Pauli in naufragio ducenta & 76. animæ fuerint donata, ut & ipse expressè eis asseruit, argutè rogat Io. Hie. Nunquid is cui donantur, & qui donantur, vnus meriti sunt? Quòd si omnes sancti pares sunt post hanc uitam, cur Paulus, cur eccle. cur demũ tota scriptura quosdã eorum his præ aliis cõmendat, idq; de illis, quæ maiorem gratiam arguunt apud Deũ? Atq; usus totius ecclesiæ hæc nos potest abundè docere. Frustra equidè, & stultè ecclesiã quosdam sanctos præ aliis cõmendat, idq; de illis, quæ uoluntates arctius iuberet obseruari, & quorundam præ aliis intercessionibus uteretur, & uti fideles doceret, si omnes essent in æquali gratia apud Deum, & non potius certissimè sciret dari profectus in gratia, & Deum quosdam habere aliis chariores. Vnde aduocatam nostram autonomaticè appellat Dei param

Psal. 88

Eze. 15. d.

Hiere. 7. 11. 14.

2. con. 10.

virgi-

virginem, quod & plus eā precari pro nobis, & gratiores esse in cōspectu dei preces ipsius non dubitat: scit quippe exaltatam ipsam supra choros angelorum. Et saltem in aliqua beneficia impartienda quosdam sanctos à Deo prae aliis exaudiri, ita certis miraculis peripicuum factum est, ut nefas sit de hoc dubitare. Sed qui negant ordas esse sanctos, qui iam sunt in gloria, videntes hæc non vident, & audientes hæc non audiunt, neque intelligunt: atque ideo non mirum, si hoc argumēto non conuincantur. Si tamen respicere velint, & ad Deum pleno corde conuerti auferatur ab eorum cordibus velamen, & veritatem ipsam ex aliis argumentis quæ quidem fortissima & validissima facta sunt à catholicis, qui de orandis & colendis sanctis scripserunt, satis superque poterunt intelligere. Adiciam tamen his aliud, quod quidem vel solum deterrere omnes deberet ab errore, in quem modo pugnamus: & hoc alia in mente reponerent aduersarii optarim. Cunctorum sanctorum, excepto infimo, in commune hostis est, qui omnium asserit æqualia esse merita. Omni que ordini, omni statui omni conditioni, cunctis virtutibus exceptis infimis, & ipsi sui naturæ, suæque famæ, & honori aduersatur, qui sic sentit: nam qui asserit omnium æqualia esse merita, non vnum ordinem angelorum alteri præfert, nõ ecclesiasticum laico, non religiosum seculari, non doctorem idiote, non martyrem confessori, non virginem viduis, non viduas coniugatis, non vnus vxoris viros digamis, aut trigamis, non polygamum scortatori penitenti, non charitatem fidei, aut spei, non iustitiam temperantia, & ne reliqua persequar, omnia confundit omnia conturbat, decorem vniversi in spiritalibus tollit, suam naturam accusat, suam industria inimicatur, suam famam, et honorem perdit: quippe qui in qua re maximè oportet proficere, videlicet in gratia Dei, & virtutibus, in ea se neque proficere, neque alios exuperare posse existimat. Et quæ potest esse veritas antichristi prædicatio? quæ pernicietas maior? quæ doctrina homines alioqui factis per se torpentes, & remissos ad virtutes, se gniores potest, aut magis pigros efficere, & in vitia plenius laxare, quam quæ inter Ioan- nē & infimum penitentem nullam prorsus facit distantiam?

Quauis autem plurima sint sanctorum testimonia pro veritatibus, quas docuimus, & pleraque iam citauerimus in confirmationem, & illustrationem argumentorum, quæ fecimus, ut tñ clarior sit omnibus consensus totius eccle. de his, adiungā & alia quædam quæ aliis in locis occurrerūt. Tertio. Ter. li. de fuga in p-secutione
 augumentum dari in virtutibus, & ecclesia in tribulationibus proficere his verbis declarat: Quando Deus magis creditur, nisi cum magis timetur, nisi in tempore persecutionis: Ecclesia in attonito est, tunc & fides in expeditione sollicitior, & disciplinatio in ieiuniis, & stationibus, & orationibus, & humilitate, in alterutra diligentia, & dilectione in sanctitate, & sobrietate: non enim vacatur, nisi timere & spei Cypria. sepe hanc eandem veritatem docet. Idque manifestum esse potest, cum ex aliis quæ alias ex eo citauimus, tum verò ex illis quæ de laude virginitatis & martyrii scribit: nã omnia vult martyrio cedere, & ipsius esse centesimum fructum, virginitatis autem sexagesimum. Et ad quosdam egregios confessores sic scribit: Tot vestre laudes, quot dies. Quot mensium curricula, tot incrementa meritorum. Quo longior vestra pugna, hoc corona sublimior. Et alibi: Tobias in quantum patienter cæcitatem tulit, in tantum granditer Deum patientiæ laude promeruit. Ambrosius in sermone quodam de resurrectione, iustos omnes quoadiu sunt in hac vita proficere posse in gratia, & munditia clarè tradit his verbis: Quis in hac vita tam mundus, qui amplius mundari non possit, magis magilque mundandus non sit? Et sequitur: Vt tanto sint secundiores, quanto mundiores. Nedom inter virtutes, sed etiam in virtutibus eisdem gradus esse probantur. Et præter loca, quæ iam citauimus ex Hieronymo ex secundo cōtra Iouinianum, vbi ex professore disputat contra hunc errorem de æqualitate gratiæ & gloriæ sanctorum, est locus quidam ipsius valde notandus de hoc, quem non grauabor hic transcribere. Confirmant enim mitificè illius verba multa ex argumentis iam factis, & quæ fuerit semper germana expositio multorum locorum scripturæ, quæ supra inductimus, perspicuè ostendunt. Cum igitur in primo libro contra Pelagianos disserteret, nullum hominem posse esse in hac vita sine peccato, nisi ex speciali privilegio, ne per hoc omnes videretur æqualiter sanctos, aut peccatores constituere ita subdit: Ego hoc sentio nullam creaturam secundum veram consummatamque iustitiam posse esse perfectam. Certe-

Argum. 4

Cy. 7 lau de marty ri, & dha bitu vir. Idem li. 2 epistol. 4. Serm. 3. Ambro.

Hierony.

Confirmatur profectus in sanctorum, & inæqualitas ipsorum in gratia & gloria ex consensu ecclesie catholice. Cap. VI.

Cæterum alium differre ab alio, & diuersas esse in hominibus iustitias nulli dubium est, & vel maiorem esse alium, vel minorem, & tamen secundum statum & mensuram suam posse iustos nominari, quialiorum comparatione iusti non sunt. Verbi gratia, Paulus apostolus vas electionis, qui plus omnibus apostolis laborauit, vtique iustus erat, scribens ad Timotheum, Certamen bonum certauit, cursum consummaui, fidem seruaui, de cætero reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex: non solum autem mihi, sed omnibus qui diligunt aduentum eius. Inklus erat & Timotheus discipulus eius & imitator, quem docet, quid agere debeat, & quem modum teneret virtutum. Putamus ne vnam & eandem in vitro que fuisse iustitiam, & non plus habere meritum eum qui plus omnibus laborauit? Multæ mansiones sunt apud patrem, quia & merita diuersa. Stella à stella differit in claritate, & in vno ecclesie corpore membra diuersa sunt. Habet sol fulgorem suum, luna quoque noctis tenebras temperat, & quinque sidera alia, quæ vocantur errantia, diuersis & cursum & luminibus cœlum peragrunt: innumerabiles sunt alia stellæ, quas micare in firmamento cernimus. In singulis diuersa sunt lumina, & tamen in suo vnaqueque perfecta est, ita dicitur, vt comparatione maioris perfectione careat. In corpore quoque cuius membra diuersa sunt, aliud oculus, aliud manus, aliud pes agunt: vnde & apostolus dicit, Non potest oculus dicere manus, Nõ est mihi necessaria, aut iterum caput pedibus, Non desidero operam vestram. Nunquid omnes apostoli? Nunquid omnes prophete? Nunquid omnes Magistri? Nunquid omnes cunctas habent virtutes? Nunquid omnes donationes habent sanitatem? Nunquid omnes linguis loquuntur? Nunquid omnes interpretantur? A emulamini dona maiora. Omnia autem hæc operatur vnus atque idem spiritus, diuidens propria vnique prout vult. In quo diligenter attende quod non dixerit, secundum quod vnumquodque membrum cupit, sed secundum quod ipse vult spiritus: neque enim dicere potest vas figulo suo, quare vel ita me fecisti. An non habet figulus potestatem de eodem luto aliud vas facere in honorem, aliud in contumeliam? Vnde consequenter adiecit: Emulamini dona maiora, vt in fide & industria plus ceteris charissimatis habere mereamur, melioresque simus his, qui comparatione nostri in secundo vel tertio gradu

positi sunt. In magna domo vasa diuersa sunt, alia aurea, alia argentea, ænea, ferrea, ligneaque, & tamen secundum modulum suum cum æneum vas perfectum est, comparatione argentei vasis imperfectum dicitur, rursumque argenteum aurei collatione deterius est. Atque hoc modo dum sibi inuicem comparantur, imperfecta & perfecta sunt omnia. In agro terra bonæ, ex vna semente tricenarius, & sexagenarius, & ceterarius fructus exoritur. Ipsi numeris indicatur impar esse quod nascitur, & tamen in suo genere perfecta singula. Elizabeth & Zacharias quo testimonio quasi in penetrabili vteris clypeo nos docere possunt, quanto inferiores sunt beata marie matris domini sanctitate, quæ conscientia in se habitatis Dei liberè proclamat: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna, qui potens est, & sanctum nomen eius. Et misericordia eius à progenie in progenies timētibus eum. Fecit potentiam in brachio suo. In quo animaduerte quod beatam se esse dicat, non proprio merito, atque virtute, sed Dei in se habitatis clementia. Ipse quoque Ioannes quo maior non fuit inter natos mulierum, parentibus suis melior. Non enim solum hominibus, sed & angelis testimonio domini comparatur, & tamen qui cunctis hominibus erat maior in terra, minimo in regno cælorum minor fuisse perhibetur. Quid mirum in collatione sanctorum alios esse meliores & alios inferiores, cum è cōtrario in collatione peccatorum hoc intelligi possit? Ad Ierusalem dicitur, quæ multis peccatorum erat confossæ vulneribus: Iustificata est Sodoma ex te, non quod Sodoma per se iusta sit, quæ in æternos collapsa cineres, audit per Ezechielē, Sodoma restituetur in antiquum, sed quod comparatione sceleratoris Ierusalem hæc iusta videatur. Illa enim Dei filium trucidauit, hæc propter abundantiam panis, & per luxuriæ magnitudinem excessit modum libidinis. Publicanus in euāgelio, qui percutiebat pectus, quasi thesauri cogitationum pessimarum, & conscientia delictorum oculos non audebat attollere, superbientis pharisæi collatione fit iustior. Et Thamar sub specie meretricis fallit Iudā & ipsius sententia qui deceptus est, meretur audire: Iustificata est Thamar magis quam ego. Ex quibus omnibus approbatur non solum ad comparationem diuinæ maiestatis homines nequaquam esse perfectos, sed ne angelorum quidem, & cæterorum hominum, qui virtutum culmina conscēderunt, eū & tu

Ioā. ege tis maior.

Lucas.

Augusti.
Ioan. 14.

qui melior es alterius collatione, quem imperfectum esse monstraueris, rursum ab alio te præcunte vincaris, ac per hoc non habes veram perfectionem, quæ si perfecta sit, nulla re indiget. Hæc tenus Hieronymus. Augustinus tractans illa verba Ioannis, Ego rogabo patrem, & alium paraclerum dabit vobis, pulchre quærit, quomodo promitteretur spiritus sanctus discipulis, cum ipsum iam haberent. Et ipse sibi responderet ideo ista dominus dixisse, quia habentes spiritum sanctum, possunt eum habere adhuc perfectius, & qui habebat occultè, vt ipsum diligenter, & madata ipsius seruarent, accepturi eum erant manifestè. Verba Augustini post tractatâ hinc inde quæstionem sunt hæc: Restat ergo vt intelligamus spiritum sanctum habere, qui diligit, & habendo mereri, vt plus habeat, & plus habendo plus diligit. Iam itaque habebant spiritum sanctum discipuli, quem dominus promittebat, sine quo eum dominum non dicebant, neque tamen eum adhuc habebant, sicut dominus promittebat. Et habebant ergo, & non habebant, qui quantum habendus fuerat, non dū habebant. Habebant itaque minus, dandus erat eis amplius: habebant occultè, accepturi fuerant manifestè. Et subdit, Proinde non solum non habenti verum etiam habenti non in casum promittitur: non habenti quidem, vt habeatur, habenti verò, vt amplius habeatur. Et idem multis aliis locis constanter docuit. Protrita sunt illa ipsius verba, charitas mereatur augeri, vt aucta mereatur perfici, cum autem perfecta fuerit, clamat: Cupio dissolui, et esse cum Christo. Et super epistolam Ioannis de eadem charitate sic scribit: Vt perficiatur nascitur cum fuerit nata, nutritur, cum fuerit nutrita, roboratur, cum fuerit roborata perficitur, cum ad perfectum venerit, quid dicis? Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Et ibidem augmentum charitatis dicit esse diminutionem cupiditatis, & timoris. Et rursus: **Tracta. 9.** Quantum charitas crescit timor decrescit, & quantum illa fit interior, timor pellitur foras. **18.** Maior charitas minor timor: minor charitas maior timor. Et ibidem: Quantum in te crescit amor, tantum crescit pulchritudo, quia ipsa charitas est anime pulchritudo. Et de Pau. subdit, Ideo erat omnibus superior, quia charitate optabat omnes esse sibi æquales. Et alibi: Cæterum qui futuri sint pro meritis præmiorum, etiam gradus honorum, atque gloriarum, quis est idoneus cogitare, quanto magis dicere? Quod tamen futuri sint non est ambigendum. Et in libro de inquisitione trinitatis cum

quereret, an omnes sancti æqualiter deum videant, vel intelligent, ita responderet: Nullatenus æqualiter omnes vel angeli, vel animæ sanctorum, deum vel nunc vident, vel post resurrectionem videbunt, sed secundum donatoris dispensationem & meritorum qualitatem. Et. 13. de ciuitat. Dei cap. 7. per martyriū dicit peccata dimitti, & merita cumulatiū augeri. Et tract. 7. in Ioan. Non omne sancti ait, paria merita habent, sunt alii aliis sanctiores. Chrysostr. etiam exponens illa verba, sedere à dextris atque à sinistris non est meū dare vobis, ita scribit: Propter me quidem, ac prædicationis mee gratia moriemini, & mee passionis participes eritis, sed non est id satis ad primum locum, atque ordinem obtinendum. Nam si quis postea veniet martyrio, & aliorum omnium numero virtutum ita decoratus, vt non parum excedere vos videatur, nolite credere, quia vos amo, ceterisque antepono, ideo eo, qui maioribus nitet operibus expulso, vobis primum me locum daturum. Et in hom. 22. in ep. ad Hebræ. Quanto quis acerbiora passus, tanto gloria eius excrescit. Theophilatus in illa verba Matthæi de se mine iacto in terram bonâ quod facit fructu, aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò tricesimum: Variæ, inquit virtutis species sunt, variæ & qui proficiunt. Et in Lucæ parabolam de seruis constitutis pro meritis suis in plures vel pauciores ciuitates, sic scribit: Quando apparebit Christus rex cum angelis in gloria patris veniens, & omne genu flectetur ei, tunc sanè ad rationem adiget, & eos qui dona acceperunt, & inueniatur vnus quidè multis profuisse, & duplicasse donum, alius autem profuisse quidem & ipse, sed paucioribus profuisse, alius autem nemini profuisse, sed ignauiter transiisse negotiatiois tempus. Proinde qui decuplicauit quod acceperat, super decem ciuitates constituitur, hoc est, multiplices retributiones accipit, & alius deinceps iuxta suâ recipit proportionem: qui autem nihil lucratus fuit, condemnatur. Et paulò inferius: Tollitur donum ab ignauro, & datur bono negotiatori: nam licet is habeat, propter istuc ipsum tamen magis debet plura accipere: habenti enim dabitur, hoc est, ei qui ex negotiatione boni multa lucratus fuerit, illi dabitur & amplius. Nam si parua in decupla fecit crescere, manifestum est, quòd & plura decuplicabit, maioris lucri autor domino futurus. Hæc Theophilatus. Et Gregorius in illa verba Ezechielis: Et ascendit per gradus eius cum exposuisset portæ nomine fidem in

Chryf.

Theophi.
Matth. 13.

Homi. 15.

Tracta. 9.

18.

22 de ciu.
e. 30.

Psalm. 47

De pœ. d.
2 c. cū san.
cta. ep. 91.

De verb.
Apo.

Cō. Flor.

telligi à propheta, quia eam primam contingemus, vt ad virtutū edificia intremus: Quid subdit, sunt gradus huius portæ, nisi merita virtutum? Siue enim in cognitione mediatoris Dei & hominū hominis Iesu Christi, seu in scientia diuini eloquii, seu in ipsa fide, quæ de illo accipimus, quibusdam gradibus ad altiora incrementa peruenimus: nemo enim repente fit sumus, sed in bona conuersatione à minimis quisque inchoat, vt ad magna perueniat. Et his gradibus aptat illa verba Psalmistæ: Deus in gradibus eius cognoscetur, cum suscipiet eam. Et ecclesiæ profectum, et cuiusque animæ sanctæ his verbis declarat: Cum sanctam ecclesiam dominus suscipit, in gradibus eius dignoscitur, quia eius gloria per illius incrementa declaratur: quantum enim ecclesiæ ascendendo proficit, tantum Deus hominibus ex eius virtute innotescit. Addit & his pulchriora alia & apertiora, quæ ad longâ renarrauit Gratianus. Bernardus etiâ in epistolâ quadam abbatibus Suisiense congregatis sic scribit: Minime pro certo est bonus, qui melior esse non vult. Et vbi incipis nosse fieri melior, ibi etiam desinis esse bonus. & aliâs: Cū in nobis desicimus, tunc coram Deo per desiderium proficimus: quia non attendit Deus, quod es, sed quod esse desideras. Et his consolaris sunt illa peruulgata verba Augustini: Vbi dixisti sufficere, ibi defecisti. Neque minus illa: Omnia illi defunt, qui nihil sibi deesse putat. Quomodo proficis, si iam sufficis tibi? Et alibi: Semper tibi displiceat quod es, si vis peruenire ad id quod non es. Et Grego. In via Dei non procedere retrocedere est. Et tandem omnibus his suffragatur illa communis apud omnes ecclesiasticos doctores distinctio, qua iusti diuiduntur in incipientes, proficientes & perfectos. Sed ne quispiam amplius de his dubitet, quia profectus iustorum in gratia aperitissimè diffinitur in hoc capitulo, & inæqualitas gratiæ iustorum aperitissimè etiâ cap. 7. diffinita est, sciat inæqualitatem meritorum, & peccatorum, gloriæque & pœnæ inferni aperitissimè etiam esse diffinitam in consilio Florentino his verbis: Diffinimus illorum animas, qui post baptismum susceptum nullâ omnino peccati maculam incurrerūt, illas etiam quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exuta corporibus, pro vt superius dictum est, sunt purgatæ, in cœlum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum trinum & vnum sicuti est, meritum tamen diuersitate aliū alio perfectius, illorum autem animas, qui in actuali morta-

li peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas. Hæc ibi. Et inæqualitatem præmiorum & meritum olim diffinierat concilium Thelense in Africa autoritate Syricii Papæ congregatum. In epistola enim ita inter cætera patres illius concilii ad eum scripsisse legimus: Agressis vilitatis est, nullam virginitatis gratiam, nullumque castitatis ordinem reseruare, promiscuè omnia velle confundere, diuersorum gradus abrogare meritorum, & paupertatem quandam cœlestium remunerationū inducere, quasi Christo vna sit palma, quam tribuat, & non plurimi abudent tituli præmiorum. Et approbavit hanc sententiam idem Syricius quantum ad præcellentiam virginitatis supra matrimonium, vt constanter videlicet posset defendere inæqualia esse omnium iustorum merita & præmia.

Præstavit
gloriam
matrimonie

Respondetur argumentis Iouiniani.
Cap. V I.

Quoniam verò iam hunc errorem feliciter Deo auxiliante expugnauimus, & contra vtriusque testamenti paginam, & cõtra sanctorum patrum, imò etiam cõtra totius ecclesiæ autoritatē, & cõtra communè hominum sensum eum esse ostendimus, vt nihil neque pii, neque impii hic à nobis iure desiderare queat, ad ea respõdebimus, quibus eum errorem annexus est tueri Iouinianus. Nam Lutherus quibus argumentis ad id vteretur, me fugit, sed argumenta Iouiniani tam putida sunt, tam leuia, tam nullius ponderis, vt me pigreat sigillatim referre. Leuauit nos hoc labore beatus Hieronymus, qui propter vtilitatē Christi fidelium non grauatus est eam molestiam subire: poterit qui volet in eo ea legere in 2. libro cõtra ipsum in examinatione quartæ propositionis ipsius. Sciat tamen cui non placuerit, aut non vacauerit ea legere, omnia illa huc recidere, vt ex multis parabolis & exemplis, in quibus duo tantum ordines ponuntur bonorum & malorum, colligere velit, nullos gradus fore in ipsis, nulla interualla, nulla distinctio. Neque aduertit miser & inspicies homo non omnibus in locis omnia posse, aut debere edoceri, & vnquamque parabolam seu similitudinem ad id referendam esse cuius similitudo est: conuenientissimum namque fuit, & nostræ imbecillitati necessarium, vt quibusdam parabolis, figuris, exemplis, & similitudinibus traderetur bonorum & malorum

Obiect.

Respon.

lorum distantia, in aliis verò & gradus explicarentur, quibus distat boni inter se, & è contrario mali. Exempli gratia. Parabola quinque virginum sapientum, & quinque stultarum docet quantum sit inter sollicitos & pigros interstitium. Parabola duorum fratrum diuersitatem explicat frugi & luxuriosi, & nò ad merita totius generis humani, sed vel ad Iudai pertinet, christianiq; personas, vel sanctorum & penitentia. Parabola dragme perditæ & inuentæ, & similis parabola de oue, reparationem humane nature, & cõiunctione ipsius cum angelis explicat, neque merita hominum exequat meritis angelorum. Et hoc ipsum docere possumus in figuris. Quodd enim in diluuiò, & apud Sodomã & Gomorram omnes iusti seruati, peccatores in cõmune pereunt, & postea omnes Ægyptios tenebræ cooperiunt, & vbi cunq; habitabât filii Israël, lux est, & in mari rubro iusti pariter transeunt, peccatores pariter obruuntur, & in iudicio omnes vel oues sunt, & à dextris ponuntur, & ad possidendum regnum celorum vocantur, vel hirci, & à sinistris sunt, & vt discedant in ignem æternum præcipiuntur. Hoc nimitum Deus nobis significauit, nullũ fore medium, neque in hac vita, neque in alia inter filios regni, & filios perditionis, & omnes vel in luce, vel in tenebris esse, & vel perire, vel saluari. Sed ne ex istis parabolis omnes bonos inter se, aut malos è diuerso equaremus, parabolis aliis, & exemplis, & figuris, quas supra induximus, & diuersa talenta hic bonis distribui & imparia præmia postea reddi, & verbum Dei inæquales in bonis fructus facere, & quosdam iustos à Deo præ aliis honorari, & quosdam peccatores acerbius alius, & hic & in alio seculo puniri per eãdem scripturam est monstratum. Et peculiariter in his licet admirari, & adorare prouidentiam spiritus sancti. Quoniam enim futurum erat, vt Ioan. 1. 1. Iuanianus ex parabola Christi de ouibus & hircis argumentaretur vnam duntaxat fore hominum distantiam, malorum videlicet à bonis, iam olim huic errori Deus prospexerat per Ezechielem, qui oues rationabiles, & diuersitatem inter pecus, & pecus suæ prophetiæ auctoritate demonstrat dicens: Ecce ego iudico inter pecus & pecus, & inter arietes & hircos, & inter pecus pingue & macilentum, pro eo quòd lateribus & humeris impingebatis, & cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora donec dispergerentur. Et vt sciremus quæ ista sunt pecora intulit statim: Vos autè greges mei, oues pascuæ meæ homines

estis. Cum igitur præter distantiam inter arietes, & hircos, clarè distinxerit propheta inter pecus & pecus, & inter pecus pingue & macilentum, & ex natura ipsa manifestum sit per multum interesse, an in pecore aliquis aries sit, an ouicula, & an primam lanam habeat, an secundam, & infirmum sit, & fragile, an vegetum, & subsultans contra auctoritatem scripturæ, & contra rationem ipsam manifestè pugnant quicunq; omnes homines oues dicunt esse & à dextris, vel hircos & à sinistris & nullam esse aliam inter eos diuersitatem. Verùm vnum illud argumentum, quod Ioan. 1. 1. Iuanianus contra nos intorsit ex parabola euangelica de vno denario reddito operariis primæ horæ, & tertiæ, & sextæ, & nonæ, & vnde cimæ, quia multò cæteris apparuit esse, libet aliquanto accuratius tractare. Et quia tela aduersariorum nihil timet veritas, quæ semper vincit, roborabo ipsum, & vrgentius faciam. Cur itaque si inæqualia sunt præmia sanctorum, inæqualiter laborantibus in excolenda vinea domini, vnum tamen, & eundem denarium dedisse dicitur paterfamilias in parabola euangelica, neque plus accipiunt qui toto die laborauerunt, quam qui vna duntaxat hora? Voluit hac parabola Christus ostendere vnus & eiusdem Dei participes fore omnes beatos, & eãdem vitam æternam esse in præmium omnibus dandam, licet pro diuersitate meritorum, alius alio clarius Deum videbit, & alius alio plenius, & suauius eo fruetur. Sicut enim idem est cælum commune omnibus syderibus, & tamen stella à stella differt in claritate: ita quauis eadem vita æterna, & idem regnũ celorum, idemq; denarius beatis omnibus concedatur, quia idem Deus omnibus se benignissimè præstabit videndũ, fruendum, participandum, tamen pro diuersitate meritorũ alius alio clarius in eodem denario honorabitur, quia quidam in intimis, & perfectius eum participabunt. Et huc in modum respondent huic obiectioni Hier. Aug. & Grego. Vnus denarius ait Hiero. vbi supra non vnum est præmium, sed vna vita, & vna de gehenna liberatio. Cæterum quomodo ad indulgentiam principalem, diuersorum criminum rei dimittuntur de carcere, & vnusquisque pro labore, vel operibus suis in hoc vel in illo statu vitæ est, ita & denarius quasi indulgentia veri principis omnes per baptismum emittit de carcere. Tam nostri laboris est, pro diuersitate virtutum diuersa nobis præmia preparare. Huc vsq; Hieronymus. Augustinus verò in illa verba Ioannis, In domo

Obiect. 2.

Respons.

Denarius vnus beatorum. Hiero.

Exe. 4. e.

Augu. Ioan. 14.

e. 2. 6.

Grego. 4. mor. c. 42.

Ioan. 14.

Matt. 20.

Replic.

Respon.

mo patris mei mansiones multæ sunt, sic inquit: Eo vtique denario vita significatur eterna, vbi aemo amplius viuunt alio, quia viuendi nò est diuersa in æternitate mensura, sed multæ mansiones diuersæ meritorum in vna vita æterna significat dignitates: alia enim est gloria solis, alia gloria lunæ, alia gloria stellarum. Stella enim à stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Tanquam stella sancti diuersas mansiones diuersæ claritatis, tanquam in cælo sortiuntur in regno, sed propter vnum denarium nullus separatur à regno. Atq; ita Deus erit omnia in omnibus, vt quoniam Deus charitas est propter charitatem fiat, vt quod habent singuli, communè sit omnibus, sic enim quisque etiam habet, cum amat in altero, quòd ipse non habet. Non erit itaque invidia imparis claritatis, quia regnabit in omnibus vna charitas. Hæc Aug. Et in libro de sancta virginitate in eandem sententiam sic scribit: Quia ipsa vita æterna patiter erit omnibus sanctis, æqualis denarius omnibus attributus est: quia verò in ipsa vita æterna distinctè fulgebunt lumina meritorũ, multæ sunt mansiones apud patrem. Et hæc eodè Pauli testimonio confirmat, quo & proximè citato loco vsus est: Eademq; & in eundè sensum eleganter perlequitur Gregor. in illa verba Iob. 3. Paruus & magnus ibi sunt: Quia in hac vita, inquit, nobis est discretio operum, erit in illa proculdubio discretio dignitatum, vt quo hic alius alium merito superat, illic alius alium retributione transcendat. Vnde in euangelio veritas dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Sed in eisdem multis mansionibus erit in aliquo modo ipsa retributionum diuersitas concors, quia tanta vis amoris in illa pace nos sociat, vt quod in se quisque non accepit, hoc esse accepisse in alio exultet. Vnde: & non æquè laborantes in vinea, æquè cuncti denarium sortiuntur. Et quidem apud patrem mansiones multæ sunt, & tñ eundè denarium dispares laboratores accipiunt, quia vna cunctis erit beatitudo lætitiæ, quauis nò vna sit omnibus sublimitas vitæ. Superesse tñ adhuc videtur vnus scrupulus. Cur enim qui pondus dicit, & æstus portauerunt, quererentur, pares sibi effectos esse, qui vna duntaxat hora laborauerant? Si in eodè denario dispar erat eorum & aliorum gloria, & eodem denario perinde inæqualiter præmiati sunt, ac si distincta præmia & suis laboribus proportionata eis concessa, & distributa fuissent, que poterat iusta esse ratio querelæ? Possent quidem referri hæc querela ad eiusdem

dem præmii, & eiusdè diuinitatis denarii participationem, sed commodius est dicere cum Chrysostomo satis esse si ex parabolis explicetur propositum ad quòd asseruntur, nequè opus esse vt omnia quæ in eis dicuntur examinemus, & per omnia veritati respondeant. Et hoc ex multis parabolis apud Mattheum colligi potest. Et vna hæc parabola nobis hoc luculenter potest ostendere: non enim querela aliqua, aut indignationes in beatis, neque quisquam corũ grauer ferret, si alios eis impares Deus æquaret, neque vnquam data fuit, aut dabitur beatitudo nouissimis præquam primis. Verùm cum parabola, vt patet ex antecedentibus, & consequentibus in hoc vnum proposita fuerit, vt docerentur prætereundi esse, qui tempore legis gratiæ vocati sunt ad vitam perfectam, eis qui ante illam vocati fuerant ad consequendum regnum celorum, cum hoc explicetur parabola ista, debemus eo esse contenti, nequè sollicitari, si non omnia alia veritati respondeant. Trāscamus ergo ad ea quæ circa verba Iacobi differere c. 1. promissimus.

Regula p scelligendis parabolis.

Matth. 23.

De pulcherrima via conciliandi Paulum cum Iacob, que nobis ex deservina sanctæ synodi illuxit. Cap. VIII.

GRAuiter quidem torsit plerisque ex ecclesiasticis doctoribus diaphonia illa, que inter Paulum & Iacobum esse videtur, dũ Iacobus in tertio testimonio citato à patribus in hoc capite clarè asserit ex operibus iustificari hominem, & non ex fide tantum, Paulus verò in omnibus penè suis epistolis, & præcipuè in illis, quas ad Romanos & ad Galatas scripsit, cõtra affirmat, homines per fidem iustificari, & non ex operibus. Et cum certò scirent omnes catholici, nullam inter eos esse dissensionem, vt potè qui vno & eodem spiritu sancto inspirante locuti sunt, pro suo quisque capto & ingenio piè conatus est omnem istam amoliri difficultatem, & catholicis ostendere eximios hos apostolos penitus sibi consentisse, & per omnia fuisse concordēs. Sed ex omnibus viis ad concordiam istam conficiendam excogitatis, illa mihi aptissima & præstantissima videtur, quæ ex sententia synodi in hoc capite potest colligi. Sed quò dilucidior illa sit, & pleniori applausu excipiantur, maioriq; pretio, sicut par à est, cunctis habeatur; proponam in primis varias huius conciliationis vias, quas in diuersis auctoribus legi. Quidam contrarietatem istam

Iaco. 2.

Ro. 3. 4. ii. Ga. 2. & 3.

Prima via conciliandi Paulũ & Iacobum

DE INEQVA, GRAT. ET GLO. IVSTO.

310
 quae inter Pauli & Iacobi verba citata statim occurrit, diluere tentarunt dicentes Paulum de operibus legalibus locutum esse, quae neminem potuerunt iustificare, Iacobum verò de operibus charitatis pietatis & obedientiae quae ad omnium iustificationem nimium cōducunt. Quamvis autem Paulus aliquando locutum dederit huic expositioni, quia disertè dixit, ex operibus legis neminem iustificari, & absque operibus legis per fidem hominem iustificari, tamen ne legis nomine sola lex Moisaica intelligeretur, aliàs palàm asseruit sine adiectione verbi legis neminem ex operibus iustificari, sed per fidem & gratiam Christi. Quare & Hiero. in ep. ad Cresiphontem, & Aug. in de spiritu & lit. cap. 4. 13. 14. & 29. no mine operum legis non tantum legalia & caeremonialia opera praescripta in lege Moisaica, sed etiam moralia intelligunt à Paulo exclusa, quae legē naturali comprehenduntur. Alii, sequētes Aug. in li. 83. q. 7. 6. dixerunt Iacobum locutum esse de operibus sequentibus fidem, Paulum verò de operibus antecedentibus fidem. Hae enim neminem iustificat, illa verò iustificationi cooperantur. Alii generaliter Iacobum dicunt locutum esse de operibus sequentibus iustificationem, Paulum verò de operibus antecedentibus ipsam: nam haec putant, siue antecedant fidem, siue sequantur, aliena prorsus esse ab omni cōefficientia ad iustificationem. Possent & alii dicere Paulum de operibus per legem vel naturam factis agere, & ea sola excludere à iustificatione, Iacobum verò de operibus agere generaliter & quia quaedam ex eis ex gratia & Dei auxilio facta ad iustificationem possunt cooperari, & in Abraham talia opera fuerunt, & in quouis alio possunt similia esse, ideo dixisse Abraham iustificatum ex operibus, & hominem quemvis iustificari similiter ex operibus, & non ex fide tantum. Sed Paulus & Iacobus generaliter & absque vlla limitatione locuti sunt. Cur non igitur eorum verba sic excipiuntur, vt habentur? Deinde. Secundum legem Dei ita sunt ad iustificationem nostrā necessaria, & requisita bona opera antecedentia gratiam & fidem, & ita necessaria sunt, vt nos faciamus quod possumus, vt iustificemur, ac necessaria sunt bona opera ex Dei auxilio, siue antecedentia fidem & iustificationem, siue sequentia: non ergo illa magis quam ista, neque ista magis quam illa à iustificatione exclusae esse sunt credenda. Nos igitur in libello de iustificatione quaestione. 2. ad. 1. aliter dissoluimus hanc apparentem discordiam. Dixi

musque particulam, ex diuersimodè acceptā esse à Paulo & Iacobo, & apud Paulum quidem meritum & debitum significare, apud Iacobum verò tantum cooperationē & cōefficientiam. Ita videlicet, vt Paulus cum dixit, neminem ex operibus iustificari, vt ex aliis Pauli testimoniis docuimus, hoc senserit, neminem ex meritis, aut debito suorum operū iustificari, cum verò Iacobus dixit, hominem iustificari ex operibus, & non ex fide tantum hoc significauerit, opera ad iustificationem concurrere, & non solam fidem. Et sic etiam particulas illas, ex, & per, accepit Paulus, cū asseruit homines per fidem, & ex fide iustificari. Neque enim merito fidei, aut ex debito iustificari nos aiebat, sed per fidem assequi iustificationem. Quanto verò commo dior, & dilucidior via dirimēdi omnem istā dissonantiam nobis illuxit, ex eo quod patribus nostris visum est, iustificationis incrementum ex hoc testimonio Iacobi approbare. Dicere enim possumus breuiter, Pauli verba ad primam iustificationem esse referenda: Iacobi verò ad secundam; hoc est, ad iustificationis incrementum. Sicut autem bona peccatorum opera prima iustificatione indigna sunt, atque eam minime merentur, eaque ratione à Paulo merito exclusa fuerunt à iustificationis efficientia, ita bona opera iustorum, iustificatione secunda dignissima sunt, & eam ex condigno merentur, atque ideo ex eis hominem iustificari Iacobus constanter asseruit. Et Iacobum de secunda iustificatione locutum esse in illis verbis vides, quoniam ex operibus iustificatur homo, rectissime intellexerunt patres. Intulit quippe haec verba ex eo, quod mox dixerat Abraham ex operibus iustificatum esse, cum obtulit filium suum Isaac. Constat autem ante illud tempus iustum fuisse Abraham, neque incepisse iustificari per oblationem filii sui, imò si ea quae de illo commemorat scriptura, pro meritis expendamus, non aberrabimus à vero, si illum iam tū credamus fuisse omnium hominum suae aetatis iustissimum, & religiosissimum: nullum enim scimus, aut audiuimus tot, & tantis pre rogatiuis eo tempore à Deo in signitum. Saepe familiarissimè iam cum eo locutus fuerat dominus, & ex iussu ipsius peregrinatus fuerat in terram Chanaan, peragraueratque Aegyptum, & australem plagam, & auxilio Dei quatuor debellauerat reges. Quater etiam ei pollicitus fuerat Deus multiplicationem nimiam sui seminis, & semel ei dixerat, in ipso benedicendas esse omnes

Via. 6

Iacobus dicitur iustificatione precipue agit.

Impugna Roma. 3 Rom. 4. 11

Via. 2

Via. 3

Via. 4

Impugna 3. & 4. via.

Via. 5

mines cognationes terrae, & ad perfectionem cum vocauerat dominus. Circumcisusque tum erat, imò & pactum circumcissionis cum eo Deus pro ipso, & tota ipsius posteritate inierat. Neque segnitè ille, aut remissè vocationi suae, & eximii Dei in ipsum beneficiis responderat, sed strenua, & praclarissima obedientia, charitatis, fortitudinis, & cōtempus mundi opera ediderat. Et deus se protectorem ipsius, mercedemque, & deū ipsius affirmauerat, & propter illum in subuersione Sodomae & Gomorrah, Loth fratrualem ipsius seruauerat, Et Melchisedech sacerdos Dei altissimi, benedixit illum Deo excelso dixerat. Scriptura insuper de illo adiecerat: Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Itaque ex omnibus his constat de secunda prorsus iustificatione intelligi praecedentia illa verba Iacobi: Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? Quare & quae ex his inferuntur, sapientissimè secunde iustificationi sancta synodus aprauit. Acceditque ad haec, quod dicit Paulus in omnibus penè epistolis suis, & praecipue ad Romanos, & Galatas hoc agit, & omni vi & ope sua annititur, vt persuadeat cūctis, neque Iudaeos propter opera legis, neque gentiles propter bona opera venisse ad gratiam legis euangelicae, sed per fidem & gratiam Christi, atque ideo penè vbique omnia opera à iustificatione excludit. Ita Iacobus cū fidelibus & iam iustificatis agebat, & ideo ex operibus iustificari homines asserbat, quia non tantum vtilia, sed prorsus necessaria sunt ad perseverandum, & proficiendum in accepta gratia, & ipse per bona opera profectus iustificatio quaedam est, & plenioris iustitiae acquisitio. Et videre hic licet, ac par est omnes admirari, atque exofculari benignissimam & propensissimam in nostram salutem prouidentiam Dei. Duo quidem necessariū fuit fideles scribere. Primum est, iustificationem primam nemini contingere ex merito suorum operum, & ad eam posse homines non nunquam venire per fidem vel solam, vel certe absque operibus exterioribus. Et haec nobis explicuit Deus clarè per Paulum. Alterum est, ad iustificationem secundam necessaria esse bona opera etiam exteriora, si vita aliquando longior sit, & eam posse nobis ex merito, & debito bonorum operum contingere: & haec per Iacobum sumus à Deo edocti. Vt infideles ad fidem allicerentur, neque desperarent de sua salute, quantumcunque

Pau. de iustificatione precipue agit.

Obiect. 1

Respon. Iacobus et lit. & non de illi. 1. ex fide tantum, neq; limitauit verba ad secundam locutum est

Argu. 1. proderit fratres mei si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides saluare eum? Quibus verbis satis in dicabat, neque fidem sine operibus posse ad primam iustificationem sufficere: nam saluare posset, si posset ad eam sufficere. Et ideo statim subiicit, fidem desideratam bonis operibus mortuam esse, & otiosam, vt non solum intelligeremus necessaria esse bona opera ad perseuerandum, & proficiendum in gratia, sed & ad eam obtinendam: mortua siquidem non esset, neque otiosa fides sine operibus, si ad primam saltem iustificationem posset homines perducere. Et in hoc induxit exemplum Raab, neque contentus fuit exemplo Abrahæ, vt ad vttranque iustificationem referretur eius ipsius verba. Quippe vt Abraham ante oblationem filii sui iustificatum certè scimus, ita de Raab nihil est, vnde ante primam susceptionem exploratorum Israël iustificationem eam fuisse asseuerare possumus. Neque patres eo animo vsi sunt testimonio Iacobi ad stabilendam secundam iustificationem, vt excluderent sensum aliū, quem plerique doctores catholici secuti sunt aptantes verba Iacobi etiam primæ iustificationi: Nouerant vnius, & eiusdem loci scripturæ plures esse iuxta sententiam Augustini & illustriorum theologorum sensus etiam literales. Et verba Iacobi non dubitabant etiā de prima iustificatione vera esse, eum tamen absque præiudicio alterius elegere sensum, quem collatis antecedentibus, & sequentibus nullus iure posset repudiare. Et Paulus sic in epistola ad Romanos de prima iustificatione magis, quàm de secunda ex professo deputat, & ei aptat verba Genesios, Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, vt tamen neque de secunda omnino taceat, neque ei eadem verba aptare intermitterat. Nam cum in principio quarti capituli hæc verba eò induxisset, vt probaret nullam esse veram iustitiam apud Deum, quæ non sit per fidem, aut eam prærequirat, mox magnitudinem fidei Abrahæ ex eo commendauit, quod iustus sacrificare filium suum Isaac, in quo acceperat re promissiones, non hæsitauit diffidentia, sed contra spem in spem credidit, & confortatus est in fide dans gloriam Deo, plenissimè sciens, quia quæcunque promissit Deus, potens est & facere. Et hic rursus adiecit, Ideo & reputatum est illi ad iustitiam, vt intelligamus profectò dari suos progressus in iustitia, & vtrique iustificationi conuenire illa verba, & non tantum imputari nobis fidem ad iustitiā, cum per eā primò

Pau. et de iust. 2. locus est.

iustificamur, sed etiam cum propter, eadem augetur à Deo nostra iustitia: Non est enim tantum, subdidit, scriptum propter ipsum, sed & propter nos, quibus reputabitur creditibus in eum, qui suscitauit Iesum Christum dominum nostrum à mortuis. Et manifestè hanc secundam iustificationem nobis explicuit illis verbis, quibus ex parte vsi sunt patres in principio huius cap. Sed licet is, qui 2. Cor. 4. foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem, quæ enim est alium renouari de die in diem, quæ meliorem, & cumulatorem donis spiritalibus in dies fieri? Et sic huc locum exponit Augustin. 1. de moribus Manichæorum capit. 37. & ex eo probat contra illos, non perfici hominem in baptismo, sed inchoari renouatione interioris hominis, vt proficiendo postea perficiatur. Cur tamen, inquires, quæ scriptura Genesios, & post eam Iacobus de secunda iustificatione dixerunt, ad primam transtulit Paulus. Hoc est profectò quod plerisque difficillimam facit inductionem huius testimonii factam à Paulo. Et demiror sanè à nemine hæcenus, quod sciam, huic nodum fuisse explicatum. Et me re vera multū, ac diu torsit, & inter varias rationes & causas ancipitem, & ambiguum sæpe tenuit. Atque ita sum modo animatus, vt doceri hæc de re, maluissem, quàm nisi suscepta provincia me cogeret, aliquid de re tanta proferre. Dicam tamen sub celsura cuiuscunque rectius sentientis, quod nunc magis nobis arridet. Certus quidè fuit Paulus iam tum iustificatum fuisse Abraham cum hæc de illo dicta sunt, sed altissimo suo sensu intellexit & ad primam iustificationem posse transferri, quæ ad iustitiam dicitur imputari, etiam iam iustificatis: quæ enim sufficiunt ad augendum iustitiam, sufficerent, aut certè conducerent ad eam obtinendam, si iam non inesset. Ac proinde cum in superioribus illius epistolæ satis stabilisset, nullum neque Iudæum, neque Gentilem potuisse vnquam ex suis operibus iustificari, & de industria constatueri vellet contra Iudæos, nullam veram iustitiam potuisse præstari ab operibus legalibus sine fide, & fidem sine illis potuisse verè iustificare, vtrūque credidit idoneè posse probari, quia scriptura longè quidem ante legem iustificatum dicit his verbis Abraham, idque non ex operibus, aut ex debito, sed ex gratuita fidei ipsius imputatione ad iustitiā. Quod scriptura tacens de operibus vnam fidem Abrahæ commendaret, suadere apparerent poterat, neminem ex operibus, sed ex fide duntaxat apud

Obiect. 1.

Responsi.

Cur Pau. aptauit iustificationi illi verba illa, i. Cre. didit Abraham deo &c.

apud Deum iustificari. Sed altius penetrauit ingenium Pauli, & verbo illi, reputatum est ad iustitiam, magis videtur inniti argumentum ipsius, quàm verbo, credidit. Et duo quidem videtur in his verbis vidisse. Vidit primò gratuito, & non ex debito, neque suapte natura imputari ad iustitiam ea opera, quæ simpliciter dicuntur ad eam esse à Deo reputata. Nam si ex debito, & suapte natura tantum præmium merebantur, nihil erat opus reputatione diuina: atque ideo constanter dixit, Si Abrahæ ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Vt enim statim subiicit, gloria, seu iustitia, quæ est ex operibus, est debita: Deus autem nulli est iustitia, seu gloriæ debitor. Et in principio capituli in hoc tantum vsus est hoc scripturæ testimonio, vt ostenderet neminem ex operibus apud Deum iustificari. Ad quod probandum nihil obest, sed prodest potius, & validius facit argumentum, quod scriptura de fide iam iustificati Abrahæ hæc dixerat. Nam si fides iam iustificati Abrahæ imputatione gratuita Dei indigni, vt sufficeret ad augendam ipsius iustitiam, quantum abesse existimanda sunt omnia opera peccatorum ab hoc, vt facere possint sibi debitam iustitiam? Sed cum fides hæc dicatur reputata fuisse Abrahæ ad iustitiam, idque ante circumcisionem, & legem, intellexit secundo in his verbis Paulus efficaciam, quam habet fides ad comparandam nobis iustitiam, & propter nos etiam ea esse scripta asseruit. Et ne quisquam ad fidem iam iustificatorum eam efficaciam corâret, coniunxit hæc verba cum illis, quæ citat ex Dauide, quæ manifestè de prima iustificatione loquuntur, & ex illis nullam esse veram iustitiam ex operibus collegit, & omnibus credentibus vniuersaliter intulit reputandam esse fidem ad iustitiam. Quod autem quæ dicuntur reputari ad iustitiam, sint etiam ex ea imputatione, & ad eam obtinendam sufficientia, vel saltem efficacia, siquidem aliunde non apponatur impedimentum, sic possumus suadere. Quæ sufficiunt ad augendam aliquam formam, & sufficiunt ad eam introducendum, si non sit impedimentum: neque est luminosum quod augere possit lumen, quod non etiam tenebrosa possit illuminare. Neque est ignis tam parvæ virtutis, qui possit calidum facere calidius, & non possit etiam non calidum calefacere, si non sit impedimentum aliquod in passo. Et si quæ dicitur reputari ad iustitiam iis, qui sunt iustificati, non essent, etiam cessante impedimento ad eam obtinen-

Dist. de iustificatione 2. transferri queat ad Arg. 1.

Arg. 2.

dam reputanda, cur diceretur reputari ad iustitiam? Non est enim reputari ad iustitiam, esse actum iustitiæ, meritoriumque, & Deo acceptum, sicut opus iusti, sicut quidam nimium frigide, & perperam modo exposuit. Nam & conuersionem peccatoris Deus imputat ad iustitiam, & tamen non est illa actus meritorius, & acceptus Deo, sicut opus iusti, præsertim in opinione ipsius, qui negat etiam merita ex congruo respectu primæ gratiæ. Sed reputari à Deo aliquod opus ad iustitiam est acceptari sic ab ipso, vt propter illud iustificet ipsum operantem, siue iustitiam ei largiatur, qua opus ex sua natura non erat dignum. Vnde & glossa interlinearis verba illa, Et reputatum est illi ad iustitiam, sic exponit: Id est, fuit ei causa sufficiens ad iustitiā, & est etiam alius. Et eandem expositionem sequitur glossa ordinaria, sed prouidè hæc tempora adiecit sufficere quidem solam fidem ad iustitiam, sed ei qui non habet tempus operandi, Et est eadem limitatio Iacobi secundo, in glossa interlinearis, & haberi potuit ex Augustino in libro octoginta trium, q. quaestione septuagesima sexta: Si cum quis crediderit, inquit, mox de hac vita decesserit iustificatio fidei manet cum illo, neque præcedentibus bonis operibus, quia non merito ad illam, sed gratiam peruenit, neque consequentibus, quia in hac vita esse non sinitur. Hæc Augustinus. Arg. 3. Et quidem nulli diceremus ad redemptioem à captiuitate imputatum esse à rege aliquod egregium ipsius facinus, si non tanti fuisset apud regem, vt eum à captiuitate eriperet. Et ad diuitias, & nobilitatē minime diceremus à rege imputata Petro opera ipsius, si rex propter ipsa auxisset ei quidem diuitias, & nobilitatem, non tamen tantopere, vt ex paupere, & ignobili diuitem eum, & nobilem illud augmentum posset facere. Item, Gratiam primam posse ab aliquo sacramento præstari rectè quis colligeret ex hoc, quod ad gratiam ipsius suscepto suffecisse, vel imputata fuisse iam iustificato diceretur: poruit ergo Paulus similiter fidei sufficentiā ad iustificationem primam sine operibus colligere, quia iam iustificato Abrahæ dicitur fides ipsius reputata fuisse ad iustitiam. Itaque ex autoritate apostoli colligere possumus transferri posse rectè quæ de secunda iustificatione dicuntur ad primam, & de conuerso, & ex vna posse nos ad alteram argumentari. Et Iacobus hoc fortè fecurus, dicta de vna iustificatione secunda, transtulit ad aliam secundam. Nam cum certè sciret dictum fuisset de Abraham antequam offer

Arg. 4.

ret filium suum, Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, tamen & eam scripturam etiam tum impletam esse dixit. Quo modo & si factum aliquod egregie simpliciter factum à Nathanaele decursu temporis narraremus, dicere & nos possemus: Et impleta est scriptura dicens, Ecce verè Israëlitica, in quo dolus non est. Et factò ex vna iustificatione in alteram transitu, quia iustificatio secunda non fuit in Abraham sine adiunctis operibus, satis idoneè edocere se existimavit Iacobus fidem non posse impetrare salu-

tem, sed otiosam esse & mortuam, nisi viuificetur adiunctis illis operibus, quæ sunt velut spiritus eius. Et hæc fortassis intellexerunt, qui & testimonio Iacobi vsi sunt, vt ad primam iustificationem non esse satis fidem solam probarent. Atque hæc satis erunt pro elucidatione testimonii Iacobi, quo vsu sunt patres ad confirmandum doctrinam in hoc cap. definitam, quam obrem ad ea opera explicanda, quæ hanc iustificationem secundam in nobis perficiunt, de quibus in cap. II. patres agunt, Dei freti auxilio transibimus.

De obseruatione mandatorum Liber. XI. in Caput. XI. Decreti de Iustificatione.

PRÆFATIO.

On minima pars iustitiæ nostræ, sed magna & omnino maxima in obseruatione mandatorum Dei consistit. Omnia in se Dei promissa continent: omnium bonorum sunt causæ: cuncta commoda nostra tuentur, ornant, perficiunt, & absque illis nemo hæc genus iustificari potuit, neque vnquam poterit: Euangelica præcepta fratres dilectissimi, ait eleganter, & piensimè Cyprianus, nihil sunt aliud, quàm magisteria diuina, fundamenta ædificandæ spei, firmamenta corroborandæ fidei, nutrimenta fouendicordis, gubernacula dirigendi itineris, præsidia obtinendæ salutis, quæ dum dociles credentium mentes in terris struunt, ad caelestia regna perducunt. Et ob hanc sanè causam, & iustitiæ, & iustificationes nostræ sepe in scripturis appellantur: certissima quippe sunt via acquirendæ, augendæ, perficiendæ, & conseruandæ salutis. Quare patres quo plenam iustificationis doctrinam traderent explicandæ obligationi possibilitati & facilitati eorum, & quo illa sine possint, & debeant seruari, capitulum hoc. XI. prudenter dicarunt, & nos ipsorum vestigia secuti, exponendis, & tuendis illius sententiis, quæ quidem multæ, & grauissimæ sunt, libellum iam. XI. Deo auspice consecramus. Ad eos olector quisquis es, nostræque studia tuis orationibus apud Deum adiuua, & his ecclesiæ, imò Dei in ipsa loquentis definitionibus libenter, & alacriter intende. Non enim mentitus est ille, qui dicit: A mandatis tuis intellexi, propterea odiui omnem viam iniquitatis. Et iterum, Super fenestras intellexi, quia mandata tua quæsiui.

Cypri. in exp. or. domi.

Psal. 118.

De obseruatione mandatorum, de quibus illius necessitate, & possibilitate. Cap. XI.

Concl. 1. Coacl. 2.

NEMO autem quantumuis iustificatus liberum se esse ab obseruatione mandatorum putare debet, nemo temeraria illa, & à patribus sub anathemate prohibita voce vsi, Dei præcepta homini iustificato ad obseruandum esse impossibilia. Nã deus impossibilia nõ iubet, sed iubèdõ monet, & facere quod possis. & petere quod nõ possis, et adiunat, vt possis, cuius mādāta grauianõ sunt, cuius ingū suauē est, & onus leuē. Qui enim sunt filij Dei, Christum diligunt, qui autē diligūt eum, vt ipsemet testatur, seruant sermones eius, & vtiq; cum diuino auxilio præstare possunt. Licet enim

in hac mortali vita quantumuis sancti & iusti, in leuia saltem, & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata quandoque cadant, non propterea desinunt esse iusti: nam iustorum illa vox est, & humilis, & verax, Dimitte nobis debita nostra. Quo fit, vt iusti ipse magis se obligatos ad ambulandum in via iustitiæ sentire debeant, quo liberati iam à peccato, serui autē facti Deo, sobriè, iuste, & piè viuentes proficere possunt per Christum Iesum, per quem accessum habuerunt in gratiam istam: Deus namque sua gratia semel iustificatos nõ deserit, nisi ab eis prius deseratur. Itaque nemo sibi in sola fide blandiri debet, putans fide sola se heredem esse constitutum, hæreditatemq; consecuturum, etiam si Christo non compatiatur, vt & conglorificetur. Nam & Christus ipse, vt inquit

Matth. 6. Corro. 1. Rom. 6. b Tit. 2. d Rom. 5. Corro. 8. Rom. 8.

i. Ioā. 5. a Matt. 11. d Ioan. 14. c

Heb. 5. c 1. cor. 9. c

a. Pet. 1. b

Coro. 3.

Coro. 4.

Psalm. 118 Heb. 11. c

Conclu. 1

Errores 4. in con. 1

inquit Paulus, cum esset filius Dei, didicit ex his quæ passus est obedientiam, & consumatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Propterea apostolus ipse monet iustificatos dicens: Nescitis, quod hi qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit præmium, sic currite, vt comprehendatis. Ego igitur sic, curro, non quasi in incertum, sic pugno nõ quasi ærem verberans, sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum aliis prædicauerim, ipse reprobos efficiar. Item princeps apostolorum Petrus: Satagite, vt per bona opera certam vestram uocationem, & electionem faciatis: hæc enim scientes non peccabitis aliquando. Vnde constat eos orthodoxæ religionis doctrinæ aduersari, qui dicunt, iustum in omni bono opere saltem venialiter peccare, aut, quod intolerabilius est, æternas pœnas mereri. Atq; etiã eos qui statuunt in omnibus operibus iustos peccare, si in illis suam ipsorum securitatem excitando, & sese ad currendum in stadio cohortando, cum hoc, vt in primis glorificetur Deus, mercedem quoque inueniant æternam, cum scriptum sit: Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem, & de Mose dicit apostolus, & respiciebat ad remunerationem.

Breuis summa capituli, & de quatuor erroribus damnatis in primis illius verbis. Cap. I.

Dixi sunt in summa conclusiones in ipso huius capituli frontispicio à patribus disertè, & clarissimè expositæ: earumque probationi ac explicationi quatuor, vt scholasticè loquamur, notanda mox appenduntur corollaria. Quæ omnia, quia facillimè possunt ex textu ipso colligi, contenti fuimus vnui quodque eorum in margine textus signare. Vt autem confirmatiõra sint pleniusque intelligantur, & auidius, vt par est, ab omnibus suscipiantur, aliquanta de cunctis sigillatim dileferemus. Sed ipsa patrũ in primis verba audiamus: Nemo autem quantumuis iustificatus liberum se esse ab obseruatione mandatorum putare debet. Habes hic conclusionem priorem, tam iustos quàm peccatores omnes, tã perfectos, quàm imperfectos mādatorum obseruationi subiicientem. Nemo quantumuis, asserunt, iustificatus liber ab obseruatione mādatorum reputatur. Et qui affirmant neminem, apertè docent nullum excludi. Et, quantumuis iustificatus, addūt, vt nemo sibi de sua iustitia, aut perfectione blandiatur. Quatuor verd in his verbis condemnati sunt errores aduersus obligationem mandatorum pugnates. Primus

error est eorum, qui solam fidem asseuerant sufficere ad salutem. Quid enim aliud est asserere, fidem solam sufficere ad salutem, quàm firmare, reliqua omnia neque præcepta esse, neque prohibita? Et hunc errorem tenuerūt quidam, vt supra monuimus, etiam viuentibus apostolis, Augustino teste. Et postea cum errorem secutus est Eunomius, vt idem dicit. Et hoc est quod Aetius etiam docuit, cum dixit, nullum peccatum quantumlibet graue, imputari homini habenti fidem. Eamque hæc res iam olim sepultam exscitauit Lutherus nostris temporibus, nam in libello de libertate christiana docet, cum qui habet fidem, per eam liberum esse ab omni lege. Et in commentariis epistolæ ad Galatas solam fidem, ait, esse necessariam, cætera omnia libera, neque præcepta, neque prohibita. Et in sermone, quo explicat illud euangelij, Sic Deus dilexit mundum, &c. Et in libris aduersus Carolostadium nullum esse affirmat peccatum, nisi incredulitatem, nullam iustitiam, nisi fidem. Et nõnulli in hoc errore secuti sunt, & nominatim Melancthon in locis communibus. Illiusque verba hæc sunt: Sicut euangelio sola fides iustitia est, vt scilicet, si omnia omnium peccata feceris, tamen credis miserè? tui patrem propter Christum, saluus sis, itaq; contra euangelio sola incredulitas peccatum est. Sed iam ab hoc errore videtur resillisse, in confessione enim Augustana faretur cum cæteris protestantibus salutem quidem acquiri sola fide, posse tamen malis operibus amitti. Quod etiam Ioannes Riuius in opusculo de fide, & operibus docet. Error secundus in hac conclusione damnatus, est eorum qui propter quædam Pauli testimonia perperam intellecta iustificatos saltem asseuerarūt liberos esse ab omni lege. Quo in errore Martinus etiam est Lutherus. Vnde in libello de libertate christiana fidem qua credit homines iustificari, ita magnificat, vt per eam dicat impleri totam legem, & à lege liberari. Et hinc sumperunt protestantes, vt fidei iustificanti illud priuilegium tribuant, quod quidam beatifica visioni cõcessere, vt liberos nos faciat à tota lege. Et in eodem libro Lutherus illam statuit antithesim: Christianus homo dominus est omnium liberissimus, nulli subditus, sed tamen omnium officiosissimus, & ideo omnibus subiectus. Et iustum, addit, non operari ex obligatione, sed tantum ex amore. Et Bucerus in concordantia huius controuersæ sic idem sequitur, & hoc argumento leuissimò confirmat: quia qui fide viuã credit, nihil aliud

Error. i. De fidei & mor. c. 14. de hebr. 58.

Eunomius? Aetius? Luther.

Ioan. 5.

Melan.

Riuius? Error. 2.

Luthe.

Protest. tes.

Bucerus.

aliud potest quam gloria Dei querere, & hac fide meriti necessarii omnia. Ex commentariis etiam diui Hieronymi in illa verba apostoli, Per charitatem spiritus seruire inuicem, satis liquet fuisse olim, qui senserint ei qui semel spiritu vitus opera carnis mortificauit, & a saluatore dilectus, nequaquam seruis, sed amicus vocatur, non esse legem postam. Tertius error damnatus hic a patribus est error Begardorum & Beguinorum, qui non quoslibet iustos, sed perfectos duntaxat, liberos dicebant ab obseruatione mandatorum humanorum, neque subditos esse alicui humane obedientie. Et vt error iste in hac conclusione damnaretur, prouidentia Spiritus sancti factum est, vt non tantum diceretur, neminem oriam iustificatum liberum esse ab obseruatione mandatorum, sed & absolute diceretur, neminem quantumuis iustificatum, hoc est, neminem quantumuis sanctum, & iustum, liberum esse ab obseruatione mandatorum. Et quamquam nulla sit in conclusione mentio mandatorum ecclesie, a quibus solis liberos esse perfectos docuere Begardi, tamen hoc ipso quod asseritur, nemo quantumuis sanctus liber esse a mandatis, manifeste traditur, neminem esse liberum a mandatis ecclesie: siquidem & mandata ecclesiastica, & civilia, verè, & proprie sunt mandata, neque illi hoc vnquam negarunt. Aduersarij etiam huic doctrinae palam videntur nonnulli scholastici, qui nescientes explicare quemadmodum confirmati in obseruatione mandatorum mererint, & tamen non potuerunt de lege peccare, hoc sibi tandem asylum inuenierunt, vt dicerent, nullis eos astrictos fuisse vinculis ad mandata affirmatiua seruanda: Deberentque post hac magis sobrie sapere, & vel eo nomine ab eiusmodi commentis abstinere, quod huic patrum diffinitioni talis libertas manifeste repugnat. Nam qui quantumuis iustificatos liberos esse ab obligatione mandatorum negat, & confirmatos, & non confirmatos mandatorum vinculis profecto subiiciunt.

Error. 3. Begardo.

Error. 4.

Mandata proprie Mandata large.

De certa distinctione mandatorum a consilijs. Cap. II.

NE verò ignoremus quae sunt mandata, a quibus neminem esse liberum patres affirmant, & Andabatarum more contra hereticos pugnemus, commodum erit ante omnia lectorem monere, mandata hic vocata esse a patribus regulas, seu leges viuendi, quas non licet absque culpa praeterire. Quamquam enim apud Latinos, & in scripturis large quandoque

accipitur hoc vocabulum, & quaecumque viuendi documeta, mandata nonnunquam vocantur, tamen ex more communi recepto iam apud omnes sapientes illa sola mandata appellamus, quae iudicia nobis sunt, & sub precepto obligant ad culpam praescripta. Eoque nomine potissimum distinguuntur a consilijs, quod consilia neminem obligant, sed adoptioni & arbitrio cuiusque permittuntur, liberumque est nobis ea pro voluntate, & libito nostro, vel exequi, vel intermittere. Et licet commo dissimulata regulae sint ad mandatorum custodiam, non sunt tamen tanti existimanda, vt eorum aliquod praeterire faciat aliquem minimum in regno caelorum. Quare vehementer meo laud iudicio errat quidam pius autor, qui putat consilia dicta esse a Christo mandata minima, cum dixit: Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum. Nam si praeterire minimum consiliorum facit minimum in regno caelorum, nullus erit qui non sit minimus, & falso Christus addidisset statim: Qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno caelorum. Quis est enim, aut fuit vnquam sanctus excepta Deipara virgine, qui omnia consilia Dei serauerit, & ne minimum quidem ex eis intermiserit? Qua ratione & illud constare potest, neque minima mandata dicta esse, quae duntaxat obligant sub venialit multi quippe magni in regno caelorum, ea quoque praeterire. Sed mandata minima dicta sunt minima ex mandatis, quae sub mortali culpa obligant. Et sensus germanus illorum verborum, Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis &c. hic est. Quantumcumque aliquis praecellenti doctrina fulgeat, vel minimi horum mandatorum transgressio satis est, vt constituat illum minimum apud ecclesiam militantem, & apud triumphantem: nam nomine regni caelorum non solum ecclesia triumphans intelligitur, sed vt alias saepe etiam ecclesia militans. Quod & August. & Chryso. & Greg. non semel admonent. Et quamquam transgressor mandati minimi caelum ingressurus non est, nisi eius forte transgressionis poenitentiam dignam fecerit, tamen hoc non impedit, quin apud ciues regni caelorum minimus habeatur. Quae vero in peccatiari sunt minima haec mandata, parum profecto ad intelligentiam genuinam huius loci spectant: veruntamen si quem ea cura sollicitat, sciat mandata minima dupliciter a Chryso. exponi. Primum mandata minima interpretatur

Distictio potissima consiliorum a mandatis. Consilia non sunt mandata minima.

Matth. 5.

Chry. ho. 10. Ser. 11. in Matth.

tur, quae Christus mox subiicit de non irascendo, & non concupiscendo, quia licet magna quidem sint remuneratione, tamen quae difficilia sunt seruatu, transgressores suos minime culpae reos faciunt. Secundum mandata minima dicit esse precepta legis, de quibus statim eximius magister dixerat: Non veni soluere legem, sed adimplere. Etenim ista iure minima mandata dici potuerunt, quia licet liberabant a culpa, neminem tamen intro ducebant ad regnum. Atque huic expositioni posteriori consentit August. Sed in genere mandata minima illa sunt, quae transgressores suos minima culpae reos constituunt, & de per se quidem hoc faciunt mandata, quorum impletio vel minus est necessaria, vel ad minorem virtutem spectat. De per accidens verò hoc efficient, quae fuerint seruatu magis difficilia.

Aug. 9. de ciuit. dei.

Distinctio mandatorum a consilijs probatur ex scripturis, & sacris doctoribus, ac consensu totius ecclesiae. Cap. III.

Distictio mandatorum a consilijs ex scripturis Testim. 1. Cor. 7.

Amb. lib. de viduis

Votorum continentiae obligatio 1. Tim. 5.

Hier. 1. c. 6. Ioui.

Errò distinctio haec mandatorum a consilijs recepta est non solum ab scholasticis, & antiquis ecclesiae doctoribus, sed ab vniuersa prorsus ecclesia. Neque eam nobis catholici capite ex nostro consinximus, habet illa fundamenta apertissima in scripturis: nam & Paulus, De virginibus, inquit, praecceptum dicit non habeo, consilium autem do. Et luculenter explicat non peccare qui matrimonia inueunt, vel prima, vel secunda, etiam si contra consilium faciant, quod ipse dat non nuptiis, & viduis de non contrahendis matrimoniis. Vnde Ambrosius in haec verba, Integritas non imponitur, sed praeponeitur: Praeceptum in subditos fertur, consilium autem datur. Vbi praecceptum est, ibi lex est, vbi consilium, ibi gratia est. Et statim: Praeceptum ibi est, vbi est peccati. A libi etiam quas nuptias adulescentulis nullo voto astrictis Paulus permittit, laetales esse viduis voto continentiae ligatis, manifeste indicat. De viduis voto continentiae constrictis dicit: A dolescentiore autem viduas deuita: cum enim luxuriata fuerint in Christo, nubere volunt habentes damnationem, quia primam fidem iritam fecerunt. De liberis verò viduis ait, Volo iuniores nubere, sicut de virginibus liberis dixerat alius, Si nupserit virgo, non peccabit. Atque citat haec exposuit Hieronymus. Edisserens enim haec, Si nupserit uirgo non peccabit, sic scribit: Non

illa virgo, quae semet Dei cultui dedicauit: haec enim si qua nupserit, habebit damnationem, quia primam fidem iritam fecit. Si autem hoc de viduis dicitur obiecerit Iouinianus, quanto magis de virginibus praualoabit, cum etiam his non liceat, quibus aliquando licuit: virgines enim quae post consecrationem nupserint, non tam adulterae sunt, quam incestae. Haec Hieronymus. Et magister noster Christus adulescentem, qui cum rogauit de necessariis ad consequendum regnum caelorum, diserte docuit, quantum inter mandata & consilia interesset. Nam de mandatis dixit: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Quibus verbis explicuit mandata necessaria esse ad salutem: & cum nemini occludatur ianua regni caelorum, nisi propter culpam, satis inde aperte colligitur ad illa nos sic esse astrictos, vt si ea praetereamus, in peccato simus, & culpa: consilia verò non sub ea conditione tradidit, sed, Si vis, dixit, perfectus esse, vade, & vade omnia quae habes, & da pauperibus: Si vis, inquit, perfectus esse. Ergo hic liber est a praeccepto, optime colligit Amb. lib. de viduis, cuius defertur arbitrio. Enimvero si abdicatio proprietatis bonorum temporalium esset necessaria ad salutem, & qui ea non abdicaret, peccaret, & eam quoque abdicacionem connumerasset Christus inter illa, quae explicuit necessaria ad salutem, & neque sub noua, & non necessaria conditione scorsum ab illis eam tradidisset. Et qui putant hoc consilium mandatum esse, & necessarium ad salutem, geminam culpam Christo, dum non aduertunt, inurunt: siquidem & insufficientem cum coarguunt in connumerandis mandatis, & imprudentem, ac parum prouidum faciunt in eo quod tam diuersis, & tam distantibus conditionibus discriminauit renunciationem bonorum temporalium a mandatis. Nam si renunciatio illorum ad salutem necessaria est, sub mandatis illa continetur, neque ab eis debuerat distingui. Quonia igitur haec Christo tribuere nefas, & omnino impium est, merito ecclesia olim hereseos damnauit Iulianum apostatam, Manichaeos, Pseudoapostolos, Apostolicos, & Pelagianos, qui asseuerarunt necessariam esse paupertatem omnibus christianis ad consequendum regnum caelorum. Perspicue etiam distinxit Christus inter praecceptum, quo coniugati astricti sunt ad non dimittendum vxorium torum, nisi ob fornicationem, & consilium de non contrahendis nuptiis. Nam de primo ait: Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit

Testim. 2.

Matth. 19.

Abdicatio temporalium non est in praeccepto.

Heretici dominantes appropriatae spaliu. Testim. 3.

moxcharur.

mœchatur. Ecce adulterii cum damnat. De secundo verò dicit: Sunt Eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere capiat. Vides vt in arbitrio relinquit nostrò, vclimus, nec ne perpetuâ feruare castitatem? Et ita intellexerunt hunc locum doctores antiqui colligentes ex eo virginitatem rem esse consilii, & non præcepti. Sed ex multis vnum duntaxat testimonium hîc subscribâ ex mirifico illo virginitatis præcone Hieronymo: In proptulo est, ait, cur apostolus dixerit, De virginibus præceptû domini non habeo. Profectò quia præmiserat dominus: Non omnes capiunt verbum, sed quibus datum est, & qui potest, capiat. Propone agone theses præmiû, inuitat ad cursum, tenet in manu virginitatis brauium, ostendit purissimum fontem, & clamitat: Qui sitit, veniat, & bibat. Qui potest capere, capiat. Non dicit, velitis, nolitis, bibendum vobis est, atq; currédû, sed qui voluerit, qui potuerit currere, atq; potare, ille vincet, illesatiabit. Et ideo plus amat virgines Chrî, quia spòte tribuit, quòd sibi non fuerat imperatum: maiorisq; gratiæ est offerre, quòd nò debeas, quàm reddere, quòd exigaris. Hactenus Hieronymus. Et eodem modo exponit hæc verba Christi Cyrillus libro quarto in Ioan. 21. cap. Et qui virginitatem, aut celibatum hîc consultum à Christo in præcepto esse purarent, manifestè aduersarentur Christo ibidem approbati matrimonio, & Paulo aliàs id mirificè cõmendanti, & in hæresim antiquam damnantium nuptias incidere. Quæ iam sæpe damnata est ab ecclesia contra Martionem, Manicheû & Tatianum Encratitarum principem, & apostolicos. Atque ex his patre potest, quàm sit cauendum dogma illud protestatium, qui afferunt omnia consilia esse præcepta, si non in particulari, saltem in genere in præcepto dilectionis Dei super omnia. Cum enim nemo possit in hac vita satisfacere huic præcepto, (quidquid enim faciat, pl⁹ debet) omnia, quæ in Dei obsequiû facere possumus, præcepta esse existimant, & nos irrident, quòd cogitemus non solum posse satisfacere legi, verum aliquid vltra supererogare. Quamobrem, cû ad instantiam doctissimi Ioannis Echii in libello imperatorio scriptum esset, opera quidem à nobis fieri bona, quæ à Deo sunt mandata, & commendata, Bucerus circa finem libri de concordatiâ controu. reclamauit, & satis esse asseruit verbû madata, quia nihil est, ait, in euangelio, quòd non procedat de mandato dilectionis. Sed vtunque illi senserint,

certum est de hoc dogmate non cõstare inter eos, & suum magistrum Lutherum. Is enim statim paulò ante citatis Christum consuluit, non solum nò putat esse in præcepto, verum & prohibitam existimat, sicut & ante eum cõfuerant Vuitcleus & Vuillelmus de sancto amore. Sed quid mirum si à suo præceptore hîc dissentiant? Dissentiant planè, & à seipsis. Quid enim potest esse magis alienum à libertate euangelica, quam se vbique prædicare iactant, quàm omnia Dei consilia mandata facere, & ad ea christianos omnes constringere? Quod quidem non est aliud, quàm nouû euangelium orbi tradere, imò non euangelium, sed antiquum legis Mosaicæ importabile pondus renouare. Consuluit quippe Christus non resistere malo, & si quis nos percussit in dexteram maxillam, præbere illi & alteram, & ei qui vult nobiscum in iudicio contendere, & tunicam nostram tollere, dimittere & pallium, &: Quicumque angariauerit nos mille passus ire cum illo, & alios mille, & alia multa longè difficilissima. Veruntamen nemo fuit vnquam tam ignarus, tam rudis, tam mandatorum diuinorum imperitus, qui hæc putauerit christianis esse in præcepto, nisi in animi præparatione pro articulo necessitatis, hoc est, cû fuerint hæc necessaria, vel gloria Dei, vel pro salute proximorû. Quod & Augustinus ecclesiam docuit in expositione sermonis domini in monte. Et ex ecclesiæ communi consuetudine possumus hoc intelligere: nunquam enim facientes horum contraria damnauit, neque à participatione suorum sacramentorum repulit, sicut repellit præuaricatores mandatorû. Et sexcenta sunt huiusmodi, quæ laudabilia certè scimus: & vt talia consuluntur, & consulta semper sunt à doctoribus in tota ecclesia, nequaquã tamen præcepta. Ac ne quis tali laboraret infania, iã olim huic malo apostoli prospiciebant, cû in initio nascentis ecclesiæ, conuersis ex Gentilibus hæc scripserunt. Visum est Spiritui sancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab imolatis simulachrorum & sanguine, & suffocato, & fornicatione. Cum hæc sola necessaria dixerunt, manifestè indicarunt, hæc præcepta esse, alia verò quæ commoda fortè fuissent ad pacificam eorum cõuersationem cum Iudæis præcepta minime fuisse. Nam præcepta propriè non dicuntur, nisi quæ necessariû est facere. Et quanuis Hierony. in libris contra Iouinia. & in dialogis aduersus Pelagianos,

Hæretici damnâtes paupertatem.

August.

Testi. 4.

Act. 15.

Hieron.

nos, & in aliis fortè locis, quorum modo non recordor, sæpe confundat præcepta cum consiliis, & vtraque nomine communi præcepta, seu mandata appeller, tamen in libro primo contra Iouinianum, vbi resposcebat, sua quibusque accommodare vocabula, apertè distinguit, sic nos fecimus præcepta à consiliis. Verba illius hæc sunt: Quod præcipitur, imperatur, quòd imperatur, necesse est fieri, quòd necesse est fieri, nisi fiat, pœnam habet. Frustra enim iubetur, quòd in arbitrio eius ponitur, cui iussum est. Et paulò inferius: Vbi consilium datur, offerentis arbitrium est, vbi præceptum, necessitas est seruientis. Hæc Hieronymus. Porro quæ in hanc tam certam, & tam solidam veritatem obici possunt ab hæreticis, tã sunt leuia, & inania, vt me pigeat, vel tantisper in eis diluendis immorari, eaq; ob causam ad alia cõmodiora festinabimus.

Diserte cõsilia distinguit à præceptis Hiero.

De triplici via dignoscendi madata à consiliis, Cap. IIII.

Quoniam verò dum eodem persepe verborum renore mandata traditur in scriptura & consilia, incertum sit, & ambiguum, quã via discerni queant inter se, & hoc plerosque catholicos, & quidem non iniuria, sollicitos non nunquam habet, commodum erit antè omnia aliquas statuerè regulas, quibus mandata distinguamus à consiliis. Et prima quidem via ad ea distinguendum sumenda est ex scripturis: Idem est, scio, quandoque mandatorum & consiliorum tenor. Sicut tradens consilia patientiæ dixit Christus, Ego autem dico vobis, nò resistere malo, sed si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram, & quæ sequuntur, ita tradens mandatum diligendi inimicos mox subdidit: Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos &c. At tamen & ipsæ scripturæ aliquando se se aperiant, vt ea hinc inde adiungerent, ex quibus facile esset studioso lectori intelligere, quædam nobis in eis suggeri, vt consilia, alia verò vt præcepta. Præceptorum autem signa certissima sunt, necessitas ad vitam æternam, vel ad proficiendum, aut perseuerandum in Dei gratia, & comminatio grauium pœnarum. Itaque manifestum est esse præcepta, quæ nobis præscribuntur vt necessaria ad consequendum vitam æternam, vel ad habendum, tuendumque Dei gratiam, aut certè sub interminatione grauium pœnarum, vel

temporalium, vel æternarum. Et cõtrario illa duntaxat vt consilia nobis proponuntur, quæ sic constat ex circumstantiis nobis proponi, vt prætereunt illa nulla maneat pœna, nulla vindicta. Et hoc modo in testimonio ex euangelio, & ex Paulo, & ex actis apostolorum mox citatis collegimus Christum, & apostolos distinxisse præcepta à consiliis. Nam Christus præcepta decalogi necessaria ad ingrediendum ad vitam asseruit, de paupertate verò Euangelica tantum dixit: Si vis perfectus esse &c. Et de virginitate: Qui potest capere, capiat. Et Paulus expressè dixit, Si nupierit virgo, non peccabit. Et alibi opera carnis liquidò asseruit excludere à regno dei. Et apostoli tantum tradiderunt vt necessaria, abstinere ab imolatis simulachrorum, sanguine & fornicatione. Secunda via dignoscendi mandata à consiliis ex ipsa natura eorum, quæ nobis per ea præscribuntur, capièda est. Quòd enim huiusmodi est, vt dilectioni Dei, & proximi habenda, & seruandæ necessariû esse videatur, id proculdubio mdatum esse nobis censendum est. Quòd verò promouèda illi commodum est & conueniens, haud quæquam tamen necessarium, id consilii loco duntaxat esse habendum. Atque hæc regula vlos fuisse doctores ecclesiæ crediderim, vt mandata distinguere à consiliis, quando in ipsis scripturis nihil elucebat, vnde hæc dilectio colligeretur. Et hanc nobis distinctionem ipsum lumen naturale à Deo inditum subministrare videtur. Cum enim omnia quæ in hoc mundo sunt, propter Deum sint in primis, & deinde propter nos & angelos, ea sola officia necesse est in operibus erga proximos districte nobis esse præcepta, quæ necessaria sunt ad acquirendam amicitiam, seu charitatem inter nos inuicè. In operibus verò erga Deum ea duntaxat nobis ab illo sub præcepto edicta sunt, quæ ad amandum ipsum, sicut par est, ex toto corde, ex tota anima, ex toto tamento, & ex totis visceribus nostris, & ad habendum, & tuendum amicitiam nostram seu charitatem inter nos & ipsum, necessaria aut prorsus commodissima sunt. Non enim voluit Deus ex magnitudine suorum in nos beneficiorum obligationem nostram meriti, sed sua uiter cuncta disponens, ad ea tantum voluit nos esse sub præcepto strictos, quæ nobis possibilia, & factu non admodum difficilia quocunque loco & tẽpore possent esse, quibusque seruatis & vnitas & pax totius mundi satis posset constare. Habet etiam hæc regula disseparandi mandata à consiliis fundamentum,

Gala. 5.

Via. a.

Via. ii. distinguendi madata à consiliis.

Virginitas res est consilii.

1. cõ. Iou.

Nuptiæ licite sunt. 1. Ti. 4. a Heb. 12. a Con. Gregen. c. 14 Braca. 1. c. n. Thel. & Rhom. sub Sircio Papa.

Error protestantiû.

Matth. 22. Rom. 13. 1. Tim. 1. Greg.

mentum, & sanè non exiguum, neq; parum firmum in scripturis. Christus enim ad compendium duorum præceptorum diligendi Deum & proximum, omnia præcepta reduxit. Et Paulus ait, Plenitudo legis dilectio. Et rursus: Finitis præcepti est charitas. A tunc his concinunt illa, quæ hinc doctè collegit Gregorius: Omne mandatum de sola dilectione est, & omnia vnum præceptum sunt, quia, quidquid præcipitur in sola charitate solidatur. Ex quibus omnibus videtur satis constare illa esse prohibita, quæ dilectioni, vel Dei, vel proximi aduersantur, illa præcepta, quæ ad eam necessaria sunt, illa consilia quæ congruentia illi sunt, neque tamen necessaria, neque repugnantia. Nam nisi hæc regula suscipiatur, non est modus, quo defendi possit, omnia præcepta sub præceptis diligendi Deum & proximum contineri. Occurrit & tertia via distinguendi præcepta à consiliis, nempe ex ipsa ecclesiæ consuetudine, quæ optima est legum interpret, & ex communi bonorum & doctorum christianorum existimatione. Nā quæ ut præcepta communiter seruantur in ecclesia, ea verè pro præceptis habenda sunt: quæ verò duntaxat ut consilia, illis vim non inesse præceptorum certè existimandum est. Et ut hanc velut certissimam regulam habeamus ad dignoscendum consilia à mandatis, duplex subest, & vtraque iudicio nostro iustissima causa. Non enim in re tanta errare permitteret Deus dilectissimam suam sponsam, quam semper sua, & Spiritus sancti illustrare præsentia pollicitus est. Et ab ipsis apostolis, imò & ab ipso Christo legiflatore nostro credere par est dimanasse opiniones, & consuetudines, quas tanto consensu, & constantia creditas semper scimus & traditas ab vniuersis ecclesiæ doctoribus, neque aliàs verisimile est tanto eas tempore vbique gentiū potuisse pteuere. E tribus his regulis, ut inferius latius ostendemus, dignoscere etiam possumus peccata venialia à mortalibus, & mandata præcipua, seu grauiora, quorum transgressio mortalis est, à mandatis non ita grauibus, si quæ tamen talia sunt, quorum transgressio venialis est. Et de vtriusque mandatis, siue quæ obligant sub mortali culpa, siue quæ obligant sub veniali, si tamen hæc propriè dicenda sunt mandata, intelligenda est prima conclusio à patribus in hoc capite definita, qua asseritur nullus quantumuis iustificatus liber esse ab obligatione mādatorum. Et quando illam iam satis ex dictis cunctis fecerimus perspicuam, superest, vt & eam ad-

Via. 3.

Matth. vlt. 10. 1. 4. b

uersus commemoratas hæreses verissimam esse, & à Christo nobis, & apostolis, & perpetuo ecclesiæ consensu traditam ostendamus.

De tribus, quæ in genere ostendunt, & perfectos, & iustificatos omnes subditos esse mandatis. Cap. V.

Quod diffinientes patres, nullum quantumuis iustum liberum esse ab obseruatione mandatorum, nullam ei sententiæ adiunxerint probationem, arbitrari illā fuisse causam, quòd tā constantè vbique & ab scripturis vtriusque paginæ, & à tota ecclesia, & ab omnibus ipsius doctoribus tradita est, vt superuacaneū visum fuerit in re adeò aperta, imorari. Tam frequentia etiam, & tam efficacia testimonia pro illa passim occurrunt, vt velut in dubia cœna necias quibus anteponas. Et quidem neminem siue iustificatum, siue non iustificatum liberum esse à præcepto credendi fidei nostræ, tam perspicuum est ex illis verbis Christi, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur, vt neminem hætenus legerim siue catholicum, siue hereticum, qui ea de re dubitauerit. Omnes qui Christi susceperunt euangelium vnanimiter intellexerunt, necessitatem credendi indictam omnibus fuisse in his verbis. Verum de aliis mandatis longè diuersa à catholicis tradiderunt heretici, quos citauimus. Quoniam verò in illo libro, quem de iustificatione edidimus, errorem illum affirmantium omnia alia à fide libera esse abundè satis confutauimus, & ex sex capitibus, ad quæ omnia testimonia scripture reduximus, fidem solam non sufficere ad salutem luculenter ostendimus, hoc loco contra errores absoluentium à præceptis iustificatos omnes, vel saltem perfectos duntaxat pugnabimus. Et primò quidem tria velim in genere attenderet, qui vel omnes iustificatos, vel saltem perfectos liberos esse docent à mandatis. Primum est. Mandata omnia, præsertim diuina, generaliter esse omnibus data, neq; abrogata fuisse vnquam, neque restricta ad non iustificatos, vel ad non perfectos. Et naturalia præcepta omnium sunt mentibus à natura ipsa impressa, neque verisimile est Deum naturæ peccatorem, ea pro suis iustis abrogasse. Quòd si neque legiflator, neque lex, vt manifestum est, excipit aliquos, qua quispiam temeritate hos vel illos audeat excipere? Secundum quod

Præceptū fidei etiā heretici recipiūt. Mar. vlt.

q. 2. 1.

Argu. 1.

Arg. 2. hic

hic cuperem aduertit, est non minus generaliter, neque minus strictè tradita esse aliqua alia præcepta, quàm præceptum de fide. Et patet hoc in præceptis de baptismo & de penitentia. Cum igitur à præcepto fidei nullus creditur esse liber, quantumcunque iustus, quantumcunque perfectus, neque ab aliis erit credendus esse liber. Qui enim dixit: Qui verò non crediderit, condemnabitur, dixit etiam, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Et iterum, Nisi penitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Et similia sunt alia non pauca. Tertid illud etiam hic ob oculos habendum est, necessariò consequi, vt asserant non posse iustos, vel perfectos peccare saltem mortaliter, quicumque affirmant eos liberos esse ab omni lege: Omne enim peccatum dictum est, vel factum, vel concupitum contra legem Dei, vt Augustinus contra Faustum dicit, Et vbi non est lex, neque præuaticatio teste apostolo. Et si fides, aut gratia iustificans non facit hominem impeccabilem, sicut apertè Lutherani fatentur, neque faciet profectò iustos credentes, liberos ab omni lege. Itaque qui dicunt, vel omnes iustificatos, vel perfectos saltem esse liberos ab omni lege, planè illos faciunt impeccabiles. Esse autem omnes iustos impeccabiles fuit hæresis Iouiniani iam olim testantibus Hieronymo & Augustino damnata Romæ, & in Africa. Neque distantia inter perfectos huius vitæ & imperfectos tanta est, vt non idem sit habendum iudicium de asserentibus hoc conuenire perfectis omnibus huius vitæ. Quod quidem ex inferius dicendis patebit. Possent vel hæc tria ad expugnationem horum errorum sufficere, sed adiciam & alia, quæ seorsim contra vnumquemque istorum errorum militant.

Mar. vlt. Ioan. 3. Luc. 13. 1.

Arg. 3.

Aug. 25. cō. Faustū

Rom. 4.

Hic. 3. cō. Pelag. Augu. de hæres. h. 2.

Iustificatos non esse liberos à mandatis. Cap. VI.

Et quidem iustificatos subiectos mandatis docere in primis possumus ex verbis Christi ad adolescentem, qui eum rogauit: Quid faciendo vitam eternam possidebo? Legimus apud Matthæum respondisse ei saluatorem, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Hic autem adolescens fidem habebat, & iustificatus iam tum erat: omnia etenim mandata custodierat, vt ipse mox de se subiecit. Et quanquam Augustinus. ep. 89. & Chrysostomus Hillarius Ambrosius argo-

tius hoc putant quàm verum eum dixisse, tamen, sicut Basi. & aliis idem Chrysostomus & alii doctores non minoris nominis tradidit, dubitandum nō est, quin verè ille, & syncerè hoc de se dixerit: alioqui nunquam subdidisset Marc. Iesus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deest, & sic humanè & benignè, vt hæc verba innuūt, conecisset Christus in eū placidissimos suos oculos, non eum dilexisset, neque perfectionis semitam ei tradidisset, & ad eā vocasset, nisi verè illum, & ex animo, & absque vlla iactantia ea de se affirmasse intellexisset. Auertit Deus oculos suos à peccatoribus, exosos eos habet, & ad maiora non vocat, quos & minora videt non præstare. Et si iustificatus non fuisset, non vnum adhuc ei deesse magister veracissimus dixisset: quoniam eis verbis responsum illius confirmabar, & velut eum, qui iam minora impleuerat, ad superiora, & difficiliora vocabat. Et Hieron. non ab hac abfuit sententia, quidquid enim aliàs dixerit, certè in secundo contra Pelagianos, de hoc adolescente sic scribit: In lege doctissimus, omnia mandata fecisse se dicit, quamobrem & amatur à domino, & tamen plenam iustitiam non habuit, quia noluit substantiam suam pauperibus erogare. Hæc ille. Quibus verbis iustitiam ei tribuit, sed plenā abrogat. Possumus & hanc obligationem iustorū ad mādata firmare, quia discipulis inter se disputantibus de primatu in regno cœlorū tamen si fidem habebant, & iustificati iam erant, humilitatem tamen eis esse necessariam ad salutem Christus docuit dicens: Nisi conuerſi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnū cœlorum. Et alibi, Si hæc feceritis, beati eritis, si feceritis ea. Cumq; Christus clarè asseruerit Phariseis primū & maximū mandatum esse mandatum de dilectione Dei ex toto corde, & vt est videre apud Marcū, adiuncto præcepto diligendi proximum, mox subdidit, nullū esse mandatū his duobus maius, absurdum est profectò, & omnino intolerabile, eo præterito vnū mādātū de fide docere necessarium esse & sufficere ad salutē. Nam vtiq; illud maximum mandatū est censendum, quod vnum sufficit sine aliis ad salutem, cum reliqua sine ipso non sufficiant. Iustificati etiam erant Corinthii, & credebāt & tamen constantè eis prædicabat Paulus, Circuncisio nihil est, & præputium nihil est, sed obseruatio mandatorum Dei. Et sæpe alibi neque iustus, neque aliis exceptis, omnes mandatorum transgressores manifestè ex-

Mar. 10. e

Matth. 18

Hierō.

Argu. 2.

Mat. 18. a

Ioan. 13. Argu. 3. Mat. 22. b Marc. 12.

Argu. 4. 1. cor. 7. d. 1. cor. 5. & Gal. 5.

cludit à regno Dei. Et tam ipse, quàm ceteri apostoli palàm docuerunt ad eò non esse liberos à lege credètes in Christum, vt grauioribus essent mulctandi sup plicis, si quidem deprehenderent mandatorum diuinorù præuicatores. Quicunque igitur omnia alia præcepta abrogant, vel certè ad non iustificatos, aut ad non perfectos arctat, aut doceant vbi Deus eam abrogationem, vel limitationem fecerit, aut iuxta antiquum Dei mandatum lapidibus obruantur, vt pseudopropheta: singentes somnia, & volentes nos abstrahere à via, quam præcipit nobis, qui cum omnium esset liberrimus, pro nobis tamen sub lege factus est, & discipulis suis dixit: Non veni soluere legem, sed adimplere. Et Iudæis aliàs: Et procedent, qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt in resurrectionem iudicii.

Perfectos subditos esse mandatis.
Cap. VII.

ATque vt ad expugnationem tertii erroris liberantium perfectos à mandatis, aliqua subnectamus, certè Christus, vt. c. 21. ostendimus, tanto arctius ad mandata queque astrinxit, quanto perfectior & sanctior fuerit: Nisi abundauerit, inquit ad suos apostolos, iustitia vestra, &c. In qua verba Hilarius: Pulcherrimo ingressu opus legis cœpit excedere aditum in eorum apostolis, nisi iustitiam Phariseorum anteirent, deniciens non futurum. Et alibi palàm asseuerat necessarium esse omnibus ad permanendum in sui dilectione seruare sua præcepta, & ab illis solis se diligi, qui ea seruant. Tuba etiam illa celestis, ac planè prodigium, & miraculum mûdi Paulus perfectionis culmen tenebat, & tamen nunquam hanc libertatem à præceptis Dei in se agnouit, sed astrictum se ad prædicandum, & ad seruandum castitatem palàm confitetur: Vae, ait, mihi, si non euangelizaucro. Et paulò post, Ego igitur sic curro, non quasi in certum, sic pugno, non quasi à ærem verberans, sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar: Perfectio etiam quantacunque viatoris non facit quæquam subditorum parem, vel superiorem suo prælatore: neque igitur eximet eum ab obediètia ipsius. Itè facilius qui perfecti sunt, possunt ceteris paribus seruare præcepta generaliter omnibus lata. Et maius scâdalu est, si ipsi non seruent, quàm si alii ea negligant. Neq; propter perfectionem definit quispiam esse pars ecclesiæ,

& societatis, in qua viuunt: astrictus ergo erit perfectus quiuis legibus, & mandatis humanis ad sumum statum, & conditionem spectantibus. Vnde & in concilio Viennensi inter ceteros Begardorum errores, hic quoque tertius in ordine damnatus est: Illi qui sunt in gradu perfectionis, & spiritu libertatis non sunt humane subiecti obediètie, neque ad aliqua præcepta ecclesiæ obligantur. Porro gradus ille perfectionis, de quo loquebantur Begardi, ad quem peruenientes, ab obediètia humane liberos faciebant, nemini hæcenus contigit in hac vita, neque potest contingere de lege. Nullus in hac vita fuit, neq; potest esse, qui neque peccare possit, neq; proficere, & in quo sensualitas ita perfectè rationi & spiritui subiecta sit, vt homo possit liberè corpori concedere quidquid placet. Hæc patrie sunt priuilegia, non huius vitæ, si tamen hæc in aliquo viatore inuenirentur, argumenta facta probant eum non esse liberum ab obediètia humane: & quia ipsi putabât ea reperiri in viris perfectis, merito potiuus dicere errorem eorum in concilio illo danatum, licet ipsi solos eos exemerint ab obediètia humane, in quibus illa tria inueniebantur. Fuitque hæc doctrina semper recepta, & iradita ab ecclesiasticis doctoribus. Cyprianus fortissimos illos Christi athletas, qui pro confessione fidei vincti, & grauius tormentis pressi erant, ad patiètiã, & perseuerantiã velut ad rem omnino necessariã passim cohortatur. Et ad quosdã ex eis sic scribit: Quid enim petitis de indulgentia domini, quod non impetrare mereamini, qui sic domini mandata seruatis? Hilarius in illa verba, Clamaui in toto corde meo: Hæc fidei nostræ militia est custodire mandata, & seruo fidelissimo huc thesaurum depositi & comendati nobis præcepti reseruare. Et in illa, Viuificate, & custodiam sermones tuos, ideo vitam resurrectionis postularam dicit à Dauide ad custodiendum mandata domini, quia hic non est perfecta eorum custodia, tunc autem verè viuemus, & madata Dei sequemur. Hieronymus quæstione octaua ad Algisiam: Et præceptum est apostolis, Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. Nunquid autem apostolis hoc imperaret, nisi sciret hominè posse esse perfectum. Et addit: Sed apostolis, non pueris, verum iam ætatis robusta precipitur, vt assumant perfectionem, quàm & nos confitemur in ætate esse perfecta. Augustinus de spir. & lite. cap. 10. Iusto, inquit, lex est necessaria, nõ qua iniustus ad iustificandè gratiam

Argu. 5. Clem. Ad nostru de hære.

Cyp. Libr. 2.º. Pist. 4.

Hila.

Hier.

Augu. Cyri. 9. in Io. c. 9.

gratiam perducat, sed qua legitimè iam iustus vtatur. Cyrillus in illa verba, Amen amè dico vobis: Non est seruus maior domino suo &c. Legibus quasi firmis exempli virtutem confirmat, detrimenti plenam præuicacionem præcepti ostendens. Et mox subdit: Ita mihi non aliud dicere videtur, quam non paruam hominibus iminere penam, si cum naturâ serui sint, ea tamen facere alter in alterum nolint, quæ ipse cum naturâ Deus, ac dominus sit, in discipulos facit. Et propterea adiectum putat, Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea, quia melius quodammodo, inquit, est nescire, quàm cum scias per ignorantiam negligere. Gregor. hom. 38. in euangeli. pulchris allegoritis explicat omnibus esse necessariũ seruare præcepta diligendi Deum, & proximum, & aliter ad eorum peruenire neminem posse, atque inter alia dicit: Duo ergo hæc necesse est, vt charitatis præcepta custodiat, quisquis habere in nuptiis vult nuptialem curat. Erhom. 17. eleganter docet labrũ æneum, in quo habebant Aaron & filii eius lauare manus, in regiam accedentè ad altare ad offerendum thymiamã, figuram tenuisse legis, & propterea illud ex speculis mulierum factum, quæ excubabant in ostio tabernaculi, quia specula mulierum sunt præcepta Dei, in quibus sanctæ animæ semper aspiciunt, & si quæ in eis sunt fœditatis macule deprehendunt: Sed quid necesse est plura in re adè aperta sanctorum testimonia congerere? Nunquam aliquis eorum, vel iustus, vel perfectos à mandatorum obligatione exemit, sed generaliter ad omnes spectare intellexerunt & docuerunt Dei mandata. Nam cum Deus omnium sit dominus, & mandata ad subditos & seruos dirigantur, non putarunt quenquam ad eò fore insanum, vt propter iustitiam vel perfectionem se à Dei præceptis exemptum putaret, cuius potestati & iurisdictioni nihil potest esse subtractum. Eademque ratione cum ecclesiæ nõ essent subiectos esse omnes christianos, & scripturis euangelicis & apostolicis nobis commendatam esse obediètiã principum & prælatorum, neminem ex christianis propter quantamcunque sanctitatem liberum putarunt à potestati ecclesiæ aut principum madata. Itaq; toties pro nobis illi statim, quoties aliquod diuinum, aut humanum præceptum vel annunciant, vel edisserunt. Et vt plenius, & manifestius eliminarentur omnes prædicti errores, confirmarunt patres hanc doctrinã tribus canonibus. In canone. 19. sic inquit: *Siquis*

dixerit, Nihil præceptum esse in euangelio præter fidem, cetera esse indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, sed libera, aut decem præcepta nihil pertinere ad christianos, anathema sit. Quibus verbis amnarunt erro. r. Lut. & sequacium cõmemoratum. r. cap. huius lib. Et peculiariter decem præceptorũ facta est mentio, quia non puduit Melan. in locis cõmuni- bus ab illis absoluere christianos. In can. 20. ita statuunt: *Si quis dixerit, Nominem in iustificationem mandatorum Dei & ecclesiæ, sed tantum ad credendum, quasi verum euangelium sit nuda & absoluta promissio vitæ æternæ sine conditione obseruationis mandatorum, anathema sit.* Et hic damnati sunt. r. 3. 4. error. citati in eod. c. 1. Et ex illis verbis, *Quasi verum euangelium sit nuda, & absoluta promissio vitæ æternæ sine conditione obseruationis mandatorum.* Liquidò colligitur verum euangelium non esse nudam & absolutam promissioem vitæ æternæ, sed cum conditione obseruationis mandatorum. Quod quidem verissimè statutum esse à patribus; his postumus argumentis docere. A dolescenti euangelico dixit Christus: Si vis ad vitam ingredi serua mandata: Ecce adiectam conditionem. Apostolis in cœna similiter sub conditione promisit beatitudinem: Si hæc feceritis, inquit, beati eritis, si feceritis ea. Et iterũ, Vos amici mei estis, si feceritis, quæ præcipio vobis. Quid exprimi potuit apertius: Et cum ipse, & Ioannes Baptista appropinquasse regnum cœlorum annunciant, atque inde exordirentur prædicationes suas, vt conditionem tacitè exprimerent, præmittebant: Pœnitentiã agite. Quo consilio Paulus, cũ constanter traderet nos esse filios & hæredes Dei, & cohæredes Christi, ne quispiam putaret nihil aliud esse opus, vt hæreditatem inter nos allequeremur, adiecit: Si tñ cõparimur, vt & cõglorificemur. Et alibi cũ dixisset nos esse domos Dei, in quib⁹ habitaret Christus, adiecit: Si tñ fiduciam, & gloriã spei vsque ad finem firmam retineamus. Et statim, Participes enim Christi effecti sumus, si tñ in itinẽ substantiæ eius vsq; ad finem firmè retineamus, dum dicitur: Hodie si vocẽ eius audieritis &c. Et cũ princeps apostolorum ad scienciam, abstinentiam, pietatẽ, & charitatẽ christianos oēs cohortaretur, mox adiecit: Hęc enim si vobis ad finem, & superẽt non vacuos, neq; sine fructu vos constituat in dñi nostri Iesu Christi cognitione. Et per Io. dñs ait: Si quis audierit vocẽ meam, & aperuerit mihi ianuã, intrabo ad illum, & cenabo cũ illo, &

Expo. ca. no. 20. Eug. nõ est pmissio absoluta vitæ æternæ.

Math. 19

Ioan. 13. 15.

Rom. 8.

He 3. b. e

1. Pet. 1. b

Apo. 3. d

Libertas
iustorum

peccatis, & partim vt ea perpetrent, partim quia ea patrarunt, multis sunt obnoxii & subiecti seruitutibus, nihilque propemodum boni, nisi inuiti, ac velut coacti, & humanis quibusdam respectibus operantur: at iusti quidquid faciunt, liberrimè, & cum magna voluntate, & solo Dei, & virtutis amore faciunt. Dæmonem respuunt, mundum contemnunt, carnè despiciunt, præcepta, quia placent, & iusta & sancta sunt, implent, & hoc ipsum quod lege se ad hæc constrictos norunt, gratum habent. Liberum est, inquit philosophi, quod gratia sui, & violentum id esse diffiniunt, cuius principium est ab extra passio non conferente vim. Quoniam igitur iusti virtutem propter ipsammet & Dei gloriam colunt, & voluntariè præceptis Dei sunt subiecti, & ea vique adèd libenter opere perficiunt, vt etiã cessantibus omnibus pœnis, & mandatis eadem præstarent, meritò liberi à legibus, neque tam esse sub lege, quàm in lege prædicantur.

De spi. &
lit. c. 9.
Gal. 5.
Sancti ve
te. testio
nò fuerunt
sub lege,
sed quasi
sub lege.
1. Cor. 9.

V sique sunt sancti doctores hoc Paulino loquedi modo in eadem prorsus sensum, eaq; de causa dixit Augustinus: Sanata per gratia voluntas implet legem, non constituta sub lege, neque indigens lege. Et Hieronymus exponens illa verba: Si spiritu ducimini, non estis sub lege, hac opinor ratione absolūtè affirmavit, sanctos veteris testamenti spiritu ambulantes, & spiritu viuentes non fuisse sub lege, sed quasi sub lege, vt alios lucrifacerent, sicut & de se apertè testatus est Paulus. Vel cerè ed spectauit, cum illa scripsit Hieronymus, quod sancti veteris testamenti in exequendis mandatis diuinis magis spiritum viuificantè, & latentia in eis mysteria, & promissa eorum expletioni reposita, sanctitatemque ipsorum magis spectabant, quàm literam occidètem. Dicit enim ibidem, eos illa seruasse, vt ab humilitate literæ ad altitudinem spiritus prouocarent, & Paulum ideo se dixisse fuisse quasi sub lege, quia non veritate legis, sed similitudinem custodiuit. Planius tamè est, & simplicius, quod subdit in illa verba, Aduersus huiusmodi non est lex. Nam ideo hæc dicta esse putat, & legem iusto non esse positã, quia superflua sunt præcepta legis illis, qui regnãt in se charitate ea faciunt. Et sapientes mûdi, addit, de philosophia sic opinati sunt, vt quod leges publicæ facere homines necessitate compellunt, hoc illa persuadent fieri voluntate. Atque ex hoc approbare possumus iustos, qui soli verè sapientes sunt, liberè implere præcepta: Præceptum nanque, sicut dicit Augustinus, liber facit, qui libens facit. Qua-

Gala. 5. d

De gratia
Christicò
tra Pel. g.

re vehementer deceptus est Lutherus, qui existimauit contraria inter se esse, aliquid facere ex obligatione, & ex amore, cum tamen iusti, vt Dei sint per omnia voluntati conformes, eo ex maiori amore faciant aliqua, quo se vident ad illa archibus eo esse constrictos. Et ipse apostolus hanc esse libertatem, quam in iustis prædicabat, exposuit, cum ad Romanos scripsit: Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum dei. Quibus verbis luculèter expressit eos esse seruos, & ad veterem legè pertinere, qui timore implent præcepta, eos verò liberos, & planè euangelicos, ac filios potius Dei quàm seruos, qui amore. Vnde & diuus Aug. non minus doctè quàm iucundè, Breuis differentia legis & euangelii, timor & amor. Atque hæc satis poterunt esse pro explicatione principii huius capituli.

Rom. 8. c

Aug.

De possibilitate mandatorum ex doctorum
ecclesie concordia testimonio.
Cap. IX.

Nemo, inquit patres, temeraria illa, & à patribus sub anathemate prohibita voce vt, subaudi, debet, Dei præcepta homini iustificato ad obseruandum esse possibilia: Nam Deus impossibilia non iubet, &c. Ex his verbis colligi potest secunda conclusio huiusmodi, Nulli iustificato præcepta sunt impossibilia. Hæc autem conclusio apertè militat contra errorem Lutheri, qui, vt est videre in libro de libertate christiana, disertè affirmat impossibile esse nobis præcepta Dei implere in hac vita. Et idem tuetur in articulo. 2. & 31. suarum assertionum contra bullam Leonis. 10. & latissimè in libro de decem præceptis. Securique videntur eum protestares, nam in confessione Augustana palàm asseruit non posse nos in hac vita satisfacere legi, neque eam implere, sed duntaxat ipsius implerionem inchoare. Et Melanctho nominatim in apologia titulo de dilectione, & impletione legis improperat nobis, quod prædicemus nos legem implere, cum in hac vita non possimus legi satisfacere, sed tantum inchoare, & imperfectè implere. Atque idem Iacius persequitur in locis comunibus tit. de impletione legis. Et Bucerus quantūcumque resurget, & ipsa quasi veritatis virtute compulsus horrere tractam blasphemiam videtur, tam en in eandem volens nolens incidit, neque cluere satis potest errorem, quo semel à suo magistro tinctus est. Ait enim

Error Lu
theri.

Art. 6.
Melanctho

Buceri.

Actio. 10.

Hiero.

ait enim in libr. de concordia controuersi. in conciliatione ar. de iustificatione, blasphemū quidem esse asserere, Deum aliquid præcepisse, quod in se esset impossibile, verum præcepisse quod homini erat impossibile, possibile autem Deo, vt concluderentur omnia sub peccato, & homo recurreret ad misericordiam Dei, & hic impleat homo legem ex parte, in patria verò ex toto. Quibus verbis satis indicat ne per auxilium quidem diuinum, & recursum ad misericordiam Dei posse à nobis mandata Dei secundum ipsum impleri in hoc seculo, nisi ex parte. Senserint tamen illi quod voluerint, vt nam fieri possit, vt vel argumentis suis, vel nostrorum conuictualiquādo respiciant, & nobiscum concilientur, de quo lib. 14. nonnihil attingam. Modo ad expositionem nostri decreti redeamus, videamusque quibus argumentis patres approbè diffinitionem hanc tam claram, & perspicuam. Mandata Dei sunt homini iustificato possibilia. Primò autem quos patres pro se inducunt, qui sub anathemate cauerunt, ne quis diceret, Deū præcepisse aliquid impossibile. Neque primi hoc fecerunt huius concilii patres, vt veritate fidei antiquorum patrum auctoritate communirent, fecerunt & hoc ipsum olim patres in sexta Synodo, dum veritatem constabiliuerunt duarum voluntatum, & duarum operationū domini, ac Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi. Porro ex multis patribus, qui possibilia esse mandata tradiderunt, non grauior aliquorum testimonia subiicere, vt manifestum sit verum esse, quod citatum est à patribus, vt vel hinc constet hanc veritatè perpetuò fuisse creditam, & traditã ab ecclesia. Hieronymus in explanatione symboli ad Damasum Papam sic scribit: Execramur etiam eorum blasphemiam, qui dicunt, impossibile aliquid homini à Deo præceptum esse, & mandata Dei non à singulis, sed ab omnibus in communi posse seruari. Et infra, Liberum sic confitemur arbitrium, vt dicamus nos semper Dei indigere auxilio, & tam illos errare qui cum Manichæo dicunt, hominem peccatum vitare non posse, quàm illos qui cum Iouiniano asserunt, hominem non posse peccare: vterque enim tollit arbitrii libertatem. Nos verò dicimus, hominem semper peccare, & non peccare posse, vt semper nos liberi contereamur esse arbitrii. Quò d si, vt quidam non omnino sine causa existimant, hæc explanatio non est Hieronymi, haud quaquam desunt nobis testimonia alia ipsius, quibus idem asseratur. In libro primo aduersus Pelagianos

nomine sui Attici sic ait: Possibilia Deus præcepit, & ego fateor. Et ibidem: Reseruat igitur hoc, quod fateamur, possibilia Deum dedisse mandata, ne ipse autor iniustitiae sit, si id exigat fieri, quod fieri non potest, nunc illud imple, quod proposueras, posse hominem sine peccato esse, si velit. Et in 2. aduersus eosdem cum difficultatem exaggerat illius consilii, quo iubemur reconciliari fratribus, anteq̃ munera Deo offeramus, subdit: Non quod impossibilia Deus præcepit, sed in tantum patientiæ culmen ascendit, vt prope impossibilia pro difficultate nimia præcepisse videatur, ad destruendam sententiam tuam, qua scribis facilia Dei esse mandata. Et paulò post principium tertii libri, Critobulo colligenti hominem posse esse sine peccato, si velit (nam aliàs frustra data essent mandata, si ea implere non possumus) sic sub nomine Attici respondet: Deus possibilia mandauit, hoc nulli dubium est, sed quia homines possibilia non faciunt, idcirco omnis mundus subditus est Deo, & indiget misericordia eius. Hæc Hier. Augustinus in quodam sermone ita scribit: Deus neque impossibile aliquid potuit imperare, quia iustus est, neque damnaturus est hominè pro eo, quod non potuit vitare, quia pius est. Et in libro de gratia & libero arbitrio: Non iubet et Deus, quod sciret non posse ab homine fieri. Et illi sunt verba illa, quibus patres hic suam confirmarunt conclusionem, Nam Deus impossibilia non iubet, sed iubendo admonet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuuat vt possis. Et de natura & gratia. c. 69. Firmissimè creditur, inquit, Deum bonum, & iustū impossibili non potuisse præcipere. Chrysostomus idè testatur his verbis: Possibile est Deum iussa perficere, si modo velimus omnem naturæ trepidationem alacriter superare, nihilque impossibile est eorum, quæ à Christo hominibus imperantur. Accedit & his Basilius. Dilectionem quippe inimicorum probat esse nobis possibilem, quia præcepta est: Nunquam, inquit, præciperet hoc iustus & clemens Deus, nisi utiq; etiã possibilitatem nobis donasset. In concilio Arausicano secundo sic legimus: Hoc etiam secundum fidem catholicam credimus, quò d accepta per baptismum gratia omnes baptizati Christo auxiliante, & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint adimplere. Omnia etiam doctorum testimonia, quibus dicitur, omne peccatum esse voluntarium, & neminè peccare in eo, quod vitare

Au. ser. 61

c. 16.
De iustitia & gratia. c. 45.

Hom. 7. d
laudibus,
Pauli.
In regula
mon. c. 83
Can. 25.

non potest, pro his stant. Omnis enim inobediencia, & transgressio mandati peccatum est, & voluntarie non potest dici illud fieri, quod inuitabile est. Sed ex multis testimoniis, quibus constanter hoc asseritur, sufficiat in presenti hæc pauca. Tertulianus: Neque boni, neque mali merces iure pensaretur ei, qui aut bonus, aut malus necessitate fuisse inuentus, non voluntate. Ambrosius, Nō est q̄ cuiquam nostram ascribamus culpam, nisi nostræ voluntari. Nemo tenetur ad culpam, nisi voluntate propria deflexerit. Non habet crimen, quæ inferuntur reluctantibus: Quis etiam, ait Augusti. peccat in eo, quod cauere nullo modo potest? Peccatur autem, cauere igitur potest. Et in quodam sermone: Seruū pigrum non damnaret, si ea quæ fieri nullo modo poterant, imperaret. Et alibi, Ego dico peccatum nō esse, nisi propria voluntate peccetur. Et in libro de duabus animabus peccatum diffinit esse voluntatem retinendi, vel consequendi quod iustitia vetat. Et in de vera religione, vbi propriè de hoc disputat, ita concludit: Nunc vsque ad eod peccatum voluntarium malum est, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Et hoc quidem ita manifestum est, vt nulla huic doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat. Quare aut negandum est peccatum committi, aut fatendum est voluntate committi: non enim nisi voluntate peccatur. Hactenus Aug. Et vt intelligamus idem fuisse Augustini voluntate peccare, & liberè seu spontaneè peccare, subdit: Volūtas autem est animi motus nullo cogente ad aliquid, vel non admittendum, vel non adipiscendum. Et in hoc totum pendē librum de gratia & libero arbitrio insumpsit, vt ostenderet hanc veritatem omnibus receptissimam, q̄ sola propria voluntate peccemus. Sūt verò hæc satis de testimoniis doctorū, transeamus ad fontes, vñ huius saluberrimæ doctrinæ fluentia dimanarunt.

De testimoniis scripturæ pro mandatorum possibilitate. Cap. X.

Probant patres secundò possibilia esse mā data ex testimonio Christi, & ipsius dilecti apostoli & euangelistæ Iōannis. Et in testimonio Christi affirmantis iugū suum suauē esse, & onus ipsius leuē, animaduertendū est ipsi etiam vocabulis oneris & iugi, quib⁹ Christus appellauit secundum omnes doctores suā legem, satis indicatum nobis esse eam

volentibus se ei subicere non esse impossibilem. Quis enim bobus suis iugum imponit, quo vti non possunt? Quis iumentis onera importabilia? Neque leuis aut suauis lex Christi dici posset, si seruatu esset impossibilis. Quid enim grauius, aut molestius esse potest subditis, quam si exigatur, quod præstare non possunt? Et qui statim dixerat, Venite ad me oēs qui laboratis, & onerati estis, satis significauit multò suauiorē esse suam legem, & faciliorem, quàm fuerint omnes leges siue Iudaicorū siue Gentilium, neque posse quempiam tanta suauitate perfrui dum vel sub onere aliarum legum pressus militat, vel per abrupta, & lubrica vitiorum difficiles oberrat vias, quanta si sub iugo & onere Christi vitam spontaneus agat. Nam labor ad molestias vitæ præsertim peccatorum refertur, onus autem ad pondera, & vincula legum. Cū verò Ioannes ait, mandata Dei grauius non esse, satis explicuit ea non esse impossibilia: nullum quippe grauius pondus, quàm id quod portari nequit. Confirmatur insuper tertio à patribus hæc conclusio argumēto satis forti desumpto ex verbis illis Christi, Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Nam cum iustificati filii sint Dei, & Christum diligant, constat ex his verbis eos seruare mandata Dei, & ex consequēti non esse eis mandata impossibilia. Et quid necesse est ex verbis ad eod apertis ratiocinari? Ipsa per se verba satis indicant posse mandata seruari, quandoquidem si nemo posset seruare mandata diuina, neque sic Christum diligere, vt ea expleat, non dixisset Christus, Si quis diligit me sermonem meum seruabit. Et paulò antè: Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me. Nemo quippe sic loquitur dere, quam credit esse impossibile. Et quid est, quod alibi Christus dicit: Regnū cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud: Si nullus est hominū, qui possit seruare mandata Dei, nullus erit, qui vim possit inferre cælo, nullus qui illud rapere: fortiter nāq; clausum est, & vestibus ferreis obseratum, atque vna mandatorum obseruatione referari potest. Non enim mentitus est ille, qui dixit Si vis ad vitā ingredi, serua mā data. Qui etiam in his verbis luculentum, & perspicuū fecit volentibus mandata esse possibilia: vtrunque si quidem voluntati nostræ perinde subiecit, & ingressum ad vitam, & obseruationem mandatorum. Et alioqui nullā hinc viam ad ingrediendum ad vitam patefecisset illi adolescenti, qui ea vna dere ipsum rogauerat: quod quidem de tanto & tam benigno

Arg. 2. I. Iō. 5.

Arg. 3. I. Iō. 14.

Arg. 4. Mat. 11. b.

Mat. 19. Arg. 5.

Argum. 6 magistro nefas est credere. Apertum insuper huius doctrinæ testimonium sunt omnia scripturæ loca, quibus aliqui viri sancti asseruntur diuina mandata seruasse: nam quæ seruata sunt, seruatu profectò impossibilia non sunt. Et vt à lege naturali, ad quam totus spectat præceptorum decalogus, exordium faciamus, Paulus quidem obseruabilem fuisse, & obseruatam legem naturalem à multis antè legem Mosaicam perspicuè demonstrat dicens: Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Cum enim gentes quæ legem non habent, naturaliter, hoc est, citra villam reuelatam, & positam legem, quæ legis sunt, faciunt, eius modi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum. Et quis ambigat legem naturalem seruasse Enoch, quem liber Genesios tradit ambulasse cum Deo? Quis Noë, quem eadem scriptura virum iustum & perfectum vocat? Quis Abraham, cui dixit Deus, Ambula coram me, & esto perfectus? Quis Iob, cui scriptura testimonium perhibet, quod fuerit vir rectus, & timens Deum, & recedens à malo. Et constanter Dauid explicat se seruasse, & seruaturum omnia mandata Dei, & in toto corde suo exquisisse dominum his verbis: In toto corde meo exquisiui te, Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam, et custodiam illam in toto corde meo. Et custodiam legem tuam semper in seculum, & in seculum seculi. Et ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquisiui. Super senes intellexi, quia mandata tua quæsiui. Ab omni via mala prohibui pedes meos. Ad omnia mandata tua dirigebar, omnem viam iniquam odio habui. Custodiuit anima mea testimonia tua, & dilexit ea vehementer. Seruauim mandata tua, & testimonia tua. Neque his cōtensus aliās dicit: Viam mandatorum tuorum cucurri. Et agnoscens donum Dei, addit, Cum dilatastis cor meum. Et clarissimū dominus per Ahia prophetam testimonium ei perhibuit, q̄ seruauerit mandata ipsius, & securus ipsum fuerit in toto corde suo. De Aza etiam scriptum est cor eius fuit cum Deo perfectum. De Ezechia item quod dē rectum fecerit coram oculis domini. Et ipse de seipso dixit ambulasse se in conspectu domini, in veritate, & corde perfecto. De Ioanne etiam Baptista impium esse dubitare non seruauerit omnia mandata, cum Christus dicat: Non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Et Zacharias

Rom. 2

Gene 5

Iob. 1. Psal. 118.

9 Re. 11. & 14. 3 Reg. 15. 4. Re. 10.

Matth. 11.

& Elizabeth omnia Dei mandata seruauerat cum de eis dicit scriptura: Erant autem iusti ambo ante Deum incedentes in omni iustitia, & iustificationibus domini sine quarē illa. Atque vt nemo causari posset impossibilia esse præcepta, aut se hoc tueretur, ab eorū transgressione, præterit, & vt à Moysi tempore fortissima, & lucidissima nobis arma subministrarentur contra hæreticos nostri tēporis Deus per illum iam olim dixit: Manda tū quod ego præcipio tibi hodie non supra te est, neque procul positum, neque in cælo situm, vt possit dicere, quis nostrum valet ad cælum ascendere, vt deferat illud ad nos, & audiamus, atque opere compleamus, neque trās mare positum, vt causeris, & dicas, quis è nobis poterit mare transfretare, & illud ad nos vsque deferre, vt possimus audire, & facere quod præceptum est, sed iuxta te est sermo valde in ore tuo, & corde tuo, vt facias illum. Equidem nihil poterat neque expressius, neque elegantius dici ad ostendendum præcepta Dei impossibilia non esse, neque posse quempiam aliquam excusationem obtinere iustam, quo minus opere legem compleat, & ipsi satisfaciat. Quod est enim aliud mandata non esse supra nos, neque procul posita, neque in cælo, aut trans mare sita, quàm non excedere vires nostras adiutorio diuino subnixas? Et quid est aliud iuxta nos esse in ore, et in corde, quàm in promptu nobis esse, & ad manum illa perficere, sicut & nostra subest potestati, & proclue est, & ore, & corde, & illis, quæ in ipsis sunt, cum volumus vti eandemque facilitatem mandatorum diuinarū agnouit psalmista: cum dixit: Latum mandatum tuum nimis. Neque opus est profectò, vt aliunde possibilia legis gratiæ mandata doceamus. Si enim hæc dicta sunt de veteri lege quam Petrus clarè dixit fuisse, & sibi & patribus veteribus iugum importabile, quid cōsensus est de noua lege, quam benignissimus et mirissimus magister noster, & dominus, ad differētiam præcipuè ipsius legis Iudaicæ, & vitæ laboriosæ peccatorum, leuē, & suauē appellauit.

Argum. 7

Deute. 30

Argum. 8

De difficultate mandatorum, & necessitate gratiæ ad ea seruanda. Cap. XI.

Non autem vt hoc obiter ne quispiam de cipiatur notemus, his testimonis hoc agimus, vt facilia nobis Dei mandata absque ipsius gratiā ostendamus. Nouimus Hic 2 Cō Pe. ronymum in dialogis contra Pelagianos co-

naturale nobis à Deo inditum, ipsa scintilla rationis mentibus nostris impressa, ipsa natura nostra vis, & conscientia, latis nobis potest esse ad expugnandum hunc errorem.

Quæ nanque fuit vnquam gens tam barbara quis hominum tam stolidus, & stupidus, vt putaret se in culpa esse, aut in crimine, ppter ea quæ vitare non possit? Quis etiam tam durus fuit vnquam, tam crudelis, tam immanis & ab omni humanitate alienus tyrannus, vt ea suis subditis imperauerit, vel ab eis exegerit, quæ præstari ab ipsis non poterant? Certè præpositi filiorum Israël iure se nauæ tue hætur, cum vociferabantur ad Pharaonem dicentes: Cur ita agis contra seruos tuos? Paleæ non dantur nobis, & lateres similiter imperantur. En famuli tui flagellis cadimur, & iniuste agitur contra populum tuum. Et vel hoc solo titulo, vbi alii qui fuerunt, cessassent iustum habuissent bellum contra Pharaonem, & quo iure, quaque iniuria se ab illa ferrea seruitute, vt cunque licuisset, potuissent eripere. Quorsum etiam Deus ea imperaret, vel postulat ab hominibus, quæ præstare ipsi non possunt? Neque bonorum nostrorum indiget, neque frustra nouit aliquid facere, neque inuidus, aut malignus est, vt credere possit quispiam querelas in nos eum inquirere, & occasiones, vt nos opprimat, captare. Saluare vult omnes, & neminem perire. Si peccaueris, quid ei nocet? Et si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? Porro si iuste egeris, quid donabisset, aut quid de manu tua accipiet? Homini, qui similis est tibi, nocet impietas tua, & filium hominis adiuuabit iustitia tua. Longè abest ab illo impietas, & ab omnipotente iniquitas, neminem condemnabit frustra: ipsa enim iustitia est. Neque omnipotens subuertet iudicium. Quis est autem, aut fuit vnquam vitiorum, vt Lutherus, qui bibit subannationem quasi aquam, & graditur cum operantibus iniquitatem, & blasphemat cum viris impiis? Dixit enim: Non placebit vir Deo, neque illius mandatis faciet satis, etiam si cucurrerit cum ipso, & quantum maximè possit, ei seruiat. Et vbi est impiè libertas euangelica, de cuius predicatione te vbique iactabas? Quæ durior, aut ferrea magis potest esse seruitus? Si exactio grauissimorum, & difficillimorum tributorum in clementiam, & crudelitatem arguit quous in principe, quis ferat Deo optimo maximo, benignissimo, & suavissimo dominantium omnium domino tam

ram inuri blasphemiam, vt exigit ab imbecillis, & miscellis hominibus etiam impossibilia? Profectò, vt cum stomacho pro Dei gloria loquar, nihil magis impium, aut blasphemum in Deum comminisci potuit humana mortalitas, neque quod magis mentes hominum omnium ab illius amore possent auocare. Quod nihil prodest, si omnipotens deus meus sit, & infinitæ virtutis, nisi sit etiam benignus, & bonus? Aut quomodo bonum & benignum possum credere, si me exigit, quod exhibere ei non valeo? Quæmadmodum eum amabo, quem amando quantum possum, promereri non possum, vt me vel tantillum amet? Paulus ipso lumine naturali admonitus constanter asserit fidelem esse Deum, & negare se non posse, & iniustum fore si obliuisceretur obsequiorum, quæ ei impendunt sui serui vel laborum, quos pro ipsius gloria tolerant. Et Hieronymus eum secutus dicit: Neque enim iniustus est dominus, vt tantum peccata condonet, & bonorum operum non meminerit. Et alibi: Re vera grandis iniustitia, si tantum peccata puniret, & bona opera non susciperet. Et audet qui se euangelicum, & apostoli Pauli imitatore proficitur, de illa summa bonitate tantam impietatem docere, vt exigit à suis impossibilia?

Non tibi satis erat o Lutheri de virginibus, de coniugibus, de Christi sacerdotibus, de ecclesiæ doctoribus, de sacramentis, de sanctis imaginibus, de præceptis, de scriptura, de traditionibus ecclesiasticis, ac denique de omni ordine, & conditione hominum, de ipsis hominibus, & operibus eorum, & de omnibus rebus sacris malè esse meritum, nisi etiam os poneres in cælum, & Deo ipsi impingeres blasphemiam, quam nunquam barbari, nunquam sacrilegi, nunquam vlli impij, imò ne ipsi quidem Gentiles, & idolatra suis diis & idolis, quod sciam, sunt ausi tribuere? Ex tant vbique argumenta mirifica diuina in nos dilectionis, diuinæ suauitatis, & benignitatis. Patent vbique miserationis ipsius erga nos viscera, plena est terra quoquo versum spectes, misericordia ipsius, & tu nobis seueriorem eum facis in præcipiendo, quam benignum in adiuuando, vt quæ præcipit, à nobis impleantur? Credat vnusquisque cui volet, ego quidem in eum Deum neque credo, neque credam, neque dominum eum, vel principem pati vnquam poterò, qui quæ fieri non possunt, suis præcipiat. Quid si Deus exigeret à suis, quæ ipsi implere non possent, absit impietas verbo, auda-

2. Tit. 2. c. Heb. 6. b. Hier. 1. in Pela. 2. c. 10. u.

et dicere, neque bonum eum esse, neque iustum, sed iniquum, & iniustum, & impium, ac per hoc iam non Deum. Quid, quod non solum iniustus est in Dei bonitatem Lutherus, sed & nostræ ipsorum naturæ, & diuinæ omnipotentie palam in hoc errore aduersatur, & Manicheorum hæresim non tantum renouat, sed etiam exuperat, & non nihil ei absurditatis accumulatur. Quod enim illi voluti nostræ, quam à malo principio conditam credidere, tribuebant, vt peccatum vitare non possent, hoc Lutherus, & ipsius sequaces voluti nostræ impingunt, quam à Deo optimo creatam cognoscunt. Et id quidem non solum nuda voluntati adrogant, sed etiam voluntati iustificatæ, & diuinæ ope subnixæ, vt naturæ videlicet, & conditoris ipsius manifestos aduersarios se probent, qui tantam vtriusque imbecillitatem tanta obstinatione profitentur.

De argumentis Lutheri contra possibilitatem mandatorum.
Cap. XIII.

Accedamus tamen propius, & cominus cum hoste conflictemus. Non reticebo quibus argumentis tantam sibi insaniam persuaserit Lutherus, & Germanos suos non fuerit veritus tam multis in libris edocere. Primum & vltimum præceptum decalogi potissimum profert, quæ constanter asserit, nobis esse seruatu impossibilia. Manet, ait, etiam post baptismum in nobis concupiscentia carnis, quæ est transgressio inuitabilis præcepti, Non concupisces, & propter rixam, & contentionem carnis sit vt non possimus deum diligere ex toto corde, sicut primo præcepto astringimur. Quinimo quia contra omnia alia præcepta concupiscentia carnis inclinat, colligit eam concupiscentiam etiam citra consensum voluntatis omnium esse virtute præceptorum transgressiones inuitabiles. Et possumus hæc Lutheri argumenta sic corroborare. Nullus in hac vita potest sicut præceptum est Deum diligere ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & ex tota virtute sua. Necessè est enim dum peregrinamur à domino aliqua præter Deum amare, aut saltem cogitare, & meminisse: necessè est etiam aliis rebus quam amoru diuino intendere, eaque eum facimus, iam non Deum ex toto corde, & ex tota mente, & ex tota nostra virtute amamus.

Argum. 4. Insuper. Non potest quispiam dum hanc vitam agit, secundum legem communem ita e-

mortuum habere suum corpus, vt non aliquando caro concupiscat aduersus spiritum, reuerteturq; ei: Caro siquidem, ait Paulus, concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc enim sibi inuicem aduersantur, vt non quæcunque vultis, illa faciat. Item. Paulus, qui iugiter mortificationem Christi in suo corpore circumferebat, tamen aded non erat liber ab hac concupiscentia, vt qui sibi placebat in persecutionibus & afflictionibus innumeris, tamen ea molestia grauatus, & vel ob eam vitæ huius pertæsus cogitur sæpe exclamare: Infelix ego homo, quis me liberabit à corpore mortis huius? Quis igitur tantum sibi arroget in hac peregrinatione, vt à transgressione huius præcepti possit esse liber? Verum hæc argumenta non erit operosum diluere ei, qui sanum horum præceptorum sensum assecutus fuerit: procedet quippe ex ignorantia veræ eorum, & germanæ intelligentiæ. Eamque ob causam dabimus nunc operam, vt ea dilucidè, & clarè exponamus, eorumq; declaratio responsio erit ad hæc argumenta.

De expositione illius præcepti, Non concupisces. Cap. XV.

ET vt à præceptis carnalia nobis prohibentibus incipiamus, præcepto illo, Non concupisces, hoc in primis statuamus, & certum habeamus, non esse nobis prohibitam concupiscentiam carnis, quæ naturalis est. Nam illa rebellio carnis ad spiritum, & furio nullimotus, & indomiti ardore libidinis, quos plerunque volentes, & inuiti patimur, quique sublimem illum & diuinum spiritum Pauli, ad ea quæ oderat, sæpe degrauebant, et ad ea quæ fugiebat plerunque deprimebant, nostræ potestati subiecti non sunt, & communes sunt nobis cum brutis, & homini creato in puris naturalibus minime defuissent. Sed Propositi enim prohibita est hoc præcepto concupiscentia libera, & voluntaria, qua quis siue per appetitum intellectum siue etiam per sensuum liberè sponteq; sua mulierem non suam concupiscit. Atq; ita Paulus velut fulgentissimum sydus, ac verus vtriusque testamenti sol, exponens hoc præceptum, non iussit, vt non inhabitaret in nobis hæc concupiscentia. Non erat hoc metas excedere præcepti, neq; à nobis id fieri, neque à deo præcipi posse pro hoc statu. Sed quid ait: Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obedientis concupiscentiæ eius. Quod igitur hoc præcepto

Exo. 5. c.

Gal. 5. Arg. 5

Rom. 7

Propo. 1

Propo. 2

Roma. 6

der

cepto est prohibitum, id duntaxat est, ne patiamur nobis sic dominari concupiscentiam carnis, vt sponte nostra acquiescamus, & contentiamur illi, & eos affectus & motus turpes libenter, & voluntariè cōtinuemus, quos ipsa per se caro ad malum prona in nobis naturaliter excitauerit. Tunc etenim verè regnat in nobis, & dominatur concupiscentia carnis, quam peccatum apertè hic appellat Paulus, cum nos ei obedimus, & sponte nostra nos illius concupiscentiis subdimus, & naturalia carnis desideria spontanea, & voluntaria facimus. Itaque vt vno verbo dicamus, non pugna carnis contra rationem, sed victoria ipsius de nobis prohibita est, & seruitus nostra. Et ita intellexit hac verba Pauli Grego: Peccatum, inquit, in mortali corpore nō esse, sed regnare prohibuit: quia in carne corruptibili non regnare potest, non esse non potest. Et subscribit Ricardus de sancto. Victore his verbis: Ceteris sanctis in commune præcipitur, vt in mortali corpore peccatum non regnet, soli isti, loquitur de Dei para virgine, singulariter datur, vt mortale corpus eius peccatum non inhabitet: Non regnet, inquit apostolus, peccatum in vestro mortali corpore. Ecce præcipit, vt non regnet, sed nunquid vt non inhabitet? Hæc ille. Neque mouere quenquam debet, quòd Paulus concupiscentiam hanc appellauit peccatum: variè nāque accipitur peccatum in scripturis. Et quauis propriè peccatum idem sit quod culpa, aut offensa Dei, vel sicut Ambrosius diffinit, cœlestium inobedientia mandatorum, tamè aliquando peccatum abusiue vocatur hostia pro peccato, & frequenter sic vsurpatur in veteri testamento. Et Paulus more Hebræorū appellauit Christum peccatum dicens de patre cœlesti: Eum qui non nouerat peccatum. s. Christum, pro nobis peccatum fecit. Et alibi: De peccato damnauit peccatum in carne. Aliquando etiam vocatur peccatum, quod affectus est, vel sequella, seu pœna peccati, vel quod trahit, aut allicit, vel inclinatur ad peccatum. Confectum nanque est, & in scriptura, & in communibus nostris colloquiis, vt effectus appellentur nominibus causarum, & è contrario. Et hac ratione vocauit Paulus concupiscentiam carnis peccatum, quia effectus est & pœna peccati, vel certè quia trahit, & inclinatur ad peccatum, non autem quòd eam crediderit propriè esse peccatum, id est, diuini transgressionem mandati. Quod de re copiose differuit diuus Augustinus multis in locis, sed præcipuè in libro de nuptiis & con-

Grego. 11 Mo. c. 3

Rich. 2. 7 Ema. c. vi.

Peccati accipiōes. 3

2. Co. 5 d Ro. 8. a.

Augu.

cupiscentia ad Valerium per multa capita, & libro primo de ciuitate Dei capite vigesimoquarto, & libro decimoquarto capi. decimo. Et ex multis quæ eleganter super hac re dicit duntaxat subiiciam hic quædam illius verba ex capit. 13. lib. primi contra duas epistolâs Pelagianorum: Hæc, inquit, concupiscentia carnis etiam si vocatur peccatum, non vtrique peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur. Sicut scriptura manus cuiusque dicitur, quòd manus eam fecerit. Et vt omnis ceteri iam ambiguitas, confirmata est hæc expositio à patribus in hoc concilio Tridentino, & definitum est ecclesiam catholicam nunquam intellexisse hanc concupiscentiam appellari peccatum, quòd verè & propriè in renatis peccatum sit, sed quod ex peccato est, & ad peccatum inclinatur. Itaque ex hoc præcepto: Non concupisces, malè collegit Lutherus, Deum præcepisse nobis aliquid impossibile: non enim prohibita est hic concupiscentia carnis, quæ inuitabilis est, sed spontanea & voluntaria.

Expugnantur alienæ quædam intelligentiæ præcepti diligendi Deum. Cap. XVI.

Neque firmior est, aut validior collectio, quam ex primo præcepto idem Lutherus fecit: quod quidem in procluii fuisset illa agnoscere, si superuum illum suum, & arrogantem spiritum ad hoc inflectere voluisset, vt quam non assequeretur præcepti intelligentiam, eam ex sacris doctoribus, aut certè ex aliorum scripturæ locorum collatione mēdicare maluisset, quàm ex suo cerebro. Ne verò nos etiam à germana huius præcepti intelligentia aberremus, in quo teste August. summa & vera sapientia est, opere præteritum erit in primis falsas quorundam ipsius interpretationes impugnare. Ac primò quidem illud certissimè statuendum est, nō exigi à nobis hoc præcepto, vt Deum solum cogitemus, & amemus, vel vt vni solum modo ipsius amoris studēamus. Quis amens ita desipiat? An non statim subiectum est præceptum de dilectione proximi, & particulatim de honorandis parentibus? Ipse certè Deus, qui iussit vt sciamur, iussit, vt amemus & proximum, & vt honoraremus parentes: Porro amor proximi si verus est, & non simulatus, aliquam partem cordis, mentis, & animæ nostræ requirit: & necesse erit, si aliud d'camus concedere, præcepta inter se repugnare, neque be-

Ses. 5. c. 4. ti. 5.

Aug. epi. 110

Propo. 1.

tos hoc præceptum implere. Quoniam licet beati hæc gaudeant implere, qua nos caremus, vt semper & absque vlla intermissione supra se, & omnia alia à se, & ex totis viribus suis Deum diligant, & per omnia illius sint voluntati conformes, hinc de causis perfectius hoc implent præceptum, quàm nos tamen & alia eos cogitare, & seipsos & nos maxime amare certum est. Neque id vetat, quominus verissimè & perfectissimè Deum censeantur amare ex toto corde: amat enim quæ amant in Deo, & ad Deum & propter Deum imò amor ipse aliorum à Deo, amor quoque ipsius Dei in ipsis est. Perfectissimus nanque proximorum amor quam nō est dubium eos habere, est amor quo gaudent, vel cupiunt Deū ab eis amari, & ipsius gloriæ per omnia eos seruire: Neque hoc præcepto nobis est inditum, vt Deum sic diligamus ex omnibus viribus nostris, vt nulla in nobis vt ipsius mādatis oblectetur. Nouit Deus signum nostrum, nouit carnem nos esse, neque ignorat quod nobis per se inuitis caro resultat spiritui, & nunc in uerita infranis, & indomita furit, nunc ad præcepta languescit & obmurmurat. Et si hæc nobis sub præcepto isto indita essent, nemo profectò hætenus præcepta Dei in via, excepta saltem Deipara virgine seruasset. Cuius contrarium capit. 10. luculenter satis commonstrauimus. Quis fuit enim mortalium, qui nō aliquam carnis, seu fomitis incursum passus fuerit? qui non aliorum à Deo amorem habuerit? qui deniq; non de aliis nonnunquam sollicitus fuerit? Sane si hæc necessaria essent vt toto corde Deū diligeremus, eadem & necessaria forent, vt Deum toto corde quæreremus. Et frustra dixisset Deus per Moysen: Inuenies Deum, si tamen toto corde, & tota tribulatione animæ tuæ quæreris eum: siquidem possibile nō est vt sic quispiam in hac vita eum requirat. Tantum verò hæc omnia absunt à fidelitate, & suauitate Dei, & ab eximia charitate, qua nos prosequitur, vt non dubitem pro certo & cōstanti ab omnibus esse credendum, asserere, neque hoc quidem his verbis toto corde, tota anima, tota mente, & totis viribus à nobis Deum exigisse, vt quanto maximo poterimus nixi & conatu eum amemus. Nihil equidem habuisset Lutherus à nobis requisitum esse impossibile, si hoc nobis Deus sub præcepto edixisset. Sed non est adeò difficilis & morosa illa summa benignitas, leuioribus, & facilioribus contenta est. Ne ipso profectò tempore, quo ad eum amandum tenemus,

Propo. 2.

Deu. 4. c.

Propo. 3.

ad tantum feruorem, & intensiorem amoris obligat sicut alia amare, & curare, quæ nobis comoda sunt, permittit, ita qui bonorum nostrorum non indiget, ne ipsum amoris præceptum graue esset, & aliquam quoque partem conatus nostri, & facultatis ab eo mandato suspendere indulget. Sentire, inquit Salomon, de domino in bonitate. Et bonum & clementem principem haud quaquam tam graue præceptum de sui dilectione decet. Quæ posset esse pax in conscientia, quæ letitia, quæ tranquillitas, si tam graue nobis esset iugum impositum? Nullus quippe nostrum ne probabiliter quidem potest scire sic se deū ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima, & ex totis visceribus dilexisse: quia nemo scire potest quantæ intensiōnis sit feruentissimus, quem habere potest amor. Quid ergo tandem, inquit, hæc tanta, & tam graua verba tibi volunt? Quid à nobis exigunt, & postulant? Nunquid & hæc quoque hyperbolicè dicta accipienda sunt, sicut & illa quæ mox subiicit scriptura? Et unquæ verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque consurgens, & ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & mouebuntur inter oculos tuos, scribesque ea in limine, & ostiis domus domus tuæ. Quibus quidem vt his non illa præcepta sunt, quæ superfluo pharisei dicuntur intellexisse, dum iuxta corticem & verba ipsa literæ ea seruabant alligantes mandata manibus, appenderet, que fronti & oris vestimentorum, sed iugis duntaxat, & assidua quadam præscripta est memoria, & meditatio, & traditio perpetua mandatorū diuinorū ad posteros. Nūquid igitur & his verbis: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua, hoc solum nobis præceptum est, vt Deum studiosè, sollicitè, intente & feruenter diligamus? Absit, vt primum & maximum mandatum hyperbolicè nobis traditum esse credamus. Non conueniunt hi tro-pi mandatis. Et cum Christus hoc mandatum primum, & maximum dicit, aliquid nobis maius illis verborum circumstantiis commendatum esse nobis, & impositum significauit. Neque probare possum quod quidam adeò frigide hoc mandatum interpretantur, vt propter quedam verba Bernardi alleuerent tantam Dei dilectionem ex toto scilicet corde, mente, anima, & vniuersis viribus, non esse viatoribus iustam affectu, sed in actu proximi-

Sapa. 4

Expo. 4

Expo. 5.

Ser. 50. su Cant.

ctis omnibus aliis Diis. Et cum nondum ea virtute, & sapientia præditi essent, vt eum solum Deum colerent, & colendum esse intelli gerent, ne alios omnes Deos ex quadam rationis cōsequētia à se expellere cogerentur cum nunquam antè suscepissent Christi fidem receperunt. Non prohibuit itaque Deus hoc præcepto alia à se amari, cogitari, aut appeti, neque voluit vt vni ipsius amori, & quam ar dentissimè possemus vacaremus, sed voluit neque affectu, neque appetitu, neque sensu, neque viribus nostris exterioribus aliis à se vt vero Deo nos seruire. Totū certè idē est qd' integrum, perfectum nō diuisum. Is ergo deum colendus est Deum diligere ex toto corde, qui non diuidit suum affectum in aliū Deum, & is tota mente, qui non adhibet fidem aliis sectis & doctrinis repugnantibus fidei diuinæ, & is tota anima, qui non diuidit sensum & appetitum sensitiuum in aliqua à Deo prohibita, & his tota virtute, qui non diuidit suæ animæ vires in cultum aut obsequiū alterius Dei. Nam qui amat, aut colit creaturas propter Deum, vel sub Deo, qui quæ illis feruit, aut alia à Deo cogitat, aut aliis operibus, quàm amori Dei student, propter Deū tamen, vel sub Deo, aut saltem non contra Deum, neque ea Deo præferens aut ex æquas is non potest dici diuidere affectum suum. Vt enim Philosophus inquit, vbi vnum propter alterum, sibi tantum vnum. Et videt hæc, quæ obscura esse poterant, aliis in locis scripturæ nobis palam differuit. Propterea Samuel cum ad huius præcepti observationem suum populum Israëliticum hortabatur dicebat: Si in toto corde vestro reuertimini ad Dominum, auferte deos alienos de medio vestri Baalim & Astaroth, & preparate corda vestra domino, & seruite ei soli. Et cum idem faciebat Elias, dicebat: Vsq̄uequo claudicatis in duas partes? Si dominus est Deus, sequimini eum, si aut Baal sequimini eum. Et quia Hierob. coluit vitulos aureos, & ad eos colendos induxit populum Israël, tamen si non legatur à Dei cultu, & fide ex toto recessisse, factus est sermo domini ad eū per Ahia prophetam dicens: Non fuisti sicut Dauid seruus meus, qui custodiuit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo. Ecce Dauid dicitur secutus dominum in toto corde suo, quia custodiuit mandata domini, & non erexit sibi deos alienos, & constans, & Hieroboan quia illos erexit, asseritur non fuisse secutus deum in toto corde suo. Et hac de causa etiam ecclesiasticus scripsit de Dauid: De

omni corde suo laudauit dominum, & dilexit eum, qui fecit illum. Et ipse Dauid quia cō Plalm. 118 sciens sibi erat, nō sic diuidisse cor in duas partes, confidenter dicebat: In toto corde meo exquisiui te. Et rursus, Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo. Quia videlicet non ad alium Deum confugebat, neque ab alio auxilium sibi postulabat. Et sic accepit Salomon, ambulare in toto corde, cum ad Deum orauit dicens: Domine Deus Israël 2. Par. 6 c non est similis tui in caelo, & in terra, qui custodis pactum, & misericordiam cum seruis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo. Et alibi, cum dixisset. Habe fiduciam in domino ex toto corde tuo, velut explicans quid esset considerare in domino ex toto corde, mox adiecit, Et ne innitaris prudentiæ tuæ. Et quoniam rex Afa abstulit idola de omni terra Iuda & de Benjamin, & ex vrbibus, quas ceperat montis Ephraim, & dedicato altari domino, intrauit ex more in templum ad corroborandum fœdus inter Deum & populum, vt quæreret dominum 2. Par. 15. d in toto corde & in tota anima sua, subdit scriptura, eos iurasse voce magna in iubilo, & inuenisse Deum, quia in omni corde suo iurauerunt, & in tota voluntate sua quæserunt Deum. Et de Iehu rege Israël quauis aliqua rectè, & studiosè iuxta voluntatem domini fecerit, quia tamen non dereliquit vitulos aureos, qui erant in Bethel, & Dan, sic loquitur scriptura: Porrò Iehu non custodiuit, vt ambularet in lege domini Dei Israël in toto corde suo. Non enim recessit à peccatis Hieroboan, qui peccare fecit Israël. Et quia Moses dixerat, Inuenies Deum, si tamen toto corde, & tota tribulatione animæ tuæ quæseris eum. Salomon exponēs quid esset in toto corde quærere dominum, dixit: In simplicitate cordis quærite illum. Et vt hanc simplicitatem, quæ duplicitati, & diuisioni cordis opponitur, explicaret, adiecit statim: Quoniam inuenitur ab eis, qui non tentant illum, apparet autem eis, qui fidem habent in illum. Et vt sciremus hunc esse germanum huius præcepti sensum, post illa verba: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua, statim in Deuteronomio subiecta hæc legimus: Cauē diligenter ne obliuiscaris domini Dei tui, qui eduxit te de terra Egypti, dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruias, ac per nomen illius iurabis. Non tentabis dominum Deum tuum, sicut tentasti in loco tentatio-

1. Reg. 7. a

3. Reg. 1. d

14. b

Ecc. 47. a

Sapien. 4. 10. g. Deute. 4.

Deu. 6.

rationis. Custodi præcepta domini Dei tui; ac testimonia & cæremōnias, quæ præcepit tibi, & fac quod beneplacitum est, & bonum in conspectu domini, vt bene sit tibi. Indicarum quippe est nobis in his v'er bis eum verè diligere Deum ex toto corde; ex tota anima, & ex tota virtute, qui sic eum diligit, colit, obseruat, ac præ oculis habet, & in eo confidit, vt nulli alieno Deo seruat, sed vnus ipseus Dei mandata obseruet. Quo verò apertius hoc esset, Deum velle, vt & alia mandata ex toto corde seruaremus, expressit Moyses dicens: Hodie dominus Deus tuus præcepit tibi vt facias mandata hæc, atque iudicia, vt custodias, & impleas ex toto corde tuo, & ex tota anima tua. Et cōcinit ei regius propheta his verbis: Tu mandasti mandata tuā custodiui nimis. Quid est aliud, nimis, vel ex toto corde seruare mandata diuina, quàm sic ea seruare, vt nihil eis aduersum, & repugnans admittamus? Profec̄ ab obseruatione aliquid mandari ex toto corde non recedit, qui alia mandata impleret, aut quæuis alia facit, quæ illi mandato non aduersantur. Neque igitur præteribit mandatum de diligendo Deum ex toto corde, nisi qui aliqua repugnantia vnus Dei dilectioni aut crediderit, aut amuerit, aut fecerit. Et licet Christus dixerit mandatum hoc de diligendo Deum ex toto corde primum esse, & maximum mandatum legis, tamen in Exodo, vbi primum legimus decem præcepta decalogi, neque amor neque memoria creaturarum interdicitur, neque studium aliarum rerum ab amore diuino prohibetur, sed expressè, & aperte duntaxat dicitur cauētur, quæ ad idolatriam spectant, ne habeantur Diis alienis, ne fiat sculprila, aut imaginēs creaturarum, ne adorentur ea, aut colantur. Vt intelligeremus nimium ab eis diligere Deum ex toto corde, qui sic diligant eum, vt nequæ actu, neque virtute aliquam creaturarum ei præferant, aut ex æquo cum illo ament, vel colant. Neque aliud profec̄ fuit, quod dominus à suo populo exigebat, cum ei per Mosem dicebat: Perfec̄tus eris; & abique macula cum domino deo tuo. Vt enim antecedentia, & consequentia manifestè indicant, & sua nobis autoritate exposuit Hieronymus, perfectus ibi dicitur nō qui cunctas virtutes habet, sed qui perfectum & vnum sequitur Deum. Et ideo Ezechias in oratione sua dixit: Obsecro domine memēro quomodo ambulauerim in conspectu tuo in veritate, & corde profec̄to. Dissipauerat quippe excelsa, contriuerat statuas, succide-

Plalm. 118

Exod. 10

Deute 15. 1. con. Pc. 4. 12. 20. a

rat lucos, & omnem denique idolatriæ ritum à populo abstulerat. De quādam expositione præcepti diligendi Deum neque omnino eadem, neque in totum ab statim tradita discussa. Cap. XV III. Hic expositioni conueniunt aliquantulum, qui asserunt his verbis, ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima, ex tota virtute hoc esse nobis præscriptū, vt deū sic diligamus, vt nequæ affectu, neque intellectu, neque sensu, neque vt aliqua exteriori aliquod Dei prætereamus mandatum, sed ex his potius potentius omnibus omnia singulis præcepta mandata suo loco & tempore compleamus. Et quia in idē recidebat, aliquando sic laudat Deū regē Dauidem, vt dicat illum secutum fuisse dominum in toto corde suo, aliquando verò sic, vt dicat illum custodisse omnia mandata ipsius. Et in signum illud, & eximium testimonium Ezechias perhibuit scriptura: Similis illi nō fuit antè illum rex qui reuerteretur ad dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & vniuersa virtute sua iuxta omnem legem Moysi, neque post eū surrexit similis illi. Et haec esse veram Dei dilectionem, quæ facit vt omnibus nostris viribus assidue mandata nobis imposita seruemus, & ab omniū negatiuorum transgressione abstinemus, Christus ipse explicuit, cū dixit: Siquis diligit me, sermonem meū seruabit. Et iterum: Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me. Et Iōanes idem exponit dicens, Hæc est charitas Dei, vt mandata eius custodiamus. Et rursus: Filij mei non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate. Et his concinit verbum Græc. Verè Deum diligimus, si ad mandata eius à nostris nos voluptatibus coarctamus. Atque ista expositio non nihil conuenit cum ea, quam statim præmissimus, aut certè nihil ei repugnat: nā qui sic affectu seruet Deum ita diligit, vt nihil ei neque anteferant neque exæquent, sicut & qui aliquid contra dei voluntatem & præceptum vel opere, vel affectu scientes adpugnant, illud vtique illi præferunt, cuius gratia sic operantur, & iam Deū quendam alium recentem actu vel virtute sibi constituunt. Vnde & Paulus hac ratione auaritiā dicit esse idolorum seruitutem, & quod Iōsis Deum esse suum ipsorum ventrem asseruerat. Et huc spectat, quod Augustinus dicit nobis esse præceptum in his verbis ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, vt nulla alia

Re. 14. d

12. g. 4. Re. 18.

Joan. 14. 1. Io. 15. a. Ho. 30. in c. 1. 2. e.

1. Phi. 3. d. 1. de doc. Chr. c. 22

re velimus frui, neque aliqua vitę nostrę pars vacet, & quasi locum det, vt alia re fruamur, sed quidquid aliud diligendum venerit, illuc rapiatur, quod imperus dilectionis currit. Dixi autem non nihil conuenire hanc expositionem cum ea, quę ante statueramus, & non dixi candē esse, aut ex toto cū ea cōuenire, quia si quis quarat a nobis qđ formaliter hoc pręcepto sit mandatū, nō dicā mādātū esse, vt seruemus omnia mandata diuina, aut quod nulla alia re fruamur: hęc tantū virtute, & velut ex consequenti sub eo continentur, mādātum verō formaliter per hoc pręceptum est, vt Deum amemus, & colamus vt solum verum Deum, & vt nulli alteri, vt Deo actu & verē seruiamus. Et aliās oportebit duo faceri, quorum vtrunq; est absurdum. Primū est, omnem peccantem contra aliquod mandatum peccare contra primum mandatum, & consequenter contra duo pręcepta: secundum est, hoc mandatum non esse primum, neque distingui a ceteris. Ab his autem in cōmodis liberi erimus, si distinguamus illud quod formaliter ab eo quod virtute, & inter pretatiuē per hoc pręceptum nobis est pręscriptum. Nam ex parte eius, quod formaliter sub hoc cadit pręcepto, primum & maximum est, & a ceteris distinguitur, ex parte autem illius, ad quod distaxat virtute pertinet, non est aliquod peculiare pręceptum, sed est quoddam velut genericum pręceptum distributum, & explicatum per cetera pręcepta. Et ex hac parte Christus, & Ioannes & Augustinus & Gregorius subicere huic mādato obseruantiam omnium mandatorum in locis statim citatis. Et qui hac non assecutus est ausus est dicere hoc pręceptum non cōtineri intra decalogum, sed esse pręambulum tori decalogo, & primum pręceptum nō esse formaliter dilectionis, sed esse ipsius explanationem, & principium esse, Vnum cole Deum. Quod si verum esset, nunquam Christus dixisset primum, & maximum mandatū esse, Diliges dominū Deum tuū, neq; distinxisset contra mandatū de dilectione proximi. Et si ob id negabat hoc pręceptum diligēdi Deum primum esse, quia non sic formaliter habetur in Exodo, neq; debuisset etiā primum dicere, Vnum cole Deum, quod ibi nō sic expressē habetur, & ad tertium pręceptū potius spectat. Et si pręceptum de diligendo Deo non sic expressē ponitur, vt primum in Exodo, satis est omnibus aliis pręmitti in Deuter. vt a Christo diceretur primū. Et aliās cogermur vndecim pręcepta ponere. Neq;

Pręceptū diligēdi Deum et gñale & peculiare dicitur in rationibus.

negatur enim, neque potest negari distinctum esse a ceteris pręceptum de dilectione Dei. Itaq; vt compedio dicamus, pręceptum hoc ex parte est affirmatiuū, & ex parte negatiuū: affirmatiuū est, quia exigit, vt Deū diligamus, & vt ei omnibus nostris viribus, et interioribus, & exterioribus, suo tamen loco & tempore, verē & non fictē seruiamus: negatiuū est, quia cū totum cor, totam animam, totam mentem, & totam virtutē requirat, eo ipso postulat, vt nulli alii vt Deo actu vel virtute istis viribus nostris seruiamus. Licet igitur beati perfectius impleant hoc pręceptum quā nos, quia nos hic sicut ex parte cognoscimus, ita etiam ex parte diligimus, tñ qui Deum sic diligunt in hac vita, vt nullū sibi alium Deum constituāt, nullum ament, nullum colant, nullum sibi alium persuadeāt aut in aliquo alio confidāt, licet tepidē, & nō absque intermissione Deum ament, & aliis rebus amore, & studio in hareant, aliaque nō nunquam cogitēt & operentur, & nonnullas tentationes aduersus Dei mandata patiantur, impleant re vera & ipsi, vt ex omnibus his patet hoc pręceptum, quantum satis est pro ipsius obligatione. Itaque cum hęc omnia factū sint possibilia, & si velimus, facilia nihil habet ex hoc pręcepto Lutherus, quo cuiquā persuadere possit, Deū nobis: aliquid mandasse impossibile.

Pręceptū diligēdi Deum partim est affirmatiuū, negatiuū.

De manifesta quadam Lutheri circa hac contradictione. Cap. XIX.

Neque silentio prętereundum est manifestē sibi ipsi in his contradixisse Lutherum, dum seruatu impossibile hoc pręceptum tradit. Nam cū de peccatorum confessione differit, ita probat non oportere confiteri venialia, imō neq; omnia mortalia, quia impossibile est omnia mortalia cognoscere, ad impossibile autem, dicit, nemo obligatur. Et alibi contra primatum Petri sic argumentatur. Omnia quę Deus pręcepit, sunt ab aliquibus impleta, primatus Petri ne vna quidē hora impletus est, non est igitur ille a deo pręceptus vel pręmissus. Est etiam hic error repugnans errori, quo tuetur homines iustificari per solam fidem: imō planē omnem iustificationem tollit. Et si ad iustificatos hoc dogma suum de impossibilitate pręceptorum extendit, vt quidem extendisse videtur, quia generaliter, & indistinctē omnibus dicit primum & vltimum pręceptum esse impossibile,

lia, ipse etiam error manifestē sibi ipsi aduersatur & repugnat. Quomodo enim iustus, aut iustificatus quispiam esse potest, qui non modo pręceptum hoc primum & maximum de diligendo Deo non impleuit, verū in ipsi perpetua transgressione semper est? Iacobus dicit: Quicumque totam legem seruauerit, of fendat aut in vno, factus est omniū reus. Qui ergo omnium mandatorum est reus, iustus esse qui potest? Deinde quod satis est ad perdēdum gratiam, satis est profectō & ad impediēdum ipsius acquisitionem: si igitur iustificati gratiam perdimus, mox vt incidimus in quācunq; pręcepti transgressione, nunquā cer rē eam acquirēmus, qui iugiter permanemus in huius pręcepti transgressione. Nunquid Deus aliquando peccatorem perseverantem in peccato iustificat? Nunquid gratia, & peccatum mortale simul possunt esse? Nunquid deo quisquam potest esse simul charus et exo sus? Ego quidem nulla ratione possum intelli gere quorsum Deus aliquem iustificat, quin planē mihi videre videor, fieri non posse, vt quenquam Deus de nobis iustificet, si pręcepta ea pręsertim, quę pro omni tēpore nos obligare creduntur, iustificatis sunt impossibile: necesse est quippe iustificationem donatam statim perdere, & qua ratione quisquam de nobis crederetur perdere, eadem omnino necesse est fateri, neque vnquam illam acquirere. Tam enim reus erat mandati cū eam cōsecutus existimaretur, ac cū creditur perdere. Insuper. Omnes iustos Deus diligit, & omnes prauaricatores odio habet. Qui ei sunt chari, iusti sunt, & pręcepta ipsius implet: qui ipsius mandata transgrediuntur, neq; iusti possunt esse, neque summā illi bonitati grati. Si nemo igitur implet hoc pręceptum, sed omnes sumus in iugi ipsius transgressione, nemo ex nobis iustificatur, aut si iustificamur, implemus profectō pręceptum: manifestē ergo sibi ipsi repugnat, qui dicit hoc pręceptum seruati non posse a iustificatis. Et mirabilis sanē transgressio pręcepti est, quam hic adinuenit Luth. quę neq; iustitiā impedit acquirere, neq; acquisitionem tollit. Pugnat etiam hic error cū illis, quę in li. de libert. Christi. tradit, vbi expressē dicit. Quia sunt nobis impossibilia pręcepta, sit, vt vnico actu fidei impleamus illa. Sed quę ista sunt verborū portēta? Ipsa secum apertē pugnat, & disident. Si n. mandata sunt impossibilia, quomodo ergo fide impleantur? Et si fide impleantur, quomodo sunt impossibilia? Et si fides iustificans omnia pręcepta implet, non est ergo impossi-

Iaco. 2. b.

bile pręceptum de diligendo Deum ex toto corde implere. Aduersantur etiam ista verbis illis ipsius in lib. de libert. Christi. Ipse qui solus pręcepit, solus quoq; implet. Si enim per fidem iustificationem nos omnia implemus pręcepta, non ergo solus Deus implet.

Quod nos impleamus legem Dei, & non ipse solus. Cap. XX.

Quoniam verō hinc hausisse videntur, qui Nō solum dicunt in operibus gratiæ nihil liberum Deum arbitrium cooperari, & Deum per filiū legē suam in credentibus legem implere (quo in ipsius nomine errore non solum hæretici nostrę tempestate sunt, sed nonnulli etiam, vt audio, catholici) libet hic obiter ad expugnationem huius tantę ineptiæ, imō insanitię, aliqua adicere illis, quę supra cap. 13. scripsimus. Et quę li. 2. in confirmationem nostrę libertatis tradidimus, etiam huic proposito vehementer possunt conducere. Et primō, quę vos obsecro, quicumq; tanto errori assensistis, stultitia est, credere Deum optimū, & sapientissimū dedisse aliquibus leges, quas non ipsi, sed ipse solus deberet implere? Quis ita ineptiæ legis lator? Cur non eadem opera dicitis & brutis dedisse leges & cunctis creaturis? Nam in omnibus ipse voluntatē suā implet. Quid nō nobis opera legis pręcepisse putatis, potius quā pecoribus, si nō magis in nostra sunt potestate quā illorum? Quorsum & suā nobis adiuuantem & cooperantem gratiam impartitur, si neque cum illa suam voluntatem possumus explere? Nonne manifesta irrogatur gratiæ, imō Deo ipsi iniuria, cum & assentes non nos, sed eum implere in nobis legem tamen ne hoc quidem ab eo profectō, sed ex parte fieri dicitis? Certē Dei perfecta sunt opera, neque si ille implere haberet legem, im profectō, vt nos, sed perfectissimē implet. Deinde. Si ipse solus implet legem, nulla igitur est laus obseruantium mandata, neque ea de causa digni sunt aliquo pręmio, neque est quodd bonos malis pręferamus, imō neq; bonus aliquis erit: siquidem bonus dici non potest, qui legē domini sui non seruat. Ad hęc. Non magis profectō nobis videmur opera naturalia, aut peccata facere, quā opera pręscripta a lege. Aut ergo ne illa quidem nos facimus, sed patimur (quod impiū iam ostendimus) aut ista nō tantū sunt a deo in nobis, sed & nos ea quoq; operamur. Perinde enim vtraque subesse nostrę potestati experimur, & per fidem tantū habemus ad seruanda

Argum. i.

2.
3.
4.

5.
6.

Li. 2. c. 15.

7. præcepta nos indigere diuino auxilio. Videre
 ramenta hic licet & exofculari prouidentia scri-
 pturarum, imò Dei per ipsas commonentis
 suam ecclesiam. Nondum ita aliquis delirauit
 rat, nec quisquam aduersus libertatem nostram
 imò aduersus gratiam Dei, & contra Deum
 ipsum ora sua laxauerat, & iam nobis spiritus
 sancti arma prospexerat, quibus tantum erro-
 rem debellaremus: Hæc sunt, inquit Moses,
 Deut. 6. a præcepta, & caeremonia, atque iudicia, quæ
 mandauit uobis dominus Deus uester, ut faci-
 atis ea in terra ad quam transgredimini pos-
 sidendam, ut timeas dominum Deum tuum,
 & custodias omnia mandata & præcepta eius.
 Et statim: Audi Israël, & obserua, ut facias,
 quæ præcepit tibi dominus. Cur Moses non
 fuit contentus dicere, illa esse mandata, quæ
 præcepit dominus, sed adiecit bis, ut facias, &
 semel, ut custodias, & similia postea non se-
 mel reperit, nisi ut intelligeremus non Deo so-
 lus subesse potestati, sed & nostræ quoque
 implere præcepta: neque ipsum solum, sed &
 nos quoque eum ipsius adiutorio ea facere, et
 custodire: Et validissima sunt ad hoc confir-
 mandum illa verba, quæ vel de primò & maxi-
 mò mandato, vel, ut probabilius uiderur, de
 vniuersa lege postea adiecit: Iuxta te est ser-
 mo valde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias
 illum. Quamobrem Paulus non dixit, Deum
 30 velle per voluntatem nostram, sed eum dare
 Arg. 8 nobis & velle & operari, & perficere: Et alibi,
 Phil. 1. & 2. Cor. 10. Colof. 3. 2. Theff. 3. nomine Domini nostri Iesu Christi docet fa-
 Gala. 6. cere. Et Theffalonicensibus gratias agit, quòd
 Hebræ. 13 quæcumque præceperat, fecerant. Et Galatis
 ait: Bonum autem facientes non desiciamus
 omni tempore. Atque ut intelligeremus sic
 Deum facere in nobis, quæ sibi placet, ut &
 nos ei in illis coopereremur, ad Hebræos scri-
 bit: Deus autem pacis aptet vos in omni bo-
 no, ut faciatis eius voluntatem, faciens in vo-
 bis, quod placeat coram se. Et ne superfluis
 festimoniis utamur, satis deberet profectò ef-
 fe ad elirnationem huius erroris, perinde
 scripturam asseuerare sanctos viros mandata
 fecisse, & implere, ac asseuerare omnes homi-
 nes, imò omnes creaturas, & Deum ipsum
 aliqua facere. Quare necesse erit aut omnem
 omnibus abrogare efficientiam, aut tribue-
 re in suis impletionem mandatorum. Docuit
 que ista, & iustificè confirmauit Augustinus
 in hæc verba: Non inberet Deus, quod sciret
 non posse ab homine fieri. Et subdit, Certum
 est nos facere cum facimus, sed ille facit, ut
 faciamus, præbendo vires efficacissimas vo-

luntati, qui dixit: Faciam ut in iustificationi-
 bus meis ambuletis, & iudicia mea obserue-
 tis, & faciatis. Et illa verba Pauli, Iustificati
 gratis per gratiam ipsius, ita exponit: Non
 quòd sine voluntate nostra fiat, sed volun-
 tas nostra ostenditur infirma per legem, ut fa-
 ner gratia voluntatem, & sanata voluntas
 impleat legem. Et paulò inferius: Non quia
 legem impleuimus, gratia data est, sed darur
 gratia, ut legem implere possimus. Ex quibus
 omnibus liquere potest summo iure sanctam
 synodum in loco, quem modo exponimus, &
 in canone decimo octauo prohibuisse asser-
 tionem illam, Dei præcepta homini iusti-
 ficato esse ad obseruandum impossibilia, ne-
 que locum iam esse vllum suffugio, quod ad
 inuenit Bucerus in conciliatione art. de iusti-
 ficatione. At enim blasphemiam esse dicere,
 id quod Deus præcepit esse impossibile, pie-
 tamen dici esse homini impossibile. Neque
 hoc eo sensu dicit, quia homini sine auxilio
 Dei est impossibile: sic quippe nulla inter nos
 & ipsum esset controuersia. Sensus verò il-
 lius est, legem, quam nos implere non possu-
 mus; Deum per filium suum in credentibus
 implere in presenti ex parte, in futuro in to-
 tum. Ut hoc autem occluderet diuerticulum
 sancta synodus, non contenta fuit statuere
 præcepta Dei esse possibilia, sed anathema
 indixit asserentibus homini iustificato esse ad
 obseruandum impossibilia: voluit quippe
 certissimum esse, iustificatos posse Dei præ-
 cepta implere. Et in hunc sensum sua auctori-
 tate exposuit accipiendum esse anathema o-
 lim indictum à patribus contra asserentes:
 Deum præcepisse aliquid homini impossibi-
 le. Quid igitur querentibus apostolis, Quis
 poterit saluus esse? respondit Christus, Apud
 Obiect. 1. Matt. 19. a homines hoc impossibile est, apud Deum au-
 tem omnia sunt possibilia. Nempe ut intel-
 ligeremus opus esse diuina gratia, ut castita-
 rem & paupertatem seruemus. Nam quod
 non voluerit his verbis nostram nobis coo-
 perationem abrogare, Petrus manifestè o-
 stendit subiungens statim: Ecce nos reliqui-
 mus omnia, & secuti sumus te. Non dixit,
 Tu reliquisti in nobis, sed nos reliquimus,
 & velut pro opere ab ipsis factò præmium
 reposcens addidit: Quid ergo erit nobis?
 Quod & Christus rectè dictum confirma-
 uit subiiciens: Amen dico vobis, quod vos
 qui secuti estis me, &c. Et alioqui impos-
 sibile, ut ex antecedentibus patet, non me-
 taphysicè capitur in hoc loco pro eo quod
 nullatenus potest fieri, sed moraliter pro
 40

Deut. 6. a

Arg. 8
Phil. 1. & 2.
2. Cor. 10.
Colof. 3.
2. Theff. 3.
Gala. 6.
Hebræ. 13

Argum. 9

Au. d. gra.
& li. ar. c.
16.
Ezech. 36
De spi. &
lit. c. 9.

Obiect. 1.
Matt. 19. a

Respons.

eo quod arduum, & difficile est. Cur igitur
 Christus ait: Non vos me elegistis, sed ego e-
 legi vos? Et Paulus: Deus est qui operatur om-
 nia in omnibus: Et rursum iuxta Græcam le-
 ctionem, quam sequitur Hieronymus secun-
 do contra Iovinianum, Abundantius illis om-
 nibus laboraui. Non ego autem sed gratia
 Dei quæ est in me. Et alius, Viuo ego iam
 non ego, viuui verò in me Christus. Quod
 quidem & ad singula opera nostra quidam
 ita referebat, ut assereret nos posse dicere:
 Oro ego, iam non ego, orat verò in me Chri-
 stus. Abstineo ego, iam non ego, abstinet ve-
 rò in me Christus. Et huc videtur pertinere,
 quod idem Paulus dicit: Ipse spiritus postu-
 lat in nobis gemitibus inenarrabilibus. Aug-
 ustinus de gratia & libero arbitrio ca. 7. ait: Non
 Deus coronat merita tua, tanquam merita tua,
 sed tanquam dona sua. Verum hæc & similia
 libro. 2. satis copiosè ostendimus propterea à
 Christo, apostolis, & sacris doctoribus esse di-
 cta, ut ostendatur principatus gratiæ diuinæ
 in operibus mandatorum, & Deo potius quàm
 nobis tribuenda esse opera gratiæ. Et Augu-
 stinus quidem ne quisquam aliter exciperet
 sua verba ibidem. c. 6. prædixerat: Si merita
 ita intelligantur esse nostra, ut etiam dona ef-
 fe Dei cognoscantur, non est reprobanda sen-
 tentia. Neque satis profectò firmo argumen-
 to Laurentius reuincit Augu. & scholasticos
 autores, qui gratiam cooperantem astruunt
 ex illis verbis: Non ego aut, sed gratia Dei me-
 cum. Nam quod ait Græcè pro mecum haberi
 ὁμοῦ μοι hoc est, quæ mihi est, vel quæ est in
 me, non satis, quod vult, cõficit. Etenim præ-
 positio illa Græca ὁμοῦ auxilium & opitulatio-
 nem significat, quæ non excludit operam eius
 quia diuinaur. Et hoc liquet in illis proverbi-
 is vulgarissimis ὁμοῦ τὰ θεοῦ ὁμοῦ τὰς νόσους,
 Ut igitur fauor gratiæ hinc inueniatur nobis nõ
 esset occultus, optimè interpret noster Græ-
 cam lectionem illis verbis reddidit: Quæ me-
 cū est. Et potuisset vertere, Quæ mihi adest.
 Vel apertius, Quæ mihi auxilio est. Et comu-
 ni lectione communiter doctores sancti vsi
 sunt, & nominatim Gregorius hom. 9. in E-
 zechie, & ipse Hierony. in dialog. in Pelagia-
 nū. Quauis autem Paulus rectissimè dix-
 erit, Viuo ego iam non ego, viuui verò in me
 Christus, non est tamen hæc forma loquen-
 di ad omnia opera nostra transferenda, sed vi-
 dendum est diligenter quatenus, & quousq;
 & in quibus hoc sine absurditate vlla fieri pos-
 sit. Quare cum abstinere non sit mera negatio
 (lapis quippe non abstinet) sed sit priuare

Obiect. 2.
Ioan. 15. b
1. Cor. 12.
1. Cor. 13.
Gala. 2. d.

Roma. 8
Augu.
Respons.

Defensio
cõis tran-
slationis.

Grego.
Hieroc.

nõs concupitis cibis vel voluptatibus, & deus
 nihil tale concupiscat non rectè meo iudicio
 ille quisquis fuerit, acbat, Deum in nobis ab-
 stinere, & ieiunare. Cum quæ alius sit, qui me-
 retur ab eo, apud quem meretur, quis dicat
 Deum in vobis mereri apud se? Vnde rectè
 Augustin. Quauis Deus dicatur operari om-
 nia in omnibus, tamen non credit omnia
 in omnibus: non enim ipse sibi, sed nos ipsi
 credimus. Neq; se per charitatem, quæ in no-
 bis est, amat ipse, sed nos ipsum. Neq; sibi ipse
 loquitur, dum oramus, sed nos scimus. Atque
 hæc poterunt nunc esse satis pro huius erroris
 confutatione, imò & pro diluendis argumen-
 tis omnibus Lutheri contra possibilitatẽ mā-
 datorum: nam alia quæ obiciuntur ex Augu-
 stino, ut doceatur ille sensus hoc præceptum
 diligendi Deum esse nobis in hac militia, ut
 præcipitur, factu impossibile li. 15. ca. 2. luculẽ-
 tẽr dissoluemus.

August. 7.
Rhe. c. 13.

Peccatoribus etiam possibilia esse mandata.
Cap. XXI.

Q Via verò non est simpliciter dictum in
 hac conclusione præcepta esse homini
 cuius possibilia, sed dictum est homini
 iustificato esse possibilia, dubitare posset, qui
 bene expendere verbum illud, iustificato, an
 aliqua sint præcepta, quæ nequeant impleri
 ab eis, qui non sunt iustificati: non enim cre-
 dendum sunt patres concilii sine causa adieçisse
 illud verbum. Verum ab hoc dubio facile se
 explicabit, qui legerit quæstione. 13. opusculi
 nostri de iustificatione, ex ea siquidem intelli-
 ger, peccatores quandiu manet in peccato, ne-
 que omnia posse implere Dei mandata, ne-
 que singula. Nam impletio omnium manda-
 torum ad vitam sufficit aternam teste Chri-
 sto, qui dixit: Si vis ad vitam ingredi, serua
 mandata. Vita autem aterna nemini potest,
 nisi ex gratia Dei contingere. Vt enim Paulus
 dicit, Gratia Dei vita aterna. Et aliqua
 sunt præcepta, quæ ad sui impletionem, sal-
 tem veram, & fructiferam, prærequirunt gra-
 tiam, ut præcepta de suscipiendis, vel admi-
 nistrandis sacramentis. Neque desunt præ-
 cepta, quæ si impleantur, mox reponunt pec-
 catores in gratia, ut præcepta de martyrio, pia
 ac fortassis etiã de dilectione Dei. Et apud gra-
 uiores autores receptum est, non posse peccato-
 res diu perseverare in cõsciẽtia peccati morta-
 lis, quin & nouam aliquam adiciant trans-
 gressionẽ alicuius peccati mortalis. Ac ne ali-
 cui

Causa. 3.
ob quas ad
ditiẽ ver-
bũ hoc iu-
stificatio.
Causa. 1.
Roman. 6

Gre. Chr
Mag. sent.
Tho. Hẽ.
Caic.

Causa. 2. cui horum contraria persuaderentur, prouide cautum est adiectione illius particulae, iustificato. Sunt insuper etiam nonnullae opiniones protritae in scholis, quae impedimento potuerunt esse, quominus generaliter diffinirentur praecepta Dei cuius esse possibilis: siquidem Dionysius Cisterciensis ausus est asserere, nullum praeceptum posse impleri a perseverante in peccato. A qua sententia non absunt lutherani, qui asserunt, non posse impleri praecepta nisi ametur Deus ex toto corde, & in quocunque opere hominis quantumcunque iusti necessarii in esse omissionem praecepti illius dilectionis. Et Marsilius in. 2. sentent. credit, posse aliquem nunquam perdere gratiam Dei per omissionem alicuius praecepti pro eo tempore inebriabile. Et ponit exemplum de dormiente, qui proposuit non surgere ad dicendum officium matutinum, cum teneretur ad illud persolendum surgere, idque potuisset, & debuisset ante praecavere. Sanctus Thomas etiam saepe tuetur amentes, ebrios, furiosos, & dormientes posse peccare in eo, quod vitare non possunt, si ex culpa sua, & voluntate in eam impossibilitatem sic inciderint, ut antecedenter saltem censeri possit transgressio materialis praecepti fuisse illis voluntaria. Ad haec. Aliqui pii doctores tuerentur aliquas esse ita graues tentationes, ut vinci non possint ab existentibus in peccato, nisi illi toto corde ad eum reuertantur. Et felix memoriae Adria. 6. probabile putat esse aliquas ignorantias culpabiles in peccatoribus, quae vinci non possunt, neque fieri inuincibiles nisi illi se in Deum perfectio, & pleno animo conuertant. Deinde Gregorius Ariminensis etiam nouum peccatum admittit, & noua poena imputabile in peccatoribus, qui ob culpam suam destituuntur auxilio Dei speciali necessarii secundum illum ad implendum quoduis praeceptum. Et sanctus episcopus Roffensis in libro, quo impugnat assertiones lutheranas contra bullam Leonis. X. videtur ipsius opinioni subscripsisse: tenet namque omnes induratos & traditos in reprobam sententiam carere ob sua peccata auxilio necessario secundum patres ad bene operandum moraliter. Ad quod consequens est, vel eos credere liberos esse a praeceptis, neque in eorum transgressione peccare, aut certe illis esse impossibilia praecepta, ad quae tenentur, & in ea, quam nequeunt iam vitare, praeceptorum transgressione peccare. Cum igitur tot, & tam variae scholasticorum doctorum essent opiniones de hac

quaestione, an non iustificati possint Dei mandata seruare, ne in dubiis non necessariis ad fidem, suam interponeret autoritatem concilium, & vel huic, vel illi opinioni prauitiam faceret, commodum visum est adiciere verbum illud, iustificato: sat quippe habuerunt patres haeresibus nostri temporis obviare, & scholis crediderunt posse reliqua absque animarum discrimine permitti. Ad haec. Si non fuisset adiectum verbum illud, iustificato, potuissent forte videri aduersari antiquis patribus, qui asseruerunt, non posse omnia mandata seruari absque gratia, qua liberamur a peccatis, & iustificamur. In con. Milen. sic legimus, Item placuit, ut cuiusque dixerit, gratiam dei, in qua iustificamur per Iesum Christum dominum nostrum ad solam remissionem peccatorum valere, quae iam commissa sunt, non etiam ad adiutorium, ut non committantur, anathema sit. Et inferius multo apertius. Item placuit, ut quicumque dixerit, ideo nobis gratiam iustificationis dari, ut quod facere per liberum iubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, tanquam & si gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus sine illa implere diuina mandata, anathema sit. Et approbatus est hic canon, & ut canon apostolica sedis receptus. a Cels. r. can. 10. sua. r. epist. decretalis. Et in con. Arausi. 2. tantum video diffinitum, omnes baptizatos posse Christi auxilio, & cooperatione, & debere implere, quae ad salutem pertinent. Aut etiam non tantum dicit ad haeresim Pelagii pertinere, ut credant sine gratia hominem posse facere omnia diuina mandata (quod quidem ad gratiam gratis datam fertur) sed in li. de spi. & li. saepe repetit sanare voluntatem per gratiam, ut voluntas sanata impleat legem, & gratiam dari nobis, non quia legem impleuimus, sed ut legem implere possimus. Et lib. r. ad Simp. q. 2. li. voluntatis arbi. plurimum valet, imò verò est quidem, sed in venudatis sub peccato quid valet? Et paulò post: Sed quis potest rectè viuere, & bene operari, nisi iustificatus ex fide? Et aliquanto ante: Quomodo potest iuste viuere, qui non fuerit iustificatus? Quomodo sanctè viuere, qui non fuerit sanctificatus? Vel omnino viuere qui non fuerit iustificatus? Iustificat autem gratia, ut iustificatus possit viuere iuste. Haec ille. Et huic spe etiam ista, quae vel in eo, vel in alio magni nominis autore legisse me recolo. Peccata non possunt vitare, cum volunt, qui nolunt, cum possunt, nisi filius eos liberauerit. Magnus etiam pater ille Cyril. Conc. r. Ephesini praes

9 sup 10. cap. 45. praes sic scribit: Impossibile est quicquam boni à nobis peragi, neque perturbationes animi superari, neque acres diaboli laqueos euitari, nisi gratia spiritus muniti ipsum hac de causa in nobis habeamus. Et inferius: Corda spiritus habentes vacua, & propterea orphanorum protectore priuati ab omni demone, auturbatione animi, aut quauis alia cupiditate facile rapiuntur, & ad peccata impelluntur. Et Basi. ferm. de lib. arb. ad vincendum incursum & insidias diaboli virtutem Christi & armaturam spiritus sancti necessariam esse apertis scripturae testimonis confirmat. Crederim verò praecipue adpositum fuisse hoc verbum, iustificato, propter primam causam iam dictam, ne quisquam, si crederet, posse omnia praecepta impleri, aut saltem singula à perseverante in peccato mortali. Quorum. r. ad Pelag. haeresim putat nobiles autores pertinere. Secundum autem praecepta irritat de martyrio, poenitentia, & dilectione Dei super omnia, aut certe eorum obseruantiae virtutem, & efficaciam enervat. Ita ergo omnia temperata sunt huius particulae, iustificato, adiectione, ut ne momus quidem aliquid hic possit habere, quod reprehendat, & omnis est praclusa occasio haereticis calumniandi Eccl. catho. sicut saepe faciunt, quòd conueniat cum Pelag. Aggrauata est in super his verbis, & aliquanto apertior facta blasphemia Lutheri, qui etià iustificatis praecepta Dei dicit esse impossibilia. Nihil enim dicit, aut esse potest iniquius, quam & ab amicis impossibilia requirere, eo praesertim rigore, ut ea non praestantes de amicitia perdenda periclitentur. Quae verò scholasticorum autorum placita retulimus, non arbitror alicui ex patribus tanti momenti fuisse visa, ut propter illa à generalidiffinitione huius veritatis de possibilitate mandatorum fuerit temperandum. Aut enim ad quaestionem de nomine spectant, aut certe omnes illae opiniones, quae ad praecceptorum impletionem gratiam praerequirunt, dignae erant quae autoritate concilii de scholis exterminarentur. Exceptis namque fortassis praecceptis de conferendis, vel suscipiendis sacramentis, quibus non qualiscunque susceptio, vel administratio praecepta esse videtur, sed munda & impolluta, ad nullum aliud praeceptum implendum requiritur gratia gratum faciens, & gratis fingitur, & absque fundamento vilo in scriptura, Deum requisuisse in aliquo praeccepto ut impletur ex gratia. Quod quidem, spero intelliget, quicumque citatam statim. q. perlegerit. Et vel hac ratione

deberet quiuis catholicus à praescriptis opinionibus longe esse, quod omnes ille affines esse videntur errori Lutheri, quem paulò antè confutauimus. Et quanquam hoc habeat peculiare praeceptum diligendi Deum, ut & modus ille ex toto corde cadat sub eo praeccepto, tamen non cadit sub ipso, ut impletur ex gratia. Verè namque impletur praeceptum illud, qui sic Deum ex toto corde diligeret, ut per eam dilectionem assequeretur dei gratiam, etiam si eiusmodi dilectio antecederet naturam ipsam gratiam. Neque debet hic modus, ex gratia, cum illo, ex toto corde, confundi, sicut plerique parum hoc expendentes faciunt. Dicit tamè aliquis. Cur anathema indicitur Lutheri, quòd impossibilia seruata dixerit praeceptum primum & vltimum, si verum est peccatores non posse seruare omnia praecepta? An non idem qui praecipit singula, praecipit omnia? Nunquid non contentus erit Deus singulorum obseruantiam, nisi etiam praestemus & omnia? Minor ne est, & non potius maior, & importabilior iniquitas, exigere à subditis aliqua coniunctim, quae coniunctim exhiberi non possunt, quam exigere vni aliquod factum impossibile? Vergeri etià potest hoc argumentum, & premi aliquanto magis: quia nos non tantum fatemur, non posse peccatores seruare omnia praecepta, sed & diximus, neque posse ab eis impleri singula. Et constanter defendimus neminem diu perseverare posse in peccato letali, quin aliquod nouum mandatum transgrediatur. Praeterea. Licet maior sit tyrannis exigere à seruis bonis, & si delibus quae facta sunt impossibilia, quam si eadem exigantur à seruis malis & perfidis, tamen non videtur tyrannide, & quidem magna careret, si quis dominus exigat à seruo quantumcunque malo & exoso, quod ipse prestare non potest. Atque ideo ne diuine bonitati, & suauitati iniuriam essemus, perinde debemus cauere, ne diceremus eum praecipisse peccatoribus aliqua ab eis inobseruabilia, ac cauendum esse docuimus, ne quisquam crederet Deum iustis praecipisse, quae ab ipsis nequeunt fieri. Cogunt haec argumenta concedere absolute & generaliter potuisse dici à concilio, & sub anathemate interdici ne quis diceret, praecepta Dei esse homini impossibilia. Atque ita video doctores sanctos, quos supra citauimus vniuersaliter, & generaliter dixisse, neque nos diximus esse aliqua praecepta, quae non possent seruari à peccatoribus, imò neque absolute asseruimus eos non posse seruare omnia praecepta coniunctim, sed diximus

Adria. qd lib. 4. Greg 2. d. 28. q. 1. & 2. Rof. ar. 36

Causa. 3.

Can. 3.

Can. 5.

Can. 25

C. 9. 10. 19

Præcepta diligendi Deum iustè persequuntur gratia.

Obiect.

Respon.

Firmiter
sum. tri
si. & si ca
tho.

mus non posse ab eis seruari omnia, imò neque singula, si perseverarent in peccato. Possibile nanque est eis seruari singula, & omnia, quia ut iam ecclesia diffiniuit, potest quicumque peccator per veram semper penitentiam reparari, etsi ad hoc annuitur, vt debet, implebit & singula, & omnia, & perueniet statim ad gratiam. Itaque tam peccatoribus, quam iustis concedendum est simpliciter præcepta dei, & omnia & singula esse possibilia. Neq; verbo illo, iustificatio, fuit opus, sed adiectum est ob causas quidem iam dictas, ac fortassis etiam, vt satisfieret scrupulosis quibusdam trepidantibus, vbi nullus erat timor. Qua forte ratione adiecta sunt illa verba. Cum auxilio diuino, cum dictum est iustos posse cum auxilio diuino præstare, vt seruent sermones Christi. Intrepidè enim potuit absolutè dici, iustos hoc posse, quia quæ pamicos nostro præferunt auxilio promptos & paratos possumus, per nos ipsos possumus. Sed addita sunt illa verba, vt omnis adimere tur occasio errandi. Verum de his satis, pergamus ad illa verba exponenda, quæ statim subicere patres.

Explicatur patrum responsio ad argumentum ex frequentia venialium. Cap. XXII.

Arg. 3. cõ
tra possi
bilitatem
mandato
rum.

Moliri voluit hæc pia, & sacrosancta synodus difficultates omnes, & remoras, quæ fideles possent impedire, quo minus obuiis, quod aiunt, manibus vniuersam hanc doctrinam exciperent. Ac propterea curauit, vt & illud diluere argumentum, quod cuius possit contra statim dicta ex frequentia venialium peccatorum occurrere. Quomodo enim credamus iustos, sicut statim dictum est, seruari sermones Dei, cum tam frequenter incidant in peccata venialia? Huic autem argumento respondent patres his verbis: *Licet enim in hac mortali vita quantumuis sancti & iusti in leuia saltem, & quotidiana, (quæ etiam veniali dicuntur peccata) quandoque cadant, nõ propterea desinunt esse iusti. Nam & iustorum illa vox est, & humilis, & verax, Dimittite nobis debita nostra.* Et q; his verbis præfato argumento respondet, eiusmodi est. Esto incidant iusti frequenter in peccata, ac leuia sūt, & minuta, neq; tanti apud Deum momenti, vt ppter illa desinat esse iusti aut de eis possit dici, quodd non seruant sermones Dei, vel mandata. Et ex hac responsione quinque possumus colligere singulares doctrinas. Prima est. Venialia peccata

Doctrinæ
5. ex resp.
patrum col
lectæ.
Prima.

non repugnant iustitiæ, seu amicitia diuinæ, neque definit aliquis esse iustus quia labitur in peccata venialia. Et hanc doctrinam possumus his approbare. Primò, de huiusmodi peccatis scriptum est, Septies cadet iustus & resurget. Et iterum, Iustus in principio est accusator sui. Et rursus: In multis offendimus oēs. Hoc est siue iusti, siue peccatores. Atq; hoc tradit nõ semel Hieronymus in dialoꝝ contra Pelagianos, & Augustinus multis in locis, & præcipuè lib. de natura & gratia. ca. 36. vbi inter alia de multis sanctis dicit, Quia saepe in leuissimis, & aliquando in eauris obrepit peccatum, & iusti fuerunt, & sine peccato non fuerunt. Et confirmata est hæc doctrina sub terminatione anathematis in concilio. Mileuitano. can. 6. 7. & 8. Secunda, quæ hinc potest colligi doctrina, est. Multum interest inter peccata venialia & mortalia: mortalia enim iustitiam tollunt, & gratia Dei repugnant, neutrum verò, vt statim dictum est, conuenit venialibus. Docuit & tertio hæc sancta synodus iustos debere semper agnoscere infirmitatem suam, & veraciter & ex corde posse, & debere dicere, Dimittite nobis debita nostra. Et cum non contenta est dicere iustos quandoque cadere in venialia peccata, sed dixit quantumcunque sanctis & iustis id contingere, in ea particula, quantumuis sancti & iusti, docuit quarto longè à vero aberrasse omnes illos hæreticos, qui tenuerunt ad tantam perfectionis celsitudinem, & fortitudinem posse iustos in hac vita peruenire, vt ultra peccare non possint. De quo errore in expositione. 12. cap. copiosius agemus. Potest & quinta hæc doctrina ex verbis his decreti colligi, Tamen si peccata venialia verè sint, & propriè peccata, tamen nunquam propter illa dici potest quisquam transgressor esse mandatorum diuinorum, aut non seruari sermones Christi: nam hæc nomina conuenire nequeunt iustis, & peccata venialia propè nihil sunt respectu arctæ obseruantia mandatorum, quam Deo præstant iusti. Quare cum à præstantiori fiat denominatio, absolutè asserendum est eos seruari mandata, etiam si nonnunquam incidant in peccata venialia. Et ex his potest patere optima, & facillima via dissoluendi argumentum quoddam apparentissimum, & longè certè apparentius, quam duo argumenta Lutheri contra possibilitatem mandatorum. Argumentari enim aliqui possunt hoc pacto. Iusti quantumcunque sancti, & perfecti incidunt quotidie in peccata, neque est qui possit dicere, Mundum est cor meum, purus sum à pecca

Pro. 24. b
Ioan. 2.

Hero.
Aug.

Coc. Mil.
Doct. 2.

Doct. 3

Doct. 4.
lib. 14.

Doct. 5.

Arg. 4.
Prou. 20.

Respon.

peccato: quomodo igitur credamus vel iustus esse Dei mandata possibilia: Si possibilia essent Dei mandata, cauerent vtique omnia peccata, qui tantam adhibent diligentiam & curam eis obseruandis, quàm iam iusti & perfecti adhibent: nam peccatum non est, vbi nulla est transgressio mandati. Estque hoc fortassis argumentum, quod patres in his verbis, quæ nunc elucidamus, voluerunt dissoluere. Et non opus est pro hoc argumento explicando eò diuertere, vt dicamus, venialia non esse contra mandata: hoc enim infra ostendemus esse falsum. Trepidare etiam videntur, vbi nullus est timor, qui dicunt, satis esse quoddam mandata seruari possumus quatenus satis est ad persequendum in iustitia, & amicitia diuina, si quidem in promptu est iam ex prædictis via euadendi hoc argumentum. Ea scilicet, quam collegimus ex verbis patrum: seruant namque iusti mandata etiam si labantur in venialia. Si quis verò roget, an possibile sit saltem iustitiam seruari sic mandata vt ne minimam quidem culpam admittant contra ipsa, huic nos questionem faciemus satis Deo auspice inferi lib. 15. vbi & omnia, quæ hic collegimus, ex sententia patrum copiosius explicabimus, & fortius communicemus. Videamus ergo quæ post hæc subiunxerint.

Quod arctius teneantur iusti seruari mandata. Cap. XXIII.

Iusti arctius
adstricti
mandatis
Arg. 1.

VT plenius instruerentur fideles de obseruatione mandatorum diuinorum, illis quæ de necessitate & possibilitate ipsorum tradita sunt, appenderunt patres quasdam perquam vitales doctrinas, quæ nos quoniam ex prædictis inferuntur, & velut auctaria quaedam sunt eis pro ornamento & firmitate pleniori adiecta, vltimatissimo scholarum vocabulo corollaria, seu appendicia nominabimus. Et quod primò ex dictis colligitur, est huiusmodi: Quo fit, vt iusti ipsi seo magis se obligatos ad ambulandum in via iustitiæ sentire debeant. Et si clariora verba requiramus, quod primò inferunt, est: Iustificati sunt magis obligati ad ambulandum in via iustitiæ, quam olim cum erant peccatores. Et tres causas insinuantur hic patres, propter quas iusti plus tenentur ad seruandum mandata, quam peccatores. Prima, quia à Deo habuerunt beneficium suæ iustificationis: lege enim naturæ ei tenemur magis obedire & obsequi, qui pluribus nos sibi obstrinxit beneficiis, Cum augentur dona, rationes etiam crescunt do-

norum, ait Gregorius. Et subdit: Tanto ergo esse humilior, atque ad seruendam Deo præptior quisque debet ex munere, quanto obligatiorem se esse conspicit in reddenda ratione. Secunda causa, propter quam iusti magis tenentur ad obseruantiam mandatorum est, quia ipsi melius, & facilius ea possunt implere: per gratiam enim diuinam, & habitationem spiritus sancti in ipsis potentiores sunt ad virtutum exercitia, & fortiores ad resistendum peccatorum incurSIONibus. Postulat autè hoc ratio bonitatis, & suauitatis diuinæ, & naturale lumen id docet, vt ad ea sit quisque minus attritus, quæ difficiliora sunt ipsis, & contra ad ea magis, quæ commodius, & lenius potest præstare. Vnde Tertul. li. 2. ad vxorem: Omne delictum voluntarium in domino grande est: quanto enim potestas vitandi fuit, tanto contumaciæ crimen onerat. Et Bern. In difficilioribus agendis obedientio gratior, quam grauior præuaricatio iudicetur, & in faciliorebus mitiusque onerosis contemptus damnabilior, quam actus laudabilior estimetur: Ter tia eiusdem veritatis causa est, quia à Deo hæc habent iustificati gratiam præter suam iustitiam, vt ab eo nõ deserantur, nisi prius ipsi illum deserant. Quæ ratione duplex ipsis nomen videre mihi videor custodiendi mandata accrescere, videlicet ne & tanto beneficio sine ingrati, & ne tam fidelis, & benignus hospes eos deserat, & tantum beneficium perdant, si obtorpere cæperint in via iustitiæ, quam vnã ille à nobis exigit, vt nobiscum maneat. Et sicut capit. 12. admonuimus, sunt hæc verba, Deus nanque sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur, desumpta ex Augustino. Et fundamentum habent in scripturis. Præter hæc autem argumenta, quæ satis idoneè probant maius hoc vinculum, quo iusti astringuntur ad obedientiam Deo exhibendam, possumus & hæc sententiam apertis testimoniis scripturarum confirmare: Nisi abundauerit iustitia vestra, ait Christus ad suos apostolos, plus quam scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum caelorum. In quæ verba Theophilastus vbi exposuisset iustitiam dici omnem virtutem, sicut cum Iob dictum est iustus, subdit: Horresce homo animaduertens quanta à nobis reperantur. Et alibi Christus generaliter pronunciat, Omni autem, cui multum datum est, multum petetur ab eo, & cui commendauerunt multum, plus petent ab eo. Et Paulus inquit: Irritam quis faciens legem Moisi sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus mori

Greg. ho.
9 in euâ.

Arg. 2.

Tertul.

Arg. 3.

Matt. 5. a

Luc. 12. f.
Heb. 10. c

moritur, quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filiū Dei conculcauerit, & sanguinē testamēti pollutū dixerit, & in quo sanctificatus est, spiritui gratiæ contumeliā fecerit? Et Petrus dicit: Si enim refugieris coinquinatione mundi in cognitione domini nostri, & saluatoris Iesu Christi, his rursū implicati supererant, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus: melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quā post agnitā retrorsū conuerti ab eo, quod traditum est illis sancto mandato. Confirmant etiam hęc doctrinam omnia, quę docent maiora esse cęteris paribus nostra peccata quā Iudeorum viuentium sub lege Mosaiica. Quod & Paulus eleganter docet in epistola ad Hebrę. præcipuē verū in illis verbis: Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi non refugerunt recusantes eum, qui super terrā loquebatur, multo magis nos, qui de cœlis loquentem nobis auertimus. Quęcumque etiam probant maiora fuisse cęteris paribus peccata Iudeorum quā Gentilium, quia sicut Psalmista dicit, Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis, stabilire queunt presentem diffinitionem. Si enim propter beneficium præcellentioris legis, & perfectioris pastoris inducitur maius vinculum ad obseruatiā mādatorum, multo magis hoc fiet propter beneficium iustificationis. Et si peccata principū & prælatorū grauiora sunt, iuxta illud: Potentes poterūt tormenta patientur; & si peccata sacerdotum & ecclesiasticorum maioris sunt reatus apud Deum, iuxta verbum Christi, Hi accipiēt damnationem maiorem: erunt igitur & peccata iustorum cęteris paribus culpabiliora, quandoquidem omnia principum & ecclesiasticorum beneficia antecellit gratia iustificationis. Acceptoruntque doctrinam istam, & docuerunt concorditer omnes ecclesiastici doctores & antiqui scholastici: quippe qui vbique assueuerant maiora esse cęteris paribus, & grauiora peccata fidelium, quā infidelium, & iustorum, quā peccatorum, tantoque vnumquę apud Deum grauioris esse delicti & criminis reū, quanto maioris erat meriti antequā caderet. Et hęc satis possunt esse manifesta ex his, quę de inæqualitate bonorum & malorum meritorū lib. 10. tradidimus. Quęcumque enim docent grauiora esse peccata iustorum, quā peccatorum, docent & eos ad legis præcepta fortius astringi. Et præter ibi citata expressus est locus Hieronymi in illa verba apostoli, Manifesta autem sunt opera carnis. Vbi sic scri-

bit: In eo fornicator maioris est criminis, quia tollit membra Christi, & facit ea membra meretricis: erunt quippe duo in carne vna. Qui non est fidelis, neque credit in Christo, sua membra facit membra meretricis, qui credit, & fornicatur, Christi membra facit membra meretricis. Ecce ratio infidelis in fornicatione sua, vtrum violet, an ædificet templum idolo, nescio: per vitia quippe maximē damones coluntur. Hoc vnum scio, quod qui post fidem Christi fornicatur, violat templum Dei. In illa etiam verba, Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus, sic scribit. Quando autem dicitur, Sit tibi sicut ethnicus & publicanus, ostēditur maioris esse detestacionis, qui sub nomine fidelis agit opera infidelium, quā hi, qui apertē Gentiles sunt.

Nemini satis est fides sola ad consequendum regnum celorum.
Cap. XXIII.

Secunda doctrina, quam his appenderunt patres, quęque apertē sequitur ex priore conclusiōe huius cap. est hæc. Nulli satis est sola fides, vt heres constituatur regni celorum & eam hereditatem cōsequatur. Verba decreti sic habent: Itaque nemo sibi in sola fide blandiri debet, putans fide sola se heredem esse constitutum, hereditatemque consequitur. Firmatur autem doctrina hæc duobus Pauli testimoniis, & alio Petri. Atque in illis verbis: Etiam si Christo non compatiatur, vt & glorificetur, innuitur aliud, quod & eandem veritatem luculenter confirmat. At quippe Paulus, Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei. Si autem filii & heredes, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, si tamen compatimur, vt & glorificemur. Quibus verbis docemur necessarium esse nobis præter fidē pati aliqua aduersā & laboriosa cū Christo, vt simul cum illo glorificemur. Si enim oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam, multo magis oportet nos pati, sicut dicit eleganter Bernardus, vt intremus in gloriam alienam, supernaturalem videlicet nobis, & indebitā, ac nostris meritis longē maiorem. Vnde & idem apostolus alibi ait: Fidelis sermo. Nā si commortui sumus, & conuiuemus, si sustinebimus & conregnabimus. Et paulo ante: Nam & qui certat in agone, non coronabitur, nisi legitime certauerit. Et merito patres tam multis vruitur testimoniis: conueniebat siquidem fortius hęc figere pedem, & apertio-

rem facere, & firmiorem doctrinā traditam, quia articulus iste inter ecclesiam catholicam & hereticos nostri temporis, & fuit, & est etiam num in primis controuersus. Ambigere tamen potest, qui hanc diffinitionem attentē legerit, an hoc loco diffiniant patres, neque fidem solam sufficere vt quis heres constituatur, neque satis esse ad hereditatis assecutionem, an postremum hoc duntaxat: distincta enim hæc sunt, & postea quis defendere solam fidem satis esse ad iustitiam, nec tamen esse satis ad beatitudinem. Et patres non dixerunt sub diffinitione, Nemo sibi in sola fide blandiri debet, putans fide sola se heredem esse constitutum, aut hereditatem consequitur, sed copulatiuē adiunxerunt, hereditatemque consequitur. Ac protestantes quidem sola fide tuentur impios iustificari, nequaquam tamen assentiuntur suo præceptori Lutherō assenti in lib. de capti. Babil. solam fidem satis esse ad beatitudinē, & promissionē ipsius iustificatis factā, nullis peccatis esse commutabilem, nisi sola incredulitate. Et cum dicunt sola fide impium iustificari, tantū sentiunt sola fide apprehendi iustitiam, neque negāt alia esse impio necessaria, vt assequatur iustitiam. Nam hoc quid aliud esset, quā asserere fidem solam sufficere ad beatitudinem? Quod enim sufficit ad introducendam aliquam formam in subiectum, si non superueniat fortius aliquid agēs, quod inde ipsam pellat, sufficit & ad eam conseruandam, vt dicunt physici. Et si ad acquirendam iustitiam non requiritur pœnitentiā peccatorum, sed sufficit sola fides, neque amittetur profectō iustitia per alia peccata, sed manebit, quandiu manserit integra fides. Quamuis autem in hunc potissimum errorem, vt potest omnium perniciosissimū, verba sua patres direxerint, & testimonia ex Petro & Paulo huic soli videantur aduersari, tamen si aliquanto penitus hæc, & pro dignitate expendamus, & errorem quoque protestantium intelligemus hęc esse ab ipsiis damnatum: quoniam qui dicunt fide sola apprehendi iustitiam, fide sola dicunt impios fieri heredes, & hereditatem consequitur. Iustificati quippe si moriantur, nullo opere indigent, vt consequantur beatitudinem. Et licet iustis in hoc mundo manentibus necessaria sit ad persequendum in iustitia obseruatio mandatorum, tamen si fide sola apprehenderit quisquam iustitiam, fide sola perueniet, si statim moriatur ad beatitudinem. Cum igitur monuerit patres, ne sibi qui ipsam in sola fide blandiretur,

putans ea sola heredem se constitutum, hereditatemque consequitur, tam etsi hæc nō sub diffinitione, sed copulatiuē in vnum cōiunxerint, non solum damnarunt dicentes, satis esse fidem ad iustificationem & beatitudinem, sed etiam illos, qui dicit, eam solam satis esse ad comparandam iustitiam, vel certē ea sola comparari iustitiam. Nam ex quocumque istorum trium, definitio ipsorum palam enervatur. Sed enim, vt nullus esset tergiversationibus locus, & omnibus extinctis erroribus sola veritas in fidelibus regnaret, in canonibus huic diffinitioni respondentibus omnia hæc clarē, & dilucidē diffinita sunt, & anathema indictum est tam assentibus, fide sola impium iustificari, quā contendentibus, fidem satis esse ad æternam beatitudinem assequendam. Quoniam verō errorem protestantium lib. 6. cap. 31. & lib. 9. c. 17. Deo fauente extirpauimus, & fidem solam nō satis esse ad beatitudinem, quod præcipuum est huius loci. q. 2. libelli de iustificatione apertissimis Christi & apostolorū sententiis & ex lumine naturali luculentum fecimus, hoc ipsum perpetuē ecclesiam catholicam credidisse, & docuisse contenti erimus nunc monstrare. Et id quidem ex vniuersis penē conciliis & generalibus, & provincialibus ostendi potest. Vt enim omittamus provincialia, in omnibus generalibus, excepto Ephesino primo quadam inueniētiā spectantia ad mores statuta & diffinita, & tradita velut necessaria ad salutem, aut certē prohibita, vt noxia & mortifera. Sed ne fastidium faciamus lectori, sat fuerit pauca quadam velut indicia re. In Nicæno quidem multa talia licet legere canone. 2. 3. 4. 9. 10. 12. 16. 18. In primo Constantinopolitano præcipitur, vt episcopi suam diocēsin gubernent, neque ad alias non inuitati accedant. In Chalcedonensi actione. 5. patet damnatum esse Dioscorum, non propter fidem, sed quia ausus est excommunicare summum pontificem Leonem. In quinta synodo generali, quæ est secunda Constantinopolitana canone nono anathematizatur, qui non vna adoratione adorat Deum verbum incarnatum cum eius carne. In 7. synodo quæ est. 2. Nicæna approbatur, & religiosus diffinitur cultus imaginum conseruetur in ecclesia, & reprobantur sacrilegia excrandā, quæ his temporibus non sunt veriti Lutherani patrare cōtra imagines Christi & sanctorum. In 8. damnatus est Photius propter ambitionem Patriarchatus Constantinopolitani. In Lateranensi sub Innocentio. 3. Canone. 1. damnata est

2. Pet. 2. d

Heb. 12. 8

Sap. 6. a
Luc. 20. b

Mat. 18.

Cr. 9. 19
20.

Luc. 24. d

Bern.

2. Tim. 1. b

Sūmaque
dā corū,
quę de o-
perum ne-
cessitate
habentur
in cōc. ge-
neralib.

est expressè hæc heresis in hæc verba, quæ re-
lata sunt extra de summa trinitate, & fide cath.
cap. sumit. Non solum autem virgines, &
continentes, verum etiam conjugati, per fidem
rectam, & operationem bonam, & sic placentes
Deo, ad æternam merentur beatitudinem
peruenire. Vides vtrumque oportere coniungi,
& fidem rectam & operationem bonam, vt
veniantur ad beatitudinem? Et in canone. 6. ad
hoc præcipiuntur Cõcilia prouincialia sin-
gulis annis, vt de reformandis moribus præ-
sertim cleri diligens habeatur cõ Deo timore
tractat. Si verò sola fides satis esset ad salutem,
non esset necesse, nisi pro vna causa fidei cogi
Concilia, & nullæ essent leges, neque ecclesia
siccæ, neque ciuiles, quæ obligarent in consci-
entia, neque pupiri quispiam posset grauius, ni-
si pro incredulitate. Quod quidem non aliud
est quàm sceleratos homines aduer-
sus iustos & innocentes armare, pacemque
& tranquillitatem, & omnem commodam
administrationem ex ciuitatibus tollere, ac
denique sacra & secularia, coelestia, & terre-
stria, diuinaque & humana omnia miscere,
turbare, & sub terretima quadam caligine, &
vertigine confundere. In Constantiensis concilio
multa damnantur spectantia ad mores
contra Ioannem Vuircleuum, & Ioannem
Hus. In concilio Florentino & Lateranensi
vltimo pleraque spectantia ad mores velut ne-
cessaria ad salutem sancita, & definita sunt.
Ex doctoribus autem sanctis tam frequentia
passim in ipsis obuia sunt testimonia pro hac
veritate, & tam multa, dum alias communi-
mus, iam citauimus, vt me pigeat, & tædeat
nouas alias eorum sententias hic adicere. Si
quis de re aded manifesta hæsitat, deponet
suum dubium, si legat commentarios eorum,
siue in ea loca, quæ ex nouo testamento cita-
uimus, siue in complurima, quæ tertia quaq;
pagina in veteri testamento, & præcipue in
prophætis occurrunt, quibus obiurgantur
transgressores mandatorum diuinorum, &
vix illis, & ardores semper tibi prædicuntur,
nisi resipiscant. Integro volumine disputauit
Augustinus contra hunc errorem sub titulo
de fide & moribus. Multa contra eundem
scripsit Hieronymus in libris contra Iouinia-
num, & contra Pelagia. Et pulchre idem in
illa verba Matthæi: Non omnis qui dicit mi-
hi, Domine, domine &c. sicut supra dixerat
eos, qui haberent vestem vitæ bonæ non re-
cipiendos propter dogmatum nequitiam, ita
nunc è contrario ne his quidem accomodan-
dam fidem qui cum polleant integritate fidei

perpiter viuunt, & doctrinæ integritatem ma-
lis operibus destruant: verumque enim Dei
seruis necessarium est, vt & opus sermone &
sermo operibus comprobetur. Et tractantes
illa verba Pauli, Ideo inter vos multi infirmi
& imbecilles, & dormiunt multi Orig. in psal.
37. & Iob. 1. Cyp. in sermo. 5. Chryostomus, Ori cyp.
Theop. in hæc verba, & Augu. in serm. de cœ- sermo. de
na domini, & Calsianus, & deniq; quotquot mor.
legicatholici doctores appetere cõsentunt non chry.the.
satis esse fidem rectam ad sumendam eucha- aug. calsi.
ristiam, sed necessariam etiam esse mentem
putam, & nouam, & magnam examinationem
conscientiæ, & ideo multos ex christianis æ-
grotare, & debiles esse, & morte mulctari,
quia indignè & irreuerenter eam sumunt. Et
ipse Lutherus in sermone quodam de eucha-
ristia, referente Rossense, alferit necessariam
esse cunctis cõmunicare volentibus confes-
sionem omnium peccatorum, quæ manifestè
sunt mortalia, & maxime eorum quæ in iudi-
ciis, disciplina, & amaritudine habent in pro-
ximum. Quæ manifestè pugnat cum illis quæ
ex eo læperetulum. Si enim necessaria est cõ-
fessio aliquorũ mortalium ad dignam susce-
ptionem eucharistiæ, & qui illam indignè
sumit, iudicium sibi manducat, non ergo vna fi-
des sufficit ad salutem, & cetera: liberrimè
neque præcepta, neque prohibita: A duera
tur etiam hæc illis, quæ in arti. 1. contra bullam
Leonis. 10. legitur? Ait enim ibi: Qui ad sacra-
mentũ eucharistiæ accedunt, si credat se gratiam
ibi consecuturos, hæc sola fides eos facit pu-
ros & dignos. Sed frequens hoc est Lutheri,
vt secũ ipse pugnet & dissideat: sola veritas
constans est, & perpetuè eadem. Porro ad ar-
gumenta quæ ex scripturis nobis obtici possunt
sunt, & tropicè vbi supra respondimus, hunc
igitur, quoniam tantum contēditur confessio
sue ecclesiæ catholice cõmunire definitionem
pãtrũ, quæ ex doctoribus ecclesiasticis vbi
queri in nos queat, vt ostēdatur fides sola ad
salutem posse sufficere, curabimus pro nostra ex-
guitate explicare. Nã ex lumine naturali scri-
pturis sanctis adiuto, nulla nisi sumilia arguunt
tã, neque in Lutheri, neq; in ipsius sequacibus
legitur adici quippe in reprobum sensum, lunt
naturale neque agnoscunt, neq; quiti opus esse
faciunt, sed resistunt, & reluctantur ipsi
Quo sensu doctores ecclesiastici aliquando
dixerint, fides sola iustificari non potest
et saluari. Cap. XXV. Orig.
A C primò quidē induci contra nos poterit
Orig. quĩs cõm. episcopi ad Romanos: sensu
Pauli in illis verbis, Arbitramur iustificari homi-

Luc. 7:

ri hominem per fidem sine operibus legis, hunc
in modum interpretatur: Dicit apostolus
sufficere quidem solius fidei iustificationem,
ita vt credens solus tantummodo iustificetur,
etiam si nihil ab eo operis fuerit expletum. Et
statim ipse sola fide sine operibus iustificatũ
dicit latronem, & Magdalenam ex nullo legis
opere, sed pro sola fide dixisse Christum, Re-
mittuntur tibi peccata tua. Et mox: Fides tua
te saluum fecit, vade in pace. Sed & in multis
euangelii locis addit, hoc sermone vsum legi-
mus saluatorem, vt credentis fidem causam
diceret esse salutis ipsius. Sed ne quis resoluatur,
& bene agendi negligentiam capiat, au-
diens ad iustificandam fidem solam sufficere,
mox admonet indulgentiam nõ futurorum,
sed præteritorum esse criminum, & nemini
darilicentiam peccati ex iustificatione. Qui-
bus verbis innuere videtur errorem protestan-
tium, hoc est, fide sola comparari iustitiam, ta-
met si amitti iustitia possit per alia peccata ab
incredulitate. Sed & illa vrgere videtur, quæ
continenter adicit: Iustificatur homo per fi-
dem, cui ad iustificandum nihil conferunt o-
pera legis. Et paulo post, quia nemo iuxta p-
phetam potest gloriari castum se habere cor,
& omnis iustitia nostra est iuxta Isaiam sicut
pannus mulieris menstruata, sic infer: Sola
igitur iusta gloriatio est in fide Christi crucis,
quæ excludit omnẽ illam gloriationem, quæ
descendit ex operibus legis. Hilarius in illa
verba Christi, Confide fili, remittuntur tibi
peccata tua, inouet scribas remissum ab ho-
mine peccatum: hominem enim tantum in
Iesu Christo contuebantur, & remissum ab
eo, quod lex laxare non poterat. fides enim so-
la iustificat. Et quoniam ceci quia crediderunt,
viderunt, colligit fide merendum esse quod
petitur, & ex ea salutem esse expectandam.
Ambrosius in sermone. 45. dum felicitatem
explicat latronis, qui meruit à Christo audi-
re, Hodie tecum eris in paradiso, ita scribit:
Sed hanc tantum gloriam vt non in alterum
diem differretur, sed eadem die, qua paradisi
Deum suscepit, susciperet & latronem, si
des latroni præstitit: fides enim est quæ pecca-
ta cooperit, quæ vincit crimina, quæ facit de
latronibus innocentes. Quauis enim delin-
quentium grandis sit culpa, fidei tamen ma-
ior est gratia. Et è vestigio addit, quod magis
videtur vrgere: Sicut sufficit Iudæ ad scelera
Christum deseruisse, ita sufficit latroni ad in-
nocentiam domino credidisse. Et in epi. quæ
est ad Irenæum: Nemo gloriatur in operibus
quia nemo factis suis iustificabitur, sed qui iu-

Isa. 64. c

Hil. ca. 8. in Matthi.

Can. 9.

Ambro.

Epi. 71.

stus est donatum habet, quia post lauacrum
iustificatus est: fides ergo est quæ liberat per
sanguinem Christi, quia beatus ille, cui pecca-
tum remittitur, & venia donatur. Et. 1. de p-
nitentia cap. 10. Quis fides habet, habet vitam
æternam: qui vitam habet, non est exclusus à
venia, Omnis, inquit, qui credit in eum, non
percat, cum omnis dicitur, nullus excluditur
nullus excipitur. Et cap. 11. Vbi quis credit,
ira Dei discedit, vita autem accedit. Et lib. 2.
cap. 8. Factorem habet peccator, tamen fidei
preliosæ emendatur vnguento. Tãtum enim
gratiæ fides habet, vt vbi ante diem ferebat
mortuus, illic bono odore rota repleatur do-
mus. In art. item. 5. confess. Aug. citantur hæc
eiusdem verba: Hoc constitutum est à Deo,
vt qui credit in Christum, saluus sit sine ope-
re, sola fide accipiens remissionem peccato-
rum. Neque dissimilia videtur tradi Chry-
sostomi. Hoc enim nomine fidem præstare ope-
ribus ostendit, quia fides sine operibus sufficit
ad salutem, nõ autem opera sine fide. Sed
verba illius subscribam: Eum, ait, qui opera-
tur opera iustitiæ sine fide, non possum pro-
bare viuum fuisse, si eum autem abique ope-
ribus possum monstrare, & vixisse, & regnum
caelorum assecutum. Nullus sine fide vitam
habuit, latro autem creditit duntaxat, & iu-
stificatus est à misericordissimo Deo. Atque
hic ne mihi dixeris, defuisse ei tempus, quo
iuste viueret, & honesta faceret opera. Neque
enim de hoc contēderim ego, sed vnum il-
lud asseuerarim, quod sola fides per se salutem
fecerit. Nam si superuixisset, fideique & ope-
rum fuisset negligens, à salute excidisset: hoc
autem nunc queritur, & agitur, quod & fi-
des per se ipsam salutem fecerit, opera autem
per se nullos inquam operarios iustificauerunt.
Et hoc probat ex Cornelio, in quo dicit antè
acceptam fidem Christi bona quidem opera
fuisse, sed mortua, quia fidem non habebat
Christi, licet in deum crederet. Non dũ enim
addit, habebat ex operibus salutem, donec o-
peribus suis fides acquirendum præmiũ offer-
ret: oportet enim antè opera lucere fidem, &
fidei pedes equa esse opera. Aug. super psal. 31.
tractans illa verba apostoli, Arbitramur iusti-
ficari hominem per fidem sine operibus legis:
Noli inquit præsumere de operibus antè fi-
dem, noueris quia peccatorem te fides inue-
nit: & si te fides data fecit iustum, impiũ inue-
nit, quo faceret iustum. Et ibidẽ ex fide dicit
iustificatum esse Abraham, & si fidẽ, ait, ope-
ra non præcesserunt, tã secuta sunt. Et iam vt
cita

Ioan. 3.

Chryso.

Augu.

Rmo. 3.

352

DE OBSERVATIONE MANDATORVM.

Ioan. 21.

Leo. Pap.

Bernard.

Mar. vi.

Mart. 5.
Respon.
Expos. 7
iustificati-
onis per
solam fi-
dem.

Prima.

citauimus. q. 76. lib. 83. q. expressissimè dicit aliquem iustificari posse per fidem sine operibus bonis præcedentibus, atque ita putari debere interpretari testimonium Pauli statim citatum, & addit iustificationem fidei manere in illo, neque operibus bonis præcedentibus, neque consequentibus, si mox ut crediderit de hac vita discesserit. Ac ex illis verbis Christi, Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet, sic colligit: Crede ergo, & si mortuus fueris, uiues. Vnde mors in anima? Quia non est fides. Vnde in corpore? Quia non est ibi anima. Ergo animæ tuæ anima fides est. Et. r. contra. 2. epi. Pelag. cap. 21. Quantalibet fuisse virtutis antiquos prædices iustos, non eos saluos fecit, nisi fides mediatoris. Et sepe aliàs cõstanter dicit per fidem Iesu Christi nos impetrare salutem. Leo etiam in sermo. quodam de Epiphania: Hoc est, ait, quod iustificat impios, hoc est quod ex peccatoribus facit sanctos, si in vno eodemque domino Iesu Christo, & vera deitas, & vera credatur humanitas. Præcipuè verò videntur virgere verba illa Bernardi ad Deum serm. 22. in canti. Tam ualidus es ad iustificandum, quàm multus ad ignoscendum. Quamobrem quisquis pro peccatis compunctus esurit, & sicut iustitiam, credit in te, qui iustificas impium, & solam iustitiam per fidem, pacem habebit ad te. Et in epi. 77. ita scribit: Cum Christus dixisset, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, caute non repetiit, Qui verò baptizatus non fuerit, sed tantum, Qui verò non crediderit condemnabitur, nimirum inueniens solam interduum fidem sufficere ad salutem, & sine illa sufficere nihil. In bulla etiã Mart. 5. qua condemnati sunt Ioan. Viciertus, & Ioa. Hus, dilucidè asseritur fides sola catholica saluare, & sine ipsa nulli subsidium salutis contrigisse. Neque ista tamen aut illa similia satis debent esse catholicis, ut credant fide sola posse impium iustificari, aut tueri & conseruare iustitiam, vel denique beatitudinem adipisci. Dū enim ecclesiastici tractatores secuti in specie apostolum Paulum, fidei soli iustificationem tribuere, & necessitatem aliorum operum negare videntur, non sic intelligendi sunt, ut opera ex gratia & auxilio Dei facta, quæ scriptura ad salutem impiorum exigit, illis verbis excludant. Excludunt verò aliquando sola opera exteriora. Et hoc volunt duntaxat pro certo statui, non esse opus exteriori sacramento rum susceptione, ubi eam articulus necessitatis excludit. Ac quandoque ad opera tantum cõgruunt, vel iudicialia veteris legis, quæ

proprie legalia dicuntur, sermonem referunt, & ea sola affirmant necessaria ad iustitiam non esse. Et non nunquam de operibus agunt antè fidem, vel certè de operibus quæ fiunt vel per legem, vel per naturam sine gratiæ præuenientis auxilio, & illa duntaxat ut ad iustificationem parum vitia reiciunt. Interdū etiã hoc vnum eis verbis volunt explicare, non præcedere iustificationem aliqua opera, quæ sint proprie ipsius merita, quibusque ipsa verè debeatur. Vel quia fides sicut dicit Chryf. in ser. statim citato per se ipsam plena est operibus, & ubi primū credimus, nisi nos eam impedierimus, simul & operibus eam ornamus, fide omnia complectuntur, quæ ipsam sequuntur, vel comitantur, quæque e ipsa prescribit necessaria ad iustificationem, & fide sola aut nos iustificari, ut intelligamus non iustificari nos, nisi illis quæ ipsa in nobis & efficit, & præstituit. Et aliquoties fidem non operibus, sed necessariis infidelium, & hereticorum sectis opponunt, & dicentes solam fidem nostram saluare, tantundem exprimunt, ac si apertius dicerent, in nulla alia secta, vel religione posse quempiam saluum fieri, sed solū modo in fide Christi, & extra illā nemini posse salutem contingere. Et hic est sine dubio sensus Mart. 5. in bulla citata, & Aug. in vult. ipsius testimonio. Sed hæc apertiora sicut, si sigillatim ad aliqua ex locis citatis respondeamus. Et Ori. quidem manifestum est non exclusisse per illud verbum, sola fide, opera ex fide procedentia, videlicet dilectionis, cõfessionis, orationis, aut penitentiar interioris, sed exclusisse duntaxat opera exteriora, vel legalia Mosaica legis. Nam ut sola fide monstraret posse homines sine operibus legis iustificari, inducit exempla latronis sancti & Magdalenæ, & utrunque dicit sola fide iustificatum, cum tamen ex Luca cõstet & latronem suorum peccatorum penituisse, & Magdalenæ remissa esse peccata, quia dilexit multum. Hi autem verò propterea dixit fidem solam iustificare, quia absque illa lex nunquam potuit præstare iustitiam, illa autem cum illis quæ ipsa & facit, & præcipit, credentes passim iustificat: nam verbo, solam, tantummodo legem excludit. Et hoc nimirum videri illi dixisse, quod Theo. in illa verba Christi, Coram te comedimus minus scrupulosè, & aliquanto apertius sic dicit: Non sufficiebat Iudæis ad iustificationem cultus ille per sanguinis effusionem non accedente fide, quæ iustificat impiū. Vnde & ipse Hila. ne libertatem ab aliis præceptis videri posset docuisse, cano. 10. subdit: Fides

Ad Amb. Fides nostra omnibus præceptis diuina voluntatis intenta est. Et Ambro. in latronis iustificatione, non exclusisse opera interiora procedentia à fide, manifestum est: quia in loco citato deuotionem fidei, & spem, & orationem ipsius mirificè commendat, & cum sua oratione iustificatum apertè dicit. Et ser. 44. ne putaretur nomine solius fidei exclusisse cõfessionem latronis, quæ actus fidei est, aut Dei dilectionem, aut alios præclaros animi affectus, quos ille habuit in cruce, expressè dicit, eam plus amasse in cruce Christū, quàm Iudæa amauerit in cœna, & cum à Iudæa pacis blandimenta fuerint vendita, à latrone crucis vulnera constanter prædicata, & despectiue eum vitam præsentem, & pro sola futura Christum orasse, & se quidè accusasse grauius illis verbis: Et nos quidem iustè, nam digna factis recipimus. Et addit, plus amare Christum ipsum corpisse, ex quo intellexit vulnera illius esse, vulnera sui ipsius, non Christi. In aliis verò testimoniis ex eodem citatis perspicuum est ipsum sola opera legis veteris excludere, & fidei nostræ sufficientiam ad salutem ostendere. Ideo insuper & ipse & Chryf. & August. & Bern. in locis allegatis, cum & in ipsis fateantur distinctè operum necessitatem, soli fidei iustificationem tribuunt, quia alienum esse putarunt, ut illo verbo, sola fide, excludi crederetur opera, quæ ab ea procedunt, & plerunque euenire intellexerunt, ut positus illis operibus, quorum ipsi meminere, nihil amplius ad iustificationem deesset quàm sola fides, & præter eam statuere volebant, neminem posse iustificari. Et de Chryf. ostendo hoc liquet, quia nihil aliud dicit de fuisse Cornelio ad salutem. Et in homi. in Ioā nē ex illis verbis Christi, Quinimo beati qui audiunt verbum Dei, sic colligit: Hinc intelligimus fide semper nobis opus esse, & vita, quæ virtutibus luceat: hæc duntaxat saluos nos facere poterit. De Bernardo etiam apertum idem est: Quid enim aliud desit compuncto corde, & esumentis iustitiam, quàm fides, & spes in Deum? Quæ ratione in verbis supra citatis ex sermo. 3. de Annunciatione sola spe imperari dicit miserationē apud Deū: fides siquidem & spes si veræ sint, & non inanes, possunt cum illis, quæ ex eis sequuntur, vel quibus innituntur, impetrare Dei gratiā, non autem alia opera sine ipsis. Atque ita dicimus sola Dei misericordia nos ipsi reconciliari, & saluari, quia illa ad hoc sufficit ex lege, cum illis, quæ requirit, & in nobis efficit, nihil autem sufficit sine illa. In testimonio au

tem. 2. ex Bernardo perspicuum est solam fidem ab eo appellari fidem, quæ non habet exterioriorem sacramenti baptismi susceptionem. Etenim & ibi meminit conuersionis ad Deū & desiderii percipiendi baptismum, & tantum promittit salutem sine baptismum, si non desit fides recta, pia spes, & charitas sincera. Et in multis locis, quæ lib. 14. citabimus, palam dicit, fidem non posse quenquam efficere rectum absque mandatorum obseruatione.

Expressis scripturæ testimoniis ostenditur aliqua fuisse opera iustorum aliena ab omni sorte peccati.

Cap. XXXVI.

Tertia doctrina, quæ ex secunda conclusio ne collegerunt patres est huiusmodi. Iustus neque in omni bono opere venialiter peccat, neque, quod intolerabilius esset, meretur pœnas æternas. Sed præstat ipsa verba decreti audire. Vnde cõstat eos orthodoxæ religionis doctrinam aduersari, qui dicit iustum in omni bono opere saltè venialiter peccare, aut quod intolerabilius est, pœnas æternas mereri. Et manifestè hæc sequuntur ex possibilitate præceptorū. Si enim præcepta dei possibili sunt, poterūt igitur abique culpa venialiter, & multò magis absque merito æternarū penarū impleri. Et ex his verbis, aut quod intolerabilius est, pœnas æternas mereri, perspicuè possumus colligere, quæ & circa. c. 15. magis firmabimus, venialia peccata, neque mereri pœnas æternas, neque eis digna esse. Alioquin non intolerabilius esset asserere, iustum in omni bono opere pœnas æternas mereri, quàm iustum in omni opere bono venialiter peccare. Est autem hæc doctrina contra Martinum Lutherum. Eius quippe articulus. 31. dānatus à Leone. 10. est hic: Iustus in omni opere bono peccat. Et. 32. opus bonū optimè factū est veniale peccatū. Et illius errorem integris voluminibus defenderunt Andreas Carolstadius, & Ioānes Dolicus. Eundemque errorem tribuit quidam Erasmo. Rot. in compendio Theologico, & in annotationibus in illa verba Marth. Nemo bonus, nisi solus Deus. Pugnarunt verò contra hoc peruersum dogma, imò verè de illo palam trium pharunt præclari ecclesiæ doctores, epi scopus Rossensis eruditione & vitæ sanctitate, & sanguine pro Christo effuso illustris in art. 31. & 32. confutationis Lutheranarū asseritorem, Iodocus Cliprouer in lib. 1. Antilutheri, Ioannes Elcius in Enchiridii, frater Alfonso Castro in præclara summa aduersus omnes hæreses in verbo op. Galpar Sagerus

Corro. 3.
confirma-
tio.

Matt. 19.

Z in

in Scrutinio scripturę conatu tertio, & nouissimę Frater Dominicus Soto in lib. & pio, & doctissimo de nat. & gra. Ex quibus optima quęq; decerpens, & quedã alia à patre luminum nobis suppeditata adiiciēs, primò annuar ostendere doctrinam hęc traditam à patribus in sacris scripturis disertę, & expressę cõtineri, & ab vniuersa ecclesia perpetuò fuisse creditam, Lutheranorumq; errorem etiam ipsi lumini naturali repugnare, deinde verò & veritatem fidei ab impugnationibus Lutheranis defendemus, & vindicabimus. Sed vt distinctiora omnia sint, suis quęq; capitibus distinguemus. Libet hęc vt sanctitatem & ingenis meritum operum iustorũ contra hereticos nostri tẽporis & tueamur, & mōstremus, aliquanto longius per amõnissimã scripturã prata expatiari. Atq; vt à clarioribus testimoniis, sicut pat est, exordiamur, apertissimę docuit scriptura, non omnia opera iustorum esse peccata, tum enumeratis grauissimis lob tentationibus, & admirabili patientia ipsius in verbis & operibus, subdidit: In omnibus his non peccauit lob in labiis suis. Et manifesta sunt verba illa Christi: Lucerna corporis tui est oculus tuus, si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: si autẽ oculus tuus fuerit nequam, totũ corpus tuũ tenebrosũ erit. Si enim oculi simplicitas, hoc est, simplex, & recta intentio totũ corpus illustrat, non ergo erunt peccata, opera ex bona intentione promanantia, & multò minus ipsa pura & recta intentio, quę omnia eluciddat. Nam peccata vtique tenebrę sunt, eoque elogio notantur in scripturis, tantũ abest vt alia illuminet. Paulus etiã & ipsum contractũ matrimonii, quem docet nõ esse opus ad modum perfectum luculenter exprimit non esse peccatum in illis, qui non sunt alteri alligati: Solutus es, inquit, ab vxore, noli quarere vxorem: si autem acceperis vxorem, non peccasti, & si nupserit virgo non peccauit. Et paulò inferius: Siquis autem tempẽ se videri existimat super virgine sua quod sit super adulta, & ita oportet fieri, quod vult faciat. Nõ peccat, si nubat. Et alibi, aduersus fructũ spiritus dicit nõ esse legẽ. Ex quo perspicuum est eũ docere fructus spiritus nulla ratione posse cõferri peccata: nam aduersus omnia peccata lex est aliqua, siquidem peccatum nõ est, vbi nulla est legis transgressio. Et lex Dei perfecta nõ esset, nisi omnibus aduersaretur peccatis, & vt ostendat alia esse opera bona, & alia peccata, alio in loco palãm distinguit inter aurum, argentum, & lapides pretiosos ac ligna, fer-

Arg. i. scripturę.

Job. d. Nat. 6. c.

1. Co. 7. c.

Gal. 5. d.

Cor. 3.

num & stipulam. Apertissima item sunt verba Petri, ex quibus patres hanc collegerunt doctrinam: Qua propter fratres magis satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis: hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. Neque frustra Iacobus: In multis offendimus omnes. Non ait in singulis. Et cum subdit, Siquis in verbo non offendit, hic perfectus est vir, perspicuẽ indicauit esse aliquos viros perfectos, qui aliquo saltẽ breui tempore verbo non labuntur, neq; Deum offendunt. Cũque ecclesiasticus dicit, Omne opus electum iustificabitur, & qui operatur illud, honorabitur in illo, profectò ostendit esse aliqua opera electa & laude & honore dignissima, & nullatenus pœna, aut vituperio. Sapenũero etiã Deus per se & per suos prophetas, & apostolos hortatus est omnes, & ad hoc suis nos præceptis constrinxit, vt vitemus peccatum: Ecce sanus factus es, dixit paralytico, noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Et Paulus omnibus iustis loquitur: Euigilate iusti, & nolite peccare. Et iterum, Irascimini, & nolite peccare. Et Ioannes: Hęc scribo vobis, vt non peccetis. Cum igitur, vt iam copiosẽ docuimus, Deus neque hortetur quenquam, neq; astringat ad impossibilia (inane quippe hoc esset & vanum) poterunt iusti aliquando vitare omne peccatum. Et alioqui frustra à Deo peteremus, Sanctificetur nomen tuum, fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra: Eidem etiam Deus est, ait Paulus, qui nõ patitur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiã cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Profectò si nulla diei hora, nulla temporis particula, nullo vitæ momento possumus Dei mandata seruare absque ipsius offensa, semper tentaremur vltra id, quod possumus, semperque essemus perplexi, & ad impossibilia, & importabilia coarctati, quę quidem de diuina maiestate absurdũ est & nefas sentire. Dixit fortẽ quispiam. Possumus nos quocũque momento, & quauis vitæ particula omne vitare peccatũ, haud quaquam tamen id facimus, neque Luthe. negasset potentiam, sed factum. Verũm hoc alienũ esse à merte Lutheri conspicuum potest esse ex locis citatis: vtrunque siquidem negat & potentiam & factũ, & omnia opera nostra cõtendit esse peccata, & nihil nos ita bene operari posse, vt nõ eodẽ bono & sancto opere peccemus. Siquis est tamen, qui potentiam concedit, & factum negat, atque hoc prætextu Lutherum vult tueri, libenter eum rogarem. Vnde seis hoc nunquam

2. Petri. 1. c.

Iaco. 3. a

Ecc. 14. c

Ioan. 5. c

1. Cor. 15.

Eph. 4.

1. Ioan. 2.

Mat. 6.

1. Co. 10. c

nunquam esse, siquidem semper potest esse? Quid vetat, quominus aliquando sit, quod quocunq; in tempore posse esse concedis? Cur non saltem aliquorum iustorum opera ab ea communi lege excipis, eorũ videlicet, qui quantum maximam queunt diligentiam adhibent, vt omnem Dei euitent offensam? Vbi est etiam fidelitas Dei: vbi gratia? vbi auxilium? vbi cum temptatione prouentus? Si nullus vnquam sic vitat aliquam tentationem, & obsecutus est consiliis, & præceptis diuinis, vt euaserit omnem culpam, nullus omnino plenẽ & quantum necesse habuit adiutus est à Deo. Et quid, cedo, minus possemus, si Deus pateretur nos tentari supra id quod possumus, si destitueret, si non adiuuaret, neque curaret, vt bene nobis cederent tentationes? Si autem valemus Deo fauente omnes tentationes sustinere, & vt Græcẽ magnificentius Paulus dixit ὑπερβαίνειν, hoc est, sic ferre, vt eis diutius, & importunius ferendis super esse, & superare valeamus, non ergo semper corruimus, & succumbimus, neque sunt omnia opera nostra peccata. Cũque de ratione peccati sit, vt sit voluntarium, quod paulò antè luculenter probauimus, & iusti, ob firmitatissimã sint plerũque voluntate vitandi omnia peccata, vitabunt quandoque illa, & facient aliquod opus bonum, liberum prorsus ab omni macula peccati.

De repugnantiã bonitatis, & malitię. Cap. XXVII.

Possumus & aliqua opera iustorum euincere non esse peccata ex ipsa boni ac mali, iustique & iniqui cõtrarietate. Nam cum multa opera bona dicantur in scripturis, & præcepta ac consilia non sint nisi de bonis operibus, si nequit idem opus simul esse bonũ & malum, certum erit aliqua iustorum opera non esse peccata. Porro hanc repugnantiã bonitatis moralis, de qua sola modo agimus, cum malitia, seu peccato, sic cunctis perspicuam & indubitatam valemus facere. Bonitas moralis habet se in operationibus nostris, sicut pulchritudo in corpore humano. Sicut igitur non stat idem corpus pulchrum esse ac deformẽ (quidquid enim desit ei ex requisitis ad pulchritudinem, siue ex parte quantitatũ, siue ex parte coloris, aut figura vel proportio nis membrorum inter se, mox teste Aug. desinit esse pulchrum) ita profectò & eundem actum humanum bonum esse & malum impossibile est, quia bonitas mox ab operibus

Nequitidẽ opus simul esse bonum & malum. Arg. 1.

Aug. 8. de trin. c. 3.

nostris abscedit, vbi vel aliqua eis accesserit mala circumstantia, vel ex illis quę ad bonitatem requisitã sunt, aliqua defuerit. Vnde & Dionysius dicit, bonum esse ex integra causa, & malum ex circumstantia. Et philosophus inquit: Vno nanque modo bonus est, videlicet actus noster, multũque nefandus. Receptissimumque est, & indubitatum apud bonos omnes philosophos, non tantũ omnẽ circumstantiam malam superuenientem cuiuscunq; operi bono reddere illud vitiosum, & ab eo tollere præexistentem totam bonitatem, verũm & idem efficere cuiuscunq; circumstantiã debita in esse defectum, siue in productione operis, siue etiam in continuatione. Et communis animi cõceptio videtur, bonum opus non esse malum, neque malum esse bonum. Et lumen ipsũ naturale quod bonum esse faciendum, & malum fugiẽdum dicit, bona certẽ discriminat à malis. Et luce nobis indita admonita omnes gentes bona semper à malis distinxerunt, & quę bona censebant, & laudi tribuebant, ea mala dicere, & vitio vertere nefas, & absurdissimum putarunt. Et quantum inter scholasticos nonnulli autores tenuerunt eundem actum humanum posse simul esse bonum & malũ, eum videlicet qui ob malum & ob bonum finem fieret, & à bona & mala intentione prodiret, tamen eis semper aduersati sunt meliores, & primã classis theologi. Et in scholasticam philosophorum, quam theologorũ semper pro comperto, & certo habitum est, eundem actum non posse esse simul bonum & malum. Manifestam enim contradictionem videtur hoc habere, & eiusmodi cõtraria sũt bonitas & malitia in eodem genere, vt nullis in gradibus simul possint esse in aliquo subiecto. Et qui ad actus interiores hoc restringũt, & in actibus exterioribus secus esse posse existimant, inconstantissimẽ nostro iudicio loquuntur. Sicut quippe vtriq; actus humani, & liberi, ac eisdem legibus, & regulis subiecti, & possunt ex æquo ob malum & ob bonum finem fieri simul, & à bona, & mala intentione trahere originẽ. Et vtrõsque vel hoc possumus argumẽto expugnare. Quis enim non videat absonum esse, vt idem actus donum sit Dei & peccatum, lege Dei sit prohibitus, & eadem præceptum, placeat Deo & displiceat, Dei instinctu & dignomnis simul fiat, & vtriq; simul sit gratũ, ascẽsus sit mētis i deũ & descẽsus seu recessus ab eo, meritũ p̄mii & simul meritũ pœnę, laudabilis & vitu pabilis, cõformis legi diuinę & diffõrmis, virtũ & vi-

Diony. 4. de diu. no.

Arg. 2.

Ad 5. finet.

2. Collic. d. bel. m. o.

Mona. Al. may. c. 12.

Moralũ. Dauid ca. siron.

Tho. in. 4. d. 40. art. 4.

4. Bon. d. 41. q. 1. sc. d. 40. dur.

d. 40. q. 1.

yl. Gre. d. 45. q. 1. art. 1.

Argu. 3.

rium, & causa virtus vitii, & denique iustitia, & iniquitas. Quæ omnia manifestè sequuntur, si idem actus simul sit bonus, & peccatū.

Arg. 4. Ex scripturis item docere possumus hanc repugnantiam bonitatis, & malitia moralis in eodem opere, nam Christus dicit: Nemo potest duobus dominis seruire. Et alibi, Qui non est mecum, contra me est, & qui non colligit mecum, spargit. Et rursus: Qui non est aduersus vos, pro vobis est. Quanto igitur minus credendum est, eodem nos opere posse Deo seruire & dæmoni, esse cum Christo & cõtra illum, Christi & suorum apostolorum mādāta, & vestigia sequi, & aduersus eorum doctrinam, & exempla facere: Pulchrè nimirum Paulus: Quæ participatio iustitia cum iniquitate? Quæ societas luci ad tenebras? Quæ conuentio Christi ad Belial? Et paulò antè apertè distinguit bona à malis dicens: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis pro vt gessit, siue bonum, siue malum. Et aliàs lōgè docet inter se distare fructus spiritus, & opera carnis, & alia esse horum, alia illorum stipendia. Ac Petrus pollicetur nos nunquam peccaturos, siquidem per bona opera certam nostram vocationem faciamus, ait quippe: Hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. Quod vtique nequaquam falsis esset, si eadē opera & bona possent simul esse, & mala, ac peccata. Huc etiam profectò Psaltes egregius allusit, cum dixit: Declina à malo & fac bonum. Sed expressius est illud Isaias, quod ad se dictum iuste putare deberet Lutherani: Væ qui dicitis malum bonū, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Diuus etiam Augustinus contra mendacium sic probat, nullum mendacium esse iustum, quia aliàs aliquod peccatum esset iustum. Quod absurdissimum esse statim confirmat, quia nihil aliud est dicere, aliqua peccata esse iusta, quā aliqua iusta esse, quæ iniusta sunt. Quo quid absurdius, ait, dici potest? Vnde est enim peccatum, nisi quia iustitia contrarium est? Et subinfert: Dicantur ergo alia magna, alia parua esse peccata, quia verum est, neque auscultādum est Stoicis, qui omnia paria esse contendunt. Dicere autem quadam iniusta, quādū iusta esse peccata, quid est aliud, quā dicere quosdam iustas, quosdam iniustas iniquitates, cum dicat

i. Ioan. 3. a apostolus Ioannes, Omnis qui facit peccatū, & iniquitatem facit, & peccatum est iniquitas? Et rursus: Quod aliquis faciendo quod

debet, peccet, & quod debet, scelus est dicere. Quare non immerito quidam eximii Lutheri antagonistæ cum arguunt, quod sibi ipsi aduersarij fuerit in articulis, quos modo impugnamus. Si enim aliqua iustorum opera bona sunt, non ergo erunt peccata, & si omnia sunt peccata, nulla ergo bona sunt, & falsum est quod ait: Iustus in omni opere bono peccat. Insuper. Si aliquod opus bonum optimè sit, ita fiet igitur, vt debet fieri, & nihil ei deerit necessarium ad ipsius bonitatem, neque aliquid circumstabit, quod ipsum vitiet, ac proinde apertam claudat repugnantiam, quod dicit, opus bonum optimè factum est veniale peccatum: Quicquid nanque vituperatur, ideo vituperatur teste Augustino, quia non est ita, vt esse debuit. Quod si apud Lutherum, vt testis est Rossensis, nullum est peccatum veniale, sed omnia peccata sunt mortalia, alia item hinc latet cõtradiçtio: aduersarij August. Rosar. 39 con. Lut. Contradiçtio altera Lutheri.

De premijs operibus in forum repositis.
Cap. XXXVIII.

EX premijs etiam, quæ aliquibus nostris operibus à Deo & promissa sunt, & passim exhibentur, docere possumus multa esse

Cõtradiçtio Lutheri.

August. Rosar. 39 con. Lut. Contradiçtio altera Lutheri.

Arg. 4.

Matth. 6. 12. c

Marc. 9. f

a. Co. 6. d

5. b

Gal. 5. & 6.

2. Pet. 1.

Psalm. 33. 12. a. 5. g

Argu. 7.

August.

esse opera bona in iustis, quæ nulla aspergantur labe peccati. Quid enim summa illa, & incomprehensibili Dei bonitate indignius, quā asserere eum præciere mala opera & peccata? Dæmones hoc faciunt per se, & qui sunt ex parte illorū, deus autē, absit ab eo impietas, & ab omnipotēte iniquitas: opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias singulorū restituet eis. Vindex ille est profectò in ira eis, qui malè agunt, vultusque illius super facientes mala, vt disperdat de terra memoriā eorum, atque odio sunt ei impius & impietas eius. Et sicut dicit Abacuc, Mundi sunt oculi ipsius, ne videant malum, & respicere ad iniquitatem non potest. Et quāuis multa sæpe bona Deus peccatoribus contulerit, & conferat, non peccata tamen in eis, sed bona, quæ alioqui fecerant opera, in eis remunerabat. Et hoc sæpe Deus in scripturis explicuit. Et vel verba illa ad Iosaphat regem Iuda hoc nos possunt docere: Itam quidem merebaris, sed bona opera inuenta sunt in te. Atque hinc sunt illa verba Augustini de obstetricibus Pharaonis: Nō est itaque in eis remunērata fallacia, sed beneuolentia & benignitas mentis, non iniquitas mentientis. Et alibi gloriam illam præcellentis imperii concessam dicit à Deo esse Romanis propter quadam bona opera, quæ in eis fuerunt. Quod autem multa sint opera iustorum, quibus magna Deus & cõtulerit, & pollicitus sit præmia, luculentissimum est ex scripturis. Oblationem Isaac factam à patre suo Abraham magnificētissima illa præmiauit Deus suæ incarnationis promissione. Et quidem, si vel tantillulū malitig, & culpę in oblatione fuisset, nunquam dixisset: Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito, benedicam tibi, &c. Et mox: Benedicetur in semine tuo omnes gentes terrę, quia obediisti voci meæ. Neque descendisset filius Dei ad liberandum nos propter gemitus, & suspiria sanctorū, neque de beatissima virgine propter fidem & humilitatem ipsius carnē sumpsisset sicut sæpe asserunt doctores sancti, neque absque autoritate scripturarum, si gemitus illi & suspiria sanctorum, & fides & humilitas virginis, culpa & peccata fuissent. Non tam leue est beneficium incarnationis, quod omnem gratiam exuperat, vt præmiū fuisse malorum operū christianus homo vel suspicari debeat audere. Et vt de alijs beneficijs taceamus, nōne absurdissimum, dictū est nos Deum placare, vel mitigare iratum, aut iustificacionem nostrā, & reconciliacionē cum ipso, ac remissionem peccatorum nostrorū per peccata cõ-

Iob. 34. a
Psalm. 33.
Sap. 14. a
Abacu. d

2. Para. 19
Aug. cõr. mend.
Idē. 5. de ciui. Dci.

Gen. 22. d

parare, & pro peccatis Deo per peccata satisfacere? Non placatur homo per suam ipsius offensam, nō alicui condonamus iniurias nostras propter nouas nobis illatas iniurias, neque aliquem ad gratiā nostrā recipimus propter op, quo malè de nobis meretur. Illa igitur opera, quibus Deus in scripturis sæpe est placatus & reconciliatus nobiscum, quibusque nobis suam gratiam, & beneficentiam pollicetur, longè abluit, longèque abesse fateri oportet ab omni culpa. Subiciamus tamen aliquot scripturæ testimonia, quæ sua luce & fulgore, errorem hunc magis faciant perspicuum: Si reuersus fueris ad omnipotentē, ait per spiritum domini Eliphaz Themanites ad Iob, edificaberis, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo, dabit pro terra silicem & pro silice torrentes aurcos, eritque omnipotens contra hostes tuos, & argentum coaceruabitur tibi. Tunc super omnipotentem delictis afflues, & eleuabis ad Deū faciem tuam. Rogabis Deū, & exaudiet te, & vota tua reddes. Decernes rē, & veniet tibi, & in viis tuis splendebit lumē. Potest tantopere quis despere, vt tāta, & tam eximia beneficia reposita esse à Deo credat operi malo? Et quomodo qui reuertitur ad Deum, lōgè facit iniquitatē à tabernaculo suo, si ipsa reuersio, & quicquid postea facit, peccatum est? Certè omne peccatum iniquitas est. Quam lōgè verò aberat ab hac infania Sophar Naamathites, qui in spiritu domini confidēter dicebat eidem Iob & in illo omnibus nobis: Si iniquitatem, quæ est in manu tua, abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo iniustitia, tunc leuare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & non timebis. Miseriæ quoque obliuisceris, & quæ aquarum, quæ præterierunt, nō recordaberis, & reliqua lætissima, quæ ibi sequuntur: Quæ libertas vnquam à macula, quæ stabilitas, quæ securitas, quæ miserie obliuio potest esse, si omnia opera nostra sunt peccata? Et iterum per Isaiam Deus clamat: Laua mini, mundi estote, auferite malum cogitationum uestrarū, quiescite agere per uerū, discite benefacere, quærite iudiciū, tunc leuare oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & venite, & arguite me dicit dominus. Si fuerint peccata uestra vt coccinū, quasi nix dealbabuntur, & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Et similia his, aut certè magnificentiora postea per eundē prophetam operibus pœnitentię & misericordię pollicetur, inter quæ illa præcipuum locū tenent: Orietur in tenebris lux tua, & tenebra

Iob. 22. d

i. Ioan. 3. a

Ia. 1. d

DE OBSERVATIONE MANDATORVM.

tuæ erunt sicut meridies. Porro neque iusti possunt esse mundi, & nitidi sicut nix, aut sicut lana alba, neque auferre possunt malum cogitationum suarum, si neque carere queunt, vel ad modicum tempus culpa aliqua, neque habere aliquam cogitationem, quæ non sit peccatum. Et si omnia iustorum opera sunt peccata, non ergo eorum tenebræ sunt sicut meridies, sed meridies potius ipsa est tenebræ, & caligo. Et utrumque ista se habeant, certè nulli iustorum iure possunt vnquam dominum arguere, aut cum illo ob bona negata, vel ob mala in flicta meritò expostulare, si omnia eorum opera sunt peccata. Quæ enim iustitiam apud Deum habeant, & nobis comparèt opera, quæ ipsa sunt mala, & iniqua, ac per hoc iram potius quam præmium merentur. Et Isaiæ quidem, & Paulo aperte concinit Ioannes his verbis: Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra. Vtque omnem tolleret euasione, statim adiecit: Et emundet nos ab omni iniquitate. Et ne in aliud fortassis seculum hæc promissio referretur, statim præmiserat, Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce, scietur enim habemus adiuuicem, & sanguis Iesu Christi filii eius emundat nos ab omni peccato. Emündat, inquit, ab omni peccato: sunt ergo aliquando iusti in hac vita sine peccato, & confessio ipsa peccatorum, qua tantam gratiam obtinent, omni prorsus vacat culpa. Idemque postulant illa verba Ezechielis: Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, re scilicet, vel voto, vita viuet, & non morietur. Omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor. Sed & aliquanto expressiora sunt illa alia eiusdem prophete verba: Si dixerit impio, Morte morieris, & egerit pœnitentiam à peccato suo, feceritque iudicium & iustitiam, & pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vitæ ambulauerit, neque fecerit quicquam iniustum, vita viuet, & non morietur. Nunquam sanè Deus propter opus malum suam reuocare sententiam, & neque diceret: Neque fecerit quicquam iniustum, si non hoc subesset eum Dei auxilio impii potestati. Et qui pollicetur omnium se iniquitatum obliturum, satis indicat, impium aliquando immunem fieri ab omni peccato propter suam conuersionem & pœnitentiam. Quare vel ex hoc apertum esse potest, eam pœnitentiam non esse peccatum. Non enim fieri potest, vt

per aliquod peccatum etiam ipsius remissionem assequamur. Neque tam sæpe & Christus, & apostoli, iustificationem nostram, & multa miracula quæ faciebant fidei tribuissent, si illa in nullis fuisset opus bonum. Certè qui dixit, Quoniam in me sperauit, liberabo eum, & rursus, Remissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum, satis indicauit, & ipem iustorum in Deo, & dilectionem Magdalene in ipsum bona fuisse opera, neque quidpiam habuisse malitiam: alioqui non eas Deus vt causas allegasset liberationis & remissionis peccatorum. Ostendit & hoc ipsum olim Deus Eliæ de pœnitentia Achab dicès: Quia humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius. Et alibi de zelo Iehu regis Israël, cum deleuit domum Achab & Balal de Israël idem docuit his verbis: Quia studiosè egisti, quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo, fecisti contra domum Achab, filii tui vique ad quartam generationem sedebunt super thronum Israël. In ipsa etiam retributione iustorum, vbi omnia ad vitium discutuntur, & vniuersi vique opus, quale sit Christus, qui neque falli, neque fallere potest, lucidissimè omnibus efficiet, nūquam quidem opera misericordie, quæ iusti fecerunt in hac vita, vt causa beatitudinis ipsorum commemorarentur, si & ipsa quoque vitiosa fuissent, quòd certè inepti iudicis officium est, eas causas in sententia absolutionis rei allegare, aut proferre, quæ condemnationem verius efflagitant, & misericordia & excusatione indigent.

De fructibus bonorum operum.
Cap. XXXIX.

Hæc etiam spectant, & eandem veritatem egregiè nos docent plurimi & eximii fructus, quos scriptura commemorat à bonis operibus prouenire. Vt enim in genere prius dicamus, bonorum laborum gloriosus nimirum est fructus, & mensuram bonam & coagitatam, & superfluum dant in sinum nostrum, promissionemque habet vitæ, quæ nunc est, & futura. Tantos autè & tam præclaros fructus ex peccatis sequi, quæ Deo sunt inuisa, quis nisi stultissimè possit credere? Quoniam verò heretici nostri temporis, dum fidem tantum necessariam ad salutem putant, operibus nostris & multum & in multis detrahunt, & in eo se egregios Christi gratie & fidei assertores, & buccinatores putant, si opera

Deut. 28. suggillent, & contemnant, placet hic sub cõpendio lectori subiicere aliquot bonorum operum fructus, quos & sparsim in scripturis nobis commendatos notauit. Qui norunt ex paruis maiora cogitare, poterunt hæc copiosius persequi: amœnissimus quippe, & latissimus est ad expatiandum campus, si quis velit singulos bonorum operum fructus, vel illis testimoniis scripturarum illustrare, quæ nos lu. 7. da. 4. aliò properantes contenti erimus hic indicare. Implent opera bona præcepta, eo que vident peccata, & tollunt pœnas peccatoribus paratas, atque eos, qui illa operantur, bonos, & laudabiles efficiunt, iucundant merentes, Io. 3. lu. 8. tranquillat cõmotos, sedant turbatos, cor. 2. Petri. 1. roborant debiles, confortant timidos, accendunt segnes, & deiectos erigunt, a grotos sanant, mortem depellunt, vitam prolongant, pauperes ditant, steriles fecundant, Rom. 12. superbos humiliant, humiles exaltant, & ad caelos vsque extollunt, domos aedificant, honores, & famam comparant, à periculis & tribulationibus eripiunt, victorias, dignitates, & principatus pariunt, ac regna, & imperia constabulant, quin & peccatores iustificat, animæ sordes lauant, debita relaxant, satisfaciunt pro peccatis, & reatum ipsorum minuunt, & nonnunquam in torum delent, Deoque nos reconciliant, iram ipsius mitigant, & sententiam vindictæ iam ab eo latam reuocant: augent gratiam, & virtutes, mentium tenebras fugant, splendoribus & delitiis animas complent, carnem mortificant, contra hostes spiritales muniunt, ab eorum insultibus protegunt, & mirabiles de ipsis triumphos nobis reportant: proximos aedificant, Deum glorificant, prophetas constituunt, miracula faciunt, mundum ad fidem conuertunt, errantes ad veritatem reuocant, angelos & beatos omnes laetificant, & quod omnium maximus est, Deum hominem fecere, & vitam & beatitudinem æternam apud eum impetrant & merentur. Eant nunc heretici, & bonis operibus obloquantur & insultent, quæ tantos nobis fructus conciliant. Nec danda illis venia est, quia existimant laudem operum in Christi iniuriam & gratie & fidei ipsius redundare: quippe, si rem bene perpenderent, agnosceret proculdubio Christi & donorum ipsius verissimam esse, & certissimam commendationem, ipsam nostrorum operum laudem: quia tum demum verè intelligimus quanta sit virtus fidei, & gratie Christi, quanta & illius in nos beneuolentia, & magnificentia, cum agnosimus,

quanta ipsius ope, & quàm frugifera & præcellentia opera possimus facere, qui per nos ne cogitare quidem aliquid boni sufficimus. Neque alia nos modo magnificentiam opera, quàm ea quæ ob Dei misericordiam, & Christi merita per gratiam, & fidem efficiamus: dicimus enim ex Chryl. Iudeorum fuisse spem salutis in operibus ponere, & non in fide, & hoc eis, & gentibus impedimento fuisse teste apostolo, ne ad veram iustitiam peruenirent, primamque esse iustitiam fidem, secundam verò, quæ ex illa sequuntur opera. Quia verò tantum est, vel certè fuit inter nos & hæreticos nostri temporis cõrouersia de eo, quod afferimus iustificare bona opera peccatores, & promereri vitam æternam: & de priore ex his duobus lib. 6. 8. & 9. satis egimus, de posteriori verò agunt patres in 16. cap. cõtrètèrimus hic ista attigisse, & monuisse. Et alio qui ad euertendum hæresim, quam modo oppugnauimus, non satis esset opera nostra etiam vitæ æternæ meritoria probare. Nam qui absurdum non putant, opus idem simul esse bonum & malum, neque vererentur concedere & simul esse meritorium & peccatum. Quare ad alium pergemus locum, vnde errorem hunc reuincamus,

De laudibus bonorum operum.
Cap. XXX.

Porro aliqua fuisse opera iustorum nulla peccati immunditia inquinata, docere nos queunt laudes, quibus scriptura nobis prædicat, & commendat multa talia, sicut Abrahamæ fidem, obedientiam Moysi, Davidis mæuetudinem, Eliæ & Phinees zelum, Ioannis Baptistæ constantiam, & vitæ rigorem, Petri perfectam dilectionem, Magdalene religionem, & pœnitentiam, Cananæ & Centurionis fidem, & similia. Nunquam equidem scriptura hæc, & alia plerumque laudasset, si non procul fuissent à peccati labe, nemini adulari nouit, nemini blandiri. Quod quid commendat, certissimum est, inculpatum esse & irreprehensibile: longissimè enim abest Deus, qui in illa loquitur, ab assentatione, & dolo. Et Paulus, qui de se fiducialiter aiebat, An experimentum quaritis eius, qui in me loquitur Christus: nunquàm tam multa bona opera sua, tam interiora, quàm exteriora magnanimiter prædicasset, si non illa proculdubio credidisset, sic fuisse bona, vt nihil eis adhæsserit malitiam. An verò quisquam tam impius erit, vt & illa reprober flagrantissimam in Christum & in proximos charitatem, qua successus &

exequans dicebat: Quis ergo nos separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? Et aliis in locis: Cū liber essem ex omnibus, omnium me seruum feci, vt plures lucrifacerē. Omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem saluos. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vrori? Ministri Christi sunt, & ego, vt minus sapiēs dico, plus ego. In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. Et cetera quæ ibi admiranda commemorat, multo re vera aliter, & de se, & de aliis persuasus ille erat: Gloria, inquit, nostra hæc est, testimonium conscientię nostrę. Viuo ego, iam non ego, viuūt verò in me Christus. Et iterum: Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem: non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quā ostēdistis in nomine ipsius. Et alibi in suis sibi gloriabundus tribulationibus confidenter dicebat: Bonū certamen certauis, cursum consummaui, fidem seruauit, in reliquo reposita est mihi corona iustitię, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex. Quæ quidem haud quaquam dixisset, si vel tantisper hastrasset, an fides sua, an cursus, an prædicatio, & iugis tribulationum & laborū pro Christo, & pro ecclesia tolerantia fuissent peccata. Quod enim ius tribuerent peccata ad beatitudinis coronam?

2. Tim. b

De quibusdam aliis, quæ ostendunt aliqua opera iustorum omni culpa vacasse.
Cap. XXXI.

Ipsa in super gratiæ potentia, quæ cum iustis teste Paulo operatur, ipsa Dei in nos beneficentia & sanctitas, ipsa salus quæ Christus attulit mundo, & scintilla rationis mentibus nostris inserta, & cōmunia ecclesię dogmata reuocare potuerunt Lutherum, & sectatores ipsius ab hac insania, qua omnia omnium hominum facta condemnant: nam gratia ad peccatū non concurrat. Quid enim tam alienū à gratia, quàm peccatum? Si virtutibus nemo malè vitur teste Aug. & philosophis, quanto minus id est concedendū de gratia? Deus etiam ad peccandum nos non adiuvat, adiuvat tamen ad multa opera: Perditio tua Israël, inquit, tantum modo in me auxiliū tuum: Beatus vir cuius est auxiliū abs te. Et si Christus naturam nostram sanauit, vt supra certum esse ostendi, poterimus ergo

Potentia gratiæ. Osee. 13. c. Plam. 83. Efficacia meritorū Christi.

redēpti, & iustificati aliqua opera facere aliena ab omni forde peccati. Profectò aut oportet dicere gratiā nihil posse in iustis efficere, & Deū nūquam eos adiuuare ad operandū, neque Christum naturā nostram sanasse, aut si hæc quæ aperto Marte pugnat cōtra fidem, & contra mille scripturarum loca, negantur, concedantur, necesse est aliquādo iusti aliqua bona opera facere, quæ nulla sint inquinati peccati macula. Si Lutherani ubiq; iactant se Christi & ipsius gratiæ prædicatores, vel hoc nomine agnoscere debent, ne suo instituto aduersari probaretur aliqua opera iustorum munda esse ab omni culpa. Nā si omnia eorū opera mala asseuerant, nulla re magis gratiam possunt infirmam, imbecillam, ac profusus eneruam ostendere. Quamobrem prædicatores eos verius dixerim fomitis peccati, quàm gratiæ, quando eū ita poterē faciūt, vt omnia inficiat nostra opera, & ne minimo quidem tempore patiatur se deuinci à gratia. Sed quod de gratia tam malè mereantur, mirandum non est, qui & in hoc errore etiam Dei sanctitatem infamāt. Quid nanq; potest in Deum esse magis blasphemum, quàm eum vsque ad eodē difficilem & morosum facere, vt cum apud homines multa nostra opera bona sint, & omnino ipsis grata, tamē apud Deum nullum nostrum opus sic possit omni ex parte bonū esse, vt non aliquādo malum sit, & ei ingratum. Et nonne in Dei iniuriam & contumeliā cedit eum, qui in omnibus operibus suis laudandus est, vsque ad eodē malam & imperfectam fecisse naturā nostram, vt nihil à nobis procedere, quod non sit illius offensa & peccatum? Et qui libertatem nobis abrogant, & Deum ad omnia opera nostra, saltem bona & pia necessitatem nobis affirmant inferre, dum omnia opera quantumcūque sancta damnant, suis verbis compelluntur cōcedere etiam illam orationē esse malam, per quā spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, & Deo autore fieri homines deteriores, ac verè adigi ad peccatū: Quæ horrenda vel dictū sunt. Et nisi rebelles essent luminari naturali, & infesti, vel eo admōiti ab hoc errore respicerent: nam & lumen naturale docet certum esse, & nostræ potestati subiectum numerum circumstantiarū, qui necessarius sit, & sufficiat, vt opus aliquod virtus sit, & non vitium: Nemo rectè culpatur, ait Cyril. ob id, quod in sua nō est sitū potestate. Et Bern. Si volumus, scilicet, aliquid facere, & nō possumus, securi sumus. Et philosophi hæc abundè, & consentienter in moralibus tradidere.

Dei facti tas.

Rom 8.

Cyr 4. in Ioan. 5. Bern. de præcept. disp.

dere. Vnde & apud omnes etiam barbaras nationes aliqua fuerunt semper laudi, & decori virtutis officia, & ab omni vituperio, & opprobrio aliena, sicut amor patriæ, honor patrum, subuentio miserorum, & pauperum, fidem seruare, neminem ledere, de omnibus bene mereri, & quæ volumus, vt faciant nobis homines, eadem & nos illis efficere, & similia. Quocirca hæc modo damnare, & vitiosa existimare, aut in parte vitiorum ponere, inuertere est & accusare naturam, & omnium iudicium damnare, imò verius omnium seculorum, & ætatum, hominum odium, & inuidiam contrahere. Nam qui omnium omnia opera damnant, omnium sibi meritò odium & indignationem conciliant. Deinde. Si omnia opera iustorum sunt peccata, neq; adulteri, qui mox post susceptum baptismū de hac vita decedunt, neque martyres pro Christo occisi statim in cælum peruenirent, sed & ipsis necessarium esset purgatorium, vt expiati à culpa baptismi, & martyrii in illam ciuitatem intrarent, in quam nihil coinquinarum introibit. Quod & baptismi & martyrii prærogatiuis derogat, & expressis ecclesię definitionibus, & aliis ab eodem Luthero traditis aduersatur. Et si hæc pergit, vt pergit quidem etiam ad animas purgatorii procedere, quas dicit art. 39. in bullam Leonis, sine intermissione peccare, quando precor purgatorii erit finis? Nonne noua peccata nouis satisfactionibus indigent, & in illis tanto erunt grauiora quanto liberiores iam sunt ab infirmitate carnis, quæ excuset? Pollentur sanè magis quàm mundabūtur illæ animæ, si hoc verum esset, & nihil minus ei loco conueniret, quàm nō peccatorii, quod hætenus tota ecclesia illi tribuit. Atque vt tandem finiamus, ipsa opinionis lutheri absurditas dehortari, & deterere omnes ab eo potest. Putat quispiā forsandum tantum in genere audit ipsius sententiā leuem esse hominis blasphemiam. Videamus igitur in specie, quid ad illius opinionem consequatur. Non solum, aduertamus bene, in iudicium vocantur, sed & damnantur ab eo, & mala esse affirmantur omnia omnium peccitentium ieiunia, afflictiones, & carnis mortificationes, consilia prudentium præcepta, et pia sollicitudines superiorum, sanctiones legum, patrocina omnia, et auxilia miserorum & afflictorum, coniugatorum nuptiæ, vota virginum, professiones monachorum, doctorum sectiones, scripta, vigilia, prompta obedientia, pura castitas, arcta paupertas, ardens & iugis oratio, totus Dei, & sanctorum cul-

tus, & veneratorum sacramentorum pia, & deuota susceptio, administratio, seruentissima etiam Elias, Ioannis, & apostolorum omnium prædicationes, ac denique omnia fortium virorum præclara gesta, & ipsa sacratissima, & stupenda omnium martyrum martyria. Quid his absurdius, quid magis impium aut magis alienum & à fide, & à ratione naturali dici potest? Verum & qui ita est in omnes omnium hominum ordines blasphemus, audebit, & opinor, os ponere in intemeratam virginem. Neque solum vituperabit omnia ipsius in Christum recēs natum obsequia sanctissima, cum eum vt pia & sedula mater lactabat, nutriebat, & proprio labore partis alebat, sed & alia præcellentia opera, ex quibus beata dici meruit in omnibus generationibus, & illum summum amorem, quem semper in Deum gelsit, perfricta fronte, & impudentiore accusabit, neque parceret admirabili virtuti, qua Christo pendenti in cruce gladio quidem doloris transfixa, sed immota astitit. Quid autem hoc est, o Luthero, quæ laudes omnium sanctorum labefacere, exempla virtutum tollere, pacem, & letitiam conscientię auferre, excusationes peccatis suggerere, & cohibere homines à virtute, atque habenas ad vitia laxare? Qui persuasus fuerit se nulla ratione posse peccatum vitare, quantumuis solite, & diligenter virtutem, & mandata dei obseruet, quid superest, nisi vt virtutem negligat, mandatorum scimitram contemnat, ac de ipsorum obseruantia desperans, in latam & spaciosam peccantium viam migrer, & se in eam præcipitem dedat? Et vbi est o infelix & omnilacrymarum fonte plangende libertas illa euangelica, quam tantopere prædicasti? Vbi pax, & letitia conscientię, quam te vnum docuisse mundum iactabas? Quod iugum grauius, & durius, quàm nunquam posse vitare peccatum? Quæ pax, quæ letitia conscientię potest esse tot semper obruentibus nostras mentes, alio post alium peccatorum fluminibus?

Ex consensu doctorū aliqua iustorum opera non esse peccata.
Cap. XXXII.

Hæc nimirum, aut his similia, tam fortia, tam aperta, tamque efficacia sanctis ecclesię doctoribus visa sunt, vt non dubitauerint veritatem traditam hoc in corolario à patribus, vt certam, & indubitam in his quæ ediderunt voluminibus summo consen-

su affirmare. Et vnanimis eorum in his sententia constare potest, partim ex multis quae iam hoc eod. libro citauimus, partim ex his quae modo abiciemus. Tertul. Marcionem contra Christum, Paulum, & Moysen dicit pugnare quia omnem concubitum peccatum aiebat. Quando igitur tolerasset Lutherum dicentem omnia opera nostra esse peccata? Et his fauent, quae supra ex ipso & Cypri. & aliis doctoribus allegauimus ad probandum posse Dei praeccepta impleri, & a quibusdam esse impleta. Nam iustitia, teste Augu. ser. 19. de tempore, non aliud est, quam non peccare, non peccare autem legis praeccepta implere. Orig. hom. 1. in Lucam ex proposito disputat contra eos, qui peccatis suis excusationem hanc obtendebant, quod omnia hominum opera essent peccata. Hil. illorum verborum Christi, Nemo potest duobus dominis seruire, veritate comprobatur, quia idem opus nequit conuenire diuersae dominorum voluntati. Chry. ho. 16. i Mat. Chryostom. Qui habet oculum animae simplicem id est mentem mundam & spiritalem nec terrena, sed caelestia meditantem, ille potest corpus suum seruare lucidum, id est sine peccato. Theophi. illa verba apostoli, Non peccat, si nubat, sic explicat: Si eam locare maluerit, nihil, cum id egerit, peccat. Et mox, Non enim nubendo delinquitur. Ambrosi. in illa verba apostoli, Si acceperis uxorem non peccasti. Non utique peccat, quia quod concessum est facit. Et idem postea in similibus verbis apostoli reperit. Hiero. contra Pelagia. copiose & disertè tradit posse hominem per gratiam Dei esse sine peccato aliquo breui tempore: Qui cautus, inquit, & timidus est, potest ad tempus vitare peccata. Et postea pro loco & tempore, & quandiu animus intensus est, & corda nullo vitio relaxatur in cythara, multa posse facere affirmat, quae non sint peccata. Augustin. de natura & gratia, & de gratia Christi, & de gratia libe. arb. & de spir. & lit. & lib. contra duas epistol. Pelagian. & in Hypog. sicut ex professio contendit contra Pelagianos non posse hominem per sui liberi vires vitare in totum peccata, ita constanter ubique tradit, hoc posse per gratiam Dei & saepe facere. Cyril. posse hominem declinare a malo & facere bonum non tantum asserit, sed & egregie probat: quia Deus hoc nobis praecipit, & nihil impossibile factu nobis praecceptum est. Quod & eiusdem testimoniis confirmat, quibus patres in hoc cap. Et manifestè asserit Deum probari iniustum, si hoc non subsit nostrae potestati. Grego. Si in ser-

monibus suis dicimus Iob deliquisse, quod sentire nefas est, Deum dicimus in sua positione victoriam perdidisse. Et in illa verba: In omnibus his non peccauit Iob: Beato Iob & oris testimonium perhibetur, & cordis, prius enim dicitur, Non peccauit, & tunc demum subditur: Neque stultum aliquid contra Deum locutus est. Qui enim stultum locutus non est, culpam a lingua compescuit. Sed cum praemittitur, Non peccauit, constat quod d. murmurationis vitium etiam a cogitatione restringitur. Idem alibi: Bonarum mentium est etiam aliquo modo culpas suas cognoscere, ubi culpa non est: quia saepe sine culpa agitur, quod venit ex culpa. Vnde etiam cum esurimus, sine culpa comeditur: quibus ex culpa primi hominis factum est, ut esuriremus. Haec ille. Quibus nescio quid expressius, aut asseuerantius requiratur. Verum tamen audiamus & Bernard. Non tangere mulierem meriti est, inquit: non medicis, & nullius tamen delicti propriam amplecti coniugem. Et mox, Istiusmodi sunt, quae cumque euangelico illi capitulo congruere possunt: Qui potest capere, capiat. Et faciunt pro his canones concilii Mileuitani, quibus asseritur gratia, qua iustificamur, adiuuare nos ad implendum Dei mandata, & non peccandum. Expressissimè etiam distinxerunt patres in concilio secundo Arausicano inter opera bona, quae ex Dei dono habentur, & facimus, & mala, quae ex nobis. Et ne plura ex superfluo coaceruemus testimonia, quotiescunque vel sancti doctores, vel concilia opera bona a malis distinguunt, quotiescunque aliqua bonorum opera laudant, quotiescunque Deum vel gratiam ipsius nobis ad aliqua bona perficienda opem ferre testantur, quotiescunque ad virtutum cultum, & ad auxilium Dei pie inplorandum, & diligenter querendum non extimulant, quid aliud quam hanc doctrinam confirmant? Non enim laudant peccata, neque ad peccata exhortantur, & ubique Deo autore docent neminem fieri malum, aut ex malo deteriore.

De legitimo sensu testimoniorum, quae Lutherus pro se asserit ex Genesi. Cap. XXXIII.

Opera pretium tamen fuerit videre, & si gillatim diluere argumenta quibus tantum deliramentum moliti sunt Lutherani, & sibi, & aliis persuadere. Neque enim putat Lutherus se in articulis citatis damnatum

tum esse, sed Isaiam, Dauidem, Salomonem, Paulum, Christum, & ex doctoribus sacris, Cyprium, Augustinum, & Gregorium. Ac primò quidem multa complicat aduersum nos testimonia ex Genesi. Nam capite sexto sic scribitur: Videns autem Deus, quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis interea esset ad malum omnitempore, poenituit eum quod hominem fecisset in terra &c. Et statim praecesserat, Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est. Et capite octauo subditur Nequaquam ultra maledicam terrae propter homines: sensus enim & cogitatio cordis humani in malum prona. sunt ab adolescentia sua. Ex his autem locis colligit eos qui asserunt hominem posse aliqua bona opera facere, aduersari palam scripturæ, quae hominem carnalem mortuum, & spiritu domini destitutum nobis hic declarat. & cunctas operationes ipsius damnat: Quid, ait, boni queat caro operari? Quid homo mortuus & spiritus Domini destitutus? In hoc tamen argumento tot ipsius hallucinationes & lapsus, imò errores propalare possumus, quot nobis obii citi testimonia. Labitur primò, ac planè cacutit, dum malitia propria excacatus non aduertit, priora duo loca manifestè intelligi de hominibus illius seculi Noë, neque posse, neque debere ad vniuersum hominum genus & omnes ipsius aetates referri. Et hoc omnia circumiacentia verba luculenter demonstrant: nam ibi a per se describitur maxima corruptio & deprauatio hominum illius seculi. Et ea asseritur fuisse causa indignationis domini, & diluuii inducti super terram: non poterat vero esse causa tanti mali peccata hominum, qui nondum erant. Secundò labitur Lutherus dum ex illis verbis colligit omnes cogitationes hominis esse malas, quia cuncta cogitatio ipsius in terra esse dicitur, & prona ad malum omnitempore: aliud quippe est, nos esse semper ad malum procliuies, & interea, aliud semper malum operari: nam per libertatem arbitrii resistere possumus prauae nostrae inclinationi. Et vel ipsa absurditas sententiae admonere debuit Lutherum, ne sic interpretaretur, quae ex cap. 8. Gene. citauit. Non est enim rationi consentaneum, ut Deus cum assignaret causam, propter quam non ultra terram esset propter homines maledictura, quod omnia opera eorum sint peccata ab adolescentia sua: hoc enim potius diuinam maiestatem ad seueriorem vindictam irritasset. Allegauit verò pronitatem & propensionem no-

stram ad malum in causam mitioris sententiae, quam in posterum statuere. Aequum enim est, & diuinam concedere misericordiam, ut mitius sese gerat in homines ab adolescentia sua perinde ad malum propensos. Neque conuenit scriptura huiusmodi generales & vniuersales sententias eo in rigore accipere, ut quauis cunctas cogitationes hominis malas esse dixisset, aduersari eis verbis deberet censori, qui diceret etiam tunc aliquas bonas cogitationes fuisse. Nam & Noë scriptura ibi subdit inuenisse gratiam coram domino, & a Deo laudatum, ut iustum. Satisque est pro huiusmodi vniuersalibus ex communi more & inter vulgares, & inter sapientes recepto, si penè omnes cogitationes essent male. Neque illa collectio quicquam valet, Omnes homines sunt caro, id est carnales, et mali, ergo & omnes operationes hominum sunt carnales. Tertio errauit hic Lutherus, & a se ipso dissentit, dum illa verba: Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, perinde contra nos inuertit, ac si in eis dominus significasset nunquam se mansurum in nobis. Absit a domino tanta seueritas. An non tunc mansit spiritus domini in Noë, & vel teste Lutheri in iustis manet per spem, & gratiam? Quid, quod ne sic quidem conficeres, quod vis. Nam & peccatores, in quibus spiritus domini non manet, operantur aliqua bona, ut lib. 6. c. 39. docuimus. Et non dixit deus, in aeternum non permanebit spiritus meus in homine, sed dixit, Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, hoc est, non semper, neque in perpetuum manebit. Et hoc quo sensu dixerit, statim dilucidius fecit illis verbis: Et praecauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus, delebo, inquit, hominem, quem creauit a facie terrae. Ideo enim spiritum suum non semper mansurum dixit in homine, quia eum statuerebat delere a facie terrae.

De vera intelligentia testimonii Davidis citati à Luthero. Cap. XXXIII.

Secundò citat contra nos Lutherus Psalmistam dicentem, Non intres in iudicium cum seruo tuo domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Cum enim bonum opus Deus damnare non possit, constare putat ex his verbis, aut esse omnia opera nostra peccata, aut multos viuētes posse coram Deo iustificari, & iustum damnatum

Ter. 5. in Marcio.

Cypri.

Orige.

Hilariu.

Chry. ho. 16. i Mat.

Theo.

Ambrosi.

Hierony.

Aug.

Cyr. 5. in Io. 5. pl. 33

Grego. 2.

Obiect. 1 Gene 6

Ref. 10. ad Augu

Ber. d. praec. & dist.

Ca. 11. 23 & 25.

Responsi. Lapsus. 3 Luthc.

Lapsus. 2.

Regula vniuersalibus propositionibus scripturae.

Lapsus. 1. & contra dictio Lu.

Obiect. 2 Psalm. 144

nis Dei iudicium iure posse euadere. Et huc alludunt verba Chryl. Quis est homo natus de muliere, qui credat iustum se inueniendum in conspectu Dei. Diuersa tamen sunt hominem in aliquibus non peccare, & hominem in nullo peccare. Et qui dissentimus Luthero asserenti hominem in omnibus peccare, haud quaquam consentimus Pela. & Loui. dicentibus hominem baptismo iustificatum in nullo peccare. Sed media incedimus via inter vtrang; haeresim concedentes iustos omnes aliquando non peccare. Porro psalmista ideo dixit secum dum Aug. in enarratione eiusdem psalmi, nemine viuenti in conspectu Dei iustificari, quia nullus est, qui sic possit apud Deum iustificari, vt possumus apud homines. Na apud homines sic possumus ex nostris viribus aliquam mereri mercedem, vt proprio eam iure, & ex rigore iustitiae valeamus eam reposcere. No sic autem est apud Deum: nullus enim prior dat ei aliquid, vt retribuatur ipsi. Facilius tamen est, & pro tenuitate nostri iudicii, antecederibus, & consequentibus quadratius, si dicamus ob id psalmistam dixisse, neminem nostrum in conspectu Dei iustificandum, quia nullus ad plenum iustus est, sed omnes potius alicui peccato obnoxii vel sumus, vel certe fuimus. Et vt hunc sensum innueret, peccata sua ibi enumerat David, & dominum humiliter precatur, ne intret in iudicium cum seruo suo. Itaque cum causam huius suae petitionis explicat dicens, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens, satis innuit, non ea ratione se deprecari iudicium domini, quia non habebat merita aliqua sua, ob quae iure posset iustitiam, & beatitudinem postulare. Quanquam enim hoc verum esset, non tamen eodem in allegatis verbis videtur spectasse, sed ad peccata potius, quorum sibi conscius erat, & a quibus nullum sciebat esse omnino liberum. Et quod dicit huiusmodi est: Ne intres in iudicium cum seruo tuo domine, quia nemo est qui apud tuam iustitiam quem nihil fallit, ita omni ex parte sit iustus, vt non aliqua proferre queas aduersus illum, propter quae meritum possis eum tibi reum declarare. Et in hunc sensum exposuit haec verba Hieron. epistola ad Cresiphontem, & primo contra Pelagian. Et in eundem sensum exponenda sunt citata ex Chrysolomo, & pleraque alia similia, quae in lectione ecclesiae sticorum doctorum passim occurrunt. Atque ipse psalmista quam longum esset a sensu, in quem eum exposuit Lutherus, satis dilucide alibi exponit, cum ait: Beati immaculati in via. Et alibi, Domine in voluntate tua praestitisti deco-

ri meo virtutem. Et iterum: Et ero immaculatus cum eo, & obseruabo me ab iniquitate mea. Et ipse Augustinus in libro de perfectione iustitiae in eundem tandem sensum nobilicium exponit haec verba: Ne intres in iudicium. Sic namque ibi scribit: Iudicium timere, quia misericordiam desiderat, quae super exultat iudicio. Hoc est enim. Ne intres in iudicium cum seruo tuo, noli me iudicare secundum te qui es sine peccato, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Quod de hac vita dictum sine difficili quaestione intelligitur. Et quod ait, Non iustificabitur, ad illam perfectionem iustitiae retulit, quae in hac vita non est. Hucusque August.

Quis sit genuinus sensus verborum Salomonis, quae pro se inducit Lutherus. Cap. XXXV.

Obicit insuper nobis verba sapientissimi Salomonis: Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. Et similia his verbis referuntur dicta ab eodem Salomone in libris Regum & Paralipom. Si autem aliquod hominis opus peccatum non esset, homo qui faceret illud non peccaret, ait Lutherus. Et concinere his videtur Ioan. Si dixerimus, ait, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Si enim aliqua opera nostra peccata non sunt, aliquando dicere posset, nos non habere peccatum, videlicet statim post baptismum, vel absolutionem sacerdotalem. Quanta tamen inscitia est ab homine ad opus hominis argum entari! ridicula sane collectio. Omnes homines peccant, ergo omnia hominum opera sunt peccata. Ipse Salomone satis indicauit posse homines aliqua bona opera facere, & omnia peccata aliquando vitare: Ne festines, inquit, recedere a facie Dei, neque permanes in opere malo, quia omne quod voluerit facere, faciet. Qui custodit preceptum, non experietur quicquam mali. Et alibi, Qui custodit legem, beatus est. Et iterum, Vade ergo, & comede in laetitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum, quia Deo placent opera tua. Et rursus: Qui in vno peccauerit multa bona perdet. Vides vt aperte distinguit opera bona a malis, Deo placentia a displicentibus, & clarissimè obseruabilia a nobis praecipua Dei tradit. Quid igitur sibi vult, cum ait, Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet? Ad naturam auxilio Dei destitutam, iuxta quosdam pios & doctissimos viros haec verba referunt. Et sensus

Obicit. 7. Eccl. 7. c. 3. Reg. 8. a. Para. 6. i. Ioan. 1

Respons.

Eccles. 8.

Pro. 29. c.

lus est, neminem vitare peccata, nisi ope diuina adiutum, & suffultum: praecedunt enim statim haec, Sapientia confortabit sapientem super decem principes ciuitatis, & ea causa ponitur, ob quam sapientia sic confortet sapientem. Non est enim homo iustus super terram qui faciat bonum & non peccet, vel sicut significantius verti posse existimant, & non peccabit. Quoniam verò in his verbis nulla mentio fit auxilii diuini, sed generaliter etiam de ipsis qui à Deo iuuantur, dicitur: Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet melius arbitror, & simplicius, si dicamus, his verbis significatam esse nobis fragilitatem humanam in hoc eodem capi. à patribus expressam, quod nemo quantumuis iustus in hac misera vita diu viuat absque peccato, neque possit satis esse securus, sed semper metuere debeat in tranquillitate naufragium. E sic illa exponit Hieronym. in diale. contra Pelagian. & epist. ad Cresi. Et in eum sensum exposita haec verba, optimè respondent praecedentibus. Ideo namque sapientia confortat sapientem super decem principes ciuitatis, quia sapientissimi quique sepe peccant, & labuntur, & ne inde animum despondeant, à Deo confortantur, ac plus quam confortari possent ab vniuersis principibus ciuitatis fortiores sunt nonnunquam. Et huic etiam alludit expositioni Hierony. in hac verba, quae sic habent: Propterea sapientia confortat iustum, & omnium principum ciuitatis per eum excedit auxilium, quia quantumuis aliquis iustus sit, tamen dum in hac carne est constitutus, subiectus est vitii atque peccatis, & maiore praesidio indiget. Haec ibi. Itaque non vniuersa opera, sed vniuersorum vita labe aliqua peccati conspersa hoc loco indicatur. Et in ipsis his verbis inter facere bonum, & peccare distinguitur, siquidem non est dictum, Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum & non eodem in opere peccet, sed tantum dixit, Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. Et hoc est quod idem Salomon alibi explicuit dicens: Septies enim cadit iustus, & resurgit. Si cadit sepius iustus & resurgit, nemo quidem à peccato immunis, sed quoniam neque semper cadit iustus, neque semper resurgit, alius ipse esse casus ostenditur, & alia resurrectio, neque eodem opere cadit, & resurgit, peccat, & bonum facit. Et vtrouis horum modorum respondeo possumus ad Ioan. Pensatis enim omnibus & antecedentibus, & consequentibus profecto ed praecipue videtur ibidem spectasse, vt

ostenderet, neminem esse, qui non subditus sit vt plurimum, vel fuerit saltem aliquando alicui culpae, ac per hoc sanguine Christi indigeat, quo ab omni experitur peccato. Aliud est autem mundari à Deo, aliud per se esse sine vitio.

Eneruatur argumen. Luth. ex prauidate somitis, & verbis Christi de arbore mala. Cap. XXXVI.

Ex iugi etiam pugna carnis in spiritum, & ex verbis Christi, Non potest arbor mala bonos fructus facere conuinci putat Lutherus omnia apera nostra esse peccata: Nullus, inquit, iustus est in hac vita ad plenum iustus, sed omnis iustus partim iustus est, partim peccator: mente enim seruit legi Dei, sicut Paulus de se ait, carne autem legi peccati, quae est in membris suis, Et caro in omnibus concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Neque est in hac vita, qui ab hac pugna, & concertatione sit ex integro liber, vt potest colligi ex eodem Paulo. Cum igitur ex testimonio saluatoris, arbor mala non possit bonos fructus facere, neque poterit quisquam, ait, etiam iustus facere aliqua bona opera, quae ex toto libera sunt à culpa, sed opera quantumcumque bona; erunt etiam quaedam mala, ea scilicet ex parte, qua sunt à fomite. Verum hoc argumentum in multis peccat. Primum, omnem concupiscentiam carnis aduersus spiritum, imò & ipsum fomitem, seu appetitum sensitiuum ad malum procliuem proprie esse peccatum supponit. Vtrūque autem satis confutauimus. cap. 15. Secundò, Quamuis omnis talis concupiscentia, imò & ipse fomes peccatum esset, cum non semper eiusmodi concupiscentias patiamur, neque semper fomes oblectetur spiritui, neque a talibus concupiscentiis, aut ab earum corrupto principio procedant omnia opera, quae facimus, sed interim dum eas patimur, multa bona possimus mente, lingua, manibus, & aliis organis corporeis operari, absque vlla profecto apparentia inde colligitur, omnia opera nostra esse peccata: nequeunt liquidem à concupiscentia, vel à fomite vitari, quae nec ab eis praecedunt, nec ordinem ad illum habent. Tertio, Cum Christum iustos ac veraces prophetas bonis arboribus hoc loco comparauerit, iniquus est, & ad eos transferre, quae de malis arboribus dicuntur. Quarto falsum & illud est, à malo principio non posse bonum alicuiusmodi prodire: potest enim peccator, vt iam ostendi-

Obicit. 4

Roma. 7. Gala. 5.

Matt. 7.

Respons. Lapsus 6. Lutheri

Li. 6. c. 39

Expò. diu

ostendi.

Aug.

Chry. Respons.

Hieron.

Psalm.

366 DE OBSERVATIONE MANDATORVM.

plex illo- ostēdimus, aliqua bona operari, & ab eo prin- rū verbo- cipio, quod non omnino, sed aliqua dūtaxat arbor ma- ex parte malum est, potest aliquod bonū pro- ja. &c. ficisci. Neque Christi verba, Non potest ar- bor mala bonos fructus facere, sic sunt acci- pienda, quasi nequeat vlla mala arbor, vel mi- nimum facere fructum bonum. Arborum quæ ex sua specie malæ sunt hoc propriū est, vt similes sibi fructū semper efficiant, hoc est, malos, acidos, acerbos, amaros, & imperfec- tos. Et de his locutus videtur Christus, quia statim prædixerat: Nunquid colligunt de spi- nis uuas, aut de tribulis ficus? In arboribus ve- rō ex sua specie bonis, sed aliquo casu, aut ac- cidentem non nihil vitiatas, fatis est, si vt plu- rimum, & maxima ex parte fructus eius sint mali: nam & sic vitiatas arboribus nonnun- quam prodire videmus aliquem bonum fructum. Quare cum homines etiam existentes in peccato bonæ sint arbores, & ad vtrūlibet liberae, quanuis interueniente culpa deprauē- tur, & vitientur, non necesse est vt constet Christi metaphora, omnia opera eorum esse vitiosa, & peccata, sed satis erit si maxima ex parte, vel præcipua saltem opera eorum sint mala: namque comparatio Christi applicanda est nostræ voluntati, quatenus illi potest com- petere, esse ex accidenti aliqua arbor mala. Atq; vt generaliora sint, & in vniuersum ve- ra verba Christi, qui falsos prophetas arbori- bus cōparauit ex specie sua malis, possumus li- berè dicere, solum haberi posse ex hac meta- phora, quod & nos libenter dabimus, ea ope- ra & in iustis, & in peccatoribus mala esse, quæ ab eis procedunt, quatenus vel simpli- ter, vel secundum quid sunt mali. Itaque eū nullus adeo grauibis sit obrutus peccatis, vt sit in hac vita in totum deprauatus, & iusti maxima ex parte bonæ arbores sint, ea parte, qua rationis scintilla, quæ semper deprecatur ad optima, in vtrisque adhuc viuunt, & non nul- las virtutes, siue acq̄sitas, siue infusas habēt potuerunt vtrique boni aliquid perficere, qd̄ ex omni parte consentaneum sit rationi, & alienum ab omni malitia. Et iustos saltem ra- tia nonnunquam facere, satis & in hac para- bola ostendit Christus: quippe inter veraces, & falsos prophetas, & inter fructus bonos veracium, & fructus malos falsorum discer- nit. Quòd si ex hoc quod Christus dicit, non potest arbor bona malos fructus facere, non putat Lutherus conuincit, iustos non operari aliqua mala, tamen illi sint aliqua ex parte boni, & certè plus boni, quàm mali, cur ex istis verbis, Non potest arbor mala bonos fructus

facere, nobis vult obtrudere non posse iustos aliqua bona operari, quæ nō sint etiam & ma- la? Christus profectō vtrunque perinde asse- ruit, atque ideo & vtrūque necesse est similit̄ imò eandem intelligentiam patiatur. Et sana intelligentia vtriusque est, præcipua opera bonarum arborum bona esse, & malarum ma- la, vel certè ea esse bona, quæ à bonis arbori- bus quatenus tales sunt, procedunt, & ea om- nia mala, quæ à malis quatenus mala sunt proficiscuntur. Et hanc expositionem Hiero- nymus innuit in expositione huius loci his verbis: Tandiu ergo bona arbor fructus non facit malos, quandiu in bonitatis studio per- seuerat, & mala arbor tandiu manet in fructi- bus peccatorum, quandiu ad penitentiam non conuertitur. Sed expressius multò pro nobis faciunt, & omnem tollunt difficultatē quæ in illa verba apostoli, Fructus autem spi- ritus caritas, scribit: Illud quoque, ait, quod à saluatore dicitur, Nō potest arbor bona fru- ctus afferre malos, neque arbor mala fructus afferre bonos, non tam de hominibus, quàm de fructibus carnis, & spiritus arbitror pronū- ciatum, quia neque spiritus potest vnquam il- la vitia, quæ in carnis operib⁹ numerata sunt, facere, neque caro his fructibus, quorumurur ex spiritu, redundare. Potest autem fieri per negligentiam possidentis, vt spiritus, qui ver- sarur in homine, fructus non habeat suos, & è cōtrario caro operibus suis mortificatis pec- care desinat. Non tamen ed vsque procedūt, vt & neglecta arbor spiritus opera carnis af- ferat, & arbor carnis ex culta fructus germi- net spirituales. Hæc Hieronymus. Et huic sensui benè cōcinūt verba illa Christi: Quod natum est ex carne, caro est, & quod natū est ex spiritu, spiritus est. Peccat & quinto argu- mentum Lutheri. Perinde quippe contra il- lum militat, ac contra nos, imò magis profec- tō contra ipsum. Si namque simul quis est, vt ait, bonus & malus, & ea ratione qua malus est, aliqua facit mala opera, quæ nullā habent bonitatis moralis partem, poterit igitur & ea ratione, qua bonus est, aliqua bona opera effi- cere, quæ nihil habeat malitia. Non enim mi- nus potēs est virtus quàm vitium, & neque gra- tia quàm peccatū, neque Deus minus est mi- sericors, & fidelis adiutor, quàm demon pro- ptus, & validus seductor. Sextò. Neque hoc dandū est, aliquos homines simul esse bonos & malos. Aut enim peccatores sunt, & in mortali vel in originali existunt, & non boni sunt simpliciter, & absolūtè, sed mali simpli- citer, & in speciem, vel secundum aliquam virtutem

Contrad. Lutheri

Cy. 10. in Ioan. 4. c

Matth. 8.

Matth. 9. b 5. g Roman. 6

Lapsus que tus Luth.

Nullus si mel est bo- nus & ma- lus.

virtutem boni. Aut iusti sunt, & in gratia dei & non mali simpliciter, neq; peccatores sim- pliciter, sed boni sunt simpliciter, licet ex parte, & quadatenus possint dici peccato- res, cum in aliquas leues culpas incidunt. Et hæc ex testimoniis illis possunt constare, quæ superius citauimus, vt doceremus propter ve- nialia peccata non amittere iustos nomen iu- stitiæ. Et nouum nimirum commentum est hoc Lutheri in iniuriam sanctorum, vt & alia eius dogmata ab eo confictum: nam aliqua ex parte esse aliquos iustos, & aliqua ex parte peccatores apud Hieronymum legi, & per aliquid esse aurum, per aliquid verò lutū apud Gregorium, & simili temperamēto scio sanctos semper esse vfos, sed antè eum, ne in- ter philosophos quidem quæquam noui, qui eundem simul hominem bonum & malū ab- solūtè esse, aut esse posse diceret. Et vel hoc argumen. quàm sit hoc absonum, repugnās sibi & possumus docere. Cum enim Deus o- dio habeat omnes peccatores, & diligit om- nes iustos, vt ex scripturis constat, si simul quis esset bonus & malus, iustus & peccator, simul ergo quis esset in odio, & gratia Dei: Cum Deus bonus natura, & fons, atque origo virtutis sit, ait Cyril. virtutis amatores, amplectitur, & impuros, atq; sordidos depel- lit. Simul etiam erunt homines templa Dei, & habitacula demonum: siquidem iusti tem- pla sunt Dei, & peccatores habitacula demo- num, vt libro. 4. tradidimus, & Cyrill. bene probat ex verbis Christi: Vulpes foueas ha- bent. & c. Quin & ex hoc commento manife- stè sequitur, inhabitari homines à Deo, & non inhabitari. Nam si iusti sunt, inhabitan- tur à Deo, si verò peccatores sunt, non inha- bitantur ab ipso. Si enim, vt pulchrè dicit idem Cyril. nos quoque ipsi ab omni forde mundam habitare domum studemus, quo- modo Deus, qui sanctissimus est, sordibus de uolutam animam nō obiciet, quomodo pec- caris inuolutam non aspernabitur? Et vide quantum aberat hic magnus patriarcha ab in- fanis Lutheri. Quia contraria in vno eodem que subiecto simul conspici non possunt, & virtus & vitium inter se maxime distant, in- fert statim, neminem posse simul vtrūque habere, sicut neque eodem temporis momen- to lux & tenebræ in eodem subiecto possunt esse. Et Christus quidem, ne in hanc tantam absurditatem quis incideret, iustis peccato- res opposuit dicens: Non veni vocare iustos, sed peccatores. Et alibi iustos iniustos, & malis bonos ex aduerso statuit asserēs de patre suo:

Qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Et Pau- lō aduertatur Lutherus, cum iustos propter fomitem vult dici, & esse simpliciter peccato- res. Nam & ille dicit, iustos per baptismum mortuos esse, & confessuros peccato, & iusti- ficatos, & liberatos ab eo, cuius antè erant serui, & veterem hominem nostrū simul cru- cifixum esse cum Christo, vt destruat corpus peccati, & vltra non seruiamus peccato. Et propterea neque poterit iā fomes infamia illa elogia peccatorum, & seruorum peccati iustis accerere. Sed & quæ subdit ibi Paulus à nobis stant: Gratias, ait, ago Deo, quod fuis- tis serui peccati, obediistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in qua traditi estis. Li- berati autem à peccato, serui facti estis iusti- tiæ, humanum dico propter infirmitatem car- nis vestræ. Sicut enim exhibuistis membra v- stra seruire immunditiæ, & iniquitati ad in- quitatem: ita nunc exhibite membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Cū enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Hæc Paulus. Ex quibus liquidum est ita docuisse Paulum repugnare, aliquem esse peccatorem & iustum, vt repugnat esse simul viuentem & mortuum, esse liberum & seruum, et diuer- sissima esse inter se, neque stare simul seruire iniquitati, & iustitiæ. Neque obstant illa ver- ba Christi: Si ergo vos cum sitis mali & c. Sub- persona quippe apostolorum, ait in exposi- tione Hieronymus, omne hominum damna- tur genus, cuius ad comparationem diuine clementiæ ab infantia cor ad malum positum est. Neque mirum si homines huius se- culi dicit malos, cum & Paulus apostolus me- moret: Redimentes tempus, quoniam dies inali sunt. Et malos potuit Christus aposto- los dicere, quia in illis loquebatur omnibus, & ea appellatione nominari potest quæcunq; multitudo, qua maxima ipsius parti conue- nit. Possumus etiam ex superfluo cum Augu- stino adicere malos Christum suos aposto- los dixisse, quia etiam ipsi filii Dei comparati- sibi ipsi, quales in illa perfectione æterna fu- turi sunt, ita boni sunt, vt adhuc & mali sint. Nam alioqui, addit, hoc de illis dicere non au- derem. Quis enim audeat dicere malos esse, quorum pater est Deus, nisi ipse dominus di- ceret? Si ergo vos, cum sitis mali, & c. Et quan- quam diuus Hieronymus in dialogis contra Pelagianos nonnunquam ita loquitur, vt in speciem videri posset fatuisse huic commento Lutheri, tamen aduertat pius lector, sic su- in. 2. libro temperasse verba, vt diceret, nulli ad

Expo. du- plex ver- borū. hñ si ergo vos cū sitis mali.

Aug. de p- se. iustitiæ Resp. 71

ad perfectum hic esse iustum, sed omnes esse aliqua ex parte peccatores. Et rursus. Abique vitio quod Græce *κατα* dicitur hominem posse esse aio, *ἀναμαρτητον*, id est, sine peccato esse nego. Et ibidem, non inquit absolute omnia sanctorum lumina maculata esse, sed tantum ait, nullas tenebras in Deo lumine reperi, sed omnia sanctorum lumina aliqua sordè maculari. Et rursus, non ideo peccatores esse iustos, aut iustitiam nomen amittere, quia aliqua parua peccata peccauerint, sed ex eo iustos permanere, quod multis virtutibus florent.

Ex præcepto diligendi Deum, non colligi, omnia opera nostra esse peccata.
Cap. XXXVII

Obiect. 5 **Q**uin & ipsum præceptum diligendi Deum ex toto corde prole allegat nobis Lutherus. Cum enim teneamur Deum ex toto corde, & ex omnibus viribus nostris diligere, & hoc nullus sanctorum in hac vita impleat, vel hoc nomine inquit, omnia opera nostra erunt peccata, quod omisio sunt illius præcepti. Sed primum omnium quod assumitur, nempe nullum sanctorum hoc præceptum implere, falsum esse satis paulò antè monstrauimus. Deinde hoc argumentum videtur inniti peruersæ huius præcepti intelligentiæ, qua existimatur omni tempore, & pro quolibet tempore hoc præceptum obligare omnes ad Dei dilectionem. Quod & fundamento caret, & vel hinc potest constare esse falsum, quia Dei mandata non repugnant sibi inuicem, repugnarent autem, si pro quolibet tempore ad hoc essent astricte necesse si quidem est propter ipsum Deum auocare ab eo aliquando animum, ut seruemus alia ipsius mandata. Et vbi hæc duo vera essent, quæ quidem sunt falsissima, sequeretur quidè omnes esse in perpetua huius præcepti omisio, atque ideo multos esse bonos, non posset autè quis inde apparet inferre, omne opus nostrum, quantumcunque bonum, esse malum & omisioem eius præcepti. Multa quippe bona opera facimus, quæ non impediunt, sed adiuvant potius, & fouent, atque augent obseruantiam eius præcepti, ut que propter deum & ipsius gloriam fiunt, & in eius cultum & laudem cedunt, quæq; ex ipsa dilectione consequuntur. Itaque quantum verum esset, neminem implere hoc præceptum, & omnes esse in continua transgressioe ipsius, quainde

consequencia sequatur omnia opera nostra esse peccata, nisi fortè quis ita desipiat, ut dicat ideo ab ea omisioem omnia nostra opera vitari, quia aliquam partem cordis nostri que liber talia sibi vendicant, & vel ea ratione impediunt, ne feramur in Deum toto corde. Verum opera consequentia ex Dilectione Dei, & propter ipsum facta non vsquequaque certum est quod requirant nouum conatum, & utcunque de hoc sit, non tam videntur impedire, quam iuuare, ut Deum diligamus ex toto corde. Quomodo enim impediunt Dei dilectionem, quæ ex ea sequuntur & ab ea præcipiuntur, & ad eam tuendam commodissima, & persæpe necessaria sunt. Neque mihi profecto placet, quod Rosensis alioqui doctissimus, & piensissimus concedit Luthero venialem culpam admisisse Paulum, cum animum ad eum remisit, ut Timotheo scriberet: Penulam, siu elacernam, quam reliqui Troade apud Carpum veniens affer tecum, & libros, maximè autem membranas. Ut enim alia taceamus, quæ in excusationem tanti apostoli possemus piè & verisimiliter dicere, certè eiusmodi cura, vbi ad corporis vitam, et sanitatem tuendam commoda esset, ne in nobis quidem accusari potest, neque est aliquid vnde queat ostendi esse prohibita. Neque diuus Hieronymus Pelagio dicentem, hominem posse esse sine peccato, hanc Pauli animi à celestium cogitatu remissionem in hoc obicit, ut in his vel tantisper innuat se sensisse eum peccasse, sicut in imprecationibus quibusdam, quas ibi videtur ut humanos lapsus tacitè ac cufare. Adducit tamen hæc, ut ostendat fragilitatem humanam ad perpetuè durandum in contemplatione celestium mysteriorum, & homines in hac vitavolentes nolentes à cogitatione sæpe diuelli virtutum. Voluit namque his Pauli verbis infirmare fundamentum, quo Pelagiani poterunt vti, ut ostenderent posse hominem viuere absque peccato, quia potest semper Deo, aut certè cogitibus de virtute excolenda intentus esse. Eoque consilio supra multa & facta, & verba ipsius Christi obiecerat testantia ipsius carnis imbecillitatè ut os obstrueret Pelagii immodicè, & in gratia iniuriam, iactantis potentiam libertatis humanæ. Vnde & statim in hunc scopum respiciens subiecit: Da mihi hominem, qui non esuriat, non sitiatur, neque algeat, non doleat, non febricitet, non torminibus, & vtrina difficultatibus torqueatur, & ego tibi concedam posse hominem nihil nisi de virtutibus cogitare. Neque propter hæc oportet confingere ad

Bernar. ad id, quod quidam putant Bernensisse, ut hoc præceptum dicatur non esse de affectu, sed de actu charitatis. Iam hoc. c. 16. impugnauius. Et ipse Bern. in lib. de diligendo Deo, vbi erat proprius locus hæc explicandi, disertè docet affectum præcipue esse nobis hic in dictum.

Resp. 4 Esto tamen verum esse, omnem animi remissionem à Dei contemplatione & amore, & omnem aliarum rerum curam, seu sollicitudinem peccatum esse, & transgressionem præcepti diligendi Deum ex toto corde, adhuc tamen non sequeretur ipsam dilectionem dei esse malam: nam ea neque omisio est eius præcepti, neque causa omisiois, sed impletia ipsius potius. Quod si eam quis & malam nitatur ostendere, quia imperfecta est, & non ex toto corde, iam hoc supra inualidamus, cum ostendimus non ad quantam maximam possumus, dilectionem hoc nos præcepto alligatos. Salmem que hoc habebimus, eas Dei dilectiones malas non esse, quæ fuerint ardentissima, & feruentissima, & ex toto nostro conatu. Quales multas fuisse in Deiparâ virginæ, & in Ioanne Baptista & in prophetis, & apostolis constantissimum est. Et si tandem vel hoc nomine & hæc quoque dilectiones reprobæ habentur, quod quantumlibet sint, semper imperfecte sunt in hac vita, facillè & hanc quoque oppositionem diluere possumus. Esto enim non ita perfectæ sint, ac erunt in patria ac proinde & in eius cõparatione dici queant imperfecte, ea tamè imperfectio culpa non est, neque vitio nobis dari potest, quando nostræ potestati non subest, & alia sunt viatorum, alia beatorum præcepta. Nam Deus suauiter omnia disponit, neque ita rigidus exactor est sed nostræ se infirmitati benignissimè attemperat. Quare satis est pro quocunque opere nostro, ut peccatum non sit, si suo in genere, & quantum nostram imbecillitas patitur, bonus & perfectus sit. Et ut nemo de hoc ambigeret, spirante spiritu sancto dixit Ioannes: Qui autem seruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est. Et rursus. Si diligamus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est. Et nisi posset in nobis perfecta esse charitas, non hortatus fuisset Christus ad ipsius perfectionem dicens: Estote perfecti, sicut & pater vester celestis perfectus est. Quanquam autem Paulus dicit se ad perfectionem patriæ conferbat, constanter aiebat: Non quod iam acceperim, aut quod iam perfectus sim, sequor autem, si quo modo comprehendam, tamen ne quis inde occasioem erradi arripere, & afferere nulla ra-

tionem posse viatores dici perfectos, mox subiecit. Quicumque perfecti sumus, hoc sentiamus. Et aliàs sapietiam loquimur inter perfectos. Et iterum: Perfectorum est solidus cibus. Atque vtriusque argumentum hoc infirmum est, & aduersariorum errorem conspicuum cunctis faciamus, adiciam hoc vnum. Si eo tandem peruicacia heretica proruat, ut dicat nos ad perfectionem solis beatis possibilem hoc præcepto coarctari, neque sic habebit peccata esse dilectiones Dei perfectas quas habuerunt sancti in hac vita, sed duntaxat eos fuisse semper in peccato. Nam per eiuusmodi dilectiones non transgredebantur profecto hoc præceptum, sed verius ad ipsius obseruantiam profusa quique virili nitentur. Et postquam hæc declarare tali exemplo. Si præceptum esset Petro, ut in montem aliquem ita celeriter conscenderet, ut in vna hora ad ipsius cacumen peringeret, & ille quantum velocissimè posset conscendens, non eodè autè vnam horam & quartam partem alterius perueniret, accusari posset de omisioem illius præcepti, si ad impossibile potest quis obligari, sed ille ascensus celerissimus, quo ipse enixus est totis suis viribus præceptum implere, neque accusari posset, neque malus aliqua ex parte censeri. Quare & omnibus erroribus, quos Lutherus supponit in hoc argumento, cõcessis, adhuc non cuius, quod cupit, videlicet omnia operabæ peregrinantium esse peccata.

De verbis Isaia. Quasi pannus menstruatus, omnes iustitiam nostram. Cap. XXXVIII.

Obiect. 6 Validsimè, & vt ingenuè fateamur, satis appareñter nobis obiectat Lutherus verba illa Isaia: Facti sumus vt immundi omnes nos, & quasi pannus menstruatus, vniuersæ iustitiam nostram. Et vtranque vniuersalitatem aduersum nos exaggerat, nam & se aliis coniunxit propheta, & ad iustos, & peccatores, & ad cuncta cunctorum opera sermonem suum direxit: Et ne ipsa quidem opera, quæ ad eum bona & perfecta sunt, vt & ipsa iustitiam appellati queant, ab hac generalitate excipit. Et hoc testimonio triumphare sibi de nobis videtur. Et Isaia aduersari putat, qui non intrepidus fatetur, & omnes homines in hac vita immundos esse, & omnia omnium opera immunda, & aliqua peccati labe fordida. Quod tamen Lutheri immodicam & insolentem perulantiam fortius restitui dam, & quantum ille à vero propheta sensu aberrauerit, aperit faciam, libet expositionem

Caritas suo i genere perfecta est etiam in hac vita.

Hier. 3. an Pelag.

Joan. 2.

Philip 3.

Respons.

nem horum verborum aliquanto accuratius tractare. Ac legem commetatorum secutus, qua se saepe tuetur Hieronymus, subiciam leatori, & multas, & varias doctorum catholicorum expositiones. Et cum eas quadrantissimas, & convenientissimas docuerimus, agnosceret, velit, nolit haereticus, multas nobis patere vias elabendi retia, quibus nos implici ros & circumscriptos putat. Ac primò quidè dicere possumus, hæc Isaiam dixisse, non quidem, quòd omnes hinc viuentes immundi simus, & omnia opera nostra peccata, sed quòd ad supremam illam, & purissimam Dei iustitiã, & bonitatem collati etiam ipsi viri sanctissimi, immundi sunt, & perfectissima eorum opera quasi pannus profusus menstruatæ. Què admodum enim minus album ad albilissimam niuem collatum nigrum videtur, & diuitiæ huius mundi ad diuitias cœlestes collata ster cora sunt verius quàm diuitiæ: ita ad iustitiã Dei, cum quo hæc loquebatur propheta, iustitiæ nostræ comparatæ, polluta sunt, & immunda. Atque in his omnes docebamur quã sumus indigni, quantum cum que iusti, vt à Deo audiamur. Et hæc expositionem sequitur Iodocus Clitroueus in suo Antiluthero.

Expos. 1.

Expos. 2.

Expos. 3.

Jerem. 3.

neat te. Et hanc expositionem amplectitur etiam Hieronymus. Et sicut quia paucissimi sunt boni, David dicit, Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt, & Micheas, Perit sanctus de terra, & vir rectus in hominibus non est, & Ieremias, A minimo vsque ad maximum omnes auaritiã sequuntur, ita quia pauci sunt, qui bona bene faciãt, vniuersas iustitias dixit propheta quasi pannum esse menstruatæ. Quartò possunt intelligi hæc dicta, non quòd omnes iustitiæ nostræ sint peccata, sed quòd omnibus ipsis aliqua imperfectio est admixta, vel aliqua venialia peccata, aut eodem tempore, aut certè paulò post, aut antè: Namque hoc satis est vt merito iustitiæ nostræ pannus dici possint menstruatæ, in quo si quid fortè repertum contigerit purù & mundum, tamen ad iustitiã circumstantium sordium, totum aliquo modo defædarum, & de turpatum videtur. Atque hanc expositionem sequitur etiam Clitroueus, vbi supra. Alludunt etiam eò verba Hieronymi in Pelagianos. Ideo enim fuisse immundos dicit nò paucos, sed omnes, & quasi pannum menstruatæ reputata esse in lege omnia opera nostra, quia nullum Deus reperit, qui iudicaret iustè & suam in omnibus faceret voluntatem. Et manifestum est pannum menstruatæ non sine totum semper fædari, vt omnes ipsius partes sint impure, & sordidatæ. Quintò hæc verba in eum sensum queunt accipi, vt propheta non intellexerit nomini iustitiæ opera nostra iusta, neque hæc pannum menstruatæ dixerit, sed iustitiã appellauerit, sicut & sepe fit in scripturis, sanctitatem, & iustificationem, quam operibus nostris acquiritur, & hæc dixerit esse velut pannum menstruatæ, quò nullius iusti vita sic splendat, vt non eadem multis venialium peccatorum maculis respersatur. Omnia quippe sanctorum lumina aliqua sordide maculantur, & nemo est hic ad plenum purus, & perfectus, sicut paulò antè ex Hieronymo citauimus. Sextò. Cum frequenter prophete nomine ecclesię loquãtur, quod & factitari sepe videmus à predicatoribus, qui eorum nunc personam referunt in ecclesiã, nò absurdè hic locus poterit sic intelligi, vt vniuersę iustitię ecclesię militantis, velut pannus dicantur menstruatæ. Quia iustis, & mundis, peccatores, & immundi sunt commixti. Quo fit, vt ecclesiã suis nullatenus fideri possit iustitiis, sed potius cum propheta dicere, vniuersas illas velut pannum esse menstruatæ, quousque de seculo isto translata immaculata appareat, et absque ulla ruga cõspe

Expos. 4.

Expos. 5.

Expos. 6.

ctui

Expos. 7.

Expos. 8.

ctui Dei presentetur. Et consonat hæc expositio verbis omnibus sequentibus, & propositio toti Isaiæ. Septimò ad perfidos Iudæos referri possunt hæc verba pro isto tempore, quo illorum iustitiæ à superueniente sanguine, & reatu suorum peccatorum, & potissimum mortis Christi pollute sunt, & turpiter inquinatæ. Nam cum sepe eorum malum, pro isto tempore, & lugeant, & predicant prophetæ haud incommodè huc & ista quocumque verba referrentur. Et nonnulla ex sequentibus huc vocant lectorem, qualia sunt vel maxime illa quæ in fine cap. legimus, Ciuitas sancti tui facta est deserta, Syon deserta facta est, & Ierusalem desolata, domus sanctificationis nostræ, & gloriæ nostræ, vbi laudauerunt te patres nostri, facta est in exultationem ignis, & omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinã. Quibus nimirum verbis satis videtur docere propheta hæc verba de quibus agimus ad temporariam quandam calamitatem populi Israelitici referenda esse, & non ad omne tempus. Sequuntur etiam istam expositionem tum Nicolaus super hunc locum, tum Roffensis vbr supra. Sed Nicolaus alia ratione iustitias Iudæorum putat dictas esse pannum menstruatæ, quàm hactenus exposuerimus: neque mihi eius ratio displicet, ait siquidem iustitias Iudæorum huius temporis ideo à propheta appellatas esse pannum menstruatæ, quia cum nequeat extra Ierusalem sacrificia facere, quibus suas aspergere solebant immunditias, nec esse extra totum orbem dispersi, & à terra illa sancta extorris, immundi, & quasi pannus possunt, ac debent exponi nostro iudicio ista verba de iustitiis populi Iudaici pro tempore quo ad illum ea loquebatur Isaias. Non in eum sensum tamen vt iustitiæ, id est, opèra iusta, quæ tum operabantur, immunda essent, ac velut pannus menstruatæ, sed sic, vt vniuersa, quæ antè bene fuerat & sanctè operati, delictis, quæ tunc inundabant in populo, inquinata essent & sordidata, ac velut pannus efficta menstruatæ. Et hunc sensum exposulant præcedentia verba: Ecce tu iratus es & peccauimus, & in ipsis fuimus semper. Et multò magis que sequuntur, Et cecidimus quasi foliũ vniuersi, & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos. Nò est qui inuocet nomè tuum, qui cõsurgat, & teneat te. Abscõ disti faciem tuã à nobis, & allististi nos in manu iniquitatis nostræ. Ex quibus luculenter patet iustitias, quas propheta dicit quasi pannum factas esse menstruatæ, nò fuisse illa opè

ra, quæ tum Iudæi operabantur, cum hæc ad eos ille dicebat, sed ea potius, quæ olim piè & sanctè fecerant, cum Deus ipsis propitius erat: siquidem & hoc propheta tum dolebat, quò nulla pendè erant iustitiæ in populo, neque ferè erat qui inuocaret nomen domini, & cõsurgere, & teneret ipsum. Et vt intelligas iogè abfuisse prophetam à sensu Lutheri, apertè hic docet fuisse tempus, quo Iudæi perstabat cõstantes & firmi contra peccata, & quo Deus non erat eis iratus, neque abscondere faciem suam ab eis, neque labi eos permittebat, & alidi in iniquitatibus suis vsque ad eò, vt nò esset qui inuocaret nomen eius. Quod tempus fuit nimirum illud, de quo per Ezechielè ad Iudæorum synagoga loquitur: Perfecta eras in decore meo. Quare & eo quoque tempore affirmare, nihil fuisse in Iudæis liberum à sordibus, & immunditiã, nihil esse aliud, quàm Dei testimonio aduersari, & illius in nos beneficis ingratos esse. Et Lutherus sibi ipsi distentit, cum huic tempori applicat hæc verba, ipse nanque fatetur hoc tempore peccatores horrore peccatorum suorum nomen Christi inuocantes, & ad ipsius misericordiam cõfugientes, fide iustificari. Ac proinde apertũ est, neque secundum ipsum illa conuenire huic tempori: Non est qui inuocet nomen tuum. Et manifesta profectò non solũ impietas, sed & repugnantia est, illam fidem peccatorum dicere, quæ ipse fatetur vniuersa impleri præcepta, ac proinde & impium iustificari: quia si per illam implentur omnia præcepta, nulli igitur ipsa præcepto aduersabitur, & ex consequenti, nec erit peccatum. Etenim vt Ambr. Augustin. Cyrillus, & Bernardus, & omnes doctores, quos legi, constanter tradunt, omne peccatum inobedientia est, & à contemptu mandatorum originem trahit. Sed vide dementia, & insaniam Lutheri. Quod propheta manifestissimè dixit pro tempore, quo exigua, vel nulla erant iustitiæ in Dei populo, ipse etiam pro eo tempore, quo plurima fuit in eo iustitiæ, putat ipsi conuenisse, & ecclesiã nostrã pro quocumque tempore huius vię contendit verissime posse aptari. Quod si verum esset, menstrua, & sordides, & immunditias commodius eas dixisset propheta, quàm quasi pannum menstruatæ.

Contra Lutheri

Contra Lutheri
Cyr. no. in
Ioan. 4. c.
Ber. d. præ
cep. et. il.

Ex Cypriano & Augustino nihil habet contra veritatem fidei Lutherus.
Cap. XXXIX.

Obiect. 7 Non contentus Lutherus scripturas, qui mos fuit semper hereticorum, deprauare, contendit & sanctorum testimonia inuertere, qui nobis eas exposuere. Cumque alias non semel floccifaciat, & pro nihilo habeat ipsorum auctoritatem, nunc cum maxime sanctitati illorum derogat, eorum affectat videri studiosus obseruator, & lector. Et pulcherrima quadam verba, quibus Cyprianus elegantissime nostram expressit misericordiam in testimonium sui erroris in primis vsurpat. **Cyp. ser.** Sunt autem haec verba Cypriani: Oblecta mens hominis, & vndiq; Zabuli infestatione vallata vix occurrit singulis, vix resistit. Si avaritia prostrata est, exurgit libido. Si libido compressa est, succedit ambitio: si ambitio contempta est, ira exasperat, superbia inflat, violentia inuitat, inuidia concordiam rumpit, amicitiam zelus abscondit. Verum haec verba pro nobis profecto faciunt, nam in eis aperte Cyprianus fatetur nos occurrere, & resistere aliquibus tentationibus, & nonnulla vitia de vincere, & victoriam eorum laudi certè, & non vitio ducit. Possent quidem eò adhiberi haec verba, vt probarent nos nunquam carere peccato, neque sic aliquam noxiam animi affectionem superare, vt non & ab alia vincamur. Sed ne hoc quidem satis hinc euincitur, qui enim ait, vix occurrere nos singulis, ostendit difficulter quidem, sed aliquando tamen occurrere. Et nò dixit Cypr. vno à nobis vitio deuicto, mox ab alio nos vicissim superari, sed tantum ait vno vitio prostrato, & compresso aliud exurgere, & vna triumphata pugna, in aliud mox certamen prouocari, et alia penè semper nobis incunda esse de integro praelia, & conflictus. Augustinus insuper inducit pro se Lutherus dicentem Deo: Vx hominum vitam quantumcunq; laudabili si remota misericordia discutias eam. Ex quibus verbis colligit Lutherus nò solum opera nostra quantumcunq; bona mala esse, sed & aeternas poenas mereri, si remota misericordia iudicetur: nam, vè, hoc in scriptura significare solet. Per misericordiam verò diuinam fieri putat, vt quae de se digna essent cruciatibus aeternis, nò impirentur nobis, nisi ad poenas temporarias. **Respons.** Longè verò fuit Augustinus ab eo sensu, in quem eum interpretatur Lutherus. In eoloco, vnde hoc testimonium deponitur, asserit multa bona opera ab ipsius matre effecta, de quibus domino gratias agit, & ea manifestè distinguit ab alijs malis operibus, quae nò dubitabat eam per fragilitatem admisisse, quoruq; remissionem à Deo postulat. Et quia re-

missio quorūcunq; peccatorum misericordia indiget, & nisi illa remittantur, vax erit qui buscunq; hominibus, qui cū eorum reatu inuenti fuerint in diuino iudicio, subiecit ipse verba illa: Vx enim hominum vita &c. Et nò dixit, vt bene ante nos annotarunt viri doctissimi: Vx hominum quibuscunq; operibus **Ros. cast.** quantumcunq; laudabilibus; sed vax hominū vitam, quantumcunq; laudabili: non enim omnia opera nostra indigere misericordia putauit, vt non imputarentur in poenam, sed dū taxat omnium vitam. Et hoc non ob aliud, nisi quia nullius vita tam pura est, & sancta, vt non aliquibus interdum iniquetur sordibus peccatorum, quibus ablucendis necessaria sit misericordia diuina. Et vax illud, quo vitus est. Augustinus, & cui Lutherus maxime est nixus, licet sapiens in scriptura de aratro luctu, quàm de praesenti soleat intelligi, vt bene notauit Greg. in illa Ezechielis verba quibus asserit in libro sibi ostenso scriptas fuisse lamentationes, carmen, & vax, tamè manifestū est nò semper poenam gehennae aeternam sonare, neque apud Latinos ecclesiasticos scriptores, neque in ipsis scripturis sanctis: quandoquidem cum Christus dixit, Vax praeagnantibus, & nutrientibus in illis diebus, non sanè poenam illis aeternam comminabatur, sed labores praedicebat temporarios, quos in excidio Hierosolymitano postea passè sunt. **Esai. 6. b.** Et cum Isaias dicebat: Vax mihi, quia tacui, non sibi poenam aeternam impendere significabat. Et aliquando tantum dolorè cordis exprimit haec particula. Et sic Ieremias dixit: Vax mihi, quia defecit anima mea propter interfectos. **Ierem. 4. Mich. 7.** Et Micheas, Vax mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiae. Et Matathias: Vax mihi, vt quid natus sum videre contritionem populi mei. Et August. in verbis citatis non significasse poenam aeternam per illam particulam, vax, vel inde possumus euincere, quia nonnullos ipse credidit nunquam admisisse peccatum mortale: quales comunitè creduntur fuisse Iob, Ieremias, Ioannes Baptista. Qui autè nunquam patrauerunt peccatum mortale, nequaquam poenis aeternis digni inuenirentur, etiam si iudicarentur remota misericordia. Porro quod in hoc arguimento innuit Lutherus, non solum opera nostra mala esse, sed & aeternas poenas mereri si remota misericordia discutiantur, multè sanè est absurdius, quàm ea, quae hactenus refellimus. Verum illud commodius circa ca. 15 impugnabimus. **De**

Obiect. 8
Au. 9. cō.
1. cap. 13.

Respons.

Vx nō ē p
notat q̄ter
nā poenā
Gre. ho. 9
in Ezech.

Matth. 24.

Esai. 6. b.

**Ierem. 4.
Mich. 7.**

1. Ma. 2. b

De verbis Iob & Gregorii, quae in specie videntur saeuere Luthero. Cap. XXXX.

Obiect. 9 Intorquet tandem aduersum nos Lutherus verba illa Gregorii in Iob: quia sanctus vir omne meritum virtutis nostrae vitium esse conspicit, si ab interno arbitrio districte iudicetur, ideo rectè subiungit, si voluerit cōtendere cū eo, non poterit ei respondere vnū pro mille. Haec Greg. Et pefanda hic sunt priord verba illa generalia, omne meritū virtutis, deinde verbū illud, cōspicit. Nullū quippe actum nostrū quantumcunq; bonum videtur excipere. Et cum dicit, conspicit, liquidè asserit, ita verè esse & nò tantū ob humilitatem tale iustus videri. Quae enim conspici mus, perinde sunt, ac videtur. Nec minus vt gent, quae eodè in libro subdit, explicās quippe causam, ob quam dixerit Iob: Si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meū iudicem deprecabor, ita scribit: Vt enim sapius diximus, omnis humana iustitia iniustitia esse conuincitur, si districte iudicetur. Sed cum Iob palā in his verbis fateatur se potuisse quippiam iustum habere, & nulla ex parte culpabile, & Grego. in eodem loco clarè concesserit, posse iustos facere aliqua opera, quae non sint mala, vt patet ex verbis supra citatis dubitan dum non est, quin alium in sensum haec ille dixerit, quàm accepta fuerint à Lutherō. Quis tamen sit genuinus eorum sensus, non est admodum facile explicare. Quidā putant ideo ista dixisse Gregorium, quia vt plurimum nullius iusti vita tantopere virtutū fulgoribus splendet, vt non eadem multis sit obnoxia peccatorum venialium maculis: nam iustitiam in illis verbis, omnis humana iustitia, non pro iustis actibus humanis accepisse videtur, sed pro iustitia quā nobis per eos cōparamus. Et quantumuis iustitiam meritò dixisse, iniustitiam esse, si districte iudicetur possumus, si hunc sensum sequamur explicare, & approbare: quia plura sunt iustorū peccata, quàm bona opera, & plus illi deficiūt, quā proficiunt in via Dei. Quare si deus districte veller iudicare vitam nostram, plus in nobis inueniret iniustitia: & culpa ad reatum, quā iustitia, & bonitatis ad praemium, & coronā, ac proinde iure poterit dici nostra iustitia esse iniustitia, si Deus districte iudicaret. Subtilis quidem & in speciem plausibilis videtur haec euasio, sed minus habet soliditatis quā appareret, si quidem verba Gregorii & rē ipsam totam attentius, & penitus dispiciamus: nam ille de omnibus iustis etiam perfectissimis lo-

Cap. 14.

Respons.

Exposit. Greg.

Impugn.

quitur. Contra libertatem autem euangelicam esse videtur, & contra suauitatem Dei & legis gratiae, & contra id quod nos credimus de multis iustis, asserere etiam eiusmodi iustos plus peccare, & deficere, quàm bene operari, & proficere. Et si hoc verum esset etiam modo cum Deus neminem districte iudicet, plus esset in eis iniustitia ad reatum quā iniustitia ad coronam: itaque & modo nostra iustitia esset iniustitia, quod Gregorius minime dicit. Deinde. In eundè sensum, & priora, & posteriora citata verba dixit: vtrobique nanque verba Iob idem significantia exponit. Vbi verò haec satis essent pro illis verbis, Omnis humana iustitia iniustitia est, si districte iudicetur, equidem satis nò sunt pro illis verbis: Vir sanctus omne meritum virtutis nostrae conspicit esse vitium. Si dixisset ille, virum sanctum omne meritum conspiceret esse vitium, vt eūq; posset defendi hoc verè dictum, quoniam in meritis nostris, vt meritum bona & mala merita complexitur, plus est vitii quā virtutis, & denominatio fit à maiori parte: Sed cum dicat omne meritum virtutis nostrae esse vitium, non solum vitam cuiuscunq; iusti obnoxiam vitii declarat, sed & singulum quodque virtutis opus vitio dare & reprobare, imò & vitium planè appellare videtur, perinde ac facit Luth. Diceret fortè aliquis, haec dicta esse à Greg. illo loquendi tropo, quo diuitias hominis mudi, quae quidè bonae sunt, & diuitiae posunt appellari, tñ stercorea saepe dicimus, & paupertatem potius quàm diuitias, dū de eis agimus, quatenus conferuntur ad regni caelorum diuitias. Et ipse quidem eo tropo credit esse vsum Iob in verbis illis, Si lorus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mundifirmae manus meae, &c. Atque ille appositu ab eo putat temperamentum illud, velut, quia quantum libet rectis operibus insudemus, veram iustitiam nequaquam apprehendimus, sed tantum imitamur, & quanto ad Deum verius per bona opera surgimus, tanto subtilius vitae nostrae sordes agnoscimus, quibus ab eius mundicia discordamus. Et tandem sensum eorum verborum sic explicat: Ati ergo, si lorus fuero &c. Ac si aperte dicat: Quamuis lamentis supernae compunctionis infundar, quamuis per studia rectae operationis exercear, in tua tamen mundicia videro, quia mundus non sum: inuenta quippe diuerberat, eiusque amoris pulchritudinem obscenis, & illicitis cogitationum motibus foedat. Haec tenus Gregorius. Et haec vfi

Expo. 2. Grego.

9. mo. ca. 28.

374. DE OBSERVATIONE MANDATORVM.

rata figura diceret aliquis forsan Gregorium merita nostra vitia appellasse, & iustitias iniustitias, quoniam sicut quo sanctior quisque est & iustior, eo clarius, & dilucidius culpas suas agnoscit, & grauitatem earum magis perpendit, re vera quo sanctius in Dei celsitudine, & bonitatis cognitione magis proficiebant, eo vitia magis opera sua quantumcunque bona despiciant, & vitiosa esse, & sordida, id est imperfecta, & deficientia, & indigna Dei conspectu, & approbatione agnoscebant. Et verissimum nimirum est, omnia merita nostra, & iustitias, & vitia, & iniustitias, & sordes posse appellari, non solum si ad munditiam, & iustitiam diuinam, sed etiam si ad sanctitatem & iustitiam humanitatis Christi, imò & cuiusvis beati conferantur. Et aliàs hoc loquendi tropo scio Gregorium dixisse, omnem humanam iustitiam iniustitiam esse: sic nanque alibi scribit: Omnis vir iustus Deo illustratione iustus est, non cōparatione: humana quippe iustitia auctori cōparata iniustitia est, quia etiam in ipsa sui conditione homo perficeret, creatori non posset equari creatura, cui tamē ad grauiora defectus pondera accessit, & culpa, quam serpens in fidians intulit, & mulier infirmata persuasit. Sed in his locis, quae modo tractamus, illa verba ab ipso Gregorio ad iuncta, si districtè iudicetur, manifestè indicant, non ea loquendi figura cum esse vsu: nam si ea fuisset vsus, nihil erat opus hoc temperamento. Et Deus quidem quantacunque distinctione, & rigore iudicare velle, exigere certè à nobis non posset iustitiam, & munditiam, quae ad suam, vel humanitatis Christi vel beatorum collata, iustitia nihilominus esset. Nam hoc prestare aperte est nobis impossibile. Neque ideo succumbere timuisse Iob dixisset Gregorius, quia tantam iustitiam prestare non poterat. Aliò ergo nimirum spectauit Gregorius, cum hac scripsit. Et cum diu, multumque mecum de his verbis haesitauerim, tandem fauore ipsius opinor me inuenisse germanam eorum expositionem. Sed antè omnia, vt argumentum Lutheri confringamus, & omnibus pateat, nullum eum apparens fundamentum suae vesaniae hinc habere aduertendum est, non dixisse absolute Gregorium, omne meritum virtutis nostrae vitium esse, & omnem humanam iustitiam iniustitiam esse, imò adiecit hoc temperamentum commodissimum & necessarium, si districtè iudicetur. Itaque pro nobis facit hoc testimonium, hoc est, pro veritate, non pro errore. Cum enim

Deus modo non districtè iudicet, nec virtutes nostrae erunt modo censendae vitia, neque iustitia iniustitia secundum Gregorium. Ideo verò si districtè Deus nostra opera iudicaret, si spectemus quidquid id est laudis, quod à nobis habent merita nostra, possunt dici esse vitia & iniustitiae nostrae esse iniustitiae, quia multa quae nunc sunt bona opera & iusta & meritosa, ad eam sanctitatem & puritatem exacta, quae Deo deberemus seruire, quamque Deus à nobis posset ex rigore exigere, tū propter suam bonitatem, tum propter eximia sua in nos beneficia, verè vitia essent, & mala opera, & iniustitiae. Non solum enim verum est vitam quorūvis iustorum multis peccatis venialibus iugiter fordidari, & deturpari, sed ipsa etiam perfectorum opera à bonitate illa longè deficere, quae deceret nos Deum colere, laudare, & honorare: sunt quippe multis imperfectionibus, quoad hinc viuunt coniuncta, neque tam pura, neque tam sancta, feruentia, quam magnitudo diuinæ bonitatis, & beneficentiae in nos exigeret. Et cum Deus modo propter eximiam suam in nos dulcedinem, & suauitatem, ne ad culpam quidem venialem eos nobis defertus, & imperfectiones imputer, posset tamen culpae eos nobis tribuere, si districtè & praeter suauitatem suam, & benignitatem non bibiscum velle agere. Ac praeter haec talia sunt profectò nostra opera, vt si Deus districtè velle agere, neque ad futuram gloriam, neque ad obtinendum veniam peccatorum nostrorum sufficerent. Et ideo Iob dixit in illo loco, quem exponit Gregorius in verbis citatis: Verè scio quod ita sit, & quod non iustificetur homo compositus Deo. Si uoluerit contendere cum eo, non poterit respondere ei vnum pro mille. Et cum magnitudinem sapientiae, & omnipotentiae diuinæ ostendisset, & nihil eum posse fallere, aut impedire, quo minus debita animaduersione vniuscuiusque culpam feriat, & ne angelorum quidem iustitiam iustitiam esse, si Deus districtè velle iudicare, infirmitatem nostram agnosceret, qui multò inferiores sumus angelis, & corruptione corporis à puritate, & perfectione Dei obsequio debita impedimur subdit: Quantus ego sum, vt respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo? Et de iustitiæ suae meritis non confidens, ad solam se spem postulationis conferens, mox adiunxit: Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Sed & de ipsa quoque postula-

stulatione pavidus, statim subnectit: Et cum in uocantem me exaudierit, non credo quod au dierit uocem meam. Et continuò vt suam, & perfectissimam cuiusque iustitiam apertius iniustitiam esse monstraret, si Deus districtè iudicaret, adiecit: Si lotus fuero quasi aquis nituis, & fuserint velut mūdissima manus meae tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea. Et propterea Gregorius affirmat omne meritum virtutis nostrae vitium esse, quia nullum opus nostrum tam purè, tam sanctè, tam seruenter, tam omni ex parte perfectè sit à nobis quā fieri deceret, vt Deo iuxta magnitudinē suae bonitatis, & suorum in nos beneficiorum seruiremus, & quam ipsè à nobis posset exigere, si veller districtè iudicare. Et quia qui tantam sibi iustitiam arrogat, auctorem suorum bonorum Deum non agnoscit, & magnè se superbia reum facit, audi quae antè haec ipsa verba absque vilis in terpositis praemittit, & quemadmodum verba illa Iob exponit: Verè scio, quod ita sit, & quod non iustificetur homo compositus Deo: Homo quippe, ait, Deo non compositus iustitiam percipit, compositus amittit: quia quisquis se auctori bonorum comparat, bono se, quod acceperat, priuat. Qui enim accepta bona sibi arrogat, suis contra Deum donis pugnat. Vnde ergo despectus erigitur, dignum est, vt erectus inde destruat. Haec ille. Quoniam verò huic tantae superbiae obnoxius, toto caelo errat, & non solum non est perfectus, verum neque perfectionem inchoauit, vide quid de vestigio subnectat, & quemadmodum interpretetur consequentia verba Iob: Si uoluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere vnum pro mille. Nam cum exposuisset vnius appellatione bene viuendi initium, millenariū verò numeri ampliatione, eiusdem bonae vitae perfectionem iuxta tropologicum sensum designari, sic subiungit: Cum Deo autem contendere est, non ei tribuere, sed sibi gloriam suae virtutis arrogare. Sed sanctus vir conspiciat, quia & qui summa iam dona percepit, si de acceptis extollitur, cuncta, quae acceperat, amittit, & dicat: Si uoluerit contendere cum eo, non poterit respondere ei vnum pro mille. Qui enim cum auctore contendit, vnum pro mille respondere non sufficit: quia qui de perfectione se erigit, habere se bene viuendi neque initium ostendit. Vnum nanque pro mille respondere non possumus, quia cum de bonae vitae perfectione extollimur, hanc nos neque inchoasse

monstramus. Haec Gregorius. Et cum haec, quae Lutherus pro se ipso citauit, Gregorius dixerit edifferens verba illa Iob: Verè scio quod ita sit, & quod non iustificetur homo compositus Deo, hoc ipso pro magnifico suo sensu excitauit nos ad veram eorum intelligentiam. Non enim germanus horum verborum sensus est, non iustificari hominem compositum Deo, hoc est, non habere eum iustitiam, quae collata ad diuinam sit iustitia. In quem sensum communiter solent exponi haec verba. Sed sensus est, quod homo quantumuis compositus hominibus possit iustificari, quia eis tantam iustitiam, & obsequia tanta prestare potest quanta debet, & ab eo iuste possunt exigere, tamen cum Deo nequaquam potest sic homo iustificari. Non enim tantam habet vnamque iustitiam, quantum debet praestare illi bonitati, & singularibus illius in nos beneficiis, neque quanta necessaria esset ad promerendam ipsius gratiam & assequendam veniam de peccatis, si Deus ex rigore iudicaret. Et hunc sensum abditum, & occultum postulabant illa verba: Si uoluerit contendere cum eo, non poterit respondere ei vnum pro mille. Nec minus quae subintulit, Si habuero quippiam iustum &c. Imò verè totum propositum Iob & scopus, in quem illa omnia diligebantur, hunc sensum requirebant. Quorsum nanque erat facti hominem non habere iustitiam, quae diuinæ sit exaequabilis? Nunquid tam stultus fuerat Baldath Suires, cui ibi respondet, vt eam stultitiam, imò insaniam peritiam esse Iob putaret, vt crederet suam iustitiam comparabilem esse diuinæ? Non hoc sanè inter eos agebatur, sed hoc tractabant, an tanta esset in quoquam iustitia, quantum Deo deberet mortalis, ita vt etiam si Deus cum puniret, neque supplantare tamen iudiciū esset censendus, neque subuertere quod iustum est. Et quia Iob videbatur tantam sibi iustitiam tribuisse, atque ideo & iudicium in se diuinum reprehendere, obuiam ei iuit ille amicus eius. Quod tamen neque tantam sibi vquam arrogauerit iustitiam, his verbis luculenter exposuit: Noluit enim tanta calumniam, & nota sibi iniusta non respondere, ne videretur taciturnitate sua aperta illi blasphemiam consentire. Et propterea Gregorius in verbis secundo allegatis à Luthe-ro omnem humanam iustitiam fatetur iniustitiam esse, si districtè iudicetur, quia neque tanta est, quanta à Deo possit exigere ad impetrandam veniam peccatorum, & promerendam

Quo sensu dicit Iob non iustificari hominem compositum Deo.

17. mo. c.

Impugna.

Exp. Ger. nā. Gre.

rendam gratiam ipsius, & quantumcumq; alii qui per donum spiritus adiuti aduersus infirmitatem suae carnis sese erigant, virtutibus emicent, signorum miraculis coruscant, nullus tamen est, vt ipse alibi dicit, qui sine culpa vitam transigat, quousque carnem corruptio nis portat. Et in hunc sensum dixisse Gregorium, omnem humanam iustitiam iniustitia esse, si districtè iudicetur, satis indicant verba circumiacentia. Subdidit enim statim post illa: Prece ergo post iustitiam indiget, vt quae succubere discussa poterat, ex sola iudicis pietate conualescat. Et mox, Dicat ergo: Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Velut si apertius fateatur dicens: Et si ad opus virtutis excreuero, ad vitam non ex meritis, sed ex venia conualefco. Prece ergo innitendum est, cum recta agimus, vt omne, quod iuste viuimus, ex humilitate condiamus. Et in consequenti cap. apertius explicat, ideo se dixisse omnem humanam iustitiam esse iniustitiam, si districtè iudicetur, quia insufficientes est ad veniam, & gratiam coram iusto iudice impetrandam. Enarratis quippe & expositis omnibus sancti viri timoribus, Cur, inquit tanta circumspectione trepidatur tanta sollicitudine formidat, nisi quia terrorem iudicis in extrema districtione considerat, & vim discussionis illius non ferens, omne quod gerit, esse sibi insufficientem pensat? Et alibi dicit: Rectè nunc dicitur, Nunquid iustificari potest homo comparatus deo, aut apparere mundus natus de muliere? Ac si aperte diceretur. Ne contra autorem suum homo superbiat. Consideret vnde huc venit, & intelligat quod sit. Hac ille. Neque ex Iob ergo, neque ex Gre. Lutherus habere potest bona opera iustorum esse mala, aut quae mala sunt, ex misericordia diuina non imputari ad poenas aeternas. Sed habere potest, quod tamen assecutus non est, multa nunc fieri à nobis bona opera, & absque vlla macula peccati, quae tamen, si Deus districtè vellet nobiscum agere, vitia & iniustitiae essent, ac macula, & non bona probarentur.

Expositio colorarij quarti de intuitu mercedis aeternae. Cap. XXXXI.

Verum iam caepimus terram prospectare de pelago, & post montes gurgitum, & spumolos fluctus, & nauim vel in sublimi subiectam, vel in ima praecipitem, fef-

sis, ac languentibus portus aperitur. Tradita quippe & exposita à patribus necessitate, & possibilitate mandatorum, & sanctitate operum, quibus illa seruantur, vt iacentes animos, remissas manus, & soluta genua ad currendum per viam mandatorum Dei erigamus, & de mercede aeterna, quae ipsorum obseruantiae est reposita, edisserunt, & quatenus liceat eam intueri in nostris operibus, exponunt. Verba decreti sunt haec: *Atque etiam eos, subaudi constat, orthodoxae religionis doctrina ad uersari, qui statunt in omnibus operibus iustos peccare, si in illis suam ipsorum societatem excitando, et sese ad currendum in stadio cohortando, cum hoc, vt in primis glorificetur Deus, mercedem quoque intuentur aeternam.* Ex quibus verbis licet colligere hanc quartam doctrinam. Non vitiantur opera iustorum, ex eo quod illa faciunt intuitu mercedis aeternae. Et quantumvis Deus ipse merces sit aeterna iustorum, nam & Abraham ipse dixit, Ego protector tuus, & merces tua magna nimis, tamen cum patres eam à Deo distinxerunt dicentes, *Cum hoc, vt in primis glorificetur Deus, mercedem quoque intuentur aeternam,* satis indicantur in proposito mercedem aeternam vocari beatitudinem, quam deus elargitur iustis, dum se illis intuentum, & fruendum praebet. Itaque, vt protritit schola verbis reaperiamus, non hic agimus de mercede aeterna obiectiua, quae Deus est, sed de mercede aeterna subiectiua, & formali, quae est actus seu affectus interiores beatorum, visio scilicet Dei & fructus ipsius, & gaudium cum securitate, & dotes exteriores corporis, immortalitas, claritas, subtilitas, agilitas, & denique omnia illa, quae iustis in aeterna beatitudine donantur, & eos formaliter efficiunt corpore, & anima beatos. Et hanc doctrinam videntur patres intulisse ex illis verbis Pauli statim citatis: *Nescitis, quod hi qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium: sic currite, vt comprehendatis.* Beatitudo quippe brauium est, & corona obseruationi mandatorum reposita, cuius amore, & desiderio, sicut Rachelis Iacob, omnes dies & labores huius vitae pauci & leues veris Israelitis videntur. Quantumvis autem solum videantur aduersarios doctrinae catholicae eos diffinire, qui asserunt iustos peccare in omnibus operibus, si mercedem intueantur aeternam, cum tamen par sit ratio quoad hoc de vno opere, & de omnibus, non minus debet censei hic esse diffinitum eos aduersari fidei catholicae, qui vel minimum alioqui opus bonum ea ratione damnant, quod

Expositio
colo 4

Gen. 39. e

ex intuitu mercedis aeternae fiat. Neque illa verba, *Si in illis suam societatem excitando, et sese ad currendum in stadio, cum hoc vt in primis glorificetur Deus,* in hoc adiecta sunt, vt doctrinae hoc loco traditam limitarent, quasi certum videlicet non sit ea esse bona opera, quae intuitu mercedis aeternae sunt, nisi eo intuitu fiant, vt societatem nostram excitemus, & expeditiores viam mandatorum curramus, & praeter hoc Dei in primis gloriam, & non commodum nostrum spectemus. Non ea de causa profectò haec adiecta sunt: ac valde mirum fuisset imperfecta doctrina, si solum traderentur ea esse opera bona, quae intuitu mercedis aeternae sunt, cum tam multis circumstantiis. Vnde, & in canone huic doctrinae respondenti vt omnis tolleretur ambiguitas absolutè, & absque vlla circuitione dictum est: *Siquis dixerit, iustum peccare, dum intuitu aeternae mercedis bene operatur, anathema sit.* Adiecta verò sunt illa pauca verba à patribus, vt docerentur omnes quorsum, & quomodo mercedem deberent in suis operibus intueri aeternam. Ad hoc nanque eum in scopum subinde respectare debemus, vt dum tam grande, & tam eximium praemium bonis propositum esse operibus mentis oculis aspicimus, vel inde ignauiam, & societatem nostram excitemus, & ad illud assequendum animos nostros in dies magis ac magis extendamus. Sic autè oportet in praecellum beatitudinis nobis promissa praemium respicere, & animos nostros ad illud persequendum, & comprehendendum iugiter accedere, vt semper tamen Deigloriam in primis spectemus, & non tam commodum captemus nostrum, quam statum illum felicissimum, solida fide, alacri spe, & flagranti charitate adipisci conitamus, quem si consecuti fuerimus, Deum promptius, alacrius, magnificentius, ac omnino sine fine laudabimus, & proximos nostros ad id ipsum faciendum potentius, & certius excitabimus. Et ex hac doctrina sic exposita aperte colligitur haereticum esse, quod quidam Bugaurius de monte Falcone in Catalonia regno docuit, nempe nullum opus esse bonum, nisi fiat ex puro, & sincero amore, quacumque ex causa fiat, etiam spe mercedis aeternae. Damnatuque ille fuit cum suo errore per quemdam Tarraconensem Archiepiscopum Sancium nomine, vt refertur in catalogo haereticorum edito à fratre Bernardo de Luthemburgo.

Confirmatio doctrinae patrum de intuitu mercedis aeternae ex scripturis, usu ecclesiae, & consensu doctorum.
Cap. XLII.

Porro praeter scripturarum testimonia à patribus inducta pro hac doctrina tria alia aperuissima in Paulo occurrunt. Non solum enim laudat Paulus Moysen quoddam aspiciens in remunerationem constanter negauit se esse filium filiae Pharaonis, & cum populo Dei affligi maluit, sed & ea ratione Abraham affirmat labores peregrinationis suae tolerasse, & patientiam ipsius commendat: *Heb. xi. b* Fide, inquit, commoratus est in terra reprobationis, tanquam in aliena, in caulis habitando cum Isaac & Iacob cogredibus reprobationis eiusdem. Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex, & conditor est Deus. Et magistrum nostrum singulare, viuificum, & prorsus admirandum omnium virtutum exemplar eadem ratione labores crucis magnanimitè perpeffum fuisse, statim asseuerat dicens: *Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen aspicientes in autorem fidei & consummatorem Iesum, qui pro propositio sibi gaudium sustinuit crucem omni confusione contempta.* Et ad Col. apertissime scribit: *Gratias agimus Deo, & patri domini nostri Iesu Christi semper pro vobis orantes, audientes fidem vestram in Christo Iesu, & dilectionem, quam habetis in sanctos omnes propter spem, quae reposita est vobis in caelis. Et quid aliud sibi volunt vniuersae admonitiones, quibus legitimus in scriptura Deum homines cohortatum fuisse ad virtutem, & obedientiam spe regni caelorum? Quales quidem ille sunt: Poenitentiam agite, appropinquauit enim regnum caelorum, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula: Exerce autem te ipsum ad pietatem. Nam exercitatio corporalis ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitae, quae nunc est & futura. Quin verò & omnes cohortationes siue ad quarendum faciem domini, siue ad obediendum spe aliorum praemiorum, vel timore malorum, constabilite possunt hanc sententiam. Nunquam enim spe alicuius praemii Deus excitasset ad mandatorum obseruantiam, si illa vitaretur ex intentione illud consequendi. Et si intentio assequendi praemia alia, non vitiat bona opera, multo minus id faciet intentio adipiscendi regni caelorum. Et*

Colo. 1. a

Matt. 4. c
Luc. 16.
1. Tim. 4. e

si timor malorum non vult bona alioqui opera (vt lib. 6. ostendimus) stabili spes, aut intentio bonorum: quia non minus est licitum dare operam, vt bona consequamur, quam annire ne in mala incidamus. Communire etiam hæc omnia potest vltus receptissimus in ecclesia, & ante legem, & sub lege, & in statu gratia. Nam ex magno omnium bonorum consensu, & Christi, apostolorumq; ipsius institutione, omnes fideles consueuimus à Deo postulare panem nostrum quotidianum, & cætera bona temporalia, & liberatione ad auersitatem & malis, quibus premimur: & hac de causa iugiter fiunt in ecclesia orationes, supplicationes, & sacrificia. Quod si hæc licet intueri, multò magis licebit spectare sufficientissimum illud & perfectissimum, & consummatissimum beatitudinis bonum, quod omnia conciliabit bona suis possessoribus, & mala cuncta procul relegabit. Et vide quanto consensu doctores ecclesie hæc eadem nobis tradiderunt, nam & per eorum scripta definiti controuersias voluit Leo huius nominis quartus, vbi nequeunt neque ex scripturis, neque ex statutis conciliorum expediri. Cyprianus sæpe in epistolis suis illustres illos Christi milites, qui pro ipsius confessione in carceribus detinebantur, ad patientiam & perseverantiam spe coronæ celestis hortatur, & expectatione futurorū præsentia supplicia calcanda esse docet. Vnde & ad Seagrium & Rogatianum inter alia scribit: Superuenturæ claritatis gloriam cogitantes, pressuras omnes & persecutiones calcare nos conuenit. Et alibi, Vbi non nisi Dei præcepta, & Christi præmia cogitantur, voluntas est illic tantum Dei. Et cum tantum dicat in his esse voluntatem Dei, non solum aduersatur error, quem nunc oppugnamus, sed & procul ostendit se fuisse ab errore Lutheri damnantis omnia opera nostra: quia peccatum omne contra voluntatem est Dei. Hilarius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus verba citata à patribus ex Dauide perinde atque ipsi interpretantur, & manifestè affirmant eximium hunc regem inclinasse cor suum ad seruandum Dei mandata, vt mereretur accipere vitam æternam. Et Chryostomus, & Theophilus similiter ac nos exponunt loca supra pro his citata ex Paulo ad Hebræos. Et peculiari ter Theophilus expressè dicit de sanctis patriarchis: Eò in tabernaculis habitabant, quæ minus subsisterent, quia celestem ciuitatem operiebantur, quæ veris esset fundamentis perperuus ac validis stabili-

ta. Anselmus ite perinde exponit loca Pauli ex cap. 11. ad Hebræos, & ex cap. 1. ad Colofenses. Augustinus insuper in psal. 14. sic scribit: Non facimus aliquid, nisi spe celestium præmiorum: ipsa est enim altitudo non lite quarere mercedem, sed sursum. Et Hieronymus. 2. contra Iouinian. disertè dicit, Paulum ideo plus laborasse, vt plus placeret Deo, & maiorem mercedem acciperet. Gregorius alibi hortatur ad patientiam, quia pro labore patientiæ bona speranda sunt sequentis vite iuxta illud Psalmista: Patientia pauperum nõ peribit in finem. Et inter alia subdit: Aeterna præmia pro damnis temporalibus quarite. Et quis vnquam inter sanctos doctores fuit, qui non diligenter exhortatus fuerit fideles, vt animos suos in illam beatitudinem, quæ per Dei gratiam speramus, iugi & ardenti desiderio semper suspendant, atque eò conatus, & studia sua dirigant, vt ad speciosam tadem Rachelis amplexu peruenire mereantur? Pulchre nimirum Richar. de s. Victo. Ad hoc infunditur æternorum intelligentia, vt sciamus quid indefessè debeamus per studium quære re, vel per desiderium suspirare. Receperunt & hanc doctrinam celeberrimi quique ex doctoribus scholasticis in 3. d. 27. ac nominatim. S. Thom. S. Bona. Sco. & eorum sectatores.

Bona operanon vitari ex intuitu mercedis aeterna, argumentis scholasticis declaratur. Cap. XLIII.

ATque vt nemo cunctetur indubitatam fidem patrum sententiæ adhibere, confirmabimus ipsam argumentis apertissimis, partim ex aliis fidei dogmatibus à cunctis receptis, partim ex notis lumine naturali desumptis. Primò. Licitum est peccatori dolere de peccatis, & piè, & reuerenter sacramenta suscipere, vt assequatur gratiam diuinam. Hic est enim potissimus finis, in quem peccatores aspiciere debent in sua conuersione, & in quem Deus, & poenitentiam à nobis exigit, & religiosam baptismi, & sacramenti poenitentia susceptionem: Conuertimini, ait, & agite poenitentiam ab omnibus peccatis vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Et iterum, Ruertere auersatris Israël, ait dominus, & nõ auertam faciem meam à vobis. Disertè etiã docuit Christus in parabola filii prodigi, non vitari conuersionem peccatoris ex intentione assequendi gratiam, & alios prouentus, & fructus spirituales, qui eam consequuntur: In se, inquit, reuersus dixit, Quanti mer

mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hæc famæ pereoo. Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater peccavi in cælum, & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum de mercenariis tuis. Vides vt spe præmii reuertitur ad patrem? Audi ergo quæ mox sequuntur, & videbis quàm non dupliciter huiusmodi poenitentia: Cum autem adhuc longè esset, vidit illum pater ipse, & misericordia motus est, & cecidit super collum eius, & osculatus est eum. Quid potuit manifestius dici ad ostendendum non vitari poenitentiam ex intuitu mercedis? Et simili argumento ostendi possunt non vitari opera nostra ex intuitu satisfaciendi Deo, & euadendi poenas purgatorii & acquirendi aliquam virtutem, & proficiendi in amore, & gratia Dei. Quod si per sanctum est intueri hæc commoda nostra in bonis operibus, quæ facimus, & propter ipsa indefinenter vacare studio & exercitio virtutum, licet vitæ multò magis intuitu mercedem æternam, quæ bonis operibus reposita est, & vtilius atque honestius, & omni ex parte præcellentiùs bonum est, & nos plus Deo coniugit, præsertim cum & in eam propensiores simus ex natura nobis à Deo indita. Ad hæc. Deus in hoc impendit nobis auxilium suum ad bene operandum, vt per bona opera consequamur beatitudinem, quia benignissimus pater nutrit, vegetat, roborat, & perficit hic filios suos, vt hæreditate æterna digni inueniantur. Et gratia, & merita nostra effectus sunt diuinæ prædestinationis, sicut in primo sententiarum traditur, ac Deus factus est homo, & filius Dei, filius hominis, & in carne innumeròs labores, & supplicia pertulit, vt homines filiosque hominum, filios Dei, imò & Deos aliquo modo faceret. Cur igitur & nobis non liceat eadem intentione, & eodem intuitu bene operari, & ad patris celestis, & Christi exemplum actiones nostras & studia componere? Estote, dicit, perfecti sicut & pater vester celestis perfectus est. Et iterum: Perfectus omnis erit, si sicut magister eius. Insuper. Perfectorum est desiderare præsentiam Dei. Quid enim magis deceat verum, quam desiderare præsentiam amici? Et charitas cum perfecta fuerit, clamat, sicut dicit Augustinus, Cupio dissolui, & esse cum Christo. Et Christus hæc nos docuit petere in particula illa orationis dominicæ: Adueniat regnum tuum. Et concinit Psaltes noster dicens, Vnam peti à dño, hanc requirã, vt inhabite in domo domini omnibus

diebus vitæ meæ. Erat igitur nõ solum licitum, sed & sanctum & perfectum in laborare, & certare diu ac noctu, astuque vri & gelu, vt tandem intremus in potentias domini, & habitemus in domo ipsius in æternum. Præter ea. Licitum est amare Deum, vt summum commodum nostrum, & vt remuneratorem, & glorificatorem nostrum. Cur enim minus hoc liceat, quàm amare, vt creatorem & redemptorem? Quod dicit, vt naturalis ratio ostendit, licitum est sanitatem, robur, argutum ingenium, sapientiam, industriam, & similia bona commoda nobis optare, multò magis licebit beatitudinem optare, quæ summum commodum nostrum est, & summa delectatio, & perfectio, & quies nostri appetitus, ac cumulus & complementum omnium bonorum. Et si eam optare licet, licitum etiam erit, & sanctum, bene operari propter eam assequendam. Ordo quippe naturæ exposcit, vt liceat exercere propter assequendum finem, quæ mediâ sunt, & natura sua ad eum comparandum ordinata: & minora bona semper licet referre in assecutionem maiorum. Ac vnicuique mercenario concessum est propter expectatam mercedem laborare, generalèque est, & in vniuersum verum, vt si finem quempiam optare bonum sit etiam ad eum assequendum auiti, & propter illius assecutionem mediâ ad id necessaria adhibere. Neque fieri profectò potest, vt electio alioqui bona à superueniente intentione, quæ & ipsa quoque bona est, depraetur. Et absurdissimum re vera quacunque in materia esset, vt quæ ex se bona sunt, vel tantillulum vitentur à relatione in bonum finem, eum præsertim, in quem ipsa à Deo, vel naturâ ipsa sunt destinata. Sed exemplis faciamus ista aliquanto dilucidiora. Si licitum est optare sanitatem, & aliqua ad eam assequendam necessaria vel facere, vel pati, licitum erit proculdubio, & ea facere, vel pati, vt consequamur sanitatem. Si licitum est optare sapientiam, & mediâ necessaria ad eam assequendam sunt oratio, lectio, meditatio, & iugis cum doctis viris collatio, licitum erit nimium orare, legere, meditari, & disputare cum doctis, vt sapientiæ compotes tandem efficiamur. Si licitum est bonas terræ fruges optare, ad hoc autem necessarium est aratro proscindere terram, & mandare illi semina, & collectas fruges triturare, licitum & erit hæc omnia propter spem fructuum facere: Debet, ait Apostolus in spe, qui arat arare, & qui triturat in spe fructus percipiendi. Neque alia est vtique ratio de istis, & de operibus mandatorum

De lib. d. 20.

Cypri.

Lib. 2. opt. 4.

Hilarius, Ambrosius, Hieron. August. Chry. Theoph.

Richar. 4. Benia. ms. cap. 10.

Exc. 18. g Hier. 3. d

Luc. 15.

Arg. 4.

Arg. 5.

Argu. 2.

Matth. 5.

Argu. 3.

Augu ep. ad Paulinum.

Psal. 26.

1. cor. 9. b

rum

Gala. 6. rum respectu vitæ æternæ ipsa quippe est, vel fructus bonorum operum. Quod & apolus docuit dicens: Qui autem seminatur in spiritu, despiritu metet vitam æternam: bonum autem facientes, non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes. Item. Licetum est, & sanctum benefacere aliis, & eorum conuersioni, & edificationi diligenter operam nauare, vt consequantur & ipsi beatitudinem. Hic fuit finis, & hæc præcipua causa prædicationis Christi, prophetarum, apostolorum, & omnium suorum successorum, hæc legislatorum omnium, & principum, & prælatorum bonorum intentio. Et si non vitiat, sed perficitur potius, & multo laudabilior fit doctrina, & edificatio aliorum ex relatione ad eorum beatitudinem, neque vitia bitur nostræ salutis studium, & cultus ex relatione ad nostram ipsorum beatitudinem: Diliges enim, ait Deus, proximum tuum, sicut te ipsum, & eadem videtur vtriusque dilectionis ratio, & regula.

De mercenario beatitudinis amore.
Cap. XLIIII.

Obiect. **O**pponet tamé his aliquis. Christus apud Ioannem inter verum pastorem, & mercenarium distinguit, sicut inter bonum, & malum: qui igitur mercedis causa operantur, mali sunt: sunt etenim mercenarii, & ex consequenti malum erit mercedis causa operari. Neque videtur quicquam interesse, an ea temporalia sit, an æterna. Vnde & antiquiores ex doctoribus scholasticis, videlicet, Alex. Hal. colla. 60. arti. 2. S. Thom. 2. 2. q. 19. art. 4. ad. 3. S. Bona. in. 3. d. 27. q. 2. ex ista Christi parabola de vero, & mercenario pastore generaliter colligunt, amorem mercenarium non stare cum charitate. Multum tamen differt inter mercenarium, quem Christus apud Ioannem damnat, & eum, qui mercedis causa operatur, quem nos laudamus. Ille tatum mercedis causa operatur, & mercenarius appellatur ab ea intèrione, qua sic propter mercedem operatur, vt ea femora non pasceret gem: hic verò, quem nos excusamus, sic mercedis causa operatur, vt ea tamen sublata, nihilominus bene operaretur. Et vt agnoscam⁹ non damari huiusmodi mercenarios, multum animaduertenda sunt verba illa saluatoris: Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus. Ex his enim patet non censuisse Christum eum esse mercenarium, qui sic pascet mercedem, vt etiam ea sublata pasceret in custodia ouiu,

& ad se illas crederet spectare. Vnde Cyrilus in hæc verba: Mercenarius dicitur is, qui oues dominicas non pro amore salutis caru, sed ad temporalem mercedem pascit. Et quia plus terrenam substantiam, quam oues diligit, merito nomen pastoris perdit. Et statim, Neque stare in periculo ouium potest, qui in eo, quod ouibus præest, non oues diligit, sed lucrum terrenum quarit. Eadem que eisdem penè verbis docet Greg. in ho. Quare Hier. in. q. 9. ad Algasiam, & in fine lib. 6. in Isa. & in principio. 11. in Ezech. mercenarios colligit, non verè diligere dominum, sed lucra tantum de gregibus cõsiderare, & ideo sanctorum non esse participes. Et Ambr. dicit: Mercenarii qui sunt, nisi qui ad mercedem seruiunt, qui sunt ex Israël, non id quod bonum est, probi tatis studio persequentes, nec virtutis gratia, sed utilitatis studio prouocati: Et communis vsus huius vocabuli hoc ipsum nos potest ad monere. Non enim vocamus mercenarios omnes qui spe alicuius mercedis laborant, sed eos tantum qui nulla alia ratione id facerent. Atque opera quidem qua non sunt in præcepto, sed duntaxat in consilio, licitum est facere præcisè propter beatitudinem æternam, imò etiam propter bona temporalia, quæ licitè possunt appeti, & conuenientia videntur ad exercitia virtutum: neq; enim ab obiecto, aut à fine, aut alia mala circumstantia vitiantur, quin verò sicut licet facere alios virtutis actus propter assecutionem eorum finiu, ad quos ipsi natura sua sunt ordinati, vt sumere portionem amaram propter sanitatem, belligerari propter iustam victoriam, legere propter obtinendam scientiam, & similia, ita & licere videtur orare, & sacrificiu Deo offerre propter ista assequenda, quãdo quidem ex misericordia diuina commoda sunt, & conuenientia media ad hæc omnia adipiscenda. Et falsum est, quod quidem cõtra hoc assumit, non licere maius bonum ordinare in minus: nam & orationem, & contemplationem, & misericordiam licet ordinare ad habendum temperantiam, vel mortificandum carnem. Verum est tamen non sufficere ad consequendam gratiam diuinã implere mandata solum modo propter mercedem æternam, imò qui sic implet, non omnia implere: nam Deus est primo & maximo mandato diligendum est propter se, & aliã nõ amat ex toto corde. Neque seruatur à sic affecto obedientia debita mandatis diuinis, si quidem Deus mandata sua vult à nobis seruari absolute, & contra illius obedientiam aperte facit, quicumq;

Cyrl. 7. in Ioa. c. 5

Greg. ho. 14. i. Euã. Hieron. Amb. 6. in Luc. c. 66

Propo. 2. Cõsilia licet implere tatum propter beatitudinẽ

Dur. in. 3. d. 29. q. 3. Prop. 3. Illicitu è non licere maius bonum ordinare in minus: nam & orationem, & contemplationem, & misericordiam licet ordinare ad habendum temperantiam, vel mortificandum carnem. Verum est tamen non sufficere ad consequendam gratiam diuinã implere mandata solum modo propter mercedem æternam, imò qui sic implet, non omnia implere: nam Deus est primo & maximo mandato diligendum est propter se, & aliã nõ amat ex toto corde. Neque seruatur à sic affecto obedientia debita mandatis diuinis, si quidem Deus mandata sua vult à nobis seruari absolute, & contra illius obedientiam aperte facit, quicumq;

Argu. 1. deli

Argum. 2. deliberata non seruari sub conditione possibili, neque tollente mandatum: qualis certe est hæc, si Deus non daret beatitudinẽ propter obseruationem mandatorum. Et quis alius verè ac propriè operarius mercenari⁹ sit, qui distinguitur in citatis verbis saluatoris à veto pastore, sicut bonus à malo? Certè qui eiusmodi affectum habet ad mercedem æternam, vt nolit, nisi ea contingat, seruire mandata, videtur ea frui, & in ea constituere suu finem vltimum, & Deo, aut saltem quod appetitissimum est obedientia illius ipsam præferre mercedem. Nisi enim perinde esset in eam affectus, nunquam sic esset animatus, vt nollet, nisi propter illam Deo obedire. Et hæc quidem propter illam nolit, ab ea praua, & immodica mercedis dilectiõe proficitur, quæ & omnia, quæ ex ipsa sequitur, vitiat. Ac de huiusmodi affectu exponendi sunt doctores sancti, nempe aug. 2. de serm. domini in monte, Bernar. de diligendo Deo. Thomas. 2. 2. q. 19. art. 4. d. ad. 3. & in. 3. d. 29. artic. 4. cum damnant amorem Dei propter bona temporalia. Quippe eum duntaxat amorem reprobant, quo sic vltimate, & principaliter amat propter ipsa, vt actu, vel virtute sit voluntas non amandi eum aliã, neque seruiendi ipsi in præceptis: nam certè ipsi eum amorem, quem damnant, mortale esse peccatum censent. Facere autem vnum, aut alterum opus aliã bonum propter bona temporalia, si malum esset, veniale duntaxat malitiam haberet, quando in illis non constitueretur finis vltimus. Non enim potest grauius cõteri peccatum, quàm si quis propter vanam gloriam faciat aliquod opus aliqui bonu. Quod quidem ex sententia omnium tantum est veniale, quando in ea non constituitur vltimus finis, hoc est, quando propter eam obrinetur dam non volumus transgredi aliquod præceptum. Quamobrem Bern. ibidem admonet quidẽ ad amorem gratuitum his verbis: Non sine præmio diligitur Deus, & sic absque præmii intuitu diligendum sit: vacua namque verã charitas esse non potest, nec tamen mercenaria est, quippe non quarit, quæ sua sunt. Sed ne in his videtur damnassem amorem Dei propter beatitudinem, vel alia præmia, qui potest stare cum amore Dei propter se, statim subdit animam aliud præter Deu sui amoris præmium requirentem, illud pro certo non desit diligere. Nam quicquid propter aliud vltimate amamus, id planè amamus, quod amoris finis intendit, non per quod tendit. Vt autem sciremus quando alieni sumus & nos, & ope

Augult. Bernar. Thom.

ra nostra ab huiusmodi affectu mercenarii vitio, commodissimè adiecerunt patres in corollario, quod modo exponimus, illa verba: Cũ hoc vt in primis glorificetur Deus. Liberi enim prorsus sumus ab omni eiusmodi malitia, cum Dei in primis gloriam volumus, & eam nostris commodis antefereamus. Vnde & alibi idem Bern. hac nota distinguit inter veros & mercenarios pastores, quod mercenarii plus terrenam mercedem quàm iustitiam querunt. Quauis autem possit contingere peccatum, & mortale, & veniale in affectu mercenario ad beatitudinem, sicut etiam in affectu mercenario respectu bonorum temporalium, triplex tamen est differentia quoad hæc inter beatitudinem, & bona temporalia: nam bona temporalia non sunt de se appetenda sicut beatitudo, neque habent de se rationem boni obiecti & honesti, sed duntaxat, vt sunt conuenientia ad exercitia virtutu. Quo circa amare beatitudinem de se est bonu, non sic autem amare bona temporalia, & ex consequenti non sic facile inuenitur peccatum veniale, vel mortale in seruiente Deo propter beatitudinem, ac in seruiete propter bona temporalia. Deinde. Bona temporalia haberi possunt, & obtineri per mandatorum Dei transgressionem: & inde oritur, vt nimius eorum affectus inducat ad transgressionem mandatorum: sed beatitudo haberi non potest, nisi per obseruantiam mandatorum, atque ideo ipsius amor, aut desiderium nõ inducet vnumquam ad transgrediendum, sed potius ad obseruandum mandata, & tanto magis, quãto sequentior, & maior fuerit ipsius amor. Postremo. In bonis temporalibus constitui potest tripliciter, vel saltem dupliciter vltimus finis. Primò quidem ex parte obiecti, vt cum aliena & prohibita cupiuntur, aut amantur. Secundò ex parte modi, & excessus affectus, vt cum ita ardenter appetuntur, vt ipsi Deo præferantur, & propter illa assequenda pronihillo habeatur transgredi præcepta Dei: in beatitudine verò duntaxat constitui potest vltimus finis, si illam vsque ad deũ amemus, vt Deo ipsa eam præferamus. Nam si hoc absit, tamen si vehemētissimè ametur, nõ assequor quomodo possit in ea constitui vltimus finis: quia neque illius appetitus est prohibitus nobis, neque propter ipsam adipiscendam quis statueret mandata præterire. Quid enim magis ab ea consequenda potest auertere? Er propter has fortassis tantas, & tam apertas differentias cum Alexander Halen. & S. Bona. in locis statim citatis aperte damnauerint omnem amorem

Bern. ser. 31. ex par. uis.

Propo. 3. Differentia. 3. inter amorem Dei ob beatitudinẽ & ob temporalia. Prima.

3

amorem

amorem dei mercenarium, & repugnare dixerint charitati, tamē licitum esse putarunt, Deum amare, Deoque seruire etiam principaliter propter beatitudinem, non autē propter bona temporalia, & tantum dixerunt esse amorem Dei mercenarium, cum amatur principaliter propter bona temporalia. Aliud de etiam alii hanc patrum distinctionem in mare conantur. Deus, inquit, amandus est amore amicitie, & non amore concupiscentie, hoc est, propter se, & non propter alia: Summa nāque pueritas est, sicut dicit Augustinus, frui utendis, & uti fruendis, & si amatur propter alia, alia plus amantur quam Deus, quia propter vnum quodque tale, & illud magis secundum philosophum. Quamuis autem Deus amore amicitie, hoc est, propter se amandus sit, & is sit amor Dei perfectissimus, ad quem habendum nos iugiter assuefacere, & cohortari, & accendere habemus, non ideo tamen, ut & ante nos graues auctores docuerunt, omnis amor concupiscentie erga Deum, hoc est amor, quo Deus amatur propter alia malus est censendus: potest enim licite amari amicus, ut bonum commodum nostrum, & propter bona, quae ipse vult sequi ex sui amore. Et stare quidem possunt simul utriusque Dei amores, & neuter alteri repugnat: habent enim se perinde penē, ac charitas & spes. Neque Deus talem sui amorem alicubi legitur prohibuisse, nisi quae scholastica est, & scrupulosa, neque acceptanda distinctio Durandi, qui fateretur posse Dei dilectionem referri ad beatitudinem, non autem ipsum Deum, non sunt Dei praecepta obscura, aut implicita: Praeceptum domini lucidum, ait Psalmista. Cum autem Deus diligitur propter beatitudinem, vix distinguere sciant in se docti, an deū, an dilectionem dei referant in beatitudinē. Amor item dei mercenarius, qui damnatur ad doctoribus, repugnat charitati, & amor amicitie in ipsum. Hunc verò amorem concupiscentie erga deū non repugnare amor amicitie vel ex eo patere potest, quod in nobis ipsis experimur: possumus enim eundem hominem, & propter ipsum, & propter alia ab ipso amare. Ad

eundemque modum nihil vetat quominus & deum, & dominum nostrum amemus, & colamus propter ipsum, & propter beatitudinem, quia vna & eadem actio duos habere potest fines, quando vnus alteri non repugnat. Et manifestissimum est non repugnare hos duos amores dei, sicut neque repugnat amor, quo deus amatur, ut summum bonum amor, quo amatur, ut summum commodum nostrum, quia potest utraque ratione simul amari: & tunc dicitur amor amicitie in deū, repugnaret amor concupiscentie in ipsum, quando amaretur deus propter bonum aliud vltimatē, sic videlicet, ut & ipsum illud bonum neque actu, neque virtute amaretur propter ipsum. Quod quidem tum contingeret, quando non in primis illud quæreremus, ut glorificaretur deus, sed gloriae Dei nostra commoda praeferremus, neque aliās euenire potest, quod obicitur, ut creatura plusquam deus ametur, & deo, quae summa pueritas est, quis vtratur. Iusti verò dum deum amant propter beatitudinem, longissimē ab sunt ab hoc affectu, deum plusquam seipsum amant, ipsius laudib⁹, obsequio, & amor toto pectore student, non quia ipsis bonus est, sed quia ipse bonus est, & omni laude, pietate, cultu, ac dilectione dignus, ipsamque beatitudinem propter ipsum suum factorem desiderant: nepe ut arctius, fortius, suauius, & sine intermissione ei, à quo conditi sunt, amoris vinculis inhaereant, & bonorum omnium fontem cum sanctis omnibus in perpetuum exalant. Hic autem amor non solum licitus est, & bonus ac iustus, sed est etiam sanctus, castus, & perfectus, & quia à fine fit denominationio, magis posset dici amicitie, quam concupiscentie, & liberalis, ac charitatis potius, ac gratuitus & nullo modo mercenarius. Atque hęc de observatione mandatorum, qua in terram promissionis tendimus, per. 42. capita, velut per. 42. mansiones verorum filiorum Israel, disseruisse sufficiat. Pergamus ad ea, quae proximis duobus capitibus patres tradunt de praedestinationis arcano, & perseverantia munere, sine quibus nemo in beatam illam terram ingreditur verè manantem lac, & mel.

De incertitudine praedestinationis & perseverantiae Lib. XII. In. XII. & XIII. Cap. Decreti de Iustificatione.

PRÆFATIO.

Magnam habent inter se cognitionem praedestinato & iustificationis gratia. Hoc duntaxat, teste Augusti. inter utranque interest, quod praedestinato est gratiae preparatio, gratia

gratia verò est ipsa donatio: frustra verò gratia accipitur, si ante huius vitae terminum ignavia & culpa nostra amittatur. Atque ideo patres volentes plenam iustificationis doctrinam fidelibus tradere, nonnulla de ipso praedestinationis arcano, & de perseverantia munere attingenda sibi esse prudenter censuerunt. Quoniam autem praedestinati omnes aliquo saltem brevi tempore, quod vitam istam concludit, in accepta iustificationis gratia perseverant, & quicumque in ea perseverant, praedestinati sunt, neque potest esse praedestinus, quin huius vitae circulum in gratia absoluat, neque rursus potest in gratia quis illud complere, quin sit praedestinus, visum est spectantia ad cap. 12. quod de praedestinatione differit, cum pertinentibus ad cap. 13. quod de perseverantia tractat, in vnum librum compingere. Adeste o felices vos praedestinati, & perseverantes, fauete nostris laboribus: omnia enim propter vos fecit dominus, & nostrum ad illius exemplum vobis quod potest exile desudat ingenium.

Praedestinationis temerariam praesumptionem canendam esse. Cap. XII.

Nemo quoque quando in hac mortalitate vivit, de arcano divinae praedestinationis mysterio usque adeo presumere debet, ut credat statuat se omnino esse in numero praedestinatorum, quasi verum esset, quod iustificatus aut amplius peccare non possit, aut si peccaverit, certam sibi respicientiam promittere debeat: nam nisi specialis revelatione sibi non potest, quos Deus sibi elegerit.

De perseverantia munere. Cap. XIII.

Similiter de perseverantia munere, de quo scriptum est: Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Quod quidem aliunde haberi non potest, nisi ab eo, qui potens est, eum qui stat, statuere ut perseveranter stet: Et eum, qui cadit, restituere, nemo sibi aliquid certi absoluta certitudine pollicetur, tamen si in Dei auxilio firmis simam spem collocare, & reponere omnes debent: Deum enim, nisi ipsi illius gratia desuerint, sicut cepit opus bonum, ita perficiet operans velle, & perficere. Verum tamen qui se existimant stare, vident ne cadant, & cum timore, & tremore salutem suam operentur, in laboribus, in vigiliis, in elemosinis, in orationibus & oblationibus, in ieiuniis, in castitate: Formidare enim debent, scientes quod in spem gloriae, & nondum in gloria veniti sunt, de pugna, quae superest cum carne, cum mundo, cum diabolo, in qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia apostolo obtemperent dicenti: Debitor sum non carni, ut secundum carnem vivamus: Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.

Compendiaria cap. XII. & XIII. declaratio, & errores in eis damnati. Cap. I.

Vo sunt, quae patres de mysterio praedestinationis definiunt. Primum statuunt non omnē iustificatū esse praedestinatū, & iustificationis gratia posse contingere etiam non praedestinatū, quia potest iustificatus accipere iustificationē perdere, neque postea recuperare. Et hoc tradiderunt patres illis in verbis capituli duodecimi. Quasi verum esset, quod iustificatus aut amplius peccare non possit, aut si peccaverit, certam sibi respicientiam promittere debeat. Sed multo adhuc a peritius in cano. 17. in haec verba: Si quis iustificationis gratiam non nisi praedestinatū ad vitam contingere dixerit, reliquos verò omnes, qui vocantur, vocari quidem, sed gratiam non accipere, ut pote divina potestate praedestinos ad malum, anathema sit. Et praedestinationis quidem nomine hoc loco intelligunt nationis aeternam praedestinationem aliquorum ad beatitudinem, vel quod apertius, & conformius Paulo est, propositum certum & firmū, quo Deus ab aeterno voluit aliquibus impartiri beatitudinem. Dum autem patres statuere, non omnem iustificatum esse praedestinatū, duplici errori aduersati sunt, quosque haereses vno ictu ferierunt, & eliminant. Altera est Ioviniani, qui, teste Hieronymo, & Romae a sede apostolica damnatus est, & in Africa a quodam concilio: altera verò est Vuitclesi Anglici damnati in concilio Constantensi. Aseruit Iovinianus eodem Hiero. attestante, tantam esse iustificationis gratiam, ut qui eam semel consecutus esset, nunquam posset ab ea excidere, ideoque aiebat, eos, qui baptizati fuerint, non posse à diabolo devinci, & ne hoc stultè dicere videretur, addebat, eos qui subuersi ab eo fuerint, aqua tantum sicut Simon magus, sed non spiritu esse baptizatos. Et Vuitclesus non contentus illius haeresim iam olim opera sanctorum doctorum sepultam ab inferis reuocare, auxit eam mirum in modum, & omni ex parte aggrauavit: quia absolute affirmavit, praedestinos semper esse in gratia Dei, neque posse esse extra illā, repto

Obiect. 2. Lib. 83 q. 01. Respon.

Alex. Bona.

Dur in. 2. d. 38 q. 1. & in 3. d. 29 q. 3. Phil. 18.

Aug. c. x. de praed. facti.

Hiero. 2. cor. 10.

reprobos verò perpetuò esse in dei odio, neq; possè ad illius gratiam venire. Et distinctione illam irriti, qua communiter solemus vti in scholis dicentes, quosdam diligì à Deo, vel ex oculos ei esse secundum præsentem iustitiam duntaxat, alios secundum æternam prædestinationem, alios verò secundum vtranque. Semper proficiunt in peius hæretici, semper peccata peccatis, & tenebras tenebris adiungunt, secundum verò, quod de prædestinatione sancta synod⁹ fideles suos hìc edocuit, est, ita esse arcanum & occultum prædestinationis mysterium, vt nemo absque diuina reuelatione scire possit, quos Deus prædestinauerit. Verba quibus cap. 12. absoluitur, sic habet: *Nam nisi ex speciali reuelatione sciri non potest, quos Deus sibi elegerit.* Quare in principio cap. huius patres saluberrimè admonent omnes fideles, *Ne quispiam dum in hac mortalitate vinitur vsque adeò presumat, vt certò statuatur se esse in numero prædestinatorum.* Atque in his adueriati sunt patres, errori, quem quidam tumentur dicentes sine diuina reuelatione posse iustos, certos esse non solum de sua gratia, sed etiam de beatitudine. Què errorem quidam vir doctissimus, tribuit Bucero in concordatìa art. de iustificatione, aut certitudine gratiæ. Et ab eo non admodum longè fuisse videtur quidam catholicus, qui ausus est dicere, Paulum non propter aliquã reuelationem, sed propter conscientiam bonorum operum asseruisse sibi esse repositam coronam iustitiæ. De perseuerantia verò duo etiã definita sunt. Constituitur primò donũ perseuerantiæ absque gratia Dei haberi nõ posse, & hoc quidè explicat illis verbis: *Quidè aliunde haberi nõ potest, nisi ab eo, qui potes est eũ qui stat statuere, vt perseuerãter stet, & est, qui cadit, restitueret.* Et aliquanto apertius idem confirmatum est cano. 22. Qui sic habet: *Si quis dixerit iustificatum, vel sine speciali Dei auxilio in accepta iustitia perseuerare posse, vel cum eo non posse, anathema sit.* Et in his damnarunt patres errorem Pelagianorum asseretium, satis esse liberalitatem nostram naturalem ad perseuerandum in Dei gratia, (de quo nobis erit infra copiosior, & opportunior sermo) ne verò iusti de perseuerantia sua plus iusto anxii & solliciti essent audientes se eam non posse, nisi ex dono & auxilio Dei obtinere, mox eos cõsolati sunt patres exponẽtes, nemini defutorum hoc auxilium, nisi ei, qui sibi ipsi defecerit. Verba sunt pulcherrima & suauissima decreti: *Tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare & reponere omnes debent.* Deus enim,

nisi illius gratiæ defuerint, sicut cõperit opus bonum, ita perficiet operans velle & perficere. Et sunt hæc verba de prompta ex illo mirifico paruulorum omnium cõsolatore, ad Philippenses quippe sic scribit: *Cõfidens & hoc ipsum, idest, persuasum habens & hoc ipsum, quia qui cepit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi Iesu.* Et rursum, *Deus est enim, qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate.* Et patria his tradiderant patres cap. 11. illis verbis: *Deus namque sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur.* Quæ & ex August. & ex scriptura desumpta esse ibi docuimus. Porro superbia exitiale est & omnino pestilentissimum malum, omnè virtutum nitorem obnubilat, omnia læta & florida bonorum operum facit inaccessere, omnem gratiæ fructũ depascit, & propterea ne iusti de hac tanta, & tam benigna diuina opus presentia superbiãnt, & dum certos & securos de sua perseuerantia se existimant, in peccata labantur, & acceptam iustificationis gratiã despiciant, cõsultissimè patres subiecerunt statim secundum, nempe certam absolutè nemini posse esse suam perseuerantiam: *De perseuerantia inquit, munere, de quo scriptum est, Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit, nemo sibi certis aliquid absolute certitudine pollicetur.* Quod & aliquanto dilucidius fecerunt in canon. 16. sub his verbis: *Si quis magnum illud vsque in finem perseuerantia donum se certè habere absolute & infallibili certitudine dixerit, nisi hoc ex speciali reuelatione didicerit, anathema sit.* Et hæc manifestè cõfirmat secũdũ, quò de prædestinatione traditum à patribus statim docuimus. Causam autem propter quam fornicidare debeant omnes iusti de sua perseuerantia, & nemo sibi huiusmodi tantam certitudinem arrogare possit, nisi eã ex diuina reuelatione contigerit, apertere patres ab illis verbis cap. 13. *Veruntamen qui se existimant stare, videant, ne cadant, vsque ad finem capituli.* Et assignata causa in summa est, quia quando mortalem vitã ducimus, viatores sumus, & militia est vita nostra super terrã, pugnaq; prægrandis nobis imminet cum formidandis tribus hostibus, cum carne, cum mundo, cũ diabolo. Et què his interposuerunt patres: *Scientes quod in spem gloriæ, & nondum in gloria renati sum, hunc sensum habent.* Scire oportet iustos non accipere se in iustificatione sua, gloriã & beatitudinem, quæ certa erit & secura omnium bonorum possessio, & omnium malorum, aduersantiumque omnium excluditio,

postea ab illa excidisse, & tandem fuisse cõdennatos. Porro de Saule apertè restatur scriptura eo tempore, quo à Deo electus fuit in regem populi Israelitici, electum illũ fuisse, & bonum vsque ad eũ, vt non esset vir de filiis Israel melior illo. Cumq; bonus & electus dicitur, ostenditur nimium fuisse tum in gratia Dei: non enim solet scriptura huiusmodi elogiis ornare eos, qui extra gratiam Dei sunt. Et Deus tantæ bonitatis est, & tantopere bonitatem amat, vt omnes bonos, & gratos & charos, imò amicos habeat. Et si nullus de filiis Israel melior illo erat, erigitur & ipse carus & gratus Deo: nam vtique in populo illo Dei multi erant viri sancti & probi, & quos Deus magnopere amabat. Quod tamen in hac tantã gratia non perseuerauerit Saul, eadem scriptura palàm testatur: Pro eo quod abiicisti sermonem Domini, dixit ad eum Samuel, Abiecit te dominus, ne sis rex. Dicit aliquis abiectum eum esse à potestate regiã, non tamen excidisse à gratia Dei. Verum antecedentia & consequentia amplius aliquid, si bene expendantur, significant, inuenit enim id eũ ad potestatem regiã depositum, quia propter suam inobedientiã exciderat à gratia Dei: neque tanta pœna, multa tus fuisset, si non prius violasset & perdidisset gratiam & amicitiam Dei. Sed ne quisquam dubitet eum amisisse gratiam Dei, audiat quid postea apertius de illo subiecerit scriptura: Spiritus autem Domini recessit à Saul, & exagitabat eum spiritus nequam à Domino. Et ipse Samuel postea ei dixit, Quid interrogas me, cum dominus recessit à te? Et quicquid Iudæi quidam & aliqui catholici de illius condemnatione addubitent, mihi sanè certum videtur eum fuisse reprobatum & damnatum: quippe post multa ipsius commemorata scelera, scriptura tandem subdit, Mortuus est Saul propter iniquitates suas, eo quod præuaricatus sit mandatum domini, quod præceperat, & nõ custodierit illud, sed insuper etiam phthonissimam consuluerit, neque sperauerit in domino. Certè ista non dicere scriptura de eo, qui vitã huius stationem in gratia Dei conclusisset: nemo morientium in gratia, claudit vitam absque spe, & qui suis sibi manibus vitam auferat, sicut certum est eum sibi abstulisse, ipse suapte opera damnationi sepeperuã addidit. Vnde & Augustinus eum incunctanter reprobum pronunciat: Et exemplum, ait, huius Saul, resistit superbis nonnullis hæreticis, qui vel aliquid boni de muneribus Spiritus sancti ne-

Superbia.
Hab. 3. e
Anselm. fides initium substantiæ.
Con. 2. c
Cap. 16.
Falstas imbecillis
Saul al. quãdo bonus.
Angust. ad simy. 9. 1.
B b gant

Mos here ticorum.

Cano. 22.

Philipp. a

Salomon aliquando fuit ingratia.

3. Re. 3. b

2. Par. 7. c
3. Re. 11. a

Eccl. 19. a

Ibidem m.

gant posse dari eis, quia d sanctorum sortēs non pertinent. Et Hieronymus in loco statim citando impiissimum regem dicit Saulem: Salomon etiam in gratia vtriq; fuit Dei, cum apparuit ei Dominus per somnium dicens, Postula quod vis. Vnde postulantē eō sapientiam ad iudicādum populum placuit, teste scriptura, sermo illius coram Domino, & respondit ei Dominus: Ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum, vt nullus ante te similis tui fuerit, neque post te surrecturus sit. Sed & hæc, quæ non postulasti, dedi tibi, diuitias scilicet & gloriam, vt nemo fuerit similis tui in regibus, cunctis retro diebus: si autem ambulaueris in viis meis, & custodieris præcepta mea, & mandata mea, sicut ambulauit pater tuus, longos faciā dies tuos. Nunquā ita familiariter & benignè locuta ei fuisset summa veritas, quæ neminem fallit, nisi eo tempore habuisset illum gratum. Sed & tum in Dei gratia illum fuisse liquidum est, cum consumato templo, & introducta in illud arca domini, ad ipsius orationes ignis descendit de caelo, & euidentibus cunctis deuorauit holocausta & victimas, & dominus ei apparuit in nocte & dixit: Audiui orationem tuam. Et ideo ab Ambrosio sanctum appellatum crediderim, quia hoc tempore sanctus fuit, quia à deo electus & vinctus: nam statim addit posteriora eius graui errore non caruisse. Verba Ambrosii hæc sunt, Quid de Salomone sancto loquar, cuius posteriora, cum graui errore non careant, vulgus tamen Iudaicum ipsum estimat venisse pro Christo? Quod verò non permanserit in hac gratia, satis manifestè ostendit scriptura, cum adeo inexplibilem illius libidinem fuisse commemorat, vt haberet vxores quasi reginas septingentas, & concubinas trecentas, & ex eis, arte nigenti præcipue ardentissimo amore fuerit copulatus. Et vt intelligas verum esse quod Eccl. 19. a ecclesiasticus dicit, Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes, addit etiam scriptura cum iam esset senex deprauatum fuisse cor illius per mulieres, vt sequeretur Deos alienos & coleret eos, & phana illis ædificaret, & iratum fuisse dominum aduersus illum, eo quod auersa esset mens illius ab ipso, & increpasse illum, neque tamen adiicit aliquid, vnde cum vel tantisper commotum esse ad penitentiam tarorum scelerum colligamus. Ibidem m. Et per Ahiam Silonitem comemorauit rursum dominus peccata illius, & vindictam, quam de illo parabat sumere, nulla facta men-

tione correctionis aut pœne ipsius, & post multas ipsius laudes, velut in eum indignatus subiecit Ecclesiasticus: Dediti maculam in gloria tua, prophanaasti semen tuum, inducere iracundiam ad liberos tuos, & in ceteris stultitiam tuam. Quare non immerito Augustinus Fausto Manicheo asserenti, eum reprobum fuisse, consensisse videtur lib. 22. contra eundem Faustum: Nam de Salomone quid, ait, dicam, nisi quia grauius ipsius fidelis, & sanctæ scripturæ testimonio redarguitur quam petulantibus & nugacibus Fausti conuitiis? Et cap. 88. multè expressius: De Salomone quid dicam? quem vehementer arguit sancta scriptura, atque condemnat, nihilque de pœna eius, vel in eum indulgentia Dei omnino commemorat. Hæc Augustinus. Et hoc ipsum satis innuerunt Cypria & Hiero. cum nulla facta sit pœnitentiæ mentione eum à Dei gratia, & amore discessisse affirmant. Verba Cypri. hæc sunt: Salomon denique & Saul & ceteri multi, quando in viis domini ambulauerunt; data sibi gloriam tenere potuerunt, recedente ab his disciplina dominica, recessit & gratia. Hiero. verò sic loquitur; Salomon amabilis dominus, & cui bis Deus fuerat reuelatus, quia amator mulierum fuit, à Dei amore discessit. Quod si quis ex eorum ingenio, qui librum de pœnitentia Salomonis nomine Ambrosii euulgarunt, eum tandem egisse pœnitentiam contenderit (contentionibus deseruire nolum) saltem illius exemplum confunderet poterit Iouinianum, qui iustos ab accepta semel gratia excidere posse in hoc statu non credit. Neque silentio prætereundus est, dum de reprobis agimus, furcifer ille Iudas Iscariotes inter reprobos omnes vel eo nomine insignis, quod & suum, & omnium dominum & magistrum nefario, & execrando scelere, ac dolo, ipsius hostibus & insidiatoribus vendere, & tradere non erubuit. Is quidem in gratia Dei fuit tempore, quo electus est à Christo in apostolum: non enim aliās in tantam dignitatem promorus fuisse ab eo, qui suo exemplo habebat docere non esse, nisi bonos eligendos ad dignitates ecclesiasticas. Et eum fuisse aliquando in gratia, & tamen eam perdidisse, luculenter ostendunt verba Christi ad patrem: Quos dedisti mihi, ego custodiui, & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis: Nunquam tradidisti sibi à patre, & postea illum solium perisse dixisset, nisi fuisset ante patratam perditionis impieratē, in patris gratia. Ac manifestum reprobationis ipsius testimonium perhibuit Christus dicens, Vx homini illi, per quem filius hominis traderetur, bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. Et iam olim condemnandū eum prædixerat Dauid illis verbis, quæ & Petrus de illo prædicta exposuit: Consiue super eum peccatum, & diabolus stet à dextris eius, cum iudicaretur, exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum, sicut dies eius pauci, & episcopatum eius accipiat alter. Et illum & Saulem apertissimè Hieronymus in terro contra Pelagianos assererat bonos & iustos fuisse, cum à deo electi sunt, hic in apostolum, ille in regem. Quoniam verò ex verbis illius liquidè constare poterit, nō esse nouam distinctionem, qua vtuntur scolastici de dilectione secundum præsentem iustitiam, & secundum æternam prædestinationem, placet hic illius verba subscribere: Argumentabatur Martino & omnes hæreticorum canes, qui verus ianiarunt telamētum. Aut sciuit Deus hominem in paradiso positum præuaricaturum esse mandatum illius, aut nesciuit, si sciuit, nō est in culpa is, qui præscientiam Dei non posset scientia deuitare, si nesciuit, cui præsentiam tollis, auferes & diuinitatem. Huic argumento sic respondet Hieronymus: Hoc enim genere in culpa erit, qui elegit Saul futurū postea regem impiissimū. Et Saluator aut ignorantiæ, aut in iustitia tenebitur reus, cur in euāgelio sic locutus: Nōne vos Duodecim ego elegi apostolos, & vnus de vobis diabolus est? Interroga eum, cur Iudas elegerit proditorem, cur ei loculos commiserit, quem furem esse non ignorabat. Vis audire rationem? Deus præsentia iudicat non futura, nec condemnat ex præsentia, quem nouerit talem fore, qui sibi postea displiceat, sed tanta bonitatis est & ineffabilis clementiæ, vt eligat eum, quem interim bonum cernit, & scit malum futurum, dans ei potestatem conuersionis, & pœnitentiæ, iuxta illum sensum apostoli: Ignoras, quia benignitas Dei ad penitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam, & impunitens cor thesaurizas tibi iram in die ita, & reuelationis iusti iudicii Dei, qui reddet vnicuique secundum opera eius. Hæc Hiero. Ex quibus manifestum est primò iuxta sententiā illius, & Saulem & Iudam fuisse reprobos, & tamen aliquando bonos, deinde Deum iuxta præsentem iustitiam iudicare vnūquemque; non autem secundum æternam prædestinationem. Ac subscriptis per omnia Hieronymi sententiæ Cyrilli, qui & hoc nomine filium

Eccl. 47.

Salomon reprobatur. Aug. 81. c

Cypri. 1. epi. 5.

Iudas

Ioan. 17.

Matt. 26.

Psal. 108. A. & 1.

Hiero.

Rom. 2.

probationis ipsius testimonium perhibuit Christus dicens, Vx homini illi, per quem filius hominis traderetur, bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. Et iam olim condemnandū eum prædixerat Dauid illis verbis, quæ & Petrus de illo prædicta exposuit: Consiue super eum peccatum, & diabolus stet à dextris eius, cum iudicaretur, exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum, sicut dies eius pauci, & episcopatum eius accipiat alter. Et illum & Saulem apertissimè Hieronymus in terro contra Pelagianos assererat bonos & iustos fuisse, cum à deo electi sunt, hic in apostolum, ille in regem. Quoniam verò ex verbis illius liquidè constare poterit, nō esse nouam distinctionem, qua vtuntur scolastici de dilectione secundum præsentem iustitiam, & secundum æternam prædestinationem, placet hic illius verba subscribere: Argumentabatur Martino & omnes hæreticorum canes, qui verus ianiarunt telamētum. Aut sciuit Deus hominem in paradiso positum præuaricaturum esse mandatum illius, aut nesciuit, si sciuit, nō est in culpa is, qui præscientiam Dei non posset scientia deuitare, si nesciuit, cui præsentiam tollis, auferes & diuinitatem. Huic argumento sic respondet Hieronymus: Hoc enim genere in culpa erit, qui elegit Saul futurū postea regem impiissimū. Et Saluator aut ignorantiæ, aut in iustitia tenebitur reus, cur in euāgelio sic locutus: Nōne vos Duodecim ego elegi apostolos, & vnus de vobis diabolus est? Interroga eum, cur Iudas elegerit proditorem, cur ei loculos commiserit, quem furem esse non ignorabat. Vis audire rationem? Deus præsentia iudicat non futura, nec condemnat ex præsentia, quem nouerit talem fore, qui sibi postea displiceat, sed tanta bonitatis est & ineffabilis clementiæ, vt eligat eum, quem interim bonum cernit, & scit malum futurum, dans ei potestatem conuersionis, & pœnitentiæ, iuxta illum sensum apostoli: Ignoras, quia benignitas Dei ad penitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam, & impunitens cor thesaurizas tibi iram in die ita, & reuelationis iusti iudicii Dei, qui reddet vnicuique secundum opera eius. Hæc Hiero. Ex quibus manifestum est primò iuxta sententiā illius, & Saulem & Iudam fuisse reprobos, & tamen aliquando bonos, deinde Deum iuxta præsentem iustitiam iudicare vnūquemque; non autem secundum æternam prædestinationem. Ac subscriptis per omnia Hieronymi sententiæ Cyrilli, qui & hoc nomine filium

perditionis Iudam appellatū dicit, quia cum in suæ vocationis principio aptus esset, sua sponte perditionem elegit, & præuitate periit sua. Et exemplo Saulis, & Adu, & angelorū non esse mirandas istas vicissitudines gratiæ in peccatum confirmat. Et vt alios intermittamus, qui docere nos valent, non omnes iustificatos esse prædestinatos, ipsè omnium reproborum parens & caput, docere hoc abundè potest. Lucifer quippe fuit, atque adeo fulgētissimus in mane creationis sue, sicut sub Typo regis Babylonis ei Isaias atreflatur, & tamen cecidit eodē propheta testare, & detracta est ad infernum superbia eius, ad profundum lacus. Signaculum etiam fuisse eum similitudinibus, plenum sapientia, perfectū decore, & in delitiis Paradisi Dei versatum, & aurea fuisse ipsius opera, & in medio lapidum ignitorum ambulasse, perfectum in viis suis à deo conditionis, sub Typo regis Tyri testimonium perhibet Ezechiel. Sed nunquid hæc tanta gratia, & perfectio per seauerit in eo in perpetuum? Absit: Donec inuenta est in te iniquitas, subdit statim propheta. Et pauld post, In multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negociationis tuæ polluisi sanctificationem tuā. Et ne tādē aliquando rediturum eum in gratiam dei cū Origenis dicas, mox addidit: Producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te, & dabo te in cinerē super terram in conspectu omnium videntū te. Oēs, qui viderint te in gentibus, obstupescunt super te. Nihili factus os, & non eris in perpetuum. Et Hieronymus in commentariis Isa. Ezech. super hæc loca, perinde ac nos interpretatur, imò & Christum ipsum vult vtunque prophetam exposuisse his verbis: Videbam fatanam sicut fulgur de caelo cadentem. Cui & Aug. cōcinit. 2. sup gen. ad lit. cap. 24. & in 3. cap. primæ Ioan. & 11. de ciui. Dei cap. 15. & in 3. de doctr. Christiana. cap. 37. Et ipse Hieron. elegantissimè profectū in Iouinianum exemplum luciferi torquet in hæc verba: Et cecidit lucifer, qui mittebat ad vniuersas nationes. Et ille qui in paradiso deliciarū inter duodecim nutritus est lapides, vulneratus à morte domini ad inferna descendit. Vnde & Saluator in euāgelio, Videbam, inquit, fatanam, quasi fulgur de caelo cadentem. Si altissima illa sublimitas cecidit, quis cadere non possit? Si in caelo ruine, quanto magis in terra?

Prædestinati nonnulli fuerunt aliquando extra gratiam Dei.
Cap. III.

Bb z Non

Cyr. 9. 1a
Ioan. 10. &
Lu. 11. c. 21.

De lucif.

Isa. 14. c

Eze. 28. c

Hiero.

Luc. 10. c
& Aug.

Hiero. 2.
in Ioui.

Non minus autem apertū testimonium huic veritati possunt nonnulli electi perhibere, quā reprobī, quos statim allegauimus, imō tanto certē clariū & efficacius quanto ipsi veritatem prae aliis in primis coluerunt. Vt autem vtranque simul haresim & Iouiniani & Vuitclesi expugnemus, illos duntaxat pro nobis nunc afferemus electos, quos constat aliquando habuisse gratiam salutem in pueritia, & illam amissam per peccata postea per penitentiam vel sacramenta recuperasse. Et vt quacunque possimus, rædō leuemus lectorem, vnum quasi corpus argumenti ex illis omnibus efficiemus. Ac primò quidem singulare illud penitentiae exemplum Dauid apertè à nobis stat, nam & eum prædestinatum fuisse ex multis locis scripturæ constat, & cum à Deo in regem electus est, proculdubio in gratia ipsius fuit. De illo quippe dixit dominus. Inueni virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. Et rursus. Inueni Dauid seruum meū, &c. Verum ab hac gratia cum excidisse, cum cōtēpserit verbum domini, & interfecit Vriam A theum gladio filiorum Ammon, & vxorem eius sibi accepit, vel illa rigida & formidanda Dei sententia contra illum prolata potest ostendere. Non recedet, dixit ad eum Nathan propheta, gladius de domo tua vsque in sempiternum. Suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis solis huius. Hęc quidē non gratiam sed iram, non amorem sed odium, non charitatem sed indignationem indicare solent. Et postquam per suam penitentiam audiuit a Nathan. Transtulit quoque dominus peccatum tuum, non semper perseueravit in gratia Dei, sed excitante Satana fecit, vt numeraretur populus domini, & vique ad eo prouocauit iram domini, vt propter peccatum illud pestis absumpserit septuaginta milia virorum Israël. Vnde & ipse verissime de se cecinit, Ego dixi in abundantia mea non mouebor in aeternum. Domine in voluntate tua praestitisti decori meo virtutem. Aueristi tu faciem tuam, & factus sum conturbatus. Et quis, nisi prorsus desipiat, dicere audebit fuisse in gratia Dei Magdalenam, cum septem daemoniis id est vniuersis vitiis iuxta expositionem Gregorii, fuit obnoxia? Quis & Petrum credat perstrixisse in Dei gratia & amore, cum vnus ancillulæ voce percussus, dum mori timuit, vitam negauit? Quis apostolos in gratia perseuerasse

Dauid.

A. & 13. Psal. 88.

2. Re. 12. c.

1. par. 21. b. Psal. 29.

Magdale. Greg. he. Petrus Apostolus.

asserat cum scandalizati sunt in morte domini, & cum solūm reliquerunt? Si tunc non perdiderunt gratiam Dei, quomodo erit verum, quod Christus eis prædixit, omnes vos Mat. 26. c scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim. Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis. Equidem scandalum non patitur, nisi qui offendit, & cadit. Nam scolon siue scandalon Græce ex offensione & ruina teste Hieronymo, nomen accepere. Et scandalon græce idem est quod latinè offendiculum. Sed vt de Dauide, Magdalena, Petro & aliis apostolis sileamus, an non satis potest esse vel vnus Paulus ad confirmandum nos in hac veritate? Quis ambigat eum fuisse extra gratiam Dei, cum blasphemus fuit, sicut ipse de se dicit, & persecutor & contumeliosus? Profecto si in gratia Dei fuisset, cum spirabat minas & eedes in discipulos domini, falsum esset quod Dauid dicit. O disti omnes, qui operantur iniquitatem. Quam longè verò fuerint sancti ab eiusmodi sententia, vel vno Hieronymi testimonio docere possumus. Is igitur in expositione illorum verborum. Non potest arbor bona malos fructus facere, sic scribit. Queramus ab hereticis, qui duas inter se contrarias dicunt esse naturas. Si iuxta intelligētiam eorum arbor bona malos fructus facere non potest, quomodo Moyses arbor bona peccauerit ad aquam contradictionis, & Dauid Vria interfecit cū Bersabee concubuerit, Petrus quoque in passione dominum negarit, aut qua consequentia Ietro socer Moyssi, arbor mala, qui vtique in Deum Israël non credebat, dederit consilium Moyssi bonum, Et Achior ad Holofernem aliquid vtile, & comicus dixerit, quod benedictum Apostolus comprobauit, Corrumpunt mores bonos colloquia praua? Et cum non inuenerint quid respondeant, nos inferemus & Iudam arborem quondam bonam fecisse fructus malos, postquam tradiderit Saluatorem. Et Saulum arborem malam eo tempore, quo persequebatur, etiam fecisse fructus bonos, quādo in vas electionis de persecutore translatus est. Hęc Hieronymus.

Hic. 2. c6. Pelag. Paulus. 1. Tim. 1. c.

Psal. 5. Hier. 7. Matt. 7.

1. Cor. 15.

Insi possunt Dei gratiam amittere, & iniusti eam recuperare. Cap. IIII.

A Pertissimè etiam, vt veteranus miles iam olim in hoc ipsum paratus, vno rotatu gladii Vuitclesum & Iouinianum percutit Ezechiel dicens. Cum auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur

Ezech. 18. f

rietur in eis. In iustitia, quā operatus est, morietur. Et cum auerterit se impius ab impietate sua, quā operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam viuificabit. Nescio quibus verbis apertius nobis potuit significari, posse iustus iustitiam suam perdere, & impios, & qui extra gratiam sunt Dei, viuificari & saluari. Et quo omnibus testatissima esset hæc veritas, multò pluribus verbis eandem, idem propheta, nō semel repetit & explicat. Et Hierusalem, idem propheta clare testatur, loram & mundatam ab immun-diciis suis, & perfectam & ornata à Deo, se rursus conspurcasse & sedasse adulteriis & fornicationibus, & tamen tertio ad penitentiam vocatam ab eodē propheta, & ab aliis. Et sæpe cōcinit illi mirifice Hieremias, sed sit satis vnum ipsius testimonium. Repente loquar inquit, cōtra gentem & regnum, vt eradicem, & destruaam, & disperdā illud. Si penitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus eam, agam & ego penitentiam super malo, quod cogitavi, vt facerem ei, Vides quemadmodum potest gens aliqua transire ex odio in gratiam? Et ne dubites ediuerso vsuuenire posse, vt quis transeat à gratia in odium, audi quod statim subnectitur. Repente loquar de gente & regno, vt edificem, & plantem illud, si fecerit malum in conspectu meo, vt nō audiat vocem meam, agam & ego penitentiam super bono, quod locutus sum, vt facerem ei. Et re ipsa praestitit hæc dominus, dum conuersus est, & mitigauit iram suam propter penitentiam Dauid, Achab, Manasses, Nabuchodonosor, & Ninuitarum. Verum hæc latius & opportunius infra, circa capitulum decimum quartum, differemus.

Ezech. 16

Hic. 18. b

Argu. 1.

Prædestinati possunt esse extra gratiam Dei. Cap. V.

VT fidei tamen veritas dilucidior sit, & hereticorum falsitas manifestior, iuuat & scorsum hereses istas impugnare. Et in primis Vuitclesum virgebimus, & in quantum se blasphemiarum barathrum præcipitem dederit, monstrabimus. Si prædestinati semper sunt & fuerunt in gratia Dei, nullum igitur vnquam in vitâ commiserunt, neque committent peccatum mortale, sed quæ grauissima alioqui sunt sacrilegia & piacula, & ab ipsa sacra scriptura vt infra ostendemus, mortalia, & execranda & abominanda dicuntur, quia sunt in prædestinatis, exitialia peccata non erunt. Itaque neque adulteriū & homicidium Dauidis, neque Magdalene illecebre,

neque latronis furta, neque apostolorum scādalum & incredulitas, neque Petri negatio, neque blasphemix & persecutiones Pauli, neque deniq; infidelitas idolatrię, neq; sacrilegia, neque incestus, neque peccata horrida contra naturam, neque furor in Christianos letale peccatum fuerint in illis, qui tandem conuersi sunt ad fidē, & per eam & bona opera salui sunt facti. Si quidē in aperto est letale peccatum non esse, nisi quod gratiam Dei auferat, & nos in ipsius odio, qui vita animæ nostræ est, cōstituit. Habetit itē Vuitclesus cōcedere multos iniustos, iniquos impios, præuaricatores, blasphemos, & grauissimis obrutos sceleribus, in gratia Dei esse & fuisse. Scimus namque plerūque tales ad Deum aliquando fuisse conuersos, & tādē fuisse saluos. Eiusmodi verò homines afferere in gratia Dei fuisse, cum teterrimis obnoxii vitis erant, boni-nitati, & sanctitati Dei derogat, ac directe opponitur verbis illis Salomonis. Similiter odio sunt Deo & impius, & impietas eius. Conuenientque Deo, si ira esset, amarulenta illa verba, quæ Ioab obiecit Dauid. Diligis odientes te, & odio habes diligētes te. Adhęc. Si prædestinati semper sunt in gratia Dei, nunquam igitur remittitur eis aliquod mortiferum peccatum, nunquam reconciliantur Deo, neque per penitentiam, neque per sacramenta ecclesiastica. Non enim reconciliantur, nisi qui est inimicus. Neque dimittitur peccatum mortale, nisi cū quis transit ex inimicitia ad amicitiam Dei. Profecto intelligere non possum quomodo vere Christus remiserit Magdalenæ, Petro, Paulo, Dauidi, Latroni, & aliis prædestinatis sua peccata, si antequam eis illa remitteret, ipsi iam erant in ipsius gratia. Si Dauid erat in gratia Dei antequam diceret. Peccaui domino, quid ergo per eam penitentiam affectus est, vt meritò ei dixerit Nathan propheta. Transtulit quoque dominus peccatum tuū? Si Paulus, cum persequebatur Christianos, erat in Dei gratia, quid habuit, cū est conuersus ad Christū, vt verè de se diceret. Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci? Quid, quod cū reprobī iuxta ipsum Vuitclesum nunquam sint in gratia Dei, consequenter habebit concedere, sacramenta ecclesiastica non dare alicui primam gratiam, & clauis sacerdotales, neque ad minimi peccati letalis remissionem se extendere. Quod aperte est cōtra magnificas illas promissiones Christi, Quacunque, solueritis super terram, erunt soluta & in cælis. Et iterum Quorū remiseritis peccata

Arg. 2.

Sap. 14. 2. Re. 19. Arg. 3.

Arg. 4.

Matt. 18. 10. 2. c. 10. f.

Arg 5. remittentur eis. Est & præter hæc validissimū argumentum cōtra Vuitclefū, quodq; vel solum factū est ad euerendam ipsius insaniam. Etenim si prædestinatus nunquam est extra gratiam dei, neque igitur Adam, quem ex sapientia Salomonis liquet fuisse saluum, fuerit aliquando Deo inimicus aut extra gratiam ipsius. Et fallō dixisset Paulus: Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filii eius, multò magis reconciliati salui erimus in vita ipsius. Nullus etiam hominum natus esset aut nasceretur in peccato originali. Nam si Adam nunquam ob sua peccata fuit Deo inimicus, neque suam ergo posteritatem fecerit Deo inimicam & exosam, neque nos eguissimus propter peccatum illius redemptore aut mediatore, qui nos reconciliaret Deo, quiq; interficeret inimicitias nostras in semetipso. Si quidem qui ipse inuisus regi non est, nunquam faciet progeniem suā regi inuisam. Quid est autem hoc quā totum nostræ redemptionis mysterium euacuare & irritare? Faciamus tamen hoc aliquāto magis conspicuum, vt intelligant Vuitclefistæ hanc sui præceptoris doctrinam, aperto Marte pugnare contra totum nostræ salutis mysterium. Reprobi nunquam sunt in gratia Dei. Prædestinati nunquam sunt, neque fuerunt extra ipsam. Et omnes homines vel sunt reprobi vel prædestinati. Quibus ergo profuit filii Dei incarnatio? Quibus vitam attulit Christi mors? Quos redemit pretiosissimi sanguinis agni immaculati & incōtaminati effusio? Quos iustificauerit illa eximia charitatis oratio, qua mox vt in crucem suspensus est, pro persecutoribus suis orauit? Nullos vtq; Christus saluauerit, nullos viuificauerit, nullos reconciliauerit, nullos redemerit, nunquā & illius oratio audita fuerit, si vera est Vuitclefistæ sententia. Nulli siquidem prius inimici, per illum facti sunt amici, nulli perditī, salui, nulli mortui, viuificati, nulli sordidi, mundati, nulli captiui redēpti, nulli vniuersi liberati.

2. cor. 5. d. Er quid est o miser quod ait apostolus? Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. Quid illud bñficio, per quod viuimus ingrati? Gratias agentes Deo & patri, qui dignos nos fecit in partem fortis sanctorū in lumine. Qui eripuit nos de potestate tenebrarum & trātulit in regnū filii dilectionis suæ? Er paulo post idē apostolus subdit. Er vos cū essetis alienati & inimici sensu in operib; malis, nūc autē reconciliauit in corpore carnis eius per mortem. Et alibi de eodē seruatore nostro dicit. Qui factus est nobis à Deo sapientia & iu-

stitia, & sanctificatio & redēptio, & sexcenta alia sunt huiusmodi testimonia. Equidem si prædestinati semper fuerunt & sunt in gratia Dei, & reprobi nunquam tantam perfectionē assequuntur, intelligere non possum, quos Christus sanctificauerit aut iustificauerit. Imò verè si ita esset frustra in hoc mundo natus fuisset, frustra prædicasset, frustra mortē perpeffus fuisset, & incassum ipsius apostoli tot labores pro conuersione mūdi suscepissent, nulli quippe, neq; ipse, neque illi, salutem potuerūt asserre, quam ipse nō haberet. Et quid plura in hominem incōmoda coarctemus? Tam perspicuè hæc omnia repugnant toti & nouo & veteri testamento, & vniuersæ Christi, apostolorum quē ipsius, & totius ecclesiæ prædicationi, tam ingrata sunt diuina in nos misericordie, tam inimica toti fidei nostræ, nihil planè dicit possit magis absurdum, magis absōnum, magis blasphemum. Quare à confutatione huius erroris hīc super sedebimus, & ad Iouinianum transibimus.

Adulti etiam sub lege gratiæ iustificati, amittere possunt iustificationem.
Cap. VI.

Fuisse quidem Adam in Dei gratia ante suā inobeditiam lib. 7. c. 3. ex autoritate Aug. & Cyril. tradidimus. Et hoc ipsum Hieronym. docet in epist. ad Damasum de filio prodigo, vbi ait stolam, quam Adam perdidit, vestimentum esse nuptiale, & vestem sancti spiritus. Nec si virtus Baptismi cōcedatur, dubitari potest, quin filii fidelium maxima ex parte gratiā in ætate infantili per sacramenta ecclesiastica assequantur. Quare multa in eō mōda, ex iis quæ in Vuitclefū produximus, manifestè militant in Iouinianum. Sed ne quā ille possit elabi, neue ipsius fautores inuenisse se viam putent. ad ipsius defensionem, si duntaxat ad gratiam adultis collatam in nouo testamento, opinionem illius coarctent, placet & eiusmodi quoque gratiam posse ab eis per diuinius argumentis ostendere. Si perdit non potest iustificationis gratiā à Christianis adultis, frustra igitur cōstitutum est sacramentum poenitentiae, quod esset velut secunda tabula post naufragium. Quorsum remedium naufragio, si nullus potest naufragari? Petro item roganti; Quorsum peccabit in me frater meus, & dimittam eis frustra Christus dedit illud eximia clementiæ & benignitatis præceptum, Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies, si nō possumus deperdere semel acceptam

Adam in gratia ante lapsum Hiero.

Arg. 1. Io.

Arg. 2. Mat. 18. c.

Arg. 3. ptam iustificationis gratiam. Atq; vt intermit tamus testimonia à patribus in. 13. c. inducta, vt probent meritū cuius iustificatio timendū esse, ne perdat acceptam iustificationis gratiam, dicat mihi, velim, Iouinianus. Si Christianus adultus perdere non potest acquisitā gratiam, quid Paulus timebat, ne forte sine causa laborasset in Galatis? Quid illos insensatos appellabat, & fascinatos assererat, vt qui bene prius eurrerant, iam nō obediret veritati, & spiritu quidem cōpisse, carne verò cōsummati? Quid & illos admonerat, vt starent in accepta ab illo doctrina, & spiritu ambularet, neq; se iterum iugo seruitutis Moisaicæ legis subicerent? Quid coniugatis Corinthiis, vt prudens pater prospicit, & consulit, ne tentet eos satanas, vt reuertatur ad officium coniugale, si ad tempus illud propter orationem intermiserint? Quid omnes eos alibi hortatur, ne in vacuum gratiam Dei recipiat? Quid timebat ne circumuenirentur à satana, & ne sicut serpens seduxit Euam astutia sua, ita eorum sensus corrumpentur & exciderent à Christiana simplicitate? & paulo post, ne forte cū venisset, non quales vellent, eos inueniret, & lugeret multos ex his, qui ante peccauerunt, & non egerunt poenitentiam? Quid & aliis fortibus Christi militibus aiebat, Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem? Et ne erretis tu quisquis es, qui accepta iam iustitiæ confidis, & fiduciam habens in pulchritudine tua putas tibi licere quidquid libeat, audi quid continenter adiciat. Patientia enim vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes reportetis repromissionem. Et manifestè idē apostolus prolapsos fuisse nonnullos assererat, postquam accepto sancto baptisate illuminati fuerant, & participes spiritu sancti erant effecti; & reprobationem & maledictionem, & terribilem quandam expectationem iudicii, & ignis æmulationem, quæ eos consumeret, impendere ipsis euidentibus rationibus & similitudinibus cōmonstrat. Et in eundem sensum Petrus, quia & eodem spiritu scribebat, deteriora illis fore posteriora prioribus conspicuè denunciat, ac subdit: Er vos igitur fratres præsentem custodite, ne insipientium error traducti excidatis à propria firmitate. Et lucidissimè Ioannes in Apocalypsi, imò saluator in Ioanne quoddam ecclesiæ docet corruisse, & à charitate prima excidisse, & ad poenitentiam eas exhortatur, alias verò stantes sollicitè admonet, vt constanter retineant, quod habent, ne alii accipiant

earum coronas. Et istæ omnia illa sunt præ nobis apertissima, quæ ad ecclesiā Ephesiorum dirigit: Sed habeo aduersum te pauca, quod charitatem tuam primā reliquisti. Memor itaque esto, vnde excideris, & agere poenitentiam, & prima opera fac. Cū enim dicit, Memor itaque esto vnde cecideris, & poenitentiam age, & prima opera fac, & charitatem tuam primam reliquisti, ostendit proculdubio ad eam ecclesiā se loqui, quæ ceciderat, & baptismum susceperat, ac stas quondam, tandem corruerat per delictum. Er cū Sardinis patros se habere dicit, qui non coinquinauerunt vestimenta sua, apertè significat multos alios eam coinquinasse, & à gratia accepta cecidisse. Miror verò cur inter ecclesias, quæ ad poenitentiam prouocantur, & quibus, nisi reuertantur ad opera pristina, Deus comminatur, Hieronymus computet etiam Smyrnā, & Philadelphiam: cū harum vtraque mirifice commendetur, & Smyrnatius vocetur, & non ad poenitentiam, sed ad fidelitatem vsque ad mortem excitetur: Philadelphiam verò seruasse verbum domini, & non negasse nomen ipsius dicatur, & vt teneat, quod habet, ne alius accipiat coronam suam, inonetur. Quid si iusti, vt cum sancta synodoli. 11. docuimus, & canone septimo, & octauo, sessionis septime huius cōcilii Tridentini confirmatum est, astricti sunt ad obseruandum mandata, cū nihil sit, quod eos compellat illa seruare, poterunt vtique ea prætermittentes excidere à gratia Dei. Vnde & Paulus sibi ipsi vix imminere assererat, si non euangelizaret. Et Iacobus inquit, Estote factores verbi, & non auditores tantum: quia si quis auditor est verbi, & non factor, hic comparabitur consideranti vultum naturæ suæ in speculo: considerauit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit. Et continuè factores legis beatos prædicat, & qui totam legem seruauerit, ostendit autem in vno mandato, vniuersæ legis reum, & fidem sine operibus inutilem, ac mortuam affirmat. Frustra verò monuit, vt probè dicit Hieronymus, vt adiungerentur opera fidei, si peccare non poterant, & à gratia deciderent, qui baptisima plena fide susceperant. Frustra etiam Ioannes monuisset, debere, qui dicunt se in Christo manere, ambulare, sicut ille ambulauit: & si peccauerimus, habere eū aduocatum. Quid nanque opus aduocato eis, qui nequeunt deficere? Sanè quia iusti dū adhuc viuunt, perdere possunt iustificationem gratiam, sapientissimè iam olim sermo diui-

Apo. 2. b

Hiero. 2. cōt. Iou.

Arg. 4.

1. cor. 9.

Iacob. 1. d.

1. cōt. Io.

Pro. 27. a nus admonuit omnes: Ne glorieris in crastinum ignorans, quæ superæcra pariat dies. **Ecc. 11.** Et alibi, Antè mortem ne laudes quenquam hominem. Vel vt aliæ translationes habent: Ne beatum dixeris quempiam, vel, ne lauderis hominem in vita sua. Quæ verba pulchrè Ambrosius in quodam sermone sic edisserit: Tanquam si diceret, Lauda post vitam, magnifica post consummationem: lauda post periculum, prædica securum: lauda nauigantis felicitatem, sed cum peruenerit ad portum: lauda ducis virtutem, sed cum perducus est ad triumphum. Et post pauca: In huius itaque mundi pelago volutanti- bus nobis valde pertimescendum est, ne nauem nostram aut procella tempestatis arripiat, aut fluctus absorbear, aut in æternam prædam pirata crudelis abducatur. Quod intelligens clarissimus ille Christi signifer Paulus stigmata domini, & mortificationem ipsius iugiter in suo corpore circumferebat, & nihil de sua sibi blanditus iustitia, vclur fortis athleta stabat ingerit in acie, & viriliter cõtra hostes suos dimicabat, & persistens in sua custodia, sed ad anteriora tamen iugiter proficiens, constanter aiebat: Bonum est mihi magis mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet. Et euestigio: Ego igitur sic curso, non quasi in incertum, sic pugno, non quasi ærem verberans, sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Et vt nemo felix ab hac pugna carnis & spiritus existimet, alibi generaliter pronunçiat ea sibi inuicem aduersari, vt non quæcunq; volumus, illa faciamus: Ex vtroque enim compacti, necesse est, ait Hieronymus. vt vtriusque contra se substantiæ bella patiamur. Et Iacobus vnumquenque dicit tentari à concupiscentia sua, & beatum prædicat virum, qui suffert tentationem. Et alibi iuxta antiquam translationem: Tentatio est vita hominis super terrâ. Vasa figuli probat fornax, homines autem iustos tentatio tribulationis. Fili accedens ad seruitutem Dei sta in iustitia, & in timore, & præpara animam tuam ad tentationem. De dæmonis etiam fauitia, & rabie animarum in satiabili, formidanda passim scribit Iob. Et David sedere eum dicit in insidiis, in occultis, vt interficiat innocentem. Et Christus a postolis suis. Ecce, vel sicut Augustinus legit, Hac nocte, satanas expetiuit vos, vt cibraret sicut triticum. Et Petrus. Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Et

Paulus. Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitia in cœlestibus. Et existimat aliquis, securos & dormientes nos esse debere post baptismum, atque audet Iouinianus assentari nobis, & dicere eos, qui plena fide baptismum cõsecuti fuerint, à diabolo tentari, aut subuerti non posse? Cauere iusti, cauere sancti. Vigilate, & nolite peccare, viriliter agite, & nolite errare. Dum falsam securitatem nobis pollicetur, in præcipitium & apertam ruinam nos pertrahunt. Quando sumus in hac vita, nauigamus, luctamur, pugnamus, & donec perueniamus ad portum & repositam nobis coronam accipiamus, nulla vsquam satis tutastatio, nulla certa & tuta securitas, sed oēs & prædestinati & iustificati, nisi aliquo speciali priuilegio fruatur, ab accepta à Deo gratia possunt cadere.

De consensu doctorum, & ecclesie totius in Iouinianum, & Vnicelsum.
Cap. VII.

Prædestinatos & iustificatos posse cadere à Dei gratia, & necessariam esse omnibus perseuerantiam vsque ad mortem, vt perueniatur ad palmam, satis potest ex prædictis constare. Sed vt constet consensisse semper huic veritati ecclesiam, quod nos vbique ostensuros esse sumus polliciti, adiugam iis, quæ iam citauimus, aliquot alia testimonia doctorum, quæ hanc veritatē luculenter nos docent. Cyprrianus non contentus hanc veritatem sua autoritate tradere, optimis illam scripturæ testimoniis confirmat. Quare integrum quoddam capitulum ex libello ipsius de exhortatione ad martyrium hic subscribam. Insistendum esse & perseuerandum in fide & virtute, & cœlestis & spiritualis gratiæ consummatione, vt ad palmam & coronam possit perueniri. In Paralipomeno. Dominus vobiscum est, quandiu & vos estis cum ipso. Si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. Item apud Ezechielem. Iustitia iusti non liberabit eum, in quacunq; die execrauerit. Item dominus in euangelio loquitur & dicit. Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Et iterum. Si maueritis in verbo meo, verè discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos. Præmones quoque nos semper paratos esse debere, & expeditos in procinctu firmiter stare, adiecit, & dicit. Sint lumbi

Luce. 12. lumbi vestri præcinçti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur a nuptiis, vt cum venerit & pulsauerit aperiant ei. Felices serui illi, quos adueniens dominus, inuenit vigilantes. Item beatus apostolus, vt fides nostra proficiat & crescat & ad summa perueniat, hortatur dicens. Nescitis, quoniam qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, vnus tamen accipit coronam. Sic currite vt comprehendatis. Et illi quidē, vt corruptibilem coronam accipiant, vos autem incorruptam. Et iterum: nemo militans Deo, implicat se molestiis secularibus, vt possint placere, cui se probauit. Sed & si certa uerit quis, non coronabitur, nisi legitime pugnauerit. Et iterum. Oro autem vos fratres per misericordiam Dei, vt constituatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, & ne configuremini huic sæculo, sed transformemini in renouationem spiritus ad probandum quæ sit uoluntas Dei bona, & placens & perfecta. Et iterum. Sumus filii Dei, si autem filii, & hæredes, hæredes quidē Dei, cohæredes autem Christi, siquidem compati mur, vt & commagnificemur. In Apocalypsi eadem loquitur diuinæ prædicationis hortatio dicens. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Quod clarissimum etiã perseuerandi & permanendi exemplum designatur in Exodo, ubi Moyses ad superadum Amalech, qui figuram portat diaboli, in signo & sacramento crucis alleuat supinas manus. Nec vincere aduersarium potuit, nisi postquã stabilis in signo alleuatis iugiter manibus perseuerauit. Et factum est, inquit, cũ leuabat Moyses manus, præualebat Israel. Vbi autē submiserat manus, inualecebat Amalech. Et accepto lapide supposuerunt sub eo, & sedebat super eum. Et Aaron & Vr sustentabant manus eius hinc & inde, & factæ sunt manus Moyfi stabiles vsque ad occasum solis. Et fugauit Iesus Amalech & omnem populum eius. Et dixit dominus ad Moysen. Scribe hoc, vt sit in memoria in libro, & da in aures Iesu, quoniam deletionem delebo memoriam Amalech sub cœlo. Hæc ille. Et alibi sanctos quosdam confessores sic alloquitur. Hortamur autem per communem fidem, per pectoris nostri veram circa vos & simplicem charitatem vt qui aduersarium prima hac congressione vicistis, gloriam uestram forti & perseuerantia virtute teneatis. Adhuc in seculo sumus, ad huc in acie constituti, de vita nostra quotidie dimicamus, danda opera est, vt post hæc ini-

tia ad incrementa quoque ueniat, & consumetur in uobis, quod iam rudimentis felicitatis esse cœpistis. Parum est adipisci aliquid potuisse, plus est, quod adeptum est, posse seruare. Sicut fides ipsa & natiuitas salutaris nõ accepta, sed custodita uiuificat. Nec statim cõsecutio, sed consummatio hominem Deo seruat. Dominus hoc magisterio docuit dicens. Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne quid deterius fiat. Puta autem illum & confessori suo dicere. Ecce confessor factus es, iam noli peccare, ne quid deterius tibi fiat. Et statim. Perseuerandum uobis est in arcto & in angusto itinere laudis & gloriæ. Qui & alibi docet iustos & fortes viros, immo iam egregios confessores à iustitia acquisita nonnunquam excidisse. Hilarius in illa, Er ne auferas de ore meo uerbum ueritatis vsque equaque, cum doceret liberum a crimine esse oportere cœlestis doctrinæ prædicatorem, subdit. Hinc illud est, quod apostolus monet. Noli negligere, quod in te est charisma, ne per negligentiam ac desidia indigni prædicatione uerbi Dei simus. Vidēs vt posse perdi gratiam semel acceptam ex testimonio Pauli intellexit? Ambrosii exemplo Dauidis, Sansonis, Iepte, Aaron probat alicubi hanc egregiam sententiã. Culpam incidisse naturæ est, deesse uirtutis. Vbi & stantes posse cadere, & lapsos posse resurgere palam docuit. Hieronymus ex statim citatis Salomonis uerbis, & Ecclesiastici sic colligit. Quando uiuimus, in certamine sumus, & quandiu in certamine nulla est certa uictoria. Et ibidem tractans illa uerba Michæ. Indicabo tibi o homo quid sit bonum, & quid dominus quærat a te, utique facere iudicium, & diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo, sic scribit. Nunquid dixit, habeto æqualitatem Dei, & non hoc, quod maximum est, sollicitum ambulare cū Deo tuo? Vt nunquam securus sis, vt omni obseruantia custodias cor tuum, vt consideres, quoniam in medio laqueorum ambulat, & sub muro tum pinnis ingrediaris, vt illud quotidie mediteris. Iuxta semitam scandalu posuerunt mihi. Superbis enim resistit Deus, humilibus autem dat gratiam. Qui cautus & timidus est, potest ad tempus vitare peccata, qui securus est de iustitia sua, repugnat Deo, illiusque auxilio destitutus, in sidis hostium patet. Hæc ille. Et alibi. Monachus uel se, uel mundum auget, & domini pauidus præstoletur aduentum, qui sciens imbecillitatem suam, & uas fragile, quod portat, timet offendere, ne impingat, corruat, atque franga

Non mi nor e vir tus, quam quære re paraturi Ioan. 5.

Hila.

Amb. c. 4. Ap. dau.

Hierony.

Mich. 6.

Iacobi. 4

Cõtra VI gilatium

tur. Vnde mulierum, maximeque adolescentularum vitæ aspectum, & in tantum castigator sui est, vt etiam, quæ tuta sunt, pertimescat. Et statim ideo monachos in eremum fugere, quia nulla securitas est vicino serpente dormire. Augustinus libro de bono perseuerantiæ cap. 8. sic scribit. Hominibus videtur, omnes, qui boni apparent fideles, perseuerantiam vsque in finem accipere debuisse. Deus autem melius esse iudicatur, miscere quosdam non perseueraturos certo numero sanctorum suorum, vt quibus non expedit in huius vitæ tentatione securitas, non possint esse securi. Et cap. 13. ex hoc ostendit inchoandi & vsque in finem perseuerandi gratiam non secundum merita nostra dari, quia ex regeneratis alii quidem perseuerantes hinc exeunt, alii quousque decidant, hic tenentur: alii verò iam lapsi quousque in gratiam Dei redeant, non permittuntur exire de hac vita. Grego. in illa verba, sic faciebat Iob cum ceteris diebus. Incassum bonum agitur, si ante terminum vitæ deseratur, quia & frustra velociter currit, qui priusquam ad metas veniat deficit. Hinc est enim quod de reprobis dicitur. Vt a iis, qui perdidit sustinentiam. Hinc electis suis veritas dicit. Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Hinc Ioseph, qui inter fratres vsque in finem, iustus perseuerasse describitur, solus talarem tunicam habuisse perhibetur. Nam quid est talaris tunica, nisi actio consummata? Quasi enim protensa tunica talum corporis operit, cum bona actio ante dei oculos vsque ad vitæ terminum nos regit. Hinc est quod per Moysen caudam hostiæ in altari offerre præcipimur, vt videlicet omne bonum, quod incipimus etiam perseuerantia sine compleamus. Hactenus Gregor. Et alibi reprobos hac ratione non sibi, sed electis viuere ostendit, quia dum electi eorum lapsum conspiciunt, de suo statu contremiscunt, & ruina, quæ illos dampnat, istos humiliat. Et in quadam hom. In conuiuio nuptiali non initium, sed finis queritur. Nam non solutus est à debitis, qui multa, sed qui omnia dedit. Et alibi propterea, vt prædictum esse, dicit iis qui perdidit sustinentiam, quia non solum incepti laboris mercedem perdunt, sed etiam apostatus sui poena foriuntur. Ansel. 2. Tim. 2. Hebr. 10. Selmus in hunc sensum exponit verba Paul. ad Thimoth. quæ dilucidè totum quod volumus, confirmant. Si sustinebimus & conregnabimus, si negauerimus ille negabit nos. Neque aliter, quæ ad Hebr. nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet

remunerationem. Patientia enim nobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes reprobis repromissionem. Et frustra sanè Paulus patientiam necessariam esse asseruisset, & ad eam cohortatus esset, & negantes Christum negandos ab eo pronuntiaffer, si non possent iusti victi malis & aduersitatibus negare Christum, & patientiam amittere, atque ea ratione à Dei gratia excidere. Bernard. in libr. de prece pt. & disp. in multis ostendit se certum fuisse, iustitiam posse a iustis amitti, & reparari, & inter alia dicit. Præceptis instituitur vita contra peccatum, remediis restituitur post peccatum innocentia. Et addit continuè hoc notatu dignum. Solum consuerim fregisse vorum qui & præceptum contempserit, & remediū. Nam illum sanè dico securum, qui & si interdum obedientia limitem præterit, consilium non respuit pœnitentiæ. Hæc Bernard. Atque idem nobiscum sensisse doctores Græcos liquere potest ex Chry. Causam Christi verborum, Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit, hanc reddit. Quia incipere multum est, finire verò paucorum. Et subdit continuè. Semper in principio dilectio est, in fine probatio. Nemo enim circa Deum vsque in finem potest perseuerare, nisi qui propter Deum tantummodo factus est dei. Omne enim quod propter carnem fit, corporale est, quemadmodum & caro ipsa temporalis est, quod autem propter Deum fit, æternum est, sicut & Deus æternus est. Cor bonæ fidei est exitus bonus, quia non incipere aliquid bonum, gloriosum est, sed finire. Nam quod incipit, corporis voluptas est frequenter, quod autem finit, virtus est animi. Nam frequenter concupiscentia carnalis incipit bonum, sed non finit nisi gratia Dei. Hæc Chrylóstom. Et subscribit Theophi. vt assoler. Sic enim interpretatur Pau. verba. Si sustinebimus & conregnabimus. Neque enim fat est, vt semel quis morti se offerat, sed semper id agat necesse est. Inquit enim. Quotidie morior. Est itaque patientia opus, vt queat quis euadere nobiscum, & eò euadere, vt regnum cœlestis adipiscatur. Et eadem sententia reperit in illa verba Christi. Qui perseuerauerit &c. & in verba apostoli ad Thimothe. & ad Hebr. mox citata. Et quia necessaria est omnibus perseuerantia in bono vsque ad mortem, & in hac vita nulla est securitas, vniuersa toto orbe dispersa Eccle. edoceta a Christo & ab apostolis filios suos omnes adhortari nunquam cessat, vt sobrii sint & vigilantes, & armatura Dei iugiter accipiant, vt possimus stare aduersus insidias diaboli

Augu.
Grego. 1. Mo. c. 40
Ecclesi. 2. Luc. 22
Gen. 37. c

34. Mo. c. 10.

Ansel. 2. Tim. 2. Hebr. 10.

Chry. hō. 24. i. Mat.

Cōc. Lat.

diaboli, qui tanquam leo rugiens circumquaque nos circuit, quarens quem deuoret. Et ne quisquam de veritate ista dubitaret, iam olim pronuntiatum fuit per ecclesiam, damnato propter hoc Iouiniano à sede apostolica Romana & in Africā à concilio quodam Africano. Et in concilio Lateranensi sub Innocentio. 3. satis apertè significarunt patres posse iustificatos gratiam perdere, istis verbis quæ habentur in capitulo firmiter de summa trinitate & fide catholica. Et si post susceptionem baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram pœnitentiam potest semper reparari. Hæc ibi. Et cum ex actis ipsius concilii constantiensis constet, reprobos esse in ipso ducentos sexaginta sex articulos Ioānis Vuitclesi, dubitandum non est, quin & inter illos hic quoque, contra quem nunc disputauimus, fuerit damnatus. Nam diligentissimus scrutator & impugnator errorum ipsius eum illi imputat. Habendaque est tanto viro fides, licet in actis concilii Constantiensis & hic quoque error, sicut & multi alii præteritus sub silentio sit. Verum est tamen, quod d Ioānem Hus additissimum ipsius discipulū ex eisdem actis possumus colligere, non fuisse secutum errorem Vuitclesi. Nam quanuis dixerit Paulum nunquam fuisse membrum diaboli, tamen expressè confessus est præscitum aliquando in gratia esse secundum præsentem iustitiam & prædestinatum excidere non nunquam a gratia, quam dicebat aduentitiā, sed non excidere a gratia prædestinatiois, à qua vna secundum eum constabat, vniuersa Ecclesiæ. Quia solum vniuersitatem prædestinatorum credebat esse ecclesiam. Quanta verò hæc erat repugnantia, quanta absurditas, admittere præscitos esse in gratia secundum præsentem iustitiam, & tamen non concedere eos esse partes ecclesiæ. Certè hoc nihil aliud erat, quam asserere eum Vuitcleso eos nunquam habere veram gratiam. Nam si vera esset, faceret nimirum eos partes ad tempus ecclesiæ. Vnde Cyprian. Augusti. & quadam iuris pontificii definitiones apertè dicunt extra ecclesiam non esse salutem. Quod non solum ad consummatam beatorum salutem referendum est, sed etiam ad salutem, quæ cōstituit hominem in statu gratiæ, & à morte peccati mortalis erigit. Sed hæc satis sunt, vt verissimam esse nouerimus & à Christo, apostolice ipsius, & à tota ecclesia traditam & perpetuè retentam primam capituli. 12. diffinitionem, qua asseritur iustificatos posse etiā

Aburditas erroris. Ioā. Hus.

in perpetuum amittere suam iustificationem neque iustificatos omnes esse prædestinatos, neque ediuerso prædestinatos esse semper iustificatos. Vt autem partes defensoris ad plenum expleamus, ad ea iam respondendum, quæ pro hæreticis contra ista asserri possunt.

De verbis Ioannis, quæ videntur Iouiniano fauere. Cap. VIII.

Potissimum quidem argumentum, quod pro Iouiniano torqueri in nos potest, ex verbis Ioannis est. Ait enim ille. Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum nõ facit, quoniam semen ipsius in eo manet. Et non contētus sic vniuersaliter, & indistinctè asserere peccatum non fieri a natis ex Deo, continenter adicit. Et non potest peccare quoniam ex Deo natus est. Et vt omnibus cōspicuum esset, natos se ex Deo vocare omnes iustos, statim subiicit. In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis, qui non est iustus, non est ex Deo. Et in eandem sententiam addidit postea. Scimus quia omnis, qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei conseruat eum, & malignus non tangit eum. In quibus verbis videtur potuisse Iouinianus aduersum nos exultare. Nam & Ioannes perinde apertè dicit iustos non posse peccare, ac ipse hoc assererat Ioui. Quin & causas exposuit Ioā. ob quas iusti neque admittunt, neque admittunt re queunt peccatum. Quoniam ex Deo, inquit, nati sunt. Quoniam semen illius in ipsis manet. Quoniam generatio Dei conseruat illos, idque non vt cunquē, sed ita fortiter & omni ex parte circumamicis eos & protegēs vt malignus non tangat eos. Atque hæc de causa ibidem dicit. Vos ex Deo estis filii Dei & vicistis eum, quoniam maior est, qui in vobis est, quam qui in mundo. Quod si a maligni insidiis iusti sunt tuti, neque illius fraude aut instinctu flecti queunt ad peccata, erunt & ab aliis causis securi, quæ illicere ad ea nos solēt, & impellere, leuissimæ quippe omnes illæ sunt, siquidem ad dolos, artes, astum, rabiem malignitatem, & potentiam diaboli conseruantur. Neque vacant suo pondere illa verba. In hoc manifesti sunt filii Dei & filii diaboli. Si enim vtrique admittere valent peccatum, nõ erunt ergo peccata, argumentum satis idoneum ad dignoscendum filios Dei à filiis diaboli. Quod enim aliquos inter se discernit, commune vtique illis non est. Potest & vrgētior fieri hæc obiectio ex illis verbis eiusdem Ioannis. Ex nobis prodierunt, subaudi, Anti christi

Obiect. 1. 1. Ioā. 3. b

C. 4. a

Cōfirma. 1. Ioā. 2. c.

christi, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum. Sed ut manifesti sint, quoniam non sunt omnes ex nobis. Hic videntur a Ioanne asseri, ex nobis non esse, qui nobiscum non perseuerant, & vel eo nomine manifestum nobis esse posse, aliquos nunquam fuisse ex nobis, quia à nobis tandem recesserunt. Quare cum iusti proculdubio sint ex nobis, & vnus nobiscum corporis partes, quoad in fide & iustitia persisterunt, qui fuerint verè iusti, à nobis recedere non poterunt, & qui recedunt, speciem quidem iustorum habuerint, reuera tamen iusti non fuerunt. Quod si pro meritis testimonia hæc Ioannis expendamus, non Iouiniano dū taxat fauere videbuntur, sed etiam Vuitleso. Quoniam si natus ex Deo, peccare non potest, omnis igitur ex Deo natus, prædestinatus est, & beatitudinem habebit, & nullum vnquam in eo erit lethale peccatū. Et si qui recedunt à nobis, nunquam fuerunt ex nobis & omnes, qui sunt ex nobis, permanent nobiscum, nunquam ergo præficti sunt ex nobis licet videantur esse ex nobis. Quia par omnino est ratio quoad hæc de recessu à nobis per apostasiam, siue defectionem à fide, & de recessu à congregatione iustorum per iniustitiam. Nam si perseuerantia in fide requiritur vt quis conseatur fuisse de gremio fidelium, requireretur & perseuerantia in iustitia, vt quis existimeretur fuisse de societate iustorum. Et si vera fides coniunctam habet secum perseuerantiam, habebit etiam & gratiam. Et si gratia illam non habet annexam, neque habebit fides. Atque his posterius ex Ioanne citatis innitebatur, opinor, Ioannes Hus, qui omnes & solos prædestinatos mēbra esse Christi & ecclesiæ asseruit. Prioribus vero utebantur Pelagiani, vt colligi potest ex Hieronym. lib. 1. aduersus illos, vt conficerent iustos posse deitare omne peccatū. Verum nulli istorum hæreticorum sensum Ioannis assecuti sunt. Neque mirum. Tollit nanque aliquando se Ioannes vt aquila, multò sanè altius, quam vt ab oculis repentium hæreticorum possit comprehendi. Et Pelagianis quidem bene obicit in eo loco Hieronym. necesse esse, si in eum sensum verba Ioannis exponant parum euangelicæ epistolam sibi esse cōtrariam. Quandoquidem Ioannes ipse in ea dicit. Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Et mox. Si confiteamur peccata nostra, fidelis & iustus est, vt remittat nobis peccata nostra, & emūdet nos ab omni iniquitate. Quod si opposueris, qua

re dixerit. Et non potest peccare, quia ex Deo natus est, audiens, inquit, Et vbi erit præmiū voluntatis? Si enim ideo non peccat, quia peccare non potest, liberum tollitur arbitrium, & nequaquam nostrum fiet, sed nature bonum, quæ præcepta non capiet. Hæc ille. Et manifestum est in illis verbis, quibus maximè potuerunt niti Pelagiani, maximè Ioannem eis aduersari. Non enim ad libertatem arbitrii iustorum refert, euitationem peccati, sed ad natiuitatem, & generationem diuinā eos conseruantem & tuentem. Iustitia quippe nostra, sicut ibidem dicit Hieronym. non ex proprio merito, sed ex dei consilio misericordia. Et hæc hominis summa est iustitia, quicquid potuerit habere virtutis, non suum putare esse, sed domini, qui largitus est. Et Iouinianus, & Vuitlesus nihil amplius ex eis dem habere possunt, quam iustos neque peccatum admittente mortale, neque posse admittente, quādiu in iustitia & adoptione Dei perseuerant, & semen Dei, hoc est, gratia, in illis permanet. Nō enim ait Ioannes, iustos, siue ex Deo natos, iustitiam suam, seu natiuitatem diuinā amittere non posse. Non hoc profectò vnquam dixit. Si id sensisset, nunquā dixisset. Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat. Quia si in vobis permanerit, quod audistis ab initio, & vos in filio & patre manebitis. Et statim. Et vos vnctionem, quam accepistis ab eo, in vobis permaneat. Et sicut docuit vos, manete in eo. Quorsum ad permanendum in gratia, & doctrina accepta exhortatus fuisset, si perdere illam non possumus? Et multa alia ibidem legimus, ex quibus patet Ioannē certum fuisse, posse à iustis per di gratiam acceptam, nisi diligenter intigilent charitati, & amoris fratrum, & vniuersorum mandatorū obseruantia. Cum ergo ait, natus ex Deo peccare non posse, sensus est, vt & antè nos Augusti. tract. 7. in hanc epi. Ioan. & autores gloriæ ordinariæ, & inter linearis, & Nicolai, & alii exposuerunt stare simul non posse natiuitatem diuinam, & peccatum lethale. Nam de hoc vno ibi loquitur, quia de peccato veniali non diceret, quod ibi legimus. Omnis qui peccat, non videt Deum, neque colit in sensu. Qui facit peccatum, ex diabolo est. Itaque vt verbis dialecticis, & scolasticis utamur, non in sensum diuinum hæc verba accipienda sunt, quasi sensus Ioannis sit, iustos neque admittente posse peccatū, quod iustitiam suam perdant. Sed accipienda hæc sunt in sensum compositum, ita vt sensus sit, non posse iustitiam, seu natiuitatem diuinam

Respos. ad Iou. & Vuitcle.

Augu. Nico. Impossibile dicitur in scriptura, quæ tantu sunt impossibilia in sensu composito.

Responso. Io. aquila

Ad Pela.

Ioan. 1.

uinam stare cum peccato. Quem in sensum interpretatur Hieronym. illa verba Chryso. Non potest arbor mala bonos fructus facere. Nam sensus est, ait. Quādiu est arbor mala, ab ea nou potest prodire fructus bonus. Necesse est etiam sic in sensum compositum accipere, quæ Paulus dicit de animali homine, nempe quod neque percipiat, neque possit intelligere, quæ Dei sunt. Intelligendū quippe hoc est, quādiu ab animali non transierit, & commutatus fuerit in spiritalē. Nec alius est sensus verborum Christi. Nemo potest duobus dominis seruire. Significauit quippe nobis impossibile esse, vt simul quis duobus dominis seruiat. Nam diuisim potest quiuvis duobus dominis seruire, videlicet pro diuersis temporibus. Et ipse Hiero. in principio primi dialogi contra Pelagianos hanc expositionem inuit. Obiicienti namque Critobulo hæc verba Ioannis, vt probaret, posse hominem esse sine peccato, ipse vicissim obiicit eūdem Ioan, dicentem. Si consteamus peccata nostra, fidelis & iustus est, vt dimittat nobis peccata nostra, & mūdet nos ab omni iniquitate. Atque vt obiectum exponat testimoniū & simul referat aduersarium, euestigio subnectit. Qui ergo natus est ex Deo, non peccat, quādiu semen Dei manet in eo, & non potest peccare, quia ex Deo natus est. Sed quia in agro dominico dormiente patre famulus inimicus homo zizania superseminat, & frumento bono, dum nescimus, Lolium, aue nisque steriles sator nocturnus interserit, ideo parabola ista Euangelici patris familias formidanda est, qui purgat arcam. & frumentum horreis condito paleas ventorum flatibus dispergenda, & vrendas ignibus derelinquit. Vides quemadmodum in sensum compositum exponit? Quādiu semen Dei, inquit, manet in eo, natus ex Deo non peccat. Sed apertius, & copiosius in principio lib. 2. contra Iouinianum eundem in sensum hæc exponit. Et vt nō esset nobis ambiguus iste sensus, adiuncta sunt illa verba. Quoniam semen ipsius in eo manet. Et illa. Quoniam generatio diuina conseruat eum. Etenim hæc satis indicat sensum illorum verborum, quibus asseritur, natus ex Deo peccare non posse, hūc esse, quod iustus peccare nequit, quādiu in illo hæc perseuerant. Quæ enim communicatio luci & tenebris, Christo & Belial? Quomodo dies & nox misceri non queunt, sic neque iustitia, & iniquitas, peccatum & bona opera Christus & antichristus. Si susceperimus Christum in hospicio nostri peccatoris, illico fu

gamus diabolum, & cum illo discedunt à nobis omnia peccata. Si peccauerimus, mox per peccati ianuam ingreditur ad nos diabolus, et protinus recedit Christus. Et vt apertior hic sensus esset, præmiserat illa Ioannis statim. Omnis qui manet in eo, non peccat. Et mox subiunxit. In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Non sanè qui fuerunt, sicut perperam in argumento obieciabatur, sed qui sunt Præsenti quippe tempore Ioannes vtitur. Et peccatum discernere non potest, qui fuerint filii Dei, & qui filii diaboli. Nam peccare possunt, qui fuerunt filii Dei, & qui fuerunt filii diaboli. Bene autem distinguit, qui actū sint filii Dei, & qui filii diaboli. Docet namque tantū nos in generatione domini permanere, quādiu non peccamus. Quod vnum nostra intereat scire. Discernit autē hæc peccatū quia peccatū nūquā est, nisi in filiis diaboli, & eo ipso quo peccatū in nobis incipit esse, desinim esse filii dei & incipimus esse filii diaboli. Vnde & ibidē Iannes ait, Qui facit peccatū, ex diabolo est. Potest, qui voluerit, & aliter respondere, ac dicere, horum verborū, Omnis, qui natus est ex Deo, non peccat, & similitum sensum esse, secundum quod ex Deo nati sumus & in Christo manemus, nos minime peccare sed secundum quod ex Adam nati sumus. Et hunc sensum sequitur August. ep. 95. Vbi ita dicit. Illud quod scriptum est. Qui natus est ex Deo, non peccat, secundum ipsam caritatem dictum est, quæ sola non peccat. Ad natiuitatem quippe, quæ ex Deo est, augenda & perficienda pertinet caritas. Et alibi sic putat debere exponi illa. Omnis qui peccat, non videt eum, neque cognouit eum, vt sensus sit secundum illam absumendam infirmitatem ex Adam contractam, secundum quam peccamus, neminem cognouisse Deum. Nam & si aliqua vident per fidem peccatores, id illi non habent ab Adam sed à Christo. Et hanc Augustini expositionem necesse esset sequi, si etiam de peccatis venialibus accipiēda essent verba Ioannis. Quod tamen nihil est necesse, vt perspicue ostendimus. Licet & in Bernard. colde Berduas aliās expositiones horum verborum distulicium legere. Non peccat, inquit, qui natus est ex Deo, id est, non permanet in peccato, quia conseruat illum utique, vt perire nō possit, ea, quæ falli non potest generatio celestis. Siue non peccat, id est, tantū dem est, ac si non peccet, pro eo scilicet quod non imputatur ei peccatum. Generatio enim celestis etiam in hac parte conseruat illum. Hæc Bernard. Qui generationem celestem statim dilucide exponit

Ref. 2. ad Iou. et Vuit.

Augu.

Ref. 3. ad colde Berduas.

nit à se intelligi prædestinationem diuinam. Et ipse Augustinus. cap. 14. de natur. & gra. refert & alias sic exposita esse illa verba, ac si diceretur. *Quinatus est ex deo, nõ debet peccare. Quis enim infanus dicat, debere peccari, cum ideo sit peccatum, quia non debet fieri? Quod verò dicit Ioannes ex nobis prodierunt sed non erant ex nobis &c. tripliciter potest, & per quam commode exponi. Primò dicere possimus, non negari à Ioanne posse aliquos à nobis recedere, qui prius fuerint ex nobis, & eiusdem corporis membra fide, & gratia, sed hoc duntaxat asseri, neminem ab ecclesia decedere, qui non & ipse prius suo animo ab ea se diuulserit, & disseparauerit. Nam qui nõ est Christo contrarius, in corpore ipsius hæret, & permanet. Et quandoquidẽ corpore Christi est, exire à nobis non potest, quia corporis integritas vniuersis membris constat, neque sibi sunt illa contraria. Atque hanc expositionem sequitur Augustinus tractatu. 3. in primam Ioan. Secundò possunt referri hæc verba ad æternam prædestinationem. Sensusque erit ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis secundum æternam Dei prædestinationem. Prodeunt quippe ex nobis hæretici & schismatici, quia nostrifuerunt, non solum per communem creationem, & propagationem, & vocationem, sed etiam per communem regenerationem, renouationem, & iustificationem & quia creati ab eodem Deo, & nati ex eodẽ parente Adam, & vocati ab eodem redemptore Christo, & iustificati per eundem baptisimum, sicut & nos, eisdem nobiscum sacramentis fruebantur, & eiusdem corporis mystici partes erant, sed ex nobis tñ nõ erant, quia nõ erant secundum propositum vocati, non erant in Christo electi antè mundi constitutionem non erant in eo sortem consecuti, non erant in eo prædestinati secundum propositum eius, qui vniuersa operatur secundum consilium voluntatis suæ. Et in hunc sensum dicta hæc esse à Ioanne docere videntur statim subintelligenda. Nam si fuissent ex nobis, permansissent vti que nobiscum. Nam vti que secundum præsentem iustitiam fuisset possunt ex nobis, qui non permanent nobiscum. Quod verò Ioannes dixerit simpliciter, & absolute non fuisse ex nobis, quos sciebat, potuisse sic esse ex nobis, mirandum non est. Possunt nanque prophete illa affirmare, aut negare, quæ norunt ita esse, aut non esse, siue secundum causas naturales, siue secundum superna rurales. Et sic scimus vere dixisse Ionam. Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuerteretur*

& Isaiam ad Ezechiam. Morieris tu, & non viues, quia secundum merita Niniuitarum & Ezechia ita erat iuxta communem ordinem, & legem futurum, licet secundum præscientiam Dei aliter. E contrario autem Christus vere dixit, Non est mortua puella, sed dormit. Quia licet mortua esset hominibus, & secundum causas naturales non esset amplius ab eo somno excitanda, tamen Deo nõ erat mortua, sed velut dormiebat, ab eo statim potenti ipsius virtute suscitanda. Quæ ratione & alibi Ioannes filios Dei appellauit, quos sciebat nondum adeptos esse statum gratiæ, sed electos tamen à Deo, & tales tandem fore secundum æternum eius consilium. Atque istam expositionem citat Gratianus ex Augu. lib. de correc. & gratia, & eam licet legere in eodem cap. 8. de bono perseverantia. Et hoc est arcanum, quod Ioannes docet quædam tenus nobis manifestari ex eo, quòd aliqui non perseverant in fide nobiscum. Sed vt manifesti sint, inquit, quoniam non sunt omnes ex nobis. Certissimum enim signum eorum, qui non futuri sunt secundum æternam Dei præscientiam partes ecclesiæ iustorum, est nõ permanere in fide nobiscum, sed tandem auillos, & alienos à fide nostra vitæ claudere. Neque ecclesia damnauerit Ioannem Hus, siquidem asseruisset, Paulum semper spectasse ad ecclesiam iustorum secundum æternam prædestinationem, & præscitum, seu reprobum nunquam secundum eam esse illius partem. Sed propter ea damnauit, nonnullas illius circa hæc assertiones, quia vt constat ex actis concilii Constantiensis, ecclesiam catholicam ex omnibus, & solis prædestinatis constare assererat, & de illa vna esse articulum si dei contendeat, & absolute affirmabat, Paulum nunquam fuisse membrum diaboli, licet fecerit quosdam actus actibus ecclesiæ, malignantium consimiles, & præscitum nunquam esse partem sanctæ ecclesiæ, & si aliquando sit in gratia secundum præsentem iustitiam. Ita verò oportet dicere, reprobos non spectare ad sanctam ecclesiam secundum æternum dei consilium, vt tamen fateamur, eo ipso partes esse ipsius, quo sunt in gratia secundum præsentem iustitiam. Et sic concedendi sunt prædestinati semper spectare, secundum prædestinationem diuinam ad ecclesiam iustorum, vt tamen interim, dum sunt in peccato, fateamur, nõ solum fieri ab eis quosdam actus consimiles actibus ecclesiæ malignantium, sed vere esse illos partes ecclesiæ malignantium, & filios, ac membra diaboli, neque esse partes ecclesiæ

Ioan. iij. g

De per. d. 4 si ex bo no.

Ad Ioan Hus.

Reprobi sũt aliquã do partes san. eccl.

Resp. 1. ad coufir.

August. Resp. 2. ad coufir.

ecclesiæ, nisi sint fideles. Nam denominationes, quæ nobis conueniunt secundum æternam Dei prædestinationem, non tollunt eas quas tribuit præsentis iustitia, vel iniustitia. Imò cum absolute, & simpliciter querimus, qualis vnusquisque sit, bonus ne, an malus, filius Dei, an filius diaboli, pars ecclesiæ iustorum, an pars ecclesiæ malignantium, ad præsentem iustitiam, vel iniustitiam spectandum in primis est, & iuxta huius vel illius præsentiam responso est danda. Alioquin omnes prædestinatos licebit beatos, & confirmatos in gratia absolute pronuciare, & reprobos omnes eadem ratione iam nunc dicere poterimus, damnatos esse, & obduratos in peccatis. Siquidem talis sunt secundum æternam dei præscientiam, cui, vt Hieronymus. Augustinus Greg. & alii doctores communiter docent, nihil est, neque præteritum, neque futurum, sed omnia præsentia. Si cui tamen non in totum satisfaciatur hæc communis expositio, quia Ioa. absolute & absolute vltor temperamento locus est, neque licentia ista prophetalias loquitur in epistolis, occurrit & alia fortassis a prior, & commodior via olabendi hæreticorum obiectionem, & interpretandi hæreticorum. Videtur quippe id ille spectasse, dũ hæc diceret, quod semper ecclesia experta est in hæreticis. Qui prius quam aperte se prodarent, & vt perfidi apostatae paricide. ipsi bellum inferrent, inquieti, superbi, arrogantes, in obediens, sediciosi, & aliis id genus vitiis obnoxii, & à communibus bonorum christianorum moribus longissimè alieni deprehenduntur fuisse. Atque ideo dicit Ioannes. Ex nobis prodierunt, sed nõ erant ex nobis. Ante suum enim à nobis manifestum recessum, iam illi vtrunque à nobis dissidebant. Nam si fuissent ex nobis, & non puerida iam membra, & ab ecclesiæ corpore diuisa, permansissent vti que nobiscum, neque in tantum prorumperent perfidia scelus, vt se ab ecclesia, quæ illos in Christo genuit, separarent. Neque nostra auctoritate sic Ioannem interpretamur, gloriosus ille martyr Cyprian. ita videtur intellexisse verba ista. Cum enim spiritus sanctus in columba venisset super Christum doceret, vt indicaret non aliam se domum in habitare, quam eam, quæ pacem, concordiam, & vnanimitatem coleret, ita inter alia subdit. Hæc est in ecclesia nascenda simplicitas, hæc charitas obtrinda, vt columbas dilectio fraternitatis imitetur, vt mansuetudo, et lenitas agnis, & ouibus æquetur. Quid facit in pectore christiano luporum feritas? & ca-

Respon. ad coufir.

Cy. d. sim plicitate p latorum.

num rabies? & venenum latet serpenti, & cruenta scintilla bestiarum? Gratulandum est, cum tales de ecclesia separantur, ne colubas, ne oues Christi scæua sua & venenata cõrãgione prædentur. Coherere, & coniungi non potest amaritudo cum dulcedine, caligo cum lumine, pluuia cum serenitate, pugna eũ pace, cum fecunditate sterilitas, cum fontibus siccitas, cum tranquillitate tempestas. Nemo æstimet bonos de ecclesiâ posse discedere. Triticum non rapit ventus, nec arborem solida radice fundatam procella subuertit. Inanes paleæ tempestate instantur, in aliis arbores turbinis incursione eueruntur. Hos execratur, & percutit Ioannes apostolus, dicens. Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis, si enim fuissent ex nobis, mansissent nobiscum. Hinc hæretes, & factæ sunt frequenter, et siũ, dum peruersa mens non habet pacem, dum perfidia discordans non tenet vnitatem. Hæc Cyprianus. Ex quibus perspicuum est sic esse, vt diximus, verba Ioannis intellexisse. Et quæ hoc inimicum rationi valde consentaneum. Quia si uis nemo repente fit summus, ita neq. mo. repente fit turpissimus, nec tantum quis sacrilegium committeret, vt ab ecclesiâ recederet, nisi prius minoribus vitiis sponte sua consensisset. Quod & idem eleganter in No uato ostendit in quadam epistola ad Cornelium. Vbi de omnibus in vniuersum hæreticis, ne miremur eorum ab ecclesia discessum, sic scribit. Feruntur semper mali. suo furore dementes, & postea quæ scelerata fecerint, cõscientia ipsa scelerata mentis agitantur. Neque remanere in ecclesia. Dei possunt, qui deificam, & ecclesiasticam disciplinam, neque actus sui conuersatione, neque morem pacem tenuerunt. Et infra in hoc propositum eruditè inducit verba Christi. Omnis plantatio, quæ non plantauit pater meus cælestis, eradicabitur, Et addit. Qui plantatus nõ est præceptis Dei patris, & monitis, solus poterit de ecclesia ille discedere, solus episcopus derelictis, cum schismaticis, & hæreticis in furore manere.

Non repugnat prædestinatio inimicitie ad tempus, neq. gratia temporariae reprobatio. Cap. IX.

ERROREM aut vniuersi asserunt, prædestinatos semper esse in Dei gratia, & reprobos nunquam ad eam peruenire inde præcipue cõfirmare quis potest, qd̃ deus se per vult prædestinatis dare suã gratiã, et gloriã, semper vult illos beatere, & magnificare, & ad suum consortium admittere, & participes ac

Li. 2. ep. 8

Obiect. 2.

con-

confortes suæ gloriæ in perpetuum facere. Reprobos vero semper Deus voluit, & vult procul a se & à sua præsentia habere, & grauissimis, si que perpetuis mancipare, & mulctare pœnis. Quare & hi semper videntur esse in Dei odio, & illi in ipsius gratia. Non. n. videtur esse locus gratiæ cum tanto, & tã firmo, et tam inueterato reprobos omnium obio. Neque inimicitia videtur posse habere locum, cum eximia illa, æterna, firmissima & immutabili dilectione, qua Deus in electos omnes afficitur. Verum aliud est, vt statim dicebamus, quod alicui competit ab æterna dei prædestinatione, vel præsentia, aliud quod à præsentia iustitia, vel iniustitia. Et prædeterminatos non ideo dicimus quandoque esse extra gratiam Dei, quod sit aliquod tempus, in quo Deus non eos diligat, neque suam gratiã & gloriam, eis velit impartiri. Quauis possit Deus nunquam prædestinasse, quos prædestinavit, & ipsi prædestinati propter sui arbitrii libertatem possint facere, vt nunquam fuerint prædestinati, tamen ipsam Dei prædestinationem, firmam certam, æternam, perpetuam, & incommutabilem esse scimus. Et quoscumque ille prædestinavit, semper voluit, & vult, & in æternũ volent participes suæ gratiæ, & gloriæ facere. Sed propterea dicimus nonnunquam illos extra gratiã esse Dei, quia habent, vel faciunt aliqua, quæ vsque adeo diuina maiestati displicent, vt quando ea in illis perseuerant, neque gratiam suã velit pro eo tempore eis impartiri, neque dignos sua amicitia, & familiaritate eos habeat, quin potius tanto ipsos odio prosequatur, vt siquid in eis illa durauerint, & cũ eis vitæ huius curiculum absoluerint, perpetuis eos velit addicere, & punire pœnis. Et hoc odium cum illa dilectione non repugnat, quia ad diuersa referuntur tempora, odium ad præsens, dilectio ad futurum. Et dilectio etiam absoluta est, odium verò respectu æternarum pœnarum, dum taxat conditionatum. Et dico respectu æternarum pœnarum, quia aliquod est etiam in Deo absolutum odium in prædestinatos, cum sunt extra ipsius gratiam. Sed id non est respectu æternarum pœnarum, sed dũtaxat respectu illarum, quibus Deus etiam nunquam omnes peccatores castigat, auferendo ab eis suam gratiam, & indignos eos censendo sua familiaritate, & præsentia, & aliis bonis, quibus prosequi solet, & honorare omnes iustos. Et eadem prorsus ratione, reprobos dicimus nonnunquam esse in gratia Dei, quia licet semper Deus velit eos

æternis inferni, aut limbi pœnis punire propter peccata, in quibus scire eos tãdem de hac militia decessuros, tamẽ interim pro sua summa misericordia, & benignitate eos ad suam gratiam, & familiaritatem admittit. Et quia personarum acceptor non est, & affectus nõ personas respicit, & præsentia iudicat, & spectat, non futura, quando illi in fide, & amore ipsius persistunt, & ipsius sunt beneuolentia, & beneficentia non ingrati, eisdem illos beneficiis, & muneribus, & spiritalibus, & temporalibus honestare, & exornare non cessat, quibus iustos alios, quos ad suam gloriã prædestinavit. Quin & hoc animo in illos est, & hoc amore eos tametsi reprobos prosequitur vt siquidem in obseruantia mandatorum vitam clauerint, etiam vitam eis donet æternã & faciat, quod & suæ potestati subest, vt & ab æterno illos prædestinauerit. Et ista sã sunt data in scripturis docuimus. Nec enim nouimus ita libere, vt nobis calumniantur hæretici, de rebus præsertim diuinis, & hoc ipso profundis, & absconditis philosophari, Mos hic est hæreticorum. Nam eodem in vitio illos, sepe manifestè deprehenderis, quod nobis præterius, & fas obiciunt. Verum vltra scripturã auctoritatem, quæ sola christiano sufficere deberet, certè ratio etiam naturalis, quæ & ipsa à Deo est, perinde adnotet de diuina bonitate sentire. Officium est iusti iudicis præsentia iudicare, non futura. Officium boni, & æqui dispensatoris, & gubernatoris est præsentia spectare vel bona, vel mala merita, & quo quisque sit merito, non quo futurus est, dispicere. Officium est boni, & liberalis amici imò probi cuiusuis, & ciuilis hominis præsentibus capi, & deliniri officii, neque irritari, aut ante tempus exacerbari successibus in posterum disidiis. Et si nos futura, iuxta ac Deus nosceremus, certo videlicet, distincte, clarissime, & infallibiliter, non minus deberemus presentibus nos accomodare quàm nũc. Et prouidos alioqui parentes scimus sæpe ab se ablegare, & amandare filios suos presentibus ipsorum peccatis prouocatos, et offensos quauis, quæ illorum bona in dolere apparet, dubium eis non sit, bonis se postea corũ operibus alliciendo, vt & in suam gratiam illos accipiant, & suorum omnium bonorum participes, & hæredes faciant. Et in eundem modum prouidentissimos sæpe homines videmus presentibus nominibus, & rationibus commotos, & inire nonnunquam, & tueri amicitias cum hominibus, quos sibi non omnino infirmis coniecturis, vt si similes credunt

Argum. 3

dunt perfidos, & fœdistragos futuros. Et tandem illis pro sua bonitate, & iustitia inuolata fidem & amicitia seruant, & quæ officia sunt amicorum eis præstant, quando ipsi in pacta & iurata fide persistunt. Et lumẽ certè naturalem exigit, vt perinde nos in alios geramus, neque isti fœdera, aut initas amicitias violenti nisi malis prius aliorum operibus prouocati quicquid nobis in futurum non omnino falso, aut ex diuina reuelatione, aut prouidentia quadam humana de ipsi persuademus, & sicut in his stare possent præsens amicitia cum odio in futurũ, & in benignis parentibus præsens odium filiorũ cum dilectione pro tempore venturo, ita ipsa ratione naturalis docemur posse prædestinatos extra gratiã dei esse ad tempus propter mala aliqua præsentia ipsorum merita, & præscitos è diuerso in eius gratia propter nonnulla bona sua merita. Quamquam enim Deus pro sua incõparabili bonitate, & clementia solem suũ oriti facit super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos, & beneficiis permultis omnes etiam male de se meritos prosequitur, & præclara sibi obsequia præstanda, sua benignitate quandoque præuenit, quæ & nos quantum possumus, & assequimur, proferus imitari par esset, tñ in beneficio suæ gratiæ, seu amicitia hanc legẽ inuolatam seruare nouimus, vt neminẽ vel neget, vel impartiat, nisi iuxta ipsius presentia, vel bona, vel mala merita. Nam hoc est iusti iudicis officium, & æqualis omnibus imperatoris, & administratoris vniuersi. Et hac rem maximè intelligimus diuitias charitatis, & clementiæ ipsius, & quanto opere omnes vel let saluos facere, vtq; ab omnibus participari & possideri percipiat. Nihil igitur impediunt argumenta hæreticorum, quominus incũctã ter omnes assentiamur, & prædestinatos nonnunquam esse extra gratiam Dei, & iustificationes quoluissim posse, dum hic viuunt, ab ea excidere, ac tandem reprobari, & condemnari nisi speciali priuilegio Deus aliquos in sua gratia confirmauerit, sicut communiter scholastici theologi credunt de apostolis à die Pentecostes, & iam olim traditum est à Cyrillo in verba illa, non turbetur cor vestrum. Non dũ, ait, inerat apostolis ne cadere possent, qd postea superiore virtute roborati, id est, spiritus gratia muniri habuerunt.

Apostoli confirmati Cyp. 9. in Ioan. 29.

Nemini posse suam ipsius prædestinationem, seu perseuerantiam constare, nisi per diuinam reuelationem.

Cap. X.

Incerta enim sua perseuerantia, nisi deus eam reuelat.

Argum. 1. Pro. 27. 18.

ET vel hoc vno argumento certè deberet esse omnibus, & indubitata secundã ca. 12. & 13. diffinitione de incertitudine prædest. & perseuerant. Nam neque nostra potest nobis per fidem absque Dei reuelatione iustificatio constare, quemadmodum libr. 9. copiose differuimus, & vbi illa constaret, cui certum esse possit, in ea se perseueraturum vsque ad mortem, cum per multi insignes, et præstantes viri, vt ex statim dictis liquet, ceciderint, & ne minimum quidem sit huius vitæ tempus, in quo non possimus iustitiam omnem nostram amittere? Possunt sanè incertitudinem istam confirmare omnia, aut certè pleraque ex illis, quibus & ex scripturis, & ex vnanimi consensu doctorum luculenter docuimus, nullam satis tutam, aut securam esse in hac vita stationem, neque certam esse cuiquam mortalium suam victoriam, sed necesse omnino esse, vt sollicitè semper, & studiosè obseruationi mandatorum intendamus, & inuigilemus, si peruenire debeamus ad coronam. Vt tamen omnia firmiora, & commotiora sint, subiiciam aliqua, quæ peculiari huius loci sunt. Ne gloriaris, ait Salomon, in crastinum, ignorans quid superuentura pariat dies. Si ignotum est, quid de nobis crastina luce fiet, multo magis ignotus erit totus vitæ nostræ decursus, incertumque proculdubio cuius erit, quid de se futurũ sit in æternis illis sæculis, quæ post huius mundi transitum succedent. Et si gloriari in nemini licet de præsentis felicitate, quod ea facile in diuersum mutari potest, nequit ergo sua cuiquam perseuerantia certa esse. Quid prohiberet etiam in domino gloriari de nostra ipsius obedientiæ perseuerantia, si de ea certè esse aliqua ratione possimus? An non sanctè gloriabatur Paulus in infirmitatibus suis in visionibus, in reuelationibus. Cur igitur minus liceret nobis gloriari in nostra perseuerantia, si eam certitudinem de ipsa haberemus? Equidem Christus, hanc gloriam, & exultationem non tantum non prohibuit sed consuluit etiam, & laudabit in illis, qui eam per ipsius reuelationem habere potuerunt, ab eo nimium audientes: Gaudete autem, quia nomina vestra scripta sunt in cælis. Non tamen contentus fuit Salomon omnem gloriam interdiceret, sed plenissimè sciens tantæ certitudinis felicitatem non posse mortalibus contingere, ad timorem, & paurem omnes rursus cohortatur dicens. Beatus vir, qui semper est pauidus. Quod si

C c semper

semper est timendum, nunquam igitur quis potest hic esse de sua prædeterminatione, seu perseverantia securus. Nā vtiq; pavor, & securitas ex diametro pugnat. Et si beatus, qui semper est pauidus, vel hoc ipso longè quis erit à beatitudine, aut certè longè se faciet, qui timoris omnis expertus certū se putat, & omnino se

Argum. 3. curum de sua beatitudine. Et vt tandem præcipitem istam, & temerariam de nostra beatitudine præsumptionem ab animis omnium auelleret, & impossibile esse mortalibus tā

Eccle. 9. a. tiarcani certitudinem apertissimum Salomō faceret, tertid adiecit, & de omnibus etiam iustis, & sapientibus absolutè, & in distinctè pronunciauit. Nescit homo, an odio, an amore sit dignus. Profecto qui sciret se prædestinātū esse, sciret se apud Deum dignum esse habitū qui ab ipso amaretur, Atque vt nullus tergiversandi locus sit, vide, quid mox adiciat. Sed omnia in futurum seruantur incerta. Si omnia quanto magis perseverantia, quanto magis occultissimum diuinæ prædeterminationis mysterium? Et ne putes ex prosperis, aut aduersis vitæ successibus, hæc posse satis colligi, vniuersa duestigio docuit eque euenire iustis, & impijs, bonis & malis, mundis & immundis. Et merito Bernardus vel

Ber. ser. 1. septuag. vnum hoc scripturæ testimonium sufficere putauit, vt nemo sibi citra Dei reuelationem scientiam suæ prædeterminationis, vel perseverantia arrogaret, De cœlesti electorum generatione sic alicubi edisserit. Sed generationē istam quis enarrabit? Quis potest dicere, ego de electis sum, ego de prædestinatis ad vitam ego de numero filiorum? Quis hæc in quā dicere potest reclamante scriptura. Nescit homo an amore dignus sit, an odio? Certitudinem vtiq; non habemus, sed spei fiducia cōsolatur nos, ne dubitationis huius anxietate penitus cruciemur. Hæc ille. Et vsus est eodē testimonio ad confirmandum certitudinem nobis esse omnino negatam sermone secundo in octaua paschæ, & sermone. 5. dedicatio nis ecclesiæ. Et quæ ista imprudētia est? Incerit semper sumus, & ambigui, quid post paululum volemus, quid probabimus, quid placebit. Hæremus animi, hæsitamus fluctuantes, pendemus iugiter, neque est qui satis certō sciat, quid in proxima hora de se statuet, & audeat quispiam certitudinem sibi de sua beatitudine polliceri? Ipsa satis nostri arbitrii libertas, ipsa naturæ nostræ instabilitas, & perpetuis vicissitudinibus, & alternationib; obnoxia conditio, ipsa carnis, mundi, & demonis iuges, & irrequietæ pugne, ac molestiæ dehor

Argum. 4. tarinos possunt ab insipienti ista, & cæca temeritate. Enimuero qui istam certitudinem possibilem nobis volunt defendere, non tantum scripturas sacras, & earum explanatores, sed & se ipsos mihi ignorasse videntur. Quam sæpe in agro dominico dormiente patrefamilias inimicus homo zizania super seminat, & frumento bono, dum nescimus, lolium, auenaleque steriles nocturnus fator interfert? Quam frequenter corruisse, & collapsos esse legimus, audiimus, sciimus viros aliqui sanctitate, & pietate eximios. Sed super omnia deterrere omnes habet ab ista ista, & superba prædeterminationis suæ, & perseverantia certitudine altitudo, & profunditas consiliorum diuinorum. Vnde scias dō homo, in hac tanta præsertim caligine, in his tantis tenebris, in hac tanta vitæ huius ignorantia, consilia, & placita Dei de te, quæ vt liberrima, ita & abditissima sunt, ac planè inscrutabilia? Si non possumus certo scire, quā perpetuo in nos habiturus est voluntatem, vel rex, vel prælati noster, vel parens, vel amicus, vel seruus, neque denique vllus proximus, quanta insipientia est putare posse nos scire, quid de nobis in perpetuum facere cogitauerit, & statuerit ille, cuius iudicia sunt incomprehensibilia, & via imperuestigabiles? Eleganter profecto, & eruditè Gregorius, cum dixisset dominus sancto Iob, alijs quidem produci luciferum, alijs verò confurgere vesperum, ne perscrutari homo occulta Dei iudicia audeat, subiunctum illico putat, Nunquid nostri ordinem cœli, & ponere rationem eius in terra. Quia supernarum dispositionum occultas prædeterminationes nullus in hac vita positus intueri valet, neque ante humana corda talium secretorum causas aperire sufficit. Et cum multis exemplis imbecillitatem hanc nostram luculenter probet tandem ad id de quo agimus descendens. Quis intelligat, inquit, quod d alius catholice matris ventre editus, iuxta vitæ terminum erroris voragine deuoratur, alius autem vitam suam in catholica pietate consumat, qui ortus in perfidia cum lacte matris hauserat virus erroris? Quis ista iudiciorum cœlestium secreta discutiat? Quis intelligat discretam lancem æquiritatis occultæ? Ad cognoscendos istos iudiciorum secretorum finus, nullus ascendit. Dicatur ergo homini vt se nescire cognoscat, nescientem verò se cognoscat, vt timeat, timeat vt humilietur, humilietur ne præsumat in se, non præsumat in se, vt conditoris sui auxilium requirat, & qui

Argum. 5. Greg. 30. Mo. 3. c. Iob 38.

& qui in se fidens mortuus est, autoris sui adiutorum appetens viuat. Audiat itaque vir iustus iam quidem se sciens, sed adhuc, quæ supra se sunt nesciens. Nunquid nostri ordinē cœli, & ponere rationes eius in terra? Id est, nunquid occultos ordines iudiciorum celestium compræhēdis, aut aperire humanis auribus sufficis? Et doctissimè idem Grego. hoc ipsum alibi colligit, & omnia quæ hæcenus in hoc lib. docuim; ex verbis illis. Saluatoris approbat. Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, & nescis, vnde veniat, aut quo vadat, Spiritus quidem venit, & vadit, inquit, quia reprobos deserit, electos assumit. Et quia iudicium omnipotentis Dei imperscrutabile est, vnde veniat, & quo vadat homo nescit, quia sciri non potest, an quis in gratia, quàm recipit, perseverare imperpetuum debeat. Ab eo igitur, qui defecit, venire spiritus dicitur, ire ad eum, qui perseveraturus est, quia alios in tempore deserit, alios assumit, nec tamen deserit. Hæc ille. Diuus etiam Augustinus librum de bono perseverantia sic penè auspiciatur. Afferimus ergo, donum Dei esse perseverantiam, qua vsque in finem perseveratur in Christo. Finem autem dico, quo vita ista finitur, in qua tantummodo periculū est, ne cadatur. Itaque, vtrum quisque hoc munus acceperit, quoad hanc vitam ducit, incertum est. Et infra. Ad vocationē illam pertinere, de qua dictum est, sine penitentia sunt dona & vocatio Dei, nullus est homo ab hominibus certa asseueratione dicendus, nisi cū de hoc sæculo exierit. In hac autē vita humana, quæ tentata est super terrā, qui videtur stare videat ne cadat. Idem quippe, sicut iam supra diximus, non perseveraturi perseveraturi prouidentia dei, voluntate miscentur, vt esse discamus non alta sapientes, sed humilibus cōsentientes, & cū timore, & tremore nostrā ipsorum salutē operemur. Et inferius docet, sic prædicandū esse populo Dei, perseverantia esse donū illius, & neminem in hac vita esse posse de ea securū, vt tñ omnes moneantur benè sperare, & cōsiderare in eo, à quo omne datū optimū, & omne donū perfectū. Quod & secutos videmus patres in capitulo quod modo exponimus. Idem etiam Aug. in ep. ad Probam tractans illud Pauli, Nolite ante tempus iudicare, hæc scribit. Sicut sibi quisque, nemo alter alteri notus est, & tñ nec sibi quisque ita notus est, vt sit de sua castina cōuersatione securus. Et xi. de ciuit. Dei. c. 12. cū traderet non imprudenter nos beatos vocare quos videmus iuste ac p̄ cum spe futuræ im

Greg. lib. 6. in Reg. Ioan. 3.

Augu.

c. 13. Roma. 11.

c. 22.

Ep. 121. 1. Cor. 4.

mortalitatis hanc vitam ducere sine crimine vastante conscientiam, subdit de ipsis, Qui licet de suæ perseverantia præmio certi sint, de ipsa tamen perseverantia sua reperiuntur incerti. Respondet Bucerus in concordantia ar. de certitudine gratiæ Augu. locutum esse in hoc loco de incertitudine & ignorance, quæ opponitur scientiæ: Sed quid cum tali in terprete agas? Nunquid Bucere, cum dixit August. iustos esse certos de suæ perseverantia præmio, de certitudine agebat per scientiā, & non potius de vna certitudine fidei? Cur igitur credas tam varium fuisse Augusti. vt in statim subiunctis certitudinem negaret scientiæ, cum de illa nulla posset esse questio, & nō potius certitudinem fidei, quā mox asseruerat haberi à iustis de suæ perseverantia præmio? Quis ita vel mediocriter doctus loquere tur? Sed consului istos, quæ statim adiecit Augustin. & deposuisses tuum errorem, si Augustin. velles acquiescere. Nullis quippe inter iectis, mox subdit. Quis enim hominum se in actione, profectuque iustitiæ perseveraturū vsque in finē sciat, nisi aliqua reuelatione ab illo fiat certus, qui de hac re iusto latentique iudicio non omnem instruit, sed neminem fallit? Vides Augu. nullam certitudinem de his admittere, nisi ex diuina reuelatione? Et hoc exigunt testimonia Cyp. Ambro. Hiero. ca. 7. iam allegata. Quare dubium nemini esse debet, quin perpetuo tenuerit ecclesia catholic. quæ in secundis cōsultationib. ca. 11. & 13. & in cano. eis respondentibus sancta synodus definitur de incertitudine prædestinat. & perseverantia seclusa reuelatione.

Quod aliquibus certa sua ipsorum prædeterminatione fuerit ex diuina reuelatione. Cap. XI.

Cum verò asseruerūt patres, nemini mortalium esse posse certam suam prædeterminationem, vel perseverantiam, meritō adiecerunt temperamentum illud, nisi ex speciali reuelatione, quia per illā dubiū non est, quenuis posse ea de re certū esse quod deus tanto beneficio, & gratia dignum fecerit. Et quāuis nōnulli ex antiquis doctoribus scolasticis constanter asseruerint, nemini posse suam dānationem absolutè, & certū interius reuelari tñ de beatitudine nemo hæcenus, quod sciā neque catholicis, neq; hereticis in dubiū vertit, quin deus possit, eam cuiusq; prædeterminationem absolutè & infallibiliter interius, & exteriū pro voluntate sua certā facere. Quid. n.

omnipotentem prohibeat, quod certo, & infallibiliter nouit, certum aliis, & manifestum facere: Poruit prophetis suis tam multa futura certa facere, ut vere Amos dixerit. Non faciet dominus Deus verbum, nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos prophetas. Cur ergo non possit, & hæc quoque futura de beatitudine, vel condemnatione nostra cuiusque sibi placuerit reuelare? A multis retrò sæculis beatitudinem beatissimæ virginis Ioan. Baptista, & apostolorum suorum prophetis suis reuelauit. Potuit igitur sine dubio, & illis iam natis, & ratione ventribus eadem indubitata, imò etiam euidens, & manifestam facere. Sed ne quispiam in dubiū hoc vertat, & ut omnibus perpicuum sit, iustissimè appositum esset ad patribus illud temperamentum, nisi ex speciali reuelatione, placeret hic subnectere catalogum quendam eorum, quos etiam dum hic uiuerent suæ prædestinationis, conficios fecit, & certos. Et cum illis reuelatione speciali fuerit opus, ut tantum cognoscerent secretū, hoc ipso colligere possumus, neminem absque illa potuisse tanti arcani adipisci cognitionem. Ac primò quidem magno illi fidei parenti Abraham reuelauit aperte Deus suam prædestinationem, & perseverantiam in gratia ipsius, cum ei dixit. Noli timere Abrahā. Ego protector tuus, & merces tua magnanimitas. Et post paululum. Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona. Et cum constaret, & aperte pollicebatur ei facturum se illum patrē multarum gentium & in semine ipsius benedicendas omnes gentes, futurumque ipsius Deum, & seminis ipsius post ipsum, certum cum citra ullam ambiguitatem faciebat de perseuerantia perpetua in ipsius gratia. Isaac etiam filiis illius, & magnus quoque ipse patriarcha, quandam certitudinem suæ perseuerantiæ in gratia diuina uideatur quidem potuisse habere ex verbis illis Dei ad ipsum, Ne descendas in Ægyptum, sed quiesce in terra, quā dixero tibi, & peregrinare in ea, eroque tecum, & benedicam tibi. Et paulò post. Et multiplicabo semen tuum sicut stellæ cœli. Daboque posteris tuis in uersas regiones has, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ. Et aliquanto aperior eiusdem secreti uideatur facta esse reuelatio illi eximio luctatori Iacob, qui ab eo, quod contra Deum præualuit, Israël's nomen accepit. Ab ipso quippe domino, quem scilicet à terra ad cœlum protēsa innixum uidit, inter alia magnifica promissa hoc quoque audiuit. Benedicetur in te,

& in semine tuo cunctæ trib. terræ. Et ero custos tuus, quocunque perrexeris. Sed & præcellentissimi exercitus Israël'itici duci Moyse pertissimè hoc ipsum reuelauit Deus dicens ei. Inuenisti gratiam coram me, & te ipsum noui ex nomine. Ego ostendam tibi omne bonum. Nouit & certo propheta Elias suam in gratia Dei perseverantiam, cum certus factus, quòd tollendus esset post paululum de hac uita Eliseo successori suo dixit. Postula quod vis, ut faciam tibi, ante quā tollar à te Hieremie insuper sua est prædestinatione reuelata, cum dixit ei dominus. Prius quam te formarem in utero, noui te, & ante quam exires de uulua sanctificauit te, & prophetam in genitibus dedi te. Et post paululum. Ne timeas à facie eorum, quia ego tecum sum, & ut eruar te. Ecce dedi uerba mea in ore tuo. Ecce constitui te hodie super gentes & super regna, ut euellas, & destruas, disperdas, & dissipes, ædifices, & plantes. Et ut accedamus ad nouum testamentum, certa fuit facta proculdubio suæ prædestinationis gloriosissima Dei, mater cum ab archangelo Gabriele illa dulcissima salutatione salutata fuit. Ave gratia plena dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, Et Elizabeth per Spiritum sanctum idem reuelauit, cum dixit. Beata, quæ credidisti, quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt tibi à domino. Et ipse se iam certam eius rei ab Spiritu sancto effectam mirifico illo suo cantico expressit. Exultans namque, & iubilans in domino, & pro hoc dei beneficio, & aliis, quæ in se eximia agnoscebat, gratias agens dicit. Magnificat anima mea dominum. Et exultauit Spiritus meus in Deo salutari meo. Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam medicent omnes generationes, Quia fecit mihi dominus magna, qui potens est & c. Gratia suæ certitudinem professus est his uerbis. Respexit humilitatem ancillæ suæ, fecit mihi dominus magna, qui potens est. Beatitudinis autem suæ certam se illis indicauit. Ecce enim ex hoc beatam meditent omnes generationes. Et cum Baptista illè domini mirificus se aiebat esse illum, de quo Esai. dixerat. Vox clamantis in deserto. Parate uiam domini, certum se innucebat suæ electionis. Nam & eundem quem Deus uocem suam per Esai. appellauerat, per Malach. sciebat, angelum suum dixisse. Eo uero elogio uerissimè non est fuisse Deum quoniam ornaturum, qui non perseueraturus esset in ipsius gratia. Et idem potuit intelligere cum se prophetam altissimè uocandum à parente

Amos. 3. b

Electi qui fuerit certi de sua prædestinatione.

Abraham

Gen. 15. a. 22

Isaac

26. a.

Iacob

28. c.

Moses Exo 33 d Elias 4 Re 2 b Hierem. 1. b

Deipara. Luc. 1.

Ioannes.

Ioan. 1. Esa. 40. a.

Malac. 3. a

Match. 11. repte suo audiuit. Quod si ad ipsum peruenirent mirifica illa præconia, quibus Christus turbis ad ipsum confluentibus cum commendauerat, uel inde exultare, & iubilare potuit. Discipuli in certitudine suæ prædestinationis. Et discipuli omnes Christi certi potuerunt esse de sua prædestinatione, cum ab ipsa infallibili ueritate audierunt. Gaudete autem, quia nomina uestra scripta sunt in cœlis. Reuelauit & idem a canum firmissimis ecclesiæ columinis suis scilicet apostolis, cum egresso ab eis Iuda, sollicitus esset daturum se illis Spiritum sanctum, qui maneret cum ipsis in æternum. Neque minus per spicua reuelatio illa fuit. Vos estis, qui permansistis mecum in omnibus tentationibus meis. Et ego dispono uobis, sicut disposuit pater meus regnum & c. Paulò etiam præcipuo exercitus domini cimiliti, imò vexillifero, duci & mirifico anthesignano, innotuit sanè, & conlucit Deo reuelante hoc mysterium. Cum enim multa ei, & omnino gratia subeunda superesset, non dixisset, ut inuirit Anselmus. Bonum certamen certauit, cursum consummasti, fidem seruasti, In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quā reddet mihi dominus in illa die iustus iudex, nisi Deus, qui iam reuelauerat imminens ipsi passionem securum eum quoque fecisset, & certum de uictoria impendentis certaminis. Atque ex hac reuelatione profectum est, ut aliàs certum se esse diceret, nulla aduersitate, nullo periculo, nullo timore, aut molimine, nulla uirtute, aut potentia uell se posse à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu. Et talem reuelationem habuisse uideatur de beatitudine Clæmentis, & aliorum coadiutorum suorum, quorum nomina scripta dixit esse in libro uitæ. Et illi ex reuelatione apostoli id ipsum de se potuerunt certo credere. Sicut & nos modo propter auctoritatem ipsius idē credimus. Certo quippe scimus nihil eum, neque in suis epistolis, neque in sua tota prædicatione unquam affirmasse, quod non & uerissimum sit, & uerissimum ei esse confiteri. Cur igitur, inquit, trepidabar. Aiebat enim. Sequor autem, si quomodo comprehendam. Et iterum. Væ mihi est, si non euangelizauero. Et quod magis urget, statim addit. Castigo corpus meum, & inseruitutem redigo, ne forte, cum aliis prædicauerim ipse reprobos efficiar. Et alibi. Infelix ego homo, quis meliberabit de corpore mortis huius? Non hæc tamen dicebat Paulus, quòd

de sua beatitudine formidaret, sed quia molestum ei erat illas carnis tentationes, quæ cum diuexabant, pati, & quia sciebat se non posse ad gloriæ immortalis coronam peruenire, nisi carnis tentationes deuinceret, & prædicationi euangelii fideliter & sollicitè, ut faciebat, instaret. Sic namque nouerat omnipotentem Deum peremne beatitudinis regnum electis suis prædestinasse, ut ad illud tamen per labores iuges, & alsiduas deprecationes perueniant. Neque enim reuelatio prædestinationis ab obligatione præceptorum absoluit, sicut neque ipsa prædestinationatio. Obtrineri nequaquam possunt, ait Gregorius quæ prædestinata non sunt, sed ea quæ sancti uiuorando efficiunt, ita prædestinata sunt, ut præcibus obtrineantur. Et erudite hoc ille ostendit, quia cum Deus Abraham semen in Isaac multiplicare prædestinasset, & promississet, tamen Isaac oratione sua obtinuit, ut filios habere posset ex Rebeca. Et D. Augustinus ita docet ad monendum esse populum Dei, ut pro infidelibus oret. Si qui sunt nondum uocati, pro eis, ut uocentur, oremus. Fortassis enim sic prædestinati sunt, ut nostris orationibus concedantur, & accipiant eandem gratiam, qua uelint esse, atque efficiantur electi. Possumus etiam uerbis illis. Castigo corpus meum, quæ magis præmunt, aliter satisfacere. Fortassis eo tempore, quo illa scripsit Paulus, neque sua ei iustificatio, neque beatitudo fuerat reuelata. Aiebat enim eo tempore. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Et hanc opinor responsionem dedisset beatus Gregorius. Nam is cum reprimere uellet sanctam quandam sceminam sibi deuotam Gregoriam nomine, atque Augustæ cubiculariam ab inutili desiderio, & curiositate sciendi, an remissa sibi sua essent peccata, ita scribit. Certe Paulus apostolus iam ad tertium cœlum ascenderat, in paradysum quoque ductus fuerat, arcana uerba audiuerat, quæ hominiloqui non liceret, & tamen adhuc trepidans dicebat, castigo corpus meum & seruituti subiicio, ne forte aliis prædicans, ipse reprobos efficiar. Ad huc timet, qui iam ad cœlum ducitur, & iam timere non uult, qui adhuc in terra conuersatur. Hac ille.

Dialog.

Gene. 25. Au. d. bo. perse. c. 22

1. Co. 4. a

Grego. 6. ep. ca. 186.

2. Pet. 3. c. terram. Non enim de hac terra loquebatur quæ cum operibus, quæ in ipsa sunt teste Petro, exurenda est. Sed loquebatur de terra illa viventium solidissima, & firmissima, quæ in æternum stabit, in qua iustitia inhabitat, ob cuius spem & in hac vita dicuntur prædestinati beati.

Lachrymæ piæ signum sunt prædestinationis. Cap. XV.

Signum 3. TERTIUM diuinæ prædestinationis signum prædest. sunt lachrymæ piæ, & deuotæ. Beati, ait, Matth. 5. qui lugens, quoniam ipsi consolabuntur. Luc. 6. Et alibi vix illis vacinatur, qui perpetuo risui, & cachinis vacant. Vix ait vobis, qui ride- Triplices tis nunc, quia lugebitis, & flebitis. Flent verò sanctorū. Genus 1. in hac vita prædestinati, & assidue fletibus student, non vna, sed multiplici ratione. Flent primo propter peccata, quæ in Deum commiserunt. Sic fletbat Dauid, cum lauabat per singulas noctes lectum suum, & lachrymis suis stratum suum rigabat, vt dilueret videlicet lachrymis, quas terribilissimas maculas ex illicitis deliciis accersuerat suæ animæ. Sic flebit & Magdalena, cum lachrymis rigauit pedes seruatoris, & capillis suis terxit. Sic Petrus, cum respiciente illi Christo, cõpunctus est de sua in magistrum perfidia, & egressus ab attio pontificis fleuit amarè. Flent etiã prædestinati nonnùm quæ ex charitate, cõpensione, & blãdo quodã affectu erga eos, quos vident malis aliquibus pressos, & afflictos. Sic Christus fleuit cõmōtus lachrymis, & merore Magdalene ob mortem Lazari. Sic fleuit, cum vidit ciuitatē Ierusalē, & quã certo impendentem ei calamitatē intuebatur, velut iam præsentē deplorabat. Et ex misericordia in humanum genus, cum aliàs sape, tum vero in cruce acerbè fleuit, cum hoc locaustum sui corporis pro nostra reconciliatione, cum lachrymis suo patri offererēs exauditus est, teste apostolo, pro sua reuerētia. Et hæc misericordia causam præstitit nimis illis threnis, & lamentationibus Hieremie. Et Dauid videns peruariatōes, vt ipse de se ait, tabescebat, ac saepe se similibus lachrymis perfundebat. Eademq; prorsus ratione Paulus flebat multos apud Philippenses ambulare inimicos crucis Christi, & triennio integro non cessauit cum lachrymis monere vnumquẽq; Ephesiorum in Deum pœnitentiam, & fidẽ in dōminum nostrum Iesum Christum. Eo- i em q; nomine, ne plura exempla persequamur leguntur in scriptura plorasse prædestinati, ac deflesse damna & incõmoda, siue cor-

poralia, siue spiritalia, proximorū. Et sic sancti, dolores omnes & labores Christi pro nobis suis lachrymis pietissimè profecui sunt. Ac beatissima dei mater, sic affatim, & supra omnes passionem vnigeniti sui filii luxit, cum gladio doloris transfixa pendente illum in cruce vidit nudum, despectum, nouissimum virorum, virum dolorum, & à planta pedis vsque ad verticem capitis pro nostra salute vulneratum. Tertio flent prædestinati ob paruos profectus, quos vident in via Dei se facere, & propter iuges, & molestias, & tentationes, & frequentia mala, & pericula quibus vident se vndique circumdari, & ad peccata, & offensas Dei pertrahi, & tandem, quia abesse se vident à Deo, quem supra se diligunt. Ita flebat Paulus, cum aiebat. Infelix ego homo, quis me liberauit à corpore mortis huius? Et rursus. Cupio dissolui, & esse cum Christo. Ita flebat Dauid, cum de se dicit. Fuerūt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus? Nam primum potentia desiderii presentie diuinæ, & ille, & sancti alii sepe lachrymis perfundebantur, neque absque illis poterant perpeti prolongari mansionem suam in hac valle lachrymarum. Et statim lugendi pro omnibus his malis, & nostris, & alienis habemus religiosi teste Hierony. Tam piæ autē omnes hæc lachrymæ sunt, & tam profundam pietatem, & tam sanctū & sensum, & affectum arguūt, preferim cum ex dolore de Dei offensa, & absentia, vel ex meditatione passionis Christi proficiuntur, vt nō leue indicium prædestinationis faciāt. Qui enim tantis malis offensus nō lugeat, aut insipiens, vel stultus, & stupidus, & in sensibilis est, aut certè corrupto est affectu circa bona presentis vite. Quo vero lachrymæ istæ piæ, & sanctæ largius, et verius, et frequētius ora nostra irrigat, eo apertius eos qui hac gratia donantur, de numero indicat illorum esse, de quibus dicitur. Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorū, & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quæ prima abierunt. Sicut enim cordis duricia testimonium est diuinæ reprobationis, iuxta illud, Cor durum male habebit in nouissimo, ita tenerritudo cordis quam patiuntur, quibus assidue sunt lachrymæ, argumentū est suæ prædestinationis. Qui nanque vsque adeo benignus est, & tener, vt ad vnam nostram ex corde lachrymam temperet omnem indignationem suam, & sententiam reuocet, quam multa promeruerant delicta, eos nimirum sui consortii participes faciet,

ciet, quos sua gratia in tantum affectu, & sensu mollificat, vt sentire nequeant mala huius vite absque lachrymis.

Esuries, & sitis verbi diuini, profectus iustitiæ, & cœlestis beatitudinis signa sunt prædestinationis. Cap. XVI.

Signu. 4. prædest. Mat. 5.

Quartum electorum signum est esuries, & sitis iustitiæ. Beati ait, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Quia enim beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, & qui eam habuerit, omnium suorum desideriorum complementum assequetur, nomine saturitatis ea nobis in presentia describitur. Iustitia vero appellatur à Christo, nō solum plena mandatorum obseruantia, sed & ipsa eorum prædicatio, & omnia, quibus ad ea opera perficienda inducimur. Quare tres hominum ordines peculiariter intelligi possunt iustitiam esurire, & sitire. Primo. Qui audiendi, & legendi verbi diuini desiderio tenentur. Deinde qui hoc vnum optant, & cupiunt, vt iugiter in via mandatorum Dei proficiant. Et postremo, qui cœlestis patriæ, vbi iustitia erit plena, cupiditate flagrant, & ardent. Et desiderium verbi diuini, & promptam illud audiendi, & legendi voluntatem, dulcedineq; inde acceptam, signum esse diuinæ prædestinationis, docuit nos magister noster Christus cum scribis & phariseis dixit. Qui ex Deo est, verba Dei audit. Et vt intelligeremus e contrario magnū esse reprobationis signum nolle audire verbum Dei, subdit: Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Et alibi nolentes recipere apostolos, neque audire sermones eorum grauiores prædixit manere pœnas, quam terram Sodomorū & Gomorraeorum. Et Ioannes dicit. Nos ex Deo sumus. Qui nouit Deum, audit nos, qui non est ex Deo, non audit nos. Atque ita intellexit hæc loca scripturæ magnus illæ, ac verè sanctissimus pontifex Gregorius. Ait quippe Certissimum prædestinationis signum est, libenter audire verbū Dei. Et ne vterque audire aut legere, aut prædicare verbū dei signū puteretur prædestinationis, sed tum solum, quando hæc sunt cum aliqua mentis dulcedine & suauitate, alibi scribit. Diuina eloquia etiam reprobi eloquuntur, sentire autem nisi electi non possunt. Sentitur, enim ea res, cuius virtus agnoscitur. Nam & ægri pisces comedunt, sed vis ægritudinis tollit eis experimentum sa-

Triplex esuries & sitis iustitiæ.

Ioan. 8.

i. Io. 3. a

Gre. 4. in Reg. 4. c

poris, vt quod videntur comedere prohibeantur & sentire. Sic sic nimirum carnales quisq; dum cœlestia loquuntur, quæ non diligunt, velut ægri rebus vtuntur, quæ sentire prohibentur. Contra verò per humilitatis meritum sancti viri cœlestia quæ loquuntur, magno affectu charitatis excipiunt, vt valde dulces sit eis superna dicere, eo quòd dulciter, ac valde dulcius per amorem saturantur. Vnde etiam scriptum est. Edent pauperes, & saturabuntur. Diuites saturari non possunt. Quia nimirum electi viri, qui superna diligunt, quoties hæc audiunt, ad hæc feruentius incalescunt, reprobi superna loquuntur, & audiunt, quæ in nulla dulcedine ad mētis suæ refectionem suscipiunt. Hactenus Gregorius. Et subscribit ei Bern. in hæc verba. Porro inter ea, quæ fiduciam præstant & materiam spei vnum illud maximum est, de quo nunc cœpimus loqui. Qui de deo est, verba Dei audit. Nōnullos enim sic interdum audientes inuenies, ac si nihil omnino ad eos pertineant, quæ dicuntur, non intrare cor suum, non discutere mores suos, non cogitare, ne forte, quod audiūt, dictum sit propter eos. Ac mox subiungit. In his ergo salutis signa nō video, magis autem vereor, ne forte propter eā non audiant verbum Dei, quia non sunt ipsi ex Deo, Hęc ille. Nec sine causa communiter existimatur propensio ista ad audiendum attentè, vel legendum verba diuina, & suauitas, & dulcedo inde percepta indicium esse diuinæ prædestinationis. Habent enim verba diuina, nescio quid diuinum, & paternum, quod Dei filii, qui ad æternam beatitudinem destinati sunt in eis agnoscere gaudent, pascuntur, exultant, ac velut in suauissimi, & benignissimi patris verbis recreantur. Et cum in verbis diuinis sint omnium languorum, & malorum spiritalium remedia, & omnium virtutum, & totius profectus spiritalis documēta, & ex eis maxime liceat cognoscere, quæ ad Deum, quæ ad angelos, quæ ad sanctos omnes, & ad ciuitatem illam Ierusalem cœlestem spectat, dum ipsa legere, & audire delectat, & eorum gustu, & desiderio quis afficitur, hoc ipso & filium dei, & cõsortem electorum, & ciuem illius supernæ ciuitatis secundum æternam prædestinationem se probat. Vnde & Dauid dei electus dicebat. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Desiderium verò, & iugestudium proficiendi in iustitia, cultu, seu pietate in deum, quæ præcipua pars est nostræ iustitiæ, electorum esse indicium, illa verba eiusdem Davidis palā indi-

Cc 5 cant.

Psal. 11.

Psal. 118.

DE INCET. PREDDEST. ET PERSEVE.

412

omnibus vocatur. Et vtraque non exiguum diuinæ prædeterminationis iudicium est. **Mat. 25.** Quamuis enim iuxta parabolam euangelicam damnare sint virgines fatuæ, quia non sumpserunt oleum necessarium in lampadibus, tamen & multos verisimile est, ex infidelitate ad fidem venisse, & ex aliis peccatis ad veram penitentiam perductos esse, & in gratia vsque ad mortem perseverasse, quia singulari quodam affectu, & studio in verbis, operibus, & cogitationibus, castitatem amant, & coluerunt. Et qui in carne præter carnem viuunt, eare ostendere videntur de numero se esse eorum, de quibus dicitur. In resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli Dei in celo. Vnde & angelus, qui Ioannem alloquitur Zona aurea super mamillas cinctus scribitur, quia quisquis supernæ patriæ ciuis est, non iam timore supplicij, sicut benè notauit Gregorius, sed amore charitatis immundiciam deserit. Et Christus lumbis præcinctus, hoc est à carnis luxuria per continentiam coarctatis, expectari se à suis iussit. Et qui cordis mundiciam adipisci nō appetit, eiusdem mundiciæ autorem à se repellit, & se ad eam ciuitatem non spectare demonstrat, in quam nihil intrabit inquinatum. Quod & doctè probat Gregorius, quia cum Iob dixisset. Peperi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine, continuo adiecit. Quam enim partem haberet in me deus desuper, & hereditatem omnipotens de excelsis? Ac si aperte dicat, ait Gregorius. Si mentem cogitatione pollueris eius, qui mundiciæ autor est, esse hereditas nequaquam possunt. Nulla enim bona sunt cætera, si occulti iudicis oculis, castitatis testimonio non approbatur. Hęc illę. Neque minus prædeterminationis argumentum est rara illa columbinæ simplicitatis virtus, ad quã Christus suos hortatus est dicens. Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columba. Qui enim cãdidè omnia, quæ vident iudicant, & quantum possunt in meliorem partem omnia semper interpretantur, nulloque sinistro iudicio cor, quo videndus est Deus, commaculati permittunt, si procul dubio non leue suæ prædeterminationis argumentum habent. Verisimilia quippe est illa sententia saluatoris. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Et de ista simplicitate possunt illa ipsius verba intelligi. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Sicut enim reproborum proprium est teste beato Gregorio in moralibus, etiam bona aliorum opera calumniari, & in peruersum rapere &

Mat. 22. c
Apo. 1. c
Ge. 21.
Mora. c. 2

Job. 31.

Mat. 7.

6.

Greg.

vel inde filios se diaboli ostendunt, qui à calumniando nomen habent, ita electi asolè benè de omnibus iudicare, & omnia in bonâ partem accipere, & vt nubes à terrenis contagijs semoti per charitatem volare, per simplicitatem verò quasi columba esse ad sui corporis fenestras. Siue autem ad castitatem, siue ad simplicitatem mundiciæ cordis hic beatificata referatur, illud pro certo tenendum est nomine cordis non solum affectum, sed etiam intellectum, seu oculos mētis intelligi. Nam sicut nomine cogitationum, etiam affectus voluntatis designantur non raro in scripturis, ita frequenter videmus nomine cordis, & affectum, & intellectum, & omnes animæ interiores vires comprehendere.

Stadium pacis signum est prædeterminationis.
Cap. XIX.

Septimum beatitudinis assequenda signum est studium pacis. Beati, subdit Christus, pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Neque pacificos hoc loco appellauit eos, qui quieti ipsi in se, & suorum affectuum domini; mira pace iam à passionibus & molestiis huius vitæ feruntur, sed vt & verbum Græcum *εἰρηνοφιῶν* aperte designat, eos qui pacem inter alios ex affectu, & animo componunt. Neque sua enim sunt, qui huiusmodi sunt, pace contenti, neque fat habent, nullis negocium, aut molestiam facessere, sed alios omnes, & inter se, & cum Deo in primis, vnire, & adunare student. Porro Deus singulari amore pacē profequitur. Est nanque pax tranquillitas ordinis, & ordo summum est bonum intrinsecum vniuersi. Et quoniam ordinem constituere & tueri, primum locum tenet inter ea, quæ ad minus gubernandi spectant, & qui cuncta mirabiliter creat, ipsa vt creat sibimet conueniant, miro pacis studio disponit, ordinata esse non posset tanta, & tam diuersarum mundi rerum molēs, & congeries, nisi hanc superni moderaminis dispositionem sibi ipsi conueneret, & colligaret. A tque ideo pacis rationem à cunctis haberi ante omnia vult Deus. Et dissipatores pacis seueris, & formidandis animaduersionibus semper puniunt, quin & eos se ipsos confundere, & sibi ipsis aduersari, & mille molestias inferre facit. Potuisset summus ille angelicus spiritus in culmine stare, si voluisset in peccagere, sed quia Deo rebellauit, & seditionis, & belli primus autor extitit dum cœlestium spirituum pacem

Est. 60.
Cordis
noīe, oēs
vires into
riores si
gnifican
tur.

Signū. 7.
pige est.
Mat. 5.

Lucifer
discordie
autor.

Pro. 17. b

Signū. 8.
predest.
Mat. 5.

cem turbauit, & eos ad intestina bella, & discordia coegit, intolerabiles ipse suæ ipsius conscientia cruciatus patitur, & vt cœlorum pax constare posset, proiectus est à celo cum magna ignominia, & compellitur cum magno cordis dolore errabundus foris vagari. Eaque in perpetuum pacis, & belli differentia, ciuitatem diaboli à ciuitate sua distinguit statuit dominus. Quia propter eos qui componendæ paci inter proximos student, vel hoc nomine conicere possumus ad eam ciuitatem spectare, vbi abundantia erit, & omnino admirabilis multitudo pacis. Omnia quippè, quæ in illa fœlici ciuitate erunt, summa pace, & concordia inter se, & cum autore ipsius connexa erunt. Econtrario autem qui seminant inter fratres discordias, quique seditionum ciuitatum, & bellorum turbinum autores existunt, iis moliminibus, & studiis satis indicat filios se esse diaboli, & illius ciuitatis membra fore, vbi nullus ordo erit, nulla quies, nulla pax, sed sempiterna potius, & inter se, & cū aliis odia, & dissidia. Non frustra Salomon: Semper iurgia querit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.

Patientia in tribulationibus maximum prædeterminationis signum.
Cap. XX.

Octauum eorum, qui futuri sunt beati, signum est patientia in persecutionibus propter iustitiã, aut propter Christum. Et de hoc signo subnectitur à Christo, Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiã, quoniam ipsorum est regnũ cœlorum. Et quoniam singularis mysterij incarnationis nouitas, nouum etiam, atque aded præcelentissimum martyrii genus attulit mundo, in ipsis apostolis inchoandum, conuersus ad illos adiunxit: Beati estis, cum maledixerint vobis homines, siue vt antiqua melius habebat translatio, cum vos oderint homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientur propter me. Explicuit enim his verbis Christus, multiplices tribulationes, quas apostoli, & eorum sectatores propter suam diuinitatis, & humanitatis confessionem passuri erant, dum odiis, & execrandis conuitiis, & grauissimis, & acerbissimis cruciatibus pugnare inciperet orbis terrarũ contra ipsum, & suos omnes: Et quia multò aliter hæc dixit Christus apostolis quã dixerat præcedentia, ac præmium huiusmodi passionũ aliter explicuit, quã præmium

aliarum beatitudinum, multa sanè cum causa cardinalis Caietanus in singulari illo ientaculo de beatitudinibus distinguit patientiã in persecutionibus propter iustitiã à patientiã in persecutionibus propter Christũ, ac nouè ex consequenti beatitudines à Christo nobis esse designatas contendit. Sed ad propositum nostrũ parum refert, septem ne sint, an nouem. Nō enim de hoc nunc agimus, sed signa duntaxat explicamus conueniendæ beatitudinis, Et quia eadem ratione vtraque patientia iudicium est fœlicitatis, vt ranque sub vno comprehendimus: Imò quantum Christus de sola patientia in persecutionibus propter se vel iustitiã hic locutus fuerit, tamen generaliter in distinde omnè patientiã in tribulationibus aduersitatibus absolute asserimus signũ esse prædeterminationis. Vnde & generaliter alibi dñs dicit. Ego quos amo, arguo, & castigo. Et Raphaël dixit ad Tobiam. Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit, vt tentatio probaret te. Et Iob dicit. Beatus homo, qui corripitur à domino. Et sancta Iudith multis exemplis docet, omnes, qui Deo placuerunt, per multas tribulationes transisse fideles. Et Paulus. Omnes, qui volunt piè viuere in Christo Iesũ persecutiones patientur. Et iterum generaliter pronunciat, Si sustinebimus, & coregnabimus. Et iterum: Sicut focij passionum estis, sic eritis & consolatiõis. Et quoniam agnoscebat tribulationes dona esse Dei, & diuini in nos amoris indicia, & in bonum electis cadere, Gloriamur, inquit, in tribulationibus, scientes quoddam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem, spes autem non confundit. Et Iacobus eadem de causa dicit. Omnè gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis. Sed tribulationes esse verum signum filiorum Dei, econtrario autem perpetuam omnium rerum absque vlla vicissitudine prosperitatem, signum esse magnũ reprobationis, multò luculentius docent illa Pauli verba: Quem enim diligit dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit. In disciplina perseuerare. Tanquam filiis vobis se offert Deus. Quis enim filius quẽ non corripit pater? Quod si extra disciplinã estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri, & non filij estis. Impossibile est, dicit diuus Hieronymus transire de delictis ad delicias, hic implere vtrẽm, & ibi mentem. Et Gregorius Continuus successus tempora lium est æternæ reprobationis iudicium. Et super Ezechielem. Nemo sanctorum ad cœlestem

Caieti

Apo. 3.
Iob. 12. c
Iob. 5.
Iudith. 8. c
2. Ti. 3. c
2. Ti. 2. b
2. Co. 1. b

Rom. 8.

Iacob.

Heb. 12. b

Hier.

Grego.

ueniat ad visionem. Et iustificatio huius via, neque extinguit fomitem repugnantem legi mentis nostræ, & captiuantem nos sub lege peccati, neque triphat penitus de nostris hostibus, neque peffectè illustrat intellectū, neque in totum perficit appetitum. Verū superbiūt, & post ipsam, & multo magis insidiantur nobis inimici nostri, & in intellectu manēt multa ignorantia, & in vtroque appetitu sensitiuo, & intellectuino sup est nō exigua procliuuitas in malum, ac difficultas, & reluctatio, seu renitentia ad bonum. Nam vt verissimè nostro Salomoni concinit Flaccus, corpus onustum externis vitiis, animum quoque degrauiat ipsum. Atque affigit humo diuinæ particulam aurg. Itaque cum in tam multis periculis, quandiu sumus in hac vita, versemur, & inter tam multos hinc inde saeuientes hostes agamus, & ipsi alioqui plurimis nominibus fragiles, imbeciles, & in stabiles sumus, & nobis ipsis graues aduersi, & inimici, nisi clausis, quod aiunt, oculis, veritatis luminī velimus resistere, dubitare neque debemus, neque possumus, quin etiā iustificati ad perseuerandū in Dei gratia auxilio ipsius speciali indigeamus.

De consensu totius ecclesie in necessitate gratie ad perseuerandum.
Cap. XXII.

ET vide, vt magno, & vnanimi profusus consensu hanc doctrinam accepit, & confirmauit, & fidelibus suis tradidit semper Cōc. Car. ecclesie. In concilio quodam Carthaginensi celebrato, dum confirmant patres hanc veritatem ex verbis, quibus, Christus nos docuit orare ne intremus in tentationem, pulcherrima illa verba in epistola ad eundem Innocentium adiecerit. Quis non videat inaniter a domino peti, & fallaciter orari, cum orando poscuntur, que nature iam condita sufficientibus viribus obtinentur, neque debuissent dicere dominum Iesum Christum, Vigilate & orate, sed tantūmodo vigilate, ne intretis in tentationem? Concilium etiā Mileuitanū in epistola ad eundem Innocentiū satis innuit sibi certam fuisse hanc doctrinam. Nam inter cetera Pelagii nō ferenda dogmata, hoc quoque commemorat, q̄ non sit opus poscere diuinū adiutorium, ne tentati decidamus. Et hoc cōfutant eodem orationis dominicæ argumento, quo vsi sunt patres concilii Carthaginensis. Sed apertior est concilii Arausicanī secundū diffinitio, quæ sic habet, Natura humana, etiā

si in illa integritate, in qua est condita permaneret, nullo modo se ipsam creatore suo non adiuuante serualet. Vnde cum signe gratia Dei salutem non possint custodire quam accepit, quomodo sine gratia Dei poterit reparare quod perdidit? Hæc ibi. Et videntur hæc verba fauere opinioni Caietani, qui etiam homini in statu innocentiæ necessariam fuisse credidit gratiam specialem ad perseuerandum. Sed contrarium huius vuentur communiter doctores scholastici. Et pro eis Augustinus aperte est. Nam in de bono perseuerantiæ sic scribit. Qui non infertur in tentationem, nō discedit a Deo. Non est hoc omnino in viribus liberi arbitrii, quales nunc sumus, fuerat in homine antequam caderet. Et hanc libertatē voluntatis in illius primæ cōditionis præstantia manifestatā esse dicit in angelis, cum diabolo cū suis cadente in veritate steterunt, & ad securitatem perpetuam non cadendi, in qua nūc eos esse certissimi sumus, peruenire meruerunt. Et concilium Arausicanū si benè perpēdamus verba statim citata, fatetur quidem, nos non posse sine gratia salutem custodire, sed de natura humana perseuerante in suæ conditionis integritate, tantum dicit q̄ nullo modo se ipsam creatore suo non adiuuante serualet. Quibus verbis non possibilitas, sed factum negatur, & fortè ad adiutorii generale referri possunt. Sed vtcunq̄ se ista habeant, pro ea, quā stabilimus veritate aperte certissime etiam præcesserant apostolica sedis diffinitiones. Innocentius. i. in epistola ad cōcilium Carthaginense suo tempore congregatum de omnibus & iustis; & peccatoribus sic scribit. Nisi quotidianis, quæ Christus contulit remediis freti, consilique nitamur, nulla renus vincere humanos poterimus errores. Necessè est enim, vt quo auxiliatē vincimus, eoterum nō adiuuante vincamur. Et in epistola ad cōcilium Mileuitanū apertius. Necessè est gratiam, restituta nobis pristini status libertate queramus. Quippe neque alias diaboli machinas, nisi eadem possumus iuuatē vincere, neque vitare. Et paria his diffiniuit Celestinus primus in hæc verba. Nemo etiā baptismatis gratia renouatus, idoneus est ad superandas diaboli insidias, & ad euincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum Dei adiutorium perseuerantiam bonæ conuersationis acceperit. Et concinunt per omnia conciliis his sacris, & summis ecclesie pontificibus sancti ecclesie doctores. Idque liquere potest, tum ex iam citatis; tum ex illis, quæ nunc subnectemus. Cyprianus in expositione orationis

Cap. 7.

Innoc. i.

Celest. i. ep. i. can. 2.

Cypr. tions

rionis dñice multis verbis explicat in particula illa, Sanctificetur nomē tuū; hoc nos petere, vt sanctificetur Deus in nobis; & ea in nobis sanctificatio, & viuificatio, quæ de Dei gratia sumitur, ipsius in nobis protectione seruetur, & permaneat. Id petimus, inquit, & rogamus, vt qui in baptismo sanctificati sumus in eo quod esse cepimus, perseueremus. Et hæc verba Aug. in libro de bono perseuerantiæ cap. 2. satis esse putauit, vt crederemus Cyprianum sensisse perseuerantiam esse Dei donum. Cur enim, inquit, perseuerantia poscitur a Deo, si non datur a Deo? An & ista irrisoria petitio est, cum id ab eo petitur, quod scitur ipsum non dare, sed ipso non donante, esse in hominis potestate, sicut irrisoria est etiā illa actio gratiarum, si ob hoc gratia aguntur Deo, quod non donauit ipse, neque fecit? Et ibidem ostendit, non solum perseuerantiam esse Dei donū sed & magnum Dei donū, quocetera Dei dona in nobis conseruantur. Atq; excepta quinta, in omnibus petitionibus orationis dominicæ, maxime verò in sexta, quæ sic legit. Er ne nos inferas in tentationem, eruditè, & piè docet hoc donum nos a Deo postulare. Imò ideo adicit Deum voluisse hæc a se posci, vt hoc ipso intelligeremus vnde tantum beneficium habeamus. A quo enim, ait, nisi ab illo accipimus, a quo iustum est, vt petamus? Et infra. Non veras sed profusus perfunctorias esse dicit orationes eius futuras, qui hoc non crediderit se accipere a domino. Quis enim, inquit, veraciter gemat desideras accipere, quod orat a domino, si hoc a seipso se sumere existimet? Et eodem testimonio Cypriani firmavit Augustinus hanc eandem sententiam in de correctione, & gratia. c. 6. Vbi & illa nostro proposito apta eleganter dicit. Perseuerantia, si ab homine homini esset, a Deo poscenda non esset, Et de gratia, & libero arbitrio. c. 6. idem tradit. Et nequis causeat hæc dicta ab Augustino contra Pelagianos, qui libertatem arbitrii ad perseuerandum satis esse putarūt, audiat quid idem in de perfectione iustitiæ scribat. Et si tāta charitas habeatur, quanta in corpore mortis huius haberi potest, parum est nostræ voluntatis arbitrium, nisi adiuuetur gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Et ibidem docet, profiteri, se nō esse christianum, qui dicit alicui homini nō esse necessarium orare orationem dominicam. Nō esset autē necessariū iustis dicere. Ne nos inducas in tetationem, si non indigeret ad id noua gratia diuina. Et in de natura, & gratia cap. 2. apertissime idem

Aug.

Augu.

16

confirmat hac similitudine. Sicut oculus corporis plenissime sanus, nisi cādore lucis aduersus nō potest cernere, sic etiam homo perfectissime etiā iustificatus, nisi æterna luce iustitiæ diuinitus adiuuetur rectè nō potest viuere. Et Hiero. in secundo cōtra Iouinianum sic loquitur. In bonis operibus perfectior est deus. Nō est enim volentis, neque currētis, sed miserentis, & adiuuantis Dei, vt peruenire valeamus ad calcem. Et eruditissime, vt assoler, multis hinc inde prolati scripturarum testimoniis ostendit Pelagianis in dialogis contra ipsos necesse esse, vt semper, & in singulis operibus Dei ope omnes nitamur, & auxilio. Et de iustis, & peccatoribus apertè pronunciat & absolute in principio primi dialogi. Nō sic donata est liberi arbitrii gratia, vt Deī per singula tollatur adminiculum. Et in principio tertii sic Critobulo loquitur. Et tamen hoc scito. Baptismum præterita donare peccata, nō futuram seruarē iustitiam, quæ labore, & industria, ac diligētia, & super omnia Dei clementia custoditur, vt nostrum sit rogare, illius tribuere, quod rogatur, nōstrū incipere illius perficere, nostrū offerre quod possumus, illius implere, quod nō possumus. Et tādē prope finem tertii sic concludit. Longum est, si voluero cuncta sanctarum scripturarum exempla proferre. Totus sermo sanctorum ad Deum oratio est. Tota oratio, & deprecatio extorquet clementiam creatoris, vt qui nostris viribus, & studio saluari non possumus, illius misericordia conseruemur. Cyrillus & nostram cooperationem, & diuinæ gratiæ auxilium necessarium ad perseuerandum ex eo approbat, quod Christus omnes suos apostolos seruasse se asserit, & neminē ex eis perisse, nisi vnum Iudam, qui non minus quam ceteri diuina gratia regebatur, & per patrociniū Christi stare potuisset, nisi vltro & sponte sua in perditionis se profundum demississet. Verba Cyr. quæ ad propositum nostrum firmandum satis possunt esse, hæc sunt. Salutem quidem vigilantes, atq; de te sequē diligenter acquirimus. Non sufficit autem id nobis, cū diuina gratia, quæ difficilia facilia faciat, & arduam iustitiæ viā planam nobis reddat, necessario indigeamus. Nostra enim vis, nisi diuinitus sustentetur, nulla penitus est, quod Psalmista cōfirmat clamās. Nisi dñs edificauerit domū, in vanum laborauerūt, qui edificant eā. Nisi dominus custodierit ciuitatē, frustra vigilat, qui custodit eā. Quare necesse est, vt iugiter, in agnō quoque animo ad acquirendā salutē studeamus, & opem Dei, qua protegamur,

Hiero.

Cyr. in Ioan. c. 21. Ioan. 17.

Chry. ho. orando petamus. Hactenus Cyr. Chry. in eūdem sensum interpretatur verba Christi exposita à Cyr. & nomen pro auxilio esse positum existimat, cum dixit. Pater sanctè serua eos in nomine tuo. Et ibidè statim propterea dictum esse ab eo putat. Omne quod dedisti mihi, non perdam ex eo, & rursus apertius, Quod venerit ad me non eiciam foras, quia quātum in se est, neminem perdit, neminem expellit, neminem derelinquit, sed spōte sua tamen resilientes à se, vi non trahit. Sequitur Chryfostomū more suo Theophylatus in cōme. Ioa. Gre. Tentati vniuscuiusque iusti anima corruptioni appropinquare dicitur, & vita illius mortiferis, quia ex suis se viribus perditioni proximum non ignorat, & ex infirmitate carnis proximum se peccatis mortem ferentibus respicit. Et paulo post. Quid sumus, si à conditoris nostri protectione deseramus? Ac propterea mox explicat hanc protectionem vtiliter plerumque subtrahi, vt sibi met ipsi homo, sine illa nihil sit, ostēdat. Quare continētē subnectit. Nemo ergo se alicuius virtutis estimet, etiā cum quid fortiter potest quia si diuina protectio deserat, ibi repentē enruiter obruitur, vbi se valenter stare gloriabatur. Ber. Qui dedit voluntatem poenitēdi opus est, vt addat & continēdi virtutē, ne iterem poenitēda, faciam que nouissima mea peiora prioribus. Vt enim mihi etiam poenitenti, si statim subtraxerit manum, sine quo nihil possum facere. Nihil inquam, quia nec poenitere, nec continere. Et statim addit. Nō sum omnino contentus priori gratia, quia iam malorum sum poenitens, nisi & secundam accipero, vt videlicet dignos faciam poenitentiae fructus, & deinceps non reuertar ad vomitum. Hoc ergo restat mihi prius petendum, & accipiendum, quam praesumam aliora, & sacratioa cōtingere. Hucusque Ber. Rich. de staruinte. S. Visc. Sicut non potest homo per se gratia ho. c. 13. semel amissam recuperare, sic quidem gratis recuperatam non potest, nisi ex aliena tutela custodire. Ecclesiae etiam toto orbe dispersae vniuersalis consuetudo docere nos potest, & confirmare apud omnes hanc doctrinā. Semper enim Deum in adiutorium suum humiliter implorat. Sēper de perseverantia in obseruatione mandatorum gratias agit, & cum sancto Iob beneficium sibi exhibebim agnoscit dicens. Visitatio tua custodiuit spiritum meum. Neque fuit vnquam inter christianos tam parum pius, tam parum religiosus, aut tam perperam in disciplina christiana institutus, qui non putaret sibi fore necessarium,

vt Dei in se maiorem, & propitiationem quancunque liceret, impetrare & promereri fatagere, ac de praesentia, qua nos protegit, & munit, sicut liberales; & gratos seruos ac filios decet, gratias agere. Quis christianus non aliquando pro se, vt in domino permaneret, orauit? Quis parens tam parum dilexit filios suos, quis maritus vxorem, quis amicus amicum, vt non illis orando petuerit, vt in gratia Dei persisterent? Quis inuocantibus sacerdotibus supercircumstantem populum, Da eis domine, vt in te perseuerent vsque in finem, vel similia, super talem benedictionem non responderet corde credente & ore confitente Amen? Quis in missarum solennis exhortantibus sacerdotibus ad gratiarum actionē illis verbis, Gratias agamus domino Deo nostro, non etiam & pro acceptae perseverantiae beneficio responderet, dignum & iustum est? Nunquid soli peccatores sic respondent? Nūquid soli peccatores sic orant? An non etiam iusti eadem consentent, & precantur, & tanto feruentius, & deuotius, & sapius, quanto vberiora in se dona diuinae misericordiae in se agnoscunt? Pulchrè profecto Augustinus perseverantiam esse Dei donum hac eadem ratione sic concludit. Profsus in hac re non operosas disputationes expectet ecclesia, sed attendat quotidianas orationes suas. Orat, vt increduli accedant. Deus ergo conuertit eos ad fidē. Orat, vt credentes perseuerent. Deus ergo donat perseuerantiam. Deus ergo donat perseverantiam vsque in finem. Et infra dicit, has orationes habuisse, habituramque ecclesiam ab exordiis suis, donec finiatur hoc fculum, & in his natam esse, & crescere & creuuisse. Itaque oratio ecclesiae, quae & ipsa clarissima est gratia, apertissima est fidei, & consensus ecclesiae de hac necessitate gratiae testificatio.

De argumentis contra necessitatem gratiae ad perseverandum. Cap. XXII.

Non fuerit tamen satis, diffinitionem patrum de necessitate gratiae ad perseverandum, tam multis omni ex parte communisse, nisi etiā & illa diluamus, quae aduersus hanc veritatem possunt obici. Porro quae eademmodum diffinitionem istam aduersari diximus, & Pelagianis asserentibus, sufficere liberum arbitrium ad perseverandum, & aliis, quibus videri posset in eam rem sufficere gratiam acceptam in iustificatione, ita & duplici via illa impugnari potest, & ab vtraque

De bon. perse. c. 6.

22. et 23. c.

neceffe est eam tueamur. Et Pelagiani quidē, vt est videre apud Augustinum decem & sex ratiocinationibus, & sanè non omnino infirmis, & multis, & magnis scripturarum testimoniis cōstabilire niti sunt per libertatem arbitrii, posse nos implere Dei mandata & in accepta gratia perseuerare. Et ad ea omnia cōpote, & eruditè pro sua eximia doctrina respondit Augustinus. Quod si quis vult habere summam quādam omnium illorum argumentorum, & idoneam aliquam breuem responsionem, qua possit satisfacere, & illis, & aliis omnibus, quae pro ipsis circa praesentem articulum adduci valent, praeculculos habeat haec pauca. Pelagiani inducebāt pro se omnia testimonia, quibus Deus per se, vel suos praecipit, vt essent perfecti, & immaculati, & irreprehensibiles. Et aiebant, impium esse credere, Deum praecipisse aliquid impossibile, neque posse nobis culpa imputari, quae non possumus euitare. Et haec omnia verisimè dicebant, neque in nos, sed in haereticos nostri temporis, qui mandata Dei asseuerant impossibilia, ista militant. Nos enim hoc est, catholici, fatemur constantissimè posse seruari ab omnibus mandata, neque vitio verti alicui posse, quae non sunt ab eo euitabilia. Dicimus verò haec nos posse non per vires naturales nostri arbitrii, sed per auxilium speciale Dei, qui iustos semper custodit, & protegit, & omnes sua ope uti volentes paratissimus est adiuuare. Ac nedum populis praedicamus, vel veritatem fidei de praedestinatione, vel necessitatem gratiae ad credendum, diligendum, poenitendum, perseuerandum, & similia, scandalum obiciatur infirmis, & impediti ea causa contingat, aut certè languescere studia virtutis, cuperem hoc clarè, & distinctè tradi, perinde esse in nostra potestate omnia exercitia virtutum, ad quae credimus, necessariam esse specialem Dei gratiam, ac si solus generalis Dei concursus sufficere, imò ac si non esset, nisi nostra sola voluntas ad ea omnia requisita. Quin perinde nostrae subesse potestati, & ea omnia, & ipsam consecutionem beatitudinis, etiam si Deus, neque praedestinauerit nos, neque praesciuerit nos tantam foelicitatem habituros, ac si praedestinasset nos, & praesciuisset, ea omnia habituros. Tam potentem enim fecit propter suam summam sapientiam, & misericordiam nostram voluntatem, & tam admirabiliter suum omnem concursum, & omnem suam scientiam, & praedestinationem, & voluntatem illi arbitrio subiecit, vt possit ipsa de se quic-

Augu. de pfect. iustitig.

Obiect.

Respon.

Explicatio nostrae libertatis.

quid voluerit statuere, & per se censeri posse, quae per vnū ipsum specialiter adiuuata potest. Et ille ita scit, & voluit omnia futura contingentia, quae nostro arbitrio subiecit, vt illius scientia, & voluntas nihil nostrae praedicationi libertati. Neque nos aliter nostrae salutis debemus per obseruantiam mandatorum intendere, & ipsius opem assiduis, & importunis gemitibus flagitare, quam si nihil ipse prorsus de nobis neque sciuisset, neque statuisset, sed nostram prorsus expectaret ad omnia voluntatem. Potest nanque, quod vt maximè mirabile, ita & verisimum, & certissimum est, potest inquam absque vlla prorsus sui mutatione, & scire, & velle, imò & sciuisse, & voluisse ab aeterno opposita omnium eorum, quae de nobis praesciuit, & praeculculos. Interferenda cōiunctione de praedestinatione. Et haec saepe desideravi, vt Aug. palam & apertè responderet obiectibus ipsi quod à praedicatione praedestinationis, & gratiae celsandū esset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legiores eos, & tardiores redderet ad studia virtutum magis quam alacriores, & feruentiores. Quae tamē in conspectu est falsa esse, si praedicationi praedestinationis, & gratiae adiungatur ea, quae diximus, & commodis similibus declaratur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & domi no dante copiosius faciemus in tractatu de praedestinatione. Atque haec satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis. Quod verò gratia gratum faciens iustis in sua iustificatione largita sufficit ad perseuerandum, potest quis his argumentis suadere. In concilio Mileuitano canone. sic legitur. Itē placuit, vt quicumque dixerit gratiam, quia iustificamur per Iesum Christum dominū nostrum ad solā remissionem peccatorum valere, quae iam commissa sunt, non etiā ad adiutorium, vt non committantur, anathema sit. Et approbatus est helle de iustificatione. cum igitur gratia, quae iustificamur, sit gratia gratum faciens, ea sufficere ad vitandum omnia peccata, & ex consequenti ad perseuerandum. Siquidem qui perseuerat, vitat peccata, & qui vitat peccata perseuerat. Verum his verbis dupliciter possumus satisfacere. Primò. Non hic manifeste asseritur gratia valere ad vitandum omnia peccata, sed solū dicitur valere in adiutorium, vt ea non committantur. Ad quod satis est si vt docuimus in opusculo de iustificatione, aliqua peccata possit iustus vitare per solum gratiae gratum facientis adiutorium, quae absque illa, vel auxilio Dei speciali non possit.

Interferenda cōiunctione de praedestinatione.

In fine. q. xi.

Obiect.

Celestinus primus.

Respo. q. 14.

Respo. 1. *set. Deinde.* Gratia, qua iustificamur, non comprehendit sub se solam gratiam gratumfacientem, sed comprehendit etiam gratias gratis datas, quibus Deus adiuvat infirmitatem nostram, ut iustificemur, & proficiamus in iustitia. Et sic acceperunt patres gratiam iustificationis in eodem concilio, cum asseruerunt non posse impleri mandata absque gratia iustificationis. Non enim statuere volebant contra Pelagium auxilium gratiæ habitualis, sed duntaxat auxilium gratiæ. Neque de gratia gratumfaciente gratum concertatio, sed tantummodo de gratia, seu favore, & adiutorio diuino. Obiicit etiam nobis potest auctoritas Augustini. Nam is toto penè autoritas Augustini. Celestino reclamanti possibilia esse nobis mandata, ac per hoc posse nos esse sine peccato, aperte respondet, posse nos seruare mandata, siquidem sanemur, & reparemur. Nā si filius vos liberauerit, ait Christus, verè liberi eritis. Neque videret aliud exigere ad seruanda mandata, quam sanationem, & reparationem naturæ nostræ lesæ, & vitiatæ per peccatum. Sed ut hoc sit dilucidius aliqua ipsius verba subiiciam. In responsione ad ratiocinationem primā Celestini sic dicit. Respondeo demus vitari posse peccatum, si natura vitata sanetur per gratiā. In secunda. Ut sanemur, inuocamus eum, cui dicitur in psalmo. De necessitatibus meis educ me. In tertia. Naturale non est peccatum, sed naturæ præsertim vitiatæ. Partiq; est ad non peccandum voluntatis arbitriū, nisi adiuta sanetur gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. In quinta, cum vrgeret Celestius. Si debet homo vitare peccatum potest, si non potest, neq; debet. Respondet ex similitudine claudi, qui debet quidem, si potest vitare claudicationem, sed non potest nisi adhibita curatione sanetur, & sanum recuperet pedem. In sexta consultiſsimè dicit homini præcipi, ut rectis passibus ambulet, ut cum se non posse perspexerit, medicinam requirat, quæ ad sanandum interioris hominis claudicationem gratia Dei est. In quarta, libertatē, qua caruit vitio natura, promissam esse credentibus dicit ab ipso, liberatore in illis verbis. Si vos filius liberauerit, &c. Et tandem in 16. cum premeret Celestius. Quomodo mea culpa est, si esse non possum sine peccato, hoc solum respondet. Si per seipsum potest homo esse sine peccato, Christus gratis mortuus est. Non autē gratis mortuus est. Non igitur potest homo esse sine peccato, etiam si velit, nisi adiuuet gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Itaque

ex his omnibus videtur Augustinus non requisisse aliam gratiam ad implenda mandata post adeptam sanationem, & libertatem, quam acquirimus in iustificatione. At enim cum in eodem libro palam asseruerit idem Augustinus, ut iam ex eo citauimus, non sufficere ad perseuerandum, & vitanda peccata, etiam si tanta habeatur charitas, quanta in corpore mortis huius haberi potest, sed parū esse nostræ voluntatis arbitriū, nisi adiuuetur gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum, satis innuit in præcitis responsionibus, non se appellasse gratiā sanantē, & liberantē, gratiam gratumfacientem. Nam ea ut charitas est, aut certè semper est ei coniuncta. Quare perinde fuit dicere, non sufficere arbitrium nostrum cū quantacunque charitate, ac si dictum fuisset, non sufficere cum quantacunque eiusmodi gratia. Vocauit igitur profecto gratiam sanantem, & liberantem, auxilium, quo Deus adiuvat voluntatem, ne claudicat, & labatur in peccata. Et propterea ibi dicit, sanationem à peccatis fieri, cum in hominibus creditibus, & proficientibus renouatur homo interior de die in diem per diffusionem spiritus sancti, donec fiat perfecta iustitia tãquam sanitas plena, & hic medicinam esse semper requirendam, quia non tota sanatur infirmitas, neq; plena restituitur libertas, donec adueniat illa benè viuendi, & nunquā peccandi voluntaria, scilicet que beatitudinis quam expectamus, necessitas. Quod si quis contenderit Augustinum vocasse gratiam sanantem, & liberantem ipsam gratiam gratumfacientem, quia & illa hic quadatenus sanat, & liberat, dicam, eum ita respondisse heretico, tum quia qui habet eiusmodi gratiā, habet in sua potestate omnem aliam gratiam, quæ ad implendum præcepta requiritur, tum etiam, quia aliqua sunt præcepta, ut in proximo libro docuimus, quæ non possunt impleri, nisi veniam ad statū gratiæ. Et ad retundendā impudentiā heretici, qui assertores gratiæ criminabatur, impossibilia facere dei madata, satis fuit Augustinus ostendere aliquo modo esse nobis ea seruata possibilia etiam si non sit satis ad ea implenda voluntatis nostræ libertas, ut Celestius cōtēdebat. Superest tamen adhuc non leue argumentum cōtra istam necessitatē gratiæ ad perseuerandum ex virtute, & potētia gratiæ gratumfacientis. In iniuriam namq; ipsius videtur, & commendationi illius non parum derogare, asserere, præter illam esse iustis ad perseuerandum necessariam aliam gratiam, & perinde iustos, ac peccatores nouo indigere fauore

Respon.

Obiect. 4

Respon. uore ad vitandum peccata, & implendum madata. Præstat tamen Dei in nos iugem beneficentiam, vel potius indeficientem misericordissimam magnificentiam, & largitatem commendare, quam gratiam gratumfacientem. Et iniuria non est auroræ, si dicamus eam non habere tantum splendorem quantum meridies. Neque derogat puero, qui præfert ei iuuenem. Neque si dei detrahitur, si magnificentur Dei visio, Quo circa cum status iustorum in hac vita asseratur in scripturis esse status fidei, & pueritiæ, & auroræ comparatur, nihil derogabimus nostræ gratiæ gratumfacienti, quæ hic est in statu sibi præternaturali, neq; finitur totas exerceat vires suas, sed tantū datur, ut ex parte, & quantum huic statui satis est, nos perficiat, si dicamus eam non habere perfectionem tantam, quantum habebit, vel ipsa, vel certè Dei visio, & fruitio in patria. Tunc namque plenissima erit omnibus beatis potestas & omnem iustitiam faciendi, & omnem iniquitatem vitandi. Neque sic dicimus requisitam esse specialem gratiā ad perseuerandum, ut non quandoque per leues rationes occurrentes, & breue tempus vitæ, etiam sine alio auxilio perseuerent iusti per libertatem suam, & auxilium gratiæ gratumfacientis vsque ad mortem. Neque parem tribuimus iustis & peccatoribus potestatem de vitandi peccata. Possunt siquidem iusti multa per gratiam gratumfacientem bona opera facere, & multa peccata vitare, quæ aliis non possent. Quia tamen vita nostra tam est breuis, multos proteritur in dies, & grauiores sæpè in ea occurrunt tentationes, quàm ut illis de vincendis sola gratia gratumfaciens sufficiat, & hoc ipsum quod talia pericula non occurrunt, plerumque munus est, & beneficium Dei speciale, ideo generaliter dicimus, & iustis, & peccatoribus necessariam esse Dei gratiam ad perseuerandum vsque ad mortem.

*De necessariis ex parte nostra ad obtinendum
& prouidendum perseuerantiam.*

Cap. XXIII.

CVM tamen saluare possit Deus omnes, & præstare illis donum hoc eximium perseuerantiæ absque vlla cooperatione nostra, neminem tamen ex adultis beat, aut tanti doni participem facit, quin & ipse suæ quoque cooperetur salutari. Neque hoc statuit, quia auarus, aut inuidus sit. Longè absunt ista humana vitia ab illa summa Dei bonitate, quæ bonorum nostrorum, aut gloriæ nihil in

diger. Plenissimam in se omnium bonorum sufficientiam habet, imò eminentissimè omnino bonum est, nec potest esse aliqua res bona, nisi ex participatione illius, & quo maius, & plenius, & supra quā dici, aut cogitari potest, bonum est, eo magis cupit in alios se diffundere, & suorum bonorum, & in comparabilis gloriæ participes eos efficere. At que inde est ut coadiutores sibi nos esse voluerit, & in nostram, & aliorum saluarem cooperationem, ut & ea ratione aliqua in nos redundaret particula gloriæ, quæ perseuerantibus debetur. Et nostræ quidem libertatis cooperationem necessariam esse ad perseuerandum, sicut ex sententiis patrum cap. 21. citatis satis liquet, manifestè probant omnia illa testimonia, quibus perseuerantia nobis præcipitur, & ut vigilemus, & oremus, & nobis ipsius at tentè prospiciamus, ne intremus in tentationem, ad monemur. Non enim hæc nobis præciperentur, neque ad eos nos Deus per se, & per suos interitus, & exterius, voce, & scriptura passim exhortaretur, nisi nostræ potestati nostra subesset perseuerantia, & aliquid quoque ad ipsam nostram esset ex parte requisitum. Verum enim necesse non est, in eis testimoniis allegandis immorari. Sunt enim frequentissima in scripturis, atque ex dictis, & statim addendis, quibus facillimè plura poterit in vnum colligere. Si manseritis in sermone meo, ait Christus, verè discipuli mei eritis. In quæ verba Cyr. Non incipientibus, sed perseuerantibus vsque in finem salus æterna promittitur. Idque pulchris allegoriis nauis, domus & cerataminis ostendit. Et vbi nulla alia essent, certè sufficere deberent illa tam varie commentata in Apocalypsi. Vincenti dabo edere de ligno vitæ. Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Qui vicerit, & custodierit vsque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes. Qui vicerit, faciem eum columnam in templo Dei mei. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo. Quoniam verò hæc doctrina nulli catholicorum, imò neque hereticorum quidem, qui agnouerunt libertatem nostram, est ambigua, & contra negantes libertatem copiosè lib. 2. disputauimus, rotam eam disputationem, utpote suam persuasam, missam nunc faciemus, ac cum catholicis solis agentes, vnum illud pro complemento huius libri curabimus docere, quæ sit potissimum, & certissima via à iustis omnibus tenenda, & sectanda, ut inter tam multa humani vitæ discrimina, & pericula perseuerantiā obtinere, ac promereri queant, & ad coronā

necessitas
nostræ co
operatio
nis ad pfe
uerandā.

Ioan. 8. d.
Cyr. 6. in
Ioan. c. 1.
Apo. 2. vt.
3.

sibi paratam peruenire. Neque hoc intactum præterire patres in nostro decreto. Contenti quippe non fuere extirpare errores, sed & pro paterna charitate, quam gerebant in omnibus filiis ecclesie, solliciti fuerit ea tradere, quæ docere, & erudire omnes in iustitia possent, ut perfecti videlicet sint, quicumque hac doctrina uti curauerint, & ad omne opus bonum instructi. Verba verò, quibus viam certissimam ad perseverandum docuerunt, hæc sunt. *Veruntamen, qui se existimant stare, videant ne cadant, & cum timore ac tremore salutem suam operentur in laboribus, in vigiliis, in elemosynis in orationibus, & oblationibus in ieiuniis in castitate.* In his autem non omnia patres expresse runt, quæ ad perseverantiam conducunt, sed ea duntaxat, quæ potissima visa sunt, quæq; maxime in terris hereticorum neglecta hoc tempore audimus. Et ex eis similia voluerunt intelligi. Quod & facti assenouimus vtrumque apostolorum principem, cum & methodum tradiderunt certissimam ad perseverandum. Petrus enim omnibus fidelibus sic scribit. Vos autem curam omnem sub inferentes ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. Hæc enim si vobiscum adsint, & superent, non vacuos, neque sine fructu vos constituent in domini nostri Iesu Christi cognitione. Paulus autem volens nos vigilantes, & nostre salutis sollicitos efficere, expressit primò formidandam hostiorum nostrorum potentiam & malitiam. Deinde verò ne animum desponderemus, panopliam, hoc est vniuersam armaturam spiritalem, quia nos ab eis protegere possemus, his verbis insinuat. Propter ea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo & in omnibus perfecti stare. Ac mox speciatim arma, quibus & tegere nos, & protegere ab inimicis, & illos impugnare, & expugnare valeamus, disertè tradidit dicens. Stare ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti lorica iustitiæ & calciati pedes in præparationem euangelii pacis. Quibus verbis in dumentia significauit tria, quæ induere debemus, ne nudi congregiamur cum hostibus, baltheum videlicet castitatis, lorica iustitiæ, & calciamenta pedum paupertatem, & puritatem, vt & corporalia contemnamus, & flagremus iugi desiderio bonorum spiritualium. Sed enim non satis sunt ad tantam pugnam indumenta commu-

nia, quibus contra hyemis rigorem, vel ardorem æstiu temporis corpora nostra contregimus. Quare militiæ spiritualis peritissimè dux confestim addidit arma duo, quibus duas præcipue corporis partes, quæque principia vitæ existimantur à philosophis, cor scilicet, & cerebrum communitare possumus. In omnibus sumentes, scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galea salutis assumite. Merito autem fidem scuto comparauit. Munimentum namque est omnium virtutum fides. Et si vera & viuanda sit, facile omnia tela inimici repellemus, & ne quicquid noceant, extinguemus. Terrenis non capitur oblectamentis, qui verè credit cœlestia. Et tēporaria non terrent supplicia, formidantem ex animo æterna. Augustin. Fides scutum est sub quo cuta est iustitia, sicut sub munimine omnium virtutum. Nomine verò galeæ salutis, id est, iuxta phrasim Hebraicam galeæ salutis, spem iuxta quosdam intellegit, quia sicut galea capitis est munimentum, spes est de sine, qui caput est virtutum moralium. Secundum alios autem charitatem galeam vocauit. Vt enim galea ceteris armis superponitur, ita charitas complementum est, & perfectio, & apex omnium virtutum. Sed nobis magis aridet, prudentiam in galea intelligere. Sedes namque prudentiæ, sicut & galeæ, caput est. Et prudentia sensum tuetur & moderatrix est, & auriga virtutum, neque patitur in hoc, vel illud extremum torpore, aut feruore nimio declinare, sed medium vbique tenet, & sectatur. Non his tamen contentus vexillifer eximius, & dux militiæ christianæ Paulus, arma adiecit, quibus & de omnibus hostibus nostris magnificè possumus triumphare. Et gladium, ait, spiritus assumite, quod est verbum Dei. Quoniam vt Christus dæmonem lætali bus vulneribus testimoniis scripturarum in suis tentationibus transfixit, sic & nos, vt elegantissimè docet Gregorius in pastoralibus, & Chrysostomus in multis humilibus, & Celsianus in collationibus, testimonia scripturarum peculiaria & propria contra vnamquamque tentationem seposita, & parata habere debemus, vt per ea deuincere, & exuperare aduersariū nostrum facile valeamus. Ac ne quidpiam de sideres in hoc mirifico, & dirisimo armorum omnium spiritualium artifice, vel doctore potius, & subministratore, ac fidsissimo custode, vide, vt continuo doceat viam, qua & nobis, & aliis hæc arma possimus parare, & vt ad manum vbi vis sint, facere. Per omnem subdit, orationem, & obsecrationem orantes omni tempore

Fides.

Augu. Galea salutis spes, vel caritas vel potius prudentia.

Necessaria ex nobis ad perseverandū.

1. Pet. 1. b.

Ephesi. 6.

Indumentaria militaturis necessaria.

Cōpēdiū omnium necessariorū ad perseverandum Ieiunium elemosy na.

Oratio.

Necessitas orationis.

Psal. 26

Augu. Luc. 18. a. Augu. de bono. per se. ca. 16. Ioā. 15. b.

tempore in spiritu, & in ipso vigilantes in omninstantia, & obsecratione pro omnibus sanctis, & pro me. Quia dæmones per nos ipsos, per mundum, per seipsos non instant, quemadmodum de nobis, de mundo, & de illis nostris viribus, & diuino in primis adiutorio triumphare possumus, diligenter docuit. Vt verò & quæ traduntur in nostro decreto à patribus, & quæ hæc duo fidsissima, & firmissima ecclesie columina docuere, sub aliquo compendio habeamus, & facilius memoria mandemus, possumus hæc omnia ad tria illa capita reducere, ad quæ doctores communiter, & patres in proximo capitulo omnia satisfactionis opera redigunt. Ad ieiunium dico, elemosynam, & orationem. Quæ sola in expositione iustitiæ Christus Matthæi sexto executus est, dum admonuit, ne cursum nostrum sine humanæ gloriæ metiremur. Ieiunium namque vniuersa corporis castigatio, & mortificatio continetur. Elemosyna, vt præcipua iustitiæ pars omnem in proximos misericordiam comprehendit. Oratio verò omnia sub se complectitur, quæ ad cultum, pietatem & religionem Deo debitum, spectant. Hæc nostra in hac peregrinatione iustitia. Hæc certissima ratio in ea perseverandi. Sed explicemus horum trium virtutem & necessitatem aliquanto diligentius. Quia imbecilles sumus & multis nominibus impares hostibus nostris spiritualibus & præcipua pars nostræ perseverantiæ ex Dei dono est, primum, & ante omnia necessarium ad perseverandum est iugis, deuota, & feruens oratio. Vt enim quibus bellum imminet cum aliquo hoste potenti, si se impares agnoscent ad ei resistendum, supplices confugiunt ad aliquem se potentiorē, & illius opem & suppetias humiles implorat ita & nos quibus non bellum impendet, sed iugis conflictatio est, & pugna cum potentissimis mundi principibus, qui parem potestatem non habent in terra, conscii nostræ infirmitatis, & exigue virtutis iugiter debemus ad dominum recurrere, & illius fauorem, & præsidium incessantibus gemitibus implorare, & cum psalmista dicere. Adiuutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus. Propter perseverantiā, ait Augustin. dixisse Christum. Oportet semper orare, & non deficere. Et hoc verbo, non deficere, satis innuebat ad perseverandum, & non deficendum necessarium orationem. Constat Deum, ait etiam Augustin. alia danda etiam non orantibus, sicut initium fidei,

alia non nisi orantibus, præparasse, sicut vsque in finem perseverantiam. Vt tamen apud Deum nostræ orationes efficaces sint, & ea imperent, quæ volumus, necessarium est mātatorum ipsius obsecrationi toto corde interdere. Si manseritis, inquit, in me, & verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis. Ac si aperius diceret. Si vultis, vt quodcumque volueritis, fiat vobis, manete in me, & verba mea in vobis maneat. Ita enim fiet, vt potentes, omnia, quæ vultis, aduocatum habeatis. Et Ioannes ait. Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habeamus ad Deum, & quicquid petierimus, & accipiemus. Aug. cum doceret recens baptizatos neque dubitare, neque sollicitos esse debere de peccatis commissis ante baptismū, quippe quæ instat Ægyptiorum in eo, vt in mari rubro, extincti & suffocati essent, tamē ne omnino securi sint de sua perseverantia, doctissimè & pientissimè admonet, non defurum in itinere ad terram promissionis hostem fortem Amalech, & hæc vna ratione auxilio eius, qui eos liberavit ab Ægypto & de illo quoque triumphatos, si imitaretur Moyses, & extentas haberent manus ad orationē & opera bona, neque ab his, & à cruce Christi eas demitterent. Dum enim extensis manibus informam crucis orabat Moyses, vincebatur Amalech, dum deponebat, conualescebat. Quia verò sicut sub oratione, quæ deo debentur, continentur ita sub ieiunio, quæ nobismet ipsis, & sub elemosyna, quæ proximis orationi adiungenda esse ieiunium, & elemosynam, quibus vniuersa disciplina erga nos, & proximis seruanda concluditur, angelus Raphaël vtrique Tobie expressit his verbis. Bona est oratio cum ieiunio, & elemosyna. Et ieiunium quidem necessarium est, vti la sciuentem carnem castigamus, & sub iugo christianæ disciplinæ incursumus illius, & insultus coercemus, & frænemus. Elemosyna verò tum ad alia, tum ad hoc necessaria est vt dum proximis officia debita præstamus. Dei in nos misericordiam certius prouocemus, & obtineamus. Vt tamē his tribus optimis antidotis contra omnem lapsum spiritalem fidelis, & feruentis intendamus, neque quæ bonis operibus insidiatur, inanis gloria, aut superbia, bona omnia nostra de pascat, optimum quædam, & tutissimum omnia nostra humilitate quadam condire. Quare prudentissimè secuti Paulum patres nostri admonuerunt inter alia, cum timore, & tremore salutē nostram operari oportere. Multos quippe decepit

Ioan.

Exo. 17. c.

Tob. 1. b.

Cōditē da oia bona opa humilitate.

pit, & deiecit blanda quedam, & pernitiosa se-
curitas, qua sibi iam victoriam, & portum, cū
adhuc incertaminē, & intē pestate essent, stul-
te promittebāt. Et verisime dixit Ecclesiasti-
cus. Nisi in timore domini continueris te in-
stanter, cito subuerteret domus tua. Ac pruden-
ter Hieronymus tractans illa verba Da-
uidis, Vniuersa vanitas omnis homo viuens,
sic scribit. Vel viuens in corpore, vel viuens
in virtutibus, & tam en omnia vanitas. Incer-
to enīa statu fluctuat, & dum non timet, in
sereno patitur tempestatem. Et alibi. Sicut ba-
ptisina priora peccata dimittit, sic in futurum
seruare non potest, nisi baptizati omni custo-
dia seruauerint cor suum. Et pulchrē Cypria-
nus ne quisquam, etiam optimorum operum
sibi conscius securitatem sibi promittat, de il-
lis, qui iam præclari cōfessores extiterant, sic
alicubi scribit. Quisquis ille confessor est. Sa-
lomone maior, aut melior, aut carior non est
qui tamen quandiu in vitis domini ambula-
uit, tandiu gratiam, quā de domino fuerat
consecutus, obtinuit. Postquam dereliquit
domini viam, perdidit & gratiam domini. Et
ideo scriptum est, Tene, quod habes, ne alius
accipiat coronam tuam. Quod utriusque domi-
nus non minaretur, auferri posse coronam
iustitiae, nisi quia recedente iustitia, recedat,
necessē est, & corona. Confessio exordiū glo-
riae est, non meritum coronae, nec perficit lau-
dē, sed inīat dignitatem, & cuncte scriptū
sit. Qui perseuerauerit usque in finem, is sal-
uus erit, quicquid ante finem fuerit, gradus
est, quo ad fastigium salutis ascenditur, non
terminus, quo in culminis summa teneatur.
Confessor est, sed post confessionem pericu-
lum maius est, quia plus aduersarius prouo-
catus est. Confessor est, hoc magis stare debet
cum domini euangelio, per euangelium glo-
riam consecutus, ad domino. Et paulo post
hoc exemplo Iudē confirmat his verbis. Si cō-
fessor factus fidem primam perdidit, postero
re mutauerit, blandiri sibi per confessionem
non potest, quasi electus ad gloriae praeium
cū ex hoc ipso magis creuerint merita pec-
narum. Nam & Iudas inter apostolos domi-
nus elegit, & tamen Iudas postmodum domi-
num prodidit. Hæc ille. Itaque quanto maio-
res progressus in via Dei, & perfectionis disci-
plina iusti fecerint & quæ retro sunt obliui-
scētes, ad ea, quæ tunc praeiora animos suos fer-
uentius, & magis extenderint, tanto magis o-
portebit eos ex corde humiliari, & imitari
Paulum, & cum illo dicere. Quotquot ergo
perfecti sumus, hoc sapimus, siue hoc sapia-

mus. Diuersa enim sunt exemplaria. Et quid
sapimus, aut sapimus? Vel quid potius scire
debemus? Quod nondum perfecti sumus,
respondent Hiero. & Augustinus, quod necdum
accipimus, quod necdum comprehendimus, quod
adhuc in acie, & in mari sumus. Et subdit Hie-
ronymus grauissimē, & piētissimē. Hæc est
hominis vera sapientia, imperfectum se nos-
se, atque, vti loquar, cunctorum in carne iu-
storū imperfecta perfectio est. An verò hæc
pia studia, & verisima nostra imbecillitatis
persuasiones, in quibus præcipua consistit gra-
tiam conseruandi ratio, donum perseuerantiae
promerentur, nō temere assueuerim. Sanctus
Thomas, & illius sequaces asserunt, neminem
posse promereri, perseuerantiam arg. 1. 2. q. 114.
viam. Et pro illius duo potissima occurrūt. Pri-
mō enim nemo potest mereri aliquo modo
suam confirmationem in gratia. Si verò quis
semel meritus esset perseuerantiam, is certē
corrueret iam, & deficere non posset, ac me-
ruisse eam censendus esset. Nam si corrueret
aut non meruisset perseuerantiam, aut defrau-
daretur, eo, quod semel promeruerat. Vnde
& Augustinus affirmat, & ex professo probat
contumaciter amitti non posse donum perse-
uerantiae, si datum fuerit. Deinde, & illud vr-
get. Quod nulla sunt certa opera, nulli certi
dies, quibus hoc tantum donum perseuerantiae
mereri possimus. Post multa enim præcla-
rissima opera multis diebus in gratia facti sei-
mus iustos multos corruisse. Quare videtur
non posse hoc donum cadere sub merito. Sed
his non obstantibus adhuc videtur probabili-
lius, quod in opusculo de iustificatione tradi-
dimus, posse iustos ex congruo suam perseue-
rantiam mereri. Et ne omnino trepidemus,
habemus pro nostra sententia eximium do-
ctorem ecclesie, & propugnatorē gratia: Au-
gustinum. Verba sunt illius in libro de bono
perseuerantiae. Hoc ergo Dei donum suppli-
citer emeriri potest, sed cum datum fuerit, a-
mitti contumaciter non potest. Et inferius di-
cit. Postcū se Deus voluit, ne inferamur in te-
rationem, quia si non inferamur, nulla ab eo
ratione discedimus. Quod si, vt certissimum
est, postcū se Deus hoc donum, vult, & iudi-
sti instanter, & frequenter perunt, & quando
que obtinent, & propter egregia eorum ope-
ra, & feruentissimas orationes Deus eis hoc
donum impartitur, cū non & illud meruis-
se eos dicamus? Equidem nihil video, quod
illis orationibus, & piis operibus desit ad
meritum ex congruo. Studeamus ergo om-
nes certam fecere per bona opera voca-
tionem

Eccle. 7. 4
Hic. 2. in
Pel. pl. 38

2. eot. Io.
Cy. d. sim
pl. pr. l.

Apoc. 3

Cōfessio
glorie ex
ordium.
Matt. 10.
Cōfessor

Iudas

Hic i Pe.
Aug d bo
no perse.

1. 2. q. 114.
arg.

Aug. d bo
nor. p. se.
ca. 6.

Possunt
iusti ex eo
gruo me-
reri suā p
seuerantia
q. 15.

Aug. d bo
no p. se.
ca. 6.

c. 7.

tionem nostrā, & cum timore, & tremore,
per ieiunia, orationes, & eleemosynas, salutē
& perseuerantia nostrā sollicitē inuigilemus.
Hæc enim, si nobiscum permanant, non va-
cuos, neque sine fructu nos patientur apud
Deum esse. Sed qui dedit hæc tanta & tā exi-
mia velle, dabit quoque pro sua benignitate
perficere, & ad brauium supernæ vocationis
illis repositum peruenire. Si tamen propter
humanam fragilitatem quis peccauerit, & ac-
ceptam iustificationis gratiam perdidit, ad-

uocatum habemus apud patrem Iesum Chri-
stum iustum. Ipse est propitiatio pro peccatis
nostris. Ac meritis & intercessionē ipsius al-
leuat dominus omnes, qui corruerūt, & erigit
omnes elisos. Et ne quispiam desperet, quan-
tuncunque grauibus obrutus sceleribus, quē
admodum eximiam istam clamentissimi pa-
tris indulgentiam lapsi omnes impetrare pos-
simus. 14. cap. patres edidissent. A dipstusque
expositionem, hic factō sine huic libro, deo fa-
uente transibimus.

1. Io. 2. a.

Psal. 144.

De lapsis, & eorum reparatione Lib. XIII. in. XIII. caput
Decreti de iustificatione.

P R Æ F A C I O.

NTER alia mala, quæ ex procoparentis nostri peccato contraximus, vnū est,
atque id non infimum, inconstantia. Peccauit ille, dum nesciuit in statione sua cō-
sistere, & felicitatem illam eximiam, in qua conditus fuit, in stabilitate sua male
perdidit. Eoque factum est, vt & filios sibi similes generauerit inconstantes, irre-
quios, varios, instabiles, quique nesciant vnquam in eodem statu permanere.

Psal. 146.

Ac proinde summus ille Deus patiens, & multæ misericordiae, qui sanat contritos corde, & al-
ligat contritiones eorum, nostræ verititati, & infirmitati compatiens, secūdm diuitias bo-
nitatis, & longanimitatis suæ, remedium certissimum statuit, quō saluari, & reparari possent
quicumque mutabilitatis, suæ vitio, acceptam iustificationis gratiam perdidissent. Et huic vni
remedio enucleando, roborando, & tuendo librum istum, quem iam exordimur, secuti vesti-
gia patrum nostrorum consecrauimus. Legite hæc, & attenda mente reuoluite, d quicumque
estis humanæ misericordiae, & imbecillitatis nostræ conditionis non ignari. Habetis hic lapsum, &
& morborum nostrorum spiritualium præsentissima medicamenta, ac velut ex quadam diuite,
& probatissima apotheca licet ex his patrum diffinitionibus absque argento, & absque vlla
commutatione vobis ea indubitato comparare, quæ omne virus, & venenū antiqui serpen-
tis de animis nostris eliminent. Ne tamen in incertum nostræ vagetur lucubratio, proponam
ante omnia, sicut & in aliis libris feci, ipsam sanctæ Synodi definitionem quæ sic habet.

De lapsis & eorum reparatione.
Cap XIII.

Vi verò ab accepta iustificationis gratia per
peccatū exciderit, rursus iustificari poterit
cū excitante Deo, per penitentia sacramē-
tum merito Christi amissam gratiam recuperare
procurauerint. Hic enim iustificationis modus est
lapsi reparatio, quam secundam post naufragium
deperditæ gratia tabulam sancti patres apte nun-
cuparunt. Etenim pro his, qui post baptismum in
peccata labuntur, Christus Iesus sacramentum in-
stituit penitentia, cū dixit. Accipite spiritum
sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur
eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Vnde do-
cendum est, christiani hominis penitentiam post
lapsum multo aliam esse à baptismali, eaq; contine-

Ioan. 20. e

ri non modo cessationem à peccatis, & eorum dete-
stationem, aut cor contritum, & humiliatum, verū
etiam eorundem sacramentalem confessionem, sal-
tem in voto, & suo tempore faciendam & sacerdo-
talem absolutionem, itenque satisfactionem per ie-
iunia, eleemosynas, orationes, & alia pia spirita-
lis vite exercitia, non quidem pro pena aterna,
quæ vel sacramēto, vel sacramenti vota vna cū cul-
pa remittitur, sed pro pena temporalis, quæ, vt sa-
cra licet docent, non tota semper, vt in baptismo
fit, dimittitur illis, qui gratia Dei, quam accepe-
runt, ingrati, spiritum sanctum contristauerunt,
& templum Dei violare non sunt veriti. De qua
penitentia scriptum est. Memor esto vnde exci-
deris, & age penitentiam, & prima opera fac.
Et iterum. Quæ secundum Deum iustitia est,
penitentiam in salutem stabilem operatur. Et
rursus

Apoc. 2. b.
2. Cor. 7. e
Matth. 3. a
Luc. 3. b

rursus. Penitentiam agite. Et. Facite fructus dignos penitentia.

Quid summam contineat capitulum statim pramissum. Cap. I.

Flunt, vt video, tria potissimum in hoc capitulo à patribus. Nam & de possibilitate differunt, & de qualitate curationis, & de ipsa medicina, qua debet lapsus, curari. Et ex eis tres doctrinas seu conclusiones licet colligere, circa quas tota huius voluminis disputatio versabitur. Ac primò quidem, ne quispiam vel grauissimis obrutus peccatis decuratione sua desperet, proponitur in genere possibilitas reparacionis omnium, qui lapsi sunt à iustificatione. Et hoc fit his verbis. Qui verò ab accepta iustificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus iustificari poterunt, cum excitante Deo per penitentia sacramentum merito Christi amissam gratiam recuperare procurauerint. Et quæ statim sequuntur. Hic enim iustificationis modus est lapsi reparatio hanc sensum habent. Cum enim hoc modo homo iustificatur, lapsus reparatur, & lapsi dicitur fieri, & verè fit reparatio. Ex quibus colligere possumus hanc doctrinam, seu conclusionem. Possunt omnes lapsi reparari. Tradita verò possibilitate curationis, docent statim patres aliquanto particularius medicinam, qua qui lapsi sunt, reparari queunt, & in antiquam sanitatem restitui. Et eam, aiunt sacramentum esse penitentia. Et vt de illis præsentissima, & certissima virtute nemo dubitet, docetur ea medicina instituta fuisse, ab illo magno medico animarum Christo Iesu saluatore nostro, cui nulla est ægritudo incurabilis. Atque vt constet omnibus, quibus sit ex partibus ista saluberrima medicina composita, explicantur distinctissimè omnia, quæ ad eam spectant, ac quodam modo, vt postea explicabimus, partes illius sunt. Et in summa quinque hic subiciuntur, ex quibus vera constat penitentia. Cessatio à peccatis, detestatio eorum, sacramentalis confessio, sacerdotalis absolutio, itenque satisfactio per ieiunium, elemosynas, & orationes, & alia pia spiritalis vitæ exercitia. Et ex his declaratur christiani hominis penitentia post lapsum, multo alia esse à baptismali. Quæ omnia patres tradidere ab illis verbis. Etenim pro his, qui post baptismum in peccata labuntur Christus Iesus sacramentum instituit penitentia &c. vsque ad illa, quæ nunc retulimus. Et a-

lia pia spiritalis vitæ exercitia. Et hinc secundam conclusionem huiusmodi possumus de cerpere. Penitentia à Christo instituta quinque in se complectitur. Postremo exponitur obiter qualis sit ista lapsi reparatio, que fit per sacramentum penitentia. Et hæc in summa statuitur conclusio. Per sacramentum penitentia, vel sacramenti votum culpa, & poena aeterna remittitur, non autem tota poena temporalis, vt in baptismo, sed ea postea per satis factiones bonorum operum expiatur. Verba quibus hæc continetur conclusio sunt hæc. Non quidem pro poena aeterna, que vel sacramento, vel sacramenti voto vna cum culpa remittitur, sed pro poena temporalis, quæ vt sacraliter docent, non tota semper, vt in baptismo fit, dimittitur. Et vt constet integra sententia, supplenda sunt ex proximis verbis & istis omnibus præponenda hæc verba. Item que satisfactio facienda est. Ne verò istas definitiones ex capite suo finxisse Synodus existimeretur, confirmantur omnia auctoritate Pauli, & vtriusque Iohannis. Sed inest singularium verborum suum pondus, neque leui manu, aut perfunctorie tractanda sunt tanta nostra salutis documenta. Quare de his omnibus speciatim, & aliquanto operosius cõmodum erit differre.

De varijs erroribus possibilitatis reparacionis lapsi aduersantibus. Cap. II.

Quid est ergo, quod patres definiunt, ad diamus. Qui verò, inquirunt, ab accepta iustificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus iustificari poterunt. Sicut optimi medici pollicentur in primis omnibus ægrotis, quod d sanari queant. Ne desperent videlicet, ne diffidant, ne abiciant animum, ne addant morbos morbis, & fiat ægritudo, & plaga eorum insanabilis. Nemo potest facere penitentiam, ait Ambrosius, & verissimè, nisi sperauerit indulgentiam. Neque ægrotus parebit medico, aut diatam ab eo præscriptam seruabit, nisi confidat, posse se illa ratione sanari. Cum verò patres acceptam dicunt iustificationis gratiam, satis indicant, nemini esse iustitiam suam naturalem. Omnes enim peccata iustificet, vniuersus orbis obnoxius ei erit & reus, atque ex peis omnis iustitia. Et hæc hominis summa iustitia est, quidquid habuerit virtutis, quidquid gratia, & iustitie coram Deo, non suum putare esse, sed domini, qui

Cõclu. 2.

Cõclu. 3.

1. d. pen. c. 1.

Rom. 3. d

Eph. 2. a.

Dd largi-

largitus est. Quod autem, aiunt, ab hac accepta, seu donata iustificationis gratia homines per peccatum excidere, manifeste est contra errores Vuitlesii, & Iouiniani, qui, vt in primo libro docuimus, acceptam semel iustitiam saltem per baptismum, amitti non posse censuerunt. Atque his verbis indicantur patres omnia, quæ hoc in loco definiunt, ad eos peccatores spectare, qui post acceptam iam per fidem, & baptismum iustitiam ab ea deciderunt, & prolapsi sunt. Nihil itaque est nobis hic negotium cum iustis, aut per seuerantibus in gratia accepta, nihil cum infidelibus, aut catechumenis, sed cum illis duntaxat, qui quæ acceperunt mundam, & candidam iustitie vestem in baptismo, eam suis postea peccatis fordidauerunt, & commaculauerunt. Et illo verbo per peccatum palam significatum est, neminem gratiam semel apud Deum adeptam nisi ex culpa sua deperdere. Sine penitentia enim, & quod Græce significantius dicitur in penitenda sunt dona, & vocatio dei. Neque retrahere Deus nouit, vt homines, sua beneficia, sed fidelissimus est, & constantissimus eorum amicus, quos in gratiam suam recipit neque quenquam deserit, nisi prius ipse deseratur. Ac tota ista definitio, qua generatim omnes illos, qui à iustificationis gratia, culpa, & peccato suo exciderunt, & acceptæ gratia ingratii fuerunt, nihil tamen segnius, iustificari posse affirmantur, viscera diuinæ misericordia & diuitias bonitatis & patientia Dei ob oculos nobis ponit. Quid enim benignius quid clementius, quid magnificentius, quid suauius esse, aut dici potest, quam Deum & dominum omnium, qui nullius obsequio, aut subsidio indiget, omnes etiam pessimè de se meritos, in suam gratiam paratum esse recipere, si modo illi ex corde velint ad eam redire? Et vt iam hinc incipiamus exponere errores qui contra possibilitatem reparandi lapsos pugnant, ex professo militat hæc doctrina contra omnes illos, qui affirmantur, non semper toto huius vitæ tempore posse quosuis peccatores redire ad gratiam diuinam, quam perdidderint, & quinque aut sex errores palam damnat. Primò pugnat contra Montanum de quo & sectatoribus ipsius in epistola ad Marcellam contra Montanum Hieronymus sic scribit. Illi ad omne peccatum delictum, ecclesie obseruant fores. Et ne quis hunc rigorem ex innocentia proficisci crederet, cum verius ab hypocritis dimanaret, subiecit statim. Rigidi autem sunt, non quo & ipsi peiora non peccet, sed hoc inter nos, & illos interest, quod

illi erubescunt confiteri peccata, quasi iusti, nos dum penitentiam agimus, facilius veniam promeremur. Secundò aduersatur hæc patrū definitio Nouati, & ipsius affectis Nouatianis, ab ipsius nomine sic appellatis. Illi enim vt communiter traditur, & potest ex Ambrosio primò de penitentia colligi, omne peccatum lætale commissum post baptismum irreuersibile esse censuerunt. Et saltem, vt ex Cypriano, Eusebio, & Hieronymo constat, omnes negantes Christum post baptismum susceptum, extra statum salutis posuerunt; & quocunque metu, vel occasione Christi quis fidelis negasset, aut idolis sacrificasset, penitentiam ei, & reditum ad communionem ecclesiasticam negabant. Verba Cypriani de nouato ad Cornelium papam hæc sunt. Neque vulnus suum miser curat, sed adhuc grauius; & se, & suos vulnerat in perniciem fratrum; lingua sua perstrepsens, & facundia venenata iacula contorquens magis durus læcularis philosophia prauitate, quam philosophia dominica lenitate pacificus, deserit ecclesie, misericordia hostis, intersector penitentia, doctor superbia, veritatis corruptor, perditor caritatis. Et in alia epistola ad eundem Cornelium, vbi & scelera Nouati commemorat, & suis eum titulis mirifice exornat, inter alia addit. Damnae nunc audeat sacrificantiū manus, quum sit ipse nocentior pedibus, quibus filius, qui nascebatur, occisus est. Eusebius verò de eo sic scribit. Nouatus romanæ ecclesie presbiter elatione quadam tumidus spem penitus lapsus salutis ademerat, etiam si dignè penitissent. Ex quo & princeps hæreticos extitit Nouatianorum, qui ab ecclesia separati superbo nomine semetipsos Catharos, idest mundos appellauerunt. Et vt vid eas semper catholicam ecclesiam huic errori fuisse aduersa tam, statim subdit. Ob quam rem concilium sacerdotale in vrbe Roma congregatum est, Episcoporum quidem sexaginta numero, presbyterorum quoque totidem, cum diaconis plurimis. Præterea etiam per singulas quasque prouincias de hac re magna deliberatio habitata, decretis significatur, quid facto opus sit. Statuitur ergo Nouatum quidem cum his, qui eum mentis elatione tumidum sequerentur, quique ad humanam istam & nihil fraternæ charitatis seruantes, sententiam declinant, alienum esse ab ecclesia, eos verò, qui lapsi in certamine fuerint, fraterna misericordie curandos, & fomentis penitentia medicandos. Scribit & de hac re Cornelius vrbis Romæ episcopus ad ecclesiam Antiochenam indi-

Error. 2. Nouatus.

Cy. ep. 1

Li. 2. ep. 8.

encl. 6. ecc. hilo. c. 33

Conclu.

Rom. ii. d

Error. 6. dñati in conc. 1.

Error. 1. Mótanus.

Hiero.

ster caelestis delicta vestra. Si nullum quippe est tempus, quo non dimittere possimus aliis quae in nos admiserunt, nullum ergo erit tempus quo non, & veniam peccatorum nostrorum obtinere possimus. Et generaliter alibi horrat. Petite, & dabitur vobis, quaerite, & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit, & qui quaerit, inuenit, & pulsanti aperietur. Inter alia etiam omnes fideles & iustos, & peccatores, & baptizatos, & non baptizatos, sic orare patre instituit. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Neque enim ad solos catechumenos haec oratio spectat, sed ad omnes potius Christianos, & fideles. Et quia frustra esse non potest haec oratio si ex corde dicatur, velint, nolint Montanus, & Nouatus, vel ex illa dilucidum esse valet, tandiu posse quenuis peccatorem in hac vita suorum veniam obtinere peccatorum, quandiu illam ex corde possint dicere. Admonuit & Ierusalem diuitias istas suas in illam, & in omnes patientiae, & benignitatis, & longanimitatis, cum ad eam dixerit, Ierusalem, quae occidit prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt. Quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Et nisi omnes dignè poenitentes paratissimus esset. Deus ad misericordiam recipere, & omnes possent, si velint, poenitentiam suorum peccatorum facere, nunquam adeo amarulente exprobrasset impietatem illis ciuitatibus, in quibus fecerat plurimas virtutes; neque tristitia illa, & formidanda vae eis comminatus esset. Vae tibi Corozaim, Vae tibi Bathsaida, quia si in Tyro, & Sydone facta essent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere poenitentiam egissent. Cur enim de impietate sua aliqui obiurgentur, si vel poenitere nequeant, vel per poenitentiam non eis pateat via ad salutem? Et quid aliud Petrum docuit, cum praedicta ei trina sua negatione, Et tu, inquit aliquando conuersus confirma fratres tuos? Atque hoc idem manifestum fecit in scandalo, quod omnes apostoli in sua passione iuxta ipsius prophetiam passi sunt. Nam & post resurrectionem suam omnes eos ad poenitentiam recepit. In cuius signum, cum ad eos ianuus clausis ingressus esset ante omnia dixit. Pax vobis. Ac velut confirmans & declarans adhuc in eis integram manere auctoritatem apostolatus, addidit. Sicut misit me pater, & ego mitto vos. Et ut omnem eis scrupulum auferret, & certos eos suae iusti-

ficationis, & remissionis suorum peccatorum faceret, in suffiauit, & dixit eis. Accipite Spiritum sanctum. Utque re ipsa praestaret, quam prius promiserat potestatem omnia ligandi, & soluendi, subdit. Quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt. Quibus verbis palam indicauit, nullum esse peccatum in hac vita irremissibile, nullumque peccatorem, qui non possit per clauas sacerdotales inuenire veniam, & indulgentiam suorum omnium peccatorum. Omnia siquidem peccata, & omnes peccatores eorum potestati manifestè his subiecit. Vnde rectè Ambrosius. Dominus crimè nullum ex te cepit, qui peccata donauit omnia. Ipsi igitur auctoritati, & potestati clauium sacerdotalium, ipsi fonti misericordiae, & salutis omnium veracissimo, & certissimo auctori, clarissime repugnant quicumque aliquot vel aliqua peccata dicere vel suspicari audent, non esse ex communi lege remissibilia.

De testimonijs apostolorum pro reparatione lapsi. Cap. IIII.

Verum quid in Christi sententiis moror? Euangelium ipsum totum, quod iuxta etymologiam nihil aliud est quam bona annunciatio, testimonium est aperitissimum gratiae poenitentibus omnibus exhibenda. Neque enim solis illis erat annunciandum, qui vel nunquam habuissent gratiam, vel eam, quam habuissent, conseruassent. Naro saluatore mox omnibus hominibus pacem, & Dei bonam in omnes voluntatem praedica-runt angeli. Et in hoc ille apparuit, ut peccata omnium super humeros tuos tolleret, & inimicitias omnes in semetipso dissolueret, omnium factus reconciliatio, omnium iustitia, omnium redemptio, & propiciatio. Tran-sibo igitur ab euangelio ad apostolos, & eadem illos cum duce & magistro suo, Ecclesiam docuisse monstrabo. Enimvero Paulus ad baptizatos ex Romanis loquebatur, cum ea facientes, quae in alijs iudicabant, neque suorum peccatorum poenitentes acriter obiurgat dicens. An diuitias bonitatis Dei, & patientiae, & longanimitatis contemnitis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? Quae autem essent diuitiae bonitatis, patientiae, & longanimitatis diuinae, & quorsum Deus sua longanimitate peccatores ad poenitentiam induceret, si neque poenitentibus ex corde indulgeret? Cur & diues in misericordia, & diues simpliciter in om-

Roma. 2

nes, qui inuocant illum, ab eodem Paulo praedicator, si despicit aliquos ad eum confugientes cum dolore & poenitentia suorum omnium peccatorum? Sed in incestu oso illo fornicato re Corinthio aliquanto apertius ostendit idè apostolus virtutem poenitentiae ad omnia peccata, & ad vniuersos peccatores se extendere. Ideo dicit, illum tamen si baptizatum, & iam christianum tradidisse se latanae in interitum carnis, ut spiritus saluus esset in die domini nostri Iesu Christi ideo vinculo excommunicationis illigatum non perpetuo tenuit ideo à Corinthijs petit, ut patriam offensam condonent, & poenitentem consolentur, ac tandem dicit. Cui autem aliquid donastis, & ego. Nouerat omnia peccatorum vincula facile solui, & dirumpi à poenitentia. Ac propterea in ea alia facilimi, & indulgentissimi patris verba, & illa quoque adiecit. Sufficit illi, qui eiusmodi est, obiurgatio haec, quae fit à pluribus. Et sicut Corin. ipsos dure reprehenderat, quod inflati essent, & non potius ex corde lugerent illum paterni thori violatorem, & ad expurgandum vetus fermentum, ut essent noua conspersio, excitauerat, ira ubi resciuit eos ad poenitentiam sua epistola excitatos, mirifice eos collaudat, & in eorum correctione & claris virtutibus ostendit, iustitiam secundum Deum poenitentiam in salutem stabilem operari. Et paulò post ad poenitentiam aliorum peccatorum eisdem cohortatur. Ne iterum, ait, cum venero, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex his, qui ante peccauerunt & non egerunt poenitentiam super immundicia, & fornicatione, quam gesserunt. Et quia poterant Galatae emendare per poenitentiam errores, in quos praecipitati fuerant à pseudo apostolis tota epistola, qua ad eos scribit, hoc agit, exhortatur ut respiciant, & quo eorum lapsum reparari posse, dilucide ostenderet. Filioli mei, dicit, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Concinetque hic iclarissimo gratiae, & poenitentiae praconi, caput, & apex apostolorum petrus. Neque solum eadem affirmat, sed & quae Paulus tradidit sua auctoritate, per inde ac nos exposuimus, intelligenda & interpretanda esse docet. Non tardat, ait, deus promissionem suam sicut quidam existimant, sed patienter agit, nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reuerti. Animaduertis optimam interpretationem longanimitatis diuinae, & poenitentiam ab interitu liberare? Audi vero, quae statim subiecit, ut intelligas & saluare illam & immaculatos, & irreprehensibiles nos co-

Eph. 2
Roma. 10

1. Cor. 5

2. Co. 2. b

3. Co. 2. b

2. Corin. 7

Galat. 4

1. Pe. 3. c

stituere coram Deo, idque iuxta Pauli doctrinam. Satagite, adicit, immaculati, & in violati inueniri in pace, & domini nostri Iesu Christi longanimitate, eam videlicet, quae dixerat, nos patienter expectari, salutem arbitramini facite, & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit nobis. Et in ipsis ecclesiae primordiis Simonem magum ad obtinendum suae ambitionis & Simoniae veniam per hoc remedium inuitauit. Nam post duram illius reprehensionem subiecit. Poenitentiam itaque age ab hac nequitia tua. Et roga Deum, si forte remittatur tibi haec cogitatio cordis tui. Neque forte dixit, quod de virtute poenitentiae dubitaret, sed ut Ambrosius rectè monet, quia puram fidei conscientiam Simon ille non habebat. Cor enim tuum dixerat esse statim Perrus, non est rectum coram Deo. Et manifestum est non ei interclusisse viam veniae, quem inuitabat ad poenitentiam. Et Iacobus similiter aperte testatur, vniuersos peccatores posse suorum consequi veniam peccatorum per orationem fidei in exhibitione sacramenti extrinsecus vnctionis, & per correctionem fraternam. Infirmatur, inquit, quis in vobis, inducat presbyter eos ecclesiae, & oret super eum vngentes eum oleo in nomine domini. Et oratio fidei saluabit infirmum, & alleviabit eum dominus & si in peccatis sit, remittentur ei. Quid aduer sus hoc tam clarum & tam luculentum testimonium dici potest? An non ista ad fideles, & de fidelibus scribit? An non generaliter de quocunque infirmante, qui iam renatus esset, loquitur? Ut nemo utique de hoc ambigeret, dixit. Infirmatur quis in vobis, & absolute pronunciauit. Et si in peccatis sit, dimittentur ei. Et confirmant haec, quae statim subduntur. Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, ut saluemini. Multum enim valet deprecatio iusti assidua. Liqueat nimirum ex his ne minem extra statum salutis esse, si possit, ut certe potest quicumque est in via, & confiteri peccata sua, & aliorum precibus adiuuari. Et ut de nemine desperemus viuentium, sed omnibus potius officium mutuae charitatis pro virili nostra exhibere studeamus, audi quid post paululum idem apostolus subiecit. Fratres mei si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, scire debet, quoniam qui conuerterit fecerit peccatorem ab errore viae suae, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum. Nondum quidem errat. Nouatus, & iam hic latalia nobis tela, quibus eum confederemus Iacobus parabat.

A. G. 8. 4

2. de poen. c. 4

Iaco. 5. c

1. Ioan. 1. c.

Qui nanque errantem à veritate & conuerti & saluari posse asserit, & hæreticis, & sacrificantibus idolis, aut alia quacunq; ratione à veritate recedentibus, veniam proculdubio, & locum pœnitentiæ, si respiscere velint, pollicetur. A peritissima etiam sunt pro hac veritate verba Ioannis. Si cõstitamur peccata nostra, fidelis & iustus est, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Certè Ioannes baptizatus ad baptizatos scribit, & tamen remissionem peccatorũ post baptismum constanter promittit, & ad fidelitatem, & iusticiam Dei spectare dicit, vt confidentes peccata emundet. Nouerat Deum hoc promississe, & fidelem eum esse in omnibus verbis suis. Vnde & continenter adiecit. Filio li mei hæc scribo vobis, vt non peccetis, ac ne quispiam desperaret arbitratus nos post baptismum peccantes non posse saluari, statim subdidit. Sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum. Et iustum dixit simpliciter, & absolute vt aduocatum eum intelligeremus omni exceptione maiorem, & talem qui sua iustitia nostras possit iniustitias diluere, & candidos nos, & nitidos, velut niuem, & lanam albam efficere. Frustra verò esset aduocatus, si veniam de admisis delictis neque per illius intercessionem, & sollicitudinem impetrare possemus. Et ne vel minus tergiversandi locus reliquus sit, vide quid addat. Et ipse est propiciatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Equidem propiciatio pro nostris delictis non esset, si illa sunt irremissibilia. Quomodo enim sit propiciatio pro delictis, quæ post baptismum committimus, si facientes quicquid possumus ad eorum obtinendam indulgentiam, nunquam tamen eam valemus, adipsi? Nunquid nos hoc satis est, vt dicamus, eum non fuisse propitiationem pro peccatis demonum? Neque vacant suo pondere illa verba. Non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Nam hæc satis innuit, multo magis per Christum posse peccata fidelium mundari, quam infidelium, aut certè non minus. Nam vt nemo ab hac propiciatione sic exclusus poterit, vt nõ possit illius esse particeps, ac velut difficilium, & maius quid addens, subiicisse videretur. Sed etiam pro totius mundi. Quare cum Montanus, & Nouatus non dubitauerint Christum fuisse propitiationem pro peccatis quibusuis infidelium, & illorum quacumque, & quantancunq; peccata meritis illius af-

firmauerint posse per baptismum expiari, magna sanè cæcitas erat hoc negare, & abrogare, vel omnibus vel aliquibus peccatis fidelium. Atque vt hæc veritas maximè necessaria scitu, omnibus fidelibus esset & certissima, & notissima, paulò post principium suæ Apocalypcos desertam dilectione Ephe sis impurat, stuprum, & idolothorũ eursu Thyatirenis exprobrat. Sardos non plenorũ operum inculcat, Pergameno docentes peruersa reprehendit, Laocidenos fidentes diuitiis obiurgat, & tamen omnes ad pœnitentiã hortatur, idque sub comminationibus grauibus. Non comminaretur autem non pœnitenti, vt pulchrè dicit Tertullianus, si non ignoceret pœnitenti. Vnde & Ambr. in illa verba ad Ephesi angelũ, Age pœnitentiam. Alioqui venio tibi, sic scribit. Vides quòd Deus, qui pœnitentiam exigit, veniam pollicetur. Sed super omnia maxima animaduersione digna sunt illa Dei verissima & suauissima verba ad Laodicenses, & in illis ad omnes peccatores. Tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, probatum, vt locuples fias, & vestimentis albis induaris, vt non appareat cõfusio nuditatis tuæ, & collyrio inuge oculos tuos, vt videas. Ego quos amo, arguo, & castigo. Emulare ergo & pœnitentiam age. Ecce sto ad ostium, & pulso. Siquis audierit vocem meam, & aperuerit, mihi ianuam, intrabo ad illum, & cenabo cũ illo, & ipse mecum. Expende lector omnia. Tot enim sacramenta hæc sunt, quot verba. Et miseriam peccatorum, & felicitatem iustorum, & libertatem nostri arbitrii, & fructum, ac præcium pœnitentiæ, & super omnia diuitias misericordiæ diuinæ ad recipiendos omnes peccatores, & aduocandos omnes, & adiuuandos ad pœnitendum, significatissimè hæc per Ioanem Deus nobis expressit. Sed immorari in his exaggerandis non licet. Nam mihi propositum est singula veritatis fidei, quàm modo docemus fundamenta perstringere. Veniamus ergo ad Iudam apostolum. Nam & ille quoque huius indulgentiæ, & benignitatis diuinæ testimonium non obscurum præbuit, & ad cõcedendum veniam lapsi fideles extimulauit dicens. Et hos quidem arguite iudicatos, illos verò saluate de igne rapientes. Aliis autem miseremini in timore odientes & eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam. Tria hæc genera hominum describuntur peccatorum. Quidam, vt hæretici apostata, & perditii alii, & scelerati obstinati sunt in peccato, & hi vt diuino

Apoca. 2. & 3

Ter. 4 pp. Amb. 1. de pœn. ca. 9

Iudas

Amb 1. de pœn. ca. 11. CYP

Deu. 30. a

diuino iudicio iã iudicati arguendi sunt, & suæ obstinationis, siue erroris cõuincendi. Alii autem quidè in peccato, sed nulla animi obstinatione, nulla pertinacia, nulla duritie, & hi omni vi, & ope iuuandi sunt, & de igne, seu incendio vitiorum rapiendi, ne pœnitentia interirent. Alii, verò iam & ipsi sua sponte, & diuini numinis afflactu in locum suum per pœnitentiam surgunt. Et his pœnitentia neganda nõ est, sed misericordia potius impendenda, in timorem tamen & debito adhibito modo, ne facilitas veniæ incentiuum præbeat delinquendi. Miseremini, inquit, in timore. Et odientes adiecit, carnalem & maculatam tunicam, quia misericordia quidem concedenda est ex odio macularum, & sordium spiritualium, in quibus perseverare cogebat durities & inhumanitas Nouati. Veniam negando, incentiuum auferunt pœnitentiæ, ait de Nouatianis Ambrosius. Et Cyprianus ob hanc causam Nouatum interfectorem pœnitentiæ appellat. Ex Petro igitur, Paulo, Iacobo, Ioãne, & Iuda perspicuum est, posse peccatores fideles per pœnitentiam reparari.

De sententijs & exemplis veteris testamenti pro reparatione lapsi.
Cap. V.

Habemus & hanc eandem veritatem in veteri testamento non obscure expressam. Quãuis enim seuerior sub lege fuerit Deus, quàm nũc sit, & non omnino sine causa Deus ultionum appellatus, quem nũc patrem misericordiarum, & Deum totius cõsolationis pleno ore confitemur, tamen netũ quidem obliuisci potuit nimiam suam misericordiam. Iudæis tameris & fidei, & legi, & gratiæ, & innumerabilibus alijs beneficijs, quibus ab eo exornati, & honorati erant, ingratis, sapè veniã suæ perfidiæ & ingrati tudinis largitus est. Quoties eum tentauerunt in deserto? Quoties & ibi, & in ipsa terra promissionis grauißimis perfidiæ, & idololatriæ sceleribus eum irritauerunt? Plena est Petateuchus, ple ni & libri iudicum illorum defectionibus, & obmurmurationibus. Nũquam tamè sic exarbitratus fuit Deus, quin eos ad ipsum reuerentes benignè receperit, & furorẽ iræ suæ ad eorum pœnitentiam, & clamores, & ad preces suorum seruatorum, qui inter illos erant, temperauerit. Et validissima est pro pœnitentiæ virtute, & commendatione illa magnificentißima Dei promissio annuntiata ip sis per Moysen, quàm & Eldras Deo allegauit,

vt impetraret misericordiam lugentibus in ita matrimonia cum alienigenis, Memento, inquit, verbi, quod madaisti Moysi seruo tuo dicens. Cũ in transgressi fueritis, ego disperda vos in populos, & reuertamini ad me, & custodiatis præcepta mea, & faciatis ea, etiam si abducti fueritis ad extrema cœli, inde congregabo vos, & reducam in locum, quem elegi, vt habitaret nomen meum ibi. Et confirmauit dominus hanc promissionem, cũ ad Salomonem dixit. Exaudiui orationem tuã & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me. Inter alia enim orauerat Salomon edificato iam templo, vt inueniret populus remissionem suorum peccatorum, cũ pœnitentiam agens, & conuersus à peccatis suis eo conueniret, & vt Deus ipse miseretur, imploraret. Et factò ostendit se hanc legem seruare, cũ ad trium syllabarum vocem, vt bene exaggerat Ambrosius Dauidi crimina, & concupiscentiæ, & adulterii, & homicidii subito condonauit. Et pulchrè Basilius. Peccauit, inquit, & statim ad est medela. Vbi nanque compunctus admonitione Natham propheta dixit, Peccauit, mox ab eodem propheta audiuit. Transtulit quoque dominus peccatum tuum. Et cum iterũ peccasset grauitè, faciens numerari Dei populum, acceptauit Deus, neque despexit pœnitentiam illius. Vnde & ipse dulcissimè canit. Alleuat dominus omnes, qui corruunt, & erigit omnes elisos. Dominus soluit compeditos, dominus illuminat cacos. Et iterũ. Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Ac magnificans diuitias misericordiæ sibi exhibitæ, alibi dicit. Dixi confitebor aduersum me in iustitiam meam, & tu remisisti impietatem peccati mei. Quid hæc potest tanta facilitate esse facilius? Quid hæc tanta indulgentia benignius? Dixi inquit, confitebor, & tu remisisti. Dum se adhuc petere promittit, hoc quod promittebat, obtinuit Pientissimè sanè Gregorius in hæc verba. Attende, quanta sit indulgentiæ vitalis velocitas, quanta misericordiæ Dei commendatio, vt contentis desiderium comitetur venia, antequam ad cruciatum perueniat pœnitentia, ante remissio ad cor perueniat, quàm cõfessio ad vocem erumpat. Aceptauit & deus pœnitentiam Achab tameris grauißimis ob ruti peccatis. Nonne vidisti, dixit ad Eliã humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius. In quibus domini verbis persandum est, ait Grego. quomodo & in electis

1. Efd. 1.

Reg. 3.

Amb. 2. 8 pœn. c. 9 Bas. ho. 57

Psal. 144 145. 146 Psal. 31

Grego.

3. Re. 1. g

DE LAPSIS ET EORVM REPARATIONE.

Greg. ho. 10. in Eze. suis mœror amaritudinis placeat, qui amittentur. Et timent dominum, si sic ei & reprobi poenitentia placuit, qui timebat perdere præsens seculum. Aut quomodo grata sit ei spontanea afflictio pro culpis in eis, qui placet, si hæc ad tempus placuit & in eis, qui displicebat. Hæc Grego. Quid verò memorem Manassen regem, qui non quater tantum, sed læpissimè abominanda idolatriæ scelera patrauit? An non post sordidum idolorum cultum, & effusum prophetarum sanguinem recõciliatus est ei Deus propter poenitentiam? Qui postquam coanguistatus est, ait de illo scriptura, oravit dominum deum suum, & egit poenitentiam valde coram Deo patrum suorum. Atque ut agnoscas gratiam, fructum, & virtutè poenitentia, in ox subdit. Deprecatusq; est, & obsecrauit intente, & exaudiuit orationem eius reduxitq; eum in Ierusalem in regnum suum. Et ob eandem poenitentia virtutem restitutus est Nabuchodonosori sensus suus, & figura corporis sui, & honor, & decor regni sui cum his omnibus bonis peccata eum miserimè expolliaffent. Eleganter profecto Tertullianus. Hæc poenitentia, Babylonium regem in regna restituit. Diu enim poenitentiam domino immolarat, septenni squalore exomologesim operatus, vnguium leoninum in modum efferatione, & capilli in curia horrorem aequilibrium præferente. Proh malæ tractationes. Quem homines perhorrebant, Deus recipiebat. Hæc ille. Ciuitas etiam illa magna Ninive multos, vt verissimè est habuit qui ab accepta aliquando gratia, exciderunt, & tamen subito ad prædicationem Ionæ Deum agnouit, & per poenitentiam non solum interminatæ mortis periculum euasit, sed & vt Chrysostrimus asserit vitæ incognita coronam accepit, faciliusque est, vt Augustin. ait, euacuata comminatio propheta, quam humilitatio poenitentia. Sed transeamus ad testimonia prophetarum, & hi quippe lucidissimè veritatem istam docent. Et dixit Sion, dereliquit me dominus, & dominus oblitus est mei, ait Elaias. Sed quid illi nomine Dei respondet propheta? Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt nõ miscratur filio veteri suo? Et si illa oblita fuerit, ego tamen nõ obliuiscar tui. Ecce in manibus meis descripsit. Eat nunc hæreticus, & præfigat certum linitem misericordia diuinæ, & reclamante ipso Deo, ac palam constante, se non obliturum nostri, asserat aliquando Deum obliuisci peccatorum ad se reuertentium, & negare eis auxilia necessaria ad reuertendum ad ipsum.

Certè in Sion ecclesia intelligitur, & quæ ad Sion dicuntur, ad quauis fidelem animam referunt doctores. Et vide si non apertissimè idem propheta hanc memoriam Sion miserationem illius exponat. Ad punctum, subdit in modico dereliqui te & in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper a te; & in misericordia sempiterna misertus sum tui. Vtque omnes peccatores similem in misericordiam per poenitentiam sperarent, subiungit. Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad dominum, & miserebitur eius, & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum. Si multus ille est ad ignoscendum, quis nisi planè despiat, desperet; quis animum despiciat; quis lapsis vllis, si ad Deum reuertantur venia neget? Sed & illud manifestissimè est, quod per Hieremiam loquitur dominus ad Ierusalem, & in illa ad vniuersos peccatores, qui aliquando ei fuerunt coniuncti, & desponsati per gratiam. Vulgo dicitur. Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alterum, nunquid reuertetur ad eum vltra? Nũquid non polluta, & cõtaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit dñs. Et post paululum. Conuertimini ad me filii reuertentes, quia ego vir vester, & assumam vos. Et statim. Conuertimini filii reuertentes, & sanabo auersiones vestras. Et pulcherrimè hanc tantam Dei patientiam & longanimitatem commendat Gregorius in hac verba. Ecce paradigma turpis mulieris dedit. Ostendit qd post turpitudinẽ recipi non possit. Sed hoc ipsum paradigma qd protulit, per misericordiam vincit, cum dicit. Fornicantem mulierem recipi nequaquam posse, & tamen ipse fornicantem animam, vt recipiat, expectat. Pensate fratres pondus tantæ pietatis. Dicit, quod fieri non potest, & tamen demonstrat, quia hoc ipse facere, etiam contra morem potest. Alias etiam per eundem prophetam clare testatur, nunquam se traturum fore aduersus aliquam gentem, quin placari ei possit, & reconciliari per poenitentiam. Repente, inquit, loquar aduersus gentem, & aduersus regnum, vt eradicem, & destrua, & disperdam illud. Si poenitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus illam, agam, & ipse poenitentiam à malo, quod cogitavi, vt facerem ei. Nescio quibus verbis potuit diuina illa benignitas, & virtutem poenitentia nostra, & viscera sua eximia miseri-

54. b

55

Hier. 3

Gre. ho. 33 in euan.

Hiere. 18.

cor.

2. de poe. ca. 6

cordia nobis clarius commendare. Merito sane Ambrosius inter alia poenitentia eogia, & præconia hoc quoque adiecit. Tanta est poenitentia medicina, vt mutare videatur Deus suam sententiam. Nam hic palam fatetur deus reuocaturum se suæ indignationis sententiam propter poenitentiam nostram. Addamus & his duobus præcellentibus prophetis tertium, qui & disertissimè, & copiosissimè nõ semel sed sæpe hanc veritatem firmavit. Si impius ait Ezechiel, egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, vita viuet, & non morietur. Omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor. Et vt ostendat, separatum esse adiuuare, & semper potestati peccatorum ipsorum subesse poenitentiam, & conuersionem suam, subdit. Nunquid voluntatis meæ est mors impii, dicit dominus Deus, & non vt conuertatur à viis suis, & viuat? Conuertimini, & agite poenitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Proicite à vobis omnes iniquitates vestras, in quibus præuaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum. Et quare moriemini domus Israël? Quia nolo mortem morientis dicit dominus Deus. Reuertimini & viuite. Quid potuit clarius, dilucidius vè dici, vt intelligeremus posse quemuis peccatorum reparari, & viuificari, quandiu vita ista non clauditur? Sed non his contentus fuit nimis ille amator hominũ Quia multum nostra interest hæc nosse, & cõstanter credere, rursus per eundem prophetam iuramento hæc confirmavit dicens. Viuo ego dicit dominus Deus. O beatos quorum causa Deus iurat. O miserimos, si nec iuranti domino credimus. Sed quid tam sacro sancto iuramento credi à nobis se cupere ostendit? Nolo, addit, mortem impii, sed vt conuertatur impius à via sua, mala, & viuat. Non vult mortem peccatoris, qui mori dignatus est pro peccatoribus. Nullum peccatorem excipit, omnium se velle conuersione palam facit, & ipsam conuersionem vel poenitentiam, vitam esse animæ, & impedimentum mortis, ne quispiam de hoc ambigat, sub iuramento testatur. Et viuo, inquit, vt viuente mortem exosam, & vitam gratam esse, per suadeamur. Quod & Deum iuxta iuramentum suum semper re ipsa præstitisse & ostendisse, Ecclesiasticus perspicue docet dicens. Altissimus odio habet peccatores, & misertus est poenitentibus. Et iterum. Poenitentibus

Eccl. 12. a. 17. c.

dedit vitam iustitia. Et ne testimoniis nihil in re vsque ad ead aperta necessariis onerem, lectorem, sat fuerit in genere admonere, omnibus illis testimoniis hanc veritatem firmari, & stabiliri, quibus vel Dei nomine nõs propheta ad poenitentiam hortantur, vel Deum nostrum nomine, vt ad nos se conuertat, implorant. Frustra nanque hoc fieret, si fidelis peccatores, ad quos loquuntur, non possent semper, dum hic viuunt, & conuertere ad Deum, & ipsius inuenire gratiam, & misericordiam.

Ex consensu totius Ecclesia possibilitas reparationis lapsi firmatur. Cap. VI.

ET vide, vt hanc Christi, & apostolorum, & prophetarum doctrinam mirifico semper cõsensu suscepit, & docuit ecclesia. Præter cõcilium Romanum sub Cornelio papa, & cõcilia pleraq; provincialia, aut certè synodalia, quibus supra hanc veritatem definita ex Eusebio ciuicimus, in cõcilio Lateranensi, sub Innocentio. 3. ita legimus. Et si post susceptio nẽ baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatũ, per veram potestatem semper poenitentia reparari. Vides vt omni in tempore, & in omni peccatore, & contra omne peccatũ virtus valet poenitentia? Neq; est aliqua spiritualis infirmitas, quandiu hic viuatur, incurabilis. Et renarratur hæc verba in ca. Firmiter extra de summa tri. & si. catho. In cõcilio etiam Florentino sub Eugenio. 4. in bulla vnionis Græcorum & Latinorum, quæ incipit. Letentur cõli, & exultet terra, diffinitũ est, eos qui post baptismum peccauerunt, posse omnes peccatorum maculas per poenitentiam, & dignos poenitentia fructus vsque ad ead diluere, vt mox vt hinc decesserint, ipsum deũ trinum & vnũ clarè, sicuti est, intueantur. Celestinus huius nominis primus nõ solum esse lapsis poenitentia remedium diffiniuit, verũ & id cõferri docet per orationes Ecclesiæ, quæ in toto mũdo extraditione apostolorum vniformiter orat, & pro lapsis, & pro infidelibus, & hæreticis, & Ichniaticis. Sed ipsa tãti potestatis verba subiiciam. Obsecrationum, ait, sacerdotilium sacramenta respiciamus, quæ ab apostolis tradita, in toto mũdo, atque in omni ecclesia catholica vniformiter celebrantur, vt legè credendi, lex statuat supplicandi. Cum enim sanctarũ plebiũ præfules mandata sibi et legitime fungatur, apud diuinam clementiam plicandi. humani generis agunt causam, & tota secum congemiscente Ecclesia, postulant.

Cõc. Lat.

Cõc. Flo

Cele. ep. 1 can. xi.

Legè credendi lex statuat supplicandi.

& praeantur, vt in fidelibus donetur fides, vt idolatrae ab impietatis suae liberentur erroribus, vt Iudaeis ablato cordis velamine, lux veritatis appareat, vt haeretici catholicae fidei perceptione respiscant, vt schismatici spiritum diuinum charitatis accipiant, vt lapsi poenitentiae remedium conseruent, vt denique catechumenis ad regenerationis sacramenta perducentis, caelestis aula misericordiae referretur. Haec autem non perfuentione, neque inaniter ad domino peti, rerum ipsarum monstrat effectus.

Leo Epi. 89.

Leo huius nominis primus ait. Multiplex misericordia Dei lapsibus subuenit humanis, vt non solum per baptismi gratiam, sed etiam per poenitentiae medicinam spes vitae repararetur aeterna. Gregorius Papa, vt renarrauit Gratianus, omnem peccatum in ministerio fidei dicit abluere, & dominum restituisse Malcho auriculam, vt doceret peccatores posse, si conuertantur, sanari. Idem in homilia. 31. 32. 33. & 34. super euangelia, & in aliquibus homiliis super Ezechielem, & in expositione psalmodum poenitentialium, & in moralibus, & in libris Regum frequentissimus est in commendatione, & virtutis poenitentiae ad sanandum omnia peccata, & diuinam misericordiae omnes peccatores vocatis, & expectantis ad poenitentiam. Et ex professo in epistola ad Secundinum seruum Dei veritatem hanc confirmat & quatuor generalissima concilia, facta ad Niceno principio, inuenisse se ait in hoc concordantia, quod lapsus ad sacerdotali officio resurgere potest. Et post paululum subdit. Post dignam igitur satisfactionem credimus posse redire ad honorem dicente propheta. Nihil quid qui cadit, non adiciet, vt resurgat & qui auersus est, non reuertetur? Et peccatori ait. In qua cuque die conuersus ingemueris, saluus eris. Et prolatis statim multis aliis scripturae testimoniis, ex quibus constat apud Deum reparari posse lapsos per poenitentiam, colligit inde & per eadem posse illos restitui ad priorem statum in ecclesia. Cyprianus tamen non facile danda lapsis pace severissimus, tamen mitissimus est in multis epistolis poenitentiae praedicator. Et in quadam epistola ad Cornelium Papam ita scribit. Primus felicitatis gradus est non delinquere, secundus est delicta cognoscere. Illic currit innocentia integra, & illibata, quae seruet, hic succedit medela, quae sanat. Et statim, ait. Amissa gratia, quae de baptismi sanctificatione percipitur, subuenire poenitentiam, per quam culpa curatur. Et postea subdit, vsque aded se prompta, & plena dilectione amplecti cum poenitentia post ne-

Greg. 24. q. 1. Si Petrus

li. 7. ep. 53

Cypr.

gationem reuerentes, & peccatum suum satisfactione humili, & simplici confitentes, vt in delictis plus quam oportere remittendis, pe ne ipse delinqueret. Scripsit & ille ex professo testibus Eusebio & Hieronymo, tractatum contra Nouatum. Sed ille desideratur. Nam qui nomine illius inter opera Cypriani circumscribitur, longe profecto abest ab stylo, eruditione & grauitate ipsius. Quare & a testimoniis ex illo citandis superlegendum duximus. Hilarus. Neque fas est nos ex praescripto legis, dae veniae numero concludi, cum per euangelii gratiam sine modo nobis a Deo fuerit indulta. Hieronymus in epistola ad Marcellam supra citatis, & paulo post principii lib. 2. contra Iouinianum multa dicit, ex quibus constat longe ipsum, & omnes sui temporis catholicos a sententia Montani & Nouati abfuisse. Sed acriter, & magis ex professo hunc errorem videri praemere in ipso statim limine cuiusdam epistolae ad Oceanum, vbi & eam Cainam haereseum appellat, quod Cain in ea fuit sententia, vt crederet aliquod esse peccatum in hac vita inexpiabile. Et quia non sua duxerat auctoritate, sed & optimis argumentis veritate fidei confirmat, ipsa illius verba subscribam. Nunquam fili Oceane fore putabam, vt indulgentia principis calumniam sustineret reorum, & de carceribus exeuntes, post sordes, & vestigia catenarum dolerent alios relaxatos. In euangelio audit in vidus salutaris alienae Amice, si ego bonus, quare oculus tuus nequam est? Concluit Deus omnia sub peccato, vt omnibus misereatur, vt vbi abundauit peccatum, superabundet & gratia. Cetera sunt Aegypti primogenita, & neumentum quidem Israeliticum in Aegypto derelictum est. Et con surgit mihi Caina haeresis, atque olim emortua vipera, contritum caput leuat, quae non ex parte, vt ante consueuerat, sed totum Christi subruit sacramentum. Dicit enim esse aliqua peccata, quae Christus non possit purgare sanguine suo, & tam profundas scelerum pristinorum in harere corporibus atque animis cicatrices, vt medicina illius attenuari non queat. Quid aliud agit, nisi vt Christus frustra mortuus sit? Frustra autem mortuus est, si aliquos viuificare non potest. Mentitur Ioannes baptista & digito Christum, & voce demonstrans, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, si sunt adhuc in saeculo quorum Christus peccata non tulit. A ut enim ostendit sunt non esse de mundo, quos Christi ignoret indulgentia, aut si de mundo sunt, eligendum de duobus alterum, liberati a peccatis Christi potentes.

Hila. can. 18 i Mat. Hiero.

Hiero.

potentiam probant. Non liberati, quasi adhuc rei, imbecillitatem demonstrant. Sed ab his hoc de omnipotente credere, quod in aliquo impotens sit. Omnia, quae pater facit, & filius facit similiter. Infirmis filii redundat ad patrem. Cuncta ouiculae membra portata sunt, tota apostoli epistola, Christi gratiam sonant. Et ne parum videretur simplex gratia nuncupatio. Gratia, inquit, vobis, & pax multiplicetur. Multiplicatio promittitur, & a nobis paucitas affirmatur? Et in illis doctis iuxta ac elegantibus libris, quos de poenitentia scripsit Ambrosius hoc vnum praecipue agit, vt ostendat, omnes peccatores posse per poenitentiam reparari, & Deum omnibus ad se reuertentibus gratia suae sinus aperire. Et inter alia multa pulcherrime in illa verba. Si conuersus ingemueris, saluus eris, sic edisserit. Expectat genitrix nostrorum, sed temporales vt remittat perperuos. Expectat lachrymas nostras, vt profundat pietatem suam. Expectat conuersionem nostram, vt reuertamur, & ipsi ad gratiam. Et iterum. Nouit omnia dominus, sed expectat vocem tuam, non vt puniat, sed vt ignoscat. Augustinus plurimus est in praedicanda propensissima Dei misericordia ad reparandum lapsos. Et alibi vel inde capta occasione peccatores non poenitentes acriter obiurgat his verbis. Conuersioni tuae indulgentiam Deus promissit, sed dilationi tuae die crastinum non promissit. A libro quidem de contritione cordis ad poenitentiam hortatur, & quemadmodum peccatores possint & debeant conuerti ob oculos ponit. Libris vero de poenitentiae medicina, & de utilitate agende poenitentiae ex professo docet peccatores posse per poenitentiam reparari, & tres esse in ecclesia vrsitas poenitentias, vnam, quae nouum hominem per baptismum parturit, alteram, quae peccata quotidiana, sine quibus vita ista non ducitur, iugiter oramus nobis dimitti, tertia rigidiorum & seueriorum pro decalogi prauaricationibus post baptismum commissis. Et de singulis quibusque istarum eruditè & copiose more suo disserit. Exstant etiam inter opera Chrysi. pluresquam. 12. si bene recolo, homiliae, & liber integer de reparatione lapsi in quibus elegantissime poenitentiae virtutem commendat, & ad ipsius medicinam capeffendam peccatores cunctos hortatur. Basilii idem facit in duabus epistolis ad monachos quosdam lapsos, & in alia ep. ad virginem e-lapsam. Aene desperarent, tandiu, ait, esse locum poenitentiae, quandiu fores non sunt clausae, neque ciuitas refugii obserata. In hoc. etiam 7.

Ambrosius d. poenit. c. 4

lib. 2. c. 6. Augu. in Psal. 144.

Chrysi.

Basil.

Chry. 51 i o. c. 17.

pulcherrime disputat contra eos qui post passionem Christi, vel certe lapsis post baptismum veniam negabant, & confirmata ex veteri, ac nouo testamento virtute poenitentiae acule illis obicit. Audes legem ponere Deo? Vult Deus dimittere, & tu impedis? Dominus latgitur, & tu contradicis? Deus beatificat, & tu prohibes? Et tandem subdit. Qui nouit infirmitatem, suppeditat auxilium, & dabit victoriam. Beatitudo est, ne vlus quidem habere, sed est secunda beatitudo sanatio post plagam. Est spes post peccatum, est sanatio post vlus tamen maneat cicatrix. Cyrillus de illis, qui vel lapsi a gratia baptismali, vel lapsi a gratia accepta per poenitentiam, poenitentiam aut veniam dandam negant, sic in commentariis Ioannis scribit. Hi diuinam misericordiae fontem vberissima suae gratiae fluentia nobis largissimè communicant inuidere videntur hominibus, & immensum certis velle concludere relimitibus, & finibus constringere, vt non nisi prima deleat peccata, aliis vero delendis aut non sufficiat, aut non admoueat. Haec Cyr. Qui explicatis argumentis aduersariorum multis tum verbis, tum exemplis scripturae statim ostendit, dei miserationem toties indultam esse hominibus, quoties expetita est, & salutare poenitentiae medicamentum nulli peccatori ab errore suo respicienti subtrahendum esse. Fulgentius circa finem epistolae ad Venantiam de recta poenitentia. Couersi de remissione peccatorum nullatenus desperemus tenentes domini si dele promissum, quo ait. Cum conuersus fueris, & ingemueris, saluus eris. Isidorus. Non potest conuersum spernere, qui poenitentem suis beneficiis prouocat ad sedere. Ansel. in com. Pauli si equenter laudat virtutem poenitentiae & peculiariter ad Heb. 6. sententiam Montani & Nouati, haere eos notam inurit. Bern. quia ecclesiae fide certam & indubitatam mouerat, ad poenitentiam omnes peccatores passim hortatur, & deum vsque ad senectam eos patienter expectare. Ac videre hoc licet nominatim in sermo. de Magdalena, & in sermone de septem misericordis, & in sermo. de triplici misericordia, Et magno consensu hanc doctrinam recepit magister sententiarum in. 4. d. 14. & qui post illa scripserunt pendentes omnes scholastici, quos mihi contingit legere.

Cyr.

Fulgen. 1. d. 2. de summo bo. c. 5.

Ansel.

Bern.

Quod lapsi reparari queunt, argumentis scholasticis firmatur. Cap. VII.

Neque desunt argumenta scholastica, quibus amissam gratiam recuperare quosuis lapsos posse stabilire valeamus. Prius Lapsum post sunt reparari.

Et 5. ind.

ind. Vt libro proximo ex multis scripturarū testimoniis perspicuum fecimus, nullus est iustus in hac vita, qui non possit secundum communem legem, ac quicquam gratiam, perdere & ab statu gratiæ, & amicitia diuinæ in odium & inimicitia ipsius trahere. Nullus igitur erit de contrario peccator in hac vita, qui secundum legem communem non possit ab statu peccati transire ad statum gratiæ, & amicitia diuinæ. Par nanque utriusque est ratio, vel certe maior pro his. Promptior quippe teste Ambrosio ad misericordiam quam ad severitatem est spiritus Dei. Et si nunquam secundum legem communem ita confirmat iustus hic viventes, ut non possint fieri iniusti, neque verisimile est, quod ita deserat impios, quin si velint, possint iustificari. Unde & Ezechiel in loco supra ex illo citato perinde asseruit, impium posse conuerti, & iustum posse auerti, & æquam utriusque legem ex parte Dei pronunciat. Deinde. Si non omnes peccatores penitente possent suorum peccatorum, aut non omnibus liceret per penitentiam inuenire misericordiam, non vniuersis peccatoribus esset vitio vertenda sua impænitentia, nec quanto diutius quis impænitens foret, tanto grauiorem apud Deum reatum incurreret, nec tanto ei magis sua imputaretur præuaricatio. Quorum contraria Paulus disertè docuit, cum ad cunctos impænitentes peccatores sic loquitur. Secundum autem duritiam tuam, & impænitentiam contra thesaurizatis tibi iram in die ire, & reuelationis iustitiae iudicii Dei, Ex quibus verbis Greg. sic colligit. De benignitate ergo omnipotentis Dei iram sibi in die ire reprobis thesaurizat, quia dum ad penitendum tempus accipitur, & ad peccandum exhibetur ipsum remedium gratiæ vertit in augmentum culpæ. Unde & omnipotens Deus, quia collata remedia conspicit ad culpæ augmentum trahi, ipsam benignitatem, quam contulit, in iudicii distinctionem vertit, ut inde post amplius feriat, unde modo amplius expectat. Et quia homo deserere malum non vult, ut viuat, auget vñ moriatur. Eadēq; penè scribit, & in eundem modum Paulum interpretatur 17. Mo. c. 3. & c. 25. c. 2. ac consensit ei per omnia Bernar. in sermone de triplici misericordia. Præterea, licet maior sit virtus sacramenti baptismi ad remittendum penas debitas peccatis quam sacramenti penitentia, tamen ad remissionem culpæ, & offensæ Dei, quæ est in peccatis, & ad reconciliandum peccatores Deo non minor est potestas, & efficacia in sacramento penitentia, quam in baptismo. Tā

aperta enim sunt, & tam magnifica privilegia clauium sacerdotalium, quibus omnia, & ligare, & soluere est concessum, quam ipsius baptismi. Si nullum ergo irremissibile est peccatum baptismi, ut volentes nolentes Montanus & Nouatus concesserunt, nullum erit etiam peccatum, quod sacramento penitentia non possit emundari. Et ut virtutem sacramenti penitentia, quæ ex sacris literis constat, paululum intermissam, nonne hoc est contra legislatoris nostri, & redemptoris Christi prouidentiam, ut medicinam statuerit, qua sanari possint omnes alienigenæ, & infideles, qui neque ad ecclesie suæ sunt partes, neque corporis sui mystici membra, non tamen qua sanari queant, si ægrotent, qui sunt membra sua, & ecclesie sponsæ suæ nomina dederunt. Minor ne misericordia, & cura domesticæ debetur, quam extraneis? Et verisimile erit non posse omnia sacramenta pro remedio, & bono omnium Christianorum constituta, quod potest quo ad reconciliationem omnium, qui foris, & extra nos sunt, vel vnicum baptismum? Pulchre profecto Ambrosius. In baptismo utriusque remissio omnium peccatorum est. Quid interest utrum penitentiam, an per laucarum hoc ius sibi datum sacerdotes vendicent? Vnum in utroque mysterium est. Sed dices, quia in lauacro operatur mysterium gratia. Quid in penitentia? Nonne Dei nomen operatur? Quid ergo? Vbi vultis, vendicatis vobis Dei gratiam? Vbi vultis repudiatis? Item. Antè statuta sacramenta nouæ legis nullus erat peccator, qui non posset virtute penitentia reparari, & saluari. Sanabiles quippe Deus fecit nationes orbis terrarum. Igitur & nunc, cum instituta sunt sacramenta nostra, parem habebit, imò eandem virtutem respectu quoruncunque peccatorum. Neque impedimentum esse potest, quod fuerit quis, vel non fuerit iam semel, aut saepe iustificatus. Potest nanque in grauioribus esse peccatis, qui nunquam fuit in gratia, quam qui iam alias in ea fuit. Et si penitentia potest valere contra maiora peccata, poterit quoque præualere contra leuiora. Quicquid enim potest in maius, potest minus. Si tanta fuit ergo potestatis penitentia antè legem nouam, & nunc est antè susceptum baptismum. Quid enim impedit, ut non eadem virtutem habeat modo, etiam in baptizatis? Quis illius potestatem enervauit, aut abrogauit? Quis imminuit? Quis infregit? Christus certè ad perficiendum actus nostros, non ad infirmandum, aut labefaciendum venit. Et baptismus potentiora

Argu. 1.

de peen. c. 2.

Ezech. 18.

Argu. 2.

Greg. ho. in Ezech.

Arg. 3.

Amb. 3. par. c. 7.

Arg. 4. Sa. 2. d.

nostra opera facit, & efficaciora. Et quam misericordiam præstabat antiquo tempore Deus propter dolorem de peccatis, multo magis, & copiosius nunc impartietur. Postulat hoc tempus gratiæ, in quo sumus, postulant merita Christi, quæ plus valent apud Deum exhibita quam præuisa. Postulat & ipsa infirmitas corporis Christi facta in baptismo. Inde siquidem proficitur, ut nostra penitentia velut actus Christi a Deo computetur. Itaque dubitari non potest, quin eam & modo virtutem habeat, & aliquanto maiorem quam habuit in lege naturæ, vel scripta, & eandem post susceptum, quam antè susceptum baptismum. Ad hæc. Omnes Christiani peccatores tenentur ad penitentiam interiorem, & ad confessionem exteriori suorum peccatorum. Idque omnes catholici doctores consentunt, & nos paulò post manifestis argumentis indubitatum faciemus. Cum igitur omnia Dei mandata & possibilia sunt, & vtilia, poterunt citra omne dubium cuncti christiani peccatores & ad Deum de communi lege conuerti, & peccata sua confiteri, & ea via à peccatis quantum esset, ut supra dicebamus, generalis & absoluta respectu omnium peccatorum, quæ committuntur post baptismum, neque forma sacramentalis absolute respectu cuiuscunque peccatoris vera esset, sed falsitatem apertam contineret, quando cunque absolueretur, qui haberet peccatum irremissibile. Et huic simile argumentum fieri potest ex præceptis diligendi Deum ex toto corde, & subeundi mortem pro Christo, & orandi pro nostrorum indulgentia peccatorum. Cum enim his etiam ut lib. 6. docuimus promissa sit in scripturis remissio peccatorum, & præcepta Dei impossibile non sint, vel hinc liquere potest neminem mortalium extra statum esse salutis. Amplius. Omnes siue iusti, siue peccatores tenentur suam beatitudinem sperare. Et quantumcunque grauius & multis quis esset obrutus peccatis, grauiusimè peccaret, si desperaret. Nullus quippe affectus noster perinde videtur ex diametro pugnare contra misericordiam diuinam, ac ipsa desperatio. Et grauius multo videretur offendisse Deum Cain cum dixit: Maior est iniquitas mea, quàm ut veniam merear, quam offenderat occidens Abel. Et de Iuda Gregorius ait. Cum mortem sibi contra peccatum intulit, ad eternam mortis supplicia peruenit, & penes de peccato penituit, quæ peccauit. Hoc ipso igitur quod Deus omnes mortales ad sperandum de sua salute constringit,

Arg. 5.

Argu. 6.

Grego. 11. Mor. c. 5.

neque cuiquam permittit, ut desperet, palam fecit, nullum esse peccatorem in hac vita, cui præclusa sit via salutis. Superabundat enim immensa illius semper misericordia, & omnibus omnium peccatis superior est, non solum quæ committuntur, committentur, & commissa sunt, sed & quæ possunt committi. Quod si apud mortales faciles & benignos nunquam est desperandum de reditu ad ipsorum gratiam, dicente ecclesiastico: Ad amicum & si produxeris gladium, ne desperes, quanto magis sperandum est, reconciliari posse quem peccatorem Deo, qui diues est in misericordia, & cuius miserationes super omnia operarius. Oratio etiam ecclesie & sanctorum omnium, qui pro peccatoribus omnibus indiscriminatim orant, suadere potest omnia peccata huius vite esse remissibilia. Non enim inaniter putari potest fieri quod ab vniuersa ecclesia factitari scimus, neque inefficaces possunt ceteri orationes ecclesie, & sanctorum, quæ maxima & apertissima habent suæ virtutis testimonia in scripturis. Omnis siquidem qui petierit patrem in nomine meo, dabit vobis. Et Ioan. ait. Scimus, quoniam habemus petitiones, quas postulamus ab eo. Quare licet grauiusimè peccauerit populus Israeliticus idque non semel, neque bis, sed saepe in murmuracione ad aquas contradictionis, & in adoratione vituli conflatilis, in seditione Chore, & cum statuabant reuerti in Aegyptum præ desiderio carnis, & cum lapidibus voluerunt opprimere Iosue & Caleb, tamen in his omnibus offensionibus, & aliis non paucis flexus dominus ad præces Moysi, dedit veniam omnium in populo, & palam aliquando dixit: Dimisi iuxta verbum tuum. Denique. Nullus est in hoc mundo tam grauius obrutus peccatis, ut non possit & alia, vel grauiora, vel certe eque grauius committere. Nam peccata non solent impedire peccata, sed inclinare potius, & suo pondere in alia pertrahere, & qui sordidus est sordidari potest, & contaminari amplius secundum Ioan. testimonium. Si igitur aliqui peccatores hic sunt, qui neque eunt de communi lege, aut respicere à suis peccatis, aut eorum adipisci veniam non solum iam essent similiter obdurati ac illi, qui sunt in inferno, sed in peiori profecto hic essent statui, quàm si iam essent in inferno. Nam ibi hoc saltem ex consensu omnium habent omnes damnati, quod nunquam per sua peccata penè essentialis augmentum promerentur, hic autem tanto se grauiorum peccatorum

Eccl. 22. e

Arg. 7.

1. Ioan. 5.

Num. 14.

Arg. 8.

Ado. vlt.

num reos constituerent, quanto pluribus se peccatis conspurcarēt. Quia nihil est proflus, unde probabiliter excipi queant, à communi lege, scilicet, inquam alii peccatores tantq se grauioribus essentialiter pœnis addicunt, quã ro plura committunt peccata. Constat proinde ex hoc verissimum esse, omnes peccatores reparabiles esse per pœnitentiam, quod patres omnibus dogmatibus de pœnitentia pœposuerunt.

De comminatione Christi contra negantes ipsum. Cap. VIII.

Non satis tamen fuerit nostra firmasse, nisi etiam à validissimis argumētis, quæ in contrariū torqueri possunt, illa tueamur. Dabimus itaque deinceps operã, vt singula quęque, quæ contra reparationem lapsi afferri possunt, sigillatim discutiamus. Et vt eum sequamur ordinem, quem in ea corroborãda tenuimus, primò inducemus ea quæ ex Christi verbis, videntur aduersum nos stare, secundo quæ ex apostolis, ac postremò quæ ex veteri testamento. Nam alia quæ heretici pro se afferri possint, non video. In Christi autem verbis duo potissima sunt, quæ in speciem contra omnia, quæ tradidimus videtur stare. Ac primo quidem pro se adduxisse refertur Nouatus verba illa Christi apud Matthæum. Qui negauerit me corã hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui in cœlis est. Et eundem sensum habent, quæ apud Lucam legimus. Qui negauerit me corã hominibus, negabitur corã angelis Dei. Neque alio scio Nouatum vsu testimonio, vt veniam negaret lapsis, & negantibus Christum corã infidelibus. Quam verò infirmum sit hoc argumentum, vel inde colligi potest, quòd hac consequentia nullum proflus peccatum mortale, neque ante baptismũ neque post baptismum esset remissibile. Omni enim mortali cõminatur similiter scriptura non solum negationem filii corã patre cœlesti, & angelis Dei, sed pœnã ignis eternã. Et hæc verba Christi contra oēs sunt, qui illũ negauerint, & erubuerint, siue ante baptismũ, siue post. Si igitur, quoniã oportet fateri hæc verba Christi fore semper vera, negatur venia lapsis, negabitur & nõdum baptizatis, imò etiã omnibus peccatoribus. Nã & omnibus scriptura pœnam cõminatur eternã. Ne cesse item erit dicere peccatũ quod Adã cõmissit edendo delicto vetito irremissibile fuisse, & frustra carnem nostram filium Dei suscepisse. Oportet nanque impleri verba Dei.

Quacũque hora comederis ex eo, morte morieris. Quæ hunc sensum habebãt. Quacũque hora comederis ex eo, certò certissimeq; morieris, id est, obnoxius eris mortali spiritali tẽporali, & eternę. Quod si ex hoc, quod Christus statim dixerit cõfessurum se corã patre suo illum, qui se confitebitur corã hominibus nõ collegit Nouatus impeccabilem esse, & amittere coronam nõ posse eum, qui semel Christum confessus esse corã hominibus, cur ex eo, quod Christus cõminatur, se negaturum eum qui se negauerit, colligit irreparabilem esse illius ruinam? An non oportet ita esse vera verba, quę misericordiã pollicentur, ac illa, quæ iram imitantur? Vt verò omnia loca scripturæ sibi consentiant, & per omnia mutuo sint consona, quæ misericordiã, & quæ iram, quæ beatitudinem, & quæ cõdemnationem significant oportet hanc regulam pœ oculis habere. Quæ testimonia iram, & cõdemnationem sonant, intelliguntur, siquidem vsque ad mortem durent, & non rescindantur per pœnitentiam illa, quibus ea pœna pœdicitur. Quæ autem misericordiam, & beatitudinem promittunt, intelliguntur si modo in bono perseueretur vsque ad vitam terminum, & non in tercidantur per aliqua peccata ea bona opera quibus tale pœmiũ, & talis misericordia statuitur. Itaque vt persistamus in testimonio, ad quod modo respondemus, ad veritatem horum verborum, Qui negauerit me corã hominibus negabo & ego eum corã patre meo, satis est quod Christus negaturus sit corã patre suo eum, qui in negatione ipsius persistit ad mortem, neque requiritur, vt si postea eum confessus fuerit, aut per pœnitentiam eam negationem tractauerit, Christus nihilominus eum neget. Et similiter, vt vera sint illa, Omnis ergo, qui confitebitur me corã hominibus, confitebor & ego eum corã patre meo, satis est, Christũ corã patre suo cõfiteri eum, qui vsque ad mortem persistit in ipsius cõfessione, neq; eã confessionem nouis peccatis maculauerit, nisi hac regula perpetuo vtamur ad intelligenda testimonia scripturarũ ipsa sibi passim diffona erit, & reputabit hoc testimonium, quod p se Nouatus attulit testimoniũ de virtute pœnitentię & cõfessionis Christi, & aliorũ pœcellentiũ operũ. Sed hæc fuit cecitas, & infelicitas Nouati. Exaggerauit testimonia, quę pœnã, & seueritatem Dei indicant, & neglexit quę plena sunt misericordiã, & suauitatis. Multo certè aliter Ambrosii testimonia diuina, & benignitatis, & dulcedinẽ diuinã expẽdere didicerat.

Quippe

Quippe qui & in hoc testimonio citato à Nouato aliquid inuenit, quod misericordiã diuinã attestaretur. Quia enim non dixit Christus, Omnis, qui negauerit me, sicut dixit, Omnis qui confessus fuerit me, misericordiã diuinã promittit omnibus, non omnibus minatur iniuriam. Quod est miserationis exaggerat, quod vltionis extenuat. Et Basil. inde colligit, etiam eum, qui negauit Christum, posse reparari, quia diuinam bonitatem nõ decet, vt mala conseruet, & bona reprobet, ac plus imputet iustis vnam linguã cõfessionem tormentis extortam, quã multas postmodum secutas pœclaras verbo & opere sui nominis cõfessiones. Nihil ergo habet hinc Nouatus, quod reparationi lapsi aduersetur, non certè magis quam haberet ex quouis alio scripturæ loco, vbi Deus pœuaricatoribus suorum maledatorum pœnam cõminatur eternam.

De peccato spiritum sanctum. Cap. IX.

Obiect. 1. Secundo contra reparationem lapsi induci possunt, quæ Christus grauisima & seuerissima de peccato in spiritu sancto Pharisæos admonuit. Ex eis quippe videtur esse saltem aliquod peccatum in hac vita irremissibile neque in vniuersum verum esse, omnem lapsum posse à suo peccato resurgere. Verba Christi sic habent. Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spũs autẽ blasphemia non remittetur. Et vt confirmatius hoc esset, adiecit statim. Et quicunq; dixerit verbum in filium hominis, remittetur ei, qui autem dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro. Quibus verbis palam videtur Christus legem statuisse, aut certè declarasse de blasphemia seu conuitio aut maledictio in spiritu sanctum, quod irremissibile peccatum sit, & in expiabile. Distinxit enim hoc peccatum contra blasphemiam in filium hominis, imò cõtra omnia alia peccata, et blasphemias. Et omnia alia asseruit remittenda esse hominibus, de hoc autem vno id negauit. Cum autem neque omnia alia semper remittantur, ea videtur ratione dixisse, quòd illa remittentur, quia remissibilia sunt: Itaque & cum dixit, quod blasphemia spiritus sancti non remittetur, & hoc ipso à ceteris peccatis eam separauit, satis significasse videtur, eam esse irremissibilem. Et vbi hæc ratiocinatio nõ hoc exigeret, profecto satis esse apparet, vt secundum legem

irremissibile dicatur peccatum, quod nõquã secundum legem remittetur. Nam & ideo dicimus confirmatos in gratia, excidere ab ea non posse quia secundum legem nunquam eam perdent. Atque hæc videtur aliquanto apertiora fecisse Marcus, cum verba Christi sic retulit. Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, & blasphemia, quibus blasphemauerunt. Qui autem blasphemauerit in spiritu sanctum, non habebit remissionem in aeternum, sed reus erit aeterni delicti. Quod aeternum est, finem sanẽ iuxta legem Dei non habet. Si igitur peccatum in spiritu sanctum aeternum est, erit & irremissibile secundum legem. Neq; expressiora his videntur, quæ nos mouent, vt peccata damnatorum & peccata, in quibus quis decedit ex hac vita, dicamus irremissibilia esse secundum legem. Nec minus rigidam sententiam exprimunt verba, quæ Lucas recensuit. Omnis qui dicit verbum in filium hominis, remittetur illi, ei autem qui in spiritu sanctum blasphemauerit, non remittetur. Itaque tribus per omnia consentientibus euangelistis blasphemiam in spiritu sanctum irremissibile à saluatore videtur esse pronuntiata, & hoc vno à ceteris peccatis distincta. Sed quia difficultas de peccato in spiritu sanctum, quam hoc petit argumētum, nõ immerito diuo Augustino visa est omniũ, quæ sunt in scriptura difficilima, & illam nõ sine causa dicit semper se vitasse in sermonibus ad populum, ideo quid alii ecclesiastici tractatores de his Christi verbis tradiderint diligenter referam, deinde paulatim, quæ nobis pro nostri tenuitate ingenii videantur, aperiam. Et quidem quid hoc peccatũ sit, non satis constat inter doctores. Nam vt illos intermitteramus, qui respicientes ad contumeliam illatam spiritui sancto, & ad ingratitude nem sanctificationis illius, asseruerunt peccatum in spiritu sanctum esse quoduis lætale peccatum post baptismum commissum, aut saltem quancunq; negationem Christi, aut apostasiam à fide, certè inter catholicos quidam credunt, finalẽ impenitentiam esse peccatum in spiritu sanctum. Nullum quippe aliud vident, quod non possit in hoc seculo remitti. Et hoc etiam dicunt esse peccatum ad mortem, de quo loquitur Ioannes. Alii verò dicunt peccatum in spiritu sancto esse, obstinationem in peccato, qua quidam vsque aded in durantur in peccatis suis, vt simplici ter statuerint nunquam pœnitentiam, profectionem de diuina misericordiã ex malitia tamen,

Obiect. 10. d

12. b

Matth. 12. c

Mar. 3. d

Respon.

Augu. de ver dom.

Variz o. pi. de peccato in. 55 Prima. Opi. 2.

1. Ioan. 5. Opi. 3.

Opi. 4.

tamen, & non ex ignorantia vel passione credunt esse peccatum in Spiritum sanctum. Quae est opinio Scoti & sequacium ipsius in. 2. d. 43. q. 1. Alii quodcumque peccatum laetale ex malitia, & de industria commissum peccatum in. s. s. appellant. Et haec, ut secunda est communis opinio scholasticorum Theologorum & ominatim s. Tho. secunda secundae. q. 14. s. Bon. & Gab. in. d. 43. 2. Gersonis parte secunda tractatu speciali de hoc, & Nicol. Ly. in. 12. Marth. Et sic acceptum peccatum in Spiritum sanctum diuidunt in sex species. Quae sunt, presumptio, desperatio, obstinatio, impoenitentia, impugnatio veritatis agnitae, & inuidia charitatis fraternae. Et huiusmodi quidem omnibus peccatis non incommode poterunt doctores catholici nomen peccati in Spiritum sanctum tribuere. Aduersantur enim haec omnia peculiariter ipsi Spiritui sancto. Quia vel bonitati opponuntur, quae appropriatur Spiritui sancto, vel directae, & ex diametro contraria sunt principio, seu dispositionibus iustificationis nostrae, & remissionis nostrorum peccatorum, quae peculiariter dicitur opus Spiritui sancti. Et certe perspicuum est difficilime haec omnia remitti. Quae praecipua nota videtur peccati in Spiritum sanctum. Et quacumque ratione hoc fecerint, habent scholastici auctores pro se eximium illum ecclesiae doctorem Aug. cuius se auctoritate defendant. Nam in libro de unico baptismo contemnentem veritatem peccare asserit in Spiritum sanctum, cuius inspiratione ecclesia Dei regitur. Et in Enchiridio dicit, reum esse peccati in Spiritum sanctum, qui in obstinatione diem claudit extremum. Et de omni peccatore claudente haec vitam absque poenitentia idem dicit in. 1. retracta. & in lib. de verbis domini, & in lib. sermo. domini in monte, inuidiae facibus fraternitatem impugnare peccatum ait esse ad mortem, & in Spiritum sanctum. Et in libro de fide ad Petrum, si tamen illius sit, aperte affirmat peccare in Spiritum sanctum eos, qui desperant de indulgentia peccatorum, vel qui sine meritis de misericordia Dei praesumunt. Et postea etiam sic philosophando, & ex vna in aliam acceptionem propter non congruam, neque in apparentem rationem transeundo, quacumque blasphemia illata Deo, aut Spiritui sancto peccatum in Spiritum sanctum appellari. Si tamen deliberali expositione euangelistarum agimus & quod sit hoc peccatum, quod Christus hoc nomine appellauit, & hac nota a ceteris distinxit, disquirimus, indubitatum mihi est,

Opi. 5.

Propo. 14.

Augu.

Propo. 2.

nullum istorum peccatorum, a Christo peccatum in Spiritum sanctum dictum esse. Aperere quippe distinxit inter peccatum in filium hominis & peccatum in Spiritum sanctum. Et tamen peccatum in filium hominis ex malitia potest contingere, & in eo potest quae finaliter decedere, & obdurari, sicut verisimile est decessisse aliquos ex illis, qui Christum voracem appellarunt, & potatore vini. Na inter illos forte fuerunt, quibus Christus dixit. In peccatis vestris moriemini. Deinde. Ab huiusmodi omnibus peccatis, quae vocatur communitate peccata in Spiritum sanctum, nisi in eis sinitur vita, plerumque homines resipiscunt, & ad vitam reuocantur ab eo, de quo dicitur. Dixit dominus ex Basan conuertam, conuertam in profundum maris. Et hoc pulcherrime ostendit Augustinus in hac verba. Neque verisimile est tot homines committere hoc peccatum in Spiritum sanctum quot sunt, qui moriuntur in peccatis absque poenitentia. Dicendum igitur est, peccatum in. s. s. ad alteram Christum vocasse blasphemiam, quae opera miraculosa virtute diuina facta, tribuitur, seu imputantur demoni. Et huiusmodi blasphemiam intellexerunt a Christo dictam esse peccatum in. s. s. eximii & grauissimi ecclesiae patres, Hilarius, Athanasius, Ambrosius, Hieronymus, Chrysostomus. Et ex scholasticis Durandus in. 2. d. 43. q. 1. Quod quidem satis videtur expressisse Marcus cum post verba statim ex eo citata, mox adiecit. Quoniam dicebant, spiritum immundum habere, & in simularum habere spiritum immundum. Cum voracem eum, & potatorem vini & publicanorum, & peccatorum amicum conuerti sunt patienter tulit, & iniuriam in se vir hominem illatam paulisper dissimulauit. Cum vero ut assoler, creuit corumelia, & ad blasphemiam usque diuinitatis peruenit, ne iniurias diuinitatis dissimuladas perinde esse, ac nostras putarem, constanter, & magnanimitate respondit. Ego demonium non habeo. Atque ut sciret, quanto se reatu addixissent, vel certe ut caueret, ne per se erantes in ea blasphemiam, eo peccatum illorum perueniret, ut nullus esset locus veniae, subiunxit, quae de peccato in Spiritum sanctum commemorauimus. Vnde & diuus Hieronymus in epistola ad Marcellam de blasphemiam in Spiritum sanctum, putat de toto scripturae ordine, & euangelii ipsius contextu conuincere eos non peccare in Spiritum sanctum, qui tormentis compulsi, & variis cruciati

Ioan. 8.

Augu. Propo. 3.

Hil. Ath. Amb. Hiero. Chry.

Hiero.

ferati cruciatibus, dominum denegassent, sed eos potius, qui cum in virtutibus videant opera Dei, calumniantur tamen, & clamitant, demonis esse virtutem. Et priores quidem probat non peccare in Spiritum sanctum, quia peccant in filium hominis, sicut peccauit & Petrus, cum negauit Christum. Euangelium autem manifeste distinguit peccatum in filium hominis a peccato in Spiritum sanctum. Posteriores vero inde peccare confirmat in Spiritum sanctum, quia saluator hoc agit toto responsionis suae argumento, ut doceat, se non eicere demonia in principe demoniorum. Quia satanas non eicit satana, neque regnum illius diuisum est. Et cum diaboli officium & studium sit laedere creaturas, quomodo eiusdem, ait, poterit esse voluntatis sanare languores, & seipsum de obsessis fugare corporibus? Et concludit. Aliud est, tormentis credere, & se quencumque negare christianum, aliud Christum diabolum dicere, & cum videas in virtutibus deum, beelzebuth criminari in factis. Ex quibus etiam contra Durandum obiter colligere possumus, non accepisse sanctos doctores. s. s. essentialiter, sed personaliter, cum hanc blasphemiam dixerunt esse peccatum. s. s. Negatione quippe Christi, etiam secundum diuinitatem, a peccato in Spiritum sanctum hic distinguit Hier. Neque est necesse, ut quoniam haec blasphemiam in iniuriam cedit omnium trium personarum, quia illarum sunt in commune omnia miracula, ideo blasphemiam haec dicatur esse in Spiritum sanctum essentialiter. Quam enim indiuisa sunt opera trinitatis ad extra, tamen quia iustificatio, & sanctificatio nostra tribuitur Spiritui sancto, miracula etiam, quae ad conuersionem nostram, & sanctificationem sunt, tribuuntur ipsi Spiritui sancto, atque ideo, & qui ea demoni attribuunt, merito ceteri possunt peccare, peculiariter in ipsam personam Spiritui sancti, saltem per appropriationem. Sed neque omnis huiusmodi blasphemiam peccatum est in Spiritum sanctum, quod Christus non remittendum asseruit. Si enim ex ignorantia non affectata quis sic Christus, & operibus ipsius detraxisset, non fuisset is censendus peccare in. s. s. Quae ratione Bernardus verisimile dicit, Paulum blasphemum quidem fuisse, non tamen in. s. s. quia ignorans fecit, atque ideo misericordiam est consecutus. Et Chrysostomus hanc blasphemiam Christo irrogatam, quod in principe demoniorum eiceret demonia, ante ipsius passionem in nunt non fuisse peccatum in. s. s. Tunc enim, ait, cum gratia Spiritus inclaruisset, si rem adeo clarum, & manifestam

Pro. 4.

Ser. de conuer. Paul. Chry. ho. 42. i. Mar.

impugnaret, digni erant censendi, qui & in hoc seculo, & in futuro punirentur. Et si penitens oia hinc inde pessemus, praeter haec, ut huiusmodi blasphemiam verisimile dici possit peccatum in Spiritum sanctum, quod nunquam remittetur, fortassis requiritur certa aliqua, & magna obduratio, & obstinatio animi, & talis, ac tanta propensio ad infirmandum, & imminuendum gloriam, & claritatem diuinam, ut non facile mortalium quisquam dicere queat, aut satis scire, quando quis peccauerit in. s. s. Nam quauis huiusmodi blasphemiam, si ex scientia fiat, ex genere suo sit peccatum in Spiritum sanctum, tamen non omnis talis blasphemiam est censenda esse peccatum in. s. s. quod nunquam remittetur, & incertum est ex quanta malignitate debet procedere, ut meritis credatur sine venia futura. Et quae me, in hoc impellunt, ista sunt. Primum. Apud omnes doctores video receptum, nemini Christum suam damnationem absolute reuolasse. Fuisse namque ea reuelatio magna tentatio, & irritamentum vehemens ad desperationem. Neque igitur illis, qui dixerunt, cum in principe demoniorum eicere demonia, absolute reuolauit peccatum eorum non esse habiturum veniam. Item. Aliqui sic blasphemantes Christum, consecuti sunt remissionem secundum Chryso. propter orationem Christi in cruce. Insuper. Nonnulli ex illis videtur ea ex ignorantia dixisse. Petrus namque omnibus Iudaeis in discriminatim loquebatur, cum aiebat. Scio, quod per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri. Item. Omnibus illis idem apostolus per baptismum & poenitentiam, remissionem peccatorum promittit, dicens. Poenitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum, & accipietis donum. s. s. Praeter ea. De nullo sic blasphemante Christum nos auderemus dicere. Iste reus erit aeterni delicti. Iste non habebit remissionem in aeternum. Isti non remittetur haec blasphemiam, neque in hoc seculo, neque in futuro. Et temerarium omnino esset haec vel affirmare, vel credere. Cur autem trepidare deberemus, si certum esset omnem talem blasphemiam peccatum esse in Spiritum sanctum. Cur non audeat seruu dicere, quod constanter dixit dominus, qui est ipsa summa veritas? Ad haec ecclesia orat, & omnes orare debemus pro quibuscumque obnoxiiis his peccatis. Quod non fieri deberet, si peccatum eorum sciremus esse peccatum ad mortem, vel in. s. s. Neque mirandum, si hoc nobis incertum esse credamus, cum & Augustinus di-

Propo. 5. Incertum quousque debeat. ss. blasphemiam pgre di ut sit eternu de licitum.

Arg. 1.

Arg. 2.

Arg. 3. Act. 3. c. Arg. 4.

Arg. 5.

Arg. 6.

Aug. 21. cat. asse aliquorum vitam ita malam, vt nisi
de ciu. 6. aliorum meritis iuuetur, ipsa sibi non suffi-
vlt. ciat ad beatitudinem consequendam, & dif-
ficilimum esse inuenire, & periculosisimum
diffinire, quæ sint peccata, quæ ita impediunt
peruentionem ad beatitudinem, vt tamē san-
ctorum amicorum meritis impetrent indul-
gentiam, neque se vnquam potuisse ad eius
indaginem peruenire, quanuis ea de re sata-
geret, atque ideo forrē latere, ne pigrescat stu-
dium cauendi omnia peccata. Itaque quod
Marcus dixit: *Quoniam dicebant spiritum*
immundum haber, non est necesse sic accipe-
re, quasi omnis cuiusmodi blasphemiam peccatū
Hiero. sit in spir. sanct. In quem senium Hierony. in
episto. allegata accepisse non diffiteor. Possu-
mus autem ex illius venia dicere, propterea
illa adiecta esse, vt intelligeremus necessariā
esse talem blasphemiam ad peccatum in spir.
sanct. de quo Christus loquebatur. Siquidē
ideo Christus sic sibi calumniantes de æterni-
tate delicti in spir. sanct. admonuit videtur,
quia illa blasphemiam initium erat, ac magna
progressio, & certissima via ad peccatum in
spir. sanct. Quod autem hoc peccatum, quod-
cunque illud sit, æternum fore pronūciatur,
neque remissionem habiturum neque in hoc
seculo neque in futuro multipliciter video à
doctoribus exponi. Quidam aiunt irremissi-
bile dici hoc peccatum, quia vel contrarium
est principio iustificationis vel dispositionib⁹
ad habendum remissionem, vel certe quia ni-
hil ex se habet vnde diuinam clementiam ad
miserendam in ipso inclinet. Quia ex malitia,
& de industria committitur, & non sicut alia
peccata ex ignorantia, vel infirmitate. Et sicut
moribus dicitur incurabilis, si auferat princi-
pium vitæ, vel vias obstruat medicinis saluta-
ribus, & necessariis ad vitam, ita peccatum in
spir. sanct. irremissibile dicitur opinatur, quia
ex malitia committitur, & medicinis, siue di-
spositionibus ad vitam spirituale aduersatur.
Opi. 2. Alii putant hæc esse conditionaliter intelligē-
da, sicut & illa, In peccatis vestris moriemini,
quæ intelligenda erant, siquidem non fe-
cissent penitentiam. Ex Chryl. ostomo autē
duplex alia expositio potest colligitremende
huius Christi sententiæ contra peccatum in
spir. sanct. Aut enim sensus est, quod puni-
tur in hoc seculo, & in futuro, sicut Iudæi pro-
pter illud puniti sunt, aut certe quod rarissimē,
Hom. 42. & difficile remittetur. Voluit, inquit, do-
Opi. 3. minus significare, hoc peccatū multo minus
Opi. 4. esse ignoscibile ac veniale, quàm cætera. Et se-
cunda istarum duarum expositionum comu-

nior est ac melior. Solet nāque scriptura, vt
iam docuimus, ea factū impossibilia dicere,
quæ difficilimē sunt. Et Aristoteles dicit im-
5. Meta. possibile illud quoque appellari, quod vix fie-
ri potest. Et intemperatum impoenitiū esse,
ait in Ethicis, non quidem, quod punire
nequeat, sed quod difficilimē eum fuorum
viriōrum pœnitent. Et in communi hominū
consuetudinē frequentissimē ea dicimus im-
possibilia, quæ factū vel creditū sunt difficili-
ma. Verum enim uerō, cum aliū mecum, &
Peccatū
in spi. san-
nūquā re-
mittitur.
maturi⁹ expendo, quæ Marcus contra hoc
peccatum prolata à Christo reulit, ne vis vi-
la fieri videatur scripturis, germani⁹, & sim-
plicius putarem, concedere peccatum in spi-
san. cuiusmodi esse, vt licet remissibile sit, nun-
quam tamen remittatur. Cur enim aliis hoc
vnum delictum æternum in viatoribus dicitur?
Cur de hoc solo pronūciatur, quod nō
habebit remissionem in æternum, & vna aper-
tissimum hoc sit, adicitur, neque in hoc seculo
neque in futuro? Cur à cæteris peccatis &
contumeliis contra filium hominis, imō &
generaliter ab omnibus etiam aliis blasphemis
hac vna conditione distinguitur? Equidē
æternum delictum dici non potest, quod ali-
quando eluitur, & expiatur, etiam si in vtroq;
seculo puniatur, & difficilimē ipso in indulgē-
tiam quis obtineat. Et in conuictis & maledic-
tis contra filium hominis, & in aliis diuinita-
tis blasphemis, imō & in aliis leuiores pec-
catis, multa sunt quæ difficilimē remittun-
tur, vel propter grauitatem peccati, vel pro-
pter contemptum Dei offensā, aut negligē-
tiam eorum, quæ pietatis & religionis sunt,
vel propter diutinam, & inueteratam in ipsis
consuetudinem. Et Hieronymum quidem
in epistola statim citata, palam video, constā-
ter dare, ac confiteri Nouatiano, nunquam
veniam consecuturos, qui sic in tormentis ne-
gant Christum, vt & ipsum antē Martis tri-
bunal beelzebuth vocarent, & omnia quæ eu-
angelium à filio Dei facta commemorat, à
principe demoniorum perfecta esse affirma-
ret. Doceat, inquit, Nouatianus aliquem ne-
gatorem beelzebuth vocasse Christum, & vi-
tro referam gradum, negatorem non posse
veniam consequi post ruinam. Et ibidem ait,
omnem talem blasphemiam peccatum esse
in spir. sanct. & Pharisæos verē peccasse in
Esa. 6. spir. sanct. cum eam blasphemiam Christo
impingebant. Et in cōmentariis Esaiæ in illa
verba, Excæca cor populi huius, hac fortassis
ratione ita concludit. Ex qua animaduerti-
mus, quanuis graue sit peccatum, si quis con-
uertatur

uertatur, eum posse sanari. Simulque & hoc
intelligendum, quod pro magnitudine scele-
ris etiam penitentia Iudæi indigni iudicati
sunt. Et in illa verba Matthæi. *Quencunq̄*
Matt. 26. *oscularis fuerit ipse est, &c.* Iudæi, cuius pec-
catum scimus, veniam non meruisse, aperte
asserat in eo errore fuisse, vt quæ signa sal-
uatorem viderat facientem, non maiestate di-
uina, sed magicis artibus facta putaret. Et ver-
ba illa, Tenete eum, & ducite eum, probabi-
lem coniecturam faciunt, quæ & aliquid tale Iu-
dæis tunc adiceret, quo eos acriter ad ducen-
dum cautē extimularet. Dydimus etiam in
Dydim. principio lib. 1. de spir. sanct. clarē dicit blas-
phemiam in spi. sanct. sine venia esse, & pœnā
illius non tantum in omni præsens seculum,
sed & in futurum tendi. Et hoc existimat ver-
ba Christi, quæ modo tractamus, postulare.
Neque tamen quod hoc peccatum in spir. sanct.
nunquam alicui remissum esse neq; remitten-
dum asserimus, consequens est, vt & illud irre-
missibile secundum legem cōcedamus. Mul-
ta quippe secundum legē possibilia sunt, quæ
tamen nunquam fiēt. Vt enim ex multis v-
num, aut alterum exemplum proferamus, po-
terit quidem Antichristus, & potest quiuis
reprobis, dum est in hac vita secundum legē
saluari. Certe tamen hunc vita per autoritatem
Apo. 21. g. Ioannis neminem ingressurum in ciuitatem
Dei, nisi qui scriptus est in libro vitæ. Et pos-
sunt qui scripti sunt in libro vitæ, quādiū hic
viuunt, secundum legē condemnari, certi ta-
men sumus, id nunquam futurum. Et ne hæc
verba tam aperta, vt peccatū in spir. sanct. æter-
num, & nunquam habiturū remissionem di-
camus, legem existimemus à Deo cōtra illud
latam, docer nos huius status lex, quæ huic
legi repugnat. Idemque monet aperitissima,
quæ citauimus testimonia, vt omnia peccata
huius viæ remissibilia esse durante ipsa mon-
straremus. Quorum nihil simile adduci po-
test, vt peccata damnatorū, vel in quibusquis
decedit, remissibilia esse secundum legem su-
spicemur. Et cū sanctus Hieronymus in epi-
stola Paulo antē citata bis dicat, irremissibile
esse blasphemiam in spi. sanct. & tantū esse hoc
peccatū in spi. sanct. vt dimitti non possit, neq;
veniam consequi valeat, qui sic negaret Chri-
stum, vt & eum beelzebuth vocaret, & magi-
ster in. 2. d. 43. citet hæc ex eodē, Taliter pec-
cans dignē pœnitent non potest: & ex Aug.
Hoc solum peccatum veniam mereri nō po-
test: ea omnia pie interpretari nos velim, &
ideo ab eis dicta esse accipere, quia nunquam
ranti criminis rei veniam assequuntur, nō au-

tem quod secundum legem tale peccatum irre-
missibile sit. Neque violenta ista expositio cō-
fenda est. Ipse quippe, & alii grauissimi eccle-
siastici autores contemnent rigorem scho-
lasticum, scripturam autem, & vulgarem lo-
quendi morem imitantēs saepe dicunt impos-
sibilia, quæ nunquam fiēt, & necessaria, quæ
certō scimus futura esse, & faciendā à Deo.
Vnde fit, vt in exemplis mox positis persista-
mus, vt necesse esse dicant impleri scripturas,
& saluari electos, & cōdemnari pœnitentes, &
impossibile esse vt pereant, qui sunt scripti in
libro vitæ, & neminem posse illos rapere de
manu patris. Et sexcenta alia similia occurrūt
in eorum lectione, quæ semper pie, & iuxta
catholicę ecclesię sensum, quem nō dubium
est eos tenuisse, spreto rigore dialectico acci-
pienda, & interpretanda sunt. Et Hierony-
mum peculiariter possumus ostēdere sic ista
accepisse, quia super Matthæum sic scribit. De
Iudæa dicitur. Oratio eius fiat in peccatum, vt
non solum emendare nequeerit proditionis
nefas, sed proprii homicidii scelus addiderit.
Aug. Cumque Aug. lib. 1. de ordine. c. 20. scripserit,
Aug. Summa opera danda est optimis mori-
bus. Deus enim noster aliter nos exaudire
non poterit, ut. 1. Retra. c. 3. Sic, inquit, hoc
dictum est, tanquam Deus non exaudiat pec-
catores. Quod tamen & in eo sensu reuocat.

*De verbis Pauli in speciem contra lapsi
reparationem pugnantibus.
Cap. X.*

EX apostolis verō in primis obicitur Pau-
lus, qui in epistola ad Hebræos dicitur, Obic. 5.
Heb. 6.
videret asserere, non esse locum pœniten-
tienti illis, qui cum iam essent iustificati per
baptismum rursus ad priora vitia redeunt,
ac contēpto beneficio cœlesti, velut recruci-
figunt in se Christum. Verba Pauli hæc sunt.
Impossibile enim est, eos qui semel sunt illu-
minati, gustauerūt etiā donum Dei cœlestis,
& participes facti sunt spiritui sancti, gustave-
runt nihilominus bonū Dei verbum, virtu-
tesque seculi venturi, & prolapsum sunt, rursus
renouari ad penitentiam. Et ne dura hæc sen-
tentia, iniqua videretur, & iniusta, adiecit sta-
tim. Rursus crucifigentes sibi metipsis filium
Dei, & ostentui habentes, hoc est, vt Græce
aperitissimum est, traducentes, infamantes, &
ludibrio, ac velut exemplo contemptus &
derisionis exponentes. Quibus verbis duas
causas videtur apostolus exprimere, propter
Ff quas

quas non sit iniquum existimandum, quod nolit Deus restituere in priorem statum semel prolapsos à sua iustificatione. Prima est, quia cum Christus semel sit mortuus, ac iam nunquam amplius moriturus resurrexerit, tamen iterantes peccata dimissa in baptismo, rursus virtute videtur eum crucifigere, cum ea faciant, propter quæ ille mortuus est, ac rursus, ut aiunt, esset moriturus, si illa deberent expiari. Deinde. Cum Christum autorem nostræ salutis semper deberemus vita nostra honorare, & cunctis venerandum, tremendum, & amabilem facere, qui renati ei per baptismum, ad priora vitia reuertuntur, suis peccatis operibus Christum infamem, ac ludibrium faciunt, nomenque ipsius blasphemari cogunt inter gentes. Ac proinde & digni sunt, quos Deus quoque vicissim deserat, & despiciat, ac pro nihilo habeat. Quod & apertius videtur Paulus fecisse, & confirmasse similitudine, quæ mox subdit. Terra enim sepe venientem supra se bibens imbrem, & germinas herbas opportunam illis, à quibus & colitur, accipit benedictionem à Deo, proferens autem spinas ac tribulos reproba est, & maledictio proxima, cuius consummatio in combustionem. Vides ut prolapsos à gratia baptismali reprobos pronunciat, & combustionis exterminio addicit? Si enim terra, quæ suscepto imbri spinas germinat & tribulos, reproba est, & in combustionem consummatur, igitur qui suscepto fecundo illo imbri vnde vitalis baptismi, spinas & tribulos malorum operum Deo germinant, reprobi erunt, & gehennalibus flammis cremabuntur, neque inuenient apud Deum remissionem suorum peccatorum. Neque minus videtur premere, & in eam, quam tradidimus veritatem, pugnare, quæ apostolus in eadem epistola subnectit. Voluntarie peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quadam expectatio iudicii & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. Quid apertius dici poterat, ut præclusus ostenderetur omnis veniæ locus iis, qui post susceptam fidem voluntarie peccant? Si nulla pro illis peccatis reliqua hostia est, quò poterunt eorum habere remissionem? Deus sanè sine sanguinis effusione teste eodem apostolo nulla peccata remittit. Et si post lapsum ab agnita veritate locus est poenitentiae, qua placetur Deus, ipsa poenitentia hostia esset propiciationis. Deinde. Si terribilis duntaxat superest expectatio iudicii, & nihil aliud quam ignis deuorans &

Obiect. 4.
Heb. 10.

consumens, quis igitur locus veniæque indulgentiæ, & misericordiæ spes? Neque minus urgent, quæ sequuntur. Disertissime enim hæc iustissima esse approbat, & ex eis, quod negare non possumus, validissime roborari possunt argumenta hæreticorum. Irritam quis faciens legem Mosis sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur, quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, quæ filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixit, Mihi vindictam, & ego retribuam dixit dominus. Et iterum. Iudicabit dominus populum suum. Horrendum est incidere in manus Dei viuētis. Expendamus singula, & intelligemus fortiter hæc contra nos dimicare. Aut enim oportet concedere perperam apostolum argumentari, à poenis contra præuaricantes legem Mosis, ad poenas eorum, qui post susceptum baptismum peccant, aut si hoc absurdum est, & impium, cum nullum fuisse locum veniæ, & absque vlla miseratione præuaricatore legis Mosis interficiendum affirmet, concedendum erit concludere voluisse nullum etiam modo esse locum veniæ, & citra omnem miserationem debitis multandos esse supplicis, qui post susceptum baptismum transgressus fuerit legem Christi. Et si grauioribus hic quam ille meretur cruciatus, & acerbiora multo tormenta, ut manifestissimis tribus argumentis apostolus commonstrat, quia & filium Dei conculcat, & sanguinem testamenti, à quo baptismus habet suam virtutem, pollutum ducit, & spiritui gratiæ in se manenti contumeliam irrogat, dum à se illum expellit, multo magis hic quoque, quam ille carebit venia, & absque vlla miseratione punietur. Cur etiam hic duntaxat vindictæ, & iudicii apostolus meminisset, si locus erat adhuc indulgentiæ? Cur & horrendum dixisset incidere in manus Dei? Nondum certè dies vindictæ, & iudicii aduenit, cum locus est misericordiæ. Nondum in manus Dei incidimus, cum adhuc illius promereri misericordiam possumus, neque grauitatem suarum manuum experiri. Hæc sunt, quæ tantopere quibusdam visa sunt Montano, & Nouato fauere, ut ne cogentur eorum hæresi assentiri, velut tutiorem partem complexi asseruerint hanc epistolam Pauli non esse. Eoque fortè accessit, quod tam amarulenta, & formidanda verba persuadere sibi non potuerint à spiritu Paulino profecta, qui ubique gratiæ misericordiæ, & poenitentiae singula-

ris

ris prædicator est, ac velut indulgentissimus pater omnes peccatores admirabili suauitate ad poenitentiam allicit, & horratur & quos semel genuerat, non recusat etiam secundo generare ad salutem. Verum oportebat inter verba adeo dulcia, & suauia, & iustitiæ diuinæ rigoris aliquando illum meminisse, ut quos misericordiæ prædicatione non impellebat, nec sollicitabat ad poenitentiam, deterreret saltè à suis sceleribus impendentis iræ, & diuinæ comminationis, & exaggeratio iustitiæ. Et ne locus esset huic suffugio, & asylo, ad quod sæpe scimus & hæreticos, & imperitos confugisse, dum verbis alicuius sacri libri, suæ hæresis, & ignorantie coarguerentur, & conuincerentur, decretum est in hac sancta Tridicina Synodo epistolam istam esse canonicam, & à Paulo esse conscriptam. Quod & antè hoc tempus certum, & indubitatum secundum fidem fuisse, aliis Deo dante monstrabimus. Respondemus igitur obiectis, & Paulum ab iniusta sibi tanta impietate vindicemus. Quidam arbitrantur, apostolum istam tam acerbam, & tam tremendam sententiam excessu quodam pronunciasse, ut peccatores à peccatis faceret, & ne animum desponderent, mox temperasse sententiam illis verbis. Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora, & viciniore salutis, tamen sita loquimur. Absit tamen à Paulo tanta impietas. Veris sunt, & non falsis comminationibus deterrendi peccatores. Deus non indiget mendacio nostro. Si temperauit sententiam his verbis, priora igitur falsa, & à veritate excedentia fuerunt. Ad hæc. Desperatio non pertrahit ad poenitentiam peccatores, sed reuocat, neque cautiore, aut diligentiores, sed segniores, & somnolentiores facit. Vehementerque decepti sunt, qui hac ratione lapsi à gratia baptismali locum poenitentiae negabant, quod excitari peccatores ad fidentius & licentius peccandum credebant, si post admissum scelus parata esset, & aperta ad veniam via. Spei amputatio, teste Basilio, eum, qui lapsus est, vna cum peccatis in angustias redigi, ac concludi impellit. At spes poenitentiae lapsum resurgere, & non amplius peccare exhortatur. Neque, ut erudite dicit Cyrillus, si qua esset medicina corporis humani adeo efficax & salutaris, ut ea quotiescunque quis in agritudinem incidit, protinus sanetur, ideo de medio tolleranda esset, aut secundo ærotanti minime adhibenda, quia sponte sua quis in morbum reciderit ductus spe recuperandæ sanitatis

Resp. ad obiect.

Impug. 1.

Job. 13. a

Basil. ho. 57.

per eam medicinam. Non enim illius in morbum relapsus, causa est medicina, quæ duntaxat ad morbi expulsionem ordinata est, sed temeritas & prauitas hominis eo, quod bonum est, ad malum abuteris. Quorsum etià erat merum desperationis iniicere, inanem præsertim, & vanum statim ostendendum. Sed video vnde isti decipiuntur. Ad lapsos à gratia baptismali, qui spinas & tribulos pertulerant, putant hæc quoque dirigi. Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora, & viciniore salutis, tamen sita loquimur. Quod quidem logè à veritate abest. Id quod & subiecta statim verba palam faciunt. Subdit nanque apostolus. Non enim iniustus est Deus, ut obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, si ad lapsos ista dicerentur, qui tribulos, & spinas protulerant, nunquam, quantumcunque præcellentia opera antè lapsum, fecissent, dixisset Paulus in lege doctissimus, meliora se, & magis coniuncta salutis de eis expectare, quia Deus non est iniustus, ut peccata quidem puniat, & honorum operum non meminerit. Nouerat apostolus nullam esse profusam iniustitiam, si obliuiscatur Deus etià optimorum, & præstantissimorum operum, si qui ea fecerint, post modum diuinam suam maiestatem offendunt. Nam iustitia non futura, neque præterita, sed præsentia spectat. Et iam olim hoc Deus per Ezechielem cunctos docuerat. Si auerterit, inquit, se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari solet impius, nunquid viuere. Omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur. Quodque earum reminiscitur post poenitentiam, ex misericordia est, non ex iustitia. Neque si post deperditam gratiam ista egregia opera essent facta, antequam illum recuperassent, iustitiam aliquam aut condignitatem habuissent, ut Deus censeretur in iustus, si eorum obliuisceretur. Si superuenientia peccata merito obliuerant priores iustitias, & earum obliuiscuntur inducunt, quod ius ad gratiam, vel gloriam præstare poterunt opera permanentium in in ipsis peccatis, neque habentium eorum remissionem? Ex hoc itaque, quod Paulus Hebræis dicit, non esse iniustum Deum, ut obliuiscatur operis eorum, & dilectionis palam indicat, non amisisse gratiam eos, propter quos ista dicebat, aut certè illa præstantia opera fecisse post restitutam ipsis gratiam, quam perdidierant. Operibus enim factis extrā gratiam Dei nullum præmium debetur

Impug. 3.

Ezech. 18

ex iustitia, bene autem operibus bonis factis in gratia, vt postea li. 15. ostēdemus. Et de huiusmodi operibus in gratia Dei vel certe extra voluntatem peccandi factis intelligenda sunt verba illa Hieronymi, quę & Anselmus in hunc locum approbavit. Et reuera grādis iniustitia Dei, si rārum peccata puniret & bona opeta non susciperet. At que vř ista omnia mittamus, cur credantur hi prolapsi fuisse a gratia baptismali, quorum virtutem hęc magnopere commendavit apostolus, & postea cap. 10. multo magnificētius? Mihi quidem verisimile hoc non est. Sed sicut Corinthios nunc quidem diuites dicit in omni gratia propter quosdam qui eiusmodi laude digni erāt, nunc quidem carnales propter quosdam ex ipsis contentiosos, ita & cum inter hebręos ad quos ista scribebat, quidam nequā essent & mali, alii pii & boni; priora propter illos, hęc autem propter istos dicit. Et more suo facit apostolus, quod & aliās in hac epistola, & in aliis deprehendes, vt tamen quādam ad hos, alia ad illos referat, tamen more prophetarum, & oratorū, quę placidiora, & gratiora futura sunt, posterius admonet, & cūctis in vniuersum tribuat, ac propter quosdā bonos, omnes eorum concies laudet. Alii itaque ob id Paulum credunt, impossibile affirmasse redire ad gratiam, qui ab ea excidissent, quia Deo hoc est possibile, non homini. Diuini quippe est muneris, quemadmodum q. 11. de iustificatione copiose docuimus, vt peccatores a peccatis resurgant, non humane potestatis. Et ea videntur posse absolute impossibilia dici, quę apud homines impossibilia sunt, tamen apud Deum possibilia sunt, & ipsius nos ope, illa possumus prestare. Sed neque scripturam sic video vocabulo impossibilis vti, neque tolerabile est, vt ea dicantur simpliciter, & absolute impossibilia, quę possumus per auxilium diuinum facere, & promissum omnibus. A liquis & impossibile esse dicemus, vt quisquam credat, vt quisquam diligit Deū super omnia, vt quisquam verē respiciat, a suis peccatis, vt renouet seculo, vt mortem subeat pro Christo. Nam hęc & similia certum est nos non posse, nisi per auxilium diuinum. Imo si & ita quispiam pergat vocabulo isto abuti, cogetur profecto simpliciter & absolute asserere, neminem posse saluari, neminem posse implere precepta Dei. Que verba manifestum est & absurda esse, & impia, & cū scripturis pugnantia, & omni religione a catholicis cunctis deuitanda. Et si Paulus ita accepisset impossibile nihil necesse

Hier. 2. in Ioui. Anselmus.

1. Cor. 1. & 3.

Mos Pau.

Resp. 2. Ambr. & Nico. ly.

Impug. 1.

Impug. 2.

erat, vt & beneficia in regeneratione nostra accepta commemoraret. Nam illis etiā nō acceptis impossibile erat ad gratiam, & amicitiam diuinam conscendere tā impossibilis est propriis viribus regeneratio, q̄ reparatio post lapsum. Quid etiā qui sic Paulum explicant, respondere queunt, ad verba illa, quibus asseritur terra illa reproba esse & combustione finienda, quę spinas germinat, & tribulos? Nunquid & hęc quoque ex se & ex suis viribus intelligēda esse asseuerabunt? At que vbi hac via ab his se verbis explicent, & adiectione ista suo ex capite conficta ab hac difficultate elabatur, quid ad illa poterunt respondere, iam nō relinquitur pro peccatis hostia? An non hic & ea negatur superesse pro peccatis hostia, quę vel ex propriis viribus, vel aliiunde posset esse? Qui dixit, Volūtate peccatis nobis post acceptam noticiā veritatis, iam nō relinquitur pro peccatis hostia, profecto ostēdit, eam non superesse hostiam peccantium post acceptam noticiam veritatis, quę fuisse peccantibus ante eam acceptā noticiam. Alii impossibile dictam esse putant reparationem post lapsum, q̄ difficilis sit. Solet enim scriptura, solent philosophi, solent & vulgus, vt sepe admonuimus, impossibilia dicere, quę sint difficilia. Atramē neque hac factis esse vidētur pro verbis Pauli. Quia & nullam asseruit superesse hostiā peccantibus post susceptam fidem, & plerisque infidelibus tā est difficilis, imo multo difficilior renāscētia per gentilem vndam, quā multis christianis peccatoribus reparatio per penitentiam. Et quam habet difficultatem reparatio post lapsum, ea ex contemptu Dei, & salutis proprię, & a diutina, & inueterata multorū dierum, & multorum operum in malis consuetudine proficitur, non a beneficiis acceptis in regeneratione. Exposita enim omnibus est misericordia diuina ex æquo, neque minus fidelibus, quam infidelibus. Neque verisimile est Paulum penes facile, vel difficile primam iustificationem a reparatione post lapsum distinxisse, cum & illa omnia, aut certe precipua, quę difficilem faciunt iustificationē post lapsum, faciant & ante lapsum, & in aperto sit, plerisque infideles multo difficilior iustificati, & ad viam veritatis venire, quam innumeri fideles ad acceptam gratiam reuertantur. Dicendū igitur breuius, & nisi fallor multo melius. Nō in his verbis affirmauit Paulus impossibile esse reparationem lapsi, sed dūtaxat asseruit impossibile secundum regenerationem. Sed vt difficilia ista Pauli verba dilucida

Impug. 3.

Resp. 3. Nyc. lyr.

Impug. 4.

Resp. 4.

docuit tri a Paul. p. cipua in c. tatis ver. bis.

Baptism. 2. interabili. Cyr. 5. in Ioan. 17. c.

Ambr. 2. p. c. 2.

Renouatio prop. baptismi effectus.

Aug. 1. ep. ap. Ro.

Gala. 4.

lucida cunctis faciamus, libet verba ex vtroque loco, hoc est ex cap. 6. & 10. obiecta aliquantū diligentius, & accuratius interpretari. Et sane, si bene cuncta expēdamus, tria inueniēmus Paulum in vtroque istorū locorū docuisse. Primum est impossibile esse baptismū iterari. Secundum nō patere baptizatis, vsque adeo facile, neque tam liberalē & gratuitam viam ad misericordiam diuinam obtinēdā, quam fuerit ipse baptismus. Tertiū grauissima esse supplicia, quę baptizatis impendent propter sua peccata, nisi festinato & sollicitē dent operā, vt respiciant. Et baptismū quidē interabile esse palām docuit, cū asseruit impossibile esse, vt renouarentur, qui prolapsi sunt. Non intelligunt, dicit Cyrillus, de obiectibus hac verba, Paulum in eis verba facere dūtaxat de peccatorū remissione, & penitētia, quę per baptismū habetur, qui quoniam vnicus est neque iterari debet, penitētia quoque cum baptismō suscepta, vnica est, & semel recipiēda. Hac Cyr. Ac vel hoc vno renouandi verbo, quō hic vsus est Paulus, admoneri debuerunt heretici, sicut bene Ambrosius notauit, non eū negasse lapsis penitentiā, sed negasse dūtaxat secundū baptismū. Renouatio quippe non est penitentię, sed baptismi, qui quos abluit, renouat, & nouam creaturā facit. Cōsepelit enim veterē hominē, & in totū destruit corpus peccati. Atque inde est, vt cōsepulti Christo per baptismum in mortē, sicut ille surrexit a mortuis per gloriā patris, ita & baptizati liberi ab omni reatu, surgentes a baptismō in nouitate vitę ambulēt. Sed penitētia nō tantas vires habet. Sarcit potius, q̄ renouat, medetur potius, quā sanat, alligat potius, q̄ redintegrat. Curat vulnera, sed nō obducit cicatrices. Reparatur, sed non regeneratur. Vnde Aug. Eos, qui iam baptizati fuerint, curari melius dicimus per penitentiā, nō renouari, quia renouatio in baptismō est. Nō igitur Paulus, reparationem negauit, sed renouationē, neque de reparatione per penitentiā egit, sed de regeneratione. Et dum renouatio nē vnā possibilem negabat, satis significabat posse quidem lapsos reparari, at non ea facilitate, aut ita perfecte, ac prius potuerūt renouari. Et quoniam difficilior est perfecta reparatio quā renouatio, lapsi Galatis dixit, Filioi mei, quos iterum parturio. Nouerat multis lamentis esse opus, & magno aliorum auxilio, vt in priorem gratiā & libertatē ab omni reatu restituantur prolapsi, & ideo non parere, sed parturire se eos dixit, quorum lapsum acerbē deplorabat, & magnis suis doloribus

& laboribus reparare conabatur. Et aliquāto apertiora hęc omnia essent, si pro illis verbis ad penitentiam, vertisset nosser interpres, vt quidem poterat vertere, In penitētia, vel per penitētiā. Nam vt notauit bene in hęc locum Chrysostomus, & Græcum pro vř est postum, & v pro d, & more Hebræorum. Et vtrunque tam eis pro vř, quam v pro d, & frequentissimum est in scriptura. Sed & si in cōmuni persistamus translatione, adhuc probe stare possunt cūcta quę diximus. Quantum nāque ex precedentibus statim verbis, Non rursus iacietes fundamētum, datur colligi, in hoc secundum baptismum volebat, qui vel illum predicabat, vel ambiebat, vt illius virtute renouati cōmodius, & salubrius penitētiā facerēt, & prioris vitę exuuiis depositis sanctiorē vitam inchoarēt. Et his verbis Paulus admonet neque ad hanc respicientiam, & antiq̄ vitę demutationē possibile esse prolapsos renouari. Et forrasis, vt loc' esset vř triq̄ horum sensui, vsus est apostolus prapositione illa eis quę vř triq̄ sensū admittit, & vtroque modo verri pot, sicut plerumque in latinum. Neque negauit Paul. possibile esse lapsis assequi tantam nouitatem, quātam affecti sunt in baptismō. Potest tantum penitentiā exerce scere, & tam perfecta possunt esse lamēta, & satisfactiones penitētium, vt omnem reatū cōmissorū delictorum absumāt. Sed quod dicit, impossibile esse lapsos renouari, ideo dictum esse accipiendum est, quia communiter, & regulariter penitentiā tantam nouitatem non prestat, neque sic renouat, nisi rarissime, cum tamē hoc semper faciat baptismus, nisi obex ei ab ipso suscipiente apponatur. Aut certē, sicut diuus Thomas post Augustinum exponit, renouari postum hic est pro regenerari, vel rebaptizari. Cū enim baptismus ab eodem apostolo lauacrum regenerationis, & renouationis appellatur, sicut regeneratio dicitur, ita & renouatio dici potest, & vt ab effectu, quę facit, generatio quędam est, & innouatio spiritalis, ita secundus baptismus quędam renouatio videretur. Illa etiā verba, quę his adnectuntur. Rursus crucifigentes filium Dei, & ostentui habentes, satis admonent esse interabilem baptismum, sicut catholica ecclesia semper tenuit, & diffinitū est in concilio Florentino, & in concilio isto Tridentino sessione .7. contra Donatistas, Armenos, & nostri temporis Anabaptistas. Sensus enim planus & germanus horum verborū est, impossibile esse renouari prolapsos,

In ponit propter.

Renouari & regene rari idem.

& regenerari, quia hoc esset recrucifigere Christum, & contemptui illum exponere. Et si illud verbum ostentui habentes placeat alicui, sicut placuit Ambrosio ostentatione triumphantes vertere, & ad demones referre, quos Christus traduxit, & triumphauit in semetipso, & nos triumphamus, dum similitudinem mortis eius assumimus, sensus horum verborum hic erit. Impossibile est nos rebaptizari, quia nec Christus crucifixus est secundum, nec nisi semel ostentauit, & triumphauit demones. Non autem sic accipienda sunt haec verba, ut plerique accipiunt, & nos inter arguendum accipiebamus, ut fortius faceremus argumentum hereticorum, quasi sensus Pauli sit, quod ideo lapsi reparari nequeunt, quia velut rursus crucifixi erunt suis peccatis Christum. Afferunt quidem hoc plerique, & sic mirifice sibi videtur aggrauare peccata christianorum. Sed cur tanta impietas arguatur quicunque christianus, quacumque occasione, vel causa lapsus in quoduis peccatum mortale? Est quidem Christus pro peccatis omnium mortuus. Non ideo tamen quacumque; iteratione peccati datur occasio, ut iterum crucifigatur. Vnde statim vim habeat quoduis peccatum? Quis hanc nobis tantam gratiam reuelauit? Certè peccata reprobatorum, quos statim propter electos, & propter suam gloriam Deus creat, non eam virtutem merentur. Quod si hoc concederetur de peccatis baptizati, non deberet negari, sicut negatum de peccatis ante baptismum. Et vni quoduis peccati suffixisset Christum cruci, certè non recrucifixisset. Christus enim semel mortuus est ad multorum exhaurienda peccata. Et tanti illa mors valoris fuit, critique; semper apud patrem, ut nihil necesse sit, iterum eum mori ad expiandum peccata baptizatorum. Infiniti quippe valoris fuit, neque millies mortuus plus gratus fuisset patri, aut plus apud eum potuisset, quam semel. Non igitur possunt, nisi valde coacte, & improprie concedi peccatores quibus exidentes à gratia baptismali, rursus crucifigere Christum. Siquidem nihil efficiunt, quod vel mereatur, vel postulet, vel requirat ad sui expiationem secundam Christi mortem. Et vitandæ sanè essent istæ, nequid amplius dicam, certè noue, atque inepre & portento se verborum exaggerationes. Et cõtentum deberemus esse, illis quibus Paulus vsus est, cum dixit, qui filium Dei cõculcauerit, & sanguinem testamẽti pollutum duxerit, &c. & similibus aliis, quæ ut veriores sunt, & frequentiores in scripturis & antiquis autoribus, ita vtrique & apertiores sunt, & vel hoc ipso

corda piorum fortius possunt, & vehemētius excitare ad penitentiam. Voluit itaque Paulus his verbis ostendere, non esse possibile, ut iteretur baptismus & renouetur per eum quicquid iam baptizatus, sed magno omnino sceleris esse reos, qui se secundo patiuntur intingi. Nam hoc est rursus Christum crucifigere, ac velut exemplo ipsum, & ludibrio exponere. Alludit quippe hic Paulus ad ea, quæ ad Rom. scripserat. Et sicut eis scripsit omnes baptizatos in Christo in morte ipsius baptizatos esse, & per baptismum conspeliunt cum Christo, & commori peccatis suis, & completari in similitudinem mortis eius, & baptismum quandam esse figuram & similitudinem mortis Christi, ita nunc per omnia sibi consentiens dicit recrucifigere Christum, & Christum infamare, quicumque baptismum iterant, ac proinde non irritam tantum, & infructuosam, sed & mortiferam, & exitalem esse eam tinctionem. Quippe quæ nihil aliud est, quam iterata quadam crucifixio, & traductio, seu infamatio Christi. Siquidem qui eam faciunt, & qui eam patiuntur, in mysterio secundo erucifigunt Christum, & opere testantur, eum posse etiam num iteratè mori neque omnino gloriosum, & nunquam amplius mortem gustaturum surrexisse. Et in his factis innuebat apostolus non se aliam possibilem renouationem, aut reparationem negasse, quam eam, quæ si admitteretur, iterata quadam videretur crucifixio & exemplatio Christi. Sed & ex illis, quæ antè hæc verba Paulus præmissit, doctre luculenter possumus, ista omnia de baptismò esse exponenda, neque negasse Paulum penitentiam lapsis, sed secundum baptismum. Admonet siquidem, ibi ut intermissis illis, quæ ad doctrinam, & institutionem rudium, & catechumenorum spectant, ad perfectionem ferantur, neque illis rursus, quæ incipientium sunt, se implicent, & impediunt, sed altiora meditentur, & perfectiora, neque cum iactantiam sint, & supposita domus spiritalis fundamenta, ea rursus iacere tætent, & à fundamentis domos iterum spiritalis constructuere moliantur. Et ut ab his conatibus dõstruerent, continuo subiecit. Impossibile est enim eos qui semel sunt illuminati &c. Cum enim baptismus totius edificii spiritalis fundamentum, irerabilis non sit, frustra semel baptizatus iacèdis rursus in fundamentis incubat, & illis inhaerent, quibus initiabatur, & instruebatur, qui erant suscepturi baptismum. Te hic ergo conuenio Mariane, te quoque illius sectatorum Nouate, & quicumque illorum factionis fuistis, & Pauli

Recrucifigatur christus secundum baptismum. Rom. 6.

Ambrosio.

Nunc recrucifigatur Christus pro peccatis christianorum.

Acerbiores poenitentiam post susceptum baptismum.

Pauli testimonio vestrum errorem defendistis. Quia consequentia subicere poterat Paulus, impossibile esse prolapsos à gratia baptismali, iustificari, ut confirmaret admonitionem suam, ut ferrentur ad perfectionem, neque iacèdis fundamentis operam darent, neque illis quæ incipientium erant, hererent? Si dehoratus esset in præcedentibus à peccatis, à lapsu, à prioribus vitis & erroribus, congruenter poterat, ut magis ab illis deterreret, admonere, non esse locum veniæ, si quis ab accepta gratia excideret. Sed ut exciteret ad perfectionem, ut ab iterato fundamentorum iactu dehortetur, ut ab his quæ imperfectorum sunt, retrahat, quorum spectabat impossibilem lapsis reditum ad gratiam subnectere? Non sic Paulus inconsequenter loquitur, non sic ineptè ratiocinatur. Torus sibi consonat, totus sibi hæret, & iungitur, neque unquam non causis pro causis vitur. Et cõ ex his perpicue docuisset, non esse possibilem secundam regenerationem, neque eam tam liberalem & clementem viam ad misericordiam diuinam reliquam esse prolapsis, quam fuerat baptismus, per commode subiicit seueritatè poenarum, quæ peccatis post baptismum repositæ sunt. Et sic ad hæc transit, ut & prædicta omnia confirmet, & eos, qui lapsi sunt, ad penitentiam, & melioris vitæ frugem admirabili quadam dextoritate exciteret, & extimuleret. Terra, inquit, venientem supra se bibens imbrè &c. Et quod dicit huc sensum habere. Mirandum non est, si Deus nihil statuerit, quo lapsi renouari queant, cum terra, quæ venientem supra se bibens imbrè, opportunam herbam se excolentibus germinat, à Deo benedicatur, quæ verò tribulos & spinas profert, reproba sit, & ad eò indigna facta imbris salutaris superinfusione, ut porius combustione finienda sit. Quid enim aliud sperare debeat, qui hausta & epota cœlesti illa & genitili baptismi vnda pro fructibus optimis, quos in gloriam, & laudem cœlestis sui cultoris germinare debuerunt, tribulos proferunt & spinas; peccatorum, quibus diuinam maiestatem & seruos ipsius exacerberent, & offendant? Videtamen, ut omnia diuina hinc dicendi artifex moderatur, ut quædam temperat, ut & hæc quæ acerbæ, & amara sunt, ingenta sibi suauitate & lenitate, ne quibusdam desperet, emolliat. Vbi maxime creditus est reparationi lapsi aduersari, & ibi quoque & palam & vehementer fauet. Quam terram enim reprobam, & voracissimam finendam, asseuerat, non maledictam, sed maledicto proximam affir-

mat. Neque enim sententiam condemnationis inuitabilem, in eam iam prolata, neque irreparabiliter ignis æterni cruciatibus destinatam significare volebat, sed ut lapsi miserabilem suam statum, & miserabiliorè eis, nisi respicerent, impendentem agnoscerent, reprobos eos dixit, & ad sempiternos ignis ardores damnatos. Tales enim sunt secundum præsentem iustitiam, quando manent in peccato, & talibus & tãtis penitentem se obnoxios habent existimare. Et his verbis ad penitentiam, & fructus dignos penitentiam omnes peccatores hortabatur, ne videlicet qui propter spinas & tribulos maledicto erant proximi, tandem maledictionem diuinam incurrerent, si in eis proferendis persisterent, & non aliquè fructum suo cultori opportunum germinerent. Sed enim ut formidabiliorem maledictionem illam ostenderet, rursus eadem aliquanto maiori pondere, & grauitate verborum differuit in verbis ex decimo capite obiectis. Nullam quippe post susceptum baptismum peccantibus superesse hostiam affirmat, sed terribile iudicium, & voracissimum ignem, & acriora multo supplicia, quam quæ decreta erant legis Moysæ transgressoribus. Nequis tamen aut errandi, aut desperandi ansam ex rigore suorum verborum acciperet, omnia providentissimè leniuit. Non ait, voluntarie peccantibus post acceptam notitiam veritatis nullum reliquum esse locum veniæ, sed dicit, nullam relinquere pro peccatis hostiam. Quia iam non possunt Deo oblatione alicuius hostiæ gratisimè & sufficiensimè ad plenum satisficere, sicut potuerunt per baptismum. In baptismò quidem quoniam similitudinem gerit mortis Christi, & in eo Christo inferimur, & incorporamur, illa passionis suæ hostiæ immaculata, & patri acceptissima ad plenissimam remissionem peccatorum nostrorum nobis applicatur, perinde ac si nostra esset, & nos illam Deo pro nostris peccatis offeramus. Et inde est, ut baptismus, sicut tota ecclesiæ semper tenuit, & Cypria Hierony. August. & alii doctores summo consensu tradiderunt, & in concil. Flo. definitum est, cuiuscumque non ponenti obicere omnia antecedentia peccata in totum condonent. Alia verò sacramenta non eam virtutem habent, neque per modum sacrificii nobis ex eis cõparamus, quam remissionem peccatorum in eorum susceptione obtinemus. Quin necesse est, ut lapsi à gratia baptismali satisfactionibus Deum placent, & propitium sibi faciant, si promerita-

Resp. ad obic. 4.

pœnas debeant euadere. Quâuis enim Christus etiam pro illis se patri obtulerit in cruce, tamen illis delendis, & expiandis non suâ passionem sic applicat, vt peccatis antè baptismum, neque sacrificium suum sic vspiam nostrum facit ad satisfaciendum, pro commissis postea delictis, vt facit in baptismo. Atque in hunc sensum excipienda sunt, quæ Cyr. his verbis responderet, cum ait. Non dixit Paulus. Non est vltra remissio. Sed hostia inquit, vltra non est. Hoc est. Crux secunda vltra non est Hostiam quippe hanc vocat. Vna namque hostia perficit in perpetuum eos, qui sanctificantur. Hæc ille. Quæ nisi iuxta statim dicta exponatur, vim sanè argumeti non euacuabunt. Aliquo enim modo oportet ostendere, non relinquendo hostiam pro peccatis post acceptam notitiã veritatis, quo fuerat pro peccatis antè illam acceptam. Nam aliàs non rectè ostēdisset apostolus illa esse magis formidanda q̄ ista. Quare Aug. non relinquitur pro peccatis hostiam post acceptam notitiã veritatis, breuiter & dilucidè dicit idem esse, ac non posse denuo baptizari. Occurrit etiam alia via, qua possumus omnem horum verborum scrupulum dimouere, & obiectis omnibus ad plenum satisfacere. Non dixit apostolus, illis qui voluntarie peccauerint, nullam reliquã esse pro peccatis hostiam. Non volebat salutaris omnium desideratissimam desperationem iniicere christianis peccantibus. Ad spem potiùs firmam, & fiduciam certam gloriæ in sanguine Christi, & oratione, & intercessione tanti sacerdotis statim omnes animauerat. Neque à poenitentia dehortabatur, ad quã in verbis proximis oēs cohortatus fuerat, admonens, vt accederent cum verò corde in plenitudine fidei aspersi corda à conscientia mala. Quid est igitur, quod dicitur? Voluntarie inquit peccantibus &c. Nō illos, qui peccauerunt, & admissa prudenter, & pie retractant, sed actum peccantes, & obstinate in suis peccatis perseverantes nullam habere hostiam, qua Deum placare in eo statu queant, pronunciat. Quippe nouerat Iob dixisse. Verba omnia opera mea sciens quod non parceres delinquenti. Atque his verbis certos nos reddidit, nullam esse hostiam, quæ remittere peccata valeat, dum peccatores persistunt in suis peccatis, neque forte aliquid sacrificiũ, quo diuina ira contra eos mitigetur, si in illis pertinaces, & contumaces ex hac vita decesserint. Et quãquam hæc eadem lex est contra peccantes, & perseverantes in peccatis antè acceptam notitiã veritatis, tamè quoniam

Cyr. in Ioan. 17.

Aug. 1. ep. ad Ro.

Iob. 9. d

cum fidelibus res sibi erat, & quam terribile iudicium eis impenderet statim expressurus erat, nō incommode apposuit illa verba post acceptam notitiã veritatis. Sed tandem, vt nulli se præcludere poenitentia locum, aperitissimum facere, verba illa sine vlla miseratione adiunxit penè decreta præuicatoris legis Moysæ, non autem supplicis peccatoribus post susceptionem baptismi dispositis. Grauiora quippe, vt lib. 11. docuimus, & longè acerbiora supplicia merentur christiani transgredientes legem Christi, quam Iudei prætereuntes legem Moysæ, sed illi poenis legalibus sine vlla erant miseratione subditi, nos verò si velimus, semper inuenire possumus misericordiam diuinã, & per poenitentiam, diuinam vltionem effugere. Atque, vt hoc apertius aliquatò esset, confirmauit hæc testimoniis, quæ non latam, sed ferèdam sententiam indicant, neque iudicium iam factum, sed futurum, & impèdens comminantur. Mihi, vindictam, & ego retribuam, dicit dominus. Et iterum. Iudicabit dñs populum suum. Neque asseueravit apostolus quinquam in hac vita incidere in manus Dei, sed vt omnes impendentis ire diuinæ timore, à pertinacia in peccato derreret. Horrendum est concludit, incidere in manus Dei viuentis. Tantum igitur abest, vt apostolus his in locis, hæreticis fauerit, & poenitentibus locum poenitentia, & indulgentiæ abstulerit, vt nullus eorum melius, neque vehementius omnes peccatores ad poenitentiam excitauerit. Ipse enim est, ipse est scilicet, qui alibi ait. Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Propriam non confunditur in gratitudinem, & pertinaciam pandere, quo gratiæ magnitudinem ostendat, & veniẽ spem cunctis peccatoribus immitrat.

De incredulitate quorundam Iudæorum, & de peccato ad mortem. Cap. XI.

EX Ioanne in super duo aduersum nos afferriposunt. Nam de quibusdam Iudeis apertè pronunciat in euangelio, quod non poterant credere in Christum. Et in epistola asseuerat, esse aliquod peccatum ad mortem, pro quo non sit orandum. Ex his autem videtur asserere esse aliquod peccatum irremissibile. Quoniam & ad remissionem cuiuscunque peccati necessaria est fides, quia sine illa impossibile est placere Deo, & pro quocumque

Tim. 1. d

que peccato, quod remitti potest, licitum, & sanctum videtur orare, vt remittatur. Sed ipsa verba Ioan. sigillatim audiamus. Cum tanta, inquit, signa fecisset coram eis, non credebant in eum, vt sermo Esaiæ impleretur, quem dixit. Domine quis credidit auditui nostro, & brachium domini cui reuelatum est? Et mox addit verba quæ vrgent, & in quibus totum argumenti pondus est. Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias. Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & non intelligant corde, & conuertantur, & sanem eos. Si non poterant credere, quomodo poterant iustificari? An non fidem supra luculenter monstrauimus principium esse, & originem, & fundamentum totius nostræ iustitiæ? Si indurauerat etiam Deus cor eorum, neque veritatem poterant corde percipere, qua ratione poterant conuerti? Quis Deo indurate conuertatur? Quis non intellecta veritate respiciat à suo errore? Et si ob firmata erat voluntas diuina, vt non eos conuerteret, & sanaret, & Esaias hoc prædixit erat, & necesse erat secundum legem oracula prophetarum compleri, omni ergo ex parte incurabilis, & immedicabilis erat eorum plaga. Vnde August. tractans ista verba sic scribit. Quoniam Deus extra culpam debet intelligi, cogimur fateri aliis quibusdam peccatis Iudæos cæcari meruisse, qua tamen excæcatione non poterant credere. Verba enim Ioannes ista sunt. Propterea non poterant credere &c. Magis tamè videntur premere, quæ in episto. idem euangelista de peccato ad mortem affirmat. Qui scit, inquit, fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, vt oret quis. Si omnia peccata sunt remissibilia, esset & pro omnibus orandus Deus, neque trepidasset Ioan. sed admonuisset intrepide, vt pro omnibus orarem. Et cum quedam peccata esse peccata ad mortem asserit, hoc ipso videtur ea irremissibilia appellare. Si namque ex omnibus possumus resurgere, & reuiuiscere, cur hæc potius quam illa dicantur ad mortem? Vt tamè de indurationis verbo, & de necessitate implendi prophetiam tantisper fileamus, ad verba illa. Propterea non poterant credere, & ad verba Aug. dupliciter possumus respondere. Aut enim possibilem eis dicit fuisse fidem quia nimium erat eis difficilis, quomodo supra ostendimus impossibile sæpe accipi in scripturis, & in philosophia & in communi

Obiect. 5. Ioan. 12. f. Esai. 53. a

Aug. 8. q. 1. Ioan. 5

Obiect. 6. Ioan. 5

Ref. 1. ad obiect. 5

colloquio, aut certè eo sensu dictum est, eos non potuisse credere, quo sæpe solemus dicere, non posse nos credere, cum aliquid difficile creditu nobis narratur. Quibus verbis non negamus posse nos, si velimus, narrari, assentiri, sed dumtaxat significamus ea nō fieri nobis verisimilia. Et quia Deus propter peccata Iudæorum nolebat illustrare intellectum eorum, vt fierent eis credibilia, quæ Christus ipsis asseuerat, idè Ioannes dixit eos non potuisse credere. Possemus etiam tertid dicere, vere potuisse à Ioanne dici, non potuisse illos credere, quia in sensu composito impossibile ipsis erat credere, deficiente videlicet illa diuina illustratione, quæ necessaria est ad credendum & præcedente de eorum cecitate propheta. Et sic sæpe loqui scripturã, & sanctos doctores iam admonuimus. Sed propterea peccatum eorum erat remissibile, & incredulitas illa euitabilis, quia ipsi poterant conuertendo se in Deum, & auertendo se à viis suis pessimis facere, ne ea illustratio sibi deesset, & ne illa de ipsis præcessisset propheta, sed liberi prorupserunt ab ea cecitate peccata, quam suis peccatis meruerant. Quo verò obiectiõni de peccato ad mortem, quæ vrgentior est, ad plenum satisfaciam, aliquot opinioniones, quæ legentibus aliquos autores videre possent probabiles, in primis impugnabo, deinde veram & communem sententiam, in qua persistendum est, subiiciam. Et vt ab absurdiori opinione incipiam, quidam fortasse peccata ad mortem interpretarentur omnia latalia peccata. Verum quid hoc dici possit absurdum? Nunquid Ioan. dubitare potuit pro existentibus in peccato mortali debere ecclesiam & nos omnes orare, & orare sæpe cum magno fructu? Sciebat profecto Christum dixisse. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Et iterum. Quidquid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Et ipse statim dixerat, ac tertid subeadem pendens sententia asseuerat hanc esse virtutem nostrarum orationum apud Deum, Quod quidem non ignorauit fuisse. Vergilio August. ex illo carmine ostendit. Quique sui memores alios fecere merendo. Et de oratione presbyterorum ecclesie super infirmos Iacobus generaliter pronunciat. Oratio fidei saluabit in firmum, & alleuiabit eum dominus, & si in peccatis, sit remittentur ei. Et manifestum est eos teneri orare pro subditis existentibus in peccato exitiali. Absit, ait Samuel, à me hoc peccatum

Respon. 1

Respon. 3

Respon. ad Obiect. 6

Opinio. 1. de peccato ad mortem.

Luc. 16. b

Ioan. 16. e

Aug. 1. de ci. del. c. vi.

peccatum in domino, vt cesset orare pro vobis. Non tenerentur autem, si hoc esset sine fructu. Quod si pro solis venialibus admonuisset Ioannes orare, nunquam sane dixisset. Petat, & dabitur ei vita. Nam his verbis clare affirmabat aliquando extra vitam, & gratiam esse peccatores, pro quibus exhortabatur orare, & tamen per fratrum preces ad vitam a Deo misericorditer reuocari. Alius peccata ad mortem peccata existimat graua & atrociora. Et ideo Ioannem ait temperasse in his sententiam suam, quia cum leuia peccata quotidiana peccatione dimittantur, atrociora flagitia non sanabantur adeo facile, neque tam leuibus medicinis antiquius curabantur. Eiuscebantur siquidem ex ecclesie contubernio, qui illa admitterebant & tradebantur satanae, neque recipiebantur, nisi ieiunio, & lachrymis, in vltisque satisfactionibus delecta culpa. Sed cur pro istis non admonuisset Ioannes orare? Tanto certe magis iuuandi sunt fratrum & parentum suorum spirituum precibus, quanto ipsi se minus possunt, aut norunt iuuare. Diceret alius peccatum ad mortem vocatum peccatum, quo sequis separatur, vel propter quod separatur ab ecclesia. Quale erat Iannis tempore peccatum haeresis, vel schismatis. Nam de haeretico aperte admonet epistolam. non esse domi recipiendum, neque aue ei didicendum. Qui enim dixerit illi Ave communicatis non est orandum publica, & solenni oratione, ideo Ioannes videri posset praemonuisse non se dicere, vt pro sic peccantibus ad mortem quis oraret. Alii etiam putant, peccatum ad mortem didicim esse peccatum quod tanta malitia, & obstinatione animi, & tanto Dei & salutis propriae contemptu videtur committi, vt verisimile non sit eos, qui illud admittunt, facturos aliquando ipsius poenitentiam. Et pro huiusmodi peccatoribus non prohibuisse quidem orare, sed ne facilem eorum remissionem putarem, sicut prohibicionem, & concessionem illam benignissimam, petat, & dabitur ei vita, temperasse sermonem, vt tantum diceret. Non pro illo dico, vt orer quis. Quibus verbis dicitur in diebat, dubium se esse, & accipitem, an tanta futura esset virtus oratio pro talibus peccatoribus, vt etiam eis veniam impetraret. Voluisse recipere videtur, ne temere contenderemus his veniam potere. Relinquendi enim, aiunt, sunt sibi, aut gemendum potius pro illis quam orandum, si forte, vt ait Bernardus, adiciat misericordia diuina, quod

oratio non praesumit. Sed in istas expositiones video illud argumentum non parum militare, quod statim fecimus de pastoribus ecclesiasticis. Tanto quippe seruentius, & magis solliciti debent orare pro suis subditis, quantum sunt in hac vita, quanto eos vident in maiori esse periculo. Neque est vnde Ioannis verba ad orationes publicas, & solennes coartemus. Et quauis non diserte prohibeat orationes pro peccatis ad mortem, tamen satis aperte debentari videtur omnes, aut saltem remorari, ne orent. Non retineret autem Ioannes vel tantisper quenquam ab orationibus, quae eis sunt in precepto. Superest ergo, vt in communi expositione persistamus, & peccatum ad mortem intelligamus peccatum, in quo quis ex hac vita decedit, & propter quod damnatur, & addicitur morti illi verae, quae est infernus, quae tanta est & tantopere vincit omnes mortes, vt non tantum mors secunda, sed & mors simpliciter appellatur in scriptura. Nam pro caeteris omnibus peccatis omnes debemus mutuo orare, vt saluemur. Nullus enim est in hac vita ita extra spem salutis, vt ei non possit de lege oratio fratrum veniam impetrare. Et quantum in hac vita committitur aliud peccatum, non est cur quisquam illud sibi certo persuadeat esse peccatum ad mortem. Quia plerumque videmus aliquos peccatores non adeo atrocibus piaculis obnoxios in eis vitam finire, & contra alios peccatis grauisimis obrutos trahi ad gratiam ab eo, qui educit victos in foras, & similiter eos, qui exasperant, & qui habitant in sepulchris. Quod vt confirmatius esset, non dixit Ioannes, Qui scit fratrem suum peccare, peccatum ad mortem, non pro illo dico, vt orer quis. Hoc si dixisset, videri posset significare, etiam ante mortem esse aliquod peccatum ad mortem. Non autem hoc dixit. Sed quid ait. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, vt orer quis. Vides vt sciri a nobis asserit, qui peccet non ad mortem, non autem qui peccet ad mortem? Intelligitur peccatum ad mortem esse peccatum, in quo quis finit vitam. Scire quippe possumus clausisse aliquem vitam in peccato, sed scire non possumus, quis sic peccet, vt in eo peccato finiat, & finiturus sit vitam. Ideo autem non dixit, Qui scit fratrem suum peccasse, sed qui scit fratrem suum peccare, vt ea presentis temporis differentia a pertiorem nobis faceret virtutem orationis. Quauis enim vt plurimum orationes sanctorum

Opi. 5. am plectado

Psalm. 67

R. e. 12. d

Opi. 2.

Opi. 3.

Opi. 4.

Virtus orationis. Dio. 7. c. eccle. III. rar.

Pau. merito Stephani conuersus. Ambrosio de pecc. c. 9.

Aug. de serm. do. in monte. Lib. c. 19.

ctorum, non nisi dignis pro sint, quia, teste Dionysio, sicut eruens sibi oculos, frustra postular solaris hominis fieri pariceps, ita qui a sanctissimis beneficiisque recedit mandatis frustra aliorum preces implorat, tanta tamen nonnunquam est virtus orationis, vt & peccatoribus, cum peccata sua perpetrant, & in eis volunt perseverare, possit vitam impetrare. Potest siquidem Deum insecutere, vt misericordissimè eorum corda inmutet ad poenitendum, & ad conuertendum se ex toto corde in ipsum. Atque hunc valorem habuit apud Deum oratio Stephani pro Paulo. Perseuerabat quippe in uoluntate persequendi Christum, & peccata peccatis addebat, indignusque profus erat diuina misericordia, cum ad eum propter preces Stephani teste Ambrosio subito conuersus est. Et meritis dixit Augustinus, Nisi habuisset Stephanum, non habuisset Paulum. Quod si virtus orationis non pertingeret quoadque ad indignos, falso subiecisset hic Ioannes. Petat & dabitur ei vita. Neque possent iusti mereri peccatoribus primam gratiam mediare, hoc est, impetrando eis poenitentiam, per quam illam assequatur. Quod tamen omnes Theologi, quos legerim constanter & indubitato concedunt, quemadmodum & multa scripturarum testimonia efflagrant. Ne verò hanc doctrinam quispian extenderet ad ea peccata, in quibus claudere contingit hanc vitam, subiunxit Ioannes. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, vt orer quis. Et quia iste est verus & genuinus sensus huius loci, cum dixisset Augustinus, peccatum fratris ad mortem, pro quo non esset orandum, oppugnationem esse fraternae gratiae ex inuidia & non ex infirmitate profecta, idque post agnitam veritatem, humilitate, qua solet, cognoscens suum errorem sic scribit in Retract. Addendum fuit, si in hac tanta scelerata mentis peruersitate finierit hanc vitam, quoniam de quocunque pessimo in hac vita constituto non est vtrique desperandum nec pro illo impatienter oratur, de quo non desperatur. Hæc Augustinus. Itaque non solum potest colligi ex his verbis, esse aliquod peccatum in hac vita irremissibile, verum potest colligi omnia esse remissibilia. Quia pro omnibus talibus orare admonet, & oratione iustorum tanta præditam virtute pronunciat vt omnibus possit vitam impetrare, qui non peccant peccatum ad mortem.

De quibusdam ex veteri testamento, quae aduersari videntur reparationi lapsi. Cap. XII.

EX veteri testamento multa afferri possunt quae doceant aliquos peccatores fuisse in hac vita in tam malo, & derestabili statu, vt suorum non potuerint impetrare veniam peccatorum. Sed vt aliquo vtamur compendio, cogam omnia illa sub vnico corpus argumenti hunc in modum. Scriptura diuina plerosque testatur fuisse in hac vita propter peccata sua destitutos auxilio diuino, quod necessarium est ad poenitentiam. Non igitur omnes peccatores in hac vita potuerunt semper amissam gratiam per poenitentiam reparare. Et vt ad testimonium a pertiuribus incipiamus, an non apertissimè Deus suum quandoque auxilium subtrahatur nobis significauit, cum per Amos prophetam Damasco, Ga- Amos. 1. & 2. raëli sigillatim comminatur super tribus scriberibus eorum patientem se & longanimitem futurum, sed super quartum non eos conuersurum? Si post quartum peccatum ita se eis placabilem, & fauorabilem exhibiturus orat vt similiter possent illius inuenire misericordiam, ac post primum, secundum, & tertium quid sibi vellent illa toties repetita, super quatuor non conuertam eum? Et ruinam Israël irremparabilem esse satis lugubri illo planctu idem propheta explicuit. Domus Israël cecidit, & non adiciet, vt resurgat. Virgo Israël proiecta est in terram suam, non est qui suscitet eam. Cumque Abraham dixit dominus prosteros ipsius in quarta generatione reuersuros ad terram Chanaan. Necdum enim completae erant iniquitates Amorreorum, his verbis aliquando eas ita complendas significauit & in tam numerosa futuras multitudine, vt non possent inuenire apud eum misericordiam. Premunt & illa valde, quae de Pharaone dixit dominus ter ad Moysen. Ego indurabo cor eius. Et iterum. Ego indurabo cor eius, & seruorum illius vt facia signa magna. Et rursum de Aegyptiis. Ego indurabo cor Aegyptiorum, vt persequantur vos. Et ipsa scriptura quarto repetit indurasse dominum cor Pharaonis. Ex quibus Paulus intulit. Ergo cuius vult, miseretur, & quem vult indurat. Quod si Pharaon, & serui, & subditi ipsius habuerunt omnia auxilia necessaria ad dimittendum populum Israeliticum, & non persequendum ipsum, & poenitentem suam in credulitate, & pertinacia, cur in durati fuisse dicerentur, potius quam alii peccatores, qui moriuntur in suis peccatis? Aut igitur omnes peccatores, qui sic vitam suam finiunt, induratos fuisse dicendum est, aut si Pharaon, & sui hoc pecculati-

Amos. 1. & 2.

Gen. 15. d

Exo. 4. 7. 14.

culariter fuerūt, & non alii, oportet fateri, & eum cum suis, & omnes alios similes omnifuisse destitutos adiutorio, & afflatu diuino. Et quid est quod Heli ad filios suos dicit, Si peccauerit vir in virū placari ei potest Deus, Si autem in Deū peccauerit vir, quis pro eo orabit? Si locus est semper pœnitentiæ, & neq; peccantibus in homines, neq; peccantibus in Deū clauditur vnquam misericordia, cur de peccato contra Deum peculiariter dicebat.

Hier. 7. ii Quis pro eo orabit? Vrgēt in super, quæ ad Ieremiam dixit dās. Tu autē noli orare pro populo isto in bonum, quia non exaudiam te. Non enim prohibuisset dominus propheta orare pro populo, si locus etiam tū erat illius misericordiæ. Et hoc ipso, quo tanti propheta præsidium auferebat suo populo, & orationes se illius non exaudirum clarè monebat, satis significabat irremediabilem iam esse illorum ruinam. Atque idem potest colligi ex illis verbis ad Ezechielē. Si fuerint tres viri isti in medio terræ, Noe, Daniel, & Iob, si Iob & filium non liberabunt, sed ipsi in iustitia sua liberabunt animas suas. Innuunt & hanc paternæ, & diuinæ opis generalem subtractionem testimonia, quibus edocemur, Deum plerisque peccatoribus subtraxisse miracula, prædicationes, tribulationes, & angelorum benignam sollicitudinem, & custodiā.

Psal. 73 Et hoc est quod nomine populi Dei queritur egregius plates Israëlitis dicens, Signa nostra non vidimus, & iam non est propheta, & nos non cognoscer amplius. Et prædicationis auxilium subtractionem se illis, Deus satis apertè admonuit, cum Ezechiel dixit. Linguā adherere faciam, palato tuo. Et per Amos. Commouebuntur à mari vsque ad mare, & ab Aquilone vsque ad Orientem circuibunt querentes verbum domini, & non inueniēt. Et tribulationum beneficium ablatum se Ierusalē, clarè per Ezechielē indicat illis verbis. Et auferetur zelus meus à te. Et qui escam neque irascar amplius. Et per Oseā. Nō visitabo super filias vestras, cum fuerint fornicatæ, neque super nurus vestras cum adulterauerint. Et saluator ipse palām asserit negata fuisse Sodomis & Tyro, & Sidoni miracula, quæ si in eis facta essent, olim in cilicio, & cinere pœnitentiā egissent. Sed super hæc omnia terribilia, & formidanda sunt illa testimonia, quibus dominus se comminatur abierit & derelictum profus Ierusalē. Eadem quippe in quauis animam similibus sceleribus obnoxiam dicta esse iuxta tropologicum sensum admoent doctores,

Osé 4. c & argumentum à toto ad partem hoc efflagitat. Sed ex multis aliqua proferamus. Voluit quidem dominus ostendere per Esaiam, non leuiter, neque sine causa, sed iustissimè se sic aliquando Ierusalē & ingratos homines deseritum. Atque ideo præmittit. Quid debui facere vltra vineæ meæ, & non feci? Sed non futurum se perpetuo sic misericordem, sed tantam obstinationem subtractione suæ gratiæ puniturum palām indicans subdit. Et nunc ostendam vobis, quid ego faciam vineæ meæ. Auferam sepem eius, & erit in direptionem, & diruam maceriam eius, & erit in conculcationem, & ponam eam desertam, & non putabitur, & non fodietur, & ascendent super eam vepres, & spinæ, & nubes cœli mandabo, vt non pluant super eam imbrem. Et ne dubites, quæ ista sit vinea, subiungit. Vineam autem domini exercitū, domus Israël est. Quibus rogo verbis significari potuit dominus destitutum se, & deserturum suam vineam designare? Sepem dicit (e ablatum, hoc est angelicam custodiā iuxta Hieronymum, maceriam, id est robur, & circumspectionem addit de destitutum, purationis, & solisionis officium, exercitiū videlicet per tribulationes, & virtutum operationes negaturum se præmonet, pluuiam celestis doctrinæ & inspirationis prohibiturū se confirmat, diripiendam eam, & conculcandā & vepribus, & spinis replendam; perinde ac si ad ipsum nō pertineat, testatur, & vt omnis auxilii subtractionem vno verbo complecteretur, subdidit. Ponam, inquit, eam desertā. Et eundem in modum vno dimissionis verbo omnia comprehendit David dicens. Et nō audivit populus meus vocem meā, & Israël non intendit mihi. Et dimisi eos secundum desideria cordis ipsorum, ibunt in adinuetionibus suis. Et eandem severitatem diuinam sacerdos ille magnus Zacharias filius Ioiadæ vno derelictionis verbo conclusit dicens. Quare transgredimini præceptum domini, quod vobis non proderit, & dereliquistis eum, vt dereliqueret vos? Et Azarias factus in spiritu domini idem monstravit illis verbis. Si quaesieritis eum, inuenietis, si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. Et Hieremias apertius in persona angelorum idem ostendit. Curauimus Babylonem & non est sanata derelinquamus eam, & eamus vnusquisq; in terram suam. Et saluator noster in euangelio aliquanto luculentior hæc omnia fecit illis ad Ierusalē verbis misericordiæ & iustitiæ plenissimis. Quoties volui congregare filios tuos

tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alis, & nolulistis? Ecce relinquetur domus vestra deserta. Dum dicit. Quoties volui, ostendit misericordiam, & paternum affectum, & auxilium. Cum ait. Et nolulistis, demonstrat rebellionem, & ingratitude eorum. Et cum subdit. Ecce relinquetur domus vestra deserta, sententiam iustam subtractionis auxilii declarat. Quam & Hieronymus intelligit typice designatam sub illis verbis. Surgite, eamus hinc. Sic nauque interpretatur. Dimittamus Iudæos, transeamus ad Gentes. Et ne in hanc tantam calamitatem incideret. Hieremias ad eam dicebat. Erudite erudite Ierusalē, ne forte recedat anima mea à te, & ponam te desertam, & inhabitabilem. Sed quia tandem sciebat spiritu prophætico Hieremias non erudiendam Ierusalē, sed perseveraturam eā esse in suis peccatis, subdit ibidem. Frustra conflauit conflator, malitia eorum non sunt consumptæ. Quid ergo hanc tantam duritiam consequitur? Vt pœnam tanti sceleris remotionem auxilii diuini explicet, subiungit. Argentum reprobum vocate eos, quoniam dominus proiecit eos. Neque illa silentio prætereunda sunt quæ de Esau & Antiocho scriptura testatur.

Hier. 6 Nam de Esau aperte scribit Paulus. Ne quis fornicator, aut prophanus, vt Esau, qui propter vnā escam vendidit primitiua sua. Scitote enim, quoniam & postea cupiens hereditate benedictionem reprobus est. Non enim inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lachrymis inquisisset eam. Et de Antiocho in Machabæis legimus. Orabat scelestus dominum, à quo non esset misericordiam cōsecuturus. Ac plæraque alia passim occurrunt in veteri testamento, ex quibus videtur posse colligi, Deum expectare quidem ad tempus longanimitè peccatores, sed si tandem vt rebelles, & contumaces in sceleribus suis perseuerent, in pœnam peccatorum suorum deserere, & relinquere eos, neque clamores eorū adire, aut gratiæ suæ illis munus amplius cōcedere. Quoniam verò si vniuersa ex his testimoniis sigillatim discuteremus & quid in illis obstinatis peccatoribus Deus comminetur explicare aggredieremur, fastidio esse mlectoris, compendio vtentes, quatuor statuemus vias, quarum aliqua poterit præcludubio, qui illas attente perlegerit, cuius excitationis testimoniis sic ad plenum satisfacere, vt nihil in ipsis maneat, quod illis, quæ tradidimus adueretur. Quædam itaque ex allegatis duntaxat implacabilem Deum quo ad pœnas eorū

porales & temporarias testantur. Et quo ad illas non negamus aliquando Deum exigentibus nostris peccatis ira obfirmari & obfirmatum esse, vt nullus sit, aut fuerit locus eua dendi. Nam certè, & liquido ex scriptura ipsa nouimus, neque Aaronem, neque Moysen neque aliquem omnino Israëlitam ex his qui viginti annorū & supra egressi sunt de Ægypto, exceptis Iosue & Caleb, potuisse pro suâ incredulitatis culpa placare sic Deum; vt illos permittere ingredi in terram promissionis, sed constantissime, & immobiliter serua uit Deus iuramentum; quod commemorat psalmista dicens. Quibus iuravi in ira mea, si Psal. 94 introibunt in requiem in eam. Quare omnes illi mortui sunt in solitudine, antequam introduceret. Deus suum populum in terrā promissionis. Atque ita exponenda sunt, quæ locutus est Deus ad Abraham de delictis Amorræis completis iniquitatibus eorum. Et eundem sensum habent, quæ per Amos præmonuit dominus de non convertendis comemoratis prouinciis, postquam quarto ei fuerint perfida & rebelles. Et talia videri possunt fuisse peccata Ierusalē, cum dominus prohibebat Hieremias, ne oraret pro ea, & addebat. Non parcā, & non concedam, neq; miserebor, vt non dispergam eos. Et ipsi, ne in tantum malum deueniant, aiebat. Date domino Deo vestro gloriam, ante quam tenebre sciat, & offendant pedes vestri ad mōtes caliginosos. Neque dubium, quin sic fuerit Deus obfirmatus ad non impediendam subuersionem Ierusalē, ex quo illius peccata eoulsque creuerunt, vt autorem & dominum vitæ interficerent. Et inter testimonia, quæ subtractionem diuini adiutorii ad conversionem peccantium comminantur, sunt quidem aliqua, quæ vnus duntaxat, aut alterius, aut trium, aut quatuor auxiliiorum, videlicet prædicationis, tribulationis, miraculorū & similitum subtractionem sonant. Sicut & apud Ioannem illa Christi verba. Nō pro mūdo rogō, manifeste sonant subtractionem esse mundo, hoc est, reprobis & filiis huius sæculi illud benignissimum & efficacissimum auxilium orationum Christi. Nulla verò loca sunt in tota scriptura quæ totius opis, & fauoris diuini negationem requirere videantur. Nam si qua essent, maxime sanè essent, quæ in durātionem Pharaonis, & Ægyptiorum & aliorū explicant. Attamen nec Pharaoni desuerunt flagella & tribulationes, & admonitiones crebræ diuinæ per Moysen & Pharaonē, quibus trahebatur, & emolliabatur ad dimittendum

Esa. 5

2. Mach. 9

2. Par. 24. 15 d.

2. Par. 24. 15 d.

Hier 51

Matt. 23. d

Respons. Via. 4. ex plicadi mox obiecta. Via. 1

Hier. 13. 6

Via. 4

dum

Exo. 8. 10
& 11. 12

dum Dei populum, & ad perfecte pœnitentiam sui peccati. Vnde & quater pollicitus est se dimissurum populum, propter prodigia videlicet ranarum, muscarum grandinis, & locustarum, & Moysen & Aaronem rogauit, vt pro se orarent, & bis apertissime confessus est suum peccatum, & tandem propter mortem primogenitorum coegit populum Israëliticum de Aegypto exire. Et cum scriptura toties reparat eum rursus induratum, neq; voluisse dimittere populum, & abilius persecutione cessare, satis indicat aliquem ei profectum ex tribulationibus accessisse, licet non tantum, vt ex toto corde ad Deum conuerteretur. Nam & cum multo humilior quã aliis peccatorum suum, & impietatem confessus est, Moyses ad eum dixit. Noui autem, quod & tu, & serui tui necdum timeatis dominum Deum. Verum tamen sicut lapis durus est, tamen si non omnino destitutus sit humore, ira & duri, & indurati possunt dici aliqui, si quidem obfirmato sint, & pertinaci animo ad non respicendum, quamuis non in totum destituti sint ope & numine diuino. Et differentia inter eos, qui indurati fuerunt in suis peccatis, & eos qui per se fuerunt quidem in eis vsque ad mortem, sed indurati in eis fuisse non putantur, non ex parte defectus auxilii diuini sed aliunde sumenda est. Neque existimandum est, vt quidam putant, hoc inter hos & illos interesse, quod indurati, aut in totum de ferri à Deo sint, aut certe maxima ex parte ipsius ope destituti, alii vero multis diuinis auxiliis, & stimulis ad pœnitentiam prouocentur. Contra enim accidisse, vel ex iis, quæ statim de Pharaone retulimus, satis liquet. Imò propterea indurati metitissimo videntur dici, quia nec tantis hortamentis, & irritamentis emolliiri potest, & infringi eorum durities, vt vero, & ex corde pœnitentiam suorum peccatorum agant. Et induratio diuina non requirit subtractionem omnium auxiliorum ad conuersionem. Sed potius tunc Deus dicitur quoniam indurasse, cum postis magnis occasionibus, & allectamentis ad pœnitentiam tamen Deus propter illius peccata in sua eam saxea & ferræa obstinatione relinquit, nec emollit cor illius, vt conuertatur ad ipsum. Et cum sancti doctores, vt Augu. Hieronymus Grego. & nominatim Ildorus. 2. de summo bono. cap. 5. sæpe versissime dixerunt indurare Dei, nihil aliud esse, quam non emolliere cor nostrum aut non ab obduratione liberare, vt distinguamus induratos à non induratis, & nihilominus perseverantibus vsque ad mor-

Diferimò inter induratos, & alios peccatores.

tem in suis peccatis, ad perfectam explicitationem sic ista & diffinita, & exponi velim, vt non quacunque subtractio auxilii diuini emollietis cor, induratio Dei existimetur, sed illa duntaxat, quæ cum magnis & grauibz pœnitendi occasionibus perseverat, & in tantummodo indurati à Deo dicantur, quorum corda Deus non efficaciter emolliunt ad pœnitentiam, etiam si pleraque illis auxilia in efficaciam non defuerint, quibus ipsi & debuerunt, & potuerunt auxilium vltimatum, & necessarium ad suam conuersionem obtinere. Sed enim si aliqua testimonia vniuersæ opis & fauoris diuini subtractionem postulare videantur, ex illis conuinci sanè poterit, eos, qui sic fuerint destituti, filios esse diffidentia, sicut dicit Paul. & nunquam veram facturos fuisse pœnitentiam, neque redituros vnquam ad gratiam diuinam, haud quaquam tamen & ex eis approbabitur, non potuisse illos vere pœnitere, neque assequi gratiam diuinam. Aliud est vaticinari impossibilitatem pœnitentia, aliud prædicare pertinaciam, & obdurationem quorundam in suis peccatis. Et stare potest libertas, quæ aliquid possumus & agere, & non agere, sicut cum præsentia diuina ita & cum prophetia certa, & infallibili eius, quod facturi sumus, Quia sicut nos facturi illud sumus libere & contingenter, ita & Deus id ipsum libere facturos nos scit, & similiter prædicare, & reuelare potest illa, & intacta nostra libertate. Et sic interpretanda sunt testimonia, quæ de cœcitate, incredulitate, & induratione Iudæorum pro tempore aduentus Christi loquuntur. Quæ de causa, & Hieremias videtur dixisse peccatum Iudæ scriptum esse stylo ferreo vngue adamantino. Et S. Bona. ideo putat Deum ei dixisse, ne oraret pro populo, quia nolēbat orari pro desperatis, quos ipse sciebat impœnitentes futuros. Eundemque in modum exponi possunt, quæ de Esau, & Antiochō obiecta sunt, si illa, vt probabilis videtur, etiam ad pœnam spiritalem placeat referre. Et horum omnium causa est, quia licet nullus valeat pœnitere sine auxilio diuino, tamen illud auxilium potest quicumque, si velit, habere, etiam si eo sit priuatus. Sicut & auxilio generali ad loquendum carere, cum hæc scribo; tamen illud possum, si velim, habere, & ideo libere taceo. & possum cum voluero, loqui. Et Deus quidem omnibus peccatoribus perseverantibus in peccatis subtrahit auxilium efficax ad pœnitentiam, quod solis illis præstatur, quos vere suorum peccatorum pœnitet. Sed quia derogare non

Via. 3

Eph. 2

Hiere. 17

Ber. de dig. Deo Via. 4

1. Reg. 2. d Gre. 2. in Reg. 2. 1. Reg. 14.

Vnde quibusdam peccatoribus difficilimum sit, & aliquo modo impossibile à suis peccatis resurgere. Cap. XIII.

Quæret aliquis, vnde proficiscatur, hoc quod statim diximus, vt raro vel nunquam, vel non nisi difficilimè pœnitentiam faciant quos scriptura videtur dicere non posse pœnitere, vnde etiam illa eis conueniat quam diximus, impossibilitas resurgendi in sensu composito. Nam quod possit in sensu diuiso, id est simpliciter, & absolute pœnitere satis opinor explicauimus ex eo, quod quicumque peccator potest, cum voluerit, habere auxilium Dei efficax ad resurgendum. Sed non quocunque posse resurgere in sensu composito, aut aliquos ad eum non nunquam venire statim, vt cum in eum venerint, nunquam vel rarissimè, vel non nisi difficilimè respiciant, non est ex prædictis conspicuum. Vt autem obscurissima ista ad arcanam Dei iudicia spectantia intelligere, & curiosis scrutatoribus quadam tenus possumus explicare & differere, reminiscendum est duplicis gratia Dei prauentis, quam libr. 6. cap. 6. posuimus, excitantis videlicet, & adiuuantis. Exinde enim perspicuum esse potest, duplicia, esse auxilia specialia, quibus Deus adiuuat peccatores ad pœnitentiam, fidem, dilectionem Dei super omnia, martyrium, & similia. Quædam sunt auxilia antecedentia, & præuia ad ipsum actum pœnitentia, alia illum comitantia, & ei inseparabiliter coniuncta. Prioris generis sunt, prædicationes, inspirationes sanctæ, admonitiones amicorum, timor gehennæ, spes regni cœlestis, tribulationes, miracula, exempla aliorum & similia. His nanque omnibus trahit Deus, & allicit misericorditer peccatores ad pœnitentiam. Et huiusmodi auxilia à plerisque in efficacia auxilia vocantur, quia non semper habent suum effectum, sed plerunque à peccatoribus propter suam mentis obstinationem frustrantur, & postis illis omnibus adhuc præstant, & obfirmato animo in suis peccatis perseverant. Et horum aliorum quibus priuauit Deus pro sua summa misericordia, omnibus suis fauoribus destituit. Quin sic semper videtur rigorem suæ iustitiæ temperasse, vt quibusdam destituentis, alia nihilominus sup pedita uerit, quæ satis quoscumque

Duplicia. Dei auxilia specialia

que, si vti voluissent, ad pœnitendum inuita bāt. Posteriores autem generis auxilia, sunt cōcurfus quidam speciales, quibus Deus peculiariter, & immediate nostras rebelles ad se conuertit volūtates, cōiungens se, & intimo quodam & benignissimo modo vnies se ipsis, & potentiores eas ad operādum red dens, atq; vt doleant de peccatis suis, & vitā malam in bonam commutent, inſlectens. Et hæc auxilia efficacia dicuntur communiter, & simultanea, siue comitantia, aut coniuncta ipsis operationibus possunt appellari. Quia & comitantur actum pœnitentiæ, & ei inseparabiliter sunt coniuncta, & simul sunt cū ipso, neque vnquā frustrantur, aut frustrari possunt à nobis, & omnes & soli ea habent, quos suorum peccatorum pœnitet. Quauis aut sola hæc secundi generis auxilia necessaria sint, & sufficere possint fidelibus ad pœnitentiā, & primi generis auxilia sine istis nō sufficiant, tñ, & priorum aliqua moraliter videtur necessaria, vt li. 6. ca. 7. docuimus Homines enim non nisi multis allecti, & attracti occasionibus & impulsibus ad operandum trahimur, sic præsertim, vt reprobumus, quæ placuerunt, & approbemus, quæ displicuerunt, aut aliquid perinde difficile faciamus. Et in auxiliis generalibus hæc possunt explicari. Sūt enim quædam quibus & homo & Deus ipse nonnullos artifices antecedenter quandoq; allicit ad aliqua operādum, quæ possunt per auxilium generale, sed nunquam Deus auxilio suo generali eos ad ipsa efficaciter, & comitanter adiuuat, nisi cum sunt in ipsis operibus, & ipsius ad illa adiutorio liberè vtuntur. Et quia ad omnes operationes nostras, & cōcurfus noster, & diuinus siue generalis siue specialis, necessarius est, & præter auxiliū dei & simultaneum seu coniunctum ipsis operationibus, etiam auxilia alia antecedentia, & allicientia nos ad opus, ad facile operandum requirimus, hinc est, vt eis destituti multa quidem possimus & facere, & vitare quæ tñ vel nunquam vel raro, & tum quidem, non nisi cum magna difficultate, aut facimus, aut vitamus. Et ea tamen raritas, vel difficultas partim proficiscitur ex parte nostra, partim ex parte Dei aut aliorum, qui nos possent allicere & adiuuare ad operandū & nō faciūt. Et in proposito nostro, quod hi peccatores, quos scriptura diuina velut desperatos, & omni auxilio diuino iā destitutos pronūciat, vel raro, vel nunquā vel nō sine magna difficultate respiciant, partim est ex parte ipsorū, partim ex parte Dei, Ex parte ipsorum est, quia

raro, vel nunquam homines faciunt totū qd possunt. Et cū virtus sit circa difficile, & homines in hoc statu proclius simus natura nostra in malū, isti peccatores nō tantum nō habent virtutes, sed & præter hæc omnia pessimos & execrandos sibi habitus, male agendo compararunt, Et inde est, vt prauorum suorū actuum, & male consuetudinis pondere pressi, non nisi cū magna difficultate vitam possint mutare, & dolere de illis, quæ ipsis magne voluptati fuerunt, & latari de contrario de his quæ acerba ipsis prius, & amara videbantur. Si potest, ait Deus, & Ethiops mutare pellem suā, & pardus varietates suas, ita & vos poteritis benefacere cum didiceritis male. Et alibi Impius cū in profundū venerit peccatorum, cōtemnit. Et rurſus. Frōs mulieris meretricis facta est tibi, noluit erubescere. Fronte quippe cordis in impudentiā atterit culpa frequēte. Gre. vt quo crebrius cōmittitur, eo de illa cōmittentis animus minus verecundetur. Et quidā vsque adeo obdurauerūt, & obfirmauerūt, corda sua in vitia, vt iā sic proni, & effrenes, & absq; vllō pudore in ea prouant, vt natura ipsa impellēte in illa ferri videātur, neq; sit in eorū potestate ea deuitare. Vnde et bene Greg. huiusmodi peccatores expressos nobis intellexit in illa muliere euāgelica, quæ decē & octo annis inclinata fuerat, neq; sursum respicere poterat. Vt sita culpa, inquit, obligat mentem, vt nequaquam surgere possit ad rectitudinem. Conatur, & labitur, quia vbi sponte diu perstitit, ibi & cū noluerit coacta cadit. Ex parte etiam Dei est hæc difficultas. Quia cuiusmodi peccatoribus non solum negat auxilium efficax ad conuersionē, quod omnibus negatur, qui non conuertuntur, sed & præter hoc aliquibus ex eis, ob grauissima tamen peccata, negat auxilia multa ex antecedentibus illis, quibus Deus inuitat, & trahit peccatores ad pœnitentiā. Verisimile siquidem est, vt & ante nos nobiles autores tradiderunt, esse certum numerum peccatorū, ita magnum & aliqua peccata ita grauiā, vt ea cū homines admiserint, Deus iam eos despiciat, neq; curā illā, & sollicitudinem paternā eis exhibeat, quā præstat aliis peccatoribus. Eoq; fit, vt cū huiusmodi peccatores ob nimiam diuitiā suā & diutinas, & inueteratas malas consuetudines, nō solis comunibus sed & aliis multo maioribus & vehementioribus ad pœnitendum indigerēt, destituti essent cōmunibus, vel nunquā, vel nō nisi rarissimè, & difficilimè pœniteat. Et si eos emēdare & corrigere tentemus experiemur in eis quod Salomō & Iob verisimè

Hier. 13. d

Prou. 18. a
Hier 3. b
Greg. ho. 10. i. Eze. ho. 31. sup
Euang. Luc 13

Adria. q. 3
de pœni.
Caic. Ten. 8. q. 3

Tob. 21
Grego. II.
Mo. c. 5

simè admonet. Nemo potest corrigere, quē ille despexerit. Si destruxerit, nemo est, qui ædificet. Si incluserit hominem, nemo est, qui aperiat. In quæ verba erudite Greg. admonet destruere, & recludere diuinū, nihil aliud esse quā peccatorem in suorū operum tenebris relinquare. Et inter alia ita scribit. Quia ad perditionem suam sufficit mens humana sibi dimissa, plerūq; fit, vt cū audientis cor exigenti bus culpīs, omnipotentis Dei gratia, non repletur, in casum exterius à prædicatione moueat, quia mutū est os omne, qd loquitur, si ille interius in corde nō clamet, qui aspirat verba, quæ audiūtur. Et statim subdit. Caim & diuina voce admoneri potuit, & mutari nō potuit, quia exigente culpa malitiæ iā intus Deus cor reliquerat, cui foris ad testimoniū verba faciebat. Et in li. Reg. illud, Si aut in deū peccauerit vir, quis pro eo orabit, propterea dictū existimat, quia plerūq; eorū, qui ad intercedendū pro aliis instituti sunt, peccatorū suorū magnitudine in impœnitētis cordis caligine proficiunt, & nulla hominis adhortatione respiciūt. Vnde & de filiis Heli, quib; hæc ipse Heli dixerat, statim subiecit scriptura. Et nō audierūt vocē patris sui, quæ voluit dās occidere eos. Et alibi idē Grego. dicit, spiritū dñi prohibuisse apostolis prædicare euāgelium in Asia, quia necdum ad vitā reparari merebantur. Et propterea psalmistā putat dixisse, Deū esse terribilē in cōsiliis super filios hominum quia quosdā misericorditer vocat, alios iustitia exigere expellit. Atq; hoc est, quod doctor angelic⁹ dicit huiusmodi peccatores quasi miraculose spiritaliter sanari. Neq; in aliū sēsum accipienda sunt, quæ quidā pii autores asserunt, aliquos peccatores esse ita multos, & grauib; ob rutos peccatis, & sic in eis obduratos, & pertinaces, vt nō possint pœnitere secūdū communem legem, sed tantū secūdū super excellentē misericordiā. Non enim cuiusmodi peccatores asseri existimādū sunt, nō posse per legē cōmunem pœnitere possunt quippe oēs peccatores vt diximus habere auxiliū Dei efficacax ad pœnitentiā. Et nulli in hac vita præclusa est via salutis. Et cōtra legē Dei esset, si aliqui in huius vitæ via perinde obdurati essent, ac si iam eā in peccatis absoluissent, & re trusi essent in infernū. Neq; credendū est eos dicere, alios quidē peccatores resurgere posse secūdū diuinā iustitiā, sed hos duntaxat ex misericordia. Nā cū vniuersi peccatores possint secūdū cōmūne iustitiā, hoc est, secūdū cōmunem legē à peccatis resurgere tñ nullus ex illis, qui resurgūt à peccatis, resurgit ex iustitia

2. Reg. 2. c

Ho. 4. in
Euang.

S. Th. 2. 2.
q. 14. art. 1

sed duntaxat ex misericordia, & ex grā. Quia secūdū iustitiā omnibus possit Deus subtrahere suum auxilium ad resurgendū, & nulli illud debet. Et rectē Aug. Volūtate sua quique deserit deum, vt merito deseratur à Deo Et iterū. Nulli daretur gratuita liberatio, si natura debita redderetur. Et cū hi autores pii & catholici sint, non sunt in adeo, absurdos sensus verba eorū exponēda. Quod igitur volunt significare, quātum assequi possum, hoc est. Aliqui peccatores ita multis, & magnis ob ruti sunt peccatis, ita & in eis obdurauerūt & callos, vt sic dixerim, obdixerunt, vt nūquā facturi sint pœnitentiā, nisi Deus secūdum præcellētē suam misericordiā maioribus, plenioribus, & vehementiorib; suæ gratiæ auxiliis, quā sint cōmunia & vsitata, eos pertrahat ad pœnitentiā, & potentius & benignius eorū emolliat, & infringat obstinatas volūtates. Indigent namq; huiusmodi peccatores vtrisque auxiliis, & antecedentibus, & comitantibus, & copiosiorib;, quā sint, quæ ex cōmuni lege & consueta misericordia aliis exhibentur peccatoribus. Atque hinc poterit vt cunq; explicari, quare huiusmodi peccatores impossibile sit, vt diximus, in sensu cōposito pœnitere. Cū. n. necessaria illis sint vtraque auxilia diuina ad pœnitentiā eorū subtractione supposita, nunquam potentiā, quam habent ad penitendum, in actum poterunt deducere. Et tunc maximè hæc impossibilitas perspicua est, cum illa auxiliorū Dei subtractio prophetia aliqua confirmata fuerit. Impossibile quippe est, vt destituti sint numine diuino, & nihilominus pœniteant. Et impossibile est etiā, vt hæc duo simul sint, nempe Deum prædixisse illorum destitutionem, & obdurationem vsque ad mortem, & ipsos ante mortem pœnitere. Cælum, inquit, & terram transibunt, verba autem mea nōn transibunt. Neque tamen, vt eleganter differit, & approbat Cyry. aliqua necessitas ex prophetia illata est ipsis peccatoribus quorum peccata & obduratio iam olim prædicta fuit. Possunt enim simpliciter, & absolute huiusmodi omnes peccatores, dum hinc viuunt, quantumcunq; à Deo deserti sint pœnitere, & vel propter aliorum preces, vel propter proprios magnos conatus, vel tandem propter super eminentem Dei misericordiam illius opem, & suppeticas obtineri, ac facere, vt nunquam eorum fuerit propheta induratio vsque ad mortem. Et aliis nulli ipsi crimine tenerentur, & laudari potius mererentur, quia veritatem scripturæ ostendunt vel certè

Aug. d. b
no. p. f. c.
6. cap. 8

Cyry. 9. in
Io. c. 10. &
li. 11. c. 22

quod nefas est, oportebit concedere scripturam sacram peccandi ipsi causam attulisse. Nulli ergo mortalium interclusa est via ad salutem, nulli quantumcunq; multis, & magnis obnoxii peccatis contemnendi sunt, nulli in desperationis barathrum precipiandi. Omnes potius ad poenitentiam excitandi, & commonendi sunt, omnes spe diuinae misericordiae fouendi, & confortandi. Cunctos à se auersos diuina benignitas ineffabili omnino misericordia ad se reuocat. Pòst tergum fugientes monet, & quos ferire superbe aduersares potest, ut reuertantur, magnificentissimis muneribus inuitat. Ad vniuersos manus suas extendit, neque contradicentes respuit. Quos male cogitantes perdit bene recogitantes recipit. Ab his amplecti se quaerit, à quibus desertum se quaeritur, & quibus cunq; per poenitentiam ad se reuertentibus, apertos clamatae suae sinus expandit. Videamus itaq; qua via lapsi reparari queant. Nam posse omnes reparari, satis fecimus conspicuum.

Christus auctor & institutor sacramenti poenitentiae.

Cap. XIII.

Confortatis lapsis omnibus per spem suae reparationis, mox explicuere patres, qua via reparari possint. Subiecit ut nanque statim illa verba. *Cum excitante Deo per poenitentiam sacramentum meriti Christi amissam gratiam recuperare procurauerint.* Vñ in his certissimam ad reparationem, sacramentum poenitentiae statuit. Sed quoniam id nemine absq; proprio actu sanat, opus esse aiunt, vt per illud procurarent lapsi recuperare amissam gratiam. Vtq; huius sui conatus gloriam tota Deo, & Christo, sicut par est, consignet, admonentur, eum conatum ipsi habere, & Dei excitantis gratia & Christi merito. Et quauis hoc sacramentum in cap. Ad abolendam, de haereticis sacramentum confessionis appelleretur, & hoc vocabulum magis placuerit nonnullis scholasticis, & nominatim Durando, & alii vt Iacobus Faber sacramentum remissionis peccamentorum, vel reconciliationis nominent, tam è vel ex his patrum verbis colligere possumus, tutissimè nos posse sacramentum poenitentiae illud, vel poenitentiam appellare. Neq; immerito hoc nomen comunius est apud omnes doctores & penè in tota ecclesia, & eo vsum est conc. Flor. Nam si bene rem perpèdamus, sacramentum istud ad hoc institutum videtur, vt homines volentes ipsius gratiam participare, poenitentiam faciant, & ad illud digne suscipiendum potissimum requiritur poenitentia

Iaco. Faber in ca. vlti. Dio. de eccle. Hier. Comodum nomè sacramentum poenitent.

& omnia quae in hoc sacramento ex parte poenitentis còcurrunt, poenalia valde sunt. Quare si poenitentia dicta est, vt quidam volunt, quasi poenitentia potuit ipsum vel hac causa non iniuria poenitentia appellari. Habet etià hoc sacramentum peculiare, cuius causa praecipue sic videtur nominatum, vt in ipsius susceptione imponatur satisfactio, & poenitentia per agenda pro admisis peccatis. Vt verò notior sit, & preciosior, tutissima ista via ad salutem, omnibus lapsis proposita, mox aperere patet, à quo illa instituta sit, quibusq; parti. còponatur, & quis eius sit effectus, & quantum à baptismali remedio distet. Et vt à primò incipiamus, auctor & institutor sacramenti poenitentiae asseritur esse Christus. Quis. n. alius tantà, & tam salubrem medicinam institueret, nisi ille magnus medicus, qui ad hoc è caelo descendit, vt potenti sua virtute, & mixta sapientia languores omnes nostros curaret? Ante ipsius aduentum reparari quidè potuerunt lapsi per virtutem poenitentiae. At nunc quò multo benignius, & liberalius esse paulò post ostèdemus, per ipsam, & per sacramentum poenitentiae. Et procrastinata est in hoc vsq; tempus, imò vsq; ad resurrectionem Christi ista gratia, quia non còueniebat, vt essent inter nos claues ad aperiendū regnum caelorum antequam preciosissima, gratissima, & potentissima sui ipsius oblatione mundū daret, & nos deo reconciliaret, ac reclusas aulae caelestis fores aperiret sacerdos hic summus secundum ordinem Melchisedech, qui solus potestate quadam superexcellenti clauem habet Dauid, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. Et ex his patet nullū iam esse locū opinioni diu Bonauenturae, qui còfessionem dixit institutam esse ab apostolis. Quin verò, neque stare cū his posse crediderim, quod Marsilius dicit sacramentum confessionis non esse institutum à Christo explicite, sed implicite in hoc, qd in dices instituit, quos reliquit ecclesiae. Et quauis ipse pie interpretetur diu Bonaueram, & asserat eū non negasse confessionem esse à Christo sed tantū dixisse non explicite, sed in sinuatione quadam institutā ab eo esse, nisi Gabrièl & alii merito crediderunt, eum sensisse, non esse confessionem à Christo, sed ab apostolis institutam. Quicquid verò illi senserint, nos veritatem traditam constāter tuebimur. In confirmationem. n. huius veritatis in hoc eodem concilio, sessione. 7. definitum est omnia sacramenta esse à Christo instituta. Sed enim ne labores inquirèdo, vbi Christus hoc poenitentiae sacramentū instituerit, hoc ipsum

Bon. in 4 di 17. parte. 2. art. 1. q. 3. Mar. q. 12. 4. artic. 2. corro. 2.

ipsum quoq; explicatur hic à patribus. Ita enim aiunt. *Etenim pro his qui post baptismum in peccata labuntur Christus Iesus sacramentum instituit poenitentiae, cū dixit accipite. s. s. quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Et quantum hanc verba ita manifeste docent Christum hoc loco dedisse apostolis potestatem remittendi peccata, vt super uacaneum deditur rem aded apertam velle aliunde confirmare, tñ vt quod in principio huius operis pollicitus sum, opere ipso, ubiq; pro nostra virili exhibeam, adiungam his aliquor patrum testimonia, ex quibus & hanc perpetuo fuisse ecclesiae catholicae fidem, & ita huc lucū ab casu intellectum, firmum possit esse omnibus, ac certum. Leo papa in epistola ad Theodorum Foroiulensem episcopum sic scribit. Mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus, hanc praepositis ecclesiae tradidit potestatem, vt & confitentibus. satisfactioe poenitentiae daret, & eadem salubri satisfactioe purgatos ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitteret. Cui vti que operi ineffabiliter ipse saluator interuenit, nec vnquam ab his abest, quae ministris suis exaquenda commisit dicens. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus. vsq; ad consummationem saeculi, vt siquid per seruiturē nostram bono ordine, & grato impletur effectus non ambigam per spm. sanct. nobis fuisse donatum. Et quantum non alieget hanc quē modo tractamus verba, tamen, cum nulla sint per his expressiora, videtur hanc diffinitionē ex his verbis collegisse, liquidissimo verò Cypr. ex eis collegit sacerdotes fideles posse remissionem peccatorum dare. Et Chr. in hac verba ita scribit. *Quemadmodum rex praefectos mittens, vt in carcerem reos intrudant, vt liberet potestatem prebet, ita Iesus discipulos mittens ac munit autoritate. Theophilus idē sequitur his verbis, Dicendum autem, qd & potestatem quandam & bonum spirituale dedit eis, non vt mortuos suscitent, & virtutem faciunt, sed vt remittant peccata. Ideo & subdit Quorum remiseritis peccata, ostèdens quod genus spiritualium donorum eis dederit. Cyrillus, Diuinae naturae dignitatem, ac potestatem discipulis suis saluator largitus est, quia certè absurdum non est, peccata remitti posse ab illis qui spm. sanct. habent. Et statim declarat hoc fieri ab eis duobus modis, baptismō, & poenitentia. Pariaque his docuit Ambr. his videlicet verbis Christi per motus. Quid interest, ait vtrum per poenitentiam, an per lauacrum ius remittendi peccata sibi datum sacerdotibus*

Cypr. lib. 6. ep. 6. Chry. ho. 85. in Ios.

Theophi.

Cypr. lib. 10. c. 56.

Amb. 1. de poen. ca. 7.

vendicent? Vnum in vtroque mysterium est. Eisdem item, vel illis. Quae solueritis in terra soluta erunt in caelo, impulsus est Augustinus, vt diceret, necessarium esse confiteri peccata nostra sacerdotibus, nec satis esse occulte, & apud Deum agere poenitentiam. Gregorius de nignitate istam Christi in suos discipulos, & eorum successores sic exaggerat. Liber intructi, illi discipuli ad tanta onera humilitatis vocati, ad quantum culmen gloriae sint perducti. Ecce non solum de se metipsis securi sunt, sed etiam aliena obligationis potestatem relaxationis accipiunt, principatumque super ni iudicii sortiuntur, vt vice Dei, quibusdam peccata retineant, quibusdam relaxent. Sic sic eos à Deo decebat erigi, qui tantum pro Deo confenserant humiliari. Ecce qui districtum Dei iudicium metuunt, animarum iudices fiunt, & alios damnant vel liberant, qui semet ipsos damnari merebant. Et ne dubites hanc potestatem mansisse in ecclesia, subdit statim Horum profecto nunc in ecclesia episcopi locum tenent. Ligandi atque soluendi auctoritatem suscipiunt, qui gradum regiminis sortiuntur. Grandis honor, sed grande pondus est istius honoris. Hanc Gregorius. Nec dubium, quin hoc eodem testimonio Anselmus in coactus fuerit dicere, perueniendum esse ad sacerdotes, etiam illis qui dum tendunt ad confessionem & poenitentiam, quia tota meritis deliberatione peccata sua damnant, ab in terro inspectore liberantur. Richardus de. Richard. Victor. in libr. de potestate ligandi & soluendi ex eisdem verbis Christi colligit potestatem habere sacerdotes ad remittenda peccata, & necessariam esse peccatoribus etiam còtritis absolutionem sacerdotis ad communionem corporis & sanguinis Christi. Dicit tamen aliquis. His verbis Accipite spm. sanct. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis &c. manifestum quidem est, traditam esse apostolis potestatem remittendi, & retinendi peccata, non tamen videtur institutum esse sacramentum poenitentiae. Quia neque materia est hic illius expressa, neque forma. Hoc argumento moti sunt fortasse seraphicus doctor & Marsilius vt assererent, quae statim ex eis retulimus. Sed in hoc illi decepti sunt, quod parum aduertunt satis esse in illis verbis Christi & materia & formam explicata. Nam cū illis verbis tradidit potestatem soluendi peccata fidelium, explicuit materiam remota esse peccata, vel sicut dicunt S. Tho. & Gerson peccatorem baptizatum, proximum verò esse manifestationem peccatorum quia sententia non erat ferenda in incognita

Au. ho. 49. Greg. ho. 26. in euā.

Ansel. in Luc. 17. c.

Richard. 7.

Obiect.

Respons.

Tho. opu. 22. cap. 4. Ger. flo. mora.

Matth. vi.

(quis.n. remittat, que nesciat) & formam esse quacūq; verba, quib. sacerdotes explicarent sermone p̄ctā. Sicut. n. vt credamus baptis- mum esse à Christo institutū, nō dubitamus satis esse vel illa verba ipsius. Eunt ergo do- cere omnes gētes baptizantes eos in nomine patris & filii & spir. sancti. ita profecto indubi- ratum esse debet, ad institutionem sacramen- ti p̄nitentiæ satis fuisse concessione clau- uū ad soluendum peccata. Siquidem ita per hęc data est potestas absoluedi peccatores baptizatos, sicut per illa potestas baptizādi om- nes gentes. Et quemadmodum post illay ver- ba Christi de baptismo omnes baptizati ab ap- ostopolis habuerunt gratiam, si obicem ei non posuerint, & baptisimus ex tunc coepisset esse sacramentum, etiā si prius non fuisset, ita post ista alia omnes fideles confessi sua peccata, et ab eis absolui habuissent remissionē peccato- rū quibuscūq; illi verbis vsi fuissent vsū ei⁹ potestas significantibus & absolutio illa verū fuisset sacramentum p̄nitentiæ. Atq; hinc est, vt cum antequam ecclesia vel apostoli ostendi possint statuisse hanc, vel illam formā verisimilimum sit eos vsos fuisse hac pote- state, omnib. certum sit, nūquam eos illa fuis- se vsos quin interuenerit sacramentum p̄ni- tentiæ. Et quid in re vsque adeo certa cuncta- mur? An non satis est, vt Christus dicatur in- stituisse hoc sacramentum, fecisse, vel dixisse aliqua verba, post que absque vlla noua insti- tutione, aut concessione semper ad prolatio- nem horum verborum, absoluo te, conferte- tur gratia peccatori confitenti ritē sua pecca- ta? Quid amplius fecit in baptismo? Quid am- plius in eucharistia? Quid amplius in ordine? Quid denique amplius ipsa Ecclesia fecerit, si ipsa, vt putatur, institueret hoc sacramen- tum? Verum quidem est, Christum nunquā statuisse, vel monuisse apostolos, vt hac for- ma vterentur. Absoluo te à peccatis, vel illa, remitto tibi peccata, vel illa remittuntur tibi peccata. Sed neque opus his erat, vt institu- ret hoc sacramentum. Relinquenda hęc erāt providentiæ, & dispositioni ecclesiæ, vt pleni- tudo potestatis ipsius esset dilucidior. Satisq; omnino fuit, vt diximus, potestatem tradere soluendi peccatis, vt ipsa hanc vel illam eli- geret formam, perinde atq; ipsi comodius, & congruentius videretur. Et conuenientis- simē quidem illa elegit formam, quæ nunc cō- sueta est in ecclesia. Nam & ea autoritate in- dicat sacerdotum, & effectum, quem faciunt clauēs in p̄nitentibus, aptissimē designat. Ac propterea nemini quidem liceret ab ea

dēclinare, si tamen id fieret, & hęc autoritas explicaretur, & non tantum deprecative, sed autoritative designaretur fieri remissio pec- catorum, non variaretur essentia huius sacra- menti. Neque necessarium est verbum expli- cans absolutionem fieri autoritate diuina, vt ceteri theologi communiter in quarto docēt contra Durandum, & manifestum est ex tō- cilio Florentino. Et ex his colligere possumus veniam esse dandam diuo Bonauenturę & Marsilio in opinionib. ex eis citatis, quia eo tē- pore illas tenuerunt, quō nihil legerāt, quod eis aduersaretur, diffinitum esse ab ecclesia, et quicquid nos fatemur factum à Christo, & il- li fatebantur, atque in hoc solo errant, qd non putarunt, id satis esse, quod quidem erat satis, vt explicite, & non tantum implicite di- catur Christus hoc sacramentum instituisse. Nulla tamen talis venia dari potest pestilenti illi hæretico Vuitelso, qui vt de illo reulit Thomas Vualdēsis intolerabili supercilio ob- iurgabat Ecclesiam, asserēs sacerdotes infun- dabilem in scripturis autoritatem sibi arroga- re dicentes. Ego absoluo te, & Christum pa- rum prospexisse suā ecclesiā, si hac sit vera forma. Ego absoluo te &c. quia illam non expresit in euangelio. Quasi verō non sa- tis fuerit plenissimam soluendi potestatem distertissimē tradere, vt ipsi absque vlla arro- gantia dicere possent se soluere. Fuit etiam tempore diui Thomæ quidam sciolus, qui ta- mēsi catholicus, nescio qua temeritate ausus est librum quendam euulgare, quo asserbat, non deberenos vti forma consueta. Absoluo te, sed misereatur tui. In quam sententiā Hu- gonem, Altiſiodorensem, Guillelmum Pa- risiensem, & summam Raymundi allegabat Sed inepta illius argumenta optimē diluit in 22. opusculo diuus Thomas. Vbi & copiose ostendit conuenientissimam esse hanc for- mam, & fundatam esse in scripturis, atque in Dionysio & mille & amplius annis iam tum vsam ea fuisse ecclesiam. Idque fecit, vt iam docuimus, ex autoritate sibi tradita à Chri- sto.

De quinque partibus sacramenti p̄nitentiæ. Cap. XV.

EXposita huius sacramenti institutione, mox ipsum quinque ex partibus constare asseruerē patres, cessationē à peccatis, detestatione, confessione, absolutione, & satisfactione. Et quauis in genere p̄niten- tiam Christiani hominis post lapsum his dixē- rint

Du. in. 4 d. 22. q. 2.

De sacra. cap. 68

Dio 13 de diu. no.

Concilia- tio cō. Fl. cū decre- to isto.

Seco. 1. 4 d. 16

Durā. 1. d. 14. q. 2. ar. 1.

rint contineri, dubium non est, quin de sacra- mento p̄nitentiæ hæc intellexerint. Non enim tam subito à sacramento p̄nitentiæ in virtutem p̄nitentiæ diuertissent. Et p̄nitē- tia virtus sub se nō continet sacerdotalem ab- solutionem. Neque repugnat hæc patrū diffi- nitio, cūm illis quæ in concilio Florentino sub Eugenio. 4. de hoc sacramento cōstituta sunt dum actus p̄nitentis in tres partes asseruit distingui, quæ sunt cōtritio, confessio, satisfactio. Non. n. his verbis tres dūtaxat partes hu- ius sacramenti affirmantur, vt quidā parū at- tenti ad uerba concilii existimant, sed tres par- tes declarantur actuum p̄nitentiū, qui qua- si materia huius sacramenti esse dicuntur. Et vt sub contritione significaretur comprehen- sa cessatio à peccatis, quæ prima pars à patri- bus in nostro decreto posita est, statim adie- ctum ibi est ad contritionem spectare, vt p̄- nitens doleat de peccato commisso, cūm pro- posito non peccandi de cetero. Ac nequis his solis tribus, aut quatuor hoc sacramentum cō- stare crederet, mox subiuncta hæc sunt. Forma huius sacramenti sunt verba absolutionis quæ sacerdos, profert, cū dicit. Ego te absol- uo. Itaq; nulla inter hæc, & illa cōtrarietas est sed eadem prorsus doctrina. Diuersum autē propositum huius, & illius cōcilii, nō nihil fecit variari ipsum modum, & formam tradidit. Et hic quidē explicatius posita sunt omnia quæ hoc sacramentū complectitur, quoniam mens erat apertissimē tradere lapsis omnia, quæ facere & curare debēt ad suam reparatio- nem. Ibi verō quoniā ex professo tradebatur doctrina de sacramentis declaratum est accu- ratē, non euuldē esse rationis has omnes quin- que partes, neq; eodem modo concurrere ad constitutionem huius sacramēti, sed tres, vel quatuor esse quasi materiam illius absolutio- nē verō sacerdotalem esse ipsius formam. Ve- rum illud hic silentio prætereundum non est plarōsq; scholasticos doctores antē ista concilia, nequaquam credidisse tot partibus con- stare hoc sacramentum. Secus nos ter & no- minales, Ocham, Gabriel, Maioris, Almay- nus eum fecerit in sola absolutione sacerdoti- li posuere hoc sacramentum, quia solius illius virtute gratia videtur conferri p̄nitenti. Du- randus sola confessione & absolutione con- stare putauit hoc sacramentum. Nam mentis compunctio inuisibilis est, ait, & ceteri non potest pars sacramenti, quod est visibile gra- tiæ signum. Quæ ratio neque intērio repu- tatur esse pars sacramenti, licet necessaria ad illud sit. Satisfactio verō sequitur, addit, post

quam est completum, & consummatum sa- cramentum. Non debet autem pars cen- seri sacramenti illud, sine quo sacramentum est completum. Itaque hi autores, & alii eorum affecta malē contenti fuere de opinione, quā diuus Thomas cum suis, & noster Ricardus tuebantur constanter afferentes contritio- nem confessionem, & absolutionem, & sa- tisfactionem partes esse huius sacramenti. At que hæc sane sententia consona magis appa- ret his istorum conciliorum diffinitionibus. Neque tamen in re à fide aberrarunt, qui cō- trariam opinionem docuerunt. Verissimum quippe est quidquid alii sentiant, quod do- ctor subtilis, & communis nominalium scho- la defendit, solius absolutionis virtute, pecca- toribus confertur gratiam p̄nitentibus. Nam clauēs solis sacerdotibus collatæ sunt, & soli ipsi dici debent remittere peccata, & per eo- rum absolutionem confertur gratia confes- sis absentibus omnibus aliis actibus ipsorum p̄nitentium. Et sola absolutio est signum gratiæ, & gratia ratione aliorum actuum cō- cessa datur propter opus operantis. Neque negari potest, quin possit sacramentum hoc aliquando inueniri sine satisfactione, imō & sine cessatione à peccatis, & sine contritio- ne, etiam large accipiēdo contritionem pro- quocunq; dolore de peccatis. Neque ista ta- men impediunt, quin censeantur partes hu- ius sacramenti. Non enim requiritur, vt ali- quid censeatur pars alterius, vt quicquid to- tum operatur, operetur per illam partem. Et enim manus pars est hominis, & tamen ho- mo non videt per manus, sed per oculum. Neque sic ponimus hæc esse partes huius sa- cramenti, quasi Deus illis omnibus vtatur, vt signis & instrumentis efficacibus ad præ- standam remissionem peccatorum, aut qua- si omnia illa sint essentielles ipsius partes, & ad essentiam ipsius requirantur, sicut anima requiritur ad essentiam hominis. Nam vt prius soli absolutioni, ita hoc posterius solis profecto confessioni, & absolutioni conue- nit. Sed præter partes essentielles sunt etiā ali- cuius totius aliqua tantum integrales partes ad perfectionem ipsius & integritatem con- currentes, sicut oculus, lingua, digitus inte- grales partes dicuntur hominis, quia ad inte- gritatem ipsius, & perfectionem concurrūt, licet sine ipsis possit homo cōsistere. Et tales partes huius sacramenti sunt satisfactio, ces- satio à peccatis, & cōtritio etiam, si modo lat- ge accipiatur, & cōprehendat sub se quencun- que, & qualcūq; dolorē de ipsis. Hęc quip

Tho. 3. p. 1. 90. ar. 1 & 2. et Ca. 1. ibi. Per solam absolutionē confertur gratia confessis.

petria requisita sunt ad sacramenti huius perfectionem, & integritatem, & ut plenè, & perfectè habeatur effectus ipsius. Vnde sine his nõ censetur quis perfectè pœnitere. Et nisi satisfactio, aliqua ipsius pars esset, habere non posset illum maiore valorem, quem omnes fatentur eam habere, quãdo iniungitur à sacerdotibus. Nomen etiam pœnitentia, quo hoc sacramentum iure diximus esse appelladum, satis indicat, nõ constare illud sola absolutio-
 ne. Si quidem illa pœnitentia non vocatur. Et cum in concilio Florentino quasi materia huius sacramenti diffiniret esse actus pœnitentis, qui in tres distinguntur partes, & materia vel quasi materia sacramenti debeat pars ipsius censeri, & hic in nostro decreto dicitur pœnitentia continere hæc quinque, & quæ continentur in aliquo toto, partes ipsius sint appellandæ, videtur profectò necessarium esse, concedere ex his partibus constare hoc sacramentum. A ccedit ad hæc, quod inter alios articulos quos Leo decimus damnauit contra Lutherum, hic quintus est. Tres esse partes pœnitentia, contricionem, confessionem satisfactionem non est fundatum in sacra scriptura, neque in antiquis sanctis doctoribus. Et quidem vel hoc nomine par est, vt omnes post hæc catholici tractatores quinque vel tres concorditer asseremus pœnitentiæ partes, neque negemus vilo modo hoc sacramentum pluribus constare partibus, ne conueniamus vel vocula minima, si fieri possit, cum Luthe-
 ro. Qui & in responsione ad hunc articulum pertinaciter fatetur, etiam in sermone quodam vernacula sua lingua euulgato, peculiari-
 ter adiecit, non esse illas tres pœnitentiæ partes. Quia tamen de nomine est quæstio, an hæc à patribus connumerata partes sint sacramenti pœnitentia, nec ne, prudenter patres nostri, paci vbique, & concordia consulentes veritatem fidei in nostro decreto sub forma mox exposita tradiderunt. Quæ quidem vt clarior est, ita etiam minus est scrupulosa, & ab omnibus absque vlla cunctatione recipi debet. Quis catholicus neget ista quinque contineri in lapsi hominis pœnitentia? Nonne omnes habemus concedere, ea omnia, vel necessaria esse, vel certè concurrere, & iuuare ad reparationem lapsi? Quinque igitur, vt compendio hæc omnia expediamus, sunt partes sacramenti pœnitentia, sed sola absolutio est forma, reliquæ quatuor, sunt quasi materia.

Propo. 1. Et cum omnes quinque ad perfectam absolutio-
 nem peccatorum vt plurimum necessariae sint, tamen solæ duæ cõfessio, & absolutio ex

consensu omnium ad essentiam huius sacramenti requiruntur. Neque in cõfessione, aut detestatione, aut satisfactione virtus est ex opere operato, vt cõmuni vtriusque vocabulo, remissiuua peccatorum, sed duntaxat in absolute. Vt tamen singulæ istarum partium notiores sint, & quatenus necessariae sint, ad reparationem lapsi, manifestius fiat, de earum qualibet, aliquanta seorsum differemus.

*De cessatione à peccatis.
 Cap. XVI.*

Prima pars sacramenti pœnitentiæ connumerata hoc loco à patribus, est cessatio à peccatis. Nam in primis necessarium est ad reparationem lapsi, vt cohibeat se ab illis, per quæ à sanitate spiritali in spiritalem peccati morbum dilapsus est. Peccasti. Quiesce, ait scriptura secundum translationem. 70. Et Esaias primas partes, vt inueniat impius misericordiam, tribuit cessatione à peccatis dicens. Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertetur ad dominum, & miseretur eius. Et Paulus, admonere volens Romanos, vt induerent arma lucis, prius admonuit, vt abicerent opera tenebrarum. Et ad Corinthios similiter. Expurgate, verus fermentum, vt sitis noua cõspersio, sicut estis azymus. Et Ephesios prius hortatur deponere secundum pristinam conuersionem veterem hominem, & post modum subiecit. Renouamini spiritus mentis vestrae, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate. Et ratio naturalis hoc exoptulat. Nemo enim nouum hominem potest induere nisi veterem exuat. Neque nouus spiritus sub intrare potest in aliquam aulam, nisi antiquus discedat. Et volenti esse in aliquo loco, in quo non est, primum & ante omnia necessarium ad id assequendum, est recessus à loco opposito, quia vt philosophi dicunt, acquiri non potest terminus ad quem, nisi relicto termino à quo, & si quis aliquam agri-
 tudinem contraxerit ex aliqua domo, vt pristina restitueretur sanitati, necessarium esset antè alia secedere ab ea domo. Atque ita sanè per omnia qui per peccatum infirmati, vel potius mortui sumus, si velimus antiquam sanitatem, & vitam recuperare, à peccatis cessemus necesse est. Nunquam animabus nostris spiritus domini illaberetur, quibus, reclus, simplex, mundissimus, & suauis-
 simus

Propo. 3.

Gene. 4. b
Esa. 55. b

Roman. 6
1. Cor. 6. b
Eph. 4. 0

simus est, nisi abscesserint malitia, prauitas, duplicitas, immunditia, & amaritudo peccati. In maliuolam animam non introibit sapientia, ait sapientissimus Salomon, neque habitabit corpore subdito peccatis. Et necesse est iuxta psalmistam, vt Deus auferat à nobis spiritum nostrum, spiritum tumoris, spiritum amoris proprii, spiritum propriae voluntatis, vt amittat ipse in nos desuper spiritum suum & creemur, & renouemur, & noua in illo simus creatura. Et qui seridè volunt amico anti-
 quo reconciliari, quem ablatione alicuius castri, aut oppidii læserunt, ab intermissione violentæ illius possessionis reparationem læse amicitiae aspiciantur. Vnde & Samuel populo Israelitico ad subitam tempestatem timore perterritus propter peccatum, quod petendo regem admitterat. Nolite, inquit, timere. Vos fecistis vniuersum malum hoc, verum tamen nolite recedere à ergo domini. Quasi dicat, ait Gregorius, Si peccare desinitis, ad obtinendam commissorum veniam peruenire citius potestis. Vnde & Ambrosius referentem magistrum in dist. 14. dicit veram pœnitentiam esse cessare à peccato, & Lactantius laudat eos qui pœnitentiam dicunt esse respicientiam. Cum verò patres cessationem à peccatis primum eorum, quæ continet sacramentum pœnitentiæ dixerunt, non qualicumque peccatorum intermissione eum locum dedisse existimandi sunt, sed intermissione, liberæ humanæ, voluntariae, & quæ non tantum cessatio sit à præteritis & quædam velut expletio, & terminatio eorum, sed & quies perfecta & cõtinencia à nobis quibuscunque peccatis. Non enim is dicitur cessare à peccatis, qui aliqua peccata expleuit, & peregit, se qui quiescit, & se continet ab adiectione nouorum peccatorum, & à præteritorum continuatione. Et huc respexit Gregorius cum pœnitentiam verè agere dixit, qui non solum commissã flet, sed iterum plangenda declinat. Et iterum. Pœnitentiam agere est perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam quis calia deplorat, vt tamen alia committat, pœnitentiam agere, aut dissimulat, aut ignorat. Et alibi admonet flendo inaniter se leuare, qui culpas post lachrymas repetunt, & quas reliquerant, sordibus se rursus nequirer inquinant. Et in epistola ad Theoristam patriciam anathematizasse se dicit quosdam, qui inter alios errores asserbant peccata superficie tenus, & non penitus, nec in totum sacramentum fidei, quod est baptismus dimitti, & pœnitentiam de quolibet peccato triennio esse agè-

1. Reg. 12.

Gre. 5. in
Reg. c. 2
Am. i. epi
ad Corin.
Lactantius.

Greg. ep.
34. & ho.
34. in euã.

Pasto. 3
par. ca. 31.
i. 9. ep. 39

dam, & post in voluptatibus viuendum. Et in vtroque istorum locorum, illis, qui se prioris vitæ pœnitentiam agunt, vt à peccatis non cessent, pulcherrimè aptat illa, Canis reuersus ad vomitum, & sus Iota involuabro luti. Nec non & illud. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuū, quid proficit lautio eius? Quoniam verò non qualiscumque cessatio à peccatis laudi ducitur, sed ea duntaxat, quæ ex proposito, & firma animi deliberatione proficiscitur, & cessatio à peccatis ab eorū detestatione est distincta, sub cessatione à peccatis propositum cauendi de cætero peccata cõprehensum esse à patribus hoc loco crediderim. Et ita esse hanc particulam exponendam his possumus argumētis suadere. Hic primum gradus ad reparationem lapsi est, non tantum nullam in corde peccandi intentionem retinere, sed & propositum habere firmum omne peccatū deuitadi. Et tunc vere cessatur, & receditur à peccatis, cum præterita per complacentiam non retinetur, & à præteritis & futuris animus per eorum odium est disunctus. Deinde. Nulla humana via recedendi à peccatis apparet, nisi vel per eorum detestationem, vel per propositum ea semper cauendi. Cùm ergo, vt manifestum est, cessationem à peccatis patres discreuerint à detestatione ipsorum, absque dubio sub cessatione à peccatis propositum cauendi peccata posuerunt. Ad hæc. Extra controuersiam est, propositum cauendi peccata computari debere inter partes sacramenti pœnitentiæ. Nam & in concilio Florentino, vt cap. 15. diximus, inter eas ponitur, licet sub contricione connumeretur. Et manifestum est necessarium id esse, vt quis legitimè absoluat, & multo magis requisitum esse ad perfectam absolutio-
 nem peccatis quam satisfactionem pro ipsis. Vnde & cap. 6. propositum seruandi mandata connumeratū est inter alias dispositiones necessarias ad iustificationem impii. Quare cū verisimile non sit, dispositionem ad eodè necessariam ad reparationem lapsi silentio hîc fuisse omnino præteritam, dubitandum non est, quin eam sub cessatione à peccatis comprehendierint patres quandoquidem sub nulla alia parte commodius comprehensa dici potest. Atque ita. S. Tho. in expositione verborum quibus Ambrosius asserit veram pœnitentiã esse cessare à peccato, cessationem à peccatis dicit non dicere simplicem negationem peccati, quia qui intermittit actum peccati nõ dicitur cessare à peccato, sed cessare à peccato propriè dicitur, cui peccatū displicet, & peccatū
 G g 4 dimittit

Pro. 26 et
2. Pet. 2
Ecl. 34
Cessatio à
peccatis, p
positū ea
cauendi cõ
prehendit

Argum. 1.

Argum. 2.

Argum. 3.

Tho. in. 4
dist. 14

dimittere intendit. Et cum magister citasset ex Ambro. veram pœnitentiam esse cessare à peccato, ne qualiscunque cessatio à peccato, vera pœnitentia existimaretur, mox subiicit in. 4. dist. 14. Pœnitentia est virtus, qua commissâ malâ cum emendationis proposito plangimus, & plangenda ulterius committere nolimus. Et ibidem allegat. Amb. alibi dicentem. Pœnitentia est mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere.

Am. i. fe. quadrag.

De detestatione peccatorum. Cap. XVII.

Secunda pars, quàm patres sacramento pœnitentiæ assignarunt, est detestatio peccatorum. Et hæc vel in primis necessaria est ad reparationem lapsi. Hoc quippe vno modo atque ad eod certissimo abicere à nobis possumus morbos spirituales peccatorum nostrorum, si displiceant, quæ male placuerunt. Et hunc affectû a nobis exigebant Christus, apostoli, prophetæ, & sancti legis doctores cum peccatores in locis supra citatis ad pœnitentiam peccatorum hortabantur. Et quanquâ hic mentis affectus, quo mentem à peccatis admisisis reuocamus, detestatio peccatorum hoc loco appellatur, tamen despiciendum non est communis in schola contritionis vocabulum. Nam statim patres cor, quod detestatur peccata, cor cõtritum vocauerunt. Ea verò ratione, communiori hoc detestationis nomine vsi videntur, ne attritionem, quæ imperfectus est dolor de peccatis, à partibus pœnitentiæ viderentur excludere. Et in vsu est cõtritio, non tantum apud scholasticos auctores sed & in translatione communi scripturæ & apud graues & antiquos ecclesiasticos doctores. Eoque vtuntur per saepe Gregorius, Bernardus, Calsianus & Augustinus. Et non sine causa apud scholasticos non qualiscunque dolor de peccatis, sed perfectus tantum, & iustificans ad iustificationem cõtritio dicitur. Sic vsurpare videtur Grego. 3. par. Pasto. capit. 31. Quid etiam viribus opus est, ait Chryostomus cum cor conterere debemus? Et Calsiodorus ait. Nescit dominus differre, si corde contrito doleamus. Et Psal. 51. Cor contritum, & humiliatum Deus non despicias. Sed ex antiquis doctoribus in August. sepius memini me legisse hoc vocabulum, neque suâ ipsius, sed scripturæ autoritate eo fuisse vsu, hinc potest liquere. In psal. 74. sic scribit. Scriptum est. Prope est dominus his, qui obtriuerunt cor. Tritura

Cas. co. 20. ca. 7. Aug. li. de pec. Chr. de copu. cor. i. psal. ad dñm cõtribui.

Psal. 50 Aug.

cordis, pietas, humilitas. Qui se conterit, irascitur sibi. Se habeat iratum, vt illum habeat propicium, se habeat iudicem, vt illum habeat defensorem. Et in illa verba, Qui fati- Psal. 140. nat contritos corde. Qui cor non conterunt non sanantur. Atque vbi ostendisset quid sit conterere cor ex illis verbis, Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus nõ despicias, subneçit. Qui obtriuerunt cor? Humiles. Qui non obtriuerunt cor? Superbi. Contritum sanabitur, elidetur elatum. Ad hoc enim fortè eliditur, vt contritum sanetur. Et post pauca, temporalibus, ac medicinalibus sacramentis alligari ostendit contritiones nostras, vt possimus per venire ad plenissimam firmitatem, qua consolidabitur, & reparabitur plene, quod fractum & alligatum est. Atque ipsa nimirum attritionis & contritionis etymologia hoc poscit, vt imperfectus dolor de peccatis attritio nominetur, contritio vero, non nisi perfectus. Ateri enim quid dici potest cum in frustula teritur, & diuiditur, conteri vero non nisi adeo perfectè confringatur, vt penè in puluerem redigatur. Omisissis autem his, quæ ad nomè duntaxat spectant, duplex de re est hic nobis controuersia cum Martino Lutero. Quippe inter alia, quæ à fide & à lumine naturali aliena docuit, duo quoque his aduersantia asseruit. Alterum, non esse hunc affectum necessariû ad iustificationem peccatoris, sed fat esse nouam vitam inchoare. Alterum nomine pœnitentiæ, non detestationem præteritarum culparum, sed nouam vitam in scripturis intelligi. Optima, inquit, pœnitentia noua vita. Et metanœa Græcè, quam nos respiscenciam appellamus, hoc tantum significat, quod ad verbum reddendo, transmentatio, hoc est mentis mutatio. Ac propterea ad pœnitentiam infert, hoc solum exigi, vt qui propositum malum habuit, habeat bonum in futurum, nulla habita ratione præteritorum pœnitudinis secundum illud Pauli. In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed noua creatura. Possuntque ista uideri in art. 1. suarum assertionum contra bulam Leonis. 10. Sed quæ rogote Lutere, nouæ vitæ inchoatio potest esse, vbi nulla subest antiquæ displicentiæ? Quod propositum potest habere bonum in futurum, cui non displicent, quæ mala habuit in præterito? Quis statum, in quo prius erat, mutat, nisi aliqua illius teneatur displicentiæ? Quis possit nouû hominem induere, nisi prius veterem exuerit? Quomodo ad eum, qui vltra nos, & su-

Errores. 2. Luthe.

Gala. 6

Argum. i

pra

2. Cor. 6.

pra nos esse, venire, & appropinquare possumus, nisi à nobis ipsis deficiamus, & nos ipsos per cordis contritionem ei maectemus? Quæ participatio, clamât Paulus, iustitiæ cum iniquitate? Quæ societas luci ad tenebras? Quæ cõuentio Christo ad Belial? Si ergo iustitiam, si lacem, si Christum in nobis habitare volumus, necesse est iniquitatem, & tenebras peccatorum ac demonem ipsum à nobis procul prius abiciamus. Quæ quidem semel confensu & spontè nostra à nobis admittâ, non est quomodo à nobis expellamus, nisi per dissensum, auersionem, & detestationem. Nam natura & nostra & affectuum nostrorum, hæc est, vt tandiu nobis hæreant, quæ semel placuerunt, quandiu nullo ab eis odio, aut displicentiâ dimouemur. Et si qua semel approbauerimus, ea tandiu censemur probare, & firma & rata esse velle, quâdiu non ea melius cogitates reprobumus, aut retractamus. Sed metanœam dicit Lutherus in mentis esse mutationem, aut respiscenciam. Quam, sententiâ confirmare possumus ex Tertulliano dicente. In Græco sono pœnitentiæ nomen non ex delicti confessione, sed ex animi demutatione compositum est. Atqui, vel hoc ipso cogi potest, ad pœnitentiæ odium prioris vitæ requisitum asserere. Quæ nanque mentis sit vera mutatio, vbi non ea displicent, quæ prius placuerunt? Quis mutatum à priori affectu dicat, cui placet haectenus aliena compiluisse, sed in futurum decernat nihil tale patrare? Non satis profecto ad ueram mutationem priorum affectuum, longè alios in futurum habere. Nam vera mutatio transiens est, sicut philosophi dicunt, & docent, ab vno in alterum contrarium. Nulla verò cõtrarietas est in ter complacentiam antè acti alicuius peccati, & propositum non illud committendi in futurum. Nam contraria sibi inuicem repugnât, & se mutuo expellunt. Hæc autem patissim stant simul. Vnde & Tertul. paulò antè citata verba dicit pœnitentiâ in Deo nihil aliud esse intelligendam, quam simplicem conuersionem sententiæ prioris. Deinde. Naturale ius apud omnes quantuncûque Barbaras nationes hoc exigit, vt facti nos nostri pœniteat, si redire velimus in gratiam eius, quæ læsimus. Neque recõciliari cuiquam possumus, nisi nobis quam ei intulimus, offensa displiceat. Qua igitur fronte Dei gratiam quis ambiat, quo pudore in illius gratiam reuerti possulet, si non antè omnia acerbum, & amarû ei sit, ipsum reliquisse, in ipsum peccasse, ipsiq; perfidum, & ingratum extitisse? Sed testimo-

Tert. 2. in Marc.

Argu. 2.

Argu. 3.

nis eum scripturæ vrgeamus, vt qui lumini naturali non credit, credat saltem scripturis, ad quarum vnum testimonium semper nos prouocat. Et quoniam non negat quidem Lutherus, pœnitentiâ necessariam esse ad lapsi reparationem, sed eam dicit esse nouæ vitæ inchoationem, & non prioris detestationem, illa duntaxat in eum proferam testimonia ex quibus constare potest, pœnitentiâ à Deo requisitam ad iustificationem peccatoris, detestationem esse, seu odium admissorum antè peccatorum. Enimuerò Ioannes vtrunque affectum à venientibus ad suum baptismum exigebat, cum ad pœnitentiâ & fructus dignos pœnitentiâ eos hortabatur. Vnde & Chry. vt constat ex verbis Ioannis, & ostenderet nulli sufficere aquam solam baptismi, nisi præcedat dolor de peccatis, testimonia inducit Dauidis & Eliaze. Hic enim cum dixisset, lauamini, mundi estote, statim adiunxit. Auferre malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quod quidem fit per dolorem de ipsis. Et vtrintelligas aliud hoc esse à proposito nouæ vitæ, mox & hoc quoque requisitum dicens. Quiescite agere per ueritatem, discite bene facere. Dauid itè cum dixisset, Asperges me domine hyssopo, & mûdabor, lauabis me, & super niuem dealbabor, continuo addidit. Sacrificium Deo, spiritus contribulatus, cor cõtritum & humiliatum, Deus nõ despicias. Vt discerent videlicet, qui uerè discipuli ipsius essent, cum spiritu contrito, & gemitu cordis ad baptismum venire. Quod si ad baptismû hic dolor de peccatis necessarius est, multò magis requiretur ad suscipiendum sacramentum pœnitentiæ, & reparationem lapsi. Enimuerò Ezechiel apertissimè pœnitentiâ ab obseruantia mandatorum distinxit illis verbis. Si impius egerit pœnitentiâ ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, vita uiuet & non morietur. Cur adiecta sunt illa verba, & custodierit madata mea & fecerit iudicium & iustitiam, nisi vt hæc à pœnitentiâ distinguantur? Et vt hoc manifestius esset, quod his verbis nomine pœnitentiæ expresserat, mox auersionis nomine reperit subiungens. Et cum auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium, & iustitiam ipse animam suam uiuificabit. Considerans enim & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est vita uiuet, & non morietur. Certè quâuis pœnitentiâ asseueret Lutherus nullum dicere respectum ad præteritum, de auersione non

Matth. 3. Chry. ho. 3. in mat. Eia.

Ezech. 18

Gg 5 potest

potest hoc in controuersiam poni. Siquidem auersio nihil aliud est, quam displicentia, seu odium vel dissenfus ab his, quibus antè ad hæsimus, & consensimus. Hieremias etiam clarissimè ista distinxit, & simul ad reparationem lapsi requisit, dicens Reuertatur vnusquisq; à via sua mala & dirigite vias vestras, & studia vestra. Et alibi. Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines, dirige cor tuum in viam rectam. Et in seipso hoc modo agendam penitentiam expressit. Postquam conuertisti me, egi penitentiam, inquit, & postq; ostendisti mihi, percussisti cor meum. Confusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ meæ. Et hanc confusionem necessariam esse peccatori Augustinus apertè tradidit his verbis. Hanc confusionem nõ formidet christianus, imò si hanc non habuerit, habebit æternam. Et significatissimè, vt intelligeremus hanc confusionem, & cordis amaritudinem de peccatis nostris, à nobis exigat, cū penitentia à nobis requiritur, non contentus fuit dominus nos hortari per Ioëlem, vt ad se conuerteremur, sed ait. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & plâctu, & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. Nunquid sine dolore de admissis peccatis potest esse fletus, & planctus? Nunquid absque compunctione de prioribus culpis potest scindi cor. Et cū Isaias dicit, Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad dominum, & miseretur eius, an non palàm indicat, necessarium esse auerti à priori via, & à prioribus cogitationibus, vt quis inueniat misericordiam apud Deum? Quis autem relinquit priorem vitam, nisi qui ab ea auertitur, & quam in ea habuerat complacentiam tota animi deliberatione reuocat, & reprehendit? Quo modo & Deum dicitur relinquare, qui ab eo, vel à suis præceptis auertitur. Atque hæc ecclesiasticus videtur exposuisse illis verbis. Conuertere ad dominum, & relinque peccata tua, procare antè faciem Dei, & minue offendicula. Nam vt illa verba, Relinque peccata tua, ad præterita referremus, adiecit respectu futurorum. Et minue offendicula. Et vt non quomodocūque peccata præterita relinquenda esse sciremus, sed odio, & detestatione ipsorum, mox subiunxit. Reuertere ad dominum, & auertere ab iniustitia tua, & nimis odito execrationem. Et ex ipsis prædicationis Ioannis baptiste, & Christi primordiis hunc errorem postulus teuincere. Non enim contenti fuerunt illi auspiciatissimo, iucundissimo,

& nunquam antè audito prædicationis principio, Penitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum. Vt intelligeremus aliud esse penitentiam, & aliud nouam vitam, & vtrunq; esse ad salutem necessarium, exigebat Ioannes à venientibus ad se præter penitentiam, etiam fructus dignos penitentia, hoc est legitimos, & idoneos, & qui apertè testarentur, verè eos respicisse, & pristinae vitæ penitentia teneri. Christus verò fidem euangelii, & obseruantiam mandatorū. Et Petrus vt vtrunq; eimitatus, statim in exordio suæ prædicationis post aduentum spiritu sancti, penitentiam à noua vitæ inchoatione discreuit, & vtrūque requisit à Hierosolymitis, cum compunctis illis corde, & rogantibus, quid facerent, respōdit. Penitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum &c. Et mox adiecit. Saluamini à generatione ista praua. Et iterum. Penitemini, & conuertimini, vt deleantur peccata vestra. Et vt intelligas in verbo, Penitentiam agite, detestationem peccatorum à Petro fuisse requisitam, audi quæ admodum Gregorius hæc verba exaggeret. Diciturus, inquit, baptisma, præmisit penitentia lamenta, vt prius se aqua luge afflictionis infunderent, & post modum sacramento baptismatis lauarent. Quia ergo mente qui tractas culpas flere negligunt, viuunt securi de venia, quando ipse lumen pastor ecclesiæ huic etiam sacramento addendam penitentiam credidit, quod peccata principaliter extinguit? Manifestissimum insuper est pro hac veritate testimonium Ioannis; Euangelistæ. Inter alia quippe ex mandato Christi ad angelum Ephesi scribit. Memor esto vnde excideris, & age penitentiam, & prima opera fac. Si penitentia nõ est dolor de præteritis, quorum admonebatur meminisset, vnde excideris? Si penitentia tantum est noua vitæ inchoatio, sine causa post illa verba, Age penitentiam, adiecit & illa: Et prima opera fac. Et si nõ esset necessaria admissi mali detestatio, vt verè discederemus à peccatis, non quæreretur Deus per Hieremiam, nullum esse qui agat penitentiam super peccato suo dicens, quid feci? Quid enim penitentia derogaret leuia existimare peccata, si penitentia nõ est dolor de peccatis admissis, sed tantum inchoatio noua vitæ? Nec perinde fuisset opus, vt sepe, & magnopere & scriptura, & sancti doctores nobis exaggerarent grauitatem, & malitiam peccatorū, & damnâ ex eis consequentia, & bona quæ nobis auferunt, & penas, quibus nos addicunt, si nõ est necessarius dolor

Matt. 3. & 4.

Marc. 1.

Act. 2.

Gre. 1. p. te Past. c.

Apo. 2. b

Hier. 8.

lor de peccatis. Nam illa omnia, eo præcipue tendunt, vt nobis acerba, & amara faciât ipsa peccata, atque ea amaritudine ad dolendum de ipsis, & ea vehementer lugenda, & deploranda trahamur. Vt tamen perspicuum sit, non solum scripturis, & lumini naturali aduersari hunc errorem, sed etiam perpetuo catholicae ecclesiæ consensui, subiiciam aliquot doctorum ecclesiæ testimonia exigentium à peccatoribus dolorem, & compunctionem de suis peccatis. Cyprianus lapsos quosdam, qui fidem redintegratam, & reuersionem ad Deum satis sibi esse ad indulgentiam credebant, hunc in modum alloquitur. Agite penitentiam plenam, dolentis, ac lamentantis animi probate mœstitiam, neque vos quorundam moueat, aut error improvidus, aut stupor vanus, qui cum teneantur in tam grandi crimine, percussis sunt animi cecitate, vt neq; intelligant delicta, neque plangent. Et cum multis, & grauisimis verbis eos vitare admonet, quid sicut nunc facit Lutherus, ista docuerant, tandem subdit. Qui penitentiam criminis tollunt, satisfactionis viam præcludunt. Ita fit vt dum temeritate quorundam promittitur falsus falsa, vel creditur, spes verè salutis adimatur. Ambrosius. Qui agit penitentiam non solum diluere lachrymis debet peccatum suum, sed etiam emendatioribus factis operire, & regere delicta superiora, vt non ei imputetur peccatum. Hiero. Tunc peccatorū salus incipit, cum quis veraciter pro delictis ingemiscit. Augustinus sæpe eisdem omnino verbis, quibus scholastici, dicit necessariam esse præteritorum peccatorum penitentiam, etiam ad inchoandum nouam vitam per baptismum. Et supra multa illius testimonia in hoc propositum citauimus. Sed ad reuincendam Lutheri ignorantiam hæc in præsentipoterunt sufficere. Quarit alicubi, quid Dauid obtulit domino, vt illum propitiaret sibi. Et ipsum ait, hoc explicuisse illis verbis. Quoniã si voluisses, sacrificium dedissem vtique holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus cor contritum, & humiliatum Deus non spernis. Et vt intelligamus idem prorsus censendum esse de nostra penitentia, & eadem nos offerre oportere, si uelimus Deum placare, mox addidit. Non solum ergo deuotè obtulit, sed etiam ista dicendo, quid offerri oportebat ostendit. Nõ enim sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfiat Deo per penitentia dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis

Cyp. ser. 5. de lapsi.

Amb.

Hiero.

Aug. de poen. me. c. 5.

Ecc. 3. 4. p. Pass. c. 31.

Ho. 31. in Euang.

Ho. 34. in Euang. Luc. 15. Hom. 20.

sacrificium cooperatibus elemosynis. Beati enim misericordes, quoniam ipsorum miseretur Deus. Non enim dictum est, vt tantum abstineatis à peccatis, sed & de præteritis deprecare dominum, inquit, vt tibi dimittatur. Idemque statim confirmat autoritate vtriusque principis apostolorū. Gregorius ex professo contra hunc errorem spiritu sancto inspirante sic loquitur. Admonendi sunt, qui admissa deserunt, neque tamen plangent, ne iam relaxatas astiment culpas, quas etsi agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant. Neque enim scriptor, si a scriptio ne cessauerit, quia alia non addidit, & iam illa, quæ scripserat, deleuit, & simili modo, nec qui contumelias irrogat, si solummodo tacuerit, satis fecit, cum profectio necesse sit, vt verba præmissa superbie, verbis subiunctæ humilitatis impugnet, nec debitor absolutus est quia alia non multiplicat, nisi & illa, quæ ligauerat, soluat. Ita & cum Deo delinquimus, nequaquam satisfacimus, si ab iniquitate cessamus, nisi voluimus prates quoque, quas dileximus, & contrario appositis lamentis insequamur. Et vt intelligas, rectissimè patres in nostro decreto pro cessatione à peccatis, & eorū detestatione, sub distinctione subiecisse: Aut cor contritum, & humiliatum, audi quomodo ibidem probet, neq; satis esse cessationem à peccatis sine detestatione eorum, neque contra, sed vtrunq; requiri. Hinc, ait Psalmista. Cor contritum, & humiliatum Deus nõ despicit. Quisquis enim peccata plangit, neque tamen deserit, cor quidem cõterit, sed humiliare contemnit. Qui verò peccata iam deserit, neque tamen plangit, iam quidem humiliat, sed tamen corde conterere recusat. Et alia explicans affectus penitentis animæ sic scribit. Plangit, quod fecisse se meminit. Displicet sibi qualem fuisse se recolit. Intentione contra se dirigit, atque ad meliora animum accendit. Ac pulchra quadam allegoria docet, secundum hunc affectum, vitæ videlicet melioris desiderium, ac priore, nempe vitæ antiquæ displicentia, prodire. Et alibi ideo euersa domo Christum dixisse inuenit dramam exponit, quia dum reatus sui consideratione perturbatur conscientia hominis, reparatur in homine similitudo conditoris, quæ peccando amittitur. Et illa verba Ioannis, Quis demonsttrauit vobis fugere à vètra ira hoc modo exponit. Ventura ira est animaduersio vltionis extremæ. Quam tunc fugere peccator non valet, qui nunc ad lamenta penitentia non recurrit. Anselmus in illa verba Pauli

Pauli

2. Co. 12.

Pauli, Lugeam multos ex his, qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam, velut ex instituto huic errori his aduerfatur. Agenda est pœnitentia omnibus, qui peccauerunt, quia non fufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi & de his, quæ facta sunt, fatisfaciant domino per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemofynis. Subferibit & his in hac verba Bernardus. Non fufficit peccatori continentia à peccatis, nisi etiam adfit pœnitentia. Et quid pluribus contra hunc errorem agamus? Ipfam virtutem pœnitentiæ, ipsam vim nominis pœnitentiæ planè ignorat, qui credit pœnitentiam verè agi à quoquam poffè citra detestationem, & odium admiffi peccati. Quid tam proprium pœnitentiæ, quàm, vt displiceant, & tædio fint, quæ grata, & voluptati fuerunt? Et quæ illius virtus, quæ potestas, quis effectus, quam vt amarum fit nobis, reliquiffè dominum Deum nostrum, & timorem illius non fuiffè apud nos? Quid aliud pœnitentiæ vocabulum fignificat, quàm retractationem quandam, & reprobationem, feu reprehensionem eius, quod prius sumus operati? R. eiffè quidem Tertullianus.

Ter. de carne christi.

Omnis pœnitentia confelfio est delicti. Neque est profectò pœnitentia, neque effè potest, niifi duntaxat refpectu præteritorum. Quis dicit, quemquam pœnitere, niifi ingratum habeat, quod fecit? Quem pœnitet peccaffe, ait Seneca, penè innocens est. Et cum aliquem pœnitere afferimus, his verbis omnes intelligunt, teneri eum aliqua eius, quod fecerit, pœnitentia. Et vt tandem finiamus, nonne fcriptura dicit, agendum effè pœnitentiam peccatorum, quæ admiffimus? Nonne hortatur, & requirit, vt agamus pœnitentiam de peccatis, quæ fecimus? Nonne hoc lucidiffimè petebat Petrus à Simone mago dicens. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua? Dicit igitur pœnitentia refpectum ad præteritum. Nam de peccatis futuris nemo pœnitentiam agit, fed ne in ea incidamus obnixè femper, & folicitè orare, & cauere debemus. Quis autem affectus potest effè, qui refpiciat peccata præterita, & pœnitentia iure dici poffit, niifi odium, & detestatio feu confelfio eorum? Quare merito patres eum fecundo loco inter partes pœnitentiæ numerarunt, neque ambigere quiffiam debet, quin hæc fit, quem fcriptura pœnitentiam appellat, & à peccatoribus vbi que requirit.

Respondetur quibusdam, quæ Luthero videntur in fpeciem fauere. Cap. XVIIII.

Quid est ergo, quod prouerbii vice vbi quæctatur, Optima pœnitentia noua vita? Non negat prouerbium requiffam effè ad pœnitentiam defationem malè antè actæ vitæ, fed declarat, tum demum veram effè detestationem, & pœnitentiam, quæ de perperam prius factis dolemus, cum eo vique pertingit, vt noua fit deinceps vita, neque illis fordidemur vitiiis, quibus nos obnoxios fuiffè meremus. Oportet enim veram pœnitentiam constantem effè, & stabilem, ac præterea bonorum operum feracem. Ad hæc. Si optima pœnitentia noua vita, non igitur optima est pœnitentia, donec mala prior vita displiceat. Nam quando animus ab ea non diuellitur, non dum ex toto noua vita est, quauis alia fint iam opera, & studia, fed partim noua erit, partim vetus. Vnde & fandi doctores, & nominatim Gregorius, aliquando affirmant peccatores conuerti ad Deum, & relinquere, & abnegare femetipfos, & non manere in impietatis culpa, cum vitant, quod per vetustatem fuerunt, quia nunquam conuerti quis dicitur à priori via, nec illam relinquere, niifi cum displicet. Diffimulare tamen nolo fortius quoddam argumentum quod pro Luthero fieri poffet ex verbis Pauli ad Corinthios. Nunc gaudeo, non quia contriftati estis, fed quia contriftati estis ad pœnitentiam. Videtur quippe hic pœnitentiam, diffimiffè à triftitia de præteritis peccatis, & pœnitentiam appellaffè nouam vitam, in quam erant per triftitiam de peccato commutati. Vnde, & ftatim fubdit. Quæ enim fecundum Deum est triftitia, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Et explicans quam pœnitentiam stabilem effèctam effè in ipsis diceret à triftitia fecundum Deum, ac velut particularium exponès, quod prius, in genere dixerat, mox adiecit. Ecce enim hoc ipfum contriftari fecundum Deum quantam in nobis operatur folicitudinem, fed defenfionem, fed indignationem, fed timorem, fed defiderium, fed æmulationem, fed vindictam, Vides, vt hanc ipfam nouam vitam pœnitentiam fe prius appellaffè demò ftrat? Abfit tamen à piis mentibus, vt tantioris patronus credatur Paulus. Non fic nouit optimus Gentium doctor, cõfundere vocabula, & alterum pro altero ponere. Si nomine pœnitentiæ nouam vitam, quam mox

Obiect. i. Resp. 1.

Resp. 2.

Greg. 10. 32. i. eua.

Obiect. 2. 2. Co. 7. h.

Respon.

exprefit, intellexit, quid atinebat pœnitentia meminiffe? Cur nõ potiùs ftatim abfq; vlla circuitione bona illa cõmemoraffet, quæ ex triftitia illa Deo grata prodierant? Sed vide Pauli ingenium, vide fancam vaftriciem, quæ cunctos ad Chrifti, & fui amorem inefcabat, vide & prouidentiam fpiritus fanchi vbi quidem; præcipue verò in fcripturis mirabilem, vt intelligerent Corinthi, quàm eis fuiffet vilis triftitia, quàm ex priore Pauli epifto la acceperant, & vt in fuis laudibus, agnofcerent, quid deceret illos conftanter retinere; commemorauit pœnitentiam, & feptem alia bona, quæ ex ea fecuta fuerant. Vt verò oes edoceremur, feraciffimam, & fæcundiffimam bonorum operum effè veram pœnitentiam, & neceffariam eam effè ad nouam vitam, prius meminit pœnitentiæ, quàm nouæ vitæ, quàm in Corinthiis effecerat triftitia fecundum Deum. Iam enim hic nos ipfo verborum ordine contra hunc errorem Lutheri communièbat fpiritus fanchus, dum docebat, triftitiam feptem illa bona fuiffè in Corinthiis operatam, quia prius effecerat, vt grauitèr eis difpliceret ne gligentia, quàm admiffèrunt non corrigent incefufum illum Corinthum paterni thori violatorem. Exprefit etiam Paulus in illis feptem bonis, quæ in eis præter pœnitentiam commendauit, ftabilitatem, & conftantiam, & quod Græcè multò fignificantius dicitur, ἀμεταμέλητον ipforum pœnitentiæ. Quam obrem alicubi Auguftinus iuxta fidem cuiusdam vetuffiffimi codicis Longobardici pro verbo ftabilem, quod haberet in communi translatione, impœnitendam legit, exprimens fcilicet ad verbum, vocabulum, quo fignificantiffimè hic vlus est Paulus. Quod verò triftitiam à pœnitentia diffimiffè videtur, theologiffimè fecit Paulus. Nam triftitia de peccatis præteritis effectus est, & paffio quedam confequens ex actu proprio pœnitentiæ, qui est nolle peccaffe, feu nolle Deum offendiffe, tamen quandoque, & ea ipfa triftitia, fiue dolor, pœnitentia, nomine videlicet fuæ caufæ, ficut concupifcentia carnis peccatum appellatur. Verum Paulus, ne quis erret, non de hac triftitia hic agebat, quæ cõfequitur ex affectu, quò nolumus nos peccaffe. Illa verò triftitia, quam Paulus commendauit, & pœnitentiæ & illorum bonorum, quæ commemorata funt, caufa exiit. Egit igitur hic Paulus de triftitia, quam Corinthi vel ex obiurgatione iplius acceperat, vel certè ex mæore, quo iplum propter eos affectum effè in-

Aug. 10. de ciuit. Dec. 8.

tellegerant. Itaque nufquam in fcripturis, & ne in hoc loco quidem, qui maximè Luthero videbatur poffè fauere, pœnitentia pro folo propofito, aut mutatione nouæ vitæ accipitur, neque tale propofitum aut mutatio vitæ fine detestatione peccatorum ad reparacionem lapfi fufficere traditur.

Detestatio peccatorum in præcepto est omnibus mortali peccato obnoxios. Cap. XIX.

Ferunt quidem non nulli & pii & doctiffimi magiftri inter catholicos, qui quauis pro certo habent, neceffariam effè ad lapfi reparacionem pœnitentiam, id effè difplicentiam de peccatis cõmiffis, & detestationem eorum, haud quaquam tamen crediderunt præceptum effè aliquod fpeciale, quo peccatores ad eiuſmodi pœnitentiam tenerentur. Et eos, qui abfq; pœnitentia fuorum peccatorum moriebantur, damnari quidem, ficut ftatim contra Lutherum diximus, affirmabatur pro aliis peccatis, non autem pro impœnitentia. Et quoniam fectatores erant, & ftudioffiffimi doctrinæ fanchi Thomæ, illius fe autoritatè protegebant, qui propterea probat, non effè peccatum in fpiritu fanchum non pœnitere, quia non effè noui peccati, fed circumftantia peccati. Verum eam ego opinionem, vt nouam, & inauditam, quod fciam antè illos inter fcholaflicos, ita femper periculofam exiftimaui, & cauendam. Et quoniam qui antè nos fcripferunt, præceptum quidem effè de huiufmodi pœnitentia conftanter, & con corditer tradiderunt, fed illud firmare neglexerunt, ob id fortiffis, quia certam, & indubitatam eam fententiam cenſuerunt, & operati fuam in fe nihil neceffaria collocare volebant; ne quiffiam poſt hac communem hæc fententiam vertat in dubium, eam nunc firmis his, & validis argumentis cõprobabo. Primò. Ex illis verbis Chrifti, Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu fanchio, non potest introire in regnum Dei, omnes doctores colligunt, non folum neceffarium effè baptifmum ad ingreffum in regnum Dei, fed præceptum. Et hoc nõ lib. 5. cap. 12. certum minimeque dubium fore diligenter oftendimus. Cur ergo non & fimiliter ex illis verbis Chrifti ad peccatores, Niſi pœnitentiam habueritis, omnes fimiliter peribitis, colligamus pœnitentiam non tantum effè neceffariam, fed etiam in præcepto? Non idem effè verborum tenor? Non idem pondus verborum? Non-

2. 2. q. 14. art. 2. & 1. 2. d. 42.

Præcepta peccatoribus pœnitentia.

Arg. 1. 10. 3. 6.

Luc. 13.

ne ſimi

Ioan. 6.

ne similis utrobique, aut certe apertior, & rigidior in his quam in illis pœnæ æternæ comminatio? Profecto si neque ista verba, neque illa, Pœnitentiam agite, satis sunt ad præceptum pœnitentiæ, non solum non erunt satis verba statim citata ad credendum in præcepto esse baptismum, sed neque sufficient ad probandum præceptum Eucharistiæ illa similia verba Christi: Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Neque præceptum confessionis poterit probari ex illis verbis, Quorum remisistis peccata, remittitur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Similia namque omnia ista existunt, neque apertius ius, aut præceptum dicunt hæc quam illa. Et si non tenentur peculiari præcepto peccatores recuperare vitam, cum possunt per pœnitentiam, neque tenebuntur peculiari præcepto fatagere, vt renascantur per baptismum, aut vt remittatur sibi peccata per absolutionem sacerdotalem, aut vt acquirant, vel tueantur vitam per Eucharistiæ. Imò si ita pergimus respondere huiusmodi verba significare quidem necessitatem pœnitentiæ, sed non præceptum, magnâ fenestram aperiemus ad enervanda, & inualidâ multa præcepta diuina, quæ apud omnes catholicos recepta, vt præcepta sunt. Non enim strictius, neque leuioribus verbis illa nobis traduntur, & commendantur, quam in statim citatis exigitur, ab omnibus peccatoribus pœnitentiâ. Si adiectio, vt omnes fatentur, pœnæ mortis, siue temporalis, siue æternæ signum est certum præcepti diuini in sacris literis, & adiectio pœnæ ex communicationis indicat præceptum pœnitentiæ in iure canonico, & pœna capitis præceptum arguit principis in iure Casareo, cur ambigamus pœna illa formidandi interitus, bis eodê loco repetita, significasse Christum præceptum se inuulgare pœnitentiâ? Et quibus rogo verbis manifestius nobis velur rem præcepti potuit pœnitentiam indicere, si neque hæc verba, neque illa, Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum caelorum, satis sunt, vt credamus eam nobis illum præcipisse: Nouo sanè genere, & aliâ in scripturis inuulgato oportuit illum vti, vt crederent eam esse nobis in præcepto, quibus neque his tam manifestis id ita esse persuaderetur. Certè Petrus & Paulus conuersis ex Iudeis, & Gentilibus in initio prædicationis euangelii perinde pœnitentiam vt necessariam tradebant ac baptismum, & fidem, neque inter hæc discrimen vllum faciebant. Quare & intellexisse videntur,

Ag. 2. 3. & 20.

ne similis utrobique, aut certe apertior, & rigidior in his quam in illis pœnæ æternæ comminatio? Profecto si neque ista verba, neque illa, Pœnitentiam agite, satis sunt ad præceptum pœnitentiæ, non solum non erunt satis verba statim citata ad credendum in præcepto esse baptismum, sed neque sufficient ad probandum præceptum Eucharistiæ illa similia verba Christi: Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Neque præceptum confessionis poterit probari ex illis verbis, Quorum remisistis peccata, remittitur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Similia namque omnia ista existunt, neque apertius ius, aut præceptum dicunt hæc quam illa. Et si non tenentur peculiari præcepto peccatores recuperare vitam, cum possunt per pœnitentiam, neque tenebuntur peculiari præcepto fatagere, vt renascantur per baptismum, aut vt remittatur sibi peccata per absolutionem sacerdotalem, aut vt acquirant, vel tueantur vitam per Eucharistiæ. Imò si ita pergimus respondere huiusmodi verba significare quidem necessitatem pœnitentiæ, sed non præceptum, magnâ fenestram aperiemus ad enervanda, & inualidâ multa præcepta diuina, quæ apud omnes catholicos recepta, vt præcepta sunt. Non enim strictius, neque leuioribus verbis illa nobis traduntur, & commendantur, quam in statim citatis exigitur, ab omnibus peccatoribus pœnitentiâ. Si adiectio, vt omnes fatentur, pœnæ mortis, siue temporalis, siue æternæ signum est certum præcepti diuini in sacris literis, & adiectio pœnæ ex communicationis indicat præceptum pœnitentiæ in iure canonico, & pœna capitis præceptum arguit principis in iure Casareo, cur ambigamus pœna illa formidandi interitus, bis eodê loco repetita, significasse Christum præceptum se inuulgare pœnitentiâ? Et quibus rogo verbis manifestius nobis velur rem præcepti potuit pœnitentiam indicere, si neque hæc verba, neque illa, Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum caelorum, satis sunt, vt credamus eam nobis illum præcipisse: Nouo sanè genere, & aliâ in scripturis inuulgato oportuit illum vti, vt crederent eam esse nobis in præcepto, quibus neque his tam manifestis id ita esse persuaderetur. Certè Petrus & Paulus conuersis ex Iudeis, & Gentilibus in initio prædicationis euangelii perinde pœnitentiam vt necessariam tradebant ac baptismum, & fidem, neque inter hæc discrimen vllum faciebant. Quare & intellexisse videntur,

Arg. 2.

Mar. 19.

Arg. 5.

z. de viti. inf. 5. Psal. 4. Prouc. 6.

Hier. 5. a

3.

tricus

c. 5.

Exec. 3. b

Hic. 29. b

Mat. 23. d

Arg. 4.

Ro. 2.

Greg. ho. 21. in Ezc.

tricus facta est tibi, noluit erubescere. Et paulo post. Quomodo si contemnat mulier amorem suum, sic contempsit me domus Israël. Et rursus hanc eorum duritiam inculcat idem propheta dicens. Percussisti eos, & non doluerunt, attriuiti eos, & renuerunt accipere disciplinam. Indurauerunt facies suas super terram, & noluerunt reuerti. Et alibi angelos introducit de hac eorum duritiæ grauiter commotos, & dicentes. Curauimus Babylonem, & non est sanata, venit relinquamus eam, & eat vnusquisque in viam suam. Et ad Ezechielem loquitur dominus. Domus Israël noluit audire te, quia noluit audire me. Omnis quippe domus Israël attrita fronte est, & duro corde. Et hoc est, quod alibi sollicitudinem suam paternam commendans, & duritiam Ierusalem exaggerans, de nocte surrexisset se dicit, & misisset se ad eam prophetas, neque tamen ad eorum prædicationem fuisse conuersam. Et apertissimè hoc illius grauissimum peccatum redarguit. Christus illis verbis. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alis, & noluit? Et quanquam quibus hæc omnia obiiciuntur, non solum non pœnitebant, sed perseuerabant in suis peccatis, & peccata peccatis adiciebant, tamen hoc pro nobis facit, quòd non solum de iteratione peccatorum, sed & de impœnitentia accusantur. Hoc quippe minimè fieret, si non & ipsa peculiare peccatum esset, & contra aliquod peculiare præceptum. Tanto etiam grauius, vt in aperto est, vnusquisque ex peccatoribus delinquit, quanto magis pœnitentiam pro crastinat. Aliquod ergo est præceptum, ex cuius transgressione ipsa diurnior pœnitentia aggravatur. Et vide, si non hoc nobis perspicuum fecit ille admirabilis pœnitentiæ prædicator dum peccatoribus omnibus loquitur. An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis cõtempnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Et vt intelligeremus non impunè eam procrastinationem futuram, sed cum ipso tempore, & culpam peccati, & pœnam ei respondentem increfcere, statim subdit. Secundum aut duritiam tuâ, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicii Dei. Thesaurizas, inquit, quia verè ad instar thesaurizantium, culpas suas, & pœnas in dies singulos augent, qui in eorum impœnitentia perseuerant. Vnde Gregorius. Quia homo deserere malum non vult, vt viuat, auget, vnde moriatur. Et paulo an-

tè ista per hoc peccatorem asserit mala sua ad reatum augere, cum reuerti non vult spacio temporis accepto, per quod ea delere potuisset, si conuerti voluisset. Et alibi hoc ipsum apostolus declarauit exaggerans illa, Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, Adhortamini, inquit, vos metipfos per singulos dies donec hodie cognominatur vt non obdureret quis ex vobis fallacia peccati. Et vt sciamus eam obdurationem, nouas, atque adeo formidandas pœnas nobis accumulare, mox subdit. Timeamus ergo, ne fortè relicta pollicitatione introcundi in requiem eius, existimetur aliquis ex nobis de esse. Insuper. Et sententia omnium catholicorum, & eorum ipsorum, quos modo impugnamus, obstinatio in peccato non solum nouum, & peculiarie peccatum est, sed vsque adeo graue, vt à plebiscis doctoribus vna credatur esse species peccatorum in spiritum sanctum. Estque hoc apud omnes receptum de obstinatione in peccato, quanuis esset absque iteratione peccati admissi, & sine complacencia in ipso, & du taxat hic affectus esset, quæ verba ista expriment. Nolo pœnitere. Si igitur peccatum est speciale nolle pœnitere, erit nimirum contra aliquod speciale præceptum. Nam si præceptum non est de pœnitentia, neque erit peccatum nolle pœnitere. Omne quippe peccatum contra aliquod præceptum est. Et quantumcunque bonum sit virginitas, quantumcunque etiam sanctus sit status religiosorum, nullum peccatum est de se, nolle seruare virginitatem, aut nolle esse religiosum. Neque quisquam reprehenderet dicentem se nolle ieiunare, si nullo ille adstrictus esset præcepto ad ieiunium. Vel hoc igitur quòd non audent excusare peccatorem dicentem deliberatè, Nolo pœnitere, admoneri debuerunt esse absque dubio aliquod præceptum, cui illa aduersatur obstinatio voluntatis. Item. Apud omnes catholicos inconfesso est præceptam esse omnibus correctionem fraternam, & nouum peccare peccatum, qui cum commodè possit, non fatagit proximum ab statu peccati mortalis eripere. Vnicuique siquidem mandauit Deus de proximo suo. Cumque Christus posuerit pro nobis animam suam, & nos debemus, sicut dicit Ioannes, pro fratribus animas ponere. Et saltem prælatos manifestum est, strictissimè ad hoc obligari. Ad eos quippe intõnant illa verba Dei per Ezechielem prophetam. Fili hominis speculatorem dedi te domui Israël, & audies de ore meo verbum, & annũciabis eis ex me. Si di-

Arg. 4.

Arg. 6.

Eccl. 17. b. 1. Ioan. 3.

Exec. 3. d

Si di

Grego.

Si dicente me ad impium morte morieris, non annunciauero ei, neque locutus fueris, ut auertatur a via sua impia, & uiuat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. In quæ uerba Gregorius. Sanguis morientis de manu speculatoris requiritur, quia peccatū subditi, culpa esse præpositi, si tacuerit, reputatur. Quare cum nemo teneatur plus alios saltem in spiritualibus diligere, quam seipsum, neque uerisimile sit strictius à nobis Deum requisisse, ut curemus commoda aliorum spiritualia quam nostra, concedendum erit, & nos quoque teneri ad exhibendam nobis hanc penitentiam in medicinam saluberrimam, & per eam reparandos nostros lapsus, & morbos spirituales. Idque ratio arctius credendum est nobis esse impositum, quanto carior debet esse nostrarum animarum salus, quam aliarum, & quanto nobis facilius possumus subuenire, quam aliis. Quod si grauius peccaret cæteris paribus suam negligens salutem corporis, quam alterius, sicut & grauius peccat se quam alium, quem scit esse in peccato, occidens, & saltem hoc omnibus certum est, non arctiori nos præcepto adstrictos esse ad curanda, quæ salutis sunt corporis aliorum, quam quæ nostri, quare ita Deum putemus despicere animas nostras, cum sunt in peccato, ut plus nos obligarit ad curandam, omni vi, & ope nostra salutem spirituales aliorum quam nostram, imò, quod intolerabilius est, ad curandam salutem aliorum adstrinxerit, de curanda uero, & obtinenda salute nostra nullum præceptum nobis dederit? Adhæc. Non minus, sed certe magis tenetur quisque diligere salutem suam animæ, & non negligere quæ ad eam necessaria sunt, quam teneatur diligere salutem sui corporis, & non negligere, quæ ad impediendam mortem corpoream prorsus necessaria essent. Quanto melior est anima quam corpus ratio grauius peccatorem animabus laborantibus elemosynas spirituales non præstare quam corporibus corporales, ait Chrysost. Sed certum est peccare mortaliter, qui cum facili, & commodè posset, non euitaret mortem corporis. Ergo multo certius est, & cum quoque peccare grauisimè, qui cum uideret se propinquum morti, & per fidem sciat in æternum se periturum, & gehennalibus flammis statim addicendum, nisi suorum peccatorum penitentiâ, tamen ne his quidem omnibus adducitur, ut de illis doceat. An non hæc est multo maior, & exitiorior negligentia, quam si negligat comedere,

Arg. 7.

Chry. ho
55. i. Mat.

qui aliter tueri uitam corporis, aut reparare morbum incurabilem non potest? An non grauius malum mors æterna corporis, & spiritus, quam temporaria solius corporis? Quis credat Deum, qui spiritus est, & spirituum dilector, strictius uisisse reparare morbos corporis, quam animæ, & arctius præcepisse euitare mortem corporis momentaneam, quam æternam mortem animæ? Si uideas re iam casurum præcipitem in puteum altum, ubi vel caput, vel crus grauitur infringas, & hoc euitare possis regressus retro vel pedem, non dubitas peccatum reuocare, & tui ipsius fore homicidam, si id facere intermiseris, & cum uideas per fidem, te mox in ipsum usque profundum inferni præcipitem in æternum dandum, & hoc possis impedire reuocando affectum tuum per penitentiam ab his, quibus antè adhaesisti, ambigere potes te grauisimè peccatum, & tui ipsius plusquam homicidiam futurum, tanti, & tam necessari animæ tuæ boni negligentem? Quando obligat præceptum diligendi nos ipsos, si non hic obligat? Ad quid adstringit, si non ad hoc cogit? Si tibi aliquis grauit periclitanti subuenire, cum facili possit, omittat, reum ei tuæ uitæ merito existimas. Et siue morbo, siue fame, siue naufragio, siue aliqua vi alia illata percas, mortem tibi cum inferre extra controuerfiam est, qui cum possit, ei desinit obuiare. Et cum tu ipse mortem ipsam inferni, hoc est mortem perpetuam, mortem sempiternam, mortem maximè formidandam, mortem omni morte amariorem imminere tibi, & impedere uidas, & eam possis una tui peccati detestatione euitare, non te reum tuæ uirgæ, & salutis ea re fore existimas? Sentiant alii quod uelint, ego grauius non dubito peccatum quicumque in eo articulo penitentiam neglexerit, quam qui alterius uitam corpoream non dico negligit, sed aufert etiam, & propria manu rescindit, & extinguit. Et meritissimè sanè Augustinus inimicum sibi, & thesaurizare sibi iram cum, qui non penitet, pronunciat. Quod si inimicus est sibi, & iram thesaurizat qui non penitet, aliquid ergo præceptum est, quod ea impenitentia uoluit. Certè Tertullianus ex præcepto penitentia probat bonitatem penitentia, & doctoribus antiquis tam certum fuisse unum crederem quam alterum. Verba Tertul. hæc sunt. Bonum est penitere, an non? Quid reuoluis? Deus præcipit. At enim ille non præcipit tantum, sed etiam hortatur. Et subdit statim indicam nobis eam esse, & magnopere à deo

De peni-
medicina
cap. 2.
Tert. de
penit.

deo commendatam. Videamus uero, quibus argumentis hanc communem sententiam dubiam, & incertam facere præcitati magistri sunt adnixi.

De Argumentis contra præ-
ceptum penitentia.
Cap. XX.

Obiect. i.

Respon.

Luc. 13.
Replicatio.

Respon. i.

Respon. 2.

PRimo à nobis exigitur locus, ubi statutum fuerit hoc penitentia præceptum. Nam præcepta, autem, & quidem rectissime, non sunt multiplicanda, neque credenda, nisi aperte, & manifeste constiterint. At ego non uideo apertius fieri posse præceptum baptismi, & confessionis ex scripturis, quam sit penitentia præceptum ex illis uerbis. Nisi penitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. At, inquit, discrimen est, quia quacunque uia aliqui iustificarentur, etiam si sua ipsi iustificatio constaret, tenerentur quidem nihilominus ad baptismum, confessionem, & Eucharistiam, non tenerentur autem ad penitentiam. Verum hoc unde sibi uelut certum assumant, non uideo. Nos sane contra probabilius credimus, peccatores ad penitentiam quoque suorum peccatorum teneri, si ante penitentiam, uel per gratiam aliquam peculiarem, uel per dilectionem Dei seruentem, uel per religionem aliquam confessionem Christi, a Deo iustificarentur. Oportet quippe rescindere, & inuoluntaria facere, quæ dum fuimus in peccato, male placuerunt. Et argumentum huius est, quod iustificati per sacramentum uel baptismi, uel confessionis cum solo dolore suorum peccatorum ob meritum inferni tenerentur postea de illis dolere, quia offensa fuerunt Dei, si hoc eis constaret, quod nunquam ea ratione de illis doluerint. Ubi tamen demus, nullum iustificatum ad penitentiam suorum peccatorum teneri, non inde profectè sequitur, peccatores ad eam non teneri. Est namque necessaria penitentia peccatoribus, non autem iustis, & iusti quacunque uia iustificati fuerint, omnia habent, aut certe præcipua, ad quæ ordinatur penitentia. Ac iustos quidem non teneri ad penitentiam, cum tamen ad baptismum, confessionem, Eucharistiam, & ad alia peccatorum opera teneantur, minime arguit nullum esse præceptum penitentia, sed arguit tantum, ea generaliora esse præcepta, quippe quæ & ad iustos, & ad peccatores se extendant. Magis uero ex hoc suaderi potest peccatoribus esse peniten-

tiam in præcepto. Et enim illis usque adeo necessaria est, ut absque ipsa communiter remissionem suorum peccatorum nequeant consequi, cum tamen hoc habere possint sine baptismo, confessione, Eucharistia, & aliis multis, quæ sunt in præcepto. Secundò in infantibus, quod nemo damnaretur pro uno duntaxat mortali. Accedet enim, & cuiusque peccato, ratione cuius peccator quis dicitur, peccatum impenitentia. At hoc si ita esset magnificeret potius misericordiam diuinam quam minueret, quippe qui ad eum benignus sit, ut neminem pro uno solo mortali gehennalibus flammis addicat. Et nisi subita quis morte præueniatur, omnino credendum est, neminem, nisi rarissimè pro uno tantum mortali condemnari. Quod & omnes habent catholici concedere. Quia licet demus non esse præceptum de penitentia, est in articulo mortis præceptum de dilectione Dei super omnia, aut certe de baptismo, & de confessione. Et qui moriuntur in peccato, in alicuius quoque horum præceptorum moriuntur transgressione. Tertio uigent postulantes, quo tempore obliget hoc præceptum. Et ex hoc, quod uisitate variant inter seductores circa hoc, colligere uolunt, nullum tale præceptum datum esse à Deo. Præcepta enim domini lucida sunt, & perspicua. Sed variant etiam doctores de tempore, quo obligat præceptum diligendi Deum ex toto corde, neque tamen ideo liceret illud reuocare in dubium. Et quod uariant de hoc, an statim obliget, an quando occurrit, ut autem practice, an quando Deus peculiariter uocat peccatorem ad penitentiam, an in diebus festis, certe constans & indubitatum omnibus est, obligare hoc præceptum in articulo mortis, & in tempore summptionis, uel administrationis sacramentorum. Sacerdotibus quippe administrationibus sacramenta dicitur. Mundamini, qui fertis uasa Domini. Et suscipientes Eucharistiam in mortali Paulus constantissimè iudicium sibi suscipere asserit. Et similis est, licet non par ratio de aliis sacramentis. Neque tamen hinc sequitur duplici, aut triplici peccato, ut quidam arguantur, peccare, qui illa in mortali suscipiunt. Vnicum quippe est præceptum, quod sacrilega illa uoluitur susceptione, nempe præceptum, quo digne sacramenta administrare, uel suscipere tenemur, ratione cuius & tunc peculiariter ad penitentiam obligamur. An uero extra hæc duo tem-

Obiect. 2.

Respon.

Obiect. 3.

Respon.

Esa. 52. c.

DE LAPSI, ET EORVM REPARATIONE

poram quicquam nouum peccatum mortale committat, quia non cum poenitet, nō temerè affererim. Verum probabile quidem apparet, nūquam magnō tempore perseuerare in peccato, quin etiam nouum ea causa admittat mortale, etiam si quod difficilimum esset, absque noua complacentia in peccatis admissis permaneret. De quo fauente Deo aliās erit oportunitas differendi locus. Me sanè, vt verum ingenue fatear, multo magis, quam hæc omnia premit prostritum illud, & receptissimum dogma apud scholasticos, in lege noua, quia lex noua, quia lex libertatis est, nullum esse præceptum diuinum præter præcepta decalogi, & præcepta de fide, & sacramentis. Cū enim in nullo decalogi præcepto continetur præceptum de detestatione peccatorum, neque ad præcepta de fide, & sacramentis reduci possit, quia non aliter est modus, quam fuit antè legem nouam præcepta huiusmodi poenitentia, relinquitur videtur, nusquam ea fuisse in præcepto, sed duntaxat necessaria ad reparandam salutem deperditam. Respondet quidam huic argumentum, sub præcepto diligendi Deum ex toto corde contineri præceptum de poenitentia. Obligat enim, vt putat, hoc præceptum diligendi Deum ad seruandam gratiam Dei, & amissam recuperandam. Et sicut perseuerantia in peccato dilectioni Dei repugnat, ita poenitentia vera actus charitatis in Deum esse videtur. Quia ad eandem virtutem spectat, diligere aliquem, & dolere de illius offensa. Neque ad poenitentiam teneri videmur, nisi cum tenemur ad diligendum Deum. Sed hac ratione quodcumque peccatum laetale erit contra præceptum dilectionis Dei. Nam & omne peccatum violat amicitiam inter nos, & Deum, nosque ab illo separat, & diuidit. Et eiusdem rationis videtur malitia impoententia de aliquo peccato, cuius est ipsum peccatum. Quod si quodcumque peccatum, transgressio conceditur præcepti diligendi Deum, concedere oportebit ex consequenti hoc absurdum, videlicet, nullum esse peccatum simplex ex iis, quæ sunt contra alia præcepta, quandoquidem tot sunt in nostris actibus malitia, quot sunt præcepta, quæ per ipsos transgredimur. Et valere possunt ad hanc solutionem infirmam, quæ supra disputauimus contra dicentes, quoduis laetale peccatum transgressionem esse præcepti diligendi Deum. Dicendum igitur, illo præcepto & nos, & omnes cuiusvis status peccatores iure naturali saltem indirectè obli-

gari ad poenitentiam illo præcepto, quod peccantes transgressi sumus. Itaque si peccauimus contra præcepta primæ tabulæ, ex eisdem præceptis, quæ violauimus, adstringimur ad peccatorum nostrorum poenitentiam. Et si contra secundam tabulam aliquid vel commisimus, vel negleximus, contra eandem peccamus non poenitendo, & per illam ad id detestandum compellimur. Quoniam sicut paulò antè contra Lutherum docuimus, tandiu actus, vel virtute placent, & voluntaria sunt, quæ semel voluimus, quandiu non ab eis per eorum detestationem animam dimouemus. Vnde & ab scriptura, & à sacris doctoribus per inde reprehenduntur peccatores de impoententia, ac de perseuerantia in peccatis admissis. Et ab reprehensione ad alteram sepe fit transitus, imò vna cum altera confunditur, quia non duæ sed vna vtraque est, quando non accedit impoententia etiam actu iterata complacentia, & delectatio in peccatis admissis. Quo nullum scelus coram Deo teste Gregorio grauius est. Atque hinc est, vt tanto grauior sit impoententia, quanto fuerit diutior, & de pluribus peccatis, sicut secundum Chrysostomum, & omnes, quos legerim, tanto grauius quis actu peccat, quanto pluribus peccatis, aut longiori tempore Deum offendit. Et hoc modo impoententia circumstantia quædam est peccati admissi, & ipsum minus quidem, sed eodem poenitendo modo auget, & grauius facit, quo actualis ipsius continuatio, & protractio. Neque tamen necesse est, tot peccata impoententia multiplicare, quot sunt præcepta, quæ peccatores transgressi sunt, neque se dolent fuisse preterita. Quæ enim dum admissa sunt, distinctis voluntatibus, & operibus sunt parata, dum poenitentia non facimus, & in hac vita, & in inferno sub vna mortifera negligentia adunantur. Et potest quidem vnus actus, siue vna omisio vnum esse duntaxat peccatum, etiam si multas in se habeat malitias propter multorum præceptorum transgressiones. Sed tunc nouam, vt diximus, & peculiarem in hac vita assumit malitiam impoententia, quando vel cum mortis articulo aut periculo probabili cōtinuatur, vel cū susceptioe, vel administratione sacramentorum vel aliorum operum, si qua sunt, quæ conscientiam mundam à peccato requirunt. Quia in executione huiusmodi operum, neglectus poenitentia, transgressio est præcepti, quo tenemur ea mundo, & absque conscientia peccati

cati laetale exercere. In mortis autem articulo, aut periculo ipsius probabili, qui negligit poenitentiam, transgressor est actus præcepti diligendi ipsum. Et posset ea malitia, seu transgressio reduci ad præceptum, Non occides, sicut negligentia necessarium ad salutem corporis. Vnde & ad hoc præceptum communiter reducuntur præceptum correctionis fraternæ, & præceptum vitandi scandalis proximorum. Nam qui non patitur fame morientem, occidit illum iuxta commune sententiam Ambrosii. Patece fame morientem, Si non pauisti, occidisti. Et qui negligit fratres corrigere, aut eos scandalizat, homicida spiritualis eorum censetur. Cur non igitur, dicit aliquis, & per quodcumque peccatum laetale dicimus peccatores transgredi hoc præceptum, Non occides, præceptum cum laetale, vel mortale inde dicatur, quia mortem afferit animæ? Si non auferre, aut non impedire mortem animæ, vel non restituere nobis vitam cum possumus, homicidas nos facit, cur non potius mortem inferre, quam non impedire vel auferre? Posset quidem sub tropo quodam, & allegoria concedi, omne peccatum violationem esse huius præcepti, Non occides. Quia omne peccatum mortale mors est, & exitium animæ. Sed ita hoc oportet intelligere, vt nullam malitiam peculiarem ab hoc præcepto sumere putarentur peccata, quæ contra alia essent præcepta. Verum non oportet inter se præcepta confunderi, neque quæ aliquo sunt præcepto distincta, & ex professo præcepta, vel prohibita, ad aliud sunt reducenda præceptum. Atque ideo cum Deus, non nouo aliquo, & peculiari præcepto, sed duntaxat, per obseruationem suorum mandatorum nos obligauerit ad diligendam salutem nostram spiritalem, & non inferendam animabus nostris mortem, non opus est, quam culpam admittimus inferendo animabus nostris mortem, ad aliquod præceptum reducere præterquam ad illud, cuius violationem nos spiritualiter occidimus. Noli enim Deus nouo aliquo reatu propter hoc teneri. Alioquin omne peccatum esset duplex, neque posset vnquam vnū duntaxat mandatum à quoquam præteriri. Quoniam verò notabile, & irreparabile est damnum, quod nobis inferimus, cum non detestamur peccata nostra in articulo mortis, & hoc non alio alio præcepto distincta, & formaliter est nobis prohibitum, quam præcepto negatiuo non occidendi nos

ipsum, quod in clausum est in præcepto affirmatiuo, quo adstringimur ad nostri dilectionem, ideo hanc tantam negligentiam, siue verius nostri odium ad præceptum, Non occides, credimus & posse, & debere reduci, licet non reducatur ad illud alia præcepta mortalia, quibus vel salutem nostram perdimus, vel contemnimus, vel ceterum cum facile possemus, minimè restituimus. Vnde & doctor subtilis non contentus dicere ex virtute præcepti, Diliges dominum Deum tuum, teneri, qui amisit gratiam, ad faciendum quantum in se est, vt eam recuperet, adiecit statim. Et etiam virtute illius præcepti, Diliges te ipsum. Quod quidem perspicuum est reduci ad præceptum hoc, Non occides. Neque est quod se autoritate sancti Thomæ tueatur, quia in ea sunt opinionæ, vt credant non esse præceptum de poenitentia. Nam & ipse expresse dicit, teneri poenitentiam agere de culpa præterita, quæ nouit virginitatem, & corrupta est. Et alibi ait eam omittere, non quidem nõ habendo virginitatem sed non poenitendo de peccato præterito. Et in ipso loco, vbi illum pro se allegant, faretur, nolle poenitere esse peccatum. Quod non esset, vt iam ostendimus, nisi esset præceptum de poenitentia. Et quod dicit, non poenitere non esse nouum peccatum sed præteritum potius circumstantiam peccati, intelligendum est communiter, non vero in articulis illis, in quibus explicuimus, nouo tenentur eam, quem suorum peccatorum nõ poenitet. Sed hæc satis pro studio, & pietate, quæ in præcellentem hunc doctorem gerimus. Nos enim quicquid vel ille, vel alius quibus doctor senserit, communiores semper sententias sequi & tueri admittimus.

Non semper ad lapsi reparationem necessariū est propositum formale cauendū peccati. Cap. XXI.

Verum illud accurate discutiendum hoc loco videtur, an sicut mutatio vitæ, vel propositum eam mutandi sine detestatione peccatorum ad reparationem lapsi nõ sufficit, ita contra neque detestatio peccatorum sine tali proposito ad eam sufficiat. Porro de hoc variè sunt catholicorum sententia. Antiqui quidè scholastici, vt sanctus Thomas in 4. d. 17. q. 2. artic. 2. Alexan. Halé. 3. par. q. 79. m. 6. 9. artic. 3. Seco. in 4. d. 14. q. 4. ad 2. & nonnulli ex recentioribus vt Adria. quod lib. 5. q. 3. & Caiet. 4. r. additionem tertie par. S. Thomas necessarium illud esse affirmat. Alii verò suff-

In 4. d. 17. q. 2. artic. 1.

Secunda secundæ. q. 88. artic. 3. ad 2. q. 79. cit. teneri poenitentiam agere de culpa præterita, quæ nouit virginitatem, & corrupta est. q. 14. artic. 2.

Tho. Alexan. Seco. Had. Caiet.

Hh 2 ficere.

Bonaue.
Maio.

ficere putant detestationem peccatorum. Et huius opinionis videtur fuisse diuus Bonauē rura in .4. in expo. d. r. 4. & Maioris, ibi. q. 1. & alii recentiores; Sed quidam recens autor pius æque, ac doctus vsque ad eam certam priorem sententiam existimat, vt eos qui de ea dubitant, intrepide assuecet esse ea de re con demnandos. Quoniã perniciosus est, inquit, eorum error. Sed quæ ex eo dubio pernicies sequi posset, assequi non possum, præsertim si verum sit, quod idem autor docet; nempe nunquam esse pœnitentiam præteritorum si sine proposito cauendi ea in futurum. Quare censoriam illius virgulam nihil formidantes, media quadam via sub censura cuiuscunque rectius sentientis hac in parte procedemus. Ac primò quidem illud non inuiti fatemur, perfectam pœnitentiam de admissis peccatis semper coniunctum habere actu vel virtute proposito mutandi vitam. Stare non potest, vt alicui displiceant præterita delicta, quia offensæ sunt Dei, si propositum sit offendendi Deum grauitate, aut continuandi offensam aliquam ipsius lætalem. Vt nullus perfecte respicit ab erratis præteritis, aut vult mutare vitam priorem, quin habeat aliquam illius displicitiam, ita nemo perfectam habet vitæ prioris displicitiam, quin eam actu vel virtute mutare intendat. Mutuo se actu, vel virtute comitantur hi affectus. Et qui sic affectus est, vt verè doleat de patris offensis, nunquam eo perseuerante dolore, nouas admittit, imò eas pro viribus euitabit, & declinare asseret se cupere, si de ea re interrogetur. Quod satis est, vt dicatur habere propositum virtuale emendandi vitam. Et qui verè in futurum eas cauere proponit, nūquam eo stante proposito, in præteritis sibi acquiescet, aut complacebit, sed potius si quis eum percontetur, dolere se dicit de illis admissis. Et quoniam vix aliquis communiter à peccatis verè respicit, nisi & detestetur illa, & ea proponat in posterum vitare, admonendi essent omnes peccatores, cum excitantur ad pœnitentiam, vt non solum priora peccata detestentur & ab eorum, & quorumuis aliorum continuatione, & repetitione se contineant, sed & omnia proponant, deinceps pro sua virili cauere. Apertissimè quidem, quisquis ille fuit, pœnitentiam depinxit, qui duas efficit sicut Iano antiquitas tribuit, alteram, qua in præteritum respicit, vt doleat de vitâ malè antè acta alteram, qua in futurum prospicit, proponendo vitare, imò vitando etiam omnem Dei offensam. Vnde & Aug. dicit. Pœni-

Aug. ser. 66.

tentia est transacta flere peccata, & eadem iterum non agere. Et in iam citatis ex Ambrosio, Gregorio, Anselmo, & magistro pœnitentiæ descriptionibus non solū tribuitur ei admissa mala plangere, sed & plangenda iterum nolle committere. Hęc enim est communis via, qua peccatores inueniunt misericordiam, & veniam apud Deum suorum peccatorum & qua verè testantur se pœnitere, & tandiu aliqui pœnitentes dici possunt, quãdiu à prioribus peccatis abstinent. Atque ideo aliis potest habitis viis hac vna nostro iudicio, vt tutor, communior, & securior tradenda esset populis. Et semper pro rudi saltè vulgi instructione, mirifice mihi placuerunt pii quidam, & eruditissimi autores qui tria decuerunt ad salutem sufficere dolorem de peccatis commissis, propositum confitendi tẽpore à Deo, vel ab ecclesia statuto. Ac fideles omnes admoneri frequenter cuperent, posse indulgentiam suorum peccatorum obtinere, & si contingat subita mortè corripi, neque posse sacramenta ecclesiastica suscipere, in bono statu ex hac vita decedere, si in animo suo hæc tria firma, & fixa habuerint. Cum his tamen omnibus stat separari posse ab inuicem hos affectus. Et stare potest detestatio præteritæ vitæ proposito nouam aliam inchoandi, & propositum nouæ vitæ sine detestatione prioris. Vnde & patres tanquã duo distincta posuere cessationem à peccatis, & eorum detestationem. Et experientia constat, nos sic aliquando meminisse præteritorum, vt nihil profusus de futuris cogitemus, & contra sic futura prospicere, vt præteritorum nulla mentè subeat recordatio. Et hoc ipsum in affectu multo magis potest cõtingere. Et siue cõtingat, siue nõ, de hoc vno modo disputamus, an detestatio admissorum delictorum, sufficere possit ad veniam sine proposito formali nunquam amplius peccandi, sicut ex consensu omnium catholicorum in proximo cap. ostendimus, non sufficere hoc propositum sine detestatione præteritorum. Et quidem quanquam commemoratam viam, vt communem, ita etiam tutissimam, & populis semper inculcandam arbitror, tamen dum altius mecum reputo diuitias diuinæ in nos misericordiæ dubitare non possum, quin etiam aliquando ad solam peccati admissi compunctionem iustificetur peccatores. Dauid quidem mox iustificatus est, vt ex corde dixit. Peccavi. Statim enim au diuit. Transtulit quoq; dominus peccatum tuum. Quantum valent tres syllabæ, pulcherrimè, ait Augustinus. Tres syllabæ sunt, Peccavi,

Gerfon.
Gabri.

Propo. 2.

Aug. ho. 41.

Ho. 9. de pœni.

2. Para. 33

Basil. ho. 57.

Hiero. in episto. de si. p. digo.

Argu. 2.

Peccavi, sed in his tribus syllabis flamma sacrificii coram domino ascendit in cœlum. Atque hinc opinor motus est Chryso. vt diceret. Dic peccavi, & soluisi peccatum. Non est quidem ad nos missus Nathan propheta, sed missus est ipse Dauid, missi & ceteri prophete, qui Deum summa in omnes misericordiæ & aequitatis annuntiant. Quare si ex corde dicamus, quod Dauid dixit, & eandem proculdubio accipiemus cum illo misericordiam. De Manassè etiam cum eum exauditum à Deo dixit scriptura, non commemorat eum emendare vitam proposuisse, sed orasse dominum Deum intentè, & egisse pœnitentiam valdè. Et Niniuitis non legitur rex eorum præscripsisse, nisi ieiunium, orationem, pœnitentiam seu conuersionem à suis peccatis, & his tribus peractis mox subdit scriptura miserum Deum esse eorum, & reuocasse sententiam de eorum subuersione, quam iam in eos per prophetam Ionam denunciauerat. Christus item dicit, descendisse à templo iustificatum publicanum, cum tamen hoc vnum de eo commemorat, quòd stans à longè neque oculos in cœlum leuare ausus, percutiebat pectus suam dicens. Domine propitijs esto mihi peccatori. Et filium prodigum similiter inuenisse ait misericordiam apud suum patrem ad vnam hanc vocem. Pater peccavi in cœlum, & coram te, & iam non sum dignus vocari filius tuus. Quanquam enim disertè traditur dixisse, Surgam, & ibo ad patrem meum, tamen hæc non testantur, actu eum patri suo deinceps decreuisse seruire, sed duntaxat voluisse ab statu suo recedere, & ad patrem ire, vt humiliter agnoscerem suum peccatum, illius misericordiam imploraret. Vnde Basilus. Solum velis, & ipse præcurrit. Incipit dicere, & pater assumit. Et Hieronymus palàm affirmat, prius patrem accurrisse, quàm dignis operibus & vera pœnitentia ad patrem rediret. Quod si nunquam Deus ad quantuncquẽ compunctionem peccatoris peccata dimitrit, nisi actu ad sit propositum cauendi in posterum peccata, meminisset scriptura & huius quoque propositi in illis, quos dicit per suam pœnitentiam iustificatos. Cur enim potius detestationis quam propositi cessandi à peccatis recordata esset, si vtrunquẽ ex quo requiritur, & neutrum sine altero sufficit. Præterea. Pœnitentia sine contritio supposita fide, & spe sufficit per legem & gratiam Dei christiano peccatori ad consequendum veniam suorum peccatorum. Qui-

cunquẽ autem Christianus verè dolet de peccatis suis, quia offensa sunt Dei, veram habet pœnitentiam, & contritionem suorum peccatorum, etiam si nullum aliũ actum interiorẽ habeat. Quia omnes sic affecti cessant, auertuntur, & respiciunt à suis peccatis. Quod vnum pœnitentiæ virtus exigere videtur. Sine enim etymologiam latinam, siue Græcam sequamur inueniemus illam præteritum respicere, non futurum. Nam latinè pœnitentia à quibusdam dici existimatur à pœna, seu punitione quòd pœnam teneant pœnitentes, & se ipsos puniant pro admissis peccatis. Vnde Augustinus ad Seleucianum, Pœnitentiã est bonorum, atque humilium fidelium pœna quotidiana, in qua pectora tundimus dicentes. Dimitte nobis debita nostra. Metanoeã verè Græcè, transmentatio seu post cogitatio latinè reddi potest. Quo pœnitentes mente mutantur, & aliter cogitant post admissa peccata. Tunc autem verisimè mentè mutamur, & aliter quàm prius de ipsis cogitamus, cum illa odimus, & auerfamur, quæ prius placuerunt, & de eis dolemus, de quibus antè delectati sumus. Vnde Augustinus. Pœnitentia certa, ac vera est odium peccati, & amor Dei. Et subdit. Quando sic pœnitentes, vt tibi amarum sapiat in animo, quod antè dulce fuit in vita, & quod te prius oblectabat in corpore, ipsum te cruciet in mente, iam nunc benè ingemiscis ad Deum, & dicis. Tibi soli peccavi. Et quidem Ausonius tantum in præteritum respectum tribuit pœnitentiæ vulgato illo carmine, quod eam per quam eleganter sic diffinit. Sum Dea cui nomen neque Cicero ipse dedit. Sum Dea, quæ facti, non factique exigo pœnas. Nempe vt pœniteat, sic Metanoea vocor. Vocula etiam illa, quibus aliàs pœnitentia vocatur partim ab scriptura, partim ab antiquis & scholasticis doctoribus, videlicet compunctio, contritio, auersio, displicitia, respicientia, depositio veteris hominis, odium, detestatio, abominatio, & retractatio vitæ prioris, & siqua sunt similia, omnia duntaxat præteritum respiciunt. Nam licet pœnitentia vt placet Deum ex fide, spe, & charitate communiter procedat, quia quem verè pœnitent suorum peccatorum credit Deum per ea offensum & credit & sperat posse illum reconciliare sibi, & quia illum amat, de illius offensa dolet, tamen si loquamur de actu præciofo virtutis pœnitentiæ, ille non est alijs quæ affectus

Etymologia pœnitentiæ.

Aug. ser. 7. de tpe. Ausonius.

Hh 3 Etus

ctus, quo nolumus Deum offendisse, & propositum vitandi futuro tempore peccata, magis ad charitatem, seu obedientiam, quam ad poenitentiam spectat. Perfectus quippe dilectionis in Deum & obedientia ipsius affectus est, velle ei in omnibus placere, & in nullo displicere. Et si ista philosophicè & theologicè nouisset distinguere Erasmus sarcerius, nunquam in art. 20. locorum comunium computasset inter errores, poenitentia vocabulo tantum significari dolore de prateritis peccatis. Aliud est, docere rudem plebem, aliud exactum theologum instituire. Aliud docere, quae requisita sint ad veram & perfectam poenitentiam, aliud quae sint propriae, & peculiare operationes cuiusque virtutis differere. Ad hec. Dolor de admissis peccatis propter offensam Dei virtualiter includit propositum cauendi posteriori tempore peccata. Quia odium quoddam est, & abominatio in genere omnium peccatorum, & cum illa non fiat contentia, aut voluntas alicuius peccati. Quis igitur requirere videretur scriptura propositum vitandi peccata ad obtinendum gratiam, haudquaquam deberet existimari ille dolor ad hoc insufficiens, licet non distinctè feratur in futura. Quia posset, qui sic dolet de suis peccatis, tam perfectè vniri, & coniungi Deo, ac ille, qui actu haberet eiusmodi propositum, inaximè si nullius peccati letalis haberet conscientiam. Quare licet ad adulti iustificationem necessarius sit baptismus, vel saltem illius propositum, tamen ex sententia omnium saepe absque eo, & absque illius proposito mali iustificatur adulti, siue quia illius praecipuum inculpabiliter ignorat, siue quia illius non recordantur, aut denique quia copia non est aquae, vel eius, qui possit baptizare. Insuper. Apud homines humanos, & benignos sola feruens displicentia, seu vehemens pariter offensae poenitudo, non nunquam impetrat illius veniam. Nam & qui inter nos aliquantulum sunt mitiores, & faciliores, si semel offensi fuerint ab amico, & cum suam offensam acerbè desistentem viderint, neque exigere, neque expectare quicquam amplius solent, sed lacrymis eius, quem amabant, deuicti statim omnia condonant. Quomodo igitur non multo magis similis admissis delictis poenitentia apud Deum sufficiat, qui supra quam dici potest, propèus est ad misericordiam? Quis credit Christum, qui vehementer Petrum diligebat, continuisse misericordias suas in ipsum, & expectasse, vt decerneret nunquam amplius tale quippiam patrare & non statim negatio-

nis peccatum condonauerit, vbi illum vidit ad solum ipsius contuitum, egressum domo pontificis culpam suam desseuisse amare? Credit quibusuis aliis, qui vult. Ego magis credo Ambro. qui hunc vnum solum satis fuisse Petro ad veniam affirmat. Ideo, ait, ipsi Petro statim Deus dimisit, quia amarissime fleuit. Et ne peculiare hoc fuisse in Petro, & a nobis aliquid durius exigi existimes, mox subiungit. Et tu si amarissime fleas, Christus ad te respiciet, culpa à te discedet. Amplius. Poenitentia vnicum cum displicentia peccati licet sit absque formali proposito deuicti peccata, satis est ad obtinendam peccatorum. Etenim Deus saepe in scripturis pollicetur peccatoribus indulgentiam, & misericordiam, & conuersurum se ad eos, si modo ipsi auertantur à suis peccatis, & conuertantur ad ipsum. Satis autem auertitur à suis peccatis, qui de uicemeter dolet, & ad Deum verè conuertitur, quicquid humiliter, & absque complacentia alicuius peccati misericordiam diuinam implorat. De re linquit impius inquit Esaias, viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad dominum, & miseretur eius. Quis non videat sola hic duo requiri ab impio, vt obtineat apud Deum misericordiam, & ea illum praestare, si desisset peccata sua, & misericordiam ab ipso humiliter efflagitet. Facile reconciliatur, ait de Deo Ambro. quando impensè rogatur. Et Paulus post. Vult rogari, vult obsecrari. Et Bernar. dum docet tria in nobis operari spiritus. sanctus. vt declinemus à peccato, post compunctionem & supplicationem addit remissionem peccatorum significans scilicet peccata nobis ab ipso sancto remitti mox vt in nobis fuerint compunctio & supplicatio. Non nihil etiam videtur ibi fauisse opinioni de necessitate orationis ad comparandam veniam peccatorum, quam libr. 6. capit. 38. impugnauimus. Ait enim. Quid prodest poenitere de culpa, & non supplicare pro venia? Sed hoc pie potest exponi. Quod autem in praesenti ostendere satagimus, non esse necessarium ad remissionem peccatorum propositum formale cauendi peccata satis potest vel hinc confirmari. Posset enim contingere subita sic morte aliquos peccatores preueniri, vt meminisse quidem possint peccatorum, quae ad miserunt, & de eis dolentes, & clamantes, Domine miserere, moriantur, antequam quicquam de futuris vel cogitare, vel statuere potuerint. Nunquid igitur & hi venia carebunt? Quid rigidius? Quid durius? Quid in clementius dici

Amb.

Arg. 5.

Esa 55. b

Ambr. 7. in Luc. 6. 66. Bern. ser. 1. Pet.

Arg. 6.

dici

dici potest? Equidem Deus omnes confugientes ad se, obuiis manibus excipit. Neminem facit, quod in se est, despicit. Sub ipso mortis articulo cunctis ad se conuersis veniam impartitur. Neque de latrone illo felici, qui apud Christum in cruce pendente sub ipsa morte veniam inuenit, alia in euangelistis legitur, quam quae illum testetur, & priorem suam vitam auersam, & ad Christum humiliter recurrisse, & ipsius misericordiam orasse. Nonne etiam ad absolutionem sacerdotalem satis sunt quandoque signa certa doloris de peccatis? Absoluti profecto possunt, & debent peccatores, qui articulo mortis praeventi, confiteri nequeunt sua peccata, si explicuerint saltem in specie aliquod peccatum, & signis exterioribus dolorem suum interiorum indicent, etiamsi nullo signo declarent, quid in futurum proponant. Neque differenda est aliquo modo pro hoc absolutio. Et communiter haec omnia possunt ex illis, quibus doctores antiqui tradiderunt poenitentiam esse secundam tabulam post naufragium. Nam quod sancta synodus in capite, quod modo exponimus, dicit, aptè patres nuncupasse lapsi reparationem, secundam tabulam post naufragium deperditae gratiae, hoc praecipue video illos retulisse ad hanc partem sacramenti poenitentiae, quam nunc tractamus. Non autem diceretur haec detestatio seu agnitio & confessio nostrorum peccatorum, secunda post naufragium tabula, nisi aliquando vel sola opem ferre posset periclitantibus, atque eorum vitam tueri. Sed aliquot parum festinatio subiciam, quo & propositum nostrum confirmet, & vera esse, quae nostrum in decreto asseritur, liquido commostrem. Tertullianus in libro de poenitentia, cum virtutem detestatio nis peccatorum ex autoritate Ezechielis comprobasset, subdit. Poenitentiam peccator ita inuade, ita amplectare, vt naufragus alicuius tabulae fidem. Haec te peccatorum fluctibus mensum proleuabit, & in portum diuinae clementiae protelabit. Hieronymus in epistola ad Pammachium & Oceanum de erroribus Origenis. Secunda post naufragium tabula est, culpam simpliciter confiteri. Et in epistola ad Demetriadem. Verum nos ignoremus poenitentiam, ne facile peccemus. Illa quasi secunda post naufragium miseris tabula sit, in virgine integra seruetur nauis. In primo etiam contra Pelagianos hanc esse virtutem conuersionis peccatorum his verbis declarat. Poenitentia imitatur baptismatis gratiam per ineffabilem clementiam saluatoris, qui non vult

Arg. 7.

Poenitentia secundam tabulam post naufragium.

Tertul.

Hier.

perire quinquam, neque delectatur in mortibus peccatorum, sed vt conuertantur, & uiuant. Acceperuntque & perinde intellexit hanc doctrinam magister sententiarum in. 4. d. 14. & qui eum secuti sunt scholastici, ad eam vt iam velut prouerbii vice habeatur in scholis, poenitentiam, hoc est, dolorem de peccatis, secundam esse tabulam post naufragium. In sermone etiam, quoniam in Augustini sermone ad fratres in heremo, foelix tabula, & vitalis nauicula appellatur, sed vt conuertantur, & sine ipsa instructio dicitur omnis confessio, & omnis satisfactio inanis, nec prodesse baptismum, & ad iudicium suscipi corpus domini. Itaque ex his omnibus liquet, & antiquos credidisse huiusmodi dolorem de peccatis ad obtinendam Dei gratiam posse sufficere, saltem vbi articulus necessitatis, aut obliuio quaedam humana, propositum cauendi deinceps peccata impedierit.

Magister.

Aug. ser.

11.

Obiect.

Respon.

Diluntur, quae praesentiam propositi cauendi ad reparationem lapsi requirunt.
Cap. XXII.

Quid est igitur quod per Ezechielem non pollicetur dominus impio misericordiam ad solam poenitentiam suorum peccatorum, sed praeter eam, vt custodiat mandata sua, & faciat iudicium, & iustitiam requirit? Ita enim inquit. Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis quae operatus est, & custodierit mandata mea, & fecerit iudicium, & iustitiam vita uiuet, & non morietur. In verbis autem, custodierit mandata mea, propositum in futurum videtur requiri, & in verbis, fecerit iudicium, & iustitiam propositum satisfaciendi. Non haec tamen propheta adiecit, vt propositum custodiendi mandata, & satisfaciendi pro peccatis ad impii iustificationem requireret. Quis tam fuit durus, vt etiam propositum actuale satisfaciendi ad peccatoris contritionem exegerit? Et facere iudicium, & iustitiam non pro satisfactioe vsurpata scriptura, sed Hebraismus est frequens quo rectè, & hoc quidque ordine fieri, & administrari significat. Et aliud profecto est custodire mandata, aliud proponere ea custodire, aliud facere iudicium, & iustitiam, aliud proponere ea facere. Ac ne dubitemus ad reconciliationem peccatoris de peccatis admissis satis esse nonnunquam vel solam poenitentiam, omnibus remotis limitationibus statim subiecit. Conuertimini, & agite poenitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit

vobis in ruina iniquitas. Ideo verò adiecta sunt prior loco illa verba, & custodierit mandata mea, vt intelligeremus præter poenitentiam de admissis, necessarium esse non adiacere alia noua peccata. Quid enim prodest, vt rectè dicit Grego. si peccata quis luxuriæ defleat, & tamen adhuc auaritiæ astibus anhelet? Quid prodest si iræ culpas iam lugeat, & tamen adhuc inuidiæ facibus tabescat? Et iam hic spir. san. tela nobis suppediabat contra hæreticos illos, quos statim retulimus asseruisse, post peractam triennem de quolibet peccato poenitentiam, licere ad voluptates priores reuerti. Si impius, ait, egerit poenitentiam, & custodierit mandata mea, vita viuet. Nam si vel tempore, quo agit poenitentiam à prioribus peccatis, vel postea prætergressus fuerit mandata, nequaquam vita viuet, sed morietur. Nos verò sic diximus, posse nonnunquam sufficere, ad reparationem lapsi dolorem de peccatis sine proposito vitæ in posterum peccata, vt tamen talem, & tantum eum dolorem debere esse dicamus, vt virtualiter tale sit propositum. Quod quidem tum duntaxat continget, quando cum eo non statet complacentia in aliquo peccatum futurum, sed sic prorsus affectus postea à peccatis auertitur, vt si vel meminerimus, vel rogati fuimus de hoc, prorsus dicemus, nos cupere omnia peccata lætalia sollicitè in futurum vitare. Vnde & Gregorius pulchre illos hæreticos admonet. Magna est contra peccatum virtus poenitentia, sed quis in eadem perseueret. Et multis sanctorum testimoniis Gratianus rectè colligit, nihil prodesse poenitentiam, si permaneant, vel iterentur peccata. Quamobrem Tertu. ait. Vbi emendatio nulla, poenitentia necessario vana. Idque rectè perpendentes Amb. Aug. Grego. Ansel. in citatis iam diffinitionibus ad veram & frugiferam poenitentiam requisierunt admissa peccata non iterare. Obiiciuntur & nobis verba illa Christi ad paraliticum, & adulteram in adulterio deprehensam. Vade, & iam amplius non peccare. Sed his verbis non exegit Christus ab eis, vt proponerent non peccare, vt iustificarentur. Cum enim hæc dixit, iam eos, vt verisimile est, iustificauerat. Naque illos spiritaliter Christus sanauit, quos sanauit corporaliter, & libera se interius credendus est, q̄ iam exteriùs liberam à se dimittebat. Quid igitur ab illis requirebat illis verbis, iam amplius non peccare? Nimirum vt grati essent beneficia accepto, & in gratia perseuerarent, quæ eis fuerat benignè impartitus, neq; abuterentur re-

dundantia clementiæ cœlestis, & se rursus illis conspurcarent peccatorum sordibus, quibus prius fuerat inquinati. Et in huc sensum nos similia verba solemus capere, cū condonantes alicui patratam in nos offensam. Vade, dicimus, & noli amplius simile quiddam patrare. Quibus verbis non exigimus ad remissionem, vt proponat cauere similia, sed in significacionem gratitudinis suæ, vt caueat talia admittere hortamur. Addunt & aliqui contra nos. Quod ad iustificationem requiritur dilectio Dei super omnia. Sed vñ tantum onus peccato imponatur, non inuenio. Quod & Iustus li. 6. docuimus. Alius instat, incoueniens esse, & absurdum iustificari posse per dolorem in generali de suis peccatis, qui proposuit occidere inimicum, neque eum animum reuocauit. At ego hoc pro nobis esse existimo. Absurdus enim est, iustificari non posse ea via, qui naturaliter meminisse nequit, neque reuocare in memoriam conceptum malum propositum. Et virtute satis reuocat, qui sic dolet, vt si meminisset, prorsus reuocaret, vel certè non approbaret eo permanente dolore.

Nulla temporis mora necessaria est ad poenitentiam.
Cap. XIII.

Proximum est, vt differamus, qualis, & quanta huiusmodi futura sit peccatorum detestatio, quam vt necessariam, & præceptam, ita sufficientem esse lapsi ad ipsorum reparationem hæcenus statuimus. Et quidè Caietanus, durissimè, & nostro sanè iudicio absurdissimè sensit Deum non iustificare peccatorem mox vt habet dolorem de peccatis propter Deum supra omne odibile, & propositum vitandi peccata supra omne vitabile, sed expectare etiam tum incertum nobis tempus priusquam eum sibi reconciliet. Sed enim ipso excepto apud omnes catholicos hoc video in primis constare, vel certè constare debere, non intensiorem, neque longiorem, neque perfectiorem dolorem de peccatis requirit ad reparationem lapsi, quam ab eo possit cum auxilio diuino præstari. Et quauis talem dolorem sufficere, si modo sit ex toto conatu, vel ex toto corde, probare possumus ex receptissimo illo & prorrito axiomate. Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam. Quod certum esse ex fide, liquere potest. Quia vt veridica scriptura tradit, Deus neminè deseruit, sed omnes recipit confugiens ad se, & illuminat omnem hominem venientem

Obiect. 3
Respon.
Obiect. 4

Respon.

Arg. 1.

Facienti quod in se est, non negat gratiam.
Io. 1.

Ho. 34. su per Euā.

De pecc. 3.

Tertu. de poeni. Obiect. 2.

Io. 5. & 8. Respon.

Caieta. in addi. 3. p.

Proposi. 1.

nientem in hunc mundum, & omnes vult saluos fieri, & ad cognitionem veritatis venire, atque in omni gente, qui timer eum, & facit iustitiam, acceptus est illi. Nec solum non est acceptor personarum, quia nemini quicquid debet, & liberrimè potest suam impartiri gratiam pro beneficio suo, quin alicui faciat iniuriam, aut iuste ei dici possit, cur ista facis, sed etiam quia omnes ex æquo recipit, qui ad se confugiunt, neque quemquam repellit à sua gratia, si modo faciat, quod in se est, ad eam assequendam. Vnde Augustin. Salus vera nulli vnquam defuit, qui dignus fuit, & cui defuit dignus non fuit. Et subscripsit ei Bern. vt supra allegauimus. Neque periculum vllum in his est, si modo vt ipse Augustin. admonuit, non ita hæc accipiantur, vt ex meritis suis dignus putetur. Nam teste saluatore, præcepta diuina satis sunt ad vitam, & qui facit, quod in se est, seruat mandata. Nec vllus adultus est in peccato, cui non imputetur carètia gratiæ diuinæ. Paratior quippe Deus est, & prior ad eam nobis dandam, quam nos ad accipiendam, & nullus ea caret sine sua culpa. Argum. 2. Potest item secundo doctrina hæc confirmari ex omnibus scripturæ testimoniis, quibus paulò ante copiosè ostendimus. Deu polliceri suam gratiam, & conuersionem ad peccatorem, dummodo se ipsi ad eum conuertant & poenitentiam agant, & seruent mandata ipsius. Et vbi aliud testimonium non esset, deberent sanè illa verba Deuteronomii sufficere. Cum quaesieris dominum Deum tuum, inuenies eum, si tamen toto corde quaesieris, & tota tribulatione animæ tuæ. Quis enim restitutus dicatur toto corde, & tota tribulatione animæ suæ Deum querere, quam qui dolet, quantum potest de suis omnibus peccatis propter Deum? Quare quicumque sint scholastici, qui certam temporis continuationem requirunt, vt peccatorum detestatio reponat hominem in gratia, sic pie exponendi sunt, vt quantumcunque minor, & breuior sufficiat, quando vel diutior vita non fuerit, vel ita vires extenuatæ fuerint, vt maior aut feruentior haberi dolor non possit. Nullus quippe catholicorum doctorum posuit quempiam viatore extra statum salutis. Et discrimen est apertum in articulo mortis, & extra illum in articulo mortis facit, quod in se est, qui quantumcunque paruo, toto tamen tempore vitæ suæ producit dolorem, quique quam maxime potest, pro debilitate suarum virium tum dolet. Extra illum verò articulum, cum possit longius, & perfectius, & feruentius dura-

1. Tim. 2. b A ct. 10

Aug. 1. 2 I Paganos 2. Ret. 31. Mat. 1. g

Argum. 2.

Deut. 4

Expositio requirunt tempus ad coëctioe

re in dolore, nec faciat, non censeretur facere quod in se est, qui non tantum quantum necessarium esset, dolet. Et doctorem nostrum subtilem, quid quid quidam addubirent, maxime par est ita exponere, vbi cunq; videtur requirere certam intensionem, aut continuationem. Quamquam enim in. 4. dist. 14. quæst. 2. & 4. multa dicit ex quibus posteriores plerique autores hanc eisententiam de necessitate certæ intensionis, aut continuationis non omnino sine causa tribuerunt, tamen si bene perpendamus, neque hic, neque vsquam alibi ex professo disputat de hoc. Et in his locis tantum contendit ostendere duo, nempe, attritionem, vt in formæ sufficere posse, vt dispositionem præuiam ad deletionem peccati, sicut in quantum formata est, sufficit, vt concepitans, & aliquando superueniente sacramento dari propter attritionem, & sacramentum gratiam, quando attritio ad eam non sufficeret. Et ideo fortassis hæc ostendit in opinione asserente dolorem de peccatis per intensionem, & continuationem sufficientem reddi ad infusionem gratiæ, quia hæc opinio tum erat celebris, & ea via multo facilius, & apertius poterat facere propositum suum, quam in contraria opinione. Ex hoc verò, quod facienti quod in se est Deus suam non denegat gratiam, possumus inferre, non solum non requiri ad reparationem lapsi, certè aliquo tempore durare in detestatione peccatorum, sed & instantaneam, & momentaneam detestationem satis esse ad reparandum quemvis lapsum. Nam si momentanea non sufficeret, verisimile est, Deum certi alicuius temporis continuationem requisisse. Licet enim posset Deus contentus esse temporaria, vt sic dicamus, detestatione, hoc est detestatione tempore quantumcunque paruo continuata, & non satis habere instantaneam, neque exigere certi alicuius temporis continuationem, tamen apparet non est, Deum, qui summe sapiens, & bonus est, huiusmodi aliquas minutias, & argutias sophisticas vel exigere, vel attendere. Et cum psalmista dixit præceptum domini lucidum, & Christus iugum suum suauem, & onus leue, & Ioan. mandata Dei graui non esse, satis profecto indicatum est nobis, longe abesse præcepta domini ab huiusmodi tenebris, & caligine. Sed vt omnem ambiguitatem dimoueamus, & pro virili nostra ab scholis eliminemus portentosam opinionem requiruntium ad reparationem lapsi certo aliquo tempore continuari detestationem peccatorum, vt gebimus magis hæc peculiaribus

Expositio Sec.

Propo. 6.

DE LAPSIS, ET EORVM REPARATIONE

Arg. i. scri argumentis. Primò. Scriptura pollicetur misericordiam peccatoribus quacunq[ue] die, & quacunq[ue] hora, in d[omi]no vt omnem amputaret regin[em] l[an]d[i] occasionem, quotiescunq[ue] & quandocunq[ue] auerterint se ab iniustitia sua, & conuersi fuerint ad Deum. Impietas impij non nocebit ei, ait Ezechiel, in quacunq[ue] die conuersus fuerit ab impietate sua. Quid clarius dici potuit, vt intelligeremus etiam momentaneam conuersionem peccatoris sufficere ad placandum Deum? Nonne qui conuertitur ad Deum in instanti alicuius diei, conuertitur & in eo die, & Deus iustificans peccatorem aliquem in instanti alicuius diei, iustificare eum dicitur in eo die? Quis negat solem in hoc die lumen illud produxisse, quod produxit in aliquo huius diei instanti? Atque ex his verbis desumpta potuit sententia illa peruulgata. In quacunq[ue] hora ingemuerit peccator &c. Tametsi nobis verisimilius est, desumptam eam esse ex illis verbis Esaias, quibus iuxta translatione[m] septuaginta Ambrosius, & Gregorius & multi alij, vt statim patebit, vtuntur. Cum conuersus ingemueris, tunc saluaberis. Nam in his salus aperte promittitur peccatori, quandocunq[ue] se ad eum conuerterit. Neque minus huic sententia vulgaris translatio fauet, quae pro istis sic habet. Si reuertamini, & quiescatis, salui eritis. Et alibi simpliciter, & absolute promittit Deus. Si conuerteris, conuertam te. Et rursus. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. In apocalypsi etiam manifestè dicit. Siquis aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum. Cui verò dubium sit aperiri ianuam cordis momentanea detestatione peccatorum? Equidem cui displicent sua peccata, aperit ian[ua] cor Deo, sicut claudit, cui placent, etiam si non amplius quam momento. Et in testimonijs, quae supra ex Dauide, Esaias, Hieremia, & Ezechiele citauimus, perpetuum hoc licet videre penitentibus misericordiam promitti nulla neque diei, neque horae, neque denique alicuius particulae temporis requisita continuatione. Ac vel regis Davidis exemplum, qui ad trisyllabam hanc vocem, peccaui, misericordiam inuenit, commone[re] debuit omnes ne ad eum rigidum, & inhumanum putarent Deum, cuius misericordia est immensa, vt certo aliquo tempore continuari detestationem peccatorum requirat, vt ad se conuersos in suam gratiam recipiat. Neminem nisi obnitate[m] repellit, neminem, nisi negligenter, reicit, ait verè Hilarius in illa verba Davidis. Ne repellas me à mandatis tuis. Et ipse dominus

hoc manifestissimum fecit illis verbis. Cunque quaesieris me in toto corde vestro, inueniar à vobis, dicit dominus. Ad haec in concilio Viennensi expressè diffinitum est, posse qui post baptismum lapsi fuerint, per veram semper penitentiam reparari. Si semper possunt peccatores per penitentiam reparari sufficit ergo momentanea penitentia. Nam quae non possunt fieri in instanti, non omnino verum est semper posse fieri. Leo etiam primus in epistola ad Theodorum Foro iuliensem episcopum ideo nemini in necessitate denegandam esse dicit reconciliationem, quia misericordia Dei neque mensuras possumus ponere, neque tempora diffinire. Et subdit. Apud Deum nullas patitur veniae moras conuersio dicente Dei spiritu per Ezechielem propheta[m] cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Quid apertius potuit ab hoc tanto pontifice pro nobis dici? Citat etiam Gratianus haec ex Leone Papa. Nemo desperandus est, dum in hoc corpore constitutus est. Quia non nunquam quod diffidentia aetatis differtur, consilio maturiore perficitur. Sed audi, quid & Iulius Papa eodem spiritu, quia & eiusdem vicarius, scribat. Vera confessio in vltimo tempore esse potest, quia dominus non solum temporis, sed etiam cordis inspector est, sicut latro vnus momenti penitentia meruit esse in paradiso in hora vltimae confessionis. Et consentit per omnia successores eorum Caelstinus, qui contra negantes penitentiam in extremis in epistola sua secunda ad Galliae episcopos sic loquitur. Horremus, fateor, tantae impietatis aliquem inueniri, vt de Dei bonitate desperet, quasi non ipse offerat ad se quouis tempore concurrenti succurrere, & periclitantem sub onere peccatorum hominem redimere, quo se vere expediti desiderat, & liberari. Et subdit. Desperat de misericordia Dei, qui eum ad subueniendum morienti sufficere vel in momento non credit posse. Et vt intelligas ista eum retulisse ad potentiam secundum legem, & non tantum ad potentiam Dei absolutam, exemplum ponit de latrone, & subiicit statim. Vera ergo ad Deum conuersio in vltimis positurum, mente potius asstimanda est, quam tempore, propheta hoc taliter asserente, cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Cum ergo dominus cordis sit inspector, quouis tempore non est deneganda penitentia. Haec ille. Et vide vt mirifice sibi de hoc patres ecclesiae consenserint, & nullam esse seeram penitentiam, quae quidem fiat in hoc saeculo, constanter tradiderint, Cyprian. in cle

Hier. 29. o
Arg. 2.
Firmiter
d sum. tri
ni. & fi. ca.
leo. ep. 89
26. q. 6
His qui.
Dec. p. d.
7. Nemo.
Iul. ibi. q.
si presb.
Cele. ibi. o
Agnoni
mus.
ar. 3. ex cõ
sensu do.
ctorum.
Cypri.

Arg. i. scri pturis.
Ezech. 33.
Amb. i. de p[en]it. c. 4.
Esa. 30. d.
Hier. 15. d.
Zach. 1.
Apo. 3
c. 5
Hil in ps. 118.

in elegantissimo tractatu ad Demetrianum inter cetera sic scribit. Hortamur dum facultas adest, dum adhuc aliquid de saeculo super est, Deo satisfacere. Quando istinc excessum fuerit, nullus iam locus penitentiae est, nullus satisfactoris effectus. Hic vita, aut amittitur, aut tenetur. Hic salutis aeterna cultu Dei & fructu fidei prouidetur. Nec quisquam aut peccatis retardetur, aut annis quominus veniat ad consequendam salutem. In isto ad huc mundo manenti penitentia nulla sera est. Pater ad indulgentiam aditus quarentibus, atque intelligentibus veritatem facilis accessus est. Tu sub ipso licet exitu, & vite temporalis occasu pro delictis roges Deum, qui vnus, & verus est, confessionem, & fidem illius agnitionis implores, venia consenti datur, & credenti indulgentia salutaris de diuina pietate conceditur, & ad immortalitatem sub ipsa morte transitur. Et in sermone de cena domini, si tamen illius est. Neque seruum est, ait, quod verum, neque irremediabile, quod voluntarium. Et ipso in momento impietas religionem induit, crudelitas induit pietatem. Augustinus sermo. 66. de tempore. Quantuscunq[ue] sit peccator & impius, si ad penitentiam conuertitur, consequi per misericordiam veniam non dubites. Et in de eccle. dog. cap. 8. sic lego. Penitentia aboleri peccata indubitanter credimus, etiamsi in vltimo vitae spiritu ad missorum peniteat. Allegat item Gratianus ex libro Augusti de penitentia haec verba. Penitentia, si in extremo vitae hiatu aduenerit, sanat, & liberat in ablutione baptismi. Conuersio si contigerit alicui etiam in fine, desperandum non est de eius venia, sed quoniam vix, vel raro est tam iusta conuersio, timendum est de penitente seruo. Et eadem est sententia in Ambrosio in exhortatione ad penitentiam. In resp. in super ad. 15 artic. sibi falso impositum dicit August. Deus nemini adimit correctionis viam Chrysostomus de reparatione lapsi. Talis mihi crede, talis est erga homines pietas dei, vt penitentiam nunquam respuat, si ei sincere, & simpliciter offeratur. Etiam si ad summum quis peruenerit malorum, & inde tamen velit reuerti ad virtutis viam, suscipit, & libenter amplectitur, & facit omnia, quatenus ad priorem reuocet statum. Et quod est adhuc praestantius, & eminentius, etiam si non potuerit quis ex plere in praesenti satisfaciendi ordinem. Quantulacunque tamen, & quanlibet breui tempore gestam non respuit penitentiam. Nec quippiam iure tergiversari potest, quod dixerit

quanlibet breui tempore, & non dixerit quo libet momento. Nam qui statim dixerat. Deum nunquam hic respicere penitentiam, satis in dicabar his verbis & breuissimum quoduis tempus, & instans à se esse complexum. Basi. exaggerans celeritatem, quae pater misericordiarum obuiam iuit filio prodigo ad ipsum redeunti, ita scribit. Solum vobis, & ipse praecurrit. Incipit dicere, & pater assumit. Considera misericordiam, & ne amputes spem Gregorius in illa verba, Adduxit itaque populus, vnusquisque bouem in manu sua vsq[ue] ad noctem, sic suo more iuxta tropologicum sensum philosophat. Vsque ad noctem boues mactandi sunt, non in nocte, quia dum viuimus, peccata delere penitendo possumus, post mortem autem fructuosam agere penitentiam non valemus. Bernar. Festinant, & sine vlllo intervallo coniunguntur lachrymae peccatricis, & misericordia saluatoris Richardus de S. Vict. Qui verè penitet, qui veraciter dolet, absque dubio & absque mora indulgentiam accipiet. Liqueat ex his, nulla vitae particula, neque ipsum articulo mortis sanctos hos doctores inutilem putasse peccatorum penitentiam. Deinde. In momento potest quiuies peccator facere totum, quod in se est ad obtinendum gratiam diuinam, & perfecta conuersionem, & ex toto corde auerti à suis peccatis, & conuerti ad Deum. Neque enim mora indiget voluntas ad suos actus, & tam perfecta potest esse conuersio in instanti, ac in tempore. Praeterea. Quocunq[ue] vitae huius momento amittere possunt iusti suam gratiam secundum legem communem. Neque Deus morae temporis requirit, vt auertat se à peccatoribus, qui se ab eo auerterint, vel momentanea complacentia transgressionis alicuius praecipiti. Igitur & quocunq[ue] etiam vitae huius momento peccatores possunt in Dei gratiam redire. Equae enim vtrotunq[ue] est conditio, Et Deus multo prior est ad miserendum quam ad puniendum. Tam pius nemo, tam pater nemo, ait Tertullianus. Neque tantum contra clamentissimam dei naturam videtur, sed & contra aequabilitatem, quam in omnes seruat, vt momento temporis possint iusti perdere quacunq[ue], & quantacunque bona in vita fecerint, & tamen tempore indigeant, vt vel in minimam dei gratiam redeant. Insuper. In alijs praecipis nulla certa mora temporis necessaria est, sed si quidem ea praestentur, quae praecipis illis exiguntur, siue tempore quis hoc faciat, siue in instanti, satisfecisse censetur illi praecipio. Si teneamur nunc deum diligere

Basi. ho. 57
Greg. 1. Re. 14. o
Ber. ser. d. Magdal. Rich. c. 9 venia. ma.
Argum. 4
Argum. 5
Ter. d. p[er] 2.
Argum. 6

Aug.
Ambros.
Chry. Deprec. d. 3. Talis.

ligere, vel adorare in spiritu, si & reueatur quis patrem suum diligere, vel ei subuenire, aut ei reconciliari, aut pro eo orare, etiam si momentaneè ista faceret, nemo putat eum non fecisse satis illis præceptis, nemo reum transgressions eorum accusat. Vnde igitur hæc noua religio? Vnde hic nouus, & in aliis præceptis nunquam exactus rigor? Cur nos tam parcè, & tam modicè gratiam Dei, & domini nostri prædicemus, cum ille tam sit liberalis? Cur in hoc solo præcepto, cuius impletio necessaria nobis est ad vitam, credamus fuisse rigidior, & seuerior, qui vsque ad miraculum amat homines, & ad impartendam eis suam gratiam est propensissimus? Cauendum est, ait Amb. de penitente peccatore, ne nos ei reconciliationis faciamus moram, quã non fecit filio prodigo pater. Sed & ex operibus naturæ hanc veritatem discere potuimus. Mox enim vt perfectæ fuerint dispositiones in materia, introducit ab agente naturali forma illis respondens. Quare & multo magis credendus est, Deus daturus statim & absque vlla mora suam gratiam eis, qui fuerint legitimè ad ipsam dispositi. Nescit tarda molimina spiritus sancti, gratia, teste Ambr. & gratia multis nominibus antecellit naturã. Sequatur ergo quisque, quod ei placuerit. Iudicium ecclesiæ neque volo, neque possum antecurrere. Quod tamen pro ingenii nostri tenuitate sentio, ingenuè dicam. Tam valida, & tam efficacia argumenta ista apparent, vt non dubitem, posse ecclesiã diffinire hanc veritatemquam modò firmamus, & silèrium perpetuum imponere illis, qui hætenus præter auctoritatem scripturæ, ecclesiæ, & sanctorum, immò ipsis omnibus planè reclamantibus, tantum rigorè, immò errorem inuèhere moliti sunt scholis. Ne tamen quispiam adhuc intolerabilius aberret, aduiciam & hæc. Si cui placeat his non obstantibus defendere, non satis esse momentaneam detestationem ad reparandum hominem lapsum, oportebit illum sic defendere, certum tempus requiri ad sufficientem penitentiam, vt non satis sit vsque ad instans terminatiuum eius temporis exclusiue dolere, nisi etiam in illo, vel vt communiter dicitur, vsque ad illud inclusiue doleat. Gratia nanque incipit esse per primum sui esse. Et Deus nemini remittit peccatum sine contritione. Contritio autem non est, antequam infundatur gratia. Quare nisi hoc pacto defendatur necessitas continuationis in tempore, vbi illud instans terminatiuum temporis necessarii ad veram penitentiam sit terminati

Amb. 7. in luc. c. 66

uum etiam vitæ, tenendo communem opinionem, quod homo definit esse per primum non esse, oportebit incidere in alterum duorum incommodorum. Aut enim necesse erit concedere, aliquem damnari, qui sufficientem habuit penitentiam in vita, aut certè, saluari eum qui tota vita ista fuit in mortali, & caruit gratia Dei. Immo si hoc postremum non concedatur, necessarium erit dare, ex duobus æqualiter penitentibus, & disponentibus se ad gratiam, vnum mox iustificari, alium verò, etiã cum nullum ponat obicem gratiæ, in æternum statim perire. Iustificabitur nanque, qui in eo instanti hinc vixerit, peribit verò, qui in illo hinc discesserit. Sed ne ad disputandum de his minutulis necesse sit descendere, melius erit, in ea, quam tradidimus, sententia persistere, & vel momentaneam detestationem peccatorum ad iustificationem posse sufficere, constat tueri.

Quantumcunque remissa detestatio peccatorum reparare potest lapsos.
Cap. XXIII.

ATque iisdem pene argumentis firmare possumus cum Gab. in. 4. d. 14. q. 1. & eodem muni opinione recentiorum aliorum autorum scholasticorum contra Ric. in. 4. dist. 17. ar. 2. q. 3. 4. & 5. Adrian. quodlib. 5. quæst. 3. Palu. Almay. & alios præferim ex antiquis, nullam esse certam intentionem, nullum certum feruorem, qui necessarius sit, vt detestatio peccatorum debitis alioqui circumstantiis perfecta, remissionem obtineat peccatorum. Nam in scripturæ testimoniis statim citatis sicut nulla certi temporis continuatio, ita nec aliqua certa intentio requiritur, sed cuius peccatori auertenti se ab omnibus peccatis suis, & conuertenti se ad Deum, gratia, & reconciliatio diuina promittitur. Et perinde omnium iniquitatum obliuionem pollicetur Deus peccatori auertenti se à peccatis suis, ac comminatur iusto auertenti se à iustitia sua omnium iustitiarum suarum obliuionem. Quare cum quantumcunque remissa auersio à iustitia si modo deliberata sit, sufficiat ad perdendam gratiam, erit & quantalacumque auersio à peccatis satis ad eam recuperandum. Illud etiam persuadere nobis debet hæc sententia, quod neque ecclesiã vnquam exegit huiusmodi intentiones à peccatoribus, neque sancti doctores docuerunt hoc esse necessarium. Quin Chrysostomus in verbis illius mox allegatis quantalacumque penitentiam satis esse asseruit

Pasano re quiit certã intentionem.

Argum. 1.

Argum. 2.

Et

Debitum d. Et ecclesiã nulla tali requisita intentione, aut feruore gratiam sacramenti baptismi pollicetur illis, qui cum fide sacramenti, & proposito illud reuerenter suscipiendi de hac vita decesserunt. Ad alia etiam implenda præcepta eiusmodi intentionem certò scimus non esse necessariam. Est quoque magno quandoque conatu opus sit, & feruore, vt illa vincamus, quæ eorum explorationem impediunt, quantum locunque tamen affectu quis ea expleuerit, fecerit sanè ipsis satis. Et hoc manifestum est, non solum in communibus, & facilibus præceptis, de danda elemosyna de reddendo de posito, de restituendo alieno, & similibus, sed etiam in præceptis difficilioribus de orando pro inimicis, de lubueniendo ipsis in grauibus eorum necessitatibus, & similibus. Absurdum quoque plane & minimè ferendum videtur, quod quidam eruditus doctor asseuerat, modum certum necessarium esse in dolore, vt reconciliet nos Deo, verum illum non esse in præcepto. Præceptum nanque penitentiam in dictum est, vt nos reconciliet Deo, etsi impleatur satis est ad vitam. Vbi præterea est præceptum de hoc: Vbi Deus tam durum, & difficilem se ostendit, redire in suam gratiam volentibus? Cur addamus onera oneribus, præcepta præceptis? Cur non potius odia restringamus, & fauores ampliemus? Si magnus & vehemens dolor de peccatis necessarius est, quomodo nunquam expressa est à deo certa requisita intentio? Quomodo item verisimile est deum dedisse præceptum de cuius impletione, vel transgressione nemini nostrum possit constare? Quis enim intentiones suorum actuum nouerit? Quis mensuret quanto affectu, et feruore suorum se peccatorum peniteat? Angelis quidem, qui gradus suorum affectuum distincte possunt nosse, talia ferri præcepta, nullum esset incommodum, sed hominibus qui hæc assequi, non possumus, absolum est, & supra omnem plane verisimilitudinem deum sapientissimum & æquissimum legis latorem tale aliquod præcepisse. Multò que absurdius hoc fuisset in hoc præcepto, cuius impletio omnibus peccantibus est necessaria. Vnde neque ecclesiã, neque principes, neque parentes, neque confessores, neque aliqui omnino homines adeo stulti, & parum prouidi fuisset probantur, vt vel sibi, vel aliis, huiusmodi intentiones imposuerint in affectibus, ad quos se, vel alios voto vel præcepto adstrinxerint. Persuasum quippe omnes habuerant, neque statui, neque capacitari hominum talia onera conuenire. Ad quæ accedit, quòd nec homi-

Argum. 5.

nes humani, & tractabiles requirunt hæc ab illis, à quibus fuerunt offensi, sed si doleant illi de illatis ipsis offensis, & humiliter veniam postulent, eam vltro, & spontè sua condonant nulla requisita certa intentione in eo dolore, aut petitione veniæ. Et sacerdotes prudentes neque negant, neque negare possunt absolutionem penitentibus, quos vident extra statum peccati, & cum quantalacumque penitentia suorum peccatorum, & proposito emendandi vitam ad sacramentum penitentiam accedere. Possent autem iure maiorem feruore exigere, si maior esset necessarius. Vt enim Gregorius colligit ex eo, quòd Lazarus non est iustus solui antè quam esset suscitatus, tunc vera est absolutio præsentis, cum æterni arbitrium sequitur iudicis, & illos nos debemus per sacerdotalem auctoritatem soluere, quos autorem nostrum cognoscimus per suscitatum gratiam viuificare. Cur ego, dices, Moyses non pollicetur esse misericordiam populo Israël discedenti à Deo verò, nisi cum ex toto corde reuerteretur ad dominum? Cùm quæseris, ait, dominum deum tuum, inuenies eum, si tamen toto corde quæseris eum, & tota tribulatione animæ tuæ. Si satis est quantalacumque & quantumcunque parui temporis conuersio ad deum, vt eum inueniamus, & misericordiam illius assequamur, frustra adiecit. Si tamen toto corde quæseris eum, & tota tribulatione animæ tuæ. Verum totum hoc loco idem est, quod perfectum. Et toto corde, & tota tribulatione animæ suæ Deum requirit, quicumque in eo solo confidit, & ab eo solo remedium suorum malorum est flagitat, & propter illius vnus offensam delecta sua detestatur. Ad misericordiam præstantam non attendit Deus perinde intentione conuersionis ad se, ac perfectionem. Quid igitur per Ioël clamat, conuertimini ad me in toto corde vestro in ieiunio, & flectu, & in planctu, & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra? Est quoque conuerti ex toto corde ad Deum per actum remissum, certe fletus, planctus, & scissio cordis intantum & feruidum dolorem requirit. Et Ninuitarum rex ita demum speravit se, & populum suum reconciliandum domino, si operiretur omnes fassis, & reuersi à viis suis malis, clamarent ad dominum in fortitudine. Aliud tamen est, quod decet, & ad perfectam reconciliationem consentaneum est, aliud quod necessarium est, & omnino requisitum, & citra quod nulli peccatori patet salus. Iustissimum quidem, & decentissimum est, atque ad perfectum

Argum. 6

Greg. ho. 26. i. eua.

Obiect. 1.

Deut. 4. c

Resp.

Obiect. 2. Ioel. 2

Respons.

fectè placandum Deum commodissimum, grauisimè, & feruentissimè dolere de offensis Dei, & eas amarissimè pro virili nostra flere. Et ad hoc omnes peccatores commonendi sunt, & pro sua quique portione id conari, & conari debemus. Atque ideo & fletus, & planctus, & scissio cordis, & clamor in fortitudine postulatur à peccatoribus in testimonio citatis. Sed cum hoc fiat, tantam esse misericordiam diuinam, vt etiam quantalacunque ad se conuersionem peccatorum satis habeat, vt eos ad suam gratiam admittat.

Obiec. 3. Cur pereunt ergo aliqui peccatores dolentes de suis peccatis, quia non eis subuenitur per sacramentum poenitentiae? Nam si nouerent, nunquam à patribus reputarentur rei salutis spiritualis peccatorum, qui eis poenitentiam negant in extremis. Quando etià per absolutionem sacerdotum quis primò iustificabitur, si quantalacunque dolor de peccatis iustificat? Nullus peccatorum perit, qui ante mortem dolo de suis peccatis propter deum. Sed ideo salutem hominum adimere dicitur, qui quis mortis tempore poenitentiam ei denegat, quia plarumque per sacramentum poenitentiae iustificantur, quia aliàs perirent. Quia absolutio potest primò iustificare, uidelicet, eum qui sine tali dolore, & cum solo dolore de peccatis propter gehennam, vel alia mala euitanda, aut propter alias similes causas ad confessionem accedit. Obijciunt & alij, quod constare posset peccatori sua iustificatio, si quantalacunque dolor propter Deum sufficiat. Item

Obiec. 5. quod nulla erit causa, ob quam quidam iustificetur, & alij non iustificetur nisi quia Deus quodam gratuito puenit & facit, vt detestetur sua peccata, & alios non. Quod videtur ad acceptationem personarum spectare. Verum hæc lib. 9. abudè dissoluimus. Magis equidem me sollicitat multa testimonia sanctorum doctorum, qui ad expiandum magnas, & graues culpas, magnum, & omnino feruentem dolorem de ipsis necessariam esse, videntur docere. Ex quibus hic aliqua suis verbis subiiciam. Cyprianus. Deus quantum patris pietate indulgens semper, & bonus est, tantum delicti maiestatem merendus est. Quam magna deliquimus tam granditer desicimus. Alto vulneri diligens, & longa medicina non desit, poenitentia crimine minor non sit. Et vt intelligamus continuationem aliqua, & vehementiam opus esse, ad placandum dominum, subdit. Putas ne tu dominum citò posse placari, quem verbis perfidis abnuisti? Putas, facile cum mi-

sereri tui, què tuum non esse dixisti? Ambrosius. Secundum conscientiam molem exhibenda est poenitentiae magnitudo. Grandi plage, alta & proluxa opus est medicina. Grande scelus gradem habet necessariam satisfactionem. Et alibi exemplum Hieremie proponit, vt intelligant peccatores quanto effectu debeant facere poenitentiam. Audiant, ait, qui agunt poenitentiam, quomodo agere debent, quo studio, quo affectu, qua metis intentione, qua intorum concussione viscerum, qua cordis conuersione. Vide domine, quoniam tribulus ventris meus turbatus est à fletu meo, conuersum est cor meum in medio mei &c. Quod si quantalacunque detestatio peccatorum sufficeret ad gratiam, nunquam ille in eodem libro diceret. Facilius inuenitur, qui innocentiam seruauerit, quam qui cogere egerit poenitentiam. Augustinus in libro de poenitentia, referente Gratiano, ita scribit. Recte poenitens quidquid sordium post purificationem contraxit, oportet, vt abluat salutem lacrymis mentis. Et ad fratres in heremo, si tamen illius sunt illi sermones, sic alij quando loquitur. Graui peccata grauisimè lamentis indigent. Gregorius in illa verba, Si forte releuet manum suam à vobis, sic scribit. Quia dicunt, si forte releuet manum suam à vobis, quid aliud in hoc verbo dubitationis accipitur, nisi quia difficilis ostenditur reconciliatio criminorum? Vnde & per Ionam dicitur. Quis scit, si conuerterat, & ignoscatur Deus? Quia ergo si forte releuet manum dicitur, commoueri ad poenitentiam lacrymas cum magna fortitudine debemus, quia est illi, qui poenitentiam auferam faciunt, vix fiduciam salutis inueniunt, negligentis salutem fieri quando possunt? Bernardus. Compunctio lacrymarum remissio est peccatorum, quia tunc peccata dimittuntur, quòdo cum lacrymis ad memoriam reducuntur. Compunctio spiritum sanctum reducit ad se, quia cum spiritu sancto mens visitatur, statim homo peccata sua plorat. Et postea addit. Nihil peius est quam culpam cognoscere, neque desistere. Et ex his que statim ex Isidoro allegat, videtur planè adeo magnum dolorem requirere ad iustificationem, vt etiam sufficiat ad lacrymas. Isidorus, vt citat Hadrianus, sic scribit. Sunt qui poenitentibus securitatem cito pollicentur, quibus bene per prophetam dicitur. Curabant contritionem filij populi mei cum ignominia dicentes, Pax, & non erit pax. Cū ignominia igitur curat contritionem, qui peccanti

Ambrosius. ad quidam corrupta. de poenitentia. c. 6.

Aug. De poenitentia. d. 3. sunt plures. Ser. 11. Greg. 3. an Reg. c. 8. Reg. c. 6. 1093.

Ber. c. 1. modo ueniendi.

c. 27. Isido. de sumo bono. c. 12. Hiero. 6.

canti, & non legitime poenitentiam promittit securitatem. Vnde sequitur. Confusi sunt, qui abominationem fecerunt, id est confusi sunt non poenitentes, sed poenas luendo. Et paucis interpositis addit. Quauis per poenitentiam propiciatio peccatorum sit, sine metu tamen hoc esse non debet, quia poenitentis satisfactio diuino pensatur iudicio, non humano. Proinde quia miseratio Dei occulta est, si ne intermissione flere necesse est. Hæc ille. Ex quibus videtur necessarium putasse tantum dolorem de peccatis ad iustificationem peccatoris, vt ad fletum, & lacrymas sufficere. Quare & idem contritionem, sine qua nemini dimittitur peccatum, sic diffinit. Contritio est compunctio, & humilitas mentis cū lacrymis ueniens de recordatione peccati, & timore iudicij. Et hanc eadem diffinitionem possumus legere in sermone. 7. Augustini ad fratres in heremo. Verum enim cum hæc, & similia patres scripsere, non tam præcludere fiduciam salutis tepidæ poenitentiae uoluerunt quam indicare, quid deceret, & conueniret nos facere, vt Deo perfecte reconciliemur. Tepida namque poenitentia signum est imperfectæ displicentiae. Et qui tepidè dolo de suis peccatis, vix videtur agnoscere, quantum malum sit peccatum, quanta auferat nobis bonam quantis subiiciat nos malis, quam grauius Deum offendat, quãtis nominibus nos dedecoret, & deturperet. Contra uero feruens poenitentia, & satisfactio Deo de poenis debitæ pro peccatis, & ab eorum iteratione præseruat, & facit, vt perfecta sit nostra poenitentia, & debitum aliqui circumstantiis uisita. Nec enim quia quantumcunque remissam poenitentiam satis esse posse diximus, vt redeant peccatores in gratiam cum Deo, ideo & quantumcunque imperfectæ poenitentiae eadem uirtus concedenda est. Hæc sanctorum testimonia si bene expendantur, postulare sanè uidentur, vix aliquem, aut nunquam, perfecte, & sicut necesse est, de suis peccatis dolere, si non & idem vehementer, & feruenter de eis doleat.

Contritionis definitio.

Augustini Respons.

De perfecta peccatorum detestatione. Cap. XXXV.

Vidimus, neque certi tempotis continuationem, neque certam aliquam intensiorem necessariam esse, vt detestatio peccatorum resiliat peccatorem ad gratiam amissam. Sed nondum aperuimus, qualis ea, & quam perfecta debeat esse, vt in tantum effectum pertingat. Id igitur nunc curabimus,

pro virili nostra explicare. Sed ne plus iusto excresecat nobis hic liber graues, & per multas scholasticorum doctorum, circa hæc quasi liones sub compendium aliquarum propositionum redigimus. Ac primò quidem graues quosdam doctores ex scholasticis, magno consensu tradere video, necesse esse, vt dolor de peccatis maximus sit, non quidem intensiùs, aut gradualiter, sed æstimatiuè, aut appreciatiuè. Nam licet comparationes peccatorum ad mala poenitentiae periculosa sint in uiribus imperfectis, ac propterea sicut prudenter admonet Sancti Thomae. San. Bona. & alij doctores, nunquam illi poenitentibus exigi debeant, tamen nunquam odium laetalium peccatorum reparabit hominem lapsum, nisi præponderet odio omnium aliorum malorum. Deus enim summe est diligendus. Et tanto alicuius offensa acerbius esse debet, quanto maior est qui est offensus. Et cum peccata sint maxima mala, & omnia alia mala incomparabiliter excedant, atque in primis sint à cunctis uitanda, non videtur de illis dolere pro dignitate, neque perinde ac debet, qui non ea supra omnia mala detestatur. Porro sicut oportet Deum, & proximos iuxta mandatum Ioannis non uerbo, & lingua diligere, sed opere, & ueritate, ita poenitentiam necesse est agere non uerbo tenus, & lingua, sed opere & ueritate. Quæ autem poenitentiae ueritas est, ubi peccata tam grauius mala sunt, & conscientiam nostram hoc non latet, & tamen nos leuiter de eis dolemus? Si ueritas est adæquatio rei ad intellectum, tanto nos oportet dolore affici, vt uere censei posimus de ipsis dolere, quanta ipsa sunt mala. Ad hæc. Qui sic dolo de peccatis suis, ut mallet mala alia poenitentiae, quam illa uita esse, non haberet dolorem qui cum in statum gratiae reponeret. Oportet igitur de peccatis magis, quam de aliis malis dolere. Non sic tamen requiritur maximus dolor de peccatis ad iustificationem, vt necesse sit ad eam quidquid doctissimus Cafetanus senserit, actu detestari peccata supra omnia odibilia. Nusquam tantum rigorem scriptura requirit. Quin per Ezechielem, Ioëlem, & Zachariam absolute pollicetur dominus misericordiam, peccatori auertenti se à peccatis suis & conuertenti se ad ipsam, nullam tali & tanta comparatione ad alia mala requisita. Neque homines requirunt, vt condonent offensas in se commissas dolorem, de ipsis supra omnia alia uita mala. Satis igitur est dolor de peccatis sic maximus appreciatiuè actu, vel uirtute. Quod & antiqui non nunquam maximè inten-

Propo. 1. Tho. 1. 6a. Ale. Hal. Dur.

Argum. 1.

Argum. 2.

1. Ioan. 3.

Argum. 3.

Propo. 2.

Caie. q. 1. add. 2. p.

Propo. 3. inten.

na tenfue appellat, & sic displicet homini peccasse, vt nulla ratione velit consensisse peccato. Siquidem si perseueraret eiusmodi dolor, nunquam qui de hoc cogitaret, mallet alia mala vitasse quam peccata, & iam hic minoris facit, & estimat omnia alia mala. Quae admodum enim firmior quidem, & maior debet esse animus vitandi peccata, quam vitandi alia mala, & tunc hoc votum est in homine, cui vult absolute vitare omnia peccata, & nulla ratione eis consentite, ita licet detestatio peccatorum debeatur esse maxima, tunc talis, & tanta detestatio confenda est esse in homine, quando vsque ad eum displicet homini sua peccata, vt nulla ratione velit peccato consentire, etiam si non actu sic sit affectus, vt mallet potius in alia mala incidisse, quam in peccata. Quanquam autem, vt recte dicit Tertullianus, ignorantibus dominum nulla exceptio tuetur ad poenam, quia Deum in aperto constitutum, & vel ipsis celestibus bonis comprehensibilem ignorari non licet, tamen forte ignorari potest inculpabiliter, cum nostris peccatis offendi. Et in eo, qui tali laboraret ignorantia, maximus de peccatis dolor inesse videtur, quoriscunque de suis peccatis doleret, quia sunt contra rectam rationem. Et ad reconciliandum cum Deo, merito censeri potest eiusmodi dolor sufficiens. Si enim sufficit ad perdendum gratiam ipsius, consensus in aliquo, quod est contra rectam rationem, sufficit, & ad redeundum in ipsius gratia sensus ab eodem, vt aduersatur recte rationi. Vt enim assensus ille auersio est à Deo virtutalis. Et par est, vt tantum possit hæc construere, quantum illa destruere. Et per Ezechielem certe non exigit Deus, nisi, vt auertatur impius ab impietate sua. Dubitari vero non potest, quin auertatur ab ea, cui displicet quatenus dissona est recte rationi. Et alioqui qui tali laboraret ignorantia, non posset citra miraculum, nisi in magno tempore redire in gratiam diuinam. Cum verò Deus solus possit, peccata dimittere, & ad iustificationem ex communi sententia doctorum auersio à culpa, & conuersio ad Deum necessaria sit, & sine amore Dei nemo ipsi reconcilietur, sicut dicit Augustinus, in illis qui sciunt Deum offendisse peccatis nostris, quia summum bonum est, & legislator prudentissimus, qui omnia mala districtè prohibuerit, necessarium est dolere de peccatis, quia offense sunt illius. Et hoc est, quod potissimum nobis debet esse amarum in peccatis nostris, quod dum eis

Ter. de pec.

Propo. 4

Propo. 5

Aug.

consentimus, Deum Optimum maximum & de nobis optimè meritum relinquimus, post habemus, & offendimus. Et cum huiusmodi dolor est in nobis, tunc etiam censendus est esse in nobis maximus dolor de peccatis, quia est dolor de eis sub summa, & iustissima ratione, qua sunt abominanda, & sub qua ipsa suprema sunt mala, & maximè omnium odio habenda. Et donec in hanc tantam perfectionem noster exereuerit dolor, quantumcunque ille sit, & quacunquē alia ratione habeatur, nunquam perfectus erit, neque sufficiens ad reconciliandum nos Deo. Et hæc est perfectio, quam supra sepe requisimus, quæque vna necessaria est, vt poenitentia repararet hominem lapsum. Et sane quantum nonnulli doctores requirere videntur ad lapsi reparationem, vt hunc dolerem comiteretur dilectio Dei super omnia, dum tamen diuitias diuinæ benignitatis maturius mecum expendo, non solum absque formali & presenti dilectione Dei super omnia, vt libro 6. cap. 30. probabiliter defendimus, sed absque dolore in generali de omnibus peccatis, & alio omnino actu eiusmodi dolorem de peccato, vel de peccatis admisis satis esse posse crediderim ad obtinendum veniam peccatorum. Is quippe actus, charitatis actus est, & amor Dei, & conuersio in ipsum. Et qui eum haber iam derelinquit vias suas malas, & ex toto corde conuertitur ad Deum. Et apud homines talis dolor nonnunquam placat humanos, & non penitus difficiles, & intrastabiles homines, etiam de grauisimis offensis. Et per Ezechielem, quod sepe repetendum est, peccatori auertenti se ab impietate sua palam pollicetur Deus misericordiam nullam alterius præcipue tam perfecti actus requisita presentia. Et eiusdem prophete testimonio probari potest, satis esse dolorem de peccatis in generali, vt reconcilietur peccatores Deo, neque requiritur tot dolores, quod admiserint peccata, quidquid durissimè, & nostro quidem iudicio stultissimè quidam viri pii, & aliè docti asseruerunt. Considerans inquit, & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita viuet, & non morietur. Certè ab omnibus iniquitatibus suis auertitur, qui dolere in generali de omnibus illis, & nulla ratione vellet alicui earum consentire. Et quorsum Deus tam multos dolores requireret, cum dolor ille in generali virtute omnes eos contineat, & tantumdem valeat etiam apud homines, qui difficiliiores sunt, & absque vlla comparatione minus misericordes.

Propo. 6.
scō i. d.
14 q. 1. ref
adv. l. Ca
ic. vbi. i. i.Ezech. 18
& 31.
Propo. 7.

Propo. 8.

Propo. 9

cordes. Et nisi dolor in generali sufficeret, multo tempore opus esset, vt peccatores possent gratiam perditam recuperare. Quod supra dissonum esse, & scriptura, & ecclesiam, & sanctorum patrum sententia luculenter ostendimus. Debet tamen, quod necesse est, omnes fateamur, eiusmodi dolor, quantumvis generalis, talis esse, vt virtute saltem pertingat ad omnia lætalia peccata, quæ quis admiserit, & animum ab eis omnibus reuocet. Et hoc crediderim, & non amplius requisisse doctores, qui dicunt necessarium esse ad iustificationem dolorem distinctum de singulis peccatis mortalibus. Et meritò quidem hoc exigitur. In infidelibus quippe, & in hæreticis, & in laborantibus aliqua ignorantia vincibili sepe sunt generales dolores de peccatis, neque tamen sufficiunt ad iustificationem quia non retrahunt animum eorum ab infidelitate, hæresi, vel ignorantia, sed cum illis perseuerat actu vel virtute complacentia in eis. Imò si displicerent omnia admissa peccata, quatenus offensa sunt Dei, neque tamen eo pertingeret illud animi tædium, seu dolor vt & ipsi in se actus, qui offensa fuerunt Dei, displicerent, non haberetur dolor, qui necessarius est ad consecutionem iustitiæ. Et posset quidem hoc contingere. Quia sunt nonnunquam aliqui peccatores, qui nolent, se offendisse Deum, sed gaudent non solum de effectu bono, ex offensa Dei secuto, sed etiam de ipso actu, ex quo talis prodit effectus. Exempli gratia. Doler quidem Petrus, se offendisse Deum, sed gaudet, quod habuerit incestuosum concubitum, ex quo habuit optimum filium. Doler etiam Ioannes, se offendisse Deum, sed gaudet, quod strenuè, & honorifice, auctoritate, & industria propria inimicum suum occiderit. Quod verò eiusmodi dolores imperfecti sunt, neque sufficiunt ad reconciliationem peccatoris, ne quispiam decipiatur, sicut vidi quandoque in hoc deceptum quemdam præceptorum meum optimè meritum de literis theologice, potest manifestè ostendi. Hi nanque non verè dolent se offendisse Deum, sed nolent, Deum talem statuisse legem vt illis suis iniquitatibus offenderetur. Si enim verè displiceret eis offensa diuina, displicerent etiam & actus, quibus Deum offenderunt. Isti etiam non detestantur peccata præterita. Siquidem non detestantur illos actus sub ratione, qua sunt contra rectam rationem, & carent rectitudine debita inesse, à qua carentia habent saltem principaliter & formaliter, ne dicam principaliter, & for-

malius, esse peccata. Et qui sic sunt affecti, nondum auertuntur ab iniquitatibus suis, sed adhuc in earum complacentia permanent, & vel fratrem suum oderunt, vel voluptatibus illicitis consentiunt. Quod si ad perdendum Dei gratiam satis est horum scelorum perpetratio, imò etiam consensus in huiusmodi actus, etiam si displiceant, vt offensa sunt Dei, quomodo dubitari potest, quin permancant in peccatis, quantumcunque doleant se offendisse Deum, qui non eo perueniunt, vt nolint, eos actus fecisse? Certè nisi cum offensa Dei hoc quoque nolint, neque respiciunt, neque relinquunt vias suas, neque vitam mutant, neque denique poenitentiam necessariam de peccatis suis faciunt. Quare & vtrunque requisitum Augustinus his verbis. Odisse peccata per se sine amore Dei, non facit salutarem poenitentiam. Siquidem sunt qui nolent quidem patrasse, quæ admiserunt peccata, neque tamen dolent dolore sensitivo, aut etiam intellectu de ipsis, ea de testatio peccatorum absque vlla tristitia, & dolore ad iustificationem sufficeret. Idque constanter Scorus, Almaynus, & alii tradiderunt. Er valdè est hoc misericordiam diuinam consentaneum. Nam & apud homines hoc nonnunquam satis est, ad redeundum in gratiam cum illis. Nec verò in dubium potest, quin iam isti peccatores respiciant à suis peccatis, & verè eos illorum poeniteat. Et quatenus dolor, seu tristitia de peccatis propriè pro passionibus accipiuntur, quæ sequuntur ex affectibus eorum, qui nullatenus vellent acquiescere peccatis, adhibere possunt fidem nonnullis peccatoribus asserentibus se non posse dolere de peccatis suis. Potest enim hoc vltò venire in dolore sensitivo, ex quo sequuntur lachrymæ propter duram complexionem, vel propter nimium aliqui dolorem intensuum. Et non est mirandum, si alia mala magis sensibilia maiorem causent dolorem, & in plures nos resoluunt lachrymas. Et secundum doctorem subtilem possibile etiam hoc est de dolore intellectu, qui tristitia est. Quia neque necessariò sequitur secundum ipsum tristitia ex fuga, odio, seu nolitione peccati, licet vt plurimum coniuncta ipsi sit, vnde est illud vulgatum Augustini. Si cur poenitentia comes est dolor, ita lachrymæ testes sunt doloris. Quod si, vt assolent aliqui peccatores dicere, de hoc doleant, quod non dolent, tali dolore sensitivo, vel intellectu (modo simpliciter dicant, se non posse peccasse) admitti debent ad poenitentiam. Si tamen dice-

August.
ser. 7. d. 14
porc.
Pro. 10.Aug. libr.
de poen.

498

DE LAPSI ET EORVM REPARATIONE.

rent, se non habere affectum, quo nolint consensisse peccatis que admiserunt, quia non possunt talem affectum habere, & eum affectum more communi dolorem vocent, communibus, & proritis rationibus ex malis, quae sunt in peccatis, paulatim trahedi sunt, ut nolint, ea admisisse. Fieri quippe nequit, ut dolere, quod non dolent de peccatis suis, si dolor accipitur, ut plerumque fit pro affectu, quo quis vult non peccasse. Nam is affectus semper subest potestati eius, qui verè vult eum habere. Quia vero magis ille pender ex Dei gratia, & benignitate, quam ex nostra libertate, in primis orandus est Deus, ut eum dignetur ipsis impartiri: Quis enim ut verè simè dicit Bern. scindet duritiam istam, nisi qui in passione sua petras excidit? Quis dabit cor poenitens, nisi à quo est omne datum optimum?

Ber. d. tri. mis.

*Ignorantibus probabiliter quantum deus requirit poenitentiam, sufficit ad gratiam momentanea, & remississima.
Cap. XXVI.*

Sufficit quaque, ad gratiam dolor minor: quia necessarius

Quanquam vero par est, ut peccatores omnes sollicitè nosse studeant quomodo & quatenus detestari debeant sua peccata, ad eorum tamen, & piorum omnium consolationem, adijciam hic vnum, quod iam pridem est nobis vehèmenter persuasum. Et hoc est, dolorem de peccatis propter Deum qualencunque, & quantumcunque ad remissionem peccatorum sufficere, etiam ubi Deus maiorè, & longiorè requisierit, modo habeatur ignorantia probabilis talis legis divinae, neque animus desit dolendi vehèmentius, & diuturnius, siquidem ea lex divina constaret. Itaque, si exempli gratia Deus ad remissionem peccatorum nostrorum requisierit dolorem de eis propter ipsum intentum ut quatuor, & continuatum per centesimam partem horè, sed hoc ignoretur à nobis inuincibiliter, & probabiliter credamus, vel propter autoritatem doctissimorum virorum, vel propter argumenta iam facta, sufficere etiam remissionem, & meritaneum dolorem de peccatis omnibus propter Deum, non solùm, ut credo, excusabimur à nouo peccato propter eam ignorantiam inuincibilem, sed verè etiam sufficere ille dolor ad obtinendum gratiam, & quod deest, supplebitur per propositum doleddi amplius, & vehèmentius, siquidè crederetur requisitum. Est enim hoc propositum, vel formaliter, vel virtualiter in om-

nibus qui dolent quantum probabiliter existimant sufficere. Non autem piam hanc opinionem, ut certam tradere, verum eam probabiliter esse, his possumus argumentis suadere. Primo. Quicumque dolet de peccatis suis, quantum putat probabiliter sufficere ad implendum praeceptum contritionis, & consequendum gratiam diuinam, implet praeceptum contritionis. Praecepta enim diuina non amplius obligant, neque ad aliquid maius, quam nobis possit innoxescere. Qui verò implet praeceptum contritionis, verè habet gratiam. Secundo. Qui facit ea, quae probabiliter credit esse satis ad implenda praecepta de baptismi & poenitentiae sacramento, etiam si propter maliciam sacerdotis non suscipiat ista sacramenta, non solum excusabitur à nouo peccato, sed etiam consequetur gratiam, quam aliàs fuisset consequitur per huiusmodi sacramenta. Dicit enim Alexander tertius de Iudæo, qui se baptizauit in mortis articulo, cum esset inter solos Iudæos. Si talis continuo decessisset, ad patriam protinus euolasset propter sacramenti fidem, & non propter fidei sacramentum.

Argum. 1

Argum. 2

c. Debitum de bap & eius effectu

Ergo qui doloret de suis peccatis propter Deum, quantum probabiliter credit satis esse, etiam si non doleat quantum Deus fortè ad conferendum gratiam requirit, non solum excusabitur à praecepto tanti doloris, sed & verè consequetur quod per eum dolorem fuisset consecutus. Tertiò. Si non sufficiat ad nostram iustificationem dolere quomodo & quantum probabiliter credimus, & à probatis ecclesiae doctoribus traditum est nobis sufficere, oporteret concedere non esse nobis sufficienter traditam per Ecclesiam viam ad nostram iustificationem, quod aperte est inconueniens, vel saltem non esse aliam viam certam nobis, neque à Deo, neque ab ecclesia traditam, quam possimus iustificari, quam istam, ut ex toto corde doleamus. Quartò. In aliis praeceptis non solum excusabimur à peccato, sed & verè obtinebimus, quae Deus promissit illa seruantibus, si ea impleamus, quantum nobis innotescunt per praedicationem Ecclesiae, & ea faciamus, quae probabiliter putamus pro eorum impletionem sufficere. Et potest hoc ostendi in praecepto dandi elemosynam & in praecepto remittendi iniurias, licet enim varient doctores in explicandis illis, ad quae ista praecepta obligant, verè tamen sufficiat ad consequendum praemia, & praerogatiuas seruantium illa, implere ea iuxta opinionem probabili-

Arg. 4

bilibiore doctorem, etiam si alia sit verior. Quintò. Apud clementes, & non omnino in humanos, ista sufficerent ad implendum praecepta eorum, & optinendum praemia, quae polliciti essent, ea seruantibus, vel certè ad consequendum eorum gratiam & veniam de offensis contra illos patris. Sextò. Qui laborat aliqua ignorantia vincibili, & ob hoc solùm gratiam non obtinet Dei, etiam si multum & feruenter doleat de suis peccatis, eo ipso acquirat Dei gratiam, quo illa ignorantia efficiat inuincibilis. Perinde etiam est non praescribi aliquid praeceptum, & non notum facere. Et perinde est, non notum fieri & ignorari illud inuincibiliter. Si ergo ubi Deus non requisisset aliquem dolorem ad communicandum nobis suam gratiam, aut certè non requisisset tantum, aut tanto tempore continuari, iustificaretur, qui remisisset, & in momento doleret, iustificabitur etiam, cum ignorat inuincibiliter maiorem dolorem esse requisitum. Non enim exigit Deus ad consequendum gratiam suam, nisi quae praecipit. Neque praecipit nisi quae possunt moraliter innotescere. Septimò. Qui dolet, quantum probabiliter putat sufficere, facit quod in se est. Nam ut faciamus quod in nobis est, necessarium non est, ut faciamus totum quod possumus, sed satis est facere, quae factu putamus necessaria, ubi non laboremus ignorantia culpabili. Faciens autè, quod in se est ad obtinendum gratiam diuinam, proculdubio, ut supra probauimus, assequetur & illam. Dixi tamen hoc non esse vsquequaque certum, quia neque ab ecclesia, neque à sacris doctoribus quicquam video de hoc definitum, & vidi viros doctissimos dubitare de hoc, & constanter asserere contrarium. Cunque Deus gratis det peccatoribus suam gratiam, non omnino est absurdum, si aliquid praecipiat, aut saltem exigit à nobis, ut eam obtineamus, de quo nobis non quod sit certò constare. Commòdum enim id est, ut semper simus de nostra salute solliciti, neque contentissimus breui, aut paruo dolore de offensa, ipsius, quae ad omnibus legenda est, ut quantumcunque doleamus de ipsa, semper illa acerbius, & diutius dolenda sit. Et si Deus requisit verè maiorè dolorem, quam sit noster, satis videtur dari hoc ignorantiae, ut excuset à peccato. Nec apparet necessarium concedere ei, ut faciat eum dolorem sufficientem, qui aliàs quauis ratione est insufficientis. Vnde nemo, quod faciam, concedit ignorantiam hoc posse praestare dolori de peccatis timore poenae, tamen, ut hoc obire dicam non soli doctores citati, & cum, & poeniten-

tiam ex ipso conceptam approbent, sed & ipsi antiquiores, Irenæus, & Tertullianus. Idemque legitur in citatis locis ex Augustino, & Bern. sed & in Augustino de Spiritu & littera. cap. 32. & ep. 120. c. 178. & in Bern. in ser. 2. dominicae. 1. post Epiphaniam, & in ser. de primordiis medijs, & nouissimis. Ex quibus cum illis quae supra scripsimus apertior esse poterit in sania Lutheri, qui asseruit timorem ante charitatem obesse, & ea accepta inutilem esse, & poenitentiam timore conceptam Deo magis odibilem animam facere, quia poenitentiam fingit. Sed tempus iam appetit, ut ad tertiam partem huius sacramenti transeamus.

Ire. 3. c. 3. h. e. c. 35 tert. d. pe. Aug. Bern. Poen. ex timore vtilis.

*De sacramentali peccatorum confessione.
Cap. XXVII.*

Aptissime nimitum patres post cessationem à peccatis, & desertionem eorum, tertio loco sacramentalem peccatorum confessionem subiecerunt. Quid enim tam proprium sit eius, qui verè à suis culpis respicit, & eas pro dignitate detestatur, quam aduersum se iniustitiam suam confiteri, & virulentum conceptum humorem euomere, ac languores, & lue animae vulnera, ei qui mederi possit, detegere: Non dum sane morbos suos spirituales agnoscat, qui medico spirituali eos reuelare subterfugit. Non dum lateralisa peccatorum venena, quae biberat, intelligit, qui non eis per confessionem reueari festinat. Neque satis de sui erratis confunditur, qui ea nititur abscondere, & non potius, vel ad suam ipsius confusionem, & pudorem, ei qui mederi ipsi potest, propalare. Sacramentalem autem confessionem peccatorum vocant patres confessionem peccatorum secreto, & iuxta ritum ecclesiae catholicae factam sacerdoti habenti legitimum potestatem remittendi peccata. Quo nomine distinguitur à multiplici peccatorum confessione, quae & in iudicio, & extra iudicium, & publice, & priuatim multis alijs nominibus, & rationibus, & Deo, & hominibus fieri potest. Ideo verò adiecta sunt illa verba, saltem in voto, & suo tempore faciendam, quia non sic necessaria est confessio ad reparationem lapsi, sicut cessario à peccatis, & eorum desertio. Absque his ut plurimum non liberatur perfectè peccator à malis, quibus se subiecit per peccatum, bene autem absque confessione. Satis quippe est votum seu propositum confitèdi tempore, quo peccator ad id adstringitur, vide

Sacramentalis confessio.

Temporibus licet semel in anno ex statuto Ecclesia, & tēpore susceptionis Eucharistiae, & in periculo mortis ex iure diuino. Et in hoc omnes conueniunt doctores Hugone & Rich. de S. Victor. exceptis. De quorum sententia copiosē agemus, ca. 33. & quanquā nonnulli scholastici huius voti confitendi presentiam ad iustificationem requirunt, & Rich. etiam voti satisfaciendi presentiam videtur ad veram penitentiam exigere, tamen vt communior, ita probabilior est aliorum sententia, quod sufficiat actu, vel virtute habere hoc propositum confitendi statutus à deo, vel ab Eccle. temporibus. Alioqui & nunc esset in lege gratia: difficilior, reconciliari Deo, quam fuerit sub lege naturae, vel scriptura, quibus temporibus certū est nullius talis propositi presentiam fuisse necessariam. Et cum propositum suscipiendi Baptismi satis sit in virtute ad iustificationem peccatoris non baptizati, vt supra ostendimus, non est quod quisquam ambigat quin multo magis sussecurum sit, habere in virtute propositum confessionis ad reparationem eius, qui lapsus est à gratia baptismali. Virtute vero habentur hęc vora, quando vel animus est in generali adimplendi omnia mandata, ad quę obligamur, vel tanta est admisorum peccatorum duplicitas, vt cum ea non ster consentiret alicuius exitialis peccati in futurū. Et cū inter partes penitentia, sacramentalem confessionem eorundem peccatorum patres comparant, quę statim, & relinquenda & detestanda dixerant, satis indicant, omnia peccata commissa post baptismum siue mortalia, siue venialia ad sacramentalem confessionem pertinere. Omnia namque talia relinquenda, & de restanda sunt. Quia tamen ad iustificationem peccatoris necessariae sunt cessatio à peccatis carnalibus, & detestatio eorum, non autem cessatio à venialibus, aut coram detestatio, hoc ipso innuitur, mortalium omnium confessio necessaria esse, non autem venialium. Vide vero quisquis catholica Ecclesie aduersaris, & agnosce vel ex his presentiam. ss. in ecumenicis conciliis. Quinque precipui errores hactenus pugnarunt contra sacramentalem confessionem, & eis omnibus obuiam hic iuit sacrosancta nostra Synodus. Primus est, & vt refert capit. 135. libri de sacramentis Thomas Valdensis ex Damasceno libro de hæresibus hæresis. So. etiam Mafilianorum, qui confessionem abstulerunt, & eam inutilem, & superfluam censuerunt. Cui errori accessit Vircleus, qui asseruit, debitè contritis eam esse superfluam, & inanem. Consensit & ex par-

tribus obli-
gat pcep-
tū cōfessionis.
Ois vtriq;
q; sex de
poc. & re.
Hug. 2. d
fac. Rich.
d pot. lig.
& solu.
Nō requiritur ad
grām pro
positū cōfiteādi aut
satisfaciēdi.
Oia pētā
post baptis-
mū ma-
teria sunt
cōfessio-
nis.

Errores, s
hic dāntur

Primus.

te Lutherus, cum docuit nullam gratiam in ea per absolutionem sacerdotum conferri, Sed si superflua esset, & inanis confessio, nūquam ea computata esset inter partes sacramenti penitentis necessarij ad reparationem lapsi. Verum de virtute, & efficacia confessionis non hic, vbi ab absolutione dissepatur, sed cum de ipsa sacerdotum absolutione tractabimus, commodior erit locus differendi. Secundus error fuit Iacobitarum affirmantium, confessionem clanculariam non esse necessariam, sed satis esse confiteri Deo soli. Et hunc errorem eis imputat Guido Carmelita in summa de hæresibus. Tribuunt & alij eundem Martino Lutero. Quam iuste ipsi viderint, qui ei imputat. Certè neq; Leo decimus quidpiam tale in eo damnat, neque sanctus episcopus Roffensis hoc ei impingit. Et vt cādidè, & ex animo vbiq; veritati faueam, ego non solum non vsquā hoc in eo legi, verū legi aliqua ex diametro cum his pugnaria. Quod si non ipse, q; sepe aliās facit, sibi ipsi aduersetur, non crediderim illum in eo fuisse errorem. Sed vt cūq; sit, satis reiecerunt patres hunc errorem, cū confessionem dixerunt saltem in voto, & suo tempore faciendam esse. Nā hæc verba satis eam necessariam ostendunt. Et vt nulla esset ambiguitas, apertissimè postea hūc errorem damnarunt canone. 29. Tertius error fuit cuiusdam Petri Osmensis, qui in vniuersitate nostra Salmaticensi ausus est de fendere, confessionem non esse de iure diuino, sed tantum ex vniuersalis ecclesie statuto. Et eundem errorem tenet Glo. in principio di. 5. de penitentia, & in c. Omnis vtriusque sexus de pœni. & remi. Dubitat & ibi Parnormitanus de hoc, sed magis inclinatur in eandem sententiam. Et quod iam olim multo magis miror, eandem tenuit diuus Bonauentura in. 4. d. 17. parte. 2. artic. 1. q. 3. idq; autoritate Hugonis de. s. Victore expresse dicentis de Christo. Medicis dixit, vt curarent, sed in firmis non dixit, vt ad medicos venirent. Hoc quasi certum esse voluit, q; agribenter salutem quærent, & securandos offerrent, si medicos inuenirent. Sunt etiam qui & hunc errorem impingunt Lutero. Verum ego nihil hactenus in eo legi, vndè queam illud ei tribuere. Tuentur tamen illum Philippus, & Erasmus Sacerius in locis communibus. Et nō solum dicunt confessionem nostrā auriculari non esse iuris diuini, sed ne agnitam quidem esse à veteris patribus. Sed multo & in multis ignorantior est, & magis temerarius Sacerius, qui suum errorem multis sanctis patribus

Error. 2

Canon. 29

Error. 3

Bo. Hug.

tribus non veretur imponere, & doctrina catholica erroris notā inuere. Damnavit autem hunc errorem hoc loco expresse sancta Synodus. Nā cum in præmio huius decreti, doctrinam hæc tradita doctrinam esse asseruerit à Christo, & ab Apostolis eius acceptam, satis colligere possumus, & huic quoque errori obuiare illā voluisse. Et hanc sententiā merito esse inter errores computandam, ex statim dicendis liquidum faciemus. Quartus error fuit Martini Lutheri, q; venialia peccata non pertinent ad confessionem. Et hunc errorem satis ille innuit in artic. 8. damnato à Leone. x. Nullo modo presumas confiteri venialia. Sed apertius id docuit, cum in apologia eorum verborum impingit catholicis omnibus, q; vnanimiter dicant, venialia nō pertinere ad confessionem, & ea ratione verba illa excusat, q; nihil tradiderit, quod non & omnes sui aduersarii tueantur. Ego vero in nullo catholico autore quippiam tale legi, nisi in vno parum docto, tametsi satis pio, qui abecedarios quosdam morales scripsit Hispanicè. Quintus error in hac materia est, non esse esse omnia peccata mortalia confiteri. Quē etiam errorem satis innuit Lutherus in verbis illis damnatis vbi supra à Leone decimo. Nullo modo presumas confiteri omnia mortalia, quia impossibile est, vt omnia mortalia cognoscas. Eodem etiam pertinet articulus. 9. contra ipsum damnatus ab eodē pontifice, qui sic habet. Dum volumus omnia purè confiteri, nihil aliud facimus, quam quod misericordie Dei nihil volumus relinquere ignoscendum. Et quanquam in apologia horum articulorum mira vafricie, vt habeat scilicet, qui bus se à nobis tueatur, sententiam suam abscondit, neque satis explicat, an crediderit, posse penitentes confessionem alicuius mortalitatis eis occurrentis intermittere, tamen in eā partem magis propendisse videtur, vel certè eo tendit, vt retrahat homines à sollicitudine quam viri pii communiter habent, vt quantum pro sua quisque virili possit, omnia reuocet in memoriam, quæ peccata mortalia commiserit, & de illis integre, & apertè, & absque vl circuituione sacerdoti confiteatur. Et nunquam explicat, necesse esse, confiteri omnia mortalia, quæ occurrerint, sed in hoc totus versatur, vt ostendat, non posse quenq; si id sit necessariū, pacem assequi conscientia, aut iudiciū Dei euadere, neq; posse oīa mortalia nobis innotescere. Quartum verò hunc, & quartum errorem excluderunt patres, vt statim diximus, cum asseruerunt, eorūdem pec-

Error. 4. Lutherus Philippus & Erasmus Sacerius in art. de confessione.

Error. 5.

catorū sacramentalē esse confessionē faciendā, quę & relinquenda, & detestanda esse, docuerunt. Sed iam hanc parum doctrinam, Christi, Apostolorumque ipsius, & totius Ecclesie doctrinam concordem esse, ac proinde quī errores hos inuulgauerunt, longe à veritate abfuisse, commodum erit monstrare.

Confessio consueta in ecclesia est de iure diuino. Cap. XXXIII.

Si confessionem iure diuino indictam esse omnibus à gratia baptismali prolapsis semel perualerimus, manifestum erit, eam vtilem esse, & necessariā, neq; operosum fuerit de his omnibus hæresibus triumphare. Quare quid de confessione ista sacramentali sacræ literæ tradiderint, in primis videbimus. Porro me non fugit, celebres aliquos autores, & pietate, & doctrina insignes multa ex veteri testamento prorullisse, vt confessionis auricularis ritum, quem nunc tenet ecclesia, nouū non esse, nec contemendum ostenderent. Et nominatim Thomas Vualdensis de sacramentis ca. 139. & 143. dicit, Christum non de disse nouum præceptum, sed antiquam consuetudinem roborasse. Ac 137. cap. refert ex quodam Iudæo, se didicisse, constitutam fuisse apud illos confessionem in adulterio, homicidio, & blasphemia nominis, siue legis Dei oculis, & peculiarem, & distinctam penitentiam pro hoc imponi solitam. Et Cyprianus, quidem ex confessione trium puerorum in camino ignis apud Danielem probat confessionem. Et Lactantius idem facit ex præcepto circuncisionis. Ambrosius etiam fundat confessionem nostram in confessione omnium iniquitatum populi, quæ debebat fieri à sacerdote super hyrcū emissarū. Augusti. similiter fundat in confessione Job, & in illis verbis conuulsa sunt cōpagines. Chrysostomus in opere imperfecto, si tamen illius est, confirmat idem ex confessionibus, quæ iuxta Matthæum fiebant ante baptismum Ioannis. Sed si bene hæc omnia testimonia expendamus, deprehendemus sine dubio, ea esse intelligēda, aut de confessione, quæ Deo fit in corde, aut de confessione, quæ fit iudicibus in iudicio, aut de confessione aliqua peccatorum in genere quæ fiebat, vel in templo, vel alibi coram domino, & ipsius sacerdotibus, vel prophetis, aut de confessione quæ indicaret, vel ex ignoratā, vel ex fragilitate hominē peccasse, nulla expressa distinctè specie peccati,

Th. Vual.
fac. ac. 134
vlt. ad
140. Rof.
ar. 8. i. Lut.
Eckius in
Enchir.
Cy. ser. 5
ad lapsos.
Lact. 4. di
ui. iust. c.
17.
Am. 1. ep. 3
Augu.
Chry.

DE LAPSIIS ET EORVM REPARATIONE.

aut deniq; de confessione alicuius peccati in specie, opere ipso, aut sacrificio facta non verbo. Et umbras quidem, & figuras nonnullas ac preluia aliqua nostrae confessionis prae simile passionem domini, nihil ambigo. Seruauit hoc perpetuo prouidentissimus ille Dei spiritus, ut quae insignia facturatus, aut instituturus erat in lege gratiae, longe illa ante vel in lege naturae, vel in lege scripta adumbraret. Ea; re & auctoritatem eis non exigua conciliavit, & difficultatem emolluit, quae ab eis credendis, aut opere perficiendis nostros animos auocare poterant. Sed enim ante datas hominibus clauas ligandi, & solvendi indubitatum nobis est, nunquam neq; indictum esse, neq; consultum, neq; apud aliquam omnino nationem receptum fuisse ritum clancularia confessionis, quem nunc obseruari scimus ab vniuersa Ecclesia. Et huius sententiae est doctor noster subtilis, & communiter scholastici doctores. Neq; conueniebat profecto, ut ad tantum, & tam graue onus quispiam obligaretur, donec praecellentes huiusmodi clauas Deus impartiretur hominibus, quarum beneficio, & adiutorio competere possent quicquid vel oneris est, vel laboris in reuelandis distincte, & peculiariter nostris peccatis hominibus. Et hunc tantum, & tam salubrem ritum, qui quae magnifice hominem extollit, dum homini homini sua manifestat arcana, & ab eo praesidium suae salutis deposcit, differri nimirum oportebat in hoc vsque tempus, quo humana natura mireficeret à Deo exaltata hominem cepit habere Christum videlicet Iesum dominum nostrum, qui arcana omnia nouit, & in cuncta humana opera plenisimam habet iudiciariam potestatem. Et sanctos doctores nequaquam existimauerim in antiquis figuris nostram confessionem fundasse, quia & ante nouam legem crediderunt Deum illam vel instituisse, vel praecipisse. Quomodo enim lex vetus, quae vel minutissima praecepta distincte tradidit, de hoc vno grauissimo praepropto credita fuisset tacuisse? Vt rebantur tamen illis ad constabiliendum nostram confessionem, quoniam necesse est omnes concedere in noua lege implenda esse, quae sub nube & figura in veteri lege praecesserant. Ac fortassis non leuiter confirmari posse intelligebant confessionem nostram ex eo, qd confessiones generales, & impendio obscurae, gratia nihilominus Deo fuisse ostenduntur. Cui enim illae placebant, placebit proculdubio confessio distincta, & particularis, quae nos magis confundit, & humiliat, quaeque dolorem de ipsis ostendit

Non fuit ante nouam legem ritus auricularis confessionis.

in 4. d. 17.

Quo figura probat nostram confessionem.

sis, & conuersionem nostram in ipsum multo appetiorem facit. Seruiant igitur illa testimonia, & figurae, ut amabilem, & caram Deo confessionem peccatorum ostendant, quam tanto ante tempore tam multis inuolueris, et deliniamtis nobis ille commendauit. Vt autem praeceptum, & ritum nostrae confessionis probemus, solum illis ut cur testimonio is, quae nobis eam commendare possunt ab eo tempore, quo Christus suis apostolis has clauas tradidit. Et primò quidem ex verbis illis, quibus Christus hoc instituit sacramentum. Accipite Spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt, neque obsecrare colligi potest, omnibus peccatoribus à gratia baptismali lapsis indictum esse ab ipso, nostrae confessionis praeceptum. His quippe verbis iudices constituit Christus apostolos super omnes christianos peccatores, & non quidem voluntarios, ut arbitros, sed necessarios. Quorum remiseritis, inquit, remittuntur eis, &c. Quare necessarium est, ut ad eos recurrant quicunque volunt remissionem suorum peccatorum obtinere. Cum solus Deus hanc habeat potestatem, & sibi vni hoc referuauerit, ut dimitteret peccata, ad eum solum tenebantur peccatores recurrere. Et hoc necessarium fuisse, in hac verba tradidit Ambrosius. Vult rogari dominus, vult de se sperari, vult sibi supplicari. Homo es, & vis rogari, ut ignoscas, & putas Deum tibi non roganti ignoscere? Hac ille. At nunc, cum Deus tantam prerogatiuam sacerdotibus impartierit ut non solum remissa sint, quae ipsi remittunt, sed retenta etiam, quae ipsi retinuerint, necesse est profecto dicere, eadem concessione obligatos esse peccatores omnes fideles ad recurrendum iam non solum ad Deum, sed & ad ipsos sacerdotes. Quoniam verò per multi etiam catholici & docti de hac necessitate confessionis ex iure diuino vehementer dubitarunt, & quemadmodum ex his verbis illa possit colligi, affecti non sunt, & alii dum eam omni vi, & opere audent colligere, in ipsis suis conatibus multipliciter defecerunt, ut omnia dilucidiora sint, & efficaciora, rem istam magis premam, & confirmabo hunc in modum. Quilibet peccator à gratia baptismali collapsus, facere & adniti, tenetur, ne sua à Deo retineantur peccata. Debet enim pro sua quisque parte satagere, ut in gratiam redeat, neque vel momento, si possit, in offensam, & in Dei inimicitia perseueret. Porro peccata tãdiu retinentur à Deo, quãdiu retinentur à sacerdotibus. At enim

Confessio articularis est de iure diuino.

Am. 2. de pen. c. 6. necessitas orationis

Prou. 11.

Math. 16.

18.

Resp. M. sanct.

Impugnatio.

nim, Et quorum retinueritis, retenta sunt. Sacerdotes verò neque retinere, quae sunt aliter peccata, quam non remittendo, neque absoluerere quaequã possunt ab eis, nisi illa sibi manifestentur. Quoniam, ut sapiens ait, Qui iudicat, quod nouit, iudex iustitiae est. Et sicut in foro exteriori retinet iudex tandiu reum in carcere, quandiu non dimittit, ita retinere sacerdotem peccatores, nihil est aliud, quã non dimittere. Si igitur qui post Baptismum peccatum latenter, tenentur facere, ne retineantur sua peccata à sacerdotibus tenebuntur utique, & ea illis manifestare. Nam alioqui quomodo ipsi poterunt, eos ab illis absoluerere, cum sententia ferri non valeat in incognitum. Eademque via colligi hoc praeceptum potest ex verbis Christi ad Petrum. Tibi dabo clauas regni caelorum, & quodcũque ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis &c. Et eamque ex verbis Christi ad Apostolos. Quaecũque alligaueritis super terram, erunt ligata & in caelo &c. Nam & ea, quae his verbis & Petro, & ipsis est pollicitus, impleuit, cum dixit. Accipite Spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata &c. Responder Philippus vbi supra, posse fieri absolutionem sine cognitione ministerio euangelii, licet non possit fieri in iudicio. Quia ministerium euangelii est mandatum coelicum impartiri de remissionis peccatorum, siue nota sint siue ignota. Et huius signum, ait esse, quod plurima remittuntur peccatoribus per absolutionem sacerdotum quae neque meminere, neque intelligunt, qui absoluntur. Et fide, addit, vox absolutionis accipienda est. Ita enim oportet credere propter auctoritatem euangelii nobis remitti peccata, cum absoluiumur à sacerdote, ac oportebat Dauidem credere Nathã prophetam dicenti. Transulit quoque dominus peccatum tuum. Sed quot hic sunt errorum portenta? Torpene sunt errores, quot verba. Sed id tantum quod nunc agimus, pergeamus. Nũquid Philippe omnibus peccatoribus petentibus se absolui, impartienda est remissio peccatorum? non opinor, ita delirabis? Nonne Christus hoc manifeste prohibuit, cum iussit Apostolis suis, ne sanctum darent canibus, nec margaritas suas mitterent ante porcos? Et qui dedit potestatem ligandi & solvendi retinendi, & remittendi, aperte uti que indicabat, quosdam ligari & retineri oportere, alios verò solui & remitti. Quomodo igitur ritus & legitime possunt sacerdotes hac potestate uti, & quosdam ligare alios soluere, nisi ipsis innoscant aliqua peccata ipsorum? Enimverò qui

homines iudices constituebat aliorum hominum, & ita eis subiiciebat languores omnes spirituales, ac subiecta sunt iudicibus secularis delicta manifeste noxia ciuitatibus, & languores corporales ipsis medicis, hoc ipso satis admonebat, ut humano more fungerentur hoc officio, & perinde atque vnuquemque dignum noferent, vel participem remissionis peccatorum suorum facerent, vel expertem. Dicit forte & aliquis. Tenentur quidem peccatores iure diuino declarare sua Responsio peccata sacerdotibus, ad non distincte, neque Impugnatio que in specie, sed satis erit in genere. Quomodo verò sacerdotes ex generali confessione ne nosse poterunt, quos debeant soluerere, quos ligare, quas quibusque satisfactio nes in dicere, quae quibusque morbis aptare medica menta, ut praesentent à recidua? Quis prudens, & iustus iudex sic, vel in foro exteriori eos absoluit? Deinde. Cum ex usu, & praxi rotius ecclesiae hoc perspicuum sit, nunquam nisi forsitan in articulo necessitatis sacerdotes ea generali confessione contentos esse, ut peccatores absoluant, semperque requirere peculiarem, & distinctam peccatorum confessionem, quae ratione, & iure tenentur peccatores satagere, ut sua sibi remittantur peccata à sacerdotibus, tenebuntur & ea ipsis palam facere eo modo, quo ipsi soluerere, & prudenter exiunt, ea sibi manifestari. Itaque quãuis, ut ante nos nobiles auctores docuerunt, ad absoluitionem, & confessionem sacramentalem satisfactio esset quaecũque distincta peccatorum confessio, siue publica, siue secreta, tamen ex quo ecclesia secretam, & auricularem requirit, ad eam tenentur peccatores eo iure, quo adstricti sunt, remissionem suorum peccatorum quaerere. Et Leo quidem huius nominis primus sic ista verba saluatoris viderit intellexisse. Ex hac namque potestate sacerdotibus à Christo data ita colligit. Multum vile, ac necessarium est, ut peccatorum reatus ante vltimum diem sacerdotali supplicatione soluantur. Et ut intelligas diuino, & non humano iure hec esse instituta, ex eisdem verbis colligit, paulò ante, ita diuine bonitatis ordinata esse presidia, ut qui remissionem criminum peruenierit, neque indulgentiam Dei, nisi supplicationibus sacerdotum, possent obtinere. Et quod Leo hic dicit, sacerdotibus supplicationibus peccatorum reatum dimitti, cum tamen de absolutione sacramentali loqueretur, docere nos potest duo. Primum est, antiquum fuisse ritum seruatum nunc in ecclesia, ut sacerdotes ab-

Jacob. Latomus Alphosus Castro.

Leod ep. 89

solutioni pœnitentium præmittant aliquam vel breuissimam pro ipsis orationem, qualis est illa, Dominus noster Iesus Christus te absoluat. Secundum est, verba illa Iacobi. Et oratio si dei saluabit infirmum, non ad solam orationem, quæ sit cum absolutione sacramentali. Vnde & Iacobus cum docuisset, quid presbyteri adhiberi agrotantibus deberent facere, statim, vt mox docebimus, omnes Christianos ad confessionem excitauit, viam videlicet ostendens tutissimam ad assequendam remissionem peccatorum. Ex eodem etiam loco Augustinus necessitatem confessionis his verbis colligit. Nemo dicat occultè. Ego pœnitentiam apud Deum ago, nouit Deus, qui mihi ignoscit, quia in corde meo ago. Ergo sine causa dictum est. Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cœlo. Ergo sine causa datæ sunt clauæ Ecclesiæ. Hęc Aug. Et legit quidem illa Sarcerius, sed videns nō videt, & audiens nō audit. Ad confessionem coram quouis fratre faciendam purat hæc spectare, & inde illius, vtilitatem probat. Verum rogo te Sarceri per viscera Christi Iesu saluatoris omnium, paulisper in te redeas, & à latargo, quo laboras, expergit caris. Si de confessione coram quouis fratre agebat. Augustinus, quid opus erat meminisse clauium ecclesiæ & autoritatis datæ apostolis in peccata? Nunquid habet quouis Christianus clauæ regni cœlorum, & autoritatem absoluedi à peccatis, & non potius soli sacerdotibus? Deinde. Quis ita fuit vnquā rigidus, vt necessarium crediderit alicui peccatori, confiteri sua peccata illis, qui non sunt sacerdotes? Cum igitur Augusti. necessariam confessionem tradidit, de confessione profectò agit, quæ sit coram solis sacerdotibus, & non de ea, quæ & nunc, & antè aduentum Christi fieri potuit coram quouis fratre. Sed vt omnem amittas scrupulum, lege, quæ paulò post citabimus ex eodem in. 2. de visitatione infirmorum, neque si velis, dubitare poteris, quin nostra sententia sit per omnia concors Augustino. Et quoniam nunc duntaxat con tendimus, Augustinum credidisse in his euāgelicis verbis contineri præceptum confessionis sacramentalis & auricularis, audi quid ille in quadā homilia scripserit. Qui post vxores vestras, inquit, vos illicito concubitu maculastis, si præter vxores vestras cum aliqua concubuistis, agite pœnitentiam, qualis agitur in ecclesia, vt oret pro vobis ecclesia. Nemo sibi dicat. Occultè ago, apud Deum ago,

Augu. tra cta. de cura militie

Hom. 49

nouit Deus, qui mihi ignoscit quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est. Quæ solueritis in terra, soluta erunt & in cœlo? Ergo sine causa sunt clauæ datæ ecclesiæ? Frustramus Euangelium Dei? Frustramus verba Christi? Promittimus nobis, quod ille negat? Nonne vos decipimus? Quid his pro nobis requiratur a pertius? Agendam necessitatio pœnitentiam, qualis agitur in ecclesia, ex verbis Christi colligit. Intellexit ergo talem nobis indicatam esse pœnitentiam à Christo, qualem ipsius ecclesia exigit, occultam videlicet pro occultis peccatis, & publicam pro publicis. Et nisi ad occultam & secretam confessionem hæc dixisset August. non generaliter omnibus adulteris locutus esset. Ideo verd in his, quæ mōx subiecit, de pœnitentia publica Iob, & Theodosii imperatoris agit, quoniam generalem pro omnibus peccatoribus tradebat doctrinam, & quia inde magis innoscit culpa detrectantium secretam confessionem, quando tanti viri non fuerunt publicam. Et cum Chrysostomus in loco statim citando dicat, Deum iussisse confessionem, necesse est dicere, eum sensisse sub his verbis illam fuisse præceptam, aut verbotenus illud præceptum ab ipso habuisse apostolos. Nam in scripturis nullum planè locum alium video in quo Christus hoc præceptum tradiderit. Neque leue argumentum pro hac veritate est, quòd nusquam præceptum confessionis sit traditum ab Ecclesia, quasi illo primò ad confessionem absolute, & nō tantum ad confessionem certo aliquo tempore faciendam obligauerit. Et qui à nobis exigunt locum, vbi Christus confessionem præcepit, si non satis collectioni à nobis factæ acquieuerint, rogari vicissim debent, vt & ipsi nobis aliquem ostendant locum, vbi primò Ecclesia hoc præceptum instituerit. Cumque nullum talem locum proferre possint, quia multis centuriis annorum probabitur fuisse in ecclesia confessio antè quòd cūquet tempus ab eis prolatum, vel inde colligere debent, hoc præceptum iuris diuini esse & saltem verbotenus à Christo traditum esse apostolis. Multa enim sunt in ecclesia, quæ de iure esse diuino nullus catholicus ambigit, tamen ostendi satis nequeant ex scripturis. Et Sarcerius quidem, qui inter errores computat, confessionem auricularem, quam ipse vocat scholasticam, esse iuris diuini, rogari peculiariter debet, vbi legerit eam non esse iuris diuini, vt cum non potuerit vsquam hoc ostendere vel ex eo cogatur asserere

Ingeniū heretico rum.

asserere temerè se id inter errores computasse. Nisi fortè eorum ingenio sit, de quibus iam olim verè dixit Cyrillus. Credent sine scripturis, vt credant aduersus scripturas. Siue autem ecclesia poruerit hoc præceptum sancire, siue non, perspicuum est conuenisse, vt res tanti oneris, & difficultatis, quæque ad omnes spectaret christianos, Christum haberet autorem. Quare qui confessionem vilem, & necessariam populo christiano credunt, in dubium vertere non deberent, quin & Christus ipse per se, vel certè per inspirationem factam suis apostolis, eam nobis præcepit. Ipsa enim Christi prouidentia, & sollicitudo singularis, quam perpetuè suæ Ecclesiæ gessit, vbi & alia omnia argumenta cessarent, verisimilimum facit Christum, & in hoc quoque suæ Ecclesiæ sicut & in aliis leuiores begnè prosequisse. Tradideruntque vt certam hanc doctrinam magno consensu doctores scholastici, sanctus Thom. Scotus, Durandus, Palude, & alii in quarto sententiarum distinctione, 17. & Marsilius in questio. 12. quarti de Hadrianus. q. 2. Et ne quisquam amplius de hoc ambigat, diffinita est hæc veritas, vt certè ex fide & contraria damnata est, vt hæretica à Sixto quarto, in bulla, quam proximo capitulo referemus. Quicquid uerò sit de præcepto, certè ex his Xpi verbis liquere potest, perpetuè fuisse in Ecclesia nostrâ confessionem. Aut enim oportet dicere, A postolo nunquam fuisse vsos potestate hic sibi tradita, aut si hoc absurdissimum est, & non frustra hanc potestatem dedit ipsis Christus, necesse est dicere, aliquos eis manifestasse sua peccata, vt haberet ab eis illorū remissionem. Nā a postolos remississe peccata post baptismū commissa absque particulari eorū confessione, & manifestatione omni prorsus verisimilitudine caret. Congruerat quippe hanc prerogatiuam singularem & intactā manere Christo, vt sicut præcellenter habet clauem Dauid, ita solus pro voluntate sua dimiserit peccata sine sacramento, & sine confessione particulari, & dimittat cuiuscūque placuerit. Atque adumbratam ab eo, & velut in figura approbatā nrm confessionem intellexerunt graues, & antiqui doctores, cū semel, atque iterum remisit leprosos ad sacerdotes, & apostolis suis præcepit, vt soluerent Lazarū, & paulò post asinam, & pullum. Potestitem, quantum non nulli repugnent scholastici, ex Iacobo probari, si non præceptum, certè ritus iste confessionis fuisse ab ipsis Apostolis in Ecclesia. Cum enim monuisset infirmantes, vt accerferent

Semp fuit in Ecclesia auricularis confessio.

De vera, et falsitate ca. 10.

ad se presbyteros Ecclesiæ, vt orarent super eos, & oleo eos inungerent, ne ad hoc solum inducendos eos quispiam existimaret, & nō potius, vt agrotantes eis confiterentur, & acciperent ab eis, si in peccatis essent, eorum remissionem, subiecit statim. Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini. Quibus verbis neque confessionem sacramentalem instituit Iacobus, neque præcepit, sed institutum iam, & præceptam à Christo, velut egregius ipse præco promulgauit, & ad eam, vt ad rem iam visitatā, & cōsuetam in Ecclesia omnes Christianos adhortatus est. Quod si, vt verisimilimū est, & Græcè, aliquanto est apertius, illa verba, Vt saluemini, ad confessionem etiam referantur, satis illorum adiectione significata est necessitas confessionis. Vnde & Hugo de S. Victore que rit. Quid est confitemini alterutrum peccata vestra, vt saluemini? Et ipse sibi ita responder. Hoc est, non saluemini, nisi cōfitemini. Neque quæquam mouere debet particula illa alterutrum, vt credat Iacobum non esse de confessione sacramentali locutum. Vt distingueret à confessione, quæ fit soli Deo, confessionem, ad quam hortabatur, illud verbum positum est. Quid est alterutrum, rogat Hugo. Ac mox respondet. Non solum homo Deo, sed interuos alter alteri, homines hominibus, oues pastoribus, subiecti prelati, hi qui peccata habent, iis qui peccata dimittere potestatem habent. Hęc Hugo. Et securè hoc verbum alterutrum posuit Iacobus. Nouerat probè nullam aliam confessionem esse frequentatam eo præsertim ægritudinis tempore in Ecclesia, quam eam, que sacerdotibus fieret. Et statim presbyteros ab aliis discreuerat. Qui uerò licet presbyteri autoritate multò ceteris superiores sint, tamèn natura, & religione fratres omnes inter nos sumus, confidenter ad confitendum alterutrum hortatus est, certè sciens non se aliter esse intelligendum, quam nunc eum nobis interpretatur ipsa ecclesiæ cōsuetudo optima scripturarum interpret. Et sic frequenter loquuntur prelati suis subditis. Indulgete volentes, vt possint confiteri, qui maluerint sacerdoti eras, inquit, aut istis quindecim diebus confitemini cuius. Et de confessione sacramentali interpretatus est hunc locum Augustinus his verbis. Sunt quidam qui sufficere sibi ad salutem autuant, si soli Deo, cui nihil occultum est, quem nullius later conscientia, sua confiteantur crimina. Nolunt enim, aut erubescunt, siue dedignantur ostendere

Hug. 2. d. 14. c. 1.

Ibidem.

Aug. 2. d. 14. c. 1.

facerdotibus, quos tamen inter lepram & lepram discernere per legislatorem constituit dominus. Sed nolo, vt ipsa decipiaris opinione, quatenus confundaris confiteri coram domini vicario, tabescens præ rubore vel ceruicosus præ indignatione. Nam ipsius humiliter subeundum est iudicium, quæ dominus sibi nõ designatur vicarium. Ergo ad te venire roges sacerdotem, & fac ipsum conscientiarum tuarum penitus participem. Nõ seducat te somniantium illa superstitio, quæ in visitando confirmat, quia, saluat sacerdote inconsulto, ad Deum peccatorum confessio. Nos autem non abnegamus, quin sit ad Deum frequenter referenda confessio peccatorum. Beatus etenim qui tenebit, & allidet paruulos, vel maximos suos ad petram, petra autem Christus est. Sed testamur, & restatur & illud sana doctrina, ne tibi applaudentium faueas auribus, quoniam prius egres sacerdotis, quæ mediator sit ad Deum tuum salubri iudicio. Alioquin & sub lege, & sub gra, Ire, & ostendite vos sacerdotibus, responsum diuinum quomodo consummaretur? Confitemini alterutrum peccata vestra, quomodo complere tur? Ergo cicatricum tuarum arbiter Dei vice dominus adhibeatur presbyter, & reuela ei vias tuas, & ipse tibi exhibebit antidotum reconciliationis. Hæc Augusti. Et expendenda illa verba sunt, Et fac ipsum conscientiarum tuarum penitus participem, vt intelligat Sacerdus, non dehortatum fuisse Augustinum ab enumeratione peccatorum in confessione, quæ fit sacerdotibus. Et si legatur totum cap. 3. lib. 10. Confessionum, quod pro se allegat, & capi. statim sequens, manifestum erit, Augustinum nõ agere de taliconfessione, sed de ea duntaxat quam de suis & bonis & malis curiosi aliqui ab ipso audire cupiebant de siderantes nosse, quis tum esset, & quis olim fuisset. Nec solus Augusti. sic interpretatus est Iacobum, Cyrillum, dum confitetur peccator sacerdoti, impleri dicit, quod Iacobus ait. Si quis infirmatur in vobis, vocet presbyteros Ecclesie &c. Beda etiam, & Hugo de sancto Victore de confessione sacramentali huc locum intellexerunt. Inducuntur denique à quibusdã verba Ioannis, Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra. Nec non & illa ex actibus Apostolorum multò certè expressiora. Multi autem credentium veniebant confitentes & annunciantes actus suos. Sed neque hæc, neque illa satis nobis videntur idonea ad firmandã nostram confessionem. Quia ad con-

Cyr. 1. in Leuit. Beda. Hug. 1. Ioan. 1. Act. 19.

fessionem interiorem quæ fit Deo, quanque Augusti. dicit iure diuino exigi, videntur spectare verba Ioannis. Verba verò ex actibus referri possunt ad confessionem quãdam in genere, quæ sicut tempore Ioannis ante baptismum ipsius, ita tempore quoque Apostolorum a suscipientibus Christi fidem fiebat ante quã daretur eis baptismus Christi. Ideo quæ ad loca doctorum sanctorum, & definitiones Ecclesie, quibus nostra confessio stabiliri potest, pergemus.

Antiquitas, vtilitas, & necessitas confessionis sacramentalis ex Ecclesie, & doctorum ipsius consensu.
Cap. 29

Licet & hæc eadem colligere, nempe antiquitatem vtilitatem, & necessitatem confessionis ex perpetua Ecclesie, & doctorum ipsius concordia. Dionysius Apostoli Pauli discipulus in epist. ad Demophilum sic scribit. Tu verò, vt tuæ literæ indicant, procedem sacerdoti impium, vt ais, atq; peccatorem, nescio quo pacto, contra disciplinæ ordinem astans, calce abiecit, cum ille quidem recundè, quod oportuit, fateretur se ad peccatorum remedia quærenda venisse, neq; exhoruisti insuper & sacerdotem optimum lacera re conuulsi, miserabilem eum dicens, qui penitentem, atq; impium iustificasset. Vides pie lector eundem ritum fuisse confessionis tunc temporis, qui est nunc. Peccator. n. hic ante sacerdotè dicitur procidisse, peccata detexisse, veniam implorasse, & postremò à sacerdote absolutus fuisse. Et ne dubites priuatam, & clauariam fuisse hanc confessionem, animaduerte acerbè reprehendi a Dionysio Demophilum, quod contra disciplinæ ordinem astiterit confessioni, & immiscuerit se ei. Quod quidem vitio ei dari non potuisset, si publica fuisset confessio. Lactan. Firmianus. 4. diu. insti. c. 17. cœtus hæreticorum à cœtu Christianorum per confessionem dicit distingui. Tertul. in lib. de penitentia magnificè commendat confessionem delictorum, qua non sola conscientia proferretur, sed etiã aliquo actu restamur penitentem animam, & in ea dicit secunda subsidia esse à domino instituta post prima illa intentionis dominicæ monumenta hoc est post baptismum. Et cum ad eam egregiè & elegantè hortatur, inter alia ita scribit. Pluresque tamen hoc opus, vt publicatione sui, aut de die in diem differre præsumo pudoris magis memores quàm salutis, veluti illi, qui

Augu. cp. 30.

Dionys.

Lactan. Tert.

qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conscientiam medentium vitant, & ita cum erubescencia sua pereunt. Scio pluresque Tertullianum credere de sola penitentia publica hoc loco agere. Sed cū penitentia publica non fieret, nisi de peccatis publicis, & hic illos peccatores i. ephendat, qui vt publicationem sui fugerent, confessionem detrectabant, & eos illis comparet, qui in partibus verecundiorib. vexatione aliquã contraxerunt, adduci non possum, quin credam de confessione etiam secreta eum agere. Accedit ad hæc, quod confessio publica à nemine creditur instituta esse à Deo, ipse autem de secundo subsidio à Deo post baptismum in fituto palàm differit. Et in toto illo libro de remedio agit omnium peccatorum, qui lapsi sunt à gratia baptismali, nulla distinctione facta inter peccatorum publicum & secretum. Quare nec verisimile est, eum de solo remedio constituto peccatoribus publicis egisse. Sed in decepti sunt, qui verba illius ad penitentiam publicam coarctarunt, quia parum expenderunt illas omnes penitentias, quarum ibi meminit, etiam pro peccatis secretis solitos fuisse sacerdotes eo tempore imponere. Nondum enim cœperat ita delicata esse satisfactio pro peccatis commisis, ac nunc est, cum iam omnis rigor disciplinæ antiquæ elanguit. Et potest hoc confirmari ex illis, quæ supra ex Cypr. & Amb. pro necessitate feruentis compunctionis de peccatis ca. 24. allegauimus. Atque vt intelligas Tertullianum non dubitasse quin euangelica esset doctrina ecclesie de confessione peccatis, scito illum in lib. 2. in Marcionem ex interrogacione Adam & Caim innotiatam esse dicere euangelicam doctrinam. Ex ore tuo iustificaberis &c. & in eis nobis cõdita esse exempla confitentorum delictorū. Et qui illi tribuunt errorem iam impugnatum, quod lapsi à gratia baptismali, non nisi semel est locus penitentia, vel inde ad moneri debuerunt, ne, quæ dicit in lib. de penitentia, ad solam penitentiam publicam, & non sacram talem restringerent. Origenes in illa verba Dauidis, Quoniam iniquitatem meam ego pronuncio sic scribit. Vide quid nos edocet scriptura diuina, quia oportet peccatum non cœlere intrinsecus. Fortassis enim sicut ii, qui habent intus inclusam escam indigestam aut humoris, aut phlegmatis, stomacho grauior, & moleste immincentem, si vomuerint, releuantur, ita etiam hi qui peccauerunt, siquidem occultant, & retinent intra se peccatum, intrinsecus vrgentur, & propemodum suffocantur

Orig. ho. 2. in Psal. 37.

à phelmate, vel humore peccati. Si autè ipse sui accusator fiat dum accusat seipsum, & confitetur, simul euomit, & delictum, atque omnem morbi dixerit causam. Tantummodo circumspice diligentius, cui debeas confiteri peccatum tuum. Proba prius medicum, cui debeas causam languoris exponere, cui sciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui con dolendi, & compatiendi nouerit disciplinam, vt ita demum, siquid ille dixerit, siquid consilii dederit, facias, & sequaris. Et quidd de confessione secreta in his loquatur, satis perspicuum est ex his, quæ continentur adicit. Si intellexerit, & prauiderit talem esse languorem tuum, qui in conuentu totius Ecclesie exponi debeat, & curari, ex quo fortassis & ceteri edificari poterunt & tu ipse faciliè sanari, multa hoc deliberatione, & latis perito medicum illius consilio procurandum est. Cyprianus eos, qui vel corde lapsi sunt, ad sacerdotes mittit his verbis. Hi, quanuis nullo sacrificii, aut libelli facinore cõstricti sunt, quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Deo dolenter, & simpliciter confiteantur. Exomologesin conscientie suæ faciunt, animi sui pondus exponant, salutarem medelam paruis licet, & modicis vulneribus exquirant. Et rursum paulò post. Confiteantur singuli, quos vos fratres, delictum suum, dum adhuc qui deliquit in seculo est, dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio, & remissio facta per sacerdotes, apud dominum grata est. Et in epistola quadam ad Cornelium Papã grauior indignatur, quod iidem sacrificauerant, ante factam exomologesin, id est cõfessionem reciperentur. Et aliàs. palam faterur contrã euangelica, & dominica præcepta esse lapsos, Eucharistiam accipere, priusquam exomologesin, fecerint. Hilarius explicans duo genera confessionis, laudis videlicet & peccatorū, de hac subdit. Confessio peccatorum predicationi prophetica, & apostolica cõnectitur. Quibus verbis & prædictam à prophetis, & ab Apostolis confirmatam nostram confessionem satis indicat. Amb. Soluit criminum nexus verecunda confessio peccatorum. Atque vt intelligas de confessione priuata, quæ fit sacerdoti, ipsum loqui, contra intolerabilem abusum multorum peccatorum, et ignorantium sacerdotum nostri temporis, paulò post subiungit. Nonnulli ita poscunt penitentiam, vt statim reddi sibi communionem velint. Hi non tam se soluere cupiunt, quàm sacerdotem ligare. Suam enim conscientiam non

Cyp. ser. 5. de lapsis

Lib. 1. ep. 3. Hilari. in Psal. 65.

Amb. 2. d. pœni. c. 6. 9. cap.

Hieron. 1
episto ad
Marcellā.
Eccle. 10.
non exiunt, sacerdotis induit. Hieronymus inter alias Montanorum hereses, & hanc quoque commemorat, quod erubescant coram sacerdote confiteri peccata admittit. Et in illa verba, Si in omni ore serpens in silentio. Si quem inquit, serpens, diabolus occulte momorderit, & nullo conficio, eum peccati veneno infecto, si tacuerit, qui percussus est, & non egerit penitentiam, nec vulnus suum fratri, & magistro voluerit confiteri, magister, qui linguam habuerit ad curandum, facile ei prodesse non poterit. Si enim erubescat ægrotus vulnus medico confiteri, quod ignorat, medicina non curat. Et non dubites, etiam peccatorum varietates detegendas esse sacerdoti sensisse Hieronymum, ut ille post legitime absoluerit ac tempore Hieronymum, istam fuisse consuetudinem inter alia, quæ in illa verba Christi, Et tibi dabo claves regni cælorum, scribit, notanda sunt hæc, quæ de sacerdotibus subdit. Pro officio suo cum peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, quiue solvendus. Augustinus in illa verba Psalmi, Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata sic loquitur. Si tu regere volueris, erubescens medicus non curabit. Medicus tegat, & curet. Emplastro enim tetigit. Sub tegmine medici sanat vulnus, sub tegmine vulnerati coelatur vulnus. Cui cælas? Qui nouit omnia. Et rursus. Si tu regis deus detegit, si tu detegis, Deus tegit. Hic est forum misericordiarum, fac hic iudicium causam tuam, ne alio in foro rigidiori iudicetur. In epi. etiam. iij. ad Iulianum comitem, ne perdamus hereditatem cælestem, hortatur confessionem facere sacerdoti bono, & sapienti, & cum eo inire rationem salutis nostræ, ac iussus eius obtemperare. In homiliis item de penitentia sic scribit. Iudicat homo seipsum voluntarie, dum potest &c. & veniat ad antistites, per quos illi claves administrantur Ecclesiæ. Et in cap. iii. de vera & falsa penitentia, si quidem illius sit, palam docet occultam peccata consuetum eo rē potuisse soli sacerdoti manifestari. Et ne illorum erroari acquiri scias, qui dixerunt, hunc confessionis ritum tantum fuisse in Ecclesia Latina, audi quid apud Cassiodorum Sofomenes dicat in historia tripartita. Quoniam omnino non peccare, diuinum, & ultra humanam naturam esse cognoscitur, peccantibus autem, & penitentiam agentibus, veniā Deus dari præcepit, qui vero confiteri refugiunt, maius peccatorum onus acquirunt. Propterea visum est antiquis pontificibus, ut velut in theatro, sub testimonio Ecclesiastici populi delicta pandantur. Et ad hanc præbiterum bonæ conuersationis, seruantesque secretum, ac sapientem virum statuerunt, ad quem accedentes, hi qui delinquebant delicta propria fatebantur. Et ille secundum vniuersiusque culpam, inducebat & mulctam. Quod etiam hæc tenus diligenter in occidentalibus seruatur Ecclesiis, & maxime apud Romam. Hæc Sofomenes. Nec quod velut in theatro sub testimonio populi delicta pandi statutum dicit, de publica confessione hæc esse intelligenda arguit, ut Sarcerius & multi alii putant. Nam ad eummodi confessionem nihil opus erat præbiterum seruantes secretum deligere. Dicuntur tamen illa, quia confessionum non ad priuatas præbiterorum aedes debeant accedere, sed ad Ecclesiam. Unde & ibidem scribitur Nestarius Episcopus non permisit, ut presbyter amplius esset super penitentes, sed vnum quemquam sua reliquit se conscientia, ex quo diaconus quidam flagitium in Ecclesia commisit cum quadam egregia femina. Neque ex hoc sequitur, ut Lutherani putant, confessionem non esse de iure diuino. Potuit enim ista, Nestarius ad tempus concedere furori populi. Poruit etiam in eo facto errare. Ac fortassis non confessionem prohibuit, sed ne certus aliquis presbyter omnibus penitentibus designatus esset, statuit, & libertatem cuiquam dedit eligendi ad votum gratum, & aptum sibi confessorem. Et ne propter Sofomenem, vel Nestarium, de veritate, quam firmamus, ambigas, audi, quid alii Græci, & maioris precii autores de his tradant. Chrysostomus de illis qui baptizabantur à Iohanne, sic differit. Confessio peccatorum est testimonium conscientia timentis Deum. Qui enim timet iudicium dei, peccata sua non erubescit confiteri. Qui autem erubescit, non timet. Perfectus enim timor soluit omnem pudorem. Illic enim turpiter confessionis alpiscitur, vbi futuri iudicii pena non creditur. Nūquid nescimus, quia confessio peccatorum habet pudorē & quia hoc ipsum erubescit, & pena est grauis. Sed iō magis iubet deus confiteri peccata nra, ut verecūdiā patiamur per penam. Nā et hoc ipsum pars est iudicii pena. O mī ad eum que toties ad iracūdiā excitauim⁹. Sufficit ei solus pudor per penam. Hæc Chry. Basii. græci, cui debeat, qui velit, peccata sua confiteri, ita respondet. Quod confessionis modus ad hoc institutus est, ut quispiam à peccato se conuertens, fructus dignos ostendere debeat penitentia secundum quod scriptū est. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur

cidetur, & in ignem mittetur, necessarium videtur, ijs, quibus dispensatio mysteriorum dei committitur, consuetū esse p̄cā. Sic. n. & hi qui antiquitus penitebant, inueniuntur apud sanctos confessi fuisse peccata sua. Scriptum est in Euang. quia Iohanni Baptistæ confitebantur populi peccata sua. Et in actib. Apost. Apostolis, ii qui baptizabantur. Hæc ille. Expende Sarceri illa verba quibus dispensatio mysteriorum dei committitur, consuetū esse peccata, & attende ad peccatores etiam occultos extensam fuisse, & questionē, & remissionē, neque dubitabis Basii. hic egisse de sola confessione clacularia, quæ fit coram Christi sacerdotibus. Et hoc confirmat, quod Eusebius refert, non fuisse permittum Philippo imperatorē communicare mysteriis, quæ prius confiteretur peccata, & inter penitentes stare, & culpas, quæ de eo plurimæ ferebantur, lacrymis dilueret. Nam & hæc postea ostendunt ad confessionem sacramentalem spectare. Sed redeamus ad doctores latinos. Cyril. ita demum docet penam obtinere posse peccatorū remissionem, si lacrymis & dolori de peccatis adiungat confessionem. De septē gradib. remissionis differens, sic inter alia scribit. Est adhuc in septima, licet dura, & laboriosa per penitentiam remissio peccatorum, cum lauat peccator lacrymis stratum suum, & sicut ei lacrymarum panes dic, ac nocte, quum non erubescit sacerdoti domini indicare peccatum, & quæ re medicinam. Et ut declaret ritum confitei disacerdotibus, etiam occultissima peccata fundatum esse in scripturis, imitandum esse dicit Dauidem, qui ait. Dixi pronuntiabo aduersum me iniuriam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Et aliquando potest mirabile secretum dicitur contineri in eo, quod Moyses iuxta translationem, quam ipse sequebatur, iussit violatores iuramenti pronuciare peccatum suum, generaliter quæque affirmat cuiusuis generis peccata detegenda esse, & si à nobis non proferantur, publicanda esse ab accusatore, et incertore peccatorum nostrorum. Greg. necessitatem confessionis, & ritum seruatum ab Ecclesia pulchre in suscriptione Lazari expressum nobis esse declarat in hæc verba. Mortuo Lazaro nequaquam dicitur. Reuiviscite, sed veniforas. Omnis qui peccator, dum culpam suam intra conscientiam abscondit, introrsum latet, in suis penetralibus occultatur. Sed mortuus venit foras cum peccator nequitas sua sponte confitetur. Lazaro ergo dicitur. Veniforas, ac si aperte cuiilibet mortuo in culpa diceretur. Cur

Chry. iō
3 in Mat.

Basii. de in
situ. monach.

reatum tuum intra conscientiam abscondit? Foras iam per confessionem egredere, qui apud te interius per negationem latens. Veniat itaque foras mortuus, id est culpam confiteatur peccator. Venientem vero foras, soluant discipuli, ut pastores Ecclesiæ ei panem debeant amouere, quam meruit, qui non erubuit, confiteri quod fecit. Hucusque; Greg. Et alibi confessio nem hanc claculariam, viam in paradisum appellat, & portam angustam, qua in eum intratur, & amarum poculum, quo peruenitur in gaudium salutis, & vulnerum ruptionem, qua obtinetur vera sanitas. Refert & Rhennus in annotationibus Tertul. legisse se quoddam antiquissimum concilium, in quo statutum erat, ut præbiteri admonerent sibi subditos confessionem peccatorum facere in hebdomada proxima ante quadragesimam. Idemque legitur in penitentiario Romano, quod non est dubium vetustissimum esse. Atque uti nam hæc pia & prudentissima consuetudo renouaretur his temporibus. Esset certè, ut alia commoda, quæ ex ea sequerentur, taceam, ieiunium quadragesimale & solennius & vtilius, & melius ac deudius, & reuerentius se præpararent fideles ad sumendum in Paschate sanctissimum sacramentum Euchariæ. Neque opus est ad testimonium auctorum posteriorum Gregorio descendere quando ex supra allegatis ex Beda, Ansel. Rich. & Hug. & Magistro sententiarum, & qui eum secuti sunt, scholasticis liquidum est, hoc certum & indubitatum fuisse catholicis eorum temporum. Sed ut confirmatio sit, addam his, conciliorum generalium, & summorum pontificum diffinitiones. In concilio Constantiensis sessione. 8. inter alios errores Iohannes Vult cleff, hic quoque damnatus est. Si homo debet fuerit contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua, & inanis. In concilio Florentino inter actus penitentis, qui quasi materia sunt sacramenti penitentia, secundo loco computata est oris confessio. Siquis semper fuit in Ecclesia, idemque ex institutione Christi, sacramentum penitentia, fuit & semper est ex institutione illius oris confessio. In cap. Ad abolendam de hæreticis perpetui anathematis vinculo innotantur à Lucio tertio vniuersi, qui de sacramento corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi, vel de baptismate, seu de peccatorum confessione, matrimonio, vel reliquis Ecclesiasticis sacramentis aliter sentire, aut docere non metuunt, quam sacrosancta Romana Ecclesia predicat & obseruat. Sixtus etiā huius nominis quar-

26. Mora
c. 18.
Ho. 16. in
Ezech.
Ho. 40. in
Euange.
Ho. 27.
Rhena.

Cōci, Cō
stan.

Cōci, Flo
ren.

Lucius. 3

Sixtus. 4
tus

tus inter alios errores Petri Osmensis tres ad hoc propositum spectantes, vt manifestè hæreticos damnauit. Primus est. Sacramentum penitentiae quantum ad collationem gratiae naturæ est institutio, non noui, aut v ceteris testamenti. Secundus. Confessio peccatorum in specie ex vniuersalis Ecclesiae statuto est, & non diuino iure. Tertius. Non necessariò exigitur, q̄ confessio sit secreta. Et hæc patent ex bulla eiusdem Sixti, quam ad verbum retulit in summa sua in verbo confessio, pius valdè, & perinde doctus frater Alphonsus Castro. Eant nunc Philippus & Sarcerius, & quicumq; illorum factionis sunt, & quia pauca quædam. S. Patrum testimonia legerunt de sola confessione coram deo, aut de confessione coram quouis fratre, aut de confessione publica & alia de confessione secreta coram sacerdotibus, vel non legerunt, vel non intellexerunt, his firmissimis & grauiß. patrum, conciliorum, & pontificum testimoniis & definitionibus cõtempis, ausint dicere nouum esse hunc ritum auricularis confessionis, neque illius esse memoriam, neq; in scriptura, neque in antiquis patrib. Nobis in dubitatum est hæc perpetuò fuisse Ecclesiae catholice cõsuetudinem & doctrinam. At quæ vbi alia cessarent, vel hoc non minere diderim cuius Christiano certissimè esse debere, hunc ritum esse vtilem, laudabilem & necessarium, quia tanti patres tantis & temporum et locorum interuallis diffusi, & perpetuus ordo patrum & pontificum sibi succedentium summo consensu eum nobis tradidit & indixit, atq; innumerales sanctorum myriades summo consensu & plena obediencia susceperunt, seruauerunt, & amplexati sunt.

Obiect. 1. Respon. Quid verò, inquit, sibi vult Amb. cum ait, lachrymæ lauant delictum, quod ore pudor est confiteri. Profectò non aliud, sicut bene & graues auctores ante nos exposuere, quam & ad ea delicta lauanda lachrymarum virtutè se extendere, quæ sine verecundia & pudore proferri non possunt. Neq; enim ille vnquam dixit satis esse deslere sua delicta, si quis ea erubescat confiteri. Tanto quippe magis tacèdū tuuc non est, quia diuinum auxilium magis necessarium est, & quo verecundiora peccata cõmissimus, eo amplius confessione indigemus, vt humiliatate & suffragio confessionis, gratiores fiant deo lachrymarum contritionis. Sed lachrymas, dices, Petri lego, confessionem ipso lego. At qui nondum erat tunc instituta confessio, ac pròinde & remissionem habere potuit Petrus sui peccati, ac verè habuit sine cõfessione. Argumentum etiam ab autoritate

negatiuè nullius momenti est, & apud summulistas. Ac forsã, sicut benè Hugo admo-ner, his verbis significare nobis vo. uit Ambr. primò quantum valeant lachrymæ cum confessione, quando cum sola cordis contritione tantum apud Deum valuerunt, secundo prius esse scèdum, & postea confitendum, neque imitandos esse illos, qui sine aliquo cõpunctio nis motu, & sine aliquo timoris vel amoris Dei tactu, ob solâ consuetudinem explèdã ad confitenda sua peccata se ingerunt. Multa facta sunt, quæ scripta non sunt, respõdet Magister in. 4. d. 17. huic obiectioni ex Ambr. Et ne quisquam dubitet, quin Ambr. senserit necessariam esse confessionem, quæ fit sacerdotibus, sufficere possunt testimonia supra ex eo in lib. de penitentia iam citata. Et quanquã de confessione corã Deo loquitur, vt antecedentia & consequentia indicant, eum ait. Ne que potest quisquam iustificari à peccato, nisi fuerit peccatum ante confessus, tamen de cõfessione sacramentali loquitur in testimonio quod ex eo allegauit ibidem magister, & Gratianus de penit. d. r. Ecce nunc. Quia & à penitentia eam his verbis distinguit. Confessio à morte animam liberat, confessio aperit paradisum, confessio spem salutis tribuit, quã nõ meretur iustificari, qui in vita sua nõ vult peccatum confiteri. Illa cõfessio nos liberat, quæ fit cum penitentia. Hæc Amb. Qui & in illis verbis, Vox sanguinis fratris tui clamat ad me, exhortat nos dominum ad cõfessionem intellexit, quoniam confessio, penarum compendium est, & quædã in peccatis verecundia, & penitentia portio et in fateri. Proferuntur & in nos verba Chry. in ep. ad Heb. quæ & renarrauerunt Magister, & Gratianus vbi supra. Non tibi dico, vt te prodas in publicum, neque apud alios acentes, sed obedire te volo prophete dicenti. Reuela Deo viam tuam. Antè Deum ergo tua confitere peccata, apud verum iudicem cum oratione delicta tua pronuncia, nõ lingua, sed conscientie tue memoria, & tunc demum spera te misericordiam posse consequi. Et rursum peccata tua quotidie dicite vt deleas illa. Sed si confunderis alicui dicere, dicite deo, qui curat ea. Verum in his, sicut bene & alii ante nos adinuere, non dicit Chry. nunquam esse necessarium confiteri sacerdoti, sed duo tantum affirmat. Primum est, non esse necessariam confessionem publicam de peccatis oculis. Secundum est, non esse necessariam quotidie confessionem pecca-

Amb. dpa radi. c. 14.

De Cate Abel. c. 9.

Oie. 3. ex Chry.

Obiect. 1. Respon.

Obiect. 2. Respon.

peccatorum, quæ fit homini. Ac si benè omnia perpendamus, tantum indicat, se non adhortari, aut saltem non exigere cõfessionem publicam de occultis aut confessiones coram illis, qui detecta peccata nobis possint exprobrare. Et illis verbis, Vt te prodas in publicum, & illis Vt tibi exprobrat, satis cauit, ne quæ dicebat, intelligerentur de confessionibus, quæ fit secreto coram sacerdotibus dei vice fungentibus, & ipsius autoritate curare valentibus peccata, & non exprobrare. Et ita esse hæc exponenda, constare poterit ex illis, quæ ex ipso citauimus, & paulò pòst adiciemus.

Confessio venialium vtilis est, & sacramentalis, sed nemini necessaria.
Cap. XXX.

Lut. art. 8

- Venialia materia sũt cõfessionis.
- Arg. 1. Ber.
- Arg. 2.
- Arg. 3.

Cõfessio venialium antiquissima.

Toto planè cælo aberrauit Lutherus, cū ex hoc q̄ omnes catholici doctores tradunt, non esse necessarium confiteri venialia peccata collegit, & eos docere, neque spectare ea ad sacramentalem confessionem. Longissimè hæc inter se distant, & vnum ab altero lōgo interuallo separatur. Nullum esse præceptum de confessione venialium, neque diuinum, neque humanum omnes libenter fatemur, & manifesta id ostendit ratio. Durissimum quippe esset, ac fortassis à nobis inexplabile, nisi satis esset, quæ occurrerent, venialia confiteri. Delicta enim quis intelligit? enim cum his stat, materiam ipsa esse confessionem spectare. Quandoquidem & sigillū, seu secretum confessionis ad ea se extendit, & absolui ea possunt à sacerdotibus. Generatim quippe in omnia peccata potestatem eis tradidit Christus, cum dixit. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Et recitè Bernardus. Vbi nihil excipitur, nihil excluditur. Ipsa & forma sacramentalis absolutionis, qua vtuntur omnes sacerdotes, absolutionem ab omnibus peccatis in discrimine significat. Intolerabileq; prorsus esset, teneri omnes ad cõfitemda peccata, de quibus etiam doctissimi dubitant, an sint venialia, non esse eorum cõfessionem sacramentalem. Atque hæc omnia poterit confirmat consuetudo confitendi venialia, quæ nunc est in omnibus piis, & sanctis viris. Et quidem, quo magis, magis que cogito, eum morem à principio Ecclesie nascētis fuisse in ea perluadeor. Nullum enim

principium ipsius dari potest. Et verisimilimum est, cõsuetudines Ecclesiasticas toto ore beceptas, quarum nulla authentica probatur origo, à Christo, vel ab Apostolis dimanasse, præsertim cum nulla probabilis appareret ratio nouitatis earum. Quod quidem perspicuum est ita esse in proposito. Quia cuncta quæ nunc vtilem, & laudabilem huiusmodi confessionem probant, nota fuerunt à principio Ecclesie. Et idèd neque tum cum maior erat sanctitas, verisimile est tam piuum exercitum fuisse intermissum. Et meritò Leo decimus in eodem articulo etiam damnauit illa verba Lutheri. In primitiua Ecclesia sola manifestè mortalia confitebantur. Et nisi Lutherum alioqui bene nossem, mirari satis nõ possem, qua fronte in impugnacione bullæ Leonis id ipsum pertinaciter confirmet his verbis. Fuisse in primitiua Ecclesia solum manifestè mortalia in confessionibus tractata, satis probant epistola Pauli, patrum scripta, & historia, quas si bulla tam impudenter danare audeat, suo genio digna facit. Quis hanc tantam impudentiam ferre patienter possit? Taceo de patrum scriptis, taceo de historijs, dissimulo conuitia, & contumelias, quibus perpetuò sacram summi pontificis bullam dilacerat. Videbimus paulò pòst, quam diuersa ex patrum scriptis, & historijs authenticis habere potuit. Quid est impie in omnibus epistolis Paulinis, vnde vel sophisticiusimè tantum errorè possis colligere? Cur impias tuas & inanes peruersiones non vereris Paulinis epistolis nulla sunt, quæ ad confessionem sacramentalem spectare videantur, nisi forsã illa, quæ de in cæstu oso illo Corinthio patèrni thori violatore ad Corinthios scribit. Cui autem aliquid donastis, & ego. Qua tamen rogo consequentia quisquam ex his inferat, sola manifestè mortalia tractata tum fuisse in confessionibus? Quis nisi omninò dialectice ignarus, hanc collectionem faciat? Nõ docuit Paulus aliqua venialia, aut occulta mortalia fuisse suo tpe tractata in cõfessionibus, & meminit aliquod manifestè mortale tractatū fuisse eis. Sola igitur manifestè mortalia tractabantur eo tempore in confessionibus? Nonne vel tyrunculi triuialium scientiarum notunt, argumentum ab autoritate negatiuè nullius plane esse momenti? Non poterat sane Paulus omnia commemorare, quæ suo tempore erant consuetæ in terris Christianis. Et ex ipsis eius epistolis liquidissimo constat multa etiam autoritate ipsius tum fuisse in consuetudine, quorum ne memini quidem

Cor. ii. & 2. The. 2. dem in scriptis meminit. Sed mirandum non est ista Lutherum dixisse, quando & eò ibidè prærupit vesania, vt & à confessione venialium omnes fideles retraheret, Nullo modo, inquit, præsumas venialia confiteri? Et rursus. Cum ferè peccemus sine intermissione venialiter, quis, ait, erit finis, & modus confitendi? Sed quid tibi dè Luthere displiceat in confessione venialium, profectò non assequor. Siar rogantem hunc tuum spiritum humiliare, & communibus moribus Ecclesiæ attemperare didicisses, intellexisses opinor, venialium confessionem non solum ad satisfactionem præ ipsa, & ad eorum remissionem, sed etiam vt prærunquæ experiuntur in se iusti, ad agnitionem grauitatis eorum, & ad verum dolorem & confessionem de ipsis assumendam, & ad cauendum relapsum in ipsa, & ad pacem, & lætitiã conscientie vehementer posse procedere. Esto tamen iurè tibi displiceret, cur eam præsumptionem appelles, nõ video. Præsumptio sanè dici posset, si quis oia venialia peccata putaret, se posse confiteri. Et parũ fructuosum non negamus, de confitendo omnia solitari. Sed si quis ea duntaxat venialia satagat confiteri, quæ occurrunt, vel commodè occurrere possunt, nisi esse, & religiosum eius modi studium, neque locum ibi vllum habere præsumptionem, vel inde tibi notum esse debuit, quia nihil ibi verum queritur, aut qd sit supra merita nostra, aut supra vires nostras diuino fauore subnixas. Itaque vt compedio dicamus, venialium confessio non est quidè in præcepto, est tamen sacramentalis & rata & siquidem commodè fiat, ad multa vtilis, & pro iugi morum nostrorum correctione, & profectu vehementer laudabilis.

De necessitate confitendi omnia mortalia.
Cap. XXXI.

Quoniam verò Lutherus, & illius assecla Philippus & Sarcerius non improbant confessionem peccatorum, quæ sit sacerdotibus, sed tolerabilem, eam putant, et nominatim Philippus in locis communibus retinendam eam ex multis approbat, sed enumerationem omnium & singulorum peccatorum necessariam esse, non credunt, ac proinde summariam quãdam & expeditam formã confitendi ex suo cerebro confictam introducere, & fidelibus persuadere moluntur, adnitar peculiariter ostendere, necessarium esse oia mortalia confiteri, sicut antè illos cõfiteri

erat, & erit semp in Ecclesia. Idq; ne quispiã dubiũ reuocet, iure diuino, & humano, & sanctorum doctõrum testimoniis, ac manifesta ratione reuinci potest. Qui dixit, Quorum retinueritis, retenta sunt, ostendit nimirum retineri omnia peccata mortalia, quandiu ea retinentur à sacerdotibus. Cum igitur sacerdotes retineant peccata mortalia, quæ sibi non manifestantur, iure diuino renebuntur peccatores omnia ipsis manifestare, sicut obligatur facere, ne vllum suum peccatum mortale sit retentum? Et in Concilio Lateranensẽ (sub Innocentio .3. ita diffinitum est. Omnis vtriusque sexus fidelis post quam ad annos discretionis peruenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur. In concilio etiam Florentino sic lego. Secunda scilicet pars pœnitentiæ, est oris confessio, ad quã pertinet, vt peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter. Vides, vt de essentia confessionis esse diffinitum integra omnium peccatorum confessio: Cunque has Ecclesiæ diffinitiones de venialibus non intelligi, ipsa omnium Christianõrum consuetudo, & rei impossibilitas manifestet, relinquitur, eas esse ad mortalia peccata referendas, non autem ad venialia. Deinde. Si Tertulliano, Hieronymo quæ, in iam citatis testimoniis credimus, singulum quodquæ vulnus oportet animarum medicis detegere. Et sicut Origenes docet, omnem indigestum ac virulentum humorẽ necesse est euomere. Quod si aliquid occultè admissum sine opere, siue sermone, siue cogitatione eclauimus, ex testimonio Cyrilli constat illud esse in extremo iudicio per diabolum referendum. Ignota etiam varietate peccatorum, ignoratur quis ligandus sit, quis veluendus, iuxta sententiam iam allegatã ex Hiero. Et Aug. palãm, & generatim dicit. Nos aliter salui fieri non possumus, nisi confiteamur pœnitentes, quod iniquæ gestimus negligentes. Et in hoc proposito inducit testimonia Iacobi, & Ioãnis iam citata, & illud Pauli. Ore autem confessio fit ad salutem, & quod Salomon dicit. Qui abscondit scelera sua non dirigitur. Et alibi ait. Si non cõfessus larces, non confessus dånaberis. Dånaberis tacitus, qui posses liberari confessus. Et subdit. Ad hoc Deus exigit confessionem, vt liberet humilem, ad hoc damnat non confitètem, vt puniat superbum. Ergo rictis esto, antequam confitearis, confessus exulta, iam sanaberis. Non confitenti conscientia saniem collegat, aposternatum erat, cruciabat te, requiescere

Arg. 1.

Arg. 2.
Cõci. lat.

Cõci. Flo.

Arg. 3.

Aug. ser. 66. de tpe Ro. 10. Prou. 18. in psal. 66

tract. 49. in 1. o. d. cõ pcc. d. 5. cõ fideret.

Arg. 4.

Arg. 5.

Arg. 6.

cere non sinebat, adhibet medicus fomenta verborum, & aliquãdo fecat, tu agnosce medici manum, confitere, exeat in confessione, & desinat omnis sanies. Iam, exulta, iam lætare, quod reliquum est, facillè sanabitur. Et aliàs sumpta occasione ex suscitacione lazari, sic scribit. Sepultus iaces, quando confiteris procedis, atque huc pertinet, quod ex lib. de vera & falsã pœnitentiã nomine Augustini renarratur à magistro sententiarum, & à Gratiano. Quidam vni cœlantur, quod alii manifestandum conseruant, quod est se laudare, & ad hypocrisim tendere, & semper venia carere, ad quam credunt profusta peruenire. Et ibidem legitur. Quãdam impietas infidelitatis est, ab eo qui iustus, & iustitia est, dimidiã sperare veniam peccatorũ. Et hoc probatur, quia Deus inimicus est omni criminoso, & quia neminem Christus sanauit, quem non perfectè sanauerit, & à nemine vnum expulit dæmoniũ, quin etiam expulerit & omnia. Et parent hæc in sanato surdo, & muto, & in expulsione legionis dæmonum, & aliàs etiã septem simul. Vnde & subditur in eodem loco expulit septem, vt omnia crimina simul eiicienda doceret. Cum quæ Philippus hoc potissimũ nomine retineri velit in ecclesia morum petenda absolutionem, vt sit aliquod exterius testimonium huius articuli, quod lapsi emendantes se, recipiantur à Deo, & sint ab ecclesia recipiendi, eo ipso admoneri profectò debuit, necessarium esse, vt omnia sua mortalia peccata confiteantur, Quia absolutio sacerdotis cõformis esse debet absolutioni Dei, qui nunquam remittit vnum peccatum mortale sine alio, & sacerdotes neque volunt, neque possunt hoc iudicium diuinum variare, neque absoluere queunt ab incognitis. Ad hæc. Confessio ad hoc debet seruire, vt peccatores magis humilientur, & grauitatem suorum peccatorum agnoscant, & à recidua certius, præseruentur. His autem omnibus aptus non est ritus confessionis, quem ipsi inducere vellent. Quomodo enim dispicere possint sacerdotes, quæ cuiusque peccatorum remedia apponere debeant, ne redeant in priora peccata, quomodo & admonere grauitatis peccatorum, & pœnitentes pro meritis humiliare, si nõ ipsis omnes moralæ artes aperiantur? Et nonnè aperta est factio quãdam detegere peccata exitalia, & alia de industria occultare. ipsis profectò sacerdotibus manifestè ea re imponitur, & contra veritatem formæ sacratametalis hoc militat,

quæ absolutionem ab omnibus peccatis indicat, & ex intentione sacerdotis nunquam ad peccata de industria cœlata refertur. Sed vt geamus magis aduersarios. Non potest pœnitens cœlare peccatum mortale, quod parauit, siob iustam causam de eo interrogetur à sacerdote bono & prudenti, cui confiteretur. Nam si hoc potest, posset apud Deum non esse retentum peccatum mortale, quod verè & ex proposito ac iuste retineretur à sacerdote. Tenentur igitur pœnitentes omnia confiteri mortalia. Non enim peccatum est cœlare, quæ non tenentur confiteri, neque sacerdos retinere potest, quia non sumus adstricti illi manifestare. Absurdum quæ est, & luminina rurali planè dissonum, immò & sibi ipsi dissentiens, quod ait Philippus, pastorem quidè posse pro atate & vitæ genere quãdam de moribus interrogare, nec tamen debere quenquam cogere, vt dicat arcana facta. Cur enim inquirere possit de occultis, nisi, & ad eum spectet talia nosse? Quod si ad eum pertinet illa nosse, poterit vtique, & vt sibi reueletur, cogere. Et si potest, debet & præruque id facere. Cur etiam iuste requisitus, abscondere queat arcana in forõ à Deo benigno & secreto? Atque ex his patet merito Leonem. 10. damnasse illum artic. 6. Lutheri. Conritio, quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum & c. facit hypocritam, immò magis peccatorem. Verum opponit Lutherus. Dum omnia volumus purè confiteri, nihil volumus diuinæ misericordie ignoscendum relinquere. Et quis te docuit, tam malè argumentari? Nonnè & ipsa peccata, quæ cõfitemur, diuinæ misericordie ignoscenda relinquimus? At, inquit, omnia peccata nosse, impossibile est. Delicta enim quis intelligit? Et multa peccata etiam graua per ignorantiam committuntur. Et necesse est iugiter cũ Psalmista clamare. Ab occultis meis munda me domine. Et hoc argumento velut Achille etiam vitur in eandem rem Philippus. Quis verò nostrum ad hoc quenquam adigit, vt ea confiteatur, quorum reminisci non potest? Tu quidem Lutherus, qui ad eò ferreus es, vt etiam ad impossibilia homines adstrictos esse cõtendas, posses hæc onera à peccatoribus exigere. Sed catholici omnes sic suam temperant sententiam, cum docuerunt, homines teneri ad confitendum omnia mortalia peccata, vt dicentur excusari posse à quibusdam manifestandis, per eorum ignorantiam, aut obliuionem inculpabilem, neque

Obiect. 1. Respon.

Obiect. 2. Psal. 18.

Respon.

obligari quoniam, nisi ad humanam quantam, & humanam fragilitati possibilem diligentiam, ut omnia confiteatur. Et in verbis statim allegatis ex Concilio Florentino verbum, omnia, patres ad ea, quorum memoriam peccatores habent, palam restrinxerunt. Et quantum de peccatis venialibus verissimum sit, neminem nostrum saltem communiter posse omnia confiteri, tamen de peccatis mortalibus, multi per gratiam Dei sunt in Ecclesia, qui ne minimum quidem eorum confiteri in terminantur, quicquid Lutherus contendat innotescere utique nobis possunt. Nam alias ignorantia eorum esset, inuincibilis, & maliciam ab eis tolleret. Atque ex his solui possunt quae Philippus in confirmationem doctrinae sui praecceptoris, ubi supra adiecit. Non enim ut putat, lux fidei obscuratur, neque conscientia in dubitationem, aut desperationem adducitur ista doctrina, cum sane, & ut par est, exponitur. Et si quis difficultates, aut anxietates bonae alioqui, sed timidae conscientiae pariantur, inde profecto id proficitur, quia ex istimatur necessaria esse iteratio confessionis aut grauis subesse culpa, si quis humana quadam obliuione vnum, aut duo peccata letalia se intermisisse deprehendat, cum fidelem & debitam diligentiam se adhibuisse existimabat, ut confiteretur omnia. Sed hos imperitorum confessorum & poenitentium errores facile est doctis praedicatoribus extirpare, neque ob parum doctos, qui eos inuenerunt, doctrinam fidei taxare, aut labefactare tolerabile est. Mitto & contumelias, quibus innocentes monachos hac occasione aspergit. Quid enim cum illo agas, qui tam parum videt, ut manifestum esse dicat, neque omnium, neque paucorum peccatorum enumerationem in re diuino esse praecceptam, sed a monachis confictam, cum tamen satis superque iam dilucidum esse ostenderit, & Christum, & Apostolos, & totam Ecclesiam semper eam requisisse. Sed haec satis de confessione sacramentali. Videamus ergo de absolutione sacerdoti, ipsi respondente.

De absolutione sacerdotali, & de tribus contra ipsam erroribus
Cap. XXXI.

Quartum, quod inter necessaria ad reparationem lapsi, a patribus connumeratur, est sacerdotalis absolutio. Cum

enim Deus summa salutis fidelium in sacerdotum posuerit potestate dicens, Quorum remisit peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt, ubi lapsi a gratia regenerationis, quod in se est, ad suam reparationem fecerint, cessando a peccatis, ac detestando, & confitendo ipsa, hoc vnum super est, ut medici constituti sunt animarum, pie peccatorum praeparationi benignè respondeant, & saluifici oris sui verbo a morbis suis egrotos liberent, atque a peccatis soluendo, sanati eos perfecte restituat. Et ad expositionem huius partis spectant nonnulla, quae supra differimus pro defensione formae absoluendi consuetae in Ecclesia. Praeter errorem Vuitelsum cum memoratum, quod non esset hac forma huius sacramenti, Ego absoluo te &c. Sciendum est, tres potissimum fuisse errores circa hanc partem poenitentiae quatenus a confessione, quae actus poenitentis est, distinguitur. Primus est, quemlibet Christianum posse quemuis alium absolueri. Et hunc errorem aperte Lutherus defendit. Ait enim in articulo decimo tertio, damnato à Leone decimo. Vbi non sit sacerdos, tantumdem posse in sacramento poenitentiae, & remissione culpa, quencunque Christianum, etiam si mulier sit, aut puer, quantum sacerdotem quemuis aut Episcopum, & quantum ipsum summum Pontificem. Contra quem errorem multi egregii Doctores multa dignissima lecta pro defensione Christiani sacerdotii & pie, & eruditè scripserunt. Nobis verò, qui non hoc ex professo nunc tractamus, ad reuincendum hunc errorem satis esse possunt verba illa Christi, quae robur sunt, & fundamentum praecipuum omnium, de quibus in praesenti agimus. Quorum remisit peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Quae precor gratia haec facta est Apostolis, si alii ab ipsis, & à suis successoribus, praeter ipsorum confessionem remittere queunt peccata? Quomodo etiam fieri potest, ut quorum retinuerint peccata, retenta sint, si alii praeter ipsos, & eorum voluntatem absolueri valent à peccatis? Nunquid Luthere probare poteris, aliquos tum a lios fuisse praesentes, ut non omnino sine causa videaris dicere, haec spectare omnes Christianos. Rectè sanè Ambrosius hinc colligit. Ius hoc ligandi, & soluendi solis sacerdotibus datum est. Et ex testimoniis aliorum sanctorum in citatis, & ex Tert, de presb. hereticorum;

Tres errores circa absoluti. sacerdot. errores.

Ambrosius de pecc. c. 2. Tert.

Gre. nazianzenensis & ex Chry. dialogorum cap. 4. satis potest constare consensus scripturarum, & ecclesiae de his. Expressaque est de istis diffinitio concilii Florentini, quae sic habet. Minister huius sacramenti est sacerdos habens auctoritatem absoluendi, vel ordinariam, vel ex commissione superioris. Ac ne omnes christianos crederet Lutherus parem habere potestatem, sufficere ei debuissent verba ista concilii Lateranensis sub Innoc. 3. Et hoc vti que sacramentum, videlicet Eucharistia, nemo potest conficere, nisi sacerdos, qui ritè fuerit ordinatus secundum clauas ecclesiae, quas ipse concessit apostolis, eorumque successoribus Iesus Christus. Secundus error circa absolutionem sacerdotalem est, quod absolueri non debeat sacerdos peccatorem antè peractam poenitentiam. Et hanc sententiam tenuit Petrus Osmentis. Et damnata est ut haeretica à Sixto. 4. in bulla supra citata. Et profecto tanta haec erat stultitia, rãta crudelitas, & tam aliena doctrina à consuetudine ecclesiastica, ut tametsi damnata non fuisset, sic merta debuisset infamia reici. Cur enim sic limitari debeant clauas à Christo libere, & absolute voluti rati, ac iudicio sacerdotum tradita? Cur despicendi essent, & tanto tempore differendi peccatores volentes pro suis peccatis satisfacere? Cur non potius iuandi ipsa absolutione sacramentali, & consilio commodo ad satisfaciendum, & cauendum recidiam? Tertius error de his est, quod absoluitio sacerdotalis inanis est. Et hunc errorem tenuere, ut paulò antè retulimus, Valenses & Massilianii, & ex patre etiã Vuitelsum, & Lutherus. Et possunt ad eos confutandos valere omnia quae supra ad confirmandum vtilitatem confessionis ex scripturis, & diffinitionibus ecclesiae & consensu doctorum protulimus, Nam quamuis confessio, quatenus actus poenitentis est praecipuus absoluendi, & antecedens eam, vtilis sit ad humiliandum, & confundendum nos, ea quae confusione, & pudore agnoscendum clarius grauitatem peccatorum nostrorum, & satisfaciendum pro ipsis, tamen elogia, & laudes, quae tribuuntur confessioni, maxime propter absolutionem ei tribuuntur. Neque tanto opere probaretur confessio ab ecclesia & doctoribus ipsis, si non eam securura esset praecellens virtus, & efficacis absolutio. Et intolerabilis esset impostura, si adgeretur homines ad confitendum peccata sua sacerdotibus neque tamen ipsi sua absolutione aliquam eis vtilitatem afferret. Quo-

niam verò etiam inter catholicos non exigua est controversia de ipsa efficacia absolutionis, aliquantò diligentius de ipsa hoc loco disse-

Per absolutionem sacerdotalem confertur nonnunquam prima gratia peccatoribus.
Cap. XXXII.

Verunt quidem graues, & celebres auctores, qui secuti magistrum sententiarum in 4. d. 18. tenuerunt, sacerdotes in noua lege perinde se habere circa spiritalè peccatorum lepra, ac se habebat sacerdotes in veteri lege circa corporalè. Quemadmodum enim hi non mundabant quidem à corporis lepra, quippe qui gratiam sanitatum non habebat, sed tantum auctoritate sua mundatos ab ea ostendebat, ita dixere & sacerdotes in noua lege non absolueri quequam à peccatis, sed absolutos à Deo peccatores duntaxat ostendere, quos absoluant. Et hanc sententiam tuentur in eadè diff. f. Bon. Ochã, Maioris & Gab. d. 1. 4. & Al. Halen. par. 4. q. 80. Neque tamen, quae ista docuerint, cum illis sensisse existimadi sunt, qui absolutionem sacerdotum inanem crediderunt. Nam & ad augmentum gratiae, & ad remissionem poenae debita pro peccatis omnibus ritè sua peccata confessis vtilem eam esse tradiderunt. Quod quidem stare potest etiam si nunquam prima per eam gratia conferretur. Et hac ratione tueri eos possumus, ne videatur aduersari citatis supra diffinitionibus ecclesiae, quod sacramenta nouae legis causant gratiam. Verum his minimè contenti alii scholasticis inferioris classis, aliusque & omnimò magnificentius de sacramentali absolutione sentientes, constanter tradiderunt, non solum remitti partem poenae debita pro peccatis, & iam iustificatis augeri gratiam, sed & nonnunquam primam gratiam per eam conferri, & accedentem peccatorem ad ipsam ex iniusto fieri iustum, ex inimico amicum, & ex ingrato & exoso, atque ad poenas aeternas destinato, gratum Deo, & ipsius filium, & heredem bonorum aeternorum. Et hanc sententiam, quae favorabilior est poenitentibus, & dignitatem sacramentorum nouae legis magis commendat, adnitar nunc probabiliorem, & scripturis, & sanctorum testimoniis magis consonam ostendere Primò. Christus dixit apostolis. Quorum remisit peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt. Habet igitur sacerdotes potestatem remittendi poenae letalia, & iustificandi peccato-

Opi. 2

Opi. 2.
Tho. 4.
d. 18. q. 1.
ar. 3. Sco.
d. 14. & 18
Valden.
de sacra.
c. 14.
Had. q. 4.
li. 5. q. 3. &
q. 2. de cla.
uibus. Quod
lib. 21. Al.
may. d. 14
q. vlti.

res, & aliquando verum est, eos remittere ex-
 tialia peccata, & ipsa à Deo retineri, quia reti-
 nentur, & non remittuntur à sacerdotibus.
 Non. n. verè, & propriè remittuntur peccato-
 ribus peccata, nisi cum primò iustificatur, &
 ex peccatoribus, & Deo inimicis, in sti, & ami-
 ci ipsius sunt. Et cum dicit, Quorum remis-
 eritis, remittuntur, vel cum pollicitus est eis,
 Quæcunque soluta erunt, satis indicavit nō
 esse prius aut soluenda aut remittenda, aut sal-
 tem aliquando soluenda & remittenda in cœ-
 lo, quæ ab eis soluerentur & remitterentur in
 terra. Nam si nunq̃ hoc erat futurum, potius
 fuerat dicendum. Quorum remisistis, remis-
 sa fuerunt. Vel quæ solueritis, soluta fuerunt.
 Profec̃d̃ minimus sacerdotalium clauium
 præcellentiam, & ipsis nobis gratiis à deo fac-
 tis vehementer derogamus, nisi eō p̃tinge-
 re potestatem sacerdotalem tueamus. Neq̃
 intelligere possum, quomodo sacerdotes ha-
 bent potestatem remittendi peccata si nunq̃
 possunt Deo reconciliare peccatores. Neque
 assequor quomodo eis asserere valeamus po-
 testatem retinendi peccata, si nunq̃ peccata re-
 tinentur à Deo, quia retinentur à sacerdote.
 Retinerè peccata, nihil aliud est, vt dicit do-
 ctore & nominatim Rich. de S. Viç. quã nō
 absoluerè. Si ergo nunquam sic possunt ab-
 soluere à peccatis, vt primam conferant gra-
 tiam, & faciant, non retineri peccata, quæ an-
 te ipsorum absolutionem retinebantur, non
 habent igitur potestatem retinendi peccata.
 Quis credat potestatem retinendi aliquos
 reos in carcere, aut etiam soluendi illos, esse
 in rectore ciuitatis, si nunq̃ quenq̃ potest eripe-
 re à carcere, sed quod durius est, ipsi se vinciti
 & compediti, eo non consentiente, immò re-
 pugnantè, & à carcere, & a compedibus que-
 unt liberari? Cur dicuntur, sacerdotes clauis
 regni cœlorum habere, si nemini illud possunt
 aperire. Peccatores quidem, deberent potius
 dici habere clauis, quam sacerdotes, si nunq̃
 hi sua absolutione illis referant abstrusum re-
 gnium cœlorum, sed ipsi sua contritione sibi
 illud referant, & aperit. Et quibus rogo ver-
 bis si Christus hanc fuisset nobis impartitus
 potestatem, eius potuisset cōcessionem aper-
 tiam, quam his verbis designare? An non satis
 est, vt credamus, habuisse Christum hanc po-
 restatem, quod de illo scimus esse scriptum,
 Qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo
 claudit, claudit, & nemo aperit? Er nonne
 tantundem significant illa verba dicta ad Pe-
 trum. Tibi dabo clauis regni cœlorum. Et
 quodcunq̃ ligaueris sup̃ terrâ, erit ligatũ & i-

celis, & quodcunq̃ solueris sup̃ terram, erit so-
 lutum & in cœlis? Et quominus illa, Quæ-
 cunque alligaueritis &c. aut ista, quæ modo
 tractamus, Quorum remisistis peccata &c.
 Sibi Christus illos quoad hæc cœquauit, &
 nos eis abrogabimus quod Christus magna il-
 lis attestacione asseruit præmittens his verbis
 illa certè asseueracionis signa, Et ego dico ti-
 bi, Amen dico vobis? Et in loco quem nunc
 exaggeramus, vt omnem tollerem ambiguita-
 tem, præposuit illa. Sicut misit me pater, & e-
 go mitto vos. Ac si apertius diceret. Quo me
 pater loco, & ordine legatum suum consti-
 tuit, & ego constiuo vos. Quam mihi ille im-
 partitus est potestatem, & functionem, & e-
 go impartior, & participo vobis. Et vt intelli-
 gerent ad tantæ potestatis debitum vsum ne-
 cessarium esse, spiritum sanctum, & hanc po-
 testatem ex illius dono se habituros, neque vt
 cunq̃ remissuros se peccata, sed & verbis
 & absolutione sua donaturos ipsum spiri-
 tum sanctum eis, quos absoluerent, in-
 flauit in eos, & dixit eis. Accipite Spiri-
 tum sanctum. Neque mysterio vacat, quod
 nunquam ante id temporis reconciliati le-
 guntur abscondulo, quod passi fuerant in
 passione domini. Quid igitur dubitamus
 ad absolutionem sacerdotalem conferri non
 nunquam primò ipsum spiritum sanctum?
 Cur nostræ inuidemus gloriæ? Cur nostræ
 obuiamus salutis? Cur iniqui sumus iudi-
 ces in Petrum, & in ceteros Apostolos, quos
 Christus in tantæ culmen dignitatis tantis as-
 seueracionibus, & prærogatiuis euenit? Deinde.
 Quomodo verum est sacerdotes absoluerè
 peccatis mortalibus, si nunquam talibus vin-
 culis compeditos ab eorum nexu explicant?
 Equidem ista verba Absoluo te, ad suam ve-
 ritate requirunt, vt efficacia sint, & virtutè
 habeant soluendi ligatos, & quantum ex ip-
 sis sit, quos inuenerint vinculis peccatorum
 irreptos, soluant, & expediant. Et certè aliqd
 maius, & potentius significant, quam ista ver-
 ba. Ostendo te absolutum, & intollerabile est
 illa per ista exponere. Diuersissima est horũ
 & illorũ significatio, diuersus vsus, diuersus
 effectus. Et sacerdotibus non dedit Christus
 potestatem ostendendi absolutos peccatores
 à peccatis. Nihil erat nobis opus ea potestate.
 Immo neque conueniebat nostro statui. Si-
 cut peccata aliorum, & nostra sunt occulta,
 ita & multò magis sanatio eorum est occultis-
 sima. Neque constare nobis potest, neque no-
 stra, neque aliorum adiutorum iustificacio.
 Secretissimus est etiam forus sacramentalis,
 neq̃

Arg. 2.

Rich. c. 6
& potesta-
te ligã. &
soluen.

Apo. 3. b.

Mat. 16.

neque in iudicium exterius deferuntur, sed
 neque deferri possunt, quæ in eo inter pœni-
 tentes, & sacerdotibus transiguntur. Neque si-
 ne periculo manifesto sacrilegæ falsitatis dici
 queunt ista verba Absoluo te à peccatis in
 hunc sensum, ostendo te absolutum à pecca-
 tis. Quandoquidem neque Deo, neque eccle-
 sia, neque ipsis pœnitentibus, neque sibi met
 ostendunt sacerdotes peccatores absolutos.
 Possunt enim vt supra latissimè ostendimus,
 & ipsi pœnitentes de sua iustificacione, & nos
 de illorũ absolutione nõ nihil ambigere, quia
 satis certò ex fide scire non possumus, q̃ nul-
 lus intercesserit obex, qui effectum absolutio-
 nis impedierit. Nunquid etiã cum dixit Chri-
 stus remitti peccata, quæ remisistis, aut solu-
 ta fore in cœlo, quæ soluerint super terram,
 & ibi quoque ostendenda remissa, aut soluta
 possumus exponere? Cur igitur in vno, & e-
 odem contextu tam varie acceptũ credamus
 vnum & idẽ verbum, vt cum dicitur. Quorũ
 remisistis peccata, vel quæcunque solueris-
 tis, interpretemur quæcunq̃, ostenderit sol-
 lura, vel remissa, & cum dicitur remittuntur,
 vel soluta erunt in cœlo, simpliciter, & abso-
 lutè remissa, & soluta exponamus? Quo in lo-
 co scripture, tanta & tam absõna varietas po-
 terit ostendi? Sed hæc perspicua magis fiet ex
 testimoniiis sanctorum, quæ mox citabimus.
 Addam itaque etiam alia argumenta. Si nõ-
 quam per absolutionem sacramentalem à sa-
 cerdote prolata conferretur peccatori prima
 gratia, igitur quod absurdum nimirum est,
 iustitutio sacramenti pœnitentiæ non fecit fa-
 ciliorem viam reparationis lapsi, sed potius
 difficiliorẽ. Adiecta est enim necessitas cō-
 fessionis supra ea, quæ antè legem gratiæ re-
 quirerentur, neque tamè per eam facilius ve-
 nitur ad gratiam, si nõquam in ea iustificatur
 peccator. Siquis dicat, præcepto confessionis
 difficiliorẽ nunc esse factam curationẽ pec-
 catoris, solemus istam difficultatem minvere
 dicentes, eam difficultatem hac re cõpensata
 esse, q̃ per eam multò facilius quam olim
 iustificari nunc possumus, ac sæpe iustifica-
 mur. At verò hæc res p̃õsio prorũ tollitur,
 neq̃ ei locus vllus esse potest, si nunquã hæc
 via peccator redit in gratiã cũ Deo. Ad hæc
 baptisimus conferre potest primam gratiam.
 Omnes quippe iusti ex christianis renati sunt
 ex aqua & spiritu sancto, & Christum indue-
 runt, & cõsepulti ei sunt, & commortui pec-
 catis per Baptisimũ, vt verbis Christi, & Pau-
 li edocemur. Et paruulis per baptisimũ con-
 fesso est dimitti peccatũ Originale. Qua-

Arg. 3.

Arg. 4.

Ioa. 3.
Rom. 6.

re ergo non hoc habebit sacramentum pœ-
 nitentiæ? Idem profec̃d̃ vtrobiq̃ mysteriũ
 est teste Ambrosio. Neq̃ minus aperta sunt
 priuilegia clauium ad remittendam culpam
 peccatorum actualium, quàm baptisimũ ad re-
 mittendum originale & actuale. Cumque
 Alex. Halen. Eucharistiam concedat conse-
 rre non nunquam primam gratiam, & docto-
 res omnes catholici propter contritionem fa-
 ceantur peccatoribus illam conferri, cur non
 & propter absolutionem idem credamus vsu
 venire, cum peccatoribus nondum iustifica-
 tis. sed piè & reuerenter confessis sua pecca-
 ta, ea im partitũ? Qui dixit, Conuertimini ad
 me, & ego conuertar ad vos, & rursum, Qui
 manducat me, ipse viuere propter me, idẽ
 dixit, Quorum remisistis peccata, remittun-
 tur eis, neque apertius reconciliacionem, &
 vitam in illis promisit, quam in his remis-
 sionem peccatorum. Item: Dubitari nõ potest,
 quin sicut supra definitum ab eccl. ostendi-
 mus hoc sacramentum pœnitentiæ, vt & alia
 nouæ legis sacramenta, causare possit gratiã.
 Vbi igitur accesserit ad illud aliquis existens
 in peccato, qui perit in culpabiliter se dignè,
 aut saltem non indignè ad illud accedere, re-
 cipiet ille primam gratiam. Nullus quippe est
 obex, nisi gratiam sacramentalem impedire
 queat, nisi peccatum. Insuper. Qui peccato-
 ribus in extremis agentibus, vel negligentia,
 vel aliquo inepto scrupulo pœnitentiã negant,
 grauerit increpantur ab eccl. & anima-
 rum homicide censentur, vt est videre in de-
 cretis. 2 6. q. 6. Aliquando igitur cõfertur
 prima gratia peccatoribus per sacerdotalem
 absolutionem. Nam si nunquam ea per ipsam
 conferretur, non est cur homicide animarũ
 cõferi queant, cum nullus ob ipsorum negligẽ-
 tiam, aut crudelitatem peccat. Sed vt omnes
 in hanc sententiam inclinemus, adiciam his
 testimonia sanctorum, qui magna inter se cõ-
 cordia hanc nos veritatem docuerunt. Hila-
 rius Petro hanc autoritatem elegantissimè
 vèdicat ex illis verbis. Tibi dabo clauis regni
 cœlorum, & quodcunq̃ ligaueris sup̃ terra-
 ram &c. Et quia par est quoad hoc ratio de aliis
 apostolis, & de omnibus sacerdotibus, qui
 legitime possunt confessiones audire, haud
 dubiè quin & eadem ille de omnium ipso-
 rum autoritate dicta esse voluerit. Verba
 Hilarii ad Petrum, cum magnificat præ-
 mium, quod cõsecutus est per illam suam cõ-
 fessionem, Tu es Christus filius Dei viui, hæc
 sunt. O in nuncupacione noui nominis felix
 eccl. fundamẽtum, dignaque ædificacio-
 K l z ; ne

4 p. 9 46
mèb. 3 ar
ti. 2.

Arg. 5.

Arg. 6.

Arg. 7.

Hil. c. 16
in mat. 2

ne illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis claustra dissolueret. O beatus cœli ianitor, cuius arbitrio clauæ æterni aditus traduntur, cuius terrestre iudicium, præiudicata auctoritas sit in cœlo, vt quæ in terris aut ligata sint, aut soluta, statuti eiusdem conditionem obtineant & in cœlo. Hæc Hilari. Quæ manifestè docent quod volumus. Nunquam enim terreste Petri iudicium præiudicata auctoritas erit in cœlo ad soluendum aliquem peccatorem, si inquam Petrus, aut ipsius auctoritatem habentes, conferre queunt primam gratiam peccatoribus, vt ideo soluatur à Deo in cœlo, quia soluti sunt ab ipsis in terra. Augustinus in libro contra quinque hæreses. Neque eos audiamus, qui negant catholicam ecclesiam omnia peccata posse dimittere. Illi enim in Petro petra non intelligunt, & non intelligentes eccl. d. atas esse clauës regni cœlorum, eas de propria manu amiserunt. Et alibi. Per clauës regni cœlorum non dubitatur fieri remissionem peccatorum. Chrysostr. ex his verbis colligit, apost. potestatem quandam & gratiam spiritalem accepisse, vt remitterent peccata, & magnam esse dignitatem sacerdotum, qui eandem habeant, ac tandem subdit. Etiam si prauis sint sacerdotes, Deus omnia per eos perficiet, & mittet spiritum sanctum. Theoph. in eadem verbis. Vide in super sacerdotum dignitatem, quod diuina sit. Dei enim est remittere peccata. Sic igitur illi honorandi sunt, vt Deus. Nam quauis in digni sint, quid hoc? Diuinarum donorum ministri sunt, & gratia operatur per eos. Cyril. in illis commentariis omni laude dignis, quos scripsit in Ioan. questionem proponit huiusmodi. Quæ ratione diuinæ naturæ dignitatem ac potestatem discipulis suis saluator eisdem verbis largitus est. Nam certè solius veri Dei est vt possit à peccato homines solvere. Cui enim alii præiudicatores legis liberare à peccato licet, nisi legis ipsius auctor? Et continuo ipse sibi ita respondet. Quia certè absurdum non est, peccata remitti posse ab illis, qui spir. sanct. in seipsis habeant. Nam cum ipsi remittunt, aut detinent, spiritus, qui habitat in eis, per eos remittit, aut detinet. Nunquam sanè, neque hanc questionem proposuisset Cyril. neque eiusmodi questionem, subscriberet, si non pro certo habuisset ex his verbis convinci, sacerdotes verè & propriè ex auctoritate sibi tradita & vt ministros spir. sanct. posse remittere peccata. Et hoc est, quod Bern. de Petro nobis commendat his verbis. Quid illò poren-

tius, cui & terra obediuit, cum mortuos reddidit, & mare sub pedibus eius se calcabile præbuit, qui Simonem magum spiritu oris sui in aère attingit, qui clauës regni cœlorum tam singulariter accepit, vt præcedat sententia Petri sententiam cœli? Subscribit & his Hugo de sancto Victo. dicens. Non dixit, Quod cum quæ solueris, hoc est, vt illi aiunt, solum ostēderis, fuit solum, sed erit solum quia sententiam Petri, non præcedit, sed subsequitur sententia cœli. Et ostendens hoc fuisse commune omnibus apostolis, & eorum successoribus, ac denique cunctis eorum vice fungentibus, quia omnibus ipsis dictū est, Accipite spir. sanct. Quorum remiseritis, &c. continenter subdit. Vbi dixit, si ostenderitis, fuit? Nusquam dixit hoc, sed dixit. Si feceritis, erit. Verum acrius in eos inuicitur Rich. de sancto Victo. qui sic verba euangelica exponant. Extat, inquit, quorundam de potestate ligandi, atque soluendi sententia, vt ridenda videatur potius quàm refulgentia. Putant enim & prædicant sacerdotes non habere potestatem ligandi & soluendi, sed ostendendi homines esse solutos, siue ligatos. Sed nunquid dominus dicit, Quodcumque ligatum ostenderitis, erit ligatum, & quodcumque solutum ostenderitis, erit solutum? Hæc Rich. Veruntamen, vt nemo obiciere possit, mala me fide auctores, quos allego, in fatiorem nostræ sententiæ citasse, admonedo hic pauca quædam lectorem. Non ita allegauit nunc pro nobis Rich. quasi ille omninò nostræ sententiæ sit. In lib. vnde statim citata desumpsit, palam fatetur, Deum per se solum dare gratiā seu charitatem, & remittere culpam lateralem, seu tollere quidquid est iniquitatis & impietatis, hoc est iniuriæ suæ, in peccatis, & absoluerè à debito quod ipse vocat, captiuitatis, & seruitutis peccatorum. Sed enim in duobus fauet nobis, ac idèd pro nostra sententia illum adduximus. Nam & grauius obiurgat exponentes solvere vel remittere idem esse, quod ostendere soluta vel remissa, & sacerdotibus non solum tribuit potestatem minuendi penas temporarias, & absoluendi à debito, quod ipse appellat expiationis, sed & constanter vendicat potestatem remittendi pœnam æternam, & commutandi illam in pœnam temporalem, ac perinde & absoluendi à debito, quod ipse dicit, damnationis. Quæ quidem committer non creduntur fieri sine infusione gratiæ. Idq; constanter creditur etiam illi, in quos uinc dimicamus. Sed argumenta, quibus se illi tueri possunt, commòdum erit enodare.

Pet. & Ia. Hug. 2. § fac. p. 14. c. 8. Rich. c. 12 de potestate lig. & solut. Beda Mar. 2. a Resp. Hug. 2. § fac. p. 14. c. 8.

August.

1. § adul. c. iug. c. 9

Theoph. Cor. 12. 1 Ioã. c. 56.

Bern. ser. in die ap.

De argumentis contra virtutem absolutionis ad conferendam primam gratiam. Cap. XXXIII.

Obie. 1.

Lib. 6. c. 5 & lib. 7. c. 12. Tert. de pœn.

Hiero. Mat. 16.

Amb. Aug. c. 1. 1. 1.

3. c. 5. Cræ Tract. 6.

Beda Mar. 2. a

Resp. Hug. 2. § fac. p. 14. c. 8.

PRimus aduersæ partis impetus est ex multis scripturæ & antiquorum patrum testimoniis, quibus soli Deo ex se vindicatur auroritas dimittendi peccata. Atque vt de testimoniis scripturæ, & sanctorum supra inductis, nunc taceamus, ex patribus hæc sunt, quæ peculiariter hic nobis videntur aduerfari. Tertullianus non solum videtur abrogasse hanc virtutem iustificandi, peccatores absolutione sacerdotali sed etiam & baptismo. Non, ait, ideo abluimur, vt delinquere desinamus, sed quia desimus, quoniam iam corde loctus sumus. Sed Hieronymus expressius in illa verba, Tibi dabo clauës regni cœlorum, ita scribit. Istum locum episcopi & presbyteri non intelligentes aliquid sibi de Phariseorum assumunt supercilio, vt vel damnent innocentes, vel soluere se posse noxios arbitrentur, cum apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorum vita queratur. Ambrosius. Verbum Dei dimittit peccata, sacerdos iudex est, & officium quidem suū exhibet, sed nullius potestatis iura exercet. Augustinus. Nemo tollit peccata, nisi solus Deus, qui est agnus tollens peccata mundi. Et hoc esse peculiare defendit in Christo, quod ipse est, qui baptizat interius. Et alibi ex historia suscitationis Lazari, ita colligit. Solus Deus dat vitam, apostoli soluunt. Et aliàs. Non sanctificat, nisi dominus. Et illud virginitus, est quod in Ioannē scribit. Sibi retinuit potestatem, seruis ministerium dedit. Cumque possit, nihil amplius dedit, ne seruus in seruo speraret. Et his concinit Beda. Nam in illa verba Iudæorum apud Marcum Quis potest dimittere peccata, nisi solus deus, dicit illos verum dixisse. Atque his vel similibus testimoniis quidam freti grauius nos obiurgant, & de sacerdotibus, inquit, Deum facitis, qui ei potestatem, quæ soli Deo competit, tribuitis. At enim ego eis non aliud respondebo quam olim huic obiurgationi Hugo de sancto Victo. respondit. Non ego sacerdotes Deos facio, sed sermo diuinus, qui metiri non potest. Dis, inquit non detrahes, & principi populi tui non maledices. Isti verò contra legis præceptum, diis detrahunt, quia potestatem diuinitus collatam sacerdotibus auferre volunt. Et vt ostenderet, quantum interesset inter modum, quo Deus peccata dimittit, & quo sacerdotes, & neutrum alte-

ri repugnare, subdit. Neque verò ego sacerdotibus potestatem dimittendi peccata tribui. Ille hominibus potestatem diuinam tribuit, qui de hominibus Deos fecit. Sed tamē ipse sicut ex semetipso Deus est, ita etiam per semetipsum, quando vult sine humana cooperatione peccata dimittere potest. Hic verò, qui ex semetipsis dii non sunt, nisi eo, à quo sunt hoc, quod sunt, in eis, & per eos operante, peccata dimittere non possunt. Hæc ille. Quomodo ergo solus Deus bonus est, ne tamen inde sequitur bonos non esse etiā eos, qui domino seruiunt, & quomodo solus Deus mirabilia facit, & de iusto homine dicitur, fecit enim mirabilia in vita sua, ita licet solus Deus dicatur dimittere peccata, cum hoc stat & sacerdotes peccata dimittere. Quia solus ipse à se & principaliter hoc facit per ipsos, & sine ipsis, ipsi verò tantum vt ministri & instrumenta illius ex dono & gratia & auctoritate & operatione ipsius. Neque Tertullianus hoc negauit, sed admonuit quāto dolore de peccatis accedere par esset ad baptismum & ad confessionem, neque expectari debere susceptionem horū sacramentorum ad faciendam pœnitentiam de peccatis admisis. Vnde & paulò antè iam citata ita scribit. Peccator antè veniam desistere debet cum pendente venia pœna prospicitur, cum adhuc liberari non meretur, vt possimus mereri, cum Deus comminatur, non cum ignoscit. Ac Hieronymus quidem non tam videtur, quæ obiecta sunt, dixisse, vt abrogaret sacerdotibus potestatem remittendi peccata accedentibus piè & deuotè ad hoc sacramentum, quam vt stultitiam illam redargueret, quæ videtur tum aliquibus sacerdotibus fuisse persuasa, vt pro voluntate & arbitrio suo possent quoscunque vel soluere, vel ligare. Et hoc fati indicant illa verba, vt vel damnent innocentes, vel soluere se noxios arbitrentur. Neque enim quid dicimus sacerdotes nonnunquam sua absolutione conferre primam gratiam peccatoribus, auctoritatem eis tribuimus damnandi innocentes, aut soluendi perseverare volentes in peccatis. Cumque paulò post subdat Hieronymus sacerdotem, vel episcopum pro officio suo peccatorum audire varietates, vt sciat, qui ligandus sit, qui vel soluendus, & in illa verba, Quæcumque alligaueritis super terram, &c. potestatem dicat apostolis concessam, vt scirent qui ab eis condemnantur, humanam sententiam diuina roborari, adduci profecto non possunt

Ad Tert.

Ad Hier.

Mat. 18.

possum, ut credam Hiero. alienum fuisse à nota sententia, neq; tribuisse veram potestatem sacerdotibus soluendi à peccatis, sicut manifestè tribuit veram potestatem ligandi, & excludendi cõtrumaces peccatores ab eclesia. Amb. autem. Aug. & Beda propterea dicunt solius dei esse dimittere peccata, quia ipse solus esse & principaliter delet peccata. Et idè Aug. sacerdotibus non tribuit potestatem, sed ministeriũ, & Amb. dicit verbum dei dimittere peccata, sacerdotè autè esse iudicem, quia cum Deus potuisset cõmunicare sacerdotibus potestatem excellentiã, quam habet humanitas Christi, ut cum sacramento, & sine sacramento possint remittere peccata, tamen solũ dedit eis, ut hoc possent per sacramenta. Et nisi hec sufficere testimonio scripturæ & doctorum existimetur, cogemur negare hanc potestatem remittendi peccata fuisse in humanitate Christi. Quod nullus, quod sciam, catholicorum hæcenus tentauit. Obicitur etia nobis, qd sacerdotes, in veterilege nõ mü dabant à lepra, sed tantum ostendebant ab ea mundatos. Nec in hoc præcipiebatur leprosis, ut ostenderent se sacerdotibus, ut illi müdos, vel immundos facerent, sed ut haberent leprosorum notitiam, & müdos ab immunis discerneret. Vnde & Christus quosdam iam mundatos ad sacerdotes misit, & quosdam nondum mundatos in via mundavit. At hec suadere possunt, quod volumus, non infirmare. Quãtum n. lux tenebras, dies noctem, veritas vmbra, tantum sacerdotium nostrum antecellit verus. Vmbra habebat lex fururo rum bonorum, ut dicitur Paulus, non ipsam imaginem rerum. Atque ut diuitias diuinæ in nos benignitatis agnoscamus, semper plura, & magnificentiora nobis in veritate præstitit, quam adumbrabat, & pollicebatur in figuris. Itaque vel ob id quod veteres sacerdotes non acceperunt potestatem mundandi à lepra corporis, oportet constanter defendere nostros accepisse potestatem müdandi etiam à lepra animæ. Atque in huius testimonium, cum illi nullis verbis vterentur, quibus significarent semundare à lepra corporis, ex consensu totius Eccliesiæ, & Dei ipsius autoritate nostri sacerdotes aperte indicant se soluere à peccatis, & mundare à lepra animæ. Hoc si non præstant, non iam superiores, non pares, sed multo inferiores sunt veteris legis sacerdotibus, quia illi ostendere poterant iam mundatos à lepra corporis, nostri verò, ut iam docuimus, non ostendunt à peccatis mundatos. Et quod Christus leprosis præcepit, hoc nimirũ

indicabat & peccatores & iustos, qui fuerunt peccatores, debere manifestare peccatorum suorum lepra sacerdotibus, & tantæ virtutis esse humilitatem illam, & proposito fitendi, ut quandoq; ante peractam, immo & ante inceptam confessionem, ab ipso Deo per seipsum iustificentur. Sed vrgent quidã. Aut peccatores ante absolutionem sacerdotalem faciunt quod in se est, & dolent de suis peccatis propter Deum, aut non. Si non, indignè accedunt, & obicem ponunt gratiæ sacramenti, ac nouum admittunt peccatum, tantum abest, ut tum iustificentur. Si sic, ante absolutionem iustificabuntur, sicut iustificati essent ante legem Euangelicam, & ita nunquam in ipsa absolutione conferretur primò grã. Hoc argumentum petit tempus, quo sacramenti confertur primam gratiam. Et Caietanus quidem omnem peccatorem, qui quantum in se fuit, doluerat de peccatis, neque tamen venerat ad gratiam, iustificari credit per absolutionem sacerdotis. Sed ex alijs peccatoribus, qui licet doleant de peccatis propter Deum, tamen non supra omne odibile, quoddam dicitur per absolutionem, gratiã acquirere, alios vero non. Capreolus etiã & Palud. similitè dicunt, accedentes ad hoc sacramentum cum dolore insufficienti ad gratiam aliquandò iustificari, & aliquandò nõ. Et quia potest esse ignorantia, quæ excuset eos à peccato, neq; tamen satis sit ad obtinendum eis gratiam, ponunt medium, quem vocant, accessum ad hoc sacramentum, ita scilicet, ut neque peccet quis ad illud accedendo, neque tamen consequatur gratiam. Verum nobis multò probabilius apparet, talem medium accessum non ponere & generaliter fateri per sacerdotalem absolutionem primam gratiam conferri, quandoque peccatores eam suscipientes probabiliter existimant se sufficere dispositos ad gratiam, neq; tamen id fecerunt, et tempore peccare, quia accedunt in peccato absq; eiusmodi ignorantia probabili. Et ratio, quæ me in hanc sententiam pertrahit, est hec. Sacramenta habent se ex institutione diuina in efficienda gratia, quam & Diony, & Maximus & alij Græci, habitum, ut scholastici, vocant, sicut a gentia naturalia in producendis suis effectibus circa passa bene disposita, & sibi debentur. Ac proinde & causant gratiam in quocũq; ipsa suscipiẽte, & non ponente obicem. Nõ ponit obicem, qui habet ignorantiam probabilem, ponit verò, qui eam non habet & accedit in peccato ille igitur semper, & iste nõ quã per susceptione sacramenti suscipit gratiam.

Obiect. 3.

Respõ.

in. 4. d. 17

Suscipiẽs hoc sacramentũ vel peccat lætaliter, vel recipit gratiam.

Dio. d. eccl. e. 13. & 5. Max. cõtra de charitate.

Nec.

Neque nunc de hoc solliciti sumus. an sacerdotes per verba absolutionis attingant virtute diuina ad productionem gratiæ, sed duntaxat asserimus, qd siue contingat peccatores in peccata accedere ad sacramentum hoc, quia nõ dolent de peccatis suis quantum oportet, siue quia non dolent de ipsis propter Deum, siue quia non habent cum eo dolore proposito vitandi omnia peccata, si quidem probabiliter putent, se habere quicquid ad suam reparationem necessarium est, cõsequenter primam gratiam per hoc sacramentum, & nunquã aliã. Quare, cum superius tradiderimus non esse ad iustificationem peccatorum necessarium certam aliquam intensiõnem, aut cõtinnationem doloris de peccatis, neque præsentiam proposito vitandi omnia peccata, immò sufficere quencunq; dolorem pro peccato propter Deum, tunc duntaxat concedendum est, primam gratiam conferri in hoc sacramento, cum quis dolet de peccatis timore poenæ imminẽtis, vel propter mala alia ex eis secuta, vel propter turpitudinem ipsorum, vel denique alia quavis ratione, & non quatenus sunt offensiva Dei. Porro ad hæc consequens est, attritum posse fieri contritum per hoc sacramentum. Nam attritum communiter in schola vocamus dolentem imperfectè de peccatis suis, contritum vero quencunq; vel perfectè dolentem de ipsis & quantum sufficit ad recuperandam gratiam, vel habentem dolorem de peccatis coniunctum alicui, cum quo sufficit ad gratiam. Et quia concedendum videtur, omnem contritum habere contritiõnem extrinsecã propter superueniens sacramentum. Quia ille actus qui ante ipsius susceptionem erat attritio, inuariatus manẽs dicitur fieri contritio, quoniam ad reparandum lapsum tantum valet cum sacramento, quantum actus qui ex se, & sua perfectione ad id satis esset per Dei misericordiam & intrinsecè est contritio. Est & aliud non dissimulandum argumentum contra nos. Non debent sacerdotes absoluere, nisi eos, quos credunt esse iam absolutos à Deo. Et hoc videtur testari Gregorius his verbis. Quos omnipotens Deus per gratiam compunctionis visitat illos pastoris sententia absoluat. Tunc enim vera est absolutio prædicta, cum a terribili arbitriũ sequitur iudicis. Et statim hoc confirmat ex eo, quod Christus non prius Apostolis commisit soluendum Lazarum, quam eum viuificasset. Vnde & subdit. Ex qua consideratione intueundum est, qd illos non debemus per pastoralem autoritate soluere, quos

authorem nostrum nouimus per suscitantẽ gratiam viuificare. Quòd si possent sacerdotes absoluere nondum absolutos à Deo, cur non & aliquandò miserit fragilitatis peccantium, ad qualecunq; displicentiam suorum peccatorum eos absoluere? Admitti debent in primis omni vi, & ope sua boni confessarij, ut poenitentibus displiceant sua peccata vehementer & potissimum ob Dei offensam, & ut proponant ea in posterum pro sua virili cure. Sed quantum eos videant non tam perfectè poenitere, si credant eos probabiliter, hoc de seipsis existimare, absoluere eos debent, immò & cum dubio iusto, & rationabili, nõ tantum de perfecta eorum poenitentia, sed etiã de probabili eorum ignorantia, ubi illi asserat se ita dolere, & ita proponere vitare peccata, neque in aliqua esse peccati lætalis proxima occasione, absoluere eos possent, & debent. Quis enim exactè possit nosse quid opus sit, ut ea ignorantia sit probabilis? Quis scit, si cõuertatur, & ignoscat Deus, & sicut sæpe contingit, ipsa absolutione perficiat, & augeat poenitentiam eorum? Et ad Grego. & argumentum ex historia Lazari respondere possumus, iam eos à Deo visitari, & quodammodo viuificari, qui aliquem licet imperfectum dolentem de suis peccatis, qui que ita ad nos pro medicina suorum peccatorum concurrunt, ut coarguere eos nõ possimus, quòd nõ sint per compunctionis vitam à Deo suscitari. Neque adduci possum, ut credam Gregoriũ voluisse sacerdotes sic in absoluendis peccatoribus sequi arbitrium diuinum, ut neminẽ absoluere, nisi quẽ crederent iam prius à Deo absolutum. Sed arbitrium diuinum, quòd illos sequi voluit, est perfectè vel lex, quã eos sequi statuit, ut non absoluere nisi iam modo exposito poenitentes, vel voluntatis diuine pro pensio ad iustificandum aliquos, quare ex hoc quadatenus nobis innotescit, qd videmus aliquos iam interiori ab eo excitari ad poenitentiam peccatorum, & correctionem suam vite. Verum his nõ cõtenti hoc tandem arguendo, quod Hadrianus Achilem eorum dicit, virtutem absolutionis sacerdotalis enuare nonnulli contendunt. Non possunt sacerdotes verè retinere peccata. Vel inuitis enim ipsis possunt peccatores sua contritiõne iustificari. Ergo neque verè queunt remittere peccata, sed tantum ostendere remissa. At que his fortè victi Hugo & Ricardus de sancto Victoris contemporanei, & monasterij religiosisimi S. Victoris apud Parisium simul canõnica asseruerunt, nullum Christianũ peccatore

Obiect. 2. Leu. 14.

Resp.

Heb. 6.

Obiect. 5.

Resp. Hug. 1. d. 14. c. 8. Ricardus de sancto Victoris test. lig. & sol.

carore liberari ante absolutionem sacerdotalem à reatu poenae aeternae nisi in articulo mortis, cum quis sine confessione moritur, quia non est locus confessioni. Sed non opus est in hoc in commodum incidere propter aded imbecillum argumentum. Negandum est, sacerdotem non verè retinere peccata. Verè quippe retinet, dum non absoluit, & eorum Deus retinebit sine dubio peccata, quos illi iure & iuste indignos sua absolutione indicauerint. Quin verò & plerique idè non absoluentur per Deum à peccatis suis, quia hinc non sunt absoluti à sacerdotibus, falsumque profus est, quenquam posse iustificari iure & cum ratione inuitis sacerdotibus. Siquidè nemo iustificatur, quin actu vel virtute vorū habeat confitendi, dignusque sit absolutione sacerdotali. Nec multa caret probabilitate, quod nobiles auctores tuentur, ac nominatim felix recordationis Hadrianus. 6. hoc ipsum quod habet virtutis contritio ad iustificationem peccatoris, ante baptismum quidem habere virtute baptismi actu vel virtute operati, post baptismum verò virtute sacramenti poenitentiae, & ut pars quadam ipsius est. Quod si verum sit, non solum erit verum, omnia ea retinere apud Deum peccata, quae legitime retinentur à sacerdotibus, & plerique idè non remittere Deum sua ipsorum peccata, quia sacerdotes non eis actu remittunt, sed & generatim erit verum, nemini ex lapsis à gratia baptismali Deum latalia peccata remittere, nisi per sacerdotem actu vel virtute remittentem. Dicit aliquis. Forma sacramentalis. Absoluo te, semper habet eundem sensum, neque variatur illa propter varietatem poenitentium. Cum autem absoluantur iam iustificati, non significatur per eam, eos verè absolui à vinculis suorum peccatorum, quia vt iam diximus, possent ante ipsam ab eis plene esse absolui, & si hoc illa significaret, falsa esset. Sed satis est ad veritatem huius formae sacramentalis, talem esse ipsius virtutem, vt siquidem confessus obicem non poneret, aut aliunde non esset absolutus, semper ratione ipsius & à culpa absolueretur, & à reatu aeternae poenae, & non nihil minueretur ei de poena temporali pro peccatis actualibus debita. Nec amplius aliquid esse requisitum ad veritatem huius formae, comprobari potest ex formis baptismi, & extremae vñdictionis, quas non est dubium veras fore, etiam si dicerentur super sanctificationem, & qui non deliquissent per omnes sensus Vnde & Hugo vbi supra docte admonet, scri-

Replicat.

Resp.

pturam sic sepe de re aliqua loqui, vt quid de euenturum sit, pronunciarè videatur, tamen magis virtutem ipsius quàm euentum si gnificare. Atque hoc manifestum est in illis verbis. Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit. Nec minus in illis, quibus vita aeterna promittitur sumentibus Eucharistiam. Neque enim his aut similibus praedicuntur omnes baptizati, aut sumentes Eucharistiam fore salui, quod in aperto est esse falsum, sed virtus sacramentorum ibi exprimitur, & quo perducunt illa possint, qui ea digne sumpsint. Quoniam verò celebris est opi. Hugo & Rich. statim citata, de ipsa aliquanto operosius hic differemus.

Marc. vi. Ioan. 6

Ante absolutionem sacerdotalem, & simul omnino cum culpa deletur reatus poena aeterna. Cap. XXXV.

VT probarent Hugo & Rich. verissimum esse quod Christus dixit Apostolis, Quorum retinetis, retenta erunt, in hanc, vt statim diximus incidit, sententiam, vt dicerent, neminem lapsum à gratia baptismali ante sacerdotum absolutionem liberari à reatu aeternae poenae, nisi cum in articulo mortis locus non est confessioni. Et Richardus quidem non tantum hoc dicit de lapsis à gratia baptismali, sed & poenitentes ante susceptum baptismum aperte tueretur, nunquam liberari ab eo reatu ante participationem baptismi. Et grauitè indignatur, quod cum grauiora sint peccata christianorum quàm infidelium, tamen quidam aiebat christianos per contritionem liberari ab eo reatu ante sacerdotum absolutionem, non autem infideles ante baptismum. Neque negant isti graues & venerandi doctores per contritionem ante absolutionem sacerdotum iustificari homines, & comparare sibi gratiam & caritatem. Sed concedunt stare hæc cum reatu ad poenam aeternam. Et Richardus expresse ostendit hoc non esse mirandum, quia sancti patres ante mortem Christi sine vlla dubitatione habuerunt caritatem, & tamen ei erant poenae aeternae, nec ab ea fuissent liberati, nisi Christus mortuus fuisset. At tamen doctores communiter contrariam sententiam defendunt, & eam esse omnino tenendam, his argumentis possumus docere. Primò. Omnes iustificari & qui in gratia sunt diuina, accepti sunt ad vitam aeternam. Omnes enim sunt filii Dei, & si filii, & hæredes, teste Paulo, Sed vita aeterna

Oes cõtriti liberati à reatu poenae aeternae. Argum. 1.

Roman. 8

Argum. 2

Argum. 3

Argum. 4

Ter. 3. pe. Arg. 5.

na aliena erit ab omni malo poenae, quia omnium erit bonorum aggregatione perfecta. Non igitur potest esse quis simul, & semel secundum praesentem iustitiam acceptus ad vitam aeternam, & reus poenae aeternae. Et manifesta est contradictio, esse aliquem simul ordinatum, & eodem modo, ac pro eodem tempore ad aliqua inter se incompossibilia. Dein si peccator erat reus aeternae poenae, & Deus eum volebat addicere poenis aeternis si in eo statu discederet, & quantacunque sit contritio, hic reatus inuariatus manet, & immobilis ante absolutionem sacerdotis, verum ergo erit, Deus iustos, & caros sibi & amicos filios, ac per hoc & hæredes bonorum aeternorum, poenis aeternis velle mulctare, si in eo statu decedant. Quod quidem & absurdissimum esse & secum pugnare videtur. Siquidem hoc non est esse in dei gratia, sed in odio potius, & quidem acerbissimo. Aduersatur etiam huic sententiae, quod Augustin. & Gregor. autoritate communiter receptum est inter doctores theologos, vti est nuptialè charitatis diuidere inter filios regni, & perditionis. Quid enim aliud est caritatem inter eos diuidere, quam eos esse filios regni caelorum & ipsius hæredes qui habent caritatem, eos verò filios perditionis, & poenis aeternis obnoxios, qui illam non habent? Neque verum est iustos, qui erant in limbo, reos fuisse aeternarum poenarum. Solum erant rei carenti visione diuina vsque ad mortem Christi. Et falsum certissimum est eos non fuisse cum reos aeternarum inferni poenarum, quarum fuerunt rei ante remissionem peccatorum latalium. Cumque iam ianua regni caelorum reuoluta sit, multò est absurdum etiam num filios & amicos Dei reos credere aeternarum poenarum, praesertim inferni. Accedit ad hæc, quod perquam absurdum est, membra Christi viva re ad dicere gehènae flammaram. Quantauius autem amoliri hoc Richardus nitatur commoda illa distinctione de membris Christi praedestinatione, preparatione, & habitudine, seu concorporatione, tamen certe euitare id non potest. Nullus enim potest habere gratiam, quin eo ipso fiat actus, & vt ipse dicit, concorporatione viuorum membrum Christi, quia extra Ecclesiam non est salus, & omnes iusti sunt partes ecclesiae, & ex consequenti membra Christi, nec pater caelestis què quam habet charum, nisi quatenus membrum est Christi, ac vt antiqui loquebantur, & nominatim Tertulia. quodam modo ipse Christus. Praeterea. Cerrum est, contritionem po-

tuisse ante legem euangelicam tollere reatum poenae aeternae. Nam alias falsum fuisset, quod Deus per Ezechielem promisit peccatori poenitentia. Omnium iniquitatum eius, quas operatus est non recordabor. Et iusti omnes, quod absurdissimum esset, fuissent semper rei eternarum poenarum inferni, quia tunc nulla erat alia via qua tolleretur reatus poenae aeternae. Cur non igitur & idè modo nunc possit in lege euangelica? Equidem qui hanc virtutem contritionis abrogant, nimium detrahunt gratiam nobis factam in concessione clauium. Cogentur enim dicere, concessionem illam reuocationem fuisse gratiae, quam deus antiquitus peccatoribus pollicebatur propter solam cordis poenitentiam. Quod sane euidenter derogat statui gratiae, in quo non immutatus est valor nostrorum operum, sed auctus potius coram Deo propter gratiam, & meritum saluatoris nostri. Ac sine dubio contradicunt hoc multis definitionibus ecclesiae & sanctorum patrum testimonio in commendatione virtutis poenitentiae supra citatis. Neque vnquam, quod legerim, separarunt illi remissionem culpa à remissione poenae aeternae, aut minorem nunc putarunt virtutem poenitentiae quam olim. Vnde Irenaeus vicinus Apostolicus. 3. c. 5. corum temporum, & doctrina, ac sanguine hæreticorum pro Christo effuso illustris generatim & absque vlla restrictione dicit. Poenitentibus largitur benignitatem suam Deus. Et in concilio Laterano. absolutè ita definitum est. Et si post susceptionem baptismi quisquā prolapsus fuerit, per veram potest semper poenitentia reparari. Et libenter quidem rogassem Hugonem & Richardum, cum cum iustificatione peccatoris, & remissione cuiuscunque peccati talis requiritur infusionem gratiae, & absolutio nè & à reatu poenae aeternae secuto ex tali peccato, vnde ipsi iure possint limitare prerogatiuas datas poenitentiae ad remittenda peccata, vt dicant valere quidè illam ad consequendum gratiam, non autem ad dirimendum debitum damnationis aeternae. Si quia dictū est, Quorum remisistis peccata, remittitur eis, rectè colligitis, sacerdotes liberare à reatu poenae aeternae, cur non & scripturis dicentibus Deum remittere peccata peccatoribus poenitentibus, & ad se conuersis, colligere nobis liceat, & liberari eos ab ipso à reatu poenae aeternae? Nunquid testimonia pro prerogatiuis sacerdotum fauorabilibus debet exponi, quae testimonia benignitatis, & misericordiae Dei in nos, quaeque illi soli vindicant autoritatè dimittendi peccata propter solam contritionem? Egred-

Ezechi. 18

Tr. 3. c. 5.

Coc. Lat.

Arg. 5. **E**gregia item esset remissio peccati, egregia p
piciatio, & condonatio offensa, egregia rec
ciliatio peccatoris, si & remittens peccatum,
& condonans offensam, & reconcilians sibi
peccatorem, adhuc illum aeternis destinaret
pœnis propter culpam ab eo dimissam. Ec
quis vnquā sic remisit suas offensas? quis suas
sic condonauit iniurias? quis sic inimicos sibi
reconciliauit, vt neque tantillum pœnæ de
bitæ ab ipsis dimiserit? Præstabilis est Deus
per malicijs nostris, patiens & multæ miseri
cordiæ, neque ita iræ tenax, & iniuriam suarū
vindex, vt & miseris pœnitentium & clamā
tium ad se, iram nihilofecius refereret & con
tinuat in misericordijs suis. Deus mortem nō
fecit, neq; latatur in perditione viuentium,
omnes potius vult saluos fieri, & neminē pe
rire, neq; nisi coactus peccatis nostris quen
quam destinat ad aeternas pœnas. Vbi ergo re
miserit aliquid peccatū, & iniquitas, siue, im
pietas, aut deformitas peccati ablata fuerit, &
cessauerit nobis esse nostra peccata volunta
ria, cessabit & apud ip̄um reatus nostri ad pœ
nam aeternam, qui nō aliunde quam ex nostris
peccatis & propter ipsa sola in nobis erat.

Argum. 6. **Q**uod si superueniente subito mortis articu
lo, neque locum permittente cōfessione cer
tum est, vt & ipsi fatentur, iustos, qui iam erāt
contriti, liberari à reatu aeternæ pœnæ, quia
necesse est credere conuersos ad Deum & in
ipsius gratia decedentes saluari, cur nō & an
te illum articulo idem credatur continge
re propter virtutem, contritionis? Quis de
hoc priuilegium articulo mortis qui natura
lis est & præter voluntatem nostram sape re
pentē nos opprimat? Aut contritio ex lege &
gratia diuina auferre habet hunc reatum, aut
non? Si habet, cur vsq; ad mortem differa
tur hoc ipsius præmium. Si non habet, vnde
credunt articulo mortis subito præuētos ab
eo reatu eripi sine aliquo ip̄orum actu, aut par
ticipatione alicuius sacramenti? Certè hīc ne
cesse est fateatur Rich. sine susceptione alicui
us sacramenti participari posse nostram redē
ptionē quantum ad absolutionem à reatu pœ
næ aeternæ. Et si in hoc articulo necesse est hoc
concedere, neq; negare id, debuisset, cū quis
habet vehementer contritionem, & maiorē
quam alii, qui vel repidē conuertuntur in eo
articulo, vel propter repentinū casum nullā
tunc actu pœnitentiam habent. Semper deus
æqualiter dispositis æqualia præmia largitur
& nunquā minus magnificus est in melius di
positos. Et verba euāgelica. Quorū retinuc
ritis, retenta erunt, non magis vrgent in eo ar

ticulo quā in alijs. Denique vel hoc nomine
admiri nō debet, sed explodi & reici iustorū pa
trum sententia, quia si vera esset, quāuis deus
melius & feruentius ad se cōuēris daret ma
iorem gratiam, tamen nunquam plus de pœ
nis debitjs remitteret. Immo si benē perpēdi
mus, sequitur planē ad ipsam hoc ab iudicijsi
sum, & pietati christianæ valde dissonū, nē
pē antē sacerdotis absolutionem inanes esse
ad satisfationes debitas pro peccatis omnes
pœnitentium gemitus, omnes planctus, om
nes orationes, & inania esse omnia ieiunia,
& elemosynas, & inanam etiam ipsam vere
cundam peccatorum cōfessionem. Quia per
ista omnia minuunt & mitigan pœnas tem
porarias debitas pro peccatis, non autem pœ
nas aeternas. Quare adhuc innutilia erunt an
te commutatam pœnam aeternam in tempo
ralem, qđ aiunt fieri sola absolutione sacer
dotis. Sed obicit nobis Hugo Augustinū di
centem. Non potest quis iustificari a peccato,
nisi cōfessus fuerit ante peccatum. Item Bedā
in epistolam Iacobi sic scribentem. Sine con
fessione nequeunt peccata dimitti. Ver ū hæc
& similia dicunt sancti doctores, vt ostendat
præceptum confessionis & necessitatem vo
ti consistendi actu vel virtute. Nam con
tritionem si perfectā sit, supra satis ex ip
sis ostendimus sufficere semper posse, & an
te baptismum & post illum ad reparandum
etiam perfectē quemuis peccatorem.

De satisfatione pœnitentia.
Cap. XXXVI.

Quinta pars pœnitentiæ iuxta seriem no
stri decreti satisfactio est, quæ fit per ie
iunia, elemosynas, orationes, & alia
pia vitæ spiritalis exercitia. Et ea asseritur
a patribus non fieri pro pœna aeterna, quia di
missa culpa nullus manet reatus ad pœnam
aeternam, sed fieri pro pœna temporali, quia
non semper cū culpa dimittitur lapsus à gra
tia baptismali. tota pœna pro peccatis debita.
Et hinc collegim⁹ in principio hui⁹ libri, mul
tō esse aliam reparationem lapsi, per pœnitē
tiam, quam sit iustificatio peccatoris per ba
ptismum. Nam in baptismo tota simul pœna
debita pro peccatis remittitur cum culpa. Et
quāuis quidam Theologi contendunt, vt
sicut asserunt est a patribus non fieri satisfac
tionem pro pœna aeterna, ita etiam asserere
tur non fieri pro culpa, quandoquidem illa
iam nō erat, & antequā dimittatur, nullū ha
bet locum, satisfactio pro ipsa, tamē alii melio

Obiect.
Augu.
Beda.
Respon.

Satisfa
ctio sit et
pro culpa
mortali.
Argum. i.

Arg. 1.

Psal. 50.
Ag. 2.

res Theologi præualuerunt, qui sicut scriptu
ra & sancti doctores docēt, satisfationes ve
ræ, & propriæ fieri pro culpa affirmarunt. Es
to enim per contritionem vel absolutionem
culpa sit dimissa, neque maneat quantum ad
hoc, vt in inimicum Deo faciat suum factorem,
tamen dimissa nō est in totum, sed adhuc ma
net in imputatione diuina. Quia Deus eā im
putat ad reatum pœnæ temporalis, neque ante
illius exolutionem se videndum vult lapsi
suis dare, neq; ad regnum suum eos admittere.
Vnde & Ecclesia canit ex Machabeorum hy
storia. Sancta, & salubris est cogitatio pro de
fundtis exorare, vt à peccatis soluantur. Et Da
uid licet sciret sibi adulterij, & homicidij cul
pas dimissas, tamen quia adhuc illas in cōspe
ctu diuino timebat manere, vt imputarentur
ad aliquam pœnam, & in se aliquas earū ma
las reliquias fortē experiebatur, seu enter cla
mabat. Amplius laua me ab iniquitate mea,
& à peccato meo mūda me. Er, quis potest ne
gare, sacerdotes imponere pœnas pro pecca
tis, & iam iustificatos aliquas sponte sua sibi
indicere pœnas, & eas domino offerre, vt di
mittat, quæ admiserunt peccata? Quare si ro
gentur omnes fideles, quare anime aliqua iu
storū detineantur in purgatorio, inunctā
ter respondebunt, eas ibi detineri pro pecca
tis, quæ in via admiserunt. Et licet verum sit
satisfactiones esse & fieri pro pœna tempora
li debita pro peccatis, eluenda, & delenda, ta
men multō verius, & proprius est eas fieri, p
expandis ad plenum, quæ commissimus, pec
catis. Verum grandis hic nobis cum Martino
Luthero concertatio superest. Nam is hanc p
cipuē pœnitentiæ partem exosam habuit, &
neque rem, neque nomen ipsum satisfactio
nis pati potuit, vt ex impugnatione bullæ Leo
ne. x. in artic. 5. constat. Nam ibi post multa
satis inepta argumenta sic tandem colligit.
Quare verum dixi, arbitrariam istam satisfac
tionem neque in scripturis, neque in patri
bus inueniri, inueniri, autem pœnam irrem
issibilem à Deo impostam pro peccatis.
Et post pauca. Vehementer autem odi, &
sublatum vellem hoc vocabulum satisfactio
quod non modo in scripturis non inuenitur,
sed & periculosum habet sensum, quasi Deo
quifquam possit pro vllo peccato satisfacere,
cum ille gratis ignoscat omnia. Deinde occa
sio fuit, vt de salutari pœnitentiæ remedio nūdi
nas facerent. Hæc illæ. Secutiq; illum sunt
Philippus & Sarcerius in locis communibus
sub rit. de Satisfatione. Vbi omnem aliam sa
tisfactionem pro peccatis præter satisfactio

nem Christi, & pœnitentiam interiorē, & e
mendationem vitæ pertinaciter negat & igno
tam aiunt esse & scripturæ & patribus. Inqui
bus & Sarcerius multō magis temerarius, est
ac dimissa culpa nullum reatum ad pœnam
manere cōtendit, qui sit nostris opetibus aut
pœnitentijs expandendus. Sed vt à nomine cū
ipsis congressi incipiamus, nodum Lutherus
sibi profectō in scripto quesuit. Nullum enim
in vsu huius vocabuli periculum est. Apud
homines omnes is satisfacere laesa parti dicitur,
qui exoluit, quod debet pro damno vel iniuria
ei illata. Cur igitur non dicamus, satisf
facere nos Deo pro peccatis, cum ea libenter
vel patimur, vel reddimus, quæ ille pro ipsis
à nobis exigit? Certè scriptura, quas sibi Nini
uiter, Achab, Manasses, & alij imposuere assic
tiones pro peccatis, palam asserit admisisse
Deum, vt iustas, quæ nobis vtiusque testamē
ti pagina diuina in nos diuinitus misericordiæ
Et tu Luthere totam culpam, & pœnam deb
itam pro peccatis, vel ad solam fidem con
donari, & relaxari præuaciter tueris. Et nunē
Protei in morem in aliam te pro libito tuo cō
mutans formā, tam seuerum nobis Deum fac
cis, vt dicas, nullam etiam a suis amicis fieri
ipsi vel pro pœna debita satisfationem? Nō
noua est, vt tu forsitan putasti, huius vocabu
li in proposito isto vsurpatio. Vsi sunt illo
perinde atque scholastici, antiqui doctores et
sanctitate, & doctrina illustres, & te certè ele
gantia, & proprietatis verborum multō ob
seruantiores, nempe Tertullianus, Cyprian.
Ambrosius, Leo primus, Gregorius, Cassia
nus, & alij, vt patet ex testimonijs statim ex
eis citandis, neque aliquid vel in commodi,
vel periculū in vsu eius vocabuli delitescere
putarunt. Ac tantum quidem abest, vt pericu
lum hinc vllum iure timere possit, vt etiam si
post absolutionem sacerdotalem nulla vn
quam remaneret exoluenda pœna pro pecca
tis, nihil vereretur vocabulo isto vti, & contri
tionem, & confessionem satisfationes appel
lare. Et Bernardus nominatim contritio
nem satisfationem appellat ferm. 4. in Can.
Quod si ad solam fidem, vt Lutherus credi
dit, reconciliari Deo posset peccator, & à cul
pa & pœna in totum liberari, ipsam fidem sa
tisfactionem Deo exhibitam pro peccatis in
cunctanter vocarem. Quid enim illi deest,
quo minus satisfactio appelleretur, cum Deus
ea sibi exhibita nihil amplius requirat pro pec
catis?

Satisfa
ctio nis nō
men anti
quū est &
cōueniē.

Bernat.

Obie. Lu theri Respon. catis? At inquit, Deus gratis ignoscit peccatis Et quod hoc impedimentum est, ne vtamur nomine satisfactionis? Non nos quas vocamus satisfactioes, Deo vim inferre putamus vt velit nolit eas acceptet pro peccatis. Nec ex natura eis sua tantum valorem conuenire credimus. Nec catholicorum quisquam dixit poenitentiam ex opere operato iustificare, sicut nobis sui calumniantur. Et communiter omnes, negamus quod Lichetus noster alioqui pius & doctus asserit, dispositiones nostras ad gratiam, vt liberaliter & benignè acceptantur à Deo eius confessionem posse ceteri merita ipsius de condigno. Scimus Deum gratis dare veniam delictis nostris, & ex sola misericordia ea remittere, & nostras quales quales satisfactioes pro ipsis, ex benignitate & clementia acceptare. Sed enim cum dimissa culpa per contritionem, vel absolutionem ipsi nobis vel sponte nostra, vel ex consilio & iniunctione sacerdotum, aliquas penas pro peccatis infligimus, vel labores aliquos subimus, quos scimus Deum ex lege, & statuto suo idoneos habere ad remissionem, vel omnium, vel aliquarum penarum, quas debemus pro peccatis, tum satisfactionis nomine non dubitamus eos labores, vel penas appellare. Et in hanc duntaxat significationem vocabulo satisfactionis in proposito vtremur. Quod vero aliqui salutari hoc poenitentiae remedio ad nundinas abutantur, vsus certe vocabuli huius non est in causa, sed auaritia, vel impietas vel certe supina eorum ignorantia. Cunque vbiq; praedicet Lutherus libertatem Evangelicam, vel hoc nomine permittit nobis de beret vti vocabulo isto, neque coarctare stylum nostrum ad vsus eorum vocabulorum quibus scriptura vsa est. Nam & sanctè olim patres receperunt nomen homuision, quo neque scriptura, neque antiquiores fuerant vsi. Atque ipse plarilique vocabulis vti conuinci potest, quibus neque scriptura, neque sancti antiqui sunt vsi. Et si res subsistat, quam vocabulum significat, nihil est, quod nouitate vsus offendamur vocabuli. Sed haec satis de nomine, videamus de re.

Licet d. 17 q. 1 art. 1. & in 3. d. 19.

Arg. i. 2. Reg. 21. ritas cunctis manifestior sit, Synodi nostrae sententiam ex scriptura & antiquis patribus, & Ecclesiae diffinitione, & ex ipso lumine naturali comprobabimus. Et in scriptura vetus quidem, & nouum testamentum perspicue veritatem istam nos edocent. Vbi obiurgauit Nathan propheta regem Dauidem de adulterio cum Bersabee, & de homicidio Vriæ, & ille corde compunctus dixit, Peccaui domino, mox audiuit ab eodem propheta. Transtulit quoque dominus peccatum tuum. Sed ne quis putaret, dimissa culpa nullam superesse exoluentem poenam, statim adiecit. Veruntamen quoniam blasphemare fecisti inimico nomine domini propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morte morietur. Neque hoc contentus dominus, grauib. aliis malis, que ibi comminatus fuit propheta, piensimum regem etiam compunctum postea castigauit. Stuprata est filia, stupratae sunt coniuges, interfecit Amnon, & Absalon, interfecit multi ciues, & ipse coactus est exire de Hierusalè cum magno dedecore, & regno expoliatus, Atque in hoc propositum commendauerunt hanc historiam Aug. & Greg. vt renarrat Gratianus. Et Eucherius Lugdun. episcopus illos secutus in lib. Reg. ita scribit. Si peccatum Dauid tã detestabile dominus traxit, quid & quod omnia, que de eodem peccato per prophetam à domino dicta sunt, postmodum tolerauit? Sed proculdubio dominus delet illud, sed sine vltione non deserit. Aut enim ipse hoc homo in se poenitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit. Nequaquam igitur peccato parcit, quod nullatenus sine vltione dimittit. Sic enim Dauid audire post confessionem meruit, Dominus transtulit peccatum tuum, tam enim & multis post cruciatibus afflictus, ac fugiens reatum culpam, quam perpetrauerat, exoluit. Sed nos salutis vnde à culpa primi parentis absoluit, sed reatum eiusdem culpam diluentes, absoluti quoque adhuc carnaliter obimus, quia delicta nostra siue per nos, seu per seipsum resecat, etiam cum relaxat. Ab electis enim suis iniquitatum maculas studet temporalis afflictione tergere, quas in eis in perpetuum non vult vindicare. Hac ille. Quae & sub nomine Greg. renarrat Gratianus. Atque ab illis verbis. Sed sine vltione non deserit, omnia ad verbum ex illo desumpsit Eucherius. Et ipse Dauid seuerissimus suorum peccatorum vltor, tamen si certus factus de dimissis suis culpis, vt tamen suo exemplo ista nobis confirmaret, per singulas noctes lauebat lectulum suum, & lachrymis suis stratum suum

De pecc. d. 1. Sicut primi. Sicut peccatum Eucherius.

Grego. 9. Mo. c. 27.

De necessitate satisfactionis ex vtriusque testamenti pagina. Cap. XXXVII.

Satisfactio lapsi necessaria. Dicunt in locis statim citatis Lutherus, & ipsius sequaces Philip. & Sarcerus, neque in scriptura, neque in antiquis patribus statutam esse hanc tertiam partem poenitentiae. Nos vero, vt illorum inscitia, & praecipue reme

Chry. ho. 41 de pecc. suum rigabat. Et vt verisimè dicit Chrysof. olim patrum delictum post tot annos, post tot generationes, quasi nuper accidisset, iugebat, Et cum rursus vel superbia, vel diuini auxilii diffidentia numerari, populum suum poenitentia postmodum graui corripuit peccatum suum agnouit, & pro remissione eius dominum deprecatus est, eaq; cordis amaritudine & oratione indulgentiam quidem suae culpe obtinuisse, videtur. Sed quoniam remissa culpa adhuc superest reatus ad poenam temporariam, morte septuaginta millium virorum suorum pro illa numeratione populi multatus est. Nec tamen, quod apertis diuinis signis intellexit se tunc poenitentia sua, & sacrificio domino se reconciliatum, à dura punitione, & animaduersione suorum peccatorum vnquam abstinuit. Porro si nullus superest reatus ad poenam temporalem, vbi semel esset condonata culpa, neque Dauidem, neque alium quenquam iustorum Deus castigasset aliquibus poenis, postquam illos sibi reconciliauerat. Quare & Num. 14. Moyse oranti pro incredulitate, & diffidentia sui populi respondit dominus. Dimisi iuxta verbum tuum. Et tamen statim addit, At tamen omnes homines, qui viderunt maiestatem meam, & signa quae feci in Aegypto, & in solitudine, & tentauerunt me iam per decem vices, neque obediuerunt voci meae, non videbunt terram, pro qua iuravi patribus eorum. Et ipse Moyses & Aaron absoluti à peccato incredulitatis apud aquam contradictionis, adhuc manserunt rei non ingrediendi in terram promissionis. Et Maria eorum soror iubente domino septem diebus leprosa mansit extra castra tamen si ad preces Moysi, detractionis culpam ei Deus statim remisit. Neque Achab neque Manasses, neque Ninuiter sola cordis contritione contenti fuerunt, vt placarent Deum, sed lacrum, ieiunium, sterum, & planctum vehementem ad id impetrandum adhibuerunt. Et Ioel propheta ad haec omnia hortatus est populum Israeliticum, vt dominum contra ipsum iram mitigaret. Et Daniël Nabuchodonosori dixit. Peccata tua elemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum. Atque Ecclesiasticus & ob causam istam admonuisse videtur. De propitiato peccato noli esse sine metu. Quid autem est redemptio, nisi satisfactio? Cur metus suadet, nisi sit quod dimissa culpa timeamus? Et si dimissa culpa nullus reliquus esset reatus ad poenam, sicut bene argumentatur Augustinus apud Gratianum, non mortuus fuisset Adam, neque alii obnoxii miseris, & calamitatibus

20. huius vita, postquam teste Solomone eduxit illum Deus à delicto suo. Neque nos subiecti essemus morti, & similibus laboribus, post dimissum nobis originale in baptismo, si omnes in totum poena in flit pro peccatis simul delerentur cum culpa. Et in hoc grauissima est minimeque ferenda Lutheri, & suorum sequatium contradictio. Peccatum originale quod aliena voluntate contrahimus, sic in nobis dimitti per baptismum asseuerant, vt concupiscencia carnis, quae poena ipsius est, in nobis semper maneat, neque vlla satisfactione, etiam Christi possit impediri, quominus sit peccatum. Et tamen ex actualibus, & propriis sceleribus, & flagitiis nullum sequi reatum contendunt, qui non simul cum ipsis deleatur per satisfactionem Christi vno actu fidei peccatoribus applicata. Hoc sane nihil aliud est, quam peccatum originale grauius peccatum facere, quam actuale, & poenitentia, vel fidem potentius remedium ad delendum peccata existimare, quam baptismum. Quae quae sint absurda quis non videt? Sed & aliquando haec omnia manifestiora nobis fecit Ioannes singulare videlicet poenitentiae, & totius sanctitatis exemplum. Etenim praedicationem suam à poenitentia aspexit, non contentus fuit, ad poenitentiam hortari, sed Pharisaeis, & Saduceis venientibus ad baptismum suum, viam scilicet ostendens, qua possent fugere à ventura ira, dicebat. Facite fructus dignos poenitentiae. Et mox. Omnis arbor, quae non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Et fructus dignos poenitentiae secundum expositionem sanctorum patrum, vocabat, idonea opera, & congruentia poenitentibus, quaeque contraria sunt peccatis, ac palam attestantur, & consentanea sunt verae resipiscenciae ab ipsis, & legitima eorum poenitudini. Sunt digni fructus virtutum, ait Augustinus apud Gratianum, qui non sufficiunt poenitentibus. Poenitentia enim grauiores postulat. Et Gregorius inquit. Notandum est, quod d' amicus sponsi non solum fructus poenitentiae, sed dignos fructus poenitentiae admodum, esse faciendos. Et post multa, quibus quorum inter haec interfit, luculenter declarat, subdit. Neque enim par fructus boni operis esse debet eius, qui minus, & eius qui amplius deliquit, aut eius, qui in quibusdam facinoribus cecidit, & eius qui in multis est lapsus. Per hoc ergo, quod dicitur. Facite fructus dignos poenitentiae, vniuscuiusque conscientia conuenitur, vt tanto maiora acquirat bonorum operum lucra per poenitentiam, quanto maiora

Ioel. 2. Dan. 4. e. Eccle. 5. Dan. 4. e. Eccle. 5. Sicut primi hoies.

Sap. x. Contradi. Cito. Luc. Augu. De pecc. d. 5. confitetur. Greg. ho. 20. in euā.

Chry.
Druthma.

iora sibi intulit damna per culpam. Et concinit Chry. in eadem verba. Christianus etiam Druthmarus in eundem sensum hac interpretatur his verbis. Fructum dignum penitentiae facere est praeterita mala stribus punire, & bona econtrariid agere & male commissaeleemofynis redimere. Christus item redemptor noster satis approbat hanc tertiam partem penitentiae, cum hoc exprimat Corozaim & Bethsaide, qd no in cilicio, & cinere penitentiam ager et, quam olim fecissent Ty rus & Sydon, si facta in eis fuissent virtutes, quae fiebant in ipsis. Et cum Paulus in episto ad Habraeos asserit, impossibile esse lapsos a gratia baptismali renouari ad penitentiam, & multo grauius eis imminere iudicium, an non aperte indicat, non sic totam poenam cu culpa remitti per penitentiam, ac remittitur per baptismum? Si ita facile siue ex virtute cõ tritionis, siue ex virtute absolutionis sacerdotum, potest haberi remissio peccatorum quo ad culpam, & poenam, sicut per baptismum, relinqueretur profecto lapsis a gratia baptismali pro peccatis eadem hostia, quae & ante susceptum baptismum, & ita illi possent renouari ac noua fieri creatura, sicut nondu baptizati, neque terribilibus, sed aequibeneigne se deus gereret in peccantes post notitiam veritatis quam in peccantes ante ipsam, neq; fuis set opus Anabaptistis ambire secundum baptismum ad habendu facile remissionem peccatorum perfectam, cum per penitentia eundem fructum toties, quoties vellet, habere possent. Quorum omnium contraria luculen ter tibi docet apostolus. Et in eorum confirm ationem Romanos iam per gratiam sanctifica tos ad faciendum dignos fructus peniten tia horatur dicens. Sicut exhibuistis mem bra vestra seruire immunditiae, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete mem bra vestra seruire iustitiae in sanctificationem. Et quanquam apostolus aut tantum, aut praeci pue retulisse videtur hac ad peccata ante ba ptismum commissa, quae satisfactione nostra non indigent, si suscipiatur baptismus, tñ no rantu christianus Druthmarus in com. Mar. sed & Theophylatus satisfactioni pro peccatis exhibende generatim ea applicat. Nec sane immerito. Qui enim hac exigebat ab illis qui peccauerant ante baptismum, quae no exe gisset ab illis, qui suscepto se eidem peccatis maculaeant? Et Cor. primò quidem iudica re seipos, monet idè Paulus, & seueram de suis peccatis vltionè, capere. Deinde vehemè ter laudat, qd contristari ad penitentia, in ea so

Matth. 11.
Heb. 6. &
10.

Roman. 6

1. Cor. 11.
2. Cor. 7

licite, & studiose perseuerarent. Et postremò propter quosda, qui no agebant penitentia de peccatis publicis, quae admiserat, timere se dicit, ne cū ad eos veniret, haberet lugere mul tos ex his, qui ante peccauerant, & no egerat penitentia super sua immundicia & fornicatione, & impudicitia. Certè penitentia super peccatis no est respicientia ab ipsis sed meo res, & afflictiones pro eorum satisfatione susceptae. Et qui timebat se deprehensuru mul tos, qui non egissent penitentiam, non loquebatur de penitentia interiori, de qua no poterat, nisi per reuelatione costare, sed de peni tentia exteriori agebat, quam oportet peccatores publicos praestare, vt manifesta sit eorum penitentia. Et huiusmodi penitentia exterio re necessariam dicit in huius loci expositione Anselmus. Multumq; notandum est verbu il lud. Sed vindictam, in cõmuratione bono rum, quae in Corinthiis effecerat tristitia secu dum Deu. Palam quippe videtur Paulus lauda re ipsos Corinthios, qd indixerant, aut ipsi sibi ipore sumpserant in vindicta admisi pec cati aliquas satisfationes, quales nunc sunt in ecclesia vel ex autoritate & iniunctione ec clesiae, vel ex propria penitentia voluntate. Quid. n. aliud nomine vindictae ab apostolo in telligi potuit, praesertim cū eam distinxerit à sollicitudine, defensione, indignatione, timo re, desiderioque, & emulatione, quae vite mu tationem indicabant. Atq; vel ex hoc loco li quere potest, falso dixisse Sarceniū, scripturā sola satisfatione Christi nosse, neq; meminisse satisfationis publicae penitentiae. Et quoniam huiusmodi vindicta merito cõmuniter vocatur penitentia, quia teste Aug. penitentia idem est, quod vindicta pniens, si de ipsa in telligantur illa verba Pauli. Contristati estis ad penitentia, & illa, Quae. n. secundu Deu tristitia est, penitentia in salutem stabilem operatur, possent hae no solu exponi, sicut. c. 18. ex posuimus, de tristitia ex obiurgatiõ & moero re pauli, sed etiā de tristitia sequere exodio & detestatiõ peccatoru. Na & hęc tristitia causa est & fletus & gemitus & deniq; totius peni tentiae extetiores. Atq; vt intelligamus nris satisfationibus mitigari, & praueniri posse iram diuinā, & falsissimè dixisse Lutheru, poe nas a Deo decretas pro peccatis irremissibiles esse, cū morbis aliquibus ob in digna Eucharistia sumptione percuteretur Corinthiis, huius modi satisfationibus indicauit hic mirabilis medicus animarum flagellum in se Dei vitare potuisse. Si nosmetipos, ait, diiudicarem? non vtiq; iudicaremur. Nam iudicii nomine non

2. Cor. 7

Sar. ar. 30

1. Cor. 11

non

Chry.

Aug. d. pp. medicina cap. 1.

Ambro. Ter. d. pp.

Hiero. 8. a

Ioel. 2. c.

Psal 119. Hiero. 10.

non aliud significat, quam satisfationem, & recompenationem; quae iustitiam aduersio ne delicta vlciscimur nostra. Et ita huc locum doctoris antiqui intellexerunt. Chrysostom. alicubi sic loquitur. Si vis, quod ego consulo, neq; hic a Deo poena quavis cruciari, tu ipse tibi iustus sis iudex, referas tibi rationes viuè di. Audi Paulu dicente. Quoniam si nosmeti ppos iudicauerimus, no vtiq; iudicaremur. Et Angu. de penitentia faciendae ab his qui lapsi sunt a gratia baptismali ita differit. In hac ergo penitentia maiorem in se vnusquisq; seueritatem debet exercere, vt a seipso iudicatus, non iudicetur a Deo, sicut apostolus ait. Si n. nos iudicauerimus, a dno no iudicaremur. Ambrosius. Peccator si sibi ipsi non pepercerit, a Deo illi parcutur. Tertul. In quantum no peperceris tibi, intantum tibi Deus, crede, parcut. Quod & in Dauide nobis luculentu fecit do minus. Nam illius, & maioru populi cilicio, luctu, & plandū, & orationibus, & sacrificio cõmorus, decretam sententiam pestis trium dieru reuocauit, & vt sanctus episcopus Rofensis indubitatu asserit, vnus diei vindicta cõtentus, bidui sequentis vltionem orationibus, & penitentia ipsoru indulsit. Atq; hoc scriptura satis inuit. Ait. n. miserum domi num eoru praecipisse angelo adhuc percutie ri, vt cessaret, & suscipere orationes, & sacrificium Davidis. Eas vero orationes, quis dubitè Dauidem etiā primò die fecisset. Idipsum etiā in Achab, Manasse Nabuchodonosor, & Ninuitis conspicuum esse potest legenti eorum historias. Et manifestissimum pro his testimoniu sunt verba illa. Repente loquar ad uersum gentem, & aduersus regnum, vt era dicè, & destruam, & disperdā illud. Si peni tentiam egerit gens illa &c. agam & ego peni tentia similiter malo, quod cogitauit, vt facerè ei. Idemq; docuit, Ioel cum Deu dixit praesta bilem super maliciam. Quod si no fuisset cõr tus Dauid, propter nostras orationes & satis factiones frequentissimè Deum mitigare ita futam, & minuire poenas debitas pro peccatis non dixisset. Si iniquitates obseruaueris dne, domine quis sustinebit. Nec Hieremias precaretur. Corrippe me domine veruntamèn in iudicio, & no in furore tuo. Ac vide Dei in nos benignitatem. No sibi hanc autoritatè refer nauit, sed cū tradidit apostolis potestatem soluendi omnia ligata, manifestè cõcessit potestatem relaxandi has poenas. Neq; erat opus, quicquid argumetetur Lutherus, dicere. Quo ru remiseritis satisfationes, remittitur eis, sed sat erat dicere. Quoru remiseritis peccata

vel quaecunq; solveritis super terram. Na ad exhibendas satisfationes sola nos adstrinxerunt peccata. Et si perfectè fuerimus a peccatis absoluti, liberi prorsus erimus ab omni satisfatione pro ipsis exhibenda. Atq; hinc dilucere potest, quartu decipiat Philippus, qui poenas temporarias debitas pro peccatis dicit nihil pertinere ad potestatem clauium, neq; im poni, neq; remitti earu potestatem. Quibus enim subiiciebat peccata, subiiciebat nimiru & rea tus ex eis consequentes. Quod si, vt innuere videtur, ita vnus Christi beneficiu est remissio culpae, & mortis aeternae, vt per ipsum vnus no cooperantibus sacerdotibus eam partici pemus, si nec a reatu poenaru istaru soluitur sacer dotes, quomodo habent potestatem remitti tedi peccata? Neq; stare profecto possent verba Christi ad Petrum & ceteros apostolos eorumq; successores. Quae cūq; solveritis super terram, soluta erunt & in caelo. Non solu. n. omnia vincula, sed ne minimum quidè hoc vinculum ad poenas temporales, secundu ipsum quem soluere. Cūq; ipso Luthero in hoc cor dataior, penitentia nostra & debitis operibus minui has poenas temporarias crediderit, vel in de admoneri debuit, ne eam abrogaret potestatem sacerdotibus, quos Deus iudices ani marum constituit. Sed nunquam sibi constat falsitas. Cum penitentia nostra mitigari irā diuinam cõcessisset, statim, ne cogatur asserere satisfationibus nostris minui poenas tem porarias debitas pro peccatis, verba illa, Si nosmetipos iudicauerimus &c. ad penitentia interiorem, quae detestatio est peccatorum, re strinxit. Et hoc rectè dictum confirmat Sarceniū, quia iudicare apud Apostolum est ex animo damnare peccatum. Veruntamen Ioan 5. iudicium in sacris literis saepe more Hebraeoru, & particularim Ioanni & Paulo pro poena vsurpatur. Et cum Paulus hic dicit, Non vtiq; iudicaremur; iudicari manifestè posuit pro puniri. Ac iudicium quidem munus est non tantum cognoscere & execrari delicta, sed & poenas pro illis imponere. Neque Paulus tantum voluit, vt iudicaremur peccata, sed & voluit, vt nos pro ipsis iudicaremur, & antouerteremur iudicium diuinum. Cunque ex anima & corpore stitimus constituti, & vtrauis parte & bene & male agere, ac puniri & premiari possimus quae stultitia est penitentia interiori mitiga ricredere iram diuinam, & non penitentia exteriori. Paulus Dei beneficium ad omne iudicium sponte de nobis sumptum manifestè protendit. Et vos libertatis euangelicè vni

In Philip

Matth. 18

Ioan 5.

1. Cor. 11

ci buccinatores vestra auctoritate, immo caritate, contra auctoritatem patrum & contra ipsum Paulum coarctatis? Sed multo iucundius est cum piis & antiquis doctoribus agere. Videamus igitur, quid & illi, ac tota ecclesia de his tradidit.

De consensu patrum, & totius ecclesie, ac luminis naturalis in necessitate satisfactionis.
Cap. XXXVIIII.

Sicuti certissima hæc scripturarum documenta, summo consensu tradiderunt nobis doctores, necessarium esse, ut lapsi à gratia baptismali magnis, & aspidis sui ipsorum castigationibus solliciti studeant, ut peruenire possent ad plenam suorum peccatorum indulgentiam. Atque ut omittamus scholasticos, qui vnanimitè hæc docuerunt in. 4. di. 15. certè ex antiquis nullum crediderim esse, qui non alicubi aliquod testimonium huic parti penitentiae tribuerit, tantum abest, ut verum sit, quod indicibili meritate affirmat Sarcerius, nullibi eos meminisse satisfactionis pro peccatis, sed dumtaxat publicæ penitentiae indicere à sacerdotibus ad explorandos animos serio penitentium, & coercentes alios à facilitate labendi. Et quoniam nobis obiicit Lutherus, quod truncata doctorum testimonia in eum legemus, dabit nobis hanc veniam lector ut aliquot piensissima illorum verba integra, neque quicquam diminuta aduersus eos subiiciamus. Irenæus illustris martyr, & discipulus Polycarpi Ioannis euangelistae discipuli, ac teste Tertulliano, doctrinarum omnium curiosissimus explorator, primus humani generis parentem consecrante in se istam partem penitentiae existimat, dum suæ inobediencie penitentia ducatus succinctorium sibi fecit ex foliis ficulneis. Eaque tale alicuius significare voluisse assererat. Quoniam eam, quam habui à spiritu sanctitatis stolam, amisit per inobedientiam, & nunc cognosco quoniam si dignus tali tegumento, quod delectationem quidem nullam præstat, mordet autem & pungit corpus. Atque ut videas quam verè, & ex animo penitentiam facere inceperit, subdit. Et hoc videlicet semper habuisset in dumetum humilium semetipsum, nisi deus, qui est misericors, tunicas pellicias pro foliis ficulneis induisset eos. Tertullianus ostendens confessionis utilitatem, ita scribit. Confessio satisfactionis, consilium est satisfactio confessione disponitur, confessione penitentia nascitur, penitentia Deus mitigatur. Et subdit. Exomologesis, hoc est con-

Cyp. fer.
5. de lap.

fessio, prosternendi & humiliandi hominis disciplina est, conuersionem iniungens misericordiae illicitæ. Et ubi explicuit habitum & mores vere penitentium, subiungit de eadem exomologesis. Cui prouoluit hominem magis releuat, cum squalidum facit, magis mundatum reddit, cum accusat, excusat, cum condemnat, absoluit. Cypria multis & grauibus verbis ostendit lapsi necessarium esse, ut pro suis peccatis satisfaciunt grandi & proluxa penitentia, & perniciosiores esse, ac magis fugiendos, qui contrarium huius docebant, quia ipsi tyranni persequentes christianos, quia satisfactionis viam claudiebant, & spem veræ salutis adimebant. Atque inter alia digna illo mafculo animo, & consecrato martyrio quem semper gessit, ita ad lapsos loquitur. Orare oportet impensius, & rogare, diem luctu transigere, vigilis noctes, ac fletibus ducere, tempus omne lachrymosis lamentationibus occupare, stratos solo, adherere cineri, in cilicio volutari & sordibus, post indumentum Christi perditum, nullum iam velle vestitum, post diaboli cibum malle ieiunium, iustis operibus incubere, quibus peccata purgantur, elemosynis frequenter insistere, quibus à morte animæ liberantur. Et subdit in calce. Qui sic deo satisfacerit, qui penitentia facti sui, qui pudore delicti plus virtutis, & fidei de ipsa lapsus sui dolore conceperit, exauditus, & adiutus à domino, quam contristauerat nuper, letam faciet ecclesiam, neque solum Dei veniam merebitur, sed coronam. Audire, & intelligit Philippus & Sarceri verba ista, Dei veniam merebitur, & videte num hæc satisfactiones à patribus exigebantur, ut politusquadam ritus nihil pertinens ad remissionem peccatorum. Legite item quid scripserit in quadam epistola ad. S. papam & martyrem Cornelium, ubi durè reprehendit errorem quorundam, qui lapsos in idolatriam, facile à recentibus eorum facinoribus ecclesie reconciliabant. Hoc enim ibi queritur, quod ea via impeditur satisfactiones necessariae ad placandum Deum. Intercedunt, aut, ne exoretur precibus & satisfactionibus Christus, qui negantem se negare profitetur. Datur opera ne satisfactionibus, & lamentationibus iustis delicta redimantur, ne vulnera lachrymis abluantur. Pax vera falsæ pacis mendacio tollitur. Videtis, ut ad redemptionem & abluionem peccatorum & adueram pacem conscientiam exigebat hic præclarus martyr satisfactiones? Origenes super Leuiticum ita scribit. In vulneribus corporum postea quam curata fuerint, rema-

Libi. epj

Ori. ho. 8
Peccati ci
carrix.

rema

remanet interdum ipsius vulneris signum, quod cicatrix appellatur. Vix enim est, qui ita curetur, ut nullum susceperit vulneris residere videatur indicium. Transi nunc ab ista legis umbra ad veritatem eius, & intueri quomodo anima, quæ peccati vulnus acceperit, etiam si curetur, tamen habet peccati cicatricem in loco vulneris residendam. Quæ cicatrix non solum à Deo videtur, sed & ab eis, qui acceperunt ab eo gratiam, quæ præuidere possent animæ laquæres, & discernere quæ sit anima ita curata, ut omni genere vestigium illati vulneris abiicerit, & quæ curata sit quidem, sed ferat adhuc veteris morbi in ipso vestigio cicatricis indicia. Et rursum infra. Sed vide quia etiam si mundetur quis à peccato, & non sit iam in opere peccati, ipsa tamen vestigia scelis commisi purificatione indigent, & ea quæ exposuimus, & alia nihilominus quæ mandantur in consequentibus. Obseruauimus enim & hoc, quod scriptum est de lepra, in qua die mundatus fuerit, post hæc inter cetera quæ mandantur, tertio dictum esse, & mundus erit. Et iterum ad vltimum scriptum esse, & mundabitur. Vnde mihi videtur esse quæsdam & in ipsa purificatione differentia, & ut ita dixerim, profectus quosdam purgationum. Hæc Origenes. Et agit uir hoc idem mysterium reconditum in legis umbra, & eisdem omnino verbis nobis tradidit Cyrillus in verba Leuitici, quibus præcipitur leprosum præsentare se sacerdotibus. Atque Iſichius eandem allegoriam his verbis explicat. Emundatio lepre est penitentia. Hæc autem, opera necessaria habet, quæ virtutibus, & actionis studio valeant delere peccata. Propter quod Ioannes baptista populo Iudeorum dicebat. Facite fructum dignum penitentiae. Considerauit enim sicut subtilis legislator eos, qui non omnia possint, quæ pertinent ad strictam rationem penitentiae, exhibere. Opus enim habet penitentia orationem intentam, elemosynam, vigiliis, sacrum ieiunium, postremo etiam illa quæ David dicit. Facite mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte, & lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Sed & cinerem tanquam panem mandacabam, & potum meum cum fletu miscbam. Hæc Iſichius. Ambrosius item in epistola ad quandam corruptam quemadmodum penitentia agenda sit sanctissimè his verbis docet. Penitentia non verbis agenda est, sed & actu. Hæc autem sic agit. Si tibi ante oculos ponas, de quanta gloria ueris, & de quo libro vite nomen tuum

Incrementa
infortia
Cyril.
Leui. 14
Iſchi. 4
mleui.
Matt. 3.

Psal. 41. &
6. & 101.

Ambro.

deletum sit, & si re iam credas prope ipsas positam tenebras exteriores, vberit rebus oculorum, & stridor dentium sine fine. Cum hoc certa fides sit, animo conceperis, quia necesse est præuaticricem animam tartareis penis, & gehennæ ignibus tradidit, nec aliud remedium constitutum esse post baptismum, quam penitentia solatium, quantântis afflictionem quantumuis laborem, & indecorem subire esto contenta, dum modò ab æternalibus penis libereris. Ergo hæc tu tecum cogitans, & mentem retrahens, propiū facti: tu ipsa index esto tui delicti. In primis omnis cura vite huius interimenda tibi est, & quasi mortuum reexistans, sicut est quomodo possis reuiuiscere cogita. Deinde lugebris tibi accipienda est vestis, & mens, ac membra singula digna castigatione punienda. Amprentur crines qui per vanam gloriam occasione luxurie præstituerunt, desuuant oculi lachrymas, qui masculum simpliciter non aspexerunt. Pallescant facies, quæ quondam virum impudicè. Denique totum corpus incuru maceretur cinere aspersum, & opertum cilicio perhorrescat quia male sibi de pulchritudine placuit. Quotero sit liquefcens sicut cera, ieiunius in quietans seipsum, & cogitationibus ventilas, quare sit ab inimico subuersum. Sælus etiam crucietur, quia membra corporis, cum haberet dominationem, malo celsit imperio. Talis vitæ fructus, talis actio penitentiae, si fuerit per seuerans audebit sperare, & si non gloriam, & certè penè vacationem. Et paulò post. Peccator ergo si sibi ipsi non peperit, à Deo illi parcitur. Et si futuras penas gehennæ perpetuas in hoc paruo vite spatio compensauerit, seipsum ab æterno iudicio liberat. Grandi plage alta, & proluxa opus est medicina. Grande scelus gradientem habet necessariam satisfactionem. Hæc iste sanctus, & omni veneratione dignus episcopus. Ad cuius verba, si, ut par est, attendamus, discemus verè agere penitentiam, & contemnemus Philippum, qui aded mollis & delicatus est, ut nullum velit adhiberi cruciarum corpori, tamen si Paulus raptus in tertium cælum dicit. Et castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Chryſostomus, necessitate satisfaciendi declarat in hæc verba. Aliena rapuisti, incipe donare eam propria. Logo es tempore fornicatus, à legitimo quoque usu suspedere coniugii, ac perpetuam continentiam sepius paucorum dierum castitate meditare. Iniuriam vel opere cuiquam, vel sermone fecisti, refert benedictionis verba conuictis, & percutientes te, nunc officis, nunc etiam be-

Psal. 138. me d' libr. vite d'le. tur.

penitentiæ modus

Psal. 138. me d' libr. vite d'le. tur.

Chry. ho. 10. i Matt.

neficiis, placare cōtende. Neque enim vulnerato sufficit ad salutē, tantū modo spicula de corpore euellere, sed etiam remedia adhibere vulneribus. Delicijs ante, & temulentia distuuebas, ieiunio, & aquaē potu vtrunque compensa, vt famam superes iminentem. Vidisti impudicis alienum decorē oculis, fœminā iam omnino non videas maiori tactus cautione post vulnera. Quod si hæc quis causetur ex opere esse imperfecto, quod incertum est an sit Chry. audiat quid idē alibi citra omnē dubium scribat. Pœnitentē irasci non oportet, neque sequi, sed conteri tanquam cōdemnatum, tanquam non habentem fiduciam tanquam iudicatum reum, tanquam ex sola saluari misericordia debentem, tanquam ingratum erga benefactorem redargutum, tanquam iniucundum, & reprobum, tanquam innumeris dignum supplicijs. Si hæc cogiter, non irascetur, non indignabitur, sed iugebit, flebit, gemit, & conquaeretur noctem, & diem. Pœnitentem nunquam oportet obliuioni peccatum tradere, sed Deum rogare, ne eius meminerit, ipsum verò nunquam ipsius obliuisci. Si nos eius non recordemur, Deus ipsius non obliuiscetur. Si nos eius meminimus Deus obliuiscetur. A nobis ipsis vlitionem sumamus, nos ipsos accusemus, ita placabimus iudicem. Hæc Chry. Et copiosissimē idem prosequitur libro. 3. de dignitate sacerdotali. cap. 5. Et in ho. 3. in Mar. ita docet necessarium esse facere fructus dignos pœnitentiæ post confessionem & absolutionem, sicut rupto vulnere, & digesta impuritate, q̄ latebat, necessaria est superpositio medicinae ad perfectā curationem vulneris. Hieronymus his sanctis patribus per omnia subscribit inquires. Qui peccator est, & quem remordet propria conscientia, cilicio pœnitentiæ accingatur, & plangat vel propria delicta, vel populi & ingreditur Ecclesiam, de qua fuerat egressus, & cubet, vel dormiat in sacco, vt prateritas delicias, per quas Deum offenderat, vitæ austeritate compenset. Hæc ille. Et ne qui circūferuntur canones pœnitentiales, noui, & recentēs existimantur, aut superstitutione creuisse quis credat Melanctoni, citant nobiles auctores post Iuonem Carnotē scilicet Episcopum, & Gratianum, eūdē Hieronymum alibi ita scribentē. Mensuram temporis in agēda pœnitentiā, idcirco non satis aperte prætingunt canones pro vnoquoq; crimine vt de singulis dicant, qualiter vnunquodq; emendandum sit, sed magis in arbitrio sacerdotis intelligentis relinquendū statuūt, quia

Hom. 14. de pœni.

Hier. sup Malach.

De pœn. d. 1. Mésurā

apud Deū non tam valet mensura temporis, quā doloris, nec abstinentia tantum ciborum quam mortificatio vitiorum. Propter quod tempora pœnitentiæ, fide, & conuersatione pœnitentium, ad breuianda precipiunt, & negligentia protelanda existimant. Tamen pœnitentibus multa sunt & pœnitentiæ & conciliorū capitula, in quibus nunc publice, nunc secretè imponuntur pro delictis pœnitentiæ. Augustinus vel qui quis alius auctor fuit libri, qui nomine eius circūferretur de ve. & fal. pœnitentiā, quem & antiquum, & p̄m̄, atq; illustrē authorem fuisse, non est dubium pœnitentes magna cum promptitudine docet, paratos esse debere ad acceptandum iniunctā sibi a sacerdotibus pœnitentiā. Ponat se omnino, inquit, in potestate iudicis, in iudicio sacerdotis nihil sibi reseruatus sui, vt omnia eo iubente paratus sit facere, pro reparanda animæ vitæ quacunque faceret pro vitāda corporis morte, & hoc eum desiderio, quia vitā recuperat infinitam. Cū gaudio enim debet facere immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte moriturus. In libro etiā de salutaribus documentis de sacerdotibus sapientibus, & probis, ac perfectis medicis animarū ita scribit. Hos perquiramus, & sequamur, cum talibus consiliū salutis nostræ ineamus, vt nō perdamus hereditatem cœlestē. Gregorius. Cogitandum sum opere est, vt qui se illicita meminit cōmississe, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere, quatenus per hoc conditori suo satisficiat, vt qui commisit prohibita, sibi metip̄i abscindere debeat etiam concessa. Et cum hoc ostendisset exemplo Davidis, qui aquam Bethleemicam, quam desiderauerat, libavit domino, subdit. Quia enim se illicita perpetrasse meminerat, contra semetip̄um iam rigidus etiā à licitis abstinerebat. Sic, sic agamus pœnitentiā, vt ea, quæ cōmissimus perfectē desteamus. Et hoc est, quod in lib. de ve. & fal. pœnitentiā legitur. Abstineat à multis licitis, qui per liberalitatem arbitrii cōmissit illicita. Et in Amb. Qui agit pœnitentiā, non solum lacrymis diluere debet peccatum suum, sed etiā emendatoribus factis operire, & tegere delicta supiora. Vulgata est etiam

Aug.

c. 15.

Greg. ho. 34. i. Eua.

2. Reg. 13.

Amb.

Ansel. Cast. coll. 23. c. 15

Hug. & Rich. d. s. vi. Math. 8. a

eriam diffinitio satisfactionis data ab Anselmo. Satisfactio est recompensatio offensæ commissæ ad æqualitatem iustitiæ. Casianus, Quisquis post baptismum, & sciētiā Dei in illud mortis corpus incurrit, hoc est, in aliquod capitale crimen, sciat se nō quotidiana gratia Dei, id est facili remissione, quā momentis singulis exoratus dominus noster erroribus nostris dotare consuevit, sed aut diurna afflictione pœnitudinis, ac pœnali dolore purgandum, aut certe pro his in futuro æterni ignis supplicij addendum. Vocat autem æternum, ignē purgatorij, non q̄ in eternum cruciaturus sit animas ibi detentas, sed quod eiudem profus specie & virtutis communitur creditur cū igne inferni. Vnde nō dixit æternis supplicijs addendum qui hic nō satisfecerit, sed æterni ignis supplicij. Hugo & Rich. plurimum sunt in locis citatis cap. 32. in exigenda à peccatoribus hac satisfactione. Ac Rich. quidem ipsius necessitatem nobis designatam à Christo dicit in eo, quod de leproso iam munito præcepit, vt non tātum ostēderet se sacerdoti, sed & offerret munus, qd̄ præcepit Moyses. Et idē putat dictum Petro prius. Quodcunq; ligaueris &c. & postea. Quodcunq; solueris &c. quia cū deus idē liget ad pœnas temporarias, quia soluit à pœna æterna, sacerdos contra, propterea soluit à reatu secuto ex peccatis, quia ligat ad satisfactionem p̄ illis. Pro his omnibus etiam pugnant, quæ capi. 10. ex ipsis citauimus. Et Hiero. enim & Aug. & Amb. & Chryso. & Anselm. & Hug. & pert̄issimē, & constantissimē docent, Paulum asseruisse, non esse possibibile lapsos reparari sic facile per pœnitentiā sicut renouari potuerunt per baptismum. Enim verò vbi doctores de his tacuissent, & nō tanta concordia, & perspicuitate hæc nos perpetua tot sæculorum successione docuissent abundē ista potuissimus dicere ex consuetudine vniuersalis ecclesie: Quid enim aliud sunt & publicæ, & occulte pœnitentiæ peccatoribus iam Deo reconciliatis omni tempore, & loco, vt celebres testatur historia vniuersam ecclesiam imposte, quam testimonia quædam apertissima reatus ad pœnam temporalem post dimissam culpam maneat. Si tota simul pœna debita pro peccatis cum culpa dimittitur vel per contritiōnem, vel per absolutionem sacerdotalem, nullas vtique pœnas pro commissis peccatis imponeret ecclesia, sicut neque imponit pro commissis ante baptismum. Et hac toto orbe dispersæ ecclesie consuetudine, & præcitatā tantorum

doctorum testimonijs commoti patres in Concilio Lateranen. sub Innocen. 3. statuerunt, vt confessi rite sua peccata, iniunctam sibi à sacerdotibus pœnitentiā propriis viribus studeant adimplere. Et ibidem indidretæ, & si perflua indulgentiæ hoc nomine reprehendantur, quod ita fit vt clauēs ecclesie contemnuntur, & pœnitentiā satisfactio enervetur. Et idē Innocentius in epistola quadam ad Liouonien. Episcopum, pœnitentiā imponendas non tam secundum quantitatem excessus quam quantitatem contritiōnis per decreti sacerdotis arbitrium pensata qualitate personarum dicit esse mensurandas. Et in Concilio Floren. sic statutum est, Tertia, pars pœnitentiæ est satisfactio pro peccatis secūdum arbitrium sacerdotis, quæ quidem præcipue fit per orationem, ieiunium, & elemosinā. Et hanc eandem veritatem Leo. in epistola sæpe citata iam olim, vt certam tradiderat sub his verbis. Mediator Dei, & hominū homo Christus Iesus hanc propositis ecclesie tradidit potestatem, vt & contentibus actiōnem pœnitentiæ darent, & salubri satisfactiōne purgatos ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitteret. Et ad verbum sunt hæc in. c. 10. lib. de vera & falsa pœnitentiā. Verum age, scripturas, diffinitiones, ecclesie, & omnium temporum, & locorum vniuersalem ipsius consuetudinem testimonia etiam omnium patrum, quos pro nobis induximus, paulisper si libet, interimitamus. Nulla sit auctoritas, nullum præcitan, nullum pondus, nulla habeatur ratio tantorum testium, quorum, vel minimum centum Lutheris cordata quis debet anteferre. Nunquid luminis nostri naturalis, & conscientia propria testimonium vile poterimus estimare? Quis est nostrum tam ignarus rerū, quis tam rudis, & imperitus ecclesie, & terrestris iustitiæ, quis tam ab omni ratione alienus, & semotus, vt non sciat, maiora debere supplicia maioribus & diuturnioribus peccatis? Quis ignorat supremum, & iustissimum iudicem, & gubernatorem vniuersi decere, vt peccata, neque impunita maneat, neque æqualiter puniantur? Equidem Job scire se dixit Deum nōn parcere delinquenti. Quod Grego. idē dictum putat, quia delictum vlutione non deserit. Aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cū homine vindicans percussit. Et Tertul. dicit. Bonū factum Deū habet debitorem, sicuti & malū, qui iudex omnis remunerator est causa. Diuinaque, & naturalis lex exposcit, vt iuxta

C6. La. de pœn. & re. ois vtriusq; que sexus cū eo, & Deus qui ecclesiam

C6. Flor

leo. ep. 89

Job 9. Gre. 9. ter. d. pnia Mo. ca. 27 Deute. 25 Apoca. 18

mensuram delicti, sit & plagarum modus, & quantum se quique glorificauit, & in delictis fuit, tantum postea inferatur tormentorū. Cū ergo Deus pro sua summa, & ineffabili misericordia ad vnum, & leuem, & æqualem cordis dolorem de omnibus peccatis, & propositum vitandi illa in posterum, reconciliet sibi plerunque vehementer inæquales peccatores, nonne necesse est, vt illæsa, & illibata maneat iustitia, pro admittis peccatis pœnas postea aliquas reposcere, & ab eo grauiora, & longiora qui grauiora, & plura patrauit delicta? Nunquid æquali debent iure censerī fornicator, & adulter, adulter, & incestuosus fur & homicida, homicida & hæresarcha? Et quæ fuit vnquam tam barbara natio, quæ Respublica tam parum sibi prouida, quæ non maiora supplicia in grauiora, & perniciosiora secula statuerit? Liceat cuiuis sentire hac de re, quod vult. Ego quidem, etiam si nõ me hoc certe fideles scripturarum, & ecclæ. docuisset vel lumine naturali admonitus credere post dimissam culpam manere posse ac plerunq; manere reatum ad pœnas temporarias, & tāto quenque seueriorem à se vltionē de suis peccatis debere exigere, quanto sibi plurium, & grauiorum peccatorum conscius fuerit. Et hac naturali luce admonitos patres crediderim diuersas, & inæquales pœnas diuersis, & inæqualibus peccatis statuissē. Neque si hoc nostræ ipsorum conscientie testimonium audiverit, Lutherus, postulasset vnquam à nobis, quo in loco Christus, aut apostoli differentes statuissent pœnas pro differentiis peccatis. Esto enim Christus & apostoli nihil nobis de his expressissent, satis patres ita statuere lumen naturale commonebat. Aut proferat ergo Lutherus vbi Deus hanc gratiam pollicitus fuerit pœnitentiæ, quam cum Paulo & ecclesia tota, immodò & cum Christo nos constanter tenemus æquissimè, & commodissimè fieri in baptismo, aut si non potest ostendere tantam esse gratiam pœnitentiæ, quanta est baptismi, agnoscat nobiscum, quod ipsum lumen naturale à nobis efflagrat, manere in lapsis à gratia baptismali post remissam culpam reatum ad pœnas temporales; & tanto quidem acerbiore, quanto pluribus vel grauioribus obnoxius, quis fuerit delictis. Et quia seruari debet in omnes æqualitas, neque quisquam admitti potest ad regnum cælorum ante exhibitam debitam satisfactionem pro suis peccatis, etiam lumine naturali admoneatur, esse aliquem locum post hæc vitam vbi lauant debitas pœnas pro peccatis, qui hac in

vita non fuerunt ita diligentes in satisfaciendo pro ipsis sicut illi, qui ante quam hinc decedant, iugicastingatione, & mortificatione sese ab omni liberarunt peccatorum suorum reatu. Idenque ipsum suaderi potest, quia alias impunita omnino manerent peccata venialia, in quibus dum iusti perseverabant, subita sunt morte præuenti. Meritisimò itaq; **Can. 30** patres in canonibus anathema indixerunt cuicunque asserenti ita culpam lapsis omnibus pœnitentibus remitti, vt nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exoluenda, vel in hoc sæculo, vel in futuro in purgatorio, ante quam ad regnum cælorum admittantur.

De argumentis contra necessitatem satisfactionis. Cap. XXXIX.

Quibus verò argumentis seu strophis potius obligationem ad satisfaciendum Deo pro peccatis illudant hæretici, commo- dum erit videre. Primò obiiciunt Christum iam abundè satisfecisse pro omnibus, ac proinde & derogare meritis & satisfactioni Christi, asserere alias esse nobis satisfactiones pro peccatis necessarias. **Obiect. 1** Quanta verò hæc cœcitas est? Nonne sicut copiosè satisfecit pro peccatis nostris, ita & copiosè redemit nos ab illis, & perfectè reconciliavit nos patri, & omnia peccata nostra in corpore suo pertulit, & perferendo abstulit, ac cunctis ad condignum meruit vitam æternam? Sicut igitur his non obstantibus, rectè fatemini parvulos nasci in ira Dei, & in eadem mori, nisi baptizentur, & adultis vt iustificentur necessarium esse non dubitatis fidem, atque itè baptismum, & iustificatis necessaria esse iam putatis decalogi præcepta, & lapsis pœnitentiam interiorē, neque hæc creditis derogare plenissimè Christi satisfactioni, ita & eidem non aduersatur, præter pœnitentiam interiorē, requirere & exteriorē vt plurimum. Quia communiter non est tanta pœnitentia interior, vt delere queat omnem reatum ad pœnam consequentem ex peccato. Et Christus virtutem suæ passionis quantumcunque ad omnia, quæ veller, efficacis, applicari cuiquam noluit, neque ad gratiam, neque ad gloriam, neque ad absolutionem alicuius reatus peccati, nisi mediante aliquo sacramento, aut proprio aliquo merito, aut opere nostro, & iuxta propriam cuiusque dispositionem & cooperationem. Ita enim & gloriæ Dei, & commodè admini-

Respon.

strationi orbis, & salutis, ac profectui & exaltationi iustorum expeditar. Satisfecit, vt reconciliasset omnes dicatur, & abundè satisfecisse pro omnibus, fecisse ipsum & obtulisse patri sacrificium aded acceptū patri, vt oēs qui voluerint beneficētia illius vtī, & legibus suis vivilsimis ab ipso præscriptis parere, possint statim iustificari, & absolui vel ex toto, vel ex parte ab omni peccatorum suorum reatu.

Obiect. 2. Quomodo igitur, inquires, p Ezech. pollicetur dominus, non se recordaturum omnium iniquitatum impiorum, si ille egerit pœnitentiam? Siper pœnitentiam non simul cum culpa delatur tota pœna pro ipsa debita, verè possumus dicere, Deū etiā post nostram pœnitentiā recordari nostrarum iniquitatum, quando pœnitentiam & pro eis graues exigit pœnas. Verū tamè vel vnum exēplum Davidis docere potest semper fuisse hoc testimonium Ezechielis sic à patribus nostris intellectum, vt Deus dicatur non recordari iniquitatum pœnitentium, quia eos admittit ad suam gratiam, nullo ad ipsas habito respectu, neque aliquā earum ad pœnam æternam imponat. Non enim expresiora hæc verba sunt, quā illa, quæ ad ipsum Davidem dicta sunt. Dominus quomus cum mansisset reum multarum pœnarū.

Respon. Et quid tam multa sacrificia & varia secundū legem Moysi etiam à pœnitentibus ad propitiandum & placandum dominum exigebatur, si contritio debebat totam culpam? Profectò si bene rem perpendamus, totus pene vteris legis ritus sacrificiorum pro delictis & peccatis manifestum testimoniū est veritatis quam modo tuemur. Neq; enim dici potest ille ritus fuisse pollicitus, & nõ ad obtinendā remissionem peccatorum, cū apertè scriptura cum exigat ad placandum Deum, & ipsum seruātibus pollicetur propitiatiōē, & placationem diuinam. Ostendant igitur, vbi dominus excepto Baptismo pollicitus, fuerit indulgētius & benignius se habiturum in pœnitentes, q̃ olim se habebat, aut si hoc nõ possunt ostendere, agnoscant se contra totam veterem legem pugnare, cū dicunt delera culpam non manere earum ad pœnam expiandam nostris satisfactionibus. **Dicit aliquis.** Non hoc habet priuilegium contritio, habet verò illud absolutio sacerdotis. Plenissima quippe potestas in peccata tradita est sacerdotibus illis verbis. Quorum remiseritis peccata &c. Et sicut supra ex Amb. citauimus, idè in Baptismo & in sacramento pœnitentię mysterio est. Et alias non fuisset ibi expleta p

Totus ritus veteris sacrificiorum testimonium est reatus peccatis post culpam.

Obiect. 3.

Amb. 1. 7 p. cap. 7.

missio ad Apostolos. Quæcumque alligaueritis &c. Et hoc ipsum videtur postulare verba sacramentalia, Absoluo te. Cur enim absolui dicantur pœnitentes, si adhuc manet grauiū pœnarum reus? Hiūq; accedit, quod Christus & peccatrici, & adulteræ, & paralytico, & Zachæo & latroni similibus penè verbis omnem creditur iudulisse culpam & pœnam, neque patrem cœlestem commemorat exegisse pœnas à publicano, aut à filio prodigo, cū ad eorum preces ad pœnitentiam miseratus est ipsorum. At enim priuilegia paucorum non faciunt legem cōmunem. Neque æquandī sunt sacerdotes cum Christo, qui multò super eminentius cœteris accepit clauēs regni cælorū. Et nos non negamus tantam posse esse contritionem, vt etiam sine absolutione sacerdotis ad delendum omnem culpam & pœnam sufficeret. Et talis fortè fuit in Magdalena & in publicano & in latrone. Quod autē in parabola filii prodigi nulla fit mentio alicuius satisfactionis, tametsi ille nõ tamen exprimitur habuisse pœnitentiam, in causa forte fuit, quia nõ adhibetur ea parabola, nisi ad ostēdendum quanta charitate pater cœlestis recipiat pœnitētes. Idq; solum volebat extorque re Ambro. à Nouatianis in verbis obiectis. Quia verò ex illis verbis, Quorum remiseritis peccata, indiscriminatim contenditur omnes legitime absolutos esse liberos ab omni pœna, subtiliter adnotauit Rich. non esse dictum, Quorū dimiseritis peccata, sed, Quorum remiseritis peccata. Licet enim, inquit, a licubi, vnum pro altero forte ponatur, tamè dimittendi verbo absolutio plena significatur, verbo autem remittendi tantum relaxatio ex maiori parte, Vnde & Christus qui volebat iniurias nostras nos in totum dimittere. Dimittite inquit, & dimittemini. Et quia plena absolutio peccatorum nostrorum à Deo est pœnenda, orare docuit. Dimittite nobis debita nostra. David verò, quia culpam transtulisse ab eo dominum nouerat, non autem pœna, non ausus est dicere, Dixi, confitebor; & tu dimissisti impietatem peccati mei, dixi. Et tu remisisti &c. Bella quidem & arguta est hæc adnotatio & piū & sollicitum animum Richardi ad tuenda communia Ecclesiæ dogmata palam arguit. Ac nos ter interpres de industria vsus esse videtur in aliquibus locis verbo dimittendi, vbi plena absolutio à peccatis significatur, eaquæ re excitatum est felix Richardi ingenium ad hoc adnotandum. Sed neque in Græcis, neque in Hebraicis exēplaribus hoc discrimen perpetuo ob-

Respon.

Rich. de potestate lig. & sol. ca. 24. Subtile dicitur de remittente & remittere. **Luc. 6.**

Exo. 3. 2. g

seruatum est. Idem enim Græcè est verbum in his, Quorum remisistis &c. & in istis Dimitte nobis debita nostra. Idem etiam Hebraicè est verbum, in illis, Et tu remisisti impietatem peccati mei, & in illis, Aut dimitte eis hanc noxam. Quin neque in nostra translatione hoc perperuum est. Nam Numerum 14. Deus dicit ad Moysen. Dimisi iuxta verbum tuum. Et tamen statim indicat se pœna temporaria puniturum peccatum ibi dimissum. Neque placet, abrogare potestatem sacerdotibus ad remittenda in totum peccata. Dicerem igitur habere quidem sacerdotes eam facultatem, & si iure & legitime ipsa fuagantur, posse penitus omnem reatum peccatorum expungere. Tunc autem legitime ea funguntur, cum condignas satisfactiones pœnitentibus iuxta canones patrum imponunt. Intellexit enim ecclesia, neque dubium quin id didicerit ab apostolis, non aliter sibi traditam esse hanc potestatem. Quia neque aliter expediebat commodæ gubernationi fidelium, neque gratia singularis Baptismi, qua omnes inuitabantur & alliciebantur ad fidem & religionem nostram suscipiendam deriuanda erat in alia sacramenta, ne redundantia clementiæ cœlestis incertum fieret delinquendi, & ipsa indulgentiæ facilitas testimonium videretur, quod aut Deus non offenderetur nostris peccatis, aut quod ipsa non essent ita graui & lugenda mala, ac nobis tradit passim veridica scriptura. Cunque illis verbis, Quorum remisistis peccata &c. Apostoli intellexerint se constitutos esse iudices peccatorum, ex ipsa natura iudicii, intelligere potuerunt, non aliter sibi tradi potestatem dimittendi peccata quam condignis satisfactionibus impositis. Et quo nomine peius audire poterat apud infideles nostra religio, quam si intelligerent apud nos vna contritione, & detestatione peccatorum creditum esse in totum dimitti peccata? Quod perniciosius exemplum ad ipsos transmitti poterat? Quæ ratione, & abusu concedendi plenissimas indulgentias propter vnum Aue Maria, vel vnum Pater noster, aut alia similia vehementer cuperem de ecclesia tolli. Eneruat. n. satisfactiones pœnitentiales, & dede-

Aliquarum indulgentiarum corrigendus abusus.

corat ecclesiâ, & que ipsas indulgentias cõtemptui exponit, & aduersariis nostris causum calumniandi præbet, & contra autoritatem veterum, & contra ipsum ius pontificum est introductus. Habent ergo nostri sacerdotes potestatem soluendi omnia vincula peccatorum, sed iure, sed legitime, sed quatenus conuenit saluti, exemplo, & sanctitati fidelium. Et quãdo ipsi neminem aliter volunt absolueri, nõ est, cur quisquam ex eorum absolutione impunitatem sibi promittat, & libertatem ab omni reatu peccatorum. Sicut autem per contritionem à culpa mundari possumus, ita per bona opera, siue pœnalia sint, siue non, siue ex præcepto, siue ex consilio, & per mala patienter tolerata, siue nobis imposta à sacerdotibus sint, siue sponte nostra assumpta, maxime verò per pœnitentiam interiorem, non negamus expungere nos posse saltem paulatim totum reatum ad pœnas. Nec scio cur Phil. & Sarcerius nobis tribuant, quod satisfactiones fieri non putemus nisi per opera aliã indebita. Id dixit vnus, aut alter doctor ex nostris, idque alio fortassis sensu, atq; ipsi accipiunt. Verum plarique alii eis resistunt. Et manifestum est contritionem & confessionem, etiam cum sunt in præcepto, satisfactionis esse, & martyrium delere omnem culpam & pœnam, non minus cum est necessarium, quam cum tantum est in consilio. Atq; hæc satis sunt pro omnibus argumentis aduersariorum & blasphemiarum, & calumniarum, quibus eccl. Dei, præter ius omne, & fas aspergit Sarcerius. Nam quæ spectant ad purgatorium, & indulgentias, quas ex pia, & vrgenti causa donare potest ecclesia & quæ docent qualitatem necessariam ipsarum satisfactionum, alios tractatus requirunt, nec ad corroboracionem nostri decreti illius egemus. Et optime alioqui stabilita est doctrina ecclesiæ de his, & concors Apostolis, & sanctorum doctorum decretis ostensa ab illustribus Lutheri antagonistis Roffensi, Ekio, Cliprouco, Alphonso. Itaque aut eadem diceremus ex superfluo, aut si noua voluerimus scribere, à clarissimis ingeniis occupata sunt meliora. Quare hic sit huius voluminis modus.

Satisfacit etiam opera debita.

Demortali peccato & veniali Liber. XIII. In. XV. caput
Decreti de iustificatione.

P R Æ F A T I O.

T agnitis nobis imminentibus periculis inter multiplices huius militiæ laqueos cautius incedamus, exposita via, qua reparari possunt, qui à gratia baptismali sunt lapsi per quam commodè declarat in cap. xv. Synodus, quemadmodum quis amittere possit gratiam siue per baptismum, siue per pœnitentiam acceptam. Et in eius expositionem, & communionem iam iam lib. hic. 14. huius operis prælo mandandus erat, cum ecce nobis à Septentrione transmissa est antidotus Caluini in acta Synodi Tridentinæ cum proœmiali epist. Gen. eue. 3. Idus Nouembris anno domini. 1547. scripta. Quos non ego ibi errores legimus, quas non blasphemias in sanctam Synodum, & in nonnullos nominatim prælatos, arque in ipsos sedis apostolicæ legatos, & in ipsum summum pontificem? Emanauit. fons de eodem foramine dulcem & amaram aquam. Et quos dulces & suauelocuentes Satan reddidit ad decipiendam miseram plebem, eosdem omni virulentia impleuit ad proscindendos maledictis, & contumeliis pastores, & protectores omnes ecclesiæ. Filii Sion in clyti, amici auro primo, reputati sunt in vasa testea. Sicut phœnecis salutaris doctrinæ pocula, veneni cyathos, quibus legendis antidoto opus sit, censent, & quasi stipulam æstimant malleum, & derident vibrantem hastam, legeram quidem iam antè vnum annum maledicentissima quædam, quæ eiusdè factionis Philip. in prælatos Tridenti congregatos, & in vtrunq; cœuius & ecclesiasticæ potestatis apicem congesserat. Sed cum nihil pœnæ, nisi maledicta ibi viderem, & paucula quædam in digna lectu ad hoc argumentum spectantia, ea quæ non in decretum hoc de iustificatione, quod nunc exponimus, iactata, sed in quoddam, quod antè huius approbationem manibus patrum ferebatur, & inter ea temporis discutebatur, satis esse duxeram, silentio omnia illa præterire. Vnde & in præfatione huius operis ad lectorem palam testatus sum, neminem contra hoc decretum scriptis pugnare fuisse ausum. Atque ita sanè persuasus tum eram. Nullus enim de hac re ad nos rumor petuenerat, & cum Deus tam illustri Cæsaris victoria causam nostram diuinitus approbasset, & potentissimos huius factionis duces, & fautores in casses imperatorios reclusisset, totaque ferè Germania ditioni ipsius, & imperio restituta cõpropendere videretur, vt in antiquam religionem toto pectore rediret, neminem ex nostris aduersariis ita audacem, ne dicam impudentem, & atrite frontis fore existimabam, qui in sanctam Synodum, ab ipsis toties efflagitata aperto Marte pugnaret, & definitiones ipsius summa maturitate pronunciatas conuellere niteretur. Cum autem ex istis Caluini scriptis manifestè intelligam, eam esse hæreticorum pertinaciam, vt nullo neque humano neque diuino terrore compesci queat, & verissimè dixisse Pau. subuersos esse, qui huiusmodi sunt, quod vnum suscepti à nobis muneris est, ne sermo illius, qui vt Cancer serpit, in cautos aliquos, & rei Theologicae ignaros amplius decipiat, duobus his, qui huic operi super sunt, libris inspergam aliqua, & ad monebo obiter, ex quibus confutari poterunt omnia, quæ in nostrum decretum delaberat. Nec respondebo ad maledicta & conuitia ipsius, quæ nescio an commemorare ausim. Contentus igitur ero calumnias, & strophas refellere, quibus illius autoritatem eleuare & labefactare conatur. Nam quod semel tibi Caluine pacificè dictum velim, possimus equidè & nos mordere, si vellemus, & toties, ac tantis irritatis, genuinum dentem insigere, ac par par referre; & te tuis depingere coloribus. Sed moderationis, & grauitatis christianæ esse à magistro nostro didicimus, maledicentibus non remaledicere, & pro blasphemantibus potius oblectare. Et apostolicam, si nescis, gloriam putamus, ab eccl. hostibus, etiam plaustris conuitiorum obrui. Neque tantu tuas contumelias, & subannationes quæquam facturum credimus, vt necesse sit eis respondere. Quis enim cordarus tua probra vel pili æstimet, & non potius laudes arbitretur eorum, quos maledictis incelsis? Quis tibi fidem vlla in te habeat, qui sex, aut septem posteriora Concilia generalia, tyrànica & adulterina fuisse, & meros afinos, ac crassos boues illis interfuisse deronas, qui Aurelianensem, immo ipsam s. Synodum Nicenam. 2. nominatim derides, ac patres qui sub Innoc. 3. Latera. Cõci. interfuerunt cornutus bestias impudenti ore appellas? Reprimam tamen

men ipse me, nec indulgebo mucroni pro zelo gloriae Dei referre gestienti. Regrediar, vnde istuc declinaui, non abrumppam longius styllum coeptum. Nihil enim est necesse. Ideo huic libro titulum de mortali & veniali peccato indidimus, quia in eo, quid vtrunq;ue sit, & quantum inter illa intersit, explicatè tradere admittitur. Quae quidem & ad explanationem sententiae patrum, & ad absolutionem argumenti huius de iustificatione scitu quã maxime necessaria, sunt & ad confutationem Caluini commodissimè diuina prouidentia reliqua nobis fuisse video. Vnde verò commodius hæc omnia aggrediar, quam ab his ipsis verbis patrum?

Quolibet peccato mortali amitti gratiam sed non fidem. Cap. XV.

Aduersus etiam hominum quorundam callida ingenia, qui per dulces sermones, & benedictiones seducunt corda innocentium, asserendum est non modo infidelitate, per quam & ipsa fides amittitur, sed etiam quocumq;ue alio mortali peccato, quamuis non amittatur fides, acceptam iustificationis gratiam amitti. diuina legis doctrinam defendendo, quae à regno Dei non solum infideles excludit, sed & fideles quoq; fornicarios, adulteros, molles, masculorum concubitores, fures, auaros, ebriosos, maledicos, rapaces, ceterosque omnes qui letalia committunt peccata. A quibus cum diuinae gratiae adiumento abstinere possunt, pro quibus à Christi gratia separantur.

Breuis quaedam summa sententia patrum, & errores in eadem. Cap. I.

Quoniam in toto hoc capite, ex professo quidem sancta Synodus statim edisserit, quocumq;ue mortali peccato iustificationis gratiam perdi, tamen obiter, & dup alia affirmat, nempe fidem non quocumq; mortali peccato amitti, sed infidelitate, & iustos à peccatis mortalibus cum diuinae gratiae adiumento abstinere posse. Ex quorum priorè perspicue colligitur, non sola incredulitas esse peccatum letale, sed & alia quoque esse peccata letalia præter ipsam. Et in his obuiã iucere patres quinq; perniciosos horum reפורum erroribus. Primus est Lutheri, qui asseruit, vt non semel reulimus, sola infidelitate amitti gratiam. Nulla inquit peccata possunt hominem damnare, & si velit, nisi sola incredulitas. Secundus error est quorundam, qui plus iusto sibi de diuina misericordia blandites asseruerunt, non quouis letali peccato amitti gratiam iustificationis, sed tum solum, cum sese aliqui effrenes & precipites tradunt vitiiis. Porro hunc errorem, qui defenderint, me fugit, tamen à grauissimo & optimæ memoriae præceptore nostro fratre Francisco Victorio au disse me memini à nonnullis hæreticis nostræ tempestatis eum defendi. Tertius

Errores dñati casto. Pri. De capt. Baby.

error damnatus hoc loco à patribus est, fidè quolibet peccato mortali amitti. Quos autè hic error habeat autores, c. 8. aperiem. Quartus error hic quoque reprobatus est error Lutheri, & suorum sequacium, quòd sola incredulitas est peccatum letale. Verba Lutheri hæc sunt. Nullum est peccatum, nisi incredulitas, nulla iustitia nisi fides. Et hic error aperitè sequitur ex primo. Si enim sola infidelitate perditur gratia, sola ergo infidelitas est peccatum letale. Nam letale peccatum dicitur, quod gratiam aufert, quæ vita est animæ. Manifestè verò aduersari sunt hic patres huic errori, cum dixerunt, nõ modo infidelitate, sed etiam quocumq;ue alio peccato letali gratiam amitti. Si quidem his verbis palam asseruntur alia peccata esse letalia præter infidelitatem. Quintus error hoc loco damnatus est error eiusdem Luth. asserentis in euitabiles esse à nobis transgressiones præcepti diligendi Deum ex toto corde, & præcepti non concupisces. Dum enim patres asserunt, nos posse à peccatis mortalibus cum diuinae gratiae adiumento abstinere, palam affirmant, cuiuscumq;ue præcepti, immò & omnium transgressiones posse à nobis eo adiutorio vitari. Verum hac patrum definitione contempta, eundem cū Luthero tuetur hac in parte Caluinus, an perniciosius quàm ipse, nõ satis dixerim, certè multò procacius & ineptius. Asteuerat enim impossibilem seruatu esse legem Dei, & neminè vnquam citra culpam letale satisfecisse ipsi, aut potuisse satisfacere. Acdogma de possibili mandatorũ, quod magna euidètia & apertissimis. c. patrũ testimoniis. lib. II. probauimus, ex ociosis monachis arbitratur fluxisse, qui ne minimo quidè digito attingerit vnq; obseruationem mandatorum Dei, & vel hoc vno dogmate suum Epicurissimũ eos prode-re, qui de facilitate madorũ tā au dacter garriunt. Sed quid ille, in quies respõdet ad verbum Christi, Iugum meũ suauè est: quid ad verbum Ioã. Mandata eius grauiã non sunt? Duo inquit. Nã respõdere nihil potest. Primò ait. A sinĩ istĩ nõ cõsiderat, in de pẽdere facilitatem, de qua Ioan. loquitur, quod sancti paratum habeant remedium, quo defectus suos

Lib. cont. Carolst. dium.

Caluinus i. c. II. scil. 6. & can. 27.

suppleant

suppleant, dum, scilicet ad veniam confugiunt. At hoc, si tu vel vnciam rationis habes, non est esse facilia mandata, sed tantum facile esse veniã. Quis diceret facile esse, quod sibi iniungitur, si implere illud non potest. Dicit rectè potius, id esse difficilimum, immò impossibile sibi factũ, & si suæ omissioni ignoscatur, idèd ignosci, quia difficilimum onus sibi fuerat imposũtur, atque iniquum erat penam vllam reposci pro eo, quod adimplere non potuit. Et quid potest esse contumeliosũs gratiæ & prouidentia Dei, q̄ asserere tales eum leges nobis imposuisse, quas nec per auxilium gratiæ ipsius possemus implere? Quis tyrannus sic abutitur potestate sua in subditos? Quid etiam necesse est ignosci, quod euitari nõ potest? Certè de ratione peccati est, vt sit voluntarium, vt ex testimoniis Tert. Hil. Aug. & Ber. ostendimus & cum dei iudicium multò sit æquius q̄ humanum, absurdum est & lumini naturali planè dissonũ, quod Philip. in locis communibus apertè dicit, ac sequitur ex concessis à Caluino, in iudicio humano, nullum esse peccatum, nisi voluntarium, non autem in iudicio diuino. Sed & illud minimè ferendum est, quòd secundo responderet Calui. Hinc fit, inquit, vt suauè sit Christi iugum & onus eius leue quia sanctis alacritatem facit sua libertas, dum nõ amplius sub lege esse agnoscunt. Quid ais cæce? Nunquid & tu, qui sepe & in hac antidoto fateris alia nos habere præcepta præter fidem, sanctos liberos esse à lege nunc cõcedis? Sed si cum in sensum dicis sanctos non esse sub lege, quo Paulus dixit, se non esse sub lege Christi, cur non attendis de lege veteri agere Paulum, & sub ea dicere se non esse nõs autè de lege Christi modò differere, cui necesse est omnes subiectos fatearis? Deinde. Quauis sancti ex amore se iugo Christi subiciant, satis quidem id non est, vt dicatur leue & suauè; si neque per charitatem, & auxilium, possunt illud quoquò pacto implere. Atque huiusmodi est farina, quod responderet ad argumentũ patrum ex verbis Christi. Si quis diligit me, sermões meos seruabit. Hoc, ait, totam verũ est. Sed vbi Christi præctus amor? Vbi inquit amor ille ex toto corde, ex tota anima, ex totis visceribus? Nẽpe vbi caro non concupiscit aduersus spiritum. Ergo nequaquam in hoc mundo. Verum quĩs rogo te, Caluine, de re impossibili cum amicis presertim ita loquere? Nunquid doctrinam pro alto mundo tradebat Christus suis Apostolis? Nonne dilectionem suam statim & ante & post illa verba

1. Cor. 9.

Ioan. 14.

ba requirit, ad veniendum in aliquem, & manendum in eo, & manifestandum ei seipsũ? Quorsũ dicebat, Si diligitis me, mandata mea seruate, & mox, Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est qui diligit me, si nullus ipsi neque diligebat, neque poterat diligere i hac vita, ita vt mandata ipsius seruet? Deuissiles profectò Caluine attendere vel illa verba, q̄ subiecitibi Christus. Sicur dilexit me pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea, & illa. Vos estis qui mansistis mecum in temptationibus meis, ne tantam iniuriam inures apostolis, vt ne tum quidem crederes eos seruasse mandata Dei, cum Christus ab illis constanter prædicat se dilectum fuisse, & se illos dilexisse, sicut dilectus erat à patre. Sed quid mirum, si Apostolis non peperceris, qñ nec sanctissimè dei matri, vt postea ostendemus, parcis? Fuerit tamen satis hæc obiter hic monuisse pro confirmatione argumentorũ, quibus. cap. II. vñ sunt patres. Nam argumẽta illius oportuim postea diluemus. Quoniã verò hunc errorem de impossibilitate mandatorum lib. II. luculenter expugnauimus, i solos alios quatuor hoc in libro ex professo dimicabimus. Vt que illos radicatus à mentibus hominum auellamus, naturam peccati venialis & mortalis, & vtriusque distantiam ante omnia exponemus.

De varijs peccati mortalis & venialis acceptationibus. Cap. II.

Ne ignoratio legitime acceptionis peccati venialis & mortalis confusionem pariat, commodum erit in primis statuerè & firmiter veniales, quo potissimum significatu his nomini ab euentibus in presenti vtamur. Porro peccatũ mortale à mortis sic appellatur veniale verò à venia. Et veniale quidem aliquando ab euentu sic vocatur, aliquando autem ex causa, aliquando verò ex propria natura & ratione. Ab euentu veniale dicitur quòd cum que peccatum quantumcumque graue, siquidem iniquitas habeat, & illius veniam & remissionem tandem obtineamus. Quo modo Amb. dixit mortalia omnia fieri venialia per penitentiam, & Aug. & Chry. venialem iniquitatem vocant, quæ est remissibilis. Et magister dixit, A damputasse etiam ligni scientia boni & mali veniale fuisse hoc est remissibile, & veniam habiturum; eum tamen peccatum esset peremptorium. Et in 18. lib. de vera & falsa penitẽtia legitimus. Quædam peccata esse mortalia, & in penitentia fieri venialia. Ex causa autem veniale

Acceptio nes. 3 pñi uenialis. Veniales. Ab euentu. Aug. 21. d. e iur. dei. c. 11.

Veniale causa.

veniale vocatur peccatum, quod sic fit vt ali-
quid habeat ex causa sua, vnde diuinam mise-
ricordiam condecat, venia ei aliquando im-
partiri. Et hoc modo peccata quæcunque ex
ignorantia vel infirmitate commissa venialia
aliquo modo dici possent, id est digna quadã
tenus venia. Quo modo peccata Pauli antè
baptismum, tametsi grauissima, venialia dici
queunt. Misericordia, ait, cõsecutus sum, quia
ignorans feci. Veniale verò ex propria natu-
ra, & ratione est peccatum, quod suapte natu-
ra leue, exiguum, & minutum est, & recte
rationi parum dissonum, neque mortem in-
ferens, sed dignum omnino venia. Et quia ex
Dialecticorum regula, quot modis dicitur v-
num oppositorum, tot modis dicitur & reli-
quum, mortale ab euentu dici possit, quod
nunquam habiturum est veniam, mortale ve-
rò ex causa quodcunque peccatum ex mali-
tia, & de industria commissum, mortale autè
ex propria ratione quodcunque graue pecca-
tum recte rationi vehementer dissonum, ac
proinde de se indignum venia, & mortem a-
nimæ inferens siue primam, quæ est priuatio
gratiæ, siue 2. quæ est damnatio æterna. Verù
prioris duæ peccati venialis & mortalis acce-
ptiones, alienæ sunt à nostro proposito. Non
enim nunc id agimus, vt exponamus, quæ pec-
cata veniam sint habitura, & quæ nõ, aut quæ
venia ex causa sua digna sint, quæ verò indig-
na, sed ex propria natura & ratione, quem-
admodum hæc peccata inter se distinguantur,
inquirimus. Vna igitur tertia acceptione, qua
sola vtuntur doctores, cum veniale à morta-
li distinguunt, & patres in hoc capite, & in to-
to hoc decreto sunt vsi, in proposito vtentur.

Sic autem acceptum peccatum veniale, du-
plex est. Quoddam est peccatum veniale ex
genere suo, vt verbum ociosum, risus leuis,
mendacium officiosum, seu iocosum, & simi-
lia. Alterum est peccatum veniale ex imper-
fectione operis. Et differt hoc à priori, quoniã
materia prioris desoleuis est, & parum disso-
na recte rationi, materia verò posterioris gra-
uis est, & vehementer cõtraria recte rationi,
sed ob imperfectiõnem operis, actus ipse tā-
tum est peccatũ veniale. Et quia hæc imperfe-
ctio vel ex paruitate materia potest contra-
gere, vel ex defectu deliberationis, peccatum
veniale ex imperfectiõne duplex communi-
ter ponitur. Quoddam est veniale ex surre-
ptione, seu indeliberatione, vt motus subiti
contra præcepta, quos possimus facile deni-
tare. Alterum autem est veniale ex paruitate
materia, vt furrtum leue, detractio parua, &

familia. Et hæcenus quidem omnia in cõfes-
so sunt & extra controuersiam inter catholi-
cos. Quare patet iniuicè & immeritò nobis
obiciere Caluinum, quod d' leuia ducamus pec-
cata omne genus concupiscentias, quæ nos
ad quæuis mala sollicitant, tentationes item
omne genus, quæ nos vsque ad Dei blasphemiam
impellunt. Nam si ista voluntaria sunt
& deliberata, peccata nobis sunt lætalia, si ve-
rò inuitabilia, nullam maliciam habent, si
autem voluntaria non sunt, sed vitari quidè,
aut certe præueniri absque magna difficultate
potuerunt, tum duntaxat illa cõtemus esse
venialia. Videamus tamen, quid & ipse, & alii
nostri Allophyli de istis senserint.

In Calui-
num.

*De ineptis hæreticorum sententijs contra
traditam rationem distinguendi
venialia à mortalibus.*

Cap. III.

Vehementer hallucinantur, & in multis
labuntur hæretici, dum nesciunt venia-
lia peccata à mortalibus aptè distingue-
re, neque ex proprijs fontibus id volunt dice-
re, & maiorum suorum, immò eccl. catholi-
cæ doctrinæ ob suam superbiam acquiescere.
Contigitque eis in hoc, vt & in multis alijs,
quod & in quibuslibet est. Ardea cõspat aquas, Error v-
cum nesciat ipsa natare. Inter alios verò hæ-
reticos, huic vitio obnoxios vel in primis con-
numerandus est Vuitclesus, qui teste Thoma
Vualdensi, hoc nomine suggillauit sacerdo-
tes, quos vocat Cæsareos, id est eccl. catholi-
cam, quod nullam convenientem differen-
tiam tradiderit, qua distinguantur inter se
venialia & mortalia. Et in modo cõmuni-
ter recepto, quem proximo capite statuiamus,
ipse mirabilem & valde dissonum ad inuenit
modum hæc distinguendi. Si enim mortale
vocetur, quod inductum est mortis æter-
næ, omne peccatum, ait, mortale est censum-
dum, si verò, quod ipse magis putat, mortale
dicatur, quod mortem æternam inducit, om-
ne peccatum reprobis est mortale, quia pau-
latim eam deducit ad mortem æternam, &
omne peccatum prædestinati est veniale, quia
nullum tale inducit mortem æternam. Philip.
lip. verò & Calui, longè abierit a ista errat.
Nam Philip licet omnes vitiosos affectus, &
omnes prauas actiones, & deniq; omnia pec-
cata, & ipsum peccatum originale non rena-
tis peccata lætalia putet, quia peccatum mor-
tale diffinit esse inclinationem vel actionem
contra legem Dei non remissam, tam in re-
natis

natis aliqua peccata venialia credit, nempe
ignorantias, vel omissiones aliquorum man-
datorum non affectatas. Calui. autem quod
nunquam, quod sciam, aliquis, nec hæreticif-
simorum tentauit, ipsam distinctionem veni-
nalis & mortalis negat, ac palam dicit, Pecca-
tum quoduis, quoniam Dei lege damnatum
est, mortale esse fatetur. Et rursus. Si pro ni-
hilo ducant leuiore, quos vocant, lapsus; in-
sonat horribilis illa supremi iudicis sententia.
Qui vnum ex minimis istis mandatis contem-
plerit, minimus vocabitur in regno cœlorũ.
Quamquam scire velim, quæ vocent saltem
leuia peccata. Sic enim extenuandi gratia lo-
quuntur. Hæc ille. Sed absurda ista hæretico-
rum deliria ab origine impugnare incipiem.
Neque multis sanè opus est, vt insanũ Vuit-
clesi commentum euertamus. Vel ipsa illius
commemoratio, impugnatio ipsius est. Mit-
to quod ea via de nullo peccato scire possu-
mus, veniale ne sit, an mortale, sed id erit no-
bis semper in hac vita tam occultum quam
ipsum mysterium prædestinationis. Certè ex
ipsa manifestè sequitur, omnia peccata Dau-
dis, Matthæi, Petri, Magdalenæ & boni latro-
nis, qui cum Christo crucifixus est, fuisse veni-
alia. Nullusque erit secundum ipsius sen-
tentiam, in cœlo quantuncunque infidelis,
perfidus, hæreticus, apostata, & blasphemus,
qui vel minimum admiserit mortale, quiue
agere possit gratias Deo, quod ei dimiserit
vel vnum mortale. Nullus & erit in inferno,
in quo non vel minimum verbum ociosum
fuerit mortale. Et cum ceteris paribus gra-
uiora sint peccata in iustis, quam in peccato-
ribus, quia maioribus Dei beneficijs deuin-
cti sunt, ne peccent, ipse contra, vnũ & idem
peccatum veniale dicit in iusto prædestinato,
& mortale in peccatore reprobò, immò
grauissimum prædestinari peccatum, veniale
assereret, & leuissimum reprobi mortale.
Quin & illud peccatum protoparædis nostri
Adæ, quod omnibus hominibus fuit in con-
demnatione, teste Paulo, & per quod omnes
mortuifumus, & mors intrauit in mūdum,
veniale iuxta illud fuerit. Certò nanque esci-
mus ex libro sapientiæ Adam fuisse prædesti-
natum. Mirabilis profectò semper hæretico-
rum impudentia. Paulus se antè conuersio-
nem ad Christum fuisse blasphemum, perfec-
torem, contumeliosum, & tandem omnium
peccatorum primum constanter asserit. Et
Vuitclesus aded desipit, vt nullum eum ad-
mississe peccatum mortale affirmet. Illud etiã
ad hanc peruersam hæretici doctrinam con-

Calui. cõ.
can. 27.
Con. c. 11.

Arg. i in
Vuitcles.

Arg. 2.

Arg. 3.

Sap. 10.
Arg. 4.
1. Tim. 1.

Arg. 5.

sequitur. Nullum peccatum quantuncunque
leue remitti vnquam reprobis per sacramen-
ta, vel sacramentalia ecclesiæ, vel per eorum
pœnitentiam, sed frustra eos sua peccata lu-
gere, frustra sacramenta, vel sacramentalia su-
scipere, & falsas esse in eis formas sacramen-
tales, quæ remissionem peccatorum ipsorum
significant. Si enim aliquod eis peccatum re-
mittitur, non ergo omne ipsorum peccatum
mortale est. Siquidem mortale ab eo tãtum
dicitur, quod mortem inducit æternam. Neq;
illud in totum verè asseruit, omne peccatum
mortale esse, si mortale vocetur, quod indu-
ctiuum est mortis æternæ. Nam venialia in-
ductiuã nõ sunt mortis æternæ, nisi fortè me-
diatè, quatenus mortalis peccati inductiuã
sunt. Atque ex his, & paulò post dicendis nõ
erit operosum Philippi dogma cõfutare. Ab-
surdum quippe est ignorari mortale, quam in no-
bis fatetur veniale, in infideli, qui minorii il-
lustratus est lumine, & paucioribus Dei bene-
ficijs & auxilijs gaudet, exitialem dicere, neq;
distantiam vllam ponere inter peccata, pro-
pria aut aliena voluntate cõtracta, sed vtraq;
appellare mortalia. Ad quæ accedit, dissonũ
esse omnia peccata quantuncunque parua, si
voluntaria sint, lætalia asserere, vt ille inue-
re videretur. Cur enim Deum ita morosum a-
micum suorum amicorum existimemus, vt
ad minimum verbum ociosum spontè & de
industria contra suam legem essetiturum, a-
micitiam omnem dissoluat? Nec minus ab-
sonum est, si sentiat, vt insinuat, omnes igno-
rantias non affectatas esse peccata venialia.
Nam Paul. absolutè pronunciat. Ignorans
ignorabitur. Et se extra gratiam Dei pronun-
ciat propter ignorantiam Christi, quæ in illo
non erat affectata. Atque ex euangelio con-
stat arguendos de peccato ac propter illud cõ-
demnandos, qui non crediderunt Christo, non
suscipiunt predicationem euangelij. Quis ve-
rò te Calui. tam malè docuit Theologizari,
quis tā male sentire de diuina bonitate & lar-
gitate, vt nullã sui offensionẽ quacunque igno-
rãtia vel occasione cõmissam ad mortẽ non
imputer? Nullus profecto est hõ tā difficilis,
nullus tā inhumanus, nullus tam crudelis, qui
sic facile exasperetur, & quos eximie prius a-
mabat, ita subito oderit, ac tam paruĩs de cau-
sis & difficilibus euitabilib. æternis Gehẽne in-
cendis addicat. Nescis heu perfidè, nescis, q̃
horrendum & formidandum impendat iu-
diciũ vel minimo christianorum peccato
mortali. Si hæc nosse, vel expendere, aut qd
nobis obicit, serio aliquo diuini iudicij affe-
ctu

Cõ. Phi.

1. Cor. 14. g.
1. Tim. 1. e.
10. 15. &
16.
Mart. vlt.
Cõ. Cal.

ctu tactus quandoque fuisses, nunquam tam audacter pronunciaris apud Deum clementissimum, & cuius misericordiarum non est numerus nullum esse peccatum, quod non sit mortale. Ecquis, rogo te, erit iustus, qui sit in gratia Dei, si ut ipse faceris, vix momentum aliquod præterit, quod non contrahamus aliquem reatum? Maior nimirum erit vicissitudo inter amissam & reparatam Dei gratiam, si somnium hoc tuum verum esset, quam sint Euxini vel alterius alicuius irrequieti maris perpetuæ commotiones & fragores. Nulla item esset tam leuis, nulla tam lubrica, neque tam parum firma aut sibi constans amicitia, quam quæ inter nos & Deum esset. Hæc enim etiam est libertas evangelica, quam prædicatis: Hæc enim via facilissima ad iustitiam, de cuius inuentione vos iactatis? Hæc enim pax conscientiarum, quam omni horribilibus tenebris obruto, nunc tandem noui apostoli & euangelistæ à cælo attulisti? Quod iugum dici aut cogitari potest grauius, quæ magis ferrea feruitus quæ nostra, si minima offensio est mortalis? Quando peruenimus ad iustitiam, quædo vllum gaudium aut securitatem de gratia in nos Dei habebimus, si minutissima peccata, lætalia in nobis sunt, & morti imputantur, ac ex consequenti vel impediunt, vel dirimunt gratiam diuinam? Sed nolo te magis premere. Persuasus sum nullum sanæ mentis rem tam absonam, & cum toto vestro dogmate planè repugnâtem crediturum. Neque satis profecto possum credere te tam peruerso & sinistro esse ingenio, vt id credas. Forsan quæ in vocabulo mortalis ludis, & quid illud sit ignoras. Quod si credis, quod apertè asseris, nescio sanè, qui tu tecum tot lætaliū culparum tibi conscius, possis vel diem vnū viuere. Verum hæc dilucidiora fient, si quod discrimen horum peccatorum tradidimus, ex scripturis, & patribus approbemus.

Firmatur ex scripturis via tradita à patribus distinguendi venialia à mortalibus.
Cap. IIII.

Intermissis igitur his absurdissimis, & portentosissimis hæreticorum in omnibus, certissimum illud sit aliqua esse venialia peccata & alia mortalia, & vt cap. i. tradidimus, venialia dicamus peccataque, neque tollunt, neque impediunt gratiam diuinam, mortalia

verò, quæ eam vel impediunt, vel dirimunt. Nam cum cap. ii. statuit sancta Synodus à iustis admitti aliqua leuia peccata, propter quæ iusti esse non desinunt, & hoc cap. quolibet peccato mortali gratiam iustificationis amitti, eo ipso perspicuè ostendit mortalia esse peccata, quæ amicitiam diuinam dirimunt, venialia verò, quæ rãta non sunt, vt iustitiam & gratiam Dei à nobis tollant. Neque nos hanc nobis distinctionem ex capite nostro cõfinximus, sed ex scripturis eam hausimus, & ab ecclesia & doctoribus ipsius didicimus, & à lumine nostro naturali, magis sapientum omnium consensu eam edocui sumus. Vnusquisque tentatur, asserente Iacobo, à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia, cum conceperit, parit peccatum. Peccatum verò cum consummatum fuerit generat mortem. Quid huic tanta euidentiæ respondere possunt hæretici, nisi eos magis delectet defendere, quod sentiunt, quàm quid sentiendum sit, in venire? An non hic apertè significauit Iacobus prodire à concupiscentia quædam peccata consummata, quæ generant mortem, & alia non consummata, quæ non sufficiunt mortem generare? Neque aliud quidem hoc est, quàm quod scholasticè clariùs tradunt, cum dicunt, motus, seu affectiones prauas genitas à concupiscentia, peccata esse venialia, si moram aliquam in nobis fecerint, & ratio neglexerit eas reprimere, mortalia verò, cum ratio aduertens, eis acquiescit, & voluntas suam præbet assensum, vt id scilicet velit opere perficere, quo concupiscentia trahebat. Nã cum ad peccatum, conceptionem & partum Iacobus requisit, satis indicauit non omnes prauos affectus à concupiscentia prodeuntes, peccato nobis imputari, sed eos duntaxat, quos ratio aduertit, & reprimere negligit, seu allidere ad petram. Fœtibus quippe conceptis, & intra vterum latentibus prius ad similes, velut edi in lucem incipiunt, quando innotescunt rationi, & peccato nobis imputantur, si extingui cum possent, propter negligentiam nostram amplius viuunt. Quia verò neque humani neque voluntarii consensur non accedente voluntatis consensu, imperfecta & in consummata peccata sunt, atque idèo neque mortem spirituales nobis conciliant. Hæc si perpendisses Caluine, non censuisses etiam ipsam concupiscentiam & in iustis & renatis esse propriè peccatum, nec damnasses tan sanctè de hoc definita in decreto. i. sess. 5. At qui hic manifesta

Scriptura distinguit venialia à mortalibus. Arg. i. Iac. i.

Resp. ad Caluin. p. p. d. c. c. u. p. c. i. e.

manifesta contradictione teneris. Nam si concupiscentia carnis propriè est peccatum, cum per te omne peccatum sit mortale, erit & ipsa peccatum mortale, & cum illam fatearis esse in iustis, simul erunt in gratia & in peccato mortali, quæ sibi ex diametro opponuntur. Dices opinor. Gratia repugnat peccato mortali, cum imputatur. Concupiscentia verò, quæ est in renatis, esto sit peccatum mortale, non intelligis hoc ipso facere, ne sit peccatum? Nõ enim potest dici verè etiam nunc in nobis esse peccatum, quod nunc non imputatur nobis, quia omnia peccata ad pœnam aliquam imputat. Nec quisquam dixerit alicquem, peccare lætali, cum facit aliquid, quod posset quidem imputari in mortem, sed nunquam imputatur. Audi Caluine. Si tollis imputationem tollis & prohibitionem, ex qua imputatione cessario consequitur. Data quidem venia peccatoris non tollis ab eis prohibitionem, neque facit, vt non fuerint peccata. Verum ipsa, quæ ignoscuntur peccata, imputantur sanè priusquam remittantur. Si quidem nisi prius imputarentur, venia & ignoscencia indigerent. Alioqui & quæcumque Deus prohibere & ex consequenti imputare posset, etiam cum nec imputat, nec prohibet, dices verè esse peccata. Quo quid posset esse absurdius? Adde, quod si propriè esset peccatum, propriè & verè faceret peccatores, & simul omnes iusti, & iusti essent, & peccatores. Insuper ineuertabilia, ac prorsus inuoluntaria nulla ratio patitur dicere propriè esse peccata. Et cum concupiscentia, de qua patres loquuntur, & tu resistis, hoc est appetitus sensitiuus, vel caro insurgens, à Deo sit, nobis neque cooperantibus, neque consentientibus, si illa propriè peccatum est, erit aliquod peccatū sic à Deo, vt vere possemus dicere contra scripturam non omnia opera Dei esse bona valde, & Deum esse verissimè autorem peccati. Quod si peccatum intelligis esse, quicquid dissonum est legi Dei, siue liberum sit siue non, siue à Deo imputetur siue non, potuisses sic abutendo vocabulo, omnes concupiscentias, seu carnis commotiones, & insultus contra rectam rationem appellare peccata, sed neque ipsam potentiam concupiscentem, de qua agimus, quæ bona est, & sæpe non aduersatur rationi, debuisses peccatum appellare propriè. Si & hanc pergis peccati nomine propriè censere, nos ipsi erimus semper, & omnes vires nostræ erunt propriè peccata, quia nulla est ex ipsis, quæ non quandoque possit aliquid pati aut facere, quod dissentiat rectæ rationi. Sed vt deponas amen-

tiam tuam, nec in hæc incommoda incidas, & doctrinam Synodi in concordem patribus, & Aug. agnoscas, lege, quæ. c. i. s. lib. ii. scriptimus, & ex eis intelliges, non loqui Aug. de concupiscentia, vt sic dixerim, habituali vel potentiali, cum non tantum dicit esse pœnam & causam peccati, sed esse etiam peccatū, quia inest illi inobediencia aduersus dominatum mentis, sed loquitur, vt disertè ibi explicat, & tu parum aduertis, de concupiscentia, cui resistit bonus spiritus, & cui inest inobediencia. Quæ certè non est aliqua quam praua mentis concupiscentia actualis alicuius illiciti, quæ nunquam fuisset in statu innocentia, neque fuit in Christo, aut beatiss. virgine. Et eam dixit non tantum esse pœnam & causam peccati, sed etiam peccatum, quia vel peccatum propriè est, cum potest aut potuit facile reprimi, vel saltem vtunque peccatum posse appellari, etiam cum nõ subest nostræ potestati, quia est actus de se dissonus legi Dei, licet nobis nõ imputatus, quia nullo pacto est voluntarius. Ac fortassis ideo ss. voluit tam disertè à Iacobo explicari, concupiscentiam non esse, sed parere peccatum, idque cum præcesserit conceptio, nec ei testimonii Pauli perperam intellectis putaretis vos eam semper & quomodo cunque acceptis esse propriè peccatum. Sicut & idèd supra docuimus, Iacobum disertè tradidisse necessitatem operum, nec verba Pauli de iustificatione ex fide peruersè intelligerentur. Sed redeamus vnde nos coegit Caluinus huc discedere. Paulus etiam eundem in modum distinxit mortalia à venialibus. De mortalibus quæ multa ad Ro. i. & i. Corinth. 6. Galat. 5. & ad Ephes. 5. particulatim enumerat, clarè asserit, illa excludere à regno Dei, & qui ea perpetrant, dignos esse morte, & regnum Dei non assecuturos. De stultitia quoque autem, & scurrilitate, & generatim de cunctis venialibus, quæ ligna, fenum, & stipulam appellat, non ita rigidam profert sententiam, sed saluandos pronunciat, quia illa fecerint, sic tamen quasi per ignem. Et ita intellexerunt hunc locum Origenes, Ambrosius Hiero. Augustinus Gregorius Anselmus. Quos si legisset Caluinus & Dio. 7. c. Eccl. Hierat. & Cyprianus ep. 9. Athanasius 34. q. & Chrysostomus ho. 69. & lib. Augustinus de cura pro mortuis agenda, ac definitionem concipi. Flo. de purgatorio, cui cesserunt Græci, fortassis non ita temerè asseruisset cum Luthe- ro, nullam esse mentionem Purgatorii in scriptura, nec ita procaciter, vt facit, illud deuisisset. Sed hæc obiter propter Caluinum adiecit illis, quæ lib. i. & q. 2. opus. de iustifi. diste- ruimus.

Expo. Aug. gn. lib. 5. c. 10. l. c. 3.

Arg. ii.

i. Cor. 3.

Resp. ad Caluin. p. purgatorio. Orig. ho. 6. in Exo. & 25. in

Num. ruius, sit satis. Vide. ss. prouidentiam. Ne quis responderet, neque auctoritatem dici, ne que impudicium, neque auarum, qui semel aliquid horum peccatorum admittat, non contentus fuit Paulus fornicarios, immundos, auaros, & similes peccatores excludere à regno Dei, sed ad Gala. 5. excludit omnia opera carnis. Et, ut à numero plurali operum carnis, nullum tergierator suffugium quodpiam haberet, quaedam opera carnis in singulari numero posuit, quaedam in plurali, & de omnibus generatim pronunciauit. Qui talia agunt regnum Dei non assequuntur. Quo consilio diuinitus factum est, ut his, quæ in pluratio numero Matthæus commemorat Christum dixisse conquinare hominem, Marcus in singulari adiecit auaritiam, nequitiam dolum impudiciam, oculum malum, superbiã, stultitiam. Ipse etiam magister omnium Christus hunc modum distinguendi venialia à mortalibus in situ assevidetur, cum aliis in locis, quæ mox profereamus, tum verò illis verbis. Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui dixerit fratri suo Racha reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue reus erit gehennæ ignis. Cum enim peccata omnia mortalia reatum gehennalis ignis in ducant, hoc ipso soli postremo eam poenam comminatus est, priora duo tamen si disparia, leuia esse, & minuta peccata indicauit, quæque neque auitiam diuinam dirimerent, neque ad infernũ pertraherent. Nec secus huc locum magnus Grego. interpretatur. Sic, ait, dominus vniuscuiusque considerat vias, sic diuinus erat gressus, ut ne minutissimæ quidem cogitationes eius iudicio, ac verba tenuissima, quæ apud nos vsu viluerunt, indiscussa remaneant. Hinc enim dicit. Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui dixerit fratri suo Racha, reus erit concilio. Qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Racha quippe in Hebræo eloquio vos indignitatis est, quæ quidam animum irascitiam ostendit, nec tamen plenum verbum iracundiæ exprimit. Prius ergo ira reprehenditur sine voce, postmodum vero ira cum voce, sed necdum pleno verbo formata, ad extremum quoque cum dicitur fatue, ira redarguitur, quæ cum excussæ vocis expletur etiam perfectione sermonis. Et notandum, quod in ira perhibet reum esse iudicio, in voce ira, quod est racha, reum concilio, in verbo vocis, quod & fatue, reum gehennæ ignis. Per gradus etenim culpæ erit ordo sententiæ, quia in iudicio adhuc causa discutitur, in concilio autem iam causæ sententiæ definitur, in gehenna ve-

ro ignis ea, quæ de concilio egreditur, sententia expletur. Quia igitur humanorum actuum dominus subtili examine gressus enumerat, ira sine voce iudicio, ira in voce concilio, ira verò in voce, atque sermone gehennæ ignibus mancipatur. Hæc Grægo. Ex quibus patet, priora duo peccata iræ & indignationis imperfecta inter minuta cum & imperfecta peccata computasse, & solum tertium perfectum, & consummatum, & gehennæ dignum intellexisse. Et quanquam gehennæ ignes ad purgatorii etiam cruciatus videntur quandoque nonnulli doctores referre, tamen in scholis Theologorum merito iam inualuit, & hoc vsus obtinuit, ut nomine gehennæ sola æternæ inferni intelligatur. Adde solis exposuere etiam hæc verba Hilarius, Aug. Theoph. Rabanus. Et Hiero. in illa verba, Time te eum, qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam, doctè ostendit, verbi huius originem, & futura supplicia & poenas perpetuas, quibus cruciandi sunt peccatores, hoc vocabulo designari. Eandem item venialia à mortalibus distinctionem Christus nobis significauit, cum expressis multis in locis statim citandis, grauius poenis repositis quibusdam peccatis, tamen de verbo ocio sic temperauit sententiã, ut tantum dixerit, omnes reddituros esse rationem de illo in die iudicii. Itaque, ex Christo & Apostolis habemus quaedam peccata esse graua, & alia leuia, & illa conquinare homines mortem; inducere, & ad gehennam trahere atque à regno cælorum excludere, nihil autem tale leuibus peccatis conuenire. Nec contemnendum est argumentum, quo & quidam confirmant esse aliqua venialia, ex verbis Christi de peccato in. ss. Non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Nam sancti doctores, & nominatim Grego. ex eis colligunt sic mag. dicit, aliqua peccata in futuro esse dimittenda. Quod cum mortalibus nequeat conuenire, relinquatur ea esse, quæ dicimus venialia. Cui verò in nullo ex his testimoniis mentio aliqua fiat prædestinationis, aut reprobationis, vel scientiæ, aut ignorantia, sed absolute tradantur quaedam peccata mortem, gehennam, & carentiam regni cælorum inducere, alia nullum tantum malum asferre, ex eisdem possumus confirmare, perperam vult celsum veniale à mortali se iuxisse ex parte prædestinationis, & reprobationis & Philippum ex parte scientiæ & ignorantia.

De veniali & mortali distinctione, ex auctoritate ecclesiæ & ipsius doctorum. Cap. V.

Gehenna cruciatus est inferni

Hil. Aug. Theo. Rab. Mat. 10. c.

Qualis. d. 25. Mag. 4. d. 21.

Neque

Neque ignota fuit Ecclesiæ huiusmodi distinctio inter venialia & mortalia peccata, quinimo perpetuè illam credidit, & docuit suos filios. Et hoc vel ipsa consuetudine Ecclesiastica ad plenum possumus edoceri. Ab ipsis namque promodum illius primordialis constituisse eam nouimus aliqua remedia pro remissione venialium, quæ quidem nunquam credidit sufficere ad remissionem mortalium. Et tale aqua benedicta, quam sciens fuisse in Ecclesia saltem à tempore Alexandri huius nominis primi, qui quintus à beato Petro pontificatum tenuit, & in hunc vsum & alios complures referent Gratiano benedicti à sacerdotibus, mandauit. Et idem ex. 6. Synodo refert benedictionem presbyteri esse sanctificationis traditionem. Quare dubium non est, quin & antiquum sit, quod communiter fideles credimus per benedictionem episcoporum remitti culpas veniales. Confessionem etiam generalem magister tanquam rem minime dabiam dici fieri quotidie in Ecclesia pro venialibus, & pro leuibus, quæ à memoria exciderunt. Deinde, cum ob quaedam peccata nostra quosdam prohibuerit à sacramentis, & propter alia, quæ leuia erant, neminem vnquam aliquibus poenis multauerit, aut à susceptione sacramentorum reuulerit, hoc ipso indicabat ecclesiã, magnam esse inter vtranque distantiam. Ad hæc Mortalium confessionem semper à fidelibus exigit, ut proximo lib. ab eodem ostendimus, non autem venialium. Origines etiam nomine minuti vel quadrantis peccata minima designata à saluatore intelligit in illis verbis. Nō exies inde donec reddas nouissimum quadrantem. Et ut intelligat Sarcenius falso se contra omnem veterum auctoritatem dixisse, aliqua peccata fore impunita, ipsa illius verba subiiciam. Vnusquisque, inquit, nostrum per singula peccata damnum sustinet, & iuxta qualitatem, rationemque delicti, dampni magnitudo reparatur, & pro qualitate, quantitateque peccati diuersam multam sententiam expedit. Si parum esse quod peccas, feriens damnum minuti, ut Lucas præcipit, ut verò, Matthæ. quadrantis. Veruntamen necesse est hoc ipsum, quod extitisti debitor, soluere. Non enim inde exies, nisi & minima quæque soluueris. Atque ex his colligere licet duo in Calui. Primum est, tempore Origene, aliqua peccata fuisse ab ecclesia existimata venialia. Nam qui cum mortalibus peccatis sententia fuerit Christo iudici, in carcerem retradendus est, vnde nullus patebit exirus, nec mortis iura vocasset Origines peccata minima.

De cōse. d. 3. Aquã sale cōsp. sam. Præby. d. 28. In. 4. d. 21.

Orig. ho. 35. i. euag. In carcere. rium.

Resp. ad Calu. pro satisfacti. one.

Secundum est, etiam tum certum fuisse ecclesiæ, aliquando deo repositi poenas pro peccatis, etiam post illorum culpa remissionem, nec tantum castigari, sicut ille putat, fideles, ut humilientur, & cautiore sint, ac feridè respiciant. Nam sicut per Naũ prædixit, mundanus non faciet innocentem, vel sicut. 70. transulerunt in Pelag. Emundans non mundabit reum. Quod scilicet iuxta expositionem Hiero, etiam per indulgentiam reus sit propriæ conscientie. Verum lege pielector, quæ de satisfactione libr. 13. tradidimus, & agnosces non fuisse in doctrina de poenitentia falsarios patres, nec adulerasse scripturam, nec impudicum quippiam aut absolum docuisse, quicquid illis impudenter calumniator iste obiiciat. Nec enim testimonium Ioannis. Facite fructus dignos poenitentia, pro satisfactionibus impositis à sacerdotibus adductum est, sed ut ostenderetur oportere etiam post contritionem aliquam satisfactionem exhibere, & alia debere esse opera poenitentium, alia innocentium. Cuius de variis poenitentia patribus egissent, varia per eorum communionem testimonia citantur, non credentes quenquam fore tam cœcum qui non intelligeret reddenda esse singula singulis. Videamus tamen, quid & alii doctores de peccatis mortalibus tradiderint. Hiero. contra Pelagianos ex multis locis scripturæ doctissimè confirmat esse aliqua peccata, quæ nō tollant à iustis iustitiam, sed cum ea simul stent. Hæc autem sunt, quæ nos venialia dicimus. Atque inter alia huiusmodi questionem proponit. Pro hac, inquit David, hoc est impietas, siue iniquitate, vtrunq; enim intelligi potest, orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Si sanctus est, quomodo orat pro iniquitate. Si iniquitatem habet, qua ratione sanctus appellatur? Et ipse sibi respondebit. Iuxta illum videlicet modum, qui & in alio loco scribitur. Septies cecidit iustus, & resurgit. Erat iustus accusator sui est in principio sermonis. Et iterum ex illis verbis, In multis offendimus omnes, sic colligit. Fac ut non corruerim, ceterè offendi, & nō in vno, sed in pluribus. Arbitror quod in aliquo offendisse peccatum sit. Et rursus quia sacerdos iubetur pro suis delictis offerre deinde pro populi. Nunquid, inquit, pro aliis iubetur offerre, nisi iustus ipse esset, neque rursus pro se offerret, si peccato careret ignorantia. Vides Calui, aliqua peccata esse apud Hiero, quæ tñ iustitiam non tollunt, non igitur omnia peccata apud illum sunt mortalia. Expressa sunt item pro his, quæ scribit in verba Saluatoris. Non exies inde, do-

Naũ. 4. Heiro. i. Pelag.

Hiero.

Psal. 74.

2. d. 2.

Iaco. 2.

Mm nec

546

DE MORTALI PECCATO, ET VENIALI.

nec reddas nouissi. quadrantem. **Quadrans**, inquit, genus nummi est, quod habet duo minuta. Hoc est ergo. Non egredieris de carcere, donec etiam minuta peccata persoluas.

Obie. ex. 2. in Pela. Resp. Quid igitur, dicitur, sibi uoluit cum ait, Si irascaris & sermonis iniuria, atque interdum iocus iudicio, Concilioque, atque Gehennae ignibus delegabitur, quid merebitur turpium rerum appetitio & auaritia? **Fortē** dicit aliquis nomine Gehennae ignem purgatorii intellexisse, quia eiusdem est speciei, cum igne inferni. Cum tamen tam constanter docuerit incitatio statim loco Gehennae vocabulo perpetua supplicia designari, magis crediderim, uoluisse cum reddi singula singulis, & non ioco, sed sermonibus iniuria aptari Gehennae ignes iuxta euangeli ordinem. Nam quod ipse non nihil libertate & licentia styli cum ordinem variavit, securē opinor, fecit non arbitratus se à quoquam ita in piè exponendum, ut contra saluatoris sententiam iram & iocum, Gehennae ignibus diceret delegari. Quia uero peculiariter aliqui de Augustino hās crediderunt, & docuerunt, diligentior sui in inquirendis ipsius testimoniis, & ut omnem dimoueamus illis ambiguitatem, præcipuā ex eis hic subieci. In libro de natura & gratia ad leuissimā peccata, quae in iustis inueniuntur, referenda esse haec putat. Siquis in moderatius aliquando risit, uel animi remissionem uocat, est, uel uidit aliquid ad concupiscendum, uel immoderatius aliquando pomā decerpit, uel plusculo cibo crudior fuit, uel cum orauit, cogitauit aliquid, unde eius inde in aliud uocaretur intentio. Et sermo. 4. de factis in uita peccata. & non capitalia purgatorio dicit igne purganda. Et in de spiritu & liter. non impediunt, inquit, à uita aeterna iustum quaedam uenialia peccata, sine quibus haec uita non ducitur. Erubidem. Peccatum erit hominis ex fide uiuentis aliquando alicui delectationi illicita consentire, non tantum in illis horrendis facinoribus, & flagitijs perpetrands, uerum etiam in istis leuioribus, ut uel a rem alicui uoci, quae dicens non esset, uel linguam alicui, quae dicens non esset, accomodet, uel in ipso corde aliquid ita cogitet, ut mallet licitum, quod male delectat, & per preceptum scitur esse illicitum. Et cap. 16. de fide & operibus. & cap. 22. & 68. & 69. Enchi. & 78. apertius, & 3. contra duas epist. Pelag. c. 3. quatenus filii sunt huius seculi ad-

mittere filios Dei aliqua peccata, quae non faciunt eos filios diaboli. Lib. etiam. 1. de symbolo catechumenis hanc doctrinam explicat his uerbis. Non uobis dico, quia sine peccato hic uiuetis, sed sunt uenialia, sine quibus uita ista non est. Propter omnia peccata baptismus inuentus est. Propter leuia sine quibus esse non possumus, oratio inuenta. Item in de uerbis apostoli. Maxime à criminibus nos ablineamus, ablineamus, quantum possumus à leuibus peccatis: Ac latius hanc distinctionē profequitur ser. 4. de cōmemoratione animarum. Agnouit & hanc distinctionem sub nomine leuium & grauium peccatorum Chry. & leuia palam asserit non in ducere ream carendi regno caelorum. Basilus ita alicubi scribit. Qui in peccato mortali haeret, dicit, circumdederunt me dolores mortis. Omnis enim qui facit peccatum, ex diabolo natus est. Non dixisset, Qui in peccato mortali haeret, nisi aliqua peccata non mortalia credidisset. Quare uerisimile mihi non est Basilium scripsisse quod in regulis breuioribus inter opera eius circumfertur, differentiam maiorum & minorum peccatorum in nouo testamento non reperiri. Qui porro ista Basil. scribere, qui hom. 13. in Psal. & ho. 41. in initium Proverb. ex professo docet & peccata, & supplicia pro eis reposita, in aequalia esse, atque idem de praemis sanctorum ho. 57. asseuerat? Susceperunt & hoc discrimen uenialis & mortalis, ac magno consensu approbarunt Gregor. Ansel. Bernar. Rich. Hugo, magister sententiarum, & omnes theologi scholastici in 2. senten. d. 42. & in 4. d. 21. Et quia eorum testimonia ex illis, quae in hoc libro ex eis citabimus, facile possunt colligi, ab eis allegandis hic abstinēbimus. Ac nisi nos aduersarios pernicia eorum malitia cecasset, ipso luminis naturalis instinctu, uerisimam esse intelligerent, quam horum peccatorum doctrinam distantiam. Quaedam namque natura ipsa admoniti cognoscimus graua esse peccata, & uelementer rationi distentationi aduersantia. Et ser. 1. cum, quaedam esse leues proximorum offensas, & quae ex se non sufficiant ad impediendum uel dirimendum amorem, quem nobis in uero debemus, alias uero esse graues offensas, propter quas non omnino in merito rescinduntur amicitiae, ita scintilla rationis nobis indita philosophatur, & à nobis eo consendit, ut credat, & doceat quaedam esse graua peccata, quibus Deus legislator, ac rector uoluerit

Ser. 29. Chry. ho in Matth. Basl. ho. 28 i Psal. 114.

Inaequalitas, suppliciorum & praemiorum Grego. 21 Mo. ca. 9. Ansel. 3. ca. 1. Cor. Berna. de precep. & disp. Richar. & discrimine mort. & ve.

Obie. ex. 2. in Pela. Resp.

Aug.

c. 36.

c. 36.

c. 28.

c. 36.

Vnu mortale ad damnationem est.

Arg. 1.

Iacob. 2.

Basil. 1. de bap.

1. Tim. 2. c. 9. 1. Ioan. 13. c. 2. 1. Cor. 11.

Heb. 12.

Galat. 4.

sic grauitur offenditur, ut eos exosos habeat, qui illa patrant, & seuerè suo loco & tempore corripiat, alia uero ita leuia, ut neminem Deus propter illa inuitum habeat.

De errore asserentium unum mortale ad condemnationem aeternam non sufficere. Cap. VI.

Commodum uero erit, & hic obiter confutare secundum errorem, quem cap. 1. huius lib. retulimus, asserentiam uidelicet unum peccatum mortale ad damnationem perpetuam minime sufficere. Nam & hoc commentum non minus fortasse quam uictricui aduersatur doctrina collecta ex patribus de distinctione uenialium à mortalibus, & uniuersa ferè testimonia, quae contra unum errorem pugnant, militant aequalia contra alterum: Ac primò quidem aperitissimè docet Iacobus uel unum letale peccatum satis esse ad condemnationem. Nequius enim sibi blandiretur, quod unum duntaxat transgressus esset mandatum, eaque ratione putaret sibi non imminere propter illud unum damnationem, terribiliter, sed uerisimè clamar. Quicquid eorum legem seruauerit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. Sanè quod qui uel unum transgressus fuerit mandatum, similiter est, licet non aequaliter futurus gehennae reus, ac si omnia praeterisset. Et in hoc proposito optimè exaggerat hoc testimonium Basil. Et quasi iam per illum spir. sanct. nos contra huc errorem muniret, ex eo infert, omnia mandata oportere integre, & legitime implere, & aequale esse omnibus periculum uno deficiente, quia non in peccata multa, sed & in unum horrendum est latum, & inuitabile iudicium. Idque eundem confirmat ex uerbis Christi ad Petrum. Si non laueris te, non habebis partem mecum. Atque ex professo postea disserit, iniquum esse, qui uel unum mandatum transgreditur, & in defectu totum periclitari. Et Paulus apostolus ditertissimè dicit, iudicium sibi manducare & bibere, & reum esse corporis & sanguinis domini, qui in dignè sumit sanctissimum sacramentum Eucharistiae. Et ad Hebraeos, Pacem, ait, sequimini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo uidebit Deum. Certè sanctimoniam, omnis aduersatur immundicia, & indigna sumptio Eucharistiae unum est mortale. Et ex illis uerbis eiusdem apostoli. Qui talia agunt, regnum Dei non assequuntur, optimè sic col-

ligit Hierony. Neque refert uno quis peccato à beatitudine excludatur, an pluribus, Arg. 3. cum omnia similiter excludant. Ioannes 1. Ioan. 3. & 4. tiam unum peccatum odii fratrum homicidas non constituere, & à Dei dilectione, ac uita aeterna excludere, & mortem nobis afferre clarè pronunciat. Cumque à charitate peccant deant omnia, & ipsa sit plenitudo legis, quis potest dubitare id fore satis ad mortem spiritalē, quod charitatem grauitur uoluit? Ac uel illud unum exemplum peccati protoparentis nostri Adae, quod totum humanum genus fordidauit, & damnationi, ac morti, atque adeo inimicitiae diuinæ, subiecit, docere potest, quam sit alienum à fide nouum hoc & fictitium dogma. Nam & Dei praecesserat sententia. In quacunque die comederis, morte morieris. I. certò, certissimeque morieris. Et si hoc placeat referre ad mortem spiritalem, siue duntaxat ad mortem corporis, ex utroque patet, merito posse illud, & debere appellari mortale, ac uerè sufficere ad excludendum cum à regno caelorum. Quod & Pauli possumus confirmare sententia. Is enim ad exitiale illud, & mortiferum fuisse tradit, ut per illud unum peccatum, mortem intrasse in mundum, & nos inimicitiae in Deum, & morti, & damnationi fuisse subditos asseueret. Quod si unum peccatum mortale Adae exclusit omnes à regno caelorum, cui non & unum quēque creditur excludere singulum quodque letale peccatum ab ipso perpetratum? Sed longè omnino sunt apertissima, quae magister omnium Christus, & sol uerissimus iustitiae ad eliminandum errorem hunc nobis tradidit. Nam cum qui peccaret in spir. sanct. clarè asseruit non habiturum remissionem, neque in hoc seculo neque in futuro. Et alibi, uel hoc solo, quod quis non credit praedicato sibi euangelio, damnandum affirmat. Et de non recipiente baptismum & de non poenitente & de non manducante suum corpus eadem tradit. Cuius leges istae saltè de credendo euangelio, & de suscipiendo baptismo, sine dubio late sint à Christo, idque & apud haereticos nostri temporis in confesso sit, stare quidem non potest quod Calu. in ca. 21. no stridesceret asserit, Christum non sic fuisse legislatorē, ut nouas aliquas leges orbi tradiderit. Sed de his satis multa scripsimus li. 11. c. 7. prosequamur, quod agebamus. Ut ostenderet itē Christum unum letale sufficere ad condemnationem, etiam eadē tradit stultis uirginibus solo nomine, quod non seruauerit oleum in uasis suis, ianuam regni caelorum occudit. Et quem

Arg. 4.

Arg. 5.

Mar. 16. Ioan. 3. Luc. 13. Ioan. 6. Christus legislator nouae legis. Calu. Mat. 23.

dam seruum nequam damnandum nunciat, quia non foeneratus est talento sibi credito, alium verò quia non est miserus cõserui sui. Et alibi generatim dicitur. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Et rursus. Nemo mittes manum ad aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno Dei. Et aliàs vnam esse viam ad regnũ cœlorum per obseruantiam mādatorum omnium perspicuè explicuit dicens. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Denique ignis aeterni sententiam profert contra negligeres opera misericordiæ. Eademque per os David spir. sancti. iam olim cecinerat toro illo psalmo, Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? Cui & concinunt illa eiusdem prophete. Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? In nocens manibus, & mundo corde. Qui non accepit in vano animam suam, neque iurauit in dolo proximo suo. Quis non videat ita hæc omnia requiri ad ascendendum in montem domini, vt cuiuscunq; eorum transgressio satis sit ad eorum ascensum impediendum? Certè neque innocens potest dici, neque ingredi sine macula, qui est in aliquo peccato mortali. Deinde. Si non sufficit vnum letale ad excludendum à regno cœlorum, neque sufficit ad tollendum nobis gratiam, & ex cõsequenti nullum esset mortale peccatum, aut erit profecto quis simul in peccato mortali & in gratia, iustus & iniuste operans, & saluarentur multi, & post hanc vitam reciperent gratiam, cū sine illa hinc decedissent. Quæ omnia absurdissima sunt, & intolerabilia. Præterea. Si vnum letale peccatum non impedit ingressum regni cœlorum, nulla igitur certa regula nobis est tradita, qua sciamus, qui sint ab eo excludendi. Nusquam enim scripturæ certum numerum peccatorum assignauit, quæ sufficiant ad id faciendum. Ad hæc. Cùm vnum sæpe mortale multis aliis præponderet, iniquum est quam misericordiam ei vni concedis, illis multis negare, quæ non plus diuinam maiestatem offendunt. Nonne etiam vnum originale constituit infantes, iræ & damnationis filios, ac si moriantur sine baptismo, quicquid delyret Calvinus, excludit à regno cœlorum? Nequis amplius de his ambigat audiat quid inter alia cõc. Flo. de his staterit. Dissimilis illorum animas, quæ in actuali mortali peccato, vel in solo originali decedunt, mox in infernum descendere. Et cum de veniali tacuerit concilium, satis insinuaui, non esse de illo perinde censendum. Sed

non amat, aiunt, Deus tam leuiter suos amicos, vt pro vno mortali continuè amicitiam dirimat. Qui hoc dicunt grauitate peccati mortalis aut ignorant, aut certè dissimulant. Non est parua Dei offensa, vel minimum peccatum mortale. Plus quidem offendit Deum quam hominem offendat quæcunq; iniuria quancunq; grauis ipsi illata. Mitto quantum hominem Deus anterecellit & quanto pluribus, & grauioribus nobis est meritis. An non quodcunq; peccatum mortale magna damna nobis infert, & multis bonis nos priuat, & corruptio est grauis, & deprauatio in moribus, quæ scelerata cumulat, & alia aliis addit, ac subinde maiores ruinas trahit? An non est prauaricatio grauis mandati æquissimi, & iustissimi, & in obedientia, immo contemptus maiestatis diuinæ, atque auersio ab ea in re magni momenti? Nisi grauis esset culpa, & digna quantiscunq; pœnis, & ad gubernatorem vniuersi spectaret in æternum eam punire, nunquam Deus, qui humanissimus, & clementissimus est, & præstabilis super malitia, tam grauitate quocunq; letali peccato irritaretur, ac præcitata testimonia ostendunt. Equis, inquit, poterit saluus fieri, si vnũ mortale sufficit ad damnationem? Sic seducebant quidam tempore Pauli non nullos, dicentes non omnes fornicatores, aut immundos, aut auaros damnandos esse, quia pauci saluarentur, si ita esset, quod ipsi putabant per absurdum. Et contra hoc dicit Anselmus in cõmme. Paulus dixisse. Nemo vos seducat inanibus verbis. Multi enim teste Christo sunt vocati, pauci verò electi. Neque absurdum, cum rara sit virtus, & pauci ipsius sint ex animo studiosi, si pauci quoque futuri sint, qui digni haberi debent perpetuè Dei & angelorum & omnium bonorum consortio. Nectamen impossibilis est alicui salus. Possunt enim omnes per gratiam Dei totam legem seruare, vt ecclesia catholica contra Lutherum, Buccerum, Philippum, & Caluinum tuetur & iam copiose libr. 11. ostendimus. Et qui defecerint, promptum habent & expeditum remedium per penitentiam, sicut constitutum est in Ancyrano concilio, quod teste Hermeo in Græco volumine histor. eccles. & ipsa prima sanct. Synodus Nicæna approbavit.

Non sola incredulitate amittitur gratia, neq; sola ipsa est peccatum mortale.
Cap. VII.

Atque

Resp. 6.

Obi. 2. Resp. 1.

Eph. 5. Mat. 20. 6

Resp. 2.

Pœnitentiæ remedium.

Atque ex his expugnari possunt. 1. & 4. error quos cap. 1. commemorauimus defensos esse à Luthero, sola videlicet incredulitate amitti gratiam, & solam ipsam esse peccatum letale. Patet quippe ex iam dictis, alia quoque peccata ad auferendam nobis gratiam, & nos gehennæ perpetuæ mancipandos satis esse. Quoniam autem ex testimoniis scripturarum tum in hoc libro, tum q. 2. opusculi de iustificatione citatis, liquidissimum esse potest, hos errores vtriusque testam. entipaginè palam, & ex diametro aduersari, pauca tantum hic adiciemus, vt & illos luminis naturali repugnare doceamus. Primum ex instinctu rationis mentibus nostris impressè, nulla fuit vnquam gens, aut natio tam rudis, tam hebes, tam bonorum & malorum ignara, vt non agnouerit multa præter infidelitatem peccata, & vt talia grauitate puniuerit, nempe blasphemiam veri Dei, periurium, proditorem patriæ, homicidium, falsum testimonium, & similia. Et aliàs, cum semper fuerint opera nobis à Deo imputata in peccatum, toto pœnè tempore antè latam legem Moisaicam insufficienter Deus prospexisset generi humano, immò generatim toto tempore, quo de hac sua voluntate non docuerit homines per aliquos prophetas. Item alia ita apertè dissona sunt rectè rationi, & ita grauitate Deum offendunt, atque ipsa incredulitas, cur non ergo & ipsa censentur esse peccata letalia, & dirimere amicitiam Dei? Deinde. Deum, qui summe bonus est, quis credat gratos habere pessimos, & sceleratissimos homines, blasphemos, periuros, perfidos, seditiosos, homicidas, denique omnibus flagitiis, & piaculis, ac sacrilegis obrutos hoc solo excepto, quod non sunt increduli? Quid autem cum tam absurdo commento latius pugnemus? Quæ potest esse stultitia, aut insania maior, aut apertior, quam incredulitatem asserere peccatum letale, & non odium Dei neque blasphemiam, quæ in ipsum sunt magis contumeliosa? In quod grauius, aut absurdius incommodum Lutherum, & eum sectantes possumus impellere? Sed & ex illis, quæ in nobis experimur, reuinci possunt sui erroris. Quis, vel inter ipsos vel inter nos est, qui maiorem iniuriam sibi irrogari credat, si quis verbis nostris non credat, quam si nos oderit, si persequatur, si detrahat famè nostræ, si contumeliis & conuitiis respargat, si denique nomen nostrum blasphemet? Dices. Hæc non sufficiunt ad mortem cuiquam, nisi adsit incredulitas, qua sola fides satis est

Lumè naturale docet esse alia peccata præter infidelitatem.

Arg. 1. Arg. 2.

Arg. 3.

Obi. 2.

ad salutem, neque vera fides mortale aliquod peccatum patitur. Agnosco benè vnde Lutherus in tanti erroris barathrũ & se & alios præcipitauerit, vt crederet sola incredulitate amitti Dei gratiam. Quoniam enim non putauit veram fidem, quæ admittit secum aliquod mortale peccatum, inde consequi putauit sola incredulitate amitti gratiam, & solam ipsam esse letale peccatum. Quot verò & in quantis hoc argumentum peccat? Primò. Qualis consecutio hæc est, Vera fides non potest compati peccatum mortale. Ergo sola incredulitas est peccatum mortale? An non satis est, vt sit aliquid peccatum mortale, si grauitate dissonum sit rectæ rationi, vel Deum, aut proximum, aut nos ipsos vehementer offendat? Certè de ratione ipsius non est, vt contrarium sit fidei, immò prorsus impertinens est ad peccatum mortale, an vera illud fides compari possit, necne. Secundò. Etiam si verum sit, sola incredulitate amitti posse gratiam Dei, non rectè inde colligitur sola ea esse peccatum mortale. Sicut si primum nostrum peccatum letale, non posset esse aliud, atque amor nostri immoderatus, neque inde benè inferres, alia non esse peccata letalia. Satis quippe est, vt letalia existimetur, & ipsa quoque, si præcederent, dirimere posse amicitiam inter nos & Deum, & ex illis augeri inimicitias inter nos & ipsum, neque esse posse Deo gratum, qui eis vitis irretitus fuerit. Tertio. Si non esset fides, quæ admittit secum mortale, cur ergo tantum passim iactas vel solam sufficere ad salutem? Quid hoc est aliud quam polliceri verbis salutem, re autem negare? Sed & in ipso principio manifestè decipitur Lutherus, cùm ait, veram fidem non compati secum peccatum mortale. Nam & vera est fides in peccatoribus fidelibus. Et si fidem se dicat vocalise indubitata persuasionem de gratia, & eam posse esse extra gratiam manifestissimum est. Potest quippe talis indubitatus assensus, & in hæreticis esse, & in schismaticis. Quia verò istud peculiarem habet difficultatem, ac maximè fuit hoc tempore conouersum, de eo in proximò capite scorsum agemus.

Respon.

Lapsus 4. argu. Lutheri.

Primus.

Fides non amittitur quouis peccato mortali.

Cap. VIII. Mm. 3 Semper

Emper extrema sectantur hæretici. Illi cōtra quos capit. 6. egimus, neque gratiam, neque fidē credere vno peccato mortali amitti. Alii autē cōtra, & gratiā, & fidē quouis peccato mortali deperdi contēdunt. Neque enim itelligere fidē sine gratia, & mox ut peccatum mortale quis admiserit, & eum fidem amittere, necessarium putant. Nam si fides permaneret, quomodo, aiunt, tā cœcus quis esset, ut pro rebus caducis, & nullius planē momenti, Deum & dominum suum lætaliter offenderet? Et in huius erroris suspicionem & aliis & mihi illud trahit, nōnullos ex protestantibus, quōd ita fidem coniungunt sp̄ci & charitati, & denique bonis operibus, ut ab his inseparabilem eam videantur facere. Nam quāquam ad fidem viam, plenam, & perfectam hæc limitant, & fidem de qua loquitur Iacobus, quanque vocant ipsi historicam, vel miraculorum, censent esse posse imperfectam & sine gratia, tamen fidem veram solam illam putant, quæ aut voluntatis est fiducia accipiens donata sibi misericordiam, aut eam fiduciam acceptationis diuinæ necessariō coniunctam habet, & hanc solam ab euangelio, & Paulo appellatam dicunt fidem. Et quia de hac fide loquuntur, cum absolute sermonem habent de fide, & eam perspicuum censent non esse in peccatoribus, in art. 2. Confessio. Aug. palam aiunt, peccatores nō habere fidem. Idemq; saepe affirmat Philippus in locis commu. sub tit. de bonis operibus, & de discrimine peccati venialis & mortalis, atque ex illis, quæ ibi differit, & sub tit. de fide constare potest per peccata lætalia & gratiam & fidem iuxta illum amitti. Et Luth. huius sententiæ videtur fuisse. Nam in artic. 12. in bullam Leonis. x. palam fatetur fidem sine contritione esse non posse, & gratiam nō in fudi sine magna animi concussione. In libello item de libertate christiana dicit, habentem fidem nihil querere, aut commodi, aut salutis, sed solum beneplacitum Dei, & eo solum debere spectare, ut aliis seruiat, & profit in omnibus, quæ fecerit, & nihil antē oculos habeat, nisi necessitatem, & commoditatem proximi. In resolutionib⁹ etiā aduersus Eccleū in hunc modum scribit. Quum fides sit recta & bona opinio de Deo, opinio autem qualibet per se solā trahat in opera, non est dubitandum, quin omnia opera faciat, qui fidem habuerit. Si enim opinio, & amor mulieris non finit esse ociosum, sed sine lege & magistro facit plura, quā postuletur, quomodo non fides multō magis idem præster? Verum est ta-

Protestantes.

Philippus

men summo iure. S. Episcopum Rossen. de Luth. queri in art. 1. contra assertiones ipsius, quōd tam variē, tamq̄ue inconstanter, & tam versutē de fide loquitur, ut facilius quis quanda anguillam retineat, quā ipsū in hoc articulo. Quia plarūque fidem vsque adeo de mittit, & facilem omnibus, & parabilem, atque obuiam facit, ut neminem, qui Christū quo quomodo profitetur alienum à fide videatur censere. Contra autem non semel ita fidem attollit, & difficilem, & quasi remorsimē positam insinuat, ut paucissimos inueniam⁹, qui ad illius libellam fide præditi existimari debeant. Et perspicua hæc omnibus esse possunt, quia in de fide & operibus aperte asserit, fidem nullo modo esse posse, nisi sit viua quædam & indubitata opinio, qua homo certus est super omnem certitudinem, sese placere Deo, & eū habere propitiū, & ignoscetem in omnibus, quæ fecerit, propitiū in bonis, ignoscentem in malis. Quid enim, addit, est fides, quæ non est talis opinio? Quod si absq; istis nemo habet fidem, quis non videat, vix quenquam esse, qui illā sit nactus? Quis enim tam temerarius est, ut perinde certō credat se iustum? Sed videre est rursum, quam facilem, & communem omnibus, faciat fidem. Inter acta suā sic fidē diffinit. Fides nihil aliud est, quam quod Deus dicit, aut promittit credere. Et vbiq; clamat, neque ad fidem, neque ad iustificationem exigi opera. Et artic. 14. fidē ait in corde certissimē sentire posse, si quis eam habeat. Et. 15. dicit non oportere accedere ad Eucharistiam orationes & præparatoria præmittere, sed satis esse, si credant, & cōfidant se gratiam ibi consecuturos, quia sola fides, dignos eos, & puros facit. Et idem lætius persequitur in libr. de captiuita. Babylo. Et in conclu. 7. resolutionum contra conclusiones Ecclesias affirmat, fidem sine operibus nullo periculo prædicari. Quæ si vera sunt, nullus erit qui profiteatur Christum, quinō habeat fidem. Nec minor circa hæc est inconstantia Caluini. Distinctionem fidei communem apud Theologos scholasticos, in informem & formatam, nugatorium putidam, & insulsam appellat, & in. 4. cap. lib. de institutione, aut verius destitutione religionis, reclamante vniuersa scriptura à sophistis magno malō ecclesie profectam asseuerat, & in cap. 7. nostri decreti fidem charitatem vacuum somnium & inane hominis figmentum dicit, & nihilo magis fidem posse à charitate separari quā Christum à spiritu suo. Verum idem in cano. 28. ita scribit. Semen aliquod fidei

Inconstantia Caluini de fide.

fidei manere in homine licet suffocatum, etiam inter grauissimos lapsus nō nego. Id quantumcumque est, particulam fateor esse veræ fidei, addo etiam viuē, quando aliter nō potest ex ea oriri fructus. Senferint tamen illi quod libuerit. Vel hinc certē lique poterit, verissimē dixisse Paulū hæreticos non intelligere, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Nos igitur omisiss istis inexplicabilibus hæreticorum tenebris, quid patres diffinierint cōtra. 3. errorem cap. 1. memoratum potius audiamus. Aserendū est, inquit, non modo infidelitate, per quā & ipsa fides amittitur, sed etiam quocumque alio peccato mortali, quauis non amittatur fides, acceptam iustificationis gratiam amitti. Sed apertius aliquanto hanc veritatem tradiderunt, & eam negantibus anathema indixerunt Cano. 28. in hæc verba. Si quis dixerit amissa per peccatum gratia simul & fidem semper amitti, aut fidem, quæ remanet, nō esse veram fidem, licet non sit viua, aut eum qui fidem sine charitate habet, non esse Christianum, anathema sit. Atque hanc doctrinam à Christo & Apostolis Ecclesie tradidit, & ab ea perpetuo retentam hæc possunt argumenta docere. Primō. Christus inquit, Omnis, qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui edificauit domum suam super arenam. Potest igitur quis audire verba Christi, & eis credere, & tamen non esse in gratia. Et hoc idem possunt illa verba Christi ad Apostolos. Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea. Nam ea satis innuunt fieri posse, ut quis sciat mandata Christi, & eis fidem adhibeat, & tamen illa non faciat. Ostenditque hoc nobis aliquantō apertius Christus in parabola filii prodigi. Nam vtrique fidem ille habebat, cum in se reuersus dixit. Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereor? Vnde enim nisi à fide tam bona verba prodissent? Atque hæc præcessisse iustificationem; Hieronymus in epistolam ad Damasum de filio hoc prodigo palam tradit & manifesta ratio ostendit, quia hæc cognitio ad iustificationē non sufficit, nisi sequatur vera poenitentia, ut iam ipsi protestantes fatentur. In Euangelio etiam Ioannes aperte testatur, multos ex Principibus Iudæorum credidisse in Christum, sed dilexisse eos magis gloriam hominum, quam gloriam Dei, & propter Pharisæos non fuisse confessos, quæ credebant. Et alibi non dicit eos, qui credunt in nomine eius, filios Dei esse, sed hæc

1. Tim. 1.

Fides manet i peccatoribus, si delibus.

Arg. 1. Mat. 7.

Ioan. 13. b

Luc. 15.

Hiero.

Arg. 2. Ioan. 12.

eis datam potestatem, ut filii Dei fiant, inueniens videlicet, fidem initium esse tantum & viam ad acquirendam diuinam adoptionem, & ab ea posse separari. Sed apertius est, quod Paulus dicit. Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitate autem non habuero, nihil sum. Dicunt quidam Paulum non asseruisse hic fidem posse esse sine charitate, sed propterea hæc dixisse, quia si per impossibile fieri posset, ut quisquam haberet tantam fidem sine charitate, is nihil esset. Et huiusmodi hyperbolica exaggeratione Paulus vsus est, cum statim dixerat. Si linguis hominum loquar & angelorum, & ad Galat. prædicans. Sed licet nos, aut angelus de cœlo Euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Attamen cum illis, Si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, quæ hæc verba, Si habuero omnem fidem, nullis interiectis antecedunt, & in illis quæ statim sequuntur, Si distribuero in cibos pauperum, omnes facultates meas, & tradidero corpus meum ita, ut ardeam, non ab impossiblybus argumentetur, sed ex iis, quæ poterant contringere, præcellentiam & necessitatem charitatis colligat, magis sanè videtur innuisse in his verbis, ita posse fidem inueniri absque charitate, sicut certō scimus prophetiam & cognitionem mysteriorum diuinorum, & eleemosynas, & tollerantiam mortis non raro inueniri absque charitate. Atque ita patres nostri Cyprianus, Augustinus, Hieronymus, Basilus, Gregorius, Anselmus, Bernardus, in locis statim citatis hunc locum intellexerunt, & ex eo collegerunt, posse fidem esse sine charitate. Quod & ipsum vel illi operatū iniquitatis nobis possunt manifeste ostendere, qui apud Matthæū dicunt. Domine nonne in nomine tuo prophetauimus? & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Quippe hæc tanta, & tam eximia opera sine fide fieri non potuerunt, & respōsū Christi ad eos, Nunquā noui vos, palā indicat, nec tū habuisse eos charitatē, cum illa faciebant. Quare Cyp. exaggerans hunc locum sic scribit. Iustitia opus est, ut quis promereri possit Deum, præceptis eius & monitis obtemperandum est, ut accipiant merita nostra mercedem. Et eisdem verbis sic colligit Cyrillus. Non in verborum assentationibus, sed in effectu agentis fides esse probatur. Quare mortuam ipsam esse sine operibus scriptura docet. Et vnde nisi à fide proficisceretur illa vox

Arg. 3.

Arg. 4.

Mat. 7.

Cyp. de simp. præla. Cyr. 9. in Ioan. c. 43. Mat. 25.

in virginibus fatuis, Domine, domine aperit nobis: At verò neque eas habuisse tum charitatem perspicuum est ex eo, quòd clausa eis fuit ianua, & sponfus eis respondit, Nescio vos, Unde & Chry. ex hac parabola colligit, non perdi fidem per peccatum, & in hoc errasse virginis istas, quod fidem solam putarunt ad salutem sufficere. Idemque nos nò obseurè docent obiurgationes, quibus & Christus & propheta veteris testamenti, & apostoli obiurgabant Dei populum. Non enim vt incredulum & infidelem semper reprehendebat, sed hoc potius frequenter in eo arguit, quòd cum rectam haberet fidem, non tamen rectis, sed pravis utebatur moribus, & factis videbantur negare, quod ore & corde credebant. Nam Christus non exprobrabat Corozaim Bethsaida & Capharnaum quòd non credidissent, sed quòd non egissent penitentiam. Tantùdemque Paulus arguebat in Corinthiis, neque vnquam, aut illos, aut incestuosum reprehendit de incredulitate. Sed apertissimè Iacobus testatur fidem esse in peccatoribus. Quid proderit, inquit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? nunquid poterit fides saluare eum? Vides vt non negat fidem esse sine operibus, sed tantum asserit eam sine illis non posse quenquam saluare? Et statim peccatorem rogat, Tu credis, quòniã vnus est Deus? & quasi annuēt se credere, mox ait. Bene facis, sed ne tali fide putare quisquam se saluum fore, adiecit statim, eam fidem etiam esse in demonibus, & ociosam, ac planè mortuã esse, sicut corpus spiritu destitutum. Quid adhuc respondebis Caluine? Etiamnum dices somnium esse, & inane signum sophistarum fidem vacuum charitate? Etiamnum dices, nihil plus posse separari fidem à charitate, quã Christum à suo spiritu? Etiamnum dices, nos garrire de fide, nec prides labiis gustasse quid sit fides? An non vides quicquid patres diffinierunt à Christo & suis apostolis, & euangelistis ecclesiam catholicam didicisse. Si fides peccatorum ociosa & mortua est, teste Iacobo, erit igitur fides iustorum operans & viuã. Cur non etgo fides diuidatur in mortuã, & viuã? Cumque viuã fides coniunctã habeat secum charitatem, quam Amb. dicit esse formam virtutum, & August. pulchritudinẽ animã, quod malum attulerint ecclesiã scholasticis, qui illos secuti ad discernendas inter se fides commodissimè diuiserunt in informem & formatam? Certè hæc diuisio in re prorsus eadem est cum diuisione fidei in mortuam & vi-

Chry ho 54. i Mat. Arg. 5.

Matth. u.

Arg. 6. Iaco. 2.

Resp. ad Calui. de fide.

Amb.

Aug. tra. 9. in Ioã.

uam, quã Christum, & euangelistas, ac Paulum, & peculiariter Iacobum auctorẽ habet. Et tu ipse, velis nolis, habes eandem admittere. Nam semen illud, seu particula fidei, quã ponis manere in peccatoribus, quid aliud quã fides est? Et destituta cum sit sua vita, suo spiritu, sua forma, suo decore, & pulchritudine, quia hæc omnia est illi charitas, quid aliud eã potes dicere, quam languidam, ociosam, eneguem, in formem, indecoram, ac planè mortuam? Verum, ais, nostro nos iugulari gladio, dum fidem, quam aliquando in formem fateamur, operari tamen non nunquam per charitatem, & fidei fructum, ac effectum eam esse dicimus. Erit enim per quam absurdum, si filia matrem interimat. Quis hoc tuum argumentum non derideat? Nūquid qui fidem in formem esse posse concedimus, eam fieri in formem per charitatem ipsius effectũ asserimus, & non potius per peccatum mortale nostra ex libertate contra vtriusq; clamores, & impulsus admissum? Ac ne ita te gloriose iactes, quòd ea doceas, quã nobis nec venerint in mentem, lege. q. i. opusculi nostri de iustificatione, quod duobus ab hinc annis & dimidio in lucem prodit, & ex eo agnosces nihil te rectè cogitasse, quod non prius à nobis cognitum, & perspicuum fuerit, eiusmodique nobis visam fidem, quã manet in peccatoribus, & informis dicitur, vt operari egregios fructus possit prius natura quam formetur, nec restringenda esse, quã Paulus tradit de fide iustificante & operante per dilectionem, ad fidem formatam. Sed hoc inter nos, & te interest, quod nos fidem quantumcunque operantem, non ausi sumus dicere viuã, & mox vt illa per charitatem operari permittitur, formari eam dicimus, & fieri viuã. Tu verò ita præceps, & temerarius es, vt quod nemo, quod sciam, ante te est ausus, etiam fidem peccatorum, & perseverantium in peccatis, viuã elogio exornes. Non tibi obiciam Iacobum, qui mortuam illam appellauit. Dices enim mortuam dictam esse ab eo, quia perinde habetur ac mortua, cum non se vnitatis signis exerit, vel certè tunc solum mortuam dictam, cum ociosa est, nec operatur. Sed qui tã ocularus es, vt præ te omnes stultos, barbaros, fatuos, talpas, ac meros afinos existimes, cur non vides fieri non posse, vt viuã rectè dicatur, quã non est coniuncta suã vitã? Atqui si non viuã, quomodo ex ea, inquis, fructus prodiret? Et nunquid, qui ab ea desunt honorem operum fructus, viuunt aut grati sunt apud Deũ antè aduertum charitatis?

In ca. 28.

Fides peccatorũ nõ est viuã.

Non sola nos fide iustificamur in. c. 7. & can. 11. raris: Ad hæc. Si ea viuã fides, quã est in peccatoribus, præstare nequit vitam, nisi accedat charitas, cur tantopere displiceat tibi doctrina patrum, immò Christi & apostolorum quò non sola fide iustificamur? Fides, ais, quie iustificat non est sola, sed fides sola iustificat. Nò intelligis hoc commento simplicium deludi animas, qui putant, cum audiunt vos clamantes, fidem solam iustificare, non esse operantem cessaria ad iusticiam? Quid est, sophistas agere, quod nobis saepe obicitis, si hoc non est? Insuper. Si fides sola hoc non potest præstare & adminiculum requirit charitatis & charitas melior, ac maior virtus est, & plus accepta Deo, quã stulticia tua est, velle fidei in solidũ vindicare facultatem & vim iustificandi? Nisi forte placet tibi deridiculum commentum tui sodalis Philippi, qui dicit, maximam virtutẽ præcipuè iustificare iustitia legis, non autem maximè reconciliare. At qui hæc supra abundè impugnauius. Disimulare tñ nequeo egregium exemplum, quo tuos sensus elucidas. Quemadmodum solis, dicitis, calor est solus, qui terram calefacit, non tamen idem in sole est solus, quia perpetuo cõiunctus est cũ splendore. Et quis te docuit tam male philosophari? Nunquid legisti apud quenquam rectè philosophantium in sole esse calorem? Est quidem virtus calefaciendi in sole, ac proinde & calor est virtute, & eminenter, sed nec calor, neque aliqua qualitas elementaris est in toto orbe cœlesti. Et vis calefaciendi nõ sola sed per splendorem sese exerit, & terram calefacit. Nam & lumẽ est causa caloris. Nec tibi cõstas in hoc exemplo. Dum calorẽ enim perpetuo coniunctum splendori dicitis, videris fidẽ etiam perpetuò cõiunctam charitati asserere. Sed non vtgebo te de his amplius. Tu tua responsione postea nobis remittis, & das quod volumus, & amplius quam volumus. Quippe & fidem manere, immò viuã esse in peccatoribus tandem concedis. Propter eos ramẽ, qui fidem non credunt diuelli posse à charitate, & propter quãdam alia, quã obiter dicitis, pergam sententiam patrum adhuc magis argumẽtis Theologicis, & consensu doctorũ communire.

Phi. i loc. cõm d op. ib. Ex eplu ineptum Caluini

Can. 28.

Fidem manere in peccatoribus. Cap. IX.

Argument

ENimuerò vel hinc omnes agnoscerẽ deberent, fidem disseparrari saepe à charitate & in peccatoribus manere, quia videmus multos fideles rectè quidem credere, & nulli

fidei articulo dissentire, immò & paratos esse mori potius quam fidem vel in minimo negent, & tñ per carnis fragilitatẽ, vel per ignorantiam permanere in aliquibus peccatis? Deinde: Quam habet quodcũq; peccatum mortale, contrarietate ad fidem, vt eam mox vt admissum fuerit, à nobis tollat? Equidem peccata auaritiæ aut luxuriæ per fragilitatem aut ignorantiam culpabilem cõmissa, ne fingi quidẽ possunt repugnantia aliqua cum ea habere præsertim in illis, qui ea nõ cõmississent, si nouissent esse peccata. Nam fides in intellectu est, & integra perseverante quacunque intellectu persuasione, potest homo propter libertatem suã voluntatis eis cõsentire. Ad hæc. Si quodlibet peccato mortali amittitur fides, quolibet peccato mortali efficitur fidelis hæreticus. Siquidẽ hereticus est, qui cũ esset christianus, amittit fidem, cõcessit quidẽ hoc Bucerus in vltimis comitiis Ratisponensibus, cũ colloçetur Maluẽda doctus iuxta ac disertus velut absurdum & intolerabile obiceret, quòd si fides iustificans reddit hominem certũ adeptu iustificationis, quodcũq; peccato mortali amittatur fides, & fiat homo hæreticus. Quid aut cùm illis agas, quos non pudes illatum à Deo absurdum cõcedere? Quis christianus scrupulum vnquã habuit de hæresi, quã bilis calore succensus proximò alapam impexit, vel carnis pruritus impatiens suam cũ meretrice aliqua libidinem expleuit? Aliter certè hæreticos vitare docuerunt apostoli, aliter fornicatores, & adulteros, neque eisdem regulis vitatur, aut vsa est vnquam ecclesia cũ hæreticis, & cum aliis peccatoribus, etiã manifestis, & obstinatis. Quo etiam articulo rogo te Bucere, hæreticum necessarium esse putas quẽuis peccatorem? Nunquid omnibus, quia nõ est maior ratio de vno quam de aliis? At hoc incredibile est. Ne hæreticissimi qui fuerunt, omnibus articulis hæretici fuerunt. Nunquid articulo diuinitatis? At hunc multi hæretici constanter credunt. Et illi quos prædixit Christus in terfecturos apostolos, arbitrates se obsequium præstare Deo, & Iudæi, quibus testimonium perhibet Paulus, quòd emulationẽ quidẽ Dei habent, sed non secundum scientiã certè in diuinitatis articulo firmi videntur fuisse, & constantes, tantum abest vt in eo credantur fuisse hæretici. Et Paulum quis credat in eo articulo fuisse hæreticum, cum abundantiùs emularor existens paternarum suarũ traditionum, persequeretur ecclesiam Dei. Dices forsan necesse esse, vt peccator id credat non esse malum, aut damnabile, quod sciens

Argum. 1

Argum. 3

Buceri. absurdissima opinio

554 DE MORTALI PECCATO ET VENIALI

Peccatū & volens facit. Sed hoc repugnat, & libertati nostræ voluntatis, & multis testimoniis Scripturarum. Christus ait. Seruus sciens voluntatem domini, & non faciens plagis vapulabit multis. Et Iacobus. Scienti igitur bonum facere & non facienti, peccatum est illi. Et multa talia sunt in scripturis. Quod nullis non creditis, ipsi vobis iurabunt peccatores fideles de nulla veritate fidei dubitasse, cum erant in peccato aliquo mortali, scientes, & sua culpæ cōscii. Et videte, vt ista summo consensu traderunt nobis doctores ecclesiæ. Ambrosius in illa verba, Principium verborum tuorum veritas. Fides principium christiani est, pleni rudo autem christiani iustitia. Audi ista Caluine, ne commentum. s. Synodi putes, q. fides iustificare dicatur, quia est, fidei initium. Vide num hæc possint stare cum illis, quæ sæpe tui saltē iactant, fide nos sola iustificari, & in ea esse non tantum initium, sed & completum iustitiam. Sed & audi, vt magis nobis credas, quid & idem doctor scribit in illa verba, Qui vult omnes homines saluos fieri. Fides est, quæ dat salutem, quam nisi mens tota suscepit voluntate, & non solum nihil proderit, sed & oberit. Fidei enim gratia hanc habet potestatem, vt deuotis sibi diuinam infundat medellam, indeuotis verò conferat morbum per quem totus homo intereat. Audi itē Hieronymus. Frustra nobis in eo applaudimus, cuius mandata non facimus. Scienti bonum, et non facienti illud, peccatum est. Quomodo corpus sine spiritu mortuum est, sic & fides sine operibus mortua est. Et vt intelligat Bucerus indubitatū fuisse Hieronymo, quod peccatores habere possunt fidem vnus Dei, addit. Neque grande putemus vnum Deum nosse, cum & demones credant, & contremiscant. In illa etiam verba. Sed fides, quæ per charitatem operatur, ostendit plurimum valere fidei operationem per charitatem & plenitudinem omnium mandatorum continere, sed absq; operibus fidem mortuam esse, & opera absq; fide. Aug. dum ostendit, detracta charitate nihil cetera prodesse, enumeratis multis Dei donis subdit. Magna res est postremò fides montes transferens, sed si ego hæc sine charitate habeam, nō illa, sed ego nihil sum. Et alibi. Quid prodest homini vel sana fides, vel sanum fortasse solum fidei sacramentum vbi lætali vulnere schismatis perempta est fanctas charitatis, per cuius interemptionem etiam illa integra trahuntur ad mortē. Et aliās sine charitate fides potest quidē esse, sed non & prodesse. Et propter hoc dictū putat à Pau-

lo, in Christo Iesu nō valere quancunq; fidē, sed eam, quæ per dilectionem operatur. Hoc enim putat discerni fidem iustorū à fide, quæ & demones credunt, & contremiscunt. Et alio in loco. Caritas quanto in quocunq; maior est, tātō melior est, in quo est. Cū n. quæritur vtrum quisq; sit homo bonus, nō quæritur quid credat, aut speret, sed quid amet. Nam qui rectē amat, proculdubio rectē credit, & sperat, qui verò non amat, inaniter credit. Quauis sperare sine amore nō possit, fieri tamen potest, vt id non amet, sine quo ad id, quod sperat non perueniat. Et rursum, lib. 1. ad Simp. q. 2. In quibusdam tanta est gratia fidei, quanta nō sufficit ad obtinēdum regnū celorū. In libris etiam de Trini. Dilectio Dei, & proximi propria & specialis virtus est piorum & sanctorū, cum ceteræ virtutes bonis possint esse & malis cōmunes. Et in eisdem charitatem singulare sanctorum donum appellat, & in ea asserit discerni filios Dei à filiis impietatis. Ex quibus satis liquere potest, secundū cum non sufficere fidem solam ad iustitiam, quia iustitia christiana tria ista requirit, rectē credere, rectē sperare, rectē amare. Vnde in Enchy. cap. 4. ita scribit. Quid credi, quid sperari, quid amari, hæc maximè, immo verò sola religione sequēda sunt. Et alibi hæc tria dicit requisita ab apostolo illis verbis. Finis autē præcepti est caritas de corde puro & conscientia bona, & fide non ficta, & conscientiam bonam pro spei bpositam docet. Et iterum. Tria hæc sunt, quibus & scientia omnis, & prophētia militat, fides, spes, caritas, & prophētia militat, fides, spes, caritas, & post paululum docet omnem intellectū scripturarum ad hæc tria esse referendum. A c tãdē sufficientiam scripturæ ostendit, quia continet fidem, moreq; viuendi. s. spem & charitatem. Sed addam & alios nobiles authores. Chry. Fides per verbum Dei nascitur, per pacem seruatur, per charitatē nutritur. Fides autē, quæ nō habet charitatem, nullū potest boni operis fructū efficere. Et Cornelii dicit habuisse veram fidem prius quā iustificaretur. Et alibi. Qui soluerit, & docuerit sic, in christianos quidem erit tñ minimus christianus. Theophilus in illa Christi verba. Ibi erit fletus & stridor dentium, cum videritis Abraham & c. vbi ostendit ser Ludæorum fore grauiora tormenta ex cognitione salutis Gentilium, subiungit. Per tinet & hoc item ad nos qui non bene operamur cū fide. Basf. in proemio lib. de moribus quancunq; agebat de vera fide, tamen veritatem hanc catholicam docuit & agnouit, & ex testimoniis Pauli, si habuerit

Luc. 12
Iaco. 4. d
Arg. 4
Ambrosius
Psal. Ref. ad Calu. p. ca. 8
1. Tim. 2
Hie. 2. c. 5.
Iou.
Gala. 5.
Aug. ser. 50. de ver. do.
1. de bap. c. 8.
15. de Tri. c. 18.

Enchy. ca. 117.
Iustitia Christiana tria cōplet.
In spal 31
i. de doctr. c. 37.
c. 4. li. 2. c
Chry. ho. 26. i. Mat.
Ho. de. ss.
& lege Hom. 11. 2.
Mat.
Theophi.
Luc. 13. f
Basf.

Cyr. 10. f
Io. ca. 18.
9. f. 10. 9.
c. 10. 16. 1.
c. 10. 14.
Gre. hom 38. f. Euag.
Ansel. 1.
Cor. 13.
Ber. serm 24. f. cant.
Fides.
Hug.
Roffen.

bueno omnem fidem & c. & nūc manent tria hæc & c. colligit charitatem esse omnium virtutum maximam, & eam esse Christiani nominis quasi peculiare quoddam insigne Cyrillus. Quod fides ad salutem non sufficit, Christi etiam discipulus ostendit scribens. Tu credis, quia vnus est Deus, demonia etiā credunt, & horrescunt. Si ergo fides sola sufficeret, multitudo demonum perire non posset. Quare oportet ad fidem opera charitatis accedere. Et alibi. Si quis vnum Deum natura, nouerit, & tam corde quam lingua id confiteatur, quanuis id rectē faciat, morietur tamen, nisi operum fulgor cognitioni aduenierit. Et alio in loco propterea existimat Christum dixisse, Qui audit mandata mea, & seruat ea, ille est, qui diligit me, quia non satis est ad beatitudinem habere mandata Christi, hoc est, suscepisse fidem, & tenaci memoria candidam euangelicorum præceptorum cognitionem retinere, nisi secundum eam viuamus. Grego. Inrat ad nuptias, sed cum nuptiali veste non intrat, qui in sancta ecclesia assitens fidem habet, sed charitatem non habet. Anselmus. Fides sine charitate nihil valet ad salutem, quia, & demones habent huiusmodi fidem. Bernardus. Non facit hominem rectū fides etiam recta, quæ non operatur ex dilectione. Cūque hæc scriptura sententia apparet, subdit. Neque fides sine operibus, neque opera sine fide sufficit ad animi rectitudinem. Et paulo ante. Mors fidei est separatio charitatis. Credis in Christum, fac Christi opera, vt viuat fides tua. Fidem tuam dilectio animet, probet actio. Non incuruet terrenū opus, quem fides celestem erigit. Qui te dicis in Christo manere, debes sicut ipse ambulauit, & tu ambulare. Et alibi. Non planè omnis qui fidem habet, ex fide viuunt. Nam fides sine operibus mortua est, neque potest dare vitam, quam minimè ipsa habuerit. Idem que in multis aliis locis repetit, & nominatim in sermone. 8. & 71. in Canti. & in 2. ser. de resur. rect. & in ser. de 6. tribulationibus, & in lib. de diligendo Deo. Hugo. de laude charitatis. Reliqua gratiarum dona largitur Deus, & his quos reprobat, solam autem charitatem, quæ si seipsum, his tantum, quos diligit in premiū seruat. Subscriperunt his venerandis fidei nostræ antistibus doctores oēs scholastici, quos legimus. 3. dif. 36. nec non & illi, qui his temporibus hæreses Lutheranas impugnarunt, ex quibus & s. Episcopus Roffen. r. artic. contra Lutherum diseretè ait scripturam plerosque restari fidem habuisse citra mensuram iustifi-

cationis, & arti. 6. com pertissimum esse innumeros accepisse absque dono charitatis prophetiam, notitiam mysteriorum, scientiam rerum, fidem. Quid verò ipse in tā manifestis amplius morabor, cum ea aggredi debeam, quibus manifesta obumbrare, quærunt? De argumentis asserentium fidem non manere in peccatoribus. Cap. X. Vrigitur, inquit, scriptura sæpissimè iustificationem, & vitam spiritualem iustorum attribuit fidei? & sancti doctores nonnunquam illos dicunt non habere fidem, qui fidei præcepta nō seruant? Qui credit in me, ait Christus, habet vitam aternam. Et iterum. Qui credit in me etiam si mortuus fuerit, viuet. Et alibi scriptum est, per fidē habitare Christum in cordibus nostris, & purificari corda, & obtineri vitam aternam hereditatem. Non ita tamen scriptura, & quandoq; sancti doctores loquuntur, quia fides sola ad vitam vel iustitiam sufficit, nec necesse est fide viuam, aut formatam hæc, sicut plerique putant exponere. Operari per dilectionem in cipit fides, & paulatim perducit homines ad iustitiam, prius saltem natura quam sit formata. Sed causa huiusmodi locutionum est, vt copiose supra, & in lib. de iustificatione disserui, ipsa virtus & potentia fidei, quæ nisi impeditur, perduceret homines ad iustitiam. Atq; in ea potest illos seruare, & eximia illis bona & incrementa iustitiæ passim conciliaret. Hæc perpende Caluine & intelliges, non voluisse sanctam synodum, aut quenquā ex nobis restringere fidei virtutem, vt ru tibi cōmiseris, ad sola iustificationis initia. Est ab illa initium, incrementum, & completum iustitiæ, & illam nos tibi libenter dabimus nos inferere Christo triumphatori mūdi, atque idē & victoriam, quæ vicit mūdū, à Ioanne nominari. Tantum abstinere a verbo solam, & pax erit. Noli inuidere ceteris virtutibus, noli illis negare suas laudes. Quod commune omnibus ipsis autor earum voluit ac sæpè, vt supra lucidissimū fecimus, in scripturis testatus est, noli in solidum vni fidei vendicare, neque tibi vllus repugnabit catholicus. Non enim sancta Synodus negare voluit fidei esse etiam tribuendos ex parte progressus & consummationem abrogat bonorum fructuum? Quis fundamento domus, gloriā negat vel fastigiū? Non tantum dixerunt patres, pte non pigeat rursus legere, fidem esse hu-

man
Ioan. 6. 11.
Eph. 3.
Actu. 15.
Resp.
lib. 11. 23.
Resp. ad Calu. p. cap. 8.
1. Ioan. 5.

DE MORTALI PECCATO ET VENIALI.

556

manā salutis initium, sed fundamentum, & radicem omnis iustificationis. Neque hæc asserentes, aliās etiam eximias ipsius prærogatiuas negabant. Sed cum de primā iustificatione agerent, explicare voluerunt causam aliquam, ac prærogatiuam ipsius singularē, ob quam meritō ei frequentius vita, salus, ac iustitia nostra tribuitur. Esti benē aduertas, verius nos multō & solidius quam vos laudamus fidem, cum dicimus, non sola nos fide coniungi Christo, & ipsius dona recipere, sed & operibus aliarum virtutū, quæ & ipsa germinat, & idonea ac potentia ad id obtinendū cum Dei adiutorio facit. Obiecti etiam nos possumus sancti doct. qui sepe videntur asserere, non esse fidem in his, qui non seruant præcepta Christi. Cyp. sic alicubi loquitur. Certe rum credere sem Christum quomodo dicit, quinon facit, quod Christus facere præcepit: aut vnde peruenit ad præmium fidei, qui fidem non vult seruare mandata? Nunc necesse est, & vagetur spiritu erroris arreptus velut puluis, quem ventus excutit, & ventiletur. Neque ambulando proficiat ad salutem, qui salutaris viæ non tenet veritatem. Hanc vnitatem qui non tenet, Dei legem non tenet, non tenet patris & filii fidem, vitam non tenet & salutem. Ambrosi. propositi gratia asserat dixisse apostolum. Si habuero omnem fidem &c. Neque enim ait, videtur mihi, qui habeat omnem fidem, ita vt montes transferat, charitatem non habere. Hieronym. expressè ait. Cum dilectio procul abfuerit, & fides pariter abscedit. Augustin. & Grego. plane restantur fidem esse animæ vitam. Quod si fides vita est animæ, contradictio aperta videtur, eam ponere in peccatoribus, qui sunt Deo mortui. Verum hæc, & similia propterea sancti doctores dicunt, quia languet in peccatoribus fides, & ociosa est, ac mortua, nec eā sicut Iacobus ostendit, possunt approbare, aut docere se habere ex operibus. Pulchrè Bernardus. Quod probari non potest, mihi infestum est. Vnde & Cyp. non dicit in loco nobis obiecto peccatores non habere fidem, sed tantum ait. Credere se in Christum quomodo dicit, qui non facit, quod Christus facere præcepit. Et ne quispiam inde errandi occasionem sumeret, & assereret nullam esse fidem in peccatoribus, ad finem citati libri docet, non quidem abscedere fidem, sed languere, & eneruam effici per peccata. Quod & Tertullianus his verbis expressit. Delictarum mollitiæ & fluxu fidei virtus effeminatur. Et Gregorius. Fortasse vnusquisque apud semetipsum

dicit. Ego iam credidi, saluus ero. Verum dicit, si fidem operibus tenet. Vera etenim fides est, quæ in hoc, quod verbis dicit, moribus non contradicit. Ac statim ex Paulo & Ioanne, sic colligit. Tunc veraciter fideles sumus, si quod verbis promittimus, operibus complemus. Et alibi. de peccatore fidei hoc modo loquitur. Recta quidem sunt, quæ per fidem de conditore intelligit, sed tamen fidei opera tenere contemnit, & ideo incredulitatis arguitur. Et Bernardus. Fidem conuincitur non habere perfectam, si negligit. Vera enim & plena fides vnuerfa præcepta complectitur. Nec aliud est, quod ait Theophilatus in illa verba Christi, Qui non credit, iam iudicatus est. Qui immundam agunt vitam, non verè fideles sunt. Atque Ambrosi. propterea dixit, qui habuerit omnem fidem, habere & charitatem, quia, vt ibi subdit, omnis fides est, vbi perfectio charitatis, & ne aliquis crederet ipsum negare separabilem esse fidem à charitate, ibidè præuiam eam dicit charitatis, & venturæ dilectioni semitas preparare. Et alibi. Tres sunt velut vades ecclesiæ, fides, spes, charitas. Cum spes præcesserit, fides fundata fuerit, charitas ordinatur. Et in com. huius loci Pauli multo apertius, Virtutes facere, aut demonia per fidem eicere. Dei virtus & gloria est. Neque hoc ad meritum proficit, nisi quis bonæ conuersionis fuerit æmulus. Et statim. Nihil proficit, charitate neglecta, quia caput religionis charitas est, & qui charitatem non habet, vitam non habet. Sine charitate nihil prodest, quia fundamentum religionis charitas est. Quod ergo sine charitate fit, caducum est. Et in illa verba, sed observatio mandatorum dei. Fides propiciū facit Deum, si bonis operibus approbetur. Hieronymus verò, vt antecedentia indicant, de fiducia humana loquitur, quam verum est locum non habere, vbi non est dilectio, quia non fidimus, nisi eis, quos amamus, & à quibus nos amari nobis persuademus. Neque Augustinus propterea dixit fidem esse vitam animæ, quod illa sola animam viuificet, sed quod illa vitæ est initium, & radix, ac sine illa nullus viuere, & nisi impediatur, omnia nobis afferet, quæ exiguntur ad vitam. Non enim sibi contrarius fuit, qui sepe vt citauimus, asseruit ipsam nihil valere ad vitam, si separata sit à charitate. Quod his verbis exponit Bernard. Fidei vita charitas, et recedente spiritu fides moritur. Sed instat Caluinus. Si mortua est fides, quæ est in peccatoribus, quomodo vera esse operibus conceditur? Item si vera esset, veri essent christiani,

Obiect. 2

Cyp. de simp. pla.

Am. ep. 74. Hic. i. c. 6. c. ad Gal.

Aug. trac. 49. in Io. Resp.

Ber. 4. pre. ce. et. dis. Resp. ad Cyp.

Tert. scul. ru. scem. gre. ho. 29. in euan.

Tit. 1. 1. Ioan. 2.

Bern.

Theo. Ioan. 3.

Ref. Amb. lib. 3. d. vit. ginibus.

1. Co. 7. Resp. ad Hiero.

Resp. ad Aug. Ber. 2. ser. de resur. Obiect. 3.

Resp. ad Calui. p. can. 28.

Verū, dupliciter accipitur.

Chry. ho. 42. i. Mat.

ni, qui fidem vt cunque habent, & tamen per seuerant in peccato. Quomodo igitur, ss. fal sam eorum Christianismi professionem deridet, ac pro nihilo ducit? Atramen hæc & in te retrorqueri possunt, qui fidem viam ponis in peccatoribus. Si enim mortua est fides peccatorum, aut ipsi saltem sunt mortui, quomodo fides eorum est viua? Et si fidem habent vi uam, cur falsi Christiani censentur? Nolo tamen litem lite resolvere. Audi paucis Caluine, & intellige. Verum nonnunquam dicitur quod actu est, ac speciem suam retinet. Et sic patres veram fidem dixerunt esse in peccatoribus, quia idem omnino vel actus, vel habitus fidei in eis potest residere, qui erat, dum erant in gratia. Alias autem esse verum dicitur quod vim habet, atque energiam seu efficaciam, & perfectionem, quam iuxta speciem suam potest habere. Quomodo dicimus non esse verum dolorem, qui remissus est, nec veram tempestatem aut amicitiam, quæ modica est. Palsimque & in communi colloquio, & apud graues auctores sic vsurpatum, si aduertamus, inuenimus hoc vocabulum. Et quia hanc perfectionem, quam nata est habere, non habet fides in peccatoribus, sancti doctores dicunt nonnunquam, fidem eorum non esse plenam, neque perfectam, neque viuā, neque sinceram, neque veram, sed frigidam, languidam, eneruam, ac mortuam. Vnde & Chry. fidem veram nuptiale dicit esse vestimētum, quod qui habet, non repellit à coniuuio gloria. Quod si Lutherus tantum dixisset, quod in com. ad Gal. scripsit. Si vera est fides, & verè filius quis fuerit, non deerit charitas, nunquam ei obuiam issemus. Nam quod sancta Synodus fidem peccatorum, fidem veram appellauit, coacta à vobis vtique fecit, volens eo commodius epibeto perspicuam cūctis facere doctrinam catholicam de identitate fidei informis & formata. Ne vero quispiam inde falleretur, aut veri vocabulo putaret eā vnam in secunda significatione, prouide adiecit illud temperamentum, licet non sit viua. Ac vide Caluine sapientiam Synodi, quæ plane indicas te non fuisse assecutum. Quamquā fidem peccatorum veram dixit, non tamen dixit eos esse verè Christianos, quia Christianismus fidem & opera, ac planè totam nostram professionem comprehendit. Contentaque fuit eos appellare Christianos. Possunt enim tales appellari a patre Christianismi, quā habent, hoc est à fide, & sacramētis. Quaquidè ex parte non omnino pro nihilo eos inducit sanctitatis spiritus. Potest & aliud argumen-

tum huiusmodi colligi ex Philippo & ex confess. Augustini. Fiducia acceptationis diuinæ, aut oblata vel donata misericordiæ per Christum, non est in peccatoribus. Hanc autē solam, vt certè notitia diuinæ gratiæ, quæ hanc habet necessario cōiunctā, Euang. & Paulus vocat fidē. At qui nos non negamus fiduciam istam posse vocari fidē. Nam vt in principio li. de iustif. abundè docuimus, fides in scripturis nonnunquā idē est quod fiducia, & credere idem quod confidere. Et fiducia consequēdē misericordiæ diuinæ, apertissimū est mediū ad eam obtinendam. Cū tamē disputamus, an fides maneat in peccatoribus, & an quocunq; peccato mortali amittatur, fidē vocamus habitū à Deo infusū ad assētendū oibus ab ipso reuelatis, qui & fides catholica ab scholasticis cōmuniter vocatur, vel certè assensum intellectus, quo ex dei gratia omnibus illis indubitato assentimur. Et de hac fide locuti sunt doctores sancti in testimoniis citatis. Et Basiliius particulatim eā sic definit. Fides est assentiēti approbatio sine hesitatione. Atq; ab hac christianos fideles dicimus. Quia hæc certā animi persuasio de reuelatis à Deo traditis nobis ab ecclesia, nos ab illis disseparat, qui scētās alias sequuntur, non autē fiducia misericordiæ diuinæ siue obtentæ, siue obtinendæ. Neque de alia Paulus & Iacob. loquuntur, cū Paulus ipsi attribuit, vt principio & causā iustificationis & Iacobus eā dicit ad iustitiā non sufficere, nisi illi adiungantur opera. Neq; n. re. in tantavarie decebat tatos Apostolos vti vocabulo fidei. Absurdumque est, quæ Christus & Apostoli (ui de fide complectente omnia diuinitus reuelata nobis tradiderunt, ad vnā fiduciam diuinæ misericordiæ coarctare. Et Paulus ipse, perinde ac Iacobus, docuit, fidē solā non sufficere ad salutē, cū alibi, tū verò apertissimè in illis, In Christo lesu, neq; circūcisio aliquid valet, neq; præputiū, sed fides, q̄ p̄ charitatē operatur. Nā si fides nihil valet, nisi per charitatē operetur, nec ad iustificandū sola sufficit. Quod si intellexisset Calui. non affirmasset intēpestiuē locū istū adduci, cum de iustificatione agit. Hæc autē fides, quæ nisi impediatur, per charitatē operatur, & fides, quā dicimus in omnibus esse iustis, nec amitti quocunq; peccato lerali, sed sola infidelitate. Nec dea si du in paucis disseparatur ab ea, de qua protestantes loquuntur. Fides Theologica initium est iustificationis. Illa verò fides, de qua ipsi agūt si vt cōmuniū dicit, sit fiducia acceptatiōis diuinæ, aut donatæ misericordiæ, ppter Christum manifestè posterior est iustificatione, neque

Ref.

Iacob. 1. Marc. 11.

Basil. de vera & pia fide.

Gala. 5.

Drig. 4. f. de i. a. si du. Prima.

neque medium, aut instrumentum, quo eam apprehendimus. Deinde. Ad eam vel fiducia obtinenda misericordie opus non est peculiari aliquo habitu virtutis infuso, sicut ad certum credenda, quae non videntur. Facile quippe est, ita fidere, ei, qui iuxta fragilitatem suam seruat, aut vult seruare mandata, siquidem firmam fidem in intellectu habeat de misericordie diuinae immensitate, & promissionibus nobis benigne ab eo factis, non autem sic facile est, reuelata nobis tradita credere. Atque hinc sequitur, fide Theologicam & habitum esse & actum, ac proinde & in dormientibus esse posse, & in non ventibus ratione. Fiducia vero duntaxat est actus, vel passio ex eo consequens. Cuius fides Theologica in intellectu fit, hac proculdubio voluntati soli conuenit. Verum hoc inter fiducia & fide conuenit, quod fiducia, quicquid protestantes somniant, etiam in peccatoribus esse potest. Siquidem & in infidelibus & in haereticis esse potest fiducia obtinenda; vel obtere misericordie diuinae. Quare nec si fides accipitur pro fiducia, recte illi dixerint, eam non esse in peccatoribus. Atque ex his liquidum esse potest, merito patres in can. ita statuisse. Si quis dixerit fidem iustificante nihil aliud esse quam fiduciam diuinae misericordie peccata remittentis propter Christum, vel eam fiduciam solam esse, qua iustificamur, anathema sit. Et nisi sciret Cal. exsecratum malitia, & imaledicentia sua miraret illum scribere, alia ab istis explicasse nobis spirit. sanct. per os Pauli, cum ipse nullum testimonium proferat ex eo, quod non melius exponatur de fide, quam de fiducia. Quia fide fiducia tantum omnia quae citat, exponantur, solum inde habere, ea cooperari nostrae iustificationi, & ad eam esse veri simam, quod patres non negant. Sed vide eam citatem hominis. Inter alia, vnum citat ex. 3. c. ad Eph. quod plane est, pro nobis. Nam cum Paul. ait in Christo nos habere fiduciam & accessum in confidentia per fidem eius, clarissime distinguit sicut. s. Sy. fide a fiducia. Verum de istis haec satis. Reuocemus igitur eo dissertationem nostram, vnde huc declinauimus, & distantiam venialium a mortalibus aliquanto dilucidiores, si possumus, faciamus:

Venialia, quantum multiplicentur, nunquam aequant vel minimo mortali.
Cap. XI.

Ambiget tamen quispiam, an tanta, & tam intrinseca sit distantia venialium a mortali, ut etiam multa venialia nunquam aequiualeant

vni mortali. Et sunt nonnulli, qui propter nonnulla testimonia diuini Augustini, perperam intellecta perinde de multis minutis peccatis iudicandum esse putant, ac de vno graui delicto. De quorum numero videretur fuisse glossator Decreti. Sed Theologi scholastici certum & indubitatum communiter existimant, venialia nullo numero posse aequari vel minimo mortali. Et eorum sententiam ab omnibus esse acceptandam, sic possumus ostendere. Ex natura sua & intrinseca ratione differunt venialia a mortalibus. Et eorum differentia in moribus pluraquam specifica videtur, quia mortalia directe repugnant iustitiae & amicitiae diuinae, non autem venialia. Pene et venialium improprietates sunt. Nam peccata mortalia aeterna est, venialium autem temporaria. Testimonia item scripturarum iam citata nullo habito respectu ad numerum, mortale quoduis affirmant in ortem, & gehennam & exilium perpetuum a vita aeterna inducere, nihil autem tale imputant venialibus. Magnaque in caligine versamur, si faceret multa venialia vnum mortale, & magno profecto essemus in periculo, neque praecipuum dei esset lucidum, sed, obscurum valde & perplexum. Quia neque scriptura, neque ecclesia, neque doctorum aliquis expressit, haec tenus, quis sit ille numerus ad quem cum peruenirent venialia, dirimit amicitiam diuinam. Itaque semper in dubio & in angustiis perpetuis essemus de statu nostro, etiam nullius mortalis nobis consci. Loge vero melius nostrae Deus consuluit infirmitati. Ipsum lumen naturale, nisi profusus fallor, manifestam docet contradictionem implicare, venialia in aliquo numero, aequipollere vni mortali. Nam si centesimus, exempli gratia, sit hic numerus, centesimus in veniale mortale erit, & non veniale. Cum primum. n. a nobis admissum fuerit, dirimet amicitiam diuinam, quae ante inter nos & ipsum erat. Sed Augustinus nobis obicitur, qui ait. Illa vitioque peccata, quae humana fragilitate, quauis parua, tamen crebra subrepunt, si collecta contra nos fuerint, ita nos grauabunt, & oppriment sicut vnum aliquod graue peccatum. Et in Psal. 18. Si aduersus nos colligantur, & si non singula suis motibus conterunt, omnia tamen aceruo nos obruunt. Et in illa verba Ioan. Si consisteamus peccata nostra & c. Leuia, inquit, peccata, quae dicimus, noli contemneres. Si contemnis, quando appedis, expauesce, quando numeras. Leuia multa faciunt vnum grande. Multa guttae implent flumen, multa grana faciunt massam. Varias, scio, expositiones datur his verbis sed illa vera, & genuina Augustini intelligentia est.

c. Tres sunt de peccatis venialia ad quatuor mortale.
Arg. 1.

Argum. 2

Argum. 3

Arg. 4.

Arg. 5.

Obicit. Aug. epi. 108. ad Felicianum.

Respo.

est; venialia peccata aliquando opprimere, & subruere iustos, & depellere eos ab statu gratiae, non quidem per se, sed quia dum contentantur, & passim admittuntur, pettrahunt eos ad aliquod peccatum mortale iuxta illud Qui contemnit minima, paulatim delinquet. Et quo ad extinctionem feruoris charitatis, & distractionem ab exercitiis spiritalibus aliquando tantumdem videntur facere, ac vnum aliquod graue peccatum. Et haec esse genuina Augustini expositionem, docere possunt, quae de his scriptis cap. 3. lib. de penitentia medicinali, & quae legimus cap. 8. lib. de ve. & fal. penitentia. Possent etiam talia esse peccata aliquot venialia, ut cum ad certum aliquem numerum eorum veniret, statim homo, nullo alio admissio censeretur esse in mortali. Idque vniu posset venire famulis, qui tamen nunquam magnam aliquam quantitatem furetur a suis dominis tamen dum hodie vno in asse eos defraudant, eras in altero, per die in alio, sic sensum tantam quantitatem pecuniarum dominorum suorum penes se retinent, quanta si simul caperetur, sufficeret ad mortale. Et quod isti in mortale labantur, cum primum accepta in eam quantitatem veniunt, licet nullum eorum futurum fuerit mortale causa est, non quod multa furta mortalia exaequantur vni mortali, sed quod ex tunc incipit retineri quantitas pecuniarum aliena, sufficiens ad retentionem mortalem.

De triplici via dignoscendi venialia a mortalibus. Cap. XII.

Non satis est monstrasse, quantum intersit inter venialia peccata, & mortalia, & quae sit eorum potissima differentia, nisi etiam vias aliquas aperiamus, quibus possint catholici quibusuis in rebus agnoscere, quae sint peccata venialia, & quae mortalia. Habet haec res pios viros, & non omnino indoctos, non nunquam sollicitos. Et illos ea sollicitudine, quacumque possumus, aequum est, liberemus. Et dum magis, magisque de ista re cogito, illa tria loca, ex quibus distinctione peccati venialis & mortalis hausimus, & communium, tres nobis videntur commodissima viae, quibus illa internoscere, & disseparare possimus. Vis nosse de aliquo peccato veniale ne sit, an mortale? Recurre ad scripturas, recurre ad doctrinam Ecclesiae, recurre ad tuum ipsum lumen naturale. Haec certum facient, quale sit & quantum peccatum. Vis de quo requiris. Et ex scripturis quidem du-

Vic. 3. dignoscendi mortalia venialibus.

placiter licet colligere quod sit peccatum mortale, & quod veniale. Quae in scripturis videris abominabilia dici, execranda, Deo exosa, digna morte, aut causam mortis, mortem inferre, excludere a regno caelorum, & quibus vel poenas aeternas, vel saltem mortem corporis comminatur, ea indubitato credenda esse mortalia, quae autem leuioribus poenis castigat, venialia. Et hoc modo colligere possumus ex testimoniis. 4. ca. citatis opera omnia carnis a Paulo ad Roman. 1. & ad Gala. 5. enumerata & contumelias graues illatas proximo peccata esse mortalia, verbum vero ociosum tantum esse veniale. Quoniam illa digna morte, & excludere a regno caelorum Paulus affirmat, & Christus eiusmodi contumelias reos facere Gehennae ignis tradit, de verbo autem ocioso multo temperantius, & mitius locutus est. Eadem etiam ex regula inferunt doctores multa connumerata ab Ezechiele in cap. 8. peccata esse mortalia, quia & detestanda dicuntur, & abominationes, & Deus requirit illa vitari, ut quis iustus sit, & vita uiuat, neque moriatur in iniquitate patris sui. Quod si vno & eodem contextu aliqua peccata enumerari ab scriptura aduerteris, & tamen quaedam affirmari, digna esse morte, vel excludere a regno Dei, & de aliis prorsus taceri, eo ipso intellige, illa nobis designari esse mortalia, haec autem venialia. Qua ratione ex verbis Iacobi ibidem citatis. Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum & c. tradunt doctores, concupiscentiam alienam inde liberatam nunquam esse laetalem, concupiscentiam vero delibetam, mortiferam esse. Et eodem argumento vtuntur, ut probent, fornicationem, immunditiam, atque auaritiam, peccata esse mortalia, stultiloquium autem & scurrilitatem duntaxat venialia. Cum enim Paulus ad Ephesios scripsisset, Fornicatio autem, & omnis immundicia, & auaritia nequa tomittetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpido, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quae ad rem non pertinet, ne omnia simul connumerata, eadem censerentur lege, & venialia confunderentur cum mortalibus statim adiecit. Hoc enim scitote intelligentes quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Expressione quippe fornicationis, immunditiae, & suppressione stultiloquii & scurrilitatis docuit illa esse mortalia, & excludere a regno Dei, haec vero duntaxat venialia. Porro scriptura apertius & frequentius explicat, quae

sint

fiat peccata mortalia, quam quæ sint venialia. Quia magis nostra intererat hoc nosse. Sed cum diligenter explicauerit penè omnia lætalia, ea dem propemodum omnino ratione, qua de stultiloquio & scurrilitate argumentari vtrū que possumus, non esse de se mortalia, quæ in scriptura vt talia neque reprehenduntur, ne que damnantur. Vbi verò nullo ex his modo satis eluceret ex scripturis, vtrum veniale esset aliquod peccatum, an mortale recurrendum est ad 2. viam, videlicet ad traditionē ecclesiæ & doctorum ipsius. Quæ enim vel doctores communi consensu tradit, vt mortalia, vel à pijs & doctis christianis, vt talia vitantur, vel certè talia existimantur, proculdubio habenda sunt mortalia, quæ verò vt venialia, censenda quoque ipsa sunt venialia. Non enim in tanta permittit spirit. sanct. errare ecclesiam, quam semper inhabitat & illuminat. Et ea sanè communis existimatio ortum habere à Christo videtur, vel saltem ab apostolis. Itaque si aliqua peccata, communiter creduntur in ecclesia non esse necessario confitenda, neque gratiam Dei tollere, immò deleri per aquam benedictam, vel orationem dominicam, & eis obnoxii admittuntur semper ad sacramenta, vel ex hoc cognoscere debemus ea esse venialia, & si contra contingat, mortalia. Sed & ex ipso lumine naturali dignosci possunt tertio venialia à mortalibus. At qui hic non mihi placet via, quam sequuntur aliqui scholastici dicentes mortalia peccata esse, quæ sunt circa finem, venialia verò, quæ circa ea, quæ sunt ad finem. Nam & circa finem qui Deus est, contingit peccare venialiter propter ineliberationem, vel imperfectionem offensæ, & circa ea quæ sunt ad finem, sunt omnia peccata mortalia, quæ sunt contra 2. tabulam. Neque aridet illa via, quam alij sequuntur, vt venialia dicantur peccata opposita consilijs, vel ordinationi vtili, sed non necessaria ad consequendum finem, mortalia verò, quæ opponuntur mandatis, vel ordinationi necessaria ad consecutionem finis. Nā intermittere consilia, nullum peccatum est, vt supra satis docuimus. Et Deus neque sub veniali quenquam obligat ad reddendum optimo modo, quo potest ad consecutionem finis. Habent qui has vias tradiderunt, suos sequaces, qui eos vtrunque tueantur. Neque nos distinemur, posse eos pie excusari, & exponi. Quia tamen non satis explicant difficultatem, quam querimus, sed augent potius, & difficultates difficultatibus addunt, eas vt parum aptas nostro proposito missas facie-

mus. Via igitur ex lumine naturali, quam ab omnibus cuperem notari, & pro digno censendis his peccatis ob oculos vbi que haberi, ista est. Quæ ex directo & grauius repugnât charitati Dei, aut proximi, ea censentur mortalia. Quæ verò rationi quidem dissonant, & à lege nobis tradita exorbitant, non autem tan to pere, vt grauius ledant charitatem, quam Deo, & proximis, & nobis ipsis debemus, ea existimantur venialia. Et est hæc via valde comoda, & conueniens ad distinguendum quacunque in materia peccatum veniale mortali, quia sicut ex lumine naturali constat, vnâ esse magnam iniuriam vel egritudinem, aliâ verò paruam, ita etiam constat hanc esse grauiorem offensam, illam autem paruam. Et ideo hanc viam plerique graues doctores scholastici magnopere, & non iniuria nobis commendarunt. In eam quippe videntur omnes sapientes ipso lumine naturali admoniti, perpetuo consensisse. Et ea crediderim omnes illos fuisse vfos quotiescunque neque ex scripturis neque ex diffinitione Ecclesiæ satis certè scire poterant, qualia essent censenda, & quo in loco & gradu essent reponenda, quæ certè videbant esse peccata, neque tamen vique aded grauiora, vt verisimile esset ea impedire vel dirimere amicitiam diuinam. Et hinc nata est duplex distinctio peccati venialis, cuius in 2. ca. meminimus. Neque alio ex fonte manauit doctrina illa communis, qua docemur, circa quæuis præcepta dupliciter posse contingere peccatum veniale, nempe ex surreptione, vel ex paruitate materie. Cum enim charitas vinculum sit, quod nos deo coniungit, ac principium formale spiritalis vite, & sicut Paulus dicit, finis præcepti, & charitati Dei aut proximi parum officiat vel furtum leue vel percussio parua, vel concupiscentia alienæ vxoris in deliberata, vel in otus in fidelitatis subitus, sapiet vt certum & indubitatum tradiderunt hæc non dirimere amicitiam diuinam, neque à deo auertere, aut à nobis tollere iustitiam. Quam obrem Richar. in fine tractatus de diff. Ri. d. 5. v. 1. ferentia venialis à mortali constat affirmat, peccatum mortale esse, quod non potest à quoquam committi sine grandi corruptione sui, aut contempnunt Dei aut graui lesione proximi, & reliqua omnia esse venialia. Inipiciat igitur, qui vult benè discriminare venialia à mortalibus, & oculos suos in charitatem cõiciat, quæ vna est huic proposito regula, & amussis certissima, ac aptissima. Et oblata quacunque operatione, aut omissione humana, diligenter aduertat, an illa aduersetur directè charitati,

Via 2.

Via 3.
s. Tho. 1. 2.
q. 8. ar. 1.
et 2. et ibi
Caic.

scod. 21. 2.

tho. 1. 2. q.
88. ar. 2. et
caic. ibi & f.
su. Du. 1. 2.
d. 4. 2. q. 6

Timo. 1.

Ri. d. 5. v. 1.

charitati, nec ne. Si non aduersatur, sciat ibi nullum esse peccatum. Si aut aduersari videatur, rursus perpendat, an grauius, an leuiter. Si grauius inde lædi charitatem viderit, mortale peccatum ibi subesse agnoscat, si leuiter veniale.

Venialia peccata & simpliciter peccata sunt, & contra mandata imper se debent tamen.
Cap. XIII.

Tho. 1. 2.
q. 88. ar. 1.
& 2. & se
ctiores
ipsius.

Distinguunt & alij peccata venialia à mortalibus, quæ hæc contra mandata sunt, illa verò leues quædam culpæ duntaxat præter ipsa committunt. Ita sanè, vt sicut qui tenetur ire ad alicuius circuli centrum, si paululū circa circumferentiâ ipsius immoretur, neque progredi dicitur, neque retrocedere, aut contra iter rectum ire, sed præter, ita qui obligatus sumus per viam mandatorum ad regnum celorum contendere, si peccemus venialiter neque retrocedere, neque contra, vel secundum iter rectum progredi dicamur, sed præter, ac propterea, neque contra, sed præter mandata agere. Verum hanc sententiâ per multi scholastici impugnât & contra mandata illa esse affirmant. Eorum que sententiâ cõmuni nunc videtur in scholis. Et inter has duas vias media alia posset ali cui occurrere, nepe vt venialia dicamus esse contra aliqua mandata, non tamen contra principia legis mandata, quæ absolute hoc nomine talia nuncupamus. Et quanquam quæstio hæc rota prius de nomine est, & non de re. Omnia enim quæ hi culpe veniali deputat, deputat & illi, & e contrario, non ideo tamen negligenda est. Nam & pro illa quæstione cõmuni, an possumus seruare omnia diuina mandata, necessaria videtur. Neque parum refert, quibus quæque verbis loquamur. Et decet vbi que, vt nostros sermones & scripturis & sanctorum patrum verbis attemperemus. Idque vt faciamus in primis statuendum est peccata venialia proprie esse & simpliciter peccata. Sunt namque actus mali simpliciter, quippe qui voluntarii & circa materiam in debitam, & à recta ratione deuiant, ac dissentiant, & poena, ac reprehensionè digni iure apud omnes censentur. Et absolute concedendum est, non solum propter ea non amari Deum, neque placere nos Deo, sed etiam, quicquid quidam magnus doctor incautè dixerit, displicere illa Deo, & propterea verè Deum offendi. Et sub nomine peccatorum à Christo comprehenduntur, cum dicit. Quorum remisistis peccata remittuntur eis. Et aliâ non se extenderent ad eorum remis-

Propo. 11
Pc. venia
lia pprie
sunt pctâ.

S. Bon.
Arg. 1.
Ioan. 20.

sionem clauis sacerdotales, neque confessio eorum esset sacramentalis confessio. Quorum cõtraria lib. 13. c. 30. luculenter docuimus. Falsum item esset. Ecclesiam instituisse aqua benedictam ad remissionem peccatorum, sed oporteret semper addere, vt verè loqueremur verbum venialium. Neque Christus dixisset absolute reddituros esse nos ratione de omni verbo ociofo, si non esset illud simpliciter & absolute peccatum. Adde quod & debita absolute vocantur à doctoribus, & offensæ, & lapsus, vt patebit ex testimonijs infra citandis. Cõmuniter etiam de illis exponuntur verba Ioannis. Si dixerimus, quod peccatum non habemus & c. Et nisi ita esset, non fuisset Pelagius à sanctis quibusdam Episcopis, cuiusdam Concilij coactus anathematizare hanc propositionem. Filij Dei non possunt vocari, nisi qui omnino fuerint sine peccato. Nam solos eos filios Dei non vocari, qui sunt sine peccato mortali, verisimile est & apud omnes catholicos indubitatum. Atque omne mendaciū esse peccatum latissime dispurauit Augustinus. Et cum in scriptura legimus. In multiloquio non deerit peccatum, necessarium est dicere peccatum vocari, etiam veniale culpâ. Nā certè non in omni multiloquio contingunt mortalia peccata. Quod si mendacia officiosa vel iocosa absolute appellantur mendacia, & furta leuia, furta dicuntur, & concupiscentiæ ineliberatæ, concupiscentiæ simpliciter nominantur, cur non etiam peccata leuia, peccata dicuntur? Ipsa etiam poena, quæ venialibus ex statuto diuino responderet, admodum omnes poruit, vt farerentur ea esse absolute peccata. Siquidem poena est simpliciter ac talis à cunctis predicatur. Non autem responderet poena simpliciter, nisi peccatis simpliciter. Nec tamen negauerim aliquando peccatum in scriptura pro solis mortalibus accipi. Vt enim & ipse contextus indicat, de solis ipsis loquitur Ioan. cum dicit. Qui facit peccatū, ex diabolus est. Et statim. Omnis, qui natus est ex deo, peccatū non facit. Ex eo autem, quod s. Thomas dixit diuisionem peccati veniale & mortale esse diuisionem analogi in analogata perperam nonnulli collegerunt cum negare peccata venialia esse peccata simpliciter. Non enim est peccatum analogum secūdū ipsum ad peccatum veniale & mortale, sicut homo ad hominem viuum & pectū, sed est ad hæc analogum, sicut omnia quæ communia sunt Deo & creaturis, analogicè de eis secundum ipsum dicuntur, & tamen vtriusque vere & simpliciter cõueniunt. Neque dubitare pos-

Argum. 1

Argum. 3

Argum. 4

Argum. 5

1. Ioan. 1

Argum. 6

Aug. dicit

caic. er

cõtr. m. d.

Prop. 10. c

Argum. 7

Argum. 8

1. Ioan. 3. b.

Nn sum

Propo. 2

Aug. 25. cōtra Faustū

Cōtra mendacium Amb. c. 8 Paradiso Ber. 3. p. c. & dif.

Eccle. 7. c.

Respō. ad Calu. pro uenialib.

Ber. 3. p. c. & dif.

sum quin rogaris, an mēdaciū iocōsum esset, peccatum, absque vlla distinctione peccatum esse concessisset. Ex hoc autē fundamēto perspicuē videtur sequi, peccata venialia aduersari legi & mandatis, & contra legem esse, & contra mandata. Peccatum. n. secundum Aug. dictū est vel factum, vel concupitū contra legem Dei. Et vnde ipsa haberent maliciā suam, si nō essent offensā legis, & ab ea exorbitarent? Profectō quæ nulli legi aduersantur peccata dici nō possunt. Nam consiliis nō obsequi, peccatū nullū est. Vnde & idem Aug. alibi ait, Vnde est. n. peccatū, nisi quia iustitiæ contrariū? Et aliās. Peccatum est voluntas faciendi quod iustitia vetat. Et Amb. Quid est peccatum, nisi prauaricatio legis diuinæ, & celestiu inobediētia præceptorum? Et Ber. Perfecta nō est lex Dei, nisi omnibus aduerse tur peccatis. Cūq; ostendisset, Christum ipsum sub nomine trabis & festucæ, & ex ipsa reatuū distātia graues leuesq; inobediētiæ culpas discernisse, subdit. Porrō omnia peccatū contra Dei mandatū præsumitur. Nonne etiā scriptura prohibet omne mendaciū his verbis, Noli velle mentiri omne mendaciū? Nōne omnia furta interdicit dicens, Nō fura beris? Nonne omnem liberā concupiscētia vxoris alienæ, cum ait. Non concupiscēs vxor alterius? Si ista nō negātur lege diuina prohibita, cur negentur esse contra Dei mandata? An non idem est esse contra mandata, & esse prohibita? Insuper. Venialia peccata contra rectam sunt rationē, & ei aduersantur, & contra eā pugnant. Omnia autē recta ratio, cui quis dissentit, peccat, vim habet legis, vel certe significatio est legis. Erunt igitur & ipsa cōtra illam legē, quā recta ratio præscribit. Equidem intelligere non possum peccata venialia esse contra rectam rationē, vel obligatē ad culpam, vel exprimentem legem, quæ ad eā obligat, & tñ non esse contra legē. Sed si sunt contra mandata, quid illis deest, ait Caluinus vt non concedantur mortalia? Multum sane. Nam mortalia ita grauiter debent aduersari mandatis, vt meritō dirimant amicitiam inter nos & Deum. Non enim omnia quæ mandatis præcipiuntur, aut interdiciuntur nobis æqualiter mandantur aut prohibentur, sed quadam arctius, alia leuius, quadam sub culpa mortali, alia verō sub culpa veniali. Rectē quæ Ber. ait. Non pari culpa negligitur, quæ non pari cura præcipiuntur, nec pari proinde pœna puniuntur. Et copiose ostendit ex qualitate præceptorum & auctoritate & voluntate præcipientium mēsurandam esse inobediē-

tiæ culpam aut obediētiæ laudem. Sic tamē oportet nostros attemperare sermones, vt dicentes venialia peccata esse contra mandata ne quispiam ansam inde errandi accipiat, explicemus imperfectē esse contra ea, & nō perfectē, neque prauaricationes esse, aut criminales eorum transgressiones, vel inobediēcias sed iustos eis non impediētibz simpliciter & absolutē seruare legem & mandata. Peccata. n. venialia non impediunt ingressum ad vitā. Impediēnt autem si propter illa dicemur non seruare mandata, quia non mētur, qui ait. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Neque est aliquid peccatum veniale, quod reos nos faciat omnium mandatorum, faceret verō, si hoc esset. Nam vere Iacobus dicit Qui offendit in vno, factus est omnium reus. Peccata etiā venialia neque Dei, neque proximi dilectiōni repugnant. Repugnarent tamen, si prauaricationes essent mandatorum. Verum quippe est illud Paul. Plenitudo ergo legis est dilectio. Et tam leuia sunt apud Deum hæc peccata, vt propter ea nemo iniustus, impius, prauaricator, immundus, transgressor, inobediēs, aut iniquus iure appellari possit. Nunquam enim talia elogia, neque scriptura, neque doctores sancti tribuerunt, nisi illis, qui alicui peccato latali sunt obnoxii. Vnde & inter ea, quæ coinquinant hominem, sola mortalia peccata Christus recēdit. Et quia apostoli non videntur liberi à venialibus fuisse, cum instante magistri passione contēdebant de primatu, propterea fortassis eis dixit. Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet. Sed quoniam venialia neminem omnino immundum faciunt, testimoniū eis suæ munditiæ etiam tum perhibuit dicens. Iam vos mundi estis. Quod si satis essent venialia, vt iniquos, & impios nos efficerent, facerent & ex consequenti nos Deo inuisos. Siquidem Psalm. inquit. Odisti omnes qui operantur iniquitatem. Et Salomon. Similiter odio sunt Deo & impius, & impietas eius. Et similis videtur esse ratio de aliis, quæ statim expressimus nominibus. Sed hoc est in quo plerique decipiuntur, & vnde forsatis ad negandum peccata venialia esse absolutē peccata, & contra mandata simpliciter & quidem non omnino sine causa commouentur. Putant necesse esse, si illa fateamur absolutē esse peccata, vt & qui illa operantur concedamus esse peccatores, & iniquos. Et si fateamur absolutē, ea esse contra mandata, consequens esse, vt & qui illa admiserint, dicantur transgredi mandata, & non obserua-

Propos. 3

Mat. 19

Iaco. 2

Roma. 7.

Mat. 15 Mar. 12. Luc. 22. c. Ioan. 13

Psal 5 Sap. 14 Diluit taci obie.

ro

Psal. 118

Psal. 118

tere gem. Que quidem ab scripturis longē distat, patet ex dictis. Verum hæc non sequi ex his, quæ concessimus, his possumus exemplis facere dilucidum. Non omnis frigiditas denominat subiectum, in quo est frigidum, neque omnis caliditas calidum, sed tunc demum hæc denominationes suis subiectis huiusmodi qualitates communicant quando à fortioribus, & intensioribus contrariis nō impediuntur. Si frigiditas vt duo, sit in aqua calida vt octo, dicemus quidem aquam illam habere frigiditatem, sed nemo illam dixerit frigidam. Quia omnes eā incunctanter & inreuerentē appellabimus calidam. Et in moralibus nemo filium in obsequentem rectē dixerit, qui leuissima quapiam re à parentis voluntate declinauerit, cum in omnibus aliis sit obsequentissimus. Nemo per fidum, aut irreuerentem iure vocauerit subditum, qui in re parui momenti præter fidelitatem & reuerentiā debitam succēsserit regulas temperantię. Neque præterisse quēquam dicimus leges a iudiciis, si in re minutissima ab officio amicis præstando cessauerit. Et ad eundem modum tamen si verum sit, iustos facere, & habere peccata, & contra mandata Dei imperfectē saltem, & leuiter operari, cum venialia peccata admittunt, non eoufque tamen ea pertingūt vt iniquos, aut impios eos faciant, vel prohibeant, quominus iusti dicantur, & obseruatores legis, ac mandatorum diuinorum. Impedit iustitia, quæ illis inest, omnes eiusmodi denominationes, leuia quippe sunt omnia peccata venialia, & multis nominibus exuperantur à minima causa, quæ iusti iustitia, neque impedit quēuēnt, quæ illa communicat iustis elogia, aut contraria, quoad illa permanet, pro eis subiacere, Et tanta est, quam illi exhibet præceptorum diuinorum obseruantia, vt huiusmodi leuicula totum transgressiones, aut declinationes ab eorum obseruantia, penē nihil sint, neque obsteint quominus à maioribus & præstantioribus fiat denominatio. Vnde illud proficitur, vt non tantum iustos sanctos, mundos, & factores legis, sed immaculatos, & perfectos eos vocet scriptura, non obstantibus his minutis peccatis. Et Christus licet nō ignorabat neminem hęc viuere sine peccato, mundos tñ afferbat esse aliquos, cum diceret. Beati mundo corde quoniam ipsi Deum videbunt. Ac propterea

sicut explicat Aug. dixit. Qui lotus est non Aug. 11. iudiget, nisi vt pedes lauet, quoniam qui iam à peccatis mortalibus mundatus est, tantum indiget detergere puluerem venialium peccatorum adhaerentem pedibus. i. affectibus nostris, quandiu fumus in hac vita mortali. Et subscribit ei Bernardus in hæc verba. Lotus est, qui grauia peccata non habet, cuius caput & intentio, & manus, & operatio & conuersatio, munda est, sed pedes, qui sunt animæ affectiones, dum in hoc puluere gradimur, ex toto mundi esse non possunt, quin aliquando vanitati, aliquando voluptati, aut curiositati plus quam oportet, cedat animus vel ad horam. Et subdit. Nec ideo tamen pro eis necesse est nimis esse sollicitos. Ignosce facile, immo & libenter Deus, si tantummodo nos agnoscamus. In huiusmodi nanque quasi inuitabilibus & negligentia culpabilis est, & timor immoderatus. Hæc ille. Qui doctē ibidem colligit ablationem illam pedum sacramentum fuisse remissionis peccatorum, quæ non sunt ad mortem, quia Petro offerenti manus & caput, responsum est, lotis nō esse opus, nisi vt pedes lauent. Quæ si intellexisset Caluinus, nunquam tam cæcus & tam impudens esset, vt manifesta diceret patres contradictione teneri, quum asseruerunt possibilia esse iustis mandata, & tamen eos quandoque cadere in peccata venialia. Audi impiē, & intellige. Non impediunt venialia, quin iusti dicantur seruare mandata. Quia, vt iam diximus, denominatio fit à potiori. Neque si dixissent patres, iustos aliquando cadere in peccata latalia, aduersari fuissent doctriinæ statim tradita de possibilitate mandatorum. Multa enim possibilia nobis sunt, quæ obliuiscamur nostri, propositio de inesse, non contradicit propositioni de possibili. Tu potius Caluine manifesta ibi renaris contradictione. Nam iustos admittere dicis peccata latalia, neque tum definire esse iustos. Nec aduertis iustitiam iniustitiæ & iniquitati repugnare, si cur lucem tenebris, neque fieri posse, vt peccata latalia censentur, quæ mortem non inferunt, nec iustitiam, aut vitam anime tollunt. Dices. Facerent quidem hoc suapte natura, sed non faciunt, quia Deus non impunit. Cur igitur mortifera peccata dicis, quæ nec imputantur, nec imputata sunt, nec imputari possunt secundū legem dei ad mortem? Aut aliqua opera mala Deus sic imputat iustis in mortem, vt propter illa ab eis tollat iustitiam, aut non? Si nō, cum Iouiniano sentis iu-

Ber. ser. in cena do.

Respō. ad Cal. p. c. 11. & c. 8

DE MORTALI PECCATO ET VENIALI.

stos non posse amittere gratiam semel accep- tam. Si sic, illa sunt, quæ nos dicimus venia- lia peccata. Agnosce igitur, perperam te & ha- rericè dixisse omnia nostra esse peccata, & om- nia peccata esse lætalia, & necesse esse pro doctrinâ & instructione fidelium, ac scriptu- rarum intelligentia, distinguere inter hæc & illa peccata, & quædam leuia & minuta pec- cata asserere, cum quibus perseveret iustitia, quæque legis implerioni non derogent, alia graua & mortifera, quæ iustitiam tollant, & legis sint præuaticatio.

Non omnia opera nostra mereri pœnas æternas si remota misericordia iudicentur. Cap. XIII.

A Deoque verum est peccata mortalia à ve- nialibus differre, quæ mortalia amicitia di- uinæ repugnent, & obnoxios nos faciât pœnis æternis, non autem venialia, vt vehe- menter nobis displiceat, quod quidam ex ca- tholicis concedunt Luthero, peccata venia- lia digna esse pœnis æternis, siquidem remota misericordia iudicentur. Sed hoc iniquior fuit Lutherus, quæ securus nescio quem Tole- rium, & id ipsum asseruit de quibuscunque bo- nis operibus. Quod & mordicus tuetur Cal- uinus in cap. 11. & can. 25. vbi sancta hæc Synodus hunc errorem damnauit. Sed iam tem- pus appetit, vt perinde ac libro. 11. sumus pol- liciti, errorem hunc subruamus, & doctrinâ patrurum, pro virili nostra firmemus. Porro ex multis, quibus possemus reuincere, non om- nia opera nostra, mereri pœnas æternas, etiâ si remota misericordia iudicentur, præcipua dû- taxat & ppria huius loci attingemus. Primum. Multa ex operibus nostris per auxiliû & gra- tiam Dei facta, & bona sunt, & conformia re- ctæ rationi, ac præceptis ipsius, & digna apud Deum, & sapientes cunctos omni laude. Quæ vero eiusmodi sunt, nunquam apud æquum iudicem merentur vel leues pœnas. Vnde & Deus ipse in eis sibi complacet, & fidelitatem nostram & amorem erga se probat, & magis illa nonnunquam præmiis, & commendationibus digna censet. Quomodo igitur ea existimentur apud illum remota quauis misere- ricordia digna esse pœnis æternis? Item. Si remota misericordia omnia opera nostra pœ- nas mererentur æternas, omnia opera nostra nunc acta sunt mortalia, & exitiàlia. Nisi enim essent mortalia, haud quæ indigerent misericordia, vt non imputarentur tan graui- bus pœnis. Concedunt quidem ista Luth.

& Calui. tamen si Lutherus sæpe palàm dicit esse aliqua peccata duntaxat venialia. Sed si ita est, eisdem operibus, quibus maximè admi- timur seruare legem Dei, eam perfectè tran- gredimur, ipsaque lex seruata est impossibili- lis, & sibi ipsi repugnans. Quo quid dici potest absurdius? Cuiusmodi aliqua ex nostris operibus bona sunt, etiam secundum illos eadè opera si mul erunt, id quæ perfectè, & non tantû im- perfectè, iustitia & iniquitas, lux & tenebræ, sordes & munditiæ, & eodè tempore ser- uiret quis perfectè duobus dominis toto celo inter se repugnantibus, & contraria ac pla- nè diuersa à suis subditis exigentibus. Christo & Belial, Deo & mundo, carni & spiritui, do- mino vero & idolis, quæ manifestissimè sunt contra Christum & Paulum. Et iam olim De- us sub pulchra allegoria per Esaiam nos ad- monuerat hoc esse impossibile dicens. Coan- gustatum est stratum, ita vt alter decidat, & palliû breue, vt unusquisque operire non possit. Sed vrgeamus magis aduersarios. Cur bona ope- ra venia dicitis indigere, & generatim nullum nostrum opus posse Deo placere absque venia indigent bona operaturorum, sunt igitur quod plane repugnat, iustitiæ, & simul stant nihilominus cum gratia. Nâ si iniustitiæ nõ es- sent, venia non indigeret. Deinde. Nõne ap- ta est contradictio, eodè momèto ignosci ali- quod opus, quo peccatum est, & deum offe- ndit. Si Deum offendit, nondum remittitur. Si remittitur, iam non offendit? Si ergo remissione indigent, prius sunt peccata, & Deum offenderunt lætali ter, & nihilominus vt paulo ante contra te colligebamus, simul aliquis Deum offendit mortaliter, & est iustus Insuper. Nullum peccatum à deo remittitur, aut non imputatur nisi ratione alicuius sacramenti, aut operis nostri, quod Deus ad eam remissionem gratis & benigne acceptat. Alioqui contra doctrinam sanctorum pec- cata essent impunita. Quando ergo non fit à nobis, nisi vnum bonum opus, si illud venia indiget, vt placeat, certe Deo non place- bit, sed erit lætale peccatum non condona- tum, simul cum iustitia. Nam propter pecca- tum, quo offenditur deum, peccatum ipsum condonare, & non imputare, aperta repugnã- tia est. Quid etiam putemus Deum offendi illis operibus, quæ ad nullam pœnam impu- rat, aut simul dum sunt, gratis omnino con- donat? Nõne rectius est & magis cõsentaneu sentire sic de diuina bonitate, vt legem statu- erit, secundum quam nec peccata sint, illa quæ sic gratis absq; omni cooperatiõe nostra

Arg. 3.

Matth. 6. 2. Cor. 6. Esa. 28. Arg. 4.

Arg. 5.

Cõfirmã- tio can. 25. & corro- 3. c. in cõ- tra Luth. & Calui. Multa o- pera no- stra pœ- nas nõ me- rentur. Arg. 1. Arg. 2.

Arg. 6. condonare? Denique: Si indigemus venia, vt non imputentur ad pœnas æternas fides no- stra, spes nostra, charitas nostra, susceptio ba- ptismi, perpersio martyrii pro cõfessione chri- sti, sunt igitur ista omnia contra aliqua præce- pta. Nam quæ merentur pœnas æternas, tran- gressiones sunt præceptorum. Dato igitur cõ- tra quod præceptum facio credendo deo, spe- rando in Deo, diligendo Deum supra me ip- sum, subiiciendo me sacramentis propter ip- sitis præceptum, patiendo denique mortem pro ipsius gloria. Quid si hoc, vt certissimû est, dare non potestis, nisi vniuersam legem dei peruerteritis, & vobis ipsis repugnetis, qui sæpe fatemini, hæc esse nobis in præcepto, agnos- citis errorem vestrû, qui & hæc, quæ sanctis- sima sunt, quæque Deus strictissimè à nobis re- quirat, digna esse dicitis, quæ æternis pœnis muldentur, nisi à Deo misericorditer ignos- cantur. Sed & illud vos deberet à tanto erro- re reuocare, quod sancta scriptura aliqua ope- ra laudat, & ad similia peragenda excitat, & Deum illa consulere, approbare, præmiare, et nonnunquam præcipere, atque ad ea opere complenda adiutare plante testatur. Quis aut- pius credat scripturâ vitis assentari, aut Deum mala probare, præmiare, vel præcipere, & ad ea homines incitare, & adiuuare? Quid, quod & multa scripturæ testimonia apertè clamât, vt lib. 11. ostendimus, aliqua opera nõ esse pec- cata? Inter quæ & illud Petri est satis apertû. Hæc enim faciëtes nõ peccabitis aliquando. Sed hic noster Caluinus mirificè dormiuit, ac velut per transennam textum nostri decre- ti percurrit. Nec aduertit cæcus ex his verbis intulisse patres, eorum dogma orthodoxe re- ligioni aduersari. Atque ideo illos improbelu- sisse dicit, cum sic argumentantur. Sic currite vt comprehendatis. Ergo in bonis sanctorû operibus nihil est reprehensione dignû. Quæ quæ nec si ex istis Pauli verbis collegissent, il- los recte fidei verbis aduersari, inepta aut im- probanda esset eiusmodi collectio. Cerrum quippe est, vt Theologi grauiores, & melio- res philosophi docent, idem opus non posse esse simul bonum & malum. Quare ex hoc- quod Paulus ibi Corinthios ad aliqua opera extimulabat, & theologice, & dialectice infer- ri potest, multa esse opera sic bona, vt nihil ha- beant reprehensione dignum. Nam ad mala vas electionis neminem hortabatur. Pulchrè Tertullianus. Id peccato deputandum, à quo Deus arceat. Vtique bono nisi malum non dif- pliceret, quod inter contraria sibi nulla ami- citia est. Et iterum. Peccatum, nisi malum fa-

Argum. 7

Argum. 8

2. Pet. 1. c. Lapsus & calumnia Calui.

ctum dici non meretur, nec quisquam bene- faciendo delinquit. Tua potius ibi deridicula est dialectica, & theologia. Caluine, qui pu- tas fieri non posse, vt aliquis æuus venia indi- gens esset in aliquo opere, quin illud faceret æterna damnatione dignum, quique hoc ar- gumentum validum putas, opus nostrum ex- perfecto Dei amore. Nullum proficitur, vixque ambulamus, vixque teporem pro ar- dore asserimus, cum Deus summa contentio- ne festinare præcipiat. Ergo nullum opus no- strum in Dei iudicio est lycerum, aut probû Vnde tam graue iugum nobis esse impositum probare potes, vt semper summa contentio- ne curramus? Nec sub veteri lege Deus, tam grauem seruitutem à quoque exegit. Et quid Deum dixerim, qui summa semper suauitate & clementia in omnes est vsus? Nec Pharao, nec Dionysius, nec Nero, nec quispiam vel crudelissimus Tyrannus, tam iniquus fuit in suos subditos, aut seruos. Deinde. Si hoc ve- rum esset, probaret nos in perpetua esse illius præcepti transgressione, nec tamen inde infi- cerentur opera, per quæ iuxta fragilitatem no- stram in ipsum tendimus. Et vbi inficeretur, venialis posset subesse culpa, ac proinde & le- ui pœna expianda, nec continuo necesse esset vt mortis inde reatus, presertim æternæ, con- surgeret. Sed hæc satis nûc tibi. Nam li. 11. ita copiose hæc omnia enucleauimus, vt neminẽ ad eodè iniquum fore putemus, si illa legere di- gnabitur, non planè videat, & scripturis, & lu- mini naturali vestrum hoc dogma apertè re- pugnare.

Obje. cal.

Respon. 1.

Respon. 2.

Respon. 3.

Venialia peccata natura sua differunt à mortalibus, nec digna sunt æternis pœnis, etiam si remota misericordia iudicentur. Cap. XV.

Non est tamen ad eodè facile indigna pœnis æternis monstrare opera, quæ peccata sunt venialia. Nam catholici, qui dicunt venialia nõ differre natura sua à mortalibus, sed tantum ex misericordia diuina, tantundè videntur dicere, ac si apertè dicerent, venia- lia mereri pœnas æternas, siquidem remota misericordia iudicentur. Et sanctus episco- pus & martyr Roffensis expresse hoc conce- dit Luthero, tantundè eum reprehendit, quæ ille omnia opera nostra digna pœna æterna affirmaret. Sed vt supra admonuimus in ex- positione cap. 11. etiam hoc sancta hæc Syno- dus aduersari in sinuauit orthodoxæ religio- nis doctrinæ. Idque non imiterit eam celsus

Art. 32. cõ- tra Luth.

Propos. 1.

Propo. 1. se, de venialib. ex surreptione, aut in deliberatione perspicuum est. Tam imperfecta enim peccata sunt, ut neq; cum Dei misericordia, & bonitate videatur posse stare, ut æternis pennis illa puniat, tantum abest ut ea ex se credatur mereri pœnas æternas. Profecto apud omnes leuissimus haberetur, qui propter tam imperfectas offensas rescinderet amicitias, & inhumanus, ac crudelis conseretur, qui leuiculus ad eo culpas seueris & rigidis penis multaret, nequid æternis. Tantoque longius par est existimemus abesse à deo, ut quinquā possit deliberatō, & obstinato odio prosequi, & sempiternis cruciatibus m̄cipare propter in deliberatō contra ipsius legem admissa, quanto maior est & plenior summa illa bonitas, & immensa misericordia omni creaturarum bonitate; Si in deliberatō facta digna sunt, ne quæ idonea satis ad in eundem vel resarciendum amicitias, utique neque iure ad tantam iram provocare possunt. Sed de venialib. ex genere id ipsum valide firmari potest. Lumē enim ipsum naturale docere nos videtur quædam peccata esse grauiora, & alia leuia ac prorsus indigna acerbis pœnis. Nec verisimile est Deum aliter de his censere, quā lumē ab ipso nobis inditum nos edoceat. Certē ex naturalilumine scimus, quædam peccata natura sua repugnare grauius charitati Dei vel proximi, alia verò tantum leuiter. Et sicut homicidii ex scintilla rationis nobis impressa, grauius esse furto nouimus, ita hæc intelligimus grauiora esse verbo octoso, ut hoc non sit dignum grauius penis, sicut facta sūt illa. Nec aliunde apud omnes pœnē sub naturali lege viuentes, quibusque nulla de hoc erat facta reuelatio, mendacium perniciosum contra proximum, percussio grauis ipsius, & grande furtum semper existimata sunt differre vehementer à mēdacio iocoso, & furto, seu percussione leui, & non hæc sed illa cōstituere homines malos & iniquos. Ac non solum viuentes in lege naturali absque vllis diuinis scripturis, sed & nos ipsi in illis, in quibus nihil satis certi habuerimus & scripturis, aut traditione Ecclesiæ, hoc vno modo culpas graues à leuibus distinguemus. Nec illi sane potuissent, nec nos possemus præsidio reuelationis diuine destituti, inter ipsas distinguere, nisi essent natura sua illa distincta. Quod si ex natura ipsa differunt graues & leues offensæ hominū, nec possunt leues ex se iure dirimere amicitiam, quanto magis hoc est credendum de amicitia inter nos & Deum, quæ non est minus, sed magis multo firma, quam quæ est in

ter nos in via; Deinde. Non videtur spectare ad Deum punitio peccatorum, contra secundam tabulam, nisi quatenus legislator est, & rector, ac dominus vniuersi, neque alia ratione illis offenditur, aut ea punit, nisi quia lædunt, & offendunt eos, qui suæ sūt curæ, & ditioni subiecti. Quæ igitur natura sua tantum leuiter offendunt proximos, neque in ordine ad Deum erunt, nisi leues; & minima offensæ, ac indignæ omnino grauius apud eū pœnis. Præterea. Nulla peccata maiores merentur pœnas, quantumcunque merita misericordia iudicentur, quam eis sint lege diuina præscriptæ. Venialib. autem non sunt æternæ pœnæ præscriptæ. Eo enim ipso essent, & censerentur esse mortalia. Ad hæc. Lex diuina neque abstrulit, neque variavit legem naturalem. Si ergo distinctio venialium à mortalibus non esset ex natura rei, sicut duo mortalia minoræ equaliter possunt vni maiori, possent aliquot venialia ex natura rei tantam habere malitiam, quantum vnum mortale. Et ex consequentibus cum Deus quoduis peccatum impuret pœnis æternis, neque eorum aliqui adhibeat misericordiam suam temperamentum, ut acerbiter pœnarum sibi respondentium minuat, neque adhiberet etiam illis venialibus, quantum illud mortale, itaque & aliquot venialia punirentur nunc pœnis æternis. Quod est absurdum. Insuper. Non omnia peccata ex natura sua merentur æquales pœnas quoad intensiōnem. Sunt namque quædam natura sua alius grauiora. Cur ergo credatur omnia de se mereri æternas, hoc est, æquales pœnas quoad extensiōnem? Amplius. Secundum legem diuinam non merentur venialia pœnas æternas. Nunquam enim Deus talem legem prescribit. Lex etiā naturalis nullas tales pœnas presertim pro leuibus delictis debere agnoscit. Quomodo ergo si remota misericordia iudicarentur, æternis illa pœnis Deus imputaret? Non nouit profecto Deus punire quæ supra condignum, sed potius, quæ illi us, quæ in omnes misericordia est omnia peccata punit citra condignum, hoc est, infra secundum legem naturalem, vel diuinam merentur. Misericordia magis in dulgens est, quam seueritatis tenax. Misericordiam, inquit, volo, non sacrificium. Item. Sicut misericors est Deus ad premiandum omne bonum, ita iustus est ad puniendum omne malum, quatenus ratio & seueritas Legis exposcit. Ut enim doctores communiter, & nominatim Tert. Greg. Bernar. & Richar. tradunt nullum

Arg. 3.
Arg. 4.
Arg. 5.
Arg. 6.
Arg. 7.
Arg. 8.

Arg. 9. nullum malum relinquit impunitum. Si igitur venialia non differrent natura sua à mortalibus, sed ita ipsa sicut mortalia digna essent pœnis æternis, Deus illa puniret in æternum, ut feruaretur iustitia, sicut punit etiā omnia mortalia. Denique illud nobis hanc sententiam deberet persuadere. Nam antedam tem de perse imputatis, neque imputaturum aliquod peccatum veniale ad pœnas æternas, sicut imputat mortalia quantumcumque parua, vel hinc cogimur credere, neque ipsa de se digna esse, vel fuisse pœnis æternis.

De argumentis contra differentiam ex natura rei venialium à mortalibus.
Cap. XVI.

Obiect. 1. **A**T qui posset, aiunt, Deus æternis pœnis punire quodcumque peccatum, quod ex genere suo esset veniale. Neque si id faceret iniuste faceret. Potest enim non remittere, & si non remittat in æternum, potest exigere & poterit pœnas debitas pro illo. Nam quandiu manet aliqua culpa potest & repeti pœna ei debita. Et alioqui, ut verisimile dicit Sap. 12. b. lapsiens. Quis ei imputabit, si perierint nationes, quas fecit? Deinde. Habet de se peccatum quodcumque infinitam malitiam, quia offensa infiniti boni, & tanto aliqua offensa grauior est, quanto est offensa præcellentioris personæ. Et maius malum est quodcumque malum culpæ, quàm omnia mala pœnæ. Præterea. Secundum plerisque doctores catholicos, ut Richard. de S. Victo. in tractatu de differentia venialis à mortali, & sanct. Thomas, & Richard. de media villa, atque alios in. 4. si quis decedat in veniali & mortali peccato in æternum punietur, non solum pro mortali sed etiam pro veniali. Nulla enim fiet in inferno remissio. Et ubi semel quis fuerit in inferno, leuius nunquam in æternum habebit. Insuper. Posset Deus auferre gratiam à quocumque iusto propter minimum peccatum veniale. Quod enim posset gratis, multo magis poterit pro culpa etiam leuissima. Et videtur his concinere Hieronymus cum dicit. Haud scio an leue aliquod sit dicendum peccatum quo diuina maiestas offenditur. Aliud est tamen diffinire quid peccatum ostrea ex natura sua mereantur, aliud quid Deus circa

ipsa vel de nobis statuere possit. Hactenus tantum diximus venialia de se differre à mortalibus, neque digna esse æternis pœnis. Et his concinit Richard. de S. Victo. in loco statim citato dicens. Veniale peccatum est reatus, cui quantum est in se solum, fide mediante, nunquam deberet æterna damnatio, mortale verò est reatus, cui quantum est in se solum semper debetur æterna dānatio. Quod si Deus, sicut posset venialia ex genere sub æternis pœnis prohiberet, eo ipso fierent illa mortalia. Et quauis Deus propter alias causas, aut propter meram voluntatem suam punire nos possit æternaliter, & auferre à nobis suam gratiam, contra bonitatem tamē ipsius esset; ut propter tam leues culpas grauitur à nobis se lædi, & offendi existimaret, nosque tam acerbo odio prosequeretur, ut pœnis æternis addiceret. Neque nos propter hoc dicimus, dixerunt & idem alii docti & pii. Et in. 4. d. 21. doctor subtilis expresse dicit, si veniale secundum rigorem puniretur vsque ad condignum, omnino iniustum esse pœnam æternam cui quàm pro eo infligere, cum de se sit talis offensa, ut sufficienter puniatur pœna temporali. Hieronymus verò ex eo pientissimo affectu loquebatur, quem & ipse, & alii sancti in Deum gerebant, quo fiebat, ut leuissimas nonnunquam culpas multo grauius & acerbis ipsi deserent, quam nos vel grauiissimas sentiamus. Ac si peccatum quodcumque compararetur ad mala pœnæ, vel ad offensam diuinæ maiestatis, merito graue malum potest dici, & ut tale debet à nobis haberi, & sollicitè vitari, tametsi, ut confertur ad mortale, leue sit & improporcionabiliter minoribus pœnis dignum. Quare licet ex misericordia diuina sit, ut quæ nunc sunt tantum venialia, non sint mortalia, nec mereantur pœnas æternas, tamen ex se illa distinguuntur à mortalibus. Neque fieri potest, ut ipsa veniale ex se duntaxat culpam habentia imputentur ex se, pœnis æternis, sed si debeant tantis pœnis imputari, prius debent fieri mortalia. Quod fit, si sub talibus pœnis prohibeantur. Nec catholicis doctoribus dicentibus venialia ex sola misericordia diuina differre à mortalibus tribuere ausim, quod dicit Lutherus, nempe ipsa venialia cōtinentia se intra suam speciem, ac duntaxat venialem culpam habentia, mereri pœnas æternas, ac digna eis esse, si remota misericordia iudicentur. Fortassis enim ex sola misericordia Dei differentiam istam esse asserbant, quia ex misericordia ipsius factū est, ut

Exp. Hile

Excusatio catho. doctorum

non ita nobis rigide prohiberentur. Hoc tamen illi parum aduertisse videntur. Non enim quia differunt ex misericordia diuina, continuo sequitur, ex sola illa differre. Neque quia Deus illa posset facere mortalia, recte colligitur, non esse venialia, nisi ex sola misericordia diuina. Quamuis possit Deus dare vni hebeti rustico tantum ingenium, quantum habet mortalium subtilissimum, & vni fragili tantum virium, quantum habet robustissimum, non ideo tamen recte colligitur, tantum ex misericordia diuina differre hunc ab illo, & non etiam ex natura sua. Quin verò si recte, & pro dignitate cuncta expédamus, ideo intelligemus Deum non imputasse peccatis aternis, quia nunc sunt venialia, nec fecisse ut ea essent mortalia, quia ex natura sua illa differre ab mortalibus, & leuiora ipsis erant. Disponit quippe ille omnia pro sua summa suauitate, & singulis quibusque rebus leges conuenientes earum naturis imponit. Neque naturas rerum, quas condidit, inuertit, neque distinguit, nisi magna ex causa, quae natura sua sunt indistincta. Quod & in peccatis, quae ex lege naturali mortalia sunt, videmus. Quamquam enim fecit Deus nonnulla per legem suam prohibita quae talia ex natura sua non essent, tamen in his, quae naturali lege mala erant, ea permisit iuxta naturam suam esse plus, vel minus graua.

Nullus sanctorum excepta Dei para virgine omnia vitauit peccata.
Cap. XVII.

Præter iam expositas peccati venialis & mortalis intrinsecas differentias est & alia communis, passimque recepta inter illa distata. Nam mortalia possunt quidem à iustis cum dei adiutorio, etiam vita tota vitari, atque à multis vitata sunt. Venialia verò nemo, nisi ex speciali priuilegio vitare potest. Atque hoc inter ista peccata discrimen sancta Synodus, distatè tradidit, cum in hoc capite statuit mortalia omnia posse à quibusuis iustis cum Dei auxilio vitari, venialia verò in c. 23. diffiniuit non posse omnia in tota vita ab aliquo vitari, nisi ex speciali priuilegio. Et pro expositione huius tanti horum peccatorum interualli, de possibilitate vitandi peccata aliquanto diligentius hic tractabimus. Nam huius implexæ quæstionis claritas merito etiam in catholicis tractatoribus desideratur, & enodatio ipsius necessaria est ad intelligenda multa loca scripturæ & sanctorum, ac ipsum canonem statim cita-

Can. 23.

tum. Ut verò difficili ista quæstioni lucè aliquam hinc dare incipiamus, illud seridè animaduertendum est, duò hic esse dubia de possibili, & duo de facto. De possibili quidem primò ambiguum est, an possit aliquis homo sic esse sine peccato, ut nunquam sit neque fuerit, neque futurus sit ei obnoxius. Secundo autem quæri potest, an saltem possit homo aliquanto tempore vel momento huius vitæ esse immunis ab omni peccato. De facto verò primò est dubium, an fuerit aliquis immunis à peccato tota vita, secundo verò, an saltem aliqua vitæ huius particula. Et omnes istæ quæstiones tractari possunt dupliciter, videlicet, & per vires liberi arbitrii & per gratiam. Quæri enim potest an sit, vel possit esse aliquis homo immunis ab omni peccato per vires liberi arbitrii & si non, an saltem per gratiam. Et quia nomine peccati, originale, mortale, & veniale comprehenduntur, de omnibus istis distatè, & disquiri potest. Cum autem ex sacris literis, & consensu totius Ecclesiæ catholice liquidum sit, ut in 5. sessione huius concilii constanter diffinitum est, neminem communi lege propagatum, excepta Deipara virgine, immunè fuisse à peccato originali, peripicuum est, sicut Aug. dicit, neminem nostrum sic potuisse esse immunè ab omni peccato, ut non aliquando ei fuerit obnoxius. Contra verò de peccato mortali apud omnes catholicos constat potuisse quæuis ex nobis immunem esse prius ab ipso, ita ut neque sit, neque fuerit vnquam, neque futurus sit talis culpa reus. Nec tamen quicquam hoc potuit per solas liberi arbitrii vires, ut ecclesiæ catholica iam olim contra Pelagianos statuit. Quia licet aliqua breui temporis particula, cum nec graua præcepta sunt implenda, nec graues occurrunt tentationes, possint iam iustificari omnia peccata lætalia vitare per solas naturales vires, ac sic fortassis plerumque vitauerint, tamen impletio madorum, ac victoria grauium tentationum, diuinæ gratiæ auxilium requirit. Sed de peccato originali nunc non agimus, & de mortali accurate lib. 11. disputauimus, & Pelagianis tum ibi, tum lib. 6. & in quæstio. de iustificatione, abundè expugnauimus. Tanrummodo igitur distatè cum nobis superest de peccato veniali. Atque ut apertiora cuncta sint, primò videbimus, an fuerit per gratiam Deo aliquis mortalium immunis tota vita à peccatis venialibus. Secundo an per eandem potuerit esse, & possit quilibet aliqua saltem vitæ portiunculæ sic esse ab eis immunis, & an fuerit. Tertio an etiam toto tempore vitæ suæ possint iusti, & potuerint sin-

Propo. 1

Aug. 2. de pecc. me. et re. c. 20. Propo. 2

Propo. 3

gulas,

Propo. 4. gulas, & omnes deuitare culpas veniales, & si sic, cur non faciant, neque fecerint. Neque in primorum expeditione cunctari oportet. Apud omnes catholicos constans, & indubitatum est, & meritorè, neminem fuisse, excepta Deipara virgine, in hac vita, qui toto vitæ suæ decursu omnia effugerit peccata venialia. Quis erit mundus à sordibus, quærit. Iob, & ipse sibi responder, iuxta translationem, quæ secuti sunt antiqui doctores, & nominatim Cyprianus, Ambro. Aug. Grego. & alii. Nemo, neque si vnus diei fuerit vitæ eius super terram. Et Dauid generatim dicit. Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Et alibi. Pro hac, scilicet impie peccati, orabit ad te omnis sanctus. Non ait, omnis peccator, sed omnis sanctus inquit Aug. Vox enim sanctorum est, si dixerimus, quod peccatum non habemus &c. Et Salomon ait. Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. Notissimaque sunt illa apostolorum, in multis offendimus omnes. Si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Et quis est, cui non fuerit necessarium vnquam in vita dicere particulam illam orationis dominicæ, Dimitte nobis debita nostra. Magnum itè argumentum pro his omnibus est, quòd si vitam dispiciamus omnium sanctorum, qui in scriptura mirificè laudantur, neminem inter eos omnino inuenimus, qui non velut in pulchro corpore aliquem, neuum, vel verrucam peccati habuerit. Incipiamus ab antiquioribus. Non enim accusare volumus iustos, sed imbecillitatem humanam, & misericordiæ Dei in omnem diffusam & omnibus expositam ostendere. Equidem Enoch, teste ecclesiastico, placuit Deo, & translatus est in paradysum, ut dicitur Gen. 4. c. det genibus sapientiam, Veruntamen quia in Genesi scribitur placuisse Deo postquam genuit Mathusalem, non sine causa collegit Basilius, aliquanto antè tempore non placuisse. Idemque ait magnum illum fidei parètem Abraham alicubi fuisse incredulum. Neque immeritò, siquidem & cum Deus ei primò promissit, Isaac quamquam cecidit in faciem, tamen risit in corde suo dicens. Putas ne contentatio nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet? Unde Hierony. de illo, & Sarra ita loquitur. Arguantur in risu, & ipsa cogitatio quasi pars infidelitatis reprehenditur. Veruntamen non ex eo, quòd riserunt, diffidentia condemnantur, sed ex eo quòd postea crediderunt, iustitiam palmam acceperunt. Magnū in super testimoniū perhibet scriptura Noè,

Iob 14.

Psal. 142. 31.

Aug. 2. de pecc. me. & re. c. 7. Eccl. 7. c. Iaco. 1. 2. 1. Ioan. 1. Matth. 6.

Enoch. Ecc. 44. c. Gen. 4. c.

Basil. ho. 57. Abraham Gen. 17. c.

Hier. in Pelag.

Danieli, & Iob, quos solos in Ezechiele dicit ab imminente quadam ira Dei posse liberari. Et tamen Noè subrepsit ebrietas, quæ peccatum est. Ac Daniel aperite dicit orasse se dominum, & confessum peccata sua, & populi sui. Iob itè, & ab scriptura, & ab ipso Deo magnificè laudatus est, quasi simplex, rectus, timens Deum, & recedens à malo, id què non vtruncque, sed ita vt nullus iustorum, qui tunc erant in terra ei esset æquandus, sicut rectè ex verbis Dei ad Satan collegit Augustinus. Quamquam verò singularis fuit patientiæ, innocentie & totius sanctitatis exemplum & horrendas tribulationes & tentationes non propter sua peccata, sed propter ipsius perficiendam, & demonstrandam iustitiam à Deo illatas, admirabili patientia perulit, tamen vt Aug. & Grego. ipsius laudum eximii buccinatores farentur, culpa veniali non caruit. Cui rei & illa satis idoneum argumentum præstat, quæ ipse veracissimus iustitiæ cultor fatetur. Peccauit, inquit, Quid faciam tibi o custos hominum? Et rursus increpatus à domino, & miram humanitate iustus, vt pro se, si posset, responderet, verè & absque vlla circutione responderet, se leuiter locutum fuisse, videlicet, cum dixit. Et innocentem, & impium ipse consumit. Si flagellat, occidat semel, & non de peccatis innocentem rideat. Unde & scriptura velut cauens, ne tantam innocentiam quispian illi tribueret, vt omnem semper culpam vitasse existimaret, non dixit, non peccasse Iob, sed duntaxat, non peccasse in omnibus illis, quæ passus est, donec vxori suæ respondit. Si bona suscepimus de manu domini, mala quare non suscipiamus? Moyses dilectus Deo & hominibus, & mitissimus super omnes habitantes in terra, hestitauit non nihil de promissione domini, cum percussit virga bis siliçè, vt educeret ex eo aquam populo penuria ipsius grauatò, & domino Deo displicuit illa dubitatio & eam notauit, ait Augustinus, non solum arguendo, sed etiam vindicando. Unde & statim ei dixit, & Aaroni. Quoniam non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filiis Israël, non introducetis hos populos in terram, quam ego dabo eis. Quid tamen dixerit, vel obmurmuraerit, aut fecerit Moyses, in quo istam incredulitatem ostenderit, non satis certum est, quia vt notauit Basilius, non expressit scriptura, & ex rextu ipso rectè colligit Aug. non propterea perdidit Moysen gratiam, quam habebat apud Deum. Magnas etiam laudes pietatis, & innocentie Samuelis scriptura veracissima prædicat. Et tamen

Eze. 14. c. Dan. 9. a. Iob. 1.

Ang. 2. de pec. mer. & re. c. 13.

Iob. 7. d.

39. d. 9

1. & 2. Moyses. Nu. 20. b.

Augu. de vitit. peccati.

Basil. 1. ho. 57. Augu. de vitit. peccati. Samuel.

Aug. 2. de men sicut dicit Augustinus; nec illum, neque
 pec. me. et Moysen, neque Aaronem omni culpa vacat
 re. c. 16. se satis David in dicitur dicens eis. Tu propi-
 Psal. 98. tius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuen-
 tiones eorum. In filios quippe damnationis,
 sicut subiungit Aug. vindicat iratus, in filios
 autem gratias vindicat propitius, & nulla vin-
 dicta, nulla correctio, nullum Dei flagellum
 debetur, nisi peccato. Eminent in super iusti-
 tia claruerunt Zacharias & Elizabeth, de qui-
 bus Lucas ait. Erant autem iusti ante Deum,
 incedentes in omnibus mandatis & iustifica-
 tionibus domini sine querela. Veruntamen
 & Zachariam non omnino culpa vacasse Ga-
 briel ostendit, cum ei dixit. Ecce eris tacens,
 & non poteris loqui &c. Et ex Paulo idem ip-
 sua revinci potest, quippe qui solum Chris-
 tum dicit non habuisse necessitatem quoti-
 die quemadmodum & sacerdotes prius pro
 suis delictis hostias offerre, deinde pro popu-
 li. Aliudque est, sicut bene notarunt patres cō-
 ciliū Mileuitanū in epist. ad Innocentium, ince-
 dere sine peccato, aliud incedere sine quere-
 la. Nā qui sic vivit, ut nemo de ipso queri vel
 reprehendere illum possit, sine querela incedit,
 tamen nonnulla quandoque ob fragili-
 tatem humanam ei librepant leuia & minuta
 peccata. Quia in querelam non veniunt; nisi
 si graviora peccata. Quid vero necesse est per alia
 exempla sanctorum discutere, cum ipsa
 illa mundi luminaria, & sal terrae. A postoli vi-
 delicet, qui primitias spiritus acceperunt, &
 lib. 11. ostendimus, longo intervallo cunctos
 mortales antecelluerunt, in multis cōfessi fue-
 rint se offendisse: Vide verò ut & ista magno
 consensu, docuit semper Ecclesia catholica.
 Tertulianus sapienter ostendit Marcioni, nō
 ex ignorantia futurorum, nec ex mobilitate
 animi, deum aliquos elegisse, quos postea re-
 probavit, ut Salomonem, & Saulem, quem
 ss. dicit vixisse, & optimum ex filiis Israel di-
 gnissimè regem constituisse, sed quia nihil tā
 bono, & iudici convenit, quam pro presenti-
 bus & rejicere & eligere. Et inter alia subdit.
 Aut quis hominum sine delicto, ut eum sem-
 per eligeret, quem nunquam possēt accusare
 vel quis item sine aliquo bono opere, ut eum
 Deus semper recusaret, quem nunquam pos-
 set eligere? Cyprianus neminem sine sorde,
 & sine peccato esse, ex Iob, Davide, & Ioan-
 ne probat libro tertio ad Quirinum titu. 74.
 Hilarius in illa verba. Spreverunt omnes dis-
 cedentes ad iustitiam suis. Si Deus peccatores sp-
 neret, omnes sp. teneret, quia sine peccato ne-
 mo est. Hierony. ostendens non iniuste Nini

Zach. & Elizabeth

Heb. 7.

Cōc. Mil. leui.

Tert. 2. in Mar

Cyp. Hila. Psal. 98.

uitas indixisse ieiunium maioribus & minori-
 bus, ita scribit. Maior etas incipit, & vsque ad
 minorem peruenit. Nullus enim absque pec-
 cato, neque si vnus quidem diei fuerit vita e-
 ius, & innumerabiles anni vitę illius. Si enim
 stellę mūdę non sunt in conspectu Dei, quā-
 to magis vermis & putredo, & hi qui peccato
 offendenti Adam tenentur obnoxii? Et ali-
 bi. Auctoritatem sequimur scripturarum, &
 nullus homo sit absque peccato. Augustinus
 Quicumque in hac vita diuinarum scriptura-
 rum testimoniis in bona voluntate atque acti-
 bus iustitię prędicati sunt, & quicumque tales
 vel post eos fuerunt, vel nunc vsque, etiam sunt
 vel postea quoque futuri sunt oēs magni, & o-
 nes iusti, oēs veraciter laudabiles sunt, sed si-
 ne peccato aliquo non sunt, nec quisquam eo-
 rum tam arroganter insanit, ut non sibi pro
 suis qualibuscunque peccatis dominica ora-
 tione opus esse arbitretur. Et. 1. Retra. c. 33. ex
 pressè. Nemo ita seruat mandata iustitię, ut
 non sit ei necessarium pro suis peccatis oran-
 do dicere. Dimitte nobis debita nostra. Quā
 orationem in epi. 19. ab vniuersa dici Ecclesia
 testatur, & c. 17. libr. 1. Retra. addit dicen-
 dam esse ab ea vsque in finem sæculi. Vnde &
 alibi inter tria dogmata, quę aduersus Pела-
 gium catholicam ait defendere Ecclesia, secu-
 dum est, in quantacunque iustitia sine quali-
 buscunque peccatis in hoc corruptibili corpo-
 re neminem viuere. Basil. ho. 58. Gena. de eccle. dōg. c. 49
 Greg. 18. Mor. c. 4.
 De bono, perse. c. 2.
 Basil. ho. 58. Gena. de eccle. dōg. c. 49
 Greg. 18. Mor. c. 4.
 13. Mor. c. 8
 Ber. de p- cep. & di- sp.

Hiero. in Iona.

q. 8 ad Al gasiam. Aug. 2. de pec. me. & re. c. 14. 13.

De bono, perse. c. 2.

Basil. ho. 58. Gena. de eccle. dōg. c. 49 Greg. 18. Mor. c. 4.

13. Mor. c. 8 Ber. de p- cep. & di- sp.

ineptur, cui non vel minimum aliquid in-
 terdum subripiatur de tam multis, ac minu-
 tis, quę passim vel negligentibus imperatur?
 Minime quidem cuiquam hoc ego dederim,
 cum ipsi quoque de se fateantur apostoli. In
 multis offendimus omnes. Et si dixerimus,
 quia peccatum non habemus, ipsi nos sedu-
 cimus. Dicit, quispiam, Quomodo ergo Da-
 uid dicit: Beati immaculati in via, & Christi?
 Beati mundo corde, si nullus est, qui in vni-
 uersum vitę in hac vita peccata venialia? An
 non illa commaculant hominem? Commac-
 ulant quidem non nihil, & conquinant veni-
 alia iustos. Si quidem & quoduis peccatum
 aliqua est mentis macula. Quare Grego. cri-
 mina dicit animam extinguere, cetera verò
 peccata tantum polluere. Sed ut supra disse-
 ruimus, eamacula, quam venialia peccata no-
 bis accerunt, adeo leuis est, & exigua, ut non
 sit satis ad denominandum aliquos simplici-
 ter & absolutè maculatos, & immundos.
 Atque ideo iusti, quantum in aliqua incurrant
 minuta peccata, elogium tamen immacula-
 torum, & eorum qui mundi sunt, corde non
 amittunt. Vnde & David adiecit, qui ambu-
 lat in lege domini, ut intelligeremus, omnes
 se iustos appellasse beatos, & non eos solos,
 qui etiam leuissima peccata deuitat. Omnes
 quippe iusti in lege domini ambulant, etiam
 si aliquando ob fragilitatem humanam veni-
 aliter peccent. Et cum Christus post illa verba,
 Beati mundo corde, statim addidit, quoniam
 ipsi Deum videbunt, satis in dicauit, illa pec-
 cata non prohibere munditiam cordis, quę
 non verant, quominus aliquando videatur
 Deus. Qualia quidem sunt venialia peccata.
 Vnde Augu. Ingredietur sine macula non
 absurde etiam ille dicitur, non qui iam perfe-
 ctus est, sed qui ad ipsam perfectionem irre-
 prehensibiliter currit, carens criminibus dā-
 nabilibus, atque ipsa peccata venialia non ne-
 gligens emundare elemosynis. Et aliquanto
 inferius. Aliud est esse sine peccato, quod de
 solo vniuerso in hac vita dictum est, aliud
 esse sine querela, quod de multis iustis etiam
 in hac vita dici potuit. Quoniam est quidam
 modus bonę vitę de quo etiam in ista huma-
 na conuersatione iusta querela esse non pos-
 sit. Et aliquanto post. Legitur homo sine cri-
 mine, legitur sine querela, at non legitur sine
 peccato, nisi filius hominis vnus idemque dei
 filius vnicus. Et tractans illa verba apostoli,
 Vt simus sancti & immaculati. Hoc agitur,
 subdit ibidem, ut hoc simus, si immaculati in-
 telligēdi sunt, qui omnino sine peccato sunt.

Obiect. Psal. 8. Matth. 5. a Respon. Grego. 21 Mor. c. 9.

Augu. de pfe. iust. respō. 17.

Si autem immaculati sunt, qui sunt sine cri-
 mine, etiam in hac vita fuisse, atque esse nega-
 re non possumus. Quia nō ideo sine vilo pec-
 cato est aliquis, quia non habet maculam cri-
 minis. Vnde & apostolus cum ministros eli-
 geret ordinandos, non ait, Siquis sine pecca-
 to, quod inuenire non possit, sed ait. Siquis si-
 ne crimine, quod vtiq; non possit. Cui subscri-
 bit Grego. in hęc verba. In hac vita multi sine
 crimine, nullus verò esse sine peccatis valet.
 Et in hunc sensum accipi debent, quę Hiero-
 nymus huic argumento responderet. Cum eni-
 nim Pelagius ex his verbis Christi & Davidis
 niteretur approbare posse homines esse sine
 peccato, respondet hęc exposuisse apostolum,
 cum dixit. Ex parte nunc cognoscimus, & ex
 parte prophetamus. Cum autem venerit,
 quod perfectum est, euacuabitur, quod ex
 parte est. Et causam explicans subdit. Mun-
 dum nanque & immaculatum, cor duntaxat
 ex parte & in vmbra & imagine in hac vita
 possidemus. Videlicet, quia licet liberi possi-
 mus esse a maculis grauib; & latalibus, nū-
 quam tamen sic sancti & perfectè viuemus,
 ut non aliquando in aliquas leues, & venia-
 les culpas incidamus. Eoque fier, ut non om-
 nino immaculati simus, & mundi corde in
 hac vita. Et alibi sic tractat illud, Si iustus
 viu saluabitur. Certè iustus est, qui in die iudicii
 viu saluatur. Saluatur autem facile, si nihil
 haberet maculę. Ergo iustus est in eo, quod
 floret virtutibus, & viu saluatur in eo, quod
 in quibusdam Dei indiget misericordia. Quā-
 quam autem citata testimonia hęc sanctorum,
 & argumeta quę fecimus in dubitarum
 videntur facere, neminem in hac vita omnia
 vitasse peccata venialia, tamen ne temerarii
 simus in inuadendo hęc eos notari, si qui forte
 aliquando fuerint, qui contrarium dicere au-
 sent, sicut Pelagius tempore Augu. audebāt,
 notanda est Augusti. moderatio & prudentia.
 Qui quanquam hoc magno argumentorum
 molimine lib. de natura, & gratia contra Pe-
 lagium contendit, & in de spiritu & lit. cap. 2.
 testimoniis scripturarum definitum ait se pu-
 rare, nullum inueniri absque peccato, tamē
 mox subdit multum errare, neque pernicio-
 se, si quis credat aliquem talem esse, aut fuisse
 modo seipsum talem esse non putet, nisi reue-
 ra, ac liquido talē se esse, perspexerit. Quin &
 illi non solū non aduersandū, sed & plurimū
 gratulandum esse asseuerat, qui ostenderit a-
 liquem, vel aliquos hic vixisse sine peccato, &
 testimonia scripturarum allata in cōtrarium
 aliter esse accipienda, quam sanant. Atque
 ibidē

Grego. 21 Mo. ca. 9. Hiero. 2. con. Pel.

Aug. mo. deratio.

Ep. 98. & ibidem, & aliis non semel illis solis acerrime, & vehementissime resistendum esse scribit, qui putat sine adiutorio Dei per se ipsam voluntatem nostram posse iustitiam vel proficere, vel ad eam tenendam proficere.

Beatissima Dei mater ne minimum unum quam admisit peccatum. Cap. XVIII.

Car. 23. S. Synodus Deiparam virginem, ab hac doctrina, qua neminem dicimus hic vixisse sine peccato, ac plane asseruit ecclesiam tenere, speciali privilegio illam vitasse & omnia, & singula peccata venialia. Debeatur hac laus innocentissimi eius viri, & plenitudinis gratie, quam teste Gabriele apud Deum invenit. Atque amos, quod vnicuique Deo dilecta est, & supra omnes exaltata, & vnicuique filii sui domini nostri sublimitas & sanctitas, ac mirifica sollicitudo, quam nostri apud Deum gerit, & singulare patrociniū, quo ecclesiam semper adiuvat ad omnes interimendas haereses, tampridem distert & clarè hanc prerogativam ei tribui à sacris conciliis flagitabant. Nec scio catholicum doctorem, qui non illi hanc gloriam ex animo vendicaverit, præter unum Greg. Arminensem, qui in 2. senten. coactus quodam Aug. testimonio, quia in originali illam conceptam asseruerat, asseruit & aliquando admisisse veniale, sed & ipse mox eam sententiam reuocavit, quia vidit, vix ait, communi sancto

Caluini doctrinam illam obviare. Verum Caluini impietas in virgine nus ita pius est in gloriosam virginem & in alios Dei sanctos, vt ne hic quidem. S. Synodo parcere poterit. In antidoto. 29. cano. sic scribit. De speciali virginis Mariae privilegio, cum caeleste diplomata protulerint, credemus quo iactant. Atque vt videant, qui ab eo sunt seducti, quem magistrum hac in parte sectentur, impia & mal edicentissima verba, quae his adiungit, subiiciam. Vbi August. Ambro. & Chry. in fauorem aduersa nobis sententiae perperam allegasser, scribit. Quae omnia non in alium finem commemoro, quam vt intelligant lectores, nullum esse tam nugatorium signum, quod inter fidei dogmata ab istis asinis non censetur. Quis iam queat tantam impietatem, & procacitatem patienter ferre? Docendi magis quam respondendi studio haecenus cum illo certavi. Sed nunc omnino vincitur patientia suorum malignitate verborum. Quae te rabies impie exagitat, quis furor, quae vesania? Non satis erat monachos de religio-

ne optimè meritos singulis pagellis, vt facis, diffamare, ac ludibrio exponere: non satis erat calamum impudenter distinxisse in aliquot nominatum episcopos pios, doctos, distertos, ac perinde venerandos? O caecum furorem, & mentem in proprium exitium vesanam. In caelum os ponis? Ad iniuriam virginis, quam omnes laudant, rabiem tuam confers? Contra ipsam Dei ecclesiam arma sumis? Pulchram vt luna, selectam vt sol, terribilem vt castrorum acies ordinata, subnare, deridere, & infamibus elogiis passim notare aude? Anathemata illius ipsis tartareis potestatibus formidanda, casta & irrita, ac fulgetra, & puerorum terruculentam appellas? Taceo nunc de Virgine, cuius gloriam, dum nefario ore polluis, te ipsum condemnas, atque iniuriam cunctis facis, pro ecclesia Dei primū tibi hæc pauca respondebo. In quos putas perfide te certare, cum in Syno. Tridētinam scribis? Nonne in Christos, & sacerdotes domini? Nonne in regni caelorum clauigeros? Nonne in pastores dominici gregis? Nonne in ipsos vicarios Christi? Derisio illorum, derisio est patris celestis, qui illos in tantæ culmen dignitatis prouexit. Subfannatio illorum subfannatio est spirit. sanct. quo sunt spiritualiter vincti. Opprobrium & contemptus illorum, opprobrium & ludibrium est Christi, qui illos sibi in vicarios substituit. Qui vos audit, inquit, me audit, & qui vos spernit, spernit. Et dum illos in te prouocas, omnium irritas iram & indignationem regum & principum christianorum, qui protectores sunt & defensores sacrorum conciliorum, & vel sua presentia, vel clarissimis suis oratoribus illa semper exortantur. Et quid dico illorum te iram prouocare? Distinguis nimirum & eorum in te gladios, & curiam ipsam caelestem, quae mater nostra est, & multorum milium angelorum frequentia nos illustrat, ac protegit, & ipsum spirit. sanct. praesidem & rectorem conciliorum in te accendis. Equidem te, vt pro gloria Dei cum stomacho loquar, nec responhone dignum oportebat facere, sed ad radices infructuosae arboris euangelii securis admoenda fuerat, & cum infœcunditate foliorum tradendus eras flammis, vt disceres saltem reticere, qui pie loqui nunquam didicisti. Quædo verò Deus propter immensam suam clementiam, & longanimitatem te adhuc patienter expectat, & propter iniuriam temporis digna de te sumere supplicia, nondū inuictissimo nostro Imperator licuit, ne venenata tua lingua interim impunè quodlibet, deblateret, &

Autoritas episcoporum,

Lnc. 10. e

Mater dei socia christi.

2. cor. 1. a. 1. Cor. 1. b. 2. Tim. 2.

Obiecta Caluini Respon.

LIB. XIII. IN CAP. XV. Gallorum tuorum natione? Illi pro sua singulari pietate ne conceptam quidem in originali peccato pati possunt, tu etiam veniali peccato obnoxiam facis. Illi ne aliena culpa decondari eam patiuntur, tu etiam propria & ab ea sponte sua commissa eam coinquinas. Sed si à Claromontano concilio hoc definitum est, & concilium illud fuit generale, vt videretur, quia in eo praesuit Vrbano secundus, ac nonnulla ad vniuersam ecclesiam spectantia statui curauit, cur non vis, vt quae ab eo definita sunt, dicamus ab ecclesia teneri? Nonne concilia generalia, vt definitum est in concilio Constantiensi, eccle. vniuersalem repraesentant? Si proceres & maiores alicuius regni vel ciuitatis, dum autoritate sui principis legitime congregantur, totum regnum vel ciuitatem repraesentant, & quae ab illis statuuntur, statuta regni vel ciuitatis censentur, qui potes negare, concilia generalia, in quae praesati & maiores ecclesiae autoritate summum Pontificis conueniunt, ecclesiam vniuersam repraesentare, & ea dici debere ab ecclesia teneri, quae ab illis fuerint in fide salte stabilita? Sed addis. Ecclesia certe membrum erat Augusti. qui tamen si amolienae inuidiae causa maualt alicubi de beata virgine filere, passim tamen sine eius exceptione totum ada genus peccato inuoluit. Quin etiam propè dilectis verbis eam in peccatorum ordinem aggregat, cum ad Marcellinum scribens multum eos errare tradit, qui vlli sanctorum, præterquam vni Christo, necessariam fuisse hanc deprecatione negat, Dimitte nobis debita nostra. Quid hic dignum tantè istius imposturae respondere queam? Audi impiè. Non solum non siliuit de hoc Aug. non solum non eam vnquam in peccatorum ordinem aggregauit, sed manifestissimis ac clarissimis verbis asseruit nos scire, eam ne minimum quidè admisisse vnquam peccatum. Cum Pelagius te certè hac in parte magis pius, post aliquot sanctos & sanctas veteris testamenti, quos contemdebatur fuisse sine peccato, tandem subiecisset, necesse esse pietati, confiteri Dei matrem nullum habuisse peccatum, Aug. de aliis omnibus negat, & de sola ipsa apertissime id concedit in hæc verba. Excepta itaque sancta virgine Maria, de qua propter honorem domini nullam prorsus, cum de peccatis agitur, volo habere quaestionem. Inde enim scimus, quod ei plus gratiae collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quia concipere, ac parere meruit, quem constat nullum habuisse peccatum. Hac ergo virgine excepta, si omnes sancto-

ret, & incautos aliquos decipiat, laudem matris Dei hac in parte, quae nobis ex suscepto munere incumbit, pro tenuitate nostra tueri aggrediar. Nam in eo, quod nec sociam illam Christi, & ei in caelo absidentem pati potes, optimè tibi respondit, ac palam ostendit pius valde iuxta ac doctus Ioan. Cochleus, toto te caelo errare. Quis fidelis nesciat socios Christo futuros in consolatione, qui fuerunt in tribulatione, & omnes christiani, teste Paulo, in societatem ipsius vocatos esse, ac si sustineamus, cum Christo etiam regnatos? Sed te miser ista fugiunt, quæ ne imperiti quidem, & illiterati inter fideles ignorant, quia fonte vere Theologie, Parisiensi videlicet Gymnasio deserto, ad putidissimas & ceno oblitatas Lutheri & ipsorum sectatorum lacunas perfidias & perfuga te contulisti. Ne verò dum innocentiam singularem Deiparae virginis ostendimus, calumnieris, & clamites, quae pro te faciant, à nobis esse dissimulata, & sententiam tuam non idoneis, argumentis, sed lubrica disputatione conuulsam, eidem, quibus ingrederis vestigiis, impietatem tuam persequar, & quibus in nos veteris testimonii, te reuincam? Ita intelliges potuisse te legere, quae scripta sunt, & non potuisse, quae pietate roborata, sunt cognoscere. Ecclesiam, ais, quid appellant, nisi concilium Claromon? At ego, vt ingenue fatear me nescire, quod nescio, ne in concilio Claromon. statutum esse scio virginem caruisse peccato veniali. Nam concilium hoc nunquam legi, nec in lib. conciliorum habetur. Tantumque memini in Basil. conc. de finibus legisse, caruisse illam omni peccato etiam originali. Neque opus sanè est, hoc olim scriptis definitum esse ecclesiam, vt verè dixerit nostra Synodus ecclesiam tenere hoc virginis privilegium. Sed satis est, si id, vt certum & indubitatum semper crediderit maxima, & præcipua pars ecclesiae. Non illa sola tenet ecclesia, quæ certis & scriptis canonibus definita sunt à summis pontificibus & generalibus conciliis. Quin verò & omnia, quae ab eis statuta sunt, prius vt certa tenebantur ab ecclesia, & quia tali & tanta certitudine ab ea tenebantur, scriptis mandatum est, vt ab omnibus catholicis rota mentis deuotione susciperentur, & crederentur. Sitamen, vt inuoluit, in concilio Claromontano hæc veritas stabilita est, inde maior tua conuincitur impietas, qui non tantum Tridētinum, sed & Claromontano, resistis, quod velut patrum tuorum ornamentum debebas tueri. Quantum hic degeneras Caluine ab illustri, & christianis:

Obiecta Caluini

Respon.

Aug. de na. & gra. 36.

cto.

ctos & sanctas congregare possemus &c. vna voce clamassent. Si dixerimus, quia peccatū non habemus, ipsi nos seducimus. Profecto his verbis non solum veritatē, quā tuemur, professus est Aug. sed illam noram, esse & indubitatam fidelibus aperuit, ac tela nobis suppediravit, quibus tuā impietatē reuinceremus. Ad vincendum omni ex parte peccatum, & non tantum ad vitandū plus ei gratiæ quā ceteris collatum dicit, vt intelligas non tantum vitasse illam omnia peccata, sed & planē de illis triumphasse, ac nouis sempervictoriis & incrementis gratiarum illustratum fuisse & ornatum. Et se scire hoc dixit, netuauit signum aut opinionem humanam hoc putares. Nec subiticius, vnde id fecit. Quia concipere inquit, & parere meruit, quem constat nullū habuisse peccatū. Mereri nō poterat tantā dignitatē, immō nec idonea ei esse, si sua sponte alicui contentissimē peccato. Quæ participatio iustitiæ cui iniquitatem? Quæ societas luci ad tenebras? Quæ conuentio Christo ad Belial. Nonne etiam honor parentum gloria est filiorum, & dedecus matris, dedecus est filii? Qui ergo potes dubitare, quin Deus, qui suæ gloriæ zelator est, qui que omnibus necessaria pro sua specie, & conditione tribuit, auxilium ei dederit, ad omnia deuitanda peccata, quam ceteris ab æternō sibi elegisse in matrem, ac supra ipsos choros angelorū voluisse exaltare? Et tu quidem Caluine debuisses tibi prececeris à tam impia sententia temperare. Nam qui dicis nullum esse peccatum, quod non sit mortale, cum ais matrem dei admisisse aliquod peccatum veniale, cogeres consequenter dicere, eam fuisse aliquando in peccato mortali, ac per hoc & inimicam Dei & filiam diaboli & seruam peccati & ream Gehennaliū flammarum. Quod nescio, an vel hæreticissimū, qui fuerunt, potuissent vnquam tolerare. At qui membra ecclesie ait erat Chrysostr. & Ambrosius, qui ambitione tentatam fuisse suspicantur. Nunquid igitur crediderunt esse figmentum sicut tu dicis, nugatoriū, quod nos credimus? Certè suspicio longè distat à fide, & qui suspicatur, nondum credit. Deinde. Si tentatam, nunquid victa? Nonne Christus tentatus est per omnia pro similitudine absque peccato? Ad hæc. Non sunt multa, quæ aliquibus doctoribus dubia fuerint sine culpa, & tamē postea vt certa definita sunt ab eccle. quia certis argumentis postmodum consistit trepidasse illos vbi nullus erat timor? Sed Ambrosius vbi illam ambitione tentatam suspicetur, me quidem fugit. Vnum scio discretissimè illum & piensif

simè lib. 3. de virginibus i omnibus sigillatim virtutum officii absolutissimum illam exemplum mundo præstitisse docere, & eius vnus vitam omnium fuisse disciplinam. Nec patiuntur illa, quæ constanter de ipsa differit, vel minimam verbi aut cogitationis ociosæ, aut alicuius officii intermissi nedū ambitionis labeculam ei inurere. Et cum Chry. dixit, fortasse aliquo humano affectu eam ductam fuisse, vt postularer à filio miraculum cōuersionis aqua in vinum, potuisset à te, si pius es, piè exponi, sicut. S. Tho. exponit. præsertim cum apertè & absque vlla dubitatione iustificauerat illud miraculum eā perisse, quia nouerat iam tempus manifestationis Christi aduenisse, & oprabat vt hominum sibi gratiam cōciliaret. Vnde & statim subdit, ipsi illis alioribus verbis & indignatione illa, Quid mihi, & tibi est mulier in dicalia Christum, quæ eā præ ceteris amaret & reuereatur. Et quid tandem hic fuit, vel cum venit ad templum cum aliis cognatis, ut videret & alloqueretur filium, quod vel Momus ambitioni quæ iam putaret? Quod petiit miraculum? Atqui multi alii petierūt maiora à Christo, nec ea de re vituperantur, sed laudantur, Quod accessit filium prædicantē, vt commemorat Marcus? At qui multo iustæ causæ id faciendi poterūt subesse. Quod si aduertamus, quæ post illa verba, Vinum non habent, statim secuta sunt, quantū illa confidentia mox imperauerit ministris, Quodcumque dixerit vobis, facite, planum erit, eam filiū in illa petitione nō offendisse, sed dominum ita ob exemplum nostrum respondisse, & vt Deo in solidum vendicaret potestatem faciendi miracula. Nō agnoscit, ait Aug. viscera materna, facturus operā diuina, tanquam dicens: Quod de me facit miraculum nō tu genuisti. Diuinitatē meā non tu genuisti. Nec Cyrillus hic agnouit aliquam fuisse culpā in virgine, sed plane ac verè diametro huic errori aduersatus ita scribit. Vno deficientē mater eius, quæ vniuersa illi impossibilia esse nō ignorabat, hortatur vt solita sua bonitate atq; misericordia vteretur. Et ibidem explicat id eā dixisse ministris. Quodcumque dixerit vobis, facite, quia magnam sibi autoritatem & dignitatem deferri à domino non ignorabat, ac dominum acquirere illius precibus, vt ostenderet, quantum honor parentibus debeatur. Quam lōge verò à tuo isto errore fuit Anselmus, qui in pia quadam huius virginis beatissimè inuocatione, planè affecterat angelos puritate ab ea vinci. Si angelos puritate superat, cū angeli nullum admi-

Chry. ho. 20. i. Ioa. Tho. 3. p. q. 27.

Mat. 12. d.

Mar. 3. d.

Ioan. 2.

Aug. trac. 8. in 16an. Cyr. 2. in 10a. c. 22. 23. & 24.

Ansel.

2. Cor. 6. Pro. 17.

1. Cor. 13. 1. Cor. 13.

Resp.

Heb. 4. d.

Amb.

admisserint vnquam peccatum, neque illa fuerit peccati aliquando rea. Atque Anselmum secutus est Bernar. qui vbi dixisset ineffabile esse privilegium meritorum ipsius, & omnes virtutes singulā prerogatiua inueniri in ea, subdit. Quæ enim vel angelica puritas virginitati illi audeat comparari, quæ digna fuit spiri. san. sacrarium fieri & habitaculū filii Dei. Et in serm. alio quo ostendit non incongruenter ei aptari, quod de ecclesia Ioannes dixit, Mulier amicta sole, sic scribit. Iure ergo maria sole perhibetur amicta, cuius omnia tam excellenter irradiata nōcuntur, vt nihil in ea non dico tenebrosū, sed obscurum saltem, vel minus lucidum, sed ne tepidum aliquid, aut non feruentissimum liceat suspicari. Audi hæc, & attenta mente lege Caluine. Velis salubriter vinci. Ne resistas manifesto luminis. Agnosce errorem tuum, qui ea credideris de virgine ista sanctissima, quæ ne per somnium quidem suspicari teste isto sancto doctore, tibi licuit. Si ad vitandū peccatum, amorem Dei feruentissimis requiris, en tibi Bernar. dicit omnia in illa fuisse feruentissima. Ac ne fidem ipsius dictis abrogaret, mox ex ipso euangelicæ historiæ decursu ostendit, nihil in ea fuisse indignationis, ambitionis, aut loquacitatis, sed admirabili omnium virtutum fulgore eam mundo præluxisse. Et quid plurius tibi doctorū testimonio obiciamus? Quid aliud prædicant sancti omnes, cum passim illam sicut facit Sixtus. 4. intemperatam & immaculatam prædicant? Quid aliud, cum ei aptant illa verba ex canticis, Tota pulchra es amica mea, & macula nō est in te? Certè immaculata dici nequit, neque pulchra, si macula aliqua peccati aliquando resperfa fuit. Si carnem virginis omnes doctores constanter tradidere perpetuè fuisse alienam ab omni rebellionē aduersus spiritum, nec vnquam infestam fuisse legem mentis ipsius à lege carnis, cur tu impie non idem credas de ipsius à lege carnis, cur tu impie non idem credas de ipsius anima? An non magis decorat nos vel minimum peccatum, quam vniuersa rebellio carnis, naturali tantum lege, & præter omnem voluntatem nostram nos discrucias? Si propter honorem dēmini carnem eius liberam ab omni malā concupiscentia, & ab omni post mortem corruptione tuemur, certè & propter eundem animam eius ab omni forde peccati alienā oportet tueri. Non enim minus dedecet eū de muliere peccatrice carnem sumpsisse, quā carnē, quæ rebellis fuerit spiritui, & à vermibus postea consumpta.

Sixtus in Extra va. Grauenim.

Sancti doctores Egnatius, Polycarpus, Hieroneus, Iustinus martyr, & multi alii apostolici & eloquentes viri, quos citat sine nomine Hiero. con. Heluidium, & ipse Hierony. & Hilarius, & Ambrosius & Aug. & Greg. & omnes doctores catholici qui ipsos secuti sunt, & vniuersa deniq; ecclesia semper execrata est errorem Heluidii contra perpetuam virginitatem in matris Dei, non ob id tantum, quod contra doctrinam esset acceptam ab apostolis, quam nonnullæ prophetiæ & figuræ veter. testamenti effragitant, sed quod indecens putarunt, vt thorus ille immaculatus verbi Dei, ac templum dominici corporis alio violaretur sceler. Quando ergo te illi passim fuisse sent, qui non templum dominici corporis, sicut Heluidius, sed animam illam multo corpore præciosiorem, quæ sedes fuit Dei & sanctuarium eximium, & singulare spir. san. succendis, violas, contaminas, & culpæ etiam legalis ream facis. Cū honorabile sit conuulsiu. Heb. 13. abium in omnib; teste apostolo, & thorus immaculatus, non vides miseritimo hominum multo te magis virgineum Christi thalamū hac tua impietate de honestate, quā si cognitam virō, aut post mortem putrefactam, & corruptioni fuisse obnoxiam dixisses? Hæc si vt par est, rectè expendis, inquam definitionem patrum nugatorum figmentum appellabis, Sed non pluribus hac de re tecum agam. Gloriæ iam erunt tua conuicta, cū eodem, quo intemperata virgini detraxisti, ore nos laceres, & caninam tuam retraxeris domini pariter experiantur, & mater.

Possit iustus quouis temporis momento & singula. & omnia venialia vitare. Cap. XLIX.

Verum illud post hæc videndū, an quod nullus excepta immaculata virgine omnia deuitarit venialia, inde profectū fuerit, quod eiusmodi sint hæc peccata, vt etiam ab inuitis committantur. Ab sit tamen ab humanis mentibus tanta impietas, vt vel minimo peccato impuret, quæ ab eis vitari nequeunt. Omne peccatum, vt supra non semel Calu. in. ex August. & aliis doctoribus probauimus. c. 6. contra Lutherum & Protestantes, voluntarium est. Ac ne voluntarium dicat Caluinus ab Aug. vocari, quod voluntate fit, non autem quod fieri, & non fieri à nobis potest; ne huic absurdo diuerticulo aliquis locus esset, idem Aug. sapienter & prouidè dicit, Peccati reum teneri quenquam, qui non fecit, quod facere

Propo. 11

Calu. in. c. 6. Aug.

Tertu. de
pna.

facere non potuit, summæ iniquitatis est, & infantia. Cumque Deus vt iustissimus iudex, quia teste Tert. iustitia charissimè exigenda, & tuenda preest, omnia peccata puniat, & suam cuique peccato pœnam illam facimus, magna profectò impietatis reum illum facimus, si credimus nos ab eo puniri pro illis, quæ vitare nequimus. Quis hoc faceret tyrannus? Neque antiqui scholastici, vt san. Tho. f. Bona. & aliusisio. qui omnem tentationem carnis tuetur esse peccatum, ab hac doctrina distiden. Solas enim tentationes carnis dicunt, quæ vel tunc cum eas patimur, vitare possumus, vel certè præueniri à nobis poterunt. Et distertè explicant nullum subesse in his incursionibus peccatum, nisi cum sunt voluntaria: & vitari vel possunt, vel certè potuerunt, scilicet alias etiam tentationes probentur peccata dixisse, non remiserit ea esse ad nouam pœnam impunitabilia, sed peccata dicunt, quia sequela sunt peccati. Ad hæc, sicut opera alioqui dissona recte rationi sequentia ex culpabili ebrietate, peccata quandoque appellauerunt, & August. vitia appellat infirmitates & insultus carnis. Neque solum hoc verum est, de quocumque peccato; Nullum est vitæ momentū, in quo non possit homo à singula, & omnia vitare, & non omnia; aut non teneremur euitare omnia, neque probè nobis verti posset, quod non vitemus omnia, aut certè iam ad aliquid impossibile, esse mus adstricti. Quorū vt unque absolum & absurdum est. Nulla etiam potest esse in lege Dei perplexitas. Estque axioma istud, vt diuina bonitati maximè consentaneum, apud omnes catholicos receptissimum propter auctoritatem Pauli dicentis. Fidelis est Deus, qui non patietur nos tētari ultra id quod possumus, sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Equidem si quenquam Deus tam multis hincinde circunvallare permitteret tentationibus, vt propter multitudinem earum simul in eum coaceruatum irruentium singulas deuincere posset, sed non omnes neque semper pateret via, quæ saltem per fauorem ipsius omnem culpam possit euadere, iā supra quam possemus, tētari eum, neque faceret ille cum tentatione prouentum, neque vt alii legunt, exitum, quia ex eis non liceret sine damno exitum posse hominē sæpe esse in hac vita absq;

culpa & reatu alicuius peccati actualis, ac vere plerunque sic esse. Non semper peccant omnes iusti, non semper adiciunt peccata peccatis, nec potest aliquis tam scrupulosus esse christianus, qui in omni tēpore putet se peccare, & de omnibus suis actibus confiteatur, etiam si omnia sua peccata adnitatur confiteri, nisi fortè errore Lutheri seductus, omnia opera huius vitæ quantumcumq; sancta crediderit esse peccata. Et quamuis peccatores omnes simus, & multarum nobis conscii culparum, sunt tamen per gratiam Dei semper nonnulli viri ita perfecti, & immaculati vt tam in hac militia agentes, vt et in diem vnū sine peccato durent, & ne leuissimè quidem culpæ sibi conscii sint, quam possint eo die à se admittam cōfiteri. Quod si nobis hoc non credunt heretici, credant saltem d. Hierony. qui maximè illis hac in parte videri potest in plerisque fuisse in dialogis illis doctissimis, quos edidit aduersus Pelagianos. Cum enim constanter asseueret, & plurimis vtriusque testamenti testimonis nitatur approbare, nō posse ab aliquo nostrum sic Dei seruari mandata; vt ad perfectū iustus sit, & non aliqua ex parte peccator, tamen tandem paulò post principium tertii libri victus argumentis aduersantis Critobuli, fatetur, statim à suscepro baptismate hominem peccato carere, neque se negare hominem aliquando esse sine peccato per Dei gratiam. Et in. 2. li. aperte dixerat. Qui cautus & timidus est, potest ad rempiss vitare peccata. Et ad finem eiusdem libri. Tolleigitur posse, & concedam omnia donante Deo subsistere. Aug. etiam lib. de na. & gra. hoc ipsum per Dei gratiam fieri posse, ac factum esse ex auctoritate Hilarij, Ambro. Hic. & beatissimi martyris Sixti. Ro. ecclesie episcopi confirmat. Quid igitur Ioannes nomine suo, & cūctorum dicit, Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est: Certè propter auctoritatem horum verborum Augu. in lib. de natura & gratia. Non solum inquit, iusti, sed si omnes sancti, & sancta, cum hic viuerent, interrogarentur, responderent, non esse sine peccato. Et in eodem libro etiam de se & de alijs ex Deo natis hæc dixisse Ioannem asseuerat. Et ad eandem sententiam confirmadam vsi sunt hoc testimonio Cypr. & Hiero. in locis iam citatis. Vtgeri etiam hæc possunt, quia in concilio Mileuitano expressè propter eandem verba Ioannis diffinitum est, quenciq; iustorum posse veraciter, non tantum nomine ecclesie, sed & suo quoque dicere particu-

Hiero.

Aug. c. 62
63. 64. &
65.

Obiect. 1.
1. Io. n. c.
c. 36.

Obiect. 2.
Ca. 7. & 8

lam illam orationis dominicæ. Dimitte nobis debita nostra, Et idem postea ad verbum referunt inter canones Conciliorum Africariorum. Si verò aliqui iusti aliquando sine peccato, verè possent dicere se non habere peccatum, & pro illo tempore non poterunt dicere veraciter nomine suo, Dimitte nobis debita nostra. Sed verba Ioannis haud quaquam in hunc sensum accipienda sunt, quasi nō possimus hic aliquando esse sine peccato, & id ipsum verè & pbabiliter de nobis credere, sed ad totum vitæ decursum referenda sunt. Et ita Ioannē exponere sancta hæc synodus nos docuit cum cap. 11. & can. 23. ad totam vitam reulit, qd non vitent iusti omnia peccata venialia. Cavit nimirum dilectus dominus in citatis verbis, primò ne quispiā ei ederet se sic immunem esse à peccato, vt nulli proforus culpe vnquam obnoxius fuerit, neque Dei misericordia vnquam indignus erit. Deinde ne putet quispiam sic se innociam & immaculatam vitam ducere, vt non aliquando vel minutum aliquod admittat peccatum. Vnde & statim subiicit, Si cōfiteamur peccata nostra fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra & emundet nos ab iniquitate. Si dixerimus, quoniam non peccauimus, mendacem facimus eum, & verbum eius non est in nobis. Ex pedamus benè duo illa verba, & emundet nos ab omni iniquitate, & si dixerimus, quoniam peccatum nō habemus, vel quoniam nō peccauimus. Et ex prioribus constabit nō esse cōtra Dei veritatem, sed consonum potius ipsi vs veritati & iustitiae, vt credamus nos aliquando Christi gratia & sanguine liberos esse, & mundos ab omni iniquitate. Ex posteriorib' verò colligere licebit, perinde esse, si dixerim' quoniam peccatum non habemus, ac si aperit' quoniam diceretur. Si dixerimus, quoniam peccatum obnoxii non fuimus, & plerunque simus. Et ne aliud citata August. verba aut similia detorquerentur, ipsemet in Enchi. sic scripsit. Neque crimen est omne peccatum. Itaq; sanctorum omnium vitam; quandiu in hac mortali viuunt, inueniri posse dicimus sine crimine, peccatum autem si dixerimus, quia nō habemus, nos meritos seducim'. Vides vt August. non aliquod breue tempus vel momentum, sed ad totam vitæ presentis stationem & suam, & verba Ioannis referet? Et in de perfectione iustitie prope finem idem perspicuum fecit his verbis. Quisquis autē dicit post acceptam remissionem peccatorum ita quenquam hominem vixisse in hac carne, vel viuere, vt nullum habeat omnino peccatum, con-

Respō. ad
aug. c. 64

tradicit A postolo Ioanni, qui ait, si dixerimus quia peccatum non habemus. n. r. l. e. u. r. nō est. Non enim habuimus, sed habemus dixit. Atq; in hunc sensum exponendi sunt alii doctor es, qui similiter loquuntur. Propterea verò iusti semper possunt & humiliter, & veraciter dicere nomine suo & aliorum verba orationis dominicæ. Dimitte nobis debita nostra sicut in Concilio Mile. olim & nouissimè. c. 11. à patribus diffinitum est, quia quod potest esse, non potest fati cōstare. Vnde enim quis sciat in huius vitæ caligine remissionem te omnium peccatorum, quo ad culpam & pœnā fuisse iam assecutum?

Impossibile nobis est moraliter, vitare tota vita omnia venialia Cap. XX.

Cum hæc tamen in controuersa sint & esse debeant inter catholicos, illud discutendum superest, quod tertio loco nos tractaturos promissimus, an in potestate sit nostra vitare singula & omnia venialia, non tantum pre aliquo paruo vitæ tempore, sed etiam pro tota vita. Huius autem questionis enodatio explicationem requirit duplicis potestatis vel impossibilitatis, quæ communiter ponitur ab scholasticis. Quædam enim dicuntur mortaliter possibilia, seu impossibilia, alia logicè, seu metaphysicè. Et moraliter ea dicuntur possibilia, quæ sepe & sine magna difficultate fieri possunt. Contra verò impossibilia moraliter dicuntur, quæ fieri non possunt nisi rarissimè, & cum magna difficultate. Et sic Christus dixit, impossibile esse diuitem intrare in regnum cælorum. Et Hiero. impossibile ait malè assuetos benè operari. Logicè verò, seu metaphysicè possibilia dicuntur, quæ vt cunq; fieri possunt, & e contrario impossibilia quæ nullo modo. Porro si de nuda potètia nostræ libertatis sit quæstio, certum fecerunt Aug. & Hiero. & alii nobiles auctores, qui contra Pelagianos disputarūt, neutro modo subesse nostræ potèstati vitare omnia venialia, neq; iā per Dei gratiā necesse est hanc constabilire veritatem, quæ & hereticis nostræ tempestatis certissima & indubitata est. Si verò de potètia nostræ libertatis ope diuina subnixæ tractemus, secundum legem communem constitutissimum omnibus crediderim esse debere, neminem quantumcunq; iustum excepta Dei para. virgine, posse, aut potuisse moraliter tota vita cuncta deuittare venialia. Quod vt hinc liquere potest, quia nemo excepta b. V. dabitur vt dicitis vt dixim' d. capite

Resp. ad a
obic. 2.

Mart. 19.
Hiero. 13.
d.

capite constat, qui omnia illa deitauerit. Enimvero quod tam multi viri sapientia & sanctitate conspicui, summo studio, toraque vi & ope sua conati sunt, neque tunc annorum seculis sunt assecuti, merito impossibile moraliter ceteri potest. Atque illa, quae in vni coegimus in vlti. c. lib. 12. vt difficultatem perseuerandi ostenderemus, dilucidum possunt facere, nihil esse tam impossibile moraliter, quam hoc sit, vt quisquam mortalium, donec absumatur quod filii carnis, & seculi huius sumus, liber sit ab omni culpa. Et quia moraliter hoc non subiacet nostrae facultati, prouidentissimè in oratione dominica, quam & omnibus suis, & in omnè statum Christum prospexit, non tardum instituit, vt peteremus ne induceremur in tentationem, sed vt etiam dimitterentur nobis nostra debita. Atque hinc crediderim motos fuisse plerosque ex sanctis doctoribus, vt quauis disertè aliàs dixerint posse nos per Dei gratiam implere ad plenè ipsius legem, tamè nonnunquam more scripturarum & communis consuetudinis loquentes, asseruerint non posse quenquam mortalium in hac vita omnia deitare peccata. Et de hac morali impossibilitate verba eorum interpretanda sunt, si non volumus impie dicere eos sibi ipsi repugnasse. Sed quia possunt ad confirmationem Cano. 23. nostri decreti verba eorum valere, ex plurimis eiusmodi aliqua hic quoque subiiciam. Hila. in illa, Amputa à me opprobrium &c. Prophetarum in corpore positus loquitur, & neminem viuentium scit sine peccato esse posse. Et statim. Se hominem meminit, qui per naturae infirmitatem sine peccato esse non possit, & ideo praecatur. Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque. Augu. Non angeli indigent poenitentia, sed homines, qui sine peccato esse non possunt. Et subiungit. Non dicam Laici, sed etiam sacerdotes vna die esse non debent sine poenitentia, quia quomodo nullus dies est, in quo homo possit esse sine peccato, sic nullo die debet esse sine satisfactionis remedio. Et de bono perseue. cap. 13. citat ex Ambrosio, & approbat cauere difficile, exuere autem impossibile surreptione, in quibus dubium non est quandoque nos peccare venialiter. Idem etiam dicit in illa verba Ioa. Si consisteamur peccata nostra. In lib. de fide ad Petrum. c. 41. vt firmissime tenendum traditur, neminè ex adultis sine peccato esse posse. Greg. Humana vita sine culpa transiri non potest. Et alibi etiam à iustis peccata haec minuta asserit inexcusabilia. Beda in illa verba, Ecce

agnus Dei. Quandiu sunt sancti in hoc corpore, peccato carere nequeunt. Ber. In leuibus peccatis, à quibus abstinere non possumus, dum gestamus corpus peccati, sufficit ad salutem quotidiana poenitentia, & iterum. In hoc corpore peccati, & in hoc tempore malo sine peccato esse non possumus. Et in lib. de praeccepto & dispen. Fateor sanè impossibile cui vis mortalium, vel venialiter interdum non delinquere. Et idè ibidem colligit neminem posse cautè polliceri, se non peccaturum. Et qui sic iurat, aut peierat, inquit, aut sanctior est illo, qui ait, In multis offendim? omnes. Theologis etiam scholasticis in. 2. partim in. d. 28. partim in. 41. frequens est illud axioma. Singula posse vitari in hac vita peccata venialia, sed non omnia. Et fan. Tho. id tuetur in. 1. 2. q. 109. arti. 8. & Nico. in comment. scripturaz.

Possunt instr. per Dei gratiam, etiam tota vita omnia venialia vitare.

Cap. XXI.

Sive tamè hi doctores sic valeant pie exponi, siue nò, si de potètia dialecticè, aut metaphysicè disputemus, & quid absolutè in nostra situm sit potestate, per auxilium & gratiam Dei inquiramus, simpliciter crediderim posse nos per opem & fauorem dei & omnia singula peccata tota vita deitare. Itaq; sicut Christus dixit apud homines impossibile esse diuitem confidentè in diuitiis suis intrare in regnū caelorum, sed apud Deū hoc esse possibile, quia Dei auxilio & relinqui possunt diuitiae, & auferri confidentia, ita & nos asserimus, posse hominem cum Dei gratia vitare omnia peccata, quantum est ex parte sua libertatis & gratiae diuinæ, etiàs hoc non sit possibile per solas liberi arbitrii vires. Quonia autem hoc nouum, & durum plerisque videbitur, sicut & mihi sepe visum est, adiuuare fortissimis illud quibusdam argumentis communiare, quæ me diu ac multum de hac questione cogitantem in hanc tandem sententiã impulerunt. Primò. Non solum tenetur homo in progressu vitae suae deitare singula peccata venialia, sed tenetur vitare omnia. Est igitur hoc homini simpliciter, & absolutè possibile per gratiã Dei. Alioqui incidemus in haesum asserentiũ, Deū obligasse homines ad impossibile. Dicit forrè aliquis satis esse si praeccepta obligatiã sub culpa mortaliã nobis possunt expleri, neq; opus esse, vt etiã illa expleri possim?, quæ sub culpa veniali obligat. Finis quippe legis charitas est. Eaque ob causam sufficiat eatenus posse à nobis impleri legem,

De cora domini,

Iaco. 3.

Mar. 10. d

Pst iust oia pta vitare.

Arg. 1.

Euafo. 1.

Can. 23. Hilarius. Psal. 8.

Aug. ho. 2. in Apo.

Greg ho. 17. scilicet. & 18 Mo. 4. Beda. ber. d. tri. miser.

gem, quatenus & ad assequendam Dei amicitiam, & ad perseuerandum in ea satis est. Alius etiam fortassis dicit, posse quidè nos, ac forsitan non sine causa de Deo conuerti, si hominibus profectum naturae infirmitate legem aliquam tulisset, quæ non potuisset & in singulis, & in omnibus suis partibus examulsum, & ad iustum impleri, at nunc quæri iure de hoc non posse. Nos quippe ipsi nobis tantum malū sponte nostra accersiuimus. Nam peccato Adæ sic læsa est, & vulnerata natura nostra, vt quæ Deus tulerat perfecte à nobis obseruabilem legem, iam in penam nostri peccati, non in omnibus, sed in singulis duntaxat praecceptis seruare possimus. Neque enim debuit Deus datã iam legem propter peccata nostra reuocare, praesertim cum in singulis etiã nunquam quolibet sit obseruabilis. Sed profectè iustitia diuinæ non conuenit, & multo minus suauitatis & equitatis, vt aliquid vel in penã peccati à nobis exigat etiã sub culpa veniali, quod ei exhibere non possumus. Et iniquus censeretur dñs, qui ob quacūq; offensam in se peccatam non contentus mandatis, quæ satis essent ad habendum & tenendum ipsius charitatem & obedientiam, aliquid praeterea impossibile à suis exigeret, etiã sub leuissima culpa & poena. Quod si propter poenam peccati hoc fieret, mitigata esset ea seueritas, vbi venia daretur peccato. Quare iusti modo rō debent eum rigorem patis, neq; ad aliqua exhiberi, quæ non possint in vniuersum seruari. Alii igitur aliter hoc argumētum dissolunt dicentes, teneri quidem hominè euitare omnia peccata, non autè aliq; pœuiliari praeccepto, sed praecceptis illis, quibus adstringitur vitare singula, atque idè satis esse, si possint euitari singula. Quamuis enim nequeamus euitare omnia, non inde cogemur asserere aliquid esse praecceptū nobis seruatiū impossibile. Sed euasione ista, tametsi communis, & superflua tenus apparens, nullius tamen est, si introrsum inspiciamus, momenti. Nullo quippe modo concedendum est, nos esse ad impossibile constrictos, siue vno aliquo praeccepto, siue pluribus. Et maximè hoc tempore cauendum esset, hoc asserere, ne conueniamus cum nostra tempestatis haereticis, qui aiunt, posse quidem à nobis legem Dei expleri, sed ex parte, & non ex toto. Ad hæc. Non solum oportet concedere, quodcūq; singulare Dei praecceptū nobis esse possibile, sed id ipsū etiam fatendum est de omnibus praecceptis Dei collectiue & in simul sumptis. Tota enim lex Dei est possibilis, &

Euafo. 2.

Impugna.

Euafo. 3.

Impugna.

restante Psalmista iustificata in semetipsa. Psal. 18. Neque oportet tantum iustitiam Dei & equitatem in quouis praeccepto consistere, sed etiã in vniuersis. Nam Christus certè ad vniuersam legem sermonem suum retulit, cum dixit. Iugum meū suauè est, & onus meū leue. Et de tota quidè lege Moyses Dei nomine asseruit mandatum, quod ipse praecipiebat, nō supra vires sui populi esse. Et ipse Dauid non de vno aliquo mandato, sed de omnibus dixit. Latum mandatum tuū nimis. Ac grauius nimis essent Dei mandata contra auctoritatem Ioan; si singulorum quodq; portabile esset, sed non omnia. E quidem non minori tyrannidi obnoxius, esset princeps, qui legem aliquam ferret, quæ tota obseruari non posset, quã si praecceptū aliquod peculiare statueret, quod esset suis subditis impossibile. Eadem enim iniustitia, quæ esset in statuendo illo praeccepto, esset vel forrè maior, in sancienda tota illa lege. Et si contra iustitiam esset exigere tributum aliquod, quod reddi à subditis non posset, esset & contra illam exigere aliqua, quæ omnia praestari nequeant, licet possint praestari singula. Suntq; ista ipsò lumine naturali doctè nota, non solū de praecceptis, quæ statuuntur à principibus sub grauius poenis, sed & de praecceptis statutis sub leuissimis. Palq; iniustus esset dñs, qui à seruo exigeret, vt ferret à re. òte in domū vnum lignum qualibet hora diei, si nō potest hoc facere omnib? horis diurnis, licet id possit qualibet hora, nec ad iniustitiã intereffer, siue hoc exigeret vno praeccepto, siue pluribus. Oportet siquidè praeccepta ita esse singillatim & complexim iusta, vt si vnicò statueretur mandato, essent nihilo secti portabilia, & factibilia. Cū igitur Deus optimus maximus nō solū iustus sit, sed etiam suauis & dulcis vniuersis, longè credendum est ab eius abesse voluntate & misericordia, vt homini imbecilli & infirmo lege cuiusmodi aut tulerit, aut latam ab eo custo dirivelit, quã in totum seruare nequeat, quin incidat volēs nolēs in aliquam vel leuissimã culpam contra ipsam. Deinde. Qui multis, siue venialibus, siue laetalibus obnoxius est peccatis, nō solum reus est apud Deum quo ad culpam & poenam, quantum singula, sed quantum omnia simul meretur. Ergo nō singula tantum, sed & omnia simul voluntaria sunt ei, & ab eo euitabilia. Nihil certè vel culpabiles nos aptū Deum, vel reos facit, nisi quod nobis sit voluntariū. Et si nō omnia venialia à nobis possunt euitari, ea ex parte, quæ euitari nequeunt, aliquid alienari vel minui

Psal. 18.

Mat. 11. Deut. 10.

Psal. 118. Iacob. 5.

Arg. 2.

580.

DE MORTALI PECCATO ET VENIALI.

malitiam ipsorum concedendum esset. Quod tamen a nullo, quod sciam, conceditur. Præterea. Illo præcepto diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & c. obligati sumus sub mortali, nihil contrarium aut repugnans dilectioni Dei admittere, & sub veniali neque leuiter subultare, aut exorbitare ab illius cultu, & obedientia. Si ergo possumus tantum vitare singula, & non omnia venialia, erit profectò hoc præceptum quoad hoc secundum nobis impossibile, & ita non solum de omnibus præceptis collectiue, sed & de aliquo præcepto concedere habebimus, aliquid esse nobis à Deo indistinctum impossibile. Insuper. Cui petimus in oratione dominica, ut fiat voluntas Dei sicut in cælo & in terra, & ne inducamur in tentationem, sed liberemur à malis, non solum petimus, ut euitemus singula peccata, sed possumus etiam, ut euitemus omnia, Et hoc ipsum iugiter optandum, & supplicandum est ut fiat, id quæ instanter efflagitat à Deo omnes sancti. Quod quidem frustra orarent, si obtinere non possent. Profectò quæ certi sumus à nobis non posse impetrari, Deum non petimus. Si hoc igitur sicut oportet, ac sancti docent, persistimus petere, re ipsa fatemur, id non esse obtentu impossibile. Possumus etiam hoc firmate argumentis, quibus iam constitutum esse nosse quocumque vitæ momento omnia peccata vitare. Si enim singulis vitæ partibus possumus vitare, & non omnibus, hoc erit ex debilitate virium nostrarum, quæ ad duas vel tres horas resistere possunt cum consuero Dei auxilio specialiter omnibus tentationibus, non autem maiori tempore. Quod tamè non videtur satis verisimile. Aliud quippe est de viribus corporis, aliud de viribus spiritus. Lassescunt vires corporis & tanto debiliores sunt, quanto pluribus, aut maioribus ponderibus maiori tempore vel spacio portandis fuerint adhibite. Sed vires spirituales ex ipsa victoria tentationum crescunt, & augentur. Eoque facilius de hostibus spiritus triumphamus, quo plures iam triumphos de illis reportauimus. Itaque si hodie tribus aut quatuor viriliter resistierimus tentationibus, poterimus & cras eadem, immò maiori facilitate similibus totidè resistere, aut certe Deus ad impossibile nos obligauerit, si perinde nos adstiterit ad resistendum eas, in non similiter ut hodie possumus. Quod & hoc exemplo potest fieri aliquato dilucidius. Quauis enim concedendum sit, posse nos portare singula aliquorum ponderum, & in non omnia,

quo exemplo se solent tueri, qui dicunt posse nos vitare singula venialia, sed non omnia, in non stat profectò, ut possumus ad certum spacium portare singula decem ponderum in vna hora, quin possumus & omnia illa decem in decem horis portare, si nihil minueretur virtus portandi posteriora, quia portata fuerint priora, sed portatis nouè, integre essent vires, & idoneæ ad portandum decimum, sicut fuit ut ad portandum primum. Quare cum omnes fateamur, sic posse à nobis vinci quascumque tentationes in vita occurrentes, & sic posse nos resistere cuius peccato, ut semper integra sint perinde vires ad resistendum posterioribus tentationibus, ac erant ad resistendum prioribus, & singula queque peccata suis temporibus deuitare possumus, poterimus & toto decursu vitæ etiam omnia. In iniuriâ item diuini auxilii, aut certe diuinæ bonitatis videtur esse, afferere tam infirmum, & tam exiguum auxilium Deum suis impartiri, tàmque parè eis auxiliari, ut non possint etiâ eo adiuui, & roborati omnia peccata euitare, quantuncumque solent ambulent cum Deo suo. Si Deus ita adiuuat omnes iustos, ut non solum aliquando tempore euadere queant, sed & euadant prorsus, atque deuitent omnia peccata, cur ad certa aliqua & prescripta temporis repagula eos fauores coarctamus, & non potius in omnè vitæ progressum eos extendimus, saltem ubi iusti tantorum beneficiorum magnitudinem pro dignitate agnoscunt, & paria illis pro sua virili repensare fatigant? Profectò ex scripturis nulla talis limitatio potest colligi. Quin eiusmodi indicant nobis Dei esse beneuolentiâ & beneficentiam in nos, ut nunquam Deus retrahat sua dona, sed in dies singulos augeat potius illa, & accumulet, quandiu per nos non steterit. Sed vel hoc argumentum quæ non moueat? In præteritum sanè nullus crediderim iustorum asserere audebit, singula quidè potuisse se vitare peccata, in quæ lapsus fuerit, sed non omnia. Omnes enim perinde videmur experiri omnia euitare potuisse, ac singula. Et nostram quisque, siue iusti sumus, siue peccatores, concordiam, negligentiam, & ignauiam accusare debemus, quod non omnia euitemus, neque vnquam eius rei culpam in Dei seueritatem, vel in nostram imbecillitatem transfere. Si autem eam facultatè in nobis quisque decursu vitæ spacis agnoscere debemus, cur non eadem credamus, nos habere in futurum? Ut quæ tandè rem istam scripturæ testimonio communiamus, & concludamus, si non possumus per auxilium Dei omnia euitare peccata

Arg. 6.

Arg. 7.

Arg. 8.

non

non dixisset Apostolus, fidelem esse Deum, qui non partietur nos tentari ultra id quod possumus. Tentamur quippe non singulis tantum sed & omnibus tentationibus. & non vno tantum momento, sed tetratio est vira ipsa hominis super terram. Si igitur neque per auxilium Dei omnes possumus vincere tentationes, quæ occurrunt in vita, certè tentamur supra id quod possumus. Et quid est, quod alibi ait. Corripit entès omnem hominem, & docentes in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo. Et mox. Exhibete vos sanctos & immaculatos, & irreprehensibiles. Et iterum. Omnia facite sine murmurationibus, & hesitationibus, ut sitis sine querela. Et rursus. Euigilate iusti, & nolite peccare. Si nullus potest sine peccato esse in hac vita, frustra ad hoc hortabatur, & eo correctio nes & doctrinam totam dirigi volebat. Frustra etiâ Petrus admonet fideles, ut sancti in omni conuersatione sint, quia scriptum est, Sancti eritis quia ego sanctus sum. Et falso alibi pollicetur eos qui consilia sua seruauerint non peccaturos aliquando. Quorsum etiam Ioannes dicit, Hæc scribo vobis, ut non peccetis, si hoc non erat possibile? Et nisi hoc cum auxilio Dei nostræ subbit potestati, quid Iudas commendat fidelibus, Deum posse eos seruare sine peccato. Hoc etiam videntur innuere verba illa Thobia. Multa bona habebimus, si timuerimus deum, & recesserimus ab omni peccato. Videtur etiâ per hac sententia esse definitio Concilii Arausicani. 2. quæ sic habet. Hoc etiam secundum fidem catholicam credimus, quod accepta per Baptismum gratia, omnes Baptizati, Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint & debeat, & fideliter laborare debuerint, adimplere. Certè ad salutem pertinet vitare venialia, licet non sit necessarium. Diffinitio item patrum. c. 11. de possibilitate præceptorum, & omnia quæ induximus ad eam & sanctitatem legis Dei, & libertatem nostram & virtutem auxilii diuini confirmandam, apertè militat pro hac sententia. Non enim dici possent præcepta absolute possibilia, neque iusti habere libertatem & Dei opè necessariam & sufficientem, si non possunt citra culpam venialem implere Dei præcepta, etiam cum auxilio Dei speciali. Et ex scholasticis Durandus, de venialibus ex genere suo, quod nos dicimus, constanter asserit. Sed illius patrocinio non egemus. Fuerunt profectò nostræ sententiæ eximii illi & illustrissimi gratia & liberi arbitrii propugnatores Hieronymus & Augustinus.

Colo. 1.
Philip. 2.
1. Co. 15. d

1. Petr. 1.

2. Petr. 1.
1. Ioan. 2.

Iob. 4. d

Durand. 1.
d. 41. q. d.

Atque ut de Hieronymo vsque ad sequens. c. taceamus, de Aug. verisimum hoc esse ex his poterit nobis constare. In lib. 2. de pec. me. & re. c. 6. ita scribit. Nam qui dicunt esse posse in hac vita hominem sine peccato, non est eis continuo incauta temeritate oblitendum. Si enim esse posse negauerimus, & hominis, libero arbitrio, qui hoc volendo appetit, & Dei virtuti, vel misericordia, qui hoc adiuuando efficit, derogabimus. Et statim. Si à me queratur, vtrum homo sine peccato esse possit in hac vita, confitebor, posse per Dei gratiam, & liberum eius arbitrium. Nec vtrunquæ, sed si cur certum & indubitatum videtur hoc tenuisse. Pro latis etiam quibusdam testimonio in huius approbationem sententiæ. mox subnectit. His atque huiusmodi aliis innumerabilibus testimonio dubitare non possumus, nec Deum aliquid impossibile homini præcipisse, nec Deo ad opitulandum, & adiuuandum, quo fiat, quod iubet, impossibile aliquid esse, per hoc potest homo, si velit esse sine peccato adiuui à Deo. Cunque Marcellinus, ad quæ libros de peccatorum meritis & remissione scripserat, hac sententia permotus fuisset, & absurdum sibi videri significasset, ut fieri posse diceretur, quod neque est, neque fuit, neque erit, non cessit huic argumento Augustinus, sed in de occasione supra librum de spiritu & litera scripsit, in cuius principio aliquid ex plis scripturæ fieri posse ostendit multa, quorum nobis desinit exemplum. Et in. 16. respon. libro de perfectio. iustit. apertè dicit. Non potest homo esse sine peccato, etiam si velit, nisi adiuuet gratia Dei. Neque istam sententiam retrahat in retracta. tametsi illius expressè meminit lib. 2. capi. 33.

Sententia Hiero. de potestate vitandi omnia venialia. Cap. XXII.

O Bjci tamen contra hæc potest Hieronymus, qui tribus citatis libris aduersus Peleagianos, nihil penè aliud agit, quam ut ostendat hominem, quantuncumque velit, & nratatur, haud quaquam tamen posse euitare omnia peccata. Quandiu, ait, in fine secundi libri, finis adueniat, quo dispercat iniquitas, & corruptum hoc, atque mortale in incorruptionem, atque immortalitatem mutetur, necesse nos subiacere peccato, non natura & conditionis, ut tu calumniaris vitio, sed fragilitate & commutatione voluntatis humanæ, quæ per momenta variatur, quia Deus solus est immutabilis. Et cum

Oo 3 Crito.

Critobulus argumentaretur, eum qui potest vno die se abstinere à peccato posse, & altero, qui duobus, posse & tribus, qui tribus, posse & triginta, atque hoc ordine posse & trecentis, & tribus milibus, & quoadiucunquē se voluerit abstinere, hoc primum ab eo petit Hierony. vt dicat simpliciter posse hominem in perpetuum sine peccato esse, si velit. Quod cum ille apertè concessisset, mox ipse adnixus est omnibus id viis refellere. Et in 3. libro non longè à medio. Hoc inquit est, quod tibi in principio dixeram, in nostra situm esse potestate, vel peccare vel non peccare, & vel ad bonū vel ad malum extēdere manum, vt liberum seruetur arbitrium, sed hoc pro modo & tempore & conditione fragilitatis humanę, perpetuitatem autem impeccantię, soli referuari Deo, & ci, qui verbum caro factus, carnis detrimenta, & peccata nō pertulit. Neque quia ad breue possum, coges me, vt possim iugiter. Possum ieiunare, vigilare, ambulare, legere, psallere, sedere, dormire, nunquid in perpetuum? Neque vno argumēto Hierony. in hanc rem vitur, sed tum ex testimoniis scripturarum, tum ex aliquibus lapsibus virorum sanctitate & religione præcellentium, tum ex fragilitate humana, quę sepe, vt persepe de virtutum culmine ad vitia iusti delabantur, & si non obruantur tentationum fluctibus certè negligentia subrepente, aliqua vitiorum forde, aut labecula interim aspergantur & commaculentur. Nihil est tamen quod Hierony. auctoritatem hoc in loco reformidemus. Non solum non aduersatur nobis, sed si benè omnia expendamus, mirificè nobiscum conuenit, & vel ipsius possumus auctoritate omnia confirmare, quę tradidimus. Ac primò quidem omnia in specie nobis ibi aduersantia referre possumus ad impossibilitatem moralem. Nam quod non de alia impossibilitate loquatur, vel inde possumus colligere, quia toto pœne primò libro hoc exigit à Critobulo, vt proferat aliquem hominem, qui fuerit sine peccato, si contendat hominem posse esse sine peccato, aut certè confiteatur non posse à quoquam fieri, quod à nullo factum queat edocere. Aut da inquit exemplum, qui absque peccato fuerint in perpetuum, aut si dare non potes, confitere imbecillitatem tuam, & noli ponere in cœlum os tuum, vt per esse & esse posse stultorum illud aures. Quis enim tibi concedet, posse hominem facere, quod nullus vnquam hominum potuerit? Et paulo post. Qui ergo

Respō.

Exposi. i.

Hierō.

aiunt hominem posse esse absque peccato, si velit, non poterunt hoc verum probare, nisi futurum docuerint. Cum autem futura in certa sint omnia, & maximè quę nunquam facta sunt, perspicuum est eos id futurum dicere, quod non sit futurum. Ecclesiaste hanc confirmante sententiam. Omne quod futurum est, iam factum est in priori seculo. Et ibidem satis efficaciter putat se probare, neminem posse esse sine peccato, quia in ipsis viris sanctis. Scripturę auctoritate & Dei ore laudatis, ne vnum quidem reperimus, qui non fuerit obnoxius alicui peccato. Atqui hæc & similia tantum possunt euincere impotentiam moralem. Possibilia enim pleraque sunt logica, aut metaphysica potentia, & talia dicuntur in scriptura, quę nunquam fuerunt, neque erunt. An putas, quia nō possum rogare patrem meum, dixit Christus ad Petrum, & ipse exhibebit mihi modo plusquā 12. legiones angelorum? Quod quidem certò scimus Christum non fecisse. Et hanc moralem impossibilitatem deuitandi omnia peccata ibi explicat ostendens Paulum non fuisse sibi ipsi aduersatū, cum tunc diceret se esse perfectum, nunc verò id constanter negaret. Nam duplex est iustitia seu perfectio. Atque vna quidem omnes complectitur virtutes, & ne minimam quidem labeculam aut variationem admittit, & hanc persequebatur apostoli, neque apprehenderat, dum hic viueret. Altera verò est perfecta in suo genere, & subiciens nos Deo, ac omnem culpam lætalem excludens, sed leues culpas admittens, & hanc habebat Paulus, & habent omnes iusti. Nullus enim hic omnes habet virtutes in vtu atque exercitio, sed alii aliis virtutibus, excellent, & cum in vna virtute, ne minima quidem parte deficiant, in aliis sentiunt se hic imperfectos esse, ac ex parte cognoscere, & ex parte prophetare. Quippe, vt & lib. 2. copiosè persequitur, omnia sanctorum lumina aliqua forde, aut tenebris hic maculantur, vt desolo Deo verè Ioannes dixerit. Deus lux est, & tenebrę in eo non sunt vllę. Sed est altera multò magis idonea, & germanior omnium verborum Hierony. expositio, quę nobis inde possunt obiici. Non enim ille contendit probare, non posse à nobis euitari omnia peccata, etiam per auxilium Dei. Quid minus opus erat in Pelagium certanti statuere? Gratia nimirum diuinę aduersarium magis hoc fuisset, quam Pelagio assertori liberi arbitrii, & impugnatori gratię. Ostendit igitur duntaxat, non esse hoc in hominis potestate, sed

Mat. 26

1. Io. 1. b
Expo. 2.
Hierō.

sed Deum id posse prestare, cui velit. Neque patres concilii Mileuitani, vt patet ex eorum epistola ad Innocent. alia in his de causa indignabantur Pelagianis, nisi quod absque adiutorio gratię Dei per solam libertatem arbitrii contendebant, præceptis cognitis posse hominem ad tantā perfectionem iustitię cōscendere, vt non esset necessarium dicere, Dimitte nobis debita nostra. Et quauis quinque illi episcopi, qui videntur fuisse præcipui in concilio Mileuitano in episto. quā ad eundem Innocent. scripserunt de Pelagianorum erroribus, tolerabilē & humanum errorem dicunt esse, neque impiū existimandum, quod iam tum quidam assererent posse hominem post suam iustificationem perseuerare tota vita absque peccato per adiutorium gratię & spiritus Dei, tamen Aug. qui multò fuit illis doctior, non humanum errorem, sed vt ostendimus pœne certam veritatem hoc putauit. Neque aliud sensisse Hierony. sed in hunc sensum excipienda esse, quę cūquē in loco citato differit, ex ipsissimis illius libris reuincemus. In principio. 1. lib. hoc contendit sub nomine Attici habere à Critobulo, cui personam tribuit Pelagii, vt cum dicit hominem posse esse sine peccato, si velit, adiceret eum Dei gratia, nec referret Dei gratiam ad beneficium conditionis, siue creationis nostrę. Et paulò post velut ostendens, quis illius disputationis scopus esset. Hęc inquit hominis est summa iustitia, quicquid potuerit habere virtutis, non suum putare esse, sed domini, qui largitus est. Et cum postea in eodem libro ex similitudine artium, quas Deus possibiles humano generi dedit, tametsi nullus queat omnes comprehendere, mirandum non esse ostendit, si non possint singuli omnibus numeris & partibus virtutum absoluti esse & perfecti, subdit. Vides ergo quod Deus possibile iusserit, & tñ id quod possibile est, per naturam nullum posse implere. Et paulò post. Possibilia præcepit Deus, & hoc ego fateor. Sed hæc possibilia cuncta singuli habere non possumus, non imbecillitate naturę, ne calumniam facias Deo, sed animi lassitudinē, qui cunctas simul & semper non potest habere virtutes. Et ne etiam per auxilium diuinū hoc à nobis prestari non posse, quis crederet, cum obiceret Critobulus verba Iudę apostoli, Ei autem qui potens est vos cōseruare sine peccato & constituere ante conspectum glorię suę immaculatos, ita respondet. Non intellegis quę propoueris. Neque enim potest homo esse sine peccato, quod tua habet senten-

tia, sed potest, si voluerit Deus, hominem seruari sine peccato, & immaculatum sua misericordia custodire. Hoc & ego dico, quod Deo cuncta possibilia sunt. Homini autē, nō quidquid voluerit, possibilia est & maximè id esse, quod nullam legeris habere creaturam. Et in 2. libr. ita scribit. Dixerunt apostoli. Et quis potest saluus esse? Audiunt à domino: Quę impossibilia sunt apud homines possibilia apud Deum sunt. Ergo aliqua quę apud homines impossibilia sunt, certè ea esse possibilia ex eo ostēditur, quod apud Deum possibilia sunt. Sit ergo & apud Deum possibile homini, si velit donare impeccantiā, non ipsi merito sed sua clementia, & apud homines nequaquam possibile, liberi arbitrii potestate, quod nutu donantis accipitur. Hęc ibi. Quę verba manifestè indicant tantum eum contendere, non posse hominem absque Dei auxilio vitare omnia peccata. Sed & aliquando apertiora sunt, quę paulò post principium 3. lib. legimus. Hoc & nos dicimus, posse Deū quicquid voluerit, & hominem per se & propria voluntate, quod tu asseris, sine peccato esse non posse. Vides vt non negat eum auxilio Dei nos hoc posse? Neque aliud reprehendit in Pelagio, nisi quod hoc subiiciebat nostrę potestati, & absolutè & sine adiectione Dei gratię dicebat nos hoc posse. Vnde & statim subdit. Sin autem potest homo esse sine peccato, si velit, frustra nunc iungis & gratiam, quia potens non indiget. Quod si nō potest absque Dei gratia, stultè tu dixisti, posse quod non potest. Quicquid enim ex alterius pender arbitrio, non eius est, quem posse contendis, sed illius, sine quo eum nō posse perspicuum est. Et mox subdit. Tu dicis, hominem non esse sine peccato, sed esse posse cum e contrario ego tibi tribuam, quod negasti, esse hominem sine peccato per Dei gratiam, sed per se esse non posse. Et addit. Deus possibilia mandauit. Hoc nulli dubium est. Sed quia homines possibilia non faciunt, idcirco omnis mūdus subditus est Deo & indiget misericordia Dei. Quod & exemplo Davidis euestigio subindat. Cum enim electus fuerit à Deo, vt faceret omnes suas voluntates, ac per hoc ex Dei gratia, potuerit eas opere cōplere, tamē ex sua culpa non omnes expleuit. Et ne in dei gratiā infirmitatem, neque in naturā nostrę imbecillitatem, sed in lassitudinem & ignauiam nostram referamus, quod non omnia peccata vitemus, eleganter, & doctissimè subnequit. Hoc & nos dicimus, posse hominem non peccare si velit pro tempore, pro lo

Co, pro imbecillitate corpora, quandiu in-
tensus est animus, quandiu chorda nullo vi-
tio laxatur in cithara. Quod si paululum se-
miserit, quomodo qui aduerso flumine len-
tum trahit, si remiserit manum statim retro
labitur, & fluentibus aquis, quo non vult, du-
citur, sic humana conditio, si paululum se-
miserit, discit fragilitatem suam, & multa se
non posse cognoscit. Et vt finis totius disputa-
tionis cõgruat principio in fine tertii libri ex
sancto illo ritu, quo antiquitus credentes, o-
rationem dominicam dicebāt statim dum le-
uabantur à fonte baptismatis, & in corpõis
Christi sacrificio, docet errare Critobolum,
qui cœlestia iam in hac vita sibi arrogabat do-
na, adeo vt contenderet, posse hominem non
peccare si velit, & cum Louiniano diceret, bap-
tizatos plena fide, tentari vltra, & peccare
non posse. Frustra enim ea pererēt fideles ba-
ptizati, quæ vel iam habebant, & perdere nõ
poterant, vel in sua ipsorum sita erant pote-
state. Denique totis pœnẽ illis libris hoc vnũ
expositular cum Pelagio, quod omne Dei præ-
sidium à nobis auferret, cum posse nos esse si-
ne peccato assereret, & gratiam Dei non ad
singula referret opera, sed ad conditionis, ac
legis, & liberi arbitrii potestatem. Et mirificè
laudat Augustinum eõdem impugnantem,
quod dicerent, posse hominem esse sine pec-
cato, si velit absque Dei gratiã, ex quo etiam
ostendit non aliud se voluisse contra eõdem
stabilire. Pensatis igitur omnibus & expensis
maturè quæ illis in libris D. Hierony. edisse-
rit, licet in principio libri & aliã nō semel eò
videatur inclinasse, vt in singulis bonis operi-
bus quantũcuq; paruis, & facilibus, & nihil
ad religionem spectantibus, Dei indigeamus,
& fruamur auxilio, & in singula talia illud de-
beamus implorare, tamen tandem in poste-
rioribus asserit, posse hominem per liberum
arbitrium vitare aliqua peccata, sed nequa-
quam posse nisi per gratiam Dei, omnia sub-
terfugere. Quare non contra nos stare, sed
pro nobis potius dimicare existimandus est.
Vt tamen sub compendio aliquo habeamus
omnia, quæ doctissimè quidem, sed prælon-
gè & sub obscure ibi disputat, commodum
erit ad nonnulla argumenta respondere, quæ
auersus nos inde posset curiosus lector col-
ligere.

*De argumentis, quæ ex Hieronymo possunt
colligi contra potentiam vitandi
omnia peccata.*

Cap. XXXIII.

AC primò quidem obiici nobis possunt **Obiect. 1.**
plurima vtriusque paginæ testimonia di-
ligentissimè ibi à D. Hierony. accumu-
lata, & à nobis maxima ex parte iam citata,
quibus asseri videtur, nemo hic fuisse sine
proprio peccato, quique de sua innocentia,
vel munditia potuerit gloriari. Verum ea om-
nia, si benè expendantur, difficultatem &
raritatem rei indicant, & impotentiam mo-
ralem, aut certè liberi arbitrii imbecillitatẽ,
& nostrę justificationis incertitudinem, neq;
vel minimũ est inter illa omnia testimoniũ,
quod sic gratiã Dei aduersetur, vt ne perip-
sam quidem vitari posse omnia peccata do-
ceamur. Secundò sunt cõtra nos produci
ignorantiæ & humani lapsus sanctorum, qui
nos præcesserunt. Si enim etiam in sanctissi-
mis viris, qui omni se animo ad virtutes con-
tulerunt, & totis se viribus Dei obsequio &
gloriæ consecrarunt, si in patriarchis, in pro-
phetis, in apostolis nullus fuit, qui omnia de-
uitauerit peccata, vt paulò antè ostendimus
quæ ista temeritas est, vt nos posse dicamus
per gratiam, quod nullus quantumcuque
iustus etiam per eam potuit? Nunquid possumus
esse meliores patribus nostris, ac patriar-
chas, & prophetas, & apostolos antecellere?
Nunquid maior gratia ad futura nobis est,
quàm illis, qui primitias spiritus acceperunt?
An fortè errasse credèdus est ecclesiastes, qui
ait, secundũ quod citat Hieronymus. Omne
quod futurum est, iam factum est in priori se-
culo? Sed nos neq; futurum aliquem ita san-
ctum credimus, qui nullum in vita admittat
peccatum, neq; maiorem sanctitatem, aut in-
nocentiam, aut munditiam asserimus in no-
uissimis temporibus futuram, quam fuerit in
principio nascentis ecclesiæ. Atque id ipsum,
quod nos possumus per gratiam, fatemur &
potuisse multò facilius patres nostros. Eccle-
siastæ autem testimoniũ ad naturalia opera,
& cõmunem huius seculi cursum referèdum
est, non autè ad ea quæ ex nostro vel Dei ar-
bitrio pendunt. Erunt enim & fuerunt sem-
per pluraque ex his multa, quorũ nulla præ-
cesserunt omninò similia. Et quãuis nullus fu-
turus esset omninò iustus, tamè id volumus
asserere cum Diodoro impossibile. Longè e-
nim rectius quàm ille Chryssippus philosopha-
tus est, qui possibilia esse dicit multa, quæ nõ-
quam tamen futura sunt. Potest enim fieri,
vt ego vel hunc diem absque omni peccato
transigam, quod tamen forsã nunquam fu-
turum est. Neque in iniuriam existimamus
cedere patriarcharum, prophetarum, vel
aposto

Obiect. 1.

Respons.

Obiect. 2.

Respons.

Apostolorum, si dicamus posse nos quidem
per Dei gratiam id esse, quod illi quoque esse
potuerunt, sed non fuerunt. Voluit enim De-
us eam potestatem communè esse omnibus.
Et necesse est profectò concedere, posse nos
illa vitare peccata, quæ illi non vitauerunt. Satis
que est, vt sua illis prerogatiua facta tecta, &
inviolata sit, constanter fateri, vt par est, nos
nunquam ad gradum sanctitatis eorum per-
uenturos, neque tot euasuros peccata, quot
illi per Dei gratiam, & admirandam diligen-
tiam & sollicitudinem suam euaserunt. Neq;
tamen scio reuera, vnde necesse sit concedere
neminem sanctorum posse cũ Dei gratia ad
eorum sanctitatem, nisi loquamur de impo-
tentiã morali, & ex lege ea, quæ ea solcimus di-
cere esse impossibilia, quæ nunquã futura esse secũ-
dũ legẽ Dei scimus. Quæ quidẽ impotentia &
nos quoque palam affirmamus, neminẽ pos-
se deuitare omnia peccata. Quare nemo sic
poterit esse super apostolos, aut quod Aposto-
li non fuerunt. Sed si possunt homines per Dei
gratiam omnes culpas vitare, cur nullus rati-
onen hactenus vitauit? Respondeo breuiter
cũ Aug. quia homines nolunt. Et si rursus
quærat, quare homines nolunt? dico cum
eodem sine præiudicio diligentioris inquisi-
tionis. Nolunt homines facere quod iustum
est, siue quia latet, an iustum sit, siue quia non
delectat. Quartò & imbecillitas ipsa nr̃i cor-
poris videtur contra nos induci posse. Cum
enim ex corpore & anima compacti sumus &
in vtraque parte vulnerati per peccatum, & id sit
in anima peccatum, quod in corpore languor,
cũ nullus in hac vita sic possit perfecta san-
nitate frui, vt non aliquando incidat in agri-
tudinem, viderit & eadem ratione concedẽ-
dum esse, neque posse animas nostras in vale-
tudinem suam semper, & in toto vitæ decur-
su tueri, vt non aliquando alieni saltem leui
culpæ fiant obnoxia. Tamen hæc similitudo
eatenus duntaxat acceptanda est, quatenus
docet nos per vires nostras naturales haud qua-
quam posse vitare omnia peccata. Aliud est
enim, quod per gratiam possumus saluatoris
aliud, quod per vires nostras ipsius fauore
desitutas.

Obiect. 3.

**Aug. 2. de
pec. me.
& re. c. 17
Obiect. 4**

Respons.

*De sententiã, & argumentis Caluini contra
potestatem implendi legem Dei per
gratiam Cap. XXXIII.*

ATque hoc minus ferèdi sunt hæretici no-
stri temporis, quod ne per auxilium qui-
dem gratiæ Dei posse nos putant imple-

re vniuersam legem. Sed quoniam contra Lu-
therum huius doctrinæ parẽtem abundè li-
bro. II. disputauimus, & eadem ad euerren-
dum Caluinum satis sunt, tantũ curabo nũc
illa resellere. quæ eistã contra diffinitionem &
argumenta patrum obiecat. Fatemur, ait Au-
gust. Deum, si velit, posse hominem euahere
ad tantam perfectionem, vt impleat legem;
sed neque fecisse vnquam, neq; facturũ, quia
aliter scripturæ doceant. Ego autem vltius
progredior, atque impossibile esse assero, quod
scripturæ nunquam futurum pronunciant.
Hæc Caluinus. In limine videlicet naufragiũ
Salomõ monet. Ne transgrediãris terminos
antiquos, quos posuerunt patres tui. At ille,
faterur, inquit, Aug. Ego autem vltius pro-
gredior. Quod verò miser progredieris? Planè in
præceptũ. Impossibile, dicit, esse assero, quod
scripturæ nunquam futurum pronunciant.
Et quis tibi hæc potestatem dedit? Nonne ip-
sa scriptura tibi interdixit, ne addas quicquid
ipsius verbis, vel minuas. Quo iure tibi vsur-
pas, vt quæ illa dixit non futura, tu imposibi-
lia dicas? Nunquid & Deo libertatem vis cũ
vult deo abrogare, & necessario fore, asserere
quæcunque scriptura futura pronunciauit?
Quid quod neque August. neque aliquis vn-
quam catholicus eò, quo tu sensu dixit nemĩ
nem implere legem? Nam tu neminẽ contẽ-
dis seruasse legem citra culpam mortalem, &
omnibus iustis necessariam fuisse veniã, vt p-
manerēt in Dei gratia. Aug. verò, vt patet ex
testimoniis ipsius supra citatis, & oēs catholi-
ci nonnullos credunt fuisse iustos, qui legem
Dei semper seruauerunt, nec admiserunt, nisi
culpas minutas & veniales, & posse ab omni-
bus iustis cum Dei adiutorio lætales culpas
vitari, sicut à patribus in hoc cap. statutũ est;
indubitatum esse crediderunt. Nam si tu di-
ceres, non posse à nobis seruari legem ex to-
to, hoc est citra culpam omnem venialem, &
mortalem, quantum aliud à nobis, & à sanctis
patribus iam citatis sentires, non tibi tamẽ ea
ratione, hæreticos notam impingeremus. Er-
quanquam ex iam citatis ex tua ista execran-
da antidoto liquidum est te abrogare nobis
potestatem vitandi culpam lætalem etiam cũ
Dei adiutorio, tamẽ ne mihi quippiam fidem
abroget, hæc dubiter te in hac impietate fuis-
se, alia tua verba subiungam. Longum esset,
ac molestum singula notare, sed hoc magis in-
signe est, quàm vt præteriri debeat. Subiiciunt
catechumini fidẽ ab Eccle. petentibus respõsũ
dari. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata:
Væ eorum catechumenis, si tam dura illis eõ
O o f ditio

**Calu. 1. E.
n. scil. 8.
Prou. 22**

Deu. 4. 2.

In cap. 7.

586

DE MORTALI PECCATO, ET VENIALI.

ditio imponitur. Quid enim aliud, quã eter-
na illis maledictio imponitur? A gnosces, cre-
do, hec tua esse verba. Sed dic impie. Nũquid
& Christus maledictionem indicebat adolef-
centi, qui piẽ illum, vt supra ostendimus, ro-
gauerit, quid faciendo vitam æternam posside-
ret? Ita gratus es omnium saluatori, vt viuifi-
ca illius verba maledictionem cuiquam pu-
tes indicare? Vẽ inquis eorum catechumenis
si tam dura illis conditio imponitur. Immo
vã sine dubio tibi, si eam non expleueris. Nec
enim potes aliter saluus fieri. Quid verbũ am-
plius dicit ecclesia, quam Christus? Non ad-
uertis te Christum ipsum reprehendere, cum
nobis exprobras, quod illius verbis vtamur?
Quid licet tradere mundo ex ipsius doctrina
si hoc nõ licet? Equidem & totivestro dogma-
ti consonat, omnẽ obseruantem mandata ad
vitam peruenire? At. n. inquis, nemo seruat
mandata, sed neq; seruare potest. Hoc est qd
te dicere volebam. Cur igitur Christus isti ad-
dolescenti hoc precipiebat, aut necessarium
ad beatitudinem suggerere? Nequeunt sanẽ
impossibilia necessaria esse ad assequenda pos-
sibilia. Irridereque hoc erat, non docere, neq;
respondere. Dic mihi. Si quempiam rogaes,
quid faciendo peruenies ad gratiam impera-
toris, & tibi ille responderet, si vis ad eius gra-
tiam venire, conscende in cœlum, nonne eũ
crederes, aut illudere tibi velle, aut certẽ signi-
ficare, id nõ esse tibi villo pacto possibile? Dic
igitur planẽ Christum illuissse huic adolefcenti,
quando non ita in sanis, vt dicas nobis esse
significatum, quod non possimus peruenire
ad vitam. Nunquid autem & apostolis illuissit
cum eis dixit, Si præcepta mea seruaeritis,
manebitis in dilectione mea, & rursum. Si hæc
scitis, beati eritis, si feceritis ea? Absit tanta im-
pietas ab optimo, & veracissimo magistro.
Nulli vnquam ille illuissit, nec dolus inuentus
est in ore eius. Quin verò, cum diceret adolef-
cens ille se omnia mandata seruasse, intuitus
eum dilexit ipsum teste Marco, nec mendatũ
illum coarguit, sed ad maiora, & perfectiora
est exhortatus. Verũ audi piẽ lector, qua stro-
pha verba Christi deludat. Quia interrogauit
rat adolefcentis, Quid faciendo vitam æternã
prossidebo? quasi non absolute rogauerit,
quid esset necessarium ad vitam æternã pos-
sidendam, sed quid facere ad id oporteret, pe-
rinde putat Christum respondisse, ac si aper-
tius dixisset. Certẽ quisquis vitam operibus
vult promereri, regulam habet sibi à lege
præscriptam, hæc fac, & viues. Sed consi-
derandus est, addit, qui à Paulo indicatur

finis, vt vires suas expertus homo, vel potius
impotentia sua conuictus, deposita superbia
nudus ad Christum confugiat. Sed nunquid
non & hoc facere oportet ad ingrediendum
ad vitam? Cur non ergo & hoc illi opti-
mus magister præscribebat? Cur & hoc à
mandatis seiungis? Si per fidem hoc fit, an nõ
ipsa opus à Christo dicitur, & nobis est pro-
culdubio in mandatis? Quod si hoc Christus
respõdit, quod ais, eo ipso satis indicabat mã
data esse possibile, & sufficere ad peruenien-
dum in vitam. Quid est aliud, Hæc fac, & vi-
ues. quã si hæc feceris, viues? Vt quid autem
Tridentinos patres in simulas, quod à gratia
Christi nos ad Moysen traducant? Certẽ nel-
cessitatem decalogi non apertius tradit verus
testamentum, quam nouum, neq; fides legẽ
destruit, sed statuit, & tu ipse in cano. 21. fate-
ris Christum esse datum nobis, vt legislato-
rem, cui obœdiamus, & in canone. 11. fidem,
quã iustificat, non esse solam. Qua ratione
verò necessarium est, vt obseruationem man-
dati poenitentia vel spei, aut dilectionis con-
iunctam habeat, vt possit iustificare, indigebit,
& obseruatione aliorum mandatorum. Nam
Deus omnia exigit & perinde ad omnia obli-
gavit. Sed agnosce hinc constantiam tuam,
& falsitatem nunquam posse satis subsistere.
Requiris in his mandatorum obseruatione,
& iustos palãm sub iucis diuinis mandatis, ta-
men in cap. 7. maledictos asseueras omnes,
qui legi sunt obnoxii, & iustitiã legis ideo ais
Paulum opponere fidei iustitiam, quod operi-
bus minimẽ constet, sicut illa. Addis etiam, o-
portere iustitiam, quã ex lege est, vt noxium
impedimentum obicere, vt illam obrinẽam?
quã ex fide est Iesu Christi. Et in cap. 8. Pe-
trum sensisse, non esse exigendã à Gentibus le-
gis obseruatione, qd non sit salus nisi per Chri-
stianitatem. Et in can. 9. in distinc. 2. Fidei nullã fore
certitudinem, si operibus nitatur salus homi-
num. Et in can. 20. in eo differre à legẽ euan-
gelium, quod non ex conditione operum,
sicut illa, sed ex fide vitam promittat. Quẽ si
vera sunt, non modo fides sola iustificat,
sed fides, quanuis resultes, iustificare omnes
potest etiam sola. Si enim euãgelii vitã pro-
mittit absq; cõditione operũ, nullũ igitur o-
pus necessariũ est ad vitã. Sed quot hic sunt õ-
bone Deus errorũ portetã? Tor. pfectõ quot
sententia. Paulus maledictos asseuerat iuxta te-
stimoniũ legis, eos qui præuaricatores sunt le-
gis. Caluinus etiã omnes obnoxios legi maledi-
ctos dicit. Profectõ, vt quando omnes sub-
iecti sumus legi, omnes inuoluit maledictioe
æternæ

Ioan. 6. d

Caluina
CaluiCõ. Cal.
uini.Errorum.
Cal. acer-
uus.
Gala. 3.

Rom. 2

æterna, cui ipse subest. Paulus nunquam op-
ponit iustitiam legis iustitiã fidei. Nam fate-
tur factores legis iustificari, & fidei iustitiam,
etiam iustitiam legis complecti. Caluinus al-
teram alteri opponere illum dicit, & contra-
rias sibi inuicem istas tradidisse iustitias. Pau-
lus legem affirmat sanctam, & mdatum san-
ctum, & iustum & bonum, & legem ait pãda
gogum nostrum fuisse in Christo, atque eam
stabiliri per fidem. Caluinus dicit oportere
iustitiam, quã ex lege est, vt noxium impedi-
mentum abicere. Petrus, & ceteri Apostoli,
qui concilio Hierosolymitano de obseruatio-
ne legalium interfuerunt, sua vel potius spirit.
sancti. auctoritate indicunt quãdam mandata
Gentibus, & necessaria illis affirmant. Calui-
nus dicere aude Petrum sensisse, non esse à
Gentibus exigendam legis obseruationem,
& quod ille ad legalia & ceremonialia vete-
ris legis retulit, ipse ad moralia & ad vniuer-
sam legem transfert. Atque vt omnem exple-
at impietatem, cum euangelium, & vniuersi
apostoli passim requirant ad gratiam & glo-
riam opera, videlicet obseruationem manda-
torum, ipse contra, in eo differre tradit à lege
euangelium, quod nõ ex conditione operũ
sicut illa, sed ex fide vitam promittat. Et qui
Catoniana nobis inflatur superbia, & Milo-
nis humeris intumescit, non intelligit euan-
gelium & apostolos non abicere opera, sed
ea dicere, quod & nos incunctanter fatemur
ad iustitiam minimẽ sufficere. Neque Iudeos
dicit Paulus ad iustitiam non peruenisse, quia
operibus intendebant, sed quia neglecta fide
ipsa sibi opera ad iustificationem putabant sa-
tis esse, quã sine fide & sine gratia Dei per vi-
res proprii arb. faciebant. Hoc quippe est
quod ait. Ex operibus legis non iustificabitur
omnis caro coram illo. Et rursum. Israël sectã-
do legem iustitiã ad legem iustitiã non per-
uenit. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex
operibus. Et vt intelligas Caluine, quam nõ
assequeris, differentiam legis & euãgelii, ac
iustitiã operum & iustitiã fidei quas Paulus
videtur nonnunquam inter se opponere, sci-
to & intellige, euangelium seu fidem, palãm
pradicare, necessarium esse nobis ad vitam,
& gratiam Dei, & merita Christi, & aduer-
sari errori, siue Iudeorum, siue Pelagianorum
existimantium propria lib. arb. opera ad verã
iustitiam sufficere. Atque hic error & vana iu-
stitiã persuasio est noxium illud impedi-
mentum, quod Pau. docet oportere abicere ad ap-
prehendam veram iustitiam. Quia verò
euangelium, vel fides gratiam & merita chri-

Gala 3
Rom. 2
Act. 15

Roma. 3

Differẽtia
legis & e-
uãgelii.

sti comprehendit, quibus potissimum iustifi-
camur, & cain se non comprehendit lex, vt
distinguitur ab euangelio & fide, idẽ per fi-
dem & euangelium constantẽ fideles dici-
mus, homines iustificari, ac verẽ apprehende-
re iustitiam, quam non potuit conferre lex.
Atque idẽ dicit Pau. Si qui ex lege, hæredes
exinanita est fides, quia si lex sufficit ad ob-
tinendam hereditatem, superflua est fides, nec
opus erat legi superaddi fidem. Sed non am-
plius lectorem morabor in tuis explicandis er-
roribus, veniam ad tua argumenta, & pedem
cum pedẽ conferam, ac iuxta disputationis
tuã ordinem, nostrã quoque responsionis
ordo procedet. Primum argumentum, quod
torques contra anathema latum à patribus
contra dicentes homini iustificato præcepta
esse ad obseruandum impossibilia, hoc est.
An spirit. sanct. arguimus mendacii, qui vni-
uersos non vnus tantum sequuli homines trãf-
gessionis reos peragit, sed quotquot vsque
in finem mundi futuri sunt? Non est homofu-
per terram, inquit Salomon, qui non peccet. 1. Reg. 8
Dixerat autem Dauid. Non iustificabitur in Psal. 143
conspectu tuo vllus viuentium. Si possibile Resp. 1.
est aliquem inueniri qui legem impleat, retrã-
ctet spirit. sanct. hæc oracula. Atqui nihil o-
pus est hæc retrãctari, quia Salomon & Da-
uid non potentiam negant, vt tu facis, sed fa-
ctum duntaxat. Neque nos dicimus nostrã
potestati subesse, vt non fuerimus peccatores
& rei in conspectu Dei propter peccatum o-
riginale, & ad eius remissionem obtinendam
indigere nos gratia & benignitate Dei in con-
fesso est apud omnes catholicos, sed de vita
dis nouis & propriis peccatis actualibus nõ
agimus. Et dauid eundem, quem tu alle-
gas, non semel veraciss. scriptura planẽ testa-
tur, vt lib. 11. ostendimus, omnia Dei seruasse
mandata, antequam lapsus esset in adulteriũ
& homicidium, & post illorum delictorum
poenitentiam. Et alioqui, sicut rectẽ dicit Au-
gustin. omnia mandata facta deputantur. quã-
do quicquid non sit, ignoscitur. Nec veniales
culpæ impediunt, vt iam ostendimus, quom-
inus quis dicatur seruare mandata. Nam si im-
pedirent, quis esset in gratia præsertim, si vt
tu dicis, vix momentum præterit, quo nõ cõ-
trahamus nouum aliquem reatum? Sed addis
Quin etiam euanesceret illud Pauli argumẽ-
tum. Scriptum est. Maledictus omnis, qui nõ
permaneret in omnibus, quã scripta sunt. Er-
go quicunq; sunt sub lege, maledictioni sunt
obnoxii. Promptum enim erit excipere. Legẽ
posse impleri, Sed apostolus pro cõfesso prin-
cipio

Obiect. 1.
Cal. 1. c. 111. Reg. 8
Psal. 143
Resp. 1.Aug. 1. Re-
tract. 19.Obiect. 2.
Calui.
Galat. 3

Resp. cipio summit, quod anathemate isti dānant. **Aug. in psal. 70** Quantis verò hic peccas Calvine? Hoc est quod tibi & tuis arrogas plus lucis intelligedis scripturis atulisse, quam omnes, qui ab exorto, ut ais, papatu inter nos fuerunt doctores? Obsecrare hoc est, non elucidare scripturas, adulterare, non interpretari. Paulus non assumit pro principio legem non posse impleri. Siquidem disertissime asseruit factores legis iustificari, & prauaricatores legis terribilibus pœnis subijcit. Nec omnes, qui sunt sub lege maledictioni obnoxios facit, sed eos dūtaxat qui ex operibus legis sunt. Verba enim illius hæc sunt. Quicunque ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Est autem illos intelligit ex operibus, qui per opera legis, absq; fide & gratia peruenire se putant ad veram iustitiā. Nam vt copiose prosecutus sumus in q. 2. libr. de iustific. opera, ex quibus dicit Paulus neminem iustificatum, & quorum iustificatio aduertatur iustificationi gratuita, sunt opera per legem aut vires naturales sine auxilio gratiæ Dei. Neque damnabat cæce, vt tu putas, opera, sed in sufficiens eorum, & necessitatem fidei & gratiæ ostendebat. Ac propterea dixit, eos, qui ex operibus legis erant, sub maledicto esse, quia qui fidem & gratiam non requirunt, nec ipsam legem possunt implere. Quare & alibi dicit, legem neminem ad perfectum adduxisse, neque potuisse quæquam iustificare, sed quod durius est occidere & non viuificare, nisi viuificet spiritus. Qui enim de operibus suis presumunt, & quibus suis conatur legem implere, non in aliquibus, sed in multis necesse est, deficiant. Pulchrè Aug. lex sine gratia, litera sola est. Manet conuincenda iniquitas, non ad auferendam. Habes literam, sed non implet literam? Quia de te presumis, opera tua extollis, nescis necessaria esse gratiam adiuuantis, vt impleatur præceptum iubentis. Et alibi propterea explicat dixisse Apostolum, occasione accepta peccatum per maledatum operatum esse nobis mortem, quia dum homines quasi ex suis viribus conati sunt illud implere, turpiter & miserabiliter corruerunt. Et alio in loco. Quid fecit lex sine gratia nisi magis reos? Quare? Quia legis auditores & non factores, ac per hoc peccatores prauaricatores. Ac vbi aliud non esset, vel illud certe, debuisset te deterrere & sic exponendo Paulo, quod absurdum est, & impiū, maledictos fuisse dicere tam multos & præcellentes viros, qui in veteri testamento fuerunt. Nam omnes illi sub lege fuerunt, nec maledicti, sed benedicti à deo, & mirificis laudibus exornan-

tur ab ipso Paulo. Fidem enim habuerunt & gratiam, ac vt Aug. & alii doctores rectè colligunt ad no. testamentum, tamen essent sub lege, ea ratione spectabant. Sed non mirum, si tam inique de illis hic senseris, qui hoc ipsum apertius confirmans, mox subiicit. Quamquam si de voce impossibilis agitur, ea quoque expressa est à Perro, cum legem iugum appellat, quod nullus patrum ferre poterit. Fallitur enim qui putat ad ceremonias tantū hoc spectare. Quid enim tam arduum continebant ceremoniæ, vt omnes humana vires sub earum onere deficerent? Sed proculdubid significat, impares fuisse ab initio vniuersos mortales legis obseruatione, hodieq; esse, ideo nihil restare, nisi vt confugiamus ad Christi gratiam, quæ soluto legis iugo sub libera custodia quodammodo nos continet. Ac notandum, addis, de regeneratis ipsum loqui, ne cauillentur Tridentini partes de carnis infirmitate id esse dictum, vbi abest auxilium spiritus. Prophetas enim & patriarchas, & pios reges, vt cunque Dei spiritu adiuuantur, ferendo legis iugo pares fuisse negat, nec ambiguit pronunciat impossibilem fuisse legis obseruationem. Hactenus placuit ipsi tua verba referre, vt intelligant omnes non immerito me tibi tribuisse, quod sanctos omnes veteris testamenti maledictioni subiicitis, & nos à vinculo legis soluas, & nec illos, nec quenquam ex nobis sub gratia viuentem legem obseruasse contendas. Tam absurda verò sunt quæ dicis, vt nesciam, vnde illis respondere aggrediar. Non pudet te impietissimè hominum, ita legi, ita gratiæ, ita spiritui Dei deträhere, vt dicas omnes sanctos vt cunque Dei spiritu adiuuantur, ferendo legis iugo impares fuisse & hodie esse? Quid potest iniquiorem Dei legem facere: quid infirmiozem Dei gratiam? quid imbecilliozem Dei spiritum. Ad quid vult nos Deus postulare suam gratiam: ad quid impartitur suum spiritum, si ne per illum quidem, possumus ipsius legem seruare. Potuerunt Israëlites per humanas vires iuxta tuam sententiam veteris legis ceremonias seruare, quæ solè faciabant illam grauiorem, & duriozem quam sic lex gratiæ. Et ne sanctissim. quidem viros, per auxilium gratiæ Dei vis potuisse seruare, quod reliquum erat legis. Quanto te rectius de vniuersa lege pronunciat Augustinus lex data est, vt gratia quæretur, gratia lordata est, vt lex impleretur. Quanto Bernar-

Augu. ep. 120 c. 2
Obiect. Calui. Ag. 15.

Aug. 2. de ba. paruo Ber. 2. gr. & lib. ar.

via iuuante, nec peccato superari, nec miseria. Quanto alii sancti docto. libro. 11. citari? Sed vbi non vis admittere Petri rētulisse sua verba ad solas legis ceremonias, de quibus tū vel solū, vel certe p̄cipue tractabatur, ne que illū dixisse patris pp̄ solam viriū humanarū imbecillitate, admittes ingratias, cum ita locutū esse propter grauem legis difficultatem, & quia rarisimi poterunt illam ad perfectum implere. Nam & vulgo in expugnabile castrum dicimus, quod vix aut difficillimè expugnari potest, & importabile onus affirmamus, quod non nisi magna difficultate, & graui labore portari potest. Nec amplius erat necessarium propositō Petri, qui hoc tantū nirebatur, ne adeo difficilis sarcina imponeretur humeris credentium. Nouerat, vt de aliis sanctis Iseā, Zachariam & Elizabeth, incesisse, sicut dicit Lucas, in omnibus mandatis & iustificationibus domini sine quærela; Quod & Paulus ad rore Aug. de se testatur, cum dicit, secundum iustitiam, quæ ex lege est, fuisse se sine quærela. Quorsum vis Caluinē Deum optimum & sapientissim. mortalib. eiu simōdilegem tulisse; q̄ nec per illius adiutorium quispiam possit seruare? Vt confugiant, inquis, ad gratiam Dei. Propter hoc enim ait Dauid. Apud te est proptitatio, vt timearis. Et quid opus est, vt De indulgeat, quod cuitari non potest? Vbi libertas non est, nec culpa est. Vbi culpa non est, p̄piciatione opus non est. Deinde, Ne homo si bi fidat, sed confugiat ad Dei gratiam, satis est legem non posse impleri ex propriis viribus, & indigere nos eam in rem diuina opitulatione. Non hoc agit Dauid, si translatione vitamur, quam sequeris, vt ostendat necessarium esse, nobis ad timendum & colendum Deū, vt semper subiacemus alicui culpa; quæ venia indigeat. Quid minus necessarium ad confugiendum in Deum? Sed ideo ex animo deum coli significat, quia remittit misericorditer peccata. Nisi enim ea bonitate esse agnosceretur, vt condonarēt admittas culpas, nemo illum piè & ex corde veneraretur, sed duntaxat metu eret, vt tyrannum. Si non est voluntatis diuine mors impij etiā corporalis, multo minus erit spiritalis. Vult ergo sine dubio Deus, vt confugiamus ad ipsius gratiā vt obseruemus legem, nec dedit legem, vt rei transgressiois ipsius, impleremus misericordiā. Vnde Aug. in adiutorium quidem datam esse nobis legem affirmat, ne nos sanos putaremus, & vt de magnis & superbis paruos & humiles faceret, non quidem sicut vos putatis, quia agnoscētes nos ipsius prauaricatores,

Aug. 2. d. pec. me. & re c. 13
Obiect. 4
Psal. 130
Resp.

Exec. 18.
Aug. ser. 13. de ver. Apo 8. in psal. 118.

confugeremus ad fidem, & per illam sine vlla legis impletione apprehendemus iustitiam sed per illam agnoscimus morbum, & imbecillitatem nostram, atq; inde cogimur implorare diuinam misericordiā, vt ipsius adiutorio impleamus legem; nec prauaricationem incurramus. Sed hæc pluribus fortassis q̄ opus erat, ne queri possis in aliquid dissimulasse, quod pro te faceret. Nam alioqui sententias vestras prodidisse, superasse est.

De germana canonis. 23. expositione. Cap. XXV.

Verum illud premere magis ac virgere videtur sententiam istam de potestate vitandi omnia peccata, quod à patribus definitum est in canone. 23. huius decreti: Nāque ibi anathema indicitur asserenti, hominem iustificatum posse in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei priuilegio quemadmodum de beata virgine tenet ecclesia. Et quanq̄ ipse per se canō latè apertè militat contra nos, & palam videtur opponi sententiæ, qua tuemur, neque vlla iuductione, aut expositione egeret, tamen quo clarior sit repugnantiā, trifariam possumus eum contra nos inducere. Primò. Quæ nō possunt fieri à nobis nisi ex speciali Dei priuilegio, ea nequē ab omnibus fieri possunt, neque ab aliquo, aut te impartitum priuilegiū. Sunt. n. priuilegia paucorum, & nemini frustra dantur. Frustra autem darentur, si eadem possemus sine illis, quæ possumus & per ipsa. Cum igitur manifestè hic definitur patres, huiusmodi priuilegium posse vitare omnia peccata etiam venialia, nisi ex speciali Dei priuilegio, nō hoc poterit quis vis iustis, sicut nos diximus, sed paucissim. in mundo nullis, nisi cui fuerit communicatum tale priuilegium. Secundò. Omne priuilegium derogatio est legis communis. Neque locum habent priuilegia, nisi vbi aliqua est lex in contrarium. Si ergo nullus mortalis vitare potest omnia peccata, nisi ex priuilegio, necesse erit secundum legem, omnes mortales aliquando incidere in aliquod peccatum, & impossibile iustos aliquos omnibus obistere peccatis. At que ideo cum theologice loquēdo ea dici debent simpliciter impossibilia, quæ nequeunt fieri secundum legem, nō potest absolute concedi, posse iustos etiam per Dei gratiam omnia deuitare hic peccata. Tertio. Si possunt iusti secundum legem omnes laqueos peccatorum euadere, nihil opus est Deum impartite cuiquam aliquod priuilegiū, vt id faciat, neque

neque beata virgo ex speciali priuilegio omnia euitauerit. Quorum contraria hic statuerunt patres. Et quidem manifesta videtur traditio, afferere nos indigere speciali priuilegio, vt id faciamus, quod possumus absque derogatione alicuius legis facere. Nam perspicuum est citra priuilegium posse in actum reduci omnem potentiam faciendi aliquid, quod non est contra legem. Neque ex speciali priuilegio potest dici quispiam facere, quod potest facere secundum legem communem. Et si mortaliū aliquis hoc potuisset per dei gratiam praestare, vt se tota vita liberum seruaret & immunem à peccato, maximè hoc potuisset beatissima virgo, neque ambigendum esset, quin ipsa hanc potentiam deduxisset in actum. Quantum enim humanae vires intentae possunt, esse Dei mandatis exequendis, quā tumcunq; affectus & seruitutis homo potest in hac vita Deo amando & colendo praestare tantum & intentam mandatis ea fuisse, Dei obediencia, cultui, atque amor, certum & indubitatum est. Quod si illa hoc potuit ex lege, frustra Deus, qui nihil facit frustra, aliquid dei priuilegium ad eam rem impendisset. Cū igitur illa ex priuilegio dicatur, omnia euitasse, manifeste sequitur neque ipsam potuisse tantum Deo obsequium praestare secundum legem. Et si illa non hoc potuit secundum legem, non id poterit quispiam mortalium. Quis enim nostrum tantam poterit vel ad horam adhibere sollicitudinem, quis tantum feruoris, & alacritatis adimplendis Dei mandatis, vel ad minimam temporis partem illam impendere, quantum illa tota vita praestitit? Cui etiam paratior quam illi, aut plenior possit contingere Dei gratia? Totus itaque ca non, & ea praecipue, quae speciale priuilegium ad vitandum omnia peccata requirunt, quaeque afferunt. b. virginem ex speciali priuilegio ea vitasse, aperto Marte videntur depugnare contra nos. Non vna tamen, sed triplex ratio eum nobiscum concilians occurrit. Primo sicut in scriptura & apud graues autores ea impossibilia dici ostendimus, quae moraliter fieri nequeunt, ita dicere possumus, patres afferuisse impossibile quencquam vitare omnia peccata, nisi ex speciali priuilegio, quia hoc est impossibile moraliter. Non est enim verisimile voluisse patres his verbis amplius diffinire, quam quod olim patres in Concilio Miluitano, & Augu. & Hiero. in locis citatis contra Pelagium statuerunt, neminem videre licet hic viuere, aut visisse, aut vidurum esse, aut moraliter posse viuere sine peccato, nisi

Exposi. 1.
Can. 23.

quem Deus sua specialissima gratia ab omni culpa praeseruaerit. Neque in cap. 11. cui respondet hic canon, amplius diffinitum est. Non tamen contenti fuere patres afferere, nullum iustorum omnia vitasse peccata nisi ex speciali priuilegio, sed dixerunt etiam neminem hoc potuisse. Voluerunt nanque, vel voluit potius spirit. sanct. per eos nos constringere ad hanc loquendi formulam, quae gratia Dei magis attestatur, & aptior est nostrae infirmitati, & imbecillitati, quaeque patet ex dictis frequentius vsos esse doctores sanctos, nempe vt absolūtè, & simpliciter dicamus non posse etiā iustos vitare omnia peccata, nisi ex speciali Dei priuilegio. Cū enim liberis verbis loquantur philosophi, nos decet eloquia nostra semper aptare, & quantum maxime fieri poterit, conformare linguae sacrae scripturae, & communi mori, & consuetudini doctorum. Et apud ipsos & in scriptura scimus, ea paucim dici impossibilia, quae moraliter talia sunt, quia difficilima praestitu, neque vltus vnquam ea praestitit, aut praestabit, quam tuncunq; eam & diligentiam ei rei adhibeat. Secundò dicere possumus priuilegium acceptum hic esse à patribus, non in eo rigore, quo communiter accipitur, cum traditur esse derogatio quaedam legis communis. Nusquam enim dabitur lex aliqua lata à deo secundum quam necesse sit hominem, etiam Dei gratia fulrum & adiutum aliquando incidere in peccatum. Neque Deus suam gratiam, & fauores speciales his cancellis vltquam constrinxit. Sed priuilegium speciale hic est. vocatum gratia specialis paucis communicata, citra quam nos etiam indubitatum credimus, neminem posse omnia declinare peccata. Neque insolita est hac acceptio priuilegii. Frequenter dicimus non posse homines, nisi ex speciali priuilegio omnia vitare peccata, quādiu in magnis sunt periculis & grauibus peccatorum occasionibus. Licet enim nulla sit lex, secundum quam necesse sit eos labi, & tanta sit libertas nostrae voluntatis, vt etiam tum per Dei gratiam possit se à peccatis continere, quia tamen non communiter hoc fit neque Deus nisi rarissimè, & ex magna gratia tantum alicui auxilium impendit, dicimus necessarium esse ipsius auxilium & priuilegium, vt tantum periculum liberi euadamus, quia necessaria est ad hoc peculiarissima & insolita, & acrarissima ipsius gratia. Et si sic accipiamus priuilegium, omnia quae illata sunt incommoda sua sponte corrumpunt. Quoniam

Exposi. 2.

ex vna rigida acceptioe priuilegii damnabatur. Quod si quis contenderit oportere in Canō S. Synodi verbum priuilegium iuxta communem rigorem accipere, quoniam aliis oportet fieri fateri omnes iustos potuisse hanc singularem gratiam beatae virginis adipisci, si nulla est lex, secundum quam necesse sit eos incidere in peccatum. Ego quidem quid hoc concedere, laudibus, vel meritis, aut dignitati beatae Virginis deroget, non video. Quin verò in ipsius laudem cedit, & eam nobis, sicut par est, mirificè commendat. Patet facit quippe & ob oculos nostros ponit, quantum nos illa vel in hoc excelluerit, quae sola habuit, ac fortassis suis praecellentibus meritis obrinuit, quod omnes quidem consequi possumus per paratissimam Dei in omnes gratiam, & tamē propter nostram ignauiam nullus haecenus assecutus est. Sed si tandem, vt inuolatur sint praerogatiuae Dei parae. V. uecessarium videatur fateri, esse aliquam legem, secundum quam necesse sit quantumcunq; iustos aliquando labi, & peccare, adhuc tertia occurrit elabendi via. Nos enim non concessimus simpliciter iustos posse vitare omnia peccata, sed tantum ostendimus quid possent ipsi quantum est ex parte libertatis suae diuina gratia subnixae. Et quemadmodum absolutè dicimus, confirmatos peccare mortaliter non posse, quia non possunt secundum legem communem, licet hoc possint ex parte suae libertatis quia liberè seruant praerogata, ita dicimus, iustos non posse absolutè vitare peccata, quia Deus non sic homines huius status in commune adiuuat, vt omnia deuitet peccata, sed cum hoc stare, vt possint ea dialecticè vel metaphysicè, sicut diximus, vitare, quia quantum est ex parte suae libertatis & gratia super excel-

Exposi. 3.
can.

De vera, & ficta iustitiae Christi imputatione Liber. XV. in XVI. Caput decreti de Iustificatione.

PRÆFATIO.

Ost tam multa de iustificatione ipsa, & de dispositionibus & causis illius, & de necessariis ad eius augmentum, conseruationem, ac reparationem superioribus capitibus tradita, commodissimè patres in hoc postremo, vt omnes ad quarendam & retinendam iustitiam excitarent, de fructu iustificationis & bonorum operum edisserunt. Atque in eius expositionem, & extirpationem errorum aduersantium, nos quoque christianè lector postremo huius operis libro Dei auxilio freti manum iam admoemus. Què idcirco de vera ac ficta iustitiae Christi imputatione praesigniuimus, quoniam in eo mens est de necessitate imputationis meritorum Christi praecipue disserere. Nam cum ante haec tempora pa-

lensis, & rarissimè, quam possunt nancisci, si totis suis viribus Dei implendis mandatis intendant, potest quibus iustus eam gratiam promereri, aut certe Deus eam potest cuius impartiri, vt sit ex his, quos speciali priuilegio ab omni labe praeseruat. Et differt haec tertia ab aliis duabus, quia in prima diximus, patres diffinisse, neminem posse vitare omnia peccata, quoniam difficillimum id est, & à nullo vnquam factum, in secunda verò diximus illud patres statuisse, quia nemo hoc potest, vt explicatur, nisi ex speciali Dei gratia nunc autem dicimus, id patres affirmasse, quia nemini subest tanta potestas secundum legem communem. Sed non possum credere Deum statuisse aliquam legem, secundum quam nullus possit ad iustum seruare legem ab ipsa solam. Lex enim est, vt omnes possint seruare legem Dei, & leges diuinae non sunt inter se contrariae. Quare donec S. Synodus, vel sedes Apostolica haec aliter declarauerit, constanter crediderim priuilegium non hic acceptum fuisse à patribus, vt legi opponitur & derogat, sed duntaxat vt opponitur communibus & consuetis Dei gratia, & tantumdem fuisse dicere non posse iustos vitare omnia peccata, nisi ex speciali priuilegio, ac si apertius, & citra omne ambiguum dictum fuisset, non posse iustos vitare omnia peccata nisi ex speciali, & rara, atque insolita dei gratia. Et hanc sententiam illud quoque mihi suadet, quod non viderè quid fuerit opus amplius a liquid quam hoc definire, neque propter antiquos, neque propter nostros temporis haereticos. Atque haec nunc sufficienter pro explanatione, & corroboracione, eorum, quae sancta Synodus de peccato mortali & veniali statuit.

rum

392

DE VERA ET FICTA IVT. CHRI. IMPVT.

rum fuerit tractatum, quousque, & quatenus hæc imputatio sit necessaria, nunc autem inter catholicos, & inter hereticos, in Concilio, & ante concilium accuratissimè id fuerit examinatum, operæ pretium me facturum putavi, & rem ista diosis non in gratiam, si scriptis mandarem quid ex doctissimis virosum lucubrationibus & nostris quoque laboribus scripti hoc argumentum habere potui. Et alioqui, cum Christus ipse origo sit, & consummatio nostræ iustificatio nis, neque aliud sit nobis nomen datum sub cælo, in quo possimus salui fieri, ita demum credidi me posse commodius statuta à patribus enucleare, & tueri, si diligenter pro nostra tenuitate explicare quemadmodum eximia illius & omninò præstantissim. merita nobis communi carentur, & quadam participatione nostra fierent, ac quatenus id nobis, & quoties est necessarium, sed ipsa in primis Sanct. Synodi verba omni veneratione digna atq; te audiamus

De fructu iustificationis, hoc est, de merito bonorum operum, & ipsius meriti ratione. Cap. XVI.

HAC igitur ratione, iustificatis hominibus, sine acceptam gratiam, perpetuo seruauerunt, siue amissam recuperauerint, proponenda sunt apostoli verba. Abundate in omni opere bono, scientes quod labor vester, non est inanis in domino. Non enim inuitus est Deus, ut obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius. Et nolite amittere confidentiam vestram, que in domino habet remuneracionem. Atque ideo bene operantibus visque in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, & tanquam gratia filius Dei per Christum Iesum misericorditer promissa, & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meritis fideliter reddenda. Hæc est enim illa cor. 1. 4. 5. na iustitia, quam post suum certamen, & cursum repositam sibi esse, aiebat apostolus, à iusto iudice sibi reddendam, non solum autem sibi, sed & omnibus, qui diligunt aduentum eius. Cum enim ille ipse Christus Iesus, tanquam caput in membris, & tanquam vitis in palmites, in ipsos iustificatos iugiter virtutem influat, que virtus, bona eorum opera semper antecedit, comitatur & subsequitur & sine qua nullo pacto Deo grata, & meritoria esse possent, nihil ipsis iustificatis amplius deesse credendum est, quominus plene illis quidem operibus, que in Deo sunt facta, diuine legi, pro huius vitæ statu satisfecisse, & vitam æternam suo etiã tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam, verè promeruisse censentur, cum Christus saluator nostræ dicat. Siquis biberit ex aqua, quæ ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed fiet in eo fons aque salientis in vitam æternam. Itaque propria nostra iustitia tanquam ex nobis propria statuitur, nec ignoratur, aut repudiatur iustitia Dei. Que enim iustitia nostra dicitur, quia per eam nobis inherentem iustificamur, illa eadem Dei est, quia à Deo nobis infunditur per Christi meritum. Neque verò illud omnitendendum est, quod licet bonis operibus in sacris literis usque aded tribuatur, ut

etiam qui vni ex minimis suis potum aquæ frigidæ dederit, promittat Christus, eum non esse sua mercede cariturum, & apostolus restetur, id quod in presenti & momentaneum, & lene tribulationis nostre supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operari in nobis, absit tamen, ut Christianus homo in se ipso, vel cõsuetudine, vel gloria, & non in domino, cuius tanta est erga omnes homines bonitas, ut eorum velit esse merita, que sunt ipsius dona, Et quia in multis offendimus omnes, vnusquisque sicut misericordiam & bonitatem, ita seueritatem & iudicium ante oculos habere debet, neque se ipsum aliquis, etiam si nihil sibi conscius fuerit, iudicare. Quoniam omnis hominum vitam humano iudicio examinanda, & in dicanda est, sed Dei, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo, qui, ut scriptum est reddet vnicuique secundum opera sua.

Compendium sententiæ Cap. XVI. I. cum erroribus in eo damnatis. Cap. I.

Quatuor præcipua hic video diffiniri à patribus. Primò in ipsa fronte capituli, opera bona, & pios iustorum labores non inanes esse, sed magnam omnino habere remunerationem ex Pauli testimonio colligitur. Et vt omnium animos in ipsius amorem ac desiderium inflamment, in illis verbis, Atque ideo bene operantibus &c. qualis, & quanta sit hæc remuneratio, & quemadmodum bonis operibus iustorum reposita sit, & propter Christum promissa, ac suo tempore vt gratia, & merces fidelissimè reddenda, disertè exponunt. Secundò iustificatis bene operantibus diffiniunt, nihil amplius deesse, vt & satisfecisse legi diuina, & beatitudinem suo tempore consequendam promeruisse censentur. Quod vt esset apertius in Canone. 32. anathema indixerunt neganti, iustificatos per bona sua opera mereri vitam ipsam æternam, & ipsius consecutionem. Voluerunt nanque pro certo,

Joan. 4

terdò, & constanti haberi, decedentes in gratia statim consequi beatitudinem, si abq; vilo pœnarum aliarum reatu hinc decesserint, neq; aliqua eos rursus imputatione, aut præsentatione, vel oblatiõe iustitiæ Christi ad consequendam beatitudinem indigere. Et præter Christi testimonium. Si quis biberit ex aqua &c. firmata est hæc sententia à patribus. hæc potissimum ratione, qd à Christi meritis habent iusti, qd bene operentur, & qd opera sua bona meritoria sint & magni precii apud Deum. Quare opus esse non videtur alia rursus imputatione, aut oblatione iustitiæ Christi, vt illa sufficiant ad consecutionem beatitudinis. Et cum dicunt patres, virtutem bonam, quæ Christus iugiter influit in iustificatos, bona eorū opera antecedere, comitari & subsequi, virtutem bonam, appellat auxilia specialia, quibus Deus propter Christi merita præuenit, comitatur, & subsequitur iustos, vt incipere, & profectui possint bona opera & in eis profecturæ. Valor etiam, quem ipsis tribuit, & meritum bonorum operum, & consecutio gratiarum, in quibus perseverant, virtus est à Christo influxa. Nam hæc omnia copiose in libr. 4. ostendimus, nobis à Deo conferri propter Christum, & ab illius iustitia, & meritis quo ad suum esse, & consecuti pendere. Tertio in illis verbis, Ita neque propria &c. inferunt patres ex prædictis iustitiam nostram, & nostram esse, quia nobis in hæret, & in nobis est, & Dei esse, quia à Deo nobis per Christum infunditur. Et ne fructum aded præcellentem nostræ iustificationis ob nostram superbiam amittamus, duo saluberrima his subnectunt consilia. Ac primò quidem admonent, non esse cuiquam, nisi in Christo gloriam dum. Nã & merita nostra dona sunt Dei, & ab eo habent, vt sint merita. Deinde consulunt, vt ne mo se iudicet, etiam si nihil sibi concius fuerit, sed sicut misericordiam, & bonitatem dei ita feceritatem ipsius, & iudicium ob oculos semper statuamus, differentes examen, & iudicium iustitiæ nostræ Deo, qui illuminabit abscondita tenebrarum. In quibus omnibus quinque præcipuè erroribus obuiã iuit scilicet hæc synodus. Primus est Lutheri, & suorum sectatorum afferentium, iustos debere esse certos supra omnem certitudinem, de sua iustificatione. Secundus est dicentiũ, hoc in statu posse nos habere citra Dei reuelationem certitudinem de obtinenda à nobis beatitudine. Tertius est negantium in herentem iustitiam. Quartus est affirmantium opera iustorum non esse meritoria beatitudinis.

Errores 4 dñati hoc cap.

Quintus error est existimantium necessariã esse iustis ad consequendam beatitudinem non uam quandam imputationem, seu oblationem iustitiæ Christi. Quanquam autem cõtra primum. 2. & 3. errorem libr. 7. 9. & 12. copiose disputauimus, & opera bona iustorum, merita beatitudinis esse in libello de iustificatione luculentè ostendimus, ac solus nobis quintus error eueredus supererat, vt plene tamè respondeamus Caluino, nonnulla obiter & circa alios adiciemus. A tq; hic quidem præterire nequeo, quantis erroribus & perplexitatibus inuoluatur Caluinus, dum non vult certissimè patrum doctrinam acquiescere. Primò putat necessariũ esse, vt dubitet de sua iustificatione, qui non habet de illa certitudinem fidei, nec intelligit mediam esse certitudinem morale, inter dubium & certitudinem. Secundò non credit sine certitudine fidei de nostra iustitia posse nos habere fiduciam & audaciam apud Deum, iminò nec in uocare ipsum, aut ab eo aliquid flagitare, nec videri aliam esse fidem, de qua Iaco. loquitur, cum docet, vt potestulum in fide absque habitatione, & multa nos audere apud amicos, & in multis confidere illis præter certitudinem fidei de iporum in nos beneuolentia, & benignitate. Tertio non assequitur, quomodo possit quisquam nostrum credere Christum esse suum redemptorem, nisi sit certus se habere meritis illius gratiam, cum manifestissimum sit, satis esse, vt verè ille fuerit redemptor Petri, si illa exoluerit, & reddiderit pro Petro, quæ satis sunt, si per illum non stererit, vt verè liber ille sit, & redemptus. Quartò ex certitudine Pauli, & aliorum Apostolorum putat & nostram reuinci, neque attendit priuilegia esse paucorum, & iniquum esset illis admirandis orbis luminibus. pares nos facere, miseris videlicet, & nullius prærii hominuculos. Verum illa minus ferenda, que his adicit. Putat rectam fidem esse non posse sine hac inani & temeraria persuasione, & Ioannem non agnoscere filios Dei, & Paulum reprobos pronunciare, qui non agnoscunt, & per fidem sciunt. ss. in se habitare. Atque vt hos errores reueatur, addit hæc sola fiducia de diuina in nos beneuolentia iustificationem nostram perfici, & tunc patres disertissimè explicauerint, quomodo comparari, & reparari debeat iustitia, tñ illis calūniatur, qd in suspensio reliquerint, quibus, & quãdo remittatur peccata, dum oēs cõscientiã hæc fide, vel vt ipse dicit, tranquilla fiducia expoliãt. Quã absurdè verò & ineptè Paulum pro se indu-

Resp. ad Cal. cap. 9.

Cap. 6. 13. & 13.

Abfurda

pp cur,

Calui. ex
positio.

Cōtradi-
ctio Cal.

Cæcitas
Calui.
Calui. er-
ror gra-
uissi.

1. Co. 11.

Cal. cū Io-
uini. scēt

Cōtradi-
ctio Calui.

Hierō. ad
Ctesiph.

De abusus verbi imputationis ac legitimo vsu ipsius. Cap. 1 I.

VT veram à ficta iustitiæ Christi imputatione discernam⁹, quia rectum est iudex sui & obliqui, de vera & sana illius imputatione prius agemus, atque in drecto cursu transibimus ad discutendam fictitiam, ne scio quam imputationem, quam quidam hoc tempore obliuiscere sunt conati. Quo verò omnia dilucidiora sunt, à nomine imputationis exordium faciemus. Et pro cautela quidem priorum aduertendum est variè hoc vocabulo abuti hæreticos nostræ tēpestatis. Primo abutuntur vt arrogent sacramentis virtutem ad conferendam gratiam. Volūt enim imputatiuè tantum nobis in eis conferri gratiam, hoc est, duntaxat propter merita Christi nobis imputata. Ac sic sepe abusus videtur hoc vocabulo Sarcerius in locis communibus. Secundo abutuntur eo, vt tollant iustitiam inherentem. Quid enim illa, aiunt, opus est, cum satis sit, vt simus iusti, imputari nobis iustitiam Christi, ac si nostra esset? Tertio abutuntur, vt cū cōficiant simul culpa satisfactione indigeant, quibus imputatur plenissima illa Christi satisfactio, ac si sua esset? Et his. 2. modis abutitur Caluinus in locis infrā citandis. Quarto & perperam hac voce vtuntur, vt suadeant oēs iustos equales esse in gratia, & in gloria. Quippe si omnibus imputatur iustitia Christi, ac si sua esset, cum illa vni ca, neque alicuius sit valoris apud Deum iustitia nostrā prater illam, quid superest, aiunt, nisi vt omnes iusti æquales sint in iustitia, & gratia, & gloria apud Deum? Abutuntur & alii quarto eodem nomine, vt dicant, non sufficere aliquam iustorum iustitiam ad consequendum vitam æternam, nisi nobis Christi post hac vitam, vel in morte denuo imputetur, ac si nostra esset. Quidquid autem sit de huius nominis abusus, sacris literis nusquam inueniri sic vsurpatum hoc vocabulum, vt dicitur Christi iustitia imputari nobis, ac si nostra esset, sicut nūc passim à plebique dicitur. Dicit quidem scriptura, fidem nostram reputari nobis ad iustitiam. Dicit beatum esse, cui Deus non imputauit sua peccata. Dicit propter Christi iustitiam non reputasse nobis Deum delicta nostra. Et vbi nos communiter legitimus, vt reputetur & illis ad iustitiam Græce aperte est. Vt imputetur & ipsis iustitia. Nunquam tamen scriptura dicit, imputasse nobis ad iustitiam, iustitiam Christi. Et autores per quos nobis Deus scripturas

Abusus. 4
verbi im-
putatiōis.
Primus.

Sarcer.
Abusus. 4

3.

4.

Propo. 1.

Ro. 4.
Pal. 31.
2. Co. 5.

tra

tradidit, & alii antiqui doctores, qui eos fide liter imitati sunt, & Bernard. præcesserunt, contenti fuerunt hæcenus in hoc proposito, nominibus communicationis, participationis, diffusionis, deriuationis, applicationis, copulationis, coniunctionis. Et applicari nobis, & copulari, & coniungi, ac communicari dixerunt iustitiam Christi, & participari à nobis ipsius sanguinem, & merita, eaque ad nos desuere, diffundi, & deriuari, sed nunquam asseruerunt, quod quidem recolare, aut lege re porueris, ea nobis imputari, hac præsertim adiectione, ac si nostra essent. Paulus ait. Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et panis, quem frangimus, nonne participatio corporis domini est? Quoniam vnus panis, & vnus corpus multi sumus, omnes, qui de vno pane, & de vno calice participamus. Et sicut communicare nos in sanguine Christi, & participare corpus ipsius in sacramento altaris dicit, ita & in meritis ipsius communicare, & participare scriptum suā passionis dicit. Nam & participes suos vocat omnes iustos in epistol. ad Hebr. & alibi cupere se indicat cognoscere virtutem resurrectionis eius, & societatem, siue communicationē passionum illius. In quæ verba Augustin. Communicatio passionis Christi, virtus tua erit. Et Ioannes ait. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Ac Chryso. exponens, quid Ioannes his verbis significarit, analogia fontis, vnde aquam haurimus, & ignis, vnde lucernas accendimus, diffusionis quidem, & participationis verbis vtitur, non imputationis. Sunt autem hæc verba Chryso. Non habet Christus donum participabile, sed ipse fons est, & radix bonorum omnium, ipse vita, ipse lux, ipse veritas, non in seipso bonorum diuitias continens, sed in vniuersos diffundens, quibus diffusis plenus permanet, neque aliorum facietate minuitur, sed diuitias suas elargitur semper vberius, cunquē omnes his bonis impartiat, in eadem permanet perfectione. Quod autem ego fero, participabile est, ab alio enim id accipi, & exigua pars totius est; & quasi gutta parua ad immensam abyssum, & infinitum pelagus comparata, Immo neque exemplum sufficiens est, ad quod volumus ostendendum. Nam si guttam è pelago accepis, ea tamen pelagus, & si visu percipi nequeat, diminuit. De illo autem fonte, hoc dici non potest, sed quantum cum que quis hauriat, nihil deficit. Quare alio exemplo vtendum est, cum hoc infirmum sit

4.

1. Co. 10.

Heb. 1.
Phil. 3. b
Aug. ser.
15. de ver.
Apostoli.
Chry. ho.
13. sup. Io.
an. 1.

1.

neque possit, quod volumus demonstrare. Alterum igitur asseremus, quod magis adpositam nos adducat sententiam. Constat enim nobis ignem fontem, à quo innuenerat accendantur lucernæ, & rotidem, & item totidem. Nonne huiusmodi fons ita plenus est ignis, quem eademmodum antequam ex eo quicquam emeretur? Sanè perspicuum, & c. Hæc Chryso. Et securus, vt solet, Theophyl. ita in hunc locum de Christo loquitur. Fons omnis boni, & omnis sapientiæ, ac prophetiæ existens superfluit, & dat se omnibus dignis, & effluens plenus manet, ac nunquam exhauritur. At paria istis tradit Cyril. in hæc Cyr. 1. in verba. Nam & omnes nos, qui sanctorum lo. 10. e. 20. cum posidemus, propriis ipsius bonis locupletati sumus, & natura humana illius bonis magis quam suis gaudet. De plenitudine namque filii sui iugis fonte, gratiarum donum scaruriens, in singulas animas, quæ dignæ sunt, defluit. Et quoniam de San. Thom. Th. peculiaris fuit cōtentiō, ille, quidem, cum de his differit. 3. part. quæstion. 69. articulo. 2. verbo communicationis vtitur, non imputationis. Omni, ait, baptizato communicatur passio Christi in remissionem, ac si ipse passus, & mortuus esset, Et addit ad primum. Pœna passionis Christi communicatur baptizato, in quantum sit membrum Christi, ac si ipse pœnam illam sustinuisset. Et neque ibi, neque alibi quod meminerim, dicit pœnas passionis Christi nobis imputari, ac si nostræ essent. Et inflinatu forte & prouidentia Spiritu sancti factum est, vt nunquam antiqui sic verbo imputari in huiusmodi vterentur, ne hæretici videri possint ex illis ansam suorum errorum sumpsisse. Non est tamen aded inuisum nobis hoc vocabulum, vt credam nunquam nos posse hoc in proposito bene illi vti. Verè namque, & sanè, ac latine possumus dicere, ad satisfactionem, & meritum imputatam esse generi humano iustitiam Christi in passione sua, & iugiter imputari omnibus qui iustificantur, & satisfaciunt pro peccatis suis, & vitam æternam suis bonis operibus merentur. Cum enim per iustitiam Christi satisfecerit genus humano pro suis peccatis, & per illam reconciliatum sit Deo, ac ianua paradisi resecata sint ipsi, & omnes qui iustificantur aut satisfaciunt, aut merentur apud Deum, per ipsius merita iustificentur, & reconcilientur Deo, & satisfaciunt pro se, ac augmentum gratiæ, & beatitudinem mereantur, negari profecto non potest, quin generi humano & omnibus sic iustificatis imputetur iustitia

Theophi.

Tho.

Propo. 1.

Cōicitur nobis iustitia Christi quia imputatur nobis.

Christi ad satisfactionem, & meritum. Quin verò quando peccatores iustificantur, hac ratione coniungi, copulari, applicari ve aut cōmunicari, siue diffundi, & derivari ad eos aut participari ab eis merita, & satisfactiones christi crediderim, quia imputatur illa ipsis à deo qui in eorum meritum, & satisfactionem accepit voluntate q̄ Christus habuit merendi eis, & satisfaciendi pro ipsis. Non enim trā sit iustitia Christi realiter ab illo in iustificatione, neque vt libr. septimo ostendimus, per eā efficiunt iusti formaliter, sed imputatio vna Dei est, quæ merita Christi nobis iungit, & nostra suo modo facit, vt propter ipsa nobis largiatur iustitiam, qua iusti iunguntur. Sicut etiā quando aliquis pro nobis Deo, vel homini satisficit, non aliter nobis applicatur satisfactio illius, nisi quia Deus, vel homo eam accipit ad satisfactionem pro nostris debitis. Et cum iustificamur ad orationes, vel merita alicuius, ea ratione nobis communicari iustitiam ipsius, possumus dicere, quia Deus accipit ad nos præparandum ad iustificationem orationes, & merita illius, & nobis ea imputat, perinde ac si à nobis, vt id obtineremus, fierent, in nostram iustificationem, & gloriā. Neque in solo sacramento baptismi, quidquid vir quidam doctissimi contenderit, imputatur nobis iustitia Christi, sed & in aliis sacramentis, & quoties aliquod à Deo donum accipimus. Non enim opus est, quidquid ille, de rigore huius verbi contenderit, id solum dicere nobis imputari, quod ex toto, & in toto imputatur. Imputari quidem diceremus Michaëli à rege obsequium sui patris, si propter illud daret ei redditus mille aureorum, & totidem, aliis tribus suis fratribus. Neque minus certe singulis diceretur imputari, quia nulli eorum imputaretur in totum, neq; quātum illud merebatur. Et aliās neque in baptismo, nisi forte quo ad satisfactionem, possumus dicere alicui imputari iustitiam Christi, quia nullus est, cui tantum imputetur, quantum ipsa meretur, & digna est. Si tamen quis dixerit imputari nobis iustitiam Christi, ac si nostra esset, caute hoc genere loquēdi, & prudenter, vtatur. Ad satisfactionem quidē pro peccato originali, & pro actualibus applicatur plenissimè passio Christi in baptismo, & paruulis & adultis, ac si sua ipsorum esset hoc excepto, quod si sua esset, nullo alio esset opus, vt plenissimè satisficerent, nūc autem licet vt ait Amb. non planctus, nec gemitus, tamen aliqua præparatio ad baptismum adultis opus est, vt ipsis sic applicetur, sed quo ad

Propos. 3

Quatenus imputatur nobis iustitia Christi ac si nostra esset. Propos. 4. Propos. 5

satisfactionem nunquam extra baptismum & ad meritum, vel acquisitionem gratiæ, vel gloriæ, aut aliorum donorum, neque in baptismo, neque aliās, iustitia Christi imputatur nobis, ac si nostra esset. Quia licet imputetur nobis ad illa omnia, ac si nostra esset, imputatur tamen finitè, & limitatè, & non nisi iuxta eū gradum, & quantitatem, & mensuram, in quam Christus voluit, & pater accepit, eam nobis communicari, & applicari. Et ne quispiam his adhibitis temperamentis, vereatur vt hoc vocabulo, poterit sufficere auctoritas Bernard. qui in epistola quadam ad Innocentium Papam ita scribit. Si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, vt videlicet satisfactio vnus omnibus imputetur, sicut omnium peccata vnus ille portabit. Atq; hæc tenus quidem de nomine.

Nulli imputatur iustitia Christi ad primam iustificationem sine baptismo in re, vel in voto. Cap. III.

VT sciamus tamen veram, & eam, que vel iustis, vel peccatoribus necessaria est applicatio, seu imputatio meritorum Christi illud ante omnia in eminisse debemus, qd̄ & ex dictis libr. 4. dilucidum esse potest, toties ad nos pertinere virtutem, & eorum apud Deum efficaciam, quoties nouum aliquod spirituale beneficium ab ipso recipimus. Statuit enim pater cœlestis pro sua summa charitate, & benivolentia in suum filium, in hoc illum honorare, vt sicut nihil in natura, nisi per illum quatenus Deus est, facit ita & nihil nisi propter illum, vt homo est, faciat ex iis, quæ ad nostram iustificationem, & reparationem spectant. Et sicut omnia noua eiusmodi beneficia, & nouam Dei beneficentiam, ita & nouam applicationem & imputationem meritorum Christi, quæ illa antecedit, & ratio ipsius sit, requirunt. Vnde & eos, qui plura, aut maiora Dei beneficia participant, non dubitamus plūs etiam de meritis Christi participare. Et tunc vnū quæ nostrum nouiter eorum fieri participem constanter asserimus, & nouas Christo gratias debere, cum nouum aliquod Dei munus & donum assequitur. Nec ob aliud dilatare est iustis veteris testamenti beatitudo, vsque ad mortem Christi, licet in Dei essent gratia, ac in multis aliis benignitate & liberalitate diuina gauderent, nisi, quia licet merita Christi præuisa ad ea beneficia acceptabantur

Ber. epist. 109.

Propos. 1.

Error cal. de paru.

Obiect. 1. Ref. Aug. 2. de pecc. me. et re. c. 26.

1. Co. 7. c.

Obiect. 2. Calui.

bantur, atq; ob Dei bonitatem, cum nodum essent, perinde ac iam essent, illis coniugēbatur, ad beatitudinem tamen eis antè id temporis conferendam minimè imputabantur. Et nunc quamuis iam sit solum precii pro illis & pro nobis, atque hac ratione multum inter nos & illos interfit, tamen cum in via sumus, nondum felicitate vitæ æternæ gaudemus, quia nondum in tantum & tam eximium beneficium nobis conferendum merita Christi imputantur. Quamquam autem multa & magna beneficia & infidelibus & paruulis nondum renatis propter virtutem meritorum Christi se ad omnes homines diffundunt à Deo benigne conferantur, tamen ex supra iam traditis liquidissimum esse potest, nemini Christi iustitiam ad primam iustificationem imputari sine baptismo in re, vel in voto. Lege Caluine, quæ lib. 5. de his scripsimus, & nisi prorsus rebellis pergas esse lumine diuino, agnosces te contra scripturam, & contra ecclesiam catholicam asserere paruulos fidelium, hoc solo qd̄ filii fidelium sunt, regnum celorum consequi, etiam si moriantur sine baptismo. Sed argumentis illius hic commodum erit respondere. Cur igitur inquit, Paulus eos vocat sanctos? Non vnusmodi est sanctificatio, respondit olim Aug. huic argumento, quo Pelagiani vtabantur ad negandum peccatum originale. Nam & catechumenos secundū quendam modum suum per signum Christi, & orationem in manus impositionis puto sanctificari, & quod accipiunt, quanuis non sit corpus Christi, sanctum est tamen, & sanctius, quàm cibi, quibus alimur, quoniam sacramentum est. Verum & ipsos cibos, quibus ad necessitatem sustentandæ vitæ huius alimur, sanctificari idem apostolus dixit per verbum dei & orationem, qua oramus vtique nostra corporula refecturi. Et paulò post subdit. Illa sanctificatio cuiuscunque modi sit, quam in filiis fidelium esse dixit apostolus ad istam de baptismo & de peccati origine vel remissione questionem omnino non pertinet. Nam & coniuges infideles in cōiugibus fidelibus sanctificari dicit eo ipso loco ita loquens. Sanctificatur. n. vir infidelis in vxore fidei &c. Nec opinor, quisquā tam infideliter intelligit, quodlibet in his verbis intelligat, vt ob hoc existimet etiam maritum non Christianum, quia christianam fuerit vxor eius, neque iam baptizari oportere, & ad peccatorum remissionem peruenisse, & in regnum celorum esse intraturum, quia sanctificatus dicitus est in vxore. Hæc Aug. Sed inclusa est, ait Calu. infantium

salus in promissione, quæ Deus fidelibus restatur, se fore illis & semini eorum in Deum & cum Deus in regnum suum eos odoptauerit iniuria sit promissioni diuina, si necessariū eis putemus baptismum, quāsi per se illa ad salutem non sufficiat. Ac proinde & intrepide colligit, non à baptismo initium habere eorū salutem, sed quæ iam verbo fundata erat, baptismo obsequari. Atqui si hæc vera sunt necesse est te Caluine cū Pelagianis negare peccatum originale. Quia enim ratione dicis aliquo momento propter hanc solam promissionem iustificari infantes, cogis nimirum dicere & in ipso vitæ exordio, quod filii fidelium esse incipiunt, sanctos eos esse & mundos, & neminem ex fidelibus nasci aut concipi filium iræ. Cū enim promissio absoluta per te sit, nec ad vllum tempus coarctata, sufficit impedire, ne contrahatur peccatum, quando & sola sufficit illud iam contractum extinguere. Quod si, vt ais in Decreto. r. sess. 5. audiendi non sunt, videlicet Zuingliani, qui infantes negant propriè cum peccato nasci, profecto nec tu audiendus es, qui ea præ dicas, ex quibus aperte sequitur, nec propriè, nec impropiè cum peccato illos nasci. Quanta verò tua amentia est, ex ea promissione iustitiam paruulis sine baptismo polliceri? Nūquid si filii fidelium sint in peccato mortali, & illos quoque, si sine peccatitia decedant, saluos futuros propter eam promissionem concedes? Non opinor ita delirabis. Sicut igitur promissionem istam Dei in hoc valere dicis, vt salutem assequantur adulti filii fidelium, si quidem præscripta sibi in lege Dei fecerint, ita & nos eam promissionem, & infantibus sufficere dicimus, si adhibeatur illis baptismus, qui toties in scripturis explicatur cunctis esse necessarius. Non sunt enim quod sæpe tibi dictum velim, nam sæpe in hoc hallucinatis, non sunt inquam istæ Dei promissiones absolutæ, sed conditionales, vt libr. 11. cum sancta Synodo explicuimus. Quo iure ergo addis ad baptismum filios fidelium admittimus, nisi quod promissionis sunt hæretes, & huius promissionis beneficium, ecclesie censentur membra? Nisi iam antè ad eos pertineret vitæ promissio, baptismum profanaret, quisquis illis daret. Quam longè verò hic à tota Ecclesie doctrina aberras. In baptismo illa infantes credat se regerere, si biq; & Deo filios, ac membra vitæ Christi & sua, & promissionis nobis eo facte participes facere. Tu nec re, nec vero suo baptizatos, filios dei, & membra ecclesie, & participes pro

Respon.

Obiect. Calui.

Obiect. Cal. Resp.

no & alio concilii. Carthag. scripserunt ad Inno. r. rationem reddentes omnium, quæ contra Pelagianum statuerant, ac illius vt capitis confirmationem & approbationem postularunt. Et ex ep. eiusdem Inno. ad Mileui. concipatet, illud concilium autoritate ipsius cõgregatum & approbatum. Nõne etiã Africanus erat. s. Cyp. qui in ep. ad Cornelium inter alia pientissimè scribit: Neque. n. aliunde hereses ortæ sunt, aut nata schismata, quam inde qd̄ sacerdoti dei non obtemperatur, nec vnus in ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus iudex vice Christi cogitatur, lege hanc totã ep. & videbis quantorũ peccatorum sitis rei, qui vicarium Christi perpetuis conuitis insecramini. lege item, quæ Augu. & is etiam Aphricanus ad Bonifacium Papam scribit, quæque alii patres Orig. Hila. Chry. Theoph. Cyrillus Damasc. & innumeri alii doct. sanctitate & eruditione clarissimi. de Petri & successorum ipsius primatum scripserunt, & si velis salubriter vinci, sine dubio agnosces testatissimũ esse in sacris literis vnus capitis sub Christo principatum, neque quod hic aut ille male fructus fuerit suo officio, necessitatem & utilitatem vnus priuè facis, cui omnes catholici obcediamus. negabis. Verum, hac satis nõcibi, reuertamur, vnde huc te cogente digressi sumus.

Quatenus iustitia Christi peccatoribus imputetur.
Cap. IIIII.

Atque vt de beneficiis corporalibus christi merito peccatoribus exhibitis nunc si leamus, ad sex potissimum spiritalia beneficia illis Christi iustitiam imputari video. Primò enim & propter Christum à multis peccatis seruantur, in quæ alioqui laberentur, & ei par est gratias agant, quod ob ipsius gratiam & preces apud patrem misericordissima ipsius manu impediti sunt, ne frequentius & grauius corruerent. Deinde & propter eundem longanimiter expectantur ad penitentiam. Ac tertio Christi nomine & causa aliqua eis impartitur Deus auxilia, vt non solum resistant viriliter aliquibus tentationibus sed & aliqua bona & difficilia opera faciant, per quæ mandata Dei implent, ac vitent penas æternas, quas si non facerent, mererentur. Vt enim libr. 14. ostendimus ex scripturis, & patribus abudè firmatum, etiã in grauisimis peccatoribus inueniuntur aliqua bona opera digna laude. Et pelsimè

de omnibus peccatoribus Calui. hac in parte meretur, qui contra capit. 8. huius decreti ita scribit. Posteris vix persuadebitur tantũ stuporis fuisse in papatu, vt iustificationis vllũ opus præponerent, etiã si negarent esse tantũ boni meritorium. Quid enim ab homine prodibit, donec spiritu Dei fuerint regenerati? Et hoc cõfirmat circa can. 7. Primò, quia arbor mala non potest, nisi malos fructus faceret, omnes autem sumus malæ arbores donec in Christum inseramur. Secundò quia in fideles facta sua non ad legitimum finem referunt, atque vt dicit August. Religio nostrã iustos ab iniustus nõ operum, sed ipsa fide lege discernit. Tertio, quia Paul. dicit. Sine fide impossibile est placere Deo. Quid verò mirũ si Caluin. omnia opera peccatorum damnat, eũ damnat, vt supra explicauimus etiã omnia opera iustorum? Si quia arbor mala non potest nisi malos fructus facere, dñas opera infidelium, quia iustificati sunt bona, arbores apte ba saltem aliqua opera ipsorum. Et si quia sine fide impossibile est placere deo, colligis omnia opera, infidelium Deo displicere, collige & inde, non omnia opera fidelium ei displicere. Quod si certo scis, nõ omnia opera iustorum, tamen si bona sint arbores, esse bona, doceat te paritas rationis, nec omnia opera malorum esse mala. Possunt. n. aliqua, pura esse & nudæ obseruationes matidatorum, & in nullo finè malum, sed in bonum potius esse ordinata. Er Aug. qui in locis supra citatis & li. 5. con. Faustum. c. 9. pro nobis militat, in loco quem tu allegas, non opera bona à malis, sed iustos ab iniustus lege fidei dicit discerni. Nec quia aliquis nobis displiceat, necesse est & omnia ipsius displicere. Fortius verò pro te pugnat, quod alibi ait. Nisi quisq; inquam voluntatem mutauerit, bonum operari nõ potest. Et aliã. Initũ operum bonorum, cõfessio est operũ malorum. Sed pro his & similibus, ac pro illis, quæ de mala arbore iactas, lege quæ lib. citato scripsimus & in q. vlt. de iustificat. & ex eis intelliges, bona ab scripturis & sanctis doct. ea dumtaxat aliquando censeri, quæ vitæ æternæ sunt meritoria, atq; ideo dictũ esse arborem malam nõ facere fructus bonos, quæ peccatorum opera, esto bona sint, meritoria beatitudinis non sunt. Nec ideo tamen ea debes dicere mala. Non enim dixit Christus, sic tu citas, nõ posse arborem malam nisi malos fructus facere, sed vt nullam hinc ansam, seu patrociniũ vestro errori fumeretis dixit sicut nos dicim⁹, nõ posse arborem malã bonos fructus facere. Præter hæc aut̄ imputatur iustitia

Cal. dñat op. dñi opera.

Aug. 3. ad Bonic. 5.

Aug. 1. Re tra. 22. tra. cit. 13. in Ioan.

Bñficiũ. 4

tia Christi peccatoribus, vt vocentur, alliciantur, & inuitetur ad gratiam. Et hæc sic à Deo in nobis propter Christum sunt, vt nullam in his partem habeat libertas nostra, vt lib. 6. c. 8. docuimus. Quod & in Aug. Gre. & Bern. certò meminimè legisse. Nec Christo tantũ imputanda est gratia excitans peccatores, imputanda & illi est gratia adiuuans, qua fit, vt ipsi liberè & spontè assentiantur gratiæ vocatis, ac se disponant, & præparent ad gratiam & amicitiam Dei per ea, quæ li. 6. necessaria; vel commoda ad hoc statuiunt. Cum enim necessaria sit gratia & fauor Dei ad penitentiam, vt abundè probauimus. q. 11. iustific. & leo. 1. ep. 89. & Augu. epi. 106. indubitatum asserunt, nunquam eam gratiam obtinerent peccatores nisi propter merita Christi. Fate-mur igitur, audi Calui. neque te pigeat discere, quod rota ista antidoto satis indicas non intellexisse. Fate-mur inquam, à Deo esse quod possumus in ipsum à peccatis cõuerti, & quod in ipsum conuertamur, & quod conuersos ille recipiat in gratiam, neque quicquam catholicus sibi arrogat, quot solis liberi arbitrii sui viribus se possit eum Christi facere. Qui hæc omnia per Christum nobis concedi, certò scimus, neque dubitamus verissimũ esse, quod ex Augustino allegas. Per mediatorem Christum ex malis Deus facit in æternum bonum. Atque gratiam per Christum nobis nõ factam, hoc exuperare nouimus gratiã Adæ, quod eũ ille accepit posse, nos accipiamus & facere. Et ista luculentius & plenius, quam vos docuerunt supra patres, vt ex lib. 3. 4. & 6. huius operis potes intelligere. Quare perspicuum est, nõ patres, sed te hallucinari, qui illis impiis, quod motũ nobis offerri se mient, qui mediam electionẽ nobis relinquat. Crèdis enim tantum illos posuisse gratiã, quæ antecedar liberam cõuersionem peccatoris, cum illi liquidissimè meminerint excitatis & adiuuantis, hoc est, vt lib. 6. docuimus, antecedentis & comitatis. Inde verò in istis erras, quia nõ intelligis mixtum hæc fieri à libero arbitrio & gratia, & nõ sigillatim, simul & nõ viciisim per singulos profectus illa operari. Pulchre nanque Bernardus. Non partim gratia, partim liber. arbitrium sed totum singula opte indiuiduè peragunt, totum quidem hoc, & totum illud, sed vt totum in illo, sic totum ex illo & quemadmodum in operibus, quæ facimus per solum Dei concursum naturalẽ, libertati nostræ non præiudicat concursus diuinus, ita neque in istis præiudicat concursus gratuitus. A dministrat quippe pro sua sum-

Vocatio pctorũ nõ subest libertati. Bern. de gra. & li. Bñficiũ. 5. Resp. ad Cal. p. c. & can. 5.

Aug. 2. ad Bonic. 8.

Ber. d. gra. & li. ar.

ma sapientia ille omnia sua quissimè, & iuxta vniuscuiusque rei naturam & proprietatem. Quod si istum concursum intelligeres, quod Deus peculiariter adiuuat nos ad bonum, & nõ ad malũ, propter testimoniam quæ sana, & commodissimè sunt iam exposita à doctõrib⁹, quæq; de cõcurfu generali exponi quẽnt, nunquam aduersarẽs Synodo in cano. 6. Non enim negat Deum concurrere voluntate sua, & concursu cõmuni ad mala, sed quia non per inde ad ea concurrat, atque ad bona, neque voluntates nostras ad mala excitat, & extimulat, aut adiuuat sicut ad bona, ideo athena indicit dicenti, nõ minus proprium esse opus Dei proditionem Iudæ quam vocacionem Pauli. Nam & propter hoc, & quia & non impedit peccata, & cecitatem, & oblationem peccatorum, cum tamen hæc in lege prohibeat, permissiue tantũ dicitur se habere in peccatis, & permissiue excecãre, ac indurare, & similia. Sed de istis satis multa supra diximus. Nec miror tamen, quod non intellexeris, per adiuuantem gratiam hoc præstari nobis iuxta sententiam patrum, quod tu vis, nempe vt ex nõlentibus volentes fiamus. Tantis quippe tenebris obrueris, vt cum differtissimè & Aug. & ceteri patres, atque ipsa sacra scriptura libertatem nostram in his omnibus prædicat, tu tamen in illis, quæ contra cap. 5. scribis, nomen hoc libertatis sic deludas, quasi propterea tantum dixerint, liberẽ nos conuerti in Deum, quia non inuiti, sed voluntarii Deo facientis cõuertimur. Dic impiè & tua ipsius cõditionis & nobilitatis ignare, quando Deus omnibus peccatoribus benignissimè pollicetur, Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, cur cõuersionem eorũ ab ipsis requirit? cur hortatur, vt se in ipsum cõuertant? cur pulsatur ad ostium obstinata voluntatis? cur excitatur inuitatur? cur clamat, si nõ subest eorum potestati, vt conuertantur, vel non conuertantur? Nunquid ista Deum cum brutis facere audisti, aut legisti inquam, tamen illa faciat, non inuito, sed voluntariè per suum appetitum ei obsequi omnibus, quæ de ipsis per se disponit? Cur hoc tam apertum, & tam forte libertatis nostræ testimonium, quò patri es vsi sunt, deludis, & nihil quod vel in speciem verissimè sit, ad ipsum respondes? Cur imputatur peccatoribus impenitentia, si nõ subest eorum potestati sua cõuersio? Cur non distinguas à naturali appetitu voluntarium cõsensum, qui deficiente Ber. est habitus a nitiũ liber sui, vel nutus voluntatis spontaneus? Sed piget

Resp. ad cal. p. ca. 6.

Lib. 2. c. 7. li. 13. c.

Negat cal. ui. libertatem.

Berna de gra. & li. arb.

me, & pudet rem adeo apertam, & tot scripturæ, sanctorum, & luminis naturalis testimonis lib. 2. confirmatam, nunc obiter attingere. Respondebo tantum tuis argumentis. Ais primo. Qui liberum arbitrium, hoc est, facultatem in vtranque partem liberam & absolutam titulum sine re dicunt esse, Christum habent autorem, cum dicit liberos fore, quos filius liberauerit, aliis esse seruos peccati. Vt quid vero Christi verba decurtas, & minuis? Non dixit Christus, vt tu allegas, liberos fore quos liberauerit, verè liberi eritis. Illius particula, vere, adiectione, vestro errori anam omnem amputauit, & ostendit, sicut sancti Doctores docuerunt, & antecedentia postulabant, non se de libertate naturæ agere, quæ in illis etiam tum erat, sed de libertate gratiæ & gloriæ, quam ille largitur iustificatis, lege Doctores Theologos, & ipsi te docebunt triplicem esse libertatem, sicut & Bern. distè tradidit. Est enim libertas naturæ, quæ est libertas a necessitate, & communis est bonis & malis. Est libertas gratiæ, quæ est libertas à peccato legita, & propria est iustorum, quia peccatores omnes sunt serui peccati. Est libertas gloriæ, quæ est libertas à miseria, & propria est beatorum. Sed addis. Quod ad ipsam vocem attinet, audiant Aug. qui liberum hominis volutatem esse negat, quando in vinculis, & vinculis cupiditatibus subdita est. Alibi autem sic loquitur. Victa vitio, in quod cecidit, volutate, caret libertate natura. Item lib. arb. male vsus homo & se perdidit, & ipsum. Item. Magnas homo lib. arbi. vires, cum condereur, accepit, sed peccando amisit. Ne tamen his, aut similibus verbis Aug. deceptus, in tuo errore, vt facis, permaneas, scito Aug. saepe de libertate gratiæ more Christi & Pauli loqui, atque ideo aberogare libertatem peccatoribus. Alias verò, quia de libertate ad bonum duntaxat loquitur, & sufficiens non est nostra libertas ad surgendum à peccato, & mandata Dei implenda, nisi à deo adiuuetur, exigua que omnino est particula, quæ nobis ad bene operandum reliqua est post peccatum, more communi, quo parum pro nihilo reputatur, nullam in nobis libertatem ad bonum super esse dicit. Et ne aliter exciperentur hæc quæ tu citas, & alia, quæ nos citauimus similia in quaestio. de iusticia. & in libr. 2. huius operis, ipse multis locis & libris sibi nobis citatis diligenter cauit, & in libro. 1. R. erract. capit. 26. palam dicit non ita accipiendâ hæc esse, quasi totum amiserit homo, quod accepit. Vnde do-

Obiec. 1. Calui.

Ioan. 8. e.

Ber & gra & lib. Liberas. triplex. Obiec. 2. Calui. Augu. ep. 144. ad A. nalla. Ho. 5. in Io. ser. 3. d. ver. 39. d. sp. & lit. c. 30. Resp. Ro. 6.

ctè Rich. Cum audis liberum arbitrium esse captiuum, nihil aliud intellige quam infirmum & nativæ potestatis virtute priuatum. Et paulo antea explicat per hæc potestatem, quæ modò recuperare non possumus, potuisse hominem omne debitum soluere, & omne malum cauere, sed per peccatum, ait, amisit homo potestatem, non libertatem. Nam bonum posse, est verè posse, sicut cogitatio posse est verè liberum esse. Et hæc libertas addit, nec in bonis est maior, nec in malis minor, quæ nec per peccatum minuitur, nec per meritum augetur. Quia tamen August. libertatem in locis citatis vocabat potestatem sufficientem ad bonum & hæc tanto maior est, quanto nos meliores sumus, idè alibi dicit. Tanto liberior voluntas, quanto sanior, tanto autem sanior quanto diuinæ misericordiæ, gratiæque subiectior. Quod si solis peccatoribus abrogare Caluine voluisti libertatem, cur is obuiam patribus damnantibus dicentibus liberum arbitrium esse titulum sine re? Nonne saltem res, subsistit in iustis? Esto tamen libertatem nobis in his abrogas, quam & nos sine gratia Dei, & imputatione iustitiæ Christi parum posse non negamus, cur in illis, quæ contra cap. 7. notasti, dispositionis nomen abhorres? Qualem obsecro, ais, dispositionem inuenit spiritus Dei in cordibus lapideis? An non pudet eos dispositionem fingere, vbi spiritus ipse vbique in scripturis pronunciat omnia esse contraria? Cur vero nos pudeat verbi dispositionis, cum non nobis sed Deo, qui emollit & præparat corda nostra, eam tribuamus? Te pudeat, qui non intellectis verbis patrum exclamas in cano. 4. Et qualis erit cordis ferrei à seipso præparatio, donec mirabili conuersione carneum esse caperit? Quasi verò patres non disertissime explicuerint istas omnes præparationes esse à Deo, qui nobiscum & per nos præparat corda nostra? Cur autem non vides aperta te hic contradictione teneri? Nonne fidem & poenitentiam tu ipse à peccatoribus, vt iusticiantur, requiris, & fide ais apprehendi iustitiam? Quid aliud fides & poenitentia sunt quam dispositiones, quas nos ad iustitiam exigimus? Si fide apprehendimus iustitiam, præcedit ergo fides iustitiam, & dispositio ad illam est. Dicis. Ita præcedit, vt tamen Dei respectu sequatur. Ecquis tibi negat, à Deo nobis illam concedi, & priores ac principales partes Deum in ipsa, & omnimodis dispositione nostra tenere? Hoc tantum contendimus aliqua Deum prius in nobis efficere, quam nos iustificet, & per ea nos

Ric. 8. sta tu ite ho. c. 22. 1.

c. 25.

Aug. epi. 89.

cal negat dispositioes ad gratiam.

Cōtradi. Calui.

ads

ad recipiendam iustificationem ab eo preparari, & disponi. Antecedunt enim nostræ dispositiones gratiam facientem, & sequuntur gratiam datam nos præuenientem. Vnde Aug. Parum est velle, nisi Deus miseretur, sed Deus, non miseretur, qui ad pacem vocat, nisi voluntas præcesserit ad pacem. Nec retrahit hæc in R. erract. sed docuit, misericordiam Dei præuenire hanc voluntatem, & per eam præparari nos à domino, atque ad illam pertinere vocationem, quæ præuenit & fidem. Quod & in expo. inchoata epi. ad Ro. his verbis docuit. Iusta est ergo gratia Dei, & gratia iustitiæ, cum etiam poenitentia meritum gratiæ præcedit, quod neminem peccati sui poeniteret, nisi admonitio aliqua gratiæ dei. Quia tamen peccator indignus est pane, quo vescitur, & pro mereri non potest, nec vlla sua poenitentia debitam sibi facere remissionem peccatorum, adhuc opus est ei imputari denuo iustitiam Christi, vt reconcilietur Deo. Sicut enim Aug. luculenter explicat, quanto cūque poenitentia dolere, misericordia dignus quis fuerit, Dei indiget clementia & benignitate, qui eius precibus doloribusque subuenit, & si sibi dereliqueretur, interiret. Quare & imputatione indiget iustitia Christi, per quem vnum placuit patri omnia reconciliare, Et per eum vnum dispositiones omnes peccatorum ad gratiam idoneæ à patre celesti habentur ad eorum reconciliationem.

Disposi- tionis re- concilia- tionē præ- cedunt. Aug. li. 8. q. 68. sec. c. 26.

Efficiū.

q. 68. lib. 8. q. 9.

Ad que imputatur iustitia Christi in ipso momento iustificationis. Cap. V.

Resp. ad cal. p. c. 7

Vanquam autem Caluinus planè consentit peccatoribus imputari Christi iustitiam ad ipsorum iustificationem, atque in his sic in genere traditis nihil nobis aduersetur, si tamè peculiariter disquiramus, ad quid peccatoribus imputatur iustitia Christi in ipso momento iustificationis, non mediocriter inter illum & nos inuenietur controuersia. Nos enim, vt iuxta sententiam patrum lib. 5. cap. 2. & seq. copiosè declarauimus, nomine iustificationis, remissionem peccatorum, sanctificationem, & renouationem; & adoptionem in filios Dei & hæredes regni celorum, comprehendere intelligimus. Ille verò vnâ remissionem peccatorum nomine iustificationis intelligit. Et quamquam perpetuo coniunctas, ac sibi coherentes iustificationem & sanctificationem asseuerat, nec posse alteram ab altera diuelli, tamen patres accusat, quod ista

cōfunderint, & eadem inter se fecerint. Ac sanctificationem & renouationem, pro eodem omnino accipit. Sed vtriusque nomine quid voluerit intelligi, aut quatenus illas à remissione peccatorum distinxerit, non explicat. Palam tamen indicat se in duobus saltem à nobis toto celo distare. Nam primo quid non credit hominem, cum iustificatur, in obedientiam Dei reformari. Verba illius hæc sunt. Verum cum tunc iustificari hominem tradunt, cum in obedientiâ Dei reformantur, totum illud Pauli argumentum euertunt. Si ex lege est iustitia, exinanita est fides, & abolita promissio. Ac vide quam aliter hic interpretetur hunc locum, ac dum ex eo collegit certitudinem gratiæ, vt cap. 7. citauimus. Subdit, nanque statim. Intelligit enim neminem inuentum in inter homines, in quo salutaris promissio compleatur, si innocentiæ conditione sit implicita, & ruituram mox esse fidem, si operibus fulciatur. Et mox. De regeneratis loquor. Quantum enim abest à iustitia, quæ in hac vita inchoatur, vitæ nouitas? Sed & in altero à patribus dissentit. Non vult enim iustificatis propriam aliquam in sua iustificatione conferri iustitiam, sed eos vna gratuita acceptione propter Christum, vel vnica Christi iustitia sibi imputata, aut gratuita imputatione iustitiæ ipsius esse iustos. Causam inquit iustificationis Tridentini patres duplicem fingunt, ac si partim remissionem peccatorum, partim spirituali regeneratione iusti essemus. Vel vt aliis verbis exprimam, quod sentiunt, ac si partim imputationem, partim qualitate iustitiæ nostræ constaret. Ego autem vnica & simplicem esse assero, quæ tota continetur gratuita Dei acceptione. Eam præterea extra nos constituo, quia in solo Christo iusti sumus. Er paulò post contradicit patribus, quod affirmant nos verè esse iustos, & non tantum reputari. Quis verò tantos errores, immò blasphemias possit iam equò animo ferre? Vbi est impiè, quod Paulus & eum secuti doctores sancti distè affirmant, Baptizatos nouas esse creaturas, & per baptismum, veteres nos hominem crucifigere, ac exuere, & induere nouum, & renouari ad poenitentiam, si nec in hac vita admittis esse vitæ nouitatem? Cur Christus dicit nos renasci per baptismum, si abest à iustitia, quæ in hac vita inchoatur, vitæ nouitas? Quid & tu eadè ibidem dicit, simul ac iustificamur, sanctificari nos, & innouari, ac regenerari in vitæ sanctitatem? Quid aliud est vitæ sanctitas quam vitæ nouitas? Si dicit, regenerari iustos in vitæ sanctitatem, non quæ statim

Rō. 6. Ga. la. 5. & c. 6. Heb. 6.

Rom. 6. Cōtradi. Caluini.

hatj

fiat, sed quæ in patria futura est, ac propterea sine vitæ nouitate posuisse te; sanctificatione fieri in hac vita, aut quia, vitæ nouitas, quam acquisimus per baptismum, est ratum, vt postea addis, inchoata, & non meretur dici vitæ nouitas, nimium profecto deludis, vim baptismi & per ipsum vere nos Deo regenerari ignoras. Siquidem regeneratio sine nouitate esse non potest. Quomodo verò sanctificationem & inuouationem remissioni peccatorum coniunctas dicis, si cū remittuntur nobis peccata, nulla sit alia nouitas in nostro spiritu? Non requisierunt patres ad iustificationem, nouitatem operum. Nam paruuli iustificantur sine illa, & hæc vitæ nouitas sequitur & finis est iustificationis, sicut Paulus explicuit ad Rom. 6. Sed requisierunt duntaxat, vt simul cum iustificato homo renouaretur, & reformaretur, seu sanctificaretur interius ad obediendum suo loco & tempore. Et hanc nouitatem ipsa ratio iustificationis à nobis efflagitat. Nam si nihil, cum iustificamur, acquirimus, quo Deo simus gratiores & ad ipsi exequenda mandata promptiores, nec sancti possemus dici, nec iusti, nec noua creatura per iustificationem fieri. Loge Caluine quæ libro septimo tradidimus, & agnosces contra auctoritatem sanctorum, & contra rationem te negare habitum iustitiæ. At qui vbi negare libebat habitum iustitiæ, continere te certe debueras ab illa blasphemia, quam incurris, dū negas nos verè esse iustos, & non tantum reputari. Quipe cum scriptura passim hoc elogio exornet sanctos, pudere te debuit si quicquam in te esset frontis, contradicere Synodo asserenti eos non tantum reputari, sed verè esse iustos. Esto aliquando scriptura Ioseph patrem Christi dixerit, quia talis putabatur communiter, & ille loquendi tropus non erat vulgo, nec doctis inconuersus, tamen grauissimus profecto error est, & auctoritati & sanctitati scripturarum vehementer repugnans, si putas licere, vt dicat quispiam, quos scriptura iustos vel peccatores prædicat, haud quam tales fuisse, sed dūtaxat reputatos esse. Ad hoc ne filius Dei factus est homo, ad hoc tot & tā graues labores, ac mortē turpissimā & acerbissimā p nobis pertulit, vt nos reputare tantū, & non verè faceret iustos: Quæ ve reor Caluine te cōsortem eorum minimè futurum, quorum gloriæ tam leuiter, & tam frequenter detrahis? At tamen argumenta, quibus hæc tanta & tā absurda portenta cōprobat, patienter audiamus. Cū docet, inquit, apostolus, propter vnus obedientiam

iustos constituit multos, satis nisi fallor, ostendit, mutuari nos aliunde iustitiam, cuius nobis indigemus. Et cū dicit nos predestinatos esse in adoptionem filiorum Dei, vt grati essemus in filio, summam iustitiæ nostræ complectitur. At qui argumentorum tuorum palæstra nobis palmam profecto victoriæ desudat. Si enim propter Christi obedientiam iusti constituantur multi, non ergo tantum reputantur. Si mutuamur aliunde nobis iustitiam, vbi nobis igitur gratis illa communicata fuerit, verè & non tantum reputatiue eam habebimus, supplebitque Dei benignitas indigentiam nostram, & non perinde nos egenos, nudos, ac vacuos, ac eramus prius, relinquet. Egregium verò esset mutuum, ex quo nihil noui haberemus. Et non te à tanto visu deterruerunt ipsæ collationes, quas ibi facit Paulus inter Christum & Adam? Si delictum Adæ, verè & non tantum iuxta reputationem quandam peccatores nos effecit, & inimicitie & mortis, ac damnationi subiecit, non multo magis gratia Dei, & donum in Christo abundauerit, vt nos verè iustos, ac sanctos, & amicos Dei, & liberos à damnatione, & hæredes verè vitæ effecerit. Potentius sanè fuisset delictum Adæ quam gratia Christi, nisi nos verè iustos Christus effecerit. Falsum quæ esset, quod a postolus ibi subiunxit. Vbi abundauit delictum superabundauit & gratia. Quāto rectius de Christi gratia Cyrillus, qui alicubi ita loquitur. In horto Christi gratia incipit, per quam à malis liberati, in pristinum habitum restituti sumus. Si iusti ergo fuerunt verè protoparentes nostri, & non tantum reputati, & nos ergo verè iusti sumus. Nam alioquin ita pristinum habitum restituti non essemus. Deinde. Si grati sumus in filio, veraque est, & non tantum putatiua adoptio per iustificationem acquisita, verè igitur, & non quadam solummodo reputatione sumus iusti. Adde, quod apud Deum, qui falli non potest, quicquid reputatur, verè est. Quare si propter Christi obedientiam reputamur iusti, velis nolis, necesse est, nos asseras verè esse iustos. Sed addis. Proferant siquid habent scripturæ testimonium. Ego cū totam habeam scripturam mihi suffragantem, hac vna ratione nunc contentus ero, quod cū mentio sit iustitiæ operum, eam lex & euangelium in perfecta legis obedientia confirmant. Ea cū nunquam appareat, nihil aliud faciūt reliqui, nisi vt confugiamus ad solum Christum, vt in ipso iusti censeamur, quod in nobis non sumus. An mihi locum vnus proferet, qui in-

Caluini: Rom. 9. Eph. 1. Respo.

Cyr. in 1 Ioan. c. 3.

Obiect. 2.

choa-

choatam nouitatem pro iustitia apud Deum probari restetur, vel in totum, vel ex parte? Quod si auctoritate destituerunt, cur non liceat repudiare, quod hic obruturum figmentum de partiali iustitia: Et paulo post. Quamulacunque iustitiæ portio in opera nostra conferatur, eatenus vacillabit fides, salusque nostra hoc modo tota periclitabitur. Et post pauca. Denique vbi de causa quaritur, quorsum attinet accidens inseparabile obrudere? Verum hæc tam multa propterea tanta verbositate replicas, quia non assequeris sententiam patrum. Nec enim illi habitum iustitiæ ponunt, vt causam acquirendæ iustitiæ, sed vt donum desuens ab ipsa imputatione iustitiæ Christi, vt efficiat nos iustos, ac renouet, & procliuus efficiat ad obediendum Deo. Et si vt tu rectè ais, quod subordinatur non reputat, nihil quidem repugnabit hic habitus imputationis iustitiæ Christi, nec salus nostra ex illius positione quicquam periclitabitur. Nec putare debes, ab isto habitu & à iustitia Christi, vt ab vna rōta causa & integra nos iustificari. Nam causæ diuersorum generum nunquam integram aliquam causam constituunt. Iste autem habitus causa est formalis & vnica, quæ formaliter iusti sumus, & iustitia Christi causa est meritoria, vel efficiens nostra iustificationis. Licet verò ab amore, quo Deo iustos amar formaliter possunt dici. Deo chari, & dilecti, & ab imputatione iustitiæ Christi possent etiam formaliter, vt vis, dici iusti, hoc est, absoluti à peccatis, tamen si philosophicè de iustitia & sanctitate loquamur, nunquam quisquam dixerit, quod tu audes dicere, nostram iustitiam in prædicamento esse relationis, tūm ab omnibus philosophis & dialecticis ponatur in prædicamento qualitatibus. Et utcūque sit de amore diuino, vel imputatione, certè à iustitia & meritis Christi nemò dixerit nos formaliter esse iustos, ac propterea mirari non debebas, nec reprehedere, quod patres, qui dixerant vnā esse causam formalem nostræ iustificationis, videlicet iustitiam nobis benignè à Deo collatam canon. anathematizauerint dicentes nos esse formaliter iustos per iustitiam Christi. Cur autē non vides grauius te in hoc argumento peccare, cū vt subruas habitum iustitiæ, probas nos non iustificari ex operibus? Alia questio est, an necessaria sint opera ad acquirendam iustitiā, alia an necessarius sit habitus iustitiæ, vt dicamur iusti. Nec oportebat tā diuersas a deo quæstiones in vnā confundere. Nā quāuis daremus tibi non pendere iustitiam no-

Calu. nō intelligit sententiā patrum.

Iustitia christi & nostra nō in eodem genere sūt cause nō stræ iustificationis In can. 16

Iustitia christi nō est causa formalis nostræ iustificationis.

stram ab operibus, nec ea requirere, exigemus tamen à te habitum iustitiæ, vt essemus iusti. Et licet daremus tibi non requiri habitum vllum, vt essemus iusti, adhuc requiremus opera, vt perueniremus ad eum statū, in quo nobis imputeretur iustitia Christi. Nec ex hoc periclitabitur salus nostra, cū opera dicamus suam habere virtutē à meritis Christi, & propter ipsum, Deum nos ad illa adiuuare, neque vnus, sed centum loca tibi data ad hæc, quæ requiris, supra lib. 6. & 7. inuenies, si illos dignaberis legere. Et cum tu necessarias fateris penitentiam, & fidem, vt imputeretur iustitia Christi peccatoribus, eo ipso cogeri, non eam solam iustitiam causam nostræ iustificationis asserere, nisi fortè propterea contendas posse dici solam, quia nec fidem quisquam habet, nec penitentiam, nisi propter ipsam iustitiam Christi. Veniam tamen ad id, in quo patres accusas, quod iustificationem cum sanctificatione confuderint. Non illi quicquam cōfunderunt Caluine. Tuum est hoc vitium, qui sanctificationem cum inuouatione confundis, nec intelligis earum distinctionem cū inuouatione confundis, nec intelligis earum distinctionem, & præter remissionem peccatorum & renouationem, hoc quodque in iustificatione fieri, vt qui antè erant inimici non solum absoluantur à suis delictis, sed fiant amici Dei & filii, ac per hoc sancti, sicut & ipse pater sanctus est. Poruisses quidem minori culpa dicere, plus illos comprehendisse nomine iustificationis quam scriptura comprehendit. Nam eo tendunt rua omnia argumenta, vt ostendas iustificationis nomine, tantum designari remissionem peccatorum, quam manifestum est patres distinctione, cū in dixerunt cap. 7. iustificationem non esse solam remissionem peccatorum, sed & sanctificationem & renouationem, ac mox velut docentes, quid sanctificationis & renouationis nominibus intelligerent, subdiderunt, cum remissione peccatorum simul hominem accipere fidem, spem, & charitatem. Sed quod nec iuste possis criminari sanctam Synodum, quod illa omnia isto nomine iustificationis complexa fuerit, ex his poteris intelligere. Verissimum quidem est, quod tu ais, iustificationem idē esse, quod remissionem peccatorum, & iustificare idem quod absolvere. Et hæc acceptio iustificationis potest comprehendit sub priore acceptione huius verbi posita à nobis lib. 5. c. 3. aut certe pro maiori claritate, tribus ibi cominemo ratis, vt distincta præmitti, & melius quam

Obiect. 1. Caluini.

Iustificari quōq; idē est, quod absolui à peccatis suis

cal negat nos verè esse iustos

Obiect. 1.

tuis testimonio poterit probari, ex illis, quæ pro prima acceptione ibi induxi. Nec aliquando negabo scripturam iustificationem & sanctificationem distinguere, vel tanquam res omnino distinctas, vt tu vis, vel certe vt magis credo, tanquam totum & partem. Et ex multis testimoniis, quæ ad hoc firmadum inducis, illud vnum, vt commodè ad hoc probandum accepto, quo Paulum inducis dicentem, Christum esse factum nobis iustitiam, sanctificationem, & redemptionem. Suntq; in tuum fauorem illa ipsius verba, quæ prætermisisti. Sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis. Nam ad alia omnia, quæ allegas, facile possemus tibi dicere, ideo iustificationem Paulum probasse, ex remissione peccatorum; aut ex eo, quod non imputat Deus peccata, quia iustificatio hoc etiam in se claudit. Cur autem vis propter vnum, aut alterum locum, in quibus iustificatio à sanctificatione distinguitur, iustificationis verbum ad solam remissionem peccatorum coarctare? Nam iustificatio à iustitia, vel iusto descendit, & idem est quod iusti effectio, & cū Deus iustificare nos dicitur in scriptura, doctores intelligunt, iustos nos efficere? Nunquid ergo vis, vt cum iustos aliquos scriptura appellat, duntaxat intelligamus eos dici absolutos à peccatis, & non sicut omnes intelligimus, sanctos & amicos Dei, atque sectatores operum iustitiæ? Enimvero cum David dicit iustificasse se cor suum, non absoluisse se illud à peccatis indicabat, sed innouasse, mundasse, purumque effectisse studio innocentie, quod gerebatur. Et cum Paulus dicit iustificatum fuisse Abraham ex fide & non ex operibus, & fidem ei reputatam ad iustitiam, non intelligit ex fide remissa ei fuisse peccata, à quibus iam tum liber erat, vt tu bene alibi dicis, aut certe non hoc solum intelligit, sed ex fide explicat eum obtinuisse, vt sanctus, & iustus haberetur apud Deum & homines. Cumque distincta sint absoluti à peccatis, & amicum dei, ac filium fieri, & prius à posteriori possit præter legem separari, non ita tamen, credo, infanias, vt dicas nomine iustificationis nunquā comprehensum esse secundum. Quippe manifestissima sunt, & frequentissima testimonia in scriptura, in quibus dum iustificati dicimur, non tantum absoluti à peccatis, sed & reconciliati Deo, & amici ipsius, ac filii effecti pronanciamur. Et cum Paulus nos dicit iustificatos per fidem, & effectos iustitiam Dei in ipso, & neminem ex operibus posse iustificari, proculdubio intelligit nos per Christi

liberos effectos à peccatis & renouatos, ac sanctificatos, & iustos, atq; amicos Dei effectos, & nihil horum quæquam potuisse per sua opera, aut virtutem adipisci. Ac ne te amplius super his vrgeam, illud tandem pacifice velim tecum perpendere. Si semper dum quis iustificatur, etiam secundum tuam sententiā sanctificatur, quod peccatum est statueret ali-quod verbum, quo explicemus vtrumque, & generatim omnia beneficia, quæ illò momento peccatori à Deo fiunt? Si aliquid docere velimus, quid à deo accipiat, cum ei remittuntur peccata, aut cum ad gratiam diuinam admittitur, non patieris nos dicere, velle illum docere beneficia, quæ in sua iustificatione assequatur? Quo verbo commodius vtamur ad complectenda illa omnia vna voce, quæ hoc, quod frequentissimum est in scriptura, & ab illis verbis etymologiam suam ducit, quibus & absolutio à peccatis, & reconciliatio cum Deo, & amicitia ipsius, atque adoptio, & executio operum iustitiæ designatur? Sæceteris tu quidem quod voles, nolo enim amplius de verbo tecum litigare. Equidem sancta Synodus Paulum habet quo se possit in hoc contra omnes tueri. Quippe cum vna hac voce hæc omnia sæpe aliàs comprehendisset, discretissimè tamè prouidentia, ss. vt tuā possis inscitiam agnoscere, cum dixisset ad Ro. 5. per Christum nos abundantiam gratiæ, & donationis, & iustitiæ accepisse, vt in vita regnem⁹ per ipsum, in quibus dilucidè expressit quatuor iustificationis beneficia expressa à patribus, statim ea omnia vno verbo iustificationis cōplexus est dicens. Igitur sicut per vnus delictum in omnes homines in condemnationem; sic & per vnus iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ. Et ne dubitaret quispiam hæc se quoque omnia complexum fuisse, quoties nos dicebat iustos effectos per Christum, continuò addidit. Sicut enim per inobedientiam vnus hominis peccatores constituti sunt multi, & per vnus obediendum iusti constituentur multi. Et propter hæc etiam subiecit. Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Nam si in iustificatione tantum absolueremur à peccatis, non perinde superabundasset gratia, quia tantum ablatum esset, quod intulerat nobis damni & reatus peccatum.

De faciendis à peccatoribus, vt ad eorum iustificationem imputetur iustitia Christi.

Cap. VI.

Quid

Caluini. 4. Calui.

In sess. 7. can. 6. 5. & 4.

Paulus explicuit. 4. iustificationis beneficia.

Quid autem debeant facere peccatores, vt ad hæc tanta, & tam eximia beneficia imputer illis Christi iustitia, luculentè supra tradidimus, pro non renatis quidè lib. 6. pro lapsis vero à gratia baptismali lib. 13. Ea si legat Caluinus, intelliget, quod non assequitur, sapienter patres in cap. 6. & 7. solius baptismi meminisse ex omnibus, sacramentis, quia de prima iustificatione agebat. Et ex ibi traditis liquidū esse potest, aliquando peccatoribus imputari ad iustitiam Christi merita sine sacramento, aliquando vero sine illis propter fidem & poenitentiam ipsorum, & falso Caluinum criminari sanctæ Synod. q. remissionem peccatorum alligauerit sacramentis. Inde etiam liquet semper necessarium fuisse ex iure diuino baptismum in re, vel in voto, pro non baptizatis, & confessionem auricularem in re, vel in voto pro lapsis à baptismo. Nec quisquam catholicus asseruit, quod s. Syno. non veretur Caluinum imponere, absque fide prodesse adultis sacramenta ecclesiastica. Ideo autem remissionem non posuit partem esse sacramenti poenitentie, quia fundamentū est, & radix christiænæ iustitiæ, & in eptg à Philippo & Sarce. in loc. com. inter partes poenitentia fidelium computatur. Et quanquā verum est, vt supra docuimus, sacramenta ecclesiæ non habere suam virtutem à fide nostra, sed ex se, ppter Christi merita, tamen nec hoc statutum est à s. Syno. cum definiuit ea conferre gratiam ex opere operato. Quare nec hæc gratia accusare debuit ecclesiam Dei Caluinus. Stat enim alterū sine altero, nec se a mutuo consequuntur. Nec vim magicā ponimus in sacramentis, vt ille calumniatur, sed diuinam. Nec improbandum, quidem est, qd peccatores, qui lapsi sūt à gratia baptismi, dū de peccatis suis dolent, ne animum despondeant, recordentur se baptizatos, ac tum receptos fuisse à Deo in filios, ac proinde dubitandum non esse, quin & eos rursum pater misericordiarum in suam gratiam recipiat, si verè & ex animo in ipsum conuertantur. Verū tamen hæc recordationem suscepi baptismi cum fide non modo facere peccata venialia, sed ea prorsus obliterare, ac propterea quoties de remissione peccatorum agitur, ad baptismum esse confugiendum, vt inde petamus eius confirmationem, nouus est hereticorum nostræ tempestatis error, & damnatus meritò à patrib. in sess. 7. can. 10. de baptismo. Inde verò hunc canonem Caluinus impugnat, & exprobrat nobis, qd vim baptismi momentanea, & euania gratiæ promissione inclu-

damus, quia baptismus est perpetuum gratiæ Dei propitiationis testimonium, & eo nobis Deus obsignat fidem; & certitudinem nostre reconciliationis, quæ quotidie fit, & vsque ad mortem repetitur. Cur verò tecum non constas Caluine? Vbi que solam fidem iustificare, nec in eius clarissimus charitatem, aut poenitentiam admittis, quas admittit scriptura. Et nunc tam leui argumento concedis recordationem suscepti baptismi prorsus obliterare peccata. Quis miser te docuit tā male theologizari? Certè hæc doctrinam non ex tritis nostris, quas dicit, rhapsodiis, sed ex luctuosis tuarum ranarum paludibus hausisti. Non plus enim, nec minus iuxta catholicorū sententiā ecclesiæ sacramenta significant quam efficiunt, nec contrariò. Quare cum baptismus tantum det vitam, cum suscipitur nec in peccatam largiatur, vt Iouinianus credidit, nec erit testimonium propitiationis diuinæ vsque ad mortem. Quanquam autè hæc doctrinam nouam de efficacia recordationis baptismi, non nihil ille mitigat, dum dicit eos, qui tradunt ea sola recordatione delerit peccata, non nudam ipsam & frigidam intelligere, sed fide aut poenitentia coniunctam, tamè vel ob hoc velim eam nihilo secius repudiari qd videantur illius aurores tendere, vt probent non esse lapsis necessarium sacramentū poenitentia. Et Caluinum quidem eò tendere perspicuū est. A dicit enim statim in patres baptismi promissiones in præteritum restrungunt, simul atque peccauerit quispiam, sepulta baptismi memoria, iubent in fictiōni poenitentia sacramento conuiescere. Quasi verò non ipse baptismus proprium esset poenitentia sacramentum. Et in illis, quæ contra cap. 13. nostri decreti & contra sessionem. 7. scribit planè asseuerat nullum tale esse sacramentum à Christo constitutum, & scripturā nullam auricularis confessionis meminisse, sed longo postmodum tempore eam cerebris humanis excusam, & in tota ecclesia Orientali, nullum propemodum illius vsum fuisse. Immo vbi que gentium, addit, diutius mille annis libera fuit obseruatio. Ex historiis nostris asseuerat constare ante annos. 400. nullam fuisse de ea legem, hoc est, vt ait, donec Innocen. 3. laqueum hunc populo Christianiano induxit. Nec partem aliam poenitentia admittit quam odium peccatorum, & inuentionem vitæ, & cum culpa deleri dicit totam poenam, nec opus esse aliqua nostra satisfactio. Lege verò impie, quæ in libr. 13. tradidimus, & dicit esse theologus ab iis, qui verè sūt, Indè

Contradi. Calui.

Baptismus non est si gnium p pitiatiois. dei vsque ad mortē

Errores Calui. de poenitē.

Resp. pro cap. 13. & can. 29.

Inde intelliges, nisi clausis, quod aiunt, oculis rebellis pergas esse lumini diuino, totam veterum scriptorum seriem contra te pro nobis dimicare, nec ad constituendum, & indicendum omnibus hoc sacramentum poenitentiae opus fuisse aliis verbis, quam illis, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Mitto ad stultas contumelias respondere, quibus hic & patres & monachos aspergis. Passim enim id facis, ac Deum arbitror permisisse te in tam graue peccatum corruere, vt nemo fidem haberet, homini quae videtur ita inuerecundum, & maledicum & nihilominus ita caecum, vt moderationem te dicas tenere, nec accusare quicquam, cum vbiq; omnem modum excedas, & vt alia nec nominanda taceam, inscitiae, stuporis, sacrilegii, temeritatis, & falsae doctrinae, & deprauationis scripturarum, omnes, qui concilio interfuerunt, accusas. Veniam ad leuissimum fundamentum, quo tantam haresion molem superstruis. Videlicet vt ad minimum vere doctrinae statum cum autore suo dispareat. Praeter vnum illud protritum argumentum, quod non legatur Petrus confessus suam negationem, quod iam diluimus, vnum video te nobis obicere. Quis ignorat, inquis, in illis verbis, Quorum remiseritis peccata &c. munus apostolis fuisse iniunctum, quo ergo extraneos fungerentur, & legatos eos esse constitutos; qui remissionem peccatorum mundo annuntiarent? Ea porro legatio est, quae per euangelium defertur, & quidem nondum in ecclesiam cooptatis. Et addis hoc esse, quod Christus apud Lucam docuit praedicandum esse in suo nomine poenitentiam, & remissionem peccatorum. Verum hanc tuam verborum Christi expositionem quam nemini ignoram dicis ignorauit tota ecclesia vsque ad hoc tempus, quo & tu, & alii ante te eam laborastis orbi inuehere ad deludendum in sacramentum poenitentiae. Sed dic mihi. Non erant iam apostoli constituti legati ad praedicandam poenitentiam? Quid opus erat etiam tum denuo confirmare. Nonne hic spir. sanct. prius largitus est, vt idonei fierent ad id recipiendum, & excitarentur ad credendum magnum quid esse, quod tum elargiebatur? Et ne tum quidem nouum aliquod donum promississe putas, cum fungentibus ipsis sua praedicationis legatione, & potestate ligandi & soluendi omnia pollicitus est? Ita ne inuides gloriae apostolorum ita munerata diuina coarctas, & restringis? Non te etiam ipsa verba deterrent a tam absurda & tam vio-

Absurda expo. cal.

Luc. 14.

Arg. 1. Arg. 2.

Arg. 3. Math. 18.

Arg. 4.

lenta expositione? Aliud profecto est, Euntes per vniuersum mundum praedicare euangelium omni creature &c. & aliud Quorum remiseritis peccata &c. Alia etiam sunt potestates, aliae functiones, alia munera, praedicare, & remittere peccata. Euangelii praedicatione nec optime dispositis remittit peccata, nec largitur ex se gratiam immediate, sed obsequi oportet euangelio, & ea facere, quae ipsum praescribit, vt eorum remissio obtineatur. Quod si intellexisses, non calumniaris alibi patres, quod verbum Dei non connumerauerint inter causas instrumentales iustificationis. Insuper. Licet apostoli poterant non annunciare verbum Dei, illis qui eos non recipiebant, & iuxta mandatum alias a Christo, etiam puluerem pedum suorum debebant excutere supra illos, nec margaritas suas iacere ante porcos, tamen non licebat eis inremittere praedicare verbum Dei, quia aliquos viderent esse in peccatis, & volentes in eis perseuerare. Ergo non potest sensus horum verborum esse, vt illorum remitterentur peccata, quibus ipsi annuntiarent euangelium, & eorum retinerentur, quibus non annuntiarent. Praeterea. Christus his verbis absolutam potestatem respectu omnium dedit. Non est igitur coarctanda dumtaxat ad extraneos, & ad eos, qui praedicatione noua euangelii indigent, sed ad omnes potius extendenda, qui remissione peccatorum opus habent, & reddenda sunt singula singulis, vt non baptizatis remittant per collationem baptismi baptismi verum per sacramentum poenitentiae. Quod si traditionem & consuetudinem vniuersalem totius ecclesiae, quae optima est scripturarum interpres, spectare voluisses, ex ipsa ordinatione sacerdotum, & diaconorum intelligere potuisses aliam esse potestatem praedicandi, aliam remittendi peccata. Sed te ista fugiunt, quia contemnis definita a patribus in hoc concil. sess. 4. & fidem adeo vis perdere ab scripturis, vt nec illas traditiones, quae sine scripto a Christo ore, vel ab apostolis. ss. dista te quasi per manus tradita ad nos vsq; peruenit, ad fidei doctrinam spectare credas. Nam alias quicquid tu in similes, non perinde censuerunt patres creditu esse necessarias. Et huiusmodi quaedam sunt dogmata, quae certa & indubitata tenet tota ecclesia. Qualia sunt Deipara virginem fuisse perpetuo virginem. Imagines & reliquias sanctorum, esse venerandas, seipsum esse ecclesiae sacramenta, & multa alia huiusmodi, quae ad formas & materias ipsorum sacramentorum, & ad ritum missae spectant.

Resp. pro cap. 7. Arg. 5. Luc. 9.

Arg. 6. 7

Arg. 7.

Resp. pro sess. 4.

Traditiones aliquae pars auctoritatis cum scriptura.

Ses. 7. can. 1. d. b. p. primo.

Missa sacrificium

Obie. Caluini.

Resp. pro sess. 2.

stant. Cumque eadem, ecclesiaeque tradit baptismum & Eucharistiam esse sacramenta, tradat & alia, quinq; , puderet debuit sola haec duo recipere, & tam procaeciter, vt facis, abrogare omnibus aliis virtutem ad conferendam gratiam, cum tamen alias ita sis liberalis, vt contra omnes veteres, & contra ipsum Ioannem, qui dicebat se statim baptizate in aqua, baptismum illius eiuudem fuisse efficaciam cum baptismum Christi contra definita a patribus proteruè contendas. Verum age, te rogo. Vnde scis scripta ab apostolis, ab eis esse scripta, nisi ex testimonio ecclesiae? Si ergo eiusdem testimonio constat, haec quae diximus, & similia ab eis. ss. inspiratione emanasse, cur non vis eiusdem esse cum scriptura auctoritatis, & certitudinis? Nūquid apud aliquem minoris est auctoritatis verbum alterius, quam scriptura ipsius? Enimvero vel hoc argumento, vbi aliud non esset, certum & indubitatum tibi esse deberet missae sacrificium. Nam & Roffen. & Echius, & Pixius, & Alphonsus, & nouissimè patres illi venerandi, quorum consilio edita est deliberatio omni laude digna, probata comitiis Augustanis 15. Maii, missam esse verissimam, & singulare ecclesiae sacrificium pro viuis, & defunctis, ex consensu omnium doctorum ecclesiae & ex scripturis dilucide probarunt. Et praeter eorum testimonia ex Aug. de spi. & lit. cap. 11. & 18. de ciuit. cap. 35. & 9. conf. c. vlt. hoc potes discere. Ac propter hanc ecclesiae auctoritatem, tamen si alia deesset argumenta, quae quidem non desunt, & fortissima, recipere incunctanter debuisses, quae de caractere, & de necessitate intentionis ad conficienda sacramenta, & de non iterandis baptismis, confirmatione & ordine, & de differentia episcopi & presbyteri a concilio Florentino salubriter definita sunt, & ab hoc sacro concilio comprobata in sessione. 7. & cauere debuisses, ne inuocationes sanctorum, & ieiunia ecclesiastica danares. Sed dicis. Etiam eo tempore, quo eo vsque inualuerat superstitio, vt rectam lineam tenere non possent sancti pastores in concilio quodam Carth. prohibita fuit inuocatio sanctorum ad altare, & ne hanc vocem proferrent sacerdotes, sancte Petre, vel Paule ora pro nobis. Cur non citas verba can. & numerum concilii, & intelligit omnes, nihil aliud praecipuum esse ab aliquo concilio Carthaginensi, quam quod ab vniuersa eccle. obseruatur, & in conc. Carthag. 3. confirmat in j. 6. Syn. generali cap. 23. statuitur, vt in missarum sacrificio, cum ad altare assistitur, semper ad

patrem dirigatur oratio. Si concilii prohibentibus inniti vis, legas Aurelianensem, Gerundensem, Tolcanum. 5. & 6. & Braccaren. 2. & in eis approbatas videbis rogationes, & litanias ecclesiasticas, nisi prorsus stupidus sis, ac in reprobum sensum datus, horrebis sic os posuisse in caelum, vt eas diceres esse contentiones, tot ex blasphemis cõsutos, quor verbis. Nam quod obicit de Christi intercessione illic alium esse silentium, prudentissimè ab ecclesia statutum est. Ne enim daretur anfa errori Arrianorum orandum eum potius censuit, vt misereretur nostri, quã vt oraret pro nobis, & contenta fuit suas orationes velut ob signare communi illo ecclesiasticarum orationum sine, per Christum. D. N. & c. Neq; ex traditis in praefatis conciliis, & in Syno. 2. Nicena facillè poteris perspicere, etiam ob merita sanctorum siue iam cum Christo regnantium imputari per se peccatoribus iustitiam Christi, vt conuertantur in Deum, & respiciant a diaboli laqueis. Nimis enim honorificat Deus suos amicos, & quo omnes ad sui amorem alliciat, laudari se vult in illis, & quantum ad benefaciendum nobis sit promptissimum ob magna cum moda nostra, & gloriam eorum multa nobis beneficia; non nisi ad preces eorum, & in ipsorum gratiam largitur. Sed acta agimus. Haec de impetratione, quae fit peccatoribus disseruisse hic sufficiat.

Utilitas inuocatio sanctorum

Non omnis noua applicatio iustitiae Christi requirit nouam imputationem. Cap. VII.

Quaquam autem iustis nullum a Deo exhibetur spiritale beneficium, nisi ratione iustitiae Christi imputatae aut comunicatae sibi ad illud obtidendum; tamen hoc antecellunt peccatores, quod non est omnne beneficium eis praestitum. noua indiget impuratione, sed ad nonnulla bona, quae de nouo accipiunt, communicatur sibi passio Christi propter solam antiquam, & iam factam impurationem. Et vt in genere prius ista explicemus huiusmodi sunt beneficia, ad quae absolute & simpliciter acceptatur in prima sua iustificatione, immo debeantur propter illa, non opus est noua impuratione ad ea assequenda, sed satis est applicatio meritorum Christi ad ipsa. Et haec fit, cum Deus, propter Christum illa nobis elargitur, ad quae propter ipsum acceptauerat. Quando vero iusti nouis exornantur beneficiis, ad quae non fuerant absolute in sua iustificatione

Q q tions

tione acceptati, noua fit eis imputatio iustitie Christi, nec sine ipsa, illa obtineret. Quæ hoc exemplo possumus perspicua facere. Si rex ob præclara alicuius ducis & illustria in bello factiora, reciperet Ioan. filium ipsius in sua dotam, & vbi adolefceret, ac vir fieret, promitteret aliquam se ei egregiam & honorificam administrationem in regno suo daturum, nõ opus esset Ioan. ad illam assequendam noua imputatione meritorum sui parentis, sed duntaxat ea ingrederetur ad alia bñficia, quæ rex ei vellet vitra promissa, in gratiam sui parentis, & ob merita illius conferre. Quauis autem noua ei imputatio necessaria nõ esset ad habendam promissam & debitam sibi functionem, noua tamen applicatio meritorum sui parentis ad id indigeret, nec haberet illud beneficium, nisi sicut valuerunt illa egregia merita, vt eum rex inter suos domesticos reciperet, ac illud officium, seu dignitatem promitteret, ita valeant, vt debito & statuto tempore tandem conferat. Ex quibus omnibus colligere possumus magnum esse interuallum inter applicationem iustitie Christi & imputationem, fit enim noua ipsius applicatio, quando nulla fit noua imputatio. Et imputatur ad aliqua, quando nondum ad ipsa applicatur. Et vis ipsa verborum istorum hæc videtur postulare differentiam. Nam imputatur aliqua ad presentia & futura, & quando ad futura, noua opus non est imputatione, vt ea debito loco, & tempore consequantur; applicari verò non dicimus quicquam, nisi ad illa, que actu exhibentur. Quare omnia beneficia nouam diffusionem meritorum Christi in ipsa videntur requirere, non tamen nouam imputationem. Quæ verò sint beneficia ista, & quæ illa, particulatim deinceps aperiemus.

De necessitate noua imputationis iustitie Christi ad perseverandum in iustitia. Cap. VIII.

Perseuerantia iudicet noua imputatione iustitie Christi. A primò quidem manifestum est noua indigere iustos imputatione meritorum Christi, vt perseverent, idque toties, quoties noua eis dantur auxilia, sine quibus, tentationibus succumberent, & à gratia exciderent. Nam donum perseverantia non est aliqua qualitas, sicut virtutes, & iustus nõ debetur perseverantia in iustitia eis communicata, neque aliquanto tempore perseverare, nisi per plura Dei auxilia, vt ex scripturis, & patribus libro. 12. certum fecimus. Atq; ex ibi dictis dilucidum esse potest, toto cælo er-

re Caluinum, qui perire non posse asseuerat, qui spiritum regenerationis receperit. Idque si verum esset, ad hoc acceptarentur in prima sua iustificatione, nec opus eis esset ad perseverandum noua iustitia Christi imputatione. Sed cum in hoc & ipse sibi repugnet, vt cap. 13. Respon. p. 70. notauimus, satis erit hic argumentum patrum confirmare, quod ipse absurdissima stropham nititur eludere. Ne quispiam sibi suæ perseverantia arroget hac in vita certitudinẽ, vbi sunt patres verbis illis Pauli. Qui se existimant stare, videat, ne cadat. Nõ enim sic esset Apostolus locutus, nisi certus fuisset, stantes posse corrui, & meritò sibi debere timere, & cauere, nec arrogare certitudinem de sua constantia. Hæc autem verba, quæ. 1. Corinth. 10. legimus, Caluinus desumpta putauit ex cap. 11. ad Rom. lapsu quidem leui, & digno venia. Quia & ibi dicit Apostolus. Tu autem fides, noli altum sapere, sed time. Quæ verba eundem penè sensum habent cum prioribus. Sed dupliciter ea eludit Caluinus. Primò, ait nihil aliud ibi prohibet Paulus, quam carnis arrogantiam, & ad omnes sermo dirigitur, qui Christo vtuncque nomen dederant, inter quos permulti poterant esse inani confidentia turgidi. Secundò dicit, & in hanc sententiam magis inclinat, non ibi præcipi timorem, qui vel tñtillum minuat de fidei aut spei certitudine, sed tantum qui nos in dei timore sollicitos contineat. Sed rogo te Caluine. Esto Apostolus loquatur solis arrogantibus & vana confidentia tumidis, nonne aperte indicat & eis, etiam si starent, timendum esse de ruina? Quare subiecit statim, Alioquin & tu excideris, nisi vt intelligerent, nec liberos esse à periculo: Quis item timor non potest continere sollicitos in obseruatione mandatorum immò quis timor potest esse, qui non aliquid minuat de certitudine fidei, qua certi sunt iusti iuxta tuam sententiam de sua perseverantia. Equidem beati qui certi sunt de sua beatitudine, nec nimium habere possunt timorẽ de ea perdenda. Et licet cum certitudine de perseverantia stare possit, ac simul stet in confirmatis vehemens & intenta obseruationis mandatorum Dei sollicitudo, tamen cum ea certitudine esse non potest timor de perseverantia. Non admittis, cum incertitudine de assequenda beatitudine posse stare firmissimam ipsius spem, ac patres calumniaris sibi repugnasse, quod firmissime iusserint sperare, quos subebant esse incertos de sua beatitudine. Et tamen nunc certissime fidei & spei de perseverantia timorem simul coniungis? Nescis

Resp. p. 70. cap. 13.

Violente expositio nes Caluini.

Contradictio Caluini.

Nescis nos ea duntaxat proprie timere, quæ credimus posse accidere? Quod si dixeris de alio te timore locutum, eo ipso coargueris te nõ assecutum fuisse sensum Pauli. Nã vt consequntia indicant, ille procul dubio de huiusmodi timore loquebatur. Sed & in alio hinc peccas. Qui paululum philosophia degustarunt, sciunt certitudinem vel incertitudinẽ ad intellectum spectare, & expectationem ad voluntatem. Tu tamen, quæ patres de incertitudine tradunt, ad expectationem transferes, cum ais. Sed nobis primò ostendat, quoniam cemento coagmentari queant res tantopere inter se disidentes, firmissima spes, & suspensa expectatio. Quod si aduerteres spem esse voluntatis, certitudinem verò intellectus, non videretur tibi impossibile, vt firmiter speret beatitudinem, qui non est certus de eius assecutione. Quia & multa sæpe firmiter confidimus nos habituros ab amicis, quæ tamen, an assecuturi simus, certi non sumus. Sed tandem si absolutam certitudinem iustificati possunt habere de sua perseverantia, cur Paulus ibi, cum iussit, vt stantes perpendere Dei in se bonitatem, statim ad iunxit, si permanseris in bonitate, Alioquin & tu excideris. Equidem nec talis conditio ad iudicium solet, nec eiusmodi timor incuti, vbi certitudo est de perpetuo fruendo aliquo beneficio. Sed quado tu tibi in his nõ constas, & sexcenta supra iam produximus loca, quæ tuam istam insaniam funditus euertant, hæc de perseverantia adiectione tua causa sit satis.

Necessaria est noua iustitia Christi imputatio ad proficiendum in iustitia. Cap. IX.

Propo. 1. Cvmque indubitatum sit, vt lib. 10. mōstrauimus, iustos, quandiu hic viuunt, proficere posse in iustitia, & id possit fieri vel per sacramentorum piã & deuorã susceptionem, vel per opera bona, quæ ex gratia faciunt, ad profectum in gratia per sacramenta manifestum est nouam meritorum Christi imputationem requiri. Quia illud augmentum in gratia non debetur primæ iustificationi. Et sicut gratia nostra iuxta dicta in libro quinto pendet quo ad esse, & conseruari à meritis Christi, ita & efficientia sacramentorum. Omnisque omnino applicatio noua, & in debita iustitie Christi nouam ipsius imputationem requirit. Ac par quo ad ista ratio est de profectu in gratia, qui fit per ope-

Propo. 2.

ra bona, quæ specialem gratiam requirunt. Quamquam enim iustus debetur ex lege, vt si bona opera fecerint, imputentur ipsis ad augmentum iustitie, tamen non debentur auxilia specialia ad opera bona requisita. Cum verò per omnia opera bona proficiant iusti in gratia, vt probabilis est inter scholasticos, & aliqua opera sint bona, quæ vt tradimus in lib. de iustitia, specialem Dei gratiam non requirunt, quia leuia sunt, & facilia factu, merito potest dubitari, an & ille profectus in gratia, qui per huiusmodi opera fieret, noua opus habeat iustitie Christi imputationem. Nã cum nouo auxilio & fauore Dei ad ea opus nõ sit, & ex lege dei imputatione meritorum Christi facta in prima iustificatione, debeatur eis illud incrementum iustitie, videtur non esse necessaria secunda imputatio. Quò tamẽ accuratius ista cõsidero, eò magis in hanc sententiam propendo, vt creda, qualẽcunq; iustitia profectum noua indigere imputatione iustitie Christi. Vix quippe possum persuaderi, aliquid fieri posse in hac vita iustiorẽ & sanctiorẽ, absq; noua imputatione iustitie Christi. Ac incõueniens videtur cõcedere, Petrus plus participare merita Christi q̃ Ioannem, & tamẽ non ei magis illa imputari. Hoc autẽ necesse est dare, si cũ fuerint equaliter iustificati, Petrus sine noua imputatione, aut augmento prioris proficere possit in iustitia. Et licet debitu sit ex lege augmentum in iustitia suppositis bonis operibus, ac per hoc minus necessaria videatur imputatio iustitie Christi ad proficiendum quam ad perseverandum, vel habenda auxilia noua, tñ cum uullus profectus iustitia fiat tantum propter primam iustificationem, nec ad eam facta fuerit in ipsa aliqua imputatio iustitie Christi, adhuc videtur necessaria esse ad ipsum noua imputatio. Nec debitus fortassis hic profectus est, nisi quia imputatur denud iustitia Christi, vt opera illa faciat meritoria esse gratie. Inde enim habent suu valorem, & virtutẽ opera nostra, alioquin nullius, aut parui omnino momenti apud deũ futura. Et supposita hac Christi imputatione, rutò possumus dicere ipsa opera bona iustorum causam esse augendẽ iustificationis, nec vere iustini qui centoris Caluini ferulam, qui hoc dicentes asserit nescire, quid nõ omẽ iustificationis valeat, nec quid sit causa, lege impie, & de bonis omnibus & hominibus, & operibus, & de Deo ipso & donis eius pessimò merite, quæ lib. 8. cap. 9. scripsimus & cognosces ab scriptura, & à Deo ipso, qui melius & mitius hæc nõrunt censere, causam nostram iustificationis.

Propo. 3. Ois gratia que requirit nouam imputationem.

Resp. ad Calui. p. ca. 10. & can. 24.

Opera bona iustorum cõsunt augendũ iustitie.

tationis, etiam inchoanda, quod multo maius est, sepe dici. Et necesse est hoc vos dicatis de fide, quando recte ea dicitis apprehendi iustitia. Quod si fides suo modo causa est iustitiae, cur non & illa Corinthiorum crescens, fides, cuius augmento & profectu apostolus se in dies maiore fore sperabat, causa credatur fuisse maioris in ipsis iustitia? Et cum Abraham dicitur fides reputata ad iustitiam, qui iam tum multis iustitiae prerogativis erat illustris, nonne aperte designatur & fides illa ipsi eximia, aliqua causa fuisse, ut apud Deum iustior esset, & ei gravior? Sed & hoc manifestissimum fecit Iacobus, dum asseruit eum ex operibus suis fuisse iustificatum, oblatione videlicet filii sui super altare. Quomodo potuit vere dici iustificatus ex operibus, si opera nullo modo fuerunt causa augende ipsius iustitiae? Nonne particula illa, ex, aliquam efficientiam notat? Dicit. Iustificacionem accepit Iacobus pro approbatione. Idemque tecum videtur antequam Philippus respondisse. Ait enim iustificatur homo ex operibus. approbatur, & placet deo, non reconciliatur. Veruntamen cum iam tum Abraham, ut & vos nobiscum sentitis, iustus esset, si ipsius opera fuerunt causa, ut magis placeret Deo, vel ut magis ab eo approbaretur, nonne necesse est dicere opera fuisse causam augende iustificacionis illius? Certum Deo non placet magis, nisi qui iustior est, nec quemquam ille magis approbat, quin & ille eo ipso vel fiat, vel declaratur iustior. Ad haec. Obedientia illa singularis Abraham, & oblatio illa filii sui aperte declaratur a Deo fuisse causam promissionis illius magnificentissimae de suscipienda carne ex posteritate ipsius. Quia fecisti, inquit, hanc rem &c. Et statim. Quia obedisti voci meae. Quae ergo tantum apud Deum valuerunt, ut causa asserantur tam benignae promissionis, qui possumus dubitare, & causa etiam suo modo fuisse augende illius iustitiae? Si negare non potes iustos per bona opera proficere in iustitia, & Deum ad ea respicere, & propter ipsa nobis eos beneficiis exornare, & cumulare, cur negas ipsa esse causam augende iustificacionis, cum nos non aliud quam hoc intelligamus asserentes illa esse causas augende iustificacionis? Neque enim illa esse pertingere putamus, ut efficieret augent gratiam, aut causa sint divinae voluntatis, quae nullam extra se potest habere efficientem causam. Sed quae te mala hic rabies exagitat, ut impietatis, sacrilegii, & execrabilis in Deum blasphemiae accuses dicentes per observationem mandatorum ecclesiae aut per traditiones huma-

Arg. 1. 2 cor. 10. d.

Arg. 2.

Arg. 3. Iacob. 2.

Arg. 4.

Gene. 2.

Arg. 5.

nas proficere posse iustos in iustitia? Si aliqua opera praecipua ab ecclesia vel a principibus, vel a dominis, vel a parentibus, tam grata sunt non nunquam Deo, ac illa, quae & ipse praecipit, ut de multis manifestum est, quod piaculum est, & per ea asserere iustos incrementum sibi facere iustitiae, & non tantum per observationem mandatorum Dei? Estovnus tantum sit Deus legislator, & ecclesia sancta non sit, quae leges aliquas Christi legibus adiecerit, ut haeretice quibusdam Valdensibus, Pseudoapostolis. Vultu scilicet, Hufitis, & aliis haeticis aperte repugnantibus Christo, & apostolis & toti ecclesiae, nunquid praecipuum humanum violat opus virtutis? Similia in te resse, si retinere, si dare decimas, si legere horas canonicas, & similia seculo iure humano sancta & pia sunt & per ea proficerent iusti in iustitia, quid eis praecipuum humanum detrahit, ut dicas ne Pelagium quidem tenuisse asserere, quod patres tradiderunt, per observationem praecipuorum humanorum posse iustos proficere in iustitia? Erat quidem Pelagius multo te doctior, ac quantum possum colligere ex illius verbis, a Hiero. & Augustin. citatis multo minus te impius. Atque ideo nunquam tam in praedistinctionis in proposito meminit. Nouerat enim multa praecipua ab hominibus digna esse laude, nec caritura mercede apud eum, qui etiam calicem aquae frigidae datum in nomine discipuli, remunerationem se promissit. Et propterea, non inter praecipua ab hominibus, vel a Deo distinguebatur, sed generatim affirmabat operibus virtutum per lib. arb. factis posse homines & conquirere, & augere iustitiam. Sed quod ille operibus solius lib. arbit. dabat, tu multo illo in nos & in gratiam Dei & Christi iniquior, & operibus per gratiam Dei factis, & meritis christi innixis detrahis. Quid vero est, quod clamas & coelum terram misces, & impudenter a patribus corruptum illum textum vociferaris, Ne verearis usque ad mortem iustificari? Cohibe te paululum Caluine. Ne tantum putes te de sancta Synodo, triumphas. Expendimus ista, quae tu admones, ut ex cap. 1. lib. 10. huius operis potes cognoscere. Quia vero ad sensum parum intrerit, siue legamus; Ne verearis, siue, Ne verearis, se, qui placuit patribus communiorem lectionem. Sed ais. Immo ad sensum multum refert. Inuehitur enim scriptor ille aduersus eorum socordiam, qui suam ad Deum conuersionem procrastinant. Quam potius verendum erat, Ne differas. Na graecum est,

Negat ee cleste Cal ui. pratem fidei dile. ges in sef. 7. cano. 8. de bap.

Calui. pe. legio mi. nus doct. & magis impius. Mat. 10.

Resp. pro. testimo. nio ex ec. cle. 18.

est. Et addis. Quod de initio dictum est, religiosi patres ad progressum non tantum crassa inertia, sed aperta etiam malitia falsa referunt. O si possis aliquando modum aliquem tuam maleciter imponere & placido & quieto animo sensa legitima scripturarum perquirere. Plane videres nullam te hic malitiam potuisse iuste obicere patribus. Nihil. n. rra dicit toto capite illo, quod non ut etiam fatcaris, dempro, quod ad observationem mandatorum ecclesiae expectat, quod nec hoc testimonio confirmant. Et ad id approbandum, quod statuere voluerint, satis superque duo sunt alia testimonia, quae ibi inducunt, & corrupta non potes dicere. Sed quando calumnia de malitia aperta est, & confutatione non indiget, de infelicitia crassa, quam obicis, pacifice videamus. Verbum meum tu non negabis, potest etiam verum manere, vel cessare. Nam & meum, unde originem trahit, frequentius usurpatur pro manere & cessare quam pro differre & expectare. Itaque si cut vertendo, ut tu vertis, Ne differas, legitimum & genuinum sensum non negabo te collegisse, ita nec tu iure potes nobis negare, si vertamus, Ne cesses, vel ne maneat vel ne veteris, sensum ecclesiastici esse, semper usque ad mortem studendum & intendendum nostrae iustificationi, nec ad initium sed ad progressum iustitiae, ut patres voluerunt per verba spectare. Quoniam igitur si solam vim verbi Graeci spectemus, peripicuum est utrumque sensum posse stare, expendamus nunc theologice iuxta regulas datas a patribus nostris ad requirere genuinum scripturarum sensum, vter sensus magis conueniat omnibus circumstantiis, & aliis scripturae locis, & communi ecclesiae doctrinae. Profecto quo attentius omnia expendo, eo apertius mihi videre videor germaniorem multo esse sensum, quem secuti sunt patres, quam quem tu sequeris. Na quod tu vis, iam saepe monuerat idem ecclesiasticus. Ne tardes, inquit, conuerti ad dominum, ne differas de die in diem. Et rursus. Ante obitum tuum operare iustitiam. Et iterum Ante mortem confitere quonia a mortuo, hoc est, morituro in proximo, quasi nihil perit confessio. Et alia. Antelangorem humilia te. De inde. Ante haec verba. Ne verearis usque ad mortem iustificari, praedunt illa. Non impediaris orare semper. Quare non ad peccatorem procrastinantem suam penitentiam ad mortem, sed ad iustos potius diriguntur. Quoniam vero non satis est semper orare, sed oportet etiam operibus iustitiae iugiter intendere, adiectum est vox, Et ne verearis vs-

Sensus patrum multo germanior.

Eccl. 5. & 14. 17. & 18.

que ad mortem iustificari. Hoc est. Nullo timore cesses nulla ratione impediaris, usque ad mortem vocare operibus iustitiae, & augende ipsi incumbere. Ac quoniam cum iustis agebat, non solum iuxta, sicut prius, Subire enim veniet ira illius, Vel, Quoniam non est apud inferos inuenire tribum, Vel quod parum aut nullius utilitatis sit confessio vel post mortem, vel ipsa instante, nec deinde aliquid ex illis, quibus solet scriptura vti ad deterrandos peccatores a procrastinatione penitentiae & subdit. Quoniam merces Dei manet in eternum. Quibus verbis solent excitari iusti ad iugem orationis & virtutum studium. Cunque iustificatio prima aut solius Dei opus, sit ut vos dicitis, aut certe ut nos credimus, magis opus est Dei quam nostrum non satis videtur commode dictum, Ne vsque ad mortem differas iustificari, & multo minus, ne differas usque ad mortem iustificari. Nec solet loqui scriptura, sed sic potius. Non tardes conuerti ad Dominum. Et vt que de his sit, & eundem istis verbis iuxta tuum sensum expositis, duriuscule appenduntur illa. Quoniam merces Dei manet in eternum. Commodissimè vero iuxta nostrum sensum illa exponantur. Accerrimus quippe stimulus ad bene operandum est merces aeterna bonis operibus reposita. Et eius intuitu bene operari non modo non est peccatum, sed etiam sanctum & laudabile ut libro. 11. ostendimus, & confirmari potest ex relatis de concilio Lateranen. cap. Cum ex eo. de poen. & re. Sed ne erres. vt facis circa approbationem vulgatae editionis factam in sessione quarta, nec frustra labores in ostendendis vitis vulgatae editionis, audi obiter haec pauca quae & Philippo dicta velim, qui a te grauiter de hoc accusat patres. Synodus non approbauit menda, quae linguarum peritis, & in lacris literis mediocriter versari in ea deprehendunt. Approbauit dumtaxat vulgatae editionem repurgatam a mendis, quae vitio scriptorum, vel Calchographorum in ea obrepserunt. Nec ea tanquam de caelo delapsam adorari voluit. Interpretem illius, qui quis ille fuerit, sciebat non fuisse prophetam nec nos meruisse haerentes quemquam, qui eodem in omnibus spiritum sacras literas a propria & latina lingua in alienam linguam transfuderit. Ac proinde nec cohibuit, nec cohibere voluit studiosorum linguarum industriam, qui aliquando docent melius potuisse aliqua verti, & vno eodemque verbo vel plures nobis suggestisset Spiritus sanctus sensus uel certe alios commodiores quae de vul-

Intuitus beati uidi nis non ueniat opera nostra. Qualis fuerit vulgatae editionis approbatio in sess. 4.

gata editione possent haberi. Sed in honorem vetustatis & honoris, quem ei iam à multis annis detulerant concilia latina, quæ sunt ea vta, & vt certò scirent fideles, quod & verissimum est, nullum inde haberi posse perniciosum errorem, & tuto illam & citra periculum posse legi ad coerendam etiam confusionem quam affert multitudo translationum, & temperandam licentiam nimiam cudendi semper nouas translationes, sapienter statuit, vt ista vteremur in publicis lectionibus, disputationibus, & expositionibus. Atque eatenus voluit eam authenticam haberi, vt certum omnibus esset nullo eam descendam errore, ex quo perniciosum aliquod dogma in fide & moribus colligi posset, atque ideo adiecit, ne quis illam quouis prætextu rejicere auderet. Et hanc fuisse mentem Synodi, nec quippiam amplius statueri voluisse, ex verbis ipsis & ex aliis consuetis approbationibus concilii potes colligere. Et ne dubites de his, verissimè possum tibi allegare pro his ampliff. & obseruandis. dominum sanctæ Crucis Cardinalem, de pietate, & de literis, & studiosis omnibus optime meritum, qui illi sessionis & aliis omnibus præfuit, ac pridie quidem quam illud decretum firmaretur, & postea non opinor semel mihi testatus est, nihil amplius voluisse patres firmare. Itaque nec tu, nec quisquam alius propter hanc approbationem vulgata editionis impeditur, quo minus, vbi hæc statuerit, ad fontes recurrat, & in medium proferat quicquid habere poterit, quo inuentur & locupletetur latini, & vulgata editionem ab eroribus purgent, & quæ senfui. ss. & ipsis scriptis sunt magis consentanea, assequantur.

Quomodo sit necessaria noua imputatio ad remissionem venialium, & poenarum temporalium. Cap. X.

Quæuis autem nouè imputetur iustis merita Christi ad remissionem peccatorum venialium, & absolutionem à poenis temporalibus, quas vel pro illis, vel pro legalibus iam dimissis Deo debent, tamen illud probabiliter a sum afferere, nullam talem imputationem eis esse ad ista necessariam. Et sæpe quidè iustis nouiter imputari merita Christi ad remissionem leuium peccatorum, & huiusmodi poenarum, facile potest ostendi. Ex virtute enim passionis Christi habent sacramenta, & sacramentalia Ecclesiæ virtutè ad hæc præstandum. Et per ea consequuntur sæpe iusti eiusmodi remissionem. Neque tantum beneficium est eis debitum ex sua iustificatio-

ne. Nunquam etiam tantas, & tam seueras penas exigit Deus à iustis, quantas vbi Christus non passus esset, pro eis deberent pro suis huiusmodi peccatis. Et ipse est propitiatio, & hostia oblata patri cælesti pro omnibus peccatis nostris. Neque sine sanguinis ipsius effusione placuit reconciliare quenquam, aut aliqua condonare delicta. Edque magis quisque participat merita Christi, quo plura sibi condonantur peccata, vel maiores poenæ, p peccatis debite. Quod tamen etiam sine hac noua imputatione possent iusti consequi remissionem venialium, & temporalium quaruncunque poenarum, quas deberent pro peccatis, quod quidem & non immeritò multis, sat scio, videbitur difficilius, his argumentis suadeo. Primum. Omnis iustus est amicus dei, & acceptus deo ad vitam æternam, & ius habet ad ipsam per suam iustificationem, Ergo absque ulla noua imputatione iustitiæ Christi, quorūcunque peccatorum venialium sit reus, quantascunque etiam poenas temporarias debeât, si modo à gratia, & amicitia diuina non ceciderit, vt certe non cadet, etiam si peccet milles venialiter, tandem assequetur omnium peccatorum venialium, & omnium talium poenarum remissionem. Item. Non debetur peccato alicui venialis poena æterna. Esset enim hoc vt libro ostendimus contra humanitatè, & misericordiam diuinam, & certè repugnat legi Dei, quæ aperte distinguit inter venialia & mortalia ex parte poenæ æternæ, & temporalis. Et si de per se venialis responderet poena æterna, esset profectò in mortale, & gratiam diuinam tolleret, quæ non stat cum poena æterna. Pro poena etiam temporalis, in quam commutata est poena æterna q̄ debebatur pro mortali iam dimisso, certè non exigit Deus vnquam à nobis poenam æternam. Sine poenitentia enim, & vt verbo Augustini dicam, in poenitenda sunt dona Dei nequella Deus vnquam retractat, nisi hoc exigant nostra peccata. Preterea. Qui decederet cum eiusmodi reatibus, certè non detrudere tur, neque in infernum, neque in limbum purorum. In his enim locis non erunt, qui decederint cum gratia Dei. Ergo recluderetur in purgatorium. Purgatorium autem non erit perperuum, sed tantum durabit vsque ad diem iudicii. Quare & isti iusti, qui ad illud deferrentur, tandem inde exirent, etiam si non fieret eis noua ulla applicatio meritorum Christi. Dicer aliquis. Si non est necessaria noua imputatio iustitiæ Christi, vt iusti assequantur remissionem venialium, vel absoluantur à poenis temporalibus, quas debent pro peccatis

1. Ioan. 4. Heb. 9.

Propo. 2.

Arg. 1.

Arg. 2.

Ro. 1.

Aug. 1.

Obiec. 1.

iam

Resp.

Virtus passionis christi opatur etiam in purgatorio. Obiec. 2. Bern. ser. de poena domini. Aug. li. 8. q. 9. 68. Respò.

iam dimissis, nunquam igitur ad hæc eis imputabitur. Deus enim, & natura nihil faciunt frustra, neque superflud. Superabundat tamen semper misericordia Dei, & benignitas Christi erga nos. Et sic nobis suam gratiam non solum communicat ad ea, ad quæ est necessaria, sed etiã vt facilius, & leuius aliqua faciamus, & obtineamus, quæ etiã sine ipsius gratia tandem facere, & assequi possemus, ita & iustitiam Christi non solum imputat ad remissionem, ad quam illa est necessaria, sed & imputat ad remissionem venialium peccatorum, & temporalium poenarum, tametsi ad hæc non sit necessaria. Neque hoc tantum facit Deus in via condonando aliquam partem poenarum per sacramenta vel sacramentalia, & communicando auxilia ad aliquos feruentis actus, quibus & à venialibus, & à prædictis poenis expiamur, sed facit hoc etiam fortassis in purgatorio, faciendo poenas ibi toleratas, magis sufficiens esse ad satisfactionem pro peccatis, quam essent alias, vbi ipse non applicaret nobis merita Christi. Pertingit enim ad omnem locum, vbi iusti possunt esse, virtus passionis Christi, & eximia illius merita vtiliores faciunt omnes labores, & poenas iustorum, ad meritum quidem, & satisfactionem in hac vita, ad satisfactionem verò post hanc vitam. Sed adhuc vrgebit aliquis. Quia nemini sine Christi meritis ei imputatis dimittentur secundum legem, neque dimitti possunt peccata venialia, aut reatus poenarum temporalium pro peccatis. Et de peccatis venialibus palam hoc asserit Bernar. in hac vba. Nemo leuia peccata contemnat. Impossibile est enim cum eis saluari, impossibile est ea dilui, nisi per Christum Iesum, & à Christo. Et August. tam de eo, qui leuioribus peccatis obnoxius est, quam de eo qui grauioribus, pronunciat, quod si sibi relinquerentur, interirent. Sed hæc in eos quidem possent nonnullam vim habere, qui asserunt, etiam peccatores posse pro huiusmodi ad plenum satisfacere. Verum in nos parui omninò momenti sunt, qui de iustis tantum loquimur, & ab ea questione, quæ controuersa est inter pios de satisfactione eorum, qui sunt in peccato, de industria abstinuimus. Et iustis quidem propter Christum hæc dimitti, possumus, & debemus inrepedidè asserere, quia opera & satisfactiones iustorum, valorem suum habent à gratia ipsis in sua iustificatione, propter merita Christi communicata. Aliud quæ est sibi restitutum peccatorum interire, aliud iam iustifica-

tum noua indigere imputatione, hæc intereat. Et alioqui impossibilia sæpe monuimus à factis dici, quæ nunquam iuxta communem legem fieri posse, vt cuiquam venialia remittantur sine Christi iustitiæ imputatione etiam noua, sed eam impossibilitatem dicimus non esse ex defectu potentie iustorum sed ex misericordia Dei benigne preueniente nostram fragilitatem. Nec Aug. de obnoxio solis venialibus quæ citantur, asseruit. Mox enim temperauit sermonem adiciens, Aut certè de eo, qui est in grauioribus. Et nisi Bern. per, vsus fortè fuerit pro propter, facile possemus dicere, & eos, qui peccatoribus dicerent non esse necessariam iustitiæ Christi imputationem, ad remissionem venialium, nequaquam negare, quin necessarium sit, vt ab eo, & per eum remittantur. Adhuc tamen posset aliquis valido nos impugnare ex eo, quod iusti non possunt assequi remissionem peccatorum venialium, nisi Deus velit remittere. Quidquid enim ex se possunt facere, promereri nequit, aut debitam sibi simpliciter facere remissionem ipsorum. Quare tunc Deus gratuito remittat, & nolit remittere, nisi propter Christum, nec iusti poterunt sine noua illius iustitiæ imputatione, eorum remissionem assequi. Verum hæc duntaxat probant necessitatem ex lege, quam non negamus. Et alioqui ad alia properanti immorari his, quæ præter legem sunt, magis non licet. Quoniam verò de remissione venialium agimus, obiter hic commodum erit monere, impropè Caluini calumniari patres, quod nullum peccatum, nisi crassum & palpabile, mortale agnoscant. Nullus est Caluine inter catholicos qui ignorer, quod dicis, pleraque interiora grauius ad interitum vsq; animas vulnerare quàm illa, quæ c. 15. in mortalia asseruerunt, & ea cõplexi sunt illis verbis, caterosque oēs, qui latalia committunt peccata. Sed quoniam proposito suo ea satis erant, commodius censuerunt duntaxat numerare, quæ c. 1. Cor. 6. Paulus attigerat.

Obiec. 3.

Respon.

Respò. ad caluiniam cal. c. 15.

De duplici sententia circa necessitatem noua imputationis iustitiæ Christi ad consequendam beatitudinem. Cap. XI.

Maius verò dubiū magis controuersum hoc tempore fuit, an noua imputatio iustitiæ Christi necessaria sit iustis ad consequendam beatitudinem. Cūq; apud oēs catholicos certum, & indubitatum semper fuerit, omnem cum beatitudinem sine dubio

habiturum, quem contigerit de hac vita cum Dei gratia decedere, & pro expiandis peccatis venialibus & penis debitis pro peccatis latalibus iam dimissis necessarium esse purgatorium illius, quicū aliquo tali reatu hinc migrarent, duō tamen fuerunt præcipuè hic controuerſa. Primum est, an post plenam peccatorum expiationem decedentibus in gratia daretur statim beatitudo, vel differretur potius ipsius collatio vsque ad diem generalis iudicii. Secundum est, an aliqua saltem noua imputatio iustitiæ Christi, vel oblatio, aut præsentatio ipsius denūo requireretur, vt ad beatitudinem admitterentur, qui vel hic, vel in purgatorio penas debitas p peccatis exoluissent. Et prius quidem horum dubiorum ōlim controuerſum fuit, nūc cautè duntaxat pōsterius, ac propterea tantūm leui manu, & obiter quid in priori sentiendū sit, attingemus. Vt autem quid circa pōsterius tenere de beamus, exactius nouerimus, hoc in primis aduertatū oportet. Cum disputatur inter catholicos, an ad consecutionem beatitudinis, necessaria sit iustis noua aliqua meritorū Christi imputatio, vel applicatio, non ambigitur de necessitate diffusionis & communicationis iustitiæ Christi vsque ad collationem beatitudinis. Certū sciunt omnes catholici ipsum esse vnicū mediatorem inter nos & Deum; nec posse nos nisi ope, & patrocinio ipsius, ac gratia apud patrem, aliquod spirituale beneficium participare. Et tantū minus licet de beatitudine sub dubio, hoc ponere, quāto illa omnium Dei in nos beneficiorum eximium est, & longè præstantis. Sed hoc vnum in dubium vertitur, an ad consecutionem beatitudinis necessaria sit noua aliqua applicatio, seu imputatio iustitiæ Christi, quæ antecedit collationem beatitudinis, & ad ipsam disponat, & præparat, ac nos dignos & idoneos ad eam suscipiendam faciat, & ex consequenti gratiam acceptam in prima iustificatio ne augeat, & beatitudinem faciat vel debitā iustus, vel certè magis debitā, quam antè erat. Et de hoc duæ exitierūt hoc tempore variæ sententiæ. Quidam viri doctrina, & pietatē insignes ad consecutionem beatitudinis, non tantūm crediderunt duplicem nobis necessariam esse iustitiam, alteram formalem, quæ formaliter iustificamur, alteram imputatam, quæ iustitia Christi est, sed & hanc bis pro nobis offerri, & præsentari patri celesti à Christo, & ab eo acceptari necessarium putarunt primò quidem antecedenter vt iustificemur, secundò verò consequenter, vt rigorem di-

Stratus hu-
ius cōtro-
uerſi.

uini iudicii euadamus, neque pro meritis nostris, sed pro summa sua misericordia iudicemur, & nostra qualiscunq; iustitia, à Deo censeatur idonea, & sufficiens, vt admittamur ad regnum cælorum. Alii verò & numero; & sapientia, & pietate, ac autoritate longè superiores, ad consecutionem beatitudinis eam iustis existimauerunt sufficere iustitiam, quæ ipsis in prima sua iustificatione communicata est, neque opus esse, vt ipsius defectus, vel imperfectio, quantumcunq; parua & imperfecta sit à iustitia Christi suppleatur. Neque aliter huiusmodi opi. autores credunt nobis communicari, aut applicari iustitiam Christi ad consequendum beatitudinē, quā quia ex meritis ipsius nobis communicantur omnia requisita, vt iustificemur, nempe iustitia ipsa formalis, & auxilia multa necessaria, aut certè vtilia ad acquirendam iustitiam, & proficiendū, & perscrutandum in ipsa. Vt sciamus autem vtra istarū opinionū probabilior, sit apud omnes primò videbimus, quæ sit, & qualis, ac quantā iustitia, quæ à nobis exigitur ad beatitudinem, deinceps verò, an ea, quæ exigitur, sine noua imputatione iustitiæ Christi sufficiat.

De iustitia, quæ à nobis exigitur ad consecutionem beatitudinis.
Cap. XII.

AC primò quidem illud apud omnes constat, vt assequamur beatitudinem; Deū à nobis non exigere iustitiam, quæ sit collata ad iustitiam suā. Excedit quippe iustitia diuina in infinitum omnem iustitiam, quæ potest esse in creaturis, nec potest esse tanta alicuius creaturæ iustitia, vt non si ad diuinam conferatur, illi puritate & claritate obtenebretur & quodammodo inquinetur. Verisimeque Iob dicit. Nunquid iustificari potest homo cōparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? Ecce luna etiā non splendet, & stellæ non sunt mundæ in cōspectu eius, quanto magis homo putredine, & filius hominis vermis? Et sapienter Salomon. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Quāquam enim omnes creaturæ bonæ sunt vt à bono creatore condite, tamen ad eternā, solidissimamque, & indefectibilem, & incommutabilem Dei essentiam comparatæ, vanū quiddam, & inane sunt, ac verius non esse, quam esse sunt existimadæ. Vnde & Hieronymus tractans hæc verba ita eleganter alicubi scribit. Lucerna lampadis comparatione pro nihilo est. Lampas stellæ comparatione non lucet.

Opi. 2.
eōis.

Iustitia
nostra re-
spectu di-
uine pan-
est men-
struata.
Iob. 25.
Ecc. 1.

Hiero.

lucet. Stellam lunæ confer, cæca est. Lannam soli iunge, non rutilat. Solem Christo confer tenebræ sunt. Ego sum, inquit, qui sum. Omnem igitur creaturam si Deo contuleris, non subsistit. Hæc Hiero. Et hanc tantam iustitiæ puritatem à creaturis suis corruptibilibus, & innumeris infirmitatibus obnoxii Deum non exigere, pulchrè profecto Hilarius his verbis edisserit. Quid enim spei est, si iudicari nos se cundum se Deus velit, si ad comparationem sui vitæ nostræ innocentiam postulat? Iustificari autem in conspectu Dei, quis viuentiū potest, cui ira, cui dolor, cui cupiditas, cui ignoratio, cui obliuio, cui casus, cui necessitas, vel per naturam corporis, vel per motum animæ semper fluctuantis admixta sunt? Cui & quotidie grauissimus hostis imminet, diabolus videlicet animæ viri fidelis insidiās, eā que ad interitum persequens? Hanc enim causam docet, ob quam nemo viuens iustificari in conspectu dei possit, Quia persecutus est inimicus animam meam. Hæc Hilarius. Indubitatum irremittendū omnes est, neque ad consecutionem beatitudinis requiri à nobis iustitiam, quæ perfecta sit in comparatione ad iustitiam humanitatis Christi. Nam iustitia humanitatis Christi est, vt omnis iustitia, non tantum hominū, sed etiā angelorū illius splendore, & fulgore obscureret. Infinita enim est intensio, aut certè summa, & quantum creaturæ conuenire potest, omni ex parte absolutissima. Datus enim est Christo, quatenus homo est, spiritus non ad mensuram, & per omnia; & in omnibus exactissimè ille impleuit omnem iustitiam, & voluntatem patris celestis summo affectu vbique, & semper executus est. Consentiant, etiā inter omnes catholici, non exigere Deum à nobis; tantam, & tantam perfectam iustitiam, quam ipsi habebimus in cælis, si ex dono Dei, eo tandem aliquando pueniamus, Et communis omnium horū trium, & in promptu ratio est. Deus enim neminem ad impossibile obligauit. Vt autem impossibile est simpliciter nostram iustitiam tantam esse, vt non imperfecta sit, si conferatur ad diuinam, ita secundum legem nullo pacto nostra iustitia aequali potest iustitiæ humanitatis Christi, aut iustitiæ, quam habebimus in patria. Iustitia enim Christi est, & omni ex parte absoluta, & perfecta, nostra autem iustitia parua quædam participatio illius, & perfectio huius status imperfectio est, si ad perfectionem comparatur, quam habebunt beatissimi in cælo. Hic paruus omnes sumus, illic autem omnes erimus viri perfecti. Hic si

Hilari, in
psal. 142.

Propo. 2.
iustitiam
stra imp-
ta e col-
lata ad iu-
sticiam hu-
manitatis
Christi.
Ioan. 3.
Propo. 3.
Iustitiæ
vig imper-
fecta ref-
peccati ius-
titiæ patriæ

1. Co. 13.
Pro. 4.
Matth. 11.

qua lux est, lux est aurora, illic lux erit meridiana. Et minimè in regno cælorum, maior est, sicut dixit, quam hic fuerit Ioannes baptista. Ac sicut in Concilio Viennensi damnatus est error Begardorum & Beguinarum afferentium, hominem in præsentis statu posse assequi finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis, quem habebit in vita beata ita & simili, immò eadem ratione, erroneum censendū est, si quis dixerit, tantam esse posse iustitiam nostram, quanta erit iustitia patriæ celestis. Videmus enim nunc p speculū in angimate, tunc autem facie ad faciem. Et nunc ex parte cognoscimus, tūc autem cognoscemus sicut & cognoti sumus. Nunc etiam, neque semper, neque ex toto affectu diligim, tunc autem & sine intermissione, & quantum maxime poterimus, diligem. Sed & præter hæc certum est, neque tantam à nobis exigi iustitiam, quantum debemus, vt ei perinde ac dignus est seruiamus. Siue enim illius magnitudinem spectemus, siue beneficia nobis exhibitā, nemo est inter nos, qui tantam puritatem & perfectionem præstare possit, quantum & magnitudo illius & beneficia meretur. Quin & illud receperunt extra controuerſiam est, à nobis non immediatè exigi iustitiā habituale infusam, Quia præcepta de actibus sunt, qui nostræ subiacent potestati, non de habitibus, qui à sola Dei donantis liberalitate pendent. Tantumque dedit Deus nobis præcepta facienda illa, quibus factis ipse ex benignitate sua iustitiam habitualem nobis infundit. Quia non minè parua, quā magna nos facit charos Deo & filios Dei. Et si filius ergo hæc, teste apostolo. Sed de vna iustitia actuali dubium est, qualis debeat esse, & quanta pro hoc statu, vt beatitudinem assequamur. Et sunt quidem aliqui viri docti, qui rem aliqui clarissimam, quanque vel hac luce oportet Christianis omnibus esse apertiore, distinctionis iudicii diuini in rigidum & moderatum obscurant, & confundunt. Neque satis quidem illi aperitur quod volunt, verum in hanc tandem sententiam inclinare videntur, vt dicant secundum iudicium Dei rigidum eiusmodi esse debere nostram iustitiam, vt consequamur beatitudinem, vt neminimā quidem; aut leuissimā culpam, vel exorbitantiam à lege diuina admittat, secundum verò iudicium Dei in moderatum, & nostræ fragilitati accommodatum, scilicet esse, si mandata omnia diuina sic impleamus, vt nullum eorum lataliter omittamus, vel prætereamus. Et si quidem remota misericordia, & imputatione iustitiæ Christi iu-

Coci. Vie

1. Co. 13.

Propo. 4.

Propo. 5.

Propo. 6.
Ro. 8.

Opi. 2. du-
plici Dei
iudiciorū
gido &
moderato.

dicemur, vel minutas culpas impedimēro fore dicunt, vt adipiscamur beatitudinem. Per ipsius iustitiam Christi imputationem fieri credunt, vt moderatē iudicemur, & satis sit ad consequendum beatitudinem obseruantia diuinorum mandatorum, etiam si multis peccatis venialibus sit coniuncta. Et inde existimant profectum esse, vt sancti viri nonnumquam confidenter dicant cum Iob. Vtinam appēderentur peccata mea, quibus iram merui, & cum Dauide. Iudica me deus, ediscerne causam meā, nōn unquē, verō diuinorū iudiciorū cōtēplatione porterriti vereantur cū Iob oīa opera sua, & cū Dauide clamēt, dñe ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripas me. Et iterum. Non intres in iudicium cum seruo tuo domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Cū enim, aut in certi sint, quali istorum iudiciorum, rigido ne, an moderato, Deus in eis iudicandis vsurus sit, quādam velut præsumentes se iudicio moderato ab eo iudicandos, cōfidenter dicant, alia verō cum magno timore de se loquuntur, illud veriti, ne Deus eorū vitam rigide, & remota misericordia examinet. Atq; idē necessarium esse putant ad diuinam semper misericordiam confugere, & Christi iustitiam semper patri cōlesti præsēntare, vt per illam rigorem sui iudicij in nos tēperet. Verum ista distinctio iudicij diuini in cōtēplatione rigidi, & moderati, necessaria in proposito Dei in sito, nō est, & nulli satis firmo scripturarum, aut sanctorum doctorum testimonio, quod sciam, innitur, & obumbrare magis posse veritatem, quam elucidare videtur. Quāuis enim iudicare possit deus vitam nostram & rigide, & moderate tamen secundum legem scimus, eum moderatē semper sic eam iudicare vt neque exigit à nobis aliud ad consequendum beatitudinem, quam suorum mandatorum obseruantiam, licet plura, & grauiora posset exigere, neque veniales, & minutulas culpas quantuncunq; multas ad pēnam eternam, aut ad inimicitiam in se impuret, vt posset in aliquo saltem magno numero impurare. Et si ratione imputationis iustitiæ Christi, vel ipsius pro nobis intercessionis, rigor diuini iudicij sic attemperatus est, etiam nobis non recurrentibus ad iustitiam Christi, neq; offerentibus eam pro nobis, sic Deus suum iudicium moderabitur. Neminem quippe aliter iudicabit, quam secundum legem, quam ipse præscribit, & nō infirmitati, & imbecillitati attemperauit. Intermissa igitur huiusmodi distinctione, breuiter & planissimē possumus dicere, iustitiam quam Deus à nobis exigit ad consequendum beatitudinem, esse solam obseruantiam mandatorum diuinorum. Si vis enim, ait Christus, ad vitam ingredi, serua mandata. Neque quidpiam aliud, Deum à nobis exigere, expressit vquam sciptura, vel ecclesia. Quin verō vt lib. 14. docuimus, semper velut certum illa habuit, & tradidit, neminem propter peccata venialia excludendum esse à regno cœlorum. Et hac potissimum ratione distincta illa semper mortalia à venialibus, quod mortalia excluderent à gratia Dei, & vitia aeterna, non autem venialia. Et cum hac doctrina tam certa sit, & in confesso apud omnes Ecclesiasticos autores, & communi consensu & traditione Ecclesie probata, iniuriam profectō faciunt prophetis, per quos veritate fidei nostræ accepimus, qui huius doctrinæ ignorantiam eis inurunt, & nunc quidem dicunt, eos persuasos fuisse de diuini iudicij temperamento, nunc verō ipsius rigorem formidasse.

beatitudinem. Matt. 19.

De causis propter quas iusti Dei iudicium semper formidarunt.
Cap. XIII.

Vnde igitur, inquit illæ voces, Non intres in iudicium cum seruo tuo domine, quoniam non iustificabitur in cōspectu tuo omnis viuens. Domine, ne in furore tuo arguas me, &c. Cur formidauit iusti vbi quer rigorem diuini iudicij? Cur pauidi illud expectabant, si Deum sciebant non nisi temperato in ipsos vsuros iudicio? Militare item videtur pro distinctione iudicij diuini in rigidum & moderatum communis illa oratio ecclesie in officio sepulture fidelium. Non intres in iudicium cum seruo tuo domine, quia nullus apud te iustificabitur homo, nisi per te omnium peccatorum ei tribuatur remissio. Non ergo eum quæsumus tua iudicialis sententia premat, quem tibi vera supplicatio fidei Christianæ commēdat, sed gratia tua illi succurrente mereatur euadere iudicij vitio, qui dum viueret, insignitus est signaculo sanctæ trinitatis. Si enim certum esset, oēs moderato iudicio iudicari, neq; aliter posse secundum legem iudicari, nihil opus esset orare, vt Deus mitiget rigorem, & seueritatem sui iudicij in fideles defunctos. Sed alia de causa formidabāt sancti diuinū iudicij. Nō verebatur sane illi, ne Deus mortalia iā dimissa, aut vlla venialia ad pēnas impuleret aeternas. Certi erant alienum hoc esse à lege diuina, & à clementia, & benignitate ipsius. Sed illis timoris diuini iudicij causa erat triplex. Prima, incert

1. Iob 6.
Psal. 42.

Iob. 9.
Psal. 6.
Psal. 42.

Propo. 7.
Impugnatur distinctio iudicij diuini in rigidum & moderatum.

Propo. 8.
Iustitia requiritur ad

obicitio. Psal. 142.

Respon.

incertitudo gratia, & remissionis peccatorū, quæ admisisse se vel sciebant, vel certē dubitabant. Fide quippe certissima persuasi erant fore Dei iudicium terribile & omnino formidandum eis, qui suorum peccatorum veniam ascedum non fuerint. Vnde & Ezechias tamen si iustus & corde perfectō, tamē iturus ad dominum flebat fletu magno. Et hāc fuisse causam tanti fletus, explicuit Hieronymus his verbis. Quaris rationem fletuum? Si cogitaueris hominem, non miraberis causas doloris. Nullus enim intrepidus vadit ad iudicij domini, habens conscientiam peccatorum. Et pauld post ostendens meritō & hoc ipsum timendum esse omnibus, ita scribit. Luna erubescit, sol confunditur, & cœlum operitur cilio, & nos intrepidus atque latantes, quasi omnino careremus vitio, occurremus iudicis in alicui, quando tabescent montes, erecti videlicet in superbiā, & omnis militia cœlorum, vel astra, vel angelicæ dignitates, & complicantur sicut libri, cœli, & omnis exercitus eorum in star foliorum defluet? Hęc Hieronymus. Explicuit & hanc causam timoris sanctorum diuini Augustinus. quia multo aliud est iudicij diuini ad humano. Omnis, inquit, viuens iustificare forte potest se coram se, non corā te. Quomodo coram te? Sibi placens, tibi displicens. Quāntunlibet rectus mihi videar, p̄ducis tu de thesauro tuo regulam, coartas me ad eam, & prauus inuenior. Et super illa verba, Vt quid tristis est anima mea & vt quid cōturbas me istam addit. An forte ideo, quia difficile purgata anima inuenitur, cum ille iudicat, qui nouit ad purum & liquidum iudicare? Quia etsi probabilis iam vita est inter homines, ita vt homines quidnam reprehendant, iustē non habeant, procedit examen ab illius oculis, procedit regula exequans nō fallaciter, & inuenit in homine quādam, quæ reprehendat Deum; quæ homines reprehendēda non videbant, neque ille ipse, qui intus iudicandus est. Hęc Augustinus. Et cū pro matre oraret iam defuncta, tanquam rationē redderet, cū pro ea oraret, cū vita fuerat, moribus quæ laudabilis, ita cum domino loquitur. Non audeo dicere ex quo eam per beatissimum regenerasti, nullum verbum exisse ab ore eius contra præceptum tuum, & dictū est à veritate filio tuo. Si quis dixerit fratri suo fatue, reus erit gehennæ ignis. Quasi diceret. Oro pro ea, propter peccata, quæ potuit commississe. Et subiungit. Et vā etiam laudabilis vitæ hominum, si remota misericordia discutiatur eam: Ac si dicat. Alia ratio est orādī, quia

non solum vita hominum misericordia indiget propter peccata, verum etiam si laudabilis fuerit humano iudicio. Secunda causa timoris sanctorum erat certa fragilitatis suæ conscientia, & fides, de potestate diuina. Nouerant Deum nullis adstringi legibus, & posse non obstante quauis lege ex toto rigore suæ iustitiæ nos iudicare, & vel pro leuibus peccatis, in quæ falsim iudebant, vel simpliciter liberrimē posse nobis subtrahere auxilia specialia necessaria ad perseverandum in sua gratia, ac vel ista via posse incidere in horrendā illam iram, & furorem, quo Deus iustissimē feruet in eos, quos flammis aeternis deputabit. Tertia causa huius timoris erat notitia certa grauitatis, & acerbissimæ pēnarum, quas deus præcipit à nobis ferendas post hanc vitam ob quauis etiam leuia peccata. Et duabus his posterioribus de causis etiam certi de sua gratia timere poterant, quia nequē ideo certi erant de sua perseverantia, & iustos omnes cōmuniter aliqua venialia admittere probē non uerant. Quādiu charitas augeri potest, ait Augustinus, profectō illud quod minus est, quam debet, ex vitio est. Ex quo vitio non est iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. Ex quo vitio non iustificabitur in conspectu Dei omnis viuens. Et Hieronymus tractans illa verba, & si iustus vix saluabitur, impius & peccator vbi parebunt? Sic scribit. Certē iustus est, qui in die iudicij vix saluatur. Saluaretur autem faciliē, si nihil in se haberet macula. Ergo iustus est in eo quod floret multis virtutibus, & vix saluatur in eo, quod in quibusdam Dei indiget misericordia. Et Bernardus. Nostra si qua est humilis iustitia, recta forsitan sed non pura, nisi forte meliores esse nos credimus; quam patres nostros, qui non minus veraciter, quam humiliter dixerunt. Omnes iustitiæ nostræ tanquam pannus menstruatæ mulieris. Quomodo enim pura iustitia, vbi non potest culpa deesse? Hęc Bernardus. Et merito timere debemus saltem de illius circumstantiā neglectū, de qua scriptum est. Videte, ne negligenter hoc impleatis. Et iterum. Maledictus qui facit opus domini negligenter. Et rursum. Difficile exiit negotians à negligētia. Et quis est, qui in remendis sacramentis, atque aliis rebus sacris tractandis, aut in officio diuino, & in cultu quocunq; Dei non merito formidare debeat se aliquam culpam venialem incurrisse, nec omnem puritatem, & reuerentiam, & deuotionem tantis mysteriis debitam, examusim præstitisse. Istis igitur tribus nominibus, vel aliquo eorum iustificimē

Causa. 2. timoris.

Causa. 3. timoris.

Augu.

Hic. 1. Pel.

Bern.

Esa. 64. b.

1. Esdr. 4. Hic. 48. b. Ecc. 26. b.

Triplex causa timoris Dei. Prima. 4. Reg. 20.

Hieron. 2. in Pelagi.

Aug. in psal. 42.

Psal. 42.

1. Cor. 6.

Matt. 5. d.

simè timebant, sancti. Et quia orationem praefidiam esse sciebant ad eam ad eum omnia imminenta mala, ad eam velut ad tutissimam. & sacram periclitantium ancoram cum fiducia recurrerant, & clamantes ad Deum, feruenter, & instanter petebant, vt mitigaret in eos iram suam, neque cum eis intraret in iudicium. Non quidem, q̄ crederent applicari nobis p̄ se viam iustitiam Christi sine actibus vel passionibus nostris, vt mox dilucidius faciemus, sed vt his orationibus, & similibus impetrarent veniam suorum peccatorum, si nondum eam assecuti essent, & vt auxilia diuina obtinerent necessaria ad perseuerandũ, vel certè vt eas pœnas facerent minui, quas Deus secundum moderatum suum iudiciũ peccatis singulis constituit & praefixit. Atq; hoc modo intelligenda est Ecclesiae oratio allegata ex officio pro defunctis. De iustificatione enim perfecta, quæ excoluit Deo quidquid debet, siue obseruantia mandatorum, siue pœnarum debitatum pro peccatis dicit, non esse quenquam iustificandum in conspectu Dei nisi per illum ipsum tribuatur ei peccatorum remissio. Et ideo statim subdit, Ne eum quæsumus tua iudicialis sententia premat, &c. vt Deus mitiget seueritatem suam propter eam orationem, neque tantum exigat pœnarum, quatum etiam in æquo & moderato iudicio, quod lege stabiluit, ab eis exigeret, quibus nulla ecclesiae vel fidelium suffragia opitularentur. Adque hoc est temperamentum diuini iudicii, quod per merita christi, & sanctorum implorandum est, iis qui in iustitia quidem, sed cum aliquo reatu peccatorum ex hac vita decesserunt.

De iustitia, quæ sufficit ad consecutionem beatitudinis.
Cap. XIII.

Matth. 19 **A**Tque ex dictis liquidum esse potest, quæ sit iustitia, quæ sufficiat nobis ad obtinendam beatitudinem. Nam qui dixit, si vis ad vitam ingredi, serua mandata, satis aperte indicauit, vel eam iustitiam, quæ à nobis exigitur, satis fore ad beatitudinem, vel certè se adiecurum, quidquid amplius esset requisitum. Aut enim neminem ad gloriam suam Deus admittet, aut certè admittet omnes, qui eam habuerint iustitiam, quam ipse ad eam largiendam requisitum. Quare si ad consecutionem beatitudinis necessaria sit iustitia noua imputatio, aut praesentatio iustitiae Christi, ambiguum esse non potest, quin ea facienda

sit iustitia decedentibus in gratia. Ac propterea nec nostra multum interest scire, an ea indigeamus, nec ne. Certi quippe sumus, nemini ipsam defuturam, qui hic fecerit quod fuerit in se. Quia verò ad cognitionem perfectionis iustitiae, quam hic habemus, & aliorum locorum scripturae, huius quaestiones intelligentia necessaria est, de hoc quoque, vt ceperimus, exacte pro nostra virili differemus. Et si quidem obseruemus diuina mandata, sed leues aliquas culpas, contra ea, vel prater ea ad miserimus, saluabimur quidem, sic tamen, vt prius ab eis igne amoris, vel deuotionis, vel penitentiae, vel tribulationis, aut certe purgatorio expiemur. Vtque hoc fiat celerius, & mitius, quam peccata nostra exigunt, imputantur quidem denud merita Christi, verum hoc simpliciter necessarium non est, vt iam supra constituimus. Si verò aliqui iusti hinc decedat sine reatu alicuius penae temporalis, siue quia nulla admiserunt peccata, siue quia admissa, sunt eis plenissime condonata, vel ex benignitate sola diuina, vel propter sacramentum baptisimi, vel propter plenam de ipsis satisfactionem, necessaria illis non est noua aliqua imputatio iustitiae Christi, vt consequatur beatitudinem. Idque his argumentis firmabimus. **Primò.** Quicumque meritis Christi est iustificatus, habet ius ad gloriam. Claudir. n. in se hoc beneficium iustificatio, vt libr. 5. explicuimus, & esse in gratia Dei idem est, quod esse ei charum & acceptum ad gloriam. Et gratia, qua iustificamur, fons est aquae salientis in vitam aeternam, & qui iustificati sunt, ciues sanctorum, & domestici Dei dicuntur à Paulo, & confedere asseruntur, etiam dum hic sunt, in caelestibus, & quicumque iusti, suaque iustificatione fiunt membra Christi, & amici, & filii Dei. Et si filii, ergo haeredes, ait Paulus, haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi. Si inter homines qui uis filius defuncto suo parente, quia illud est tempus, quo secundum leges humanas incipit gaudere hereditate paterna, absque vlla noua imputatione, vel acceptatione secundum iura humana potest adire hereditatem paternam, & eam incipere possidere, multò magis poterunt iusti statim, vbi decedunt ex hac vita liberi ab omni reatu peccati, intrare in gaudium domini sui, & absque vlla noua, praesentim indebita, imputatione iustitiae Christi, incipere beatitudinem possidere, cum illud sit rebus, quo secundum leges diuinas aduenda est, & possidenda hereditas regni caelorum. Deinde. Sufficit angelis ad beatitudinem gratia Dei sibi

Propo. 1

Propo. 2

Argum. 1

Ioan. 4
Eph. 2.
Roman. 8

Argum. 2

sibi gratis communicata, nec opus illis fuit iuxta communem opinionem imputatio aliqua iustitiae Christi. Eademque ratio fuisse de hominibus ante lapsum, siquidem in gratia Dei permanissent. Gratia autem, quæ datur nobis in iustificatione propter merita Christi, non est sanè minus perfecta. Nam aliàs non vbi abundauit delictum, super abundasset gratia, sed defecisset potius, neque nos restituisse Christus in tam perfectum in gratiis statum, ac fuit ille, à quo excidimus. Adhac. Quando iustificatus Petrus meritis Ioannis, sicut Paulum credit Aug. iustificatum meritis Stephaniani, mox imputantur ei merita illius, & ad gratiam, & ad beatitudinem, neque opus est vlla imputatio noua meritorum Ioannis, vt Petrus tempore à deo praefixo cosequatur eam beatitudinem. Et si Rex ob precès & merita sui filii primogeniti admitteret Petrum in suam gratiam & familiaritatem, & daret ei vestem aliquam, quæ esset signum commune gratiae, & familiaritatis regie, & tale, vt omni habenti eam vestem, ex lege, & promissione regali deberetur ducatus aureus quolibet die, nulla profectò esset opus noua imputatione gratiae filii regis, & Petrus semel admissus ob merita ipsius ad gratiam regis, & donatus ea veste, haberet eum aureum. Quid autè est charitas, quam vestis nuptialis, qua ob gratiam Christi ornatur & insignimur, vt digni habeamur conuiuio illo caelestis, de quo scribitur, Beatus, qui manducabit panem in regno Dei? Nonne & ipsa consuetum signum est gratiae, & familiaritatis diuinæ, & pignus hereditatis caelestis? Quid igitur noua imputatione opus est illis, qui cum illa liberati ab omni reatu hinc decesserint. Sed & illa collatio peccati Adæ ad iustitiam Christi, qua virtus Paulus ad Ro. 5. docere nos potest. Equidem ad peccatum & condemnationem omnium filiorum Adæ, quin non sunt ex gratia Christi iustificati satis vnicuique imputatio iniustitiae, & inobedientiae Adæ. Per illius enim inobedientiam peccatores constituti sunt multi, & multi mortui sunt, & mors regnauit in multis. Multò igitur magis ad iustitiam & salutem omnium qui per baptismum sunt filii Christi, satis erit vnicuique imputatio iustitiae, vel meritorum Christi. Praeterea, omnibus iustificatis est applicata, & imputata iustitia Christi ad remissionem suorum peccatorum, & ad perfectionem ipsorum per gratiam, & virtutes, & dona, & ad consecutionem beatitudinis. Et à iustitia Christi habent opera bona iustorum suam efficaciam & meritum apud Deum. Quorsum er-

Ro. 5. d.

Arg. 3.
Augu.

Arg. 4

Ro. 5. d.

Arg. 5

go eis fiat noua aliqua imputatio iustitiae Christi, siue in vita siue in morte, vt consequantur beatitudinem? Si alia noua applicatio requireretur, prior esset insufficientis & valde imperfecta, & si fieret, etiam si non esset superflua. Et hoc esset argumentum, quod licet subobscure firmarunt patres hanc sententiam in illis verbis, cum enim ille ipse Christus &c. Potestque aliter eius vis declarari hoc pacto. Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora. Sed prior imputationi iustitiae Christi potest fieri quidquid fieret per secundam, vt manifestum est. Possunt enim singularia illa & eximia ipsius merita tribuere eum valorem iustitiae nostrae inherenti, quem habet modo, & vltra eum, illum etiam, qui adijceretur ex. 2. imputatione iustitiae Christi. Et quicquid secundae imputatione iustitiae Christi accederet iustis, si quippiam accederet, accedere profectò potuisset per primam. Et aliquando magis possumus hoc idem premere. Nihil est asserendum à Christiano, quod deroget gloriae, vel iustitiae Christi, aut misericordiae ipsius in nos. Eius enim gloria per omnia augenda & magnificanda incumbere & desuadere habemus omnes, qui ipsius sanguine sumus redempti & illas opiniones decet nos amplecti & recipere propensius, quæ ipsius gloriae magis attestantur. Vehementer autem derogat gloriae Christi, & eximia ipsius in nos misericordiae, asserere necessarium esse istam. 2. imputationem meritorum ipsius. Nam hoc quod aliud est, quam priorè extenuare, & insufficiente facere, & dicere eum non perfecte iustificare peccatores, etiam cum ex toto corde se ad Deum conuertunt, neque reconciliare eos Deo perfecte. Quò quid potest magis gloriae ipsius aut merita, vel certè bona nobis per ipsum communicata minuire? Amplius: Ista imputatio noua, quæ ponitur antecedere collationem beatitudinis, non fiet quando iusti praesentabuntur ante tribunal Christi, vt audiant sententiam veri iudicis, neque in ipso articulo mortis. Eò quippe ipso, quo quis iustificatus est, habet vnde securè, & sine timore repulsa expectet sententiam iudicis, siue in vita, siue in morte. Neque tale priuilegium habet mors, aut tempus, quo sistunt ante tribunal Christi. Sed absolute, & simpliciter lignum vbi cecidit, ibi erit. Et recipiet vnusquisque restè Paulo, propria corporis pro vt gessit, siue bonum, siue malum. Vnūquodque enim sua sequuntur opera, sicut ait Ioannes. Et qualis nos inuenierit vobis nouissimus dies, tales nos inueniemus in nouissimus dies, vt pulchre dicit Aug. Atq;

Gloria Christi faciendum.

Arg. 6

Eccl. 12
2. Co. 5.
Apo. 14.
Augu. ad
Eph. 11
85. 9. 19

Argum. 7. Atque vt idem ait, Quisquis paratus est, vltimis de- cedet. In quibus debetur, paratus inuenietur, cum illa vox media nocte sonuerit, qua omnes euigilaturi sunt. Item. Isti iusti, de quibus nunc tur beati loquimur, statim vident Deum, vbi ex eundem corpore. Aut nulli enim Deum vident, aut hi iudebunt. Par quippe est ratio de ipsis & de aliis. Et hoc diffinitum est a Bndicto. 12. in quadam extranagante, & in concilio Floren. vt statim ostenderimus. Et quicquid Irenaeus. Theophrasti. & Beati olim senserint, hac semper fuit fides ecclesiae catholicae, & hoc nobis pro certissimo & constanti tradiderunt Ambrosius in illa verba Pauli. Cupio dissolui, & esse cum Christo Aug. homo. 6. super Apoca. Grego. in illa verba Psalmista. Audi tui meo. dabis gaudium & latitiam. Hieronymus in multis locis, & nominatim in epistaphio Pauli. Apoc. in verba Pauli, Scimus quoniam si terrestribus domus nostra & c. Beda, Richard. de. s. Victor. Haymo, Ambrosius, Ansberr. in illa verba Apo. Data sunt illis singule stole albe. Et vt testimonia aliorum sanctorum omittamus, manifesta argumenta sunt pro his, & scripturae testimonia, quae alias Deo fauente proferemus. Et ratio ipsa peregrinationis & militiae huius vite, hoc postulat. Solum enim peregrinamur a dno, quando in hoc corpore sumus, sicut ait Paulus. Ad de his quod nunquam, nisi ad gratias aliquas praeuientes applicatur nobis seu imputatur iustitia Christi ad iustificationem, aliter ac per sacramenta, vel per bona opera nostra. Et alias etiam dormientibus applicatur, neque vllam haberemus, neque conditionalem certitudinem applicationis ipsius, & illimitata esset talis applicatio. Nihil namque esset in nobis, vnde ea limitaretur. Cumque nullum habeat haec imputatio solidum argumentum, neque fundamentum vllum, aut in sacra scriptura, aut in sanctis doctoribus, sed recens sit & noua, & ante haec tempora inaudita, vel hoc non de merito vt prophetae vocum nouitates, iuxta consilium Pauli, repellenda est.

Arg. 8

1. Ti. 6. d.

Vel inutilem esse vel periculosam, & multorum errorum inducitur nouam istam iustitiae Christi imputationem.
Cap. XV.

VRgete item possumus commentum hoc requirerentium nouam iustitiae Christi imputationem, vt iusti adipiscantur beati-

rudinem, Quia ista imputatio iustitiae Christi, quae ponitur consequi iustificationem, & antecedere collationem beatitudinis, aut inutilis est nobis, aut certe periculosa est, & inducit in errorem, ne dicam in errores per multos. Nulla est autem credenda, neque acceptanda applicatio iustitiae Christi, quae non sit eis vtilissima, quibus applicatur. Et ea si fieret, ab erroribus periculis, & egritudinibus spiritibus liberaret, non in tale aliquod incommodum induceret. Quod autem vel inutilis sit, vel periculosa probatur. Si enim hac imputatio utilis esset, faceret iustos gratiores coram Deo, & apertiores eos redderet ad habendam beatitudinem, aut in causa esset, ne imputaretur eis aliqui defectus, vel peccata saltem in tantam culpam, vel in tantam poenam, in quantum alioquin deberet imputari, aut denique suppleret defectus iustitiae eorum. Ad quid enim erit iustus utilis, si non ista omnia, vel saltem aliquod eorum efficiat, & praestet? Quodcumque autem horum ab ea fieri dicatur, cui tamen non poterit lapsus in aliquem errorem. Sed explicemus ista, & ostendamus sigillatim. Si faciat haec secunda imputatio iustitiae Christi gratiores apparere iustos in conspectu Dei, aut facit post mortem gratiores esse, quam fuerint in hac vita, aut in hac vita facit esse gratiores quam alioqui essent per suam gratiam gratum facientem. Si primum incidimus in duos errores. Alter est de inaequalitate gratiae praesentis vitae ad gloriam conferendam nobis post mortem. Alter de inaequalitate, & excessu gloriae supra merita huius vitae. Si enim gratiores erunt iusti per haec imputationem post hanc vitam, quam fuerint in hac vita, habebunt igitur maiorem beatitudinem, quam fuerint eorum gratia, & merita in hac vita, & non exaequaretur gratia huius vitae gloriae alterius contra illud Zachariae. Exaequabit gratiam gratiae, neque redderetur beatitudo iuxta modum & mensuram bonorum operum, quae quis fecerit in hac vita. Quod est contra illud Pauli. Omnes vos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt recipiat vnusquisque propria corporis, pro vt gessit, siue bonum siue malum. Si vero imputatio ista dicatur facere nos gratiores, non quidem comparando gratiam alterius vitae, ad gratiam huius vitae, sed duntaxat comparando acceptationem, quam per illam, & per iustitiam nostram habemus ad acceptationem, quam alias haberemus per solam iustitiam nostram, incidimus etiam in hoc incommodum. Necessario enim erit dicere iustos non

Noua imputatio non est ponenda gratiores

Zach. 4

1. Cor. 5

non vniiformiter esse acceptos ad gradus suae beatitudinis, sed ad quosdam per iustitiam inhaerentem, ad alios vero per iustitiam imputatam. Quod quidem in conueniens est. Nam cum eisdem rationis sint omnes gradus beatitudinis, aequum est, & verissimum eodem modo nos a Deo ad illas acceptari. Et si ad gradus respondentes iustitiae inhaerenti acceptamur per aliquid nobis inhaerens, cur non etiam similiter acceptabimur ad gradus respondentes iustitiae imputatae? Et si ad hos non requiritur gratia inhaerens, neque necessaria erit pro aliis & superflue poneretur. Deinde cum vtraque istarum acceptationum sit ex applicatione, seu imputatione meritorum christi ad eundem effectum, nempe ad consecutionem gloriae, non videtur conuenire, vt ponamus tantam diuersitatem in ipsis applicationibus, vt prius quidem applicetur per collationem gratiae, quae vera sine illa. Esset etiam si hoc dicatur iustitia Christi causa formalis aliorum graduum iustitiae nostrae, quod supra satis consuetum. Quod si quis pius dixerit, per hanc secundam imputationem fieri nos gratiores, & iustiores per augmentum, & perfectionem ipsius iustitiae inhaerentis, poterit hoc quoque impugnari, primo quia superfluum est, & non necessarium hoc augmentum. Nam minima gratia sufficit ad minimum saltem beatitudinem. Et si hoc augmentum, facit ex gratia vt duo, gratiam vt quatuor, gratia igitur vt quatuor, non indigebit hoc augmento, & ita in solis habentibus, minimam gratiam esset necessaria haec imputatio, vt facilis calculatione potest demonstrari. Praeterea. Hoc augmentum vel deberetur primae iustificationi, vel gratuito fieret. Si deberetur, ergo statim fieret, propter primam applicationem iustitiae, absque alia noua imputatione? Nulli enim statui procrastinae de beneficiis, quae ei pollicitus est. Si gratuito fit sicut ipsa prima iustificatio, vel semper ipsam ex lege consequitur, vel non, si non, aliqui ergo saluabuntur sine illa. Si sequitur ex lege, cur non statim fiat, ac si deberetur, sicut conuenit se Deus conuenientibus se ad eum; licet hoc nulli debeatur? Vt cumque igitur quis hoc defendat apertum est inconueniens ponere hanc secundam imputationem, vt nos efficiat Deo gratiores. Si vero quis dixerit ipsam poni, vt quae alioqui essent mortalia fierent venialia, aut inciditur in opinionem differentium, venialia non differre natura sua a mortalibus, quam lib. 14. consuetauimus, aut certe afferitur inuerti natura peccatorum ob

Noua imputatio uel est venialia mortalia.

imputationem iustitiae Christi. Quod si hoc ita defendatur, quasi haec noua imputatio, illa quae iam fuerunt apud Deum laetitia, efficiat tandem venialia, in maiora inciditur incommoda. Necessario quippe erit fieri, haec imputatione fieri, vt quis ex inimico Dei transeat in amicum, & habeat illa vicem sacramenti, immo exuperabit virtutem sacramenti. Faciet enim quandoque amicum eum, qui erat inimicus, idque absque aliquo ipsius actu. Et si huiusmodi imputatio fieri crederetur post hanc vitam, aliquis decessisset in mortali, & nihilominus saluaretur. Quae omnia palam sunt absurda, & erronea. Si autem afferatur haec imputatio, vt non imputentur nobis aliqua peccata, aut certe, ne imputentur in tantam poenam, quantum merentur, adhuc non euitantur magna incommoda. Si enim per hanc imputationem fieret, vt non imputaretur aliqua peccata, oportebit concedere aliqua peccata nobis gratuito condonari absque vlllo sacramento, sacrificio, opere, vel passionis nostrae, aut aliorum pro nobis. Et cum non sit maior ratio de vno peccato quam de alio, & passio Christi sufficientissima fuerit ad satisfactionem plenam pro omnibus, nihil esset nobis opus nostris satisfactionibus, & superflueret purgatorium. Si autem hac imputatione fieret, vt non imputarentur peccata in tantam poenam, quantum merentur, aliqua pars poenae debita remitteretur nobis si ne nostro opere, & sine sacramento. Item haec peccata non possunt esse mortalia. Repugnaret enim gratia mortalia peccata sicut amicitiae inimicitiae, neque inquam eum ipsa statim. Nec possunt esse venialia, quia siue imputatio ista fieret in hac vita, siue post hanc vitam, sufficeret ad ea omnia ex haurienda, & nulla esset opus satisfactione pro ipsis. Insuper. In proposito agimus de iustis liberis ab omnibus peccatis, & reatibus, nihil ergo istis est necessaria aut utilis haec imputatio. Quod vero ista imputatio non sit necessaria ad suppleendum defectus iustitiae nostrae, facillime potest ostendi. Si enim defectus isti sunt peccata, nihil est istud supplementum necessarium pro iustis liberis ab omnibus peccatis, & reatibus, de quibus nunc tantum agimus. Si vero non sunt peccata, illa nihil impediunt a consecutione vitae aeternae. Ipsa enim beatitudo tollit omnes hos defectus. Et Deus neminem ineptum censet suo consortio, nisi propter peccatum. Itaque vel haec imputatio nobis est inutilis, ut a principio inutilis, vel si non est nobis inutilis, inducit certe in aliquem, vel aliquos istos

Noua imputatio nec est tota poena nec a parte liberat.

Noua imputatio non est necessaria ad perfectionem iustitiae.

rum octo errorum. Primus est. Gloria patriæ exuperat gratiam viar, & maior est quam meritis nostris, & susceptioni sacramentorum debetur. Secundus. Ad aliquos gradus gloriæ sumus accepti absque gratia gratum faciente. Tertius. Mortalia non differunt natura sua a venialibus. Quartus. Aliquis ex inimico dei fit amicus ipsius absque actu proprio, & sacramento, vel certe sine sacramento, & sine actu proprio, qui ad gratiam sufficiat. Quintus. Dimittuntur peccata venialia, aut certe aliqua pars peccatorum debita pro peccatis absque opere, vel satisfactione nostra. Sextus. Non erit, sed superfluet purgatorium. Septimus. Omnia opera nostra peccata essent, vel certe venialia peccata essent mortalia, & poena æterna punirentur, si non esset propter hanc imputationem. Octavus. Non sufficit ad beatitudinem iustitia, quæ facit nos amicos & filios Dei, quæque illi reddat obsequantiam mandatorum, & quidquid poenarum pro peccatis debetur. Et istos omnes errores, velim præ oculis haberent, quibus placet ista secunda iustitia Christi imputatio, vt cum viderent, necesse esse in aliquem eorum incidere, si eam acceptarent, vt vitarent omnes illos, vitarent & illam.

Ex merito iustorum, & promissionibus vitæ æternæ ostenditur superfluitas fidei imputationis. Cap. XVI.

Sunt insuper duo alia capita, ex quibus dilucide potest probari non esse ad beatitudinis consecutionem necessariam iustis novam istam, quæ fingitur, iustitiæ Christi imputationem. Nam & beatitudo illis debita est ex quo a d gratiam sunt acceptati, & opera illorum bona, meritoria sunt de condigno ipsius beatitudinis. Quamquam aut vtrunq; horum dilucide probavi. q. 4. & 5. opus de iustificatione quia gravius hic. Calu. & aliorum factionis, diffinitis a. s. Syno. relucet, adhuc illis aliqua visum est adiacere. Ita fiet, vt & nostra magis confirmemus, & illos vrgētius premomodo fieri possit, certius trahantur. Negavit quidem Lutherus omne meritum hominum. Et sanè consequenter. Sublata. n. libertate, quam ipse nobis abrogavit, nulla potest subesse alicui operi ratio meriti. Nam meritum supponit autem omnia libertatem, nec quicquam apud alium meretur, nisi per ea, quæ sponte sua incommodum aut gloriam alterius facit, & si

Libertas fundamētū meriti.

non est dominus eorum, quæ facit, vt illa vel facere queat, vel intermittere que bene apud alium mereri poterit. Ethoc tradunt communiter tam doctores antiqui quam scholastici. Et Bernard. alicubi scribit. Ex libe. arbitrio homo ad promerendum potis, Et Tertul. ait. Nec boni, nec mali merces iure pensaretur ei qui aut bonus aut malus necessitate fuisset inuentus, non voluntate. Vehementerque profecto abutuntur vocabulo meriti, qui meritum fingunt in operibus quæ nostræ non subsunt potestati. Et Caluinus in hoc sibi non constat Nam abrogat nobis libertatem ad bonum, & nihilo secius fatetur, opera iustorum esse meritoria. Atque idò mirandum non est, si dicat cano. nono minime esse canonicum, & rerum interesse pugnantium complexionem continere. Non enim intellexit patres in eo non asseruisse, fide iustificari hominem nullo sæ voluntatis motu, sed contra illum & alios negantes libertatem statuisse, sic fide iustificari homines, vt etiam illa libera sit, & pravius voluntatis motu requirit. Sed & aliud est, vnde Lutherus omne meritum consequenter nobis abrogare cogebatur. Quicquid enim omnia opera nostra damnat, & infecta aliqua labee peccati asseuerat, dicere non poterat ea esse apud Deum meritoria. Nemo quippe proprie præmium apud alium meretur per illius offensam. Et consequētius ille locutus in istis est quam Calui. qui in his quæ scripsit contra hoc ca. 16. quòd modo confirmamus, hallucinari ait patres qui non cognoscunt quidquid à nobis operum prodit, hoc solo nomine deo acceptum esse, cum paterna indulgentia, quidquid vitiosum est, ignoscitur. Et illum eiecitati subiaccere, quæ patribus impingit, vel hoc argumento possumus euincere. Aut enim Deus quod vitiosum est in nostris actibus ignoscit, cum sunt, aut post. Si cum sunt, nihil ergo vitium in illis est, itaque aliqua opera nostra saltem per indulgentiam paternam non erunt peccata. Si autem postquam sunt facti, ignoscit illis, tunc ergo cum fiebant non erant meritori. Quare, cum dici non possint merita esse, quæ non sunt, nullum opus nostrum erit meritorium, si, vt ait, omnia opera nostra, sunt peccata, & aliquid habent fecis admixtum. Vt cunque tamen de his sit, & ipse Calu. & omnes protestantes, palam discesserunt in hoc à doctrina sui magistri. Et quia videbant contra se stare omnes doctores, & receptius esse apud omnes verbum meriti, quod vt ab eis possit aliqua ratione conuelli aperte asseruerunt aliqua opera nostra esse meritoria. Quin vt liquet ex ar. 2. Confe. Augu. manifestè concessere Protestantes, opera bona iustorum mereri gloriam, & incrementum gratiæ. Ac Philippus in apologia illius confess. & in locis com. quantis sæpe resultare videatur, & negare ea esse meritoria gloriæ, tñ tandem huc profectò alicubi inclinat, vt solū neget ea esse vitæ æternæ meritoria de condigno. Sed Cal. in hoc illo iniquior palà dicit, opera bona iustorum mereri aliquam retributionem & aliqua bona in vita æterna, sed tñ non mereri vitam æternam, nec ipsam esse eorum operum mercedem. Idemque ante illum dixerunt auctores didagmatici obsequia reformationis, & libelli imperatori oblati in colloquio Rati sponen. Bucerus etiam hoc videlicet cauēs in illa verba Pauli. Qui reddit vnicuique iuxta opera sua, admonet verbum illud, iuxta opera nullam dicere causam aut meritum nostrorum operum, sed tantum compensationem. Sed contra illos omnes sententiam patrum in hoc ca. & can. 32. quod opera bona iustorum sint, & ipsius vitæ æternæ meritoria, his argumentis præter illa, quæ vbi supra induximus, possumus denuo firmare. Primò. Vita ipsa æterna vocatur merces operum bonorum. Aliqua ergo præcedunt in iustis merita illius. Nā merces correlatiua est meriti. Verum ipsa proferramus scripturæ testimonia, vt ipsius lumine tenebræ hareticorum dispereant. Cū illa vni ca esset iustorum expectatio, vt descenderet filius dei, & sua iustitia fores paradisi reseraret, & mercedem acciperent, quam sua fide, & pietate promeruerant, in eorum consolationem Deus per Esa. pronunciat ecce de mihi Dominus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur, ecce merces eius cū eo. Et vt eundem se esse ostenderet, quem Esa. prædixerat, per Ioannem dicit. Ecce venio cito, & merces mea mecū est, reddere vnicuique iuxta opera sua. Equidem hanc præcipue mercedem expectabant patres, vt Deum viderent, & eo fruenterent. Nā cū Dauide iugiter dicebant. Quid mihi est in celo, aut à te quid volui super terram? Et alia omnes mercedes cōmunes sunt omnibus iustis, & perinde à patribus veter. testam. enti haberi poterant, atq; à nobis: Et vna est beatitudo, in qua discernuntur & reperiuntur opera iustorum iuxta suū præcium & valorem. Siquidem & inde pro certo habemus, non omnes fore æquales in beatitudine, vt li. 10. ostendimus, quia nec hic sunt omnes æquales in operibus virtutum. Quod si beatitudo non esset merces operum bonorum, nec necessariū esset, vt ille esset in

Ber. ser. 2. i. c. 1. Ter. 2. i. Marc. Oleoth. q. 1. lib. 1. & alii schola. Cōtradi. er hallucinatio Cal. Cap. 9.

Cōt. Cal.

Protestantes receperunt merita vitæ æternæ. In cap. 16. & can. 32.

Rom. 2.

Can. 32. opa bona iustorum meretur beatitudinem. Vita æterna merces dicitur. Esa. 4. Apoc. 22.

Psal. 72.

ritoria. Quin vt liquet ex ar. 2. Confe. Augu. manifestè concessere Protestantes, opera bona iustorum mereri gloriam, & incrementum gratiæ. Ac Philippus in apologia illius confess. & in locis com. quantis sæpe resultare videatur, & negare ea esse meritoria gloriæ, tñ tandem huc profectò alicubi inclinat, vt solū neget ea esse vitæ æternæ meritoria de condigno. Sed Cal. in hoc illo iniquior palà dicit, opera bona iustorum mereri aliquam retributionem & aliqua bona in vita æterna, sed tñ non mereri vitam æternam, nec ipsam esse eorum operum mercedem. Idemque ante illum dixerunt auctores didagmatici obsequia reformationis, & libelli imperatori oblati in colloquio Rati sponen. Bucerus etiam hoc videlicet cauēs in illa verba Pauli. Qui reddit vnicuique iuxta opera sua, admonet verbum illud, iuxta opera nullam dicere causam aut meritum nostrorum operum, sed tantum compensationem. Sed contra illos omnes sententiam patrum in hoc ca. & can. 32. quod opera bona iustorum sint, & ipsius vitæ æternæ meritoria, his argumentis præter illa, quæ vbi supra induximus, possumus denuo firmare. Primò. Vita ipsa æterna vocatur merces operum bonorum. Aliqua ergo præcedunt in iustis merita illius. Nā merces correlatiua est meriti. Verum ipsa proferramus scripturæ testimonia, vt ipsius lumine tenebræ hareticorum dispereant. Cū illa vni ca esset iustorum expectatio, vt descenderet filius dei, & sua iustitia fores paradisi reseraret, & mercedem acciperent, quam sua fide, & pietate promeruerant, in eorum consolationem Deus per Esa. pronunciat ecce de mihi Dominus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur, ecce merces eius cū eo. Et vt eundem se esse ostenderet, quem Esa. prædixerat, per Ioannem dicit. Ecce venio cito, & merces mea mecū est, reddere vnicuique iuxta opera sua. Equidem hanc præcipue mercedem expectabant patres, vt Deum viderent, & eo fruenterent. Nā cū Dauide iugiter dicebant. Quid mihi est in celo, aut à te quid volui super terram? Et alia omnes mercedes cōmunes sunt omnibus iustis, & perinde à patribus veter. testam. enti haberi poterant, atq; à nobis: Et vna est beatitudo, in qua discernuntur & reperiuntur opera iustorum iuxta suū præcium & valorem. Siquidem & inde pro certo habemus, non omnes fore æquales in beatitudine, vt li. 10. ostendimus, quia nec hic sunt omnes æquales in operibus virtutum. Quod si beatitudo non esset merces operum bonorum, nec necessariū esset, vt ille esset in

vita æterna beator, qui hic clarior & illustrior fuisset in operibus virtutum. Omnia etiam alia bona, quæ poterunt fingi præmia esse operum bonorum, sicut sunt aurea, ematyrū, virginū & doctorum, & alia gaudia accidentalialia, a beatitudine ipsa defluunt. A propterea necesse est & eam dicere mercedem, si alia sunt merces operum bonorum. Nā si merces ipsa non esset, nec mercedis ratio illis conueniret, quæ ex ea, vt quoddam auctariū & corrolarium, necessario consequuntur. Cur igitur ista tam clara, & tā aperta testimonia, & multa alia de mercede iustorum, quæ hætenus de vita æterna intellecta sunt à tota ecclesia, sic perperam Caluine deludis, & ad præmia minoram quam sit vita æterna refers? Non vides vel hac vna ratione optime potuisse patres amputare vobis, sicut & amputauit licentiam interpretandi scripturas cōtra vnam enim cōsensum patrum? Ecquis potuisset error eouinci, si non fuisset penes ecclesiam auctoritas iudicandi de verò sensu scripturarum? Quid tā apertum est, quod & tu & alii heretici non audeatis inuertere, obliuiscere, adulterare, torquere, & cōtra sensum ecclesiæ, & ss. exponere? Sed age. Cū dicebat Christus apostolis. Gaudere & exultare, quoniam merces vestra copiosa est in caelis, quis potest credere, de alia mercede eū locutum, quam de vitæ æternæ? Quam aliam mercedem ipse prædicabat operum bonorum quæ vitam æternam, & regnum caelorum, quæ coronam gloriæ immarcescibilem, Et nonne vel ipsa antecedentia à tanto testupore expectantur? An non statim pauperibus spiritu regnum caelorum promiserat, & mundis corde visionem Dei? Equidem, cū dixisset statim, Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum, non eis contentus adiecit. Ecce enim merces vestra copiosa est in caelis, vt intelligerent a postoli, non vtrunque se consecuturos esse regnum caelorum, sed quod gloriosissimum erat, etiā via meriti. Nam merces respondet merito. Et hac ratione cū explicuisset per oblationem mandatorum vitam æternam esse possidendam, roganti Petro, quòd digne præmiū reliquū esset eis, qui & omnia propter ipsum reliquissent, respondit. Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cūm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes. 12. tribus Israël. Ac vt sciremus omnes ita ipsam æternam vitam fore mercedem bonorum, ac alia præmia accidentalialia, con-

Incepta tunc Calu. absurda. Resp. profet. 4. dec.

Matt. 5.

Matt. 19.

tinud eodem tenore adiecit. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, vel sorores, aut patrem, aut matrem propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam aeternam possidebit. Et hæc est profectio merces, quam propheta, & apostoli & doctores omnes ecclesie vno ore, quia & vno spiritu, semper hætenus prædicarunt, cum mercedem docuerunt respondere post hanc vitam operibus bonis, & propterea plena merces non semel dicta est in scripturis prouidentia videlicet spiritus sancti. Possimus item hoc idem euincere ex locis, quibus passim in scripturis vita aeterna dicitur retributio. Hac enim de causa verbo donandi aut imputandi vltima videtur scriptura in iustificatione & collatione gratiæ, verbo autem reddendi, aut retribuendi in collatione gloriæ, vt intelligeremus esse proprie merita respectu gloriæ, quæ non essent respectu gratiæ. Quid aliud est dicere. Reddet vni cuique secundum opera sua, quam reddet iuxta meritum operum suorum. Secutus qui dem communem translationem, & opinionem scholasticorum, credidi in quæst. 4. de iustificat. maxime posse probari vsum verbi meriti ex ecclesiastico dicente, Omnis misericordia facit locum vnicuique secundum meritum operum suorum, & ex Pau. qui ait, Bene scientiæ autem & communionis nolite obliuisci. Talibus enim hostiis promeretur Deus. Et quauis Grecè non habeatur in ecclesiastico, nisi κατὰ τὴν ἐργασίαν, hoc est, iuxta opera sua, & verbu ἵνα ἔργον τῶν, quo vltus est Paulus placatur, siue cõciatur, aut demeretur, possit verti, ac proinde non satis ex his locis, si vim solam verborum spectemus, euincere possimus, quod volumus, tamen quod attinet ad sensum, nonne videtis idem esse secundum opera & secundum meritum operum, atque idèd & interpretem vltum esse verbo meriti, quia & vltutis erat, & sensum spiritus sancti magis exprimebat? Nec elabi potest Caluine, diuerticulo illo, quod tuis tibi erroribus aperuisti, dum contemnis approbationem ecclesiasticam & aliorum libr. qui non recipiuntur ab hæbreis in canone. Nam vt obiter hoc tibi dicam, & à concilio Florentino, & à concilio tertio Carthaginensi approbato in. 6. Synodo generali, & ab Innocentio in ep. ad Exuperium Tolosanum episcopum, & à Gelasio cum concilio. 70. episto. ea approbatio olim facta fuerat. Et Egesippus & Ireneus vicini apostolicorum temporu, hunc ecclesiastici, vt propheticum citant, & scripturis hoc Euseb. & Aug. qui & in. 2. de doct. Christiana

Sap. 5.
Ecc. 18.
Hier. 31.
Ruth. 2.
1. Ioan. 1.
Arg. 2.
Psal. 118.
Vita aeterna reddi gratia donatur.
Eccle. 18.
Hebr. 13.

Resp. p. appbatis li. scripturas. sess. 4.

Euseb. li. 4. Augu. 17.

cap. 8. eundem catalogum libr. sacrorum numerat. Ac Dan. lib. 4. capit. 18. prophetis illum adtexit. Sed de his exactius Lutherus responderunt doctis. illi ipsius Antagonistæ Driedonis, Cliptoreus, Alphonfus. Nec mirari debes, si vt autor quidam humanus, loquatur alicubi autor historia Machabeorum. Alius est stylus propheticus, & alius stylus historiarum. Atque idèd more hominũ, & alii phetici scriptores per multa scripserunt in his quæ ad historias spectabant. Quauis enim spirit. sancti. illustratione adiuuarentur, necubi falsa dicerent, & hoc eis ignotum non esset, tamen in cæteris more hominum sinebar eos. ss. loqui. Et quia conscius sibi non erat ille scriptor, quisquis fuerit, tanto se fungi munere, aut dono linguarum, vt eleganter & ornate cuncta scriberet, potuit optare, vt benè & congruenter scripserit, & sicubi ea in parte quæ sua erat, defecisset, veniam humiliter, vt facit, precari. Siquidem & Pau. se fateri imperitum sermone fuisse. Reuertamur tamen vnde hic digressi sumus. Enimuerd, vel eò cogi debuisti, vt bona opera non dubitaretis meritoria esse beatitudinis, quia reddi & retribui dicitur secundum opera, & labores nostros. Quod si cõpensationem admittitis esse, vt Philip. & Buc. palam dicunt, hoc ipso fatemini merita ipsius. Nam compensatio vti que meriti est. Ac nisi redderetur meritis, cù dixit Christus mensuram bonam & coagitatam & superfluentem dandã misericordibus non dixisset de illa. In qua mensura melli fueritis, remetietur vobis. Et quid aliud nobis explicuit Pau. cum vitam aeternam, nõ tantum fidei, sed & operum bonorum asseruit esse coronam iustitiæ & brauium seu palmam benè operantib. repositam? Si non sunt opera, vitæ eterne merita, corona erit illa tantum gratiæ non iustitiæ. Nam, iustitiæ rationem in datis ponis, ponis & meritum. Ad hæc. Christus in sententia ferenda in die iudicii explicuit, opera bona se allegaturum pro causa remunerationis bonorum. Sunt igitur illa, causa & merita ipsius. Tunc ait, dicit rex his qui à extris eius erunt. Venite benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Esurini enim & dedistis mihi manducare. Si tui & c. Et hoc idem explicant illa verba, quæ ad seruos in talentis ipsis creditis fideles se dicturum pronunciant. Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuit fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium domini tui. Ac nisi iusti & sibi & aliis possent promereri beatitudinem, nunquam dixisset.

de ciu. de cap. 20. Ref. p. li. Machabe.

Luc. 6. Arg. 3. 1. Tim. 4. 2. Tim. 2. Cor. 9.

Argu. 4.

Mat. 25.

dixisset. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula. Et tribulationes patietur toleratas causam esse consequenda vitæ eterne, dilucidum fecit Paulus, cum dicit eas operari nobis insigniter & supra modũ eternum quæ pondus. Et aliàs aperit dicit. Qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam. Et perinde ibi & saepe aliàs & ipse, & rota sacra scriptura de operibus bonis respectu vitæ eterne loquitur, ac de malis respectu damnationis eterne. Quare si de malis nõ dubitatur, quin sint causa damnationis, nec de bonis ambigi debet, quin sint aliqua causa beatitudinis. Et si cause sunt ipsius, erunt & merita. Quippe nec fingi potest hic aliqua ratio cause quàm meritoria. Deinde Deus promissit iustis beatitudinem propter bona opera, & illi sunt digni tanto premio. Nihil igitur illis operibus deest, quominus censeatur illius meritoria. Aut enim nullum potest esse opus quod meritorium sit alicuius premii, aut certe ad id satis est, illud premium promissum esse ei operi, & facientem ea remunerationem esse dignum. Et quidem de vtroque luculentam habemus scripturæ testimonia. Paulus quippe dicit. Pictas ad omnia vitilis est promissio, non habens vitæ, que nunc est, & futuræ. Et rursus. Fidelis sermo. Nam si commortui sumus, & conuiuemus, si sustinebimus, & conregnabimus, si negauerimus, & ille negabit nos, si non credimus, ille fidelis permanet, negare se ipsum non potest. Et cum explicuisset ipem eternam promissioni & iuramento diuino inniti, exhoratus ad cõstanter & firmiter sperandum paradysum nobis reseratum per Christũ, fidelis, inquit, est qui repromissit vnde & Bern. ex illis verbis. Negare se ipsum nõ potest, securitatem & gloriã ecclesie colligit de promissa beatitudine. Erhpius magnificentiissimi premii expectatione exhortatur Petrus pastores ecclesie ad pascendum, legitime gregem dñi. Cum apparuerit, inquit, princeps pastoris percipiam in mare sibilem gloriæ coronam. Et mox omnibus ita loquitur. Humiliamini igitur sub potenti manu dei, vt vos exalter in tempore visitationis. Et hoc est quod Christus fidelis & operibus apertè pollicetur dicens. Qui credit in filium, habet vitam aeternam. Et procedent qui bona fecerunt, in resurrectione cum vite. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Qui diligit me, diligit me, & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum. Audi hæc Caluine, ne dubites dilectionem Christi meritoriam esse visionis

Luc. 16. 2. Cor. 4. Gala. 6.

Arg. 5.

1. Tim. 4. 2. Tim. 2.

Ber. ser. 69. in Ca.

1. Pet. 5.

1. Ioan. 35. Mar. 19. Mar. 5.

Dei. Nam hanc promittit diligentibus se christus, non quæ vos somnatis aut comminimini leuiora premia. Et in beatorum dñi dicit scriptis in sermone in monte, has promissiones confirmauit. Et idèd ad apostolos suos in cœna dixit. Vos estis, qui permansistis mecum & c. Atque istam tam magnificam promissionem Davidiam olim explicuit, cum expressit, quis habiturus esset in tabernaculo domini, nec enim probare possum quòd quida aiunt in veteri testamento non fuisse regnum cælorum promissum. Et ex his patet meritò patres dixisse in hoc cap. promissam esse bonis operibus vitam aeternam. Nec de dignitate iustorũ respectu tanti premii subiecit scriptura. Tentauit enim, inquit, & inuenit eos dignos se. Et Paulus ait. Dignos fecit in partem sortis sanctorum in lumine. Et Thessalonices testatur pati tribulationes, vt digni habeantur regno Dei. Profer igitur Caluine quid deest operibus iustorum quominus meritoria censeantur beatitudinis aut desine nobis calumniari, quod cælum promercale exponamus. Deus enim ipse fecit promercale, & sicut Augustinus alicubi dicit tanti venditur, quanti illud volueris emere. Quod si legisse Origenem Hieronymum Augustinum Chryostomũ Gregorium Mat. 20. in parabola illam de cõuentione cum mercenariis ex denario diurno, non putares hanc doctrinam tam certam, & à cunctis antiquis receptam signentum esse monachorũ qui nullum certamen conscientie experti, do legis perfectione garrunt. Omnes illi te docerent beatitudinem esse denarium diurnum ex cuius promissione & cõuentione dominus vult pro sua quenque virili in hac vita laborare. Et ex his colligere possumus non immeritò communiter doctores scholasticos possuisse meritum de condigno etiam respectu beatitudinis. Sãtem enim per hanc promissionem equalitatem aliquam habent opera bona iustorum ad premium vitæ eterne, nec opus eis esse aliquo nouo valore vt acceptentur, & habeantur digna tanta remuneratione. Atque hinc moti sunt s. Bona. Sco. Rich. & alii, vt intrepide assererent deberi iustis beatitudinem. Debetur enim quod promissum est. Et vt de promissione facta operibus iustorũ ex citatis testimoniis satis constat ita de gloria respondentis gratiæ baptismi, & susceptionis Eucharistiæ liquere potest, ex illis. Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. Qui manducat hunc panem, viu et in eternũ. Et par est ratio de aliis sacramentis. Sunt

Luc. 23.

Psal. 14. & 23.

Cap. 2. Colo. 2.

Mat. 20.

Beatitudo debetur bonis operibus Mar. vlti. Ioan. 6.

Mat. 4. Aug. ser. 16. d. ver. do. & 105 de tempo re. Cōsenfus Ecclē. de meritis. Celesti. 1. cā. 12. epi. 1. Firmiter. d. sum. tri. & si. ca. Augu. ep. 105. 1. Retrac. 15. De p̄def. ti. san. c. 12. de tri. ni. c. 15.

enim signa veracia, & ad hoc a deo nobis data & instituta, vt per piam & deuoram corū susceptionem perueniamus ad beatitudinē. Cumque Christus dicebat. P̄nitentiam agite. Appropinquauit enim regnum cōlorum, satis apertē promittebat p̄nitentibus non tantum remissionem peccatorum, sed & regnum etiam cōlorum. Et prater testimonia clariss. citata vbi supra ex Aug. habemus diffinitionē expressam pro his in concil. 2. Arausi. can. 18. vbi ita legimus. Debetur merces bonis operibus si fiant. Et ne dubites Caluine se per ecclesiam tenuisse, operam iustorum esse vitæ æternæ meritoria, accipe hæc pauca. Celestinus. 1. ita definiuit. Tanta erga homines est bonitas dei, vt nōstravelit esse merita, quæ sūt ipsius dona, & pro his quæ largitus est, æternā præmia sit donaturus. In concil. Lateran. sub Inno. 3. ita legimus. Non solum autem virgines & continentēs, verum etiam coniugati p̄ fidem rectam, & operationem bonam placet deo ad æternam merentur beatitudinem peruenire. Augustinus in epistola ad Sixtum quærit. Nulla ne igitur sunt merita iustorum? Et ipse sibi hunc in modum respondetur. Sūt planē quia iusti sunt. Sed vt iusti fierent, merita non fuerunt. Vides vt negat merita ante iustitiam, & ea post ipsam ad eam concedere. Et alibi fideretinebam, non solum conuersos ad Deum gratia eius adiuuari, vt proficiant, ac perficiantur, vbi adhuc dici potest pro merito conuersionis eorum istam dari gratiam, verum etiam vt conuertantur ad Deum, ad ipsam Dei gratiam pertinere. Hic quidē meritum profectus & perfectionis iustitiæ affirmat. Et aliās pro bonis meritis in resurrectione nouissima dicit recipienda esse præmia, & pro malis horrenda supplicia. Sed quia vitæ æternæ merita requiritis, animaduerte in citata epist. expresse Augu. dicere vitam ipsam æternam meritis præcedentibus reddi, sicut & merito iustitiæ tanquam stipendium reddi sicut mortem merito peccati, sed ideo appellatam esse gratiā à Paulo, quia gratis datur, & quia data sunt ipsa merita. Gratia, inquit, nuncupatur, non quia non meritis datur, sed quia data sunt & ipsa merita, quibus datur. Et alio in loco. Quid animam faciet beatam, nisi meritum suum, & præmium domini sui? Sed & meritum eius gratia est illius, cuius præmium erit beatitudo eius. Et statim subnectit. Homo cum conderetur, accepit iustitiā, propter quam, beatitudinem accipere mereatur. Isidorus. Hominis meritum superna gratia, non vt veniat, inuenit, sed postq̄ vene-

rit, facit, atque ad indignam mentem veniens facit in ea meritum, quod remuneret, quæ solum inuenerat quod puniret. Sed intermista testimonia aliorum sanctorum, quæ passim occurrunt. Ex vno Bern. quia maxime à qui busdam de sententia eius ambigebatur, & illud omnia merita negasse colligebat ex quodam sermone de Annunciatione perperam intellectu, adiungam his quoddam manifestum testimonium. In sermo. 69. in Cant. ita scribit. Sufficit ad meritum scire, quod non sufficiant merita. Sed vt ad meritum satis est de meritis non præsumere, sic carere meritis satis ad iudicium est. Porro in quantum tenentur, neminem carere meritis, sed Christi habere merita. Quibus se tamē indignos reddunt, si sua iungere quiuerunt, sed neglexerunt. Quod quidē periculum iā ad legem est. Merita proinde habere cures. Habita, data non ueris, fructum speraueris Dei misericordiam & omne periculum euasisti, paupertatis, ingratiitudinis, præsumptionis. Pernitiosa paupertas, penuria meritorum. Præsumptio autem spiritus fallaces diuitiæ. Et ideo diuitias & paupertatem ne dederis mihi domine, ait Sapiens. Felix Ecclesia, cui neq; merita sine præsumptione, neque præsumptio absq; meritis deest. Habet vnde præsumat, sed nō merita. Habet merita, sed ad promerendum, nō ad præsumendum. Ipsum non præsumere nō ne promereri est? In sermo. item. 81. in eadem Canti. & in illum versum. 90. Quoniam in me sperauit, liberabo eum, & in sermo. i. de dicit Ecclē. agnoscit merita. Et sic ubi aliquis sanctorum ea negasse videatur respectu beatitudinis, sicut videtur quidem Basili. homi. 28. in Psalm. aduertat pius lector non negare illos meritum, aut debitum ex gratia & promissione diuina, sed merita ex libertate & viribus nostris, loquuntur quippe, vt Paulus qui versimilē dicit. Non sunt cōdignæ passionēs huius temporis ad futuram gloriam. Et hæc sūt merita, quæ nos obliuisci vult Augu. vt dona Christi totopectore amplectamur. Sed obijcit nobis Caluinus scripturam vbi que clamat vitam æternam esse hereditatem, quæ nō alio, quam gratuita adoptionis iure nobis obuenit. Et hoc argumento vitur etiam Phil. in apologia confess. August. vt dicat non deberi propter opera beatitudinem, licet si compensatio laborum & afflictionum huius vitæ. Et quoniam alia argumenta, quæ contra nos sunt, in quest. citatis explicare dissolui, huic vni nunc breuiter respondeo. Quod scriptura hereditatem appeller vitam æternam, per se picuū

Expo. san. ctōrū ne gantū in specie merita beatitudinis.

Obijc. cal.

Ephē. Heb.

Vita æterna retributio hereditatis. Colo. 3. d. Hebr. 6. c.

Cū Mart. de cele. miss. Rich. d. s. Viā. c. 10. de potest. lig. & sol. uē. cō. Fl.

spicuum est, sed quod nullo alio quam gratuita adoptionis iure nobis cam obuenire vbiq; clamiter, liquet etiam dictis tam esse falsum quam quod falsissimum. Nec inconuenit, quod iure hereditario debetur, fieri etiam bonis operibus debitum. Nam & in humanis obsequentes filii possunt sua pietate & obsequiis in patrem promereri hereditatem iure filiationis sibi debitam. Et Christus dotes corporis & exaltationem sui nominis, & iudiciali potestate, ac dominium orbis, suis præcellentibus operibus meruit, etiam gloriā saltem corporis debita esset sibi iure primogenituræ. Atque vt videas, & adores Caluine pro uidentiam. ss. ne locus esset huic vestro cauillo, hereditati coniunxit scriptura retributionem, & econuerso. Pau. seruis ait. Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut domino, & non hominibus, scientes quod a dño accipietis retributionem hereditatis. Vides hereditatem retribui iure bonæ & fidelis seruitutis hominibus exhibitæ? & alibi idem Paulus. Non segnes efficiamini, verum imitatores eorum, qui fide & patientia hereditabant promissiones. A udis Caluine etiam iure fidei, & patientiæ obuenturam iustis promissam hereditatem. Atq; vt intelligeremus regnum cælorum esse hereditatem eiusmodi, vt bonis operibus promerenda exposita sit, vbi dixit Paulus. Si filii, ergo heredes, mox subiunxit. Si tamē compatimur, vt & conglorificemur, & vbi Christus ad possessionem præmii bonorum operum iustos inuitat illis verbis. Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnū, pro verbo possidete, habetur græce κληρονομήσατε. hoc est, hereditate possidete. Quibus verbis constare nobis voluit, beatitudinem donari iustis, & vt præmium suorum laborum, & vt hereditatem perpetuam filiis gratiss. donatam. Et hinc ecclesia videtur didicisse, quod de martyribus canit. Tradiderunt corpora sua propter Deum ad supplicia vt heredes fierent in domo domini. Ac vel vnum martyrum exemplum confirmare potest, & velut obsignare omnia ista. Quis enim dubitet admirabilem eorum virtutem & patientiam, censerī a pud Deum certaminū subrum agonotheram æquissimum, meritū beatitudinis, pro qua illa tanta & tam horrenda tormenta æquanimiter, alacriter, & latenter rolerarunt? Equidem & nihil illis deesse ad ipsam consequendam satis declarauit ecclesia, cum dīnuūit iniuriam facere martyrii, qui o-rat pro martyre. Et hoc idem particulatim, vt certum affirmat Richardus de illis qui vel

nihil commiserunt, vel nihil habent expiandum.

Definitio ecclesie contra impugnatam fictam iustitiā Christi imputationem. Cap. XVII.

Sed tandem, vt finem istis imponamus, licet istam de necessitate nouæ imputationis iustitiæ Christi ad consecutionem beatitudinis concil. Florentin. resoluissē viderur in hæc verba illorum animas diffinimus, qui post baptismum susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt illas etiam quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exuta corporibus pro vt superius dictum est, sunt purgata, in cœlum mox suscipi, & intueri clarē ipsū Deū trinum & vnum, sicuti est, meritōrū tamen diuersitate alium alio perfectius. Et in instructione Armenis data ab Eugenio quarto eodem approbante conc. similiter diffinitur, mo-rientes post susceptum baptismum, antequam culpam aliquam committant, statim ad regnū cœlorum, & Dei visionem peruenire, Si autē opus esset aliqua noua imputatione iustitiæ Christi, aut aliquo nouo recurso ad eam, vel in ploratione ipsius, non pollicitum esset cōci. beatitudinem huiusmodi iustis statim reddendam, tacitis in totum omnibus, quæ ad eam nouam imputationem spectant. Et ne aliquis diceret, istam imputationem fieri statim post mortem, etiam sine vlla inuocatione ipsius, & hoc supposuisse concilii, vt nullus euadendi, aut tergiuersandi locus esset, placuit sanctæ Synodo in cap. quod modo exponimus, omnem ambiguitatem dirimere illis verbis, quæ ca. 1. in hoc proposito notauimus. Nihil ipsius iustificatis amplius deesse credendum est. Idemque ipsum fecerunt in can. penult. vbi solum requisierunt, vt huiusmodi iusti consequerentur beatitudinem, recessum ex hac vita in gratia. Et hanc fuisse Synodi mentem, notauimus certō omnes, qui ei interfuimus. Et omnia testimonia quib; sancti doctores, vt paulo ante citauimus, asserūt & martyres, & iustos alios decedentes ex hac vita post plenam satisfactionem suorum peccatorum, statim videre Deum, apertē militant pro hac veritate. Nemo quippe eorum emittit huius fictæ imputationis, neq; docuit aliquid aliud esse huiusmodi iustis necessarium. Nec alias ita cōstanter tradidissent, statim post hanc vitam ipsos videre Deum. Vnde enim scire potuissent, continuo apponijll-

lam nouam meritorum Christi imputationem quæ quidem illis deesset ad consecutionem beatitudinis, si vera esset opposita sententia? Atque hoc videtur esse, quod Paulus Corinthiis gratulatur, cum gratias se agere Deo pro illis affirmat, quod ita diuites in Christo facti erant ut nihil illis deesset in vlla gratia expectantibus reuelationem domini nostri Iesu Christi. Ad eam verò certam, & apertam videntur argumenta facta, ut etiam seclusa Ecclesie definitione crediderim, nullum catholicorum posse asserere talibus iustis necessariam esse nouam istam iustitiam Christi imputationem, neque mihi haec tenes persuadere potui de his iustis locutos fuisse, qui ex catholicis crediti sunt eam asseruisse. Vt cunq; tamen ista se habeant, commodum erit diluere argumenta, quæ aduersus hanc patrum definitionem possunt obici.

De fiducia in solo Deo & iustitia Christi.
Cap. XVIII.

Obiect. 1. **P**orro necessarium esse iustis nouam iustitiam Christi imputationem, ut consequatur beatitudinem, inde primò potest quis suadere, quia solum diuine misericordie, & iustitiae Christi est innitendum, & confidendum, ut consequamur beatitudinem. Et periculosum, ac presumptuosum videtur, quantumcumque obtinuerimus iustitiam, nostram iustitiam inniti ad tantum, & tam eximium beneficium. Non sunt enim cõdignæ, teste Paulo passionibus huius temporis ad futuram gloriam. Et cum fecerimus, quæ præcepta sunt nobis, dicere nos habemus, iuxta mandatum saluatoris, seruos inuitiles, hoc est neque idoneos, neque sufficientes ministerio nobis iniuncto, & indignos proorsus aliquo, nedum tanto, & tam præcellenti premio? Et spem in vno Deo collocandam, & non in nobis, quantumcumque iustissimis, satis docuit Hierem. illis verbis, Maledictus, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum. Vnde & Hilar. in illa verba, Effundite coram illo corda vestra, ita scribit. Effundendus coram Deo omnis affectus est, ut nihil de nobis in ipsis fiducia sit, sed vt per eum, ante quem nos tanquam pro peccato effundimus, adiuuemur. Et Augustin. dicit vnam spem nobis reliquam esse, quandiu sub carnis infirmitate gemimus, quod mediatorum habemus Christum, per quem Deo reconciliamur. Atque huius communis fidei non obscurum testimonium videtur, quod omnes verè pii in

articulo mortis constituti, propria iustitiae diffisi, ad vnam Christi iustitiam recurrunt eamque patri coelesti pro se præsentant, eique vni inniuntur. Neque peccatores soli, ut redeant in gratiam cum Deo, ipsius fauorem & misericordiam per iustitiam Christi implorent, sed & iusti, ut assequantur beatitudinem, merita Christi patri coelesti præsentant, & iuxta morem receptum in tota Ecclesia, nunc per ipsius Christi passionem, nunc per ieiunium, nunc per resurrectionem, & alia suæ ipsius vitæ mysteria ipsum obsecrant, & interpellant. Itaque si vt verissimè dicit celestinus legem credendi statuit, lex supplicandi, vel ex istis supplicationibus potest colligi etiam iustos indigere noua imputatione iustitiae Christi. Atque hinc moti videntur multi huius temporis doctores, & præsertim auctores libelli oblati à Cæsare Ratispona ad componendum religionem, vt aperte docerent, animam fidelem non debere iustitiam sibi inhaerenti fidere, sed soli iustitiae Christi. Et Caluinus fortassis propter hæc dicit non esse expectandam pro bonis operibus vitam æternam, sed duntaxat ex gratia Dei. Verum hæc omnia, quæ obiecta sunt duntaxat, præbent, non esse in nobis fidendum, quatenus nudi & in solis viribus nostris consideramur nec in operibus, quæ à nobis vt sic procedunt nec patres in cano. 26. voluerunt pro talibus operibus nos expectare vitam æternam, sed vt disertè explicauerunt pro operibus in Deo factis, hoc est auxilio ipsius & per merita Christi factis, & à Deo misericorditer propter Christum ad beatitudinem acceptatis. Et in hoc contingit hic decipi, quia putatur fiducia in huiusmodi operibus esse fiducia in nobis, & non in Deo, nec in Christi iustitia, cum tamen verissimè in illis sit. Quia licet opera nostra, & misericordia Dei & merita Christi necessaria sint ad beatitudinem, sicut lumen & visus ad visionem, & potior tamen partem, & principalior teneant merita Christi, à quibus pendet nostra merita & valorem suum mendicant. Deinde. Neque si soli iustitiae Christi esset innitendum, idè consequens est, vt necessaria sit nobis ad consequendam beatitudinem noua ipsius imputatio. Innitendum enim est iustitiae Christi nobis applicatae, cum rectè confidimus. Neque quisquam debet inniti applicationi faciendae, sed sperare illam duntaxat, siquidem bonis operibus, vel orationibus, eam promeretur. Et idè in Ecclesia communiter docemur, recurrere, præsertim in

Ep. 1. c. 11
Resp. c. 5

In can. 26

Recurrere
ad iustitiam
Christi
in articulo
mortis.

articulo mortis, ad merita Christi, & eorum applicationem postulare, eaque præcipue Deo tunc offerre, quoniam isto recursum, & postulatione, & oblatione passionis Christi uemus inanem gloriam, profitemurque, eum esse præcipuum autorem, & consummatorem nostræ iustitiae, & denuo promeremur, ipsius merita nobis applicari ad vincendas tentationes, quæ tum occurrunt, & per ferendum in iustitia, & proficiendum in ea, & ad consequendum aliquam remissionem peccati, virtute & merito ipsius orationis. Et ad hoc vltimum presentamus passionem Christi pro existentibus impurgatorio. Si enim plurimum possunt valere martyrum merita, & opera iustorum, cum antè tribunal Christi populus eius adtiterit, vt aperte testatur Cyprianus, quanto magis poterunt eo in tempore iuuare nos merita saluatoris nostri. Vnde & diuus Augustinus, cum pro bonis matris suæ operibus gratias agit Deo, pro peccatis, Christi iustitiam implorat his verbis. Ego itaque, laus mea, & vita mea Deus cordis mei, sepositis paulisper bonis eius actibus, pro quibus tibi gaudes gratias ago, nunc pro peccatis matris meæ deprecor te, exaudi me per medicinam vulnerum nostrorum, quæ pendit in ligno, & sedens ad dexteram tuam interpellat pro nobis. Hæc ille. Ac tibi quidem Caluine ne improbares, canon. patrum sufficere debent verba Pauli, qui vtiq; palam ostendit se pro laboribus suis expectasse vitam æternam, cum dixit. Bonum certamen certavi, cursum cõsummaui, fidem seruaui. De reliquo reposita est mihi corona iustitiae. Nec deo displicuit Ezechias sed placuit potius cum nihil ostendit se cõfusus fuisse in bonis suis operibus, vt inueniret apud Deum misericordiam. Memèto inquit, quomodo ambulauerim coram te in veritate & corde perfecto. Et cum doctores sancticitati & ecclesia non semel in officiis ecclesiasticis, vt quaestione. 4. de iustificatione allegauit diffidere nostris meritis docet, satis indicant ex coherentibus, de meritis loqui se iunctis à gratia Dei, & duntaxat secundum id, quod à nobis habent. Et de veris meritis, hoc est de operibus nostris, vt à gratia Dei & meritis Christi pendunt, & ab eis participant suum premium, eadem tradere poterunt, quia illa communiter nobis non satis constant, & salubritas est & tutius ad vitandum omne superbia periculum, & Dei misericordiam certius, ac plenius promerendam, ad illius semper benignitatem, & iu-

Cyp. ser. 5. de lapsis
Augu.

2. Tim. 4.
4. Ro. 20.

Expo. sanctorum doct. diffidere nostris meritis.

stitionem Christi confugere. Tametsi enim in probabiliter creditis veris meritis liceat modo iam expresso confidere, & ea fiducia sancta sit & laudabilis, tamen sanctius est, & perfectius ad imitationem Pauli posteriora obliuisci, & ad ea quæ sunt priora, extendere nos ipsos.

De timore in forum in morte.
Cap. XIX.

Secundò alii obicere possunt nobis timorem, quo sæpe concutiuntur iusti cogitantes districtum rigorem quo Deus iudicaturus est orbem terrarum. Virtutes enim cælorum tum commouebuntur. Et iustus vix saluabitur. Et sanctissimus Iob veretur omnia opera sua. Et columnæ cæli contremiscunt, & pauent ad nutum eius. Cum enim acceperit tempus, ipse iustitias iudicabit. Atqui iusti habent quidem in hac vita, & habebunt etiam in beatitudine timorem filialem, quo maiestatis diuinæ celsitudinem admirati, sicut decet filios eius perpetuò super omnia reuerentur. Hic est enim timor domini verè sanctus, qui permanet etiam in columnis cæli in sæculum sæculi. Sed quicquid quidam suspicari fuerint, propter quædam sanctorum testimonia perperam intellecta, certum ex fide est, non habituros iustos timorem vllum anxietatis, aut hesitationis de sua salute, cum stabunt ante tribunal Christi, siue in iudicio vniuersali, siue in iudicio particulari, quo omnes & singuli iudicantur, dum exent de terreni corporis statione. De iudicio enim vniuersali scriptum est, Stabant iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt. Et dies iudicii secundum Paulum dies erit reuelationis iusti iudicii Dei, & in eo illuminanda sunt abscondita tenebrarum, & manifestanda consilia cordium. Itaque sicut damnati certent de sua perpetua damnatione, ita & tunc iusti certissimi erunt de sua perpetua salute. Pulchre Hieronym. in sententia finalis iudicii expositione. Prudens lector attende, quod & supplicia aeterna sint, & vita perpetua merum deinceps non habeat ruinarum. Ex quibus, cum illis, quæ de Gehenna libr. 14. cap. 4. allegauimus, excusari possent aliqua difficulta, quibus, alibi vitam tandem polliceri videretur peccatoribus, si cum fide hinc migraverint. In iudicio

Mat. 25
1. Pet. 4.
Iob. 22.
Psalm. 74
Resp. In iudicio habitabit iusti sua salute.

Sap. 4

Rom. 2
1. Cor. 4

Hiero. in Mat. 25

Aſe purgatorii c. reſponſe d. ſua ſalute.

Augu. 19. de ciui. c. 27.

etiam particulari, quod fiet in morte vniuſcu iuſque, omnes animæ iuſtorum certæ erunt, & ſecuræ de ſua ſalute, neque vel minimum habebunt de ea timorem, aut hæſitationem. Nam mox vt hinc deceſſerint iuſti erunt vel in purgatorio, vel in beatitudine, quia nõ eſt locus aliquis medius vbi audiant ſententiã iudicis priuſquam in hunc, vel in illum locum recipiantur. Animæ autem purgatorii certæ ſunt de ſua ſalute, vt meritõ definitum eſt à Leone. x. contra Lutherum. Si enim hic per ſi dem ſciebant, ex illis qui erunt in purgatorio neminem periturum, & in hæc tãtum vita locum eſſe merito, vel demerito, vt Hierony. in comp. Eccleſiaſtica. 9. & ad Gal. 6. & Auguſt. in Enchi. capit. 110. & in lib. de cura pro mor tuis agenda, & Orige. in Pſalmũ. 36. & Chry ſoſt. hom. 55. in Ioan. apertè docet, multò ma gis & ipſe de iſtis hanc certitudinem ibi habe bunt. Et de animabus beatis hæc idem lucidiſ ſimum eſt, quia beatitudo habet ſummam pa cem, & repugnat timori, & beatis certum e rit, reſte Auguſtino, ſic in æternum ipſos fore nec poſſet quis eſſe beatus ſine certitudine de perpetuitate ſuæ beatitudinis. Et quæ timen di cauſa poteſt iuſtis eſſe poſt mortem, cũ car nis diſſoluto vinculo aperta luce mox intelli gent, ſe in gratia Dei abſoluiffe ſuæ viæ circu lũ? Quis tunc accuſabit aduerſus electos Dei? Deus qui ipſos iuſtificauit? Quis eſt, qui con demnet? Chriſtus Ieſus qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit? Equidem ipſos tunc ille com itantibus angelis ad ſe deducet, ac vt chariſſi mos fratres recipiet, & exoſculabitur, & ſi quidem liberi ab omni reatu deceſſerint, vt præclaros & ſtrenuos milites corona immor talitatis continuo præmiabit. Si timent igitur iuſti, vt verè timent diſtinctum rigorem iudi cii diuini, timent quidem duntaxat in hac vi ta, idque ſolum propter cauſas iam ſuprà ſa tis expreſſas, non autem quia neceſſariam ſibi putet fore aliquam nouam iuſtitia Chriſti im putationem, ſi hinc liberi ab omni reatu de ceſſerint. Nam eſſi eſſet neceſſaria, certè ſci unt nemini decedenti in gratia, aliquid de futurum, quod õpens ſit ad conſecutionẽ bea titudinis.

De imperfẽctione iuſtitia noſtræ. Cap. X.

Obiec. 3.

Verum illo argumento vrgere magis qui dam videbantur neceſſariam eſſe quibus cunque iuſtis iuſtitia Chriſti imputatio nem, quia iuſtitia noſtra quãcunque ſit, val

dè imperfẽcta eſt, vt ad perpetuam familiari tatem cum deo admittatur. Scriptum eſt enĩ Quafi pannus menſtruatæ, vniuerſa iuſtitia noſtræ. Et alibi. Non iuſtificabitur in conſpe ctu tuo omnis viuens. Et ruruſ. Si iniquita tes obſeruaueris domine, domine quis ſubſi nebit? Atque his moti videntur quidem do cti, & pii viri, & nominatim in quadam con trouerſia doctiſſimus ille Alber. Pixi. Camp. vt aſſererent omnes etiam iuſtos maledicto, & iræ diuine, cui ſubiecti ſunt legis transgre ſores, obnoxios futuros fuiſſe, niſi nobis miſe ricordiſſimè Deus ſuccurreret in ſuo filio, & noſtra iuſtitia vacuos illius inuolueret iuſtitia actum, ait, eſſet de nobis, niſi diuina miſeri cordia nobis ſuccurreret, ignoſcens quod ex parte noſtra minus eſt, & quod exorbitat, & ſubſultat à diuine iuſtitia regula. Quia nemo eſt addit, quem ſi ad regulam diuine iuſtitia exigas, etiam imperfẽctiorem, & noſtræ fragi litati attẽperatam, ad quam exigimur modo, non iure iniquus & iniuſtus comprobetur. Quam ſententiã videntur & illi ſecuti, quos citauimus dixiſſe ad conſequendam beatitu dinem neceſſe eſſe, vt noſtræ iuſtitia defectus ſuppleatur, per iuſtitiam Chriſti, ſi ſecun dum iudicium Dei rigidum iudicari deberet. Et videtur huic ſententiæ fauiſſe Auguſtinus in teſtimonio quod nobis ſape ex illo obijcit Caluinus. Ait enim. Ipſa quoque noſtra iuſti tia quamuis vera ſit, propter veri boni ſinem ad quem refertur, tamẽ in tanta eſt in hac vi ta, vt potius peccatorum remiſſione conſtet quam perfectione virtutum. Quare cum om nis remiſſio peccatorum fiat p Chriſtũ, ſem per noua ipſius imputatione erit iuſtiſ opus. Idem etiam poſtulare videntur verba illa eiuf dem. Vt hominum vitæ quantuncunque lau dabili, ſi remota miſericordia, diſcutiaſeã. Nec minus illa Bernard. Quid poteſt eſſe omnis iuſtitia noſtra corã Deo? Nõne iuxta ppheta velut pannus menſtruatæ reputabitur? Et ſi di ſtinctè iudicetur, iniuſta inuenietur omnis noſtra iuſtitia, & minus habens? Quid ergo de peccatis erit, quando ne ipſa quidem pro ſe poterit reſpondere iuſtitia? Propterea obnix cum propheta clamãtes, Nõ intres in iu dicium cum ſeruo tuo domine, tota humilitate ad miſericordiã recurramus, q̄ ſola p̄t̄ ſal uare animas noſtras. Sed. n. licet iuſtitia no ſtra quãcunque & quantacunque ſit ad iuſtitia diuinã collata, & ad iuſtitiam humanitatis Chriſti, & ad iuſtitiam alterius patriæ, & ſi militer collata ad legem, quam tenemur ſub veniali, vel mortali ſeruare, tamẽ perfectã eſt

Eſa 64. Pſal. 142. 119.

Aug. 19. d. ciui. c. 27.

9. Conf. e. 13. Beñ. ſer. i de feſto omniu. ſ. Pſal. 142.

Reſponſ.

1. Ioan. 4. Mart. 5.

in ordine ad legem, quam obligati ſumus ſub mortali complere. Nam quantum admitrat ali quas culpas veniales, tamen perfectã eſt in genere ſuo, & pro modulo huius viæ, & perfectã vocatur à Ioanne, & qui illam habent perfecti à Chriſto dicuntur. Perfectum enim eſt vnum quodque, cum habet perfectionem conuenientem ſub ſtatu etiam ſi careat perfectione alterius ſtatus. Et Deus ad conſecutionem beatitudinis à nullo exigit quicquam impoſſibile, vt ſuprà abundè prouauimus. Quod ſi pro venialibus aliqua adhuc requiratur noua imputatio iuſtitia Chriſti, nihil id nobis aduerſatur, qui nunc de ſolis decedentibus abſque vilo reatu diſputamus. Ac propter illa duntaxat videntur Auguſtin. & Bern. illa quæ obijciuntur, dixiſſe. Et Auguſt. in loco, cui maximè innititur Caluinus, per ſpicuum eſt propter venialia dixiſſe, noſtram iuſtitiam, etiam ſi vera ſit, maximè conſtare remiſſione peccatorum. Mox enim in huius probationem inducit, quòd tota eccleſia dũ hic peregrinatur, orat ſemper. Dimite nobis peccata noſtra. Eamque orationem dicit non eſſe efficacẽ pro eis, quorum fides ſine operibus mortua eſt ſed pro eis quorum fides per dilectionẽ operatur. Et neceſſariam eſſe hanc orationem omnibus hic viuentibus probat, quia non perfectè ratio imperat virtutis, ſed vtrique aliquid ſubrepat in hoc loco infirmitatis & benè conſigenti, ſiue hoſtibus talibus victis, ſubditilq; dominantibus, vnde ſi non facili operatione, certè labili locutione, aut volatili cogitatione peccetur. Ac propter huiusmodi peccata potuit dicere, Vt hominum vitæ &c. Vel fortè ad antecedentem miſericordiã ea retulit, non ad conſequentem. Omnibus enim eſt, & fuit ſemper neceſſaria miſericordia, ad redeundum in gratiam cum Deo, licet iam reconciliatis neceſſaria non ſit miſericordia alia noua, ne dampnetur. Et quãuis omnia opera noſtra, vt heretici volunt, eſſent peccata, haberi quidem inde tantum poſſet, neceſſariam eſſe applicationem, & imputationem iuſtitia Chriſti ad eorum remiſſionem, quod & nos non negamus, qui de liberis ab omnibus peccatis loquimur. Sed vel ob hanc cauſam deberent illi cum tota Eccle. aſſerere purgatorium, vt ab illis expiarentur tranſferendi in beatitudinem. Nec enim ſine aliqua coope ratione noſtra, vel per opera, vel per paſſiones remitti poſſunt nobis de lege peccata.

De teſtimoniis Aug. contra poteſtate implendi iuſtitia vitæ præceptum diligendi Deum.

Cap. XXI.

Sed & ex primo & maximo legis manda to, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. pergunt quidam ſuadere neceſſitatẽ nouæ imputationis iuſtitia Chriſti. Quia cum arctiſſimè ad illud teneamur, tamen nemo noſtrum poteſt ipſum implere in hac vita. Quare & ad hunc defectum ſupplendum neceſſarium eſſe putant, imputari omnibus iuſtitiam Chriſti, vt conſequantur beatitudinem. Et non poſſe à nobis impleri hoc mandatum, teſtimoniis Aug. confirmari; quæ hic opus eſt explicemus, vt præſtemus quod lib. 11. promiſimus. Is igitur in de perfectione iuſtitia diſertè, ait, in illa plenitudine charitatis patriæ præceptum hoc eſſe implendum. Nam cum eſt adhuc, inquit, aliquid carnis concupiſcentia, quod continet deſeretur, non omnimodò ex tota anima diligetur Deus. Et mox illam perfectionem dilectionis, quam hic habere non poſſumus, ſed duntaxat in patria, videtur aſſerere nobis præcepta. Cur enim ait non præcipitur homini iſta perfectio, quantum eam in hac vita nemo habeat? Non enim rectè curritur, ſi quòd currendum eſt, neſcitur. Quomodo autem ſciretur, ſi nullis præceptis oſtenderetur? Et ſimilia hiſ tradit in de ſpiritu & litera, hiſ verbis. Iſtud præceptum diligendi Deum ex toto corde in illa vita complebimus, quando vi debimus Deum facie ad faciem. Sed idè nobis hoc etiam nunc præceptum eſt, vt ad moremur, quid fide expoſcere, quòd ſpem præmittere, & obliuiſcendo quæ retrò ſunt, in quæ anteriora nos extendere & debeamus. Hęc ille. Sed cum diuus Aug. luculentiffimè in teſtimoniis iam citatis tradiderit, neminem à Deo fuiſſe obligatum ad impoſſibile, planè admonuit, ita eſſe quæcumque alibi dixerit re peranda, vt Deus oſtendat equus & iuſtus, nec à quòquam exegiſſe, quæ illi uſq; ſubſeſent poteſtati. Et peculiariſter hoc oſtendit de hoc præcepto in de ſpiritu & litera. capit. 26. Nam cum diſſereret de dilectione, ad quam ſumus hoc præcepto adſtricti, ita ſcriptum reliquit. Neque enim ſi eſſe nondum poteſt tanta dilectio Dei, quantum illi cognitioni plene perfectæque debetur, iam culpa deputandum eſt. Aliud namque eſt nondum totam aſſequi charitatem, aliud nullam ſequi tãpeditatem. Et multa ibidem congeminat, vt doceat ſatis eſſe imitationi huius præcepti in hac vita, ſi nulli delectationi, vel cupiditati illicitæ conſentiamus. Vnde & alibi ait. Non præcipit ſcriptura, niſi charitatem, nec culpam, niſi cupiditatem. Et in lib. 1. de doctrina Chriſtiana.

Obiec. 4. Matth. 22.

Reſponſ.

Augu.

3. de doc. Chriſtiana.

R r ſ tiana

stiana cap. 22. ita exponit hoc præceptum, vt solum insinuet nobis esse prohibitum hoc præcepto, ne alia resuamur. Dicit enim. Cum ait toto corde, tota anima, tota mente, nullam vitæ nostræ partem reliquit, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, vt alia re velit frui. Sed quicquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quod totius dilectionis

Expos. 1. Augu. ex Tho. 22. 9. 44. impetus currit. Ad verba autem obiecta, in quibus perfectionem charitatis patriæ præceptam nobis videri significare, respondet S. Tho. hoc eū dixisse, non quia ad illam sumus adstricti, sed quia ille est finis, ad quem assequendum pro virili contendere, & aspirare debemus. Vnde & ipse ea ratione tantam nobis perfectionem præceptam esse dixit, vt per præceptum sciretur, quo esset currendum. Itaque perfectio patriæ non cadit sub hoc præcepto, vt materia, sed vt finis. Quare & ab ea deficere, non repugnat impletioni, ad quam sumus constituti, repugnat tamen impletioni perfectæ, in quam suspirare, & coniri debemus.

Expos. 2. Aug. Quod sicuti durum videatur tribuere Augustino rem tam absouam, vt finem præcepti dixerit cadere sub præcepto, possumus & aliter verba ipsius interpretari. A c pensatis profectid. omnibus, quæ in citatis libris ille diseruit, & maturè expenso proposito, de quo ipse iubeat, hic videtur legitimus & germanus eius sensus, vt nos quidem adstricti sumus hoc præcepto ad diligendum Deum ex toto corde ita perfectè, vt omnia Dei mandata seruemus, & ne minimam quidem culpam contra aliquod eorum admittamus, ita tamè vt sub culpa lætali ad magnas culpas, sub veniali autè ad paruas. Et quia istam perfectionem nullus habet in hac vita, neque moraliter potest habere, habebunt autem omnes beati in patria, idè hoc præceptum dixit in plenitudine charitatis patriæ esse implendum, & eam perfectionem esse homini præcepto hoc mandata, quam nemo habet in hac vita. Neque ex hoc sequitur, Deum præcepisse secundum Augustinum aliquid impossibile. Quippe, vt li. 14. explicuimus, & in eisdem lib. Augusti. docet, hanc perfectionem simpliciter habere possumus per gratiam Dei, neque potest quidpiam esse peccatum, quin sit voluntarium. Vnde & idem August. alibi, quod Iob dicit iuxta translationem, qua vrebatur, A nnotasti, siquid inuitus commisi, ad ea peccata referendum esse docet, quæ non delectationis illecebra committuntur, sed causa deuitandæ molestiæ alienius, aut doloris, aut mortis, quæ quadam necessitate dicuntur committi, quia omnia sunt

superanda amore & delectatione iustitia. Et huiusmodi peccata inuoluntaria vocat Basil. Peccata f in initium prouerbiorum, tam etsi sciret, vt voluntaria diserte passim tradit omne peccatum & posse, & debere à nobis vitari. Et quoniam Caluinus inde putat deceptos esse patres, vt dicerent baptizatos debitores esse vniuersæ legis seruande, quia Paulus ait, Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ, & ipse Basilii testimonium hic adiungemus contra illum. Omnis, inquit, baptizatus debitor est euangelii, sicut circumcissus legis. Iræneus etiam victus apostolicorum temporum, ita scribit. Christus manifestatus est nouo testamento cognito & prædicato per prophetas, vt possint semper proficere credentes in eum, & per testamenta proficere, & maturescere per effectum salutis. Vna enim salus, vnus Deus, qui formauit hominem, præcepta autem multa, & non pauci gradus, qui adducunt hominem ad Deum. Vide Caluine, an negauerint hi patres multa etiamnum præcepta nobis indicta esse & seruatu possibilia, & necessaria, & per eorum obseruationem venire nos ad Deum, & proficere, & maturescere. Et quid opus est commentum tuum in verba Pauli impugnat: De abusu, inquis, loquitur eorum, qui circumcisionem fingebat esse opus meritorium, & iis erat professio seruandæ legis. Quæ dabis ex Iudæis ita delirasse? Et quid necesse erat, vt Paulus eorum abusum tanta asseruatione nobis prædicaret? lege doctores. I. qui mentem Pauli, quæ aperta est, a differunt, & intelliges, idè potius eum dixisse, quæ commemoras, vt vel ea ratione à suscipiendo circumcisionis ritu fides deterreret, quoniam illum admittentes, admittere debebant totam legem.

De necessitate nouæ Dei misericordiæ & nouæ applicationis iustitiæ Christi ad consecutionem beatitudinis. Cap. XXII.

V Alidius nimirum suaderi potest necessaria esse in consecutione beatitudinis noua imputatio meritorum Christi, quia Deus nulli teneretur dare vitam æternam, & cuiuscumque eam dat, gratis, & ex misericordia dat. Quod diserte satis traditur à Bernardo his verbis. Iam verò de æterna vita scimus, quod non sunt condignæ passionis: huius temporis ad futuram gloriam, neque sibi vnus omnes sustineat. Neque enim talia sunt hominum me

Peccata f voluntaria Resp. pro can. 7. de cap. 1. scil. Gala. 5. Basil. 2. de bap. 7. Iren. 4. con. her. cap. 22.

Bern. ser. 1. Annun. cia.

rita, vt propter ea vita æterna debeat ex iure, aut Deus iniuriam aliquam faceret, nisi eam donaret. Nam vt taceam, quod merita omnia dona sunt Dei, & ita homo magis propter ipsa debitor est Deo, quam Deus homini, quid sunt merita omnia ad tantam gloriam? Sed aliquanto lululentius illud docet, & confirmat ex ipsis diuinis scripturis Augustinus in hæc verba. Numerus sanctorum per Dei gratiam, Dei regno prædestinatus, donata sibi etiam vsque in finem perseverantia, illuc integer perducetur, & illic integerrimus iam sine fine beatus seruabitur, adherente, sibi misericordia saluatoris sui, siue cum conuertatur, siue cum præliantur, siue cum coronantur. Nam & tunc esse illis Dei misericordiam necessariam, sancta scriptura testatur. Vbi sanctus Dauid de domino suo dicit anime sue. Quid coronat te in miseratione, & misericordia. Dicit etiam Iacobus Apostolus. Iudicium sine misericordia fiet illi, qui non fecit misericordiam. Vnde ostendit etiam in illo iudicio in quo iusti coronantur, iniustique damnantur, alios cum misericordia, alios sine misericordia iudicandos. Propter quod etiã mater Macchabeorum filio suo dicit. Vt in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam. Hactenus. Augu. Quod si, vt supra diximus, necessaria est noua applicatio iustitiæ Christi ad quodcunque nouum beneficium spirituale, multo magis necessaria erit etiam noua imputatio iustitiæ Christi ad consecutionem beatitudinis. Et hoc argumento vtuntur etiam quidam ad probandum opera iustorum non esse meritoria de condigno, nec beatitudinem esse debitam iustis. Nam si esset debita, cessaret, aiunt, in eius collatione misericordia. Sed scriptura dum palam docet illam esse coronam iustitiæ, & à deo iusto, vt mercedem retribuere, aiunt, in eius collatione misericordia. Sed scriptura dum palam docet illam esse coronam iustitiæ, & à deo iusto, vt mercedem retribuere, aiunt, in eius collatione misericordia. Sed scriptura dum palam docet illam esse coronam iustitiæ, & à deo iusto, vt mercedem retribuere, aiunt, in eius collatione misericordia.

Augu. de cor. et gra. cap. 13.

Psal. 102. Iac. 2.

2. Mac. 7.

Respon. 2. Tim. 4. Heb.

nec esse opus imputatione ipsius noua, etiam si sit opus noua applicatione. Positis, enim omnibus imputationibus adhiuc Deus ex misericordia conceder, Nec imputatio. 2. potest Deum compellere ad conferendam beatitudinem, & quodcunque ius aut vinculum illa potest adijcere, potest & prima. Maior quidem iustitiæ Christi diffusio requiritur, vt iusti, & beati sumus, non autem maius meritorium. Et si exhauribilia essent merita Christi non plus exhauriretur de illis propter beatitudinem, & iustificationem, quam propter solam iustificationem, sed illud meritum sufficeret ad vtrunque, quod sufficit ad iustificationem. Et hoc quidem perspicuum esse potest in iustificatione peccatorum ob merita iustorum. Licet enim Paulus iustificatus ob merita Stephani plus acciperet modum virtutem eorum, quam in via, tamen non fuit necessarium Stephano maius meritum ad promerendam ei beatitudinem & gratiam, quæ ad promerendam gratiam, nec est facta Paulo aliqua noua meritorum Stephani imputatio, cum adeptus esset beatitudinem respondentem gratiæ ob merita illius acceptæ. Ad omnia igitur beneficia spiritalia, quæ nobis, siue in gratia, siue in peccato à Deo communi cantur, necessaria est applicatio & imputatio iustitiæ Christi. Atque idè & ipsi secundum Deum gratias pro omnibus beneficiis nobis exhibitis, exactè & solide debemus semper agere. Vt tamen ubi semel ad beatitudinem, vel ad quodcunque aliud beneficium imputata nobis fuerit, non est opus secundum ipsius imputatione, vt illud suo loco & tempore accipiamus. Atque ex his liquere satis potest nihil detrahi gloriæ Dei, aut gratiæ Christi per doctrinam, quam patres tradiderunt de iustificatione in toto hoc decrero. Quia verò & in hoc quoque calumniatur Caluinus can. vltimo. s. Synodi, adijciam huic libro canones omnines patrum, vt manifesta sit omnibus illius calumnia. Ita enim clarè & dilucidè gloriam Dei, & gratiam Christi vbique prædicant, vt cum & libero nostro arbi. & donis omnibus. Dei honorem suum habeant, & media semper incedant via inter Pelagianos & Lutheranos, tamen quoquo versum spectes, nihil aliud in ipsis legas, quam magnificentiissimam Dei in nos per Christum misericordiam. Placuit etiam coniunctim omnes subnectere, vt commodius postea respondere possim ad tres calumnias, quas potissimum in vniuersos ipsos

Epilogus huius lib.

fos torqueri video à Caluino, & vt quæcūq; hæc in hoc opere differimus, sua illi auctoritate velut obſignent, & communiant. Et quonia ipſi per ſe lunt fatiſ dilucidi, & ſi qua erant in ipſis difficilia, ea iam omnia inter exponenda capitula pro tenuitate, noſtra expoſuimus, & ad cauillos omnes Caluini contra illos abunde reſpondimus, contenti erimus è regione vniuerſi cuiuſq; locum ſignare in quo illum expoſuimus, ac defendimus. Inde poterit qui noſtra dignabitur legere, abſque villo labore habere, quidquid nos circa ipſum canonem ſcripſimus. Sed ipſa iam verba patrum autidis mentibus audiamus, & quanta perſpicuitate & grauitate errores omnes ad hoc argumentum ſpectantes, & attingerint, & debito anathemate ferierint, diligenter nobiſcū expendamus.

*Reſponſio ad tres poſtiſſimum Caluini Caluini
contra vniuerſos Canones.
Cap. XXIII.*

Contra hos præmiſſos cano. multa Caluinus in rotæ, multa, clamitat, multa negatur, multa calūniat. Excepſit tribus priorib. & 19. & 22. nullus eſt, qui in totū eius palato faciat fatiſ. Maximam partem eorum damnat, omnes cōtemnit, deridet ſtoccificat, & vbi non poteſt aliquid damnare, aliquid tamē inuenit quod mordeat. Videas, ſi legas illius cenſuras, execrationib. & fulminationibus patrum eum cōprehenuſſum, & ſpiritu ſarane agitatu, vix iā poſſe vlli ſane doctri- næ acquieſcere. Sed ex omnibus quæ in doctrinam patrum obſectat, tres duntaxat mihi uideo reliquas eſſe calūnias, quas hoc loco debeam diluere, vt ſuſceptum munus fideliter abſoluam. Atque vt à poſtremo canone incipiam, illud in primis quæritur, quod Dei gloriam, & Chriſti gratiam prope modū hac doctrina patres exinanierint. Et quia diſtictè prohibuerunt, ne quis hoc diceret, Ingenioſa verò cautio, inquit, ne quis videat, quod vident omnes. Et paulò poſt. Anathematis terrorem aliis incutiunt, ne impietate cernere auſint, cuius ipſi ſibi confici erant. Verum audi patienter Cal. & niſi te pigear diſcere, quod ignoras, intelliges non ſ. Synodum, ſed vos eſſe & in Dei gloriam & in Chriſti gratiam impioſ, ac blaſphemioſ. Nec Deus quidem, nec Chriſtus vt homo indiget bonis & gloria uoſtra. Propter commodum & gloria noſtram gloriſicari à nobis vult Chriſtus. Et tum demum gloriſicari ſe putat, cum nos ſerio & in illo, & per illum vel perſicimur, vel

Caluina. 1
Calui.

Reſpon.

proficimus, ac illius in nos dona nō leuia eſſe aut inania, ſed eximia, & magnifica ſentim⁹. Quis ergo magnificētius ſentit de donis Dei & meritis Chriſti, vos, an ſ. Synodus? Iudiciū eligamus nobis, & inter nos videamus quid ſit melius. Te ipſum auſum conſtituere hic iudicem, nec verebor tuum ipſius iudiciū ſubire, ſiquè dixero inrelleris, & ex conſcientia ſententiam tuleris. Vide quātum noſtra cauſa conſidam. Fateretur ergo ſ. Syno. vt manifeſtè vides, in his Cano. non poſſe nos nec acquirere iuſtitiam, nec deperditam reparare, nec in ea proficere, aut perſeuerare, nec denique ad ipſius perfectionem venire, niſi ex dei benignitate per Chriſtum. Nihil igitur eſt in vniuerſa noſtra iuſtificatione, quod Dei gloria, aut Chriſti gratiā ſubtrahatur. Nam in his quinque gradibus tota illa verſatur, & perſicitur. Quod ſi tuſus & nos facere poſſe, ac ſepe aliqua ex his facere ex Dei gratiā, & propter merita Chriſti aſſeuerat, tanto ergo magis quam vos, Dei gloriam & Chriſti in nos gratiam commendat, quanto plura & præſtā tiora concedit per Dei benignitatem & propter Chriſti iuſtitiam nos poſſe facere, & promereri. Vos vos certè derogatiſ gloria Dei, qui dicitis totam libertatem ad bonum abſtulſiſſe homini per peccatum, & à nobis exigere impoſſibilia, nec donum aliquod hæcenus communicaffe homini, per quod poſſit abſque vitio & culpa operari, aut iuſtificationis ſuæ, aut profectus, aut perfectionis eſſe vel minima cauſa. Et quaſi Deus avarus ſit aliquis, aut parciffimus, & ſuorum bonorum indigens, aut quaſi gloria noſtra glorie illius quicquam poſſit detrahare, ita hæc omnia in ſolidum Deo tribui vultis, vt nullam prorfus partem ſuæ glorie communes voluerit facere vel in gratiam ſui filii ſuis creaturis. Vos vos pfectò detrahitis gratiā Chriſti, qui tam parū illum potuiſſe ſuum apud patres aſſeritis, vt eos pro quibus mortem acerbiſſimā pertulit, nec fecerit donis aliquibus eis inherentiſ uſtoſ, nec auxilia eis promeruerit, quibus poſſint vel bene operari, vel liberi à peccato, & reatu eſſe in hac vita. Nonne in naturalibus tanto minoris virtutis aliquid agens probatur, quanto pauciores & minus perfectos effectus poteſt producere? Nonne ille minuit magnificentiā regis, qui minora prædicat eū contuliſſe ſuis ſubditis? Et quis ſicut Calui. inuidet gratiā Chriſti, qui ex ſeptem ſacramentis nobis ab illo benignè collatis, omnia tollit, præter duo & eorū duorum vim penè omnem euacuat, & opera in ipſo Chri

Chriſto, & per ipſum facta dānat? Et quis ſicur Cal. Chriſtū deridet & ſpernit, qui vicarius illius & ſponſam ſuam Eccl. in Conci- liis, & in præceptis irridet, qui tradiōes Chriſti & apoſtolorum cōtemnit, & ipſam ſacroſanctam inuolabilem ſcripturā decurrit, & adulterat? Queris quod tot anathemata patres in veſtros errores fulgurauerint, & Barchico furore percitoſ tot dicit eos execrationibus diſfluxiſſe, vt ſe probarent de numero eorum eſſe, quorū os maledictione plenuſ eſt. Sed non tam paucis, ſed ſexcentis prorfus, & bis mille vos omnes feriendi eſtis anathemat- iſi, qui conturbatiſ eccl. & miſeras oues dum blandis ſermonibus decipitiſ, & a caulis domini cigregis diſpergitis, & a verorum paſtorum ſuorum obedientiam ſubtrahitiſ, & volentes iam ad rectam fidei lineam reuerti, mille dolis & technis, etiam cum aperto iudicio diuino veſtra cauſa damnata eſt, impeditis. Nō primi patres Tridentini anathema indixerūt in errores contra fidem. Va ſunt & ipſiſ pœnē omnia concilia generalia, & multa ſancta prouincialia. Va ſunt ſancti patres, & nominatiſ Gre. in li. r. ep. 24. Et à Paulo hæc didicit eccl. qui etiam angelis de celo anathema apoſtolica auctoritate indixit, ſi aliud à fide à ſe tradita euangelizaret. Nec trūd elitat hæc eſt, vt calūnariſ, nec feritas, nec truculentia, ſed miſericordia, ſed benignitas. Cauent ſic paſtores Chriſti ſuis ouibus, & deterrent à peſtiferis, & noxiis doctrinis. Et vos cogitiſ ad hæc Eccl. qui tantum virus ſcriptis veſtris diſſeminatiſ. Tollite peſtilentiaſ errores, quibus animas inſectis, & perditis, & ceſſabunt anathemata. Non pudet, addiſ, in tonare, neminem iuſtitiæ compotem futurum, qui non firmiter teneat, quod præſcribunt. Quid? An noua iuſtificationis ratio nuper exorta eſt? Ac non potius, ſicut vna eſt ſalus, ita & eadem omnes ad ipſam peruenimus via? Quid ergo prophetis, & apoſtoliſ fiet, qui non operā dederunt talibus magiſtris? O verò ſapientiſſimam, & pudentiſſimam Caluariam. Nō pudet, inquit? Quaſi pudendum ſit, ipſiſſimum Chriſti euangeliū fidelibus neceſſarium añ ſiſciare. An noua eſt, addit, iuſtificationis ratio? Quaſi vt noua hæc dogmata, & non potius, vt veriſſimā patres comprobauerint. Et quid erit, ſubiungit, prophetis & apoſtoliſ, qui talibus magiſtris opera non dederunt? Quaſi patres ſe illorum doctores, & nō verius eorum diſcipuloſ, & ſucceſſoreſ, & filioſ ubique fateantur. Suſtine Cal. paululum & intellige, ſi potes ſapientiam, & mirādum

Caluina. 2
Calui.

Reſp. pro
multitudi
ne, anath.

Caluina. 3
Calui.

Reſp.

conſiliū ſ. Synodi. Non excluſerunt patres prophetas, aut apoſtoloſ, à iuſtificatione, nec aliquè omnino ſanctorū, qui eos præceſſerunt, aut hæc nō legerūt, ſed excluſerunt vos quilecta cōtemnit, ridetis, ſubſanatiſ. Et quia non eſt noua hæc doctrina, ſed antiquiſſima, atq; vt ex his noſtris libris, potes ſi credideris, lucidiſſimè intelligere, à Chriſto, & ab apoſtoliſ tradita, & perpetuè retenta ab eccl. catholica, idcirco tā auctoritate firmatur, & ſā citur. Et quonia vna eſt hæc via, qua ad verā ſalutē omnē perueniamus, ided patres, neminem iuſtificari poſſe aſſeuerunt, qui non hanc firmiter, & fideliter ſuſceperit. Et tu igitur Calui. ſi ſapis, redi in te ipſum, agnoſce tandem erroſ tuos, agnoſce contumeliaſ agnoſce blaſphemias. Ne deſpicias Deum te ad poenitentiam adhuc vocantem. Nō opus eſt exagitare Hiero. dicentem poenitentiam eſſe ſecundam tabulam poſt naufragium. Nō ille, vt tu ſuſpicariſ, poenitentiam poſt mille naufragia negauit, ſed ſecundam tabulam dixit ad differentiam baptiſmi. Idcirco ecclēſ. Chriſti ſponſa iſtis vos anathematis dure feriit, vt à grauiſſimō ſopore & ſtupore, quō tenemini, aliqui expergiſcamini, & reſpiſcatis à diaboli laqueis, à quo captiui tenemini ad ipſius voluntatem. Animaduertiſo ipſus in vos, teſtimoniū eſt ſtrictæ dilectionis, qua vos proſequitur. Cupit vel hac ratione liberos videre, ac viuentes ſiſ, quos nūc ſeruōſ peccatorum, & verè in ipſis mortuoſ deplo- rat. Quod ſi poenitētia ductus, conſiliū noſtrū agnoueris, & ipſa in primis, quæ nemini materna ſua viſcera claudit, tam cuiſ grauitate à te ſubſannata & deſpecta, obuiis te manibus redeuntē accipiet. Ac pater miſericordiarū qui Pauli, tamē ſi blaſphemi, & perſecutoris & cōtumelioſi miſertus eſt, quia ignorans eā faciebat, miſerebitur & tuū, & vt ſiſi exoſcu- labitur, honorabit, ac donis, quæ hūc non cre- dis, locuplerabit, & augebit. Noſque qui tui ex corde miſerti pro profugo & errabundo nūc gemimus, & ad Deū quales quales præceſex animo pro te fundimus, planè tuo reditu, & cōuerſione beabis. Ided enim tibi nō pepercimus, vt Deus aliquando parcat. Atque hæc fatiſ iam ſint, pro tua tota antidoto, & ex poſitione & deſenſione totius huius decreti in Dei gloriam & Chriſti gratiā commendationem à patribus additi. Ipſi Chriſto totius noſtræ iuſtitiæ auctori gloria & laus ſit cum patre & ſpir. ſan. ab omni creatura per infinitā ſecula ſeculorum. Amen.

Cōtra. 13

POST HANC CATHOLICAM DE IUSTIFICA-

tionem doctrinam, quam nisi quisque fideliter, firmiterque receperit,

iustificari non poterit placuit. Synodo hos canones subiungere, ut omnes sciant

non solum quid tenere, & sequi, sed etiam quid vitare, & fugere

debeant. Quorum numerus, solum demonstrat ad verum

littera columnam, primam. b. quoque

secundam designat.

C A N O N E S.

- 1 Siquis dixerit, Hominem suis operibus, quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis do- F. 290. a
ctrinam fiant, absque diuina per Christum Iesum gratia posse iustificari coram Deo, anathema sit. 292. a
- 2 Siquis dixerit, Ad hoc solum diuinam gratiam per Christum Iesum dari, ut facilius homo 344. b
iuste viuere, ac vitam æternam promereri possit, quasi per liberum arbitrium sine gratia vtriusque
sed ægrè tamen, & difficulter possit, anathema sit.
- 3 Siquis dixerit, sine prauenienspiritu sancti inspiratione atque eius adiutorio hominem Fo. 66. a
credere, sperare, diligere, aut poenitere posse, sicut oportet, ut ei iustificationis gratia confere- & 67. a
tur, anathema sit.
- 4 Siquis dixerit, Liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum nihil cooperari as- fo. 67. a
sentiendo Deo, excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam iustificationis gratiam se dispo- 601. b
nat, ac præparet, neque posse dissentire, si velit, sed velut inanime quoddam nihil omnino a-
gere, in reque passi iudicium se habere, anathema sit.
- 5 Siquis dixerit, Hominis lib. arb. post Adæ peccatum, amissum, vel extinctum esse, aut rem 18. a &
esse de solo titulo immò titulum sine re, figmentum denique à Satana inuectum in ecclesiam, 602. a
anathema sit.
- 6 Siquis dixerit, Non esse in potestate hominis vias suas, malas facere, sed mala opera, ita ut 23. b. &
bona Deum operari, non permissiue solum, sed etiam proprie, & per se, ad quod ut sit eius pro- 601. b
prium opus non minus proditio Iudæ, quam vocatio Pauli, anathema sit.
- 7 Siquis dixerit, Opera omnia, quæ ante iustificationem fiunt, quacunque ratione facta sint, 109. b et
verè esse peccata, vel odium Dei mereri, aut quanto vehementius quis nititur se disponere ad 112. a
gratiam, tanto cum grauius peccare, anathema sit.
- 8 Siquis dixerit, Gehennæ metum, per quæ ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confu- 85. b. &
gimus, vel à peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores peiores facere, anathema sit. 87. a
- 9 Siquis dixerit, Sola fide impium iustificari, ita ut intelligat, nihil aliud requiri, quod ad iusti- 169. a
ficationis gratiam consequendum cooperetur, & nulla ex parte necesse esse cum suæ volunta- 615. a
tis motu præparari, atque disponi, anathema sit.
- 10 Siquis dixerit, Homines sine Christi iustitia, per quam nobis meruit, iustificari, aut per eam 143. a
ipsam formaliter iustos esse, anathema sit.
- 11 Siquis dixerit, Hominem iustificari, vel sola imputatione iustitiæ Christi, vel sola peccato- 146. a
rum remissione, exclusa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per spiritum sanctum diffundi-
tur, atque illis inheret, aut etiam gratiam, qua iustificamur, esse tantum fauorem Dei, anath. sit.
- 12 Siquis dixerit, Fidem iustificantem nihil aliud esse, quam fiduciam diuine misericordie pecca- 558. a
ta remittentis propter Christum, vel eam fiduciam solam esse, qua iustificamur, anathema sit.
- 13 Siquis dixerit, Omni homini ad remissionem peccatorum assequendam necessarium esse, 187. a
ut credat certò & absque vlla hæsitacione propriæ infirmitatis, & in dispositionis, peccata sibi esse
dimissa, anathema sit.
- 14 Siquis dixerit, Hominem à peccatis absolui, aut iustificari ex eo quod se absolui, aut iustifi- 219. a
cari certò credat, aut neminem verè esse iustificatum, nisi qui credit se esse iustificatum, & hac
sola fide absolutionem & iustificationem perfici, anathema sit.
- 15 Siquis dixerit, Hominem renatum, & iustificatum teneri ex fide ad credendum se certò esse 287. a
in numero prædestinatorum, anathema sit.
- 16 Siquis magnum illud vsque in finem perseueratiæ donum se certò habiturum absoluta & 184. b
infallibili certitudine dixerit, nisi hoc ex speciali reuelacione didicerit, anathema sit.
- 17 Siquis iustificationis gratiam non nisi prædestinatis ad vitam contingere dixerit, reliquos 389. a
verò

- verò omnes, qui vocantur, vocari quidem, sed gratiam non accipere, ut pote diuina potestate 945. b
prædestinatos ad malum, anathema sit.
- 18 Siquis dixerit, Dei præcepta homini etiam iustificato, & sub gratia constituto esse ad obser- 326. b
uandum impossibilia, anathema sit. 343. b
- 19 Siquis dixerit, Nihil præceptum esse in euangelio præter fidem, cetera esse in differentia, neque 323. b
præcepta, neque prohibita, sed libera, aut decem præcepta nihil pertinere ad Christianos, a-
nathema sit.
- 20 Siquis dixerit, Hominem iustificatum, & quantumlibet perfectum non teneri ad obseruan- 323. b
tiam mandatorum Dei & ecclesiæ, sed tantum ad credendum quasi verum euangelium sit nuda,
& absoluta promissio vitæ æternæ sine conditione obseruationis mandatorum, anathema sit.
- 21 Siquis dixerit, Christum Iesum à Deo hominibus datum fuisse, ut redemptorem, cui fidem, 324. a
non etiam ut legislatorem cui obediunt, anathema sit.
- 22 Siquis dixerit, iustificatum vel sine speciali auxilio Dei in accepta iustitia perseuerare posse, 384. a
vel cum eo non posse, anathema sit.
- 23 Siquis Hominem semel iustificatum dixerit amplius peccare non posse, neque gratiam amit- 576. b
tere, atque idem eum qui labitur, & peccat, nunquam verè fuisse iustificatum, aut contra posse 615. a
in tota vitæ peccata omnia etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei priuilegio, quæ emadmodum
de beata virgine tenet ecclesia, anathema sit.
- 24 Siquis dixerit, iustitiam acceptam non conseruari, atque etiam non augeri coram Deo per 612. a
bona opera, sed opera ipsa fructus solummodo, & signa esse iustificationis adeptæ, non etiam
ipsius augendæ causam, anathema sit.
- 25 Siquis, In quolibet bono opere iustum saltem venialiter peccare dixerit, aut, quod intolerabile 564. b
est, mortaliter, Atque idem poenas æternas mereri, tantumque ob id non mereri, quia
Deus ea opera non imputet ad damnationem, anathema sit.
- 26 Siquis dixerit, iustos non debere pro bonis operibus quæ in Deo fuerunt facta expectare, & 255. b
sperare æternam retributionem à Deo per eius misericordiam, & Iesu Christi meritum, si be-
nè agendo, & diuina mandata custodiendo vsque in finem perseuerauerint, anathema.
- 27 Siquis dixerit, Nullum esse mortale peccatum, nisi infidelitatis, aut nullo alio quantumuis 549. b
grauis & enormis præter quam infidelitatis peccato semel acceptam gratiam amitti, anathema. 550. a
- 28 Siquis dixerit, Amissa per peccatum gratia simul & fidem semper amitti, aut fidem quæ re 557. a
manet, non esse veram fidem, licet non sit vitia, aut cum qui veram fidem, sine charitate habet,
non esse Christianum, anathema sit.
- 29 Siquis dixerit, Eum qui post baptismum lapsus est, non posse per Dei gratiam resurgere, aut 432. a
posse quidem, sed sola fide amissam iustitiam recuperare sine sacramento poenitentia, prout
sancta Romana & vniuersalis ecclesia à Christo domino, & eius apostolis edocta hucusque
professa est, seruauit, & docuit, anathema sit.
- 30 Siquis, Post acceptam iustificationis gratiam, cuiuslibet peccatori poenitenti ita culpam dimittit 534. b
ti, & reatum æternæ poenæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus poenæ temporalis exolu-
dæ, vel in hoc seculo, vel in futuro in purgatorio antequam ad regna cælorum aditus patere
possit, anathema sit.
- 31 Siquis dixerit, Iustificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis benè operatur, anath. 577. a
- 32 Siquis dixerit, Hominis iustificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius 625. a
iustificati merita, aut ipsium iustificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Iesu Chri-
sti meritum, cuius viuum membrum est, fiunt non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æ-
ternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam gloriæ
augmentum, anathema sit.
- 33 Siquis dixerit, Per hanc doctrinam catholicam de iustificatione à sancta Synodo hoc præ- 636. a
fenti decreto expressam, aliqua ex parte gloriæ Dei, vel meritis Iesu Christi domini nostri de-
rogari, & non potius veritatem fidei nostræ, Dei denique, ac Christi Iesu Gloriam illustrari,
anathema sit.

OPUSCULUM DE IVSTI-
 ficatione, gratia, & meritis autore. F. Andrea
 Vega ordinis Minorum regularis ob-
 seruantiae ex alma prouincia
 sancti Iacobi, sacrae
 theologiae magi
 stro Salmã
 ticēsi.

*Summam questionum, quae in hoc opere tractantur, proxima
 pagella lector tibi indicabit.*

FUIT EXAMINATVS ET APPRO-
 batus hic libellus per Reuerendiss. D. Ioannem casam ar-
 chiepiscopum Beneuentanum, Venetiis apostolicae se-
 dis legatum, & per reuerendum admodum patrem ma-
 gistrum Marinum Venetum haereticae prauitatis inqui-
 sitorem, & ex licentia Excellentiss. D. Capitum Illustriss.
 Cons. Decem.

QUE IN HOC OPUSCULO

continentur.

Primâ questio.

QUAE fides est illa & qualis eui sacra litera, & præcipue Paulus tribuit iustificationem hominis.

Secundâ questio.

An fides sola sufficiat hominibus ad salutem.

Tercia questio.

An fides primum teneat, & præcipuum locum in iustificatione hominis.

Quarta questio.

An fides meritoria sit apud Deum vel gratia vel beatitudinis.

Quinta questio.

An fides in iustis meritoria sit ex condigno beatitudinis.

Sextâ questio.

An fides & alia opera concurrentia ad iustificationem peccatoris meritoria sint ipsius iustificationis.

Septimâ questio.

An fides & alia opera quibus disponuntur peccatores ad gratiam, sint meritoria saltem ex congruo, sua iustificationis.

Octauâ questio.

An possit homo per proprias vires naturales absque Dei adiutorio speciali facere quæ necessaria sunt ex parte sua, ut iustificetur, & ad gratiam Dei perveniat.

Nonâ questio.

An possimus per vires solas naturales cum communi Dei influentia credere fidei nostræ.

Decimâ questio.

An necessarium sit auxilium Dei speciale ad diligendum Deum super omnia.

Vndecimâ questio.

An ad veram penitentiam nostrorum peccatorum sufficiant vires nostræ naturales cum communi Dei influentia.

Duodecimâ questio.

An necessaria sit gratia auxilij specialis ad quodcunque opus bonum, & ad vincendum quamvis tentationem, & implendum quodcunque mandatum, & vitandum quodcunque peccatum.

Tercia decimâ questio.

An necessaria sit gratia gratum faciens, ad implendum præcepta divina.

Quarta decimâ questio.

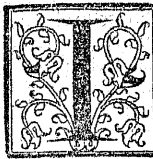
An iustificatio necessaria sit gratia auxilij specialis ad implendum præcepta divina, vincendum tentationes, perseverandum in iustitia, & generaliter ad vitandum peccatum, & bonum operandum.

Questio quintadecima.

An iusti mereri possint suam in bono perseverantiam.

ILLVSTRISS. AC REVERENDISS. D. D. PE-

tro Paccoco. S. R. E. presbytero Cardinali, & Ginnensi præsul, patrono ac domino suo colendissimo F. Andreas Vega salutem in domino, & felicitatē.

Nter cæterea hæreson monstra, quæ iam olim opera doctorū Ecclesiæ sepulta, ab ipsis velut inferis cū magna religionis nostræ pernicie periculosissimis his tēporibus suscitata sunt, non minimū illud est illustriissime & amplissime præsul, sed fortè maximum, ac ceterarum penè omnium hæresum nostræ tēpore fons, & origo, fidem solā ad salutē cuius sufficere. Hoc ex errore pleriq; huius temporis hæretici, falsa quadam specie libertatis seducti & seducentes multos Ecclesiasticos ordines & consuetudines, iura & priuilegia pontificia, religiosorum vota & instituta, quin & ipsa sanctissima Christi sacramenta contemner e, subannare, prophanare, scq; ipsos iam olim Deo dicatos, pro dolor, pro pudor, libidini, & voluptatibus carnis consecrare, & mancipare sunt ausi. Neq; mirandū sanè. Quid enim vereatur, quid formidet, immò quid non despiciat, & pro nihilo habeat, cui semel persuasum fuerit, fidem sibi solā ad iustitiam sufficere, neque interclusum esse nulli, quā ruis magno sceleri, aut temeritati, regni cælorum ingressum? Neque ab his adeo longe abierit qui dicunt, ad primam quidē iustitiā, seu iustificationē sufficere solam fidem, non autē ad secundam. Si enim ad cōparandum iustitiā primā sufficit fides solā, non erit necessaria penitentia, neq; erunt necessaria alia bona opera, immò sufficere fides solā ad eam iustitiā conferuandam, & tuendam, & ex consequenti ad iustitiā seruandam. Nemo enim potest perdere iustitiā, eo in se manente, quod satis est ad consequendū iustitiā. Neq; ista tam apertè absurda vitant, qui dicunt ista esse intelligenda de fide viua, quæ per dilectionem operatur, non de fide mortua, aut, vt ipsi vocant historica. Qui, vt ingenuè dicam, quod sentio, his verbis miseris plebes decipiunt, quæ existimant eos asserere, non esse necessaria bona opera ad iustitiā, sed fidem omnino solam sufficere, & apertè sibi ipsis aduersantur. Si enim necessaria est ad iustitiā fides viua, necessaria sunt profecto bona opera, neque sufficit fides solā. Fides enim viua non est sola, sed coniunctam habet charitatem, & reliquas virtutes. Et ad iustitiā necessaria sunt bona opera, & ipsis ergo tribuenda est ex parte iustificatio nostrā, & non fidei soli. Dicant, quodcuque voluerint, aduersarij. Excusent, quocunq; libuerit, colore perniciose hæc lūa dogmata. Fides sola iustificat. Fides sola iustitia est ad iustitiā. In apertè est, ac planè cōspicuum multos fuisse propter illa oprimis meritis frustratos, & à recta fide decelsisse, neq; intellexisse, quæ esset vera via ad gratiam, & iustitiā Dei consequendam. Atq; hæc vna vel maxima fuit nobis causa, vt intermissis omnibus alijs studiis, huic opusculo de iustificatione, gratia, & meritis, totus omni vi, & ope nostra aliquot menses intenderim. Quod in his pleriq; passim labi, & ab hæreticis seductos esse certè intellexerim. Et à capite iucunda mihi fuit ratio aduersus hæreticos. Ibiq; nervos omnes nostros, & conatus intendere in primis decuit, vbi acrius, & frequentius hostes fidei insistent, & se de nobis triumphare facillè credunt, vndeq; certius & grauius, & maius periculum fidelibus animabus impendere manifesta luce cōspicimus. Quam autem hæc argumenta cōmode tractauerim, aliorū esto iudicium. Tā multis enim eruditione, & pietate præcellentibus viris vndecunq; confluentibus in hanc præclaram, & felicem, vel hoc nomine Tridētinā urbem, alios quidem sperare licet fore, qui œcumenicæ sinodo in ipsa felicitissimè modo cęptæ aurum, & argentum, & lapides pretiosos offerant, alios qui byssum, & purpurā, alios qui coccum, & hyacinthum. Nobiscum benè agitur, si dum maiora, & meliora adornamus, pro paupertate interrim, & tenuitate nostrā, vt fidem nostram, & affectum, & pietatem in sanctissimam hanc synodum manifestam faciamus, vt pelles, vt caprarū pilos offeramus. In tabernaculum Dei offeremus quicquid, quod potest, ait Hieronymus. Et nos quidem in paucis his questionibus, quas hic tractauimus, quod potuimus, certè præstitimus. Quanquam enim non omnia persecuti sumus, quæ ad hæc argumenta spectarent, sed ea duntaxat, quæ satis esse visa sunt ad eas questiones, quæ inter nos, & hæreticos huius temporis præcipue controuersæ sunt, quæ que secundam aliquam manū, & accuratiorem quampiam diligentiam desiderare videbantur, tamen in his ne actum agere videremur, inseruimus permulta, quæ ad expositionē, & germanam intelligentiam multorum locorum scripturæ, & præsertim Pauli, conducent, & nonnulla, (absit inuidia verborū) scholastico stylo primi omnium, quos legerim disputauimus, & ad cer-

simam sanctorum scripturarum fidem expendimus, & examinavimus. Et quoniam beato Augustino acerrimo catholicae fidei defensori, hanc notam plerique huius temporis haeretici inurere conati sunt, ut ille suis ipsorum dogmatibus, immo factionibus, & pestilentissimis doctrinis fanisse videatur, in gloriam huius clarissimi doctoris, & ut ab hac iniuria aperte vindicaret, adnixus sum ubique, quantum ille toto caelo ab eorum sectis dissideat, ostendere. Quoq; id luce clarius cunctis constare possit, & omnia ferme, quae ille docuit de iustificatione nostra, gratia, & meritis, in libris, quos multos de his rebus edidit, sub quodam compendio lectio ob oculos posui. Ea vero ratione tibi praesul clarissime hanc qualecuque opellam dicitavi, q; singulari tuo in me amore, & eximii tuis in me; & in totum nostrum ordinem beneficiis, ita me tibi addictum obstrictum, & obrarum esse intelligo, ut quicquid a me boni proficiatur, id totum ex aere, & summo quidem iure sit tuum. Et alioqui cum clarissimos tuos Paecorum, & Guevarensium naturales, foelicissimum tuum ingenium, ac mire dextrum, & in omnia versatile, iudicium in omni genere rerum singulare, tenacissimam memoriam, inauditam consilii vim, peritiam vtriusque iuris, & praesertim canonici, non vulgarem, absolutissimam rerum humanarum prudentiam, & quod ego multo quidem maximi facio, cum generosum istum tuum, & erectum animum, feruensque fidei studium, & religionis ardentem zelum, honestissimorumque morum integritatem, humanitatem, suavitatem, & sanctitatem mecum contemplor tacitus, intelligo profecto aptissimè tibi, si cuiquam alii, opusculum de iustificatione, gratia, & meritis consecrari. Optime enim respondent titulo huius libelli, & iustitia, & gratia, & praecellencia merita tua. Tam singulari nanque es, & tam rara gratia apud Deum, & homines, ut sanctissimus papa noster Paulus huius nominis tertius ad praecellentis Giennensis diocesis honorificam episcopi, qua fungeris dignitatem, & hoc quoque velut actuarium his diebus adiecerit, ut te in augustissimum & amplissimum Cardinalium collegium de omnium eorum consensu, & mirifico omnium Hispanorum applausu cooptaverit. Et praeter hoc, tam multa merita, & nomina laudis cumulatisimè in te splendent, tam multaque & tam praecleara iustitiae, & integritatis certissima documenta haecenus dedisti, ut te inuisibilissimus, idemque incorruptissimus imperator noster Carolus huius nominis quintus iam quater visitator, ac velut censorem instituerit, qui nobilissimum illud omnium bonarum literarum emporum, Salmanticensem dico academiam, nutricem, ac matrem nostram, illustratissimaque aliquot ipsius tribunalia ea autoritate visitares, corrigeres, componeres, & conformares, ut iustificare pendè posses, quos voles, & à tuo aequissimo, & incorruptissimo calculo, multorum magnificentissimorum, & ornatissimorum virorum integritas, merita, gratia, & iustitia penderent. Accipe igitur observandissime antistes obsequiosum hoc nostrum multis tibi notantibus debitum, & ut iure gratiam mereatur apud ceteros, benigno favore tuo, si dignum videbitur, prosequere. Quod si quid in eo, quae humana infirmitas est, merito castigandum fuerit, id omne, & humane, ut afoles, & amantèr corrige. Et tui enim castigatissimi iudicii, & cuiuscunque rectius sentientis, & in primis sedis apostolicae, rotiusque huius sacri concilii certissimae censuræ, & hanc, & omnia nostra sui iusimus. Vale integerrime praesul, decus, & ornamentum nostri saeculi non vulgare. Tridenti calendis Ianuarii, Anno salutis. 1545.

OPUSCULUM QVINDECIMUM
 QUAE QUESTIONVM DE IVSTIFICATIONE, GRATIA,
 & MERITIS, Auctore Fratre Andrea Vega, magistro Salmanticensi de fide iustificante. Quaestio. I.

Qua fides est illa & qualis, cui sacrae literae, & praecipue Paulus, iustificationem hominis tribuit?

TRACTATUS DE IVSTIFICATIONE hominis, quae abditissima res est, neque aliunde melius potest constare, quam ex vera & genuina sacrarum literarum intelligentia, operæ precium me facturum existimaui, si ab expositione fidei, cui eam imputant scripturae, exordium sumerem, & stylo scholastico, qui ad elucidanda & illustranda obscura cuncta commo dissimus est, dicenda omnia complecterer. Pro solutione igitur huius quaestionis, ne in equivoce laboremus, & multiplicitas huius vocabuli nobis in aliis quaestioibus confusio nem pariat, & sicut plerisque facit, Andabatarum more errare nos cogat, duo praemitam notanda, inde ad quaestionem ipsam quinque respondebo propositionibus.

Primo igitur notandum est, ad intelligentiam multorum locorum scripturae, diligenter memoriae est mandandum hoc vocabulum fides variè accipi, & in sacris literis, & apud bonos & Latinos auctores: Multiplex enim est, & longè inter se distantia significat. Et novè quidem illius notati significationes in sacris scripturis, & in latinis auctoribus, sed ex illis priores quatuor celebriores sunt, & frequentiores. Nam reliquae quinque ab his videntur fluxisse, neque admodum longè ab eis distare. Et primo quidem fidei vocabulum solenne est usurpari pro fiducia, seu confidentia, ita ut non multum differat ab spe. Et sic accipit: Cetero in oratione per Quinto ligario cum ait. Cuius ego causam animaduverte quaeso, qua fide defendam, cum prodo meam. Et frequens est & apud Latinos credere pro fidere, & ut per phanos auctores consulto praetereamus, sic fidem accipit Iacobus, cum ait. Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non impropere. Postulet autem in fide nihil hestans. Hoc est

enim postulare in fide, certa minimeque dubia fiducia benignitatis divinae postulare. Sic & saepe videtur accipi in Euangelio, cum Christus fidei tribuit petentium multa, atque à eo eximia miracula, quae in confirmationem suae doctrine & in eorum auxilium, qui ad eum confugiebant, passim patrabat: Neque secus videtur accepisse, cum pollicebatur habentibus fidem sicut granum sinapis, potentiam ad transferendum montes, & cum reprehendit in Petro, & in aliis apostolis modicam fidem. Et Paulus de hac potest exponi, cum ait: Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, & c. Donum enim quoddam eximie fiduciae gratis date, hic videtur appellare fidem qua qui pollet, potens est ad transferendum montes. Omnia quaecunque orantes petitis, credite quia accipietis, & eveniet vobis. Neque enim hic certum assensum obtinendi, quae petitus, exegit à nobis Christus, ut assequeremur, quae petitus. Eset enim & talis saepe falsa, & levis persuasio, minimè equè utilis ad impetrandum quae volumus, sed fiduciam obtinendi ex benignitate divina, quae postulat. Ea enim maximè conducit ad consequendum quae oramus. Ut enim nos illis operem ferre, natura nostra quadam propensione volumus, qui cum fiducia nos adeunt, nostrumque favorem fiducialiter implorant, ita & deus ipse multo magis multum fauet, & subuenit, benignissimeque suum auxilium impartitur, iis qui ad ipsius clementiam liberalitatemque cum fiducia confugiunt. Et ista est fides, quam inter fructus spiritus Paulus connumerat, quae & quidam animi quaedam tractabilitatem expouunt, quae pertinaciae opponitur. Fortè quod qui sua ius sunt moribus, leni ve ingenio praediti, facile aliis fidant, & hoc ipso eis faciles & tractabiles se praebant.

Secundò fides accipitur frequentissime pro fidelitate, & integritate, religionisque, ut sic dixerim, & innocentia, quae fideliter aliqua agimus

gimus negocia, & religiose implemus, quæ p-
 misimus. Sic Cicero primo libro de officiis,
 & in quarto libro de republica. Fides inquit,
 est dictorum, conuentorumque constantia &
 veritas, & aliis frequentissimè in orationib⁹
 vtrio hoc verbo in ista significatione, dictam
 que sic ait, quia per eam fit quod dicitur. Sic &
 frequenter apud Latinos dicitur quispiam bo-
 na fide aliquid agere, qui in ea re gerenda, &
 integrè, & fideliter, minimeque fraudulenter
 se habet. Seruareque fidem dicitur, qui red-
 dit quod promissit, & violare fidem, qui non
 ea integritate & religione negocia sibi credita
 gerit, quam requirit fidelitas, quam nobis ip-
 sis in communi consuetudine debemus. Sic
 Cicero latinissimè & prouerbialiter dixit. Nō
 est æquum vt alieno potius dolori, quàm no-
 stræ fidei, hoc est nostræ integritati & innocē-
 tiæ, consulamus. Et vocatur ista virtus etiam
 ea latinis veritas, veracitasque. Et manifestissi-
 mè sic accepit Paulus cum dicit. Nunquid in
 credulitas eorum fidem dei euacuauit? Sentit
 enim Paulus, haud quaquam potuisse irritari
 fidem, quam Deus seruauit in exhibendis, quæ
 promissit, & implendis, quæ prædixit, propter
 incredulitatem quorundam Iudæorum, Vn-
 de & statim subdit. Est autem Deus verax, om-
 nis autem homo mendax. Sicut scriptum est,
 Vt iustificeris in sermonibus tuis. Et in hunc
 sensum regius psaltes dicit. Omnia opera dei
 in fide. Sic & Iudas dicit, in suam fidem rece-
 pisse Beniamin. Sic ecclesiasticus admonet fide-
 m possidere cum amico, hoc est fideles esse
 ei, nosque ei veraces & integros præstare.
 Sic & in Hester commedatur fides Mardo-
 chæi in Assuerum. Et deus quaeritur per Hie-
 remiam petiisse fidem, & ablatam esse de ore
 hominum. Nempe quod perit in plateis veritas,
 & æquitas non potuit ingredi.
 Tertio fides accipitur pro iureiurando, si-
 ue sponsione, qua nos alicui rei faciendæ, ad-
 stringimus. Sic apud Latinos dicitur. Liberare
 fidem suam, qui implet, & re exhibet, quod p-
 misit, violare verò fidem, qui non soluit pro-
 missa, neque præstat conuenta. Quem & per-
 fidum, & infidelem, & fœditragum latini ap-
 pellant. Sic & Paulus apertissimè fidem acce-
 pit, cum de adoleſcentiorib⁹ viduis, qui cum luxuria
 te fuerint in Christo, nubere volunt, apertè p-
 nunciat habere eam damnationem, hoc est dā-
 nationi meritò subiacere, & illius esse reas,
 quia primam fidem irritam fecerunt. Vbi ma-
 nifestum est fidem vocari à Paulo sponsionem
 seu votum castitatis, quo se Christo adstrin-
 xerant. Ideo enim & eas ait, priorem fidem ir-

Ro. 3.

Psal. 50.
Psal. 33.
Gen. 44.
Eccle. 12.

Hester. 6.
Hier. 7.

1. ad Ti. 5.

ritam facere, & ea de causa, vt sacrilegas, &
 reas fracti voti, damnationi subijci, quia nō
 præstant, sed soluunt & violant quàm ante
 promiserant castitatem. Acepit & in hac sig-
 nificatione latinissimè ille autor, qui dixit. Ac-
 cipe, daque fidem. Et in hunc sensum dare fi-
 dem, seu adstringere fidem dicimus, cum ali-
 quid pollicemur. Et fide publica iter agere,
 aut causam dicere, Liuium & Salustianū
 est pro saluo conducto, quod dicunt, hoc est
 publica securitatis promissione. Posset & sic
 accipi fides in citata autoritate ex Paulo. Nū-
 quid in credulitas eorum fidem dei euacuauit? Ro. 3.
 Quarto fides accipitur pro credulitate, si-
 ue persuasione, aut assensu firmo, & certo, sed
 in euidenti tamen. Et in hac significatione vsi
 sunt isto vocabulo, non solum ecclesiastici
 nobiles, vt Lactantius, Tertullianus, Cypria-
 nus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus,
 sed & prophani autores latinissimi. Neque
 est cur aliqui morosi, ne dicam, superstitiosi
 nostræ tempestatis Aristarchi hoc vocabulo,
 in hac significatione vti caueant. Certè Liui-
 us lacteo eloquentiæ fonte vbique manans
 sic accepit fidem in primo libro suæ historie,
 dicens. Hac inquit, Romulo regnante mili-
 tiæ, domique gesta, quorum nihil absconum
 fidei diuinæ originis, diuinitatisque post mor-
 tem creditæ fuit. Celsus etiam libro septimo,
 sic fidem accepit, cum ait. Vbi eius rei fi-
 des est, vbi ea res certa, persuasa, explorataque
 fuerit, pridie is puer in ieiunio continendus,
 & tum loco calido curatio adhibenda. Sic &
 Virgilius in quarto Aneidos. Credo equidē,
 neque evana fides genus esse deorum. Et apud
 Ciceronem, fidem facere, frequentissimè le-
 gimus pro eo quod est persuadere. Et fidem
 adhibere alicubi latinissimi quique autores pro
 credere accipiunt, & dignum, eum fide dicunt
 cui par sit credere, & optimæ fidei hominem
 cui omnes credunt fiduntque. Contra indi-
 gnum fide, qui non meretur, vt sibi credatur
 Et, Fronti nulla fides, dixit quidam.
 Conciliare etiam fidem alicui, latinissimè
 quidem dicitur, pro eo quod est facere, vt fi-
 des ei adhibeatur, & contra, detrahere, vel de-
 rogare fidem alicui, autoritatem eius minue-
 re. Sexcēta autem sunt loca in euangelicis, &
 apostolicis scripturis, vbi fides accipitur, p-
 certa, indubitataque oraculorum diuinorum cre-
 dulitate. Sed ex multis locis vnus poterit ad-
 hoc firmandum esse satis. Is autem & Pauli di-
 centis. Iustitia enim dei in eo reuelatur ex fi-
 de in fidē. Scio varias assignari huic loco ex-
 positiones, tamen si bene expendatur, & præ-
 cedē-

Ro. i.

cedentia & consequentia, & totum propo-
 situm Pauli in eo loco, probabimus hunc esse
 verissimum, & germanissimum sensum il-
 lius, quod iustitia Dei reuelatur in euangeli-
 ca prædicatione ex fide prædicantium in fidē
 audientium, ex fide annuntiantium in fidem
 minorum, ex fide doctorem in fidem popu-
 lorum, ex fide prophetarum veteris testamē-
 ti in fidem apostolorum & pastorum nouite-
 stamenti, ex fide præcedentium in fidem se-
 quentium. Cum enim euangelicis prædicato-
 res, quæ certo, & indubitato credunt de iusti-
 tia Dei, fidelibus populis edisserunt, & quæ il-
 litradunt, populi credunt, aliisque contestari
 satagunt, pādunt nimirum, & manifestatur
 iustitia Dei. Neque hic quispiam fides pro fi-
 ducia; aut fidelitate, aut promissione potest ac-
 cipere, quin in sensum absconos, minimeque cō-
 uenientes Paulo incidat. Et ipse Paulus quæ
 assensum siue credulitatem communi voca-
 bulo fidem appellauit, postea capite tertio,
 & quarto eiusdem epistola per verbum cre-
 denti, adeo differt, & clarè explicuit, vt ne-
 mo, nisi qui planè velit resistere aperto lumi-
 ni, dubitare possit, quin in hac significatione
 ipse ibi accipiat fidem. Et in euangelio frequē-
 tissimè sic Christus & fidem accepit, & crede-
 re. Neque enim sic fiducia tribuisse miracula
 quæ faciebat, credendum est, quin etiam vel
 primas partes huic fidei tribueret, sine qua,
 fiducia de ipsius benignitate haberi nullo mo-
 do poterat. Et sape vni huic fidei, hoc est,
 credulitati ad se venientium, tribuebat mira-
 cula, vt apertissimè facit, cum duobus cæcis
 petentibus ab eo misericordiam dixit. Cre-
 ditis quia hæc possum facere vobis? Et respon-
 dentibus illis, vtrique domine, tetigit oculos
 eorum dicens, Secundum fidem vestram fit
 at vobis. Et diuus Augustinus, cum differe-
 ret, an fides nostra esset potestate in de spiri-
 tu & litera capite. ita ait. De hac fide nunc
 loquimur, quæ adhibemus, cum aliquid cre-
 dimus; non quam damus, cum aliquid polli-
 cemur. Nam & ipsa dicitur fides. Sed aliter
 dicimus. Non mihi habuit fidem, aliter au-
 tem. Nō mihi seruauit fidem. Nam illud est.
 Non credidit quod dixi, illud. Nō fecit quod
 dixit. Secundum hanc fidem, qua credimus,
 fideles sumus deo, secundum illam verò qua
 fit quod promittitur, etiam Deus ipse fidelis
 est nobis. Hoc. n. dicit Apostolus. Fidelis de⁹
 qui non vos permittet tentari super id quod
 potestis. Hac Augustinus. Ex quibus patet fi-
 dem ab eo intelligi, & vocari credulitatem
 qua certo, & indubitato consentimus verum

Matth. 9.

1. Cor. 9.

esse quod legimus, vel audimus. Et hoc ille
 ibidem apertè ex aliis scripturæ testimoniis
 confirmat, quæ nos, quoniam aperta sunt,
 & falsim talia occurrunt in scripturis, liben-
 tes præterimus. Istæ sunt frequentiores, & ce-
 lebrioris fidei acceptioes. Sed sunt & præter
 has alię quinque non frequentes, neque nimi-
 um rare, sed & in claris autoribus, & à sacris
 literis vtitate. Quas tamen vel ex hac quarta
 acceptioe fidei, vel ex hac quarta, & secun-
 da ortas esse crediderim, neque ab eis adeo
 multum distare.
 Quinto ergo fides accipitur à Theologis
 pro habitu inclinante ad huiusmodi assen-
 sus, certos illos quidem & firmos, sed in eu-
 dentes, quippe qui propter solam autoritatē
 eorum, quibus credimus, à nobis habeantur.
 Et ideo habitus ad tales assensus in clinans, fi-
 des vocatur, assument enim habitus nominā
 actuum, ad quos inclinant, quod natura sua
 multum cum eis conueniant. Et sic Paulus
 de fide videtur loqui, cum eam donum dei ap-
 pellat, & cum substantiam rerum speranda-
 rum, & argumentum non apparentium, di-
 cit esse fidem, & cum inter gratias spiritus san-
 ctieam connumerat. Est enim gratia spiritus
 sancti, præsertim, cum illa adeo eximia est, &
 excellens, vt præcipuum quoddam, & eximi-
 um, & selectissimū dei donum videri queat.
 Estque ista acceptio fidei in vsu maxime apud
 doctores scholasticos.
 Sexto etiam fides vocatur ipsa nostra reli-
 gio Christiana, vt pietas rectè de diuinis sen-
 tiens, & status hic totus legis gratiæ, fides
 appellatur, & status fidei. Et sic à Paulo mani-
 festissimè fides accipitur, cum dicit. Prius au-
 tem quàm veniret fides, sub lege custodieba-
 mur, conclusi in eam fidem, quæ reuelata, er-
 rat. Itaque lex pedagogus noster fuit in Chri-
 sto, vt ex fide iustificemur. At vbi venit fides,
 iam non sumus sub pedagogo. Quid enim est
 aliud venisse fidem, quæ reuelatū esse statu
 hunc nostrum, qui est status fidei, & talis mul-
 tis nominibus appellatur, & ab eodē Paulo i-
 dem opponitur statui legis.
 Septimo fides vocatur autoritas, cui par sit
 credere. Vnde est in Pandectis titulus de fide
 instrumentorum, hoc est, de autoritate quā
 habere debent instrumenta. Et examinare fi-
 dem instrumentorum, idem est, ac expendere,
 & deliberare, cuius sit autoritatis. Et optime
 & exploratæ fidei instrumenta dicuntur, qui
 b⁹ iustissimum est fidem adhibere.
 Octauo etiā fides vocatur, quidquid certa
 & indubitata fide Ecclesia cōmunitè tene-

Eph. 2.
Heb. 11.

1. Cor. 12.

Gal. 3.

m^o, forte q^o explorata, & cōperta sit veritas, quicquid credimus secundū fidē nrām catholicā. Et sic accepit Athanasius fidem, cum in simbolo suodixit. Fides autē catholica hæc est & c. Ira & Paulus vnā esse fidē dixit, q^o vnū videlicet est & idē quod oēs catholici credūt immō & quod crediderunt, & credent. Neq^{ue} enim fides nrā in varias sectas distinguitur sicut hæresis, sed vna est omnīū catholicorū fides. Et eandē fidem vbiq^{ue} prædicarunt apostoli toto orbe dispersi, & nūc prædicat tota ecclesia, q̄ propheta sub nube, & enigmatib^{us} & vmbri figurarum prædicarunt. Quare & Paulus eundem nos dixit habere spiritū fidei cū illis. Sic etiā accepit idē Paulus, cū se dicit accepisse gratiam, & apostolatū ad obediendum, vt hoīes obediānt fidei, & eorum quæ credimus, iugo sua colla subiiciant. Et in eundem sensum dicit, patefactum esse hoc tēporē mysterium, euāgelicā nimirum prædicationis, per scripturas prophetarum secundū præceptum æterni dei ad fidei obediendum in cunctis gentibus, hoc est, vt obediatur fidei doctrinæ, eamque amplectantur omnes gentes. Sic & fidem accipiunt in communi consuetudine, dicentes hæreticorum dogmata contraria esse, & aduersari fidei nræ & alienā esse à fide ecclēsiæ, & apostolos propāgasse, & inuulgasse fidem per totum orbem cognitam, & doctorum expositiones fidem illustrasse, & plures esse articulos, plura & symbola fidei, neque totā fidem nrā cōprehensam scripturis sanctis esse, sed in multa etiam spectantia ad fidem constare sola traditione ecclēsiastica.

Nono accipitur fides pro cōscientia. Inde forsalsis quod & ipsa conscientia credulitas quādam sit. Et sic sepe accipitur à Paulo. Maxime verò cum dicit. Omne quod nō est ex fide, peccatum est. Hoc est enim q^o nō est ex fide, vt clari auctores exponūt, quod non est ex conscientia, & iuxta quod ea nobis agendum præscribit, sed contra eam potius.

Secundo notandum est, fidem in quarta significatiōe, que notior est, & vltimior in schola theologica, quā adpropliciter diuidi à theologo. Primò quidem fides diuiditur in humanā & diuinā. Humana est, qua aliquid credimus propter autoritatē hominum, aliqua cōtestantium, & affirmantium nobis. Diuina est, qua aliquid credimus propter autoritatē Dei nobis illud reuelantis. Et intermissa fide humana, quæ neque semper certa, neque infallibilis est, sed nonnunquam error, nonnūquam & opinio formidinem habens, annexā

de opposito: Fides diuina, qua aliquid credimus propter autoritatē Dei, secundo diuiditur in actualem, & habitualem. Fides actualis est assensus firmus, certusque, sed in euidentibus eorum, quæ à Deo reuelata sunt. Quod certus assensus est, & firmus, distinguitur ab opinione, & eam excedit. Si quidem opinio, neque certus est assensus, neque firmus. Poteest enim ei subesse falsum, & sæpe subest, & infirmus est assensus, & imbecillus.

Habet enim opinio annexam formidinem, & hæsitationem de veritate eius, cui opinatiue assentimur. Sed quod in euidentibus assensus est fides, exuperant eam intellectus, scientia, & sapientia, quæ virtutes sunt intellectuales claritatem habentes, & euidentiam. Fides verò habitualis est quidam intellectualis habitus, quo proliuis redditur intellectus ad ipsam actualem. Relicta verò fide actuali, quæ tam multiplex est, quàm multiplicia sunt illa, quæ per eam credimus, fides pro habitu fidei tertio diuiditur à Theologis in fidem acquisitam, & infusam. Fides acquisita est habitus faciles nos reddens ad credendum, acquisitus ex frequentia actuum fidei. Habet enim hoc natura nostra, vt ex quocunq^{ue} frequenti actus alicuius exercitio, facilitatem quandam ac procliuatē nobis comparemus ad eum actum. Illa autem qualitas, que hanc facit in nobis procliuatē, habitus acquisitus vocatur à Theologis, & Philosophis. Fides verò infusa est habitus quidam supernaturalis, & diuini prorsus ordinis, à Deo intellectuibus nostris infusus, vt per eum facile, & certo, in dubitantēque assentiam^o reuelationibus diuinis. Cum enim infirma sit, valdeque imbecillus natura nostri intellectus ad certō, & firmiter credendum supernaturalibus veritatibus, quas Deus dignatur nobis reuelare, cōscius ipse deus infirmitatis, & instabilitatis nostræ, quotiescunq^{ue}, siue per baptismum, siue per propōsitū seruandū sua mandata, aliquos admittit ad suā gratiā, mox illis infundit qualitatem quandā supernaturalem, & diuini ordinis, quā vocamus fidem infusam, qua inclinamur, & proliuis mirū modū reddamur ad assentiendum omnibus à se reuelatis certō, & absque vlla formidine. Firmat enim hic habitus nos, & certos, minimēq^{ue} dubios facit de omnibus dictis, & testimoniis diuinis, eaq^{ue} nobis valde credibilia, & persuasibilia reddit.

Verum hic habitus potest esse, & in iustis & in peccatoribus, vt Doctores omnes catholici pro certō habent, & experientia ipsa commonstrat. Habent enim, & experiantur

vtri-

vtrique in se istam facilitatem, procliuatē & constantiam in assensu eorum, quæ à Deo reuelata sunt. Et Hieronimus & Augustinus aperte testantur, vt ex dicendis, in 2. questio. magis patebit, fuisse ab initio nascentis ecclēsiæ qui crederent, solā fide in Christū nos posse saluari, qualiscūque nostra vita foret. Et aperta sunt loca scripturarum, quibus docemur fidem esse in peccatoribus. Nam & Ioannes aperte dicit multos ex principibus Iudeorum credidisse in Saluatorem, sed dilexisse eos magis gloriam hominum quàm gloriam Dei, & propter pharissæos non fuisse confesos, quod credebant. Et alibi nō dicit eos, qui credunt in homine eius filios Dei esse sed hæc eis datam potestatem, vt filii Dei fiant. Et Paulus aperte dicit posse esse sine charitate fidem ad eū perfectam, vt per eam, montes quis de locis suis transferat. Et propheta alii, & apostoli saepe in populi Dei hominibus non in credulitate reprehendunt, sed hoc potius, quod in rectam habent fidem, nostram tenentius viuēbant moribus, se factis vidēbantur negare, quod ore, & corde confitebantur. Atque idē quarto diuiditur fides in informē & formatam. Fides informis vocatur habitus fidei seu iunctus à charitate. Fides autem formata, est habitus fidei coniunctus charitati, & eam præsentem habens. Cum enim ex doctrina Ambrosii, quam quicquid fecerit in theologia, penē omnes receperunt, charitas forma sit virtutum omnium, & eis quendam velut decorem, & nitorem sua præsentia irradiet, merito fides, eum cam habet præsentem, formata dicitur, & viua. Cum verò ab ea se iuncta est, informis, informataq^{ue}, ac planē languens & emortua dicitur, tamēt fidem sit habitus quāntē fides formata dicebatur. Potestque ista quarta diuisio cōuenire actibus fidei, quāquam vt plurimum in schola ad solos habitus referatur. Et immeritō sane Ioannes Calvinus libro de institutione religionis cap. 4. nugatoriam appellat, istam distinctionem fidei in informem, & formatam, & reclamāte scriptura vniuersa à sophistis magno ecclēsiæ malo profectam dicit, cum in Ambrosio, immō & in Prophetis, & Apostolis, & in aliquibus Christi ipsius verbis fundamentum habeat, neque ea quicquid in commodo Ecclēsiæ accesserit, sed potius ad disputationes Theologicas non nichil attulerit claritatis. Et si illi, & suis similibus licuit fidem in historicam, & Euāgelicam partiti, cur non & scholasticis licuerit theologis fidem diuidere in informem, & formatam, cum certum sit, & totis sacræ scrip-

turæ cōsonū reperiri posse fidem, & sine charitate, que forma virtutum est, & cū ea. Nos igitur nihil veriti maledicta, & conuicia eorū qui scholasticam doctrinā, & recepta in scholis vocabula passim subsannat, & ista, & aliis diuisionibus fidei, vbi cuiq^{ue} fuerit cōmodum liberē vtēmur. His igitur vt eum que prænotatis, vt intelligamus, qua de fide Paulus agit in locis omnibus quæ spectant ad hanc materiam de iustificatione, quæ habes fidelissimē in vnū congesta in argumētis positis in secunda quaestione contra primam conclusionem, ponam sequentes propositiones.

PRIMA PROPOSITIO.

Nō agit Paulus his locis de fide habituali, sed solum de actuali. Quod non agat hic Paulus de fide acquisita, apud omnes video esse in cōfesso, id eo quod id probare minimē est necessarium. Sed quod, neque de infuso fidei habitu ista loca debeat exponi, quod fortē negabitur à plerisque scholasticis probatur. Ac primò, quidem ad hoc probandū, illud sufficit. Que enim de fide Paulus asserit, statim ne dubiū est semus de sensu illius, verbo credendi confirmat, quod certē, non nisi actui fidei conuenit. Dicit iustitia Dei per fidem in eum Christi, sed ne dubites, qua de fide hoc intelligat, in omnes adijcit, & super omnes, qui credūt. Dicit iustificari homines per fidem, sed vt sci as de fide actu intelligi, adducit exēplum Abrahamæ, de quo scriptura dicit. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Et in eam formā subnectit, Credenti eum, qui iustificat impium, deputandam esse fidē eius ad iustitiam.

Secundō idē ipsum firmare possumus hoc argumentō. Paulus & in hoc loco, & in plerisque aliis cum tribuit iustificationem nostrā, & salutem fidei, ostendit viā, qua nos ipsi potissimò cooperari deo ad iustificationē nostrā, & per quā nos possumus iustificationē consequi. Sed hanc non cōsequimur per habitum, sed per actum. Nō ergo de habitu fidei agit, sed de actu. Et cōfirmatur hoc. Docuit Paulus viā, & mediū, quo iustitia sibi omnes possint cōparare. Hoc autem non fit per fidei infusum habitum, sed per actum, vt patet. Ergo de fidei actu agit, & non de habitu. Et confirmo amplius. Cum datur fides infusa, alicui adulo, datur ei simul iustitia, vt probabilior habet sententia Doctorum scholasticorum.

Neque fides infusa præcedit iustitiam infusam, uel conuersim, nisi fortē natura, bonē autem fides actualis præcedit vt eum que

Dei donum. Ergo cum dicit Paulus iustificari homines per fidem, loquitur aperte de actu fidei, & non de habitu.

Tertio principaliter argumentor. Non perinde referrebat omnium Christianorum intelligere, quæ ad habitum fidei spectant. Interebat autem, & interest multum ea intelligere, quæ ad fidei actum spectant. Non ergo hic Paulus de fide habituali agebat, sed de actuali. Estque hoc argumentum tati apud me momenti, ut quavis sciam maiorem partem scholasticorum de fide habitu exponere per multa loca Pauli, atque ex ipsa existimare satis constare ponendum esse habitum infusum fidei tamen vel hoc vno argumento non dubitarem asserere, ne vnum quidem locum esse in Paulo, quem necesse sit de habitu fidei exponere. Quavis enim habitus virtutum infusivonendi sunt, ut probabilis esse asseritur in Clemetina de summa Trinitate, & fide catholica, & aliquot Pauli loca commode de fidei habitu exponantur, exponique possint, eadem tamen commodius multo de actu fidei interpretabitur. Neque dubitari posse videtur, quin in illis ipsis de actu fidei principalius & magis ex professo agat Paulus. Et quidem antiquos doctores, & præsertim Augustinum ad actum fidei video ubique ea omnia referre. Poterit tamen quispiam objicere nobis illum locum Pauli. Sine fide impossibile est placere Deo. Cum enim parvuli baptizati, & iusti dormientes placeant Deo, neque tamen habeant actum fidei, sed tantum habitum; necessario viderur consequi, ut hic locus de infuso habitu debeat exponi, & non de actu. Sed neque ista obiectio quenquam debet movere in contrarium eius, quod asserimus. Non enim ibi de parvulis agit beatus Paulus, sed de adultis. Et, ut explicaret se agere de fide actuali, mox adiunxit. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirenti bono se remunerator sit.

SECUNDA PROPOSITIO.

Non est necessarium hæc loca intelligere de sola fide formata, & viua, quæque secum habet coniunctam, & præexistentem charitatem sed melius est, ut de fide generaliter accipiantur, ut sub se informem claudit, & formatam. Hæc propositio est contra multos doctores catholicos, eosque non postremæ classis, qui cum viderent non posse conuenire peccatoribus fidelibus eximios, atque adeo præcellentes effectus, quos Paulus & ceteri apostoli, immo & ipse Christus attribuit fidei, nouam quædam, atque, ut existimo, doctoribus antiquis ig-

notam inuenere rationem explicandi hanc difficultatem. Et loca omnia illa, quibus salus, iustitia, sanctificatioque, seu reconciliatio, & redemptio nostra tribuuntur fidei, de fide formata, viuaque, & efficaci, & quæ per dilectionem operatur, ut Paulus tradit, dixerunt esse exponenda, neque conuenire ei fidei, quæ est in peccatoribus fidelibus, quæ informis est, neque virtutis nomine digna, sed ociosa, & mortua dicitur in sua canonica à Iacobo apostolo.

Sed contra eos omnes, quantumlibet sint auctoritate probatur nostra propositio. Primum. Et Paulus, & ceteri apostoli, immo & ipse Christus cum fidei tribuebant nostram salutem, & iustificationem, cum & eam exigebant ab eis, quibus predicabant, agebant de fide, per quam acquirere possumus, & verè acquirimus iustitiam, docebantque nos dispositionem, qua nos ex parte nostra disponimus ad gratiam. Sed ista fides formata, aut saltem non in quantum formata habet ista efficere. Præcedit enim saltem natura ipsam charitatem, qua formatur sicut dispositio antecedit formam, ad quam disponit, & causa effectum, quem producit. Ergo neque Christus, neque Paulus, neque ceteri apostoli agebant de sola fide formata. Et confirmo. Fides formata non est via, neque dispositio ad iustitiam nostram. Si quidem illa iam habet secum presentem iustitiam. Ergo cum Christus, & apostoli docebant viam ad iustitiam non agebant de sola fide formata.

Secundo ista fidem, quam Christus, & sui apostoli ad salutem exigebant, explicabat verbo credendi satis aperro, quodque in se neque claudit, neque dat intelligere dilectionem, quam est causa illi. Non ergo ea, quæ tradiderunt de fide, restringi debent ad fidem formatam, sicut neque quæ explicantur, vel asseruntur verbo credendi limitantur vel restringuntur ad credendum actum posteriorem charitatem.

Tertio. Sicut fides, spes, & charitas distincte sunt virtutes inter se actus habet distinctos inter se, & à se inuicem separabiles. Alioqui distincte virtutes uo essent. Ergo quæ dicuntur de fide non debent intelligi de spe, neque de charitate, neque e contrario, & consequenter, neque de fide formata. Perinde enim est apud doctores quos modo impugnamus, interpretari aliqua de fide formata, ac interpretari loca scripturarum, quibus iustificatio nostra tribuitur fidei, ad præbendum non esse requisita opera distincta à fide sufficerent putant se respondere dicentes ea loca esse intelligenda de fide formata, hoc est, de fide, & charitate.

Quarto

Quarto. Vbi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus, sicut dicunt iuriconfulti. Cum ergo scriptura tribuat iustificationem nostram fidei, non distinguat, neque hoc restringat ad fidem formatam, neque nos restringere debemus.

Sed ut apertius sit, & confirmatius, quod volumus in hac propositione asserere, faciam contra eam quædam argumenta, quibus maxime inniti poterunt, qui ista omnia loca, quæ modo exponimus, de fide sola formata dixerunt esse intelligenda. Ex eorum enim enumeratione, & inuvalidatione, veritas nostre propositionis magis elucescet.

Ac primum quidem obijci potest nobis huc in modum. Si ista loca, quibus iustitia nostra tribuitur fidei, essent intelligenda de fide qualicumque, hoc est siue formata, siue informis, sequitur non esse requisita bona opera ad salutem, sed sufficere solam fidem ad iustificationem nostram, quandoquidem ei soli ea tribuitur. Sed hoc, ut statim ostendemus, concedi non potest. Ergo necesse est loca omnia ista, restringere ad fidem formatam.

Ad hoc argumentum primum dico. Licet omnia ista loca restringantur ad fidem formatam, habet suum locum ista obiectio hæreticorum. Neque enim est concedendum præter fidem formatam, hoc est fidem habentem præexistentem, & coexistentem sibi charitatem nulla requiri opera, cum certum sit ad alia opera à fide formata obligari iustos, & ea si non opponant, decidere eos à sua iustificatione. Quare propter hanc hæreticorum obiectioem, haud quaquam necesse erat ad hoc commune, ut sic dicam, asyllum cõfugere, & dicere, ista omnia loca exponi debere de sola fide formata. Et trepidasse mihi quidem videntur, vbi nullus erat timor, qui cum aperte dicant, neque fidem formatam, solam sufficere, tamen hæc loca ad fidem formatam restringunt. Secundo igitur dico. Aliud est dicere Paulum loqui de fide sola, & sciuncta à quocunque dono dei alio, & à quocunque alio opere nostro. Et aliud est dicere Paulum loqui de fide generaliter, siue ea informis sit, siue formata. Hæretici dicunt primum, nos tantum dicimus secundum. Dicimus enim per fidem nos iustificari, nihil solliciti, an illa informis sit, siue formata, neque aliquid tale requirentes, sed non dicimus iustificari nos per fidem solam, ut latius paulo post differemus.

Secundo potest aliquis contra nos argumentari. Nunquam aliquis iustificatur, quin illius fides sit formata. Hoc enim ipso, quod iustifi-

catur, acquirit gratiam, quasi des formatur. Ergo nunquam aliquis iustificatur per fidem informem, sed tantum per fidem formatam. Atque ideo neque loca habentia iustificationem nostram fidei, exponi debent de alia fide, quam informata.

Ad hoc argumentum respondeo. Quavis eo ipso, quod aliquis per fidem iustificetur fiat fides illius formata, tamen non sequitur, quod per eam, ut formatam acquiratur iustitia. Et ideo, neque debent loca, quæ tribuunt iustitiam fidei restringi ad fidem formatam. Prius enim natura homini gratia, quam illius fides sit formata. Formatur namque per gratiam.

Tertio instabit quispiam. Fides informis ociosa est, frigida, languens, & mortua. Ergo non debent ei tribuuntur, tam eximia laudes, quantas scriptura tribuit fidei. Respondeo. Quandoque fidei conueniunt laudes ei tribuuntur ab scriptura, fides enim non est ociosa, sed sollicita, & operosa, & suum possessorem pertrahet ad salutem, efficieturque ipsa viua, & efficax, & probata, & splendore, & nitore gratiæ illustrabitur. Neque enim omnis fides informis ociosa est, sed illa tantum que non satagit, operando per dilectionem, perducere credentes ad salutem. Neque sola fides formata, & præexistente sibi coniunctam habens charitatem, operosa est, & efficax. Ut enim prius tempore vel saltem natura est informis, quæ formata, operari potest, & sollicitare ad bonum. Neque nos diximus ea quæ tribuuntur fidei, & de quibus fides commendatur, tribuenda esse fidei informi. Multo enim minus ei conueniunt quæ fidei formata, & melius referri possent ad fidem informem, sed tantum diximus, tribuenda esse fidei absolute, & generaliter, ut abstracta, & præscindit à fide informi, & formata. Quædam enim fidei informi conueniunt, alia fidei formata. Cõparamus enim nobis spiritum sanctum, & iustitiam, facimusque, ut Christus in habitet in nobis, per fidem informem, aut saltem per fidem, ut prius est natura quam formetur. Habitât verò ipsi in cordibus nostris, & regnum cœlorum intra nos habemus per fidem formatam.

Quarto potest quispiam, & quidè apertissime impugnare hanc nostram propositionem, & ostendere non esse nouam, sed antiquam & veterem expositionem illam, de fide formata, quia diuus Augustinus lib. de fide, & operibus, huic soli tribuit, quod salubris sit, & fundamētum spiritalis struature, quod nemine perire permittat, & hanc solam fidem euangelicam, si dem gratiam fidem Christianorum appellat, quam aliam verò mortuam dicit, & fidem dæmōnum. Neque quod solū diuus

Argumē-

Hæreticū
argumē-

dius Augustinus, sed & Paulus ipse, ut ibidem colligit Augustinus, ita videtur cuncta, quæ dixerat de fide, exposuisse, cum ad Galatas quinto dicit. In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur. Sed præstat ipsa diui Augustini verba audire. Is itaque in libro statim citato capite. 14. Paulus, inquit, nõ qualibet fidem, qua in Deum creditur, sed eam salubrem, planeque euangelicam definiuit, cuius opera ex dilectione procedunt, & fides inquit, quæ per dilectionem operatur. Vnde illam fidem, quæ sufficere ad salutem quibusdam videtur, ita nihil prodesse asseuerat, ut dicit. Si habeam omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Vbi autem hæc fidelis charitas operatur, sine dubio bene viuatur. Plenitudo enim legis charitas. Et cap. 16. Ex hoc, quod Christus teste Paulo prioris ad Corinth. 3. est fundamentum spiritualis structuræ, infert, Si Christus, proculdubio fides Christi. Per fidem quippe habitat Christus in cordibus nostris, sicut idem apostolus dicit, Ne autem quispiam ex hoc putet fidem quancunque fatis esse, ut inhabitet Christus in nobis, sed ubi dicit. Porro fides Christi, illa utique, quam deservit apostolus quæ per dilectionem operatur, Non enim fides illa demonum, cum & ipsi credant, & cõtemiscant, & filium Dei cõfiteantur Iesum potest accipi in fundamẽtu. Quare? Nisi quia non est fides quæ operatur per dilectionem, sed quæ exprimitur per timorem. Fides itaque christi, fides gratiæ christianæ, id est ea fides, quæ per dilectionem operatur posita in fundamẽto neminem perire permittit. Et infra in eodem capitulo tractas illa verba Christi ad Cananæam. O mulier magna est fides tua. Miror ait, si lau daret in ea fidem sine operibus, id est fidem nõ talẽ quæ per dilectionem in possit operari fidẽ mortuam, & quod Iacobus dicerẽ minime dubitauit, fidem non Christianorũ, sed demonum. Et cap. 21. propõe finem. Vtroque vitio caret, nempe in incredulitate, & crudelitate, qui fidem Christi habet, non sine operibus mortuam, quæ etiam in demonibus inuenitur, sed fidem gratiæ, quæ per dilectionem operatur. Hæc est fides, de qua dicitur. Regnum cœlorum intra vos est. Et in de spiritu, & litera capite. 32. ex illis verbis Apostoli. Non enim accepistis spiritum seruitutis &c. colligit non esse eam fidem commendatã ab apostolo, quæ operatur per timorem, & in eis est, qui sub lege sunt, & timore pœnæ faciunt iustitiam, quam mallent non facere, si

Iaco. 2.

Lucæ. 17.

fieri posset, ut liceret quod non licet, sed fidem eam commendatam ab apostolo quæ per dilectionem operatur, non formidando pœnam sed amando iustitiam. Et in cap. 7. de gratia & libero arbitrio ideo dicit apostolus dixisse, in Christo Iesu, neque circumcisio aliquid valere, neque præputium, sed fidem quæ per dilectionem operatur, ut ostenderet, non intellexisse quid ipse diceret, cum dixit. Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis, qui putauerunt eum dicere, sufficere homini fidem, etiam si male viuatur, & opera nõ habeat. Ex quibus omnibus videtur diuus Augustinus de sola fide formata intellexisse, & intelligenda docuisse quæ Paulus asserit de fide, quæ est cõtrariũ nostræ ppositiõis.

Ad hoc argumentum, quod quidem apparetentissimum est, respondeo. Aliud est dicere loca sacrarum literarũ, quibus nostra iustificatio tribuitur fidei, intelligenda esse de fide formata, aliud verò esse intelligenda de fide, quæ per dilectionem operatur. Diuus Augustinus solũ dicit hoc secundum, neque nos contrarium asserimus, aut sentimus, quãquã ut docebimus in secunda quæstione, non est necessarium ad hoc cõfugere, vt argumenta hæreticorum diluamus. Doctores verò, quos impugnamus, dixerũt primum. Et quanquã illic non hæc fortassis habuerunt pro distinctis, sed alterum pro altero acceperunt, quia, si fides per charitatem operatur, vel formata est, vel statim formatur, atque ideo excusari possent, & nobiscum vtique, concordare tamen nõs distinctissima hæc putamus, neque vnum cum altero debere confundi. Prius enim est fidem per dilectionem operari, quam charitate formari, quoniam ad hoc per dilectionem operatur, vt obtineat spiritum sanctum, & per eum charitatem, qua formetur. Et si non eodem momento, quo fides incipit per dilectionem operari, obtineretur spiritus sanctus, repetire fidem per dilectionem operatẽ informatã, & formatã vtique; de his sit, prius fides saltẽ natura, vt patet ex dictis, per dilectionem operatur, quam sit formata. Neque cum dicit diuus Augu. hæc loca, quæ nũc interpretamur, esse intelligenda de fide per dilectionem operante, erendum esse voluisse abrogare fidei laudes & prægatiuas, quas ei tribuit scriptura, & imputasse fidei charitati, immò ne limitasse quidem eas crediderim ad fidem per dilectionem operantem, sed hoc tantum docuisse, tum demum si verè illa encomia continere, cum ipsa suas vires exerit, & qui d possit explicat, & affectui nostro flamas

mas subministrat, vt ardeat igne charitatis, & per dilectionem operetur, totaque legẽ Dei cõpleat. Itaque dicere de fide per dilectionem operantem esse laudes fidei interpretandas, non est limitare eas laudes ad fidem formatã, sed docere quo tempore eas laudes mereatur, & quid ipsi in se fidei conueniat, si modò ipsius virtutem nostris sceleribus non infringamus, debilitemus, obruamus. Et quia ita sit diuus Augustinus interpretãdus, patet, quia post vltima verba eius statim citata, Hæc est fides, de qua dicitur, Regnum cœlorum intra vos est, subdit Hoc enim accipiunt, qui vim faciunt credendo impetrando imperrantes spiritum charitatis, vbi est plenitudo legis, sine qua lex in litera reos faciebat etiam præuaricationis. Nõ itaque putandum est ideo dictum, Regnum cœlorum vim patitur, & qui vim faciunt, diripiunt illud, quia etiam mali tantummodo credendo, & pessimè viuendo perueniunt in regnum cœlorum, sed quia reat ille præuaricationis, quem sola lex, id est litera sine spiritu iubendo faciebat, credendo soluitur, & violentia fidei spiritus sanctus impetratur, per quem diffusa charitate in cordibus nostris lex non timore pœnæ, sed amore iustitiæ completur, hæc ibi. Quæ si benè & pro dignitate ponderentur, apertè poterit constare diuum Augustinum nequaquam limitasse verba Pauli ad fidem formatã, vel ad fidem quam præcedat charitas, fidẽ enim gratiæ & euangelicã, atque adeo fidẽ christianorum existimat fidẽ quæ sua violentia spiritum sanctum & charitatem impetrat & hoc ipso vim facit ipsi regni cœlorum.

TERTIA PROPOSITIO.

Non debent ista loca Pauli exponi de fide in prima, secundaue, aut tertia significatione, hoc est de fiducia, fidelitate, aut promissione, neque de fide, vt cõplectitur primã & quartã significationem, id est de fiducia & credulitate, sed statim exponenda sunt de fide in quarta acceptione, hoc est de credulitate certa minime quæ dubia. Et quidem quod nõ debeant ista exponi de fide per fidelitatem, vel promissionem manifestũ est. Quannis enim, vt mirifice differit Paulus ex promissione diuina participemus benedictionẽ Abraham, hoc est iustificemur, & adopremur in filios, ac per hoc cohæredes simus Christi, & in hereditate illius admittamur tamẽ, cum hoc loco agat Paulus de fide, quæ requiritur ex parte nrã ad nrã iustificationem satis liquet Paulũ non agere hic de fide, vt fi-

Gal. 3.

delitas, vel promissio est. Quod verò non agat de fide in prima significatione, hoc est de fiducia, qua nobis diffusi, totã spẽ fiduciã; nostrã iustitiã in Deo per Christũ reponimus, probatur. Eodem modo, & in eadẽ prorsus significatione loquitur Paulus de fide, qua non iustificamur, & de fide, quæ imputata est Abraham ad iustitiã. Confirmat enim nos iustificari per fidem, quia Abraham per fidem iustificatus est. Sed cum agit de fide Abraham, non agit de fiducia, qua suã spẽ iustitiã collocabat Abraham in deo, sed de credulitate, qua dictis, & promissioni diuinã abscq; vlla hæsitacione crediderat, plenissimè sciens, quod de quacunq; promissit Deus, potens est facere. Et patet hoc per totũ propemodũ quartum capitulũ. Et, vt aliam omittamus, certè ex illis verbis. Qui contra spẽ credidit, facile hoc potest persuaderi. Ergo etiã cum agit de fide, qua nos iustificamur, fidẽ non appellat fiduciã, vel spẽ, sed certã persuasionẽ intellectus, vnde spẽ ipsa, & fiducia emanat. Et cõfirmari hoc potest. In eũdem enim sensum hic agit de fide, in quem & ad Hebræos vnde dicitur, cum latissimè de fide, differit, sed ibi agit de fide pro credulitate, vt & Augu. lib. 50. homiliarũ, homil. 32. & Basilii in psal. 115. Bern. in epist. 190. in cõmentariis, apertè tradunt. Et potest eorũ sententia probari ex illis verbis. Fide intelligimus accepta esse scula verbo Dei, quia fiducia præterita nõ respicit, ex illis. Credere enim oportet accedentem ad Deũ, quia est. Credere. ni Deum esse, non ad fiduciã spectat. Ergo in aliis etiã de fide agit pro credulitate, & non de fiducia. Et amplius confirmari potest hoc ipsum sic. In eũdem sensum hic agit Paulus de fide, quo infra cap. 10. eiusdem epist. ad Rom. Ro. 10. Sed ibi manifestissimè agit de fide, pro credulitate, cum ait. Si cõfitearis in ore tuo dñm Iesũ, & in corde tuo credideris, quod deus illũ suscitantẽ mortuis, saluum eris. Nõ enim fiducia hæc præterita respicit. Ergo etiã alibi de fide agit pro credulitate, & nõ pro fiducia. Secundo ideo probare possumus hoc argumentum. Per eam fidem nos tradidit Paulus hoc loco iustificari, quam Christus exigebat à Iudæis quancunq; & ipse Paulus & ceteri Apostoli populis omnibus prædicabant, fideles, ac filii spirituales Abraham dicebantur. Sed fides, quam Christus exigebat à Iudæis, quam & apostoli prædicabant, quamque à baptizandis exigebant, & à qua fideles dicimur, non est fiducia, sed persuasio, vel credulitas, qua eis fidem adhibemus quæ ab illis propofita sunt credẽda, vt patet

Hebr. 11.
Ibidem.

ex

Joan. 5. ex historia actorum apostolicorum, & ex mul-
 Joan 8. tis locis euangelicis, praesertim apud Joannē.
 Joan. 10. Certe enim, cum Charistus dicebat Iudeis, Si
 Moysi crederetis, crederetis forsita & mihi,
 Si veritatem dico, quare non creditis mihi?
 Opera quae ego facio in nomine patris mei,
 1. Joan. 4. haec testimonium perhibet de me, sed vos non
 creditis, quia non estis ex ouibus meis. Non
 creditis quia ego in patre, & pater in me est.
 Dicit nullo modo potest, quod hic de fiducia
 sit sermo. Cum igitur verisimile non sit in a-
 lio significato fidē accipi à Paulo in his locis,
 sequitur aperte non hic accipi ab eo fidem pro
 fiducia, sed pro credulitate. Atque hoc eodē
 argumento satis reuincere possumus eos qui
 dicunt fidem, & in his, & in aliis multis sacrae
 scripturae locis, ut runque complecti, & intel-
 lectus certam persuasionem, & voluntatis ple-
 nam, minimeque instabilem spem, seu fiducia.
 Quamquam enim haec simul, ut plurimum,
 sunt, & difficile ad inuicem separantur, si e-
 nim aliqua nos affecutus os credamus, & con-
 fidimus, & speramus ea à nobis obtinenda.
 Oritur enim, ac velut consequitur ex ea intel-
 lectus persuasione fiducia voluntatis. Et con-
 tra cum confidimus, certa que spe aliquid no-
 bis euenturum speramus, & id quocum nobis
 futurum, vel credideramus prius, vel certe
 de nouo persuademus. Tamen cum ista inter
 1. Cor. 13. se distincta sunt, neque confundantur à Pau-
 lo, qui optime nouerat ea inter se distinguere,
 & fidem, spem, & charitatem, tria appellat, aliud
 qui duo tantum dicitur, colligere ex his sa-
 ne debemus, Paulum non eadem de utraque
 tradere, neque in his que modo tractamus, lo-
 cis de utraque loqui. Atque ideo, cum ista lo-
 qui de fiducia non satis conuenienter exponi-
 iam ostendimus, superest, ut ea de certa, mi-
 nimeque dubia animi credulitate exponamus.
 Sed quia non satis inter doctores omnes con-
 stat, qualis sit ista credulitas, cui tanta ista vir-
 tus tribuitur, pro huius explicatione adijcā
 frequentes propositiones.

QUARTA PROPOSITIO.

Non sunt intelligenda loca Pauli citata de fi-
 de actuali, quae quis certo, & indubitato cre-
 dit sibi remissa esse peccata, aut certe remitte-
 da, per fidei sacramenta propter meritū Chri-
 sti. Probatur. Agit in his locis Paulus de fide
 necessaria ad salutem. Sed fides, qua quispiā
 sic remissa crederet sua peccata, aut remittenda,
 non est necessaria ad salutem, immò erit pro-
 sapie, si habeatur, leuis quaedam, & stulta per-
 suasio, quae obesse magis saluti possit, quam
 prodesse. Et multi quidem, quod nemini cre-

do esse ambiguum, saluari possunt, & saluan-
 tur sine illa. Ergo haec loca Pauli, haud qua-
 quā de huiusmodi actibus fidei sunt intelligenda.
 Et confirmo. Paulus est intelligendus in
 his, de fide, cui non potest subesse falsum. Nō
 enim aliam fidem Deus staruisset, ut medium
 & viam communem nostrae iustificationis.
 Sed eiusmodi fides saepe est falsa, & fallax. Pro-
 test enim sibi quis persuadere remissa, aut rem-
 mittenda sibi peccata certò, cum tamen pro-
 pter aliquam sinistram opinionem, aut pecca-
 tum aliud quoduis sibi occultum, longissimè
 sit à consecutione tantae gratiae. Ergo ista loca
 Pauli intelligi certè, neque possunt, neque de-
 bent de hac fide.

Ad haec. Ista loca Pauli de ea fide debent
 intelligi, quam apostoli praedicabant, quāquā
 Deus suo tempore reuelauit. Hanc enim vnā
 fidem iustificatricem nostri asserit Paulus.
 Sed istas persuasiones de nostra iustitia etiam
 propter Christum apostoli non admonuerūt
 vnquam, neque nobis eas Deus sua reuelatio-
 ne tradidit. Non igitur exponere debemus
 haec loca Pauli. Neque scio profecto vnde &
 Luthero in libello de fide & operibus, & mul-
 tis aliis ipsius sequacibus, & nouissimè pro-
 stantibus in confessione Augustana, haec adeò
 noua opinio fuerit persuasa, ut fidem iustifi-
 catricem, cuique scripturae nostram tribuunt
 iustificationem, & quam ipsi vel solam putāt
 sufficere ad salutem, ea esse crediderint, qua
 certò & indubitato nos credimus placere Deo,
 & propter Christum in illius gratiam recipi,
 & peccata nostra nobis dimitti. Vtilius quidē
 est audire illum qui dixit. De propitiato peccato
 nolī esse sine metu, & cum timore & tre-
 more nostram salutem operari, certamque
 satagere facere per bona opera vocationem
 nostram, quam dum nobis inaniter persuade-
 mus remissa iam esse peccata, oētī & inertia

Gala. 3.

Eccles. 5.

Prou. 16.

Luc. 18.

Luc. 18.

Luc. 18.

1. Cor. 4.

hil

1. Cor. 4. hil nihil conscius sum, sed non in hoc iustifi-
 catus sum. Et alibi. Sed castigo corpus meū,
 & in seruitutē redigo, ne cum aliis praedica-
 uerim, ipse reprobos efficiar. Si timet Paulus,
 qui raptus fuerat vsque ad verticē caelum, &
 vbi que mortificatione Iesu Christi in corpore
 suo circumferebat, si timet is, per quē deus
 tanta & tam admiranda fecerat prodigia, ut &
 ipse meritò, velut quodā mūdi prodigium, vi-
 deri queat, quis non sibi timeat? Ille nō arro-
 gabat sibi iustitiā, neque se iustū audebat absq;
 vlla haesitatione profiteri, & nos tam multo-
 rum nobis cōfici delictorum, audebimus se-
 curitate nobis promittere? Quod si cui tanti
 apostoli auctoritas, & exemplum satis nō sint,
 cogitet velim is secum, nihil esse vnde possit
 illam iustitiā certò, & indubitato de se crede-
 re, nedum supra omnē certitudinem, ut exi-
 git vbi supra Lutherus. Neque enim ex terni-
 nis, neque ex experientia, neque ex aliqua de-
 monstratione, vel reuelatione illā potest dice-
 re se habere. Dices, benignitas dei excusata est.
 Neminē despiciat, qui ad se sincero corde cō-
 fugit. Sacramenta fidei certissimè sunt, & effi-
 cacissimè causa gratiae. Quicquid remiserit
 faceret dotes in terris, remissa erunt & in caelis.
 Haec quidē omnia verissima sunt, & talia, ut
 meritò debeamus sperare, letari, & exultare
 rotis viribus, totisque peccatoribus, si nullius no-
 bis culpae conscius simus, quā non simus parati e-
 mendare, & confiteri, cum tenemur. Et qui
 hoc se vident esse animo, ut in omnibus, pro
 virili suā, velint Deo placere, & in nullo dis-
 pllicere, habent quidē maximā letitiae causam,
 & spei ac planē tripudiorum, hisq; exercitiis
 adoptioni diuinae cōgruentibus, potius quā
 seruilis timori, saepius deberent assuescere, &
 intendere. Verè enim possumus & debemus
 probabilissimè saepe credere in gratia dei nos
 esse. Et ipse spiritus, ut nos interiorius cōsoleatur,
 & ad exercitia spiritualia alliciat, & cōstātes
 reddat, testimoniu saepe reddit spiritibus no-
 stris, ut ait Paulus quod simus filii dei, & scire fa-
 cit quā deo donata sunt nobis. Sed hoc testi-
 moniu neque plenam tribuit securitatem,
 neque omnem excludit haesitationem vel scrupulū,
 neque ut aliqua talis fides, aut certitudo
 concedatur esse in aliquibus, illa est in princi-
 pio suae iustificationis, ut eam possit quispiam
 ponere causam nostrae iustificationis, sed erit
 post multos annos in iustitia, & sanctis mori-
 bus exactos. Et talis persuasio fortassis iam e-
 rat in Paulo, cum & certum se esse dicebat,
 quod nulla creatura eum posset separare à chari-
 tate Dei, & repositam sibi esse coronam iusti-

tiae, cum in principio cōuersionis suae, & cum
 scripsit priorem ad Corinthos. nō parum de sua
 salute videatur trepidasse. Et quāquam veris-
 simè possumus, & promittere nobis remissio-
 nem peccatorum nostrorum, si nos fecerimus, Ioan. 16.
 quod in nobis est, neque nobis immò verè, gra-
 tiae dei deficiamus. Sed cum certū sit ex Pau-
 lo, & cō Ioanne multos posse credere se obse-
 quium praestare Deo, cū eum offendat, & hu-
 ius rei abunde sufficiens exemplum fuerit no-
 bis ipse Paulus, dum zelo nō secundum scien-
 tiam persequebatur ecclesia Dei, multis profecto
 nominibus timere possumus, ne nos be-
 nignitati diuinae apponamus impedimētum,
 neque est verè, vnde de nobis certò, & indubi-
 tato iustitiā polliceamur. Delicta enim quis
 intelligit, ait regius psaltes. Et seruire nos vo-
 luit sibi Deus in timore, & exultare illi cū tre-
 more, ut laetitia quidē sepius exhilaremus ani-
 mos nostros, & corda nostra propter diuinitas
 bonitatis, & misericordiae ipsius, sed & istā la-
 ritiam, & exultationem de misericordia diuina
 temperemus timore de fragilitate, & in-
 firmitate, & humilitate cōditionis humanae.
 Occultissima enim est gratia spiritalis cōmu-
 nicatio & inspiratio, sicut Augustinus dicit
 lib. 1. ad Marcellinum de peccatorum meritis
 & remissione cap. 9. & 10. Et cum timore, &
 tremore nostrā ipsorum salutem operari ad-
 monet Paulus. Et vbi aliud profecto nō esset,
 vel hoc nomine deberemus nobis timere, &
 omnia etiam, quae rectè facimus, humilitate
 quadam cōdere, quod in multis passim offen-
 dimus omnēs, & iustitia nostra, velut pannus
 est menstruata, & si districtè iudicemur, neque
 vitam nostram misericordia diuina excuset;
 omnis nostra iustitia iniustitia videretur, neque
 astra inuenirentur munda in cōspectu eius,
 ut latissimè docent Augustinus sermone. 4. 9
 de tempore, & super illud psalmi. 142. Non
 intres in iudicium cū seruo tuo domine, quia
 non iustificabitur in conspectu tuo omnis vi-
 uens. Et Chrysostomus in homilia de fide,
 & lege. Et Gregorius super illa verba Iob: Si
 habuero quippiam iustum, meum iudicē de-
 precabor, & super illa. Si lotus fuerō quasi a-
 quis niuium, & homilia. 22. super Ezechielē,
 & Bernardus in primo sermone de festo om-
 nium sanctorum, & in sermone de lotionē
 pedum: Et vulgarissima est illa sententia Aug-
 ustinus. Vt hominū vitae, quantumcūque
 laudabilis, si remota misericordia iudicetur.

Psal. 18.

Psal. 2.

Phil. 2.

Iob. 9.

QUINTA PROPOSITIO.

Fides cui sacrae literae nram tribuunt iustificatio-
nem

nem, est vt plurimum & precipue fides vnus mediatoris inter nos, & Deum, vel, vt exprefius loquamur, est fides Iesu Christi, hoc est credulitas siue per suafio, quada certo & indubitanter credimus per eum vnum nos posse saluari, & alia quae de ipfius vita, morte, resurrectione, gloriaeque, & praecellentia, & gratia credenda nobis, vel ab ipso, vel ab ecclesia, vel ab apostolis ipsius sunt tradita.

Hac propositio ex praecedentibus propositionibus satis patere potest. Exclufis enim acceptationibus fidei, quas a proposito istorie cimus, vna ista, quam hic exprimimus, videtur relinqui fides, cui praecara omnia, quae fidei tribuit Paulus conueniant.

Sed potest & his argumentis de integro confirmari. Illi fidei tribuenda sunt, quae Paulus fidei adscribit, quae maximè erant omnibus necessaria, quaeque & ipse Paulus, & Christus & ceteri apostoli maximè, & precipue praedicabant, quamque hominum mentibus maxime volebant suadere, & inserere. Sed, vt patet ex euangelicis literis, & ex Actibus apostolicis, & ex epistolis, & Pauli, & ceterorum apostolorum, hac erat fides, quam ipsi post Christum maximè praedicabant, & in cuius testimonio nri, & confirmacione faciebatur quae faciebatur mihi. Verus igitur & germanissimus sensus istorum locorum, quae nunc tractamus, exposcit, vt de ista vna fide ea omnia exponam.

Et confirmari hoc potest. Sic enim exponendo ista omnia loca, & Paulum eundem vbi que sibi, & perpetuo secum constare, & ipsius & aliorum apostolorum vnam & eandem fuisse praedicationem, atque vno, & eodem spiritu eos & praedicasse, & scripsisse doctrinam, quam fidelibus tradiderunt, ostendemus. Fieri etiam & ex his perspicuum, per omnia eos contor des fuisse suo praecceptorum, & omnium vnico magistro Christo. Et hanc enim etiam ipse mentibus Israelitarum fidem inserere est adnixus, hocque vnum potissimum, & praedicatione sua, & exemplis, & virtutibus admirabilibus, & profusus stupendis agebat vt verus Dei & hominum mediator, quem praedixerant prophetae, quemque & pater caelestis eis pollicitus fuerat, crederetur. Respondebat etiam & in hoc sua uocatione electionisque apostoli. Ad hoc enim electi erant, vt essent Christi gloriae & gratiae testes, vt patet ex illis verbis. Et vos testimonium perhibebitis de me. Neque minus ex illis. Et vos eritis mihi testes in Hieru salem, & in omni Iudaea & Samaria, & usque ad vltimum terrae. Et Paulum certe ad hoc ipsum electum fuisse, a pertissimè potest

Ioan. 15
Actu. 1.

constare ex illis verbis eiusdem dei, & seruatois nostri. Vna electionis mihi est, vt portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israel. Hac est etiam fides per quam iustificati sunt quicumque iustificati sunt ex patribus veteris testamenti, & per quam nos habemus iustificari. Vnde & Petrus apostolorum omnium ver rex, ad principes populi Israelitici, constanter dicebat non esse in aliquo alio salutem, neque aliud nomen sub caelo datum hominibus, in quo porteat nos saluos fieri. Et idem, vt habetur Actu. 10. Huic, inquit, omnes prophetae testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius, oes, qui credunt in eum. Et Ioan. dicit in sua canonica. Quisquis confessus fuerit, quod Iesus est filius Dei, Deus in ipso manet, & ipse in deo. Et idem. Omnis qui credit, quoniam Iesus est Christus, ex deo natus est. Et Philippus hanc vnam requisit ab eunuchus Candacis reginae, vt eum baptizaret. Cum enim dixisset eunuchus. Ecce aqua, quis me prohibet baptizari? respondit Philippus. Si credis ex toto corde, licet. Et vt intelligamus, quae fides hic exigebat Philippus, subiecit scriptura respondisse eunuchum. Credo filium Dei esse Iesum Christum, & statim ab eo baptizatur. Et admirandus est ordo, quem Paulus tenuit in his locis quae nunc precipue tractamus; vt explicaret qualis esset fides, cui ipse tantas laudes tribuebat. Primo enim dixit. Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi in oes, & super omnes, qui credunt. Quibus verbis explicabat fide ista, de qua agebat, esse fidem de Iesu Christo. Secundò ne ambiguum esset quid de eo erat credendum, redemptorem eum dixit nostrum, & propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, propter remissionem praecedentium delictorum. Tertiò deum adiecit ostendit iustum hoc tempore, & iustificare eum qui ex fide est Iesu Christi. Quarto eam fidem dixit deputari nobis ad iustitiam, quae credimus? in eum qui iustificat impium, vt vel ex hoc colligeremus de ea se fide agere, quae credimus ab vno illo nos posse habere iustificationem nostrae impietatis. Quintò vt explicatiora omnia essent, adiecit tandem & nobis quoque, sicut Abraham imputatam esse fidem nostram ad iustitiam, si modo credamus in eum, qui suscitauit Iesum Christum a mortuis, qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Et idem aperuit cap. 10. eiusdem epistolae. Finis enim, ait, legis Christus ad iustitiam omni credenti. Et subdit. Hoc est verbum fidei, quod praedicamus. Quia si confitearis in ore tuo dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod de illum suscitauit a mortuis, saluus eris. Dicit enim.

Actu. 9.

4.

i. Ioan. 4.

i. Ioan. 5.

Actu. 8.

17.

scri-

scriptura. Omnis qui credit in illum, non confundetur. Non enim est distinctio Iudaei, & Graeci. Nam idem dominus omnium diues in omnes, qui inuocant illum. Ois enim quicumque inuocauerit nomen domini, saluus erit. Hac ibi, Idemque Paulus orationem, quae ad principes synagoga habuit, his penè verbis concludit. Notum igitur sit vobis viri fratres, quod per hunc vobis remissio peccatorum annuntietur, ab omnibus, quibus non potuistis in lege Moyfi iustificari. In hoc omnis, qui credit, iustificatur. Quibus verbis aperte iudicauit, loqui se de fide, quae nos credimus, per vnum dominum Iesum Christum iustificari. Vnde & idem, & Syllas custodi carceris roganti, quid me oportet facere, vt saluus fiam? dixerunt. Crede in dominum Iesum, & saluus eris tu, & domus tua. Et iterum, ad hoc dicit Christum dixisse sibi quod illum constitueret ministrum, & testem eorum, quae vidit, vt aperiret populorum, & gentium oculos, & conuertentur a tenebris ad lucem, & de potestate satanae ad Deum, vt accipiat remissionem peccatorum, & sortem inter sanctos per fidem quae in ipsum est. Liqueo ergo ex omnibus istis, & manifesta luce colligitor, fide de qua agit Paulus in istis locis, quae modo tractamus, esse fidem, quae certo, & indubitato Christum credimus saluatorem esse nostrum, & eius vnus meritis, & gratia nos posse saluari. Sicut enim per vnum Christum saluamur, ita & consentaneum fuit & fidei quoque ipsius potissimum tribui nostram iustificationem. Atque hanc sententiam aperte videtur vobis significasse diuus Aug. cap. 29. lib. 2. de peccatorum meritis & remissione. Ita enim ibi ait. Vna fides est, quae omnes saluos facit, qui ex carnali generatione in spiritalem renascendo saluantur, terminata in eo qui venit pro nobis iudicari, & mori iudex viuorum, & mortuorum, Hac ibi. Concinit & eadem sententia a pertissimè cap. 44. libro de natura & gratia contra Pelagianos, in haec verba. Ea quippe fides iustos sanauit antiquos quos sanauit & nos, id est, mediatoris Dei, & hominum hominis Iesu Christi, fides sanguinis eius, fides crucis eius, fides mortis & resurrectionis eius. Habentes ergo eundem spiritum fidei, & nos credimus, propter quod, & Ioan. quimur. Et in de spiritu & litera capi. 29. Per fidem Iesu Christi impetramus salutem, & quantum nobis inchoatur in re, & quantum proficienda expectatur in spe. Ois enim qui inuocauerit nomen domini, saluus erit. Et lib. 1. contra epistolam Pelagianorum cap. 21. ita ait. Quanta libet fuisse virtutis antiquos praedices iustos, non eos saluos fecit, nisi fides mediatoris, qui in remissionem

Actu. 13.

16.

16.

Heb. 11.

Gen. 15.
& 15.

Heb. 11.

Tr. mil.

miffionem, vt intelligamus, non fidei p-
missionum diuinarum, imputandam esse iu-
sticiam, sed fidei generaliter, quæ veritati di-
uini innititur, quauis plurimum, & præcipue
fides mediatoris hanc prærogatiuam meretur,
& ei illa tribuerint sacra litera, deq; ea
sunt exponenda omnia propemodum earum
quæ fidei salutem nostram adscribunt.

QÆSTIO SECUNDA.

N fides sola sufficiat hominibus
ad salutē. Quoniam iam ex prima
quæstione satis patet nos de ea dū
taxat hic de fide agere, quia certo,
& indubitato credimus, quæcun-
q; tenemur credere, siue implicitē illa creda-
mus, siue explicitē, nihil erit opus in hac quæ-
stione aliqua prænotare, vt fecimus in prima
quæstione, sed in abruptū ipsū disputatio-
nis absq; vllis prænotamētis statim descēde-
mus. Seruabimus tamē hunc ordinē. Primò
hereticorū sententiā fideliter statuemus. Se-
cundò veritatem fidei duabus propositioni-
bus explicabimus. Tertio fortissima quædam
& apparentissima argumētā pro hereticis fa-
ciemus, vt eis ex corde cōpatiāmur, qui non
sine causa insaniant, ea quæ pro nostra tenui-
tate dissoluemus.

Fertur igitur, vt ad primū veniam⁹, hæc
olim opinio fuisse Euiomii, vt Augu. in lib.
de heresibus heresi. 7. 4. dicit, qd nihil cuique
obesse quorūlibet perpetratio, aut perseue-
rantia peccatorū, si eius, quæ ab eo docebatur
fidei particeps esset. Et idem Augu. lib. de fide
& moribus capi. 1. 4. tēpore apostolorū hęc
fuisse dixit exortā opinionem ex quibusdam
subobscuris sententiis apostoli Pauli nō intē-
lectis, vt sola fides crederetur ad salutem sine
bonis operibus sufficere, quauis contra hanc
opinionem apostolicæ epistolæ Petri, Ioannis
Iacobi, Iudæ, suam maximē dirigant intētio-
nem, vehementerq; astruant fidem sine ope-
ribus nihil pdesse, tñ nō defuisse asserit eo tē-
pore, qui eam opinionem rursus tuerentur,
& hanc pnciosam securitatē pollicerent ho-
minib⁹, qd fide sola possent saluari, etiā in pef-
simum moribus pseuerantes. Eā heresim iā o-
lim sepultā exlucitauit, & reuocauit in orbē
nostris temporibus Martinus Lutherus. Qui
in libello deuotis, apertè docet, nulla opa cre-
dentis in Christi esset mala, quæ eū pos-
sint accusare, aut dānare. Et in sermone, quo
explicat illud euangeliū aduersus Carollstadū
affirmat nullum esse peccatum nisi increduli-
tatem, nullam iusticiam nisi fidem. Et in epi-
stola ad Galatas solam fidem dicit esse neces-

sariam, cetera omnia liberrima neq; præcep-
ta, neque prohibita. Et in captiuitate Babylo-
nica docet nō dubitandū esse de salute postq̄
baptizati sumus. Quia promissio ibi facta, nō
est, inquit, mutabilis vllis peccatis. Et tam
diuitem dicit omnem christianum esse, si-
ue baptizatum, vt etiam volens non possit p-
dere salutem suā, quantūcumq; peccatis, nisi
nolit credere. Et in libello de libertate Chri-
stiana docet, eum qui habet fidē, p eandem li-
berum esse ab omni lege. Et hūc errorem ple-
riq; secuti sunt, & quod dolendum est magis
etiā nunc sequuntur, & mordicus tuentur.
Sed eorum quidā in torū ipsius sententiæ sub-
scriperunt, alii verb⁹, quorum mens aliquan-
to minus fuit deprauata, sic ei adhæserunt, vt
quanuis fidem cū baptismo ad salutem acqui-
rendam satis esse tradiderint, tamen eam salu-
tem malis operibus amitti non negauerunt.
Sed ita tamen obscure loquuntur de fide, q̄
vel solam putant sufficere ad salutem, vt cen-
tum œdipis opus sit ad eorum mentem expli-
candam, vtcunq; tamen ista se habeant, con-
tra hūc errorem, immò veriùs insaniam, nos
ponimus duas conclusiones responsiuas ad
quæstionem.

PRIMA CONCLUSIO.

Certissima fide est tenendū, fidem solā absq;
operib⁹ aliis, neque satis esse ad iustificatio-
nem acquirendum, neq; ad tuendū acquisitā
Itaque, vt hi qui sunt peccatores, iusti fiant &
ne hi qui iam sunt iusti, peccatores fiant, & à
iustitiā semel acquisita excidant, requiruntur
aliqua opéra alia præter fidem.

Hæc conclusio tam aperta est ex tota scri-
ptura sacra, vt nisi nos ad hæc cogeret hereti-
cæ prauitatis pertinacia, superuacaneum esse
cēseremus, illam probare. Passim enim, & in
Euangeliis, & in prophetarum, & apostolorū
litteris occurrunt testimonia apertissima pro
ista veritate. Sed quoniā heretici ad hæc nos
adigunt, ne quispiam in re adeo aperra possit
labi, quin certò sciat se, vt taceamus interim
de lege & prophetis saltem contra euangeliū
& apostolorum prædicationem, stare, si con-
tendat, fidē solam sine operibus ad salutē suf-
ficere, reducā ad aliqd cōpendiū, quæ in testi-
moniū veritatis huius ex euāgelio possūt in-
duci. Et quidē pensatis oibus maturè, ex sex
capitibus videtur in sumā quadam posse fieri
veritas pbari, hoc pacto ex euāgelio cōstat,
baptismū, eucharistiā, pñitentiam, cōfessionē &
grāliter oīa dei mandata, & necessaria esse ad
saltem, & eos qui ea transgrediantur, damna-
tioni subiacerē, & in die iudicii esse ad perpe-
tuum

tuum ignem dammandos quantacūque fide
polluerint.

Ergo ex euāgelio constat, fidem solam absq;
operibus, ne quaquam ad salutem suffice-
re. Sed, hæc vt apertiora sint, liber & ista sex
locos solum tractare, sed ipsissima euangeli-
storum verba his adtexere. Primus itaque lo-
cus, ex quo probare possumus, non sufficere
fidem solam ad salutem, est Ioannis. 3. Vbi,
inter alia Ioannes dicit. Christum dixisse Ni-
codemo. Amen amen dico tibi. Nisi quis ren-
natus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō po-
test introire in regnum dei. Apertissimè ergo
requisitū præter fidem baptismū. Secundus
locus est Ioannis. 6. vbi Iudæis, inter alia hoc
quoq; dixit, & repetitionē duorum amen, vt
rem certissimam, & eompertissimā cōfirmā-
uit. Amen amen dico vobis. Nisi manducaue-
ritis carnem filii hominis, & biberitis eius san-
guinem, uōn habebitis vitam in vobis. Requi-
ritur ergo præter fidem Eucharistiā. Tertius
locus, itque apertissimus est Luca. 13. vbi con-
tra omnes peccatores rigidam quidem, sed ve-
rissimam sententiam his verbis Saluator pro-
fert. Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul
peribitis. Patet ex hoc loco non sufficere fi-
dem, solam, sed requisitam etiam esse pœni-
tentiam. Et nisi illa esset præter fidem neces-
saria, neq; Christus, neque Ioannes baptista
suar prædicationes incēpissent ab illis verbis
quæ habētur. 3. & 4. Matthæi. Pœnitentiam
agite. Appropinquauit enim regnum cœlorū
Vt quid enim à re non necessaria ordirentur
suar prædicationes? Vt quid, & appropinqua-
se subiungerent regnum cœlorum, vt homi-
nes ad pœnitentiam inflecterent, si patet reg-
num cœlorum etiam non pœnitentibus? Cer-
tè Christus satis explicabat fidem, & pœnitē-
tiam esse necessarias, cum, vt habetur Marci
1. vtrāq; virtutē exigebat dicēs, pœnitēmini,
& credite euangeliū. Et Ioannes baptista satis
idē explicuit, cū videns multos Pharisæorū, &
Saducæorū veniētes ad baptismū suū, dixit
eis. Progenies viperarū, quis demōstrauit vobis
fugere à vëtura ira? Facite ergo fructū dig-
nū pœnitentiæ. Et paulò post, Iā. n. secutis ad
radicē arboris posita est. Oīs ergo arbor, quæ
nō facit fructū bonū, excidetur, & in ignē mit-
teretur. Quid apertius poterit dici, vt credatē fi-
des nō sufficere ad salutē sine pœnitentiā? Fru-
stra etiā adiūxisset pcepta, quæ Luc. 3. subdūt
ab eo data turbis, publicanis, & millicibus, nisi
præter fidem, essent mores boni necessarii.

Mat. 3.

Luc. 3.

Quæ idē pot probari ex illis verbis Ioa:
2. Quorū remisistis peccata, remittentur e

is, & quorū retinueritis, retenta erunt. Cūm
.n. quilibet teneatur facere ne sint retēta sua
peccata, & nō possint esse nō retēta, si retinea-
tur à sacerdotibus, neq; possint ab eis nō reti-
neri, nisi eis manifestent, quia ipsos retinere,
nō est aliud, q̄ non solueri, nullo. n. alio mo-
do ipsi retinent, q̄ nō soluendo, sequitur quē
libet baptizatū iure diuino teneri oīa morta-
lia, quæ admiserit post baptismū, cōfiteri sa-
cerdotibus, quia aliter ab eis solui nō possunt
nisi illis manifestent. Et nisi hoc fiat, vel ani-
mus sit certus faciendi, cū tenemur cōfiteri,
fides certè nō sufficiet ad salutē. Et cōfirmari
possunt ista quatuor loca. Nisi. n. opa essēt ad
salutē necessaria, nulla essent sacramēta neces-
saria, sed absq; oib⁹ sacramētis pateret salus.

Quintus locus est Marth. 19. Roganti. n.
adolescenti. Quid faciendo vitā aternā possi-
debo? Apertissimè respondit. Si vis ad vitā ingre-
di, serua mādara. Ex quo loco clare colligitur
ad salutē satis nō esse fidē, nisi seruēt mādara.
Si. n. ad salutē & iustitiā esset satis fides; esset
vtiq; & ad vitā aternā, ad q̄ oēs iusti admit-
tuntur. Et nisi mādara essent requisita, vt quid tā-
apertè, præcepta dilectōis dei, & pximi, apd
Marth. X. ps explicuissent, & ab eis dixisset pē-
dere legē & pphetas, vt Paulus postea diceret
Plenitudo legis dilectio? Et vt hoc potissimū
esset, sæpe in euāgelio cōminatut pœnā aternā
trāsgressoribus mādatorū, vt patet Marth.
5. Qui dixerit, fatue, reus erit gehēnæ ignis. Et
i bidē. Nisi abūdauerit iustitia v̄ra, plus q̄ Pha-
risæorū, & scribarū, nō intrabitis in regnū cœ-
lorū. Et. c. 10. Qui negauerit me corā hoībus,
negabo & ego eū corā p̄re meo. Et paulò infe-
ri⁹. Qui amat p̄rem; aut m̄rem; plus q̄ me, nō
est me dignus. Et qui amat filiū, aut filiā sup-
me, nō est me dignus. Et qui nō accipit crucē
suā, & sequit me, nō est me dignus. Quinuo-
nit aiām suā, pdet eā. Et. c. 11. A marulēris ex p-
bationibus susānat, & v̄ aternū cōminatut
ciuitatib⁹ Corozai, B̄thsaida; & Capharnaū
quia nō egerāt pœnitentiā ad ipsius p̄dicationē
c. 13. aptē dicit, Cogitatiōes malas, homicidia
adulteria, fornicatiōes, furta, falsa testimonia
blasphemias coinquinare hoīem. Quibus &
Marc. c. 7. addit auaritiā, neq̄riā, dolū, ipudici-
tiā oculū malū, sup̄biā, stultitiā. Quare cū ni-
hil coinquinatū intret in regnū cœlorū, vt ap-
tē dicitur in apocaly. sequitur, nisi ab istis mū-
dētut p pœnitentiā, qui fuerint illis inquinati,
haud q̄q; p fidē, q̄ habēt, intraturi esse in re-
gnū cœlorū. Et apertissima est illa snia dñi Ioa. 5.
Veniet hora i q̄ oēs, q; in monumētis sunt, au-
diēt vocē filii dei, & p̄cedēt q; bona egerunt

Math. 10.

Apocal.

in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerūt in resurrectionem iudicii, hoc est damnationis æternæ. Sic accipiunt iudicium in scripturis. Et cap. 18. Matthæi, necessariam esse humilitatem apertè indicauit Christus dicens. Non conuersi fueritis, & efficiamini, sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Et statim scandalizantibus suos fratres, vtz æternū comminatur, tradendos eos tormentibus perpetuis affecerat, qui non remiserint de corde suis fratribus. Et capite. 19. Diuites difficile intrare in regnum cœlorum, faciliusque esse camælum per foramæ acus transire. Quod quidem non esset, si fides sola sufficeret. Atque idem ipsum nempe præter fidem necessariam esse obseruantiam mandatorum, vt alia nihil necessaria intermittamus loca, clarissimè ostendit Christus Matthæi. 23. & Lucæ. 11. in duris illis & omnino acerbissimis, sed iustissimis tamen, increpationibus, & comminationibus, quibus & obiurgat scribas legis, & Pharisæos & æternum gehennæ ignem sæpe comminatur, quod cum fidem in eam tenerent, neque enim aliàs de eis diceret, quæcunq; dixerint vobis seruate, & facite, tamen hypocritæ essent, superbi, auari, inuidi, crudeles, maligni, & reliquissent, quæ grauiora essent legis, iudicium & misericordiam, & fidem, hoc est, fidelitatem, & integritatem. Vnde & ostendens non satis esse fidem, nisi seruentur mandata, durissimas eorum increpationes his verbis clausit. Serpentes, genimina viperarū, quò modo fugietis ad iudicio gehennæ? Confirmat & hoc ipsum vtz etiam illa terribilia, quæ, vt haberetur Lucæ. 6. diuitibus saturatis, tidentiibus, & benedictis ab hominibus comminatur, Et ad idem est quod peccantibus in spiritum sanctum comminatur, non remittendū eis illud peccatum, neque in hoc sæculo, neq; in futuro. Et quod solos prædicat beatos, Lucæ. 11. qui audierint verbum Dei, & custodierint illud. Et Ioannis. 13. ad suos dicit. Si hæc scitis beati eritis, si feceritis ea. Et capi. 15. Omnem palmitem non ferentem fructum tollendum & in ignem mittendum apertè pronunciat. Et apud Matthæum, vt ethnicos, & publica nos haberi præcipit eos, qui ecclesiã non audiunt. Et quidem nescio quorūm data sunt, & dantur præcepta, immò verè nescio quomodo aliqua propriè dicantur & vere, præcepta Dei, si perinde datur beatitudo transgredientibus, ac illa seruantibus.

Sextus, illq; manifestissimus locus est Matthæi. 25. Cum enim ibi describitur sententia in die iudicii, haud quaquã fidei soli imputatur

quod electis qui erunt à dextris dicitur. Veni te benedicti patris mei, posside ete paratū vobis regnum à cõstitutione mundi, sed imputat operibus misericordiam, quæ illi pauperibus & infirmis, & vinctis, & peregrinis præstiterunt. Esuriui enim, sequitur, & dedistis mihi manducare. Sitiui, & non dedistis mihi bibere, &c. Neque soli defectu fidei imputat sententia illa terribilis, qua reprobi ibidè feriunt. Discedite à me maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo, & angelis eius. Immo cum omnes, qui ibi describuntur iudicari, fideles apertè monstrantur, quia dominū Christum vocant, & quia, qui non creditiã iudicatus est, & impius non resurgit in iudicio, vna operum misericordie intermissio, causa, tam seueræ ponitur sententiæ. Sequitur enim. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare. Sitiui & non dedistis mihi potum, &c. Manifestissimū ergo, vel ex vno isto loco potest esse, non satis esse fidem ad salutem, si intermittuntur opera misericordie, & falsissimū esse quod Lutherani dicunt, Deum solius fidei ratione iustificare homines nullo vitæ eorū, nullo & ipsorum operum respectu. Vt enim ideo, vt genesis habet historiam, quia obediuit Abraham Deo, & non pepercit vnigenito suo, promisit ei Deus multiplicationem & exaltationem suam posteritatis, habito certè respectu ad opera, vt nota casualis satis indicat, ita & hic vitam æternam largiri se propter opera apertè indicauit dicēs. Esuriui enim &c. Et potest hic locus confirmari, & declarari ex verbis eiusdè Domini & saluatoris nostri, quæ habentur Matthæi. 7. vbi sic ille ait. Non omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnū cœlorum, sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnū cœlorū. Liqueat enim ex hoc loco non satis esse ad salutem credere in Christū, & eū dominū & vocare, & inuocare, nisi impleatur voluntas patris, quæ est, vt sæpe aliàs explicatur, obseruantia mandatorū. Vnde & vt hoc fieret magis perspicuū, subiunxit statim. Multi dicent mihi in illa die. Domine domine nōne in nomine tuo prophetaui, & in nomine tuo dæmonia eiecimus & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc cōfitebor illis, quia nunquã noui vos. Discedite à me oēs, qui operamini iniquitatē. Vides, vt fides sola nō sufficiat ad salutem, etiã si tanta fuerit, vt ad miracula multa sufficiat. Atq; ita Hierony. Theophyla, & christianus Druthmarus hunc locum interpretantur. Et in testimonio huius veritatis & cõfirmatione statim ibidè subdit. Ois qui audit verba mea hæc, & non

non facit ea, similis erit viro stulto, qui edificauit domum suam super arenam, & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domū illam, & cecidit, & fuit ruina eius magna. Idēq; ipsum, in parabola virginum stultarum apertè ostendit. Non enim ob defectum fidei eis claudit ianuam regni cœlorū, quæ clamabant. Domine domine aperi nobis. Sed claudit ob negligentiam accipit oleum in vasis suis. Idē & ibidem patefecit in seruo illo pigro, & inutili, quem mittit in tenebras exteriores, quod talentum fidei acceptum non curauit bonis operibus duplicare. Idem & in illo declarauit, qui, cum iam per fidem ad coniunium venisset, & in ecclesiam vocatus intrasset, tamē, quod non haberet vestem nuptialem charitatis, ligatis manibus & pedibus, mittitur in tenebras. Omnino enim necesse est illud impleri, quod saluator noster pronuntiauit. Et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicii.

Poterant hæc sex saluatoris nostri testimonia abundè satisq; esse ad cõfirmandam fidem nostram certissimam hanc veritatem, quod fides absq; operibus non sufficiat ad salutem, præsertim, cum ea tam multis aliis eiusdem saluatoris nostri testimoniis adedè clara, & aperta fecerimus, vt nullus, neq; minimus dubitandi, aut tergiversandi locus relictus sit ei, qui non velit apertissimè huic resistere Euangelicę veritatis lumini.

Sed quoniam hæretici inuiti se putant doctrinis Petri, & Pauli, maximeq; Paulum nobis obijciunt, & ex quibusdam eius sententiis subobscuris nō intellectis, hæretici occasione errandi acceperunt, sicut ex Augustino supra retulimus, vt verūq; & præcipuè Paulum ab hac iniuria, quæ iniuritur, vindicemus, libet hic adijcere aliquot Pauli loca, quibus perspicuum sit, Paulū hæc eadē toti mundo prædicasse, neq; vnquã ab ista eum doctrina, vel latum vnguē, discessissit. Et primò quidem apertissimus est ille locus, qui habetur ad Gal. 5. vbi sic ait. Manifesta sunt autē opera carnis, quæ sunt adulterium, fornicatio, immunditia, impudicitia, idolorum seruitus, veneficia, inicitia, contentiones, amulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidia, homicidia, ebrietates, comesationes, & his similia; quæ prædico vobis, sicut & prædixi, quoniã qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Patet ex hoc loco, quantumq; quis fide præditus sit, si alicui istorum vitiorum quæ hic commemorantur, obnoxius sit, regnum Dei cum mi-

nimè consecutum. Et, vt notaret hæreticos nostri temporis, in eodem capitulo dicit. Vos in libertatem vocati estis fratres, tantum ne libertatem in occasione detis carnis.

Secundus locus, vbi hæc eadem tradit Paulus, est ad Ephesios. 5. vbi ita ait. Hoc autē scitote intelligeres, quod d' omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hereditatem in regno Christi, & Dei.

Tertius locus est in prioris ad Corinthios cap. 6. vbi hæc habentur. An nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare, neq; adulteri, neq; molles, neq; masculorum concubitores, neque fures, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnū Dei possidebunt.

Quartus locus etiam apertissimus est in c. 13. eiusdem epistolæ. Ibi enim manifestissimè dicit Paulus nihil se esse, nihilque sibi prodesse fidem, quãtūuis magnā, si non habeat charitatem. Sunt autem hæc verba Pauli. Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æsonans, aut cymbalum tintinnans. Et si habuerō prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiã, & si habuerō omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habuerō, nihil sum, & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & traxidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuerō, nihil mihi prodest. Equidem nescio quibus verbis apertius diu Paulus potuit exprimere necessitatem charitatis, & fidem sine ea non sufficere.

Sed adijciam & his alia loca. Quintus locus qui potest ex Paulo induci pro hac veritate fidei, est secundæ ad Corinthios. 5. Oēs, ait, nō manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, pro vt gessit, siue bonū, siue malū. Vides testimonio Pauli constare ante tribunal Christi habendam esse rationem non solum fidei, vel infidelitatis, sed & aliorum bonorum, vel malorum. Reddet enim Christus cuique secundum opera sua, sicut & ipse idem dicit Apocalypsis vigesimo secundo.

Sextus locus est ad Hebræos. 10. Voluntariè peccatis nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam expectatio iudicii, & ignis amulatio, quæ consumptura est aduersarios. Irritam quis faciens legem Moysi, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus morit, quãto magis putatis deteriora me

reris supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratia contumelia fecerit? Hæc ibi. Quibus quid possit appareret responderi, equidem non intelligo, cum nihil neque apertius pro fidei veritate, dici poterit, neque formidabilius hæreticis, immo omnibus fidelibus peccatoribus.

Septimus locus, qui pro his induci potest, est ad Romanos. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Et confirmari potest hic locus ex eo, quod & eodem capite inexcusabiles eos dicit, seque ipsos condemnare, qui temerarie de aliis iudicant. Et Iudæis hoc objicit, quod cum rectam fidem tenerent, & in lege & in Deo gloriarentur, neque tamen se ipsos docebant, sed per prauaricationem legis Deum in honorabant. Et in cap. 1. eiusdem epistolæ, Gentiles damnatos esse perspicue docet, non quod non crederent, quæ de Deo tunc erant credenda, sed quod, cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, neque gratias egerunt. Et cap. 3. & Iudæos, & Græcos omnes sub peccato fuisse confirmat non ob defectum fidei sed ob defectum operum bonorum, ad quæ erant adstricti. Et cap. 8. Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Et ibidem. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Et tandem possunt omnia ista corroborari ex illis, quæ Titum admonet cap. 3. epistolæ, quæ ad eum scripsit. Inter alia enim ita ibi ait. Fidelis est sermo. Et de his volo te confirmare, ut curent bonis operibus præesse, qui credunt Deo. Qui bus verbis penè videtur Apostolum indicare spiritu se prophetico nouisse futuros esse, qui si dem sufficere crederent Christiano sine operibus, & ne sibi hic error imponeretur, diligenter his verbis ad eum manifestis cauisset. Fidelis, inquit, sermo, hoc est dignissimus, quem omnes, & animaduertant, & recipiant. Et de his volo te confirmare, ne scilicet argumenta hæreticorum tibi imponant, & de veritate fidei ambigas, ne ve ex aliquibus à me dictis erres, & pures me sensisse sufficere ad salutem Deo credere. Quid est ergo quod tanta religione, & autoritate tradis? Ut curent, ait, bonis operibus præesse, qui credunt Deo. Ne quispiam si biblandiatur de fide sua. Ne quispiam suam sibi esse satis fidem existimet. Ne quispiam hoc suis subditis puter ad salutem sufficere, quod credunt Deo, sed intendat bonis operibus, & eorum potissimam rationem habeat, quæ pietati conducant, ea sectetur, ea doceat, ea commendat, ea inculcet, ad eaque omnes exhor-

terur, vrgeat, impellat, & extimulet, qui suæ curæ incumbunt. Voluit qui prope his verbis eorum elidere errorem Paulus, quos refert Augustinus cap. 4. de fide & operibus peruersissimam securitatem tribuisse præpositis dicentes ad eos non pertinere, quod quisque faciat, sed tantum docere quid cauendum, quid ue faciendum sit.

Sed cum Paulus in omnibus suis epistolis tam sollicitus sit obiurgandi omnia vitia, docendi omnes virtutes, tradendique regulas certissimas, quæ vitam, & mores doceat christianos, admonendi omnes fideles cuiusque ordinis, ne in vacuum gratiam Dei recipiant & ut sui quisque officii sit memor, & instanti diei iudicii se præparet, filiumque se lucis ostendat, cum passim luxerit peccatores, qui penitentiam non agebant, cum incestuosum tradiderit Satanæ, ut spiritus saluus esset, & ad lescenioribus viduis, soluentibus suum votum, damnationem prænunciet, quis tam sit patiens, ut parienter ferre queat, hanc illi interrogari iniuriam, vt crederit fidem solum absque bonis operibus sufficere christiano ad salutem? Quare ab aliis testimoniis citatis super sedere commodius erit, cum omnes ipsius epistolæ iustificum sint huius rei testimonium. Nunquam enim tam sollicitè virtutes docuisset, vitia reprehendisset, mores incorruptos, & integros studiosissimè laudasset, si ista non existimasset necessaria omnibus esse ad salutem.

Quoniam verò & Petri quoque autoritas induci potest pro hæreticis, vt statim videbimus, vt illum constet alienum fuisse ab hoc errore, libet & aliqua Petri testimonia his adiungere, Is igitur in 1. cap. prioris suæ epistolæ aperte stat pro hac fidei veritate, cum ita fideles omnes admonet. Si patrem inuocatis eum qui sine acceptione personarum iudicat secundum vniuersumque opus, in timore incolarum vestri tempore conuertimini. Ne enim putaremus fidem solam requiri, dicit Deum iudicare secundum vniuersumque opus. Et ne contenti simus fide & inuocatione dei, monet, vt cum timore conuertemur, in operibus videlicet mandatorum, ne ex cidamus à gratia recepta. Et in cap. 2. ne ista falsa libertate, quæ iam est hæretici, in suam perniciem abuteretur, Quasi liberi, ait, non quasi velam habentes malitiæ libertatem, sed sicut serui dei. Et c. 3. eiusdem epistolæ hoc apertè indicat in hæc verba. Qui vult vitam diligere, & dies videre bonos, coercet linguam suam à malo, & labia eius ne loquatur dolus. Declinet autem à malo & faciat bonum, inquirat pacem, & sequatur eam, quia

ocu-

oculi domini super iustos, & aures eius in preces eorum, vultus autem domini super facies res mala. Hæc ibi. Si vultus, & indignatio domini super facientes mala, non ergo ad salutem sufficit fides sola. Fidelibus enim ibi loquebatur, & tamen indignationis domini eos commonefacit, si faciant mala. Vnde & subdit. Er vos nunc simili forma saluos facit baptismus, non carnis depositio sordium, sed conscientia bonæ interrogatio in Deum. Non ergo satis fides, etiam baptismum adiungamus, nisi ad sit conscientia bona nullius sibi delicti conscientia. Et cum cap. 4. adjicit. Iustus vix saluabitur, vtiq; ostendebat necessarium esse fidelibus bonis operibus intendere, & inuigilare. Et in secunda epistola cap. 1. vt ab isto errore Lutherano, oves sibi creditas cauere admoneret. Vos, inquit, curam omnem subinferentes ministrare in fide vestra virtutem, & paulo inferius. Satagite, vt per bona opera certam faciatis vocationem vestram. Et cap. 2. Nouit Deus pios de tetracione eripere, iniquos vero in die iudicii reseruare cruciandos. Et, vt notaret hæreticos nostri temporis, addit. Magis autem eos qui post carnem in concupiscentia immunditæ ambulanti, dominationemque contemnunt audaces sibi placentes, sectas non metuunt intrudere blasphemantes. Et post multa, quæ mirifice eis conueniunt, subdit de eis. Hi sunt fontes sine aqua, & nebula turbidinis agitata, quibus caligo tenebrarum reseruatur. Superbia enim vanitatis loquentes pellicunt in desiderijs carnis luxurie eos, qui paululum effugiunt, in errore conuersati, libertatem illis promittentes, cum ipsi serui sint corruptionis. A quo enim quis superatus est, huius & seruus est. Et statim ostendit fidem non modo non auferre malitiam ab operibus aliis qui malis, verum ea efficiere & peiora, & grauiora. Si enim, ait, resurgentes coinquinationes mundi in cognitione domini nostri, & saluatoris Iesu Christi, his rursum implicati superatur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Melius enim erat eis non agnoscerent viam iustitiæ, quam post agnitam retrorsum conuerterent, ab eo, quod traditum est illis, sancto mandato. Contrigit enim illis illud veri prouerbi. Canis reuersus ad suum vomitum, & sus lora in volutabro luti. Quid adhuc promittitur contra istam manifestissimam veritatem conditio melior iis qui receperunt fidem, & perdidit vitam, quæ si omnino fidem agnouissent, cum apertissime dicatur. Melius erat eis non agnoscerent viam iustitiæ, quæ vtiq; fides est. Neque enim hoc loco sanctum mandatum intellige-

dum est, quo præceptum est, vt in Deum credamus, sed quo iubemur ab huius mundi coinquinationibus recedere. Quod & prouerbum adiunctum ostendit, & verba illa, resurgentes coinquinationes mundi commonstrat. Cum enim non dicat resurgentes ignorantiam Dei, ea rursum obscurati implicantur, sed si resurgentes coinquinationes mundi & c. manifestè indicat illud se sanctum mandatum in præsentia appellasse, quo præcipitur castam, & mundam vitam agere. Et cap. 3. prænuncians mundum istum perituum, & nouos cælos, & nouam terram ad incolatum iustorum expectari, occasione ex his sumpta, ad vitam, & morum sanctitatem tali habitationi congruentem sanctissimè, & grauissimè hortatur dicens. Cum igitur hæc omnia dissoluenda sint quales nos oportet esse in sanctis conuersationibus, & pietatibus, & sequi. Et quoniam sciebat eadem prorsus sensisse Paulum, sed tamen à quibusdam perperam exponi illius verba, & ex nonnullis subobscuris eius sententiis occasionem accepisse errandi, & credendi fidem solum satis esse ad salutem, mox & omnia ex sententia ipsius Pauli confirmauit, & vt notat diuus Augustinus cap. 14. de fide & operibus, commemorauit in Paulo quædam esse difficillima intellectu, quæ indocti, & instabiles ad suum ipsorum interitum deprauerunt.

Sed vt Ioannem euangelistam procul fuisse ab hoc errore ostendamus, libet & ex illius epistolis aliquot proferre testimonia, quibus & concorditer ille cum cæteris Apostolis docuit hanc fidei veritatem. Et primo quidem capit. primæ suæ epistolæ appellans peccata tenebras, quod obscurant, & obrebrant intellectum, ne quis putet propter hoc, quod dicitur, gratiam se habere, & societatem in se cum Deo. Si dixerimus, ait, quoniam societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & veritatem non facimus. Et paulo inferius. Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est. Et statim. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulare. Et ibidem. Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est vsque adhuc. Et paulo inferius. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Et cap. 3. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam manentem in se. Et statim.

Et statim. Tr 4 Qu

Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauferit viscera sua ab eo, quomodo charitas dei maneret in eo? Et cap. 4. Qui non diligit, non nouit Deum, quoniam Deus charitas est. Ex quibus manifestissime colligitur legem esse iuxta huius apostoli doctrinam, à gratia Dei quã rãcunq; fidem habeat, qui vel diligit mundum, vel in tenebris aliorum peccatorum versatur, & qui cumq; non diligit fratres suos corde & opere.

Iaco. 2.

Sed inter omnes apostolos clarissime hæc docuit veritate Iacobus apostolus, cuius verba sunt hæc. Quid proderit frater mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nunquid fides poterit saluare? Et statim Fides si non habeat opera, mortua est in semet ipsa. Sed dicit quis. Tu fidem habes, & ego opera habeo. Ostende mihi fidem tuam sine operibus, & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. Tu credis, quoniam vnus est Deus? Bene facis, & demones credunt, & contremiscunt. Vis autem scire o homo inanis, quoniam fides sine operibus ociosa est? Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est offerens Isaac filium suum super altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides consummata est. Et suppleta est scriptura. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est. Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum. Similiter & Raab meretrix, nonne ex operibus iustificata est suscipiens nuntios, & alia via eiciens? Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est. Hæc ille. Quibus verbis tam aperte, tam perspicue, tam lucide veritatem fidei, & docuit, & confirmavit hic sanctissimus Christi apostolus, vt merito Lutherus coactus fu-erit dicere, hæc epistola Iacobi apostoli non esse, neque adnumeradam esse canonicis scripturis, sed à canone librorum sacrorum eam esse submouendam. Cum enim nihil haberet neque habere posset, quod ad tam apertam auctoritatem responderi posset, consequens erat vt vel suum desereret errorem, aut si hoc sibi nolebat persuadere, certe negaret hanc epistolam esse canonicam. Sed neq; hoc commune hæreticorum asyli cum poterit hac in parte tueri. Tam enim viri per celebres ostenderunt late ex diffinitionibus Ecclesie, & sanctorum doctorum, hanc epistolam esse de sacro canone, & à beato Iacobo apostolo conscriptam. Certissima itaq; fide tenendum est, fidem solam non sufficere ad salutem. Sed pu-

Gen. 15.
Iaco. 2.

der me, & tædet iandudum in re adeo aperta solis scripturarum testimonijs vii. Ideoque quo istam magis reuincamus hæresim, & procul ab ecclesia, immo & ab orbe eam relegemus, adiciam secundam conclusionem de hoc.

SECUNDA CONCLUSIO.

Certum est, & seclusa fide etiã ex lumine naturali notum, fidem solam non sufficere ad salutem. Itaque hæretici non solum errant contra fidem, dum dicunt, sufficere solam fidem sed & errant, volo dicere, contra lumen naturale, & propter peccata sua traditi sunt in reprobum sensum adeo, vt non solum non videant quæ sunt fidei, sed neque videant ea, quæ philosophi cognouerunt, & lumen naturale facile omnibus ostendit, qui non resistunt tantæ claritati. Et quod dicitur sit, probatur. Lumen naturale constat, idolatriam, blasphemiam, per iuria, paricidia, homicidia, adulteria, falsa testimonia, furta, esse mala, & in ciuitatibus bene institutis omnia ista crimina debere puniri, eosque, qui ea admittunt, malos esse, & ne quã homines, & inter sceleratos, & nefarios esse computandos, neque cum eis habendam esse à probis viris societatem, cognoueruntq; ista omnia philosophi, & suis in libris posteris reliquerunt, vt ex Platone, Aristotele, Cicerone, vt alios misissos faciamus, saepe constat. Ergo lumine naturali etiam constat, Deum non eos esse admissurum in supernam caelorum ciuitatem, vbi nihil erit coinquinatum, neq; in iuramentum cum eis societatem ullam, aut gratos eos habituros quantacumq; fidem habeant si non eis ista tanta crimina displiceant. Non admisisset philosophus ad amicitiam homines his sceleribus obnoxios, quandoquidem aperte dicit in Ethicis, amicitiam veram non posse esse inter malos, expellunt & à se, & per virili sua fugant, & eliminant tales pestes bene instituta ciuitates, & Deus, qui summe bonus est, vt lumine naturali constat, eos habebit amicos, eosq; ad suum regnum admittet qui talium scelerum sunt rei. Profecto contra lumen naturale errat, qui hoc credit, & traditum sese in reprobum sensum, vel hoc nomine, debere crederet, qd sibi persuaserit de deo quod vix de probis hominibus debuisset credere. Sed dices. Deus benignissimus est, omnia condonare potest fidei, vna & fide potest esse contentus. Vnde ergo lumine naturali constare potest enim hoc non fecisse? Respondeo. Constat hoc, quia non sunt reuocata præcepta legis naturæ in credentibus, immo multo minus in ipsis. Essent autem reuocata, si eorum transgressiones neq; dirimerent, neq; impedi-

rent

Math. 19.
Rom. 3.

rent amicitiam diuinam. Et Deus sic & benignissimus, vt sit & iustissimus, immo ipsissima bonitas, & iustitia, neque habere fortassis potest, aut saltem non habere amicos eos, qui huiusmodi scelera admiserint, quousque illa vel actu, vel virtute eis displiceant. Vnde & Christus. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Et Paulus. Legem ergo destrui per fidem? Absit. Sed legem statuimus. Et cum candem in nobis sentiamus naturalem inclinationem ad assentiendum hæc esse mala, quam in se olim sensere philosophi, neque deus autor sit erroris, aut insisteret ad assentiendum falso, sequitur & hæc modo similiter esse mala, ac olim fuerunt. Vnde & diuus Augustinus. 3. lib. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 4. Quis est tam impius, qui dicat ideo se decalogi non custodire præcepta, quia christianus est, neque sub lege, sed sub gratia constitutus? Hæc ille. Et nisi ita esset, multo factior, & honestior profecto fuisset lex vetus, & similiter lex naturæ, quam lex euangelica, quæ talia scelera impune fieri permitteret, quæ nemo, nisi omnino cæcus, derisanda, & abominanda esse dubitare potest. Vnum etiam vellem cum hæreticis istis amicis, & familiariter disceptare, quod si benigne audiverint, crediderim, vel solum, satis esse posse ad reuocandum eos ab hac tanta cecitate, si modo gratia Dei, qui ad osium stat, & pulsar, non pertinaciter resisterint. Dicant ergo mihi obsecro, an admittendos censent ad sacramenta ecclesie, vt baptismum, eucharistiam, & alia, fideles omnes quantumuis magnis obrutos sceleribus, an non? Si dicant admittendos esse, mitto eis allegare consuetudinem totius ecclesie, quantumquam recepit ad hæc sacramenta meretrices, histriones, adulteros, vsurarios, homicidas, aut alias huiusmodi pestes afferentes, se in his peccatis pseuerare velle. Mitto & illis obijcere horrendum, & in ipso lumine naturali execrabilem sacrilegi impietatem, quæ committitur, dum ad præclara aded, ac vere sanctissima gratia, & salutis nostre vasa scelerati, & immundiviri admittuntur. Respondeat mihi solum velim, quando solas scripturas sacras sibi volunt allegari, quomodo sunt rei, & præuicatoros, qui hoc faciunt, illius Christi mandati. Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos. An non sunt canes crudeles homines, homicidæ, plagiarii, seditiosi? An non canes obrectatores, qui canino dente aliorum dilacerant famam? An non porci, qui obsecris libidinum voluptatibus vacant, & nefariis, & execran-

disimmunditijs, & impudicijs, corpus suum contaminant? Quid etiam respondere possunt ad Paulum dicentem. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducatur, & bibit indignè, iudicium sibi manducatur, & bibit non dijudicatur corpus domini? An non hic apertissime tradit Paulus, eucharistiam non esse accipiendam à peccatore, & eum qui in peccato acceperit, iudicium sibi manducare, & bibere, hoc est, reum æternæ damnationis fieri? Solent enim scripturæ iudicium pro æterna damnatione ponere, vt & Augustinus cap. 23. de fide & operibus adnotauit. Et nisi hoc grauissimum esset peccatum, nunquam tam seueram eius ultionem subdidisset Paulus statim dicens. Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi. Quid si propter hæc argumenta dixerint, non esse admittendos ad Ecclesie sacramenta manifestos peccatores, qui perseuerare voluerint in suis peccatis, dicam & ego. Quo pacto igitur admittendos creditis à Deo ad regnum suum caeleste, & confortium innumerabilium sanctorum angelorum, & hominum quos indignos videtis, & benedicetis, qui admittantur ad communicandum in sacramentis cum sanctis huius vitæ vris? Certè sanctior est Deus omnibus suis sacramentis & ecclesia triumphantis ecclesia militante. Si indigni sunt peccatores qui admittantur ad sacramenta, indigni etiam haberi debent, neque vlllo pacto credi possunt admitti ad beatitudinem, si non eos suorum poenitear peccatorum. Ex fide igitur, & ex lumine naturali constat fidem solam, neque ad salutem, neque ad beatitudinem, sceleratis aliqui sufficere.

Sed ne omnino sine causa credantur hæretici hanc prærogatiuam fidei tribuisse, vt illa vel sola sufficiat hominibus ad salutem, subijciam his argumenta, quæ pro eis sunt fortissima. Nihil enim necesse est alia infirma satis, & imbecillia, quibus vtuntur, in medijs pferre. Et primus quidem locus, qui nobis pro eis obijci potest, est i epistola Pauli ad Romanos Rom. 3. vbi sic dicitur. Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo, scilicet Deo. Per legem enim cognitio peccati, nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est, testificata à lege & prophetis. Iustitia autem per Deum fide Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt. Hæc ibi. Quæ omnia, si benè ponderentur, videntur probare, fidem solam sufficere ad salutem. Si enim ex operibus legis, non iustificatur homo, non ergo sunt necessaria opera legis ad salutem. Si etiam nunc ma-

1. Cor. 11.

nifestata est iustitia Dei sine lege, nunc ergo obseruantia legis ad iustitiam necessaria non est. Si & nunc communicatur iustitia Dei, & à cælo velut, superinfunditur omnibus, qui credunt, cum ergo multi sint legis transgressores, omnes enim declinauerunt, & non est ne vnus quidem, qui faciat bonum, relinquitur benignissimum Deum vna fide contentum esse, vt iustificet nos, & consequenter, eam solam sufficere. Et confirmari ista possunt ex eiusdem apostoli verbis ad Galatas. 2. vbi hæc pend eadem iterum dicuntur. Scientes, ait Paulus, quod non iustificatur homo ex operibus legis nisi per fidem, Iesu Christi, & nos in Christo Iesu credimus, vt iustificemur ex fide Christi, non ex operibus legis. Propter quod, ex operibus legis non iustificabitur vnusquisque. Vides quoties hæc repetat Paulus non iustificari hominem ex operibus legis, sed ex fide. Si autem opera essent necessaria ad iustificationem, sicut & fides, cur non ex vtriusque diceretur homo iustificari? Sed & aliquanto plus videntur vtgere, que inferius subiicit. Cum enim citasset testimonium Genesim, Creditit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, cognoscite ergo, infert, quia qui ex fide sunt, hi sunt filii Abrahamæ. Et subdit. Prouides autem scriptura, quia ex fide iustificat gentes Deus, prænuñciauit Abrahamæ, quia benedicentur in te omnes gentes. Igitur qui ex fide sunt benedicentur cum fidei Abraham. Quibus verbis aperte videtur Paulus omnes fideles filios Abrahamæ pronuntiare, & omnes illos eum benedicendos asserere, testimonioque scripturæ probare, Deum non exigere opera ad salutandum, sed ex fide iustificare. Vnde & paulo inferius ex fide rursus ait, nos iustificari, & filios Dei esse per fidem, & per eam, pollicitationem nos accipere spiritus, & promissionem factam Abrahamæ ex fide Iesu Christi dari credentibus.

Secundus locus, qui pro eadem parte induci potest, sunt verba, que statim adiunguntur à beato Paulo in epistola ad Romanos. Iustificati, inquit, gratis per gratiam ipsius, per redemptionem que est in Christo Iesu, quæ propofuit Deus propitiationem per fidem in sanguine eius ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ: propter remissionem præcedentium delictorum in sustentationem Dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore, vt sit ipse iustus, & iustificans eum, qui ex fide est Iesu Christi. Vbi est gloriatio tua: exclusa est. Per quam legem? Factorum? Non, sed per legem fidei. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine ope-

ribus legis. An Iudæorum Deus tantum? Nonne & gentium? Immo & gentium. Quoniam quidem vnus est Deus qui iustificat circumcissionem ex fide, præputium autem per fidem. Hæc ibidem. In his verbis multa videntur esse, quæ confirmant, fidem solam sufficere ad salutem. Primum quod iustificatos nos dicit Paulus gratis per gratiam Dei. Si autem opera essent necessaria, non possemus dici gratis iustificari, cum opera legis persæpe consent labore, magisque per sæpe à multis redimeretur pecuniis, si redimi possent. Secundum quod Christum propitiatorem nostrum dicit fuisse per fidem in sanguine ipsius. Si enim ille reconciliauit nos Deo, & propitium, & placatum nobis fecit, suo sanguine, & fide nostra, non igitur opera necessaria sunt, vt propitiationem, & reconciliationem ipsius, participemus. Alioqui, & propitiator ille debuit dici per fidem & opera nostra, in sanguine suo. Fauet & tertio huic parti, quod Deum iustificare dicit, eum qui ex fide est Iesu Christi, & ad eum neminem excipit, vt statim adiciat iustificare Deum, & circumcissionem ex fide, & præputium per fidem, vt nemo alienus ab hac iustificatione intelligatur, qui modo ex fide sit Iesu Christi, & per hoc fidelis, & christianus dici queat. Quarto pro eadem parte facit, quod gloriationem, & iactantiam Iudæorum, quæ se iustos esse gloriabantur, exclusam esse dicit. Non per legem factorum, sed per legem fidei, nunc ergo non ad opera, sed ad fidem tenemur, neque ad salutem opera sunt requisita, sed sufficit vna fides.

Quintus demum apertissimum argumentum pro hac parte, & profecto validissimum sumi potest ex illis verbis. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis. Non enim expressius, vt videtur, hæretici dicunt, fidem solam sufficere ad iustificationem hominis, quæ hic Paulus id ipsum dicit. Quid est enim aliud, fides sine operibus, quam fides sola? Quid etiam fides sola sine operibus? Si sufficit fides sine operibus ad iustificationem, sufficere profecto, apparet colligunt hæretici, fides sola. Et potest totus iste secundus locus confirmari ex illis verbis eiusdem apostoli ad Galatas. Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est, quia iustus ex fide viuunt. His enim verbis non solum dicit Apostolus, neminem in lege iustificari apud Deum, quod non videtur dicendum, si est necessaria ad iustitiam obser-

Gala. 3.

vantia

Abac. 2.

vantia legis, sed & docet hoc colligi ex autoritate Abacuch dicentis, iustum ex fide viuere. Quæ collectio satis idonea non est, si autoritas Abacuch non scintelligitur, vt iustus cre datur ex fide sola viuere. Nam si ex fide viuunt, & operibus inferri quidem potest, neminem in sola lege iustificari, sed nequaquam benè inferitur, neminem in lege iustificari. Iustificari namque potest in lege, & in fide, sicut viuunt ex lege, & ex fide.

Tertius locus ex quo videtur apparentissimè posse colligi, fidem solam sufficere ad salutem, habetur in eodem Paulo cap. 4. eiusdem epistola. Si Abraham, inquit, ex operibus legis iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Quid enim dicit scriptura? Creditit Abraham Deo, & imputatum est ei ad iustitiam. Ei autem, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum, ei verò, qui non operatur, credenti autem eum, qui iustificat impiū, imputatur fides eius ad iustitiam, sicut & David dicit, beatitudinem hominis, cui Deus acceptam fert iustitiam sine operibus. Hæc ibi. Sunt autem hoc in loco quatuor, quæ videntur suadere, fidem solam sufficere ad salutem. Primum enim cum dicit, Si Abraham ex operibus legis iustificatus est, habet gloriam, sed non apud deum, videtur indicare opera legis nihil conducere ad iustitiam apud deum, & consequenter ad eam non esse necessaria. Si enim conducerent ad iustitiam, cur Abraham ex illis iustificatus, non haberet gloriam apud Deum? Et hoc ipsum satis videtur, & monstrare, & confirmare, quod statim inducit testimonium scripturæ, in qua non opera, sed fides duntaxat, Abraham impurata dicitur ad iustitiam. Secundo & illa verba fauere huic parti videntur. Ei qui operatur merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Tertio quod statim adiungitur. Ei verò qui non operatur &c. apertissimè videtur probare eandem partem. Si enim fides illius qui non operatur, imputatur ei ad iustitiam, non ergo opera sunt requisita ad iustitiam. Alioqui illa nemini non operanti contingeret. Quarto & illud apertissimum est, quod statim adnectitur. Sicut & David dicit &c. Si enim & Davidis testimonio Deus etiam peccatoribus fert acceptam iustitiam, & iustificat eos sine operibus, quis debeat esse durus, & tam inhumanus, vt velut coarctas libertatem diuinam, audeat dicere Deum non iustificare sine operibus, & opera esse requisita ad iustitiam, neque solam fidem sufficere?

Quartus locus est in eadem epistola. 10. v-

bi sic legimus. Si confitearis in ore tuo dominum Iesum, & in corde tuo crederis, quod Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura Omnis qui credit in illum, non confundetur. Non enim est distinctio Iudæi, & Græci, sed idem dominus omnium diues in omnes, qui inuocant illum. Omnis enim quicumque inuocauerit nomen domini, saluus erit. Hæc ibi. Estque hic locus benè perpendendus. Non solum enim videtur tradere satis esse cuiuscumque ad iustitiam fidem in Christum, verum & hoc ipsum Esaiæ, & Ioëlis testimonium aperis confirmare, certè enim si opera sunt necessaria ad iustificationem nostram, cum fides possit, & fidei confessio, inueniri absque talibus operibus, multi, qui credunt, confitentur, & inuocant Christum, confundentur neque saluabuntur, sed male peribunt. Cum ergo hoc aperte contradicat huic loco Pauli, oportet dicere opera non esse necessaria ad salutem, sed fidem solam sufficere.

Quintus locus est eiusdem Pauli. Vt enim Lucas in Actibus refert, quandam benè longam orationem, quam habuit ad principes Synagoga, Antiochia, Pisidia, his penè verbis cõcluit. Notū sit igitur vobis viri fratres quod per hunc, scilicet Christum, vobis remisit peccatorum annūciatur, & ab omnibus, qui bus non potuistis in lege Moysi iustificari. In hoc omnis, qui credit, iustificatur. Vides vt neminem excipit credentem? Vides vt non aliqua requisitū opera, sed solam fidem, vt participarem remissionem peccatorum, quæ annūciatur nobis per Christum.

Sextus locus est in eisdem actibus. Inter cetera enim, que Lucas ibi commemorat, Petrus dixisse in oratione, quæ habuit ad Cornelium, & ad eos, qui conuenerant ad domum illius, vt audirent verbum dei, hoc quoque refert, eum dixisse de Christo. Huic omnes prophetae testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes, qui credunt in eum, Si omnes, qui credunt in Christum, remissionem peccatorum accipiunt in o ergo opera ad salutem necessaria sunt. Sed auctoritate, Petri, Pauli, Lucæ que ipsius, & omnium prophetarum, constare videtur, fidem solam sufficere ad salutem. Et potest hic locus confirmari ex illis verbis Christi. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Saltem enim ex his videtur posse colligi, quod sufficiat ad salutem fides cum baptismo, quicquid ante, vel postea, baptizatus fecerit.

Scp.

Gal. 3.

Ro 3.

Esaiæ. 28
Ioel. 2.

Actu. 13.

Actu. 10.

Septimus locus, qui pro hereticorum sententia induci potest est ille, qui non mediocriter torfit diuum Augustinum in tractatu, de fide, & operibus. Is autem primæ ad Corinthios. 3. Secundum gratiam Dei, quæ data est mihi, vt sapiens architectus fundamentum posui, alius autem superædificat. Vnusquisque autem videat quomodo superædificet. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. Siquis autem superædificat supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, & stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit. Dies enim domini declarabit, quia indigne reuelabitur, & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superædificauit mercedem accipiet. Si cuius opus arserit detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Ex hoc loco sic possumus argumentari, fidem solam sufficere ad salutem. Paulus asserit hoc loco, saluos fore omnes, qui tenuerint fundamentum Christum, qui quicquid ei postea superædificent. Solus enim duos ordines ponit superædificantium Christo, & vtrosque pronūciat fore saluos, hos quidem, qui ligna, fœnum, & stipulam, superædificant, per ignem, alios vero, qui aurum, argentum, & lapides pretiosos, superstruunt, sine igne. Cū ergo omnes qui fidem habent Christi, teneant Christum, per fidem ille habitat in cordibus nostris, & per fidem tenetur, neque alia de causa, hoc se Paulus gloriatur, fundamentum posuisse, quia tradidit Christi fidem, sequitur omnes, qui credunt Christo, tandem saluos esse, siue per ignem tribulationis expurgantem à malis operibus, quæ admiserint, siue etiam si ne huiusmodi igne, si operibus solidis virtutum quis incubuerit.

A. 2.

Octauo confirmare possumus fidem solam sufficere ad iustificationem ex multorum exemplis, qui propter eam solam videntur iustificati. Et primò quidē possunt induci pro hoc tria illa millia hominum, qui die Pentecostes audientes primum sermonem Petri post aduentum spiritus sancti, & credentes verbis illius, eodem die baptizati sunt. Cū enim minimè dubium sit, inter illos, plurimos fuisse in peccato, neque verisimile appareat, ad baptismum fuisse admittendos, nisi qui iam crederentur iustificati, vel sua certè opinione, quod in se erat, vt iustificarentur, fecisse, videntur, quidem isti ad solam suam ipsorum fidem iustificati. Et si mores etiam boni ad iustificati-

nem necessarii essent, quomodo vno, & eodē die, tam multi potuerunt baptizari? Quomodo non etiam meminisset Lucas examinationis vitæ illorum? Si enim mores etiam boni ad iustificationem necessarii sunt, doctrina morum tradenda est ante baptismum, & examinatione faciendæ vitæ, ne sanctum baptismum canibus tradatur, & margarita tantæ, & tam incomparabilis virtutis, porcis. Ista autē haud quaquam vno die videntur potuisse præstari respectu trium millium, neque tacita fuissent à Luca, si quidem ea, vel aliquod eorum apostoli præstitissent. Et secundò potest asserri in huius roborationem exemplum illi Eunuchi, qui idem Lucas in actibus apostolorum refert baptizatum à Philippo nulla facta interrogatiōe de moribus, immò nullo alio prorsus requisito, quàm fidei ex toto corde. Cū enim, dum Philippus euangelizaret illi Iesum, venisset ad quandam aquam, dixissetque eunuchus ille. Ecce aqua. Quis prohibet me baptizari? Dixit ei Philippus. Si credis ex toto corde, licet. Vides, vt nihil aliud ad baptismum requirit, quàm fides? Sed & hoc aliquanto fit dilucidius ex eo, quod sequitur. Cū enim respondisset eunuchus. Credo filium Dei esse Iesum Christum, descenderunt vterque in aquam, & Philippus baptizauit eum. Tertio & hoc ipsum docere possumus ex exemplo illo celebri de custode carceris, quem Lucas commemorat ibidem baptizatum à Paulo cū tota domo sua, eadem nocte, immò eadem hora, qua ostia carceris vidit aperta. Cū enim ille rogasset Paulum, & Sylam, quid eū oporteret facere, vt saluus fieret, & illi respondissent, crede in dominum Iesum Christum, & saluus eris tu & domus tua, tollens eos in illa hora noctis, addit Lucas, lauit plagas eorum, & baptizatus est ipse, & omnis domus eius continuo. Si igitur vt baptizetur quis, satis est fides, ergo & vt iustificetur, satis erit. Non enim sūt admittendi ad baptismum quos certò constat esse in peccato.

Hæc sunt potissima argumenta, quæ fieri possunt, vt opinor pro hereticis. Sed illis, aut siqua sunt alia fortiora, non obstantibus, veritatem fidei tuebimur. Quoniam verò omnia ista pendent ab scripturis, de quarum se germana intelligentia falsò iactant hæretici obijcientes nobis, quòd illis relictis in Aristotele, & aliis prophana philosophiæ autoribus noctes, diesque consumamus, & pro reb⁹ penè nullius frugis passim digladiemur, velim in expositione horum locorum, quæ pro ip-sis induximus, aliquanto latius expatiari, quæ

Stylus

stylus scholasticus, & modus huius quæstionis iam exposceret. Existimet itaque precor pius lector, ne prolixitate quæstionis radio vilo afficiatur, singulas solutiones quæstiones esse distinctas, vel expositiones potius distinctorum locorum scripturæ. Tam enim difficilia nobis visa sunt hæc loca omnia, tam obscura, tam abdita, tam digna, quæ exactè tractarentur, vt neque poruerim quidem, neque fas mihi putauerim esse leuiori ea manu attingere. Neque tam vereor modum me excelsisse huiusmodi argumentis debitum, quæ, vt hinc, qui ista curiosè expederint, vel hac tanta prolixitate fecerim satis. Neque mirandum sanè, quòd hæc sunt loca, quæ, vt Augustinus dicit, apostolorum princeps subobscura esse dixit, & difficultia intellectu in Paulo. Sed accedamus tamen ad expositionem eorum.

Augst. de fide, & operib. c. 14

Ad primùm ergo dicendum non rectè colligi, fidem solam sufficere, neque ex eo, quòd ex operibus nullus iustificatur, neque ex eo quod nunc iustitia Dei manifestata est sine lege, neque ex eo quòd iustitia Dei communicari dicitur omnibus, qui credunt. Sed vt hæc apertiora sint, sigillatim hæc tria exponemus. Et primùm quidem istorum trium. Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo, hinc habet sensum, virtute, & merito suo rum operum nullus iustificatur coram Deo. Vnde & præcedit. Vt omne os obstruat, & subditus fiat, hoc est reus ostendatur, omnis mundus coram Deo. Et sequitur. Omnes. n. peccauerunt, & egent gloria Dei. Ex quibus verbis manifestum est sensum istorum verborum, Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo, esse hanc, nullus propter opera sua, aut quod idem est, ex vi, & merito operum suorum iustificabitur coram Deo. Cū enim seculi gratia diuina peccatis sint omnes, & inimici Deo, grauissimisque poenis ob illius offensam obnoxii, quid habere poterunt ex se, vnde iustificentur, & redeant in gratiam diuinam? Aliud est dicere, opera esse necessaria ad salutem, quod nos concedimus aliud ex operibus nostris nos iustificari, vel saluari, quod hic negat Paulus. Et licet apud diuum Iacobum in autoritatem citata, cū dicit Abrahami pater noster nonne ex operibus iustificatus est? illa præpositio, ex, tantū dicit efficientiam, & cooperationem, sensus enim horum verborum est. Ad Abrahæ iustificationem cooperata esse opera ipsius fidei, vnde & statim subditur, vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, tamen apud Paulum hæc particula, ex, amplius aliquid dicit.

Denotat enim illud ex vi, & natura operum fieri, ac ex debito contingere, quod ex operibus dicitur fieri. Quod ne quispiam me meo ex capite dicere existimet, audiat ipsum Paulum. Is enim, ne hic uos eius sensus lateret, ad Romanos sic ait. Si autem gratia, iam non ex operibus. Aliò qui gratia iam non est gratia. Quibus verbis apertè indicauit, vt opposita à se haberi, fieri aliquid ex gratia, & fieri ex operibus, & consequenter, fieri aliquid ex operibus tunc dici, cū sit ex debito, & propter ipsa opera. Quare cum omnes quotquot sunt iustificati, iustificati sint ex gratia, sequitur verisimè ipsum dixisse. Ex operibus legis nō iustificabitur omnis caro coram illo. Et idem ipsum indicauit, cū dixit. Nō ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam, saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. Verbo enim iustitiæ indicauit se non excludere opera, quibus congruum esset Deum benignitate sua respondere, sed excludere tantum iustitiam, & quicquid esse iustificationi ex gratia contrarium. Quare ne opera videretur excludere, non contentus verbo iustitiæ, adiecit etiam per lauacrum regenerationis. Ex quo verbo satis etiam indicauit, hoc ipsum quòd volentes baptizamur, cooperari nostram iustificationi. Explicuit & se hoc vocare ex operibus iustificari, cum adiecit statim in principio cap. 4. eiusdem epistolæ ad Romanos. Et autem, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Hoc enim perinde est, ac si apertius dixisset. Illud quod ex operibus datur alicui, & propter sua opera, non datur secundum gratiam, sed secundum debitum. Et per hæc patet, nullam esse contrarietatem inter Iacobum & Paulum, dum Iacobus dicit, Abraham iustificatum esse ex operibus, Paulum verò neminem iustificari ex operibus. Vterque enim statim explicuit, quo in sensu hæc dixisset. Quare cū in sensu nulla sit contrarietas, neque ipsi ergo inter se sunt censendi contrarii fuisse. Scio aliquos aliter dissoluere istam, quæ in cortice literæ apparet, diaphoniam. Aiunt enim, Paulum de operibus legis Moyse intellexisse, Iacobum verò, de officii pietatis, & charitatis. Possunt & alii dicere Paulum non excludere opera, quæ sequuntur acceptam gratiam, & eis solis cooperationem ad iustitiam cedere à Iacobo. Sed nobis prior via dissoluendi contrarietatem magis probatur. Consona est enim magis expositio, quam dedimus, & antecessentibus, & consequentibus, & aliis locis eiusdem Pauli, vt

Rom. 11.

Titu. 3.

ostendit.

ostendimus, & melius est verba tanti apostoli in quanto maximo possumus rigore, & generalitate, ut sic dicam, vera ostendere, quando ipse generaliter, & obsq; vlla limitatioe locutus est. Et in hunc sensum saepe exponit diuus Augustinus ista loca in illis libris, quos contra Pelagianos scripsit. Et peculiariter primo contra Pelagium & Coelestinum capi. 8. & 13. & libro de natura & gratia contra Pelagianos cap. 40. & de praedestinatione sanctorum cap. 6. Et per haec patet quid dicendum sit ad ea, quae in confirmatione huius argumenti inducuntur ex epistola ad Galatas. Immo verè ex iis, quae in ea epistola addunt ab ipso Paulo & ista, quam dedimus, expositio, potest confirmari. Cum enim addit. Si ex lege iustitia, iam non ex promissione. Et iterum. Si data esset lex, quae posset viuificare, verè ex lege esset iustitia, & si per legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est, videtur protectio his omnibus indicare, idè se dicere, neminem iustificari ex operibus legis, quia neque obseruantia est aliqua legis tam exacta, neque opus vllum virium naturalium tam praclarum, quod ad iustificationem ex se sufficiat.

Secundum etiam quod in primo loco ponderatur, non cogit asserere, fidem sine operibus sufficere ad salutem. Possumus enim dicere verbum, sine lege, cum Paulus dicit. Nunc autem sine lege Dei manifestata est referendum esse ad verbum manifestata, non ad verbum iustitia. Manifestata est enim iustitia dei per aduentum, & praedicationem Christi, & suorum, neque lege, neque ipsius ministris, vel ceremoniis, eam manifestantibus.

Ibidem. Sed contra istam expositionem est argumentum apparens. Quomodo enim sine lege potest dici manifestata, quae restituta est ab ipsa lege, ut statim addit Paulus. An non ipsum testimonium iustitiae Dei, quod perhibebat lex, manifestatio quaedam erat ipsi? Quomodo etiam sine lege potest dici manifestata iustitia Dei, cum etiam Christus, & sui apostoli testimonio vterentur legis ad iustitiam Dei manifestandam? Neque video sanè, quid ad haec argumenta dici possit, nisi fortè quis dicat cum Origene in expositione huius loci, legem accipi pro lege naturali, cum dicitur. Nunc autem sine lege, pro Moysaica verò cum dicitur, restituta a lege. Erat enim ad eò debilitata, & obscurata legis naturalis scintilla, ut eius testimonio haud quaquam voluerit deus vti ad manifestationem suae iustitiae. Sed utcunque de his sit, placet profectò magis, ut lex in toto suo obitu accipiatur in illis verbis. Nunc

autem sine lege, hoc est, ut & naturalem, & Moysaicae comprehendit. Omnem enim occasionem gloriandi in lege, & Gentilibus, & Iudaeis, vult Paulus praecindere. Et tunc vel dicemus verba ista, Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est, hunc habere sensum. Nunc autem sine lege, id est, non causante neque praestante iustitiam, sed tantum cognitio nem peccati, iustitia Dei manifestata est, vel dicemus illa verba sine lege non adiungi verbo manifestata est, sed verbo iustitia, ut sensus sit. Nunc autem iustitia Dei, quae est sine lege. Hoc est, quae non causatur a lege, neque eius iustificationem requirit, manifestata est per testimonium legis, & prophetarum. Et hanc expositionem, & subdistinctionem sequitur diuus Augustinus de spiritu & litera, cap. 9. Et libro. 1. contra Pelagium & Coelestinum de gratia Christi his verbis. Quomodo sine lege manifestata, si per legem restituta? Non ita sine lege manifestata, sed sine lege iustitia, quia iustitia Dei est, id est, quae nobis non ex lege, sed Deo, & hanc distinctionem, vel certè expositionem illam, sine lege, id est, lege non efficiente iustitiam, postulare videntur illa verba, quae statim praecesserant. Ex operibus legis non iustificabitur omniscaro coram illo. Per legem enim cognitio peccati. Videtur enim istis aliis, quae mox subiunguntur, tantum excludere legem ab efficiètia iustitiae dei.

Sed veniamus ad tertium, quod in primo loco magis vrger. Videtur enim Paulus nulum credentem à salute excludere, cum dicit iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes qui credunt. Et quidè ad hunc locum dicunt communiter non dixisse Paulum in omnes, & super omnes, qui credunt ei, sed in eum, quod tantum conuenit habitibus charitatem, & amore in eum tendentibus. Aliud enim, inquit, est, credere Deo, quod est fide adhibere, aliud, credere Deum, quod est, credere Deum esse, aliud credendo amare, credendo diligere, credendo in eum ire, & eius membris incorporari, ut Augustinus eleganter exponit super Ioannè tractatu. 29. Et idem potest colligi ex eodè cap. 19. de fide & operibus, ubi ita ait. Credere in Christum non est habere daemone fidem, quae rectè mortua prohibetur, sed fidem, per dilectionem operatur. Sed nihil valet hoc re fugium commune. Non enim habetur Graece ei neque in eum, sed absolute dicitur in omnes, & super omnes qui credunt. Et sic legit diuus Augustinus in de spiritu & litera cap. 9. & 13. Et praeterea. Si sic ista exponamus, auferere

auferemus magnas prerogatiuas fidei. Consequenter enim habebimus dicere ista, quae promittuntur credentibus in Deum prerogatiuas esse fidei, & charitatis. Dicendum ergo aliter ad hoc. Signum istud vniuersale, omnes, non distribuit hic pro singulis generibus, sed pro generibus singulorum. Hoc est, non distribuit pro omnibus nationibus, & populis, sicut frequenter dicunt summulista de hoc signo, omne, in ista propositione. Omne animal fuit in arca Noe, non distribuere pro singulis generibus, sed pro generibus singulorum. Et in his, ut omnes etiam non dialectici hac intelligant, volumus dicere non esse sensum Pauli iustitiam Dei omnibus communicari, qui credit, sed sensum esse, quod communicatur iis, qui credunt, siue Iudaei sint, siue Gentiles. Ita ut nullus excludatur ab hac gratia, quae omnibus exposita est, & ad omnes pertinet, & ab omnibus potest participari, si modo velint fidem Christi recipere, & quae illa exigit praestare. Atque ita necessarium est accipere quod Paulus alibi dicit. Per vniuersam iustificationem, in omnes homines in iustificationem vitae. Non enim omnes homines iustificantur, sed ex omnibus nationibus aliqua. Ita etiam Augustinus lib. 4. contra Iulianum Pelagianum. c. 8. exponit illa verba eiusdem Pauli. Deo vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Et cap. 13. de correptione & gratia eodè modo exponit illa. Omnibus per omnia placeo. Et haec verba, quae modo exponimus, in hunc sensum, Paulum accepisse, potest probari. Statim enim adiungit. Non enim est distinctio. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Quibus verbis videtur aperuisse, nequaquam se voluisse in praecedentibus asserere, omnes fideles esse iustos. Quid enim magis alienum à Paulo, sed hoc tantum voluisse indicare, gratiam fidei Christi ad omnes spectare, neque esse sicut lex vetus, in qua gloria bantur Iudaei, quae ad solos eos spectabat. De trahere enim volebat Paulus ibi supercilium, & arrogantiam Iudaeis, & ostendere etiam nihil eos habere, quo se anteferrent Gentilibus, cum gratia fidei ad omnes ex aequo pertineret, neque intra Iudaeae cancellos inclusa esset. Atque in hunc sensum statim dixerat idè Paulus. Causati enim sumus Iudaeos, & Graecos, omnes sub peccato esse. Et supra cap. 1. de Euangelio Virtus enim Dei est in salutem omni credenti, Iudaeo primum & Graeco. Et in hunc modum possumus respondere ad testimonia quarto, quinto, & sexto loco inducta.

Altera etiam via respondere possemus ad

huiusmodi omnia testimonia dicentes, ea omnia esse intelligenda de credentibus fidei via & efficaci, quae per dilectionem operatur. Et haec via potest colligi ex Augustino in lib. de fide & operibus cap. 14. 16. & 21. & in de spiritu & litera cap. 32. cuius verba citauimus quarto argumento contra secundam propositionem quaestionis primae. Vnde & in cap. 22. De fide & operibus ita ait. Rectè dici posset ad solam fidem pertinere Dei mandata, si non mortua, sed viuam illa intelligatur fides, quae per dilectionem operatur. Et cap. 23. Inseparabilis aut, est bona vita à fide, quae per dilectionem operatur, immò verò ea ipsa est bona vita. Et cap. 13. mores bonos & fidem sibi inuicem dicunt conexas esse, sicut Dilectio Dei, & dilectio proximi, quarum altera sine altera esse non potest, ut ibidem cap. 10. ostendit. Et subdit in fine eiusdem cap. 13. regulam notandam sub his verbis. Ideò aliquando alterum sine altero, plena doctrina inuenitur scriptura commemorare, ut etiam hoc modo inter se alterum sine altero esse non posse, quia & credit Deo, debet facere quod praecipit Deus, & qui propterea facit, quia praecipit Deus, necesse est, ut credat Deo.

Quod si ne ista quidem duae expositiones satis quietent curiosi scrutatoris ingenium, & absolutiorem aliquam, & liberiores, minusque limitatam, Pauli expositionem desideret, occurrit & tertia via, qua ad omnia haec testimonia sufficienter respondere possumus. Ea autem est, ut dicamus satis esse, ut censetur huiusmodi vniuersales verba, semper ita esse, sicut per illas significatur, siquidem non apponatur aliunde aliquod impedimentum. Neque enim est necessarium ad veritatem earum, ut semper quiddam fiat, & quocunque nos habeamus modo, ita sit, sicut ille significat. Itaque ad veritatem huius propositionis, quam modo exponimus, satis est quod si non aliunde peccatis nostris impediamus gratiam Dei, per hoc solum quod credimus, iustificemur. Neque parum dicitur ab apostolo, sic exponendo hunc locum. Primo enim indicatur ab eo per haec verba, nemini patere salutem absque fide. Secundò, per fidem patere salutem cuiuscunque, siquidem obstatulum aliquod non apponeret, sed se ductui, & virtuti fidei permitteret, & quae iuris sunt sui, & operis, & fuit actionis non impediatur exercere. Illa enim ostendit, & demonstrat omnia necessaria ad salutem, & perducit ad ea, siquidem ei non aduersetur, & renitatur, sed obtempetamus potius, & eam sequamur, & faciamus, quae illa

la nos docer faciendā, caueamus autem, quæ cauenda præscribit. Itaque in his verbis non solum indicatur necessitas præcepti, cui obnoxii sumus, cuique credēdo satisfacim⁹, & nos à morte aeterna, quam aliis incurremus, liberamus, sed indicatur etiā potestas, virtus, & efficacia fidei ad iustificationem hominis. Et ita etiam intelligendi sunt sancti doctores, cum apud illos sæpe legimus fidem liberare, & iustificare impios, & ex peccatoribus sanctos facere. Loquuntur enim, sicut edocti sunt ab scriptura in multis locis. Et peculiariter licet videre ita locutos fuisse Ambrosii epistola. 71. Hilarium canone. 9. super Matthæum, Leonem in quodam sermone de Epiphania domini. Quod verò satis sit hoc ad veritatem huiusmodi propositionum, potest probari, quia & alibi non semel videtur huiusmodi propositionibus scriptura in solo hoc sensu. Sic apud Ioannem saluator ait. Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducauerit non moriatur. Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuat in æternum. Et paulo inferius. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Et iterum statim. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Sicut misit me viuens pater, & ego uiuo propter patrem, & qui manducat me, uiuet propter me. Hic est panis qui de cælo descendit. Non sicut manna ducatur in præsertim vestri manna & mortui sūt. Qui manducat hunc panem, viu et in æternū. Hæc ibi. Vides quoties, & quam generaliter Christus asserit iustificandos, & in se mansuros, & vitam æternam habituros eos, qui ipsum in sacramento Eucharistiæ manducauerint? Cùm ergo non dubitas multos ad iudicium manducare hunc supercælestem panem. Hoc enim & Paulus testatur, & experientia ipsa in multis malis sacerdotibus demonstrat, cùm etiam certum sit, & apud omnes constantissimum damnari posse multos, qui hunc panem, vel digne, vel indigne sumperint, siquidē postea admiserint peccata aliqua, & recesserint à fide, relinquuntur perfectō idē solum dixisse Christū, manducates Eucharistiā habituros vitam æternā, quia quātum ex parte ipsius sacramenti eā oēs habebūt qui illud indigne sumperint, non verò quod absolute, & simpliciter eā sint omnes, qui indigne illud sumperint, habituri, quicquid vel tūc, vel antea ipsi admiserint. Et per hæc, quæ

nulli sanè intelligenti, & interpretanti verba ipsius, poterant esse ambigua, explicabat ipse seruator, & doctor omnium, sic esse intelligendas similes propositiones vniuersales, quas & ipse ibidem de fide asserit, & in scripturis suorum apostolorum sciebat nos postea lecturos. Neq; n. ipsi absq; exēplo, hoc tropo & figura vsi sunt, sed quod viderant factitarū à suo magistro, & à se quoque vsurpari posse prudenter intellexerunt. Pater autem Christum in eundem modum locutum esse de fide, quo ipsi. Ita enim ibidem ait. Qui uenit ad me, non esuriat, & qui credit in me, nō sitiet in æternum. Et statim. Hæc est autem voluntas patris mei, qui misit me, vt omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam. Et supra cap. 3. ad Nicodemum ita ait. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in ipso, non pereat, sed habeat vitam æternam. Sic. n. De⁹ dilexit mundum, vt filiū suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternā. Et infra cap. 10. in hunc sensum dicit. Per me si quis introierit, saluabitur, Et iterum. Oues meæ vocem meam audiunt, & egocognoſco eas, & sequuntur me, Et ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & nō rapier eas quisquam de manu meā. Neq; enim dubitare possunt hæretici quin aliqui perierint, qui per fidem introierant ad Christum, & de ipsis essent ouibus. Pater enim hoc etiā secundum eos, in his qui recesserunt à vera fide. Et infra cap. 11. in hunc sensum dicit. Martha. Qui credit in me etiam si mortuus fuerit, viu et, & omnis qui viu et, & credit in me, non morietur in æternū. Et cap. 7. Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aqua: viuæ. Sic & alibi remissionē promittit peccatorum eis, qui remittunt aliis offensas in se commissas, & omnia mandanda eis, qui dant elemosynas. Et Paulus dicit. Pietas ad omnia utilis est promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. Et ad Romanos. 6. Quicumq; in Christo baptizati estis, Christū induistis. Et cap. 8. Spe salui facti sumus. Et Thobiaz. 4. Elemosyna ab oī peccato, & morte liberat, & nō patietur animam ire in tenebras. Et Esaiæ. 58. Cùm effunderis esurienti animam tuam, & animā afflictam repleueris, orietur in tenebris lux tua. &c. Et frequētissimè scriptura hoc tropo vtitur, quotiescūq; de illis agit, quæ nisi nos impediremus aliis peccatis, nos perducerent ad vitam æternā. Debetq; huius doctrinæ semper memi-

meminisse, quicūq; studiosus est scripturarū, neq; vult in illis offendere, vt faciunt pascim, propter ignorantia eius, hæretici. Neq; existimet quispiā in solis scripturis hunc tropū inueniri. Frequentissimos enim esse apud philosophos, & pphanas autores, immodè & apud vulgus. Sic enim vulgo dicimus, igne omnē calefacere, aquā semper frigefacere, mala colloquia corrumpere bonos mores, malorum consuetudinē semper nocere, vinū, & mulieres apostatate facere sapientes, & similia sexcetera. Neq; tamē si roget nos quispiā dicerem⁹ per hæc nos velle significare semper ista fieri non obstantibus qualibuscūq; impedimētis, sed naturas nos, & virtutes istorum his verbis explicare, & quod, vt plurimū ex his sequatur, aperire. Atq; ideo scriptura, quæ loquitur more filiorum hominū vtitur his tropis, quoniā frequentes apud eos sunt, & sic melius intelligimus, quæ in ea legimus, & p hæc abundè superq; respōsum est, ad quartum, quintum, & sextum, argumentum cū sua confirmatione.

Locum ergo excutiamus tertium, & secundum. Quoniam verò quinque in secundō pōderata sunt inter argumentandum, totidem dictis ad ea respondebo.

Pro solutione igitur secundī argumenti in secundo loco inducti dico primo. Quemadmodum verbum illud, iustificati gratis per gratiā ipsius nō excludit fidem, ita neq; excludit opera, quæ ex diuina lege necessaria sunt ad iustificationē. Vt enim à Deo habemus per gratiā ipsius, vt credam⁹, ita & ab eo habem⁹, vt operemur opa necessaria ad salutē, & iustificationē nostram, & tam illa, quam fides, donec quædam gratuita sunt Dei, & illis positissimè, & non ex debito iustificamur. Secundo dico. Ex hoc quod iustus dicatur ex fide viuere, & Deus eum iustificare per fidem, malè colligitur, opera non esse necessaria. Non enim idem est viuere ex fide, & viuere ex fide sola, iustificari ex fide, & iustificari ex fide sola. Priora dicit scriptura, posteriora de suo erroneo sensu addit hæretici. Si autē queratur cur tacitis operibus vnus fidei in hoc loco fiat mentio à Paulo, vide huius causas nonnullas satis congruentes, in tertia, quam statim addemus, questione. Neq; tamen interrim damus de operibus aliis à fide Paulum tacuisse. Oppositū enim statim docebimus. Et si aliquando inueniatur in libris catholicorum doctorum, solam fidem nostram, vel solam fidem Christi saluare, intelligendum est verbo illo solam non excludi opera, sed excludi omnes aliās sectas, & vias ad salutē, quæ sunt

præter fidem nostram, vel Christi, & hoc tantum illis verbis significatur, quod non pateat alicui salus, nisi per fidem nostram, quæ fides Christi est. Et vt vno exēplo doceamus, quid in omnibus similibus intelligendum sit, subiiciam verba Martini quinti in bulla condemnationis Ioannis Vuicless, & Ioannis Hus, quæ habetur in fine concilii Constantiensis. Is itaque ad medium illius bullæ inter cætera ita ait. Cùm reliquis huiusmodi secta damnabili infectis, qui post cōpetentem monitionem, ac frequētē exhortationem, quæ piè erga eos spe, correctionis, & emendationis, ac ad meliorem vitam frugem conuersionis, vsus est, à prædictis erroribus, & secta noluerint resipiscere, & ad gremium, vnitatemque sanctæ matris ecclesiæ redire, ac fidem catholicam, quæ sola saluare potest, sine qua verè salutis nulli subsidium contingit, plene recognoscere, & confiteri, iustitiā leueritas, prout facti poposcerit qualitas, dulcore misericordie temperetur. Hæc ibi. In quibus manifestè patet, cum dicitur fidem solam saluare, nihil aliud significari, quam quod statim adiungitur, extra illam neminem saluari. Atque ita præclarissimus ille Pelagianorum infestator Augustinus cùm eliminare vult de ecclesia errorem illum Pelagii, quod ante legem saluati fuerint iusti per naturam, deinde per legem, postremò per Christum, aperte dicit. Iustos antiquos non saluos fecit nisi fides mediatoris. Quo verbo certè non excluderetur necessitatē operum præceptorū, sed necessitatem indicabat fidei Christi pro omni statu.

Tertio dico. Cùm Paulus gloriationem Iudæorum exclusam esse dicit. Non per legem factorum, sed per legem fidei, non iudeo legem veterem appellauit legem factorum, quod in ea non credendū præscriberentur, sed tantum faciendū, neque nostram legem fidei legem appellauit, quoniam in ea nihil præcipitur faciendum, sed tantum credenda. Sunt etenim in vtraque lege præcepta de credendis, & de faciendis. Sed iudeo lex vetus, lex factorum dicta est, & nostra, lex fidei, vt dicit diuus Augustinus, quia in lege veteri plurima de faciendis mandata data sunt, ad eò vt Petrus dixerit, eam importabilem fuisse, pauca autem, immodè verè paucissima de credendis præcepta erant in tota lege veteri, contra verò in noua lege pauca sunt præcepta de faciendis, & multa de credendis. Suprà illa enim ad quæ tenemur ex lege naturali, nullū habemus iuris diuini hoc tempore præceptū, nisi præceptum de credendo,

& de tribus sacramētis baptismo, cōfessione, & Eucharistia. Credere verò multò plura tenemur quàm tenebantur homines antè aduētum Christi. Quoniam multò plura nunc sunt patefacta mysteria, quæ necessarium est fidelē omnē credere certa ac firma fide. Atq; idè status hic noster vocatur status fidei, immò & fides, vt suprā ex Paulo docuimus. Et q; Paulus cum appellaret legē nostram legē fidei, nō voluerit excludere à lege nostra præcepta de faciēdis, satis explicabat ipso verbo lex fidei, legi enim factorum opposuit legē, quæ plura solet præscribere, & non opposuit fidē, ne illa sola requisita putaretur. Atq; hoc ipsum multò magis statim aperuit, cum obiectum argumētum, legē ergo destruimus, per fidē hoc pacto soluit. Absit. Sed legē statuimus, hoc est firmamus, & stabilimus, sicut apertissimè sonat Græca litera. Cū enim hoc de lege veteri intelligi cōmodè nequeat, quod idem est. Quare ex his liquido mōstratur hoc ipso loco Paulus stare p nobis, quo maximè glorianur hæretici aduersus nos. Quartò dicō. Quintum verbum quod in hoc secundo loco maximè meritò ponderatur, variè exponit à doctoribus catholicis. Quidā enim dicūt Paulum, cum dicit, arbitramur iustificari hominem per fidē sine operibus legis, nō exclusisse opera cōsequētia ipsam iustificationē, sed tantum exclusisse opera antecedentia ipsam iustificationē. Quoniam fides, inquiunt, sine operibus, nempe ipsam subsequētib; mortua est. Et in fauorem huius expositionis potest induci August. 14. cap. de fide & operibus vbi tractās hæc verba ita ait. Nō hoc agit apostolus, vt præcepta ac professā fide opera iustitiæ contemnantur, sed vt sciat se quisque per fidem posse iustificari, etiā si legis nō præcesserint opera. Sequuntur enim iustificatū, non præcedunt iustificandum. Hæc ibi. Et in de spiritu & littera cap. 26. Sic intelligendū est ait, Factores legis iustificabuntur, vt sciamus eos aliter nō esse factores legis, nisi iustificentur, vt nō iustificatio factorib; accedat, sed factores legis iustificatio præcedat. Hæc Augu. Sed contra istam expositionem primò est argumētum, quia Paulus generaliter asserit, per fidem iustificari hominem sine operibus legis, vbi omnia quidem opera legis excludere videtur. Neque est cur potius excludere existimeret sequentia, quàm antecedētia ope-

ra, & sicut dicunt iuris consulti, vbi lex nō distinguit, neque nos distinguere debemus. Et quidem, cum Paulus nō solum nō distinguat sed absolutè omnia excludat, neq; nos quædam includere debemus, quædam verò excludere. Et præterea contra istam expositionem argumentor. Iam enim hæc sententia cōcedit hæreticis opera nō esse requisita ad acquirendum nobis iustitiam, sed tantum ad eam tuendum, & conseruandum, & ne ab ea semel acquisita excidamus. Quod quidem dā dum nō est hæreticis. Si enim detur, consequenter habebimus dare, neq; baptismum, neque pœnitentiam necessariā esse, neq; in re, neque in voto, ad consequendum iustitiam, & vna fide iustificari posse, adulteros, homicidas, blasphemos, fures, vsurarios, quod suprā satis ostendimus non esse dādum. Et profectò sine causa videntur mihi limitare verbū Pauli ad opera antecedentia, qui hoc semel largiuntur hæreticis. Cū enim Paulus tantum dicat homines iustificari per fidem sine operibus, & non dicat sine operibus posse homines saluari, & perseverare in iustitia, saltem in his locis si hoc interim darur eis, vt ad comparandum nobis iustitiam, fides sine operibus sufficiat, quid opus est limitare verbum Pauli, cum consequenter dici debeat verissimum esse solam fidem sufficere ad iustificationem omnibus exclusis operibus? Secundo & alii possent hæc verba exponere de operibus fidē antecedentibus, ita vt sensus sit, hominem iustificari per fidem sine operibus, quæ ipsam fidem antecederent. Et pro hac sententia possent induci verba Augustini in priori enarratione in psalmum. 31. vbi ita ait. Ergo fratres ex fide iustificatus est Abraham, sed si fidem opera non præcesserunt, tamē secuta sunt. Et paulò inferius. Noli præsumere de operibus antè fidem. Noueris quia peccator etiam te fides inuenit. Et si te fides data fecit iustū, impium inuenit, quē faceret iustū. Et post cōfirmari ista expositio, quia opera, quæ sequuntur fidem, vt nos iustificet, opera sunt fidei, neque cōtra ea debuit fides distingui. Et cum vbiq; asserat Paulus, nos nō iustificari ex operibus, videtur de illis solis operibus loqui, quæ fidē antecedunt. Si enim ex aliis, quæ consequuntur fidem, homo iustificetur, & ea quoq; iustificatio diceretur esse à fide, à qua sunt illa opera. Et ad amputandum supercilium, & Iudeis, & gentibus de sua iustificatione, & ostendēdū eā esse merè gratuitā, quod est Pauli propositum in hac epistola, satis profectò erat dicere, nulla opera antecedentia gratiam fidei fuisse

fuisse talia, vt præterea Deus aliquem iustificaret, neque requisita fuisse, vt Deus quempiam iustificaret. Potest etiam, & pro ista expositione Pauli illud induci, quod Paulus nō de fide sterili, & mortua, sed de viua, & efficaci loqui videtur, quæ per dilectionem operatur. Non ergo excludit dilectionem, aut alia opera bona, quæ sunt opera fidei ipsius, sed tantum illa, quæ eam antecedunt. Sed ista argumenta quauis sint apparentia, non videntur mihi satis idonea, vt credam hanc esse geniuam Pauli intelligentiam. Et contra eam eadem possunt fieri argumenta, quæ contra primam expositionem. Neque contudisset his verbis Paulus superbiam Iudæorum, qui non adscribebant euāgelii gratiam operibus, quæ fidem antecesserint, sed quæ secuta fuerint potius.

Tertio igitur alii exponunt hæc verba de operibus legis legalibus. Hoc est, vel ceremonialibus, vel iudicialibus. Itaque dicunt Paulum nō negasse hoc in loco, necessaria esse ad salutem opera moralia, quæ lex præscribebat, sed hoc tantum voluisse statuere contra Iudæos, & pseudo apostolos, qui, & Romanos, & Galatas seduxerant, legem veterē non esse necessariam ad salutem. Et præter nonnullos doctissimos viros ex recētoribus, habet hæc expositio illustres doctores profæ. Nempè, Ambrosium, Hieronymum, Theophilatum, qui hunc locum de operibus ceremonialibus, & iudicialibus exponunt. Et nominatim Ambrosius quod apostolus dicit sine operibus legis exponit sic. Id est, sine circumcisione, neomeniis, & veneratione sabbati. Et pro hac expositione videntur illa verba, quæ statim adduntur, apertè facere. Subdit enim Paulus. An Iudæorum Deus tantū? Nōne & gentiū? Immo & gentiū. Quis quidē vnus est Deus, qui iustificat circumcisonē ex fide, & præputiū per fidem. Perinde enim hæc videtur subieciisse, ac si solam legē exclusisset in præcedentibus, & ea quibus dignoscabantur Iudæi à Gentilibus. Et hoc vnum videtur stabile voluisse, vnum quidem esse Deum cōmunem, qui vtròque fide sine ceremoniis, & ritibus legalibus iustificaret. Illud etiam quod statim præcesserat, videtur fauere huic expositioni. Vbi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quàm legem? Factorum? Non, sed per legem fidei. Cū enim legem hic factorum extra cōtrouersiam appellarit Paulus legē veterem, quatenus respicit ceremonialia, & iudicialia, videtur de ea sola esse interpretanda, quæ sequuntur. Arbitramur iustificari hominē per

fidem sine operibus legis. Cum etiam nomine factorum neque fides includatur, neque dilectio, lex ergo, arguit quiddam, non in toto suo ambitu accipitur hic à Paulo, licet sic accipiatur à Christo, cum dicit. In his duobus mōdatis viuuerat lex pendet, & propheta. Sed accipit, ait, hic Paulus legem pro lege diuina, vt faciēda respicit, neq; se ad præcepta fidei, aut dilectionis extendit. Atq; ita videtur Origenes hunc locum intellexisse in commentariis epistolæ ad Romanos. Cū enim tractās hunc locum colligat ex eo Paulum dicere, solius fidei esse nostram iustificationem, ita, vt credens quis tantummodo iustificetur, etiam si nihil ab eo operis fuerit expletum explicans per hæc non excludit dilectionem Dei interiorē, aut orationem, quæ petitur misericordia, dicit latronem in cruce per fidem iustificatum esse sine operibus legis, quia dominus non requisit quid prius operatus esset, neq; quid operis cum credidisset, expleret, sed sola, ait, cōfessione iustificatum, comitem sibi, paradisi ingressurus assumpsit. Et statim de muliere peccatrice cuius meminit Lucas, ita subdit. Ex nullo legis opere, sed pro sola fide ait ad eam. Remittuntur tibi peccata tua. Cū ergo & latronem constet ex Luca orasse, vt inueniret misericordiam, & de Magdalena dixerit Christus. Remissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum, constat eum fidem non distinxisse hoc loco, nisi contra opera legalia, vel exteriora. Atque ita interpretari debent, quæ statim adducit. Iustificatur, inquit, homo per fidem, cui, ad iustificandum nihil cōferunt opera legis. Hæc Origenes. Fauet etiam his scopus totius epistolæ. Non enim hoc agit Paulus, vt operibus virtutum sublatis fidem vnam stabiliat, sed operibus legalibus valorem abrogat, vt eis amputatis, & supercilium Iudæorum deprimat, & in vna cōmuni fide æquo gloriandum, & Iudæis, & Gentilibus commonstret. Sed neque his argumentis, neque, quæ multò maioris est apud me ponderis, autoritate tantorum, tanque celeberrimorum virorum adduci possum, vt credam Paulum sola hic exclusisse legalia, quæ dicimus legis opera. Et primò quidem contra hanc expositionem hoc militat, quod Paulus absolutè, & sine vlla limitatione doctrinam suam tradit, vni fidei iustificationem nostram tribuens, & omnia opera legis excludens. Non, est autem æquū, vt nos limitemus tanti apostoli doctrinam, vbi ipse eam non limitauit. Quid enim hoc est aliud quàm dicere sensum quidem Pauli

ribus ergo iustificari, est iustificari operibus non id promerētibus, neq; exoluentibus Deo, quæ debemus pro peccatis nostris, vt apud eū iustificemur. Atque ideo & ibidem dicit Paulus. Si Abraham ex operibus legis iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum, quia si quā iustitiam ex operibus legis, vel debita sibi, consequi potuit, aut verē consecutus est, illa non est iustitia quæ eū iustū coram Deo faceret. Neque ideo Deus requirit à nobis aliqua opera, vt nos iustificet; q̄ ea opera sint natura sua talia, vt eis debeat iustitia. Gratiis enim, & omnino liberalissimè nos iustificat, etiā postis requisitis omnibus operibus; sed requirit à nobis aliqua opera, vt commendet suam nobis æqualem in omnes benignitatem, neque sit nobis vile, quod præstat, & vt nos faciamus quod possumus, neque ineres simus, & legnes in conquirenda modis omnibus nostra iustificatione, cū diuinitimū sit, vt Dionysius dicit. 3. c. ecclesiasticæ Hierarchiæ cooperatorem Deiseri, vt cūque id fiat. Dicit tamē fortassis aliquis. Ab operibus fidem distinguit apostolus, & iustificari nos dicit sine operibus, & gratiā asserit non esse ex operibus, non autē dicit, nos iustificari sine fide, neq; dicit gratiā non esse ex fide, immò aut iustificari nos per fidē, & gratiā accipere non ex fide potuit dicere, & falsò dixisset nos per fidem iustificari, quia neque fides hoc promeretur, vt in sexta questione patebit. Cū igitur Paulus sic loquatur de fide, ac de operibus, videtur alio in sensu dixisse, hominem iustificari per fidem sine operibus legis. Sed hūc scrupulum; & cōfirmationem huius argumēti in questione proxima accuratius dissoluemus. Interim tamen qui hac obiicit audiat quid diuus Augustinus eidem penè argumēto libro de prædestinatione sanctorū cap. 7. respondeat. Sed forsità dicunt, inquit, ab operibus fidē distinguit apostolus, gratiā verò non ex operibus esse dicit, non autem dicit q̄ non sit ex fide. Et respondeat. Ita verò est, sed ipsam quoque fidem opus Dei dicit esse Iesus, & hanc vt operemur iubet. Dixērunt enim ad eum Iudæi. Quid faciemus, vt operemur opera Dei? Respondit Iesus, & dixit eis. Hoc est opus Dei, vt credatis in eum quem misit ille. Sic ergo distinguit apostolus ab ope-

ribus fidem, quemadmodū in duobus regnis Hebræorū distinguitur Iudas ab Israël, cū & ipse Iudas sit Israël. Ex fide autem dicit iustificari hominem non ex operibus, quia ipsa prima datur, ex qua impentur cætera, que propriè opera nuncupatur. Hęc Augustinus. In quibus satis patet, diuum Augustinum non negare quin & ipsa fides potuerit excludi, sicut & opera, ac fortassis fuerit exclusa nomine operum; cū & ipsa opus quoddam sit, sed conuenisse nē sub nomine fidei excluderetur quod primū sit Dei opus, quo cætera impetrāmus: Et ne omnino nihil à nobis requirit ad nostrā iustificationem puraremur; conueniens fuit, cum cætera opera infirmaretur, saltem meminisse fidei.

Quòd si alicui non in totum satisfaciatur hęc nostrā exposito, quòd Paulus dicit, nos iustificari per fidem sine operibus legis, & non dicit sine efficientia, aut merito, operum, legis, & propter eā apertiore aliquid, & planiorē expositionem Pauli verborum desiderat, occurrit & alia via, si tamen omnino alia existimanda est, qua obscurum istum, & sanè difficilimum Pauli locum edisserere, & interpretari possimus. Ea autem est, vt opera legis dicamus à Paulo vocari opera, quæ lex facit facere, quæque nos ex libertate nostra, & viribus naturalibus propter legis prohibitiones, præcepta, & cōminationes sine peculiari spiritus sancti auxilio facere possimus. Et idē ex operibus legis neminem iustificari dixit Paulus, & sine eis per fidē nos iustificari, quia illa tam imperfecta sunt, vt neque sufficiant, neque requisita sint ad nostrā iustificationem. Sunt enim huiusmodi opera, vt ex Augustino in de spiritu, & litera cap. 8. 14. 29. & 32. colligi potest, operā quæ lex impleteret timore quodam serui propter poenam, quam lex cōminatur, non autem amore iustitię. Huiusmodi autem opera manifestum est, neque requiri, neque sufficere ad iustificationē. Et de talibus operibus intelligēda sunt verba diui Augustini, quæ in fauorem primæ expositionis huius loci citauimus. Est q; ista expositio ad alia multa diui Augustini subobscura verba benè notanda. Et q; hic sit genuinus Pauli sensus, possumus probare ex multis. Primò enim, si sic Paulum interpretemur, mirificè omnia cōueniunt scopo, & proposito totius epistolæ ad Romanos, immò etiā scopo epistolæ ad Galatas. Hoc enim ex professo, & præcipue agit Paulus in his epistolis, vt iam diximus, vt ostēdat, neq; per legem, neq; per vires nostras naturales, sed per vnā Christi fidem, & gratiam nos

nos iustificari, atque ideo neque in lege, neq; in lumine, vel libertate, aut potestate naturali esse cuiq; glorandum, sed in vna solūmodo Christi gratia, & misericordia. Cui proposito optimè congruit, vt Paulus dicat iustificari nos per fidem, & gratiā Christi absq; operibus legis, & virium nostrarum naturalium, & neminē ex huiusmodi operibus gratiam consequi. Quare, cum quantum fieri possit admitterēdū sit, vt respondeant scopo totius epistolæ verba omnia, hic hic sensus, vt germanus, & genuinus, amplectēdus in quo mirū in modū cōueniant hęc verba, proposito totius epistolæ.

Secundò possumus confirmare, hunc esse verum sensum Pauli, quia non est verisimile voluisse Paulum excludere à iustificatione opera legis, quæ quis facit adiutus opera, & gratia spiritus sancti, & sine illis voluisse asserere, hominē iustificari, cū hoc apertissimè dissonet multis alijs Pauli testimonijs, quæ supra allegauimus, neq; stabiliendę gratiæ Christi, quod vnum fatagebat, hoc erat expedies, aut cōducibile, sed in cōmodum valde, & intēpe stiuū. Nō enim gratia opeta gratiæ excludit, sed accessit potius, sed requirit, sed desiderat, & amicissima sibi esse existimat. Cū ergo vero omnia vera cōsonent, & is sensus maxime vbique sit amplectēdus per quē vbiq; sibi cōstare suiq; similimus Paulus ostenditur, erit hic, vt congruentissimus menti Paulinæ sensus recipiendus.

Tertio Paulus distinguit vbiq; legē ab spū, & gratia. Ergo opera legis vocat opera, quæ quis facit per legē, nō adiutus gratia spiritus. Antecedēs huius argumenti probatur. Ideo enim dicit. Si enim qui ex lege heredes sunt exinanita est fides, abolita est promissio. Lex enim iram operatur, & iterum, Lex subintravit, vt abundaret delictū. Et alibi. Peccatum in vobis non dominabitur. Non enim sub lege estis, sed sub gratia. Et rursus. Cū venisset mādatur, peccatum reuixit, Et inuēti est mihi mādatur, quod erat ad vitā, hoc esse ad mortē. Nā peccatū occasione accepta per mādatur seduxit me, & per illud occidit, Et pauld inferius, Sed peccatū, vt appareat peccatum p bonum operatum est mihi mortem, Ideo in quā hęc omnia dicit Paulus, quia loquitur de lege vt distinguitur ab spiritu, & lex, nisi ad sit spiritus viuificās, cuius gratia, & adminiculo ipsa impletur, non vitā confert, sed mortē, neque nobis cōciliat, sed & alienat, & in nos irritat. Scri enim facit peccatum, non cauēti, & auget potius q̄ minui. Auget enim

concupiscētiā, & iniquitatē. Nitimur nāq; in vetitum, ait ille, cupimusque negatum. Et occasione prohibitionis, inlicita male concupiscētia morbus augetur. Vnde & Paulus ait peccatum occasione accepta per mandatū operatum est in me omnem concupiscētiā. Neque solum peccatū fomes succēdit, & molestior sit ex prohibitionē, sed nisi ad sit gratia Christi liberās ad augmentum ipsius etiā præuaricatio legis accedit. Atque ideo Paulus legem irā operari, hoc est irritare, & prouocare hac vna ratione contentus fuit probare. Per legē enim cognitio peccati. Vbi autem nō est lex, neque præuaricatio, cognitio dixit nō cōsummatio. Et qui sub lege sunt, sub ira sunt, quia reos illa facit iubēdo, & nō adiuuando. Et hac de causa alibi ministerium legis, etiam quatenus decalogū in se claudit, ministerium mortis, & dānationis appellat. Et aliās legem ipsam legem mortis dicit; quia reos faciebat potius cognitione peccati, q̄ liberabat à peccato. Et hoc titulo de ea ad literā ait. Litera occidit, & se aliosque apostolos ministros noui testamēti affirmat, nō litera, sed spiritu, quod non tantum docerent legem, & præscriberēt quid faciendum esset, quidque cauendum, sed & gratiā spiritus sancti ministrarent, qua legi ipsi obediretur. Hac etiam ratione ambulare in vetustate literæ, idem existimat, ac seruiliter, & vtrūque timore poenæ seruire legem, ambulare verò in nouitate spiritus, seruire ipsam amore iustitię per gratiam Christi. Atque ideo, vt dicit Augustinus vbi supra cap. 14. cum monuisset, vt in nouitate spiritus ambularem, & nō in vetustate literæ, quasi explicans vetustatem literæ subiecit. Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit. Sed peccatum nō cognoui nisi per legem, & quæ sequuntur, & quasi explicans nouitatem spiritus subdidit. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Ab illa enim omnis nouitas spiritus, ab illa renouatur, vt aquilę iuuentus nostra, ab illa quasi noua simus creatura, vt ambulemus nouo spiritu in lege domini, & viam mandatorū ipsius percurramus. Cum igitur legem ab spiritu, & gratia sic distinxerit vbiq; Paulus, quid super est, nisi vt opera legis ab eo dicta esse credamus, ea opera, quæ fierēt propter ipsam legis prohibitionem, & cōminationem absque gratia spiritus sancti? Et confirmari omnia ista possunt ex illis, quæ ad Galatas idem apostolus scribit. Cur enim in lege neminē dixisset iustificari, cū tam multi fuerint patres sancti,

Et, & iusti in veteri lege ideo iustificati apud Deum, quia legem seruabant, credendo, quæ lex iubebat credere, faciendo quæ lex præcipiebat facere, cauendo, quæ lex mandabat cauere, nisi quia legem distinguit Paulus ab spiritu? Et hoc ipso, quod neminem dicebat in lege iustificari, volebat aperte ostendere non fuisse alicui satis ad iustitiam adiutoriū legis, nisi adiutus etiam fuisset gratia Christi. Vnde & ad eodē dicit. Si ex lege hæreditas, iam non expromissione. Et iterū. Si data esset lex, quæ posset viuificare, verè ex lege esset iustitia. Et rursus. Si ex lege est iustitia, ergo gratis Christus mortuus est. Et alibi. Euacuati estis à Christo qui in lege iustificamini, à gratia excidistis. Quæ certè omnia aperte contradicerent, & repugnarent illis verbis Christi. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, nisi de lege, vt distinguitur contra gratiam spiritus, ea omnia interpretemur. Cum enim omnes, qui legem adamulsi seruauit, filii sint promissionis, & iustificentur à Deo, neque quippiam apud Deum iustus sit, qui legem præuaricetur, cur non dicere mus, in lege homines iustificari, & ex lege esse iustitiam, & hæreditatem, & legem posse viuificare, si lex includat sub se gratia Christi, per quam solam ipsa potest impleri? Certè verissimum est, neque in dubium potest reuocari, quod & alibi idem apostolus dicit, factores iustificari, & iustos esse apud Deum. Sed hoc ipsum gratia est Christi, vt exactè seruet quis legem. Opera ergo legis, quæ ad iustitiam, neque necessaria sunt, neque multum condūcibilia, sunt illa, quæ quis sine gratia Christi facit, quibus licet quis in faciem, & superficie tenus videatur legem implere, tamen coram Deo, qui inspector est cordis, verè eam non in totū implet. Nisi enim adiuuetur quis gratia, mallet si fieri posset, licere quod non licet. Qui sic autem implet, non omnino implet. Non enim implet in interiori voluntate. Vbi verò quis accepit spiritum sanctum, implere potest verè, & perfectè totam legem. Quia per eum diffunditur charitas in cordibus nostris, quæ plenitudo legis est, quia cum non libeat ei, nisi quod licet, prorsus totam legem implet. Et propterea diuus Augustinus sæpe, & nominatim c. 24. & c. 26. præcitati libri, & in c. 2. epistolæ 120. quæ tota est de gratia noui testamenti, ad nouum testamentum dicit pertinere omnes sanctos veteris testamenti. Quod enim implerent legem, & reconciliarentur Deo, & placerent ei, ipsi sicut amici dicerentur, non habuerunt nisi à fide & gratia noui testamenti, hoc est à fide qua explicitè, vel im-

plicitè credebant, quæ futura erant in nouo testamento à gratia, quæ eis dabatur propter ea, quæ Christus, & passurus, & facturus erat in nouo testamento. Et cap. 19. 20. & c. 21. libri de spiritu, & litera docet, & luculenter probat idem Augustinus ipsam præsentiam spiritus sancti, quæ diffunditur charitas in cordibus nostris, quæ plenitudo legis est, & præcepti finis, noui testamenti & leges scriptas in cordibus appellari ab Hieremia, cum dicit. Ecce dies veniunt dicit dominus, & consummabo super domū Israël, & super domum Iudæ testamentum nouum. Et infra. Dabo leges meas in cor eorum, & in mente eorum scribam eas. Et disertissimè cõfirmat libro. 3. contra secundam epistolam Pelagianorum cap. 4. Omnes sanctos veteris testamenti fuisse quidè nomine, sed re ipsa ante Christianos, quia verus testamentum in seruitutem generat, vt ait apostolus, & iusti non sunt ancillæ filii, sed libera. Pertinent enim ad ciuitatē celestē Hierusalem, quæ libera est neque quæ pertinent ad veterem hominē curant, sed quæ ad nouum, neque timore pænæ aut amore bonorū repositum, qui seruilis affectus est, sed amore iustitiæ & celestium bonorum legem seruant, quod verè libertatis signū est. Et filii sunt promissionis factæ ad Abraham quæ testamentum appellatur à Paulo, & vtique non verus sed nouum, quia illud distinguitur contra legem, quæ vetus testamentum dicitur, quod prius fuerit iustitia ipsius reuelata, quæ iustitia fidei, quæ latebat in tenebris prophetis, & manifestata est aduentu Christi. Itaque ex his omnibus pater non esse opéra legis, sed opéra noui testamenti, & opéra gratiæ, & vt ipsissimis Pauli verbis loquamur fructus spūs, illa quibus adiuti gratia Christi, legem implemus, atque à Deo iustificamur.

Quartò & hæc expositione probare possumus esse amplectendam hoc modo. Vt paulò ante ostēdimus, non solum dicit Paulus iustificari hominē per fidē sine operibus legis, sed dicit eū iustificari à Deo sine operibus. Sed cū dicit hominē à Deo iustificari sine operibus non excludit opera, quæ quis facit per gratia spiritus sancti, & ab eo adiutus, sed opéra tantū quæ, quæ faceret ex sui arbitrii libertate sine gratia diuina. Ergo & hæc sola excluduntur illis verbis sine operibus legis. Minor huius discursus probatur, neque illis verbis, sine operibus, sola opera excludit, quæ quis facit sine gratia. Primò enim, cum Paulus dicit. Si aut gratia, iam non ex operibus. Alioquin gratia iam non est gratia, certè non excludit opera ex gratia. Si enim aliquid alicui datur, propter

pter aliqua data ei ex gratia, vtique & ipsum etiam quod sic datur, potest dici gratia. Alioqui ueque gratia ipsa gratum faciens, aut saltem neque vita æterna posset dici gratia. Et secundò cum Paulus dicit beatum hominem, cui deus acceptam fert iustitiam, vel cui accepto sibi, & grato elargitur iustitiam sine operibus, solum excludit opera, de quibus statim dixerat. Ei qui operatur merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Sed hæc opera non sunt opera, quæ quis facit ex auxilio, & adminiculo gratiæ diuinæ, nam his non imputatur merces secundum debitum, nullus enim iustificatur ex debito, sed sunt opera, quæ quis faceret ex viribus naturalibus. Vt enim propter ea, quæ quis facit adiutus à rege, & ex gratia regis in suam propriam gloriam, & commodum, mercedē nullam ei rex deberet, sed si quam debere posset esset propter ea, quæ ex suis ipse viribus in gloriam & commodum ipsius regis faceret, ita & apud Deum, nullam quis mercedē potest facere sibi simpliciter, & absolute debita, propter ea, quæ ex mera ipsius Dei gratia facit. Sed si alicuius quis mercedis posset facere Deum sibi debitorem, hoc deberet profectò facere per opera, quæ ex suis viribus naturalibus faceret in commodum & gloriā Dei. Et quia nulla talia possunt à quoquam fieri, quia Deus bonorum nostrorum non indiget & si indigeret, non indigeret tam imperfectis operibus, quàm illa sunt, quæ possemus ex viribus naturalibus, ideo statim subdidit Paulus, si Abraham ex operibus iustificatus est, & c. manifestè loquatur de operibus ex solis viribus naturalibus, colligitur, & cum dicit beatum hominem cui Deus confert iustitiam sine operibus, solum exclusisse opera quæ solius sunt hominis, & non opera quæ præcipue sunt Dei. Qualia sunt opera, quæ quis facit ex gratia diuina, quæ magis sunt Dei quàm hominis. Et tertio eadem minor potest validissimè confirmari ex illis verbis eiusdem apostoli, Israël sectando legem iustitiæ ad legem iustitiæ non peruenit. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus. Nam his in verbis nomine operum solum intelligit opera, quæ quis facit propriis viribus, quæque propriis viribus imputat. Ideo enim, vt bene ponderat diuus Augustinus cap. 29. de spiritu & litera. Israelitas

dicit non apprehendisse iustitiam, quia eam non quærebant ex fide, sed quasi ex operibus hoc est, quia eam quærebant, tanquam per se metipso operantes, non in se credentes operari Deum, & propriis viribus, & meritis existimantes eam se posse consequi, sine adiutorio gratiæ Dei. Cum ergo hominem dicit iustificari à Deo sine operibus, solum excludit opera ipsius hominis. Et non excludit opera Dei. Sicut enim non excluditur opus ipsum iustificationis, quod est solius Dei, iuxta illud, Gratiam & gloriam dabit dominus, ita non excluduntur opera alia præuia ad iustificationem, quæ etiam sunt peculiari simè opera ipsius Dei, & gratiæ suæ dona, & beneficia ipsius non exigua in nos. Nihil enim necesse erat ista excludere ad elidendum superbiam hominum, & confirmandum gratiam Dei, quod est Pauli in omnibus huiusmodi verbis propositum. Postumus igitur, vt quod volumus dicere, apertius sit, hoc pacto totum propositum nostrum firmare. Ea opera excludenda Paulus à iustificatione, cum dixit homines iustificari à deo sine operibus, quorum si duciam asserit impedimento fuisse israelitis, vt à Deo iustificarentur. Sed opera, quorum fiducia fuit impedimento Israelitis ad apprehendendum iustitiam Dei, non erant certè opera, quæ quis facit ex adiutorio diuino, sed opera, quæ faceret ex viribus naturalibus. Fidere enim in his operibus, quæ quis facit ex adiutorio diuino, est fidere adiutorio diuino, & quærere iustitiam ex his operibus, est quærere ex gratia Dei, neque impedimentum hoc potest esse gratiæ Dei. Ergo opera quæ excluduntur à iustificatione illis verbis, sine operibus, sunt tantum opera nostri liberi arbitrii sine gratia. Et confirmari hoc potest. Idem voluit Paulus dicere, cum dixit Israelitas non apprehendisse iustitiam, quia eam non quærebant ex fide, sed quasi ex operibus, a cū statim subiunxit de eis, velut explicans, & apertissimum faciens, quod dixerat. Ignorantes enim iustitiam dei, & suam quæreres statuerunt, iustitiæ dei non sunt subiecti. Sed in his verbis solum exponit fuisse eis impedimento, vt iustitiam dei adipiscerentur, & eique essent subiecti, quod suam vellent statuere iustitiam, hoc est quod suis meritis & viribus adscriberent, & deputarent euan gelij gratiā. Nam non est aliud statuere, & firmare velle suam iustitiam. Ergo etiam quærere ex operibus non est aliud quàm quærere eam, tanquam ex viribus naturalibus, & tanquam debitam sibi propter sua merita. Et alia non notata hic

fuisse ab apostolo aliqua superbia Iudæorū, quæ illorū impediuisset iustitiam. Nulla enim superbia est, ex operibus ex dono Dei habitis quæ et iustitiam Dei, immo hæc est prudentia, et pietas verè Christiana, vt postea latius in q. 4. disseremus.

Philipen 3

Possumt etiam tandem hæc omnia aliquando apertiora fieri ex illis verbis eiusdem apostoli. Omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucrificaci, et inueniar in illo non habens meam iustitiam, quæ ex lege est, sed eā, quæ ex fide est Christi Iesu, quæ ex deo est. Cur enim diceret non habens meā iustitiam, quæ ex lege est, cum sua utiq; non esset lex ipsa, sed dei, nisi quia sua voluntate legem se posse putabant implere sine adiutorio gratiæ, quæ est per fidem Iesu Christi? Et ideo statim adiunxit. Sed eam, quæ ex fide est Christi, quæ est ex deo, id est, ex ipsius gratia & adiutorio. Et quanquā hæc argumenta satis idonea esse existimem, vt credere mihi quisque debeat hunc esse ipsissimum Pauli sensum ex ipsis penetrabilibus, vt sic dixerim. Pauli vitæ-ribus tandem erutum, tamē sicuti vilis est nostra autoritas (neq; enim mihi arrogo, quæ his argumentis firmissimis, & apertissimis imputor) sciat hanc expositionem posse colligi ex Augustino cap. 14. et 21. de fide, et operibus, & ex cap. 10. & 11. & 12. & 16. de gratia & libero arbitrio ad Valentinum, & ex toto penè libro diui Augustini de spiritu & litera et peculiarissimè ex cap. 29. Vbi firmissima existimans illa duo testimonia, quæ statim induximus, Israel secundo legem iustitiæ ad legem iustitiæ non peruenit, quia nō ex fide, sed quæ si ex operibus, & ignorantem iustitiam dei. &c. ad probandum Paulum nomine operum legis intelligere opera, quæ quis facit sine adiutorio dei, vel quæ sibi quis imputat & non auxilio dei, subdit. Et adhuc dubitamus, quæ sint opera legis, quibus homo nō iustificatur, si ea tanquam sua crediderit ex adiutorio & dono dei, quod est ex fide Iesu Christi & circumcissionem, cæteraq; talia suscipiamur, quia etiam de his sacramētis, aliis in locis talia quædam leguntur. Sed hic vtrique non circūcissionem tanquam suam iustitiam volebant Iudæi constitutere, quia ipsam deus suscipiendo constituit. Neque de illis operibus hoc intelligi potest, de quib; eis dñs dicit. Reiciitis mādātū dei, vt traditiōes vestras statuatis. Quia psequens, inquit, legē iustitiæ ac legē iustitiæ non peruenit. Non dixit persequens traditiōnes suas id est conseruans. Hæc ergo sola distātia est, quia ipsūm. Non concupisces. &c. mā-

data dei sancta & bona sibi tribuebant. Quæ vt possit homo facere, deus operatur in homine per fidem Iesu Christi. Et ca. 25. Hæc apparet distantia veteris, & noui testamēti, qd lex ibi in tabulis, hic in cordibus scribitur, vt qd ibi forinsecus terret, hic delectet in intrinsecus, ibiq; et fiat preuaricator per occidentem literam, hic dilector per viuificantem spiritū. Et ca. 13. cum apertissimum fecisset legem fidei a liquorum sacramentorum opera præcipere, & aliqua opera prohibere, neque minus dicere, Non concupisces, quam legem veterē, & ideo neque propter opera, neque propter sacramenta rectè dici posse legem factorum esse in Iudaismo, & legē fidei in christianismo, neque legem factorum appellari legem veterem solum propter opera veterum sacramentorum, subdit. Quid igitur interest, breuiter dicam. Quod operum lex minando imperat, hoc fidei lex credendo imperat. Illa dicit, nō concupisces, ista dicit, cum scirem quia nemo esse potest continens, nisi deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cuius esset hoc donū adii dñm & deprecatus sum. Et Paulo inferi? lege operum dicit Deus, fac quod iubeo, lege fidei dicitur deo, da quod iubeo. Ideo enim iuber lex, vt admoneat quid faciat fides, id est, vt cui iubetur, si nondum potest, sciat quid petat. Si autem continuo potest, & obedienter facit, debet etiam scire quo donāte possit. Et ad finem capituli. Nō ergo iustificatur homo præceptis bonæ vitæ, nisi per fidem Iesu Christi. Hoc est non lege operum, sed lege fidei, non litera, sed spiritu, non facturū meritum, sed gratuita gratia. Hæc Augustinus. Ex quibus patet opera legis ab Augustino intelligi opera, quæ fiunt sine auxilio gratiæ diuinæ, vel quæ quis sibi imputat, & nō gratiæ diuinæ. Tāta est enim hæc superbia, vt vel sola foris sit ad impediendum, etiam in optimis aliās meritum assentionem gratiæ diuinæ. Vnde & idē Augustinus super illa verba psalmi. In iustitia tua libera me, ita ait. Nam si attendas ad iustitiam meam, damnas me. In tua ergo iustitia erue me. Est enim iustitia Dei, quæ & nostra fit, cum donatur nobis. Ideo autem Dei iustitia dicitur, ne homo se putet a se ipso habere iustitiam. Et statim Iudæi quia se putabant implere posse iustitiam, offenderunt in lapidem offensionis, & petram scandalii, & nō cognouerunt gratiam Christi. Acceperunt enim legem, qua fierent rei, non qua liberarentur à reatu. Et paulo inferius. Ideo non secundum scientiam zelum dei habent, quia ignorantes iustitiam dei, volunt suā statueret qua se fecerunt

plis

plis iustificanti. Ideo gratiam Dei non cognouerunt, quia gratis saluari noluerunt. Et idē expressissime habetur ca. 7. lib. 3. contra duas epistolas Pelagianorum. Et in psalmū. 31. cū ex professo de expositione horum verborum ageret, & Paulum ipsi Paulo exponeret, probaret qd repugnare tistis verbis. Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus, quæ alio loco dicit. Si habuero omnem fidem ita vt non res transferam, charitatē autē non habuero, nihil mihi pdest, quia si fides charitatem habet, habebit opera, quia charitas nō est ociosa, & ipsa quoddam dei opus est, ita tādē subdit. Responder ipse apostolus. Propterea tibi dixi homo, ne quasi de operibus tuis presumere videreris, & merito operū tuorum accepisse fidei gratiam. Et li. 3. Hypogosticon paulo ante finem. Ecce audisti. Iustificari gratis per gratiam ipsius. Non ei præponere opera propria neque ex eisdem gloriari, quia, vt iam superius dictum est. Ex operibus non iustificabitur omnis caro coram illo. Et videtur hanc expositionem inuisse Ambrosius in epistola. 71. quæ est ad Ircneum. Ideo enim ait apostolus dicere. Ex operibus legis neminem iustificari, quia per legem peccatū cognoscitur, sed culpa non relaxatur. Et ita exponit illud, Lex iram operatur, quia cū lex non præstaret gratiam ad sui obseruantia, videbatur lex nocuisse, quæ omnes faceret peccatores. Et subdit. Et ideo nemo gloriatur, quia nemo factis suis iustificatur, sed qui iustus est, donatum habet, quia post lauacrū iustificatus est. Fides ergo est; quæ liberat per sanguinem Christi. Et his videtur concinere in libro de fuga seculi in hæc verba. Lex os omnium poruit obstruere, non potuit mentem conuertere. Et iterum. Lex factum damnat, non aufert malitiam. Et Hilarius etiam canone. 9. in Matthæum videtur ad hanc expositionem alluisse his verbis. Nemo iustus ex lege est. Ostēdit Christus in animum esse iustitiæ iactantiam, quia sacrificiis infirmis ad salutem vna erat gratia vniuersis in lege positus necessaria. Nam si iustitia fuisset ex lege, venia per gratiam necessaria non fuisset. Sed quicquid de hoc sit, ex his omnibus potest colligi quadrantior & conuenientior responsio ad dubium illud paulo ante tactum, cur non etiam exclusi est fides à iustificatione, sicut & opera cum sicut opera non eam promerentur, ita ne que fides: Dicit. n. potest ideo non esse exclusam fidem, quia illa donum Dei est, & opus dei magis quàm hominis, non autē conuenienter excludere à iustificatione opera dei. Et p-

hæc potest quilibet respondere facile ad tertium, quartum quintum, & sextum argumentum.

Ad septimū. Scio quidem magnos & illusterrimos ex Græcis auctores illa verba. Ipse autē saluus erit nō interpretari de salute æterna, quæ sola beatitudo est, sed de substantia & permanentia, vt sic dixerim æterna, quam illi habebūt, qui propter pauca eorū opera, quæ in conspectu iusti iudicis ardebunt, & igne cremabuntur, & reseruabuntur ad perpetuas penas. Et cōsequenter ignem, de quo hic loquitur Paulus, non ignē purgatorij, sed ignem dicunt esse inferni, de quo dicit Christus. Disce dite à me maledicti in ignē æternū. Neq; me fugit magnam fuisse hoc de loco concertationem inter Latinos doctores & Græcos in cōcilio Florētino sub Eugenio. 4. & verbū græcū *σολοστου*, qd interpretis noster reddidit, saluus erit quidam verit, seruabitur, vt sit locus forsalsis expositioni horum græcorū autorū Nequē n. verbū græcū *σολο*, ait, sed ne nostrum quidem latinū seruo tantū salutē dare significat, sed etiam efficiere, ne aliquid corrūpatur. Et securus Chrylōstomū ideo adiectū dicit. Quasi per ignem, quia in hoc permanebit, & seruabitur ille, cuius opus arserit, vt igne perpetuo ipse cōburatur. Quæ fuerint argumenta, quibus isti auctores fuerint commoti, vt ista non de salute vera, sed de substantia perpetua interpretarentur, me quidem late neque aliud aliquod pro eorum sententia occurrat, nisi qd ista verba videtur illis opponi, quæ præcesserant statim. Nepe mercedem accipiet. Ex quo videtur de illis solis ista alia intelligenda esse, qui non mercedem accipient, sed in pœnas perpetuas seruabuntur. Sed neque hoc argumentū, nequē alio quouis adduci poterō, vt nō credā cū latinis doctoribus & peculiaritē cū diuo Augustino libro de fide, & operibus ca. 18. & cum cōmuni scholæ theologorum scholasticorum, de vera atque aded æterna salute esse interpretandam hūc locum. Primō. n. saluum fieri, aut seruari, sic solēt passim in scripturis accipi, & nunquam quod meminerim, in malā partem. Secundō si sic acciperetur seruari, vt aiunt, non opponeretur ei, qd est detrimētū pati, quod tñ potestulat coniunctio aduersatiua, tñ, & similiter dē græcum sibi respondens. Non. n. detrimentum pati hoc significat, quod corrumpi & ad nihilari. Patiuntur. n. detrimentum quicumque in cōmodo aliquo, aut dolore afficiuntur. Tertio absurdè profectō & ineptissimè videtur illa verba adiungi. Sic tñ quasi per ignem,

Chryl. & Basil.

fi

si sensus illorū verborū. Ipse autē saluus erit, vel ipse autē seruabitur, sit, q̄ ipse conseruabitur, & perpetuo subsistet. Nō. n. ignis aliquid facit, vt perpetuo subsistet dānati, quin ipse potius eorum validissimē aduersabitur consistentiā. Et quartō contorta nimīū videtur illa expositio. Sic tñ quasi per ignem, hoc est, sic tamē, vt igne cremetur. Et si iste fuisset sensus, dicendum erat potius sic tñ, vt in igne, nō autem. Sic tñ quasi, vel sicut per ignē. Nā his verbis transitus potius per ignem, quā mā sio in igne significatur. Neque. n. particula per patitur, vt subaudiatur, maneat.

Relicta igitur ista expositione, quā & ipsi hereticis nō dubium est visam esse absurdam quippe qui & hoc testimonio olim sunt vsi, vt probaret saluos fore oēs fideles quicquid fidei super extruxerint, vt verum & genuinū sensum huius Paulini loci habeamus, & manifestū sit non pro hereticis, sed pro fide stare & ex hoc loco merito viros doctissimos collegisse distinctionem mortalium à venialibus & ignem purgatorij, & temporalem esse penam venialium, tria nobis occurrunt, ex quibus cōiuncti potest. Paulum hic non asserere, eum fore saluum, qui permanēs quidē in fide tñ admissis letalibus peccatis, sine pœnitētia moritur. Primō. n. de illis loquitur, qui habēt in fundamentū primum spiritalis ædificij, quod est solus Christus Iesus. Ille autē non habitat, nisi in hominibus sanctis, iustis, & corde

Roman. 8

& opere mundis. Si Christus. n. in nobis est, ait Paulus, corpus quidem mortuum est propter peccatū, spiritus verō viuūt propter iustificationem. Et cum per fornicationem dicit membra Christi fieri membra meretricis, vtiq; ostendit non habitare Christum in fornicariis. Et Ioānes apertē dicit. Si dixerimus quoniā societatem habemus cum illo, & in tenebris, hoc est, peccatis, ambulamus, mentimur & veritatem non facimus. Et iterū, qui dicit se in Christo manere, (dicit autem hoc, quicumq; dicit in se Christū manere, maner. n. in omnibus, qui in eo manent) debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Et rursus. Omnis qui in eo manet, nō peccat. Et paulō inferius. Scitis quōd omnis homicida nō habet vitā æternā in se manentem. Et Salomon de sapientia, quē Christus est, dicit. In maleuolā animā non introibit sapientia, neq; habitabit in corpore subdito peccatis. Et optimē ipse Paulus inquit. Quæ participatiō iustitiæ cum iniquitate? Quæ societas luci ad tenebras? Si ergo Paulus de solis iustis hic loquitur, qui in se habent fundamentum fabricæ spiritalis, qd̄

1. Cor. 6.

1. Io. 1.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 3.

2. Cor. 6.

solus Christus est, nō igitur hic promittit peccatoribus absq; vera pœnitētia salutem. Secundō & idem potest manifestē colligi, quia Paulus apertē hic loquitur de superædifican- tibus supra fundamentum spiritalis ædificij aurum argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulā peccata verō mortalia, neque aurum sunt, neque argentum, neq; lapides pretiosi, vt manifestū est, neque lignis, fœno aut stipulæ cōparantur in scriptura, sed plumbo, ferro, & grauib; saxis, vel lapidibus. Neq; n. sicut venialia peccata, leuia sunt, sed suo pondere pramunt, abruuntq; & ad infernū vsque, vel ab ipsis coelorum verticibus trahunt neq; ab eis sic facile expurgari quis potest per ignem tribulationis, sicut à venialib;. Et verē stultissimū videtur & inceptissimū ea leuibus adde rebus, vt fœno, & stipulæ cōparari, quæ deo ipsi & sanctis eius grauissima & abominanda sunt.

Tertiō & hoc ipsum possumus probare, q̄ a statim post illa verba. Ipse autē saluus erit, sic tñ quasi per ignem, addidit Paulus. Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis. Non ergo loquebatur nisi de iustis, qui soli templa dei sunt, & spiritū sanctū habent in se manentem. Vnde & velut elidēs istum errorem, & cōmonefaciens oēs ne male securi sint, & pestilentia aliquo errore seducti ad vitā æternā putent sibi esse satis, quōd credāt, aut q̄ iā templa dei sunt, adiecit statim. Si quis autē templum dei uiolauerit, disperdet illum deus. Disperdet, inquit, nō saluabit quia si per ignē. Non ergo superædificat supra fundamentum, qd̄ Christus est, qui cum teneat per fidē Christū, tñ adiecit fidei peccata mortalia, & cum fidelis sit, peccare mortaliter nō erubescit. Non. n. verē habet in se Christū manentem, licet tenere videatur Christum, cum de eo credit, quæ credenda sunt. Sed is superædificat supra Christum dici potest, qui habet Christum in se per gratiā sancti spiritus com morantē propter fidem, quæ per dilectionem operatur. Et tunc quidē supra hoc fundamentum aurum, argentum, & lapides pretiosos ædificat, quādo studio deo placendi vacat operibus virtutū, quæ sola sunt bona solida, clara & pretiosa, & omnibus huius mundi bonis precellentiora, & prestantiora. Et aurū quidē superædificat qui studiis contēplationis, & a mori dei totus intēdit, argentū, qui saluti, & cōmodis proximorū incūbit, lapides pretiosos qui id curat, et sollicitē studet, vt animā suā variis virtutū exercitiis, & habitib; decoret ornet, illustret, quor. n. q̄sq; bonos habitū sibi cōparat,

parat, quor opera viua & meritoria beatitudinis facit, rot velut lapides pretiosos ædificio suo spiritali adiecit. Tantoque se altius tollit, & erectior surgit fabrica nostra spiritalis, quāto pluribus bonis abundamus. Incrementa enim virtutum, incrementa sunt ædificij spiritalis. Qui verō licet in se teneat Christū per fidem per dilectionem operantē, & nullo modo ab huius fundamenti stabilitate subtraheret, vt alicuius Dei præcepti præuaricationi consentiret, tñ infirmitate quadā circa bona huius mundi, diuitias gloriæ, honorem, & similia carnali quodam tenentur affectu, vel regulas iustitiæ, temperantiæ, modestiæ, eutropiæ, fortitudinis, & aliarum virtutū aliquātulum excedit, is profecto ligna, fœnum, & stipulam supra fundamentum hoc ædificat. Neque tñ ideo nō saluabitur, qui sic ædificat. Ait enim, vt dicit Augustinus. c. i. de fide, & operibus per ignem quēdā doloris perueniet ad salutē, quia affectu dilectæ carnali, non sine dolore amittuntur; aut quōd verius videtur, igne tribulationis & purgatorij, vel in hac vita, vel siquidem non in hac vita, certe in futura, humilimodi opera ardebunt, & dolore qui pena erit talium peccatorū purgatus, qui ea fecit, salutem cōsequetur. Et ipse tandem Augustinus in eodē cap. huic subscribit sententiæ sui verbis, siue ergo in hac vita tantū homines ista patiuntur, siue etiam post hanc vitam talia quædam iudicia subsequuntur, non abhorret, quantum arbitror, à ratione iste intellectus huius sententiæ. Hęc Augustinus, licet quæ similia his lege re in eodem Enchiridio capi. 68. & 69. & in expositione psalmi primi, & sexti.

Inhabit tñ fortasse aliquis, qui subtilius & curiosius verba Pauli perpenderit, hoc pacto. Non idem est apud Paulū, ille cuius opus manserit, & ille cuius opus arserit. De eo enim cuius opus manserit, dicit mercedem accipiet. De eo verō cuius opus arserit, subnectit detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamē quasi per ignem. Ista autem non stant simul. Non. n. quis mercedē accipiet, cum detrimentum patietur per ignem. Cum igitur iidē sint profectus, qui aurum & argentum, & lapides pretiosos, & ligna, fœnum, & stipulā ædificant, si horum trium posteriorum nominibus intelliguntur peccata venialia, & illorum priorum opera virtutum, nō est enim homo iustus, qui non peccet, & in viris sanctissimis inuenire licet multa, ratione quorum merito semper possint dicere, dimittite nobis debita nostra, sequitur nomine lignorum, fœni, & stipulæ non intelligi peccata venialia, sed mor-

talita potius, quæ non reperiuntur in illis quorum opera manent, & mercedem accipiunt. Et cōsequenter sequitur etiā eos qui admiserint mortalia peccata, si modo fundamentum tenuerint, quod est Christus, per ignē esse liberandos. qd̄ fuit propositū totius argumenti.

Ad hanc replicā respondeo hunc in modū. Verum est non de eodē dici à Paulo. Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedē accipiet, & si cuius opus arserit, detrimentum patietur. Quāquā. n. si in vno & eodē licet inuenire opera mansura, & opera arsurā lapides videlicet pretiosos, & stipulas, opera virtutum & venialia, ac per hoc idem qui detrimentum passurus est, & mercedem quoq; recipiet, licet nō eodem in tempore, tñ de diuersis videtur profectō loqui Paulus, cum nō dicat. Si quod opus manserit, & si cuius opus arserit. Sed cum his stat nomine lignorum, fœni, & stipulæ intelligi sola venialia, & nomine aurij, & argenti, & lapidum pretiosorum sola opera bona. Nā sub illis verbis, si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet, non intelliguntur omnes qui superædificant aurum, argentum, & lapides pretiosos, sed illi tantum, qui sic superædificant ista, vt in die domini, cum viuificauitq; opus manifestum erit, nullum habiturū sint lignū, fœnum, vel stipulam à quibus necesse sit eos expiari, vel quod non admiserunt aliqua talia vel, quod verius erit, cum in multis offendamus omnes, quia iam illa aliis bonis operibus vel passionibus expiata erunt. Itaque illa verba, si cuius opus manserit, vniuersaliter debet accipi, perinde ac si dictum esset. Si cuius omnia opera manserint, vel si in aliquo nullum opus igne dignum, aut pœna fuerit. Et nisi in hoc sensu ista verba cepisset Paulus, non statim subiunxisset de eo, cuius opus manserit, mercedem accipiet. Non. n. satis est, vt quis mercedem accipiat, quōd illius aliquod opus maneat, hoc est in iudicio diuino p̄betur, quāuis satis sit, vt detrimentum aliquod quis patiat, si illius aliquod opus arserit, id est si in iudicio diuino dignū censetur, quōd ardeat & igne cremetur. Et hoc etiam ipsi heretici habent concedere, qui dicent igne fore tandem liberandos, qui in mortalibus peccatis, sed cum fidē Christi in hac vita decesserint. Et aliās nullo modo possumus defendere, neque in fide, neque in hæresi, de diuersis ista esse dicta. Si cuius opus manserit, &c. Si cuius opus arserit, &c. sed vni & eidem virtutumque cōiunct. Vnus. n. & idem iustus habet penē semper opera sancta, & bona, quæ in cōspic-

Et in actibus apostolorum. c. 17. fide purificat se dicit Petrus gentium corda. Et confirmari potest hoc argumentum. Non. n. solā fidē sic magnificat Paulus vbiq; ei imputans nostrā iustificationem, sed & sepe sic imputat ei nostram iustificationem, & iustitiam, vt aliorū omnium nullā videatur prorsus dicere, deū habere rationem. Arbitramur, ait, iustificari hominē per fidem sine operibus legis. Et paulō post. Eī autē qui non operatur, credenti autē in eum, qui iustificat impiū, reputatur fides eius ad iustitiam. Et ex hoc quōd scriptura, vna cōmemorata fide, & reliquis omnibusta ciris virtutibus dicit. Credidit Abrahā deo & reputatum est ei ad iustitiam, infert ipse cōstāter. Si Abrahā ex operibus legis iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Et ex hoc quod per Abacuc dicit, deus iustus ex fide viuere, infert similiter ad Galat. 3. neminē in lege iustificari. Cū igitur tanta tribuantur fidei pręteritis aliis virtutibus, videtur illa pręcipuum locū tenere in iustificatione hominis. Pręterea argumentari ad idem possumus hūc in modum. Fides maxima quędam est protestatio misericordię diuine, & per eā maximē Deo fidimus, nobisq; diffidimus. Agnoscim⁹ enim per eam nihil esse nobis in nobis pręstidū, & vna dei gratia, & misericordia nos posse iustificari, fundamentum q; illa est totius iustitię, & ab illa habent totam suam virtutem siquam habent alia opera. Ergo fidei sunt primę partes in iustificatione nostra.

In contrarium autē arguitur. Pœnitentiā de peccatis semper reponit hominem in gratia, & reconciliat deo peccatōrē, vt patet ex multis locis scripturę, & manifestissimē ex Ezechiele cap. 18. vbi inter alia multa, quę hoc liquido probant, & hoc quoq; quod satis est, legimus. Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinā iniquitas. Cū igitur hoc nō semper pręstet fides, quippe equę sepe fit in multis peccatoribus, sequitur non fidē, sed pœnitentiā primum locum tenere in iustificatione hominis.

Pro solutione istius quęstionis supponendū est primō ex his quę, si dñs dederit, latissimē disputata trademus in quarto sententiariū distict. 4. multipliciter posse hominē iustificari. Et prima quidē, ac cōmuniōr, magisq; prostrita via est per pœnitentiam, hoc est, per dolorem de peccatis cōmissis, & propositum cauendi illa in posterū. Secundā verō via, qua quilibet ex multorum sententia, & nostra posset iustificari, est per dilectionē dei super om-

nia. Tertiā est per martyriū. Quartā per orationem. Quintā per sacramenta ecclesię, & potissimū per baptisimū, & pœnitentiam, & Eucharistiā, ac probabilis est etiā sextā, vt videtur via, nēpe per fidem. Videtur. n. probabilē, quōd si quis infectus solo originali, cū primū veniret ad vsum rationis, audita predicatione fidei, & visis miraculis in eius testimoniu, vellet eam recipere ob salutē animę suę, per hoc solum, quōd ei credit, iustificaretur, & remitteretur ei originale.

Secundō supponendū est, multa simul cōcurrere ad iustificationem nostrā, cū quis prima via, hoc est per pœnitentiā iustificatur. Nā cōcurrunt fides, qua in Deum credidimus. Cōcurrunt spes, qua in deo cōfidimus, & vna illius gratia & misericordia speramus nos ei reconciliandos. Cōcurrunt pœnitentia, qua dolemus de peccatis nostris. Cōcurrunt & dei amor quo fit, vt peccata cōmissa potissimū nobis displiceant propter dei offensam, & in posterū cauere proponamus, ne illius rursum incurramus offensionē. Sine amore. n. Dei nullus consequitur veniam suorum peccatorū, vt dicit Aug. Et ex multis scripturarū testimoniis hoc certum est, vt aliās docebimus. Cōcurrunt & sepe oratio siue religio, qua humiliter, & cū fiducia, diuinā misericordiā imploramus dicentes cū publicano. Dñe propitijs esto mihi peccatori, vel cū Davide. Miserere mei deus secundū magnam misericordiā tuam. Et quando, vel ista omnia, vel plura ex his cōcurrunt ad iustificationē peccatoris, est dubiū cui potius istorū tribuēda est nostra iustitia, hoc est, quōd potissimū existis deus acceptat, vt nos iustificet. Quod apud eū est maiori in pretio? Quod maioris momenti? Deniq; cuius gratia, & virtute, et, si liceret dicere, merito, pręcipuē iustificamur? Et de hoc duas video esse opiniones apud doctores. Primā est, eaq; cōmunis apud catholicos, & potissimū apud scholasticos doctores, quōd pœnitentia pręcipuas partes tenet, & primatū sibi vindicat in iustificatione peccatoris. Alterā est minus cōmunis, quōd fides prima & potissima causa est nostrę iustificationis. Et hęc partē satis videtur tueri Philippus Melanchthō. In locis. n. cōmuniōr & cōmēt. epistolę ad Rom. negat charitate nos iustificari. Et omnes opinor heretici, qui dicunt fidē solam iustificare nos posse sine operibus idē defenderent. Vbi enim illi admittant quod negat profecto non possunt, alia etiā cum fide concurrere ad nos iustificandum, dicēt saltē primas partes tribuēdas esse fidei. Et ex his duabus sententijs vtrāterior sit mihi qui dem

dem satis non constat. Et crediderim posse vtrāvis citra hęc periculum defendi, atque adeo totam istam quęstionem problematicā esse, & problematicē posse ex vtrāque parte in scholis disputari. Quoniam verō cōmunis opinio aliquāntō probabilior apparet, pōnam iuxta hanc sententiā cōclusionem huiusmodi respōnsiuam ad quęstionem.

CONCLUSIO.

Probabilius est fidem non tenere potissimum locum in iustificatione peccatoris, sed potissimum locum tenet pœnitentia, & eam suprā fidem Deum acceptat, vt nos iustificet. Probatūr hęc conclusio. Primō. Pœnitentiā est causa immediata, vel dispositio immediata, & vt videtur; sufficiens cū gratia diuinā ad iustificationem nostram. Ea enim posita mox iustificamur. Et ab ea videtur esse iustificatio nostra completiū, vt sic dixerim, & cōsummatiū. Fides autem non est dispositio ad eam proxima ad iustitiā, & manet in peccatoribus, & ab ea solum initiatiū, vt sic dicamus, est iustificatio nostra. Ergo nō fides, sed pœnitentia primas partes tenet in reconcilia-tione peccatoris. Et confirmo hoc argumentū. Si stare possit dolor de peccatis, vt offensa sunt Dei, sine fide, vt quidem videtur posse esse sine fide actuali, saltem in eo qui ex lumine naturali cognosceret Deum esse, ille dolor sufficeret ex gratia diuina ad reconciliandum Deo peccatorem. Non sufficit autem ad hoc fides sola, quāntacūque ea sit. Signum igitur est potentissimam causam nostrę iustificationis esse pœnitentiam, atque ideo ei esse potissimum imputandum, quōd iustificemur, & non fidei. Si enim pœnitentia sola potest pręstare, quod pręstat cū pœnitentia, manifestum sanē argumentum hoc est, quōd ipsa iustificatio magis est pœnitentię effectus quā fidei. Sicut enim si calorem, quem producit Deus cū igne, potest Deus, vt verē potest, producere sine igne, ignis autem nō potest producere sine Deo, manifeste colligitur eum calorem magis esse effectum Dei, quā ignis, Deūque esse potentissimam causam illius, non ignem, ita videtur, quōd si pœnitentia iustificare nos possit sine fide, non autem fides sine pœnitentia, quando fides & pœnitentia cōficiunt nostram iustificationē, pœnitentiā illa sit potius tribuenda quā fidei. Secundō ad idem argumentū sic. Plus meretur de Deo, maiusque ei obsequium pręstat, meliusque in eum quis affectus est per hoc, quōd dolet de eius offensa, & in posterū proponit eam pro vitia sua cauere, quā per hoc

quōd illius dictis fidem adhibet, eunq; credit etiam constantissimē veracem. Sicut & de rege plus apud homines meretur, plusque eē seur facere ad obtinendum ipsius amicitiam vel gratiā, qui amore dolet eius incurrisse offensam, & in futurum ei pollicetur in omnibus suis pręceptis obedientiam, q̄ qui crederet eum esse etiā veracissimū. Ergo efficacior est, & potentior pœnitentia in reconcilia-tione peccatoris, quā fides. Et confirmatur, difficilior est penitere quā credere, vt patet quia nō pauci sunt fideles, pauciores tñ sunt pœnitentes. Plus etiam facit ad augendā charitatem iam acquisitam, & recuperandū bona perditā per peccatum pœnitentiā quā fides, & intentio, & feruor pœnitentię, q̄ intentio, & feruor fidei. Ergo pœnitentiā potius, q̄ fidei tribuenda est nostra iustificatio. Et hoc argumento, quōd apud me magni est ponderis, videtur posse probari, tum, cū quis iustificatur per dilectionem Dei, aut per martyrium, aut per orationem, plus etiam istis omnibus tribuēda esse nostram iustificationem quā fidei, etiam si & tunc, quōd nos non negamus, suum certē locū tenet fides. Cū. n. ista tria plus augeat charitatē acquisitā, quā fides, plusq; faciant ad augmentum gratię, & magis meritoria sint, & augmentū in illis maioris sit momenti ad augendum gratiā, & gloria, quā augmentum in fide, sequitur, vt videtur, & ista magis cooperari gratię diuinę, & meritis Christi ad nostram iustificationem magisque illam efficere, & potentius impetrare, & certius quā fidē. Quicquid enim maioris fuerit à Deo ad ipsam iustificationē, maioris etiam fuerit ad eam augendam, & quidquid maioris sit ad augendam suā gratiā, maioris quoque fieri credendū est ad eam in eundem. Sicut & in physicis videmus omnia illa agentia naturalia, potentiora esse ad introducendum aliquam formam naturalem, quę potentiora sunt ad eam augendam, si illa sit augmentabilis, & quęcūque potentiora sunt ad augendum, potentiora etiam sunt ad introducendum, neque vlla opinor dabitur instātia. Et cū Paulus aperte dicat maiorem, & pręstantiorem esse virtutem charitatem, quā fidei & spem, consequens est, vt potentiorē dicamus esse charitatem ad augendū, & in eundem amicitiam diuinam, quā fidei & spem. Cū etiam ibidem dicat, fidem quāntacūque ea sit, sine charitate non sufficere, nō autem hoc dicat econtrariō de charitate sine fide, innuere videtur potiorē esse causam nostrę gratię, & glorię charitatē quā fidem.

Hebr. ii. Cum etiam fidem vocat fundamentum spiritalis nostre structure, & in domibus visibilibus, quantumcunque fundamentum pretiosum sit, & onerosum, tamen et alie partes domus longe preponderent, insinuavit profecto non esse fidem potissimam causam nostre salutis, quantum sit prima.

Argumentum in contrarium huius conclusionis factum in principio questionis dicitur fortassis aliquis non ideo sapienter tribui fidei, iustificationem nostram in scripturis, quia illa sit potissima causa illius inter omnia opera nostra, ideo quia idem est in scripturis, ex fide iustificari, & ex gratia iustificari, æquum verò est, ut sapienter memoria fiat gratiæ, quando quidem circa controverfiam ei magis adscribenda est iustificatio nostra, quam operibus nostris. Et hunc modum dissolvendi hoc argumentum non ego ex meo capite finxi, verum eum licet legere in quodam nobili scholiaste nostri temporis, ut coactus fortè verbis Pauli, neque aliter sciens ab eis se explicare, tandem in quodam scholio super illa verba cap. 4. ad Romanos. Ei verò qui non operatur & c. dicit iustificari ex fide, & secundum gratiam idem esse apud Paulum, & inducit pro hoc verba Pauli ibidem. Ideo ex fide ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini. Sed melius argumentum pro hac sententia esset ex hoc quòd Paulus in eodem cap. 4. & in cap. 3. distinguit iustificationem ex operibus legis, contra iustificationem ex fide. Quare cum fidem dicat Christus Ioannis. 6. esse opus Dei, & unum opus à lege præceptum sit fides, sequitur ex fide iustificari, non esse idem, quòd iustificari ex actu, vel propter actum fidei, sed esse idem, quòd iustificari ex gratia, hæc enim est iustificatio, quæ opponitur iustificationi ex operibus. Et confirmatur hoc. Quamvis Paulus ibi dixisset, iustificari homines à Deo ex fide, statim adiunxit, & ex auctoritate Davidis confirmat, beatum hominem, cui deo acceptam fert iustitiam sine operibus. Perinde sanè, ac si pro eodem acciperet ex fide iustificari, ac iustificari sine operibus, quòd quidem nihil aliud est, quàm iustificari ex gratia. Si igitur iustificari sine operibus non est quid diversum sed idem potius cum hoc, quòd est iustificari ex fide, & iustificari ex gratia idem esse apud Paulum. Idem augeri potest, & validius aliquando fieri hoc argumentum ex eo, quòd aliàs non videtur, quare ex fide debuerit Paulus asserere, homines iustificari, exclusis omnibus aliis operibus, cum alia opera sint tanti valoris apud Deum, quanti est fides, aut certè fides non

sit magis meritoria iustificationis nostre, quàm alia. Non enim fidei debetur iustificatio nostra, & ita illa, sicut & alia opera potest intelligi exclusa, cum Paulus dicit, ex operibus legis neminem iustificari apud Deum, & non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum Dei misericordiam saluos nos esse factos. Cum ergo nihil ista veritas, neque aduersariis illis existimans, tam constanter ubi quæ imputet iustificationem nostram, sequitur pro eodem usurpari ab eo, iustificari ex fide, & iustificari secundum gratiam, siue hoc fuerit, quia ita erat usu acceptum tempore Pauli, ut iustificari ex fide, & iustificari sine operibus pro eodem acciperentur, siue quòd fides maxime attestetur gratiæ Dei, ut quæ super omnia opera, nostra maxime confirmet & prædicet gratiam Dei, siue quòd hoc ipsi propensissimè est gratiæ, quæ ex fide nos iustificet, quam ipse tam multis, & tam perspicuis argumentis docet, & benignissimè nostris impartitur mentibus.

Sed neque istis argumentis, quæ utcumque in gratiam præcitati pientissimi auctoris ex cogitavi adduci possum, ut credam idem esse apud Paulum ex fide, & ex gratia iustificari. Sed quamvis ista sic sint inter se coniuncta, ut nullus iustificetur ex fide, quin iustificetur ex gratia, & e contrario, crediderim tamen ista legè inter se differre, & tunc quidem explicari à Paulo misericordiam diuinam, & indebitam bonitatem in peccatores, cum dicit nos iustificari ex gratia, tunc verò explicari, quid à nobis Deus exigit, & quid ex parte nostra cooperetur ad nostram iustificationem, cum dicit nos iustificari per fidem. Et quòd hoc ita sit, facile est videre expendenti bene omnia, quæ à Paulo dicuntur in cap. 3. & 4. epistolæ ad Romanos & in cap. 3. ad Galatas. Sed quia non omnes pro dignitate expendunt, neque intelligunt quemadmodum illa in hoc propositum debeant aptari, contra istam novam Pauli expositionem argumentor primo sic. Cum Paulus dicit iustificari homines ex fide, vel per fidem, fidem vocat actum fidei, quòd deo credimus, ut patet, quia hoc ipsum, quòd est iustificari per fidem explicat in istis capitulis, quæ statim citauimus, per actum credendi dicens; Iustitiam Dei omnibus communicari credentibus, & credidisse Abraham Deo, & imputatum ei esse ad iustitiam, & similiter nobis imputandum esse fidem ad iustitiam, si credimus in eum, qui iustificat impium, & iustificavit Iesum Christum à mortuis. Cum ergo iustificari secundum actum credendi, non sit

sit idem, quòd iustificari secundum gratiam neque erit ergo idem iustificari ex fide, & secundum gratiam.

Et confirmatur hoc. Dicitur apostoli nos iustificari per fidem explicabant, quid nos deberem ex nobis operari, ut iustificaremur, ut patet, quia & actum credendi sæpe exigebat, & fidei præceptum in hoc manifestabant, & ad hoc illa dicebant, ut subicerent se homines libentius iugo fidei. Ergo aliquid aliud illi dicebant, cum aiebant iustificari homines per fidem; quàm cum dicebant eos iustificari ex gratia Dei. Et confirmatur amplius. Alias enim impertinenter profusus induxisset, Paulus exemplum fidei Abraham. Quid enim hoc facit ad præbendum nos iustificandos esse ex fide, si ex fide iustificari, idem est, quòd iustificari ex gratia? Quomodo etiam omnes, qui iustificantur ex fide, filios Abraham constanter asserit, si non aliud est iustificari ex fide, quàm iustificari ex gratia? Insuper si ita Paulus est exponendus, cum dicit nos iustificari ex fide, sequitur eum fidem dicit Abrahamè imputandam, non aliquem ab eo actum, neque in Abraham, neque in nobis esse designatum, quem Deus imputet, & imputari ad iustitiam. Quò profecto nescio quid posset dici absurdum.

Rom. 3.

Secundò ad idem argumentor. Vbi Paulus dicit nos iustificari per gratiam Dei, adiungit statim, per fidem, ut patet ex illis verbis, iustificari gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem. Non ergo ista duo pro eodem accept.

Tertiò & pro istis videntur inibi aperte esse verba, quæ præcitur auctor pro se adducit. Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini. Si non, bene aduertim? in his verbis clauditur virtute hæc consequentia. Ex fide Deus promissit Abraham, ergo secundum gratiam. Et hoc manifestissimum esse potest scientibus Græcè. Textus. n. græcus manifestissimè sic habet. Ideo ex fide, ut secundum gratiam, ut firma sit promissio omni semini. In quibus verbis diæ huiusmodi clauditur consequentia. Ex fide, ergo secundum gratiam. Ex fide, ergo firma erit promissio omni semini Abraham non ei qui ex lege est solum, sed etiam ei qui ex fide est Abraham. Et neutra qui dem istarum consequentiarum aliquid valet si ex fide significat, quòd ex gratia, aut certè prima consequentia in digna erit Paulo, cui vix consequentia dici mereatur, quæ idem inferret ex eodem, & causalis certè consequentia

non esset, cum nihil causa sit sui ipsius, atque ideo, & ineptè his adiungeretur verbum, idem quòd causam certum est notare. Si autè verbum ex fide accipitur, quò sensu par hoc est verbum accipi, consequentia illa optima fuit & argutissima, dignaque profusus ingenio Pauli. Et secunda quidem manifesta est. Si enim promissio facta Abraham est implenda, implebitur ergo in omnibus, qui in fide imitari fuerint Abraham, ac per hoc filii eius dici possunt; & non tantum in Israelitis. Prior verò consequentia difficilior est, sed ita difficilis, ut in ea tamen videre liceat admirandum ingenium Pauli, qui & ex hoc quòd Deus iustificatus erat filios Abraham per fidem, & impleturus illi per eam tuas promissiones, inuenit viam stabilis, & confirmandi Dei gratiam. Sed quoniam à nemine, quòd sciam, ista consequentia, unde valeat, explicatum est, obiter hæc eius expositionem adnectam. Et quidem posset alicui videri ideo valere hoc argumentum, ex fide iustificamur, ergo ex gratia, quia magna, & omnino eximia dei gratia est, quòd per rem adeo facilem cuius volenti uti benigne diuina, adeo & amabilem, & honorificam, suam nobis gratiam nullo profusus pretio digne comparabilem liberalissimè participauerit. Si enim argumenta expendamus fidei nostre, si manifestissima miracula, si oracula prophetarum, si vitam apostolorum, si fortitudinè martyrum, qui eam defenderunt si clarissima argumenta doctorum, qui eam illustrarunt, & propagarunt, si noui, & veteris testamenti concordia profusus admirabile dignitate pensamus, si aduertamus, & nobiscum poteremus, quare sit gloriæ nosse, ut cuique mysteria Dei abditissima cæteris, si sentiamus, & vel tantisper gustemus quare & dulcedinis, ipsissimè celestis patris naturalè filiū de celo huc missū credere, ut nos sua morte redimeret, & eum habere nostre fidei auctore, & cõsummatorè. Si hæc in quæ omnia, & alia, quæ fidem nostram mirificè cõprobant, nobis ob oculos ponamus, equidè non solū non videbitur, difficile, sed facilitum, & amabilissimū & honorificentissimum credere. Atque idem & incomparabilè sanè gratiæ videtur, quòd ex fide nos Deus iustificet, non requirit iam à nobis illo importabili veterum legis præceptorum iugo, præsertim cum & ipse modis omnibus ad fidem exciter, horretur, extimulet, & propensissimè adiuuet omnes, qui non volunt, tam claro & tam aperto lumine resistere. Habet quidem hæc expositio probabilem germanæ expositionis speciem, veris-

firma sunt, quæ de fidei, facilitate, gloria, & dulcedine, obiter dicit. Sed aliò Paulum in hac collectione spectasse crediderim. Penetravit enim altius, & acutius vidit, quem in scopum fides tenderet, & ex ipso obiecto intrinseco fidei, quod significare, & stabilire, & hic obiter volebat, argumentatus est, cum intulit. Si ex fide, ergo ex gratia. Cum enim fides, de qua hic agebat, ut supra adnotauimus, sit fides, qua per vnum Dei, & nostri mediatorum, credimus ex gratia Dei, & meritis ipsius saluandos, cum Deus non iustificet quemquam per fidem falsam, optimè infertur, si ex fide iustificatur, ergo & ex gratia. Ipsa enim fides, protestatio est, & assertio gratiæ. Et optimè intulit, quod si ex fide iustus vivit, nemo in lege iustificatur, quia fides hoc assertit neminem in lege, sed in gratia vnus Christi iustificari. Possimus etiam, ut confirmetur magis hæc expositio, & illud quoque adijcere, ex gratia regis haberi aliquod beneficium, quando habetur per hoc, quod credimus ei liberaliter, & gratuito nobis illud promittenti. Si enim ex fide suæ veracitatis, & fidei quam in suis promissionibus seruat, nos habebimus, & benignitate regis, qui liberaliter illud nobis, cum illud nos non promeremur, pmisit. Atque ideò optimè, & profudissimè collegit Paulus, ex fide, ergo ex gratia fides enim credit, & supponit gratiæ promissionis diuinæ. Vnde & scriptura prius diuinam promissionem commemorat, quam fidem commendat Abraham. Promissionis enim meminit in. 12. cap. Genesis, fidei verò in. 15. Si etiã attendamus, fidem ipsam quandam præcellentem Dei gratiam esse, optimè poterimus intelligere, collegisse hic Paulum. Si ex fide, ergo ex gratia, & alibi, Si ex lege, iam non ex promissione, vbi enim lex aliquid potest præstare, superflua eius promissio. Hæc autem omnia quæ profunditatem scripturæ, & sensus Paulini nobis mirificè commendant, aufert nobis ista noua expositio, quam impugnamus. Et tãdem vbi nihil aliud esset cõtra eam, vel hoc quidem deberet esse satis, quòd cum significationes horum vocabulorum toto cœlo inter se distent, haud quaquã credendus est Paulus, ea inter se confudisse, & alterum pro altero vsurpasse. Sed magnifico suo sensu aduertit nihil repugnare, iustificationem per fidem, iustificationem ex gratia, neque idem iustificari per fidem quòd iustificari ex operibus legis. Cum enim assertitur nos iustificari, per fidem explicatur quidem medium, quo posito ex parte nostra

gratuito, & liberaliter per Dei gratiam iustificabimur, nõ autem explicatur aliquid ex parte nostra, cui debeatur ipsa iustitia. Itaque patet distincta esse in Paulo, & in re ista tria, iustificari per fidem, iustificari ex operibus, & iustificari per fidem medium quodam inter ea tenere, neque coincidere cū aliquo eorum, neque alicui ex ipsis opponi. Et per hæc patet ad omnes confirmationes, quas fecimus pro noua ista expositione. Ea ergo relicta, alia via quaerenda est dissoluendi argumentum principale quaestionis.

Dico ergo breuiter consequentiam illã nihil valere. Sæpius tribuitur nostra iustificatio fidei, quàm alicui alii virtuti. Ergo illa excellit omnes alias virtutes. Possunt enim aliæ esse causæ, propter quas id fiat. Et eodem modo possumus ad confirmationem respondere. Ad secundum etiam breuiter dico consequentiam nõ valere. Plus enim, quàm omnia, quæ afferuntur in cõmédationem fidei apud deũ, pòderat, quòd arctius illi vnimur per amorẽ ipsius, doloremque de offensa eius, & proposito eam in totum pro nostra virili euitãdi, quã vniamur per fidẽ, quæ prior est in nra iustificatione, atque ideò posterior potius perfectione iuxta axioma illud philosophicũ, priora generatiõne, posteriora perfectione. Sed quia curiosus argumentator non hic sistet, sed inquirat causam, propter quam scriptura sæpius fidei imputet nostram iustificationem, addã his prudentissimè esse factum ab apostolis ut sæpius iustificationem nostram fidei adscriberent, quàm aliis virtutibus propter multa. Et alii quidem aliàs fortassis huiusce rei commoiores, & congruentiores causas tradent. Ego quinque attingam, quæ nobis pro nostra tenuitate occurrerunt. Et prima quidẽ huiusce rei causa potuit esse, quia ipsa fides origo est & prima causa, radixque, & fons nostræ salutis. Ideo. n. inconueniẽs fuit illi totam frequenter vitã nostrã, & salutem spirituales impunitate. Vt enim vita cordi tribuitur, & ab eo vitã dicitur esse, licet alia, si n̄ requisita ad vitã nostrã, quia à corde procedit vitã in alia membra, ita & iustus congruè dicitur ex fide viuere, licet alia sint etiã, vnde viuatur, quia fides origo est nostræ salutis. Et hanc causam attingit diuus Augustinus in autoritate quam citauimus in sine secundæ quaestionis ex capit. 7. libri de prædestinatione sanctorum, vbi & fidem fundamentum dicit spiritualis ædificii, neque sine ea orasse, & elemosynas dedisse Cornelium, cum eius fuerint acceptę elemosynę, & exaudite orationes, ut adducerentur

ad

ad fidem Christi.

Secundò & ideò fidei frequentius tributam esse iustificationem nostram crediderim quia ab illa habent vim suam impetratoriam omnia opera nostra, quæ concurrunt ad iustificationem, illa autem non habet aliunde. Et quæ ab ea vim suam habeant, quæcunquẽ illa, & qualiscunquẽ sit, potest fieri probabile hoc argumento. Cum illa fons sit, & origo vitæ spiritualis, ut statim diximus, consequens est, ut sicut à corde habent omnia membra corporis nostri suas virtutes, ita & à fide velut à principio vitæ spiritualis habeant omnia opera nostra quæcunquẽ vim, quæ ad salutem conducit spirituales. Et si non solum de sacramentis vereris legis, quo tempore vitia fuerunt, sed & de sacramentis nouæ legis hoc gratiæ tempore probabile est, ut ex aliquorum sanctorum autoritate in quarto sententiarum largiente domino ostendimus, aliquam partem sue virtutis, ea à fide habere, merito & ideum de operibus nostris censeri potest probabile. In cõfesso enim est apud omnes certiores potentioresque causas nostræ salutis esse sacramenta, quam sint opera nostra. Quod enim habent opera nostra meritorie, impetratorie ve, aut certe dispositiue, obtinere, hoc sacramenta ipsa in se continent, & in nobis possunt potenter, & omnino admirabili virtute, efficere. Atque ideò fortassis diuus Augustinus libro. 3. cõtra duas epistolas Pelagianorum cap. 5. aperte tribuit fidei discretionem iustorum ab iniustis in hæc verba. Nostra fides, hoc est catholica fides iustos ab iniustis, non operum, sed fidei lege discernit. Vnde & paulò inferi cum asseruisset propter rectam fidem, eũ saluari aliquando, qui moribus est inferior, quã aliquis infidelis, qui condemnatur, subdit, licet fides sine operibus neminem saluat, ipsa est enim non reproba fides, quæ per dilectionem operat tñ per ipsam etiã peccata soluitur, quia iustis ex fide viuunt. Sine ipsa verò etiã, quæ videntur bona opera in peccata vertuntur. Omne. n. quod non est ex fide, peccatum est.

Tertiò & ideò conuenienter tributa est salus nostra fidei, quia nulla est potentior causa ad mouendum peccatorem ad ea, quæ sunt ex parte ipsius requisita ad tuam iustificationem. Vis ò Christi prædicator quisquis es, qui hæc legis, peccatores inflẽctere ad pœnitentiam? Pone illis ob oculos eternum illum, & omnino importabilem malorum cumulum, quæ impendit peccatoribus, nisi à suis peccatis respiciant. Propone, & felicissimum omnium bonorum aceruum, quæ fides verè pœnitentibus,

pollicetur. Adnitere, ut hæc sapius se cum cogitent, ut hæc meditentur, ut hæc pro dignitate perpendant, facito, ut & ipsi suam fidem velut indormientem, languentemque, & omninò mortuam, exsuscitent, facito, ut eam consulant, ut eius lumini non resistant, ut hæc eximia Christi in nos beneficia, velut sibi præsentia, & hoc æ graphicè depicta, fidei oculis cernant, & illos nulla re commo dius, nulla refacilius, nulla planè certius, ad pœnitentiam traxeris.

Quartò etiam conueniebat, ut apostoli in suis epistolis, & contionibus, ut plurimum fidei impurarent, & pollicerentur, sanctificationem nostram. Erat enim illa maximè necessaria illis, ad quos habebant sermonem, & plerisque eorum, cum boni aliò qui viri, & pbi essent, nihil deerat ad iustificationem, aut saltem, ut in iustitia perseuerarent, nisi ut abiecta sua secta, nomen suum fidei darèt christianæ, & in nostram religionem transirent. Estque hoc consultiusimum, ut qui eos salua recipiunt, quibus verba salutis annuntiant, illa potissimum, & frequentissimè commendent, quæ suis auditoribus maximè videntur esse necessaria. Non autem ex hoc licet inferre, quod nulla alia sint potiora bona, quàm ista, quæ pluries commendantur. Possunt enim pluries commendari, quæ magis necessaria sunt aut quòd sine istis aditus ad præcellentiora non pateat, sicut fortè elemosynam ostendere posse pluries commendatam in scripturis quàm, vel pœnitentiam, vel certè quàm vitam contemplatiuam, neque tamen inde eam commode inferemus antecellere, & præstare. At temperantur enim sermones auditorum necessitatibus, & commodis, neque semper possunt ordinem ipsorum bonorum, quæ docentur seruare. Et hæc ratione quidem cū fides ianua sit certissimã salutis ab ea, estque semper Christi prædicatoribus auspiciandum. Ea enim semel mentibus hominum persuasa & inserta, facile & reliqua aliqua alia, quæ necessaria sunt ad plenam iustificationem, hominibus persuadentur, aliàs autem certè difficilimè. Vt enim se habent principia cuiuscunquẽ scientiæ ad conclusiones ex eis illatas, ita prorsus fides se habet ad totam vitam christianam. Et quemadmodum frustra coneris conclusionum scientiam tradere, ignorantie arum principia, ita frustra ad vitam christianam exhorteris, non persuasa ante omnia fide. Et propterea substantia, siue fundamentum, vel, ut Græci significantius dicunt, hypostasis rerum sperandarum, & argumentũ nõ

apparentium, dicitur à Paulo ad Hebræos. 11. vt intelligamus, ab ea esse aspiciendum cui-
 unq; qui velit seruo dare operam, vel suæ vel
 aliorum salutis. Vnde & diuus Augustinus in lib.
 de natura, & gratia contra Pelagianos. cap. 6.
 prudentissimè, & piensimè dicit. Si volumus
 animos ad rectè viuendum frigidis, &
 pigros christianis exhortationibus excitare, &
 accendere, primum exhortemur ad fidem chri-
 stiani sunt, & eius nomini subiiciantur, sine
 quo salui esse non possunt. Si autem iam chri-
 stiani sunt, & rectè viuere negligunt, vob-
 rentur terroribus, & præmiorum laudibus é
 rigantur, ita sanè, vt nō solum ad bonas actio-
 nes, verum etiā ad piās orationes, eos exhor-
 tari meminerimus; atq; hac instrere sanitate
 doctrinā, vt, & illi gratias agant, cū institu-
 erint bene viuere, quod aliud sine, difficul-
 tate fecerint, & vbi difficultatem aliquam sen-
 tiunt, fidelissimis, & perseverantissimis præci-
 bus, misericordiæ propriis operibus facilitā-
 tem à domino impetra persistant. Hac ille.
 Et cū nusquā gentium inuenta sit perfecta
 iustitia sine fide, immò omnes nationes fidei
 expertes, multis obnoxias vitis, & erroribus
 experientia docuerit, argumentum apertum
 habemus, vt credamus fide non admissā, ne-
 que receptā, necesse esse in multis errare, labi
 & offendere. Atque idē maximè, & frequen-
 tissimè conueniebat fidem commendari, &
 ex ea iustificationem omnib⁹ promitti. Quin-
 ta & illa potuit esse causa, vt pluries concedere-
 tur fidei iustitia. Erat enim vna ista disposi-
 tio, cui inter omnia nostra opera maximè tri-
 bui poterat sine periculo superbiæ nostræ, &
 gratiæ diuinæ iniuriā, vel derogatione. Cū
 enim fides dei donum sit, & quædam diuinæ
 gratiæ in nos protestatio, hoc ipso quod tribu-
 itur gratiæ, & misericordiæ diuinæ, & aufer-
 tur nostris viribus, vt non gloriatur omnis ca-
 ro in conspectu eius. Et in hoc admirabilis est
 profus diuina sapientia. Cū enim De⁹ nos
 iustificare voluerit, gratis quidem, sed apposi-
 to tamen aliquo opere nostro, illud opus ad
 omnium iustificationem requisit, quod ma-
 ximè contestaretur Dei misericordiā, & gra-
 tiam, qua iustificamur, & per quod audientes
 nos iustificari minimam occasionem superbiæ
 & inanis gloriæ, habere poteramus. Atque ista
 fortassis de causa Paulus clarissimus gra-
 tiæ diuinæ assertor, cū Iudaeorum, & Genti-
 lium superbiā, vellet deprimere, atq; idē
 iustificationem nostram operibus abrogare
 nihil veritus est fidei vni eam adscribere. Sed
 vt unq; ista se habeant, decuit sanè apostolos

fidei ipsius prædicatores, & fundatores, quā
 maximè fidem sape attollere, & quicquid ei
 verè conueniebat asserere. Et ista enim omnia
 optimè callebant, & à Christo idem factitatū
 perspexerant, neque se ignorabant in hoc ab
 eo apostolos institutos, vt fidem manifestaret
 stabilirent, & persuaderent, & per orbem ter-
 rarum propogarent. Non ergo quia fides om-
 nia opera nostra excellat in impetrando iusti-
 ficationem hominum, idē sepius quā alijs
 & imputatur nostra iustitia, sed quia illa cau-
 sa illius, & ab ea cetera pendet, & recipiunt
 suam virtutem. Et quia illa maximè omnibus
 necessaria, eiq; e minori periculo, & gratiè di-
 uinæ, & nræ humilitati tribui poterat, idē
 pluries nostra imputatur iustitia.

Video & quosdam aliter argumentari ad
 probandum fide potissimum nos iustificari.
 Iustificamur enim inquit, per promissio-
 nem Dei gratuitam, sed fidem principaliter,
 & correlatiuè videtur respicere promissionē
 & esiniri, & eam, vt sic dicam, magis attinge-
 re. Participabit ergo magis virtutem iustificā-
 di, quā reliqua omnia. Sed hoc argumentū
 in tam multis peccat, vt nisi esset protitissimū
 inter Lutheranos, haud quaquam mi-
 hi persuasisset illius meminisse. In eptissimū
 enim est, & nullius proflus apparentia. Et, vt
 alia omittamus, consequentia nihil valet. Et
 satis est, vt dilectio Dei præferatur fidei in iu-
 stificatione, quod magis Deo vnit, & coniun-
 git, quā fides. Deus autem est principaliter
 causa iustificationis nostræ, q̄ sua promissio,
 & illi, & suorum mandatorum obseruantia,
 magis, & frequentius, tribuitur nostra iustifi-
 catio in sacris literis, quā suæ promissioni,
 quæ conditionalis est apud Ezechielem, & nō
 absoluta, Si impius, inquit, egerit penitentia
 &c. Et ante illam verisimile est protoparentes
 nostros, & alios patres sine vlla promissio-
 ne, sola diuina misericordia esse iustificatos.

DE MERITIS IN GE-
NERALI.

QVAESTIO QVARTA.

N fides, & alia opera pia merito-
 ria sunt apud Deum. Et videtur
 quidem fides saltem meritoria es-
 se apud Deum. Vt enim patet ex
 autoritatibus multis, quas citaui-
 mus, fidei imputatur iustificatio hominis. Ni-
 si autem eam mereretur, cui deberet ea impu-
 tari?

Ezech. 18.

Ro. 3.
Ro. 6.
Eph. 5.

tari? Et confirmatur hoc, Aliis omnibus ope-
 ribus nostris exclusis, & abrogata eis vi iusti-
 ficandi, imputatur iustitia nostra fidei. Ali-
 quid ergo saltem habet peculiare fides, quo
 carent cetera opera, ratione cuius possemus
 dicere, fidem mereri iustificationem, quam
 uis hoc aliis operibus nostris minimè con-
 ueniat.

In contrarium argumentor. Iustificamur
 à Deo, vt Paulus dicit, gratis, & per gratiam
 ipsius, hoc est per gratuitam misericordiam,
 & benignissimam voluntatem ipsius. Gratiā
 etiam Dei vitā æternā, vt idem Paulus dicit.
 Et Esaus dicit. Gratis vendidisti, & sine
 argēto redimemini. Ergo neque fides, neque
 aliud aliquod opus nostrum, iustificationem
 nostram meretur, aut beatitudinem.

Pro huius quæstionis enodatione, & alia-
 rum, quas statim addemus primò quid meri-
 tum sit, & quotuplex explicabo. Secundò
 quid in his quæstionibus certum sit, quid &
 controuersum, & in eo quod certum non
 est, quæ sint & quot opinionēs, aperiam. Ter-
 tiò ad quæstionem propositam respondebo.

Meritum igitur, vt de primo dicamus, est
 actio libera acceptata ad aliquod præmiū.
 Scio alias diffinitiones dari ab scholasticis huius
 vocabulo meritum, sed quia diffinitiones, &
 breues debent esse, & apertæ, & communes
 omnibus opinionibus, commodius videtur
 sic breuiter, & apertè diffinire, vt & omnes fa-
 cilius intelligant, quid meritum appellemus,
 neque præcludatur cuiquam sententia suus
 locus. Dico verò in hac diffinitione meritum
 esse actionem. Haud quaquam enim credide-
 rim in pura omissione esse meritum. Et si qui-
 dem esse possit, vt quidam argumentatur de
 angelo, cui deus statim in primo instanti sui ef-
 se daret præceptum de suspendendo omnem
 actum voluntatis, is casus tam metaphysicus
 est, & tam alienus à lege, & more communi
 vt propter illum nequaquam visum fuerit cō-
 ueniens diffinitionem datā obscurare, aut lō-
 gorem facere. Et alias, diffinitiones eorū sūt,
 quæ in communi vsu, & more hominum po-
 sitæ sunt, & illis, quæ vt plurimum contingūt
 satis est aptari, neque ad strictissimum dial-
 ecticorum rigorem exigendæ sunt, aut exami-
 nandæ. Sed actionem diximus liberam, quia
 quæ actiones liberæ non sunt, indignæ pro-
 fus no nomine meriti censeri debent. Et abiurdè
 nec dicam ineptè & imperitè abusi mihi viden-
 tur isto termino quicquæ contra communē
 doctorum theologorum sententiam commē-
 ti sunt, posse inueniri meritum in actionibus

immò & in passionibus expertibus libertatis
 Si enim per ea, quæ à natura nobis insunt,
 neque laudantur, neque vituperantur, vt phi-
 losophus in Ethicis dicit, certè neque per ea,
 quæ in nrā potestate sunt, laudandi sumus aut
 vituperandi. Par enim de vtriusque est ratio.
 Et, vt dicit diuus Hieronymus exponens il-
 lud, Beati mundo corde, vbi necessitas, coro-
 na non est. Cū ergo meritū dignum sit laude
 & præmio, certè quæ nostræ non subsunt po-
 testati, merita appellari, nisi abusu non pos-
 sunt. Neque quisquam, opinor, heminum ap-
 pud aliquem existimat se mereri aliquid præ-
 mium per ea, quæ necessariū facit, vel patitur
 nisi fortè, cū sua se quis sponte in gloriā
 vel gratiam alicuius se illi necessitati subiecit.
 Adieci verò in præmissa diffinitione ver-
 bum illud acceptata ad aliquod præmiū. Quā-
 quam enim & apud Latinos, & apud ecclesia-
 sticos autores saepe hoc vocabulum meritum
 licet inuenire vsurpatum etiam actibus ma-
 lis, quia merita illi sunt peccatorū quas sibi ma-
 li homines, suis malis actionibus merentur, si-
 cut & Paulus mercedem meritis Gentilium,
 peccata appellat, quæ illi ob errore suū sūt
 multati. Et alibi, Omnis, ait, inobedientia &
 Hebr. 2.
 præuaricatio iustam accepit mercedis retribu-
 tionem, tamen, eū in re communi vsu &
 acceptione scholasticorum remota, meriti ad
 ea opera sit restrictum, quæ Deus ad aliqd
 præmiū acceptat, dicitur hoc fuit schola,
 vt & nos quoq; sic strictim vocabulo isto vte-
 remur. Loquendum enim est vt plures, sicut
 philosophus admonet. Neque imitandi sunt il-
 li de quib⁹ Iudas in sua canonica dicit. Hi sūt
 qui segregant semetipsos, animales spiritu non
 habentes. Et vbi aliās hoc vocabulum lar-
 gius conueniat accipere, vt comprehendat sub
 se non solum bona merita, sed & quæ Augu-
 stin⁹ passim vocat mala & pessima merita, in
 proposito quidem nihil erat necesse sic accipe-
 re, Non enim generaliter de merito disputa-
 bimus, sed ea attingemus sola, quæ ad meritū
 iustificationis & beatitudinis spectant. Est er-
 go meritum actio libera acceptata ad aliquod
 præmiū. Quia verò variis modis aliqua
 actio potest acceptari ad aliquod præmiū,
 aut ex natura & dignitate operis, aut ex lege,
 aut ex gratia acceptatis eadē actionē ad illud
 præmiū, inde & multiplex ponitur à docto-
 ribus meritum.

Et pro huius explanatione secundo notan-
 dum est, duplex communiter poni, meritum
 à theologis. Alterum vocatur meritum de cō-
 digno, alterum meritum de congruo, & meri-
 tum

tum quidem de condigno vocatur meritum cui de iustitia, ex lege & cōdignitate operis debetur aliquod premium. Meritum verò de cōgruo appellatur opus quod ex gratia & congruitate quadam acceptatur ad aliquod primum, quod neq; ex lege, neq; ex condignitate operis sibi debeatur. Ex quibus definitionibus sequitur ad meritum de condigno duo esse requisita. Alterum est vt opus ipsum quod est meritorium de condigno, dignū sit, eo premio, cuius dicitur esse meritorium. Alterum est quod ex lege debeatur sibi tale premium. Sed ad meritum de congruo satis erit quod cum non sit sancita aliqua lex, qua debeat tale premium respondere ei merito, tamen congruum sit, & debeat Deum propter dignitatem, vel excellentiam operis illud remunerare tali premio. Et possunt ista declarari, & perspicua fieri hoc exemplo. Promisit rex certum aliquod premium ei, qui primus vexillum regis in muris ciuitatis hostium posuerit. Petrus non mediocri suo periculo posuit ante illos vexillum in eis. Is quidem dicitur illud premium meruisse de condigno. Et opus enim dignum fuit tali premio, cum periculosum, difficile, & omni laude dignum fuerit, & aliò qui ex lege seu ex promissione regis debitum erat ei operi tale premium. Si vero nullo tali premio proposito aut constituto ei operi, Petrus nihilominus forti & audaci animo idem subsistet periculum, idemq; omnino opus fecisset, vt victoria & gloria haud vulgarem cōpararet suo regi, is quidē si non ex condigno, quia non erat tale premium lege aut spōsiōe praefixū, certē ex cōgruo apud regē idē prem mereret. Nō melaret doctores aliquos mediū quoddam meritū de digno posuisse, cum opus quidem dignitate aliqua haberet à conditione & præcellentia operantis, sed cōdignum non est tali premio, vel quia non ex æquat tale premium, sed ab eo superatur & vincitur, vel quia lege nō est sancitū, neq; cōstitutum, vt tale premium sibi respondeat. Et hoc modo beatissimā virginē Mariam, dicit diuus Bonaventura in tercio sententiarū meruisse de digno fieri matrē Dei, de cōgruo quidem ante annuntiationē Gabrielis, de digno verò post eam annuntiationem & ipsius cōnseñsum, descensumq; spiritus sancti super eā in nimia plenitudine & abundantia gratiæ. Quia licet exuperaret omnia merita tanta illa genitricis Dei dignitas, neq; vnquam tantum premium Deus vllis meritis esset pollicitus, dignitas tamen, inquit, ipsa & sanctitas præcellentiaque virginis opera, & abundan-

tia gratiæ tunc de nouo ei collata, sic illam atrollebant, & in alium ferebant, vt plusquam meritoria de congruo tantę dignitatis eam efficerent. Dignissima enim illa erat inter omnes creaturas quam Deus tanto beneficio afficeret, ex quo aliquam sibi matrem gratuita in nos benignitate sua statuebat deligere. Sūt & scio, aliqui alii nobiles doctores scholastici qui tamen beatitudinem operibus ex gratia factis Deum promississe scirent, tamen cum eā longissimè interuallo omnia opera nostra excedere prudenter perpenderent, & in scripturis non solum non inuenirent hoc nomen de condigno, verum Paulum legerent constanter dicentem non esse condignas passionēs huius temporis ad futuram gloriam. Ex his non omnino leuibus argumentis permoti medium etiam meritum de digno posuerunt, & sobrietate quadam & prudenti temperamento vsi, respectu beatitudinis dixerūt non esse meritum de condigno, sed tantum de digno, quia digni sunt iusti ex lege, & promissione dei tali premio. Atque idē inferunt meritum de condigno esse quidem posse inter homines, & respectu hominum vel angelorum, sed nequaquam respectu Dei, præferim respectu beatitudinis, quę plurimis parafanguis excedit quicquid nos possumus, etiam præclarissimè operantes, mereri. Sed quantumuis ista apparenter dicantur, & sua probabilitate non careant, tamen ne deuiare mus in acceptione terminōrum à via communi, in sola duō mēbra visum est meritum partiri. Et verè necesse non est plura ponere. Nā quod ponit sanctus Bonaventura meritum de digno, meritum est de congruo, quippe quæ nulla lege habet suum premium, sed congruitate quadam & gratia diuina. Quæ autem alii merita de digno appellant, ea nos merita de cōdigno dicimus, censentes prorsus satis esse ad meritum de condigno dignitatem operis & legem de premio. Et profecto illis premiis merita sunt condigna, quibus sunt digna. Ne quæ enim apud Latinos autores inuenio differēntiam, quam isti doctores comminiscuntur inter dignū & condignum. Et quidē si auctoritas Pauli eos mouit, vt respectu beatitudinis non ponerent meritum de condigno, eadem & mouere debuit, vt neq; respectu illius ponerent meritum de digno. Paulus enim, si textum consulas græcum. Non sunt digna inquit, passionēs huius temporis ad gloriam reuelandam in nobis. Sed cum de re constet inter hos autores & nos, commodum non est longius de nomine contendere.

S. Bonaventura
in 3. dist.
4 art. 2. c.

Vc

Veniamus igitur ad secundum articulum questionis. Et pro eo expediendo, notandum est duo esse extrema in hac materia de merito. Alterum est dicentium nullum prorsus esse meritum in nobis, neque respectu iustificationis nostræ, neque respectu beatitudinis, neque opera nostra meritoria esse gratiæ aut gloriæ, quam Deus largitur nobis, sed & gratiam & gloriam debere nos adscribere solis meritis Christi. Alterum extremum est dicentium & iustificationem nostram & beatitudinem ipsam sub meritis nostris cadere, verè que esse opera nostra meritoria & gratiæ & gloriæ, sed gratiæ quidem primæ qua iustificamur, & gloriæ ei respondentis tantum de cōgruo, augmentum verò gratiæ & gloriæ de digno vel de condigno. Ante habitam enim gratiam disponentes nos ad eam meremur, aut eam de congruo, postquam verò eam acquisiuimus, meremur ipsam augeri, & gloriam ei respondentem de condigno, vel de digno. Inter hæc verò extrema, media quædam est aliorum doctorum sententia dicentium iustificationem nostram, seu gratiam primam sub merito nostro non cadere, neque de congruo, neque de digno. Sed posse tamen nos mereri de condigno augmentum gratiæ & gloriæ, vbi semel gratis fuerimus iustificati. Et in nostris quidem operibus inueniri rationem meriti, & aliqua eorum meritoria esse certū est cuius verò præmii, & quomodo sint meritoria controuersum est, & variæ sunt inter scholasticos doctores opiniones. Quæ autem ipsarum opinionum probabilissima nobis videatur, in questionibus quinta & sexta statim aperiemus. Interim tamen pro fundamento eorum, quæ in eis dicenda sunt, & pro solutione præsentis questionis, & expeditione tertij articuli pono hæc conclusionem.

CONCLUSIO RESPONSIVA.

Absolutè concedendum est & fidem & alia bona opera facta ab his qui iam sunt iustificati, & habent gratiam, meritoria esse beatitudinis.

Hæc conclusio tenetur ab omnibus doctoribus catholicis, quotquot mihi contigit lege re, neque scio aliquos, qui de ea dubitent, vel eius contrarium defendant, exceptis quibusdam hereticis nostri temporis, qui absolutè concedunt nullam actionem nostram meritoriam esse beatitudinis, & vnus solus Christi meritis nobis eam condonari. Cuius sententiæ primipili, vt sic dixerim, & aresignani fuerunt Martinus Lutherus & Oecolampadius.

E quantumvis insignis ille hæresum Vuitelium pugnatorem, Thomam dico Vaudensem vberimum fontem ex quo hauserunt bonam partem penè omnes, qui Lutheranam sectam impugnant, quantum inquam ille in libro de sacramentalibus titulo primo distinctionem meriti in meritū de congruo, & de condigno irridere videatur, & saniorum theologum fideliorumque catholicorum, & scripturis sanctis magis concordem dicat se reputare eum, qui negaret simpliciter hominem mereri gratiam vel gloriam, aut ex meritis dignum esse gratia vel gloria, & concederet cum limitatione apostolorum & scripturarum hominē non mereri regnum celorum, nisi ex gratia & voluntate largitoris, & Deum non attendere meritum nostrum, neque rationem congrui vel condigni, sed suam gratiam & misericordiam, tamen si bene aduertantur quæ idē ibi postea dicit capit. 9. non negat actus nostros esse meritorios etiam vitæ eterne, immò eam dicit dari nobis pro meritis, sed hoc tantum indicat se velle, vt huiusmodi omnibus assertionibus adiungeremus ex gratia Dei. Itaque si diceremus non posse mereri gloriā, non hoc simpliciter & sine addito dicamus, sed adiungamus ex gratia Dei, ne videamur excludere gratiā Dei, sine qua nulla sunt merita. De reliquis enim Pelagianorum & Gentilium ait tractum esse, vt merita asseramus sine additione gratiæ, & in iniuriam Saluatoris videtur cedere quoddam tacita ipsius gratiæ, tam multa disputamus de meritis. Sed de causa nostrorum meritorum hoc loco non disputamus. Certum enim est eam esse vnica gratiam Dei, ea enim seclusa nihil possumus apud Deum mereri, tantum abesse, vt mereri possimus gratiam ipsius vel gloriam, neque negamus conueniens esse, vt sic semper nostros temperemus sermones, vt gratiæ Dei omnia videantur adscribere, sicut par est, potius quam nobis. Verum hoc loco tantum contēdimus, quod etiam si non addamus hoc verbum, ex gratia Dei, vel aliquod aliud simile, verissimè possumus concedere actus bonos iustorum meritorios esse apud Deum, & per eos illos verè mereri beatitudinem, & si modo sanus teneatur sensus, neque credatur nos hoc habere ex nobis, & non ex gratia Dei, trepidare non oportet in huiusmodi assertionibus, nullus enim prorsus est, neque esse debet in his timor. Neque enim vt falsò quiddā affirmat, fastuosū est meriti vocabulū, sed xpianę potius modestiē conueniēs, neq; obstruat, sed illustrat magis diuinā in nos benignitatē.

Xx 5 &c

& sine ullo offendiculo, eo vsi sunt omnes antiqui doctores. Intellexerunt enim nihil de rogare gratiæ diuinæ, sed commendare poti⁹ suam in nos magnificentiam & misericordiā, vt statim mostrabimus. Sed vtique, ista se habeant, & vtique; de his Vualdensis & alii scripserint contra omnes qui nostram propositionem negauerint, probare eam iam firmis & luculentis argumentis tentabimus. Primò itaque argumentor sic. Beatitudo est merces, p̄missa à Deo, & reposita sanctis propter mala quæ tolerant patienter, & ab solutè, & sine ad diro talis vocatur. Ergo talia opera, & talis eorū patientia meritoria est beatitudinis. Habent enim se correlatiuè merces & meritum mercesque est meriti merces, & meritum mercedis meritum, & si vnum tollitur, tollitur & alterum, & posito altero ponitur & reliquū. Si ergo beatitudo merces est operum bonorum, & æquanimittatis in malis, erunt & hæc meritoria beatitudinis. Non enim maius inconueniens est appellare ista merita, quàm illam mercedem, immò accessit si beatitudinem appellas mercedem, aliqua signare, quæ merita sunt tantæ mercedis. Quòd verò beatitudo merces sit, mercesque appellatur operū bonorum, tam frequens est in vtroque testamento, vt me penè pudeat in re adeò aperta testimonia citare. Sed vt ad manum habeam⁹ tela, quibus confodiantur hæretici, & catholicam fidem defendamus, citabimus aliquot testimonia scripturarum. Genes. 12. dicitur dominus ad Abraham. Ego prorector tu⁹, & merces tua magna nimis. 1. Paralipomenon. 17. Erunt merces operi nostro. Prouer. 11. Seminanti iustitiam merces fidelis. Sapientia. 5. Iusti autem in perpetuum viuunt, & apud dominum est merces eorū. Et cap. 1. de hoc reprehenduntur impii, q̄ mercedem non sperauerunt iustitiæ. Ecclesiastici. 2. Qui timetis dñm credite illi, & nõ euacuabitur merces vestra. Et quia adueniente Christo in mundum reseranda erat ipsius morte ianua regni celorum, & sancti patres recepturi erant mercedē laborum suorum, nempe beatitudinem, Esaiæ. 40 de Christo dicitur. Ecce dñs Deus in fortitudine ueniet, & brachium eius dñabitur, Ecce merces eius cum eo, & opus illius coram illo. Et Hieremia. 31. Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis, quia est merces operis tui, ait dominus, Et Apocalypsis. 22. Idem de se dicit. Ecce uenio cito, & merces mea mecum est reddere unicuique secundum opus illius. Et Matthæi. 5. Beati estis cum maledixerint uobis homines, & persecuti uos fuerint, & dix-

rint omne malum aduersum uos mentientes propter me. Gaudete & exultate, quoniā merces uestra copiosa est in caelis. Et cap. 10. Qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem accipiet. Et quicumque potum dederit uni ex istis, calicem aque frigidæ tantum in nomine discipuli, Amen dico uobis, non perdet mercedem suam. Et Paulus Apostolus in prioris ad Corinthios cap. 3. Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Sed quid moror in testimoniis nihil necessariis allegandis? Ipse Ecclesiasticus cap. 16. opera misericordiæ meritoria pronuntiat his uerbis. Omnis misericordia faciet locum unicuique secundum meritum operi suori. Et Paulus in epistola ad Hebræos ait, Beneficentiæ autem & cõmunionis nolite obliuisci. Talibus enim hostiis promeretur, vel, vt alii uertunt demeretur & conciliatur Deus.

Sed & secundò pro nostra conclusione argumentor sic. Quotiescunq; rex aliquis aut princeps uel respublica promittunt aliquod præmium hominibus sibi gratis, si faciant aliquod opus uirtutis, tale opus dicitur ab omnibus meritorium talis præmii. Neque hoc potest negare, nisi ignorat penitus significationem & usum huius nominis, meriti, apud Latinos. Cum ergo beatitudinem promiserit deus uobis operibus in multis locis scripturæ & hac ratione Paulus eam & brauium, & coronam incorruptam, & coronam iustitiæ appellat, sequitur & iustorum bona opera meritoria esse beatitudinis. Et breuiter argumentor sic. Omnia quæ satis sunt, vt aliqua opera dicantur latine meritoria alicuius præmii, repertiuntur in bonis iustorum operibus respectu beatitudinis. Aut ergo omne meritum tollendum est, & rejiciendum est hoc uocabulum, meritum tanq̄ male latinum, aut concedendum est opera bona iustorum meritoria esse beatitudinis. Et hoc argumēto crediderim sanctos omnes doctores peritos, vt passim absque nullo scrupulo mereri nos dicerent beatitudinem. Et sæpissimè est hoc uidere in diuo Augustino, quanuis maximus fuerit ubique, & religiosissimus assertor gratiæ. Vnde & capit. 12. de prædestinatiõis sanctorū ita ait. Post corpus nemo erit in corpore, nisi in resurrectione nouissima, non ad uilla merita comparanda, sed ad recipienda pro bonis meritis præmia, vel pro malis horrenda supplicia. Hæc Augustinus. Et Cælestinus primus in canone decimo secundo suæ primæ epistolæ decretalis. Tanta, inquit, erga omnes homines est bonitas Dei, vt nostra uelit esse merita, quæ

Philip. 3.
1. Cor. 9.
2. Tim. 2.

quæ sunt ipsius donia, & pro his quæ largitus est æterna præmia sic donaturus. Hæc Cælestinus.

Sed ne omnia sine causa videantur hæretici contrariū huius conclusionis defendere, & vt clarius ipsius ueritas constet, faciam contra eam aliquot argumenta in fauorem hæreticorum. Et primò quidam argumentor ex illo, quòd per Laza dominus suos admonet. Cum feceritis quæ præcepta sunt uobis, dicit, tẽ seruiri uultes sumis, quòd debuimus? facerẽ fecimus: Si seruos inuiles nos debemus credere, & uerè & ex corde asserere, etiam cū implemus Dei præcepta, quomodo ipsam eorum implentiõem meritoria nobis tantum præmii, quantum est beatitudo, audemus dicere? An non uilissimum est tantum præmium meriti? Si & illud debemus etiam de nobis asserere, cum exequimur Dei madata, quòd debemus facere fecimus, quomodo nobis hoc arrogamus, vt ea opera meritoria beatitudinis æternæ dicamus? Quandoquidem qui quòd debet facere facit, non nouum meretur præmium id faciendo, sed satis habet, si satisfaciat debito, cui erit obnoxius. Et confirmari potest hoc argumentum hac ratione. Omnia opera nostra bona, donia quædam sunt Dei. Et hoc nomine & propter immensa alia, & innumera ipsius in nos beneficia, ei sunt sūmò iure debita. Non ergo nouorum sunt vnquam præmiorum meritoria. Non enim apud aliquem nouum præmium meretur per nouum munus ab eo nobis collatum.

Secundò ad idem argumentor. Nihil est asserendum à Christiano, quòd Christi gloriæ & meritis derogat. Detestanda enim cuiusdam ingratiudinis hoc esset, & nihil posset esse magis alienum à nostra professione. Sed concedere nostra opera esse meritoria beatitudinis derogat gloriæ & meritis Christi. Hoc enim dicentes uidemur dicere non esse proprium Christi meriti beatitudinem nostram, neq; nos solidè & ex asse debere ei nostram beatitudinem, immò quòd peius est, uidemur i his dicere, nõ sufficere merita Christi ad salutē, sed necesse esse, vt nostris illa adiuuentur. Ergo non debemus Christiani asserere nostra opera esse meritoria beatitudinis, sed ingenuè & planè confiteri solis nos Christi meritis saluari.

Tertiò instari potest p̄ hæreticis. Si opera nostra esset meritoria beatitudinis, essent meritoria de condigno. Sed non potest esse uilla condignitas inter nostra opera & beatitudinem, Nulla est enim æqualitas. Sed multis

& magnis interuallis beatitudo excedit opera nostra. Ergo opera nostra nõ sunt meritoria beatitudinis.

Quartò argumentari pro eisdem possumus. Non est ponenda fiducia salutis nostræ in nostris meritis, sed in una Dei misericordia. Ergo nulla sunt in nobis uerè merita salutis nostræ. Si enim essent, cur non liceret in eis collocare nostram fiduciam, cū omnes in eo possint statuere, immò statuunt fiduciam confidendi alicuius præmii quòd est uerum meritum illius? Antecedes potestari potest ex multis scripturæ & sanctorum testimoniis. Dauid enim dicit. Neque enim in arcu meo sperabo, & gladius meus nõ saluabit me. Et Hieremias inquit, Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum. Cuius maledicti uinculo inneditur, vt Augustinus benè colligit in Enchiridio, qui sp̄e ponit in seipso. Et Salomon ait. Qui sperat in domino, saluabitur, & qui confidit in corde suo stultus est. Et idem Cyprianus de oratione dominica, Publicanū illum, cuius fit einitus Lucas, iustificatum dicit, quia non fiduciam ponebat in innocētia sua. Vnde parabolā illā in eos Christus dixit, qui in se confidebant. Et Bernardus in libro florum tractans illa psalmistæ uerba. Delectare in domino, idem asserit quodā uitam æternam non humiliter querere, quia eam querunt in suorū fiducia meritorum, cū oporteret de sola miseratione dñi præsumere. Et ecclesiæ uelut ab his sanctis patribus edocta in secreta oratione dñicæ secundæ aduentus ita deū orat. Vbi nulla suppetunt suffragia meritorū, tuis nobis succurre prædiis. Et aliàs. Vt qui de qualitate meritorum nostrorū diffidimus, non iudiciū tuū sed misericordiam consequi mereamur, vt in canone missæ. Non estimatoz meriti, sed ueniæ quæsumus largitor admittet.

Sed hæc argumēta nihil conuincunt. Idem quæ ad illa breui respondimus. Ad primū. Cū christus iubet, vt seruos nos dicamus inuiles, cū expleuerimus quæ præcepta sunt nobis, nõ hoc iubet, quòd seruos nos dicamus inuiles nobis, sed ibi, licet, n. nobis uilissima sit illa executio madorū dei, deo tñ & dño nrõ qui bonorū nostrorū nõ eget, nullā prorsus assert uilitatē. Si sapiēs fueris tibi metipsum eris, ait Salomõ, si aut illud cor, col⁹ putabis malū. Et prudētissimè apud Iob ait Eliphaz Themanites. Quid p̄dest deo si iustus fueris, aut quid ei cõfert, si imaculata fuerit uia tua? uoluit etiā dñs his uerbis docere tuos neq; ex natura esse operū nrõrū sed, p̄ liberalitate & benigna

Psal. 43.
Hierc. 17.

Prou. 28.
Lucæ. 18.

Prouer. 9
Iob. 22.

nitate sua, vt eam nobis afferat vtilitatē, q̄ affert executio suorum mandatorum. Posset enim Deus illa à nobis exigere etiam nullo reposito præmio. Et ad hoc explicandum adiūxit. Quod debuimus facere fecimus. Huc etiam spectabat ista admonitio, vt & ipsam executionem mandatorum Dei crederemus nobis ex dono ipsius contingere. De fructibus enim mandatorum, vt exposuit conciliū Mileuitanum intelligitur illud quod idem dicit, apud Ioannem, Sine me nihil potestis facere. Merito ergo iniuriles nos possumus existimare & asserere qui neque ex nobis habemus, vt mandata Dei impleamus, neque ex nobis meremur ea re aliquod præmium, neque aliquo pacto domino nostro ea causa vti les sumus. Cū his tamen optimè stat, vt & nobis vtilissimi simus, & ex ipsius gratia & liberali promissione verè possumus dicere nos mereri beatitudinem hoc ipso, quod illi libenter obsequimur.

Ad secundum. Nihil derogat meritis & gloriae Christi afferere & nostra quoque opera ex ipsius gratia, & vt innituntur ipsius meritis, esse meritoria. Stat enim & nihilominus ei & solida, illa saepe & illibata, & integra manet sua ipsius peculiaris & propria gloria, quae non in hoc consistit, vt solus nostram gloriam meritis fuerit, sed in hoc quod solus à se habuit, vnde illam mereretur, & solus à se eam nobis meruit. Immo magis Christum glorificamus afferentes nostra opera ex ipsius gratia & meritis esse meritoria. Cedit enim in ipsius gloriam, quod non tantum nobis mererit beatitudinem, sed & meruerit, vt & nos quoque nobis mereremur nostram beatitudinem. In quo & efficaciam virtutemque maiorem suorum meritorum ostendit, & quam nihil nobis nostram gloriam inuideat, immo quanto plus quam nos ipsi, eam augere cupiat & nos suae gloriae participes efficere, manifestè monstrauit. Neque hoc dicentes minus ei solidè & ex asse imputamus nostram gloriam. Fatemur enim ab ipso nos meritis habere totam gloriam, quā meremur, neque partē à nobis, partem ab ipso, sed ab eo prorsus totam. Ipse siquidē dat, vt mereamur, & nostra merita solum quatenus illius meritis innituntur, merita dicimur. Et quia bonorum laborum gloriosus est fructus, & diuinissimū est Dei cooperatorem fieri, vt Dionysius dicit. 3. c. ecclesiasticae hierarchiae, hoc ipso nos ei plus debere cōitemur, quod non solū concedimus ab eo nos habere totam gloriam, sed & asserimus nos habere ab ipso præcellentiori modo, &

nobis magis honorifico, nempe per merita ipsius meritis innixa. Et hoc non ex sufficientia meritorum Christi procedit, sed ex affluentia & redundantia ipsorum potius. Cū enim digna essent merita Christi, vt pro eis daretur nobis gloria, & cū meritis nostris, & sine illis, vt cūque hoc ipse voluisset, quia tamen hoc magis commendabat sua merita, & nostram gloriam augebat, voluit in hoc tantum valere sua merita, vt adulti iustificarentur aliquibus operibus ab eis in id positus, & iustificati, proprijs etiam meritis, satisfacerent pro suis delictis, & beatitudinem suam obtinerent. Vnde & Paulus inquit. Adimpleo ea quae desunt passionem Christi in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia. Quia licet passionem Christi nouerat sufficientissimas fuisse ad satisfaciendum pro nobis sine vlla satisfactione, si hoc ipse voluisset, tamen sciebat eum noluisse suas passionem nobis valere, aut applicari, nisi nostris etiam & meritis, & satisfactionibus suis adiunctis, atque idē quo ad sufficientiam quidem pro omnibus eum satisfecisse, sed quo ad efficaciam non pro omnibus, sed necesse esse, vt & pro se quisque & qui plus posset, etiam pro alijs satisfaceret. Et admirandum in hoc est diuinæ sapientiae consilium. Vt enim ipse gloriam suam habuit & ratione vnionis personalis, & propter sua merita, ita & suos quos nouerat patrem praescisse conformes fieri imaginis filii sui, voluit & gloriam habere propter ipsius merita, & propter nostra, quae à Christi meritis efficaciam sortiuntur, quoniam Christus consummatus super lignum crucis, factus omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis aeternae. Ad tertium argumentum patebit responsio, ex dicendis in quaestione proximo. Ad quartum argumentum. Stultum & illicitum est in nobis ipsis confidere, cū non modo operari quippiam boni, quod oculis Dei placeat, sed ne cogitare quippiam tale possumus, nisi ex gratia Dei Sufficientia enim nostra ex Deo est. Et quamquam multa faciunt homines iusti meritoria opera beatitudinis, verissimè tamen dicitur non oportere quēquam in suis meritis fiduciam ad ipsam beatitudinem collocare. Et hoc quidem, ne cuiquam dubium sit possumus tripliciter persuadere.

Primo enim impediri potest omne humanum meritum, quandiu hic viuimus, & superuenientibus peccatis. Nullus enim nostrum potest simpliciter mereri confirmationem suam, aut perseverantiam in gratia. Cū ergo ad perseverantiam necessaria sit nobis misericordia

diuina, semper ea, & non in nostris meritis collocanda nostra fiducia est. Secundo. Nemini possunt euidenter, immo certo, & in dubitato consistere sua merita. Nullus enim potest satis certo in hac vita scire, bona esse sua opera, nullaque ex parte diminuta, aut aliq̄d habentia adiunctum, quod ea faciat vitiosa. Et ubi hoc de aliquibus operibus constat, vt quidem potest per fidem, & lumen naturale consistere, certè nemini potest esse certum se esse in gratia Dei. Quis enim, ait Salomon, potest dicere, Mundum est cor meum, purus sum à peccato? Et Iob merito dicit. Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti. Et ibidem. Si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Et prudentissimè vir ille desideriorum, Neque enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Et vt multum quis profecerit in via domini quando exultando dicit. Quid retribuam domino pro omnibus quae retribuit mihi, & paulo post, necessarium erit clamare cūm Publicano, Domine propitius esto mihi peccatori. Aliquando nimio cordis iubilodicer. Quid mihi est in caelo, aut te quid volui super terram? & domino auertente se paululum cogit clamare. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et innumerabilia sunt in diuinis literis passim occurrentia, quae alternis vicibus, vel exultando de nostris bonis, vel mœrendo de nostris malis à filiis Dei necesse est dici, defectu & profectu alternante, vt quae ad nostri corporis mortem, vt nō sumus confidentes in nobis, sicut apostolus dicit, sed in Deo qui suscitatur mortuos, & solus sanctificat quem vult. Cū igitur tam incerta sint homini sua merita, haudquaquam conuenit in eis fiduciam suae salutis constituere. Terrib. Si quis confidat, aut confidere se dicat in suis meritis absolute, & sine aliqua commemoratione gratiae diuinæ, viderit sibi, potius, quam illi suam salutem adscribere. Hoc autem superbum, & stultum est. Opera enim iustorum meritoria, non tam ab ipsis, quam à Christi meritis, & à diuina acceptatione, & à Deo illa adiuantur, habent, quod sint meritoria, & in potestate diuina est ea nō acceptare ad beatitudinem. Coronat enim suos dominus in misericordia, & miserationibus. Nō igitur conuenit sic absolute in eis fiducia constitui, sed ab eo potius totos pendere, cuius vnus miseratione peruenire possumus ad terram illam desiderabilem, de cuius possessori-

bus in figura dictum est. Neque enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non saluabit eos. Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui, quoniam complacuit in eis. Quamquam autem ista verissima sunt, si quis tamen probabiliter quadam, & non arrogat, neque inani, sed vera persuasione crediderit se in gratia Dei esse, & fuisse, & nonnulla bona opera in eo statum fecisse, atque idē in meritis suis fiduciam hoc pacto posuerit, vt credat se, & confidat propter illa habiturum aliqua beneficia à Deo, & tandem ipsam beatitudinem, si non illa peccato aliquo superueniente impedierit, ea fiducia vituperanda non est, si modo his verbis non excludat merita Christi, aut gratiam diuinam, à quibus illa habent totum suum valorem, & acceptionem, se intelligat se in suis meritis fidere, quatenus meritis Christi, & gratiae Dei innituntur. Immo non solū iusti, sed & qui diu fuerunt in peccatis, si incipiant poenitentiam suorum peccatorum, & in ea poenitentia, vt à gratia Dei procedit, & misericordiae diuinæ meritis Christi innituntur, fiduciam suae salutis constituerit, ea fiducia reprobanda non est. Non est enim vnde illa reprehendi possit, cū neque superba sit, neque arrogans, aut in Dei misericordiam & gratiam cōtumeliosa. Et in iustis oritur ex testimonio bonae conscientiae, & attestatio illius qui testimonium saepe reddit spiritibus eorum, quod sunt filii Dei, & hac fiducia saepe eos exhilarat, leuat, solatur, & confirmat in suis tribulationibus. In peccatoribus verò ista fiducia nascitur ex certa persuasionem misericordiae. Et ipsa sacrae literae ad huiusmodi fiduciam hortatur, cū monent confidere in domino. Confidere enim sic in operibus non est aliud, quā confidere in domino. Vnde & David ne sibi aliquid imputare videretur, praemisit quidē, Saluum me fecit, quoniam voluit me, sed & mox confidens adiecit, Retribuit mihi dominus secundum iustitiam meam, & secundum puritatem manuum mearum retribuit mihi. Quia custodiui vias domini, neque impiè gessi à Deo meo. Et Paulus fretus testimonio illo suae bonae conscientiae, Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fiducialiter adiecit in reliquo posita est mihi corona iustitiae. Et Ioannes aperitissimè dicit, Si cor nostrum non reprehendit nos fiduciam habemus in deo, & quicquid petierimus accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodiimus. Atque idē fortassis, quantum recordari possum, non eos dam-

Pro. 10.
Iob. 9.
Iob. 9.
Dan. 9.

Psal. 115.
Luc. 18.
Psal. 72.
Ro. 7.
2. Cor. 11.

Colo. 2.

Heb. 5.

Ro. 8.

Psal. 17.

2. Tim. 4.

1. Io. 3.

nat scriptura, qui in suis operibus confidunt, sed eos duntaxat qui confidunt in se ipsis, in sua virtute, in sua potentia, in multitudinedi uitiarum suarum. Neque dehortatur à fiducia in nostris operibus, sed à confidentia in nobis ipsis, ut ex his intelligeremus fiduciam in bonis operibus posse esse sanctam & laudabilem fiduciam verò non nobis ipsis semper esse dabilem. Qui enim confidunt in seipsis sua se virtute euadere mala huius vitæ, & bona alterius vitæ adipisci posse persuadent, quod vanum et superbum est. Qui autem confidunt in bonis operibus, quæ credunt se ex Dei gratia fecisse, & propterea, ut meritis Christi incurrunt, credunt se consecuturos beatitudinem, nihil sibi imputant, sed totum gratiæ diuinæ. Et cum Bernardo dicunt. Meum meritum miseratio domini. Et ne quispiam existimet superbum esse & insolens sic nostra nobis persuadere merita, & in eis aliquo modo confidere, vide quid addat scilicet. Non planè sum meriti inops, quando ille misericordiam non fuerit. Quod si misericordiam domini inultat. multus nihilominus ego in meritis sum. Et si misericordiam domini ab æterno & usque in æternum, ego quoque misericordiam domini in æternum cantabo. Nunquid iustitias meas? Domine memorabor iustitiarum solius. Ipsa est enim & mea, nempe factus es mihi iustitia Dei. Hæc Bernardus, Et si quando sancti aliqui doctores inueniantur eos condemnare, qui in meritis suis confidunt, intelligendum illud est de illis, qui sic in suis meritis confidunt, ut excludant gratiam dei. Et quando ecclesia in orationibus allegatis profiteretur in suis meritis non fidere, nihil aliud significat, quam quidem non confidere in sua innocentia, neque in his quæ suis viribus potest efficere. Et hoc potest nos certos efficere quòd non de alia fiducia loquantur sancti, quia illam fiduciam de meritis propriis insolentia, superbia, & arrogantia, & inani gloria imputant, à quibus vitis longissimè abstinent, qui eo modo, quo diximus, fiduciam collocat in suis meritis. Non enim sibi, sed gratiæ & veritati diuinæ, & meritis Christi incurrunt. Et potest ista expositio colligi ex his quæ dicunt Cyprianus, & Bernardus in locis in argumento hoc citatis. Ambrosius libro. 7. commentariorum Lucae capit. 8. super illa verba, Dicite serui in utiles sumus, & Augustinus super illum versum psalmi. 73. Egenus & inops laudabunt nomen tuum. Beda in prologo. 4. libri super Lucam. Et ubi omnia alia argumenta cessarent, ad videndum non omnem talem fiduciam ef-

se damnabilem sufficere deberet oratio illa regis Ezechie. Obsecro domine memento quæto quomodo ambulauerim coram te in veritate & corde perfecto, & quod placitum est coram te fecerim. Non enim hæc oratio oculis Dei displicuit, neque prouocauit iram eius, sed placuit vehementer, & iram illius sic temperauit, ut meritò ipsius & sanctitatem illi contulerit, & quindecim vitæ annos adiecerit. Et si licet ei, qui fideliter alicui domino ministrauerit aliquot annos, sperare non solum stipendia sibi debita, sed & aliqua alia beneficia, neque hoc quispiam imprudentia tribuit neque domini ipsi, si modo liberales & benigni sint, ingrati habent, dubitandum non est, quin & ista de nostris meritis, immò verè de suis donis fiducia grata sit quoque apud patrem nostrum cœlestem, cuius misericordiam & benignitatis nulla est mensura. Ut ergo ad compendium aliquot solutionem huius argumenti reducamus, dicimus primo verissimè colligi, non licere alicui confidere in seipso, & consequenter neque in suis meritis ut ea fiducia excluderet gratiam Dei & merita Christi, vel inani quadam persuasione certos nos faceret minimeque dubios de meritis nostris, & de nostra perseverantia. Sed addimus tamen secundo licitum esse confidere in nostris operibus, ut à gratia Dei procedunt, & meritis Christi incurrunt, & confidere quidem non solum conditionaliter, si non lapsi fuerimus, sed absolute, nos obtenturos beatitudinem & alia beneficia, quæ à benignissima Dei manu, qui ei fideliter seruiunt, possunt imperare. Quia ad huiusmodi fiduciam satis est probabilitas, neque requiritur euidencia aut plena certitudo. Et hoc satis est, ut dicantur nostra opera meritoria, quando in eis ut talia sunt, licet suo modo considerare, & fiduciam nostræ salutis locare.

DE MERITIS GLORIAE EX CONDIGNO.

QVAESTIO QVINTA.

AN fides, & alia bona opera iustorum sint meritoria beatitudinis ex condigno. Ad hæc quæstionem, quæ sunt plibanda tractabimus in proxima quæstione breuiter respondendo hac conclusione.

CONCLUSIO.

Opera bona iustorum non solum sunt meritoria beatitudinis, verum & sunt illi meritoria à condigno. Hæc conclusio est eòs apud doctores scholasticos

lasticos, & ea tenentur sanctus Thomas in prima secunda quæstione centesima quartadecima, articulo. 3. & in commentariis Pauli. c. 4. & ad Romanos, Sanctus bona uentura in secundo, distinctione. 27. quæstione vltima Richardi de Mediuilla in quarto, distinctione. 4. 6. articulo primo, quæstione prima. Scito in primo. d. 17. q. 1. art. 1. & aliàs non raro.

Est autem non solum contra hereticos, quos in proxima quæstione citauimus, sed & contra nonnullos catholicos autores nobiles inter scholasticos. Nam Gregorius Ariminensis in primo, distinctione. 17. quæstione prima, articulo secundo, tenet nullum esse nobis meritum, de condigno respectu beatitudinis, & sanctos uiros per bona opera quæ ex gratia faciunt, non eam mereri de condigno, sed tantum ex congruo. Durandus etiam de sancto Portiano in primo, distinctione. 17. quæstione. 2. & in secundo, distinctione. 27. quæstione. 2. & in tertio distinctione. 18. quæstione. 2. idem tenet absolute concedens nullum esse meritum de condigno apud Deum, nisi forsitan large accipiemus hunc terminum. Marfilij etiam idem tenentur in secundo.

Cap. 7.

Thomas etiam ualens in insigni illo libro, quem edidit de sacramentalibus, idè defendit. Et Burgenfis in additionibus super psalmum. 35. in eadem est sententia. Ideoque auct dictum à psalmista, Domine in cælo misericordia tua, quia tibi maxime reluceat misericordia Dei, quia nullum est meritum respectu tanti præmij, de condigno. Accedit & horum doctorum sententia Ioannes Elzjus in ceteris de prædestinatione.

Sed utcumque ista se habeant, pro nostra conclusione argumentor sic. Opera bona iustorum habent omnia quæ requiruntur, ut sint meritoria de condigno respectu beatitudinis. Ergo absolute, vltimo potest esse dicere, sic esse meritoria beatitudinis. At si recedens huius discutimus probatur. Ut opus aliquod dicatur meritorium alicuius præmij de condigno, satis est, ut iam diximus, si sit dignum tali præmio, & præmium sibi debeatur ex lege vel promissione eius, qui adhortatur ad tale opus spe talis præmij. Et si hæc non sufficiant ad meritum de condigno, raro vel nunquam inueniemus meritum de condigno, etiam inter homines. Hæc autem reperitur omnia in operibus bonis iustorum respectu beatitudinis. Nam & opera ipsa ex hoc, quòd amicum Dei sunt, & fiunt ex gratia & impulsu spiritus sancti in habitantibus ipsos, digna profectò sunt beatitudine, & de lege debetur eis ipsa beatitudo. Promittit

enim eam Deus illis beatitudinem, ut patet ex testimonio pro prima conclusione citatis. Et de in grege hoc potest confirmari ex euangelica illa parabola patris familias qui operarios misit in vineam suam conuentione cum eis facta ex denario diurno. Denarius enim hic diurnus, sicut exposuere Origenes, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, Chrysostomus, beatitudo est, cuius promissione, & conuentione Dominus vult nos in Ecclesia ista militante pro sua quemque portione laborare in executione suorum matorum. Cum igitur opera bona iustorum, & digna sua beatitudine, & Deus eam illis promiserit, erunt profectò meritoria ex condigno ipsius beatitudinis. Et confirmari hoc potest. Deus dabit secundum legem suam beatitudinem ipsis sanctis propter opera bona quæ faciunt. Dicit enim his, qui à dextris erunt in die iudicii, ut habet Mathæus. Venite benedicti patris mei possidete paratuius regnum à constitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi bibere &c. In quibus verbis cum iudex iustissimus apponat opera bona pro causa sententiæ de beatitudine, manifestè indicauit se ea dare propter bona opera. Et aliàs non contingeret maior beatitudo facienti meliora opera contra illud Pauli. Oes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat vnusquisque propria corporis, prout gessit. Cui ergo beatitudo secundum legem diuinam absque dubio contingat propter opera, & iuxta eorum varietatem maior sit aut minor, quid obstat quominus ea dicamur ipsius meritoria? Secundo etiam argumentor per eadem conclusionem. Supposita amicitia diuina & ex lege de re tribuenda beatitudine operibus iustorum, vera inuenitur æqualitas inter opera iustorum & beatitudinem.

Augetur enim valor operum iustorum per gratiam & promissionem diuinam, & efficiuntur tanti pretij, vide admirandam Dei in nos misericordiam & benignitatem, efficiuntur inquam tanti pretij, ut minimum illorum, quantumcumque imperfectum sit, æternæ gloriae habeat valorem. Si ergo æqualitas est, erit & condignitas, & meritum de condigno. Nihil enim amplius ad condignitatem requiruntur quæ equalitas. Et confirmatur hoc. Si operibus nostris ex natura sua deberetur beatitudo, verè illa essent meritoria ipsius de condigno. Sed non habent modo minorem valorem per gratiam & promissionem diuinam, ut patet, quia non minoris valoris esset argentum quam aurum, si Rex statuto

luo

Bern. sermo. 61. super caritatem.

Math. 20

Math. 25

2. Cor. 5.

quo faceret argentum tantum valere, quantum valeret aurum ex natura sua, & promissio vel lex diuina potest operibus nostris tantum valorem impartiri, respectu beatitudinis, quantum habent respectu aliorum praemiorum leuiorum, immo & quantum haberent, si natura sua essent monetae, vt sic dicam, pretium & valorem habentes beatitudinis. Et non solum hoc, potest promissio diuina, sed verè huc valorem iam impartita est operibus bonis iustorum. Non potest enim non dare illis beatitudinem, si non reuocet legem, aut faciat, si qui dem hoc fieri possit, ea non fuisse, vel non fuisse ab habentibus suam gratiam, Verè ergo modo opera iustorum bona meritoria sunt ex condigno beatitudinis, perinde ac si hoc haberent ex natura sua. Et augeri ista & declarari possunt magis hoc modo. Aliquantum valorem tribuit nostris actibus Deus per amicitiam & promissionem suam, non autem minorem quam sit valor beatitudinis, hunc enim poterat dare & voluit dare, vt suam decebat in nos benig nitatem. Sunt ergo nostri actus valoris beatitudinis, & consequenter ipsius meritorii ex condigno.

Tertio & eadem conclusio probari potest hoc pacto. Sancti sunt digni beatitudine. Ita enim de eis sapiens dicit. Deus tentauit eos & inuenit illos dignos se. Et Paulus ad Thessalonicenses dicit eos pari & sustinere tribulationes, quas patiebantur, vt digni haberentur regno Dei, pro quo eas patiebantur. Et ad Colossenses. Dignos nos fecit in partem sortis sanctorum. Et Apocalypsis tertio, de quibusdam Sardicenses, qui non inquinauerunt vestimenta sua scribitur, Ambulabunt mecum in albis quia digni sunt. Cum ergo istam dignitatem non tantum habeant à Christo, sed ea habeant propter sua opera, vt facile potest colligi ex testimoniis citatis, quia quò quilibet habet meliora opera, eo dignior est beatitudine vel, quod idem est, eo maiori beatitudine est dignus, sequitur & ipsa opera meritoria esse digna beatitudinis, & consequenter etiam de condigno. Non est enim distinctio inter dignum & condignum, vt supra diximus. Et qui dem si opera nos dignos efficiunt beatitudine, neque in hoc vlla ambiguitas est, nescio cur quisquam timeat dicere opera meritoria de digno vel de condigno. Nihil enim vno alterum est amplius.

Quarto si aliquid obstaret, quominus diceretur mereri ex condigno beatitudinem, maxime esset illud quod nostra bona opera dona sunt Dei, & ipsa gratia donum est Dei, & lex ipsa

de beatitudine donum est Dei, & collatio ipsa beatitudinis gratuita est, & liberè sit, immò gratia est. Sed hæc omnia concurrunt, vt in tertio, si dominus dederit, disputabimus, in meritis humanitatis Christi, & tamen non propterea est dubitandum, quin merita Christi fuerint merita de condigno, vt contra, Duradum clarè ostendimus in tertio. Ergo licet sit magna disparitas, inter nostra & Christi merita, saltem propter hæc non est negandum merita nostra esse merita de condigno. Eisdem enim rationibus negabitur & merita Christi esse merita de condigno.

Sed vt ista magis innotescant, impugnabo hanc conclusionem aliquibus argumentis. Et primo quidem argumentor contra eam ex Pauli constantissimè dicente. Non sunt condignæ passionibus huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Si non sunt condignæ, quomodo meritoria possunt dici de condigno, cum hoc plus significet, aut certe non minus quam illud. Et confirmatur hoc. Nulla est æqualitas inter bona opera sanctorum, & beatitudinem. Incomparabiliter enim & cognitio nem nostram, & desiderium excedit beatitudo iuxta illud Pauli. Neque oculus vidit, neque auris audiuit, neque in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus his qui diligunt illum, & dilectio etiam minima patrie excedit vehementer maximam etiam dilectionem viæ iuxta illud. Qui minor est in regno celorum maior est illo. Si nulla igitur æqualitas, neque ergo aliqua condignitas, & consequenter nulla opera nostra meritoria debent dici de condigno.

Secundo. Deus præmiat bona opera supra condignum, & punit mala citra condignum, vt in confesso est apud omnes theologos, & velut prouerbio iactatum. Non ergo opera sanctorum sunt de condigno beatitudinis saltem totius quæ dabitur sanctis.

Tertio. In nos & Deum non proprie potest esse iustitia. Si quidem nec est inter filios & patres, neque inter dominos & seruos, & nos auctiori iure debemus nostra omnia, & nos ipsos ipsi Deo. Ab ipso enim habemus quicquid sumus, & ipsa bona quæ facimus dona ipsius sunt. Si igitur inter nos & Deum non est proprie iustitia, neque erit meritum de condigno. Dat enim meritum de condigno ius & iustitiam ad præmiū, cuius meritum. Aliàs nulla erit differentia inter meritum de congruo & meritum de condigno.

Et confirmatur hoc, Deus non debet iustis beatitudinem propter eorum opera quantumcun-

tunque sancta sint, neque illa obligant deum neque Deus propter ea tenetur dare beatitudinem, sed posset etiam non obstantibus quibuslibet, & quantilibet sanctorum meritis eam non dare. Benigne enim & liberaliter eam dat cuiusque dat. Et sicut apostolus dicit, Nullus ei prior dat, vt scribitur ei. Ergo non sunt ipsa opera bona iustorum meritoria beatitudinis ex condigno, sed ex gratia & benignitate dei, & consequenter tantum ex congruitate quadam & condecencia. Si enim essent meritoria beatitudinis de condigno, iam nos priores ei aliquid redderemus, vt ipse retribuere nobis, & per illa constitueretur de nobis debitor. Et in quo operatur, ait Paulus, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.

Quarto stare contra nos videtur illud Pauli ad Roma. 6. Gratia Dei vita aeterna. Quod enim ex gratia est, ex debito non est. Quod autem ex meritis de condigno est, ex debito est, & secundum debitum redditur. Si ergo vita aeterna ex gratia contingit cuiusque illa conceditur, sequitur nemini eam contingere ex debito, aut meritis de condigno. Et profecto dignum videtur ponderatu dictum hoc esse ab apostolo, cum statim prædixisset stipendia peccati esse mortem. Ita enim ait, Stipendia peccati mors, gratia autem Dei vita aeterna. Hac autem diuersitate videtur indicasse non ita ex condigno vitam aeternam cadere sub merito ex condigno, ac mortem sub merito peccatorum nostrorum. Alioquin non opposuisset stipendio gratiam, sed & vitam aeternam dixisset etiam stipendium, si eam mereretur ex condigno. Stipendium enim illa erit nostrorum meritorum. Et hæc videtur glossa indicare, quæ ideo dicit hæc dicta à Paulo, vt intelligerem? Deum ad vitam aeternam pro sua miseratione nos perducere, non nostris meritis. Sed & aliquanto clarius hoc dicit diuus Augustinus, in Enchiridii. Qui tractans hæc verba apostoli sic ait. Intelligendum est etiam ipsa hominis bona merita esse Dei munera, quibus cum vita aeterna redditur, quid aliud quam gratia, per gratiam, & non iustitia pro gratia, non ergo gloria ex merito de condigno.

Istis tamen argumentis non obstantibus nos nostram tuebimur conclusionem.

Ad primum ergo dicendum, opera iustorum dupliciter posse considerari. Ac primo quidem considerari possunt secundum suam perfectionem naturalem, & quatenus sunt à libero arbitrio secundum vires nostras na-

turales, vel etiam secundum aliquod Dei auxilium speciale antecedens gratiam gratum facientem, & amicitiam diuinam, & sic manifestum est nulla opera nostra condigna esse beatitudine. Longissimo enim interstitio exuperat beatitudo valorem omnium talium nostrorum operum, sicut & virtutem nostram naturalem.

Possunt tamen secundo considerati opera iustorum secundum perfectionem supernaturalem, quam habent à gratia, & à Spiritu sancto inhabitante animas ipsorum. Et si quidem sic considerentur, possunt etiam dupliciter considerari, videlicet, aut secundum valorem quem ex ea perfectione supernaturali omnibus aliis seclusis haberent, aut secundum valorem, quem supposita ea perfectione supernaturali habent ex lege, & promissione diuina. Et si quidem considerentur seclusa lege, & promissione diuina, quantum scio non deesse doctores, qui dicant, ea esse condigna beatitudine, & meritoria ipsius de condigno, quatenus sunt voluntarie propter Deum ex charitate, quam in nobis Spiritus sanctus facit, vel quod idem est, quatenus à gratia Spiritus sancti procedunt, tamen, mature omnibus hinc inde pensatis, ad huc crediderim non esse condigna beatitudine vlla opera nostra. Licet enim maior multo sit valor operum nostrorum, vt sunt à gratia, & à Spiritu sancto, tamen adhuc non videtur æqualitas inter ipsa, & beatitudinem, & consequenter neque condignitas. Est siquidem congruitas, & condecencia quædam, vt operibus, quæ sunt à gratia, & à Spiritu sancto, respondeat gloria, & merces aeterna, qualis decet filios Dei. Est enim spiritus sanctus, vt ait Paulus, pignus hereditatis nostræ, & quos in habitat, mouet in vitam aeternam, iuxta illud Ioannis. Fiet in eos aqua salientis in vitam aeternam. Gratia etiam velut semen est gloriæ, & per gratiam, & Spiritum sanctum consortes sumus diuinæ naturæ, adoptamurque in filios Dei, quibus ex ipso iure adoptionis debetur hereditas, iuxta illud Pauli. Qui Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei. Si autem filii, & heredes. Sed quantumcunque ista magna sint, & valorem operum iustorum vehementer augeant, tamen adhuc multo inferiora sunt beatitudine, neque ex æquitate videntur aeternum illud gloriæ, & beatitudinis pondus. Atque ideo etiam de istis operibus secundum istam perfectionem supernaturalem potuit, vt credimus verè, dicere Paulus non

esse condignas passiones huius temporis, quantumque, & qualecumque illae sint, ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis. Si vero considerentur secundum valorem, quae Deus dedit operibus iustorum sic perfectis ex promissione sua, & conditio sine ex lege, quam fecit de retribuenda beatitudine istis operibus, & mouendo ipsos iustos per sua bona opera in eam beatitudinem, tunc verè condignae sunt passiones huius temporis ad futuram gloriam. Aequalitas enim iam aliqua est inter ipsa, & beatitudinem, quando illa omnia habent, quae requiruntur ex lege Dei, ut eis respondeat beatitudo. Et beati Pauli verba exponenda sunt de operibus nostris secundum valorem, quem habent à perfectione sua naturali, vel supernaturali, seclusa lege ista, & liberali Dei promissione. Non enim eò spectabat Paulus, ut minueret valorem, quem opera iustorum habent ex pacto, & conditio liberali Dei, sed eò potius, ut minueret valorem, quem opera nostra habent à nobis quantumcumque sancti sumus. Et cum iudicaret inaequalia esse, quae hic patimur & minoram multo ipsa beatitudine, aperte voluit docere, non debere esse graue, quod statim indixerat. Si tamen compatimur, ut glorificemur. Ad quod satis erat dicere magno opere excedere gloriam, quae nobis est reposita, omnes passiones huius vitae, & ex se impares valde esse ad tantum, & tam excellens praemium, neque esse aliquid cause, ut vel iniquissimus iudex debeat iudicare iniquissimam legem, quam Deus statuit, ut per labores & tribulationes ingressus pateat ad gloriam. Unde & in statim adiunctis satis habuit ostendere hunc excessum beatitudinis ad nostra opera ex eo, quod ab vniuersa creatura expectatur tempus illud, quo reuelabitur gloria filiorum Dei. Atque ita est intelligendus ille mirificus verbi Dei praeco Chrysostomus, cum ait. Quid dignum facimus in hoc saeculo, ut participes domini nostri in regnis caelestibus fieri mereamur? ita & alii praecellentes doctores qui saepe dicunt, nos esse indignos tanto praemio, neque debere nostris viribus aut meritis impurare tantum beneficium sed soli gratiae Dei. Et forte doctores qui dicunt opera nostra esse condigna beatitudine, & meritoria ipsius ex condigno, si considerentur, ut procedunt à gratia spiritus sancti, hoc ideo dicunt, quia iam supponitur facta esse lex & promissio de his, & per gratiam spiritus sancti secundum istam legem sumus amici & adoptamus in filios. Atque ego ita credi-

derim Sancti Thomam esse interpretandum cum his similia dicit in prima secundae quaestione vltima articulo 3. & in commentariis tertii & octauo capituli epistolae ad Romanos. Si enim aduertamus quae alii in locis dicit, & praesertim in 1. & 2. articulo quaestione 114. primae secundae clare patet ipsum non ponere aliam condignitatem, nisi eam quae est à deo ordinante operationes iustorum ad consequendum beatitudinem, ut mercedem earum. Et per haec patet quid dicendum sit ad confirmationem. Eademque via respondere possumus ad secundum argumentum. Cum enim dicitur deus praemiare sanctos supra condignum, intelligendum hoc est de condignitate quam habent opera eorum à perfectione sua siue naturali, siue supernaturali, non autem de condignitate quam habent ex lege & pacto diuino. Et gratis omnino crediderim dici, quod quidam dicunt Deum ex benignitate sua adiacere sanctis aliquem gradum beatitudinis supra eos, qui ex lege respondent ipsorum operibus. Cum enim ipsa beatitudo longissimè excedat omnem valorem nostrorum operum, & in hoc satis indicetur benignitas Dei in nos, qui & legem de mensura adeo super effluentem statuerit, nihil opus est, & alios etiam gradus adiacere eos, quos mereamur per opera, ad manifestandum Dei liberalitatem. Et doctor subtilis in primo distinctione 17. quaestione prima articulo primo, tantum dicit forte Deum praemiare ex mera liberalitate, vltra id ad quod de communi lege actus esset acceptandus. Quandoque dicit, non semper. Et si certi aliqui gradus semper adiacentur, cur non & eos, sicut & alios sub meritis nostris comprehendemus, cum hoc ipso quod Deus perpetuo hoc facit, de lege videantur respondere nostris meritis? Et cum non maior liberalitas, vel benignitas Dei in nos vna via quam altera ostendatur, cur non etiam credatur Deus eos comprehendisse sub illis, quos benignissimè statuebat respondere nostris actibus? Decet quidem magnificos & liberales principes supra id, quod opera suorum merentur, aliquid veluti auctarium bene de se meritis adiacere. Sed ubi praemium aliquod certum statutum est, quod longe exuperet valorem omnium meritorum, & semper etiam aliquid ei praemio adiacere, neque iustum est, neque conueniens, sed pluralitas liberalitatis sine vlla necessitate. Similiter etiam, cum dicitur puniri malos citra condignum, nequaquam hoc est sic intelligendum, quasi puniantur leuius, quam

statue

statuerit Deus eos puniri, hoc enim quaedam includere videtur repugnantiam, aut certè dissonantiam ad legem communem, sed ideo malos credendum est puniri citra condignum quia leuius Deus statuit poenas omnibus peccatis quam ipsa peccata mereantur.

Ad tertium argumentum dico optimè quidem conuincit rationibus in eo allatis inter nos & Deum nequaquam esse strictè iustitiam, fatemurque tribus nominibus esse magis attenuatum ius nostrum ad gloriam, quam sit ius, quod filii habent ad aliqua praemia conferenda eis à suis parentibus, immò & quam sit ius seruorum ad aliqua habenda à suis dominis propter obsequia eis praestita, quod quidem tenuissimum est. Excedit enim ius diuinum supra nos, ius paternum, & dominatum, quia exuperat gloria multo plus nostra opera quam possint excedere praemia parentum vel dominorum, merita, filiorum vel seruorum. Et nos multo plus obnoxii & adstricti Deo sumus, quam sint vlli filii suis parentibus, & quam serui omnes suis dominis. Neque mereri apud deum possumus, nisi ipse det vnde mereamur. Neque enim inuenierit, quod exigit, nisi donauerit quod inueniat, ut patet & pulchre ait Augustinus. Atque ideo dictum putamus à Paulo. Quis prior dedit illi, & retribuatur ei? Quia nihil habemus quod domino demus, nisi munera sua, & haec ipsa munera de se digna non sunt, ut praemium aliquod apud Deum mereantur, praesertim tantum quantum est beatitudo. Sed cum his fiat, ut mereri possimus de condigno beatitudinem ex promissione, quae se Deus benignissimè voluit nobis adstringere, in ito nobiscum pacto de conferenda beatitudine, siquidem bene operemur. Neque maius aliquod ius in operibus sanctorum ponimus respectu beatitudinis asserentes ea esse meritoria de condigno, quam istud quod ei placuit ex sua benignitate nostris operibus, & nobis ipsis impartiri. Sicut enim cum populo Israelitico pepigit foedus de introducendo eum in terram promissionis, & prosternendis ante eum omnibus suis hostibus, ut patet Exodi. 23. & 24. & ad Hebraeos. 9. immò de faciendo eum populum excellentiorem cunctis gentibus, ut patet. Deuteronomio. vigesimo sexto, & vigesimo octavo siquidem seruaret mandata ipsius, ita & cum omnibus modo inuit foedus & pactum de introducendis illis in regnum caelorum, quod verè est terra promissionis, & terra viuientium, siquidem seruauerit mandata ipsius

Et hoc pactum annuntiavit saepe per seipsum sed apertissimè cum adolescenti cuidam dixit. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Annuntiarum etiam praecipit ubique terrarum foedus istud inter nos & ipsum in initum cum apostolis. Euntes in mundum vniuersum praedicare euangelium omni creaturae. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur. Et ius istud ad beatitudinem fundatum in ipsius promissione & lege sufficere dicimus ad meritum de condigno supposita operum dignitate, quam habent iusti ex habitatione spiritus sancti, & ex gratia quae fit eis fons aquae salientis in vitam aeternam. Est etiam & vniuersum aliud in operibus iustorum propter quod nullus deberet timere ea dicere esse meritoria de condigno beatitudinis. Innituntur enim meritis Christi qui absque dubio meruit omnibus suis membris beatitudinem ex condigno. Et quicumque saluantur, membra prius efficiuntur Christi, ut saluetur. Ne mo enim ascendit in caelum, sicut ipse dicit Nicodemo, nisi qui descendit de caelo. Et necesse est in vnitatem Christi concurrere, & quodammodo vnum cum eo fieri, ut saluemur, & Christus ipse ascendat in caelum qui descendit de caelo. Adque ideo quatenus operationes iustorum Christi innituntur meritis, suntque operationes quodammodo Christi ipsius, quia suorum membrorum, condignitas certè est inter ipsa, & beatitudinem saltem supposita lege, & promissione diuina.

Ad confirmationem huius tertii argumenti respondent quidam non esse necessarium ad meritum de condigno, ut praemium cuius est meritum, sit ei debitum sed satis esse si meritum sit dignum tali praemio, & ex ordinatione diuina tale praemium semper respondeat ei merito. Alii concedunt propter merita de condigno Deum constitui debito rem gloriae, sed sibi, sed suae legi, sed suae promissioni, non nobis. Sed crediderim non esse inconueniens concedere cum doctore nostro subtili, & cum diuo Bonauentura, & Ricardo, & aliis Deum ex sua lege & promissione debere eam iustis. Paulus enim beatitudinem repositam sibi pro suis laboribus appellauit coronam iustitiae, & eam sibi iusto iudice reddenda constanter asseruit. Et ad quodam ita ait. Non enim iniustus est Deus, ut obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis

Y y 2 sanctis,

Match. 19.

Macc. vlt.

Ioan. 3.

I. Bona. in 2. d. 27. q. 1.

2. Tim. 4. Hebr. 6.

sanctis, & ministratis. Et. 2. ad Timotheum. 2. Fidelis sermo, ait. Nam si conmortuus sumus, & conuiuemus, si sustinebimus, & conregnabimus, si negauerimus, & ille negabit nos, si non credimus, ille fidelis permanet, negare se ipsum non potest. Quod si corona est iustitiae beatitudo, & ad iustum iudicē spectat eam reddere bene certatibus, & cursum consummatibus, quod satis expressit Paulus illis verbis, Reposta est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex, non enim sine causa iustitiae, & iusti iudicis meminit. Si & Deus seipsum negare non potest, & perinde fideliter vitam & regnum se consentientibus ore & opere praestat, ac negat se negantibus, & iniustus non est, ut obliuiscatur tribulationū, quas pro illo quis susceperit, quid superest, nisi ut verē credamus, & dicamus ipsum ex sua lege & promissione debere nobis beatitudinem, & nostra opera verē esse illius meritoria ex condigno quandoquidem eam merentur, & obtinent ex iustitia? Sed ita tamen oportet, & sobrie, & religiose, nostros semper temperare sermones, ut dicentes Deum debere iustis beatitudinem, indicemus hoc esse non ex dignitate operum, quae faciunt ipsi, sed ex misericordia, & benignitate Dei nimia, qui non contentus dare beatitudinem, se etiam ad eam nobis dandum adstrinxit, ut ea re nos magis exaltaret, & suam in nobis benignitatem aperius commendaret, certioresque nos de ipsa redderet, ut potentius in se haberet ad eam promerendum. Hisce enim de causis & similibus, & ut misericordia ipsius, & veritas siue iustitia non tantum in hac via, sed & intermino, splendet meritoria nostra opera fecit esse beatitudinis ex condigno. Quod si cui non satis videntur ista, quae diximus, ut audeat intrepidē Deum dicere debitorem esse nobis eorum quae nobis promisit, ut omnem dimoueat scrupulum, neque trepidet ubi nullus est timor, audiat quid dicat diuus Augustinus. sermone. 151. de tempore. Laudemus, ait, fratres dominum, quia eius fideliam, pmissa retinemus, nondum accepimus. Parū putatis, quia promissorem tenemus, ut iam debitorem exigamus? Promissor Deus, debitor factus est bonitate sua, non praerogantia nostra. Et idem sermone. 16. de verbis apostoli. In his quae iam habemus, laudemus Deum largitorem, in his quae nondum habemus, tenemus debitorem. Debitor enim factus est, non aliquid à nobis accipiendo, sed quod ei placuit promittendo. Hæc ille. Et in cano-

ne. 18. concilii Arausicani, secundita diffinitum est. Debetur merces bonis operibus, si fiant, sed gratia, quae non debetur, praecedit ut fiant. Hæc ibi. Siue tamen dicamus deum debere sibi, ut det iustis beatitudinem, quae a seramus Deum illam eis debere, siue in idem sanè recidit, cauendum nobis est, ut concedamus quod inferitur, nempe Deum non posse non conferre iustis beatitudinem. Sic enim Deus se adstrinxit ad impartendum beatitudinem eis, ut integræ & solida ei libertas, maneat ad non dandum. Potest enim Deus à quocunque iusto gratiam auferre, & ea non ablata potest eum non beatificare. Quia potest facere, ut gratia non fuerit gratia, aut saltem ut non reddiderit habentes ad ceptos ad vitam æternam. Valet etiam deus & in sua habet potestate facere, ut nunquam se adstrinxerit ad dandum alicui beatitudinem, ut in primò sententiarum latissimè disputabimus. Atque ideo verum est Deum non debere iustis beatitudinem in eo rigore iustitiae quo debent homines operariis, suis laboribus persuntis mercedem de qua cum eis conuenerint. Itaque inter nos, & negantes opera iustorum esse meritoria de condigno, non est quaestio de re, quo ad hoc, an Deus possit non dare beatitudinem, utriusque enim hoc fatemur Deum posse, sed quaestio est de nomine an his non obstantibus debeant dici meritoria nostra opera ex condigno. Et nos dicimus iure talia debere dici, & deū verē debere illis beatitudinem, quia supposita amicitia, & promissione diuina condigna sunt beatitudine, & valorem habent aequalem ei, neque Deus posset beatitudinem pro illis non concedere, nisi eam haberet potentiam ad praeteritum, ut reuocare posset suas promissiones, & opera nostra facere non tātiuissè valoris, quantifuerunt & sunt. Et quidem diuus Augustinus. 4. contra Iulianum Pelagian. capit. 3. nihil veritus argumenta ista, apertè dicit Deum fore iniustum, si non ad ipsius regnum, verus admitteretur iustus.

Ad quartum argumentum. Ideo apostolus gratia dei vitam æternam contingere dixit, quia licet illa cadat sub merito etiam de condigno, postquam semel admisi fuerimus ad dei gratiam, tamen ex gratia admittimur ad dei amicitiam, & ex gratia in ea seruamur, & ex gratia dantur nobis auxilia ad merendum eam, & ex gratia facta est lex, per quam eam possimus mereri, & ex gratia ea lex perferatur, & ex gratia eum impartitur, & confer-

& conseruat valorem in nostris operibus, & ipsa bona merita nostra quaedam gratia sunt Dei. Iustissimè igitur tacere potuit nomē meritum, & solo uti nomine gratiae, ubi tāta, & tam multiplex splendet gratia, ut iure magis sit dicenda misericordia, & liberalitas, quam iustitia. Vnde & regius psaltes inquit. Qui coronat te in misericordia, & miserationibus. Et Augustinus. de gratia & libero arbitrio, ideo gratiam dictam ait, ipsam vitam æternam, quia licet operibus reddatur, ipsa tamen opera gratia sunt, adeo ut non tam Deus dicatur coronare merita nostra, quam dona sua. Et conuenientissimè Paulus vitam æternam gratiam appellauit. Agebat enim cum Romanis nouiter conuersis, & aliis qui superbissimis quibus commodius erat gratiam, quam meritum commendare. Vnde & glossa statim ante verba in argumento citata dicit. Potuisset rectè dicere. Stipendium iustitiae vita æterna, sed maluit dicere. Gratia Dei vita æterna, ut intelligeremus Deum ad æternam vitam pro sua miseratione nos perducere, non meritis nostris. Et sunt hæc verba glossae sumpta ex Augustino. capit. 9. de gratia, & libero arbitrio. Et ipse diuus Augustinus in testimonio illius iam citato, licet dicat opera nostra munera Dei, & beatitudinem gratiam appellat, tamen & idem nostra ex gratia opera, merita saepe vocat. Intellexit enim beatitudinem posse variis rationibus appellari gratiam & coronam iustitiae. Et peculiariter cap. 13. de correctione, & gratia. Gratia, inquit, vita æterna vocatur, quia his meritis redditur, quae gratia contulit homini. Et cap. 5. de gratia, & libero arbitrio de Pelagianis dicentibus gratiam vitam æternam nostris meritis reddi, ita dicit. Si merita nostra sic intelligerent, ut ipsa dona dei cognoscerent, non esset reprobata eorum sententia.

DE MERITIS IUSTIFICATIONIS.

QUESTIO SEXTA.

N fides, & alia opera concurrentia ad iustificationem peccatoris merita sunt ipsius iustificationis? Et pro parte quidē affirmatiua illud stare videtur argumentum commune, si

nullum meritum antecedit iustificationem pec-

catoris, acceptor igitur personarū esset Deus, cum vnum iustificat non alium. Nā acceptio videtur personarū cum alicui conferatur beneficium aliquod, posthabito altero, si nō in vno est, illius maius meritum quā in altero. Hoc enim est respicere & accipere personam, non causam. Et si nulla sunt merita iustificationis nullus peccator magis merebitur iustificari, quā alius. Cum igitur ex multis scripturæ testimoniis constet Deum non esse acceptorem personarum, ex eisdem videtur consequenter colligendum esse aliqua merita antecedere iustificationem, ut sit aliquid ex parte omnium, qui iustificantur, cur ipsi potius iustificentur quā alii.

Pro parte autē negatiua stare videtur vtriusque instrumenti pagina, quae gratis & absque argento & vlla commutatione, & vere pro nihilo saluari & iustificari nos asserit.

Pro plena solutione huius quaestionis, & earum omnium quae tractandae super sunt quae quidem ad hanc spectant. licet claritatis causa à nobis distinctae sint, praemittam primò quasdam suppositiones seu adnotamenta. Secundò ad quaestionem istam simpliciter & absolute, respondebo, & responsionem aperientis argumentis firmabo. Terriò ad apparentia, quae contra fieri possunt, argumenta respondebo. Volo enim quantum tenuitas nostra praestare hoc poterit, accuratius tractare, & disputare dubium istud de meritis iustificationis nostrae, quod iam inde ab vndecim retro annorum centuriis, & aliquanto amplius, felicissima & preclarissima ingenia vehementer diuexauit.

Norandum igitur est primò tres celebres, de hac quaestione praecessisse sententias. Quidam. n. simpliciter, & absolute concesserunt iustificari peccatores ex meritis. Alii eò rariorè absolute asseruerunt neminē iustificari ex meritis, nullaque prorsus merita antecedere gratia iustificationis. Alii verò mediā quādam secuti sunt viam, cōcedentes cū posterioribus peccatores nō iustificari ex meritis de condigno, sed interim dātes hoc prioribus, quod tñ iustificetur ex meritis de cōgruo. Et primā quidē sententiā, vel potius errorē, defenderūt olim Pelagiani tempore Innocentii primi. Vt. n. refert fortissimus haereticorum malleus Augustinus. c. 88. libri de haeresibus, inter ceteras, quas illi defenderūt, haereses, & hæc quoque asseruerūt, gratia dei secundū merita nostradatur, & in libro de predestinatiōe sanctorū. c. 13. Hoc esse dicit Pelagianorū ut gratia dei nō dari, nisi secundū merita nostra cōtendat. Et in prin-

cipio Hypognosticon, inter alios errores Pelagianorum, & Celestianorum, & hunc quoque computat, meritis operum a deo gratiam unicuique dari. & in ca. 8. li. 4. cõtra Iulianum Pelagianum, dicit Pelagium in Palæstinorum episcoporum cognitione damnasse hanc sententiam. Et in libro de gratia Christi cõtra Pelagianum, & Celestinum ca. 3. refert eum hæc hæresim abiurasse, & condemnasse in Palæstina concilio, sed hoc queritur quod in libris quos edidit, pro libero arbitrio, nihil aliud sentire comperiat, quam id quod dånasse videbatur. Et cap. 31. eiusdem libri ex ipsissimis illius verbis in epistola ad Innocentium papam, ostendit reuocasse eum, quod damnauerat. Et in cap. 5. de gratia & lib. arb. ex posterioribus illius libris fallaciter eum dicit anathematizasse, ne videlicet anathematizatus inde exiret. Atque ita li. 1. cõtra Iulianum Pelagianum seductos fuisse, dicit ab eo. 14. Orientales episcopos, qui eum catholicum pronunciarunt existimantes eum verè anathematizasse, quæ anathematizauit. Et in libro. 1. cõtra duas epistolas Pelagianorum ca. 4. idem queritur, quod in libro de gratia Christi. Et cap. 19. sic eum corde id damnasse, ne damneretur ipse videlicet, & hoc ipsum conuincit cap. 5. libri secundum di, quia Pelagianum nos afferere contendebant, nomine gratiæ, quia dicimus gratiam non secundum merita nostra dari, sed secundum misericordiam Dei voluntatem. Et id nobis ab eis obiectum esse. c. 8. lib. 4. cõtra Iulianum Pelagianum rursus affirmat. Et li. quartum cõtra easdem epistolas cap. 6. iterum ait non corrigendo, sed timendo Orientales iudices, eam sententiam damnasse. Et Innocentius papa huius nominis primus in epistola, qua respondet quinque episcopis, qui ad eum de Pelagio scriperant, aperte videtur hoc ipsum innuere. Dicit enim sibi persuaderi non posse, quod se tota virtute in eo concilio purgauerit, neque se eadem re aliquod fide dignum testimonium à patribus qui in eo concilio conuenerant, accepisse. Eandemque sententiam post Pelagium Britonem defenderunt Iulianus & Celestinus, ut constat ex libris, quos aduersus eos edidit idem Augustinus, & postquam hæc hæresis opera præcipue diuini Augustini, & autoritate sedis apostolicæ extincta fuit, denuo bis suscitata est in Angliâ referente Beda, in ecclesiastici historia. Reuixit & postea in Scotia, teste magistro Thoma Bradacæ rdino decano Londouiatu, in summa contra Pelagianos. Qui & asserit in eodè errore, fuisse Calsianum, sed prospere à Prof

Roma. iij

pero ea de re castigatum. Tribuere videtur & errorem istum Iosephus Saducæis, & ante illos Nemroth, cum dicit eos suasisse, non deo sed proprie virtuti felicitatem adscribere.

Secundam verò sententiam tucur apertissimè sanctus Thomas hanc nimirum theologiæ scholasticæ, in prima secundæ, quæstione vltima, articulo quinto, & in commentariis Pauli, ad Romanos capi. 4. in quibus locis constanter asseuerat, & confirmat nullum esse in peccatore meritum, si & iustificationis, neque ex congruo, neque ex condigno. Et eadem sententiam tenent noster Nicolaus Lyranus, super Ioannis primum capitulum, Thomas Vualdenis in libro de sacramentalibus, & valens ille Gregorius Ariminensis, maximus & studiosissimus diuini Augustini propugnator in secunda disti. 26.

Tertiam verò opinionem defendunt theologo recetiores, Gabriel Majoris, Almaynus, & similes, & ante illos, ne ad eam noua existimetur, videtur iam tempore doctoris subtilis fuisse hæc opinio cum in scholis. Quanquam enim in secundo, distinctione. 5. istam in principio dicit, quod si gratia data fuisset angelis bonis ex meritis vel præuissis, iam gratia non esset gratia, & in quodlibet. 17. art. 2. aperte asserit, ad hoc quod aliquis actus sit meritorius, requisitum esse, ut sit specialiter Deo acceptus, tanquam dignus eò præmio, quod est reddendum pro eò, & ex his quæ subdit, solū videtur ponere actus meritorios in habentibus charitatem tamen aliàs sapere actus præquistos in adultis ad suam iustificationem in differenter vocat dispositiones, seu merita de congruo, ad remissionem peccati, ut potest peculiariter in eo videri, in quarto distinctione. 14. quæstione. 2. articulo. 2. & in primo. d. 17. q. 1. arti. 1. litera. C. G. dicit, attritum mereri ex congruo iustificationem. Et diuus Bonauentura, licet in secundo. d. 28. in dubiis, circa literam magistri dicat non contingere, ut quis mereatur, primam gratiam, quia est fundamentum omnis meriti & donum pure gratuitum, tamen ex illis quæ ibi subnectit, & alibi dicit, satis indicat se ista intelligere de merito ex condigno, & non de merito ex congruo. Et utique hi doctores senserint, certe ipse magister sententiarum, quamuis aliqua dicat in secundo, distinctione. 26. ex quibus videri posset tueri primam gratiam, qua homo iustificatus non cadere sub merito, tamen aperte in distinctione. 27. quarto, quinto, & sexto capite tenet eam cadere sub merito, & aliqua hominis merita eam præcedere.

Roman. 4

Vt

Vt autem videamus, quæ istarum opinionum magis amplectenda sit, secundò præmittendum est gratiam iustificationis tripliciter posse accipi. Primum quidem pro gratia gratum faciente, qua formaliter iustificamur, & efficiamur iusti & amici Dei. Secundò verò pro gratia gratis data, qua Deus nos adiuuat, & peculiariter mouet, ut ea efficiamus quæ prærequisita sunt, ut obtineamus gratiam & amicitiam ipsius, reconcilemurque ipsi. Tertio gratia iustificationis potest accipi generaliter, ut sub se comprehendit gratiam in prima & secunda significatione, ita ut gratia iustificationis dicatur, quæ quod gratis à Deo fit, ut nos iustificemur. Et hoc pacto videntur patres nostri in concilio Mileuitano loqui de gratia iustificationis, & Augustinus in libris quos multos edidit, contra errores Pelagianorum. Vehementer autem refert sic, an sic de gratia iustificationis loquamur, ut potest videbimus. Et nisi istarum gratiarum distinctionem bene aduertamus & intelligamus, multa videbuntur nobis in sacris doctoribus contraria, quæ tamen nullam inter se contrarietatem habent. Ideoque istam distinctionem bene notari, & mandari memoriæ cuperem ab omnibus, qui in lectione sacrorum auctorum versantur, & non obiter, neque per transennam, sed exactè, & ad vniuersum quid sit probabilis in hac materia, vel argumento potius de iustificatione, nosse cupiunt. Si autem quis querat, quo inter se differant, gratia gratum faciens, & gratia gratis data, sciat gratiam gratum facientem habitum esse quendam super naturalem, & diuini præter ordinis, quem Deus infundit animabus nostris, quocumque nos sibi reconciliat, & ad suam gratiam, amicitiamque admittit, ut per illum sic simus formaliter ei grati, & amici, ut albedine sumus albi, & cogitatione cognoscences, & fide fideles. Gratia verò gratis data, non habitus est, sed auxiliium quodam speciale, & peculiare ipsius Dei, quo Deus peculiariter adiuuat, & potentius mouet, & inflectit potentias nostras, ut ea facere possimus, & facilius faciamus, quæ sunt necessaria ad iustificationem nostram. An istud auxiliium diuina voluntas sit, an potentia executiua, an modus aliquis voluntatis vel potentie, & quibus differat à generali concursu, quo Deus ad omnia quæ fiunt, concurrat, nihil necesse est hoc in loco disputari. Quicquid enim in his dicatur, solutionem quæstionis, quam modo tractamus, non variabit, & aliòqui de his in secundo sententia

rum, distinctione. 26. qui locus huius disputationis proprius est, copiose. Deo propitio, a gemus.

Terridè aduertendum est, tria esse in hac quæstione certa, & neque inter catholicos, neque inter hereticos, neque inter nos, & illos vniquam, quod sciam, controuersa, duo verò esse sola, de quibus dubitatum olim est, & ad hoc dubitatur, & vtrinque certatur. Et primum quidem, apud omnes certum est, aliqua esse opera vel passionis, quibus deus peccatores paulatim trahit ad salutem, quibusque ipsi sua salutem, & iustificationem suo modo cooperantur. Certum enim est peccatores sensim, ac velut gradibus quibusdam trahi ad gratiam diuinam, fide misericordie diuinæ, & remissionis peccatorum, fide regni caelorum, & inferni, spe beatitudinis, & timore peccatorum, quæ peccatoribus decretæ & paratæ sunt, horrore & poenitudine peccatorum, operibus misericordie & religionis, & nonnullos flagellis, nonnullos beneficiis diuinis, aliosque exemplis, & orationibus aliorum. Nouit enim sapientissimus, & peritissimus nostræ salutis artifex, quæ quibus, tanquam pharmaca, magis conueniant, ut sanemur, quibusque commodius, & suauius, qui nulli vult vim inferre, inflectere, & emollire possit, & ad se trahere nostras rebelles voluntates. Et ex his quædam ipse in nobis sine nobis operatur, quædam & à nobis vel simpliciter, vel etiam adiuncto aliquo præcepto requirit. Sine fide enim, imò & sine poenitentia, vel formali, vel virtuali impossibile est peccatorem aliquem placere Deo. Dissimulat enim peccata hominum propter poenitentiam. Et Sapient. iij. nisi poenitentiam egerimus, incidemus in ma Eccle. 2. nus ipseus.

Secundum certum & indubitatum apud omnes est, congruum esse & fuisse, ut Deus, qui nouit figuratum nostrum, nostræque fragilitatis est conscius, quique sanabiles fecit nationes orbis terrarum, confugietas ad suam clementiam recipiat, signumque sue paternæ misericordie illis aperiat, & ad suam gratiam admittat, neque despiciat eos, qui amore dolere de suis peccatis, & omni humilitate & fiducia ipsius operemur & misericordiam implorat. Nulla est enim neque gratior, neque honorificentior virtus in principe quam misericordia, neque est aliquid quod diuitias sue eximie, & incõparabilis bonitatis apertius nobis commendare queat quam gratuita peccatorum iustificatio. Vnde & diuus Hier. referre diuus Bonauentura aperte dicit. Nulla maior iustitia est, quam ignoscere poenitentem, & ad misericordiam reuertenti misericordie suam

Y y 4 aperire

aperire. Et diuus Augustinus aucter aliquādo dixit. Si Deus non reciperet confugientes ad se, esset in eo iniquitas. Et beatus Anselmus in cap. decimo Prologion, cum punis, ait, malos, iustum est, quia illorum meritis cōgruit. Cūm parcis malis iustum est, non quia illorum meritis, sed quia tuā voluntati & bonitati condecens est. Et ipse dominus per Esaiam suauissimè & amantissimè dicit. Lauami nī, & mundi estote, auferite malū cōgitationū vestrarū ab oculis meis. Quiesci te agere peruerse, dicit e benefacere. Querite iudiciū, subuenite appresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & venite & arguite me dicit dominus. Perinde enim videtur ista dixisse, ac si se argui & reprehendi impudē permitteret, si ista facientes non reciperet ad suam gratiam, & beneficiis eos prosequeretur. Vnde & subdit. Si fuerint peccata vestra, vt coccinū, quasi vermiculos, velut lana alba erunt. Si volueritis & au dieritis me, bona terræ comedetis.

Tertium etiam videtur certum esse, & quidem, vt mihi videtur, etiam manifestum in lumine naturali. Deum non teneri, neque obligatum esse ad iustificandum aliquem, & cum recipiendum in suam amicitiam, & regni cœlestis hereditatem. Et longe aliter sentit, quā par est de diuina maiestate, & de humana infirmitate, qui putat posse quempiam mortaliū, etiam si nulli culpæ esset obnoxius, facere sibi debitam amicitiam diuinam, & ingressum ad regnum cœlorum. Et quāquam diuus Augustinus sic saepe impugnat Pelagium, vt videatur ei tribuere, nos posse facere debitam nobis gratiam diuinam, tamen quāuis falsa & intolerabilia Pelagius dixerit, adduci nō possum, vt credam ipsum hoc conuulsisse, vel concessurum fuisse vi alicuius argumenti, quod tā apertè repugnat lumini naturali. Si enim nullus nostrum vim potest facere alicui homini, aut eum volentem nolentem compelle re, vt nos amet, & suorum nos bonorum omnium heredes & participes faciat, quomodo verisimile sit nos, qui non solum vermiculi, sed tanquam nihil sumus collari ad diuinam celsitudinē, posse facere, vt teneatur ille nos iustificare, & ad gratiam suam recipere? Equidem intolerabile prorsus appareret si hoc quod gratis nos acceperit, siue per solam suam voluntatem, siue etiam per gratiam aliquam creatā posse nos tantum apud eum mereri, vt teneatur ille dare nobis vitam æternam. Neque crediderim diuum Augustinum hoc credidisse de Pelagio. Immo ob id fortassis hoc infe-

rebat ex dictis ipsius, vt quoniam illos nō credebat in tantam insaniam, aut impudentiam venturos, vel hoc nomine ab aliis suis placitis discederent, quod ex illis hoc tantum & tam absurdum inconueniens hœcebat. Et profecto, vbi inter nos & hereticos non semper cōuenit de hoc, certè catholicis nunquā dubium fuit de hoc, neque esse potuit. Quin & aliud videtur catholicis reueraisse semper & esse certissimum, nempe hoc, quod cū in Adam omnes peccauerimus, vt dicit apostolus, nemini Deus iniuriam faceret, si omnes pro merito illius peccati damnaret, neque cuiuspiam remissum illud fuit, vel aliud letale saltem peccatum, neque remitti potuit ex lege, nisi meritis, & gratia saluatoris nostri, & dñi nri Iesu Christi, qui vnus mediator est Dei & hominum, & propitiatio, & sanctificatio, & reconciliatio mudi. Omnes enim peccauerunt, vt ait apostolus, & egent gloria Dei, id est gratia Christi, qui gloria est patris. Et alibi vnus pro omnibus mortuus est Christus.

Et infra. Deus erat in Christo mundum recōcilians sibi. Et alio in loco. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Vt enim nemo ad mortē nisi per illum, ita nemo ad vitam nisi per ipsum, ait Augustinus. Et si ad remissionem originalis peccati, & mortalium, ipsa sibi sufficisset stante lege Dei, humana natura, nihil profecto fuit necessaria Christi passio. Sicut enim argumētatur apostolus contra volentes in lege iustificari, Si ex lege est iustitia, gratis Christus mortuus est, ita & similiter argumentari possemus contra volentes in natura iustificari, si per naturam est iustitia, & sine Christi gratia per vires naturales iustificari possumus, gratis Christus, & absque vlla necessitate mortuus est. Estque hoc argumentum diui Augustini in libro quodam contra Pelagianos, & concilii Arausiani canonē. 21. Et ipse Augustinus super illum versum psalmi, 30. In tua iustitia libera me, & eripe me, ita ait, Si agat Deus tanquam veraciter ex regula legis proposita, damnandus est peccator. Hæc regula si ageret, quem liberaret? Omnes enim peccatores inuenit. Solutus sine peccato venit, qui nos peccatores inuenit. Hoc ait apostolus. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Quid est. Egent gloria Dei? Vt ipsi liberet, non tu. Quia tu te liberare non potes, indiges liberatore. Quid est quod te iactas? Quid est quod de lege & iustitia præsumis? Non vides quid intus configat intus, de re, aduersum te? Hæc ille, diffiniuitque; hæc veritatē In-

Roma, 7

Roman, 3

nocen-

ndentius huius nominis primus in rescripto ad concilium Carthaginense his verbis. Dum homo suiliberi arbitri in cōsultus vitur bonis, in preuaricationis profunda demersus est, & nihil quemadmodū exinde surgere posset, inuenit, suaque in æternū libertate deceptus huius ruina latuisset oppressu, nisi eum postea Christi per suam gratiam releuasset aduersus. Approbavitque ista verba Cœlestinus papa huius nominis primus cap. 4. sup primæ epistolæ, idemque diffiniuit his verbis. In præuaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem & innocentiam perdidisse, & neminem de profundo illius ruinae per liberum arbitrium posse consergere, nisi eum gratia Dei miseranter erexit. Idem etiam diffiniuit idem Innocentius in epistola ad Mileitanum concilium. Vbi ita ait. Primum hominem libertas ipsa decepit, vt dum indulgentius frans eius vitur, in præuaricationis præsumptione conciderit. Neque ex hac potuit erui, nisi ei prouidentia regenerationis, statum pristinae libertatis Christi domini reformasset aduentus. Approbavitque hæc verba Cœlestinus, vbi supra cap. 7. Et quāuis ex nonnullis verbis diui Augustini contra Pelagianos, & ex istis & similibus Innocentii verbis contra illos aliquis colligere possit, sic dixisse eos sufficere posse nobis liberum arbitrium, vt sine gratia vel meritis Christi possimus remissionem peccatorum impetrare, & beatitudinem consequi, tamen cum attentè perpendo diffinita in concilio Mileitano contra ipsos, & ea quæ ad Innocentium Carthaginense concilium scribit, adduci nō possum, vt credam Pelagium hæc sensisse. Sed ex hoc, quod ille dicebat sine gratia Christi posse nos per liberum arbitrium implere madata, & recedere à peccatis, conuertitur ad Deum, Augustinus & Innocentius colligebant, & non sine apparenia, quod non indignissemus redemptore, vt eum ex hoc, quod tam apertè repugnabat scripturis, reuocaret ab eo, quod ipse tuebatur, ex quo & hoc videbatur sequi.

Istis igitur vtunque velut certissimis, & de quibus nihil sit modo disputandum, prelibatis, quarto notandum est duo esse sola in hac questione controuersa. Primum est, an sufficiat liberum arbitrium, cum solo Dei generali conseru, ad ea faciendum, quæ supposita lege diuina & satisfactione Christi satis sunt, vt quis perueniat, vel saltem disponatur sufficienter ad gratiam diuinam. Secundum est, an ea quib⁹ quis peruenit, vel disponitur ad gratiam diuinam, meritosa sint, & appel-

lari debeant ipsius gratiæ, si non ex cōdigno, saltem ex congruo, ita vt aliquo modo concedere possimus, gratiam primam dari adultis secundum suam meritam. Quia verò ista breui expediri non possunt, ne modum excedant questionis, & vt omnia dilucidius habeantur de istis distinctis questionibus statim agem⁹. Nunc autem istis iactis fundamentis pro eis omnibus. Ad præsentem questionem vnica huiusmodi conclusione respondebo.

CONCLUSIO.

Nullus iustificatur ex propriis meritis, vel quod idem est. Nemini datur gratia prima secundum merita propria.

Hæc conclusio diffinita est in concilio Palæstino cōtra Pelagium, vt patet ex his quæ in principio huius questionis citauimus ex Augustino. Videtur etiam diffinita in concilio Arausiano secundo circa tempora Leonis primi, canonē. 17. Vbi ita legitur. Fortitudinem Gentilium mūdāna cupiditas, fortitudinem Christianorum Dei charitas facit, quæ diffusa est in cordibus nostris, non per voluntatis arbitrium, sed per spiritū sanctū, qui datus est nobis, nullis meritis gratiam præuenientibus. Hæc ibi. Ex quibus videtur diffinitū esse in hoc concilio merita non præuenire gratiā, ac per hoc nunquam eam dari secundum merita. Neque debet alicui leuis esse huius concilii autoritas, licet enim generale non sit, tamen diffinitiones eius, diffinitiones sunt apostolicae sedis, quæ errare non potest in diffinitionibus fidei. Vt enim patet ex principio illius concilii, non nouos aliquos canones condiderunt patres, qui in eo conuenerunt, sed transmissa sibi capitula à sede apostolica subscriptionibus propriis firmarunt.

Sed quoniam neque argumenta vlla pro hac conclusione ibi ponuntur, neque quibus fuerunt patres Palæstini concilii commoti, vt Pelagium compelleret eam asserere, satis scimus, neque aliquam aliam diffinitionem pro ea, vel sedis apostolicæ, vel concilii generalis licet inuenire, ne aliqui eam reuocent in dubium, sicut plerūq; alia iam olim certa & diffinita ab ecclesia, reuocare in dubium hoc tempore cœperunt, ostendam hæc conclusionem certissimam esse, primo quidem testimonio scripture æperissimis, secundò verò testimonio sanctorū doctorum, tertio & aliquot argumentis collectis ex quibusdam, notis partim fide, partim lumine naturali.

Ex scripturis verò quadrupliciter videtur posse probari hæc conclusio. Primum omnes qui iustificantur, iustificantur gratis. Ergo nullus

ex meritis. Secundò nullus iustificatur ex debito. Ergo neque ex meritis. Tertio. Nemo iustificatur ex operibus, aut secundum opera. Igitur neque ex meritis, neque secundum merita. Quarto. Nullus reddit aliquid Deo, ut ei retribuat suam primam gratiam. Ergo nulli ea conferatur ex meritis. Nescio an aliquid possint ex scripturis haberi ad confirmandum hanc conclusionem. Sed prestat & ipsa scripturarum loca in medium producere, & in eis aliquantisper expatiari, ut aperta sint omnia, & confirmatoria. Et quoniam in Paulo euidentior & clarior apparuit gratia diuina, dum mirabiliter ille conuersus est, quo tempore audacius, immò verè furiosus persequebatur ecclesiam Dei, & pro quibus summo supplicio dignus fuit, beneficium, misericordiamque pro damnatione, & pro poena consecutus est gratiam, unde & postea ille non ingratus gratiam diuinam fortissimè omnium, & acerrimè pro ea commendanda dimicauit, intermissis aliorum prophetarum & apostolorum testimoniis, omnia ex vnius ipsius epistolis confirmabimus.

Primus itaque locus, qui ad probandum hanc conclusionem induci potest, habetur in capitulo tertio epistolæ quam scripsit ad Romanos, ubi ita ait, Iustificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem quæ est in Christo Iesu. Si gratis. Non ergo ex meritis, sed ut verbis dicamus Esaiam absque villo argento operum, absque villo pretio meritorum, absque vlla commutatione, & quod significantissimè psalmista dixit. Pro nihilo saluat & iustificat. Neque vacat quod adiungitur. Per gratiam ipsius. Tãquam enim non satis esset dixisse gratis, ne quis diceret, Gratis quidem iustificamur, sed per merita nostra, addidit, ut hoc excluderet. Per gratiam ipsius. Hoc est. Non per merita nostra non per iustitiam quæ merita nostra premerit, sed per gratiam ipsius, per gratuitam, & omninò in debitam voluntatè ipsius, & benignissimam misericordiam, & beneuolentiã in nos. Si enim per gratiam ipsius, non utique per merita nostra. Vnde sepe aliàs ipse Paulus, ut excludat omnia merita, gratiam saluatos nos & iustificatos asserit, & seipsum gratiam Dei esse quod erat. Verissimè enim ille potuit dicere quod regius psalmes. Saluum me fecit, quoniam voluit me. Ne autem, dum sic constanter stabilis gratiam Dei, merita Christi eum etiam excludere existimarem, sicut & nostra, adiecit per redemptionem quæ est in Christo Iesu. Non enim aduersantur merita Christi gratiam diuinam, quia & ipsa eximia quædam. Dei gratia in nos sunt. Quare & addit statim. Quem propo-

suit Deus propitiatorem. Dei enim gratia, non meritis nostris, datus est nobis talis inter nos & ipsum mediator, qui reconciliaret nos Deo, & propitiatio esset nostrorum omnium delictorum. Et ne aliquis neget istas consequentias. Si gratis, non ergo ex meritis, Si per gratiam, non ergo per merita, confirmare possumus totum hoc argumentum, & probare istas consequentias ex illis, quæ idem Paulus cap. v. decimo, huius eiusdem epistolæ subdit. Cum enim vellet probare eos Iudeos, qui suo tempore saluabantur, non iustificatos fuisse ex operibus, Reliquique, ait, secundum electionem gratiam salutem facti sunt. Si autem gratia, iam non ex operibus. Alioquin gratia, iam non est gratia. Vides Paulum eandem omninò facere consequentias, quas & nos fecimus. Vides ut prorsus contraria existimauit iustificari ex operibus, & iustificari ex gratia. Cui igitur iustificari ex meritis, magis aduersetur iustificationi ex gratia, quam iustificari ex operibus, plus enim meriti, & minus gratiæ significare videtur iustificari ex meritis, quam iustificari ex operibus, si vim ipsam spectem⁹ vocabuli, meritum, sequitur & contraria similiter esse existimanda, iustificari ex meritis, & iustificari ex gratia. Atque ideo si iustificamur gratis, profectò ut iam intulimus, non ex meritis. Contraria enim ista inter se sunt. Et bene Paulus vidit hac sibi inuicem aduersari. Si enim quis obrinet aliquid ex suis meritis, iam ergo eorum meritorum pretio, & non gratis illud consequitur. Itaque sicut Paulus contra eos, qui dicebant Iudeos iustificatos ex operibus, optimè argumentatus est ex eo, quòd iustificati sunt ex gratia, & si gratia, iam non ex operibus, ita immò quantum existimo instantius & rigidius argumentaretur contra dicentes, nos iustificari ex meritis. Si ex gratia, non ergo ex meritis. Alioquin gratia iam non est gratia. Vnde ut & manifestius istam Dei gratiam, quam nulla antecessit merita nostra, commendaret, ad Ephesios scribens in Christo, dicit, nos habere redemptionem & remissionem peccatorum, secundum diuitias gratiæ eius, quæ super abundauit in nobis. Et paulò post addit. Deus autem qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, quæ dilexit nos, & cum cæcismos mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo, cui⁹ gratia estis saluari. Ideo enim & diuitiarum gratiæ, & misericordiam diuinam meminit, & nimie charitatis sue in nos, & nos viuificatos esse dixit, cum mortui eramus peccatis, ut intelligam⁹ nos nullis nostris meritis, hoc tantum

tum beneficium salutis nostræ esse consecutos, sed sic gratis, & ex gratia esse iustificatos, ut ea nulla prorsus merita nostra anteuerterint. Secundus locus, ex quo probari potest nostra conclusio, est in eadem epistola cap. 4. Si Abraham ex operibus legis iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Quid enim dicit scriptura? Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Ei verò qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam. Ex istis verbis dupliciter possumus confirmare nostram conclusionem. Primò. Omnis qui iustificatur, habet gloriam apud Deum. Nullus verò qui iustificatur ex meritis, habet gloriam apud Deum. Ergo nullus qui iustificatur, ex meritis. Consequentia est infallibilis in secundò modò secundæ figuræ. Et maior manifesta est. Nisi enim qui iustificatur, haberet gloriam apud Deum, non vera, sed falsa esset talis iustitia. Minor verò patet ex illis verbis. Si Abraham ex operibus legis iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Si enim Abraham per iustitiam ex operibus, non habet gloriam apud Deum neque haberet per iustitiam ex meritis. Et si Abraham non potuit ex meritis obtinere gloriam apud Deum neque poterit quispiam alius. Par enim est de ipso, & de aliis ratio.

Secundò ex hoc loco possumus firmare nostram conclusionem hoc pacto. Nullus iustificatur ex debito, ut ex dictis satis patet. Ergo nullus iustificatur ex operibus, & consequenter neque ex meritis. Consequentia probatur ex illis verbis. Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Patet enim ex his verbis, eum qui iustificaretur ex operibus, non iustificari ex gratia, sed ex debito. Ita enim probat Paulus quòd si Abraham iustificatus esset ex operibus, non haberet gloriam apud Deum, quia omnis qui habet gloriam apud Deum, habet illam ex gratia, & merces respondens operibus est ex debito. Cum igitur necessarium sit concedere neminem iustificari ex debito, necessarium erit consequenter concedere neminem iustificari ex operibus, vel ex meritis. Cõsequitur enim opera, vel merita debitum mercedis, & ratio gratiæ repugnat rationi mercedis, sicut & inter se opponuntur, fieri aliquid secundum gratiam, & fieri secundum debitum. Vnde & ad explicandum magis neminem iustificari ex operibus vel meritis, subiicit sta-

tim. Sicut & David dicit beatitudinem hominis, cui Deus acceptam fert iustitiam sine operibus.

Tertius locus a pertè faciens pro nostra conclusionem est ad Romanos cap. 3. Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram Deo. Si enim nullus iustificatur ex operibus, neque iustificabitur ex meritis. Perinde enim est iustificari ex meritis ac iustificari ex operibus, aut certè magis aduersatur gratiæ diuinæ iustificationi ex meritis, quam iustificari ex operibus. Et ponderandum est, ad hoc ista verba dicta esse à Paulo, ut patet ex antecedentibus, ut per hæc ostenderet omnes debere obstrui, neque habere posse mortalem, unde gloriari merito possent, & nisi gratia diuina misericorditer subuenisset, reum esse potius omnem mundum Deo, quàm nullus ex operibus legis iustificari potest coram illo. Vt enim si ex operibus legis homines iustificarentur, haberent quid Deo possent obicere, neque in totum deberent obstruere, ita etiam si iustificarentur ex meritis. Et si cum non iustificarentur ex operibus, iustificarentur ex meritis, non sufficienter probasset, omnes debere obstrui, & reum esse omnem mundum Deo, quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Sed quia Paulus intellexit, id quod verissimum est, impossibile esse quæpiam iustificari ex meritis, si iustificari non potest ex operibus, & temperantius magisque sobrius esse ex operibus, quam ex meritis, & reiecta iustificatione ex operibus, reiectam etiam esse ex meritis, ideo constanter asseruit omnes debere obstrui, quia ex operibus legis non iustificabitur aliquis coram Deo. Et consequenter in tota epistola pro eodem accepit ex operibus, pro quo nos ex meritis. Et cum vellet probare in nono cap. nullam dari causam ex parte nostra prædestinationis diuinæ, nullaque in nobis esse illius merita, contentus fuit dicere, non ex operibus Iacob fuisse dilectum, & mox adiunxit, Sed ex vocante, tanquam non restaret, ut verè non restabat alia causa, vnde id posset esse, quod non erat ex operibus, nisi ex vocante. Eademque ratione cum dixisset. Non est volentis neque currentis, addidit, sed Dei miserentis. Et infra cap. decimo, hoc fuisse dicit impedimento Israëli, quominus apprehenderet iustitiam, quia non ex fide, sed quasi ex operibus eam quærebat, hoc est, ut in secunda questione exposuimus, quasi ex meritis, & velut sibi propter sua opera debitam.

Quartus locus fauens eidem conclusioni est ad Ephesios secundò. Gratia, inquit Paulus,

lus, estis saluati per fidem; & hoc non ex vobis. Dei enim donum est, non ex operibus, vt nequis gloriatur. Ipsi enim sumus factura creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus. Perpende bene quilibet hunc legis textum Paulinum, & videbis tot penè esse testimonia hinc pro nobis, quot sunt verba. Gratia, inquit, estis saluati. Si gratia quomodo ex meritis? Et hoc nõ ex nobis adiecit. Si ex nostris meritis, quomodo nõ ex nobis? Profectò qui dixit nos non saluari ex nobis, dixisset etiam & constanter non saluari ex nostris meritis. Nam & id ex nobis est, quod ex nostris meritis est, Et nõ ideo quilibet putaret ex nobis nos saluari, quia saluamur per fidem, diligentissimè hoc cauit apostolus adiiciens fidem Dei donum esse, neq; ex operibus cõtingere, vt nequis gloriatur. In quibus verbis satis esse indicauit, vt aliquid diceretur non esse, ex nobis, si illud cõtingeret per id quod profus Dei donum est. Quare cū opera quæ iustificamur, Dei dona, & quidem eximia & præcellentia sint, saltem in hoc attempere deberemus sermones nostros ad sermones Pauli, & dicere non ex nobis, neque ex nostris meritis iustificari. Quod si ipsa fides non contingit alicui ex operibus, multò magis neque ipsa gratia, quæ longissimè præstat fidei. Et si per hæc amputata est omnibus, omnis occasio gloriandi, vtique & amputata sunt omnibus omnia, in hac parte merita. In eo enim quod ex meritis contingit, occasio non deest gloriandi. Apertiora & hæc fecit, cum adiunxit. Ipsi sumus factura. Ne suis enim quis adscriberet viribus, aut industria, aut virtuti, non tu te, inquit, fecisti, sed ipse es factura, & quicquid es, gratia ipsius es. Neque vacat suo pondere, quod sequitur. Creati in Christo Iesu. Indicatur namque in his verbis, hoc ipsum quod gratia Dei sumus, per Christum Iesum nobis cõtingere. Propter ipsum enim & per ipsum desuunt ad nos beneficia diuina, nosq; illa participamus. Et quod creatos nos dicit, tacite admonet, ita nobis esse spiritale, quod per gratiam accipimus, absque vllis nostris meritis contingere, sicut & esse naturale, in quo quis creator, quo manifestum est nulla posse priora esse merita, quia operatio essentia est, & virtute posterior. Et hac ratione, & ibidem, & aliis non semel, mortuos nos dicit fuisse Paulus, tum cū eramus in peccatis. Et Ezechiel videt nos in ossibus aridis & siccis vehementer, quæ neruis, carne, & cute, & spiritibus carebant, vt intelligamus non nostris viribus,

aut meritis suscitatos esse ad vitam spiritalem. Quis enim mortuorum se exsuscitaret? Sed hoc ipsum nobis per vnam Dei gratiam potest cõtingere, sicut & ipsa resurrectio à mortuis. Et eadem de causa Christus, apud Ioannem, iustificationem nostram, natiuitatem appellat. Et Paulus ad Titum regenerationem, Et Ioannes ipse, & Iacobus generationem, vt discamus ex his omnem nostram iustificationem & gratiam Deo soli tribuere. Quis enim se edit in lucem? Quis se generat? Quis regenerare se potest? Ideo etiam & regeneratos per hæc gratiam iustificantem, Paulus & alii apostoli nouam creaturam, & nouum hominem appellarunt. Et David olim eam sub nomine creationis, & renouationis prædixerat dicens, Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ, vt vni saluatori, & creatori omnium, hoc tantum beneficium integrum & solidum assereret. Neq; satis cõmodè, interpretis vulgaris vertit, quod sequitur *ἐν τῷ ἔργῳ ἀγαθῶν* in operibus bonis. Quam enim & hoc quoque non in cõmodè scio esse expositū ab aliquibus grauisimis autoribus, tamen cõmodius erat, & expedientius nõ sic vertere, ne inde quis aniam sumeret suis operibus imputandi suam creationem in Christo Iesu. Nihil enim magis alienum à Paulo, qui vbiq; eam gratiam operibus nostris abrogat, & vni Christo ex affe adscribit. Sed vertere oportebat. Ad opera bona, sicut alii grece doctiores vertunt, & nõ sensu modo, sed & ipse greca prepositionis *ἐν* vsus magis postulabat. Ne enim nos creatos in Christo Iesu existimemus, vt dormiamus interim, & ocio languentes torpeamus, in certemque vt cumque transigamus vitam, creatos nos admonuit ad opera bona, Et ne ipsa opera bona nobis tribueremus, adiecit tandem. Quæ præparauit Deus. Hoc est quæ præstituit & præordinauit Deus, dum ea lege sua docuit, & ad ea nos alto consilio voluntatis suæ destinauit, vt in illis ambulemus. Sunt etenim & ipsa opera bona beneficia quædam diuina, sub diuina clausa prædestinatione, quatenus ipsa preparatio est beneficiorum Dei, vt Augustinus & copiose & eruditè docet capit. 10. de prædestinatione sanctorum. Sed nimium nos remorantur thesauri huius præcellentis apostoli. Transcramus itaque in aliud eiusdem pro nobis testimoniū. Quinto igitur probare possumus, & fulcure eandem conclusionem illis verbis quæ ad Titum scribit. Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam

Ioan. 3.
Tit. 3.
1. Ioan. 4.
Iac. 1.

Tit. 3.

diam saluos nos fecit per lauacrum regeneratricis & renouationis spiritus sancti, quæ effudit in nos abundè, vt iustificati gratia ipsius hæredes simus secundum spem vitæ æternæ. Hæc ibi. Rogo plium & attentum lectorẽ. Quid est aliud dicere, Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, quàm dicere. Nõ ex meritis nostris? Et vt hoc apertissimum faceret, addidit statim. Sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Non dixit. Non ex operibus iustitiæ, sed ex operibus ex congruo. Non dixit. Non ex meritis de condigno, sed ex meritis ex congruo. Sed quid ait. Sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Reiecta credidit præcedentibus verbis omnia merita nostra. Ideoq; vni Dei gratiæ & misericordiam salutem nostram vindicat. Vtque hoc ipsum manifestius faceret, adnexuit. Per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, vt puderet nostra iactare merita, & agnosceremus iustificationem nostram regenerationem esse, & renouationem non à nobis, sed ab spiritu sancto effectam. Vnde & subdit. Quem effudit in nos abundè, vel sicut Hieronymus significatiùs vertit verbum grecum *ἐκλάσας* opulenter, aut sicut Augustinus ab Valentinum, & libro de peccatorum meritis & remissione cap. 27. Et libro. 1. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 9. optimè sentum expressit, ditissimè, vt per hæc intelligeremus, non ex meritis nostris nobis spiritum sanctum effusum, sed secundum incõparabiles diuitias gratiæ & misericordiam diuinæ. Ne autem hoc verbo exclusiva merita Christi quis autemet, sicut nostra, subiecit. Per Iesum Christum saluatorẽ nostrum. Ille enim est vnus saluator noster, ille vnicum salutare nostrum, illi imputanda est tota salus nostra. Et præter eum non est, qui saluet, neque qui iustificet, & illius sola stabilire volebat merita. Vnde & subditur. Vt iustificati gratia ipsius hæredes simus secundum spem vitæ æternæ. Gratia ipsius, ait non nostris meritis, A gratia quippe ipse proficitur, vt iustificemur. Et ex consequenti hæredes simus, hæreditatis illius incorruptibilis, incontaminatæ, & immarcescibilis, nempe vitæ æternæ, conferuatæ nobis in caelis. Secundum spem autem, ait. Quia gloriamur nunc in spe gloriæ filiorum Dei. Et nondum apparet quid sumus. Cū autem apparuerit, similes Deo erimus, hæredes quidem Dei, cohæredes autẽ Christi. Sexto militat pro hac conclusione, quod idem apostolus ad Romanos scribit. Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Si enim nos

primam ipsam gratiam, qua iustificamur, meremur, vtique damus ei aliquid priusquam iustificemur, cuius meritò nobis ipse velut posterius retribuat ipsam iustificationem.

Præter hæc verò scripturarum testimonia, quæ satis debent esse, vt nemo absolutè debeat concedere gratiam Dei secundum merita nostra dari, sunt & pro nobis multa sanctorum testimonia, quæ hoc ipsum luculenter confirmant. Ambrosius enim fulgentissimum ecclesiæ sydus super illa verba apostoli. Qui benedixit nos, ita ait, Deus homines sic benedicit, vt donum gratiæ suæ eis impartiat, non secundum opera vel merita eorum, sed secundum suam misericordiam. Et tractans illa verba. Si autem gratia, iam non ex operibus, ita inquit, Manifestum est, quia gratia donū dei est, nõ debita merces operibus sed gratuita ratio, misericordiam interueniente cõcessa. Et Hieronymus in epistola ad Damasum de filio prodigo exponens illa verba apostoli, Gratia vobis, & pax à Deo patre, Gratia dicit, quæ non ex merito retributa, sed ex donante concessa est. Sed inter omnes ecclesiæ doctores clarissimus & inuictissimus gratiæ defensor fuit Augustinus. Atque ideo intermissis omnibus aliis, vnus huius testimonia, quia vt plurima, ita & apertissima sunt, ac validissima, contentus ero citare. Ita quæ in libro de natura & gratia, contra Pelagianos cap. 4. apertè nostram conclusionem asserit his verbis. Hęc igitur Christi gratia, sine qua, neq; infantes, neque etate grandes salui fieri possunt, non meritis redditur, sed gratis datur, propter quod gratia nominatur. Iustificati, inquit, gratis per sanguinem ipsius. Et libro quarto contra duas epistolas Pelagianorum cap. 2. Quicquid aiunt, videlicet Pelagiani, de laude legis, & liberi arbitrii, ad hoc dicunt, vt gratia non adiuuet, nisi meritum, ac sic gratia iam non sit gratia. Et libr. 3. Hypognosticon. Nullum esse hominis meritum in accipienda gratia ad salutem Paulus apostolus docet scribens ad Ephesios. Deus autem qui diues est in misericordia &c. Et libr. 6. tractans istum eundem locum apostoli. Audi, inquit, gratis, & tacè de meritis. Et super illum versum psalmi. 30. In tua iustitia erue me, & exime me, cū ostenderet neminem in sua iustitia saluari posse, sed necesse esse, vt saluemur gratis, subdit. Quis est qui saluatur gratis? Et ipse sibi respondet hoc modo. In quo non intuenit saluator quod coronet, sed quod damnet, nõ inuenit merita bonorum, sed intuenit merita suppliciorum. Et paulò inferius declarans illa verba

Ephes. 2.

Rom. 11.

Philip. 3.

verba

verba apostoli. Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum, ita ait. Quare gratia? Quia gratis datur. Quare gratis datur? Quia merita tua non præcesserunt, sed beneficia Dei te præueniunt. Et tractatu. 3. super primum caput Ioannis eadem sibi quaestiones proponit, eademque prorsus respondet in hæc verba. Quid est gratia? Gratis data. Quid est gratia? Gratis donata, non reddita. Et psalmum. 31. vocat psalmum gratia Dei, & iustificationis nostræ, nullis præcedentibus nostris meritis, sed præueniente nos misericordia Dei nostri. Et paulò post principium enarrationis secundæ eiusdem psalmi ita dicit. Quia totum gratia eius imputatur, non meritis nostris, Beati quorum remissa sunt iniquitates. Et super illa verba. Letamini in domino, & exultate iusti, ita querit. Vnde iusti? Et respondet. Nò meritis vestris, sed gratia illius. Et rursum per contrarium. Vnde iusti? Et respondet. Quia iustificari. Et in limine libri de prædestinatione sanctorum, Gratia Dei, ait, nulla est, si secundum merita nostra datur. Et cap. 12. Omnis hæc ratio qua defendimus gratiam Dei per Iesum Christum dominum nostrum verè esse gratiam, id est non secundum merita nostra dari, euidentissimè factorum eloquiorum testimonio asseritur. Et capit. 5. de gratia & lib. arb. in Pelagianos ita ait. Laborant gratia dei secundum merita nostra dari, hoc est, gratiam non esse gratiam. Quibus enim secundum meritum redditur, non imputetur merces secundum gratiam, sed secundum debitum. Et c. 20. Non secundum meritum hominum gratia datur, aliòquin gratia iam non est gratia, quæ ideo gratia vocatur, quia gratis datur. Et c. 22. Non intelligunt, ait, se negare gratiam qui dicunt eam secundum merita nostra dari. Quæ omnia non solum aperte probant nostram conclusionem, sed & mirificè confirmant omnia, quæ in primo argumento diximus, & testimonia Paulina, quibus in eo vsi sumus, luculenter elucidant. Apertissimè enim in his locis indicat quid sit gratis iustificari, & huic aperte aduersari iustificationem ex meritis. Et quanquam hæc testimonia, cum illis, quæ in principio huius quaestionis allegauimus, factis esse possunt, vt nemo dubitet conclusionem nostram certam visam esse Augustino, tamen quia præcellentissimus iste ecclesiæ antesignanus, non suorum tantum verborum pondere nostram sententiam confirmat, sed & loca scripturarum, quæ supra in duximus, doctissimè exponit, placet & aliqua alia ipsi

loca his subnectere, & eo ordine, vt ad confirmationem omnium argumentorum ad scripturis seruire possint. In libro igitur de prædestinatione & gratia cap. 8. gratiam Dei non dari secundum merita confirmat ex illis verbis Deuteronomii. Scies hodie quia non propter iustitias tuas dat tibi Deus terram istam bonam. Et vt ostendat satis esse ad probandum gratiam non dari ex meritis, quod d gratia non datur ex debito, ita ait. Quis hinc secundum debitum præcedentium meritorum mercedem redditam dicat? Quis nò gratiam fateatur in debitum? Et libro. 4. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 6. Sic volunt Pelagiani intelligi quod dictum est, si volueritis & auerteritis me, bona terræ comedetis, tanquam in ipsa præcedente voluntate, sic consequentis meritum gratiæ, ac sic gratia, iam non sic gratia, quæ nò est gratuita, cum redditur debita. Et cap. 7. asserit gratiam non esse gratiam si secundum merita nostra datur. Et super illa verba psalmi. 30. Propter nomè tuum dux mihi eris, & entries me, sic scribit. Non propter meritum meum, sed propter nomè tuum, vt tu glorificeris, non quia ego sum, dux mihi eris, ne aberem à te, & entries me, vt validus sim ad manducandum escam, qua pascis angelos. Et super illum versum eiusdem psalmi. Saluum me fac in tua misericordia, hoc est, ait, non in mea iustitia, non in meis meritis, sed in tua misericordia, non quia ego sum dignus, sed quia tu misericors es. Et super illud psalmi. 32. Et in eis qui sperant super misericordia eius, hæc illius sunt verba. Non de meritis nostris, non de fortitudine, nò de virtute, nò de æquo, sed de misericordia eius. Et cum exponit illud psalmi. 60. Misericordiam & veritatem eius quia requirit sic dicit. Vniuersæ viæ domini misericordia & veritas. Misericordia quia nò merita nostra attendit, sed bonitatem suam, vt peccata nobis dimitteret. Veritas autem quia non fallit reddere, quod promissit. Hæc ibi. Et ideo crediderim psalmistam deprecatum esse semper Deum, vt eum saluaret, eiusque misereretur secundum suam misericordiam, quoniam intelligebat nemini esse posse debitam tantam gratiam, & ideo neque ex meritis, sed ex gratuita & benigna potius Dei voluntate eam contingere. Quod & idè diuus Augustinus aperte asserit libro primo contra duas epistolas Pelagianorum cap. tertio in hæc verba. Nemo potest habere voluntatem iustam, nisi nullis præcedentibus meritis acceperit veram, hoc est, gratuitam de super gratiam. Et libro secundo cap. 7. ita sub-

dit. Bonum immerito & gratis datur, malum verò merito & debitum redditur. Et post pusillum. Gratia Dei vasis in honorem gratis datur, ira Dei vasis in contumeliam pro ipsius massæ meritis. Et ibidem, ideo probat apud Deum nullam esse acceptationem personarum, nullamque iniquitatem quamvis vnum iustificet, non alium, quia Deus nihil cuiquam debet. Et libro quarto cap. 4. idem affirmat his verbis. Sicut solus, ideo factus est hominis filius, vt nos per illum Dei filii fieremus, ita solus pro nobis suscepit sine malis meritis poenam, vt nos per illum & consequeremur sine bonis meritis gratiam. Quia sicut nobis non debebatur aliquid boni, ita neque illi aliquid mali. Hæc ibi. Ex quibus omnibus manifestum est diuo Augustino optimum visum esse argumentum, quod secundo loco fecimus ad probandum nos non iustificari ex meritis, quia non iustificamur ex debito. Sed & vide quædam modum e tertium quoque argumentum satis idoneum visum fuerit. Quamquam enim hoc apertissimè possemus colligere ex locis, quæ ex illo citauimus in secunda quaestione in responsione ad secundum argumentum, tamen quo res confirmatio sit, adiungere visum est quædam alia. In expositione igitur illorum verborum psalmi. 30. In manibus tuis fortes meæ, sic philosophatur. Sortes dixit, quantum ego existimo, gratiam qua saluati sumus. Quare sortis nomine appellat gratiam Dei. Quia in sorte non est electio, sed voluntas Dei. Nam vbi dicitur iste facit, iste non facit, merita considerantur, & vbi merita considerantur, electio est, non fors. Quando autem Deus nulla merita nostra inuenit, sorte voluntatis suæ nos saluos fecit, quia voluit, non quia digni fuimus. Et paulò inferius. Vide sortem. Gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, quasi vos benè feceritis, vt ad hoc accedere digni fuissetis, non ex operibus, ne quis forte extollatur. Hæc ibi. Et cap. quinto de natura & gratia contra Pelagianos. Qui per gratiam à debito damnationis liberatur, non vasa meritorum suorum, sed vasa misericordiae nominantur. Vide ingenium Augustini, quia Paulus prædestinatos vocat vasa misericordiae, inde etiam inuenit occasionem confirmandi neminem ex operibus suis, aut meritis iustificari. Neque minus efficax visum est huic præstantissimo doctori quartum argumentum quod ex vltimo loco quem citauimus ex Paulo, collegimus. Ex hoc enim quod gratia datur, non redditur, tribuitur, non re-

Rom. 9.

tribuitur, probari putat neminem iustificari ex meritis. Vnde Pelagium dicentem eum qui benè vititur sui arbitrii libertate, omnem suam mortificare voluntatem, & in manu Dei corpus suum ponere, vt his velut præcedentibus meritis sic eius gratiam consequatur, vt cor nostrum quod voluerit ipse declinet, in his verbis impugnat libro de gratia Christi contra Pelagium & Cœlestium cap. 23. Quomodo est ergo gratia, si non gratis datur? Quomodo est gratia, si ex debito redditur? Quomodo verum dicit apostolus. Nò ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ne forte quis extollatur? Et iterum. Si autè gratia, inquit, ex operibus, iam non est gratia, aliòqui gratia iam non est gratia. Quomodo inquam hoc verum est, si opera tanta præcedunt, quæ nobis adipiscendæ gratiæ merita faciant, quo nobis non donetur gratuita, sed reddatur ex debito? Et c. 31. quia Pelagiani dicebant fidei meritum, quam habere possumus ex libertate arbitrii, nos iustificari, ita contra illos argumentatur. Vbi est ergo illud apostoli, iustificati gratis per gratiam ipsius? Vbi & illud. Gratia salui facti estis? Et ne putarent per opera, addidit per fidem. Rursum ne ipsam fidem sine Dei gratia sibi putarent esse tribuendam. Et hoc, inquit, non ex vobis, sed Dei donum est. Et paulò post. Ipsi autem libero arbitrio sic applicant fidem, vt fidei videlicet reddi videatur nò gratuita, sed debita gratia, ac per hoc iam neque gratia, quia nisi gratuita non est gratia. Et libro quarto contra duas epistolas Pelagianorum cap. 6. de Pelagianis, ita ait. Meritum autè gratiæ, & ideo iam contra gratiam defendentes priores volunt dare Deo, vt retribuatur eis, priores vtique dare, quodlibet ex libero arbitrio, vt sit gratia retribuenda pro præmio. Et lib. 4. contra Iulianum Pelag. c. 3. Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum, nò lapidibus, aut lignis, peccatoribus sic præstat, sed rationalis natura, quia imago Dei est, meretur hanc gratiam, non tamen, vt eius bona voluntas possit præcedere præter gratiam, ne vel ipsam prior det, vt retribuatur illi, ac sic gratia, iam non sit gratia, dum nò datur gratuita, sed redditur debita. Et in libro de prædestinatione sanctorum ca. 3. Reliquit, ait, per electionem gratiæ saluæ facti sunt. Quæ vtique iam non est gratia, si eam vlla merita præcedat, ne iam quod datur, non secundum gratiam, sed secundum debitum reddatur potius meritis, quam donetur. Et cap. 6. ex eodem apostolico testimonio. Reliquit per electionem gratiæ saluæ facti sunt. Si autem gratia & cetera, sic collig-

git. Gratiis ergo consecuta est, quod consecuta est electio, non praecessit eorum aliquid, quod priores darent, & retribuere illis. Et cap. 15. ut infringat illam communem rationem, cur quibusdam detur gratia, & aliis non detur, si non secundum merita nostra datur. Est etiam, addit, praclarissimum lumen praedestinationis, & gratiae ipse saluator, ipse mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui ut hoc esset, quibus tandem suis, vel operum, vel fidei praecedentibus meritis natura humana, quae in illo est, comparauit: Ille espondeant, quae ille homo, ut verbo patri coeterno in unitate personae assumptus filius Dei unigenitus esset, ut hoc mereretur? Quod eius bonum qualecunque, ut hoc mereretur? Quid egit antequam creditur: quid perituit? ut ad hanc ineffabilem excellentiam perueniret? Nonne faciente ac suscipiente verbo ipse homo, ex quo esse cepit, filius Dei unicus esse cepit? Nonne filium Dei unicum, foemina illa gratia plena concepit? Nonne de spiritu sancto & virgine Maria Dei filius unicus natus est, non carnis cupidine, sed singulari Dei munere? Et interpositis quibusdam aliis ipsius praerogatiuis, subdit. Nepe ista omnia singulariter admitanda, & alia, si qua eius verisimilem propria dici possunt, singulariter in illo accipit humana, hoc est nostra natura nullis praecedentibus meritis ipsius. Et subdit. Appareat itaque nobis in nostro capite ipse fons gratiae, unde secundum uniuersumque mensuram, super cuncta membra diffundit. Ea gratia fit ab initio fidei suae homo quicumque Christianus, quae gratia homo ab initio suo factus est. Christus, de ipso spiritu, & hicrenatus, de quo est ille natus, eodem spiritu fit in nobis remissio peccatorum, quod spiritu factus est, ut nullum haberet ille peccatum. Et paulo inferius. Humana merita coticescat, quae perierunt in Adae, & regnet quae regnat Dei gratia per Iesum Christum dominum nostrum. Quisquis in capite nostro praecedentia merita singularis illius generationis inuenit, ipse in nobis membris eius praecedentia merita multiplicatae generationis inquirat. Neque enim retributa est Christo illa generatio, sed tributa, ut alienus ab omni obligatione peccati de spiritu & virgine nasceretur. Sit & nobis, ut ex aqua & spiritu renasceremur, non tributum est, a aliquo merito, sed gratis tributum. Hec ibi. Licetque eadem legere paululum mutatis verbis in Enchiridio eiusdem doctoris cap. 36. & c. 11. de correctione, & gratia affirmat hoc ipsum, quod nulla merita humanitatis Christi antecesserunt ipsius unione ad verbum. Ex quibus pa-

tentissimum est, ita certum fuisse visum diuo Augustino nulla merita nostra antecedere nostram iustificationem, ac certum habere, & habere debent omnes catholici, humanitatem Christi non meruisse unione suam hypostaticam ad verbum. Licet & illud ex his colligere, quod & obiter quoque, ex his inferre volebamus, nempe ad probandum gratiam Dei, non dari secundum merita nostra, bonum esse argumentum illud, quod vltimo loco fecimus. Non retribuitur gratia, sed tribuitur, non ergo datur ex meritis. Est & insignis locus diui Augustini pro his omnibus in tertio libro August.

Hypognosticon, ubi & aliquot loca scripturae inducit pro hac sententia, & innumerabilia esse dicit loca scripturarum, quibus aperte dicitur, Deum nullis meritis hominum gratiam suam eis dare.

Sed nimium immorati sumus, dum & nostra omnia volumus autoritate huius praclarissimi doctoris comunire, & obiter illis qui ista legerint, ob oculum simul in vnum ponere, quaecumque sunt testimonia & praecleara, quae ad hoc spectarent propositum, in his libris quos statim citauimus.

Tametsi vero ista satis superque sint ad persuadendum omnibus praemissam conclusionem, ut enim de autoritate scripturarum interrim taceamus, equum est nos, ut certa & indubitata recipere, quae tam concordia, & tam constanti asseueratione nobis sancti istius doctores tradiderunt, per eos enim, & ecclesiam suam protexit Christus, & mysteria nobis sacrarum scripturarum reuelauit, tamen ut scholasticè agamus, & aliquid quoque deus luminis naturali, quod & praecellens Dei donum est, & ad hoc inter alia est nobis datum, ut quae fidei sunt nostrae confirmemus, illustremus, tuamur, & eorum rationem sciamus reddere, addam his aliquot argumenta in fauorem eiusdem conclusionis. Et primum quidem eam possumus probare hoc pacto. Apud homines, quae nostris operibus neque indigerent, neque iuari possent, quique ad nostram amicitiam nullis legibus essent adstricti, mereri certe non possemus in eorum odio & inimicitia existentes, immo absolute mereri non possemus, nisi ex eorum gratia, & eorum amicitia nobis benigne comunicata. Cum ergo Deus bonorum nostrorum non indigeat, ut psalmista inquit, neque bonis nostris operibus adiuuari possit, neque ad nostram amicitiam vlla lege teneatur, non solum non poterimus apud eum mereri existentes in odio, & inimicitia ipsius, verum neque mereri poterimus, nisi ex ipsius gratia, & quocumque

bis benigne sine meritis nostris comunicata.

Secundo. Propter quodcumque peccatum mortale, meretur quicumque peccator aeternum gehennae supplicium, dignusque est qui perpetuo igne inferni crucietur, semotus longe ab amicitia & consortio Dei & suorum. Misericordiarumque est ipse, & non exigua, ut non confusamur statim, & aeternis ad dicamur tormeris, ubi mortale Dei offensam admittimus. Si enim res publica, & earum principes possunt iuste exilio perpetuo, immo & morte ferire reos lesa maiestatis, poterunt profecto iustus repellit ciuitate Dei in perpetuum, & vinculis aeternis sub caligine reseruari, quare sunt laetitia illius maiestatis, apud quam omnes gentes & reges, tanquam nihil sunt. Si ergo omnes peccatores digni sunt poenis aeternis propter laesam diuinam maiestatem, non igitur possunt mereri amicitiam diuinam, quae non stat cum reatu ad poenam aeternam. Et confirmo hoc argumentum. Quicquid faciat peccator, facere non potest, quin reus sit aeternae poenae. Iuste enim haec poena constituta est, & infligi potest, pro quouis peccato mortali. Ergo quicquid faciat peccator, nisi Deus ei liberaliter condonet eam poenam, mereri non potest suam iustificationem, per quam absoluitur a reatu illius poenae. Roborari etiam potest hoc argumentum hoc pacto. Nulla est proportio temporalis ad aeternum. Per nullum ergo actum temporalem potest peccator mereri se absolute a reatu poenae aeternae, & consequenter neque suam iustificationem. Et possunt ista omnia, & declarari, & fortiora effici ex illa parabola euangelica de seruo oblato regi, qui debebat ei decem millia talenta. Ea enim summa, excessus indicatur eorum suppliciorum, quorum est reus peccator. Et ita significatur nobis, non posse nos pro delictis nostris satisfacere, nisi ex diuina misericordia, sicut ille seruus non potuisset ratam summam, quantum debebat, exoluere, nisi rex ille benignissimus eam ei ad suas preces liberalissimè condonasset. Et sicut seruum illum nemo diceret illud tantum beneficium fuisse meritum propter suas preces, ita videtur neque nos debere dicere remissionem peccatorum, quae multo maius beneficium est, apud Deum mereri. Unde ut & pulchre ponderat Augustinus in tertio libro Hypognosticon, ideo apud Lucam Samaritanus qui Typus fuit Christi, & misericordia dicitur fuisse motus in vulneratum illum qui descendit ab Hierusalem in Hiericho, & figura fuit peccatoris, quia in eo, ut curari dignus esset, meritum nullum inuenit.

Tertio principaliter argumentor ad idem sic. Nullum opus existens extra gratiam Dei, est dignum ipsius gratia. Quae enim potest esse dignitas respectu tanti, & tam eximii beneficii, in peccatore praesertim, qui dignus non est pane, quo vescitur? Ergo nullus peccator potest Dei gratiam promereri. Ut enim demus non requiri ad meritum, ut ius praestet, aut faciat debitum praemium, cuius est meritum, saltem videtur requiri, ut meritum ipsum sit dignum eo premio, vel certe illud habet, faciat dignum illo premio. Aliud qui non videtur posse dici meritum. Praemium enim quod excedit dignitatem meriti, & merentis, non quidem ex meritis dici potest contingere, sed ex benignitate conferentis. Et confirmatur. Quicquid faciat peccator, nunquam erit dignus amicitia Dei, ut patet. Nunquam ergo eam meretur. Qui enim meretur aliquod praemium, dignus est eo. Et confirmo amplius. Quicumque iustificatur, eo ipso filius promissionis efficitur, filius beneficii diuini, filius gratiae, & misericordiae, filius testamenti noui, & ut omnia breuiter complectamur, filius Dei efficitur, & amicus, & heres gloriae aeternae, & diuinae consors naturae, ut verbis utamur principis apostolorum: Nemo ergo tantum beneficium mereri potest, sed vna Dei solius benignitate necesse est coniungat, cuiusque id contigerit. Quod si nullus seruus, aut subditus imperatoris, tantum suis meritis arrogat, ut credat se posse mereri, ut adoptetur ab imperatore in filium, & haeredit sui imperii, neque ut amicus eius censeatur, multo sane equius est, ut nemo nostrum suis meritis posse consequi, ut iustificetur, & Dei sit amicus, filius, & heres. Excedit enim hoc proportionem, & vires naturae nostrae, & longe exuperat dignitatem nostram, qui prius eramus filii carnis, filii huius seculi, filii ire, filii diaboli, immundi, peccatores, & impii. Neque vlla possunt in nobis esse merita, ut tepla Dei efficiamur, & deo optimo, fortissimo, & praecellentissimo desponsentur anime nostrae paupercule, abiecte, denigrate, & deformate peccatis, ut verè desponsantur, & tepla ipsius efficiantur, cum ab ipso iustificamur. Sed ne omnino sine causa videatur Pelagianis, & Caecilianis asseruisse gratiam Dei secundum merita nostra dari, & quoniam tunc clarius vincit & superat veritas, quando gratuitis argumentis, velut aduersantium telis impetita, triumphant, tamen ipsa, & inconcussa in sua statione perseverat, libet hanc conclusionem aliquibus argumentis non in apparentibus impugnare.

Primum argumentum quod contra nostram primam conclusionem fieri potest, est illud, quod Pelagianos esse vfos satis constat ex libris, quos aduersus eos multos scripsit Augustinus. Estque illud quod in principio quaestionis fecimus. Si enim gratia non datur ex meritis, cur vni potius datur quam alteri?

August. Ad hoc argumentum respondet diuus Augustinus libro secundo contra duas epistolas Pelagianorum cap. 7. Nulla est iniquitas apud Deum in hoc, nulla & acceptio personarum, si vnum iustificat, non alium. Deus enim nihil cuiquam debet, & licet ei quod vult facere. Et haec eadem reperit & differit latius quarto libro cap. 6. Vt aut plenior sit, & clarior solutio, dico breuiter in gratuitis nullum habere locum acceptioem personarum, vt colligunt doctores, ex illis verbis patrisfamilias apud Matthaeum. An non licet mihi, quod volo, facere? An oculus tuus nequa est, quia ego bonus sum? Et alioqui nemo posset citra peccatum acceptioem personarum, ex duobus pauperibus per omnia similibus, vni dare eleemosynam praetermissa altero. Quare cum Deus neminem teneatur ad suam gratiam admittere, sed omnes pro meritis nostrorum peccatorum possit damnare, nulla erit iniustitia, nulla & acceptio personarum in eo, ex eo quod quosdam iustificat, & non omnes. Satis enim est, quod quem non iustificat, pro meritis suis malis, non iustificat, ac proinde iustus non iustificat.

Dicit tamen aliquis. Esto nulla sit iniustitia apud Deum, in hoc quod quosdam iustificat, non omnes, cur tamen voluntas eius que rectissima est, & nihil vult quod non sit rectissimum, & iustissimum, cum omnes posset iustificare ex misericordia, vel secundum iustitiam condemnare pro peccato Adae, tamen quosdam admittit ad suam gratiam, non alios. Ad hoc in primo sententiarum tractatus ea, quae predestinationis diuinae arcanum concernunt, aliquas causas, propter quas hoc fiat conuenientissimè, Deo annuente explicabimus. Sed interim qui sic querit, audiat Paulum, O homo, tu quis es, qui respicias Deo? An non habet potestatem figulus lutum, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud autem in contumeliam? Audiat & diuus Augustinum sermonem 27. super Ioannem ita dicentem. Cur hunc trahat, illum non trahat, noli iudicare, si non vis errare. Semel accipe, & intellige. Non traheris, ora, vt traharis. Haec Augustinus. Et quemadmodum vbi venitur ad paruulos, & ad ipsum mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Ie-

sum, necesse est omnia humana merita conticescere, non enim merita praecedentia Deus sunt pro causa assignari, propter quam Deus hanc humanitatem, qua modo habet, sibi potius vnierit, quam aliam, aut ex duobus paruulis per omnia aequalibus, vnum potius quam alterum, faciat baptismi gratiam consequi, ita etiam inconueniens non debet censeri, si ex adultis hominibus per omnia aequalibus, deo pro beneplacito suae voluntatis quosdam eligat, vocet, & ad se pertrahat absque vllis meritis ipsorum praecedentibus, alios vero pro suis malis meritis, in suis peccatis derelinquat.

Nescio aliquod aliud argumentum, quo vultus fuerit Pelagius in confirmatione sui erroris, quod contra nostram istam primam conclusionem militet, sed vt ad viuum rem excutiamus, adiungam ipse aliquot alia argumenta, pro eo, quae nobis pro tenuitate nostri ingenii occurrere.

Secundo igitur argumentor. Qui facit omnia requisita ex lege, vel pacto ad consequendum aliquod praemium, meretur tale praemium. Sed peccator toto corde se ad Deum conuertens, per poenitentiam, facit omnia requisita à Deo ad consequendum ipsius gratiam. Couertimini, ad me, inquit, & ego couertar ad vos. Et alibi. Couertimini & salui eritis. Et alibi, si couerteris, couertam te, & ante faciem meam stabis. Et confirmo. Quantuncumque beatitudo omnia nostra excedat opera, & improportionabilis eis existat, quia tamen praemium quoddam ipsa est lege diuina, correspondens nostris operibus, verè dicimus beatitudinem cadere sub merito, & nos eam posse nostris operibus mereri. Ergo quantuncumque Dei gratia praeclat nostra omnia opera, neque vlla ratione possimus nos tantum beneficium exaequare, cum ramen eam Deus, velut praemium constituerit nostrae poenitentiae, & ita illam promiserit verè poenitentibus, & secundum suam legem infallibiliter eam eis impartiat, ac gloriam & promissit, & largitur bene operantibus, cadet illa sicut & gloria sub merito, & verè poterimus dicere nos eam mereri, quantum documque facimus omnia requisita à nobis, vt eam habeamus.

Ad hoc argumentum sic respondeo. Dupliciter potest princeps aliquis promittere donum aliquod, vel munus facienti aliquod opus, primo quidem, vt mercedem ipsius operis, secundo verò, vt munus aliquod benignissimum, quod ipse ex benignitate sua vult ei conferre. & praeter & supra dignitatem operis. Si prius horum contingat, illud opus meritum

Zach. 4. 10.
Hie. 14.

ritorium dicitur, talis praemii, non autem si posterius, sed erit, quantum dispositio, quaedam requisita ad habendum illud munus. Quoniam nam igitur Deus beatitudinem priori modo constituit respondere operibus factis in gratia, gratiam verò posteriori modo respondere poenitentiae, ideo licet satis sit ad meritum beatitudinis seruatio, mandatorum, quam Deus ad eam requirit, non tamen satis est ad meritum iustificationis poenitentia, licet Deus nihil amplius, vt nos iustificet, à nobis requirat. Non enim pollicitus est Deus gratiam poenitentibus, vt mercedem & praemium ipsius poenitentiae. Noueratenim poenitentiam non posse esse meritum tantum, & tam praecellentis beneficii, sed pollicitus est eam poenitentibus, vt donum quoddam eximium, & superexcedens omne omnium nostrorum operum praemium. Et poenitentiam ad hoc beneficium exegit, non quidem vt meritum, sed vt dispositionem quandam tollentem obiectionem, & obstaculum, quo tanto beneficio sumus inepti. Nam quia actiones actiuorum sunt, sicut philosophus ait, in patienti disposito, & ille cui complacent peccata, in dispositus est, & in idoneus valde ad recipiendum gratiam diuinam, requisitum Deus poenitentiam, non vt meritum suae gratiae, sed vt eam quae hoc tolleret impedimentum suae in nos benevolentiae & beneficentiae. Et per haec patere potest ad confirmationem huius argumenti, sed & vnum aliud est discrimen inter opera facta ex gratia respectu beatitudinis, & poenitentiam respectu gratiae. Nam in istis est distantia inter beatorum & iustorum statum, quam inter statum peccatorum, & statum iustorum, & opera iustorum ex praesentia gratiae, & spiritus sancti dignitatem habent, qua acceptentur ad gloriam, quod non est in operibus extra gratiam saltem respectu gratiae.

Tertio argumentor ad idem. Scriptura sepe dicit, nos ex fide, & per fidem iustificari, vt patet ex praecedentibus quaestionibus. Ergo saltem fides meritoria erit nostra iustificationis. Si enim fides non meretur nostram iustificationem aliquo modo, non est cur per illam plus dicamur iustificari, quam per alia opera, sine quibus nos iustificari Paulus dicit. Potest hoc argumentum confirmari ex Augustini no expresse dicente. Fides meretur iustificationem. Ad hoc tamen breuiter dico. Non ideo dicimur iustificari per fidem, quia per fidem mereamur Dei iustitiam, sicut Pelagiani dicebant, sed ideo quia fides dispositio est necessaria ad iustitiam, vimque habet ex Dei

Ro. 3. c. 4
August.

benignitate, in peradi eam. Primus enim est motus mentis in Deum, quo diuine iustificationi nos, subiicimus primusque actus iustitiae, quae Deus in nobis operatur, vt nos iustificet. Vnde Augustinus super psalmum 66. Per fidem, ait, iustificatur impius, id est sit de impio pius, vt deinde ipsa fides incipiat per dilectionem operari, vnde omnia bona merita incipiunt. Haec Augustinus. Sed de his satis multa diximus in tertia quaestione. De verbis autem diui Augustini citatis in confirmatione, postea in quarta conclusione quaestionis. 7. videbimus.

Quarto contra eandem conclusionem instari potest hoc modo. Apud hominem quanta vis dignitate praecellentem meretur ipsius gratiam qui grauiter dolet, quod eum offenderit, & veniam sui in eum delicti suppliciter orat, vel saltem qui pro illius honore & gloria periculo se mortis exponeret. Et crudelis haberetur & omnino inhumanus, qui non ad suam gratiam admitteret hominem ad eum preclare de se meritum. Ergo cum Deus humanior sit multo, & benignior quam omnes homines, merebuntur admitti ad ipsius gratiam, qui dolent se eum offendisse, & suppliciter eum veniam sui postulant delicti, aut saltem qui pro ipsius gloria damnis omnibus, & incommodis se exponunt, & quandoque mortem subeunt.

Sed ad hoc facile dici potest. Multo maius bonum est amicitia diuina quam amicitia hominum, & multo minus dignus est peccator reconciliatione cum Deo, quam qui offendit hominem, reconciliatione cum homine. Et homo ex lege diuina tenetur homini reconciliari, nullus tamen fuit tam insanus, vt diceret teneri Deum ad redeundum in gratiam cum peccatore.

Quinto argumentor. Iustus potest mereri peccatori primam gratiam. Ergo multo magis peccator sibi, si faciat totum quod est in se. Consequentia probatur ex glossa super illud Mathaei 9. Videns Iesus fides illorum. Quantum valet, inquit, apud Deum fides propria, apud quem sic valet aliena, vt intus & extra sanaret hominem? Quod si alii per fidem possunt nobis mereri primam gratiam, & per orationes suas, vt ex multis scripturae locis constat. Ergo & nobis nos per fidem & orationes similiaque alia opera, & eam nobis mereri poterimus. Congruit enim magis, vt quisque pro se audiat, quam pro alio.

Ad quintum. Discrimen est magnum inter iustum & peccatorem, quia iustus dignus est, qui audiat & pro se & pro aliis, peccator au-

tem nullam talem dignitatem habet. Atque ideo neque sibi, neque aliis meretur. Ad probationem ex glossa dicendum. Semper plus valet fides propria. Quia si gratia ea precedat, meritoria est apud Deum, & condigno, fides autem aliena tantum ex congruo. Si vero antecedat gratiam, certius obtinet, quia infallibiliter obtinet gratiam, si non sit aliunde impeditum, non sic autem fides aliena. Non enim obtinent semper iusti, quae mereri videntur aliis ex congruo. Itaque licet non sint opera peccatoris meritoria sibi pro se, deest enim illis dignitas, quae non deest iustis orationibus pro ipsius conversione, habet tamen hoc, ut frequentius & certius obtineant ipsi peccatori primam gratiam, quam orationes aliorum. Quod satis est, ut & plus aliquo modo valere dicantur apud Deum. Sed est etiam aliud, propter quod potest dici plus valere apud deum fidem propriam. Valet enim & prodest unicuique sua fides etiam aliorum fide non adiuta, sed non valet fides alicui aliena, ut sua non adiuvate fides iustificet. Nemo enim praeter Christum mereri potest alteri immediate, & absque actu aliquo ipsius primam gratiam.

Sexto impugnare possumus eandem conclusionem hunc in modum. Potest iustus mereri sibi reparationem post lapsum. Nihil enim iustus, ut Augustinus dicit, a Deo petitur, quam quod reparetur quis post lapsum secundum illud psalmi. Cum detecerit in me virtus mea, ne derelinquas me. Ergo aliquando poterit homo iustificari ex merito de congruo, videlicet, cum Deus propter illud meritum eum in suam gratiam reuocauerit.

Ad hoc. Qui tenent neminem sibi mereri posse reparationem post lapsum, neque ex condigno, neque ex congruo, ut sanctus Thomas tenet prima secundae quaestione. 114. arti. 7. ne gabunt assumptum, & ad verba diui Augustini respondebunt, sicut ibi respondet sanctus Thomas, nihil quidem esse iustus ex parte materiae, quia nihil sanctius potest peti. Sed quia verbum iustus aliquid amplius videtur significare, sicut placeat concedere cum diuo Bonauera, in secundo, distinctione. 28. in quaestione super litteram magistri posse sibi aliquid ex congruo mereri reparationem post lapsum, atque ita reuocatum fuisse Dauidem a peccato, poterit respondere ad hoc argumentum dicendo conclusionem procedere de operibus, quae quis facit, dum est in peccato. Neque enim diximus neminem iustificari ex merito de congruo. Certum enim est aliquos iustificatos esse, & vitam recepisse propter preces aliorum,

tantum propter merita ex congruo ipsius iustificationis, sed tantum diximus neminem suis meritis iustificari.

Septimo. Aliter consequuntur adulti primam gratiam per suam poenitentiam vel conversionem in Deum, quam paruuli per baptismum. Sed paruuli consequuntur primam gratiam per baptismum, ut per sacramentum. Ergo adulti consequuntur eam, quando sibi comparant eam contra sacramentum per viam meriti. Non est enim nisi duplex modus comparandi nobis Dei gratiam, videlicet per viam meriti, & per viam sacramenti.

Ad septimum. Iustificantur peccatores adulti per poenitentiam per modum meriti, vel ad instar meriti. Quia iustificantur per proprios ipsorum actus, ut per actus proprios solent homines consequi quod merentur, sed tamen non iustificantur per poenitentiam, ut per actum verum meritorium ipsius iustificationis. Cum ergo dicitur duplex duntaxat esse via obtinendi propriam iustitiam, videlicet per sacramentum, aut per meritum, possumus hoc negare absolute. Nulla enim, quod quidem sciam, pro se habet ea distinctio satis firmam auctoritatem. Et necesse est concedere media quadam alia via posse hominem iustificari, nempe per misericordiam diuinam gratuito, & liberaliter acceptantem ad iustificationem nostram actus aliquos nostros, qui tamen non sunt ipsius iustificationis meritorii. Sicut & preces beatorum acceptantur a Deo ad ea, quae deuotis sibi impetrant, & tamen non sunt eorum meritoria. Non sunt etenim in statu merendi aut demerendi. Quod si in gratiam communis scholae placeat alicui acceptare istam distinctionem, vel axiomata scholasticum, oportet sic pie illud interpretari, ut sensus sit, homines iustificari duabus duntaxat viis, aut per sacramentum, aut per modum meriti, hoc est per actum aliquem, qui vel meritum sit, vel ad instar meriti se habeat. Cum enim homo iustificatur ad petitionem alicuius sancti viri, sicut tradit Augustinus iustificationem Paulum ad orationem Stephani, iustificatur homo per meritum, cum vero sine alterius oratione, propria quis oratione & poenitentia iustificatur, iustificatur per hos actus, non tamen sicut per merita sua iustificationis, sed sicut per dispositiones se habentes, ut merita ad gratiam.

Octauo. Sicut Christus suis praecellens operibus meruit sacramentis vim collatiuam gratiae, ita & meruit, ut daretur nobis gratia, quotiescunque verè & ex corde poenitentiam

ageret

ageremus. Sed non fecit nostram poenitentiam sacramentum, quod vi sua iustificaret nos, ut manifestissimum est. Ergo saltem fecit eam esse meritoriam nostrae iustificationis, & non erit inconueniens ea concedere esse illius meritum, saltem, ut meritis Christi innitur. Alias nulla ei vim Christus meruisse aut praestitisse in nostram iustificationem, sed omnino omnino virtutem ea careret. Nulla est enim vis, in aliquo effectu, nisi vel efficiens vel meritoria. Si ergo neque efficiens vim habet nostrae iustitiae, neque meritoria, omnis plane expertis talis virtutis erit, & consequenter non solum non erit efficax causa nostrae iustificationis poenitentiae, sed neque causa erit ipsi appellanda.

Ad hoc tamen argumentum sic arbitror respondendum. A merito Christi habet nostra poenitentia vim non efficientem, sicut sacramenta, neque meritoria, sicut preces sanctorum, sed vim duntaxat dispositiuam vel impetratoriam nostrae iustificationis. Estque ista vis tertia, vel tertium genus causae necessarium ponendum. Negare enim non possumus, sed necesse est absolute concedere poenitentiam causam esse nostrae iustificationis. Et in hoc praedicam debemus, & incessanter laudare diuinam misericordiam, qui quod neque mereri poteramus, neque efficere, voluit nos posse ab eo impetrare, ut hac tertia via & misericordia apud ipsum inueniremur, & nostrae iustitiae quadam tenus cooperatores ipsi essemus.

Nono scholasticè potest quis ad idem argumentari hac forma. Si nullum est meritum in peccatore respectu suae iustificationis, sequitur neque vllum esse meritum in eo respectu gloriae respondens gratiae, qua iustificatur. Et consequenter multis adultis cõtingeret gloria sine sacramento, & sine meritis, illis videlicet, qui ante addita bona opera cum sola gratia, qua sunt iustificati morerentur. Cum ergo hoc non sit facile concedendum, neque erit concedendum primam gratiam contingere alicui sine sacramento, & sine merito.

Ad nonum. Sunt quidem nobiles auctores, qui putant quaecunque dispositionem sufficientem ad gratiam esse meritoria gloriae in primo instanti ipsius gratiae, licet non sit meritoria gratia. Et horum sententiam potest fieri probabilis, quia nihil videtur ei deesse pro illo instanti, quod requisitum sit ad meritum. Est enim actus bonus ad habere gratiam elicitus, & propter Deum, vel ipsa dilectio Dei. Et si in aliis instantibus ista dispositio, sine illa sit dilectio dei sit per omnia, siue dolor de peccatis propter deum, cum illis solis, quae habet in hoc instanti, esset me-

ritoria gloriae, cur non etiam in eo primo instanti teneatur esse ipsius meritoria? Verè, si nihil aliud spectemus inconueniens, videtur negare actus ad eum praecellentes factos ab amicis Dei meritorios esse. Quod si horum autorum opinio placet, negandum est corollarium huius argumenti, & consequenter dicendum erit omnem adultum, qui proprio actu iustificatur, habere gloriam ex merito. Habebit enim saltem ex merito illius instantis. Neque video si id teneatur, quia nam via hoc possit euitari, nisi forte quis credat posse quaequam iustificari, sic per actum proprium, ut primum non esse ipsius actus sit primum instantis gratiae. Quod quidem ego nunquam concesserim. Si enim hoc posset esse, sequitur quod si primum non esse illius dispositionis, esset primum non esse vitae alicuius existentis in peccato, posset ille, cum verè fecerit in via omnia requisita ad consequendum Dei misericordiam, habere gratiam & gloriam post hanc vitam, cum in ea semper fuisset in peccato. Quod est absurdum. Si verò placeat corollarium illatum concedere, ubi casus in argumento assumptus eueniret, equidem nullum appareret inconueniens, immò videtur testimonium hoc esse nimiae Dei in nos misericordiae, qui etiam adultis det non modo gratiam, sed & gloriam, quam nunquam meruerunt. Et, ut ingenue dicam quod sentio, admissio casu, placet mihi magis concedere quam negare corollarium. Neque crediderim dispositionem vllam nostram esse meritoriam gloriae pro primo instanti primae gratiae. Et argumentum, quod mihi hoc facit probabilis, est hoc. Dispositio ad primam gratiam non est in primo instanti ipsius gratiae meritoria gloriae respondentis ipsi gratiae. Neque est meritoria noui gradus gloriae. Ergo in eo instanti non est meritoria gloriae. Consequentia manifestissima est. Antecedens verò probatur. Ad actum meritorium gloriae requiritur, ut gratia antecedit ipsius productionem saltem natura. Cum enim actus ex sua productione habeat, ut possit esse meritorius, quia inde habet libertatem & acceptabilitatem ad premium, si eam productionem non antecedit gratia, ut possit esse meritorius, non erunt illi meritorii. Cum igitur dispositio ad gratiam non sequatur, sed antecedit gratiam, ut facile potest probari contra quosdam graues auctores, qui hoc negant, quia non solum disponit nos ad gratiam recipendam, sed & causa est & ratio, propter quam Deus eam nobis donat, ut patet ex dictis, sequitur ea neque esse merito-

riam gratiæ, neque gloriæ pro suo primò instāti. Maior etiā propositio huīus antecedētis probari posset. Si enim dispositio ad gratiā nō est meritoria gratiæ, neque erit ergo meritoria gloriæ, quia gloria maius quid est, & ipso iure succedit absq; vllō nouo merito, gratiæ ipsi quæ datur propter dispositionē. Minor verò huius antecedētis manifesta satis videtur. Si enim dispositio ad gratiā non meretur nouū gradum gratiæ, neque merebitur nouum gradum gloriæ. Exequabitur enim gloriæ gratia, etsi augeatur gloria, augebitur & gratia. Quod verò nō mereatur dispositio ad gratiā nouū gradum gratiæ, apertissimum est. Alias enim, si sit saltē ex toto conatu, Deus statim ipsam gratiā auget, & consequenter aliqua forma augetur eodē instanti, quo produci- tur. Quod in intelligibile est. Potest etiam ista eadem minor confirmari hoc modo. Nulli di- spositioni ad primā gratiā, quantuncūque perfecta sit, respōderet in aliis instātib; à primo aliquis gradus, vel gloriæ, vel gloriæ, suprā eos qui ei respondent ex lege. Ergo data prima gratia, quæ respondet huic dispositioni, & signat certū gradum gloriæ sibi respōdente, præter illum nullum gradum amplius gloriæ pro primo instanti merebitur. Non enim potest vni & eidem actui, pro vno & eodem instanti duplex præmium respondere. Si igitur alicui dispositioni ad gratiā respōdissent, exempli gratia, duo gradus gratiæ, si illa eliceretur ab eo, qui iam prius habuisset gratiā, vbi per misericordiā Dei data fuerit propter eam gratia prima vt duo profectō nō respōdebunt ei plures gradus gloriæ pro illo primo instanti, quā illi duo respōdent ipsi gratiæ. Concedēdum ergo est corollarium illatum. Potest enim gloria sicut & gratia adultis contingere absq; merito, & verē continget, si post primū instantem gratiæ non producat vel cōtinuetur aliquis bonus actus. Immo & in omni casu, & quomodocūque quis iustificatur, gloriā respōdente primæ gratiæ crediderit probabilius vnquam cadere sub merito. Ad quod consequēs est neminē sanctorum ex propriis meritis habere totam beatitudinem quam habet. Eam enim partē quæ respondet primæ gratiæ, sine vllis meritis propriis omnes habent. Et hoc nomine vbi alia causa non fuisset, potuit apostolus summo iure dicere, sicut & dixit. Gratia Dei vita æterna. Quia quod admittamur ad eam, & ad eā incipiamus aliquid ius habere, solius gratiæ Dei opus est. Et sicut verē dixit Paulus. Si Abraham ex operibus iustificatus est, habet glo-

riam, sed non apud Deum, ita & nos eum secuti verē possumus dicere. Si Abraham ex operibus beatificatus est, habet gloriā, sed non apud Deum. Nullus enim sanctorum totam suam gloriā habet ex operibus, vt statim diximus. Et in hoc ordo diuinæ sapientiæ mirificus splendet. Vt enim Christus totam suam gratiā, totamque gloriā essentialem sine meritis habuit in primo suæ humanitatis instanti, & quod vniretur sua humanitas verbo, nullis illi præcedentibus meritis contigit, gloriā verò corporis, & manifestationē suæ gloriæ, siue exaltationem sui nominis, & potestatem regiam, & iudiciariā in omnes propriis meritis postea obtinuit, ita & nos, quos præciuit pater cœlestis conformes fieri imaginis filii sui, gratiā qua in illo de spiritu sancto renascimur, & gloriā ei respōdentem habere voluit sine meritis, quæ verò his supadiicitur, ex meritis nostris & sua gratia.

Decimo contra istam conclusionem potest quis insistere hoc pacto. Potest quis mereri ex congruo suam iustificationem. Valet enim aliqua facere, propter quæ congruum est eum iustificare. Ergo verē potest quis mereri suam iustificationem. Meritum enim ex congruo meritum est, & quæ aliis meremur, ex congruo verē meremur.

Vndecim etiam potest quis contra eandem conclusionem sic argumentari. In potestate cuiusque peccatoris est se disponere ad gratiā, & ea facere per quæ consequatur gratiā. Alioquin nemini sua imputaretur impœnitentia aut perseuerantia in peccato. Igitur verē potest quicūque peccator suam iustificationem mereri. Ea enim promereri possumus, quæ assequi per nostra opera possumus. Quod si quispiam dixerit peccatores non posse iustificari per sua opera, hoc est, per ea quæ ex naturalibus possunt facere, atque ideo neque suam iustificationem mereri, primo est argumentum contra hoc. Quomodo enim peccatores se possunt disponere ad gratiā, quomodo etiam edoceri possunt, vt pœnitentiam faciant, si non hoc possunt ex naturalibus? Secundō & instari potest contra ista. Etiam si iusti indigerent speciali auxilio ad opera bona, verē essent illa meritoria beatitudinis. Ergo etiam si peccatores indigeant speciali auxilio ad comparandum sibi gratiā, ea opera verē erunt meritoria gratiæ. Verum hæc argumenta nouas exigunt quæstiones, neque possunt breui dilui. Ideoque eorum enodationem proximis quæstionibus differemus.

Deme

DE MERITIS EX CONGRUO IUSTIFICATIONIS.

QUESTIO SEPTIMA.

N fides & alia opera, quibus disponuntur peccatores ad gratiā, sint meritoria, saltem ex congruo, suæ iustificationis. Et pro parte quidem negatiua arguuntur. Nemo iustificatur ex meritis, vt latissimè docuimus in quæstione proxima. Ergo nemo meretur ex congruo suam iustificationē. Meritum enim ex congruo verē meritum est. Et ea absolute & simpliciter dicuntur sancti aliis mereri, quæ merentur tantum ex congruo. Pro parte autē affirmatiua est hoc argumentū. Cōgruum est Deum iustificare eum qui credit, & alia habet opera quæ requiruntur, & sufficiunt secundum legē ad iustificationē peccatoris. Ergo pro hæc meretur peccatores suā iustificationem.

In hac quæstione duæ sunt, vt diximus in quæstione sexta, opiniones inter catholicos & scholasticos auctores. Et quidam quidē tuentur partem affirmatiuam, & hæc est opinio modo communiter in scholis, alii verò partē defendunt negatiuam. Et quidem de re nulla est inter hos auctores quæstio. Omnes enim fatentur gratis iustificari peccatores, neque debere illis gratiā aut remissionem suorum peccatorum, neque vlla esse in eis opera, quantuncūque præclara & præcellentia habeant opera, propter quæ Deus eos teneatur ad suā amicitiam admittere. Et si idem omnes concedunt aliqua esse in peccatoribus opera, propter quæ congruum sit Deum illos sibi reconciliare. Itaque de nomine tantum est quæstio inter eos in hoc, an ea opera quæ cōgruum est Deum acceptare, vt peccatores iustificet, meritoria saltem ex congruo debeant dici iustificationis ipsorum. Neque tamē quod de nomine rārum quæstio est, contemni debet hæc quæstio. Non enim parum refert sic, an sic loquamur. Ex verbis enim inordinate prolatis plerūque nascitur hæresis sicut diuus Hieronymus dicit. Et nostra qui diuina tractamus, decet maximè eloquia castigata & examinata esse, quātuncūq; fieri poterit, scripturis sacris & doctoribus conformia. Atque ideo vt pro tenuitate ingenii nostri statuamus quid probabilius sit, & quantum fieri potest pleraque dicta scripturarum & sanctorū

doctorum, & præcipuè Augustini, quæ inter se videntur diuersa, ad concordiam aliquam redigamus, ponam quinq; propositiones responsiuas ad quæstionem.

Prima est. Gratiā gratis datā, qua Deus benignissimā suā volūte trahit peccatores ad suam gratiā & iustitiā nemo meretur, sed illa antecedit omne meritum nostrum.

Hæc propositio est expressè diui Augustini in multis locis, & peculiariter in tercio libro Hypognosticō, vbi ita dicit. Vitiati ergo libero arbitrio, torus homo vitiatus est. Per quod absq; adiutorio gratiæ, quod Deo placeat, neque valet incipere, neque perficere sufficit. Præuenitur autē medicina, id est Christi gratia, vt sanetur, & reparatur in eodem vitiata, atq; præparetur volūtas, quæ semper indiget adiutorio, illuminante gratia saluatoris possit tam Deum cognoscere, q̄ secundum eius viuere volūtatē. Et quoniam hic in signis ecclesiæ doctor luculenter ibi probat hanc propositionem, neq; opus est quippiam ei adde, placet sub compendio quodam potissima quæ ibidē docet, his adiungere. Probat igitur ille nostram propositionē ibi ex illis verbis Ezechielis. Dabo in vos cornouum & spiritum nouum. Et ex illis. Preparatur volūtas à domino. Et ex illis. Deus est qui operatur in nobis velle & perficere pro bona volūtatē. Et ex orationibus psalmistæ. Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum in noua in visceribus meis. Reuēla oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Notam fac mihi viā in qua ambulē. Et subdit. Nō ergo homo volūtatē sua adhuc in vitio liberi arbitrii claudicat, præuenit Deum, vt cognoscat & querat, eam gratiā tanq̄ pro meritis accepturus, sed præcedit, vt iam dixi, misericordissima gratia sua, hominis ignorantis, & nō dum sequentis volūtatē liberi arbitrii, vt eum se scire & querere faciat, sicut dixit

August.

Ezec. 36.
Prou. 16.
Philip. 2.Psal. 50.
Psal. 118.
Psal. 142.

1. Ioan. 5.

Psal. 87.
Ioan. 15.

Ioānes apostolus in epistola sua. Scimus quia filius Dei venit, & dedit nobis sensum, vt cognoscamus verū Deum, & simus in verō filio eius. Hic est verus Deus & vita æterna. Et Dauid in psalmo. Deus meus misericordia eius præueniet me. Et Deus tu conuertens viuificabis nos. Et dñs in euangelio discipulis suis dicit. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Item Ioannes apostolus. In hoc est charitas. Non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit filium suū propitiationem pro peccatis nostris. Nullum autem esse meritum hominis in accipienda gratia ad salutē. Paulus apostolus docet scri-

Z z 4 bens

Ephes. 1. bens ad Ephesios, Deus autem ait, qui diues est in misericordia propter nimiam charitatē suam qua dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo, cuius gratia estis saluari. Ponderat & ibi quod ibidē addit Paulus. Gratia estis saluari per fidem, & hoc non ex vobis. Et quod ad Timotheū scribit. Collabora euāgelio secundum virtutem Dei, qui nos liberauit, & vocauit uocatione sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu antē tempora secularia. Audis, ait, antē tempora secularia, quando in Dei erat homo præsentia, & nō in seculo, quia nondum erat seculum, & præponis dono eius opera voluntaria, cæcus ueritati resistēs? Quærens enim tuam iustitiam statuere, iustitiæ Dei subiectus esse nō potes. Ponderat & ibidem quod idem apostolus ad Titum scribit. Cum autem benignitas & humanitas apparuit saluatoris nostri Dei nō ex operibus iustitiæ &c. Et subnectit. Quid ad hæc heretice respondebis? Quid inimice gratiæ Dei ad huc contra gratiam, tanto magistro gentium teste, quod nullis hominum meritis detur, cogitabis opponere? Et post pusillū: Sed respondens mihi inquit. Si non vnusquisque pro sua uoluntate, qua nos dicimus eum inquisisse Deum, accipit gratiam, sed præuenit uoluntatem ipsius sua gratia, qua in eum credere possit, cur nō hoc ergo in omnibus operatur? An personarum acceptor est Deus? Et responder. Si gratiæ illuminatione sensus tuus heretice tenebris in sapientiæ esset exutus, crederes tantum testimoniis diuinis, quæ antē iam dixi, vel quæ non dixi, & in sanctis scripturis reperiuntur innumerabilia, deū nullis meritis hominum gratiā suā dare per, quam se eis ostendat ad credendum & seruandū sibi, & non quæres, immō non discuteres, quare id non in omnibus operetur, qui benē & iuste omnia quæcunq;e uult operatur. Et paulō post, ut pluribus testimoniis ueritatem fidei cōfirmet. Sed interroga, inquit, eum qui dixit. Nemo uenit ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Et non omnes capiunt uerbum, sed quibus datum est. Et, uobis datum est nosse mysterium regni cælorū, cæteris autem non est datum. Et, Nemo nouit filium, nisi pater, neq; patrem quis nouit, nisi filius, & cui uoluerit filium reuelare. Et, Si cur pater suscitauit mortuos, & uiuificat, sic & filius suscitauit mortuos, & uiuificat quos uult. Et, Quia spiritus ubi uult, spirat Et, Quia nemo potest homo a se facere quicquam, nisi da-

tum fuerit illi desuper. Item interroga eū qui dixit. Vobis donatum est pro Christo non solum, ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini. Et, Non uolentis, neque currētis, sed miserētis est Dei. Et, Cui uult miseretur, & quæ uult indurat. Et, Quia spiritus sanctus dona charismatum suorum diuidit singulis, prout uult. Et, Quibus uoluerit, non qui uoluerint, notas fecit Deus diuitias gloriæ sacramenti sui. Et tandem quæstioni propositæ ita respondet. Quare autem in hoc, ut dixi, malo ad merita præcedenti non omnes puniuntur, aut cur inde non omnes saluantur, ego seruiens domino in timore, & exultans cum tremore, misericordiam & iudicium cætabo, quia iudicium facit præcedente causa, salutē uerō donat ac misericordiā præueniendo malam causam. Et aliquanto inferius in eandem sententiā inducit Paulum & Petrū, Paulum quidē scribentem ad Philippenses. Confidēs hoc ipsum, quia qui cœpit in uobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu, Petrum autem in epistola sua prima dicentem. Deus autē omnis gratiæ, qui uocauit uos in æternā gloriam suam in Christo Iesu modicū passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitq;. Et aliquanto post omnia bona à deo esse confirmat his testimoniis nondū citatis. Sine me nihil potestis facere. Fiduciam autem talē habemus per Christum ad Deum, non qd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis. Omne datū optimū, & omne donū perfectum de sursum est. Spiritus adiuuat infirmitatē nostram. Si gratiā iam non ex operibus. Ex his infert. Gratia igitur donatur, nō redditur, quia si redderetur, quasi ex debito, non ab apostolo ex gratia, sed ex operibus diceretur. Hæc Augustinus. Ex quib; omnibus patet & illum huius fuisse sententiæ, & eam ei uisam esse certam & indubitatam, & oppositum prorsus esse hereticum, licet etiā & vnū aliud ex his colligere, nempe omnia argumenta quæ fecimus, & omnia testimonia sanctorum, & præcipuē Augustini, quæ induximus ad probandum conclusionem sextæ quæstionis, etiam induci posse ad firmandum istam propositionem. Immo uerē, ut ingenuē dicam quod sentio, magis militat pro ista propositione, quam pro illa. Magis enim uidentur Paulus & Augustinus uoluisse ostendere neminem trahi ad gratiam & amicitiam diuinam propter merita sua, quam nemini dari gratiam gratum facientem propter merita, quibus eam obtinet dum nō resistit, sed obsequitur, & cooperatur quoad potest gratiæ quæ uocatur

Philip. 2. Rom. 9.

Philip. 4.

1. Pet. 5.

Ioan. 15. 1. Cor. 3.

Iaco. 1. Rom. 8.

uocatur, & trahitur ad amicitiam diuinam. Ideoq; à pluribus faciendis argumentis pro hac propositione prorsus superledeo. Diceret tamen aliquis. Esto gratia gratis data qua trahitur ad iustitiam & gratiam Dei, antecedit omne meritum, simpliciter tamen dari potest & consequi meritum ex congruo. Pro hoc expediendo sit secunda propositio. Gratia gratis data, qua Deus peccatores trahit ad suam gratiam, non datur propter meritum aliquod ex congruo, sed propter solum diuinam benignitatem. Hanc propositionem esse de mente Augustini patet ex statim citatis ex tertio Hypognosticon. Si enim aliquam causam ex parte nostra subesse credidisset, propter quam quosdam Deus ex filiis. Ad trahat ad suam gratiam, & non omnes, non recurrisset ad hoc solum, quod deus nemini quidpiam debet, ut ostenderet eum non esse acceptorem personarum. Patet etiā idem ex lib. 4. contra Iulianum Pelagiam. capi. 8. & ex his quæ in proxima quæstione ex eodem induximus in ca. 15. de prædestinatione sanctorum, & in Enchiridio, capit. 36. Ita enim hoc merē gratis fieri his in locis dicit, ac merē gratis, & nullo prorsus antecede me merito ex congruo, Deus quosdam paruulos facit uenire ad baptismum, & non omnes, & humanitatem suam sibi uniuertit hypostatice absque ullo merito ipsius. Et nisi ita esset, nō dixisset Paulus. Non est uolentis, neque currentis, neque recurrisset, ipse Augustinus ad illud, cuius uult, miseretur &c. Et confirmo hoc. Nulla lex est statuta de hoc, neque peccator dignus est tanta gratia. Ergo signum est nullum meritum, neque ex congruo antecedere huiusmodi gratiam. Et hoc quidem uidentur postulare testimonia multa scripturæ pro prima propositione ab August. inducta. Ex his possumus inferre tertiam propositionem huiusmodi. Tertia propositio. Gratiam iustificationis, ut amplectitur omnes gratias gratis datas & gratum facientem, quæ concurrunt ad nostrā iustificationem, nemo meretur, neque simpliciter, neque ex congruo. Patet hoc. Si enim gratias gratis datas quibus uenimus ad Dei gratiam, nemo meretur, neq; simpliciter, neque ex congruo, ut tradidimus in secunda & prima propositione. Ergo neque ullo modo cadet sub merito gratia iustificationis, ut amplectitur omnia Dei beneficia, quibus ad hoc peruenimus, ut iusti simus. Itaque uerissimū est omnes qui iustificuntur, merē gratis à deo iustificari, non solum, ut gratia excludit meri-

tum simpliciter, sed etiam ut excludit merita ex congruo. Et hoc præcipuē crediderim intē disse doctores, & maximē Augustinum, cū nullo admittunt merito quempiam iustificari, & gratiam iustificationis merē gratis aut omnibus contingere. Loquuntur enim de gratia iustificationis, ut omnia Dei dona amplectitur spectantia ad nostram iustificationem. Sed quauis de tota gratia iustificationis absolute dicendum sit eam omni, & qualicumque nostro merito priore esse de gratia iustificationis tamen, quæ gratia gratum faciens est dubitari potest an illa cadat sub merito saltem ex congruo. Et de hoc pono istam propositionem. Quarta propositio. Fides & alia bona opera, quibus disponimur ad gratiam gratum facientem, qua formaliter iustificamur, & sumus accepti Deo, meritoria sunt ex congruo eius modi gratiæ, & nostræ iustificationis. Hæc propositio solet à plerisque doctis uiris existimari esse contra auctoritatem doctorum sanctorum, cū tamen nihil minus sit. Ideoq; primo illam ex testimoniis aliquibus sanctorum doctorum, secundo uerō etiam nonnullis ap parentibus argumentis firmabo. Ac primō quidem sic inuenio Cyprianum illustrissimū ecclesiæ doctorem & martyrem locutum in expositione orationis dominicæ. Ait enim sic de publicano laudato in Euangelio. Cū mihi sibi Phariseus placeret, sanctificari hic magis meruit, qui spem salutis non in fiducia innocentie suæ posuit, cum innocēs nemo sit, sed peccata confessus humiliter orauit, & exaudiuit orantem qui humilibus ignoscit. Ambrosius etiam in septimo libro super Lucam cap. 8. ita ait. Vnusquisque nostrum hæc apud se supplex ac submissus obsecret. Deus omnipotēs miserere supplici tuo, quia non sum sicut innumeri serui tui, contemptu sæculi sublimes, iustitiæ merito gloriosus, castitatis latē angelici, ueluti etiam multi eorum, qui post flagitia publica pœnitendo tibi meruerūt esse deuoti, qui etiam siquid bonificerunt, tua gratia largiente fecere. Hæc Ambrosius. In quibus uerbis patet Ambrosium asserere peccatores etiam flagitiis publicis obnoxios pœnitendo meruisse esse deo deuotos. Et libro decimo ita scribit. Fleuit amarissime Petrus. Fleuit ut lachrymis posset lauare delictum. Et tu, si ueniam uis mereri, dilue culpam lachrymis tuam. Eodem tempore, eodem momento respicit te Christus. Et Gregorius in Hom. 9. super Ezechielem. Præuenient gratia Dei, & subsequente uolū

4

Ambrosius

Idem

Grego.

Augusti.

rate nostra, donum Dei sit meritum nostrum. Augustinus etiam tametsi clarissimus sit ubi que gratia assertor, & vbi que contendat gratiam non dari ex meritis nostris, neque secundum nostra merita, tamen & idem multis in locis existimat non aduersari gratia si quis dicat opera, quibus disponimur ad gratiam, meritoria esse gratia, modo asseratur ea ipsa opera esse dona Dei. Vnde & idem expresse dicit fidem mereri iustificationem. In libro enim primo ad Marcellinum de peccatorum meritis & remissione capi. 6. exponens illa verba apostoli. Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus autem vita est, ita ait Diuersa merita diuersis tribuit rebus apostolus. Morti quidem corporis meritum peccati vitæ autem spiritus meritum iustitiæ. Et loquitur de iustitia quæ fides est, vt statim ibidem explicat. Et quanquam Sanctus Thomas primæ secundæ, quæstione. 11. articulo. 5. ad primum dicit illa verba. Fides meretur iustificationem, retractata esse à diuo Augustino, cū retractauit illa alia quæ olim asseruerat, Initium fidei est ex nobis, cōsummatio verò datur ex Deo, tamen hoc non ita esse, bona venia tanti doctoris, manifestè possumus docere. Primum. In capitulo tertio libri de prædestinatione sanctorum, ubi meminit istius retractationis, aded non retractat ista, fides meretur iustificationem, vt expresse ibi dicat, fidem inchoare in nobis meritum, & misericordiam præcedenti fidei merito tribui, & hoc solum contendit ibi certum ostendere fidei initium & meritum, donum esse Dei. Præterea capi. 23. libri primi retractationum, postquam simpliciter reuocauit illa verba. Non ergo elegit Deus opera cuiusquam in præscientia, quæ ipse daturus est, sed fidem elegit in præscientia. Et illa. Quod ergo credimus nostrum est. Quod autem bonum operamur, illius est qui credentibus dat Spiritum sanctum, verissimè tamen ait se dixisse paulò post illa reuocata. Sicut in iis quos elegit Deus non opera sed fides inchoat meritum, sic in iis quos damnat infidelitas & impietas inchoant pœnæ meritum, vt per ipsam pœnam etiam mala operentur. Sed hoc dolet, quòd fidei meritum esse donum Dei, neque putauit esse quærendum, neque dixit. Et ibidem verum etiam dicit quod alio in loco dixerat. Cuius miseretur facit eum benè operari, & quem obdurat, relinquit, eum vt malè operetur. Sed & illa misericordia præcedenti merito fidei tribuitur, & ista obduratio præcedenti impietati. Sed quærendum, ait, erat, vt meritum fidei

de misericordia Dei veniat, id est vtum ista misericordia, ideo tantummodo fiat in homine, quia fidelis est, an etiam facta fuerit, vt fidelis esset. Legimus enim dicente apostolo. Misericordiam consecutus sum, vt fidelis essem, non ait, quia fidelis eram. Fidelis ergo datur quidem, sed data est etiam, vt fidelis esset Hæc ibi. Ex quibus liquidam esse arbitror Augustinum non negasse, neque retractasse, fidem mereri iustificationem, sed hoc tantum voluisse constituere, fidem ipsam esse donum Dei. Potest etiam ex vltimis istorum verborum colligi, quod supra etiam admonuimus diuum Augustinum nomine gratia iustificationis, siue etiã nomine misericordiam in peccatorem complexum esse gratiam gratum facientem, & gratis datam. Et, vt credas diuum Augustinum non existimasse esse in cōueniēs concedere esse merita ante gratiam iustificantem, modo non concedantur ante primam gratiam gratis datam, audi quid dicat ipse Augustinus ad finem tertii libri Hypognosticon. Cū enim dixisset secundum donum gratia vnumquēq; fidem esse, non secundum meritum propriæ voluntatis & nomine hæreticorum statim quæreret, an nullum esset proprius meritum humanæ voluntatis, ita responderet. Si discernas inter gratiam & voluntatem est. Audi ergo breuiter propriæ voluntatis, tunc est meritum bonum, quando gratia donum præcedit vniuscuiusque voluntatem, & operatur, vt meritum faciat homo per propriam voluntatem. Et ibidem Paulò ante. Sed clamas iterum & dicit. Si nullum est meritum operantis, quomodo scriptum est. Et tu reddes vnicuique secundum opera sua? Et responderet. Ausculta & intellige, si tamen aures habes audiendi, & cor non sit induratum intelligendi. Propter liberum arbitrium, quo bona & mala operantur homines, dictum est vnicuique reddes secundum opera sua. Habet enim homo malum meritum, cū vitio suo iam baptizatus declinat à bono, & facit malum, id est cum derelinquit Deum, & diligit sæculum. Habet nihilominus & bonum meritum, cū in omnibus gratia Dei bona in se operanti non resistit, sed cooperatur existit, & omnem spem suam habet in illum, cū aurem suam & cor Deo loquenti intus, hoc est in interiore homine præbet, & non foris in malis sæculo perstreptenti. Hæc ibi. Et paulò post. In presenti labor indictus est, vt fiant merita per auxilium gratia non præmissorū redditio meritorum. Et cap. 18. libri de natura & gratia contra Pelagianos diuinitus dicit et

fe

se expianda peccata, & pro eis dominum esse exorandum propter veniam promerendam. Ex quibus omnibus liquet Augustinum non negasse merita esse gratia, ea bona opera quibus per auxilium gratia gratis data disponimur ad gratiam. Sed ita tamen voluit intelligi & appellari merita, vt magis dona Dei existimarentur, quam merita nostra. Et ideo capi. 6. de correct. & gratia, dicit. Gratia sanctis est omne meritum, non, vt plarique perperam colligunt, quia negauerit nostra merita, sed quia volebat significare ea esse magis dona Dei, quàm merita, & merita quidem propter futuram veram vitam, non propter presentem. Vnde & paulò post citata ex Hypognosticon subdit. Quicquid ergo homo in presenti fuerit consecutus, donum est non meritum. Neque tamen hic meritum accipit, vt nos hic accipimus, sed meritum vocat, quod quisque meritus est, vt pater, quia statim subdit. Cū autem corruptibile hoc induerit in corruptelam, tunc est meritum reddetur ipsi, & vt intelligas merita nostra magis esse dona Dei, & gratia quàm merita nostra, quare magis habent à gratia esse merita, quàm à nobis, addit statim. Quorum per totam sæculi vitam meritum omne fuit gratia, vt gaudentes iam merito dicant. Benedic anima mea dominum, & omnia interiora mea nomen sanctum eius vsq; ibi. Qui coronat te in miseratione & misericordia. Et addit. Audis Pelagianus in miseratione & misericordia, & cæcus extolleris pro meritis solarum virum tuarum te coronandum. Intellige miseratione & misericordia Dei, non in factione meritorum animam coronari. Hæc ibi. Et cap. 7. libri de gratia & libero arbitrio ita ait. Si ergo Dei dona sunt bona merita tua, non Deus coronat merita tua, tanquam merita tua, sed tanquam dona sua. Et adducit ibi in horum confirmationem illud Deuteronomii octauo. Ne dicas in corde tuo. &c.

Præter testimonia ista sanctorum possumus confirmare hanc eandem conclusionem hoc pacto. Congruum est Deum iustificare peccatores, qui se ad eum toto corde conuertunt. Nihil enim Deus facit, quod non sit congruum, & diuinam misericordiam apertum est hoc dicere. Ergo peccatores merentur ex congruo suam iustificationem. Si enim alicui operi humano ex congruo responderet aliquod præmium, videtur quidem illud opus meritum esse saltem ex congruo talis præmii. Nihil enim amplius significari videtur per meritum ex congruo, quàm opus cui ex congruo

debeat, vel respondeat aliquod præmium. Et ita probari solet sanctos patres meruisse incarnationem desiderando eam feruenter, & petendo eam humiliter, quia congruum erat Deum exaudire eos in re aded necessaria qui fidelissimè ei vbi que seruiebant. Et sicut ad meritum beatitudinis ex digno, vel ex condigno satis est aliquod opus eiusmodi esse, vt dignum sit, vel condignum Deum conferre beatitudinem facienti illud opus, ita videtur ad meritum ex congruo gratia debere sufficere aliquod opus tale esse, vt congruum sit Deum conferre suam gratiam facienti illud opus. Et potest roborari & premi magis hoc argumentum sic. Non solum est congruum Deum conferre gratiam peccatoribus se ad eum toto corde conuertentibus, sed & ista cōgruitas est propter ipsam conuersionem ex toto corde. Ea enim posita Deus nos admittit ad suam gratiam, & ea non posita non admittit, & isti conuersioni nostræ Deus promissit sape in scripturis suam conuersionem ad nos, vt in quæstione proxima satis ostendimus. Ergo sicut opera bona facta ex gratia ex condignitate quam habent à gratia & à spiritu sancto & à meritis Christi valorem habent beatitudinis, atque ideo & eius meritoria sunt ex digno vel condigno, ita conuersionis peccatoris ad deum ex hoc quod est ab spiritu sancto per gratiam ipsius gratis datam, & vt innitur meritis Christi participabit quendam valorem ex congruo ipsius gratia, atque ideo & eius erit quoque ex congruo meritoria. Similis enim, imò par vtrobique videtur ratio.

Secundò ad idem argumentor. Cū aliquis peccator, vt redeat in gratiam cum deo, graues labores & damna vel etiam mortem patienter tolerat et pro honore diuino, congruum esset ipsam eorum laborum & incommodorum, mortisque tolerantiam deum acceptare, vt eum iustificet, & ad suam gratiam recipiat, & hoc congruitate quæ non tantum est ex bonitate diuina, sed etiam ex valore, & natura ipsius operis. Ipsa enim tantorum malorum perpessio, præsertim si adiunctam habeat penitentiam peccatorum, digna videtur ex congruo amicitia diuina. Nihil enim amplius potest homo propter deum pati vel præstare. Ergo saltem huiusmodi labores dāna & mortem propter deum subeuntes verè ex congruo merebuntur iustificari.

Tertio principaliter argumentor. In casta ratio verbi diuini multo maius dei beneficium est, multo & maior gratia, quàm iustificatio

pet.

peccatoris. Vnde & summam eam gratiam appellat diuus Augustinus, & in rebus per tēpus ortis nullam fuisse dicit maiorem gratiā. Et in scripturis antonomastice videtur sepe appellari gratia. Excedit enim multis interuallis omnes alias gratias, & radix est, & causa, & origo omnium Dei gratiarum & beneficiorū in nos. Sed incarnationem meruerunt ex congruo sancti patres veteris testamenti, vt & ipse sanctus Thomās, quem modo impugnamus, defendit tertia parte suarū summā, quaestione. 2. articulo. 11. Et quidem quicquid alii sentiant, hoc est probabilis, vt alias domino fauente ostendemus. Ergo multo magis iustificatio peccatoris potest cadere sub merito ex congruo. Et confirmo hoc argumentum. Nō ideo meruerunt sancti patres hoc tantum & tam eximium beneficium, quia digni illo fuerint. Vnde enim tanta gratia digni essent? Sed ideo illud meruerunt ex congruo, quia congruum fuit deum exaudire desideria & petitiones eorum qui fideliter ei obediebant. Ergo quantum peccator non sit dignus tanto diuinā gratiā beneficio, meretur nihilominus ex congruo illud, cum seruerit & humiliter id postulauerit. Congruum est enim Deū non despiciere confugientes ex toto corde ad ipsum. Potest insuper hoc ipsum confirmari sic: Non aduersatur summā gratiā, quia deus factus est homo, concedere aliqua merita tantum ex congruo eam antecessisse. Ergo quantumuis expresse dicat scriptura nos iustificari ex gratia, & non ex meritis, non erit inconueniens concedere iustificari nos aliquo modo ex meritis ex congruo. Non enim meritū ex congruo aduersatur gratiā.

Sed contra istam propositionem argumentari quis potest hunc in modum. Nullus peccator dignus est re ad eō incomparabili, ac est amicitia diuina. Vix enim dignus est pane, quo vescitur. Ergo nullus peccator meretur aliquo pacto gratiam diuinam. Eo enim primum, quod quis meretur, absque dubio dignus est.

Præterea omnes dispositiones ad gratiam diuinam dona sunt Dei neque ad illas sufficit liberum arbitrium, vt in quaestionibus proximis perspicuum faciemus. Ergo ille non sunt meritoria gratiā diuinā. Istam consequentiam facit multis in locis Augustinus, vt patet ex testimoniis illius iam citatis, & peculiariter ex capit. 23. & 31. de gratia Christi contra Pelagium & Celestium. Et potest fieri hæc consequentia apparet hoc modo. Per dona quæ quis recipit ab aliquo, non meretur no-

ua alia dona, sed debitor constituitur potius nouorum obsequiorum, & nouarum gratiarum. Exempli gratia. Per equum & præstosa indumenta, quæ quis recipit a rege, vt idoneus gerendo & administrando magistratu inōmeretur magistrum. Cum ergo dispositiones ad gratiam dona sint Dei quibus efficitur idonei ad recipiendam gratiam ipsius, non erunt illa merita gratiæ, sed potius nouorum nos constituent, debitorum obsequiorum, & nouarum gratiarum actianum.

Tertio argumentari quis potest contra nos ex verbis Augustini in epistola ad Bonifacium papam, quæ est in numero epistolarum. 106. Cum fides, inquit, impetrat iustificationem sicut vnique Deus partitus est mensuram fidei, non gratiam Dei, aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici, voluntate comitante, nō ducente, pedissequa, nō præuia. Hæc Augustinus. Ex quibus videtur secundum Augustinum, non ideo gratiam Dei sequi ad aliquod meritum, quia fides impetrat iustificationem.

Hæc tamen argumenta suo sic ordine soluo. Ad primum. Non est peccator dignus gratia diuina. Si enim dignus esset, mereretur illam per sua opera ex digno vel condigno, quod si fieret, iam gratia non esset gratia. Neque requisita est ad meritum de congruo talis dignitas in merente, sed satis est ex congruo deberi vel responderi ei merito primum, cuius est meritum. Quod si aliquis dicat necesse esse concedere peccatores conuertentes se ex toto corde ad Deum dignos esse ex congruo & beneficio diuino & amicitia Dei, siquidem merentur illam ex congruo. Equidem neque video quare hoc sit necessarium, neque scio vnde probari possit id esse absurdum.

Ad secundum. Dispositiones ad gratiam non tantum sunt dona dei, sed sunt etiam opera liberi arbitrii, & quatenus talia sunt, possunt esse meritoria donorum dei, quæ posteriora ipsis sunt, sicut etiam opera meritoria iustorum dona sunt Dei, & nihilominus verè & propriè sunt meritoria. Præcedit enim bona voluntas hominis multa dei dona, licet non omnia, vt Augustinus docet in capit. 32. Enchiridii. Et in epistola ad Sixtum presbyterum. Cum coronat deus merita nostra, nihil aliud coronat, quam munera sua. Distingue ergo oportet de donis. Quæ enim tantum dona sunt, sicut esse, gratia, equus, indumenta, dona sunt & non merita, quæ verò dona dei sunt, & opera nostra, & dona verè sunt, & merita. Et quando diuus Augustinus argu-

men

mentatur fidem non esse meritum, quia donum Dei est, crediderim cum non illo tendere, vt probet fidem nullo pacto esse meritum. Hoc enim si diceret, aperte repugnaret sibi, vt patet ex suis ipsius testimoniis iam citatis. Sed eō profectō tendit, vt probet nō esse meritum eo modo, quō Pelagius eam dicebat esse meritum nostræ iustificationis, vt opus qui dem solius liberi arbitrii, cui deberetur iustificatio. Et contra hunc verè apparet est argumentum. Fides donum dei est, non ergo fides meritum est, cui debeatur iustitia. Ea enim ex parte quæ donum dei est, præmium non ei responderi, neque deberi de stricta iustitia, ac responsum videri posse & deberi, si solius esset liberi arbitrii. Sed hæc satis pro pietate quam debemus tanto doctore. Nō enim necesse est omnia ipsius argumenta demonstretur, vel omnino efficacia credere.

Ad tertium. Nō in nomine gratiæ non intelligit Augustinus eō in loco gratiam facientem sed generaliter loquitur de gratiā, vt sub se continet gratias gratis datas, & gratiam facientem. Et ideo dicit nihil meriti humani præcedere gratiam dei, quia ante fidem nullum est meritum, & iuxta hunc sensum intelligenda sunt quæ sequuntur. Restat tamen adhuc vnum dubium discutendum. An possimus similiter concedere mereri peccatores ex congruo eas gratias gratis datas, quæ consequuntur fidem, & antecedunt gratiam gratum facientem, vt per eas adiuentur ad ea, quæ ex parte sua requisita sunt, vt iustificentur, & pro huius dubii exolutione diligenter aduertendum est duplices esse gratias gratis datas, quibus trahuntur peccatores ad amicitiam diuinam. Quædam sunt efficaces, quibus positis semper peccatores apponunt quicquid ex parte ipsorum requisitum est, vt iustificentur, & per consequens semper eis positis iustificantur. Aliæ verò sunt, quæ non semper habent suum effectum, sed & positis illis adhuc peccatores non iustificantur, quia resistunt illis per libertatem arbitrii, neque plenè ad Deū conuertuntur. Primi generis sunt auxilia specialia, quibus Deus concurrat ad vltimas dispositiones ad gratiam gratum facientem, quales sunt martyrium dilectio Dei super omnia dolor de peccatis, vt offensa sunt Dei. Secundi verò generis sunt auxilia specialia, quibus Deus ad fidem adiuuat, & ad alia præuia ad contritionem, vel dispositiones quascunque vltimas ad gratiam, qualia sunt timor inferni, spes regni cælorum, horror peccatorum, eleemosynæ grandes, despectus bonorum hu-

ius sæculi, & alia quibus Deus nouit trahere peccatores ad verā penitentiam. Et ista auxilia specialia secundi generis aliquando sunt concursus secundum Dei specialia ad huiusmodi præuia, aliquando sunt sanctæ quædam cognitiones & inspirationes, siue impulsus quibus Deus nos excitat & exhortatur ad ipsas vltimas dispositiones ad gratiam. Hoc supposito pro plena responsione ad quaestionem & explicatione prioris propositionis adiciam quintam propositionem huiusmodi.

Quinta propositio. Nemo potest mereri de condigno aliquam gratiam gratis datam, neque ex congruo gratiam gratis datam quam trahimur ad fidem. Potest tamen fidelis mereri ex congruo gratias gratis datas, quibus trahitur ad penitentiam.

Tria dicimus in hac propositione. Et primum quidem manifestum est. Nulla est enim lex sancta de collatione alicuius gratiæ gratis datæ. Et de peccatore certum est, nullam gratiam eum posse mereri de condigno. Nulla enim tali dignus est. Secundum verò probatur. Fides enim initium est vitæ spiritalis, & qui non credit neque cognoscit deum esse, nō videtur posse aliquid apud Deum mereri. Et aperte est hoc secundum de mente diui Augustini, vt patet ex testimoniis illius pro secunda propositione.

Tertium verò, quod difficilius est, ne nouum existimeretur, sicut nouum fortassis est inter scholasticos doctores, potest primo probari ex auctoritate diui Augustini, qui in tertio libro Hypognosticon aperte distinguit inter opera præcedentia fidem, & sequentia, & vt patet ex iam citatis, fidem concessit esse meritum & initium meritorum nostrorum. Sed præstat & aliquor ipsius verba ex Hypognosticon subiicere, vt lectori apertior sit ipsius sententia. Ita que, cum obiceret sibi in persona hereticorum. Si non volētis neque currentis est inuenire Deum, quomodo scriptū est in Psalmis. Et ex voluntate mea cōfitebor illi. Et iterum in apostolo, cum in figura vasorum de peccatoribus dicit. Si quis ergo emundauerit se ab istis, erit vas in honorem sancti ficatum, & vtile domino ad omne opus bonum semper paratum, sic responderet. Accipe fidei rationem. Alia causa est adhuc non credentis in Deo, alia iam credentis. De non credente, id est adhuc Deum ignorante, vt cognoscat & credat in quo opera bona nulla sunt, dictum est. Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, qui iam vanitate sensus, at que in tenebris obcuratum habens intelle-

ctum,

Etum, liberi arbitrii verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, videre non potest, nisi Deus propter suam misericordiam, qui dixit de renebris lumen splendescere, illuxerit in corde eius ad illuminationem scientiæ, claritatis Dei in facie Christi Iesu, ut ablato velamine, id est nebula peccati de corde eius, conuerti possit ad dominum, qui spiritus est. Et post paululum. Iam verò credentis & illuminati atque reparati in libero arbitrio per gratuitam gratiam saluatoris vox est. Et ex voluntate mea confitebor illi. Sed ut possit eidem confiteri, non in se, sed gloriatur in domino. Praemittit enim. Dominus adiutor meus, & protector meus. In ipso sperauit cor meum & adiutus sum. Et post pauca sibi rursus sic obiicit. Ergo, in quibusdam opera liberi arbitrii bona, quia dicis iustitiam ex operibus non deberi? Si ita est, cur nobis præcipit apostolus abundare operibus bonis, quia labor non est inanis in domino? Et respondet. Audi hæretice stulte & inimice fidei veritatis. Opera liberi arbitrii bona, quæ ut fiant, præparantur per gratiæ præuentum, nullo liberi arbitrii merito, & ipso faciente, gubernante & perficiente, ut abudent in libero arbitrio, non dampnamus, quia ex his vel huiusmodi homines Dei iustificati sunt, iustificati, & iustificabuntur in Christo. Dampnamus verò auctoritate diuina opera liberi arbitrii, quæ gratiæ præponuntur, & ex his, tanquam in meritis in Christo, iustificari ex rolluntur. Quis enim prior dedit ei, & retribuetur illi? Et. c. 28. de gratia & libero arbitrio eligentium, ait, meritum nullum esset, nisi eos eligentis Dei gratia, præueniret. In quibus verbis ipsam electionem, qua Deo eligimus verè inscribere, meritum videtur appellare. Sed apertius est quod cap. 6. dixerat. Cui data fuerit gratia, incipiunt merita nostra bona. Et cap. 7. dicit opera bona esse ex fide, non ex operibus fides. Et super psalm. 67. expressè dicit, à fide omnia bona merita incipere.

Sed & præter auctoritatem Augustini potest hoc ipsum peculiariter sic persuaderi. Congruum est Deum adducere fideles suos ad veram penitentiam, cum illi constanter perseuerant in fide, & insistant aliis bonis operibus quibus intendentes paulatim solent pertrahi ad Dei gratiam. Et ista congruitas est non solum ex bonitate & misericordia diuina sed ex condecencia quadam, propterea quod ipsi huiusmodi operibus vacant & student. Ergo huiusmodi opera meritoria sunt ex congruo earum omnium gratiarum, quæ requisita sunt

ut iustificentur.

Et confirmo hoc. Ut plurimum ita videmus contingere, ut qui huiusmodi bonis operibus vacat, tandem respiciat à peccatis, & qui ista negligunt in eis perseuerent, & in dies singulos magis obdurentur. Et omnes doctores & predicatorum, ita solent ad penitentiam trahere peccatores, adhortando scilicet ad bona opera, & constantiam in fide, neque est alia regulariter compendiosior, aut certior via. Vnde & Nabuchodonosori consuluit Daniël. Dan. 4 Peccata tua elemosynis redime. Et confirmauit hoc consilium Christus illis in verbis. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Ergo huiusmodi opera meritoria sunt ex congruo, omnium istarum gratiarum quæ consequuntur fidem, & antecedunt gratiam gratum facientem.

Et confirmo amplius. Fides & huiusmodi bona opera impetrant & obtinent gratias præ requisitas ad iustificationem. Ergo verè merentur eas ex congruo. Et si, ut in proxima questione tradidimus, fides aliena ex congruo meretur peccatori gratias gratis datas necessarias ad suam conuersionem, meretur. n. ei gratiam gratum facientem & non immediatè multo magis fides propria hoc poterit, quæ certius & efficacius pertrahit peccatores ad veram penitentiam. Et quidem ista dignitatem & præcellentiã fidei, ut meritoria sit ex congruo omnium gratiarum, quæ antecedunt nostram iustificationem & ipsam consequuntur, videntur nobis innuere, & significare scripturæ, cum ei se ipsi tribuunt nostram iustificationem. Ac per ista patebit via exoluenti pluraque argumenta facta in proxima questione ad probandum nos iustificari ex meritis. Quamuis enim dispositiones quibus iustificamur, non sint meritoria simpliciter nostre iustificationis, verè tamen possunt dici propter hæc ipsius meritoria ex congruo. Sed ut ista magis ad viuum examinentur, faciam aliquot argumenta contra istas propositiones.

Et primò quidè stat contra nos argumētū factū in principio questionis huius. Nemo meretur suam iustificationem. Ergo nemo meretur ex congruo gratias saltè gratis datas, quibus trahitur ad amicitiam dei. Sed hoc argumētū patet ex dictis in tribus propositionibus prioribus non esse contra nos. Est. n. concedamus fidem & opera bona meritoria esse gratiæ gratū faciētia, & gratiarum gratis datarum, quæ fide consequuntur, & bona illa opera quibus trahuntur ad gratiam peccatores, tamen simpliciter cōcessim⁹ neminem

nem iustificari ex meritis etiam de congruo, quia, ut iam diximus, non cadunt sub merito etiam ex congruo omnes gratiæ ad iustificationem requisita. Possent etiam ex superabundanti dicere merita ex congruo duplicia esse. Quædam enim sunt, quæ in iustis inueniuntur, & sunt opera ipsorum bona digna quidem aliquo præmio, sed ideo tantum ex congruo illius meritoria, quia licet iusti digni sint illo, tamen nulla lege sancita tale debetur præmium. Et hæc sic sunt meritoria ex congruo talis præmii, ut merita simpliciter & absolute dici possint, quia verè digna sunt eò præmio, ex hoc, quod grata Deo sunt, & à vis ipsi gratis & amicitia fiunt. Alia verò sunt merita ex congruo, quæ in peccatoribus reperiuntur, quæ nullo præmio digna sunt, quia fiunt ab hominibus Deo ingratia & exotis, sed tamen eiusmodi esse se sunt, ut congruum sit, & diuinam bonitatem concedat, ea ex liberalitate & benignitate sua acceptare, ut trahat peccatores ad suam gratiam. Et huiusmodi merita sic merita sunt, ut tamen non necessario sit ea dicere merita absolute, sed tantum merita ex congruo. Atque ideo quamuis fideles peccatores dicamus posse mereri ex congruo suam iustificationem, non est opus concedere absolute eos posse mereri suam iustificationem. Meritum enim huiusmodi non est meritum simpliciter, sed tantum meritum ex congruo, & sic mereri non plus videtur dicere quam impetrare, quod omnes fatentur, neque potest quisquam negare. Quis enim neget opera bona peccatorum fidelium impetrare sepe gratias quibus trahuntur ad Dei gratiam & amicitiam? Vnde & Augustinus quod dicit fidem mereri iustificationem, alibi explicare videtur his verbis. Fides impetrat quod lex imperat. Occurrit etiam medium quodam fortassis non in commodum, quo uti possemus ad pleniorum horum solutionem. Et hoc est, ut merita ex congruo, quibus ex lege respondet aliquod præmium simpliciter & sine addito dicantur merita illius præmii, merita verò quibus nulla lege respondet certum præmium, sed tantum ex congruitate quadam aliquando quidem respondet, aliquando verò non, ea non merita simpliciter, sed tantum merita ex congruo cum addito dicantur. Exempli gratia, martyrio, dilectioni Dei super omnia, vel saltè penitentia, & perfecta conuersione ad Deum secundum legem diuinam correspondet pro præmio iustificatio nostra, & remissio peccatorum nostrorum. Si conuerteris enim, inquit, conuertam te. Et con-

uertimini ad me, & ego conuertar ad vos. At que ideo conuersione nostra ad Deum perfecta, & par ratio est de attritione cum sacramento, posset dici meritoria simpliciter nostra iustificationis. Eum enim valorem, qui ei deest ab ipso efficiēte, qui in peccato est, at que ideo indignus est tali præmio, habet huiusmodi conuersione à lege diuina, ex qua tantum videtur valere, ut meritum simpliciter dici posset. Opera verò alia bona quæ sunt à peccatoribus, propter quæ deus eos conuertit, & trahit ad huiusmodi dispositiones ad gratiam, quia nulla lege eum habent valorem, sic merita ex congruo dicuntur, ut tamen non simpliciter merita appellentur. Itaque respectu gratiæ gratū faciētis datur in peccatoribus si delibus meritum ex congruo, quod & meritum simpliciter dici potest, non verò respectu gratiæ gratis datæ, qua deus trahit peccatores ad suam gratiam. Et hæc satis possunt esse pro isto primo argumento.

Secundò principaliter argumentor. Si darentur merita ex congruo respectu gratiarum gratis datarum, quibus Deus fideles suos trahit ad amicitiam suam, etiam darentur respectu gratiæ, qua trahuntur infideles vel hæretici ad fidem veram. Ut enim congruum est Deum adducere ad gratiam suam fideles suos, qui declinant à malo, & bonis incumbunt, ita etiam congruum est deum adducere ad suam fidem eos, qui quoad intelligunt per lumen suum naturale, & à peccatis cauent, & bonis operibus student. Vnde & ad Cornelium dixit angelus. Orationes tuæ & elemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. Et nunc mitte viros in Ioppe, & accerso Simonem quemdam, qui cognominatur Petrus. Hic hospitatur apud Simonem quemdam coriarij, cuius est domus iuxta mare. Hic dicit tibi quid te oporteat facere. Et quia eunuchus Candacis reginæ Ethiopum venerat adorare in Hierusalem, & reuertebatur sedens supra currum suum, legens que Esaiam prophetam dixit spiritus Philippo. Accede & adiunge te ad currum istum. Et nacta occasione ex lectione Esaiæ propheta euangelizauit illi Iesum. Si ergo his non obstantibus non admittimus quemquam mereri, vel ex congruo gratiam, qua trahitur ad fidem, neque admittendum erit mereri posse fideles ceteras, gratias quibus trahuntur ad amicitiam diuinam qui iam sunt fideles. Aut si hoc dicimus, dicamus & alterum. Vnum enim ex altero sequitur, & par videtur ratio esse de utroque. Possunt enim aliqua ita bona opera fieri à non

Hier. 17.
Zachar. 1.

Actuū, 10

cre-

credente, ac sunt illa, quæ fiunt à peccatore fidei, propter quæ ex congruo trahitur ad gratiam.

Ad hoc argumentum qui tenere voluerit cum Gregorio Ariminensi in secundo, distinctione. 38. quaestione prima, articulo. 2. in tercio corollario in infidelibus, qui nullam habent cognitionem veri Dei nullum esse bonum actum facile soluet argumentum istud. Meritorius enim actus esse non potest, qui non fuerit bonus actus. Quod si ante fidem non est bonus actus, bene autem post fidem, poterit ergo post fidem esse meritum non ante. Et præter testimonia quæ citat pro se ibi Gregorius Ariminensis, insignis est locus Augustini in enarratione in psalmum. 32. ubi ita inquit. Debemus nulla opera præponere fidei id est, ut ante fidem quicquam dicatur bene operatus. Ea enim ipsa opera quæ dicuntur ante fidem, quantum videantur hominibus laudabilia, inania sunt. Ita mihi videntur esse, ut magna vires & cursus celerrimus præter viam. Nemo ergo computet bona opera sua ante fidem. Vbi fides non erat, bonum opus non erat. Hæc Augustinus. Sed in communione opinionem, quæ probabilius asserit in quibuscunque infidelibus posse inuenire aliqua opera bona, solū hoc inuenio discrimen, quod ut plurimum meliora sunt ea opera, quæ dicuntur meritoria ex congruo suæ iustificationis in peccatore fidei. In meliorem enim referuntur finem, & maiori pietate fiunt, & ex hoc quod fiunt ab habente fidem per quam diriguntur interiori, valorem aliquem & soliditatem quandam capiunt, ut dici possint meritoria ex congruo iustificationis, quam non habent quantumcunque præcellentia opera ante fidem veri dei. Non enim de alia fide loquimur cum dicimus ante fidem nulla esse opera meritoria ex congruo. Et hæc fides non deerat. Cornelio, neque eunuchæ Candacis reginæ. Quare illorum bona opera bene possunt dici meritoria ex congruo fidei Christi. Sed si tandem quis urgeat, aut non esse iustificationis meritoria ex congruo opera quæcunque bona facta à peccatore fidei, sed quæ in Deum & ad impetrandum suam gratiam referuntur, aut oportere concedere etiam posse in puro infidei reperiri opera meritoria ex congruo fidei, siquidem possint in eo inueniri opera bona, libenter quidem audirem sententiam cuiusque rectius sentientis. Mihi enim nihil melius occurrit, quam quod iam dixi. Et quidem diuus Augustinus ad Sixtum presbiterum epistola. 105. hoc tradidit quod nos.

Ait enim. Quid est meritum hominis ante gratiam, cum omne bonum nostrum non in nobis facit, nisi gratia? Et Cælestinus primus canone. 12. suæ primæ epistolæ. Non dubitemus à Dei gratia omnia hominis merita præueniri. Sed si vtramvis partem disiunctivè modo illata concedamus, nullum video apertum inconueniens, modo intelligamus meritum ex congruo neque debitum facere, neque gratiæ aduersari, & plerosque infideles etiam sine talibus meritis trahi ad fidem propter benignissimum & altissimum consilium diuine voluntatis. Et si ad ea bona opera, quibus trahuntur infideles ad fidem, concurrat aliqua gratia gratis data, adhuc stabit primam simpliciter gratiam non reddi secundum aliquod meritum nostrum, neque simpliciter, neque ex congruo.

Tertio principaliter argumentor contra eandem partem. Non semper veniunt ad gratiam Dei peccatores fideles, qui perseverant in fide & huiusmodi bonis operibus vacant. Aliquando etiam veniunt aliqui sine istis, & subito conuertuntur. Ergo ista bona opera quæ fiunt à peccatoribus, non sunt meritoria neque ex congruo gratiarum, quibus perduntur ad gratiam dei.

Ad hoc argumentum dico verissimum esse Deum præterque subito, & sine vllis meritis conuertere ad se suos fideles, ut quidem conuertisse scimus Paulum, cum non solum non aliqua haberet bona merita suæ iustificationis, sed multa haberet mala merita suæ condemnationis. Verum etiam est iusto iudicio Dei aliquando non peruenire ad ipsius gratiam aliquos peccatores, qui aliqua videbantur habere merita ex congruo suæ iustificationis. Cum enim nulla sit lex de hoc, aliquando deus ea acceptat ut trahat eos ad suam gratiam aliquando autem non, ut vel ex hoc appareat ea non esse merita simpliciter, & gratuito iustificari omnes qui iustificantur. Neque ex hoc sequitur ea non fuisse merita ex congruo. Ad meritum enim ex congruo non requiritur, ut semper habeat suum præmiū. Orationes enim iustorum non semper audiuntur in illis, quæ videntur mereri ex congruo. Possunt namque huiusmodi merita impediri aliunde, si cut & merita ex condigno non impediuntur à superueniente peccato, ne habeant præmiū sibi respondens. Sed quaestio est de nomine, an tantum debeant dici merita ex congruo, quando non habent suum effectum. In quo verius dicatur, nihil periculi est ideoque ista satis sunt de hac quaestione.

Sed

Sed quoniam dum Paulus sæpe asserit neminem iustificari ex operibus, & August. sæpissimè replicat neminem iustificari ex meritis, hoc videntur potissimum asserere, & intendere, neminem posse ex propriis viribus iustitiam acquirere, vel (quod idem prorsus est) neminem posse suis viribus naturalibus se facere iustum, ideo & ut hoc quoque attingamus, addemus sequentes quaestiones.

DE NECESSITATE GRATIÆ AD IUSTIFICATIONEM.

QUESTIO OCTAVA.

N possit homo per proprias vires naturales absque dei adiutorio speciali facere, quæ necessaria sunt ex parte sua, ut iustificetur, & ad gratiam Dei perveniat. Et videtur quidem homo hoc posse, quia Deus non deficit in necessariis, nihil autem tam necessarium est homini, quam sua iustificatio, & amicitia cum Deo. In contrarium autem est hoc argumentum. Nemo potest, vel late disputavimus in. q. 6. & 7. mereri suam iustificationem. Ergo neque eam acquirere ex solis viribus naturalibus cum communi, & generali dei concursu. Ad hanc quaestionem respondeo breviter hac conclusione.

CONCLUSIO.

Non potest homo ex solis viribus naturalibus ea efficere, quæ necessaria sunt ad suam iustificationem.

Ut probemus istam conclusionem, necessarium est ante omnia explicare, quæ sint necessaria ad iustificationem nostram. Et quidè si in genere loquamur, certum est, & sufficere, & necessariam esse, ad nostram iustificationem, observantiam mandatorum divinorum. Qui enim dixit. Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, utiq; ostendit, cum omnes, & soli iusti ingressuri sint ad vitam, satis esse ad iustitiam observantiam mandatorum. Et qui dixit. Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Cui omnes, & solos iu-

stos deus diligit, eiq; se solis manifestet, profecto declaravit his verbis ad iustitiam sufficere observantiam mandatorum. Atq; ideo crediderim tam sæpe appellasse Davidem in psalmis mandata dei iustificationem, quod eorum observantia, iustificatio nostra sit, nihilq; aliud præter ea requisitum sit ad nostram iustitiam. Si verò in particulari disquiramus, quæ sint necessaria, ut iustificemur, tria potissimum videntur necessaria dicenda esse ad iustitiam. Primum est fides. Sine fide. n. vt ait apostolus, impossibile est placere deo. Secundum est, dilectio dei super omnia. Est. n. hoc primum & maximum mandatum, vt Deum ex toto corde, & ex totis visceribus diligamus, quodq; vnum, si bene seruerur, vel solum sufficit. Et per hunc actum maximum venire possunt ad gratiam, & veniunt præterque, cum ad ætatem accedunt ad vitam qui a peccato originali in ætate infantili muniti non sunt. Est, etiam & hoc maximum, ut o pinor remedium, iis qui cum omnia faciunt, quæ sciunt, esse necessaria ad salutem, tñ aliqua laborant ignorantia vincibili. Et, vt deus pernitentiam sine huiusmodi tanta & tam perfecta dilectione ad reconciliandum peccatores deo satis esse, quæ de re in quarto sententiariū. d. 14 late disputabimus deo largiente, certè hinc actus, maximum potest perficere nostram penitentiam, & siquidem sepe, vt par est, ex animo repetatur, & frequenter, maximum quoque nos potest tueri in iustitia, & venialia efficere, quæ aliòqui essent letalia, & gravissima. Et saltem iste actus, quo deum diligimus ex toto corde & mandata eius proponimus semper seruare ut plurimum videtur etiā formaliter requiri ad veram penitentiam, & in omnibus verè penitentibus inueniri. Ideoq; illū visum est secundo loco numerare inter ea, quæ necessaria sunt ad iustitiam.

Tertium verò præcipue requisitum ad iustitiam est penitentia. Requiritur. n. hæc, vel formaliter, vel saltem virtualiter, vt consequatur dei gratia, qui reus fuerit peccati mortalis. Nemo. n. potest nouam vitam inchoare, vt ait diuus Augustinus, quin eum peniteat vitæ prioris. Et ad omnes peccatores apud Lucam dicit Christus. Nisi penitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Voco autem penitentiam virtutalem dilectionem dei super omnia & martyrium, & generaliter quicquid vicem habet, & virtutem penitentia, de quo nihil est necesse modo disputare.

Cum igitur ingressus sit ad iustitiam observatio mandatorum, in particulari verò tria præcipue videantur necessaria, fides, dilectio dei super

A a a omnia

De penit. distinct. 1.

omnia, pœnitentia, vt distinctius procedamus & clarius, singula istorum distinctis quæstionibus tractabimus, & in hac quæstione solū probabimus neminem posse solis viribus naturalibus implere præcepta Dei. Ex quo manifestum erit, neminem posse propriis viribus naturalibus, cum sola communi dei infusio facere, quæ necessaria sunt ad salutem, quæ fuit conclusio modo probanda. Et primò qui dem hoc aperit diffinitum est in canone. 5. concilii Mileuitani, cuius hæc sunt verba. Placuit, vt quicumque dixerit, idem nobis gratiam iustificationis dari, vt quod facere per liberum iubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, tanquam & si gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa, implere diuina mandata anathema sit. De fructibus enim mandatorū dominus loquebatur, vbi non ait, Sine me difficultius potestis facere, sed ait. Sine me nihil potestis facere. Hæc ibi. Neque leuis existimanda est huius concilii auctoritas. Vt enim alia præcreamus, certè ex epistola quam Innocentius primus ad hoc concilium rescripsit, patet hoc concilium ex auctoritate ipsius congregatum Innocentii, & decretum istud de quo nunc agimus, ab ipso esse approbatū idque tam constanter, vt doctrinam contrariam peruersam, peruersamque mentium ac prauissimarum appelleret. Approbavit eundem canonem, & velut proprium apostolicæ sedis anathema est Cœlestinus primus in .c. 10. primæ suæ epistolæ. Idem etiam diffinitum est in concilio Carthaginensi, vt patet ex epistola ad eundem Innocentium, vbi ita legitur. Dicunt hæretici, quòd naturaliter possent legem implere, qui vult. Et post pauca quædam. Persuadere non cessant ad operandam, perficiendamque iustitiam, & Dei mandata cōplenda, solam sibi humanam posse sufficere naturam, non attendentes quod scriptum est Spiritus adiuvat infirmitatem nostram. Et non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Et quòd vnum corpus sumus in Christo Iesu, singuli autem, alter alterius membra, habentes dona diuersa secundum gratiam, quæ data est nobis. Et gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed plus omnibus laboravi, non ego autem, sed gratia dei mecum. Et gratias ago deo qui dedit nobis victoriam per Iesum Christū dominum nostrum. Et quia idonei nō sumus aliquid cogitare, quasi ex nobis meritis, sed sufficientia nostra ex deo est. Et habemus thesaurum istū in vasīs fictilibus, vt eminentia sit

Roman. 8
Roman. 9

Roman. 2
1. Cor. 13.
1. Cor. 15.

2. Cor. 3

2. Corin.

virtutis dei, & non ex nobis. Et innumerabilia quæ de scripturis omnibus, si colligere velimus, tomus non sufficit. Hæc ibi. Et vide, vt ista idem Innocentius in epistola, quam ad hoc concilium rescripsit, per omnia probarit. Post aliquot enim argumenta, quibus eadem sententiam firmavit, ita subdit. Quisquis ergo huic assentiens videtur esse sententiæ, quæ dicat adiutorio nobis non opus esse diuino, inimicū se catholicæ fidei, & dei beneficii proficetur in gratum. Hæc ille. Et ne quis tergieretur, manifestè ostendit in antecedentibus, & consequētibus se eos intelligere dixisse nobis non opus esse adiutorio diuino, qui dicit liberum arbitrium per se sufficere ad implendum diuina mandata. Refert etiam diuus Augustinus in epistola ad Paulinum Nolanum episcopum, in Palæstino episcopali concilio coactum esse Pelagium anathematizare hæc propositionem, vt catholicæ veritati contrariam. Victoria tentationum non est nobis ex Dei adiutorio, sed ex libe. arb. Idemque refert Aurelius episcopus Carthagi. in epistola ad comprouinciales episcopos de damnatione Pelagii & Celestii. Quòd si per liberum arbitrium possemus implere mandata Dei possemus etiam vincere tentationes per liberū arbitrium, & ex eo, magis quam ex Dei adiutorio, saltem plerumque esset victoria tentationum. Deus enim haud quaquam semper suū adiutorium peculiare impenderet, si non esset nobis illud necessarium. Quinque etiam præcellentes episcopi, Aurelius, Alypius, Augustinus, Euodius, Porsidius, qui interfuerūt concilii Carthaginensis provincie, & Numidiæ & in eis videntur præcipuisse, tanquā rem omninò certam istam veritatem tradūt & probant in epistola, quā ad Innocentium primum scripsere, & ab eo est vehementer probata, vt patet ex illius ad eos rescriptio.

Tenuerunt & istam conclusionem, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, Beda, Isidorus, Bernardus, Linconiensis. Et eorum testimonia potest quis legere diligenter in vnum collecta apud Gregorium Arimi. in 2. dist. 26. q. 1. & distinctione vigesima nona quæstionis prima. Quoniam verò res est certa, & ab omnibus, quos legerim, doctoribus recepta, poterit nobis esse satis vel vnus Augustinus. Qui pluribus in locis hæc doctrinam, vt certam tradit, & peculiariter libro tertio contra duas epistolas Pelagianorum capite secundo & in epistola ad Vitalem & libro de bono persecerantia, & in Hypognosicon propè principium primi libri & in

libro

libro de perfectione iustitia, responsione. 17. vel. 18. Præcepta inquit, Dei, vt fierent, neque iuberetur, si nihil ibi voluntas nostra ageret, neque oraretur, si sola sufficeret. Et in fine totius libri ita scribit. Quisquis negat nos orare debere, ne intremus intentionem, negat autem hoc qui contendit ad non peccandum, gratiæ Dei adiutorium non esse homini necessarium, sed sola lege accepta humanam sufficere voluntatem, ab auribus omnium remouendum, & ore omnium anathematizandum esse non dubito. Et in libro de hæresibus hæresi. 88. ita ait, Pelagianorum hæresis omnium recentissima à Pelagio monacho exorta est. Hi Dei gratiæ, quæ prædestinati sumus & quæ meruimus de potestate tenebrarum erui, in tantum inimici sunt, vt sine hac credant hominem posse facere omnia diuina mandata. Hæc ibi. Sed liber & huic eximio ecclesiæ doctore, prestantissimum alterum adiungere, vt in ore duorum, vel trium testimonium omne verbum. Hieronymus itaque in explanatione fidei catholice ad Damasum papam inter cætera dogmata ecclesiæ catholicæ, & hoc quoque tradit his verbis. Liberum sic cōfitemur arbitrium, vt dicamus nos semper indigere Dei auxilio. Et multum ponderanda est in his auctoritas diui Hieronymi. Gelasius enim papa cum concilio. 70. episcoporum in illis, quibus de arbitrii libertate Hieronymus notauit Ruffinum, expressè dicit se sentire quæ ille sentit. Et habetur hoc in. c. sancta Romana ecclesia distinctio. 15. Ne autem quis ipsa ignoret, quare tam constanter huiusmodi veritatem tanti isti patres nobis tradiderunt, præter testimonia ista sedis apostolicæ, sacrorū doctorum, & venerabilium cōciliorum, quæ circauis, præter loca etiam scripturarum ab eis pro ista cōclusionem inducta, liber istam cōclusionem, nonnullis aliis apparentibus argumentis confirmare. Et primò eam possumus suadere ex illis verbis apostoli. Quicumque ex operib⁹ legis sunt, sub maledictio sunt. Scriptum est enim. Maledictus omnis qui nō permanferit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis, vt faciat ea. Vt enim patere potest ex dictis in secunda & 6. quæstione, non dictū tur esse ex operibus legis, omnes qui sub lege fuerunt veteri, fuerunt enim inter eos multi sancti alieni à maledictio isto legis, & à deo benedicti, qui ex fide potius esse dicuntur, & ad nouum testamentum pertinent. Sed hi sunt qui ex operibus legis sunt, qui viribus suis existimant sine adiutorio gratiæ diuinæ posse legem implere. Et idem isti dicuntur esse sub

maledictio, quia necesse est eos, qui hæc existimant, in multis, aut certè in aliquibus deficere, & maledictio subiaceret, qui legem præuaricatur. Secundò & hanc veritatem possumus probare ex illis verbis eiusdē apostoli. Quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnē ambulamus. His enim verbis, vt alia difficultia & abdita in eis comprehēsa prætereamus certè hoc indicatur legem infirmam esse parumque efficacem ad iustitiam, neque vnquam potuisse damnare peccatum, vel quenquam iustificare. Potuisset autem hoc, si potuisset præstare, vt seruarem ipsam per vires nostras naturales, quia factores legis semper iustificati fuissent, vt idem Paulus docet ad Romanos secundo. Et si benè perpendimus omnia hæc, videtur in his verbis causa aduentus filii Dei in carnē tradi ab apostolo, vt damnaret peccatum, & suis meritis & gratiæ faceret nos implere legem, & iustificatio legis impleatur in nobis.

Roman. 8

Tertio potest etiam ista veritas confirmari hoc pacto. Necessarium est implorare humiliter auxilium diuinum, vt implere possimus præcepta dei. Ergo vires nostræ naturales ad hoc non sufficiunt. Antecedens probatur, nisi enim oratio esset ad hoc necessaria, non dixisset Christus. Oportet semper orare, & nō deficere, neque, vt rem ad eō necessariā admo nuisset nos inter alia, quæ sunt in oratione dominica, & id quoque orare, ne intremus in tentationem, neque Dauid ad eō frequenter ac toto penè corpore psalterii postularer dirigias suas ad custodiendam Dei præcepta. Et, vbi nihil aliud esset, ipsa consuetudo torius ecclesiæ, quæ & orat, & orare omnes hortatur, vt Deum in suum adiutorium inuocent, vt possint perficere dei mandata, satis debet esse cuius fideli ad credendum hoc esse necessarium. Sicut enim non oramus, vt nos calefaciat ignis, frige faciat aqua, illuminet sol, scimus enim ista certo nobis affuturæ esse solo dei generali cōcursu, neque opus esse ad hæc aliquo ipso speciali auxilio, ita neque peterem⁹ ad eō instanter & assidue deū, vt in adiutorium nostrum intēderet, vt ipsius mandata seruaremus, si ad hoc sufficeret nobis nostrum arbitrium cum ipsius solo cōcursu generali. Cōsequētia tamen huius argumenti probatur. Non enim ea solemus precari & ab aliis postulare, quæ per nos ipsos possu-

mus. Et ut pulchre dicit Augustinus in libro de natura & gratia. Quid stultius quam orare, ut possis, quod in potestate habes, ut facias. Vltusque est hoc argumento in libro secundo de baptismo paruulorum, & in libro de perfectione iustitiae. Et cap. 13. de gratia & liber. arbitrio ex Cyp. ostendit vanissimè in oratione positi, quae in lege implenda sunt, si ad ea volueras humana sine diuino adiutorio sufficeret. Et c. 3. de correct. & gratia, ita ait. O homo in praerceptione agnosce, quid debeas habere, in correctione cognosce, tuo te vitio non habere, in oratione cognosce unde accipias, quod vis habere. Vt etiam sunt hoc argumento in Pelagium & Celestium, illudque efficacissimum existimauit patres in epistola concilii Carthaginensis tam citata, quorum haec sunt piensissima verba. Consideret sanctitas tua & pastoralibus nobis compatiatur visceribus, quam sit pestiferum & exitiale quibus Christi, quod iustorum sacrilegas disputationes necessario sequitur, ut neque orare debeamus, ne intremus in tentationem, quod dominus discipulos monuit, & posuit in oratione, quam docuit, & ut non deficiat fides nostra, quod pro apostolo Petro se rogasse ipse testatus est. Si enim in potestate sunt constituta, quis non ea videat inaniter à domino peti & fallaciter orari cum orando poscitur quae naturae iam ita conditae sufficientibus viribus obrinentur, neque debuisse dicere dominum Iesum Christum. Vigilate & orate, sed tamen modo vigilate, ut non intretis in tentationem, neque beatissimo Petro primo apostolorum. Rogavi pro te, sed moneo te, vel impetro, ac praecipio, ne deficiat fides tua. Haec tibi. Approbauitque horum patrum argumentum in epistola quam ad eos rescripsit Innocentius primus his verbis. Nisi magnis precibus gratia in nos implorata descendat, nequaquam terrena labis, & mundani corporis vincere conemur errores, cum patres nos ad resistendum non liberum arbitrium, sed dei solius facere possit auxilium. Et post pusillum cum explicuisset Dauidem clamare adiutorio sibi opus esse diuino, cum ait, Adiutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me deus salutaris meus, subdit. Dauid orationis ignarus, & suae naturae nescius accusetur, qui cum sciat tantum in sua natura esse adiutorem sibi Deum, & assiduam adiutorem neque illi sufficere assiduam, sed ne aliquando illum despiciat, orationibus prouus exoptat, & per corpus omne psalterii hoc, & praedicat

& clamat. Si ergo hoc ille ita magnum scit, ut assidue diceret, & ita necessarium confessus est ut doceret, quemadmodum Pelagius Celestiusque, seposita omni responsione psalmodum, talique; abdicata doctrina suasuros se aliis quibus esse confidunt, nos adiutorium Dei, neque debere quaerere, neque egere, cum omnes sancti nihil se sine hoc agere posse testentur. Et idem in epistola ad Mileuitanum concilium ita ait. In casum Dauid dixerit. Adiutorium nostrum in nomine domini, Et adiutor meus esto, &c. si tantum in eius positum erat voluntate, quod à domino flebili sermone poscebat. Haec tibi. Et paulò ante. Merito in hos Dauid hymnum dicit. Ecce homines Psalm. 51 qui non posuerunt Deum adiutorem sibi. Et praecitati quinque episcopi in epistola ad Innocentium inimicos gratiae Christi, qui nostram conclusionem negant, appellant, & eis aptant illud psalmiste. Qui confidunt in virtute sua.

Possumus & his aliud argumentum adducere. Si enim in nostra constitutum esset potestate diuina seruari mandata, non ergo deo gratiae essent agenda, quod dea implemus & tentationes vincemus, aut saltem non aliae neque maiores quam ea, quas debemus ei, quod nos liberi arbitrii fecerit, & de sua lege docuerit. Quod quidem contra vsum omnium sanctorum, & consuetudinem totius ecclesiae aperte est. Vnde & Dauid dicit. Nisi quia dominus adiuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea. Et iterum. Impulsus euerfus sum, ut caderem, & dominus suscepit me. Et Paulus ait. Sed in his omnibus superam per eum qui dilexit nos. Sic enim legit Augustin. libro de gratia & libe. arb. ca. 7. & 17. & non propter eum & textui graeco hoc magis conueniat. Et pienssimè quidem Innocentius in epistola, quam rescripsit ad Carthaginense concilium. Quid tam iniquum potest esse, tam barbarum, tam totius religionis ignarum, tam Christianis mentibus inimicum, quam huic denegare debere, quicquid quotidianam gratiam consequeris, cui tu ipse confiteris debere, quod natus es. Ergo eris tibi in prouidendo praestator, quam potest is esse, qui te, ut esses effecit. Et cum te putes ei debere, quod diuini quomodo te non putas illi debere, quod quotidianam eius consequendo gratiam taliter viuisti? Haec tibi Meritoque de istis, praecitari quinque episcopi, ita dicunt in epistola praecitata, Creatori nostro quodammodo dicunt. Tu nos creasti homines, iustos autem ipsi nos fecimus. Qui naturam humanam ideo dicunt liberam, ne quaerant

Psalm. 117
Roman. 8

rant liberatorem, ideo saluam, ut indicent suum per suum saluatorem. Et sicut apostolus dicit. Si enim per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est, ita per pulchre Augustinus sepe argumentatur. Si per naturam iustitia christus gratis mortuus est. Certè enim eò non in diguissimum reparatore, & reformatore natura, si illa satis est ad iustitiam. Et peculiari-ter potest hoc videri in Augusti. lib. 4. contra Iulianum Pelagiam. cap. 3. & de gratia & libero arbitrio. c. 13. & in libro de perfectione iustitiae. Et in cap. 4. de gratia & libero arbit. bene admonet Hieremiam prophetam non fuisse contentum dicere. Maledictus homo qui spem habet in homine, nisi etiam ad iudicem. Et ponit carnem brachium suum, vel sicut Augusti. ipse legi, Et firmat carnem brachii sui, ne videlicet pataretur, hoc solum referri ad constituentes spem in altero homine. Ille enim addit, firmat carnem brachii sui, qui potentiam fragilem, atque inualidam, id est humanam, sibi sufficere ad bene operandum putat neque adiutorium sperat à domino. Haec Augustinus. Postremo & hanc sententiam possumus hac ratione firmare. Si enim seruare possemus sine Dei peculiari auxilio ipsius mandata, non ergo laesum fuisset arbitrii nostrum per peccatum. Quod est contra communem sententiam doctorum. Frequenter enim hominem illum, qui ab Hierusalè descendit Hiericho, & vulneratus est à latronibus, generi humano aptat doctores, & de eo dicitur, & velur proterbio iactant expoliati quidem gratis, vulneratum verò in natura libus. Viderique hoc potest in Augustino tertio libro Hypognosticon, & in magistro in secundo distinctione. 15. capit. 8. Et peculiari-ter est etiam hoc illatum contra ea, quae Innocentius dicit in epistolis iam citatis, & contra canones primum & octauum & 13. & 25. concilii secundi Arausiaci. Et passim licet in libris diui Augustini contra Pelagianos oppositum inuenire. Quomodo etiam tam rari essent, qui praecpta Dei seruarent, si peculiari Dei destituti auxilio ea possent homines implere, & non esset ad hoc requisita gratia diuina. Quam cum negligenter quaerant homines, necesse est, vel propter hanc negligentiam passim homines deficere, licet Deus paratissimus sit omnibus inuocantibus eum, illam praestare.

Sed contra istam conclusionem sunt aliquot apparentia argumenta, quae necesse est diluere, ut certior sit nostrae conclusionis veritas. Primum est. Deus non praecipit cuiquam aliquid

impossibile. Iugum enim eius suauè est, sicut ipse asserit & struoluec. Et mandata eius graua non sunt, ut uero praedicit, Et anathema sit, ait Hiero. qui dixerit Deum nos obligare ad impossibile. Et Augusti. 3. de libe. arb. c. 18. Quis, inquit peccat in eo quod caueri nullo modo potest? Cui igitur Deus mandauerit testantem psalmista mandata sua custodiri nimis, erit corum custodia & executio in nostra posita potestate. Alioquin iniuste damnarentur mandatorum diuinorum transgressores. Nemo enim vituperium meretur, nedum damnationem, pro eo quod vitare non potest.

Secundo argumentari quis potest contra istam conclusionem ex verbis Ecclesiastae. 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. A dicit mandata & praecpta. Si uolueris mandata conseruare, conseruabunt te, & in perpetuum fidem placitam seruare. Apposuit tibi aquam & ignem. Ad quod uolueris porrigere manum tuam. Ante hominem uita & mors bonum & malum. Quod placuerit ei, dabitur illi. Quid enim aliud significatur his verbis, Reliquit eum in manu consilii sui, & quod placuerit ei, dabitur illi, & si uolueris mandata conseruare, conseruabunt te, & ad quod uolueris porrigere manum tuam, quam nostra profusa potestate subesse adimplere praecpta dei? Nam alias neque relictus sibi homo potest uideri, neque dicendum erat si uolueris, vel si placuerit tibi, sed si uoluerit deus, aut si Deo placuerit, mandata seruabis. Et confirmari potest hoc. Petinde uidetur his in uerbis subiicere scriptura nostro arbitrio bonum ac malum, uita ac mortem, perinde & seruare mandata dei, ac apponere manum ad ignem vel aquam, sed haec possumus & si militer malum facere, & mortem nobis conciliare cum solo dei concursu generali. Ergo etiam seruare praecpta possumus cum solo illo, absque alio speciali. Et possunt haec confirmari ex illis uerbis Moyse ad populum Israeliticum. Testes in uoco hodie caelum & terram, quod propulerim uobis uita & bonum, benedictionem & maledictionem. Elige ergo uita, ut & tu uiuas & semem tuum. Perinde enim uita uideretur dicere Moyse, ac si potestare populi esset eligere uita & benedictionem, ac erit eligere maledictionem. Neque minus aperta sunt pro hoc ipso quae idem Moyses alibi dicit. En propono in conspectu uestro hodie benedictionem & maledictionem. Benedictionem, si obideritis mandata domini Dei uestri, quae ego hodie praecipio uobis. Maledictionem, si non adideritis mandata domini Dei uestri, sed recesseritis de uia, quam ego nunc ostendo uobis.

Tertium fortissimè, & apertissimè videtur Paulus contra nos facere, cum ait. Gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt. Si enim gentes naturaliter implebāt quæ sunt legis, nō ergo opus est peculiari dei in eam rem auxilio. Quod enim illi potuerūt & nos poterimus. Et sicut cum dicimus ignē naturaliter comburere, manifestè indicamus ignem sua virtute naturali hoc facere, neque opus ei esse aliquo Dei speciali auxilio, vt cōburat, ita videtur indicasse Paulus. Gentes naturali sua virtute implere legem, cum dixerit naturaliter ea fecisse, quæ sunt legis. Quid enim aliud est naturaliter, quam naturali virtute & potestate?

Sed hæc argumenta quæ contra Dei gratiam aperte militant, facile per ipsius gratiam diluimus. Ad primum ergo istorum, & ad argumentum factum in principio quæstionis sic respondeo. Semper Deus est paratus adiuuare omnes ad seruandum suam legem, neque deficit in re adeo necessaria. Sed ne superbiemus, sed potius ab eo toti penderemus, noluit eas præstare vires, vt sine sua gratia & fauore speciali possemus seruare omnia mandata. Vt verè autem posse dicamus, satis est nos cum sua gratia posse, & cum semper esse paratum eam præstare non ponenti obicem. Ea enim posse dicimus, quæ per amicos possumus vt prouerbium habet commune.

Ad secundum. Nobiles aliqui auctores dicunt locum illum ecclesiastici de homine esse intelligendum pro statu naturæ institutæ, nō pro statu isto naturæ lapsæ. Et videtur potius testimonii allegari. Deus ab initio constituit hominem, Ex his enim videtur de homine agi, tantum pro initio creationis suæ. Sed cum Ecclesiasticus ad homines sit temporis loquatur, cum dicit. Aposuit tibi aquam & ignem ad quod volueris, porrigemanum, & generaliter de homine loquatur, cum addit. Ante hominem vita & mors. Quod placuerit ei dabitur illi, non videtur mihi satis consentaneum ista limitare ad hominem post statum innocentie. Neque antecedentia aut consequentia hoc postulant, sed potius, si bene illa perpendamus, oppositum. Ad hoc enim ista dicuntur ab Ecclesiastico, vt ostendat merito omnem execrumentum erroris à Deo odio haberi, neque debere quenquam suam culpam in alium conuicere. Et ideo post ista, quæ citata sunt, subdit, Deum videre omnes sine intermissione, & agnoscere omnem operam hominis, vt doceat timendum esse eum, quæ ni-

hil potest fallere, quiq; optimè nouit omnes, qui peccant, voluntate suâ peccare. Dicendū ergo ad argumentum hoc cum sua confirmatione aliter. Ideo nostræ potestati subdunt Moyses & Ecclesiasticus implere Dei mandata, quia totum quod ex Dei auxilio ad hoc requisitum est præter nostram voluntatem, id totum promptissimus est Deus nobis exhibere. Facienti enim quod in se est, deus benignissimus nunquam denegat suam gratiam. Et ideo prospexit Deus nostræ imbecillitati tam multa alia scripturarum loca, quibus apertè asseritur necessitas gratiæ diuinæ, ne ex locis citatis occasionem lumeret superba ignorantia nostra, credendi non esse nobis magis dei auxilio opus ad bonum, quàm ad malū. Immo, vt bene admonet diuus Augustinus, c. 16. de gratia & libe. arbi. ideo & ipse Ecclesiasticus orauit. Ventris appetitio, & concubitus ne apprehendat me, vt ex ista oratione ipsius, quæ hæc à deo petit, intelligamus quomodo dixerit. Si volueris, mandata conferuabis.

Ad tertium. Graues quidam auctores dicunt propterea dixisse Paulum, Gentes naturaliter facere ea quæ sunt legis, quia loquebatur de gentilibus iustis, in quibus natura erat reformata per gratiam, atque ideo per auxilium Dei legem ipsius seruare poterant. Et verbo naturaliter autumant significari, quantum eorum mentem possum assequi, quod non violentè, neque repugnante natura, sed potius suauiter quodam ipsius naturæ ductu instinctu, & modo ipsi naturæ in se consono ea facerent quæ sunt legis, velut naturaliter homines fecissent, cum integra erat natura, & non deprauata per peccatum. Ed ad hoc ponderant non dictum esse, Gentes, quæ gratiam non habent, sed gentes, quæ legem non habent, & ideo dictum esse naturaliter, quia hoc agit spiritus gratiæ, vt imaginem Dei, in qua naturaliter facti sumus, restauret. Sed parum mihi non potest ista expositio. Naturaliter enim non hic pro violentè, sed contra supernaturaliter videtur accipi. Atq; hoc satis postulat illa verba, Quæ legem nō habet. Et explicare videtur hoc loco Paulus nō solum modo Gentiles iam iustificati implerent quæ sunt legis, sed quomodo etiā implendo ea, quæ sunt legis iustificarentur. Neq; de illis solis agit, qui cum iam sint iustificati, præcepta legis obseruat, sed & illis loquitur, qui impletione legis iustificantur. Atq; ideo breuius & apertius dico. Verbo naturaliter, non excluditur speciale auxilium, quod Deus etiam iuuat eos, qui iusti fuerunt ex Gentilibus sed excluditur

Eccle. 23.
Ang. inde
ipi. & lit.
et. 4. cetera
Iul. Pel. c.
3. mag. sc.
& S. Th.
in expositio
ne huius loci
Gre. Ari.
in 2. d. 26.
qu. 1. ad 1.
principale
S. Th. 2.
q. 109. ar.
4. ad 1.

tur supernaturalis, & gratuita legis alicuius reuelatio. Hoc enim agit ibi Paulus, vt ostendat Iudeis, haud ita magnopere debere eos gloriari de lege ipsius supernaturaliter data, quod & sine ipsius adminiculo gentiles naturali quodam lumine ea, quæ legis erant, expleant. Et hunc esse sensum verum Pauli indignant verba quæ sequuntur statim. Eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, quia ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis testimonio reddente illis conscientia ipsorum.

DE NECESSITATE GRATIÆ AD CREDENDUM.

QUESTIO NONA.

N possimus per vires solas naturales cum comuni Dei influenza credere fidei nostræ. Et videtur quidem nos hoc posse his argumentis.

Primum. Per vires nostras naturales possumus assentiri falsis, & credere opposita fidei. Ergo multo magis poterimus assentire fidei. Prior enim est intellectus noster ad assentiendum veris, quàm falsis, & aperiore sunt & maiora argumenta pro fide, quàm contra eam.

Et confirmo. Vnus & idem assensus successiue potest esse verus & falsus, fidelis & hæreticus, vt patet de assensu huius propositionis, filius dei est homo continuato cum simili certitudine & firmitate per illam horam, in cuius medietate filius Dei incarnatus est. Si ergo intellectus noster pro prima medietate, per qua iste assensus erat falsus & hæreticus, potuisset eum continuare cum solo generali cursu, cur non etiam pro secunda medietate, pro qua verus fuit & catholicus, & prorsus assensus fidei.

Secundò. Aliquibus veris inevidentibus, & pauciora & minora habentibus testimonia suæ veritatis, quam habent ea quæ sunt fidei, nos possumus fidem adhibere sine peculiari Dei auxilio. Ergo id ipsum etiam poterimus respectu eorum quæ sunt fidei.

Et confirmare hoc possumus. Homini possemus certo credere sine Dei speciali auxilio. Igitur & Deo. Quo enim aliquis veracior existimatur à nobis, facilius ei possumus fidem adhibere. Et confirmo amplius. Ex vi-

ribus nostris & lumine naturali nosse possumus, vel saltem credere Deum esse veracissimum, & neque falli neque fallere posse. Ergo vbi constiterit Deum aliquid reuelare, sicut verè constitit Abraham & aliis prophetis, nihil erat illis opus auxilio speciali, vt ea crederent, quæ Deus eis reuelabat. Et quantum ista consequentia satis videtur manifesta, tamen potest apertè probari, ne quispiam dubitet de ea. Si enim per vires nostras naturales possumus assentire maiori & minori & consequentia, poterimus, & per eandem assentire conclusioni, cum talis assensus necessario sequatur ex aliis. Cum igitur ista consequentia euidentis sit, omne reuelatum à Deo est verum, hoc est reuelatum à Deo. Ergo hoc est verum, & intellectus prophetarum abundat in sua vi naturali huius consequentia assentiretur, & similiter maiori, & minori. Non ergo indigebit speciali auxilio, vt assentiretur conclusioni.

Tertio. Facillimum est credere illis quæ euidentis est esse credenda. Sed euidentis est credendum esse fidei nostræ, vt nobiliores doctrinæ theologice. Ergo eis saltem, qui hanc euidentiam habent, facillimum erit credere, neque erit ad id opus aliquo peculiari Dei auxilio. Et confirmo. Qui sic euidenter norunt credendum esse fidei nostræ, difficillimè autem possunt à fide, aut de eius veritate dubitare. Nō igitur indigent speciali aliqua gratia, vt continuent suam fidem.

In contrarium autem argumentor ex canone quinto concilii secundi Arauscani, cuius hæc sunt verba. Si quis sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipsum scilicet credulitatis affectum quo in eum credimus, qui iustificat impium, & ad regenerationem baptismatis peruenimus, non per gratia donum, id est per inspirationem Spiritus sancti corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem & naturaliter nobis inesse dicit, apostolicis dogmatibus aduersarius probatur.

Idemque rursus magis confirmatur Canone octauo. Et de præclara fide sanctorum patrum quos commendat Paulus in epistola ad Hebræos, ibidem Canon vigesimo quinto ita dicitur. Non per bonum naturæ, quod prius in Adam datum fuerat, sed per gratiam dei credimus fuisse collatā, quia gratiam etiam post aduentum domini omnibus, qui baptizari desiderant, non in lib. arb. habere, sed in Christi nouimus simul & credimus largitate conferri.

Ad istam questionem vnica conclusione huiusmodi respondeo.

CONCLUSIO.

Nemo potest sine peculiari Dei gratia credere his quæ ex præcepto diuino nemur credere. Hæc propositio tam apertis constat scripturæ diuinæ testimoniis, vt nō dubitem oppositum eius hæreticū esse & à quolibet christiano merito execrandum. Et tale vitium esse diuo Augustino patere potest ex cap. 3. & 19. libri primi, & cap. 5. libri. 4. contra duas epistolas Pelagianorum, & ex fine tertii Hypognosticon. Et in libro de gratia Christi contra Pelagium & Celestinum cap. 31. Pelagianicum hoc esse aperte docet. Et toto in libro de prædestinatione sanctorum hoc præcipue agit, vt ostendat initium fidei nobis esse à deo. Et peculiariter cap. 2. ita ait. Non receditur ab ea sententia, quam Pelagius ipse in episcopali iudicio Palæstino, sicut ipsius gesta restantur, damnare nosstra esse gratiam Dei secundum merita nonnulla dari, si nō pertinet ad Dei gratiam, quod credere cœpimus. Et cap. 7. & 14. de gratia & libero arbitrio idem ex professo probat contra Pelagianos, facitque idem libr. de perfectione iustitiæ propè finē. Et vt patet ex citatis supra quæstione. 7. ex eodem in libro primo retractationum capi. 23. ipse retractauit, vt errore aperitum, quam olim contrariam huic sententiam docuerat. Sed ne quispiam ambigat de hac propositione, fortissimam aliquot proferamus argumēta, quæ pro illa sunt.

Primum igitur pro ea argumentum est ex Paulo ad Ephesios secundo. Gratia, inquit, saluati estis per fidem. Et hoc non ex vobis. Dei enim donum est, nō ex operibus, nequis gloriatur. Ecce hic Paulus, fidem dicit dei donum esse, & non ex nobis, immo nō meritis quidem nostris, cam nos posse assequi. Alio qui enim, & in quo gloriari possemus, habemus. Dicit tamen forte aliquis non ad fidem ista esse referenda, sed ad salutem potius nostram, quia non dicitur. Et hæc non ex vobis, sed, Et hoc non ex vobis, videlicet quod saluati estis per fidem, ita communiter, ac nos pro nobis induximus hunc locum intellectum vere video à doctores, & peculiariter ab Augustino cap. 7. de gratia & libero arbitrio. Et magister sententiarum in secundo, distinctio ne. 27. cap. 2. expresse dicit hunc locum Pauli, à sanctis sic exponi. Hæc scilicet fides non est ex vi naturæ nostræ, quia donum deipure est. Si tamen hoc non sufficiat argumentum, adiciam alterum.

Secundò igitur argumentor pro nostra conclusione ex illis apertissimis verbis eiusdem Pauli ad Philipenses. 2. Vobis donatum est pro Christo non solum, vt in eum credatis, sed etiam, vt pro illo patiamini. Quid queritur amplius? Si donatum est, non ergo à nobis est. Sed vide quod pro Christo adiecit, & si non viribus certe meritis. Vnde & de se aliàs aperte dicit. Misericordiam consecutus sum, vt fidelis essem. Misericordiæ imputat suam fidem, quia nouerat illam, neque meritis sibi suis, neque viribus naturalibus contigisse, neque oblitus erat eius, qui dixerat. Deus meus, misericordia eius præueniet me. Quibus enim meo P^{sal.} 138. ritus bonæ voluntatis sibi fides contigisset, cū spirans minas, & cædem, dum pergebat ad deuastandos horrenda mentis cæcitate ac furore christianos, ab his malis ad fidem mirabili profus & repentina vocatione conuersus est. Vnde & Augustin. cap. 7. de gratia & libero arbitrio hinc dicit ostendi ipsam fidem haberi, nisi deo miserante non posse, & esse donum dei. Atque ideo alibi fidem dicit fuisse reuelandam, vt intelligamus nos non viribus nostris, sed reuelatione diuina poruisse illam assequi. Et alibi. Vnicuique, ait, Deus diuisit mensuram fidei. Et alio in loco inter gratias, quas idem spiritus distribuit, fidem connumerat dicens. Alteri fides in eodem spiritu. Et cum planè potuisset dicere habere nos eandem fidem cum patribus veteris testamenti, noluit hoc sine commendatione gratiæ diuinæ asserere. Habentes inquit eundem spiritum fidei, vt doceremur videlicet ab eodem proficisci spiritu fidem veterem, & nostram, neque quempiam vnquam, nisi ex dono spiritus credidisse. 2. Cor. 12.

Et confirmari potest hoc argumentū, quia multis aliis in locis scriptura deo adscribit fideliū fidē. Apud Matheum dicit Christus petro Beatus es Simō bariona, quia caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed pater meus qui in cælis est. Et actorū. 14. Paulus & Barnabas dicebāt apostolis quod gētibz aperuerat Deus ostiū fidei. Et. 16. c. de Lydia purpuraria, quæ credit, & baptizata est cū sua domo, dicitur dñs a peruisse cor eius, vt intēderet illis quæ dicebātur à Paulo. Ex quibz omnibus videtur nemi nē credere, nisi deo eū docēt, eusq; aperire cor vt credat. Dicit n̄ fortassis aliquis istis verbis asseruisse quidē Paulū fidē esse à Deo, nō

ne-

negasse tamen quin etiam posset esse à nobis, & à Deo quidem esse, non quia ille faciat, vt possimus credere, quod absq; ipso nō possumus, sed quod suum fauorem & gratiā benignē nobis impartiat, vt facilius possimus credere. Sed ne istis aut similibus responsionibus sit locus, addam tertium argumentum.

Tertio igitur potest ista conclusio firmari ex verbis saluatoris apud Ioannem. Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum. Nam, si benè aduertamus quæ præcesserunt, & quæ secuta sunt, manifestum erit Christum hoc loco de aduētū ad se per fidem agere. Præcedūt enim ista. Qui venit ad me, non esuriet, & qui credit in me, nō sitiet. Sed dixi vobis, quia vidistis me, & non credidistis. Omne quod dat mihi pater, ad me veniet, & eum qui venit ad me, non eiiciam foras. Et post pusillum. Hæc est autem voluntas patris mei, qui misit me, vt omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. In quibus manifestum est explicari aduētū ad Christum esse credere in eum. Et vt de hoc aduētū intelligerentur verba citata, cum ne quispiam hunc tantum aduētū arrogaret suis viribus, subdidisset, Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum, adiecit statim eadem quæ creditibus pollicitus fuerat. Et ego resuscitabo eū in nouissimo die. Vt autem explicaret patrem trahente docendo & illuminando subdit. Est scriptum in prophetis. Erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audiuit à patre, & didicit, venit ad me. Et vt istam doctrinam & illuminationem indicaret non habere euidentiā, sed obscuritatem quā fides, immo nihil aliud eam esse quā infusionem & traditionē fidei, mox addidit. Non quia pater vidit quispiam, nisi is qui est à Deo, hic vidit patrem. Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam. Vtque omnis præcluderetur ansa dubitandi, essetque omnibus perspicuum de hoc aduētū per fidem Christum egisse, post pauca quædam, inter quæ commemorat euangelista eum quibusdam ex suis scandalizatis dixisse. Sunt quidam ex vobis, qui non credunt, de suo adnecit. Sciebat enim ab initio Iesus qui essent credentes, & quis esset traditurus eū. Et dicebat. Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo. Cum igitur apertissimum sit Christum his verbis de aduētū ad se per fidem agere, & aperte asserat neminem ad se posse venire, nisi eū pater suus

traxerit, vt certum & constantissimum videtur relinqui, neminem posse credereis quæ sunt fidei per vires solas naturales. Et ponderandum est, sicut & ponderat diuus Augustinus primo libro contra duas epistolas Pelagianorum cap. 19. non dixisse Christum. Nisi pater, qui misit me, duxerit eum, sed dixisse. Nisi pater, qui misit me, traxerit eum, ne vllam nostram præcedere credamus voluntatē, aut meritum. Ducuntur enim volentes. Quis autem trahitur, si iam hoc volebat? Et ideo etiā dictum est. Nisi fuerit ei datum à patre meo, vt intelligamus fidem non nobis reddi pro meritis, sed gratuito à Deo nobis elargiri & concedi. Et confirmant ista omnia, & illustrant verba, quæ præcesserunt in eodem cap. Cū enim dixisset ad Christum quidam, Quid faciemus, vt operemur opera Dei? Respondit Iesus, & dixit eis. Hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille. Cur enim fides diceretur opus Dei, sicut miracula alibi vocauit aperte opera Dei dicens. Me oportet operari opera Dei, nisi verum esset ad fidem peculiariter Deum concurrere, neque sufficere nostrum liberum arbitrium cum cōcursu Dei generali ad credendum, vt sufficit per se ad peccandū. Et nequis dicat ideo non sufficeret liberum arbitrium ad credendum ea, quæ sunt fidei, quia inter illa multa sunt supernaturalia, & nulla humana inuestigatio scibilia, quæ nisi audiantur, credi nō possunt, ponderandum est benè illis dicta esse ista omnia, quæ in hoc argumēto allegauimus, qui audiuerant credenda, atque ideo explicuisse mirandum non esse, si quidam ex illis, qui eū audiebant, crederent, quidam non crederēt, quia nemo potest credere, nisi patre celesti, eum trahente & docēte. Vnde & Aug. super Aug. hæc verba ita ait. Quid est nemo potest venire ad me, nisi quod nemo potest credere in me, nisi qui misit me pater, traxerit eum. Ille venit, quem Dei gratia præuenit. Qui cum propheta dicit. Misericordia eius præueniet me. Hæc ibi. Et cap. 5. de gratia, & lib. arb. Venire ad Christum, ait, est credendo in eū conuerti. Et eodem modo exponit hunc locum, lib. de perfectione iustitiæ, propè finem.

Quartò idē possumus probare ex illis verbis Ioannis. Cū autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum, vt sermo Esaiæ impleretur quem dixit, Domine quis credidit auditui nostro? & brachium domini cui reuelatum est? Propterea non poterit credere, quia iterum dixit Esaias, Excecauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non

Aaa 5 videant

videant oculis, & non intelligant corde, & conuertatur, & sanem eos. Ex istis verbis dupliciter possumus in fauorem nostræ propositionis argumentari. Primb. Si hoc subesset potestati nostræ naturali, cur essent tam pauci fideles, vt merito Esaias dixerit. Domine quis credidit auidiui nostro? Cur etiam visis à Hierosolymitis tam apertis & tam admirandis signis, ac erant illa quæ Christus coram eis parabat, quæ quidem vim penè videbantur eis inferre, & necessitatem asserre, vt crederent. Impossibile enim erat non esse verum, quod tanta luce testimoniorum confirmabatur. Cur inquam visis tam perspicuis, & tam præcellentibus prodigijs, tamen quidam ex videntibus non credebant, nisi quia vires nostræ naturales ad hoc non sufficunt, & necesse est cuiuscunque hoc tantum bonum contingit, vt credat dono Dei profusus contingere, qui quem vult gratis illuminat, & quæ vult, pro suis malis meritis excecet. Secundo ex his verbis idem possumus colligere hoc modo. Nihil aliud est Deum aliquos excecet, nisi non illuminare, & suam eis subtrahere concursum, vt credant. Neque enim ipse qui clarissima lux est mentium, & infallibilis profusus veritas, quempiam in errore adigit, aut impellit, sed reuocat potius, & dehortatur omnes ab errore. Cum igitur ideo dixerit euangelista aliquos ex Hierosolymitanis non potuisse credere, quia Deus eos excecauerat, declarauit profecto is verus fides esse, vt aliqui non credant, quod Deus non eos peculiariter ad credendum adiuuet, ac proinde neminem posse credere per vires suas naturales, nisi ex speciali Dei gratia.

Quintò ad idè argumentor ex verbis Pauli ad Corinthios. Ideo notum vobis facio, quod nemo in spiritu Dei loquens dicit anathema Iesu. Et nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in spiritu sancto. Si ad dicendum exterius dominum esse Iesum requiritur specialis spiritus sancti concursus, neque satis est generalis, sine quo neque potest quis dicere anathema Iesu, ergo etiam ad credendum, & interius dicendum, seu assentiendum dominum esse Iesum, requiritur specialis spiritus sancti motio, neque satis est generalis. Et validari omnia passunt ex illis ad eosdem verbis. Non quod sufficere simus cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Si enim vires nostræ naturales idoneæ non sunt ad cogitandum aliquid quod Deo placeat, quomodo idoneæ erunt ad credendum ea, quæ sunt fidei, cum credere sit

cum assensione cogitare, vt ait Augustinus, & de ea fide modo agamus, quæ ad eum placet Deo, vt sine illa nihil ei profusus in nobis placeat.

Sextò omnia ista roborare possumus hac ratione. Etiam si deus sit manifestissima quedam res, & de se maximè visibilis, nullo tamè pacto, neque animæ separata, neque angeli cum possunt videre, nisi Deus eorum intellectum adiuuet & confortet, siue per lumen gloriæ, siue aliquo alio modo. Necessarium enim est super se tolli, & leuari vires nostræ ad contuendam immensam illam, ac profusus in accessibilem lucem; vt diffinitum est in cle mentina, Ad nostram de hæreticis. Ergo etiã ad assentiendum certò & indubitato iis quæ sunt fidei, non satis est nobis manifestari credenda, quæ supernaturalia sunt, & similiter excedunt vim nostram intellectiuam, sed necessarium est Deum, siue per habitum fidei infuse, siue aliquo alio modo nos peculiariter ad hoc iuuare. Nam licet non sit equalis, ratio, tamè verè videtur similis. Vterque enim actus supernaturalis est, visio videlicet Dei & fides.

Septimò ista confirmare possumus. Nisi enim necessaria esset dei gratia, & fauor ad credendum, non esset opus orare pro infidelibus, vt Deus aperiat corda eorum, & eos pertrahat ad fidem, neque deberemus Deo gratias agere, quod simus fideles. Quorum vtrumque absurdum est, & inconueniens manifestum. Sequela potest facile probari ex dictis in proxima quæstione. Quod autè illata sint absurda, satis ostendit consuetudo totius ecclesiæ, quæ orat pro infidelibus feria sexta hebdomadæ sanctæ & alijs non semel, & gratias agit Deo pro omnibus, qui recipiunt, vel receperunt fidem. Et hanc fuisse & esse consuetudinem omnium sanctorum, vel ex vno Paulo possumus discere, Ipse enim & pro sua, & pro Romanotum fide gratias agit Deo, & adiuuari se postulat aliorum orationibus, vt sermo Dei currat & clarificetur in omnibus hominibus, & vt Deus aperiat ei ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi, quod fiebat quando emollebatur Deus, & aptabat audientes, vt crederent verbo fidei. Et vtitur hoc argumento Aug. lib. 4. contra Iulianum Pelag. c. 3. & c. 16. de gratia, & libero arbitrio, & alijs persæpe.

Octauo etiam pro eadem conclusione argumentor, Super naturale est intellectui nostro, & omnino difficilimum assentire iis, quorum veritates, aut causas, propter quas sunt vera, non assequitur. Hæc est enim ipsius natura,

Rom. 1.
2. Thef. 3.
Colof. 4.

tura, quæ experientia nobis constat. Ergo vt assentiatur iis, quæ sunt fidei, quorum veritates certum est, eum modo non assequi, necessaria est gratia diuina præsertim quæ vt assentiatur certò & indubitato, & profusus firmissime, sicut necesse est, si sit assensus fidei.

Ad argumeta in principio quæstionis, quæ verè apparentia sunt, suo ordine sic respondeo.

Ad primum. Aliqui dicunt in statu quidè innocentie facilius fuisse nostro intellectui assentire veris quam falsis, non autem modo cum est per peccatum obscuratus & deprauatus. Sed ego etiã in hoc statu crediderim procliuus esse nostro intellectui assentire veris, neque ex eo quod vera sunt, quæ sunt fidei, crediderim opus esse auxilio speciali Dei, vt eis firmiter assentiamur, sed ex eo quod sunt vera supernaturalia. Cum enim supernaturalia sunt, proportionata non sunt nostro intellectui, & necesse est eum tolli & adiuuari, vt sufficiens sit ad ea vel intelligenda vel credenda. Alioquin non dicerentur supernaturalia ipsi.

Ad confirmationem. Si casum positum admittimus, & pro secunda medietate horæ verè sit assensus fidei, assensus ille filius Dei est homo, manifesta est causa quare in prima medietate horæ poterat ille assensus continuari sine auxilio Dei speciali, non autem in secunda. In prima enim medietate assentiebatur quod filium Dei esse hominem, profusus cõiecturis, aut rationibus humanis, vel propriæ voluntatis libito. In secunda verò, si ille assensus sit assensus fidei, assentitur eidem propositioni propter testimonia supernaturalia, & propter auctoritatè diuinam, & multo perfectior & difficilior videtur iste actus maiori quæ opus est auxilio, vt eum assensum voluntas impeteret intellectui.

Ad secundum. Discrimen est, quia ea quæ sunt fidei sunt vera supernaturalia.

Ad cõfirmationem priorem. Etiam homini dicenti vera supernaturalia, credere non possumus sine auxilio speciali.

Ad secundam confirmationem concederem quidem non fuisse necessarium Abrahæ, neque alicui prophete auxilium Dei speciale, vt crederet reuelatis à Deo, si eum formauerint syllogismum, & euidentes illis fuerint maior & minor syllogismi inducti. Si autem illis ineuidenter assentiebant, vtrique assentiebantur per fidem, & auxilio etiam speciali in eos assensus indigebant. Vtrum autem horum fuerit, alijs verbum cum.

Ad tertium cum sua confirmatione breui-

ter dico. Verum est facilius multo esse credere quæ sunt fidei, & difficilium multo auelli posse à fide, qui norunt euidenter credendum esse fidei nostræ. Et ego eum fructum maximum acceptum fero studijs nostris theologice. Verè enim euidenter scio credendum esse fidei nostræ, & testimonia diuina credibilia esse nimis, eaque rationè facilius mihi videor omnibus, quæ sunt fidei assentiri, & nulla ratione, vel saltem difficilimè ab ea posse auelli, nisi Deus me propter peccata mea desereret. Sed nihilominus cum ea quæ credimus, supernaturalia sunt, eorumque veritates nobis abdita sint & abscondite, dum hic viuimus, opus est nobis, vt intellectus noster eis assentiatur, diuino auxilio, & necesse est, vt semper humiliter petamus Deum, vt seruet & adaugeat fidem nostram, ne si superbi cõperimus de fide nostrâ, & ea etiam euidentia, quam habemus de credibilitate fidei, paulatim auferatur à nobis.

DE NECESSITATE gratiæ ad diligendum Deum.

QUESTIO DECIMA.

Necessariū sit auxilium Dei speciale, ad diligendum Deum super omnia. Pro parte negatiua hæc occurrunt potissima argumenta. Primb. argumetor. Intellectus potest ex naturalibus iudicare Deum esse diligendum super omnia. Potest enim, sicut docet apostolus ad Romanos, primò cognoscere Dei diuinitatem, & consequenter eum esse perfectissimum ens, & supremum diligibile. Ergo voluntas poterit se conformare ei iudicio, & diligere Deum super omnia. Non minus enim est illa procliuus ad bonum, quam intellectus ad verum.

Secundò. Fortis politicus potest per vires suas naturales morti se exponere pro sua ciuitate. Hoc enim & Aristoteles in Ethicis per lumen solum naturale docet esse faciendum. Ergo etiam poterit opperere pro bono & honore diuino. Et consequenter diligere Deum super omnia. Si enim supra suam vitam poterit quis ex naturalibus deum diligere, poterit & supra alia.

Tertio

Tertio. Nos sumus naturaliter inclinati ad diligendum Deum super omnia, vt bona pars theologorum defendit. Ergo habemus potestatem consequendam dilectionem ex naturalibus. Non enim natura dat inclinationes ad sibi impossibilia.

Quarto. Possumus ex naturalibus diligere creaturam aliquam super omnia. Ergo multo magis poterimus Deum sic diligere. Plures enim in eo rationes sunt eum diligendi. Cognoscitur enim ex naturalibus esse multo maius bonum, & magis beneficium in nos, quam suae oes creaturae. Et procliuus videtur voluntas nostra in ipsius amore, quam in amore creaturarum.

Quinto, si non possemus sine gratia diuina Deum diligere super omnia, constare ergo nobis posset nos esse in gratia diuina, nepe quando nobis constaret, vt certe constare potest, nos diligere Deum super omnia. Si enim constare posset idolatriae, quod diligit idolum super omnia, nulla subesse causa videtur propter quam non similiter possit constare nobis, quod diligamus Deum super omnia.

Pro parte vero negatiua expressa videtur definitio concilii Mileuitani in canone. 4. Sic enim inter alia ibi legitur. Cum dicat apostolus. Scientia inflat, charitas vero edificat, valde impium est, vt credamus ad eam, quae inflat, nos habere gratiam Christi, & ad eam, quae edificat, non habere, cum sit vtrunque donum Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere, vt faciamus, vt edificante charitate scientia non possit inflare. Sicut autem de deo scriptum est. Qui docet hominem scientiam, ita scriptum est etiam. Charitas ex Deo est. Et approbatus est hic canon, & vt proprius apostolicus sedis amplexus est a Caelestino primo canone decimo super primae epistolae decretalis. Ad hanc quaestionem hac conclusione respondeo.

CONCLUSIO.

Necessarium est auxilium Dei speciale ad diligendum Deum super omnia, neque sufficit nostrum liberum arbitrium in hoc statu in tantum acram perfectum actum, nisi adiuuetur gratia Dei. Hac propositio tenetur a sancto Thoma prima secunda quaestione. 109. articulo. 4. Et a Gregorio Ariminensi in secunda distinctione. 26. quaestione prima, in probatione suppositionis quinta pro prima conclusione. Est tamen hac propositio contra multos doctores scholasticos. Et quidam existimant eam esse contra doctorem subtili, propterea quod in tertio, distinctione. 27. videtur ex professo probare, posse hominem ex

viribus naturalibus diligere Deum super omnia, & in secundo, distinctione. 28. ad finem corporis quaestione vnice, quam ibi tractat, videtur dicere non esse ex impotentia liberi arbitrii, quod non possit implere homo omnia praecipita legis sine gratia, sed ex hoc quod Deus illa seruantibus, & peculiariter seruantibus hoc praecipitum diligendi Deum super omnia, Deus offert liberaliter suam gratiam.

Verum ego non crediderim ista argumenta sufficere, vt credamus doctorem subtili. Nam in priore loco ex tertio sententiarum positio argumentis, quae suadent voluntate hoc posse ex viribus suis naturalibus, solum concludit se propter ea argumenta concedere conclusionem, quod ex puris naturalibus potest quaecunque voluntas saltem in statu naturae instituta diligere Deum super omnia.

Ex quibus verbis patet nullum non asseruisse hoc pro isto statu. In secundo autem loco ex secundo, si bene perpendantur omnia, quae in ea quaestione dicuntur, aperte constabit doctorem subtili non disputasse, an possit homo implere omnia praecipita, vel vitare omnia peccata, sine gratia specialis dei auxilii, sed solum disputat, an hac possit sine gratia gratum faciente praecedente, vel saltem comitante. Et ita etiam exponi possent, quae idem dicit in primo. di. 17. q. 1. ad argumentum secundum opinionem quae imponitur magistro. Quanquam & pro illis, quae ibi dicuntur, satis est concedere voluntatem in puris naturalibus posse habere aliquam dilectionem Dei, vel vili, vel ostensi per fidem, quod nos negamus, de sola enim dilectione Dei super omnia loquimur, quae sufficeret ad obtinendum Dei gratiam, Et de ista aperta est locus in articulo primo quodlibet. 17. Vbi videntur ille nostram sententiam tueri. Eius enim verba ibi haec sunt. Plures actus dilectionis, ad quos naturaliter inclinamur, possumus potestate naturali, licet non omnes, quia ad perfectissimum circa vltimum finem est inclinatio naturalis, licet ad illum non possit natura attingere ex se. His ille claudit articulum primum. Ex quibus, cum perfectissimus actus via sit in omni opinione, & in illius maxime, dilectio Dei super omnia, relinquitur in istum actum non posse naturam nostram ex se, sed ad eum indigere auxilio Dei. Et licet quidam ipsius expositor referat ista verba ad dilectionem Dei super omnia, quae in patria habebitur, & beatifica est, tamen, cum ille hoc non expresserit, & in tota quaestione tantum de actibus viae disputet.

Aug.

Ioan. 12.

Rom. 5.

ter, nos in eo quod diximus, persistemus. Vt cunque tamen sit de auctoribus scholasticis, nos probabimus nostram conclusionem.

1. Ioan. 4.

Ex primo quidem pro nobis stare, videtur Paulus cum ait. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Pro verbo enim charitas, graece habetur ἀγάπη, quod dilectionem, sicut actum dilectionis significat. Si vero dilectionem dei veram nostris habere possemus viribus, nihil esset opus, vt huiusmodi dilectio nobis peculiariter per spiritum sanctum communicaretur. Et confirmari hoc potest ex eo, quod Ioannes in sua prima epistola dicit. Charitas ex Deo est. Cum enim potissima & perfectissima charitas sit dilectio Dei super omnia, si charitas ex Deo est, erit & dilectio Dei super omnia. Et hoc etiam loco habetur graece idem verbum ἀγάπη, quod dubium non est actum dilectionis significare.

Secundo etiam pro nobis stare videtur canon. 25. concilii Arausicani secundi, qui sic habet. Prorsus donum Dei est diligere Deum. Ipse, vt diligere dedit, qui non dilectos diligit. Displacere amatissimus, vt fieret in nobis, vnde placeremus. Diffundit enim charitatem in cordibus nostris spiritus patris & filii, quem cum patre amamus & filio. Vide vt eodem modo exponat Paulum concilium, ac nos statim exposuimus. Exposuit etiam similiter, & ad hoc applicuit Augustinus in quarto libro contra duas epistolas Pelagianorum, & in cap. 19. de gratia & libero arbitrio, & in libro de perfectione iustitiae. Sed & animaduerte quid post haec subiiciat concilium ne dubites de nostra conclusione. Secundum supra scriptas sanctarum scripturarum sententias, & antiquorum patrum definitiones hoc deo propitius, & predicare debemus & credere quod per peccatum primi hominis, ita inclinatum & adenuatum fuerit liberum arbitrium, vt nullus postea, aut diligere deum, sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum quod bonum est, possit, nisi gratia eum & misericordia diuina preuenierit. Haec ibi.

Aug.

Tertio pro hac sententia stant multa testimonia sanctorum, & praesertim Augustini. Is enim libro. 5. contra Iulianum cap. 5. ita ait. Amor, quo Deus gratis amatur, in nobis esse non potest, nisi ex ipso. Et in epistola ad Vitalem. Liberum arbitrium ad diligendum Deum peccati granditate perdidimus. Et. 21. de ciuitate Dei cap. 16. Tunc itaque victa vitia depuranda sunt, cum dei amore vincuntur,

quem, nisi Deus ipse non donat. Et de gratia & lib. arb. c. 18. dilectionem Dei nobis esse, ex Deo probat ex illis verbis Ioan. 4. Ipse prior dilexit nos, & ex illis verbis Christi, Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Si enim, ait Augustinus, nos prius dileximus, vt hoc merito nos ipse diligeret, prius illum nos elegimus, vt ab illo eligi mereremur. Et. c. 19. Pelagianicum esse dicit asserere dilectionem nobis esse ex nobis & contra Pelagianos pro nobis argumentatur, quia Ioannes dicit. Videte qualem dilectionem dedit nobis pater, vt filii Dei nominemur, & simus. Et subdit. Quid est ineptius immo vero quid est amentius, & ab ipsa sanctitate charitatis alienius, quam confiteri ex Deo esse scientiam, quae sine charitate inflat, & ex nobis esse charitatem, quae facit, vt scientia inflare non possit. Bernardus etiam huic subscripsit sententiae in libro de diligendo deum his verbis. Difficile immo impossibile est suis quempiam libertate arbitrii viribus, semel accepta a deo libertate, ad deum ex toto conuertere voluntatem, & non magis ad propositum retorquere, sicut scriptum est. Omnes quae sua sunt, quaerunt. Sanctus Maximus etiam in sermone quodam communi de vno martyre ita ait. Charitas hominis non est a seipso, sed salubriter donatur a Christo.

1. Ioan. 4. Ioan. 15.

1. Ioan. 3.

S. Maximus.

1. Cor. 13.

Quarto eandem conclusionem sic probat. Plus est diligere deum super omnia, quam credere fidei nostrae. Ad dilectionem enim dei super omnia requiritur credere, & aliquid amplius. Est enim dilectio dei super omnia, voluntas obediendi deo in omnibus suis praecipitis. Et nisi plus esset, non esset maior virtus charitas, quam fides, quod est aperte contra apostolum. Cum igitur ad fidem requisitum sit dei auxilium speciale, neque sufficiat vires nostrae, vt iam docuimus, requisitum erit etiam auxilium speciale ad diligendum deum super omnia.

Quinto. Vt patet ex dictis ad implendum omnia dei mandata requiritur auxilium ipsius speciale, neque satis sumus nos sine ipso. Ergo etiam necessarium erit hoc auxilium ad diligendum deum super omnia. Probo consequentiam istam, quia dilectio dei super omnia si vera sit, & ea quam sacre literae dilectionem dei appellant, annexam habet obseruantiam omnium mandatorum. Est enim eius & causa sufficiens & imperium efficax, & saltem scitum non admittit aliquod peccatum mortale. Vnde & Christus aperte dicit. Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligitur a patre

Ioan. 14.

patre meo. Et post pusillū. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit.

Grego.
Arim.

Argumentum facta in principio quaestio- nis, ita existimo posse responderi. Ad primū. Gregorius Ariminensis, vtapertē potest col- ligi ex ipso in secundo, distinctio. 26. quaestio- ne prima, articulo primo; conuisione secun- da & distinctio. 29. quaestione prima, articulo secundo, prima conuisione corollaria negat quidem posse intellectum nostrum, sine auxilio Dei speciali habere tam perfectum iu- diciū. Sed mihi hoc videtur contra Pau- lum in loco citato. Ideoque mallem negare consequentiam. Difficilius enim est diligere quam iudicare.

Ad secundum. Licet per lumen naturale agnoscere possimus oppetendam esse cuique mortem pro sua republica, non inde tamen sequitur, vt hoc possimus ex naturalibus etiā percipere. Difficilius est enim sic facere, quam sic iudicare, sicut statim diximus dilectionem Dei super omnia difficiliorem esse quam iudicium, quo iudicamus Deum diligendum su- per omnia. Vnde & pauci fuerunt semp, qui ista facerent, etiam ex illis, qui hanc esse facien- da non dubitabant. Et inter articulos Parisien- ses & iste inuenitur. Si ratio recta & voluntas recta. Error. Et causa subditur, quia secundū hoc ad rectitudinem voluntatis non esset ne- cessaria gratia, sed scientia tantum, quod fuit error Pelagii. Possimus etiam dicere diffici- lius esse mortē pro Deo oppetere quam pro republica, quia nō potest naturaliter consistere ad euadendum mortem temporalē vel aeternam necessariam esse nos mortem oppete- re, quando mors est oppetenda pro bono di- uino sicut naturaliter potest constare, aliquā- do nō posse rempublicam seruari sine nostra morte, & nos simul cum illa perituros, si non fortiter moriamur pro illa. Atque idēd etiā si daremus fortem politicum posse ex natu- ralibus morti se exponere pro republica, non continuō esset necessarium, idēd ipsum face- re quemuis posse pro honore diuino. Et ipse doctor subtilis, cuius sunt in tertio, distinctio- ne. 27. hęc duo argumenta, & quintum aper- tē fatetur in secundo, distinctio. 5. quaestione prima ad tertium dilectionem Dei, qua suam beatitudinem obtinuerunt angeli, fuisse qui- dem illis difficilem ex parte operis, quia ob- iectum ipsius eorum excedebat naturam, licet non fuerit difficilis eis ex parte operantiū, quia non inclinabantur ad oppositum.

Ad tertium. Etiam est inclinatio naturalis in sita cuique homini ad beatitudinem, & an-

mabus separatis ad sua corpora. Et tamē neu- trum horum est possibile sine Dei speciali au- xilio. Sed de his aliā latius.

Ad quartum. Primō dico hoc argumētum similiter posse probare ad fidem non requiri auxilium Dei, immō neque ad pœnitentiam, neque ad impletionem mandatorum, neque ad aliquid aliud. Possumus enim & homini le- uiter credere ex naturalibus, quæ excedunt naturam, & de hominis offensa dolere, & ho- minum malorū implere mala præcepta. Sed quia adducere inconueniens non est soluere argumentum. Aliter secundo dico. Difficilius est diligere Deum super omnia, quam crea- turam, quia ad diligendum creaturam supra omnia, satis est ipsam adorare vt Deum, vel eam contra Dei præcepta amare, sed ad dili- gendum deum supra omnia requiritur, vt ve- limus omnia ipsius seruare mandata. Itaque in dilectione Dei, de qua modo agimus, clau- ditur difficultas omnium mandatorum, non sic autem in dilectione cuiuscunque creatu- ræ. Non enim tanta requirit ad sui dilectio- nem creatura, quanta Deus exigit, vt verē possimus dici cum diligere super omnia.

Replicabit tamen aliquis fortassis contra hanc. Possimus ex naturalibus creaturam ali- quam insensibilem diligere supra nos ipsos, & velle mortem oppetere pro ipsa, immō & difficiliora pro ipsius amore, vel pro ipsa obti- nenda, implere, quam sint præcepta diuina. Et potest ostendi hoc in idolatris, qui possunt tantum insanire, & vt audiui, quando que tā- tum probantur apud Indos insanisse amore suorum idolorum, vt etiā mortem pro eo- rum honore, vel pro eis penes se habendis, li- benter oppetant. Ergo etiam hoc ipsum po- terimus pro deo ex propriis viribus.

Ad hanc replicam, quæ verē urget, primo dico. Proliuiores sumus propter infirmita- tem contractam ex peccato Adæ in malum, quam in bonum. Atque idēd non est miran- dum, si non possit homo ex naturalibus tan- ta pro deo facere, & per peti, quanta homines plerunquē & faciunt & patiuntur pro rebus nihili, pro voluptatib⁹ videlicet & diuitiis & honoribus huius seculi cōsequendis, quæ mo- mentanea bona sunt. Secundo dico. Cū deum non videamus, adhuc difficilius vide- tur deū diligere supra omnia, & pro eo mor- tem oppetere, etiam si nobis eius perfectio & bonitas constet per demonstrationem. Et hęc difficultatem probare possumus ex illis ver- bis Ioannis. Qui enim nō diligit fratrem suū, 1. Ioan. 4. quem videt, deum, quem non videt, quomo- do

do potest diligere.

Ad quintum. Aliud est non posse nos dili- gere Deum super omnia sine gratia gratum faciente, quod hæcenus nunquam diximus, neque credimus vnquam. Aliud est non pos- se nos diligere Deum supra omnia, sine gra- tia specialis auxilii diuini, quod solum con- cessimus. Quod si quis replicet, saltem vbi cō- stiterit nos diligere Deum super omnia, con- stare posse nos à Deo peculiariter adiuuari, respondeo. Nostra conclusio non est euidēs. At hoc necessarium erat, vt quod ex illa infet- tur, cum alia euidenti, euidens esset.

DE NECESSITATE gratiæ ad pœniten- tiam.

QVAESTIO VNDECIMA.

N ad veram pœnitentiam nostrorum peccatorū suffi- cienti vires nostræ natu- rales cum communi Dei influenza. Et quod suffi- ciant potest fieri apparet. Primō ex verbis Deutero- nomii. 30. Cū enim polliceretur Moyses populo Israëliticō, qd amandus esset à domino, si deum ipse amaret, & obediret voci illius, eiusque mandata custodiret, & ad cum reuer- teretur in toto corde, & in tota anima sua, subdit statim. Mandatum, quod ego præci- pio sibi hodie, non supra te est, neque procul positum, neque in cœlo situm, vt possis dice- re, quis nostrum valet ad cœlum ascendere, vt deferat illud ad nos, & audiamus, atque o- perē cōpleam⁹? neque trans mare positum, vt causeris & dicas quis è nobis poterit mare transire, & illud ad nos vsq; deferre, vt pos- simus audire & facere, quod præceptū est. Iuxta te est sermo valde in ore tuo, & in cor- de tuo, vt facias illū. Hęc ibi. Quæ verba vide- tur aperte ostendere non esse mandatum dē pœnitentia & reuersionē ad dominum, neq; mandatum de dilectione domini ex toto cor- de supra nostras vires, immō generaliter om- nia mandata diuina facilima esse, & iuxta nos: valde in ore, & cordi nostro, neque extrinse- co aliquo auxilio esse opus, vt ea seruemus.

Ezechiel.

Et potest hic locus confirmari ex illis ver- bis Ezechielis. Proicite à vobis omnes impietates vestras, quæ impiè egistis in me, & faci- te vobis cor nouum, & spiritum nouum, &

facite omnia mandata mea. Et paulō post. Conuertimini, & viuētis. Nisi enim in pote- state nostra esset proicere à nobis impietates nostras, & facere nobis cor nouum, & spiri- tum nouum, non hæc nobis Deus præciperet, qd à nemine exigit, quod est ei impossibile.

Et confirmari potest secundo ex illis ver- bis Christi. Aut facitē arborem bonā, & fru- ctum eius bonum, aut facitē arborem malā, & fructum eius malum. Videtur enim hic ostendisse, vt benè colligit Augustinus libro contra Adamantium Manichei discipulum, in vniuersiusque esse potestate voluntatem suam mutare. Perinde enim videtur hic sub- iecisse potestati Pharisæorum ad quos ista di- cebat, potestatem faciendi se arbores bonas, ac fuerat in potestate eorū fecisse se malas arbores. Ad eos enim statim dicit. Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali?

Secundo ad idēd argumentor: Per facul- tatem nostram naturalem possumus dolere de offensa, quam in aliquem benè meritum de nobis admiserimus. Igitur & de offensa Dei, qui nusquam non est in nos benignissi- mus.

Tertio quicumque fidelis habet in potesta- te sua dolere de suis peccatis propter Deum, etiam cum à Deo non mouetur, neque exci- tatur ad pœnitentiam. Potest enim ore & af- fectu dicere quando cōtūque ei collibitum fue- rit, pœnitent me offendisse Deum, sicut potest dicere, placet me offendisse deum. Et ita vñ sicut & alterū videmur in nobis esse positum experiri. Ergo ad vtrūque habet fidelis æqua- lem potestatem, neque indiget magis ad vñ quam ad alterum auxilio dei speciali.

In cōtrariū verō sunt illa verba Psalmi- stæ. Erraui sicut ouis quæ perii. Idēd enim errasse dicit Psalmista, sicut ouem, quia co- gnoscebat se ad vitam rectam redire suis vi- ribus non posse, sicut neque ouis vnquam no- uit redire ad viam, si sentit ab ea errauit, ni- si reducatur à pastore. Vnde & velut hoc pro- fessus humiliter recurrit ad pastorem magni- tum, & clamat. Quare seruū tuum.

Ad hanc quaestione breuiter sic respondeo:

CONCLUSIO.

Necessarium est Dei auxiliū speciale, neq; vires nostræ naturales sufficient sine ipso, ad veram pœnitentiam de peccatis nostris, hoc est ad verum de illis dolorem, vt fuerint of- fense Dei. Hęc conclusio est sancti Thomæ in prima

prima secundæ. q. 109. art. 6. & 7. & in tertia parte. q. 62. art. 2. ad tertium, & sancti Bona. in secundo. d. 28. art. 2. q. 1. & di. 20. q. 1. & di. 30. q. 1. & Marfi. q. 17. secudi, & Gregorii. Ariminensis in secundo, distinctione. 26. quæstione prima, & multorum aliorum theologorum. Et notandum profectò, quod d. l. Bona. in fine q. statim citatæ ex di. 28. expresse dicit in duobus errasse, & mentitum fuisse Pelagium, & quod posuerit primam gratiã sub merito cadere, & quod dixerit liberi arbitrii propriis viribus posse nos ad gratiam disponere. Est tamen hæc conclusio ex doctoribus catholicis contra Durandum in. 2. d. 28. q. vltima, & contra Gabrielem eadem. d. q. vnica, articulo. 2. Et videtur esse contra nostrum doctorem subtilem. Et ita plerique Scotista, & alii non Scotista existimant. Et pro eorum sententia tria potissimum videntur stare. Primum est, quia in quarto, distinctione. 14. quæstione. 2. articulo. 2. litera. M. expressè simul dicit. Sciendum quod peccator in peccatis existens potest ex naturalibus cum communi influenza considerare peccatum commissum, vt offensiuum Dei, & vt contra legem diuinam, & vt auersiuum à Deo, & vt impediuum præmii, & inductiuum supplicii, & sub multis talibus rationibus, & potest voluntas ipsum sub aliqua illarum rationum, vel sub multis illud peccatum sic considerare detestari. Ex quibus verbis videtur sensisse voluntatem posse detestari peccatum, vt offensiuum Dei ex naturalibus, & cum communi influenza, sicut dixit intellectum posse ex naturalibus, & cum communi influenza considerare peccatum, vt Dei offensiuum. Ad vttranque enim potentiam videtur retulisse illud verbum ex naturalibus, & cum communi influenza. Secundum est, quia ibidem litera. N. ita scribit. Vel enim oportet dicere quod iustificetur peccator, sine omni dispositione sufficiente de congruo ex parte eius, & per consequens difficile est saluare quod apud Deum non sit acceptatio personarum, vt dictum est in secunda distinctione. 6. quæstione. 2. & distinctione. 2. quæstione vnica, vel nulla potest esse sufficientior dispositio ad istam iustificationem, quam ista attritio, videlicet detestatio peccatorum, perfectè circumstantiata in genere moris. Hæc ille. Ex quibus videtur sensisse ad vitandum acceptionem personarum in Deo necessarium esse ponere aliquam dispositionem in peccatore, quæ sit sufficiens causa suæ iustificationis, quæque ipse ex ipsa sui potestate arbitrii apponat, vt ipse merito potius quam alius iu-

stificetur, & Deus probetur alienus ab omni acceptione personarum in hoc, quod quoddam iustificat, & non omnes.

Tertium, quod fortius suadet doctorem subtilem huius fuisse sententia, est responsio ad vltimum aliorum quæstionis. Cum enim ibi sibi obiceret ex Augustino in de vera & falsa pœnitentia sine charitate esse non posse veram pœnitentiam, & opus Dei esse fructiferam pœnitentiam, expresse respondet pœnitentiam posse innasci ex naturalibus, sed non esse veram, quantum ad finem pœnitentiæ attingendum, neque fructiferam, hoc est, ferentem fructum, sine charitate. Hunc enim fructum fert, & hunc finem assequitur in vltimo instanti temporis, quo continuata impetrat gratiam.

Sed tanta est mihi pietas in doctore subtile, tanq; piã habeo opinionem de illius felicissimo ingenio, & catholica, & omnino singulari & præcellenti doctrina, vt neq; istis argumentis adduci possim, vt credã illum sensisse nos ex naturalibus viribus in hoc statu habere posse dispositionem ad gratiã sufficientem. Et quidem in primo, distinctione. 4. quæstione vnica, litera. E. cum docet quemlibet peccatorem, dum est in via, posse de lege saluari, non liberum ipsius arbitrium, statuit huius esse causam, sed quia Deus, ait, potest eum sua gratia præuenire. Ex quo clare videtur posse colligi eum posuisse gratiam præuenientem ad pœnitentiam, & ab ea proficisci, quod quidã iustificetur. Neque verba quæ allegata sunt, conuincunt satis, eum contrariam defendisse sententiam. Nam ad primum dicere possumus, illa verba ex naturalibus & cum communi influenza non esse referenda ad vttranque potentiam rationalem, sed tantum ad intellectum, non ad voluntatem, immò eo ipso q; non ea adiunxit doctor, cum de voluntate locutus fuit, videtur indicasse aliquam quo ad hoc se credidisse differentiam subesse inter intellectum & voluntatem, neque sic posse voluntatem, detestari peccatū ex naturalibus, & si intellectus possit iudicare peccatum esse detestandum. Quod quidem videtur negare quæstione. 3. eiusdem distinctionis. 14. Aperte enim ibi dicit non posse intellectum ex naturalibus iudicare peccatum esse detestandum in quantum est offensiuum Dei, & auersiuum à Deo. Ad ea verò verba quæ secundo loco inducta sunt, possumus dicere non iustificari hominem sine aliqua dispositione ex parte sua, etiam si ad ea requiratur speciale Dei auxilium. Neque doctor subtilis ibi id agit, vt

ostendat

dat hominem iustificari absque aliquo Dei speciali auxilio, sed tantum niritur ostendere requisitum esse aliquid ex parte nostra, vt vere iustificemur, & satis quidem esse attritionem de peccatis perfectè circumstantionatam.

Ad tertium vero argumentum, quod magis pungit, dicendum est; cum dicitur pœnitentiam posse innasci ex naturalibus, intelligitur, vt patet ex antecedentibus & consequentibus, posse innasci ex naturalibus hominis sine vilo habitu infuso, quod vnũ ibi agebatur, non aut ex naturalibus, sine auxilio Dei speciali. Et ita etiam possunt & debent exponi quæ l. Th. in secundo. d. 28. art. 4. de his dicit, cum ait, ex solo libero arbitrio posse se hominem præparare ad habendum gratiam gratiam facientem; quia faciendum quod in se est gratiam à Deo consequitur. Et ita eum exponit optimus illius expositor, & defensor Caietanus in cõmentis. 15. primæ. 2. q. 109. ar. 6.

Sed potest quis quarto obicere nobis, quæ dicuntur à doctore subtile in. 2. distin. 7. quæstione vnica, litera. I. Vbi de angelis lapsis & cõcedit magis esse in eorum potestate, quam sit in potestate hominum habere expuris naturalibus attritionem sufficientem, neque id eò non posse eos meritòri velle; quia non possunt se disponere ad gratiam, sed propter alias causas, quas ibi assignat. Ad hæc tamen primo dico. Ibi nihil diffinitur de hoc, an vel angelus, vel homo ista possint ex naturalibus. Secundò. Quauis aliquid statueretur de angelis, tamen cum doctor fatetur maiore esse potestatem angeli, quam hominis, nihil illa essent contra nos, qui solum de hominibus hic agimus. Sed quicquid sit de sententia doctoris subtilis, in cuius verba nos nunquam iurauimus, tamen si eum quãrum maximè possumus, cupiamus defendere, nos conclusionem nostram apertis argumentis firmabimus.

Et primò quidem pro ista sententia argumentor. In multis locis scripturæ Deo tribuitur conuersio, & pœnitentia peccatorum, à Deo etiã illa postulat, & de illa Deo gratiæ aguntur. Signũ est ergo ad eã non sufficere vires nostras, sed donum Dei eam esse, necessariumque esse ipsius fauorem speciale, vt eam habeamus. Consequenter satis probata est in præcedentibus quæstionibus. Antecedens verò probatur. Aũdita ratione quam Petrus aliquo apostolis, & discipulis dedit de ingressu suo ad gentes, tacerunt, ait Lucas, in actis, & glorificauerunt Deum dicentes. Ergo & gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam. Et Paulus id eò cum modestia dicit oportere cor

ripere eos, qui resistunt veritati, nequãdo detur illis Deus pœnitentiam ad cognoscendum veritatem, & respiscant à diaboli laqueis, à quibus captiui tenentur ad ipsius voluntatem. Et David domino tribuit suam conuersionem, tum aliàs sepe, tum verò ibi, Expectans expectaui dominum, & intendit mihi. Et exaudiuit preces meas, & eduxit me de lacu miserie, & de luto fecis. Et Hieremias apertius. Sa na me domine, & sanabor, saluum me fac, & saluus ero, quoniam laus mea tu es. Et alibi. Postquam conuertisti me, egi pœnitentiam. Et ibidem humiliter precat, Conuertere me, & conuertar, quia tu dominus deus meus. Et alibi. Conuertere nos domine ad te, & conuertemur. Et David agnosces vnus esse de hoc tantum beneficium confidenter clamabat. Deus virtutum conuertere nos. Et alibi. Conuertere nos Deus salutaris noster. Et alibi. Timorem meum dabo in cor eorum; vt à me non recedant, & visitabo eos, vt bonos eos faciam. Ecce apertè hic dicit deus, se facere vt boni simus. Et Ioannes. Siquis viderit fratrem suum peccare peccatum nõ ad mortem, petat, & dabitur ei vita. Et Paulus apertè declarat Deo vni nos debere, quod pœnitentiã facimus, cum ait, cum gaudio gratias agentes Deo, & patri, qui dignos nos fecit in parte fortis sanctorum in lumine. Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii dilectionis sue. Et cum per Ezechielem prædicit omnes se aliquando conuersurum reliquias Israël. Vnde vt totam Iudæorum conuersionem sibi attribuat dominus dicens. Dabo vobis cor nouum; & spiritum nouum ponam in medio vestri. Et auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum, & spiritum meum ponam in medio vestri. Et faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis, & operemini. Et paulò post. Et saluabo vos ex omnibus inquinamentis vestris. Et recordabimini viarum vestrarum pessimarum, studiorumq; non bonorum, & displicebit vobis iniquitates vestre & scelera vestra. Et post pusillum. Hac dicit dominus Deus. In die quam dauero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, & in habitare fecero vrbes, & instaurauero ruinosas, & terra deserta fuerit exulta, quæ quondam erat desolata, in oculis omnis viatoris dicent. Terra illa inculta facta est, vt hortus voluptatis, & ciuitates deserte, & desituta atque suffosa, munita sederunt. Et scient geres quacũq; relicta fuerint in circuitu vestro, quia ego dominus ædificauì dissi-

Bbb ra

ta, plantauitque inculta, ego dominus & locutus sum, & fecerim. Hæc dicit dominus deus. Et nequis dicat. Faciet quidè dominus Deus ista, & facit in conuersione cuiuscunq; peccatoris in fundendo ei gratiam suam & virtutes, sed facit propter merita eorum, qui conuerteruntur, bis ibidem dicit dominus. Nô propter vos ego faciam notum sit vobis, sed propter nomen sanctum meum. Et per pulchrè ponderat hunc locum Aug. lib. 4. cõtra duas epistolas Pelagianorũ cap. 6. his verbis. Quid remanfit pelli morticino, vnde possit inflari, & dedignetur quando gloriatur, in domino gloriari? Quid ei remanfit quando quicquid dixerit se fecisse, vt eo præcedete hominis meritò ab homine exortò, Deus subsequenter faciat, q; dignus est homo, responderetur, reclamatur, contradicitur. Ego facio, sed propter nomen meum sanctum, non propter vos ego facio, dicit dñs Deus. Nihil sic euertit Pelagianos dicentes gratiã Dei secundum merita nostra dari. Nihil sic euertit hominum præsumptionẽ dicentium, nos facimus, vt mereamur cum quibus faciat Deus. Respõdet vobis nô Pelagiũ, sed ipse dñs. Ego facio, & nõ propter vos, sed propter nomen meum sanctum. Quid enim potestis facere boni de corde non bono? Vt autem habeatis cor bonum, Dabo vobis, inquit, cor nouum & spiritum meum dabo vobis. Nunquid potestis dicere. Prius ambulauimus in iustificationibus eius, & iudiciũ eius obseruauimus, & fecimus, vt digni essemus quibus gratiã suam daret? Quid enim boni faceretis homines mali? Et quomodo ista faceretis, nisi boni essetis? Vt autem homines sint boni, quis facit nisi ille qui dixit. Vi sitabo eos, vt bonos eos faciam. Et qui dixit. Spiritum meum dabo vobis, & faciã, vt in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis & faciatis? Ita ne nondum euigilatis? Non auditis, faciã vt obseruetis postremo faciã vt faciatis? Quid adhuc vos inflatis? Nos quidẽ ambulamus, verũ est, nos obseruamus, nos facimus, sed ille facit, vt ambulemus, vt obseruemus, vt faciamus. Hæc est gratia Dei bonos faciens nos. Hæc est misericordia eius præueniens nos. Quid merentur deferra, & exterminata & effossa, quæ tamẽ edificabuntur, operabuntur, & manentur? Nũquid hæc pro meritis desertiõis, exterminationis, effossionis suæ? Absit. Ista enim merita mala sunt, hæc munera bona. R edduntur itaque malis bona Gratuita ergo nõ debita, & idèõ gratia. Ego, inquit dominus, ego dominus. Nonne te ista vox cõprimit dõ humana superbia, quæ

dicis ego facio, vt merear à domino edificari, atq; plantari? Nonne audis, Nô propter vos ego facio, Ego dominus edificauit destructas, plantauit exterminatas? Ego dominus locutus sum & feci, non tamen propter vos, sed propter nomen meum sanctum. Hæc ibi. Et post hæc etiam ponderat ad hoc propositum quod sequitur statim in Ezechiele. Adhuc in hoc inueniet me domus Israel, vt faciam eis, Multiplicabo eos sicut gregem hominum, vt gregem sanctum, vt gregem Hierusalem in solennitatibus eius. Ex Psalmo enim. 94. colligit neminem esse ouem, nisi quem ipse fecerit. Ipse enim ita legit nos populus pasce eũ, & oues manus eius, vbi nos legitimus. Nos autem populus eius, & oues pasceat eius. Et eodem testimonio Ezech. vitur. c. 14. de gratia, & libero arb. ad probandum eandem veritatem. Et meritò profectò post illius citationẽ, ita subdit. Quis ita sit cæcus, vt non videat? Quis ita lapideus, vt non sentiat istam gratiã, non secundum merita bonæ voluntatis dari domino dicente, atq; testante. Non propter vos ego facio? Sed hæc satis superq; sint pro primo argumento.

Secundò pro ista sententia argumentor ex diffinitionib; ecclesiæ. Innocentius enim huius nominis primus in rescripto ad Carthaginense concilium inter cetera ita ait. Adiutorio Dei quoridie, nos egere, negare nõ possumus. Hoc enim seu benè viuimus, pronocamus, vt melius sanctiusq; viuamus, seu prauè sentientes à bonis auertimur, vt ad rectã redeamus viam, eius auxilio plus egemus. Hæc ibi.

Confirmat etiam istam veritatem Cælestinus huius nominis primus in suę epistolæ primæ canone. 11. ex sacerdotaliũ obsecrationum sacramentis, quæ ab apostolis tradita in toto mundo, atque in omni ecclesia catholica vniformiter à Deo, ait, celebrari, vt legem credendi lex statuat supplicandi. Sunt autem eius ista verba. Cum sanctarum plebium præsules mandata sibi met legatione fungantur, apud diuinam clementiam humani generis agunt causam, & tota secum congemiscente ecclesia, postulant & præcantur, vt infidelibus donetur fides, vt idolatræ ab impietatis suæ liberentur erroribus, vt Iudæis ablato cordis velamine, lux veritatis appareat, vt hæretici catholicæ fidei perceptione respiciant, vt schismatici spiritum rediuuat charitatis accipiant, vt lapsis poenitentia remedium conferatur, vt deniq; catecuminis ad regenerationis sacramenta perductis, celestis aula misericordiæ referetur. Hæc autem non

non perfundiorie, neque inaner à Deo petis, reum ipsarũ monstrat effectus, quando quidem ex omni errorum genere, plurimos dõ dignatur attrahere, quos erutos de potestate renebatur in trãserat in regnum filii charitatis suę, & ex vestis iis faciat valã misericordię. Quod ad eorũ diuini operis esse sentitur, vt hæc effe etiã Deo gratiam in semper actio, laudis que cõfessio pro illuminatione talium, vel correctione referatur. Hæc ibi. Ex quibus patet, præsertim si benè p̃p̃detentur postrema verba, sanctum istũ ponificatũ Dei, peculiari auxilio proficisci credidisse conuersionẽ ipsam peccatorum, illi dõ auxiliũ propter præces ecclesię Dei in plurimis impartit. Vnde & ipsa etiam in quadam oratione cõmuni ita orat. Voluntates nostras quæsumus domine aspirando præueni.

In concilio etiam Aruancano secundo, canone quarto, ita legitur. Si quis, vt à peccato purgemur, voluntatẽ nostram Deũ expectare conuenit, non ait, vt etiã purgari velimus, per sancti spiritus infusionem, & operationem nisi nos sibi confiteatur, resistit ipsi spiritui sancto per Salomonem dicenti. Præparatur voluntas à domino, & apostolo salubriter prædicanti. Deus est qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate. Et canone sexto. Si quis sine gratiã Dei creditur, volentibus, desiderantibus, conantibus laborantibus, vigilantibus, studetibus, petentibus, querentibus, pulsantibus nobis dicit misericordiã cõferri, non autem diuinitus, vt credamus, velimus, vel hæc omnia, sicut oportet, agere valeamus, per infusionẽ & inspirationẽ sancti spiritus in nobis fieri cõfiteatur, aut humilitatẽ & obedientia humanæ subiungit gratiæ adiutoriu, neq; vt obediẽs & humilissimus ipsius gratiæ donũ esse consentit, resistit apostolo dicenti. Quid habes, quod nõ accēpisti? Et gratia Dei sum id quod sum. Et canone. 13. Arbitriũ voluntatis in primo hominẽ infirmatum, nisi per gratiam, baptisimũ nõ potest reparari. Quod amissum nisi à quo potuit dari, non potest reddi. Vnde ipsa veritas dicit. Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis. Hæc ibi. Et ponderanda sunt ista verba. Vt enim supra admonuimus, capitula huius concilii, diffinitiones sunt sedis apostolicę. Et hic apertissimè diffinitur etiam ipsam voluntatem surgentiã peccato ab spiritu sancto esse, & cõtra apostolũ esse, si quis dicat sine gratia Dei fieri illa quibus obtinemus misericordiam diuinã, & cõtra Christũ si quis asserat liberũ arbitriu posse reparari, nisi ab ip-

Prover.

1. Co. 4. b
1. Co. 15. d

so Christo. Et ibidem cano. 8. à recta fide discernitur alienus, qui alios misericordia, alios per liberũ arbitriu ad gratiam baptisimi venire posse contendit. Quod si liberũ arbitriu non est sufficiens, vt quis velit baptizari, neque sufficere profectò ad poenitentia, quæ longè difficilior est.

Tertio induci possunt pro his multa diuini Augustini testimonia apertissima. In tertio Hypogosticon ita ait. Sola voluntate sua si presumat homo, mundari nõ potest, immò neq; ex corde poenitere cõpõritur, quia Petrus nisi dñs respexisset, nunquã poenitentia motus amare fleuisset. Et subdit. Poenitentia ergo res est optima atq; perfecta, quæ defectos reuocat ad perfectũ. Sed omne datum optimũ, & omne donum perfectum defursum est defecdeõ à patre lumine. Iacobus inquit apostolus. Hæc ibi. Quæ manifestè ostendunt secundũ diuinũ Augustinũ, nõ solum esse à Deo, gmun demur à peccato, & illius gratiam cõsequamur, sed ipsam dispositionem, per quam hoc asequimur à Deo esse. Et libro primo de gratia Christi cõtra Pelagium & Cælestium cap. 4. cõtra; & approbat beatũ Ambrosium libro decimo expositionis euangelii secundũ Lucam ita dicentẽ. Bonæ lachrymæ quæ culpam lauant. Deniq; quos Iesus respicit, plorant delictum. Negauit primo Petrus, & nõ fleuit, quia non respexerat dominus. Negauit secundo, & non fleuit, quia adhuc non respexerat dominus. Negauit tertio, & respexit Iesus, & ille amarissimè fleuit. Et addit statim Augustinus de sermo. Legant isti euageliũ, & videant dominum Iesum, ruc intus fuisse cum à sacerdotum principibus audiretur, apostolum verò Petrum foris, & deorsum in atrium secus ad focum, nunc sedetẽ, nunc stãtem, sicut verissima & concordissima euangelistarum narratione monstratur. Quod ergo scriptum est. Respexit eum dñs, intus actum est, in mente actum est in voluntate. Misericordia dominus latetẽ subuenit, cor tergit, memoria reuocauit, interiore gratia (sua vi sitauit Petrum, interioris hominis vsque ad exteriores lachrymas mouit, & duxit affectũ. Hæc ille. Quibus quid dici potest manifesti? Idem tradit in libro de gratia & libero arbitrio cap. 5. his verbis. Nisi donum Dei ipsa cõuersio esset, nõ ei diceretur. Deus virtutum conuertere nos. Deus tu cõuertẽs viuificabis nos. Cõuerte nos Deus sanitatem nostrarum. Et c. 6. eiusdem libri, propter hoc ait dealbatam dictam esse ecclesiam in Canticis quia per se ipsam alba esse nõ posset. In libro etiam quin

Psal. 79.
Psal 84.
Cant. 8.

ro contra Iulianum cap. 9. ita ait. Quanta-
 liber praebeat Deus patientiam expectando,
 & sustinendo peccatores, nisi Deus dederit,
 quis ager poenitentiam? Et probat ex citatis
 apostoli verbis. Et libro primo retractationu,
 cap. 9. Sponte homo, id est libero arbitrio, ca-
 dere potuit, no etiā surgere. Eandēq; senten-
 tiā citat ibi ex libro de libero arbitrio his ver-
 bis. Nō sicut spōtē homo cecidit, ita etiā spōtē
 rē surgere potest. Et in tertio Hypognostico
 exponens de genere humano parabolam. E-
 uangelicā hominis, qui descendebat ab Hieru-
 salē in Hiericho. Homo, inquit, vulneratus li-
 bero arbitrio per Adā peccatum sine gratia
 Dei, id est per se solū sanare se nō potest, neq;
 spōtē ad paradysum reverti. sanctorū nume-
 ro sociandus, neq; gratiā meritis illis accipit,
 sed totum sua misericordia Deus peragit. Et
 paulō post. Idēō semivivus dicitur rēctus,
 gal ad eternā vitā, quā perdidit, redire non
 sufficiebat. Cur iacebat dicite, si per se surge-
 re poterat, vel sanari, nullus indigens adiuro-
 rio: Sed iacebat vulneratus, quo ad sanandū se me-
 dicum, id est Deū requireret, non sufficiebat.
 Et infra. Ideo, misericordia motus dicitur Sa-
 maritanus, qui figura fuit Christi, dum vide-
 ret eū iacentē videlicet, & nō surgentē, neq;
 currentem, quia in eo, vt curari dignus esset,
 meritum nullum inuenit. Et benē ponderat,
 q; non proprio gressu, sed iumento super im-
 positum in stabulum detulit, quia ille peccata
 nostra portauit, & p nobis doluit. Et post
 aliquid. Quid etiā, inquit, aliud ostēditur, &
 in ouicilla perditā excentum ouibus, nisi libe-
 rum arbitrium possibilitatis bono vitio primi
 hominis perditō a iustorum errasse. cōfortio,
 neq; per se ad cohortē, id est ad paradysum, de
 quo exiuit, fidelium numero refociandū posse
 reuerti, nisi in debita gratia sua, vt quē vo-
 luntate sua bonus pastor Christus, qui pro nobis
 animā suā posuit, de deserto erratē, hoc
 est de isto mundo, in quo homo diuini prae-
 cepti desertor exulās est, & errat libero arbi-
 trio in operibus diaboli, humeris suis super
 imposu in adiutorium, scilicet si dei suae &
 charitatis reuocauerit. Hec ibi. Et cōtra Iulia-
 num haereticum, qui bonā voluntatē ex libe-
 ro arbitrio tantū esse dicebat, atq; hominem
 per liberum arbitriū posse bonū velle & ope-
 rari sine gratia asserbat, tractās illa verba apo-
 stoli. Non est volentis & cetera. ita ait. Ap-
 pertam de commendatione gratiā apostolus
 sententiam protulit, cum ait. Nō est volentis,
 neq; currentis, sed Dei miserentis. Hec si ar-

tenderes Iulianē, non extenderes contra gra-
 tiā peccata voluntatis humanae. Nō enim idēō
 miseretur deus delinquentis, quia voluit & cucur-
 rit, sed idēō voluit & cucurrit, quia miseratus
 est. De libero arbitrio voluntas hominis a deo
 & a dno gressus hominis dirigitur. Ad aq;
 congruus ait. Non est volentis, neq; currentis,
 sed miserentis Dei. Non quia hoc sine vo-
 luntate nōstra agatur, sed quia voluntas ho-
 minis nihil bonū agit, nisi diuini. admodum
 Vnde quod alibi apostolus ait. Non ego autē,
 sed gratia Dei mecum, nō ideo dicit, quia ni-
 hil bonū agebat, sed quia nihil bonū ageret, nisi
 si gratia adiuarēt. Hec Augustinus. Et hoc
 quod ille dicit, potest fieri aliquāto apertius;
 ex textu Græco. Vbi ait. Nō ego habemus, Nō
 ego autē, sed gratia Dei mecum. Græcē sic
 lego. Non ego autē, sed gratia Dei quae me-
 cum supple, est, vel operatur. Vt enim doce-
 ret se a gratia habere, quod pro salute omniū
 tantopere laboraret, immo gratiā esse id, po-
 tius quā sibi imputādum. Non ego autē, in-
 dicit, sed gratia Dei. Ne autem, sicut pluriq;
 haeretici docuerunt, & nunc docent, soli gra-
 tiā credatur iustificatio nostra, aut bona vitā
 nōstra esse adscribenda, & nulla esse in his
 existimentur partes nōstri liberi arbitrii, ad-
 iunxit. Quae mecum, videlicet operatur. Ne quis
 valet, si quis dicat, idēō diuini Augustini in
 testimoniis citatis ex retractationibus dixisse
 hominē nō posse surgere a peccatō, quia nō
 surgit, donec habeat gratiā Dei. Habere autē
 gratiā nō potest ex se. Certū enim hominē
 ex se dicerimus surgere posse, qui cū iaceret,
 ex se posset corpus erigere, licet non posset ex
 se habere quālitatem aliquā, quae consequerē-
 tur ipsam erectionē corporis. Et cum in aliis
 locis, quā iam citauimus, vtrūq; sit negari,
 vtrūque etiā his in locis videtur posse colligi
 esse negatum, cum dicit hominē ex se sur-
 gere nō posse. Et aliās, ita sicut sponte cecidit,
 sponte surgere potuisset. Vt enim sponte ce-
 cidit, nō quia ab ipso fuerit, vt Deus illud pec-
 catum imputauerit ad poenā, sed quia per li-
 berum arbitrium ei peccato consentit, quod
 Deus imputauit ad poenā, ita & surgere pos-
 set a peccato, si in potestate eius esset eum ac-
 tum facere, quem Deus acceptat ad ipsius grā-
 tiam & glōriam obtinendam, licet non sit ab
 ipso, sed a Deo ipsa gratiā collatio vel acce-
 ptio. Apertam etiam est eiusdem testimoniū
 in cap. 7. de bono perseuerantiae, vbi expresse
 dicit post casum hominis non nisi ad Dei gra-
 tiam pertinere, vt homo ad eum accedat.
 Et haec eadem diffinita sunt capit. 31. libri de
 fide

Cor. 15.

Rom. 11.

Rom. 11.

fide

fide ad Petrum, vbi ita dicitur. Firmissime te-
 ne, & nullatenus dubites neminem hic posse
 hominum poenitentiam agere, nisi quē Deus
 illuminauerit, & gratuita suā miseratione cō-
 uerterit. Et probatur hoc ibi ex citatis verbis
 apostoli. In libro etiam de ecclesiasticis dog-
 matibus, ita legitur. Initium salutis nostrae
 Deo miserante habemus.
 Quare ista omnia confirmare possumus
 hac ratione. Ad fidē & dilectionē Dei sup o-
 mnia regitur auxiliū Dei speciale, vt ita patet
 ex dictis. Ergo etiam ad veram poenitentiam.
 Vera enim poenitentia fidem & dilectionem
 Dei requirit, & vltra haec quae plauerunt, re-
 probat, & eorum habet displicentiam. Quod
 nō exiguit, difficultatis esse experientia no-
 bis monstrat. Hinc enim est rarissimos esse,
 quos verē poenitent suorum delictorum. Ex
 quo & confirmare possumus ad poenitentiam
 requiri dei speciale auxiliū. Nisi enim diffi-
 cilimum esset verē poenitere & diuino egeret
 auxiliū, cum mille bona sequantur ex hoc &
 a deo, qui fallere, non potest, promissa sine ve-
 re poenitentibus in cōparabilia beneficia, in nu-
 mēraque & importabilia mala impendeant
 impoentibus & obstinatis corde, quo mo-
 do tam pauci veram poenitentiam habent
 suorum peccatorum? quomodo etiā ex duo-
 bus per omnia aequalibus, & ex aequo ista in-
 telligentibus, vnū poeniteret suorum pec-
 catōrum, non alterum.
 Quare idem probō hoc argumento. Ne-
 mo potest mereri primā gratiā, aut remis-
 sionem peccatorum, vt superius questione
 sexta & septima latissime ostendimus. Et op-
 positum, & vltra haec quae plauerunt, re-
 probat, & eorum habet displicentiam. Quod
 nō exiguit, difficultatis esse experientia no-
 bis monstrat. Hinc enim est rarissimos esse,
 quos verē poenitent suorum delictorum. Ex
 quo & confirmare possumus ad poenitentiam
 requiri dei speciale auxiliū. Nisi enim diffi-
 cilimum esset verē poenitere & diuino egeret
 auxiliū, cum mille bona sequantur ex hoc &
 a deo, qui fallere, non potest, promissa sine ve-
 re poenitentibus in cōparabilia beneficia, in nu-
 mēraque & importabilia mala impendeant
 impoentibus & obstinatis corde, quo mo-
 do tam pauci veram poenitentiam habent
 suorum peccatorum? quomodo etiā ex duo-
 bus per omnia aequalibus, & ex aequo ista in-
 telligentibus, vnū poeniteret suorum pec-
 catōrum, non alterum.
 Quare idem probō hoc argumento. Ne-
 mo potest mereri primā gratiā, aut remis-
 sionem peccatorum, vt superius questione
 sexta & septima latissime ostendimus. Et op-
 positum, & vltra haec quae plauerunt, re-
 probat, & eorum habet displicentiam. Quod
 nō exiguit, difficultatis esse experientia no-
 bis monstrat. Hinc enim est rarissimos esse,
 quos verē poenitent suorum delictorum. Ex
 quo & confirmare possumus ad poenitentiam
 requiri dei speciale auxiliū. Nisi enim diffi-
 cilimum esset verē poenitere & diuino egeret
 auxiliū, cum mille bona sequantur ex hoc &
 a deo, qui fallere, non potest, promissa sine ve-
 re poenitentibus in cōparabilia beneficia, in nu-
 mēraque & importabilia mala impendeant
 impoentibus & obstinatis corde, quo mo-
 do tam pauci veram poenitentiam habent
 suorum peccatorum? quomodo etiā ex duo-
 bus per omnia aequalibus, & ex aequo ista in-
 telligentibus, vnū poeniteret suorum pec-
 catōrum, non alterum.

concilium, & Carthaginēse, & A r a u s i c a n u m
 secundum, & Innocentius, & Coelestinus pri-
 mus hoc praecipue egerunt, vt patet ex iam ci-
 tatis, vt monstrarent necesse esse, vt ad haec
 adiuuaret spiritus infirmitatē nostram, & ea
 Dei nostri benignitas precibus assiduis im-
 ploraretur. Vnde & diu⁹ Augustin⁹ in de gra-
 tia & libero arbitrio, quod apostolus dicit, nō
 ex operibus saluari nos per fidem, ita conor-
 dat cum eo, quod ab eodem dicitur creati in
 Christo Iesu in operibus bonis. Non ex ope-
 ribus, inquit, tanquā tuis ex te ipso tibi exis-
 tētib, sed tanquā his in quibus Deus te fin-
 xit, formauit, & creauit. Et benē ad hoc pro-
 positum aptat allegoricē illa verba. Ne dicas Psal. 34.
 in corde tuo, fortitudo mea, & potentia man-
 us mea fecit haec omnia. Et mirificē conso-
 nant illa. Neque enim in gladio suo possede-
 runt terram, & brachium eorum non salua-
 uit eos. Sed dextera tua, & brachium tuum,
 & illuminatio vultus tui, quoniam cōplacui-
 sti in eis. Et super illa verba Psal. 129. Vita in
 voluntate eius. Quid est, ait, vita in volunta-
 te eius? Et respondet. Non in viribus nostris,
 non in meritis nostris, sed quia voluit, saluos
 nos fecit, non quia digni eramus. Quo enim
 est peccator dignus, nisi supplicio? Haec ibi. Et
 non dubito quin diuus Augustinus concessis-
 sisset ex meritis hominē iustificari, si per ope-
 ra propria liberi arbitrii iustificaretur, immo
 videret ipse concessurus ex iustitia iustifica-
 ri. Pro eodem enim ipse acceperit ex meritis
 & ex iustitia iustificari. Vnde & in libro pri-
 mo cōtra duas epistolas Pelagianorū cap. 19.
 cum quereret quibus meritis Paulus fuerit re-
 pentē conuersus, responderet. Quid ego dicam
 quibus meritis, cum ipse clamet, Non ex ope-
 ribus iustitiae quae fecimus nos, sed secundum
 suam misericordiam saluos nos fecit. Et su-
 per illa verba apostoli. Quis prior, &c. Si ali-
 quid, ait, meritum antecedit gratiam, iam
 non gratis datur, sed ex debito redditur.

Quod si quispiā dixerit in eo potissimū cō-
 stitisse errorem Pelagii, vt crederet iustificari
 nos posse operibus nostris, & mereri vitā aeternā,
 sine gratia gratū faciente, is aduertat primo
 haud quā esse verisimile Pelagiū in tantā in-
 fāniam venisse, vt diximus in sexta questione,
 vt crederet nō esse necessariā ad iustificatio-
 nem nostrā & merita beatitudinis, Deū nos
 acceptare ad suam amicitiam, vel beatitudi-
 nem, siue per solā suam benignissimā volun-
 tatem, siue etiā per gratiam creatā. Et quidē,
 vt apertē docet diuus Aug. c. 6. de gratia, &
 libero arb. Pelagiani non negabant gratis no-

bis, & non secundum merita nostra, remitti peccata, sed in hoc errabant, quod hanc solam assererent gratiam, non secundum merita nostra, carere atque aiebant meritis præcedentibus reddi.

Secundo aduertat qui sic existimat non solum contempsisse patres aduersus Pelagium, quod necessaria esset gratia ad merendum vitam æternam, & consequendum remissionem peccatorum, sed etiam, ut ex dictis patet, ad implenda mandata Dei, & ut ea faciamus quibus superamus tentationes, & in via Dei proficimus, & à peccatis nostris recedimus, & auertimur, neq; minus ad hoc q̄ ad alia statuerunt gratia necessaria. Neq; minus Pelagianum cū celsissimum, si quispiā diceret posse nos p̄ facultate nostrā libertatis omnes eos actus elicere, quos Deus requirit ad nostram iustificationem, quā si diceret, sine gratiarum faciente gratia diuina posse nos iustificari. Et Augustinus aperte in c. 14. de gratia, & lib. arb. dicit contra Pelagianos, neq; scientiā diuinæ legis, neq; naturā neq; solā remissionem peccatorum esse gratiam illam, quæ per Iesum Christum dominum nostrum nobis datur, sed & eam, quæ facit, ut lex impleatur, & ut natura liberetur, ne peccatum dominetur. Et ad errorem Pelagianorum putat pertinere, si quis dicat gratiā dari secundum merita bonæ voluntatis, etiam si asserat non dari secundum merita bonorum operum.

Tertio, qui sibi persuadet in eo constituisse errorem Pelagii, velim diligenter aduertat omnes Pelagii impugnatores hoc contempsisse, quod per peccatum infirmatum fuerit, & attenuatum liberum nostrum arbitrium. Si autem concedimus per liberum arbitrium posse nos omnes actus efficere & habere, qui requiruntur ad obtinendum gratiam diuinam, licet concedamus non posse nos sine gratia diuina obtinere remissionem peccatorum, aut mereri beatitudinem, nihil est, cur infirmatum, aut debilitatum credatur nostrum liberum arbitrium. Si enim potest omnes actus efficere, quos potuisset in statu innocentie, etiam si non possit sine gratia diuina vlla habere merita, certe poterit, quicquid poterat in statu innocentie. Quia in eo statu neque mereri potuit beatitudinem sine gratia diuina, neq; ad gratiam diuinam peruenire, nisi deo illam ei liberaliter largiente. Itaque nisi ad hæc concedamus necessariam esse gratiam, quæ communicatur nobis propter merita Christi, esto indignuerit gentis humanam redemptore & reconciliatore ipsius cum Deo, tamen non

indignuerit reformatore & reparatore, & quærum ad hoc, non fuisset necessaria nobis passio Christi, ut bene contra Pelagium arguit Augustinus tertio libro Hypognostico. Et licet doctor subtilis in primò, dist. 17. q. 1. art. 1. & 2. dicat hoc appropinquare errori Pelagii, in modo videri ipsius errorem, si quis dicat creaturam aliquam ex solis naturalibus posse meritore agere, aut, quod idem est, actum expuris naturalibus esse meritorem, inde non sequitur ipsum non credidisse ad errorem Pelagii spectare, si quis dixerit ex solis viribus naturalibus posse quempiam se sufficienter disponere ad gratiam.

Ad argumenta facta in principio quaestionis sic respondeo. Ad primum. Omnia illa dixit Moyses, ut ostenderet dilectionem Dei & penitentiam, & generaliter omnia opera mandatorum non esse ex natura operum adeo laboriosa, ut ascendere in celum, & transfratrem mare. Licet enim ea non possimus ex naturalibus perficere propter infirmitatem & imbecillitatem, quam contraximus ex peccato, tamen sua uia sunt, & leuia, & non graui, & ea explere facile possumus cum auxilio diuino, quod & nostrā quoq; subest potestati, sicut & concursus generalis. Et aliud est opera aliqua esse laboriosa & difficilia, aliud nostras illa exuperare vires. Hoc conuenit mandatis diuinis, non illud. Ioannes enim dicit, Mandata eius graui non sunt. Et ipse Christus, Iugum, inquit, meum suauis est, & onus meum leue.

Ad confirmationem prioris responderet Augustinus, de gratia & lib. arb. 1. d. deo iubet quod ipse daturus est, quia dat quod iubet, & adiuuat, ut faciat, cui iubet. Hæc Augustinus. Voluit etiam Deus ostendere illa præcipiendo, quæ incipit ad auxilio non possumus, liberis non nos esse arbitriis, & potestati nostræ subesse ipsius auxilium. Sed ut agnosceremus ab eo esse ut proiciamus à nobis iniquitates nostras, ipse alibi dicit se solum facere mundum de immundo. Et ut agnoscamus ab eo esse cor nouum, & spiritum nouum, qui præcepit ut faceremus nobis cor nouum alibi dicit. Dabo vobis cor nouum & spiritum nouum. Et qui dicit, Conuertimini & uiuetis, dicit. Si conuertitis, conuertam te.

Ad confirmationem respondet Augustinus primo retractationum cap. secundo. In potestate hominis est mutare in melius voluntatem, sed illa potestas nulla est, nisi ab eo datur, de quo dictum est. Dedit eis potestatem filios Dei fieri.

Ad secundum. Penitentia vera formaliter vel virtualiter annexū habet propositum seruandi

uandi omnia mandata diuina. Atq; ideo difficilior est penitentia, quā dolor de offensa alicuius amici. Et aliò qui sicut difficilius est, ut iam diximus, diligere Deum quem non videmus, quā proximum, quem intuemur, cuiusque beneficia in nos, non credimus, sed experimur, & manibus contrectamus, ita & dolere videtur difficilius de offensa Dei, quā de offensa proximi.

Ad tertium. Licet raro contingat peccatorem dolere de suis peccatis, quin prius excitemur à Deo aliquibus impulsibus & inspirationibus sanctis, tamen fatemur in potestate cuiuscunque, salte fidelis, esse dolere de suis peccatis, quādo cūque habet vsum rationis, quæ Deus paratissimus est prestare totū quod ex parte ipsius requiritur. Et quemadmodū non sequitur, nos non indigere auxilio ipsius generalis, quia in nostra potestate esse experimur velle quicquid libuerit, ita non sequitur nos non indigere auxilio ipsius speciali, quia in nostra potestate experiamur posse nos dolere, de peccatis nostris, quādo cūque hoc placuerit. Dicit tñ aliquis. Salte, quādo Deo non mouerit, neq; instigat nos prius ad penitentiam, ex potestate nostri arbitri conuerteremur ad Deum, & doleremus de peccatis nostris, nos limitemus & dereminarimus concursum diuinum speciale ad eam conuersionem & dolorem, & præcederet natura efficientia voluntatis, efficiētiam diuinā, & non ille faceret, ut nos faceremus, sed nos contra, ut ille faceret, & nobiscum cōcurreret. Et consequenter, cū nos non hoc faciamus, neque prouocemus cōcursum diuinum aliquo alio actu, quam ipso dolore, ut supponimus, in hoc enim dūtaxat casu loquimur, videtur q̄ prius natura nos dolebimus de peccatis nostris, quā Deus specialiter concurrat. Et ita non erit, necessarium auxilium dei speciale ad eum dolere. Ad hæc replicam, quæ verè premit & urget, & totam difficultatem attingit, quæ est in istis cōcurribus Dei specialibus, sic respōdeo. Quauis in potestate nostra sit facere, ut Deus concurrat nobiscum ad penitentiam, possumus enim penitere, hoc autem sine suo concursu fieri non potest, tamē non possumus facere, ut Deus sic concurrat nobiscum ad penitentiam, ut cōcursum ipsius limitetur à nostro, & posterior sit nostro. Semper enim causa prima plus insuit in effectum, & plus agit quā causa secūda, & facit eā causare non cōtrario. Et quæ admodū quando Deus cōcurrat nobiscum solum generaliter, licet in potestate nostra sit scribere eum volumus, & facere consequenter, ut

Deus nobiscum cōcurrat ad scribendum, tamen nunq̄ scribimus, quin Deus prius natura moueat manus nostras ad scribendum quā nos ipsi, ita & in concursu speciali intelligendum est, licet in potestate nostra sit dolere de peccatis nostris, & consequenter facere, ut Deus ad dolendum nobiscum cōcurrat, tñ nūq̄ dolebimus, nisi præcedente gratia diuina nostra opera, & mouente voluntatem ad eum dolere. Et possemus dare hoc exemplum, ut intelligere ista possint, quæ quidem difficilia sunt, etiam rudes. Si Petrus in puerili etate haberet in potestate sua scribere propter præsentiam angelisui, vel magistri, & pedagogi sui influētis in manus eius, & facientis eas potentes ad scribendum & mouētis eas, quādo cūque Petrus scribit, & non aliā quidem, licet Petrus possit scribere, quādo cūque ei colliberet, tamen nunquā scriberet, quin suus angelus prius ipso moueret manus suas, & faceret eas causare motum, & potentiam daret ad eum motum. ita intelligendum est de concursu diuino & voluntate nostra, neque maior est difficultas de cōcursu generali & speciali. Vtrius enim modo cōcurrat de, semper præcedit natura efficientia illius, efficientiā nostre voluntatis. Quod & hoc exemplo potest aliquāto apertius fieri. Sicut enim, dum ego demissis oculis sto contra speculum aliquod, imago mea, quæ relucere videtur in speculo, attollere non potest oculos, nisi ego prius natura attollam, & me attollere, simul ipsa omnino attollit, & si libera esset, ut attollere posset oculos, cum veller, si tñ non in totum inuenteretur ordo natura, non haberet hoc, nisi quia posset facere, ut ego attollam, neq; posset ipsa attollere oculos, nisi me prius attollente meos oculos, ac p̄ hoc & ipsius oculos erigente. ita nos, qui ad imaginem dei facti sumus, & imago ipsius sumus, si quando nos deo propter peccata nostra deferente, prōni spectemus in terrā, & depresso simus oculis mentis nostræ in bona huius mundi, etiam si propter arbitrii nostri libertatem, in potestate nostra habeamus facere, ut Deus aspectum nostrum à terra erigat, & ad se conuertat, tamen hoc non possumus facere, quin Deus ipse prius se quodammodo erigat & tollat, ut nos leuet, & ipsum possumus erectis oculis rectā aspiceret, hoc est quin Deus ipse prius nostrā humilitatis & depressionis misertus admirabili quodammodo, & planè suauissimo, & nostrā libertati consono, ab his quæ malè amamus, nos abstrahat, & rebelles nostras ad se conuertat voluntates.

DE NECESSITATE
gratiæ ad bene ope-
randum.

QUESTIO DVODECIMA.

Necessaria sit gratia ad
xiliti specialis ad quod-
cunq; opus bonū, & ad
vincendū quāuis tentatio-
nem, & implēdum quod
cunq; mādātum, & vitā-
dum quodcunq; peccar-
um. Et videtur quidē ad hęc omnia gratiam
Dei esse necessariā. Hierēmas enim dicit. Nō
est in homine via eius, neque viti est, vtambu-
let & dirigat gressus suos. Et David victoriā
rētationum a Dei adiutorio sperat, & nō a sui
arbitrii viribus. Ait enim. In te inimicos nos-
tros ventilabimus cornu, & in nomine tuo
spernemus insurgētes in nos. Nequē enim in
arcu meo sperabo, & gladius meus nō salua-
bit me. Et alibi. Hi in curribus, & hi in equis,
nos autē in nomine Dei invocabimus. Et ite-
rum. Dñs protector vitæ meæ a quo trepida-
bo? Et quoniam nouerat diuini esse muneris
rectē agere, alibi præcatur. Dirige dominē
Deus meus in conspectu tuo viam meam. Et
iterum. Perfice gressus meos in semitis tuis,
vt non moueantur vestigia mea.

In contrarium autē videtur illud stare, quod
per Salomonē dominus dicit. Hominis est ani-
mam præparare, & dominum gubernare lingua.
Nisi enim homo posset aliquod bonum face-
re per suas vires naturalēs, cur diceretur ipsi
esse præparare animā, hoc est bene proponere,
ne offēdat & labatur verbis suis, domini
autem gubernare linguā? Et his fauet quod a-
1. Reg. 8. liās non semel scriptura admonet nos præpa-
& Amos. 4. rare corda nostra domino, quod non faceret,
nisi hoc nostræ subesset potestati.

Ad hęc quæstionē hac cōclusiōe respōdeo.
CONCLUSIO.

Non ad quodcunq; opus bonum moraliter
necessarium est auxiliū Dei speciale, neq;
ad quācunq; tentationem vincendum, neq;
ad quodcunq; mādātū, vel cōsiliū implēdū, neq;
ad quodcunq; peccatū vitādū, sed media quæ-
dā via eligēda est, nepe vt dicamus ad opera si-
dei & religionis, & generaliter ad opera præ-
cellētia faciendū, ad implēdum cōsilia & mā-
data grauiora, ad vincendū difficiles tētatio-
nes, necessarium esse auxiliū speciale, nō ve-
rō ad alia quæ nullius, aut cerē exiguæ sunt
difficultatis, & per eā vel cerē nō eximīa lau-

dem meremur. Exempli gratia. Ad fidem, dis-
lectionē Dei sup omnia, pœnitentiā, marty-
riū, virginitatē, diurnā cōtinētiā, voluntariā
paupertatē, & magnā abstinentiā, p̄fessio-
nē religionis, susceptionē purā & mundā sa-
cramētōrū, elemosynas grādes, & similia, ne-
cessarium est auxiliū Dei speciale, nō verō ad
comedēdum, bibendū, dormiendū, arādum,
& faciendū opa seruilia, neq; ad reddendū
debitū vxōri, neque ad induendum nos de
ceter & similia. Ad huiusmodi enim oīa suffi-
ciunt nr̄e naturales vires cum cōcursu Dei ge-
nerali. Et ista media via, nunc est cōis in scho-
la, & eā tuetur Magister in secūdo, distinctio-
26. c. 8. S. Thomas prima secunde, quæstione
109. arti. 7. Sāctus Bonauētura quæstione vl-
tima distinctiōnis. 28. secūdi. Doctor subtilis
ibidem, & aliās non semel Durandus in secū-
do, distinctiōne. 28. quæstione. 2. Gabriel ead-
dem distinctiōne, quæstione vnica, & alii.

Et pro ista media via videtur primo esse cō-
munis existimatio & cōfessio catholicōrum.
Omnes enim catholici adscribunt cōmuni-
ter auxiliū Dei speciali victoriā magnarum
tētationū & exercitiū magnorum & dif-
ficiliū operum virtutis, perleuerantiā diu-
tinam in gratia Dei, & continuationem lon-
gam aliquorum operum bonorū, & pro istis
gratiās Deo agūt, & ipsius opem ad hęc per-
ficiendā iugiter implorant, nō eadem autem
conflicuere facere in aliis leuibus, & facilimis
operibus, tametsi bonis.

Secundō pro hoc medio possumus argu-
mentari, quia si nihil omnino possemus boni
sine auxiliū Dei speciali, nō ergo per peccatū
Adæ, infirmatum esset & vulneratum, siue
debilitatum & attenuatum nostrum liberū
arbitrium, sed extinatum & extinctum. Cu-
ius contrarium suprā ex doctoribus ecclēsiæ
citauimus. Et cum Dionysius quarto, de diui-
nō, dicat naturalia mansisse integra in angelis
malis, & idem tradat Damasc. & cōmuniter
receptum sit à doctoribus ecclēsiasticis, a quō
non est, neque verisimile credere nos impo-
tētes ad bonum factōs esse per peccatū. Im-
becillam esse humanam naturam ad bonum
legi in Ambrosio super Esaiam. Nō posse esse
fortem nisi diuina ope, lego in Cypriano de
oratione dominica, sed nullā esse ad bonum
in nullo legi doctorum ecclēsiæ.

Tertiō ad idē argumētōr. Si nihil omnino
boni possumus sine auxiliū Dei speciali, nihil
ergo possunt facere infideles, vt se disponant
ad obtinendū gratiā diuinā, qua trahantur ad
fidē & gratiā diuinam. Nā multa operā non
adhęc

ad hęc disponunt, sed potius à Deo alienant.

Quartō idem confirmo. Vnus & idem a-
ctus successiue potest esse bonus & malus.
Sed cum est malus, potest à nobis continuari
cum auxiliū Dei generali. Ergo etiam quan-
do est bonus. Natura enim nostra depræca-
tur ad optima, neque difficilium videtur esse
hunc actum, volo comedere carnes, cōtinua
re pro tempore, quō est bonus, quā pro tē-
pore quō est malus.

Quintō. Si nihil omnino boni possumus
ex viribus nostris naturalibus, natura ergo
nostra modo mala esset; vt dixerunt Mani-
chei, & non bona. Omnis enim arbor bona;
vt Christus dicit, bonus fructus facit. Vnaquæ
que enim arbor de fructu suo cognoscitur;
neque est arbor bona, quæ malos fructus fa-
cit. Et sicut in naturalibus non esset bona ali-
cuius rei natura, si non posset producere ali-
quid boni, ita videtur neq; rationalis creatū-
ra esse dicenda bona, si non eadem potest fa-
cere aliquid bonū rationale, hoc est morale.

Sextō etiam & hęc firmare possumus ex
Paulo expresse dicente. Qui statuit in corde
suo firmus non habens necessitatem, potesta-
tē autem habens suæ voluntatis, & hoc iu-
dicauit in corde suo seruare virginem suam,
bene facit. In his enim verbis clarē videtur
Paulus vnus sciuisse quæ subiicere voluntati ser-
uare virginem, quæ suæ curæ incūbit. Quod
& ipse bonum ibi diffinit. Et vbi nihil aliud ef-
fet, vel hoc solum deberet sufficere ad eligen-
dum hęc opinionem, quod mediat inter duo
extrema Manicheorū & Pelagianorū, Ma-
nichoꝝ dicentium nihil nos posse boni, Pe-
lagianoꝝ dicentium posse nos quiduis bo-
num. Media enim vbique sunt tutissima, ex-
trema verō periculosa. & in errorem præci-
pitant. Et hoc medio ostendimus nos, neque
domino sanos esse, neque omnino mortuos,
sed infirmos, sed laesos, sed ope diuina vbique
indigentes, neq; euacuamus gratiam dei, ne-
que naturā nostrā iniuriā facimus.

Sed quantumcumque ista probabilia & ap-
parentia sint, non desunt tamen nobiles au-
tores, qui vsque ad eō extollunt gratiam dei
& nostri arbitrii vires extenuant; vt prorsus
dicant post peccatū Adæ neque posse nos
vincere etiam minimam tētationem; neq;
leuissimum aliquod mandatū explere, aut
cōsiliū m, & breuiter neq; posse nos facere a-
liquod bonum opus moraliter. Et inter eos
qui hoc defēderūt, notissimus est præstantis-
simus Grego. Arimi. In secundo. n. d. 6. q. 1.
art. 1. & d. 29. q. 1. art. 2. latissimē hanc senten-

tiam tuetur ex testimoniis Augu. Ambrosii,
Hieronymi, Gregorii, Isidori, Bedæ, Bernar-
di, Linconiensis, & Sancti Thomæ in. 2. d. 29
quæstio. 1. art. 1. & 2.

Quadruplicia autem sunt potissima argu-
menta, quæ pro illo contra nos fieri possunt,
quæ nos quoniam valde apparentia sunt, o-
portet antequam vltimū progrediamur, dis-
soluere. Ac primō quidem contra nos pos-
sunt induci multa testimonia scripturæ. De
fructibus enim mandatorum; ac generaliter
de omni opere bono dixit Christus. Sine me
nihil potestis facere. Et Paulus. Quis enim te
discernit? Quid autem habes quod non acce-
pisti? Quod si accepisti, quid gloriaris quasi
non acceperis? Et iterum. Non sumus sufficētes
res cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis,
sed sufficientia nostra ex Deo est. Et alibi.
Deus est qui operatur in nobis & velle & per-
ficere pro bona voluntate. Et aliās sæpe scri-
ptura docet omnia bona esse à Deo, & de o-
mni bono opere Deo esse gratias agendas, &
ad omne bonum opus. Dei fauorem & gra-
tiam esse implorandam. Quod non videtur
esse faciendum, siquidem nos hęc possemus
sine ipsius gratia. Vt enim pulchre ait Augu.
contra Vitalem hereticum, Prorsus non ora-
mus Deū, sed orare nos fingimus, si nos ipsos
non illum credimus facere quod oramus. Ha-
bent & secūdo isti auctores pro se multas dif-
finitiones ecclēsiæ in quibus videtur eadem
diffiniri, quæ modo dicebamus tradita esse ab
scriptura. Innocentius enim huius nominis
primus in rescripto ad conciliū Carthaginē-
se, ita ait, Parēs nos ad resistendum non libe-
rum arbitrium, sed dei solius facere potest au-
xilium. Et in epistola ad conciliū Mileuita-
num, In omnibus diuinis paginis voluntati
liberæ non nisi adiutorium Dei legitimus esse
nectendum, eamq; nihil posse cælestibus præ-
sidiis destitutam. Et Cælestinus huius nomi-
nis primus in epistola primæ capit. 8. 9. & 12.
videtur hoc ipsum diffinire. In. 8. enim cap. ita
inquit. Omnia studia, & omnia opera ac me-
rita sanctorum ad dei gloriam, laudemque re-
ferenda sunt, quia nemo aliunde ei placet, ni-
si ex eo quod ipse donauerit. Et cōfirmat hoc
ex verbis Zozimi Papæ in epist. ad totius or-
bis episcopos dicentis. Omnia bona ad auctō-
rē suū referenda sunt, vt de nascūtur. Quæ
verba honore mirifico veneratos esse dicit A-
phros episcopos, vt quæ illos, qui cōtra dei ad-
iutorū extollunt humani arbitrii libertatem
distincto gladio veritatis ferirēt. Et infra. Præ-
paratur volūtas à dño, & vt boni aliquid agāt

paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda fidelium. Quotquot. n. spiritu dei agitur hi filii sunt dei, vt neq; nostrum sentiamus de esse arbitrii, & in bonis quibusque voluntatis humanæ singulis motibus, magis illius valere e non dubitemus auxiliū. Et statim sequitur in. c. 9. Ita Deus in cordibus hominū, atq; in ipso libero operatur arbitrio, vt sancta cogitatio, pium consilium omnique motus bonæ voluntatis ex Deo sit, quia per illum aliqd boni possumus, sine quo nihil possumus. Et cōfirmat hoc ex eodem Zozimo vbi supra sic scribente. Quod ergo tempus interuenit quo dei nō egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, causis, cogitationibus, moribus, adiutor & protector orandus est. Superbū est. n. vt quicquā sibi humana natura præsumat clamaute apostolo. Nō est nobis colluctatio &c. Et. c. 12. Omnium bonorū affectuam atq; operū, & omnium studiorum omniumq; virtutū, quibus ab initio fidei ad deū tenditur, Deum fateamur auctorē, & non dubitemus ab ipsius gratia omnia hominis merita præueniri per quē sit, vt aliquid boni & velle incipiamus & facere. Hæc ibi. Citat etiam Arimi. Cœlestinū in quadā epistola decretali approbasse hæc verba Innocentii primi. Nemo nisi per Christū libero benē vtitur arbitrio. Et si benē pōderentur quæ patres in conc. Mileui. ex auctoritate Innocentii primi congregato. c. 34. & quinto diffiniuerunt, quæ & postea ibidē à Cœlestino. r. c. 10. eiusdem epistolæ expresse cōfirmata sunt, & vt propria apostolica sedis recepta equidē videri potest, & hoc ipsum ibi diffinitū ad quodcunque peccatū vitandum, quacunque & tentationem vincendam, & quodcunque bonū operandum necessariam esse gratiā diuinam. Quauis. n. aliquis possēt dicere ibi tantum esse statutum requiri gratiā diuinā ad peccata vitanda, ad bona faciendum, & implendū mandata diuina, nō verò ad quodcunque peccatū vitandum, vel ad quodcunque bonum faciendum, vel ad quodcunque mandatū implendum. Verba. n. superficie tenus considerata, hoc solum sonant, tñ si benē omnia perpedamus, & hoc quoque secundum videtur voluisse statueri. Dicunt. n. per gratiā diuinā præstati nobis adiutorium, vt nō cōmittamus peccata, & vt bonum quod cognouimus facere diligamus, atq; valeamus, & de fructibus mandatorum dictū diffiniunt à Christo. Sine me nihil potestis facere, Quæ quidē non videtur ab eis esse dicenda, si credidissent aliqd mandatum impleri posse, vel aliquod peccatum vitari, sine grā diuina. Et in cōci. A. rasi. 2. cano.

9. ita lego. Diuini est muneris, cū & rectē cogitamus, & pedes nostros à falsitate & in iustitia tenemus. Quoties. n. bona agimus, Deus in nobis, atq; nobiscū operatur. Et can. 20. Nihil boni hominē posse sine deo. Multa in hominē bona fiunt, quæ non facit homo. Nulla verò facit bona, quæ nō deo præstat, vt faciat homo. Hæc ibi. Allegat etiā Ariminensis epistola. quadā Bernardi, inter errores Petri Abaylardi, quos multi episcopi ad Innocentium tulere, & hunc quoque fuisse connumeratum. Liberum arbitrium perse sufficit ad bonum.

Tertio habent pro se isti auctores testimonio multa sanctorum, & in primis Aug. Qui in lib. 1. contra duas episto. Pelagii. c. 3. ita ait. Neque potest homo boni aliquid velle, nisi adiuuetur ab eo, qui malum non potest velle hoc est gratia dei per Iesum Christū dñm nostrum. Et lib. 2. c. 5. Liberum arbitrii ad benē pōdē que viuēdum nō valet, nisi ipsa voluntas hominis fuerit liberata, & ad omne bonū actio nis, sermonis, cogitationis adiuta. Et. c. 7. Gratia vtique datur, vt per illā fiat bona opera, ne si præcesserint bona opera tanq̄ operibus red datur gratia, ac sic gratia iam nō sit gratia. Et cap. 8. Si sine Dei gratia per nos incipit cupiditas boni, ipsius conceptum erit meritum, cui tā quā ex debito gratiæ veniat adiutorium, ac sic gratia dei non gratis donabitur, sed meritum nostrum dabitur. Et ad hoc probandum pon derat Christum non dixisse. Sinē me nihil potestis perficere, sed sine me nihil potestis facere, vt initium & finē cōprehēderet, & apostolum dixisse. Qui in vobis cœpit, perficiet. Et iterum. Non sumus sufficētes cogitare, &c. Quod si non sufficimus cogitare, quomodo, inquit, sufficimus cupere? Inducit etiā illa. Aperiā os tuum. Preparatur voluntas à dño. Et dixi nunc cœpi. A dño respōsio lingue. Et cap. 9. ita dicit. Hominis bonum propositum adiuuat sublequēs grā, sed neque ipsum esset nisi præcederet gratia. Et pbat hoc ex illis verbis Pauli. Gratias autē deo, qui dedit idē studium in corde Titi. Ex hoc. n. dare videtur colli gi posse non fuisse illud studium, nisi à deo, & cum par sit ratio de aliis operibus bonis, etiā alia opera bona esse à deo: Ad hæc in libro de grā christi contra Pela. & Cœlestium refert & quidē non im probādo, sed probādo Pelagium anathematizasse eum, qui dicit vel sentit gratiā dei, qua christus venit in hūc mūdū peccatores saluos facere, non solū per singulas horas, aut per singula momenta, sed etiā per singulos actus nō esse necessariā. Et. c. 31. refert eum

Ioan. 15.

2. Cor. 3.

Exo. 4.

Psal. 76

Proue. 16

2. Cor. 8.

eum in epistola ad sanctæ memoriæ Innocentium papam dixisse in omnibus bonis operibus liberum arbitrium diuino semper adiutari auxilio. Et. c. 1. de prædestinatione sanctorum laudat quosdam, qui iam ad hoc perueniunt, vt præueniri voluntatem hominum Dei gratia fateantur, atque ad nullum opus bonum, vel incipiendum, vel perficiendum, sibi quancquam sufficere posse cōsentiant. Et monet verbis apostoli, vt in eo ad quod perueniunt, ambulant, vt orent Deum, qui dat intellectum. Et infra eodem libro. Nemo sibi sufficit ad incipiendū vel perficiendū quodcunque opus bonum, sed in omni opere bono & incipiendū & perficiendū sufficētia nostra ex Deo est. Et in tertio Hypognosticon. Adā per velle malum perdidit posse bonum. Et ibidem absque gratiæ adiutorio, neque valet homo incipere, quod Deo placeat, neque perficere sufficit. Et in sexto libro ita ait. Si quid te boni posse vidēs, age gratias preparanti, quod potes, non propterea voluntati. Quia omnino sine illo nihil potēs, qui dixit, sine me nihil potestis facere. Et primo libro ad Simplicitanū. Nihil boni fit à catechumenis sine adiutorio gratiæ dei. Et sermone. 9. de verbis apostoli. Constat à Deo te habere, quisquid habes boni, à te quicquid mali. Et sermo. 12. Profrus si adiutorium Dei defuerit, nihil boni agere poteris. Et subdit. Cū dico tibi. Sine adiutorio dei nihil agis, nihil boni dico, nam ad male agendum habes sine adiutorio dei liberam voluntatem. Et de gratiæ & liber. arbitrii. c. 40. Liberi arbitrii conatus ad bonum casus sunt, si non gratiā adiuuentur, nulli si non excitentur. Et in epistola ad Paulinum episcopum Nolanum refert Pelagium in Palæstino concilio coactū esse anathematizare hanc propositionem, vt catholica veritati contrariā. Victoria tentationum non est nobis ex Dei adiutorio, sed ex lib. arbitrii. Idemque refert Aurelius episcopus Carthaginensis episcopus. Et vterque dicit compulsū ibi fateri gratiam Dei dari ad singulos actus, videlicet bonos. Et. 4. contra Iulianū à cap. 7. vique ad. 19. disputat neminē posse rectē agere absque gratia. Et in epistola eadem ad Paulinum. Sine gratia Dei nos dicimus ad non peccandum nihil valere voluntatis arbitrium. Et ibidem. Si querere homo voluerit ante gratiā quid meruerit, vt accipeream, mala (si poterit homo inuenire, nō bona. Et subdit. Ipsum hominis meritum donum est gratuitum, neque à parēl uinum, à quo descendit omne datum optimum, bonū aliquid accipere quisquam meretur, nisi ac

cipiendo quod non meretur. Et in de prædestinatione diuina. Liberum arbitrium pronō ad nequitiam lapsu fluit, & cū ad virtutis indolem Dei auxilio deserente nihil possit, ad genus omne peccati idonea fulgure virtute subhsit. Et in epistola ad Vitalem. Scimus gratiam Dei, neque paruulis, neque maioribus secundum merita dari. Scimus maioribus ad singulos actus dari, scilicet bonos. Et in de correctione & gratia. Sola gratia dei homines liberantur à malo, & sine ipsa nullū profus, siue cogitando, siue volendo, & agēdo faciunt bonum. Et lib. 2. de pec. me. & rei. c. 18. dicit se nescire quid in voluntate nostra boni inueniri possit quod sit nostrum. Et his profus concinere videtur barbarus ille Hieron. fortissimus ecclesiæ antesignanus. Nā in lib. 3. dialogi contra Pelagium, ita ait. Hoc sō ga disputatione conclusum est, vt gratiā suā dñs, quā nobis liberum concessit arbitrium, in singulis operibus inuet atque sustentet. Et in epistola ad Cresphontē ita ait. Vnde aduersus Itagā temeraria proferre vnquenque suo regi arbitrio: Si suo regitur arbitrio, vbi est auxilium dei? Et si Christo rectore non indiget, quomodo scribit Hieremias. Nō est in hominē uia eius? Et subdit. Ipsum liberum arbitrium Dei datur auxilio, illiusque per singula ope indiget.

Hiere. 10

Quarto principaliter possumus pro istis doctoribus arguere a scholasticis. Ad alios quos bonos actus necessarium est auxiliū speciale. Ergo ad omnes. De omnibus. n. indifferenter. & absque vlla distinctione loquuntur scripturæ & sancti, neque videtur vlla satis certa regula posse explicari, ad quos sit requisitū & ad quos non. Et confirmare hoc possumus si enim non esset necessaria gratia auxiliū specialis, cū in dæmonibus manserint naturalia integra, possent illi habere aliquos bonos actus, quod cōmunitur tamen negatur.

Sed neque istis arguimus quantumcunque apparentibus adduci possum, vt credam tanroperē deprauatam esse naturam nostram vt nihil profus possit boni. Ideoque ad eam tar respondere, & pro solutione trium priorum argumentorū, nam quartum nullā habet difficultatem, dico quatuor.

Primum est. Etiā si nos possumus aliquod bonum opus ex naturalibus facere, tñ consultiſsimū & sanctiſsimū est ad omne bonum opus, diuinum adiutorium implorare, & in solā spe gratiæ cœlestis iniri, & de omni bono opere gratias deo agere, & c. illud, & nō nobis imputare. Primum. n. sic cautius vitemus scēti

hiorē

rioresque erimus à superbia, vanagloria, philautia, & cœlestem opẽ ad illa bona, & similia alia certius promerebimur in omnibus, videlicet ei gratias ageres, & ipsius gloriam querentes. Secundò ea re profitebimur, id quod verissimum est, etiam ea bona, quæ vel facimus, vel obtinemus cum solo dei concursu generali, ad Deum esse referenda, & pro illis deo esse gratias agendas, sicut totam ecclesiã videmus deo gratias agere de pluvia tempestiva, de fructibus terræ fructibus, de bona corporũ nostrorum valetudine, de placidis, quietis, & cõmodis anni temporibus, quamvis ista à Deo per solum suum generale concursum, provenire sit certum. Et merito etiam ad illa bona quæ per generale concursum nature nobis accedunt, Deus humiliter implorandus est, & cum illa nobis præstiterit, totis precordijs est laudandus. Generalem. n. suum concursum deus certè nobis non debet, & subtrahere sine vlla iniustitia posset, & in illis, quæ per ipsius generalem influentiam facimus, plus ille multo facit quam nos, & multa dona ipsius ad id prærequisita sæpe sunt. Et præterea, vt verissimè tradit piensissimus ecclesiæ doctor Bernardus sermo. 7. de aduentu, triplici in cõmodo miserabiliter laboramus in hac vita. Nam faciles sumus ad seducendũ, debiles ad operandum, fragiles ad resistendũ. Si discernerẽ volumus inter bonũ & malũ, decipimur. Si tentamus facere bonum, deficimus. Si conamur resistere malo, deicimur. & superamur. Hæc Bernardus. Et eũ natura nostra adeò sumus imbecilles & fragiles, tñ. colluctatio est nobis, vt ait Paulus, non aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates tenebrarum, ad quorum potentiam nostræ vires collatæ penè nihil sunt, præsertim cum ipsi omni loco, & tẽpore nobis immineant, & contra nos inuigilent, & attentissimi sint, aliundeq; etiam innumerabilia impedimenta, pericula, laquei, doli, fraudes, insidiae mundi & carnis nostræ passim occurrunt, quæ nos à bono auertant, & ad malũ trahant. Tentat enim nos error, vt decipiat. Tentat labor, aut dolor, vt frangat. Tentat libido, vt accendat. Tentat mœros, vt sternat. Tentat typhus vt extollat. Et hoc est iugum graue, quod super filios Adæ dicit esse Ecclesiasticus à die natiuitatis vsque ad diem mortis. Corpore. n. sumus inũdo, & fragili, & infirmo, animo autem anxio ad molestias, humili ad timores, molli ad labores, prono ad libidines. Cum igitur rot, & tam rigidus habeamus aduersarios torq; & tam grauibus periculis septi vndique

simus, nihil sanè possumus, nequẽ vtilius, neque salubrius nobis persuadere quam ad diuinam clementiam semper & vbique confugere, quæ vna facillimè potest, omnia ista aduersantia, vel de medio tollere, vel certè in bonum nostrum conuertere, & cõtra ea, omnia nos velut muros aneos firmare. Accedit adhuc, quod d incerti sumus, an deus auxilio specialia ista faciat, quotiescunq; bonum aliquod operamur. Vix. n. aut nunquã destituitur homo omni gratia gratis data, vt sanctus Bonaventura & Gabriel vbi supra asserunt. Et potest deus propter suam benignissimam bonitatem etiam si non sit necessarium, suum tñ. nobis communicare liberaliter auxilium, vt facilius bonum possumus. Atq; idèõ ne deficiamus à gratijs debitis Deo, & nobis plus iusto tribuamus, æquum est & prudentissimum omnia bona, deo adscribere, & sola mala nobis tribuere. Verissimè enim ille per quemdam prophetam dicit. Perditio tua Israel, tantũ modo in me auxilium tuum. Et beatissimũ Christi martyr Cyprianus, vt sæpe ex illo citat Augu. in nullo ait esse gloriandum, quia nostrum nihil est. Et sanctissimus papa Gregorius. Moralium super illa verba. Si osculatum. manum meam ore meo, hunc fuisse dicimorem sanctorum, vt quicquid boni in se inspicunt, immortalis gratia agnoscant donũ. Et ad finem sextæ synodi generalis inter documenta cuiusdam patris approbata à synodo, & hoc quoq; legimus, vt bonum aliquod quicunq; in se viderit, Deo applicet non sibi. Et imitari cõuenit illud Paulinum. Omne quodcunq; facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi facite gratias agentes deo & patri per ipsum, & cum psalte regio semper dicere. Tu es susceptor meus dñe gloria mea & exaltans caput meum. Diligam te domine fortitudo mea, domini firmamentum meum, & refugium meum & liberator meus. Deus meus adiutor meus, & sperabo in eum. Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus. Et iterum. In deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet insurgentes in nos. Beatus. n. vir, cuius est auxilium ab ipso, hic enim vnus ascensio nes in corde suo disponet, & proficiet devirtute in virtutem, donec videatur Deus Deorum in Sion. Aliudque multo est dicere nos posse aliqua bona opera facere sine auxilio dei speciali, aliud dicere nos ea facere. Multũ enim inter est inter posse & facere. Et nos posse quidẽ concessimus, non autem facere. Pluraque aut loca ex citatis adiuuari nos dicunt

Osce. 13.

Colof. 3.

Psal. 3.

Psal. 17.

in

in singulis actibus bonis, non autem nos nõ posse eos efficere, sine peculiari dei adiutorio. Secundo dico. Illa quæ difficillimè possunt fieri, moraliter dicuntur impossibilia. Estq; istud receptũ, & in scripturis sanctis, & apud doctores ecclesiæ, & in vsu communi. Atq; idèõ omnia illa loca, quib; videtur asseri nos nihil boni posse sine dei speciali auxilio, ita possumus interpretari, vt dicamus id idèõ dici, non quod verè nihil possumus, sed quod difficillimè & vix aut nunquam sine Dei gratia bonum quodpiam possumus. Tertio dico. Quamuis aliquod bonũ opus efficere possumus sine speciali dei gratia, & aliquod peccatum vitare, aliquãque tentationem vincere tñ. nullo modo sine illo. omnia possumus peccata vitare, omnesq; tentationes vincere, & vbique & semper benè operari, & diuina mandata implere. Ideoq; aliqua sanctorum verba, quibus affirmatur nos non posse bene viuere, aut tentationes vincere, aut peccata vitare, aut mandata implere sũt dei peculiari gratia exponenda, sũt, non q; adhorũ singula simpliciter, & absolute necessarium sit diuinũ auxilium, sed quod ad omnia collectiue necessarium est, neque longo potest quis tempore perfectè stare in istis bonis operibus sine illo. Et tam exigua sũt, & tam leuia illa bona opera, quæ quis potest per solũ dei generalem concursum, tñ. exigua que est tempus, quo in illis quis potest sine lapsu perseuerare, vt merito moraliter loquẽdo potuerint sancti dicere nihil nos posse boni sine dei gratia. Quod. n. parum distat à re, nihil distare videtur. Et hæc ratione. c. 3. de gratia & lib. arbitrii Augu. Vita bona nostra nihil aliud est, quam Dei gratia. Quarto dico. Sacra litera, sacraque doctores illa sola bona appellant, quæ ad præteritam pertinent, quæ ad vitam æternam adipsendam conducunt, quibusque, vel vitam æternam mereamur, vel ad gratia consequendã disponimur. Nam alia cũ breuissimè pereant, & sine vilo fructu transeant, indigna censent, quæ bona appellantur. Vnde Paulus, nihil esse asseruit, quantumcumque magna bona haberet, si non haberet charitatẽ, & nihil sibi absque ea, prodesse etiam præcellentia opera cõstanter docuit. Quia quamuis ad aliqua bona tẽporalia valere illa possent, tñ. certus erat nihil ea valere ad æterna. Itaque testimonia omnia, quæ affirmat nos nihil boni posse sine grã diuina, de bono merito interpretanda sunt, vel de bono, quod ad pietatẽ pertinet & ad vitæ æternæ consecutionem conducit. Et nõ

1. Cor. 13.

quis ista fingere nos existimet, & quoniã Gregorius Arimi, maxime videtur fretus testimonijs diui Augu. lib. et hæc vltimam solutionẽ, quæ vel sola potest pro omnibus locis inductis sufficere, aliquibus testimonijs ipsius Augu. confirmare, & ostendere obiter non eum pro illo, sed pro nobis potius stare. Libro itaque. 4. contra Iulian. c. 3. cũ dixisset in. in fide libus, nulla esse bona opera, ne quispiã deciperetur, subiunxit statim. Scito nos illud bonũ hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum sine dei gratia, quæ datur per vnum mediatorem Dei, & hominum, nemini posse conferri, per quod solũ potest homo ad æternũ Dei donum, regnũq; perduci. Omnia proinde cetera, quæ videntur in re hominẽs habere aliquid laudis, videntur tñ. tibi virtutes veræ, videntur opera bona, quid ad me pertinet? Hæc ibi. Ex quibus manifestũ est diuinũ Aug. hæc sola bona appellasse, quæ ad æternam vitam cõducunt, ac proinde nullũ illius testimonium ex inductis probare, non posse nos efficere, per solum generalem dei concursum aliqua bona opera moraliter. Atque hinc colligi potest, quod in sensu, ibi late disputet, non posse reperiri fructus bonos, in arbore non bona. Nõ. n. negat Aug. in peccatorib; vel in infidelib; reperiri posse opera bona, sed tantũ negat reperiri posse opera vitæ æternæ meritoria. In. 3. etiam Hypognosticon ita scriptum reliquit. Est igitur in nobis liberum arbitri. quod quisquis esse negauerit, catholicus non est, & quisquis sic esse dixerit, quod sine deo bonum opus, id est, quod ad eius sanctum propositum pertinet, neque incipere, neque perficere possit, catholicus est. Vides vt exponat bonum opus illud, quod pertinet ad sanctum dei propositũ, videlicet de beatificandis nobis. Et in lib. 1. de gratia christi contra Pelagium & Celestium. c. 26. ita dicit. Et si Dei mandatum videretur aliquã non à diligentibus, sed à timentibus fieri, tñ. vbi nõ est dilectio, nullum bonum opus impuratur, nequẽ recte bonum opus vocatur. Quia omne quod non est ex fide peccatum est, & fides Romanis per dilectionem operatur. Ac per hoc gratia Dei, quæ charitas Dei diffunditur in cordib; nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis, sic confiteatur, qui vult veraciter confiteri, vt omninõ nihil boni sine ea, quod ad pietatem pertinet, veræque iustitiam fieri posse non dubitet. Patet ex his ea sola bona opera appellare, quæ ad pietatẽ pertinent, & in grã sũt. Et de correctione & gratia. c. 47. nõ dicit liber arbitrii nostrum per se nullum esse ad bonum

1. Cor. 4.

num, sed paruum. Aut enim sic. Liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum aut paruum est, nisi adiuetur ab omnipotente bono. & idem dicit in de perfectione iustitiae, resp. 17. vel 18. Et c. 8. de praedest. sancto. cum tractaret illa verba apostoli. Quid autem habes quod non acceperis, & dixisset nihil esse his verbis tam contrarium, quam de suis meritis sic quempiam extolli, tanquam ipse ea fecerit, non gratia Dei, ut ostenderet de qua gratia loqueretur, mox addidit. Sed gratia quae discernit bonos a malis, non quae communis est bonis & malis, & de hac vna esse apostolum intelligendum, probat ex illis verbis. Quis. n. te discernit? Non. n. ait nisi de huiusmodi bonis que scio erant. Exponit itaque August. hoc loco illa verba. Quid habes quod non acceperis? de bono meritorio. Atque ita exposuisset similia apostoli, & euangelii loca. Et hac ratione saepe aliam & peculiariet in enarratione in Psal. 37. & in. 3. Hypognosticon, & in. 6. 10. de praedest. sancto. damnat omnia opera in fidelium, & omnia, quae praecedunt fidem, inania esse dicit, quantumcumque videantur laudabilia. Et in epistola ad Hilariu Siraculatum, liberu arbitrium dicit non habituru iustitiae soliditate quantacunque scientia legis excellat, si deseratur diuino adiutorio. Quaquam & horu aliam possumus causam assignare ex ipsomet quinto deci. Dei. c. 20. & lib. 21. c. 16. & de spiritu & litera. c. 27. & 4. contra Iulian. Pel. c. 3. Nempe, quod d. quae non sunt ex amore Dei, sunt ut plurimum propter alios fines ut bonos, atque ideo si discernantur quo sine fiat, vix inueniuntur iustitiae debitam laudem mereri. Et cum in episto. 107. quae est ad Vitalē, dixisset liberum arbitrium primi peccati magnitudine perdidimus, ne, sicut faciunt haeretici, hinc sumeret quispiam occasionem negandi liberum arbitrium, aut saltem, sicut facit Arminensis, negandi potestatem ad bonum, adiecit statim nullis verbis interpositis, ut in deū credamus, & pie viamur. Sed ne amplius huc esse verum sensum Augu. quispiam dubitet, audiat quid is tandem in. 3. Hypognosticon paulb post principium dicat. Esse, ait, fatemur liberum arbitrium in omnibus hominibus habens quidem iudicium rationis, non per quod sit idoneum, quae ad Deum pertinet, sine deo aut inchoate, aut certe per agere, sed tantum in operibus vitae praesentis tam bonis quam etiam malis, bonis dico, quae de bono naturae oriuntur, id est velle laborare in agro, velle manducare & bibere, velle habere amicum, vel habere indumenta, velle fabricare domū, velle vxo

rem ducere, pecora nutrire, artem discere diuersarum rerum, velle quicquid bonum ad praesentē vitam pertinet. Haec ibi. Ex quibus perspicuum est secundū diuū Aug. aliqua bona posse nos sine Dei speciali auxilio. Et propter haec verba collegit, ut opinor, magister in. d. 28. c. 8. Augusti. non negare aliqua bona posse nos facere per liberum arbitrium sine Dei gratia. Dicit tamen aliquis studiosus Gregorii, haec connumerata hic ab Augu. bona non esse moraliter, quia non referuntur in Deum, neque amore Dei fiunt. Video nihil deceptus fuerit H. Rego. ut crederet nos nihil posse sine auxilio Dei. Nempe quod amore Dei sine speciali auxilio habere non possumus. Sine eo aut nullam est bonum opus. Sed certe hanc relationem in Deum ponere requisitam esse ad opus bonum moraliter, contra rationem est, & contra philosophum, & contra Augustinum hoc loco, & ut aliis Deo propitio ostendemus, etiam contra sacram scripturam. Ideoq; ista satis sunt pro ista questione.

DE NECESSITATE GRATIAE AD IMPLENDA DIUINA MANDATA.

QUESTIO DECIMA TERTIA

Necessaria sit gratia gratum faciens ad implendum praecipua diuina. Videtur. n. necessaria ex canone. 5. concilii. Mileu. qui sic habet. Item placuit, ut quicumque dixerit, ideo nobis gratiam iustificationis dari, ut quod facere per liberum arbitrium facilius possimus implere per gratiam, tanquam etsi gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa implere diuina mandata, anathema sit. Haec concilium. Et approbatus est hic cano, & ut proprius apostolicae sedis receptus est à Caesestino. r. can. ro. f. g. primae epistolae decretalis. Ex his ante videtur requisita esse gratia gratum faciens ad implendum mandata diuina. Haec est. n. gratia iustificationis quae do quidem per eam iustificamur, & formaliter efficiamur iusti.

In contrariu autem est argumentum apparatus Per gratia auxilii specialis, quae est gratia gratis data, potest impleri praecipua quodcumque diuinu, ut potest colligi ex dictis, & confirmari quia habitus non est quo simpliciter possumus

vt

ait philosophus, sed quo facilius possumus. Non ergo est necessaria gratia gratum faciens, quae habitus, quidam est ad implendum mandata diuina.

Pro solutione huius questionis ponam aliquot conclusiones.

PRIMA CONCLUSIO.

Non stat aliquis seruare omnia diuina mandata quin habeat, vel consequatur gratia gratum facientem. Probat. Mandata diuina sufficiunt ad perducentiu hominem ad vitam eternam ut patet ex verbis Christi. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Igitur cum nemo consequatur vitam eternam sine gratia gratum faciente, nemo etiam seruabit omnia diuina mandata, quin habeat vel consequatur gratia gratum facientem. Estque haec conclusio certa apud oes doctores catholicos. Vnde & S. Tho. in. 2. d. 29. art. 3. inter errores Pelagii computat posse hominem implere omnia praecipua sine gratia.

Mathe. 19

SECUNDA CONCLUSIO.

Ex ista conclusione potest inferri corollarie necessarium esse concedere aliquod mandatu, quo reneatur peccator in Deu conuerti, & disponere se ad consequendu gratia. Alioqui peccatori non satis erit seruare omnia mandata diuina, ut consequatur vitam eternam, Et ita credunt coeteri doctores. Afferunt. n. esse praecipuum peculiare de dilectione dei super omnia & poenitentiam.

Non requiritur gratia gratum faciens ad implementationem cuiuscumque praecipui, sed possunt per etiam cetera manentes in peccato mortali implere aliqua praecipua. Haec conclusio tenetur coeteri a doctoribus scholasticis, & peculiariter a doctore subtili in. 2. d. 38. & a S. Tho. in multis locis, & peculiariter in. 1. 2. q. 109. art. 8. & ab Almayno in tract. 2. Moralium. c. 8. & licet quidam existiment esse contra diuū Bonauen. tamen eos decipi, neque illius sententiam fuisse assecutos, facile potest colligi ex. 2. d. 28. ar. 1. q. 3. Est tamen haec conclusio contra Dyoni. Gisterti. in. 1. d. 17. q. 1. Vbi extranea & absurda haec opinio defenditur, quod nemo potest praecipua aliquod implere extra charitatem. Sed quicumque ille senserit, nos istam secundam conclusionem certam putamus. Et ne quisquam hoc in dubiu vertat, probatur aperte.

Psal. m. 8.

Primū. Nusquam habetur hoc praecipuum, neque vlla lege diuina, neque humana talis requiritur conditio. Ergo fictitiuac plane committitū est ea requirere circūstantia ad implementationem praecipui, lucida. n. sunt & clara praecipua diuina, sicut psal. dicit. Et si deus tale aliquid requireret, aut leges latore humani certe hoc expressissent. Diuinare. n. hoc nos non poteramus, cum lex naturalis nihil minus exigat. Et quidem de principibus & prelati experientia constat eos non vel

le ad hoc obligare quoriscumque aliquid praecipiant, & eos qui uouent se daturos aliquam eleemosynam vel facturos aliquod ieiunium aut peregrinationem, certum est non se obligare ad obseruandu hoc cum aded rigida conditione. Atque ideo & hi certe extra gratiam dei implere poterunt sua vota. Et confirmatur. Qui dant eleemosynam, quae tenentur dare, & ieiunant, & audiunt missam, quibus tenentur diebus, faciunt totu quod praecipitur sibi per praecipua ieiunii, eleemosynae, & audiet diuina missam. Ergo implebit certe haec praecipua. Nihil. n. amplius requiri videtur ad implendum aliquod praecipuum, quam facere totum, quod requiritur ex vi verborum illius praecipui.

Secundū. Potest quis venire ad gratiam implendo aliquod praecipuum, ut martyrii, dilectionis dei super omnia poenitentiae. Ergo non requiritur gratia gratum faciens ad ea implendum. Si. n. esset requisita, nunquam aliquis per implementationem praecipui veniret ad gratiam, sed illa deberet praecedere, ut impleret praecipuum.

Tertiū. Oporteret si vera esset opinio ista Dionysii, discutere & examinare conscientias nostras, quoriscumque occurreret tempus quo obligaret aliquod praecipuum, perinde ac cum deberemus accedere ad susceptionem vel administrationem sacramentorum. Quod quidem contra eorum sententiam omnium catholicorum est. Et quidem ad condemnandum hanc opinionem sufficere debet communis existimatio populi christiani. Omnes. n. pro certo & coperto habent se non teneri ad consentiendum transgressionem praecipui eleemosynae, aut ieiunii, cum fecerunt ieiunia & eleemosynas ad quas erant adstricti etiam si ista impleuerint extra gratiam. Mores autem coeteros & existimationes populi christiani, per lege habendi sunt, sicut diuus August. dicit in epi. ad Casulanum, & habetur. d. 11. c. In his rebus etiam si haec impleuerint extra gratiam. Et argumenta Dionysii tamen sunt friuola & nullius momenti, ut me sane pigeat illorum causam vel tantisper immorari.

TERTIA CONCLUSIO.

Aliqua sunt praecipua, quae impleri non possunt sine gratia gratum faciente comitate eorum implementationem. Patet haec propositio de praecipuis eorum actuum, quibus positus semper venitur ad gratiam, ut exempli gratia de praecipuo martyrii, de praecipuo dilectionis dei super omnia, & saltem de praecipuo poenitentiae. Vt. n. coeteris habet opinio scholasticorum, praecipuum habemus de poenitentia tamen, quanta sufficit ad reponendu peccatores in gratia dei. Et idem etiam videtur probabilis de dilectione dei super omnia, ut multi doctores

doctores

doctores defendunt cum doctore subtili in. 2. d. 28. & in. 4. d. 1. q. 2. & cum Gabrië. in. 2. d. 24. q. vnica. ar. 3. Non. n. diligit ex toto corde deum qui non sic diligit, vt per eam dilectionem assequatur gratia diuina, & vitet omne peccatum mortale. Præceptum. n. dilectionis dei est. præceptum charitatis & amicitie in Deum. Et sicut qui haberet in mandatis diligere Petrum ex toto corde, non implet hoc præceptum, nisi eoufq; diligeret, vt quantum est ex parte ipsius, perueniret ad gratiam Petri, ita cum nos habemus præceptum diligendi deum ex toto corde, habere etiam credendum est in mandatis, vt eoufq; diligamus, vt perueniamus ad amicitiam ipsius. Ex parte. n. dei certum est, nihil de futurum, si nos non deficiamus. Ex parte nostra. Diligir. n. oes diligetes se.

Sed contra istam propositionem possunt fieri duo argumenta. Primum est. Qui habet attritionem de suis peccatis, & cum ea recipit sacramentum penitentiae, implet præceptum de penitentia. Venit. n. ad gratiam, vt sentit cõs opinio; neque videtur amplius teneri ad penam. Non. n. requiritur sita est penam. nisi vt veniamus ad dei gratiam. Sed attritionem non comitatur gratia neq; impletur nisi per eam præceptum de penitentia. Ergo hoc præceptum potest etiam impleri sine gratia, ipsius impletionem comitate. Secundum argu. est. Si in instanti terminatio temporis quo quis tenetur continuare dilectionem dei super oia, vt perueniat ad gratiam dei, peccet quis, & admittat nouum peccatum mortale, is impleuerit præceptum dilectionis dei, & tñ sine gratia comitate. Ergo istud etiam præceptum potest impleri ab existere in mortali, quin perueniat ad dei gratiam. Verum hæc argumenta non est admodum difficile diluere. Ad primum ergo dicendum. Non impletur præceptum de penam, qui sola habet attritionem vt patet, quia si sibi constaret, & non doleret propter deum, dolore, qui vere sit contritio, non digne accederet ad sacramentum penam. Et quauis, ppter ignorantiam inuincibilem excusetur à nouo peccato, & consequatur gratiam in susceptione sacramenti penitentiae, tamen postea, si sibi constaret se non habuisse dolorem de suis peccatis, ppter deum, & vt illud sunt offensæ, sed tantum timore poenarum, teneret postea dolere pp deum.

Ad secundum liberi sumus ab omnibus illis angustiis qui non credimus requisita esse certam aliquam temporis continuationem ad perueniendum ad gratiam per dilectionem dei super oia, vel per penam. Sed qui eius sunt opinionis, & falso eam imponunt doctore subtili, vt aliam ostendunt, possunt dicere necessarium esse continuare dilectionem dei vel penam certo aliquo tempore, etiam vsq; ad instanti ipsius temporis terminatiuū inclusiuè, ita vt

illud instans sit primum instans esse gratia, & dispositio ad eam simul cum eo. Alias. n. necesse erit concedere, posse aliquem extra viam iustificari, qui semper in via fuit in peccato, vt facile est deducere, si illud instans terminatiuū sit etiam terminatiuū vitæ. Et si quidem requisita credatur talis continuatio, patet doctorem subtilē sensisse necessarium esse continuare etiam in instanti terminatiuū talisteporis. Ait. n. in. 2. d. 28. q. vnica. ad finem corporis questionis. Quoadcunq; autem voluntas actum præcepti diligendi deum exequatur, licet informis disponit se de congruo ad gratiam gratificatam, cui oblatæ vel resistit & peccabit mortaliter, vel consentiet, & iustificabitur. Hec ille. Cum autem poenarum requisitum consensum, vt iustificetur, patet se eundem instanti debere continuare dilectionem dei, & vitare oes peccata, quo infunditur gratia.

Q V A R T A C O N C L V S I O.

Aliqua sunt præcepta, ad quorum impletionem requiritur gratia gratam faciens, saltē natura eam præcedere. Patet hæc proposito de præceptis suscipiendi vel ministrandi sacramenta ecclesie. Vt. n. hæc impleatur, necessarium est ea nos facere, per qua veniamus ad dei gratiam, vt de sanctissimo eucharistiae sacramento Paul. explicuit. Et similibis est, licet non par ratio de aliis. Est et hæc propositio cõs in schola, & nominatim ea defendit Durandus. in. 2. d. 28. q. 3. & 4. Etpot adhuc magis confirmari hoc pacto. Peccat mortaliter quicunq; sacramenta vel recipit, vel ministrat non ea prius adhibita diligenter, vt ad ea mundus accedat, & absque vlla noxa mortali. Ergo ad huiusmodi præcepta de sacramentis implenda prærequisita est gratia gratam faciens.

Sed contra istam conclusionem argumentantur quidam existimantes Durandum contra dixisse sibi. Potest quisquam suscipere eucharistiam in peccato mortali, & non peccare mortaliter, vt & ipse Durandus fatetur in. 4. d. 9. qua. 4. & patet de eo qui habet ignorantiam inuincibilem sui mortalis, siue habeat attritionem, siue non. Ergo non prærequisitur ad impletionem præcepti de Eucharistia, gratia gratam faciens.

Ad hoc argumentum respondeo. Consequenter nihil valet. Stat enim quæpiam non facere id ad quod tenetur, & tñ non peccare mortaliter, quia excusatur ignorantia inuincibilis. Aliudque est aliquem ad aliquod obligari, aliud non posse id intermittere sine peccato. Et quia diximus teneri nos ad implendum præcepta sacramentis in gratia, non bene inferretur semper nos peccare & transgredi præcepta, quoriscunque non implemus in gratia. Excusari. n. potest ea transgressio, propter ignorantiam.

Secundum

Secundum argumentatur alii. Satis est ad dignè recipiendum aliquod sacramentum, vt baptismum, & penitentiam attritio. Alias non satis esset ad consequendum gratiam per hæc sacramenta. Ergo non requiritur gratia ad implendum præcepta de susceptione istorum sacramentorum. Non enim amplius ad hoc requiritur, quam satis sit ad dignè ea recipiendum.

Ad hoc argumentum breuiter dico. Attritio sufficit ad dignè sacramenta ista recipiendum, & consequendum per ea gratiam, siquidem inuincibiliter existimeretur contritio, nos aliam.

Tertio tamen fortius potest aliquis instare contra eandem conclusionem. Potest impleri præceptum de baptismo per peccatum mortale, vt patet, quia si scietur quis illum recipiat in mortali, suscipio ipsa peccatum est mortale, & tamen per illam, fit vt non tenetur amplius baptizari. Ergo non requiritur gratia ad implendum præceptum de baptismo. Et simile videtur de aliis sacramentis.

Ad hoc argumentum, qui tenent præcepta non posse impleri per actus malos facile dicentur non impleri præceptum de baptismo à suscipiente ipsum, cum conscientia peccati mortalis, neq; absolutè recipiendū baptismum, quia impleuerit præceptum de illo recipiendū, sed quia illum non potest iterum suscipere, quia initerabilis est, sed quia videtur inconueniens concedere non impleri præceptum per actum, per quem absolui mur ab obligatione illius, & aliò qui contra istam opinionem sunt gratia argumenta probantia posse impleri præcepta per actus malos, aliter respondeo. Cõuenit hoc argumentum limitare conclusionem de impletione præcepti fructifera, & qua non sit peccatum mortale. Neq; oportuit hoc addere in conclusione. Magis enim cõueniebat in ea generaliter explicare quid esset requisitum, vt quis sine noua culpa explet præcepta. Hoc enim est verè implere hæc præcepta. Si quis tamen diceret non esse duo præcepta, præceptum de suscipiendū vel ministrandū ea in mortali, sed vnicum duntaxat esse præceptum de suscipiendū vel conferendo ea absque mortali, is facile etiam posset in omni rigore defendere nostram conclusionem. Neque scio vnde hoc fati queat impugnari. Consequenter enim diceret non implere præceptum de baptismo, qui illum reciperet in mortali, non quia non posset impleri aliqua præcepta per actum malum, sed quia præcepta de sacramentis propter dignitatem ipsorum, sunt de digna & munda eorum susceptione & collatione. Et duo requirunt. Alterum est susce-

ptio vel collatio eorum. Alterum est munditia in eorum confectione. Nihil autem tale in aliis præceptis est necessarium. Neq; verisimile est à Deo vel homine quippiam tale requiri. Cuius signum est neminem peccare mortaliter contra alia præcepta, quia ea impleat in mortali etiam scito & noto. Sed si impletio eorum sit mortalis, vel peccatum aliud de est ab aliqua videlicet extrinseca circumstantia, quæ vitiat talium præceptorum executionem.

Q V I N T A C O N C L V S I O.

Exceptis præceptis de sacramentis, & de illis quæ sunt vltimata dispositiones ad gratiam vt martirium, dilectio Dei super omnia, penitentia, nullum est præceptum, quod non possit impleri sine gratia gratam faciente, neque præcedente, neque comitante. Itaque est qui in mortali, manens in eo, potest implere omnia alia præcepta, neque vnquam hac ratione, vt impleat ea præcepta, necessarium est, neque tenetur conuertere se in Deum.

Hæc conclusio primo est contra Gregorium Ariminensem, qui tenet in. 2. dist. 28. q. 1. & 2. propter multa testimonia Augustini aliquando peccatores propter sua peccata priuari auxilio speciali requisito ad non peccandum. & nihilominus peccare non implendo præcepta, quia potuerunt antecedenter vitare istam impossibilitatem. Secundum est etiam contra alios doctores sancti viros, quos vidi publicè defendere, aliquando ita graues occurrere peccatoribus tentationes, vt eas non possint vincere, nisi se conuertant ad Deum, vel orando humiliter ipsius auxilium, vel certè disponendo se ad gratiam, sic vt per ipsius affectionem vincant, quod aliam non possent. Videtur & hæc conclusio contra eos, qui defendunt ad ignorantiam vincibilem, quæ excuset à transgressione alicuius præcepti, requisitam esse conuersionem ad Deum sufficientem ad consequendum Dei gratiam. Cuius opinionis fuit pius ille Romanus pontifex felici memoria dignus Adrianus sextus in quolibeto. 4. Tenetur verò hæc conclusio à doctore subtili in. 2. di. 28. & expressius à s. Thoma. 1. 2. q. 109. ar. 8. ad primum. & s. Bona. d. 28. 2. ar. 1. q. 3. Et generaliter potest probari hæc conclusio ex experientia, qua videmus multos persequentem in mortali implere aliqua præcepta etiam gratia, & par videtur ratio de aliis. Et cum quicquid deus potest facere cum causa secundum se, possit facere se solo, non videtur dubitandum, quin per auxilium Dei speciale possimus implere sine gratia gratam faciente præcepta, quæ non requirunt ad sui impletionem, vt facientes ea

Conc. sunt

1. Cor. 10

sint Deo grati. Peculiariter autem contra Gregorium Ariminensem potest probari nostra conclusio validissimis hinc argumentis. Primo Paulus dicit ad Corinthios, nulla facta discretione inter iustos & peccatores, Fidelis deus qui non patietur vos tentari, ultra id quod poteritis, sed faciet eum tentatione proventum ut possitis sustinere. Nulla est ergo tentatio ita gravis circa aliquod preceptum, ut non possit etiam ab existente in mortali vinci, & consequenter impleri illud preceptum, nisi alias ipsa victoria esset dispositio ultimata ad gratiam, ut de poenitentia & dilectione Dei super omnia iam diximus.

Secundo. Ut supra ex Augustino, Hieronymo, & philosopho, immo ex ipsis sacris literis ostendimus, nemo peccat in eo, quod vitare non potest. Omnia enim peccata sunt voluntaria, & que non sunt voluntaria, non sunt peccata. Et contra bonitatem & clementiam Dei ineffabilem esse dicere imputari ab ipso, cuiquam ad novam poenam, quod ab agente vitari potest. Non ergo peccat, qui est in aliquo mortali, si privatus sit divino auxilio necessario ad non peccandum, atque ea ratione transgreditur aliquod preceptum. Et utrumque daretur posse quempiam novum admittere peccatum, quod vitare non potest, ut S. Thomas concedit contingere in ebriis & dormientibus, certe tamen intolerabile est peccare quempiam novum peccatum, sic ut novae poenae fiat reus propter illud, si illud vitare non potest. Quo in sensu videtur defendere Gregorius suam opinionem. Et loquimur de actuali peccato. Alia enim est ratio de originali. Tertio. Nemini, quoad hic vivit, preclusa est via salutis. Ut enim secundum legem communem quilibet iustus potest, quandiu hic vivit, cadere a gratia, ita & quilibet peccator potest ad eam resurgere, quoad hic agit, neque est desperandum de aliquo antequam veniat nox, quando nemo poterit operari. Ergo semper peccator potest implere precepta Dei, neque unquam propter delicta precedentia, quacumque sint graviora, est ei impossibile ea servare. Ad ostium enim nostrae voluntatis stat semper Deus, & pulsat, paratus adjuvare omnes ad suorum observationem preceptorum.

Dicit aliquis ad haec tria argumenta. Potest quicumque peccator vincere quascumque ei occurrentes tentationes contra precepta dei sed non potest, nisi brevis humiliter auxilium divinum, vel se convertat ad Deum, atque ideo imputantur ei illa peccata, quia cum possit haec ratione ea omnia vitare, nullum vitat, Sed pri-

mum omnium hoc dicit Grego. contra quem ista argumenta in tortibus. Absolutum enim concedit posse peccatores propter sua peccata incidere in huiusmodi impossibilitatem vitandi nova peccata. Secundo contra eos qui ista dicunt, & contra ipsum Grego. stat hoc argumentum. Nulla creatura potest necessitate voluntate vitare ratione. Licet igitur non possit quis implere preceptum aliquod affirmativum sine auxilio Dei speciali, non inde tamen sequitur necessarium aliquem peccare contra precepta negativum. Deus enim nemine adigit in peccatum, & nulla creatura potest vim inferre voluntati nostrae. Atque ideo neque erit necessarius recursus ad auxilium divinum, vel potentiam, saltem ut possimus vincere tentationes contra precepta negativum. Quod si propter hoc argumentum quis limitet opinionem Grego. ad transgressiones preceptorum affirmativorum, quorum impletio requirit secundum auxilium speciale, quibus ipse non sic limitet, adhuc tamen possunt argumentari contra ipsum. Oportet enim concedere tunc peccatores peccare omnibus illis peccatis quae postea committunt cum suis peccatis merentur incidere in impossibilitatem vitandi illa. Sed in termino Grego. qui nullum, quod sciam, habet hac in opinione, qui eum sequatur, vel defendat, secundo contra auctores secundae opinionis argumentor. Ex quibusdam peccatoribus patetibus graves & pares tentationes, quidam vincuntur & succumbunt, alii erecto persistent animo, & eas vincunt, vel per auxilium divinum si bi committunt propter orationes suas, vel aliorum, aut ex ambiguitate divina, vel etiam per solium sui arbitrii libertatem. Ergo non requiritur, ut peccatores se convertant ad Deum ad vincendum etiam graves tentationes contra precepta, sed possint etiam in mortali eas vincere & implere precepta.

Tertio. Nunquam probabitur hoc preceptum vel orandi Deum, vel convertendi se ad Deum propter graves tentationes. Ergo quis hoc sit committitissimum & turpissimum, non est tamen asserendum esse in precepto. Oportet enim non multiplicare precepta sine causa. Et precepta divina manifestissima sunt & copertissima. Neque Deus ad aliquid obligavit, quod non & ipsum manifestaverit, ut nulla possit esse excusa peccatoribus. Et confirmatur. Non est credendum esse aliquod preceptum, de cuius transgressione non possit homo constare. Est enim hoc contra divinam bonitatem & pietatem. Cum ergo sciri non possit quanta debeat esse gravitas tentationum, ut tentatur propter eam homo orare vel convertere se ad Deum unde non hoc sciamus? sequitur nemine ad haec teneri, propter occurrentes tentationes. Eodem modo

etiam

etiam potest impugnari opinio Adriani. Potest enim peccator in mortali perseuerare facere omnem diligentiam necessariam ad sciendum aliquid, etiam si non se convertat ad Deum. Non ergo requisita est conversio in Deum ad vitandum peccatum, contra preceptum nisi ignominiosum. Sed de his latius agere non est huius loci ideoque ista factis sunt pro ista conclusione.

SEXTA CONCLUSIO.

Licet quicumque existens in aliquo mortali pro aliquo parvo tempore cavere omnia alia mortalia possit, & in eis solo manere, tamen non poterit diu in eis manere, quin etiam aliud vel alia admittat peccata mortalia. Haec conclusio tenetur a S. Thoma. 1. 2. q. 86. art. 8. Et ibidem optimè explicatur & defenditur a Cardinali Caterano. Defendit & eandem Henricus Gandensis quolibet 5. q. 20. Vbi & dicit hanc fuisse haeresim Pelagianorum, quod homo in mortali absque gratia existens possit pro priis viribus perdurare, & non peccare mortaliter, & quod gratia non tam datur, ut peccato quis resistat, quam ut in bono proficiat. Tenet & hanc opinionem Martini. 2. q. 1. quæ est. 18. articulo 2. conclusio 4. Qui & ponit apertum ad hoc exemplum de nauis inter duos scopulos a validis ventis agitata, & nauicolum habentem fragilem, debitum, & impeditum a libris curis. Et videtur ante hos omnes tandem sententiam tradidisse magister in 2. dist. 27. & 6. & 7. Dicit enim ubi antequam repararetur homo per gratiam, non posse non peccare mortaliter, aut danabiliter. Et quavis doctor subtilis in 2. di. 23. impugnet istam opinionem, tamen in solutione quaestionis nihil dicit contra eam, unde profecto meritis dubitari potest de eius sententia, neque deberet existimari contrarium fuisse sententia ipsius, sicut falsim existimatur. Fuit tamen, quod negare non possumus in ea sententia. S. Thomas in ea di. art. 2. Sed reuertit eam in loco statim citato. Sed utrumque ista se habeant, prima certe pars huius propositionis satis efficaciter a doctore subtili probatur in 2. di. 28. Potest enim peccatori pro aliquo parvo tempore non occurrere nisi vni tentatio, & vnum preceptum, cuius impletio non sufficiat ad gratiam. Cum ergo quacumque tentationem possit vincere, & quodcumque tale preceptum possit implere, quicumque perseverat in mortali, poterit etiam pro illo parvo tempore vitare omnia alia peccata mortalia. Et experientia hoc notum est omnibus peccatoribus. Non est enim aliquis, ut opinor, ita corruptus, & depravatus, quin aliquo parvo tempore sciat se absque novo mortali perseue-

rasse in peccato. Quod verò hoc non contingat diu, quæ erat secunda pars huius conclusionis, probatur primo auctoritate Gregorii dicentis super Ezechielem. Peccatum quod per poenitentiam non diluitur, mox suo pondere trahit ad aliud. Et Chryostomus super illa verba Math. Soluite & adducite, mihi idem videtur innuere. Ait enim. Sicut navis fracto gubernaculo non quod vult vadit, sed quo temporitas impellitur, ita homo divinae gratiae auxilio destitutus, non agit quod vult, hoc est quod vellet, sed quod diabolus ei intendit. Et accipere his doctoribus videtur Hieremias in Threnis, cum ait. Peccatum peccavit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Ex peccato enim ortum esse instabilitatem dicit, ut ab uno in aliud labatur. & inflatur non volens volens peccatum. Et ita glossa ibi dicit. Non potest diu peccator stare contra insultus diaboli, nisi misericordia domini adiuverit. Ex peritiam enim videtur hanc partem suadere. Nullus enim inuenitur peccator, qui per unum annum perseueraverit sic in uno mortali, ut non etiam admisisset saltem alterum. Et argumentum est pro istis valde apparet. Cum enim frequentes occurrant occasiones peccati mortalis, frequentes tentationes, frequentia pericula, & peccator sit inapte natura imbecillis & fragilis ad resistendum, & pronus ad peccandum, & nonnunquam habeat habitus malos inclinantes eum ad malum, & iam semel perierit iugum, verecundique abiectus, & timorem Dei, & subiectionem & obedientiam, per quam facile vitare potuisset mortalia, & ad haec finem malum habeat persequendum, videlicet, ut nullum alium certè amore sui, in quem omnia dirigat usque ad contemptum Dei, debilitatque habeat, & extenuat rationis vim, ut omnia premeditet, & asiduè, quod sit malum dereliquisse deum, & timorem eius non esse apud se, quod superest, nisi ut in dies singulos inuerecundior fiat, & obstinatio, & magis attrita frontis, & peccata addat peccatis, & fordes foribus? Neque cum tot habeat delinquendi in cetera, tamen est mirandum, si novum aliquod penè diebus singulis adijciat peccatum, quod mirandum est, si non multa addat singulis horis, & corruptior, depravatio, inquinatioque fiat. Si enim de extrinsecis sociis verum est illud. Cui sancto sancto eris, & cum peruerso peruereris, quomodo non hoc magis, contingit cum intrinseco sine malo, cui semel consensum suum, & libertatem tradidit peccator? Certè periculosior est semper domesticus hostis, & maiorum & certiorum ruinarum causa. Inteligitur tamen haec secunda pars conclusionis

Math. 23

psal. 17

sicut doctrina moralis, non de potentia logica, physica, aut metaphysica, sed de potentia morali. Idem. n. dicimus peccatorem non posse diu permanere in vno peccato mortali, quin alia addat, quia diffinitum est oppositum contingere, & vix aut nunquam ex mille peccatoribus vnus inuenietur, qui in solo vno mortali vno integro anno, aut dimidio ipsius perseuerauerit. Hæc. n. in inferia peccatoris. Hoc malum & poena debita eius, qui abiecit timorem dei. Et de hac necessitate debent intelligi testimonia Augustini, quæ Gregorius citat pro opinione sua iam impugnata. Et maximè est verum hoc de eo, qui scit se esse in exitiali peccato, & conscius sibi letalis ad eum morbi, in eo libens, videlicet perseuerat. Nam qui in mortali est vincibiliter & culpabiliter, ignoto, posset fortassis aliquandiu in eo præseruare, quin nouum admittat. Quia potest habere voluntatem obediendi Deo in omnibus, & in nullo displicendi, & per eam se perseuerare ab aliis peccatis. Et ex his parere potest solutio argumentorum quæ sunt in principio questionis. Ad primum enim quatenus applicari potest contra secundam & tertiam & quintam conclusionem, priorè partè sextæ, dicere possumus? satis esse pro verbis concilii non contingere, vt quipiam fit diu in peccato, quin transgrediatur aliquod mandatum, & aliqua esse peccata quæ non possint benè seruari sine gratia præcedente, & generaliter sumitur pro gratia quæ cunctis per quæ Deus nos iustificat, vt comprehendat sub se gratiam gratis datam. Cum ergo, vt supra probauimus. q. 6. non stat quæpiam seruari omnia diuina mandata sine gratia speciali, etiam si posset hoc fieri sine gratia gratum faciente, nihil facerent contra nos verba ista concilii.

Ad secundum verò, quod fuit in oppositum, quatenus contra primam & quartam conclusionem & posteriorem partem sextæ uideretur militare, dico ipsam conuincere benè posse omnia, & singula præcepta impleri sine gratia gratum faciente de potentia physica, vel logica, vel metaphysica. Quicquid. n. & quæcūque actum quo ad substantiam operis possumus cum habitu possumus per auxilium Dei sine eo, aliud verò est de potentia morali. Et non in peccatore impossibilitas seruandi omnia præcepta dei collectiue, saltè diu ex defectu alicuius habitus, sed ex lege dei, & ex his quæ inter

probandum quartam & sextam conclusionem satis explicuimus.

DE NECESITATE GRATIÆ IN IAM IUSTIFICATIS.

QVAESTIO QVARTADECIMA.

An iustificatis necessaria sit gratia auxilii specialis ad implendum præcepta diuina, vincendum tentationes, perseuerandum in iustitia, & generaliter ad vitandum peccatum & bonum operandum. Videtur enim ad ista non esse necessarium iustificatis auxilium speciale, quia aliàs gratia iustificationis esset valde imperfecta, neque potentiores efficeret iustificatos, quæ erant ante suam iustificationem.

In contrarium verò sunt hæc verba Innocentii primi in rescripto ad conciliū Carthaginense. Omnes sancti sine adiutorio Dei nihil se agere posse restantur. Et paulo post. Nisi quotidianis, quæ Christus contulit remediis freri, cōfisi quæ nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores. Necessè est enim, vt quo auxiliante vincimus, eo iterum non adiuuante vincamur. Et in rescripto ad Mileuitanum conciliū de Pelagio & Celestino ita dicit. Dei gratiam conatur auferre, quæ necesse est etiā restituta nobis pristini statum libertate quarantur quippe neque alias diaboli machinas, nisi eadem possumus in uitate vitare. Hæc Innocentius. Eademque diffiniuit Celestinus primo canone. 6. sue epistolæ. x. his verbis. Nemo etiam baptismatis gratia reuocatus, idoneus est ad superandas diaboli insidias, & ad euincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adiutorium dei, perseuerantia bonæ cōuersationis acceperit. Et confirmat hoc ex citatis verbis Innocentii. ad Carth. conciliū.

Pro solutione huius questionis norandum est ante omnia questionem istam cōtrouerſam esse inter doctos scholasticos. Quidam dicunt necessarium esse etiā iustis auxilium dei speciale ad benè operandum. Et hoc tenet. s. Tho. 1. 2. q. 109. ar. 9. Et sequitur illum Caieta. ibi, immò extēdit hoc ad hoies in statu innocentiæ. Tunc etiā opinione sancti Tho. Grego. Ariminensis. in d. 26. q. 1. ar. 2. ad. 12. & d. 29. q. 2. ar. 1. Cōtrariā uerò sententiam alii defendunt. Et uideat eam inuenire Hiericus Gadenſis in quolibeto. 4. q. 10. Vbi dicit virtutes infusas hoc differre ab acquisitis, & acquisitæ dāt duntaxat facilius posse, infusæ uerò dant simpliciter. Vt autem uideamus ueritatem istarum opinionum probabilior sit, pono aliquot conclusiones.

PRI-

PRIMA CONCLUSIO.

Aliqua bona possunt iusti sine auxilio dei specialis. Hæc cōclusio patet. Certum. n. est apud oēs neque dubium esse potest, quin ea possint iusti, quæ possunt peccatores. Cū ergo supra. q. 12. secuti eōdem opinione docuerimus, posse oēs hoies facere aliqua bona, & vitare aliqua peccata sine auxilio Dei speciali, eadē & poterunt iusti. Ex hac conclusione corollarè sequitur, non esse necessarium auxilium speciale ad omnia opera meritoria. Probat hoc. Oia opera bona facta ab habente gratiā sunt meritoria, vt probabilis faciemus domino fauente in secundo. Si ergo non est necessarium auxilium speciale ad omnia bona, quæ faciunt iusti, neque erit ad omnia. Et uehementer docipitur Grego. Ariminensis, cum in. 2. d. 29. q. 1. in responsione ad quoddam secundum argumentum dicit cōtra oēs esse catholicos, si quis dicat nos posse in opera aliqua meritoria absque auxilio Dei speciali, si modo ista referat, etiā ad eos qui iusti sunt. Esto. n. requiritur sit gratia diuina ad quodcūque opus meritorium, neque sufficiat libertas arbitrii, sicut neque possumus nos ad nostris peccatis, virtutibus propriis absque gratia absoluerè, & oppositum fuit, error Pelagii, vt. s. Tho. docet in. 2. d. 28. art. 2. tñ obtrita iā gratia iustificationis non oēs catholici senserunt requisitum esse auxilium speciale immò oppositum est cōis opinio doctos scholasticorum, vt iam docuimus. Et expressissimè hoc asserit doct. subti. in. 1. d. 17. q. 1. ar. 1. ad. 1.

SECUNDA CONCLUSIO.

Aliqua sunt opera bona, quæ iusti possunt efficere absque auxilio dei speciali. quæ tñ non possunt neque peccatores, neque hoies in puris naturalibus constituti. Probat. Per gratiā iustificantes, & virtutes simul cū ea infusas, augent vires naturales, & potentiores efficiuntur. Alioquin frustra daretur & imperfectiores essent virtutibus & habitibus acquisitis. Ergo aliqua bona poterimus facere iā iustificatione sine auxilio dei speciali, quæ atea sine illo non poteramus. Et confirmatur. Per gratiā iustificationem, & virtutes infusas sanatur anima, nra, & afferuntur in libertate, quæ perdidimus, & restituntur & reformantur, & reparant vires naturales lesæ & vulneratæ per peccatum, licet hæc non fiat in uia omnino perfecta. Ergo aliqua poterit ad benè agendum, hnt maiorē iustis quæ peccatores.

Secundo argumentor. Vnumquodque ualde imperfectum est, aut frustra eū, si non cōferat id, cuius gratia confertur. Sed gratia gratum faciens, & virtutes datur iustis, vt grati sint deo, & faciāt bonum, & vitent peccatum. Ergo ualde erunt imperfectæ, vel frustra, si non per ista do-

na possemus aliqua bona operari, & aliqua peccata vitare, quæ aliis non possemus.

Tertiò argumentor pro hac cōclusionem ex cano. 3. concilii Mileuitani approbato à Celestino primo in cano. 10. suæ primæ epistolæ de cretalis. Qui sic habet. Et placuit, vt quicunq; dixerit gratiā Dei, in qua iustificamur per Iesum Christum dominum nostrum, ad solā remissionem peccatorum ualere, quæ iam commissa sunt, non etiam adiutorium, vt non committantur, anathema sit. Et pōderandum est benè, quod de ea gratia, in qua iustificamur, & per quam remittuntur nobis peccata, loquuntur patres in his uerbis, quæ quidem non uidentur conuenire, nisi gratiæ gratum facienti. Ea. n. iustificamur, & eius effectus est remissio peccatorum, Et cū aliter hic loquatur de gratia, quam in cano. 5. citato in principio questionis 13. uidentur ista uoluisse referre ad gratiam gratum facientem, alia ad gratis datam.

TERTIA CONCLUSIO.

Necessarium est tamen iustis auxilium speciale Dei ad aliqua eximia & præcellentia uirtutum opera, & vt impleant omnia mandata Dei, & ne deficiat in multis, quæ passim occurrunt, periculis & tentationibus. Prima pars huius conclusionis probatur. Non enim est uerissimè tantam potestatem esse à gratia & uirtutibus præsertim non ad eam magis, & iusti ad ista implorant auxilium diuinum, & ei imputant illa, non suis uirtutibus, neque antiquæ gratiæ. Secunda uerò pars satis uerè probata ex testimoniis citatis in argumento ad oppositum. Sed & per illa eā confirmo ex Aug. lib. de na. & gratia. 26. Ita. n. ibi ait. Sicut oculus corporis plenissimè sanus, nisi candore lucis adiutus, non potest cernere, sic & homo perfectissimè etiā iustificatus, nisi æterna luce iustitiæ diuinitus adiuuetur, rectè non potest uiuere. Et ponderandum est, nou dixisse Augustinum rectè non potest operari, in quæ sententiam inuenit hoc testimonium Ariminensis, sed ait rectè non potest uiuere, vt intelligamus ad hoc tñ, eum hic dixisse necessarium esse iustis auxilium diuinum, vt non deficiant, vt non labantur, sed in omnibus benè sese habeant, & proficiant de uirtute in uirtutem. Et in hunc sensum interpretandus est Aug. cum. c. de corre. & gratia, dicit liberatum gratia diuina, indigere auxilio gratia, & cum in. c. 6. de gratia & lib. ar. dicit necessarium esse hoies, vt gratia Dei non solum iustificetur impius, i. ex impio fiat iustus, cū reddunt ei bona pro malis, sed etiā, cū fuerit iā iustificatus gratia, & fide, ambulet cū illa gratia, & incubat super ipsam, ne cadat. Et benè pōderat propter hoc scriptum esse

CCC 3 esse

Canti. 8.

Psal. 26.

Iob. 10.

Psal. 26.

Psal. 139.

Ioan. 17.

Matth. 6.

esse in Cant. de ipsa Ecclesia. Quæ est ista, quæ ascendit dealbata, incumbens super fratruelæ suum? quia alba facta bene ambulat, sed si super eum, à quo dealbata est, perseveranter incumbar. Potest etiam hoc ipsum amplius confirmari, quia sancti frequenter orant, & postulant humiliter auxilium diuinum ad vincendum tentationes, & implendum mandata dei, & ne circumveniantur à satana. Et quo sanctiores eo frequentius & feruentius dicunt immo clamant cum Dauide. Adiuor meo celo, ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus. Et gratias agunt propter victoriâ tentationum dicentes. Visitatione custodiuit spiritum meum. Et iterum. Salus autem iustorum à domino, & protector eorum est in tempore tribulationis. Et domine Deus virtus salutaris mea obtulisti caput meum in die belli. Et pro suorum custodia orauit Christus transfurus ad patrem, ut haberetur apud Ioannem. Et tam iustos quam peccatores docuit orare sicut voluntas tua, sicut in celo & in terra. Et sanctificetur nomen tuum, & ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. Quæ omnia hæc quæ quantificerent, aut præciperentur, nisi verum esset etiam iustos indigere auxilio Dei, & ab ipso habere, quod declinat à malo, & de suis hostibus triumphent. Si animaduertantur etiam in iustis non esse sanam perfecte corruptiōnem & inbecillitatem naturæ, sed etiam post receptam gratiam, adhuc manere in eis carnis proclium, & trahentem ad malum, & in intellectu obscuritatem ignorantie relinquit, ut non perfecte videat, neque cognoscat quod agendum sit, & quid vitandum, & tantum in eos magis furere hostes, quanto eos vident clariore & sanctiores, non erit difficile credere iustis ad hæc, quæ diximus, necessarium esse auxilium Dei. Verè. n. & ipsi etiam orarent, sicut oportet nesciunt. Et cogitationes eorum timida sunt, & incerta providentiæ suæ & corpus, quod corruptum etiam eorum aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitât, & cū Paulo, sæpe possunt & debent clamare. Infelix ego homo, quis me liberavit de corpore mortis huius?

Ex hac conclusione potest corrolariè inferri necessarium esse iustis auxilium Dei specialia, ut perseverent in amicitia Dei, & iustificationem suam tueantur. Et peculiariter potest probari hoc corrolariū, argumentum Augo. li. de bono perseverantia, ex quo, & potest firmari conclusio ipsa. Sancti. n. instanter, & feruenter petunt à Deo perseverantiam in bono. Quod

& intelligitur in illa oratione, Sanctificetur nomen tuum, ut Augustinus ibi confirmat ex verbis Cypriani. Cur autem, ut ipsissimis verbis Augustini utamur, perseverantia poscitur à Deo, si non datur à Deo? An & ista irrisoria petitio est, cum id à Deo petitur, quod scitur non ipsum dare, sed ipso non dante esse in hominis potestate? Et capi. 6. de corre. & gratia ait. Perseverantia, si ab homine homini esset à Deo poscenda non esset. Quod autem à Deo ea sit petenda, probat ibidem ex expositione Cypria. super illa verba. Sanctificetur nomen tuum. Et cum videamus ex iustis quosdam perseverare, alios non perseverare, signum est aliquid amplius à gratia, & virtutibus requiri, ut iusti perseverent.

Sed contra istam conclusionem, & hoc corrolarium potest fieri argumentum apprensens huiusmodi. Adam in statu innocentie potuit sine auxilio Dei speciali perseverare in eo statu & implere mandata Dei. Sed plus est nobis restitutum per donum Christi, quam amiserimus per peccatum, ut Paulus luculentè edisserit ad Rom. 5. Vbi. n. abun davit delictum superabundavit & gratia. Ergo iusti per gratiam Christi habebunt, ut possint in ea perseverare, sine aliquo alio auxilio Dei speciali. Hoc argumentum dissolvit Augu. in lib. de nat. & gra. per hoc, quod multi modo accipiunt per Christi meritum donum gratiæ, per quod perseverare possunt, & cum Adam non accepit, ut perseveraret, ipse in super hoc accipitur, ut perseveret.

Fortius tamen ex his quæ diximus in hac propositione, & in probatione ipsius potest quis secundam conclusionem & primam impugnare hoc pacto Iusti agunt gratias Deo de cuiuscunque retentionis victoria, & tot opere bono, quod operatur. Implorat etiam humiliter ad oia auxilium dei, & sicut ex Innocentio citavimus, nihil se sine illo agere posse testatur. Et idem in Apoca. Ioanes videt sanctos coronas suas ante thronum dei mittere, & expones Greg. 22. Moral. c. 4. dicit coronas suas ante thronum mittere, est certamini suorum victoria auctori suo tribuere. Ergo non solum ad hæc, quæ diximus in hac propositione, sed ad oia prorsus bona, & ad quæcunque, & qualiacunque peccata vitandū, indigent preter gratiam quæ habent, & virtutes, etiam ope celestis alii. Ad hoc argumentum respondeo. Consequentia nihil valet. Ut enim iusti teneantur Deo gratias agere de omni bono, quod faciunt, & de omni malo quod vitant, satis est si hæc habeant per gratiam, & virtutes sibi infusas, & non per libertatem arbitrii. Ad celeste enim auxilium reducitur, quicquid eis Deus per

Rome. 8
Sap. 9.
Rom. 7.

per hæc adminiculatur, & præstat. Et præea sicut peccatores in sensu, quæ exposuimus. q. 13. possunt singula mortalia vitare sine gratiarum faciente, sed non possunt omnia, & iusti possunt singula venialia vitare, sed non omnia, ita non est incoveniens, si dicamus posse iustos sine auxilio nouo speciali facere quodcunque bonum exceptis supernaturalibus, nimirum præcellentibus operibus, & implere quodcunque præceptum, & vincere quamcunque tentationem nisi forte maximam aliquam, & vehementissimam, & rarissimam, & tamen non posse sine tali auxilio omnia bona facere, omnia peccata vitare, omnes tentationes vincere, omnia præcepta implere. Et per hæc poterit responderi facile ad omnia testimonia sanctorum, quæ Ariminensis & qui sequuntur eum, contra nos allegant. Immo posset etiam forsatis nobiscum concordare sanctus Thomas.

Neque enim idem est necessarium credere eum ad omne bonum opus requisisse in iustis speciale auxilium, quod dixerit iustos indigere auxilio speciali ad rectè agendum. Satis enim pro his est si eo indigeant ad super naturalia opera, & ad implendum omnia sibi præscripta, & vincendum omnes tentationes. Neque est scio quo pacto aliter, & ipse eum seipso possit concordare, cum & ipse expresse dicat in tertia parte suæ summæ, quæstione sexagesima secunda, articulo sexto. ad. 3. minimam gratiam posse resistere cuiuscunque tentationi, & eam superare.

Neque placet quod quidam ipsius studios dicebat, hoc idem esse, quia minima gratia adiuncta sunt specialia omnia auxilia ad hæc requisita. Hoc enim & falsum est, & sine fundamento dicitur, neque ad defendendum sanctum Thomam sufficit, quando ipse ipsi gratiæ hanc tantam præcellentiam tribuit, non annexis auxiliis.

DE PERSEVERANTIÆ MERITIS.

QVAESTIO QUINTA DECIMA:

Niusti mereri possint suam in bono perseverantiam. Partè affirmatiuam suadet hoc argumentum. Plus est mereri augmentum gratiæ & im-peccabilitatē, quæ mereri perseverantiam. Plus. n. est non posse peccare, quæ non peccare. Sed iusti per bona opera merentur augmentum gratiæ, & ut supra disputauimus, ipsam beatitudi-

ne æternam, de cuius ratione est im-peccabilitas. Ergo multo magis poterit mereri suam perseverantiam. Sed contra est quod multos videmus iustos deficere, neque perseverare in gratia recepta, etiam si multa habuerint opera meritoria. Id autem quod quilibet meretur, sine debito obinet, nisi impediatur per peccatum. Si verò quis meretur perseverare, neque hoc meritum impediret per peccatum. Directè. n. opponitur perseverantia peccatum letale. Ad hanc quæst. Pelagi. ut facile potest colligi ex disputatis quæstionibus, affirmatiuè responderet. Longè tamen ab eis dicitur respondet. s. Thom. in. i. 2. q. 114. ar. 9. Concedit, n. ibi perseverantiam patriæ cadere quidem sub merito, sed perseverantiam viæ, de qua vna modo, disputamus, dicit neminem posse mereri neque ex condigno, neque ex congruo, sed gratis eam deum largiri cuiuscunque ei placet hoc tantum bonum tribuere. Quia perseverantiam viæ, dicit, pendet à motione diuina, quæ est principium omnis meriti. Sed mihi bona veniant tanti doctoris duæ conclusiones videntur probabiles in hac quæstione.

PRIMA CONCLUSIO.
Nemo potest mereri de condigno perseverantiam viæ.
SECUNDA CONCLUSIO.
Possunt tamen iusti eam mereri ex congruo, non tamen ex propriis viribus, hoc enim Pelagianicum est sed ex gratia & benignitate dei.

Prima conclusio probatur. Nulla enim est lex facta de hoc. Meritum autem de condigno, ut supra diximus. q. 4. requirit legem. Et sicut nullus potest mereri de condigno obstinationem in malo in hac via, nulli. n. in ea perseverantia salutis, aliud qui non in via esset, sed in termino, ita videtur neminem mereri posse de congruo tantum & tantum excellere bonum. Si etiam hoc mereri quis potest de condigno, cum meritum de condigno semper habeat suum effectum, posset ergo aliquis propter merita sua venire ad hoc ut non posset perire gratiæ dei, quod quidem magis est patriæ, quæ via; neque cuiusquam via contingit, nisi ex merita gratiæ dei.

Secunda conclusio potest effici probabilis hoc pacto. Iusti aliqui obtinent perseverantiam in bono, & sibi & aliis propter humiles & feruentes orationes suas, & propter alia pia & præcellentia opera quæ ad hoc faciunt, & in hunc finem dirigunt, ut hoc donum consequantur. Ergo merentur ex congruo hoc beneficium. Nihil. n. deesse videtur, quominus dicatur illud mereri, cum & ipsi digni sint ea gratia, & deus eam illis largiatur propter suas orationes, & bona opera. Neque valet instantia. s. Thom. ubi supra. Peccatores. n. ait, impetrant gratiam quam non merentur. Ut. n. demus peccatores nullo modo mereri gratiam, discrimen est magni inter

per

peccatores, q̄ digni nō sūt nisi supplicis, & iustos q̄ ex hoc q̄ filii sūt Dei, & amici ipsius digni sūt oībus, quae Deus statuit ipsos posse obtinere per orationes, & pia studia, & sanctos labores, & bonā exercitiā.

Secundō potest hāc conclusio confirmari Iusti, vt supra diximus, & s. Thomas aperte faterur ibidē artic. 6. possunt peccatores mereri primam gratiam ex congruo. Ergo multo magis iustis aliis, vel poterūt mereri ex cōgruo p̄seuerantiā in bono, quod quidē minus esse videtur q̄ primum. Maior enim est gratia, peccatorum iustificatio, quā p̄seuerantiā iustorum. Adnitantur igitur iusti, certam facere per bonā op̄era vocationem suā & piis studiis, & orationibus intenti, & humiliter, & feruenter postulent à Deo, ne vnquā ab eo derelinquantur, & despiciantur, neque auertat faciem suam ab eis. Exorari enim se vult, & promereri Deus. Et qui dedit velle, dabit pro sua voluntate perficere.

Et hāc satis poterunt esse prototo isto opusculo de iustificatione & meritis. Modum enim iam excessit opusculi, vt ingenue verum fatear, amphoram quidem instituere coeperam, & eurrente rota, iam vrcus exiit. Et alid qui quaecunq̄ue alia quaestiones curiosi lectori occurrere possunt, quae ad hoc argumentum pertineant, nisi me fallit memoria, ex dictis solui vt cunq̄ue possunt. Exacte enim & ad vnguem non est visum commodum in hoc tractatu eas seorsum disputare. Illuminet dominus noster Iesus Christus, lux vera & salus vnica mundi, omnium, qui hāc legerint, mentes, molliatque corda eorū, qui obstinati sūt, vt veritatem intelligant, & qua charitate & amore salutis eorum, ista scripserim agnoscant, & si quopiam adhuc tenentur circa hāc errore, respiscant à diaboli laqueis, adiuuante ipsius gratia domini & saluatoris nostri Iesu Christi, cui sit honor & gloria in saecula saeculorum. Amen.

FINIS.

Excudebat Complūti apud Andreas
de Angulo. Anno. 1564.

